NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ, SIVE EXPLICATIONIS FABVLARVM, Libri decem:

In quibus omnia propè Naturalis & Moralis Philosophiæ dogmata contenta fuisse demonstratur.

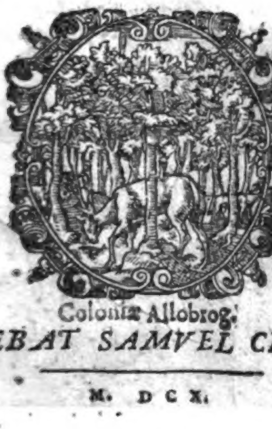
Nuper ab ipso autore recogniti & locupletati.

EIVSDEM LIBRI IIII. DE VENATIONE.

Cum Indice triplici, rerum memorabilium, vrbium & locorum à variis heroibus denominatorum, ac plantarum & animalium singulis Diis dicatorum.

Opus cuiusuis facultatis studiosis perutile ac propè necessarium.

Accessit G. Linocerij Musarum Mythologia, & Anonymi Obseruationum in totam de Diis Gentium narrationem, Libellus.



Coloniæ Allobrog.

EXCVDEBAT SAMVEL CRISPINVS.

M. DCX.

ILLVSTRISSIMO ATQVE REVERENDISSIMO DOMINO

Io. Baptistæ Campeggio Maioricensi Episcopo

S. P.

DICAVERAM *libros hos Mythologicos Serenissimo Gallorum Regi Carolo Nono fel. mem. tanquam munus non planè regia celsitudine indignum, vt in quibus omnia sapientiæ præcepta contineantur tam ad mores, quàm ad naturam huiusce vniuersi spectantia. Sed bellici tumultus de religione in vniuersa propè Gallia insurgentes ita illum Regem vexarunt dum imprimerentur, vt ad quiduis potiùs, quàm ad literarum cognitionem oculos detorquere liceret. Inde effectum est, vt neque tunc missi sint ad Regem vt importunè inter arma vbique obstrepentia: neque postea, vt res iam inueterata, & in manibus omnium diu versata. At nunc mortuo illo Rege cùm multis rebus aucti locupletatique denuo prodeant in lucem, vel vt antiquorum institutum seruem, qui sua opera viris illustrioribus suæ tempestatis, præstantioribúsque gloria, virtute, auctoritate consecrarunt; vel vt per hanc opportunitatem in gratiam amplitudinis tuæ admitterer, volui tibi opt. Ioan. Baptista Campeggi hanc Mythologiam reuocatam à frustra instituta dicatione regia consecrare:*

Neque existimo sanè meum consilium cuiquam non maximopere probatum iri, quoniam non est obscurum te regio animo, regiáque magnificentia inter mortales plurimum præstare, & non mediocriter præterea oblectari sapientiæ studiis. Quid enim est illustrius dici aut commemorari potest, qui præ te fers regiam quandam admirabilem magnificentiam ac bonitatem in omnibus dictis factisque tuis? Non dico hoc temere. Scio in his duobus omnem laudem humanæ vitæ contineri: Scio me hæc non supra animi tui bonitatem efferre. Nam vtriusque virtutis singulare argumentum dedisti, cùm maximos prouentus episcopatus Maioricæ repulisti ob corporis tui imbecillitatem, qua sic & quod sit verè episcopi munus ostendisti, & te Dei cultum propriis tuis commodis anteferre: cùm alioquin non minor sit aliquando in contemnendis, quàm in consequendis magistratibus dignitas. Reliquum est vt pro singulari bonitate, amplitudinéque animi tui, meum hoc obseruantiæ in te meæ pignus beneuolo animo complectare. Venetiis Calend. Septembris, Anno 1600.

Ampl. tuę deditiss.

Natalis Comes.

CATALOGVS NOMINVM VARIORVM SCRIPTORVM, ET

operum, quorum sententiæ vel verba in his libris Mythologicis citantur.

Calli-

Callisthenes in nauigatione.
Callistratus de Heraclea.
Callixenus Rhodius de Alexandro.
Carcinus tragicus poëta.
Carystius historicus.
Catullus in Argonauticis.
Cecrops,
Chærecrates,
Chæremo.
Chæris.
Chares Mitylenæus.
Charicles in cathena.
Charon Lampsacenus.
Chœrilus.
Cicero de natura Deorum,
Finibus,
Legibus,
Vniuersitate,
Quæst. Acad.
Disput. Tusc.
pro domo sua,
Pub. Sextio,
Roscio Amer.
Lege Manilia,
in Verrem,
Arateis carm.
Claudianus de rapta Proserpina.
Clearchus Solensis de terrore,
torpedine pisce,
amatoriis,
in libris vitarum.
Cleon in Argonauticis.
Conon in Heraclea.
Corinnus Delius.
Cornelius Agrippa.
Cornelius Gallus.
Cornelius Tacitus.
Crates,
Cratinus in Chirone.
Crato,
Crobylus,
Ctesias in Perside.

D

Daïlochus de euersione Cyzici.
Daimachus Alexandrinus de reditibus.
Damageres.
Demarchus de cert. Dionysiacis.
Demaratus de certam. Dionysiacis,
de mutatis nominibus.
Demetrius Byzantius in poematis.
Demetrius Chlous.
Demetrius Scepsius,
Democritus.
Demosthenes in Aristogit.
contra Timocratem,
in Midiam,
ad epistolam Philippi.
Neæram.
Pilagoras.
Dicæarchus in rebus Ægyptiis.
Dictys Cretensis de bello Troiano.
Didymus.
Dio in tertia compositione.
Diocles in ichneutis pharmacis,
in fabulosis.
Diodorus poëta.
Diodorus historicus.
Diogenes Laertius.

P

PAlladas epigrammatographus.
Panyasis.
Paulus Silentiarius epigrammatum poeta.
Pausanias in Atticis rebus,
Achaicis,
Arcadicis,
Bœoticis,
Corinthiacis,
Eliacis posterioribus,
Eliacis prioribus,
Laconicis,
Phocicis,
Messeniacis.
Perimander de sacrificiorum ritibus.
Phestus in reb. Macedonicis.
Phanodemus in reb. Atticis.
Phanodius.
Pherecrates de sacrificiis, metalla fodientibus.
Pherecydes in Iunonis nuptiis.
Philippus Byzãtius epigrammatum poëta.
Philochorus de sacrificiis.
Philostephanus in rebus Cypriis,
in rebus Italicis.
Philemon.
Phocylides.
Phylarchus historicus.
Phœnix Colophonius.
Pisander Camirensis.
Pindarus in Olympicis,
Pythicis.
Pindari enarrator.
Plato in Apologia,
Axiocho,
Conuiuio,
Cratylo,
Critia,
Euryphron,
Gorgia,
Legibus,
Memnone,
Phædone,
Phædro,
Republ.
Timæo.
Plato Comicus in Decipiẽte.
Plautus in Amphitryone,
Aulularia.
Plinius.
Plotinus.
Plutarchus in Alexandro,
Arato,
Aristide,
Bruto,
Catone Vtic.
Cleomene,
Lucullo,
Nicia,
Numa,
Paulo Æmilio,
Pelopida,
Pyrrho,
Sertorio,
Solone,
Themistocle,
Theseo,
De fluminibus,
Audiendis poëtis,
Ploblematis symposiacis,
De musica,
Amore parẽtum in filios,

Sera

Q

R

S

Virgi-

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE.

LIBER PRIMVS.

Quod sit totius operis argumentum. CAP. I.

CVM tantam esse perspicio cognitionis antiquarum fabularum vtilitatem Illustriss. atque optime Ioan. Baptista Campeggi, quas poetæ, veterésque sapientes suis scriptis inseruerunt; quantam nullo orationis genere complecti possem: admirabile quiddam profectò mihi videri solet, cur nullus ex antiquis scriptoribus ad hanc vsque diem vniuersam insignium fabularum explicationem susceperit. Atque ideò magis, quòd vniuersa philosophiæ præcepta sub his ipsis fabulis, antiquitus continebantur: quippe cùm non ita multis annis ante Aristotelis, & Platonis, & cæterorum philosophorum tempora, omnia philosophiæ dogmata non apertè, sed obscurè sub quibusdam integumentis traderentur. Græci enim cùm occultam philosophandi rationem ab Ægyptiis in patriam adduxissent, ne res admirabiles in vulgus ederentur, quòd illis malè perceptis ab religione & ab omni probitate plerumque id facilè desciscat: & ipsi per fabulas philosophari clàm cœperunt. Deinde cùm sequentibus temporibus res fuisset denudata, omnísque recta

philoſophandi ratio ex his in lucem educta, pauci fabulas, antiquum philoſophiæ domicilium, vt ita dicã, reſpexerunt: eáſque modò vanam theologiam ſtultorum hominum, modò aniles nũgas, futiliáq. mendaciũ poëtarum figmenta fuiſſe crediderunt. Præclarè idcirco ſacri integerrimíque veræ theologiæ ſcriptores & orthodoxi patres abuſus pluribus verbis inſectantur eorum, qui ſequentibus tẽporibus per variam ſuperſtitionẽ diuinos cultus, diuinóſq. honores in res naturales figmentáque antiquorum à vero, ſempiterno, perfectiſſimo viuente Deo tranſtulerunt. Hæc vna res fuit, vt ego quidem ſentio, ignoratio fabularum artificij ſcilicet, cur nemo poſtea fabulas has explicandas ſuſceperit: aut ſi quis nonnullas explicauerit, eam tantùm declarationẽ attigerit, quæ pertinebat ad exteriorem corticem fabularum, hoc eſt ad ſimplicem & omnibus obuiam explicationem. Qui verò altiſſima & occultiſſima fabularum ſecreta denudauerit, qui philoſophiæ dogmata ex obſcuris fabularum tenebris in lucem eduxerit, aut ad vires actionéſq; naturæ patefaciendas pertinentia, aut ad mores informandos, vitámq; rectè inſtituendam, aut ad vires motúſque aſtrorum intelligendos, adhuc repertus eſt nemo, vt mihi quidem videtur, tolerabilis. Hoc autem eò magis eſt mirabile, quòd neque poëtarũ, neque philoſophorum, neque vllorum ſcriptorũ ſententias ſine hac diligenti fabularum inueſtigatione percipere rectè poſſumus, cùm illius cognitionis præſertim vtilitas ad omnes non mediocriter pertineat. Quæ cùm ita ſint, ego dabo operam pro viribus quantum mihi à diuina bonitate concedetur, vt illa quæ ab antiquis ſcriptoribus in hanc cognitionem prætermiſſa fuerunt, aut certè ad nos non peruenerunt, conſpicua ſint ſcripta noſtra legentibus quod ſcriptionis genus plurimum & vtilitatis & voluptatis allaturũ certò ſcio. Quis eſt enim per Deos immortales adeò diſciplinarũ contẽptor, qui ea ſapientiæ præcepta ſcire non magnopere cupiat, quæ ne exirent in vulgus, fuerunt ſub variis figmentis ab antiquis ſapientibus occultata? veruntamen ne quis illud à nobis expectet, quod ſcribentibus iniucundum, legentibúſq; foret inutile; nullas hominũ in arbores mutatorũ, aut in corpora vel ſenſu vel ratione carẽtia, afferemus interpretationes: niſi quæ vtiliter afferri poterunt: nullámq. habebimus fabularum illarum rationem, quæ inſulsè fuerunt

runt à nonnullis excogitatæ. Neque portenta rursus, aut prodigiosa monstra adducere conabimur ad ingeniosum naturæ opificium: cùm eas tantùm fabulas simus explanaturi, quæ homines ad rerum cœlestium cognitionem erigunt, quæ instituunt ad probitatem: quæ deterrent ab illegitimis voluptatibus: quæ patefaciunt arcana naturæ: quę vel ad scientias denique rerum necessariarum humanæ vitæ, vel quæ ad integritatem perducant, & quæ plurimum faciunt ad optimos quosque scriptores rectè intelligendos.

De fabularum vtilitate.

CAP. II.

TAnta est sanè vtilitas, quam ex fabularum cognitione percipimus, quanta nullis verbis explicari posset: quod tamen nemini ferè est perspicuum, nisi si quis præclaro ingenio sit ab ipsa natura præditus, multáque antiquorum scripta diligentiùs considerarit. nos igitur, sicuti solent medici, qui è venenatis etiam vel herbis vel animalibus vtilia pharmaca colligunt, & quod optimum sit secernunt è singulis, atque vel perniciosa temperamentorum beneficio sanitati perquam accommodata reddunt, ita facere debemus. Nam altiora fabularum sensa rectè perscrutantes, quid vtile humanæ vitæ sub illis contineretur debemus inuestigare: è quo plurimum reportabimus vtilitatis: illis interim neglectis, quæ nihil nobis conferre videbuntur. Quòd autem plurimum commodorum ex hac cognitione cósequemur, vel illud maximum est argumentum, quòd diuinus etiam Plato primam puerorum eruditionem ab honestis fabulis incipere iussit in libro secundo Reipub. cùm ita inquiat: τοὺς δ' ἐγκριθέντας πείσομεν τὰς τροφούς τε καὶ μητέρας λέγειν τοῖς παισί, καὶ πλάττειν τὰς ψυχὰς αὐτῶν τοῖς μύθοις πολὺ μᾶλλον ἢ τὰ σώματα ταῖς χερσί: *Selectas autem fabulas matres ac nutrices pueris narrare hortabimur, animósque illorum fabulis diligentiùs quàm corpora ipsa manibus informare.* Nam profectò quis nesciat, omnia propè Deorum gentium mysteria fuisse ab antiquis sub fabulis occultata? Cùm enim turbæ fœminarum & imperitæ multitudini religio, & Deorum metus, & fides, & probitas, & temperantia esset in animis inserenda, qui neque Dei naturam intelligerent, neque integritatem rapinæ ac libidini sine aliquo Deorum metu anteponerent, non solùm fabulosæ de Diis narrationes à sapientibus fuerunt

excogitatæ: sed etiam fabulosę imagines, & picturę monstris propè similes introductæ. Sic fulmina Ioui tributa sunt, tridens Neptuno, sagittæ Cupidini, fax Vulcano: ac varia terrorum instrumenta Diis cæteris. Nam cùm minimè sit inexpugnabilis mortalium natura, neque validissimas machinas expectet, quippè quæ omnium calamitatum semina intra se contineat, si vel paululum oculos ab illius custodia Deus deflexerit: per se, sine aliis pugnæ instrumentis continuò labefactabitur. Hanc tantam percipiendam esse ex fabulis vtilitatem apertè declarauit ita Dionysius Halicarnasseus libro 1. rerum antiquarum: καὶ μηδεὶς ὑπολάβοι με ἀγνοεῖν ὅτι τῶν ἑλληνικῶν μύθων εἰσί τινες ἀνθρώποις χρήσιμοι· οἱ μὲν ἐπιδεικνύμενοι τὰ τῆς φύσεως ἔργα δι᾽ ἀλληγορίας· οἱ δὲ παραμυθίας ἕνεκα συγκείμενοι τῶν ἀνθρωπίνων συμφορῶν· οἱ δὲ ταραχὰς ἐξαιρούμενοι ψυχῆς, καὶ δείματα, καὶ δόξας καθαιροῦντες οὐχ ὑγιεῖς· οἱ δ᾽ ἄλλης τινὸς ἕνεκα συμπλασθέντες ὠφελείας: *Neque mihi obscurum esse quis existimet, quòd è Græcis fabulis nonnullæ sunt hominibus perutiles: aliæ siquidem sunt, quæ naturæ opera sub allegoriis contineant: aliæ humanarũ calamitatum habent consolationem: aliæ terrores, animorúmque perturbationes à nobis depellunt, opinionésque parum honestas destruũt, aliæ alterius cuiuspiam vtilitatis causa fuerunt inuentæ.* Nos idcirco vniuersam fabularum diuisionem ita faciendam censuimus: quòd aliæ fabulæ naturæ secreta continent: vt illa, quòd Venus è spuma sit genita, quòd Phœbus Cyclopas occiderit, quódque illi fulmina Ioui fabricarint. Aliæ fortunæ inconstantiã declarant, nósque ad eam forti animo ferendã instruunt, vt ea quæ de Phœbo dicta sunt, quòd armenta pauerit Admeti. Aliæ ab impuris opinionibus, & à crudelitate, atque ab omni perfidia & impura libidine nos retrahunt, vt Lycaonis fabula. Aliæ ad deterrendos homines à rebus turpibus sunt inuentę, vt Ixionis supplicium apud inferos. Alię cohortantur ad strenuitatem, vt ea quæ tradita sunt de Hercule. Aliæ ex auaritiæ sordibus nos erigunt, vt sitis Tantali. Aliæ ad deprimendam temeritatem confinguntur, vt calamitas Bellerophontis, & cæcitas Marsyæ. Aliæ ad virtutes nos alliciunt, ad integritatem vitæ, ad fidem, ad æquitatem, ad religionem, vt mirifica Elysiorum camporum amœnitas. Aliæ ab omnibus denique flagitiis reuocant, vt seuerissimi Triumuiri apud inferos singulorum animas defunctorum iudicantes, & grauissima conscleratorum supplicia. Equidem

dem sic existimo, quasi suauissimum humanæ vitæ condimentum existere fabularum inuentionem, ac earum ærumnarum quas in vita patimur non mediocre solatium: quas etiam idcirco à sapientibus fuisse excogitatas censeo. Hinc enim cum singulari oblectatione ea percipimus vitæ rectè degendæ præcepta, quibus sine suauitate fabularum terga continuò verteremus. Hanc tantam è fabulis vtilitatem capere minimè possunt ij, qui altiora fabularum sensa non inspexerint, quíque primi corticis (vt ita dicam) mirabilitate irretiti nihil diuinius sub illo inesse crediderunt. Hi etenim tanquam parui pueri per brumam apud ignem sessitantes, aniles nugas fabellásque de poetis imbibunt, cùm interim de vtiliore sanctioréque sententia minimè sint polliciti.

De fabularum varietate. CAP. III.

SVNT autem plura fabularum genera, quæ nunc à locis in quibus inuentæ fuerunt, nunc ab inuentoribus, nunc ab argumentorum natura, nomen obtinuerunt. A loco quidem Cypriæ, Cilissæ, Sybariticæ. Cùm multi fuerint earum inuentores, obtinuit consuetudo vt omnes Æsopicæ dicerentur, cæteris inuentoribus silentio prætermissis, quia in confingendis fabulis Æsopus omnium aliorum fuit artifex ingeniosissimus, illæ quæ Sybariticæ dicebantur, agebant de brutis: quæ Æsopicæ, de hominibus. Politicæ dictæ sunt, quibus vsi sunt sapientes ad demulcendos animos potentiorum, atque ad deducendam multitudinem ad humaniorem vitæ rationem. Aliæ rursus morales, aliæ rationales sunt vocatæ, aliæ ex his ambabus formis commistæ. inter politicas fabulas argumenta comœdiarum & tragœdiarum sunt connumeranda, quia etsi ab agresti vita homines per hæc non euocantur, traducuntur tamen ab illegitimis voluptatibus & ab omni intemperantia ad vitæ moderationem. Sed horum argumentorum varia sunt nomina, quia aliæ togatæ, à togis histrionum dicuntur: aliæ palliatæ, à palliis Græcorum: aliæ tabernariæ, pro vestibus & conditione introductarum personarũ: aliæ planipediæ, quòd neque soccis, neque cothurnis, vt in cæteris horum argumẽtorum, histriones vterentur: aliæ Attellanæ à loco vbi fuerunt inuentæ, cùm tamen simplex sit tragœdiarum nomen. Aristoteles in Rhetoricis Libycas fabulas ab Æsopicis disiunxit, quia Libycæ de hominib. Æsopicæ de brutis agerẽt: id

autem idcirco factum est, quia cum Æsopicis aliorum complures fuerunt commistæ. Fabularum nomine tam apologi, quæ figmenta sunt Æsopica, quàm fabulæ, quæ sunt poetarum argumenta, continentur, vt formæ sub suis generibus. Illæ, quas explicaturi sumus, fabulæ, ac figmenta antiquorũ sapientium, in nullum horum generum simpliciter incidũt, sed virtute cum omnibus his ferè commistæ sunt, atque ex omnibus generibus aliquo pacto constant. Quippe cùm vel generationem rerum naturalium contineant, vel agant de natura Deorum immortalium, vel de vi planetarum, vel de vita hominum rectè instituenda, quarum singularum natura paulo post à nobis explicabitur.

De apologorum, fabularum, enorúmque differentia.

CAP. IIII.

Sed antè quàm poeticarum fabularum, & earum quas explanare instituimus explicationem aggrediamur, operæ precium me facturum esse censeo, si demonstrauero quæ sit inter hæc ipsa genera differentia. E fabulis igitur aliæ sunt, quæ logi siue apologi dicuntur à Græcis, aliæ vocantur μῦθοι, siue fabulæ simpliciter. Apologi vel de brutis fiunt solis, vel cum his homines colloquentes faciunt, apologorúmque illud est munus vt pro exemplis sint in concionibus, sicuti testatur Aristoteles in Rhetoricis. fabulæ illæ quę μῦθοι dicuntur, cùm argumenta tragœdiarum & comœdiarum complectantur, & omnem vim denique poëseos quæ fit per imitationem, communi nomine poeticas etiam. quas tractaturi sumus, continent fictiones. Atque sicuti apologi vel agendarum rerum vel omittendarum sunt in concionibus exempla, ita fabulæ in scenis ag tantur ad mores hominum vel corrigendos vel informandos: quod etiam testantur musicæ formæ singulis generibus poematum attributæ, vt comico generi Lydia, tragico Dorica, satyræ Satyrica. His prætere a generibus propriæ fuerunt saltationes, sicuti testatur Plutarchus in libello de Musica. Cēsuerunt enim ex maioribus nonnulli nihil omnino rectè fieri posse, quod musicæ rationi non conueniret, nihilque tantopere in moribus posse hominum informandis, quàm numerorũ concinnitatẽ & vocũ ac fidiũ harmoniã, ad quarum modulationem omnes & animi & corporis motiones cõponerentur. Sed quoniam summatim de generibus poematum mentionem fecimus,

mus, non erit fortasse iniucundũ, si quę de his in mentẽ veniunt, paucis explicauero: vel quia cũ his permistæ sunt fabulæ, de quibus tractabimus: vel certè quia nõ longè ab his dissident. Omnium igitur poëmatũ fons est id quod poëma cõmuni nomine appellatur ob suã præstantiã: hoc.n. generibus reliquis impertit argumenta. Hæc inter se differunt tempore vt ait Aristoteles in poetica, quod poëta dictus ob præstantiã lõgi tẽporis res gestas complectitur. cùm reliqua poëmata intra vnum diẽ suũ negotium absoluãt, vnámque tantũ contineãt actionem. In hoc rursus hi poetæ omnes cõueniunt, quòd omnibus idẽ est scopus, & ad vnũ finem omnes animum intendunt, vt homines meliores efficiant. Idcirco Homerus, vt prudentem atq. omnib. virtutibus cumulatum Vlyssem effingeret, illi Phæacum delicias & blanditias Circes iniungit, & Cyclopum pericula proponit, & mõstrorum marinorum terrores, à quibus eius socij perdantur, cùm tamen ipsum admirabili quadã prudentia ac diuino consilio hæc omnia superãtem faciat. Idem rursus Agamemnonẽ multis facit difficultatibus circumuentum, fortissimorũ Heroum cõtentiones excitat, exercitũ ira Apollinis propè labefactum introducit, Troianis aliquando diuinã vim adesse, ac Deos illis præbere admirabilem strenuitatem, cõmemorat, quò ex his omnibus incredibilem fuisse Agamemnonis fortitudinem & cõstantiam declaret: quippe qui vel tot propositis difficultatibus, tamen Priamum debellarit. fuit enim gloriosum pro tuenda æquitate, & pro violato iure hospitij, non pro recuperanda meretricula forti animo pericula subire, cùm in arduis difficillimísq. rebus gloria collocata sit, nihílque egregium ignauis & desidiosis hominib⁹ sit expositũ. Accedit propius tragœdia, quã prior inuenit Glaucus ad poëma ob maiestatem personarum, quòd in ea nihil non regiũ aut heroicum sit: quare nullũ habẽt prologum tragœdię sicuti comœdiæ: cuius inuentor fuit Susario: quippe cum res priuatas nemo nisi edoctus scire, publicas calamitates vel si velit, nemo ignorare possit. Quis.n. Regnorum ruinas, fragorémque euersarum ciuitatum, ex quibus oriuntur tragœdiæ, non audiuit? aut quis incensarum vrbium & oppidorum caliginem è longinqua regione non prospexit? Differunt igitur ab excellenti poeta hæc duo poëmata tempore, ac inter se personarũ dignitate. Atque de his poëma-

tum argumentis satis. Differt ænus ab apologis, quia nuda sit in illis brutorum sententia, nisi admonitum, quod ἐπιμύθιον vocant, addideris. in eo vnà cum sententia admista est admonitio, vt ait in his Aristophanis interpres: αἶνος δὲ μύθου διαφέρει, τῷ τὸν αἶνον μὴ πρὸς παῖδας, ἀλλὰ πρὸς ἄνδρας πεποιῆσθαι· καὶ μὴ πρὸς ψυχαγωγίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ παραίνεσιν ἔχειν τινά· βούλεται γὰρ ἐπικρυπτομένως παραινεῖν τι καὶ διδάσκειν. *Differt ænus ab apologo scilicet, quia fit ænus virorum causa, at non habetur ad pueros. neque delectationis tantùm fit causa, sed habet præterea admonitionem. nam conatur clàm docere & adhortari.* Neque apologus igitur simplex, neque fabulæ illæ, quæ sunt poëmatum argumenta dicuntur æni: sed quod ex his vtrisque quodammodo compositum fuerit, cum admonitione intra se inclusa. atque hæc sufficiant de apologorum, ænorum, fabularúmque differentia.

De partibus fabularum.

CAP. V.

Fabularum partes, earum scilicet quæ apologi dicuntur, præcipuè duæ sunt: rei explicatio, & id cuius causa: siquidem æni & poëmatum argumenta eam vim habent, vt insitas partes has intra se contineant. quas nemo propè est, qui suoptè ingenio non possit elicere. At quoniam apologi simplices sunt plerumque, omnésque fabulæ probitatis & prudentiæ causa fiunt, necesse fuit singulis suos fines addidisse. Vbi igitur priorem orationis partem ad informandos mores accommodamus, præcedit προμύθιον appellatum, quasi præcedens fabulæ admonitus. vbi extremam partem ad mores regendos deduxeris, fiet ἐπιμύθιον, sequens scilicet admonitus fabulæ. Quæ fabulæ alteram harum partium non habuerint, sed intra se inclusam collocandæ sunt in priore classe. Quæ fabulæ sunt Deorum genealogicæ simpliciter, illæ, quoniã his maximè vsi sunt poëtæ suis poëmatis exornandis, poëticæ vocãtur, quæ vel ad generationem elementorum attinẽt, vel ad res arcanas naturę, vel ad motus & vim planetarum: omnes siquidem hæ haud simplicem habent narrationem. Cùm fabulas has ad veram interpretationem deducimus, esset interpretationi propriũ nomen tribuendum, sed adhuc sine illo persistit, nisi appellemus allegoriam. Sunt autem hæ solæ propriè fabulæ, quæ iucunda, quæ magnifica, quæ admirabilia fecerunt antiquorum poëmata, eáque locupletarunt. nam si fabulæ hæ de scri-

de scriptis poëtarum eximerentur, nihil propè esset in iis admirabile, aut iucundum.

De fabularum scriptoribus,

CAP VI.

APologorum, & fabularum poëticarum antiqui fuerunt scriptores complures: qui tamen ad ætatem nostrã peruenerint, non adeò multi. Fuit Æsopus Samius ingeniosissimus confingẽdorum apologorum artifex, à quo omnes postea apologi dicti sunt Æsopici. Hesiodus præterea fabulosos Deorum ortus carminibus cecinit. Memoriæ prodidit Eusebius Porphyrium etiam libros composuisse, in quib. fabulosas Deorum genealogias ad naturæ rationem opificiũ perducere conatus est. Zeno, Cleanthes, Chrysippus vt ait Cicero in libris de Natura Deorum, fabularum antiquarum expositiones in suis voluminib. complexi fuerant, quæ tamẽ ad nos non peruenerunt. Istud ipsum fecit Orpheus, Musæus, Mercurius, Linus, antiquissimi poëtæ, & Phurnus, & Palæphatus Stoicus, Dorotheus, Euanthes, & Ponticus Heraclides, Silenus Chius, & Anticlides, & Euartes, & alij complures mythologi, quorum commentarij vnà cum scriptorum nominibus penè interciderunt, è quibus Ouidius sua in varias formas mutatorum corporum deprompsit argumenta. Nam in quibus voluminibus tot extabant figmenta, quantã aliarum fabularum fuisse mirabilitatem credibile est? ac tot de fabularum scriptoribus.

De Diis variarum gentium.

CAP. VII.

ENimuero, quoniam vniuersa antiquorum religio & theologia sub fabulis occultabatur, pluráque sunt in illis ad generationes & res gestas creditorum Deorum spectantia, necessariò dicẽdum videtur quàm variæ fuerint diuersarum nationum de Diis ipsis sententiæ, antequam ipsas fabulas explanandas aggrediar: quæ res quantum afferet vtilitatis & commodi ad susceptum laborem, omnib. postea fiet manifestum, vt censeo. Atque in primis ita faciẽda est Deorum diuisio. Ex antiquis Diis alij cœlestes, alij terrestres, alij aquatici sunt crediti: & aquaticorum aliis maris, aliis fluuiorum, aliis fontium cura fuit commissa. è terrestribus rursus alij montani, alij syluarum & pastorum præsides, alij agricolarũ fuerunt, atq; hi in planis locis habitare plerunq ue

putabantur. Cœlestiũ alij summæ rerum humanarum præerant, alij consultores, alij prętuerunt tempestatibus & certis cœli regionibus, alij loca tantùm inferna habitare, & sceleratorum præesse suppliciis putabantur: neq. vlli præter hos. Dij posse esse crediti sunt. Nã tametsi omnes nationes Deos esse crediderunt, nullæque fuerunt tã ferę gentes, (vt insulsissimorũ hominum, qui se sapiẽtes dicere ausi sunt, opiniones taceã,) quæ hũc mundum aut fortuitò genitũ esse existimarint, aut sine aliqua incredibili prouidentia gubernari, cùm sit ẽ tã variis reb. tã cõcinno ordine coagmentatus: tamen paucę fuerunt, quæ Deos introducere ausæ sint, nisi ab aliis acceptos. Cùm enim suos Magos haberent Persæ, Prophetas Ægyptij, Chaldæos Assyrij, aliósque sacerdotes aliis nominibus vocatos aliæ nationes, omniũ propè religionum origo ab Ægyptiis in Græciam, & in Persas prius, deinde ad alias nationes manasse credita est. Quamuis omnes isti vno ordine falluntur, quòd ante Ægyptios, primi omniũ mortaliũ Hebræi non solũ religionẽ, sed etiam verum Dei cultum acceperunt; & nõ humanis cõsiliis, sed diuinis præceptis ad verã religionem fuerunt instituti. Græcia postea sequentib. temporib. cùm bellicę laudis gloria florere inciperet, paulatim & sacrorũ ritus immutauit, & tantũ Deorũ numerum auxit, quamuis disciplinarũ cognitionem acquireret, vt magnã Deorũ coloniã ad cæteras ciuitates postea transmiserit. In hoc vnũ tamen omniũ propè populorũ ac gentiũ sententiæ primũ conuenerant, vt diuina illa quę videntur, superna corpora, Solẽ, Lunam, reliquáq. astra cum perpetuo motu agitari conspicerent, ab ea celeritate & Deos appellauerint, & esse crediderint; vt Plato testatur in Cratylo. Neque vlla ferè gens inuenta est; quæ aliud esse Deos, quam ipsa cœlestia corpora primũ crediderit. Hanc opinionem secutus videtur Homerus, cùm Solem omnia audire, omniáque videre inquiat, quod est, vt ait Plato libro secundo de legibus, solius Dei munus. ita verò se habet Homeri carmen;

ἠέλιός θ᾽ ὃς πάντ᾽ ἐφορᾷς, καὶ πάντ᾽ ἐπακούεις.

Sol qui cuncta audis, quique omnia conspicis vnus.

Huius opinionis autores fuerunt Ægyptij, à quibus & templorũ extruendorum rationem, & imaginum, & rituum sacrorum, Græci in patriam reportarunt, sicuti testatur Herodotus in Euterpe his verbis, δυώδεκα θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον

πρῶ-

πρώτους Αἰγυπτίους νομίσαι, καὶ Ἕλληνας παρὰ σφέων ἀναλαβεῖν· βωμούς, καὶ ἀγάλματα καὶ ναοὺς θεοῖσι ἀπονεῖμαι σφέας πρώτους, καὶ ζῶα ἐν λίθοισι ἐγγλύψαι. *Duodecim Deorum nomina primos AEgyptios existimasse, atque Graecos ab illis cepisse, eósque primos aras, & imagines, & templa Diis sibi erexisse.* Neque horum tamen solam rationem extruendorum in Græciam Ægyptij transmiserunt, sed etiã ipsa nonnullorũ Deorum nomina, vt idem scriptor testatur in eodem libro: σχεδὸν δὲ καὶ πάντων τὰ ὀνόματα τῶν Θεῶν ἐξ Αἰγύπτου ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα: *omnia ferè Deorum nomina ex Ægypto in Graeciam commigrarunt.* ac deinde: ὅτι γὰρ δὴ μὴ Ποσειδῶνος, καὶ Διοσκούρων, (ὡς καὶ πρότερόν μοι ταῦτα εἴρηται) καὶ Ἥρης, καὶ Ἱστίης, καὶ Θέμιος, καὶ Χαρίτων, καὶ Νηρηίδων, καὶ τῶν ἄλλων Θεῶν Αἰγυπτίοισι αἰεί κοτε τὰ ὀνόματά ἐστι ἐν τῇ χώρῃ. *Visi profectò Neptuni, & Dioscurorum, (sicut antea dictum à me fuit) & Iunonis, & Vestae, & Themidis, & Charitum, &* Nereidum, *& aliorum Deorum nomina semper sunt in Ægyptiorum regione.* Neque solos hos Deos coluit Ægyptia simplicitas, sed monstra quædam, & animalia partim hominibus infensa, partim vtilia, vt canes, boues, anguillas, vt ait Herodotus in eodem libro: νομίζουσι δὲ καὶ τῶν ἰχθύων τὸν καλούμενον λεπιδωτόν, ἱερὸν εἶναι, καὶ τὴν ἔγχελυν, καὶ τῶν ὀρνίθων τοὺς χηναλώπεκας. ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱερός, τῷ ὄνομα φοῖνιξ. *Existimarunt è piscibus squammosum sacrum esse, & anguilla, & ex auibus vulpanserem. est item alia auis sacra, cui nomen est phaenix.* cùm paulatim ab ipsa religione ad superstitionem lapsi essent, (est enim arctiori religioni superstitio, vt parsimonia auaritiæ, vitium propinquum. Nam, vt ait Diuus Paulus ad Rom. 12. rationi conueniens sit obsequium vestrum) iure Rhodius Anaxandrides comicus poeta his carminibus ita Ægyptiorum deridet insaniam.

οὐκ ἂν δυναίμην συμμαχεῖν ὑμῖν ἐγώ.
οὔθ' οἱ τρόποι γὰρ ὁμονοοῦσ' οὔθ' οἱ νόμοι
ἡμῶν, ἀπ' ἀλλήλων δὲ διέχουσι πολύ.
βοῦν προσκυνεῖς, ἐγὼ δὲ θύω τοῖς Θεοῖς.
τὴν ἔγχελυν μέγιστον ἡγῇ δαίμονα,
ἡμεῖς δὲ τῶν ὄψων μέγιστον παρὰ πολύ.
οὐκ ἐσθίεις ὕει', ἐγὼ δέ γ' ἥδομαι
μάλιστα τούτοις. κύνα σέβεις, τύπτω δ' ἐγὼ
τοὔψον κατεσθίουσαν ἡνίκ' ἂν λάβω.
Haud esse Vobiscum queo commilito,
Concordibus nec moribus, nec legibus.

Per maxima interualla differentibus.
Bouem colis, Deis ego macto bouem.
Tu maximum anguillam Deum putas, ego
Obsoniorum credidi suauissimum.
Carnes suillas tu caues, at gaudeo
His maximè. canem colis quem verbero,
Edentem vbi deprehendo fortè obsonium.

Neque tamen his brutis Diis contenti fuerunt Ægyptij, sed multa herbarum genera in Deorum numerum retulerunt, sicuti testatur Iuuenalis, vbi Ægyptiam simplicitatem carpit hoc pacto.

quis nescit qualia demens
AEgyptus portenta colat? Crocodilon adorat. & alibi:
Porrum & cæpe nefas violare, ac frangere morsu,
O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina.

Atqui non hæc ab Ægyptiis monstra tam absurda acceperunt Græci in numerum Deorum, sed alia his non multo fortasse meliora. Qui Dij fuerint in Græciam primùm translati, declarauit Homerus in lib. 3. Iliadis, ita inquiens:

Ζεῦ πάτερ, Ἴδηθεν μεδέων, κύδιστε, μέγιστε,
ἠέλιός θ' ὃς πάντ' ἰφορᾷς καὶ πάντ' ἐπακούεις·
καὶ ποταμοὶ, καὶ γαῖα, καὶ οἳ ὑπένερθε καμόντας
ἀνθρώπους τίνυσθον.

Iupiter ex Ida clarissime, maxime, & vnà
Sol qui cuncta audis, quique omnia conspicis vnus:
Fluminaque, & tellus, & sub tellure virorum
Crimina qui castigatis.

Atque infinita est propè illorum Deorum multitudo, quos Græcia postea ceremoniis, altaribus, ac tēplis magnificētissimis auxit. Persæ hos propè Deos existimarūt, quos antiqui Græci, qui non nati essēt è mortalibus hominibus, vt asserit Herodot. in Clio, his verbis: οἱ δὲ νομίζουσι Διὶ μὲν ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν ὀρέων ἀναβαίνοντες θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ οὐρανοῦ Δία καλέοντες. θύουσι δὲ ἡλίῳ, καὶ σελήνῃ, καὶ γῇ, καὶ πυρὶ, καὶ ὕδατι, καὶ ἀνέμοισι. τούτοισι μὲν δὴ μούνοισι θύουσι ἀρχῆθεν. *Illis verò sancitū est vt in altissimos montium vertices ascendentes Ioui sacrificent, Iouem vniuersum cæli ambitum appellantes. Sacrificant & Soli, & Lunæ, & Telluri, & igni, & aquæ, & vētis: his. n. solis vt sacrificēt, antiqua obtinuit consuetudo.* Hi cùm priscam tantùm Theologiam retinerent,

nouos

nouos Græcorum Deos irridentes, vbi Xerxes in Græciam cum exercitu traiecisset, omnia Deorum Græciæ templa Magis autoribus inflammarunt, quòd nullum in locum dicerent Deorum numen esse includendum, quibus cuncta debent esse libera, & patentia, vt testatur Cicero in libro secundo de legibus. Nam deridere consueuerunt Persæ eos qui res huiusmodi facerent, vt ait Herodotus in Clio in his verbis: Πέρσας δὲ οἶδα νόμοισι τοιοισίδε χρεωμένους· ἀγάλματα μὲν, καὶ νηοὺς καὶ βωμοὺς, οὐκ ἐν νόμῳ ποιευμένους ἱδρύεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς ποιοῦσι μωρίην ἐπιφέρουσι. *Persæ, vt ego cognoui, his legibus vtuntur, imagines quidem, & templa, & aras non erigunt, pro suis institutis, sed & illos qui hæc faciunt, accusant insaniæ.* Atque Romani nullam Deorum effigiem per multos annos habuerunt: quia docuit Numa Deum esse mentem puram, minimè genitam, aut visui subiectam mortalium, quæque aliqua humana industria exprimi posset. cùm inquiat etiam Demosthenes contra Aristogitonem pectus mortalium esse templum Deo gratum, & optimum, & augustissimum, iustitia, verecundia, & obseruantia legum communitum. Hæc ratio non esset magnopere fortasse improbanda, si vel omnes essent sapientes, vel si sapientum etiam mens semper opportunis temporibus ad res diuinas esset conuersa, neque humanis cognitionibus ab instituto cultu distraheretur. Sed cùm res aliter se habeat, & templa, quò ad diuinum cultum conuenirent, & imagines Dei & sanctorum hominum, tanquam monumenta amicorum Dei, fuerunt instituendæ. Nam si statuæ clarorum virorum, & eorum qui pro patria fortiter occubuissent, iure apud Romanos & cæteras nationes tanquam præclara virtutis exempla erigebantur, quibus incitarentur posteri ad virtutem: quo pacto virorum bonorum, & amicorum Dei, & qui pro veritate, Christianáque repub. fortiter occubuerunt, tanquam præclara monumenta virtutis, & fidei, & constantiæ, quibúsque deprecatoribus apud Deum vteremur, non erunt iure optimo vbique imagines erigendæ? Est enim omnium templorum augustissimum pectus mortalium, fide, pietate, innocentia, sanctitate, mansuetudine, pro pulcherrimis aulæis institutum & communitum. Atque ne ita Deorum religio paulatim deficeret, quæ anima est ciuitatum, & omnis humanæ vitæ stabilimentum, & templa, & imagines,

& dies solennes, & sacrorum ritus, & publicæ ceremoniæ fuerunt in ciuitatibus prudenter institutæ. Scytharum Deos Herodotus in Melpomene ita recensuit, Θεοὺς δὲ μούνους τούσδε ἱλάσκονται, Ἱστίην μὲν μάλιστα, ἐπὶ δὲ Δία τε καὶ γῆν, νομίζοντες τὴν γῆν τοῦ Διὸς εἶναι γυναῖκα· μετὰ δὲ τούτους, Ἀπόλλωνά τε, καὶ οὐρανίην Ἀφροδίτην, καὶ Ἡρακλέα, καὶ Ἄρεα. τούτους μὲν πάντες οἱ Σκύθαι νενομίκασι. *Deos autem solos hos placant, Vestam quidem præcipuè, postea Iouem ac Tellurem, Tellurem Iouis vxorem existimantes: post hos, Apollinem, cælestem Venerem, & Herculem ac Martem. Hos enim omnes Scythæ Deos putarunt.* Ac in eodem libro scribit, deinde Libyæ populos Soli ac Lunæ sacra facere, neque vllos præterea Deos putare. At Iudæi, vt memoriæ prodidit Cornelius Tacitus lib. vigesimoprimo solam mentem antiquitus, vnúmque numen intellexere, profanósque esse putarunt eos qui Deorum imagines mortalibus materiis in species hominum effingerent: summum illud, & æternum, neque mutabile, neque interiturum. Igitur nulla simulachra vrbibus suis nedum templis fuerunt. at Strabo libro decimoseptimo Geographiæ varios fuisse diuersarum nationum Deos ita tradidit, vt singulæ propè ciuitates suos proprios Deos haberent. Nam cùm tria ex terrestribus animalibus vniuersa Ægyptus coleret, bouem, canem, felem: ex auibus accipitrem, ibim: ex aquaticis squammosum, oxyrinchum: tum Saitæ, vt inquit, & Thebani ouem colebant præcipuè: Latum piscem Nili, Latopolitani, lupum Lycopolitani: Cynocephalum Hermopolitani: cetum Babylonij qui colebant iuxta Memphim: aquilam Thebani: leonem Leontopolitani: capram & hircum Mendesij: murem & araneam Athribitæ. Longum esset omnium nationum ac populorum opiniones, vel potiùs delirationes de Diis recensere, qui cùm religionis originem ab Ægyptiis accepissent, vel antiquam non retinentes Theologiam deriserunt magistros postea, vel ipsi in peiores superstitiones inciderunt. Hanc igitur Deorum notionem cùm homines primùm habuissent, perspiceréntque quòd mundus prouidentia gubernaretur, neque tamen cuius intelligere possent: quippe cùm sidera in humanis rebus agere permulta intelligerent, neque tamen omnia pro illorum arbitrio gubernari, rem diutius inuestigantes & cognitionis desperatione capti, paulatim à religione in superstitiones delapsi sunt: atq;

alij

alij alios Deos introduxere. Est enim ab ipsa natura comparatum, vt cùm nimio Deorum metu homines opprimuntur, ad humilia & sordida quæque declinent, nihílque posse committi tam paruum putant, quod Dij maxima cum iracundia ac supplicio non vlciscantur. Hæc res fecit vt iidem Græci, qui Ægyptiorum, aliarúmque nationum acceptas ab iis superstitiones deriserant, in multò maiores errores sint postea collapsi. Nam & adulteros & latrones, & ebriosos, ac facinorosos homines, qui multo erant bruti impuriores, pro Diis coluerunt. quare cùm de Diis loquerentur, adulteria, furta, parricidia, prædia, crudelitatémque illis iniūxerunt, quæ propria sunt latronū & sceleratorū hominū facinora, vt res Diis talibus conuenientes. Athenienses tamen cùm sapientiores essent, ac horum Deorū turpitudinem intelligerent, neque vllum nisi sempiternum & optimum esse posse Deum putarent, quia esse omnino cognoscerent, qui esset, ignorarent, aut etiam fateri ob cæterorū Græcorū metum non auderent, ignoto Deo aram erexerunt. Hanc tātam Deorum multitudinem tot fabularū inuolucris postea implicarunt, cùm liceret omnibus quidquid de Diis collibuisset confingere, vt quamuis multi postea conati sint, nemo tamen hactenus expedire illos Deos ex his inuolucris potuerit, sed adhuc cōplures impliciti permanent, & in perpetuū fortasse nonnulli māsuri sunt. Qui enim omnia quæ de Diis ab antiquis dicta fuerunt, ad optimum finem se deductură putarit, idem speret se omnia nauigia quæ vbique nauigant, sine vlla iactura in portum posse perducere. Non enîm semper cum ratione insanierunt antiqui sapientes vocati, aut poetæ in his confingendis. Perdurauit huiusmodi de multitudine Deorum opinio vsque ad Platonis tépora, qui priscam Græcorum theologiam quodammodo immutauit, cū vnum esse Deū crederet, & eū vniuersum assiduè gubernare, quem modò mundi animam, modò mundum ipsum appellauit; modò vim illam quæ esset in omnibus naturalibus corporibus diffusa ac permista, quam antea ad Monadem deduxerat Pythagoras. Atque horum vterq. rectè, si diutius in eadem sententia permansissent. nā cæterorum qui se appellabant sapientes, nugas lubens prætereo. Romani postea Græcia subacta quasi captiuā Græcorum religionem in patriam transtulerunt, cùm & antea Græcorum sacrorum ritus

permultos haberent, & si quid ad absolutam superstitionem deficeret, illud totum ex Hetruria sæpius acciuerint: donec omnium superstitionum euersor Christus, non modò tantã Deorum impurorum multitudinem profligauit, sed etiã veram, sanctam, & omnibus saluberrimam religionem introduxit: quæ nulla vnquam vel leuitate gentium, vel impuritate ac scelere populorum, vel sacerdotum auaritia, vel hæreticorum calumniis, labefactabitur. Vbique enim veritatem emergere necesse est. Atque tot breuiter dicta sint, de diuisione Deorum variarum gentium.

Quòd vnus necessariò sit Deus.

CAP. VIII.

ETsi res est, quæ ad veram theologiam potius quàm ad fabularum explicationem pertineat, num vnus, an plures esse possint Dij, inquirere: tamen quia non prorsus abhorret à theologia fabularum expositio, videtur conuenire huic loco vt breuiter declarentur ea quæ de vno Deo ab antiquis sapientibus probabiliter dicta fuerunt. Neque vnquam Platonis illam sententiam probandam esse magnopere censui, qui nefas esse dicebat, vbi huiusce vniuersitatis parentem inueneris in vulgus proferre. quasi verò alia sit omnibus vtilior aut magis necessaria cognitio, quàm omnium bonorum autorem Deum cognoscere, aut rem non cognitam conueniat venerari. Nisi fortasse ita inquiat, nullâ oportere vulgus teneri Dei religione ac reuerentiâ, & nescio quid colere & beneuolentia prosequi, quando amare Deum maximè omnium opus est. Multæ sunt igitur rationes, quæ vnum esse, ac non plures Deos ostendunt. nam si plures sunt Dij, hunc ipsum Deorum numerum ob singulorum imbecillitatem esse necesse est. Ij si sint imbecilli, quo pacto sunt dij appellandi? fient enim eo pacto supplices potentiori, & aliquando deficient, quorum vtrunque cùm miserum sit, Dei naturæ quî conuenire poterit? videmus siquidem in omnibus animantibus eam esse naturæ prouidentiam, vt, quanto quæque sunt debiliora, citiusque moriuntur, tanto plura ex his producantur, fœcundioráque sint. Quòd si tantus erat Deorum numerus, quantum habuerunt antiqui, atque inter hos mares & fœminæ, breui futurum erat vt tot Diis deficerent magistratus, & imperia & nisi otiosi ac desides vitere mallent, cerdones & agricolas

& fabros

& fabros Deos haberemus, neque terra hominibus habitanda nostris temporibus iam esset relicta. Sed quoniam repugnat Deos esse & plures esse, & esse mares ac fœminas, terra tota hominibus relinquitur. Præterea si plures sint Dij, necesse est eos esse vel pari vel impari potentia, vt Xenophanes ait Colophonius. Si sint quidam impares, quo pacto debiliores sint Dij, ipsi viderint. Sin omnes pares existant, noléńsque alius volentem impediat; res iam neque fieri, neque non fieri poterit, quod non potest sine risu intelligi. Multa igitur odia & pugnæ assiduè inter hos Deos intercedent, quoniam sempiternæ intercedent causæ, quæ nunquam cessabunt: neque enim par parem vnquam nisi fortuna profligabit. Alterum igitur horum necesse est, vel fortunam Diis etiam dominari, vel perpetuas esse inter Deos discordias & contentiones: quorum neutrum Deo conuenire vllo pacto potest. Est igitur Deus vnus, sempiternus, potentissimus, optimus, felicissimus, quorum nihil potest esse cum animi perturbatione. Non sunt igitur antiquorum Dij, cùm plures sint, cùm cœlum contétionibus sit plenum, multò sint mortalibus miseriores, cùm eos & dormire dixerint poëtæ, & potationibus atque conuiuiis indulgere, & Veneris stimulis mirifice exagitari. Quis enim nesciat somnum & epulas esse ob corporis debilitatem, cùm ille ad labores corpus reficiat, hæ ad naturæ vim conseruandam requirantur? Inde effectum est vt Alexander Macedo se Deum esse adulatorib. prædicantibus responderit, se longè diuersa à diuina natura experiri cùm & somnum & Veneris titillationes sentiat. Quòd si horum Deorum natura deficiente nutrimento deficeret, & ad libidinem illi incitantur, quî possunt non esse mortales, aut quî potest eorum genus nisi reparetur, non deficere? Non sunt igitur Dij illi antiquorum, sed fabulæ illæ partim naturæ res occultas habent, partim mores informant, partim sunt inania vulgi figmenta, vt dicebamus.

Quo pacto Dij antiquorum fuerint sempiterni.

CAP. IX.

Atque vt pateat vera esse illa quæ dicta sunt hactenus de Deorum antiquorum mortalitate, quid de Ioue ipso principe omnium Deorum scriptum fuerit à poëtis, consideremus, quem modò patrem, modò Regem omnium Deorum vocarunt, sicuti Homerus in primo Odysseæ,

τοῖσι δὲ μύθων ἦρχε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Hos ita compellat hominum pater, atque Deorum.

modò sempiternum, vt Virgilius lib. 1. Æneid. in his significauit,

ô qui res hominúmque Deûmque
Aeternis regis imperiis, & fulmine terres.

& Orpheus in hymnis,

Ζεῦ πολύτιμε, Ζεῦ ἄφθιτε.
Iupiter ô venerande, Iupiter sempiterne.

quem eundẽ facit rerum omnium autorem, vt ex his patet,

ὦ βασιλεῦ, διὰ σὴν κεφαλὴν ἐφάνη τάδε ῥέα,
Γαῖα θεὰ μήτηρ ὀρέων θ' ὑψίχενες ὄχθοι,
καὶ πόντος, καὶ πάνθ' ὁπόσ' οὐρανὸς ἐντὸς ἔταξε.
Iupiter alme tuo sunt omnia munere nata:
Diua parens Tellus, præcelso vertice montes,
Et maria, & quicquid cœlum complectitur altum.

Hunc tamen sempiternum Iouem, & rerum omnium autorem, Virgilius in Dictæo monte Cretæ nutritum existimauit, quem etiam ab apibus educatũ fuisse scribit lib. 4. Georgicorum, vt patet in his carminibus,

Nunc age, naturas apibus quas Iupiter ipse
Addidit, expediam: pro qua mercede canoros
Curetum sonitus, crepitantiáque æra secutæ,
Dictæo cæli Regem pauêre sub antro.

Sed illud magis mirum fortasse videbitur, quòd neque tamen certum est vbi educatus fuerit hic præclarus & illustris antiquorum Deorum pater. Messenij enim apud se natum & educatum fuisse Iouem contendebant, cuius ostendebant apud se incunabula, & à Neda Ithoméque nutricibus, & à Curetibus seruatum fuisse affirmabant, vt ait Pausanias in rebus Messeniacis. Hanc ipsam de Iouis ortu contentionem ita attigit Callimachus in hymnis:

Ζεῦ, σὲ μὲν Ἰδαίοισιν ἐν οὔρεσι φασι γενέσθαι,
Ζεῦ, σὲ δ' ἐν Ἀρκαδίῃ, πότεροι πάτερ ἐψεύσαντο;
Iupiter Idæis aiunt te in montibus ortum,
Iupiter Arcadicis: vtri sunt falsa locuti?

Quòd si nutricum varietatem perspiciamus, si modò vera est sententia Aetij medici clarissimi, quòd ingenium & mores nutricum in lacte referuntur, nónne fera potiùs Iupiter

quàm

quàm homo videbitur, qui tot brutorum lac suxerit? qui truculentissimas feras habuerit nutrices? qui ab apibus, à capris, ab vrsis fuerit educatus? atque quòd capræ lac hauserit, ita Ouid. in 5. fastorum libro ait;

Olenia surget sidus pluuiale capellæ,
Quæ fuit in cunis officiosa Iouis.

Hanc Iouis capram idcirco nominauit Aratus in Phænomenis, vt est in eo carmine:

Ὠλενίην δέ μιν αἶγα Διὸς καλέουσ' ὑποφῆται.
Oleniam, capràmque Iouis dixere poetæ.

Atque de vrsis, quarum lac Iupiter suxerit, ita meminit idem Aratus in his:

Ἄρκτοι ἅμα τροχόωσι, τὸ δὴ καλέονται ἅμαξαι.
Αἱ δ' ἤτοι κεφαλὰς μὲν ἐπ' ἰξύας αἰὲν ἔχουσιν
ἀλλήλων, αἰεὶ δὲ κατωμάδιαι φορέονται,
ἔμπαλιν εἰς ὤμους τετραμμέναι. εἰ ἐτεὸν δὴ,
Κρήτηθεν κεῖναί γε Διὸς μεγάλου ἰότητι
οὐρανὸν εἰσανέβησαν, ὅ μιν τότε κουρίζοντα
Δίκτῳ ἐν εὐώδει, ὄρεος σχεδὸν Ἰδαίοιο
ἄντρῳ ἐγκατέθεντο, καὶ ἔτρεφον εἰς ἐνιαυτὸν,
Δικταῖοι Κούρητες ὅτε Κρόνον ἐψεύδοντο.
Vrsæ vertuntur, quas dicunt nomine Plaustrum
Alternè quarum semper caput ilia tangit:
Inque humeros versæ his pronis illæ vsque feruntur
E Creta, si vera ferunt, conscendere cælum
Consilio meruere Iouis, quia cùm puer esset
Dicto in odorifero vicino collibus Idæ
Deposuere Iouem, quem nutriuere per annum,
Fallere Saturnum Curetes cùm potuere.

Hûc ipsum Iouẽ, quẽ Hesiodus in Theogonia hominũ patrem atq; Deorũ appellauit, mortuũ ac sepultũ fuisse apud Cretẽses sermo vulgatus fuit: quamuis eam famam conatur frustra Callimachus refellere, vt patet in his carminibus:

καὶ γὰρ τάφον, ὦ ἄνα, σεῖο
Κρῆτες ἐτεκτήναντο, σὺ δ' οὐ θάνες, ἐσσὶ γὰρ αἰεί.
tuum Rex magne sepulchrum
Cretes struxerunt: es semper, viuis & vsque.

Quòd si fatorum necessitati subiiciebatur, vti testatur Æschylus in Prometheo ita inquiens:

πρ. Μοῖραι τρίμορφοι, μνήμονές τ' Ἐρινύες.
χο. τούτων ἄρ' ὁ Ζεὺς ἐστιν ἀσθενέστερος.

Prom. *Parcæ triformes, & memores Erinnyes.*
Chor. *His ergo cunctis Iupiter impotentior.*

quo pacto Deus, & pater, & Rex hominum ac Deorum dici poterat? Sed non hominum sermones tantùm, ac Deorum etiam ipsorum sententias de Ioue consideremus. hunc vel à Mercurio ipse finxit Plautus in prooemio Amphitryonis mortalem appellari his verbis:

Mirari non est æquum sibi si prætimet:
Atque ego quoque & qui Iouis sum filius.
Contagione mea matris metuo malum.
Etenim ille quoius huc iussu venio
Iupiter, non minus quàm nostrum quiuis formidat malum,
Humana matre natus humano patre.

Quare si ipse natus est, vt cæteri homines, & mortuus, & à mortalibus originem duxit, quo pacto sempiternus esse potuit? siquidem omnia quæ nascuntur, aliquando interire necesse est. At quo pacto Iupiter dictus est sempiternus? quia, vti dicetur, cùm de illo tractabimus, cùm gloriæ cupidus maximè fuerit templáque sibi extrui vbique studuerit, fecit vulgaris opinio illorum qui magistratus & imperia admirantur, vt summus Deus putaretur. quare postea nunc vim fatorum, nunc prouidentiam Dei, nunc Deum ipsum, quam mundi animam appellarunt nonnulli, nunc æthera, Iouem nuncuparunt: quæ cum sempiterna sint, Iouem etiam putarunt sempiternum sic, vbi pro vi diuina per aquas diffusa, Neptunus intelligitur, dicitur sempiternus, pro Vulcano ignis, pro Venere naturalis procreandi libido, pro Cerere, terræ feracitas. Nam si hoc pacto Dij antiquorum accipiantur, erunt sempiterni ex illorum sententia, qui mundum, eiúsque elementa sempiterna putarunt. sin eorum genealogiam inuestigemus, omnes fuerunt mortales, & ab hominibus procreati, vt patebit postea. Atqui absurdum fuit hominum nominibus res sempiternas appellare, diuinæque prouidentiæ splendorem sub his humanis velare integumentis, quippe cum minimè conueniat res admirabiles horum profanorum nominum colluuione inquinare. At quia viderent sapientes animos multitudinis apertis rationibus ad eruditionem non posse adduci, horum figmentorum suauitate illos ad se allexerût, quæ sola causa fuit, cur tot postea fabulæ sint inuentæ.

De satri-

De sacrificiis superorum Deorum. CAP. X.

VT autem pateat elementorum, rerúmque naturalium virtutes, & vires dæmonum eorum qui in iis inhabitarent, qui Dij à multitudine imperitorum fuerunt existimati, his hominibus vocatas fuisse à sapientibus: non erit absurdum si genera sacrificiorum Diis singulis attributorum breuiter explicauero, quippe cùm multa sacrorum genera fuerint ab antiquis pro singulorum Deorum natura instituta, & victimæ variæ, & varia suffimentorum ratio, & non idem habitus sacrificantium. Neque enim omnibus molæ offerebantur, neque omnibus accendebantur lumina, neque sacra fiebant semper super sublimibus aris, neque semper per diem. Diuersa denique pro singularum nationum more, pro varietate temporum, pro creditorum Deorum natura, sacrificia vbique offerebantur: quòd alia cœlestibus, alia terrestribus, alia aquaticis, alia Diis inferis conueniebant, quorum alia priuatim, alia fiebant publicè. Primùm igitur omnium scire conuenit non solùm in animalibus, aut in plantis, ad vires, bonitatémque singulorum plurimum conferre ciborum vim, aërísque temperiem, sed etiam in illis dæmonibus, quibus plenum esse hoc vniuersum, quod intuemur, tradiderunt sapientes. Qui enim in obscuris cauernis habitant, multum sunt magis & immites & feri, & crassiore quadam materia, quippe quæ propius ad corpus accedat, sicuti testatur Psellus in iis libris quos scripsit de Dæmonibus, quàm illi sint dæmones, qui regionem ignis vel aeris incolunt: quod accidit ob habitationis naturam ac vim syderum. Quid enim mirum est astra in his plurimum posse, cùm & metallis, & durissimis lapidibus, & plantis dominari putentur? Aut quis nesciat alia metalla Soli, alia Lunæ, alia Veneri, alia Mercurio, alia aliis astris, propter quasdam proprietates ac similitudines, quod aliis etiam contingit corporibus, esse attributas? omnem igitur vim sacrorum, omnémque Deorum ritè expiandorum rationem in cognoscenda dæmonum natura consistere arbitrabantur. Quare cùm cœlestia corpora ignea esse crederent, quæ opinio non solùm fuit Anaxagoræ & Empedoclis, sed multorum etiam aliorum philosophorum, in horum sacrificiis & lumina, & figuras, & multa ad visum spectantia addiderunt, quorum aræ sublimes struebantur, super quibus accende-

bantur lumina,& victimæ cæsæ imponebantur. Cùm igitur sacra fiebāt superis, ac Ioui præcipuè, aræ in sublimibus locis extruebātur, vt inquit Melanthes in lib. de sacrificiis hoc pacto: πᾶν δὲ ὄρος τοῦ Διὸς ὄρος ὀνομάζεται, ἐπεὶ ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς, ὑψίστῳ ὄντι τῷ Θεῷ, ἐν ὕψει θυσίας ποιεῖσθαι. *Omnis autem mons Iouis mons appellatur, quoniam mos fuit antiquorū, vt altissimo Deo existenti in loco sublimi sacrificarent.* Sic etiā è Iouis ipsius oraculo sacra fiunt in montibus apud Apolloniū in lib. 2. Argonaut.

καὶ βωμὸν ποίησε μέγαν Διὸς ἱκμαίοιο,
ἱρά τ' εὖ ἔρρεξεν ἐν οὔρεσιν ἀστέρι κείνῳ
Σειρίῳ, αὐτῷ τε Κρονίδῃ Διΐ. τοῖο δ' ἕκητι.
Ingentem Iouis humentis tunc exstruit aram,
Et sacra imponit in montibus: hîc quoque sacra
Sirius accepit, sic Iupiter ipse volebat.

& vt est apud Herodotum in Clio, quem locum citaui, cùm de Diis variarum gentium loquerer. Quin etiā & Apollini aram in littore erexerunt Argonautæ, atque cùm mons ibi nullus esset, sublimem illam fecerunt, vt in his ait idē poeta.

τῷ δὲ ῥέζομεν ἔνθα πάροιθε,
βωμὸν ἀναστήσαντες ἐπάκτιον.
Iustáque soluentes in primo ereximus aram
Littore sublimem.

Huius rei vel illud argumento est, quòd etiam apud Latinos altare, quasi alta area, vocatum fuit. Erat præterea illa templorum erigendorum consuetudo vt non modò sublimia & ampla extruerentur, sed etiam quæ orientem solem statim exciperent, vt ait Plutarchus in Numa Pompilio, neque vlla re impedirentur, sed forent vndique libera, & minimè occupata, vt testatur Promachidas Heracleota, atque Dionysius Thrax his verbis in lib. 3. diæreseon, οἱ γὰρ ναοὶ τῶν παλαιῶν καὶ τὸν ἥλιον ἀνακύψαντα εὐθὺς ὑποδέχεσθαι εἰώθεισαν, καὶ τοῦ φωτὸς εὐθὺς ἐμπιμπλᾶσθαι τῶν θυρῶν ἀναπεπταμένων, ἔνθα καὶ τὰ ἱερὰ ἔρεζον. *Antiquorum enim templa exorientem solem statim excipere solebant, & statim orto lumine fenestris ac foribus patefactis repleri, vbi sacrificia fiebant.* Neque illud sanè prætermittendum duxerim, quòd voluerunt antiqui genera etiam ædificiorum, Deorum illorum naturæ, quibus dicabantur, plurimum conuenire. Nam Ioui, Marti, Herculi non nisi Doricum: Baccho, Apollini, Dianæ, Ionicum: Corinthiacum virgini Vestæ conuenire præcipuè creditum est: quam-

quãuis aliquando omnib⁹ his generib⁹ in eodẽ templo vtebantur. Nã in dubio Aleæ Mineruæ, cuius architectus fuit Scopas Parius apud Tegeatas, cũ triplex esset colũnarũ ordo, primus ordo, qui ingrediẽtib. sese offerebat, erat Dorici operis: secũdus Corinthiaci: tertius qui iuxta tẽplũ fuit, erat Ionico artificio elaboratus. Istud autem fiebat cũ delubra essẽt Diis variis consecrata, vel cũ Diis illis essent dicata, quorum multiplex esset facultas, & ad mares ac fœminas elementa spectarent. Nã cũ Ioui Olympio apud Eleos templũ esset erectũ Dorica exædificatione, cuius in exteriore parte colũnæ cũ Doricis epistyliis ostendebantur, tũ Iunonis etiã templũ triphyliæ, quod fuit ab Oxylo artifice erectũ, cum operis figura Dorica extructũ fuit columnis eiusdem artificij circũquaq. illud ambientib. ad explicandam credo maximam vim aëris, & ad significandũ quòd Iuno Iouis esset soror, aer scilicet ab ignis natura non longo interuallo in suprema parte dissentiens: atqui extruebantur ita ipsa templa, vt apertis fenestris statim ortum solem exciperent, sicuti testatur Possidippus epigrammatum poeta in his carminibus;

ἦεν δ' ἀνοιγόμενοι, πρῶτοι λάβον ἠελίου φῶς
καὶ Λητοῦ δείου καὶ Ἡφαίστοιο θεοῖο.

Vulcani ac Phœbi radios cepere priores
Surgentis Solis foribus delubra reclusis.

Non inscitè itaque Virg. lib. 12. Æneidos sacrificãtes inducit ad solem orientem conuerti, cùm ita inquiat;

Illi ad surgentem conuersi lumina solem.

Erat præterea consuetudo vt Diis superis manè sacra fierent sole oriente, sicuti vita defunctis & inferis occidente sole: velut ait Callixenus Rhodius in iis quæ scripsit de Alexandria, hoc pacto: τοῖς μὲν οὖν κατοιχομένοις περὶ τὴν ἡλίου δυσμὰς ἐναγίζομεν· τοῖς δὲ οὐρανίοις ὑπὸ τὴν τοῦ ἡλίου ἀνατολὴν ἱερουργοῦμεν. *vita defunctis sanè circa occasum solis parentamus; at cœlestibus Diis aurora tempore sub exortum solis sacrificamus.* Coronabantur autẽ in ipsis sacrificiis & victimæ, & altaria, & homines sacrificãtes, vt testantur hæc carmina oraculi Delphici, quæ sunt in oratione Demosthenis contra Midiam.

αὐδῶ Ἐρεχθείδῃσιν ὅσοι Πανδίονος ἄστυ
ναίετε, καὶ πατρίοισι νόμοις ἰθύνεθ' ἑορτάς,
μεμνῆσθαι Βάκχοιο καὶ εὐρυχόρους κατ' ἀγυιὰς
ἱστάναι ὡραίων Βρομίῳ χάριν ἄμμιγα πάντας,

καὶ ἀν' ἀγυιὰς βωμαῖσι κάρη στεφάνοις πυκάσαντας.
Impero Erechthidis vobis Pandionis vrbem
Qui colitis, patrio & facitis solennia ritu,
Vt memores Bacchi sitis, latéque per vrbem
Primitias Bromio cuncti statuatis, & iidem
Soluatis grates paßim fumantibus aris
Tempora sacratis redimiti ritè coronis.

Quod etiã significauit idẽ Demosthenes in oratione contra Neærã seruari in aliorum Deorũ sacrificiis in his; *ἁγιστεύω, καὶ εἰμὶ καθαρὰ καὶ ἁγνὴ ἀπό τε τῶν ἄλλων τῶν οὐ καθαρευόντων, καὶ ἀπ' ἀνδρὸς συνουσίας. sum.n.pudica, & pura & casta ab aliis puritati aduersãtib. & à viri congressu.* Et quoniã aliæ arbores Diis aliis fuerũt consecratæ, idcirco Diis variis sacrificaturi sacerdotes variis coronis ornabãtur: vtpote in Dionysiacis myrto, vt ait Timachidas in libro de Coronis. & Aristoph. in Ranis in his attigite)

πολύκαρπον μὲν τινάσσων
ἀμφὶ κρατὶ σῷ βρύοντα
στέφανον μύρτων.
Fructiferam quidem quatiens
Circa caput tuum virentem
Coronam myrtorum.

At in Cerealibus quercu coronabantur, ad perpetuam accepti ab illa Dea beneficij memoriam: vt significauit in his Virg. in primo lib. Georgicorum,

neque antè
Falcem mãturis quisquam supponat aristis,
Quàm Cereri torta redimitus tempora quercu
Det motus incompositos, & carmina dicat.

Iñ sacris Herculis populo coronabãtur, vt testatur idẽ lib. 8. (Æn.

Populeis adsunt euincti tempora ramis.

In sacrificiis Apollinis lauro coronabantur, vt ait Apollon. lib. 2. Argon.

ξανθὰ δ' ἐρεψάμενοι δάφνῃ καθύπερθε μέτωπα;
Flauáque sunt viridi redimiti tempora lauro.

Scriptum reliquit Andræas Tenedius in nauigatione Propontidis antiquos triplici ordine coronandi vsos fuisse in sacris: quem locum etiã declarauit enarrator Apollonij, cũ alij capiti superiùs coronas imponerent, alij ad tempora vsque deprimerent, alij ad collum vsq; detraherent, verùm non solùm coronabantur sacerdotes in sacris, aut sacrificantes,

cantes, sed etiam vasa quibus vtebantur, & victimæ quæ fuerant immolandæ, quibus coronæ circa collum apponebantur, earúmque cornua inaurabantur, ac vittis coloribus Diis quibusque gratis innectebãtur, vt illud est Ouid. lib. 7. Metamorph.

feriúntque secures
Colla torosa boum vinctorum cornua vittis.

Quòd autem vasa etiam coronarentur, ita testatus est Virg. lib. 3. Aeneid.

Tum pater Anchises magnum cratera corona
Induit, impleuitque mero, diuósque vocauit.

Neque verò victimæ quæuis eligebãtur in sacrificia, sed quæ præstantiores essent, multo antè reseruabantur: quare cùm è grege deligerentur, egregiæ victimæ dictæ sunt; at cùm eximerétur ex armentis, quibus nobis inureréntur sacra, eximiæ. Nam trifariam armenta diuidebant antiqui, cùm aliam partem destinarent fœturæ, aliam laboribus, aliam reseruarent ad altaria, vt innuit Virg. lib. 3. Georg.

Continuóque notas, & nomina gentis inurunt:
Et quos aut pecori malint summittere habendo,
Aut aris seruare sacris, aut scindere terram.

Erant autem singulari diligentia delectæ victimæ quæ Deorum sacrificiis dicabantur, non solùm ob eximiam pulchritudinem, sed etiam ob puritatem coloris cùm diuersi omnino reiicerentur, neque liceret mutilam, aut aliqua corporis parte carentem victimam ad aram adducere. atque hanc diligentiam ita breuiter attigit Lucianus in dialogo de sacrificiis: ἀλλ' οἵ γε θύοντες στεφανώσαντες γε ζῶον, καὶ πολύ γε πρότερον ἐξετάσαντες εἰ ἐντελὲς εἴη, ἵνα μηδὲ τῶν ἀχρήστων τι κατασφάττωσι, προσάγουσι τῷ βωμῷ. *enimuero sacrificantes victimam coronant, multóque prius studio perquirunt num perfecta sit, nequid inutile iugulent, atque ad aram deducant.* Deinde vestes sacerdotum puras, neque vlla macula inquinatas conuenire putarunt, quòd ita innuit Virg. lib. 12.

puráque in veste sacerdos
Setigeræ fœtum suis, intonsámque bidentem
Attulit, admouítque pecus flagrantibus aris.

Nam neque laboribus assuetas victimas, neque illas ex quibus aliqua vtilitas capta fuisset, Diis conuenire arbitrabantur. Deinde aliis Diis alius coloris vestes magis erant

idoneæ: nam Diis inferis atræ vestes, cœlestibus purpureę, vt ait Mænander in libro de Mysteriis, conueniebant; quibusdã verò albæ, vt sacrificiis Cereris, sicut testatur Ouid. lib. 10.

Festa pia Cereri celebrabant annua matres,
Illa quibus niuea velata corpora veste
Primitias frugum dant spicea serta suarum.

& lib. 4. Fast.

Alba decent Cererem, vestes Cerealibus albas
Sumite; nunc pulli velleris vsus abest.

Deinde Diis aliis fœminæ victimæ tantùm, aliis soli mares immolabantur. in omnibúsque sacrificiis committebatur piaculum, si quis cæde pollutus, vel alio flagitio, ad aras accessisset, miniméque grata erant sacrificia, quæ ab impuris manibus sceleratorum hominum offerebantur. Idcirco per nouem dies noctésque, saltem oportebat ab omni libidine sacerdotes, aut mulieres æditas, aut initiaturas abstinere, vt est in his:

Perque nouem noctes Venerem, tactúsque virorum
In vetitis memorant.

Sic & Cybeles sacerdotes membrum genitale sibi quodam lapide abscindebant, vt casti viuerent. & Athenis alij bibebant cicutam, vt vim membri genitalis amitterent, & mulieres præterea initiaturæ sibi lectos è viticis foliis substernebant, vt refrænarent libidinem. quare iure scripsit Demosthenes in oratione contra Timocratem hæc de præsidibus sacrorum; ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι δεῖν τὸν εἰς ἱερὰ εἰσιόντα, καὶ χερνίβων, καὶ κανῶν ἁψόμενον, καὶ τῆς περὶ τοὺς θεοὺς ἐπιμελείας προστάτην ἐσόμενον, οὐχ ὁ προειρημένων τακτὸν ἡμερῶν ἀριθμὸν ἁγνεύειν, ἀλλὰ τὸν βίον ὅλον ἡγνευκέναι τοιούτων ἐπιτηδευμάτων. *ego sanè sic existimo, eum qui ad sacra accedit, & res sacras sit tractaturus, aut res ad Deos spectantes curaturus, oportere non prædictum aut statutum dierum numerum esse castum, sed per vniuersum vitæ suæ cursum ab huiusmodi turpibus studiis abstinuisse.* Neque enim ad sacra accedere cuiquam licebat, nisi lotis manibus: quare & Æneas sacra attingere ita vel per sũmã pietatis oportunitatẽ recusat apud Vir. li. 2.

Tu genitor cape sacra manu, patriósque Penates;
Me bello è tanto digressum, & cæde recenti,
Attrectare nefas; donec me flumine viuo
Abluero.

Et Ho-

Et Homerus lib. ζ. Iliad.

χερσὶ δ' ἀνίπτοισι Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον
ἅζομαι. οὐδέ πη ἔστι κελαινεφεῖ Κρονίωνι
αἵματι καὶ λύθρῳ πεπαλαγμένον εὐχετάασθαι.

Non decet illotis manibus libare superno
Vina Iouis, pudor hoc prohibet fecisse: cruore
Turpatum me & cæde virum Diis fundere vota.

Existimabant enim antiqui eandem esse animi quam etiam corporis purgationem: vt cùm quis in flumine manus aut corpus abluisset post cædem, ille purus statim efficeretur: quare ita scribit Anticlides libro 74. reddituum: ἔθος γὰρ ἦν τοῖς παλαιοῖς, ὅπερ καὶ νῦν ἀκμάζει, ὅταν ἢ φόνον ἀνθρώπων, ἢ καὶ ἄλλας σφαγὰς ἐποίουν, ὕδατι ἀενάῳ τὰς χεῖρας ἀπονίπτειν εἰς τοῦ μιάσματος κάθαρσιν. *Erat enim mos antiquorum, qui nunc etiam seruatur, vt qui cædem hominum, vel aliorum animalium commisissent, perenni aqua manus abluerent, ad commissi piaculi lustrationem.* quare iussit Hesiodus nulli Deorum sacra fieri oportere antequam manus lotæ fuerint manè, cùm ita scribat in operibus:

μηδέ ποτ' ἐξ ἠοῦς Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον
χερσὶν ἀνίπτοισιν μηδ' ἄλλοις ἀθανάτοισι.

Nunquam vina Ioui, superisve rubentia libes,
Antè manus fluuii quàm pura laueris vnda.

Nam cùm purus sit Deus, & ab omni prorsus sorde immunis, non conuenire crediderunt illi ministro qui ad eius altare accederet, manus, aut aliquam corporis partem habere inquinatam aut impuram. Quare si quis neglecta purgatione ad sacrificia accessisset, illius preces Deos neque audire neque respicere arbitrabantur. Erat præterea non parua diligentia in eligendis lignis, quæ conuenirent singulis sacrorum generibus: quoniam non ex quibusuis lignis ignis accendebatur, sed ex lignis in legibus sacrificiorum nominatis. Sic in sacris Bacchi antiquitus nulla ligna, nisi oporobasilidis, aut phibaleæ ficus, aut viticis cum foliis vitium vrebantur, vt ait Hegemon lib. 2. Georgicorum. in sacris Veneris myrtus vrebatur. at apud Sicyonios ignis non fiebat nisi è lignis iuniperi, quibus folia addebantur pæderotis, vt ait Pausi. in Corinthiacis. In Iouis sacris ilicis ligna. in Martis fraxinorum, in sacris Herculis albæ populi, cerri, aut æsculi, aut corni, vt scriptum est ab Ephoro lib. 1.

de Ponderibus Asiæ, & ab Epigene in Heroina. Sunt autem huic rei argumento illa quæ scripta sunt à Timæo Siculo in libro secundo historiarum in hunc modum: *μετὰ τὴν Τροίας ἅλωσιν πολλοὶ τῶν Λοκρῶν περὶ τὰς Γυρὰς ναυαγήσαντες ἀπεπνίγησαν· οἱ δὲ λοιποὶ σὺν Αἴαντι μόλις εἰς Λοκρίδα διεσώθησαν. φθορᾶς δὲ καὶ λοιμοῦ τὴν χώραν αὐτῶν μετὰ τὸ τρίτον ἔτος ἐχόντων, διὰ τὴν μῖξιν ἀθέμιτον Αἴαντος τῇ Κασσάνδρᾳ, ἔχρησεν ὁ Θεὸς δεῖν εἰς ἔτη χίλια τὴν Ἀθηνᾶν τὴν ἐν Ἰλίῳ ἱλάσκεσθαι, πέμποντας δύο παρθένους ὅσαι κλήρῳ καὶ λαχοῦσι. καὶ μετὰ ταῦτα ἔθος ἦν τοῖς Τρωσὶ τὰς πεμπομένας περιϊόντας ποσὶ καταχθεῖν, καὶ ἀναιρεῖν, καὶ τοῖς ἀκάρποις καὶ ἀγρίοις τῶν ξύλων καίειν. ὅπερ ἐγένετο μέχρι τοῦ Φωκικοῦ πολέμου. τότε γὰρ ἐπαύσαντο ταύτης τῆς θυσίας, μᾶλλον δὲ ἀσεβείας.* *Post captam Troiam multi ex Locris naufragium iuxta Gereas passi perierunt: reliqui verò cum Aiace per summas difficultates in Locridem tandem euaserunt. At verò anno deinde tertio cùm fames & pestilentia eorum regionem inuasisset, quia neglecta religione Aiax cum Cassandra rem illegitimè habuisset, responsum est redditũ ab oraculo oportere per mille annos placare Palladem Troianam duas virgines è suis quotannis sortitos Troiam mittentes. Mansit postmodo illa consuetudo Troianis vt missas virgines obuij caperent ac iugularent, quas postea sterilibus & agrestibus lignis comburerent, qui ritus ad belli Phocensis vsque tempora perdurauit. Tunc enim immunitatem eius sacrificij, vel potiùs eius impietatis Locrenses obtinuerunt.* Est autem illud argumento, quòd summam diligentiam adhiberent antiqui in eligendis lignis ad sacrificia, quòd cùm æditnis, auguribus, fæcialibus, interpretibus, lignatores etiam vocati præerant sacrificiis, quibus id tantùm curæ erat, vt legitima ligna pararentur, & concinnè igni imponerentur. nam nisi omnia seruarentur legitima in sacrificiis, publicæ inde calamitates oriebantur: cuius rei vel illud est argumento, quòd si quis in Iouis Lycæi templum, aut etiã in aream, minimè peractis priùs lustrationibus legitimis, ingressus fuisset, intra annum omnino mori necesse erat. vt scripsit Hegesander lib. 17. & Paus. in Arcadicis. idcirco scriptum est à Paus. in prioribus Eliacis, in Iouis Olympij fano, vbi magistratus nigro ariete faciebant, neque vlla portio victimæ dabatur vati, sed collum tantùm lignatori more maiorum, mandatum fuisse negotium lignatori vt ad sacrorum vsum ligna certo precio daret vel publicè ciuitatibus, vel priuatim cuilibet, quæ non erant ex alia arbore, quàm ex alba populo: qui honor habitus est arbo-

arbori, quòd eam Hercules è Thesprotide primus in Græciam portauit, quam ad fluuium Acherontem Thesprotidis reperit, cuius etiam lignis victimarum femora cremauit. Dicebantur esse in Lydiis Persicis cognomento vocatis vrbes duæ, Hypæpæ & Hierocæsarea, in quibus vtrisque templum erat amplissimum cum cellis & aris, super quibus erat cinis longè diuerso colore à cinere communi. Huc ingressus sacerdos lingua Græcis ignota aris ligna imponebat, caput tiara velabat, implorabat Dei ignoti cognomen: cùm recitasset carmen ex libro lingua planè ignota Græcis ac perorasset, sponte sua è lignis, nullo igne admoto, purissima flamma omnibus procul absistentibus emicabat, vt ait Theagenes in libr. de Diis, & Paus. in prioribus Eliacis. Tanta diligentia & in purgationibus, & in omni sacrificiorum ratione vti oportebat. Summæ præterea obseruantiæ & reuerentiæ Deorum templa fuerunt apud maiores. nam si quis supplex ad aras Deorum confugisset, eum inde diuellere per religionem non licebat, vt scribitur à Paus. in Achaicis. quare cùm Atheniensium magistratus in eos seuiissent, qui cum Cydone in arcem Mineruæ confugerant, & ipsi, & omnes eorum posteri violatæ religionis Mineruæ pœnas dederunt. Sic Lacedæmonij cum violassent eos qui supplices in templum Neptuni confugerant, tam ingentibus támque crebris terræ motibus Sparta concussa est, vt nulla propè domus expers tantæ ruinæ fuerit. atque longum esset calamitates eorum memorare qui propter neglectam vel falsam antiquorum religionem in summum capitis discrimen inciderunt. Erant præterea nonnullis in ciuitatibus quædam familiæ, quæ solæ nonnullorum Deorum sacris initiarentur, sicut Herculi Pinarij, vt est apud Virgil. lib. 8. At Cereris sacris apud Athenienses soli initiabantur Eumolpidæ, quia primus Eumolpus illa sacra celebrarit, vt testatur Acesodorus his verbis: κατοικῆσαι δὲ τὴν Ἐλευσῖνα ἱστοροῦσι, πρῶτον μὲν τοὺς αὐτόχθονας, εἶτα Θρᾶκας τοὺς μετ' Εὐμόλπου παραγενομένους πρὸς βοήθειαν, εἰς τὸν κατ' Ἐρεχθέως πόλεμον· τινὲς δέ φασι καὶ τὸν Εὔμολπον εὑρεῖν τὴν μύησιν τὴν συντελουμένην κατ' ἐνιαυτὸν ἐν Ἐλευσῖνι Δήμητρι καὶ Κόρῃ. *Habitasse in Eleusine priùs indigenas narrāt, at deinde Thraces, qui cū Eumolpo suppetias tulerunt per bellū quod fuit cum Erechtheo. at alij inquiunt, Eumolpum inuenisse sacrificia quæ fiunt anniuersaria in Eleusine*

de Ponderibus Asiæ, & ab Epigene in Heroina. Sunt autem huic rei argumento illa quæ scripta sunt à Timæo Siculo in libro secundo historiarum in hunc modum: *μετὰ τῆς Τροίας ἅλωσιν πολλοὶ τῶν Λοκρῶν περὶ τὰς Γυρὰς ναυαγήσαντες αὐτοῦ ἀπεφθάρησαν. οἱ δὲ λοιποὶ σὺν Αἴαντι μόλις εἰς Λοκρίδα διεσώθησαν. φθορᾶς δὲ καὶ λοιμοῦ τὴν χώραν αὐτῶν μετὰ τὸ τρίτον ἔτος ἰσχόντων, διὰ τὴν μίξιν ἀθέμιτον Αἴαντος τῇ Κασσάνδρᾳ, ἔχρησεν ὁ θεὸς δεῖν, εἰς ἔτη χίλια τὴν Ἀθηνᾶν τὴν ἐν Ἰλίῳ ἱλάσκεσθαι, πέμποντας δύο παρθένους ὅσαι κλήρῳ καὶ λάχωσι. καὶ μετὰ ταῦτα ἔθος ἦν τοῖς Τρωσὶ τὰς πεμπομένας παραγινομένας κατακτείνειν, καὶ ἀφαιρεῖν, καὶ τοῖς ἀκάρποις καὶ ἀγρίοις τῶν ξύλων καίειν. ὅπερ ἐγένετο μέχρι τοῦ Φωκικοῦ πολέμου. τότε γὰρ ἐπαύσαντο ταύτης τῆς θυσίας, μᾶλλον δὲ ἀσεβείας.* *Post captam Troiam multi ex Locris naufragium iuxta Gereas passi perierunt: reliqui verò cum Aiace per summas difficultates in Locridem tandem euaserunt. At verò anno deinde tertio cùm fames & pestilentia eorum regionem inuasisset, quia neglecta religione Aiax cum Cassandra rem illegitimè habuisset, responsum est redditũ ab oraculo oportere per mille annos placare Palladem Troianam duas virgines è suis quotannis sortitos Troiam mittentes. Mansit postmodo illa consuetudo Troianis vt missas virgines obuij caperent ac iugularent, quas postea sterilibus & agrestibus lignis comburerent, qui ritus ad belli Phocensis vsque tempora perdurauit. Tunc enim immunitatem eius sacrificij, vel potius eius impietatis Locrenses obtinuerunt.* Est autem illud argumento, quòd summam diligentiam adhiberent antiqui in eligendis lignis ad sacrificia, quòd cùm æditus, auguribus, fæcialibus, interpretibus, lignatores etiam vocati præerant sacrificiis, quibus id tantùm curæ erat, vt legitima ligna pararentur, & concinnè igni imponerentur. nam nisi omnia seruarentur legitima in sacrificiis, publicæ inde calamitates oriebantur: cuius rei vel illud est argumento, quòd si quis in Iouis Lycæi templum, aut etiã in aream, minimè peractis priùs lustrationibus legitimis, ingressus fuisset, intra annum omnino mori necesse erat. vt scripsit Hegesander lib. 17. & Pauſ. in Arcadicis. icirco scriptum est à Pauſ. in prioribus Eliacis, in Iouis Olympij fano, vbi magistratus nigro ariete faciebant, neque vlla portio victimæ dabatur vati, sed collum tantùm lignatori more maiorum, mandatum fuisse negotium lignatori vt ad sacrorum vsum ligna certo precio daret vel publicè ciuitatibus, vel priuatim cuilibet, quæ non erant ex alia arbore, quàm ex alba populo: qui honor habitus est arbo-

arbori, quòd eam Hercules è Thesprotide primus in Græciam portauit, quam ad fluuium Acherontem Thesprotidis reperit, cuius etiam lignis victimarum femora cremauit. Dicebantur esse in Lydiis Persicis cognomento vocatis vrbes duæ, Hypæpæ & Hierocæsarea, in quibus vtrisque templum erat amplissimum cum cellis & aris, super quibus erat cinis longè diuerso colore à cinere communi. Huc ingressus sacerdos lingua Græcis ignota aris ligna imponebat; caput tiara velabat, implorabat Dei ignoti cognomen: cùm recitasset carmen ex libro lingua planè ignota Græcis ac perorasset, sponte sua è lignis, nullo igne admoto, purissima flamma omnibus procul absistentibus emicabat, vt ait Theagenes in libr. de Diis, & Pauf. in prioribus Eliacis. Tanta diligentia & in purgationibus, & in omni sacrificiorum ratione vti oportebat. Summæ prætereà obseruantiæ & reuerentiæ Deorum templa fuerunt apud maiores. nam si quis supplex ad aras Deorum confugisset, eum inde diuellere per religionem non licebat, vt scribitur à Pauf. in Achaicis. quare cùm Atheniensium magistratus in eos sæuiisent, qui cum Cydone in arcem Mineruæ confugerant, & ipsi, & omnes eorum posteri violatæ religionis Mineruæ pœnas dederunt. Sic Lacedæmonij cum violasent eos qui supplices in templum Neptuni confugerant, tam ingentibus támque crebris terræ motibus Sparta concussa est, vt nulla propè domus expers tantæ ruinæ fuerit. atque longum esset calamitates eorum memorare qui propter neglectam vel falsam antiquorum religionem in summum capitis discrimen inciderunt. Erant prætereà nonnullis in ciuitatibus quædam familiæ, quæ solæ nonnullorum Deorum sacris initiarentur, sicut Herculi Pinarij, vt est apud Virgil. lib. 8. At Cereris sacris apud Athenienses soli initiabantur Eumolpidæ, quia primus Eumolpus illa sacra celebrarit, vt testatur Acesodorus his verbis: *κατοικῆσαι δὲ τὴν Ἐλευσῖνα ἱστοροῦσι, πρῶτον μὲν τοὺς αὐτόχθονας, εἶτα Θρᾶκας τοὺς μετ' Εὐμόλπου παραγενομένους πρὸς βοήθειαν, εἰς τὸν κατ' Ἐρεχθέως πόλεμον· τινὲς δέ φασι καὶ τὸν Εὔμολπον εὑρεῖν τὴν μύησιν τὴν συντελουμένην κατ' ἐνιαυτὸν ἐν Ἐλευσῖνι Δήμητρι καὶ Κόρῃ. Habitasse in Eleusine priùs indigenas narrãt, at deinde Thraces, qui cũ Eumolpo suppetias tulerunt per bellũ quod fuit cum Erechtheo. at alij inquiunt, Eumolpum inuenisse sacrificia quæ fiunt anniuersaria in Eleusino*

Cereri & Proserpinæ. Androtio verò lib. 2. de sacrificiis non eum Eumolpum inquit illa sacrificia inuenisse, sed alium Eumolpum, qui fuit quintus à primo, qui pugnauit aduersus Erechtheum. sic enim inquit: Εὐμόλπου γὰρ γενέσθαι κήρυκα, τοῦ δὲ Εὔμολπον, τοῦ δὲ Ἀντίφημον, τοῦ δὲ Μουσαῖον τὸν ποιητὴν, τοῦ δὲ Εὔμολπον τὸν καταδείξαντα τὴν μύησιν καὶ ἱεροφάντην γεγονότα. *Nam Eumolpum fuisse præconem, ex quo nascitur Eumolpus, ex hoc Antiphemus, ex hoc Musæus poeta, ex hoc Eumolpus, qui ritum sacrorum demonstrauit, atque functus fuit sacerdotio.* Erat illa præterea consuetudo vt victimæ inauratis cornibus ad aras candidæ adducerentur, vt testatur Valerius Flaccus in primo Argonauticorum:

Dabit auratis & cornibus igni
Colla pater, niueique greges altaria cingent.

Neque parua adhibebatur præterea diligentia in obseruandis victimis, vbi ad aras adductæ fuissent, an libenter astarent: nam si reluctarentur, remouebantur ab aris, quia Diis minimè gratæ esse putabantur. quare ita scripsit Virg. lib. 2. Georg.

Et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram.

Experiebantur præterea voluntatem victimarum per molarum inspersiones, cùm illis & coltri & victimarum tergora conspergerentur, & cultrum obliquum à fronte ad caudam ante immolationem deducere solebant, quod innuit Virg. lib. 12.

Dant fruges manibus salsas, & tempora ferro
Summa notant pecudum.

Enimuerò tantum erat in obseruandis victimis studium, vt non sufficere videretur si quietæ ad aram astitissent, nisi etiam annuerent sacrificiis, vt ait Myrti. lib. 2. rerum Lesbicarum his verbis: οἱ μὲν οὖν ἱερεῖς τὸ ὕδωρ εἰώθασιν ἐμβαλεῖν εἰς τὸ οὖς τοῦ ἱερείου ἵνα ἐπινεύῃ ταῖς τελεταῖς. *Nam sanè sacerdotes aquam infundere in aurem victimæ consueuerunt, vt illa annuat illis sacrificiis.* Erant aquæ præterea propriæ singulis sacrificiis magis aptæ creditæ. nam in sacris & in nuptiis Athenis nulla aqua, nisi Callirhoes fontis vti mos fuit. In Delo aqua templi nulla alia in re, nisi in sacris vti solebant. ac neque fluuiorum quidem cæterorum omnium aquæ omnibus sacrificiis aptæ putabantur: siquidem Ioui Olympio aqua Alphei grata fuit, vt in Arcadicis rebus testatur Pausanias.

nias. At Amphiarai fontis vocati, qui erat in Oropiorũ agro Amphiarai & Apollinis templo proximus aqua neq. ad lustrandum, neq. ad lauandas manus vti fas esse censebant. tãta erat antiquorum in rebus sacris ritè peragendis industria ac diligẽtia Obseruabatur præterea ex institutis sacrificiorũ vt ternarius numerus in sacris vsurparetur: nam, vt scripsit Porphyrius in libr. de sacrificiis, mos fuit antiquorum, vt cũ florib. herbas & ramos arborum & animalia dæmonib. prius offerrent, cùm essent altissimo Deo immolaturi: quod quidem ter faciebant, vt illi dæmones ipsi summo Deo vota ac preces hominum sacrificantium asportarent, quos Dei supremi nuntios esse arbitrabantur. His enim & gratias agebãt pro impetratis à Deo beneficiis, & salubria precabantur, & hos venerabantur vt summi & excelsi illius Dei ministros. His ita obseruatis cum sacerdotes preces incipiebãt, ac paucis præmissis vinum inter cornua victimarum effundebant, vt innuit Ouid. lib. 7. Metam.

Admoti quoties templis tum vota sacerdos
Concipit, & fundit purum inter cornua vinum.

Atque Virg. non solum sacerdotes, sed illos etiam quorum ergô sacra fiebant, vinum inter cornua fundere solitos ait lib. 4. Æneid.

Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido,
Candentis vaccæ media inter cornua fudit.

Deinde paucis interiectis precibus farina hordei cum sale permisto primùm in tergus victimæ spargebatur, quæ ista de caussa tenui aqua, tanquam leui imbre, fuerat à ministro perfusa, atque illæ molæ dicebantur: quas Græci οὐλοχύτας vocarunt, cùm sit οὐλαὶ hordeum, χέω fundo. Vbi igitur ita conspersæ victimæ aliquandiu stetissent, dum preces à sacerdotibus, sacrorúmque præfectis agerentur, cultri ad eas iugulandas aut secures parabantur, & hydria aqua plena ad lauandas manus ministrorum. Deinde post nonnullas precationes aliam molarum partem cum villis è fronte victimæ euulsis in ignem super aram tunc accensum coniiciebant, quæ prima libamina vocabantur. hoc ita significauit Hom. lib. 3. Odyss.

χέρνιβά τ' οὐλοχύτας τε κατήρχετο, πολλὰ δ' Ἀθήνῃ
εὔχετ' ἀπαρχόμενος κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ βάλλων.

Pallada, dat flammæ euulsos de vertice villos.

atque postea idem poeta libro etiam ξ.

ἀλλ' ὅγ' ἀπαρχόμενος κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ βάλλεν
ἀργιόδοντος ὑὸς καὶ ἐπεύχετο πᾶσι θεοῖσι.
Verùm hic sacra ferens dat flammæ fortè suillos
E capite euulsos villos, Diuósque precatur.

Sic Virg. lib. 6. Æneidos;

Et summas carpens media inter cornua setas,
Ignibus imponit sacris libamina prima.

Erat illa præterea consuetudo, vt illi quorum causa fiebant sacrificia, altera manu cum precibus, dextra scilicet, aram tenerent: quem ritum ita attigit Virg. lib. 4. Æneid.

Talibus orantem dictis, arámque tenentem.

Nec longo sanè interuallo peractis quibusdam precationibus victimas securi percutiebant, vt patet ex lib. 3. Odyss. vbi hæc sunt carmina;

πέλεκυν δὲ Νεοπτόλεμος θρασυμήδης
ὀξὺν ἔχων χειρὶ παρίστατο βοῦν ἐπικόψων.
Sumpta Neoptolemo est audaci deinde securis,
Ille bouem cæsurus erat quo proximus aræ.

Atque si sacra fiebant superis, nulla ratio sanguinis habebatur. Enimuero hunc fuisse ritum sacrorum apud Romanos etiam, eáque in sacris seruari quæ diximus, ita summatim complexus fuit Dion. Halicarnass. lib. 7. rerum antiquarum: συντελεσθείσης δὲ τῆς πομπῆς ἐβουθύτουν εὐθὺς οἱ ὕπατοι, καὶ τῶν ἱερέων οἷς ὅσιον, καὶ τῶν θυηπόλων, ὁ δὲ τρόπος ὁ αὐτὸς ἦν τῷ παρ' ἡμῖν. χερνιψάμενοί τε γὰρ αὐτοὶ, καὶ τὰ ἱερὰ καθαρῷ περιαγνίσαντες ὕδατι, καὶ Δήμητρος καρποὺς ἐπιρράναντες αὐτῶν ταῖς κεφαλαῖς, ἔπειτα κατευξάμενοι, θύειν τότε τοῖς ὑπηρέταις αὐτὰ ἐκέλευον, τῶν δὲ οἱ μὲν ἑστῶτος ἔτι τοῦ θύματος, σκυτάλῃ τοὺς κροτάφους ἔπαιον· οἱ δὲ πίπτοντος ὑπετίθεσαν τὰς σφαγίδας· καὶ μετὰ τοῦτο δείραντές τε καὶ μελίσαντες, ἀπαρχὰς ἐλάμβανον ἐξ ἑκάστου σπλάγχνου καὶ παντὸς ἄλλου μέλους, ἃς ἀλφίτοις ἀναδεύσαντες ζέας προσέφερον τοῖς θύουσιν ἐπὶ κανῶν. οἱ δὲ ἐπὶ τοὺς βωμοὺς ἐπιθέντες, ὕφηπτον, καὶ προσέσπενδον τὸν οἶνον κατὰ τῶν ἁγιαζομένων. *Vbi transacta fuisset pompa, consules statim boues immolabant, & ex sacerdotibus aut ministris cuicumque munus illud conuenire putaretur, erat idem qui est apud nos ritus. Nã manus ipsi lauantes, puráque aqua victimas lustrãtes, ac Cereris fructib. illarũ capita spargentes, postea precati, iubent ministris illas mactare. Ex iis vero, alij stãtis adhuc victimæ tẽpora scytale percutiebãt, alij sub illã cadentẽ sigilla supposuerũt, ac postea corio nudantes, membra-*

membratímque dissecantes è singulis intestinis primitias capiebant, cæterorúmq. membrorum: illas igitur farina hordei conspergentes in canistris ad sacrificantes afferebant. Illi super altare imponentes ignẽ accendebant, vinúmq. libantes in eas victimarum primitias effundebant. Hæc summatim à Dionysio. Adhibebantur & alia lumina in sacrificiis Deorũ cœlestium præter ignẽ vrendis sacrificiis necessarium: per quæ significabant vim clarissimã Deorũ patere in rebus omnibus; atq. per ipsa lumina puritatem etiam ipsorum Deorum demonstrabant, ad quorum sacrificia non liceret, nisi puros accedere. Vbi igitur purgatæ & molis conspersæ, & dissectæ fuissent victimæ: antequam illarum membra incensis altaribus imponerentur, thus in flammas iniiciebatur, & in illud vinum è pateris in flammas in Deorum honorem, quod ita innuit Ouid. lib. 13. Metam.

Thure dato flammis, vinóque in thura profuso,
Cæsarúmque boum fibris de more crematis.

Postquam hæc egissent, elegissentque partes victimæ, quas Diis offerrent, reliquas in conuiuia quæ per omnes solennitates in honorem Deorum fiebant, reseruabant. at illæ partes quæ electæ forent sacrificiis, vt ignem faciliùs admitterent, molis conspergebantur, sicut patet ex lib. 8. Apollon.

Ἀγκαῖος δ' ἑτέρωθι κατὰ πλατὺν αὐχένα κόψας
χαλκείῳ πελέκει κρατερὰς διέκερσε τένοντας.
ἤριπε δ' ἀμφοτέροισι περιῤῥηδὴς κεράεσσιν.
τοὺς δ' ἕταροι σφάξαν τε θοῶς, δεῖράν τε βοείας,
κόπτον δαίτρευόν τε, καὶ ἱερὰ μῆρ' ἐτάμοντο.
κὰδ δ' ἄμυδις τά γε πάντα καλύψαντες πύκα δημῷ,
καῖον ἐπὶ σχίζῃσιν· ὁ δ' ἀκρήτους χέε λοιβὰς
Αἰσονίδης.

Tum bouis alterius percussit colla securi
Ærea ibi Ancæus, fortes neruósque cecidit.
Prolapsus cecidítque ingens in cornua humi bos.
Hos socij iugulare citi, his & terga costis
Diripere: & coxas, & cædere singula membra:
Hæc adipe & tegere, & sacris imponere flammis
Æsonides, atque inde molas conspergere salsas.

Cùm ignis postea exarsisset vt etiam magis extolleretur, supra hæc vinum effundebant sicut ait Hom. 1. Iliad.

καῖε δ' ἐπὶ σχίζῃς ὁ γέρων, ἐπὶ δ' αἴθοπα οἶνον
λεῖβε.

Vssit ligna superſenior: tum munere Bacchi
Libauit, fuditque merum.

In ſacrificiis illorũ Deorũ qui aerij putabantur, præter ignẽ cantilenas etiã addiderunt, cũ illos harmonia delectari arbitrarentur, atq. Dei huiuſmodi credebantur omnes illi dæmones qui à terra & ab aqua omnem regionem vſque ad locũ ſtellarum ſupremum gubernarent. Nam ad triginta millia dæmonum eſſe ſcribit Heſiodus, qui Iouis ſint miniſtri, & obſeruent quæ fiãt à ſingulis hominibus: ita nihil quod Deo cognitum non ſit, eſſe exiſtimarunt. Sic enim inquit:

τρὶς γὰρ μύριοί εἰσιν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ
ἀθάνατοι Ζηνὸς φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων.
οἵ ῥα φυλάσσουσίν τε δίκας καὶ σχέτλια ἔργα,
ἠέρα ἑσσάμενοι, πάντῃ φοιτῶντες ἐπ' αἶαν.
Millia triginta terras habitantia Diuûm
Sunt Iouis hi obſeruant hominum mortalia facta.
Obſeruant pariter peragrantes fáſque nefáſque,
Aeris induti velamine.

At Iamblichus & Triſmegiſtus, & Pſellus, & reliquorum ſapientum complures non ſolùm triginta millia dæmonũ eſſe cenſuerunt: ſed vniuerſum aëra & cœlos plenos eſſe dæmonibus crediderunt, qui latè per aëra vagarentur, & ad nidores ſacrificiorum accurrerent. His igitur dæmonibus aëreis cùm ſacra fierent, præter lumina, & nidores cæſarum victimarum, cantus etiam, & odores multos, & thus adhibebant, vt teſtatur id Virg. lib. 3. Æneid.

Iunoni Argiuæ iuſſos adolemus honores.

ſic lib. 5. *Farre pio, & plena ſupplex veneratur acerra.*

Idcirco Medea vtpote venefica, ſacrorũ rituum peritiſſima, cùm ventis ſacrificaret apud Apollonium Rhodium libr. 4. maximè odorifera ac ſuauia offert ſacrificia, vt eſt in his:

τοῖα ἐπιρραίνουσα θελκτήρια φάρμακ' ἔπασσεν
αἰθέρι καὶ πνοιῇσι, τά κεν καὶ ἄπωθεν ἰόντα
ἄγριον ἠλιβάτοιο κατ' οὔρεος ἤγαγε θῆρα.
Tantum effata leues mulcentia pharmaca ventos,
Æthera que inſperſit, procul illa è montibus altis
Deduxere ferai ſyluestrem, quo illa cupiuit.
Deduxere feram ſyluestrem, quo illa cupiuit.

& Hom. libr. 1. Iliadis pro depellenda peſtilentia nidores victimarum Apollini etiam obtulit in his:

αἴ κέν πως ἀρνῶν κνίσσης αἰγῶν τε τελείων

ούλεται ἀντιάσας, ἡμῖν ἀπὸ λοιγὸν ἀμῦναι.
i, vult caprarum, si vult nidoribus ille
buius agnorum fieri, ac depellere pestem.

quoniam cantus, & harmonia, musicorúmque instrumentum soni non sine quadam voluptate aëra permouent: illa causa cantu etiam delectari illi dæmones crediti sunt, iare vt ait ibid. Hom.

οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο
καλὸν ἀείδοντες παιήονα κοῦροι ἀχαιῶν,
μέλποντες ἑκάεργον, ὁ δὲ φρένα τέρπετ' ἀκούων.
Phabeas iras placabant carmine Graij
Per luces totas pulchrum paana canentes,
Cantantes Phœbum: huic mulcebant gaudia pectus.

Sic in sacris matris Deûm, vt nonnullorum Deorum, addebantur etiam musica instrumenta. quare inquit Ouid. in lib. primo de Ponto:

Ante Deûm matrem cornu tibicen adunco
Cùm canit, exiguæ quis stipis æra neget?

Istud autem efficere putabantur, vt tibiis vterentur in sacris, quo animi præsentium hominum diuerterentur à priuatis cogitationibus ad Deorum immortalium reuerentiam, quia nescio quid diuinum imprimit in animis nostris vis musica. Ioui, cùm mens illa suprema diuina credebatur, non adhibebantur nisi lumina in sacrificiis: at cùm Iupiter pars esset summa aeris, tunc adhibebantur musica instrumenta, vt cæterorum Deorum sacris nonnullorum, quippe cùm simulatis sacrificiis etiam paruus per illorum strepitum paternæ crudelitati dicatur fuisse surreptus. In antiquis huius sacrificiis strophe & antistrophe moduli canebantur ad imitationem motuum stellarũ, vt ait Aristoxenus in libro primo de foraminibus tibiarum, & Bito in libro quem scripsit ad Attalum de musicis instrumentis. Nam modò huc, modò illuc inter illa sacra saltantes voluebantur: atque per strophen motum primum huius vniuersi, per antistrophen, proprias singularum planetarum motiones significabant. Erant autem cantilenæ in sacris nihil aliud quàm commemorationes eorum beneficiorum quæ Dij ipsi in homines benignè contulerant, cùm virium ipsorum Deorum, & clementiæ & liberalitatis amplificatione, & cum precibus vt benigni ac faciles precantibus acce-

derent,vt ait Philochorus in lib. de ſacrificiis , vt ſignificant hymni Orphei, & iubet omnis ratio conſcribendorum hymnorum:quale eſt id Apol.lib.2.

ἀμφὶ δὲ δαιομένοις εὐρὺν χορὸν ἐστήσαντο,
καλὸν ἰηπαιήον' ἰηπαιήονα φοῖβον
μέλποντες· σὺν δέ σφιν ἐῢς πάϊς Οἰάγροιο,
Βιστονίῃ φόρμιγγι λιγείης ἦρχεν ἀοιδῆς,
ὥς ποτε πετραίῃ ὑπὸ δειράδι Παρνασσοῖο
Δελφύνην τόξοισι πελώριον ἐξενάριξε
κοῦρος ἐὼν ἔτι γυμνὸς, ἔτι πλοκάμοισι γεγηθώς.   *ἱλήκοι.*
Incenſa ſtatuere choros altaria circum.
Cuncti ibi Iopæana Phœbum
Cantantes:vndéque O Eagri filius Orpheus
Biſtonia ſumpta cithara canere incipit altè,
Horrendum vt fixit ſerpentem rite ſagittis
Ad iuga Parnaſsi ſaxoſi paruulus infans
Phœbus adhuc,nudúſque,& gaudens crinibus aureis.
Sis placidus,faciliſque veni.

Sic apud Virgilium Euandrus accedenti Æneæ commemorat poſt conuiuium, quæ cauſa ipſum compulerit ad illa ſacrificia inſtauranda : quippe cùm non ſolùm inter ſacrificia,ſed etiam in conuiuiis, & in omnibus ſolennitatibus antiquorum eſſent ſermones de rebus ab illis Diis geſtis.Laudes autem Deorum & hymni , dum vrerentur victimarum partes aræ impoſitæ , circa ipſam aram canebantur : at cùm vſtæ fuiſſent illæ , & quæ reſeruatæ erant in conuiuium coctæ,his veſcebantur.Deinde poſt conuiuium antequam diſcederent,gratias Diis agentes,quòd eos in conuiuium accepiſſent , vltimam ſacrificiorum partem linguas victimarum in ſacros ignes coniiciebant,& vini parum ſuper illas , vt teſtatur Apollon.lib.1.

τέως ὅ γ' ἐπὶ γλώσσῃσι χέοντο
αἰθομέναις.

Interea accenſis fundunt libamina linguis.

Sic etiam Homerus lib.3.Iliad. *γλώσσας δ' ἐν πυρὶ βάλλον: iniiciunt igni linguas.* Iſtud autem fiebat vbique in honorem Mercurij , cui linguæ erant conſecratæ , atque poſt exuſtas linguas gratias Diis agentes vnuſquiſque læti ex illis ſacrificiis domum diſcedebant. at nunc de ſacrificiis marinorum dicamus.

De ſa-

De sacrificiis marinorum Deorum. CAP. II.

T verò quoniam dæmones illi qui mari præerant, pro natura loci crassiores esse putabantur: idcirco in eo- sacris crassiora quædam corpora quàm essent vel nido- vel caritus offerebantur, quæ ad gustum pertinerent, corque haberent magis solidum. Nam cùm vinum in sacri- as Deorum superorum offerretur, & delectæ partes victi- arum, tamen ex illis in ignem coniectis & concrematis nil aliud ad eos Deos nisi nidor & vstulatorũ animalium mus perueniebat, vel odor thuris. At in sacrificiis mari- rum Deorum res longè aliter se habere credita est. nam m Taurus Neptuno mactabatur, tunc sanguis colligeba- r in crateres, atque non percutiebantur securi victimæ, sed ltris iugulabantur. Erant autem nigræ illæ victimæ, quæ l Diis inferis, vel tempestatibus, vel Diis marinis offere- antur, vt patet ex lib. 3. Odyss. cùm semper in littore maris cra fierent marinis:

τοὶ δ᾽ ἐπὶ θινὶ θαλάσσης ἱερὰ ῥέζον,
ταύρους παμμέλανας Ἐνοσίχθονι κυανοχαίτῃ.

Ad maris vndisoni faciebant litora sacrum,
Nigranti tauro Neptuno qui regit vndas.

atque cùm turbato Neptuno taurus immolaretur, tunc vbi esset placidus, mactabatur agnus, & aper aliquando: quæ etiam animalia cùm maris naturam variis temporibus indicarent, omnia simul aliquando cædebantur in Nept. sacrificiis, vt indicat Hom. lib. λ. Odysseæ:

ῥέξας ἱερὰ καλὰ Ποσειδάωνι ἄνακτι
ἀρνειὸν, ταῦρόν τε, συῶν τ᾽ ἐπιβήτορα κάπρον.

Legitimè regi Neptuno sacra peregit,
Agno, tauro, aprôque sues qui sueuit inire.

Iugulatarum deinde victimarum in sacris marinorũ sanguis collectus in mare è patera fundebatur cum precibus, quod genus rituum à sacrificantibus in littore seruabatur. sin autẽ in naui initiarentur, victimas non in pateram, sed in mare cum precibus iugulabant, vt ait Apollonius lib. 4. in his:

ἦ ῥ᾽, ἅμα δ᾽ εὐχωλῇσιν ἐς ὕδατα λαιμοτομήσας
ἧκε κατὰ πρύμνης.

Ille preces fundens iugulauit in æquoris vndam,
Mox de puppe iacit.

Cùm iugulassent igitur ac dissecuissent victimas, priùs exta

cum precibus, deinde vinum in aquam deiiciebant, vt ait Virgilius lib.5. his carminibus:

Ipse caput tonsæ foliis ornatus oliuæ,
Stans procul in prora pateram tenet: extáque salsos
Porricit in fluctus, ac vina liquentia fundit.

& Valerius Flaccus lib.2. Argonauticorum qui ita scribit:

Tum pelago vina inuergens dux talibus infit.

Neque verò conuenire horum Deorum naturæ videtur illud quod scribitur ab Ouid. lib. 11. Metamor. qui thuris etiam odorem Diis marinis tribuit, cùm aeris tantùm numinibus, vt diximus, at non etiam aquaticis, id genus sacrificij ad altiora tendentis conueniat: sic enim inquit:

Isque Deos pelagi vino super æquora fuso,
Et pecoris fibris, & fumo thuris adorat.

Apud Virgil. præterea libr. 4. Georg. in sacrificiis Oceani, quæ fiunt à Nymphis, vinum in flammas, at non in mare funditur: quod non fiebat contra ius sacrorum, cùm illæ essent sub aquis, quamuis mathematicus & philosophus acutissimus Hector Ausonius de antiquorum sapientum sententia ad chemicam artem hanc rem pertinere arbitratur. neque etiam ob eam causam parum conuenit is ritus Oceano, quia per Oceanum modò patrem omnium, modò humorem diuinitus in omnia naturalia corpora, omnémque materiam diffusum, antiqui significarunt. sic autem ait Virgil.

Oceano libemus, ait: simul ipsa precatur
Oceanúmque patrem rerum, Nympháſque sorores
Centum quæ syluas, centum quæ flumina seruant.
Ter liquido ardentem perfudit Nectare Vestam:
Ter flamma ad summum tecti subiecta reluxit.

Vtebantur autem ternario numero in sacrificiis, quoniam ille numerus perfectus est, non solùm ob dimensiones corporum, vt ait Arist. in primo cœli, sed etiam quia Deus est omniũ quæ videntur, & quæ videri non possunt, moderator: non aliter atque paris & imparis vim habet trias, cùm omnes sint numeri pares aut impares: atque sicut Deus est principium omnium quæ aguntur, ita primus ternarius numerus omnium reliquorum per se ipsum auctus triangulum constituit parium laterum, quæ prima est earum figurarum quæ pluribus cõstant lateribus. Atqui quòd eo numero in sa-

ris vterentur, ita testatur Valer. lib. 1. Argon.
ter æquoreo libans carchesia patre.
non quouis impare gaudere dictus est Deus à Virgi-
d eo qui primus est numerorum imparium, & initium
orum solidorum constantium è pluribus areis. In sacri-
etiam fluuiorum & patriorum Deorum ac heroum, si
er flumen nauigarent (nam mos fuit antiquis, vt Diis
m locorum ad quæ nuper accedebant, sacrificarent an-
am de naui exirent, vt ij benigni ac fausti exciperēt ac-
ntes) idem ritus seruabatur, cùm vina in fluuios effun-
ntur cum precibus, vt ait Apollon. lib. 2.
... Αἰσονίδης χρυσέῳ ποταμόνδε κυπέλλῳ
... ἀκηράσιον μελισταγέας χέε λοιβάς
... τ' ἐναέτας τε θεούς, ψυχάς τε καμόντων
... γειτονέων τε δὲ ἀπήμονας εἶναι ἀρωγούς
... ὑψίως.
Se merum è cyatho libamen fudit & auro,
Æsonides liquidum in fluuium: sic inde precatur
Tellurem, indigetésque Deos, animásque sepultorum
Heroum placidi vt veniant, faciléśque profectis.
ymphæ item cùm aquarum Deæ esse putarentur, crassiora
dam & ipsæ sacrificia requirebant: quibus mel & lac of-
batur, & mulsum. ac nunc de sacris inferorum.

De sacrificiis inferorum. CAP. XII.

acrificia illa quæ Diis inferis fiebant, non solo tempore,
ed etiam colore victimarum & ritu plurimum differe-
nam, vt diximus, hæc sacrificia non nisi per noctem fie-
onsueuerunt, vt ait Virg. lib. 6.
um Regi Stygio nocturnas inchoat aras.
d autem nigræ victimæ Diis inferis immolarentur, te-
ur ita idem poëta;
hue casta Sibylla
Nigrarum pecudum multo te sanguine ducet.
utem victimæ quæ superis mactabantur, cùm iugula-
tur, cogebantur iugulum superius vertere: ita quæ macta
itur inferis, caput ad terram depressum tenebant: vt ait
on in primo Argonauticorum: & Myrtilus in secundo
um Lesbicarũ his verbis: εἰώθασιν οἱ ἱερεῖς τὰ ἔντομα τοῖς χθονίοις
... ἐμβάλλειν ἐν τῇ γῇ ... τὰς κεφαλάς· ὅταν γὰρ θύωσι τοῖς
χθονίοις· τοῖς δὲ οὐρανίοις ... ἀναστρέφουσι τὸν ἱερεῖον τὸν τράχηλον

σφάζοντες. Consueuerunt sacerdotes victimis quae mactantur inferis, humi capita incidere: sic enim subterraneis sacrificant. At cælestibus immolantes colla sursum conuertentes iugulant. in horum igitur Deorum sacrificiis victimę in effossas foueas iugulabantur, vt est in lib. 3. Apollon.

πηχυΐην δ᾽ ἄρ᾽ ἔπειτα πέδῳ ἔνι βόθρον ὀρύξας
νήσοι χίζας, ἐπὶ δ᾽ ἀρνὸς τάμε λαιμόν.
Inde in planitie foueam defodit in vlnam,
Atque agni iugulum ferro cultróque cecidit.

Sic etiam Ouid. lib. 7. Metamorph.

Aut procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit, cultrósque in guttura velleris atri
Coniicit, & patulas perfudit sanguine fossas.

Cùm iugulassent in foueam, vinum deinde cum precibus in sanguinem effundebant: quare ita inquit idem:

Tum super inuergens liquidi carchesia Bacchi,
Alteráque inuergens tepidi carchesia lactis,
Verba simul fundit.

Lucianus tamen in Necyomantia videtur existimasse sanguine tantùm conspergi foueas, at non eo totum infundi. Colligebatur aliquando sanguis etiam victimarum iugulatarum in his sacrificiis, non autem in foueas effluebat, vt est apud Virg. lib. 6.

Supponunt alij cultros, tepidúmque cruorem
Suscipiunt pateris: ipse atri velleris agnam
Æneas matri Eumenidum, magnæque sorori,
Ense ferit, sterilémque tibi Proserpina vaccam.

Cùm verò sacra fierent Plutoni inferorum Regi, ísque mens diuina putaretur quæ in vniuersam terræ molem esset diffusa, omniáque gubernando penetraret, sicut Oceanus per mare penetrare creditus est: eius sacra non prorsus abhorrebāt à superorum sacrificiis: quare addebatur ignis huius sacris, & illi delectæ cæsarum victimarum partes imponebantur comburendæ, vt patet ex eodem:

Tum Regi Stygio nocturnas inchoat aras:
Et solida imponit taurorum viscera flammis,
Pingue supérque oleum fundens fumantibus extis.

Nam oleum pro vino sacrificiis Plutonis adhibebatur. omnino verò Diis illis qui erant benefici, & albæ victimæ, & placidæ mactabantur; at maleficis, ne nocerent, & nigræ & fero-

ores putabantur conuenire: ea tamen lege seruata vt us mares, at fœminis fœminæ victimæ cæderentur. ı præterea omnium prope Deorum sacris erat accomtum, at non in sacris Cereris; nam in eius sacrificia viınferri non oportebat, vt testatur Plautus in Aulu-

eriū mi Strobile hi sunt facturi nuptias?
?: quia temeti nihil allatum intelligo.

n qui ritus sacrorum singulis generibus dæmonū connt, & quæ victimæ singulis fuerint dicatæ, atque omnia ē quæ seruabantur in his sacris, non solùm in legibus ciorum fuerunt diligenter perscripta, sed etiam ex omandato ad vnguem seruare cogebantur antiqui, ım omnium leges ita traduntur ab Apolline.

ἄζευ φίλε τὴν δὴ θεόσδοτον ἐς τρίβον ἐλθὼν.
] ἐπιλήθεο τῶν μακάρων θυσίας ἐναρίζων,
ὲν ἐπιχθονίοις, τῇ δ᾽ οὐρανίοις ποτὶ δ᾽ αὖθις
οισιν βασιλεῦσι, καὶ ἠέρος ὑγροπόροιο,
θαλασσαίοις, καὶ ὑπὸ χθονίοισιν ἅπασι.
ται γὰρ ἐνδέχεται φύσεως μιασμάτι τῇ δὲ.
ου δ᾽ ὡς θέμις ἐστὶ τελευτῆσαι καθαρισμοὺς
ο, δ᾽ ἀλλοις δὲ χαράσσετε χρησμὸν ἐμοῖο.
: μὲν ἐπιχθονίοις, τρεῖς δ᾽ οὐρανίοισι θεοῖσι.
ρὰ μὲν οὐρανίοις, χθονίοις δ᾽ ἐναλίγκια χροιῇ.
χθονίων διαφρο τρίχῃ θυσίας ἐναρίζων.
ρίων κατάθαπτε, καὶ εἰς βόθρον αἷμα ἰάλλε.
ι μέλι Νύμφαισι Διωνύσοιό τε δῶρα.
ι δ᾽ ἀμφὶ γαῖαν ποτώμενοι αἰὲν ἔασι,
: δὲ ὄρνιν πλήσας πάντη πυρίπληθέα βωμὸν,
πυρὶ βάλλε δέμας, θύσας ζώοιο, ποτανῷ,
μέλι φορέοντας ἐπὶ τῷ ἄλφιτα ἔνθεν,
μὸς τε λιβάνοιο, καὶ οὐλοχύτας ἐπίβαλλε.
ι δ᾽ ἐπὶ ψαμάθοισιν ἵης γλυκὺν ἅλα χεύας
ς κεφαλῆς θυσίας τε, καὶ ἐς βαθὺ κῦμα θαλάσσης
ιν ὅλον ῥίψον ἀλλε. τελευτήσας τάδε πάντα
πλαστὸν ἱερῶν χορὸν ἔρχεο οὐρανιώνων.
ζόμενος δ᾽ ἔπειτα καὶ αἰθερίοις ἐπὶ πᾶσιν
ας μὲν ἐκ λαιμῶν κρεμάσας ἀμφὶ θυηλαῖς
ιάζειν τὰ γυῖα θεοῖς ἐν δαιτὶ ποιήσθω.
α μὲν Ἡφαίστῳ δόμεναι, τὰ δὲ λοιπὰ πάσασθαι.

ἀτμιῶσιν λαρυίσιν ἐπιπλώουσιν ἅπαντα
ἐξερευνῶντες ὃσα δὴ θυχάς πέμπετε πώεα.
Hæc age qui meu Diuorum ingressus amice es
Huius iter vitæ,mactanda est hostia cunctis
Multa Deis,seu qui terras seu qui mare vastum,
Aera qui habitant,latum seu qui æthera,seu qui
Alta tenent cœli,seu qui infima regna barathri.
Quæ quibus obseruanda modis sint singula dicam:
Tu memori percepta animo mea teneto.
Terna quidem diuis cœlestibus hostia,& ipsa
Candida mactanda est,terna & terrestribus,atque
Atr eadem gaudent porrò,& capiuntur apertis
Cœlestes aris,foueas cùm numina contrà
Exposcant atro imbutas inferna cruore.
Nec p aceat,nisi quæ terra mandatur humata
Hostia.mel verò Nymphæ,atque liquentia vina
Offerri lætantur.at ignem accendier aris,
Quæ circumuolitant terram sibi numina quærunt.
Imponique atrum corpus,tum thura simúlque
Iniicier falsas fruges,& dulcia liba.
Hæc facito.verùm quibus est data cura profundi,
His ipso semper fer sacra in litore,totum
Porricéque in fluctus animal.cœlestibus autem
Extremas reddes partes,atque igne cremabis.

Fuit autem illa causa cur diis inferis sacrificaretur,quòd illi putabantur esse omnium malorum autores, vt significauit Sophocles in Electra ita scribens:

κακῶς ὄλοιο μηδέ σ' ἐκ γόων ποτὲ
τῶν νῦν ἀπαλλάξειαν οἱ κάτω θεοί.
Perdare pessime,è malis præsentibus
Nunquam Dei te liberent opto inferi.

His sacra fieri solebant ab iis qui ab aliquo morbo conualuissent,tanquam pepercissent,quod genus *καθαρισμὸς*,quasi lustratio nominabatur. Sola fuerunt Eumenidum sacrificia, quæ illum præcipuum ritum habuerunt,vt à tacitis sacerdotibus agerentur,qui Hesychidæ dicti fuerunt, ante quæ sacrificia Heroi Hesycho aries immolabatur: vt testatur Polemo in iis quæ scripsit ad Eratosthenem, his verbis: *τὸ ῥ τῶν ζήνς ἀπατεῖδῶν, ὃ μετέχει τῆς θυσίας ταύτης, ἀλλὰ μόνοι οἱ ἡσυχίδαι. ὃ δὴ γένος ἐστὶ περὶ τὰς σεμνὰς θεὰς, κὶ τὴν ἡγεμονίαν ἔχει, κὶ προθύοντες πρὸ τῆς θυσίας κριὸν Ἡσύχῳ ἱερὸν ἥρωϊ. ἤτοι ὅτω καλοῦντες διὰ γοῦν εὐφημίαν, ὃ τὸ ἱερὸν ἐστὶ παρὰ τὸ Κυδώνιον, ἐκτὸς τῶν ἐννέα πυλῶν.* *At nobilioribus ad hæc sacrific a accedere nefas est: sed solis Hesychidis, quod genus est deabus seueris gratum, principatúmque obtinet*

et in illis sacrificiis, solent immolare ante sacrificia arietem Heberoi sacrum, quem ita nominant boni ominis causa, cuius sa- est iuxta Cydonium extra nouem portas. Induebantur s vestibus Diis inferis sacrificantes nigro hoc est no- ɪo tempore, vt patet ex his carminibus Apollonij lib. 3. onaut.

ἴ ἄυε Βριμὼ κουροτρόφον ἐγκαλέουσα,

ιμὼ νυκτιπόλον χθονίην, ἐνέροισιν ἄνασσαν,

χαίη ἐνὶ νυκτὶ σὺν ὀρφναίοις φαρέεσσιν.

unc almam Brimo stans térque quatérque vocauit,

imo nocturnam, terrestrem, quæ imperat vmbris,

duta obscuram per noctem vestibus atris.

abatur his ouis nigra prægnans, vt suo loco dicetur. e vinum harum dearum sacrificiis erat accommoda- cùm Nephaliæ dicerentur. at nunc de sacrificiis defun- m dicamus.

De sacrificiis mortuorum. CAP. XIII.

Eque vero Diis solùm qui res humanas gubernare pu- tabantur sacrificia fiebant ab antiquis, sed etiam mor- tanquam dæmones quidam & ipsi existerent, sacra of- antur, siue cùm quis ad inferos descendere putaretur, cùm anniuersariis solennitatibus, aut aliis de causis, ab is euocarentur, his parentabant. Cùm aliquis igitur inquus mortuus fuisset, mos fuit antiquorum vt capil- ciderent, & lugerent in eius honorem qui mortuus , vt significauit Hom. lib. 4. Odyss.

νεμεσσῶμαί γε μὲν οὐδὲν

αἴειν ὅς κε θάνῃσι βροτῶν καὶ πότμον ἐπίσπῃ.

τό νυ καὶ γέρας οἶον ὀϊζυροῖσι βροτοῖσι,

κείρασθαί τε κόμην, βαλέειν τ' ἀπὸ δάκρυ παρειῶν.

Illum nec enim reprehendere fas est,

ui fleat hunc, cuius fregerunt stamina parcæ,

olus honor sequitur mortales ille misellos,

t tondere comam, & lachrymas in funere spargi.

t etiam Alcæus epigrammatographus in his carmini-

ἄστε σοι οἰχομένοιο Πυλάδου κωκύσατο Ἑλλὰς

ἄπλεκτον χαίτας ἐν χροῒ κειραμένη.

Extinctum luget Pylades te Græcia tota,

Ad viuam tonsis crinibus vsque cutem.

Hos verò capillos qui cædebantur, mos fuit tanquam inferias mortuis cõsecrare, & cũ lacrymis in tumulũ extremum donũ coniicere, vt patet ex Iphigenia in Tauris apud Eurip.

τύμβον τε χῶσον, κἀπίθες μνημεῖά μοι.
καὶ δάκρυ' ἀδελφὴ, καὶ κόμας δότω τάφῳ.
Tumulumq́; congere, & monumenta imponito:
Comas sepulchro det soror cum lacrymis.

Nã mos fuit antiquorũ vt per triduũ mortuos antè lugerẽt, quàm iusta persoluerent, sicuti testatur Apollonius lib. 2. Arg. in his:

ἀμφὶ δὲ κηδείῃ νέκυος μένον ἀσχαλόωντες.
ἤματα δὲ τρία πάντα γόων, ἑτέρῳ δὲ μὶν ἤδη
τάρχυον μεγαλωστὶ συνεκτερέιζε δὲ λαὸς
αὐτῷ ὁμοῦ βασιλῆι Λύκῳ παρ δ' ἄσπετα μῆλα
ἣ θέμις οἰχομένοισι τὰ φία λαιμοτόμησαν.
καὶ δή τοι κέχυται τοῦδ' ἀνέρος ἐν χθονὶ κείνῃ
τύμβος, σῆμα δ' ἔπεστι καὶ ὀψιγόνοισιν ἰδέσθαι.
At circumsteterant curantes funera tristes.
Assiduos luxere dies tres: lumine quarto
Magnificè exequias struxerunt, tota parentat
Vrbs cum rege Lyco. Iugulant in funera multas
Lanigeras pecudes, defunctis munera sueta.
Illa dies tumulum erexit regionibus illis,
Quem seri poterunt etiam monstrare nepotes.

Vbi præstantiores viri essent mortui & opulentiores, illis pyra struebatur insignis: & si essent in bello mortui, captiui pro victimis cum illis vtebantur, vt innuit Virg. lib. 11.

Vinxerat & post terga manus, quos mitteret vmbris
Inferias, cæso sparsuros sanguine flammas.

Veruntamen non solùm captiui, sed etiam res cariores in pyram vnà mittebantur, vel animalia, quibus maximè delectarentur viui, vt testatur Hom. lib. 23. Iliad.

ἐννέα τῷ γε ἄνακτι τραπεζῆες κύνες ἦσαν.
καὶ μὲν τῶν ἐνέβαλλε πυρῇ δύο δειροτομήσας.
δώδεκα δὲ Τρώων μεγαθύμων υἱέας ἐσθλοὺς
χαλκῷ δηιόων.
Námque nouem assueti mensæ huic catuli antè fuere.
Atque pyræ geminos iugulatos tradidit horum:
Magnanimum Troum bis senáque pignora ferro Occidit.

Sic Virg. lib. 10.

Quatuor

ttuor hic iuuenes, totidem quos educat Vfens,
entes rapit inferias, quos immolet vmbris:
ptiuóque rogi perfundat sanguine flammas.

as inferias obtulisset, cadauer ad pyram afferebatur: yræ imposito ignis à propinquiore subiiciebatur, in pyram vltima dona omnes amici congerebant vel ad em, vel ad gustum pertinentia, vel vt pyra faciliùs con-aretur, deinde cineres, & quod reliquum erat ossium gebatur, vinóque rigabatur, vt cùm suaui odore extin-tur, & in vasa modò aurea, modò argentea, modò ærea debatur, vt ait Virg. lib. 6.

& subiectam more parentum
uersi tenuere facem: congesta cremantur
turea dona, dapes fuso crateris oliuo.
quam collapsi cineres, & flamma quieuit,
liquias vino, & bibulam lauère fauillam:
aque lecta cado texit Chorinens aheno.

anniuersariæ fierét exequiæ, nihilominus munera su-as extructas deponebantur, vt est in lib. 5. apud eũdem:

non & socij, quæ cuique est copia, læti
na ferunt onerántque aras, mactántque iuuencos.

tamen consuetudo vt sterilis vacca animabus mortuo-plerunque mactaretur, vt ait Homerus lib. 11. Iliad.

λὰ ἢ γουνοῦμαι νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα,
ὼν εἰς Ἰθάκην, στεῖραν βοῦν ἥτις ἀρίστη,
εν ἐν μεγάροισι, πυρήν τ' ἐμπλησέμεν ἐσθλῶν.

functorum animas supplex sum multa precatus:
Ithaca sterilem vaccam mactare domi sum
licitus, multísque pyram contexere donis.

colligerentur ossa & cineres mortuorum pyra exusta, facilè intelligere possum cur potiùs cadaueris, quàm li-um essent illi cineres, qui colligebantur, si corpus su-yra impositum cremaretur. quare facilè venio in eam ionem vt credam aliquas fuisse lapideas arcas, in qui-inclusa cadauera vrerentur: cùm præsertim inquiat ophrastus in lib. de Igne, omnia quæ intra lapidem cin-em includerentur, in cinerem conuerti cadauera, cùm lioquin deferãt reliquias: καὶ πάλιν διὰ τί τὸ μὲ ἐν πυρὶ κατα-μον νεκρὸν γίνεται λείψανον, ὁ ἢ κύκλῳ λίθος ἐξ ἃ σὺν σωρὸς τοιοῦ σι ιν ἄλλοθι τοιοῦτος, ἀφανίζει πάντα, καὶ ἐν ἑαυτῷ τίθησι ποιῶ

ac rursus cur cadauer quod combustum sit in igne, reliquias deseriti at lapis circularis:ex quo struem faciunt, & vbi alibi talis extiterit, omnia consumit,& intra se inclusa vertit omnia in cinerem? Sin domi mortui essent qui vrebantur, neque vlli essent captiui qui iugularentur in pyram,res quæ cariores extitissent viuis vnà comburebantur. quare Virg. Didonem facit inter cætera Æneæ res relictas secum in pyram deferentem. Sin exequiæ fierent pro iis qui mortui fuissent absentes, erigebantur illis tumuli pro aris, atque his vinum & sanguinem victimarum ad radices tumuli offerebant, & aliquando lac cum sanguine, vt ait Lucianus in Necyomantia & in Charonte,animásque vocabant ad bibendum sanguinem, vt innuit Virg. lib. 3. Æneid.

Ante Vrbem in luco falsi Simoentis ad vndam
Libabat cineri Andromache. manésque vocabat
Hectoreum ad tumulum.

Ornabantur autem aræ siue tumuli,quæ pro absentibus defunctis erigebantur,cupresso,quæ arbor funebris putabatur, & vittis nigris aut cæruleis: mulieres quæ adesse his exequiis non solebant,nisi solutis capillis: cuiusmodi exequiæ illæ sunt apud Virg. lib. 3. Æneid.

Ergo instauramus Polydoro funus & ingens
Aggeritur tumulo tellus,stant Manibus aræ
Cæruleis mœstæ vittis,atráque cupresso,
Et circùm Iliades crinem de more solutæ.
Inferimus tepido spumantia cymbia lacte,
Sanguinis & sacri pateras: animámque sepulchro
Condimus,& magna supremùm voce ciemus.

Hæc fieri consueuerunt pro absentibus, quæ omnia facilè possunt è poetarum scriptis à quouis cognosci. Erat etiam consuetudo vt fores illarum domorum in quibus aliquis mortuus esset, cyparisso ornarentur, ne quis nescius ingrediens pollueretur:quæ arbor iudicata fuit funebris, quia semel cæsa non ampliùs repullulet. At cineres eorum qui vsti fuissent domi,sepeliebantur, vt testatur Sophocles in OEdipode tyranno. Cùm verò anniuersariæ fierent exequiæ, nigræ oues mactabantur, & sanguis earum in crateres collectus cum precibus in effossas foueas effundebatur: animæque vocabantur ad bibendum, vt significauit Euripides in Hecuba:

δέξαι

ξαι χοάς μου τάσδε κηλητηρίους
...ῶν ἀγωγὸς ἐλθὲ δ' ὡς πίῃς μέλαν
...ης ἀκραιφνὲς αἷμ', ὃ σοὶ δωρούμεθα.
...as mortuorum inferias meas cape
...ulcimen, ad sis vt bibas hunc sanguinem
...istæ puellæ, quem tibi donauimus.
Hom. etiam lib. 3. Odyss.
...αὐτὰρ ἐγὼ αὐτοῦ μένον ἔμπεδον ὄφρ' ἐπὶ μήτηρ
...ἦλθε, καὶ ἔπιεν αἷμα κελαινεφές.
...st ibi ego mansi, genitrix donec mea venit,
...nguinem & illa bibit atrum.
...uc verò sanguinem solùm, sed vinum etiam in terram
...idebant, vt est Iliad. 23.
...οἶνον ἀφυσσόμενος χαμάδις χέε, δεῦε δὲ γαῖαν,
...ψυχὴν κικλήσκων Πατροκλῆος δειλοῖο.
...d terram fudit vinum, terrámque rigauit,
...atroclique animam suprema voce vocauit.
...etiam fuit mos lac addere, vt superiùs patuit in exequiis
...dori. Quibus flores etiam addidit Virg. lib. 5. in his:
...e è concilio multis cum millibus ibat
...d tumulum, magna medius stipante caterna.
...ic duo ritè mero libans carchesia Baccho
...undit humi, duo lacte nouo, duo sanguine sacro:
...urpureósque iacit flores, ac talia fatur:
...alue sancte parens, iterum saluete recepti
...e quidquam cineres animæque vmbræque receptæ.
...ium præterea, & aqua, & molæ supra vinum & sangui-
...in foueam iaciebantur, vt in his ait Hom. lib. 11. Odyss.
...θ' ἱερήϊα μὲν Περιμήδης Εὐρύλοχός τε
...σχον, ἐγὼ δ' ἄορ ὀξὺ ἐρυσσάμενος παρὰ μηροῦ
...βόθρον ὄρυξ', ὅσον τε πυγούσιον ἔνθα καὶ ἔνθα,
...μφ' αὐτῷ δὲ χοὰς χεόμην πᾶσι νεκύεσσι,
...πρῶτα μελικρήτῳ, μετέπειτα δὲ ἡδέϊ οἴνῳ,
...τρίτον αὖθ' ὕδατι. ἐπὶ δ' ἄλφιτα λευκὰ πάλυνον.
...acra simul ducunt Perimedes Eurylochúsque.
...st ipse eripui vagina protinus ensem:
...Fodi foueam, quæ descendebat in Vlnam,
...Inferias in quam cunctis effudimus vmbris
...c primùm mulsum, plena hinc carchesia Bacchi,
...ursus aquam, niuea texi quæ deinde farina.

Omnino verò & res aliæ complures in foueam iaciebãtur; & quod putabatur superfuisse mortuis, siue quæ res è fouea nõ euanuisset, post absolutas exequiarũ ceremonias nõ longo tẽporis interuallo vrebãtur: vt significauit Lucian⁹ ita in Charonte; καὶ βόθρον τινὰ ὀρύξαντες κατακαίουσι ταυτὶ τὰ πολυτελῆ δεῖπνα, καὶ εἰς τὰ ὀρύγματα οἶνον καὶ μελίκρατον, ὡς γοῦν εἰκάσαι, ἐγχέουσιν. *Atq. foueam quandam excauantes magnificas istas cœnas vrunt. & in foueas vinum & mulsum, vt mihi quidem videntur, infundunt.* Vbi animas aduocarent supra congestum tumulum ascendebãt, atque inde ter animas altissima voce vocabant ipsorũ mortuorum, vt ait Euripides in Oreste:

> μελίκρατον ἄφες, γάλακτος οἰνωπόν τ' ἄχνην,
> καὶ στᾶσ' ἐπ' ἄκρου χώματος λέξον τάδε.
> *Mulsúmque sparge, lactis atque asperginem,*
> *Tumulóque summo stans loquare talia.*

Quòd si vocatæ animæ ad has exequias non accederent, inter mortuos illi non numerabantur. quare ita scripsit Virg. lib. I. Æneid.

> *Spémque metúmque inter dubij seu viuere credant,*
> *Siue extrema pati: nec iam exaudiri vocatos.*

Ac de mortuorum exequiis satis, nunc de lustrationibus dicamus.

De lustrationibus.

CAP. XIV.

Et quoniam omnis antiquorum theologia ad homines ad probitatem & ad metum Deorum deducendos spectabat: idcirco minimè grata Diis immortalibus illa sacrificia fore tradiderunt, quæ ab impuris hominibus offerebantur: sed leges ritè faciendorum sacrorum omnem priùs iniquitatem, omnémque crudelitatem deponere iubebant, cùm illi qui aliquo flagitio polluti ad aras accessissent, nullo pacto à Diis audiri, sed magis etiam illorum iram in se concitare, crederentur. Ea de caussa non solùm homines, sed animalia etiam, & loca, & vasa priùs purgabantur, quàm ad aram admitterentur. fiebant autem lustrationes, siue expiationes, non simplici modo: nam antequam ad sacrificia veniretur, lauabantur victimæ, ne vllam prorsus sordem haberent, atque loca vel animalia vel vasa à sacrificaturis sulphuris odore leuiter perfundebantur: sicut testatur illud Iuuenalis:

cuperent lustrari si qua darentur
plura cum tædis.

…am apud Homerum in lib. 16. Iliad. poculum expiatur
… purgatur priùs sulphure, quo vsuri sunt in sacrificiis,
…e aqua perennis fluuij lauitur, vt patet in his:

…ά ποτ᾽ ἐκ χηλοῖο λαβὼν ἐκάθηρε θεείῳ
…ῶτον, ἔπειτα δ᾽ ἔνιψ᾽ ὕδατος καλῇσι ῥοῇσι.
…ψατο δ᾽ αὐτὸς χεῖρας, ἀφύσσατο δ᾽ αἴθοπα οἶνον.

Deprompsit theca, purgauit sulphure primùm,
…it lauit puris lympha labentibus vndis,
…nde manus lauit, tunc hausit munera Bacchi.

…muero fuerunt etiam propria Diis quibusdã vasa, sicuti
…etur innuisse Hom. lib. π. Iliad. ad vsum certorum Deorũ
…eruata, cùm ita inquiat de Achille:

…νθα δέ οἱ δέπας ἔσκε τετυγμένον, οὐδέ τις ἄλλος
οὔτ᾽ ἀνδρῶν πίνεσκεν ἀπ᾽ αὐτοῦ αἴθοπα οἶνον,
οὔτε τεῳ σπένδεσκε θεῶν, ὅτε μὴ Διῒ πατρί.

Poculum erat promptum, vnde ardentia vina bibebat
Ex aliis nemo mortalibus, atque Deorum
Nulli libabat, nisi ad aram fortè Tonantis.

…ddebãtur à Romanis cæpæ etiã, & crines, & mænides pisci…
…li, vt ait Plut. in Numa. accedebãt oua etiã his lustrationib.
…uib. vnà cũ sulphure vtebantur, vt est apud Oui. li. 2. de arte.

Et veniat quæ lustret anus lectúmque locúmque
Præferat & tremula sulphur & oua manu.

Nam cùm aliquis sui purgandi caussa sacrificia instituisset
propter commissum scelus, vel cædem, tunc porcellus par-
uus mactabatur à sacerdotibus, eiúsq; manus sanguine illius
porcelli luebantur, quo sanguine animarum quoq; maculæ
putabantur purgari: cuius consuetudinis ita mentionem fe-
cit Apollonius Rhod. lib. 4.

πρῶτα μὲν ἀτρέπτοιο λυτήριον ἥγε φόνοιο,
τειναμένη καθύπερθε συὸς τέκος, ἧς ἔτι μαζοὶ
πλήμυρον λοχίης ἐκ νηδύος, αἵματι χεῖρας
τέγγεν ἐπιτμήγουσα δέρην.

Adduxit duræ, sæuæque piacula mortis
Porcellum tenerum tum matris ab vbere raptum,
Cuius abundabant etiam tunc vbera lacte.
Huius dissecuit collum, atro sanguine lauit
Inde manus.

In his lustrationibus parui porcelli vtebantur, quos nominarunt καθάρσια. Postea verò quàm loca sulphuris accensi fumo lustrauissent, mos erat salem in aquam coniicere, & ramo vel lauri vel oliuæ vel alterius arboris, quę esset illi Deo cui sacra fiebant, consecrata in illam aquam demerso locū leuiter irrogare, quod fiebat iure lustrationum, vt significauit Theocr. in paruo Hercule;

καθαρῷ δὲ πυρώσατε δῶμα θεείῳ
πρῶτον, ἔπειτα δ' ἅλεσσι μεμιγμένον (ὡς νενόμισται)
θαλλῷ ἐπιῤῥαίνειν ἐστεμμένον ἀβλαβὲς ὕδωρ.
Incenso purganda domus est sulphure primùm
Puro: tum sal (lex velut est) mittatur in vndam,
Atque coronatum decet hac perfundere ramo.

Neq. vlla satis legitima putabatur fuisse lustratio, nisi quæ fieret ab iis qui ad orientem solem fuissent conuersi: veluti scriptum reliquit his verbis Cratinus in Chirone;

ἄγε δὴ πρὸς ἕω πρῶτον ἁπάντων ἵστω,
καὶ λάμβανε χερσὶ χίνον μεγάλην,
χεῖ πάλιν τὸ ὕδωρ ἐκ τῶν κρατήρων χεῖ.
Age verò ad auroram primum omnium consiste,
Et cape manibus iuncum magnum;
Funde hac, aquam è crateribus funde.

Spargebantur autem ter illi qui lustrationis aqua irrogabantur, vt ait Virg. lib. 6.

Idem ter socios pura circumtulit vnda
Spargens rore leui, & ramo felicis oliuæ.

Cùm fierēt etiam lustrationes aruorum, ter hostiæ circa fruges agebantur, vt ait idem in primo Georg.

Terque nouas circum felix erat hostia fruges.

Si quis igitur, vbi aliquis fuisset mortuus, vel in locum impurum ingressus esset, ille hac aqua ita perfundebatur: quare cùm Iuno descendisset ad inferos, ad superos reditura ita lustratur ab Iride, vt est lib. 4. Metam.

Læta redit Iuno: quàm cœlum intrare parantem
Roratis lustrauit aquis Thaumantias Iris.

Veruntamen non sine quibusdam precibus hac aqua spargebantur, vt est apud Ouid lib. 5.

Spargit & ipse suos lauro rorante capillos:
Incipit & solita fundere voce preces.

Et in septimo Matamorph.

Ter se

Ter se conuertit, ter sumptis flumine crinem
Irrorauit aquis: ternis & hiatibus ora
Soluit.

te omnia porrò lustrationum genera manus lauare ad a- accessuris hominibus erat necessarium: cùm aras ipso- n Deorum precantes essent de more apprehensuri: neque eret illotis manibus, aut aliqua sorde pollutis ad aras ac- lere: quare inquit Hector lib. 6. Iliad. apud Hom.

χερσὶ δ' ἀνίπτοισιν Διῒ λείβειν αἴθοπα οἶνον
ἅζομαι· οὐδέ πῃ ἔστι κελαινεφέϊ Κρονίωνι
αἵματι καὶ λύθρῳ πεπαλαγμένον εὐχετάασθαι.

Non decet illotis manibus libare superno
Vina Ioui, pudor hoc prohibet fecisse: cruore
Turpatum me & cæde virûm Dis fundere vota.

m non modò ad aras accedere pollutis non licebat, sed jue Deos quidem precari, qui omnem iracundiam siue gnationem in impurè precantes conuertebant, quippe n Timarchidas in libro de coronis Asterium inquiat ful- ne fuisse percussum, quia manibus impuris aram Iouis at- isset, vt patet etiam ex his carminibus:

χερσὶν ἀνίπτοισιν ψαῦσεν Διὸς ἥψατο βωμοῦ
...
...

Illotis manibus libans Iouis attigit aram,
Quo pater hunc vssit flagrantis fulminis igne.
Egregiè purum fas est contingere sacra.

it illa prętetea lustrationum differentia, vt qui superis sa- ificaturi essent: toti lauarentur, si fieri posset: sin autem, sal- manus. at litaturi inferis, tenui aqua tantùm irrorabant- vt patuit ex superioribus. Polluebantur etiam qui inse- ltum cadauer in itinere conspexissent, nisi tenuem pulue- n saltem iniecissent, vt est apud Soph. in OEdip. Tyrāno. lluebatur etiam ager vel classis, quæ inhumatum cada- habeteret, vt illud est Virg. lib. 6.

Præterea iacet exanimum tibi corpus amici:
(Heu nescis) totámque incestat funere classem.

od nisi sepeliretur, publicæ alicuius calamitatis caussa abatur, nisi tamen impij & Deorum inimici planè habe- tur illi qui mortui essent: tunc enim publicarum cala- tatum autores erant iis regionibus, in quibus essent

sepulti: nisi id oraculi iussu factum fuisset: sicuti de Oedipode scriptum reliquit Lysimachus Alexandrinus lib. 13. rerum Thebanarum hoc pacto: Οἰδίπου δὲ τελευτήσαντος, καὶ τῶν φίλων ἐν Θήβαις θάπτειν αὐτὸν διανοουμένων, ἐκώλυον οἱ Θηβαῖοι, διὰ τὰς προγεγενημένας συμφοράς, ὡς ὄντος ἀσεβοῦς. οἱ δὲ κομίσαντες αὐτὸν εἴς τινα τόπον τῆς Βοιωτίας καλούμενον Κεόν, ἔθαψαν αὐτόν. γιγνομένων δὲ τοῖς ἐν τῇ χώρῃ κατοικοῦσιν ἀτυχημάτων τινῶν, οἰηθέντες αἰτίαν εἶναι τὴν Οἰδίπου ταφὴν, ἐκέλευον τοὺς φίλους ἀναιρεῖν αὐτὸν ἐκ τῆς χώρας. οἱ δὲ ἀπορούμενοι τοῖς συμβαίνουσιν, ἀνελόντες ἐκόμισαν εἰς Ἐτεωνόν. βουλόμενοι δὲ λάθρα τὴν ταφὴν ποιήσασθαι, καταθάπτουσι νυκτὸς ἐν ἱερῷ Δήμητρος, ἀγνοήσαντες τὸν τόπον. καταφανοῦς δὲ γενομένου, πέμψαντες οἱ τὸν Ἐτεωνὸν κατοικοῦντες, τὸν Θεὸν ἐπηρώτων τί ποιῶσιν. ὁ δὲ Θεὸς εἶπε, μὴ κινεῖν τὸν ἱκέτην τῆς Θεοῦ. διόπερ αὐτοῦ τέθαπται. *Cùm mortuus esset OEdipus, cùmque amici illius Thebis seplire pararent, Thebani ob præteritas calamitates, quia is esset impius, id facere vetuerūt. tūc illi in locū quendā Bœotiæ Ceum nomine asportātes illū sepelierūt. cùm verò quædā calamitates regionē inuasissent, loci eius incolæ rati sunt caussam illarū esse, quòd ibi sepultus esset OEdipus: quare iusserūt eius amicos ipsū efferre de regione. Illi ob illa quæ contigerant ambigui quid sibi agendū sit, eum capiētes in Eteonum detulerūt: qui cùm vellent eum clàm sepelire, per noctem in loco sacrato Cereri humarunt, qui locus esset ignorantes. verùm cùm res cognita fuisset, incolæ Eteonī miserunt ad oraclum qui percunctarentur, quid esset agēdum: quibus responsum fuit supplicem Deæ non esse remouendum. quare ibi demùm sepultus est.* at nunc de propriis ritibus qui apud nonnullas nationes quorundam Deorum fuerunt, dicamus.

De propriis ritibus quorundam Deorum apud varios homines.

CAP. XV.

FVerunt præterea varij sacrificiorum ritus apud nonnullas nationes, vbi sacra quorundam Deorum solennia celebrarentur. quæ nullis cæteris Diis ex aliqua parte prorsus viderentur communia. quod quidem factitatum est partim stultorum hominum inscitia, & ignarorum quantum ratio & religio requirat, partim insidiis eorum sacerdotum, qui conabantur per varietatem ceremoniarum rem in precio retinere, cùm res ridiculæ potiùs iure videri possent, quæ fierent, rectè intuentibus, quàm vllam sanctitatem continere. Partim etiam fiebat hoc dæmonum malignorum fraude, cùm esset adhuc potestas tenebrarum, qui per has ambages homines in seruitio retinere, & perpetuo falsæ re-

ligionis

ligionis idololatriæque vinculo astringere nitebantur, neque vllam liberè respirandi animis illis superstitionibus oppressis concedebant facultatem, vt possent tantum fallaciarum secum parumper considerare, & aliquando cognoscere quàm absurdam, quàm vanam, quàm ridiculam, quàm omni scelerum genere contaminatam religionem complecterentur. atque vt faciliùs cognoscere possimus quàm multiplex, quámque diligens esset illorum Deorum cultus, præter illas obseruationes Deorum, temporum, victimarum, lustrationum, templorum, rituum, ac cæterorum quæ superiùs fuerunt à nobis commemorata: illud etiam poterit rem demonstrare, quòd in illis sacrificiis anniuersariis, quæ Patrenses patrio ritu Dianæ Laphyræ cognomento instituerunt, mos fuit vt sexdecim cubitorum longitudinis ligna viridia in orbem circa aram illius Deæ digererentur, atque intra hæc ipsa aridissima & aræ propinqua. Tum cœno locum in mortem septi vndique obstruere consueuerunt. quibus peractis pompam cum magnificentissimo apparatu Deę transmittebant. Per eam pompam virgo nubilis, quæ foret omnium pulcherrima & sapientissima iudicata, sacerdotio in his sacris perfungebatur, quæ sequebatur pompam postrema omnium, bigis inuecta ceruis pro equis currum trahentibus. deinde die postero eius diei quo pompa ad templũ transmissa fuisset, cum magno finitimorum omniũ tum priuatorum tum etiam publico studio sacra ritè celebrabãtur, atque intra illud aræ septum multa viuentia animalia coniicere pro victimis mos fuit: apros scilicet & hinnulos ceruorum, caprearum, luporum, & vrsorum, & aliquando feras iam prægrandes, tum multiplicia auium adultarum genera quibusdam plumis detractis. His addebantur semina omnium propè fructiferarum arborum, quibus intra septum iniectis ignibus immissis aridiora ligna accendebantur. quòd si qua immissarum ferarum fortè aufugisset ex illo septo, astantes studiosè cursitabant ad eam capiẽdam, atque receptas feras intra ardens septum iniiciebant, vti testatus est Porphyrius in lib. de sacrificiis, & Pausanias in rebus Achaicis. Neque verò in illis sacrificiis arcanis quæ in honorem Heræ Deæ vocatæ celebrabantur apud Arcades, quã Neptuni filiam fuisse nonnulli crediderunt, mos fuit victimas iugulare, sicut in aliorum Deorum sacris vsus obtinuit:

sed cũ victimæ cõplures & peropimæ illi Deæ mactarentur, pro suis cuiusq; copiis artum victimarũ, quem quisque primum apprehendisset casu & fortuito, præcidere iure illorum sacrorum iubebatur: quẽ solum artum Deæ sacrificiis offerre primũ mos fuit. atque illo vsto pro primitiis, tũ ad offerendas victimas accedebatur. In sacrificiis Isidis cognomento Tithoreæ apud Phocenses, quæ fiebant anniuersaria, mos fuit vt horis pomeridianis homines opulentiores boues aut ceruos immolarent: qui verò magis tenui essent fortuna, offerrent anseres, aut aues meleagrides, aut alias huiusmodi tenues victimas, cũ capræ & sues tanquam impura animalia ad illa sacrificia omnino non admitterentur. Iubebantur autem legibus sacrorũ rituum, & institutis illius Deæ victimas illas quas offerrent, in pyram quæ fuerat extructa intra quẽdam adytũ, demittere lineis aut byssinis vinculis ligatas, quę quidẽ omnia efficiebãtur cũ pompa & musicis instrumẽtis strepentibus, vti traditũ est in historiis ab Antimenide. Atqui Cereris sacrorum ritus is fuit apud Phigalenses, vt nullæ victimæ cæderentur, sed fructus consitarum arborum & fauos, & succidam lanam ad aram porricerent, quæ ad quandam speluncam extruebatur, quibus oleum postea superinfusum accẽdebatur, quæ sacra fieri quotannis cùm publicè tũ priuatim consueuerũt, vt scriptum est à Pausania in rebus Arcadicis. Huic eidẽ Deæ Chthoniæ cognomẽto siue indigenæ apud Argiuos, quãta adhiberetur diligentia in iis sacrificiis quæ statis diebus per æstatẽ agebãtur, patet vel ex eo ritu, quòd nõ modò cũ põpa sacrificuli qui annuis fungerentur magistratibus, agmẽ ducebant, quos viri ac fœminæ sequebãtur, & pueri, omnes albis vestibus induti, coronas capitib. è multis hyacinthis intextas habentes, sed & in extrema deinde agminis parte boues sequebãtur eximię producti vinculis distentæ ac reluctantes, quæ ad templũ attrahebantur. eò cùm venissẽt, vnã ipsarũ boum immissis retinaculis intrò agere mos fuit, atque foribus adstãtes vbi intromissam viderent, postes obiicere consueuerunt. Erant in eo tẽplo aniculę quatuor cũ falcibus relictæ, quibus curæ erat bouem intromissã interficere, atque vna illarũ, vbi casus tulisset, collum hostiæ præcidere iubebatur. Tũ reclusis foribus alterã eodẽ ritu mactandã immittebant, atque singulatim quotquot offerebantur boues ab illis aniculis mactabantur. At ridiculum

erat

erat planè mos ille qui seruabatur in Iouis cognomento Polici sacrificiis, de quo scriptũ fuit à Nicocrate Cyprio in reb. patriis & à Pausania in Atticis rebus. Nam fuit consuetudo in illis sacrificiis vt hordeum cum tritico permistum arę imponeretur eius Iouis, neque vlli sinerentur ibi esse custodes: atq. cùm bos ad parata sacrificia ad aram accederet, eásque fruges super ara attingeret, vnus è sacerdotib. arreptam securim in bouẽ iaculabatur, ac statim fugiebat. Illi qui astiterãt, quasi nõ viderint percussorẽ, securim in iudiciũ vocabãt tãquã autorẽ ac reã eius cædis, quæ condẽnabatur vt infringeretur. victimã verò, quia non posse vincere arbitrarẽtur, Ioui Polieo decernebãt immolari omnibus suffragiis, & communi consensu. Atqui si velim quã varios ritus sacrificiorũ antiqua insania in variis locis ac variis temporibus introduxit cõmemorare, longũ esset & laboriosũ opus nimirũ, & quod magnũ volumen posset explere: quare hoc argumẽto scribẽdi relicto de hymnis antiquorũ summatim verba faciamus.

De hymnis antiquorum. CAP. XVI.

NOn erit inutile fortasse neq. insuaue auditu, si sũmatim explicemus quib. precationũ generib. in sacris vterẽtur antiqui, quippe quòd illud non mediocriter faciat ad cognoscendã illorum vel hominũ simplicitatẽ, vel illorũ Deorum naturã qui ab iis colebantur, fuit igitur illa hymnorũ forma, vt Deorũ laudes, & res pręclarè ab illis gestas priùs inter sacrificia decãtarẽt, & quib. beneficiis Dij ipsi affecissent mortales, qua benignitate ciuitates complexi ac tutari fuissent, qua clementia in supplices homines esse consueuerint. atq. institutũ componendorum hymnorum facilè ille hymn' nobis demonstrare poterit, qui scribitur à Callimacho in laudẽ Apollinis, qui priùs ita decantat Dei facultates:

τέχνῃ δ' ἀμφιλαφὴς οὔτις τόσον, ὅσσον Ἀπόλλων.
κεῖνος ὀϊστευτὴν ἔλαχ' ἀνέρα, κεῖνος ἀοιδόν.
Φοίβῳ γὰρ καὶ τόξον ἐπιτρέπεται καὶ ἀοιδή.
κείνου δὲ θριαὶ, καὶ μάντιες. ἐκ δέ νυ Φοίβου
ἰητροὶ δεδάασιν ἀνάκλησιν θανάτοιο.
Φοῖβον καὶ νόμιον κικλήσκομεν.

Arte magis varius nullus, quam clarus Apollo,
Sunt illi artifices cantus curæ, ille sagittas,
Ille arcus curat, pariterque oracula, vates,
Suffragia, ex illo didicerunt funera primùm,

Differre, & gelidæ vitare pericula mortis,
Phœbum pastorémque vocabimus.

Tum paulo pòst.

Φοίβῳ δ' ἑσπόμενοι πόλιας διεμετρήσαντο
ἄνθρωποι. Φοῖβος γὰρ ἀεὶ πολίεσσι φιληδεῖ
κτιζομένης. αὐτὸς δὲ θεμείλια Φοῖβος ὑφαίνει.
τετραέτης τὰ πρῶτα θεμείλια Φοῖβος ἔπηξε
καλῇ ἐν Ὀρτυγίῃ.

Vrbes metiri Phœbo didicere magistro
Mortales. structas vrbes nam Phœbus amauit.
Fundamenta prior Phœbus subtexuit vrbis
Quadrimus puer, Ortygiæ quæ mœnia cernas.

Deinde commemorat idē poeta queadmodū Pythonē perniciosum serpentem, multisq. mortalib. exitium afferentem, multis sagittis confecerit, qui agrum & pecudes & omnia propinqua populabatur, vt est in eodem hymno in his;

Πυθὼ τοι κατιόντι συνήντετο δαιμόνιος θήρ,
αἰνὸς ὄφις, τὸν μὲν σὺ κατήναρες, ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ
βάλλων ὠκὺν ὀϊστόν· ἐπηΰτησε δὲ λαός.

E Pythone tibi confestim bellua dira
Occurrit serpens. geminatis sæpe sagittis
Hanc occidisti; clamor sublatus ad auras.

Nā Orpheus eū seruauit ordinē in suis hymnis vt pri' virtutes & potētiā Deorū, pro quib. beneficia in homines cōferre possint, cōmemoret per vim adiūctorū nominū. deinde precatur vt fausti felicésq. adsint, quod facilè vel ex illo perbreui hymno id Latonam colligere possumus, qui ita scribitur;

Λητὼ κυανόπεπλε, θεὰ διδυματόκε, σεμνή,
Κοιαντίς, μεγάθυμε, πολυλλίστη, βασίλεια.
εὔτεκνον Ζηνὸς γονίμην ὠδῖνα λαχοῦσα,
γειναμένη Φοῖβόν τε, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν·
τὴν μὲν ἐν Ὀρτυγίῃ, τὸν δὲ κραναῇ ἐνὶ Δήλῳ.
κλῦθι θεὰ δέσποινα, καὶ ἵλαον ἦτορ ἔχουσα
βαῖν' ἐπὶ πάνθειον τελετήν, τέλος ἡδὺ φέρουσα.

Diua gemellorum mater Latona, grauisque,
Cyaneis induta, & amabilis, edita Cœo.
E Ioue felices quoniam perpessa dolores,
Editus vt Phœbus tibi, bellatrixque Diana est,
Edita in Ortygia hæc, in Delo est ortus Apollo.
Audito regina Dea, atque accede benigna.

Conce-

Concedens latum finem, ad conuiuia læta.

Fuit enim mos omnibus peractis sacrificiis parari conuiuia in honorem illorum Deorum quibus illa sacrificia fuissent instituta. Illud autem fiebat illo præcipuè die quotānis, quo eos liberatos fuisse contigit ab aliqua calamitate qui illa sacrificia instituissent, vt testantur Virg. carmina in lib. 8.

Rex Euandrus ait: Non hæc solemnia nobis,
Has ex more dapes, hanc tanti numinis aram
Vana superstitio, veterúmve ignara Deorum
Imposuit. sæuis hospes Troiane periclis
Seruati facimus, meritósque nouamus honores.

atque idem poeta paulò post sacerdotes introducit ad aram, Herculis laudes & res gestas canentes, in classes iuuenum ac seniorum diuisos, cúmque denique post laudes aduocantes vt lætus faustúsque accedat, cum ita inquiat:

Tum Salij ad cantus, incensa altaria circum,
Populeis adsunt euincti tempora ramis.
Hic iuuenum chorus, ille senum; qui carmine laudes
Herculeas & facta ferunt: Vt prima nouercæ
Monstra manu, geminósque premens eliserit angues:
Vt bello egregias idem disiecerit vrbes,
Troiámque OEchaliámque: vt duros mille labores
Rege sub Eurystheo fatis Iunonis iniquæ
Pertulerit. Tu mihi nubigenas inuicte bimembres
Hylæúmque Pholúmque manu: tu Cresia mactas
Prodigia, & vastum Nemeæ sub rupe leonem.
Te Stygij tremuere lacus; te ianitor Orci
Ossa super recubans antro semesa cruento.
Non te vllæ facies, non terruit ipse Typhœus
Arduus, arma tenens: non te rationis egentem
Lernæus turba capitum circumstitit anguis.
Salue vera Iouis proles, decus addite Diuis;
Et nos, & tua dexter adi pede sacra secundo.

At enim cùm illos Deos aduocarent, aues Diis illis consecratas cantu Deorum aduentum significare dicebant, vt fecit Callimachus in hymno in Apollinem, vbi cygnos canentes facit Dei aduentum, aut mare, aut æthera tranquillum, atque omnia tristia in iucundissima conuerti ob Deorum præsentiam introducit. Nam neque Thetis Achillem aduentante Deo luget, nec Niobe filiorū multitudinem at contrà

infœcunda animalia fiunt prægnantia & fœcunda, & prægnantia gemellos pariunt,& omnia crudelia ob præsentiam Dei feritatem deponunt: quare hymnicam naturam ac suauitatem imitatus Lucretius per Veneris aduentum terrã flores effundere facit,& mare ait fieri tranquillum, & omnes ventos mitigari,& omnia mirificè lætari,vt est in his:

Te Dea,te fugiunt venti,te nubila cœli:
Aduentúque tuo suaues tibi Dædala tellus
Submittit flores,tibi rident æquora Ponti,
Pacatúmque nitet diffuso lumine cœlum.

Atque vniuersa hymnorum natura ex his constabat (vt rem paucis absoluam)vt ita aduentum Deorũ per hæc lætitiam vbique præ se ferentib.prępararent, eorúmque laudes & res gestas ad aras canerent, & beneficia quæ in homines cõtulissent,commemorarent:deinde precarentur vt faciles,benigni,felicésque accederent ad illa sacrificia quæ sibi fierẽt. atque tot breuiter de hymnis dicta sint: nunc verba faciamus de victimis.

De victimis.

CAP. XVIII.

ERat præterea non parua diligentia in eligendis victimis in singulorum Deorum sacrificia: cùm aliæ Deis bonis vt prodessent, aliæ malis ne obessent, cæderentur. Nam malis nigræ, bonis albæ conueniebant: sterilibus steriles,fertilibus prægnantes, maribus mares, fœminis fœminæ. vt Telluri prægnans iuuenca mactabatur, Proserpinæ sterilis, Cereri non mare sue, sed fœmina res sacra fiebat: at Baccho non capra,sed hyrcus mactabatur. Præterea victimæ ob aliquam similitudinem aliquando mactabantur, vt equus Soli ob celeritatem, vt est apud Ouid. libr.1.Fastorum:

Placat equo Perses radiis Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri victima tarda Deo.

Cereri verò primitias frugum offerri mos fuit,sicuti testatur Philippus in his carminibus:

Δράγματά σοι χώρου μικραύλακος, ὦ φιλόπυρε
Δηοῖ, Σωσικλέης θῆκεν ἀρουροπόνος.

Alma Ceres paruo,vt potuit,de rure maniplos
Hos tibi Sosiclees dedicat agricola.

In eiusdem Deæ sacrificiis præterea aliquando porca offerebatur

rebatur ac cædebatur, quod esset id animal inuentis ipsius Deæ infestum, vt ait idem Ouid.

Prima Ceres auidæ gauisa est sanguine porcæ,
Vltâ suas merita cæde nocentis opes.

Sic Bacchus, quia caper infestum sit animal suis inuentis, eius cæde lætari creditus est, vt ait Virg. li. 2. Georg.

Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Cæditur.

At verò Marti furibundo taurus ferox animal immolari solitus est, & Apollini, cùm ob nimium calorem excitaret pestem, & frementi Neptuno, & implacabili Plutoni. quare ita inquit Virg. lib. 6.

Sic fatus, meritos aris mactauit honores,
Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo:
Tum Regi Stygio nocturnas inchoat aras,
Et solida imponit taurorum viscera flammis.

Ioui verò nefas erat taurum immolari rerum omnium moderatori, siue furibũdum aliud animal: quia rerum omnium gubernatorem minimè omnium furibundum, aut ferum esse conuenit, sed omnem suam præstantiam in consilio & humanitate & prudentia collocatam esse putare. Est enim Imperatorum humanitas & liberalitas munus, & in rebus administrandis prudentia: quorum si quid defecerit, quo pacto vel maiorum nobilitas, vel opes amplissimæ, vel alia omnia quæ sunt extra animum possint aliquem à vulgo secernere, non video: nisi dicamus syluestres arbores, quæ plurimum fimum circa se habuerint, esse cæteris nobiliores, non quæ melioris succi fructus & mollioris produxerint. Putabatur igitur piaculum committi si quis taurum Ioui mactasset. mactabatur tamen bos arator aliquando vt Dodonæo, vt patet ex oratione Demosthenis in Midiam. Homerus in Iliade lib. τ. suem cicurem immolari facit Ioui & Soli, quod animal sanè non immite est, neque ferum. sic autem inquit:

κάπρον ἑτοιμασάτω ταμέειν Διΐ τ' ἠελίῳ τε.

Mactandúmque suem Solique Iouique superno Præparet.

Sic & Theocr. in paruo Herc.

Ζηνὶ δ' ἐπιῤῥέξαι καθυπερτέρῳ ἄρσενα χοῖρον.

Atque marem mactare Ioui decet è grege porcum.

Lucianus in dialogo Ganymedis ait arietem Ioui etiam im-

molari solitum. Homer. alibi Soli, & Telluri, & Ioui agnos obtulit in sacrificiis, cùm ita inquiat:

> οἴσετε δ' ἄρν' ἕτερον λευκὸν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν
> γῆ τε καὶ ἠελίῳ Διὶ δ' ἡμεῖς οἴσομεν ἄλλον.
> *Ferte agnum niueum, & nigram portabitis agnam*
> *Telluri, Solique: Ioui portabimus ipsi.*

Mactabantur tamen aliquando Libero Patri cum Apolline, & Cereri, & Iunoni iuuencæ iniuges, vt est apud Virgil. lib. 4. Æneidos.

> *mactant lectas de more bidentes*
> *Legiferæ Cereri Phœboque patrique Lyæo,*
> *Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia curæ.*

Illud non est visum silentio prætermittendum, quòd in rebus firmis ac stabilibus futuris crescentes victimas adhibebant, at in parum firmis senescentes, quare ait Virg. lib. 12.

> *Setigeræ fœtum suis, intonsámque bidentem*
> *Attulit.*

Dianæ cerua immolari solebat, vt ait Ouid. lib. 1. Fastorum:

> *Quæ semel est triplici pro Virgine cæsa Dianæ,*
> *Nunc quoque pro nulla virgine cerua cadit.*

Fauno capra cædebatur, vt idem ait lib. 2.

> *Capripedi Fauno cæsa de more capella.*

quamuis aliquando res sacra illi fiebat agna vel hœdo, vt ait Horatius lib. 1. carminum:

> *Nunc & in vmbrosis Fauno decet immolare lucis,*
> *Seu poscat agnam, siue malit hœdum.*

Termino Deo apud Romanos frugibus in ignem iactis, & fauis, & vino, & agno litabatur, vt ait Ouid. in 2. lib. Fast.

> *Inde vbi ter fruges medios immisit in ignes,*
> *Porrigit incisos filia parua fauos,*
> *Vina tenent alij, libantur singula flammis,*
> *Spectant, & linguis candida turba fauent.*
> *Spargitur & cæso communis Terminus agno.*

Nymphis verò lac & mulsum conueniebant, variáque sacrificiorum genera Diis variis offerebantur, vt suo loco pertractabitur cùm de singulis agemus. atque sacrificia vel ab iis fiebant qui ab aliquo morbo conualuissent, vel ob commissum piaculum, quæ victimæ animales vocabantur. Aliæ mactabantur consultandi gratia, quæ vocabantur Consultatoriæ. in his cæsis hepatis & fibrarum situs ab aruspicibus diligenter

diligenter obseruabatur, ex quibus Deorum voluntatē prædicebant: nam pluribus de causis antiqui Diis sacrificarunt: nunc, vbi gratias agerent: nunc, vbi aliquid peterent: nunc vbi iratos placarent: nunc autem honoris gratia tantùm, vbi illos colerent. Fuerunt autem multi diuinandi modi: aut ab aspectu auium, vnde erant auspicia: aut à cibo, vnde solistimum ac tripudium: à garritu auguria, à cantu oscinæ, à volatu præterea vel dextero vel sinistro, ab afflatu diuino vaticinia, à fulgurum obseruatione, astrorúmque peritia, vt ait Virg. lib. 3. Æneid.

Troiugena interpres Diuûm, qui numina Phœbi,
Qui tripodas, Clarij lauros, qui sidera sentis:
Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ,

Sic Ouid. primo Tristium:

Hoc mihi non ouium fibræ, tonitrúsve sinistri,
Linguáve seruatæ, pennáve dixit auis.

Diuinabant præterea inspiciētes ignem, vel aquam, vel terram, & visis ostentis, aut prodigiis, portentis, monstris, somniis, aliisque huiusmodi signis: diuinabāt etiam vates, qualis fuit Amphiaraus, vnde Iophon Gnosius oracula vatū multa carminibus complexus est. Qui consulendi caussa ad templum accedebant, omnes priùs lustrabantur, deinde arietes immolabant, quorum substratis pellibus dormiētes nocturna visa expectabant, de quib. fit mentio à Pauf. in Atticis rebus, & à Virg. lib. 7.

Hinc Italæ gentes omnísque OEnotria tellus
In dubiis responsa petunt, huc dona sacerdos
Contulit, & cæsarum ouium sub nocte silenti
Pellibus incubuit stratis somnósque petiuit.
Multa modis simulacra videt volitantia miris:
Et varias audit voces, fruitúrque Deorum
Colloquio.

Hæc vbi contigissent, opus esse Deos placare per sacrificia crediderunt, aut eorum voluntatem inquirere. Ac de sacrificiorum ritibus & obseruationibus & victimis satis; nūnc reliqua prosequamur.

Quòd quales Dij, talia fuerunt postea vota & preces.

CAP. XVIII.

POterat hæc tam varia, támque diligens sacrificiorum ratio quæ superiùs ex oraculi responsis variis temporibus

editis tradita est, homines fortasse compellere ad credendum aliquid subesse diuinitatis in ipsis Diis, si vnà cum puritate hostiarum quæ mactabantur, animi potiùs, quàm corporis sordes expurgandas esse sacrificantium idem iussisset, atque pro munditie corporis, animi integritas & fides, & temperantia requisita fuisset. Nam qui tam diligenter tradidisset qui ritus essent seruandi in sacrificiis singulorum Deorum, & quæ victimæ immolandæ: quo pacto potuit siue obliuionis aut auaritiæ nota illud prætermittere quod erat magis Dei proprium, homines admonere scilicet, quòd Deus ferè solum animum spectat sacrificantiùm, cùm reliqua terrestria munera parui faciat, nisi fortè parasiti & helluonis dæmonis non sit frequentibus hostiarum, rerúmque super altaribus vstarum nidoribus perfrui, nulla habita ratione num illæ victimæ ab impuris latronibus, vel à viris bonis sint oblatæ. Quòd si magis acceptæ Deo sunt virorum bonorum preces, vt sunt re ipsa: iucundioráque munera ab amicis manibus accipiuntur, illud in his prætermissum fuit, quod erat magis necessarium, vitæ integritatem scilicet & æquitatem & temperantiam optimas esse, & Deo acceptissimas victimas: quibus si quis gratius vllum sacrificium arbitratur, vel profanus est & impius, vel prorsus ignorat Dei bonitatem. Nam si muneribus potiùs, quàm sanctitate & integritate vitæ Deus delectaretur, amicissimum Deum haberent opulenti: at pauperes & Deo & hominibus essent inuisi. sed quoniam nullum mẽdacium potest esse diuturnum, neque diutius capi pro veritate, cùm homines impuri fabularum figmentis postea induti pro Diis culti sint, necesse fuit diuinitus mandata esse obliuioni illa quæ erant fundamentum non veræ aut probandæ religionis, vt illa veræ postea locũ cederet. Atq; cùm minimus error in principio, fiat maximus in fine, inde effectũ est vt impurorum Deorum aris & sacrificiis impuriores sacerdotes præficerẽtur, qui artificiosè homines deciperẽt, nullúmque fallaciarum genus prætermitterent vt superstitione oppressos in officio retinerent. Fuit enim legibus antiquorum sacrorum non leue supplicium illis propositũ, vt ait Dionysius Thrax in secundo libro Diæreseon, qui vel alios Deos introducerẽt, vel eos nõ colerẽt: quare quos in sua religione impura retinere nõ poterãt fallaciis, cùm altaria & tẽpla tãquam lucri tabernæ vbique exqueren-

struerentur, eos vel Deorum metu, vel legibus latis à sacerdotibus, vel metu concitati vulgi deterrebant. nulla igitur improbitas, nullum flagitiorum genus, nulla crudelitas ab aris & à templis horum Deorum, vt sequebatur ex his principiis, abesse consueuit: cùm in animalia omnium scelerum expertia saeuirent & eorum sanguine crudelissimè perfunderentur: & praeclarè actum fuisset, nisi illa feritas in homines etiam prorupisset. Pauca horum ex infinitis propè, vt res apertior fiat, explicemus, quae pertinent ad horum Deorum crudelitatem cognoscendam. Scriptum reliquit Dion. Halic. lib. 1. magnam pestem aliquando ortam fuisse in Pelasgorum regione, atque omnia propè animalia Deorum ita intercidisse, & foeminas vel mutilos infantes peperisse, vel abortum fecisse. Istud verò contigisse, quoniam orta sterilitate agrorum, ab ea vt liberarentur, vouerant quae optima nascerentur, ea se Diis consecraturos: mox facti voti compotes non reddiderunt quod promiserant, cùm multo preciosiora caeteris retinuissent. Deinde sciscitantib. quo pacto liberari possent hac tanta calamitate, respondit oraculum: ὅτι τυχόντες ὧν ἐβούλοντο, οὐκ ἀπέδοσαν ἃ εὔξαντο, ἀλλὰ προσοφείλουσι τὰ πλείστου ἄξια. οἱ γὰρ Πελασγοὶ, ἀφορίας αὐτοῖς γενομένης ἐν τῇ γῇ πάντων χρημάτων, εὔξαντο τῷ Διῒ καὶ τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τοῖς Καβείροις καταθύσειν δεκάτας τῶν προσγενησομένων ἁπάντων. *Quòd ea consecuti quae poposcerant, non dedissent omnia quae promiserant, sed preciosiora retinuissent. Pelasgi enim orta in sua regione sterilitate, vouerunt se Ioui & Apollini & Cabiris decumas omnium eorum quae nascerentur sacrificaturos.* quod etiam testatur Eusebius libr. 4. Euangel. praepar. Mox hominum decumas fuisse ab ipso oraculo petitas ita testatur Dion. εἰσηγησαμένου δέ τινος γνώμην, τὸν Θεὸν ἐπερέσθαι εἰ αὐτῷ φίλον ἀνθρώπων δεκάτας ἀπολαμβάνειν, πέμπουσι τὸ δεύτερον θεοπρόπους· καὶ ὁ Θεὸς ἀνεῖλεν οὕτω ποιεῖν. *Sententiam ferente quodam Deum esse interrogandum an sibi gratum esset hominum decumas persolui, rursus sciscitatum mittunt: quibus respondit oraculum ita esse faciendum.* Atqui omnium Deorum qui celebres fuerunt, antiquissimo propè Saturno, mos fuit hominum immolare vt testatur idem Dionys. λέγουσι δὲ καὶ τὰς θυσίας ἐπιτελεῖν τῷ Κρόνῳ τοὺς παλαιοὺς ὥσπερ ἐν Καρχηδόνι τέως ἡ πόλις διέμεινε, καὶ παρὰ Κελτοῖς εἰς τόδε χρόνου γίνεται, καὶ ἐν ἄλλοις τισὶ τῶν ἑσπερίων ἐθνῶν, ἀνδροφόνους. *Fama est antiquos Saturno, veluti Carthagine, antequam vrbs euerteretur, & postea apud Celtas hoc etiam tempore, & in aliis nonnullis locis*

apud Hesperias nationes, sacra facere solitos, in quibus homines cæderentur. nam vt ait Plut. in libello de superstitione, Carthaginenses sponte liberos huic Deo mactabant: qui verò liberos non haberent à patribus emebant immolandos. astabant parentes, qui si lacrymauissent, aut ingemuissent, sine honore vitam in posterum degebant, ac nihilominus mactabantur filij. atque ante statuam Saturni omnia tibiis & tympanis personabant, ne puerorum dum mactarentur exaudiri posset eiulatus & luctus. Hanc postea sacrificiorum immanitatem Hercules cùm in Italiam accessisset aram Saturno erecturus, in mansuetiorem ritum commutauit, iussitque pro veris hominibus apud Italos hominum simulacra in Tyberim deiici, vt ait Ouid. in 2. Fastorum. Siue ne prorsus tollere religionem videretur, siue quòd mitiorem Deum se habiturum putaret, si rem mitigasset, ac non penitus sustulisset. Patuit igitur Ioui, Apollini, Saturno homines fuisse aliquando pro victimis immolatos, quod etiam fiebat in honorem Iunonis Carthagine. Dianæ verò, quæ nauigationem Græcorum ad Troiam impediebat, eósque Aulide retinebat, quid exposcebatur? an non necesse fuit Agamemnoni antè quàm à littore solueret, Iphigeniam illi mactare? aut nónne iussi sunt id ex oraculo facere? rem autem ita breuiter attigit Virgil. lib. 2. Æneid.

Suspensi Eurypylum scitatum oracula Phœbi
Mittimus, isque aditis hæc tristia dicta reportat:
Sanguine placastis ventos, & virgine cæsa,
Cùm primum Iliacas Danai venistis ad oras.

& Luc. lib. 1. meritò inquit;

Religio peperit scelerosa atque impia facta:
Aulide quo pacto Triuiai virginis aram
Iphianassæo turparent sanguine fœdè.

Euripides enim luculentissimam tragœdiam composuit, de ipsa Iphigenia in Aulide, in qua omnē hanc sacrificij crudelitatem declarat. Neque tamen prætermittenda duxerim hoc in loco, quę de Iphigenia fabulantur, ad excusandam illorum Deorum crudelitatem ac feritatem Scripsit Phanodemus historicus Iphigeniæ misericordia commotam Dianam illam in vrsam vertisse: at verò Nicander in iuuencam, alij in ceruam, alij in anum edentulam. quare cùm minimè cognita fuisset, in Scythiam profugit ad Dianæ templum, ibique

ibique in omnes Græcos hostilem animum exercens, illos eidem supplicij generi addixit, cui ipsa antè quàm fugeret, addicta fuerat. Hesiodus verò in eo libro quem scripsit de claris mulieribus, Iphigeniam neque cæsam fuisse, neque in belluam mutatam tradidit, sed à Diana Hecaten factã fuisse. in Sardo prætereà insula, quæ non procul distat ab Herculis columnis, senes qui ad septuagesimũ ætatis annũ accessissẽt, à suis filiis ridentib. in Saturni honorẽ lignis cædi solebant, deinde è præcipiti loco deiiciebantur: vnde ductũ est prouerbiũ risus Sardonici, sicuti scripsit Timæus historicus in reb. Deliacis. Neq. tamen solis Diis, sed hominib. etiam, & manib. mortuorum homines cædebantur. Memoriæ proditũ est in Taurica regione prętereà, cui Thoas iis temporib. imperabat, eã fuisse sacrorum legem, vt quicunq. eò delati maris tempestate fuissent, vel quicunq. denique aduenissent, ij mactarentur pro victimis Dianæ Tauricæ: quod licet ex Iphigenia in Tauris Euripidis cognoscere: qui etiam impurã esse illam religionem inquit his versibus:

τὰ τῆς θεοῦ δὲ μέμφομαι σοφίσματα,
ἥτις βροτῶν μὲν ἤν τις ἅψηται φόνου,
ἢ καὶ λοχείας, ἢ νεκροῦ θίγῃ χεροῖν,
βωμῶν ἀπείργει μυσαρὸν ὡς ἡγουμένη.
αὐτὴ δὲ θυσίαις ἥδεται βροτοκτόνοις.

Deæ probandam non puto sententiam:
Quæ siquis impetiuerit quem, vel thorum
Concusserit mœchus, vel attingat manu
Cadauer, arcet à suis altaribus.
At ipsa cæso gaudet in sacris viro.

Scriptum tamen reliquit Herodotus in Melpomene non Dianæ sed Iphigeniæ Agamemnonis filiæ naufragos in Tauris qui eo appulissent, aut quicunque è Græcis capti fuissent, immolari solitos. Immolabantur Marti prætereà homines apud Scythas, vt idem testatur hoc ritu: ὅσους ἂν τῶν πολεμίων ζωγρήσωσι, ἀπὸ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν, ἄνδρα ἕνα θύουσι τρόπῳ οὐ τῷ αὐτῷ καὶ τὰ πρόβατα, ἀλλ᾽ ἑτεροίῳ. ἐπεὰν γὰρ οἶνον ἐπισπείσωσι κατὰ τῶν κεφαλέων, ἀποσφάζουσι τοὺς ἀνθρώπους, ἐς ἄγγος. *Quoscunque ex hostibus viuos ceperint, singulos è centum hominibus deligunt, quos non eodem modo quo pecudes mactant, sed longè diuerso. vbi enim vinum in capita effuderint, homines in quoddam vas iugulant sanguinem eorum colligentes.* Nam cùm Martem præ-

cipua religione colerent,id in Martis honorem faciebant. An verò humanior fuisse existimandus est Neptunus? is enim Idomeneo in patriam è bello Troiano redeunti eam immisit tempestatem, vt coactus sit promittere se Neptuno sacrificaturum quod primum ex animalibus sibi exeunti è naui obuium fuisset: mox cùm filius primus occurrisset,eum sacrificare necesse fuit. Lunæ quoque in Albania, quæ regio non procul distat à mari Caspio, homo immolari solebat, cum maximè omnium Deorum Luna ibi coleretur:nam multi è seruis numine afflati ibi diuinabant,quorum qui plurimum numine correptus esset, solus per syluam errans sacra cathena comprehensus à sacerdotibus vinciebatur, sumptuoséque & opiparè per annum nutriebatur, deinde cùm aliis hostiis ad Deæ sacrificia mactandus ducebatur:vt ait Strabo lib.11. Neque Lacedæmonij quidem, qui vitæ seueritate ac prudentia cæteros homines antecellere studebant hanc superstitionem effugere potuerunt. nam, vt scribit Pauf. in Laconicis, Orthiæ siue Lygodesmæ Deæ nuncupatæ, quæ esse Dianæ statua putabatur è Tauris eò ab Oreste & Iphigenia deportata, homines sorte destinatos immolabant,quem postea ritum Lycurgus ad puberes transtulit. atque iidem Pherecydem sapientem mactarunt, & pellem ob quoddam oraculi responsum asseruarunt regib*, vt ait Plut.in Pelopida. cùm à cædibus res incœpta esset, quam commiserunt Astrabacus & Alopecus Irbi filij, vbi reperto Deæ simulacro mente capti sunt, atque inter sacra ipsius Deæ responsum mox est ab oraculo illam aram humano sanguine aspergi oportere. atque cùm priùs mactandi sorte ducerentur,deuentum est tantum ad plagas, vt ita sanguine nihilominus imbueretur, præerat sacris sacerdos fœmina, quæ tamdiu paruam & leuem Deæ statuam sustentabat, dum pueri cæderentur: at verò si illi quibus datum erat negotium cædendi misericordia ducti ob formam aut claritatem epheborum parciùs aut leniùs hoc facerent: ita fieri graue signum dicebatur, vt sacerdos illud non posset sustinere, vt ait Silenus Chius in fabulosis historiis.Huic eidem Deæ cognomento Triclariæ virgo & puer mactabantur apud Achæos, vt est in Achæis Pauf. Quid opus est Leucadum ritum commemorare? illi enim quotannis auertendæ Deorum & Apollinis præcipuæ iræ impu-

impurum aliquem hominem deligebant, quem mactare cõsueuerunt: sed postea mutatus fuit ritus, cùm è specula deiectum multis pennis & auibus alligatis seruandum curarent, ita tamen vt extra patriam postea incolumis deportaretur, vt ait Str. lib. 10. nam Semnonum, Druidarum, Lycæarúmq; & Pergæarum victimarum consuetudinem silentio præteribo, & aliarum nationum, qui homines Diis immolare solebant. Hoc vnum dicam, cum tãta Deorum crudelitate, támque impia religione, nullam omnino probitatem esse potuisse. quid enim feritatis ac sceleris ab horum deorum impurissimis aris abfuisse putandum est? neque verò in singulos homines tantùm aliquando sæuierunt, sed in vniuersos exercitus. nam cùm Brennus Gallorum imperator insignẽ cladem accepisset à Græcis, cum quibus acie dimicauerat, mox per noctem Panos furore cum reliquiis exercitus agitatus est, atque Gallicę acies inter se ita dimicauerunt, vt penitus fuerint deletæ. Cùm igitur homicidiorum omnísque crudelitatis autores Deos haberent antiqui, non est mirum, si pro cædibus & adulteriis, & rebus huiusmodi impuris vota concipiebant. Nam cùm crudeles essent illi Dij, tũ auaritia maximo vitiorum omnium præcipuè laborabant: quare facilè muneribus ad omnem improbitatem, omniáque peccata hominibus dimittenda adduci posse censebantur. Idcirco præclarè dictum est ab Euripide in Medea:

πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος.

Fama est Deos parere donis cælites.

& id ab Ouid. lib. 3. de arte:

Munera (crede mihi) placant homonesq; Deosq;
Placatur donis Iupiter ipse datis.

Sed quid opus est pluribus? Iupiter ipse cùm esset vrbem Troianam Græcis diripiendam concessurus, non crudelitatem quidem, & insolentiam victorum, neque Troianorum vel iustitiam, vel probitatem tanti facit, quãti sacrificiorum iacturam, quæ sæpiùs à Priamo & à reliquis Troianis capiebat. cùm ita inquiat in primo Iliad.

αἳ γὰρ ὑπ' ἠελίῳ τε καὶ οὐρανῷ ἀστερόεντι
ναιετάουσι πόληες ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
τάων μοι περὶ κῆρι τιέσκετο Ἴλιος ἱρὴ,
καὶ Πρίαμος, καὶ λαὸς ἐϋμμελίω Πριάμοιο.
οὐ γάρ μοί ποτε βωμὸς ἐδεύετο δαιτὸς ἐΐσης

λοιβῆς τε, κνίσης τε. τὸ γὰρ λάχομεν γέρας ἡμεῖς.
Quæ sunt sub cælo, & splendentis lumine solis
Oppida culta viris mortalibus, omnibus vna
Troia fuit dilecta magis mihi: gratior vna,
Et Priamus, Priamique domus, regnúmque: nec ara
Nidore aut libis caruit, quæ munera Diuûm.

Qui enim fieri potest, vt iustus & bonus sit is Deus, qui bonam, piam aliquã ciuitatem esse fateatur, & tamen illam euertendam concedat nulla satis honesta sui consilij reddita ratione? Sic etiam Neptunus Æneam ab Achille liberaturus nullam protulit Æneæ probitatem, sed verebatur ne muneribus & sacrificiis in posterum careret, vt est in lib. 7. Iliad.

κεχαρισμένα δ᾽ αἰεὶ
δῶρα θεοῖσι δίδωσι, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν,
gratissima semper
Dona Deis offert, qui cæli regna frequentant.

Non est igitur mirum si sæpius est ad parricidia accersitus Iupiter, cùm ita esset auarus, vt pro acceptis muneribus ad omnia scelera conniueret. quare iure propè optimo Diis omnibus crudelior appellatur à Philætio in lib.[illegible] Odyss.

Ζεῦ πάτερ, οὔ τις σεῖο θεῶν ὀλοώτερος ἄλλος.
οὐκ ἐλεαίρεις ἄνδρας.
Iupiter haud quisquam Diuûm mortalibus est te
Sæuior, atque ferus magis: haud miserere virorum.

Iure igitur Pallas eum & insanum & malum vocat in lib. 8. Iliadis in his:

ἀλλὰ πατὴρ οὑμὸς φρεσὶ μαίνεται οὐκ ἀγαθῇσι,
σχέτλιος, αἰὲν ἀλιτρὸς, ἐμῶν μενέων ἀπερωεύς.
Sed pater ipse meus vesana mente malúsque est,
Infelix, atque iniustus, mea numina vertens.

Atque Achilles lib. vltimo Iliad. omnium malorum omniúmque calamitatum autorem Iouem esse demonstrauit his versibus:

οὐ γάρ τις πρῆξις πέλεται κρυεροῖο γόοιο.
ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι,
ζώειν ἀχνυμένους, αὐτοὶ δέ τ᾽ ἀκηδέες εἰσί.
δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει.
δώρων οἷα δίδωσι κακῶν ἕτερος δὲ ἑάων.
ᾧ μὲν καμμίξας δῴη Ζεὺς τερπικέραυνος,
ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅγε κύρεται, ἄλλοτε δ᾽ ἐσθλῷ.

Nil prosunt lacrymae, nec tristia pellere possunt:
Fata Dei statuere viris mortalibus ista,
Vt viuant tristes, ipsi mala nulla verentes.
Dolia bina iacent Iouis in penetralibus altis
Muneribus repleta, bona hic sunt, idque malorum
Plenum est. Ista viris miscens dat Iupiter ipse,
Nunc mala multa haurit, nunc & bona plurima cepit.

Nō solùm in his malorum autorem Iouem putauit Homerus, sed etiam inconsideratum & temerarium, qui nō cōsilio & ratione, sed vt sors obtulerit, bona cuique dispēset. sic igitur Euripides etiam in Hecuba illū malorum autorē facit:

οὐδ᾽ ὤλεσέν με Ζεύς, τρέφει δ᾽ ὅπως ὁρῶ
κακῶν κακ᾽ ἄλλα μείζον᾽ ἡ τάλαιν᾽ ἐγώ.

Nec Iupiter me perdidit, seruauit vt
Peiora multo cernerem infelix ego.

Sed Venus non solùm Iouem, verùm Deos omnes inclementes vocat apud Virg. lib. 2. Æn. quia Troiam propter inuidiā & ob accepta à Græcis munera euerterint: sic. n. inquit:

Non tibi Tyndaridis facies inuisa Lacaenae,
Culpatúsve Paris, verùm inclementia Diuûm
Has euertit opes, sternítque à culmine Troiam.

Idem Iupiter Iunonis illecebris ductus auctor fuit violandi fœderis quod percussum fuerat inter Græcos & Troianos, vt est in lib. 4. Iliad. cùm Palladem iusserit in aciem Troianorum descendere, eósque impellere ad fœdus violandum.

ὣς ἔφατ᾽, οὐδ᾽ ἀπίθησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε,
αὐτίκ᾽ Ἀθηναίην ἔπεα πτερόεντα προσηύδα.
αἶψα μάλ᾽ ἐς στρατὸν ἐλθὲ μετὰ Τρῶας καὶ Ἀχαιούς
πειρᾶν δ᾽ ὥς κε Τρῶες ὑπερκύδαντας Ἀχαιοὺς
ἄρξωσι πρότεροι ὑπὲρ ὅρκια δηλήσασθαι.

Annuit his dictis hominum pater, atque Deorum
Palladáque accersens ad sese hæc inde profatur:
Protinus in Troum & Graecorum castra recede.
Experiare volo Troiani, primi vt Achiuos
Marte petant, primi percussáque fœdera rumpant.

Atque cùm leuissimi hominis & impuri sit dicere mendaciū, neque hoc quidem vitio caruit Iupiter, qui ita fuit mendax ab Hyrtacide vocatus, vt est in lib. μ. Iliad.

Ζεῦ πάτερ, ἦ ῥά νυ καὶ σὺ φιλοψευδὴς ἐτέτυξο
πάγχυ μάλα·

Jupiter an mendax pater es: nec iam vlla loquenti
Danda fides?

Cùm fuisset Apollo etiam autor crudelitatis creditus, sæpius fuit ad cædes inuocatus, mortalésque ad cædes faciendas sępius adiuuit, vt testantur illa carmina Virg. lib. 6.

Phœbe graues Troiæ semper miserate labores,
Dardana qui Paridis direxti tela manúsque
Corpus in Æacidæ. & lib. 9.
Dextra mihi Deus, & telum quod missile libro,
Nunc adsint.

& Hom. lib. ζ. Iliadis.

νῦν δ' αὖτ' ἐμὲ φίλαι Ἀθήνη,
δὸς δέ τε μ' ἄνδρα ἑλεῖν, καὶ ἐς ὁρμὴν ἔγχεος ἐλθεῖν,
Rursus amica mihi concedito Pallas.
Cædere, dáque virum, ac forti concurrere telo.

Enimuerò multò sunt etiam crudeliores Polynicis preces apud Euripidem in Phœnissis, cùm ita inquiat:

ὦ πότνι' Ἥρα, σὸς γάρ εἰμ', ἐπεὶ γάμοις
ἔζευξ' Ἀδράστου παῖδα, καὶ ναίω χθόνα,
δός μοι κτανεῖν ἀδελφόν, ἀντήρη δ' ἐμὴν
καθαιμάξαι δεξιὰν νικηφόρον.
Iuno verenda, sum tuus: nam nuptiis
Iunxi Adrasti filiam, terram incolo,
Concede fratrem occidere, & victoria
Dextram cruentam ferre fratris sanguine.

Et quod peius est, non deterretur vel cognita turpitudine petitionis ab illis tam impuris precibus, cùm inquit:

αἴσχιστον αἰτῶ στέφανον, ὁμογενῆ κτανεῖν.
Occidere affinem peto, hæc turpissima est *Corona.*

Aduocabantur ad furta etiam Dij antiquorum, qui latronibus & insidiatoribus fauere putabantur, cùm essent pleni omnis impuritatis. quare ita scripsit Horatius in epistolis:

Iane pater clarè cùm dixit Apollo,
Labra mouet metuens audiri pulchra Lauerna.
Da mihi fallere, da iustum sanctumq; videri,
Noctem peccatis, & fraudibus obiice noctem.

Multi denique ad cædes, ad flagitia complura, ad latrocinia, ad adulteria ab his Diis se adiuuari crediderunt, & non dubitarunt vt adiuuarentur precari: quippe cùm intelligerent vel innocentissimos homines per hos Deos grauissima

supplicia

ſupplicia ſubiiſſe,cũ vel vnus Hippolytus in mentẽ veniret. Enimuero,quia nihil diuturnũ eſt quod ad extremã improbitatem venerit:multo fuit tolerabilior, quàm hos pro Diis colere,illa Cyclopis ſententia,quæ homines ad voluptates, vitæque ſuauitates percipiendas hortatur: quæ vniuerſam illam regionem euertit.ita enim inquit apud Euripidem in Cyclope:

ἡ γῆ δ' ἀνάγκη κἂν θέλη, κἂν μὴ θέλη,
τίκτουσα ποίαν τἀμὰ πιαίνει βοτά,
ἃ 'γὼ οὔτινι θύω, πλὴν ἐμοὶ, θεοῖσι δ' οὔ,
καὶ τῇ μεγίστῃ γαστρὶ τῇδε δαιμόνων,
ὡς τοὐμπιεῖν γε καὶ φαγεῖν τοὐφ' ἡμέραν,
Ζεὺς οὗτος ἀνθρώποισι τοῖσι σώφροσι.
λυπεῖν δὲ μηδὲν αὑτόν.
Neceſſe terræ ſit volenti,ſiue non,
Herbas creare,pinguis vt ſit grex meus,
Nulli Deorum,ſed mihi quem nutrio,
Et huic Deorum maximo ventri:viris
Vt ſolus eſt hic Iupiter prudentibus,
Bibendi,edendi,vt lex diebus ſingulis,
Viuendi & vſque ſuauiter.

Hoc autẽ cõſilium eſt non hominis ſed filij Neptuni,& Iouis ipſius nepotis.cui vanũ fuiſſe illũ Deorum cultũ facilè credi poteſt.at contra fieri non poteſt,vt ille ſuauiter viuat,nulláque triſtitia afficiatur qui totus feratur ad voluptates, nulla habita ratione innocentiæ, cùm illa ſola omnem vitæ ſuauitatem largiri poſſit.Sed quid opus pluribus? tanta fuit horum Deorum crudelitas,vt Læſionem,quam Aten vocarunt, Iouis ipſius filiam eſſe tradiderit Homerus lib.7. Iliad. quãuis Dei ſola proprium ſit beneficentia:

πρέσβα Διὸς θυγάτηρ Ἄτη ἣ πάντας ἀάτῃ.
Ate priſca proles,quæ læſerit omnes
Mortales.

Patet ex iis quæ hactenus dicta ſunt , vt arbitror, quod talia fuerunt hominum vota,qualia Deorum ſacrificia, & quales Dij ipſi credebantur,à quibus viuẽdi rationem acceperant,& quod omnibus vitiis credebantur Dij illi fuiſſe contaminati,& quòd nulla vel religio vel ciuitas, quæ ad ſummũ malitiæ peruenerit, diuturna eſſe poteſt.nunc conſideramus quales Dij inter ſe fuerunt.

Quales Dij inter se fuerunt.

CAP. XIX.

NEque mirum est sanè, Deos tam sæuos erga homines extitisse, atq. omnia discordiæ, crudelitatis, & perfidiæ semina in homines à Diis ipsis manasse, cùm tanta fuerit iã inde ab initio inter hos Deos contentio, quantam neque cœlum, neque terra capere potuit. Quod si sceleratum est illum armis persequi, à quo aliquod magnum beneficium acceperis, profectò sceleratissimus fuit Saturnus, qui illum insecutus est, à quo huius lucis vsuram acceperat. Verùm non solùm insecutus est, sed etiam captiuo virilia membra amputauit, vt testatur Ouid. in Ibin.

Saturnus vt illas
Subsecuit partes, vnde creatus erat.

Hoc paternum exemplum cùm sibi ante oculos ad imitandum Iupiter proposuisset, Saturnum patrem & ipse cũ armis insecutus est, & in Italiam confugere compulit: à quo, cùm apud Ianum regem in Italia latuisset, quędam pars Italiæ Latium fuit appellatum, vt est apud Virg. lib. 8.

Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo,
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.
Is genus indocile ac dispersum montibus altis
Composuit, legesque dedit, Latiúmque vocari
Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris.

Iam verò quanta fuit Saturni feritas, qui suos filios vorabat? an potest is esse tolerabilis in alios, qui tã fuit ferus in suos filios? an potest aurea ætas, hoc est iustitiæ, humanitatis, pudicitię, æquitatis plena administratio sub hoc rege fuisse, qui tã impius in parẽtes & in filios suos extitisset? sed neq. Iupiter quidẽ omnes contentiones patre de regno deiecto sustulit: neq. regnum quietum possidere potuit, cũ Gigantes, quasi paternæ iniuriæ vltores, in illum conspirarint, eúmq. penè de regno deiecerint. Enimuero cùm hæc quoque certamina absoluisset, victoriámq. fuisset consecutus, non tamen regnum quietum possedit, sed omnes propè Dij in illum aliquando insurrexerunt, atque ab affinibus penè fuit in vincula coniectus, vt est apud Hom. lib 1. Iliad.

ὅτ' ἔφησθα κελαινεφέϊ Κρονίωνι
οἴη ἐν ἀθανάτοισιν ἀεικέα λοιγὸν ἀμῦναι,
ὁππότε μιν ξυνδῆσαι Ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι,

Ἥρη

Ἥρη τ' ἠδὲ Ποσειδάων, καὶ Παλλὰς Ἀθήνη.

Dixeris vt superos inter depellere pestem
Te potuisse Ioui Saturni sanguine creto:
Cœlicolæ voluere Iouem vt vincire tonantem
Neptunus, Iunóque, & Pallas.

Præclarũ sanè regnũ, ac verè dignũ, vt eius rex beatus appelletur, in quo neq. coniux, neq. soror, neq. filia, nec frater fuit amicus. Neq. tamen inter se solũ inimicitias hi Dij exercuerunt perpetuas, verũ etiã tantũ autoritatis ac viriũ hominib⁹ alius in aliũ tradiderunt, vt sæpius ab hominib. fuerint vulnerati: sicut Iuno ab Hercule sagitta, vt ait Hom. lib. 6. Iliad.

τλῆ δ' Ἥρη ὅτε μιν κρατερὸς πάϊς Ἀμφιτρύωνος
δεξίτερον κατὰ μαζὸν ὀϊστῷ τριγλώχινι
βεβλήκει.

Perpessa est Iuno cùm filius Amphitryonis
Percussit dextram mammam, petiítque sagitta.

Vulneratus fuit etiam Pluto ab eodem, vt est in his:

τλῆ δ' Ἀΐδης ἐν τοῖσι πελώριος ὠκὺν ὀϊστόν,
εὖτέ μιν ωὐτὸς ἀνὴρ υἱὸς Διὸς αἰγιόχοιο
ἐν Πύλῳ ἐν νεκύεσσι βαλὼν ὀδύνῃσιν ἔδωκεν.

Passus & est Pluto horrendus, cùm dira sagitta
Intulit huic vulnus nati Iouis huius; & illo
Inter defunctos duros tulit inde dolores:

Quinetiam Mars ipse belligerantium Deus mortalium arma effugere non potuit, vt est apud eundem Hom. in his:

τῇ ῥά μιν οὖτα τυχών, διὰ δὲ χρόα καλὸν ἔδαψεν
ἐκ δὲ δόρυ σπάσεν αὖτις. ὁ δ' ἔβραχε χάλκεος Ἄρης.

Huic pulchrámque cutem lacerat, ferróque cecidit,
Extrahit hinc hastam, Mars alta voce boauit.

Idẽ postea ab Oro & Ephialte fuit in vincula coniectus. fuit Venus etiã vulnerata à Diomede: atq. longũ esset sanè cõmemorare quot incõmoda Dij passi fuerint ab hominib. facilè igitur adducor, vt durissima illorum hominum ingenia fuisse credam, quib. erat religionis & Deorum metus in animis imprimendus, cùm virorum bonorum exemplis, & sapientum oratione eò adduci non possent, sed essent vel sceleratorum, quos ipsi admirabantur, autoritate, vel implicitis fabularum figmentis ad Deorũ cultũ adducẽdi. nam hæc omnia tradita sunt ab antiquis nulla alia de caussa, nisi vt homines ad probitatẽ instituerent, & res naturæ aperirent obscuras, vt suis locis explicabimus.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE.

LIBER SECVNDVS.

De vno rerum omnium principio & autore Deo.

EXPLICATA sunt à nobis superiùs nonnulla quæ ad antiquorum Deorum naturam cognoscendam pertinebant: & quales illi erga homines, & quales inter se fuerint patefecimus, & quòd nullus denique fuit illorum sempiternus, nisi cùm eorum nominib. pro rerum naturalium formis antiquis sapientes vterentur. Nunc autem consequens est vt demonstremus vnũ fuisse rerum omnium principiũ, vnúmq; autorem, per quem omnia procreata fuerint, & in lucẽ edita, cùm nullus ex iis Deus fuerit, vt dictũ est, neq. plures Dij simul esse possint. Sed hoc quoad fieri poterit, quàm breuissimè explicemus, quoniam hæc vna disputatio vel magnum volumen posset implere, si quęcunque necessaria sunt, inuestigemus. Nam cùm rerum multarum sub eadem forma positarum numerus imbecillitatem arguat singularũ, quia procreatione filiorum indigeant, & morti sint obnoxiæ, frustra in tanta Deorum multitudine colenda laborabimus, quia & illi nos aliquando deficient, & semper noua vota Diis iunioribus erunt concipienda. At quid aliud sexus significat quã interitum? quod enim oritur, & intereat aliquando necesse est: quia omnia quæ oriuntur, constant ex quibusdam principiis, in quæ denique soluuntur. Si omnes Dij sint mares, aut fœminæ, & ad procreandum apti, nihilque producant, multo magis sequetur absurdum: frustra enim potest, is qui

is qui nunquam vim suam exercet. quare vbi sit sexus, ibi procreare necesse sit, atque ibidē Dei natura sempiterna esse non potest. Erit igitur necessariò vnus Deus, qui neque genitus erit, neque generabit ex se alium cuius substantia ab ipso dissideat. Nā veri piique theologi Deum generare Filium tradunt, sed eiusdem substantiæ: & idem immortalis existens, cùm ex nullis principiis constet, nullum sortitus est temporis principium. Rursus cùm sit principij expers, potentia existet infinita, quoniam finitorum corporum, rerúmque omnium finitarum finita est pro corporis ratione potentia & virtus: quare omnipotens fuit meritò ab antiquis appellatus. & cùm nullus ante Deum visus sit, cùm primus is exciterit, dictus est Protogonus siue primogenitus ac [illegible], vt est apud Orpheum in Hymnis. erit is igitur rerum omnium quæ sunt autor necessariò existimandus. Enimuerò cùm magna fuerit inter sapiētes de naturaliū corporum materia disceptatio, quòd alij vnum, alij plura rerum naturalium principia generationi subiicerent, nemo tamē adeò fuit inops consilij, qui plures Deos opifices introduxerit. Nam & Thales Milesius vnus è septem sapientibus, aquam rerum omnium principium ratus, mentem inquit cuncta ex illa formasse, & Anaxagoras Clazomenius cùm è similibus inter se particulis corpora naturalia consistere credidisset, inutilem earum præsentiam est arbitratus, nisi opifex ad eas inter se componendas accessisset, quem diuinam mentem appellauit, cuius hoc celeberrimum carmen circumfertur:

νοῦς ὅς διακοσμῶν τε πάντων αἴτιον.

Mens autor vna est omnium quæ cernimus.

Pythagoras Samius principia rerum omnium numeros ratus, cum monadem ac binarium introduceret, materiam scilicet & opificem, Deum in medium protulit, quem per monadem significauit. Empedocles Agrigentinus post elementa quatuor, quæ tanquam generationis materiam introduxit, quòd videret ea esse per se segnia & inutilia, amicitiam opificem & conciliatricem, dissidium corruptionis causā putauit. Socrates & Plato post materiā & ideam, quæ vt formæ exemplar intelligitur, Deum addiderunt generationis autorem. Zeno Citieus cùm formam nusquam sine materia posse consistere crederet, solā materiā & Deum cūcta efficere dixit, quòd ex iis forma oriretur cùm ad opus

accederent. Anaximander qui infinitum, Anaximenes qui aerem, Heraclitus qui ignem, Epicurus qui corpora solida, non creata, sempiterna, mente percepta, quas atomos vocat, Aristoteles qui materiam & formam principia putarũt esse omnium, cùm nihil de opifice dixerint, aut simulantes de Deo quidpiam dixerunt, nullúmque crediderunt esse, aut eum res humanas non curare putarunt. Qui enim potest quod nusquam est existenti accedere sponte sua, & à nemine accersitum? aut id quod neque rationem in se habet, neque cognitionis initium, quomodo potest rem tam præclaram ad se accersi e, & vt ad se veniat impetrare? An fieri potest vllo tempore poculum vel si sit argentum, nisi artifex ad poculi formam illud perducat? nunquam profectò forma sua sponte accedet ad argentum, neque argentum illam non audientem omnino vllo tempore aduocabit: quæ res vt in iis quæ sunt artis, ita in naturæ actionibus continet: nihil enim fieri potest, quod non fiat diuina prouidentia. Quare mihi valde ridiculi videntur illi qui omnia fortunæ attribuunt, mundúmque ipsum ex minimis corporibus assiduè celeritérque fortuito & temerario motu agitatis, multis in vnum conglomeratis coagmentatum fuisse censuerũt: qualis Epicuri & Democriti fuit opinio. Nam, tametsi de Deo nescio quid balbutiebant, tamen in idem propè cum Diagora Milesio & Theodoro Cyrenensi, Eumeróque Tegeate reciderunt. Patet igitur neque sine opifice Deo quidquam fieri posse, nec Deos esse plures, sed vnum & eundem sempiternum, & cuius infinita sit potentia, & eum esse rerum omnium autorem, qui neque mas est, neque fœmina. at num Iupiter is sit ab antiquis appellatus, an alius fuerit Iupiter, nunc perquiramus.

De Ioue. CAP. I.

AGe verò, Iupiter is, quem patrem hominum, ac Deorum regem appellarunt antiqui, quid diuinitatis habuerit, aut quam originem nunc inuestigemus. Sed quoniam non vnus, at plures Ioues fuerunt, idcirco varia loca in quibus natos sit, variæque educationes, & variæ res gestæ Iouis à variis scriptoribus referuntur. Nam Iupiter, qui Saturni filius fuit, ad quem omnia propè aliorum facinora referuntur,

feruntur, modò in Creta, modò Thebis, modò in Arcadia, modò apud Messenios natus esse dicitur, cùm nullo pacto fieri possit vt hæc inter se tam diuersa consentiant. Nam tametsi multas educationes propter varios rerum euentus vni facilè quis accommodauerit, tamen vt idem multis in locis natus sit, fieri omnino non potest. Quòd autem multæ ac variæ fuerint nationes, quæ apud se natum Iouem gloriarentur, testatur Pausanias in Messeniacis, vbi longum & difficile fore inquit populos enumerare, qui Iouem apud se natum & educatum affirmarunt. Verùm cùm Ioues plures extiterint, tum omnes Reges Ioues appellabantur antiquitus, vt ait Isacius his verbis, *Δίας οἱ παλαιοὶ πάντας ἐκάλουν τοὺς βασιλεῖς, Ioues Reges omnes vocarunt antiqui.* & Zezes in varia historia: *τοὺς βασιλεῖς δ' ἀνέκαθε Δίας ἐκάλουν πάντες: Reges autē olim Ioues vocarunt omnes.* Ea causa factum illud est, quòd Iupiter is qui primus ita fuit nominatus, præclara in mortales beneficia, & in Athenienses præcipuè, contulit. Nam rudes adhuc populos legibus à se constitutis parere persuasit: certa matrimonia instituit: ferino more viuentes ad cultum Deorum erexit: omnia diuina prouidentia gubernari demonstrauit, arásque & sacerdotes, & ceremonias illis instituit: qui cùm Arcas esset, & obscuro loco natus, pro animi virtutibus ignobilitatem corporis occultantes homines beneficiis affecti Ætheris illum & Diei filium esse tradiderunt. quod ego nihil aliud significare voluisse crediderim, quàm veritatis & sapientiæ. Vt igitur Cæsares omnes Romanorum Imperatores ad primi Cæsaris auspicium vocati fuerunt, ita Ioues Reges omnes ad Iouis Arcadis auspicium dicti sunt ab antiquis. Cùm verò omnia postea & Arcadis & cæterorum eius nominis facinora vni Saturni filio Ioui tertio attributa sint à poetis: reliquis omissis, qui ortus & educatio ipsius extiterit, perquiramus. Scriptum reliquit Pausanias in Messeniacis, fontem fuisse in Ithomes iugo, cui nomen Clepsydræ, in quo ab Ithome & Neda nymphis nutricibus Iupiter, à Curetibus ob metum Saturno surreptus, lotus fuerit: atque cùm Iouis incunabula Messenij sibi vendicent, tum à furto Curetum fonti nomen datum, & à nutricibus fluuio & monti asserunt; sacráque solennia Ithomata in honorem ipsius Iouis apud se ostendere ad rem confirmandam solebant. Cùm hæc scripsisset in rebus Mes-

seniorum Pausanias mox in Arcadicis apud suos fontes fluuium illum inquit qui cortinam præterlabitur, Lusium appellari, quod in eo Iupiter recens natus lotus fuisse credatur. Hæc loco non parum inter se distabant, cùm Messene ciuitas esset nobilis Peloponnesi, non parum distans ab Arcadia, quæ à dextra Patras vrbem respiciebat & ipsam non ignobilem, à fronte sinum Naupactium: at Arcadia propè esset in altera parte insulæ mari finitima. Mox idem Pausanias in Bœotis, Saturno ereptum Iouem in Bœotia scribit, & supra Chæronæ mœnia præruptam esse montis crepidinem, qui mons vocatus est Petrarchus, vbi pro Ioue oblatum esse saxum Saturno à Rhea memorant: qui locus etiam non parum distat ab Arcadia, & à Messene non etiam parum. Neque credibile est nuper nati Iouis sanguinem, & reliqua immunda excrementa quibus nascentes infantes operiuntur, in tam longinquis fontibus lota fuisse: qui si his non erat vt cæteri cùm nascuntur, inquinatus, quid opus erat omnino vel in Lusio flumine lauari? Sunt qui Thebis Bœotiæ natum esse Iouem autument, quod in his sensit Lycophron, apud quem Casandra loquitur de Hectore, illa significans quæ erant illi euentura: vt est in his:

σὺ δ' ὦ ξυναίμων πλεῖστον ἐξ ἐμῆς φρενὸς
στερχθεὶς, μέγα δ' ἔρεισμ' ἕρμα καὶ πάτρας ἄλκος,
οὐκ εἰς κενὸν κρηπῖδα φοινίξεις φόνῳ
ταύρων, ἄνακτι τῷ Ὀφίωνος θρόνων,
πλείστας ἀπαρχὰς θυμάτων δωρούμενος.
ἀλλ' ἄξεταί σε πρὸς γυιοθαλίας πλάκα.
Frater mihi delecte mente plurimum
Tutela sola qui domus & patriæ es,
Cruore taurino inquinabis crepidam,
Regis Ophionis sedium cùm plurimas
Mactabis hostias. is inde dux erit
Petas vt eius ipse patrium solum.

Fama est enim quòd cùm fames & annonæ penuria cœli vitio Græciam occupasset, responsum datum fuit cessaturam eam calamitatem, si Hectoris ossa in Ophyrno loco Troiæ iacentia in eam Græcam ciuitatem comportarentur, quæ Iouis esset patria, & ad Troiam non militasset. Hanc vrbem perquirentes solas Thebas Bœotiæ immunes

fuisse

fuisse ab ea militia inuenerũt. Atq. id patriũ solũ Iouis dictũ est, quod is ibi natus esse à nonnullis credatur, vt testatur illud epigramma, quod adulãs Thebanis dicit ibi esse beatorum insulas, quamuis Thebæ non fuerint omnino insulã:

Insulæ ibi fortunatæ sunt, regem vbi Diuûm
Alma Iouem peperit Rhea, qui nunc fulmina torquet.

Alij in Creta Iouem natum & educatum fuisse dixerunt, vt testatur Lucianus in sacrificiis, hoc pacto; *Rursus autẽ Cretenses non solũ natum esse apud se Iouem memorant, & sepultum, verùm etiam sepulchrum illius ostendunt.* Illud etiam confirmauit Virg. lib. 4. Georgicorum, vt patet ex eo carmine:

Dictæo cœli regem pauere sub antro.

Est enim Dicte mons Cretæ, vt ait Ptolemæus. Aiũt in Creta Ioui dato nutriendo cecidisse vmbilicum apud fluuium Tritonem, cui locus consecratus dictus est Omphalus, & propinqua planities Omphalium, cùm Græci omphalon vmbilicum appellent. Hunc in antro Dictæi montis habitasse testatur Apollonius Rhodius ita li. 1. Argonaut.

Donec erat paruus, donec puerilia sensit
Iupiter, incoluit Dictæi montis in antro.

Eundem Idæum appellauit Callimachus in hymno in Iouẽ, quòd in Ida sit natus & educatus:

Iupiter Idæis aiunt te in montibus ortum
Iupiter Arcadicis.

Est. n. Ida mons Cretæ, vt ait Dionys. in libello de situ orbis:

Creta Iouis magni nutrix veneranda, ferâxque
Et frugum & pecoris, nemorosa huic imminet Ida,
Ida frequens piceis & quercubus optima mater.

Sic Virgilius lib. 3. Æneidos:

Creta Iouis magni medio iacet insula ponto,
Mons Idæus vbi, & gentis cunabula nostræ.

Qui igitur Cretensem Iouem crediderunt, ab eo monte Idæum appellarunt, vt illud:

Idæumque Iouem, Phrygiamque ex ordine matrem.

At qui in Arcadia Olympiũ, quia Lycæus dictus est Olympus, vt ait Pausanias in Arcadicis, cuius vertex Sacrum iugũ vocatum est, quod ibi Iouem vulgo credunt fuisse educatũ. Cùm tantam igitur de Iouis patria contentionem videret Callimachus, ita cecinit in Hymnis:

πῶς καί νιν Δικταῖον ἀείσομεν, ἠὲ Λυκαῖον;
ἐν δοιῇ μάλα θυμός, ἐπεὶ γένος ἀμφήριστον.

Dictæumne Iouem cantabimus, ante Lycæum?
Sum dubius: genus est quando certamine plenum.

Hunc igitur, quem hominum patrem & Deorum vocarunt, cùm recens natus esset, quia oraculum cepisset Saturnus, fore vt è regno à filio pelleretur, vel quod ita conuenisset cũ Titanibus, vt filios omnes è se natos occideret, statim conatus est inhumaniter de medio tollere: sed eum Rhea, quam etiam Opim dixerunt, vt memoriæ prodiderunt quidã, primùm ipsa per aliquot dies clàm educauit, sed cùm diu se illum occultare non posse arbitraretur, Coribantibus, qui vocati sunt Curetes, & Dactyli Idæi, clàm in Cretam transmittendum concessit: qui simulatis sacrificiis inter cymbalorũ tympanorumque strepitum infantis vagitum occultarunt. Opis verò, quia Saturnus filios omnes de medio tollere conaretur, pro Ioue dicitur saxum fasciis inuolutum illi obtulisse: quod ille continuò deglutiuit, vt scripsit in Arcadicis Pausanias. Illud autem contigit paulo supra Chæronæ mœnia, vt idem ait in Bœoticis. Atqui cùm tantopere de Iouis patria dissentiant inter se antiqui scriptores, non minor est nutricum numerus & controuersia, quàm de locis in quibus sit educatus. Nam alij ab apibus educatum putarunt, vt ait Virg. lib. 4. Georg.

Nunc age, naturas apibus quas Iupiter ipse
Addidit, expediam: pro qua mercede canoros
Curetum sonitus, crepitantiaque æra secutæ
Dictæo cœli Regem pauere sub antro.

Fama est ad eius beneficij memoriam quòd Iupiter apum colorem mutauit in aureum, cùm priùs essent ferrugineo.

gineo. Aratus in Phænomenis Iouem à capra nutritum fuisse asserit in his:

αἲξ ἱερὴ, τὴν μέν τε λόγος Διὶ μαζὸν ἐπισχεῖν,
Sacra Ioui capra est, quòd præbuit vbera paruo.

Quod affirmauit etiam Lucianus in sacrificiis. Illa cùm apud Olenum Bœotiæ ciuitatem, vbi post Ægarum euersionem conditũ fuit Ægium, nutrita fuisset, Olenia dicta fuit, vt ait idem Aratus in eo carmine:

Ὠλενίην δέ μιν αἶγα Διὸς καλέουσ' ὑποφῆται.
Olenam Iouis altricem dixere capellam.

Quam rem ita expressit Ouid. in secundo Fastorum:

Oleniæ surget sidus pluuiale Capellæ,
Quæ fuit in cunis officiosa Iouis.

Superius etiam de Neda & Ithome nutricibus Iouis mentionem fecimus, quas commemorauit Pausanias in Messeniacis. Apollonius Rhodius de Adrastea Iouis nutrice meminit lib. 3. Argon.

καί οἱ ἔπειτ' ὀπάσαιμι Διὸς περικαλλὲς ἄθυρμα,
κεῖνο τό οἱ ποίησε φίλη τροφὸς Ἀδρήστεια
ἄντρῳ ἐν Ἰδαίῳ ἔτι νήπια κουρίζοντι.
Perpulchrum tibi ludicrum istud munero, nutrix
Adrastea Ioui paruo quod præbuit antè,
Ideo latuit cùm paruus conditus antro.

Habuit enim præter supradictas Adrasteam & Idã nutrices Melissei filias ac sorores Curetũ, à quib. fit educatus: cùm Lactãtius in libro de falsa religione ab Amalthea & Melissa filiab. Melissei Cretensiũ Regis caprino lacte & melle nutritũ scribat. Apollodorus Atheniensis grãmaticus libro primo Bybliothecæ ab Adrastea & ita nutritũ quidẽ scribit, sed lacte Amaltheæ. Cicero in secundo de Diuinatione scriptũ reliquit, castissimè quodã in loco cultũ fuisse Iouẽ, qui vnà cũ Iunone in gremio Fortunæ sedens mãmam apprehenderet. at Pausanias in Arcadicis nymphas quasdam nutrices Iouis nominare solitos Arcades inquit, Thisoam, Nedam, Hagnò; quarum prima in Parrhasiorum finib. nomen dedit vrbi, secunda flumini, tertia fonti in Lycæo mõte Arcadiæ, quæ mirum etiã donum à Ioue consecuta dicitur. Nam cùm solum laboraret siccitate, re diuina ritè peracta, mactatisque hostiis Lycæi Iouis sacerdos cùm precatione ad aquam conuersus

ramũ è quercu in ſummam aquã deiiciebat, inde halitus ex fõte nebulæ ſimilis tollebatur, atq. obducto cœlo cõuocatis nubib. Arcadũ fines vberrimis & optatis imbrib. perfundebantur. Has in vrſas mutatas fuiſſe ſcribitur in cõmentariis in Apolloniũ Rhodium ſed qua de cauſa, non inueni; ita enim ſcribitur ibi ταύτῃ σὺν τῇ χερρονήσῳ παράκειται Ἄρκτων ὄρος κυρίως οὕτω λεγόμενον ἐπειδή φασι τὰς τροφὰς τοῦ Διὸς ἐκεῖ διατριβούσας εἰς ἄρκτους μεταβληθῆναι. *Huic igitur Cherroneſo mons adiacet qui proprio nomine Vrſus appellatur, quoniam Iouis nutrices arũt ibi degentes in vrſas fuiſſe mutatas.* Non defuerunt qui à columbis & aquila illum educatum fuiſſe arbitrati ſint, vti teſtatur Mæro in his:

Ζεὺς δ' ἄρ' ἐνὶ Κρήτῃ τρέφετο μέγας, οὐδ' ἄρα τίς νιν,
ἠείδει μακάρων, ὁ δ' ἀέξετο πᾶσι μέλεσσι,
τὸν μὲν ἄρα τρήρωνες ὑπὸ ζαθέῳ τρέφον ἄντρῳ.
Ἀμβροσίην φορέουσαι ἀπ' ὠκεανοῖο ῥοάων.
Νέκταρ δ' ἐκ πέτρης μέγας αἰετὸς ἀφύσσων
γαμφηλῇ, φορέεσκε ποτὸν Διὶ μητιόεντι.
τὸν καὶ νικήσας πατέρα Κρόνον εὐρύοπα Ζεὺς
ἀθάνατον ποίησε, καὶ οὐρανῷ ἐγκατένασσεν,
ὣς δ' αὔτως τρήρωσι πελειάσιν ὤπασε τιμὴν,
αἳ δή τοι θέρεος καὶ χείματος ἄγγελοί εἰσιν.

Iupiter in Creta nutritur, eúmque Deorum
Nouerat haud vllus: creſcunt cum corpore membra.
Hunc in ſpelunca ſacra pauere columbæ,
Fluctibus oceani ambroſiámque tulere volantes.
Aſt Aquila huic nectar de petra dulce quod hauſit
Mox roſtro ſublime volans afferre ſolebat.
Hanc patri altitonans mox regno victor adempto
Eſſe immortalem voluit, cœlóque locauit.
Nec nullo timidas decorauit honore columbas
Agreſtes, gens hæc hyemis ſit nuntia & æſtus.

Sunt autem illæ quæ Liuiæ vocabantur agreſtes ſcilicet columbæ, à quibus Iupiter fuit educatus, atque ad tanti beneficij memoriam fuit aquila inter ſydera collocata. vtebatur Iupiter cùm paruus eſſet eorundem Curetum tutela & familiaritate, quorum ſtudio fuerat à Saturni voracitate protectus, vt teſtatur Apollonius lib. 2.

ὁ δὲ Κρηταίῳ ὑπ' ἄντρῳ
Ζεὺς ἔτι Κυρήτεσσι μετετρέφετ' Ἰδαίοισι.

Inter Curetas Cretæo Iupiter antro

Idæis

Idæos etiam tum nutriebatur.

& Lucret. lib. secundo.

Dictæos referunt Curetas, qui Iouis illum
Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur:
Cum pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum stareent pernice chorea
Armati in numerum pulsarent æribus æra.

Atque vt summatim rem colligamus, incertum adhuc est, & omni contentione plenum, vbi natus sit Iupiter, aut vbi, & à quibus educatus: neque quispiam eorum qui Deorum ortus & naturas inuestigarunt, quidpiam certi de loco aut educatione tradidit. Hic cùm primùm natus fuit, ab Opi matre, vt dictum est, Curetibus alendus in Cretam transmittitur: vt Eusebio placuit in Temporibus, etiam Creti, qui tunc imperabat in Creta, commendatur, & in Gnoso regia ciuitate educatur. Alij in Creta natum esse volunt, at non alibi natum eò transmissum: alij in Arcadia natum & educatum putarunt: alij Messenæ, alij alibi, quorum omnium longum esset opiniones recensere. Mox aiunt, cùm occultandi vagitus gratia cymbala & tympana & alia tinnientia instrumenta pulsarentur, apes, ad tinnitum aduolasse, & illum educasse: alij dicunt à nymphis alendum fuisse datum, alij capræ, alij vrsarum vbera suxisse. atque tot de Iouis incunabulis memorantur. Atqui Cicero libro tertio de Natura Deorum principio tres inquit fuisse Ioues, ab iis numeratos qui Theologi nominabantur, quorum primus & secundus in Arcadia nati sunt: primus patre Æthere, secundus Cœlo. At tertius Cretensis Saturnum patrem habuit. Mox cùm ex primo Proserpinam & Liberum natos asseruisset, paulo pòst Dioscuros primos ex antiquissimo Ioue Athenarum Rege & ex Proserpina natos scribit: quare adductus sum vt alium fuisse Iouem etiam præter hos crediderim. Neque mirari conuenit si tam varij ortus & educationes fuerunt de tertio Ioue traditæ, cùm cæterorum omnium & ortus, & educationes, & res gestæ postea fuerint ad eundem à variis scriptoribus poetisque præcipuè delatæ, vt diximus. Sic nos, quæ cæterorum communia sunt poetarum secuti opiniones, huic vni concedentes, ea quo pacto instituimus persequemur. Iam verò cùm adoleuisset Iupiter, & capta

mortua esset, eius pellẽ ad perpetuã memoriã ad suũ scutũ accõmodauit, & ob acceptũ lactis beneficiũ inter astra Capræ signũ retulit: scutúmque Ægis à Græcis scriptoribus vocata est, cùm αἲξ caprã significet, de quo meminit Virg. lib. 8.

Arcades ipsum
Credunt se vidisse Iouem, cùm sæpe nigrantem
Ægida concuteret dextra, nimbósque cieret.

Atque Iupiter ipse dictus est Ægiochus, habens ægida scilicet, vt ait Homerus in lib. Iliad. 1.

κλῦθί μευ αἰγιόχοιο Διὸς τέκος Ἀτρυτώνη.
Audi me Iouis Ægiochi Tritania nata.

Hic Iupiter duos habuit fratres, præter sorores, Neptunum & Plutonem, qui & ipsi per dolum fuerunt Saturni crudelitati subtracti. Fama est enim quòd cùm Titan maior natu Saturni frater cuperet imperare, Vesta & Opi & Cerere precantibus cessit fratri de Regno: cum quo ita pactus est, ne vllum ex maribus filiis educaret, si quẽ habiturus esset, sed omnes necaret, ne Regem procrearet sibi successorem, vt saltem post ipsum ad se regnum perueniret. Saturnus igitur ea causa quicunque ex se nascerentur, vorabat, vt significauit Lycophron in his:

τὴν πρόσθ' ἄναστον ἐμβαλοῦσα ταρτάρῳ,
ὠδῖνας ἐξέλυσε λαθραίας γονῆς,
τὰς παιδοβρῶτας ἐκφυγοῦσ' ὁμευνέτου
θοίνας ἀσπλάγχνους· οὐδ' ἐπῄνεσεν βορᾷ
Νηδὺν, τὸν αὐτόπαιδα ἐκλάψας πέτρον,
ἐν γυιοκόλλοις σπαργάνοις εἰλημένον,
Τύμβος γεγὼς κέντρωνος ἐμμόρφου σποράς.
Regina prima pulsa ad ima tartari est,
Mox ipsa partus à dolore soluitur
Clàm, quòd videre coniugis conuiuia
Nefanda nollet, inuolutum fasciis
Saxum ille deglutiuit: haud fit pinguior,
Crudis sepulchrum quòd sit ipse filiis.

Quòd autem id fieret per iuramentum, patet ex illis Sibyllinis versibus, in quibus declaratur Titanes parturiẽti Rheæ semper assistere solitos: quod iuramentum datum fuit Saturno ante quam susciperet imperium:

ὅρκους δ' αὖτε Κρόνῳ μεγάλους Τιτὰν ἐπέθηκε,
μὴ θρέψ' ἄρσενα, ἢ παίδων γένος, ὡς βασιλεύσῃ

αὐτὸς

Ἔνθαδε, ὅταν γήραός τε Κρόνῳ καὶ Μοῖρα πέλητοι.
ὀμνύειν καὶ δὴ Ρ'ῖη τίκτει, ἀλλὰ τὴν δ' ἐκράδαντο
Τιτῆνες, καὶ τέκνα διέσπων ἄρρενα πάντα.
Conceptis verbis Titan iurare coegit
Saturnum, de se natum ne nutriat vllum:
Quò poßint regnare senis post fata nepotes,
Cùm paritura foret Rhea, tum Titania pubes
Assedit marium lacerans crudeliter artus.

Mox cùm sensisset Titan clàm Saturni filios contra iusiurãdum, legésque capti imperij, educari, ipse vnà cum Titanibus filiis ira exarsit, atque Saturnum & Opim comprehensos in vincula & in custodias coniiciunt. Hæc vbi per nuncios accepisset Iupiter, collecta magna militum Cretẽsium, externorúmque ibi exulantium manu, ad liberandos parentes è vinculis quàm citissimè traiecit, Titanibúsque primo impetu debellatis patrem in regnum restituit, vt ait Lactantius in libro de falsa religione. Sed huic antequam in bellũ exiret sacrificanti in Naxo augurium futuræ victoriæ aquila dedit: quare illam sibi sacram auem in posterum esse voluit, & in reliquis expeditionibus aquilæ effigiem pro signis militaribus habuit. Hic idem Iupiter cùm ad Cercopas, genus hominum fallax ac planè dolosum, aduentasset in insulam inarimen, siue ad Arimos populos, illos ad stipendia inuitauit, cùm patrem è regno esset eiecturus. Illi acceptis stipendiis data fide ac iuramento obstricti, mox retẽtis stipendiis Iouem subsannabant, cùm pluribus fraudibus in omnes vterentur: Iupiter periuriis indignatus hos in simias conuertit, insulásque Pithecusas appellauit, vt ait Callimachus in insulis. Verùm post eam victoriam cùm Saturnus responsi oraculi meminisset, vt sibi à filio caueret: futurum enim vt ab eo è regno pelleretur, Ioui insidias parare clàm cœpit: quibus patefactis per vnum è familiaribus, rursus Iupiter expeditionem suscepit, collectáque priorum militum manu patrem de regno deiecit, laneóque vinculo ligauit, & in tartarum deiecit, vt ait Agathonymus in Perside, cùm regnandi cupiditate iam arderet, & superiores res feliciter gestę ad id faciendum facilè inuitarent. Nulla sunt enim vel naturæ vel amicitiæ vel beneficentiæ satis firma vincula, vbi maiestatis & imperandi furiosum desiderium inuaserit: illa omnia siquidem facillimè conculcantur & prosternuntur,

mortua esset, eius pellẽ ad perpetuã memoriã ad suũ scutũ accõmodauit, & ob acceptũ lactis beneficiũ inter astra Capræ signũ retulit: scutúmque Ægis à Græcis scriptoribus vocata est, cùm αἶξ caprã significet, de quo meminit Virg. lib. 8.

Arcades ipsum
Credunt se vidisse Iouem, cùm sæpe nigrantem
Ægida concuteret dextra, nimbósque cieret.

Atque Iupiter ipse dictus est Ægiochus, habens ægida scilicet, vt ait Homerus in lib. Iliad. 1.

κλῦθί μευ αἰγιόχοιο Διὸς τέκος Ἀτρυτώνη.
Audi me Iouis Ægiochi Tritania nata.

Hic Iupiter duos habuit fratres, præter sorores, Neptunum & Plutonem, qui & ipsi per dolum fuerunt Saturni crudelitati subtracti. Fama est enim quòd cùm Titan maior natu Saturni frater cuperet imperare, Vesta & Opi & Cerere precantibus cessit fratri de Regno: cum quo ita pactus est, ne vllum ex maribus filiis educaret, si quẽ habiturus esset, sed omnes necaret, ne Regem procrearet sibi successorem, vt saltem post ipsum ad se regnum perueniret. Saturnus igitur ea causa quicunque ex se nascerentur, vorabat, vt significauit Lycophron in his:

τὴν μέν ποθ' ἡ ἄνασσα ἐμβαλοῦσα ταρτάρῳ,
ὠδῖνας ἐξέλυσε λαθραίας γονῆς,
τὰς παιδοβρῶτας ἐκφυγοῦσ' ἀμυνίας
θοίνας, ἀσίτους δ' ἐν δαισὶν βορᾶς.
Νηδυῖ, τὸν αὐτόπετρον ἐγκλάψας πέτρον,
ἐν γυιοκάλλοις σπαργάνοις εἱλημένον,
Τύμβος γεγὼς κάρτιστος ἀμόρφου στοργῆς.
Regina prima pulsa ad ima tartari est,
Mox ipsa partus à dolore soluitur
Clàm, quòd videre coniugis conniuia
Nefanda nollet, inuolutum fasciis
Saxum ille deglutiuit: haud fit pinguior,
Crudis sepulchrum quòd fit ipse filiis.

Quòd autem id fieret per iuramentum, patet ex illis Sibyllinis versibus, in quibus declaratur Titanes parturiẽti Rheæ semper assistere solitos: quod iuramentum datum fuit Saturno ante quam susciperet imperium:

ὅρκους δ' αὐτῷ Κρόνῳ μεγάλους Τιτὰν ἐπέθηκε,
μὴ θρέψαι ἄρσενος, ὡς παίδων γένος, ὡς βασιλεύσῃ

αὐτὸς

αὖτις, ὅπως γήρασκε τὸ Κρόνῳ καὶ Μοῖρα πέλοιτο.
ὁππότε καὶ δὴ Ῥεῖα τέκοι τινὰ, τὴν δ' ἐχάδοντο
Τιτῆνες, καὶ τέκνα διέσπων ἄῤῥενα πάντα.
Conceptis verbis Titan iurare coegit
Saturnum, de se natum ne nutriat vllum:
Quò poßint regnare senis post fata nepotes,
Cùm paritura foret Rhea, tum Titania pubes
Assedit marium lacerans crudeliter artus.

Mox cùm sensisset Titan clàm Saturni filios contra iusiurãdum, legésque capti imperij, educari, ipse vnà cum Titanibus filiis ira exarsit, atque Saturnum & Opim comprehensos in vincula & in custodias coniiciunt. Hæc vbi per nuncios accepisset Iupiter, collecta magna militum Cretẽsium, externorúmque ibi exulantium manu, ad liberandos parentes è vinculis quàm citissimè traiecit, Titanibúsque primo impetu debellatis patrem in regnum restituit, vt ait Lactantius in libro de falsa religione. Sed huic antequam in bellũ exire sacrificanti in Naxo augurium futuræ victoriæ aquila dedit: quare illam sibi sacram auem in posterum esse voluit, & in reliquis expeditionibus aquilæ effigiem pro signis militaribus habuit. Hic idem Iupiter cùm ad Cercopas, genus hominum fallax ac planè dolosum, aduentasset in insulam inarimen, siue ad Arimos populos, illos ad stipendia inuitauit, cùm patrem è regno esset eiecturus. Illi acceptis stipendiis data fide ac iuramento obstricti, mox retẽtis stipendiis Iouem subsannabant, cùm pluribus fraudibus in omnes vterentur: Iupiter periuriis indignatus hos in simias conuertit, insulásque Pithecusas appellauit, vt ait Callimachus in insulis. Verùm post eam victoriam cùm Saturnus responsi oraculi meminisset, vt sibi à filio caueret: futurum enim vt ab eo è regno pelleretur, Ioui insidias parare clàm cœpit: quibus patefactis per vnum è familiaribus, rursus Iupiter expeditionem suscepit, collectáque priorum militum manu patrem de regno deiecit, laneóque vinculo ligauit, & in tartarum deiecit, vt ait Agathonymus in Perside, cùm regnandi cupiditate iam arderet, & superiores res feliciter gestę ad id faciendum facilè inuitarent. Nulla sunt enim vel naturæ vel amicitiæ vel beneficentiæ satis firma vincula, vbi maiestatis & imperandi furiosum desiderium inuaserit: illa omnia siquidem facillimè conculcantur & prosternuntur,

Cùm patrem igitur captiuum fecisset Iupiter primum, dicitur virilia membra illi falce eadem amputasse, qua ille Cœlo patri amputauerat, quæ postea iacta fuit in insulã Phæaciam non procul à Corcyra: quod etiam significauit Lycophron in Cassandra in his:

νῆσον δ' εἰς Κρόνου συγκειμένην
Ἅρπην περάσας.
Saturno vt inde venerit in insulam
Drepanum inuisam.

Nam Corcyram insulam, vbi Saturnum secuit Iupiter, ab eo tempore nominarunt Drepanum, vt ait Isacius. Ex eius virilibus membris amputatis, & in mare deiectis, & è spuma maris, dicitur nata esse Venus, quæ in concha marina in Cyprum nauigauit. Fabulati sunt antiqui post fugatum per arma Iouis è regno Saturnum, Apollinem victoriam Iouis carminibus ad citharam cecinisse purpurea toga decorum & coronatum lauro, mirificéque Deos omnes qui accubuerant in conuiuio, delectauisse: vnde sumpserunt originem epinicia: quod innuit in secundo libro elegiarum Tibullus in his:

Sed nitidus, pulchérque veni. nunc indue vestem
Purpuream, longas nunc bene necte comas,
Qualem te memorant Saturno rege fugato
Victoris laudes tunc cecinisse Iouis.

Saturno igitur paulo pòst è vinculis fugiente, & ad Ianum Latij regem in Italiam profecto, Iupiter ipse regnum occupauit: quod ita innuit Virg. lib. 8.

Primus ab ætherio venit Saturnus Olympo,
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.

Ferũt Iouem Vestæ proposuisse, per quam adeptus erat imperium, vt quod mallet eligere: at hanc priùs virginitatem poposcisse, deinde primitias omnium quæ Diis offerrentur ab hominibus. Enimuerò placidissima omnia, & ab omni insidiarum genere libera sub Saturni administratione, atque adeò ætas aurea fuisse dicitur, cùm Ioue regnum obtinente omnes difficultates humanum genus inuaserint: nam

Ante Iouem nulli subigebant arua coloni.
Nec signare quidem, aut partiri limite campum,
Fas erat: in medio quærebant, ipsáque tellus
Omnia liberiùs nullo poscente ferebat.

Ille

Ille malum virus serpentibus addidit atris,
Prædarique lupos iussit, pontúmque moueri.

Quod equidē nihil aliud significare crediderim, nisi latronibus & sceleratis hominibus cōcessam fuisse licentiā multa iniqua faciendi, quibus sociis & adiutoribus in occupando regno paterno vsus fuerat, cùm bellorum licentia multos huiusmodi homines alere consueuerit, sicut pax legibus omnes obedientes facit. Quid enim aliud est aurea ætas, quàm communis omnium libertas in ciuitate bene legibus instituta: cùm feræ cum domesticis animalibus, cum canibus lepores scilicet, agni cum lupis, & cætera huiusmodi impunè versantur? nam pacis tempore viri boni inter sicarios & impuros latrones legum patrocinio sunt tuti, nisi iudices ipsi propter auaritiam fiant latrones, aut propter desidiam viros bonos vexari æquo animo patiantur. id significare voluisse antiquos testatur Tibul. lib. I.

Nunc Ioue sub domino cædes & vulnera semper:
Nunc mare, nunc lethi mille repentè viæ.

Neque tamen Iupiter, qui regno per vim potitus fuerat, insidiatoribus caruit: exemplum enim dederat posteris quo pacto regna per vim sint occupanda. Ægæon igitur Iouis exemplo inuitatus vnà cum cæteris Gigantibus illum è regno depellere conatus est: cui centum manus erant, capita quinquaginta, & magnitudine corporis reliquos omnes mortales antecellebat, ignémque ex ore eructabat, vt testatur Virg. lib. X.

Ægæon qualis, centum cui brachia dicunt,
Centenásque manus, quinquaginta oribus ignem,
Pectoribúsque arsisse: Iouis cùm fulmina contra
Tot paribus streperet clypeis, tot stringeret enses.

Quem idcirco sub Ætnam montem fuisse à Ioue fulmine detrusum fabulātur, qui quoties latus moueret, Ætna flammas ingentes eructaret, vt ait Callimachus in lauacrū Deli:

ὡς δ' ὁπότ' αἰτναίου ὄρεος πυρὶ τυφομένοιο
σείονται μυχὰ πάντα, κατουδαίοιο γίγαντος
εἰς ἑτέρην Βριαρῆος ἐπωμίδα κινυμένοιο,
θερμαῦστραί τε βρέμουσιν ὑφ' Ἡφαίστοιο πυράγρης,
ἔργα θ' ὁμοῦ.

Monte sub Ætnæo veluti cùm conditus olim
Perpetuum flammis vsto vult vertere fessum

Ipse Gigas Briareus latus, interiora mouentur,
Fornacésque fremunt Vulcani. is forcipe massam
Vertit, opúsque simul.

Quãuis omnes hi venti sunt, & ventorum natura fabulosè ita explicata, vt tuo loco dicetur: paucis tamen antè dieb. idẽ Briareus Ioui aduersus Palladem, & Iunonem, & Neptunũ, & reliquos Deos, qui in Iouis Tyrannidem coniurarãt, fuerat auxilio, vt testatur Hom. in 1. lib. Iliad.

ὁππότε μιν ξυνδῆσαι ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι,
Ἥρη τ', ἠδὲ Ποσειδάων, καὶ Παλλὰς Ἀθήνη.
ἀλλὰ σὺ τόν γ' ἐλθοῦσα θεὰ ὑπελύσαο δεσμῶν,
ὦχ' ἑκατόγχειρον καλέσασ' ἐς μακρὸν ὄλυμπον,
ὃν Βριάρεων καλέουσι θεοί.

Cùm vincire Dei reliqui voluere tonantem,
Et Iuno & Pallas Neptunúsque, inde tu ad illum
In cœlum Briareum, superi sic nomine dicunt,
Centimanum arcessens soluisti fortia membra.

Hunc deo vnà cum Gyge & Cotto Iouis custodes ac satellites Hesiodus nominauit in Theogonia in his:

ἔνθα Γύγης Κόττος τε, καὶ ὁ Βριάρεως μεγάθυμος
ναίουσι, φύλακες πιστοὶ Διὸς αἰγιόχοιο.

His Cotúsque Gygésque colunt, simul & Briareus:
Custodes Iouis æterni, quæ pectora fida.

Hic igitur Iupiter subactis nationib. Orientis, pluribúsq. virib. se sẽper adiũgẽtib. vt mos est in prosperis successibus Regis nonnullos regionũ instituit: quare dictum est in Hymnis (Homericis:

ἐκ γάρ τοι Μουσέων καὶ ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος
ἄνδρες ἀοιδοὶ ἔασιν ἐπὶ χθονὶ καὶ κιθαρισταί·
ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες.

Cantorum Musis, & Phœbo munera curæ,
Qui tractant plectro citharas aut pollice chordas:
Ab Ioue sunt Reges.

Mox ad cęteras nationes cum maxima accessione virium penetrans vniuersum prope terrarũ orbem perdomuit & subiugauit. Tũ Regibus illis qui ab ipso fuerunt instituti, & parendi sibi, & subditis nationibus imperandi leges tradidit, nam dictus est Iupiter primus Cretensibus æquitatis leges & iniurias ostendisse, qui eos reuocauit à violentia, persuasítq. vt iudicio & subselliis, nullóq. animorũ motu exagitatis iudicibus, res cõmitterent diiudicandas, deinde prædones, tũ

peragra-

peragrauit orbem terræ, puniuit, æquitatẽ & iustitiã vbique introducens. inde dictus est Gigantes interemisse, quorũ dux erat Typhon, qui aduersus Deos vel iustitiam insurgerent in Pallene Macedoniæ & in Phlegræis campis Italiæ, qui deinde dicti sunt Cumæi. idem ad iustitiam viris bonis honores & magistratus & præmia & præfecturas tribuit: quare vt principi sempiterno imperio digno diuinos honores illi tribuerunt cæteros principes ad imitationem inuitantes. quare scitè scriptum est ab Homero in I. Iliad.

ἐν παλάμῃς φορέουσι δικασπόλοι, οἵ τε θέμιστας
πρὸς Διὸς εἰρύαται.
In manibus gestant dicentes iura Pelasgi
Qui leges hausere Iouis.

Nam cùm Saturni tempore ante Iouem homines carnibus humanis vescerẽtur, Iupiter vetuit ne quis eo cibo vteretur, & ab humanis carnib. ad glandes conuertit; quæ arbor, vt ab eo primùm monstrata, consecrata illi creditur. Post orbem subiugatum cùm duo fratres illi ab insidiis patris superessẽt, quos ita recensuit Homerus lib. 15. Iliad.

τρεῖς γάρ τ' ἐκ Κρόνου εἰμὲν ἀδελφεοί, οὓς τέκε Ῥέα,
Ζεὺς, καὶ ἐγώ· τρίτατος δ' Ἀΐδης ἐνέροισιν ἀνάσσων.
Tres Rhea Saturno fratres nos edidit: vnus
Iupiter, alter ego, & defunctis qui imperat vmbris.

Inter hos vniuersus terrarum orbis ductis sortibus communi consensu, cùm communibus etiam armis subiugassent, diuisus fuit: atque mare Neptuno, inferorum imperium Plutoni, cœlum Ioui obtigisse dicitur, vt est apud Homerum in his carminibus:

τριχθὰ δὲ πάντα δέδασται, ἕκαστος δ' ἔμμορε τιμῆς.
ἤτοι ἐγὼν ἔλαχον πολιὴν ἅλα ναιέμεν αἰεὶ
παλλομένων· Ἀΐδης δ' ἔλαχε ζόφον ἠερόεντα·
Ζεὺς δ' ἔλαχ' οὐρανὸν εὐρὺν, ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσι.
Omnia sunt partes in tres diuisa, & honorem
Quisque suum cepit. mihi parent æquoris vndæ:
At tristis Pluto defunctis imperat vmbris:
Max æther, cœlúmque Ioui conceditur altum.

Atque cùm istud factum fuerit in Cria, vt quidam tradiderunt, locus vocatus est Claros ἀπὸ τοῦ κεκληρῶσθαι, à sortiendo scilicet. Hæc fabulosè de Ioue dicta sunt primũ à poetis, qui vt potentiorum gratiam aucuparentur, nihil sibi non mẽtiri

licere arbitrati sunt. Non est illud credendū, quòd cœlum ac mare, & inferorū locos ita diuiserint, sed magis rationi cōuenit id quod scribitur à Lactantio in libro de falsa religione his verbis; Ergo illud verū est, quòd orbem terræ ita partiti sunt, vt orientis regio Ioui crederet, Plutoni pars occidentis obtingeret, at Neptuno maritima omnia cum insulis obuenerunt. Sic cùm orientis regio, vnde lux mortalibus exoritur, superior sit, occidentis inferior: dicitur inferorū imperium habuisse Pluto, at cœli Iupiter: qui cum ambitiosus esset supra modum, gloriámque & existimationem plurimā sibi apud homines comparare vellet, effecit vt magna cum reuerentia coleretur. quare illi Pudorem assessorem addidit Sophocles in OEdipode in Colono:

ἀλλ' ἔστι γὰρ καὶ Ζηνὶ σύνθακος θρόνων
Αἰδὼς ἐπ' ἔργοις πᾶσι.
In omnibus rebus Ioui sed assidet
Pudor, thronósque seruat.

Et quoniam nulla esse potest vera in malos homines reuerentia, ac vix simulata quidem, in eadem tragœdia Æquitatē quoque illi assidere facit idem poeta:

εἴπερ ἐστὶν ἡ παλαίφατος
Δίκη σύνεδρος Ζηνός.
Vetusta si Ioui assidet modò Æquitas.

Fama est quòd Metim Oceani filiam vxorem duxit Iupiter, vt scriptum reliquit Atheniensis Apollodorus libr. 1. Bybliothecæ. Illa, vt aiunt, pharmacum postea bibendum Saturno præbuit, quo ille priùs lapidē, deinde voratos filios euomuit: quod tamen factum fuit antequam filio Saturnus insidias pararet, aut de regno pelleretur, quibus auxiliaribus postea vsus est aduersus Saturnum & Titanes. Mox cùm decimo eius belli anno Tellus victoriam Ioui vaticinata esset, si in tartarum deiectos sibi socios assumeret, is Campe custode cæsa illos è vinculis liberauit, atque ita iis adiuuantibus victoria dicitur fuisse potitus. Neque minùs ridiculū, ac monstro simile illud, quod dicitur, quòd Iupiter Metim vxorem, quam primam duxit, vt ait Hesiodus:

Ζεὺς δὲ θεῶν βασιλεὺς πρώτην ἄλοχον θέτο Μῆτιν·
Vxorem primam Metim sibi Iupiter addit;

grauidam factam deglutiuit, vt scripsit Ioannes Diaconus his verbis: καὶ ἔγκυον ταύτην ποιησάμενος, κατέπιεν αὐτήν, ἵνα μὴ ἄλλος τις

φας τὶς τῶν θεῶν ἐπιμανῆ εἶν παρ' αὐτῆς ἀναιδὴς καὶ ἀπαίδευτος: *quam cùm grauidam fecisset, deglutiuit, ne quis alius Deorum nasceretur ex ea impudens ac fatuus.* Ex eo cibo mox ipse Iupiter pro vxore grauidus factus Palladem armatam è capite peperit. quod quidem monstrum tantopere contra naturę consuetudinem fictum, nescio quo pacto primùm æquis animis perferri potuit, neque fuerit cum maximo omnium risu explosum: quippe cùm mendacia & res supra credulitatem fictæ soleāt etiam veris & probabilibus plerumque fidem detrahere. Postea Themim duxit, vt quidam tradiderunt, ac tertiam, quam cepit in regione Gnosia apud fluuium Therenum. Vxorem postea duxit Iunonem, quam semper tenuit, neque vt primam deglutiuit. Huius filiæ dicuntur fuisse Preces, sicut ait Orpheus in Argonaut.

οὐ γὰρ ἄτιμοι
ἱκεσίου Ζηνὸς κοῦραι Λιταί.

non sine honore
Conuenit esse Preces Iouis alto è semine natas.

Hoc autem fictum est, quia Reges & potentiores homines magna semper rogantium aliquid frequentia circumsistit. Enimuerò ita ab ipsa natura comparatum est vt animus hominum, sicuti sunt res omnes humanæ, nunquam in eodem statu consistere possit: qui nisi honorificis studiis teneatur, ad omnia vitiorum genera maximè fit propensus, quod etiam præstantioribus maximè conuenire necesse est. Nam sicuti fertilissimus optimarum frugum ager, si cultura hominum & semina vtilia desint, eximiam spinarum, & vrticarum, & inutilium herbarum copiam alit: neque nihil omnino potest producere: sic animum nostrum, vbi cessauit honesta virtutum exercitatio, tanto maiora vitia & scelera aggrediuntur, quanto maioribus virtutibus antea poterat exornari. Iupiter igitur qui terrarum orbe per imperatorias virtutes potitus fuerat, post insignes populorum victorias totus in libidines & in conuiuia vertitur: neque vlla fuit formosa mulier, quam quidem viderit, à qua abstinuerit, vt testatur Apollonius Rhodius lib. 4. Argonaut.

οὕνεκεν οὐκ ἔτλης εὐνῇ Διὸς ἱεμένοιο
λέξασθαι, κείνῳ γὰρ ἀεὶ τάδε ἔργα μέμηλεν,
ἠὲ σὺν ἀθανάταις ἠὲ θνητῇσιν ἰαύειν.
Aspernata Iouis quòd lectum sis cupientis.

Semper enim curæ est illi sibi iungere Diuas,
Fœmineásve cupit complexus, munera amoris.

Neque sorori suæ sanè pepercit, cuius concubitum cùm palàm petere non auderet, se in cuculum vertit, (natura enim videbatur illum ab eo illegitimo desiderio deterrere) & in Corinthiorum agrum ad collem qui ea de causa Coccyx vocatus fuit, aduolauit. Nam illius nutu, vt fertur, maxima cœli tempestas exorta est, quare Iuno in collem Thronacem tunc dictum conscendit: tum cuculus ille tremens super genibus eius considit, cuius illa miserta, ob frigoris enim iniuriam tremere existimabat, sub vestibus texit: qui postea Iupiter factus illam vitiauit, vt aiunt nonnulli. alij dicunt non priùs sororem compressisse, quàm promiserit matri se vxorem illam ducturum. quod & postea fecit, vt testatur Pausanias in Corinthiacis. At verò quàm gloriosa sint illa trophæa, quæ ipse ambitiosè commemorauit apud Homerum lib. ξ. Iliadis, videamus. Neque omnia tamen Græca carmina hîc scribenda putaui, cùm omnibus sint in promptu, sed sententiam Latinis carminibus expressi. sic enim illa incipiunt:

Τὴν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη νεφεληγερέτα Ζεύς.
Ἥρη, κεῖσε μὲν ἔστι καὶ ὕστερον ὁρμηθῆναι.
Iupiter altitonans, sic est huic inde locutus:
Huc iterum redisse licet Iuno. Ipsi at amore
Iungamur, Dea nulla vnquam vel fœmina mouit
Corda mihi tantum quantum nunc vris amore:
Non cùm Pirithoum peperit Ixionis vxor,
Non Danaæ, peperit quæ mox mihi Persea clarum,
Non Europa, tulit præstantem quæ Rhadamanthum,
Et Minoa: nec aut Semele, aut Alcmena, ferocem
Altera cùm genuit Alciden, altera Bacchum:
Nec me flaua Ceres, nec me Latona, nec ipsa
Mouisti tantum, quantum nunc vris amore.

Hic idem Deus cùm Ledam Tyndari regis filiam vitiare conaretur, dicitur in cygnum esse conuersus, atque cùm aquilam se insequi fecisset, dicitur præ timore deterritus, vt simulabat, confugisse ad Ledam, vt illius misertæ ope protegeretur, atque ita illam decepisse. ex quo concubitu Leda duo oua peperit, quippe quę cum aue concubuisset: è quorũ latere gemini pulli nati sunt Pollux & Helena, ex altero gemini

mini item Castor & Clytęnestra: ad cuius præclaræ rei memoriam dicitur cygnus inter astra esse collocatus, qui iuxta Cephei dextram manum conuoluitur, vt ait Aratus Solensis in Phænomenis:

ἤτοι γὰρ καὶ Ζηνὶ παρατρέχει αἰόλος ὄρνις.
Cum Ioue formosa & cum cælo voluitur ales.

Et paulo pòst: Αὐτὰρ ὅγ' εὐδιόωντι ποτὴν ὄρνιθι ἐοικώς.
οὖρος εἰς ἑτέρην φέρεται κατὰ δεξιὰ χειρὸς Κηφῆος.
Hæc ales volucri similis tranquilla volanti
Dextra petit Cephei.

Quod etiam planiùs explicauit Euripides in Helena his carminibus:

ἔστι δὲ δή
λόγος τις ὡς Ζεὺς μητέρ' ἔπτατ' εἰς ἐμὴν
Λήδαν κύκνου μορφώματ' ὄρνιθος λαβών,
ὃς δόλιον εὐνὴν ἐξέπραξ' ὑπ' αἰετοῦ
δίωγμα φεύγων, εἰ σαφὴς οὗτος λόγος. fama est enim,
Quòd Iupiter volauit ad matrem meam
Ledan, oloris alitis forma obsitus.
Fugáque, ficta quòd volucris nuntia
Iouis fit insecuta, mox compressit hanc.

Sed quid opus pluribus? Lucianus iure optimo sanè in dialogo de Mercurio & Sole Iouem exagitat vt adulteriorum autorem, cùm ante illum Saturni tēpore magna esset temperantiæ & pudicitiæ dignitas & existimatio, vt significauit Iuuenalis in Satyra sexta ita scribens:

Credo pudicitiam Saturno rege moratam
In terris, visámque diu, cùm frigida paruas
Præberet spelunca domos, ignemq; laremq;.

Nam cum diuitiis & omnium commodorum facultate desidia, & remissio animi, & libido nasci consueuit. quare scitè dictum est ab eo Oratore: πλοῦτος γὰρ κακίας μᾶλλον ἢ καλοκἀγαθίας ὑπηρέτης ἐστίν, *diuitiæ scilicet improbitatis potiùs quàm probitatis sunt ministræ.* idcirco elegans illud in Iouem dictum fuit eius poetæ, qui ita nonnulla Iouis adulteria connumerauit:

Ζεὺς κύκνος, ταῦρος, σάτυρος, χρυσὸς, δι' ἔρωτα
Λήδης, Εὐρώπης, Ἀντιόπης, Δανάης.
Fit taurus, cygnus, Satyrúsque, aurúmque, ob amorem
Europæ, Ledes, Antiopæ, Danaes.

Suscepit filios Iupiter ex Europa, à qua dicta est pars tertia

mundi, Minoem ac Rhadamanthum, Arcadem è Callisto, Pelasgum è Niobe, Sarpedonem & Argum ex Laodamia, Herculem ex Alcmena vxore Amphitryonis, Taygetum è Taygete, à quo mons dictus fuit, & Saonem à quo Sauona, quamuis cũ Mercurio quidam tribuunt, Amphionem & Zetum ex Antiope, Castorem & Helenam & Pollucem & Clytemnestram è Leda, Perseum è Danae, Deucalionem ex Iodama, Britomartim è Carme Eubuli filia, Megarum ex vna Sithinidum nympharum, Æthlium patrem Eudymionis è Protogenia; & Epaphus eius filius fuit ex Ioue, Memphis Ægyptiæ conditor, qui coniugem habuit Libyam, à qua regio Africæ dicta est. Æginam quoque in insulam desertã è regione agri Epidaurij portauit Asopi filiam, quæ insula cùm priùs OEnope vocaretur, postea dicta est Ægina & habitata, vt ait Callimachus de conditis insulis. Et Arcesilaus & Carbius è Torrebia, & Colaxes ex Ora, & Cyrnus è Cyrno, de cuius nomine dicta est insula, cùm antea Therapne diceretur, & Dardanus ex Electra, qui profugus à patria in locis in Hellesponto proximis Dardanũ vrbẽ condidit, vniuersámque regionem Dardaniã appellauit, vt ait Archelaus in libro 12. de fluminib. & Palici fratres è Thalia, quæ cùm se grauidam è Ioue cognouisset, verita Iunonis indignationem optauit sub terram occultari. at partus tempore terra reclusa cùm Thalia tamdiu latuisset, duo pueri non procul à Catanis eruperunt, ex quo locus factus est summæ venerationis apud incolas, vt scripsit Heraclitus Sicyonius in secundo de lapidibus. & Hiarbas è Garamantide, & Phyleus & Pilumnus, qui primus vsum pinsendi frumenti adinuenit, & Preces, & Titias, & Proserpina, & alij complures Iouis filij nati esse dicuntur ex variis adulteriis, quos omnes numerare longum sanè esset opus. Quam enim in formam non mutatus fuit Iupiter, vt optatis amoribus potiretur? aut quis formosioris mulieris maritus domo securus discedere poterat? quàm multas dolo vitiauit? quam multas stuprauit? quam multas extra patriam asportauit? quid? num fuit is innumerabilium propè fœminarum complexibus contentus? nonne Ganymedem pulcherrimum suæ ætatis adolescentem in deliciis habuisse creditus est? tot impuris sceleribus Iouis vita dicebatur fuisse contaminata, quem tamen Deum appellare plerosque non puduit. at hic tamen & optimus & maximus,

ximus, vt ait Cicero in secundo de natura Deorum, & in oratione pro Domo sua, dictus fuit : quo nihil minus meruit. Tanta igitur fuit ambitione, quanta nemo per omnes ætates inuentus est,aut inuenietur; quare alij ipsius iussu,alij vt eius gratiam aucuparentur, templa & altaria Ioui instituerunt,& sacerdotes,& proprios ceremoniarum ritus. Neq; id mirabile debet videri, cùm multis etiam Romanis Imperatoribus per tot simulatarum religionum annos aræ erectæ fuerint post mortem,& sacerdotes instituti, & publicæ ceremoniæ,& per illorum nomen iurare, & multa alia ad diuinitatem spectantia. Huius ambitionis præclarum habeo testimonium Attæ cædem, qui cùm Phrygius pastor esset, & inter pascendum matris Deorum laudes cantaret, & ab illa mirificè amaretur idcirco diceretur , id Iupiter ægrè ferens palàm quidem occidere ob matris reuerentiam deuitauit,at aprum per dolum illi dictus est in fabulis immisisse, à quo Attes fuit dilaniatus, vt ait Nicandri interpres, quod est in Alexipharmacis:

ἧχί τε Ῥείης
Λοβρίνης θαλάμαι τε, καὶ ὀργαστήριον Ἄττεω
hîc Rhea vbi sunt
Lobrinæ thalamíque, Atteque ergastula prisca.

Quanquam Hermesianax elegorum scriptor Atten Calai Phrygis filium ad suscipiendam sobolem inutilem factum ab ipsa Dea scripsit; qui cùm adoleuisset, magnæ matris ceremonias in Lydia monstrauit. quare tanto in honore fuisse apud Deam dicitur, vt, Iupiter illud grauiter ferens immanem aprum in segetes Lydorum immiserit, à quo & alij Lydorum complures,& ipse Attes fuerit interemptus. fama est præterea Atten in arborem pinum ab ipsa Dea conuersum fuisse, quare pinus matri Deûm fuit consecrata : quam Deam terram quidam putarunt , quamobrem vestem ex herbis & ramusculis arborum texuerunt, clauémque tribuerunt, quia clausa sit per hyemem ,ac verno tẽpore aperiatur, & idcirco illi porca prægnãte sacrificabatur vt animali fœcundo. At verò quid? nonne maximum ambitionis indiciũ est,quod scribitur à Lactantio in lib.de falsa religione?quod in Olympo monte plerumque versabatur omnésque propositis præmiis, qui nouum aliquod inuentum humano generi vtile excogitassent,inuitabat , vt ad se primùm deferrent

cuius ipse inuentor postea creditus est, & idcirco huic, vt multis præterea rerum vtilium inuentoribus, diuini honores sunt habiti. Quòd verò in Olympo monte præcipuè habitaret, scripsit ita Pindarus in Olympicis:

ἀλλ' ὦ Κρόνιε παῖ Ῥέας,
ἕδος Ὀλύμπου νέμων.
Sed ô Saturni fili Rheæ,
Solum colens Olympi.

Hic quot annos imperauerit, nemo prorsus coniectura assequi potest: quoniam non mortuũ esse contendunt antiqui, at quòd ad grandiorẽ ætatẽ peruenerit, & ad canitiẽ facilè ex eo cõiicere licet, quod scriptum est à Luciano in sacrificiis, quia cũ multorũ Deorũ formã describat, solũ Iouẽ id præcipuũ habere dicit, quòd sit barbatus. in cõcilio præterea Deorũ cornua etiã illi iunxit arietis. colebatur Ammonius Iupiter in Lybia, quẽ diuinatorẽ appellabãt sub arietis forma, vt in his declarauit Phęstus ille qui res Macedonicas cõscripsit:

Ζεῦ Λιβύης Ἄμμων κερατηφόρε κέκλυθι μάντι.
Iupiter hac Ammon audi cornute Libùmque
Vates.

Hunc mortuum tamen & sepultum fuisse in Creta constat eiusdem Luciani testimonio, qui ita scribit: *οἱ Κρῆτες οὐ γενέσθαι παρ' αὐτοῖς, οὐδὲ τραφῆναι μόνον τὸν Δία λέγουσι, ἀλλὰ καὶ τάφον αὐτοῦ δεικνύουσι. Cretenses non solùm natum apud se, & sepultum Iouẽ testantur, sed etiam sepulchrum eius ostendunt.* Scriptum reliquit in suo Ancorato Epiphanius suis quoque temporibus in Iasio mõte Cretæ sepulchrum Iouis monstrari solitum; quod etiã affirmat Callimachus in hymnis;

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται. καὶ γὰρ τάφον ὦ ἄνα σεῖο
Κρῆτες ἐτεκτήναντο· σὺ δ' οὐ θάνες. ἐσσὶ γὰρ αἰεί.
Cretes mendaces semper rex alme sepulchrum
Erexere tuum; tu viuis semper, & vsque es.

Post Iouis huius obitum tanta fuit eius nominis apud omnes nationes celebritas & reuerentia, vt nemo postea vocatus sit Iupiter; vel si qui vocati fuerunt, eius rerum gestarum memoria obruti, obscuri, miniméque illustres fuerint. Illud non parum miratus sum, quo pacto ex oculis hominum Iouem euanuisse dicant nonnulli, qui illum in humanis fuisse affirmarunt, & postea sempiternum in cœlo regnantem collocarunt, cùm neque mortuum fuisse inquiant, neque viuum in cœ-

in cœlum aliquo vehiculo asportatum; cùm nihil prorsus diuinum in illo extitèrit, vt patuit è multis eius sceleribus hactenus à nobis demonstratis. Cœpit igitur non multo pòst audire mortalium vota, & ad multorum sacrificiorum conuiuia fuit inuitatus, vt fumantium patinarū nidoribus exsaturaretur. quid igitur? inter infinitum votorum numerum si cui fortuna aspirasset, vt voti fieret compos, is à Ioue se id consecutum ratus continuò aras & templa erigebat, & ab eo euentu, vel à loco in quo id euenisset, cognomen Ioui iniungebat. Is colebatur apud Eleos Muscarius, quia Hercule mactante & porriciente, magna quæ aderat muscarum copia Iouis opera trans Alpheum auolauerit, vt asserit Pausanias in prioribus Eliacis. Sic cùm diuturna siccitate aliquando laboraret Græcia vniuersa, missi sunt in Delphos qui ab oraculo causam & remediū calamitatis sciscitarentur: quibus responsum fuit Iouem placari ab vniuersa Græcia oportere, atque vti deprecatore Æaco. Ille Panellenio Ioui (sic enim appellauit) sacris ritè peractis, ac nuncupatis votis Græciæ vberrimam imbrium copiam impetrasse dicitur, vt ait idem in Corinthiacis. Sed quis est adeò fatuus, qui nesciat post diuturnam siccitatem mitti solitos esse imbres; aut contra? quid opus fuit Iouem illum minimè audientem iis precibus fatigare? si quoties vana & irrita fuerunt Iouē precantium vota templa aræque erectæ fuissent, nescio an satis ampla area fuisset vniuersus terrarum orbis tot Iouis ædibus vbique erigendis. Neque decet sanè diuinam bonitatē pro facilitate impetratorum votorum metiri: quia omnibus vnus est pater Deus, omnibus pro sua bonitate prouidet, neq. his magis propensus est, illis surdior. Illud verò magis rationi conuenit, si quid petentes impetrare à Deo non possumus, id futurum contra salutem nostram existimare, vel contra honestatem, vel contra diuinam bonitatem expetitum esse, cùm nemini Deus perniciosa libenter impartiat. Multa sunt inde cognomina Ioui indita vel ab euentu, vti dicebam, vel à locis, vel à personis quibus felix aspirarat, vt Abretanus, Agonius, Agoræus, Alexiterius, Ambulius, Anchesmius, Anxurus, Apesantius, Aratrius, Atabyrius, Cæneus, Camiræus, Carius, Catæbates, Catharsius, Chaonius, Chthonius, Cithæronius, Corniger, Cosmeta, Cragus, Ctesius, Cynethæus, Dator, Dodonæus, Drymnius, Dulius, Elaratæus,

Eleæus, Eleutherius. Ephestius, Epicarpius, Epidotes, Erechtheus, Fulminator, Genetæus, Genethlius, Gnidius, Gyrapsius, Hecalæsius, Hetærius vel socialis, Hammonius, Herceus, Heliopolites, Hospitalis, Hermoloius, Horcius, Hymettius, Hypsistus, Hypatus, Icesius, Labradeus, Laœta, Laphystius, Larissæus, Lycæpus, Lycoreus, Mœragetes, Melissæus, Milesius, Milichius, Molossus, Morius, Munychius, Nemeæus, Olympius, Omarius, Ologus, Parthenius, Papæus, Parnetius, Pharius, Pisæus, Phratius, Promantheus, Synopyra, Stratius, Tarantæus, Tropæus, Trophonius, Xenius, & apud Latinos Latialis, Feretrius, Elicius, Viminius, Vltor, Stator, & multa alia præterea sunt cognomina, quæ possent numerari, si quis hunc laborem perferre voluerit. Hæc ea sunt propè omnia quæ de Ioue fabulati sunt antiqui, quæq; fuerunt ab illis pro variis rerum successibus excogitata. At Ægyptij alterum fratrem Atlantis Saturnum aiunt Rheam sororem duxisse, de qua susceperit Iouem Olympium vocatum, ac fuisse alium Iouem gloria rerum gestarum multo inferiorem, qui regnauit in Creta, qui decem filios Curetas vocatos habuit, atque insulam Ideam vocauit ab vxore Idea, vbi fuit sepultus. Cretenses tamen longè diuersa à cæteris scriptoribus tradiderunt, qui Saturnum Siciliæ ac Libyæ & Italiæ imperasse inquiunt, & ad occasum omnino firmasse suum regnum, cùm arces & munitiones haberet tanquam custodes ipsorum locorum. Iouem igitur mansuetudine & clementia insignem aiunt quidam imperium à patre sponte concedente accepisse; alij ab inuito extorsisse per odium patris à populis electum. at Saturno cum Titanibus bellum aduersus illum gerente victoria dicitur fuisse penes Iouem, qui per illam rerum omnium potitus est. vniuersum igitur terrarum orbem peruagatus est de mortalibus optimè merens, qui cùm virtute & viribus præstaret, facilè vniuersi orbis imperium subiugauit. atque cum de malis supplicia sumeret, omnésq; homines ad bene viuendum per vim legum conuertisset, Deus ab omnibus fuit appellatus & vniuersi orbis dominus. Alij tamẽ Iouem Olympium dictum fuisse tradiderunt, quòd ab Olympo magistro sit eruditus: nam Dionysium aiunt post deuictos Titanas ac Saturnum & Rheam, cùm ex his natus esset Iupiter, eum, cum Dionysius in Ægyptum militaret, regem regionis instituisse.
Sed

Sed cùm esset valde iuuenis, illius magistrũ ac tutorẽ instituit Olympum, virum & rerum astronomicarum peritum, & prudentia clarum, à quo Iupiter fuit eruditus, & Olympius appellatus. sic autẽ scriptum est ab iis qui res Ægyptias conscripsere. Cæterùm nunc reliquum est, vt quid per hæc senserint ij qui fabularum figmẽta ad naturæ opificiũ accõmodarunt, & qui Iouem sempiternũ esse dixerunt, inquiramus.

¶ Iupiter Ætheris ac Diei filius creditus est primum, quia cùm is humanioris politiorísque vitæ cultum reperisset, vt diximus, omniáque demonstrasset diuina prouidentia gubernari, creditus est primus ex ignorantiæ tenebris emersisse, splendorémque attulisse rebus humanis. Nam ex aduerso qui vitæ humanæ vim omnem ex æterni Dei administratione & voluntate pendere ignorauerit, quo pacto non Noctis & Inscitiæ filius dici potest? Qui secũdus item hoc ipso nomine vocatus fuit, pro diuinitate præstantiáque ingenij dictus est Cœli filius. quoniam & ipse plurimum genus humanum iuuerit, multis rebus vtilibus adinuentis, vnde etiam Ioui nomen apud Latinos postea fuit inditum, quamuis à vita potiùs Græci nominarunt. Tertius Saturni filius, qui Saturnus cùm tempus esse putaretur, vt suo loco dicemus, quo pacto è tempore natus sit Iupiter, si sit Deus, omnino explicari non potest. Si pro elemento Iupiter nominetur, nihil fortasse sequetur absurdi pro illorum sententia qui vniuersitatem hanc rerum aliquando à Deo fabrefactam fuisse asserunt. Nam Iouem alij ex poetis esse arbitrati sunt esse aëra, vt illud est Horatij in primo Odarum,

Iacet sub Ioue frigido.

Et alibi: *Quod latus mundi nebulæ, malúsque Iupiter vrget.*

Sic etiam Theocritus æcloga quarta:

χὠ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει.

Iupiter & quandoque pluit, quandoque serenus.

Euripides non pro aere solùm, sed pro quadam aeris concitati motione Iouem intellexit in Cyclope:

οὐδ' οἶδ' ὅτι Ζεὺς ἐστ' ἐμοῦ κρείσσων θεός.
οὔ μοι μέλει τὸ λοιπόν. ὡς δ' οὔ μοι μέλει
ἄκουσον. ὅταν ἄνωθεν ὄμβρον ἐκχέῃ,
ἐν τῇδε πέτρᾳ στέγν' ἔχων σκηνώματα.

Ignoro cur sit Iupiter maior Deus.
Non est mihi cura: quòd haud curæ mihi est,

Audito. quando fundit imbres desuper,
In hac petra condensa sunt mi vmbracula.

Et Aratus in astronomicis:

τότε δὴ κρύος ἐκ Διὸς ἔσται
ναύτῃ μαλκιόωντι κακώτερον.
Torpenti nautæ peius tunc ab Ioue frigus.

Atque Stoicorum eadem fuit sententia, quod hic aër per omnia penetraret, & idcirco dictus sit Iupiter in omnia esse diffusus. Alij aëra non Iouem ipsum, at Iouis oculum crediderunt, vt fuit illud Hesiodi cùm de aëre loqueretur: *πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμὸς: cuncta videns oculus Iouis.* Alij Iunonem, potiùs aëra esse crediderunt, sororem Iouis, cùm Iupiter ab iis ignis regio esse crederetur: quam eius vxorem putarunt, quia calefactus aër ab ignea vi Iouis, sole adiuuante multa ex his oriuntur: quam sententiam expressit Homerus in lib. ξ. Iliad. hoc pacto:

ἦ ῥα, καὶ ἀγκὰς ἔμαρπτε Κρόνου παῖς ἣν παράκοιτιν.
τοῖσι δ' ὑπὸ χθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην.
Sic ait: vxorémque suam complectitur ortus
Saturno. tellus his herbas fundit vbique.

Nam quo pacto herbæ & animalium genera procreari possent, nisi per calorem, qui est architectus in omnibus naturæ negotiis? Neque alio tempore terra vestitur herbis, nisi cùm calescit, quippe cùm frigus inutile sit vniuersis naturæ operibus. idcirco Hippasus & Heraclitus ignem rerum omnium autorem existimarunt: quare scitè in hanc opinionem dictũ est in hymnis Orphicis:

ὦ βασιλεῦ διὰ σὴν κεφαλὴν ἐφάνη τάδε ῥεῖα,
γαῖα θεὰ μήτηρ, ὀρέων θ' ὑψηχέες ὄχθοι,
καὶ πόντος, καὶ πάνθ' ὁπόσ' οὐρανὸς ἐντὸς ἔταξε.
O rex per te creuerunt hæc omnia solum:
Diua parens tellus, montanáque flumina fontes,
Æquoráque, & quicquid complectitur altus Olympus.

Nec defuerũt qui æthera Iouem esse crediderint, quem patrem appellauit Lucretius lib. I. ac terram matrem, quòd ex his omnia oriantur, vt dictum est:

Postremo pereunt imbres, vbi eos pater æther
In gremium matris terrai præcipitauit.

At Virgilius non solùm patrem, sed etiam omnipotentem vocauit æthera: quo nomine nullum neque elementum, ne-

que

que Deum, neque mundi patrem, præter vnum Iouem vocarunt antiqui: sic enim scribit lib. 2. Georg.

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium latæ descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

Atqui Cicero lib. 2. de natura Deorum scriptum reliquit ex Euripidis sententia Æthera summum Deum esse appellandum, vt ex his patet:

Vides sublime fusum, immoderatum æthera,
Qui tenero terram circumuectu amplectitur:
Hunc summum habeto Diuûm, hunc perhibeto æthera.

Quid est autem aliud æther, quàm vniuersa regio illa, quam Anaxagoras igneā esse credidit, & quia semper arderet, ita nominatā? alij perbenignū Iouis planetā ac stellā esse putarūt: quē ideirco crediderūt esse Deum, quia sidera pro Diis colebantur antiquitus. Deorum verò maximum ob naturæ benignitatē, quippe cùm nihil magis quàm bonitas & munificentia diuinæ naturæ conueniat, cuiusmodi esse putatur Iouis stella. Id autem experiuntur ij qui sub dominante Ioue nati sunt. Hunc omnia videre, omniáque audire crediderunt antiqui, vt testatur Sophocles in Antigone ita scribens:

ἐγὼ γὰρ ἴστω Ζεὺς ὁ πάνθ᾽ ὁρῶν ἀεί.

Ego quidem, tu Iupiter qui conspicis
Cuncta, hoc scias.

Et Apollonius lib. secundo Argonaut.

Ζεὺς αὐτὸς τὰ ἕκαστ᾽ ἐπιδέρκεται, οὐδέ μιν ἄνδρες
λήθομεν ἔμπεδον, οἵτε θεουδέες, οὐδὲ δίκαιοι.

Nemo latere Iouem potuit, nam conspicit vnus
Omnia, siue bonus fueris, siue impius idem.

Orpheus in hymnis videtur Iouem eundem putasse & solē, quod rectè carmen id intuentibus patet:

Ζεῦ πάτερ ὀξίδρομον πυραυγέα κόσμον ἐλαύνων.

Iupiter impellens ignitum protinus orbem,
Altáque currentem.

Sic diuinus Plato de Ioue scripsit in Phædro: ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα, πρῶτος πορεύεται διακοσμῶν πάντα καὶ ἐπιμελούμενος. τῷ δ᾽ ἕπεται στρατιὰ θεῶν καὶ δαιμόνων, κατὰ ἕνδεκα μέρη κεκοσμημένη. μένει δὲ Ἑστία ἐν θεῶν οἴκῳ μόνη. *Magnus sanè dux in cœlo Iupiter volucrem impellens currum, primus incedit omnia coordinans atque curans, hunc sequitur Deorum ac Dæmonū*

exercitus in duodecim partes distributus: ac Vesta sola in atrio Deorum permanet. Quis enim magnus est ille Dux Iupiter, nisi quem solem appellamus? is siquidem velocissimum currum impellit, & dum circumuoluitur, sequitur illum stellarum exercitus, quæ Dij credebantur, in duodecim partes signiferi circuli distributarum. Vesta autem, siue terræ moles, in atrio harum stellarum, & in medio mundi immota consistit. Quare, vt ex his patet, Plato nihil aliud Iouem, quàm solem esse credidit. cui sententiæ assentitur & carmen eius poetæ præclarum, quod ita inquit:

εἷς Ζεύς, εἷς Ἀΐδης, εἷς Ἥλιος, εἷς Διόνυσος.

Iupiter est idem, Pluto, Sol, & Dionysius.

Qui Iouem æthera, aut aliquid prædictorum esse crediderunt, illum Parcis inferiorem putarunt. at Hesiodus in Operibus & Diebus cùm de tranquillitate maris loqueretur, Iouem fatum esse arbitratus in hæc verba prorupit:

εἰ μὴ δὴ πρόφρων γε Ποσειδάων ἐνοσίχθων,
ἢ Ζεὺς ἀθανάτων βασιλεὺς ἐθέλῃσιν ὀλέσσαι.

Mergere ne cupiat promptus Neptunus in vndas,
Rex superûm magnus vel perdere Iupiter optet.

Nam quidam ipsum esse Iouē existimarunt, τὴν ἀνέμων καὶ στοιχείων κρατοῦσαν εἱμαρμένην, *fatum* scilicet *ventis & elementis imperās.* at omnium fatum esse sensit Homerus in lib. 1. Odyss.

οὔ νύ τ' ἀοιδοὶ
αἴτιοι, ἀλλά ποθι Ζεὺς αἴτιος, ὅς τε δίδωσιν
ἀνδράσιν ἀλφηστῇσιν, ὅπως ἐθέλῃσιν ἑκάστῳ.

Non tibi cantores caussa, sed Iupiter ipse,
Qui miseris quæcunque viris vult, munera donat.

Ea de causa efficitur vt Euripides in Supplicibus vanam esse sapientiam mortalium existimarit, cùm omnia humana fato & ineuitabili quadam necessitate traherentur, quam vim Iouem in his appellauit:

ὦ Ζεῦ, τί δῆτα τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς
φρονεῖν λέγουσι; σοῦ γὰρ ἐξηρτήμεθα,
δρῶμέν τε τοιαῦθ' ἃν σὺ τυγχάνῃς θέλων.

O Iupiter quid est misellos vt viros
Dicant sapientes? est necesse quod tibi
Libet facere. pendemus è nutu tuo.

& in Troadibus:

ὅστις ποτ' εἶ σύ, δυστόπαστος εἰδέναι,
Ζεύς, εἴτ' ἀνάγκη φύσεος, εἴτε νοῦς βροτῶν,

O Iupiter

O Iupiter mortalibus non cognite
Quis sis, virúmne mentis, an necessitas
Naturæ.

Meritò igitur fingit Homerus lib. 5. Iliad. Martē ægrè ferētē Palladis vim, eámq. perniciosam appellantem, non solū quia leges improbis & furiosis tanquā frænū equis molestę sint, sed etiam quia fati virtutē sapientia aliquando impediat. Idcirco sapientissimus pöeta Iouē introducit nō reprehendentē quidem Palladē, quia Venerem ac Martem filios vulnerauerit, sed Martē, quia nimis sit insanus; quoniam sapiētia resistit libidini & furori, & influxu ac vi aeris & stellarū facultate concitatis motibus, atque si quid malorū euenit illud ex imprudentia totum fit eorum qui planetarū ductu abiecta trahuntur ratione, vt patet ex his:

τὸν δ᾽ ἄρ᾽ ὑπόδρα ἰδὼν προσέφη νεφεληγερέτα Ζεύς·
μή τί μοι ἀλλοπρόσαλλε παρεζόμενος μινύριζε.
ἔχθιστος δέ μοί ἐσσι θεῶν οἳ Ὄλυμπον ἔχουσιν.
αἰεὶ γάρ τοι ἔρις τε φίλη πόλεμοί τε μάχαι τε.
μητρός τοι μένος ἐστὶν ἀάσχετον οὐκ ἐπιεικτὸν
Ἥρης, τὴν μὲν ἐγὼ σπουδῇ δάμνημ᾽ ἐπέεσσι.
τῷ σ᾽ οἴω κείνης τάδε πάσχειν ἐννεσίῃσι,
Affatur torue aspiciens sed Iupiter illum:
Ne iactes tua dicta mihi, quæ plena querelis:
Tu magis inuisus superis cælestibus vnus.
Sunt pugnæ, rixæque tibi, sunt prælia grata.
Indomita est materna tibi vis haud toleranda
Iunonis, verbis ipse hanc & numine placo.
Consiliis eius credo quoque te ista subire.

Fuerunt alij qui Iouē opinarentur esse cœlū: vt sensit Cicero in secundo de Natura Deorùm ex opinione antiquorū, qui dicebant Ioue tonante aut fulgente, id est cœlo; quem etiam omnipotentem Olympum vocarunt, vt Virg. lib. 10.

Panditur interea domus omnipotentis Olympi.

Alij mundi animam Iouem esse crediderunt, quæ per omnia humana corpora esset diffusa, vt ait Aratus in principio Astronomicorum:

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, τὸν οὐδέποτ᾽ ἄνδρες ἐῶμεν
ἄρρητον· μεσταὶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαί,
πᾶσαι δ᾽ ἀνθρώπων ἀγοραί, μεστὴ δὲ θάλασσα,
καὶ λιμένες· πάντῃ δὲ Διὸς κεχρήμεθα πάντες.

Ab Ioue principium: mortales tempore nullo
Prætereamus eum. loca sunt hoc plena viarum,
Sunt fora plena, simul sunt plena marmoris vnda,
Et portus: fit vbique Iouis nam copia cuique.

Atque Orpheus in quodam hymno idem significauit, qui vniuersitatem hanc rerum à Ioue & produci & gubernari inquit, vt ex his carminibus quæ sunt ex illius hymno translata in Latinam linguam apparet:

Iupiter omnipotens est primus & vltimus idem.
Iupiter est caput, & medium: Iouis omnia munus,
Iupiter est fundamen humi, ac stellantis Olympi.
Iupiter & mas est, & nescia fœmina mortis,
Spiritus è cunctis, validi vis Iupiter ignis.

Quid enim esse potest idem mas ac fœmina immortalis, nisi mundi anima, quæ habeat in se hæc omnia producendi facultatem? nam Deus omnino sexum non habet, vt diximus, cùm sexu omni sit magis perfectus. Neq. spiritus quispiam ex his Deus est, neque vis ignis, sed omnibus his superior & omnib. imperãs. Scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis Cecropem illum qui regnauit Athenis, qui & ipse Iupiter fuit appellatus, primùm omnium mortalium Deum Iouem cognomine Supremum vocasse, nihílque vita præditum illi immolandum duxisse, sed liba tantùm patria, cùm omnem crudelitatem à suis altarib. repellere diuinam naturam arbitraretur: cui nihil magis conuenit, quàm clementia & beneficentia. Idcirco Deum siue Iouem datorem omnium bonorum, hoc est δωτῆρα ἐάων vocarunt antiqui, & patrem omniũ, quia viros bonos multis beneficiis prosequeretur; at temerarios & scelestos per calamitates & bonorum iacturam ad meliorem vitæ rationem aliquando reuocaret. Quod nisi fiat, quo pacto verum esse poterit id quod scriptum est apud Sophoclem in Trachiniis?

ὁ τῶν ἁπάντων Ζεὺς πατὴρ Ὀλύμπιος.
Cœlestis omnium parens est Iupiter.

Quidam tamen censuerunt omnes hasce virtutes planetam Iouis illi largiri, quorum in ortu dominetur, quarùm virtutum autorem fuisse Iouem recensuimus. Quem tamen non hominum solùm, sed etiam Deorum patrem appellauit Hesiodus in Theogonia: quia cùm omnium rerum humanarum administrationem exerceat, vt à munificentia,

pater

pientia in regenda vniuersitate rerum, vocatus
æc carmina indicant Theognidis:

[illegible Greek]

[illegible Greek]

and placuit Saturni Iupiter ille,

o superos qui regit atque homines.

ummi Dei bonitas vbi in regendis superioribus
r, Iupiter Olympius dicitur; vbi agit in elemēta,
a sortita est apud antiquos; vbi in subterraneas
r Infernus aut Stygius dicitur, de quo meminit

Stygio quæ ritè incepta paraui.

s libro primo Iliadis.

[illegible Greek]

ernus, simul & Proserpina diua.

cem Iouis potestatem, quòd in cœlo scilicet, in
erris dominaretur, significarunt antiqui cùm ter
m Ioui in fronte addidissent, cuiusmodi fuisse si-
ligneum dicitur, ad quod capra Troia fama est
onfugisse, vt testatur Agatharchides in Asiaticis,
in Corinthiacis.

erò nunc quid sub harum fabularum figmento
nt antiqui, inuestigemus, rem, vt par est, ab initio
Omnes antiqui sapientes in duas classes fuerunt
eque horum alteri hunc mundum sempiternum
abant, alteri aliquando habuisse principium: at-
æstantissima erant clarissimorum hominum in-
diuini homines, & diuinitus edocti. Apud eos i-
undi originem de medio tollunt, nullum habet
ісe fabulæ explicatio. Apud aliam classem altis
it significationem de rerum vniuersarum origi-
s enim, qui Iouis fuit pater, è Cœlo natus est, qui
enitales partes patri abscidit. Est siquidem Satur-
s, vt suo loco dicetur, quod non, nisi ex cœli crea-
u, natum est, vt ait Platonis Timæus: quippe cùm
ullum esset tempus. Hunc aiūt partes genitales
abscidisse, quoniā vnum est tempus, neque aliū
nilem generare potuit, cùm vnus sit, at non plu-
Neque aliud est quòd Titā ita cum Saturno con-
Saturnus filios omnes necaret, nisi id quod sensit

Empedocles Agrigentinus amicitiā & dissidium esse potentissima duo rerū naturalium principia. Neq. vlli dubium est, quin subitò atque cœlū fuit ab opifice Deo creatum, & ab aliis corporibus inferioribus seiunctū, vt putarunt sapientes, statim nata sit lis & amicitia, quæ intra illā informē materiā delitescere credebantur. Mox ab eodem Deo procedēte iā tempore, quod nullum antè fuerat, creata sunt elementa: quod illi significarunt, qui Iouem siue æthera, vniuersam scilicet illā regionē, quam igneam putauit Anaxagoras, ex Tempore & Opi siue terra natam esse, & Iun onem aera, & Neptunū ac Glaucam aquæ elementum, & Plutonem siue Cererem terrestres Deos, vim terræ crediderunt. Nam hos à Saturno procreatos fuisse, quid aliud est, quàm primū cœlum à Deo fuisse factum, mox natū ex illo tēpus, è quo nata sunt Deo summo è nihilo faciente elementa: quæ cùm Saturnus deglutiuisset, deinde coactus est rursus euomere: per quod significatur mutua secūdū partes elementorū generatio & corruptio. Lapis ab eodem qui primus editus est per vomitum, significat compositorum corporum item generationem & interitum, quæ digerere non potuit Saturnus, cū elementa sint sempiterna, neque vllo tēpore aut vlla vi labefactari possunt, nisi cùm opifici Deo euertere aliquando placuerit. Iupiter idcirco nō voratus est à Saturno, quia nullam vim sentit temporis, nullámque iniuriam ætherea plaga lucida, & ab omni corruptione immunis. Dicitur datus fuisse Vestæ educandus, quoniam cùm animalia & plantæ ex terra procreentur, tum crebrior elementorum mutatio fit circa terram, circa quam existunt vapores, à quibus putauit Thales quòd ætherea regio aleretur. Illa autem regio cùm ob celeritatē motus harmoniā efficere putaretur à Pythagoricis, dictus est Iupiter inter cymbalorum tympanorúmque strepitū fuisse seruatus. Hunc ab apibus nutritum fuisse memorant, quia sine sexu maris & fœminæ se inuicem gignūt elementa, quibus (vti dicebā) alitur regio ætherea: & à nymphis eadem de causa. Aiunt nonnulli à capra fuisse educatū, quia semper sublimia petat id animal: quam rem tamen ad inferiorem humilioréinque explicationem nonnulli traducunt. Aiunt enim Iouem à Melissa & Amalthea Regis Melissæi filiabus caprino lacte fuisse educatum: atque cùm Melissa dicta sit apis apud Græcos, locum esse datum fabulæ

quod'

quòd apes ad Iouem infantem aduolauerint, eúmque nutriuerint, & quòd capræ lac suxerit. Qui contrà mundum non Dei summi & altissimi prouidentia gubernari, sed fortuna, & ab atomis fortuitò in vnum confluentibus procreatum censuerunt: illi Iouem æthercam regionem scilicet, & vniuersum denique orbem à fortuna nutritum putarunt, cuiusmodi fuit Epicuri & nonnullorum opinio: illi siquidem

Sunt, qui in fortuna iam casibus omnia ponunt,
Et nullo credunt mundum rectore moueri.

Cuius impuri hominis opinio tam est nefaria, vt omnia humana diuináque iura subuertat ac funditus destruat: quo nihil minus est non modò philosophicum, sed vel humanum. Memoriæ proditum est præterea Iouem Saturnum de regno depulisse, & in vincula coniecisse, quia Saturnus extra naturam agit regionis prædictæ: cuius vim ætherea regio obtundit. Huic partes genitales abscidit Iupiter, quia nullo tempore alius mundus generabitur, cùm hic constet ex vniuersa materia. Atqui illud repugnare videtur, quod scriptum est à nobis superiùs, quòd sub Saturno sanctissima legum maiestas viguerit, & vis æquitatis: & quòd ipse vel naturæ ipsius vincula quibus homines inter se coniunguntur, tam nefariè violauerit, cùm filios suos necaret. At illud scire conuenit, homines tunc simplices, non ad Saturni exemplum viuere solitos, qui verè & filios regno priuauit, & fratrem Titanum, sed ad legum ab illo institutarum rationem. Semper enim fuit is regnantium furor, vt cùm vel filius, vel frater, vel coniunctus in aliquam suspicionem inciderit, corruant è vestigio omnia naturæ vincula, neque quidquã magis periculosum est aut minùs constans, quàm regnantium amicitia. Huc accedebat quòd homines in imperio constituti seuerissimè cæterorum illa vitia præcipuè puniunt quibus ipsi sunt obnoxij, neque comites scelerum habere facilè patiuntur. tunc igitur ob acerbitatem pœnarum homines simplices, vtpote recentiores, & natura perhumani, facilè à vitiis refrænabantur: quo accidit vt omnia pacatissima, omnia tuta, omnia suauia essent mortalibus: quod viuendi genus aurea ætas, & incredibilis ferarum inimicissimarum concordia dicta est. Inde vulgatum fuit flumina lactis & nectaris plena defluxisse, damas impunè cum canibus lusisse, feras crudelissimas cum domesticis

animalibus ſtabulata fuiſſe: quod nihil aliud ſanè ſignificauit, quàm viros bonos legũ patrocinio fuiſſe tutos à ſicariis crudeliſſimis. Nam cùm cœpiſſent homines ſub Ioue priſtinam ſimplicitatem deponere, & impunitas propter adiutores Iouis dum patrem de Regno depelleret, data fuiſſet ſceleribus: omnis priſtina liberè viuendi licentia ſoluta eſt, via patefacta ad prædas impuris latronibus, oſtia patuerunt adulteris, licentia data eſt ſicariis: neque homines iam Regis inſtituta: ſed vitę laſciuiam ac temeritatẽ imitati ſunt. Nam cùm Iupiter patrem de regno deiiciens propè parricidiũ commiſiſſet, paternámque crudelitatem omnino ſuperaſſet: quibus verbis eos coercere potuit, quos cũ priuatis armis ſcelerum ſuorum ſocios habuiſſet? aut quibus verbis illos poterat àd æquitatem reuocare, quorum animos ad omnes iniurias incitaſſet? Inde ſumpta eſt fabula à poetis, quòd Ioue imperante omnis antiquorũ pigritia expulſa eſt, & in omnes volucres, & feras, & piſces ab hominibus ſæuitũ. Et hęc fuerũt tãtopere, tã mirificis laudibus tãta cũ admiratione à poetis decantãda? Quòd ab humanarum carnium eſu homines abſterruerit, id propè vnum præclarũ eſt inter omnia quæ de Ioue commemorantur facinora: qui cùm ad eſum glandium illos cõuertiſſet, meruit iure optimo, vt ſibi glandiferæ quercus conſecrarentur: atque in Dodone monte, qui frequentiſſimis quercubus veſtiebatur, in Chaonia Moloſſorum regione nobile fuit Chaonij ſiue Dodonęi patris oraculum, quod vel ex malorũ dæmonum illuſione vel ſacerdotum fraudibus à petentibus ſortes conſulebatur, vbi columbæ duæ dicebantur dare reſponſa. Hæc ea ſunt quæ ad naturaliũ rerum principia viréſque pertinebant, inter illa quæ de Ioue ab antiquis ſcriptorib. memoriæ prodita ſunt: quæ ab hiſtoria originem ſumentia, ad philoſophicã rationẽ mox retorquẽtur. Nam ſi quis ea quæ dicta ſunt de Ioue, rectè perpendat, vniuerſa propè naturalis philoſophiæ principia ſub his occultari comperiet. ¶Nunc quæ ſpectent ad humanæ vitæ inſtitutionẽ, perquiramus. Fingebatur in Creta eius imago ſine auribus, quia regibus nõ conueniat quaſuis nugas audire. Cùm tamen ad diligentiam adminiſtrandi quatuor aures Lacedæmones iniſigerent, & aquilã attribuerint antiqui Ioui propter perſpicacitatem: quibus ſenſibus tunc plerique tamen principes nõ ad rectam adminiſtrationem, ſed

nem, sed ad auaritiam & cumulandas opes, extorquēdásque à subditis, acerrimè vtūtur: quibus & aquila ob rapacitatem meritò tributa est, & perspicacitas ob exploratores, ingeniosósque consultores imponendorum tributorum. Quòd Iupiter, cùm natus esset, fuerit Saturni voracitati & crudelitati surreptus: quid aliud significat, quàm diuitiis nullum locum esse tutū, ac neque inter suos quidē natura coniūctissimos? quippe cùm opulentia vndique sit insidiis circumuenta, neque vllū videre licet breuissimo tēpore diuitem factum, qui sit idem vir bonus. Ægæona igitur aduersus Iouem etiam excitarunt poetæ, vt ab externis & à coniunctis circumueniri demōstrarent Reges, vbi spes imperandi oblata fuerit. Nulla est enim vel fides, vel Deorum immortalium religio, vbi maximarum diuitiarum splendor enituerit, vel vbi fuerint vires eximiæ, quibus rebus qui maximè excellunt, vel Deos ipsos solent parui facere. Huic finxerūt antiqui assidere Pudorem & Æquitatē, cùm sapientē principē formarent, quia maxima erga sapientem virum est omnium reuerentia: quæ aduersus tyrannos nulla esse potest, cùm illis assideat Iniuria & Timor. Id ita esse cōfirmatur vel ex eo, quòd Iupiter Minerua siue consilium duxit vxorem, quę prudentia est rebus domesticis conseruandis necessaria, quæ grauida est quoniam è consilio res faciendæ nasci debēt. hanc vxorē Iupiter deglutiuit, cuius caput grauidū factum est, quia vis ratiocinādi sedem præcipuam habet in capite, ex ea ratiocinatione nascitur Pallas armata, quo tempore pluit auro in Rhodiorum insula: per quæ significauit imbibēdum esse cō silium bonorum & perpēdendum, vt inde nascatur sapiētia quā sequitur felicitas, & defensio tutissima rerum singularum, & trāquillitas, quā sapientia tuetur in rebus humanis, cùm sapientem nemo fallere, aut imparatum vnquā inuenire possit. Quòd Iupiter cùm rex esset Deorum ac hominum, ad Danaen Acrisioneam aurum descenderit, & postea in tot alias formas brutorū ob amores mulierū fuerit mutatus: quid aliud significat, quàm auaritiæ & largitionibus omnia patere, nihilque tutum esse quod ab insignibus diuitibus oppugnetur? Deinde necesse est, vt is qui ad alienas vxores illegitimè accedit, cùm vel humanā vim, vel Dei vindictā, vel infamiam timeat, varios effectus induat belluarum: nā modò timidus sit, modò furibūdus: vnde illa de Ioue adultero sæpius sunt

excogitata. Nemo enim potest retinere regiam dignitatem & illegitima eodem tempore perpetrare: quare scite dictũ est id ab illo poeta:

Non bene conueniunt, nec in vna sede morantur
Maiestas & Amor.

Quo pacto aquila ad Iouem Ganymedem attulerit, nõ conueniunt inter se scriptores. nã cùm fabulati sint poetæ, quòd illa quę prima sacrata est Ioui ob auspicium, aduolans rapuerit: inquiunt ex historiographis alij cohortem fuisse quę aquilam insigne haberẽt, alij maluerunt fuisse nauigiũ quod aquilam in prora haberet pictam, quòd raptũ Ganymedem ad Iouem detulerit: quæ res (vt aiunt) locum dedit fabulæ apud antiquos scriptores. nulla est enim fabula quæ ab historia initium non sumpserit. Manifestum esse sanè arbitror ex iis quæ hactenus dicta fuerunt, quòd Iupiter homo mortalis extiterit, at quòd inter Deos relatus sit, dictum fuit: cui tamen nullum certum officium, quemadmodum Diis cæteris, concessum est, sed modò huc, modò illuc peruagatur, multo magis miser, quàm Dæmones illi Empedoclei, qui nullibi possunt consistere.

Impellit æther namque eos in pontum atrum,
Pontus sub hinc in continentémque proiicit.
Tellus eos rursus agit solem in rapidum.
Hic ætheris dehinc implicat vertigini.

Nam modò in cœlo est, modò in æthere, modò est aer, modò fatum, modò sub aquis, modò sub terra, modò in imbrẽ, modò in varia animalia se mutat: qua conditione quid dici aut excogitari potest miserius? Sed Iouem tam multiplicem ac per omnia vagantem relinquamus, & ad Saturnum orationem nostram relinquamus.

De Saturno.

CAP. II.

SAturni qui parentes fuerint, non ita facile est, quemadmodum fuit Iouis, inuenire: quoniam plurimum antiqui scriptores inter se dissentiunt. Nos tamẽ maiorẽ scriptorum partem, communiorémque sententiam in huius parentibus diiudicandis sequemur. Plato Saturnum Oceani & Tethyos fuisse filium scripsit in Timæo his verbis: γῆς τε καὶ οὐρανοῦ παῖδες Ὠκεανός τε καὶ Τηθὺς ἐγενέσθην, ἐκ τούτων δὲ Φόρκυς τε, καὶ Κρόνος, καὶ Ῥέα, καὶ ὅσοι μετὰ τούτων. ἐκ δὲ Κρόνου καὶ Ῥέας, Ζεὺς, Ἥρα τε, καὶ

πάντες

πάντες ὅσους ἴσμεν πάντας ἀδελφοὺς λεγομένους αὐτῶν. quæ verba ita sunt à Cicerone in libro de Vniuersitate Latinè dicta; *Sic igitur vt ab his est traditum, horum Deorum ortus habeatur atque dicatur, vt Oceanum Salaciámque Cœli satu, Terræque conceptu generatos editósque memoremus: ex his Phorcyn, Saturnum, & Opim: deinceps Iouem, atque Iunonem, reliquos, quos fratres inter se, agnatósque vsurpare atque appellare videmus & eorum (vt vtamur veteri verbo) prosapiam.* Non defuerunt tamen qui Dolūcum etiam inter Saturni filios connumerarint. At Hesiodus in ortu Deorum, cùm Cœli vxorem Terram fuisse cecinisset his carminibus:

Θεῶν γένος αἰδοῖον πρῶτον κλείουσιν ἀοιδῇ
ἐξ ἀρχῆς οὓς γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ἔτικτεν:
Diuinúmque genus celebrabant hæ carmine Diuûm
In primis, quos Terra tulit, Cœlúmque supernum.

mox paulo inferiùs inter eorum filios Saturnum etiã commemorauit, vt patet ex his:

τοὺς δὲ μεθ' ὁπλότατος γένετο Κρόνος ἀγκυλομήτης.
Editus est iunior post hós Saturnus & ipse.

Et Orpheus hymno quodam in Saturnum composito ita inquit:

Γαίης τε βλάστημα καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.
Progenies Terræ pariter Cœlíque nitentis.

Patet ex his modò Cæli, modò Oceani fuisse filium Saturnum, & modò Terræ, modò Tethyos siue Salaciæ, ne plures cõmemorem: quæ res tam diuersæ vt vno tẽpore veræ sint, effici non potest. Cùm adoleuisset Saturnus audiuissetque ex matre quòd Cœlus Cyclopas in tartarum vinctos deiecisset, id ægrè ferens, matre inflammãte aduersus patrẽ Titanas præcipuè, & falcem Saturno suggerente, insidias Cœlo tetendit, vt ait Apollodorus lib. primo, atque fratres è tartaro eduxit, quibus etiã sociis vsus est in regno paterno occupando, quod accidit anno trigesimo secundo illius regni, vt ait Eusebius in Theologia Phœnicum. Illi igitur cõprehenso genitales partes Saturnus amputauit, atque à fratrib. facilè impetratum est vt expulso patri in regnum succederet. Quanquam non Cœlum, sed Saturnum primum omniũ mortalium regnasse indicat illud carmen Sibyllæ Erythreæ, quod ita se habet:

πρώτιστος μὲν ἅπασιν ἐπιχθονίοις Κρόνος αὐδ᾽ ἐῶν.

Primus mortales inter Saturnus at olim
Regnauit.

Hic fratres habuit, prẽter Cyclopas, etiã Centimanos, Oceanum, Cœum, Crium, Hyperionem, Iapetum, Titanum: Sorores Rheam, Tethym Themim, Phœben, Mnemosynen, Thiã Dionem, vt ait idem Apollodorus; quibus tamen nonnulli Cererem addiderunt. Ex his Titanus & Iapetus dicuntur aliquando cõmuni consilio cum Saturno regnasse, quod patet ex his versibus:

καὶ βασίλευσε Κρόνος, καὶ Τιτὰν Ἰαπετός τε·
γαίης τε τέκνα φέριστα καὶ οὐρανοῦ ἐξεκάλεσσαν,
Regnauit Titan, Saturnúsque, Iapetúsque:
Optima quæ Cœli dixere & pignora Terræ.

Deinde cùm regnum vnum tres reges perferre nõ posse videretur, à matre Vesta, sororibúsq. Ope ac Cerere precãtibʼ impetratũ est, vt solus Saturnus imperaret; ea tamen conditione; ne Saturnus mares filios educaret, si qui nascerentur, satísq. haberet quòd ipse regnaret: vt ad quos iure hæreditario post ipsum, regnũ spectabat, perueniret. Tũ Saturnus Opim sororẽ in matrimoniũ duxit, cúmq. audisset futurũ esse vt à filio è regno pelleretur, omnes mares necare statuit: quod grauiter ferens Opis siue Rhea in Cretam fugit, ibiq. Iouẽ peperit, vt dictum est. Alij dicunt propterea quòd iurasset Titanibʼ, se nullos mares educaturũ, at non ex responso Saturnum filios necare solitũ, tanta fuit & patrui crudelitas in nepotes, & patris feritas in filios ob furiosam regnãdi cupiditatẽ. Nullum fuit scelus, nullũ latrocinium, nullum parricidium, à quo isti qui Dij habiti sunt, abhorruerint, modò aliquã præ se tulerit commoditatẽ. alij neq. à Titanib. laniari solitos Saturni filios arbitrati sunt, neq. à Saturno cęsos, sed voratos ab ipso complures, vti significauit Hesiodus in Deorum ortu, vbi loquitur de Saturno in his:

Πεύθετο γὰρ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος,
οὕνεκά οἱ πέπρωτο ἑῷ ὑπὸ παιδὶ δαμῆναι,
καὶ κρατερῷ περ ἐόντι, Διὸς μεγάλου διὰ βουλάς.
τῷ ὅγ' οὐκ ἀλαοσκοπιὴν ἔχεν, ἀλλὰ δοκεύων
παῖδας ἑοὺς κατέπινε, Ῥέην δ' ἔχε πένθος ἄλαστον.
Audiit ex Terra dicto Cœlique nitentis,
Se fore vincendum à nato: sic fata reuolui.
Quare obseruabat natos non segniter, omnes

Atque

Atque vorabat eos genitos: Rhea at ipsa dolebat.

Atque Lucretius eadem de causa ereptum Iouem inquit, vt patet in his;

Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus,
Æternúmque daret matri sub pectore vulnus.

Vbi sensissent Titanes Saturni filios contra leges pactionésque superius factas clàm educari, Saturnum ac Rheam comprehendunt, & in vincula coniiciunt, muróque & custodiis circundât. Id cùm per exploratores cognouisset Iupiter, collecta magna militum Cretensium manu (vt diximus, cùm de Ioue loqueremur) arma mouit aduersus Titanas, iísque in fugam versis & profligatis liberatos parentes in regnum restituit: quod ita declarauit Erythræa Sibylla:

ὁππότε δ᾽ ἄκουσαν Τιτῆνες παῖδας ἐόντας
λάθριον, οὓς ἔσπειρε Κρόνος τε Ῥέη τε σύνευνος·
καί ῥ᾽ ἄχ᾽ ἐν δεσμοῖσι Κρόνον τε Ῥέην συνέδησαν.
κρύψεν δ᾽ ἐν γαίῃ, καὶ ἐν ζωσμοῖς ἐφύλασσον.
καὶ τότε δή μιν ἄκουσαν υἱοὶ κρατεροῖο Κρόνοιο,
καί οἱ ἐπήγειρον πόλεμον μέγαν ἠδὲ κυδοιμόν.

Ast vbi Saturni Titan de semine natos
Déque Rhea sensit; trahit hos in vincula: vtrosque
Condens sub terra vinclísque coercuit illos.
Hoc vbi senserunt Saturni pignora fortis,
Protinus exarsit triste & lacrymabile bellum.

Saturnus in regnũ per Iouẽ restitutus vt audiuit se pulsũ iri de illo à filio, insidias Ioui parare cœpit: quod sentiens Iupiter (vt dictũ est) illũ in Tartarũ deiecit consilio Promethei vs', vt ait Æschylus in Tragœdia Promethei his carminib':

ἐμαῖς δὲ βουλαῖς Ταρτάρου μελαμβαθὴς
κευθμὼν καλύπτει τὸν παλαιγενῆ Κρόνον
αὐτοῖσι συμμάχοισι.

Me consulente Tartarum nunc incolit
Saturnus, vnà cum suis sodalibus,
Auxiliísque.

Deinde Saturnus è carcere elapsus classe in Italiam ad Ianũ, qui tunc ibi regnabat vectus, comiter ab illo hospitio excipitur, quem & viuendi rationem docuit, & cultum agrorum, vt aiunt. Huic Ianus pro accepta disciplina illa fertur dimidium sui regni remunerasse, & in pecuniis quæ ex illius ingenio primùm sunt impressæ, nauim fuisse ex altera

parte impressam, ex altera bifrontem effigiem, quia regnum scilicet communi consilio Iani & Saturni gubernaretur: quã rem expressit Ouidius lib.1. Fastorum:

Hac ego Saturnum memini tellure receptum,
Cœlitibus regnis nam Ioue pulsus erat.
Inde diu genti mansit Saturnia nomen,
Dicta fuit Latium terra latente Deo.
At bona posteritas puppim signauit in ære,
Hospitis aduentum testificata Dei.

Fertur igitur Saturnus primus per id tempus in Italia plantationes & insitiones & educationes omnino arborum, & omnium fructiferarum rerum culturam docuisse: quare tanquam humanioris vitæ repertor, cum cõiuge Rhea pro Deo est habitus. Ab eo igitur edoctos fuisse Italos ita cecinit Virg. lib. octauo:

Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo,
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.
Is genus indocile ac dispersum montibus altis
Composuit, legésque dedit. Latiúmque vocari
Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris.

Nam, vt ait Trismegistus, tres omnino sapientes viri floruerunt, Trismegisti tempore, Cœlus; Saturnus, Mercurius: quare etiam Charondas earum legum quas dederat Carthaginensibus, autorem Saturnum commemorabat, vt ait Marsilius Ficinus. Huiusce prudentiæ ac sapientię, cuius consultor & autor fuit Saturnus apud Ianum Regem, tanta fuit apud gentes Italas admiratio, tantáque omnium pax, & tranquillitas rerum propter æquitatem, vt aurea ætas sub illo fuisse dicatur à poëtis: ac neque tum sollicitatum fuisse mare, nec vllam fuisse militiam, sed omnia propter vbertimã terræ feracitatem omnibus fuisse communia. quod ita decantauit Tibullus:

Quàm bene Saturno viuebant rege priùs, quàm
Tellus in longas est patefacta vias.
Nondum cæruleas pinus contempserat vndas,
Effusum ventis præbuerátque sinum.
Nec vagus ignotis repetens compendia terris
Presserat externa nauita merce ratem.
Ille non validus subiit iuga tempore taurus,
Non domito frænos ore momordit equus.

Non domus vlla fores habuit, non fixus in agris
Qui regeret certis finibus arua lapis.
Ipsa mella dabant quercus, vltróque ferebant
Obuia securis vbera lactis oues.
Non acies, non ira fuit, non bella: nec enses
Immiti sæuus presserat arte faber.

Verùm hanc sanctissimarum legum, iustitiæque reuerentiam non in libris notatam, aut incisam in ære, sed in animis hominum impressam, & consuetudine ciuitatum inueteratam esse oportere credidit, vt testatur Virg. qui ita scripsit lib. 7.

neve ignorate Latinos
Saturni gentem haud vinclo, nec legibus æquam,
Sponte sua, veterísque Dei se more tenentem.

Nam is certè quidem qui ob metum pœnarum solùm aut adscriptarum legum integritatem vitam suam accommodare cogitur, at non sponte facit quæ recta sunt, vir bonus esse nullo pacto potest: quoniam qui nullum flagitium propter metum pœnæ committit, non is quidem vir bonus est, sed tantùm non malus. Ille solus vir bonus iure habetur, qui naturæ ductu ad ea quæ gloriosa, quæ honorifica, quæ honesta, quæ decora sunt, contendit; at non metu pœnarum: ille integer, ille æquus, ille probus. Inde contigit vt scripserint poetæ Iustitiam è terris aufugisse, & in cœlum conuolasse: quæ naturæ fuit æquitas in animis hominum insita, quæ paulatim crescentibus scriptis legibus ob hominum malitiam ex animis mortalium deleta est: non illa è terris euolauit, quæ scripta est in tot tantísque iurisperitorum codicibus. Nam quanto simpliciores erant homines, tanto iustiores erant natura: vbi legum volumina in ciuitatibus, quasi Astrææ testamenta composita sunt, illa simplicitas paulatim ad rusticos homines extra ciuitatem recessit, & ad horum testamentorum ignaros. quare inquit poëta, quòd

extrema per illos
Iustitia excedens terris vestigia fecit.

Quidam tamen fabulati sunt leges non esse Astrææ testamentum, sed hominum placita vel aduersus æquitatem per potentiam subditis imposita, & quædam propria ciuitatum instituta ad propriam, ciuitatum & ferentium ea vtilitatem excogitata, quæ in varias etiam sententias possent distorqueri: quibus inspectis non ausa sit Astræa testamentũ códe-

re,cũ nullũ propè inexpugnabile videretur sibi facere posse, tũ ob multitudinẽ inter se pugnantiũ legũ:tũ etiã ne per lites euerteret carissimorũ facultates quos erat hæredes factura. Hãc hominũ simplicitatẽ & innocẽtiã immẽsi bonorum cumuli sequebãtur.nã tãta erat quies,tãta felicitas, tãta bonorũ omniũ copia,vt meritò ista suauissima carmina de illa ętate scripserit Pherecrat.in actu metalla fodiẽtib.inscripto:

πλούτῳ δ' ἐκεῖν' ἦν πάντα συμπεφυρμένα.
ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς πάντα τρόπον εἰργασμένα.
ποταμοὶ μὲν ἀθάρης καὶ μέλανος ζωμοῦ πλέῳ
διὰ τῶν στενωπῶν τονθολυγοῦντες ἔρρεον
αὐταῖσι μυστίλαισι, καὶ ναστῶν τρυφαί.
ὥστ' εὐμαρῆ γε τὴν αὐτόματ' ἐς τὴν ἔνθεσιν
χωρεῖν λιπαρὰν κατὰ τοῦ λάρυγγος τοῖς νεκροῖς.
φύσκαι δὲ καὶ ζέοντες ἀλλάντων τόμοι
παρὰ τοῖς ποταμοῖς σίζοντες ἐκέχυντ' ἀντ' ὀστρέων.
καὶ μὴν παρῆν τεμάχη μὲν ἐξωπτημένα
καταχυσματίοισι παντοδαποῖσιν εὐτρεπῆ.
Pluto simul permista erant ibi omnia,
Bonisque prorsus plena cunctis.nam caua
Plena & farina,& iuris atri flumina
Fluxere per loca arcta murmurantia
Ob perleues panes calentes,qui cibus
Facillimè vel sponte sanè curreret
In ora mortui viri coactus haud.
Lucanica & tuceta bullientia
Loco ostrearum sparsa erant per flumina,
Piscésque conditi natabant vndique
Suaui parati iure simplici haud modo. tum paulo pòst.
ὀπταὶ κίχλαι γὰρ ἀνάβραστ' ἠρτυμέναι
περὶ τὸ στόμ' ἐπέτοντ' ἀντιβολοῦσαι καταπιεῖν
ὑπὸ μυρρίναισι κἀνεμώναις κεχυμέναι.
τὰ δὲ μῆλ' ἐκρέματο τὰ καλὰ τῶν καλῶν ἰδεῖν
ὑπὲρ κεφαλῆς ἐξ οὐδενὸς πεφυκότα.
Turdi volabant ora circum,qui bene
Conditi erant,coctique mirè,supplices
Edi rogabant pulchra per papauera
Myrtósque fusi: mala pendebant super
Caput decora maximè,nec arbore
Producta,nullo vel retenta germine.

Nam

Nã sine vlla sollicitudine curáque viuebãt, sine laboribus, sine calamitatibus: neque corporis vigor vlla senectute minuebatur. Vbi mortis tempus aduentasset, sine aliqua difficultate, tanquã in suauissimũ somnum deflectentes naturæ necessitati cõcedebant, quæ omnia Saturno regnante cõtingere solita dicũtur. vt testatur Hesiodus in operib. & diebus:

οἱ μὲν ἐπὶ Κρόνου ἦσαν ὅτ' οὐρανῷ ἐμβασίλευεν·
ὥς τε θεοὶ δ' ἔζωον ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες,
νόσφιν ἄτερ τε πόνων καὶ ὀϊζύος, οὐδέ τι δειλὸν
γῆρας ἐπῆν, αἰεὶ δὲ πόδας καὶ χεῖρας ὁμοῖοι
τέρποντ' ἐν θαλίῃσι κακῶν ἔκτοσθεν ἁπάντων·
θνῇσκον δ' ὡς ὕπνῳ δεδμημένοι.

Nam cùm Saturnus cælo regnabat: habentes
Viuebant homines nullas in pectore curas,
Vt Dij felices. Nec vires curua senectus
Inflexit: similésque pedes similésque fuere
Vsque manus illis, ibant conuiuia læta.
Vt somno domiti fatis cessere benignis.

Et profectò nulla maior est in senectute aut in morte consolatio sapienti viro, nihil quod leuiorem mortẽ efficiat, quàm rectè anteactæ vitæ recordatio, & per vniuersum vitæ cursum seruatæ integritatis memoria. Non enim illa est vera consolatio, quæ videtur insulsis nostræ tempestatis senibus, qui se æquo animo posse mori gloriantur, quia nullum voluptatum genus nescierint, vel quia multas viderint regiones, vel quia omnibus honoribus in patria sua perfũcti sint: quoniam nihil horum vel virum bonum efficit, vel animum sapientiorem ac beatiorem, aut ad omnia difficilia constantem. Qui cæteris rebus nihil ad probitatẽ pertinentibus potiti sunt, nullísque voluptatibus pepercerunt, aut functi sunt honoribus, illi in difficillimam omnium mortem & curarũ plenissimam incidunt: quo tempore ob metum illarum pœnarum quę viris nefariis post mortẽ proponuntur apud inferos, mirum in modum discruciantur, coguntúrque vniuersæ anteactæ vitæ rationem percurrere. Hi si nihil sanctum laudabiléque inueniant, non in somnum quidem suauissimum, sed in maximas incidunt molestias & difficillimas animi solicitudines: & quasi tunc discruciari incipientes decedunt. Iure igitur Orpheus Eunomiam quasi bonã legem, vt nomen significat, siue iustitiam, tãquam omnis felicitatis

autorem apud thronum Iouis collocauit, testatur Demosthenes orator his verbis in oratione in Aristogitonẽ: πάντα τὰ τοιαῦτα ἰδὼν παραδόντες, τὴν μέγιστον ὀρθῶς δεῖ δικάσαι, τὴν τὰ δίκαια ἀγαπῶσαν εὐνομίαν, περὶ πλείστου ποιησαμένους, ἣ πάσας καὶ πόλεις καὶ χώρας σώζει· καὶ τὴν ἀπαραίτητον καὶ σεμνὴν δίκην, ἣν ὁ τὰς ἁγιωτάτας ἡμῖν τελετὰς καταδείξας Ὀρφεὺς παρὰ τὸν τοῦ Διὸς θρόνον φησὶ καθημένην πάντα τὰ τῶν ἀνθρώπων ἐφορᾶν. *Omnes huiusmodi mores vbi cognoueritis, hodierno die vobis rectè iudicare cõuenit, plurimi faciẽtib. Eunomiã, æquitatis amicã, quæ omnes vrbes & regiones tuetur: & inexorabilẽ ac venerandã Iustitiã, quã Orpheus, qui nobis sanctissimas ceremonias ostẽdit, Iouis solio assidentẽ inquit omnia mortaliũ facta obseruare.* Fuerũt alij qui bifrontis Iani pecuniã impressã idcirco fuisse significarũt, quia Ianus post acceptũ hospitio Saturnũ mitiore viuẽdi ratione inuẽta, hominibúsq; è feris mansuetioribus factis, duplicis vitæ Deus & autor habitus est, cùm vtraque sub illo fuisset, vt testatur Plutarchus in vita Numæ hoc pacto: ὁ γὰρ Ἰανὸς ἐν τοῖς πάλαι χρόνοις εἴτε δαίμων, εἴτε βασιλεὺς γενόμενος πολιτικὸς καὶ καταστατικὸς, ἐκ τοῦ θηριώδους καὶ ἀγρίου λέγεται μεταβαλεῖν τὴν δίαιταν, καὶ διὰ τοῦτο πλάττουσιν αὐτὸν ἀμφιπρόσωπον, ὡς ἑτέραν ἐκ τῆς προτέρας τῷ βίῳ περιποιήσαντα τὴν μορφὴν καὶ διάθεσιν. *Ianus apud antiquos siue dæmon, siue rex, vrbanus fuit & perbenignus, à ferina & agresti vita dicitur homines ad aliã meliorẽ reuocasse. quare eũ bifrontẽ effingũt, tanquã qui alterã ex altera viuẽdi rationẽ instituerit.* Fuerũt tamẽ qui putarint Saturnũ fuisse à Ioue comprehẽsum & in vincula traditũ, nõ autẽ fugisse: quorũ sentẽtiã secutus est Plato in Euthyphrone: αὐτοὶ γὰρ οἱ ἄνθρωποι τυγχάνουσι νομίζοντες τὸν Δία τῶν θεῶν ἄριστον καὶ δικαιότατον· καὶ τοῦτον ὁμολογοῦσι τὸν αὑτοῦ πατέρα δῆσαι, ὅτι τοὺς υἱεῖς κατέπινεν οὐκ ἐν δίκῃ· κἀκεῖνόν γε αὖ τὸν αὑτοῦ πατέρα ἐκτεμεῖν δι' ἕτερα τοιαῦτα. *Ipsi enim homines arbitrantur Iouẽ Deorũ optimũ ac iustissimũ esse: & tamẽ hũc patrẽ suũ in vincula iecisse inquiũt, quòd filios iniquè voraret: illumq; rursus patrẽ incidisse ob alia his similia.* At Hom. in lib. θ. Iliadis non solùm Saturnũ vinctũ fuisse à Ioue memorat, sed etiam eius fratrẽ Iapetũ, ambósque fuisse coniectos in tartarũ, vt in his patet:

σέθεν δ' ἐγὼ οὐκ ἀλεγίζω
χωομένης, οὐδ' εἴ κε τὰ νείατα πείραθ' ἵκηαι
γαίης καὶ πόντοιο, ἵν' Ἰαπετός τε Κρόνος τε
ἥμενοι οὔτ' αὐγῇς Ὑπερίονος ἠελίοιο
τέρποντ', οὔτ' ἀνέμοισι, βαθὺς δέ τε τάρταρος ἀμφίς.
Ipse tuam haud tanti facio quam concipis iram:

N ec

Nec si extrema petas terræ, pelagique, vbi sentit
Lumina nec solis, nec ventos Iapetúsque,
Saturnúsque senex, quos tartara dira coercent.

Memoriæ tamen prodidit Lucianus in Saturnalibus Saturnum neque fuisse à Ioue vinctum, neque regno priuatũ, sed libenter ac sponte regnum illi concessisse, vt dictum est, rerúmque omnium, vtpote ob ætatem impotentem, filio tradidisse administrationem: quippe cùm & alij fuerint complures reges qui istud ipsum fecerint. Neq; tamen primus omnium mortalium Saturnus regnauit, vt voluit Sibyllæ carmen superiùs: cùm ante Saturnum & Rheam, Ophionem & Eurynomen Oceani filiam imperasse constet, quos & ipsos Titanas vocarunt: quo tempore Saturnus post captũ Ophionem & Eurynomen à Rhea in tartarum deiectos, Deorum imperio potitus fuisse dicitur, donec eã ipsam passus est & ipse à Ioue, vt ait Isacius. Huic falcis inuentionem tribuerunt antiquorum nonnulli, quoniã (vt diximus) vitæ humanioris author fuit Italiam incolentibus, quos plantandi ac falce metendi rationem docuit. Alij dixerunt eam falcem sibi à matre fuisse datam. cùm aduersus patrem, & ad liberãdos è vinculis fratres armatus fuit, qua etiam genitalia Cœlo abscidit, quæ postea decidit in Siciliam, vt ait Apolloni° libro quarto Argonauticorum:

ἀμφιλαφὴς πίειρα κεραυνίῃ εἰν ἁλὶ νῆσος·
ᾗ ὕπο δὴ κεῖσθαι δρέπανον φάτις (ἵλατε μοῦσαι
οὐκ ἐθέλων ἐνέπω προτέρων ἔπος) ᾧ ἀπὸ πατρὸς
μήδεα νηλειῶς ἔταμε Κρόνος.

Insula cœruleo nemorosa Ceraunia ponto
Cingitur. hæc celat falcem (mihi parcite Musæ:
Inuitus nam prisca cano hæc) vt fama, parentis
Saturnus qua olim genitalia membra cecidit.

Hæc insula ab ea falce postea Drepanum fuit dicta, cùm Græci δρέπανον falcem nominent. Quamuis alij máluerunt dictam fuisse ab illa falce, quam Ceres à Vulcano captam donauit Titanibus, cùm eos metere docuit. Timæus verò antiquissimus scriptor existimauit dictam fuisse Drepanum ab illa falce, qua Iupiter Saturnum incidit, quæ ibi occultata fuisse dicitur, cum antea illa insula Macris à nutrice Bacchi diceretur, & postea Coryca ab Asopi filia, vt testatur Pausanias in Achaicis, & Lycophronis Apolloniíque

enarratores. Alij crediderunt falcem illam non à matre datam fuisse Saturno, sed Telchinem è Creta Rhodum venisse per Cyprum, indéque ferrum & æs laborasse, falcémque illam fabricasse Saturno, vt memoriæ prodidit Strabo libro decimoquarto Geographiæ. Ego verò magis illorum sententiæ accedo, qui neque hac, neque illa de causa Drepanum vocari putarunt, sed quia crebræ maris vndę eò cum impetu irruentes ita terram corroserint, vt insulam in formam falcis excauarint. Fuit Saturnus ad res Venereas maximè propensus, quare illa fabula de illo circumfertur, quòd cùm Philyram Oceani filiam amaret, Opi superueniente in equum se conuertit, vt sub ea forma amores suos occultaret; quod innuit Virgilius libro tertio Georgicorum his carminibus;

Talis & ipse iubam ceruice effudit equina
Coniugis aduentu pernix Saturnus, & altum
Pelion hinnitu fugiens impleuit acuto.

Huic sacra fiebant humanis hostiis, vt proditum est memoriæ à Platone in Minoe: *καὶ ταῦτα ἔνιοι αὐτῶν υἱεῖς τῷ Κρόνῳ (ὡς ἴσως καὶ ἀκήκοας) θύουσιν. Atque nonnulli ipsorum vel filios immolant Saturno, (vt fortasse audiuisti.)* Hic ritus sacrorũ per multos annos & vsque ad Herculis tempora perdurauit in Italia, quod fiebat ad Saturni imitationem, ne solus is crudelissimus fuisse Deus videretur, qui suos filios omnes interimere conatus sit.

Saturni ara cereis accensis excolebatur, cereíque mittebantur ditioribus: quia Saturnus quasi lumen fuit humanæ vitæ, quam è tenebris ad bonarum artium cognitionem excitarit. In huius Dei honorem, cùm celebrarentur Saturnalia apud Romanos, domini seruiebant seruis ad memoriam pristinæ libertatis omnium quæ fuit sub illo rege, cùm nemo alteri seruiret. Qui voluerunt Saturnum esse dictum, quòd annis saturetur, quàm ridiculi fuerunt Dij boni? Nam qui ab annis dictus est, & à satietate apud Latinos, eritne idem Κρόνος apud Græcos, an alius? aut malè ficta est & ridicula hæc etymologia, aut præclari isti nominum interpretes mihi dicant velim, cùm Κρόνος ἀπὸ τοῦ κορεῖν. hoc est à saturando, dicatur, illud ὄνος quod asinum significat, num ipsi addendum putent in compositione. quod nisi addatur, videbitur nomen datum Saturno antè apud Latinos quàm apud Græcos: quod falsum est. si addatur, significabit Saturnum

num asinis saturari. qua etymologia quid magis ridiculum est? Sed post res à Saturno gestas ita summatim explicatas, quam sententiam occultauerint antiqui sub his narrationibus inuestigemus.

Quidam antiqui scriptores voluerunt Saturnum regnasse in Ægypto, ac Rheam sororem duxisse in matrimonium, è quibus nati sint Iupiter & Iuno, qui ob virtutem, præstantissimáque animi ornamenta, vniuerso terrarum orbi imperarint, ex his natos esse quinque filios omnino memorant, Osirim, Isim, Typhonem, Apollinem, Venerem; atque Osirim esse Dionysum tantopere à Græcis celebratum, Isim autem Cererem. Saturnum è Cœlo & Rhea, quæ terra est, natũ esse, nihil aliud significat, quàm illud idem quod diximus superiùs; tempus scilicet cùm cœli astrorúmque agitatione & motu cœpisse, vt crediderunt illi qui Deum fuisse architectatum hunc mundum putarunt. Quidam cùm Ianum solem ac Saturnum tempus esse crederent, eósque communi consilio imperantes, clauem & virgam tribuerunt, vt qui rebus præesset. nam putabant clauem habere, quia per diem illa mundum aperiret, & mox vesperi clauderet. Alij claues tribuerunt, quòd belli pacísque esset arbiter, quæ certè omnia pro prudentia sunt intelligenda. Hunc idcirco senem & falcatum, & detecto capite, & laceris vestibus, & porrigẽtem serpentem finxerunt, quem circumstabant duo pueri & duæ puellæ, pro quatuor elementis. in eius sinistra manu serpens erat, qui sibi caudam morsu apprehenderat, quòd omnia tẽpus & vicissitudines rerum hæc significarent. at cur patri genitalia membra abscidit? explicauit id Cicero in secundo de natura Deorum: nam cùm æther Saturnus esse ab antiquorũ nonnullis crederetur, vt videtur putasse Orpheus in Argonaut. cùm inquiat,

καὶ Κρόνον, ὃς ἐλόχευσεν ἀπειρεσίοισιν ὑφ' ὁλκοῖς αἰθέρα:

Æthera Saturnum qui latè amplectitur altum:

hunc existimarunt patrem abscidisse, quoniam vnus est æther à Deo siue Cœlo procreatus ex vniuersa ætheris materia, neq; alius æther procreari potest, qui si pro tempore capiatur, idem nihilominus continget. Conuenit ita cum Titano fratre vt filios omnes occideret; quod quid aliud est, nisi solem cum tempore coniurasse, vt omnia quæ nascuntur properarent ad interitum? quippe cùm autor sit

generationis & corruptionis rerum naturalium sol, quorum nihil fit sine tempore. cùm igitur rerum sit omnium vicissitudo, omniáque, quæ quidem nata sunt, interire aliquãdo necesse sit, quia quæ cõpósita sunt, deniq; in sua principia soluuntur, quorũ omnium mutationis architectus est tẽpus, dictus est Saturnus filios vorasse. quòd saxum vomuerit Saturnus, & reliqua omnia quæ comederat, quid aliud est, quàm alias res in demortuarum locũ sufficì ab ipsa natura & reparari? Sic enim ait Sophocles in Aiace:

ἅπανθ' ὁ μακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος
φύει τ' ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται.
Tantum valet tempus, vetustas vim hanc habet;
Ignota profert, celat inde cognita.

Quòd autem Saturnus sit tempus, ac nihil aliud, quod omnia destruit, & omnia producit, indicat carmen illud Orphei in hymno Saturni:

ὃς δαπανᾷς μὲν ἅπαντα, καὶ αὔξεις ἔμπαλιν αὐτός.
Omnia qui profers, consumis & omnia rursus.

Et Æschylus in Eumenidibus:

χρόνος καθαιρεῖ πάντα γηράσκων ὁμοῦ.
Simul senescens cuncta tempus destruit.

Neque mirum est, cùm tempus esse Saturnum dicamus, illũ fuisse Deum existimatum, quando Sophocles in Electra tẽpus palàm Deum appellauit:

χρόνος γὰρ εὐμαρὴς θεός.
Deus profectò tempus est facillimus.

Cùm enim sol nunc ad septentrionem, nunc ad meridiem declinet, quare nunc hyemes nunc æstates faciat, atque pro mutationibus temporum omnia quæ terra marísve nascuntur, initia causásque accipiant sui ortus, meritò dictus est Saturnus ab Orpheo pater & hominum & Deorum, vt est in hoc versu:

Αἰθαλὲς μακάρων τε θεῶν πάτερ, ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν.
Flammiger ô Saturne hominum pater atque Deorum.

Qui falcem quoque illi attribuerunt, nihil aliud putasse videntur Saturnum nisi tempus ipsum, à quo omnia inciduntur, prosternuntur & labefactantur, quippe cùm tempori etiam falcem antiqui tribuerint, vt patet ex his libri tertij Epigrammatum:

ψήχει καὶ πέτρην ὁ πολὺς χρόνος, ἠδὲ σίδηρον.

φειδε-

οὐδὲ τις, ἀλλὰ μιῇ πάντ' ὀλέκει δρεπάνῃ.

Marmora discindit vis temporu, ac neque ferro
Parcit: inhumana cunctaque falce secat.

Falcem Saturni vel Iouis vel Cereris occultatam fuisse in Sicilia fabulati sunt, propter insulæ frumenti, rerúmque victui necessariarum fertilitatem; nam insularum omnium propè fertilissima est Sicilia, vt scripsit Polybius lib. 1. historiarum. Est enim Sicilia omnium propè insularum optima & amplissima dignitate ac frequentia hominum, & in primis ab antiquis & recentibus scriptoribus celebrata. eius ambitus est stadiorum quatuor millium trecẽtorum & sexaginta, cùm à Peloro Siciliæ promontorio ad Lilybæum mille & quingenti stadij intercedant: inde ad Pachynum, Syracusanámque regionem mille & quingenti. reliquum latus (est enim triquetra insula) continet stadios mille & quingentos & sexaginta, de cuius insulæ feracitate ita scribit poetarum celeberrimus:

ἀλλὰ τάγ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται,
πυροὶ καὶ κριθαὶ, ἠδ' ἄμπελοι, αἵτε φέρουσιν
οἶνον ἐριστάφυλον, καί σφιν Διὸς ὄμβρος ἀέξει.
Omnia sponte sua hæc sine aratro aut semine surgunt:
Hordea, frumentum, vites quæ mollia vina
Producunt, augétque Iouis gratissimus imber.

Nam putatur à plerisque frumentum in Sicilia priùs inuentum fuisse, cui rei argumento fuit, quòd in planitie Leontia Siciliæ frumẽtum syluestre sponte nasceretur. dicta est apud Ennam ab his rapta fuisse Proserpina in quibusdam pratis, vbi violæ & alij multiplices flores odoriferi sponte nascebantur, qui semper ita vigebant vt odorem canum venantium naturalem impedirent. Est illud pratum planum in medio, at circum cliui molles attolluntur ita vt vmbilicus insulæ iure dicatur. habet circum nemora & fontes & viridaria, & apud ipsa paludem, & propinquam speluncam satis amplam, quæ habet hiatum subterraneum, quà currum Plutonis cum rapta Dea descendisse ferunt. Sed cur fuit Saturnus à Ioue de Regno depulsus? cur ligatus? cur in tartarum deiectus? quia sublimiora corpora, quæ sunt supra elementa & corpora simplicia, omnem vim temporis ad inferiora, quæ patiuntur mutationem, relegarunt: cùm ipsa sint ab omni vel senectute vel labore vel mutatione

immunia, vt senserunt Peripatetici. Vocarunt igitur tartarum locum hunc inferiorem corruptioni & perturbationi scilicet obnoxium. Sic igitur & se,& fratres suos Iupiter ab immanitate Saturni liberauit: cuius fratres sunt elementa, quorum etsi partes singulę corrumpuntur, vniuersa certè interire non possunt. Lucianus tamen in dialogo de Astrologia idcirco datum esse fabulæ locum inquit, quòd,Saturnus fuerit ligatus, quia tardus segnísque sit planetæ illius motus:cùm tamen ligatus nunquam fuerit Saturnus, neque in tartarum deiectus, qui locum dedit fabulæ propter multas tergiuersationes & varietates, quæ contingunt illius motui. Idem cùm non facilis sit visui mortalium,dictus fuit aliquando in tartarum sub terram deiectus, quam tarditatem ac varietatem motus mirifica sanè elegantia orationis expressit Virgilius in primo Georgicorum eo versu:

Frigida Saturni sese quò stella receptet.

Italia Saturnia de nomine Saturni fuitappellata, illíque sacra credita, quod multorum bonorum autor Saturnus Italis hominibus fuerit, vt inquit Halicarnasseus Dionysius in libro primo: οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν τοὺς παλαιοὺς ἱερὰν ὑπολαβεῖν τοῦ Κρόνου τὴν χώραν ταύτην. τὸν μὲν δαίμονα τοῦτον οἰομένους εἶναι πάσης εὐδαιμονίας δοτῆρα καὶ πληρωτὴν ἀνθρώποις, εἴτε Χρόνον αὐτὸν δεῖ καλεῖν, ὡς Ἕλληνες ἀξιοῦσιν, εἴτε Κρόνον, ὡς Ῥωμαῖοι. πᾶσαν δὲ περιειληφότα τὴν τοῦ κόσμου φύσιν, ὁπότερον ἄν τις ὀνομάσοι. *Neque mirum est sanè si antiqui sacratam Saturno regionem hanc existimarunt: quippe cùm omnium bonorum, omnísque feracitatis autorem & largitorem hunc dæmonem crediderint: siue tempus ipsum nominari conuenit, vt arbitrantur Græci: siue Saturnum, vt Romani. hic, vtrocunque nomine quis vocauerit, vniuersam mundi naturam complexus est.* Platonicorum præterea classis, cùm Cœlum illum, cuius Saturnus fuit filius, Deum esse putarent: at non sublime istud corpus, quod omnia continet, mentémque illam diuinam, quæ cæteras complectitur: hanc mentem modò Iouem, modò Venerem, modò Saturnum vocarunt. & quoniam locus illi in cœlo præcipuè assignatur ab omnibus, cuius nutu cuncta gubernantur, ideirco Cœli filium Saturnum, siue mentis virtutem è cœlo prouenientem, & in omnia corpora diffusam dixerunt. Cùm diuina illa mens æthéream regionem gubernans intelligitur, tunc vocatur Iupiter: ast vbi in inferiora

corpora

corpora descendit ad ea ad generationem concitanda, tunc appellatur Venus. hinc accidit vt is Saturnus mens superna aliquando intelligatur, in qua sit lex vniuersa rerum omnium atque prouidentia, quæ ad ordinem & vitam & mutationes omnium fortunarum pertineat. Alij tamen eius sphæræ cœlum, quæ aplanes nuncupatur, animam: at inferioris, Saturnum dixerunt. qui ordo postea seruatur in cæteris. Atque hæc ea sunt, quæ fabulosè de Saturno dicta ad physicas rationes detorquentur: quorum fundamentum res à Saturno gestas fuisse ego crediderim: quæ tum voluptatis, tum etiam religionis causa fuerunt ab antiquis ita formata. Nunc quid Astronomicè ista significent, explicandum est.

¶ Scriptum est à genethliacis Saturni sidus frigidum esse ac siccum, quare bilis atræ ferax est, hominésque facit in quibus præualuerit in ortu, inuidos, malignos, superbos, auaros, & ad iram tardos, sed in ea diutius insistentes, atque iidem tamen plurimum pollent consilio & ingenio, audaces facit in periculis, senilique sapientia. Hanc tamen planetæ malignitatem aiunt placari aut certè leniri Iouis coniunctione vel receptione, vel oppositione, vel trino, vel sextili aspectu. Sicut enim Mars cùm in angulis cœli, vel in secunda (vt aiunt) domo, vel in octaua fuerit, multa nascentibus portendit: cuius tamen malignitatem minuit Venus vel opposita, vel cõiuncta, vel recepta, vel per sextã circuli partem distans ab eo, vel per tertiam, omnémque feritatem & rabiem propè compescit: sic accidit Saturno ob Iouis aduentum. quare dictus est à poetis Saturnus à Ioue filio esse vinctus, qui sub ipso Saturni circulo est: & in tartarum deiectus, quoniam eius vires infringit & obscuras facit. Quod si vera sit illorum sententia, qui dicunt sidera significare tantũ hominibus superarum mentium voluntatem, tanquam aues augurium, nullámque vim in nos habere ad cõmouendum, cur Venus dicta est à sapientibus Martis malitiam infringere, aut Saturni Iupiter retardare? Dictus est rursus in equum conuersus Saturnus animal in Venerem propensum ac penè furiosum, quia libidini deditos vis planetæ clàm facit, ac furorem Venereum penè concitat in iis corporibus, quibus plurimum dominatur. Eum multorum commodorum inuentorem fuisse asserunt, quia melancholici, &

quibus in ortu dominatur Saturnus, plurimum valent ingenio & prudentia.

¶Præterea cùm ſingulis planetis ob ſimilitudinem quandam metalla ſingula ſint attributa, metallorum tortores ſiue chemiſtæ artifices, hanc totam ferè fabulam ad ſuam artem retorſerunt: cùm ſe Gebrum, Hermetem, & Raymundum Platonicos, imitari velle profiteantur. Dicunt enim fictum fuiſſe ab antiquis quòd Iupiter Saturno genitales partes abſciderit acuta falce, eáſque in mare deiecerit, ex quibus & è ſpuma nata ſit Venus, quia Saturnus ſal ſit quidam, pater Iouis, præparati ſalis ſcilicet, qui fit ex eo præparato. Sed quoniam cùm Iupiter in vaſe vitreo exiſtit, in peracutam tenuémque aquam ſoluitur propter vim ignis, quæ ſumitur etiam ab ipſo Ioue, cùm viriles partes ſecum afferat, incidens ac ſeparans ſulphur intimum ac in ſale latens, quæ recidunt in vas quod accipiendis apponitur, idcirco & Saturno amputatas viriles partes dicunt: & cùm ſal in aquam tanquam in mare decidat, ex illo ſale ac ſulphure gignitur Venus. Conantur enim metallorum tortores & has, & alias his ſimiles artes excogitare, quibus poſſint metalla in alias formas transferre teterrima paupertatis forma perterriti, ac ſemper illam lepidiſſimi poetæ Timoclis ſententiam in animo habentes qui ita inquit:

ψυχὴ βροτοῖσιν αἷμά τ' ἐστὶν ἄργυρος.
τουτονὶ ὅσπερ οὐκ ἀθροίζων ἀθρόον,
πλάζει θανὼν ὡς αἰθέρ' ἐν ζωοῖς μετά.
Eſt ſanguis atque ſpiritus pecunia
Mortalibus: quæ nulla cui ſit copia,
Viuos pererrat inter vmbra mortui.

Pingebatur autem ab antiquis Saturnus ſenex pallidus, canus, altera manu falcem geſtans, & draconem caudam ſibi mordentem: altera filium paruum ori apponebat, ac vorabat: caput galea tegebatur, & ſuper illa erat amictus. Habebat iuxta ſe quatuor filios, è quibus Iupiter virilia amputabat, ac in mare proiiciebat, è quibus Venus oriebatur. Senex is nimirum ob motus tarditatem ita fingebatur, & ob caloris inopiam, falcem habebat, quia retrogradus planeta, quòd per ſerpentem etiam ſignificabant, vorabat filios, quia pauci viuunt qui naſcentes habent Saturnum in horoſcopo dominantem. Iupiter virilia amputat, quia coniunctus

temperat



temperat malitiam, & de imperio deiicit, quia se exaltat in Saturni circulo, hanc enim & picturam & interpretationem Saturni tradiderunt antiqui nonnulli. Atque hæc physicè & astronomicè summatim dicta sint, nunc quo pacto possint eadem ad humanæ vitæ institutionem accommodari, vestigandum videtur. Saturnum deiecisse patrem suum è regno propter iniurias fratrum, quid aliud significat, quàm iniuriarum denique vindicem esse Deum? cùm nemo malus diu felix esse possit. At fuit idem Saturnus postea idem passus, quia nulla iniquitas iniquitatis est remedium: idcirco qui iniurias vlciscuntur, illud priùs videre debent quatenus viro bono procedendum sit: atque eædem iniuriæ quas in parentes contulerimus, sunt nobis à filiis postea expectandæ, cùm omnes domesticis exemplis maximè incitentur. Si quis rursus post datas pœnas suorum peccatorum sapiens extiterit, illud experitur denique apud omnes bene institutas & politicas nationes, apertum esse externæ virtuti locum, ac vbique viris bonis esse patriam, & vbique mortalium sapienti viro humanam felicitatem quantulacunque est, patere. Ac de Saturno satis, nunc de Cœlo dicamus.

De Cœlo.

CAP. III.

COELVS, quem alij Cœlium, alij Vranum Græco nomine appellant, Ætheris & Diei filius fuisse dicitur, vt testatur Cicero lib. 3. de natura Deorum his verbis: Quod si ita est, Cœli quoque parentes Dij sunt habendi Æther & Dies, eorúmque fratres & sorores. Huius vxor Vesta fuisse dicitur, quam nihil aliud esse quàm terram, suo loco dicetur. Scriptum reliquit tamen Hesiodus Cœlum è terra natum fuisse, vt patet ex his carminibus:

Γαῖα δέ τοι πρῶτον μὲν ἐγείνατο ἶσον ἑαυτῇ
Οὐρανὸν ἀστερόενθ', ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτοι.
Terra sibi par stellatum Cœlum alma creauit,
Quod complectatur lato velamine totam.

Quæ mox cùm Cœlo nupsisset, cõiunctáque fuisset, insignẽ filiorũ multitudinem illi procreauit, Cœtum scilicet, Criũ, Hyperionem, Iapetum, Thian, Rheam, Themin, Mnemosynem, Phœben, Tethyn, Saturnum, Brontem, Steropen, Argen, Cottum, Briareum, Gygan, quos omnes commemora-

Omniparens cælum, pars & sanctissima mundi
Perpetua.

Vocatum est cœlum, quia concauum sit, quod κοῖλον significat apud Græcos. Quod autem exsectus fuerit à Saturno ficio, in neminem adhuc incidi, qui satis probabilem causam attulerit. nam ridicula est illa, quam affert Cicero in secundo de Natura Deorum hoc pacto: Nam vetus hæc opinio Græciam oppleuit, Cœlum exsectum à Saturno filio, vinctum autem Saturnum ipsum à filio Ioue. Physica ratio non inelegans inclusa est in impias fabulas: Cœlestem enim, altissimam, æthereámque naturam, id est igneam, quæ per se omnia gigneret, vacare voluerunt ea parte corporis, quæ coniunctione alterius egeret ad procreandum. Hoc si ita sit, cur aliquo tempore eas partes habuerit æther, declarandum fuit: aut si Saturnus pro tẽpore intelligatur, quòd saturetur annis, cùm dicantur omnia è tempore nasci, & rursus ab eodem labefactari; cur idẽ fuit exsectus à Ioue filio? nunquid nihil aliud ab eunucho tẽpore nascetur? Aut nulla igitur vera est, & quæ seruari possit harum rerum interpretatio: aut hæc ad mũdi procreationem (vti dicebam) respicit; quæ partim ab historiis, partim ab impositorum nominum natura sumpsit originem. Exsectus fuit igitur Cœlus, vt ego quidem sentio, quia vnus sit æther, vnúmque cœlum, neque vllum tempus patietur posse alium æthera aut aliud cœlum procreari, cùm ex vniuersa constet materia. Nam cùm vnus sit mundus, at non plures, cùm neque esse possint, meritò dicunt Cœlum exsectum à filio, quia sibi simile quidpiam tempus non sinet procreari. Vnum est igitur cœlum, & vnum tempus, quod nascitur ex illius motu, ambo exsecti, quia non plures esse possint: vnde hausta fuit Peripateticorum disciplina. Cœli res gestæ nullæ ad nostræ ætatis memoriam peruenerunt: quare facile adducor, vt putem ob prudentiam probitatémque hominis principatũ ad ipsum fuisse delatũ. vnum de illo apud varios scriptores inuenio multorum testimonio comprobatum, quòd mortuus est in Oceania (nam Creta, vt opinor, ita vocabatur) in oppidóque Aulatia fuit sepultus, vt ait Lactantius. Nec me præterit nonnullos fuisse, qui Cœlum intellexerint animam esse supremi & stellati cœli, quam modò Deum, modo Dei ipsius fœcun-

ditatem putarunt. Atq; cùm Iouem beneficam, voluntatem Dei omnibus prouidentem existimarunt, aiebant eum exsecuisse Saturnum, hoc est ad Dei mentem peruenire: mox Saturnus exsecat Cœlum, quia mens ipsa plurima extorquet à Dei optimi fœcunditate, à quo ea quæ prouentũt, non integra & perfecta sunt, vt in Deo: sed à Ioue ligata & angustioribus naturæ limitibus accipientis vitio coarctata. Quæ ad mores attinent, similia sunt atque in Saturno. nunc de Iunone dicatur.

De Iunone CAP. IV.

CVm de Saturno verba faceremus superiùs, inter cæteros Saturni filios Iunonem etiam commemorauimus: nam duas tantùm fœminas è Saturno natas fuisse accepimus, Glaucam scilicet & Iunonem. Erat id fœdus Saturno cum Titanis (vt dictum est) vt mares omnes, si qui nascerentur è Saturno, interficeret; at filias, vt imperio minimè aptum genus, pro arbitrio ac voto educare licebat. Cùm eodem partu Iupiter & Iuno nati fuissent, Iupiter (vt diximus) clàm per Corybantes in Cretam deportatur; at Iuno, vt quæ sola eodem partu nata sit, Saturno oblata, quod facilè creditum fuit. Atenim de loco vbi nata fuit Iuno ambitu, quòd ab aliis scriptoribus in alio loco nata esse dicatur. Strabo libro nono scriptum reliquit Iunonem Argis natam esse, quod videtur significasse Homerus lib. 4. Iliadis hoc versu:

Ἥρη τ' Ἀργείη, καὶ Ἀλαλκομενηὶς Ἀθήνη.

Iunóque Argiua, atque Alalcomenia Minerua.

Quam tamen Samiam Iunonem esse scribit Pausanias in Achaicis, cùm Samij Iunonem apud se natam esse dixerint apud Imbrasum fluuium sub quadam vitice. Atqui vt eadẽ in vtroque loco nata sit, fieri non potest: communior tamen sententia est quòd in Samo sit edita, cui sententiæ & Apollonius accedit, vt scripsit in primo Argonauticorum his verbis:

ὁ δ' Ἰμβρασίης ἕδος Ἥρης

Παρθενίης Ἀγκαῖος ὑπέρβιος.

Ast hic Imbrasiæ Iunonis sede relicta,

Parthenia præstans Ancæus.

Nam cùm Samus Melantheus & Anthemusa antea vocaretur, dicta fuit postea Parthenia, quia Iuno virgo in illa

illa sit educata: vt scripsit Callimachus in libro *περὶ κτίσεων νήσων καὶ πόλεων καὶ μετονομασιῶν*, hoc est, *de conditu & habitatu insulis, & ciuitatibus, & de illarum nominibus*. quam rem explicauit etiam Apollonij Rhodij enarrator. Huius nutrices dicuntur fuisse Euboea, & Porsymna, & Acraea Asterionis fluuij filiae, vt memoriae prodidit Pausanias in Corinthiacis. Atque Olen poetam perantiquum carmina quaedam in honorem Iunonis composuisse accepimus, in quibus scriptum erat, Iunonem ab Horis fuisse educatam. Idem Pausanias in Arcadicis Iunonem à Temeno educatam scribit. cuius etiam nutrices fuisse Oceanitides inquit Ouid. libro secundo Metamorph.

At vos si laesae tangit contemptus alumnae,
Gurgite caeruleo septem prohibete triones.

Nec defuerunt qui ab Oceano & à Tethye nutritam fuisse dixerint, quorum sententiam secutus est Homerus lib. ξ. Iliadis, vbi inquit:

εἶμι γὰρ ὀψομένη πολυφόρβου πείρατα γαίης,
Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν.
οἵ μ' ἐν σφοῖσι δόμοισιν ἐΰ τρέφον ἠδ' ἀτίταλλον.
Oceanum visura peto namque vltima terrae,
Vnde genus superis, vnà Tethymque parentem,
Qui me aluêre suis domibus feliciter olim.

Habitauit igitur Iuno in Samo insula donec virgo fuit, cuiusce rei argumentum fuisse inquiunt, quòd anniuersaria sacrificia ibi fieri solebant in nubentis Deae morem, vt scripsit Lactantius. Quo autem pacto Iouis fratris facta sit coniux cùm ad nubilem aetatem adoleuisset, ita fabulosè narratum est à nonnullis. Dicunt Iouem potiundae sororis desiderio arsisse, quam cùm à caeteris Deabus seiunctam vidisset, cuperétque ex eius conspectu euanescere & occultari, sese mutauit in cuculum, & in montē, qui Thronax antea, postea Coccyx ab ipso cuculo dictus fuit, conuolauit. Iupiter igitur eo ipso die magnam tempestatem excitauit, ad quem montem, Iuno cùm sola esset, accessit, ibíque consedit: vbi Iunonis adultae postea sacellum erectum fuit. Cùm tremens igitur ac frigens cuculus ad Iunonis genua aduolasset, ea illius miserta auiculae vestem continuò circumiecit. At Iupiter resumpta prima figura rem habere cum illa tentauit, quae matrem verita, vbi se vxorem ducturū Iupiter promisisset & iu-

rasset, assensi. quare apud Argiuos, qui maximo eam habent in honore, in Iunonis templo, eius statua sedens in throno cum sceptro, & cuculo super sceptro, erecta fuit, vt ait Dorotheus in libro secundo Metamorphoseωn. Lucianus autem in mortuorum dialogis scriptum reliquit ex instituto Persarum & Assyriorum id fecisse Iouem, quibus mos fuit vel sanguine coniunctas vxores ducere. Postea Iuno nuptiis præfecta fuit, atque cùm Iunoni ante nuptias sacrificaretur, fel victimarum post altare abiiciebatur. Hæc filios Martem, Argen, Ilithyam, & Heben dicitur habuisse, vt testatur Pausanias in Corinthiacis. Atque Lucianus in iisdem dialogis Iunonem scribit citra vllum congressum maris è subuentaneo conceptu grauidam, Vulcanum peperisse. Fabulati sunt præterea fontem fuisse apud Argiuos, cui Canatho nomen fuit, in quo proditum est Iunonem, vbi quotannis se lauarit denuo virginem fieri: qui sermo manauit ab arcanis initiorum & mysteriorum, quæ solenni ritu apud illos fiebant, vt ait Lysimachus Alexandrinus libro 13. rerum Thebanarum, & Pausanias in Corinthiacis. Fabulantur Iunonem aliquando iratam Ioui in Eubœam recessisse, quam cùm Iupiter placare nullo pacto potuisset, ad Cithæronem adiit Platæensium regem, callidissimum tunc omnium mortalium. eius monitu Iupiter simulacrum è ligno fabricauit, quod vestimentis egregiè indutum plaustro imposuit, famámque edidit se Platæam Asopi filiam esse ducturum. id intelligens Iuno zelotypia capta ad plaustrum irruit, vestes discidit, fraudem cognouit: quare ridens facilè cum Ioue in gratiam rediit, vt scripsit Dorotheus in lib. 2. narrationum fabulosarum. Hæc eadem matrimoniorum præses ab antiquis dicebatur, vt sensit Virg. lib. 4. Æneid.

Iunoni ante omnes cui vincla iugalia curæ.

Quæ idcirco quòd præesset matrimoniis, pronuba fuit appellata, vt ait idem poeta:

Dant signum prima & Tellus, & pronuba Iuno.

& Ouid. in Phillidis epist.

Iunonémque thoris quæ præsidet alma maritis.

Ferunt Iunonem lac Herculi infanti præbuisse quo immortalitatem assequeretur, cùm illum idcirco Pallas ad illam attulisset: quod innuit Lycophron in eo versu:

μῶν τ' ἐντραίας μαστὸν ἐκθήλαν θεᾶς.

Gratúmque cultori Tropeæ vber Dea.

Nam fabulantur Iouem aliquando dormientis Iunonis v-beribus Herculem infantem admouisse, quo ab excitata reiecto, pars lactis quæ in cœlum cecidit, viam inde vocatam lacteam fecit: at quod cecidit in terram, fecit candida lilia, cùm prius essent crocea. Hæc Dea tria loca præcipuè dicitur habuisse, in quibus colebatur summa religione, quæ ipsa sibi gratissima esse memorat apud Homerum lib. 4. Iliad.

τὸν δ' ἠμείβετ' ἔπειτα βοῶπις πότνια Ἥρη·
ἤτοι ἐμοὶ τρεῖς μὲν πολὺ φίλταταί εἰσι πόληες,
Ἄργος τε, Σπάρτη τε καὶ εὐρυάγυια Μυκήνη.
At Iuno contra sic est exorta vicissim:
Sunt mihi tres vrbes dilectæ, Sparta, Mycenæ,
Atque Argos, quæ sacra ferunt mihi tempore in omni.

Enimuerò cũ multis aliis in locis magna religione Iuno colebatur, tũ apud Eleos, vt ait Pausan. in Eliacis, quinto quoque anno matronæ sexdecim ludos instituebãt, qui Iunonia vocabãtur, atq; virginib. pro ætate in classes diuisis certamẽ cursus proponebatur. Currebant primæ impuberes puellæ, mox grãdiores natu: postremæ, natu maximæ, quæ ad Olympica certamina etiã accedebant, sed iis minora stadia proponebãtur. Hypercheriæ Iunonis præterea delubrũ extructum fuit apud Lacedæmonios, quo tẽpore Eurotas agrũ Laconicũ latè diluit, ex oraculi respõso. Hãc Iunonẽ Venerẽ etiam nominabãt, cui vota facere matronæ pro filiarum nuptiis, vt pote pronubæ Deæ, consueuerunt. Colebatur etiam Lacinia Iuno cognomento in agro Crotoniate, sicuti testatur Dionysius in libello de situ orbis in his carminibus:

ἱμερτὴν πόλιν ἔνθα ἐϋστεφάνου Κρότωνος,
Νηίδων χεύοντος ἐπ' Αἰσάρου προχοῇσιν,
Ἔνθα καὶ αἰπεινοὶ ἰδίοιο Λακινιάδος δόμοι Ἥρης. *hic vbi ab illis*
Exigua vrbs colitur valde iucunda Crotonis:
Æsari vbi ad primas herbosi fluminis vndas,
Alta Laciniadis Iunonis templa videntur.

Hanc Deam cùm cælicolarum reginam putarẽt, cũ sceptro & diademate fingere mos fuit antiquorum. Fama est Iunonẽ infensam maximè omniũ mortaliũ Herculi fuisse, quod è pellice Alcmena natus fuisset, propter quam & vniuersum Thebanorum genus odio habebat: quare fuit etiam ab ipso Hercule vulnerata, vt testatur Homer. in lib. 5. Iliad.

τλῆ δ' Ἥρη, ὅτε μιν κρατερὸς παῖς Ἀμφιτρύωνος
δεξιτερὸν κατὰ μαζὸν ὀϊστῷ τριγλώχινι βεβλήκει.
Passa Iuno, cùm filius Amphitryonis
Dextrum vber ferro percussit fortè trisulco.

Verumtamen cùm infinitas propè difficultates, multáque pericula illi proposuisset, effecit vt immortalis eius gloria apud homines vigeret. neq; vllus propè fuit, quin per Iunonis odiũ gloriosus inter mortales euaserit, & illustris, quãdo gloria omnis & rerũ gerendarũ præstãtia non nisi in arduo & difficili loco sit cõstituta. Neq; vllà fuit omnium Dearum quæ magis pellicũ multitudine infestata fuerit. idcirco Numa apud Romanos lege sanciuit nequa pellex Iunonis tẽplum ingrederetur, his verbis: Pellex ædẽ Iunonis ne tãgito: si tãgat, Iunoni agnũ fœminã crinibus dimissis cædito. Hęc, cùm Dij cæteri territi ob metum Gigantum in Ægyptum aufugerent, ac alij aliam formam sumpsissent, in vaccam se conuertit, vt est apud Ouid. lib. 5. mutationum:

Huc quoque terrigenam venisse Typhoea narrat,
Et se mentitis superos celasse figuris.
Duxque gregis dixit fit Iupiter, vnde recuruis
Nunc quoque formatur Libycis cum cornibus Hammon,
Delius in coruo est, proles Semeleia capro,
Felle soror Phœbi, niuea Saturnia vacca,
Pisce Venus latuit, Cyllenius Ibidis ales.

Credita fuit esse diuitiarum Dea ab antiquis, quod etiam sensit Ouidius, vt est in Epistola Paridis:

Tantáque vincendi cura est, ingentibus ardent,
Iudicium donis sollicitare meum.
Regna Iouis coniux, virtutem filia iactat.
Ipse potens dubito, fortis an esse velim.

Huic Deæ candida vacca litari mos fuit, vt testatur Virgil. lib. 4. Æneid.

Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido
Candentis vaccæ media inter cornua fundit.

Fuit anser auis consecrata Iunoni & Inacho flumini existimata, quia illud animal facillimè sentiat omnem vel minimum aeris motum. Fama est, quod Iupiter hanc Deam aliquando altè suspenderit, pedibúsque illius duas incudes appenderit, atque aureum vinculum iniecerit manibus. Tum verò cùm Iuno penderet in æthere, Dij cæteri

teri grauiter ferebant, neque soluere tamen potuerunt, vt testatur Homerus in lib. o. Iliadis, his carminibus:

ἦ οὐ μέμνῃ ὅτε τ' ἐκρέμω ὑψόθεν. ἐκ δὲ ποδοῖιν
ἄκμονας ἧκα δύω, περὶ χερσὶ δὲ δεσμὸν ἴηλα
χρύσεον ἄρρηκτον. σὺ δ' ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσιν
ἐκρέμω· ἠλάστεον δὲ θεοὶ κατὰ μακρὸν ὄλυμπον,
λῦσαι δ' οὐκ ἐδύναντο παρασταδόν. ὃν δὲ λάβοιμι,
ῥίπτασκον τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ.
An subit vt te suspendi, pedibúsque ligaui;
Incudes binas, manibúsque vt vincula ieci
Aurea firma? leui sublimis ab æthere at ipsa
Pendebas, grauiter superi doluère, sed vllus
Soluere non poterat. cœpi quecunque propinquum
De cœlo ieci.

Istud ipsum significauit aurea Homeri cathena, è qua pēdebant Dij omnes Iouem de cœlo detrahere conantes, quorū tamen conatus fuit irritus, vt ait Homer. in Iliad. θ.

σειρὴν χρυσείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες,
πάντες δ' ἐξάπτεσθε θεοὶ πᾶσαί τε θέαιναι.
ἀλλ' οὐκ ἂν ἐρύσαιτ' ἐξ οὐρανόθεν πεδίονδε
Ζῆν' ὕπατον μήστωρ', οὐδ' εἰ μάλα πολλὰ κάμοιτε.
Aurea sit vobis superi suspensa cathena
De cœlo, hanc trahite, ô Diui, cœtúsque Dearum.
Sed non detrahere è cœlo, neque vincere summum
Vlla Iouem poterit vis: labor omnis inanis.

Per huiusmodi fictas ambages rerū naturaliū seriē declararūt poetæ. nūc scientiā & precepta, nūc naturalium vires & principia, nūc vitæ humanæ rectè instituēdæ rationē sub his fabularū arcanis integumētis occultarunt, quæ non poterāt nisi à sapientib⁹, aut quibus sapientes explicassent, intelligi. Quid autē Iuno suspensa ita significet, & cur Iouē de Cœlo Dij omnes detrahere non possent, declarabitur paulo inferius. Attribuerunt antiqui nymphas quatuordecim Iunoni, quę illius sęruitio sēper assisterent, vt ait Virg. lib. 1.

Sunt mihi bis septem præstanti corpore nymphæ.

Quarum omnium maximè Iridis seruitio vtebatur. Huic Deæ sacer erat pauo, quia propter illam cæsus fuit Argus à Mercurio, & in illam auem mutatus, vt ait Theodotus in libro Metamorphoseon, vbi Io custodiret mandato Iunonis. Illius currum idcirco finxerunt antiqui à

pauonibus trahi, vt indicauit Ouid. lib. 2. Mutationum.

Habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum pauonibus æthera pictis.

Idcirco Adrianus Romanorũ Imperator in eo Iunonis tẽplo, quod fuit in planiore Eubϙæ parte sitũ, inter cætera memoratu digna, quæ visebãtur, pauonẽ ex auro & lucidis pretiosissimísq. lapillis dicauit cũ aurea corona & purpurea palla, vbi erãt cælatæ Herculis & Hebes nuptiæ argẽteæ, vt ait Alcetas in li. 2. depositorũ in Delphis, & Pausanias in Corinthiacis. Multa & huic Deæ tributa fuerũt cognomina, vel à locis in quib. colebatur, vel ab illis qui tẽpla dicauerant, vel ab euentu rerũ, vel à cæteris reb. huiusmodi; & ab officio Lucina, & Bellona: & à loco Argiua, & Samia. Sic quia Hercules illi caprã mactasset, vocata est Ægophaga, cui apud Lacedæmonios hoc nomine mos fuit caprã immolare. Sic Populonea, Lacinia, Hoplismia, Bunæa, Acrea, Hypercheria, Vnxia, Moneta, Calendaris, Februa, Fluonia, Domiduca, Cynthia, Int[illegible]duca, Socigena, & alia complura his similia.

¶ Hæc illa sunt quæ de Iunone fabulosè ab antiquis sunt tradita. Nunc quid sub his fabulis contineretur, explicemus. Cur Iuno Saturni fuerit filia, dictum fuit cùm de generatione elementorum superiùs de Ioue verba facientes loqueremur. Hæc elementum aeris esse putabatur, vt in hymno in Iunonem patefecit Orpheus his carminibus:

κυανέοις κόλποισιν ἐνιδρυμένη ἀερόμορφε
Ἥρα παμβασίλεια Διὸς σύλλεκτρε μάκαιρα,
ψυχοτρόφους αὔρας θνητοῖς παρέχουσα προσηνεῖς.
Aeriam ostentans faciem Iuno alma, sinu quæ
Cyaneo resides. præbens mortalibus auras
Magna Iouis coniux faciles, ventósque salubres.

Quæ apud Virgilium etiam libro quarto se facultatẽ habere concitandorũ imbrium & grandinum inquit hoc pacto:

His ego nigrantem commista grandine nimbum
Desuper infundam, & tonitru cœlum omne ciebo.

Vbi enim Iupiter Iunonis à more incaluit, eámque complectitur, omnium pullulant herbarum fructuúmque genera: aer enim nisi superiorum corporum calore commoueatur, generare omnino non potest, quod significauit Homerus in libro ξ. Iliad.

ὣς ἄρα

Ἦ ῥα ἀγκὰς ἔμαρπτε Κρόνου παῖς ἣν παράκοιτιν.
Τοῖσι δ' ὑπὸ χθὼν δῖα φύει νεοθηλέα ποίην.
Sic ait: vxorem amplexus Saturnius hinc est,
Sub quibus alma parit tellus cum gramine flores.

Et quoniam aer non solum est per quem spiramus, per quē viuimus, per quem videmus, sed etiam qui nobis occultam vim naturalem in sanguinem præbeat, vt vel formidemus pericula, vel ea fortiter subeamus; idcirco Iunonem Timoris & Audentiæ potestatem habere crediderunt antiqui, vt Orpheus testatur in Argonauticis.

Δεῖμα δ' ἐνὶ φρεσὶ θῆκε θεὰ λευκώλενος Ἥρη.
Terrorem his menti iniecit Saturnia Iuno.

Fertur in Samo insula nata & educata fuisse, quoniam saluberrimus ibi est aer. Hæc habuisse Horas nutrices dicitur, quia ita sibi vicissim succedunt elementa, vt assiduè & singulis horis corrumpantur secundum partes, ac gignantur: quòd nisi contingeret, periret omnino aeris elementum, cū tam facilis sit aer ad omnes mutationes. Educata fuit Iuno etiam ab Oceano & Tethye, vel à filiabus fluuij Asterionis, vel à nymphis Oceaninis, quoniam aer ex aquis præcipuè rarioribus factis gignitur, quemadmodum è densioribus, terra. Hæc ideo ex Ioue peperit Vulcanum, quia ignem calefactus aer procreat, vt frigidior & densior, aquám: quod ita expressit Lucretius in lib. 1.

Et primum faciunt ignem se vertere in auras
Aetheris, hinc imbrem gigni, terrámque creari
Ex imbri, rursúsque à terra cuncta reuerti
Humorem primum, mox aera, deinde calorem.

Hæc eadem filios habuit Heben & Martem, tum quia temperies aeris causa est abundantiæ & vbertatis rerum omniū, tum etiā quia affectus quodammodo aer diuinitus bellorū & discordiæ semina imprimit in animis mortalium: eādémque lætitiæ & pubertatis Deam putarūt, quòd ea omnia bene affectus aer agat. inde dicitur:

Adsit lætitiæ Bacchus dator, & bona Iuno.

Neque placet Zezæ sentētia, qui Martē & Heben è Iunone natos putauit, quia frequentia bella propter salubria loca oriantur inter homines. Hinc Pronuba, hinc coniugiis præfecta putabatur, quod aeris benignitas omnia in lucem euocet: quare etiam iure credita est diuitiarum Dea. Hæc Iouis coniux, quia in ipsum acta calor æthereus agit, & quia

summa pars aeris propius accedit ad ætheream puritatem, vt ait Cic. in secundo de natura Deorum. Aer autem, vt Stoici disputāt, interiectus inter mare & cœlum Iunoni nomini consecratur, quæ est soror & coniux Iouis, quòd & similitudo est ætheris, & cum ea summa coniunctio. Effœminarunt autem eum, Iunonique attribuerunt, quod nihil est eo mollius. Ob eam mollitiem cùm Dij in Ægyptum propter Gigantum metum fugientes varias formas sumpsissent, in veccam mutata dicitur, & à cuculo molli auicula decepta. Hæc ligata fuisse à Ioue dicitur, quia aer sit inferior vi naturali cum superiore corpore coniunctus, vt ait Plato in Timæo. Incudes sunt aqua & terra, quæ videntur ex ipso aere pendere, cùm aer super his omnibus supernatet: neque Dij omnes possent ipsam Iunonem ab his vinculis liberare, quia tanta est Dei potentia, tantúmque artificium in his mundanis corporibus coniungendis, vt nulla vis vel humana, vel diuina quidquam horum dissoluere possit, nisi idem artifex qui ea fabrefecit. Idem significauit per auream cathenam: quæ est vis æthereorum & superorum corporum inter se diuinitus connexorum. Dicitur fuisse ab Hercule vulnerata, quoniam grauissima semper ferè est fortuna virtuti aduersaria, cùm raro vtrunque sidera in alicuius ortu coniungere consueuerint. Nymphæ complures Iunonis seruitio assistentes quid aliud significant, quàm varios in aere mutationum euentus? Sacer est illi pauo, quod superbum, quod ambitiosum, quod alta petens, vtpote aëreo temperamento animal, quod variis coloribus ornatum, quod multos habet oculos: quia superbi sunt, ambitiosi, rerum arduarum appetentes, qui diuitiarum Deam habent tutelarem, quos multos homines obseruare necesse est ad rerum suarum custodiam. neque tamen totum est corpus coloribus distinctum, sed quædam pars deformis, cùm nihil omnino felix possit contingere. varietates autem colorum quid aliud significant, quàm facultatum iacturas, fortunæque multiplices vicissitudines, & insidias ab externis, & amicorum carissimorumque mortem & calamitates, quæ omnia intimam animi partem eorum qui cæteris felices videntur, infestant. Huic Deæ templum in ea via quæ ducebat è Phalero Athenas, sine foribus aut tecto fuisse extructum scripsit Pausanias in Atticis: quod

quod quidem nihil aliud significat nisi Deam hanc nullum in locum esse includendam, cùm Dea sit per quam spiramus ac viuimus. Hæc illa sunt quidem, quæ physicè de Iunone ficta fuerunt ab antiquis. Nunc quid horum possit ad mores retorqueri, vestigandum est.

¶ Quod attinet ad auream cathenam, quòd omnes Dij Iouem de cœlo detrahere non possent, ego modò auaritiam, modò ambitionem esse auream cathenam crediderim, quæ etsi potentissima est, multósque à vera Dei religione ad falsa dogmata retraxit, multásque sectas falsarum religionum à Christo solo veridico, Dei summi, sapientiæque summæ filio desciscentes, instituit: tamen virum bonum suo loco dimouere non poterit, neque veritatem vllo tempore labefactare, quæ aduersus omnes iniurias inconcussa persistit. Quî enim vir bonus verè existit, ille neque auaritia, neque ambitione vlla loco dimouetur, quare vnusquisque sui potest experimentum habere, an vir bonus nominari possit, cùm hæc sint tanquam indices lapides. Sic igitur neque Iupiter cùm in rebus ciuilibus pro lege capiatur, neque lex Christi, quæ est anima ciuitatum bene institutarum, neque iudices, vel præfecti vrbium, vel Imperatores, si viri boni sint, dimoueri possunt de recta sententia largitionibus, cùm possit ipsa lex, aut iudices, corruptores & sceleratos homines labefactare. Non potest igitur Iuno per suas opes, neque per eloquentiam Mercurius, neque blanditiis Venus, nec minis Mars Iouem de cœlo deiicere, neque quantuscumque fuerit reliquorum Deorum cœtus.

Chemici artifices præterea conati sunt nonnullas fabularum Iunonis partes ad suos ignes & ad sua vascula retrahere. Dicitur Iuno (inquiunt) Saturni & Opis filia Iouisque soror & coniux, & ante Iouem nata eodem partu, Reginàque esse Deorum & diuitiarum Dea, partubus & matrimoniis præfecta, quæ nihil est aliud quàm aqua Mercurij, quæ Iuno nominatur. Saturni ea de causa est filia, quòd ab eo & eius terra distillat ac manat. Hæc terra dat opes, siue aurum chemicum, quòd vnà distillet Iuno & Iupiter, siue aqua Mercurij, & sal in ima parte vasculi vitrei ac in fæce relictus. Cùm verò priùs effluat aqua Mercurij è vasculo, nascitur Iuno ante Iouem. Præest

eadem partubus, quòd, cùm manat, Phœbum chemicum educit in lucem, vnde Lucina etiam vocata est. Præfecta connubiis putatur eadem, quoniam media est coniungédis sulphureis humoribus Venere ac Marte scilicet: quæ, quòd antequam manet, cum Ioue coniungatur, & ambo gignant solem chemicum, Iouis vxor vocata fuit. Regina Deorum dicta est, quoniam illa regit, soluit, coniungit, separat ac reprimit metalla, quæ variis Deorum nominibus appellantur. Ac de Iunone satis, nunc de Hebe dicamus.

De Hebe. CAP. V.

CVm de Iunone loqueremur superiùs, dictum fuit Heben, quam Latini Iuuentatem vocarunt, Iunonis fuisse filiam. Huius patrem fuisse Iouem alij crediderunt, inter quos fuit Homerus, qui ita scripsit lib. λ. Odyss.

τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα βίην Ἡρακληείην
εἴδωλον· αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι
τέρπεται ἐν θαλίῃς, καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην,
παῖδα Διὸς μεγάλοιο καὶ Ἥρης χρυσοπεδίλου.

Post hunc Alcidæ mihi nota accessit imago,
Is superos inter conuiuia læta frequentat.
Nata Iouis magni Iunonísque additur illi
Nunc Hebe coniux.

Alij magis fabulosum Hebes ortum memorarunt: dicunt enim Iunonem aliquaodo ab Apolline in domum Iouis ad conuiuium fuisse conuocatam, atque inter alias epulas lactucas agrestes appositas fuisse, quas vbi comedisset, cùm antea esset sterilis, repentè fit grauida, atque Heben filiam postea peperit. ea cùm pulcherrima esset, ac Ioui placuisset, iuuentuti præficitur ab ipso Ioue, & id præterea illi munus datum est, vt Ioui pocula ministraret, cui variis floribus compositum sertum capiti impositum fuit. Veruntamen cùm lapsa aliquando inter ministrandum fuisset, partésque pudendas omnibus præsentibus ostendisset, ab illo officio remouetur, & Ganymedes Laomedontis Troiæ regis ab aquila in cœlum Iouis iussu portatus, sufficitur. Quòd Hebe pocula Ioui porrigere antea consueuerit, testatur Homerus ita lib. 4. Iliadis.

μετὰ δέ σφισι πότνια Ἥβη
Νέκταρ ἐῳνοχόει· τοὶ δὲ χρυσέοις δεπάεσσι
δειδέχατ' ἀλλήλους.

Hos

Hos Hebe venerabilis inter
Fundebat nectar pateris, hi protinus aurum
Extipere è manibus, séque inuitare vicissim.

Cùm Ganymedes igitur ad id munus fuisset assumptus, tū Iuno grauiter tulit.

Et genus inuisum, & rapti Ganymedis honores.

Quod testatur etiam Cicero in lib. 1. de Natura Deorum, ita inquiens. At poëtæ quidem nectar, ambrosiam, epulas comparant, & aut Iuuentatem, aut Ganymedem pocula ministrantem. Hanc fuisse aliquando Ganymedem vocatam ab antiquis testatur in Corinthiacis Pausanias: nam antiqui Heben oblectationem seu voluptatem quæ percipitur in conuiuiis, vocarunt: quare Homerus in conuiuiis ministeriū illi attribuit. Apud Sicyonios & in Phliunte Dia nominabatur, quibus in locis fuit eximiū illius fanū, & illa eximiè colebatur, vt ait Strabo lib. 8. Memoriæ prodiderunt antiqui, Herculi post absoluta certamina, cùm in cœlum ascendisset, Hebē datam fuisse à Ioue in matrimonium: quare in ea regiuncula, quæ Horti dicebatur apud Athenienses, aræ in communi templo Herculi & Hebæ consecratæ fuerunt, vt ait in Atticis Pausanias: quæ, vt ait Apollodorus lib. 2. illi Alexiaren filiam & Anicetum peperit.

¶ Hæc breuiter de Hebe, nunc sententiam ex his eliciamus. Ego Ciceronis opinioni sanè facilè accedo: qui ita scribit in libro primo Tusculanarum disputationum: Non enim ambrosia Deos, aut nectare, aut Iuuentate pócula ministrante lætari arbitror: nec Homerum audio, qui Ganymedem à Diis raptum ait propter formam, vt Ioui pocula ministraret. Non iusta causa, cur Laomedonti tanta fieret iniuria. Fingebat hæc Homerus, & humana ad Deos transferebat. Quo pacto Hebe Iunonis filia dicitur? quoniam è felicissima aëris temperie omnia herbarum, arborúmque genera pullulant, & pubescunt. Nam quomodo sine parente Ioue vel nasci, vel Iunonis filia esse poterit? nulla est aëris temperies, quam non efficiat ætheris calor ex motu, cùm omnis inferiorum corporum actio ex agitatione superiorum proueniat. Quî enim potest aër aliquid ad ortum euocare, nisi solis æther æque regionis calore concitatus istud ipsum efficiat? Quippe cùm litigium & amicitia non solùm principia sint ortus & interitus rerum, vt sapiēs credidit, ve-

rùm etiam omnia nata conseruent, quibus suas vites æquè impertiuerint. Martis soror Hebe esse dicitur, quoniam vbertas rerum omnium, & fertilitas agrorum ex eiusdem aëris temperamento oriatur, ex quo etiam bella & illorum omnium deuastationes. Mars præterea bonitate regionum alitur, cùm nemo prope de sterili & inope regione contendat. Quòd autem esis lactucis agrestibus Iuno facta est grauida, quid aliud significat, quàm ex ipsa aëris temperie natam fuisse Heben? Iuno vbi est conuiuio accepta ab Apolline in domum Iouis, nimio calore solis exarsit ac ætheris: quare agrestes lactucas, quæ frigidæ sunt, comedit, ac fit prægnans. Quis non videat per hæc aeris temperiem significari? qui vbi plus æquo incaluerit, frigus experit & symmetriam ad res generandas. Inde nascitur Hebe, quæ iuuentuti tam plantarum quàm animalium præest. Hæc vbi lapsa fuisset dum ministraret, pudendásque partes superis ostendisset, priuata est à Ioue eo munere quod propter pulchritudinem obtinuerat: hoc quid est aliud, nisi cùm folia deciderunt arboribus, iuuentutem & honorem plantis delabi? quæ si cum priore conditione comparentur, turpes sunt, & parum decoræ. Eo tempore Ganymedes in eius locum subrogatur, qui nihil aliud quàm hyemem significat, quæ dicta est etiam à pluuiis: quare & in Aquarium signum denique Ganymedes conuersus est. Hæc ea sunt, quę mihi spectare videbantur ad naturales rationes.

¶ Quòd attinet ad mores, ita intelligendum censeo, gratiam atque fauorem Principum rem esse inconstantissimã, quippe quibus aliud pulchrius alio tempore appareat: neque vlla res est illis tantopere iucunda, cuius non breui tempore nascatur satietas. Hæc leuitas in illis est præcipuè principibus, qui fortunę ornamentis cæteris præstant hominibus, at prudentia animi illorum vulgo adęquatur: nam facultatum copia multos facit insipientes: Apud sapientes verò principes omnis turpitudo vel exterorum vel familiarium potest animum vel beneuolentissimum alienare, quia pulchritudo omnis ad integritatem morum & æquitatem & innocentiam transferenda est, sine quibus virtutibus omnino est ex oculis viri boni remouenda. Ac de Hebe satis. nunc de Vulcano dicamus.

De Vulcano. CAP. VI.

VVlcanus, sicuti dictum fuit, Iunonis fuit filius, vt testatur Hesiod. in Theogonia:

Ἥρη δ' Ἥφαιστον κλυτὸν ἐν φιλότητι μιγεῖσα Γείνατο.

Vulcanum peperit Iuno coniuncta in amore Præstantem,

Hunc, vt dictũ est, quidã voluerunt subuẽtaneo cõceptu fuisse genitũ sine patre, quẽ tamẽ Homerus è patre Ioue Iunoneq. matre natũ esse putauit. Neq. enim fieri potest vt natus sit sine maris desiderio, vt ostendetur, neq. fieri potest rursus vt frustra Iuno marem tantopere cupierit. Sed audiamus quemadmodum incredibili propè furore & desiderio maris concitentur fœminæ, quæ subuentaneos concipiunt:

Continuoque auidis vbi subdita flamma medullis,
Vere magis (quia verè calor redit ossibus) illæ
Ore omnes versæ in Zephyrum stant rupibus altis,
Exceptántque leues auras: & sæpe sine vllis
Coniugiis vento grauidæ.

Num tantum maris desiderium frustra Iunonem inuasit? ô infelicissimam Iunonem, si neminem, neque Deorum, neq; hominum inuenire potuit, cùm adeò stimulis libidinis agitaretur, qui suo desiderio satisfaceret. Fuerunt qui dixerint, Vulcanum Iouis fuisse filium, qui cùm deformis natus esset, fertur à Ioue in insulam maris Ægæi Lemnum præcipitatus, vt ipse de se ipso testatur apud Homerum in primo libro Iliadis:

ἤδη γάρ με καὶ ἄλλοτ' ἀλεξέμεναι μεμαῶτα,
ῥῖψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο.
πᾶν δ' ἦμαρ φερόμην, ἅμα δ' ἠελίῳ καταδύντι.
κάππεσον ἐν Λήμνῳ, ὀλίγος δ' ἔτι θυμὸς ἐνῆεν.

Me quoque de cœlo pede iecit Iupiter olim,
Contra illum auxilium misero vt mihi ferre pararem,
Ast ego cum cœlo, Phœbóque cadente ferebar:
In Lemnum vt cecidi vix est vis vlla relicta.

Quod autem diu fuerit in Lemno Vulcanus Iunonis Iouísque filius, ita scripsit Cicero lib. 3. de natura Deorum: Vulcani item complures, primus Cœlo natus, ex quo Mineruа Apollinem eum cuius in tutela Athenas antiqui historici esse voluerunt: secundus Nilo natus, Opas, vt Ægyptij appellant, quem custodem esse Ægypti volunt: tertius ex tertio Ioue & Iunone, qui Lemni fabricæ traditur præfuisse:

quartus Mænalio natus, qui tenuit insulas propter Siciliam quæ Vulcaniæ nominabantur. Verū Lucianus in dialogo de Sacrificiis fabulā hanc nō sine risu recitat, quod Vulcan⁹ ita fuerit è cælo præcipitatus. χωλευθῆναι γὰρ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ πτώματος, ὁπότε ἐρρίφθη ὑπὸ τοῦ Διὸς ἐξ οὐρανοῦ· καὶ εἴ γε μὴ οἱ Λήμνιοι, καλῶς ποιοῦντες, ἔτι φερόμενον αὐτὸν ὑπεδέξαντο, ἐτεθνήκει ἂν ἡμῖν ὁ Ἥφαιστος ὥσπερ ὁ Ἀστυάναξ ἀπὸ πύργου καταπεσών. *Claudum factum esse inquiunt ab eo casu, cum de cælo fuit à Ioue præcipitatus: ac nisi Lemnij, rectè facientes, cum ferretur adhuc, illum excepissent, mortuus esset, omnino nobis Vulcanus, tanquā Astynax cum cecidisset è turri.* Myrtilus libro primo rerū Lesbicarum memoriæ prodidit Lemnum idcirco fuisse consecratam Vulcano existimatam, quia calida sit quædam vis terræ eius insulæ, quam etiam sigillatā vulgo medici appellant, cuius vsus vermes necat, si fiat ex ea lutum cum vino albo; atque non parum prodest illis etiam qui venenum hauserunt, multásque alias facultates præterea obtinuit. nam non solum res philosophicæ, sed etiam medicæ aliquando per fabulas ab antiquis explicabantur. At Homerus in hymno quem scripsit in Apollinem, non à Ioue sed à Iunone Vulcanum, præcipitatum fuisse de cœlo memorat, ac in mare decidisse, fuisséque non à Lemniis, sed à Thetide educatum, qui Iunonem ita narrantem factum introducit in his:

παῖς ἐμὸς Ἥφαιστος ῥικνὸς πόδας, ὃν τέκον αὐτή.
ῥῖψ' ἀνὰ χερσὶν ἑλοῦσα, καὶ ἔμβαλον εὐρέϊ πόντῳ·
ἀλλά ἑ Νηρῆος θυγάτηρ Θέτις ἀργυρόπεζα
δέξατο, καὶ μετὰ ᾗσι κασιγνήτῃσι κόμιζεν.

Ipse meus natus claudus Vulcanus, ego ipsa
Hunc peperi, manibus capiens & in æquora ieci:
Filia mox cæpit Nerei Thetis alma marini,
Germanásque adiit, quibus hunc portauit alendum.

Alij dixerunt fuisse à simiis educatum. Neque mirari conuenit, si cùm de Ioue superiùs loqueremur, paucos filios illi tribuimus, cùm præter supradictos Mercurius quidam, & Venus, & alij nonnulli eius filij extiterint: quoniam ita obscuri fuerunt, vt eorum nomina penè deleta & extincta sint eodem quo vita die. Memoriæ prodidit in Atticis Pausanias, Vulcanum iniuriæ acceptæ à matre minimè oblitum auream sellam cum occultis quibusdam vinculis dono matri misisse quæ, Deam, cùm assedisset, statim implicauerunt;

uerũt:quod etiã Plato innuit in secundo de rep. καὶ τοὺς ποιητὰς ἐγγὺς τούτων ἀναγκαστέον λογοποιεῖν, Ἥρας δὲ δεσμοὺς ὑπὸ υἱός, καὶ Ἡφαίστου ῥίψεις ὑπὸ πατρός. *Atque poetæ cognoscendi sunt vt moderata vtãtur oratione, vt Iunonis vincula à filio, & à patre Vulcanum deiectum.* Habuit vxorem Vulcanus Aglaiam vnam è Gratiis, vt ait Isacius. Communior tamen est hominum sentẽtia, quòd Venerem è Lemno duxerit: quare Virgilius eam vxorẽ Vulcani nominauit hoc pacto in octauo Æneidos:

At Venus haud animo nequidquam exterrita mater
Laurentúmque minis, & duro mota tumultu,
Vulcanum alloquitur, thalamóque hæc coniugis aureo
Incipit, & dictis diuinum inspirat amorem.

Hũc Deũ facẽ ferre in nuptiis, inquit Euripides in Troadib. cùm faces accensæ ad nuptias afferri solerẽt, vt patet ex his:

Ἥφαιστε δᾳδουχεῖς μὲν ἐν γάμοις βροτῶν.
In nuptias mortalium Vulcane fers
Faces.

Certamina currentium præterea cũ accensis facib. in honorẽ Vulcani celebrabantur, quæ dicebantur Lampadophoria, de quib. ita mentionem fecit Herodotus in Vrania; καθάπερ Ἕλλησι ἡ λαμπαδοφορίη, τὴν τῷ Ἡφαίστῳ ἐπιτελέουσι: *vt apud Græcos Lampadophoria, quæ in honorem Vulcani peragunt.* Erat horũ certaminum consuetudo vt currentes summo studio conarẽtur accensas faces ad metam vsq; deferre: at cui fax esset extincta, ille cum infamia cessabat à cursu. Si quis cum accensa face fuisset à sequente superatus currendo, lege certaminum cogebatur sequenti accensam lampadem tradere: quam rẽ indicauit Lucretius in libro secundo ita scribens:

Et quasi cursores vitai lampada tradunt.

Nã si quis rectè consideret, huic certamini similima vniuersa vita mortalium videbitur. Fuit autem ea de caussa certamen Vulcano cum igne institutũ, quòd is ignem inuenisse à nonnullis creditur, vt testatur Zezes in historia 335. decimæ chiliadis, his versibus;

Ἥφαιστός τις Αἰγύπτιος ἐν χρόνοις τοῖς τοῦ Νῶε,
ὃς Νῶε καὶ Διόνυσος καὶ Ὄσιρις καλεῖται.
ἐφεῦρε πῦρ, καὶ τέχνας δὲ τὰς ἐκ πυρὸς ὁπόσας.
Vulcanus quidam Ægyptius temporibus Noe,
Qui Noe & Dionysius & Osiris vocatur,
Inuenit ignem, & artes ex igne quot sunt.

Verũtamẽ in prometheis quoq.& panathenæis sacrificiis lãpades pari ratione ferebãtur. Et quãuis multi fuerint Vulcani, nos, sicuti de Ioue loquentes fecim⁹, omnes vni res gestas reliquorũ tribuẽtes, cõmunẽ scriptorũ opinionẽ sequemur: qui solũ ferè Iunonis & Iouis filiũ nominare solent. Neq.n. multũ differre putamus ad suscepti laboris vtilitatẽ, hic ne an ille huius nominis hoc vel illud fecerit, modò factũ fuisse dicatur à Vulcano. Nõ.n. historicas narrationes, aut res gestas nunc scribimus: sed antiquorũ fabulosa figmẽta explicare contẽdimus. Veruntamen neq. illud est sine controuersia, quòd Vulcanus ignẽ primus inuenerit. cùm illius inuentionem nonnulli Prometheo ascribant. ac Lucretius multò his probabiliorem inuenti ignis rationem attulit in lib. 5.

Illud in his rebus tacitus ne fortè requiras,
Fulmen detulit in terras mortalibus ignem
Primitus: inde omnis flammarum diditur ardor.

Illud fortasse contigit, quòd igne ita inuẽto primus Vulcanus eas artes quæ fiunt per ignem, inuenerit: qui cùm per ignem durissima metalla in varias formas diduceret; creditus est igni imperasse, & fuisse ignis Deus, quem tamen succedentibus temporibus ignem etiam esse putarunt, vt sensit Orpheus in eo hymno:

Ἥφαιστ' ὀβριμόθυμε, μεγασθενὲς ἀκάματον πῦρ,
λαμπόμενε φλογέαις αὔραις φαεσίμβροτε δαῖμον.
Vulcane & præstans, & fortis, flamma perennis,
Flammatis auris splendens peramabile numen.

Verùm quid opus pluribus? vt antiquorum consuetudinem intelligamus, & quòd ij variis nominibus Deorum rem eandem nominarunt, huc ascribendà existimaui carmina quædam ex minore Cratere Orphei ad hanc rem valde spectantia: in quibus quid sint Dij non nulli exprimitur:

Ἑρμῆς δ' ἑρμηνεὺς τῶν πάντων ἄγγελός ἐστι·
Νύμφαι ὕδωρ, πῦρ Ἥφαιστος, σῖτος Δημήτηρ.
ἡ δὲ θάλασσα Ποσειδάων μέγας, ἠδ' Ἐνοσίχθων.
καὶ πόλεμος μὲν Ἄρης, εἰρήνη δ' ἐστ' Ἀφροδίτη.
οἶνος, τὸν φιλέουσι θεοὶ θνητοί τ' ἄνθρωποι.
ὅς τε βροτοῖς εὗρεν λοιπῶν καλλήτορα παυσιν,
ταυρογενὴς Διόνυσος ἐϋφροσύνην πόρε πᾶσιν
ἡδίστην, πάσῃσιν ἐπ' εἰλαπίνῃσι παρέστι.
καὶ Θέμις, ἥπερ ἅπασι θεμιστεύει τὰ δίκαια.

Ἥλιος δὲ καλέουσιν Ἀπόλλωνα κλυτότοξον,
Φοῖβον ἑκηβελέτην, μάντιν πάντων ἑκάεργον·
ἰητῆρα νόσων Ἀσκληπιόν. ἓν τάδε πάντα.

Nuntius interpres Cyllenius omnibus ipse est:
Nymphæ aqua sunt, frumenta Ceres, Vulcanus at ignis:
Est mare Neptunus canentia litora pulsans,
Mars bellum, pax alma Venus, mortalibus ipse
Taurigena, & superis animi, curæque leuamen,
Corniger est Bacchus conuiuia læta frequentans:
Aurea iustitiámque Themis, rectúmque tuetur.
Sol est mox idem contorquens spicula Apollo,
Eminus & peragens, & Diuinator, & Augur:
Morborum expulsor Deus est Epidaurius. Ista
Omnia sunt vnum, sint plurima nomina quamuis.

Sic etiam suauissimus poëta Mænander stellas & elementa ex Epicharmi sententia Deum fuisse creditum inquit his carminibus:

Ἐπίχαρμος μὲν ὕδωρ, ἄστρα, γῆν, πῦρ, ἥλιον,
ἀνέμους, σελήνην, θεοὺς ποτ' εἴρηκεν.

Aquam, Deum, terrámque, Solem sidera,
Ventósque, Lunam, ignémque Epicharmus asserit.

Atque Orpheus in hymnis Vulcanũ, Solẽ, & Lunã, & astra, lumẽ purissimũ atque æthera ipsum nominauit, vt est in his:

Αἰθήρ, ἥλιος, ἄστρα, σελήνη, φῶς ἀμίαντον.

Æther, Sol, lumen purum, idem sidera, Luna.

Neque minus luculenter sanè hoc explicauit præclarus ille & suauis poëta Hermesianax, vbi ita cecinit:

Πλούτων, Περσεφόνη, Δημήτηρ, Κύπρις, Ἔρωτες,
Τρίτωνες, Νηρεύς, Τηθύς, καὶ Κυανοχαίτης,
Ἑρμῆς θ' Ἥφαιστός τε κλυτός, Πάν, Ζεύς τε καὶ Ἥρη,
Ἄρτεμις, ἠδ' ἑκάεργος Ἀπόλλων, εἷς θεός ἐστι.

Pluto, Persephone, Ceres, & Venus alma, & Amores,
Tritones, Nereus, Tethys, Neptunus, & ipse
Mercurius, Iuno, Vulcanus, Iupiter, & Pan,
Diana, & Phœbus iaculator, sunt Deus vnus.

Cùm igitur Vulcanus artes illas excogitasset quæ per ignẽ exercentur, ac Deus ignis fuisset creditus, Ætnæ montis cauernas, in quibus magna vis ignis subterranei exæstuat, Vulcani officinam esse crediderunt antiqui, vbi Ioui fulmina fabricaret. idcirco Agathocles in iis commentariis

quos de arte Ferraria Vulcani scripserat, duas fuisse insulas narrat apud Siciliam, quarum altera Hiera, altera Strongyla vocabatur, in quibus per diem ac noctem ignis assiduè emittebatur: cùm tamen in septimo Historiarum alteram fuisse Æoli, alteram Vulcani dixerit. idcirco Apollonius etiam Rhodius in lib. 4. Argonaut. vbi de Lipara & Strongyla loquitur, ibi fuisse Vulcani incudes scribit his carminibus:

αὐτὰρ ἔπειτα
ἐλθεῖν εἰς ἀκτάς, ὅθι τ' ἄκμονες Ἡφαίστοιο
χάλκειοι στιβαρῇσιν ἀρασσόμεναι τυπίδεσσιν.

tum rursus adire
Littora, vbi resonant percussæ pondere vasto
Vulcani incudes fumíque exæstuat vnda.

Hanc eandem rem expressit Iuuenalis breuiter suauissimis his carminibus in Satyra tertia post decimam:

Et priuatus adhuc Idæis Iupiter antris:
Nulla super nubes conuiuia cœlicolarum,
Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis vxor
Ad cyathos, & iam siccato nectare tergens
Brachia Vulcanus Liparæa nigra taberna.

Fuit autem Lipara præpotens, imperiúmque latè habuit, cùm coloniam Cnidiorum accepisset, quę vocabatur prius Meligunis, & opima spolia multa deposuit in Delphis. Habebat autem terram feracem aluminis, & multas aquas calidas, tanquam Sicilia & ignes erumpentes. Inter hanc & Siciliam fuit insula, quam Vulcano consecratam dixerunt, tota saxosa & deserta & ignifera. habuit tres voragines tanquam tres hiatus ignis, quorum è maximo flammæ ignitas massas euomebant, sed postea sunt obstructi. ex illorum obseruatione cognitum est, quòd flammæ à ventis excitabantur, quæ & ibi erant & in Ætna. Neque hoc est absurdum credendum, quando venti gignuntur ac nutriuntur initium sumentes è marinis vaporibus tanquam à proxima materia & actu. Dictus est maior hiatus habere ambitum quinque stadiorum. quòd si Notus esset afflaturus, caligo turbida circa insulam dispergebatur tanta vt Sicilia prospici non posset: sin Boreas flamma in altũ efferebatur ab ipso hiatu, fiebántque maiores fremitus: sin zephyrus, media quædã ratio seruabatur. Reliqui hiatus erant consimiles, at vi vaporum longè erant inferiores, atque è differentia fremituum

& è

& è loco vnde incipiunt flatus & flammæ & nebulæ, significabatur mutatio ventorum flaturorum vel tertio antè die. cùm autem non esset è Lipara soluendum, prædicebatur futurus ventus à Vulcano, vt quidam voluerunt, vt alij ab Æolo, neque cognoscebatur aliter euenire. inde proditum est memoriæ à fabulosa antiquitate Vulcanũ fuisse ignis Deũ, atque Æolum quæstorem regémque ventorum: quod sub ænigmate proferebatur, vt scriptum reliquit Diocles in rebus fabulosis. scripsit etiam Posidonius circa solstitium æstiuum inter Hieram & Euonymam per auroram mare aliquando visum esse in sublime elatum, atque sic aliquandiu constitisse assiduè tumefactum, ac postea resedisse. Qui ausi sunt adnauigare, & calore & fœtore repulsos ab vnda reiectósque refugisse, vidisséque pisces mortuos. multos pòst dies mare cœnosum apparuisse, exhalauisséque flãmas & fumos & caliginem, atque postmodo coaluisse, fuisséque compactum simile lapidibus molaribus. Nonnulli voluerũt Vulcanum peritissimum fuisse illius diuinationis quæ fit per ignem, quæ pyromantia à Græcis nominatur, sicuti Nereus habitus est inuentor hydromantiæ, diuinationis per aquam scilicet. Hic Vulcanus creditus fuit in ea insula Lipara & diis multis arma fabricasse, & Ioui fulmina facere, vti dicebam: cuius famuli erant Brontes, Steropes ac Pyracmon Cyclopes, vt scripsit Virgilius lib. 8.

Insula Sicanium iuxta latus, Æoliámque
Erigitur Liparen, fumantibus ardua saxis:
Quam subter specus, & Cyclopum exesa caminis
Antra Ætnæa sonant: validique incudibus ictus
Auditi referunt gemitus, stridúntque cauernis
Strictura chalybum, & fornacibus ignis anhelat,
Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.
Huc tunc ignipotens cœlo descendit ab alto,
Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,
Brontésque, Sterópésque, & nudus membra Pyracmon.
His informatum manibus iam parte polita
Fulmen erat: toto genitor quæ plurima cœlo
Deiicit in terras.

Ex quibus patet vbi haberet officinam Vulcanus, & qui essent eius ministri, & quod esset eorum officium. scriptum reliquit Iulius Pollux lib. 5. canem æneũ eximiæ pulchritu-

dinis à Vulcano fuisse fabricatum, quem cùm viuum fecisset postea, Ioui largitus est: Iupiter illum dono dedit Europæ, illa Procridi, quæ Cephalo: atque is canis postea fuit à Ioue in lapidem conuersus. Huic leones consecratos fuisse quidam tradiderunt propter vim ignis. Fabulãtur præterea de Vulcano, quòd vbi arma Ioui aduersus Gigantes fabricasset, pro suæ diligentiæ laborísque mercede Mineruæ nuptias expetiuit: illi cùm Iupiter perpetuam incorruptámque virginitatem iuratus concessisset, neque tamẽ huic abnuere posset, quia per Stygiã paludem iurasset, se quidquid peteret esse daturũ: Mineruã clàm monuit vt suã virginitatẽ defenderet, atque huic quod peteret, se cõcedere dixit. Deinde cũ Minerua Iouis monitu Vulcani desiderio ac libidini reluctaretur, Vulcani semẽ dicitur in terrã cecidisse, vnde natus est Erichthonius, quod nomen & contentionis & terræ nomen intra se cõtinet. Habuit communẽ aram cũ Prometheo Vulcanus, quià crediderũt nonnulli ignẽ à Prometheo, at artes per ignẽ à Vulcano fuisse repertas. Huic insulã Lemnum tribuerunt, quòd in ea insula primùm & ignis & armorum faciendorum ars fuerit inuenta, sicuti scriptum fuit ab Hellanico in commentariis de ædificatione Chij. Nam cùm multo antiquior Vulcano fuisset Prometheus, is iccirco ignifer Titan à Sophocle dicitur in Ædipode in Colono:

ἐν δ' ὁ πυρφόρος θεὸς τιτὰν Προμηθεύς.
Intus ignifer Deus Titan Prometheus.

Memoriæ prodidit Sophoclis enarrator de Lysimachidæ sentẽtia multò antiquiorẽ fuisse Vulcano Prometheũ, atque illius statuam cum sceptro effingi solitam, arámque communem fuisse vtrique in base. Homerus præterea in hymno quem scripsit in Vulcanum, illum fabricandi inuentorem vnà cum Pallade autorémque putauit, vt patet in his:

Ἥφαιστον κλυτόμητιν ἀείδεο μοῦσα λίγεια,
ὃς μετ' Ἀθηναίης γλαυκώπιδος ἀγλαὰ ἔργα
ἀνθρώπους ἐδίδαξεν ἐπὶ χθονός. οἳ τὸ πάρος περ
ἄντροις ναιετάασκον ἐν οὔρεσιν ἠΰτε θῆρες.
Arte mihi clarum Vulcanum dicite Musæ.
Plurima mortales docuit cum Pallade vt olim
In terris homines speluncas more ferarum
Incoluere priùs vitantes frigora cœli.

Deinde cùm Iupiter pro igne à Prometheo rapto magnas calami-

calamitates hominibus machinaretur, hic Pandoram Iouis iussu formauit, vt ait Hesiodus in operibus & diebus, cùm aqua rigasset, vt est in his,

Ἥφαιστον δ' ἐκέλευσε περικλυτὸν ὅττι τάχιστα
γαῖαν ὕδει φύρειν.
Egregium iussit Vulcanum spargere lympha
Continuò terram.

Fabulantur Venerem huius vxorem fuisse; quæ cùm maritũ ob deformitatem corporis & claudum non magnopere amaret, dum is esset fabrilibus operibus intentus, clam cum Marte bellorum Deo congrediebatur, adulteriúmque committebat. Gallúmque iuuenem sibi dilectum adolescentulũ secum Mars adducebat custodem, quem relinquebat ad ostium, vt aduentantes nuntiaret, obseruarétque Solem præcipuè, quem maximè omnium Deorum Mars metuebat ne rem Vulcano indicaret propter singularem inter illos amicitiam. at Gallũs fertur in somnum versus fuisse: quare nemine præsciente Sol rem conspexit superueniens, Vulcanóque indicauit. Illud demum supplicij à Marte Gallo illatũ est, vt in animal sui nominis verteretur; quare nunc etiam solis exortum insigni vociferatione indicat, quasi Marti significaturus vt solem caueat. Vbi sol igitur rem persensisset, Vulcanóque indicasset; is tenuissimum rete ferreum cõfecit, & circa thorum ita tetendit, vt conspici non posset. Mox vtrosque nudos in illo rete implicatos omnibus Diis ridendos exposuit. quam rem explicauit Ouid. in libr.2. de arte amandi:

Fabula narratur toto notissima cælo,
Mulciberis capti Mársque Venúsque dolis.

Quam rem etiam Hom. multis carminibus complexus fuit in lib.8. Odysseæ. Ex hoc adulterio nata est Hermione tutelare numen, vt ait Plut. in Pelopida. Habuit Vulcanus filios Ardalum, qui cellam fecit Musarum apud Trœzenios, & à quo tibiam inuentam ferunt: Brotheum, qui irrisus ab omnibus propter deformitatem oris in ignem se coniecit, vel morte infamiam deuitaturus: Corynetam Æthiopem, qui nomen dedit Æthiopibus, cùm ante illum Ætherij dicerentur, vt Arist. lib.4. de fluminibus: Olenum, à quo vrbs vocata est Bœotiæ; Albionem, Morgionem, Ægyptum à quo dicta est Ægyptus: Periphemum, Erichthonium,

dinis à Vulcano fuisse fabricatum, quem cùm viuum fecisset postea, Ioui largitus est: Iupiter illum dono dedit Europæ, illa Procridi, quæ Cephalo: atque is canis postea fuit à Ioue in lapidem conuersus. Huic leones consecratos fuisse quidam tradiderunt propter vim ignis. Fabulãtur præterea de Vulcano, quòd vbi arma Ioui aduersus Gigantes fabricasset, pro suæ diligentiæ laborisque mercede Mineruæ nuptias expetiuit: illi cùm Iupiter perpetuam incorruptámque virginitatem iuratus concessisset, neque tamẽ huic abnuere posset, quia per Stygiã paludem iurasset, se quidquid peteret esse daturũ: Mineruã clàm monuit vt suã virginitatẽ defenderet, atque huic quod peteret, se cõcedere dixit. Deinde cũ Minerua Iouis monitu Vulcani desiderio ac libidini reluctaretur, Vulcani semẽ dicitur in terrã cecidisse, vnde natus est Erichthonius, quod nomen & contentionis & terræ nomen intra se cõtinet. Habuit communẽ aram cũ Prometheo Vulcanus, quia crediderũt nonnulli ignẽ à Prometheo, at artes per ignẽ à Vulcano fuisse repertas. Huic insulã Lemnum tribuerunt, quòd in ea insula primùm & ignis & armorum faciendorum ars fuerit inuenta, sicuti scriptum fuit ab Hellanico in commentariis de ædificatione Chij. Nam cùm multo antiquior Vulcano fuisset Prometheus, is iccirco ignifer Titan à Sophocle dicitur in Ædipode in Colono:

ἐν δ' ὁ πυρφόρος θεὸς τιτὰν Προμηθεύς.

Intus ignifer Deus Titan Prometheus.

Memoriæ prodidit Sophoclis enarrator de Lysimachidæ sentẽtia multò antiquiorẽ fuisse Vulcano Prometheũ, atque illius statuam cum sceptro effingi solitam, arámque communem fuisse vtrique in base. Homerus præterea in hymno quem scripsit in Vulcanum, illum fabricandi inuentorem vnà cum Pallade autorémque putauit, vt patet in his;

Ἥφαιστον κλυτόμητιν ἀείδεο μοῦσα λίγεια,
ὃς μετ' Ἀθηναίης γλαυκώπιδος ἀγλαὰ ἔργα
ἀνθρώπους ἐδίδαξεν ἐπὶ χθονὸς, οἳ τὸ πάρος περ
ἄντροις ναιετάασκον ἐν οὔρεσιν ἠΰτε θῆρες.

Arte mihi clarum Vulcanum dicite Musæ.
Plurima mortales docuit cum Pallade vt olim
In terris homines speluncas more ferarum
Incoluere priùs vitantes frigora cœli.

Deinde cùm Iupiter pro igne à Prometheo rapto magnas calami-

calamitates hominibus machinaretur, hic Pandoram Iouis iussu formauit, vt ait Hesiodus in operibus & diebus, cùm aqua rigasset, vt est in his,

> Ἥφαιστον δ᾽ ἐκέλευσε περικλυτὸν ὅττι τάχιστα
> γαῖαν ὕδει φύρειν.
> *Egregium iussit Vulcanum spargere lympha*
> *Continuò terram.*

Fabulantur Venerem huius vxorem fuisse; quæ cùm maritũ ob deformitatem corporis & claudum non magnopere amaret, dum is esset fabrilibus operibus intentus, clam cum Marte bellorum Deo congrediebatur, adulteriúmque committebat. Gallúmque iuuenem sibi dilectum adolescentulũ secum Mars adducebat custodem, quem relinquebat ad ostium, vt aduentantes nuntiaret, obseruarétque Solem præcipuè, quem maximè omnium Deorum Mars metuebat ne rem Vulcano indicaret propter singularem inter illos amicitiam. at Gallũs fertur in somnum versus fuisse: quare nemine præsciente Sol rem conspexit superueniens, Vulcanóque indicauit. Illud demum supplicij à Marte Gallo illatũ est, vt in animal sui nominis verteretur; quare nunc etiam solis exortum insigni vociferatione indicat, quasi Marti significaturus vt solem caueat. Vbi sol igitur rem persensisset, Vulcanóque indicasset; is tenuissimum rete ferreum cõfecit, & circa thorum ita tetendit, vt conspici non posset. Mox vtrosque nudos in illo rete implicatos omnibus Diis ridendos exposuit. quam rem explicauit Ouid. in libr. 2. de arte amandi:

> *Fabula narratur toto notißima cœlo,*
> *Mulciberis capti Márſque Venúsque dolis.*

Quam rem etiam Hom. multis carminibus complexus fuit in lib. 8. Odysseæ. Ex hoc adulterio nata est Hermione tutelare numen, vt ait Plut. in Pelopida. Habuit Vulcanus filios Ardalum, qui cellam fecit Musarum apud Trœzenios, & à quo tibiam inuentam ferunt: Brotheum, qui irrisus ab omnibus propter deformitatem oris in ignem se coniecit, vel morte infamiam deuitaturus: Corynetam Æthiopem, qui nomen dedit Æthiopibus, cùm ante illum Ætherij dicerentur, vt Arist. lib. 4. de fluminibus: Olenum, à quo vrbs vocata est Bœotiæ; Albionem, Morgionem, Ægyptum à quo dicta est Ægyptus: Periphemum, Erichthonium,

Acúmque, & alios complures ex variis fœminarum
rúmque congressibus.

¶ Atque hæc ea sunt ferè quæ de Vulcano fabulat
antiqui. nunc quid sub his ambagibus verborum occul
rint antiqui perquiramus. Atque illud primum, quòd
Iunone subuentaneo cóceptu natus sit Vulcanus, vt ai
to in Cratylo, qui φάεος ἵστωρ ἐστὶν siue luminis præses, fier
nino non potest. nam præter id quod inauditus est in f
nis huiusmodi conceptus, quæ cùm Veneris titillatio
infestantur, facilè medicinam suo dolori inuenire sole
si sit ignis Vulcanus, qui ex aere procreatur, vt esse om
elementorum naturam accepimus à sapientibus, quæ
se vicissim oriuntur; certè nulla fieri potest ignis ex aer
neratio nisi per calorem, ac superiorum corporum mo
Neque Iuno si cōsistere possit, & à nullo vt externa cal
vllum Vulcanum vel Martem vel Heben è se gignet
calor artifex est, marísq. locum obtinet in rerum natura
generatione. quare cùm pro igne illo purissimo ac sul
corpore, quod purissimum est elementorum omnium,
tur: Vulcanus ex Iunone & Ioue, siue ex aere superiorū
porum motu calefacto, nasci dicitur. Idem è cœlo deiec
patre dicitur, vel (vt alij maluerunt) à Iunone propter
mitatem, quia ignis ille qui in nubibus cogitur, cùm è
siore materia constet, si conferatur cum eo qui sublimi
& in purissima supremáque regione constitutus, crass
& deformis, & vix dignus vt ignis nominetur: & il
caussa ad impuriorum corporum locum, tanquam ex il
tima possessione depellitur, & vi superiorum corporu
ab ipsa superioris aeris natura. Alij maluerunt Lemnum
fuisse dicatam, & illum collem, in quem præcipitatus
propter calorem ac sterilitatē loci, qui cùm sit exusto
lis, nullam omnino plantam producit. nam nimius calo
ci cōb rit, at non procreat. Hic educatur à Thetide & à
rinis nymphis, exceptus, quoniam ex humore & cum il
niuersa ignis materia colligitur. Enimuero cùm terra
niū sit diuitiarū mater, aurea sella fingitur, cui Iuno sit
cani artificio alligata: hoc quid significat, nisi partem i
aëris, quæ propinquior est terræ, & impurior, superio
corporum motu non agitari, quippe quòd intra mont
vertices includatur, sed propè firmam esse & alliga

te

terræ: non enim facilè vi superiorum corporum extenuatur, sed tanquam aquarum stagnum consistit. Vxorem Aglaiam & Venerem habuisse dicitur, quia è calore & humore vniuersa rerum humanarum generatio fit, quorum omnium semper intelligenda est symmetria. Nihil est enim aliud Aglaia, quàm splendor & vbertas rerum quæ calorem ipsum consequitur, quod etiam nomen ipsum significat. Et quoniam nulla esse potest in rebus humanis naturalis procreatio sine calore, ea caussa fuit cur faces in nuptiis accenderentur, quibus præesse putabatur Vulcanus. Effectũ est præterea vt qui currerent in Lampadophoriis, extinctis facibus cessarent à cursu, quia cùm cessauerit calor, rerum omnium vita extinguitur, & cessat. At quod si posterior priorem cursu superasset, ille prioris accensam lampada caperet, id ad successionem rerum omnium, vicissitud inésque ostendendas fictum fuit. Neque mirum est si, cùm elementa & sidera pro Diis sint culta, hic quoque tanquam Deus cultus fuit, quippe cùm idem Sol, Luna, æther, astra, ignisque putaretur, vt diximus. Hunc finxerunt diis cæteris arma fabricare, quia calor sit artifex omnium operum naturæ, quippe cùm nulla alia res sit, quæ vel animantia aptius per excessum impellat ad interitum, vel per mediocritatem conseruet, vel ægrotantia sanitati restituat, quàm vis moderati caloris. nam & hæc concoquere, & innatum eorum calorem excitare vbi naturalis calor non potuerit, iam de eius animantis salute spes omnis abiecta est. Ioue igitur arma seu vires Diis omnibus, vbi oporteret, dictus est Vulcanus ad singulorum conseruationem ac sui tutelam fabricare ac tribuere solitus. Fulmina dicuntur à Vulcano Ioui fieri solita, qui ignis est in sublime elatus, qui vbi à circumstante frigore comprimitur, vi erumpit; cuius famuli sunt βροντὴ, καὶ ἀστραπὴ, καὶ πῦρ ἀκμάζον, Brontes, Steropes, Pyracmon. nã βροντὴ tonitruum significat, ἀστραπὴ fulgur, πῦρ ἀκμάζον ignem multum. sic enim nomina ipsa rem per se significant. nam nisi multa sit ac densa vis ignis, fit fulgur tantùm & tonitrus, at non etiam fulmen. Hic igitur ignis cùm sit impurus, vtpote qui adhuc in materia, deorsum à Ioue depellitur cum incredibili impetu, quæ est fulminum natura. Nam neque lapis, neque ferrum, neque solidum aliquod corpus, meo quidem iudicio, putandum est fulmen; cuius tot tergiuersationes,

tantámque vim, & tam mirabilem videmus : sed vi
sioris ignis frigore & antiperistasi magno cum impet
rupta, qui deorsum impellatur. Eum Vulcanum Mi
quæ purissima est pars ætheris, è qua nulla nascuntu
malia, cùm perpetuam obtinuerit virginitatem, amo
captum repellit, qui semen in terram effundit, ac inde
strum nascitur. quid hoc est portenti Dij boni ? quod
strum ita horrendum ? Natura illa ætheris superioris a
feriora vsque corpora ita pura non descendit ; sed calo
qui generationem adiuuat impurus est, & in materia
commistus. quare semen Vulcani in terram decidens
tiplicia gignit animalia, quæ res per variam Ericht
formam indicatur turbulentus enim ignis & in m
commistus vbique Vulcanus est intelligendus; qui ap
rerum generationi. Hic formauit Pandoram, om
Deorum donum, vt nomen ipsum significat, quonian
calor & Cereris, & Bacchi, & Palladis, & aliorum cre
rum Deorum inuentiones adiuuat. Hanc omnes artes
cuit, quoniam in quibus vis est ignea, quorúmque fa
subtilior est, & rarius corpus, illi plurimum valent in
& prudentia. Hic idem obscuris omnino rebus, &
videri non possent, Martem bellorum Deum cum V
implicauit, & nudos omnibus Diis ridendos exposuit:
quidem si ad rationes astronomicas transferatur, ni
liud significat quàm Martis & Veneris planetarum co
su adulterorum fieri ortus ; sed si sol propiùs accesseri
nimè latebunt adulteria. Quamobrem dictus est Sol V
ris adulterium patefecisse, vt ait Plutarchus in libello c
diendis poëtis. At Lucianus in astrol. quosdam filios
rum ait dictos quòd sidera habuerint in ortu bona.
merus per hanc fabulam videtur homines ad æqui
adhortari, & ad integritatem vitæ, & ad innocentiam
facilè Dij viam inueniant qua in sceleratos quamui
tissimos & potentissimos homines, animaduertant. ita
scribit:

οὐκ ἀρετᾷ κακὰ ἔργα, κιχάνει τοὶ βραδὺς ὠκύν.
ὡς καὶ νῦν Ἥφαιστος ἐὼν βραδὺς εἷλεν Ἄρηα
ὠκύτατόν περ ἐόντα θεῶν, οἳ ὄλυμπον ἔχουσι,
χωλὸς ἐών, τέχνῃσι. τὸ καὶ μοιχάγρι' ὀφέλλει.
Si quid turpe facis, lento pede magna Deorum

Ira capit celerem. Sic nunc Vulcanus iniquum
Retibus implicuit Martem, tardissimus alter
Sit quamuis, superorum at velocissimus alter.

Quis enim vir malus, & iniqua faciẽs, diu felix esse poterit? non amplitudo diuitiarum, non amicorum stipantium frequẽtia, non nobilitas generis, non vitium & imperij magnitudo, non armatorum numerus, possunt virũ nefarium meritis suppliciis & vindictæ Dei demum surripere. est enim verum quòd

εἰ δ' ἔρξας μὲν ἴσως λήσεις ἄτοπόν τι ποιήσας,
οὐ λήσεις δὲ θεοὺς οὐδὲ λογιζόμενος.

Si quid turpe facis, mortales fortè latebis.
Nemo Deum latuit turpia mente putans.

Nam sola est innocẽtia, vitæque integritas, quæ nullam vel à Diis vel ab hominibus vindictam expectat, quæque vbique tuta & tranquilla est. Finxerunt hunc Deum vxorium, qui relictis Iouis & Martis ministeriis ad optata Veneris se conuerterit. per quod innuunt, libidinosos esse honoris, facultatum, virtutúmque cõtemptores, quódque omnes Deos relinquant pro arbitrio Veneris, vt finxit Virg. lib. 8. qui facit Vulcanũ pro precibus Veneris omnia incœpta reliquisse. Nec me præterit illorum qui torquẽdis metallis per ignem student, esse opiniones nonnullas, quas suis vasculis accommodare conantur. Neque enim credibile est metallorum formas posse per artem inter se conuerti, non solùm quia ars naturæ est imitatrix & adiutrix ac ministra, quæ cùm formas non confundat, neque ars apparet illud posse efficere: sed etiam quia natura ad singula puriora perficienda in singulis formis, puriore indiget materia, purioribúsque quibusdam principiis, vt ait Theophrastus in libro de lapillis, quæ certè ipsa sibi pro arbitrio effingere semper non potest. nam non solùm propriis principiis indigent singulæ formæ ad suam generationem, quæ in plurimum diuersa non possunt referri, sed etiam iis ipsis purioribus opus est ad singula perfectiora peragenda. inde fit vt alia sint adamantis, alia smaragdi, alia sardonychis principia, alia marmoris: atque item alia ferri inter metalla, alia æris, alia auri, alia argenti, neque eadẽ horum omniũ putanda sunt. quòd si contingeret omnia in omnibus esse generationis principia, non minùs saxa aut ligna, quàm metalla, in aurum possent

per artem conuerti. Neque omnia esse in omnibus denique concludendum est, & certa esse rerum singularum principia, & ea non posse per artem inter se confundi, deinde in alterius naturam conuerti. Dicunt enim Vulcanum ob deformitatem deiectum de cœlo fuisse, nihil aliud esse, quàm aut sulphur, aut argentum cursitans: quod nihil, nisi suæ naturæ, in se recipit, sed ab omnibus separatur. Modò Mineruam dicunt amari à Vulcano, quia existimant sulphur id & ferrum amare aquam Mercurialem: quam nominant Mineruam: qui cùm simul sint, in putrefactione separãtur, cùm diuersas naturas sint sortiti, quare dicta fuit Minerua fugere Vulcanum. Et ne persequar huiusmodi ineptias, quas tormenta & calamitates multorũ loculorum fuisse certò scio, multorúmque etiam in posterum futuras, multi ad has suas inuentiones antiquorum fabulas detorquere conati sunt. quòd autem vanam esse artem chemicam putemus, & quid de arte illa sentiamus: ita in epistola quadam aliquando expressimus, quam aduersus fuliginosas chemicorum fallacias scripsimus, è qua nulla hîc ascribenda putauimus.

Ars fallax, inuisa bonis, dulcedine captos
Iucunde vt perimis! dementibus improba siresi.
Naturam superare putas te posse per ignem?
Stulta quid insanis? te longis passibus illa
Deserit, ac tandem nil perficis. illa colorum
Te fallit, rerum te ludit mille figuris.
Sic fertur Protheus se in multas vertere formas,
Cùm fieret serpens dirus, cúmque vnda, vel ignis.
Vris opes properans quas fumus portat in auras.
Inde ardens miseris torquet præcordia virus,
Exitialis amórque auri, sæuique dolores.
Quos semel insanæ fallacia ceperit artis.
Occupat hæc nulli misero vesania mentem,
Ni pro peccatis hominum sator atque Deorum
Supplicia, ingentésque paret mox sumere pœnas.
Mendici fiunt: semper caligine barba
Squallet, & immodico turpantur pallia fumo.
Et noua quærentes semper mendacia iactant,
Defecisse sibi vires. vbi noua reperta est
Mercurium ratio qua posint sistere in aurum,
Ad notos homines inde hæc contagia serpunt.

Si quem-

Si quenquam arripiant, qui stultas præbeat aures,
Non priùs effugiet, quàm sit perpessus eandem
Fortunam, scopulóque ratem confregerit vno.

Neque satis validam rationem illã vnquam fore putaui, qua nonnulli artifices suam artem confirmare conantur, quòd scribitur à Suida in hanc sententiam, artem illam aliquando apud Ægyptios floruisse: Chemia argenti aurique præparatio est: cuius libros aliquando conquirens Diocletianus concremauit propter illa quæ aduersus ipsum Ægyptij innouarunt. Hos enim crudeliter trucidauit, ac libros de Chemia auri & argenti ab antiquis conscriptos inquirens igni absumpsit: ne Ægyptij ex arte illa diuitias compararent, atque opum abundantia freti arma mouere Romanis auderẽt in posterum. Neque enim lex est diuina quidquid à Suida dicitur, & multa fabulosa de sapientia Ægyptiorum circumferuntur. Neque illud sanè prætermittendum videtur, quòd quidam primum Vulcanum regnasse in Ægypto, illúmque fuisse primum inuentorem ignis tradiderunt: quia cum fulmen ignem detulisset in arborem, dicitur Vulcanus hyberno tempore propiùs ad ignem accessisse, ac sensisse caloris beneficium, cessantíque igni materiam iniecisse, atque sic naturam ignis cognouisse, & conuocatis aliis hominibus vtilitatem naturámque ignis ostendisse. At nunc de Marte.

De Marte. Cap. VII.

Dictum est à nobis superiùs, quòd Mars Iunonis fuit filius: at quod nonnulli arbitrati sunt, hunc etiam sine patre fuisse natum, id omnino absurdum est, & portento simile. Neque enim omnium partium fabularum legitima expositio semper inueniri potest: quoniam aliæ additæ sunt ad fabulas ornandas, alię ad probabilitatem, aliæ continent veram rerum gestarum explicationem. Iupiter igitur cùm primam vxorem Metim, deinde Themim, tertiam Iunonẽ duxisset, ex ea suscepit Martem & Heben, vt in his testatur Hesiodus in Theogonia:

λοισθοτάτην δ' Ἥρην θαλερὴν ποιήσατ' ἄκοιτιν.
ἣ δ' Ἥβην, καὶ Ἄρηα, καὶ Εἰλείθυιαν ἔτικτε.
μιχθεῖσ' ἐν φιλότητι θεῶν βασιλῆι καὶ ἀνδρῶν.
Addita mox vxor post has est vltima Iuno,

Lucinam, Martémque parit, quibus est prior Hebe:
Iuno hominum Regi, Regi coniuncta Deorum.

Habuit Mars nutricem Thero, vt ait Pausanias in Laconicis. Hic cùm Halirrhotium Neptuni filium interemisset Alcippæ filiæ suæ vim inferre conantem, caussam capitis dixit audientibus duodecim Diis, de qua cæde meminit Pausanias in Atticis, atque omnibus suffragiis fuit ab ea accusatione absolutus. Locus verò in quo dicta est caussa, vocatus est ab illo Areopagus, atque inde caussæ capitales ab Areopagitis iudicibus duodecim auditę. Hic nullam certam ac legitimam vxorem habuisse dicitur, quod ego quidem meminerim, cùm quidam Nerienen siue Nerien putarint: cùm multos filios è diuersis susceperit, cum quibus congressus est. Nam & Æenomaus, & Ascalaphus, & Biston eius filij dicuntur, & Thespius, Ialmenus, Pylus, Parrhassius, Thereus, Molus, Parthaon, Thestius, Euannes, Zesius, Cupido, Hyperius, Chalybs qui populis nomen dedit: Otrera, Bithys è Seta, à quo Bithynia: Tlepolemus ex Astyochia & Thrace, à quo Thracia dicta est: Parthenopæus è Menalippe: Phlegyas Pāgæus è Critobule: & Strymon illi natus est ex Helice: & Tmolus è Theogone, à quo mons dictus est, & Theogones alter: Oxylus, Etholus, Sithon, Euenus, Sinope, Calydon, Hermiona, & alij nōnulli è furtiuis congressibus. fabulātur hunc in curru vehi solitum, cuius auriga erat Bellona. sic enim ait Virgilius:

Quam cum sanguineo sequitur Bellona flagello.

Nam Terror & Pauor equi vocati currum ipsum Martis trahebant. Hic cùm feroci & acri esset ingenio nullam certam habuit sedem, sed tanquam furiosus huc illuc pererrans, omnia luctu & calamitatibus replebat. Veruntamen neque ipse mortalium omnium iram deuitauit, cùm fuerit aliquādo à Diomede vulneratus, vt scripsit Hom. lib. 5. Iliad. Huic Deo lupus ob rapacitatem ac feritatem consecratus fuit: vt ait Virg. lib. 9.

Quæsitum aut matri multis balatibus agnum
Martius à stabulis rapuit lupus.

Inter aues picus cōsecrat⁹ fuit Marti, qui etiā inde cognomē obtinuit vt Martius diceretur, atque gramē inter plātas, quia putetur plurimus nasci ex hominū sāguine, & apud Thraces eximiè colebatur Mars, vt in hoc carmine ait Lycophron:

ὀρνεῖον-

ὁρκωμοτοῦσι τόν τε Κρηστώνης θεόν.

Sancte Deum iurare Crestones item.

Est.n. Crestone Thraciæ ciuitas, ac Deus Thracũ Mars, vt ait Lycophronis enarrator. Id ea de caussa dictũ fuit ab Hom. in lib. 8 Odysseæ, quòd vbi solutus fuit à Vulcano cum Venere implicitus, hic in Thraciam, illa in Cyprum se contulit:

τὼ δ' ἐπεὶ ἐκ δεσμοῖο λύθεν κρατεροῦ περ ἐόντος,
αὐτίκ' ἀναΐξαντε, ὁ μὲν Θρῄκηνδε βεβήκει.
ἡ δ' ἄρα Κύπρον ἵκανε φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη.

Hique, vbi sunt illis aurissima vincla soluta,
Discedunt subitò. Thracas mox ille petiuit:
Ipsa Venus Cyprum petit alma nata Dione.

Habuit hic Deus multa cognomina à locis in quib. tẽpla erecta fuerunt, vel ab euẽtis, vel ab iis qui dicarũt templa. Sic Candæus, & Mamertus, & Rhacius, & Equestris dicitur: quẽ tamen nihil esse aliud quã bellũ putauit Heraclides Ponticus, vt patet ex his eius verbis: ὁ Ἄρης οὐδέν ἐστιν ἄλλο πλὴν ὁ πόλεμος, παρὰ τὴν ἀρὰν ὠνομασμένος, ἤτοι βλάβην. *Nihil aliud Mars est quàm bellũ, ita ab imprecationibus nominatum, siue à detrimento.* & Orpheus in hymno in Martem, furorem belli ac rabiem in animis hominum Martem esse putauit, vt patet in his:

Ἄρες ἄναξ δολόδουπε φόνοις πεπαλαγμένος αἰεὶ,
αἵματι ἀνδροφόνῳ χαίρων πολεμόκλονε φρικτὲ,
ὃς ποθέεις ξίφεσίν τε καὶ ἔγχεσι δῆριν ἄμουσον.

Mars Rex perpetua sanieque & cæde cruente,
Horrende, humano gaudens & sanguine numen,
Qui gladiisve hastisve cupis contendere semper.

Hic Deus in Lemno colebatur, cui fiebant sacra humanis hostiis: sed cũ res crudelis videretur, mox ritus mutatus est, & modò sus castratus, modò verres illi mactabatur, quãuis propria fuit victima equus ob similẽ illi ferocitatem: lupus ob perspicacitatẽ; canis ob vigilantiam, & gallus, & picus, ac vultur. Neque illud prætermittendum sanè hoc loco duxerim, quòd poëtæ bellorum Deum Martem existimantes illi Timorem & Iram & Clamorem comites addiderunt, qui Deum ipsum assiduè consequerentur: licuit enim omnibus poetis quidquid collibuisset pro suo ingenio de Diis cõfingere. Hunc Deum qui nullã propriam haberet arborem, gramine coronabant, quam herbam, abductis per bellum agricolis, fouere videbatur, cùm pateretur illã latè serpere.

At nunc quæramus quid memoria dignum sub his figmẽtis occultaretur.

¶Cur natus esse dicitur è Iunone? an quod Iuno sit diuitiarum Dea, ex quib. inuidentia & contentio exoritur, vt dictũ est superius, & quòd nemo est opulentus cui non assiduè ab inuidia & maleuolentia bellum indicatur? Quis.n. aduersus inopẽ bellum gerit? omnes qui exercitum cogũt, alias quidẽ bellorum caussas multas proferunt cur arma susceperint, ac verã fateri palam pudet, vt per has caussas tanquam leues, exterarum gentium occupent ciuitates. Nam si pro æquitate tantũ pugnaretur, supplicium sumeretur tantum de consceleratis, at res relinquerentur. Nutritus fuit apud barbaras nationes Mars sub septentrionis plaga, quæ gentes cũ minimè digestũ habeãt sanguinem calore solis, plurimũ vi corporis & proceritate valent, at minimũ consilio & prudentia. Hunc educauit Thero nutrix, quæ feritas est. Deinde cùm tyrãnus sit Mars, vt dicere solebat Timotheus iuxta Plutarchũ, meritò murorum percussor & euersor dictus fuit: cùm lex cõtra ciuitatum omnium regina sit, vt ait Pindarus: Atq; Hom. Iouem omnium regem & patrem non bellica tormenta, neq; rostratas naues, sed leges & æquitatem regib. dedisse scribit ad regna conseruanda, quæ his omnib. sunt potẽtiores. Illud ipsum fecit, vt nullum certum Mars haberet domiciliũ aut sedem, cùm Iupiter in cœlo omnib. & Diis hominibus imperaret. Demosthenes idcirco in oratione contra Aristogitonem primas leges inquit tanquam optimũ quiddã ac inuentum deorum esse vniuersæ vitæ mortalium ac ciuitatum moderatrices, quarum beneficio siquid deprauatum sit in rerum natura corrigitur apud viros bonos sponte: at malos cogũt vel inuitos ea quę iniqua sunt euitare. sic enim inquit: ἅπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι κἂν μεγάλην πόλιν οἰκῶσιν, κἂν μικράν, φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται. τούτων δ᾽ ἡ μὲν φύσις ἐστὶν ἄτακτον καὶ ἀνώμαλον, καὶ κατ᾽ ἄνδρα ἕκαστον ἴδιον τοῦ ἔχοντος· οἱ δὲ νόμοι, κοινὸν καὶ τεταγμένον τοῦτο πᾶσιν. ἡ μὲν οὖν φύσις, ἂν ᾖ πονηρά, πολλάκις φαῦλα βούλεται· διόπερ τοὺς τοιούτους ῥᾳδίως ἐξαμαρτάνοντας εὑρήσετε. οἱ δὲ νόμοι τὸ δίκαιον καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον βούλονται. καὶ τοῦτο ζητοῦσι. καὶ ἐπειδὰν εὑρεθῇ, κοινὸν τοῦτο πρόσταγμα ἀπεδείχθη πᾶσιν ἴσον καὶ ὅμοιον καὶ τοῦτ᾽ ἐστὶ νόμος, ᾧ πάντας προσήκει πείθεσθαι διὰ πολλὰ καὶ μάλιστα ὅτι πᾶς ἐστι νόμος, εὕρημα καὶ δῶρον θεῶν, δόγμα δ᾽ ἀνθρώπων φρονίμων, ἐπανόρθωμα δὲ τῶν ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων ἁμαρτημάτων, πόλεως δὲ συνθήκη κοινή,

καθ᾽

ἃ δ' ἐπὶ πᾶσι προσήκει ζῆν τοῖς ἐν πόλει. *vniuersa mortalium vita ô viri Athenienses, siue magnam siue paruam quis habitet ciuitatem, natura & legibus gubernatur: horum alterum, natura nimirum inordinata est & inæquabilis, atque pro ingenio cuiusque priuatorum, leges autem commune & institutum idem omnibus. natura igitur si mala sit, iniqua sæpius suggerit consilia, quare tales homines facilè peccantes inuenietis, at leges & iustum & bonum & vtile procurant atque hoc inuestigant: quod vbi repertum sit, illud mandatum omnibus proponitur æquum & sibi constans: atque id lex est, cui conuenit omnibus parere cùm multis aliis de causis, tum præsertim quod omnis lex inuentum est & munus Deorum, atque institutum sapientum hominum, & correctio vel consultò vel inconsultò peccantium, communisque institutio ciuitatis, secundum quam conuenit omnibus ciuibus vitam degere.* Sed quoniam pro variis euentis variè fabulas interpretati sunt antiqui, ita vt aliæ res naturæ, aliæ ad astronomiam, aliæ ad mores spectarent, aliæ ad hæc simul omnia, quid Martis cum Venere adulterium significet, explorandum est. Quid est tam contrarium quàm occidere & procreare, expolire & deuastare, erigere & prosternere? At Mars tamen qui hæc omnia facit, vt ait Homerus:

Ἆρες Ἄρες βροτολοιγὲ, μιαιφόνε τειχεσιπλῆτα.

Mars hominum occisor, qui agros popularis & vrbes.

Cum Venere, quæ omnia animalia plantásque in lucē producit, congreditur. Quid ex hac tam discordi coniunctione orietur? nihil omnino superueniente Vulcano præcipuè. Nā litigium & amicitia sunt Mars & Venus intelligendi, quorum vtrumque opprimit Vulcanus, siue calor immodicus, principiáque vincit, neque ita illa suis funguntur virib᷒. Ad exprimendum igitur quòd symmetria necessaria est rebus naturalibus, ista fabulosè confinxerunt. Hunc eundem Deum & solem esse aliquando putatum superiùs expressimus, & apud Aquitanos Hispaniæ populos Martis simulachrum radiis ornatum eximia religione cultum fuisse memoriæ proditur. & ratio ipsa, naturáque videtur expetere vt corpora illa superna, quæ calorem rebus inferioribus inferunt, nominibus potiùs, quàm re ipsa sint diuersa. Et Homer. lib. o Iliad. Martem vim igneam videtur putasse, cùm inquiat:

Μαίνετο δ' ὡς ὅτ' Ἄρης ἐγχέσπαλος, ἢ ὀλοὸν πῦρ.

Insurgit velut i Mars strenuus, ignea vel vis.

k

Bellonam aurigam Martis populatoris finxerunt, quia aër pestifer est mortis auriga, & artifex. Quidam memoriæ prodiderunt Martem bellorum Deum fuisse creditum, quòd is prior armare inuenerit, & in aciem instruere, & omnes bellicos vsus, cùm impios delere niteretur. Quod Mars omnium Deorum fortissimus & velocissimus arte Vulcani fuerit retibus implicitus, & debilis & claudicantis & tardi Dei, quid aliud significat, quàm sceleratos homines nullis viribus, nulla pedum celeritate fretos posse Dei vindicis omnium flagitiorum iram deuitare? quod etiam innuit Theognis his versibus:

καὶ βραδὺς εὔβουλος εἷλεν ταχὺν ἄνδρα διώκων,
Κύρνε, σὺν ἰθείῃ θεῶν δίκῃ ἀθανάτων.

Vel celerem tardus comprendit Cyrne secutus
Iniustum cursu, huic numina cuncta fauent.

Et illa carmina:

οὐκ ἀρετᾷ κακὰ ἔργα· κιχάνει τοι βραδὺς ὠκύν·
ὡς καὶ νῦν Ἥφαιστος ἐὼν βραδὺς εἷλεν Ἄρηα,
ὠκύτατόν περ ἐόντα θεῶν οἳ Ὄλυμπον ἔχουσι,
χωλὸς ἐών, τέχνῃσι· τὸ καὶ μοιχάγρι' ὀφέλλει.

Si quod agis virtute caret, celerem capiet te
Vel tardus, tardo Mars est comprensus vt ipsi
Vulcano, superum cùm velocissimus esset:
Ars etenim prodest cunctis animalibus ipsa.

Atque tot de Marte dicta sint, nunc dicendum de Neptuno.

De Neptuno.
CAP. VIII.

NEptunus Saturni & Opis filius, vt dictum fuit, eandem sortem, patrisque crudelitatem expertus propè est, quam etiam Iupiter. Nam cùm Rhea Neptunum peperisset, puerum in oliui absconditum opilionibus educandum inter agnos tradidit, atq; pullum equinum, quem se simulabat peperisse, Saturno vt fabulantur, vorandum tradidit. Isacius Neptunum educatum fuisse scribit ab Arno nutrice, quam ita appellatā fuisse dicunt; quia quærenti Saturno Neptunum se non habere responderit, ac negauerit: ex quo etiam ciuitas Bœotiæ ita vocata fuit, quæ antea Sinoussa dicebatur, vt scripsit Theseus libr. 3. rerum Corinthiacarum, cùm alij ab agnorum multitudine maluerint dictam fuisse inter quos fuit Crato. Alij contra putarunt Neptunum à

Iunone educatum fuisse. Hic cùm Iouis socius & adiutor fuisset in bellis post Saturnum è regno depulsum, iactis sortibus de totius mundi imperio, mare & omnes insulas, quæ in mari existunt, tenere cum imperio sortitus est Neptunus: cùm cœlum Ioui, infernus locus, vt diximus, Plutoni obtigisset. vxorem habuit Amphitriten, quam cùm deperiret, neque in amorem sui vllo pacto posset allicere, Delphinum misit, qui eam sibi conciliaret, persuaderétque vt maritum Neptunū æquo animo ferret: Id cùm Delphinus impetrasset, ad perpetuam tanti beneficij memoriam dicitur Delphini signum inter sidera relatum, vt ait Hyginius in fabulis stellarum: isque Delphinus est non longè à Capricorno collocatus, vt scripsit Aratus in Astronomicis:

Δελφὶς δ' οὐ μάλα πολλὸς ἐπιτρέχει αἰγοκερῆι
μεσσόθεν ἠερόεις· τὰ δέ οἱ περὶ τέσσαρα κεῖται
γλήνεα παρβολάδην δύο πὰρ δύο κεκλιμένοισι.

Quæ carmina ita sunt alicubi elegantissimè expressa:

Tum magni currens Capricorni corpora propter
Delphinus iacet haud nimio lustratu' nitore:
Præter quadruplices stellas in fronte locatas.
Quas internallum, binas disterminat vnum.

Alij Venliam fuisse Neptuni vxorem crediderunt. Scriptū reliquit Lucianus in Sacrificiis Neptunum nigros habuisse capillos, & oculos cæruleos, vt ait in primo Cicero de natura Deorum, quem nudum cum tridente & concha aliquando introduxere poëtæ: aut qui indutum putarunt, vestē habere cyaneam dixerunt, vt ait Phurnutus. Memoriæ prodidit Pausanias in Arcadicis Neptunum primum equitādi artem inuenisse. quod etiam Pamphi antiquissimi hymnographi testimonio comprobatur, qui Neptunum equorum, rostratarúmque & turritarum nauium Largitorem vocauit. Ac Sophocles videtur apud Athenienses, vbi erecta postea fuit Academia, Neptunum primùm iunxisse equos putasse, vt patet in his ex Oedipode in Colono:

δῶρον τοῦ μεγάλου δαίμονος εἰπεῖν
αὔχημα μέγιστον,
εὔιππον, εὔπωλον, εὐθάλασσον.
ὦ παῖ Κρόνου σὺ γάρ νιν εἰς
τόδ' εἷσας αὔχημ' ἄναξ Ποσειδάν,
ἵπποισι τὸν ἀκεστῆρα χαλινόν

περιήπυσι ταῖς δ' ἵπποις ἀγυιαῖς.
Munus magni dæmonis dicere,
Gloriam maximam,
Equis, pullis, mari bene imperitantem.
O fili Saturni, tu enim ipsum in
Hanc ducis gloriam, Rex Neptune
Equis moderans fræno.

Apollonij verò enarrator Sesonchosem Ægypti regem qui post Orum Isidis ac Osiridis filium regnauit, quem nonnulli Sesostrim vocarunt, primum inuenisse equum ascendere scribit, quod affirmauit & Dicæarchus in libro secundo rerum Ægyptiacarum: quod tamen quidam Oro acceptum ferunt. Neptunum idcirco finxerunt poetæ in curru vehi super æquore, vt sensit Apollonius in lib. 4.

εὖτ' ἂν δή τοι Ἀμφιτρίτη
ἅρμα Ποσειδάωνος ἐΰτροχον αὐτίκα λύσῃ.
quàm mobilis Amphitrite
Neptuni celerem currum eo tempore soluet.

Orpheus in hymnis currum hunc à quatuor equis trahi solitum scribit, vt est in eo versu:

κυμοθαλὴς, χαιτῶπα, τετράορον ἅρμα διώκων.
Quadriiugum impellens currum, summo æquore labens.

Alij maluerunt eius currum trahi à vitulis marinis & cete quàm ab equis: quippe cùm eo tempore equū inuenisse dicatur, cùm in Areopagum cum Minerua in contentionem descendit de nomine Athenis imponēdo, cùm ipse equum hominibus, Minerua oliuam munus attulit, vt scripsit Plutarchus in Themistocle. fabulantur Theseum Phædræ vxoris precibus commotum à Neptuno patre impetrauisse vt Hippolytum filium necaret. quem Phędra falsò accusauit tentatę pudicitiæ, quia nouercæ libidini noluisset assentiri. Neptunus phocas Hippolyto iuxta litus maris vecto in curru immisit, quibus tanta trepidatio equis iniecta est vt in fugam versi illum è curru delapsum discerpserint. quare Phædra postmodo pœnitentia ucta, vt plerique senserunt, laqueo vitam finiuit. Ædificauit mœnia Troiana Neptunus, qui hac de caussa Laomedonti Troianorum Regi seruiuisse dicitur: cùm Iouem ligare Dij voluerunt, id Iupiter cognouit è Thetide, ac in cæteros quidem Deos animaduertit: & Neptuno atque Apollini iussit vt Laomedonti seruirent,

dum

dum Troiam ædificaret. Laomedon diuinis honoribus prosecutus est Apollinem, at Neptunus vbi diu seruiuisset, nullámque accepisset mercedem, indignatus horrendum ac infestissimum cete immisit, quod mare euomens vniuersam regionem inundauit. illa de caussa & filiam Hesionen quam vnicè amabat, ac multo magis quàm vel Æthasam vel Astyochen vel Medicasten, quas cæteras filias habebat, ceto exponere iussus est ab oraculo Laomedon, & multa alia incommoda inde sunt consecuta. At Herodotus non verum esse inquit quod Laomedonti Neptunus & Apollo seruierint, sed datum esse locum fabulæ, quia pecuniam Neptuni & Apollinis sacrificiis dicatã Laomedon ad extruenda mœnia ciuitatis conuerterit. atqui Virgilius Neptunum scribit suis manibus Troiam ædificasse, vt est in libro nono:

an non viderant mœnia quondam
Vulcani fabricata manu considere in ignes?

Quãuis Ouidius in epistola Paridis mœnia Troiana Apolline lyram pulsante ædificata fuisse inquit his carminibus:

Ilion aspicies, firmatáque turribus altis
Mœnia Phœbeæ structa canore lyræ.

Cùm Amphitriten vxorem, vt diximus, haberet, infinitus propè filiorum est numerus, quos ex variis nymphis & pellicibus suscepit. Phœnicem habuit enim è Libya & Belum & Agenorem: è Calæno vna Danaidum Calænum: Naupliũ ex Amymone: è Pitane à qua vrbs Laconum dicta fuit, Euadnen, & Aonem, à quo vocata est Aonia regio, & herum Phæacem, à quo Phæacia dicebatur, quæ nunc Corcyra vocatur, Phœnicem à quo Phœnicia, & Athon, à quo mons. nam plerique vrbibus nomina imposuerunt eius filij, & Dorum, à quo Dorij, & ex Oti filia Laide Althepum: Ancæum ex Astypalæa & Periclimenum & Erginum: ex Alcyone Atlantis Anthamum: & Anthan & Hypereten, à quibus oppida condita nominatáque sunt apud Trœzenios, Bœotum ex Arne, Hippothoum ex Alope Cercionis: Asopum è Celusa: Orionem è Bryle: Tritones alterũ cũ Euripylo è Celæno, alterum ex Amphitrite: Palæmonem & Neleum è Tyrho: Cteatum & Eurytum è Molione: Minyam è Chrysogone Almi filia: Delphum è Melantho: Minyum è Callirhoe: Erycem è Venere: Ogygum ex Alistra: Taphium ex Hippothoe: Cygnum alterum è Cayce, alterum è Scaman-

drodice: Minyas è Tritogenia filia Æoli: è Midea nympha Aspledonem: Parnasum è Cleodora: Eurypylum & Euphemum è Mecionica: cui munus dedit vt super vndis tanquam super terra proficisceretur, vt ait Asclepiades. Neque verò hi solùm filij eius commemorantur, sed Euphemus præterea, qui proreta fuit in Argo naui: Amycis, Albion, Acllo, Anthæus, Amphimanus, Æthusa, Aon, Alebius, Dercylus, Neleus & Pelias, & Astræus qui per inscitiam congressus cum Alcippa sorore sequēti die cognita affinitate ex anulo mœrore captus se in fluuium præcipitauit, qui priùs dictus est Astræus ab ipso, mox Caicus à Caico Mercurij Ocyrhoésq; filio, vt scripsit Leo Byzantius in lib. 3. de fluminibus, & Melane à qua Melas prius Nilus dictus est: Actorion, Borgion, Brontes, Busiris, Certion, Crocon, Cromus, Chrysaor, Cenchreus, Chrysogenæa, Chius, Dorus, Euphemus, Irceus, Lelex, Lamia vates & Sibylla, Halirrhotius, Læstrigone, Megareus, Mesapus, Ephialtes, Nycteus, Melion, Nausithous, Othus, Occipite, Polyphemus, Pyracmon, Phorcus, Pelasgus, Onchestus, Phæax, Pegasus, Phocus, Peratus, Siculus, Sicanus, Steropes, Tarus, Theseus, Tarantus, Hyretus: vt alios infinitos propè prætermittam. nam plures quàm octoginta me legisse memini: quos tamen omnes non putaui hîc esse numerandos, quod si verum est id quod scribitur à Zetze in historia 51. Chil. 2. multo etiam plures fuerunt Neptuni filij, inquit enim:

τοὺς θυμικοὺς γὰρ σύμπαντας καὶ πάντας τοὺς ἀνδρείους
υἱοὺς καὶ φίλους, καὶ ἐραστὰς φασὶ τοῦ Ποσειδῶνος.
Elatos animo enim omnes, & omnes strenuos,
Filios & amicos dicunt, & amatos à Neptuno.

Hunc aliquando venisse in contentionem de artificio cum Minerua & Vulcano scripsit Lucianus in Hermotimo: quo tempore Minerua domum excogitauit, hominem fecit Vulcanus, Neptunus taurum, atque ea de caussa crediderunt posteri Neptunum primum equos domuisse. Quòd illi in orbis diuisione maris imperium contigit, jam dictum fuit superiùs. Scriptum reliquit Herodotus in Polymnia Thessalos dicere solitos Neptunum lacunam fecisse per quā fluat Peneus: idque iure putari censuit ab iis qui Neptunum terram concutere existimant: nam loca distantia interiecto maris spatio sunt opus huius Dei terræmotus, quod etiam

Neptu-

Neptunus fecisse dicitur. Hæc est Herodoti sententia, qui iuxta opinionem antiquorum vim aquarum caussam esse terræmotuum credidit, at non ventos sub terra inclusos, qui erumpere conentur, vt scripsit Aristoteles libr. 3. meteororum, & Lucretius lib. 6. in his:

Quòd nisi prorumpit, tamen impetus ire animai,
Et fera vis venti per crebra foramina terræ
Dispertitur, vt horror, & incutit inde tremorem.

Huius Dei duplex erat munus, & nauigantiũ curam habere scilicet, & equorũ: vt in hymnis Homerus scriptum reliquit:

Διχθὰ τοι ἐννοσίγαιε θεοὶ τιμὴν ἐδάσαντο,
ἵππων τε δμητῆρ' ἔμεναι, σωτῆρά τε νηῶν.
Bina tibi superi Neptuno munera donant,
Flectere equos, regere & naues, quæ marmora sulcant.

Quæ eadem scripta sunt & in hymno Orphei. idcirco Hippij siue Equestris Neptuni ædes fuit in Arcadia apud fluuiũ Milaontem, vt ait Pausanias in Arcadicis, & Prosclystij siue inundantis: qui est ita appellatus, quia quo tẽpore Inachus, & qui cum eo erant in consilio, terram Argiuorum Iunonis esse debere nuntiarunt, maxima pars agri fuerit inundata atq; summersa. Deinde Iunone Neptunum precante vt mare deduceret, per quem locum refluxit, in eo Argiui Prosclystij Neptuni delubrum erexerunt, vt est apud Paus. in Corinthiacis. Ad huius rei memoriã fortasse factus fuit & dicatus Neptun⁹ apud Athenieñses vndã proferẽs, vt est in Atticis. Multa sũt deniq. cognomina, quæ propter varios euẽtus huic Deo attributa, vt Tænari⁹, Phitalmius, Heliconius, Temeni⁹, Onchestus, Speculator, Natalitius, Hippocurius, Cresesi⁹, Gęõchus, Damatitis, pater, Rex, Ægæus, Taraxippus. Plutarch⁹ cõmemorauit in vita Põpeij tria tẽpla fuisse Neptuni opulẽtissima, vbi loca Deorũ à piratis spoliata recẽset: quorũ vnũ in Isthmo aliud in Tenaro, aliud fuit in Calabria. erat n. Calabria Neptuno cõsecrata, vt scriptũ fuit à Philostephano in reb. Italicis, atq. loca nõnulla recẽset Apol. lib. 3. quib. præesset Neptunus:

οἷος δ' Ἰσθμιον εἶσι Ποσειδάων ἐς ἀγῶνα
ἅρμασιν ἐμβεβαώς, ἢ Ταίναρον, ἢ ὅγε Λέρνης
ὕδωρ, ἠδὲ κατ' ἄλσος Ὑαντίου Ὀγχηστοῖο,
καί τε Καλαύρειαν μετὰ δὴ θ' ἅμα νίσσεται ἵπποις,
πέτρην θ' Αἱμονίην, ἢ δενδρήεντα Γεραιστόν.
Ad ludos properat qualis Neptunus in Isthmum,

Quadrigis inuectus adit cum flumina Lernæ,
Tenariúmve solum, vel Hyantia rura, Geræstum
Syluosum, Æmoniámve petram, fumantia colla
Cùm premit alipedum, Calabrætaem vt rura reuisit.

Huic Deo taurum immolare consueuerunt, vt ait H
in lib.5. Odysseæ;

ταύρους παμμέλανας Ἐννοσίχθονι κυανοχαίτῃ.
Cyaneos crines taurus mactetur habenti.

Sic Virgilius libro quinto:

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Quod genus victimæ illi mactari iussit oraculum. Fe
nim aliquando euenisse Corcyræ, vt multis bobus p
Persarum relictis taurus è pastu rediens sæpius in
mugitus ediderit, ibique per totum diem constiterit
cùm ad mare bubulcus descendisset, magnum atque
tum propè thunnorum numerum conspexit, quod si
uit Corcyreis. Illi tum capere thunnos conati opera
runt: quare sciscitantibus oraculum postea respon
Neptuno taurum mactari oportere: quia re peracta i
bilem piscium numerum cepere, vt ait Pausan. in P
quamuis thunnus aliquãdo mactari Neptuno consu
scriptum est ab Antigono Carystio in lib. de Diction
Neptuno pisces illi cœlestes consecrati esse putaba
scriptum est à Marco Manilio in libro secundo reru
nomicarum, vbi signa cœlestia, quæ sint diis quibus
buta, commemorat:

Lanigerum Pallas, Taurum Cytherea tuetur.
Formosos Phœbus geminos, Cyllenie cancrum.
Iupiter & cum matre Deûm regit ipse leonem.
Spicifera est virgo Cereris, fabricatáque libra
Vulcano pugnax Mauorti scorpius hæret.
Venantem Diana virum sub partis equinæ.
Atque angusta fouet Capricorni sidera Vesta.
Et Iouis aduersum Iunonis Aquarius astrum est.
Agnoscitque suos Neptunus in æquore pisces.

Neptunum magna Deorum marinorum ac nymph
nus comitabatur, quorum nonnullos ita numerauit V

Tum variæ comitum facies immania cete,
Et senior Glauci chorus, Inoúsque Palæmon.
Tritonésque citi, Phorcíque exercitus omnis:

Laeua tenet Thetis, & Melite, Panopeáque virgo
Nesae, Spióque, Thaliáque, Cymodocéque.

Hunc in varias formas ob amores fuisse mutatū scripsit Ouidius lib. 6. maioris sui operis. atque hęc ea sunt, aut certè non multo plura his, quę de Neptuno fabulosè dicta sunt ab antiquis scriptoribus: nunc quid ea significent perquiramus.

¶ Iam primum omnium quid sit Neptunus ita explicat Cicero in primo libro de natura Deorum, de Chrysippi sententia: quíque aër per maria manaret, eum esse Neptunum. Verùntamen non aër simpliciter per maria manans, sed ipsum aquæ elementum Neptunus plerunque nominabatur: aut aliquando spiritus ille ac mens diuina, quæ per maria esset diffusa, totámq; aquæ naturam ac molem à corruptione præseruaret: quod quidem nihil aliud est, quàm anima per elementa diffusa, sicut in animalibus est, & in plantis. Vbi enim illa recesserit, siue harmonia sit & quædam symmetria, siue numerus seipsum mouens, siue diuina quædam & immortalis οὐσία, corpus ad corruptionem statim properare necesse est. Quare etsi elementa nobis non viuere apparēt, tamen diuina quadam virtute & potētia seruante ab interitu, ita sunt commista, itaque fermentata, vt ab ea seruentur à corruptione. Hanc vim diuinam in æthere Iouem, in aëre Iunonem, in aqua Neptunum, & in singulis horum partibus variis Deorum nominibus appellarunt antiqui. Quod Saturno ereptus clàm fuit Neptunus, & quid Saturnus sit, & quo pacto crudelitati Saturni erepta sint elementa, dictum est satis vt arbitror, cùm de Ioue & Saturno loqueremur. At cur ab Arno fuit educatus? quia nullam fidem præstandam esse pelago experiuntur nauigantes. Nam quo tempore recens fuit Arnus nutricis Neptuni memoria apud antiquos, non fuit tanta nauigiorum multitudo mare sollicitantium & propè infestantium: nec, vt ait Lucretius libro 5.

turbida ponti
AEquora lædebant naues ad saxa, virósque;
Nec temere, incursu fluctus mare sæpe coortum
Sæuibat, leuitérque minas ponebat inanes.
Nec poterat quenquam placidi pellacia ponti
Subdola pellicere in fraudem ridentibus vndis.

Quid enim verius de mari dici potest, quàm nullam illi esse

constantiam? nam cum leuissimus ventorum flatus aliquando extiterit, tanta oritur tempestas, vt iratæ vndæ in cœlum minaces insurgere appareant, atque incredibilis earum fremitus vel è longinquis montibus exaudiatur. Huic Deo taurus niger meritò immolabatur, quod tauri & furorem & mugitum imitaretur Neptunus. Huius vox dicebatur esse Amphitrite, quæ nihil aliud est, quàm ipsa aqua, vt in Cyclope ait Euripides:

ἄνω δ' ἐπ' ὄχθον εἶμι, καὶ τὸν τυφλός,
δι' ἀμφιτρίτης τῶνδε πορθμεύων ποδί.
Ego vadum pertranseo cæcus licet,
Per Amphitriten hanc meo incedens pede.

Quam Amphitriten glaucam & piscosam nominauit Orpheus in Argonauticis, cùm illa sint maris, at non alicuius Deæ propriè adiuncta:

Γλαυκὴν δ' ἰχθυόεσσαν ἀπείριτον ἀμφιτρίτην.
Glaucam, piscosam, immensam simul Amphitriten.

Hæc cùm aqua sit, dicitur vxor Neptuni, cùm is sit spiritus, vti dicebam, per vniuersam aquæ molem diffusus, & tanquam anima ipsius aquæ elementi: est enim Amphitrite corpus & materia humoris omnis, qui vel circa terram est, vel intra terram ipsam includitur. Neque aliud significare voluerunt illi, qui delphinum Neptuno amatam Amphitriten conciliasse fabulantur, quàm omnium marinorum piscium maximè ingenio & cognitione, corporisque celeritate Delphinum præstare; cùm reliqua marina animalia amentia atque propè stupida sint, quæ profundius habitant in mari propter indigesti à sole humoris copiam; ita vt de nonnullis meritò dubitent an sint animalia dicenda. Fieri tamen potuit, vt homines hi fuerint ita vocati, ad quorum gratiam ista fuerint ficta, ita vt possint etiam ad rerum naturalium morúmve rationem accommodari. Neptuni forma, quæ fingitur à poetis, quid aliud est quàm maris vel natura vel color? quis enim dubitat cyaneũ colorem esse aquæ marinæ? Rursus nudus Neptunus nihil aliud est, nisi dulcium aquarum natura. Illæ enim aquæ sunt saluberrimæ, quæ nullum habeant colorem, aut qualitatem apparentem. Tridens verò quem habet Neptunus pro sceptro, triplicem illius ostendit potestatem, quòd habet facultatem scilicet tollendi æquoris & placandi & seruãdi, quod

alijs

alij fictum esse maluerunt, quia dulcibus, salsis, mediocribus aquis, quales sunt lacustres, imperet. Dictus est equum prior inuenisse, & equitandi peritiam, quoniam quidam vocatus Neptunus vir Thessalus prior omnibus equitandi artem excogitauit: quamuis non desunt qui ad nauigationem id referant, quoniam videntur nauigia super maris dorso quasi equitare. Dictus est Neptunus vehi curru super æquore comitantibus Tritonibus, ac marinis monstris: quia cum multo vndarum strepitu vndis quasi rotis carinæ subiectis naues videntur deferri per tempestates. Hoc ita esse probatur Plutarchi testimonio, qui scripsit in vita Themistoclis ea de caussa locum datum esse tabulæ de contentione Palladis ac Neptuni de nomine Athenis imponendo, quod Neptunus equum, Pallas oliuam attulisset, & pro munerum præstantia iudicati sunt, quia ἐκεῖνοι μὲν (ὡς λέγεται) πραγματευόμενοι τοὺς πολίτας ἀποσπάσαι τῆς θαλάσσης, καὶ συνεθίσαι ζῆν μὴ πλέοντας ἀλλὰ τὴν χώραν φυτεύοντας, τὸν περὶ τῆς Ἀθηνᾶς διέδοσαν λόγον, ὡς ἐρίσαντα περὶ τῆς χώρας τοῦ Ποσειδῶνος, δείξασα τὴν μορίαν τοῖς δικασταῖς ἐνίκησεν. *Illi sanè (vt ferunt) cùm studerent ciues à mari retrahere, vt assuescerent viuere vel non nauigantes, sed regionem arboribus ornantes, sermonem illum vulgarunt, quòd Neptuno de regione contendente, Pallas oliuam iudicibus obtulerit, ac vicerit.* Qua in contentione si Neptunus equum obtulisset, ac nisi pro nauigio intelligeretur equus, quo pacto viderentur ciues à nauigatione reuocari? Dictus est Neptunus & Apollo Laomedonti Troianorum Regi seruiuisse; quoniam is pecuniam horum Deorum sacrificiis dicatam in suam vtilitatem & ad extruenda mœnia ciuitatis conuertit, quam tamen sacerdotibus non restituit, vt promiserat. At calamitates, quas pro neglecto Neptuno passus est, quid aliud significant quàm Dei cultum sine calamitate non negligi? Ingens filiorum Neptuni numerus præterea quid nisi maris fertilitas est? Nam nisi tantam filiorum copiam squammosis illis marinis gentibus natura dedisset, facile futurum erat vt mare piscibus orbatum haberemus: quippe cùm vix tanta sit feracitas aquarum, quanta est voracitas piscium. Hæc ipsa caussa fuit cur crudeles Neptuni filij dicerentur omnes.

¶ Nunc quid sub his lateat ad humanæ vitæ institutionem spectans, explicemus. Ac primum cùm virtutum omnium

princeps & Regina sit, vt ità dicam, liberalitas & munificentia, quæ non nisi ad Deum vel ad Reges pertinet omnium vitiorum grauissimum meritò iudicabitur acceptorum obliuio, quę non nisi in sordidos animos cadere potest. Ea de causa finxerunt antiqui quòd Neptunus gratias retulit Delphino pro accepto beneficio: atque vt æterna huius facinoris memoria, & ad beneficentiā adhortatio ad posteros manaret, numerus & ordo quidam stellarum Delphini nomine in eius honorem fuit appellatus. Quòd autem ob neglectos Deos Laomedon pœnas persoluerit, multásque calamitates subierit, id etiam ad religionem Deorum immortalium homines impellit: quoniam qui piè sanctéque per probitatē & integritatem vitę Deum coluerit, quique illa quæ instituta sunt à sapientibus, Deo persoluerit, ille solus Deum placatū in omne tempus habebit, multa incōmoda deuitabit, & se in omni molestia rectorū consiliorum conscientia consolabitur. Qui verò beneficiorum omnium autorem, omniúmque patrem Deum neglexerit, quo pacto vir iustus, & bonus & temperans esse poterit? aut si nihil horum poterit, quo pacto non in multas calamitates illabetur? Nos igitur ad religionē, & ad memoriam acceptorum beneficiorum sempiternam per hanc Laomedontis fabulam sapientes antiqui adhortabantur: fortunæque inconstantiam ante oculos proponebāt, cùm vel Dij inhumaniter agentes aduersus Iouem de cœlo expulsi coacti sint homini seruire. Imprudens est omnino Theseus, qui filio Hippolyto mortem à Neptuno precatus fuit, quem falsò nouerca Phædra apud Theseum accusauerat, quod eam de stupro interpellasset, at id tamen Theseo concessit Neptunus. Quid hoc est nequitiæ Dij boni carissimis illa concedere, quę in omne tempus perniciosa futura sunt? nam phocas Neptunus in equos Hippolyti iuxta mare equitantis immisit, quibus in fugam versis ille discerptus fuit. Cui tamen Hippolyto Diomedes eximia pulchritudine postea dicauit cum delubro, & antiqui operis simulacro, ac rem diuinā primus omnium fecit, vt ait Pausanias in Corinthiacis: & apud Trœzenios virgines sibi succisum capillum ante nuptias in eiusdem templo consecrabant. voluerunt igitur antiqui per has ambages verborum nos adhortari vt æquo animo essemus si quando ad nostra vota Dij surdi viderentur, quoniam perniciosa sæpius expetuntur ab

tur ab ignaris hominibus,& quæ maximo detrimento impetrantibus in posterum sint futura. Sapienter ideo dictum est ab illo poeta:

Nil ergo optabunt homines si consilium vis,
Permittes ipsis expendere numinibus quid
Conueniat nobis, rebúsque sit vtile nostris.

Quod autem hæc huius rei caussa tantùm ficta sint, vel ex eo patet, quòd omnium mortalium imprudentissimum & crudelissimum finxerunt Neptunum. Quis enim vir bonus esse poterit, qui caussam ignotam iudicarit? aut qui pro vel carissimorum precibus viros bonos & iustos & temperantes trucidarit, vel condemnarit, quo pacto non sceleratus & nefarius esse poterit? Non fuit igitur Deus sapiens Neptunus, sed neque bonus quidem, aut iustus, si tam iniqua filio Theseo concessit: quæ de Deo dicenda omnino non sunt: cũ hæc solùm institutionis ergo sint inuenta. Non defuerunt qui putarint imperium maris idcirco attributum fuisse Neptuno, quia prior ille classem instruxerit, cui Saturnus commisit rerum maritimarum imperium, vnde datus est locus fabulæ. At de Neptuno satis, nunc dicamus de Plutone.

De Plutone. CAP. IX.

Pluto quem inferorum Deum putarunt antiqui, natus est ex Opi & Saturno, vt dictum est, ísque vnà cum Ioue militauit, & post varias victorias, rerúmque gestarum felices successus cum Ioue & Neptuno iactis sortibus terrarũ mundique totius (vt aiunt) imperium diuisit: cui Hispaniarum, & locorum omnium ad occidentem solem obtigit imperiũ. Scriptum reliquit Pausanias in Atticis Plutonis & Amphiarai statuas quodam in loco fuisse apud Athenienses, vbi Pluto puer à Pace nutrice portabatur. Fama est hunc claues habuisse pro insigni, sicuti sceptrum Ioui, & Neptuno tridens tribuebatur, vt idem Pausanias ait in prioribus Eliacis. Et Orpheus in hymno in Plutonem idem affirmauit his verbis:

Πλούτων, ὃς κατέχεις γαίης κληῖδας ἁπάσης.
Pluto qui terræ claues & regna gubernas.

Plutonem præterea fuisse opulentiæ Deum, & in Iberia apud Pyrenæos montes habitasse memoriæ prodidit Strabo

lib. 3. Geographiæ. Hunc defunctorum Deum esse crediderunt, quem appellarunt Iouem, siue Deum terrestrem, cui sacra faciebant pro defunctorum manibus, vt testatur Euripides in Phœnissis:

νῦν γὰρ θανόντι χρὴ τὸν οὐ τεθνηκότα
τιμὰς διδόντα χθόνιον εὐσεβεῖν θεόν.
Cum iusta soluit mortuus viuus, decet
Deum simul terrestrem honore prosequi.

Quo verò tempore illi sacra hæc fierent; Februus vocabatur. Plutonem finxerunt antiqui in curru vehi atrorũ equorum, vt testatur Ouidius libro Metamorph. quinto:

Hanc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus
Exierat, curruque atrorum inuectus equorum
Ambibat Siculæ cautus fundamina terræ.

Attribuerunt claues Plutoni, quia non datur reditus eius regiã ingressis, cui Deo narcissus & adianthũ & cyparissus in coronas erãt dicata, sicuti narcissus Parcis. Aiunt hũc Deum aliquando grauiter tulisse, quòd solus omnium Deorũ cælibem & filiis carentem vitam traduceret, cùm tanti imperij Deus esset, neque vllam inueniret quæ sibi nuptum daretur: quippe cum & Iouis esset frater, & Deorũ omnium opulentissimus. Nulla enim Dea illũ ob deformitatẽ & obscuritatẽ regni maritũ esse suũ pati poterat. Ille igitur hac opinione, vel (vt verius dicã) hoc animi furore agitatus atrorum equorum currum conscendit, & in Siciliam peruenit. Ibi forte Proserpinam Cereris filiam inter cæteras virgines flores colligentem visam adamauit: quippe cùm omnes illas & forma & corporis elegantia antecelleret. Hanc igitur rapuit, & in curru ad flumũ Chemarũ deportauit: vnde ad sua regna, quæ sub terris esse putãtur, deportauit, vt testatur Pausanias in Corinthiacis. & Claudianus rem totam carmine elegantissimo cõplexus est. Magno in honore fuit in Pylo Pluto, templúmque eius ibidem magnificentissimũ, vt ait Strabo libro octauo. Neque procul distat à Pylo mons qui vocatus fuit Menthes, à Menthe Plutonis pellice, quam dolo circumuentam Proserpina in herbam hortensem sui nominis mutauit. Testatur idem Strabo libro nono ad ripas Coralij fluuij vbi sacra fiebant Pambœotia, constructam fuisse ob mysticam quandam causam Plutonis ac Palladis aram communem.

Immolabantur tauri Plutoni, vt testatur Horatius libro secundo carminum:

Non si trecenis, quotquot eunt dies,
Amice places illacrymabilem
Plutona tauris.

Scriptum reliquit Strabo lib. tertiodecimo Plutonium os in Cybiensium regione apud Hierapolim in paruo quodã montis cliuo fuisse, in quod homo excipi poterat, idque fuisse miræ profunditatis, & admirabilis multo magis potentiæ. Nam huic oppositũ fuit vallum quadratum, ambitu dimidij ferè iugeri, quod nebulosa crassáque caligine tegebatur: at propinquus aer erat innoxius. Quod si aliquod animal ingrederetur, continuò moriebatur, taurique eò adducti statim concidebant. fuit Pluto à Latinis Orcus appellatus, vt scripsit Cicer. in actione sexta in Caium Verrem. Hic dolor erat tantus, vt Verres alter Orcus venisse Ennã, & non Proserpinam asportasse, sed ipsam abripuisse Cererẽ videretur. dictus est autem Pluto, quia diuitias largiatur, vt ait Lucianus in Timone, & Plato in Cratylo his verbis: τὸ δὲ Πλούτωνος, τοῦτο μὲν κατὰ τὴν τοῦ πλούτου δόσιν, ὅτι ἐκ τῆς γῆς κάτωθεν ἀνίεται ὁ πλοῦτος, ἐπωνομάσθη. *Plutonis verò nomen ab diuitiarum largitionem, quia diuitiæ è terra in lucem emittantur, dictum fuit.* quãuis Lucianus in dialogo postea de luctu, Plutonem dictum putat, διὰ τὸ πλουτεῖν τῶν νεκρῶν, *quia abundet mortuis scilicet.* Dicebantur ad hunc omnes animæ mortuorum descendere, quas vbi ille acceperat, ineuitabilibus vinculis coercebat, iudicibúsque tradebat iudicandas, atque omnibus pro meritis, vel pœnas, vel præmia dispensabat. Neque vlli concessum est præterquam admodum paucis ad superam regionem reuerti, & id maximis de caussis, vt fama est. Illius Dei regio turbidissimis & amplissimis fluuiis vel ipsis nominibus horrendis interluitur. Defluit cum magno strepitu Cocytus, cum rapidissimis flammarum vndis Phlegethon deuoluitur; ibidem cœno plena est profundissimo & graueolenti Acherusia palus. Quid de squalore cymbæ, portitorísque animarum, déque tremenda illius voce tonitrui non dissimili dicam? Terret altissimis & stridulis latratibus vel longinquos nauigantes Cerberus triceps: horrent viperinis capillis furiæ, formidabilis est iudicũ iustissimorum seueritas, ita vt nemo sit tã sanctus aut integræ vitæ, qui ad id iudicium accessurus

non aliquantulũ expauescat. Verùm de his in sequenti libr pertractabimus.

¶ Nunc huius fabulæ explicationem aggrediamur. Pluto siue elementum sit terræ, siue diuitiarum Deus, vtroq. nomine filius est Saturni: nam primùm omnium architectatus est cœlum Deus, ex quo natum tempus, in quo reliquum quod erat ædificij expletum est. Si diuitiarum Deus rursus sit Pluto, nemini obscurum esse arbitror, ciuitates & regiones per diuturnam pacem opibus & hominum frequentia repleri: quare Pax illius meritò dicitur fuisse nutrix. Rursus quòd fuerit Saturni filius, & Iouis Iunonisque frater; quid aliud hoc est quam genus omne diuitiarum è tempore nasci, & cœli aërisque bonitate ac temperiê procreari & adiuuari? Dicitur idcirco illi imperium inferorum obtigisse, quoniam apud occidẽtis nationes & in Hispania (vt diximus) regnauit, quæ ferulissima est propè omnium prouinciarũ, & omnis generis frugum plenissima, præter loca illa, in quibus effodiebantur metalla, vt testatur Strabo libro tertio. Qui verò Plutonem elementum terræ esse putarunt, non solùm diuitiarũ Regem, quæ omnes è terra oriuntur, esse crediderunt: sed etiam mortuorũ omnium, quia omnia quæ nata sunt, in ea tandem principia soluuntur, è quibus sunt orta: quod etiam expressit Cicero libro secundo de Natura Deorũ his verbis: Terrena autem vis omnis atque natura Diti patri dedicata est: qui Dis, vt apud Græcos Πλούτων dicitur, quia & recidant omnia in terras, & oriantur è terris. Et quoniam quod semel mortuum est, nunquam idẽ reuiuiscit, inde dictũ est ab antiquis, quòd Pluto habet claues, à quo ita sedes inferorũ clausæ sunt, vt exitus nemini pateat, sicuti testatur Pausanias in Eliacis. Hic idẽ Proserpinã Cereris filiã rapuit, quia (vt ait Cicero in secundo de Natura Deorũ) ea est quę Περσεφόνη Græcè nominatur, & quam frugũ semen esse volunt, absconditámque à matre quæri fingunt, vt ait Eusebius libro secundo Euangelicæ præparationis. Plutonem esse virtutem terrę, & aliquando terram ipsam, ita scripsit Orpheus in hymno in Plutonem:

πλουτίζει τὸ γένος βροτῶν καρποῖς ἐνιαυτοῦ.

Nam facit ipse homines opulentos fructibus anni.

Attrahit igitur vis terræ ad se radices frugũ inferiùs, quare dictus est Pluto sub terram rapuisse Proserpinam, quadrigis

inuectam,

lucetam, cùm per tot mensium tempus ad inferiora crescãt frugum radices. sic autem quadrigarum nomina expressit Claudianus in 1.lib.de raptu Proserpinæ:

Orphneus crudele micans, Æthonque sagitta
Ocyor, & Stygij crudelis gloria Nycteus
Armenti, Ditisque nota signatus Alastor.

Quæ cum finguntur, & alicubi fieri necesse sit: scripsit Orpheus in Attico solo non procul ab Eleusi id contigisse, vt Pluto sub terram sit ingressus, sicuti patet ex his versibus:

ἁγνοτόκου Δημήτερος ὅς ποτε παῖδα
νυμφεύσας λειμῶνος ἀποσπάσας διὰ πόντου
τετρώροις ἵπποισιν ὑπ' Ἀτθίδος ἤγαγες ἄντρον,
δήμου Ἐλευσῖνος, τόθι περ πύλαι εἰσ' Ἀΐδαο.

Pluto, tibi castæ Cereris nam filia quondam
Cùm legeret flores in prato, rapta quadrigis
Imposita est, & Cecropium portata sub antrum.
Huc vbi Eleusis adest, vbi nigri ianua Ditis.

Enimuerò non solùm de rebus gestis quæ Diis inferis tribuuntur, hæc intelligenda sunt, sed multo magis ad mores hominum, vitæque institutionem pertinent. Nam quibus curis torquentur, quantisque molestiarum fluctibus agitantur diuitum animi? cæcitas enim mentis priùs occupet mortalium animos necesse est, quàm opes acquirantur: pro quibus diu laborandum est, cùm breuissima futura sit, aut etiam nulla aliquando partarum rerum fruitio. Quas tamẽ si quis breui comparare studeat, ad omnem probitatem & innocẽtiam conniueat oportet, omnémque impuritatem induat & crudelitatem, cùm primùm ingentium opum desiderio capitur. illud autem significatur per illorum equorum nomina, quibus vehebatur Pluto, cùm sine sceleribus nemo prorsus breui ditescere possit. quidam putarunt Plutonem esse dictum regem mortuorum, quia primus ille inuenerit sepulturas & exequias, cùm priùs cadauera sine vllo cultu passim vt contingebat sepelirentur, aut etiam inhumata feris relinquerentur. atque de Plutone satis, nunc de Pluto pertractemus.

De Pluto.
CAP. X.

PLutonem sapientes antiqui vim ac naturam esse terræ crediderunt, quamuis illi diuitiarum etiam nonnulli

drodice: Minyas è Tritogenia filia Æoli: è Midea nympha Aspledonem: Parnasum è Cleodora: Eurypylum & Euphemum è Mecionica: cui munus dedit vt super vndis tanquam super terra proficisceretur, vt ait Asclepiades. Neque verò hi solùm filij eius commemorantur, sed Euphemus præterea, qui proreta fuit in Argo naui: Amycis, Albion, Aello, Anthæus, Amphimanus, Æthusa, Aon, Alebius, Dercylus, Neleus & Pelias, & Astræus qui per inscitiam congressus cum Alcippa sorore sequenti die cognita affinitate ex anulo mœrore captus se in fluuium præcipitauit, qui priùs dictus est Astræus ab ipso, mox Caicus à Caico Mercurij Ocyrhoésque filio, vt scripsit Leo Byzantius in lib. 3. de fluminibus, & Melane à qua Melas prius Nilus dictus est: Actorion, Borgion, Brontes, Busiris, Certion, Crocon, Cromus, Chrysaor, Cenchreus, Chrysogenæa, Chius, Dorus, Euphemus, Icteus, Lelex, Lamia vates & Sibylla, Halirrhotius, Læstrigone, Megareus, Mesapus, Ephialtes, Nycteus, Melion, Nausithous, Othus, Occipite, Polyphemus, Pyracmon, Phorcus, Pelasgus, Onchestus, Phæax, Pegasus, Phocus, Peratus, Siculus, Sicanus, Steropes, Taras, Theseus, Tarantus, Hyrietus: vt alios infinitos propè prætermittam, nam plures quàm octoginta me legisse memini: quos tamen omnes non putaui hîc esse numerandos, quod si verum est id quod scribitur à Zezé in historia 51. Chil. 2. multo etiam plures fuerunt Neptuni filij. inquit enim:

> [illegible]
> [illegible]
> *Elatos animo enim omnes, & omnes strenuos,*
> *Filios & amicos dicunt, & amatos à Neptuno.*

Hunc aliquando venisse in contentionem de artificio cum Minerua & Vulcano scripsit Lucianus in Hermotimo: quo tempore Minerua domum excogitauit, hominem fecit Vulcanus, Neptunus taurum, atque ea de caussa crediderunt posteri Neptunum primum equos domuisse. Quòd illi in orbis diuisione maris imperium contigit, iam dictum fuit superius. Scriptum reliquit Herodotus in Polymnia Thessalos dicere solitos Neptunum lacunam fecisse per quã fluat Peneus: idque iure putari censuit ab iis qui Neptunum terram concutere existimant, nam loca distantia inter se tecto maris spatio sunt opus huius Dei terræmotus, quod etiam

Neptu-

Neptunus fecisse dicitur. Hæc est Herodoti sententia, qui iuxta opinionem antiquorum vim aquarum caussam esse terræmotuum credidit, at non ventos sub terra inclusos, qui erumpere conentur, vt scripsit Aristoteles libr. 3. meteororum, & Lucretius lib. 6. in his:

Quòd nisi prorumpit, tamen impetus ipse animai,
Et fera vis venti per crebra foramina terræ
Dispertitur, vt horror, & incutit inde tremorem.

Huius Dei duplex erat munus, & nauigantiũ curam habere scilicet, & equorũ: vt in hymnis Homerus scriptum reliquit:

Διχθά τοι ἐννοσίγαιε θεοὶ τιμὴν ἐδάσαντο,
ἵππων τε δμητῆρ' ἔμεναι, σωτῆρά τε νηῶν.
Bina tibi superi Neptuno munera donant,
Flectere equos, regere & naues, quæ marmora sulcant.

Quæ eadem scripta sunt & in hymno Orphei. idcirco Hippij siue Equestris Neptuni ædes fuit in Arcadia apud fluuiũ Milaontem, vt ait Pausanias in Arcadicis, & Prosclystij siue inundantis: qui est ita appellatus, quia quo tẽpore Inachus, & qui cum eo erant in consilio, terram Argiuorum Iunonis esse debere nunciarunt, maxima pars agri fuerit inundata atq; summersa. Deinde Iunone Neptunum precante vt mare deduceret, per quem locum refluxit, in eo Argiui Prosclystij Neptuni delubrum erexerunt, vt est apud Paus. in Corinthiacis. Ad huius rei memoriã fortasse factus fuit & dicatus Neptun[us] apud Atheniẽses vndã proferẽs, vt est in Atticis. Multa sũt deniq; cognomina, quæ propter varios cuctus huic Deo attributa, vt Tænari[us], Phitalmius, Heliconius, Temeni[us], Onchestus, Speculator, Natalitius, Hippocurius, Crenesi[us], Gęõchus, Damatites, pater, Rex, Ægæus, Taraxippus. Plutarch[us] cõmemorauit in vita Põpeij tria tẽpla fuisse Neptuni opulẽtissima, vbi loca Deorũ à piratis spoliata recẽset: quorũ vnũ in Isthmo aliud in Tenaro, aliud fuit in Calabria. erat n. Calabria Neptuno cõsecrata, vt scriptũ fuit à Philostephano in reb. Italicis, atq; loca nõnulla recẽset Apol. lib. 3. quib. præesset Neptunus:

οἷος δ' Ἴσθμιον εἶσι Ποσειδάων ἐς ἀγῶνα
ἅρμασιν ἐμβεβαώς, ἢ Ταίναρον, ἢ ὅγε Λέρνης
ὕδωρ, ἠὲ κατ' ἄλσος Ὑαντίου Ὀγχηστοῖο,
καί τε Καλαύρειαν μετὰ δῆθ' ἅμα νίσσεται ἵπποις,
πέτρην θ' Αἱμονίην, ἢ δενδρήεντα Γεραιστόν.
Ad ludos properat qualis Neptunus in Isthmum,

Quadrigis inuectus adis cum flumina Lernæ,
Tenarsiúmve solum, vel Hyantia rura, Geræstum
Syluosum, Æmoniamve petram, fumantia colla
Cùm premit alipedum, Calabra æciem vt rura reuisit.

Huic Deo taurum immolare consueuerunt, vt ait Homeru in lib.5.Odysseæ;

ταύρους παμμέλανας Ἐνοσίχθονι κυανοχαίτῃ.
Cyaneos crines taurus mactetur habenti.

Sic Virgilius libro quinto:

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Quod genus victimæ illi mactari iussit oraculum. ferunt enim aliquando euenisse Corcyræ, vt multis bobus per belli Persarum relictis taurus è pastu rediens sæpius in pelagus mugitus ediderit, ibique per totum diem constiterit: deinde cùm ad mare bubulcus descendisset, magnum atque infinitum propè thunnorum numerum conspexit, quod significauit Corcyreis. Illi tum capere thunnos conati operam luserunt: quare sciscitantibus oraculum postea responsum est, Neptuno taurum mactari oportere: quia re peracta incredibilem piscium numerum cepere, vt ait Pausan. in Phocicis. quamuis thunnus aliquādo mactari Neptuno consueuit, vt scriptum est ab Antigono Carystio in lib. de Dictione. Atqui Neptuno pisces illi cœlestes consecrati esse putabantur, vt scriptum est à Marco Manilio in libro secundo rerum astronomicarum, vbi signa cœlestia, quæ sint diis quibusque tributa, commemorat:

Lanigerum Pallas, Taurum Cytheræa tuetur.
Formosos Phœbus geminos, Cyllenie cancrum.
Iupiter & cum matre Deûm regit ipse leonem.
Spicifera est virgo Cereris, fabricataque libra
Vulcano pugnax Mauorti scorpius hæret.
Venantem Diana virum sub partis equinæ.
Atque angusta fouet Capricorni sidera Vesta.
Et Iouis aduersum Iunonis Aquarius astrum est.
Agnoscitque suos Neptunus in æquore pisces.

Neptunum magna Deorum marinorum ac nympharū manus comitabatur, quorum nonnullos ita numerauit Virg.

Tum variæ comitum facies immania cete,
Et senior Glauci chorus, Inoúsque Palæmon.
Tritonésque citi, Phorcíque exercitus omnis:

Laeua tenet Thetis,& Melite,Panopaeáque virgo
Nesae,Spióque,Thaliáque,Cymodocéque.

Hunc in varias formas ob amores fuisse mutatũ scri psit Ouidius lib.6.maioris sui operis. atque hęc ea sunt, aut certè non multo plura his,quę de Neptuno fabulosè dicta sunt ab antiquis scriptoribus. nunc quid ea significent perquiramus.

¶ Iam primum omnium quid sit Neptunus ita explicat Cicero in primo libro de natura Deorum,de Chrysippi sententia: quíque aër per maria manaret,eum esse Neptunum. Veruntamen non aër simpliciter per maria manans, sed ipsum aquæ elementum Neptunus plerunque nominabatur: aut aliquando spiritus ille ac mens diuina, quæ per maria esset diffusa,totámq; aquæ naturam ac molem à corruptione præseruaret: quod quidem nihil aliud est, quàm anima per elementa diffusa,sicut in animalibus est,& in plantis. Vbi enim illa recesserit,siue harmonia sit & quædam symmetria,siue numerus seipsum mouens, siue diuina quædam & immortalis vis, corpus ad corruptionem statim properare necesse est. Quare etsi elementa nobis non viuere apparẽt, tamen diuina quadam virtute & potẽtia seruante ab interitu,ita sunt commista,itaque fermentata, vt ab ea seruentur à corruptione. Hanc vim diuinam in æthere Iouem,in aëre Iunonem,in aqua Neptunum,& in singulis horum partibus variis Deorum nominibus appellarunt antiqui. Quod Saturno ereptus clàm fuit Neptunus, & quid Saturnus sit,& quo pacto crudelitati Saturni erepta sint elementa, dictum est satis vt arbitror, cùm de Ioue & Saturno loqueremur. At cur ab Arno fuit educatus? quia nullam fidem præstandam esse pelago experiuntur nauigantes. Nam quo tempore recens fuit Arnus nutricis Neptuni memoria apud antiquos, non fuit tanta nauigiorum multitudo mare sollicitantium & propè infestantium: nec; vt ait Lucretius libro 5.

turbida ponti
AEquora laedebant naues ad saxa virósque,
Nec temere,incursu fluctus mare saepe coortum
Saeuibat,leuitérque minas ponebat inanes.
Nec poterat quenquàm placidi pellacia ponti
Subdola pellicere in fraudem ridentibus vndis.

Quid enim verius de mari dici potest,quàm nullam illi esse

constantiam? nam cum leuissimus ventorum flatus aliquando extiterit, tanta oritur tempestas, vt iratæ vndæ in cœlum minaces insurgere appareant, atque incredibilis earum fremitus vel è longinquis montibus exaudiatur. Huic Deo taurus niger meritò immolabatur, quod tauri & furorem & mugitum imitaretur Neptunus. Huius vox dicebatur esse Amphitrite, quæ nihil aliud est, quàm ipsa aqua, vt in Cyclope ait Euripides:

αἶω δ' ἴσ' ἰχθὺς εἶμι, καὶ ἀπ' ἄντυγος,
δι' ἀμφιτρίτης τῷδε προσβαίνων ποδί.
Ego vadum pertransco cæcus licet,
Per Amphitriten hanc meo incedens pede.

Quam Amphitriten glaucam & piscosam nominauit Orpheus in Argonauticis, cùm illa sint maris, at non alicuius Deæ propriè adiuncta:

Γλαυκὴν δ' ἰχθυόεσσαν ἀπείριτον ἀμφιτρίτην.
Glaucam, piscosam, immensam simul Amphitriten.

Hæc cùm aqua sit, dicitur vxor Neptuni, cùm is sit spiritus, vti dicebam, per vniuersam aquæ molem diffusus, & tanquam anima ipsius aquæ elementi: est enim Amphitrite corpus & materia humoris omnis, qui vel circa terram est, vel intra terram ipsam includitur. Neque aliud significare voluerunt illi, qui delphinum Neptuno amatam Amphitriten conciliasse fabulantur, quàm omnium marinorum piscium maximè ingenio & cognitione, corporisque celeritate Delphinum præstare; cùm reliqua marina animalia amentia atque propè stupida sint, quæ profundius habitant in mari propter indigesti à sole humoris copiam; ita vt de nonnullis meritò dubitent an sint animalia dicenda. Fieri tamen potuit, vt homines hi fuerint ita vocati, ad quorum gratiam ista fuerint ficta, ita vt possint etiam ad rerum naturalium motúmve rationem accommodari. Neptuni forma, quæ fingitur à poetis, quid aliud est quàm maris vel natura vel color? quis enim dubitat cyaneū colorem esse aquæ marinæ? Rursus nudus Neptunus nihil aliud est, nisi dulcium aquarum natura. Illæ enim aquæ sunt saluberrimæ, quæ nullum habeant colorem, aut qualitatem apparentem. Tridens verò quem habet Neptunus pro sceptro, triplicem illius ostendit potestatem, quòd habet facultatem scilicet tollendi æquoris & placandi & seruādi. quod

alij fictum esse maluerunt, quia dulcibus, salsis, mediocribus aquis, quales sunt lacustres, imperet. Dictus est equum prior inuenisse, & equitandi peritiam, quoniam quidam vocatus Neptunus vir Thessalus prior omnibus equitandi artem excogitauit: quamuis non desunt qui ad nauigationem id referant, quoniam videntur nauigia super maris dorsa quasi equitare. Dictus est Neptunus vehi curru super æquore comitantibus Tritonibus, ac marinis monstris: quia cum multo vndarum strepitu vndis quasi rotis carinæ subiectis naues videntur deferri per tempestates. Hoc ita esse probatur Plutarchi testimonio, qui scripsit in vita Themistoclis ea de causa locum datum esse tabulæ de contentione Palladis ac Neptuni de nomine Athenis imponendo, quod Neptunus equum, Pallas oliuam attulisset, & pro munerum præstantia iudicati sunt, quia ἐκεῖνοι μὲν (ὡς λέγεται) πραγματευόμενοι τοὺς πολίτας ἀποσπάσαι τῆς θαλάσσης, καὶ συνεθίσαι ζῆν μὴ πλέοντας ἀλλὰ τὴν χώραν φυτεύοντας, τὸν περὶ τῆς Ἀθηνᾶς διέδοσαν λόγον, ὡς ἐρίσαντος αὐτῇ περὶ τῆς χώρας τοῦ Ποσειδῶνος, δείξασα τὴν μορίαν τοῖς δικασταῖς, ἐνίκησεν. *Illi sanè (vt ferunt) cùm studerent ciues à mari retrahere, vt assuescerent viuere vel non nauigantes, sed regionem arboribus serentes, sermonem illum vulgarunt, quòd Neptuno de regione contendente, Pallas oliuam iudicibus obtulerit, ac vicerit.* Qua in contentione si Neptunus equum obtulisset, ac nisi pro nauigio intelligeretur equus, quo pacto viderentur ciues à nauigatione reuocari? Dictus est Neptunus & Apollo Laomedonti Troianorum Regi seruiuisse; quoniam is pecuniam horum Deorum sacrificijs dicatam in suam vtilitatem & ad extruenda mœnia ciuitatis conuertit, quam tamen sacerdotibus non restituit, vt promiserat. At calamitates, quas pro neglecto Neptuno passus est, quid aliud significant quàm Dei cultum sine calamitate non negligi? Ingens filiorum Neptuni numerus præterea quid nisi maris fertilitas est? Nam nisi tantam filiorum copiam squammosis illis marinis gentibus natura dedisset, facile futurum erat vt mare piscibus orbatum haberemus: quippe cùm vix tanta sit feracitas aquarum, quanta est voracitas piscium. Hæc ipsa caussa fuit cur crudeles Neptuni filij dicerentur omnes.

¶Nunc quid sub his lateat ad humanæ vitæ institutionem spectans, explicemus. Ac primum cùm virtutum omnium

princeps & Regina sit, vt ita dicam, liberalitas & munificentia, quæ non nisi ad Deum vel ad Reges pertinet omnium vitiorum grauissimum meritò iudicabitur acceptorum obliuio, quę non nisi in sordidos animos cadere potest. Ea de caussa finxerunt antiqui quòd Neptunus gratias retulit Delphino pro accepto beneficio: atque vt æterna huius facinoris memoria, & ad beneficentiā adhortatio ad posteros manaret, numerus & ordo quidam stellarum Delphini nomine in eius honorem fuit appellatus. Quòd autem ob neglectos Deos Laomedon pœnas persoluerit, multásque calamitates subierit, id etiam ad religionem Deorum immortalium homines impellit: quoniam qui piè sanctéque per probitatē & integritatem vitę Deum coluerit, quique illa quæ instituta sunt à sapientibus, Deo persoluerit, ille solus Deum placatū in omne tempus habebit, multa incōmoda deuitabit, & se in omni molestia rectorū consiliorum conscientia consolabitur. Qui vero beneficiorum omnium autorem, omniúmque patrem Deum neglexerit, quo pacto vir iustus, & bonus & temperans esse poterit? aut si nihil horum poterit, quo pacto non in multas calamitates illabetur? Nos igitur ad religionē, & ad memoriam acceptorum beneficiorum sempiternam per hanc Laomedontis fabulam sapientis antiqui adhortabantur: fortunæque inconstantiam ante oculos proponebāt, cùm vel Dij inhumaniter agentes aduersus Iouem de cœlo expulsi coacti sint homini seruire. Imprudens est omnino Theseus, qui filio Hippolyto mortem à Neptuno precatus fuit, quem falsò nouerca Phædra apud Theseum accusauerat, quòd eam de stupro interpellasset, at id tamen Theseo concessit Neptunus. Quid hoc est nequitiæ Dij boni carissimis illa concedere, quę in omne tempus perniciosa futura sunt? nam phocas Neptunus in equos Hippolyti iuxta mare equitantis immisit, quibus in fugam versis ille discerptus fuit. Cui tamen Hippolyto Diomedes eximia pulchritudine postea dicauit cum delubro, & antiqui operis simulacro, ac rem diuinā primus omnium fecit, vt ait Pausanias in Corinthiacis: & apud Trœzenios virgines sibi succisum capillum ante nuptias in eiusdem templo consecrabant. voluerunt igitur antiqui per has ambages verborum nos adhortari vt æquo animo essemus si quando ad nostra vota Dij surdi viderentur, quoniam perniciosa sæpius expetuntur ab

tur ab ignaris hominibus, & quæ maximo detrimento impetrantibus in posterum sint futura. Sapienter ideo dictum est ab illo poeta:

Nil ergo optabunt homines si consilium vis,
Permittes ipsis expendere numinibus quid
Conueniat nobis, rebusque sit vtile nostris.

Quod autem hæc huius rei caussa tantùm ficta sint, vel ex eo patet, quod omnium mortalium imprudentissimum & crudelissimum finxerunt Neptunum. Quis enim vir bonus esse poterit, qui caussam ignotam iudicarit? aut qui pro vel carissimorum precibus viros bonos & iustos & temperantes trucidarit, vel condemnarit, quo pacto non sceleratus & nefarius esse poterit? Non fuit igitur Deus sapiens Neptunus, sed neque bonus quidem, aut iustus, si tam iniqua filio Theseo concessit: quæ de Deo dicenda omnino non sunt: cũ hæc solum institutionis ergo sint inuenta. Non defuerunt qui putarint imperium maris idcirco attributum fuisse Neptuno, quia prior ille classem instruxerit, cui Saturnus commisit rerum maritimarum imperium, vnde datus est locus fabulæ. At de Neptuno satis, nunc dicamus de Plutone.

De Plutone. CAP. IX.

Pluto quem inferorum Deum putarunt antiqui, natus est ex Opi & Saturno, vt dictum est, isque vnà cum Ioue militauit, & post varias victorias, rerùmque gestarum felices successus cum Ioue & Neptuno iactis sortibus terrarũ mundique totius (vt aiunt) imperium diuisit: cui Hispaniarum, & locorum omnium ad occidentem solem obtigit imperiũ. Scriptum reliquit Pausanias in Atticis Plutonis & Amphiarai statuas quodam in loco fuisse apud Athenienses, vbi Pluto puer à Pace nutrice portabatur. Fama est hunc claues habuisse pro insigni, sicuti sceptrum Ioui, & Neptuno tridens tribuebatur, vt idem Pausanias ait in prioribus Eliacis. Et Orpheus in hymno in Plutonem idem affirmauit his verbis:

[illegible]
Pluto qui terræ claues & regna gubernas.

Plutonem præterea fuisse opulentiæ Deum, & in Iberia apud Pyrenæos montes habitasse memoriæ prodidit Strabo

lib. 3. Geographiæ. Hunc defunctorum Deum esse credide
runt, quem appellarunt Iouem, siue Deum terrestrem, cu
sacra faciebant pro defunctorum manibus, vt testatur Euri
pides in Phœnissis:

νῦν γὰρ θανόντι χρὴ τὸν εὖ πεπραγότα
τιμὰς διδόντα χθόνιον ἀμείβειν θεόν.
Cum iusta soluit mortuis viuus, decet
Deum simul terrestrem honore prosequi.

Quo verò tempore illi sacra hæc fierent; Februus vocaba
tur. Plutonem finxerunt antiqui in curru vehi atrorũ equo
rum, vt testatur Ouidius libro Metamorph. quinto:

Hanc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus
Exierat: curruque atrorum inuectus equorum
Ambibat Siculæ cautus fundamina terræ.

Attribuerunt claues Plutoni, quia non datur reditus eius re
giã ingressis, cui Deo narcissus & adianthũ & cyparissus i
coronas erãt dicata, sicuti narcissus Parcis. Aiunt hũc Deu
aliquando grauiter tulisse, quòd solus omnium Deorũ ca
libem & filiis carentem vitam traduceret, cùm tanti impe
Deus esset, neque vllam inueniret quæ sibi nuptui daretu
quippe cùm & Iouis esset frater, & Deorũ omnium opul
tissimus. Nulla enim Dea illũ ob deformitaté & obscurit
té regni maritũ esse suũ pati poterat. Ille igitur hac opini
ne, vel (vt verius dicã) hoc animi furore agitatus atrorum
quorum currum conscendit, & in Siciliam peruenit. Ibi fo
Proserpinam Cereris filiam inter cæteras virgines flores co
ligentem, visam adamauit: quippe cùm omnes illas & fo
ma & corporis elegantia antecelleret. Hanc igitur rapuit,
in curru ad fluuiũ Chemarũ deportauit: vnde ad sua regn
quæ sub terris esse putãtur, deportauit, vt testatur Pausan
in Corinthiacis. & Claudianus rem totam carmine eleg
tissimo cõplexus est. Magno in honore fuit in Pylo Pluto,
plúmque eius ibidem magnificentissimũ, vt ait Strabo lib
octauo. Neque procul distat à Pylo mons qui vocatus
Menthes, à Menthe Plutonis pellice, quam dolo circum
tam Proserpina in herbam hortensem sui nominis muta
Testatur idem Strabo libro nono ad ripas Coralij fluuij
sacra fiebant Pambœotia, constructam fuisse ob mystic
quandam causam Plutonis ac Palladis aram commun

Ima

Immolabantur tauri Plutoni, vt testatur Horatius libro secundo carminum:

Non si trecenis, quotquot eunt dies,
Amice places illacrymabilem
Plutona tauris.

Scriptum reliquit Strabo lib. tertiodecimo Plutonium os in Cybiensium regione apud Hierapolim in paruo quodã montis cliuo fuisse, in quod homo excipi poterat, idque fuisse miræ profunditatis, & admirabilis multo magis potentiæ. Nam huic oppositũ fuit vallum quadratum, ambitu dimidij ferè iugeri, quod nebulosa crassáque caligine tegebatur: at propinquius aer erat innoxius. Quod si aliquod animal ingrederetur, continuò moriebatur, taurique eò adducti statim concidebant. fuit Pluto à Latinis Orcus appellatus, vt scripsit Cicer. in actione sexta in Caium Verrem: *Hic dolor erat tantus, vt Verres alter Orcus venisse Ennã, & non Proserpinam asportasse, sed ipsam abripuisse Cererẽ videretur.* dictus est autem Pluto, quia diuitias largiatur, vt ait Lucianus in Timone, & Plato in Cratylo his verbis: τὸ δὲ Πλούτωνος, τοῦτο μὲν κατὰ τὴν τοῦ πλούτου δόσιν, ὅτι ἐκ τῆς γῆς κάτωθεν ἀνίεται ὁ πλοῦτος, ἐπωνομάσθη. *Plutonis verò nomen ab diuitiarum largitionem, quæ omnes è terra in lucem emittantur, dictum fuit.* quãuis Lucianus in dialogo postea de luctu, Plutonem dictum putat, διὰ τὸ πλουτεῖν τοῖς νεκροῖς, *quia abundet mortuis scilicet.* Dicebantur ad hunc omnes animæ mortuorum descendere, quas vbi ille acceperat, ineuitabilibus vinculis coercebat, iudicibúsque tradebat iudicandas, atque omnibus pro meritis, vel pœnas, vel præmia dispensabat. Neque vlli concessum est præterquam admodum paucis ad superam regionem reuerti, & id maximis de caussis, vt fama est. Illius Dei regio turbidissimis & amplissimis fluuiis vel ipsis nominibus horrendis interluitur. Defluit cum magno strepitu Cocytus, cum rapidissimis flammarum vndis Phlegethon deuoluitur; ibidem cœno plena est profundissimo & grauecolenti Acherusia palus. Quid de squalore cymbæ, portitorísque animarum, déque tremenda illius voce tonitrui non dissimili dicam? Terret altissimis & stridulis latratibus vel longinquos nauigantes Cerberus triceps: horrent viperinis capillis furiæ, formidabilis est iudicũ iustissimorum seueritas, ita vt nemo sit tã sanctus aut integræ vitæ, qui ad id iudicium accessurus

fouectam, cùm per tot mensium tempus ad inferiora crescāt frugum radices. sic autem quadrigarum nomina expressit Claudianus in 1. lib. de raptu Proserpinæ:

Orphnæus crudele micans, Æthonque sagitta
Ocyor, & Stygij crudelis gloria Nycteus
Armenti, Ditisque nota signatus Alastor.

Quæ cum finguntur, & alicubi fieri necesse sit: scripsit Orpheus in Attico solo non procul ab Eleusi id contigisse, vt Pluto sub terram sit ingressus, sicuti patet ex his versibus:

ἁγνοτέλους Δημήτερος ὅς ποτε παῖδα
νυμφεύσας λειμῶνος ἀποσπάσας διὰ πόντου
τετρώροις ἵπποισιν ὑπ' Ἀτθίδος ἤγαγες ἄντρον,
δήμου Ἐλευσῖνος, τόθι περ πύλαι εἰσ' Ἀΐδαο.

Pluto tibi castæ Cereris nam filia quondam
Cùm legeret flores in prato, rapta quadrigis
Impositaest, & Cecropium portata sub antrum.
Hoc vbi Eleusis adest, vbi nigri ianua Ditis.

Enimuerò non solùm de rebus gestis quæ Diis inferis tribuuntur, hæc intelligenda sunt, sed multo magis ad mores hominum, vitæque institutionem pertinent. Nam quibus curis torquentur, quantísque molestiarum fluctibus agitantur diuitum animi? cæcitas enim mentis priùs occupet mortalium animos necesse est, quàm opes acquirantur: pro quibus diu laborandum est, cùm breuissima futura sit, aut etiam nulla aliquando partarum rerum fruitio. Quas tamē si quis breui comparare studeat, ad omnem probitatem & innocētiam conniueat oportet, omnémque impuritatem induat & crudelitatem, cùm primùm ingentium opum desiderio capitur. illud autem significatur per illorum equorum nomina, quibus vehebatur Pluto, cùm sine sceleribus nemo prorsus breui ditescere possit. quidam putarunt Plutonem esse dictum regem mortuorum, quia primus ille inuenerit sepulturas & exequias, cùm priùs cadauera sine vllo cultu passim vt contingebat sepelirentur, aut etiam inhumata feris relinquerentur. atque de Plutone satis, nunc de Pluto pertractemus.

De Pluto.

CAP. X.

PLutonem sapientes antiqui vim ac naturam esse terræ crediderunt, quamuis illi diuitiarum etiam nonnulli

drodice: Minyas è Tritogenia filia Æoli: è Midea nympha Aspledonem: Parnasum è Cleodora: Eurypylum & Euphemum è Mecionica: cui munus dedit vt super vndis tanquam super terra proficisceretur, vt ait Asclepiades. Neque verò hi solùm filij eius commemorantur, sed Euphemus prætere a, qui proreta fuit in Argo naui: Amycis, Albion, Aello, Anthæus, Amphimanus, Æthusa, Aon, Alebius, Dercylus, Neleus & Pelias, & Astræus qui per inscitiam congressus cum Alcippa sorore sequenti die cognita affinitate ex anulo mœrore captus se in fluuium præcipitauit, qui priùs dictus est Astræus ab ipso, mox Caicus à Caico Mercurij Ocyrhoësq; filio, vt scripsit Leo Byzantius in lib. 3. de fluminibus, & Melane à qua Melas prius Nilus dictus est: Actorion, Borgion, Brontes, Busiris, Cercion, Crocon, Cromus, Chrysaor, Cenchreus, Chrysogenæa, Chius, Dorus, Euphemus, Iaceis, Lelex, Lamia vates & Sibylla, Halirrhotius, Læstrigone, Megareus, Mesapus, Ephialtes, Nycteus, Melion, Nausithous, Othus, Occipite, Polyphemus, Pyracmon, Phorcus, Pelasgus, Onchestus, Phæax, Pegasus, Phocus, Peratus, Siculus, Sicanus, Steropes, Tarus, Theseus, Tarantus, Hyrieus: vt alios infinitos propè prætermittam. nam plures quàm octoginta me legisse memini: quos tamen omnes non putaui hic esse numerandos, quod si verum est id quod scribitur à Zeze in historia 51. Chil. 4. multo etiam plures fuerunt Neptuni filij, inquit enim:

τοὺς θυμικοὺς γὰρ σύμπαντας καὶ πάντας τοὺς ἀνδρείους
υἱοὺς καὶ φίλους καὶ ἐρωμένους φασὶ τοῦ Ποσειδῶνος.

Elatos animo enim omnes, & omnes strenuos,
Filios & amicos dicunt & amatos à Neptuno.

Hunc aliquando venisse in contentionem de artificio cum Minerua & Vulcano scripsit Lucianus in Hermotimo: quo tempore Minerua domum excogitauit, hominem fecit Vulcanus, Neptunus taurum, atque ea de caussa crediderunt posteri Neptunum primum equos domuisse. Quòd illi in orbis diuisione maris imperium contigit, iam dictum fuit superius. Scriptum reliquit Herodotus in Polymnia Thessalos dicere solitos Neptunum lacunam fecisse per quã fluat Peneus. Idque ita re putari censuit ab iis qui Neptunum terram concutere existimant: nam loca distantia intercepto maris spatio sunt opus huius Dei terræmotus, quod etiam

Neptu-

Neptunus fecisse dicitur. Hæc est Herodoti sententia, qui iuxta opinionem antiquorum vim aquarum caussam esse terræmotuum credidit, at non ventos sub terra inclusos, qui erumpere conentur, vt scripsit Aristoteles libr. 3. meteororum, & Lucretius lib. 6. in his:

Quòd nisi prorumpit, tamen impetus ipse animai,
Et fera vis venti per crebra foramina terræ
Dispertitur, vt horror, & incutit inde tremorem.

Huius Dei duplex erat munus, & nauigantiũ curam habere scilicet, & equorũ: vt in hymnis Homerus scriptum reliquit:

διχθά τοι ἐννοσίγαιε θεοὶ τιμὴν ἐδάσαντο,
ἵππων τε δμητῆρ' ἔμεναι, σωτῆρά τε νηῶν.
Bina tibi superi Neptuno munera donant,
Flectere equos, regere & naues, quæ marmora sulcant.

Quæ eadem scripta sunt & in hymno Orphei. idcirco Hippij siue Equestris Neptuni ædes fuit in Arcadia apud fluuiũ Milaontem, vt ait Pausanias in Arcadicis, & Prosclystij siue inundantis: qui est ita appellatus, quia quo tẽpore Inachus, & qui cum eo erant in consilio, terram Argiuorum Iunonis esse debere nuntiarunt, maxima pars agri fuerit inundata atq; summersa. Deinde Iunone Neptunum precante vt mare deduceret, per quem locum refluxit, in eo Argiui Prosclystij Neptuni delubrum erexerunt, vt est apud Paus. in Corinthiacis. Ad huius rei memoriã fortasse factus fuit & dicatus Neptun⁹ apud Athenienses vndã proferẽs, vt est in Atticis. Multa sũt deniq; cognomina, quæ propter varios euẽtus huic Deo attributa, vt Tænari⁹, Phitalmius, Heliconius, Temeni⁹, Onchestus, Speculator, Natalitius, Hippocurius, Crenesi⁹, Gęõchus, Damatitis, pater, Rex, Ægæus, Taraxippus. Plutarch⁹ cõmemorauit in vita Põpeij tria tẽpla fuisse Neptuni opulẽtissima, vbi loca Deorũ a piratis spoliata recẽset: quorũ vnũ in Isthmo aliud in Tenaro, aliud fuit in Calabria. erat n. Calabria Neptuno cõsecrata, vt scriptũ fuit à Philostephano in reb. Italicis, atq; loca nõnulla recẽset Apol. lib 3. quib. præsset Neptunus:

οἷος δ' Ἴσθμιον εἶσι Ποσειδάων ἐς ἀγῶνα
ἅρμασιν ἐμβεβαώς, ἢ Ταίναρον, ἢ ὅγε Λέρνης
ὕδωρ, ἠὲ κατ' ἄλσος Ὑαντίου Ὀγχηστοῖο,
καί τε Καλαύρειαν μετὰ δῆθ' ἅμα νίσσεται ἵπποις,
πέτρην θ' Αἱμονίην, ἢ δενδρήεντα Γεραιστόν.
Ad ludos properat qualis Neptunus in Isthmum,

Quadrigis inuectus adit cum flumina Lernæ,
Tenariúmve solum, vel Hyantia rura, Geræstum
Syluosum, Æmoniamve petram, fumantia colla
Cùm premit alipedum, Calabra iam vt rura reuisit.

Huic Deo taurum immolare consueuerunt, vt ait Homerus in lib.5. Odysseæ;

ταύρους παμμέλανας Ἐννοσίχθονι κυανοχαίτῃ.
Cyaneos crines taurus mactetur habenti.

Sic Virgilius libro quinto:

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Quod genus victimæ illi mactari iussit oraculum. ferunt enim aliquando euenisse Corcyræ, vt multis bobus per bellũ Persarum relictis taurus è pastu rediens sæpius in pelagus mugitus ediderit, ibique per totum diem constiterit: deinde cùm ad mare bubulcus descendisset, magnum atque infinitum propè thunnorum numerum conspexit, quod significauit Corcyreis. Illi tum capere thunnos conati operam luserunt: quare sciscitantibus oraculum postea responsum est, Neptuno taurum mactari oportere: quia re peracta incredibilem piscium numerum cepere, vt ait Pausan. in Phocicis. quamuis thunnus aliquãdo mactari Neptuno consueuit, vt scriptum est ab Antigono Carystio in lib. de Dictione. Atq; Neptuno pisces illi cœlestes consecrati esse putabantur, vt scriptum est à Marco Manilio in libro secundo rerum astronomicarum, vbi signa cœlestia, quæ sint diis quibusque tributa, commemorat:

Lanigerum Pallas, Taurum Cytheræa tuetur.
Formosos Phœbus geminos, Cyllenie cancrum.
Iupiter & cum matre Deûm regit ipse leonem.
Spicifera est virgo Cereris, fabricataque libra
Vulcano pugnax Mauorti scorpius hæret.
Venantem Diana virum sub partis equinæ,
Atque angusta fouet Capricorni sidera Vesta.
Et Iouis aduersum Iunonis Aquarius astrum est.
Agnoscitque suos Neptunus in æquore pisces.

Neptunum magna Deorum marinorum ac nympharũ manus comitabatur, quorum nonnullos ita numerauit Virg.

Tum variæ comitum facies immania cete,
Et senior Glauci chorus, Inoũsque Palæmon.
Tritonésque citi, Phorcique exercitus omnis:

Laeva tenet Thetis, & Melite, Panopaeáque virgo
Nesae, Spióque, Thaliáque, Cymodocéque.

Hunc in varias formas ob amores fuisse mutatū scripsit Ouidius lib. 6. maioris sui operis. atque hęc ea sunt, aut certè non multo plura his, quę de Neptuno fabulosè dicta sunt ab antiquis scriptoribus nunc quid ea significent perquiramus.

¶ Iam primum omnium quid sit Neptunus ita explicat Cicero in primo libro de natura Deorum, de Chrysippi sententia: quíque aër per maria manaret, eum esse Neptunum. Verúntamen non aër simpliciter per maria manans, sed ipsum aquae elementum Neptunus plerunque nominabatur: aut aliquando spiritus ille ac mens diuina, quae per maria esset diffusa, totámq; aquae naturam ac molem à corruptione praeseruaret: quod quidem nihil aliud est, quàm anima per elementa diffusa, sicut in animalibus est, & in plantis. Vbi enim illa recessesrit, siue harmonia sit & quaedam symmetria, siue numerus se ipsum mouens, siue diuina quaedam & immortalis vis, corpus ad corruptionem statim properare necesse est. Quare etsi elementa nobis non viuere apparēt, tamen diuina quadam virtute & potētia seruante ab interitu, ita sunt commista, itaque fermentata, vt ab ea seruentur à corruptione. Hanc vim diuinam in aethere Iouem, in aëre Iunonem, in aqua Neptunum, & in singulis horum partibus variis Deorum nominibus appellarunt antiqui. Quod Saturno ereptus clàm fuit Neptunus, & quid Saturnus sit, & quo pacto crudelitati Saturni erepta sint elementa, dictum est satis vt arbitror, cùm de Ioue & Saturno loqueremur. At cur ab Arno fuit educatus? quia nullam fidem praestandam esse pelago experiuntur nauigantes. Nam quo tempore recens fuit Arnus nutricis Neptuni memoria apud antiquos, non fuit tanta nauigiorum multitudo mare sollicitantium & propè infestantium: nec, vt ait Lucretius libro 5.

turbida ponti
AEquora laedebant naues ad saxa virósque;
Nec temere, incursu fluctus mare saepe coorsum
Saeuibat, leuitérque minas ponebat inanes.
Nec poterat quenquam placidi pellacia ponti
Subdola pellicere in fraudem ridentibus vndis.

Quid enim verius de mari dici potest, quàm nullam illi esse

constantiam? nam cum leuissimus ventorum flatus aliquando extiterit, tanta oritur tempestas, vt iratæ vndæ in cœlum minaces insurgere appareant, atque incredibilis earum fremitus vel è longinquis montibus exaudiatur. Huic Deo taurus niger meritò immolabatur, quod tauri & furorem & mugitum imitaretur Neptunus. Huius vox dicebatur esse Amphitrite, quæ nihil aliud est, quàm ipsa aqua, vt in Cyclope ait Euripides:

ἐγὼ δ' ἐπ' ὄχθον εἶμι, καίπερ ὢν τυφλός,
δι' ἀμφιτρῆτος τῆσδε προσβαίνων ποδί.
Ego vadum pertransco cæcus licet,
Per Amphitriten hanc meo incedens pede.

Quam Amphitriten glaucam & piscosam nominauit Orpheus in Argonauticis, cùm illa sint maris, at non alicuius Deæ propriè adiuncta:

Γλαυκὴν δ' ἰχθυόεσσαν ἀπείριτον Ἀμφιτρίτην.
Glaucam, piscosam, immensam simul Amphitriten.

Hæc cùm aqua sit, dicitur vxor Neptuni, cùm is sit spiritus, vti dicebam, per vniuersam aquæ molem diffusus, & tanquam anima ipsius aquæ elementi: est enim Amphitrite corpus & materia humoris omnis, qui vel circa terram est, vel intra terram ipsam includitur. Neque aliud significare voluerunt illi, qui delphinum Neptuno amatam Amphitriten conciliasse fabulantur, quàm omnium marinorum piscium maximè ingenio & cognitione, corporisque celeritate Delphinum præstare; cùm reliqua marina animalia amentia atque propè stupida sint, quæ profundius habitant in mari propter indigesti à sole humoris copiam; ita vt de nonnullis meritò dubitent an sint animalia dicenda. Fieri tamen potuit, vt homines hi fuerint ita vocati, ad quorum gratiam ista fuerint ficta, ita vt possint etiam ad rerum naturalium morúmve rationem accommodari. Neptuni forma, quæ fingitur à poetis, quid aliud est quàm maris vel natura vel color? quis enim dubitat cyaneũ colorem esse aquæ marinæ? Rursus nudus Neptunus nihil aliud est, nisi dulcioris aquarum natura. Illæ enim aquæ sunt saluberrimæ, quæ nullum habeant colorem, aut qualitatem apparentem. Tridens verò quem habet Neptunus pro sceptro, triplicem illius ostendit potestatem, quòd habet facultatem scilicet tollendi æquoris & placandi & seruãdi. quod

alij fictum esse maluerunt, quia dulcibus, salsis, mediocribus aquis, quales sunt lacustres, imperet. Dictus est equum prior inuenisse, & equitandi peritiam, quoniam quidam vocatus Neptunus vir Thessalus prior omnibus equitandi artem excogitauit: quamuis non desunt qui ad nauigationem id referant; quoniam videntur nauigia super maris dorso quasi equitare. Dictus est Neptunus vehi curru super æquore comitantibus Tritonibus, ac marinis monstris: quia cum multo vndarum strepitu vndis quasi rotis carinæ subiectis naues videntur deferri per tempestates. Hoc ita esse probatur Plutarchi testimonio, qui scripsit in vita Themistoclis ea de caussa locum datum esse tabulæ de contentione Palladis ac Neptuni de nomine Athenis imponendo, quod Neptunus equum, Pallas oliuam attulisset, & pro munerum præstantia iudicati sunt, qui a ἐκεῖνοι μὲν (ὡς λέγεται) πραγματευόμενοι τοὺς πολίτας ἀποσπάσαι τῆς θαλάσσης, καὶ συνεθίσαι ζῆν μὴ πλέοντας ἀλλὰ τὴν χώραν φυτεύοντας, τὸν περὶ τῆς Ἀθηνᾶς διέδωκαν λόγον, ὡς ἐρίσαντα περὶ τῆς χώρας τὸν Ποσειδῶνα, δείξασα τὴν μορίαν τοῖς δικασταῖς, ἐνίκησεν. *Illi sanè (vt ferunt) cùm studerent ciues à mari retrahere, vt assuescerent viuere vel non nauigantes, sed regionem arboribus ornantes, sermonem illum vulgarunt, quòd Neptuno de regione contendente, Pallas oliuam iudicibus obtulerit, ac vicerit.* Qua in contentione si Neptunus equum obtulisset, ac nisi pro nauigio intelligeretur equus, quo pacto viderentur ciues à nauigatione reuocari? Dictus est Neptunus & Apollo Laomedonti Troianorum Regi seruiuisse; quoniam is pecuniam horum Deorum sacrificiis dicatam in suam vtilitatem & ad extruenda mœnia ciuitatis conuertit, quam tamen sacerdotibus non restituit, vt promiserat. At calamitates, quas pro neglecto Neptuno passus est, quid aliud significant quàm Dei cultum sine calamitate non negligi? Ingens filiorum Neptuni numerus præterea quid nisi maris fertilitas est? Nam nisi tantam filiorum copiam squammosis illis marinis gentibus natura dedisset, facile futurum erat vt mare piscibus orbatum haberemus: quippe, cùm vix tanta sit feracitas aquarum, quanta est voracitas piscium. Hæc ipsa caussa fuit cur crudeles Neptuni filij dicerentur omnes.

¶Nunc quid sub his lateat ad humanæ vitæ institutionem spectans, explicemus. Ac primum cùm virtutum omnium

princeps & Regina sit, vt ità dicam, liberalitas & munificentia, quæ non nisi ad Deum vel ad Reges pertinet omnium vitiorum grauissimum meritò iudicabitur acceptorum obliuio, quę non nisi in sordidos animos cadere potest. Ea de caussa finxerunt antiqui quòd Neptunus gratias retulit Delphino pro accepto beneficio: atque vt æterna huius facinoris memoria, & ad beneficentiã adhortatio ad posteros manaret, numerus & ordo quidam stellarum Delphini nomine in eius honorem fuit appellatus. Quod autem ob neglectos Deos Laomedon pœnas persoluerit, multásque calamitates subierit, id etiam ad religionem Deorum immortalium homines impellit: quoniam qui piè sanctéque per probitatẽ & integritatem vitę Deum coluerit, quique illa quæ instituta sunt à sapientibus, Deo persoluerit, ille solus Deum placatũ in omne tempus habebit, multa incõmoda deuitabit, & se in omni molestia rectorũ consiliorum conscientia consolabitur. Qui verò beneficiorum omnium autorem, omniúmque patrem Deum neglexerit, quo pacto vir iustus, & bonus & temperans esse poterit? aut si nihil horum poterit, quo pacto non in multas calamitates illabetur? Nos igitur ad religionẽ, & ad memoriam acceptorum beneficiorum sempiternam per hanc Laomedontis fabulam sapientis antiqui adhortabantur: fortunæque inconstantiam ante oculos proponebãt, cùm vel Dij inhumaniter agentes aduersus Iouem de cœlo expulsi coacti sint homini seruire. Imprudens est omnino Theseus, qui filio Hippolyto mortem à Neptuno precatus fuit, quem falsò nouerca Phædra apud Theseum accusauerat, quòd eam de stupro interpellasset, at id tamen Theseo concessit Neptunus. Quid hoc est nequitiæ Dij boni carissimis illa concedere, quę in omne tempus perniciosa futura sunt? nam phocas Neptunus in equos Hippolyti iuxta mare equitantis immisit, quibus in fugam versis ille discerptus fuit. Cui tamen Hippolyto Diomedes eximia pulchritudine postea dicauit cum delubro, & antiqui operis simulacro, ac rem diuinã primus omnium fecit, vt ait Pausanias in Corinthiacis: & apud Trœzenios virgines sibi succisum capillum ante nuptias in eiusdem templo consecrabant. voluerunt igitur antiqui per has ambages verborum nos adhortari vt æquo animo essemus si quando ad nostra vota Dij surdi viderentur, quoniam perniciosa sæpius experimur ab

ut ab ignaris hominibus, & quæ maximo detrimento imperantibus in posterum sint futura. Sapienter ideo dictum est ab illo poeta:

Nil ergo optabunt homines si consilium vis,
Permittes ipsis expendere numinibus quid
Conueniat nobis, rebúsque sit vtile nostris.

Quod autem hæc huius rei caussa tantùm ficta sint, vel ex eo patet, quod omnium mortalium imprudentissimum & crudelissimum finxerunt Neptunum. Quis enim vir bonus esse poterit, qui caussam ignotam iudicarit? aut qui pro vel carissimorum precibus viros bonos & iustos & temperantes trucidarit, vel condemnarit, quo pacto non sceleratus & nefarius esse poterit? Non fuit igitur Deus sapiens Neptunus, sed neque bonus quidem, aut iustus, si tam iniqua filio Theseo concessit: quæ de Deo dicenda omnino non sunt: cũ hæc solùm institutionis ergo sint inuenta. Non defuerunt qui putarint imperium maris idcirco attributum fuisse Neptuno, quia prior ille classem instruxerit, cui Saturnus commisit rerum maritimarum imperium, vnde datus est locus fabulæ. At de Neptuno satis, nunc dicamus de Plutone.

De Plutone. CAP. IX.

Pluto quem inferorum Deum putarunt antiqui, natus est ex Opi & Saturno, vt dictum est, isque vnà cum Ioue militauit, & post varias victorias, rerúmque gestarum felices successus cum Ioue & Neptuno iactis sortibus terrarũ mundique totius (vt aiunt) imperium diuisit: cui Hispaniarum, & locorum omnium ad occidentem solem obtigit imperiũ. Scriptum reliquit Pausanias in Atticis Plutonis & Amphiarai statuas quodam in loco fuisse apud Athenienses, vbi Pluto puer à Pace nutrice portabatur. Fama est hunc claues habuisse pro insigni, sicuti sceptrum Ioui, & Neptuno tridens tribuebatur, vt idem Pausanias ait in prioribus Eliacis. Et Orpheus in hymno in Plutonem idem affirmauit his verbis:

Πλούτων, ὃς κατέχεις γαίης κληῖδας ἁπάσης.
Pluto qui terræ claues & regna gubernas.

Plutonem præterea fuisse opulentiæ Deum, & in Iberia apud Pyrenæos montes habitasse memoriæ prodidit Strabo

lib. 3. Geographiæ. Hunc defunctorum Deum esse crediderunt, quem appellarunt Iouem, siue Deum terrestrem, cui sacra faciebant pro defunctorum manibus, vt testatur Euripides in Phœnissis:

νῦν γὰρ θανόντι χρὴ τὸν οὐ τεθνηκότα
τιμὰς διδόντα χθόνιον εὐσεβεῖν θεόν.
Cum iusta soluit mortuo viuus, decet
Deum simul terrestrem honore prosequi.

Quo verò tempore illi sacra hæc fierent, Februus vocabatur. Plutonem finxerunt antiqui in curru vehi atrorū equorum, vt testatur Ouidius libro Metamorph. quinto:

Hanc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus
Exierat, curruque atrorum inuectus equorum
Ambibat Siculæ cautus fundamina terræ.

Attribuerunt claues Plutoni, quia non datur reditus eius regiã ingressis, cui Deo narcissus & adianthū & cyparissus in coronas erãt dicata, sicuti narcissus Parcis. Aiunt hūc Deum aliquando grauiter tulisse, quòd solus omnium Deorū cælibem & filijs carentem vitam traduceret, cùm tanti imperij Deus esset, neque vllam inueniret quæ sibi nuptui daretur: quippe cum & Iouis esset frater, & Deorū omnium opulẽtissimus. Nulla enim Dea illū ob deformitatẽ & obscuritatẽ regni maritū esse sui pati poterat. Ille igitur hac opinione, vel (vt verius dicã) hoc animi furore agitatus atrorum equorum currum conscendit, & in Siciliam peruenit. Ibi fortè Proserpinam Cereris filiam inter cæteras virgines flores colligentem visam adamauit: quippe cùm omnes illas & forma & corporis elegantia antecelleret. Hanc igitur rapuit, & in curru ad fluuiū Chemarū deportauit: vnde ad sua regna, quæ sub terris esse putãtur, deportauit, vt testatur Pausanias in Corinthiacis. & Claudianus rem totam carmine elegantissimo cõplexus est. Magno in honore fuit in Pylo Pluto, tẽplúmque eius ibidem magnificentissimū, vt ait Strabo libro octauo. Neque procul distat à Pylo mons qui vocatus fuit Menthes, à Menthe Plutonis pellice, quam dolo circumuentam Proserpina in herbam hortensem sui nominis mutauit. Testatur idem Strabo libro nono ad ripas Coralij fluuij vbi sacra fiebant Pambœotia, constructam fuisse ob mysticam quandam causam Plutonis ac Palladis aram communem.

Inter-

Immolabantur tauri Plutoni, vt testatur Horatius libro secundo carminum:

Non si trecenis, quotquot eunt dies,
Amice places illacrymabilem
Plutona tauris.

Scriptum reliquit Strabo lib. tertiodecimo Plutonium os in Cybiensium regione apud Hierapolim in paruo quodã montis cliuo fuisse, in quod homo excipi poterat, idque fuisse miræ profunditatis, & admirabilis multo magis potentiæ. Nam huic oppositũ fuit vallum quadratum, ambitu dimidij ferè iugeri, quod nebulosa crassáque caligine tegebatur: at propinquius aer erat innoxius. Quod si aliquod animal ingrederetur, continuò moriebatur, taurique eò adducti statim concidebant. fuit Pluto à Latinis Orcus appellatus, vt scripsit Cicer. in actione sexta in Caium Verrem. Hic dolor erat tantus, vt Verres alter Orcus venisse Ennã, & non Proserpinam asportasse, sed ipsam abripuisse Cererẽ videretur. dictus est autem Pluto, quia diuitias largiatur, vt ait Lucianus in Timone, & Plato in Cratylo his verbis: τὸ δὲ Πλούτωνος τοῦτο μὲν κατὰ τὴν τοῦ πλούτου δόσιν, ὅτι ἐκ τῆς γῆς κάτωθεν ἀνίεται ὁ πλοῦτος ἐπωνομάσθη. *Plutonis verò nomen ab diuitiarum largitionem, quia diuitiæ è terra in lucem emittantur, dictum fuit.* quãuis Lucianus in dialogo postea de luctu, Plutonem dictum putat, διὰ τὸ πλουτεῖν τοῖς νεκροῖς, *quia abundet mortuis scilicet.* Dicebantur ad hunc omnes animæ mortuorum descendere, quas vbi ille acceperat, ineuitabilibus vinculis coercebat, iudicibúsque tradebat iudicandas, atque omnibus pro meritis vel pœnas, vel præmia dispensabat. Neque vlli concessum est præterquam admodum paucis ad superam regionem reuerti, & id maximis de causis, vt fama est. Illius Dei regio turbidissimis & amplissimis fluuiis vel ipsis nominibus horrendis interluitur. Defluit cum magno strepitu Cocytus, cum rapidissimis flammarum vndis Phlegethon deuoluitur; ibidem cœno plena est profundissimo & graueolenti Acherusia palus. Quid de squalore cymbæ, portitorísque animarum, déque tremenda illius voce tonitrui non dissimili dicam? Terret altissimis & stridulis latratibus vel longinquos nauigantes Cerberus triceps: horrent viperinis capillis furiæ, formidabilis est iudicũ iustissimorum seueritas, ita vt nemo sit tã sanctæ aut integræ vitæ; qui ad id iudicium accessurus

inuectam, cùm per tot mensium tempus ad inferiora crescãt frugum radices. sic autem quadrigarum nomina expressit Claudianus in 1. lib. de raptu Proserpinæ:

Orphneus crudele micans, Æthonque sagitta
Ocyor, & Stygij crudelis gloria Nycteus
Armenti, Ditisque nota signatus Alastor.

Quæ cùm finguntur, & alicubi fieri necesse sit: scripsit Orpheus in Attico solo non procul ab Eleusi id contigisse, vt Pluto sub terram sit ingressus, sicuti patet ex his versibus:

ἁγνοτόκου Δημήτερος ὅς ποτε παῖδα
νυμφεύσας λειμῶνος ἀποσπάσας διὰ πόντου
τετρώροις ἵπποισιν ὑπ' Ἀτθίδος ἤγαγες ἄντρον,
δήμου Ἐλευσῖνος, τόθι περ πύλαι εἴσ' Ἀΐδαο.

Pluto tibi castæ Cereris nam filia quondam
Cùm legeret flores in prato, rapta quadrigis
Imposita est, & Cecropium portata sub antrum.
Huc vbi Eleusis adest, vbi nigri ianua Ditis.

Enimuerò non solùm de rebus gestis quæ Diis inferis tribuuntur, hæc intelligenda sunt, sed multo magis ad mores hominum, vitæque institutionem pertinent. Nam quibus curis torquentur, quantisque molestiarum fluctibus agitantur diuitum animi? cæcitas enim mentis priùs occupet mortalium animos necesse est, quàm opes acquirantur: pro quibus diu laborandum est, cùm breuissima futura sit, aut etiam nulla aliquando partarum rerum fruitio. Quas tamẽ si quis breui comparare studeat, ad omnem probitatem & innocẽtiam conniueat oportet, omnémque impuritatem induat & crudelitatem, cùm primùm ingentium opum desiderio capitur. illud autem significatur per illorum equorum nomina, quibus vehebatur Pluto, cùm sine sceleribus nemo prorsus breui ditescere possit. quidam putarunt Plutonem esse dictum regem mortuorum, quia primus ille inuenerit sepulturas & exequias, cùm priùs cadauera sine vllo cultu passim vt contingebat sepelirentur, aut etiam inhumata feris relinquerentur. atque de Plutone satis, nunc de Pluto pertractemus.

De Pluto.
CAP. X.

PLutonem sapientes antiqui vim ac naturam esse terræ crediderunt, quamuis illi diuitiarum etiam nonnulli

tribuerint imperium. At Pluto nemo est quin omnibus suffragiis distribuendarum diuitiarum munus concessum esse sciat: quem Cerere & Iasione natum commemorauit Hesiodus in Theogonia:

Δημήτηρ μὲν Πλοῦτον ἐγείνατο δῖα θεάων
Ἰασίῳ ἥρωι μιγεῖσ' ἐρατῇ φιλότητι.
Alma Ceres Plutum peperit coniuncta in amore
Iasio Heroi Cretes in diuite regno.

Theocritus in tertia Ægloga significasse videtur dormientem Iasioné fuisse à Cerere adamatum, cùm illum inter eos cõmemorauerit, qui dormientes à Deabus adamati fuerunt, vt est in his:

ζαλωτὸς μὲν ἐμὶν ὁ τὸν ἄτροπον ὕπνον ἰαύων
Ἐνδυμίων· ζαλῶ δὲ φίλα γύναι Ἰασίωνα.
Endymiona velim sopitum posse profundo
Somno imitari, sum simul æmulus Iasioni.

Hunc Deum cæcum esse tradiderunt, & cuiusmodi ab Aristophane in comœdia introducitur; quòd passus est à Ioue propter inuidiam: cùm antea, dum acutissimè videret, ad viros bonos tantùm accederet, multíque flagitiosi homines rerum necessariarum inopia perirent, vt ex his carminibus (indicatur:

ὁ Ζεύς με ταῦτ' ἔδρασεν ἀνθρώποις φθονῶν.
ἐγὼ γὰρ ὢν μειράκιον ἠπείλησ' ὅτι
ὡς τοὺς δικαίους καὶ σοφοὺς καὶ κοσμίους
μόνους βαδιοίμην· ὁ δ' ἐμ' ἐποίησε τυφλόν,
ἵνα μὴ διαγιγνώσκοιμι τούτων μηδένα·
οὕτως ἐκεῖνος τοῖσι χρηστοῖσι φθονεῖ.
His Iupiter me afficit inuidens viris.
Puer minatus ipse quòd sum, me fore
Solis bonis, solis viris prudentibus
Domesticum: tunc ille me cæcum facit,
Ne quem bonum, ne quem malum dignoscerem.
Sic is bonis, sic inuidet prudentibus.

Hunc eundem Deorum omnium timidissimum finxerunt antiqui, sicuti testatus est Euripides in Phœnissis:

δειλὸν δ' ὁ Πλοῦτος καὶ φιλόψυχον κακόν.
Plutus timidus, vitæ suæque amans malum.

Quare ad hoc festiuè allusit is poeta qui inquit:

Nocte iter ingressus gladium contúmque timebis,
Aut motæ ad lunam trepidabis arundinis vmbram.

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Quidam omnium Deorum maxime perniciosum esse crediderunt, in quē etiam Timocreō Rhodius epicus poeta scolium siue conuiuale carmen conscripsit, cuius est initium:

> Ὤφελες ὦ τυφλὲ Πλοῦτε μήτ' ἐν γῇ, μήτ' ἐν θαλάσσῃ,
> μήτ' ἐν ἠπείρῳ φανῆμεν ποτε,
> ἀλλὰ ταρταρόν τε ναίειν κ' Ἀχέροντα.
> διὰ σὲ γὰρ πάντ' ἐν ἀνθρώποις κακά.
>
> *Debibas Caece Plute neque in terra, neque in mari,*
> *Neque in continente apparuisse unquam,*
> *Sed tartarum habitare, atque Acheronta.*
> *Per te enim omnia inter homines mala.*

Hunc Deum esse minime cæcum existimauit Theocritus cùm dicat: τυφλὸς δ' οὐκ αὐτὸς ὁ Πλοῦτος: *caecus non ipse Plutus*. Sic etiam Plato primo de Legibus scribit Plutum nō solùm nō esse cæcū, sed etiā acutissimè cernere: τέταρτον δὲ ὁ Πλοῦτος, οὐ τυφλὸς, ἀλλ' ὀξὺ βλέπων ἅμαπερ ἕπηται φρονήσει. *Quartum autem Plutus, non caecus, sed acutè videns quæ prudentiæ sunt adiuncta.* Hic Plutus Deus esse creditus est à nōnullis, maiorique honore cultus, quàm Dij cæteri: vt scripsit Theognis:

> Οὔ σε μάτην ὦ Πλοῦτε βροτοὶ τιμῶσι μάλιστα.
> ἦ γὰρ ῥηϊδίως τὴν κακότητα φέρεις.
>
> *Num meritò coluere viri te maximè Plute?*
> *Nequitia facile est pondera ferre tibi.* Et alibi:
>
> Πλοῦτε θεῶν κάλλιστε καὶ ἱμεροέστατε πάντων,
> Σοὶ σὺν καὶ κακὸς ὢν, γίγνεται ἐσθλὸς ἀνήρ.
>
> *Optime cunctorum Plute & amabilissime rerum,*
> *Vel prauus, tecum vir bonus esse ferat.*

Non tamen multo minus est monstrum Paupertas, nisi voluntaria sit, quæ ad infimum vergat, in quam nos his Græcis carminibus aliquando lusimus:

> Ἡ Πενίη τίνος μᾶλλον ἀπηλέγμονας ἀνέρας
> Ἀθανάτων πάντων ἀλγινόεσσα θεά.
> Ἤχθετ' ἐν ἀνθρώποις, πινυτοῦ ὁ ἀκέοντι γεγηθώς.
> Ἄμπνοα δ' οὐ παραπαντα, σ' οὐ γενεῆς λέγεις.
> Οὐδὲ μὴν οὐδὲ βροτοῖς οὐδ' ἀλόγοις ἐστὶν ἐοικὸς
> ἠπίοις, πᾶσαν καὶ κακότητα φέρει.
> Τερπομένη ἐν πολέτησι μιγεῖσα μελάμπτερος ἡ Νύξ
> Ἥτινας ἀπηλέγμονας πῆμα κακοῖο βροτοῖς.
> Ἔχει πολυώδυνον δ' ἀλλήλοις πολλὰ δ' ἀέθλα μετ'

Μαίωσαν προτέπους ἐκλαδῦν Ἀφροσύνη.
Ἀρχῇ ἐδέξατο τὸ βρέφος, ὃ τρέφεν ἐσθ' ἀπέπεμψεν·
Ἐλπεχίτων Τρυφὴ μαζὸν ἑοῖο πόρε.
Σπαργάνωσε δ' Ῥᾳθυμία ὡς οἰκὸς ἄτεχνος
Χειμῶσ' ἐν κοπρῷ· καὶ γὰρ ἔγειτο πέσε.
Ἐνδεικέ τε Φόβον τε φίλας καὶ Θρῆνον ἐναίσους
Ἀτρυγέρους εἶχεν αἰὲν ἀπεμβεμβέ.
Ἄχος, Ἔρημος ἔπειτ' αὐτῇ συμπαίστορα εὗρεν·
Ἀπορία τε κακὴ, Ἀργία τε κόρη.
Οὔποτε γεῖτο τίγμα θνητοῖς φοβερώτερον ἄλλο,
Οὐδ' ἐχθρὸν μᾶλλον τοῖς μακάρεσσι θεοῖς.
Τοῦτο γὰρ ἐκφεύγων κατὰ τὸν μεγακήτεα πόντον
Ἔμπορος, ἐς τρομέει βένθεα, κ' ἐκ ἀνέμους·
Οὔτε θεοὺς μάκαρας τίει, ὃς καὶ πολλ' ἐπιορκεῖ,
Οὔτε πόνον καὶ γλῶσσαν, ἔστε τ' ἀλλοδαποῖν,
Ὅσσον τῆς Πενίας δνοφερὸν βλῆμα, ἀθρέα καὶ γῆ
Περιτρέχοντας ἐκφεύγειν ἔθνεα δεινὰ κακῶν.
Δοῦλον, καὶ δύστηνον, ἀναιδῆ, πᾶσι γέλωτα,
Μωθρόν, ἄπαιρον ἐποίησε Πενία.
Ἄφρονα, δύστηνον, καὶ ἀλιτήν, πτωχόν, ἄνυπτον,
Ἄθεον, ἀγροῖκον, παίγνιον, ὥστε τύχης.
Πάσης ἀτυχίας βάθρον τὸ πλεῖστον τεκέσθαι
Ἡ Πενίη ἀνθρώπων δειλαίων βίον.
Εἶφος ἀρχομένου ὅσσ' αἴθεα γίνεται ὥρη,
Ἢ δ' ὅσσους καρποὺς ἡ κάλ' ὀπώρη φέρει,
Τόσσα παίρεσι κακὰ Πενίη κακὰ, τόσσα βιβλία,
πόσα ἐλπίς· αὐτοῖς γὰρ τίς κεν ἀριθμὸς ἔοι;
Ῥᾷον ἀριθμήσαις νιφάδων ὑετοῦ ἀφρὸς, ὃ χαλάζης,
Δένδρε' ἀποθρέψει μὲν ἕκαστ' ἄνεμος.
Οὔτις σύστασιν δίδου πτωχῷ χάριν, οὔτις ἀκούει
Οὔτε πίνειν ζῶον ἐν λόγοις, οὔτε θανών.
Οὐ ποτέ τις Πενίας ἐκπεσὼν κακὸν ἦλθεν ἀπήμων·
Οὐ μὰ τὸν πλάστην τὸν χαρίεντα θεόν.
Τῶν ἑκατὸν τοιῶν ῥοθίων δίκην μήτε θάλασσα,
Μήτε Ποσειδάωνι συλλέγεις ἰχθυοφάγος·
Τῶν χιλίων χίλιοι κακοδαίμονές εἰσι πένητες.
Ἔχθιστον Πενίη γίνεται πῆμα βροτοῖς.
Ἐστὶ τέλος Πενίας ἐλεεινότερον οὐδὲν ἰδέσθαι,
Πλὴν τῆς Ἀδικίας, ὃ μάλα δὴ κακόν.
Improba Pauperies nocuit mortalibus vna,

Plena

Pluis superis cunctis, saeua, grauisque Dea.
Vestibus & gaudet laceris, & pallida semper
Ora fame est: nec mas, foemina & illa nec est:
Non est illa hominis similis, non illa animanti.
Hoc monstrum secum tristia cuncta tulit.
Tartarus hanc genuit Nocti coniunctus, at illa
Poena viris facta est, exitiúmque graue.
Sordida nutricum fuit illi copia multa:
Nam fuit obstetrix improba Stultitia.
Segnities cepit, quam nutriit inde, puellam:
Discinctúmque dedit vbera Delicium.
Vilibus arte carens inuoluit Inertia pannis
Frigora per brumae: hoc tempore nata fuit.
Se comitem querulam mox illi iunxit Egestas,
Cui Pauor & luctus charus amicus erat.
Hinc Solitudo atque Pudor colludere sueti:
Et mala Formido, nulla & Amicitia.
Nec magis horrendum monstrum mortalibus ortum est,
Inuisum superis caelicolisve magis.
Hoc fugiens per monstriferum mare nauita ventos
Mercator spernit, nec maris alta timet:
Nec tanti superûm facit, hos cùm prieret, iram,
Non quae fert tellus, quaeq; pericla mare,
Quanti Pauperie aspectum toruum. inde malorum
Aufugere hortatur plurima turba procul.
Iure quidem: infelix, seruus, ridendus, inérsque
Fit pauper: pudor huic excidit atque fides.
Insomnus, demens, querulus, mendicus, & erro est,
Implacidus, ludus stantis in orbe Deae.
Paupertas est vna mali certissima sedes,
Vita superposita est qua lacrymosa virûm,
Quot flores verno nascuntur tempore vel quot
Vtilis autumnus dulcia poma tulit:
Tot mala Pauperiem, tot ponè impura sequuntur,
Tot delira. quis haec dinumerare queat?
Sed citiùs quando conuellunt robora venti,
Percipias numerum grandinis atque niuis.
Praemia seruato donat pro paupere nemo.
Viuat, vel pereat, nulla inopis ratio est.
Pauperie illaesus scopulum nemo attigit vnquam:

Testificor Pluti numina magna Dei.
Nauibus è centum haud sorbet Neptunus & vndæ
Sæpe decem, reliquæ marmora tuta secant:
Sint inopes si mille, videbis mille misellos,
Pauperies cunctis denique dira lues.
Qua pestis non vlla viris nocet acriùs vrgens.
Est peior multò sed tamen improbitas.

Hunc Deum, quem alij potentissimum putarunt, quidã crediderũt imbecillũ ac debilẽ esse, quia sine virtute non posset homines ad honores extollere, aut elatos retinere. quare scitè dictum est:

οὔτ' ἀρετῆς ἄτερ ὄλβος ἐπίσταται ἄνδρας ἀέξειν,
οὔτ' ἀρετὴ ἀφένοιο.

Tollere mortales nequeunt virtute carentes
Diuitiæ, aut inopem virtus.

Nam vtræque conspirent necesse est ad mortalium felicitatẽ. Filiã habuit Euribeã, de qua meminit Apollodorus lib. 1. Bybliothecæ. Sed insulsus est omnino qui Plutum aut fuisse Deum, aut fuisse aliquid omnino putarit: quoniam antiqui singulis animorum motibus proprios Deos præfecerunt, ne quid diuina prouidentia non gubernari crederetur.

Nunc quid hæc significent, perquiramus. Plutus è Cerere & Iasone natus esse dicitur, quoniam opes è prædiorũ prouentu, & ex agricolarum diligentia nascuntur. Est autem dictus Iasion ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι, siue à medendo, quia Ceres medetur inopiæ mortalium. Quod Plutus factus est cæcus à Ioue, quoniam viris bonis Iupiter inuideret: quid hoc tam scelestum & impium facinus significat? an potest bonitas diuina impuris fauere, ac bonos persequi? Cùm Iupiter sit fatum, & vis illa mentis diuinæ quæ res humanas gubernat, cũ modò huc, modò illuc facultates pro arcano & inexplicabili Dei iudicio transferat, arbitrati sunt nonnulli illud temerè fieri, quare cæcum diuitiarum Deum esse dixerunt. Hoc autem ita accidit, quia diuitiarum possessio illis non solum concedebatur, qui vel ingenio, vel robore, vel aliquo virtutis genere præstarent cæteris. ac seruatũ fuit apud antiquos, sicuti testatur Lucretius libro sexto:

Et pecudes, & agros diuisere, atque dedere
Pro facie cuiusque, & viribus, ingenióque.

Neque tamen præmium virtutibus oportuit proponi diuitias

uitias, cùm virtus per se expetenda sit à viris bonis. Nam qui propter præmium virtutis virtutem amplectitur, aut vitia relinquit propter metum pœnarum: is non est plane vir bonus: iure igitur Plutus factus est cæcus à Ioue. Hunc potentissimum existimarunt ac nobilem, quia & virtuti diuinæ vulgo adæquentur, cùm tamen vera nobilitas sola sit virtus: at vulgus quod caret virtute, pro ea introduxit opes. Deinde cum multitudo hominum creuisset, auctáque fuisset singulorum audacia & inertia, leges latæ sunt, prædia singulis assignata, & certi agrorum termini statuti. Inde rapinæ, latrocinia, rerum alienarum direptiones inceptæ. Cùm igitur alij pro comparandis opibus nulli labori parcerent, nullúmque periculum deuitarent, quibus tamen repugnante fortuna nihil commodi accidebat, aliis contrà omnia succederent feliciter, nunc cæcam fortunam, nunc cæcum diuitiarum Deum appellarunt. Atque ita ficta est fabula, quòd cum Plutus antea fuisset perspicax, Iupiter viris bonis ad quos prius solos accedebat, inuidit; & idcirco illum cæcum fecit, qui nullo postea delectu ad quosuis accedere coactus est. Vulgus enim mortalium ea quę fiunt, quorum certam causam non videant, non quidem diuina prouidentia gubernari, sed fortuitò accidere arbitrantur. Tantus honor postea diuitiis accessit, vel quod illæ non sine prudentia & industria parari cęperint, vel quòd multa commoda humanæ vitæ præberent, vt Plutus nullo Deorum fuerit habitus inferior. Nunc verò virtus omnis, & scientia, & probitas sanctissimæ diuitiarum Maiestati cedere cogitur: maioremque honorem obtinet is, qui largiri potest cùm libeat, quamuis sit amens, & sicarius, & latro; quàm prudentissimus quisque, & integerrimus, & qui multa beneficia in omnes ciues suos contulerit.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE,

LIBER TERTIVS.

Quàm preclarè dicta de inferis excogitata sint ab antiquis.

SAPIENTISSIMI & optimi sanè illi homines fuerunt, illustriss. Campeggi, qui primi inter mortales hanc opinionem introduxerunt, quòd anima nostra immortalis existens, postquam fuerit ex his corporum vinculis soluta, ad seuerissimos iudices accedat, ibique pro meritis vel ingentia præmia vel grauissima supplicia sortiatur. Nam si nulla esset veræ religionis, si nulla Christianæ veritatis cognitio, poterat tamen vel ratio ista ita homines ad probitatem informare, vt se potiùs præmiis dignos præberent, quàm vt vitare supplicia conarentur: quam ipsam veritatem Iesus Christus postea clariùs intelligere volentibus omnib⁹ nationibus explicauit. Quid enim tam potest ab omnibus sceleribus animos hominum retrahere, quàm si sibi persuaserint omnibus tum reddendam esse anteactæ vitæ rationem, cùm neque mentiri neque tergiuersari licebit; sed omnia quæ fuerint nefariè in vita commissa, vniuersis gentibus conspicua, tanquam maculæ, aut putrescentes pustulę in corpore apparebunt? Quæ leges ciuiles, quæ consuetudo ciuitatum, quæ seueritas iudiciorum tantum potest in animis hominum? His enim neglectis multa flagitia clàm committi possunt, & nonnulli tormenta parui faciunt, & mortem, si res ita poscat, æquissimo animo perferunt. At vbi neq; tunc tamen finem laborum & calamitatum sibi adesse sentiunt, mirum

mirum est quantopere ab ipsa conscientia, & ab æternorum suppliciorum metu retardantur. hoc ita esse facile fuit viris bonis & temperantibus persuadere: at multitudini, quæ non nisi crassiore quodam modo allicitur aut impellitur, nō faciebant hæ rationes satis ad persuadendum, sed multa apud inferos terribilia, & vel dictu horrenda ficta sunt, multa ad voluptatem excogitata, quibus rudiores homines ad probitatem adducerentur. Quis enim nō commoueretur magnopere, cùm sciret post mortē sibi adeundā esse paludē Acherontis, quæ prima excipiebat obuias animas? cùm terribilis animarum portitor Charon squallidus, barbáque promissa, ac rutilantibus oculis nigrā nauiculam gubernaret, & nigro malo annexa caliginosa antenna velificaret? cùm Phlegethontem animo complecteretur frementibus flammarum vndis conuolutum? cùm Cocytus subiret grauissimus & tristissimus amnis, cuius fremitus querularū animarum voces imitabatur? cùm Cerberus triceps, cùm seuerissimi iudices, cùm Furiæ venirent in mentem, quæ singulos cogerent per varia tormenta commissa scelera fateri, quis intrepido animo aliquod flagitium aggrederetur? Accedebat ad terrorem terribilis inferorum tyranni vultus, stridularúmque cathenarum strepitus à vinctis animabus tractarum. sonabāt plagarum verbera, quæ sontibus infligebantur. vndique exaudiebantur cruciatarū animarū lamētationes. Hæc tametsi à nonnullis parui fierent ac deriderentur: tamen nemo erat, qui extremum vitæ præsentis diem sibi adesse sentiret, quin magnopere formidaret, atque vniuersæ vitæ suæ rationem ad hæc nō timēda, si fieri posset, quàm paratissimam esse nō cuperet. Vnum est enim morituris bonū viaticū innocētiæ, rectéque præteritæ vitæ recordatio, quæ sola nos intrepidos ad omnium iudicum præsentiam, & ad omnia pericula perducit. Ex altera parte nos hortabantur sapientes ad probitatem ingentibus & iucundissimis voluptatibus propositis in campis Elysiis. Nam quicunque virorum bonorum instituta seruasset, sanctéque vixisset, hic in beatorum cœtum deducebatur, vbi omnis generis ferax erat tellus fructuum: aquæque è fontibus lympidissimis fluebant, ac prata variis floribus ver perpetuum agentia vestiebantur. ibi concilia erāt philosophantium, ibi theatra poëtarum, ibi cyclici chori, ibi musica oblectamenta, ibi concinna & elegantia conuiuia,

voluptásque nulli molestiæ coniuncta. Neque enim calor immodicus, nec frigus sentiebatur, sed aer semper erat salubris & temperatus, neque vehementioribus solis radiis inflammabatur. Quod est enim suauissimarũ auicularum genus, quod ibi non mirificos concentus exerceret? aut quæ arbores sunt odoriferæ, quæ non semper amœnissimis floribus vestirentur? hinc lites, hinc inimicitiæ, hinc odia, hinc latrocinia, hinc doli, hinc periuria, hinc inuidia exulabat. Hic felicissima vita, & ab omni molestia tranquilla sine mortis aut ægritudinis metu traducebatur, vt dicebant. Quod felicitatis genus illis solis expositum erat, qui sanctè piéque vixissent, aut qui peccata quidem nonnulla, sed medicabilia & leuia commisissent; quæ quodam in loco non longè ab hoc expurgabantur. His rationibus ad corporis voluptates pertinentibus (alias enim voluptates vulgus non percipiebat) aliísque similibus conati sunt antiqui multitudinis animos partim spe voluptatum, partim metu suppliciorum ad iustitiam, vitæque integritatem reuocare. Sed quoniam primus omnium mortalium Pluto istas rationes excogitauit, vt sensit Hecatæus, hunc esse locorum illorum Regẽ crediderunt: sicuti ventorum Æolum, quia mutationes ventorum prior obseruasset: Lunæque amicum Endymionem, quia lunę cursum prior & mutationes percepisset. Et quoniam de Plutone verba fecimus, nũc quæ formidabilia fuisse crederẽtur in eius regno, inuestigemus, ac primùm de Acheronte loquamur.

De Acheronte.

CAP. I.

SCriptum reliquit diuinus Plato in Axiocho, si modò legitimus est eius scriptoris dialogus, Opim & Apollinẽ tabulas quasdã æneas in Delũ ex Hyperboreis detulisse, in quibus scriptum erat, animã, postquam fuerit à corpore exoluta, in ignotum quendam subterraneum recessum peruenire, vbi Regia sit Plutonis, nihilo minor quàm Iouis sit aula. Nam cùm medium globosi orbis terra obtineat, superius hemisphærium Iupiter & eius filij gubernant, cùm inferiori Pluto Iouis frater & nepotes dominentur. Sed antequam ad Plutonis regiæ vestibulum peruentum sit, vbi porta ferrea firmissimis pessulis claustrísque offirmata excipit adeuntes, primus est Acheron fluuius, post quẽ Cocytus, ac alij deinceps,

ceps, vt explicabitur. Hunc fluuium igitur Acherontem, qui primus accedentes ad inferos mortuorum animas excipit, ac traiiciendus est, nonnulli Cereris, alij Terræ filium esse fabulantur, quem alij alia de causa missum fuisse ad inferos dixerunt. Acherontem fluuium esse, qui in Acherusiam paludem illabatur, ita scripsit Plato in Phædone τούτῳ δ' καταντικρὺ καὶ ἐναντίως ῥέων Ἀχέρων, ὃς δι' ἐρήμων τόπων ῥεῖ ἄλλων. καὶ δὴ καὶ ὑπὸ γῆν ῥέων, εἰς τὴν λίμνην ἀφικνεῖται τὴν Ἀχερουσιάδα. οὗ αἱ τῶν τετελευτηκότων ψυχαὶ τῶν πολλῶν ἀφικνοῦνται, καί τινας εἱμαρμένους χρόνους μείνασαι, αἱ μὲν μακροτέρους, αἱ δὲ βραχυτέρους, πάλιν ἐκπέμπονται εἰς τὰς τῶν ζώων γενέσεις. *At contrà, è regione horum fluit Acheron, qui per alia loca deserta labitur, atque sub terram occultatus in Acherusiam paludem ingreditur: quo multæ mortuorum animæ perueniunt. Ibi tempora quædam diuinitus statuta alia longiora, aliæ breuiora expectantes rursus in animalium ortus relabuntur.* Alij contrà non ingredi, sed egredi ex Acherusia palude Acherontem fluuium putarunt, vt sensit Strabo libro octauo, qui Acherontem scribit in portum Chimerium dulcem multis acceptis fluminibus intrare, atque eum sinum dulcem efficere, qui non procul distat ab Ephyra Thesprotorum ciuitate, quem etiam Acherontem & Dalium inquit in Alpheum irrumpere. Huic fluuio datum esse nonnulli inquiunt id nomen, quoniam Cereris, Proserpinæque, ac Plutonis templa, quæ magno in honore apud Triphylicam Hypanam fuerunt, alluebat. Enimuerò scire conuenit duo fuisse flumina varijs in locis eodem nomine appellata. fuit Acheron fluuius in agro Brutio iuxta Pandosiam, vbi Molossorum Rex Alexander ab oraculo Dodonæo deceptus, trucidatus fuit, vt ait Strabo lib. 6. cùm iuberetur Acherontem atque Pandosiam deuitare: isque arbitratus esset ea esse loca in agro Thesprotio, quæ erant eo nomine per id tempus celeberrima. Alius item fuit Acheron Epiri fluuius ex Acherusia palude defluens iuxta Pandosiam ciuitatem, qui multis fluminibus auctus, vt dictum est, in sinum Ambracium illabebatur. Erat autem Acherusia palus per quam sub terra dictus est Acheron in Mariandynorum regione defluere, vt ait Apollonius libro 2.

[illegible] ἐξ ἄκρης ἀνερεύγεται
γῆν Μαριανδυνῶν [illegible]
[illegible] ἐπὶ [illegible].

ἀκτή τε προβλὴς Ἀχερουσιὰς, ὀψόθι τείνει
δινήεις τ' Ἀχέρων αὐτὴν διὰ νειόθι τέμνων
ἄκρης ἐκ μεγάλης προχοὰς ἵησι φάραγγος.
Inde iter exiguum redeuntes per mare, terram
Ibitis ad Mariandynam è regione locatam.
Est ibi Tartarei descendens ianua Ditis:
Atque altè tellus Acherusia prominet, inde
Hanc Acheron scindens sub terra vortice multo
Voluitur: atque specu de magno effunditur vnda.

Hæc palus Acherusia non multum à Cichyro oppido distabat, vt ait Pausan. in Atticis, & Strabo lib. 5. proximam fuisse scribit Miseno promõtorio, quæ deinde reducta profundum litus in sinu Baiano aperiebat, aquásque præbebat sanandis morbis accommodatas. Cùm essent igitur duæ Acherusiæ, altera in agro Brutio, altera iuxta Pandosiam in agro Thesprotio, siue in Epiro apud vrbem Heracleam, non procul à Sinope; iuxta hanc Epiri Acherusiam Acherontem fluuium inferorum fluere scripserunt antiqui, quem sub terram immergi, & inferos vsque peruenire, paludémque ibi altissimã efficere crediderunt. Iuxta hanc Acherusiam fuit descensus ad inferos, vt scripsit his verbis Aretades Cnidius in lib. 2. rerum Macedonicarum, & repetiuit perdoctus Apollonij enarrator: ἡ περὶ Ἡράκλειαν Ἀχερουσιὰς καλουμένη πανταχόθεν ἐκ θαλάσσης ἐστὶν ὑψηλή τε καὶ ἀπόκρημνος, καὶ ἀποβλέπει πρὸς δυσμὰς εἰς τὸ περὶ τῆς Βιθυνίας πέλαγος· καὶ προσπίπτον αὐτῇ τὸ κῦμα σφοδροὺς ἀποτελεῖ ἤχους, καὶ περὶ τῆς ἄκρας αὐτῆς πεφύκασι πλάτανοι, καὶ ἐν αὐτῇ πεδία, καὶ δοκεῖ αὐτόθι καταβάσεις εἰς ᾅδου ὑπάρχειν. *Acherusia vocata, quæ est iuxta Heracleam, vbique alta est & præceps supra mare, atque in occidentem respicit in mare Bithyniæ: cui vnda incidens ingentes sonos efficit. Huius in summa parte natæ sunt platani, & in eius planitie: ibique videtur esse ad inferos descensus.* quod scripsit etiã Nymphis Samius in primo Heracleæ. Nam apud eũ fluuij spelũcã fuisse, quæ duceret ad inferos creditũ est, vti scripsit de prędictorũ scriptorũ sentẽtia Apollonius in 2. Argonaut.

ἐν δ' αὐτῆς εἴσω κατακέκλιται ἠπείροιο
κοίλη ὕπαιθα νάπη, ἵνα τε σπέος ἔστ' Ἀΐδαο
ὕλῃ καὶ πέτρῃσιν ἐπηρεφὲς, ἔνθεν ἀϋτμὴ
πηγυλὶς, ὀκρυόεντος ἀναπνείουσα μυχοῖο
συνεχὲς, ἀργινόεσσαν ἀεὶ περιτέτροφε πάχνην.
Nec procul, interius prospectat terra propinqua.

Ad medium conuersa diem spelunca remittit
Frigida, vbi exhalat grauecolentes vsque vapores:
Semper & hac aluit se circum cana pruinam.

Ex hac palude Acheron fluuius in mare fluit, quod est oriẽtem versus, de quo nunc loquimur: qui cùm sub terram occultetur, mox per quandam speluncam vallemque emergit tanquam ab inferis, ad quos per multum spatium accedere creditur, vt est apud eundem poetam:

ἔνθα δὲ καὶ προχοαὶ ποταμοῦ Ἀχέροντος ἔασιν.
ὅς τε διὲξ ἄκρης ἀνερεύγεται εἰς ἅλα βάλλων
ἠῴην· κοίλη δὲ φάραγξ κατάγει μιν ἄνωθεν.

Hic Acherontaei vasti sunt ostia fluctus:
Qui summa de parte fluens prorumpit in aequor
Eoum: reuocat valles in luminis auras.

Fama est hinc & per hanc speluncam Herculem Cerberum in lucem eduxisse, vt in his scripsit enarrator Nicandri: Ἀχέρων δὲ ποταμὸς ἐν Ἡρακλείᾳ τῇ Ποντικῇ, ἔνθα τὸν τοῦ ᾅδου κύνα Ἡρακλῆς ἐξήγαγε, καὶ ὄρος Ἀκόνιτος λέγεται. *Acheron fluuius est Heracleae Ponticae, quà Hercules Plutonis canem eduxit, atque collis Aconitus dicitur.* Huius fluminis aquam insuauissimam fuisse, sicuti etiam Cocyti, scripsit Pausanias in Atticis, cuius alumna est alba populus, vt oleaster Alphei, populus nigra Eridani: quare cùm ad Cerberum Hercules per eam portam accessisset, dicitur fuisse alba populo coronatus, cum ob caliginẽ tamen inferorum facta sit postea nigra illa corona, de qua apud Padum defossa nata est nigra populus, vt fabulantur. Hic Acheron dicitur è Gorgyra filium Ascalaphũ habuisse, quem tamen quidam ex Orphne nympha Auerni suscepisse maluerunt, qui Proserpinam accusauit, quia ieiunium apud inferos soluisset: de quo ita scripsit Apollodorus Grammaticus lib. 1. καταμαρτυρήσαντος δὲ αὐτῆς Ἀσκαλάφου τοῦ Ἀχέροντος καὶ Γοργύρας: *cùm testimonium aduersus ipsam dixisset Ascalaphus Acherontis & Gorgyrae filius.* Quare Ascalaphus vel iustus accusator ob accusationis inuidiam fuit in bufonem mutatus. Dictus fuit Acheron ἀπὸ τοῦ ῥεῖν ἄχεα, quia fluant vndae molestiarum scilicet. nam, vt ait Isacius, ῥεῖ ἄχη καὶ λῦπαι τῶν τεθνεώτων συγγενῶν: quia dolores scilicet & moerores cõiunctorum mortuis magnis vndis deuoluantur. Ego tamen illorum sententiae potius accesserim, qui Acherontem dictum putarũt ab Acheronte illo qui in iis locis regnauit, vt scripsit Antio

Teius in sua nauigatione. Atque ex his patuit primum Acherontem descendentes ad inferos animas excipere solitum, & Cereris, vel (vt aliis magis placuit) Terræ fuisse filium. Hunc quia potum præbuerit Titanibus aduersus Ioué pugnantibus, ad inferos detrusum crediderunt, qui ex Acherusia deflueret per loca subterranea, atque per vallem profundam rursus ederetur in lucem, aquámque haberet insuauissimam.

¶Hæc illa sunt quæ de Acheronte fabulosè scripta inueniuntur, quæ cur ficta sint, nunc perquiramus. Cur Acheron primus excipit mortuorum animas? quia cùm morituri sunt homines, torpor quidam mentem animúmque ita labefactat, vt propinqua mors esse facilè sentiatur. tunc enim conscientia, rerúmque gestarum memoria animum perturbat: quæ palus est omnibus primùm traiicienda, vt fabulose fingitur à poëtis: neque enim in hac præteritæ vitæ inuestigatione potest animus non magnopere commoueri. Cereris autem siue Terræ filius hic fluuius dicitur, quoniam vniuersa animi molestia & perturbatio aut ex acquirẽdarum, aut seruandarum diuitiarum studio nascitur. Hic fluuius potum Titanibus aduersus Iouem pugnantibus præbuit, quoniam multæ iniquę cogitationes aduersus sacra Dei mandata insurgunt, quas si animus diutius aluerit, à vera Dei lege deficit, & in brutorum naturam delabitur. Vbi verò quis vir bonus vel etiam malus omnem spem in Dei clementiâ & benignitate collocauerit post hãc præteritæ vitæ ratiocinationem, tum mœror ille, qui Acheron dicebatur, per vallem profundam pectoris scilicet in lucem extollitur, atque lubens ad optimi iudicis Dei præsentiam contendit. Hic fluuius insuauissimæ aquæ esse dicitur, quoniam vitę nostræ ratio si diligenter perpendatur, multas habet insuauitates. Atque (vt rem paucis explicem) nihil aliud per hæc quæ sunt apud inferos ficta, significare voluerunt antiqui, quàm ita vitam nostram oportere comparare, vt recordatio præteriti temporis quam maximè animos nostros ob innocentiam & integritatem consoletur in morte, & intrepidos ad omnem iudicum seueritatem nos perducat. sub his enim fabulis omnes morituri hominis cogitationes exprimuntur. At nunc dicamus de Styge.

De Styge.

De Styge. CAP. II.

STyx item inferorum fluuius post Acherontem ad inferos accessuris se offert; quam alij ex alijs parentib. ortam crediderunt. Nam Hesiodus in Theogonia ex Oceano natam esse Stygem tradidit in his:

Δεινὴ Στὺξ θυγάτηρ ἀψοῤῥόου Ὠκεανοῖο
πρεσβυτάτη. νόσφιν δὲ θεῶν κλυτὰ δώματα ναίει
μακρῇσι πέτρῃσι κατηρεφέ'. ἀμφὶ δὲ πάντη
κίοσιν ἀργυρέοισι πρὸς οὐρανὸν ἐστήρικται.
Styx grauis Oceani refluí ac semine nata:
Quæ procul à superis colit alta palatia, longis
Marmoribus suffulta: tenent vtrinque columnæ
Argento è puro, & cœlum firmantur ad ipsum.

Atque Pausanias in Arcadicis hanc ipsam fuisse etiam Lini poetæ opinionem scribit. Alij Acherontis, alij Terræ fuisse filiam crediderunt. Apollodorus Grammaticus e petra quadam apud inferos Stygem effluere inquit libro primo; τὸ δὲ τῆς Στυγὸς ὕδωρ ἐκ πέτρας ἐν ᾅδου ῥεῖ. *Stygis enim aqua è petra apud inferos fluit.* Hanc Pallanti quidam nupsisse arbitrati sunt, quidam Piranti, vt ait Pausanias, cui peperit Hydram. habuit filiam Victoriam ex Acheronte patre. vt tradiderunt nonnulli. cum huius filiæ, Victoria, Vis, Robur, Zelúsque Ioui aduersus Titanas opem tulissent, illi nobilitatem hanc & dignitatem Iupiter concessit, vt sanctissimum iusiurandum per Stygem Dij haberent: quod testatur Hom. libr. 5. Odyss.

ἴστω νῦν τόδε γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν,
καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ, ὅς τε μέγιστος
ὅρκος δεινότατός τε πέλει μακάρεσσι θεοῖσι,
Hoc sciat & tellus, & vasti sidera mundi,
Quæque Stygis de fonte fluit venerabilis vnda,
Quæ iuramentum est superis, numénque beatis.

Sic etiam Apollonius in lib. 2. Item per Stygiam aquam iurantem introducit.

Sic ait & Stygiam iurauit protinus vndam,
Quæ superis veneranda Deis, quam fallere terror.

Fingebant antiqui Victoriã huius filiam quidem formidam esse super globo altero pede stanté, sed non alatam, tanquã lubricã, cui primus alas addidisse dictus est pater Bupali & Athenidis, cùm alij dicant Aglaophontem pictorem istud

primũ fecisse, alij Pergamenum Carystium. Erat iis illa pœna proposita, qui per aquã Stygiã peierassent, vt per quoddã temporis spatium ab epulis Deorum abstinerent, & ab omni Deorum cõsuetudine, vt testatur Hesiodus in Theog.

ἣ δὲ μί' ἐκ πέτρης προρέει, μέγα πῆμα θεοῖσιν.
ὅς κεν τὴν ἐπίορκον ἀπολλείψας ἐπομόσσῃ
ἀθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος ὀλύμπου,
κεῖται νήυτμος τετελεσμένον εἰς ἐνιαυτόν·
οὐδέ ποτ' ἀμβροσίης καὶ νέκταρος ἔρχεται ἆσσον
βρώσιος, ἀλλά τε κεῖται ἀνάπνευστος καὶ ἄναυδος
στρωτοῖς ἐν λεχέεσσι, κακὸν δ' ἐπὶ κῶμα καλύπτει.
αὐτὰρ ἐπὴν νοῦσον τελέσῃ μέγαν εἰς ἐνιαυτόν,
ἄλλος δ' ἐξ ἄλλου δέχεται χαλεπώτερος ἄεθλος.
εἰνάετες δὲ θεῶν ἀπομείρεται αἰὲν ἐόντων,
οὐδέ ποτ' ἐς βουλὴν ἐπιμίσγεται οὐδ' ἐπὶ δαῖτας
ἐννέα πάντ' ἔτεα, δεκάτῳ δ' ἐπιμίσγεται αὖτις
εἴρας ἀθανάτων, οἳ ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι.
τοῖον ἄρ' ὅρκον ἔθεντο θεοὶ Στυγὸς ἄφθιτον ὕδωρ.

Supplicium superis de petra profluit vnda,
Quàm si quis Diuûm superorum peieret, horum
Queis domus incolitur praecelsa niualis Olympi,
Bis senos iacet infelix ex ordine menses:
Nectare & Ambrosia simul abstinet: inque grabato
Decumbit mutus, oppressus membra veterno.
Ast vbi per longum morbum tolerauerit annum,
Tum grauiora manent miserum certamina semper.
Ille nouem procul à Diuis depellitur annos:
Concilio totidem Diuorúmque abstinet, idem
Cum superis pariter conuiuia nulla frequentat.
Pristina conditio decimo cui redditur anno.
Tantus honor Stygiis iuratus additur vndis.

Tũ idẽ poeta declarauit qui ritus in Deorũ iuramẽtis seruaretur, dicitq; Irim poculũ aqua Stygia plenũ mẽtieotib. Diis afferre solitã, cũ Iupiter ita iuberet, vt est in his carminibus:

καί ῥ' ὅστις ψεύδηται ὀλύμπια δώματ' ἐχόντων,
Ζεὺς δέ τε Ἶριν ἔπεμψε θεῶν μέγαν ὅρκον ἐνεῖκαι,
τηλόθεν ἐν χρυσέῃ προχόῳ πολυώνυμον ὕδωρ
ψυχρὸν, ὅ τ' ἐκ πέτρης καταλείβεται ἠλιβάτοιο
ὑψηλῆς, πολλὸν δὲ ὑπὸ χθονὸς εὐρυοδείης
ἐξ ἱεροῦ ποταμοῖο ῥέει διὰ νύκτα μέλαιναν.

Nectare

Ὠκεανοῖο κέρας. δεκάτη δ' ἐπὶ μοῖρα δέδασται.

Cùm quis de superis mendacia dixerit, Irim
Iupiter afferre hinc iuramentum sibi mandat
Aurato in cyatho lympham, celeberrima sensim
Quæ fluit è petra, & paulatim labitur alta.
Sub terris fluit & tenebras per noctis opacæ
Flumine de sacro: cornu maris Atlantai.
Nam decima Oceani pars est Styx ipsa profundi.

Alij honorem illum datum fuisse Stygi dixerunt, quia coniurantium Deorum aduersus Iouem, cùm illum vincire voluerunt, insidias patefecerit, vt sensit Isacius. vbi fuerit Styx verè, multa est controuersia apud scriptores: nam alij non procul à Lucrino portu, Auernóque lacu in sinu Baiano existimarunt: quod fiebat fraude sacerdotum, qui vt fructibus amœnissimi loci potirentur, & multis fructiferis arboribus consiti, illum consecratum inferis esse dicebãt, nullique, nisi placatis per solennia sacrificia manibus, locus putabatur adeundus. Ibidem cùm fons esset scatens aquis fluuialibus, & in mare defluens, omnes ab eius aqua abstinebant, quòd aquam Stygiam è sermone sacerdotum esse opinarentur. At Herodotus, vbi de Nonacri ciuitate loquitur in Erato, ita de aqua Stygia scripsit: ἐν δὲ ταύτῃ τῇ πόλει λέγεται εἶναι ὑπ' Ἀρκάδων τὸ Στυγὸς ὕδωρ, καὶ δὴ καὶ ἔστι τοιόνδε τι· ὕδωρ ὀλίγον φαινόμενον ἐκ πέτρης στάζει εἰς ἄγκος· τὸ δὲ ἄγκος, αἱμασιῆς τις περιθέει κύκλος. ἡ δὲ Νώνακρις, ἐν τῇ ἡ πηγὴ αὕτη τυγχάνει ἐοῦσα, πόλις ἐστὶ τῆς Ἀρκαδίας πρὸς Φενεῷ. *In hac autem ciuitate dicitur aqua esse Stygia ab Arcadibus. Est autem huiusmodi: apparet aqua exigua in vas quoddam defluens, quod sepis cuiusdam circulus ambit. atque Nonacris, vbi fons ille existit, ciuitas est Arcadiæ parum distans à Pheneo flumine.* Hanc aquam memoriæ prodidit Pausanias in Arcadicis e præerupta rupe ad Nonacrim in præcelsum saxum guttatim cadere, ac inde fluuium Crathim delabi, cuius potus perniciosus est omnibus animalibus. Sed neque illis solum perniciosa est aqua, verùm etiam omnia metallorum genera ab ea solui dicebãtur, neq; vllum erat vas quod aquæ vim sustinere posset. Declarauit Plato in Phædone non solùm quo pacto deflueret Styx apud inferos, sed etiam qui illi color adesset: ὁ τέταρτος ἐκπίπτει εἰς τόπον πρῶτον δεινόν τε καὶ ἄγριον, ὡς λέγεται, χρῶμα δ' ἔχοντα ὅλον δ' οἷον ὁ κυανός· ὃν δὴ ἐπονομάζουσι Στύγιον, καὶ τὴν λίμνην ποιεῖ ὁ ποταμὸς ἐμβάλλων Στύγα. *Quartus incidit prius in locum grauem ac ferum, vt*

aiunt: colorémque habet cyaneum propè: quem fluuium Stygium nominant: & paludem, quam hic fluuius ingressus facit Stygiam. Hic fluuius, quoniã fuit sub terra, aquámq; habet insuauissimam, creditus est ad inferos vsq; descendere, & esse fluuius inferorum, qui ob insuauitatem suam dictus est Styx, quasi στυγερὸς, quod odiosum significat apud Græcos. Hoc in flumine cum alia complura monstrosa esse dicerentur, tũ pisces ita graciles, vt magis piscium vmbris similes, quàm piscibus viderentur, vt ait Pausanias in Phocicis. Hic erant omnia animalia nigra, & ranæ nigræ, vt ait is poëta:

Esse aliquos manes, & subterranea regna,
Et contum, & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atque vna transire vadum tot millia cymba.

Nam cùm loquerentur poëtæ de rebus fabulosis, illis omnia iniunxerunt, quæ res veras consequi solent, quo probabiliores viderentur. hæc ea sunt, quæ memoriæ prodita fuerunt de Styge. Nunc ex his veram sententiam eliciamus.

¶Vbi de Acheronte loqueremur superiùs, diximus Acherontẽ esse mœrorem illũ ac tristitiam quæ nasceretur in mẽte hominis morituri è consideratione rerũ præteritarum; at Styx odiũ est illud erga transacta facinora, quod pœnitentiã consequitur. cũ n. peccata præterita odio habere incepimus, tunc dicuntur animæ Stygiam paludem traiicere quæ ex Acheronte exoritur. At qui ad fluminis ipsius ortum suam orationem conuerterunt, illi omnẽ vim aquarum Oceano concedentes eò flumina omnia confluere, & ex illo fontiũ imbriúmque materiam manare crediderunt. Rursus qui ex aëre in locis cauis sub terra concreto & in aquam verso dulcium aquarum vim oriri putarunt, illi Terræ filiam Stygem, vt cætera flumina, arbitrati sunt: quare non est absurdum si res eadem aliis de caussis varios ortus apud fabularũ inventores sortita sit. Quòd autem honorem illum consecuta sit Styx, quia Ioui aduersus Titanas fuerit auxilio, vel quia Ioui insidias indicasset, nihil aliud significare voluerunt antiqui, nisi principes suos à singulis nationibus esse pro virib. in imperio retinendos, si viri boni sint præcipuè: atque principes ipsos munificos esse oportere erga illos, qui sceleratorum proditiones & insidias patefaciunt: qua re nihil esse potest neque sanctius, neque ad seruandas ciuitates accommodatius. ac de Styge satis, nunc de Cocyto dicamus.

De Co

De Cocyto.

CAP. III.

Cocytum quoque defunctarum animarum multitudini transeundum esse fabulati sunt antiqui, priusquam ad inferos deueniretur. hic fluuius & quo illabatur, & vnde oriatur ita patefecit Plato in Phædone: *ὁ δ' ἐμπεσὼν ἐνταῦθα, καὶ δεινὰς δυνάμεις λαβὼν ἐν τῷ ὕδατι δὺς κατὰ τῆς γῆς, περιελιττόμενος χωρεῖ ἐναντίος τῷ Πυριφλεγέθοντι καὶ ἀπαντᾷ ἐν τῇ Ἀχερουσιάδι λίμνῃ ἐξ ἐναντίας, καὶ οὐδὲ τὸ τούτου ὕδωρ οὐδενὶ μίγνυται, ἀλλὰ καὶ οὗτος κύκλῳ περιελθὼν, ἐμβάλλει εἰς τὸν Τάρταρον, ἐναντίος τῷ Πυριφλεγέθοντι. Ὄνομα δὲ τούτῳ ἐστὶ (ὡς οἱ ποιηταὶ φάσκουσι) Κωκυτός. Hic vero huc delatus, magnasque vires ab aqua assumens, terrámque ingressus ac circumuolutus contrarius fluit Pyriphlegethonti, illique fit obuius in stagno Acherusia: neque huius aqua cum aliis commiscetur, sed in gyrum circumuolutus in tartarum irrumpit Pyriphlegethonti aduersus. ipsius autem nomen est (vt aiunt poetæ) Cocytus.* Fabulati sunt antiqui Minthem nympham non indecoram fuisse Cocyti filiam, quam vbi Proserpina cum Plutone deprehendisset, tandiu indignationem dissimulauit donec Pluto recederet: Deinde post grauem reprehensionem in mentham herbam conuertit, & de prisco nomine appellauit. Istud cùm in mōte Pylo propinquo accidisset, mons etiam nomen inde accepit, vt ait Sostratus in secundo introductionis fabulosæ historiæ. Fratrem etiam spurium, qui furto conscius assensisset vel propter metum, vel propter reuerentiam Plutonis, in syluestrem herbam propè similem odore & aspectu cōuertit. Scripsit Homerus in lib. λ. Odyss. Cocytum & Pyriphlegethontem in Acherontem perfluere, cùm sit Cocytus tanquam riuus Stygis, vt patet ex his:

ἔνθα μὲν εἰς Ἀχέροντα Πυριφλεγέθων τε ῥέουσι,
Κωκυτός θ', ὃς δὴ Στυγὸς ὕδατός ἐστιν ἀπορρώξ.

Atque Pyriphlegethon, Cocytúsque è Styge labens
Immensas Acherontis aquas mox fluctibus augent.

Neque plura ferè de Cocyto memoriæ prodita sunt ab antiquis, nunc veritatem ex his eliciamus.

¶ Dictus est autem Cocytus à querelis & lamentationibus, vt nomen ipsum significat, & veluti testatur Plato in 3. libro de rep. quia morituri plerique post commissorum pœnitentiam lamentantur, quia illa contra Dei optimi omniū parentis leges commiserint. Alij maluerunt dictum esse,

quia querũtur & grauiter ferũt, quia res charissimas sint relicturi: alij ob lamẽtationes coniunctorũ dictũ putãt hũc fluuiũ, qui morituris est transeũdus. Neque potest quispiam ad inferos accedere, nisi per hæc flumina, vel (vt veriùs dicam) per turbulẽtissimas has animi cogitationes, quas antiqui per suas fabulas significarunt. Qui quidem ita viuẽdum esse per hæc figmenta ostendebant, vt intrepidi essemus ad omnem post mortem fortunam. Nunc dicatur de Charonte.

De Charonte. CAP. IIII.

CHaron verò, cuius nomen lætitiam significat, qui fuit Erebi & Noctis filius, vt sensit Hesiodus, qui in Theogonia omnia propè inferorum monstra ex iis nata esse affirmauit, portitor animarum & trium horum fluuiorum nauta dicebatur. Erat quidem præter hos Phlegethon siue Pyriphlegethon, de quo cùm fabula in idem recidat cum Cocyto, plura dicenda non putaui. Hic Charon dictus est ab antiquis grandæuus, & à Polygnoto pictore senex pingebatur: qui Miniadem poesim postea secutus fuit, in qua erat de Charonte huiusmodi sententia:

Atque hic exangues longæuus portitor vmbras
Puppe vehit patula.

Sic etiam Virgilius lib. sexto Charontem senem esse demõstrauit, vbi illius formam describit:

Portitor has horrendus aquas & flumina seruat
Terribili squallore, Charon, cui plurima mento
Canities inculta iacet, stant lumina flamma:
Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.

Hic erga omnes implacidus esse dicebatur, quos traiiciebat, neque Reges ac principes ciuitatum à reliqua multitudine putabat differre, cùm omnes vno ordine nudos, & omnibus bonis spoliatos cerneret, vt testantur ea carmina:

κάτθαν' ὁμῶς ὅ τ' ἄτυμβος ἀνὴρ, ὅς τ' ἔλλαχε τύμβου.
ἐν δ' ἰῇ τιμῇ Ἶρος κρείων τ' Ἀγαμέμνων.
Θερσίτης δ' ἶσος Θέτιδος παιδὶ ἠϋκόμοιο.
πάντες εἰσὶν ὁμῶς νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα,
γυμνοί τε ξηροί τε, κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα.

Mortuus est æquè tumuli qui haud cepit honorem,
Quique fuit nactus prægrandis pondera saxi.
Non Iro magis est Agamemnon clarus: & ipsi

Thersitæ

Thersitæ similis Thetidis pulcherrima proles.
Hi pariter nudi atque inopes per regna vagantur.
Vmbrarum, apta suis referentes præmia factis.

Testatur Lucianus in dialogo de luctu mortis id fuisse apud antiquos, vt obolum numisma perexiguum in os singulis mortuis includerent, quod naulum esse Charontis arbitrabantur, cùm ita scribat: ὡς τὸ ἐπειδάν τις ἀποθάνῃ τῶν οἰκείων, πρῶτα μὲν φέροντες ὀβολὸν, ἐς τὸ στόμα κατέθηκαν αὐτῷ, μισθὸν τῷ πορθμεῖ τῆς ναυτιλίας γενησόμενον. *Quare cùm quis è domesticis obierit, primùm quidem obolum illi in os depositum naulum portitoris fore arbitrantur.* is autem nummulus Danace à Græcis dicebatur, sicuti testatur Callimachus his carminibus in Hecate:

τοὔνεκα ἡμῖν ναῦλον ... ὅ τι φέρεσθαι,
μοῦνοι ... ὅτι μὴ θυμαρίζομεν αὐτοῖς·
ἀλλ' ... στομάτεσσι νεκύς ...
... δανάκην ... ὅ τις δήμου.

Idcirco nulli naulum portare feruntur
Vrbe ex hac vita functi: nisi sacra feramus
Nos, & suffitus, adeunt Acherusia templa
Ore illi vacuo: danace non indiget vllus.

Aristophanes autem in Ranis duos obolos postea naulum eiusdem fuisse scripsit in his versibus:

ἐν πλοιαρίῳ τυννουτῳί σ' ἀνὴρ γέρων
ναύτης διάξει δύ' ὀβολὼ μισθὸν λαβών.

Mercede capta nauta te senex vehet
Binis obolis in naue parua protinus.

Neque tamē ea parua mercede semper cōtētus fuit, sed aliquādo ab Atheniensiū Imperatoribus, ne illi æquari multitudini cogerētur, auctū est Charōti stipendium, & vsque ad triobolū peruentū est. Tanta fuit antiquorū nonnullorū demētia, vt inferos etiā auaritia & nummorum desiderio vexari arbitrari sint: dicitur nōnullos Charō viuos ad inferos traiecisse: nā Hercules, Vlysses, Orpheus, Æneas, Theseúsque eò descēdisse memorātur, quæ omnia ficta sunt, vt singula suis locis explicabuntur. Soli ex omnibus hominibus Hermionēses nullum naulum mortuis in os includebant, quòd sibi breuissimum esse ad inferos descensum dicerent: quamuis ille poëta vndique tantundē itineris esse ad inferos inquiat:

εἰς ἀΐδαο ἰθεῖα κατήλυσις, εἴτ' ἀπ' Ἀθηνῶν
στείχοις, εἴτε νεκὺς νίσεαι ἐκ Μερόης.

μὴ δὲ γ' ἀλγαίνου πάτρης ἄπο τῆλε θανοῦσα.
πάντοθεν εἷς ὁ φέρων εἰς ἀΐδην ἄνεμος.
Vndique recta ibis fera tartara, siue ab Athenis
Mortuus accedas, seu magis è Meroe.
Nec doleas procul à patria quòd forte peribis,
Vndique namque idem ad tartara ventus aget.

¶Nunc quid hæc fabulosa significent explicemus. Charon Erebi & Noctis filius dicitur, qui animas trans Acherótem, & Stygem, & Cocytum, ac Phlegethontem traiicit, quoniam ex illa hominum mente, quæ priùs erat confusa, peccatorúmque tenebris inuoluta, ac minimè examinata conscientia, priùs illi motus qui superiùs nominati sunt per illa flumina exoriuntur: deinde vbi innocentię opinio, aut innocétiæ proxima deliberatio in posterum integritatis seruandæ, surrexit, quæ per præteritorum scelerum pœnitétiam comparatur, cum piget summi Dei voluntatem, per auaritiam, crudelitatem, impietatémve offendisse: tum spes de bonitate Dei exurgit, atque inde lætitia, quæ nos trans ea turbuléta flumina traiicit, & Charon appellatur. Hæc ad seueros iudices intrepidos nos deducit, hæc in grauissimis periculis nos consolatur & adiuuat, hæc pro viatico est quocunque accedamus. Quare si quis rectè consideret, inueniet antiquos omnes animorũ motus illos qui sub mortis tempus in homine nascerentur, sub his fluuiorum figmentis fuisse complexos. Nam cùm senex sit Charon, quid aliud significat, quàm rectum consilium, & quæ ex illo concepto prouenit, lætitiam: aut quæ alia lætitia in morituro homine excitabitur, quàm illa quæ nascitur ex opinione innocentiæ, aut è spe veniæ? Illa verò quæ ad obolos naulúmque portitoris attinent, ego ridicula esse censeo, & pro simplicium mulierculcularum opinionibus inuenta, & tanquam ad inuentæ fabulæ probabilitatem admissa à sapientibus, si modò hæc ab illis manarunt, nunc de Cerbero dicamus.

De Cerbero. CAP. V.

VBi superiora illa flumina mortuorum animæ traiecissent, tum Cerberus atrocissimus canis inferorum custos in spelunca quadam ante fores Plutonis recumbebat: qui omnibus ingressuris humanissimè blandiebatur: at neminem patiebatur exire, sed omnes egressuros altissimis & maximè horrendis latratibus deterrebat. Hic Cerberus

berus è Tphone & Echidna natus est, vt scripsit Hesiodus in Theogonia. quòd autem seruaret inferorum sedes, ita testatur Virg. lib. 6.

Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Personat, aduerso recubans immanis in antro.

Eius formam corporis cani persimilem fuisse dicebant, cuius tamen e capite angues densissimi pro villis pendebant, vt ait Horatius in libro tertio Odarum:

Cessit immanis tibi blandienti
ianitor aulæ
Cerberus: quamuis furiale centum
Muniant angues caput eius, atque
Spiritus teter, saniesque manet
ore trilingui.

Huius totum denique dorsum pro villis serpentes habuisse, & anguinea cathena vinctum fuisse videtur significasse Tibul. lib. 3.

Nec canis anguinea redimitus terga cathena,
Cui tres sunt linguæ, tergeminúmque caput.

Tria capita illi fuisse testatur ita Sophocles in Trachiniis:

ᾅδου τρίκρανον σκύλακ', ἀπρόσμαχον τέρας.
Canémque Ditis efferum, huic trinum caput.

Quod etiam affirmauit Cicero in primo libro Tusculanarum disputationum. at Hesiodus in Theogonia quinquaginta capita illi tribuit, vt patet in his carminibus:

δεύτερον αὖτις ἔτικτεν ἀμήχανον οὔ τι φατειὸν
Κέρβερον, ὠμηστὴν, ἀΐδεω κύνα χαλκεόφωνον,
πεντηκοντακέφαλον ἀναιδέα τε κρατερόν τε.
Crudelem rursus catulum parit illa nefandum,
Cerberon, vmbrarum custodem, ferrea cui vox,
Quinquaginta simul capita: illis nilque pudoris.

Veruntamen Isacius illum centum capita habere scribit quem & canem inferorum nominat, & eius diligentiam ita describit: ἐκεῖ δὲ λέγουσιν εἶναι τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς, ἃς φυλάσσει κύων τοῦ ᾅδου, ὃς ἔχει ἑκατὸν κεφαλάς· καὶ λέγουσιν ὅτι τὰς εἰσερχομένας μετὰ κολακείας προσδέχεται, τὰς δὲ ἐξελθεῖν θέλοντας ἐκ ἐᾷ. εἰ δέ τις παρέλθῃ, τῷ ταχέως αὐτὸν λαβόντα καταδαπανᾷ αὐτόν. *Ibi hominũ animas esse inquiunt, quas Plutonis canis custodit, qui centum habet capita. Aiunt præterea quòd accedentes animas cum blanditiis excepit, & egredi conantes deturbat: quare si qua celeriter effugerit*

ἀκτή τε προβλὴς Ἀχερουσιὰς ὑψόθι τείνει
δινήεις τ' Ἀχέρων αὐτὴν διὰ νειόθι τέμνων
ἀμφὶς ἐκ μεγάλης προχοὰς ἵησι φάραγγος.
Inde iter exiguum redeuntes per mare, terram
Ibitis ad Mariandynam è regione locatam.
Est ibi Tartarei descendens ianua Ditis:
Atque altè tellus Acherusia prominet, inde
Hanc Acheron scindens sub terra vortice multo
Voluitur: atque specu de magno effunditur vnda.

Hæc palus Acherusia non multum à Cichyro oppido distabat, vt ait Pausan. in Atticis, & Strabo lib. 5. proximam fuisse scribit Miseno promõtorio, quæ deinde reducta profundum litus in sinu Baiano aperiebat, aquásque præbebat sanandis morbis accommodatas. Cùm essent igitur duæ Acherusiæ, altera in agro Brutio, altera iuxta Pandosiam in agro Thesprotio, siue in Epiro apud vrbem Heracleam, non procul à Sinope; iuxta hanc Epiri Acherusiam Acherontem fluuium inferorum fluere scripserunt antiqui, quem sub terram immergi, & inferos vsque peruenire, paludémque ibi altissimã efficere crediderunt. Iuxta hanc Acherusiam fuit descensus ad inferos, vt scripsit his verbis Aretades Cnidius in lib. 2. rerum Macedonicarum, & repetiuit perdoctus Apollonij enarrator: ἡ περὶ Ἡράκλειαν Ἀχερουσιὰς χερρόνησος πανταχόθεν ἐκ θαλάσσης ἐστὶν ὑψηλή τε καὶ ἀπόκρημνος, καὶ ἀποβλέπουσα εἰς δυσμὰς εἰς τὸ περὶ τῆς Βιθυνίας πέλαγος· καὶ προσπίπτον αὐτῇ τὸ κῦμα σφοδρῶς ἀποτελεῖ ἦχον. καὶ περὶ τὴν ἐπ' ἄκρας αὐτῆς πεφύκασι πλάτανοι, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῇ πεδίον καὶ δοκεῖ αὐτόθι καταβάσεις εἰς ᾅδου ὑπάρχειν. *Acherusia vocata, quæ est iuxta Heracleam, vbique alta est & preceps supra mare, atque in occidentem respicit in mare Bithyniæ: cui vnda incidens ingentes sonos efficit. Huius in summa parte natæ sunt platani, & in eius planitie: ibique videtur esse ad inferos descensus.* quod scripsit etiã Nymphis Samius in primo Heracleæ. Nam apud eũ fluuiũ spelũcã fuisse, quæ duceret ad inferos creditũ est, vti scripsit de prędictorũ scriptorũ sentẽtia Apollonius in 2. Argonaut.

ἐν δέ οἱ αὐτῆς εἴσω κατακέκλιται ἠπείροιο
κοίλη ὑπαιθε νάπη, ἵνα τε σπέος ἔστ' Ἀΐδαο
ὕλῃ καὶ πέτρῃσιν ἐπηρεφές· ἔνθεν ἀϋτμὴ
πηγυλίς, ὀκρυόεντος ἀναπνείουσα μυχοῖο
συνεχές, ἀργινόεσσαν ἀεὶ περιτέτροφε πάχνην.
Nec procul, interius prospectat terra propinqua.

Al

Ad medium conuersa diem, spelunca remittit
Frigida, vbi exhalat graueolentes vsque vapores:
Semper & hac aluit se circum cana pruinam.

Ex hac palude Acheron fluuius in mare fluit, quod est oriẽtem versus, de quo nunc loquimur: qui cùm sub terram occultetur, mox per quandam speluncam vallemque emergit, tanquam ab inferis, ad quos per multum spatium accedere creditur, vt est apud eundem poetam:

ἔνθα δὲ καὶ προχοαὶ ποταμοῦ Ἀχέροντος ἔασιν.
ὅς τε διὲξ ἄκρης ἀνερεύγεται εἰς ἅλα βάλλων
ἠώην· κοίλη δὲ φάραγξ κατάγει μιν ἄνωθεν.
Hic Acherontæi vasti sunt ostia fluctus:
Qui summa de parte fluens prorumpit in æquor
Eoum: reuocat valles in luminis auras.

Fama est hinc & per hanc speluncam Herculem Cerberum in lucem eduxisse, vt in his scripsit enarrator Nicandri: Ἀχέρων δὲ ποταμός ἐν Ἡρακλείᾳ τῇ Ποντικῇ, ἔνθα τον τοῦ ᾅδου κύνα Ἡρακλῆς ἐξήγαγε, καὶ ὁ λόφος Ἀκόνιτος λέγεται. *Acheron fluuius est Heraclea Pontica, quà Hercules Plutonis canem eduxit, atque collis Aconitus dicitur.* Huius fluminis aquam insuauissimam fuisse, sicuti etiam Cocyti, scripsit Pausanias in Atticis, cuius alumna est alba populus, vt oleaster Alphei, populus nigra Eridani: quare cùm ad Cerberum Hercules per eam portam accessisset, dicitur fuisse alba populo coronatus, cum ob caliginẽ tamen inferorum facta sit postea nigra illa corona, de qua apud Padum defossa nata est nigra populus, vt fabulantur. Hic Acheron dicitur è Gorgyra filium Ascalaphũ habuisse, quem tamen quidam ex Orphne nympha Auerni suscepisse maluerunt, qui Proserpinam accusauit, quia ieiunium apud inferos soluisset: de quo ita scripsit Apollodorus Grammaticus lib. 1. καταμαρτυρήσαντος δὲ αὐτῆς Ἀσκαλάφου τοῦ Ἀχέροντος καὶ Γοργύρας: *cùm testimonium aduersus ipsam dixisset Ascalaphus Acherontis & Gorgyræ filius.* Quare Ascalaphus vel iustus accusator ob accusationis inuidiam fuit in bufonem mutatus. Dictus fuit Acheron ἀπὸ τοῦ ῥεῖν ἄχεα, quia fluant vndæ molestiarum scilicet. nam, vt ait Isacius, ῥεῖ ἄχη καὶ λῦπαι τῶν τεθνεώτων συγγενέσιν: quia dolores scilicet & mœrores cõiunctorum mortuis magnis vndis deuoluantur. Ego tamen illorum sententiæ potius accesserim, qui Acherontem dictum putarũt, ab Acheronte illo qui in iis locis regnauit, vt scripsit Anteo

Teius in sua nauigatione. Atque ex his patuit primum Acherontem descendentes ad inferos animas excipere solitum, & Cereris, vel (vt aliis magis placuit) Terræ fuisse filium. Hunc quia potum præbuerit Titanibus aduersus Ioué pugnantibus, ad inferos detrusum crediderunt, qui ex Acherusia deflueret per loca subterranea, atque per vallem profundam rursus ederetur in lucem, aquámque haberet insuauissimam.

¶Hæc illa sunt quæ de Acheronte fabulosè scripta inueniuntur, quæ cur ficta sint, nunc perquiramus. Cur Acheron primus excipit mortuorum animas? quia cùm morituri sunt homines, torpor quidam mentem animúmque ita labefactat, vt propinqua mors esse facilè sentiatur. tunc enim conscientia, rerúmque gestarum memoria animum perturbat: quæ palus est omnibus primùm traiicienda, vt fabulosè fingitur à poëtis: neque enim in hac præteritæ vitæ inuestigatione potest animus non magnopere commoueri. Cereris autem siue Terræ filius hic fluuius dicitur, quoniam vniuersa animi molestia & perturbatio aut ex acquirẽdarum, aut seruandarum diuitiarum studio nascitur. Hic fluuius potum Titanibus aduersus Iouem pugnantibus præbuit, quoniam multæ iniquę cogitationes aduersus sacra Dei mandata insurgunt, quas si animus diutius aluerit, à vera Dei lege deficit, & in brutorum naturam delabitur. Vbi verò quis vir bonus vel etiam malus omnem spem in Dei clementia & benignitate collocauerit post hãc præteritæ vitæ ratiocinationem, tum mœror ille, qui Acheron dicebatur, per vallem profundam pectoris scilicet in lucem extollitur, atque lubens ad optimi iudicis Dei præsentiam contendit. Hic fluuius insuauissimæ aquæ esse dicitur, quoniam vitę nostræ ratio si diligenter perpendatur, multas habet insuauitates. Atque (vt rem paucis explicem) nihil aliud per hæc quæ sunt apud inferos ficta, significare voluerunt antiqui, quàm ita vitam nostram oportere comparare, vt recordatio præteriti temporis quam maximè animos nostros ob innocentiam & integritatem consoletur in morte, & intrepidos ad omnem iudicum seueritatem nos perducat. sub his enim fabulis omnes morituri hominis cogitationes exprimuntur. At nunc dicamus de Styge.

De Styge.

De Styge. CAP. II.

STyx item inferorum fluuius post Acherontem ad inferos accessuris se offert, quam alij ex aliis parentib. ortam crediderunt. Nam Hesiodus in Theogonia ex Oceano natam esse Stygem tradidit in his:

δεινὴ Στύξ, θυγάτηρ ἀψορρόου Ὠκεανοῖο
πρεσβυτάτη· νόσφιν δὲ θεῶν κλυτὰ δώματα ναίει
μακροῖσιν πέτρῃσι κατηρεφέ'· ἀμφὶ δὲ πάντῃ
κίοσιν ἀργυρέοισι πρὸς οὐρανὸν ἐστήρικται.
Styx grauis Oceani refiui de semine nata:
Quæ procul à superis colit alta palatia, longis
Marmoribus suffulta: tenent vtrinque columnæ
Argento è puro, & cælum firmantur ad ipsum.

Atque Pausanias in Arcadicis hanc ipsam fuisse etiam Lini poetæ opinionem scribit. Alij Acherontis, alij Terræ fuisse filiam crediderunt. Apollodorus Grammaticus e petra quadam apud inferos Stygem effluere inquit libro primo; τὸ δὲ τῆς Στυγὸς ὕδωρ ἐκ πέτρας ἐν ᾅδου ῥεῖ. *Stygis enim aqua è petra apud inferos fluit.* Hanc Pallanti quidam nupsisse arbitrati sunt, quidam Pyranti, vt ait Pausanias, cui peperit Hydram. habuit filiam Victoriam ex Acheronte patre vt tradiderunt nonnulli. cum huius filiæ, Victoria, Vis, Robur. Zelúsque Ioui aduersus Titanas opem tulissent, illi nobilitatem hanc & dignitatem Iupiter concessit, vt sanctissimum iusiurandum per Stygem Dij haberent: quod testatur Hom. libi. 5. Odyss.

ἴστω νῦν τόδε γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν,
καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ, ὅς τε μέγιστος
ὅρκος δεινότατός τε πέλει μακάρεσσι θεοῖσι.
Hoc sciat & tellus, & vasti sidera mundi,
Quæque Stygis de fonte fluit venerabilis vnda,
Quæ iuramentum est superis, numénque beatis.

Sic etiam Apollonius in lib. 2. Item per Stygiam aquam iurantem introducit.

Sic ait & Stygiam iurauit protinus vndam,
Quæ superis veneranda Deis, quam fallere terror.

Fingebant antiqui Victoriã huius filiam quidem fœmidam esse super globo altero pede stanté, sed non alatam, tanquã lubricã; cui primus alas addidisse dictus est pater Bupali & Athenidis, cùm alij dicant Aglaophontem pictorem istud

primũ feciffe, alij Pergamenum Caryltium. Erat iis illa pœna propofita, qui per aquã Stygiã peierafsent, vt per quodã temporis fpatium ab epulis Deorum abftinerent, & ab omni Deorum cõfuetudine, vt teftatur Hefiodus in Theog.

ἡ δ' μὲν ἐκ πέτρης προρέει, μέγα πῆμα θεοῖσιν.
ὅς κεν τὴν ἐπίορκον ἀπολλείψας ἐπομόσσῃ
ἀθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου,
κεῖται νήυτμος τετελεσμένον εἰς ἐνιαυτόν·
οὐδέ ποτ' ἀμβροσίης καὶ νέκταρος ἔρχεται ἆσσον
βρώσιος, ἀλλά τε κεῖται ἀνάπνευστος καὶ ἄναυδος
στρωτοῖς ἐν λεχέεσσι, κακὸν δ' ἐπὶ κῶμα καλύπτει.
αὐτὰρ ἐπὴν νοῦσον τελέσῃ μέγαν εἰς ἐνιαυτόν,
ἄλλος δ' ἐξ ἄλλου δέχεται χαλεπώτερος ἆθλος.
εἰνάετες δὲ θεῶν ἀπαμείρεται αἰὲν ἐόντων,
οὐδέ ποτ' ἐς βουλὴν ἐπιμίσγεται οὐδ' ἐπὶ δαῖτας
ἐννέα πάντ' ἔτεα, δεκάτῳ δ' ἐπιμίσγεται αὖτις
εἴρας ἀθανάτων, οἳ Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι.
τοῖον ἄρ' ὅρκον ἔθεντο θεοὶ Στυγὸς ἄφθιτον ὕδωρ.

Supplicium fuperis de petra profluit vnda,
Quàm fi quis Diuûm fuperorum peieret, horum
Queis domus incolitur præcelfa niualis Olympi,
Bis fenos iacet infelix ex ordine menfes:
Nectare & Ambrofia fimul abftinet: inque grabato
Decumbit mutus, oppreffus membra veterno.
Aft vbi per longum morbum tolerauerit annum,
Tum grauiora manent miferum certamina femper.
Ille nouem procul à Diuis depellitur annos:
Concilio totidem Diuorúmque abftinet, idem
Cum fuperis pariter conuiuia nulla frequentat.
Priftina conditio decimo cui redditur anno.
Tantus honor Stygiis iuratus additur vndis.

Tũ idẽ poeta declarauit qui ritus in Deorũ iuramẽtis feruaretur, dicitq; Irim poculũ aqua Stygia plenũ mẽtientib. Diis afferre folitã, cũ Iupiter ita iuberet, vt eft in his carminibus:

καί ῥ' ὅστις ψεύδηται Ὀλύμπια δώματ' ἐχόντων,
Ζεὺς δέ τε Ἶριν ἔπεμψε θεῶν μέγαν ὅρκον ἐνεῖκαι
τηλόθεν ἐν χρυσέῃ προχόῳ πολυώνυμον ὕδωρ
ψυχρὸν, ὅ τ' ἐκ πέτρης καταλείβεται ἠλιβάτοιο
ὑψηλῆς, πολλὸν δέ θ' ὑπὸ χθονὸς εὐρυοδείης
ἐξ ἱεροῦ ποταμοῖο ῥέει διὰ νύκτα μέλαιναν.

Ἀθανάτων ἀλόχους. [illegible]
Cùm quis de superis mendacia dixerit, Irim
Iupiter afferre hinc iuramentum sibi mandat
Aurato in cyatho lympham, celeberrima sensim
Quæ fluit è petra, & paulatim labitur alta.
Sub terris fluit, & tenebras per noctis opacæ
Flumine de sacro: cornu maris Atlantei.
Nam decima Oceani pars est Styx ipsa profundi.

Alij honorem illum datum fuisse Stygi dixerunt, quia coniurantium Deorum aduersus Iouem, cum illum vincire voluerunt, insidias patefecerit, vt sensit Isacius. Vbi fuerit Styx verè, multa est controuersia apud scriptores: nam alij non procul à Lucrino portu, Auernóque lacu in sinu Baiano existimarunt: quod fiebat fraude sacerdotum, qui vt fructibus amœnissimi loci potirentur, & multis fructiferis arboribus consiti, illum consecratum inferis esse dicebãt, nullique, nisi placatis per solennia sacrificia manibus, locus putabatur adeundus. Ibidem cùm fons esset scatens aquis fluuialibus, & in mare defluens, omnes ab eius aqua abstinebant, quòd aquam Stygiam è sermone sacerdotum esse opinarentur. At Herodotus, vbi de Nonacri ciuitate loquitur in Erato, ita de aqua Stygia scripsit: ἐν δὲ ταύτῃ τῇ πόλει λέγεται εἶναι ὑπ' Ἀρκάδων τὸ Στυγὸς ὕδωρ, καὶ δὴ καὶ ἔστι τοιόνδε τι· ὕδωρ ὀλίγον φαινόμενον ἐκ πέτρης στάζει εἰς ἄγκος· τὸ δὲ ἄγκος, αἱμασιῆς τις περιθέει κύκλος. ἡ δὲ Νώνακρις, ἐν τῇ ἡ πηγὴ αὕτη τυγχάνει ἐοῦσα, πόλις ἐστὶ τῆς Ἀρκαδίης πρὸς Φενεῷ. *In hac autem ciuitate dicitur aqua esse Stygia ab Arcadibus. Est autem huiusmodi: apparet aqua exigua in vas quoddam defluens, quod sepis cuiusdam circulus ambit. atque Nonacris, vbi fons ille existit, ciuitas est Arcadiæ parum distans à Pheneo flumine.* Hanc aquam memoriæ prodidit Pausanias in Arcadicis e prærupta rupe ad Nonacrim in præcelsum saxum guttatim cadere, ac inde fluuium Crathim delabi, cuius potus perniciosus est omnibus animalibus. Sed neque illis solum perniciosa est aqua, verùm etiam omnia metallorum genera ab ea solui dicebãtur, neq; vllum erat vas quod aquæ vim sustinere posset. Declarauit Plato in Phædone non solùm quo pacto deflueret Styx apud inferos, sed etiam qui illi color adesset: ὁ τέταρτος ἐκπίπτει εἰς τόπον πρῶτον δεινόν τε καὶ ἄγριον, ὡς λέγεται, χρῶμα δ' ἔχοντα ὅλον οἷον ὁ κυανός· ὃν δὴ ἐπονομάζουσι Στύγιον· καὶ τὴν λίμνην ποιεῖ ὁ ποταμὸς ἐμβάλλων Στύγα. *Quartus incedit primùm in locum grauem ac ferum, vt*

ciunt: colorémque habet cyaneum propè: quem fluuium Stygium nominant: & paludem, quam hic fluuius ingressus facit Stygiam. Hic fluuius, quoniã fuit sub terra, aquámq; habet insuauissimam, creditus est ad inferos vsq; descendere, & esse fluuius inferorum, qui ob insuauitatem suam dictus est Styx, quasi στυγερὸς, quod odiosum significat apud Græcos. Hoc in flumine cum alia complura monstrosa esse dicerentur, tũ pisces ita gracilis, vt magis piscium vmbris similes, quàm piscibus viderentur, vt ait Pausanias in Phocicis. Hic erant omnia animalia nigra, & ranæ nigræ, vt ait is poëta:

Esse aliquos manes, & subterranea regna,
Et contum, & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atque vna transire vadum tot millia cymba.

Nam cùm loquerentur poëtæ de rebus fabulosis, illis omnia iniunxerunt, quæ res veras consequi solent, quo probabiliores viderentur. hæc ea sunt, quæ memoriæ prodita fuerunt de Styge. Nunc ex his veram sententiam eliciamus.

¶Vbi de Acheronte loqueremur superiùs, diximus Acherontẽ esse mœrorem illũ ac tristitiam quæ nasceretur in mẽte hominis morituri è consideratione rerũ præteritarum; at Styx odiũ est illud erga transacta facinora, quod pœnitentiã consequitur. cũ n. peccata præterita odio habere incepimus, tunc dicuntur animæ Stygiam paludem traiicere quæ ex Acheronte exoritur. At qui ad fluminis ipsius ortum suam orationem conuerterunt, illi omnẽ vim aquarum Oceano concedentes eò flumina omnia confluere, & ex illo fontiũ imbriúmque materiam manare crediderunt. Rursus qui ex aëre in locis cauis sub terra concreto & in aquam verso dulciũ aquarum vim oriri putarunt, illi Terræ filiam Stygem, vt cętera flumina, arbitrati sunt: quare non est absurdum si res eadem alus de caussis varios ortus apud fabularũ inuentores sortita sit. Quòd autem honorem illum consecuta sit Styx, quia Ioui aduersus Titanas fuerit auxilio, vel quia Ioui insidias indicasset, nihil aliud significare voluerunt antiqui, nisi principes suos à singulis narrationibus esse pro virib. in imperio retinendos, si viri boni sint præcipuè: atque principes ipsos munificos esse oportere erga illos, qui sceleratorum proditiones & insidias patefaciunt: qua re nihil esse potest neque sanctius, neque ad seruandas ciuitates accommodatius. ac de Styge satis, nunc de Cocyto dicamus.

De Co-

De Cocyto.

CAP. III.

COcytum quoque defunctarum animarum multitudini transeundum esse fabulati sunt antiqui, priusquam ad inferos deueniretur. hic fluuius & quò illabatur, & vnde oriatur, ita patefecit Plato in Phædone: ὁ δὲ ἐμπεσὼν ἐνταῦθα, καὶ δεινὰς δυνάμεις λαβὼν ἐν τῷ ὕδατι δὺς κατὰ τῆς γῆς, περιελιττόμενος χωρεῖ ἐναντίος τῷ Πυριφλεγέθοντι καὶ ἀπαντᾷ ἐν τῇ Ἀχερουσιάδι λίμνῃ ἐξ ἐναντίας, καὶ οὐδὲ τὸ τούτου ὕδωρ οὐδενὶ μίγνυται, ἀλλὰ καὶ οὗτος κύκλῳ περιελθὼν, ἐμβάλλει εἰς τὸν Τάρταρον, ἐναντίος τῷ Πυριφλεγέθοντι. Ὄνομα δὲ τούτῳ ἐστὶν (ὡς οἱ ποιηταὶ φάσκουσι) Κωκυτός. *Hic verò huc delatus, magnásque vires ab aqua assumens, terrámque ingressus ac circumuolutus contrarius fluit Pyriphlegethonti, illique fit obuius in stagno Acherusiæ: neque huius aqua cum alia commiscetur, sed in gyrum circumuolutus in tartarum irrumpit Pyriphlegethonti aduersus. ipsius autem nomen est (vt aiunt poetæ)* Cocytus. Fabulati sunt antiqui Minthem nympham non indecoram fuisse Cocyti filiam, quam vbi Proserpina cum Plutone deprehendisset, tandiu indignationem dissimulauit donec Pluto recederet. Deinde post grauem reprehensionem in mentham herbam conuertit, & de prisco nomine appellauit. Istud cùm in mõte Pylo propinquo accidisset, mons etiam nomen inde accepit, vt ait Sostratus in secundo introductionis fabulosæ historiæ. Fratrem etiam spurium, qui furto conscius assensisset vel propter metum, vel propter reuerentiam Plutonis, in syluestrem herbam propè similem odore & aspectu cõuertit. Scripsit Homerus in lib. λ. Odyss. Cocytum & Pyriphlegethontem in Acherontem perfluere, cùm sit Cocytus tanquam riuus Stygis, vt patet ex his:

ἔνθα μὲν εἰς Ἀχέροντα Πυριφλεγέθων τε ῥέουσι,
Κωκυτός θ', ὃς δὴ Στυγὸς ὕδατός ἐστιν ἀποῤῥώξ.
Atque Pyriphlegethon, Cocytúsque è Styge labens
Immensas Acherontis aquas mox fluctibus augent.

Neque plura ferè de Cocyto memoriæ prodita sunt ab antiquis, nunc veritatem ex his eliciamus.

¶ Dictus est autem Cocytus à querelis & lamentationibus, vt nomen ipsum significat, & veluti testatur Plato in 3. libro de rep. quia morituri plerique post commissorum pœnitentiam lamentantur, quia illa contra Dei optimi omniũ parentis leges commiserint. Alij maluerunt dictum esse

quia querũtur & grauiter ferũt, quia res chariſſimas ſint relicturi: alij ob lamẽtationes coniunctorũ dictũ putãt hũc fluuiũ, qui morituris eſt tranſeũdus. Neque poteſt quiſpiam ad inferos accedere, niſi per hæc flumina, vel (vt verius dicam) per turbulẽtiſſimas has animi cogitationes, quas antiqui per ſuas fabulas ſignificarunt. Qui quidem ita viuẽdum eſſe per hæc figmenta oſtendebant, vt intrepidi eſsemus ad omnem poſt mortem fortunam. Nunc dicatur de Charonte.

De Charonte. CAP. IIII.

CHaron verò, cuius nomen lætitiam ſignificat, qui fuit Erebi & Noctis filius, vt ſenſit Heſiodus, qui in Theogonia omnia propè inferorum monſtra ex iis nata eſſe affirmauit, portitor animarum & trium horum fluuiorum nauta dicebatur. Erat quidem præter hos Phlegethon ſiue Pyriphlegethon, de quo cùm fabula in idem recidat cum Cocyto, plura dicenda non putaui. Hic Charon dictus eſt ab antiquis grandæuus, & à Polygnoto pictore ſenex pingebatur: qui Miniadem poeſim poſtea ſecutus fuit, in qua erat de Charonte huiuſmodi ſententia:

Atque hic exangues longæuus portitor vmbras
Puppe vehit patula.

Sic etiam Virgilius lib. ſexto Charontem ſenem eſſe demõſtrauit, vbi illius formam deſcribit:

Portitor has horrendus aquas & flumina ſeruat
Terribili ſquallore, Charon, cui plurima mento
Canities inculta iacet, ſtant lumina flamma:
Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.

Hic erga omnes implacidus eſſe dicebatur, quos traiiciebat, neque Reges ac principes ciuitatum à reliqua multitudine putabat differre, cùm omnes vno ordine nudos, & omnibus bonis ſpoliatos cerneret, vt teſtantur ea carmina:

κάτθαν' ὁμῶς ὅ τ' ἄτυμβος ἀνὴρ, ὅς τ' ἔλλαχε τύμβου.
ἐν δ' ἴσῃ τιμῇ Ἶρος κρείων τ' Ἀγαμέμνων.
Θερσίτῃ δ' ἶσος Θέτιδος παῖς ἠϋκόμοιο.
πάντες εἰσὶν ὁμῶς νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα,
γυμνοί τε ξηροί τε, κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα.
Mortuus eſt æquè tumuli qui haud cepit honorem,
Quique fuit nactus prægrandis pondera ſaxi.
Non Iro magis eſt Agamemnon clarus: & ipſi

Therſitæ.

Thersitæ similis Thetidis pulcherrima proles.
Hi pariter nudi atque inopes per regna vagantur.
Vmbrarum, apta suis referentes præmia factis.

Testatur Lucianus in dialogo de luctu mortis id fuisse apud antiquos, vt obolum numisma perexiguum in os singulis mortuis includerent, quod naulum esse Charontis arbitrabantur, cùm ita scribat: ὥς τι ἐπειδάν τις ἀποθάνῃ τῶν οἰκείων, πρῶτα μὲν φέροντες ὀβολὸν, ἐς τὸ στόμα κατέθηκαν αὐτῷ. μισθὸν τῷ πορθμεῖ τῆς ναυτιλίας γενησόμενον. *Quare cùm quis è domesticis obierit, primùm quidem obolum illi in os depositum naulum portitoris fore arbitrantur.* is autem nummulus Danace à Græcis dicebatur, sicuti testatur Callimachus his carminibus in Hecate:

τοὔνεκεν οὐ νέκυες πορθμήϊον ὅ τι φέρονται
μοῦνοι ἐπιπτολίων ὅτι μὴ θυμαστίδα αὐτοῖς·
ἀλλὰ κενοῖς στομάτεσσι νεὼς Ἀχερουσιάς ἴσης
βάδρον καὶ δανάκης ἐπιδεύεται οὔ τις ἀπηνής.
Idcirco nulli naulum portare feruntur
Vrbe ex hac vita functi: nisi sacra feramus
Nos, & suffitus, adeunt Acherusia templa
Ore illi vacuo: danace non indiget vllus.

Aristophanes autem in Ranis duos obolos postea naulum eiusdem fuisse scripsit in his versibus:

ἐν πλοιαρίῳ τυννουτῳί σ' ἀνὴρ γέρων
ναύτης διάξει δύ' ὀβολὼ μισθὸν λαβών.
Mercede capta nauta te senex vehet
Binis obolis in naue parua protinus.

Neque tamē ea parua mercede semper cōtētus fuit, sed aliquādo ab Atheniensiū Imperatoribus, ne illi æquari multitudini cogerētur, auctū est Charōti stipendium, & vsque ad triobolū peruentū est. Tanta fuit antiquorū nonnullorū demētia, vt inferos etiā auaritia & nummorum desiderio vexari arbitrati sint: dicitur nōnullos Charō viuos ad inferos traiecisse: nā Hercules, Vlysses, Orpheus, Æneas, Theseúsque eò descēdisse memorātur, quæ omnia ficta sunt, vt singula suis locis explicabuntur. Soli ex omnibus hominibus Hermionēses nullum naulum mortuis in os includebant, quòd sibi breuissimum esse ad inferos descensum dicerent: quamuis ille poëta vndique tantundē itineris esse ad inferos inquiat:

εἰς Ἀΐδην ἰθεῖα κατήλυσις, εἴτ' ἀπ' Ἀθηνῶν
στείχοις, εἴτε νέκυς οἴχεαι ἐκ Μερόης.

μή σέ γ' ἀνιάτω πάτρης ἄπο τῆλε θανόντα.
πάντοθεν εἷς ὁ φέρων εἰς ἀΐδην ἄνεμος.
Vndique recta ibis infra tartara, siue ab Athenis
Mortuus accedas, seu magis è Meroe.
Nec doleas procul à patria quòd fortè peribis,
Vndique nanque idem ad tartara ventus aget.

¶Nunc quid hæc fabulosa significent explicemus. Charon Erebi & Noctis filius dicitur, qui animas trans Acherõtem, & Stygem, & Cocytum, ac Phlegethontem traiicit, quoniam ex illa hominum mente, quæ priùs erat confusa, peccatorúmque tenebris inuoluta, ac minimè examinata conscientia, priùs illi motus qui superiùs nominati sunt per illa flumina exoriuntur: deinde vbi innocentię opinio, aut innocẽtiæ proxima deliberatio in posterum integritatis seruandæ, surrexit, quæ per præteritorum scelerum pœnitẽtiam comparatur, cum piget summi Dei voluntatem, per auaritiam, crudelitatem, impietatémve offendisse: tum spes de bonitate Dei exurgit, atque inde lætitia, quæ nos trans ea turbulẽta flumina traiicit, & Charon appellatur. Hæc ad seueros iudices intrepidos nos deducit, hæc in grauissimis periculis nos consolatur & adiuuat, hæc pro viatico est quocunque accedamus. Quare si quis rectè consideret, inueniet antiquos omnes animorũ motus illos qui sub mortis tempus in homine nascerentur, sub his fluuiorum figmentis fuisse complexos. Nam cùm senex sit Charon, quid aliud significat, quàm rectum consilium, & quæ ex illo concepto prouenit, lætitiam: aut quæ alia lætitia in morituro homine excitabitur, quàm illa quæ nascitur ex opinione innocentiæ, aut è spe veniæ? Illa verò quæ ad obolos naulúmque portitoris attinent, ego ridicula esse censeo, & pro simplicium mulierculárum opinionibus inuenta, & tanquam ad inuentæ fabulæ probabilitatem admissa à sapientibus, si modò hæc ab illis manarunt, nunc de Cerbero dicamus.

De Cerbero. CAP. V.

VBi superiora illa flumina mortuorum animæ traiecissent, tum Cerberus atrocissimus canis inferorum custos in spelunca quadam ante fores Plutonis recumbebat: qui omnibus ingressuris humanissimè blandiebatur: at neminem patiebatur exire, sed omnes egressuros altissimis & maximè horrendis latratibus deterrebat. Hic Cer-

berus

berus è Typhone & Echidna natus est, vt scripsit Hesiodus in Theogonia. quòd autem seruaret inferorum sedes, ita testatur Virg. lib. 6.

Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Personat, aduerso recubans immanis in antro.

Eius formam corporis cani persimilem fuisse dicebant, cuius tamen è capite angues densissimi pro villis pendebant, vt ait Horatius in libro tertio Odarum:

Cessit immanis tibi blandienti
ianitor aulæ
Cerberus: quamuis furiale centum
Muniant angues caput eius, atque
Spiritus teter, saniesque manet
ore trilingui.

Huius totum denique dorsum pro villis serpentes habuisse, & anguinea cathena vinctum fuisse videtur significasse Tibul. lib. 3.

Nec canis anguinea redimitus terga cathena,
Cui tres sunt linguæ, tergeminúmque caput.

Tria capita illi fuisse testatur ita Sophocles in Trachiniis:

ᾅδου τρίκρανον σκύλακ', ἀπρόσμαχον τέρας.
Canémque Ditis efferum, huic trinum caput.

Quod etiam affirmauit Cicero in primo libro Tusculanarum disputationum. at Hesiodus in Theogonia quinquaginta capita illi tribuit, vt patet in his carminibus:

δεύτερον αὖτις ἔτικτεν ἀμήχανον οὔ τι φατειόν
Κέρβερον, ὠμηστήν, ἀΐδεω κύνα χαλκεόφωνον,
πεντηκοντακέφαλον ἀναιδέα τε κρατερόν τε.
Crudelem rursus catulum parit illa nefandum,
Cerberon, vmbrarum custodem, ferrea cui vox,
Quinquaginta simul capita: illis nilque pudoris.

Veruntamen Isacius illum centum capita habere scribit quem & canem inferorum nominat, & eius diligentiam ita describit: ἐκεῖ δὲ λέγουσιν εἶναι τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχάς, ἃς φυλάσσει ὁ κύων τοῦ ᾅδου, ὃς ἔχει ἑκατὸν κεφαλάς· καὶ λέγουσιν ὅτι τὰς εἰσερχομένας μετὰ κολακείας προσδέχεται, τὰς δὲ ἐξελθεῖν θέλοντας οὐκ ἐᾷ. εἰ δέ τις παραιτήσεται, διὰ ταχέως αὐτὴν λαβὼν καταδύνει αὐτόν. *Ibi hominũ animas esse inquiunt, quas Plutonis canis custodit, qui centum habet capita. Aiunt præterea quòd accedentes animas cum blanditiis excipit, at egredi conantes deturbat: quare si qua celeriter effugere*

conetur, illam repentè corripit, ac vorat. Sic etiam Horatius illum centum capita habere scribit in 2. Carminum:

Demittit atras bellua centiceps
Aures.

De illius forma ita meminit Apollodorus libro secundo: *δωδέκατον ἆθλον ἐπετάγη Κέρβερον ἐξ ᾅδου κομίζειν. εἶχε δὲ οὗτος τρεῖς μὲν κυνῶν κεφαλάς, τὴν δὲ οὐρὰν δράκοντος, κατὰ δὲ τοῦ νώτου, παντοίων εἶχεν ὄφεων κεφαλάς. Duodecimum certamen impositum Herculi, Cerberum ab inferis educere. Habebat hic pro communi sententia tria canina capita, caudam draconis, at in tergore variorum serpentum capita.* Quem Hesiodus in Theogonia & blandiri adeuntibus (vt diximus) & vorare egredientes animas ita inquit:

δεινὸς δὲ κύων προπάροιθε φυλάσσει
νηλειὴς, τέχνην δὲ κακὴν ἔχει· ἐς μὲν ἰόντας
σαίνει ὁμῶς οὐρῇ τε καὶ οὔασιν ἀμφοτέροισιν.
ἐξελθεῖν δ' οὐκ αὖτις ἐᾷ πάλιν· ἀλλὰ δοκεύων
ἐσθίει, ὅν κε λάβῃσι πυλέων ἔκτοσθεν ἰόντα.
Hic canis horrendus nigrantia limina seruat,
Praeditus arte mala. cauda blanditur & aure
Vtraque, accedat si quis, si euadere contrà
Conetur quisquam, hunc auidam mox condit in aluum.

Atqui cùm nullos esse inferos putarent antiquorum nonnulli, scriptum reliquit Pausanias in Laconicis non solùm nulla esse Deorum regna subterranea, quò animæ deuenirent, vbi è vita excessissent, sed Cerberum etiam terrum ac immanem serpentem fuisse, qui lustrum haberet in spelunca quadam apud Tænarum: qui quemcunque momordisset, continuò vis veneni interimebat, vt sensit etiam Hecatæus Milesius, quare dictus est canis inferorum. Hunc serpentem primus omnium Homerus, vt ait Pausanias, canem appellauit, qui nihil tamē de illius forma fabulatus est, cùm posteri & Cerberū nominarint, & tot illi belluæ capita iniunxerint. Alij fabulati sunt illum ab inferis eductum fuisse ab Hercule, per eam speluncam, quæ nō procul distat à Tænaro, qui cùm primū lucem sensisset, vomuit: ex quo vomitu, spumáque oris natum est aconitum, vt asserit Strabo libro octauo. Lucretius Epicureus philosophus, quoniam hæc reuocare à volùptatibus videbantur, non solùm Cerberum de medio ex Epicureorum sententia sustulit, sed omnia prorsus illa quæ supplicium aliquod nefariis hominibus apud

apud inferos post mortem minitarentur: cùm ita scribat in lib.3.sui poëmatis:

Cerberus, & Furiæ iam verò, & lucis egenus
Tartarus horriferos eructans faucibus æstus,
Hæc neque sunt vsquam, nec possunt esse profectò.

Fuerunt qui fabulas has conati sint ad historias veráque narrationes traducere, Dicunt enim quod cùm Theseus & Pirithous Helenam rapuissent, quæ obuenit Theseo, coactus est Theseus iurare se opem laturum Pirithoo, dum is quoque aliquam eximiam mulierem sibi raperet. Tunc in Epiro Aidonei Molossorum Regis eximia forma filiam esse audientes, eò contenderunt, vt illam raperent. Est autem idem Aidoneus, & Aides, & Orcus, & Pluto vocatus. huius filiæ nomen fuit Proserpinæ: matri, Cereri: canémque habuit acerrimum, qui Cerberus dicebatur. Iubebantur cum Cerbero prius pugnare, qui Proserpinæ nuptias peterent: qui victi laniabantur. hanc Theseus cum Pirithoo per insidias rapere conati sunt, quos cùm non vt procos, sed vt raptores accessisse intellexit Aidoneus, in vincula coniecit, ac Pirithoũ cani statim vorandum exposuit. Theseo, cùm sponte sua non accessisse cognouisset, pepercit, at in custodias tradidit, vt scripsit Zezes, & Plutarchus in vita Thesei. Fabulati sunt postea poëtæ Theseum & Pirithoum ad inferos descẽdisse, Plutonisque vxorẽ Proserpinam rapere voluisse: quod ita attigit Virgilius libro sexto:

Nec verò Alciden me sum lætatus euntem
Accepisse lacu, nec Thesea Pirithoúmque:
Dis quanquam geniti, atque inuicti viribus essent.
Tartareum ille manu custodem in vincla petiuit
Ipsius à solio regis, traxitque trementem:
Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.

¶ Atque hæc ea sunt quæ de Cerbero fabulati sunt poëtæ: nunc illorum sententia est exprimenda. Cur Cerberus Echidnæ & Typhonis filius dictus est? Nam si rem hanc ad naturæ vires conferamus, nihil aliud erit Cerberus, quàm rerũ naturalium generatio: cùm enim Typho ardens sit, frigidissimumque animal Echidna, quæ viperam significat, ex harũ qualitatum commistione fit ortus rerum naturalium: hinc efficitur vt animalibus è cœlo ad inferos descendentibus,

hoc est nascentibus Cerberus blandiatur: at contrà nitentes, morituras scilicet animas deterreat, quia natura reclamat: nec æquo animo interitũ ferre potest. Qui terram Cerberũ esse putarũt, has easdẽ vires illi dare nihilominus cogũtur. Hunc in spelunca obscura habitare dixerunt, ob ignorationem sui, & ob sordidas res, ex quibus singula oriuntur: alij propter sepulchrorum tenebras putarunt, cui viperas tribuerunt pro villis, quoniam id animal in sepulchris frequenter versetur. At pro vi occulta terræ, quæ sepulta cadauera absumit, & pro ratione temporum, quæ plurimum conferunt ad celeritatem aut tarditatem corruptionis, illi tot capitum numerum addiderunt. Ipsum siquidem nomen significat sepulchrum ille Cerberum, quia κρέας caro est, βορῶ autem voro. Atque hæc ad vim naturæ. Hunc extraxit Hercules, quia virtus nominis sui perpetuitate & sepulchri & mortis vires infregit, & ab omni temporum iniuria se vindicauit. ¶Qui ad mores, vitæque humanæ institutionem hæc transtulêre Cerberum auaritiam esse, diuitiarumque cupiditatem arbitrantur, quæ nonnisi è malis cogitationibus oritur: cùm nemo vir bonus diues breui euadat. est enim auaritiæ propriũ aduenientibus opibus blãdiri, at vbi vel in res necessarias faciendus est sumptus, grauiter ferre, discruciari, & propè pro mœrore insanire. quod si vlla necessitas opes ipsas in lucem extraxerit, tum reclamat auarus, & nulla cum dignitate vel iudicio ipsas profundit: quare visa luce Cerberus vomuisse dicitur. habet multorum capitum numerum, vel quia multorum scelerum & flagitiorum principium & fons est auaritia, vel quia mortales in multas miserias inducit, cùm alij ferro, alij veneno, alij aliis insidiarum generibus propter diuitias, opprimantur. quippe cùm nullus sit auarus, quem & filij, & vxor, & coniuncti omnes non quàm citissimè decedere cupiant. Dictus est Cerberus in obscura spelunca habitare, quoniam omnium propè vitiorum sit auaritia: cùm neque sibi prosit, nec reliquis, nec sibi vel posteris gloriam comparare studeat, sed semper inter sordidos & obscuros homines versetur. At Hercules, quæ virtus est animi magnitudo, Cerberum in lucem extraxit, sibique perpetuam gloriam comparauit. Quis enim sine opibus facilem esse sibi viam ad perpetuitatem nominis affirmauerit? Illæ sanè nihil aliud putandæ sunt à viris prudon-

prudentibus, quàm commodiores rationes rerum præclarè gerendarum. nunc de Parcis dicendum.

De Parcis. CAP. VI.

ET quoniam nihil horum sine Parcarum imperio & voluntate fieri poterat, vt creditum est ab antiquis, tempus iam postulat vt de illis loquamur. Fuerunt autem Parcæ sorores tres, ita concordes, vt nulla vnquam illarum dissensio, sicuti cæterorum Deorum, audita fuerit. Has Iouis & Themidis fuisse filias scriptum reliquit Hesiodus in Theogonia hoc pacto:

δεύτερον ἠγάγετο λιπαρὴν Θέμιν, ἣ τέκεν Ὥρας,
Εὐνομίην τε Δίκην τε, καὶ Εἰρήνην τεθαλυῖαν·
αἵτ' ἔργ' ὠρεύουσι καταθνητοῖσι βροτοῖσι.
Μοίρας θ', ᾗς πλείστην τιμὴν πόρε μητίετα Ζεύς,
Κλωθώ τε, Λάχεσίν τε, καὶ Ἄτροπον, αἵτε διδοῦσι
θνητοῖς ἀνθρώποισιν ἔχειν ἀγαθόν τε κακόν τε.
Inde Themin duxit Saturnius: hæc parit horas,
Eunomiámque, Dicénque, Irenen deinde virentem:
Omnia maturant miseris mortalibus istæ:
Parcas, queis multum mox Iupiter addit honoris,
Clothóque, & Lachesim simul Atropon. Hæ bona cunctis,
Hæ mala dant, nutúque suo res quæq; geruntur.

Idem tamen poëta in eodē libello Noctis filias & Parcas & Mortes, siue fata malueris nominare, fuisse scribit, cùm illas inter Noctis filias connumerauit, vt patet ex eo versu:

καὶ Μοίρας καὶ Κῆρας ἐγείνατο νηλεοποίνους:
Et Parcas parit & Mortes mala multa ferentes.

Cui sententiæ accessit etiam Orpheus, qui ita scripsit in hymno in Parcas,

Μοῖραι ἀπειρέσιοι, Νυκτὸς φίλα τέκνα μελαίνης.
Immensæ Parcæ, nigrantis pignora noctis.

Alij Necessitatis, siue (vt aiunt Græci) ἀνάγκης filias esse Parcas crediderunt. Has in spelunca quadam sublimi habitasse scripsit Orpheus, atque inde ad humana opera, vbi libuerit, euolare solitas,

κλῦτέ μου εὐχομένου πολυώνυμοι, αἵτ' ἐπὶ λίμνης
οὐρανίας, ἵνα λευκὸν ὕδωρ νυχίας ὑπὸ θέρμης
ῥήγνυται, ἐν σκιερῷ λιπαρῷ μυχῷ εὐλίθῳ ἄντρῳ
ναίουσαι, πεπότασθε βροτῶν ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν.
Audite orantem, celebres audite sorores,

Quæ excelsum colitis stagnum, quà murmurat vnda
De Nydia tepida, vmbroso quæ habitatis in antro
Marmoreo, celeres hominúmque per arua volatus.

Alij putarunt has ex illa confusa & informi materia cum Pane pastorum Deo natas fuisse, quę Chaos ab antiquis fuit appellata: séque in illam speluncã recepisse, vnde quocunque liberet facilè conuolarent. creditæ sunt ipsæ Parcæ esse Deorum scribæ, atque quidquid euenturum esset nascentibus iam tum hominibus impartiri, vt testatur Homerus in lib.z. Odysseæ:

ἔνθα δ' ἔπειτα
πείσεται ἅσσά οἱ Αἶσα Κατακλῶθές τε βαρεῖαι
γεινομένῳ νήσαντο λίνῳ, ὅτε μιν τέκε μήτηρ.

ille deinde
Cuncta feret, quæ Fata dabunt; Parcæq; seueræ
Nascenti nevêre, partus quando edidit ipsum.

Non defuerunt qui & id munus habere Parcas crediderint, & è nulla necessitate natas, sed maris esse filias, sicut innuit Lycophron in his versibus:

γραῖαι γὰρ αὐτανέψιαι ἀμορμοὶ πεμπλάδε
πλείους κατεκλώσαντο δωραίᾳ ἁλός.
Parcæ senis maris seueræ filiæ,
Filiis tribus iam destinant adulteros.

Has Parcas triformes nominauit Æschylus in Prometheo: quæ pro Diis summa religione colebantur apud Sicyonios, & eodem propè ritu, quo vocatæ Eumenides, vt testatur Pausanias in Corinthiacis. Harum Parcarum nomina varia fuerunt: nam vt scribit in Atticis Pausanias, Venus cœlestis vna fuit earum quæ Parcæ appellabantur, natu maxima. Idem scribit in Eliacis fœminam quandam apud Eleos sculptam fuisse dentibus & vnguibus aduncis quauis fera immaniorem, quam inscriptio vnam fuisse è Parcis significabat Mortem nomine. Idem rursus in Achaicis Fortunam omnibus sororibus Parcis potestate præcellere. deinde in Arcadicis Lucinam εὔλινον, quasi Lanificam dixerim, vnam esse putauit è Parcis, quæ dicta est Pepromene: quæ Saturno multo fuit antiquior: quod etiam sensit Lycius Delius antiquissimus poeta, qui hymnos cùm in alios Deos, tum in Lucinam composuit. Patet ex his, è quibus genitæ sint Parcæ, & quot, & quod earum esset officium, & quæ il-

quæ illarum essent nomina: nunc quid occultatum sit sub his, inquiramus.

¶ Existimarunt antiqui, quibus Christianæ sapientiæ semina nondum innotuerãt, omnia quæ nascerentur siue animalia, siue essent plantæ, siue ædificia ac ciuitates, nõ solum proprium habere Genium à quo perpetuo gubernarentur: sed etiam sub Parcarum atque fati potestate esse sita, ita vt quoties nasceretur aliquid, illi post certum dierũ numerum ex ordine fatorum vel ferro, vel igne, vel ægritudine, vel sideratione, vel alio mortis genere esset pereundum: quam necessitatem nulla ratione, nullaque hominis prudentia deuitari posse putarunt: atque eandem vim in omnia sese extendere. Hanc vim Latini scriptores Fatum vel Parcam, at Græci μοῖραν vel αἶσαν dixerunt: de cuius fati necessitate ita scripsit Æschylus in Prometheo:

τὴν πεπρωμένην δὲ
χρὴ αἶσαν φέρειν.
Statutum verò *Opus est fatum perferre.*

Idipsum fatum ineuitabile esse dixit ita Euripides in Ione:

ἀνοιστέον τάδ᾽ ἐστὶ, καὶ τολμητέον.
τὰ γὰρ πεπρωμέν᾽ οὐκ ὑπερβαίην ποτ᾽ ἄν.
Hæc sunt ferenda, conuenit confidere.
Decreta fato præterire quis queat?

Sed hoc etiam apertiùs enucleauit Homerus in libr. ζ. Iliadis, qui non solùm multum tribuit fatis, sed etiam propriam esse Parcam singulorum credidit, quæ quid euenturum esset singulis cùm nascerentur, statueret:

Μοῖραν δ᾽ οὔ τινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.
Non potuit Parcam quisquam vitare virorum,
Fortis, vel timidus: cùm visit luminis auras.

Et Apol. in 1. Arg.

Μοῖραν ἀναπλῆσαι. τὴν γὰρ θέμις οὔ ποτ᾽ ἀλύξαι
θνητοῖσιν. πάντῃ γὰρ ἀεὶ μέγα πέπταται ἕρκος.
Impleuit Parcam: mortalis vincere nullus
Quam potuit: circumuolitat septa omnia præpes.

Arbitratus est Herodotus fatum non hominibus solùm, sed etiam Diis ipsis dominari: qui ita scripsit in Clio: *τὴν πεπρωμένην μοῖραν ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγεῖν καὶ θεῷ*: *ipsum autem fatum deuitare nec Deus quidem vllo pacto potest.* Quid aliud tres

Parcæ, quàm tria tempora, instans, elapsum, & venturum scilicet, existimatæ sunt? nam vt est in libr de Mundo, siue Aristotelis sit, siue alîus cuiuspiam: τρεῖς δὲ Μοῖραι κατὰ τοὺς χρόνους μεμερισμέναι. νῆμα ἀτράκτου τὸ μὲν ἐξειργασμένον, τὸ δὲ μέλλον, τὸ δὲ περιστρεφόμενον. τέτακται δὲ κατὰ μὲν τὸ γεγονὸς μία τῶν Μοιρῶν Ἄτροπος, ἐπεὶ τὰ παρελθόντα πάντα ἄτρεπτα, κατὰ δὲ τὸ μέλλον Λάχεσις, εἰς πάντα γὰρ ἡ κατὰ φύσιν μένει λῆξις, κατὰ δὲ τὸ ἐνεστὼς Κλωθὼ, συμπεραίνουσά τε καὶ κλώθουσα τὰ οἰκεῖα. *Tres sunt Parcæ iuxta tria tempora diuisæ, quarum alia res transactas, alia venturas, alia præsentes significat. Nam vna Parcarum Atropos nomine res præteritas spectat, quia quæ præterierunt, nulla ratione possunt conuerti aut reuocari. Alia quæ futuri curam sortita est, Lachesis dicitur, quoniam qui rerum naturalium est euentus, stabilis est. At Clotho præsentia perficit, illáque absoluit, quæ sui sunt muneris.* Dictæ sunt Parcę stamina de colo nascentibus detrahere, quibus vniuersa vitę fortuna contineretur: quia pro primo aëris temperamento, quem nascentes infantes imbiberunt, crediti sunt à philosophis & mores, & fortunam, & actiones, & vim etiam vitalem habere & haurire: quarum omnium rerum euentum ac finem Fatum siue Parcam appellarunt: illud ita esse testatus est Iuuenalis Satyra septima in his:

distat, enim quæ
Sidera te excipiant modò primos incipientem
Edere vagitus, & adhuc à matre rubentem.

Illud sanè non negauerim plurimum posse in nobis aëris vim, quo nascentes primùm imbuimur, tum ad vires corporis, ad temperamentum & ad fortunę benignitatem, quam imprimit in nobis occulta vis siderum, tum etiam ad morũ bonitatem, & animi magnitudinem: quod etiam expressimus ita in nostro libello de Venationibus:

Scilicet & multum refert ad corpora, vires,
Et mores genitale solum quæ sidera spectent.

Nullam tamen vim astrorum esse putamus tantam, quę vim inferre vel nolentibus nobis possit, vel rationis consilíique potentiam opprimere: siquidem corpus animi habenis, at nõ contrà, corporis animus paret & obtemperat. Neque me tamen præterit, quidquid ex anteactis rebus accidat, illud fatum à vulgo sapientum vocari solitum, quod alij Fortunam vocarunt, cùm minimè viderent omnia diuino quo-

no quodam ordine gubernari, ac nihil frustra accidere, neq; è nullis antecedentibus principiis.

¶ At nunc, quid ad morum probitatem sub his occultari senserint antiqui, ex his discutiamus. Cum Parcas Iouis & Themidis, quę iustitia est, filias esse dicerent illud significare voluerunt, quidquid vnicuique eueniret, illud & iure, & pro meritis, rerúmque gestarum dignitate contingere, & altissimi Dei consilio. Qui vero minus erant perspicaces, & in his magis cæcutiebant, illi non pro meritis singulorum, sed ex inordinato fortunæ cursu mala & bona hominibus euenire putarunt: quare ex illa prima confusa materia Parcas euocatas dixerunt. Qui ex inscitia hominum mala contingere putarunt, ij Noctis filias Parcas appellarunt. illi vero etiá qui obtusiore adhuc fuerunt ingenio, neque diuina prouidentia res humanas gubernari, neque quidquam diuino consilio regi putarũt, sed solam suppliciorum acerbitatem considerantes, minimè perpendentes scelerum grauitatem, quia omnes maris filij crudeles & inordinati fuerunt, Parcas maris esse filias sunt arbitrati. Diuinus præterea Plato Parcas Necessitatis filias nominis in duodecimo dialogo de Rep. quoniam supplicia, quæ pro rebus gestis hominib. debentur, necessariò subeũda sunt, neque quispiam vir malus Dei vindictam iustam deniq; effugere potest. Hæ dictæ sunt in spelunca quadam obscura habitare solitæ, quoniam occulta sunt Dei iudicia, neque statim ad sceleratos homines conuolant supplicia; verùm vbi opportunũ tempus vindictę Dei accesserit, nulla neq. arx munitissima, neque legio peditum, aut cataphractorum equitum præsidia possunt ab homine nefario Dei vindictam depellere vel retardare. Atque hæc dicta sint Parcis, pro quarum arbitrio animæ ad inferos accedere putabantur: nunc de iudicibus inferorũ dicamus.

De Minoe. CAP. VII.

SEd quoniam vulgus imperitorum non facilè intelligebat, omnes animi nostri recessus, omnésque cogitationes Deo esse conspicuas, quare vel præmia vel supplicia singulis pro meritis tribuerentur: idcirco necesse fuit crassa quadam & populari ratione hominibus id fieri aliquo pacto persuadere: quare iudices & tortores animarum

post mortẽ apud inferos constituti sunt, qui singulos confiteri sua scelera cogerent, vt singulis deinde vel præmia vel supplicia pro seuerorum iudicum sententia darentur. Inter hos iudices præcipuum locum obtinuit Minos Rex Cretæ Iouis filius; de quo ita scripsit Homerus lib. λ. Odyss.

ἔνθ᾽ ἤτοι Μίνωα ἴδον Διὸς ἀγλαὸν υἱὸν
χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντα, θεμιστεύοντα νεκύεσσιν
ἥμενον· οἱ δέ μιν ἀμφὶ δίκας εἴροντο ἄνακτα
ἥμενοι ἑσταότες τε κατ᾽ εὐρυπυλὲς Ἄϊδος δῶ.

Hic vidi Minoa Iouis de semine natum.
Iura sedens vmbris dabat hic, sceptrúmque tenebat.
Quem Regem stantes, quem Regem iura sedentes,
Poscebant, aulam Ditis quæ turba frequentat.

Natus est autem Minos ex Europæ, quem alij Phœnicis, alij Ageneris filiam credide unt, & ex Iouis concubitu, quæ Sarpedonem etiam & Rhadamanthum peperit, vt ait Isacius. Hic cùm furtiuo partu natus esse crederetur, post Iouis Asterij obitum impediebatur à Cretensibus quominus in paternum imperium succederet. Quare cùm persuadere Cretensibus niteretur se diuinitus regnum esse suscepturũ, Neptuno se taurum immolaturum vouit, si sibi faustum signum ostenderet. Cùm taurus insignis repente è mari apparuisset, regnum illi à Cretensibus delatum est, vt scripsit Zezes in historia 19. primæ chiliadis. Reliqua quæ ad labyrinthum, Dædalúmque pertinent, in Dædalo explicabimus. Fuerunt qui dixerint Minoem fuisse insulæ hospitem Cretæ, alij putarunt fuisse indigenam, at non Iouis filium. Verùm difficillimum huiusce rei veritatem inuenire existimo, tũ ob varias scriptorum sententias, tum etiam ob tẽporum interualla. Ephorus autem Minoem Rhadamanthyos cuiuspiam antiquissimi, & propter iustitiam ac æquitatem celeberrimi viri imitatorem fuisse scribit, qui postea propter iustitiã Iouis filius fuit existimatus. Homerus in Odyss. τ non Iouis filium postea, sed ὀαριστὴν tantùm, discipulum scilicet Minoẽ nuncupauit, quem per annos nouem scribit regnasse in Creta, vt patet in his:

Κρήτη τις γαῖ᾽ ἔστι μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ,
καλὴ καὶ πίειρα, περίρρυτος. ἐν δ᾽ ἄνθρωποι
πολλοὶ ἀπειρέσιοι, καὶ ἐννήκοντα πόληες.
ἄλλη δ᾽ ἄλλων γλῶσσα μεμιγμένη. ἐν μὲν Ἀχαιοί,

ἐν δ᾽

ἐν δ' Ἐτεόκρητες μεγαλήτορες, ἐν δὲ Κύδωνες,
Δωριέες τε τριχάϊκες, δῖοί τε Πελασγοί.
τῇσι δ' ἐνὶ Κνωσὸς μεγάλη πόλις, ἔνθα τε Μίνως
ἐννέωρος βασίλευε Διὸς μεγάλου ὀαριστής.
Creta mari medio iacet insula: fertilis illa est,
Et multis habitata viris: hanc vndique fluctus
Pulsant. sunt vrbes hic nonaginta: nec vnus
Est sermo, è cunctis sed mistus. sunt ibi Achiui,
Magnanimi & veri Cretes, pariterque Cydones.
Martigenæ Dores, gens & diuina Pelasgi.
Has inter Gnosus præclara vrbs, ipseque Minos
Discipulus Iouis hic nonum regnauit in annum.

Quamuis Eusebius & alij scriptores, non parum inter se de numero annorum, quos Minos in Creta regnauit, dissentiũt. Visus est (vt aiunt) Minos Rhadamanthi opera, viri quidem boni, sed qui tamen regias artes nõ prorsus fuerat edoctus, quem Minos in vrbe habuit legum custodem, cùm extra vrbem Talais opera vteretur, qui vocatus fuit Æreus, quia tabulas æreas per vicos circumferret. Fama est longè latéq; Minoem mari imperasse, atque propter Androgei mortem bello Atheniẽsibus illato illos tributarios fecisse vt in Theseo scriptum est à Plutarcho, & nos suo loco declarabimus. Habuit Minos Androgeum, Glaucum, Deucalionemque filios, & Phædram & Ariadnam, memoriæ prodidit Zezes 19. primæ chiliadis Minoem à filiabus Cocali per dolum fuisse ita necatum: cùm fugientem Dædalum insequens venisset in Siciliam, à Cocalo perbenignè hospitio accipitur, tum ab eius filiabus, bulliente aqua arte Dædali è laqueati summóque fastigio domus repentè demissa, in balneum perfusus enecatur. fuit eius filius etiam ex Acacallide Oaxus, qui nomen dedit vrbi Cretensi. Verùm siue Iouis & Europæ fuit filius, siue ob suas virtutes Iouis filius dici meruit, iudex apud inferos fuit creditus, vt scripsit Plato his in Gorgia, Ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτα ἐγνωκὼς πρότερος ἢ ὑμεῖς ἐποιησάμην δικαστὰς υἱεῖς ἐμαυτοῦ, δύο μὲν ἐκ τῆς Ἀσίας, Μίνω τε καὶ Ῥαδάμανθυν· ἕνα δὲ ἐκ τῆς Εὐρώπης, Αἰακόν. *Ego sanè vel prior quam vos cum hæc ipse cognouerim, filios meos iudices institui, duos quidem ex Asia, Minoem ac Rhadamanthum; vnum ex Europa, Æacum.* Atque ne omnia hic ascribam, eorum quæ sequuntur hæc est sententia: Hi ergo postquam mortui homines eò accesserint, iudica-

bunt in prato, & in triuio, ex quo geminæ procedant viæ, altera ad Tartarũ, altera ad insulas beatorum. Asiaticos Rhadamanthus; eos verò qui ex Europa accedẽt, Æacus iudicabit. Minoi illud erit muneris, vt si quid fuerit ambiguũ diiudicet, vt quàm iustissimum fiat iudicium, ac legitimè in posterũ animæ demittantur. Hæc sunt illa quę tradũtur de Minoe inferorũ iudice ab antiquis, quæ spectant ad id, de quo agitur, negotium. Nunc de reliquis iudicibus transigamus.

De Rhadamantho.

CAP. VIII.

RHadamanthum etiam Iouis Asterij & Europæ filiũ ob singularem prudentiam & æquitatem animarum fuisse iudicem antiqui scriptores tradiderunt. Hunc aiunt omnium hominum suæ ætatis fuisse temperantissimum, cuius temperantiam admiratus Theognis, hęc de illo cecinit:

εἰ δ' εἰ σωφροσύνην μὲν ἔχοις Ῥαδαμάνθυος αὐτοῦ,
πλείονα δ' εἰδείης Αἰολίδου Σισύφου.

Quorum carminum sententia hæc est:

Non tibi si ipsius temperantia sit Rhadamanthi,
Pluraque cognoscas Æolide Sisypho.

Fuerunt enim, vt constat, legum latores Cretensium antiquissimi, viri optimi ac iustissimi: inter quos hi dicuntur excelluisse. Erat Rhadamanthus præfectus inquirendis criminibus præcipuè quæ quis in vita commisisset, vt testatur Virgilius libro sexto:

Gnosius hæc Rhadamanthus habet durissima regna:
Castigátque, audítque dolos, subigitque fateri
Quæ quis apud superos furto lætatus inani,
Distulit in seram commissa piacula mortem.

Hic & Æacus virgam tenere solebant cum iudicarent, vt scripsit Plato in Gorgia: Memoriæ prodidit Cicero lib. primo Tusculanarum Disputationum, quod dixit & Plato in Socratis Apologia, nõ hos solos fuisse iudices apud inferos, sed etiam Triptolemum iis fuisse additum. Sic enim scribit Cicero: Id multo iam beatius est, te, cùm ab iis qui se iudicũ numero haberi volũt, euaseris, ad eos venire, qui verè iudices appellentur, Minoem, Rhadamanthum, Æacum, Triptolemum; conuenirẽque eos qui iustè & cum fide vixerint

Rhadamanthum tamen exulem è patria profugisse scribit Isacius, quia fratrem suum interfecisset: ita enim inquit: μετὰ γὰρ θάνατον Ἀμφιτρύωνος Ῥαδάμανθυς ἀνελὼν ἴδιον ἀδελφὸν, φυγὼν ἐκ Κρήτης, καὶ εἰς Ὠκαλέα τῆς Βοιωτίας ἐλθὼν, γαμεῖ τὴν Ἀλκμήνην. *Post Amphitryonis mortem profugit Rhadamanthus, quia fratrem occidisset, è Creta: atque in Ocaleam Bœotiæ ciuitatem profectus, Alcmenam duxit vxorem.* Illud est proprium virtutis, vt viri boni patriam vbique inueniant: neque vllus est locus honorificus, quin pateat virtuti: quare qui se in aliquem locum, vt propriam patriam includendum putat: aut qui, nisi vbi natus est, se viuere non posse arbitratur, is omnino vel animi vel consilij est inops: cùm solis plantis natura propriam patriam tradiderit, vbi illas affixit. Nunc de Æaco dicamus.

De Æaco. CAP. IX.

AEacus & ipse mortuorum iudex ex Ægina Asopi filia & Ioue natus esse dicitur, quam in ignem côuersus compressit, vt innuit Ouid. in lib. 6. maioris sui operis, in his:

Aureus vt Danaen, Asopida luserit ignis.

Compressit enim illam in insula Ægina, quę ita ab ipso vocata est. Fama est Æginæ colonos aliquando vniuersos morbo fuisse absumptos, ita vt solus Æacus fuerit superstes: qui cùm (vt aiunt) grauiter ferret insulæ solitudinem, Iouem precatus est, vtpote Iouis filius, vt aliquo pacto homines reparaet, cùm ita inquiat apud Ouid. lib. 7.

Iupiter ô, dixi, si te non falsa loquuntur
Æginæ amplexus quondam sub Asopidos isse:
Nec te magne pater nostri pudet esse parentem:
Aut mihi redde meos, aut me quoque conde sepulchro.

Iupiter illius precibus commotus formicas, quæ in annosa quercu & vacua vagabantur, in homines mutauit, vt testatur idem poëta, & Hesiod. in Theogonia, qui inquit:

μοῦνος ἐὼν ἤχθαιρε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.
ὅσσοι ἔσαν μύρμηκες ἐπηράτου ἔνδοθι νήσου,
οὓς ἄνδρας ποίησε βαθυζώνους τε γυναῖκας.
οἳ δή τοι πρῶτοι ζεῦξαν νέας ἀμφιελίσσας.
Solus tristis erat hominum sator atque Deorum:
Insulas quas habuit formicas, protinus omnes
Has homines facit, vt mas est, aut fœmina in illis.
Hi falsas primùm sulcarunt puppibus vndas.

Hi vocati fuerunt Myrmidones, quia Græci myrmicas

formicas vocent. Cæterum tantæ fuit autoritatis & existimationis Æacus, vt cùm diuturna siccitate vniuersa Græcia laboraret, responsum sit à Pythia iis qui Delphos ea de causa legati accesserant, placandum esse Iouem: quod facilè impetrari posset, si deprecatore Æaco vterentur: qua re impetrata Ioui Panellenio templum fuit erectum, vt diximus. Huic tres filij fuisse dicuntur è duabus mulieribus: Phocus è filia Nerei Psammathe, Telamon & Peleus ex Endaide filia Chironis, quam vxorem duxit vt testatur Isacius.

¶Nunc quid significent hi iudices perquiramus. Vbi Parcæ alicuius stamina expleuerint, ac mortis instat dies, tunc animus morituri hominis, vti dicebam, id futurum præsagiens, vniuersam vitæ suæ rationem examinat: atque ad præsentiam & iudicium conscientiæ, vt ita dixerim, omnia antiqua peccata reuocat. Nam cùm animæ nostræ partim rationem dominari dicant sapientes, partim rationi illam minimè obtemperare, rursus expers rationis pars in iracundiam propensa est, pars alia appetentia ducitur. Hi iudices igitur primi, si quid per iracundiam, aut per huiusmodi animi affectus perpetratum sit, aut si per appetentiam illegitimè, diiudicant. His accedit ratio ipsa pro Minoe, quæ rursus si quid à priorib. iudicibus non sit discussum, aut si quid sit ambiguum, examinat. Quare si quis se grauissima scelera aduersus sanctam Dei religionem, vel aduersus patriæ incolumitatem, vel aduersus eos quibus plurimum pro acceptis beneficiis debebat, cõmisisse inuenerit per irã, aut per auaritiã, aut alicuius libidinis explendæ causa, aut propter ambitionem, ille grauissimis animi cogitationibus ante extremum vitæ diem necessariò discruciatur, suóque vel ipsius iudicio iam grauissimis suppliciis putatur dignus. Sin contrà leuissima sint peccata quæ commiserit: tristatur quidem animus, quia Dei voluntatem offenderit, at cùm diuina clementia venit in mẽtem, statim illi spes veniæ suboritur. Qui verò piè sanctéque se vixisse inuenerit per vniuersum vitæ suæ cursum, maior hunc lætitia capit, quàm vllo orationis genere explicari possit. Quid enim tã iucundum, quid tam optabile, aut tã gloriosum cuiquã esse potest, quod tam præclarum viaticum ante summi Dei tribunal, quàm cõscientia ab omnibus sceleribus liberata? aut quæ diuitię, quæ nobilitas, qui honores, cum animi nullius turpitudinis sibi cõscij felicitate,

citate, vel etiam præclarorum facinorum memoriæ, comparari potest? illi mœrores qui è conscientia multorum scelerum exurgunt, illi inquam sunt tartara, illi Phlegethontes, illi Styges, illi Acherontes. At lætitia quæ ex integritatis & innocentiæ memoria oritur, illi sunt campi Elysij, illæ beatorum insulæ, illa summa felicitas animarum, quam viris bonis antiqui sapientes proponebant. Hæc enim omnia futuram Dei vel vindictam, vel remunerationem præsagiunt: hæc illa sunt omnia quæ sapientes antiqui de inferis ad coercendam ab omni turpitudine multitudinem excogitarũt. Illa grauitas suppliciorũ in sacris libris, quæ sceleratis proponuntur: aut præmiorum magnitudo, quæ viris bonis iam non amplius fabulosè, sed verè à summi Dei filio Christo est proposita, atque eadẽ nulla vi humana est explicabilis. Dicuntur ab antiquis inferorum iudices fuisse Iouis filij, quòd anima nostra, in qua sunt illæ prædictæ iudicandi facultates, diuina est, & ab anima mundi (vt voluerunt antiqui) tanquam aliqua eius portio, in hæc corpora profecta. Atenim quid est hæc anima mundi, nisi Deus omnipotens, qui omnia curat, omnia gubernat, omnia quæ veniũt in generationem dispertit ac distribuit? Quòd fabulati sunt Æaci precibus formicas in homines fuisse conuersas, quid per hãc fabulam significarent antiqui, explicauit Theagenes in rebus quas scripsit Æginetarum, lib. 3. quòd Æginetæ perrari erant aliquando in insula, quia frequentibus piratarũ, aliarúmque nationũ incursionibus infestarentur: qui cùm minimè scirent resistere, in speluncis tanquam formicæ delitescebant. Æacus autẽ naues ædificare illos docuit, populósque ad rei militaris exercitationem euocauit: quare timore deiecto, externisque viribus paulatim resistere docti, è speluncis in apertũ prodierunt: inde è formicis in homines dicuntur fuisse conuersi, vt scripsit Zezes historia 11. septimæ Chiliadis. At Strabo lib. 8. fabulę locum datum fuisse inquit, quia formicarum more terram fodientes vt agriculturæ locum haberent, ad petras transferrent: fossásque incolerẽt, ne in ædificia sumptus facerent: alij dicunt eos priùs formicarum more ex illis fructibus qui sponte nascerentur, in speluncis congestis victitasse, ignaros prorsus agriculturæ, aut nauigationis & omnis politioris victus, quæ omnia per Æacum edocti dicuntur è formicis in homines fuisse cõuersi

Hoc ipso vsi sunt Græci deprecatore: quia virorum bonorũ & iustorum & temperantium preces possunt vel vniuersis ciuitatibus à Deo veniam & calamitatum finem impetrare. Atque de iudicibus inferorum satis dictum est: nunc de Eumenidibus dicatur.

De Eumenidibus.

CAP. X.

Atenim quia poterat nonnullos ea fallere opinio, quòd possent descendentes ad inferos sua crimina occultare: cùm & pauci homines multis peccatis testes adhibeantur, & si qui fuerint testes, illos non eodem tẽpore esse perituros, cùm prius mortui iudicentur, quàm testes accesserint: necesse fuit persuadere multitudini imperitorum, quibus impressi iam erant in animo hi iudices, & tortores esse, & suppliciorum ministros his iudicibus assistere, qui mirificis modis variisque suppliciis reos confiteri quid turpe in vita egissent, cogerent. Additæ sunt igitur illæ quas variis de causis modò Furias modò Erinnyas, modò Eumenides nominarunt: quæ Iouis cœlestis & inferni mandata afficiendis meritis calamitatibus hominibus exequerentur, & quæ ministræ essent prædictorum iudicum in excutiendis cuiusque sceleribus. Dictæ sunt autem Furiæ à furore, quo sontes homines ob conscientiam scelerum exagitantur: Erinnyes ab ἐρινύω, quod indignari ac magnopere commoueri significat: Seuerè à quibusdam ob acerbitatem, Eumenides dictæ sunt ab Oreste, quia Palladis consilio illas Argos profectus placasset, à beneuolentia & mansuetudine, cùm prius ab indignatione Erinnyes dicerentur: vt scripsit Sophocles in OEdipode in Colono:

ὥς σφας καλοῦμεν Εὐμενίδας ἐξ εὐμενῶν
στέρνων δέχεσθαι τὸν ἱκέτην σωτηρίους.
Ipsas vocamus Eumenidas pectore
Quod supplicem seruauerint amabili.

Eumenidas fuisse Noctis filias testatur Lycophron in Cassandra his versibus:

ἔνθ' αὐθομαίμους πατρὸς αἱ Νυκτὸς κόραι
πρὸς αὐτοφόντην στρωνὸν ὁπλίσουσιν ἀρή.
Fratres vbi patris puellæ filiæ
Noctis, parauerunt graues in mutuas
Cædes.

Et Æs-

Et Æschylus in Eumenid.

ἡμεῖς γὰρ ἐσμὲν Νυκτὸς αἰανῆς τέκνα:
Nos filiæ Noctis sumus grauissimæ.

Alij noctis & Acherontis filias fuisse Eumenides crediderũt. At Orpheus in hymno quem scripsit in Eumenides, illas Plutonis, siue Iouis terrestris & Proserpinæ filias dixit in his:

Κλῦτέ μου Εὐμενίδες μεγαλώνυμοι εὔφρονι βουλῇ,
ἁγναὶ θυγατέρες μεγάλοιο Διὸς χθονίοιο
Φερσεφόνης τ' ἐρατῆς κούρης καλλιπλοκάμοιο.
Audite Eumenides me orantem mente benigna,
Terrestris Iouis, & casta, & dignissima proles
Infernæ Iunonis.

Hesiodus in eo libro quẽ scripsit de Origine Deorũ, è terra & Saturni sanguine natas esse Erinnyes putauit, cũ Iupiter patri pudẽda abscidit, ac guttæ sanguinis in terrã cecidissẽt, (vt est in his:

ὅσσαι γὰρ ῥαθάμιγγες ἀπέσσυθεν αἱματόεσσαι,
πάσας δέξατο γαῖα· περιπλομένων δ' ἐνιαυτῶν
γείνατ' Ἐρινῦς τε κρατερὰς, μεγάλους τε Γίγαντας.
Tum quæ fluxerunt atro de sanguine guttæ,
Terra bibit cunctas: mox & labentibus annis
Edit Erinnyas has tristes, magnosque Gigantes.

Epimenides poeta Cretensis scriptum reliquit illas Euonymes & Saturni filias fuisse, vt patet ex his versibus:

γείνατο δ' Εὐωνύμην θαλερὴν Κρόνος ἀγκυλομήτης
ἐκ τῆς καλλίκομος γένετο χρυσῆ Ἀφροδίτη,
Μοῖραί τ' ἀθάνατοι, καὶ Ἐρινύες αἰολόδωροι.
Euonymen teneram Saturnus duxit, & illi
Nascitur alma Venus primùm, Parcæ inde decoræ,
Æternæque simul nascuntur Erinnyes atræ.

At Sophocles in Œdipode in Colono Terræ & tenebrarum filias illas esse scribit in his:

αἱ γὰρ ἔμφοβοι
θεαί σφ' ἔχουσι γῆς τε καὶ σκότου κόραι.
nam terribiles
Terræ & tenebrarum tenent natæ Deæ.

Has ait Hesiodus in libello de Diebus esse Rixæ filias, vindicésque peierantium, in quos iussu Plutonis animaduerterũt, & die quinto Lunæ natas esse:

ἐν πέμπτῃ γάρ φασιν Ἐρινύας ἀμφιπολεύειν,
ὅρκον τιννυμένας, τὸν Ἔρις τέκε πῆμ' ἐπιόρκοις.

Inde die quinto Eumenides versantur, & errant
Vltrices, quas Rixa parit pœnam periuris.

Et Virgilius in primo Georg.

quintam fuge: pallidus Orcus,
Eumenidesque satæ.

Atque id quidem ex Pythagoricorum sententia, qui numerum illum in diebus lunaribus iustitiæ & æquitatis diem esse tradiderunt. Nam & exuperans adimit, & quod deficit, restituit æquitas quorum vtrunque est iudicis munus. Illud ipsum efficit dies quinta, quæ prima addit deficienti, cùm altera quinta labentis, & occidentis mensis adimat, quod est exuperans. Dicebantur Eumenides pro capillis angues contortos habere in morem cincinnorum, vt innuit Horatius in secundo Carminum:

& intorti capillis
Eumenidum recreantur angues.

Sic & Catullus in Argonaut.

Quare facta virum mulctantes vindice pœna
Eumenides, quibus anguineo redimita capillo
Frons expirantis præportat pectoris iras.

Et in primo Elegiarum Tibull.

Tisiphoneque impexa feros pro crinibus angues
Sæuit: & huc illuc impia turba fugit.

Fabulati sunt antiqui neque has quidem seuerissimas Deas Cupidinis vim potuisse deuitare, quando scriptum reliquit Mænander in rebus fabulosis Tisiphonem in amorem cuiusdam pueri formosi Cytheronis nomine incidisse, cuius desiderium cùm ferre non posset, verba de congressu ad illum perferenda curauit. at is formidandum aspectum veritus, neque responso quidem dignam fecit, quo illa vnum è suis draconibus è capillis conuulsum in eum coniecit, quæ serpens intra nodos constringens interemit, vbi Deorum misericordia mons ab illo dictus fuit, qui priùs Asterius dicebatur. Sophocles præterea in Electra sic Erinnym æripedem nominauit:

ἁ δεινοῖς
κρυπτομένα λόχοις χαλκόπους Ἐρινύς.

In grauibus
Insidiis Erinnys æripes latens.

Licet autem ex libro τ. Iliadis cognoscere has Furias tanquam

tanquam aues aëriuagas à poëtis fuiſſe vocatur, quia volantes ad iuſſa ſceleratorum ſupplicia conuolarent:

ἀλλὰ Ζεὺς καὶ Μοῖρα, καὶ ἠεροφοῖτις Ἐριννύς.

Iupiter, & Parcæ, quæque aëra tranſit Erinnys.

Has in veſtibulo inferorum habitare dixerunt poetæ, de quibus Virgilius cecinit libro ſexto:

Veſtibulum ante ipſum, primiſque in faucibus Orci,
Luctus, & vltrices poſuere cubilia curæ,
Pallentéſque habitant morbi, triſtiſque ſenectus.
Et metus, & malè ſuada fames, & turpis egeſtas;
Terribiles viſu formæ, lethúmque, labórque.
Tum conſanguineus lethi ſopor, & mala mentis
Gaudia, mortiferúmque aduerſo in limine bellum,
Ferreíque Eumenidum thalami.

Qui idem tamen poſtea in duodecimo illas & ad ſolium Iouis aſſiſtere ſcribit, & eius nutũ obſeruare ſi quando mortalibus calamitates velit immittere.

Dicuntur geminæ peſtes cognomine Diræ,
Quas & Tartaream Nox intempeſta Megæram
Vno eodémque tulit partu, paribúſque reuinxit
Serpentum ſpiris, ventoſaſque addidit alas.
Hæ Iouis ad ſolium ſæuique in limine Regis
Apparent, acuúntque metum mortalibus ægris.

Harum nomina, & locũ vbi habitabant apud inferos, atque adeo officium declarauit Orpheus in hymno quẽ ſcripſit in (Eumenides:

κλῦτε θεαὶ πάντιμοι, ἐρίβρομοι, βακχεύτειραι,
Τισιφόνη τε καὶ Ἀλληκτὼ, καὶ δῖα Μέγαιρα.
νυκτέριαι, μύχιαι, ὑπὸ κεύθεσιν οἰκί' ἔχουσαι
ἄντρῳ ἐν ἠερόεντι, παρὰ Στυγὸς ἱερὸν ὕδωρ·
οὐχ ὁσίαις βουλαῖς βροτῶν κεχολωμέναι αἰεί.
Horriſonæ hæc audite Deæ, veneranda propago,
Tiſiphone, & ſimul Allecto, & diuina Megæra:
Nocturnæ, arcanæ, vmbroſo quæ habitatis in antro
Sacratas fluuij Stygij nigrantis ad vndas:
Conſilia at non recta virûmque volatu acerba.

Ac deinde:

ἀλλ' αἰεὶ θνητῶν πάντων ἐπ' ἀτέρμονα φῦλα
ὄμμα Δίκης ἐφορῶντε, δικασπόλοι αἰὲν ἐοῦσαι.
Iuſtitiæ quæ oculos gentes torquetis ad omnes,
Iuſtitiæ aſſeclæ ſemper, veſtíque miniſtræ.

Cùm grauissimæ scelerum vltrices haberentur Eumenides, magna fuit earum reuerentia apud omnes gentes: atque ita vt illarum nomina nemo propè auderet proferre. quare hæc inquit Electra apud Euripidem in Oreste:

ὀνομάζειν γὰρ αἰδοῦμαι θεὰς
Εὐμενίδας, αἳ τόνδ' ἐξαμιλλῶνται φόβῳ.
nominare haud audeo
Eumenides, quæ istum pauore territant.

Orestes idcirco cùm suas calamitates quas passus fuerat ob matris cædem, Iphigeniæ in Tauris enarraret, vbi in mẽtionem Eumenidum incidisset, illas ἀνωνύμους θεὰς appellauit, hoc est Deas, quas nominare non liceret: quia propter seueritatem nemo illas nominare auderet. ita enim scribit Euripides in illa tragœdia:

ἔνθεν μοι πόδα
εἰς τὰς Ἀθήνας δῶκ' ἔπεμψε Λοξίας
δίκην παρασχεῖν ταῖς ἀνωνύμοις θεαῖς. *hinc me pedem*
Apollo ferre iussit Atticum in solum,
Anonymis iusta & Deabus soluere.

Tantus verò fuit earum timor, vt cùm cæcus Œdipus in Atticam ductus fuisset, Dearúmque Erinnyum nemus intrasset, nesciens cui Deorum dicatum esset, aut quæ foret eius loci religio, magnus Atticorum colonorum concursus fuerit ad ipsum Œdipum, qui mirabantur illum eò ausum esse ingredi, cùm ipsi neque aspicere quidem lucum prætereuntes auderent, vt est in Œdipode Colono apud Sophoclem:

πλανάτας τις ὁ πρέσβυς, οὐ
δ' ἔγχωρος. προσέβα γὰρ οὐ
κἄν ποτ' ἀστιβὲς ἄλσος ἐς
τᾶνδ' ἀμαιμακετᾶν κορᾶν,
ἃς τρέμομεν λέγειν,
καὶ παραμειβόμεσθ' ἀδέρκτως.
Erro nam quispiam senex, at non
Indigena: non adiisset is vnquam
Lucum glabrum Erinnyum grauium,
Quas tremimus vel dicere;
Nec intuentes transimus.

Neque id sanè iniuria. cũ tantopere essent graues ac implacidæ, vt si quis spectãdi causa vel cæde vel aliquo incæsti aut impietatis genere pollutus in Eumenidum tẽplum illud intrasset,

traxisset, quod illis Orestes in Cerynea Achaiæ oppido dicarat, continuo fieret mente captus, dirisque terroribus exagitaretur, vt ait Pausanias in Achaicis. Illas arbitrati sunt antiqui vestibus atris fuisse indutas, vt ait Isacius, ac nigras vestes Erinnyum vestes appellarunt, quas ἐριννύων ἐσθῆτας vocauit Lycophron. Colebantur eximia religione Erinnyes in Telphusia ciuitate Arcadiæ, vt ait Isacius, quibus ouis nigra prægnans mactabatur, totáque comburebatur in Carnia Peloponnesi, vt ait Sophoclis enarrator: fiebant verò illa sacra tacitè, & quietis tempore, neque quisquam è nobilibus his sacrificiis interesse iure religionis poterat, vt scriptum reliquit Polemo. Tum illi sacerdotes qui hæc sacrificia faciebant, Hesychidæ nominabantur. Hinc & aries sacer Hero taciturno ante solennia immolabatur, quem boni ominis gratia appellabant, cuius sacellum fuit apud Cydonios extra nouem portas. Quòd verò in illis sacrificiis mulso pro libamentis meliceris etiam vterentur, testatur Callimachus (in his carminibus:

νηφάλια τοῖσιν ἀεὶ μελιηδέας ὄγμους
λάτριες ἱερεῖς ἴσχειν Ἡσυχίδαι.

Mellitos succos semper ieiuna sacerdos
Vrere perpetuo assolet Hesychidas.

Vtebantur floribus præterea Sicyonij pro corollis, quo ritu etiam Parcis sacrificare solemne fuit, vt ait Menander in secundo libro mysteriorum, & Pausanias in rebus Corinthiacis. Magnus erat omnino labor has inuocare, magnáque opus erat veneficis mulieribus sacrificiorũ multitudine, quæ illas ad se allicerent (nam & hæ plurimum conferre ad veneficam facultatem putabantur) quod patet ex iis carminibus Orphei in Argonauticis, vbi Medea sacrificat pro Iasonis incolumitate, veneficiisque conatur draconem sopire. Non enim illa sacrificia quæuis ligna admittebant, ex quibus ignis fieret, sed cedrum tantùm, & alnum, & iuniperum, & rhamnum: è quibus pyra fiebat ante foueam quandam triplici ordine excauatam, tum victimarum illis sacrificiis cõuenientium sanguis in foueam effundebatur: at corporum membra super pyra vrebantur, cum quibus multæ res, multáque herbarum genera miscebãtur cum precibus, quorum magna pars continetur in his versibus:

σπέρματα τε μελάνθια σμύλακα τε πολλὴν ἐκτάσσας,
ἄμμι δ᾽ αὖ χάλκανθον ἰδὲ στρύχνον ἔμιξα,

κνηκόν τε χειρίδα, ἐπὶ δὲ ψύλλειον ἄγχουσαν,
ἄγχουσάν τ' ἐρυθρὴν, ἠδὲ χάλκιμον· αὐτὰρ ἔπειτα
γαστέρας ἐμπλήσας σκυλάκων τρισσῶν ἰδέῃσι
ὕδατι, ἐκ δ' αὖτις χοάδας χεύμην ἀμφὶ βόθρον.
ὀρφνινὰ δ' ἑσσάμενος φαιὰ, καὶ ἀτὰρ χθονὶ χαλκὸν
κρούσας, ἐλλιτάμην· αἱ δ' ὤτρυνθεν ἐπάκουσαν,
ῥήξασαι κευθμῶνας ἀμειδήτοιο βερέθρου,
Τισιφόνη τε καὶ Ἀλληκτὼ καὶ δῖα Μέγαιρα,
αἰθαλέας πεύκας φόνιον σέλας αἰθύσσουσαι.
Mactaui catulos tres toto corpore nigro.
Purpura tum mista & lanaria sanguini eorum,
Scissilis & cnecus, pulicaria tristis, & vnà
Additur his anchusa rubens, & chalcimus: inde
Oppletos ventres catulorum in vasa repono.
Funditur ad foueas lympha, atque omenta, cauatas.
Induor & nigras vestes, odiosáque pulsans
Æra vocans oro, quæ me audiuere repentè.
Rumpentes tetrici feralia monstra barathri
Accensásque tulere faces, crudeléque lumen,
Tisiphone, & simul Allecto, & diua Megæra.

Existimabatur vinum illis omnino nõ placere in sacrificiis, quare OEdipus (vt diximus) cùm in illarũ lucũ accessisset, iubetur ab accolis eius loci aquam è perenni fonte afferre, deinde pocula quædam in hunc vsum parata coronare, & labra & ansas lana iuuenis agnæ, vt scribit Theocritus in Pharmaceutria. Deinde cùm steterit ad orientem solem inferias effundere mulsum, neque vinũ vllo pacto afferre: sed post effusas inferias iubetur nouem ramos oleæ ambabus manibus ter ad terram cum precibus deflectere & deiicere. His Deabus crediris mos fuit Sicyonis hominibus prægnãtes oues mactare, ac mulso vti pro libamentis, floribúsque loco coronarum, vt traditum est à Mænandro in 2. Mysteriorum. Fiebant coronæ è narcisso, quibus coronabantur his Deabus sacrificantes, quæ planta illis erat dicata: siue quia apud sepulchra plerumque nasceretur, siue quia illæ torporis ac timoris essent Deæ, quod conuenit cum Narcissi nomine. Hanc fuisse plantam vnà cum croco coronis Eumenidum dicatam, testatur Sophocles ita in OEdipode Colono:

ὁ καλλίβοτρυς κατ' ἦμαρ ἀεὶ
νάρκισσος, μεγάλαιν θεαῖν

ἀρχαῖον

ἀρχαῖον στεφάνωμ', ὅ τε
χρυσαυγὴς κρόκος.
O pulchrus racemus in dies semper
Narcisse.magnarum Dearum
Antiqua corona,simul & Aureus crocus.

Scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis Cererem aliquando fuisse nominatam Erinnym, quia Neptunus, cùm illius filiam quærentis amore captus esset, illam conatus est vitiare,sed cùm in equam se Ceres vertisset,& ad Oncium inter armenta pasceretur, à Neptuno cognita nihilominus compressa est, cùm is equi formam cepisset. Id cùm illa grauissimè tulisset,quia furere Arcades *ἐριννύειν* dicunt, dicta fuit eo nomine. Apud eosdem erecta fuit Erinnyis statua, quæ manu sinistra cistam,dextera facem præferebat. Plutarchus in libello quem scripsit de sera numinis vindicta,vnam tantùm Erinnym esse putauit, quæ Adrastia Iouis ac Necessitatis esset filia,vindex & scelerum ministra, & quæ omnes animas huc illuc cursitantes & tergiuersantes comprehenderet,ad supplicium raperet, & in æternas, inauditas, profundissimásque tenebras demergeret.

¶Nunc quid hæc significent perquiramus. Nullus stimulus vel acrior vel vehementior conscientia homines ad cōfitendum impellere potest, quæ vel sine testibus se prodit: quare illa est diligentissima iudicum inferorum ministra. Hi timores,qui traditi sunt in fabulis, flagitiosis hominibus assiduè ante oculos obuersantur. Nam(vt ait Cicero in oratione pro Roscio Amerino) Nolite putare,quemadmodum in fabulis sæpenumero videtis,eos qui aliquid impiè, sceleratéque commiserint, agitari & perterreri Furiarum tædis ardentibus: sua quemque fraus, & suus terror maximè vexat: suum quemque scelus agitat, amentiáque afficit: suæ malæ cogitationes,conscientiæque animi terrent. Hæ sunt impiis assiduæ, domesticæque Furiæ, quæ noctésque diésque pœnas præteritorum peccatorum à conscelerati ssimis hominibus repetunt. Atque Orestes nihil aliud esse, quàm conscientiam, commemorauit apud Euripidem in sua tragœdia,quæ ipsum pro Furiis assiduè torqueret & exagitaret,vt patet ex his:

τί χρῆμα πάσχεις; τίς σ' ἀπόλλυσι νόσος;
ἡ σύνεσις, ὅτι σύνοιδα δείν' εἰργασμένος.

Menel. *Quis conficit morbus? quid est tibi mali?*
Orest. *Quòd multa feci turpia, hinc conscientia.*

Quid enim aliud sunt istæ Furiæ, quàm affectuum vindices, vel potiùs affectus commissorum scelerum caussa? omnia enim flagitia quorum nobis sumus conscij vel per inuidiam, vel per odium, vel propter spem alicuius commodi committuntur. Idcirco τίσις, vltio, φόνος cædes est, quòd scelus per iram aut odium nascitur, quod vlciscitur Tisiphone. μεγαίρειν verò inuidere significat, quæ Megæra per inuidiam commissa peccata punit. At ἄληκτος nunquam cessantem significat, quæ titillatio est voluptatum: per quas in peccantes Allecto animaduertit. Hæ dicuntur Noctis filiæ, propter inscitiam mortalium, & ignorationem rerum futurarum. Quis est enim omnium mortalium, qui non turpe putet, si rem diligentiùs perpenderit, se illa propter breuissimas voluptates committere, quæ mox æterna supplicia côsequentur? aut quis non intelligat indecorum esse homini tanquam belluam huc illuc his impuris voluptatibus agitari? ex ignoratione sui igitur nascuntur hi affectus, qui vbi in aliqua scelera homines impulerint, discruciatur animus, quorum recordatio fit quasi crudelissimi & infestissimi in animo tortores. Alij Iouis terrestris & Proserpinæ filias illas esse tradiderunt, & id quidem iure optimo: nam cùm Pluto præsit diuitiis, Proserpinaque sit vis frugum, vt patebit: quibus è Diis aptiùs oriuntur furiæ, quàm è diuitiis, aut vnde apertiùs originem capient? quippe cùm omnia scelera, omnésque voluptates è diuitiarum copia, tanquam ex vberrimo fonte manent. Quæ tamen si ad bonum & temperantem virum affluxerint, illum minimè à suo instituto possunt deturbare: quare videtur mihi Deus sapientissimus facultates tanquam viaticum ad probitatem optimis earum moderatoribus, aut tanquam duces ad æterna supplicia impuris latronibus concessisse. Necesse est igitur aut eximiè bonum & Dei amicum esse virum opulentum, aut egregiè sceleratum, & Diis hominibúsque inuisum illum, qui multa possideat: quoniam nulla diuitiarum præstantia vel bonitatis vel malitiæ patitur mediocritatem. Idem sensisse mihi videntur, qui è turpibus partibus Saturni & ex terra natas esse Erinnyes putarunt. Quid enim Saturnus est, nisi tempus? aut quid pudendæ partes, nisi turpitudines quæ

in ipso

in ipso tempore committuntur? terra omnium diuitiarum parens est, ex quibus nascuntur. Sunt igitur illæ animi solicitudines, quæ ob diuitiarum facultatem exurgunt per temporis opportunitatem. Qui Saturni & Euonymes filias putarunt, nil diuersum ab his sentiebant. Hæc, & quæ dictæ sunt superiùs rationes, in idem recidunt: nam qui Saturni, qui Noctis, qui Terræ, qui Tenebrarum filias esse Erinnyes arbitrati sunt, solo inter se nomine differebant, re ipsa idem putarunt. Quidam Erinnyas dictas crediderunt, quia imprecationes exaudirent: nam ἀρὰς imprecationes significare inquiunt, ἀΐειν verò perficere & exaudire. Alij quia in terra habitent, cùm ἔρα sit terra, ναίειν habitare est. Dicuntur natæ Erinnyes die quinto Lunæ, ea ratione quæ dicta est superiùs. Æripedes dictæ sunt, quia cùm Dei sint ministræ, scelerúmque vltrices, tardè ad impiorum supplicia mitterentur. non enim Deus repente in sceleratos animaduertit, sed pro tarditate temporis grauitatem pœnarum plerumque compensat. Aeriuagæ dictæ sunt, quia citissimè ad impurorum pœnas conuolarent, vbi Deus aliquos vel publicè vel priuatim punire statuisset. Ego tamen aeriuagas ea de caussa fingi crediderim, quia vbi vel pestis, vel fames homines inuadit, vel bellorum motus excitantur in animis mortalium, id ex aere quodammodo affecto ita Deo iubente proueniat. Nam hæc tria morborum genera ita sunt inter se connexa, vt ex iisdem parentibus & eodem partu nata sint, quod ita expressit Virgilius libro duodecimo:

Hæ Iouis ad solium, sæuique in limine Regis
Apparent, acuúntque metum mortalibus ægris,
Si quando lethum horrificum, morbósve Deûm Rex
Molitur, meritas aut bello territat vrbes.

Dicebantur habitare in vestibulo inferorum, quia folliciti sunt præcipuè animi morientium, grauiúsq; torquentur recordatione præteritorum scelerum: quod etiam senserunt ij, qui dixerunt illas ad vndam Stygis in antro quodam habitare. Hoc antrum quid est aliud, nisi obscurissimus cordis & conscientiæ recessus, in quo latent hæ cogitationes, & animorum sollicitudines? Quod per hæc significare voluerunt antiqui soli viro bono omnia esse tuta, solámque integritatem & innocentiam homines intrepidos &

tranquillos ad omnem fortunæ commutationem perducere, iam explicauimus superiùs: ac de furiis satis, nunc dicendum est de carcere impiorum.

De Tartaro. CAP. XI.

VBi sceleratorum animæ multis grauissimísque vitiis cõtaminatæ per tormenta fuerint cognitæ à iudicibus: quòd inter voluptates per cæterorum hominum iniurias vixerint, quòd patriam prodiderint, quòd multos ob diuitias fefellerint, quòd propter auaritiam vel amicos, vel viros bonos, vel parentes, vel benemeritos deseruerint, quòd Deorum immortaliũ religioné ob pecuniam cultúmve neglexerint, illæ Furiis prædictis traduntur in Tartarum deducendæ: qui locus est pœnarum, luce omnino carens, neque inde exire in perpetuum licitum est. Hic Tartarus quòd antiquissimus sit locus, omnes affirmant: & Aristophanes comicus illum coætaneum cum Nocte, & confusa mundi materia existimauit, vt est in Auibus.

Χάος ἦν καὶ Νὺξ, Ἔρεβός τε μέλαν πρῶτον, καὶ Τάρταρος εὐρύς.
Γῆ δ᾽ οὐδ᾽ Ἀὴρ, οὐδ᾽ Οὐρανὸς ἦν. Ἐρέβους δ᾽ ἐν ἀπείροσι κόλποις.
Chaos erat & Nox, Erebúsque niger primùm, & Tartarus amplus.
Terra nec aer, nec cœlum erat: Erebique immensis finibus.

Hesiodus in Theogonia videtur Tartarum ex illa confusa mole, quæ Chaos vocabatur, genitum esse credidisse, vt ex his licet cognoscere:

ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ᾽, αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ᾽ εὐρύστερνος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
ἀθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου·
Τάρταρά τ᾽ ἠερόεντα μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης.
Antè Chaos natum: pòst Tellus ampla, Deorum
Firma domus semper, colitur queis culmen Olympi:
Tartaráque obscura hæc terra conduntur in ima.

Maximum sanè spatium fuit à Tartaro ad terram, & quanto tellus distat ab ipso cœlo, tanto à terra tartarum distare putarunt, vt expressit idem poeta in his carminibus:

τόσσον ἔνερθ᾽ ὑπὸ γῆς, ὅσον οὐρανός ἐστ᾽ ἀπὸ γαίης.
ἶσον γάρ τ᾽ ἀπὸ γῆς ἐς Τάρταρον ἠερόεντα.
ἐννέα γὰρ νύκτας τε καὶ ἤματα χάλκεος ἄκμων
οὐρανόθεν κατιὼν, δεκάτῃ ἐς γαῖαν ἵκοιτο.
ἐννέα δ᾽ αὖ νύκτας τε καὶ ἤματα χάλκεος ἄκμων
ἐκ γαίης κατιὼν, δεκάτῃ ἐς Τάρταρον ἵκοι·

τὸν χάλκειαι ἔρκος ἐλήλαται, ἀμφὶ δέ μιν νὺξ
τριστοιχὶ κέχυται.

tum Tartarus ipse
Nam patet in praeceps tantum, tenditque sub auras,
Quantus ad aetherium coeli suspectus Olympum.
Ferrea nam coelo si incus mittatur ab alto,
Vix poterit decima terram contingere luce.
Ferrea mox si incus terra mittatur ab alta,
Tartara vix poterit decima contingere luce.
Aerea septa tenent isthaec: nox atra tenebris
Ordine mox cingit triplici.

Qui Tartarus quod obscurissimus sit indicauit in his versibus Homerus in libro Iliadis θ.

ἤ μιν ἑλὼν ῥίψω ἐς Τάρταρον ἠερόεντα,
τῆλε μάλ', ἧχι βάθιστον ὑπὸ χθονός ἐστι βέρεθρον·
ἔνθα σιδήρειαί τε πύλαι καὶ χάλκεος οὐδός·
τόσσον ἔνερθ' ἀΐδεω, ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης.
Aut ipsum capiens obscura in Tartara mittam,
Sunt vbi sub terris vastissima regna barathri.
Aerea sunt ibi septa, solúmque ex aere: sub ima
Tantum tellure, haec quantum quoque distat Olympo.

Hunc autẽ & Erebũ & Chaos esse locũ, in quo scelerati homines excruciarentur ita declarauit autor Axiochi; ὅσοις δὲ τὸ ζῆν διὰ κακουργημάτων ἐξήλασεν, ἄγονται ὑπὸ Ἐρινύων ἐπ' Ἔρεβος καὶ Χάος διὰ Ταρτάρου, ἔνθα χῶρος ἀσεβῶν, καὶ Δαναΐδων ὑδρεῖαι ἀτελεῖς, καὶ Ταντάλου δίψος. *At illi quib. per scelera vita fuerit trãsacta, per Tartarũ à Furiis ad Erebũ Chaósq. trahuntur, vbi impiorũ locus est, & Danaidũ hydriae nunquã saturae & sitis Tantali.* Atqui Plato cũ in Phaedone Tartarũ locũ esse intellexerit id quod ab Homero barathrũ nominatum fuit superiùs, quem locũ esse putauit sub terra prope centrũ, è quo, & in quod omnes aquae laberentur; sub finem demũ dialogi de Rhetorica scelestorũ carcerẽ appellauit his verbis; τὸν δὲ ἀδίκως καὶ ἀθέως εἰς τὸ τῆς τίσεώς τε καὶ δίκης δεσμωτήριον, ὃ δὴ Τάρταρον καλοῦσιν, ἰέναι. *Qui verò iniustè ac impiè vixisse comperientur, in punitionis iustique supplicii carcerem, quem tartarum appellant, accedere.* Ibi etiam animae vinctae tenebantur, vt his declarauit Aeschylus in Prometheo:

εἰ γάρ μ' ὑπὸ γῆν νέρθεν τ' ἀΐδου τοῦ νεκροδέγμονος
εἰς ἀπέραντον Τάρταρον ἧκε
δεσμοῖς ἀλύτοις ἀγρίως πελάσας.

Nam si me sub terram sub inferos mortuos cupientes
In immensum Tartarum detrusisset,
Vinculis firmissimis asperèque alligasset.

¶ Atque hæc ea sunt quæ de Tartaro ab antiquis scripta inuenimus, nunc quid sub his lateat, perquiramus. Nonnulli antiquorum Tartarum locum esse crediderunt sub vtroque cardine, vt aiebat Crates, tum ob frigoris acerbitatem tum etiam ob diuturnitatem tenebrarum. Verùm illi meo iudicio fallũtur: quia multo maiores sunt tenebræ nocturnę sub æquante circulo habitantibus, quàm prope cardines. Nam tametsi continui sunt sex menses vna nox sub Arctico cardine, dum sol à principio Libræ vsque in finem Piscium signa meridiei percurrerit, tamen non est adeò obscura nox vt literæ legi non possint. quare non videtur is locus obscuritatis causa posse Tartarus appellari. Ego sanè potiùs accesserim Zezæ opinioni, qui Tartarum subterraneũ incẽdium esse credidit, quia vapores ibi gignantur, quare & clamores & strepitus incerti, & tremores apparent, vnde Tartarus appellatus est à Græcis, quia multæ ibi ταραχαὶ, siue perturbationes existant. Neque id nomen sortitus est is locus, quòd ibi præcipuè, ac nullibi præterea fiant res huiusmodi. Sed varia in loca variis nominibus dicuntur: cùm in sublimi fit æther: cùm sub terra, Tartarus vocatur. At nos quid dicemus esse Tartarum in quem deducantur mortui, vnde nõ ampliùs datur reditus? terram ipsam nimirũ, sub qua occultantur cadauera, quæ vbi semel deciderint in perpetuum carcerem, nunquam omnino resurgere possunt: ibi æstuantes igne plurimo lacus esse dictũur, & alij rursus conglaciati, in quos vicissim animæ sceleratorum à dæmone mergũtur, vt ait Plutarchus in libello de sera numinis vindicta. His fidẽ fecerũt loci ignibus subterraneis fremẽtes & æstuantes propter varios vapores qui sub terra concipiuntur. Fuerunt igitur ista de inferis excogitata ad deterrendos homines à flagitiis: quæ si ita credita essent, pauci omnino scelerati homines, pauci sicarij, pauci latrones in omnibus ætatib. fuissent. Atque vtinam iam non fabulis, non vanis inuentoribus, non figmentis poëtarum ampliùs, sed soli veridico, soli sapienti, soli bonorum omnium autori Christo crederetur, vel saltem ab iis qui se Christi imitatores esse profitentur. Huic æterna supplicia consceleratis hominibus minitanti si crederetur, quis peieraret? quis prædaretur? quis vel fra-

rem.vel virum bonum pulsaret,aut falleret?quis homo ineptissimus, & omni plebecula rudior ac impurior intrepido animo alterius controuersias iudicaret, si crederet suorum iudiciorum rationem aliquando sibi esse reddendam? cùm nulla fides vel antiquorum dictis, vel Christo denique summi Dei filio habeatur: inde accidit vt omnia fraudibus, omnia insidiis,omnia controuersiis plena sint, omnia periuriis. atque plus potest in iudiciis opulenti hominis, quàm legum humanarum vel diuinarum autoritas. sed malos denique male perdet. Hactenus de Tartaro satis dictum est, nunc de reliquis inferorũ ministris dicamus,ac primùm de Nocte.

De Nocte. CAP. XII.

NEque Nox quidem paruo in honore fuit apud antiquos, quam Deorum omnium antiquissimam crediderunt,cum omnes locos ante Deorum ortus occupasset,& informem materiam,quæ Chaos dicta est. Hanc tamen nonnulli ex ipsa informi materia natam esse putarunt, sicuti testatur Hesiodus in Theogonia:

ἐκ Χάεος δ' Ἔρεβός τε μέλαινά τε Νὺξ ἐγένοντο.

Inde Chao est Erebus: Nox & tenebrosa creati.

Hanc antiquissimam vocarunt illi poetæ qui è Chao natam esse crediderunt, cùm neque illam quidem ante mundum in ordinem digestum vsquam fuisse intelligant. Sic igitur illam antiquam appellauit Aratus in Astronomicis:

ἀλλ' ἔμπης καὶ κεῖνο θυτήριον ἀρχαίη Νὺξ
ἀνθρώπων κλαίουσα πόνον χειμῶνος ἔθηκεν
ἐναλίου μέγα σῆμα.
Nox antiqua suo curru conuoluitur aram
Hanc circum,quæ signa dedit certissima nautis
Commiserata virûm metuendos vndique casus.

Non iniuria igitur Orpheus in hymnis hanc Deorum ac hominum matrem appellauit, quòd omnia ex illa nata esse credantur,vt in his legitur:

Νύκτα θεῶν γενέτειραν ἀείσομαι, ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν,
Νὺξ γένεσις πάντων, ἣν καὶ Κύπριν καλέσωμεν.
Te canimus Nox alma parens hominúmque,
Cunctorum alma parens,quam Cyprida dicimus esse.

Hæc vehebatur in curru, vt fictum est à poetis: cuius ante totas astra nitescere dicebantur, ac præuia esse, sicut in his scripsit Theocritus:

χαίρετε δ' ἄλλοι
ἀστέρες εὐκέλαδοι κατ᾽ ἄστεα Νυκτὸς ὀπαδοί.
Saluetéque Noctis
Sydera, quæ cantibus tacitè præcurritis alta.

Finxerunt hanc Deam antiqui nigris vestibus indutam, nigróque capitis velamine, quam etiã sequerentur astra, at nõ solùm præcederent, sicut testatur Euripides in Ione in his:

μελάμπεπλος δὲ Νὺξ ἀζεύκτοις ζυγοῖς
ὄχημ᾽ ἐπάλλεν ἄστρα δ᾽ ὡμάρτει θεᾷ.
Induta nigris vestibus currum insilit
Nox: astra sunt Deam secuta protinus.

Vehebatur autem à bigis, vt ait Virgilius libro quinto:

Et nox atra polum bigis subuecta tenebat.

Quamobrem Apollonius libro tertio Noctem venientem describens, illam dixit iugum equis imponere:

Νὺξ δ᾽ ἵπποισιν ἔβαλλεν ἐπὶ ζυγά.
Nox iniecit equis iuga.

Quod genus incedendi in Nocte recentius est Homeri temporibus: nam ad Homeri vsque tempora nemo prorsus poëtarum vectam fuisse in curru noctem scriptum reliquit. Alij alatam illam fuisse, sicut Cupidinem & victoriam, tradiderunt: quam opinionem secutus Virgilius ita scripsit lib. 8.

Nox ruit, & fuscis tellurem amplectitur alis.

Alij præterea voluerunt hanc ex Oceano consurgere decedente die, sicut idem poëta libro secundo Æneidos:

Vertitur interea cœlum, & ruit Oceano Nox,
Inuoluens vmbra magna terramq; polumq;,

Quam tamen non vt ex Oceano, sed vt ex Erebo venientem ita Euripides inuocauit:

πότνια πότνια Νὺξ
ὑπνοδότειρα πολυπόνων βροτῶν,
ἐρεβόθεν ἴθι μόλε μόλε κατάπτερος.
Veranda veranda Nox,
Quæ dat somnia miseris mortalibus
Ex Erebo veni, cede cede volucris.

Et Orpheus ad inferos lucem mittere, ac rursus ipsam ad illos accedere scribit in eo carmine:

ἣ φάος ἐκπέμπεις ὑπὸ νέρτερα, καὶ πάλιν αὐτὴ εἰς Ἀΐδην.
Quæ lucem pellis sub terras, rursus & ipsa
Tartara nigra petis.

Huic

Huic vbi sacrificaretur, mos fuit vt gallus immolaretur, tanquam animal silentio aduersarium, vt ait in libr. 2. de Diis Theagenes. Multi Noctis filij fuisse commemorantur. nam & Rabiem eius filiam fuisse scripsit Euripides in Hercule insano:

θαρσεῖτε Νυκτὸς τήνδ' ὁρῶντες ἔκγονον
λύσσαν γέροντες.
Rabiem senes hanc Nocte natam fidite
Cuncti videntes.

Sic etiam Rixam siue Contentionem atque inuidiam eius filias vocauit Hesiodus in Operibus & Diebus inquiens:

τὴν δ' ἑτέρην προτέρην μὲν ἐγείνατο Νὺξ ἐρεβεννή,
Namque illam primam pariens Nox edidit atra.

& quæ in hanc sententiam sequuntur. Deinde idem poëta in Theogonia multos scripsit fuisse Noctis filios quasi subuentaneos, vt est in his versibus:

Νὺξ δ' ἔτεκε στυγερόν τε Μόρον καὶ Κῆρα μέλαιναν,
καὶ Θάνατον, τίκτε δ' Ὕπνον, ἔτικτε δὲ φῦλον Ὀνείρων,
οὔ τινι κοιμηθεῖσα θεὰ τέκε νὺξ ἐρεβεννή.
Nox peperit Fatúmque malum, Parcámque nigrantem,
Et mortem & Somnum, diuersaque Somnia: natos
Hos peperit nulli Dea nos coniuncta marito.

Cicero autem in 3. lib. de natura Deorum cùm omnes Noctis filios cõnumerauit, tum illos patre Erebo genitos fuisse tradidit, vt patet in his: Quod si ita est, Cæli quoque parentes Dij habẽdi sunt, Æther, & Dies, eorúmque fratres & sorores: qui à Genealogis antiquis sic nominantur, Amor, Dolus, Metus, Labor, Inuidẽtia, Fatũ, Senectus, Mors, Tenebræ, Miseria, Querela, Gratia, Fraus, Pertinacia, Parcæ, Hesperides, Somnia: quos omnes Erebo & Nocte natos ferunt.

¶ Verùm de iis quæ fabulosè de Nocte dici solent, satis. Ex illa nuper commemoratæ pestes natæ esse dicuntur, quoniam inscitia & malitia mortalium, quæ Nox est mentis, omnium propè calamitatum quæ humanum genus inuadunt, parens est & altrix, cùm æquitas, tanquam Aquilo leuissimas nubes, has ex hominum cõspectu possit propellere. Hæc enim omnia inscitiam consequuntur, cùm ea quoque quæ sunt naturæ, possint nõnihil retardari sapientia, aut certè leuiora effici, vt senectus, amor, fatum, mors, & alia huiusmodi. Noctem antiquissimam appellarunt, quia ante-

quam sol & cœlum fieret, nulla erat lux: quam ex Erebo & ab inferis venire finxerunt, cùm terram semper circumeat: nam sole inferiore cœli parte sub terra occultato, apud nos vmbram esse terræ necesse est, cùm nihil aliud sit Nox, quàm vmbra terræ. Hanc ipsam Noctem tamen nonnulli Cupidinis filiam fuisse dixerunt, vt testatur Orpheus in Argonauticis in his carminibus:

καὶ διφυῆ περιωπέα κυδρὸν Ἔρωτα,
Νυκτὸς ἀειγνέτης πατέρα κλυτόν, ὅν ῥα Φάνητα
ὁπλότεροι καλέουσι βροτοί· πρῶτος γὰρ ἐφάνθη.

geminum præstantem dicite Amorem
Obscura noctis patrem: dixêre Phanetem
Illum mortales, quòd primùm apparuit ille.

Quod certè nulla alia de caussa fictum est, nisi quòd amoris ratio plerunque reddi non possit, aut quòd eius caussam cõueniat plerunque nocte & silentio occultari. Hanc in curru vehi finxerunt antiqui, quia nihil cum labore sit diuturnum, & ad narrationis voluptatem. Dicta est eadem mater omnium, quia rerum omnium partum antecesserit. & à nocendo Nox dicitur, vt quidam voluerunt, quia noctis humor infestus sit hominibus, quod vel in laborantibus scabie, vel febre, vel aliis morbis, patet: qui quidem grauiores fiunt, magísque infestant per noctem.

De Morte.

CAP. XIII.

Mors cùm esset sola propè & potentissima omnium inferorum satelles, omnésque mortales ad Acherontem fluuium traiiciendos deduceret, nihil propè de se fabulosum audiuit: nisi quòd soror esset Somni, vt scriptum reliquit Homerus in lib. ξ Iliadis:

ἔνθ' Ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ Θανάτοιο:
Tum Mortis fratrem Somnum conuenerat ipsa:

quódque à Nocte matre sua fuisset educata. Quare memoriæ prodidit Pausanias in Eliacis apud Eleos in tẽplo quodam fœminã expressam fuisse, quæ pueros sopitos sustineret, manu quidem dextra, album, at sinistra alterum nigrum, & hunc dormienti similem: ambos distortis pedibus: quorum inscriptiones indicabant, alterum esse Somnum, alterum, Mortem: at fœmina quæ illos alebat, Nox erat. Mos erat Morti gallum gallinaceum, sicuti Marti & Æsculapio

aliquando immolare, quòd ea victima Nox lætaretur vt silentium suum infestante, ac sæpius perturbante. Hanc finxerunt antiqui alas habere nigras, vt ait Horatius in secundo libro sermonum in his:

Seu mors atris cùm volat alis. & illud:

Et mors atra caput fuscis circumuolat alis.

Hæc ipsa Mors omnium malorum, hæc omnium humanarum calamitatum, hæc omnium dolorum remedium optimum data est hominibus Dei sapientissimi beneficio, quod in illo epigrammate suauiter expressit Agathias:

τὸν θάνατον τί φοβεῖσθε, τὸν ἡσυχίης γενετῆρα,
τὸν παύοντα νόσους, καὶ πενίης ὀδύνας;
μοῦνον ἅπαξ θνητοῖς παραγίγνεται. οὐδέ ποτ' αὐτὸν
εἶδέ τις θνητῶν δεύτερον ἐρχόμενον.
αἱ δὲ νόσοι πολλαί, καὶ ποικίλαι ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον
ἐρχόμεναι θνητῶν, καὶ μεταβαλλόμεναι.

Cur timor est vobis genitrix Mors alma quietis
Quæ morbos placat, pauperiemque leuat?
Illa semel tantum mortales visere venit,
Nec quisquam vidit mox rediisse virum.
Sæpe recurrentes, cùm vexent corpora morbi
Mutati huc illuc & sine lege fluant.

Hæc vna durissima omnium Deorum, maximéq. implacabilis habebatur: quæ cùm nullius precibus flecteretur, nulla etiam sacrificia, nec templa, nec sacerdotes, nec ritus sacrorũ obtinuit. Huius duritiem & implacabilem voluntatem ita significauit Orpheus in hymnis:

οὔτε γὰρ εὐχαῖς σὺν πείθῃ ἀφίεις, οὔτε λιταῖσιν.

Nec prece muneribus nec tu placabilis vlli.

Induta erat veste stellata, quæ erat atri coloris. Hanc miris laudibus antiqui sapientes extulerunt, vt solam portum sedemq. tutissimam quietis. Hæc multis corporis morbis nos liberat, hæc tyrannorum crudelitati subtrahit, hæc principibus adæquat, hæc omnibus viris bonis iucundissima accidit, nisi quantum naturæ leges repugnant: neque quisquã est, quin eam lætissimo animo excipiat præter sceleratos, qui grauiora se passuros esse post mortem iam nunc viuentes augurantur & quasi præsentiunt. Huius laudandæ amplissimum & vberrimum argumentum habuit Alcidamus qui orationem composuit de laudibus Mortis, hanc,

multis rationibus æquo animo ferendam esse demonstrauit Plut. in cõsolatoria. Et profectò nihil aliud est vita, quam vsura lucis à Deo nobis mutuo cõcessa; quæ si repetatur, nõ ægriùs ferendum est, quàm si in domum amici profecti vesperi domum nostram redire; aut instrumentum mutuò acceptum reddere domino iubeamur. quare nulla certè nobis fieret iniuria, si à Deo quod suum est repetatur. de qua quoniam nihil mysticè dictum ab antiquis video, reliqua quæ de illa dicuntur fabulosè prætermittere decreui, & de Somno pertractare.

De Somno. CAP. XIV.

QVod Somnus ex Erebo Noctéque natus sit dictũ est iam superiùs: cui præter supra dictas Mortem fororẽ etiam addidit Orpheus. Huic ἐλπίδας siue Spes sorores quidam ex antiquis iunxerunt. Hunc tamen non ab inferis, sed è cœlo missum fuisse ad Palinurum scripsit Virgilius lib. 5.

Cùm leuis æthereis delapsus Somnus ab astris
Aera dimouit tenebrosum, & dispulit vmbras
Te Palinure petens.

Hunc alatum esse tradiderunt poëtæ, quia celerrimè vniuersum terrarum orbem peragret, & leuissimus ac tacitus inopinantium oculos aggrediatur, vt ait Tibullus in secundo Elegiarum:

Postque venit tacitus fuluis circundatus alis
Somnus, & incerto Somnia nigra pede.

Illud verò quod scribitur ab Homero in principio secundi libri Iliadis, non facilè intelligo, cur Somnus scilicet à Ioue mittatur ad excitandum Agamemnonem, quo armari iuberet multitudinem, cùm sit Somni munus vel magis etiam opprimere somno grauatos, quàm excitare: nisi tamen pro Somno Somnia intelligantur. Hic Somnus facit vt vulnera, vt vincula, vt seruitutem, vt carceres, vt omnia incommoda, mortales, dum adest, æquo animo ferant, vt omnium malorum obliuiscantur, vt omnes animi curæ sollicitudinésque recedant, vt ait Euripides in Oreste:

ὦ φίλον ὕπνου θέλγητρον, ἐπίκουρον νόσου,
ὡς ἡδύ μοι προσῆλθες ἐν δέοντί γε.
ὦ πότνια λήθη τῶν κακῶν, ὡς εἶ σοφὴ,

καὶ νόσων δυστυχοῦσιν ἄλγεα θεὶς.
Somne ô leuamen aukc. & ægritudinis.
Medela dulcis,vt venis mi optabilis.
Obliuio malorum,vt apto tempore
Nobis misellis aduenis iucundáque.

Hic somnus tanquam atrocissimus publicanus,vt dicere solebat Aristo, dimidium ætatis nostræ ad se rapit: quare & Lethes frater iure dictus est ab Orpheo, & rerum omnium quies,vt est in hymno in Somnum:

ὕπνε ἄναξ μακάρων πάντων, θνητῶν τ' ἀνθρώπων,
λυσιμέριμνε κόποις ἡδεῖαν ἔχων ἀνάπαυσιν,
καὶ πάσης λύπης ἱερὸν ... παραμύθια ...
καὶ θανάτου μελέτην ἐπάγεις ψυχὰς διασώζων.
αὐτοκασίγνητος γὰρ ἔφυς Λήθης Θανάτου τε.
Somne beatorum Rex,& Rex Somne virorum,
Quem fugiunt curæ sequitur quem blanda quies:&
Solus habet grauium solamina certa malorum,
Qui mortis formam inducens animalia seruas.
Nam germana tibi cum Lethe pallida Mors est.

Sic Ouid.etiã in li.11.mutationũ illũ inter Deos ob beneficentiã collocauit,cũ tot beneficia in mortales cõferat,vt patet ex his

Somne quies rerum,placidissime Somne Deorum,
Pax animi,quem cura fugit,qui corpora duris
Fessa ministeriis mulces,reparásque labori.

Cuius mira elegantia poeticáque suauitate domum descripsit idem poeta, cui mille filios, vel potiùs infinitam filiorũ multitudinem tribuit, sed tres præcipuè nominauit, Morphea,Icelum,& Phantasum. Est enim Somnus omnium propè rerum naturalium dulcissimus,optimus, ac vtilissimus, si moderatus existat,cui omnia animalia subiiciuntur: quare iure ab Orpheo Rex hominum & Deorum dictus est. Quàm misera sit eorum qui cæteris felicissimi videntur conditio, qui summæ rerum sunt præfecti demonstrauit Homerus in lib.2.Iliad.cùm omnes Deos & homines dormientes induxerit vno excepto Ioue. Idem poeta lib.ξ. ingentibus donis à Iunone solicitatum Somnum facit,vt Iouem consopiret,qui se id facere aliàs aggressum memorat, sed ea causa iratum Iouem ipsum in mare deiecisse:quem nisi Nox hominũ ac Deorum domitrix seruasset, ad quam cõfugit periisset omnino:quare se id nulla ratione ausurum contendit.

tanta est regum summorúmque Imperatorũ felicitas: qui, cùm vt Dij coli videantur, omnium etiam mortalium sunt miserrimi. Fabulosam Somni ciuitatem, in qua Somnia habitare dicebantur non ineleganter descripsit in libro secundo verarum historiarum Lucianus: qui in amplissima planitie illam sitam esse inquit, circa quam sylua est frequentissimis procerisque arboribus, quæ papauera sunt, altissimæque mandragoræ, atque herbæ ibidem complures, quarum succi inducant soporem, quæ florent vbique in illa planitie. Magna vespertilionum copia est huc illuc ad illas arbores volitantium, & noctuarum, & bubonum, & nocturnarum auium: neque vllæ præterea aues ibi esse consueuerunt. Fluuius hanc vrbem alluit placidissimus Lethe nomine, quem alij Nictyporum appellant, cuius cursus tacitus est, & oleo persimilis. Nascitur is è duobus fontibus in obscuro & nulli cognito loco scatentibus: quorum alter Pannychius, alter Negretus appellatur. Habet hæc ciuitas duas portas, alteram corneam miro quodam artificio constructam, in qua omnia prope expressa sunt, tanquã in pictura, quæ dormientibus vera insomnia occurrunt: alteram ex ebore candidissimo; in qua & ipsa sunt Somnia, sed non expressa, at adumbrata tantùm. In hac ciuitate templum est Noctis augustissimum omnium, quod eximia religione colitur. Tum aliud est Apatês Deæ, & aliud Alethiæ delubrum, in quibus vtrisque & adytum esse inquiunt & oracula. At Somniorum à quibus frequentissimis ciuitas habitatur, nulli eadem est forma; siquidem alia sunt gracilia & parua, & contortis cruribus & gibbosa, & monstris similia, alia procera suauíque facie & rubicunda, & aurea, vt ita dicam; alia sunt terribili aspectu, & alata, & videntur assiduè aliquam calamitatem minitari; alia sunt regali pompa luxúque induta. Quam ciuitatem siquis mortalium ingrediatur, cõtinuò illi sunt obuia domestica Somnia, quæ blandè venientes excipiunt, atque aliquæ semper prædictarũ formarum se illis offerunt, modò aliquid lætum, modò triste nuntiantes, quæ modò fidem seruant, quod quidem perrarò accidit, (mendax est enim magna ex parte illius ciuitatis multitudo & subdola) modò contraria etiam loquuntur, atque si in animo excogitauerint.

¶Hactenus de Somno, nunc quæ conficta sint de illo, explice-

plicemus. Somnum non ausum esse Iouem sopire idcirco fingitur, quoniam illi cui commissa est rerum omnium cura & administratio, dormire non conuenit, neque diuina natura Somno indiget, vt per illum vires recuperet, aut incremétum capiat cùm nullum vel laborem vel incommodum patiatur. Lethénque Somni sororem illa de caussa faciunt, quia per Somnum omnium ærumnarum & malorum obliuiscimur. Qui cùm ad multa animalia eodem tempore veniat, & citissimus & alatus fingitur, & Noctis filius. Cùm enim noctis humor stomachi vapores ad supremas partes corporis ascendentes augeat, qui postea facti frigore cerebri frigidiores descendunt inferius, atque ita gignant somnum, iure optimo Somnus dictus est Noctis filius. Ab illo maximè plantarum & animalium omnium fit incrementum, quibus per ætatem id licet, quod accidit nocturni humoris beneficio: cùm vis diurni caloris interim tanquam occulta vis fermenti in corporibus lateat, dum nox superueniat. Ex iis igitur vaporibus nascuntur plures somniorum formæ pro ciborum, regionum, temporum, impressorum in mente negotiorum, ac pro temperamentorum cuiusque varietate: quæ omnia consideranda sunt in explicandis somniis. Nam somnia sunt tanquam duces aut exploratores aliquando medicis ad dignoscendos morbos, cùm fiant pro vaporibus diuersa, quamuis somnia aliquando formæ sint rerum optatarum, quæ subministrantur ab ipsa phantasia: vt enim ait Artemidorus in lib. 1. de somniis, *ὄνειρός ἐστι κίνησις ἢ πλάσις ψυχῆς πολυσχήμων, σημαντικὴ τῶν ἐσομένων ἀγαθῶν ἢ κακῶν*: *somnium est motus vel figmentum animæ multiplex, significans vel bona vel mala futura.* Consimili ratione spes addiderunt sorores, quia sæpius in rebus dubiis, vanósque habentibus exitus collocantur, quare euanescunt tanquam somnia. Alij tamen humana, alij diuina esse somnia contenderunt. Ciuitas autem illa somniorum quæ descripta est superiùs, propter humorum abundantiam, ex quibus somnia oriuntur, apud Oceanum fuisse fingitur, vt patet ex his carminibus,

πὰρ δ' ἴσαν Ὠκεανοῦ τε ῥοὰς καὶ Λευκάδα πέτρην,
ἠδὲ παρ' ἠελίοιο πύλας, καὶ δῆμον ὀνείρων.
Oceani fluctus petiere, & Leucada petram,
Et Solis portas, quæ gens insomnia fertur.

Dicuntur esse duæ Somniorum portæ, vt diximus, atque per

corneam vera somnia exire: quod ita fictum est, quia sicut ignis in laterna inclusus, si cornea sit, & subtilis materia, facilè lumen transmittit, atque aliquo pacto videtur: ita si corpus hominum fuerit per temperantiam ab omni sordidorum humorum colluuione expurgatum, facilè anima per id veritatem, & spectra sibi diuinitus oblata recipit, quæ somnia ἐκ Διὸς ἔστι. At si crassa fuerint corpora, & multorum ciborum, vel sordidorum humorum è diuturna crapula oppleta, tunc ea corpora animam tanquam in laterna cui eburnea sint latera & crassioris materiæ, inclusam veritatem somniorum intueri non patiuntur: quod per somni portas Homerus explicauit & Virgilius. Didymus tamen pelliculam primam oculorum corneam habere formam sensit, atque visa significare: ebur dentes sunt, quia falsa insomnia edunt. nam veriora certioráque sunt visa, quàm audita, & ab aliis relata. ac de Somno hactenus, nunc dicamus de Hecate.

De Hecate. CAP. XV.

AT Hecate quibus è parentibus orta sit, non facilè affirmauerim: siquidem alij ex aliis natam esse tradiderunt. Bacchilydes Noctis filiam esse dixit, cùm inquiat:

Ἑκάτα δᾳδοφόρε Νυκτὸς μεγαλοκόλπου θύγατερ.

Hecate facifera Noctis ampla filia.

Musæus Iouis & Asteriæ, Pherecydes Aristæi Pæonis filij, Orpheus in Argonauticis Tartari filiam putavit, quam ita cum Eumenidibus ad sacrificia accedere scripsit:

σὺν δ᾽ ἀκάμαστος ἵκανε
τεῖον τρικέφαλος ἰδεῖν, ἀιδὴν τίγρις, ὅ τι δυστὴν,
ταρτάρου ἔργημα Ἑκάτη.

Cùmque illis Hecate properans horrenda cucurrit,
Cui trinum caput est, genuit quam Tartarus olim.

Atque idem Orpheus hanc ipsam Hecaten alibi Cereris filiam & Iouis fuisse scripsit, vt est in his:

καὶ τότε δὴ Ἑκάτην Δηὼ τέκεν εὐπατέρειαν
ἐκ Διὸς ἀργιόχοις.

De Cerere est Hecate sata nobilis atque tonante
De Ioue.

Hesiodus antiquissimi eius Persæ, qui fuit & Cœi filius, & Asteriæ filiam Hecaten scripsit:

γείνατο δ᾽ Ἀστερίην εὐώνυμον, ἥν ποτε Πέρσης

ἠγά-

ἠγάγετ' ἐς μέγα δῶμα φίλην κεκλῆσθαι ἄκοιτιν.
ἡ δ' ὑποκυσαμένη Ἑκάτην τέκε.
Euexit Asteriam pulchram, quam Persea dicunt
Vxorem duxisse domum: quae mox parit illi Natam Hecaten:

Quod etiã testatur Ouid. in lib. 7. maioris sui operis in his:

Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras,
Quas nemus vmbrosum, secretáque sylua tegebat.

Et Apollodorus lib. 1 hanc eandem esse Proserpinam, & Hecaten, & Lunam credidit: quare Lucifera dicta est ab Euripide in Helena:

ὦ φωσφόρ' Ἑκάτη, πέμπε φάσματ' εὐμενῆ.
Lucifera Hecate benigna da phasmata.

Hanc terribilem aspectu, proceritatéque corporis vel ad mensuram dimidij stadij accedere dixerunt: pedésque habuisse ad serpentis formam, cùm vultus & aspectus figura proximè ad Georgonum naturam accederet. Pro coma dẽsissimi dracones & viperæ, aliæ in cincinnorum morem cõtortæ, atque sibilantes visebantur: aliæ collum ipsum amplexabantur: aliæ spargebantur in humeros demissæ, vti testatur Lucianus in Philopseud. Dicta est etiam Brimo à fremitu, quoniam in Apollinem inter venandum, cùm illam vitiare conaretur, infremuisset: vel aduersus Mercuriũ potiùs, vt sensit Isacius. vocatam autem fuisse Brimo ita testatur Apollonius in libro tertio Argonauticorum:

δαίων δ' αὐτοῖς,
πῦρ ὑπένερθεν ἱεὶς, ἐπὶ δὲ μιγάδας χέε λοιβὰς,
Βριμὼ κικλήσκων Ἑκάτην ἐπαρωγὸν ἀέθλων.
tum va[illegible]mauit
Ignibus impositis mistim libamina fundens.
Auxilio Brimóque vocans Hecaten sibi diuam.

Credebatur esse inferorum Regina, vt idem poëta testatur in eodem libro:

ἑπτάκις δὲ Βριμὼ κουροτρόφον ἐγκαλέσασα
Βριμὼ νυκτιπόλον, χθονίην ἐνέροισιν ἄνασσαν.
Protinus hæc Brimo stans terq; quaterq; vocauit,
Brimo nocturnam, Reginam quæ imperat vmbris.

Hanc canes complures sequebantur, vt apparet in his:

ἀμφὶ δέ τήνγε
ὀξείῃ ὑλακῇ χθόνιοι κύνες ἐφθέγγοντο.
Hanc circum latrare canes latratibus altis.

At alij memoriæ prodiderunt illam querneo ramo coronatam apparere, quam etiam serpentes ingentes habere circa caput in his significauit Sophocles in radices cædentibus, siue Rizotomis tragœdia inscripta:

Ἥλιε δέσποτα, καὶ πῦρ
ἱερὸν τῆς εἰνοδίας Ἑκάτης,
ἔγχος τὸ δι' Ὀλύμπου
πωλοῦσα φέρει καὶ γῆς ναίουσ' ἱερὰς τριόδου
στεφανωσαμένη δρυὶ καὶ πλεκτοῖς
ὤμων σπείραισι δρακόντων.

O Sol, ô rex, & ignis
Sacer in via habitantis Hecates,
Hasta, quam per cælum
Rectè fert, ac terræ habitat sacra triuia,
Coronata quercubus plurimis
Super humeris spiris draconum.

Idcirco cùm de venefica quadam muliere loqueretur Tibullus in primo Elegiarum, canes Hecates domuisse pro scientia veneficiorum & artis magicæ dixit, quia rabidi canes illam semper sequerentur:

Sola tenere malas Medea dicitur artes,
Sola feros Hecates perdomuisse canes.

Dicta est etiam canicida Dea, & caniuora, quoniã illi canes immolarentur, vt scripsit in Mimis Sophron, & Lycophron:

Ζήρυνθον ἄντρον τῆς κυνοσφαγοῦς θεᾶς.
Zerynthum antrum mox caniuora stat Deæ.

Quidam putarunt canes illi immolari, quia inuisum sit id animal, cuius latratu phantasmata quæ ab Hecate mittuntur, dissoluantur: nam cùm aër vel æris tinnitu, vel alicuius rei strepitu concutitur, illa offenduntur grauissimè: quare non possunt diutiùs consistere. Huic Deæ sacrificabatur in triuiis, vnde etiam Triuia dicta est: quod ideo accidit, quia eadem Luna & Diana & Hecate sit, de qua sic Virgilius:

Tergeminámque Hecaten, tria virginis ora Dianæ.

Alij dictam fuisse Triuiam arbitrati sunt, quia eadẽ sit Iuno, Diana, Proserpina. Alij triformem illam putarunt, quia nũc in cornua, & propè vacua surgit: nunc diuidua est, nunc orbe pleno. Alij quia dextrum caput equinum habeat, sinistrum caninum, medium hominis, vel, vt alij maluerunt, suis agrestis. Non defuerunt, qui Triuiam vocatam Hecaten putarint,

inquit

quia in triuiis sit exposita, & à pastoribus inuenta ac educata. Alij, quia in cœlo, in terra, & apud inferos polleat: alij, quia centũ grana pro singulis tritici ferat: alij, quia cẽtum hostiis placetur, Hecaten nominarunt: alij, quia cẽtũ annos insepultos errare faciat. Huic Deæ sacrificabatur in triuiis apud Atheniẽses singulis mensib. in nouilunio, quo tẽpore illi qui erãt opulenti, cœnã in triuio exponebant, ac pauperes eò per noctẽ cõuenientes vorabant, Hecaténque edisse dicebant: quam cõsuetudinem ita significauit Aristophanes in Pluto:

ἀλλὰ τὴν Ἑκάτην ἔξεστι τὸ πυθέσθαι,
εἴτε τὸ πλουτεῖν εἴτε τὸ πεινῆν βέλτιον. φησὶ γὰρ αὕτη,
τοὺς μὲν ἔχοντας καὶ πλουτοῦντας δεῖπνον κατὰ μῆνα προτίθεσθαι.
τοὺς δὲ πένητας τῶν ἀνθρώπων ἁρπάζειν πρὶν καταθεῖναι.

Ex Hecate licet id cognoscere:
An ditescere quàm famescere melius: iubet enim ipsa
Habentes & diuites cœnam singulis mensibus exponere,
At pauperes homines rapere vel antequam exponatur.

Vocabatur autem sordida propter id cœnæ genus & parca, quia vmbræ porro, malua, mænidibus, & triglis vesci creditæ sunt: atque in triuiis præcipuè colebatur, quòd ibi (vt diximus) exposita fuit, vt quidam putarunt, ab Æolo & Pheræa parentibus, à bubulcis Pheretis fuerit educata. Hanc vestibula domorum tueri arbitrabantur, quare ante fores aras erigebant, vt in his testatur Æschylus:

δέσποιν' Ἑκάτη τῶν βασιλείων πρόδρομος
μελάθρων.
Regalium atriorum præuia Hecate.

Huius vires & officia ita cõmemorauit Hesiodus in Theogonia:

τὴν περὶ πάντων
Ζεὺς Κρονίδης τίμησε, πόρεν δέ οἱ ἀγλαὰ δῶρα,
μοῖραν ἔχειν γαίης τε καὶ ἀτρυγέτοιο θαλάσσης.
ἡ δὲ καὶ ἀστερόεντος ἀπ' οὐρανοῦ ἔμμορε τιμῆς.
ῥεῖα μάλ' ᾧ πρόφρων γε θεὰ ὑποδέξεται εὐχάς,
καί οἱ ὄλβον ὀπάζει, ἐπεὶ δύναμίς γε πάρεστιν.
ὅσσοι γὰρ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἐξεγένοντο,
καὶ τιμὴν ἔλαχον, τούτων ἔχει ἁπάντων.

nam super omnes
Iupiter ingentes illi largitur honores,
Muneráque, imperium terræque marisque profundi,

Cunctorúmque simul quæ cælum amplectitur altum:
Admittitque preces facilis Dea, prompta, benigna,
Diuitias præbet, quòd ei concessa potestas,
Imperat hæc cunctis, qui sunt è semine nati
Et terræ & cæli, cunctorum fata gubernat.

Præerat & veneficiis, quã magicas artes exercẽtes inuocarẽ cõsueuerunt cum Luna, vt Theocritus scripsit in Pharmac.

τᾷ χθονίᾳ θ' Ἑκάτᾳ, τὰν καὶ σκύλακες τρομέοντι,
ἐρχομέναν νεκύων ἀνά τ' ἠρία καὶ μέλαν αἷμα.
χαῖρ' Ἑκάτα δασπλῆτι, καὶ ἐς τέλος ἄμμιν ὀπάδει.
Terrestrique Hecate, catulis quæ terror & horror,
Dum per defunctos ruit, & vim sanguinis atri.
Salue Hecate grauis, & nobis hæc perfice Diua.

Hac de causa maximè omnium Deorum illam se colere inquit Medea venefica in his apud Euripid.

οὐ γὰρ μὰ τὴν δέσποιναν ἣν ἐγὼ σέβω
μάλιστα πάντων, καὶ ξυνεργὸν εἱλόμην, Ἑκάτην.
Non per Hecaten, ego colo quam maximè
Vnam omnium, quam ferre opem legi mihi.

Vocabatur autẽ septies. mox illi sacrificia fiebant, certis ac propriis ritib. qui omnes propè sunt ab Apollonio expressi ita in li. 3. Argonaut.

δὴ τότε μέσσην νύκτα διαμμοιρηδὰ φυλάξας,
ἀκαμάτοιο ῥοῇσι λοεσσάμενος ποταμοῖο,
οἶος ἄνευθ' ἄλλων ἐνὶ φάρεσι κυανέοισι
βόθρον ὀρύξασθαι περιηγέα· τῷ δ' ἔνι θῆλυν
ἀρνειὸν σφάζειν, καὶ ἀδαίετον ὠμοθετῆσαι,
αὐτῷ πυρκαϊὴν εὖ νηήσας ἐπὶ βόθρῳ.
μουνογενῆ δ' Ἑκάτην Περσηίδα μειλίσσοιο,
λείβων ἐκ δέπαος σιμβλήια ἔργα μελισσῶν.
ἔνθα δ' ἔπειτα θεὰν μεμνημένος ἱλάσσασθαι
ἂψ ἀπὸ πυρκαϊῆς ἀναχάζεο· μηδέ σε δοῦπος
ἠὲ ποδῶν ὄρσῃσι μεταστρεφθῆναι ὀπίσσω,
ἠὲ κυνῶν ὑλακή, μή πως τὰ ἕκαστα κολούσῃς.
Obserua medium vt nox fecerit humida cursum,
Fluminis ipse petas vndas: ibi lotus & vnus,
Cyanea veste indutus, fodere ipse memento
Mox foueam. Iugulata tibi sit protinus agna
Fœmina: & inde super fouea pyra structa crematur.
Atque voces Hecaten Perseida, melláque libans
Dulcia munera apũ places hanc. hísque peractis

Rursus

Rursus abire pyra moneo, conuertere nullus
Te retro strepitúsve pedum fremitúsve caninus
Cogat: nam sacri fiet labor irritus omnis.

His ita peractis sacrificiis quædam phasmata continuò apparebãt quæ solebant vocare Hecatæa, eáque in varias formas se conuertebant. Dicuntur moly, quam rutam agrestem esse nonnulli arbitrantur, & laurus, & pulicaria, & rhamnos, & salix, & stella marina, & talpis magicis artib. resistere; & alia complura plantarum, animalium & lapillorum genera: quæ nunc omnia non opus est recensere, de quibus scripsit & Albertus Magnus, & Orpheus in libro de Lapillis. Præcipuo in honore fuit Hecate apud Æginetas & Bœotos, vti memoriæ prodidit Pausanias in Corinthiacis. Cur inferorum Dea credita sit Hecate, Sophron fabulam huiusmodi recitauit, vt ait Theocriti enarrator: Cùm Iupiter Iunonem aliquando compressisset, nata est puella Angelus nomine, quæ nymphis educanda data fuit. Illa cùm adoleuisset, vnguentum quo Iuno perungebatur, cùm fieri vellet splẽdida, occultauit: quod cũ pyxide Europæ Phœnicis filiæ tradidit. Illud facinus cùm sensisset Iuno, velléq. in illã animaduertere, primùm Angelus in domum mulieris, quæ nuper pepererat, confugit, atque inde ad efferentes mortuum, vnde abitiit Iuno. Iupiter Cabiros illam expiare iussit, qui in Acherusiam portantes expiarunt: deinde mortuorum & terrestris Dea credita est: quæ ob prædictas causas post ea vocata fuit Hecate. Non defuerunt tamen qui illam natam e Ioue & Cerere crediderunt, quæ cùm robore corporis & magnitudine excelleret, ad quærendam Proserpinam missa est, & postea regnis subterraneis præfecta, quæ dicta fuit Hecate ab illo tempore, vt quidam putarunt, quia procul absit à nobis: alij, quia ab illa recedendum sit: alij, quia centũ obeat munia in negotiis naturæ. Ac de fabulosis hactenus.

Quidam ex antiquis scriptoribus Hecaten fuisse Persæ filiam venatricem egregiam memoriæ prodiderunt sed tamen immanem; quæ si feras non posset assequi, sagittas in homines coniiceret. Hæc pharmaca lethifera inuenit quomodo componerentur, & in primis reperit aconitum, quare formidabilis Dea inferorũ credita est. Experiebatur singularũ herbarum vires in cibis, quos hospitibus exhibebat. Pharmaco patrem priùs è medio sustulit, accepit imperiũ

postea Dianæ erexit sacellum, vbi ad nauigantes Deæ mactabat, deinde Æeta nupta Circen & Medeam filias peperit, ac filiū Ægialeum. Circe ad pharmaca instructa inuenit & ipsa varias vires herbarum, patréq. venenis necato imperiū suscepit: sed ob crudelitatem ex illo excidisse dicitur, fugisséque ad Oceanum in insulam desertam, vel (vt alij maluerunt) in Italiam ad promontorium ab illa vocatum Circæū. Medeæ diuersum fuisse consilium inquiunt: quippe quæ mirificè salutis omnium peregrinorum esset studiosa, cùm à sorore & à matre multa medicamina didicisset. sæpius etiam fuit à patre reprehensa quòd per nimiam facilitatem regnum patrium esset in magnum periculum coniectura, cùm patri moriendum esset pro oraculi responso, cum vir externus aureum vellus cepisset. Eius preces cùm nihil profecissent, aiunt Æetam veritum insidias, illam in custodias tradidisse, quæ cùm fugisset, in sacrum lucum solis ad mare, mox accedentibus Argonautis omnia proposita pericula, & paternam crudelitatem narrauit, & vt per insidias omnes hospites mactare solebat. Deinde ab Argonautis exorata tulit opem Iasoni ad superanda pericula, quia Iason iurauit se illam virginem in stabile matrimonium ducturum. Nam & ingentia formidabiliáq; pericula exteris proponebantur antequàm vellus aureum caperetur, & curabat Æeta per famā crudelitatis omnes externos & aduenas homines ab illis litoribus absterrere. ¶Quid igitur per has fabulas significare voluerunt antiqui? Aut cur noctis filia dicta est Hecate? quoniā fatorū cuiusq. ordo ac vis est Hecate vt patet è superiorib. carminib. Hesiodi, quæ diuinitus in mortalia corpora infunditur, illa Iouis est filia vel Persæ: at quia nulli mortalium ordo ille est cōspicuus aut manifestus, ea causa Noctis filia dicitur. Illi qui Iouem rerum omnium moderatorem existimarunt, cùm omnia ab illo proficisci intelligerent, vim illā quæ occultè per astra ad inferiora corpora agés descenderet Hecaten Iouis & Asteriæ filiā nuncuparūt. At qui solem omnia prospicere, omniáq. audire tradiderunt & omnibus moderari, illi Persæ filiam Hecaten, vim illam scilicet prædictam putarunt. Eam Luciferam dictā fuisse constat, quia per sempiternos illos astrorum ignes descenderet. Eadem rursus inferorum Regina credita fuit, quia homines omnes fatorum necessitati, hoc est Dei voluntati, parent.

Quid

Quòd aliud canes sunt rabidi illam comitantes quàm calamitates & molestiæ quæ homines è fato assiduè infestant? eius item forma tam formidabilis varietatem ærumnarum præ se fert. Potest eadem rursus veneficiorum præfecta fluuiorum cursus conuertere, segetes aliò transferre, montes in profundum deiicere, astra deducere de cœlo, quod veneficæ facere dicebantur, quia fatorum necessitati ac voluntati diuinæ nihil est quod non pareat. Cùm vellent igitur significare antiqui omnibus esse moriendum, neque quenquam posse Deorum voluntatem effugere, aut ab illis statutum diem præterire, omniáque & commoda & incommoda proficisci ex arbitrio voluntatéque Deorum, hæc & ad ortum & ad formam Hecates spectantia excogitarunt. At nunc de Proserpina verba faciemus.

De Proserpina.

CAPI. XVI.

PRoserpinam alij eandem esse voluerunt Hecaten, quam Dæam etiam vocarunt, vti scripsit Demosthenes: alij cùm Hecaten è superioribus parentibus natam esse affirment, Cererem matrem Proserpinæ fuisse contendunt, quæ si è diuersis parentibus natæ sunt, eædem certè esse non possunt. Hanc Cereris fuisse filiam declarauit Hesiodus in Theogonia:

αὐτὰρ ὁ Δήμητρος πολυφόρβης ἐς λέχος ἦλθεν,
ἣ τέκε Περσεφόνην λευκώλενον, ἣν Ἀϊδωνεὺς
ἥρπασεν ἧς παρὰ μητρός, ἔδωκε δὲ μητίετα Ζεύς.
Diuitis hic Cereris lectum conscendit, ab illo
Nascitur amplexu Proserpina: quam rapit inde
Pluto, restituit matri sed Iupiter almus.

Apollodorus Atheniensis in primo lib. Iouis & Stygis filiam esse Proserpinam tradidit. Scriptum reliquit Strabo lib. 7. Valentiam, quæ Hipponium olim dicebatur, ciuitatem esse Siciliæ in loco amœnissimo, vbi florentissima prata esse consueuerunt, quo in loco cùm flores legeret Proserpina, à Plutone fuit rapta. Verùm quoniam rem totam luculentissimè expressit Cicero, & loci amœnitatem mirificè oratione pinxit, non grauabor ea ascribere, quæ sunt in actione sexta in Verrem ad hunc locum pertinentia: Vetus est hæc opinio, Iudices, quæ constat ex antiquissimis Græcorũ literis atque monimentis: insulam Siciliam totam esse Cereri &

Liberæ consecratam. hoc cùm cæteræ gentes sic arbitrantur, tum ipsis Siculis tam persuasum est, vt animis eorum insitum, atque innatum esse videatur. nam & natas esse has in his locis Deas, & fruges in ea terra repertas arbitrantur, & raptam esse Liberam, quam eandem Proserpinam vocant, ex Ennensium nemore: qui locus, quòd in media est insula situs, vmbilicus Siciliæ nominatur. Quam cum inuestigare, & conquirere Ceres vellet, dicitur inflammasse tædas iis ignibus qui ex Ætnæ vertice erumpunt: quas sibi cùm ipsa præferret, orbem omnium peragrasse terrarum. Enna autẽ, vbi ea, quæ dico, gesta esse memorantur, est loco præcelso atque edito, quo in summo est æquata agri planicies, & aquę perennes: tota verò omni aditu circumcisa atque dirempta est. Quam circa lacus, lucique sunt plurimi, & lectißimi flores omni tẽpore anni: locus vt ipse raptum illũ virginis, quẽ iam à pueris accepimus, declarare videatur. Etenim prope est spelunca quædam conuersa ad Aquilonem, infinita altitudine, qua Ditem patrem ferunt repentè cum curru extitisse, abreptamque ex eo loco virginem secum asportasse: ac subitò non longè à Syracusis penetrasse sub terras, lacúmque repentè in eo loco extitisse, vbi vsque ad hoc tempus Syracusani festos dies anniuersarios agunt, celeberrimo virorum mulierúmque conuentu. Pausanias tamen in Atticis ait locum fuisse apud Cephisum amnem, cui nomen fuit Caprifico, vnde fama est cum rapta Proserpina Orcum ad inferos descendisse. Idem in Corinthiacis inquit apud Chemarum fluuium septum fuisse è lapidibus vnde cũ rapta Proserpina Pluto ad subterranea deuenerit. Inde verò effectum est, vt cùm omnes è Sicilia raptam Proserpinã putent, per Proserpinam Siculi, tanquam per familiare numen iurare consueuerint, vt est illud Aristophanis in Vespis: ναὶ τὰν κόραν: Sanè per Proserpinam. Orpheus tamen in Argonauticis videtur significasse Proserpinam non in specu à Plutone, sed super mare latam fuisse. cùm ita scribat:

ὥς ποτε Φερσεφόνην τέρεν' ἄνθεα χερσὶ δρέπουσαν
ἐξάπαφον συνόμαιμοι ἀν' εὐρύτε καὶ μέγα ἄλσος.
αὐτὰρ ἔπειθ' ὥς μιν Πλοῦτος κυανοχαίτης ἵπποις
ζεύξας δίφρον καί μιν ὑποβᾶσα διὰ πόντος αἴσσῃ,
ἁρπάξας δι' ὑγρὸν διὰ κύματος ἀτρυγέτοιο.
Vt teneros olim carpens Proserpina flores.

Sit pa-

Sit patrui decepta dolo, & portata frequentes
Per syluas, vt iunxit equos sua sub iuga Pluto
Terrificos, celeres, rapta vt Proserpina vasti est
Per dorsum portata maris, pérque æquoris vndas.

Scriptum reliquit Sophoclis enarrator Proserpinam raptam fuisse à Plutone, cùm narcissum colligeret, his verbis: ὅτι φασὶ ὁ Πλούτων αὐτὴν ἥρπασε, τοῦτο ἐδήλωσε. συνέλεγεν αὐτὴ ἄνθη τὸν νάρκισσον ἁρπαζομένη. *Nam vel antequam raperetur à Plutone, eo delectabatur. Aiunt igitur ipsam, cùm narcissum colligeret, raptam fuisse.* Obtinuit deinde Proserpina propter multas matris lacrymas & lamentationes, vt eiulatus, & capillorum lacerationes, & plagæ, quæ in funere familiarium, & carissimorum fierent, in eius honorem ederentur, tanquam quædam sacrificia: quod ita expressit Euripides in Oreste:

κτύπον τε κρατὸς, ὃν ἔλαχ' ἁ κατὰ χθονὸς
νερτέρων Περσέφασσα καλλίπαις θεά.
Capitisque plagæ, pulchra, subterranea,
Sortita quas olim Dea est Proserpina.

Quæ cùm mortuorum esset Regina, dicti sunt omnes ab Horatio in primo Carminum à Proserpina excipi in his:

Mista senum ac iuuenum densantur funera: nullum
Sæua caput Proserpina fugit.

Cùm rapta fuisset igitur Proserpina, ac Ceres eius mater ieiuna illā quæreret, ab Hippothoöte Neptuni & Alopes Cercyonis filio, & à Meganira eius vxore, quā alij Celei vxorem fuisse tradiderūt, in hospitiū fuit accepta. Tūc Meganira illi & mēsam parauit & vinū miscuit: at Dea mœrens recusauit, cùm diceret sibi nō fas esse bibere vinū in filiæ calamitate: at cinnū è farina sibi parari iussit, quē bibit. Erat Iambe muliercula quædā Meganiræ ancilla, vt tradidit Philochorus, Panos & Echûs filia, quæ cùm Deam mœstam videret, ridiculis narratiunculas, & sales Iābico metro, ad commouendā Deam ad risum, & ad sedandū dolorem interponebat: quare genus id carminis non antè obseruatum, Iambicum ab illa dictum fuit, vt testatur Nicander in Alexipharmacis:

ἴσχε δ' ὅσον κυκεῶνα ποτοῖς ἐν κύμβεσι τεύξας,
[illegible] Δηοῦς [illegible]
[illegible] ἔβρεξεν [illegible]
[illegible]
Ipse mihi reple spumantia cymbia cinno,

Ieiunæ Cereris potu multa arte parato:
Quo Ceres os olim penes Hippothoonta rigauit,
Ludicris salibus cùm lætaretur Iambes.

Atque cùm nusquam Proserpina inueniretur à Cerere, dicta est demum ab Arethusa Nympha à Plutone rapta fuisse, & ad inferos deportata. Tum verò Iupiter roganti Cereri pro filia, & temeritatem fratris accusanti, promisit se facturum vt filia sibi restitueretur, si ea conditione ad eam capiendam accederet, vt nihil eorum gustasset, quæ forent apud inferos. Verùm cùm illa tria grana mali punici, vel nouem, vt alij maluerũt, edidisset, indice Ascalapho, filiã liberam educere omnino non potuit. Verumtamen ad mitigandum Cereris dolorem statuit Iupiter vt alternè sex menses apud maritum, totidémque cum matre degeret Proserpina: sic enim ab omnibus qui de Deorum antiquorum natura scripsere, memoriæ proditum est. Scriptum reliquit Theagenes & Apollodorus Cyrenaicus in lib. 1. de Diis, Iouem ad placandam Proserpinam, ipsi Siciliam donasse.

Idcirco fama est edita de Syracusis metropoli eius insulæ, quòd futura esset vrbs opulenta. cùm enim Archias & Myscellus oraculum sciscitarentur de condendis vrbibus, responsum retulerunt:

χώρας καὶ πόλεως οἰκήτορες ἀρχὸν ἔχοντες
ἤλθετ' ἐρησόμενοι Φοῖβον τίνα γαῖαν ἵκησθε.
ἀλλ' ἄγε δὴ φράζεσθ' ἀγαθῶν πότερον κεν ἕλησθε
πλοῦτον ἔχειν κτεάνων, ἢ τερπνοτάτην ὑγίειαν.

Ductores populi culturi mœnia & agros,
Quæritis è Phœbo quas terras præstet adire,
Voluentes animis legite vtrum gratius horum,
Diuitiásne magis vultis, terrásne salubres?

Atque cùm Myscellus salubritatem, Archias diuitias potiùs elegisset, hic Syracusas regiam ciuitatem Siciliæ, ille Crotonem multorum athletarum patriam condidit. Fama est Pirithoum ac Theseum audita Proserpinæ pulchritudine, illam rapturos ad inferos descendisse: quippe cùm ita coniurassent, vt alter alteri in acquirenda muliere opem ferret, ac iactis sortibus vtri prima obueniret, Theseo rapta Helena contigit. Cùm verò Pirithous in Proserpinæ desiderium incidisset, iureiurando astrictum habuit adiutorem Theseum, qui ambo per Tænarum ad inferos descenderunt. Illi cum

soper

super ea quadam consedissent, inde consurgere non potuerunt, donec Hercules ad rapiendum Cerberum profectus, Theseum, vt qui coactus eo accesserat, liberauit: ac Pirithoū ibi reliquit, quoniam consulto se in ea pericula coniecerat. quam rem ita scripsit Apollonius in primo Argonauticorum:

Θησέα δ' ὃς περὶ πάντας Ἐρεχθείδας ἐκέκαστο,
Ταιναρίην ἀΐδηλος ὑπὸ χθόνα δεσμὸς ἔρυκε,
Πειρίθῳ ἑσπόμενον κεινὴν ὁδόν.
Thesea. Erechthidas inter clarissimus omnes
Qui fuit, & celeber durissima vincla tenebant
Taenaria sub humo; quoniam comitatus euntem
Illuc Pirithoum fuerat.

Et Virgilius lib. 6. ita de his querentem Charōtem inducit:

Nec verò Alciden me sum laetatus euntem
Accepisse lacu, nec Thesea, Pirithoumque;
Dis quanquam geniti, atque inuicti viribus essent.
Tartareum ille manu custodem in vincla petiuit
Ipsius à solio regis, traxitque trementem:
Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.

Proserpinae mos erat modò canes, modò nigras & steriles victimas immolari, quare ita scripsit Virgilius:

... ipse atri velleris agnam
Aeneas matri Eumenidum, magnaeque sorori
Ense ferit, sterilemque tibi Proserpina vaccam.

Hoc in loco non solùm varios ritus sacrorum, sed etiam aliam esse Hecaten, aliam Proserpinam obseruare cōuenit: quoniam & Hecaten sororem Eumenidum, & Proserpinam poeta nominauit, cùm huic agnam, illi vaccam sterilem immolari dixit. Scripsit Pausanias in Boeoticis Proserpinam adhuc paruulam ad capiendum anserem, quem inuita de manu dimiserat, in cauernosum antrum ingressam, quo ansere à lapide sub quo se occultauerat retracto, statim fluuius ex eo loco emersit, qui fuit nominatus Hercyna. Fuit in agro Phocensi Proserpinae Venatricis templum, & Soterae siue Seruātis siue Sospitae apud Arcades; apud Phliēses Primogeniae. Nam & huius Deae pro rerum euentis antiqui multa cognomina excogitarunt: atque cùm fabulas huiusmodi ex historiis rerum verarum finxerint poetae, tum multa ad ornatum, & ad probabilitatem adiunxerunt.

Scriptum reliquit Zezes historia 41. Chiliad. 2. Theseum in Molossorũ regionẽ vnà cũ Pirithoo venisse, cuius regionis Rex dicebatur Aidoneus, vxor Ceres filia Proserpina (nã mos fuit Molossorũ omnes formosas mulieres Proserpinas appellare) canémq. habebat Aidoneus eximiæ magnitudinis, qui Cerberus vocabatur. Hi cùm per insidias filiam Regis rapere conarentur, ré patefacta in vincula coniecti sunt: atque quoniam Pirithous autor illarum insidiarum fuerat, Tricerbero proiectus ab eo laniatus & voratur: Theseus, quia non sponte, sed coactus & alieno ductu accesserat, in vinculis fuit retentus, donec Hercules eò ab Euristheo missus ad abducendũ Tricerberum, illum è vinculis liberauit.

¶ At nunc cur fabulas has finxerit, explicemus. Cicero in libro secundo de Natura Deorũ vim omnem terrenam scribit esse Plutonis patri dedicatam: qui & Pluto & Dis ideo vocatus fuit, quòd omnia & recidant in terras, & oriantur è terris. Is igitur rapuit Proserpinã, quã frugũ semen esse volũt, absconditámq. quæri à matre fingũt. Illa Cereris filia nominatur, quia semina quæ iaciũtur, è præteritis frugib. sunt exempta. At cur cùm flores colligeret, fuit à Plutone rapta? aut cur narcissum præcipuè colligẽs? quia per flores Siciliæ fertilitatem & aëris temperiem demonstrarunt scriptores, quippe cùm in Sicilia per omnes propè menses anni flores esse consueuerint: sicut de Lusitania rescripsit Athenæus lib. octauo, quòd ibi rosæ ac violæ per maius spatium trium mensium deesse non consueuerunt. Præterea cùm sub terra occultatur semen, tanquam spongia ad se nutrimentum attrahit, & impletur per hyemem, quod in radices trahitur; quippe cùm à superiore frigore semen depressum excrescat in caput, radicésque in loco tepidiore dilatet. Illud semen cùm impleatur nutrimento, in futuram æstatem semen colligit, quare colligens flores Proserpina sub terra detinetur à Plutone. At quos flores? Narcissum præcipuè, quod nomen torporem & segnitiem significat. Non enim statim erumpit semen vbi nutrimentum collegit, ac florum materiam, sed in se continet donec anni tepóre illud paulatim euocatur & in thyrsos diffunditur. Rapta esse dicitur in Sicilia, quòd ea insula cæterarum omnium tritici feracissima sit, quæ etiam horreum fuisse dicitur Romanorum. Hæc ab Arethusa, quæ virtus est seminis, vt nomen ipsum

significat

significat, Cereri indicatur, quia apto tempore ab ipsa insita virtute expellitur. Hęc latet sex menses apud maritum, dum sol in signis Australibus è semente fuerit, donec ad maturitaté fruges perducens, ad Borealia paulatim redierit: tunc n. nō amplius semen est sub terra per sex méses, sed in horreis agricolarum, & apud superos in locis editiorib. Dicta est, vt quidā putarunt, à Latinis, à serpendo, quia semen per terram serpat. quam alij ita dictam existimarunt, quia Luna sit, & modo ad dexteram, modò ad sinistrā declinet. Hæc filia est Iouis & Cereris, caloris scilicet ac terræ. quam tamē Lunam esse sensit Orpheus in hymnis, vt in his apparet:

ἀγλαόφεγγε, κερασφόρε, μούνη θνητοῖσι ποθεινή,
εἰαρινή, λειμωνιάσιν χαίρουσα πνοῇσιν,
ἱερὸν ἐκφαίνουσα δέμας βλαστοῖς χλοοκάρποις.
Splendida, sola viris optabilis, vnáque vernans
Ostentans faciem, cornutáque frugibus almis,
Quæ sacrum corpus monstras ridentibus agris.

Qui igitur Lunam & Hecaten, & Proserpinam esse putarūt vnam, illā sex menses apud inferos esse alternè dixerūt; quia tantundem sub terra, quantum supra terram Luna in toto anno commoretur. Physici præterea ac Mythologi antiqui superius hemisphærium, quod nos incolimus, Veneris appellatione coluerunt, inferius Proserpinam nominarūt: qua ratione Proserpinam à Plutone sub terram deportatam in fabulis tradiderunt. atque de Proserpina satis, nunc de Luna dicamus.

De Luna. CAP. XVII.

AT verò Lunam diuersam esse ab Hecate existimatam, diuersorum parentum ratio patefecit: cùm Lunam alij Hyperionis filiam esse crediderint, alij Pallantis cuiusdam, inter quos fuit Homerus, qui ita scripsit in hymno in Mercurium:

τάχα δ' ὄρθρος ἐγίγνετο δημιοεργός.
ἡ δὲ νέον σκοπιὴν προσεβήσατο δῖα Σελήνη,
Πάλλαντος θυγάτηρ Μεγαμηδείδαο ἄνακτος.
Hinc Aurora tulit mortalibus orta labores,
Diuna ad speculum venit præsentia Luna,
Quæ Megamedeo fuerat Pallante creata.

At Hesiodus in Theogonia Lunam filiam fuisse Hyperionis & Thiæ putauit, cùm ita scribat:

Θεία δ' Ἠέλιόν τε μέγαν, λαμπράν τε Σελήνην,
Ἠῶ θ', ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει
ἀθανάτοις τε θεοῖς τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι,
γείναθ' ὑποδμηθεῖσ' Ὑπερίονος ἐν φιλότητι.

Thia parit Solem magnum, Lunámque nitentem,
Quæ superis exorta, viris quæ lumina pandit:
Auroram, reddit quæ exorta colores.
Has parit amplexu coniuncta Hyperionis almi.

Alij Solis filiam, at non sororem, fuisse crediderunt, vt testatur in his Euripides in Phœnissis:

ὦ λιπαρόζωνε θύγατερ
Ἀελίου Σελαναία χρυσεόκυκλον
φέγγος, ὡς ἀτρέμα κέντρα
καὶ σώφρονα πώλοις μεταφέρων, ἰθύνει.

O clarissimi filia
Solis Luna aurei circuli
Lumen quàm certos stimulos
Et prouidos pullis addens regit!

Cùm verò Luna lucem à sole accipiat, eam & Phœben nominarunt, vt Solem Phœbum, & in curru vbi finxerunt; vt scripsit Virgilius libro decimo:

Iámque dies cœlo concesserat, almáque curru
Noctiuago Phœbe medium pulsabat Olympum.

Quæ cùm in Delo insula nata fuisset, Delia vocata fuit. atque vt Sol quadrigis, ita Luna bigis vehi solita fuit, sicuti testatur in libro quinto rerum astronomicarum Marcus Manilius in his:

Quadriiugis & Phœbus equis, & Delia bigis.

Quem currum tamen alij à mulco trahi finxerunt, alij ab equis discoloribus, albo & nigro, alij à iuuencis: at Ouidius fuisse albos Lunæ equos inquit in lib. 1. de Remedio amoris in his:

Vt solet, in niueis Luna vehetur equis,

At hymnographus Homerus ille, qui hymnum in Lunam scripsit, non solùm in curru vehi solitam Lunam scribit: sed etiam poetica quadam suauitate vestes splendidas induere, & exuere solitam inquit, cùm vellet: quippe cùm nunc lucida, nunc obscura sit pro vestium splendore. quam etiam

in Ocea-

In Oceano lauari inquit priusquam vestes sumeret, vt est in his: εὖτ' ἂν ἀπ' Ὠκεανοῖο λοεσσαμένη χρόα καλὸν,
εἵματα ἑσσαμένη τηλαυγέα δῖα Σελήνη,
ζευξαμένη πώλους ἐριαύχενας αἰγλήεντας.
Rursus Atlanteis in lymphis membra lauata,
Vestibus induta & nitidis, Dea luna micantes
Curru iunxit equos celeres, quibus ardua colla.

Quidam tradiderũt Lunam fuisse vxorem Aëris, è quo Rorem filium conceperit ac genuerit, vt ait Alcman Melicus in eo carmine:
[illegible] Μήνης τε καὶ [illegible].
Aëris & Lunæ soboles Ros gramina nutrit.

Fuerunt qui crediderint quoddam fuisse tempus, quo nondum nata esset Luna, quæ iunior esse sole credebatur, cùm vel Arcades ante illã nati fuisse putati sint illi, qui nõ procul ab Apidano incoluerũt, vt testatur Apollonius lib. 4. Argonaut. οὐδέ τι πω Δαναῶν ἱερὸν γένος ἦεν ἀκοῦσαι·
οἶοι δ' ἔσαν Ἀρκάδες Ἀπιδανῆες,
Ἀρκάδες οἳ καὶ πρόσθε Σεληναίης ὑδέονται
ζώειν φηγὸν ἔδοντες ἐν οὔρεσιν.
Nulli erat auditum Danaûm genus. Apidanenses
Arcades at soli fuerant olim: Arcades illi,
Qui Lunam superare ferunt se tempore & annis,
Cum glandes ederent dispersi in montibus altis.

Nam Theodorus paulo ante bellum quod ab Hercule aduersus Gigantes gestum est, Lunam apparuisse scribit libro vigesimo nono. Aristo Chius & Dionysius Chalcidensis in primo suæ ædificationis idem confirmarunt. At Mnaseas ait Proselenum Orchomeni filium Arcadibus imperasse: quod etiam affirmauit Duris Samius in libro quintodecimo rerũ Macedonicarum, qui inquit Arcadiam ab sese, ac fluuium Orchomenum à patre nominauisse, vnde & Mnaseas Arcades ante Lunam genitos fuisse dixit, vt scripsit Apollonij enarrator, qui etiam Arcades ipsos vocatos fuisse proselenos (quasi antelunares dixerim) ab Aristotele scripsit. Aiunt præterea Lunam ipsam esse cornutam, qualis Bacchus ab antiquis fingebatur, vt est in hymno Orphei:
κλῦθι θεὰ βασίλεια, φαεσφόρε, δῖα Σελήνη,
ταυρόκερως Μήνη, νυκτιδρόμε, ἠεροφοῖτι.
Audi Luna Dea, & clarissima luminis autor,

Cornuta, & noctu incedens, quæ curris & altè.

Quam eandem marem esse & fœminam putauit idem, vt est in eodem hymno:

αὐξομένη, καὶ λειπομένη, θῆλύς τε καὶ ἄρσην.

Aucta, & deficiens: eadem quoque fœmina másque.

Huic sagittas tribuerũt poëtæ, quã Cynthiã à mõte Deli celeberrimo & altissimo appellarunt, quo in loco Diana & Apollo nati credũtur. atque Diana eadẽ est Luna, vt suo loco explicabitur. Sic igitur sagittas illi tribuit Horatius in tertio 3. Carminum: *Tu curua recines lyra:*

Latonam & celeris spicula Cynthiæ

Summo carmine.

Credita est Luna præesse veneficiis, quare inuocatur apud Theocritum in Pharmaceutria cum Hecate, quas diuersas fuisse existimatas constat, cùm vtraque inuocetur. Hanc crediderunt antiqui è cœlo magicis artibus deduci. Quippe cùm antiquæ veneficæ mulieres putarentur solem lunamque abolere, & ad Democratis vsque tempora vulgò Solis Lunæquæ defectus abolitiones appellauerint: quod facilè colligi potest ex his carminibus Sosiphanis, quæ sunt in Meleagro:

μάγοις ἐπῳδαῖς πᾶσα Θεσσαλὶς κόρη
(πάντες λέγουσιν οἱ) καθαιρεῖ καὶ γὰρ αὖ
ψευδὴς Σελήνη αἰθέρος καταιβάτις.

Quæuis puella Thessalorum carmine, vt
Ferunt, abolet. Sed illa vana fama, quòd
Labatur alto Luna puro ex æthere.

Et velut illud carmen octauæ Eglogæ Virg. declarat:

Carmina vel cœlo possunt deducere Lunam.

Atque Thessalæ mulieres præcipuè illam artem callere, & in ea excellere putabantur, vt innuit Aristophanes in Nebulis his versibus:

γυναῖκα φαρμακίδ' εἰ πριάμενος Θετταλὴν,
καθέλοιμι νύκτωρ τὴν Σελήνην.

Veneficam si fœminam ipse Thessalam
Coemero, captabo Lunam noctibus.

Inde verò natam fuisse hanc opinionem scripserunt antiqui, quòd specula quædam rotunda ita parabantur, vt in his Luna omnino appareret è cœlo deducta. Atque Pythagoræ ludicrum fuit quoddam, Luna plena existente, vt quis in speculo

speculo quodam sanguine, quæcunque collibuisset, scriberet: atque alteri prædicens à tergo illi assisteret, ea quæ scripsisset Lunæ ostentans: atque ille deinde intenta acie oculorum in Lunam, vniuersa quæ forent in speculo scripta perlegeret, tanquam in Luna scripta fuissent. Inde existimo artificium Cornelij Agrippæ originem cœpisse, qui in occulta philosophia videtur rationem quandam attingere, vt qui maximè à nobis distant, possint quæ volumus in Luna descripta perlegere.

Id eo tépore contigisse, mihi narratum est, quo Franciscus præstantissimus Gallorum Rex bellum gerebat pro Mediolanensi principatu aduersus Carolum V. Romanorum Imperatorem, vbi redijt Mediolanum. nam Roma in Insubriā, inde Venetias paruulus accessi cū patre, quo accidit vt plerique me Venetum esse crediderint. Nam non semel quæ per diem agerentur Mediolani, per noctem significata fuisse dicuntur Parisijs. Existimabantur igitur veneficiorum scientia præstare Thessalæ mulieres, quòd essent rerum Astronomicarum peritæ: atque inter cæteras Aglaonice Thessalorū Regis filia hac scientia præstitisse dicitur, quæ quoties immineret Lunæ defectus, se velle Lunam è cœlo detrahere profitebatur. Atenim quia multitudinem imperitorum deciperet, cùm Deus nullam fraudem impunè committi denique patiatur, in grauissimas calamitates incidit: quare id postea vsurpatum fuit apud posteros, vt, cùm quis ageret infeliciter, Lunam detrahere diceretur. Primus omnium mortalium ausus est Anaxagoras Lunæ defectum hominibus patefacere, vt scripsit Laertius Diogenes in eius vita: primúsque illius vitam aperuit, cùm antea Solis quidem defectum nemo admiraretur, cùm scirent omnes id interposito Lunæ corpore ita contingere: at Lunæ defectum aliquam grauissimam calamitatem minari arbitrarentur. Nam cuius caussa esset ignota, id diuinitus fieri semper putatum fuit ab antiquis: & de his rebus non tutum fuit Philosophis verba facere: cùm potiùs ad contemnendas vanas religiones, quàm ad illustrandam veritatem dicere crederentur, vt ait Plutarchus in Nicia. Anaxagoras verò spretis falsarum religionum minis primus declarauit, quòd terra inter duos præstantiores planetas interposita, vmbram tanquam pyramidem facit, cuius basis sit in planitie, dorsóque ipsius terræ, conus verò

vel ita extendatur vt Lunæ regionem pertranseat. Non defuerunt tamen qui à Typhone, qui ab Endymione, & qui ab Atlante Lunæ circuitum & mutationes priùs obseruatas fuisse putarint, inter quos fuit Anaxagoras. Vbi fuerint oppositi isti planetæ, ita, vt alterius centrum centro alterius ac centro terræ per rectam lineam opponatur, tunc Luna incidens in vmbram tota occultatur, ac deficit repentè illius lumen, cùm nequeat tanquam speculum lumen ab eo accipere. At cùm centra vtriusque planetæ non opponuntur, tanto minus obscuratur, quanto magis centrum eius à linea recta distiterit alterius. Quantus esset antiquorum timor, quantáque trepidatio cum Luna deficeret, declarauit Plutarchus ita in Paulo Æmilio: αἰφνίδιον ἡ σελήνη πλήρης οὖσα καὶ μετέωρος ἐμελαίνετο καὶ τοῦ φωτὸς ἀπολείποντος αὐτὴν, χρόας ἀμείψασα παντοδαπὰς, ἠφανίσθη. τῶν δὲ Ῥωμαίων (ὥσπερ ἐστὶ νενομισμένον) χαλκοῦ τε πατάγοις ἀνακαλουμένων τὸ φῶς αὐτῆς καὶ πυρὰ πολλὰ δαλοῖς καὶ δᾳσὶν ἀνεχόντων πρὸς τὸν οὐρανὸν, οὐδὲν ὅμοιον ἔπραττον οἱ Μακεδόνες. ἀλλὰ φρίκη καὶ θάμβος τὸ στρατόπεδον κατεῖχεν. *Repentè verò Luna cùm plena esset & sublimis, facta est obscura: lumineque deficiēte multiplicibus mutatis coloribus euanuit. Romanis (sicut est apud eos consuetudo) æris tinnitu lumen reuocantibus, ignésque multos, & faces, & tædas in cælum protendentibus nihil simile fecerunt Macedones: sed timor & trepidatio multa vniuersum habuit exercitum.* Atque Nicias dux Atheniensium ab hostibus circumuentus tanta trepidatione repletus est Luna deficiente, vt iussis suis à prælio abstinere cum quadraginta millibus hominum fuerit trucidatus, vt ait Plutarchus in libello de superstitione. Existimabant enim antiqui æris tinnitu & luminibus altè sublatis Lunæ lumen in defectibus adiuuari: quare & Ouidius in libro quarto mutationum æra Lunæ auxiliaria dixit, quæ pulsarentur:

Cùm frustra resonant æra auxiliaria Lunæ.

Alij tubarum strepitu, musicorúmque instrumentorum Lunæ lumen reuocare conabantur, quod ita scribit Cornelius Tacitus in libro primo: Igitur æris sono, tubarúmque & cornuum concentu strepere: prout splēdidior, obscuriórve, lætari ac mœrere: & postquam ortæ nubes offecêre visui, creditúmque conditam tenebris, vt sunt mobiles ad superstitionem perculsæ semel mentes, sibi æternum laborem portendi, sua facinora auersari Deos lamentabantur. Arbitraban-

trabātur n. antiqui nō solū in defectū Lunæ, sed etiā in morte pereuntiū vtilē esse æris tinnitū, quoniā purus esset, & cui nullū piaculū posset accedere; quā de caussa in omnib. lustrationib. & expiationib. illo vtebantur, quod scriptū fuit ab Apollodoro Cyrenaico in libro de Diis. Eximias esse vires Lunæ supra omnes planetas, ferè vno Sole excepto, facilè sentimus, quāuis magnitudine corporis sit illis inferior: Luna n. vt ostendent Mathematici, vix maior est dimidia parte terræ: cū alia sidera cōspicua maiora vniuersa terra esse dicātur. Neq. solū illius forma mutatur tū crescendo, tū ad initia recurrendo sed etiā regio, cū modò ad Aquilonem, modò ad Austrū declinet à circulo animaliū: atq. in illa modò est quædā brumæ, modo solstitij similitudo. Multa deniq. ab illa manāt & fluūt quib. animantes alantur, & augescant, pubescāt, & maturitatē assequātur, quæ oriūtur è terra. Idcirco Chaldæi dicere solebāt Lunā ortus nascentiū moderari, cū sidera notēt & animaduertāt ea quæ Lunæ fuerint adiūcta. Sed carmina quædā huc ascribenda putaui: quibus vniuersa propè Lunæ natura in omnibus mutationibus explicatur:

ἐμοὶ τὸ λοιπὸν χρώμενος διδασκάλῳ
ἄκουε λεπτῶς τὴν σεληνιακὴν φύσιν,
φύσις ἁπάντων ἐστὶ χυμῶν κληρουχίαν.
ὑγρὰ [illegible] δίχα τῆς σελήνης μέχρι,
τὴν βρεφικὴν αὔξουσα συμμετρουμένη.
θερμὴ δὲ πανσέληνος αὖ τρέχῃ δρόμον,
ἀκμαστικὴ γὰρ καὶ σφριγῶσα δοκεῖ τότε,
ὅταν τε λοιπὸν εἰς δίχα αὖθις δευτέραν,
ξηρὰ [illegible] γὰρ τρέχει.
ἔπειτα γραῖα καὶ δοκεῖ τεθνηκέναι,
ψυχρὰ δ' οὖσα, συγκρίνουσα τῷ γήρᾳ,
κἂν ἐξ ἀδήλου πάλιν ἔρχεται νέα,
φαίνουσα καλλίμορφα καὶ πληρουμένη,
τούτοις μὲν οὖν [illegible] εἰ δέ τις πλεῖον χαίρει,
[illegible] καὶ κατὰ [illegible].

In posterum me vsus magistro discito
Natura Lunæ quæ sit aptè: hæc omnium
Vim continet succorum, & hæc potentiam
Est vda primùm, donec illa creuerit,
Infantibus prorsúsque fit simillima.
Tepens at inde plena cursum perficit,

Vigere tum videtur, esse & florida.
Decrescere vt cœpit deinde, mox die
Vigesima remissus actafit vigor,
Areteque sensim. longa nec fit hinc mora,
Senescit illa, mox videtur emori
Deformis, algens, atque operta nubibus.
Rursusque fit noua hæc prius quæ nulla erat,
Vultu decoro prodit, & repletur hinc.
Hæc sic habent. Si plura quis dicat tibi,
Nugas loquaces credito, atque fabulas.

Has autem mutationes sortita est Luna pro situ quem tenet Solem respiciens: nam cùm semper Lunæ dimidium illustretur, accidit in coniunctionibus eam Lunæ partem illustrari, quæ superior est, nec nobis conspicua: quæ semper prope cum Sole supra terram consurgit. Illud autem longè aliter se habet in plenilunio, cùm sola pars nobis cóspicua illustretur, Solique opponatur, quippe cùm media sit nox vbi ad cœli medium peruenerit. Hæc autem tanto magis vel minùs contingunt, quanto magis Luna vel minùs recesserit à Sole. Cùm verò corpus Lunæ non sit ex aliqua materia densa, vt terra est, aut ex ea composita, mirum videtur cur Xenophanes adductus sit, vt in Luna habitari dixerit, eámque locum esse multarum vrbium. Ego sanè illam caussam fuisse censeo, cur is eam sententiam introduxerit: quia sicut in frequentissimis ciuitatibus multi sunt rerum nouarum cupidi, ita in philosophia contingit: nonnulli enim ne nihil sciisse videantur, aliqua noua monstra in philosophiam introducunt, vt alicuius rei inuentores fuisse appareant. Sic etiam Nicetas Syracusius cœlum, solem, lunam, stellas, supera denique omnia stare dixit, neque quicquam præter terrã in mundo moueri: quia circa axem suum versa omnia illa contingere dicebat, quæ si cœlum stante terra moueretur, contingerent, vt testatur etiam Cicero in secundo quæstionum Academicarum. & Ptolemæus in primo Almagesti. Multæ fuerunt fabulæ de Luna fictæ: quòd dormientẽ Endymionem in Latmo Cariæ monte adamarit, & cum eo cõcubuerit, vt in his significauit Catullus:

Vt Triuiam furtim sub Latmia saxa relegans,
Dulcis amor gyro deuocet aerio.

Sic Ouidius in ea epistola quam scribit ad Heronẽ Leander:

Luna

Luna mihi lumen tremulum prœbebat eunti,
Vt comes in nostras officiosa vias.
Hanc ego suspiciens, Faueas ô candida, dixi,
Et subeant animo Latmia saxa tuo.
Non sinit Endymion te pectoris esse seueri.

Et quòd lanos amore in arietem versi capta fuit, vt significauit Virgilius lib. 3 Georgicorum:

Munere sic niueo lanæ (si credere dignum est)
Pan Deus Arcadiæ captam te Luna fefellit,
In nemora alta vocans: nec tu aspernata vocantem.

Memoriæ prodidit Rhianus Cretensis in libr. 13. Heracleæ Lunam cum Endymione dormiuisse in montibus apud Trachinem. Atque Nicander in rebus Ætolis montes illos vocatos fuisse Aselenos ait, quia Lunæ lumine per id tempus carere cōsueuerint, quo Luna dormiret cum Endymione. Scriptum reliquit Pausanias in Eliacis Endymionem filias quinquaginta ex ipsa Luna suscepisse. Ac prę ter cæteros mares Ætolum, qui cæso per imprudentiā Chærone Cleodori filio in Hyantim profugit, quæ postea ab ipso vocata fuit Ætolia, vt testatur Antigonus Carystius in Dictionibus. Lunæ & Dionysio mos erat sues immolare apud Ægyptios, vt ait Herodotus in Euterpe: τοῖσι μὲν νῦν ἄλλοισι θεοῖσι θύειν ὗς οὐ δικαιοῦσι Αἰγύπτιοι, Σελήνῃ δὲ καὶ Διονύσῳ μούνοισι. τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τῇ αὐτῇ πανσελήνῳ, τοὺς ὗς θύσαντες, πατέονται τῶν κρεῶν. *Cæteris quidem Diis sues immolare nefas esse putant Ægyptii: at Soli Lunæ & Dionyso eodem tempore, in ipso plenilunio scilicet sues mactantes, carnes conculcant pedibus.* quo in loco ritus multiplex sacrorum, in quibus sues immolabant apud Ægyptios, ostendit Herodotus. Erat tamen consuetudo apud alias nationes vt nulli Deorum, nisi Cereri, sus immolaretur: cùm Lunæ, cùm haberet cornua, taurus mactaretur, vt ait Lactantius in libro de Falsa religione.

¶Ac de his quæ fabulosè de Luna dicta fuerunt, satis dictū est: nunc ex illis sententiam sapientū explanemus. Hæc filia fuisse Hyperionis, quoniā super nos assiduo & celerrimo motu cōuoluātur superna corpora, dicta fuit. Alij nō ab etymologia nominis, sed ab Hyperione viro rem deductā arbitrati sunt, quia primus Hyperion astrorum motus obseruauerit: qui etiam pater astrorum vocatus fuit, & Lunæ Solisq; præcipuè: quod ita Homerus videtur significasse in 1. Odyss.

αὐτῶν γὰρ σφετέρῃσιν ἀτασθαλίῃσιν ὄλοντο
νήπιοι, οἳ κατὰ βοῦς Ὑπερίονος Ἠελίοιο ἤσθιον.
Stultitia periere sua, quòd cædere adorti,
Quòd Solis mactare boues Hyperionis ausi.

Cùm lumen à Sole accipiat, Solis filia dicta est. At eadem soror, quòd ex Hyperione cum Sole nata creditur; vel quòd eodem tempore nata sit, & ab eodẽ parente creatore rerum omnium Deo, vel quòd illi Sol tanquam sorori lumen impertiat, vel quòd fraternè tempora inter se diuiserint, cùm Luna nocti, Sol diei moderetur. nã cùm Sol per se sit lucidus, Luna nullum habet proprium lumen, sed tanquam speculum corpus diaphanes existens receptum à sole lumen ad terram transmittit. Dicta est in curru vehi, propter celeritatem, quam sine vehiculo vulgus intelligere non poterat, quod etiam attinet non mediocriter ad orationem poeticè exornandam. Quòd vestes induceret variorum colorum, id excogitatum fuit ad explicandas multiplices mutationes: quódq; in Oceano lauaretur, dictum est ad opinionem vulgi, cùm tantundem vndique distet à terra & ab aquis. Illud sanè ridiculum est fuisse aliquod tẽpus, cùm Luna non esset, neq; tamẽ vllũ vel architectũ, vel ferramẽta proferri, vnde Luna fabricari cœperit. Ad exprimendam Lunæ naturam, siue ingenium multorum mortalium, qui mutantur in horas, fabulati sunt antiqui lunam orauisse matrem vti sibi aptã tunicam contexeret, quæ respondit nulla ratione istud fieri posse, cùm nunc plena sit, nunc in cornua curuata, nunc vtrinque gibba: quare modò crescenti tunica distẽperetur, modò decideret è gracili corpore. Fuit eadem Lucina dicta, quia Luna per incrementum humorum semiplena faciliorem reddit nixum, atque partum euocat in lucem. quamobrem scitè ait Timotheus:

διά κυανέων πόλον ἄστρων
διά τ' ὠκυτόκοιο σελάνας.
Per & cæruleum polum astrorum,
Per & citipharæ Lunæ.

Huic filiã natã esse memorant antiqui Ersã nomine, quam è Ioue conceperit. sic enim ros dicitur à Græcis qui pro Lunæ potentia variatur. vnde non insuauiter scripsit Alcman:

οἷα Διὸς θυγάτηρ Ἔρσα τρέφει καὶ Σελάνας.
Ros Iouis & Lunæ vt soboles grauissima nutrit.

Hæc eadem mas & fœmina putata est, quia humorem &

nutrimentum præbeat animantibus, & quia maris vice nocturnum præbeat calorem, quo plurima ad putredinem & ad generationem adiuuantur, vt ait Ptolemæus in magna compositione. quare illi sacrificabatur à maribus veste muliebri: à mulieribus virili indutis, vt scripsit Philochorus. Deinde sagittas Lunæ tribuerunt antiqui vel propter radios, quos ad corruptionem demittit, vel propter dolores parientium: cùm illi non valdè sint dissimiles doloribus vulnerum, acerbitatem eorum exprimentes. Hanc idcirco parturientes ad leuandos dolores inuocabant, vt infantes faciliùs in lucem ederentur, Lucinam nominantes: atque cùm vna esset, varia nomina pro variis facultatibus sortiebatur. Credita est plurimum conferre veneficiis, quoniam multæ sunt admirabiles planetarum vires certo quodam ordine collocatorum. Nam alia vis est oppositorum, alia coniunctorum, alia in regionibus aliis existētium planetarum, cùm per tertiam vel quartam vel sextam partem circuli distiterint. Neque hoc mirum videbitur si quis cognouerit Mercurium Trismegistū in statuas certo ordine collocatas certis magnitudinum rationibus seruatis dæmones solitum acciere, ita vt illæ mox loquerentur. At quoniam eadem est etiam Diana vocata: nunc de Diana verba faciamus.

De Diana.

CAP. VIII.

CVm eadem Luna sit, & Hecate, & Diana, tamen non omnes hæ vires, quæ per has intelliguntur, vno nomine dicuntur, etsi ab vno fonte manant. Cùm enim Hecate nunc Iouis, nunc Aristæi, nunc Tartari, nunc Persæ filia dicatur: Luna modò Hyperionis, modò Pallantis: quòd illa sit fatorum vis à Deo proficiscens, vt diximus: hæc velocissimus sit planeta, cuius multiplex est potentia in rebus inferioribus, quæ quoniam maximè remouetur à vi primi motus, maximè sua natura vtitur. Hanc eandem esse Hecaten patefecit Callimachus in hymno in Dianam, qui illam Pheræam nominauit, cuiatem fuisse Hecaten constat, vt est in his:

πότνια μουνυχίη λιμενοσκόπε, χαῖρε Φεραία.

Salue Munychia, & portus tutela, Pheræa.

Hanc filiam fuisse Latonæ Cœique Titani constat, quam

Nicander in Theriacis ita Titanidem nominauit:

τὴν δὲ χαλαζήεντα κόρη Τιτηνὶς ἀνῆκε
σκορπίον ἐκ κοίλοιο, τὸ δὴ μάλα ἦμος ἐπέχρα,
Βοιωτῷ τεύχουσα κακὸν μόρον Ὠρίωνι.
Grandine signatum Titanis at inde puella
Scorpion immisit, cui cuspide surgat acuta,
Bœoto meditata necem vt fuit Orioni.

Alij ex Ioue & Latona natā esse dixerunt, de qua ita scripsit Cicero in 3. de natura Deorũ: Dianæ itẽ plures: Prima Iouis & Proserpinæ, quæ pennatum Cupidinem genuisse dicitur: Secunda notior, quam Ioue tertio & Latona natam accepimus: Tertiæ pater Vpis traditur, Glauce mater eam Græci sæpe Vpim paterno nomine appellant. Inter has omnes Iouis filia celeberrima fuit, quare omnia cęterarum illi vni tribuũtur à poëtis. Hāc Deliā nominarũt, quia nata sit in Delo. sic enim vocauit Ouid. in Phædræ epist. ad Hippolytum:

Iam mihi prima Dea est, arcu præsignis adunco
Delia iudicium subsequar ipsa suum.

Hanc non solum Iouis filiam, sed etiam χθονίαν vocauit Orpheus in hymnis, siue terrestrem, vt dictum est de Hecate. Hāc eandem Lunā esse demonstrauit in his Virg. lib. nono:

Suspiciens altam Lunam sic voce precatur:
Tu Dea, tu præsens nostro succurre labori
Astrorum decus & nemorum Latonia custos.

Sic Ouid. lib. 15. Metamorph.

Nec par, aut eadem nocturnæ forma Dianæ
Esse potest vnquam semperque hodierna sequente,
Si crescit, minor: est maior, si contrahit orbem.

Sic Cicero in secundo de natura Deorum: Dianam autem & Lunam eandem esse putant: Hæc cùm nata esset ante Apollinem, at eodem tamen partu: obstetricis munere postea apud matrem est functa nascente Apolline. Quòd autē illa quæ Iouis & Latonæ filia fuit, fuerit celeberrima, patet vel ex eo hymno Homeri, qui ita se habet in Apollinem:

χαῖρε μάκαιρ' ὦ Λητοῖ, ἐπεὶ τέκες ἀγλαὰ τέκνα,
Ἀπόλλωνά τ' ἄνακτα, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν
τὴν μὲν ἐν Ὀρτυγίῃ, τὸν δὲ κραναῇ ἐνὶ Δήλῳ.
Salue Latona: vt peperisti pignora clara.
Venatrix Diana tua est, & clarus Apollo.
Edita in Ortygia hæc, in Delo est ortus Apollo.

Et Cor-

Et Cornelius Tacitus in libro 3. Primi omnium Ephesij adiere, memorantes non vt vulgus credere, Dianam atque Apollinem in Delo genitos esse: apud se Cenchrium amnem, lucum Ortygiam, vbi Latonam partu grauidam, & oleę quę tum etiam maneat adnixam, edidisse ea numina: Deorumque monitu sacratum nemus, atque ipsum illic Apollinem post interfectos Cyclopas Iouis iram vitauisse. Hanc Cereris & Dionysij & ipsam & Apollinē fuisse filios scribit Herodotus ex Ægyptiorum sententia, at Latona fertur illorum fuisse nutrix, vt patet in his: Ἀπόλλωνα δὲ καὶ Ἄρτεμιν Διονύσου καὶ Ἴσιος λέγουσι εἶναι παῖδας, Λητοῦν δὲ τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σώτειραν γενέσθαι. *Apollinem verò & Dianam Dionysi & Isidis filios esse inquiunt: et Latonam eorum nutricem & sospitatricem fuisse asserunt.* quam opinionem secutum postea Æschylum inquit Herodotus Dianā Cereris filiā appellasse, cum Ceres dicta sit Isis ab Ægyptiis, vt testatur Pausanias in Arcadicis. Alij Cœi Titanis & Phœbes filiā putarūt. Cùm mares omnes Diana auersaretur, quia viderat quæ passa erat mater, cùm obstetricata est, impetrauit à patre Ioue vt perpetuam virginitatem seruare posset, vt apparet ex his Callimachi carminibus:

Δός μοι παρθενίην αἰώνιον ἄππα φυλάσσειν.

Da mihi perpetuò vt sim virgo, da pater alme.

Arcus prætereà & sagittas, & puellas socias sexaginta Oceaninas, & alias viginti, quæ illi arcus cothurnósque & canes curarent, Iupiter postulāti tribuit: deditque venationib. præesse, & viis, & portubus: quod patet ex his apud Callimachū:

[illegible] καὶ μὲν ἀγυιαῖς

ἔσσῃ καὶ λιμένεσσιν ἐπίσκοπος.

Nam præfecta viis & portubus ipsa fereris.

Quæ quoniam venationibus delectaretur, Dictynna vocata fuit à retibus: nam δίκτυον rete est apud Græcos. Sic enim illam nominari inquit à nymphis Callimachus in lauacrum Dianæ, & Ouidius lib 2. mutationum.

Ecce suo comitata choro Dictynna per altum

Mænalon ingrediens, & cæde superba ferarum, Aspicit hanc.

Cuius etiam cognomen fuit ἰοχέαιρα apud Græcos, quia sagittis delectaretur, quibus insectaretur feras, vt eam nominauit Hesiodus in Theog.

Λητὼ δ' Ἀπόλλωνα καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν,

ἱμερόεντα γόνον περὶ πάντων Οὐρανιώνων,

γείνατ' ἄρ', αἰγιόχῳ Διὸς φιλότητι μιγεῖσα.
Nascitur hinc Phœbus, gaudénsque Diana sagittis,
Pignora Latonæ, peperit clarissima Diuûm
Hæc La..na Ioui magno coniuncta in amore.

Fabulãtur hãc per imprudentiã venãdo, Cenchriam Pirenes nymphæ filiũ interemisse: quare cùm Pirene eũ lugeret, tantã vim lacrymarũ profudisse, vt in fontẽ sui nominis sit cõuersa. Cur venationibus præfecta credita sit Diana, caussa huiusmodi ab antiquis memoratur: Nympha quædã Britomartis, vel (vt alij maluerunt) Britimartys, cùm venaretur, in quædam retia cecidit: vnde cùm se explicare nõ posset, fera superueniẽte præcipuè, Dianæ sacellũ vouit si incolumis euaderet, quod postea erexit, & Dianæ Dictinnę ab iis retibus nominauit. vnde dicta est postea venãtibus præfecta Dea, vt scripsit Dicæarchus, & Aristophanis enarrator. Alij tamen maluerũt Dianã ipsam venationibus præfectam fuisse: quòd venationibus mirũ in modũ delectaretur, quare eius imagini semper arcus adhiberi solitus fuit, vt scripsit Melãthus in libro de imaginib. Deorum. alij dicũt Britomartim Iouis & Charmes filiã carissimã fuisse Dianæ ob venãdi studiũ, quæ cùm Minoẽ insequentẽ fugeret, præ amore se in mare deiecit in retia, quæ ad capiẽdos pisces erãt in mare demissa, & à Diana in Deorũ numerũ delatã Dictynnæ & Alpheiæ nomine, culta est ab Æginetis & à Cretensibus, vt ait Apollodorus Cyrenaicus in libro de Diis. Hæc eadẽ Dea choris, & musicis instrumẽtis delectari solita creditur, vt ait Homer. in hymno in Venerẽ: *οὐδέ ποτ' Ἄρτεμιν χρυσηλάκατον κελαδεινὴν*

δάμναται ἐν φιλότητι φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη.
καὶ γὰρ τῇ ἅδε τόξα καὶ οὔρεσι θῆρας ἐναίρειν,
φόρμιγγές τε χοροί τε, διαπρύσιοί τ' ὀλολυγαί,
ἄλσεά τε σκιόεντα, δικαίων τε πτόλις ἀνδρῶν.
Dianæ haud potuit mentem peruincere amore
Alma Venus, quam circunstant risúsque iocíque.
Huic arcus placuêre, feras & cædere syluis:
Huic citharæ atque chori, clamor concinnus: & vrbes
Iustorum huic hominum, vmbrosæ super omnia syluæ.

Cùm virginitatem perpetuam seruare, viis ac portubus præesse, à tot nymphis sociis obseruari impetrasset à Ioue, in syluis perpetuò fere degebat, vt mariũ consuetudinem deuitaret: quare & venatrix dicta est, & nemorum atque mon-

dum custos existimata, vt ait Horat. lib. 3. Carminum:

Montium custos nemorúmque virgo,
Quæ laborantes vtero puellas
Ter vocata audis, adimisque letho
Diua triformis.

Et Virgilius libro vndecimo:

Alma tibi hanc nemorum cultrix Latonia virgo.

Præfecta fuit prӕterea parturientib. vt intelligeret quantũ malorũ cumulũ deuitasset, cũ virginitatẽ expetiuit: vt licet ex his Callimachi versib. intelligere, vbi se nunquam in vrbem adituram dicit, nisi cùm à parturientibus vocabitur:

πόλεσιν δ' ἐπιμίξομαι ἀνδρῶν
μοῦνον, ὅτ' ὀξείαισιν ὑπ' ὠδίνεσσι γυναῖκες
τειρόμεναι καλέωσι βοηθόον.

Vrbes accedam solùm, ac sub tecta virorum,
Pressa dolore graui nisi cùm me fœmina partus
Auxilio accerset.

Multiplex deniq; officium fuit Dianæ, quippe cùm virgines pertæsæ iam virginitatis, vt eius Deæ, cuius hactenus in tutela fuissent, iram deuitarent, consueuerint in canistris sacrificia ad Deæ templum deportare, eius numinis veniam postulantes, quod à Græcis κανηφορεῖν dicebatur. neque eos canistros, nisi illæ ferebant, quæ ad nubilem ætatem peruenissent, de qua consuetudine meminit Theocritus in Pharmaceutria. Deinde cum ita vterus excreuisset grauidis puellis, vt sueta zona vti amplius non possent, eam zonam mos fuit in templo Dianę λυσιζώνῃ cognomento zonam soluentis scilicet, quod fuit apud Athenienses, deponere. quare postea dictum est zonam soluere, pro eo quod est grauidam fieri, quod patet ex his carminibus Apollonij lib. 1.

μίτρην πρῶτον ἔλυσα καὶ ὕστατον, ἔξοχα γάρ μοι
Εἰλείθυια θεὰ πολέος ἐμέγηρε τόκοιο.

Prima soluta mihi est postremáque Zona, quòd ipsa
Inuidit multos natos Lucina misellæ.

Eam verò dicandæ zonæ consuetudinem, vt Veneri coronas ob nuptias, ita significauit Agathias in carminibus:

τῇ Παφίῃ στεφάνους, τῇ Παλλάδι τὴν πλοκαμῖδα,
Ἀρτέμιδι ζώνην ἄνθετο Καλλιρόη.
εὕρετο γὰρ μνηστῆρα, τὸν ἤθελε, καὶ λάχεν ἥβην
σώφρονα, καὶ τεκέων ἄρσεν ἔτικτε γένος.

Mineruæ crines posuit, Veneríque corollas,
Dianæ Zonam candida Callirhoe.
Nacta procum fuit hæc, quem tota mente petebat,
Atque maris mater facta fuit generis.

Cùm igitur obstetricis munere fungeretur, dicta est à Græcis Εἰλείθυια, à Latinis Lucina, quia nascentia omnia in lucē euocaret. Cùm vero venatū exiret, quo cultu corporis vteretur, expressum est in illo Epigrammate:

Ἄρτεμι, ποῦ σοι τόξα, παραυχένιόν τε φαρέτρη;
ποῦ δὲ λυκαστείων ἐνδρομὶς εὐλιδίων;
πόρπη τε χρυσοῖο τετυγμένη, ἠδὲ ποδήρης
ἔγχυτος φοινικῇ πέπλος ἰαινόμενος;
πάντα μὲν εἰς ἄγρην ὁπλίζομαι· εἰς δὲ θυηλὰς
εἶμ' αὔτως, ἱερὴν εἰρομένη θυσίην.

Arcus vbi Diana iacet, vel plena pharetra?
Aut vbi Cretensis enaromis arbylidu?
Fibuláque ex auro, fucatáque murice vestis,
Quæ solita est summi poplitis ora tegi?
Arma ea sunt prædæ: sed cum mihi sacra parantur,
Vt cerni, læta ad pocula inermis eo.

Huic Deæ currum aureum à ceruabus candidis tractum tribuerunt antiqui, vt ait in his Callimachus:

Ἄρτεμι Παρθενίη Τιτυοκτόνε, χρύσεα μέν τοι
ἔντεα καὶ ζώνη, χρύσεον δ' ἐζεύξαο δίφρον·
ἐν δ' ἐβάλευ χρύσεια θεὰ κεμάδεσσι χαλινά.

Aurea nam domitrix Tityi sunt arma Dianæ
Cuncta tibi, & Zona, & iuga quæ ceruicibus aurea
Ceruarum imponis currum cùm ducis ad aureum.

Credita est Diana fuisse piscatoribus etiam præfecta, sicuti testatur in his Apollonidas:

τρίγλαν ἀπ' ἀνθρακιῆς, καὶ σηπίδα σοὶ λιπόφυλλον
Ἄρτεμι δωροῦμαι Θῆρις ὁ δικτυβόλος.
καὶ ζωρὸν περὶ τοῖς ἰσοχειλέα, καὶ τρύφος ἄρτου
ἄξον ὑποθραύσας, τὴν πενιχρὴν θυσίην.
ἀλλ' ὡς μοι πλήθοντα δίδου σαγηνεύειν αἰεὶ
δίκτυα. σοὶ δ' ὅσα τῷ πάντα μέρη χάρισα λίνα.

E pruna dono triglámque & lumáque Diana
Piscator Theris hanc tibi littoream.
Pocula plena mero spumantia siccáque frusta
Vrsileta cape è paupere sacra manu.
Pro quibus alma mibi da præda plena videre

Retia sunt enim retia sacra tibi.

Memoriæ prodidit Pausanias alatã fuisse Dianę effigiẽ apud Eleos, quæ dextra pardũ, sinistra leonẽ porrigeret. Ignifera præterea siue Lucifera Dea vocatur ab Euripide in Iphigenia in Tauris: qui eandẽ putauit esse & Lunam, vt diximus. Illam facultatem idcirco Dianæ tribuit Callimachus, vt grauissimis afficiat calamitatibus quos libuerit, vt est in his:

σχέτλιοι οἷς τύνη χαλεπὴν ἐμμάξεαι ὀργήν·
κτήνεά σφιν λοιμὸς καταβόσκεται, ἔργα δὲ πάχνη.
κείρονται δὲ γέροντες ἐφ' υἱάσιν, αἱ δὲ γυναῖκες
ἢ βληταὶ θνήσκουσι λεχωΐδες.

O miserũ, quibus ipsa grauem tu concipis iram.
Nam morbus depascit oues, segetemque pruina.
Orbantúrque senes natis, & fœmina abortum
Mox pariunt.

Nam ho.ũ omniũ facultas est Lunæ concessa. Scriptum reliquit Plutarchus in vita Arati, Dianæ imaginẽ admirabilem quandã fuisse apud Pellenenses: quæ cæteris quidẽ tẽporib. neglecta iacebat, at vbi à sacerdote efferretur, nemine quidẽ respiciebat, sed omniũ refugiebat intuitũ in faciẽ. Illius n. aspectus non hominib. solũ, quos demẽtes faciebat, erat formidabilis ac grauis: sed etiã arbores vel faciebat infœcũdas, vel fructus deiiciebat, quacunq. lata fuisset. Et Strabo libro duodecimo Castabalim fanũ fuisse Dianæ Persicæ scribit, vbi sacræ mulieres illæsis pedib. super prunas ambularẽt. Legem fuisse in Tauris scribit Herodotus in Melpomene, vt omnes Græci, qui naufragi eò appulissent virgini Dianæ immolarentur, vel (vt alij maluerunt) præcipites è quodã subli mi loco deiicerentur. Alij id mortis fuisse inquiunt, vt caput eorũ percuteretur, qui cùm essẽt mortui, eorũ capita in crucẽ tollebantur, quæ alij tamẽ humari putarunt. Fuerunt qui putarint Tauricã illam Dianam Iphigeniam fuisse Agamemnonis filiã, de qua Diana talis refertur fabula à Pausania in posterioribus Eliacis. Fama est quòd Alpheus amore Dianæ captus, vbi neque gratia, neque precibus se quidquam ad nuptias proficere intelligeret, sit ad vim conuersus. at illa fugiendo insequentem Alpheum vsque ad Letrinos ad nocturnos choros protraxit, vbi interesse Nympharum lusibus consueuerat. Ibi Dea sibi suisque socijs os cœno obleuit, quam cùm dignoscere non posset Alpheus elusus abiit:

tum Letrini Dianæ Alpheiæ templum dicarunt. Huic Deæ mos erat boues immolare; quare apud Persas Persicæ Dianæ in traiiciendo Euphrate scribit Plutarchus in Lucullo obuias fuisse boues, quæ incustoditæ per regionem vagabãtur, lampadem Deæ notam habentes impressam. Quamuis Horat. verrem illi mactari dicit in his:

Imminens villæ tua pinus esto:
Quam per exactos ego lætus annos,
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

Alij dicunt omnium quæ nascerentur è terra primitias huic Deæ offerri solitas, vt apparet ex his versibus Euripidis:

ὅτι γὰρ ἐνιαυτὸς τίκτοι
κάλλιστον εὔξω φωσφόρῳ θύσειν θεᾷ.

Ego quod annus optimum produxerit,
Voui immolare Lucifera certè Dea.

Sic cùm ab OEneo neglecta fuisset, qui primitias Diis cæteris agrestibùs obtulerat, illa aprum Calydonium eximiæ magnitudinis excitauit ob indignationem, qui vniuersum agrum OEnei infestaret, quod expressit Ouidius, in libro octauo mutationum:

Huius opem Calydon, quamuis Melagron haberet,
Sollicita supplex petiit prece, caussa petendi
Sus erat infestæ famulus, vindéxque Dianæ.
OEnea námque ferunt plenis successibus anni
Primitias frugum Cereri, sua vina Lyæo,
Palladios flauæ latices libasse Mineruæ.
Cœptus ab agricolis superos peruenit ad omnes
Ambitiosus honor; solas sine thure relictas
Præteritas cessasse ferunt Latoidos aras.

Fuit consuetudo vt candida cerua Dianæ mactaretur, quæ sibi grata victima credita est, quòd eam pro Iphigenia substituerit, quare inquit Ouidius:

Candida quæ semel est pro virgine cæsa Diana,
Nunc quoque pro nulla virgine cerua cadit.

Mos fuit apud Plateenses antequam nuptias celebrarent Dianam cognométo Eucliam placare sacrificiis, quòd cùm esset virgo, putaretur habere odio matrimonia, de qua consuetudine meminit Plutarchus in Aristide. Habuit celeberrimum omnium templorum & augustissimum Ephesium, quod

quod totius Asiæ studio ducentis & viginti annis architecto Chersiphrone fuerat ædificatum, cuius erat longitudo pedum quadringentorum & quinque ac viginti, latitudo ducentorum & viginti, in quo fuerant centum & viginti septem columnæ à totidem Regibus erectæ admirabilis longitudinis ac pulchritudinis: nàm ad sexaginta pedum mensuram accedebant, quarum triginta sex fuerunt incredibili artificio & magnificè cælatæ, cum aptis tanto artificio columnarum epistyliis. Aderant & picturæ mirificæ, & pulcherrimæ statuæ magnificentiæ eius templi conuenientes, quæ omnia ab Herostrato viro Ephesio incensa fuerunt, vt hac ratione, cùm ingenij præstantia non posset, sibi perpetuitatem nominis compararet. Illud autem incendium accidit circiter Idus Sextilis, quo die natus est Alexander Macedo cognomento Magnus, vt ait Plutarchus in eius vita. Ne potiretur autem Herostratus re per tantum scelus optata, sanxerunt Ephesij propositis grauissimis supplicijs ne quis in posterum Herostratum nominaret. Atque huius magnificentissimi templi sublimitatem & mirabilitatem præclarè expressit poëta in illo epigrammate, quod etiam ipsum templum Partheneonem vocauit, siue virginum thalamum:

Τίς πόλ' ἀπ' οὐλύμποιο μετήγαγε Παρθενεῶνα,
τὸν πάρος ἀθανάτοις ἐμβεβαῶτα δόμοις;
ἐς πόλιν Ἀνδρόκλοιο θοῶν βασιληΐδα Ἰώνων,
τὴν δορὶ καὶ Μούσαις ἀγλαὸν ἀμφὶ Ἔφεσον;
ἦ ῥα σὺ θρεψαμένην τοσσῷ τεῖν μέζον Ὀλύμπου
τὴν ξείνην, ὡς αὐτῶν τὸν σὸν ἰδεῖν θάλαμον;

Quis tulit è cælo sublimem Partheneonem,
Qui fuerat superis cognitus antè Deis?
Mœnia vbi Androcli, Imperiúmque exstitit Ionum,
In claram Musis militiáque Ephesum?
An quia grata magis cœlo tibi terra sit altrix,
Diana hic thalamum percupis esse tuum?

Scriptum reliquit Strabo in libro decimoquarto quòd cùm illud templū, quod affabrè & multo artificio à Chersiphrone extructum fuerat, conflagrasset, aliud Ephesij nō minùs magnificum construxerunt refectis prioribus columnis, detractis mulieribus aureis ornamentis, multisque opibus & publicè & priuatim vndique in vnum collatis. Hanc

inuocare consueuerunt cùm fierent sacrificia venefica, vt est in libro Epodon apud Horatium, in his:

O rebus meis
Non infidele arbitræ
Nox, & Diana, quæ silentium regis
Arcana cùm fiunt sacra.

Multa cognomina sortita est Diana, à locis in quibus culta est, ab iis qui templa dicarunt, ab euentu rerum, sicut de Diis cæteris dictum est. Vt Tauropola siue Taurica Persica; Munthia, Pergæa, Ephesia, Epione, Forensis, Orthosia, Istria, Hegemache, Ilora, Limnæa, Lycea, Lucifera, Patroa, Pnæea, Prophylęa, Leucophryne, Orthia, Suadela, Sospita, Saronis, Salaminia, Hegemona, Hemereria, Callista, Cnacalysia, Agrotera, Elaphiæa, Condyleatis, Alpheia, Hymnia, Agrestis, Pytonia, Laphria, Euclea, Stymphalia, Triclaria, Sciaditis, Philomirax, Chrysèlacate, Sacrificula, Cordace, Lycoatis, Lymnea, Iaculatrix, Venatrix. Rursus illius varia vsurparunt nomina variæ nationes: nam Cretenses Dictynnam; Thraces Vpim, Arcades Orthosiam, parturientes Lucinam tantùm vocarunt.

¶Atque tot de Diana dicta sufficiant, nunc sensa horum explicemus. Latonæ & Iouis filia putatur Diana, ac Phœbi soror. Quid ita? quia Latona, quam Plato in Cratylo à mansuetudine nominatam dicit, potest etiam à λανθάνω quod latere significat, deduci, quia è tenebris Apollo & Diana nati sunt, è confusa scilicet rerum natura. Horũ pater fuit Iupiter qui ex illa materia euocauit: Deus scilicet omniũ parẽs & moderator, vt diximus. Alij ad mores hoc referentes, Latonam iniuriarum obliuionem putarunt, vt sensit idẽ Plato. Alij, quoniam illi, quibus est Lunæ temperamentum, sunt obliuiosi, quibus humidum est cerebrum scilicet magnopere. Hanc virginem dixerunt quòd Veneris vsus plurimum obsit huiusmodi hominibus, cum illorum natura venationibus, aliísque exercitationibus naturalem calorem adiuuãtibus maximè conseruetur ac vigeat. Alij Dionysi & Cereris filiam putarunt, alij Cœi & Phœbes: cùm tamen omnes ad Lunæ naturam respicerent, sciréntque, Dionysum ac Cœum Titanem Solem esse: Cererem nunc terrã vocari, nunc crassiora corpora, cuiusmodi Lunæ corpus apparẽt. Atque cùm Luna lumine luceat alieno, iure Solis & crassioris materiæ filia

filia esse dicitur. Dicta est viarum & montium esse custos, quoniam viatoribus & venantibus lumen præbeat per noctem, quare etiam Lucifera vocata est. Hæc eadem confert parturientibus, quia ob humoris copiam facilius partus oriuntur, & cùm maximè viget, in plenilunio scilicet, facilius. Inde sagittas etiam illi tribuerunt antiqui ob dolorum grauitatem. Et quoniam humectandis rebus accommodata est eius natura, neque vlla pestilentia sine humoris copia exoriri potest, hanc iure pestilentiæ autorem dixit esse Callimachus: cui pinus meritò dicatur, quia Lunæ temperamentum illa arbos obtineat. Illius velocitatem admirati antiqui alatam esse finxerunt, & in curru à ceruabus candidis velocissimis trahi, quia color albus Lunæ præcipuè tribuitur: qua de caussa argentum inter metalla est illi consecratum. At dicatur iam de campis Elysiis.

De campis Elysiis.

CAP. XIX.

Atque quoniam superiùs locuti sumus de omnibus monstris quibus impiorum animæ torquerentur ac traderentur: nunc reliquum est, vt quæ præmia illis qui sanctè piéque vixissent, proponerentur, breuiter explicemus. Ita enim homines ad probitatem denique adduci poterant, si & in puniendis peccatis non negligens Deus fuisse monstraretur: & in eos qui præstantes viri fuissent, atque optimè de patria, vel de viris bonis, vel de vniuerso hominum genere meriti essent, non illiberalis: cùm minimè æquam rationem ignaui & scelerati, atque viri boni post mortem sortirentur. Pro scelerum igitur grauitate vbi tamdiu pœnas dedissent animæ, vt essent ab omni humana colluuie & contagione corporis expurgatæ, tunc in Elysios campos transmittebantur, si modò illa fuissent peccata, quæ aliqua ratione possent expurgari. idcirco Virgil de antiquorum sententia ita scripsit libro sexto:

Ergo exercentur pœnis, veterúmque malorum
Supplicia expendunt: aliæ panduntur inanes
Suspensæ ad ventos: aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.
Quisque suos patimur manes, exinde per amplum
Mittimur Elysium, & pauci læta arua tenemus.

Sed antequam ad cætera pergamus, videbimur operæpre-

rium facturi si perquiramus vbi fuisse dicantur campi Elysij, quoniam apud inferos non esse videbantur, cùm purgatæ animæ eò transmitterentur. Alij igitur campos Elysios esse circa àplades sphæram tradiderunt, vnde animæ ab antiquissimis per tria elementa descendere putabantur. Alij circa lunarem globum, vbi purior est aër, alij in medio inferorum, alij in Hispanis, & in insulis fortunatis. Isacius non procul à columnis Herculis, vbi Gades est insula, quæ priùs Cotinusa dicebatur, fluuiúsque Bætis campos elysios esse sensit: vbi dies non paulatim, sed repentè tanquam fulgur decidit, quod fit in extrema parte & in margine Europæ. ibi enim fuerunt insulæ beatorum, & in illis regionibus quæ mari Libyco dominantur. Fuerunt sanè Herculis columnæ, quarum altera Alybe, altera Abena dicta est, in occidente ab ipso Hercule ex ære extructæ: in quibus scriptum fuerat nō esse vlteriùs progrediendum: quoniam nullum littus post illas columnas inuenire liceret, vt ipse credidit, quia amplissimum, & infinitum propè spatium Oceani nauigandum relinqueretur. At Caroli Quinti eius nominis Romanorum Imperatoris iussu, vel alterius nauigatum est, multáque fertilissima loca, eáque tota Europa non minoris ambitus inuenta, in quibus more ferarum adhuc, sicut ante Orphei tēpora, homines viuebant. Non defuerunt tamen, qui non columnas, sed montes fuisse arbitrati sint columnas Herculis: quorum alter in extrema Europæ à sinistra, alter in extrema Africæ parte à dextera ex Oceano redeuntib. sese offerebant: qui cùm essent altissimi, illis qui mare mediterraneum ingrederentur, columnis persimiles è longinquo apparebant. Scriptum reliquit Clearchus Solensis has beatorum insulas fuisse iuxta Herculis Briarei columnas, ad quas in Gades & Tyrius & Græcus postea Hercules accessit. Plutarchus Sertorium inquit in extremā Iberiæ oram haud multum super Betæ fluuij ostia ad Gades transuectum, vbi Bætes in mare Atlanticum ingreditur, profectum esse: quo in loco obuios habuit quosdam ex insulis beatorū redeuntes. Hi duas esse paruas insulas referebant mari inter se diuisas, atque véros ibi plurimùm suaues & odoriferos leniter spirare, tanquam per incredibilem florum varietatem & amœnitatem transeuntes. Nam qualis odor est multis rosis, violis, hyacinthis, liliis, narcissis, myrtetis, lauris, cyparissis, talis

aspiran-

aspirantium ventorum est suauitas. Hic in sylvis motorum lenium foliorum iucundissimi sunt susurri. Solum verò ita est pingue, vt non solùm facilè arari & plantari possit, sed etiam plurima sponte producat sua sine humana diligẽtia, ubique multam & sine molestia hominum copiam alere potest: nam ter quotannis fructum producit. Hic semper est ver, neque vllus ventus praeter Zephyrum aspirare solet, locáque ipse omnibus florum generibus & mansuetis plãtis vestiuit. At vineae fructum ferunt singulis mensibus. Aer sincerus & temperatus, qui nullã prope patitur mutationẽ temporum: nam Aquilo, & alij acerrimi venti priùs per inania spatia defatigantur, quã eò ad eas insulas peruenire possint, ac deficiunt. Qui verò perueniunt Zephyri & Argestae placidissimos imbres aliquãdo excitant: nam locus imbrib. plerumque non indiget, cùm ipso aeris humore ac bonitate omnia & animãlia & plantas ferè sustentare possit. Esse dicuntur ibidem mirifici variarum auicularum cantus huc illuc ad ramos domesticarum arborum volitantium. ibi cantilenae suauissimae exaudiuntur, chorósque ducunt virgines cum pueris, quibus peritissimi cantores cum musicis instrumentis accinunt: quales fuisse dicũtur Arion Methymnaeus, Eunomus Locrus, Stesichorus Himeraeus, & Teius Anacreon. Epulae, quae ibi nascuntur, saluberrimae sunt, nullisque noxiis succis refertae, neque ibi senectus, neque aegritudo, neque vllã sentitur mentis perturbatio. Non auri, non diuitiarum cupiditas, non magistratuum ambitio mentes hominum infestat: omnes priuatam vitam rebus necessariis contentam publicae seruituti anteponunt: nam multis velle imperare, multis seruire ibi existimatur. Nam cùm sit pratum pulcherrimum, circa illud nemus est omni arborum fructiferarum genere consitum. ibi fiunt conuiuia, ac nemus vmbram facit discumbentibus in campo Elysio, quibus flores plurimi substernuntur. ministrant viris puellae formosissimae, atque illis rursus pulcherrimi adolescentes, mutuis se poculis inuitantes. Tanta denique loci eius tranquillitas & aeris temperies in insulis fortunatis esse credita est, vt nullus neque aptior locus, neque accommodatior videretur, in quo virorum bonorum animae post mortem habitarent, aut vbi campi Elysij collocarentur: quare ibi alium mundum esse dixerunt, alium solem, non hunc aliquando molestum,

alium æthera, alia sidera, vt scripsit Plato in Gorgia, & Vir. in lib. 6.

Deuenêre locos lætos, & amœna vireta
Fortunatorum nemorum, sedesque beatas.
Largior hic campos æther & lumine vestit
Purpureo, solémque suum sua sidera norunt.

Fuerunt nõnulli qui Thebanorum agrum tãtum habere fœlicitatis crediderint, quãtũ de campis Elysiis antiqui diuulgarunt, illo epigrammate decepti, in quo hi sunt versus:

αἵδ' εἰσὶ μακάρων νῆσοι, τόθι περ τὸν ἄριστον
Ζῆνα θεῶν βασιλῆα Ῥέα τέκε τῇδ' ἐνὶ χώρῳ.
Insulæ ibi fortunatæ sunt, Regem vbi Diuûm
Alma Iouem peperit Rhea.

Non enim insula fuit, vt diximus, ager Thebanus, quem & id epigramma, & Lycophron postea ita beatorum insulas nominauit, vbi loquitur de Saturno:

τύμβος γεγὼς κλεινοῖο ὠμόφρον τέκνων.
νήσοις δὲ μακάρων ἐγκατοικήσεις μέγας.
Sæuum sepulchrum filiorum qui fuit,
Magnus beatorúmque habebis insulas.

Atqui cùm Thebanus ager neque insula quidem fuerit omnino, quo pacto beatorum insula esse potuit? aptiùs igitur credetur Homero, qui scripsit in libro quarto Odysseæ iuxta Britanniam non procul ab Herculis columnis, & in Gaditana regione beatorum esse insulas, & campos Elysios:

ἀλλά σ' ἐς ἠλύσιον πεδίον καὶ πείρατα γαίης
ἀθάνατοι πέμψουσιν, ὅθι ξανθὸς ῥαδάμανθυς,
τῇ περ ῥηΐστη βιοτὴ πέλει ἀνθρώποισιν.
οὐ νιφετὸς, οὔτ' ἂρ χειμὼν πολὺς, οὔτε ποτ' ὄμβρος.
ἀλλ' αἰεὶ ζεφύροιο λιγυπνείοντας ἀήτας
ὠκεανὸς ἀνίησιν ἀναψύχειν ἀνθρώπους.
Te verò Elysium ad campum, vel ad vltima terræ
Cœlestes mittent, flauens vbi nunc Rhadamanthus,
Victus vbi facilis, non nix, non frigora, & imbres,
Stridula, sed semper Zephyrorum sibilat aura,
Quam placidam Oceanus mittit per amœna vireta.

Tibullus propterea poetica quadam suauitate vniuersas cãporum Elysiorum voluptates paucis carminibus summatim complexus est ita in primo libro:

Sed me, quòd facilis tenero sum semper amori,

Ipsa

Ipsa Venus campos ducet in Elysios.
Hic choreæ, cantúsque vigent passímque vagantes
Dulce sonant tenui gutture carmen aues.
Fert casiam non culta seges, totósque per agros
Floret odoratis terra benigna rosis.
Ac iuuenum series teneris immista puellis
Ludit & assiduè prælia miscet Amor.

Atque cùm fortunatæ insulæ, campíque Elysij in ea parte Britanniæ de communi omnium propè præstantiorum scriptorum sententia, quæ est inter occidentem Britanniam & Thulen ad ortum Solis, dicerentur. piscatores quidam fuisse in littore maris Oceani narrantur iuxta hanc Britanniam insulam: qui ab aliis rebus omnibus & tributis essent immunes quia defunctorum animas ad se euntes eò traiicerent, vt aiunt. Hi homines per noctem domi suæ dormientes voces audiebant, quibus vocarentur, & strepitum sentiebant circa fores: surgentes autem lembos quosdam non suos viatoribus plenos inueniebant, quos ingressi citissimè in Britanniam remigantes perueniebant, quò vix per totam noctem aptissimis vsi ventis in suis nauiculis nauigantes possent peruenire. Eò igitur adeuntes educebant, quos ferrent viatores nescientes, neminémque videntes; voces illos excipientium audiebant, qui singulos nomine & tribuum & ex affinitate artéque appellabant, illósque pariter respondentes exaudiebant. Deinde ex eo loco citissimè domum redeuntes lembos leuiores factos sentiebant, quàm cùm illos ferebant. Huic rei addiderunt scriptores C. Iulium Cæsarem, cui multa felicissimè successerunt, in has insulas cum triremi, in qua centum erant milites, appulisse: atque loci amœnitate captum habitare decreuisse: sed inuitum ab iis qui erant in insula fuisse depulsum. Scriptum reliquit in secundo libro verarum historiarum Lucianus, homines qui ibi sunt, neque carnem, neque ossa, neque quidquam quod tangenti resistat, habere: sed solam esse corporis formam, & animas quasdam corpori simillimo velamine coopertas, quæ moueantur, intelligant, vocē emittant, ac cætera omnia faciant quæ viuentes solent, cùm nulla tamen temporis diuturnitate senescant, sed semper eandem ætatem, eundémque vigorem retineant; atque quales sunt ipsi homines, talia sunt omnium

fructuum genera, quibus vesci dicuntur. Neque id admirabile videbitur illis, quibus fide digna videbuntur ea quæ scripta sunt ab Arriano in Libyca nauigatione Hannonis Imperatoris Carthaginensium, qui nauigauit vltra columnas Herculis, quam etiam nauigationem diligentissimè descriptam in templo Saturni depositam fuisse constat. Scriptum autem fuit ibi Hannonem in magnum signum, qui Cornu Vesperis dicebatur, vt intellexit ex interpretibus, peruenisse: in quo sinu insula erat permagna, in qua stagnum mari simile. Erat in eo insula, in quam exeuntes per diem quidem nihil, nisi syluam densam, videbant: at per noctem multi ignes accensi erant, & tibiarum soni exaudiebantur, cymbalorúmque & tympanorum strepitus erat permultus. Sic autem scribit Arrianus: ἐν δὲ ταύτῃ νῆσος ἑτέρα, εἰς ἣν ἀποβαίνοντες ἡμέρας μὲν οὐδὲν ἀφεωρῶμεν ὅτι μὴ ὕλην· νυκτὸς δὲ πυρά τε πολλὰ καιόμενα, καὶ φωνὴν αὐλῶν ἠκούομεν, κυμβάλων τε καὶ τυμπάνων πάταγον, καὶ κραυγὴν μυρίαν. φόβος οὖν ἔλαβεν ἡμᾶς. *In hac autem alia erat insula, in quam exeuntes die quidem, nisi syluam, nihil videbamus: at per noctem multi erant ignes accensi, sonúmque tibiarum audiebamus, & cymbalorum tympanorúmque strepitum, clamorémque immensum. tunc autem timor nos inuasit.* Territus igitur Hanno, & qui cum ipso erant, locum fugientes reliquerunt: Neque audiendi sunt illi qui nullos esse inferos tradiderunt, quam opinionem secutus est Pausanias in Laconicis, Cic. pro Cluentio, & Iuuenalis, qui de illorum sententia ita scripsit:

Esse aliquos manes, & subterranea regna,
Et contum & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atque vna transire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nondum ære lauantur.

Et Lucretius libro quarto:

Cerberus, & Furiæ iam verò, & lucis egenus
Tartarus horrificos eructans faucibus æstus,
Hæc neque sunt vsquam, nec possunt esse profectò,
Sed metus in vita pœnarum pro malefactis
Est insignibus insignis, scelerisque luela
Carcer, & horribilis de saxo iactus eorum,
Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tædæ.

Nam tametsi non illa sunt ad vnguem quæ de iis traduntur,

tur, tamen aliqua ratione puniri scelera impiorũ necesse est: quia nisi improbis supplicia, & viris bonis præmia proposita sint, qui locus erit iustitiæ? aut quid reliquũ erit in vita mortaliũ, quod nos ad probitatem adhortetur? aut quæ præmia magis sunt alliciẽdę ad honestatẽ multitudini accõmodata, quam illa quæ per sensus capiũtur? aut .n. Dei optimi iustitiã nullã esse necesse est, quod vel dictu nefariũ est: aut cùm solus is id facere possit, in omnes sceleratos, animaduertat oportet, & viris bonis pro rebus præclare gestis præmia impartiat. Nullus autẽ facilior modus est, neq; verior quàm vt à malignis dæmonibus tãquã crudelissimis tortoribus improbi torqueãtur. Cùm .n. vera non esse dicantur ea quæ pertinẽt ad supplicia apud inferos: neq; illa vera sũt, quæ spectãt ad suauitatẽ ciborũ & reliquarũ voluptatũ, vt in his scripsit Theognis: οὐδεὶς ἀνθρώπων, ὃν ἐπεί ποτε γαῖα καλύψῃ,

εἴς τ' ἔρεβος καταβῇ, δώματα Περσεφόνης,
τέρπεται οὔτε λύρης οὔτ' αὐλητῆρος ἀκούων,
οὔτε Διωνύσου δῶρ' ἐπαειρόμενος.

Non vllus, quem terra tegat post funera, quique
Iuerit ad Ditis Persephonésque domum,
Mox cithara, sonitúque tubæ lætatur: & illum
Non mulcent Bacchi dulcia dona Dei.

Sed quoniam mors est certus terminus creditus vitæ cuiusque statutus pro viribus temperamenti, non solùm illa est caussa vt viri boni commoda multa post vitam sortiantur, sed etiam mala multa deuitentur præsentis vitæ, vt nos lusimus his Græcis carminibus:

Τίπτε δ' ὅρους θνητοὶ χαλεπαίνομεν ἄνδρες
τῷ θανάτῳ; φάρμακον πάντων τοι μέν μέγ' ἐστί.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

τοῖς αἰὲν μοῦσι θάνατος, κ' οὐδὲν ἔνεστι βαρύ.
ἄστε ἐνεστήριξεν ἐν ὀρανῷ Ἡρακλῆα
ἤτοι λαμπρυνόει καὶ κλεινὰ τέκνα Διός.
οὐ θεὸς οὐκέτι ποτ' ἐς αὐγὰς ἀποθανομένας αὖ
πέμπει φίλας ψυχὰς, ἐς κακὰ τῆς νεκύων.
εἰς πόνον, εἰς τε νόσους καὶ ὀϊζύας, οὐδ' ὀδυνάων
παντοδαπῶν πέλαγος, ἄθλιον ἄθλον ἔλαος.
εἶπατε δὴ τ' αὖθ' ἐγρομένοισιν ἀμβροτ' ἐκέρδανα,
πῶς δὲ βροτῶν βίος; οὐ καλὸν ἄθυρμα τύχης,
κάλλος ἐπεὶ μογερὸν γῆρας τε νόσος τε μαραίνει,
οὐδὲ χρόνον πολλόν γ' ἐμπεδόν ἐστ' ἄρετας·
καὶ θάνατος ὑπεδύσεν γηράσκει, καὶ κλέος, οὐδείς
πρὶν θάνατον γ' ἐλθεῖν ὄλβιος ἐστὶ τέλος.

Quæ carmina ita ſunt à Laurentio Gottio in Latinam linguam cõuerſa, quem præcipuum inter amicos propter ſingularem motum bonitatem, modeſtiam, ſtudium literarum, iudicium, & habeo & vnicè amo.

Cur grauiter ferimus ſuperorum munere mortem
Conceſſam? falce hæc cuncta odioſa ſecat.
Vna tyrannorum firmiſſima vincula fregit,
Omnia cognouit vincere viuè Dea.
Vnguibus hæc ſeruat duris ſubſtrata leonum
Corpora, & à ſæuis cornibus vna boum.
Hæc madidas gentes ceto ſubtraxit, atq́ue
Liberat è caueis, carceribúſque feras.
Sed neque diuinis nocuit ſuprema poetis
Lux, quorum tellus corpora ſola tegit.
Corpora ſunt animis ergaſtula, vaſaq; animis:
Vita quibus mors eſt, mors quoque vita quibus.
Mors ſtatio, quam nec venti, nec nubila cœli
Concutiunt, tuta eſt: nil graue habere ſolet.
Hac duce & Alcides clara inter ſidera fulget,
Hæc illuſtrauit pignora bina Iouis.
Defunctas animas vel amatas Solis in auras
In mala non patitur rurſus adire Deus,
In morbos, curaſque graues, certamina prorſus
Triſtia, in ærumnas, eſt vbi vbique dolor.
Dicite mortales, niſi vanum fortis habendum
Ludicrum vita eſt noſtra, quid eſſe feram?
Abſtulit aut morbus formam, aut moroſa ſenectus

Ipſarum

Ipsarum haud vsus sit diuturnus opum:
Gloria sit senior, viresque, at nemo beatus
Supremum vitæ dicitur ante diem.

Accedebat ad cæteras voluptates, quas viris bonis tribuebãt antiqui in campis Elysiis, quòd vel mortui delectabantur iisdem studiis & exercebantur, quæ magis viuentibus placuissent. Ita vulgus suauissimorum conuiuiorum spe post mortem, multa scelera deuitabat. Sic Homerus in lib. λ. Odysseæ idolum Achillis inquit minitabundum sagittas feris intentare. Atque Virgilius rem totam pluribus verbis expressit, & quemadmodum eadem in campis Elysiis exercerentur, quibus delectabantur viuentes singuli, in his:

Pars in gramineis exercent membra palæstris:
Contendunt ludo, & fulua luctantur arena:
Pars pedibus plaudunt choreas & carmina dicunt,
Nec non Threicius longa cum veste sacerdos
Obloquitur numeris septem discrimina vocum,
Iamque eadem digitis, iam pectine pulsat eburno.

At deinde paucis interpositis:

Arma procul, currúsque virûm miratur inanes,
Stant terrà defixæ hastæ: passimq; soluti
Per campos pascuntur equi. quæ gratia currûm,
Armorúmque fuit viuis quæ cura nitentes
Pascere equos: eadem sequitur tellure repostos.

Propterea cùm philosophis optimis hominibus summam felicitatem excogitare niterentur antiqui: nullam maiorem illis oblectationem inuenerunt, quàm veritatis inuestigationem, & quàm illud quod scriptum reliquit Cicero in libro 5. de Finibus, his verbis: Ac veteres quidem philosophi in beatorum insulis fingunt, qualis natura sit vita sapientum, quos cura omni liberatos, nullum necessarium vitæ cultum, aut paratum requirentes, nihil aliud esse acturos putarunt, nisi vt omne tempus in quærendo ac discendo, in naturæ inuestigatione consumant.

¶ Atque de campis Elysiis tot à nobis dicta sint. Quid significare voluerint antiqui per hos campos Elysios manifestum esse arbitror. Nam vbi vitæ nostræ ratio diligenter examinata fuerit, si sanctè piéque vixerimus, incredibilis lætitia sub extremum vitæ diem mentes nostras capit, sicuti mœrore afficimur ob multorum scelerum recordatio-

nem, & ad eos inferorum fluuios traiicimus intrepidi, omniáque monstra horrenda & terribilia præterimus. quæ quidem lætitia quantum valere debet ad homines ad probitatem adhortandos, nulla orationis copia explicari potest. Hæc ea sunt quæ apud inferos vel bona, vel mala ab antiquis proponebantur, cùm simplex & magis vera ratio à summæ veritatis autore Christo proposita sit, ignis sempiternus improbis scilicet, at viris bonis inexplicabilis bonorum cumulus. At nunc de Lethe fluuio dicamus.

De Lethe fluuio.

CAP. XX.

POst huiusmodi vitæ examinatæ diligenter considerationem exoritur paulatim omnium rerum obliuio, sensúsque amittuntur, neque vlla est ampliùs rerum præteritarum recordatio: quare effectum est vt antiqui scriptores multa de Lethe fluuio commenti sint. Verùm nos pauca priùs ad hanc rem pertinentia inuestigemus, deinde quid de Lethe senserint antiqui, explicemus. Fuerunt quatuor fluuij Lethæi tantùm, qui ad Magnesiam non procul à Mæandro, qui ad Cortinen vrbem Cretæ, qui ad Triccam vrbem Thessaliæ, vbi natus est Æsculapius, & qui in Lybia Hesperiæ. Illa fuit Pythagoræ, & nonnullorum philosophorum opinio, non solùm quòd animæ immortales existant, verùm etiam sempiternæ fuerint antequam in animalium corpora peruenirent: Huiusce sententiæ his similes rationes afferebant: nam si immortalis existet anima, & ex aliquo nascatur, vel ex immortali, vel è mortali necessariò nascetur. E mortali non orietur, quia sic omnia fieri possent immortalia: neque sempiternum quidquam in natura mortali rei commistum est suopte ingenio, nisi à Deo misceatur aliquando secernendum. Neque rursus ex immortali, quòd illud quod tale est, nihil è se gignit. Atqui cùm immortales animæ existant, multáque tamen nascantur animalia, illud contingere putabant, quia circuitum animæ intra duodecim annorum millia peragant, per omnésque sphæras & choros dæmonum ac Deorum discurrant, quod Plato in Phædone, Gorgia, Phædro, & aliis in locis variis modis scripsit. Est autem per duodenarium numerum intelligendus numerus mundanarum sphærarum apud antiquos, qui supra quatuor elementorum globos

octo

octo cœlos esse putarunt, per quos animæ à corporibus solutæ, satísque purgatæ permeare, & circumuolui putabantur, donec suos circulos perfectè absoluerent. tunc autem Deo ita iubente putabantur in corpora pro prioris vitæ rebus gestis demitti. Nonnulli tamen crediderunt annum magnum, quo spatio anima hominis suum circuitum expleret, & in idem reuerteretur, duodecim horum annorum millibus comprehendi: cùm annus mundi magnus tribus annis huiusmodi absoluantur: nam & ipsa mundi anima per motum firmamenti eo spatio suum circuitum absoluit; quod efficitur intra triginta & sex millia nostrorum annorum. siquis enim firmamentum aut aplanes quæ vocatur sphæram, proprio motu contra motum diurnum cœli centesimo quoque anno per gradum vnum ferè secundum successionem signorum procedere intellexerit, numerúmque annorum collegerit, is facile magnum annum mundi ex ambitu ipsius firmamenti intelligit. Hæc res quoniam ab imperitorum multitudine intelligi non poterat, excogitarunt per multa poetæ ad vtiliter adducendam multitudinem, quibus illam in hac sententia confirmarent, quod immortalis anima existat, vt spe aliquando melioris vitæ, & præsentes calamitates æquo animo fortique perferret, & ne nimium rebus prosperis tolleretur, cùm sciret omnibus reddendam esse anteactæ vitæ rationem: & quam maximè se ad integritatem innocentiámque compararet, cùm iucundissima præmia harum virtutum post mortem à Deo esset relatura. Finxerunt igitur post diuturnas voluptates Lethen esse fluuium apud inferos, qui obliuionem significet, cuius aquam siquis bibisset, illi continuò rerum omnium præteritarum obliuio exoriebatur. Nam nulla ratio faciliùs eam dubitationem diluere poterat, cur quæ per tot annorum millia tam admirabilia animæ vidissent, nullo pacto prorsus recordarentur. Hic igitur fluuius Deus suauissimus & Somno simillimus ab Euripide putatur: quando Orestes, cùm ab insania aliquantulum conquieuisset, verisque gratias egit Somno & Lethæ siue Obliuioni, hoc pacto:

ὦ φίλον ὕπνου θέλγητρον, ἐπίκουρον νόσου,
ὡς ἡδύ μοι προσῆλθες ἐν δέοντί γε!
ὦ πότνια λήθη τῶν κακῶν, ὡς εἶ σοφὴ

καὶ τοῖσι δυστυχοῦσιν εὐκταία θεός!

Gratum leuamen Somnule ægritudinis

Quàm suauis aduenisti, & oportunus huc!

Et tu malorum Obliuio quàm dulcis es,

Optabilis viris misellis & Dea!

Solus ex omnibus hominibus dictus est Æthalides rerum præteritarum memoriam non prorsus deposuisse, vt scriptũ reliquit Apollonius in primo Argonauticorum:

οὐδ' ἔτι νῦν ἀπ' ἀποιχομένου Ἀχέροντος

δίνας ἀπροφάτους ψυχὴν ἐπιδέδρομε λήθη.

nondum illum ex Acheronte profectum

Verticibus rapidis Lethe perfuderat vnda.

Hunc n. munus illud à patre Mercurio obtinuisse inquiunt, vt aliquando esset apud superos, aliquãdo apud inferos. Hũc aiunt Pythagorici, cùm anima sit immortalis, primùm Troianis temporibus reuixisse, atque fuisse Euphorbum Troianũ Panthi filium, deinde Pyrrhum Cretensem, postea quendam Eleum, mox Pythagoram: quam rem planè expressit Ouidius in decimoquinto libro Mutationum;

O genus attonitum gelidæ formidine mortis,

Quid Styga, quid tenebras, & nomina vana timetis,

Materiem vatum, vastique pericula mundi?

Corpora siue rogus, flamma, seu tabe vetustas

Abstulerit, mala posse pati non vlla putetis.

Morte carent animæ, sempérque priore relicta

Sede, nouis domibus viuúntque, habitántque receptæ.

Ipse ego (nam memini) Troiani tempore belli

Panthoides Euphorbus eram.

Plato præterea in Menone non solùm animas esse immortales commemorat, sed postquam certũ temporis spatium, & quædam munia absoluerint, à Proserpina in hominum corpora remitti, sic enim scribit: *φασὶ γὰρ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀθάνατον, καὶ τοτὲ μὲν τελευτᾶν, ὃ δὴ ἀποθνήσκειν καλοῦσι, τοτὲ δὲ πάλιν γίνεσθαι, ἀπόλλυσθαι δ' οὐδέποτε. δεῖν δὲ διὰ ταῦτα, ὡς ὁσιώτατα διαβιῶναι τὸν βίον. οἷσι γὰρ ἂν Περσεφόνα ποινὰν παλαιοῦ πένθεος δέξεται, εἰς τὸν ὕπερθεν ἅλιον κείνων ἐνάτῳ ἔτει ἀνδιδοῖ ψυχὰς πάλιν, ἐκ τᾶν βασιλῆες ἀγαυοί, καὶ σθένει κραιπνοί, σοφίᾳ τε μέγιστοι ἄνδρες αὔξονται· ἐς δὲ τὸν λοιπὸν χρόνον ἥρωες ἁγνοὶ πρὸς ἀνθρώπων καλοῦνται.* *Aiunt enim homini animam immortalem esse, at tunc quidem decedere, cùm mori appellatur: atque iterum redire, interire verò & extingui nunquam. quare vita*

est quàm

est quàm sanctißimè transigenda. Qui enim Proserpinæ pœnas antiquæ miseriæ iam dederint, eorum animas illa rursus ad supernum solem transmittit nono anno, atque reges fiunt gloria, potentia, sapientiáque præstantißimi, atque isti in numerum Deorum aut Heroum capiuntur. Physici duos tropicos signiferum circulum secantes portas duas esse putarunt, per quas animæ è cœlo in terras ferantur, & ascendant. Cancer hominum porta putatur: Capricornus Deorum, quia per illum ad immortalitatem ascendant. hinc Pythagoras à lacteo circulo Ditis imperium incipere credidit, quòd animæ inde lapsæ à superis recesserint, inde in corpora lapsuræ. Hæ quandiu in Cancro sunt, nondum à superis recessisse creduntur, at ad Leonem profectæ vitæ exordium auspicari, cùm in corpora defluant. Plato in Phædone noua ebrietate trepidantem animam in corpus fieri ait, atque potum materiæ circumfusæ alluuionem intelligit: nam sicut obliuio comes est ebrietatis, ita huiusce alluuionis materiæ. Dicitur igitur Lethe obliuio, quoniam animæ in corpora lapsuræ originis diuinæ, fontisque, ac dignitatis suæ singulæ obliuiscantur. Cum ad inferos igitur animæ descenderint, diúque fuerint in campis Elysiis, vt ad communiorem opinionem reuertamus, antequam ad supernum solem transmittantur, dicuntur aquam fluminis Lethes bibere, vt omnium præteritorum obliuiscantur, vt ait Virgilius in sexto:

Animæ, quibus altera fato
Corpora debentur, Lethæi ad fluminis vndam
Securos latices, & longa obliuia potant.

Bibebatur autem duplici de caussa aqua Lethæi fluminis tum vt obliuiscerentur animæ illarum deliciarum quibus fruebantur in campis Elysiis, tum etiam vt fierent immemores earum molestiarum, quas antea in vita pertulissent: quarum rerum si perdurasset memoria, nemo reperiretur qui vellet reuiuiscere, aut qui cùm primùm posset, non vel sibi ipse manus inferret. Sed alterũ Deos iubere dicebant, alterum quominùs fiat repugnat natura. Quis enim eorum qui mortui sunt, vellet, si possit, in hanc vitã molestiarũ plenã redire, in tot animi perturbationes, corporísq; incommoda, nisi grauissimis suppliciis apud inferos vrgeatur? nam quanto diuturnior est hominũ vita, tanto fit maior

incommodorum cumulus: sunt filiorum vel amicorum vel propinquorum mortes facultatum iacturæ, honorum repulsæ, infamia, morbi, vulnera, discordiæ, lites, quæ tanto plura videre necesse est, quanto diutius vixerimus. Duo igitur erant necessaria, alterum vt purgarentur animæ antequam in Elysios campos peruenirent, alterum vt post longissimum temporis spatium epota aqua Lethæa omnium præteritorum obliuiscerentur. quare dictum est:

exinde per amplum
Mittimur Elysium, & pauci læta arua tenemus:
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem, purúmque reliquit
Aetherium sensum, atque aurai simplicis ignem:
Has omnes, vbi mille rotas voluere per annos,
Lethæum ad fluuium Deus euocat agmine magno.
Scilicet immemores supera vt conuexa reuisant,
Rursus & incipiant in corpora velle reuerti.

Quis.n. vti dicebã, in hãc plenã miseriarũ vitam, nisi & antiquarũ miseriarũ priùs fiat immemor, & volũtati Deorum ac necessitati parere cogatur? nulla est adeò felix hominũ conditio, quã non multo plura incõmoda infestent, quàm bona consolentur, quamuis parum firmis & sub frigidis rationibus contra hanc sententiam scripsit Euripides in Supplicibus:

ἔλεξε γάρ τις ὡς τὰ χείρονα
πλείω βροτοῖσίν ἐστι τῶν ἀμεινόνων.
ἐγὼ δὲ τούτοις ἀντίαν γνώμην ἔχω,
πλείω τὰ χρηστὰ τῶν κακῶν εἶναι βροτοῖς.
εἰ μὴ γὰρ ἦν τόδ', οὐκ ἂν ἦμεν ἐν φάει.

Quidam vir olim protulit mortalibus
Mala esse plura, quàm bona adsint. ast ego
Diuersa longè sentio: viris bona
Puto esse multo plura, quàm sint iis mala.
Quod ni sit, haud solem liceret cernere.

Hæc enim ratio mihi valdè videtur absurda, quia non est tanquam frigoris & caloris, quorum symmetria omnino necessaria est viuentibus corporibus, calamitatum, & molestiarum, & incommodorum, natura: nam tametsi iactura filiorum, aut carissimorum, aut facultatum, aut dignitatis, rerúmque huiusmodi euentus animum perturbant, tamen non necessariò interimunt: nisi fortè hæc non esse mala, aut rarò con-

rò contingere, inquiat Euripides. Plura enim horum contingunt nonnullis quàm bona in vniuersa vita, atque iterum subeunda nullæ animæ omnino adduci possent, nisi fluminis Lethæi plenæ, ac propè ebriæ. Fuerunt igitur hæc partim ad persuadendum multitudini animas pro meritis in corpora denuo redire conficta: partim etiam declarant morituri iam hominis conditionem, vt illi sanctius viuant: cùm sensus animíque vigor paulatim post vitæ præteritæ considerationem deficit, omnésque cessant corporis actiones, atque illud demum extinguitur.

NATALIS COMITIS, MYTHOLOGIAE,

LIBER QVARTVS.

Cur Lucinam parturientibus præfectam antiqui putarint.

EXISTIMO me in superioribus libris ostendisse partim animorum affectus & cogitationes, quæ in moriturorum animis nascerentur, partim vires elementorum, cœlestiúmque corporum, quæ transfunderentur in hęc inferiora corpora, diuinis nominibus fuisse ab antiquis appellatas, & diuinis etiam honoribus cultas. Sed quoniam eò scribendo perducti sumus, vt res interire, & iterum post quoddam annorum spatium reuiuiscere, & animas easdem in alia corpora transmitti diceremus, quæ res sub Lucinæ tutelam primùm concidebant, videntur rationes illæ inuestigandæ, quibus adducti sunt sapientes vt sibi persuaderent Lucinam præesse parturientibus. Hac in re illud horum omnium debet esse fundamentum, quod superiùs dictum fuit, quòd Græci, id quod ceperunt ab Ægyptiis, Solem, Lunam, cæteráque sidera, quorum vires ac moderationes temporum apud nos essent conspicuæ, Deos putarunt: quos suffimentis, & cantilenis, & cæsarum victimarum nidoribus placarunt, cùm res postularet. Cùm Lunam igitur plurimum conferre parturientibus arbitrarentur, illam alij à luce, alij à circumuoluendo nuncuparunt. Aliæ similiter rationes sunt à rerum naturalium peritis traditæ, aliæ ab astronomis. Atqui Luna à rerum naturalium peritis partubus præesse credita est, quia illius ope propter vim propriam humoris fœtus adiuuetur, cùm illius beneficio is in vtero intumescat, ad quam rem & Solis & Lunæ ratio præcipuè conferre putatur. Nam manifestum esse arbitror omnibus vel medio-

mediocriter eruditis, quòd Lunæ beneficio augentur humores, cuius vis in multis est conspicua, sed in conchyliorum genere præcipuè, quæ cùm Lunæ lumine augentur & decrescunt. Huc accedit quod parturiendi tempore plurimus humor serò persimilis in membranis cum fœtu continetur in vtero, quare & vterus insurgit ad expellendum cum fœtu humorem: cui rei cum moderator humorum sit Lunæ planeta, plurimum conferre putatur, & idcirco Luna parturientibus præesse credita est. Qui verò ex astrorum potentia omnia humana pendere censuerunt, has omnes causas ad astronomicas rationes retulerunt: nam senserunt homines rerum cœlestium periti, quod septimo mense fœtus perficiatur & absoluatur, qui mensis dicatus est Lunæ: quare iure optimo Luna præest parturientibus. Atque huiusce rei talis est ratio & ordo. Primus mensis est Saturni, qui suo frigore ac siccitate facit vt semen, quod fluebat aquæ simile, denletur & consistat. Deinde sequenti mense Iupiter suo calore & humore nutrit, quibus indiget viribus vt augeatur & dilatetur: quippe cùm superioris planetæ natura formationem lineamentorum impediret si perduraret diutius. Tertio deinde mense Marti cura ista committitur, qui per naturalem suum calorem humores superuacaneos exsiccat, fœtúmque calefacit, & motum in illo procreat. est enim calida vis & sicca maximè ad motum propensa. Hunc eundem fœtum excipit mox Sol astrorum omnium & mundi princeps ac moderator, qui & vigorem plurimum adhibet, & non mediocriter confert ad vitam. Huic succedit Venus Martis Solísque calorem & siccitatem suis his aduersantis viribus temperans, multóque magis auget fœtum, & illius membra ad figuram homini conuenientem perducit. Negotium ipsum mox in manus tradere Mercurio, putatur, qui superuacaneum, quódque exsiccando temperiem & ipse inducit, vniuersásque corporis partes magis distinguit, & clariorem formam exprimit. At septimus mensis Lunæ tribuitur, quæ ita fœtum suo humore nutrit, vt perfectus completúsque sit: posśitque vel si tunc ex vtero exeat, viuere. Quòd si humoris copia adhuc suppetat, & respiratio nondum sit præualida, quam per vmbilicum capit infans, ita vt oris respiratione non magnopere indigeat, natura optima horum alimentorum cellaria & moderatrix in nonum

mensem partum prorogat: at si inops sit humorum,& non amplius satis magna aeris copia per vmbilicum trahatur ac si vterus tractabilis mollisque sit, qualis esse solet ferè puerperarum, tunc septimo mense partus in lucem prodit & viuit. Quamobrem siue ad planetarum vires, siue ad physicas rationes quis respexerit, omnino Lunæ humor plurimum ad emittendos fœtus adiuuabit. Sed quoniam explicauimus quibus causis commoti antiqui Lucinæ tantum tribuerunt, nunc reliquum est, vt quæ de Lucina ab iis dicta fuerint, percurramus.

De Lucina. CAP. I.

LVcinam filiam fuisse Iouis & Latonæ, sororémq; Phœbi iam dictum est superius, cùm de Diana loqueremur. Atqui cùm re ipsa vna eadémque sit Diana, Lucina, Hecate, Luna, quamuis varia sunt nomina,& res variæ, in quibus illę suas vires exercent, tamen varij parentes earum, siue Dearum, siue facultatum, siue eorum nominum fuisse tradũtur. Cùm enim Luna filia esse Thiæ,& Hyperionis, Diana Iouis & Latonæ, Hecate vel Iouis vel Aristæi, & Noctis vel Asteriæ. ita Lucina Iouis filia fuisse dicitur, vt apparet in hymno Callimachi in Dianam, Iunonémque habuit matrem, vt memoriæ prodidit Pausanias in Atticis, qui illam in Gnosio agro apud Amnisum fluuium ex opinione Cretensium natam esse scribit. Qui Latonæ filiam esse dixerunt, hanc in Ortigia natam esse inquiunt, atque statim natam obstetricis munere functam esse apud matrem, cùm mox Apollinẽ esse paritura, vt dictum est superiùs, Pausanias tamen in Atticis Lucinam ait in Delum ex Hyperboreis aduentasse, vt parturienti Latonæ adesset obstetrix. Hæc varia habuit nomina: nam Ilithyia in encomio Ptolemæi vocata est à Theocrito, quam Lysizonam appellat siue soluentem zonam. Solebant enim antiqui, sed Græci in primis vsurpare zonam soluere, pro eo quod est rem cum viro habere, quia prægnantes mulieres priorem zonam gestare non ampliùs possent, quam soluere cogebantur, cum ob ventris amplitudinem, tem ob molestiam, quam affert grauidis zona ad respirandum: quare cùm venirent sub tutelam Lucinæ, zonam soluebant. Sic autem ea sunt Theocriti:

ἡ δὲ γὰρ Εἰλείθυιαν ἐπίκλησιν Λυσίζωνον
Ἀντιγόνας θυγάτηρ βεβαρυμένη ὠδίνεσσιν.
Hic Lysizonam Lucinam nata vocauit
Antigones tristi partus oppressa dolore.

Nam & Horatius in secularibus carminibus multis nominibus vocatam fuisse innuit in his:

Ritè maturos aperire partus
Lenis Ilithya tuere matres:
Siue tu Lucina probas vocari,
Seu Genitalis.

Tanta fuit Lucinæ reuerentia apud antiquos, vt non solùm præesse parturientibus credita sit, cum inuocaretur, illisque opē ferre: verùm etiam tanquam custodis, cui ortus & vitæ salutisque humanæ initia deberentur, illius imago ante fores domorum ponebatur. quare ita hymnum scripsit Orpheus in eius laudem, quam Prothyræam nominauit:

κλῦθί μοι ὦ πολύσεμνε θεὰ, πολυώνυμε δαῖμον,
ὠδίνων ἐπαρωγὲ λεχῶν ἡδεῖα πρόσοψι·
θηλειῶν σώτειρα μόνη φιλόπαις ἀγανόφρον,
ὠκυλόχεια, παροῦσα νέαις θνητῶν, Προθυραία·
Audi me veneranda Dea, cui nomina multa
Pregnantum adiutrix, parientum dulce leuamen:
Sola puellarum seruatrix, solaque prudens,
Auxilium velox teneris Prothyræa puellis.

Atque paulo post eandem esse & Dianam, Ilithyam & Prothyræam apertè demonstrat in his:

μούνην γάρ σε καλοῦσι λεχοὶ, ψυχῆς ἀνάπαυμα·
ἐν γάρ σοι τοκετοῦ λυσιπήμονές εἰσιν ἀνῖαι.
Ἄρτεμις Εἰλείθυια, καὶ ἡ σεμνὴ Προθυραία.
Solam animi requiem te clament parturientes.
Sola potes diros partus placare dolores.
Diana, Ilythya grauis, simul & Prothyræa.

Credita est autem fuisse à Parcis parturientibus præfecta, quoniam neque cùm illam mater gestaret in vtero, neque cùm pareret, vllos dolores sensit, vt in his ait Callimachus:

ᾗσί με Μοῖραι
Γεινομένην τὸ πρῶτον ἐπεκλήρωσαν ἀρήγειν,
ὅττι με καὶ τίκτουσα καὶ οὐκ ἤλγησε φέρουσα
μήτηρ, ἀλλ' ἀμογητὶ φίλων ἀπεθήκατο κόλπων.

hisce leuare

Vix bene me natam Parcæ statuêre dolores,
Quòd me cùm pareret, vel cùm gestaret in aluo
Mater non vnquam doluit, sine læta dolore
Deposuit quòd ventris onus.

Mos fuit apud antiquos vt Lucinam ipsam dictamo coronarent, quoniam id plurimum conferre videretur ad facilitatem pariendi: quam consuetudinem possumus vel ex hoc carmine Euphorionis colligere, vbi loquitur de Lucina:

[illegible]
Obuia, dictamni teneris redimita, fit illa.

Neque hominibus solum præesse parturientibus hæc Dea putabatur, sed etiam brutis, & plantis: quoniam his omnibus lunæ humor vel nascentibus vel parientibus confert. quare ita Virg. inquit de bobus:

Ætas Lucinam iustósque pati Hymenæos,
Desinit ante decem, post quatuor incipit annos.

Effingebatur imago Lucinæ, cuiusmodi fuit illa apud Ægienses, quæ alteram manum vacuam porrigebat, altera gerebat facem. ita enim & infantem susceptura videbatur, in lucémque eductura; & dolores, quos inflammatio totius corporis consequitur, significare. At mihi magis huic loco conuenire illud Theophrasti videtur, quod scriptum est in secundo de causis plantarum, exuri maximè vires naturæ fœcunditate fœtuum, tum in animalibus, tum etiam in plantis. quare fax Lucinæ meritò assignabatur: nam quæ minùs fœcunda sunt in singulis generibus, illa magis sunt diuturna. Scripsit in hanc hymnum quendam Lycius Delius, vt diximus, cùm loqueremur de Parcis: qui illam Eulinum, quasi lanificam appellauit: quam fati sororem esse credidit, vt est apud Pausaniam in Arcadicis. Maxima religione apud Eleos præcipuè colebatur Lucina, cui⁹ ope victoriã Elei ex Arcadibus reportarunt. Nã cùm Arcades Eleorũ agrum hostiliter inuasissent, omniáque incursionibus popularentur, in aciem aduersus illos prodierunt Elei. Tum fama est mulierem, quæ puero mammam præberet, ad Eleorum duces accessisse, quę se puerum illum peperisse diceret, hortatáque est, vt eum eius belli socium sibi asciscerent, quòd ipsa ita fuisset per somnium admonita. Tum qui summæ rei præerant inter Eleos fidem mulieri præstantes, puerum

puerum nudum ante signa locandum curarunt: deinde cùm facerent impressionem in hostes, puer is in serpentem vertitur in conspectu omnium. Eo prodigio territi Arcades in fugam vertuntur, atque Elei quo in loco sub terram ingressus est serpens, vbique victoriam sunt adepti, templum illi puero erexerunt, quem Sosipolim, siue, vrbis seruatorem, appellarunt: ibidémque sunt Lucinæ solennes honores decreti, quod illam puerum illum peperisse Elei & attulisse interpretati sunt. Annua sacerdos ibi eligi solita fuit, quæ Lucinæ sacrificaret, ad quam omnibus erat aditus. Ad Sosipolim vero nemini accedere licebat, nisi vetulæ sacerdoti, quam etiam certo ritu ornatam esse oportebat: nam & capite & facie velata candido textili ad illius simulachrum accedebat. In templo Lucinæ tum virgines, tum etiam nuptę remanentes hymnum in Sosipolim decantabant, atque quoduis odorum genus adolebant, cum vinum ex illis sacrificiis omnino exularet. Culta est apud Hermionenses etiam præcipuo quodam honore Lucina, quam summa religione & hostiis, & odoribus, & donis quàm plurimis decorabant: neque illius signum cuipiam, nisi illis mulierculis quæ rem sacram facerent, conspicere fas erat, vt ait Pausanias in Corinthiacis.

¶ Hæc illa sunt ferè omnia quæ de Lucina dicta sunt ab antiquis, quæ ex iis quæ dicta sunt superiùs, manifesta esse censeo: nisi illud fortasse non pateat cur Iunonis aut Iouis filia esse dicatur. Explicatum fuit superiùs Lucinam esse lunam, humorésque ab ipsa Luna aliquando augeri, quod cùm fiat per aera, quem modò Iunonem, modò Iouem appellari ostendimus: iure Lucina, siue vis illa, quæ agit per aera in inferiora corpora, Iunonis filia dicta est, vocata fuit Luna Lucina, quia luceat per noctem, vel quia lucem præbeat fœtibus, quia nati ante septimum lunæ mensem hac solis luce perfrui minimè possunt, vel quia maturos fœtus in lucem ex vtero euocet. Dicitur eadem à Græcis Ilithia, quia præsto sit parturientibus. reliqua nomina, quæ illi tribuuntur, sunt à contingentibus rebus à poetis ficta, & illi tributa. Nunc de Penatibus dicendum est.

De Penatibus. CAP. II.

IAM verò statim natos infantes, vbi Lucina suum munus expleuisset, Penates Dij suscipiebant, vt fuit opinio

antiquorum: qui Penates qui essent, aut quod esset illorum munus, videtur esse inuestigandum. Fuerunt igitur nonnulli qui Penates Deos esse putarunt illos per quos spiramus, per quos cognoscimus, per quos viuimus, per quos solem intuemur: Iouem scilicet, & Iunonem, & Mineruam, & Vestam: hanc etiam siquidem nonnulli addiderunt. Nam Iouem æthera medium, Iunonem aera imum, Mineruam summam ætheris partem, quę vis est diuina intelligentiæ, Vestam terram esse dixerunt. Hos & Deos patrios & familiares & ciuitatum præsides & priuatarum domorum custodes nominarunt & crediderunt, vt in his significare videtur Cicero in oratione pro domo sua: Vósque qui maxime me repetistis, atque reuocastis, quorum de sedibus hæc mihi proposita est contentio, patrij Penates, familiarésque, qui huic vrbi & reipublicæ præsides estis. Sic & Halicarn. in primo antiquitatū. τοὺς δὲ θεοὺς τούτους Ῥωμαῖοι μὲν Πενάτας καλοῦσιν· οἱ δ' ἐξερμηνεύοντες εἰς τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν τοὔνομα, οἱ μὲν πατρῴους ἀποφαίνουσιν· οἱ δὲ γενεθλίους· εἰσὶ δ' οἱ κτησίους, ἄλλοι δὲ ἑρκίους, οἱ δὲ μυχίους. *Deos autem hos Romani Penates vocant, atque nonnulli in Græcam linguam transferentes, genitales interpretati sunt: alij vocant Deos patrios, alij domesticos ac familiares, alij possessionum præsides, alij arcanos.* At verò cur erant hi patrij, ac non potiùs communes omnium ciuitatum & domorum? Quoniam non modo singulas ciuitates, sed etiam singulas domos, atque adeò singulos homines & animalia & plantas certos ac peculiares habere Deos crediderūt, quorum essent illi tutelares. Idem propè sensisse videtur Cicero, vbi ita scribit in secundo de Natura Deorum: nam Vestæ nomen à Græcis: ea est enim quæ ab illis ἑστία dicitur. Vis autem eius ad aras & focos pertinet. itaque in Dea, quæ est rerum custos intimarum, omnis & precatio, & sacrificatio extrema est. Nec longè absunt ab hac vi Dij Penates, siue à penu ducto nomine, (est enim omne quo vescuntur homines, penus) siue ab eo quòd penitus insident, ex quo etiam Penetrales à Poetis vocantur. Erant igitur Penates Dij familiares, quibus vinum & thus in sacris offerebatur, penes quos nos nati essemus qui superiùs commemorati esse putabantur. Alij tamen voluerunt Penates esse Apollinem & Neptunum, qui Troiana mœnia extruxêre, & Vestam, qui eximia religione apud Samothraces sculpti colebantur: mox à Dardano in Phrygiam, & è Phrygia in Italiam ab

AEnea

Ænea fuerunt delati: quam rem expressit Virgilius lib. 2. vbi Hector Æneæ penates Deos ita commendat:

Sacra suósque tibi commendat Troia Penates.
Hos cape fatorum comites, his mœnia quære:
Magna pererrato statues quæ denique ponto.
Sic ait: & manibus vittas, Vestamque potentem,
Æternumq; effert adytis penetralibus ignem.

Hæc si quis rectè consideret, nihil aliud esse Penates Deos existimabit, quàm elemēta ipsa, penes quæ nati sumus. Qui enim Apollinem & Neptunum Penates putarunt, nónne duo generationis principia Deorum nomine appellarunt, cùm ex humore tanquam materia & è calore tanquam artifice ad formam euocante omnia nascantur? humor enim fœminæ, calor maris vice fungitur in rebus naturæ. His meritò Vestam comitem addiderunt, tanquam condensandi corporis, quod gignitur, fundamentum. Quod idem sensisse videntur illi qui corporis generationem elementis concedunt, & animi vim de cœlo deducunt, vt illi superiores, qui Iouem, Iunonem, Mineruam, ac Vestam censuerunt. Finxerunt nonnulli adolescentes duos esse Penates, qui sedentes pilam vtrinque tenerent: qui quidem nihil aliud esse putabant, quàm propriam singulorum fortunam atque euētus, cùm penes nos nascerentur. Hos Penates vocarunt & magnos Deos, & bonos, & potentes, quòd penes illos vniuersam humanæ vitæ moderationem singulorúmque esse arbitrarentur. Horum Deorum imagines quæ forent apud ciuitatum principes aut apud Reges, rerum vniuersarum ciuitatum tutelam credebantur habere: at quæ forent apud priuatos, priuatarum domorum: quippe cùm omnia serie quadam fatorum gubernari, & seruari crederentur: quam etiam Genium nominarunt: quare nunc dicamus de Genio.

De Genio. CAP. III.

ENimuerò Genius Iouis & Terræ filius fuisse dicitur, vt asserit Pausanias in Achaicis. Hic sine fœminę congressu è semine Iouis in terram per somnum profuso natus esse dicitur, figura quidem humana, sed ambiguo sexu, quem postea Agdisten appellarunt. Huic cùm sacra fierent ab antiquis flores complures humi spargebantur, vinúmque

illi in pateris offerebatur, vt innuit Horatius in secundo Epistolarum:

Tellurem porco, Syluanum lacte piabunt,
Floribus & vino Genium memorem breuis æui.

Inter arbores fuit platanus dicata Genio: atque crediderunt singulos homines, statim atque nati fuissent, dæmones duos habere, alterum malum, alterum bonum, quorum nos sub tutela essemus, quos ambos Genios vocarunt, & putarunt nobiscum esse natos. Eius formam descripsit Pausanias in prioribus Eliacis, atque ait quo tempore vnus ex Vlyssis sociis à Temessensibus cęsus fuit, illos iussos fuisse per assiduas patriæ calamitates vnam è virginibus, quæ esset formosissima, vouere quotannis manibus eius socij Vlyssis. cùm verò Euthymus ille, qui septuagesimam quintam olympiadem pugillatu vicerat, eò accessisset, ac postulans in templum fuisset admissus, puellæ misericordia ductus, & eius amore præterea inflammatus, quæ sese illi nuptui concessum iri promiserat, si eius virtute liberata fuisset ac euasisset periculum: fertur sumptis armis cum Genio eius socij Vlyssis cæsi, qui tunc illi apparuit, dimicasse. at Genius denique victus non solùm extra mœnia Temessensium, sed etiam extra Temessensium agrum profugisse dicitur, tandémque se in mare demersisse. dicitur is fuisse colore vehementer atro, reliqua forma magnopere formidabili, ac pelle lupina, vt aiunt, apparebat amictus.

¶Dictus est autem Genius, vt placuit Latinis, à gignẽdo, vel quia nobiscum gignatur, vel quia illi procreandorum cura diuinitus commissa putaretur. Hic creditur nobis clàm nunc suadens, nunc dissuadens, vniuersam vitam nostram gubernare, esséque mentis & voluntatis nostræ propè moderator. Nam existimantur Genij dæmones rerum, quas voluerint nobis persuadere, spectra & imagines sibi tanquam in speculo imprimere, quod illis facillimum fit. In quæ spectra cùm anima nostra clàm respexerit, illa sibi veniunt in mentem, quæ si ratione perpendantur, tum recta fit animi deliberatio. At si quis posthabita ratione malorum spectrorum & visorum ductu feratur, ille in multos errores incurrat necesse est, si spectra fuerint præcipuè à malignis dæmonibus oblata. Ita multi fiunt supra modum libidinosi, aut crudeles, aut auari, quæ omnia ad Genium referuntur.

Inde

Inde factum est vt ita Socraticus crediderit Euclides, & Plato de Socratis dæmone consultore mentionem fecerit sæpius. Quòd verò Genius dæmon fuerit, testatur Plutarchus, qui illum Bruto per noctem apparuisse scribit ita in eius vita: ὁ δὲ συννενοηκὼς καὶ σκοπῶν πρὸς ἑαυτόν, ἔδοξεν αἰσθέσθαι τινος εἰσιόντος. ἀποβλέψας δὲ πρὸς τὴν εἴσοδον, ὁρᾷ δεινὴν καὶ ἀλλόκοτον ὄψιν ἐκφύλου σώματος καὶ φοβεροῦ, σιωπῇ παρεστῶτος αὐτῷ. τολμήσας δ᾽ ἐρέσθαι, τίς ποτ᾽ ὢν (εἶπεν) ἀνθρώπων ἢ θεῶν, ἢ τί βουλόμενος ἥκεις ὡς ἡμᾶς, ὑποφθέγγεται δ᾽ αὐτῷ τὸ φάσμα. Ὁ σὸς ὦ Βροῦτε δαίμων κακός· ὄψει δέ με περὶ Φιλίππους. καὶ ὁ Βροῦτος οὐ διαταραχθείς, Ὄψομαι, εἶπεν. ἀφανισθέντος δ᾽ αὐτοῦ, τοὺς παῖδας ἐκάλει· μήτε ἀκοῦσαί τινα φωνὴν, μήτ᾽ ἰδεῖν ὄψιν φασκόντων. *Is igitur, cùm quiddam secum ratiocinaretur, visus est sibi ingredientem quendam ad se perspexisse: quare oculis ad ingressum conuersis monstrosam quandam & horrendam formam aspexit, quæ silentio sibi postea astitit. Hanc interrogare ausus est Brutus, & quis inquit, hominum es, aut Deorum? aut quid tibi vis? cur ad nos venisti? ad quæ submurmurans illa forma, Tuus sum, inquit, ô Brute, malus Genius, me videbis postea in Philippis. Tum Brutus minimè exterritus, Videbo, respondit. Cùm verò is dæmon euanuisset, pueros ad se intrò vocauit Brutus, qui nullam neque vocem se audiuisse, neque quidquam vidisse responderunt.* Alij igitur crediderũt elementorum symmetriam, quæ corpora humana ac viuẽtia omnia conseruaret, Genij nomine fuisse vocatam. Alij occultam vim planetarum, qua ad singulas res gerẽdas impellimur. Nam dæmones illi primùm Geruli, deinde Genij vocati sunt. Neque verò homines solùm Genios habere credebantur, sed etiam plantæ, & ædificia, & loca, vt in his ait Virgilius libro septimo:

Sic deinde effatus, frondenti tempora ramo
Implicat: & Geniúmque loci, primámque Deorum
Tellurem Nymphásque, & adhuc ignota precatur Flumina.

Sed quoniam symmetria elementorum mores pro sua bonitate in nobis imprimit, quod etiam putatur vis siderum efficere, illud inuito Genio facimus, quod ab alia externa necessitate, & non sponte facimus. Defraudamúsque Geniũ, vel illi indulgemus, cùm iucunda voluntati nostræ subtrahimus, vel concedimus. Dixerunt Genio frontem præcipuè esse dicatam, quoniam illa pars plerunque indicio est an inuiti, vel sponte quid faciamus: & an læti simus, vel tristes. Ac de Genio satis, nunc dicamus de Laribus.

De Laribus. CAP. IIII.

AT Laribus diuersa à Penatibus & à Geniis origo fuisse traditur: nam fama est è furtiuo Mercurij Laræque Almonis filiæ concubitu Lares geminos fuisse genitos. quia cùm Lara Iouis adulteria Iunoni indicasset, Iupiter iratus illi linguam præcidit, & ad infernam paludem relegauit: quam cùm Iouis mandato eò deduceret Mercurius, in itinere compressit, ex qua nati creduntur ij dæmones, qui Lares sunt vocati. Id significauit Ouid. lib. 2. Fastorum in his.

Iupiter intumuit: quáque est non vsa modestè,
Eripit huic linguam, Mercuriúmque vocat.
Duc hanc ad manes, (locus ille silentibus aptus)
Nympha, sed infernæ Nympha paludis, erit.
Iussa Iouis fiunt accepit lucus euntes.
Dicitur illa duci tum placuisse Deo.
Vim parat hic, vultu pro verbis illa precatur,
Et frustra muto nititur ore loqui.
Fitque grauis, geminósque parit, qui compita seruant,
Et vigilant nostra semper in æde Lares.

Hanc Laram, siue vt alij dixerunt, Larundam, nonnulli Maniam etiam appellarunt: cui vna cum Laribus compitalia ex oraculi responso sacra fiebant: atque pueri apud Romanos pro familiarum salute immolabantur. Nam credita est Mania, siqua pericula familiis imminerent, ea depellere cùm fuisset expiata. sequentibus postea temporibus apud eosdem Romanos alliorum papaueríumque capitibus pro pueris immutato ritu sacrificatum fuit. Credebantur ab antiquis hi dæmones curam habere compitorum & ciuitatum, vt patuit è superioribus carminibus Ouid. Erant his dæmonibus canes præterea, veluti etiam Dianæ, dicati, quia communes familiarum custodes putabantur: quibus etiam focus erat consecratus, existimabantúrque tanquam penates domorũ curam habere, quos etiam esse penates quidam crediderũt, quare effectum vt Laris nomine focum & vniuersam domũ vocauerint. Alij agrorum custodes esse Lares censuerunt, vt ait Tibullus in 1. lib Elegiarum:

Vos quoque fœlicis quondam, núnc pauperis agri
Custodes, fertis munera vestra Lares.

Et quoniam penates esse Lares putabantur, quæcunque de Penatibus dicta sunt, Laribus etiam conuenire sunt putanda.

Erat præterea consuetudo, vti Laribus vinum & thuris odor offerretur, exornarentúrque variis florum coronis: quibus Diis etiam aliquando offerebantur soluti flores & primitiæ frugum. Nunc autem de Pallade verba faciamus.

De Pallade.

CAP V.

EXistimo sanè nos rem minimè absurdam esse facturos, si post eorum Deorum explicationem, qui natos infantes excipere putabantur, Deos illos exposuerimus, qui pueros erudiendos iis artibus excipiebant, ad quas Genius ipse credebatur impellere: illis interim fabulosis ac ridiculis Diis Deabúsque prætermissis, qui variis temporibus à vanis superstitionibus fuerunt introducti, vt Edulia, Potica, Cuba siue Cunina, & reliquis Diis huiuscemodi autoritatis. Et quoniam Pallas sapientiæ præfecta putabatur, quæ rebus omnibus magis humanæ vitæ est necessaria, éaque non inutilis Dea formandis credita est adolescentum ingeniis, de hac primùm verba faciamus. Scriptum reliquit Pausanias in Atticis Mineruam Neptuni & Tritonidis Africæ paludis filiam fuisse, quæ Gygis temporibus floruit, de qua sic Herodotus in Melpomene: τὴν δὲ Ἀθηναίην φασὶ Ποσειδέωνος εἶναι θυγατέρα καὶ τῆς Τριτωνίδος λίμνης. *Mineruam inquiunt Neptuni fuisse filiam & Tritonidis paludis.* cui fabulæ faciunt fidem quòd per eius natalem diem virgines certare inter se ludicris solebant apud eam paludem natalem Mineruæ celebrantes. est enim eadem & Pallas. Fuerunt tamen qui è Iouis cerebro armatam Mineruam natam fuisse memoriæ prodiderint, vt scripsit Apollonius libro 4. Argonaut. in his:

ἡρῶσσαι Λιβύης τιμήοροι, αἵ ποτ' Ἀθήνην,
ἦμος ὅτ' ἐκ πατρὸς κεφαλῆς θόρε παμφαίνουσα,
ἀντόμεναι Τρίτωνος ἐφ' ὕδασι χυτλώσαντο.
Egregia Libyæ Heroinæ, Pallada quondam,
Cùm patris è capite exiliit clarissima, paruam
Lauerunt Tritonis aqua, sordésque puellæ.

Atqui primus omnium Stesichorus Mineruam è Iouis capite natam fuisse dixit: quem secutus est Apollonius: & acerrimus derisor humanæ dementiæ Lucianus in dialogis Deorum Iouem parturientem introducit, & Vulcanum cum acutissima & præualida securi, vt sibi caput diuidat, quod erat sibi pro castris: nam ex illo in duas partes diuiso arma-

tam virginem erupisse inquit: neque Ioui, vt cæteris parturientibus, Lucina, aut obstetricum mulierculatum turba astabat, cùm nata sit Minerua sine matre: qua de causa illi fuit septenarius numerus consecratus à Pythagoricis. Illud autem idcirco contigisse memorat, quia Iupiter, cùm Iunonem sterilem esse videret, grauitérque ferret orbitatem, cerebrum sibi percussit, vt aliquem filium procrearet vnde nata est Pallas. At Homerus libro 4. Iliadis, non à Tritonide palude, sed ab oppido Bœotiæ Alalcomenio Alalcomeniam nominauit, quòd apud se natam fuisse Mineruam dicerent Alalcomenij, vt ait Strabo libro nono, qui postea libro decimoquarto scriptum reliquit in insula Rhodiorum aurum pluisse cùm Minerua è capite Iouis nata est. Apollodorus inquit libro primo Bibliothecæ Persen, & Astræum, & Palladem fuisse Crij & Eurybiæ filios. Qui tamen videtur lib. 3. diuersas Mineruam & Palladem credidisse, cùm ita scribat: φασὶ γεννηθεῖσαν τὴν Ἀθηνᾶν, παρὰ Τρίτωνι τρέφεσθαι, ᾧ θυγάτηρ ἦν Παλλάς· ἀμφοτέρας δὲ ἀσκούσας τὰ κατὰ πόλεμον, εἰς φιλονεικίαν ποτὲ προελθεῖν. *Fama est natam Mineruam apud Tritonem educatam fuisse, cui filia erat Pallas: atque ambas cùm res bellicas exercerent, in contentionem venisse.* Verùm cùm Pallas Mineruam esset vulneratura, Iouem veritum illi ægidem obiecisse. Tum territa Pallas respexit ad ægidem, quo tempore à Minerua vulnerata obiit: quod ægrè ferens Minerua eius effigiem effinxit, thoracique ac pectori suo ægidem, quam timuerat, iniunxit: quod Palladium postea sequentibus temporibus fuit ad Troianos delatum. Nam, vt ait Apollodorus, Pallas Tritonis filia fuit, at Minerua alumna. Alij dicunt, inter quos Athenodorus fuit Byzantius, Thetidem in varias formas versam, denique compressam à Ioue fuisse: quę cùm esset grauida, audiens Iupiter fore vt ex ea nasceretur, qui cœli imperio potiretur, illam absorbuit: quare ipse grauidus factus apud amnem Tritonem peperit. At verò ridiculum videtur, quòd modò è Ioue, modò è Tritonide palude, modò è Cranao, vt sensit Zeres, nata sit. Verùm illud accidit, quia plures fuerunt Mineruæ, de quibus ita Cicero in tertio de Natura Deorum: Minerua prima, quam Apollinis matrem suprà diximus: Secunda orta Nilo, quam Ægyptij Saïtæ colũt: Tertia illa, quam Ioue generatam suprà diximus: Quarta, Ioue nata & Coryphe Oceani filia, quam Arcades Coriã nomi-

nominant, & quadrigarum inuentricem ferunt: Quinta Pallantis, quæ patrem dicitur interemisse, virginitatem suam violare conantem, cui pennarum talaria affingunt. Atqui harum Mineruarum omnium facinora ad vnam Iouis filiam tertiam referuntur, sicuti de Ioue & reliquis Dijs dictum fuit. Ferunt natam Mineruam à Dædale nutrice educatam fuisse, muliere sanè ingeniosa, & ad omnia præclara opera prompta, quæ illam in teneris annis omnibus artibus ingenuis erudiit, vt scriptum reliquit Posidonius in libro de Dijs & Heroibus. Callimachus in hymno in lauacra Palladis, non solùm eandem Palladem & Mineruam esse censuit, verùm etiam ostendit quidquid Mineruæ collibuerit, idem Iouis nutu comprobari, in his:

ὣς φαμένα κατένευσε. τὸ δ' ἐντελὲς ᾧ κ' ἐπινεύσῃ
Παλλὰς, ἐπεὶ μώνᾳ Ζεὺς τό γε θυγατέρων
δῶκεν Ἀθαναίᾳ, πατρῷα πάντα φέρεσθαι.
Annuit his dictis Pallas, quódque annuit illa
Perficitur. Nata Iupiter hæc tribuit:
Ipse Mineruæ vni, quæ sunt patris omnia ferre.

Sic etiã Herodotus in Melpomene cũ Mineruã Neptuni & Tritonidis paludis filiã nominasset, eandẽ Iouis filiã ascititiã rursus vocauit, vt est in his: *καί μιν μεμφθεῖσάν τι τῷ πατρὶ, δοῦναι ἑωυτὴν τῷ Διῒ, τὸν δὲ Δία ἑωυτοῦ μιν ποιήσασθαι θυγατέρα. Atque illã quadam de causa succensuisse patri, séque ipsam Ioui tradidisse, Iouémque suam ipsius asciuisse filiam.* quare ita inquit Homerus:

Διὸς θυγάτηρ κυδίστη Τριτογένεια.
Iouis filia gloriosa Tritonia.

Neque Homerus, aut reliqui poetæ illam Tritoniam appellarũt, quia sit è palude genita, quod quidem foret ridiculum: sed quia vel à Tritone educata sit, vel quia apud amnem eius nominis sit nata, cùm ibi primum apparuerit, vbi circa Tritonidis oram gentes Machlyes & Auses habitasse dicebantur: quorum virgines in turmas diuisæ, se inuicem per Mineruæ solennia fustibus & lapidibus cædebant. Harum siqua acceptis vulneribus obiisset, illam dicebant non fuisse virginem: quæ verò constantissima omnium fuisset, plurâque ac maiora vulnera pertulisset, illa cum Græco armorum apparatu, cistaque Corinthia in curru circa paludem cum magno suarum virginum applausu & lætitia circumferebatur, domúmque quàm lætissima deducebatur, vt scripsit

Herodotus in Melpomene. Alij Itonij potiùs filiam fuisse crediderunt, & in Deorum numerum relatam, quia bellicosissima extiterit, vt in his ait Isacius: ὅθεν καὶ τὴν ἰθωνίδος Ἑλλήνες, καθάπερ καὶ τὴν πολεμικωτάτην Ἀθηνᾶν, Ἰτωνίου φασὶν εἶναι θυγατέρα. *Vnde ipsam in Deorum numerum Græci retulerunt, tanquam bellicosissimam Mineruam, quæ fuit Itonij filia.* Fuerunt qui Pallantis filiam fuisse dixerint, vt dictum fuit, atque Mineruam primùm fuisse vocatam, deinde Palladem, quia Pallantem patrem suum alatum sibi vim inferre, ac virginitatem rapere conantem obtruncarit: cuius pellem in ægidem composuerit, aláque sibi talaribus adiunxerit, vt ait in his idem Isacius: ὁ Πάλλαντα τὸν ἴδιον πατέρα πτερωτὸν ὑπάρχοντα, καὶ βιαζόμενον αὐτὴν, ὡς θέλοντα συγγενέσθαι ἡ τὴν παρθενίαν τιμῶσα, τοῦτον ἀνεῖλε, καὶ τὸ δέρμα αὐτοῦ ὡς αἰγίδα περιεβάλετο, καὶ τὰ πτερὰ τοῖς ποσὶ ταύτης συνήρμοσεν. *Vel Pallantem patrem suum alatum, ipsámque violantem vt volentem cum illa concumbere, quæ virginitatem plurimi faciens ipsum cecidit, eiúsque pellem vt ægidem gestabat, atque alas suis pedibus accommodauit.* quare illam Græci in Deorum numerum retulerunt, cùm tam præclarum suæ constantiæ ac temperantiæ argumentum edidisset, & Iodamam prætereà ipsam impedire conatam interemisset. quare de illa ita scriptum fuit à Simonide Ceo in secundo Genealogiarum:

ὑψόθεν ὀρέων
Πηλιάδες κατιδοῦσαι ἐδείμαινον αἰνοφόνοις
ἔργον Ἀθηναίης Ἰτωνίδος, ἢ δὲ καὶ αὐτοὺς
ἥρωας χεῖρεσσι θᾶσσον ἐρέσσοντας ἰχθυόεντ'.
Peliades timuère videntes montibus altis
Palladis Itonidos factum: vel protinus ipsos
Spumosa heroas ferientes æquora remis.

Alij Palladem nominatam fuisse maluerunt, quia cùm aduersus Gigantes pro Ioue pugnasset, vt ait Callim. in lauacra Palladis,

οὐδ' ὅκα δὴ λύθρῳ πεπαλαγμένα πάντα φέροισα
τεύχεα, τῶν ἀδίκων ἦνθ' ἀπὸ Γηγενέων:
Non armis quando permulta cæde cruentis
Venit ab iniustis horrida terrigenis:

Pallantem Gigantem iaculo interfecerit, vt ait idem Isacius. Alij vocatam fuisse Palladem putarunt, à iaculis mittendis, cùm bellicosa sit Dea: alij, quia cor palpitans Dionysi ad Iouem detulerit. Nam Dionysius Iouis, & Proserpinæ filius frusta-

frustatim à Titanibus fuit discerptus, cuius cor attulit ad Iouem Minerua, vt traditum est in fabulis. Huic Deæ cùm armata dicatur è capite Iouis exiliisse, mox arma & currum tribuerunt, vt testatur Horatius in primo carminum:

Iam galeam Pallas & ægida,
Currúsque & rabiem parat.

Et in his carminibus Stesichorus:

Παλλάδα περσέπολιν κλῄζω πολεμαδόκον, ἁγνάν,
παῖδα Διὸς μεγάλου δαμάσιππον.
Pallada bellorum studijs cantamus amicam,
E Ioue progenitam magno, quæ destruit vrbes.

Callimachus iam tum illi currum fuisse cùm pugnauit aduersus Gigantes, ait, & equos multo sanguine, multáque cæde conspersos: quia pugnabant antiqui è falcatis curribus. Hi igitur equi fuerunt à Pallade è bello redeunte in vndis Oceani loti, vt est in his:

ἀλλὰ πολὺ πράτιστον ὑφ' ἅρματος αὐχένας ἵππων
λυσαμένα παγαῖς ἔκλυσεν ὠκεανοῦ.
Sed prius illa iugis fumantia soluit equorum
Colla, lauans alti fluctibus Oceani.

Mirificum fuisse huiusce Deæ clypeum, miróque artificio extructum inquiunt, cuius formam ita describit Virgilius libro octauo:

Ægidáque horrificam, turbatæ Palladis arma,
Certatim squamis serpentum: auróque polibant.
Connexósque angues, ipsamq; in pectore Diuæ
Gorgona desecto vertentem lumina collo.

Nam vbi illud scutum concuteret, mirificum terrorem illis incutiebat, aut contra quos in bellum prodibat. Dictus est is clypeus ideo Ægis, quòd ita vocaretur antè scutum Iouis, quia è pelle capræ factum fuerat: nam postea obtinuit consuetudo vt omnium Deorum scuta ægides vocarentur, quippe cùm Herculis scutum ægidem etiam vocauerit Hesiodus in descriptione ipsius scuti. Fuerunt qui dixerint Palladem fuisse belli inuentricem, quod testatur Cicero in tertio de natura Deorum hoc pacto: Liberum alterum patre Cœlo, qui genuisse Mineruam dicitur, quam principem & inuentricem belli ferunt. quam etiam Virgilius lib. 11. præsidem belli nominauit:

Armipotens, belli præses Tritonia virgo:

Nam & Arion Methymnæus omnibus mortalibus prior Orthria carmina in Palladem composuit & cantauit, quorum is erat rhythmus, vt eo animi hominum mirum in modum ad bellum inflammarentur, quibus postea modulis vsi sunt in castris Methymnæi. Hæc Dea semper virgo fuisse creditur, vt Diana, & Vesta, quas omnes Homerus in hymno in Venerem commemorauit. Ac ita de Mineruæ officio, virginitate & inuentis:

τρισσὰς δ' οὐ δύναται πεπιθεῖν φρένας, οὐδ' ἀπατῆσαι,
κούρην τ' αἰγιόχοιο Διὸς γλαυκώπιδ' Ἀθήνην.
οὐ γάρ οἱ εὔαδεν ἔργα πολυχρύσου Ἀφροδίτης,
ἀλλ' ἄρα οἱ πόλεμοί τε ἅδον, καὶ ἔργον Ἄρηος,
ὑσμῖναί τε μάχαι τε καὶ ἀγλαὰ ἔργ' ἀλεγύνειν.
πρώτη τέκτονας ἄνδρας ἐπιχθονίους ἐδίδαξε
ποιῆσαι σάτινα καὶ ἅρματα ποικίλα χαλκῷ.
ἡ δέ τε παρθενικὰς ἁπαλόχροας ἐν μεγάροισιν
ἀγλαὰ ἔργ' ἐδίδαξεν, ἐπὶ φρεσὶ θεῖσα ἑκάστῃ.

Sed tribus haud potuit suadere, aut fallere mentes,
E Ioue prognatæ, cui lumina glauca, Mineruæ.
Aurea non illi Veneris sunt munera cordi:
Prælia sed placuère, feri sed munera Martis,
Sed cædes, sed bella, sed & certamina, pugnæ.
Prima viros docuit currus, orbésque rotarum
Supposuisse, ligent quas partes robora ferri.
Virginibúsque eadem monstrauit prima domi quæ
Munera conueniant, animísque impressa notauit.

Hæc prima ædificandi viam inuenisse dicitur, vt testatur Lucianus in Hermotimo: φασὶ γὰρ ὁ μῦθος ἐρίσαι Ἀθηνᾶν καὶ Ποσειδῶνα καὶ Ἥφαιστον ἐντεχνίας πέρι· καὶ τὸν μὲν Ποσειδῶ ταῦρόν τινα ἀναπλάσαι, τὴν Ἀθηνᾶν δὲ οἰκίαν ἐπινοῆσαι. *Inquit enim fabula Palladem, Neptunum ac Vulcanum de artificio contendisse: atque Neptunum taurum fabricasse, Palladem excogitasse domum.* Eiusdem inuentum est colus, vt ait Theocritus Ægloga 34. & Virgilius libro septimo:

Non illa colo, calathísve Mineruæ
Fœmineas assueta manus.

Hæc eadem tibiarum vsum & musicam excogitauit: hæc acu pingere, telam texere, omne lanificium, leges, classicáque adinuenit. quorum inuentorum mentionem fecit Ouidius libro sexto Mutationum, & ita libro tertio Fastorum:

Palla-

Pallade placata lanam mollire puellæ
Discant, & plenas exonerare colos.
Illa etiam stantes radio percurrere telas
Erudit, & rarum pectine densat opus.
Hanc cole qui maculas lesis de vestibus aufert,
Hanc cole velleribus quisquis ahena paras.
Nec quisquam inuita faciet bene vincula planta
Pallade, sit Tychio doctior ille licet.

Cultum præterea & plantationem oleæ inuenit, & fructus expressionem, cùm planta quidẽ antè nasceretur, sed ignota inter cæteras arbores. nam vt testatur Herodotus in Terpsichore, quibusdam temporibus apud neminem, nisi apud Athenienses, oliua inueniebatur. Atque cùm Epidaurij ex oraculo Apollinis Delphici statuas erigere Damię & Auxisiæ iuberentur, percunctati sunt æreásne an lapideas erigerent. Cùm respondisset Pythia, ex oliua domestica, ad Athenienses confugerunt. ἐδέοντο ὦν οἱ Ἐπιδαύριοι Ἀθηναίων ἐλαίην σφίσι δοῦναι ταμέσθαι, ἱρωτάτας δὴ κείνας νομίζοντες εἶ(ναι). λέγεται δὲ ὡς ἐλαῖαι ἦσαν ἄλλοθι γῆς οὐδαμοῦ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἢ Ἀθήνῃσι. *Rogarunt igitur Athenienses Epidaurij, vt sibi oliuam cædere permitterent, cùm maximè sacras illas arbitrarentur. Ferunt enim quòd per id tempus nullibi, nisi apud Athenienses, erant oliuæ.* quare etiam annua sacrificia mittere Athenas pro cæsis oliuis Epidaurij pepigerunt. Cùm verò oliuæ fructus ad omnes artes sit accommodatus, oleum scilicet, omnes denique artes Mineruam inuenisse creditur. Nam profectò nulla est ferè ars, quæ non olei beneficio vtatur, aut aliqua ex parte adiuuetur: sicuti etiam ignis munere. quare non iniuria sensit Æschylus, vt antiquorum scriptorum plerique, Prometheum omnes artes excogitasse, quòd ignem de cœlo ad mortales detulit, vt suo loco apertiùs à nobis & opportuniùs explicabitur, cùm pertractabimus illa quæ fabulosè dicta sunt à maioribus de ipso Prometheo. Fama est adeò virginitatis fuisse studiosam Mineruam, vt cùm fortè se lauans in fonte Heliconidis Hippocrenes conspecta fuisset à Tiresia, illum cæcum fecerit, quoniam periniquum sibi videbatur, quòd mortalis aliquis gloria posset se nudam lauantémque Mineruam vidisse. veruntamen Chariclo Tiresiæ mater ab eadẽ postea impetrauit, vt pro lumine corporis, mentis splendorem & artem diuinandi ab ipsa Minerua Tiresias obtineret, vt patet ex

hymno Callimachi in lauacra Palladis. Quare illud non satis consideratè dictum est à poëtis, quòd Paris nudam Palladem cum reliquis deabus iudicarit. Nec defuerunt qui illã propè violatam fuisse inquiāt à Vulcano, cùm ad illum accessit petens, vt sibi arma fabricaret, vt scribit Apollodorus libro tertio. Nam Vulcanum absente Venere constuprandæ Mineruæ cupido incessit: quæ cùm reluctaretur, neque virũ vllo modo pati vellet, fertur Vulcanus semen in eius femur denique effudisse, quod ab ea lana detersum & in terram deiectum fuit, è quo natus est Erichthonius, qui & contentionis & terræ nomen continet, qui Pandrasi Cecropis filiabus in cista seruandus traditus fuit: quæ postea in furorem actæ, quia contra Deæ mandatum cistam aperuissent, se ex arce summa præcipitarunt: vel, vt aliis magis placuit, à serpente in cista cum Erichthonio latente fuerunt interemptæ. Neque prætermittenda esse illa sanè hoc loco censuerim, quæ mirifica de vi Palladij ab antiquis scriptoribus memoriæ prodita fuerũt: appellata sunt Palladia, vt dicere solebat Pherecydes, omnes imagines, quæ manibus non essent factæ, & omnes quæ forent è cœlo in terram deiectæ, cuiusmodi fuisse dicitur illud Mineruæ celeberrimum Palladiũ. Id enim fuisse trium cubitorum fertur, & è cœlo in Pessinuntem Phrygiæ ciuitatem, quæ ab eo casu nomen obtinuit, vt Dio putauit & Diodorus, delapsum. Quanquam non defuerunt historici qui ab alio casu circa Ganymedem raptum, cùm multi ibi in bello cecidissent, quo tempore Ilus frater Ganymedis aduersus Tantalum, quem rapuisse Ganymedẽ putabat, dimicaret, ita vocatum fuisse crediderint. Ioannes Antiochenus Palladium illud non quidem de cœlo cecidisse scribit, sed ab Asio quodam philosopho, ad cuius gratiam vocata sit Asia mundi pars, ac mathematico per optimum horoscopum fabrefactũ: ita vt illa ciuitas esset inexpugnabilis, in qua illud Palladium inuiolatum seruaretur: quod etiam largitus est Troianis. At Apollodorus scriptum reliquit libro tertio, quòd vbi Ilus Ilium condidit discolorem bouem secutus, Deos precatus est, vt aliquod sibi signum appareret, atque tunc decidit Palladium trium cubitorum, quod sponte ambulare videbatur, dextra hastam tenens, ac sinistra manu colum & fusum. Huic Ilo postea responsum fuit ab oraculo tamdiu ciuitatẽ Troiæ incolumem futuram,

quamdiu

quamdiu inuiolatum illud Palladium in vrbe seruaretur. Quidam addiderunt difficultatibus capiendæ Troiæ sagittas Herculis, quæ dono datæ fuerant Philoctetæ, cui moriens Hercules in OEta monte inter Thessaliam & Macedoniam mandauit ne cui corporis sui reliquias indicaret, atque illud factum iuramento affirmari voluit, cùm donauit illi sagitta. Sed cùm postmodo Delphicum oraculum Græcos monuisset Troiam sine sagittis Herculis capi non posse, aut sine reliquiis corporis, inuentus est Philoctetes, & de Hercule interrogatus negauit se quidquam scire. Sed cùm maximè cogeretur, ne iusiurandum violaret, tacuit quidem, sed pede locum ostendit. Fuerunt tamen nonnulli, qui non semper virginem fuisse Mineruam crediderint, quippe cùm Pausanias in Atticis Hygiam Mineruæ & Æsculapij filiam fuisse scribat. Atque Minerua ipsa Hygia siue salubris cognomento fuit appellata. Sic & Laphria & Mamersa apud Athenienses, vt meminit Lycophron in his:

οἱ δὲ Λαφρίας
δόμοι Μαμέρσας ἐνδαιλωφύρει φλογί.

atque Laphriæ
Domus Mamersæ exusta flammis horridis.

Vocata est fortasse Laphria, quoniam spolia quæ de captiuis hostibus reportantur, Laphyra dicuntur. & rursus Pyletis, quoniam pingebatur ab antiquis in portis ciuitatum, quam etiam in priuatarum domorum foribus collocabant, tanquam Martem in suburbanis. Hanc nominauit Budiam & AEthyiam Lycophron, quia arantes & nauigantes protegere & seruare putabatur. Dicta est & Iconia à ciuitate Bœotiæ, vt ait Apollonij enarrator. Fuit eadem Ismenia & Aecræa apud Thebanos, vel vt putarunt alij Alalcomenia, & Cadmea culta est, & Tritonia, & Telchinia, & Polias, & Machinatrix, Pronœa Zosteria, Panadæis, Halæa, Ergana, Cydonia, Coria, Hippoletis, Pania, Tithrone, Sospita, Ergare, Ophthalamis, Alea, Axiopœna, Narcæa, Cissæa, Promachorma, Saitis, Poliuchos, Chalciœcos, Equestris, Apaturia, Cyparissia, Frænatrix, Anbulia, Hospitalis, Perspicax, Pæonia, Sciras, Sunias, atque multa denique fuerunt illi variis de caussis iniuncta cognomina. Celebrabantur Lampadophoria in huius honorem Deæ, vt alibi dicemus, cui taurus candidus aliquando, aut indomita iuuenca immolari consue-

uit ab antiquis, vt testatur Ouidius libro quarto Metamorphoseon:

Diis tribus ille focos totidem de cæspite ponit,
Laeuum Mercurio, dextrum tibi bellica virgo,
Ara Iouis media est: mactatur vacca Mineruæ,
Alipedi vitulus, taurus tibi summe Deorum.

Atque tot de iis quæ fabulosè dicta fuerunt de Minerua, dicta sufficiant.

¶ Nunc reliquum est, vt quid per hęc fabulosa significare voluerint antiqui, perquiramus. Quid aliud significat Palladem fuisse Neptuni & Tritonidis paludis filiam, quàm sapiétiam ex illis perturbationibus nasci, quas homines in vita & in mari præcipuè experiuntur? aut quis nesciat vitam nostram multis calamitatibus assiduè, quasi Neptuni tempestatibus exagitari? nam qui maris est ignarus, vt ego quidem censeo, malorum est ignarus. Ex importunis igitur vitæ perturbationibus, & è cœno tenebrarum mentis & inscitiæ nascitur sapientia: quæ quoniam res est diuina & Dei munus, dicitur à nonnullis meritò Minerua è Iouis capite fuisse nata, quando memoriæ & sapientiæ sedes est caput, in quo diuinum est & incredibile Dei & naturæ opificium. Dicta est rursus Iouis filia, quia sapientia & peritia nascitur regibus ex assidua exercitatione ac varietate negotiorum. Nata est armata, quòd nunquam inermis est animus sapientis ad euentus fortunæ, vel consilio, vel patientia superandos. Hanc Deam populatricem ciuitatum appellarunt, quia plurimum possit sapientia & consilium in rebus bellicis ad euertendã consceleratorum improbitatem, cùm graue sit sapientem hominem hostem habere. nam & Homerus non Aiacem aut Achillem populatores vrbium appellauit ob ferocitatem, sed Vlyssem ob sapientiam. Hæc nata esse dicitur sine matre, quia perrara est in fœminis sapientia. Nec me latet sanè illam dictam fuisse ab Ægyptiis sibi perpetuam virginitatem indixisse, quia præstiterit temperantiam, quæ cum esset ingeniosa, multas artes inuenit, & in primis studiosa fuit rei bellicæ, cùm robore & fortitudine præstaret. confecit & alias res memorabiles, & AEgida ferám vocatam monstrum propè inexpugnabile obtruncauit. illud cùm è terra genitum esset, immensam flammam ex ore proflabat, primúmque apparuit in Phrygia, quam combussit, vnde Phrygia diu-

gia diutissimè vocata fuit vsta. Inde accessit ad loca monti Tauro proxima, omnésque syluas ad Indiam vsque in cineres conuertit: atque cùm ad mare descendisset apud Phœnicas, concremauit syluas ad montem Libananum, per Ægyptúmque in Libyâm penetrauit, ac demum in nemora Ceraunia: qua regione concremata, hominibúsque vel extinctis vel fugatis e patria ob metum, Palladem inquiunt prudentia & robore præliantem monstrum interemisse, eiúsque pellem suo pectori gestamen adaptasse, partim ad propulsanda pericula, partim etiam vt gloriosum monumentum rerum gestarum. At terra mater monstri dicitur irata peperisse Gigantes Diis aduersarios, quos Iupiter adiuuantibus Pallade & Dionyso vnà cum Diis aliis debellauit. Vocata fuit Tritonia, vt sensit Callisthenes, quia tertio die Lunæ nata fuerit, cuiusce rei facit argumentum, quia apud Athenienses is dies consecratus est Palladi. Ab hoc magnopere dissentiunt qui Trito caput dici apud gentes Ponticas existimarunt, cùm cranium in tres partes findatur. alij Lunam ita dici crediderunt, quia tertio die à coniunctione apparere soleat: quamuis eodem die aliquando nonnullis caussis cumulatis & ventus & noua prodeât. Nec defuerunt qui animam esse arbitrarentur, quæ sic vocetur, cuius tres sunt vires, ratiocinandi, cupiendique, & qua ita concitetur. Alij aera esse maluerunt, qui tribus temporibus maximè immutatur & generatur, vere, æstate, hyeme: cùm annus fuerit in hæc tria tempora diuisus. Hanc marem & fœminam esse inquit Orpheus in hymnis: *ἄρσην μὲν, καὶ θῆλυς ἔφυς, fœmina másque eadem es.* quoniam sapientis est & cedere tempori, & vti opportunitatibus. Præclarè sanè fictum est ab antiquis Iouem suas vires vni Mineruæ impertiuisse, quia Deus maximè amat sapientem virum, neque vlla esse potest sapientia quæ à Deo dissideat. quæ eadem causa est, cur fuerit à Ioue pro filia ascita. Ægyptij hanc Iouis fuisse filiam & semper virginem tradiderunt, cum aer sit natura incorruptibilis, supremúmque locum habeat, vnde è capite Iouis nata dicitur: at Tritonidem, quia rei mutat naturam quotannis, æstate, vere, hyeme. Demonstrauit hæc præterea in bello Giganteo omnem vim humanam quæ aduersus Deum insurgeret, omnem temeritatem, omnémque arrogantiam esse vanam, cùm nonnullos ex iis

nullo propè negotio trucidari. Sed quoniam in bellis gerendis præcipuè necessaria est sapientia, hæc bellis præfecta est, cui scutum perlucidum, & multis anguibus circunceptum tribuitur. Atenim quæ natura est anguium? vt acutissimè cernant, vnde etiam nomen à Græcis obtinuerunt. Nam nisi vigilantia & prudentia rebus vel longè prospiciendis Imperatorem castrorum decorauerit, quis non videat sæpius hostium insidias aut impetus repentinos à castris arceri non posse? quibus omnibus periculis castrorum & ciuitatum prospicit rerum omnium moderatrix & Deo amica sapientia. Eius scutum quod præ se ferret, clarissimum & crystallinum effingitur: quoniam sapientis veritatem & omnem vitæ rationem omnibus conspicuam esse, est maximum aduersus fortunæ iniurias propugnaculum, & in aduersis rebus consolatio. Huic Deæ noctuam sacram auem esse voluerunt, quia vbique videat sapientia, & illa etiam diiudicet, quæ cæteris obscura videantur: cui gratus est draco eadem de caussa. at cornicem ob garrulitatem, auersatur. Datur illi crista & galea: quia non solis virib⁹ vti conueniat, sed etiam vrbanitate & moderatione quadam in rebus omnibus cum ornamento. Cuspis verò tribuitur propter necessarium acumen ingenij: nam qui crasso ingenio est ab ipsa natura præditus, neque munus Dei clarissimũ acceperit iudicium, hunc vel decem Mineruæ expolire nunquam poterunt. Insidebat cassidi huiusce Deę gallus gallinaceus, vt ait Pausanias in prioribus Eliacis, quia pugnax sit id animal, vel potiùs, vt ego arbitror, quia præscia sit futurorum temporum illa auis & vigilantissima. Hæc amica Musarum & semper virgo existimata est, quoniam voluptates omnes grauissimæ sunt sapientiæ aduersariæ, ac Venus præcipuè, quæ memoriam bonitatémque ingenij maximè debilitat. Neque aduersus hanc insurgere quisquam audet, cùm faciem horrendam Gorgonis gestaret in pectore, quæ viperas habebat pro capillis, quoniam maximè formidabilis est sceleratis hominibus vir sapiens, & vigilans, & moderatus, & in rebus agendis prouidus. Hanc vnam ex omnibus Diis proximum Ioui locum tenere putarunt poetæ: quare ita scribit Horatius:

Proximos illi tamen occupauit
Pallas honores.

Est enim

Est enim vir sapiēs Deo similis tum ob rerum humanarum contemptum, quas longo interuallo sub se relinquit, tum etiam ob potentiam, & in negotiis transigendis felicitatem. Tanta est enim ipsius sapientiæ præstantius & splendor, vt Pallas artes propè vniuersas excogitasse dicatur. Hæc ol eam inuenisse etiam dicitur, quoniam, disciplinæ & præstantes omnes artifices oleo & lucubrationibus egeant. Tiresiam ideirco cæcum fecisse dicitur, quòd ipsam nudam vidisset, quia qui dulcissimum sapientiæ fructum gustauerit, aut lumen eius perceperit, ad res cæteras cæcus lubens efficitur: vel, vt alij maluerunt, quia cum diuinam sapientiam inspicimus, nos cæcos esse, & nihil scire omnino cognoscimus. At si postea diuina ope adiuuante res inspiciamus, tûc quod demptum fuerat corpori, mentis, oculorum & animi incredibile acumen recuperamus, resque futuras sapienter prædicimus. Neque videntur rem altiùs considerasse, qui Paridem nudas inquiunt has Deas iudicasse. Venerem, Iunonem, Palladem: quia si diuinæ sapientiæ suauitatem semel percepisset, eámque paulò diligentiùs fuisset intuitus, omnes voluptates corporis, nedum immundæ libidinis, omnémque humanam potentiam pedibus conculcasset. Nam illas indutas iudicauit, cùm non bene cognouisset, & donis potiùs, quàm conscientia commotus. Credita est portis ciuitatum, priuatarúmque domorum præfecta, vt ait Æschylus in Eumenidibus:

ἢ κλῇδας οἶδα δωμάτων μόνη θεῶν.

Claues domorum sola Dijs ex omnibus Noui.

Quia sapientia omnibus & ciuitatibus, & priuatis domibus moderatur: cùm illa sola ciuitas vel domus diu incolumis esse possit, quæ Mineruæ legibus obtemperarit, modestiæ scilicet, & parcimoniæ, & temperantiæ: cùm Martis opus sit pernoctare extra ciuitatem vrbésque ab hostibus defendere. Nam domi leges, & consilium in rebus deliberandis, foris industria & robore opus est, non segniter iis quæ deliberata sunt & citò peragendis. Erit igitur, tamdiu ciuitas incolumis & inexpugnabilis ab hostibus quamdiu inuiolatum in ea Palladium seruabitur. Quid hoc significabat Dij boni? an adeò stupidi sunt homines, vt nesciat neque lapideam, neque ligneam, neque æream statuam per hæc rectè significari? an credendum est statuarios esse in cælo

è quorum officinis, vt primùm absolutæ sunt statuæ, ad nos aufugiant? quid hoc est monstri Dij boni? Quis non intelligit mirificam quandam sapientiam sub hac fabula occultari? Nam ciuitas illa, in qua religio, ac Deorum metus parui fiat, in qua sapientia desit in rebus publicis administrandis, in qua iustitia nulla sit, in qua non viri boni, sed opulenti & gratiosi summæ rerum præficiantur, diutiùs consistere non potest. Ast vbi sapienter omnia gubernantur, neque vlli impunè fit iniuria, tunc inuiolatum persistit. Palladium, neque vlla vis est humana, quæ ciuitatem illam vel possit vel cupiat euertere. Illud videtur significasse Æschylus in Persis in eo carmine:

θεοὶ πόλιν σώζουσι Παλλάδος θεᾶς.

Vrbem Dei Deæ tuentur Palladis.

Quòd si Paris vel res alienas per iniuriam non attigisset, vel si Priamus malè ablatas reddidisset, & eandem rationem secuti fuissent posteri, nunc etiam staret amplissimum Troianorum Imperium. Dicitur Palladium è cœlo delapsum, quia res diuina sit sapientia, cuius initium est timor Dei, atque omnis humana sapientia originem habet à Deo: quare Palladium de cœlo cecidit. Hæc necessaria est terram colentibus, hæc nauigantibus, hæc artes exercentibus, cùm omnia sapientiæ pareant: quod ea Mineruæ cognomina significarunt. Non defuerunt tamen qui Mineruam esse crediderunt vim solis, quæ mentibus humanis sapientiam infundat, cui multos angues tribuerunt ob flexum solis cursum in signifero circulo. Splendorem clypei clarissimam solis naturam putarunt. Gorgonis caput in pectore gestabat, quia nemo contra solis claritatem aut contra sapientiã aciem oculorum intendere impunè potest. Hæc nata est è Iouis capite, è summa scilicet ætheris parte, quæ purissima est, paréque sibi vires Iupiter impertiuit, quoniam post Deũ ipsum omnium agentium in res humanas vis solis potentissima est, quæ facit vt aliæ res intereant, aliæ oriãtur, sempérque mouetur præsentium rerum vicissitudo. Atque de Pallade satis, nunc de Prometheo dicamus.

De Prometheo. CAP. VI.

ATqui Prometheum multarum artium inuentorem omnes consentiunt Iapeti fuisse filium, sed de matre magna est controuersia, siquidem, vt aliis placuit, Asiæ Nymphæ filius

phæ filius fuit: alij ex Asope, alij ex Themide natum esse putarũt, Hesiodus in Theogonia Clymenes & Iapeti filium fuisse scribit in his:

κούρην δ' Ἰαπετὸς καλλίσφυρον Ὠκεανίνην
ἠγάγετο Κλυμένην καὶ ὁμὸν λέχος εἰσανέβαινεν.
ἡ δέ οἱ Ἄτλαντα κρατερόφρονα γείνατο παῖδα·
τίκτε δ' ὑπερκύδαντα Μενοίτιον, ἠδὲ Προμηθέα
ποικίλον αἰολόμητιν, ἁμαρτίνοόν τ' Ἐπιμηθέα.
Iapetus Clymen duxit dehinc Oceaninen
Perpulchram simul hique thorum pressere iugalem.
Mox Atlanta parit prudentem, deinde Menœti,
Te genuit, pariterque Promethea callida cui mens.
Hinc Epimetheus exoritur, quem fallere promptum est.

Fuit autem Iapetus vnus è Titanibus qui aduersus Iouem arma sumpserunt, qui ante bellum Giganteum filiam habuit Anchialen, à qua nominata est vrbs Ciliciæ: de quo ita Virg. in primo Georg.

tum partu terra nefando
Cœumque, Iapetumque creat, sæuumque Typhoea.

Quare cum herbas colligebat Medea, recenseret Apollonius, & inter illas quandam, cuius vires prior obseruarat Prometheus, vel (vt alij maluerunt) rem fabulosè explicantes, ex ipso Prometheo natam nominaret, illam Titanidem vocauit ita in libro tertio:

μυκηθμῷ ὑπένερθεν ἐρεμνὴ σείετο γαῖα,
ῥίζης τεμνομένης Τιτηνίδος· ἄστενε δ' αὐτὸς
Ἰαπετοῖο πάϊς ὀδύνῃ πέρι θυμὸν ἀλύων.
Terribil. tremuit mugitu terra sub ipsa
Radice incisa Titanide at ipse dolore
Filius Iapeti gemuit, tenuitque querelas.

Hic habuit vxorem Asiam, vt inquit Herod. in Melpomene, & præterea Hesionem, & Axiotheam, vt Isacius meminit. Habuit sororem Ephyram, fratrem Epimetheum, Buphagum, Menœtium, Atlantem, & alios complures: nam ad triginta fratres fuisse dicuntur. filium habuit Deucalionem, de quo ita Apollon. lib. 3.

ἔνθα Προμηθεὺς
Ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τέκε Δευκαλίωνα,
ὃς πρῶτος ποίησε πόληας, καὶ ἐδείματο ναοὺς
ἀθανάτοις.

Hic ipse Prometheus
Filius Iapeti genuit mox Deucalionem.
Primus templa Deis, primus qui condidit vrbes.

Habuit filium præterea & Lycum & Chimaræum è Celæno, Hellenem è Pyrrha, à quo dicti sunt Græci. Suscepit ex alia nympha etiam Theben, quæ nomen dedit Thebanę vrbi, sicut eius soror Ægina Æginæ. Hic fertur homines primùm è luto finxisse, & vniuersi generis hominum fuisse parens, vel potiùs artifex, quod ita testatur Ouid. in lib. 1. maioris operis:

Siue recens tellus, seductáque nuper ab alto
Æthere cognati retinebat semina cæli:
Quam satus Iapeto mistam fluuialibus vndis
Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum.

Et Antipater in hisce carminibus:

ἁ δάμαλις (δοκέω) μυκήσεται· ἦ ῥ' ὁ Προμηθεὺς
οὐχὶ μόνος πλάσσει ἔμπνοα, καὶ σὺ Μύρων.

Mugiet ipsa (puto) bos olim. haud ergo Prometheus
Effinxit solus viua, sed inde Myro.

Nam fama est Prometheum cùm hominem fingeret portiones captas è singulis elementis suo operi admiscuisse: atque pro ipsorum elementorum temperamentis non solùm vires singulis corporibus addidisse, sed etiam motus animorũ & mores. Qui verò etiam magis fabulosè rem aggressi sunt explicare, dixerunt timorem leporis, astutiam vulpis, pauonis ambitionem, tigridum feritatem, leonum iracundiam & magnitudinem animi fuisse hominibus ab ipso Prometheo iniunctas: quod ita significauit Horat. in primo Carminum:

Fertur Prometheus addere principi
Limo coactus particulam vndique
Desectam, & insani leonis
Vim stomacho apposuisse nostro.

Nam memoriæ prodidit in Phocaicis Pausanias non procul à Panopensibus apud torrentem quendam saxa fuisse ingentia, reliquias creditas eius luti, è quo Prometheus vniuersum genus hominum finxit. Hunc poetica quadam cum suauitate reprehendit Propertius in lib. 3. quia cùm plurimum operæ in corpore hominum rectè formando consumpsisset, mentem neglexerit, in qua scitè & optimè ornanda totũ studium erat adhibendum: sic enim inquit:

O prima infelix fingenti terra Prometheo
Ille parum cauti pectoris egit opus.
Corpora disponens, mentem non vidit in arte:
Recta animi primùm debuit esse via.

Dicitur Prometheus aliquãdo duos tauros Ioui immolasse, atque eorũ carnes ab ossibus diuisisse: tũ in alterã pelliũ carnes, in alterã ossa inclusisse, deinde Ioui dedisse optioné vtrum mallet taurũ eligẽdi. Iupiter capta optione cùm dolos eius viri grauiter ferret, vt iustã oportunitaté vltionis nactus videretur, ossa elegit, atque illa fraude iratus ignem mortalibus eripuit, vt testatur his verbis Hesiodus in Theogonia:

τῷ μὲν γὰρ σάρκας τε καὶ ἔγκατα πίονα δημῷ
ἐν ῥινῷ κατέθηκε καλύψας γαστρὶ βοείῃ.
τῷ δ' αὖτ' ὀστέα λευκὰ βοὸς δολίῃ ἐπὶ τέχνῃ
εὐθετίσας κατέθηκε, καλύψας ἀργέτι δημῷ.
δὴ τότε μιν προσέειπε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε·
Ἰαπετιονίδη πάντων ἀριδείκετ' ἀνάκτων,
ὦ πέπον, ὡς ἑτεροζήλως διεδάσσαο μοίρας;

Pelle sub hac bubula carnes, & pinguia cuncta
Viscera composuit, rectéque ligauit in vnum.
Altera repleta est, quæ condidit arte dolosa,
Ossibus isque adipis tectis candore supernè.
Talia deinde refert hominum pater atque Deorum
Iapetioniade cunctorum maxime Regum,
Stulte, quid has partes componis ita arte dolosa?

Cùm verò iratus Iupiter illa de caussa ignem hominibus rapuisset, fertur Prometheus Mineruæ auxilio ascendisse in cœlum, ibíque ferula ad currum solis admota ignem rursus in terrã detulisse, quod inquit Horatius in primo Carminũ:

Audax Iapeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit.
Post ignem etheria domo
Subductum, &c.

Id cùm rescinisset Iupiter, Vulcano imperauit vt fœminam è luto componeret, quę cùm astutissima esset & omnibus artibus à Diis donata, vocata fuit Pandora. Neque ante illam extitisse fœmineum sexum crediderũt, vt testatur Pausanias in Atticis. Hanc fabulantur missam fuisse à Ioue ad Prometheum cum omnibus malis in vasculo inclusis: quod munus cùm spreuisset Prometheus, illa ad Epimetheum contendit,

qui dêpto vasculi operculo omnia mala euolare sentiês, vix vltimã & in imo residentẽ spẽ occlusit, cũ qua vas illud seruauit. Cùm verò Prometheus Iouis munus reiecisset, quòd insidias formidaret, dicitur à Mercurio Iouis iussu ad Caucasum monte adductus, & in spelunca, quæ erat apud Paropamissadas, vinctus, vt testatur Strabo lib. 15. ne tantũ furtum videretur impunè cõtra Iouis voluntatẽ commisisse. dicunt præterea huic additã fuisse aquilã, Typhonis filiã, vt ait lib. 2. historiarũ Pherecydes, & Echidnæ Phorbantis, quæ iecur illius assiduè renascens laniaret ac deglutiret, vt ait Apollonius lib. 2.

καὶ δὴ Καυκασίων ὀρέων ἀνέτελλον ἐρίπναι
ἠλίβατοι, τόθι γυῖα περὶ στυφελοῖσι πάγοισιν
ἰλλόμενος χαλκέῃσιν ἀλυκτοπέδῃσι Προμηθεὺς
αἰετὸν ἥπατι φέρβε παλιμπετὲς ἀΐσσοντα.
Exoriebantur rupes, & grandia montis
Culmina Caucasij, vinclis vbi membra Prometheus
Praeduris, ferróque miser iacet ipse ligatus,
Saepius atque aquilam redeuntem pectore pascit.

Erat enim columnæ alligatus, neque vllo pacto se mouere poterat: cui quantum iocinoris per diem ab aquila cõsumebatur, tantundem per noctem excrescebat ne vnquam doloris materia deficeret, vt ait Hesiodus in Theogonia:

δῆσε δ' ἀλυκτοπέδῃσι Προμηθέα ποικιλόβουλον
δεσμοῖς ἀργαλέοισι μέσον διὰ κίον' ἐλάσσας.
καί οἱ ἐπ' αἰετὸν ὦρσε τανύπτερον· αὐτὰρ ὅ γ' ἧπαρ
ἤσθιεν ἀθάνατον, τὸ δ' ἀέξετο ἶσον ἁπάντῃ
νυκτὸς, ὅσον πρόπαν ἦμαρ ἔδοι τανυσίπτερος ὄρνις.
Implicat indomitus, nectitque Promethea vinclis
Astrictumque columna tenet medium. fera semper.
Pascitur immortale iecur Iouis ales: at illud
Deficit haud vnquam: nam quantum luce volucris
Carpserit, huic misero tantum nox vna reponit.

Duris autẽ Samius scriptũ reliquit nõ ob ignem raptum, sed quia Palladẽ amauerit, Prometheũ coniectũ fuisse in vincula, & ita excruciatum: cuiusce rei facit argumentum, quia ad montẽ Caucasũ habitãtes populi soli Ioui & Mineruæ non sacrificabãt. vt illius supplicij autoribus, cùm eximiè colerẽt Herculẽ, qui Prometheũ è vinculis liberasset. Fabulã quandã attigit Nicãder in Theriacis, quæ apud antiquos circũferebatur,

rebatur, quòd ingrati homines, ad quos ignē Prometheus detulerat, furtū Promethei Ioui indicarūt, pro qua accusatione pręmiū perpetuā iuuētutē à Ioue impetrarūt. Hāc igitur cùm suo asello clitellario imposuissēt recedites, asinúsq; graui siti in itinere laboraret, ad fōtē quēdā peruenit, vbi serpēs ne ad aquā accederet prohibuit, nisi prius pacto pretio. Tū vero pactus est asinus se quodcūque haberet esse daturum ne siti periret: inde senectutem exuunt quotannis serpentes, ac fiunt iuuenes. Sic fabulam describit Nicander:

Ὠγύγιος δ' ἄρα μῦθος ἐν αἰζηοῖσι φορεῖται,
ὡς ὁπότ' οὐρανὸν ἔσχε Κρόνου πρεσβύτερος υἱός,
νειμάμενος κασίεσσιν ἑκὰς περικυδέας ἀρχάς
ἰδμοσύνῃ νεότητα γέρας πόρεν ἡμερίοισι
κυδαίνων. δὴ γάρ ῥα πυρὸς ληίστορ' ἔνιπτον,
ἄφρονες, οὐ μὲν τῆς γε κακοφραδίης ἀπόναντο,
νωθεῖ γὰρ κάμνοντες ἀμορβεύοντο λεπάργῳ
δῶρα πολύσκαρθμος δὲ κεκαυμένος αὐχένα δίψῃ,
ῥώετο· γωλειοῖσι δ' ἰδὼν ὀλκήρεα θῆρα
οὐλοὸν ἐλλιτάνευε κακῇ ἐπαλαλκέμεν ἄτῃ,
σαίνων αὐτὰρ ὁ βρῖθος, ὃ δή ῥ' ἀνεδέξατο νώτοις,
ᾔτεεν ἄσπετα δῶρα. ὁ δ' οὐκ ἀπανήνατο χρειώ.

Fabula per iuuenes celeberrima oberrat, vt olim
Fratribus imperia diuisit maximus æuo
Vnus natorum Saturni: præmia honorísque
Indicium cepere domestica turba iuuentam.
Mortales præcepsa Deûm, sed munera posthac
Dementes carpsere: nihil iuuere querelæ.
Nam tardi dorso imposuerunt pondus aselli
Dona Dei: cui sicca siti præcordia vbi essent,
Ad fontem properat: prægrandem hic repperit anguem:
Quem supplex orauit opem sibi ferre: sed ille
Quod gestet precium lymphæ, pondúsque petiuit.
Ille siti pressus facilè annuit ista petenti.

Quare meritò Prometheus de hominibus ingratis quæritur, vt scripsit Iulianus poeta in eo epigrammate:

τέχνας πυρσὸν ὀπάσσας φερέσβιον· ἐκ δ' ἄρα τέχνης,
καὶ πυρός, ἀλλὰ τεὸν μόχθον ὄφει ἔχω·
ὃ μερόπων ἀχάριστον ἀεὶ γένος, εἴγε Προμηθεῦ
αἶτ' ἐργοσύνης ταῦθ' ὑπὸ χαλκοτύπων.

Lumina sunt artes nobis inuenta: sed ignis

Arsque repertori grandia damna ferunt.
Ingratum genus est hominum, si pœna Prometheo
Tanta repertori, pro meritisque dolor.

Nā si qui beneficiū acceperāt nō tales fuissēt, quales diximus, quo pacto ingrati possēt appellari? Scripsit tamē Pausanias in rebus Corinthiorū, non Promethei, sed Phoronei cuiusdam arte ignem fuisse inuentū. quare apud Corinthios templum fuit Apollinis Licij, in quo statua erat Phoronei ignē accendentis. Torquebatur Prometheus ab aquila illa in Scythiam supra Caucasum mōtem deportatus, vt ait Lucianus in Prometheo & in dialogo de Sacrificiis. At Menāder suauissimus poeta meritò torqueri Prometheum inquit, nō quia ignem, sed quia multo grauius malum, quia fœminam scilicet omnium humanarum calamitatum autorem & scelestum omnino animalis genus inuenerit, vt est in his:

εἶτ' οὐ δικαίως προσπεπατταλευμένον
γράφουσι τὸν Προμηθέα πρὸς ταῖς πέτραις;
καὶ γίνετ' αὐτῷ λαμπάς, ἄλλο δ' οὐδὲ ἓν
ἀγαθόν; ὃ μισεῖν οἶμ' ἅπαντας τοὺς θεούς,
γυναῖκας ἔπλασ', ὦ πολυτίμητοι θεοί,
γένος μιαρόν.

Ergo immerentem dictitant Prometheum
Pendere fixum Caucasi de rupibus?
Repertus ignis huic, aliud nihil boni?
Sed, quod Deos odisse cunctos credidi,
Inuenit idem fœminas, ô Dij boni,
Genus nefandum.

Huic ipsi Prometheo ara fuit in Academia cum Vulcano & Pallade communis, vt ait Sophoclis enarrator: fuitque, vt scripsit Lysimachides, Vulcano multo antiquior Prometheus, cuius statua cum sceptro in dextra manu erigebatur. Scriptum est à Pausania in Atticis non solùm aram illi fuisse erectam in Academia. sed etiam Lampadiferorum cursus certamen inde incepisse, qui in vrbem accensas faces deferentes decurrebant, in quo certamine studebant vt accensæ faces seruarentur. Nam cuius fax extincta fuisset, is victoriam succedenti concedebat; atque hic eodem modo sequenti si sua extingueretur, & reliqui eodem ordine. Quòd si nemo accensam facem tulisset, palma in medio relinquebatur. Atque hæc fiebant in honorem Prome-

Promethei, quod is omniũ artiũ fontẽ & autorẽ ignẽ putabatur inuenisse, vt ait Æschylus in eius nominis Tragœdia

ναρθηκοπλήρωτον δὲ θηρῶμαι πυρὸς
πηγὴν κλοπαίαν, ἣ διδάσκαλος τέχνης
πάσης βροτοῖς πέφηνε, καὶ μέγας πόρος.
Artis magistrum ignem (fuit namque is viris
Magnum iuuamen, pluribus perutile) Inueni.

Sed non solam inuentionem ignis Prometheo tribuunt, verum etiam medicinæ, pharmacorúmque mistiones, & leges diuinationum, & somniorum interpretationes: primúsque Prometheus inuenisse auguria, quamuis alij ea quæ sunt auium à Cara rege Cariæ primùm inuenta fuisse putarunt, & obseruasse auium volatus, eorúmque qualitates, & quarum essent auium, & quid significarent. Inuenit idem extorum obseruationes, & colores, & situs, & quibus victimis, & quo ritu mactatis Dij singuli lætarentur: idémq; fulgura, & signa de cœlo notauit, inuenitque metallorum vsum, & omnium denique artium est inuentor, vt ipse de se ipso apud Æschylum testatur: cuius carmina, etsi plura sunt, tamen ob mirificam argumenti suauitatem huc ascribenda putaui:

τὰ λοιπά μου κλύουσα θαυμάσῃ πλέον,
οἵας τέχνας τε καὶ πόρους ἐμησάμην.
τὸ μὲν μέγιστον, εἴ τις εἰς νόσον πέσοι,
οὐκ ἦν ἀλέξημ' οὐδὲν, οὔτε βρώσιμον,
οὐ χριστὸν, οὐδὲ πιστὸν, ἀλλὰ φαρμάκων
χρείᾳ κατεσκέλλοντο, πρὶν ἐγώ σφισιν
ἔδειξα κράσεις ἠπίων ἀκεσμάτων,
αἷς τὰς ἁπάσας ἐξαμύνονται νόσους.
τρόπους δὲ πολλοὺς μαντικῆς ἐστοίχισα,
κἄκρινα πρῶτος ἐξ ὀνειράτων ἃ χρὴ
ὕπαρ γενέσθαι, κληδόνας τε δυσκρίτους
ἐγνώρισ' αὐτοῖς, ἐνοδίους τε συμβόλους,
γαμψωνύχων τε πτῆσιν οἰωνῶν σκεθρῶς
διώρισ', οἵτινές τε δεξιοὶ φύσιν,
εὐωνύμους τε, καὶ δίαιταν ἥντινα
ἔχουσ' ἕκαστοι, καὶ πρὸς ἀλλήλους τίνες
ἔχθραι τε καὶ στέργηθρα καὶ συνεδρίαι.
σπλάγχνων τε λειότητα καὶ χροιὰν τίνα
ἔχοντ' ἂν εἴη δαίμοσιν πρὸς ἡδονὴν
χολῆς, λοβοῦ τε ποικίλην εὐμορφίαν,

κνίσῃ τε κῶλα συγκαλυπτὰ καὶ μακρὰν
ὀσφὺν πυρώσας, δυστέκμαρτον εἰς τέχνην
ὥδωσα θνητούς. καὶ φλογωπὰ σήματα
ἐξωμμάτωσα πρόσθεν ὄντ' ἐπάργεμα.
τοιαῦτα μὲν δὴ ταῦτ'· ἔνερθε δὲ χθονὸς
κεκρυμμέν' ἀνθρώποισιν ὠφελήματα,
χαλκὸν, σίδηρον, ἄργυρον, χρυσόν τε τίς
φήσειεν ἂν πάροιθεν ἐξευρεῖν ἐμοῦ;
οὐδεὶς, σάφ' οἶδα, μὴ μάτην φλῦσαι θέλων,
βραχῷ δὲ μύθῳ πάντα συλλήβδην μάθε·
πᾶσαι τέχναι βροτοῖσιν ἐκ Προμηθέως.

Miraberis magè audiens at cætera,
Artes repertæ quæ mihi sunt, aut doli.
Illúdque primùm, siquis ægritudinem
Sensisset, vllum non erat remedium,
Nulla vnctio, nullum fuit potabile
His pharmacis marcebant priùs quàm ipsis ego
Commistiones pharmacorum protuli,
Omnes quibus leuantur ægritudines.
Modósque multos vaticinandi repperi:
Quæ sint putanda vera dixi somnia,
Quæ sint viarum signa, quæ sint omina.
Tum diligenter qui volatus dexteri
Sint, quæ sinistræ nominentur alites:
Quis singulorum victus, & benignitas
Inter se, odiúmve, primus ipse comperi:
Tum qualia exta sint, colores qui Deis
Grati magis videntur immortalibus
Bili decora forma, quæ fibrisve sit.
Ostendi ego quo sacra ritu conuenit
Imponere aris, vrere atque victimas:
Artémque feci ex his ego mortalibus.
Hæc nota feci, quæ fuere incognita.
Hæc sic habent. quid proferam quod commoda
Educta per me sunt humi latentia?
Ferrum, vel argentum, vel aurum, vel quis æs,
Ni mentiatur, repperitque me prior?
Nemo profectò, ni velit mentirier.
Vt cuncta dicam pluribus ne te morer.
Artes repertæ quæq; sunt Promethei.

Memoriæ prodidit Pausanias in prioribus Eliacis inter cætera Herculis facinora illud quoque censeri, quod aquilam sagitta transfixerit, Prometheúmque e vinculis exemerit: quod testatus est Pherecydes in lib. 10. de nuptiis Iunonis, qui à sole Herculem poculum accepisse scribit, ac in eo nauigasse per Oceanũ: qui est extra terras, cùm ad aurea mala Hesperidum contenderet: à quo etiam Prometheo, postquam fuit è vinculis liberatus, viam did cit eo tendentem. Lucianus verò in Dialogis Deorum Prometheum à Ioue solutum fuisse scribit, quoniam illi vaticinatus esset, quod si rem cum Nerine nympha haberet, futurum erat vt filius nasceretur, à quo eadem Iupiter pateretur, quæ ab ipso passus fuerat Saturnus. Fuerunt Lycus & Chimæreus Promethei filij, quos ille è Cæleno Atlantis filia suscepit, quibus alij Horæum & Alcimenen adiunxerunt.

¶At quæ hactenus fabulosa dicta sint de Prometheo: nũc quid illa significent, explicemus. Est autem Prometheus, vt sensit Zeres, mẽs, quæ res futuras multo antè præuidet: sicut Epimetheus cognitio quam acquirimus post rerum euentus, cuius filia est Pœnitentia. Orpheus tamen in hymno in Saturnum Prometheum tempus esse, siue Saturnum putauit, cùm ita inquiat:

Ῥείης σύλλεκτρε, σεμνὲ Προμηθεῦ.

Rhea coniux, alme Promethev.

Est enim tempus rerum omnium & artium magister & inuentor, vt dictum est de Prometheo. Dicitur fuisse filius Iapeti, qui nihil aliud est, vt sensit Proclus, nisi celerrimus motus cœli, & huius vniuersi: qui vocatus est Iapetus apud Græcos ἀπὸ τοῦ ἰέναι καὶ πέτεσθαι. *à motu scilicet & volatu.* cùm Prometheus igitur ex Iapeto matre Themide oriatur, erit optimus affectus in animis nostris, qui ex impressione cœlorum nobis nascitur: mater iustitia atque æquitas, è quibus bona consilia & prudentia tum in rebus priuatis, tum etiam in publicis administrandis, & rerum humanæ vitæ necessariarum inuentiones exurgunt. Nam nisi sit ratio in nobis Prometheus diuinitus immissa & ex æquitate iustitiáque exorta, ac quasi rerum futurarum præcognitio, quo pacto erit Prometheus, aut quo eorum parentum filius? Alij Clymenen matrem Promethei putarunt, quoniàm æquitas omnes ad se aduocet, vel quia ab omnibus audiatur, qua etiam

de causa Clymenus dictus est Pluto. Qui aliarum filium putarunt, in eandem sententiam sensim delabuntur. Quod Prometheus hominem finxerit, cui singulorum animalium particulas adiunxerit, quid aliud significat, quàm prudentiam multas mutationes animis nostris imprimere? alij rem hanc ad historiam magis transtulerunt: dicúntque illos e Græcis sapientibus, qui mundum aliquando cœpisse putarunt, humanæ vitæ initia per hanc fabulam explicasse. Nam cùm primùm aër & aqua & ignis secesserunt inuicem, terráque limosa ac tenera adhuc illis omnibus substitit, membranas quasdam ex ipsa terra natas autumant, ex quibus per diem à sole calefactis, Lunæque humoribus nutritis, varia animalium genera pullularunt. Ex his igitur post incrementum disruptis putantur homines exiisse. Verùm terra postea calore solis paulatim exsiccata, cessauit & ipsa è terra generatio, & animalia ex mutuo congressu coniunctionéque sunt orta. Tunc verò homines simplices neque arandi viam, neque artem vllam sciebãt: neque morbos esse, aut mortem opinabantur, sed in terram collapsi ignari quid sibi accidisset, expirabant: viuebántque ferarum more agrestium, arborum fructibus aut oleribus vescentes, nudique aduersus feras nudis manibus pugnabant. Hi cùm nullam omnino futuri temporis haberent rationem, nullis fructibus in hyemem reseruatis inedia per hyemem multi eorum absumebantur. At experientia paulatim necessitatéque magistra & cauatas arbores ingressi sunt, & speluncarum beneficio ab aeris iniuria protegebantur: quod genus vitæ degebant omnium fraudum & ignis expers: neque quid essent leges, quid Reges, quid furta, quid cædes, quid militia cognorant. Verùm cùm diuturna incommoda illos prudentiores fecissent (nihil enim facit magis ingeniosos, quàm pericula & difficultates) dictus est Prometheus siue Prudentia ignem inuenisse, & per illum postea omnes artes, quibus humana vita excolitur. Nulla enim propè est ars, quæ igne non egeat. Quòd verò Prometheus homines ad vrbaniorem vitam è syluis euocauerit, iísque domos extruxerit, quòd illorum linguam formauerit, quòd illos rationes syderum docuerit, quod literarum compositionem inuenerit, ipse testatur ita apud Æschylum:

οἱ πρῶ-

οἳ πρῶτα μὲν βλέποντες ἔβλεπον μάτην,
κλύοντες οὐκ ἤκουον· ἀλλ' ὀνειράτων
ἀλίγκιοι μορφαῖσι, τὸν μακρὸν χρόνον
ἔφυρον εἰκῆ πάντα, κοὔτε πλινθυφεῖς
δόμους προσείλους ᾔσαν, οὐ ξυλουργίαν·
κατώρυχες δ' ἔναιον ὥστ' ἀήσυροι
μύρμηκες ἄντρων ἐν μυχοῖς ἀνηλίοις.
ἦν δ' οὐδὲν αὐτοῖς οὔτε χείματος τέκμαρ,
οὔτ' ἀνθεμώδους ἦρος οὔτε καρπίμου
θέρους βέβαιον· ἀλλ' ἄτερ γνώμης τὸ πᾶν
ἔπρασσον, ἔς τε δή σφιν ἀντολὰς ἐγὼ
ἄστρων ἔδειξα, τάς τε δυσκρίτους δύσεις.
καὶ μὴν ἀριθμὸν ἔξοχον σοφισμάτων
ἐξεῦρον αὐτοῖς, γραμμάτων τε συνθέσεις.
μνήμην θ' ἁπάντων μουσομήτορ' ἐργάνην.
κἄζευξα πρῶτος ἐν ζυγοῖσι κνώδαλα,
ζεύγλαισι δουλεύοντα σάγμασίν θ', ὅπως
θνητοῖς μεγίστων διάδοχοι μοχθημάτων
γένοινθ'. ὑφ' ἅρματ' ἤγαγον φιληνίους
ἵππους, ἄγαλμα τῆς ὑπερπλούτου χλιδῆς.
θαλασσόπλαγκτα δ' οὔτις ἄλλος ἀντ' ἐμοῦ
λινόπτερ' ηὗρε ναυτίλων ὀχήματα.
τοιαῦτα μηχανήματ' ἐξευρὼν τάλας.

Vidêre frustra qui videbant antea,
Nec audiebant audientes. somniis
Simillimi turpare cuncta noverant
Stultè, indecorè nec domos effingere,
Dolare ligna nec sciebant arborum.
Formicæ, vt antra nam colebant concaua,
Vmbrosa, luce solis & carentia.
Non vlla cogitatio nec frigoris,
Nec floridi veris fuit, nec vtilis
Æstatis illis. ast agebant omnia
Vt sors ferebat: donec ipse repperi
Signorum obitus ortúsque qui mortalibus
Sint vtiles: & multitudinem artium
His repperi, componere inde literas.
Martémque Musarum auxi ego Memoriam.
Perutilem cunctis ego iunxi prior
Iugo feroces belluas quæ pro viris

Ferrent labores: additi sunt curribus
Equi trahentes, quos habenæ flecterent.
Linivola inde nauitæ vehicula
Inueni ego prior freto currentia.
Inuenta sunt mihi misello hæc omnia.

Fabulati inde sunt antiqui, quòd Iupiter ob ignis inuétionem iratus Prometheo omnia malorũ genera demisit hominibus: quia nullũ est malũ quod non ex voluptaria vita, quæ multas artes habet ministras, proueniat. Nam vnà cum artib. ipsis & Reges exorti sunt, & latrocinia, & bella, & solicitudines animorũ eruperũt, & omnia illa denique, quibus humana vita vndique vexatur. Dicũt prçterea Ioui Prometheum carnes in alteram pellem inclusas, in alterã ossa obtulisse: quia cũ voluptatibus & deliciis non solùm legum & æquitatis ob spẽ cõmodorũ, sed etiã Deorũ immortaliũ contẽptus in genus humanum irrũpit. Quis.n. verè gloriari potest, aut certè quàm pauci sunt qui magis sint soliciti de vero & legitimo Dei cultu, quàm de bonitate prædiorũ, aut numero pecuniarum. Hæc vna cõtentio multas fecit hereses: atq; si auaritia & spes diuitiarũ priuatorúmque cõmodorũ de medio tollatur, collabẽtur omnes hæreses facillimè, eritque omnibus gentibus vnus Deus, vna religio, vnus ritus, vnus pastor, vnũ ouile. Verùm ob has fallacias sub forma religionis latẽtes, & bella intestina, & cædes, & calamitates è cœlo, & perpetuæ animorũ curæ oriũtur, & oriẽtur in posterũ, donec hæ auaritiæ radices in animis hominũ insidebũt. Nã certè quidẽ omnes qui dissident à Christi legibus, & à sanctis Orthodoxæ Ecclesiæ dogmatibus, præter illud quod viri boni esse non possunt: tùm id fateantur, necesse est, (si modo verum fateri velint) se vel auaritia, vel ambitione, vel odio quodam proprio, vel inscitia veritatis ductos ab Orthodoxa Ecclesia, hoc est à Spiritu sancto, & ab omnium bonorum cœtu desciuisse, non quòd ita sentiant. Horum temeritatem & dementiam aliquando quidam his carminibus reprehendit:

Immanis Turcæ soboles, quæ dogmata Christi,
Iuráque naturæ pariter contemnis, & æquum,
Qua tua ferre putas cœlestia numina mente
Delicta, erroréśque? modò nos turpia quæque
Ac cogente Deo facere inquis: tandem

Et modo

Et modò segnitie captum facis, ac nihil illum
Humanum curare putas. delira vagaris
Huc illuc, certáque nihil ratione, modò vt
Conaris: de Dijs plena inter pocula quaeris,
Fortunaque regi credis moderamine cuncta.
Sic etenim sentis, & sic fateare necesse est.
Esse Deo si fortè putas mortalia curae,
Respicere & res humanas: haec accipe paucis.
Vna fides, vna est pietas, est vna colendi
Ritè Deum ratio: dementia caetera cuncta.
Quod si nostra videt summi clementia patris
Pectora, si exauditque preces diuina potestas:
Quo magis illa mouet mortalia tempore corda
Aptè, quàm populus cùm sacris ritè peractis
Inspirare Deum delectis patribus orat
Quas statuant leges Christi cultoribus, & quo
Laetetur ritu magis. Haec sententia cunctis
Quae placuit, latam diuino numine remur.
Adde quòd aeterni patris sine labe, carénsque
Sordibus humanis, natus de virginis aluo,
Filius has leges primus tulit, vtque colendus
Sit pater omnipotens docuit, quia legibus orbem
Viuendi rectè instituit scelerúmque profundas
Radices tetigit, subiit sub Rege nefando
Dira supplicium mortis, prior edidit aras
Esse nefas posthac taurorum sanguine tingi,
Atque alios ritus idem mox protulit: illis
Nunc colimus sanctum numen. namque edidit esse
Cuncta Deo curae mortalia. nullus auarus,
Nullus crudelis potuit quem fallere, nullus
Impius: huic notae fraudes sub vulpe latentes.
Nunc quoque Pontifices oderunt impia sanctos
Saecula quòd leges curent seruarier illas:
Nec mirum, semper probitas inuisa figuris
Mille fuit scelerum, circumstant plurima namque,
Est vna, & similis semper sibi viuida virtus.
Quos iuuat ebrietas & crapula sobrius illis
Displicet: insanúmque vocant solatia vitae
Qui non gustarit. Quos vexat dira libido;
Quos Veneris stimulus, quos immoderatus habendi

Vrget amor, stupidum dicunt, qui temperet istu.
Sobrius at contrà tutus, cùm saeua podagra
Articulos tumidos fecit, capitisque dolores
Infestant, tanquam nautas è litore rides,
Qui se consulto turbantibus aequora ventis
Crediderint, quorum praedixit sibilus auras.
An quia diuitiis & nobilitate parentum
Te Latio praestare putas, populisque Latinis,
Idcirco Christi leges audire recusas
Vt magis obscurae venientes gentis ab ore?
Fabula nobilitas maiorum & nomina picta.
Denique nobilitas sola est, atque vnica virtus.
Quid cum diuitiis & nobilitate parentum
Legibus est sanctis, & verae relligioni?
Scilicet auratis donantur lancibus arae
Munera grata magis superis, iucundáque, quàm si
Fictilibus puris veniant de paupere tecto.
O vanas hominum mentes, ô pectora multo
Plena mero, quando caelestia numina auara
Creditis, & pro opibus voces audire precantum!
Omnibus est idem Deus, est pater omnibus idem.
Siue decem vertas saxosa iugera terrae,
Seu iuga mille boum tibi sudent pondere aratri,
Tantundem referes, nec gurges cuncta vorabit.
Munera grata Deo credas, quae pectore casto,
Quae manibus sint lata piis. tolle ambitionem,
Tolle & auaritiam, quae Diis inuisa beatis.
Cuncta reges dices diuino numine rectè.
Quòd si persistes in eadem mentis iniquae
Stultitia, vt rectè viuendi spernere leges
Libertas sit visa tibi, nec iura, nec aequum
Esse putes, nisi quod libeat, si denique Christi
Dogmata Pontificis, si spernas iussa, piúmque
Consilium: quanto spargetur sanguine campus
Teutonicus? video splendentes aere cateruas,
Armorúmque grauem sonitum, radiósque tremiscо.
Ista mouente Deo loquimur, iam dira bipennis
Credite, adest sterilis radicibus addita plantae.
Dum licet, & veniae locus est, temeraria vitae
Crimina corrigite, & vestras conuertite mentes,

In melius, precibúsque piis orate tonantem
Vt cladem vertat mox religionis in hostes,
Et donet vobis longam per sæcula pacem.

Dicta est Iouis aquila iecur Promethei assiduè lacerare: quia prudentioribus hominibus mens semper ad varias cogitationes distrahitur. Et quoniam nullus dolus, nullúmque latrocinium diuturnam sociam habere tranquillitatem consueuit; inde traditum est in fabulis, quòd igne inuento Iupiter omnem prioris vitæ tranquillitatem mortalibus eripuit. Crescere per noctem tantum iocinoris solitum Prometheo dicitur, quantum aquila per diem deglutiuerit, quoniam natura alterna tempora quieti & animi curis cogitationibúsque determinauit. Alligatus columnæ dicitur, quoniam corpori alligata est anima prudentiæ sedes & domicilium, quod ipsum per se est tanquam saxeum, cùm nullam habeat cognitionem. At hepar est rationis motus, quia nonnulli sapientes id cogitationibus mentis sedem esse crediderunt. Dicitur formasse Pandoram Vulcanus, quia calor & temperies apta cœli donet fertilitatem, quæ, vt ait Theophrastus in causis plantarum, magis quàm vllus labor mortalium operatur. Sic illi omnes Dii sua munera concesserunt, & Horæ ac Dei siue elementa dederunt ventos, pluuias, calorem quibus semina aluntur. Quid verò significant Lampadophoria quæ in honorem Mineruæ, Vulcaníque & Promethei celebrabantur, in quibus cursores accensis facibus currebant? nihil aliud sanè, quàm vniuersum præsentis vitæ cursum esse nobis molestiarum atque curarum plenum, quæ vbi cessauerint, à cursu ipsius vitæ cessandum est, & succedentibus lampades, lites, morbi, calamitates, animorúmque sollicitudines in manus tradendæ. Atque vt summatim colligam, significare voluerunt per hæc sapientes maximam esse vitæ præsentis perturbationem, auaritiam cuncta recta subuertere: viris bonis esse semper aduersus difficultates pugnandum, omnem mortalium vitam esse curarum plenam, neque vlli sperandam esse quietem dum viuimus. Hæc sub Promethei fabula, & alia his similia continebantur. Nonnulli tamen ad historiam hæc detorquenda putarunt: quippe cùm Cicero etiam libro quinto Tusculanarum Disputationum, Prome-

theum, Atlantem, Cepheum scribat aliósque nonnullos, ob rei astronomicæ peritiam locum fabulæ dedisse. Sic enim inquit: Nec vero Atlas sustinere cœlum, nec Prometheus affixus Caucaso, nec stellatus Cepheus, cum vxore, genero, filia traderetur, nisi diuina cognitio nomen eorum ad errorem fabulæ traduxisset. At alij ad aliam historiam transtulerunt. Nam Herodotus memoriæ prodidit in eo libro, quem composuit de Vinculis Promethei, Scytharum fuisse Regem Prometheum, qui, cùm subditis populis res victui necessarias suppeditare non posset, quòd Aquila fluuius ita vocatus illius regionem inundaret, in vincula coniectus à Scythis fuit. At Hercules cùm eo diuertisset, fluuiúmque detorsisset in mare, ita vt non ampliùs inundaret regionem, dictus est interemisse Aquilam, & ipsum Prometheum è vinculis liberasse. Scriptum est ab iis qui res Ægyptiacas memoriæ prodiderunt, & à Polycharmo in rebus Lyciis atque à Diodoro Siculo Nilum Ægypti fluuium aliquando sub exortum canis Sirij, quo tempore per Etesias maximè solet intumescere, aggeres disrupisse, atque Ægyptum inundasse, & illam partem præcipuè cui imperabat Prometheus. Tanta verò facta esse dicitur inundatio vt omnes ferè homines perierint, quare propius periculo fuit ne per desperationem Prometheus sponte vitam cum morte commutaret. Is autem fluuius ob celeritatem & vim cursus Aquila fuit vocatus, qui intima Ægypti deuastabat. Fama est Herculem gnauum continuò obturasse eruptionem, fluuiúmque in suum alueum conclusisse; quare Græci postea fabulati sunt quòd Hercules Aquilam occiderit iecur Promethei assiduè rediuiuum vorantem. Agrætas autem libro decimotertio rerum Scythicarum, quia Aquila fluuius optimam atque intimam partem Scythiæ, cui imperabat Prometheus, laniaret, locum esse datum fabulæ scripsit, quòd Aquila hepate Promethei vesceretur: idque Iouis iussu, quoniam imbres frequentes eius impetum & amplitudinem augerent. At Theophrastus in quibusdam commentariis scriptum reliquit Prometheum dictum fuisse ignem ad homines è cœlo detulisse, quia rerum diuinarum & philosophiæ cognitionem primus omnium mortalium hominibus ostenderit, primúsque oculos illorum ad illa cœlestia & sempiterna corpora speculanda erexerit: cui sententiæ
asti-

astipulantur ea quæ scripta sunt ab Æschylo: atque scripsit Duris Samius, quod ita Prometheus torqueatur, quia Palladem amauerit. At nunc de Atlante dicamus.

De Atlante.

CAP. VII.

DE Atlante verò quòd frater fuit Promethei, ac filius Iapeti & Clymenes, vel Asiæ, vel Asopes, vel Libyes, dictum fuit superiùs. Verùm ex hac matrum varietate facilè conicere possumus diuersos fuisse Atlantes ac Prometheos, cùm tamen cæterorum res gestæ omnes ad eius nominis celebriorem deferantur. Habuit Atlas vxorem Pleionem Oceani filiam & Tethyos, vt patet in libro 5. Fastorum apud Ouidium:

Duxerat Oceanus quondam Titanida Thetyn,
Qui terram liquidis, qua patet, ambit aquis.
Hinc sata Pleione cum stellifero Atlante
Iungitur, vt fama est, Pleiadésque parit.

Suscepit è Pleione septem filias, quas vnà cum matre cùm Orion per quinquennium insecutus esset: vt cum iis congrederetur, illæ Deos tandem precatæ sunt, ne vim Orionis paterentur. Iupiter igitur earum precibus commotus illas inter sidera, vt fama est, collocauit, quarum nomina ita recensuit Aratus in Astronomicis:

ἑπτὰ δ' ἐκεῖναι ἐπιῤῥήδην καλέονται,
ἓξ οἶαί περ ἐοῦσαι ἐπόψιαι ὀφθαλμοῖσιν,
Ἀλκυόνη Μερόπη τε, Κελαινώ τ', Ἠλέκτρη τε.
καὶ Στερόπη, καὶ Τηϋγέτη, καὶ πότνια Μαῖα.

septem illæ esse feruntur,
Quamuis sint oculis hominum sex obuia signis:
Alcyone, Meropéque, Electráque, diua Celano,
Taygete: Sterope, præclaro lumine Maia.

Sic & ex illis carminibus patet has fuisse filias Atlantis:

Τηϋγέτη τ' ἐρόεσσα, καὶ Ἠλέκτρη κυανῶπις,
Ἀλκυόνη τε καὶ Ἀστερόπη δίη τε Κελαινὼ,
Μαῖά τε καὶ Μερόπη. τὰς γείνατο φαίδιμος Ἄτλας.

Taygete suauis, nigris Electráque ocellis,
Alcyone, Asterope, pariter diuina Celano,
Et Maia, & Merope: genuit quas splendidus Atlas.

Quas etiam, cùm in capite sint tauri, ita vt duæ cornua, duæ nates, duæ oculos designent, alia in medio frontis, vbi pili

vertuntur, collocatæ sint, Atlandidas appellauit Virgil. in primo Georgicorum, & sole cum scorpione exoriente, in vndas cùm oppositæ sint demergi, inquit in his:

Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur.

Fuerunt tamen nonnulli, qui duodecim fuisse Atlantis filias dixerint, & Hyantem fuisse illarum fratrem: qui cùm à serpente ictus obiuisset, quinque illarum ita eius mortem defleuerunt, vt præ dolore denique mortuæ sint. At Iupiter illarum misertus, dicitur in Hyadas eas mutasse, quarum nomina hæc sunt apud Hesiodum:

Φαισύλη ἠδὲ Κορωνὶς ἐυστέφανός τε Κλέεια,
Φαιώ θ' ἱμερόεσσα, καὶ Εὐδώρη τανύπεπλος,
νύμφαι, ἃς Ὑάδας καλέουσι φῦλ' ἀνθρώπων.
Phaola, siue Coronis, & hinc formosa Cleia,
Phaóque Eudoréque implexis crinibus auro:
Quas Nymphas Hyadas mortales nomine dicunt.

Alij Ambrosiam siue Coronidem nominarunt, & Eudoram, & Dionen, & Æsilam, & Polyxo: alij Phileto, Thienen, & Proydilen his addiderunt, quas etiam Bacchi fuisse nutrices crediderunt, & Dodoninas à Dodono Europæ filio nuncuparunt: qui etiam non ex his, sed aliis parentibus natas arbitrantur, cùm alij Erechthei, alij Cadmi filias fuisse putent. Quidam Calypso etiam filiam fuisse putarunt Atlantis. Ac neque numerus quidem Hyadum caret controuersia: quoniam Thales Milesius duas tantùm esse putauit, quarum altera Borealis; altera Australis nominaretur: Euripides in Tragœdia quam de Phaethonte scripserat, tres: Achæus autem quatuor, at Pherecydes, sex. Quidam Hyadas putarunt nominatas, quia Dionysum educauerint, qui Hyes dictus est, vt testatur illud Euphorionis,

Ὕῃ ταυροκέρωτι Διωνύσῳ κοτέουσα,
Hyæ cornuto Dionyso irata.

Alij à pluuia dictas putarunt, quòd illarum ortus imbrem vernis diebus excitet. Nam certissima sunt illa signa quæ ex ortu Hyadum colliguntur à nauigantibus, vti demonstrauit Euripides in Ione, cùm ita scribat:

Πλειὰς μὲν ᾔει μεσοπόρου δι' αἰθέρος,
ὅ τε ξιφήρης Ὠρίων, ὕπερθε δὲ
Ἄρκτος στρέφουσ' οὐραίᾳ χρυσήρει πόλῳ.
κύκλος δὲ πανσέληνος ἠκόντιζ' ἄνω.

μηνὸς

μηνὸς διχήρης, Ὑάδες τε ναυτίλοις
σαφέστατον σημεῖον, ἥ τε φωσφόρος
Ἕως διώκουσ' ἄστρα.
Pleias medium vadit secans per aethera,
Ensifer atque Orion. at desuper
Postrema cum polo aureo vrsa voluitur.
Ac luna plena mensis medii circulum
Oppleuit. Hyades nauitis clarissimum
Signum dedere, & proferens lucem simul
Aurora stellas insequens.

Mentionem fecit Pausanias in Arcadicis de Maera Atlantis filia, quae nupsit Tegeatae Lycaonis filio. Et Hom. de Calypso in 1. Odyss. in his:

θεὰ δ' ἐν δώμασι ναίει
Ἄτλαντος θυγάτηρ ὀλοόφρονος, ὅς τε θαλάσσης
πάσης βένθεα οἶδεν.
colit atria Diua
Filia prudentis Atlantis, qui alta profundi
Omnia cognouit pelagi.

Fama est Atlantem nationibus Hesperiis imperasse, habuisséque responsum à Themide Parnasia futurum esse, vt à quodam Iouis filio regno priuaretur, quod testatur Ouid. libro quarto Metamorph.

memor ille vetustae
Sortis erat: Themis hanc dederat Parnasia sortem:
Tempus Atla veniet, tua quo spoliabitur auro
Arbor, & hunc praedae titulum Ioue natus habebit.

Deinde cùm Perseus abscissum caput Medusae reportaret, petiisséque ab eo vt in hospitium caperetur, reiectus fuit & vi depulsus ab Atlante, quia semper recens in memoria illud oraculi responsum haberet. Huic igitur Medusae caput Perseus ostendit ita inquiens:

at quoniam parui tibi gratia nostra est.
Accipe munus, ait: laeuáque à parte Medusae,
Ipse retrouersus squalentia protulit ora.
Quantus erat mons factus Atlas.

Alij dixerunt, quòd Atlas homo fuit Libycus, qui, vt facilius astrorum cursus specularetur, in montem illum solebat ascendere: qui postmodo ab ipso Atlante in propinquum mare per errorem delapso ac mortuo Atlas fuit appellatus.

Polyidus tamen dithyrambicus poëta pastorem fuisse ait Atlantem, qui fuerit in montem sui nominis à Perseo conuersus. Mentionem fecit de hoc monte Strabo libro 17. quem esse scribit in Libya extra columnas Herculis procedenti ad sinistram, qui fuit etiam Diris à nonnullis nominatus. Eius loci incolæ Atlantes communi nomine dicti sunt, neque vllum proprium nomen habuerunt. Esse verò Atlantem montem altissimum ita testatur Herodotus in Melpomene: ἔχεται δὲ τοῦ ἁλὸς τούτου οὖρος, τῷ ὄνομα Ἄτλας. ἔστι δὲ στεινὸν καὶ κυκλοτερὲς πάντῃ. ὑψηλὸν δὲ οὕτω δή τι λέγεται, ὡς τὰς κορυφὰς αὐτοῦ οὐκ οἷά τε εἶναι ἰδέσθαι. οὐδέκοτε γὰρ αὐτὰς ἀπολείπειν νέφεα, οὔτε θέρεος, οὔτε χειμῶνος. τοῦτο κίονα τοῦ οὐρανοῦ λέγουσιν οἱ ἐπιχώριοι εἶναι. ἐπὶ τούτου τοῦ οὔρεος οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐπώνυμοι ἐγένοντο. *Extat in hoc mari mons, cui nomen Atlas: est autem vbique perangustus & teres. ita verò sublimis esse dicitur, vt ad illius verticem oculi mortalium peruenire non possint. Neque ibi vnquam vel per æstatem, vel per hyemem nubes deesse consueuerunt. Hunc incolæ cœli columnam esse dicunt, in quo monte habitantes homines eodem nomine quo mons vocantur.* Hi populi sunt in extrema parte Libyæ ac Mauritaniæ, qui exorientem solē conuitiis insectabantur, quòd ipsos, ipsorúmque regionem radiis exureret. Sic etiam Pausanias in rebus Atticorum famā esse inquit, quòd mons Atlas vertice cœlum attingat, tanta est eius altitudo: qui ob frequentiam proceritatémque arborum, & ob aquarum defluentium copiam interclusus, nemini accessibilis dicebatur. Huius montis situm ac sublimitatem ita attigit Virg. lib. 4. AEneidos:

Oceani finem iuxta, solémque cadentem,
Vltimus AEthiopum locus est, vbi maximus Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.

Qui poëta in eo monte describendo omnia hæc & historicè & fabulosè, tanquam in descriptione alicuius hominis expressit:

Iámque volans apicem & latera ardua cernit
Atlantis duri, cœlum qui vertice fulcit:
Atlantis, cinctum assiduè cui nubibus atris
Piniferum caput, & vento pulsatur & imbri:
Nix humeros infusa tegit: tum flumina mento
Præcipitant senis, & glacie riget horrida barba.

Ab hoc monte vniuersus Oceanus qui vel extra vel intra columnas Herculis est in extrema parte Mauritaniæ, Atlanticum

ticum mare appellatur, quod idem & rubrum dicitur, vt Herodotus testatur in Clio: καὶ ἡ ἔξω στηλέων θάλασσα ἡ ἀτλαντὶς καλεομένη καὶ ἡ ἐρυθρὰ, μία τυγχάνει ἐοῦσα. *Atque mare illud, quod extra columnas Herculis est, Atlanticum vocatum idem est quod & rubrum.* quamuis scriptum reliquit Plato in Critia mare Atlanticum ab Atlante Neptuni filio fuisse vocatum. Huius finxerunt esse Oceanum socerum, at alij fratrem, quoniam mare illud Atlanticum & Oceanus multis nominibus pro differentiis locorum nominatur. Nam vt in Hesperiis regionibus Atlanticum, ita apud Septentrionem Boreæ expositum, glaciale dicitur, alij mortuum vocarunt, quoniam sol & tardos & imbecillos radios supra hoc mare transmittit. vbi verò priùs apparet exoriens Eoum vocatur aut Indicum. Quod ad Austrum est, Æthiopicum & rubrum nominatur. Cùm verò altissimus sit Atlas mons ille Mauritaniæ, ita vt vertex cerni non possit, ac cœlum attingere summo vertice appareat, locus datus est fabulæ, quò à Atlas is qui regnauit in Mauritania, cœlum sustineret, vt ait Æschylus in Prometheo, quem Oceani ita fratrem nominauit:

Προμηθ. οὐ δῆτ', ἐπεί με καὶ κασιγνήτου τύχαι
τείρουσ' ἄτλαντος, ὃ πρὸς ἑσπέρους τόπους
ἕστηκε κίον' οὐρανοῦ τε καὶ χθονὸς
ὤμοις ἐρείδων ἄχθος οὐκ εὐάγκαλον.

Ocean. *Non sic profectò, torquet infortunium*
Atlantis inde fratris, ille pondera
Solem ad cadentem sustinet prægrandia,
Cœli columnam, totius terræque onus.

Hunc montem etiam Homerus columnam nominauit in primo Odysseæ, & vnà cum illo alium montem, qui non procul distat à columnis Herculis, vt est in his:

ἔχει δέ τε κίονας αὐτὸς
μακράς, αἳ γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσιν.

habet ille columnas
Prælongas, cœlum ac terram fulcire valentes.

Huic Hesperum quoque fratrem nonnulli addiderunt, à quo dicta sit Hesperia, qui cùm montem fraternum ascendisset ad sidera speculanda, neque ampliùs apparuisset, creditus est in stellam lucidissimam mutatus de suo nomine vocatam. Alij dixerunt Hesperum fuisse filium Atlãtis religione, iustitia, humanitate præstantem, qui à ventis repentè

raptus è supremis partibus montis,nullibíque inuentus, fabulæ locum dedit, quòd in stellam sui nominis sit conuersus.Atque hæc ea sunt quæ de Atlante memoriæ produntur ab antiquis scriptoribus.Nunc quid hæc significent, explicemus.

¶ Atque illud primùm nullo pacto fieri potest, vt Atlas cœlum sustineat, sicuti demonstrauit Arist. in 2. libr. cœli, quia si cœlum vt sustineatur indigeat, erit graue. At non est tale, vt multis rationibus ibi ostenditur. Ipse præterea Atlas præ labore aliquando deficiet,quoniam nihil cum labore est sempiternum. Scriptum reliquit Zezes histor. 1.quintæ Chil. Atlantem Ægyptium, qui multis annis Libyco Atlante fuit antiquior, dictum fuisse cœlum humeris sustinere,quia rerum cœlestium & astronomicarum primus inuentor fuerit apud AEgyptios. Atque illa quæ de Hercule AEgyptio Atlantéque dicta sunt ab AEgyptiis,Græci ad posteriorem & Atlantem & Herculem Alcmenæ filium transferentes fabulis accommodarunt. Dicunt enim cœlum sustentandum Herculi ab Atlante parumper datum fuisse, quia res astronomicas & & stellarum motus Hercules ab Atlante didicerit. Idcirco etiam Pleiades & Hyades filiæ Atlantis dicuntur, quòd ille prior & ipsas stellas,& quas vires exerceant, in rebus humanis obseruarit.Refert Pausanias in Bœoticis Polosum vicum fuisse non procul à Tanagris, in quo Atlas consedisse, & ea quæ sunt sub terra, résque cœlestes accurata diligentia inuestigasse dicitur. Sunt qui dicant Atlantem primum fuisse qui lunę cursum obseruauerit: quod alij tamen tribuunt Arcadi Orchomeni filio, vnde dicta est Arcadia, quare Arcades ante lunam, vel potiùs ante lunæ obseruationem(vt ego quidem iudico)glorientur se natos esse. Alij obseruationem lunæ Endymioni tribuunt, alij Typhoni, inter quos fuit Xenagoras Philosophus, Isacius Libycum Atlantem primum fuisse scribit, qui astrorum motus, lunæque mutationes obseruauerit, quem postea secutus est Thales. Alij dictum esse in fabulis existimant, quòd Atlas pedes in terra habuerit, humeros ad ortum & occasum, caput ad meridiem: quod ait Arist. in libro de causis motuum animalium: quia indicabant mundum firma sede indigere, circa quam volueretur:nam per eam sedem transire intelligitur diameter, qui ea quæ supra nos sunt, ab inferioribus disterminat. Atlantem igitur

igitur & cœlestium & subterranearum rerum habere cognitionem putarunt hi, qui axem mundi ita appellarunt, quod & nomen ipsum significat: dicitur enim Ἄτλας à particula incrementum aliquando significante, & τλῆμι perfero & sustineo, quia indefessus sit axis in mundi machina sustinenda. Columnas, esse Atlantis Borealem & meridianum polum quidam censuerunt, quòd ab his cardinibus mundus sustineri videatur. Atlantis filiæ Hyades & Pleiades fuerunt, quia post cœli siue axis ortum & stellæ ipsæ natæ sunt. Has ita nominatas quidam putarunt à filiabus Atlantis Libyci peritissimi astronomi, qui ad perpetuam sui memoriam nomina suorũ filiorum astris indidit, quod & alij plerique fecerunt, & Conon Ptolemæi tempore Comam vocauit Berenices. Proclus in commentariis quos in Opera & Dies Hesiodi scripsit, omnium sphærarum animas, virésque diuinas, illas esse scripsit, quæ Pleiades vocantur: vt Celæno Saturni sit anima, Sterope sphæræ Iouis, Merope Martis, Electra Solis, Alcyone Veneris, Maia Mercurij, Taygete Lunæ: quarum aliæ cũ suis planetis, aliæ cum aliis Diis rem habuisse dicũtur, quod Ouid. indicauit lib. 4. Fastorum:

Pleiades incipient humeros releuare paternos,
Quæ septem dici, sex tamen esse solent.
Seu quòd in amplexus sex hinc venêre Deorum.
Nam Steropen Marti concubuisse ferunt,
Neptuno Alcyonem, & te formosa Celæno:
Maiam, atque Electram, Taygetenque Ioui.
Septima mortali Merope tibi Sisyphe nupsit.
Pœnitet, & facti sola pudore latet.

Cætera multa quæ de his fabulantur antiqui, prætermittenda censui in præsenti, quia ad hanc partem suscepti negotij non attinent. Nunc de Endymione dicamus.

De Endymione.
CAP. VIII.

ENdymion autem fuit Æthlij filius & Calices. Hic, vt scribit Pausanias in Prioribus Eliacis, à Luna fuit amatus, ex qua filias quinquaginta suscepisse fabulantur, cùm tamen alij tres tantùm filios inquiant, Pæonem, Epeum, ac Ætolum, filiam Eurydicen ex Asterodia, vel Chromia, vel Hyperippe illum suscepisse. Habuit filiam præterea Pisam, quæ Pisæ Olympicæ nomen dedit. Habuit Endymion fi-

liam etiam Ætolum, à quo Ætolia dicta est, cùm antea Hyanthis diceretur, vt ait Demaratus in primo libro de mutatis nominibus prouinciarum & locorum, quamuis alij Mortis, alij Martis eum fuisse filium crediderunt. Huic alium filium addidit Isacius cùm ita scribat: † †

Alij dicunt quòd Phthir fuit Endymionis filius, quidam addiderunt illi filium Eleum, quem ex Eurycyda suscepit, qui imperauit Epeis, à quo postea vocati sunt Elei. Hunc aiunt Iouis fuisse nepotem, quippe cùm Æthlius Iouis & Protegeniæ fuisset filius, qui munus id à Ioue obtinuit, vt vitæ mortisque sibi esset arbiter, vt traditum est ab Hesiodo, Acesilao, Pisandro, Pherecyde, & Nicādro in secundo rerum Ætolicarum, & vt scripsit Theopompus in Epopæis. Fertur præterea Iupiter illum in cœlum accepisse: quem cùm Iunonem viriare conatus esset, deceptum ab idolo oblato ad inferos detrusit. Fuerunt qui dicant Endymionem fuisse Elidis Regem atque ob iustitiam in Deorum numerum relatum, mox impetrasse à Ioue vt perpetuò dormiret, quem alij Spartanum, alij Eleum esse crediderunt. Fama est hunc in Latmo Cariæ monte in antro quodam versari solitum, vbi ciuitas erat Heraclea, vt scripsit Nicander in secundo Europę. Dicunt Lunam in illud antrum venire solitam, & cum Endymione congredi, quod ita attigit Ouidius in Epistola Leandri:

Non sinit Endymion te pectoris esse seueri.
Fac subeant animo Latmia saxa tuo.

Cicero tamen libro primo Tusculanarum disputationum perpetuò dormientem Endymionem in Latmo Cariæ mōte à Luna adamatum dicit sola oscula Lunæ accepisse, neque vnquam experrectum fuisse, cùm ita scribat: Endymion verò, si fabulas audire volumus, nescio quando in Latmo obdormiuit, qui mons est Cariæ, nondum opinor experrectus. Num igitur eum curare censes, cùm Luna laboraret, à qua consopitus putatur, vt eum dormientem oscularetur? quod ipsum scripsit etiam Lucianus in dialogo Veneris & Lunæ. Theocritus felicem putauit Endymionem, quia semper dormiret, neque vllas sentiret molestias, cùm ita scribat in tertia Æglog.

ζαλωτὸς δ' ἐμὶν ὁ τὸν ἄτροπον ὕπνον ἰαύων
Ἐνδυμίων.

Inuideo

Irrisito dulci somno, semperque granato
Endymioni.

Atque tot ferè sunt de Endymione fabulosè ab antiquis tradita.

¶Nunc quæ causa horum fingendorum fuerit, inuestigemus. Atque primùm scire conuenit multa antiquos ad illustrium virorum perpetuam memoriam cõfinxisse, quæ postea fabulosis ornamentis vestita ad humanæ vitæ vtilitatem & eruditionem fuerunt informata. Sic illa quæ dicta sunt de Endymione, ad perpetuam eius viri memoriã ab antiquis poetis fuerunt ficta. Qui verò magis historicè rem explicarunt, dicunt Endymionem dictum fuisse in eo mõte perpetuò dormire, & à Luna amari, quia cum dormiret per diem, per noctem, quo tempore feræ exire solent de suis latebris, ad Lunæ lumen venaretur: neque vnquam per diem videbatur. Alij dicunt primum Endymionem rerum sublimium speculationem inuenisse, cui rei fabulæ locum dedit Luna ob tam varias luminis formas & mutationes, cum de illa præcipuè cognoscenda esset sollicitus: qui cùm noctu his considerationibus esset intentus, somno non fruebatur, at dormiebat per diem. Hic prior, vt testatur Lucianus in Astrologia, Lunæ rationem mortalibus ostendit, sicut Phaethon deprehendit solis cursum: quæ causa extitit cur Luna illum amasse dicta sit, vt testatur Plinius in libro secundo. Non defuerũt tamen qui Endymionem hominem segnem, ac somnò desidiæque deditum fuisse putarint, vnde in illos qui sunt huiusmodi conuenit id dictum, Somnus Endymionis: in illos enim conuenit, qui negligenter adeò aliquid faciunt, vt dormire videantur. Neque mirum videri debet Endymionem virum Astronomiæ peritum, & in considerandis stellarum cursibus diligentissimum, ab illis segnem & voluptarium fuisse creditum: cùm etiam Æneas, quem nonnulli tantopere extollunt laudibus, vt bibax & gloriosus & iactabundus ab Apolline carpatur apud Homerum in libro vigesimo Iliadis:

Αἰνεία, Τρώων βουληφόρε, ποῦ τοι ἀπειλαί,
ἃς Τρώων βασιλεῦσιν ὑπίσχεο οἰνοποτάζων;
Ænea, Troum ductor, quò grandia facta,
Quæ Reges inter, repletaque pocula lætus
Pollicitus fueras?

Quæ res fortè causa fuit cur Æneas Veneris & Anchisæ filius creditus sit. Me tamen non præterit alios fuisse, qui pastorem fuisse Endymionem putarint, qui nocturnis pascuis delectaretur, cùm alij pastores clausos greges in stabulis haberent: atque cùm huius greges magnopere pinguescerent, fabulæ datus est locus quòd Luna eius amore capta illud Endymionis gregibus donaret. Hunc mortuum esse & sepultum apud se testati sunt Elei, qui insigne sepulcrum illi erexerunt. Nihil aliud autem per hæc significatur, quàm diligentiam omnibus in rebus esse vtilem, cùm maximè Dei auxilium iis præcipuè præsto esse soleat, qui & ipsi non sint desides, & illud suppliciter implorauerint. Nam certè quidem Deus non fauet desidiæ. At Endymione relicto de Fortuna dicamus.

De Fortuna.
CAP. IX.

DE Fortuna, quæ maximè omnium Deorum in quotidianis sermonibus nominatur, & penes quam omnes humanæ vitæ mutationes, omnéque facultatum, & honorum, & amicitiarum, & commodorum arbitrium esse creditur, nihil neque certum, neque vna multorum scriptorum voce confirmatum habemus, nisi quòd rerum omnium sit inconstantissima, neque vllo in loco diutiùs potest consistere. Homerus in hymno quodam in Cererem illam fuisse Oceani filiam innuit, & testatur Pausanias in Messeniacis, quippe cùm illam etiam cum reliquis filiabus Oceani cum Proserpina colludentibus connumerauit, quàm Tychem Græci appellant, quorum carminum hæc est sententia:

Vnà omnes vario per prata comantia flore,
Candida Leucippe: Phenóque, Electráque, Ianthe,
Melobosísque Tyche, Ocyrrhoe præsignis ocellis,

Orpheus in hymno quem scripsit in Fortunam, illam natam fuisse è sanguine ait in his:

αἵματος ἐκγεγαυῖαν, ἀπρόσμαχον εὖχος ἔχουσαν.
Sanguine prognatam, vi & inexpugnabile numen.

Quamuis scripsit quidam quòd ante Homeri tẽpora nemo de Tyche mentionem fecit antiquior poëta: neq; Hesiodus quidem, qui Deorum omnium ortus conscripsit, de Fortuna meminit omnino. Est enim recens, vt ita dixerim, & Homeri inuentũ, Fortuna, quã permulti scriptores post Homeri tempora

porā nobilitarunt. Nam siue ante ea tempora nominata fuit, nullum nomen obtinuit: siue ab Homero primo, certè post eius tempora, vires assumpsit. Hanc ferunt res humanas sursum ac deorsum subuertere pro suo arbitrio, hanc in singulos homines ius habere, hanc ciuitates, hanc regna, hanc amicitias euertere cùm libuerit, hanc omnia illa euersa & iacentia erigere, opulentia, hominúmque frequentia replere, & florentissima efficere. Quare si quid prosperum, si quid ex voto, si quid felix ex obscuris causis eueniat, aut contra, si quid turbulentum, molestum, calamitosum contingat: id totum Fortunæ tribuitur, velut ex his carminibus intueri licet, quæ sunt in Agamemnone actu apud Senecam Tragicum:

O regnorum magnis fallax
Fortuna bonis, in præcipiti
Dubióque nimis excelsa locas.
Nunquam placidam sceptra quietem,
Certúmve suum tenuêre diem.
Alia ex aliis cura fatigat,
Vexátque animos noua tempestas.
Non sic Libycis Syrtibus æquor
Furit alternos voluere fluctus,
Non Euxini turget ab imis
Commota vadis vnda, niuali
Vicina, vbi cæruleis
Immunis aquis lucida versat
Plaustra Bootes.
Vt præcipites Regum casus
Fortuna rotat! metui cupiunt,
Metuíque timent, non nox illis
Alma recessus præbet tutos.
Non curarum somnus domitor
Pectora soluit.

Atque vt vno verbo dicam, hæc vna rerum omnium domina fuit existimata, vt ait Euripides in Hecuba:

ὦ Ζεῦ, τί λέξω; πότερά σ' ἀνθρώπους ὁρᾶν;
ἢ δόξαν ἄλλως τήνδε κεκτῆσθαι μάτην
ψευδῆ, δοκοῦντας δαιμόνων εἶναι γένος,
Τύχην δὲ πάντα τὰν βροτοῖς ἐπισκοπεῖν;
Dicam viros te Iupiter ne cernere?

An frustra eos innasit illa opinio,
Quòd vspiam sit fortè dæmonum genus,
Fortuna cuncta cùm regat mortalia?

Alij tantam vim facultatémque fortunæ tribuerunt, vt vitam omnium mortalium fortunæ ludum esse crediderunt, sicuti scriptum reliquit Palladas in his carminibus:

παίγνιόν ἐστι Τύχης μερόπων βίος, οἰκτρὸς ἀλήτης,
πλούτου καὶ πενίης μεσσόθι ῥεμβόμενος.
καὶ τοὺς μὲν κατάγουσα πάλιν σφαιρηδὸν ἀείρει,
τοὺς δ' ἀπὸ τῶν νεφελῶν εἰς ἀΐδην κατάγει.
Vita hominum ludus Fortunæ est, & miser error,
Inter pauperiem nauigat, inter opes.
Atque pilæ in morem nunc hos ad sidera tollit
Elatos, & nunc tartara ad ima iacit.

Quàuis idem postea Euripides factus sanioris mentis, vel minùs insaniâ personâ introducens in Electra, Fortunæ autores & moderatores Deos introduxit, illámq; Deorum ministrã:

θεοὺς μὲν ἡγοῦ πρῶτον Ἠλέκτρα τύχης
ἀρχηγέτας τῆσδ', εἶτα κἀμ' ἐπαίνεσον
τὸν τῶν θεῶν τε, τῆς Τύχης θ' ὑπηρέτην.
Deos putato Electra fortunæ prius
Istius autores fuisse: postea
Laudato Fortunæ ministrum me, & Deum.

Scriptum reliquit Pausanias in Achaicis fortunam vnam esse è Parcis quæ potentiâ cæteras sorores antecelleret. quare & Orpheus illi vniuersæ vitæ humanæ potestatem & administrationem ita tribuit

ἐν σοὶ γὰρ βίοτος θνητῶν παμποίκιλός ἐστιν.
Ipsa regis variam mortalem numine vitam:

Hanc potentissimam & rerum omnium moderatricem significauit Demosthenes in his, in oratione ad epistolam Philippi: *μεγάλη γὰρ ῥοπή, μᾶλλον δὲ τὸ ὅλον, ἡ Τύχη ἐστὶ παρὰ ἅπαντα τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα. Magnum enim quid est momentum rerum, vel potius totum est Fortunæ ad omnia hominum negotia.* Cùm de illa mentionem fecisset Homerus, non tamen tantum autoritatis potentiæque tribuit, quantum posterorum plerique, quippe cùm Diis cæteris propria officia concessisset. Sequentibus postea temporibus quidquid fieret, cuius causa esset occulta, illud Fortunæ imputari cœpit: quare Plutarchus in libello de fortuna Romanorum multa cognomina

mina ab euentu illi indita fuisse memorat. Illud autem idcirco contigit, quia multa fiunt fortuna sapientiæ persimilia, vt est apud Athenæum in carminibus Iouis, quorum hæc est sententia:

Longissimè à sapientia Fors dissidet:
Sed multa perficit tamen simillima.

Theognis omnium bonorum & malorum, diuitiarumque & paupertatis autorem Iouem esse credidit, quamuis illa tam præclara Fortunæ Orpheus tribuerit: quare videtur Theognis nullam esse Fortunam in his existimasse:

Ζεὺς γάρ τοι τὸ τάλαντον ἐπιῤῥέπει ἄλλοτε ἄλλῳ·
ἄλλοτε μὲν πλουτεῖν, ἄλλοτε δ᾽ οὐδὲν ἔχειν.
Iupiter huc illuc interdum pondera flectit,
Nunc dat diuitias, nunc dat habere nihil.

Quare præclarè scriptum est à Iuuenale stultè inter Deos collocatam fuisse Fortunam. Nam si prudentia potiùs, quàm temeritate quadam & cæcitate mentis res humanæ gubernarentur, oblitescere penitus è mentibus hominum Fortunæ nomen: fieretque sibi quisque illa Fortuna, quam sibi parasset, neque magnopere vel de occulta potentia siderum, vel de Dei clementia ac prouidentia, vel de occultis naturæ causis quereremur, cùm quis agit inconsideratè: multáque propter suam patiatur inscientiam, vt nos aliquando lusimus in quadam epistola his versibus, ad clarissimum virum Petrum Sanutum missa:

Aut tam occulta via est prudentiæ, & alta futuri
Vt solis sit nota Deis series ratione
Et trahitur certa venturi temporis ordo.
Aut si non flectit mentes vis ætheris alti, &
Ingenium sit cuique suum Fortuna: miselli
Erramus cæci terra caligine mersi.
Nec quicquam rectum certa ratione modóque
Conamur, velut in tenebris erramus, & ipsa
Inscitia à nobis fatorum creditur ordo.
Deteriora capi contingit, at optima sordent,
Candida nigrescunt, nigrantiáque alba videntur.

Sed quòd inscitia mentibus hominum insidet, sæpiùs illi admonendi sunt, quod

Nullum numen abest, si sit prudentia: sed te
Nos facimus Fortuna Deam, cæloque locamus.

Sapientissimè igitur Bupalus opinionem hominum secutus, vt est in Messeniacis Pausaniæ, ædificandis templis singendisque simulactis ingeniosus ac solers, Fortunæ signum apud Smyrnæos omnium antiquorum primus effinxit: cuius capiti polum imposuit, cùm altera manu vocatæ Amaltheæ cornu teneret. Neque aliud Archilochus significare voluit, qui anum dextra flammas, at sinistra manu aquam gestantem effinxit, nisi fortunam eandem bonorum & malorum cellariam: quæque donet felicitatem, eandem & calamitates afferre. Nam cùm perditis & omni flagitiorum genere contaminatis hominibus facultates plerumque obueniant, multíque viri boni sint inopes, Fortuna cæca, & inconsiderata, & inconstans, & ebria ac titubans dicta est, vt patet ex his apud Ouidium in lib. 2. de Ponto:

Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat,
Et manet in nullo firma tenáxque loco.

Nam malus est dæmon planè credita Fortuna, cui omnia hominum stultorum deliria ab antiquis attributa sunt, quæ ad naturam ingeniúmque brutorum propiùs accederent. Sic etiam Palladas inquit in his carminibus:

οὐ λόγον, οὐ νόμον οἶδε τύχη, μερόπων δὲ τυραννεῖ,
τοῖς ἰδίοις ἀλόγως ῥεύμασι συρομένη.
μᾶλλον τοῖς ἀδίκοισι νέμει, μισεῖ δὲ δικαίους,
ὡς ἐπιδεικνυμένη τὴν ἄλογον δύναμιν.

Improba non nouit leges Fortuna, modúmve,
Sed semper, quò fert impetus, illa ruit.
Illa odit plerumque bonos, blanditur iniquis,
Et monstrat quæ sint robora stultitiæ.

Qua de causa fuit existimata à poetis super rota quadã perpetuò circumvolui, ita vt nunquam in eodem loco diutiùs persisteret, vt in eo versu significauit Tribullus in 1. Elegiarũ:

Versatur celeri Fors leuis orbe rotæ.

Et Ouidius secundo de Ponto:

Scilicet indignum iuuenum rarissime ducis
Te fieri comitem stantis in orbe Deæ.

Quod ideo fictum est, quoniam non solùm ea quæ bona hominum sunt, assiduè subuertuntur: verùm etiam quia consiliorum incerta est ratio, cùm multa sint quæ nullo pacto præuidere possimus, vt nos in quadam epistola lusimus his versibus: quam ad clarissimum & integerrimum

causi-

causidicum, singularísque eruditionis & integritatis virum Philippum Tertium cognomine aliquando misimus:

Nondum entrata ratis cùm staret vincta sereno
Æthere, & insani tacitè pellacia ponti
Alliceret puppes, quoties retinacula nautas
Inuitos tenuere. Sus vbi compedis arcta
Demeret Hippotades rapidis iam vincula ventis?
At contrà: quoties qui vincula frementibus vndis
Soluerunt, vastum nimbis tollentibus æquor,
Mitia pacatis sulcarunt alta procellis?

Hanc Deam cùm cæcam finxissent antiqui, in curru vehi solitam dixerunt, qui ab equis cæcis trahebatur, vt ait Ouidius in epistola ad Liuiam:

Fortuna arbitrìis tempus dispensat vbique,
Illa rapit iuuenes, corripit illa senes.
Quáque ruit, furibunda ruit: totúmque per orbem
Fulminat, & cæcis cæca triumphat equis.

Nullus est omnium Deorum, qui tot conuitia, tot lamentationes, tot querelas mortalium in se audiat: quàm ab hominibus tanquam scopum contumeliarum, ne de diuina administratione tam nefariè pro stultitia nostra quereremur, introductam fuisse iudico. Hanc cæcam, hanc stultam, hanc temerariam, hanc leuissimam, hanc amentium parentem, hanc bonorum nouercam appellarunt. Huic pro bene acceptis perraræ sunt gratiarum actiones, at frequentissimæ pro calamitatibus contumeliæ & obiurgationes. Hæc eadem tantum existimationis, tantúmque imperium ab Homeri temporibus accepit, vt Iupiter de cœlo ab ea propè fuerit detrusus, omnémque rerum administrationem & sceptrum ipsum è manibus illa Ioui propè extorserit, sicut crediderunt insulsi homines.

¶Atque vt summatim dicam, nulla alia de causa excogitatum fuisse Fortunæ nomen ab antiquis crediderim, nisi vt hominum lamentationes à summi Dei cogitatione ad inane nomen, & ad numen quod nusquam existeret, diuerterent. Nam cùm quid aduersum accidit, illud diuino consilio euenire constat, cùm omnia à Deo proueniant. Quòd si homines omnes sapientes essent, facilè cũ eo viro optimo dicerent: Si bona de manu Domini accepimus, quare non & mala sustineamus? at quoniam pauci sunt sapientes, cùm pro

acceptis malis doleamus, nónne præstat de vano nomine Fortunę, quàm de diuina prouidētia queri? inde fit vt quibus res è sententia succedūt, fortunati dicātur, cuiusmodi dicebatur Timotheus ille Atheniēsis, quē dormientē fingebant pictores, ac Fortunam illi vrbes, tanquam pisces in retia impellentem. at de Fortuna satis, nunc de Apolline dicamus.

De Apolline. CAP. X.

FVit Apollo, vt diximus, Latonæ Iouisque filius, siquidem Latona à Ioue compressa vno partu Apollinem & Dianam peperit, vt ait Hesiodus in Theog.

Αυτὼ δ' Ἀπόλλωνα καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν,
ἱμερόεντα γόνον περὶ πάντων Οὐρανιώνων,
γείνατ' ἄρ' αἰγιόχοιο Διὸς φιλότητι μιγεῖσα.
At Phœbum peperit, peperit Latona Dianam,
Pignora cunctorum quæ sunt clarissima diuûm,
Cælicolûm regi magno coniuncta tonanti.

Quare Apollo ita gloriatur apud Ouid. se è Ioue natū esse:

mihi Delphica tellus,
Et Claros, & Tenedos, Pataræaque regia seruit:
Iupiter est genitor.

Herodotus autem in Euterpe non Iouis, at Dionysi filios fuisse Apollinem & Dianam scribit in his: Ἀπόλλωνα δὲ καὶ Ἄρτεμιν Διονύσου καὶ Ἴσιος λέγουσι εἶναι παῖδας· Λητοῦν δὲ τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σώτειραν γενέσθαι. *Apollinem ac Dianam Dionysi & Isidis filios esse aiunt: Latonámque illorum fuisse nutricem, cùm illos seruauerit.* Nam Latona cùm esset vna ex octo Dijs Ægyptiorum, à Cerere depositum apud se Apollinem seruauit, cùm in insula Plote siue natante ab impetu Typhonis Osiridis filios quærentis protexisset. Hos filios qui Latonæ attribuunt, in Delo peperisse dicunt, vt testatur Cicero in actione 3. in Verrem. Postridie cùm spoliatum fanum viderent ij, qui Delum incolebant, grauiter ferebant: est enim tanta apud eos eius fani religio, vt in eo loco ipsum Apollinem natum esse arbitrentur. Atque Homerus hymnographus in Delo palmæ arborem fuisse inquit, quæ ostendebatur, cui innixa Latona Apollinem peperit, vt est in his:

κεκλιμένη πρὸς μακρὸν ὄρος, καὶ Κύνθιον ὄχθον,
ἀγχοτάτω φοίνικος ἐπ' Ἰνωποῖο ῥεέθροις.
In monte excelso deflexa, in vertice Cynthi,
Inopa ad primas ripas, palmæq; propinqua.

Et Ouid.

Et Ouidius in Epistola Cydippes:

Miror & innumeris structam de cornibus aram,
Et de qua pariens arbore nixa Dea est.

Nam Herodotus in Euterpe multas arbores palmarum in insula Plote vocata fuisse scribit, & templum Apollinis magnificentissimum, & aras tergeminas, & arbores tum fructiferas, tum etiam steriles permultas. Plutarchus in vita Pelopidæ in ciuitate Tegyra natum fuisse Apollinem scribit, ibique esse duos fontes, quorum alter Palma, alter Oliua dicitur: montémque Delum nomine, atque illa quæ de Tityo ac Pythone dicũtur, possunt omnia ad hũc ortũ perduci. Sed vt res magis perspicua sit, verba Plutarchi ascribenda duxi: μικρὸν δ' ἀπὸ τοῦ ὄρους, ναός ἐστιν Ἀπόλλωνος Τεγυραίου καὶ μαντεῖον ἐκλελειμμένον οὐ πάνυ παλαιοῦ χρόνου, ἀλλ' ἄχρι τῶν Μηδικῶν ἤκμαζε, τὴν προφητείαν Ἐχεκράτους ἔχοντος. Ἐνταῦθα μυθολογοῦσι τὸν θεὸν γενέσθαι. καὶ τὸ μὲν πλησίον ὄρος, Δῆλος καλεῖται, καὶ πρὸς αὐτὸ καταλήγουσιν αἱ τοῦ Μέλανος διαχύσεις. ὀπίσω δὲ τοῦ ναοῦ δύο ῥήγνυνται πηγαί, γλυκύτητι καὶ πλήθει καὶ ψυχρότητι θαυμαστοῦ νάματος, ὧν τὸ μὲν φοίνικα, τὸ δὲ Ἐλαίαν ἄχρι νῦν ὀνομάζομεν, οὐ φυτῶν μεταξὺ δυεῖν, ἀλλὰ ῥείθρων, τῆς θεοῦ λοχευθείσης. *Nec longè hinc sanè distat Apollinis Tegyræi templum & oraculum non multo iam tempore euersum, quod vsque ad Medorum bellum cùm præsideret summe rerum Echecrates, vaticiniis ac responsis floruit. Hic fabulantur Deum natum esse, cui loco finitimus est mons Delus nominatus, ad cuius montis radices vndæ Melanis fluuij cessant. Post ipsum templum gemini fontes scatent, suauitate aquarum, & copia, & frigore mirabiles, quorum alterum Palmam, alterum Oliuam nominant his etiam temporibus. Neque verum quidem est quòd inter duas arbores, sed inter duo fluenta vteri pondus Dea deposuerit.* Multos fuisse Apollines scribit Cic. lib. 3. de natura Deorum, his verbis: Apollinum antiquissimus is, quem paulo antè ex Vulcano natum esse dixi, custodem Athenarum. Alter Corybantis filius, natus in Creta: cuius de illa insula cum Ioue ipso certamẽ fuisse traditur. Tertius Ioue natus & Latona: quem ex Hyperboreis Delphos ferunt aduenisse. Quartus in Arcadia, quem Arcades Nomionem appellant, quod ab eo se leges ferunt accepisse. Atque cùm tot Apollines fuerint, reliqui omnes silentur, omnésque res aliorum gestæ ad vnum Apollinem Latonæ & Iouis filium referuntur. Hic multos filios habuisse dicitur è variis mulieribus: ex Æthusa Neptuni filia Eleutherum suscepit, è

Corycia nympha Lycorum, è Thyia, vel, vt aliis magis placet, e Melæne filia Cephissi Delphum, ex Acachallide Phylacidem, & Philandrum & Naxum, è Cyrene nympha Aristeum: ex Euadne Iamum vatem, à quo Iámidæ apud Pisam vaticinabantur in Olympicis pelles victimarum, in ignem iaciéte:, quod alij maluerunt fieri è sectione, si recta fieret: Chæronem è Thero Phylantis filia, è Chrysorte Coronum, Eutnocum è Cyrene, ex Atria Cleochi filia siue Ægea Miletum, à quo dicta est vrbs, & Oaxum, à quo Oaxia, & Arabum, à quo Arabia: ex Babylonia & Garamantem, Ismeniũ, & Acrephum, à quo Acrephia vrbs Bœotiæ: futurus erat pater etiam è Castalia, nisi in fontẽ euanuisset: è Syllide nympha, Xeuxippum: ex Asterie, Idmonem, è Sinope, Syrum: è Dia Lycaonis, Dryopem: è Manto, Mopsum: è Melia Oceani, Tænarum vatem ac diuinatorem, & Ismenium: è Calliope, Orpheum & Hymenæum & Ialenum, vt ait Asclepiades in sexto Tragicorum: ex Achachallide Delphum, qui nomẽ dedit Delphis vmbilico totius orbis terræ. nã fabulati sunt antiqui Iouem cùm vellet medium atque vmbilicum terræ inuenire, alteram aquilam ab oriẽte, alteram ab occasu pari velocitate emisisse, iussisséque illas recta & è regione conuolare, quæ cùm in Delphos denique conuenissent, ibi ad sempiternam facti memoriã aurea aquila dicata est. è Chione, Philammonem amauit etiam Rhodiam virginem, quæ nomen dedit insulæ. suscepit Megareum, à quo Megara. & ne singulis matribus ab ipso Apolline factis numerãdis diutius immorer, Linus, Philisthenes, Iamus, Lapitus, Anius, Argeus, Ilaira, Psyche, Philemõ, Pythacus, Caramantes, Actous, Branchus, Nomius, Eurynome, Dorus, Laodocus, Polypetes, aliique complures dicuntur fuisse Apollinis filij, & Chius ex Anathippe, à quo insula vocata fuit, amauit & Bolinã nympham, quæ fugiens eius impetum se in mare proximũ abiecit, atque Apollinis miseratione immortalis est facta non procul à Drepano promõtorio, e Peneo Oceani & Tethyos, à quo fl. dictus est Thessaliæ, & Creusa natus est Hypseus & Stilbe, de qua Apollo filios Lapithem & Centaurum procreauit. Lapithes ducta Orsinome Phorbantem & Periphãtem suscepit, qui cùm in regnum successissent, omnes suos populos à patre nominarunt Lapithas. Fuit autem Æsculapius omnium filiorum Apollinis celeberrimus, quem Iupiter

ter fulmine confecisse dicitur, quia mortuos per medendi peritiam in vitam reuocaret. Id grauiter ferens Apollo cùm vlcisci non posset Iouis in se iniurias, omnem iræ impetum conuertit in Cyclopas, quos, quia fulmina Ioui fecissent, sagittis confecit. Ea re indignatus Iuppiter Apollinem è cœlo relegauit. Quod ita scripsit in Argonauticis Orpheus:

Ἄδμητος δ' ἀφίκανε Φερῆθεν, ᾧ ποτε Παιὰν
θητεύων ὑπέεικε Διὸς δ' ἠλεύατο μῆνιν,
οὕνεκά τε Κύκλωπας ἀμειλικτοῖσιν ὀϊστοῖς
ἐν φθιμένοισι ἔθηκ', Ἀσκληπιοῦ εἵνεκα λώβης.

Inde Pheris Admetus adest: seruiuit Apollo
Huic olim, cuperet vitare is cùm Iouis iram.
Cyclopas quoniam confecerat ille sagittis,
Atque neci dederat Asclepi pignoris ergo.

Inde demissus ac exul errabundus mortalium calamitatibus factus est obnoxius, vt testatur Lucianus in dialogis mortuorum. Hic idem Deus propter inopiam rerum omnium victui necessariarum mortalis omnium miserrimus factus operam suam Admeto Thessaliæ Regi pascendis armentis concessit. Vel, vt alij maluerunt, datus est in seruitutem Admeto, qui, quoniam oues pauit, vocatus fuit Nomius & Agreus, de quo ita Pindarus in Pythicis:

καὶ ἁγνὸν Ἀπόλλων'
ἀνδράσι χάρμα φίλοις,
ἄγχιστον ὀπάονα μήλων.

Et clarum Apollinem
Viris lætitiam amicis,
Propinquum custodem ouium.

à quo magnopere dicitur fuisse amatus contracta post modò non vulgari amicitia propter bonitatem ingenij & industriam ipsius Apollinis. Huic eodem die natus Mercurius vesperi boues surripuit, vt est in hymno Homeri in Mercurium:

ἠῷος γεγονὼς μέσῳ ἤματι ἐγκιθάριζεν·
ἑσπέριος βοῦς κλέψεν ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος.

Editus is mane est, citharam pulsauit eadem
Luce, boues Phœbi celauit vespere raptos.

Deinde cum quereretur Apollo, Mercuriúmque minis terrere conaretur, vt boues per furtum raptas sibi restitueret, eodem Mercurius pharetram etiam surripuit: qua re cognita coactus est ridere Apollo, vt ait Horat. in 1. Carminum:

Te boues olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.

Cùm Pindarus oues, alij boues pauisse Apollinem inquiant, Callimachus tamen in hymno in lauacrum Apollinis equas illum pauisse asserit in his,

Φοῖβον καὶ Νόμιον κικλήσκομεν ἐξ ἔτι κείνου
ἐξ ὅτ' ἐπ' Ἀμφρυσσῷ ζευγίτιδας ἔτρεφεν ἵππους.

Dixerunt Nomium Phœbum, ex quo tempore ad vndas
Amphrysi Deus egit equas pastum ille iugales.

Qua de causa habitus est Deus postea pastorum vnà cùm Pale, vt ait Virgilius in Æglogа quinta:

Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo.

Et in tertio Georgicorum:

Te quoque magna Pales, & te memorande canemus
Pastor ab Amphryso.

Huic lupus sacer existimatur, quia cũ infestũ sit animal gregibus & armẽtis, Apollinis tamẽ armẽto pepercerit. Ast ego crediderim, vt inimicũ animal mactari solitũ armẽtorum Deo, eadem causa quа sus Cereri & caper Baccho immolãtur. Alij crediderũt ob rapacitatẽ sacratũ fuisse, quia caloris rapacitas per illũ significatur, sicut coruus eidẽ erat sacratus ob diuinationẽ pluuiarũ & serenitatis, cùm nũc clara, nunc rauca voce vteretur pro mutationibus tẽporũ. Arati tamen enarrator ob præstantissimũ oculorũ acumẽ sacrũ Apollini perspicaci existimari censet. Sic.n.inquit: ὡς γὰρ ἐκεῖνος μακρόθεν ὢν ὁρᾷν δύναται, οὕτω δὴ καὶ ὁ λύκος ὀξυδερκὴς καὶ διὰ τὸ ὀξυδερκὲς αὐτοῦ, συγκρίναμεν αὐτὸν τῷ Ἀπόλλωνι. *Vt enim ille cùm procul extiterit, tamen potest perspicere, sic lupo magnum est aciei acumen: qui etiam quoniam est perspicax, Apollini sacer putatur.* Hic idem Deus mox cum ad Eurotæ ripas in Sparta Hyacinthi pueri amore captus disco certaret, Hyacinthum imprudens occidit, vt ait Ouidius libro mutationum 15. atque ita Nicander in Theriacis:

ψίλωθρον, καρπόν τε μελοδρύου Ὑακίνθου,
ὃν Φοῖβος θρήνησεν, ἐπεί ῥ' ἀεκούσιος ἔκτα,
παῖδα βαλὼν προπάροιθεν Ἀμυκλαίου ποταμοῖο
πρωθήβην Ὑάκινθον, ἐπεὶ σόλος ἔμπεσε κόρσῃ.
πέτρου ἀναλλόμενος, νέατον δ' ἤραξε κάλυμμα.

Psilothrum, fructum miserabilis atque Hyacinthi,

Quem

Quem Phœbus luxit, quòd nolens fortè cecidit
Imitens puerum prima lanugine malas.
Flentem gelidas Amyclai ad fluminis vndas.
Hic etenim saliens percussit tempora discus,
Tempora & fregit puero ferus ossa tenelli.

Hac de causa profugus è Sparta ad Laomedontem dicitur Troiam confugisse, qui tũ fortè mœnia ciuitatis extruenda curabat: ibi Apollo vnà cum Neptuno, cùm ambo rerum necessariarum inopia laborarent, suam operam pro promissa mercede Laomedonti locarunt lateres componentes. Non tamen tantam mercedem ceperunt, quanta sibi promissa fuerat ab illo Phryge. At Ouidius non manibus Apollinis extructa fuisse mœnia Troiana scribit in epistola Paridis, sed per sonum lyræ: quam dum tractaret, saxa se sua sponte ait concinnè accommodasse. Ita enim inquit:

Ilion aspicies, firmataque turribus altis
Mœnia Apollineæ structa canore lyræ.

Neque solùm extruendis muris Troianis cæmentum & lateres Apollo contrectauit, sed etiam opem tulit Alcathoo in extruendis muris labyrinthi, vt testatur Pausanias in Atticis ex omnium Megarensium opinione. Vbi etiam saxum ostendebatur, super quod citharam deposuit Phœbus, cùm esset opus aggressurus: quod saxum si lapide percuteretur, citharæ sonum emittere per aliquod tempus consueuisse dictum est. Non defuerunt sanè qui dixerint Apollinem fuisse Arcadum Regem: qui cùm seueriùs imperaret, pulsus fuit à suis ciuibus, & ex altissima imperij dignitate ad priuatam vitam, tanquam è cœlo in terram deiectus ad Admetum Thessaliæ Regem confugerit: qui illi concessit, vt iis populis, qui circa Amphrysum fluuium habitabant, imperaret. Inde pastor apud eum amnem Admeti fuisse dicitur, cùm Reges antiquitus & gubernatores ciuitatum ποιμένες siue pastores dicerentur, ad custodum pecudum similitudinem: quia non minus vtilitatem suorum Reges antiqui procurabant, atque vel pastores pecudum, vel patres filiorum. Inde Homerus etiam ex antiqua illa consuetudine Reges ac principes populorum, ποιμένας λαῶν vocat. Hæc igitur nominis cõsuetudo cùm ab eis qui curant armenta translata sit, postea locum dedit fabulæ. Herodotus in Euterpe, omnes illos qui ab AEgyptiis Dij habiti sunt, regnasse apud AEgyptios ostendit, atq; inquit

eorum omnium postremum Orũ Osiridis, quem Apollinem Græci vocarunt, imperasse, vt est in his: τὰ δὲ πρότερον τῶν ἀνθρώπων τούτων, θεοὺς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἄρχοντας, οὐκ ἰόντας ἅμα τοῖς ἀνθρώποις. καὶ τούτων αἰεὶ ἕνα τὸν κρατιστεύοντα εἶναι· ὕστατον δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι Ὧρον τὸν Ὀσίριδος παῖδα, τὸν Ἀπόλλωνα Ἕλληνες ὀνομάζουσι. τοῦτον καταπαύσαντα Τυφῶνα, βασιλεῦσαι ὕστατον Αἰγύπτου. *Atque prius horum hominum Deos fuisse illos, qui regnauerant in AEgypto, quò non ampliùs inter mortales degerent: inter quos vnus fuit semper, quò reliquos autoritate anteiret. Postremus autem omnium regnauit Orus Osiridis filius, quem Græci vocarunt Apollinem.* Est enim Osiris Bacchus, vt dictum est. Dictus est Apollo, cum boues Admeti custodiret, otij pertæsus citharam inuenisse, vt ait Pausanias in prioribus Eliacis, cùm lyram Mercurius inuenerit, vt dicetur. Fertur idem fuisse musicæ & vaticiniorum inuentor, vt est in primo Metamorphoseωn Ouidij:

Iupiter est genitor: per me quod eritque fuitque,
Estque pater: per me concordant carmina neruis.

Perutile sanè & præclarum inuentum fuit Apollinis musica, quæ tanquam solatium quoddam, & ad obliuionem humanarum calamitatum remedium, quibus vita hominum vndique septa est, fuit inuenta. verùm illam nunc magis effœminarunt quàm conueniebat, vt chromati cùm melos adhibuerunt ad demulcendos animos: nunc magis virilem fecerunt: nunc ex his ambobus modulis fecerunt permistam: sicuti requirebat rerum præsentium ratio. Neque rudis omnino aut inurbanus habitus est, qui musicæ non fuisset ignarus. Alius fuit musicę modus, cùm per numeros animi in bellum essent incitandi, alius modulus fuit in conuiuiis, alius inter Deorum sacrificia. Qui enim modulos rectè cognouerit, & quibus ex numeris componantur singuli, ille facilè ad omnia tempora musicam rationem accommodabit. Fuerunt hac ipsa de causa Musæ in eius tutela creditæ, quarum & dux & pater Apollo fuit existimatus. Fabulantur Linum Amphimato Neptuni filio & Vrania genitum fuisse: qui cùm omnes mortales gloria musicæ antecelleret, ab Apolline, cui se cantu conferebat, fuit extremo supplicio affectus, cui etiam parentant ante sacra Musarum. Fuit etiam Linus Apollinis & Terpsichores filius: vel, vt alij maluerunt, Vraniæ & Mercurij, qui fuit ab Hercule cithara occisus, cuius discipuli fuisse memorantur Thamyras, Orpheus, Hercules. Hic natus est Thebis, vt in pri-

in primo libro disciplinarum scripsit Hermodotus Platonicus, qui cùm fuisset poëta præstantissimus, scripserat de mundi generatione, cuius in initio dicit omnia simul esse genita: atque idem scripsit de lunæ & solis cursu, déque generatione animalium scriptum reliquit Dio in tertia compositione, Linum alium natum esse ex Apolline & Psammate nympha, quam alij neptem, alij filiam fuisse Crotopi afferebant: quæ cùm ex occulto concubitu apud Nemeum fluuium peperisset infantem, illum Linum appellauit, quòd antiqua Argiuorum lingua spurium significat. Hunc Linum tamen alij ob timorem patrui canibus expositum ac laniatum fuisse memorant, alij ob negligentiam pastoris aiunt id accidisse, cui datus fuerat educandus: Fuit & alius Linus, qui lamentationes ac fletus carmine prior edidit elegiaco, de quo mentionem fecit Phylarchus historicus. Huic Deo sacer creditus fuit oleaster, quia iuxta oleam & palmam natus sit, vt quidam putarunt. ego verò crediderim, quòd illa planta solem maximè amet, cùm in locis frigidis non nascatur, Quòd illi sacer sit, ita Theocr. ait in Hercul. Leonicida:

> *χλωρή τ' ἀγριέλαιος Ἀπόλλωνος νομίοιο*
> *ἱερὸν ἁγνὸν ξεῖνε, τελεσσοτέροιο θεοῖο.*
> *Atque virens oleaster Apollinis ipse sacratus,*
> *Ac purus, coma sacra Deo frondescit adulto.*

Et quoniam musica fuit Apollinis inuentum, illi consecratas etiam cicadas, canorum omnino animalis genus existimarunt, & fidiculam piscẽ, vt bocam Mercurio, triglem Hecate, phalaridem siue apuam Veneri, fusancos Dionyso, & vitulum marinum, pompilum Neptuno, mulũ Dianæ, vt ait Dorion in piscibus. Hic Deus patrius & ciuitatis defensor creditus fuit ab antiquis Atheniensibus, ad cuius Dei memoriam mos fuit priscis Atheniensibus comã nutrire, & aureas cicadas capillis adnexas gestare, vt his verbis testatur Thucydides: *καὶ οἱ πρεσβύτεροι αὐτοῖς τῶν εὐδαιμόνων οὐ πολὺς χρόνος ἐπειδὴ χιτῶνάς τε λινοῦς ἐπαύσαντο φοροῦντες, καὶ χρυσῶν τεττίγων ἐνέρσει κρωβύλον ἀναδούμενοι τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν. Atque antiquò qui inter illos diuitiis præstiterunt, nec longum intercedit temporis spatium, ex quo lineas tunicas gestare cessarunt, & aurearum cicadarum corymbos è capillis capitum dependentes.* Verùm rem hanc apertiùs patefecit Aristophanis enarrator in his: *οἱ*

ἀρχαιότατοι τῶν Ἀθηναίων τέττιγας χρυσοῦς ἐν ταῖς τῶν τριχῶν πλοκαῖς εἶχον, διότι οἱ τέττιγες μουσικοὶ ὄντες, ἀνάκεινται τῷ Ἀπόλλωνι, ὅς ἐστι πατρῷος τῇ πόλει. *Antiquissimi Athenienſium aureas cicadas capillis implicitas geſtabant, quoniam cùm muſicæ ſint cicadæ, ſacratæ ſunt Apollini: qui patrius eſt Deus illius ciuitatis.* Hic Deus etiam celeberrimus fuit ob diuinandi artem & vaticinia, eóque maximè omnium Deorum ab omnibus ferè gentibus in honore habebatur: cuius taberna quædam & officina reſponſorum diutiſſimè patuit in Delphis præter cætera loca. Scriptum reliquit Lucianus in dialogo de Aſtrologia, virginem quandam apud Delphos prædicendi munere functam fuiſſe cùm tamen draco eſſet ſub tripode, qui vocem emitteret. Fabulantur tamen nonnulli Apollinem vaticinandi artem à Pane didiciſſe, vt ait Apollodorus libro primo in his: Ἀπόλλων δὲ τὴν μαντικὴν μαθὼν παρὰ Πανὸς τοῦ Διὸς καὶ Θύμβρεως ἧκεν εἰς Δελφοὺς χρησμῳδούσης τότε Θέμιδος. ὡς δὲ ὁ φρουρῶν τὸ μαντεῖον Πύθων ὄφις ἐκώλυεν αὐτὸν παρελθεῖν εἰς τὸ χάσμα, τοῦτον ἀνελὼν, τὸ μαντεῖον παραλαμβάνει. *Apollo autem vaticinandi arte ex Pane Iouis & Thymbris Nymphæ filio percepta Delphos ſe contulit, quo tempore Themis dabat reſponſa. At vbi illum Pytho ſerpens impediret quo minus penetraret ad hiatum, eo caſo Apollo loco oraculi ipſe potitus eſt.* Erat enim, vt quidam antiquorum tradiderunt, tripos aureus: ſub quo ſerpens in adyto templi Apollinis Delphici, è quo loco reſponſa dabantur: atque hic tripos hac de cauſſa illi dicatus fuit. Fama eſt, vt teſtatur Plutarchus in Solone, Mileſios hoſpites nonnullos à Cois piſcatoribus aliquando emiſſe retium iactum, & certa mercede conuenerunt Coi vt quidquid eo iactu cepiſſet, id eſſet hoſpitum Mileſiorum. Aureum itaque tripodem reti annexum traxerunt: quem ferunt Helenam, cùm Troiam nauigaret, iuſſu oraculi in eo loco depoſuiſſe. Deinde cùm nata eſſet cõtrouerſia de illo tripode inter piſcatores & Mileſios, ciuitates ambæ cauſſam illam publicè ſuſceperunt, donec ad arma ventum eſt. Deinde cùm vtrique Pythiam conſuluiſſent, reſponſum tulerunt ſapientiſſimo omnium tripodem illum mitti oportere: tum omnibus aſſentientibus Cois, qui pro illo antea decertauerant, tripos ad Thaletem Mileſium defertur, vt ait Laërtius in eius vita: quem tamen Thales ad Biantem, vt ſe ſapientiorem remiſit: & ab eo rurſus ad alios eodem pacto trãſmiſſus, demum ad Tha-

ad Thaletem denuò remittitur: quem ille tandem Ismenio Apollini dicari oportere inquit. Theophrasti tamen opinio fuit, quòd Bianti primùm fuerit delatus, deinde Thaleti, & ad alios deinde, mox ad Biantem denuò remissus Apollini Delphico consecratus fuerit. Fuit autem tripos, vt est in lib. 4. Iliad. vas vel æneum, vel aureum, quod tribus pedibus fulciebatur, ansásque siue aures haberet, quibus capiebatur, quorum vasorum vsus erat in sacrificiis. Horum alij seruabantur ab igne intacti, atque τρίποδες ἀναθηματικοὶ dicebantur, oblati siue depositi tripodes scilicet: quorum formæ ita fecit mentionem Homerus:

καὶ τρίποδ' ὠτώεντα φέρειν.
Et tripoda auritum ferre.

Illi tripodes, qui imponebantur igni, & quibus vtebantur in sacris, dicebantur ἐμπυριβῆται, hoc est igni impositi, de quibus ita meminit idem poeta:

τῷ μὲν νικήσαντι μέγαν τρίποδ' ἐμπυριβήτην·
τὸν δὲ δυωδεκάβοιον ἐνὶ σφίσι τῖον Ἀχαιοί.
Impositúmque igni victori dat tripodem, quem
Bis senos superare boues rebantur Achiui.

Sunt qui dicant tripodes mensas fuisse in Apollinis Delphici templo, super quibus recumbentes Phœbades responsa redderent, quas etiam mensas cortinas vocarunt, à corio Pythonis ita dictas, cùm eo tripos Delphicus tegeretur. Alij tamen cortinam vas esse crediderunt tribus effultum pedibus, in quod mergebatur Phœbas vaticinatura. Alij sellam, quæ tribus pedibus fulciretur, tripodem esse senserunt, super qua sedens oracula daret: quod videtur testari Callimachus in lauacrum Dianæ:

οὔπω μοι Πυθῶνι μέλει τριποδήϊος ἕδρη.
Nondum cura mihi sedes tripodis fuit antè.

Alij vas pulueribus plenum, vt sensit Hellanicus. Strabo diuinum domicilium, speluncam scilicet profundam. Memoriæ proditum est à Musæo libr. 3. Iuniperum spinosam arborẽ consecratã fuisse, cui laurus præterea dicata putabatur, quòd nympham Daphnen ab Apolline amatam in hãc ferunt mutatam, cùm fugeret Apollinem: quia magis Leucippo iuuene imberbi ac præualido delectaretur. ferunt Leucippum fuisse inuitatum cum cætero cœtu virginum vt se lauaret in fluuio Ladone, cùm esset indutus veste mulie-

aliàs astragalis super mensis impositis Deorum vaticinari mos fuisset. In Lesbo præterea fieri solita per virgas myricæ vaticinia testatur vel cognomen ipsius Apollinis, qui in inde Myricæus vocatus fuit à Lesbiis. Scriptum reliquit præterea Archæus in iis quæ memoriæ prodidit de Archeanatide ac de bello Erythræo, Apollinem apparuisse in somnis Archagetæ summo eius expeditionis imperatori, qui ramum gestaret myricæ: quare illam plantam illi Deo gratam putarunt. Metrodorus præterea in quodam libello quem scripserat de consuetudine, antiquissimam plantam esse myricam putasse videtur, qua etiam Ægyptij per pompam Iouis conantentur. Verùm hanc sententiam ita attigit paucis idem Nicander in Theriacis:

καὶ μυρίκης λάζοιο νέον πανακαρπέα θάμνον
μάντιν ἐνὶ ζώοισι γεράσμιον, ᾗ ἐν Ἀπόλλων
μαντοσύνας κορυπαῖος ἐθήκατο, καὶ θέμιν ἀνδρῶν.
Inde nouum fruticem sterilis tu sume myricæ,
Quæ vates veneranda viros est inter. Apollo
Iura virûm huic tribuit, venturáque dicere clarus.

Fama est Democritum non solùm solita auguria intellexisse, sed etiam certo nomine aues quasdam nominare solitum, è quarum sanguine commisto anguis nasceretur, ex quo si quis edisset, auium omnium intelligeret idioma. atque Melampo memorant angues quosdam aures labentes visos, quare ille postea sermones auium dicitur intellexisse. fama est Apollonium Thyaneum auium omnium voces intelligere solitum, quem aiunt aliquando passeres lætantes intuitum dixisse præsentibus non paucis, illos significasse cæteris asinum collapsum, milium quod portabat, disrupto sacco, effudisse, quare esse vnde vberrime pascerentur. Illud cùm visum esset miraculum audientibus, aiunt nonnullos studiosè spectatum accurrisse an vera essent, quæ nunciarentur, atque inuenisse sicuti ab Apollonio dictum fuerat. Hanc diuinationem Romani cùm ad libros Sibyllinos & exta Tyrrhenorum & auguria & signa de cœlo retulissent, cæteras omnes diuinationes aboleuerunt. Erant autem multi modi diuinationum apud antiquos, siquidem vel volatus auium, vel obseruationes tripudiorum, vel auguria, quorum fuit Caras inuentor, vel intuitus auium, vel exta victimarum, vel signa de cœlo, vel prodigia, vel portenta, vel responsa Deorum, vel somnia,

καὶ ποτὲ δὴ Κάλχανθ' ὕπνος θανάτοιο κάλυψεν.

Mille quidem decies numero m... ju... ...imi est.

At superest vnum, qu... non percurrere poss...s.

Sic a...,est numerus vere hinc com... ...us eorum.

Calchantis æterno clausit mors lumina somno.

Illis verò collectis ita reipsa numerus, vti dictũ fuerat, inuẽtus est. At cõtrà interrogatus Calchas de sue prægnante prætereàte quot gestaret in vtero, & quando esset paritura, & quibus signis obmutuit: dicẽte Mopso dicẽ, & inter hos vnũ tãtùm maré gestare in vtero, & esse eas parituras initio horæ octauæ, & maré totũ nigrũ, ac tres fœminas trãsuersẽ albã lineã supra humeros habituras, é reliquis duas rostrũ albũ ad oculos vsque, reliquas posteriora crura sinistra ab vngula ad genu vsque. Calchas, vbi res postridie eius diei ita esse fuisset comperta, mœroris impatiens vitã finiuit, quãuis hæ diuinationes, vt ait Apollonius Atticus in libro secundo cõpositionis, tanquam infidæ ac plerumque vanæ relinquendæ sunt, & in primis quæ fiunt per physionomiam, astragalos, circulos, terram, cribrum, formam, ignem, peluim, aquam, manum, caseum, ac mortuos euocatos. Sed aliquando tamen oracula veritatem expresserunt quæ non semper fallere mortales potuerunt, vt etiam veridicæ fuerunt Sibyllæ: sic enim Apollo Christi mortem expressit, & Sibylla eiusdem miracula, quæ ante mortem erat facturus. atque Apollo quidem sic:

θνητὸς ἔην κατὰ σάρκα, σοφὸς τεράτεσσιν ἔργοις·

ἀλλ' ὑπὸ Χαλδαίων κριτῶν ὅπλοις σκολοπισθεὶς

γόμφοις καὶ σκολόπεσσι πικρὴν ἀνέτλησε τελευτήν.

Namque caro mortalis erat, diuinaque facta,

Chaldæis sed iudicibus per tela retentus

In ligno, clauisque tulit post funus acerbum.

Sic autem Sibylla inquit:

νεκρῶν δ' ἀνάστασις ἔσται.

καὶ χωλῶν δρόμος ὠκύς, καὶ κωφὸς ἀκούσει,

καὶ τυφλοὶ βλέψουσι, λαλήσουσ' οὐ λαλέοντες.

Consurgent extinctorum mox corpora, claudis

Cursus erit velox, surdúsque ex...iet, atque

Prospicient longè cæci, mutíque loquentur.

Fuerunt autem duo Dei tantùm, quorum celebrarentur responsa, Iupiter & Apollo, quorum ita fecit mentionem Æschylus in Eumenidibus;

κἀγώ τε χρησμοὺς τοὺς ἐμούς τε καὶ Διός,
ταρβεῖν κελεύω.
Oracula ipse cùm Iouis, tum deim mea,
Confidere impero.

Veruntamen idem AEschylus testatur in Sacerdotibus Apollinem à Ioue priùs accipere responsa solitum, deinde eandem dare petentibus, vt est in his carminibus:

στέλλειν ὅπως τάχιστα. ταῦτα γὰρ πατὴρ
Ζεὺς ἐγκαθίει Λοξίᾳ.
Citissime huc venire: namque talia
Apollini pater loquenti suggerit.

Quamuis Diodorus Siculus à matre vaticinium, & medendi artem filium edoctum fuisse inquit: nam idem est Orus AEgyptiis, qui Græcis Apollo: cùm Isis siue Ceres, vt quidam putarunt, multa pharmaca ad sanitatem inuenerit, & magnam partem medicinæ empiricæ. Vocatus fuit autem Apollo Ἀμοιβεὺς à Delphicis, quia cùm prius Neptunus Delphis coleretur, at Apollo in Calabria, loca mutarunt inuicem: sic enim illum vocauit Lycophron:

τοῦ τειχοποιοῦ γαπέδων ἀμοιβέως.
Locum Dei mutantis atque mœnia Condentis.

Huic Deo cygnus etiam dicatus est, quia diuinet ac vaticinetur quando moriturus sit, & quasi præ lætitia canter, cùm prospiciat quantus bonorum cumulus sit in morte, vel certè quantam molestiarum, quæ sunt in hac miserrima vita, frequentiam sit relicturus: quam caussam & cantus, & cur dicati sint Apollini cygni, ita scripsit Cicero in primo Tusc. disput. Itaque commemorant, vt cygni, qui non sine caussa Apollini dicati sunt: sed quòd ab eo diuinationem habere videantur, quia præuidentes quid in morte boni sit, cum cantu & voluptate moriantur. Fuit autem templorum omnium opulentissimum Delphici Apollinis, quippe cùm vel mille aureos lateres Crœsus ille ob insignes diuitias celeberrimus aliquando dono miserit, vt testatur Zezes hist. I. vt aurea nota ara Apollini ex iis strueretur. Fuit & alius infinitus prope Regum & Imperatorum munerum numerus augustissimorum, vt videtur innuere Ouid. in Epist. Cydippes:

Et modò porticibus spatior, modò munera Regum
Miror, & in cunctis stantia signa locis.

Tribuebatur Apollini ars medendi, & sagittarum scitè emitten-

emittendarum peritia, quod his verbis significauit Ouid. libro primo Metamorph.

Inuentum medicina meum est, opiféxq; per orbem
Dicor: & herbarum subiecta potentia nobis.

Et Callimach. hymno in Apollinem,

τέχνῃ δ' ἀμφιλαφὴς οὔτις τόσον, ὅσσον Ἀπόλλων,
κεῖνος ὀιστευτὴν ἔλαχ' ἀνέρα. κεῖνος ἀοιδόν.
Φοίβῳ γὰρ καὶ τόξον ἐπιτρέπεται καὶ ἀοιδή.
κείνου δὲ θριαί, καὶ μάντιες· ἐκ δέ νυ Φοίβου
ἰητροὶ δεδάασιν ἀνάβλησιν θανάτοιο.

Arte magis varius nullus, quàm clarus Apollo.
Sunt illi artifices cantus curæ: ille sagittas,
Ille arcus curat, pariterque oracula, vates.
Suffragia ex illo didicerunt funera primùm
Differre, & gelidæ vitare pericula mortis.

Hunc Deum & aureos calceos gestare, & omnia propè aurea habere finxit Callimachus ex antiquorum opinione: & semper esse iuuenem, neque vnquam pubescere, aut lanugine prima barbæ vestiri, vt est in his versibus:

χρύσεα τῷπόλλωνι, τό τ' ἐνδυτὸν, ἥ τ' ἐπιπορπίς,
ἥ τε λύρη, τό τ' ἄεμμα τὸ Λύκτιον, ἥ τε φαρέτρη.
χρύσεα καὶ τὰ πέδιλα. πολύχρυσος γὰρ Ἀπόλλων,
καί τε πολυκτέανος Πυθῶνί κε τεκμήραιο.
καί μιν ἀεὶ καλός, καὶ ἀεὶ νέος· οὔποτε Φοίβου
θηλείαις οὐδ' ὅσσον ἐπὶ χνόος ἦλθε παρειάς.

Aurea sunt Phœbo hæc: vestísque, & fibula in illa
Tum lyra, tum chordæ, ex humero pendénsque pharetra:
Calcei & ex auro vtríque. auri diues Apollo est,
Possidet is multa: quod Pytho ostendit. & idem
Formosus, semper, semper iuuenísque: nec illi
Fœmineæ quantum nigrent lanugine malæ.

Scripsit Homerus in hymno in Apollinē, Apollinem ipsum vocatū fuisse Pythiū, quia Typhonē sagittis interemerit: qui solis calore postea corruptus Apollini Pythio nomen dedit. Nam πύθειν putrescere significat, vt est in his carminibus.

ὁ δ' ἐπηύξατο Φοῖβος Ἀπόλλων,
ἐνταυθοῖ νῦν πύθευ ἐπὶ χθονὶ βωτιανείρῃ.

sic inde precatus Apollo est:
Putrescas tellure iacens, campóque feraci.

Tum idem paulò pòst: σὲ δ' αὐτοῦ

Πύθιον κικλήσκουσιν ἐπώνυμον· οὕνεκα κεῖθι
αὐτοῦ πῦσε πέλωρ μένος ὀξέος ἠελίοιο. *inde vocarunt*
Pythion hunc regem cognomine. putruit illic
Quòd monstrum radiis, & claro lumine solis.

Fabulati ſunt antiqui hunc e terra à Iunone pugno perculſa natum eſse, quem ſerpentem fuiſse crediderunt, at non Typhonem, vt ſcripſit de illo Nicander Colophonius in his:

ὣς ἄρα φωνήσασ' ἔλασεν χθόνα χειρὶ παχείῃ·
κινήθη δ' ἄρα γαῖα φερέσβιος.
Sic effata grauis percuſsit robore dextræ
Tellurem: motúmque ſolum eſt tum fertilis agri.

Cæſus fuit hic Python ſerpens non procul à Cephiſo flumine, quod fluit ad radices montis Parnaſi, vt ait Dionyſus in libello de ſitu orbis. Scriptum reliquit Ouid. in 1. lib. Metamorph. Pythia poſtea in honorem Apollinis fuiſse instituta, quæ non à Typhone putrefacto, ſed à ſerpente fuerunt instituta, vt in his ſcribitur,

Instituit ſacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ ſerpentis nomine dictos.

Celebrabantur autem hi ludi vere ineunte ab omnibus Cycladum incolis, ſicuti tradidit Dionyſius in lib. de ſitu orbis in his carminibus:

ῥέζουσα δ' Ἀπόλλωνι χορούς ἀγείρουσιν ἅπασαι
ἀρχομένου γλυκεροῦ νέον εἴαρος, εὖτ' ἐν ὄρεσσιν
αἰθερίων ἀπάνευθε κύει λιγύφωνος ἀηδών.
Instituère choros omnes, victoria quando
Grata fuit cùm iucundum ver incipit, & cùm
Arboribus dulces nidos ſubtexit aedon.

Omnes enim inſulæ etiam, quæ fuerunt circa Delum ludos pro illa victoria instituerunt. Scripſit tamen Pauſanias in Corinthiacis Diomedem à Troia redeuntem cum effugiſſet tempeſtatem, quæ Græcis ab Ilio redeuntibus immiſsa eſt, apud Trœzenios templum Apollonis Incenſoris dicaniſse, & Pythicos ludos in eius honorem instituiſse. Erat antiquiſſimus mos vt pulchrior ex omnibus hymnis qui offerrentur, in honorem Apollinis caneretur: poſtea verò cantus ad citharam fuit inſtitutus, & aulœdorum atque tibicinum certamina: & præmia ab Amphictyonibus de medio ſublata, & coronarium duntaxat fuit propoſitum: & quadrigis exceptis, omnia, quæ in Olympicis aderant athletarum ſtudia,

studia, in hæc recepta certamina. Deinde paulò pòst repudiata fuit ars aulœdorum, & ex his ludis exclusa, quia iniucundum quiddam & triste præ se ferrent, cum elegi, funebresque lamentationes his tibiis conuenirent. Mox additus est equorum cursus, & armatorum deinde, mox bigæ introductæ: atque variis temporibus & pullorum binorum iniugum cursus, & singulorum instituti, quorum nonnullorum mentionem fecit Ouid. lib. 1. Metamorph.

Hic iuuenum quicunque manu, pedibusve, rotave
Vicerat, esculeæ capiebat frondis honorem,
Nondum laurus erat.

Erat enim antiqua consuetudo iam tum à Thesei temporibus è Creta reducis incepta, vbi ludos Deli instituit, vt victores palma coronarentur. Mox coronis mutatis mansit tamen consuetudo, vt omnes victores vbicunque essent, palmam manibus gestarent, vt ait Paus. in Arcadicis. At corona laurea propria fuit Delphicorum præmiorum, idque cum ob perpetuum vigorem, tum quia arbor ipsa Apollini sit dicata. Verùm de his ludis alio loco plurib. fortasse pertractabimus. Fuerunt qui dixerint hos ludos non ob serpentem ab Apolline cæsum institutos fuisse, sed ob incolam quendam Pythus (sic enim nominabant Delphos antiqui) ab Apolline confixum sagittis, qui ibi extabuit. Atque per id temporis ita nominabantur ea quæ corrumperentur, vt in Phocicis inquit Pausanias. Scriptum reliquit Ephorus, quo quidem tẽpore Apollo in terras deuenit, homines syluestrib. fructibus viuẽtes ac ferarũ more, mansuefecisse: atque id cõtigisse in Delphis primũ, mox ad Panopeã vrbẽ profectũ crudelissimũ & violentum tyrannum Tityum interemisse, audisséque è Parnasiis hominibus alium esse tyrannum nõ minùs hominibus infestum Pythonem nomine atque cognomine draconem, quem & ipsum sagittis Apollo confecit. Atque inter pugnandum cùm Io Pæan clamitatum esset, quod Mitte Apollo significat, mansit postea consuetudo vt in Pæanibus & in epiniciis, & in omni lætitia alicuius victoriæ, Io Pæan conclamaretur, vt est illud Ouid. in secundo de Arte:

Dicite Io Pæan, & Io bis dicite Pæan.
Decidit in casses præda petita meos.

Inde Pæanes dicti sunt hymni, qui in laudem Apollinis compositi canebantur: erat autem rhythmus eorum, ille

plerfique qui à Sophocle feruatur in hoc carmine in Oedipode Tyranno:

ἰήιε Δάλιε Παιάν. *Ieie Delie Pæan.*

Quamuis duo fuerunt Pæanum genera, quorum vfus erat etiam in bellis: nam horum alterum genus Marti ante bellū erat dicatum: alterum Apollini poft victoriam. Cùm cœpiffent igitur Pæanes in Apollinem cantari, cœpit & Apollo vocari Ieius, vt Euius Bacchus. Alij igitur *ἰὴ ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι*, hoc eft à medendo, alij *ἰὴ ἀπὸ τοῦ ἱέναι*, à mittendo fcilicet dixerūt: quippe cùm radij folis cum moderato calore demiffi vitam mortalium conferuent, at contrà letiferi funt iidem radij fi immoderatus calor extiterit. Alij vtrunque coniunxerunt, dixerúntque *ἰήιε*, Ieius deinde dictus fuit. Quòd autē Pæanes vocarentur cantilenæ in Apollinem compofitæ, declarauit id Homer. in 1. Iliadis:

οἱ δὲ Πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο,
καλὸν ἀείδοντες παιήονα κοῦροι Ἀχαιῶν,
μέλποντες ἑκάεργον· ὁ δὲ φρένα τέρπετ' ἀκούων.
Phœbeas iras placabant carmine Achiui
Per totas luces pulchrum Pæana canentes,
Cantantes Phœbum: huic mulcebant pectora cantus.

Fuerunt tamen, qui putarint Pæanas dictos fuiffe non quidem *ἀπὸ τοῦ παίειν*, vel à feriendo: fed potius *ἀπὸ τοῦ παύειν*, quod placare fignificat: quoniam canebantur iftæ cantilenæ, vbi vel famem, vel peftem ceffare precabantur, vel aliquod imminens malum diuertere diuino implorato auxilio. Inde Æfculapius Pæon dictus fuit ab Ariftoph. in Pluto, quia morbos mitiget ac ceffare faciat:

Ἀσκληπιοῦ Παιῶνος εὐμενοῦς τυχών.
Æfculapium nactus benignum quòd fuit Pæonem.

Eius Dei laudes & res geftæ canebantur idcirco ad illū placandum, quòd iis delectari putaretur, cùm primus is, vt fama eft, Iouis victoris laudes Saturno de regno depulfo ceciniffet carminibus, cithara fumpta magnificifque veftib. indutus, & coma mirificè ornata, vt ait in 2. Eleg. Tibullus.

Sed nitidus, pulchérque veni: nunc indue veftem
Purpuream, longas nunc bene necte comas:
Qualem te memorant Saturno rege fugato
Victoris laudes tunc ceciniffe Iouis.

Hic Deus eximiè colebatur in Soracte Phalifcorum monte,

cuius

cuius sacerdotes nudis pedibus ad simulandam sanctitatem prunas accensas calcabant illæsi: sed illud fiebat quibusdam additis medicamentis & antidotis, quæ res multitudinem hominum in summam admirationem & superstitionem adducebat. Id ita fuisse testatur Virg. lib. 11. in his:

Summe Deûm, & sancti custos Soractis Apollo,
Quem primi colimus, cui pineus ardor aceruo
Pascitur, & medium freti pietate per ignem
Cultores multa premimus vestigia pruna.

Habuit Apollo multos locos in quibus colebatur: nam Homerus in primo Iliad. Chrysen, Tenedum, Cyllamque ciuitates connumerauit, in quibus præcipuè Apollo colebatur. nam vt de Ioue dictum est, & de Diis reliquis, vel à ciuitatibus, in quibus sunt culti, vel ab euentu rerum, vel à conditoribus templorum cognomina obtinuerunt. vt Delphinius dictus est Apollo, quia Delphino similis in mari aliquãdo Gnosiis nautis apparuerit, sibique aram erigi in littore iusserit, vt est in hymno Hom. in Apoll.

ὡς μὲ ἐγὼ τὸ πρῶτον ἐν ἠεροειδέϊ πόντῳ
εἰδόμενος δελφῖνι θοῆς ἐπὶ νηὸς ὄρουσα.
Sic mihi Delphino simili super æquoris vndas
Cæruleas primum in nauium fuit impetus olim.

At Heliodorus Delphinium vocatum fuisse scripsit, quia in Pythone Delphinum draconem Latonæ vim inferentem sagittis confecerit: cuius hæc sunt carmina:

ἐν ποτὲ πετρήεντι ὑπὸ δειράδι Παρνασοῖο
δελφύνην τόξοισι πελώριον ἐξενάριξεν.
Vel cùm saxosis Parnasi in collibus arcu
Serpentem horrendum confecit is, atque sagittis:

Fuerunt qui dixerint ita dictum fuisse, quia Castalium Cretensem in coloniam Apollo deduxerit, à Delphino vectus: alij quia Delphino similis nauis fuerit dux vsque ad sinum Crissæum, & in Phocidem. alij quia sub forma delphini nauim conscenderit, & vsque ad eum locum per mare deuenerit, mox exilierit illuc, vbi Delphi postea sunt vocati. Verùm nos has fabulosas, variásq; opiniones, & fabulosa cognomina prætermittentes, illa tantùm summatim percurramus, quæ cognitu necessaria sunt nostro huic suscepto negotio. Colebatur hic Deus & in Mileto & apud Mæonios, ab iis caussis, quas superiùs recensuimus, dictus Abæus ab vrbe

Lyciæ, Acrita, Actius, Acursius, Agræus. Alexicacus, Argenetes, Agyræus, Ægyptius, Boidromius, Cerdous, Curator, Carneus, C.r.nus Carnias, Carmeus, Clarius, Delius, Didymæus, D.adiotes, Epicurius, Grynæus, Hylatus, Horius, Ismenius, Latous, Læmius, Loxias, Libysttinus, Lycius, Maleates, Nomius, Napæus, Orchius, Pastor, Pythius, Ptous, Phanæus, Pataræus, Patrous, Platanistius Parnopius, Philesius, Præsagus, Præstes, Phyllæus, Sithalcus, Smyntheus, Spodius, Sciastes, Theoxenios, Thyræus, Tymbræus, Thelpusius, Lilius, Zosterius, aliáque complura fuerunt cognomina, quæ omnia numerare longum esset. Fertur hic Deus in varias formas ob amores fuisse mutatus in leonem, in ceruum, in accipitrem. Mos fuit illi agnos immolari, vt testatur Homerus libro quarto Iliadis:

εὔχεο δ' Ἀπόλλωνι λυκηγενέϊ κλυτοτόξῳ,
ἀρνῶν πρωτογόνων ῥέξειν κλειτὴν ἑκατόμβην.
Ipse roga Lycium Phœbum, qui est clarus ob arcum,
Et voue agnorum tenerorum sacra referre.

At Virg. in lib. 3. Æneidos taurum illi immolari solitum scribit his versibus,

Sic fatus, meritos aris mactauit honores,
Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Testatur Pausanias etiam in Bœoticis Thebanos taurum Apollini immolare solitos, at postea immutatum fuisse morem vt bos domitus mactaretur: quòd ij qui missi fuerunt aliquando ad capiendum taurum, cùm nimis tardi fuissent, & cædendę victimæ tempus instaret, bos à transeunte plaustro solutus fuerit, & pro tauro mactatus, quæ postea mansit consuetudo. Memoriæ prodidit Euarthes in Fabulosis, accipitrem fuisse sacratum Apollini, vnde illud est Homeri:

κίρκος Ἀπόλλωνος ταχὺς ἄγγελος.
Nam celer accipiter fit Phœbi nuntius ales.

Atque hæc ea sunt ferè quæ de Apolline fabulosè tradita sunt ab antiquis.

¶ Nunc quid per hæc senserint, vestigemus. Appellarunt antiqui, vt sæpius dictum fuit, varias vel naturæ vires, vel siderum, vel summi Dei in res humanas actiones variis Deorum nominibus. Quid enim per Apollinem intelligebant, de quo tam multa tradita sunt in fabulis? Declarauit

id Cic.

id Cic.lib.3.de Natura Deorum: Illa autem, Balbe, quæ tu à cœlo, astrísque ducebas, quàm longe serpant, non vides: Solem Deum esse, Lunámque, quorum Apollinem Græci, alteram Dianam nuncupant. Et Plato in Cratylo, vbi nominis rationem perquirit, quæ ad quatuor facultates illius extenditur, ad musicam, diuinationem, medicinam peritiámque mittendarum sagittarum, Apollinem, nunc quia non plures sint, nunc à soluendo, nunc à mittendo, nunc rerum simplicitate dictum contendit, quæ Soli conueniunt omnia, ac nulli præterea. Quid enim veritatem magis aperit quàm Sol, & omnem tenebrarum caliginem ex humanis rebus dispescit? aut quid magis confert medicorum pharmacis? siquidem herbæ quæ in apricis locis nascuntur, multo magis rei medicæ conferunt, quàm in vmbra aut in humidioribus locis nutritæ. Hic est generationis rerum & corruptionis vnicus autor, vt in li.de iis sensit iure Arist. Hic longissimè è cœlo in terras radios suos minimè debilitatos iaculatur: vnde dictus est à poetis *ἑκάεργος, è longinquo operans* scilicet, & Loxias, quia obliquum habeat incessum sub Ecliptica, & Phœbus à splendore luminis, & Delius, quia occulta manifestet: & ab huiusmodi caussis multa nomina obtinuit, quæ nulli certè, nisi Soli, conuenire possunt. Hic pestis & salutis solus est opifex, quoniam in symmetria caloris vniuersa animantium vita, salúsque continetur. Hic medius inter cæteros planetas tanquam dominus cæterorum collocatur: quorum motus incredibilem efficere harmoniæ suauitatem crediderunt Pytagorici, quare musicæ autor putatus est. Huic citharæ inuentionem tribuerunt, quæ septem chordis priùs muniebatur, vt ait Virgilius libro sexto:

Nec non Treicius longa cum veste sacerdos
Obloquitur numeris septem discrimina vocum.

Qui chordarum numerus planetarum numero conueniebat: cum plurium chordarum instrumenta musica recentiora sint vel Pythagoræ temporibus vel Orphei. Hic Iouis & Latonæ filius fuisse creditur & in Delo natus, quia post illam confusam mundi, vt vocant, materiam, ex qua vniuersa quæ sunt creata creduntur, quæ Λητὼ quasi Λαθὼ, vt ait Plato, à latendo & ab inscitia fuit vocata, ab omnium rerum opifice Deo lux prima omnium prodierit. Nam primùm solem & lunam duo lumina maiora in principio creauit Deus omni-

potens. Nati dicuntur Apollo & Diana in Delo, quia continuò exorta luce res cognosci & videri posse cœperint, cùm priùs inconfusa & informi materia omnia delitescerent. Qui Dionysii filios putarunt esse, vim & actiones solis Apollinem esse crediderunt, ac Dionysum esse solem ipsum, cuius filia sit luna, cùm à sole patre lumen, vimque suam vniuersam accipiat. Eadem ratione qua calor mediocris confert omnibus animantibus, putatur AEsculapius, qui medendi artem callet, Apollinis esse filius. Huic Apollini vt mitior esset, pestémque leuaret, vt à nonnullis traditum est, ludi Apollinares fuerunt instituti. cuius cùm duæ sint potestates nimio calore & intemperie aeris perdendi, ad eam vim placandam, Pæan in hymnis cantabatur. In imprecationibus contra Ietum vocabant ab immittendis sagittis, at non à medendo, vt quidam putarunt. Huius filius AEsculapius à Ioue irato fulmine percussus interiit: quia cùm benignitas Solis & temperies animantibus sit salubris, aliquando ab inflammato aere pestis oritur, & in morborum grauitatem tota illa Solis clementia vertitur: quare grauior fit pestilentia mediis temporibus, quàm per summos calores, aut per eximia frigora. Neque illud mirum, quando vel in malè affectis corporibus idem contingit: nam quæ firmis conferunt, eadem ægrotantibus plerunque solent obesse, vel propter imbecillitatem concoquentis in stomacho caloris, vel quia magni refert quo naturalis potentia humorúmque cursus diuertatur. Fit enim, tanquam in humanis corporibus, ita in hac rerum vniuersitate aliquando astrorum quorundam concursus: vnde concitetur aeris intemperies, ex qua nascitur pestilentia, quæ modò fit ex abundantia, modò ex inopia nimia humoris: quam necessariò sequitur annonæ penuria, cùm omnia inferiora gubernentur à superioribus, & illa omnia non nisi Dei supremi & altissimi nutu quidquam agant. Apollo dicitur mortem filij grauiter ferens Cyclopas Iouis ministros, fulminúmque artifices interemisse, quod nihil aliud significat, nisi Solis beneficio rabiem illam vaporum qui pestem excitauerant, fuisse extinctos. Nam ex ipsis vaporibus quodammodo affectis morbos procreari constat, & salubritatem euerti: & è vaporibus fulmina Ioui confici, cùm illi sint fulminum artifices. Cũ enim AEsculapius sit Apollinis filius medicus peritissi-

siſſimus,iſque ſit aeris optimè affecti temperies, hanc temperiem eximius calor deſtruit,per quem vapores abſumuntur,neque vſquam poſſunt conſiſtere. Cùm aliquid ſimile forſaſſe ſuperioribus temporibus contigiſſet, vt fabulati ſunt de Phaetonte, ita ob hanc rem datus eſt locus fabulæ, quia ob fulmine occiſum filium Apollo Cyclopas, quod fulmina faciebant, occiderit. E cœlo igitur deſcendiſſe per id tempus putatur,quia benignior & quaſi humanior quam antea Solis natura ſentiebatur. Id cùm ita contigiſset, cognouerunt mortales ſolem eſse omnium rerum moderatorem: quare cùm tepor illius conferat animantibus, pauiſse armenta Admeti putatur, & inter Deos agreſtes non vltimum locum ſortitus eſt.

¶Fuerunt nónnulli qui Phorbantem, Hyacinthum, Admetum ab Apolline amatos fuiſse fabulati ſint, vt ait Plutarchus in Numa,quòd Deus amet ſapientes, ſicuti memoriæ proditum eſt Pindarum, Archilochum, Heſiodum Dus fuiſse gratos. Laurus illi tum ob innatum calorem conſecrata eſt,cuius ex attritu lignorum facile ignis eliditur, tum etiam ob diuinationem: quia eius folia ſub puluinari dormientis poſita creduntur vera ſomnia gignere.Præterea illi quibus natura ſolis plurimum dominatur,(nam alij aliorum planetarum naturæ magis clàm adhæremus) multa facilius præſentiunt, quare diuinationem & vaticinandi peritiam Apollini tribuerunt. Huic Deo gryphes & corui ob ſimilem vim præſentiendi dicati ſunt. Huius imago ab antiquis fingebatur,quæ dextra manu Gratias geſtaret, at ſiniſtra ſagittas & arcum,quia multo plura ſunt eius in humanum genus beneficia, quam incommoda quæ inferiuntur.Hunc Deum ſemper iuuenem finxerunt, quia ſempiterna illa ſublimia corpora nullam ſentiunt ſeneẞutem.& quia ſemper eadem vis eſt Solis, quamuis minimè appareat nonnullis ob ſigniferi circuli obliquitatem. Capillos illi tribuerunt prælongos,ad explicandam vim radiorum, quem etiam intonſum vocauit Horatius in his carminibus:

Dianam teneræ dicite virgines,
Intonſum pueri dicite Cynthium.

Sic is poëta in his verſibus:

ὑμνεῖτ' Παιᾶνα, μέγαν θεὸν Ἀπόλλωνα·
ἄφθεγκτον, ἀγλαόμορφον, ἀκερσεκόμην, ἀβροχαίτην.

Cantamus Pæana Deum, qui est magnus Apollo,
Perpetuum, aureum, intonsum, semperq; comantem.

Erat illi sacer etiam accipiter propter rapacitatem & hyacinthus flos, qui dicitur fuisse puer Amyclæus ab Apolline & Zephyro vno tempore amatus: at enim cùm propensior in amorem Apollinis appareret, Zephyri odium & indignationem in se concitauit. quare cùm Apollo disci iactu se exerceret, Zephyrus discum ab Apolline missum in pueri caput conuertit, quem cæsum Apollo in florem sui nominis commutauit, & ex cruore colorem indidit. Huic Deo antiquissimis temporibus sacram comam ephebi nutrire solebant, quam eo tempore decisam Apollini dicabant & deponebant, cùm similes esse Apollini cessarent: hoc est cùm labra vel malæ prima lanugine vestiebantur. Eam fuisse consuetudinem testatur Plutarchus ita in Theseo: ἔθους ὄντος ἔτι τότε, τοὺς μεταβαίνοντας ἐκ παίδων, ἐλθόντας εἰς Δελφοὺς ἀπάρχεσθαι τῷ θεῷ τῆς κόμης. *Cùm mos esset etiam tunc, vt qui ex ephebis excesserant, Delphos venirent, atque comæ primitias Deo offerrent:* sicuti zonam Dianæ consecrabant mulieres, cùm virginitatis pertæsum esset: Lucianus tamen in Dea Syria morem fuisse apud Syros scribit vt barbatum Apollinem fingerent: cùm reliqui homines eum iuuenem & imberbem formarent. Illud autem ea de causa efficiebatur, quia imperfectam existimabant illam ætatem Assyrij, cùm neque ad naturæ summum accessisset, neque ob rerum præteritarum experientiam prudentia muniretur. At verò qui dicunt, quòd Pythonem serpentem sagittis confecerit, cùm paruus adhuc esset, quid aliud significant, quàm Solis naturam, & mundi nuper nascentis? cùm enim sol nuper natus esset, & post illum omnia sidera, cœpit sol vapores è terra, qui plurimi fuisse dicuntur, sursum suo calore attrahere: quo tempore pro natura infantium plena humoribus terra multisque nebulis ex illis procreatis tecta, cùm recens à cæteris elementis fuisset diuisa, omnia putredine plena erant, quæ ex humoris abundantia, aut certè sine humore, non contingit. Tum vero sol suis radiis nouam terram assiduè illustrando, quasi sagittis quibusdam ipsam putredinem feriens, paulatim exsiccauit, salubrémque animalibus sedem fecit. Neque aliam rationem aut causam fingendarum harum fabularum putauerim, nisi quòd modo vires elementorum, modò

modò sydera pro Diis colentes, suorum Deorum vires celebrare per has fabulas voluerunt. Nam fabulae quae de Diis finguntur, ad rerum naturalium aut astronomicarum considerationem spectant: quae de hominibus, ad vitam mortalium informandam & in melius vertendam. Sed de Apolline satis, nunc de Æsculapio dicatur.

De Æsculapio. CAP. XI.

AEsculapium quidam Apollinis & nymphae Coronidis filium fuisse arbitrantur, sicuti testatur Homerus hymnographus in his:

Ἰητῆρα νόσων Ἀσκληπιὸν ἄρχομ' ἀείδειν,
υἱὸν Ἀπόλλωνος, τὸν ἐγείνατο δῖα Κορωνὶς
Δωτίῳ ἐν πεδίῳ, κούρη Φλεγύου βασιλῆος.
Morborum medicum canto, quem diua Coronis
E Phoebo peperit Phlegyae olim filia Regis,
Dotius est vbi laetus agerque, Amyri fluenta.

Pausanias verò in Corinthiacis memoriae prodidit Phlegyam Coronidis patrem Peloponesum ingressum filiam praegnantem ex Apolline, quod tamen ille non senserat, secum adduxisse. Illa puerum in finibus Epidauriorum enixa, illum in monte exposuit, qui ab eo euentu Titthias postea fuit vocatus, quamuis alij hoc in agro Thelpusio accidisse memorant. Ibi capra dicitur lac infanti praebuisse, quam canis, à grege quem custodiebat, discedens, obseruabat. Hos cùm deesse gregi pastor cognouisset, vniuersum pascuum peragrans, puerum tandem & capram & canem inuenit: veruntamen cùm ignis e capite infantis emicuisset, diuinum quiddam ratus eius rei famam per vniuersam regionem diuulgauit. Fama est hunc qui Æsculapium susceperit, filium fuisse nothum Arcadis, Autolaum nomine, in agro Thelpusio expositum, vt ait in libro de Diis & Heroibus Cyrenaicus Apollodorus. Deinde fama dissipata est, quòd quouis morbo laborantes homines ab illo Deo genito possent sanari. Fuerunt qui dixerint Coronidem praegnantem cum Ischye Elati filio concubuisse, quod grauiter ferens Diana illam interemit, quia fratris contumeliam perferre non posset. Illa postea cum rogo imposita fuisset, Mercurius è ventre mortuae Æsculapium extraxit, vel Phoebus

tum cùm adoleuisset, sicuti dictum est ab Ouidio in his:

Geminique tulit Chironis in antrum.

Lactantius in libr. de Falsa Religione Æsculapium lacte canino nutritum, & Chironi traditum artem medendi ab ipso Chirone doctum fuisse scribit. Fuit Æsculapius prius Apius vocatus, quare cum Lycophron de illo mentionem faceret, ita inquit.

ἀρωγὸν αὐδήσουσιν Ἠπίου γόνον
ἀστοῖς τε καὶ ποίμναισι προσφιλῆ μολεῖν.
Opem ferentem concinent satum Apio
Gregibus venire, ciuibúsque commodum.

Scripsit Zezes chil. 10. non solùm à Centauro Chirone Æsculapium fuisse edoctum, sed cum Apius primum diceretur ob facilitatem & mansuetudinem, vel quia dolores ægrotantium medicamentis deliniret (ἤπιος enim blandum significat) mox quia Asclen quendam Epidauri tyrannum sanauerit, dictum fuisse Æsculapium vtroque nomine coniuncto: nam Ἀσκλήπιος ex Ascle & Apius componitur: ac paucis mutatis ita à Latinis fuit appellatus. Alij non Asclen, sed Aunem tyrannum Dauniæ, qui ex oculis laborabat, ab illo sanatum fuisse malunt, qui cum nominatum fuisse contendunt ab artis præstantia, quia homines mori non pateretur: nam σκέλλεσθαι mori significat, at α litera priuationem adiungit. Dictus est igitur eo nomine, quòd homines non fineret morbo aut dolore absumi: quamuis inuentionem medicinæ alij aliis inuentoribus tribuerunt. Ouid. vt diximus, Apollini illam tribuit, Pindarus in tertia Ode Pythiorum & Nemeorum Chironem AEsculapij magistrum inuentorem medicinæ putauit, AEschylus illam omnium primum Prometheum ait inuenisse. Homerus in libro quarto Odyss. videtur inuentionem medicinæ Pæoni tribuisse, vt est in his:

ἰητρὸς δ' ἕκαστος ἐπιστάμενος περὶ πάντων
ἀνθρώπων· ἦ γὰρ Παιήονός εἰσι γενέθλης.
Est medicus prudens cunctis præstantior vnus
Ille viris, cui Pæonia sit gentis origo.

Hunc sororem habuisse Eriopem scriptum reliquit Myrleanus Asclepiades. Cicero multos fuisse AEsculapios inquit in tertio de natura Deorum, his verbis: AEsculapiorum primus Apollinis, quem Arcades colũt: qui specillum inuenisse,

luxisse: cuius lacrymæ in electrum dicuntur fuisse conuersæ, vt testatus est Apollonius lib. 4. Argonautic. his carminibus.

Κελτοὶ δ' ἐπὶ βάξιν ἔθεντο
ὡς ἄρ' Ἀπόλλωνος τάδε δάκρυα Λητοΐδαο
ἐμφέρεται δίναις, ἅτε μυρία χεῦε πάροιθεν.

Celtæ famam fecere, quòd illic
Latoidæ Phœbi lacrymæ voluuntur in imo
Flumine, quas multas in nati funere fudit.

Epione dicitur Æsculapij fuisse vxor, cuius filius fuit Machaon vir, vt ferebant ea tempora, artis medicæ peritissimus, qui vnà cum cæteris Græcis militauit ad Troiam, de quo ita meminit Homerus libro quarto Iliadis:

Ταλθύβι', ὅττι τάχιστα Μαχάονα δεῦρο κάλεσσον
φῶτ' Ἀσκληπιοῦ υἱὸν ἀμύμονος ἰητῆρος.

Talthybiades, celeremque Machaona ducito nobis
Præstantis medici natum, huic Asclepius olim
Nam pater ipse fuit.

Fuit etiam Podalirius Æsculapij & Epiones filius, fraterque Machaonis, vt ait Pausanias in Messeniacis. atque in Eliacis prioribus multas illi filias tribuit, inter quas Iaso & Hygiæa fuisse memorantur, vt ait Aratus, præterea Orpheus in hymno quodam in Æsculapium, non filiam, sed vxorem fuisse Æsculapij censuit Hygiæam, cùm ita scribat:

φοῖβε Ἀπόλλωνος κρατερὸν θάλος, ἀγλαόμορφον,
ἐχθρὲ νόσων, Ὑγίειαν ἔχων σύλλεκτρον ἀμεμφῆ.

Stirps Phœbi præclara, thori cui splendida consors
Est Hygiæa grauis morborum pulsor & hostis.

Celebrabantur ludi quinquennales in prædicto luco Æsculapij, die nono post Isthmios, ante Megarenses tamen incipiente vere, iique apud Epidaurios, penes quos natus fuisse dicebatur, in Æsculapij honorem. Hunc Deum alij imberbem, alij barbatum putarunt. Lucianus in Ioue tragœdo prægrandem barbam fuisse Æsculapio tradidit his verbis: ὥστε μὴ μειρακίου πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ λέγε θαῤῥῶν ἤδη τὰ δοκοῦντα, μὴ αἰδεσθεὶς εἰ ἀγένειος ὢν δημηγορήσεις, καὶ ταῦτα βαθυπώγωνα καὶ εὐγένειον οὕτως υἱὸν ἔχων τὸν Ἀσκληπιόν. *Quare ne te adolescentulum erga nos geras, sed quæ tibi videntur, ea loquere animo intrepido: nec verearis quòd imberbis concionem habeas, cùm habeas filium tam ingentis ac promissæ barbæ Æsculapium.* Pausanias tamen in Corinthi acis imberbis Æsculapij statuam erectam apud Phliasios

fuisse inquit. Scripsit Lucianus in Icaromenippo celeberrimum templum Æsculapij fuisse Pergami, sicut Apollinis in Delphis. Ac Strabo lib.8. fanum fuisse Æsculapij insigne scribit Tetrapoli, quæ ciuitas ab Ionibus & Caribus habitabatur. Erat id templum multitudine ægrotantium & variis morbis laborantium plenum, & parietes pictis tabellis vbique tecti, in quibus scripti erant morbi & nomina eorum qui se ab illo Deo sanatos fuisse credebant, sicut in Co insula, & in Tricà. Somniauerat enim insulsa antiquorum multitudo, quòd si quis ex aliquo morbo conualuisset, cui contigisset Æsculapium inuocare, illud Æsculapij opera factum fuisset, pro qua re & tabellas appendebant parietibus templorum, & alia nuncupata vota persoluebant, tanquam præmia illorum beneficiorum quæ diuinitus accepissent. Huic Deo capram immolare in sacrificiis mos fuit à Cyrenaicis, vt ait Pausanias, & Didymus scripsit libro tertio, vel quia à capra nutritus fuisset, vel quia sanitati aduersarium animal capra videatur, cùm laboret perpetua febre. Socrates tamen in Phædone Platonis se gallum debere Æsculapio medico inquit, cùm gallus illi mactari consueuerit. Nam gallus gallinaceus etiam illi ob vigilantiam fuit sacratus. Habuit & hic Deus multa cognomina à locis, in quibus illi templa fuerunt dicata, vel ab aliis causis: vt Aulonius, Medicus, Oncæata, Leuctricus, Cortynius, Corylæus, Agnitas, Booneta. Nam, vt ait Cicero libro secundo de Legibus, Æsculapius, veluti Dij cæteri, propter beneficia, quæ in genus humanum contulisse dicitur, fuit in Deorum numerum relatus: sic enim inquit, Diuos, & ollos qui cœlestes semper habiti, colunto: & ollos quos in cœlum merita vocauerint, Herculem, Liberum, Æsculapium, Castorem, Pollucem, Quirinum.

¶ Atque hactenus ea explicata sunt, quæ de Æsculapio Apollinis filio fabulati sunt antiqui: nunc eorum sententiam ex his eliciamus. Dicitur fuisse Apollinis & Coronidis filius. Quid itaque quæ fuit Coronis Phlegyæ filia? Est enim Phlegyas calor solis, vt nomen ipsum videtur significare: φλέγειν.n. comburere est. Huius filia fuit Coronis, aeris temperamentum scilicet, & vis illa aeris modicè humectata, quæ solis accipit salubrem impressionem. Nisi enim solis calor aera purget ac rariorem faciat, & nisi vis quædam humoris

moris in ipso aëre relinquatur à colore, nulla esse potest salubritas. Cùm igitur è calore & humore temperato illa nascatur, iure dicta est Coronis quasi ἀπὸ τοῦ κεράννυσθαι. Æsculapiû inquit Pausanias in Achaicis nihil esse aliud quàm aera. Cuius fuit filia Hygiæa: quæ nihil est aliud quàm bona valetudo. Est siquidem aeris temperies non homini solùm, sed cunctis animalibus, atque etiam plantis salubris. Iure optimo igitur antiqui Apollinem Æsculapij patrem finxerunt, atque ipsum Æsculapium salubrem vim de sole animis corporibúsque mortalium subuenientem, hoc est sanitatis artificem, quia Solis calor vniuersis elementis dominatur. Ex ipsa igitur vi Solis aer assiduè mouetur & generatur, quare Æsculapius Apollinis filius: quod quoniam fieri non potest nisi per quandam mistionem ipsius aeris, idcirco mater eius fit Coronis. Ex hoc aere ita affecto nascitur salubritas, quare illa dicta est Æsculapij fuisse filia, & is sanitatis artifex, medicinæque inuentor. Dicuntur fuisse multæ filiæ Æsculapio præter prædictam, inter quas fuit etiam Iaso, quia multa commoda proueniunt mortalibus ex aeris temperimento, inter quæ facilitas est conualescendi & medendi. nam Iaso ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι, à medendo scilicet dicta est. Hæc autem omnia Sol per anniuersarias sui cursus conuersiones, vicissitudinésque frigoris & caloris, hanc ipsam inquam & salubritatem, & hæc commoda hominibus impertit: quare Titane quod oppidum fuit Sicyoniorum, signum Æsculapij Apollinis filij salubritatis signum fuit vocatum. Fuit Æsculapio dicatus draco, cuius baculum duo amplectebantur, quia Sole, quo ipse nascitur, quasi senectutem deponês, incipità principio arietis vires resumere, donec ad Cancrum perueniat, atque cum illo multa & herbarum, & animalium genera vires resumunt. Huc accedit vis oculorum, quæ maximè Soli conuenit, quoniam ὄφις ab aspiciendo dicitur à Græcis, quem modò draconem, modò serpentem vocamus. Sol enim cui ille dicatus est, omnia videre existimatus fuit, quæ non sola ratio fecit vt coruus illi sacer putetur, sed etiam illa, quòd hæc auis sit auspiciis accommodata. nam non solùm artis medendi peritus fuit Æsculapius, sed etiam diuinandi: quæ ad medendi artem tamen pertinent, quoniam non solùm præsentia, sed præterita etiam quæ acciderant ægrotantibus, & quæ mox euentura sunt, debet

A ij

laborantibus medicus prædicere, quæ res non mediocriter fidem medico comparat, & plurimum postea conferet vniuerso negotio, vt ait Hippocrates. Hinc effectum est vt illi etiam gallum attribuerint ob vigilantiam, vel potiùs ob diligentiam erga aliquo morbo laborantes: baculus erat eius gestamen cum serpente inuoluto, quia medicina sit quasi fulcimentum humanæ vitæ sensim labantis: atque anguis mulus remediis sit accommodatus. Hæc ea sunt quæ de Æsculapio memoriæ prodita sunt ab antiquis, quæ partim physicè, partim historicè sunt intelligenda. Quidquid enim de Diis finxerunt antiqui, id habuit historiam tanquam suarum narrationum fundamentum.

¶ Non defuerunt qui locum datum fuisse fabulæ de Æsculapio tradiderint, quòd mortuos ab inferis reuocaret, quia nonnullos quorum conclamata esset spes vitæ, sanitati restituerit per vim medicamentorum: vnde fabulati sunt antiqui Plutonem apud Iouem cõquestum fuisse, quòd suum imperium Æsculapius exinaniret. Idcirco fulmine percussum fuisse à Ioue inquiunt, quod accidit paulò ante Troiana tempora. Verùm de Æsculapio satis, nunc de Chirone eius magistro dicamus.

De Chirone. CAP. XII.

CHIRONEM Æsculapij magistrum alij ex aliis parentibus natum esse tradiderunt. Ouid. lib. 6. Metamorphoseon Saturni filium putauit, vt est in hoc versu:

Vt Saturnus equo geminum Chirona creauit.

Hunc Apollonius libro primo Argonauticon, Philyræ filium fuisse dixit in his:

αὐτὸς ὅ γ' ἐξ ὑπάτης ὄρεος κίεν ἄγχι θαλάσσης
Χείρων Φιλλυρίδης.

Ad mare descendit montis de parte suprema
Chyron Phillyrides.

Nam fama est Saturnum Philyram Oceani filiam in insula Philyreide cõpressisse, qui veritus ne à Rhea superueniente in adulterio deprehenderetur, sese in equum mutauit, è quo concubitu natus est Chiron ab vmbilico superiores partes corporis habens hominis, inferiores equi, vt testatur Apollonius lib. 2. his carminibus:

νυκτὶ δ' ἐπιπλώοντες φιλυρηΐδα νῆσον ἄμειβον
ἔνθα μὲν Οὐρανίδης φιλύρῃ Κρόνος, εὖτ' ἐν Ὀλύμπῳ

Τιτῆσιν ἄνασσεν, ὁ δὲ Κρηταῖον ὑπ' ἄντρον
Ζεὺς ἔτι Κουρήτεσσι μετετρέφετ' Ἰδαίοισιν,
Ῥείην ἐξαπαφὼν παρελέξατο. τοὺς δ' ἐνὶ λέκτροις
Τέτμε θεὰ μεσσηγύς. ὁ δ' ἐξ εὐνῆς ἀνορούσας
Ἔσσυτο χαιτήεντι φυὴν ἐναλίγκιος ἵππῳ.
ἡ δ' αἰδοῖ χῶρόν τε καὶ ἤθεα κεῖνα λιποῦσα,
Ὠκεανὶς Φιλύρη εἰς οὔρεα μακρὰ Πελασγῶν
ἦλθ', ἵνα δὴ Χείρωνα πελώριον, ἄλλα μὲν ἵππῳ,
ἄλλα θεῷ ἀτάλαντον, ἀμοιβαίῃ τέκεν εὐνῇ.
AEquora sulcantes adeunt Philyreida tandem:
Hac, vbi caelestis Saturnus, cùm puer esset
Iupiter, Idaeis & nutriretur in antris
Curetes inter, regeret Titanas at ipse,
Congressus Philyrae est formosae. Sed Rhea nullo est
Capta dolo: in lecto hos ambos inuenit, vt ille
Diffusis ceruice iubis hinniuit equinis.
Ipsa pudore locum, montes, collésque reliquit
Oceani Philyra, ac montes petit inde Pelasgos.
Hic Chirona parit, cuius pars altera Diuis
Persimilis, fit equus rursus pars altera turpis.

Suidas tamen Chironem vnà cũ reliquis Centauris Ixionis filium fuisse censuit. Hic vxorem habuisse Chariclo memoratur Apollinis filiam, vel Oceani, vel Persae, sicut alij maluerũt, quae accedentibus ad littus Argonautis, in quo habitabat Chiron, vnà cũ Chirone Achillem, quem educandum & erudiendũ acceperat, vt ait Pausanias in Laconicis, secum attulit, vt scribit Apollonius in primo Argonauticorum:

σὺν καὶ οἱ παράκοιτις ἐπωλένιον φορέουσα
Πηλείδην Ἀχιλῆα, φίλῳ δειδίσκετο πατρί.
Peliden vxor paruum portabat in vlnis
Dulce onus, id charo properans ostendere patri.

Memoriae prodidit Staphylus in lib. de Thessalia, quòd Chiron astrologiae peritissimus, ac vir sapientissimus fuit, qui cum vellet Peleum esse virum celeberrimum, Actoris Myrmidonis filiam ad se aduocauit, famámque dissipandam dixit, quòd Peleus Aeaci & nymphae Daidis filius, ac Telamonis & Phoci frater, Thetidem Ioue ita concedente vxorem esset ducturus, ad quas nuptias Dij cum ingentibus imbribus & tempestate accedent. Ea cùm dixisset, tẽpus obseruauit, in quo multae fierẽt pluuiae ac venti de caelo: quo etiam

tempore Peleo Philomelam dedit, atque inde fama increbruit, quòd Peleus Thetidem duxerit. Quamuis scribit Dailochus ac Pherecydes, quòd Peleus posteaquam purgatus fuit à fratris Phoci cæde, quem disco percussit cùm exerceretur, ab Euryto Actoris filio, eius filiam Antigonen, at non Thetidem vxorem duxit. Alij dicunt Antigonen priùs nupsisse Peleo, deinde illa mortua ductam fuisse Thetidem. Deinde cùm adoleuisset Chiron, in syluas abiisse dicitur, viresque herbarum primus obseruasse: qui etiam ob peritiam postea chirurgiæ, & ob leuitatem manuum in tractandis vulneribus Chiron fuit nominatus. Est enim maximum peritiæ ferè argumentum in dignoscendis chirurgis, si manus habeant leuissimas in vulneribus tractandis. Habuit Chiron è Chariclo nympha Ocyrhoen filiam, quæ ita fuit appellata, quia ad ripas fluminis celerrimi nata sit, vt testatur Ouidius libro secundo Metamorphoseon:

Ecce venit rutilis humero protecta capillis
Filia Centauri: quam quondam nympha Chariclo
Fluminis in rapidi ripis enixa vocauit Ocyrhoen.

Habuit & Endeidem è Philyra vxore, suscepit præterea Caryclum è Pisidice nympha. Fertur idem Chiron cũ primũ se in syluas contulisset, fuisse à Diana venandi rationem edoctus, vt nos in lib. 4. Venationum nostrarum scripsimus:

Quis primus tulit ista viris? hominúmne Deúmne
Ingeniis inuenta? dedit quis commoda tanta?
Delia Phillyriden primum Chirona fugaces
In sparsos per rura greges, syluáque vagantes
Armauit, fecitque vias in commoda tanta.
Salue magne parens, venandi magne repertor,
Herbarum, citharæque potens, cælique perite.

Nam præter cognitionem herbarum, rerúmque cœlestium, fertur Chiron mirificè fuisse citharæ pulsandæ peritus, qua etiam ratione nonnullos morbos sedauit, vt ait Staphylus libro 3. rerum Thessalicarum, & Boetius in Musica. Ab hoc Hercules astrologiã percepisse dicitur, vt suo loco dicemus. Cùm postea Herculis sagittas veneno Lerneæ hydræ perlitas Chiron sequentibus temporibus tractasset, in alterum pedem eius vnam illarum cecidisse affirmant: qui dolore vulneris diu discruciatus, cùm natus esset ex immortali patre, mori non poterat: quare Deos precatus est, vt sibi mortali

tali esse liceret, vt testatus est Acusilaus, & Cratinus, qui huius argumenti actum composuit. Id vero cùm Iouis misericordia obtinuisset, inter sidera relatus fuit, vt testatur Hyginus in lib. de Stellis. Illud autem ita futurum esse vaticinata patri suo fuerat Ocyrhoe, vt est in his apud Ouid. quãuis eum mortuum fuisse dicat:

Tu quoque chare pater nunc immortalis & æuis
Omnibus vt maneas nascendi lege creatus,
Posse mori cupies tum, cùm cruciabere diræ
Sanguine serpentis per saucia membra recepto.
Téque ex æterno patientem numina Mortis
Efficient, triplicésque Deæ tua fila resoluent.

Conuersus est igitur Chiron in signum illud cœleste, quod nunc etiam à sagitta illa nomen retinet, atque ita formatur vt videatur sagittam è vulnere extractam ostentare. Cùm verò eximiè fuisset pius & Deorum immortalium cultor, fertur illi ara ante oculos collocata inter sidera, qua eius religio & pietas in perpetuum demonstretur. At Mnesagoras non vulneratum fuisse, sed longioris vitæ pertæsum censuit mortem à Diis immortalibus precatum fuisse: quare etiam Theocritus in Thalysia illum senem ac longæuum nominat in his:

ἆρά γέ τι τοιοῦτον Φόλω κατὰ λάϊνον ἄντρον
κρατῆρ' Ἡρακλῆι γέρων ἐστάσατο Χείρων;
Talia nonne Pholi saxoso rupis in antro
Alcidæ statuit longæuus pocula Chiron?

Atque hæc ea sunt quæ de Chirone ab antiquis scriptoribus tradita sunt: nunc vnde deducta fuerint, perquiramus. Dicitur Chiron Saturni & Philyræ filius, quia cum artis medendi & chirurgiæ peritiam inuenisse putetur, illa cognitio è tempore & experientia nata fuerit. Est enim φίλη amica, πεῖρα verò experientia: quare inuentionis chirurgiæ mater φιλύρα, quasi φιλόπειρα dicta est. Nam si à πεῖρα dictione prima litera abiiciatur, id nomen exister. Nam prior fuit empirica quàm theorica medicina. Eius filia fuit Ocyrhoe, quoniam hæc ars necessariò viam aperit corruptis humoribus: qui quò citiùs & commodiùs defluxerint, eò citiùs vulnus sanari potest. Atque vt summatim dicam, vniuersum ferè chirurgiæ negotium in scitè eliciendis malis humoribus consistit: qua in re primum est, vt per diætam & viuendi

moderationem quàm maximè vacuum his humoribus corpus habeamus, quod quanto magis expurgatum fuerit, quasi faciliorem vitæ nostræ decursum transibimus: proximum verò vt malè affecto corpori facilis exitus malis humoribus pateat. Fuit Chiron altera parte homo, altera equus: quia idem chirurgiæ beneficium non ad homines solùm, sed etiã ad alia animalia, & ad vsum iumentorum extenderat. Hunc ex immortalibus parentibus natum esse dixerunt, quia infinita propè videatur illa cognitio, quæ nũquam satis percepta aut absoluta ab humanis ingeniis fuerit. Fabulati sunt post longum annorum numerum à Ioue hũc impetrasse vt aliquando mori posset, quia sæpius rerum omnium scientiæ & cognitiones sint per temporum vicissitudines immutatæ, quæ cùm ad summum excreuerunt, mox, vt res ceteræ humanæ, decrescunt & relabuntur. Dicitur inter sidera Chiron fuisse relatus, non solùm quia hominibus de reliquis benemeritis aræ erigerentur ab antiquis, quos inter Deos, aut inter sidera collocabãt: sed etiam quia per hæc hominum religionem & pietatem à Deo non negligi volebant ostendere, vt cæteros homines ad probitatem hortarentur, cùm viri boni & integri calamitates tandem Deus leuet, & pro iis magnam ac perpetuam & felicitatem & gloriam denique largiatur. Non defuerunt tamen qui Æsculapium paternis inuentis chirurgiam addidisse putarint, & radicum quarundam herbarum cognitionem, & mistiones pharmacorum, qui eò rem medicam deduxit, vt princeps & inuentor & Deus medicinæ creditus sit. At de Chirone satis: nunc de Venere rerum omnium parente dicatur.

De Venere. CAP. XIII.

VENEREM illam, quam vulgus mortalium, deliciarũ, voluptatúmque omnium, & blanditiarum, & elegantiæ Deam esse putauit, natam esse fabulantur è Cœli genitalibus partibus à Saturno cæsis, & in mare proiectis, sine matre, ex illa spuma scilicet, quæ ex illarum iactu in summa aquæ parte exorta est. Hanc, ne furere turpiter, & iumentorum in morem libidine agitari viderentur homines, vnà cum filio Cupidine introduxerunt, & pro Diis coluerunt: quorum in potestate esse dixerunt omnia commoda ad libidinem spectantia largiri. Nã si de medio Veneris & Cupidinis

dinis nomina tollantur: aut, si non Dei, sed desideria & impetus naturæ, illi esse credantur, vt re ipsa sunt, quid reliquũ erit nisi fœdissimum & turpissimum libidinis, effrænatæque lasciuiæ nomen? fecit igitur apud imperitos homines horum nominum creditorum Deorum inuentio, vt minus turpe facinus coitus, & animalium coniunctio putaretur. Hæc res sanè vt necessaria propè est animalibus, ita frequens & immoderatus eius vsus in multa adducit illegitima, corpúsque & animum labefactat. quare vt honestior culpa libidinosorum videatur, & currus triumphantium, & castra & insignia Veneri & Cupidini tribuerunt. Verum quod turpe est, cùm nullo nomine fieri honestum possit, nos libidinum furorem impuris hominibus, & immundis suibus ac equis relinquentes, quæ de Venere fabulosa dicta sunt ab antiquis, inuestigemus. Tibull. lib. 1. Elegiarum hanc è spuma maris & sanguine Cœli, vt dictũ est, natam arbitratur in his:

Nam fuerit quicunque loquax is sanguine natam,
Is Venerem è rapido sentiet esse mari.

Sic etiam Musæus in Leandro.

ἀγνώσσεις ὅτι Κύπρις ἀπόσπορός ἐστι θαλάσσης:
καὶ κρατέει πόντοιο, καὶ ἡμετέρων ὀδυνάων.
An nescis Venus orta maris de semine quòd sit?
Imperat hæc vndis nostris[?] que doloribus vna.

Cùm nuper nata fuisset Venus, hanc ex vndis maris egredientem ambabus manibus è capillis & è facie aquam marinam expressisse inquiunt: quare omnium pictorum facilè princeps Apelles Cous celeberrimam illam Venerem emergentem, quæ diuinum propè opus creditum fuit, pinxit: cuius mirabilitatem & præstantiam ita expressit Sidonius Antipater:

τὰν ἀναδυομέναν ἀπὸ ματέρος ἄρτι θαλάσσας
Κύπριν Ἀπελλείου μόχθον ὑπογραφίδος·
ὡς χερὶ συμμάρψασα διάβροχον ὕδατι χαίταν,
ἐκθλίβει νοτερῶν ἀφρὸν ἀπὸ πλοκάμων.
αὐταὶ νῦν ἐρέουσιν Ἀθηναίη, καὶ Ἥρη,
οὐκέτι σοι μορφᾶς εἰς ἔριν ἐρχόμεθα.
Egressam nuper Venerem de marmoris vndis
Aspice, præclari nobile Apellis opus.
Exprimit æquoream manibus de crinibus vndam,
E longis spumas exprimit illa comis.

Hæc visa Pallas sic cum Iunone locuta est:
De forma Veneri cedere iure decet.

Fertur in concha margaritarum feraci fuisse cócepta, in qua etiam nauigauit in Cyprum. quare cùm de formosa muliere loqueretur Venus apud Papinium, illam dignam esse inquit quæ sua esset soror, & in eadem concha nauigaret, vt patet ex his carminibus:

Hæc & ceruleis mecum consurgere digna
Fluctibus, & nostra potuit considere concha.

Hanc verò fuisse ab Horis educandum susceptam, postquã in Cyprum super vndis à Zephyro fuit delata, testatur Homerus in hymno quodam in Venerem his carminibus:

αἰδοίην χρυσοστέφανον καλὴν Ἀφροδίτην
ᾄσομαι, ἣ πάσης Κύπρου κρήδεμνα λέλογχεν
εἰναλίης ὅθι μιν Ζεφύρου μένος ὑγρὸν ἀέντος
ἤνεικεν κατὰ κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,
ἀφρῷ ἔνι μαλακῷ. τὴν δὲ χρυσάμπυκες Ὧραι
δέξαντ' ἀσπασίως, περὶ δ' ἄμβροτα εἵματα ἕσσαν.

Formosam canto Venerem, cui tempora sertis
Aureis cinguntur, cui Cypri terra marina
Florida paret, eam Zephyrus quo dulcis & aura
In molli spuma pepulit super æquoris vnda.
Molliter hanc Horæ ceperunt, vestibus illam
Diuinis texere: quibus nodantur in aurum
Crines, retculúmque legit capitis decus ingens.

Hic enim poeta non in concha. sed vnà cum spuma delatam fuisse in Cyprum sensit. Dicta fuit postea ab ipsa Cyprus, & Venus Cypria, vel quia in vtero ferre præbeat, quod dicunt Græci κύειν πόρει; quippe cùm Cyprus, antequam Venus eò appulisset, diceretur Sphecia ab habitantibus ibi populis Sphecibus vocatis, vt scripsit Philostephanus in rebus Cypriis. Deinde dicta Cerestia, vt inquit Xenagoras in libro secundo de insulis, quòd illam homines habitarent, qui multos tumores, tanquam cornua quædam in capitibus habere viderentur, cùm cornua κέρατα dicta sint à Græcis, & κεράστης cornuti. alij voluerunt illam insulam vocatam fuisse Macariam quasi beatam ob fertilitatem. at postquam Venus illuc appulit, vocata fuit Cyprus. Huic ipsi Deæ fuit concha quæ vocabatur lingua consecrata, & conchæ Cytheriacæ; quia illa Venerem excitet, hæ quia pertineant ad mundum mulie-

muliebrem. Scriptum reliquit Cicero libro 3. de Natura Deorum, ita & plures Veneres fuisse, & illas è diuersis parẽtibus fuisse ortas: Venus prima Cœlo & Die nata: cuius Elide delubrum videmus. Altera, spuma procreata, ex qua & Mercurio Cupidinem secundum natum accepimus. Tertia, Ioue nata & Dione, quæ nupsit Vulcano. Sed ex ea & Marte natus Anteros dicitur. Veneres tres fuisse scripsit Pausan. in Bœoticis, quarũ vna Cœlestis, altera Popularis, altera Apostraphia dicta est. At diuinus Plato in Conuiuio duas esse Veneres & duos Cupidines inquit in his: πάντες γὰρ ἴσμεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνευ ἔρωτος Ἀφροδίτη. μιᾶς μὲν οὔσης, εἷς ἂν ἦν ἔρως· ἐπεὶ δὲ δύο ἐστὸν, δύο ἀνάγκη καὶ ἔρωτε εἶναι. πῶς δ᾽ οὐ δύο τὼ θεά; ἡ μέν γέ που πρεσβυτέρα, καὶ ἀμήτωρ, Οὐρανοῦ θυγάτηρ, ἣν δὴ καὶ Οὐρανίαν ἐπονομάζομεν· ἡ δὲ νεωτέρα, Διὸς καὶ Διώνης, ἣν δὴ Πάνδημον καλοῦμεν. *Omnes enim scimus quòd nulla est Venus sine Cupidine: quæ si vna sit, vnus erit etiam Cupido. At cum sint duæ, binos esse Cupidines necesse est. At quo pacto non duæ sint Deæ? altera siquidem antiquior & sine matre Cœli filia existit, quam Cœlestem nominamus: altera iunior, Iouis & Diones, quam vocamus popularem.* At Orpheus tamen in hymnis eandem & Cœlestem, & maris filiam nominauit in his:

Οὐρανία πολύυμνε φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη,
ποντογενὴς, γενέτειρα θεά.
Cœlestis, genitrixque, sonori filia Ponti,
Lætitiæque parens Venus.

Hanc alij nominatam fuisse putarunt à spuma cùm ἀφρὸς spuma sit apud Græcos dicta: alij ab Aprile mense, quòd eo mense nata fuerit, vt testari videtur Horat. in quarto Carminum:

Vt tamen noris quibus aduoceris
Gaudiis, Idus tibi sunt agendæ,
Qui dies mensem Veneris marinæ
Findit Aprilem.

Ferunt eam perpulchris vestibus ornatam in cœlũ ab Horis ductam postea fuisse, cuius Dij omnes dextram complexi sunt, ac singuli vxorem sibi dari ob formæ præstantiam cupierunt, vt ait Hom. in hymn. cùm igitur hãc Diones filiam esse dixerit Theocritus in Syracusiis hoc pacto:

Κῶρα Διωναία, σὺ μὲν ἀθανάταν ἀπὸ θνατᾶς
ἀνθρώπων, ὡς μῦθος, ἐποίησας Βερενίκαν.

Nunquam posse mori mortalem tu Beronicen,
Fabula vt est, olim dederas Venus orta Dione

Sic Virgilius illam Iouis filiam dixit:

Olli subridens hominum sator, atque Deorum,
Vultu quo cœlum, tempestatésque serenat,
Oscula libauit natæ: dehinc talia fatur:
Parce metu Cytherea.

At Epimenides Cretensis Saturni & Euonymes filiam fuisse Venerem ita inquit:

γήματο δ' Εὐωνύμην θαλερὴν Κρόνος ἀγκυλομήτης
ἐκ τοῦ καλλίκομος γένετο χρυσῆ Ἀφροδίτη.
Euonymen teneram Saturnus duxit, ab illa
Nascitur alma Venus sparsis per colla capillis.

Communior tamen sententia fuit, quòd è mari & è spuma nata fuerit, quódque ad Cytherum montem primùm appulerit, atque inde in Cyprum, sub cuius pedibus flores oriebantur, vnde dicta fuit Cytherea, vt testatur Hesiodus pluribus verbis in Theogonia. Verùm de prima Venere Cœli ac Diei filia nulla est propè mentio apud antiquos scriptores: at de posteriore nulla habita generis differētia permulta scripserunt poetæ. Enimuerò cùm è mari nata putaretur, inter sidera vel Deos nautis salubres ita numeratur ab Horatio:

Sic te diua potens Cypri,
Sic fratres Helenæ lucida sidera,
Ventorúmque regat pater.

Huius Deæ armiger Bacchus fuisse dicitur. Hanc primam artem meretriciam exercuisse & inuenisse inquiunt, quare amantium Dea credita est. Numeratur hæc eadem inter Deos nuptiis præfectos, vt ait Pausanias in Messeniacis, & Plutarchus in problematibus, qui præfectus esset nuptiis Iouem adultum inquit, Iunonem adultam, Venerem, & Suadelam, & Dianam. hæc eadem quia ridens, vt ait Hesiodus, nata est, lætitiæ omnis & risus amica, quibus amor conciliatur & delectatur, credita fuit, vt innuit in his Horatius:

Siue tu mauis Erycina ridens,
Quam Iocus circumuolat, & Cupido.

Quare effectum est, vt φιλομειδὴς fuerit à poetis sæpiùs nominata. Atque cùm certa munia sint Diis singulis, certáque officia

officia concessa, meritò à Ioue reprehenditur, cùm vulnerata fuisset in Martis officium irrumpere ausa, hortatúrque illam Iupiter matrimonia curare, vt est apud Hom. in libro 4. Iliad.

καί ῥα καλεσσάμενος προσέφη χρυσῆν Ἀφροδίτην·
οὔτοι τέκνον ἐμὸν δέδοται πολεμήϊα ἔργα·
ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο·
ταῦτα δ' Ἄρηϊ θοῷ καὶ Ἀθήνῃ πάντα μελήσει.
Tum Venerem alloquitur, tum soluit talibus ora:
Filia, non ars est tibi bellica tradita, sed tu
Virgineas rixas. sed tu connubia cura.
Hac Mars, hac teneat communia munera Pallas.

Cùm his præesset muneribus Venus, illi meritò baltheum iniunxerunt, siue cestum discolorem, in quo suauitas, & dulcia colloquia, & beneuolentia, & blanditiæ, suasiones, fraudes, veneficiáque includebantur: de quo ita scripsit Homerus Iliad. ξ.

ἦ, καὶ ἀπὸ στήθεσφιν ἐλύσατο κεστὸν ἱμάντα
ποικίλον, ἔνθα δέ οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκτο·
ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ' ἵμερος, ἐν δ' ὀαριστὺς,
πάρφασις, ἥτ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων.
Sic ait & lorum cesti de pectore soluit:
In quo blanditiæ plures mortalia corda
Mulcentes inerant, sermo iucundus amores,
Gratia, quæ mentem falsam dulcedine fucant.

Scriptum est ab Herodoto in Melpomene Enaries & Androgynos populos dicere solitos se per virgas salignas vaticinandi artem à Venere accepisse, vt est in his: οἱ δὲ Ἐνάρεες καὶ οἱ ἀνδρόγυνοι, τὴν Ἀφροδίτην σφι λέγουσι μαντικὴν δοῦναι. *Fatentur Enaries & Androgyni Venerem sibi artem vaticinandi tradidisse.* Hæc Dea cùm amores blanditiásque curaret, ita blanda fuisse dicitur, vt vel iuramenta eorum qui per ipsam peierassent, riderent: vt asserit Tibullus in primo Elegiarum hoc pacto:

Nec iurare time: Veneris periuria venti
Irrita per terras & freta longa ferunt.

Hanc Deam finxerunt antiqui in curru vehi, quem à cygnis trahi autumarunt, vt ait Ouid. lib. 10. Metamorph. his verbis:

Vecta leui curru medias Cytherea per auras
Cypron olorinis nondum peruenerat alis.

Idem postea poeta lib. 15. eiusdem operis illum à columbis trahi inquit in his:

Pérque leues auras iunctis inuecta columbis
Littus adit Laurens.

Sappho tamen eius currum à passeribus salacissimis auibus trahi finxit. alij putarunt passeres esse Veneri consecratos, quia στρουθοὶ vocantur, quo nomine aliquando membrum virile vocatum fuit, vt testatus est Pherecydes. Hác Deam finxerunt rosea corona insigniri, quam de suo sanguine colorem accepisse fabulati sunt. Tribuerunt illi sagittas præterea, vt significauit Euripides in Medea his carminibus:

μή ποτ' ὦ δέσποιν' ἐπ' ἐμοὶ
χρυσέων τόξων ἐφίης,
ἱμέρῳ χρίσασ' ἄφυκτον οἰστόν.

Nunquam Regina mihi
Ab aureo arcu dimittas
Dulcedine vngens certam sagittam.

Et Iulianus Ægyptius in his,

αἰεὶ μὲν Κυθέρεια φέρειν δεδάηκε φαρέτρην
τόξα τε, καὶ δολιχοῦς ἔργον ἐκηβολίης.

Vsque Venus plenam didicit portare pharetram,
Atque arcus, longè spicula quæ feriunt.

Atqui cùm variæ essent Veneres, varij fuerunt illarum cultus, & ritus sacrorum: nam Veneri illi quæ cœlestis dicta est, vinũ offerre in sacrificiis minimè licuit, vt testatur Polemo in illo libro quem scripsit ad Timæum his verbis: Ἀθηναῖοι γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις ἐπιμελῶς ὄντες, καὶ τὰ περὶ τοὺς θεοὺς ὅσιοι, νηφάλια μὲν ἱερὰ θύουσι, Μνημοσύνῃ, Μούσαις, Ἠοῖ, Ἡλίῳ, Σελήνῃ, Νύμφαις, Ἀφροδίτῃ, οὐρανίᾳ. *Athenienses harum rerum obseruandarum studiosi, & in sacrificiis Deorum faciendis diligentes ac pij,* Nephalia *sacra faciunt Mnemosynæ, Musis, Auroræ, Soli, Lunæ,* Nymphis, *Veneri cœlesti.* quamuis Pythium oraculum postea iussit mel atque liquentia vina, vt dictum est, Nymphis offerre. vocata sunt Nephalia illa sacra à sobrietate, quoniam vinũ omnis propè intemperantiæ fundamentum in illis nesciretur. tum ligna quoque illa Nephalia dicta sunt, vt sensit Philochorus, quæ neque è genere ficuum, neque vitiũ essent, neque mori, quæ in sacrificiis Deorum vterentur. Lucianus in Dialogis meretriciis videtur aliam Cœlestẽ putasse Venerem, aliam Popularem, quam publicam vocauit, aliam Hortensem: at-

quæ Publicæ capram candidam mactari significat. Hortensi & Cœlesti iuuencam. Alij tamen putarunt iuuencam Mineruæ mactari oportere, quòd illi esset sacra, vt fuit agnus Iunoni, Isidi anser, Veneri columba, vt ait in libro de Dijs Apollodorus. Sed Strabo lib. 9. sues etiam admissos aliquãdo fuisse ad Veneris sacrificia scribit, quòd eius victimæ morte lætaretur ob cædem Adonis, quamuis aliquando lacte, melle, ac vino tantùm litabatur. Quòd alius esset ritus popularis Veneris, alius cœlestis, testatus est Pausanias in Atticis, qui etiam primum Theseum popularis Veneris & Suadelæ cultum apud Athenienses induxisse refert. Dicta est Venus à Latinis quòd ad omnia veniat, vt ait Cic. in secundo de Natura Deorum: Quæ autem Dea ad res omnes veniret, Venerem nostri nominarunt. Maximam eius potestatem fuisse significauit Sophocles ita in Trachiniis, cùm semper victoriam reportet:

μέγα τι σθένος ἁ
Κύπρις, ἐκφέρεται νίκας ἀεί.
Magnum quoddam robur
Venus refert victorias semper.

Idcirco præclarè Leonidas inquit in armatã Venerem frustra illam armari in homines, cùm vel Martem ipsum bellorum Deum nuda vicerit, hoc pacto:

Ἄρεος ἔντεα ταῦτα τίνος χάριν ὦ Κυθέρεια
ἐνδέδυσαι, κενεὸν τοῦτο φέρουσα βάρος;
αὐτὸν Ἄρη γυμνὴ γὰρ ἀφώπλισας. εἰ δὲ λέλειπται
καὶ θεὸς, ἀνθρώποις ὅπλα μάτην ἐπάγεις.
Hæc Martis sunt arma, Venus cur cingeris istis?
Cur Cytherea geris tam graue pondus iners?
Mars est à, nuda victus, cùm cesserit ipse
Vel Deus hæc frustra num geris arma viris?

Tantæ verò eius vires dicũtur esse, vt nullus propè sit Deorum, qui Veneris imperio non cesserit: quæ cœlo, & terris, & omnibus elementis credita est dominari. quare omnia ab illa produci scripsit Euripid. in Coronifero Hippolyto, omniáque illius imperio parere, vt est in his carminibus:

Κύπρις γὰρ οὐ φορητὸς, ἣν πολλὴ ῥυῇ.
ἣ τὸν μὲν εἴκονθ' ἡσυχῆ μετέρχεται·
ὃν δ' ἂν περισσὸν καὶ φρονοῦνθ' εὕρῃ μέγα,
τοῦτον λαβοῦσα, πῶς δοκεῖς, καθύβρισεν!

φοιτᾷ δ' ἀν' αἰθέρ', ἔστι δ' ἐν θαλασσίῳ
κλύδωνι Κύπρις· πάντα δ' ἐκ ταύτης ἔφυ,
ἥδ' ἐστὶν ἡ σπείρουσα καὶ διδοῦσ' ἔρον,
οὗ πάντες ἐσμὲν οἱ κατὰ χθόν' ἔκγονοι.
Non est Venus ferenda, si multa affluat.
Cedentibus quæ sit benigna, quæ leuis.
At si superbum reperit quem, quo putas
Tractauit illum more, quáve iniuria?
Percurrit æthera illa, rursus in maris
Vndis pererrat: inde nata cuncta sunt.
Hæc vna Amorem seminauit, hæc dedit,
E cuius orti semine omnes adsumus.

Idcirco Homerus in hymno in Venerem omnes feras, & volucres, & animalia, & omnes denique Deos illius ductu gubernari & frænari inquit in his carminibus:

μοῦσά μοι ἔννεπε ἔργα πολυχρύσου Ἀφροδίτης
Κύπριδος, ἥτε θεοῖσιν ἐπὶ γλυκὺν ἵμερον ὦρσε,
καί τ' ἐδαμάσσατο φῦλα καταθνητῶν ἀνθρώπων,
οἰωνούς τε διιπετέας, καὶ θηρία πάντα,
ἠμὲν ὅσ' ἤπειρος πολλὰ τρέφει, ἠδ' ὅσα πόντος.
Musa refer Veneris formosæ munia, Diuis
Quæ superis olim teneros immisit amores,
Quæ genus humanum domuit, pictásque volucres,
Atque feras omnes, quæ pascunt æquora ponti,
Quæque errant campis, quæ latis fluctibus errant.

Hanc vel Ioue ipso potentiorem esse scribit Theocritus in Europa his verbis:

θυμὸν ἀνωΐστοισιν ὑποδμηθεὶς βελέεσσι
Κύπριδος, ἣ μούνη δύναται καὶ Ζῆνα δαμάσσαι.
Perdomitus Veneris iaculis, leuibúsve sagittis,
Quæ domuisse Iouem valet vna, Deósque supernos.

Hanc vnam denique mundum procreasse, & procreatum nutrire & conseruare crediderunt: quem nullo pacto sine Veneris opera existimarunt coagmentari potuisse, vt ait Orpheus:

πάντα γὰρ ἐκ σέθεν ἐστὶν ὑπεζεύξαο δὲ κόσμον,
καὶ κρατέεις τρισσῶν μοιρῶν, γεννᾷς δέ τε πάντα,
ὅσσα τ' ἐν οὐρανῷ ἐστι καὶ ἐν γαίῃ πολυκάρπῳ,
ἐν πόντῳ τε βυθῷ τε.
Omnia iunxisti, per te stant pondera mundi,

Imper i-

Imperitásque tribus Parcis, atque omnia gignis,
Quæ mare, quæ cœlum latè terrámque pererrant.

Fabulantur poetæ Venerem Adonidis desiderio captam fuisse, qui natus fuerat rege Cinyra & Myrrha eius filia, qui pastor fuit, vt testatur Virgilius in Gallo. Enimuerò postea Martis inuidia ab apro immisso cæsus est, vt ait Ouidius lib. 10. Metamorph. cùm iuuenis esset & prævalidus, plurimum Venus delectabatur, quare eius mortem grauissimè tulit, vt ait Theocritus in Epitaphio Adonidis, neque vllam tamen de illo stirpem suscepit, cum Anchise congressa Æneam peperit, quem alij dicunt libertatem à Græcis post captam Troiam obtinuisse, & facultatem quidquid vellet efferendi, qui patrem, vxorem, filium, Deos penates capiens Atho montem conscendit, ibique vrbem condidit, quam de suo nomine Æneadem appellauit. Alij dicunt Æneam captiuum vnà cum Andromache datum fuisse Neoptolemo Achillis filio, & in patriam Achillis Thessaliam deportatũ, vt scriptum fuit his carminibus ab illo Lesche qui paruam Iliadem composuit.

αὐτὰρ Ἀχιλλῆος μεγαθύμου φαίδιμος υἱὸς
Ἑκτορέην ἄλοχον κατάγεν κοίλας ἐπὶ νῆας·
παῖδα δ' ἑλὼν ἐκ κόλπου ἐϋπλοκάμοιο τιθήνης,
ῥῖψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ πύργου· τὸν δὲ πεσόντα
ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή.
ἐκ δ' ἕλετ' Ἀνδρομάχην ἠΰζωνον παράκοιτιν
Ἕκτορος, ἥν τε οἱ αὐτῷ ἀριστῆες Παναχαιῶν
δῶκαν ἔχειν, ἐπίηρον ἀμειβόμενοι γέρας ἀνδρί·
αὐτόν τ' Ἀγχίσαο κλυτὸν γόνον ἱπποδάμοιο
Αἰνείαν ἐν νηυσὶν ἐβήσατο ποντοπόροισιν
ἐκ πάντων Δαναῶν ἀγέμεν γέρας ἔξοχον ἄλλων.

Vxorem Hectoream naues deduxit in atras,
Magnanimi ac forti quondam generatus Achille:
Atque è complexu raptum nutricis, ab alta
Turre iacit natum mox Hectoris: húncque cadentem
Purpureum cepit lethum, nigraq; tenebræ.
Mox capit Andromachen, fuerat namque Hectoris vxor,
Quam sibi donarunt virtutis præmia Achiui.
Anchisæ clarum natum domitoris equorum
Protinus in naues duxit, quæ marmora sulcant,
AEneam fuit egregium quod munus Achiuûm.

Ex illo celebri Martis adulterio suscepit Harmoniam, vt testatur Hesiodus in Theogonia, quam tamen alij Iouis & Electræ filiam fuisse putarunt. è Mercurio suscepit Hermaphroditum, vt nomen ipsum significat: quod ita ait Ouid. lib.4.Metamorph.

Mercurio puerum & diua Cythereide natum
Naiades Idæis enutriuere sub antris
Cuius erat species, in qua materque paterque
Cognosci possent: nomen quoque traxit ab illis.

Concepit Erycem è Bute: vel vt alij maluerunt, è Neptuno: quem Hercules palæstra suffocauit, vt ait Isacius. Fertur etiã Meligunis fuisse Veneris filia. Fama est præterea quòd Venus Dionysum amauit, quoad Indicam expeditionem militante, Venus Adonidis consuetudine fruebatur: mox coronata redeunti Dionyso occurrens & ipsum coronauit, & rogauit, vt se sequeretur, quia iam nupsisset. mox in Lampsacum profecta est, quia ibi vellet parere, quod gestabat in vtero. At Iuno zelotypia capta illius vterum per dolum contrectauit, fecitque vt deformem puerum pareret, qui ingentia maximè haberet pudenda, quem postea Priapum nominauit, vt ait Posidonius in libro de Heroibus & Dæmonibus. Non defuerunt qui Suadelam quoque Veneris filiam fuisse dixerint, quæ sententia etiam fuit Sapphus. at Hesiodus in Theogonia è congressu Martis & Veneris Timorem & Pallorem natos esse scribit in his:

αὐτὰρ Ἄρηϊ
ῥινοτόρῳ Κυθέρεια Φόβον καὶ Δεῖμον ἔτικτεν.

Marti clypeos atque arma secanti
Alma Venus peperit Pallorem, vnáque Timorem.

Suscepit Rhodum filiam præterea è Neptuno, vt sensit Herophilus: quam tamen Epimenides Oceani fuisse scripsit. Dicitur & Electryonem & alios quinque filios è Sole peperisse. At cùm Vulcanum maritũ haberet, nullus ex illo filius commemoratur, cùm multos è variis congressibus, diuersisque adulteriis à scriptoribus natos fuisse Veneris accepimus. Sortita est autem Venus multa cognomina vel à locis, vel conditoribus, vel euẽtis rerum. nam dicta est Salaminia, Acidalia, Paphia, Idalia, Cytherea, Erycina, Gnydia, Cyllenia, Melanis, Migonitis, Ascræa, Colias, Epistropha, Euplœa, Ambologera, Olympia, Speculatrix, Pontica, & multa alia præ-

præterea quæ numerare mihi videtur superuacaneum. Multa fuerunt loca, in quibus eximiè Venus coleretur, quorum quædam ita recensuit Ouidius libro decimo Metamorphoseon:

Capta viri forma non iam Cythereia curat
Litora non alto repetit Paphon æquore cinctam,
Piscosamque Cnidon, grauidamque Amathunta metallis.

Et Virgilius libro decimo:

Est Amathus, est celsa mihi Paphos, atque Cythera,
Idaliæque domus.

Et quoniam Venerem rerum omnium genitricem esse diximus superiùs, non est mirum si ad exprimendam eius potentiam Canachus Sicyonius illam ex ebore & auro ita fecit, vt capite polum gestaret, atque altera manu papauer, altera malum punicum, vt scripsit Eratosthenes libro tertio. In huius Deæ sacrificiis id moris fuit vt femora victimarum omnium, præterquam suum, consecrarent, cùm alias partes Sicyonij iuniperi lignis adolerent. verùm cùm torrerentur femora, cum illis folia herbæ pæderotis incendebantur, vt ait Pausanias in Corinthiacis. Hæc Dea, veluti etiam cæteri, sua sacrificia prætermitti non æquo animo ferebat: quare cùm Lemniæ mulieres Veneris sacrificia spreuissent, Deæ maximè iram in se concitasse creditæ sunt, quod etiam non impunè putantur fecisse. Nam tantum fœtorem illis excitasse fœminis Dea perhibetur, vt à suis maritis contemnerentur. Earum mariti cùm bellum aduersus Thraces per id tempus suscepissent, sæpiúsque captiuas inde abducerent, ac proprias vxores aspernarentur, decreuerunt mulieres homines omnes per noctem iugulare: atque non id solùm fecerunt, sed etiam captiuas vnà cum illis trucidarunt: deinde veritæ ne cùm filij adoleuissent patrum iniurias vlciscerentur, illos etiam ad vnum obtruncarunt, atque vniuersum genus de medio sustulerunt: illud autem effectum est ob Veneris indignationem, quæ leuiter ferre non solet, nec neglectum sacrificiorum honorem obliuisci, si ab aliquo paruifiat, vt ait Euripides in Hippolyto Coronifero in his:

πολλὴ μὲν ἐν βροτοῖσι, κ᾽ οὐκ ἀνώνυμος
θεὰ κέκλημαι Κύπρις, οὐρανοῦ τ᾽ ἔσω,
ὅσοι τε πόντου, τερμόνων τ᾽ Ἀτλαντικῶν
ναίουσιν εἴσω, φῶς ὁρῶντες ἡλίου·

τοὺς μὲν σέβοντας τἀμὰ πρεσβεύω κράτη·
σφάλλω δ' ὅσοι φρονοῦσιν εἰς ἡμᾶς μέγα,
ἔνεστι γὰρ δὴ κἀν θεῶν γένει τόδε
τιμώμενοι χαίρουσιν ἀνθρώπων ὕπο.

Inter viros permulta, non ingloria
Venus vocata sum: poli intra circulum,
Pontúmve quisquis incolit, vel terminos
Atlanticos, spectátque Solis lumina,
Si me colit, vires, decúsque prabeo.
Superbientes rursus in me deprimo.
Hoc est Deis commune, quòd mortalium
Honoribus latantur, & coli à viris.

Dicitur hæc Dea vnà cum Iunone & Pallade de formæ præstantia contendentes ad Paridis iudicium venisse, quæ cùm iudici Helenæ adulterium ad illum corrumpendum promisisset, victoriam ex illo iudicio reportauit. Veruntamẽ dolosum illud iudicium vniuerso Troianorum imperio postea fuit calamitosum, quoniam stulta sunt omnia iniqua, sed omnium maximè Veneris opera quæ fiunt, vt ait Euripides in Troadibus: quippe cùm non solùm à spuma, sed etiam ab insania Veneris nomen deduci possit, vt est in his carminibus:

τὰ μωρὰ γὰρ πάντ' ἐστὶν Ἀφροδίτη βροτοῖς
καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶ.

Mortalibus nam stulta cuncta sunt Venus:
Rectéque cepit nomen hoc insaniæ.

Nam cùm animorum motus qui nos ad aliquam deformitatem morum, vitæque turpitudinem inducunt, maximè vitandi sunt, tum Veneris titillationes præcipuè, omnémque lasciuiam conuenit aspernari: quibus nihil neque turpius, neque minùs honestum, neque magis calamitosum cuiquam contingere potest. Nam quis se hominem esse verè audeat dicere, qui se effrenata illa belluarum libidine in Venerem rapi patiatur? omnium sanè voluptatum quibus homines vexantur, maxima & deterrima est libido rei venereæ, quæ opes dilapidat, obest memoriæ, vim oculorum labefactat, stomachum frigidiorem & imbecilliorem efficit, cùm vim illam semen genitale secum auferat, qua cibus in stomacho concoquitur: ex quo plurima rerum redundantium copia fit, malorúmque humorum abundantia in stomacho procreatur.

creatur. Præclarum est igitur illud medicorum præceptum, sempérque ad seruandam sanitatem in ore habendum: VESCI citra satietatem, IMPIGRUM esse ad laborem, VITALE semen conseruare, tres esse saluberrimas. Quare scitè dictum est ab eo poeta:

οἶνος καὶ τὰ λουτρὰ, καὶ ἡ περὶ Κύπριν ἐρωή,
ὀξυτέρην πέμπει τὴν ὁδὸν εἰς ἀΐδεω.
Vina, lauacra, Venus, mortalia corpora frangunt,
Et citiùs Ditis tartara adire iubent.

Quod si vehemens sit Veneris pruritus & titillatio, facilia sunt & omnibus eiusce rei remedia, victus moderatio in primis: vnde præclare illud defluxit: Sine Cerere & Baccho friget Venus: Neque id parum confert mandatum medicorum secundum, quod etiam ita recitauit Ouidius in lib. de remedio Amoris:

Otia si tollas, periere Cupidinis arcus.

Memoriæ prodidit Plutarchus in Symposiacis problematis rutam quoque, quam πήγανον ἀπὸ τοῦ πήγνυσθαι vocarunt, à cogendo, non mediocriter conferre ob insitam illi à natura siccitatem, quam habet propter vim caloris. Nam genitale semen cogit & coagulat, quare etiã de illa ita scripsit Ouid. de remedio:

Vtilius sumes acuentes lumina rutas.

Prodest lactucarum etiam vsus ad sedandam Venerem ob naturæ frigus. Id autem significare voluerunt antiqui poetæ, qui mortuum Adonim inter lactucas à Venere depositũ fuisse inquiunt. Scripsit præterea Nicandri enarrator cunilæ vsum, cùm illa frigida sit, Venerem sedare: quare in Thesmophoriis, in quibus sacrificiis castos esse sacerdotes & adeuntem populum oportebat, vt scripsit Hegesander, herba illa substernebatur. Fuerunt etiam loca huic rei accommodata, sicut Silemnus fluuius non procul à Patrauis, vt refert Pausanias in Achaicis, in quo viri vel fœminæ lotæ priscorum amorum obliuiscebantur. & Sappho apud Ouid. sublimem esse locum apud Nicopolim in Leucadia inquit, è quo se in mare præcipitantes amoris obliuiscebantur: sic enim inquit:

Constitit, & dixit, quid nunc non ignibus æquis
Vreris? Ambraciæ est terra petenda tibi.
Phœbus ab excelso quantum patet aspicit æquor.

Actæum populi, Leucadiúmque vocant.
Hinc se Deucalion Pyrrhæ succensus amore
Misit, & illæso corpore presit aquas.
Nec mora, iussus amor fugit latissima mersi
Pectora: Deucalion igne leuatus erat.
Hanc legem locus ille tenet: pete protinus altam
Leucada, nec saxo desiluisse time.

Primus omnium Phocus ex ea petra sese præcipitauit, vt ait Plut. in claris mulieribus. Hoc omnium remediorum vltimum, & non nisi furiosis hominibus adhibendum censuerim, vt è præcipiti loco in mare non sine maximo periculo desiliant. Quamuis Cicero etiam libro quarto Disputationum Tusculanarum meminit de hoc loco, vtpote è quo multi se præcipitarint: qui modum igitur vitio quærit, similiter facit vt si posse putet eum, qui se è Leucade præcipitauerit, sustinere se cùm velit. Huic Deæ rosa & myrtus arbor consecrata fuit, quoniam vtraque planta eximiam præ se fert pulchritudinem: rosa inter flores scilicet, myrtus inter labores, vt ait Pausanias in posterioribus Eliacis, & Virgil. Ægloga septima:

Populus Alcidæ gratissima, vitis Iaccho,
Formosa Veneri myrtus, sua laurea Phœbo.

Non defuerunt tamen qui myrtum sacratam esse Veneri putarint, quòd illa ornata Venus sit ad iudicium de forma cum Deabus profecta, atque victoriam reportarit: quod innuit Nicand. in Alexipharmacis, in his:

φράζε δή τι σοὶ Δικταμνίνα θεὰ ἐχθήρατο κλῶνας,
Ἥρη τ' Ἰμβρασίης μούνης στέφος οὐχ ὑπέδεκτο,
κάλλεος οὕνεκα Κύπριν ὅτ' εἰς ἔριν ἠρίσαντο
ἀθανάτων κόσμησεν ἐν Ἰδαίοισιν ὄρεσσι.

Præterea Dictynna tua est ex arbore ramos
Aspernata, tuam nec cepit Iuno coronam,
Quòd Venus Idæis est illa in montibus olim
Compta comas, vbi de forma contentio nata est.

Alij sacratam crediderunt, quia nascatur in litore maris, vnde nata est Venus: alij, quia multis morbis mulierum conueniat. non tamen soli Veneri sacra putabatur, sed etiam Dionyso, vt Aristophanes testatur in Ranis:

Ἴακχ' ὦ Ἴακχε.
ἐλθὲ τόνδ' ἀνὰ λειμῶνα χορεύσων

ὁσίους

ὁσίους ἐς θιασώτας,
πολύκαρπον μὲν τινάσσων
ἀμφὶ κρατὶ σῷ βρύοντα
στέφανον μύρτων.
Iacche ô Iacche,
Veni per hoc pratum tripudians.
Sacros ad initiantes.
Fructiferam concutiens
Circa caput tuum virentem
Coronam myrtorum.

Huic Deæ Gratiæ dicũtur esse dicatæ, quòd nihil iis ignarus faciat: nam cùm pomum à Paride esset captura, Hymenæum, & Cupidinem, & Amores, & Gratias iussit aduocari, vt ait Pausanias. Quas etiam Veneris & Liberi patris filias quidam dixerunt.

¶ Atque hæc ea ferè sunt quæ de Venere ab antiquis scriptoribus tradita sunt: nunc quid ea significent perquiramus. Nihil est autem aliud Venus, quàm occultum coitus desiderium à natura insitum ad procreandum. quod nos non ineptè (vt arbitror) alicubi ita expressimus illam Amorem appellantes:

Nil amor est aliud Veneris quàm parua voluptas,
Quæ simul expleta est, inficit ora rubor.

Et Lucretius libro quarto:

Sic igitur Veneris qui telis accipit ictum,
Siue puer membris muliebribus hunc iaculatur
Seu mulier toto iactans è corpore amorem:
Vnde feritur, eò tendit, gestitque coire,
Et iacere humorem in corpus de corpore ductum.
Namque voluptatem præsagit multa cupido.
Hæc Venus est nobis: hinc ductum nomen Amoris.

Est autem permagnum huiusce rei argumentum, quòd omnia verno aëris tempore ad procreationem excitãtur: quippe cùm idem poeta Zephyri auram suauissimam Veneris nuntium appellarit, vt in his ait idem poeta:

It ver, & Venus, & Veneris prænuntius antè
Pennatus graditur Zephyrus vestigia propter.

Nata esse dicitur è spuma maris, quoniam semen genitale animalium nihil est aliud, quàm spuma sanguinis, & supernatans, vt est in secundo de Generatione animalium apud

Arist. quare locus datus est fabulæ, quòd à spuma genita sit. Nata esse dicitur ex ipso mari propter salsedinem, quę non parum confert ad fertilitatem, cuiusce rei argumentum est copia murium, quæ nascitur in nauigiis sale onustis, ac illud sæpe vectātibus. Venerem amorum Deam credidit Lactantius putatam, quia lena fuerit, quæ prima meretriciam artem instituerit. Ducuntur verò similia similium desiderio, vt canes canum, equi equarum, leænarum leones, quoniam dissimilium formarum prorsus nulla est inter se coniunctio. Efficitur istud ipsum naturæ ductu, quæ spectra quædam à valde diuersis abhorrentia indidit singulis animalibus, vt irritum & inutilem coniunctionis laborem deuitent. Vt enim è magnopere differentibus arboribus surculos arbores non recipiunt, ita neque marium fœminæ plurimum differentiū congressu delectantur. Nam tametsi viperæ anguillarum attritu demulceutur, canes luporum coniunctionem non omnino respuunt, cùm è similibus propè corporibus simile semen profundatur, quod plurimum confert ad procreationem, tamen ex anguillis & auibus, aut dissimilib. plurimum animalibus nihil nasceretur, si coniungantur: quare è consimilib. omnino aut parum differentib. fieri debet & solet generatio: sunt igitur in singulis animalibus spiritus quidam, ad conciliandos amores præpotētes, quibus temperies aeris pro lena est, atque eorundem spirituum alij ad id munus tardiores sunt, alij promptiores & magis ingeniosi: quare accidit aliquando vt mas fœminam vel non visam amauerit, aut marem fœmina. Alij naturam sapientissimam rerum harum parentem similium & animorum & temperamentorum conciliatricem crediderunt, quæ radios quosdam occultos è toto corpore mitteret: quos tamen alij ex oculis manare maluerunt, atque alterius animum percutere, atque illum, qui sit ictus, conuersum eò vnde percussus fuit quandam voluptatem diuinantem, & quasi præsentientem, similisque coniunctionem appetentem, in eius desiderium delabi, quod desiderium Amor, & proprio nomine Cupido appellatur. Cùm tamen eueniat aliquando vt ex altero tantùm illi radij manent, cùm ad scopum ob dissimilitudinem hi peruenire non possint, nullam se facere impressionem sentiunt, quare neque ita intenduntur, neque sunt diuturni, & à suscepto negotio facilè recedunt. Nihil

enim

enim natura frustra fieri diutius patitur. Est igitur Venus voluptas illa quam animus è similium coniunctione futuram præsentit, quare Dea credita est conciliandorum animorũ. Alij motum illum animorum, qui fit ab ipsa natura per aeris temperiem, Venerẽ vocarunt. Quòd nata sit e spuma, vt diximus, illud fit, quia ex puriore sanguinis parte genitale semẽ secernitur: cuius rei indicium est, quòd non minus stomacho, & memoriæ & aciei oculorum obest vsus Veneris, quàm venarum incisio. Alij natã è Ioue &, Dione crediderunt, quoniam cupiditas procreandi è calore concipitur, & ex illa materia, quæ est inferior: nam Dione corruptibilis vniuersa materia nominari potest elementorum. Qui Cœli & Diei filiam tradiderunt, ij cum Theologis Christianis consenserunt, quoniam cùm Deus omnipotens cœlum & lucem & sidera creasset, mox rebus omnibus imprimendi amoris ad procreandum vim addidit: quare creatis animalibus & herbis, statim inquit, Crescite & multiplicamini. Hæc eadem causa fuit cur sue it præfecta nuptiis. Hæc risus amica dicta est, vel quia per lætitiam amor conciliatur, vel quia tum maxime vigent animalia, cùm apta sunt generationi, quod efficit apta elementorum symmetria: qua etiã ratione dicta est vxor Vulcani. Hanc in adulterio cum Marte deprehensam nudam ac retibus implicitam Vulcanus ridẽdam exposuit, neque, vt inter homines lex Iulia de adulteriis permittit, interfecit, vel quia fieri non poterat, vt Dij occiderentur, vel quia tam crudele facinus committere turpe iudicauit, parúmque viro bono, nedum Deo conueniens: cùm vanam & temerariam illam esse hominum opinionem conaretur demõstrare, quæ apud vulgus increbuit, quod libidinosæ vxoris lasciuia viri boni existimatio & integritas possit contaminari, nisi tamen vir ad vxoris turpitudines libẽs voléńsq. conniueat. Nemo enim alienorum peccatorum pœnas dare meritò debet. Præclare igitur statutum fuit apud Lacedæmonios, vt adulterorum, siqui deprehenti fuissent, pudendæ partes publicè in foro per tortorem vellicarentur, deinde ad quoddam tempus ex agro Lacedæmoniorum exularent. quod fiebat sine maritorum ignominia, vti scripsit Sosiphanes. Quare non insulsè vir sapientissimus Stilpo, cùm illi à Metrocle Cynico obiiceretur vt opprobrium, quòd sua filia esset impudica, ita Metroclem arguit, percunctatus, Num

peccatum meum est an filiæ? filiæ, is inquit, peccatum, at tuum infortuniũ. quî fieri potest? ait Stylpo. an peccata sunt lapsus? sanè. an non lapsus eorum qui lapsi sunt, fuerunt etiã aberramenta? & hoc inquit. nónne aberramenta eorum qui aberrarunt infortunia? his verbis vir sapiens demonstrauit nemini esse crimini alterius peccata oportere. Dicitur vulnerata fuisse à Diomede, vt est apud Homerum: quoniam illi quorum in ortu Venus dominatur, facie sunt decora, animo elato, voluptatibus deditti: at corpora debilia & rei bellicę minimè accommodata. quare cùm illa in ortu Paridis dominata fuisset, ita inquit Ouid. in epist. Helenæ:

Apta magis Veneri, quàm sint tua corpora Marti
Bella gerant fortes: tu Pari semper ama.
Hectora quem laudas pro te pugnare iubeto.

Huic Deæ non conuenire aliorum Deorum officia dixit Iupiter, cùm singuli Dij singulis officiis sint præfecti, quia nulla est tanta potentia, quæ per se satis valida sit, nulliúsq; alterius indigeat auxilio. Hoc enim maximè faciebat ad deprimendam mortalium arrogantiam & temeritatem, cùm vel dij ipsi non omnia posse, sed mutuis auxiliis indigere, dicerentur. Qui omnia animalia ab ea domari inquiunt, & Iouem amori parere, ac Venerem mundum procreasse & cõseruare, atque omnia ex illius nutu pendere, visi sunt per hoc diuinam bonitatem, & incredibilem Dei in humanum genus amorem diuinitus somniasse. Fabulati præterea sunt antiqui Venerem amantium periuria ridere, quia illi qui aliquo insigni animorum motu ad has res concitantur, non sunt sui compotes sed eo affectu quò fert impetus rapiuntur. Nihil enim differt his rebus deditum iurare, ac siquis insanus se cum ratione in posterum velle insanire iurauerit: quippe cùm vterque horum quò fert impetus, at non quò ratio, trahatur. Dixerunt præterea Veneris currum ab oloribus trahi, quia mundities & corporis ornatus mirificè cõfert ad amorem conciliandum: est enim omnium ferè auiũ candidissima & maximè munda olor. Alij tamen ob salacitatẽ columbas ac passeres illius currum trahere finxerunt. Atque cum tres esse Veneres dicantur, diuersi erunt & Amores siue Cupidines illarum filij. Illa quę Cœlestis est Venus appellata siue Vrania purum significat, & sine corporis cupiditate, amorem, qualis est erga Deum & patriam & viros bonos

nos ob aliquam virtutem, aut erga bene meritos. qui amor cœlestis,& purus, & diuinus, cùm humana labe careat, potest appellari. Popularis Venus naturæ coniunctiones animalium quærit. At Venus cognomento Apostraphia, dicta fuit ab Harmonia, cui etiam erexit templum; quia, cùm multa turpiter per nefarios cōgressus fieri apud barbaros animaduertisset, leges ad coercendas cupiditates parum honestas tulerit,& de stupris incestis homines auerterit, vt nomen ipsum significat. Atque cùm cœlestis illa Venus, nonnisi ab animo temperātissimo procedere possit, merito in eius sacrificiis obseruatum fuit ab antiquis ne vinum omnium deliramentorum.omnísque intemperantiæ causa offerretur. Illa Venus quæ popularis est,neque vinum,neque temulentiā reiicit, cum vulgi & turbulentorum motuum multitudinis Dea sit. Hanc Venerem,cum ex aeris temperie gignatur, omniáque animalia ad procreandum impellat, rerum omnium procreatricem dixerunt antiqui,cum illa sit præcipuè verni temporis benignitas: quam ita expressit Virgil.in 2. Georg.libro.

Vt adeo frondi nemorum, ver vtile syluis;
Vere tument terræ,& genitalia semina poscunt:
Tum pater omnipotens fœcundis imbribus AEther
Coniugis in gremium lætæ descendit,& omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus,
Auia tum resonant auibus virgulta canoris.
Et Venerem certis repetunt armenta diebus,
Parturit almus ager,Zephyrique tepentibus auris
Laxant arua sinus,superat tener omnibus humor.

Nam physicas rationes in his complexus est Virg. quibus efficitur vt eo tempore præcipuè animalia in Venerem concitentur. quam rem ita mira quadam poetica suauitate etiam Lucretius,cùm de Venere loquitur,complexus est;

AEneadum genitrix,hominum Diuûmque voluptas
Alma Venus,cœli subter labentia signa,
Quæ mare nauigerum,quæ terras frugiferentes
Concelebras:per te quoniam genus omne animantum
Exoritur,visitque exortum lumina solis.
Te Dea,te fugiunt venti,te nubila cœli,
Aduentúque tuo suaues tibi Dædala tellus
Submittit flores,tibi rident æquora Ponti,

Pacatúmque mitet diffuso lumine cœlum.
Nam simul ac species patefacta est verna diei,
Et referata viget genitabilis aura Fauoni,
Aeriæ primùm volucres te Diua,tuumque
Significant initum perculsa corda tua vi.

At grauissimus & suauissimus scriptor Euripides multò etiã clariùs demonstrauit rerum omnium procreationem ex elementorum esse symmetria: atque vim illam siue diuinam quæ nascitur è motu cœlestium corporum, siue naturalem vocemus,quæ fecit vt in hanc commistionem elementa ipsa deducantur,vel potiùs deducit,Venerem appellauit;quã ita de se dicentem is introducit,quemadmodũ patet ex his:

οὐχ ὁρᾷς ὅση θεός;
ἣν οὐδ' ἂν εἴποις οὐδὲ μετρήσειας ἂν
ὅση πέφυκε,κἀφ' ὅσον διέρχεται.
αὕτη τρέφει σὲ κἀμὲ,καὶ πάντας βροτούς.
τεκμήριον δὲ μὴ λόγῳ μόνον μάθῃς,
ἔργῳ δὲ δείξω τὸ σθένος τὸ τῆς θεοῦ.
ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖ',ὅταν ξηρὸν πέδον
ἄκαρπον αὐχμῷ νοτίδος ἐνδεῶς ἔχει.
ἐρᾷ δ' ὁ σεμνὸς οὐρανὸς πληρούμενος
ὄμβρου πεσεῖν ἐς γαῖαν,Ἀφροδίτης ὕπο.
ὅταν δὲ συμμιχθῆτον ἐς ταὐτὸν δύο,
φύουσιν ἡμῖν πάντα,καὶ τρέφουσ' ἅμα,
δι' ὧν βρότειον ζῇ τε καὶ θάλλει γένος.

Non sentis ipse quanta sit Venus Dea?
Nam nec referre,nec queas metirier,
Sitquanta,quantum possit immortalibus.
Te nutrit ipsa,méque & omnes hac viros.
Considera:sermone ne solo scias,
Enucleabo robur ipse te Deæ.
Amauit imbrem terra; cùm siccum solum est,
Non est ferax squallore,poscitque humidum:
Amátque cœlum pluribus plenum imbribus
Ob hanc Deam terris deorsum cadere,
Vbi duo miscentur ista,vnúmque fiunt,
Nascuntur inde cuncta quæ nos nutriunt,
Ob quæ viret,vigétque vis mortalium:

Hanc Deam iure Adonim amasse dicunt, qui Adonim solẽ esse arbitrati sunt, quoniam sine vi Solis, nulla esset Venus.

Hunc

Hunc per brumam extingui dicunt, quia cessat eo tempore herbarum,& rerum multarum generatio. nam cùm Sol obtúsos angulos facit, minor fit eius virtus, ac frigora sunt omnib. naturæ actionib. maxime aduersaria. Nã cur illum mortuum inter lactucas deposuit? propter frigus hyemis nimirũ. atq. per id tempus fiebant sacra Adonia, cui fabulæ addiderunt per Adonia fluuium Adonim vocatum e Libano monte defluentẽ sanguinolentũ fluere solitum. Addiderunt & Gratias illi filias, quæ Coelesti conueniunt, ob debitam omnibus bonis liberalitatem. Harum vna auersa est, cùm duæ Venerẽ respiciant, quia liberalis, & magnanimi est imitari bonos agros, quod est maiori mensura reddere, quàm acceperit. Sorores illæ dicuntur manib. implicitis se tenere inuicem, virginésq. esse & ridentes: quia nulla spe motos oportet dici liberales, cùm mercatores sint potius qui ob aliquam spẽ benefaciunt. atq. quæ in aliquem extat beneficentia, tum demũ grata est, quæ ex hilari animo, minime inuito aut renitẽti procedit. traditum est in fabulis Venerem indicatam à Paride fuisse pulchriorem Iunone ac Pallade, quia multo sunt plures qui corporis voluptates, quàm qui animi, qui vitia, quàm qui virtutem; qui turpitudinem, quàm qui gloriam sectantur. nam multi fuerunt qui dignitatem, qui gloriam, qui præclaras gerẽdarum rerum opportunitates pro impuris voluptatibus reliquerunt, & amplissimas opes in eas profuderunt: qui tandem facti omnium hominum infelicissimi propter libidinem in maximas miserias sunt delapsi. At verò quid sit Venus, & quas vires illi antiqui præbuerint, & quæ de illa fabulosè dicebantur, iam fere explicauimus. quo in negotio si quid reliquum est, id in Cupidine eius filio pertractabitur.

De Cupidine, CAP. XIV.

DE Cupidine verò, quibus ortus sit parentibus, non parua dubitatio est apud scriptores: quoniam alij vnum esse Cupidinem, alij plures senserunt. Plato in Symposio Phædrum inducit ita de Cupidinis origine dicentem: ὅτι μέγας θεὸς εἴη ὁ Ἔρως, καὶ θαυμαστὸς ἐν ἀνθρώποις τε καὶ θεοῖς, πολλαχῇ μὲν καὶ ἄλλῃ, οὐχ ἥκιστα δὲ κατὰ τὴν γένεσιν. τὸ γὰρ ἐν τοῖς πρεσβύτατον εἶναι τὸν θεὸν, τίμιον, ἦ δ᾽ ὅς. τεκμήριον δὲ τούτου· γονεῖς γὰρ Ἔρωτος οὔτ᾽ εἰσὶν, οὔτε λέγονται ὑπ᾽ οὐδενὸς, οὔτε ἰδιώτου, οὔτε ποιητοῦ. *Quod magnus Deus sit, & hominibus Deisque admirabilis Cupido, id eam compertum est sæpius cùm in aliis, tũ*

in iis

in iis quæ ad eius originem spectant præcipuè. Neque enim me præterit esse quidpiam præclarum inter antiquissimos Deos recenseri. Cupidinis autē parentes neque sunt, neque ab vllo vel priuatorum, vel poetarum fuisse dicuntur. Hesiodus in sua Theogonia videtur Amorem siue Cupidinem ante omnia ex illa informi materia, quæ Chaos dicta est, in lucem eduxisse, cùm ita scribat:

ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
ἀθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου,
τάρταρά τ' ἠερόεντα μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης
ἠδ' Ἔρος, ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι
λυσιμελὴς, πάντων τε θεῶν, πάντων τ' ἀνθρώπων
δάμναται ἐν στήθεσι νόον, καὶ ἐπίφρονα βουλήν.

Ante Chaos natum: superûm firmissima sedes.
Inde solum terræ latæ: tum tartara nigra
Intra adytum terræ, & feralia claustra barathri:
Inde ortus superos inter pulcherrimus omnes,
Dulce Deûm pariterque virûm gratúmque Cupido
Solamen, qui corda domat, mentésque feroces.

Nam statim post terram natum esse Cupidinem inquit, eúmque eductum ex illa informi materia. At Aristophanes in Auib. Noctem Zephyrium ouum peperisse scribit, è quo natus sit Cupido, qui cum Chao mistus omne Deorum genus ex illo excitauerit: ita verò se habent carmina Aristophanis:

χάος ἦν, καὶ νὺξ ἔρεβός τε μέλαν πρῶτον, καὶ τάρταρος εὐρύς·
γῆ δ' οὐδ' ἀὴρ οὐδ' οὐρανὸς ἦν· ἐρέβους δ' ἐν ἀπείροσι κόλποις
τίκτει πρώτιστον ὑπηνέμιον νὺξ ἡ μελανόπτερος ᾠόν·
ἐξ οὗ περιτελλομέναις ὥραις ἔβλαστεν Ἔρως ὁ ποθεινὸς,
στίλβων νῶτον πτερύγοιν χρυσαῖν.

Chaos erat, & Nox, Erebúsq. niger primum, tum tartarus altus:
Terra nec aer, nec cœlum erat, erebique in finibus amplis
Parit prius Zephyrium nox alis nigrescentibus ouum.
Ex hoc labentibus horis pullulauit deinde Cupido,
Splendens tergum aureis alis.

Quare & Orpheus his similia de illius natiuitate tradidit, quem vt est in his carminibus, ante omnia natum putauit:

πρωτόγονον καλέω διφυῆ μέγαν, αἰθερόπλαγκτον,
ᾠογενῆ χρυσέαισιν ἀγαλλόμενον πτερύγεσσι,
ταυροβόαν, γένεσιν μακάρων θνητῶν τ' ἀνθρώπων.

Æthere labentem, geminum, magnúmque vocamus,

Qui

Qui prior est natus, qui ex ouo, qui nitet aureis
Alis lætatus, per quem superúmque virúmque
Est genus exortum tenues in luminis auras.

At idem Plato qui nullos parentes Cupidinis superiùs esse dixit, mox fabulã quandam huiusmodi in Symposio de Cupidinis ortu memorauit: fama est Deos aliquando natalitia Veneris celebrantes in cœlo mensis accubuisse: tum Porus consilij & abundantiæ Deus fertur nectare paulò copiosiùs hausto ebrius fuisse, ac Peniam Deam paupertatis in horto Iouis inuenisse, quam etiam compressit. ex eo igitur cõgressu Penia Cupidinem postea peperit, quem Veneri famulum tradiderunt, cuius nutum mandataque obseruaret; quare postea creditus est Veneris filius. Theocritus in Hyla è Diis quidem parentibus illum natum esse arbitratur, at è quibus non affirmat, propter variam ac difficillimam cognitu eius originem, vt ex his patet:

οὐχ ἁμῖν τὸν Ἔρωτα μόνοις ἔτεχ' ὡς ἐδοκεῦμες
Νικία, ᾧ τινι τοῦτο θεῶν ποκα τέκνον ἔγεντο.
Non solis natus nobis est ipse Cupido
Vt patet: è superis quicunque fuere parentes.

Non defuerunt qui Cupidinem Saturni filium fuisse dixerint, vt sensit Orpheus, quod ex illo carmine significatur:

αὐτὰρ Ἔρωτα Κρόνος ϗ πνεύματα πάντ' ἐτέκνωσε.
Sunt amor & venti Saturni è semine nati.

At Sappho poetria Cupidinem cœli ac terræ filiũ existimauit, Simonides Martis & Veneris, Acusilaus Noctis & Ætheris, Alcæus Contentionis & Zephyri. idem Orpheus tamen omnes Amores, quos plures esse sensit, è Venere ortos scribit in alio hymno hoc pacto:

ὑμνέομεν σεμνὴν πολυώνυμον Ἀφρογένειαν
ϗ πηγὴν μεγάλην βασιλῆον, ἧς ἀπὸ πάντες
ἀθάνατοι πλέξαντες ἀνεβλάστησαν Ἔρωτες.
Cantamus Venerisque genus, fontémque perennem,
De quo mortales nati dicuntur Amores.

Pausanias in prioribus Eliacis Venerem dicit emergentem à Cupidine fuisse exceptam, & à Suada coronatam. qui idem postea in Bœoticis Cupidinem omnium Deorum natu minimum vulgo creditum dixit, & Veneris filiũ. Cicero libro tertio de Natura Deorũ plures Cupidines è diuersis parentib. facit, vt in his scribit: Cupido primus Mercurio & Diana

prima natus dicitur: Secundus Mercurio & Venere: Tertius quidem est Anteros, Marte & Venere tertia. Hi etsi plures extiterunt, diuersisque parentib. geniti, tamen ad vnum Veneris filium omnia prope quæ de Amore dicta sunt, transferuntur. Præclarè igitur Arcesilaus statuarius leænam è marmore fecisse dicitur, circa quam ludẽtes fecit Cupidines, quam alij è cornu bibere cogebant, alij soccos illi inducebãt, alij saxo alligatã fune tenebant, cũ multos fuisse Cupidines vellet significare. Horum quę vires sint, aut quæ facultates, & qui habitus illi tribuerentur, ita patefecit Orpheus in hymnis:

κικλήσκω μέγαν, ἁγνὸν, ἐράσμιον, ἡδὺν Ἔρωτα,
τοξαλκῆ, πτερόεντα, πυρίδρομον, εὔδρομον ὁρμῇ,
συμπαίζοντα θεοῖς, ἠδὲ θνητοῖς ἀνθρώποις.
εὐπάλαμον, διφυῆ, πάντων κληῖδας ἔχοντα,
αἰθέρος οὐρανίου, πόντου, χθονὸς, ἠδ' ὅσα θνητοῖς
πνεύματα παντογένεθλα θεὰ βόσκει χλοόκαρπος·
ἠδ' ὅσα τάρταρος εὐρὺς ἔχει, πόντος θ' ἁλίδουπος.
μοῦνος γὰρ τούτων πάντων οἴηκα κρατύνεις.

Iucundum, magnum, gratum cantamus Amorem,
Arciferum, alatum, celerem, flammisque potentem,
Ludentem pariter cum diisque virisque gemellum,
Tu maris & terræ claues, túque ætheris alti
Sceptra tenes: tu quot ventos Dea parturit alma
Frugifera, aut pontus tumidus, vel tartarus ipse,
Et regis, & cuncta flectis moderamine solus.

Pingebatur ab antiquis alatus Cupido, cuiusmodi illũ Zeuxis pinxit Athenis pulcherrimum, rosis coronatum: nam & Cupido & Victoria alati fingebantur, quam primum omniũ Thasium Aglaophontem alatam fecisse ferunt: de quibus, vt alatis, ita meminit Aristophanes in Auibus:

αὐτίκα νίκη πέταται πτερύγοιν χρυσαῖν, καὶ νὴ Δί' Ἔρως γε.

Statim Victoria volat alis aureis, & per Iouem Cupido simul.

Idcirco cùm victoriæ simulachrum de cœlo tactum fuisset, quod erectum fuerat apud Romanos in Capitolio, eiúsque solæ alæ decidissent, illud prodigium faustum esse interpretatus est Pompeius, quòd inde auolare victoria amplius nõ posset. quare Pompeius ipse duo hæc carmina in eum euentum conscripsit:

Ῥώμη παμβασίλεια, τεὸν κλέος οὔποτ' ὀλεῖται,
Νίκη γάρ σε φυγεῖν ἄπτερος οὐ δύναται.

Roma potens alis cur stat Victoria lapsis?
Vrbem ne valeat deseruisse tuam.

Deinde addita sunt non solùm nomina, sed insignia Cupidini, illius Dei potétiam, & animorum motus significantia, qualia Palladas descripsit in his carminibus:

γυμνὸς Ἔρως διὰ τοῦτο γελᾷ καὶ μείλιχός ἐστιν,
οὐ γὰρ ἔχει τόξον καὶ πυρόεντα βέλη.
οὐδὲ μάτην παλάμαις κατέχει δελφῖνα καὶ ἄνθος·
τῇ μὲν γὰρ γαῖαν, τῇ δὲ θάλασσαν ἔχει.

Nudus Amor ridet, lætatur & ille: nec arcus,
Nec flammata gerit spicula, vel pharetram.
Iure quidem rectè florem, delphináque gestat:
Continet hac terras, hac maris alta manu.

In huius Dei facultate situm fuisse fabulati sunt vt ea quæ turpia essent ac deformia, faceret videri honesta & decora: & illos beatos arbitrarentur amantes, qui amata re potirentur, & omnes sensus denique obstupescere faceret: cuiusmodi sunt ea quæ scripsit Sappho in hisce carminibus:

φαίνεταί μοι κῆνος ἴσος θεοῖσιν
ἔμμεν' ὤνηρ, ὅς τις ἐναντίος τοι
ἰζάνει, καὶ πλησίον ἁδὺ φωνεί-
σας ὑπακούει,
καὶ γελώσας ἱμερόεν· τό μοι μὰν
καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόασεν.
ὡς ἴδον σ', ὡς βρόγχει. ἐμοὶ γὰρ αὐδᾶς
οὐδὲν ἔτ' ἴκει·
ἀλλὰ κὰμ μὲν γλῶσσ' ἔαγε, λεπτὸν
αὐτίκα χρῷ πῦρ ὑποδεδρόμακεν,
ὀμμάτεσσι δ' οὐδὲν ὄρημι, βομβεῦσ'
ἠχοῦσ' ἀκοαί μοι·
κὰδ δ' ἱδρὼς ψυχρὸς χέεται, τρόμος δὲ
πᾶσαν αἱρεῖ· χλωροτέρα δὲ ποίας
ἐμμὶ τεθνάναι δ' ὀλίγου δέουσα,
φαίνομαι ἄπνους.

Ille par Diuis superis videtur
Esse, qui contrà sedet intuens te.
Haurit Hyblæo magis & liquore
Dulcia verba.
Dulce risisti, mihi quòd misellæ
Corda transfixit grauiter videnti.

C

Spiritus pressus fuit, & mihi vox
Faucibus hæsit.
Facta tum lingua est tacita, & repentè
Paruus in membris calor est relictus,
Lumina haud cernunt, resonat susurrus
Multus in aure.
Labitur sudor gelidus, tremórque
Occupat totam: viridis magis sum
Gramine: extincta simili retentus
Spiritus est vix.

Tantam illi potestatem antiqui poetæ, tantúmque audaciæ Cupidini tribuerũt, vt omnes Dij antiqui ab Amoribus spoliati fuerint suis insignibus: vt Philippus quidam poeta in his luculentissimis carminibus expressit:

σκυλεύσαντες Ὄλυμπον ἴδ' ὡς ὅπλοισιν Ἔρωτες
κοσμοῦντ' ἀθανάτων σκῦλα φρυαττόμενοι.
Φοίβου τόξα φέρουσι, Διὸς δὲ κεραυνὸν Ἄρης
ὅπλον τε καὶ κυνέην, Ἡρακλέης ῥόπαλον,
Εἰνάλιόν τε θεοῦ τριβελὲς δόρυ, θύρσα τε Βάκχου,
πτηνὰ πέδιλ' Ἑρμοῦ, λαμπάδα δ' Ἀρτέμιδος.
οὐκ ἄχθος θνητοῖς εἴκειν βελέεσσιν Ἐρώτων,
δαίμονες οἷς ὅπλων κόσμον ἔδωκαν ἔχειν.

Exuuiis superûm læti decorantur Amores,
Alta quibus cæli est iam spoliata domus.
Extorsere Ioui fulmen, Phœbóque sagittas,
Alcidæ clauam, Mársque caret galea,
Mercurio desunt talaria, fáxque Dianæ,
Sic Baccho thyrsus, sic pelagóque tridens.
Nec mirum est iaculis homines quoque cedere Amorum,
Queis sua vel superi sceptra dedere Dei.

Cùm tanta fuerit igitur potentia Cupidinis, iure optimo illum Deorum omnium felicissimum, & cui Dij omnes subiicerentur appellauit ita Plato in Symposio: φημὶ οὖν ἐγὼ πάντων θεῶν εὐδαιμόνων ὄντων Ἔρωτα (εἰ θέμις καὶ ἀνεμέσητον εἰπεῖν) εὐδαιμονέστατον εἶναι αὐτῶν, κάλλιστον ὄντα καὶ ἄριστον. *Ego sanè ita sentio, omnibus Diis felicibus existentibus, Cupidinem (si fas est, ac sine reprehensione licet dicere) omnibus illis esse feliciorem, cùm & pulcherrimus sit & optimus.* Atque in his cùm duos esse Cupidines dixisset, alterũ Cœlesté, alterũ Vulgaré appellat: ἀναγκαῖον δὲ καὶ Ἔρωτα τὸν μὲν τῇ ἑτέρᾳ συνεργὸν, πάνδημον ὀρθῶς καλεῖσθαι, τὸν

δὲ οὐ-

δὲ οὐράνιον: Necesse est igitur & Cupidinem hunc quidem alteram sequentem & adiutorem, vulgarem recte vocari, hunc verò cœlestem. Addita fuerunt & alia insignia præter superiora, siquidem hunc puerum finxerunt, & cæcum, & illi comites adiunxerunt, Ebrietatem, Dolores, Inimicitias, Contentiones, & multas huiusmodi pestes, quas omnes recensere molestum est, nedum experiri: quæ cùm breuissimè, tum elegantissimè in eo Maruli Epigrammate sunt expressa:

Quis puer hic? Veneris. plenæ quæ caussa pharetræ?
Non bene prouisus certa quod arma monet.
Cur sine veste Deus? simplex puer odit opertum.
Vnde puer? pueros quòd facit ille senes.
Quis pennas humeris dedit? inconstantia. quare
Nulla Deo frons est? signa inimica facit.
Quæ sors eripuit lucem? immoderata libido.
Cur macies? vigiles cura dolórque facit.
Quis cæcum præit? Ebrietas, Sopor, Otia, Luxus.
Qui comites? Rixa, Bella, Odium, Opprobrium.
Qui cœlo dignati? homines. quæ caussa coegit?
Mitior autore est credita culpa Deo.

Hunc è crapula deliciarúmque copia nasci denique tradiderunt antiqui, cùm nihil sit, quod magis morum probitatem, vitámque humanam, quàm deliciæ, labefactet. Sic enim de Amoribus inquit Phocylides:

οὐκ ἀγαθὸν πλεονάζον ἔφυ θνητοῖσιν ὄνειαρ·
ἡ πολλὴ δὲ τρυφὴ πρὸς ἀμέτρους ἕλκει ἔρωτας.
Vtiliter nulli nimia est data copia victus,
Hoc stimulo in turpes homines pelluntur amores.

Atq; præclarè idcirco scriptũ fuit à Pallada, quòd nihil magis repugnat diuinæ naturæ quàm immodica vict⁹ copia: quę facillimè ad omnes turpitudines impellit, quippe cũ humanitas, & iustitia, & tẽperãtia, & omnes virtutes sint frugalitatis, at non crapulæ asseclæ, vti optimè per hæc carmina docemur:

γαστέρα μισοῦσιν θεοὶ, καὶ βρώματα γαστρός.
εἵνεκα γὰρ τούτων σωφροσύνη λύεται.
Iure inuisa Deis hæc ventris vasta vorago est.
Temperat à nullis turpibus illa sibi.

Atque vt summatim dicam, tot insignia, tot vires, tot spolia, tam sæui comites, tam deformis oculorum cæcitas, & ætas minimè apta prudentiæ, data sunt Cupidini ab antiquis poë-

ris, ad exprimendam libidinis hominum insaniam, vt nihil tantopere abhorrere videatur ab ingenuo & bene instituto homine; quæ tamen omnia ita conuersa sunt ad hominum voluptates, vt etiam cum quadam animi suauitate recenseantur à nonnullis. Hoc mihi persimile sanè graui aliquo morbo laboranti contigisse videtur, cui propter stomachum pessimè affectum, vel in deterrimos humores pharmaca ipsa vertuntur. Hunc igitur ad deterrendos homines à turpitudine introductum, pro Deo coluit vulgus mortalium: cum non intelligat Deum beneficentiæ, liberalitatis, temperantiæ, & omnis probitatis atque humanitatis esse autorem: at Cupidinem hunc vulgarem Deum bella, rixas, contentiones, dolos, iniurias, honoris facultatúmque iacturam habere perpetuos comitès. Quare præclarè scripsit poëta ille in his versibus:

τίς θεὸν εἶπεν Ἔρωτα; θεοῦ κακὸν οὐδὲν ὁρῶμεν
ἔργον· ὁ δ' ἀνθρώπων αἵματι μειδιάει;
οὐ θεὸς ἐν παλάμαις κατέχει ξίφος; ἠνὶ δ' ἄπιστα
τῆς θεοδινήτου σκῦλα μιαιφονίης.

Quis prior esse Deum mortalis dixit Amorem?
Sanguine lætatur; sunt bona grata Deo.
Nónne ensem manibus præacutum sustinet? ecce
Cædibus è multis quot tulit exuuias.

Idcirco Apollonius Rhodius omnium malorum fontem & originem Cupidinem putauit, quia propter lasciuiam iustitia contemnatur, omnésq; exoriantur iniuriæ, vt est in his lib. 4.

σχέτλι' Ἔρως, μέγα πῆμα, μέγα στύγος ἀνθρώποισιν.
ἐκ σέθεν οὐλόμεναί τ' ἔριδες, στοναχαί τε γόοι τε,
ἄλγεά τ'.

Supplicium crudele vitis, ac pœna Cupido,
E te sunt rixæ, certamina, bella, querelæ,
Et dolor.

Quid est enim nostris temporibus, quod non per scorta, & lenones, & meritorios pueros obtineatur? multæ sunt ciuitates, multa regna, multæ prouinciæ per hunc insanorum & furiosorum Deum deuastatæ. Nam quot ciuitates arma ceperunt ob raptas mulieres? quot fœminæ patriam & parentes hostibus prodiderunt propter hunc furorem? quot mariti vxoribus, aut contrà illæ maritis ob hunc ipsum præclarum Deum insidias tetenderunt? quot filij à matribus fuerũt trucidati? atque vt vno verbo dicam, nihil est propè nefariũ,

im-

impium, temerarium, cuius Cupido non sit autor. Quare nemo sapiens haberi iure potest, qui Cupidinem laudibus extollat: nemo non infelix, qui eius cupiditatibus obsequatur. Quippe cùm talia consilia plerumque suggerat stultis hominibus qualia Medeæ aliquando aduersus parentes & patriam & seipsam in mentem intrusit, cùm illa ita secum diceret conquerens de futuris Iasoni periculis:

τότε δ' αὖ κακὸν ἄμμι πέλοιτο
κεῖνος ὅτε ζωῆς ἀπαμείρεται· ἐρρέτω αἰδώς,
ἐρρέτω ἀγλαΐη.
Quid mihi tunc animi cùm vita excesserit ille?
Cede decus, discede pudor, procul omnis honestas.

Nam Cupido re ipsa multorum malorum discordiarúmque occasio fit imprudentibus exterarum & domesticarum, velut ostendit Sophocles in Antigone in his:

Ἔρως ἀνίκατε μάχαν,
Ἔρως, ὃς ἐν κτήμασι πίπτεις,
ὃς ἐν μαλακαῖς παρειαῖς
παιδὸς ἐννυχεύεις,
φοιτᾷς δ' ὑπερπόντιος, ἔν
τ' ἀγρονόμοις αὐλαῖς.
καί σ' οὔτ' ἀθανάτων
φύξιμος οὐδείς,
οὔθ' ἁμερίων ἐπ' ἀν-
θρώπων· ὁ δ' ἔχων, μέμηνεν.
σὺ καὶ δικαίων ἀδίκους
φρένας παρασπᾷς ἐπὶ λώβᾳ.
σὺ καὶ τόδε νεῖκος ἀνδρῶν
ξύναιμον ἔχεις ταράξας.
νικᾷ δ' ἐναργὴς βλεφάρων
ἵμερος εὐλέκτρου
νύμφας, τῶν μεγάλων
πάρεδρος ἐν ἀρχαῖς
θεσμῶν, ἄμαχος γὰρ ἐμ-
παίζει θεὸς Ἀφροδίτα.
Amor insuperabilis pugna,
Amor, qui opibus incidis,
Qui in mollibus genis
Puellæ pernoctas,
Incedisque super mare, &c.

Per pastorales aulas:
Te neque immortalium fugerit quisquam,
Neque mortales inter
Viros habens verò insanit.
Tu & iustorum iniustas
Mentes facis per detrimentum.
Tu & hanc contentionem virorum
Consanguineam contines perturbans.
Vincit palàm ciliorum
Desiderium pulchræ
Nymphæ magnarum assessor in imperiis
Legum, inuictus enim illudit Deus Venus.

Quãuis illud magis verũ est, quòd non malus est Cupido, sed occasio potiùs facinorosis & perditis hominibus malè agẽdi, qui suopte ingenio mali sunt, vt scripsit Archias in his carminibus:

οὐχ' ὁ Ἔρως ἀδικεῖ μερόπων γένος, ἀλλ' ἀκόλαστοι
ψυχαῖς ἀνθρώπων ἐστ' Ἔρως ἡ πρόφασις.
Nullum Amor offendit, prauis occasio sed fit
Mentibus ille hominum, quos mala multa iuuant.

Neq; enim vllus est animi affectus à Deo optimo inutiliter cõcessus hominibus, sed vel ad exercẽdas virtutes, vel ad res naturæ necessarias: quare vt præclarè ille inquit poeta, cùm quis modũ excesserit in animi motibus, illisque nimis obsequitur, ipse sibi fit hic Deus, cùm voluntas cuiusq; inordinata, & inconsiderata cupiditas, fiat Cupido, vt est in lib. 9.

Dij ne hunc ardorem mentibus addunt
Euryale? an sua cuique Deus fit dira cupido?

Amoris sedes oculus creditus est præcipuè, quòd per eum tanquam per fenestram animus spectra & imagines concipiat, & interius admittat, quibus perculsus incidit in rei spectatæ desiderium. Quod ita Musæus clarissimè expressit:

κάλλος γὰρ περίπυστον ἀμωμήτοιο γυναικὸς,
ὀξύτερον μερόπεσσι πέλει πτερόεντος ὀϊστοῦ.
ὀφθαλμὸς δ' ὁδός ἐστιν, ἀπ' ὀφθαλμοῖο βολάων
ἕλκος ὀλισθαίνει, καὶ ἐπὶ φρένας ἀνδρὸς ὁδεύει.
Si mulier fuerit pulcherrima, forma sagittis
Corda virum figit velocius: est via ocellus.
Ex oculi ictu paulatim labitur vlcus
In mentes, illasque domat, seque imprimit alte.

¶ Atque de fabulosis ad Cupidinem spectantibus satis, nunc

nũc quid ſub his lateat ſerij, veſtigemus. Quod omniũ Deorum antiquiſſimum Cupidinem crediderunt, id ſignificare viſi ſunt, quod ſenſit Empedocles, quòd res priùs inter ſe confuſas amicitia & odium inuicem diſcreuerint, cùm illæ per ſe ſine his nihil gignere poſſint. Nam tametſi Thales aquam rerũ omnium principium poſuit, aptiſſimã ſanè gignendis rebus & accommodatam materiam, tamen nihil ex illa ſimpliciter gignitur ſine hoc artifice, ſiue amicitiam, ſiue marem, ſiue maris vice fungentem, ſiue calorem quis appellauerit, vim diuinam ſcilicet res ad ortum euocãtem, neque illud ſanè verum eſt, quod dicitur ab eo poëta:

ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

Vos aqua, vos tellus fiatis protinus omnes.

Fieri enim non poteſt vt hæc ſola ſint elementa, in quæ cõpoſita diſſoluantur: vel ex his ſolis compoſita ſint omnino inutilibus, ſed diuiniore principio careant. Quid ergo? nihil aliud, vt dicebam, eſſe cupidinem antiqui ſenſerunt, niſi illud quod Empedocles, vim ſimilium diuinam coire & coaleſcere cupientium: vel vt melius dicam mentem diuinam, quæ has ipſas motiones ipſi naturæ inducat. Idcirco alij multos parentes tribuerunt Cupidini: alij cùm primum illum apparuiſſe in mundo architectando putarint, ex illa informi materia natum dixerunt. Alij Veneris filium crediderunt, cùm Venus ſit deſiderium, (vt diximus) procreandi in rebus naturalibus, quod naſcitur è ſymmetria corporum, & ex aëris temperie. Nam quod de Poro & Penia fabuloſè dicitur, quòd è tam diuerſis parentibus natus ſit Cupido, etſi poteſt ad has ipſas res accommodari, tamen ad mores magis videtur ſpectare; ſiquidem auaritia non magis ex inſignibus opibus fit, cùm à viro parum prudenti & propè ebrio poſſidentur, quam ex inopia, & rerum omnium penuria. Hic deinde ab vniuerſa rerum natura ob effrænatam ſingulorũ appetentiam quaſi perſonatus inductus eſt. Hunc alatum finxerunt ob inconſtantiam mortalium in rebus eligendis ad melius alatus dicitur, quia diuina bonitas velociſſima conuolet ad res naturales gubernandas. Vel ſi ad animorũ affectus libidiniſque deſideria transferatur, huic Deo neque vllã leuitatem, neque vllas alas antiqui iure tradiderunt, quippe cùm ſuauiſſimus poëta Eubulus illi mirificam quandam cõſtantiam tribuat in Campylione ita ſcribens:

τίς ἦν ὁ γράψας πρῶτος ἀνθρώπων ἄρα
ἢ κηροπλαστήσας Ἔρωθ' ὑπόπτερον;
ὡς οὐδὲν ᾔδει πλὴν χελιδόνας γράφειν,
ἀλλ' ἦν ἄπειρος τῶν τρόπων τῶν τοῦ θεοῦ.
ἔστιν γὰρ οὔτε κοῦφος, οὔτε ῥᾴδιος
ἀπαλλαγῆναι τῷ φέροντι τὴν νόσον.
βαρὺς δὲ κομιδῇ. πῶς ἂν οὖν ἔχοι πτερὰ
τοιοῦτο πρᾶγμα λῆρος ἦν, κἂν φῇσί τις.

Quis omnium prior virorum pinxit, aut
Alatum Amorem finxit in cera prior?
Hirundines solùm sciebat pingere,
Non ille mores norat, aut mentem Dei.
Nec est enim leuis, nec est is, qui celer
Morbum ferentis euolet præcordiis,
Illi nec alæ sunt, sed hæ nugæ leues.

Huic sagittas tribuerunt, ob supplicia quæ insani patiuntur, cùm potiùs ob mirificam diuinæ mentis celeritatem, quæ per omnia transfunditur, & acutissimè penetrat, magis illę conueniant. Tunc cęcum Cupidinem dixerunt ob turpitudines, quæ ab hominibus dignitatis suę oblitis committuntur: cùm illud potiùs ad diuinorum consiliorum mirabilitatem spectet, ad quæ cognoscenda cæcum est & infans prorsus humanum genus, cũ nulla vis humani ingenij possit rationem diuinæ administrationis percipere. Si cæcitas illa ad libidines hominum transferatur, quo pacto non rectissimè excogitata est? aut quo pacto non paruus infans is est existimandus, qui neglecto consilio rationéque & gloriæ splendore, omnium iniquitatum & turpitudinum autorem sectetur? aut qui omissis rebus diuinis, & legibus naturæ posthabitis, ad impuras voluptates stultè feratur, quæ vi sum debilitant, nónne & stultus & cæcus & infans est existimãdus? Idem Deus nudus fingebatur, ad explicandam turpitudinẽ libidinosorum: quod tamen ad res diuiniores translatum immensam summi Dei liberalitatem & munificentiam significat, quia sine fuco & fallaciis mens diuina prouideret rebus humanis, cùm nihil omnino inde expectet se commodi relaturam. Cùm igitur Cupidinem diuinitus in res humanas transfundi putarunt meritò optimum & pulcherrimũ Deum esse dixerunt & antiquissimum, cùm Dei benignitas sempiterna sit, at tunc primùm nobis cognita est, cùm mundum

dum

dum creauit, quare cum chao mistus fuisse dicitur: hunc ab hominum cupiditatibus secernentes, cœlestem Cupidinem appellarũt. At qui in parte animi nostri rationis experte sit, cur non erit potiùs furor & insania quàm Deus vocandus? nam Phocylides etiam illum Deum esse negauit, affectúmque humanum existere asseruit, cùm ita inquiat:

οὐ γὰρ Ἔρως θεός ἐστι, πάθος δ' ἀΐδηλον ἁπάντων.

Non Deus est Amor, at cunctorum noxia cura.

At nunc de Gratiis dicamus.

De Gratiis. CAP. XV.

Gratiæ, quæ vocatæ sunt à Latinis, à Græcis Χάριτες, aliorum parentum filiæ ab aliis scriptoribus creditæ sunt. Hesiodus in Thegonia illas ex Eurynome Oceani filia, & è Ioue natas esse tradidit in his versibus:

τρεῖς δέ οἱ Εὐρυνόμη Χάριτας τέκε καλλιπαρήους,
Ὠκεανοῦ κούρη, πολυήρατον εἶδος ἔχουσα,
Ἀγλαΐην, καὶ Εὐφροσύνην, Θαλίην τ' ἐρατεινήν.

Tres sibi & Eurynome Charitas parit, edita magno
Oceanò forma præstanti & corpore Nympha,
Euphrosynen, atque Aglaiam, Thaliamque decoram.

Orpheus verò in hymno quodã in laudẽ Charitũ cõposito, nõ Eurynomes, sed Eunomiæ & Iouis filias esse ait in his:

Κλῦτέ μοι ὦ Χάριτες μεγαλώνυμοι, ἀγλαότιμοι,
θυγατέρες Ζηνός τε καὶ Εὐνομίης βαθυκόλπου,
Ἀγλαΐη, Θάλεια, καὶ Εὐφροσύνη πολύολβε,
χαρμοσύνης γενέτειραι.

Huc agite ô Charites celebres, veneranda propago,
De Ioue prognatæ, Eunomiáque parentibus olim:
Aglaia, Euphrosynéque, Thaliáque splendida: claræ
Lætitiæ matres.

Alij Iouis & Autonoës illas filias esse tradiderunt, nominarúntque Pasitheam, Euphrosynen, & Ægialen. Antimachus antiquissimus poeta illas Ægles & Solis filias esse censuit. Has alij duas tantùm putarunt, Clitan & Phaenam: Alij, Auxò & Hegemonen, vt ait Pausanias in Bœoticis. Fuit Suadela etiam à nonnullis inter Gratias numerata. At communior tamen fuit sentẽtia quòd tres fuerint, vt in eo versu testatur Meleager:

τρισσαὶ μὲν Χάριτες, τρεῖς δὲ γλυκυπάρθενοι Ὧραι.

Sunt triplices Charites, tres Horæ: castæ & vtraque.

Iunguntur vnà fere semper à poetis, vt iunxit Horatius in quarto carminum:

Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet
Ducere nuda choros.

Harum vnam cæteris sororibus iuniorem Aglaim Vulcani aiunt fuisse vxorem, vt eo versu indicatur:

Α᾽γλαΐαν δὲ ὁ Ἥφαιστος ποίησεν ἄκοιτιν.

Aglaiam facit vxorem Vulcanus at ipsam.

Omnes tamen scriptores Veneris asseclas putarunt Gratias, quarum de habitu non parua fuit disputatio, siquidem alij nudas, alij indutas fuisse voluerũt. Paus. in Bœoticis Gratias antiquitus tam à sculptoribus, quàm à pictoribus, & à poetis cum vestibus introductas fuisse testatur: quarum artifices Pythagoras Parius, & Bupalus, & Appelles extitêre; & Socrates Sophronisci F. illas indutas in vestibulo arcis Atheniensium collocauit. His comas pulcras tribuerunt antiqui, vt in hoc carmine testatur Homerus in hymno in Appollinẽ:

αὐτὰρ ἐϋπλόκαμοι Χάριτες, καὶ ἐΰφρονες Ὧραι.

Pulchricomæ Charites, & lætæ protinus Horæ.

Horatius præterea in libro primo carminum illas soluisse zonas inquit, cùm frustra zona sine vestimentis portari soleat, quæ cingulum est vestium, cùm inquiat:

Feruidus tecum puer & solutis
Gratiæ zonis, properéntque Nymphæ.

Illæ igitur cùm vestibus operirentur antiquitus, vel quia turpe esset aspectu nudas mulieres sine vestibus conspici, vel quia brumæ frigora formidarent, inciderũt in recentiores tãquã in latrones, à quibus spoliatę sint: & aufugere deniq; ex orbe terrarum sunt coactæ, vt præclarè inquit ille poeta:

ᾤχετο μὲν Πίστις μεγάλη θεός, ᾤχετο δ᾽ ἀνδρῶν
Σωφροσύνη, Χάριτές τ᾽ ὦ φίλε γῆν ἔλιπον.

Ipsa fides periit magnus Deus, ipsa virorum
Et probitas: terram diffugiunt Charites.

Primus omnium mortalium Gratiis templum erexit Eteocles quidã Rex Orchomeniorũ: nã sæpius ad Orchomenios has lotũ ire solitas ad fontẽ Acidaliũ dixerũt antiqui, vt testis est Strabo libro nono. atq; de Gratiis hactenus fabulosè.

¶Dicuntur Gratię filię esse Iouis & Eurynomes, quod nihil aliud significat, quàm fertilitatẽ agrorũ, frugúmq; abundãtiã: nam εὐρὺ latè significat, at νόμος legem. hæc nimirũ agrorũ vbertas non nisi pacis beneficio prouenit, quod ipsum significat etiam Eunomia. vbi enim leges & æquitas domi-

nan-

pătur, cessátque vis, & latrocinia, & direptiones alienarũ rerũ: tũc agri ridẽt, domus lætãtur, tẽpla Deorũ immortalium iucũda sunt, omnibúsque rebus ornamentũ accedit. hoc tamẽ munus non est solius Eurynomes, aut Eunomiæ, aut Autonoes, quod nomẽ prudentiã significat: sed etiã Iouis. nam humanæ facultates nullæ sufficiunt ad Gratiarũ procreationẽ, cùm diuina clemẽtia opus sit, & aeris tẽperie optimè affecti. Id.n. senserunt illi qui Solis & Ægles Gratias filias putarũt, cùm nihil sine diuina bonitate, Solísque calore nasci posse crediderint. Est.n. profecto Sol omniũ elementorum gubernator, è cuius vi radiorũ vbertas agrorũ & omniũ rerũ nitor exoritur. Sunt illæ tres coniunctæ sorores creditæ, quia triplex est vtilitas agriculturæ, è cultu agrorum scilicet, arborum, & animalium: quare illa nomina meritò data sunt Gratiis. Est enim θαλία amœna arborum pullulatio, quippe cùm θάλλειν pullulare significet, vnde Thalia ducta est. Aglaia splẽdor est & Euphrosyne lætitia, quæ ex agrorũ cultu & vbertate dominũ afficit. Hãc Aglaiam Vulcani vxorem dixerũt, quia splẽdor etiã fit è singulis artibus prouenięs. alij Pasitheã vnã Gratiarũ pro Aglaia esse dixerũt. quod ad gregis aut iumentorũ huc illuc cursitantiũ lætitiã spectat: nã θεῖν currere significat πάντη quouis. Istæ dictæ sunt beneficiorum Deæ, quoniã sine fertilitate agrorũ nemo diues, nemo munificus esse potest. Duæ illarũ nos respiciũt, cùm vna auertatur, quia multiplex est messis & terræ liberalitas, quæ tãtum frugũ aceruum pro exiguo seminum cumulo reddiderit, si cœli clemẽtia ita patiatur. Neque placet illorum sententia, qui dicunt pro acceptis beneficiis duplicem gratiam referri conuenire: quoniam viri boni multiplicem referunt: at mali nõ modò nullã, sed iniurias plerunque pro acceptis beneficiis facessunt. quidam enim cùm gratias referre nolunt, tum demum se liberos fore arbitrãtur, si aliquã iræ simulationem inueniant. atque is non vir bonus planè est, sed gratiarum venditor & mercator, qui facit beneficium vt duplex referat. Has virgines putarunt, quia honestissimum est lucrum è rebus prædictis, neque tamen nudas omnino illas esse concesserim, quia nemo nisi insanus, aut Deus optimus, & omnium pater, nulla spe oblata est munificus. nam quæ in Deo laudabilis est munificentia & liberalitas, illa stultitia est in homine, nisi cum prudentia fuerit coniuncta. Vocatæ postea sunt Charites nõ solùm illæ superiores: sed omnia quæ

iucunda viderentur, gratias continere, quasi lætitiam, dicta sunt:vt in his inquit Musæus:

πολλαὶ δ᾽ ἐκ μελέων Χάριτες ῥέον· οἱ δὲ παλαιοὶ
τρεῖς Χάριτας ψεύσαντο πεφυκέναι· εἷς δέ τις Ἡροῦς
ὀφθαλμὸς γελόων ἑκατὸν Χαρίτεσσι τεθήλει.
Tres Charites prisci falsò dixere, fluebant
Nam Charites plures è membris: vnus ocellus
Ridens florebat centum, vel pluribus, Herus.

Quid igitur sibi per Gratiarum inuentionem voluerunt antiqui? homines ad pacē & ad probitatem hortabantur, quoniā ex his per diuinā bonitatem, quæ semper viris bonis est propensa, omnia commoda, omnes diuitiæ, omnis tranquillitas in humanum genus manaret. atque ita homines ad studium honestissimum agriculturæ hortabātur. Verùm cùm iniuriæ & auaritia omnia recta consilia subuertissent, omnemq; vitæ tranquillitatem, & agriculturę studium profanassent, has terram reliquisse inquiunt poetæ: quas cùm ad priuata negotia quidam detorsissent, spoliarunt, nudas ostēderūt, multisque iniuriis affecerūt, & ridicula quædā de illis cōfinxerunt, quæ illis explananda relinquimus. Nunc verò dicamus de Horis.

De Horis. CAP. XVI.

DE Horarum parentibus & nominibus nulla est dubitatio, aut certè perexigua: cùm omnes propè scriptores consentiant illas è Ioue & Themide natas esse, inter quos fuit Hesiodus qui in Theogonia ita scribit:

δεύτερον ἠγάγετο λιπαρὴν Θέμιν ἣ τέκεν Ὥρας,
Εὐνομίην τε, Δίκην τε, καὶ Εἰρήνην τεθαλυῖαν·
αἳ τ᾽ ἔργ᾽ ὠρεύουσι καταθνητοῖσι βροτοῖσι.
Inde Themim rursus ducit, sibi quæ parit Horas,
Eunomiámque, Dicénque, Irenen deinde vigentem;
Maturare quibus cura est mortalia facta.

Orpheus non solùm ex iisdem parentibus, sed etiam verno tempore natas esse dixit in his carminibus:

Ὧραι θυγατέρες Θέμιδος καὶ Ζηνὸς ἄνακτος,
Εὐνομίη τε, Δίκη τε, καὶ Εἰρήνη πολύολβε,
εἰαριναί, λειμωνιάδες, πολυάνθεμοι.
Et Iouis & Themidis Horæ de semine natæ,
Eunomia, atque Dice, atque Irene diues, & omnes
Florentes, vernæ, prati velamine lætæ:

Pausanias in Bœoticis non hæc, sed alia Horarum nomina

attulit longè diuersa. vocauitque aliam Carpo, aliam Thallotem, alterius nomen non dixit: nam καρπὸς fructum significat, θάλλειν pullulare: quas idcirco ἐπικαρπίους siue fructiferas vocauit Aratus in his carminibus:

ἐν τοῖς ἠέλιος φέρεται δυοκαίδεκα πᾶσιν
πάντ' ἐνιαυτὸν ἄγων. καί οἱ περὶ τοῦτον ἰόντι
κύκλον ἀέξονται πᾶσαι ἐπικάρπιοι Ὧραι.
Per duodena redit mundi sol aureus astra,
Deducens annum, dum circlo labitur illo,
Fructiferæ semper crescunt, augentur & Horæ.

Has portas cœli seruare dixit Ouidius in primo Fastorum:

Præsideo foribus cœli cum mitibus Horis.

Has & molles habere pedes, & omniũ Deorũ tardissimas, & noui semper aliquid afferre ita dixit Theocrit. in Syracusiis:

μάλα τοι δυωδεκάτῳ μαλακαὶ πόδας ἄγαγον Ὧραι.
βάρδισται μακάρων Ὧραι φίλαι, ἀλλὰ ποθειναὶ
ἔρχονται πάντεσσι βροτοῖσιν ἀεί τι φέροισαι.
Mollibus hinc Horæ pedibus venêre secundò
Post decimum mensem, vt gratæ tardissimæ, at illæ
Sunt superum, ac noua ferre solent mortalibus vsque.

Homerus libro quinto Iliadis non solùm portas cœli seruare, sed etiam nubes inducere, & serenum facere cùm libuerit, inquit: quippe cùm apertum serenum cœlum nominent poetæ, at clausum tectum nubibus. sic enim inquit:

αὐτόμαται δὲ πύλαι μύκον οὐρανοῦ, ἃς ἔχον Ὧραι,
τῇς ἐπιτέτραπται μέγας οὐρανὸς Οὔλυμπός τε,
ἠμὲν ἀνακλῖναι πυκινὸν νέφος, ἠδ' ἐπιθεῖναι.
Sponte fores cœli patuerunt, numine seruant
Quas Horæ: queis cura polus, regioque superna est:
Nubila quæ pellunt quæ inducunt nubila cœlo.

Nam Horæ dictæ sunt ἀπὸ τῦ ὠρεύω, quod custodire significat: illæ enim & cœlum, & humanam diligentiam seruare dicuntur, & fauere diligentioribus ac studiosis.

§ Dicuntur Iouis & Themidis filiæ, quoniam cùm hilaritas & lætitia ex agrorũ fertilitate sint Gratiæ, Horæ fructus ipsi sunt, quas semper ferè poetæ vnà cũ Venere, at cũ Gratiis semper certè cõiunxerunt. Hæ igitur iisdem artibus quibus & Gratiæ nascũtur, cùm Themis sit æquitas, vt νόμος lex. Hæ & Leges, & Iustitia, & Pax, quæ nomina sunt Horarum, si sanè proferantur, cultũ agris inducunt: cùm bella, iniuriæ, contentiones omnia populentur. Hæ igitur nascũtur ex ob-

seruatione rerum diuinarum ac legum ciuilium, quoniam cùm Themis sit æquitas, in animis hominum ab ipsa natura insita, diuinum est principium, vnde leges originem ceperunt. cum Iupiter aeri temperiem impertit, diuina clementia viris bonis scilicet. nam rerum omnium abundantia comes est probitatis, vt annonæ penuria scelerum & impietatis est assecla: neque vllum fere est speculum illustrius malitiæ vel bonitatis hominum, aut diuinæ in nos iræ, quàm temporum vicissitudines. Id significare voluerunt antiqui, cùm Horas cœli portis præesse dixerunt, quæ pro arbitrio & nubes inducerent, & cœlum serenum facerent, & omnibus temporibus moderarentur. atque vt summatim dicam, nihil aliud per hæc significabant antiqui, nisi quia propter peccata veniunt aduersa. Verùm quid essent Horæ, & quod semper cum Gratiis coniunctæ sint, & cur Venerem sequerentur, ex his manifestum esse arbitror, & quod per has proposita rerum omnium copia, quam à diis immortalibus consequemur, ad probitatem nos hortabantur, & ad Deorum cultum: de quibus hæc dicta sufficiant.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ,

LIBER QVINTVS.

Cur Olympica, aliáque certaminum genera fuerint instituta.

PRAECLARE sanè antiqui fecisse mihi videntur, qui cùm humanam vitam viderent multis calamitatibus, miserisque circumuentam, multisque incommodis assiduè vexatam, permulta ad excitandos animos iacentes propè ac defessos ad hilaritatem excogitarunt, vt à quotidianis curis aliquàtulum relaxarentur, quibus tamen & cum voluptate mores informarentur, & exercerentur vires corporis, & ad religionis cultum vnà excitaren-

citarentur. Nam & comœdiæ, & tragœdiæ, & multa ludorũ genera inuenta sunt, quibus non solum ad corrigendos animi mores instituerentur, sed etiam allicerentur homines ad corporis vires exercendas cum quadam voluptate. Ita enim fiebat vt populus qui spectatum conuenerat, eruditus cum voluptate discederet, cùm vitæ moderatione non sine delectatione imbibisset. Atque cùm illa fierent animi relaxandi caussa, tũ in honorẽ Deorũ immortalium multa certamina fuerũt instituta, quibus & ad cultũ rerũ diuinarũ, & ad exercẽdas vires corporis homines excitarentur. Cõueniebat igitur ex vniuersa Græcia ingens ad certamina partim spe victoriæ, partim spectandi desiderio, multitudo: vbi post peracta certamina de rebus ciuitatibus vtilibus, & ad salutẽ vel gloriã totius Græciæ spectantibus, cõsultabatur. Et quoniam illa certamina ad religionẽ antiquorũ Deorũ pertinebant, me operæ preciũ facturũ existimo, si quibus de caussis, & vbi, & quando illa instituta fuerint, & quo pacto agerẽtur, explicauero. Fuerunt igitur quatuor certaminum genera, Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia, quæ celeberrima fuerunt, de quibus singulatim dicemus, ac primùm de Olympicis.

De certaminibus Olympicis. CAP. I.

FVerunt Olympica certamina, quibus cũ voluptate ad immortaliũ Deorũ cultũ, & ad exercẽdas corporis vires homines excitabãtur, à Dactylis Idæis vocatis primùm instituta, vt fama est. Nã ferũt illos fuisse quinque, qui ab Ida Cretę mõte in Elidem venerũt, vbi vnus eorũ natu maximus Hercules nomine certamẽ cursus per ludũ fratribus proposuit: quorum nomina fuerũt ista, Pæonæus, Ida, Iasius, Epimedes: atque victorẽ oleastro coronauit: quæ arbor ab ipso Hercule primùm fuit eò ex Hyperboreis deportata. Hercules igitur Idæus primus autor fuit certaminũ Olympicorũ, & cùm quinq; fratres fuissent, placuit quinto quoq; anno, & quinq; certaminũ genera diuersis modis celebrari. Quæ quòd quinto quoq; anno in plenilunio fierẽt, ita testatus est Aristophanes in Pluto:

ὁ Ζεὺς δήπου πένεται· καὶ τοῦτ' ἤδη φανερῶς σε διδάξω.
εἰ γὰρ ἐπλούτει, πῶς ποιῶν αὐτὸς τὸν Ὀλυμπικὸν ἀγῶνα,
ἵνα τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας ἀεὶ δι' ἔτους πέμπτου ξυναγείρει,
ἀν' ἐκήρυττεν τῶν ἀθλητῶν τοὺς νικῶντας, στεφανώσας
κοτίνου στεφάνῳ. καίτοι χρυσῷ μᾶλλον ἐχρῆν, εἴπερ ἐπλούτει.

Iupiter sanè pauper est: quod te palàm profectò docebo.

Nam si diues sit, quo pacto faciens is certamina Olympi
Illic, quò Græcos omnes quinto quoque anno cogit,
Per præconem pronuntiaret athletas victores, vbi coronasset
Oleastri corona? nam magis auro decuit, si diues is esset.

Fuerunt qui victis Titanibus Iouem ipsum hæc certamina instituisse putarint, in quibus Apollo Mercuriũ cursu superauerit, cùm Mars vicisset pugilatu: cuius rei indiciũ faciunt Pythicos tibiarũ modos, qui salientibus quinquertionibus accinebãtur, quod carmẽ consecratũ fuit Apollini, vt memoriæ prodidit Pausanias in prioribus Eliacis. Fuerunt variis tẽporibus varij modi in certaminibus Olympicis seruati: nã præter homines pueri etiã, & pulli equorũ, & fœminæ, & varia vehiculorũ genera in hos ludos admissa fuerũt: & iudices in singula certaminum genera delecti, pro quorum arbitrio præmia darẽtur victoribus. Postea verò institutũ fuit vt grauioris armaturę cursus peditũ admitteretur, quòd eũ ad rem bellicã nõ inutilẽ fore existimabãt, in quo certamine primus victor declaratus est Demaratus Heræensis. Quòd enim armati currerẽt, facilè licet ex epiniciis cognoscere. Alij ex Idæis Dactylis singulos ludos instituisse putarunt, qui quòd quinque essent, à digitorũ numero sunt vocati. Erãt autem ista quinque ludorũ genera: cursus, palęstra, discus, saltus, ars pugilũ. de quibus ita meminit in eo epigrãmate Simonides:

Ἴσθμια καὶ Πυθοῖ Διοφῶν ὁ Φίλωνος ἐνίκα,
ἅλμα, ποδωκείην, δίσκον, ἄκοντα, πάλην.
Isthmia deuicit Diophon & Pythia, disco,
Et saltu, & pugnis, & leuitate pedum,
Atque palæstra.

In his præmia victoribus coronæ proponebantur, atque ingens honor illis habitus est, vt testatur Xenophanes Colophonius in his carminibus:

ἀλλ' εἰ μὲν ταχυτῆτι ποδῶν νίκην τις ἄροιτο,
ἢ πενταθλεύων ἔνθα Διὸς τέμενος
πὰρ Πίσαο ῥοῆς ἐν Ὀλυμπίῃ, εἴτε παλαίων,
ἢ καὶ πυκτοσύνην ἀλγινόεσσαν ἔχων,
εἴτε τι δεινὸν ἄεθλον, ὃ παγκράτιον καλέουσιν,
ἀστοῖσίν κ' εἴη κυδρότερος προσορᾶν,
καί κε προεδρίην φανερὴν ἐν ἀγῶσιν ἄροιτο,
καί κεν σῖτ' εἴη δημοσίων κτεάνων
ἐκ πόλεως, καὶ δῶρον ὅ οἱ κειμήλιον εἴη,

ὅττι καὶ Ἰσθμοῖσι ταῦτά γ' ἅπαντα λάχοι.

Quod si quis leuitate pedum certamina tentet,
Pentathlum si quis, est vbi sylua Iouis,
Hic prope Pisaas vndas vbi surgit Olympus,
Seu grauis ars pugilum, siue palastra iuuat,
Seu graue bellum quod dicunt pancration illi:
Ciuibus ad summum mox venerandus erit.
Huic dabitur sedes inter certamina prima.
Impensa hinc illi publica victus erit.
Ex vrbe accipiet mox munera plurima, opésque:
Atque hæc vel celeri consequeretur equo.

Scriptum reliquit Isacius Herculem Alcmenæ filium, at non Idæum Dactylum, Olympia instituisse in honorem Iouis, vt videtur in his attestari Pindarus in Olympicis in Epinicio Theronis Agrigentini:

ἤτοι Πίσα μὲν, Διός·
ὀλυμπιάδα δ' ἔστα-
σεν Ἡρακλέης
ἀκρόθινα πολέμου.
Nam Pisa sanè Iouis:
Olympiadem statu-
it Hercules
Prœludia belli.

Fertur enim Herculē post debellatū Augiam Elidis Regem, qui Solis & Iphiboæ filius dicebatur, quoniā sibi promissā mercedē ob fimi boum purgationē non accepisset, ex Elidis populationibus & præda certamē Ioui instituisse Olympio, atque illud Olympicū nominasse. Agebatur illud certamen quinto quoque anno, vt dictū est, vel vt meliùs dicam, quinquagesimo quoq; mēse, & eo mēse, qui Parthenius fuit vocatus, aut Ἀπολλώνιος, vt ait Pindari enarrator. Id vbi Hercules instituisset dicitur omnes volētes ad palæstrā prouocasse; quo nemo cùm prodire auderet, fama est Iouem in palæstricā cōuersum cū Hercule fuisse colluctatū. cùm verò pugna diu anceps fuisset, Iupiter, qui esset, se ostēdit, atq; ita id certamē Ioui gratū fuisse creditum est. Incipiebāt Olympia die Lunæ decimoquinto transacto peractis antè solennibus, vt mos erat, sacrificiis, atque per dies quinque agebātur: cùm ante id tempus per dies triginta exercerētur Athletæ. Scribit Strabo libr. 8. Olympia certamina post Troiana tēpora ince-

D

pisse, cuius rei illud facit argumentũ, quòd nullã de Olympicis mentioné fecit Homerus, cùm meminerit tantùm de nonnullis certaminibus funebribus. Agebantur igitur hi ludi in regione Eliensiũ nõ procul à Pisa ciuitate, & Alpheo flumine, vt testatur Virgil. in tertio libro Georgicorum in his:

Sin armenta magis studium, vitulósque tueri:
Aut Alphæa rotis prælabi flumina Pisæ.

Erat proposita victoribus corona ex oleastro (nam multa coronarum genera fuerunt in diuersis temporibus & locis: neque omnes ex eadem arbore coronabantur: cùm alij gramineis, alij salignis, alij oleaginis, alij laureis vel myrteis, vel quernis coronis, vel apio, vel palma coronarentur) vt patuit è superioribus carminibus Aristophanis, & Plutarchus in Catone Vticensi meminit. Nam Faonius factus ædilis, vt is ait, spectaculum in theatro edidit, ac certantibus non ex auro coronas proposuit, sed quemadmodum in Olympicis fieri solet, ex oleastro. Herodotus in Vrania Xerxem Persarum Regem Græciam inuasisse scripsit, quo tempore agebantur Olympia, qui cùm Arcadas nonnullos percunctatus esset, quæ præmia proposita essent victoribus, illíque coronam ex oleastro respondissent, miratus est magnopere. Ita se habent Herodoti verba: ὡς δέ τις πρὸ πάντων εἰρώτα αὐτοὺς ταῦτα· οἱ δέ σφι ἔλεγον ὡς Ὀλύμπια διάγουσι, καὶ θεωρέοιεν ἀγῶνα γυμνικὸν, καὶ ἱππικόν. ὁ δὲ ἐπείρετο ὅτι τὸ ἄεθλον εἴη σφι προκείμενον, περὶ ὅτευ ἀγωνίζονται. οἱ δ᾽ εἶπον, τῆς ἐλαίας τὸν διδόμενον στέφανον. *Vnus præ cæteris illos interrogauit de his: qui responderunt, quòd agerent & spectarent gymnica & equestria certamina. Tum rursus quæsiuit iis, quod præmium illis esset propositum, de quo contenderent: qui responderunt coronam oleaginam, quæ dabatur.* Tum dicunt Tigranem Artabani filium silentium continere non potuisse, quin tãquam timidus, ac parum strenuus miles diceret, papæ Mardoni in quorum hominum regionem nos adduxisti, qui nõ pro diuitiis, sed pro gloria decertant! Nam præter superiora ludorum genera mox additi sunt equites armati, qui cursu certarent, vt ait Pindarus in Psaumide Camerinæo, & multa alia à primis differentia. pro temporibus enim & negotiorũ contingentium opportunitatibus ludicra sunt immutata, cùm semper vsus fuerit optimus rerum gerendarum magister. Enimuerò non è quouis oleastro tamen coronæ victoribus dabantur antiquitus, sed è vocata Callistephano, vt

his

his verbis testatur enarrator Aristophanis de Aristotelis sententia: ἐν τῷ Πανθείῳ ἐστὶν ἐλαία, καλεῖται δὲ καλλιστέφανος. ταύτης δὲ ἔμπαλιν τὰ φύλλα ταῖς λοιπαῖς ἐλαίαις πέφυκεν, ἀφίησι τε τοὺς πτόρθους ὥσπερ ἡ μύρτος, εἰς τοὺς στεφάνους συμμέτρους. ἀπὸ ταύτης λαβὼν Ἡρακλῆς ἐφύτευσεν Ὀλυμπίασιν ἀφ' ἧς οἱ στέφανοι τοῖς ἀθληταῖς δίδονται. ἔστι δὲ αὕτη ἐπὶ τὸν Ἰλισσὸν ποταμὸν, σταδίους ξ' τοῦ ποταμοῦ ἀπέχουσα. περιῳκοδόμηται δὲ, καὶ ζημία μεγάλη τῷ θίγοντι αὐτῆς ἐστίν. ἀπὸ ταύτης ἱερεῖς λαβόντες Ἠλεῖοι τοῖς ἀθληταῖς ἐν Ὀλυμπίᾳ τοὺς στεφάνους. *Oliua quædam est in Pantheo, quæ vocatur Callistephanus cuius folia è contrario se habent ipsa natura, atque folia cæterarum oliuarum. Demittit ramos tanquam myrtus conficiendis coronis accommodatos. Ex hac cepit Hercules, atque in Olympicis plantauit, è qua dantur coronæ Athletis. Est verò ipsa circa Hilissum fluuium sexaginta stadiis distans ab ipso flumine, atque circumsepta est. Proposita est magna pœna siquis illam attigerit; è qua capientes Elei Athletis coronas in Olympicis proponebant.* Hanc & ab Hercule fuisse ita portatam, & ea coronari in Olympicis Athletas consueuisse, ita significauit Pindarus in epinicio Theronis Agrigentini:

Αἰτωλὸς ἀνὴρ ὑψόθεν
ἀμφὶ κόμαισι βάλῃ γλαυ-
κόχροα κόσμον ἐλαίας τάν ποτε
Ἴστρου ἀπὸ σκιαρᾶν παγᾶν ἔνεικεν
Ἀμφιτρυωνιάδας,
μνᾶμα τῶν Οὐλυμπίᾳ κάλλιστον ἀέθλων.

Ætolus vir alte
Circa comas ponat vi-
rens ornamentum oliuæ, quam olim
Istri ab vmbrosis fontibus tulit
Amphitryoniades,
Monimentum in Olympicis pulcherrimum certaminum.

Non erit fortasse iniucundum, si summatim & breuiter quantum natura rei patietur, complexi fuerimus varia certaminum genera, quæ diuersis temporibus in numerum celebritatémque olympicam fuerunt admissa, quantum tamen aciem oculorum nostrorum intendere potuimus.

¶ Prima igitur olympiade Mars pugilum victor renunciatus est, & Apollo de cursu victoriam reportauit, pro illorum sententia, qui hæc ipsa certamina à Diis primùm fuisse instituta tradiderunt: in quibus Dij prius se exercuerint, atque in ipsis quinque ludorum generibus. Alij tamen

maluerunt vnicum prius fuisse de stadio certamen apud Eleos, vt ait Pausanias in rebus Messeniacis. Primus fuit omnium mortaliũ Corœbus Eleus, qui victor de cursu renuntiatus est in Olympicis certaminibus, quæ cursus consuetudo dicitur aliquandiu perdurasse: quippe cùm olympiade quarta Polycrates Messenius vir cæteroquin minimè obscurus olympica palma non parum fuerit nobilitatus, atque eadem ratione sexta olympiade palma de stadio data est Œbotæ Dymæo. deinde cùm Pisæi Eleos vehementer irritassent, quia cupidiùs contenderent condendi olympicos ludos autoritatem sibi vendicare, atque exitium illis struxissent, Elei accitis auxiliis Phidonis Argiui Tyranni cunctæ Græciæ inuidiosi ac eius præsidiis subnixi ludos octaua olympiade cõmiserunt, qua victor de stadio declaratus est Agamedes Tanagræus. at sequenti olympiade renũtiatus est victor de stadio Xenophon Messenius. Perdurauit sicut instituta fuerat olympicorum ludorum consuetudo ad decimam & quartam vsque olympiadem: nam decimaquarta additus est duplicati spatij cursus, qua olympiade renuntiatus est victor primus Hypenus Pisæus, ac sequenti Acanthus Lacon. decimaoctaua deinde olympiade cum quinquertionum ars paulatim abolita esset, & luctæ cæteráque ludicra tum denuò fuerũt instaurata; quo anno præmium reportauit de quinquertio Lampidius, & de lucta Eurybatus Lacedæmonij, & de stadio Demaratus Heræensis. Tertia post vicesimam olympiade, qua palmam tulit de stadio Icarus Hyperesiensis, institutum fuit cæstuum ludicrum, cuius victor declaratus est Onomastus Smyrneus: victoriam tulit de stadio proxima olympiade Damon Corinthius. At vigesima quinta curruli certamen etiam institutum fuit, & integræ ætatis equarum cursus, è quo certamine curru victoriam reportauit Pagonias Thebanus, quo etiam tempore fœminæ ad equestrem victoriam aspirare ausæ fuerunt. Nam cùm equestrem victoriam prima omnium mulierum Cynisca Archidami regis filia consecuta fuisset, de quadrigis vndeuicesima olympiad, qua iterum vicit de stadio Chionis Lacon, qui vigesimaseptima quoque vicerat, & de pugilatu Xenophon Corinthius, deinde reliquæ Macedonum mulieres equos alere in certamina cœperunt: ad quod ludicrum & currus institutus erat decimasexta. Postmodo cum equi desultorij fuissent prætermissi, quũ

nona

nona olympiade fuerant instituti, eadem olympiade in certamina olympica redierunt, qua palmam de pancratio adeptus est Lygdamis Syracusanus, at equorum desultoriorum victor declaratus est equa Cranonia Creusidas: sunt autem equi desultorij, quibus cum ephippiis exercebantur antiqui celeriter insilire ad vsum bellorum. Quarta & tricesima deinde olympiade, quarta nimirum ab ea qua tertiam palmam tulit Chionis Lacon. Pisæi comparatis vndique finitimorum auxiliis regem suum Pantaleontem secuti submotis Eleis ipsi ludis olympicis præfuerunt, cùm etiam de ea re non leuis ambitio & controuersia inter nonnullos Græcos fuisset exorta: quod accidit anno quinto, postquam currulem victoriam reportauit de quadrigis Myron Sicyoniorum tyrannus. tricesima septima olympiade Elei pro sua sententia; nullo veteris memoriæ exemplo puerorum certamina cursus & luctæ instituerunt, & præmia proposuerunt, qua olympiade palmam cursus accepit Eleus Polynices, at luctæ Hipposthenes Lacedæmonius. atque horum quinquertium postea receptum fuit olympiade tricesima octaua, qua palmam tulit de puerili palæstra & de quinquertio Eutelidas Lacedæmonius. Nam tunc luctatorum prius deinde quinquertionum ludicrum committebatur. at illud postea ita reiectum est, vt postero dein tempore nulli pueri quinquertiones sint admissi. Prima post quadragesimam olympiade, qua fuit renunciatus victor Philetas Sybaritanus, admissi fuerunt pueri etiam in ludum cæstuum, cùm cæstus nominaretur claua, quæ plumbeas quasdam pilas loris bubulis prælongis haberet appensas, quibus decertabatur omni industria, robore, arte, constantia. de sequenti quinquertio palmam olympicam reportauit Gorgus Eleus, cùm tertiam ante istud obtinuisset. cùm tibicines & citharœdi & aulœdi recepti fuissent quadragesimaoctaua olympiade, qua declaratus est victor de pancratio Glaucias Crotoniates, reportauit palmam de tibicinibus Sacadas Argiuus, de citharœdis Cephalo Lampi filius, de aulœdis Echembrotus Arcas. quinquagesima postea olympiade, qua palmam tulit de stadio Epitelidas Lacon, iudices de communi nonnullarum Græcarum ciuitatum consensu delecti res olympicas iudicare iussi sunt, idque muneris duobus iudicibus Eleis sorte ductis ex ipsa Eleorum ciuitate demandatum est, vt illis

curæ esset quò res iustè aptéque succederet, darentúrque præmia quibus legitime & pro meritis conuenirent, qui iudices Hellanodicæ dicti sunt, quod idem est ac si dicas iudices Græcorum, cùm antea soli Lacones, aut soli Athenienses iudicarent, atque ille quidem binorum designatorum numerus ad multos annos perdurauit. Hi statuerunt primùm, vt cursores pueri ante solis ortum suos ludos inciperent, quia opus esset illos ante meridiem omnino esse absolutos. Nam cùm esset iam meridies, mos fuit vti quinquertiones exercerentur, & illa certamina, quæ dicebantur grauiora. Arrhachion quarta post hanc olympiade, qui duas alias de superioribus pancratiastis reportauerat, victoriam est adeptus magna virtute: quippe cùm victis aliis aduersariis vnus relictus sit, cum quo de oleastro certaret, ille eodem impetu pedibus Arrhachionem cinxit, & collum obstrinxit manibus. sed cùm Arrhachion digitum pedis illi infregisset, iam propè strangulatus animámque efflans, corruit aduersarius præ dolore digiti. Elei cadaueri tamen Arrhachionis palmam per præconem detulerunt. Octaua supra quinquagesimam olympiade palmam tulit Diogenes Crotoniates, cùm sequenti cœperint primi athletarum omnium statuas suas dicare Diis, Praxidamas Ægineta, qui cæstibus vicit olympiade vna de sexagesima, & Opuntius Rhexibius, qui pancratiastas superauit olympiade sexagesima prima. ac quarta post hanc grauis armaturæ cursus, de quo palmam tulit Demaratus Heræensis, acceptus est in stadium cum magno applausu, quia cursus ille videretur esse rebus bellicis peraccommodatus, cum mos esset vt cum scutis etiam decurreretur: vicit idem Demaratus sequenti etiam olympiade, qua Elei & Græci sustulerunt cursorum ocreas & scutum, atque vicit de cursu equorum Cleosthenes Epidamnius, qui non solùm suum sed etiam equorum nomen statuæ adscripsit. cùm primus de victoribus equorum statuam sibi erigi curarit. tulit palmam cursus postmodo Theopompus Demarati filius, & huius postea filius eodem nomine de quinquertio, ac de cursu puerili Lycinus Heræensis, Epicradiúsque Mantinensis de pugilatu, sequenti olympiade Theagenes Thasius de pancratio palmam tulit, cum antea Dromeus Mantinensis primus fuerit, qui sine puluere palmam sit adeptus. consecutus est idē Theagenes tres Pythicas

coronas

coronas de pugilatu, nouémque Nemiaeas, & de mistis pugilatus & pancratij certaminibus decem in Isthmo. Renunciabantur autem victores iudicum decreto per praeconem in celeberrimo totius Graeciae conuentu cum magno suorum & ciuium & amicorum omnium applausu, atque septuagesima olympiade rheda etiam & carpentum fuit introductum ad cętera ludicra. Sequenti postea Cleomedi Astypalaeensi erepta fuit palma ab Ædilibus, quòd ille in pugilatu mentis impotens factus Iccum Epidaurium interemisset: inde Cleomedes Astypalaeam reuersus pueros ad sexaginta in ludo literario oppressit, conuulsa columna robore brachiorum aedificium fulciente: mox insequentibus cum lapidibus Astypalaeensibus in Mineruae sacellum confugit, in arcámq; se inclusit, qua vi reclusa nemo fuit inuẽtus, vt memoriae proditum est à Plutarcho, & Dioxippo Corinthio in rebus patriis. Nam parum decorum videbatur iudicibus aduersarium iam victum & prostratum ac supplicem occidere, quòd iam plurimum fallaciarum & crudelitatis in hos ludos introduci cœperat. introductum fuit deinde lata lege vt athletae omnes, eorúmque parentes, fratres, gymnasij magistri, conceptis verbis super execti suis testibus iurarent se nihil fraudis esse commissuros, quò minùs olympici ludi rectè legitiméque procederent: quin etiam iurabant se decem menses in ludicris perdiscendis antè consumpsisse. Secunda post septuagesimam coronatus est de stadio Tisicrates Crotoniata, post quem palmam tulit Gelon Gelous, post quem Caecini fluuij filius creditus Euthymus vt ait Silenus Chius in fabulosis historiis, idem Euthymus caestibus sequẽti olympiade victus fuit à Theagene Thasio, qui tamen oleaginã non accepit, quia iudicatus sit aduersariũ fraude circũuenisse, cùm pugilatus & pancratij palmã appeteret: quinetiã vnũ talẽtũ Ioui sacrã multam Æ filiũ sententia, alterũ Euthymo ad luendã contumeliae noxam iussus est pendere: quae olympias insignis esse potuit clade illa memorabili, qua euersae sunt res Persarũ duce Mardonio. Sed quoniam qui virtute non poterat, virtutis insignia aliquando & victoriam ipsam corruptis iudicibus largitione reportabat, statutum fuit hac ipsa septuagesima quinta olympiade de communi omnium Graecorum sententia, vt nouem iudices Hellanodicae res olympicas

diligenter curarent. Illa, quæ secuta est olympiade Theagenes Ioui quod erat imperatum talentum dissoluit, at cùm aduersario enumerare recusauisset, in pugilatum non descendit, quare & hac & altera Euthymo pugilatus corona est decreta. Septuagesima septima olympiade instituta sunt facta vt mactatis Deo victimis quinquertionum primùm & cursus certamina, deinde equorum committerentur, cùm antea & homines & equi eadem die inducerentur: qua olympiade declaratus est victor de pancratio Callias Atheniensis. Pancratiastæ sub noctem prodibant, cùm non possent antè accersiri, quia dies equiriis quinquertio absumebatur: enimuero nō solùm curabantur horum certaminum præfecti iudices vt omnia ratione & sine fraude procederent, sed etiā ne cui vel ab aduersariis vel à iudicibus fieret iniuria; idcirco solenne fuit iudicibus pronūciaturis sententiā de certatoribus iurare se nullā capturos esse pecuniam ob rem iudicandā, sed tamen quibus rebus adducti probarint aut improbarint non esse in vulgus prolaturos. ex iis autē qui fraudē commisissent collecta mulctatitia pecunia in vsus templorū vertebatur. Idcirco octaua supra septuagesimam olympiade Pherias Ægineta de medio recedere iussus est, quòd esset adhuc adolescentulus, neq; vllo pacto par aduersario in certamine luctandi videretur, qui tamen sequenti admissus omnes pueros lucta vicit. qua olympiade decimus iudex additus est, cùm tres de cursu, totidem de quinquertio, reliqui de cæteris ludicris priùs iudicarent. Quinta post hanc carpentū & rheda in omne tempus posterum fuit exclusum, cùm vtrunq; vehiculū fuisset in curriculum septuagesima olympiade receptum. Sexta & octogesima palmā tulit de stadio Œbotas Cyreneus, at Philes Eleus de lucta puerorum. Nona supra octogesimā olympiade obtigit palma de puerili pugilatu Hellanico filio, de virili verò patri eius Alcæneto Lepreatæ, cum Theantus etiam filius olympiade sequenti victor de pugilatu sit renuntiatus, qua Taurosthenes Ægineta à Chęmone quidem in lucta fuit prostractus, sed sequenti omnes deiecit, cui in certamen luctæ descenderunt. Olympiade deinde nonagesima tertia bijugorum equorum integræ ætatis cursus denuò receptus fuit in curriculum, qua vicit Euagoras Eleus. Tertia deinde victor de stadio euasit Eupolemus Eleus. Ac nonagesima

sima octaua cùm Eupolus Thessalus vnus ex iis qui ad pugilum certamen conuenerant, corrupisset pecunia Phormionem Halicarnassensem, Prytanim Cyzicenum, & Argetorem Arcadem; qui superiore olympiade de pugilatu victoriam fuerat adeptus, & ipse, & qui pecuniam ceperant, condemnatus est, quòd primi illa corruptela ludorum religionem polluissent. Eorum itaque mulctam exegerunt acriter Elei. Vndecentesima olympiade iunctis ad currum pullis decertatum est, de quo coronam tulit Sybariades Lacedęmonius. longioris curriculi victor euasit Sotades Cretensis, sic enim fuit publicè renuntiatus. idcirco illa, quę consecuta est, cùm accepta publicè ab Ephesiis pecunia victor se Ephesium prodi maluisset, perpetui exilij condemnatus est à Cretensibus. fuit enim eximiæ fortitudinis ac roboris Sotades, vt ait Echemines in rebus Cretensibus, non minùs quàm Leontiscus aut Sostratus pancratiastæ, qui dicti sunt acrochersitæ, quòd summas manus aduersariorum tam fortiter apprehendebant, vt non priùs dimitterent, quàm elisis digitis confectos & victos dolore intelligerent. omnium tamen athletarum maximè admirabile fuit robur Milonis Crotoniatę, qui sex palmas olympicas de lucta fuit adeptus, ac totidem pythicas. aiunt Milonem malum punicum ita manu compressa tenuisse, vt neque qui conaretur posset extorquere, neque id tamen eliderer. ita peruncto super disco insistebat, vt omnes, qui impetu facto detrudere ipsum conarentur, haberet ludibrio. caput neruo tanquam redimiculo incingebat, deinde intercluso spiritu compressis labiis quanta vi maximè posset, cùm venæ capitis plurimo intumuissent sanguine, neruum disrumpebat. vbi cubitum lateri admouisset porrecta dextera ac sublato pollice, reliquos digitos si iunctum intendisset, nemo erat tam fortis, vt vllo conatu minimum posset à cæteris seiungere. Eodem tempore in tribus duodecim Elei descripti sunt, atque tribus singulæ suum dedere ludorum cognitorem. olympiade sequenti renuntiatus est victor de pancratio primùm Damon Thurius, ac postea Pyrrhus ludis præfectus pręmia tulit de equiriis. Troilus bigis equorum integræ ætatis, vicitque pullorum currus. lege postea ab Eleis cautum est post Pyrrhi victoriam, ne quis è præfectis ludorum equos in certamen mitteret

in posterum. de stadio iterum renuntiatus est victor idem Damon Thurius. fuerunt tamen nonnulli qui octauam, tricesimam, & centesimam quartam olympiadas vacuas memorent, vocéntque anolympiadas, quòd propter dissensiones Eleorum & Pisęorum ludicra fuerint intermissa. at quinta post centesimam olympiade palmam de stadio meruit Prorus Cyrenæus. at enim cùm afflictæ fuissent res Eleorum postmodo Arcadum bello, & ij parte agri mulctati amissis omnib. curiis quę in hostium potestatem venerant, quarta & centesima olympiade in octo tribus redacti sunt Elei, decretúmque vt totidem Hellanodicæ eligerentur: sed octaua supra centesimam, qua de stadio Polycles Cyrenęus victor est renunciatus pristinus numerus Ædilium decem scilicet vsurpatus fuit. Quarta ab hac iam agebatur olympias, cùm Callippus Atheniensis quinquertij coronam precio ab aduersariis auertit. petita est mulcta tum à Callippo, tum etiam ab iis qui cum Callippo consensissent, quã Elei per Hypperidem Athenas missum postularunt: quod nisi fieret, vetabantur lege sacra omnes Athenienses olympica ludicra accedere. at Athenienses exoratum miserunt Eleos, quod cùm impetrari non potuisset, non priùs decreuerunt dissoluere, quam responsum sit ab oraculo Delphico non responsurum esse antequam Eleis satis fuisset ab iis factum. vigesima tertia post centum victoriam de stadio accepit Idæus Cyrenæus, cùm sequenti Ladas Ægiensis patria palmam tulerit de stadio, qua deletæ sunt Græcorum acies ac penitus profligatę, ita vt nec vnus quidem saluus domũ redierit. nam Brennus sollicitatis animis Gallorum ad expeditionem contra Græcos suscipiendam ad centum & quinquaginta millia peditum, equitum sexaginta millia & amplius amisit. Dux certè ipse copiarum vltro hausto mero post accepta vulnera dicitur mortẽ oppetiisse. Cùm receptę deinde bigę pullarum & desultorius pullus fuissent, bigarum palmam tulit vicesima octaua Belistiche fœminã ex ora maritima Macedoniæ, & tricesima prima post centesimam desultorij pulli Tlepolemus Lycius. quadragesima post centesimam olympiade palmam adeptus est de pancratio & pugilatu Clitomachus patria Thebanus, qui de palęstra & pugilatu ad Isthmum antea tulerat, & tres palmas de pãcratio Pythico. quarta ab hac olympiade

puerile

puerile institutum est pancratium, in quo vicit Phædimus Æolensis ex vrbe Troade: sed illud mox fuit ab Eleis repudiatum. sexagesima post centesimam victor de stadio Diodorus Sicyonius est declaratus decimaquarta post quam Eleus,& post hunc Aristomenes Rhodius, & post hunc Protophanes Magnesius palmam tulerunt, atque post hunc octaua supra centesimam & septuagesimam vicit coronatúsque est de lucta & pancratio eodem die Strato Alexandrinus. secunda & nonagesima supra centesimam Polyctor Damonici Elei, & Sosander Sosandri Smyrnæi filij descenderunt in luctæ certamen: sed cùm Damonicus impensiùs optaret filio suo victoriam obtingere, dictus est Sosandrum data pecunia impulisse,vt se facile vinci pateretur.sed vtrorumque parētibus mulcta indicta est & exacta, cùm ab illis noxa fuisset commissa. irrogata fuit mulcta Sarapioni etiam pancratiastæ prima post ducentesimam olympiade, qui condemnatus fuit timiditatis pridie quàm pācratium committeretur, quia metu aduersariorum solum verterit, quod vni ex omnibus vndeuis athletis per omnem hominum memoriam accidisse memorant. Vndecima post ducentesimam oleastrum tulit Xenodamus pancratiasta Anticyrensis, cùm sequenti coronatus sit Artemidorus Trallianus. Condemnatus est olympiade decimaoctaua post ducentesimam Apollonius pugil Alexandrinus, quia ad statutum diem non adiit: neque illi profuit quòd vento ad Cycladas se detentum causatus esset, cùm ad statum diem conuenire oporteret,quorum nomina athletarum legitimè data fuissent. Heraclidi igitur coronam intacto Elei ac sine puluere partam decreuerunt. cùm id grauiter ferret Apollonius,in Heraclidem coronam iam capientē impetum fecit.& ad ludorum præsides vsque persecutus est, quæ insania illi magni steterit. octaua post hanc condemnati sunt pugiles deprehēsi de eadē palma inter se pacta pecunia societatē coiisse,quare illis mulcta est imposita: ij fuerunt Didas & Garapammō qui pecuniā dedit, ambo ex Arsinoite tribu Ægypti. olympiade verò quinta ac tricesima post ducentesimam,qua Mnesibulus de cursu victor palmā tulit, duplicati sunt cū clypeo curriculi, cū & aliàs Mnesibulus Eleata cursor cæteros cursores olympicos superasset. Atque res olympica ita miram varietatem diuersis temporibus sortita

est, & quemadmodum res humanæ omnes sortiuntur, quæ nunquam in eodem statu diutius possunt consistere, Veruntamen ex iis perspicuum esse posse censeo, quæ genera ludicrorum, & quibus temporibus singula fuerint instituta vel instaurata, & quid iudices spectare oporteret, & quæ præmia proponerentur v ctoribus. Atque de Olympicis certaminibus hæc breuiter dicta sint, nunc de Pythiis dicatur.

De Pythiis. CAP. II.

FVERVNT & Pythia multis annis ante Isthmia instituta post Olympia tamen, & ea in honorem Apollinis agebantur, cœptáque sunt eo tempore, quo Apollo latronem in Delphis sagittis confixit, qui postea insepultus ibi contabuit, quem tamen draconem quidam esse crediderunt, vt dictum est. Alij instituta dixerunt, quia cum artem vaticinandi sit à Pane doctus, qui scitè Arcadibus leges dedit, mox ad vaticinium venit, vbi Nox, deinde Themis responsa dabat, Pythone præside tunc tripodis prophetici cæso ipse vaticiniorum locum occupauerit. Cùm cœpti essent igitur celebrari ludi Pythici, antiquissimum omnium fuit certamen, vt hymni in Apollinem cum tibiis ad citharam canerentur, & ab ipsis aulœdis. atqui variis temporibus & hæc ipsa certamina multam varietatem sortita sunt: quia priùs fuit institutum pancratium, siue quinquertium, quoniam fama est prima pythiade, in qua certarunt Dei, vicisse Castorem stadio, Pollucem pugilatu, cursu Calaim, armatum Zetem, disco Peleum, lucta Telamonem, Herculem pancratio, qui ramo lauri coronati sunt vbi primùm Pythia sunt ab Apolline instituta, vt quidam putarunt. alij tamen vocata fuisse Pythia crediderunt à loco Pytho nominato; alij ab interrogatione, cùm πυθέσθαι sit percunctari: in qua vicit Pythiade Achmæas Parapotamius cæteros omnes pueros pugillatu, ea fuit prima in qua homines decertarunt, vt ait Pausanias. Altera deinde Pythiade Amphictyones, qui fuerunt his ludis præfecti ab Amphictyone Deucalionis filio nominati: vel (vt alij maluerunt) ab Amphictyone Heleni filio, qui hunc conuentum instituit, quod accidit quadragesima octaua olympiade, omnem artem aulœdorum repudiarunt, quia nescio quid triste & insuaue auditu, miniméque iucundi ominis canerent. nam elegi & funebres modi magis hisce tibiis conueniebant,

fiebant, quàm vllum lætitiæ genus, vel ludorum festiuitas qui celebrabantur. institutum fuit coronarium dumtaxat certamen vt submotis præmiis relinqueretur, cùm primùm pecunia esset præmium victorum. Additus est etiam equorum cursus, qua Pythiade renuntiatus est victor Clisthenes Sicyoniorum tyrannus, eademque certamina indicta sunt Athletis, quæ & in Olympia erant, læta lege vt soli pueri tum longiore tum etiam repetito cursu manè certarent. nam sicuti dictum fuit, curru etiam in olympicis decertabatur. Octaua Pythiade lege ludorum comprehensi qui assis fidibus canerent, qua coronatus fuit Agelaus Tegeates. Quadragesima Pythiade octaua cœptum est certari bigis, è quo certamine victor euasit Phocensis Execestiades. Quinta postmodo ab illa Pythiade pullis ad currum adiunctis decertari cœptum est, in quo certamine cæteros omnes quadrigis superauit Orphondas Thebanus. Postea verò sexagesima Pythiade admissum est inter pueros pancratium, & biiuges atque iniuges pulli, serius quàm ab Eleis, quo tempore victor declaratus est Laidas Thebanus: cùm pulli postea etiam singuli fuissent admissi. septima post hanc Pythiade bigæ receptæ sunt, & pulli singuli ad currum, qua singulari pullo Lycormas Larissæus, at bigis Ptolemæus Macedo victor fuit declaratus. In omnibus his certaminibus laurea corona donabatur, sicuti patet è Pindari epiniciis, quæ corona propria fuit illorum ludorum existimata. nam credebatur esse grata Apollini, quia fabulati sunt amatam fuisse ab Apolline Ladonis filiam in illam arborem conuersam: sed tamen fuerunt nonnulli qui existimauerint quòd multo antè quam Apollo Daphnen amaret, instituta sunt Pythia: & antequam laurea reperiretur, vel ex palma, vel ex æsculo coronæ dabantur victoribus, vt ait Ouid. lib. 1. Metamorph. in his:

Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.
Hic iuuenum quicunque manu, pedibúsve, rotáve
Vicerat: æsculeæ capiebat frondis honorem,
Nondum laurus erat.

Nam primis Pythiorum temporibus non erat adhuc inuenta laurus, qua postea inuenta & locus datus est fabulæ & coronæ victoribus Pythiorum ex illa confectæ. apparet autem

ex Ouidij carminibus non Amphictyones, neque filium Deucalionis, sed Apollinem ipsum præ lætitia victoriæ eius certaminis, in quo Pythonem ceciderat, Pythicos ludos instituisse, atque eadem prope ludicra fuisse in Pythicis, quæ erant etiam in Olympicis. alij dixerunt neque palmam, neque æsculum neque laurum præmium fuisse Pythiorum, sed poma quædam Deo consecrata victoribus donari solita vt scripsit in libro de coronis Ister. Verùm istud accidit quia & ludicra, & præmia victorum, & tempora, quibus agebantur Pythia, sæpius immutata sunt: nam cum nono quoque anno primum agerentur Pythia, perducta sunt postea ad quinquennium. quia tot Nymphæ dictæ sunt Parnasides dona Apollini, cum feram trucidasset, obtulisse. at de Pythiis satis, nunc de Nemeis dicamus.

De Nemeis. CAP. III.

CELEBRABANTVR Nemea in sylua quadam ita vocata, quæ fuit inter Phliuntem & Cleonas Achaiæ ciuitates, in Archemori Lycurgi filij honorem, quoniam in illa sylua dicitur à serpente morsus interiisse. Alij dicunt quod septem duces Argiui opem ferentes Polynici militantes ad Thebas in Lemnum Thraciæ profecti siti correpti in Hypsipylen Lemniam inciderunt, quæ Lycurgi sacerdotis Iouis & Eurydices filium Opheltam ferebat. Hæc rogata tanquam perita eius regionis vt aquam ostenderet, dux fuit illis ducibus ad fontem, relicto puero in quodam prato, quem serpens repertum & spiris circa collum conuolutus necauit. Duces eò profecti re visa serpentem interemerunt, atque in triennium quodque certamen funebre instituerunt. certabant in illis milites aut militum filij tantùm priùs, quamuis vulgus postmodo fuit admissum. Dicitur à Theagene in rebus Æginetis illa de causa è Lemno in Nemeam confugisse, quod statutum fuerat apud Lemniades vt omne genus marium de medio tolleretur, atque cum mares omnes fuissent trucidati, sola Hypsipyle Thoantem patrem in arca seruauit. Illud cum patuisset Lemniis, vbi argonautæ essent abnauigaturi, ipsum demerserunt in arca inclusum, at Hypsipylen propter pietatem erga parentem capitis condemnarunt. illa his auditis fugit, atque capta à piratis in itinere Lycurgo diuendita fuit. Eurydice igitur Lycurgi

vxore volente Hypsipylen interimere ob mortem filij, atque Hypsipyle latente in quodam loco occulto hac ipsa de causa, Amphiaraus vaticinatus est eamque indicauit Thoanti ac Euneo quærentibus filiis, quorum opera & ducum Argiuorum beneficio fuit seruata. Fuerunt verò eadem ludicra in his, quæ etiam in superioribus instituta, at victores apio coronabantur, quæ funebris erat planta: ídque ad perpetuam Archemori memoriam. Alij Nemea instituta fuisse maluerunt ab Hercule, quia Nemeæum leonem ibi occiderit. alij ob Opheltam (vt diximus) qui per propriam mortem in Thebas militantibus Lacedæmoniis vaticinatus fuit: erat enim certamen epitaphium siue funebre, in quo milites aut militum filij solùm primùm certabant, quãuis & populus in id postea fuit admissus. alij non ob illum prædictum Opheltem, sed ob Opheltem Creusæ & Euphetæ filium instituta fuisse Nemea crediderunt, qui ictus fuit à dracone, absente Hypsipyle nutrice, cùm illa aquatum iuisset, quòd ab illa aquam Argiui petiuerant. Instituta verò sunt illi Nemea ad Hypsipylæ consolationem, quæ etiam à nigris vestibus & lugubribus indutis iudicibus iudicabantur. Dictus postea fuit hic Opheltes Archemorus, quia illi mortem Amphiaratus vaticinatus esset à principio vitæ. nam ἀρχὴ principium, μόρος mortem significat. Coronabantur (vt fama est) antiquitus oliua victores Nemeorum, sed post cladem à Medis captam in honorem cæsorum apio funebri planta coronari cœptum est. Dicta fuerunt Nemea à bobus, quæ Argiuæ Iunoni erant consecratæ, quæ in ea sylua pascebantur. Alij maluerunt Nemeam vocatam fuisse quandam regionem Argiuorum à bobus Iouis & Lunæ ibi pascentibus. Alij à Danai filiabus, quoniam regio fuisset illis in capita distributa. His ludis enim Argiui & Corinthij & Cleonæi homines præerant. Lucianus in dialogo de Gymnasiis ita mentionem fecit de singulorum horum certaminum præmiis: Ὀλυμπιάσι μὲν στέφανος ἐκ κοτίνου, Ἰσθμοῖ δὲ ἐκ πίτυος, ἐν Νεμέᾳ δὲ σελίνων πεπλεγμένος, Πυθοῖ δὲ μῆλα τῶν ἱερῶν τοῦ θεοῦ. *in Olympicis quidem ex oleastro, in Isthmiis è pinu, in Nemeis ex apio corona connexa, at in Pythiis mala Deo consecrata victoribus erant proposita.* Atque huic certaminum generi apium iure conuenire censebatur, quoniam ex occisi à serpente pueri sanguine apium herba nata

esse credatur. Non defuerunt qui in honorem Archemori primùm instituta fuisse dixerint Nemea, at ab Hercule fuisse in melius correcta, cùm Leonem Nemeæum occidisset: qui illa postea Ioui consecrarit: & post triennium tempus peragendis statuit diem duodecimum eius mensis, qui πάνεμος à Corinthiis, ab Atheniensibus autem βοηδρομιὼν dicebatur, quia eo mense Theseus Amazonas debellauit, atque Cretenses demum iudices sunt electi. at nunc de Isthmiis dicamus.

De Isthmiis.

CAP. IIII.

SCriptum reliquit Plutarchus in vita Thesei, Theseum ipsum Isthmia in honorem Neptuni, ad imitationem Herculis, qui Olympia Ioui consecrauit, instituisse: quippe cùm illa quæ in honorem Melicertæ fierent, noctu agerentur, & magis initiandi, quàm spectaculi causa constituta viderentur: quæ instituta fuerant à Sisypho Æoli filio, vbi Melicertæ sui propinqui cadauer agnouisset, Athamantisque filium honore illo prosecutus est. Non defuerunt tamen qui in Scironis honoré Isthmia celebrari crediderint, & ea putarint à Theseo inuenta ad mortem ipsius Scironis expiandam. Alij ob Sinnin Procustem Neptuni filium à Theseo cæsum, alij aliis de causis instituta fuisse Isthmia, omnes tamen à Theseo consensere. Quæ dicta sunt Isthmia ab Isthmo Peloponnesi, cuius in faucibus ad Neptuni templum ibi celeberrimum quinto quoque anno celebrabantur. Archias auté poeta non in Neptuni, sed in Palæmonis honorem Isthmia fieri solita scribit, in illo epigrammate:

τέσσαρές εἰσιν ἀγῶνες ἀν' Ἑλλάδα, τέσσαρες ἱροὶ
οἱ δύο μὲν θνητῶν, οἱ δύο δ' ἀθανάτων·
Ζηνὸς, Λητοΐδαο, Παλαίμονος, Ἀρχεμόροιο,
ἆθλα δὲ τῶν κότινος, μῆλα, σέλινα, πίτυς.

Quatuor in Græcis certamina, quatuor illa
Sacra: duo superis sunt duo sacra viris.
Sunt Iouis hæc, Phœbique Palæmonis, Archemorique,
Præmia sunt oleæ, pinea mala, apium.

Nam tametsi in omnibus his certaminibus coronabantur victores coronis superiùs commemoratis, tamé mos omnibus fuit vt vbique locorum palmam altera manu gestarent redeuntes, vt ait Pausanias in Arcadicis, ac tantus honor victo-

victoribus habebatur, tantáque erat victricium ciuitatum lætitia, vt multa millia passuum victores ita manibus suorum ciuium portarentur, ne omnino terram contingerent: neque ingrederentur per portas ciuitatū, vt reliqui homines, sed pontes illis tumultuarij fierent supra mœnia ciuitatum: eorúmque nomina in foro publico sumptu columnis inciderentur. Primus autem fuisse dicitur Theseus, qui cùm venisset in Delum palmam victoribus proposuerit, vt ait Plutarchus. Alij non illis de causis instituta fuisse illa certamina memorant, sed ob insepultū Melicertam cùm in Isthmū appulisset, atque ita rem sese habuisse memoriæ prodiderūt. Fuerunt Inus & Athamantis filij Learchus & Melicerta, Athamas furore percitus Learchum occidit, quem mater in lebetem bullientis aquæ iecit, atque ipsa quoque mente capta verita iram Athamantis per Geraniam montē Megarēsium fugiens e petra Moluride vocata denique cū Melicerta in mare desiliuit. Facta est Ino vna e Nereidibus, quę Leucothea vocata est, at Melicerta Deus Palæmon. Nereides tripudiantes visæ sunt Corinthi Regi Sisypho, qui Melicertę corpus à delphino delatum vidit, atque hę iusserunt Isthmia celebrari in honorē Melicertæ. Alij dixerunt cadauer Melicertæ in Isthmū delatum tumulo & exequijs caruisse, quare exorta pestilentia in Isthmo respondit Deus nullū esse mali remediū, nisi si exequiæ ac funebre certamē institueretur in Melicertę honorē. illud cùm per aliquod tēpus fecissent Corinthij, rursus morbus inuasit, atque respondit Deus oportere honorem eius herois perpetuū instituere, atque illi apiū plantam funebrem ac subterraneam proponere. Statutū est postmodo vt pinu coronarentur ob affinitatem plantæ cum mari. captum est itaque & sepulturæ datum Melicertæ corpus apud Schœnountiam ab Amphimacho & Donacino viris Corinthijs, vt proditum est memoriæ à Theseo in rebus Corinthiis. alij dixerunt in honorem Neptuni hæc ipsa certamina cōsueuisse celebrari. at Musæus in eo libro quē scripsit de Isthmiis, duo certaminum genera in Isthmo celebrari solita scribit, alterum in Neptuni, alterum in Melicertæ honorem. Fuerunt & alia ludorum genera apud Græcos, vt apud Athenienses Hydrophoria, Delphinium Pytheæ. fuerunt & alia alibi præmia victoribus vt phialæ argenteæ in Sicyone in Pythiis. in Pellene vrbe Achaię præmium erat

vestis Theoxeniis, vel, vt alij maluerunt, vocatis Mercurialibus. in Ægina Æacia bos præmium fuit dithyramborum poëtis, qui præclariùs in Dionysum cecinissent: quod certamen dictum fuit Amphorites. quæ, quoniam non erant valde illustria, raróque de his mentio fit à scriptoribus superioribus abundè vt arbitror explicatis, in præsenti omittemus, nunc reliqua ad institutum opus pertinentia persequamur.

De Mercurio. CAP. V.

MErcurium omnium Deorum antiquorum vigilantissimum, ac maximè negotiis implicatum, quippe quem neque per noctem quidem dormire negotiorum multitudo pateretur, Iouis & Maiæ Atlantis filium fuisse scribit ita Hesiodus in Theogonia:

Ζηνὶ δ' ἄρ' Ἀτλαντὶς Μαίη τέκε φαίδιμον Ἑρμῆν,
κήρυκ' ἀθανάτων, ἱερὸν λέχος εἰσαναβᾶσα.
E Ioue Mercurius, Nymphâque Atlantide cretus,
Est præco superum: compressit Iupiter illam.

Sic & Orpheus & Homerus in hymnis tradiderunt, à quibus præclarè Virgilius, ea capiens quæ ad genus Mercurij attinent, illum in Cyllene Arcadiæ monte natum esse inquit in his:

Vobis Mercurius pater est, quem candida Maia
Cyllenes gelido conceptum culmine fudit.

At Pausanias in Bœoticis non procul è Tanagris in monte vocato Corycio Mercurium natum esse scribit, quem postea in Arcadicis scripsit lotum fuisse in Tricrena, vbi tres erant fontes in agro Pheneatico, à nymphis accolis eius montis: quare fontes illi summa religione colebãtur, vt pote fontes Mercurio sacrati. Hunc educatum fuisse in Cyllene monte præterea testatus est Didymus his verbis: *Ἑρμῆς ὁ ἐν Κυλλήνῃ ὄρει Ἀρκαδίας ἀνατραφείς*: *Mercurius in Cyllena Arcadiæ monte educatus.* Hunc educatum fuisse inquiunt sub arbore portulaca, quæ andrachne dicta est à Græcis, quare illi fuit cõsecrata. Scripsit Pausanias in Arcadicis ex antiquo Arcadum sermone Mercurium educatum fuisse non procul ab Alpheo fluuio in ciuitate quæ Acacesium vocabatur ab Acaco Lycaonis filio. Alij Iunonem lac prębuisse Mercurio putarunt, & per quoddam tempus apud illam nutritum fuisse per inscitiã, atque cùm lac Iunonis ex eius ore excidisset, dicitur esse facta via lactea, quæ inde galaxia dicitur à Græcis, cùm

gala

gala lac fit. Alij tamen maluerunt illud accidisse cùm Hercules lac sugeret: alij quia tantum hausisset, quantum non potuisset retinere. Alij maluerunt Opim iussam lac infanti præbere, illud in saxum expressisse quod Saturno obtulerat, vt significauit M. Manilius in his versibus, quo in cœlũ delapso lactea via facta sit:

Nec mihi celanda est famæ vulgata vetustas,
Mollior è niueo lactis fluxisse liquorem
Pectore reginæ Diuûm, cœlumque liquore
Infecisse suo: quapropter lacteus orbis
Dicitur & nomen causa descendit ab ipsa.

At enim plures fuerunt Mercurij, vt ait Cicero in libro tertio de Natura Deorum in his: Mercurius vnus Cœlo patre, Dio matre natus: cuius obscœnius excitata natura traditur, quòd aspectu proserpinæ commotus sit. Alter Valentis & Phoronidis filius, is qui sub terris habetur idẽ Trophonius. Tertius Ioue tertio natus, & Maia ex quo & Peneloppa Pana natũ ferunt. Quartus Nilo patre, quẽ Ægyptij nefas habent nominare. Quintus quẽ colunt Pheneatæ, qui Argum dicitur interemisse, ob eãque causam Ægypto præfuisse, atq; Ægyptiis leges & literas tradidisse. Hi etsi plures Mercurij extiterunt, tamen ad vnum Iouis & Maiæ filium omnes cæterorũ res gestæ referũtur: de quo etiam mentionem ita fecit Ouidius in Paride, cum illum fingeret alatum:

Constitit ante oculos actus velocibus alis
Atlantis magni, Pleionésque nepos.

Quare & nos quæ propriæ sint singulorum minimè soliciti, aut quæ inuenta, vel quæ educationes, quia negotiũ ob antiquitatẽ esset omniũ difficillimũ, vt in cæteris fecimus, ita in hoc institutũ nostrũ persequemur. Scriptũ reliquit Lucianus in dialogo Apollinis & Vulcani, hũc insignẽ fuisse furẽ. nam cũ paruulus esset infãs à Vulcano susceptus, instrumẽta fabrilia illi surripuit ex officina. Cupidinẽ eodẽ die natus palæstra superauit. Veneri, quę ipsũ ob victoriã cõplexa fuerat, cingulũ furatus est. Ioui sceptrũ sustulit, fulmẽ quoq; surrepturus nisi vim timuisset flammarũ. Hũc Mercuriũ alatũ finxerunt, cui gallus assidebat, quẽ in furẽ formant. Galenus antiquos inquit pictores & plastas iuuenẽ formosũ sine fuco, ac sine aliquo cõptu, vultu hilari, atq; acribus oculis formasse. Hunc finxerũt antiqui aurea cathena auribus hominũ annexa, mortales

quocunque collibuisset trahere solitum, sicuti de Hercule dicitur. Qui quoniam præesset gregibus in via, qua Lechæã accedebatur apud Corinthios, æreus sedens expressus est cũ astante ariete. Multa porro officia Mercurio fuerunt iniuncta, vt testatur Lucianus in dialogo Maiæ & Mercurij: siquidem Deorum cœnaculum verrere solitus dicitur, & sternere curiam Deorum, & Iouis mandata per diem circumferebat, & huc illuc cursitabat, & ante raptum Ganymedem victum Ioui subministrabat, & per noctem mortuorum animas ad inferos deducebat, & modò palæstris, modo concionibus illum adeise oportebat, ita vt nullo tempore poiset quiescere: quidam iniunxerunt illi etiam bellicas caduceatorum legationes, cùm fœderum & induciarum illum inuentorem fuisse inquiant, & ponderum ac mensurarum, rerum venalium, & omnium vsuum mercaturæ ad lucrum, cùm res alienas etiam vsurparit. horum negotiorum quandam partem ita attigit Virgilius in quarto Æneidos:

Dixerat: ille patris magni parere parabat
Imperio, & primùm pedibus talaria nectit
Aurea: quæ sublimem alis, siue æquora supra,
Seu terram, rapido pariter cum flamine portant.
Tum virgam capit: hac animas ille euocat Orco
Pallentes, alia sub tristia Tartara mittit:
Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat.

Huius simulacrum Ægyptij partim atra facie, partim aurea & clara confinxere, quia modò ad superos, modò ad inferos adiret. caduceus illi dabatur cum anguibus geminis mare ac fœmina scilicet mutuo connexu circunuolutis & concordibus, quorum caudæ demittebantur ad capulum caducei, qui concordiæ securitatem significabant. Aiunt præterea hunc eodem die natum boues Admeti Regis pascenti Apollini surripuisse, & irato eidem ob furtum, sagittásque in eum iaculari paranti pharetram euacuasse, vt ait Homerus in his:

ἠῷος γεγονὼς μέσῳ ἤματι ἐγκιθάριζεν.
ἑσπέριος βοῦς κλέψεν ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος.
Editus hic mane, inde citharam pulsauit & idem
Surripuit Phœbo vaccas mox sole cadente.

Istud autem ita fictũ fuit, quia Mercurij planeta, quibus dominatur in horoscopo, homines facit ingenio quidẽ promptos & eloquentes, at callidos tamen & astutos & ad furta pro-

propenſos. Fabulantur Batto paſtori cuidam Mercuriũ vaccam largitum eſſe, vt taceret, qui ſolus furtũ illud cognouerat. Deinde cùm hominis fidem vellet experiri mutatis veſtibus, duplici præmio pro indicando furto propoſito inconſtãtiam ac perfidiam Batti cognouit, eúmque in ſaxũ indicẽ conuertit. vt ait Ouid. lib. 2. Metamorph. in his carminibus:

At ſenior, poſtquam eſt merces geminata, ſub illis
Montibus, inquit, erant: & erant ſub montibus illis.
Riſit Atlantiades, & me mihi perfide prodis?
Me mihi prodis? ait: periuráque pectora vertit
In durum ſilicem, qui nunc quoque dicitur index.

Alij dixerunt vocem tantùm ademptam fuiſſe Batto, atque illum ad oraculum Delphicum acceſſiſſe an liberari poſſet ſciſcitaturum, & vbi habitaret, cui reſpondit oraculum:

Βάττε περάθει κακὸν, τὸ δ' αὖ τέλος ἐσθλὸν ἐρευνᾷ.
ἔρχεο λιπὼν ἀκτὰς χώρας ἑτέρας ἀμείνων.
ἄρξαι πρότερον δόλον ἔκβαλε παῖδα τελέων
στέρξον γῆν ὁσίως, ἣν μισεῖ πολλοὶ ἀθεμίστως,
οἷά τ' ἀνὴρ ἔρξει, τοῖον τέλος αὐτὸν ἱκάνει.

Batte malum priùs, inde bonum à me Batte require.
Linque mari vicina, pete & longinqua locorum.
Manè dolum linquens primùm mea numina ſerua
Præduram terram ſanctè, multam odit iniquè.
Qualia quiſque facit, finem naneiſcitur idem.

Hũc Deũ poſtea, quia ſurripuiſſet armentũ, tanquã paſtorũ Deum coluerũt antiqui, vt aſſerit Pauſanias in Corinthiacis, quem & greges ſeruare, & augere poſſe putabãt. Quia verò alia permulta furatus eſſet, habitus eſt Deus latronum, vt ait Hom. in hymnis: τοῦτο γὰρ οὖν καὶ ἔπειτα μετ' ἀθανάτοις γέρας ἕξεις.
ἀρχὸς φηλητέων κεκλήσεαι ἤματα πάντα.

Hunc ſuperos inter poſt hæc retinebis honorem.
Latronum princeps diceris tempus in omne.

Memoriæ prodidit Zezes hiſtor. 202. chil. 8. Autolycum Laertæ patrem, qui fuit auus Vlyſſis, omnium propè mortalium pauperrimum artem furandi à Mercurio didiciſſe, quare ditiſſimus poſtea euaſit. aiunt hunc tam peritum fuiſſe latronem, vt cùm optimum equum furatus eſſet, aſinum ſcabie corroſum pro illo reſtituerit, effeceritque vt eum recipientes minimè id ſentirent. atque cùm alteri pulcherrimam ſponſam rapuiſſet, anum edentulam, mucoſam,

& laruam propè restitueret. atque in commutandis mercibus eandem seruabat rationem: nam fuerunt qui præstigiatorum artem à Mercurio excogitatam dixerint. Hunc primum fuisse tradunt, qui lyram inuenerit, vt ait Pauf. in Eliacis prioribus, quam etiam Apollini, cùm pax inter illos post furtum orta esset, largitus est. vnde lyra quasi lytra dicta fuit, præmium. s. pro redimendis. Erat autem testudo, quæ χέλυς à Græcis vocatur, in hunc modum formata, vt ait Lucianus in dialogo Apoll. & Vul. cùm testudinem mortuam ad ripas Nili inuenisset brachia adaptauit, ac iugũ induxit, calamósque postea agglutinans, & fundo subiecto quedam, ac nouem deinde chordas super calamis, tanquam ansulis intendens, iucundum quid modulatus est. Alij dicunt tetrachordum priùs inuenisse, ac linum pro chordis tetendisse, quia chordæ nondum essent inuentæ, quam dedit Apollini pro furto, à quo accepit caduceum. hanc septem chordarum fecit Apollo accommodans ad Panos fistulã Iouis & Thymbris filij, nam hic lino soluto & adempto chordas intendit, vnde dictus est linum inuenisse.

¶Id verò cùm in monte Cyllene proximo fecisset, mons Chelydorea vocatus fuit, vt ait Pausan. in Arcadicis. Atque de hac re ita breuiter meminit Nicãder in Alexipharmacis:

> αὐδήεσσαν ἔθηκεν ἀναύδητόν περ ἐοῦσαν
> Ἑρμείης· σαρκὸς γὰρ ἀπονοσφίσσας χέλυειν
> αἰόλον, ἀγκῶνας δὲ δύω παρετείνατο πέζαις.
> *Muta priùs fuerat, vocalem reddidit illam*
> *Mercurius: dempta carne è testudine, fundo*
> *Brachia bina locat, super his chordasq; tetendit.*

Quod etiam affirmat Homerus in hymno in Mercurium eo carmine:

> Ἑρμῆς τοι πρώτιστα χέλυν τεκτήνατ' ἀοιδόν.
> *Mercurius prior ipse chelyn facit arte canoram.*

Cùm lyram accepisset Apollo, postea virgam illam Mercurio donauit, vt diximus, illam vim habentem, vt facilè pax inter quosuis ea virga interposita conciliaretur. eius cùm vellet facere experimentum Mercurius, inter duos angues acerrimè inter se dimicantes coniecit, qui repentè facti sunt amici, vnde virga Mercurij fuit postea geminis anguibus circumuolutis insignita. Primus enim Mercurius tres fidium tonos, acutum, grauem, medium reperisse dicitur. Primus astro-

astrorum ac siderum cursus obseruasse, diésque & annum ad certum ordinem redegisse: cum astronomiæ & philosophiæ autor & religionis Thebanis sacerdotibus extiterit, qui maximè has disciplinas exercuerunt, vt testatur Strabo libro decimoseptimo Geographiæ, & Marcus Manilius in primo libro rerum astronomicarum in hisce carminibus:

Tu princeps, autórque sacri Cyllenie tanti,
Per te iam cælum interius, iam sidera nota,
Sublimes aperire vias, vnúmque sub orbem
Et per inane suis parentia finibus astra.

Atque ne plura hîc ascribam, multa sunt carmina quibus ille poeta conatur ostendere vniuersum fundamentum religionis apud Ægyptios à Mercurio prius fuisse inuentum vnà cum ritibus sacrorum, rerúmque naturalium causis. Idcirco fortasse dies lunæ quartus Mercurio fuit consecratus, sicut primus & septimus Apollini, octauus Theseo. Eadem de causa inter arcanos illos Samothracum Deos Mercuriũ a Mnasea connumeratum contuemur, quòd astrorum cognitio necessaria sit nauigantibus. Scripsit Apollonij enarrator solennia quędam apud Samothraces celebrari solita, quibus si quis fuisset initiatus, inter turbulentissimas tempestates seruabatur omnino. Atque Vlyssem initiatum in Simothracia ferunt, sed vitta alba pro tænijs vsum fuisse: quippe cùm initiantes tænias purpureas circa ventrem innexuerint. Erat autem mos initiandi in Cabiris: atque Deorũ nomina, quos nominare nefas erat, ista fuerunt: Axiocerus, Axiocersa, Axiocersus. Erat autem Axiocerus Ceres, Axiocersa Proserpina, Axiocersus Pluto, quibus quartus accedebat Casmilus, qui erat Mercurius, vti scripsit Dionysiodorus. Hic idem Mercurius Deorum immortalium cultus & sacra prior instituit, hominésque ad humaniorem vitam reuocauit, quare ita cecinit Horatius libro 1. Carminum:

Mercuri facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formasti catus, & decoræ
More palæstræ.

Hunc vnà cum Hercule palæstritis præfectum esse crediderunt: quia cùm prudentissimus existeret, non mediocriter cõferre ad palæstram putabatur, quoniam cum viribus vbique coniuncta esse debet prudentia. quæ quoniam multa in

explicatione insomniorum requiritur, somnia Mercurio consecrata creduntur vt in his carminibus videtur testari Apollonius lib.4. Argonauticorum:

ἀλλ' ὅτε δὴ κἀκεῖθεν ὑπεύδια πείσματ' ἔλυσαν,
μνήσατ' ἔπειτ' Εὔφημος ὀνείρατος ἐννυχίοιο,
ἁζόμενος Μαίης υἷα κλυτόν. εἴσατο γάρ οἱ
δαιμονίη βῶλαξ ἐπιμάστιος ᾧ ἐν ἀγοστῷ
ἄρδεσθαι λευκῇσιν ὑπαὶ λιβάδεσσι γάλακτος.

Ast vbi soluerunt illo de litore funem,
Nocturna in mentem veniunt insomnia, clarum
Ille colit Maia genitum. namque vbera visus
Est sibi mulgere, & glebam stillantibus albis
E mamma guttis miscere, & lacte rigare.

Quod etiã inquit Homerus in hymno in ipsũ Mercuriũ cõposito:

λῃστῆρ', ἐλατῆρα βοῶν, ἡγήτορ' ὀνείρων,
νυκτὸς ὀπωπητῆρα, πυληδόκον.

Prædonem, furémque boum, cui somnia certa
Lege patent, seruásque fores, nočtémque gubernas.

Æschylus in Persis ipsum inter terrestres Deos numerauit, quem aduocat cum inferorum Rege, & mortuorum in his:

ἀλλὰ χθόνιοι δαίμονες ἁγνοί,
Γῆ τε, καὶ Ἑρμῆ, βασιλεῦ τ' ἐνέρων,
πέμψατ' ἔνερθεν ψυχὴν ἐς φῶς.

Terrestres casti dæmones,
Tellus, Mercuri, & inferûm
Rex, in lucem animam remittite.

Hunc ipsum Deum tricipitem vocarunt, ob triplicem potestatem quam habere creditus est. nam marinus & terrestris & cœlestis vocatus fuit, quod illi accidit vel propter triplices vires, quas obtinebat, naturalem scilicet, moralem & rationi obtemperantem facultatem: vel quia cum Hecate congressus tres ex illa filias suscepisset.

Neque credebatur quis posse mori, nisi Mercurius animã hanc diuinitus corpori alligatam, à mortali vinculo soluisset: quare ita scripsit Sophocles in Œdipode in Colono.

τῇδε γάρ μ' ἄγει
Ἑρμῆς ὁ πομπὸς, ἥ τε νερτέρα θεός.

Hac enim Mercurius
Dux est mihi, sic inferum ducit Dea.

Quamobrem & Hom. libr. ω. Odyss. non potuisse priùs procos in-

eos interire inquit, quàm Mercurius animas ex illorum corporibus euocasset, vt patet ex his:

> Ἑρμῆς δὲ ψυχὰς Κυλλήνιος ἐξεκαλεῖτο
> ἀνδρῶν μνηστήρων· ἔχε δὲ ῥάβδον μετὰ χερσὶν
> καλὴν χρυσείην, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
> ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.
>
> *Euocat hic animas Atlantiades procorum*
> *Mercurius, manibusque tenet virgam: inde euocat orco*
> *Has animas, alias sub tristia tartara mittit,*
> *Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat.*

At Ouidius Fastorum libr. 5. hunc pacis & belli arbitrum & autorem nuncupauit in his:

> *Pacis & armorum superis, imisque Deorum*
> *Arbiter, alato qui pede carpis iter.*

Scripsit Philochorus diem festũ agi solitũ apud Athenienses die decimotertio lunæ Nouẽbris, quo tẽpore Choes vocata solẽnia celebrãtur tertio Mercurio cõsecrata: atque morẽ fuisse, vt ex omnibus generibus seminũ, vt nomẽ significat, in olla miscerẽtur, atque coquerentur ab iis qui per diluuiũ fuissẽt seruati, qui Hydrophoria etiã aliàs agebãt. At nemini tamẽ ex ea olla gustare licitũ erat. Credebatur hic idẽ Deus animas quæ suũ tẽpus in Elysiis cãpis expleuissẽt, Lethẽnque bibissẽt, in noua corpora inducere, vt diximus. Huic Deo sacra faciebãt quicunq; periculo capitis fuissent liberati, vt ait Pausanias in Atticis. Hic Iouis mãdato Argũ occidit, qui Io in vaccã versã seruabat. Huic statuæ pro foribus domorũ ab antiquis erigebãtur, quia fur credebatur cęteros fures arcere, vt ait Aristophanes. Huius filium Pana fuisse scripsit Anytes (in his:

> Ἑρμείαν γὰρ ἄγαυον ἔτικτεν ἐριλήγερέτα Ζεύς·
> αὐτὰρ ὅγ' Ἑρμείας Πᾶνα τὸν αἰγολαπίτην.
>
> *Mercurium peperit supremum Iupiter, ipse*
> *Pastorem peperit Panaque Mercurius.*

Suscepit Erycem ex Aglauro Cecropis filia, ex Daira Oceani Eleusinem, Bunũ ex Alcidamea, è Philodamea Danai filia Pharim, Caicum ex Ocythoe, qui se in fluuium Zauræũ deiecit, & dedit nomen Caico Mysiæ flumini, vt scripsit Chrysermus Corinthius in Peloponnesiacis. Polybũ è Rhihonophyla, Myrtilum è Cleobula filia Æoli, è Nympha Ladonis filia Euãdrum, ex Erythea Geryonis Noracem, Cydonẽ ex Acacallide, ex Issa Nympha Prylim, Lycaonẽ, Cupidi

nem, Eudorum, Dolopem, Lares, Auctolium, Erythum, Echionem, Æralidem. Suscepit ex Hieria Gigantem præterea, cuius filiæ Angeliæ etiam mentionem fecit Pindarus in Alcimedonte. Multos præterea ex variis mulieribus habuit filios, ne singulos recenseam. Huic Deo vitulus mactabatur, vt ait in 4. Metamorph.

Diis tribus ille focos totidem de cespite ponit,
Læuum Mercurio, dextrum tibi bellica virgo,
Ara Iouis media est. Mactatur vacca Mineruæ,
Alipedi vitulus, taurus tibi summe Deorum.

Erat illi lac & mel præterea offerri solitum, vt in his carminibus scripsit Antigonus:

εὔκολος Ἑρμείας ὁ ποιμένιος· ἐν δὲ γάλακτι
χαίρει, καὶ δρυΐνῳ σπενδόμενος μέλιτι.
Mercurius facilis pastores: munere lactis
Lætatur, mox & dulcia mella capit.

Scripsit Callistratus linguas victimarum solitas fuisse Mercurio in sacris offerri, vt testatur etiam Homerus in his: *γλώσσας δ' ἐν πυρὶ βάλλον, lingua in ignes iecerunt.* Erat autem vltima pars sacrificiorum & finis cùm linguas in ignem iacerent, quam consuetudinem primi Megarenses inceperunt. Nam scriptum reliquit Direchidas in rebus gestis Megarensium Alcathoum Pelopis filium ob Chrysippi cędē exulem Megaris in aliam ciuitaté habitaturum profugisse: qui cùm in leonem Megarensium agrum vastantem incidisset, ad quem cædendum & alij à Megarensium Rege missi fuerant, & illum ipse cecidit, & linguam eius cæsam in peram coniecit, ac rursus cum ea Megaram se contulit. Deinde cùm dicerent qui missi fuerant, se leonem occidisse, peram afferens eos arguit mendacij: quare cùm Rex præ lætitia Diis sacrificaret, linguam postremam aræ imposuit, atque ita manauit ad posteros consuetudo. Quidam tamē senserunt linguam Mercurio dicatam, atque consecrari debere, quia illam conueniat subditam & obtemperantem esse rationi ac prudentiæ. Multa cognomina sortitus est Mercurius, vt Dij cæteri: nam Caducćator, Deorum nuncius, Enagonius, Dux, Propylæus, Forensis, Polygius, Promachus, Epimelius, Chriophorus, Acacesius, Cyllenius, Ctarus, & quia præesset mercaturæ, quia vendendi & emendi rationem prior ostendis-

ſtendiſſet, cum multa doloſe vendantur, hunc Deum Dolium dixerunt.

¶ Atque hæc de Mercurio fabuloſè dicta ſunt, nunc veritatem inueſtigemus. Fuit Mercurius homo ſingulari ingenio & ſapientia, vt commemorauit Lactantius in libro de falſa Religione: nam tres [illegible] numeratos fuiſſe à Mercurio Triſmegiſto ſcribit, in quib. eſſet ſumma ſapientia, Vranum ſiue Cœlum, Saturnum, Mercurium. Hic enim literas inuenit, ut ait Zezes hiſtor. 26. Chil. 5. multáque vitæ mortalium commoda excogitauit: quare Iouis & Maiæ, cœleſtis benignitatis ſcilicet filius creditus eſt. Nam quemadmodū humanæ eſt naturæ ſemper re aliqua indigere, ita diuinæ multis bonis abundare: humanum eſt ſemper incommodis vexari, diuinum vexatis ſuccurrere: humanum ſemper à Dijs aliquid petere, diuinum largiri: humanum accipere, diuinū conferre beneficia. Hæc res fecit vt multi mortalium Iouis filij & diuini homines ſint crediti, & in Deorum immortalium numerum relati, quibus templa, altaria, ceremonias, proprios ſacerdotes antiqui inſtituerunt. Ego ſane ita cenſeo antiquos, cum nos ad ſtudium ſapientiæ adhortarentur, iſta de Mercurio confinxiſſe. nam cùm eloquentiæ & orationis quanta vis eſſet vellent oſtendere, dixerunt Mercuriū eſſe nuntium Deorum & hominum, per orationem nimirum Deorum voluntas, & ſententia diuinarum legum, & recta animorum noſtrorum conſilia, quæ non niſi autore Deo proueniunt, explicantur. Inde creditus eſt etiam cathenæ illi aureæ annexos homines auribus quocunque libuiſſet attrahere. Hunc latronum & impoſtorum & fraudum Deum putarunt, non ſolùm quia ſi eloquentia cum malo & flagitioſo ſit ingenio, plurimum obeſt cæteris hominibus, verū etiam quia illorum quibus planetæ Mercurij natura in ortu dominatur, ingenia ſunt ad furta, & ad omne aſtutiæ genus accommodata. Nam cùm ſiccus & calidus ſit planeta, verſutos & eloquentes facit homines, & ad omnem calliditatē celerrimos: quippe cùm planeta ipſe Mercurij tot habeat motuum varietates & retrogradationes, quot vix omnes ſimul reliqui planetæ. Nam modò procedit, modò retrocedit, modò ſublimis eſt, modò depreſſus, modò celerrimus eſt, modò ſtare videtur: ad quam varietatem motuum explicandam non ampliùs vt cæteris circularem motum tan-

tùm tradiderunt:verùm ad oui formam,vt seruarentur, quæ apparerent,illi tribuere coacti sunt. Ad huius vel stellæ igitur velocitatem vel ingeniorum quibus dominatur celeritaté explicandam, illi talaria velocia & alata tribuerunt antiqui,quæ illum ferrent vnà cum ventis:quæ omnia non minùs oratori & sapienti,quàm planetæ ipsi conueniunt. nam acutissimum & oratione & ingenio ad res celerrimè inueniendas & explicandas oratorem esse conuenit. Hic planeta reliquorum naturæ quibus adhæret se accommodat: quia prudentia in omni fortunæ vicissitudine, & in omni amicitia idem facit. Hunc præfecerunt eadem caussa palæstræ, vt diximus. Dicitur Argum interemisse, qui contra Iouis voluntatem Io custodiebat,quia vis illa cœlestis & ratio, quæ est in nobis,quam Mercurium putarunt, omnes motus surgentes ex illa animæ nostræ parte, quæ propensior est ad iram, placat & componit, omnémque minùs ordinatam animi cogitationem mitigat. hæc pars vbi quiescit, Argos potest appellari,cùm ἀργὸς tardus sit ac deses: at eadem vbi excitatur,centum habet oculos:quia si furorem & impetum iræ sequamur, illiúsque cupiditati obtemperemus, multa committentur aduersus humanas leges & diuinas. hanc igitur partem trucidat Mercurius, siue ratio animæ nostræ. Et quoniam ex ingenio versuto,tanquam ex vberrimo fonte,manat omnis vbertas & copia dicendi:eloquentiæ Deum ipsum Mercurium crediderunt. Tribuerunt illi potestatē tempestatum,quia sicuti Dij marini crediti sunt maris tempestates placare, ita turbulentissimarum ciuitatum discordias & contentiones vis orationis mitigare consueuit: quæ res fecit vt linguæ Mercurio,tanquam illi Deo,qui orationis ornamenta & artificium dicendi primus inuenisset, consecrarentur.Nam hunc & literas, & astrorum cursus primùm homines docuisse dictum est, & leges dedisse quibus homines ad humanitatem informarentur,& nomina rebus imposuit,& instrumenta musica excogitauit,& omnia quæ ad doctrinam eruditionémque spectant,inuenit.quod ita significauit Orpheus in libro de Lapillis, qui cùm homines ad studia adhortaretur, ad speluncam Mercurij hortatus est omnium bonorum & commodorum plenam:

ἂν δὲ καὶ ἀνθρώποισι πανυπείρον' ἄμμορ' αἰὲν
ἐς πολυήρατον ἄντρον ἱκανέμεν Ἑρμείαο.

ἔνθ' ἄρα παντοίων ἀγαθῶν κατέθηκεν ὅμιλον.
αἶψα κεν ἀμφοτέρῃσιν ἑλοίατο πολλὰ κομίζων
οἴκαδ' ἀποστείχει φεύγων περιώσια οἰζύν.
At quemcunque virum aucti prudentia cordis
Mercurii ingreditur speluncam, plurima vbi ille
Deposuit bona, stat quorum per grandis aceruus:
Ambabus valet hic manibus sibi sumere, & illa
Ferre domum: valet hic vitare incommoda cuncta.

Sola enim sapientia rebus omnibus dominatur, quæ neque vllas cœli mutationes, neque fortunæ minas pertimuit. Hunc, quoniam Deorum nuntium putarunt, non solum pro orationis vbertate, aut pro sapientia, quæ voluntatem Deorum indicaret, acceperunt: sed pro illa diuina vi, quæ diuinitus in mentes hominum infunditur, quæque res humanas omnes mirificè in suo ordine componit, & conseruat. Hanc, vbi somnia in mentes hominum infundere opinabantur, Mercurium somnus præesse dixerunt: vbi rerum nascētium ac morientium vicissitudines intuebantur, idque non sine Deorum voluntate fieri putarent, voluntatem illam ac vim diuinam, quæ ad ortum res perduceret, aut humandas, siue ad inferos deduceret, vocarunt Mercurium. ita vt modò sit ratio animæ nostræ, modò ratio & sapientia diuinæ voluntatis, vnde anima nostra defluxit, Mercurius appellatus. Hæc autem illi fuerunt tributa, quòd primus mundum à Deo creatum, & non sine diuina prouidentia gubernari hāc tantam diuersarum rerum mirabilitatem posse conspexisset: omniúmque Deorum cultum inter mortales instituisset, vidissétque sine Deorum nutu nullum fieri posse ortum aut interitum. His igitur de caussis, quia rerum diuinarum cognitionem ad nos detulisset, Deorum nuntius creditus est. Quod rationem ortus & interitus diuinitus fieri docuisset, dicitur cum Plutone & cum Ioue collocutus fuisse, earúmque legum arcana hominibus explicasse: quare animabus mortuorum illum ducem arbitrati sunt, cùm alias ad inferos, alias in corpora reduceret. ac de Mercurio satis, nunc de Pane dicamus.

De Pane. CAP. VI.

PAn verò, quem pastorum, venatorúmque Deum, & vniuersæ vitæ rusticanæ præsidem crediderunt antiqui, cuius filius fuerit, non satis constat: quippe cùm varius eius or-

tus à diuersis scriptoribus tradatur. scriptum reliquit Homerus in hymnis Pana fuisse Mercurij filium, & bicornem, & capripedem in his:

ἀμφί μοι Ἑρμείαο φίλον, γόνον ἔννεπε μοῦσα,
αἰγοπόδην δικέρωτα, φιλόκροτον.
Dicite Mercurij mihi prolem, dicite Musæ,
Capripedem, cantus & amicum, deinde bicornem.

Duris autẽ Samius in eo libro quem scripsit de Agathocle, Penelopen cum omnibus procis rem habuisse scripsit, è quorum congressu Pana inquit natum fuisse. Epimenides verò poëta Pana & Arcadem geminos è congressu Iouis & Callistus natos fuisse sensit: cùm tamen Aristippus Pana è Ioue & Nympha Oeneide procreatum fuisse maluerit. Alij Penelopes & Vlyssis filium putarunt, alij ex Æthere siue Nereide natum inquiunt. Achæus poeta è cœlo & terra. Nec defuerũt qui Iouis & Hybræos siue Iniuriæ, vt testatur Isacius. Pronapis poëta in suo protocosmo natum fuisse Pana cum tribus sororibus Parcis è Dæmogorgone scribit. Herodotus in Euterpe Penelopes & Mercurij filium fuisse scripsit, vt est in his: Πανὶ δὲ τῷ ἐκ Πηνελόπης. ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμέω λέγεται γενέσθαι ὑπὸ Ἑλλήνων ὁ Πάν. *Pani verò Penelopes. Ex hac enim & Mercurio Pan natus esse dicitur à Græcis.* Qui Penelopes & Mercurij filium tradiderunt, illi Penelopen in Taygeto monte armenta patris Icarij custodientem à Mercurio conspectam & amatã fuisse inquiunt, qua cùm alio modo se non potiri posse speraret, in hircũ pulcherrimũ vertitur, cuius illa capta vel amore vel fallaciis, vt diuersi senserũt, cũ illo cõgressa Pana peperit, capite cornuto, barbáq; ac pedibus hircinis, vt ait Homerus in hymnis. Hunc memoriæ prodidit Pausanias in Arcadicis à Nymphis susceptum & educatum & à Sinoe nympha præcipuè, quippe cùm vel adultus cum illis assiduè versari fingatur, vt est in hymno Homeri:

ὅς τ' ἀνὰ πίση
δενδρήεντ' ἄμυδις φοιτᾷ χοροήθεσι νύμφαις.
Cum placidis Nymphis syluis versatur in altis.

Atque in his Platonis carminibus dicuntur Nymphæ fistula Panos delectatæ circa illum tripudiare, Hydriades scilicet siue aquaticæ, & Hamadryades:

σιγάτω λάσιον Δρυάδων λέπας, οἵ τ' ἀπὸ πέτρας
κρουνοί, καὶ βληχὴ πουλυμιγὴς τοκάδων·

αὐτὸς

αὐτὸς ἐπεὶ σύριγγι μελίσδεται εὐκελάδῳ Πάν,
ὑγρὸν ἱεὶς ζευκτῶν χεῖλος ὑπὲρ καλάμων·
αἱ δὲ πέριξ θαλεροῖσι χορὸν ποσὶν ἐστήσαντο
Ὑδριάδες νύμφαι, νύμφαι Ἁμαδρυάδες.

Conticeant Dryadum colles, fontesque perennes,
Ipsaque conticeant pignora parua gregis:
Fistula dulce canit quia Panis labra canoris
Humida vt illius addita sunt calamis.
Hunc circa statuere chorum molli pede Nymphæ
Hydriades pariter Nymphæ & Hamadryades.

Hunc igitur Nympharum ducem vocarunt antiqui, vt apparet ex his carminibus Anytæ:

κρημνοβάταν, δίκερων, νυμφῶν ἐπιήρανον Πᾶνα.
ἄζομαι, ὃς πετρεινὸν τόνδε κατεῖδε νεών.
Montiuagum colimus cornutum Pana, lacémque
Nympharum: cuius saxea structa domus.

Hūc Deū pingebāt & sculpebāt facie caprina, hirciq; cruribus, quāuis illū nō esse huiusmodi censerēt. vt ait Herod. in Euterpe: *γράφουσι δὲ δὴ καὶ γλύφουσι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ ἀγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς καθάπερ Ἕλληνες τὤγαλμα αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα, οὔ τι τοιοῦτο νομίζοντες εἶναί μιν, ἀλλ' ὅμοιον τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι. Pingunt verò & sculpūt pictores ac statuarii sicuti etiā Græci, Panis imaginē, caprina facie ac hirci cruribus, nō quia illū huiusmodi esse arbitrētur, sed similē Diis cæteris.* Lucianus in dialog. Pā & Mercurii etiā hirci caudā super natibus iniunxit præter hirci nasū & barbā. fama est hūc etiā fuisse Deorū nuntiū, tanquā patrē & greges pauisse, cùm amore Dryopis incaluisset, vt est apud Homerū (in eo hymno:

οἷος δ' Ἑρμείην ἐριούνιον ἔξοχον ἄλλων
ἔννεπον, ὡς ὅγ' ἅπασι θεοῖς θοὸς ἄγγελός ἐστι.
καί ῥ' ὅγ' ἐς Ἀρκαδίην πολυπίδακα, μητέρα μήλων
ἐξίκετ', ἔνθα δέ οἱ τέμενος Κυλληνίου ἐστίν.
ἔνθ' ὅγε, καὶ θεὸς ὢν, ψαφαρότριχα μῆλ' ἐνόμευεν
ἀνδρὶ παρὰ θνητῷ· θάλε γὰρ πόθος ὑγρὸς ἐπελθὼν
νύμφῃ ἐϋπλοκάμῳ Δρύοπος φιλότητι μιγῆναι.
Mercurius veluti superorum nuntius antè
Esse ferebatur sic nuntius iste Deorum est.
Arcadiamque ouium petiit terram iste feracem,
Est vbi sacratum nemus, & Cyllenius hic mons:
Hic Deus existens ouium fit pastor, & idem
Mortali seruit Dryopis calefactus amore.

Hunc altera manu fistulam, altera baculum incuruum gestare solitum dixit Lucianus in Baccho. cui pinus inter arbores fuit consecrata. At Theocritus non vnum, sed plures Panes videtur putasse. cùm scribat in Amaryllide,

τί τοι γένος ἢ Σατυρίσκοις
ἐγγύθεν ἢ Πάνεσσι κακοκνάμοισιν ἐρίσδεις.

Es simili genere ortus
Vel Satyris, vel crura retortis Panibus ipse.

Existimarunt antiqui Pana montium esse præsidem, omniáque armenta & greges, qui in montibus vagarentur, in huius esse tutela: quippe cùm is ab Arcadibus fuisset in Mænalo monte educatus. quòd verò montibus præesset, ita testatur Homerus in hymno:

ὃς πάντα λόφον νιφόεντα λέλογχε,
καὶ κορυφὰς ὀρέων, καὶ πετρήεντα κέλευθα.

Ille niuosa iuga est sortitus, summaque montis
Culmina, saxosos colles custodit & item.

Ea de caussa Virgilius in primo Georg. Pana custodem ouium, & pastorum præsidem appellauit in his:

Ipse nemus linquens patrium, saltúsque Lycæi
Pan ouium custos, tua si tibi Mænala curæ. & inde
Fortunatus & ille Deos qui nouit agrestes,
Panáque, Syluanúmque senem, Nymphásque sorores.

Quem posse gregis vbera implere existimarunt, dum fistulam inflaret, vt scripsit Ibicus in his:

ὦ Πὰν φερβομέναις ἱερὸν φάτι ἄπτιε ποίμναις,
χυρτὸν ὑφ' χρυσέων χεῖλος ἱεὶς δονάκων·
ἔρρ' αἰγῶν λευκοῦ βεβριθότα δῶρα γάλακτος
ἔθνεσιν ἐς Κλυμένου πυκνὰ φέρουσι δόμον·
σοὶ δ' ἐν καλοῖς βωμοῖσι παρεστάμενος πόσις αἰγῶν,
φοίνιον ἐκ λασίου στήθεος αἷμα ἐρεύγει.

O Pan pascendis gregibus custodia fida,
Vt labra auratis addita sunt calamis:
Fistula dulce sonet, niuei quò muner. lactis
Ad Clymeni portent vbera plena casas.
Vir tibi capratum structam mox stabit ad aram,
Villosóque cruor defluet è iugulo.

Fuit etiam venatorum Deus, quē maximè Arcades coluerunt: qui si fauisse putaretur venatoribus, ab illis colebatur à venatione reuersis: at si frustra laborassent, scillas in illum coniiciebant, vt testatur in his Theocritus in Thalysia:

καὶ

κἢν μὲν ταῦθ' ἕρδῃς ὦ Πὰν φίλε, μή τί τυ παῖδες
Ἀρκαδικοὶ σκίλλαισιν ὑπὸ πλευράς τε καὶ ὤμους
τανίκα μαστίζοιεν ὅτε κρέα τυτθὰ παρείη.
Illud si facies, scyllarum verbere crebro
Mox latus & humeros non percutiere reuersis
Arcadicis, cùm parua caro est venantibus illis.

Atque Ouid. in epist. Phædræ vnà cum Diana Panes & Satyros venantium ita præsides facit:

Sic tibi secretis agilis Dea saltibus adsit,
Syluáque perdendas præbeat alta feras.
Sic faueant Satyri, montanáque numina Panes,
Et cadat aduersa cuspide fossus aper.

Fabulátur Dionysũ Iouis filiũ natũ ex Arge nympha ex Lycto vrbe Cretæ rapta & in Argillũ montẽ deportata Pana cũ Satyris sibi delegisse in militiã, atq; cum subiecisset Indiam Pã, & mox Iberiã prius vocatã à flumine, de suo nomine regionẽ appellauisse Hispaniam. Sed quid venatorum Deum fuisse dicimus? ipsemet Pan fuit venator, vt ait Theocritus in (Thyrside:

τὸν Πᾶνα δεδοίκαμες. ἦ γὰρ ἀπ' ἄγρας
τανίκα κεκμακὼς ἀμπαύεται· ἔστι δὲ πικρός.
nam Pana timemus,
Venatu vt rediit defessus fit grauis ille.

Memoriæ prodidit Isacius Papa Deũ Echo adamasse, quare eum maritũ Echus appellauit Theætetus in his carminibus:

ὑλοβάτας σκοπιῆτα ὀρειβάτα πόσις Ἠχοῦς,
ποίμνιε τὸν κεραὸν μηλοφύλαξ ἀγέλας.
Montiuagus, custos ouium, cornutus, & Echus
Coniux, cuncta videns lætus & arboribus.

Quam amicam nominauit Archias in his carminibus:

Ἠχὼ πετρήεσσαν ὁρᾷς φίλε, Πανὸς ἑταίρην,
ἀντίτυπον φθογγὴν ἔμπαλιν ἀδομένην.
Echo saxosam cernis, quæ Panos amica est,
Ingeminat captos protinus illa sonos.

Ex illa filiam Iryngem suscepisse dicitur, quæ Medeæ dedit medicamina ad capiendum Iasonem. Hic idem amauit postea Syringa Nympham, quæ in palustres calamos fuit conuersa, vt ait Ouid. in 1. Metamorph.

Panáque, cùm prensam sibi iam Syringa putaret.
Corpore pro Nymphæ calamos tenuisse palustres.

Mox calamis à vento agitatis, sonúmque facientibus syringis

fistulam ex iis fecit, vt ait Ouid. Memorant hunc ad montes vocatos Nomios, qui non procul absunt à Lycosura vrbe, fistulæ modos inuenisse, vbi Molpea fuit vicus, & templum Panos Nomij. Fuit etiam à Luna amatus, cùm in niueũ arietem pulcherrimum se conuertisset, quod testatur Virgilius in 3. Georg.

Munere sic niueo lactis (si credere dignum est)
Pan Deus Arcadiæ captam te Luna fefellit.

Fama est hunc cum Cupidine aliquando fuisse colluctatum, & victum, quare sit coactus Syringam nympham amare. Dicunt præterea Cererem iratam Neptuno, de quo, vt quidam voluerunt, equum, vt verò alij, Heram peperit ab Arcadibus vocatam, indicatam Ioui à Pane fuisse. Nam cùm Ceres ea quę de raptu Proserpinę contigerunt, audiuisset, aiunt ipsam Cererem se in specum abdidisse ibi in Arcadia sumptis vestibus lugubribus, ac lucẽ vitasse: quare accidebat vt omnes terræ fructus interirent, ac pestis homines passim conficeret, cùm Dij omnes ad Cererem quærendam missi fuissent. Pana inter venandum ferunt ad Elaium Cererem vidisse ac Ioui indicasse, quam per Parcas Iupiter placauit, vt testatur Pausanias in Arcadicis. multæ res gestæ Panos commemorantur, nam timorem Gallis Græcorum hostibus per noctem immisisse dicitur, cùm Græciam Brenno duce inuaserunt, quo illi in fugam sunt versi: & Atheniensibus in bello nauali opem tulit, & Medos profligauit, vt testatur Simonides in his carminibus:

τὸν τραγόπουν ἐμὲ Πᾶνα, τὸν Ἀρκάδα, τὸν κατὰ Μήδων,
τὸν μετ' Ἀθηναίων, στήσατο Μιλτιάδης.

Arcada, capripedemque in Medos Pana locauit
Me pro Cecropiis gloria Miltiadis.

Hic etiam Tiphonem dicitur retibus implicuisse. Coluerunt Pana piscatores etiam cùm in locis mari propinquis plerúmque versaretur, quem etiam ἁλίπλαγκτον siue per mare vagantem Sophocles in Aiace appellauit. Colebatur in promontoriis præcipuè, quæ mari alluebantur. Offerebatur huic Deo lac & mel in pastorum poculis, quod significauit Theocritus ita in Viatoribus:

στασῶ γ' ἐκτὼ μὲν γαυλὼς τῷ Πανὶ γάλακτος,
ἐκτὼ δὲ σκαφίδας μέλιτος πλεῖα κηρί' ἐχοίσας.

Pani octo statuam spumantis pocula lactis.

T'éque

Tótque scyphos, cum melle fauos ceràmque tenentes.

Quare non ritè sacrificabant, qui tauros illi immolabant, aut qui in aureis poculis lac aut vinum offerebant, cùm vasa ex eo metallo superis ac cœlestibus Deis, non autem terrestribus, vel pastorum curam habentibus conuenirent, quod significauit Apollonius Smyrnæus his versibus:

ἀγρότιός τοι θεὸς εἰμί. τί μοι χρυσέοις δὴ πίνετε
σπένδετε; τοῦ δ' Ἰταλὸν χεῖτε μέθυ βρομίου;
καὶ χρυσὸν ταῦρον πέτρῃ προσδήσατε τίνοντες;
φείσασθ', οὐ τούτοις θύμασι τέρπομαι ἐγώ,
Πὰν ὁ μονοξυλίτης, αἰγίξυλος, ἀρνοσιτίνας
εἰμὶ καὶ ἐγχθονίκ γλευκοπότης κύλικας.

Sum Deus agrestis, cur his sunt aurea sacris
Pocula? quo vinum funditis Italicum?
Ad petram cur stat taurus ceruice ligatus?
Parcite: non hæc est victima grata mihi.
Pan montanus ego sum, ligneus, ipsáq; vestis
Pellicea est: mustum è fictilibusq; bibo.

¶ Atque de Pane Deo quæ fabulosè dicta sunt ab antiquis, explicauimus: nunc quid Pana esse putauerint, perquiramus. Lucianus in concilio Deorum Bacchũ semihominem mitra ornatũ ac ebriũ semper ferè, effœminatũ, mollẽ, propè infantẽ, vinũ à matutino tẽpore ad sideiũ vsque ortũ redolentem, hunc deformium Deorum agrestiũ chorũ introduxisse scribit: Pana, Silenũ, Satyros, qui agrestes fuerũt homines, & caprarũ custodes, saltationibus dediti, quorũ corporũ formæ ob deformitatẽ fuerunt insignes. Dictus fuit Pan, vt alij voluerunt, quia ex omnibus procis natus sit: at Homerus in hymnis, quia Deorum omnium mentes delectauerit, cùm citharam nuper natus scitè pulsaret, vt est in his:

Πᾶνα δέ μιν καλέεσκον, ὅτι φρένα πᾶσιν ἔτερψε.

Panáq; dixerunt, quia cunctos iuuerit idem.

At Orpheus Pana vniuersam naturã esse intellexit, quippe cuius elementa & cœlũ sint mẽbra, vt patet ex his versibus:

Πᾶνα καλῶ κρατερόν γε θεὸν, κόσμοιο τὸ σύμπαν,
οὐρανὸν ἠδὲ θάλασσαν, ἰδὲ χθόνα παμβασίλειαν,
καὶ πῦρ ἀθάνατον. τάδε γὰρ μέλη ἐστὶ τὰ Πανός.

Pana voco magnum, qui totum continet orbem,
Qui mare, qui cœlum, qui terras frugiferentes,
Æternúmque ignem: hæc Panos sunt omnia membra.

Pingebatur Pan cornibus ad cœlum vſque protẽſis, ignea facie, barba promiſſa, qua pectus tegebatur: altera manu virgam, altera ſeptem calamorum fiſtulam geſtabat. erat indutus pelle variis maculis diſtincta, cuius membra inferiora erant hiſpida & horrida atque hirſuta. hinc effectum eſt vt alij naturam, alij Pana ſolem eſſe putarint, tanquam gubernatorem & moderatorẽ rerum omnium, quem idcirco Pana vocarunt. Pana rurſus dixerunt eſſe Mercurij filium, quia cùm Mercurius ſit vis diuina ac voluntas, vt diximus, quæ res ad ortum perducit, ac Pan naturalia ſimplicia corpora, vniuerſa illa à diuina voluntate gubernantur: quam eandem vim cùm aliquando Iouem dicerent, Mercurium Iouis filiũ finxerunt. Nihil vero eſt aliud Pan quàm natura ipſa à diuina prouidentia, mẽteque proficiſcens ac procreata. Plato tamen in Cratylo videtur Pana orationem putaſſe, quæ à Mercurio, ſiue ab animi cogitationib. ratiocinationéque proficiſceretur: atq; cũ ſuperior pars eſſet Panos pulchra, & homini perſimilis, inferior deformis, & perſimilis brutis, putauit diuinũ ac verũ in Dijs eſſe, falſum in multis hominum. Quòd verò ex omniũ procorum cõgreſſu cũ Penelope natus ſit, id prorſus abhorret ab ipſa natura, quippe cùm vaſculũ fœminæ, quæ ſemen genitale excipit, ſtatim claudatur, ita vt neq; accipiendo neque emittendo omnino pateat, cũ ex vno viro acceperit, donec fœtũ auxerit & abſoluerit. Neq; poteſt vllũ animal è diuerſis maribus procreari. At quoniam Pan vniuerſa corpora naturæ continet, vt nomen ſignificat, dicitur ex vniuerſis quæ exiſtunt eſſe genitus, ſiue ex omnibus conſiſtere. Qui Mercurij filium eſſe tradiderunt, Pana nuper natum in pelle leporis aiunt à Mercurio fuiſſe inuolutum, & in cœlum portatum, vt teſtatur Hom. in hymnis:

> ῥίμφα δ' ἐς ἀθανάτων ἕδρας κίε, παῖδα καλύψας
> δέρμασιν ἐν πυκινοῖσιν ὀρεσκῴοιο λαγωοῦ.
> *Montani leporis veſtitum pelle Deorum*
> *Mercurium, ſuperùm in ſedes pater attulit ipſum.*

Illud ſanè ſignificat nihil aliud quàm rerum naturam ſtatim natam celerrimo motu agitari cœptam. Nam quis neſciat omnia quæ ſunt velociſſimo cœlorum motu circũdari. Aiunt præterea hunc à Nymphis educatum fuiſſe Thaletis Mileſij opinionem ſecuti, quia non ſolùm humor rerum omnium autor creditus eſt, vt ait poëta qui Oceanum rerum omnium

omnium patrem, matrem Tethyn appellauit, sed etiam putatus est omnia conseruare & nutrire: qui idem Pan cùm omnia postea complexus sit, dux & princeps Nympharum dictus fuit. At nunc formam corporis, & cur talem illũ finxerint, inquiramus. Pani cornua ad Solis imitationem tradiderunt, cùm eundem Solem esse crederent. Alij pardalis pelle, at non leporis indutum fuisse maluerunt, quã formam alij ad stellarum similitudinem datam putarunt: alij ad terræ formam, quæ multiplicia animalium, & plantarum genera procreat, fluuiorúmque & montium varietatem mirificam, mariáque complura, cùm alibi & sterilis & arida sit, quibus rebus tanquam maculis multiplicibus distinguitur. Neque aliud sanè partes inferiores Panos hirsutæ significãt, quàm syluarum & arborum frequentiam. Caprini pedes repentinos subterraneos motus, vel, vt alij maluerũt, terræ stabilitatem, atque mutationes nubium, quæ fiunt in aëre, significant. Quamuis alij Solis naturam per Pana significari crediderunt: quippe cùm putarent pedes esse caprinos, quia Solis virtus in terra habet pedes, siue fundamentum, cùm in cœlo sit caput. Hunc generationis & corruptionis autorem ita significare videtur Orpheus in eo carmine quòd scripsit inter cæteras laudes Panos Dei:

ἀλλάσσεις δὲ φύσιν πάντων ταῖς σαῖσι προνοίαις.

Nam tua naturam rerum prudentia mutat.

Facies rubra ætheris naturam, fistula septẽ calamorum modò ventorum varietatem, modò harmoniam septem tonorum cœlestium significat. Huic alij falcem, alij virgam tribuerunt: qui falcem, nihil aliud esse putarunt, quàm industriam naturæ in amputandis superuacaneis, quod & ad generandum & ad conseruandum singula necessarium est: qui virgam, potestatem naturæ in rebus omnibus indicarunt, cùm illi quasi sceptrum tribuerint. alij cornua Pani tãquam Soli tribuentes barbam eius promissam Solis ipsius lumen esse dixerunt: qui idcirco habebat fistulam, quia per calorem Solis omnes vẽtorum flatus oriuntur. Caprinos idcirco habebat pedes, vt dictum est, quòd ea vis quæ in omnia corpora per Solem porrigitur, diuinis corporibus adiuuantibus in terræ elementum peruenit ac desinit. Neque illum alium quàm solem putarunt ij, qui montium præsidem Pana, & pastorum & venatorum Deum dixerunt: sol siquidem

animalibus omnibus plurimum confert, per quem & pabulorum vbertas fit,& penuria: quare illum in prato amœnissimo inter suauissimos flores fistula canentem inducit Hom. in his carminibus:

λιγυρῇσιν ἀγαλλόμενος φρένα μολπαῖς
ἐν μαλακῷ λειμῶνι, τόθι κρόκος ἠδ' ὑάκινθος
εὐώδης θαλέθων καταμίσγεται ἄκριτα ποίῃ.

Cantibus est tota lætatus mente sonoris
In molli prato: crocus illic atque hyacinthus
Spirat odoratas inter quàm plurimus herbas.

Dicunt illum fuisse cum Cupidine colluctatum, & ab eo victum, quia, vt diximus, amor & litigium principium fuisse rerum naturalium putata sunt. Amor enim procreandi materiam excitat, & in omnes formas ad generationem effingit, quæ ita dicitur ab opifice superata dum cum illo colluctatur. Fama est præterea Echo fuisse à Pane amatam, quippe cùm cœlorum harmoniam Echo esse putarent, quæ redundaret è ratione motuum. Atque ad septem planetarum imitationem septem chordarum instrumenta musica priùs fuerunt inuenta, quamuis Seuerinus Boethus in libro de Musica refellere conatur Pythagoricorum opinionem, qui cœlos harmoniam efficere consuerunt, cùm nulla fiat sine aëre. Pan igitur omnium mortalium primus, vel Deorum potiùs creditur septem calamorum concinnè inter se connexorum fistulam excogitasse, quare ita ait Virg. Ægl. 2.

Pan primus calamos cera coniungere plures Instituit.

Hæc eadem caussa fuit cur Syringa Nympham à Pane amatam fuisse finxerint antiqui, quæ cùm vim effugere nō posset, in calamum fuit conuersa. Nam cùm ad ripas Ladonis fluminis Pan aliquantulum constitisset, ventúsque calamos leuiter agitasset, quidam perforati harmoniam emittere, ac suauem sonum deprehensi sunt. hos carpens Pan fistulam, cùm illos inflasset, paulatim inuenit: qui calami cùm nati essent in Ladone flumine, & syrinx siue fistula, quæ sonum emittebat, vocata fuit Ladonis filia scilicet, quæ nihil aliud erat, quàm calamus. Nam syrinx vel Fistulam vel cantum fistulæ apud Græcos significat. Testatur Lucretius lib. 5. calamos à vento agitatos sibilum priùs emisisse, ac postea in locis paludosis id à pastoribus obseruatum dedisse facultatem inuentioni, vt patet ex his:

Et

Et Zephyri caua per calamorum sibila primum
Agrestes docuere cauas inflare cicutas.
Inde minutatim dulces didicisse querelas,
Tibia quas fundit digitis pulsata canentum,
Auia per nemora, ac syluas, saltúsque reperta
Per loca pastorum deserta, atque otia dia.

Illud cùm Pan pastor primus reperisset, creditus est Deus vt reliqui rerum multarum inuentores. Amauit etiam Lunam quia materia rerum omnium naturalium astrorum beneficio & Lunæ præcipuè informatur & ad procreationem properat. Ea materia cum Pan vocetur, maréque ipsum etiam intra se côtineat, iure Pan piscatorum etiam fuit Deus, quæ omnia breuiter complexus est Orph. in hymnis hoc pacto:

ἁρμονίαν κόσμοιο κρέκων φιλοπαίγμονι μολπῇ·
φαντασιῶν ἐπαρωγὲ, φόβων ἔκπαγλε βροτείων·
αἰγονόμοις χαίρων ἀνὰ πίδακας, ἠδὲ τε βώταις·
εὔσκοπε, θηρητὴρ, ἠχοῦς φίλε, σύγχορε νυμφῶν,
παντοφυὴς, γενέτωρ πάντων, πολυώνυμε δαῖμον.

Harmoniam mundi faciens dulcedine cantus,
Terrorúmque autor mortalibus, & moderator,
Caprarum gaudens pastoribus atque bubulcis,
Musarum dux, & venator, amator & Echus,
Cunctorúmque parens idem celeberrime dæmon.

Atque totus ferè hymnus consumitur in commemorandis iis potestatibus & viribus, quæ tribuuntur elementis: quippe cùm illud fuerit antiquorum institutum vt sub fabularum figmentis vniuersa naturæ consilia & seriem occultarent, vnà cum vitæ rectè instituendæ præceptis: cùm tamen Deorum fabulæ magis ad res naturæ: hominum, ad mores magis pertinerent, ac de Pane satis, nunc dicatur de Satyris.

De Satyris.

CAP. VII.

SAtyrorum origo quæ fuerit, aut è quibus parentibus sint geniti, vel vbi, vel quando esse cœperint, vel qua de caussa fuerint Dij habiti ab antiquis, neque in quemquam antiquorum scriptorum fide dignum incidi, qui explicauerit, neque ipse excogitare potui. At quæ de his mihi cognita sunt, putaui esse breuiter explicanda. Horum sentêtiam prætermittendam duxi, qui Fauni vel Saturni filios fuisse Satyros crediderunt, cùm nullis certis rationibus nitantur.

Plin.lib.7.nat.hist.animalia Satyros esse scribit velocissima, quæ quatuor pedes haberent, in subsolanis Indorum montibus, humana effigie, ac recte currentia. Hi manibus esse dicebantur aduncis, cornua habere in fronte, cùm pars extrema similis esset caprarum. Scriptum reliquit Pausan. in Atticis Euphemum ex Caria in extremas Oceani partes delatum multas desertas insulas inuenisse, in vnā quarum Satyridam vocatam cùm tempestate coactus egressus esset, incolas rufos, & caudas habere intra clunes haud multo minores equinis, reperit. Illi vbi primum adesse hospites senserunt, cucurrerunt ad naues, nulláque emissa voce in mulieres, quæ erant in nauibus, impetu facto manus iniecerunt. At nautæ trepidi barbaram mulierem, quam secum vehebant, exposuerunt, in quam illi petulantissimè irruentes vndique appetiuerunt. Dicebantur esse Satyri Bacchi socij, vt Sileni, sicuti testatur Plato in illo Epigram. in Satyrum:

εἰμὶ μὲν εὐκεράοιο φίλος θεράπων Διονύσου·
λείβω δ᾽ ἀργυρέων ὕδατα Ναϊάδων.
Nam sum ego cornuti gratus seruus Dionysi.
Libo pulcharum flumina Naiadum.

Hos etiā cōuitiorū amicos appellauit Nilus in eo carmine:

πάντες μὲν Σάτυροι φιλολοίδοροι.
Omnis amat Satyrus conuitia.

Dicti sunt autem Satyri à salacitate, vt ait Theocrit. enarrator: cùm σάθη tentigo sit & titillatio ad Venerem. Hi cùm essent seniores, dicebantur Sileni, vt ait Pausan. in Att. At Nicandri enarrator nō antiquiores fuisse Satyros vocatos scribit, sed ab antiquis Silenos dictos fuisse Satyros hoc pacto: *Ἐπεὶ δὲ οὓς ἡμεῖς Σατύρους λέγομεν, οἱ ἀρχαῖοι Σιληνοὺς ἐκάλουν, ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν, ὅ ἐστι λοιδορεῖν. at verò quos Satyros nos appellamus, antiqui nominarunt Silenos, ab eo quod est σιλλαίνειν, quod conuitiari significat.* Hos tamen nonnulli arbitrabantur esse dæmonas, ac pro Diis coluerunt. Fuit autem consuetudo, vt illis primitias pomorum & vuarum offerrent, vt testatur Leonidas:

γλευκοπόταις Σατύροισι καὶ ἀμπελοφύτορι Βάκχῳ
Ἡρῶναξ πρώτης δράγματα φυταλιῆς,
τρισσῶν οἰνοπέδων τρισσοὺς ἱερώσατο τούσδε
ἐμπλήσας οἴνου πρωτοχύτοιο κάδους.
Heronax Satyris, vites Bacchóque tuenti,
Arboribus prima hæc munera rapta dedit.

Vinea

Vinea cùm triplex produxerit, ecce sacrauit
De primo musto tres simul ille catos.

Scripsit Pomponius Mela insulas quasdam vltra Atlantem Mauritaniæ montem fuisse, in quibus per noctem lumina viderentur, cymbalorúmque ac tympanorum, & fistularum & tibiarum strepitus audiretur, cum tamen nemo per diem cerneretur. quas insulas Satyri habitare crediti sunt. Sic scriptú fuisse inuenimus in ea nauigatione Annonis ducis Carthaginensium, quam fecit vltra columnas Herculis in Libyæ partibus, quam reuersus Carthaginem in templo Saturni deposuit, vt scripsit Arrianus: nam præter cætera auditu admirabilia hæc etiam in illa scribebantur: Ἄγρι ἤλθομεν εἰς μέγαν κόλπον ὃν ἔφασαν οἱ ἑρμηνεῖς καλεῖσθαι ἑσπέρου κέρας. ἐν δὲ τούτῳ νῆσος ἦν ἑτέρα εἰς ἣν ἀποβάντες ἡμέρας μὲν οὐδὲν ἀφεωρῶμεν, ὅτι μὴ ὕλην. νυκτὸς δὲ πυρά τε πολλὰ καιόμενα, καὶ φωνὴν αὐλῶν ἠκούομεν, κυμβάλων τε καὶ τυμπάνων πάταγον, καὶ κραυγὴν μυρίαν. φόβος οὖν ἔλαβεν ἡμᾶς. *Donec ad magnum quendam sinum peruenimus, quem interpretes Vesperi cornu vocari dixerunt: in quo alia erat insula, in quam egressi, nihil per diem, nisi syluam videbamus. at per noctem ignes permultos accensos, & vocem fistularum audiebamus, cymbalorúmque ac tympanorum incredibilem strepitum. quare nos timor inuasit.* in his enim locis magna Satyrorum multitudo habitare credebatur. Huiusmodi monstra cum aliquando mortalibus apparuissent, homines rudes & ad timorem propensi, minimè considerantes naturam eandem malignam & diuinam esse non posse, quicquid formidabile vel admirabile apparuisset, pro Deo habuerunt atque cum Satyri per syluas crederentur vagari, quibus arméta vel greges fierent obuij, ne his nocerent, inter Deos pastorum illos retulerunt. at nunc de Silenis dicamus.

De Silenis. CAP. VIII.

ATqui multi fuerunt etiam Sileni, quando Pausanias in rebus Atticis natu maximos Satyrorum Silenos nuncupatos fuisse memorat. sed vnus præcipuè inter illos cæteris antiquior memoratur, qui cuius filius fuerit, non cõstat: nisi quòd in ciuitate Malea Laconum natus est, vt ait Pausanias & Pindarus. at Catullus in Nysa Indiæ ciuitate natum esse Silenum memorat ita in Argonauticis:

At parte ex alia florens volitabat Iacchus
Cum thyrso Satyrorum, & Nysigenis Silenis.

Ferunt præterea Silenium Bacchum educasse, vt testatur Orpheus in hymno in Silenum hoc pacto:

κλῦθί μου ὦ πολύσεμνε τροφεῦ, Βάκχοιο τιθηνέ,
Σιληνῶν ὄχ' ἄριστε, τετιμένε πᾶσι θεοῖσι,
καὶ θνητοῖς ἐν ἀγῶσιν ἐπὶ τριετηρίσιν ὥραις.
Hæc audi Silene pater, Dionysi & alumne,
Optime Silene, & cunctis gratissime diuis,
Grate viris pariter cunctis, prædulcis & Horis.

Hunc scribit Lucianus in concilio Deorum senem fuisse, & caluum, & simum, & asino plerũque vtentem, breuis staturæ, corpore obeso ac ventricoso, auribus magnis & arrectis tremulum, baculo innitenté. at plures fuisse Silenos, & Dionysum ab iis educatum, scripsit Nicander in Alexipharmacis:

ὡς δ' ὁπότ' ἀγρεσίοναι ἀποθλίψαντες ὀπώρην
Σιληνοὶ κεραοῖο Διωνύσοιο τιθῆνοί.
Sic vbi syluestres vuas pressere, Lyæi
Sileni comites cornuti, & patris alumni.

Hunc semper ferè ebriũ fuisse inquit Virg. ita Æglog. sexta:

Chromis & Mnasylus in antro
Silenum pueri somno videre iacentem,
Inflatum hesterno venas, vt semper, Iacchò.

Hunc Satyri semper comitabantur, vt innuit in his Ouid. in 2. de arte amandi:

Ebrius ecce senex pando delapsus asello,
Clamarunt Satyri surge age, surge pater.

Hic vnà cum ipsis Satyris semper ferè Bacchum sequebatur, vt est in lib. 4. Metamorph.

Bacchæ, Satyríque sequuntur,
Quique senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet, & pando non fortiter hæret asello.

Fama est hunc Silenum à Mida vino in fontem quendam infuso captum fuisse, quòd vino maximè delectaretur, vt ait Pausanias in Atticis, atque id ita scripsit Ouidius libro vndecimo Metamorph.

Hunc assueta cohors Satyri, Bacchæque frequentant:
At Silenus abest titubantem annísque meróque
Ruricolæ cepere Phryges, vinclúmque coronis
Ad Regem duxere Midam.

Crediti sunt fuisse mortales Sileni, quippe quorum sepulcra apud Hebræos & Pergamenos ostenderentur, vt ait in poste-

posterioríb. Eliacis Pausanias. at Strabo lib 10. Satyros, Silenos, Bacchos, Tityros, dæmonas fuisse scribit: qui, vt crediderũt antiqui, cæterorũ Deorum essent ministri, alij memoriæ prodiderunt, quòd Bacchus ætate confectos Silenos in Italia reliquit, cũ ad bellũ aduersus Tarsenses exiturus esset quib⁹ mandauit vt vites curarent, quo vini ferax efficeretur Italia. quare posteri statuas deinde Silenorũ vinũ in vtribus ferentes, ad perpetuã Silenorũ memoriã erexerunt, vt testatus est Androtiõ in lib. de Sacrificiis secũdo. & Dionysiocles. Cùm Ioui aduersus Gigãtes pugnãti opem tulisset Silenus, dicitur eius asinus, quo in eo bello vsus fuerat, inter sidera Iouis beneficio locatus, & ex altera parte præsepis consistere, cuius mentionẽ fecit Aratus in his in lib. de signis aquarũ & ventorum:

σκέπτεο καὶ φάτνην. ἡ μέν τ' ὀλίγῃ εἰκυῖα
ἀχλύϊ βορραίη ὑπὸ καρκίνῳ ἡγηλάζει.
ἀμφὶ δέ μιν δύο λεπτὰ φαεινόμενοι φορέονται
ἀστέρες, οὔτε τι πολλὸν ἀπήοροι, οὔτε μάλ' ἐγγύς,
ἀλλ' ὅσσον τε μάλιστα πυγούσιον οἰσσασθαι·
εἷς μὲν βορραῖος, νότῳ δ' ἐπιέρχεται ἄλλος.
καὶ μὲν καλέονται ὄνοι, μέσση δέ τε φάτνη,
ἥτε καὶ ἐξαπίνης πάντῃ Διὸς εὐδιάοντος
γίνετ' ἄφαντος ὅλη. τοὶ δ' ἀμφοτέρωθεν ἰόντες
ἀστέρες, ἀλλήλων αὐτοσχεδὸν ἰνδάλλονται,
οὐκ ὀλίγῳ χειμῶνι τότε κλύζονται ἄρουραι.

Quæ carmina ita sunt à Rufo Auieno Latinè versa:

Conuenit hic etiam paruum Præsepe notare:
Id nubi nomen, quæ Cancro obuoluitur alto,
Græcia docta dedit. quapropter denique Asellos
Suspice, quorum vnus septem vicina Trioni
Astra adolet, tepidum procul alter spectat in Austrum.
In medio quod nube quasi concrescit adacta,
Id Præsepe vocant. Porrò hoc præsepe repentè
Si sese ex oculis procul auferat, ardeat autem
Congruus aeriis latè rubor ignis asellis,
Nequaquam tenues agitabunt stagna procellæ.

Alter enim eorum Asellorum est asinus Sileni. at quoniã Auieni carmina parum Arati sententiam, vel certè summa cũ difficultate explicare mihi videntur, parúmque cum Græca elegantia conuenire, ego an illa Latina facere & clarius exprimere possim experiar. Est autem Arati sententia, quod nubecula quædam in Cancri ostraco inter scapulas existẽs,

habet vtrinque stellas quæ Aselli vocantur, quare illa iure dicitur Præsepe. vbi igitur illa nubes pura & aperta videtur, futurum cœlum serenum significat. quod etiam inquit ita Theophrastus in lib. de Signis futuræ serenitatis: καὶ ἡ τοῦ ὄνου φάτνη, ὅταν αἱ καθαρὰ καὶ λαμπρὰ φαίνηται, εὐδιεινόν: *& Asini Præsepe cùm purum splendidumque apparuerit, signum est futuræ serenitatis.* at, versus Arati, quos Latinos facio, ita se habent:

Hinc Præsepe nota: nubes ea parua videtur
In Boream surgens, vbi fulgent sidera Cancri.
Hoc propter gemina voluuntur lumine stellæ
Pertenui, nec longinquæ nimis haud tamen illæ
Coniunctæ, spatióque vlnæ distare videntur.
Altera fit Boreæ propior, deuergit in Austrum
Altera: & hæ dicuntur Aselli, separat illas
In medio Præsepe, polo idque repentè sereno
Ex oculis hominum vanescit, at hæ coeuntes
Fiunt vicinæ stellæ, & simul esse videntur,
Imbribus immodicis vt Iupiter arua rigabit.

Vbi igitur illa nubecula euanuerit, quam Asini Præsepe vocauit Theophrastus, quod quidem accidit ob condensatum humorem, cum illa sit tenuis, ac debilis, illæ duæ stellæ videntur fieri propinquæ, atque id futuram tempestatem significat. Illud autem fit, vt videantur congredi, quia corpus diaphanes vaporum in aquam propè versorum radios oculorum infringit, neque patitur frequentes ad rem conspectam peruenire, quare non potest deprehendi vera distantia. atque hæc fabulosè de Sileno, déque eius asino dicta sint.

¶ Hunc Bacchi comitem, senem, ventricosum, titubantémque dixerunt, quia vinum & ebrietas cùm obesos faciat & ventricosos, tum caput plerumque grauat, & titubantes facit, & ad senectutem citiùs perducit: hæc enim omnia incommoda, & corporis turpitudines idcirco Bacchi comites finxerunt. quidam putarunt Silenum senem fuisse Bacchi alumnum, quia vinorum vetustas, omnes etiã prædictas turpitudines augeat. Idcirco dicebatur ab asino vehi solitus, quia tardi sunt plerúmque & inutiles negotiis, qui plus potare solent, quàm conueniat: nam voluptates omnes parum conferunt humanæ vitæ: quippe cùm non animum solùm, sed corpus etiam rebus omnibus inutile reddat, si plus operæ illis

ræ illis detur, quàm natura ipsa postulauerit. ad huius rei sempiternam memoriam & cohortationem antiqui eius asinum inter sidera collocatum fuisse tradiderunt. ac de Silenis satis, nunc de Faunis dicamus.

De Faunis.

CAP. IX.

FAuni etiam agricolarum Dei ab antiquis crediti fuerunt, qui, vel qui essent, vel quam haberent formam, nihil est omnino quod ex antiquis scriptoribus percipere possimus, nisi quòd Faunus quidem fuit Pici Latinorum Regis filius, qui regnauit in Italia, quo tempore Orpheus Liberi patris illa sacrificia instituit, in quibus postea fuit dilaniatus. Faunum fuisse Pici filium ita testatur Virgilius libro septimo:

Fauno Picus pater, isque parentem
Te Saturne refert, tu sanguinis vltimus autor.

Floruit autem Faunus Latinorum Rex, quo tempore Pandion regnauit Athenis. Hic religionem & Deorum immortalium metum Italis gentibus introduxit, vt ait Lactantius in libro de falsa religione, cum ante illum parua omnino, aut nulla esset religionis in Italia cognitio. fama est hunc Faunum Satyrorum ac Faunorum patrem, sororem habuisse Faunam, vel (vt alij maluerunt) Fatuam. Habuit filium Sterculium: qui primus agrorum stercorationem inuenit, & idcirco inter Deos fuit relatus. videntur mihi poetæ, quamuis nihil certi affirmare possum, Faunos animalia putasse, cùm tanquam equos cornipedes illos Ouidius appellauerit ita in secundo Fastorum:

Cornipedi Fauno cæsa de more capella
Venit ad exiguas turba vocata dapes.

Tribuerunt illis cornua præterea, vt testatur idem in eodem libro:

Tertia post idus nudos aurora Lupercos
Aspicit, & Fauni sacra bicornis erunt.

Coronabantur pineis rameis, quod illa arbor grata sibi esse putaretur, vt testatur Ouid. in OEnone:

Cornigerúmque caput pinu præcinctus acuta
Faunus in immensis, qua tumet Ida iugis.

Existimabantur à nõnullis esse dæmones, qui attonitos redderent omnes obuios, vt est apud eundem in Phædra:

Nunc furor, vt Bacchi furiis Eleides actæ,

Quæque sub Idæo tympana colle mouent,
Aut quas semideæ Dryades, Faunique bicornes
Numine contactas attonuere suo.

Hi igitur Fauni siue fuerunt animalia siue dæmones crediti, omnino pro Diis ab agrestibus hominibus colebantur, sicuti testatur Virg. in 1. Georg. hoc pacto:

Et vos agrestum præsentia numina Fauni.

His capra mactabatur, vt patuit è superioribus carminibus Ouidij, neque ab antiquis scriptoribus Græcis Fauni celebrati sunt, quia Faunus, vt diximus, in Italia regnauit, & solis propè Italis fuit cognitus. Hic quoniam multa ad Deorum religionem instituit, multáque ad agriculturam excogitauit, inter Deos relatus fuit agrestium. At quoniam non nisi per nouas & admirabiles, aut etiam formidandas figuras Deorum metu multitudo imperitorum teneri poterat, idcirco & cornua, & cornei pedes, & terror ille Panos non dissimilis, Faunis additus est: quippe cùm multa fuerint ad terrorem excogitata ab antiquis, vt qui ad cultum Deorum rationibus adduci non possent, rerum terribilium mirabilitate demum ad metum cultúmque eorum impellerentur. At cùm non plura his de Faunis habeamus, nunc de Syluano est dicendum.

De Syluano.
CAP. X.

OBscurum sanè & ipsius Syluani genus, vtpote agrestis Dei, existit: quippe cùm neque qui fuerunt eius parentes, neque è quibus, aut quo in loco natus sit, constet. Fuerũt tamen qui Fauni filium putarint, cùm alij Saturni maluerint, quo tempore in Italia latuit. vnum satis constat Syluanum fuisse syluarum Deum pastorúmque, & finium agrorum, vt ait Horatius in libro Epodon in his:

Qua muneretur te Priape, & te pater
Syluane tutor finium.

Huic Deo sacra fiebant antiquitus apud Latinos, vt pastorũ præsidi, cuius nulla est mentio apud Græcos, nisi apud Pelasgos, qui in Italiam antiquitus migrarunt, vt testatur Virgilius libro octauo:

Syluano fama est veteres sacrasse Pelasgos
Aruorum pecorisque Deo, lucúmque diémque:
Qui primi fines aliquando habuere Latinos.

Offere-

Offerebatur illi etiam lac, vt testatur Horatius in libro secundo Epistolarum, in hoc versu:

Tellurem porci, Syluanum lacte piabunt.

Fama est Cyparissum puerum fuisse à Syluano amatum, quare vbi in arborem sui nominis mutatus fuisset, cupressum manibus semper gestasse Syluanus dictus fuit, vt testatur Virgilius libro primo Georg.

Et teneram ab radice ferens Syluane cupressum.

Neque plura his in mentem veniũt, quæ de Syluano fuerint ab antiquis tradita. Hic quidem Deus, vt superiores excogitatus fuit, vt existimarent homines nullum locum esse, qui carere Deo posset, nihilque agi aut in agris, aut in syluis posse, quod à Deo aliquo non videretur: ac neque armenta, neque arbores, neque agrorum fœtus sine diuina bonitate posse augeri aut seruari. Quamuis non defuerunt, qui Syluanum crassiorem materiam elementorum concretorum putauerint, cũmque & agrorum, & syluarum, & pastorum Deum crediderint: quippe cùm inde vniuersa animalium plantarúmque salus pendeat. Neque nomen ipsum ab hac interpretatione valde dissentit. Alij crediderunt Syluanum fuisse vitam mortaliũ, quæ multis calamitatibus & erroribus materiam præberet. quamobrem sapienter ad hoc alludens Palladas crapulæ & desidiæ deditos, Syluani filiabus scilicet, nihil boni in vita curare inquit in his:

Συλβανὲ, δύο παῖδας ἔχων Οἶνόν τε καὶ Ὕπνον,
ὡς ἔτι ταῖς Μούσαις οὐδὲ φίλος εἰμί.
Vt Vinum ac Somnum Syluanus pignora cepit,
Iam parui Musas, parui hominésque facit,

At nunc de Oreadibus dicatur.

De Oreadibus.

CAP. XI.

OReades Nymphæ, quæ ita vocabantur, quia natæ essent in montibus, vel quia in montibus assiduè versarentur, natas fuisse è filia Phoronei & Hecatæo testatur Strabo lib.10.Hom. verò in lib.ξ. Iliad. illas non Hecatæi, sed Iouis filias, & Orestiades easdem appellauit, vt patet ex his:

ἠδ' ἐπὶ σῆμ' ἔχεεν· περὶ δὲ πτελέας ἐφύτευσαν
νύμφαι Ὀρεστιάδες κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.
Plantarunt vlmos, vbi fusa est terra sepulchro.

Circa id, Orestiades Nymphæ Iouis inclyta proles.

Has quinque fuisse inquit Strabo lib. 10. quas tamen fuisse multas, & Dianæ venatricis comites ait Virg. in 1. Æneid.

Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi
Exercet Diana choros: quam mille secutæ
Hinc atque hinc glomerantur Oreades.

Memoriæ proditum fuit à Mnasea Patarensi, quòd hæ primæ mortales à mutuo carnium esu diuerterunt, cùm in montibus versantes castaneis & glandibus vescerētur. reuocauit in primis vna earum Melissa nomine, quæ fauos melle plenos reperiens in Peloponneso cæteras nymphas ad degustandum adhortata est. is cibus cùm suauissimus fuisset visus, tãto gaudio perfusæ sunt omnes, vt apes ipsas de Nymphæ nomine melissas Græci appellauerint, inde effectũ est vt & sacris Cereris, & nuptiis interessent antiquitus sacerdotes Nympharum nomine, quòd illæ ad humaniorem victũ ab humanis carnibus edendis auertissent. Hæ Nymphæ putabantur esse Deæ montium præsides, & arborum curam habere, & aliquando ferarum, quas cum Diana insectabantur: nulláque illis domesticorum animalium vel pastorum cura fuit. Ita verò antiqui religione tenebantur, vt nullum neque publicum, neque priuatum locum aliquo numine carere arbitrarentur: quippe cùm elementa singula, & herbas, & radices, & arbores, & arborum aut terræ fructus suos Deos habere crediderint. Hinc Deas quæ montibus vniuersis præessent, Oreades siue Orestiades nominarunt: quæ nemoribus & syluis, Dryadas: quæ singulis arboribus, Hamadryadas. Creditæ verò sunt Dryades fuisse Nymphæ, quæ cum arboribus & nascerentur & interirent, vt testatur Callimachus in hymno in Delum:

ἐμαὶ θεαὶ εἴπατε μοῦσαι
ἦ ῥ' ἐτεὸν ἐγένοντο τότε δρύες ἡνίκα Νύμφαι
Νύμφαι μὲν χαίρουσιν, ὅτε δρύας ὄμβρος ἀέξει.
Νύμφαι δ' αὖ κλαίουσιν, ὅτε δρυσὶν οὐκ ἔτι φύλλα.

meæ mihi dicite musæ,
Num verè genitæ Nymphæ tum sunt, vbi quercus
Lætantur Nymphæ, cùm quercus irrigat imber:
Tristantur Nymphæ, ilicibus cecidere vbi frondes.

Quæ fuerint harum nomina, non constat: nisi quòd vnam Tithoream nominauit Pausanias in Phocicis, qui etiam in

Arcadi-

Arcadicis aliã vocauit Erato,& aliam Phigaliam.Has tamen fuiſſe ſeptẽ,quas etiã nominauit,tradidit Claudianus in laudibus Stiliconis. Scriptũ reliquit Charon Lãpſacenus Rhœcũ quendã genere Gnidiũ in Nino regione Aſſyriorum pulchrã quãdã quercũ iam propè lapſurã aliquando vidiſſe,quã tũ aggerib.firmaſſet,fecit vt diuti᷒ poſſet viuere.Huic Nympha,quæ cũ planta erat peritura,cũ gratias egiſſet, ac referre vellet,dixit, vt quidquid vellet à ſe peteret, quoniam fuerat eandẽ ætatem cũ illa planta victura: hic illi reſpondit ſe eius congreſſum petere quod illa annuit, atq. ſe apem temporis nuntiam miſſuram inquit.Scriptũ reliquit etiam Apollonius lib.2. Argonaut.Parębij pãtrem,cùm inſignem quercum eſſet exciſurus,Nympham vidiſſe,quæ ipſum ſupplex rogauit, vt ſibi parceret, cum vitæ ſuæ tempus in arboris ætate contineretur : cui cùm ille non paruiſſet,dicitur iratum numen in illum & in eius filios ſæuiſſe,vt patet in his:

ἀλλ' ὅγε πατρὸς ἑοῖο κακὴν τίνεσκεν ἀμοιβὴν
ἀμπλακίης· ὁ γὰρ οἶος ἐν οὔρεσι δένδρεα τάμνων,
δή ποθ' Ἁμαδρυάδος νύμφης ἀθέριξε λιτάων,
ἥ μιν ὀδυρομένη ἀδινῷ μειλίσσετο μύθῳ,
μὴ ταμέειν πρέμνον δρυὸς ἥλικος, ᾗ ἔπι πουλὺν
αἰῶνα τρίβεσκε διηνεκές· αὐτὰρ ὁ τήνγε,
ἀφραδέως ἔτμηξεν ἀγηνορίῃ νεότητος.
τῷ δ' ἄρα νηκερδῆ Νύμφη πόρεν οἶτον ὀπίσσω
αὐτῷ καὶ τεκέεσσιν.

Stultitiæque ſui pœnas dedit ille parentis.
Cæderet vt ſolus quercus in montibus olim,
Fertur Hamadryadis Nymphas ſpreuiſſe querelas.
Sæpius illa quidem ſupplex hunc voce rogauit,
Ne truncum quercus concideret,ipſa coæua
Quòd foret, ambórũmque vireret in arbore vita.
Viribus hic fretus,fretus iuuenilibus annis
Proſternit quercum:funeſtam quam ſibi Nympha,
Pignoribúſque ſuis fecit.

Dictæ ſunt autem Dryades , quòd in quercubus illarum ſit vita,vt ſenſit Mneſimachus:ac Hamadryades quòd vnà cum illis ſint genitæ,vel(vt voluit Apollinis enarrator & Iſacius) quia cum ipſis quercubus perirent. Memoriæ prodidit Charon Lampſacenus Arcadem Iouis filium & Calliſtus,vel(vt aliis magis placuit) Apollinis , obuiam habuiſſe in ſyluis,

G

cùm venaretur, vnam ex Hamadryadibus Nymphis, quę cùm propiùs esset periculo ne quercus à flumine conuelleretur, cum qua nata fuerat, ac periret, rogauit ipsum Arcadem vt quercum seruaret: quare ille fluuium alio diuertit, & quercum terra communiuit. At nympha, cui nomen erat Prospeleæ, cum illo congressa ob acceptum beneficium, dicitur Elatum & Aphidantem peperisse. Hæc vera ne an falsa fuerint, quis pro certo affirmare possit? nam si vana & mendacia extiterunt, vt ego fuisse arbitror, nulla alia de causa ficta sunt, nisi propter antiquorum superstitionem, qui nihil ad homines excitandos ad metum Deorum non excogitarunt, cùm singulis rebus Deos adesse demonstrarent. Sin credita fuerunt vt vera ab iis qui illa in medium attulerunt, esset sanè pluribus verbis de illorum sententia disputandum, an quiuis essent dæmones, vel potiùs plantarum illarum Genij, qui mortalibus apparuerint. Verùm hæc in præsenti prætermittamus, vt altioris vestigationis indigentia. Nunc dicamus de Nymphis.

De Nymphis. CAP. XII.

NYmphas Oceani filias & Tethyos esse dixerunt antiqui, vt testatur Orpheus in hymno in Nymphas:

Νύμφαι θυγατέρες μεγαλήτορος Ὠκεανοῖο,
ὑγροπόροις γαίης ὑπὸ κεύθεσιν οἰκί' ἔχουσαι.
Nymphæ magnanimæ Oceani certissima proles,
Sub telluræ domos colitis quæ humentibus antris.

Virgilius Nymphas fluuiorum matres putauit, cùm ita scribat in libro octauo:

Nymphæ Laurentes, Nymphæ genus amnibus vnde est.

Has non solùm communi nomine appellauit Nymphas Orpheus in illo hymno, sed etiam Hamadryadas, cùm inquiat:

κοῦραι ἁμαδρυάδες, φιλοπαίγμονες.
Nymphæ & Hamadryades festiuæ.

Id sanè idcirco effectum est, quia Nympharum aliæ sunt creditæ cœlestes, aliæ terrestres, aliæ fluuiales, aliæ marinæ, aliæ stagnorum præsides, quam diuisionem fecit Mnesimachus Phaselites. & Homerus de quadam varietate harum ita meminit in hymno in Venerem:

ἤ τις Νυμφάων, αἵ τ' ἄλσεα καλὰ νέμονται,
ἢ Νυμφῶν, αἳ καλὸν ὄρος τόδε ναιετάουσι,

ϰ πηγὰς ποταμῶν ϰ βήσσεα ποιήεντα.

Si quæ es Nympharum ... nemorum te... ta colentum,

Si quæ es Nympharum quæ montem hunc numine seruant,

Aut fontes, molli ve indutas gramine valles.

Terrestres Nymphæ putatæ sunt à nonnullis Cererem & Bacchum educasse. Illæ Nymphæ quæ cœlestes putabantur, credebantur esse animæ sphærarum, quas etiam Musas vocarunt, ac vires quæ inde ad nos manarent. Terrestrium aliæ syluis præerant, vt Dryades, aliæ montibus, vt Oreades aut Oreinades; aliæ singulis arboribus, vt Hamadryades; aliæ pascuis & floribus, vt Napeæ, nam νάπαι saltus ac pascua significat. Fluuiorum præsides Naiades dicebantur, quia fluuij perpetuò fluerent, νάειν enim fluere significat. Stagnorum rursus Deas Limoniades nominarunt, cum λίμνη sit stagnum. Quas vero fontibus præesse putarunt, in aquis latere crediderunt, vocarunt Ephydriades, de quibus ita scripsit Hermocreon:

νύμφαι ἐφυδριάδες ...

...

χαίρετε ϰ σώζοιτ᾽ ...

... δόμον ...

Munera Ephydriades vobis tulit Hermocreon, quòd

Est fontem nactus fortè perennis aquæ.

Saluete, atque domum placidæ hanc accipite ipsam:

Hic puros latices inuenietis enim.

Nam profectò crediderunt antiqui si quem fontem, vel vtilem aquam excauantes reperissent: illud esse Nympharum munus, pro qua aqua sacrificia offerre consueuerunt. Aliæ marinæ putabantur, vocabanturque Nereides. Quòd verò loca nonnulla forent Dijs varijs consecrata, & qua de causa id fieret, testatus est Dion. Halicarn. libro primo, hoc pacto: *ὄρη μὲν ϰ νάπας Πανί, λειμῶνας δὲ ϰ τεθηλότα χωρία Νύμφαις, ἀκτὰς δὲ ϰ νήσους πελαγίοις δαίμοσι ... ὡς ἑκάστῳ τι θεῷ ϰ δαίμονι οἰκεῖον. Montes quidē & saltus Pani, prata & loca virentia Nymphis, & insulas marinis numinibus: ex cæteris locis vnicuique Deo, sicut illius naturæ conuenit.* Pausanias in Phocensibus quandam ex Nymphis Lilæam nominat Cephisi filiam, atque alibi de Nomia mentionem fecit indigena Arcadum Nympha; atque Nymphas inquit non esse quidem omnino sempiternas aut mortis expertes, sed innumerabilem penè

annorum numerum viuere, & id de antiquorum poetarum sententia. Afflabantur vates non minus Nympharum, quàm cæterorum Deorum numine. quare scripsit Pausanias idem in Messeniacis, nonnullos Nympharũ numine afflatos ciuitatum ruinas prædixisse: quippe cùm illæ diuinationũ etiam putarentur autores. Lac & oleum illis offerebatur, cùm sacra fierent, vt scripsit Theocritus in Viatoribus in his:

στασῶ δὲ κρατῆρα μέγαν λευκοῖο γάλακτος
Ταῖς Νύμφαις στασῶ δὲ καὶ ἁδέος ἄλλον ἐλαίω.
At statuam lactis magnum cratera decoris
Nymphis: mox alius pinguis ponetur oliui.

Consueuerunt capras etiam illis immolare, vt testatur idem poeta in ea em Ægloga:

τὼ Κρωκύλος μοι ἔδωκε τὸ ποικίλον, αἴ κ' ἔθυεν
Ταῖς Νυμφαις τὰν αἶγα.
Hanc mihi dat Crocylus, cùm Nymphis fortè capellam
Mactaret.

His mel offerri solitum quidam putarunt, quia floribus delectarentur, è quibus mel conficitur: è quorum opinione Virg. illas flores colligentes ait in his:

tibi lilia plenis
Ecce ferunt Nymphæ calathis, tibi candida Nais
Pallentes violas, & summa papauera carpens.

Alij contigisse maluerunt, quòd illæ Aristæum, quem putantur educasse, mellis & olei conficiendi viam docuerint. Offerebatur & vinum, vt Apollinis responsum declarauit apud Eusebium. atque hæc de Nymphis fabulosè dicta sint.

¶ Has Oceani filias, & fluuiorum matres esse crediderunt: quia vires humoris esse putarunt terræ & stirpibus insitas, & aquæ naturam quæ conferre ad animalium, plantarum, & fructuum procreationem, per quas omnia in lucem prodirent, vt sensit Orpheus in eo hymno:

κρυψίδομοι, Βάκχοιο τροφοί, χθόνιαι, πολυγηθεῖς·
καρποτρόφοι λειμωνιάδες, νόμιαι, πολυάνθεις·
σὺν Βάκχῳ Δηοῖ τε χάριν θνητοῖσι φέρουσαι.
Nutrices Bacchi, quibus est occulta domus: quæ
Fructiferæ, & lætæ pratorum floribus estis:
Pascitis & pecudes, & opem mortalibus ipsæ
Cum Cerere & Baccho vitam portatis alumnæ.

Sunt autem idcirco vires humoris putandæ, quia non tota mate-

materia aquarum vel generationi, vel nutrimento est accommodata, sed quædam eius pars in illud quod nascitur, absumitur. quædam permista est ad eius nutrimentum quod procreatur, vt in ouis conspicitur: alia pars exit in excrementum ex ipso naturæ opificio. Illas igitur vires, ex quibus vniuersa generatio consistit, intra aquarum naturam Nymphas antiqui appellarunt, quæ cum essent adhuc in vniuersa aquarum natura, Oceani filias esse dixerunt, quia inde primùm nascerentur. Cum ex his viribus omnia orirentur, quæ primum videbantur se in flumina diffundere, fluuiorum matres dictæ sunt, & per hos deinde vniuersæ generationis parentes sunt vocatæ, hinc fructiferæ meritò, hinc florum feraces, hinc homines & animalia omnia nutrire, hinc Bacchi alumnæ dictæ fuerunt, & pastorum Deæ, & pratorum, & omnium animalium præsides. Harum Nympharum eam esse vim humoris, indicio est vel herbæ illius natura quæ Nymphæa vocatur à Dioscoride quasi aquatica, quia plurimum gaudeat humore. Dictæ sunt habitare sub terra, quia dulcium aquarum origo putetur sub terra in locis cauernosis fieri ex aere in aquam verso, sicut augentur vaporibus mari conuersis in pluuias. Et quoniam in mari, fluuiis, stagnis, fontibus, riuisque & in montibus diffusæ essent humoris vires aptæ ad generationem, idcirco omnibus his locis Nymphas præfecerunt: & cum sidera quoque humoribus pasci nonnulli arbitrarentur, in sphæris quoque Nymphæ ab illis sunt collocatæ: quas paucis exceptis propriis nominibus carere passi sunt. Quæ fuerit harum Nympharum natura facilè declarat sacrificiorum genus quæ illis offerebantur: nam sicuti Diis cœlestibus ignem in sacris, & figura, & lumina, & multa ad visum spectantia adhibuerunt, sicut aereis numinibus musicos concentus, & odores, qui suauiter aëra inficerent: sic in terrestrium & marinorum sacris siue præfectorum Deorum aquis, illa addita sunt, quæ ad gustum pertinerent, & quæ essent solida: quippe cum illa crassiorem naturam significarent, vt dictum est. Omnium verò Deorum, vt summatim dicam, qualis erat natura, tàles & loci & sacrificia, & ceremoniæ dicabantur, ex quibus facilè posset cognosci. at de Nymphis satis, nunc de Baccho dicamus.

De Baccho. CAP. XIII.

BAcchus,quem Dionysum etiam vocarunt, è quibus parentibus ortus sit, diuersæ fuerunt antiquorũ poetarum opiniones.Nam Orpheus in hymno in Dionysum ,Semeles illum filium dixit.& apud mare natum,hoc pacto:

ἀμφὶ Διώνυσον Σεμέλης ἐρικυδέος υἱὸν
μνήσομαι, ὡς ἐφάνη παρὰ θῖν' ἁλὸς ἀτρυγέτοιο.
Te Dionyse pater canimus Semeleia proles,
Quem videre maris ventosi ad litora primùm.

Idem postea poeta in alio hymno Iouis & eiusdem Semeles filium inquit:

κισσοκόμην Διόνυσον ἐρίβρομον ἄρχομ' ἀείδειν,
Ζηνὸς καὶ Σεμέλης ἐρικυδέος ἀγλαὸν υἱόν.
Comptum hedera canimus Dionysum multa frementem,
Et Iouis & Semeles claram de sanguine prolem.

Fuit autem mortalis Semele,& Cadmi filia,vt ait Euripides in Bacchis:

ἥκω Διὸς παῖς τήνδε Θηβαίων χθόνα
Διόνυσος, ὃν τίκτει ποθ' ἡ Κάδμου κόρη
Σεμέλη λοχευθεῖσ' ἀστραπηφόρῳ πυρί.
Accedo Thebas Bacchus è Saturnio
Natus Ioue & Semele puella, filia
Cadmi edidit me olim ferenti fulmina.

Fabulãtur poetæ Iouẽ Semeles præstãtissima forma captum, illã aliquãdo cõpressisse: quod cũ grauiter ferret Iuno,pelicúmque numerus in dies cresceret, dicitur è cœlo descendisse,séque in anũ mutasse , ac persuasisse Semelæ vt Iouem per Stygiã paludẽ iurare cõpelleret , quòd is esset sibi munus,quod vellet,concessurus:fore enim pulcherrimũ spectaculum,si Iupiter cũ maiestate ad eã accessisset,dicebat:eámque tũ demũ se à Ioue cõpressam fuisse posse gloriari. cùm igitur iurasset Iupiter se cõcessurum sine nomine quidquid peteret,illa petiuit vt talis ad se adiret , qualis ad Iunonem accedere solebat.Verùm cùm ipsa esset mortalis,vim fulminis sustinere non potuit; quare continuò,vt dicitur in cinerẽ est conuersa, cùm octauum iam mensem fœtus expleuisset. Id explicauit ita Ouid.in lib.3 Metamorph.

rogat illa Iouem sine nomine munus.
Cui Deus,elige,ait: nullam patiere repulsam:
Quoque magis credas,Stygij quoque conscia sunto

Numina

Numina torrentis timor, & Deus ille Deorum est.
Laeta malis, nimiumque potens, perituraque amantis
Obsequio Semele, Qualem Saturnia dixit,
Te solet amplecti, Veneris cùm foedus initis,
Da mihi te talem. corpus mortale tumultus
Non tulit aerios, donisque iugalibus arsit.

Non defuerunt tamen qui inusitatam causam attulerint, cur Semele igne cœlesti conflagrarit: quia Iupiter scilicet iratus fuerit, quòd iurare per Stygem paludem rogaretur, ac in illam fulmen contorserit. Alij fingunt. Semelem igne cœlesti inquiunt, quia cùm diceretur cum Ioue congressa, illa negauerit, quod indignè tulit Iupiter, & in eam fulmen iaculatus est, vt ait Euripides in Bacchis in his:

ἐκεῖνος εἶναί φησι Διόνυσον θεὸν
ἐκεῖνος ἐν μηρῷ ποτ' ἐῤῥάφθαι Διός·
ὃς ἐκπυροῦται λαμπάσιν κεραυνίαις
σὺν μητρὶ, Δίους ὅτι γάμους ἐψεύσατο.

Ille & refert adesse Dionysium Deum:
Assutus ille olim femori vt Iouis fuit:
Flammis vt idem fulmineis flammatus est
Cum matre, quae Iouis negauit nuptias.

Alij dixerũt Semelen Ioui quidẽ Liberum patrem peperisse, sed à Cadmo deprehensam cum puero recens nato coniectã in arcam fuisse ligneam, quae fluctibus aestu maris ad fines Oreatas (illud fuit oppidum Laconicae) delata sed ab indigenis aperta arca inuentam fuisse Semelen mortuam, sepultamq. fuisse magnificè, at puerum educatum. vnde Oreatae postea Brasiae dicti sunt, sumpto nomine ab arca. cum ἐκβράζειν sint aestus & agitationes maris, vt ait Nicander in primo [illegible]. Pingebatur Semele ab antiquis longioribus crinibus & supra longitudinem omnium caeterarum Dearum. Orpheus tamen in hymno quodam in Dionysum, Iouis & Proserpinae filium putauit, vt est in eo versu:

εὔβουλ', εὐπολύβουλε, Διὸς καὶ Περσεφονείης.

Persephones prudens Iouis & de semine nate.

Idem in alio hymno quem scripsit in nomen Μισης, Isidis Aegyptiae filium Dionysum appellat:

Σὺν σῇ μητρὶ θεᾷ μελανηφόρῳ Ἴσιδι σεμνῇ,
Αἰγύπτου παρὰ χεῦμα σὺν ἀμφιπόλοισι τιθήναις.

Iside prudenti cum diua matre, fluenta ad

Ægypti, Nymphisque suis nutricibus vnà.

Hūc Deū bimatrē vocarūt, nō quia duas habuerit matres, sed ꝙ cū Semele mater arsisset, ex igne surreptus Iouis femori assutus fuerit, qui matris munere fūctus fuit, vt ait Ouid. in li. 3. (Metamorph.

Imperfectus adhuc infans genitricis ab aluo
Eripitur, patrióque tener, (si credere dignum est)
Insuitur femori, maternáque tempora complet.

Et Marcus Manilius lib. 2. rerum astronomicarum.

Atque iterum patrio nascentem corpore Bacchum.

Orpheus in hymno in Sabazium Dionysum inquit à Sabazio Iouis femori assutum fuisse: cùm tamen alij Sabazium fuisse filium Bacchi inquiant, alij Bacchum ipsum, alij alium dæmonem: de quo ita scribit Orpheus:

κλῦθι πάτερ, Κρόνου υἱὲ Σαβάζιε, κύδιμε δαῖμον.
ὃς Βάκχον Διόνυσον ἐρίβρομον εἰραφιώτην
μηρῷ ἐγκατέραψας, ὅπως τετελεσμένος ἔλθῃ
Τμῶλον ἐς ἠγάθεον.

Audi magne pater Saturno nate Sabazi,
Qui Bacchum horrisonum Dionysum, vt adultus adiret
Frondosum Tmolum, femori mira arte suisti.

Vocatus fuit aūt Dionysus, quia pupugerit Iouis femur cùm natus esset cornutus, vt asserit Stesimbrotus, quāuis Aristodemus dictū maluerit, quia Iupiter pluuiā demiserit, cū natus fuit. At Nōnus in Dionysiacis illū vocat Dionysū quia Iupiter claudus esset cùm illum assutum femori gestaret, vt patet in his, & ab ipso Ioue gestum fuisse, & femori asuutum:

λαβὼν Μαιάδος Ἑρμῆς
πατρῴην ἐπέθηκεν ἐπωνυμίην τοκετοῖο,
κικλήσκων Διόνυσον ἐπεὶ ποδὶ φόρτον ἀείρων
οἷα χωλαίνων Κρονίδης βεβαρηότι μηρῷ
νῦσος ὅτι γλώσσῃ Συρηκοσίῃ χωλὸς ἀκούει.
καὶ θεὸν αὐτίκα χῶλον ἐφήμισεν εἰραφιώτην,
ὅττι μιν ὠδίνοντι πατὴρ ἐρράψατο μηρῷ.

capiens Atlantide cretus
Hinc Bacchum, patris illum de nomine dixit
Mox Dionysum, quòd gestans hæc pondera tanta
Poplite claudus iit Saturnius ipse granato.
Nanque Syracusij soliti sunt dicere Nysum,
Claudum. Hic assutus, nuper natúsque vocatus
Tum fuit ipse parens femori namque assuit illum.

At ve-

At verò Meleager non assutum fuisse femori Iouis arbitratus est, sed ab ipsis Nymphis e cineribus maternis statim ereptum & educatum, cum ita scribat:

αἱ Νύμφαι τὸν Βάκχον, ὅτ' ἐκ πυρὸς ἥλαθ' ὁ κοῦρος,
νίψαν ὑπὸ σποδιῆς ἄρτι κυλινδόμενον.
τοὔνεκα σὺν Νύμφαις Βρόμιος φίλος· ἢν δέ νιν εἴργῃς
μίσγεσθαι, δέξῃ πῦρ ἔτι καιόμενον.

Vix cinere eruptum Bacchum Nymphæ cepere sorores,
Membráque lauerunt fonte perennis aquæ,
Iunctus amicitia est Nymphis. Ni forte repellas,
Natum de flammis excipere Deum.

A qua senteˉtia videtur non magnopere dissentire & carmina illa, quæ sunt in li.9 Dionysiacorum apud Decenarchum, qui scribit Dionysum ab Horis fuisse educatum, vt est in his:

τὸν μὲν ἀέξησαντο [illegible] τοκῆος
στέμματι κισσήεντι λοχευ[illegible] Ὧραι.

Erexere illum diuino semine natum
Horæ, mox hederæ crines cinxere corona.

At suauissimus Euripides in Bacchis Iouem sibi femori assuisse inquit his verbis.

ὅτε μηρῷ πυρὸς ἐξ ἀθανάτου Ζεὺς
ὁ τεκὼν ἥρπασέ νιν,
τάδ' ἀναβοάσας,
Ἴθ' ὦ Διθύραμβ', ἐμὰν
ἄρσενα τάνδε βᾶθι νηδύν.

Cùm femori igni ex immortali Iupiter
Pariens arripuit eum,
Ista ita locutus est:
Veni ô Dithyrambe, meum
Masculum hunc in vterum veni.

Fuisse verò Semelen apud Acheloum fluuium percussam fulmine, & à Dirce Acheloi filia susceptum Dionysum, antequam Iouis femori assueretur, ita idem significauit:

Ἀχελῴου θύγατερ	*Acheloi filia*
πότνι' εὐπάρθενε Δίρκα.	*Verenda, pura virgo Dirce.*
σὺ γὰρ ἐν σαῖς ποτὲ παγαῖς	*Tu enim tuis fontibus*
τὸ Διὸς βρέφος ἔλαβες.	*Iouis cepisti infantulum.*

Memoriæ prodidit Lucianus in Dialogis Deorum Dionysum statim natum fuisse deportatum à Mercurio in Nysam Arabiæ vrbem Ægypto finitimam ad Nymphas educandum. At Orpheus in hymnis illum educatum in AE-

gypto significauit in his:

Αἰγύπτου παρὰ χεῦμα, σὺν ἀμφιπόλοισι τιθήναις.

Flumen ad Ægypti vnà cum nutricibus ipsis.

Alij Hyadas fuisse Bacchi nutrices putarunt, vt ait in libr. 2. de Diis Apollodorus Cyrenaicus, & Fast.lib.5. Ouid. in his:

Ora micant Tauri septem radiantia flammis,
Nauita quas Hyadas Graius ab imbre vocat.
Pars Bacchum nutrisse putat, pars credidit esse
Tethyos has neptes, Oceanique senis.

Paus.scribit in Achaicis, fuisse sermonem Patrensium quòd Bacchus fuerit apud se educatus intra Mesatim oppidum, quódque Panum insidiis propè fuerit circumuentus: Alij in Naxo nutritum fuisse inquiunt. Naxum enim Thraces per ducentos & amplius annos habitarunt. pòst exorta lue Cares è Lamia illuc migrarunt, quorum dux Naxius Polæmonis filius insulam de suo nomine nuncupauit: hic & post ipsum filius Leucippus, & post hunc Smardius nepos Naxiis imperauit. Smardio regnante adhuc Theseus Ariadnam è Creta adduxit, quam iussus est in somnis relinquere Dionyso, cùm fabulentur Dionysum apud se nutritum Naxij, quam insulam etiam Dionysiadem quidam nuncuparunt. nam cùm Iupiter infantem femori assuisset, tempúsque partui maturũ aduentasset, illum dicitur exemisse in Naxo, dedisséque Philiæ & Coronidi & Clydæ nymphis educandum. At Sidonius antipater hunc, sicut Herculem, Thebanum fuisse memorat in his carminibus:

ἀμφότεροι Θήβηθε, καὶ ἀμφότεροι πολεμισταί,
κἠκ Ζηνὸς θύρσῳ δεινὸς, ὁ δὲ ῥοπάλῳ.

Ambo Thebani, metuendique hostibus ambo,
Et Iouis hic Thyrso, hic terribilis ropalo est.

Cui sententiæ assensit Cissusa fons ab indigenis vocatus, in quo nutrices dicuntur infantem in lucem editum abluisse, vt ait Plut.in Lysandro. Lucianus in concilio Deorum & Bacchum fuisse Thebanum inquit, & matrem eius Syrophœnicem. Verùm hæc locorum nutricúmque differentia inde exorta est, quòd varij fuerunt Bacchi: de quibus ita scripsit Cicero in tertio libro de Natura Deorum, Dionysos multos habemus: primum è Ioue & Proserpina natum, Secundum Nilo, qui Nysam dicitur interemisse: Tertium

Caprio

Caprio patre, eúmq; regē Aſiæ præfuiſſe dicūt: cuius Abazea ſunt inſtituta. Quartū Ioue & Luna, cui ſacra Orphica putātur cōfici: Quintū Niſo natū & Thione, à quo Trieterides cōſtitutæ putātur. At de nullo horū propè fit mentio à poetis, niſi de Iouis & Semeles filio. Fuerūt qui dixerint ſtatim natū Dionyſum fuiſſe à Mercurio Iouis mādato in Eubœam ad Macrim Ariſtæi filiā portatū, quæ labra melle illi primùm perūxit, eúmq; educandū cepit. quare nos ab Ariſtæo in Eubœa educatū fuiſſe ſcripſimus ita in 4. lib. noſtrarū Venationum:

Puppis ad Euboicas currens [illegible] oras.
Fertur Ariſtæus antrum hic coluiſſe, virorum
Qui genus indocile, & viuentum more ferarum
Glandibus, & baccis, omni ſyluestribus & quæ
Sylua tulit cultu nullius [illegible];
Edocuit primus tenera armenta per herbas
Paſcere & è quercu fumis pellentibus actas
Claudere apes vacuo ſub cortice, primus oliuas
Exprimere ex oleæ ſucci, lac cogere item.
Nutrit hic Bacchum miro [illegible] amore,
Euboicas inter Nymphas, Dryadaſq; puellas,
Aoniaſq; nurus multos feliciter annos.

Id vero cū ſenſiſſet Iuno, quòd Macris natū è pellice educaret, Macrim ea vniuerſa Eubœa relegauit, ne pellicis filius etiā in inſula ſibi ſacra educaretur: quæ in Phæacū regionem profugit, atq; in antro duas portas habēte illū educauit, vt ait Apollon. in 4. Arg.

αὐτοῦ χ᾽ ἱ κούρῃ θαλαμήιον ἔντυνον εὐνὴν
ἄντρῳ ἐν ἠγαθέῳ, τόθι δή ποτε Μάκρις ἔναιεν,
κούρη Ἀρισταίοιο μελίφρονος, ὅς ῥα μελισσέων
ἔργα πολυκμήτοιό τ᾽ ἀνεύρατο πῖαρ ἐλαίης.
κείνη δὴ πάμπρωτα Διὸς Νυσήιον υἷα
Εὐβοίης ἔντοσθεν Ἀβαντίδος ᾧ ἐνὶ κόλπῳ
δέξατο, καὶ μέλιτι ξηρὸν περὶ χεῖλος ἔδευσεν,
εὖτέ μιν Ἑρμείας φέρεν ἐκ πυρός· ἔδρακε δ᾽ Ἥρη,
καί ἑ χολωσαμένη πάσης ἐξήλασε νήσου.
ἡ δ᾽ ἄρα Φαιήκων ἱερῷ ἐνὶ τηλόθεν ἄντρῳ
νάσσατο, καὶ πόρεν ὄλβον ἀθέσφατον ἐνναέτῃσιν.

Atque thorus ſponſæ in ſacro conſternitur antro,
Macris Ariſtæi coluit quod filia, oliuum
Qui reperit, cui mella fauis liquentia preſsit.
Illa ſinu primum Nyſeia pignora cepit

Euboicos intra fines, melliſq; liquore
Perfudit pueri primum ſitientia labra,
Hunc vbi Mercurius de flammis ſuſtulit, ecce
Perſenſit Iuno, ac Eubœa abſiſtere iuſſit.
Aſt hæc Phæacum procul hinc habitauit in antro,
Diuitiaſq; ac tot grandes cultoribus agri.

Orpheus in hymno in Hippam, illam fuiſſe Bacchi nutricem ſignificauit his verbis:

Ἵππαν κικλήσκω Βάκχου τροφὸν, εὔιδα κούρην.
Hippam cantamus forma præſtante puellam,
Nutricem Bacchi.

Qui idem tamen in hymno in Nymphas, illas Bacchi nutrices nominat, vt ſenſit etiam Homerus in hymno in Dionyſ.

ὃν τρέφον ἠΰκομοι Νύμφαι, παρὰ πατρὸς ἄνακτος
δεξάμεναι κόλποισι καὶ ἐνδυκέως ἀτίταλλον.
Pulchricomæ Nymphæ quem rege à patre receptum
Nutriuere ſuis capientes rite ſub antris.

Ouid. lib.3. Metamorph. primùm à matertera Ino educatum ſcribit. deinde Nymphis datum fuiſſe in his:

Furtim illum primis Ino matertera cunis
Educat, inde datum Nymphæ Nyſeides antris
Occuluere ſuis, lactiſque alimenta dedere.

Oppianus in Cynegeticis Ino, Autonoen, Agauen ſcribit fuiſſe Dionyſi nutrices, cuius ſententiam nos in libris noſtrarum Venationum ita expreſſimus:

huic præbuit Ino
Vbera, formidans magnam Iouis altitonantis
Vxorem, pariterq; timens hæc Penthea Regem,
Penthea Echionium, qui patris ſacra profanus
Orgia ſpreuit, & hinc ſoluit pro crimine pœnas.
Hunc hederæ texit ramis, hunc texit Agaue,
Autonoeq; ſoror.

Fabulati ſunt præterea Nymphas illas, ad quas educandum Dionyſum Mercurius in ciuitatē Nyſam detulit, fuiſſe à Libero patre ob acceptum lactis & educationis beneficium in ſtellas mutatas, & vocatas Hyadas, vt ait Apollodorus lib.3. Atque Arati enarrator ait vocatas fuiſſe Hyadas non à pluuia, vt crediderunt alij, ſed à Baccho, qui vocatus eſt Hyes. Memoriæ prodidit præterea Orpheus in hymno in Miſen Bacchum

Bacchum eundem marem ac fœminam fuisse creditum:

ἄρσενα, καὶ θῆλυν διφυῆ.

Fœmina mas, simul geminæ vi natura.

Sed Ouid. 4. Metamorph. lib. hunc semper iuuenem esse contendit, cum ita scribat:

tibi enim inconsumpta iuuenta est:
Tu puer æternus, tu formosissimus alto
Conspiceris cœlo.

Quidam quod barbam antiquitus nutrirent, barbatum putarunt, cum ab aliis imberbis fingeretur; alij duplicem naturam eius significarunt, siue potius ingenia duplicia bibentium, cum alios vinum faciat hilares, alios pene furiosos. Testatur Iacius Dionysum eundem iuuenem & senē fuisse ab antiquis existimatum. quem tamen, quòd esset imberbis, Euripides in Bacchis nominauit θηλύμορφον, siue vultu muliebri, ac forma fœminea, & lasciuum, & inquinatorem thori, vt est in his carminibus:

τὸν θηλύμορφον ξένον, ὃς εἰς νόσον νέαν
καὶ ἐπὶ γυναιξὶ, καὶ λέχη λυμαίνεται.
Cui forma fœminæ hospitem, ægritudinem
Qui fœminis nouam tulit, inquinans thoros.

Hic Deus cùm fuisset in cœlum aliquando à Ioue portatus, & antequam Iouis femori assueretur, illum de cœlo Iuno deiicere voluit, vt testatus est in his Euripides in Bacchis:

ἐπεί νιν ἥρπασ' ἐκ πυρὸς κεραυνίου
Ζεὺς, εἰς Ὄλυμπον βρέφος ἀνήγαγεν νέον,
Ἥρα νιν ἤθελ' ἐκβαλεῖν ἀπ' οὐρανοῦ.
Eximit illum ex igne postquam fulminis,
Cœloque paruum Iupiter infantem tulit:
Cœlo volebat Iuno eum depellere.

Cùm vero aliquantulum Bacchus apud Nymphas adoleuisset, apud quas educatus fuerat, multas res admirabiles fecisse dicitur per Bacchas, vt est in his Euripidis carminibus:

ὅσαις δὲ λευκοῦ πώματος πόθος παρῆν,
ἄκροισι δακτύλοισι διαμῶσαι χθόνα,
γάλακτος ἑσμοὺς εἶχον. ἐκ δὲ κισσίνων
θύρσων γλυκεῖαι μέλιτος ἔσταζον ῥοαί.
Albique potus vt cupido ceperat,
Terram secantes vnguibus summis statim
Riuos habuere lactis: atque rursus his

Fluxere mellis dulcis altè riuuli E *Tyrsis.*

Admirabiles omnino erant res gestæ ipsarum Baccharum, quippe cum illæ vel terram virga percutientes dictæ sunt vini riuos e terra excitasse & mel, & lac, & suaues liquores huiusmodi, vt est in his versibus:

θύρσον δέ τις λαβοῦσ' ἔπαισεν ἐς πέτραν,
ὅθεν δροσώδης ὕδατος ἐκπηδᾷ νοτίς.
ἄλλη δὲ νάρθηκ' εἰς πέδον καθῆκε γῆς,
καὶ τῇδε κρήνην ἐξανῆκ' οἴνου θεός.
Thyrsoq; capto percutit quadam petram,
Hinc lymphæ vuidæ protinus fons exilit.
Diuerberauit vt solum virga altera,
Fontem meri profudit inde mox Deus.

His persimilia sunt illa miracula quæ puer fecisse dicitur Dionysus, quæ nos ita in libro Venationum quarto expressimus:

Has inter ferulam ludendo fortè cecidit,
Et ferri laudes ictu percussit cutem:
Exiluit dulcis vini de vulnere riuus.
Hinc lacerant ouis frustatim viscera tabo
Insiciente solum, canis albentia setis
Membraque iecit humi, rursus mirabile dictu,
Diuisæ pecudis coierunt membra repentè,
Et virides herbas decerpsit pabula nota.
Iam vaga per vastas penetrarat plurima terras
Fama Dei, qui multa viris monstrabat, & vrbes
Errando virtute sua compleuerat omnes.

Fabulantur præterea Bacchum, vbi illum Iuno persequeretur labore fessum itineris se quieti sub arborem quandam dedisse, atque Amphisbænam (id enim viperæ vtrinque caput habenti nomen est, vt ait Nicander in Theriacis) eius tibiam momordisse: tum excitatum Dionysum illam palmite vitis, qui fortè propinquus adiacebat; occidisse. Nam, vt sensit Demetrius Chlorus, id animal, neque ligno, neque vlla re alia, nisi ligno vitis, facilè potest interfici. Istud illi contigisse anno, post vitem inuentam, cùm furore à Iunone iniecto percitus orbem terrarum peragraret. cùm igitur in Ægyptum & in Syriam peruagaretur, illum primus omnium Proteus Rex Ægyptiorum fertur hospitio accepisse, mox ad Cybellam Phrygiæ vrbem profectus & à Rhea

à Rhea

à Rhea expiatus stola ab ea sumpta ceremonias Cybeles edoctus per Thraciam ad Indos contendit. Tum Lycurgus Rex Edonorum qui iuxta fluuium Strymonem habitabant, illum contumeliis affecit, cui Dionysus, cum euasisset, furorem iniecit. Nam cum pampinos vitiúmque germen se cædere putaret, Dryantis filij crura obtruncauit, atque cum extremas quoque sui corporis partes abscidisset, resipuit denique: atque ex oraculi responso ab Edonis ob sterilitatem agrorum in vincula coniectus, ab equis denique pro Dionysi voluntate laniatus fuit, vt scripsit Apollod. libr. 3. Fama est Alcithoen quoque Thebanam mulierem ægre ferentem diuinos honores Baccho tribui, cùm magna sit plerunque inter ciues eiusdem ciuitatis inuidia & contemptus, cœpisse illas deridere, quæ illud facerent, quare iratus Bacchus eam in vespertilionem mutauit, ac telas sociarum simúlque ridentium in hederam & vites. Dicebantur dæmones immites & inhumani quidam, & Satyri, & Bacchæ, & Sileni ipsum comitaricum cymbalis & strepitu quocunque incederet, qui in curru à lyncibus tracto vehebatur, vt ait Ouid. lib. 4. Metamorph.

tu biiugum pictis insignia frenis
Colla premis lyncum: Bacchæ, Satyrique sequuntur,
Quique senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet.

Circa hunc lynces, & tigres, & pantheræ esse consueuerunt, vt ait idem poeta in libro tertio.

Ipse racemiferis frontem circumdatus vuis
Pampineis agitat velatam frondibus hastam:
Quem circa tigres, simulacraque inania lyncum,
Pictarúmque iacent fera corpora pantherarum.

Fuit socius Bacchi Lusus, à quo vocata est Lusitania, aiunt Bacchum truculentas feras circa se semper habere solitum, cùm pellem etiam pardali semper gestaret, vnde dicebatur Bryseus; cuius inter comites fuit Acratus genius. atque cum Panas & Satyros comites Indicæ expeditionis habuisset, subacta India atque deuicta Iberia, vt ait Sesosthenes in rebus Ibericis, Pana locis præfecit, qui regionem de se Paniam vocauit, ac mox iuniores Hispaniam dixerunt. Nam & Virg. lib. 6. hunc inquit in curru à tigribus tracto vehi solitũ, & pro habenis, lorísque teneris pampinis vti, vt patet ex his:

Nec qui pampineis victor iuga flectit habenis
Liber, agens celso Nysæ de vertice tigres.

Et Ouidius libro primo de Arte:

Iam Deus in curru, quem summum texerat vuis,
Tigribus adiunctis aurea lora dabat.

Consueuit & pro sceptro thyrsum gestare, quę hasta erat frōdibus vitium aut hederæ aliquando suauiter ornata, & cerui pellem, quam nebrida vocabant, vt scripsit Euripides in Bacchis:

πρώτας δὲ Θήβας τάσδε γῆς Ἑλληνίδος
ἀνωλόλυξα, νεβρίδ' ἐξάψας χροός,
θύρσον τε δοὺς εἰς χεῖρα κίσσινον βέλος.
Thebasque primas vrbem adiui Græciæ,
Ibi fremuique pelle sumpta nebridæ,
Hederaque thyrsum tradidi illo tempore.

Atque sacrificantes ramos abiegnos gestabant, cùm illi abies in coronas esset sacrata, vti Xenophanes ait in Salibus:

εἰς στεφάνους
ἑστᾶσιν δ' ἐλάται πυκινὸν περὶ δῶμα.
in coronas
Consistunt abietes pulchram circa domum.

Nam hedera, & smilax, & abies, & quercus erant arbores Baccho sacræ, quib. Thyades vtebantur in sacris, vt est in his:

ἐπὶ δ' ἔθεντο κισσίνους
στεφάνους δρυός τε, μίλακός τ' ἀνθοφόρους.
Hederæ dederunt hæc coronas crinibus,
Quercúsque smilacisque onustæ floribus. & illud:

ὦ Σεμέλας τροφοὶ Θῆβαι,	*ô Semeles altrices Thebæ,*
στεφανοῦσθε κισσῷ.	*coronemini hederæ.*
βρύετε βρύετε χλοήρει	*cingite cingite virenti*
σμίλακι καλλικάρπῳ,	*smilaci fructifera,*
καὶ καταβακχιοῦσθε δρυὸς	*atque bacchemini quercus,*
ἢ ἐλάτας κλάδοισι.	*siue abietis cinctæ ramis.*

Fuit illi sacra pica ob garrulitatem ebriosorum, & ficus folia propter memoriam Sycæ in illam arborem versæ, & vitis ob Staphylæ casum, quæ ambæ in arbores sui nominis mutatæ sunt ab illo Deo, cùm συκῆ ficum, ac σταφυλὴ vitem significet. Fuit illi etiam narcissi corona non ingrata ob tarditatem ingenij ebriosorum, & draco inter reptilia fuit sacer Libero patri, vt ait Plutarchus in probl. Symposiacis. Huius

Dei sacerdotes fœminæ plerumque fuerunt, quæ nūc ab insania Mænades: nūc ab impetu & furore Thyades, vel à Thya quæ prima sacra Bacchi instituit; nunc ab intemperātia, morúmque prauitate, Bacchæ vocabātur. Dictę sunt & Mimallones, quia Dionysium imitarentur: nam in montibus plerúmque versántes leones manibus secum adducebant, aliásque feras: deinde iis crudis vescebātur, terrámque ferulis percutientes aut saxa, cùm sitirent, vinum, vel lac, vel mel scatere faciebant, anguésq; habebāt pro zonis comis implicitos. Huius Dei Satyros, & Silenos, & Lenas & Nymphas, & Naiades, & Tityros sacerdotes fuisse inquit Strabo libro decimo. Dionysij res gestas conscripsit Diodorus libro quinto historiarum, & Orosius primo: cum Pegasus Eleutheriensis primus Liberi patris religionem Atheniensibus tradiderit, vt Perimander ait in libro secundo de sacrificiorū ritibus apud varias gētes. Fama est hunc in Nysa Arabiæ felicis ciuitate imperasse, multáque humano generi vtilia inuenisse. nam præter vinum & mellis conficiendi rationem, sacrificiorum ritus quoque inuenisse dicitur, vt scripsit Ouid. in 3. Fastorum.

Ante tuos ortus aræ sine honore fuerunt,
Liber, & in gelidis herba reperta focis.

Cùm hic de omnibus nationibus bene mereri studeret, orbémque terrarum illa, quæ sciebat, docēdo peragraret, Mercurium Trismegistum vxori consultorem, ac Herculem Ægypti præsidem reliquisse dicitur, Prometheóque primum ab Hercule locum dedit. mox Busiride Phœnicię, Antæo Libyæ præfectis, ipse coacto ex agricolis mulieribúsque exercitu ad Indos, & intima Asiæ loca penetrauit. Deinde Indis, qui illum aspernabantur, & vniuersi orientis regionibus subiugatis, ad primum Oceani litus in montibus Indiæ non procul à Gange fluuio columnas duas erexit, tāquam ad vltimas hominibus peruias oras ex parte Orientis penetrasset: de quibus columnis ita scripsit Dionysius in situ orbis:

ἔνθα τε καὶ στῆλαι Θηβαιγενέος Διονύσου
ἑστᾶσι πυμάτοιο παρὰ ῥόον Ὠκεανοῖο,
Ἰνδῶν ὑστατίοισιν ἐν οὔρεσιν, ἔνθα τε Γάγγης
λευκὸν ὕδωρ Νυσαῖον ἐπὶ πλαταμῶνα κυλίνδει.

Hæc & Thebani Dionysi terra columnas
Monstrat ad Oceanum, atque extremi littora Ponti,
Montibus Indorum, qua vasto gurgite Ganges

ἄμπελος ἔνθα καὶ ἔνθα κατεκρημνῶντο δὲ πολλοὶ
βότρυες· ἀμφ' ἱστὸν δὲ μέλας εἰλίσσετο κισσὸς
ἄνθεσι τηλεθάων· χαρίεις δ' ἐπὶ καρπὸς ὀρώρει·
πάντες δὲ σκαλμοὶ στεφάνους ἔχον.
Dulcia per nauim scatuerunt vina repentè,
Mirus odor quorum surgebat: pallida membra
Concussit nautis timor, & reuerentia Diuûm.
Hinc illinc velo in summo concernitur altè
Vinea, quæ multos fudit frondosa racemos
Pendentes: hederæ malum texere corymbis,
Frondibus & nigris: scalmique habuere coronas.

Fuerũt qui dixerint malũ & remos,& antennam in serpẽtes fuisse versos, vt scripsit Demaratus in certaminibus Dionysiacis. Ipse verò Dionysus leo factus ita omnes nautas, præter ipsum gubernatorẽ, in fugam vertit, vt in delphinos versi, in mare statim desiliuerint. At nõ semel tãtùm hoc accidisse dicitur, vt cũ nauigaret, vites & hederæ in nauibus repentè sint exortæ, multáq; alia plãtarũ sibi cõsecratarũ genera: quippe cum nata sint etiã tũ cùm puer à Nymphis in Eubœam traiiceretur, vt nos lusimus in lib. 4. Venationum his versibus:

Cùm medij nauis sulcaret tergora ponti,
Atque ab vtroque pari distarent litore tractu,
Serpere cœperunt hederæ tabulata virentes,
Et smilax, apiumque comis frondescere adultis.

Fabulati sunt præterea Bacchum triennium apud Proserpinam dormiuisse, deinde excitatum choreis indulsisse cum Nymphis, vt ait Orpheus in hoc hymno:

Ἀμφιετῆ καλέω Βάκχον, χθόνιον Διόνυσον,
ἐγρόμενον κούραις ἅμα νύμφαις εὐπλοκάμοισιν·
ὃς παρὰ Περσεφόνης ἱεροῖσι δόμοισιν ἰαύων,
κοιμίζει τριετῆρα χρόνον, βακχήιον ἁγνόν.
αὐτὸς δ' ἡνίκα τὸν τριετῆ πάλι κῶμον ἐγείρει,
εἰς ὕμνον τρέπεται σὺν ἐυζώνοισι τιθήναις.
Terrestrem canimus Dionysum, & numina Bacchi,
Cum nymphis experrectum, quibus est coma pulchra:
Qui prope Persephonen sacris penetralibus olim
Dormiuit Bacchi tempus tres segniter annos.
Vt tribus exactis conniuia læta nouantur,
Ille suis repetit mox cum nutricibus hymnum.

Hunc eundem Deum θεσμοφόρον, siue legislatorem, idẽ poeta

appellauit, quia cum ab Indica expeditione in patriam post triennium reuertisset, domesticorum, & corũ quibus regnũ commiserat, perfidiam expertus, ciatos iam sceleratorum animos insolẽtia legum infregit, hostesque profligauit, & res imperij in meliorem statum, quàm antea fuerant, perduxit. Fuit Dionysus etiam Osiris vocatus ab Ægyptiis, vt testatur Herodotus in Euterpe: θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες ὁμοίως Αἰγύπτιοι σέβονται, πλὴν Ἴσιός τε καὶ Ὀσίριος, τὸν δὴ Διόνυσον εἶναι λέγουσι. *Deos autem ipsos non æquè omnes colunt Ægyptij, præter Isidem & Osirim, quem Dionysum esse inquiunt.* Fama est Bacchum in eo bello quod aduersus Iouem Titanes gesserunt, fuisse ab illis discerptum, cuius cor palpitans ad Iouem Pallas detulit, vt ait Isaicus his verbis: Διόνυσον γὰρ, τὸν καὶ Ζαγρέα καλούμενον, υἱὸν Διὸς καὶ Περσεφόνης ὑπάρχοντα, μελισθὲν οἱ Τιτᾶνες ἐσπάραξαν· οὗ τὴν καρδίαν ἔτι παλλομένην ἀνήνεγκεν. *Dionysum enim illum, qui & Zagreus fuit vocatus, Iouis & Proserpinæ filium, Titanes membratim discerpsere; cuius cor adhuc palpitans attulit.* Hic cum sepultus fuisset, reuixisse fertur integer. Hic Dionysus, qui & Osiris vocatus fuit, multa humano generi vtilia excogitauit, vt dictum est: primus enim colendorum agrorum rationem Ægyptios docuit, vt testatur Dionysius in libro de Situ orbis in his:

τῷ ἐπιναιετάουσιν ἀριστοτάτων γένος ἀνδρῶν,
οἳ πρῶτοι βιότοιο διεστήσαντο κελεύθους,
πρῶτοι δ' ἱμερόεντος ἐπειρήσαντο ἀρότρου,
καὶ σπόρον ἰθυτάτης ὑπὲρ αὔλακος ἡπλώσαντο·
πρῶτοι δὲ γραμμῇσι πόλον διεμετρήσαντο,
θυμῷ φρασσάμενοι λοξὸν δρόμον ἠελίοιο.

Ad Nili ripas habitat clarissima gens, qui
Humanæ vitæ statuerunt iura priores:
Qui primi segnem sulcarunt vomere terram:
Qui primi rectis sparserunt semina sulcis:
Qui primi cælum sunt certo limite mensi,
Obliquósque animo Solis cinxere meatus.

Atque Tibullus in libro Elegiarum primo ita eius inuenta percurrit:

Primus aratra manu solerti fecit Osiris,
Et teneram ferro sollicitauit humum.
Primus inexpertæ commisit semina terræ,
Pomáque non notis legit ab arboribus.
Hic docuit teneram palis adiungere vitem:

Hic vi-

Hic viridem dura cædere falce comam.
Illi iucundos primùm matura sapores
Expressa incultis vua dedit pedibus.

Nam & Euripides in Bacchis omnium propè eorũ quæ humano generi inuenta fuerunt, vtilissimum vinum putauit, cùm obliuionem omnium malorum, & somni autorem, & tristitiæ solatium Bacchum inuenisse dicat, vt ex his patet.

Σεμέλης γόνος
βότρυος ὑγρὸν πῶμ' εὗρε κεἰσηνέγκατο
θνητοῖς· ὃ παύει τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς
λύπης, ὅταν πλησθῶσιν ἀμπέλου ῥοῆς,
ὕπνον τε, λήθην τῶν καθ' ἡμέραν κακῶν
δίδωσιν· οὐδ' ἔστ' ἄλλο φάρμακον πόνων.

Semele satus
Potum racemi repperit mortalibus
Ac protulit: mœroris ille nubila
Fugat repletis vineæ liquoribus,
Somnúsque fit mali diebus singulis
Obliuio: nec pharmacum malo aptius.

Cùm vinum igitur inuentum mortalibus Dionysus excogitasset, mos fuit apud antiquos vt Bacchi datoris lætitiæ, quẽ Bonum dæmonem appellabãt, poculum extremum post cœnam remotis mensis circumferretur: quod boni dæmonis dicebant, quia bonus Deus Dionysus illud inuenisset, vel quia cum moderatione sumptus vtilis sit & bonus potus, de quo ita meminit Aristophanes in Equitibus:

Μὰ Δί' ἀλλ' ἄκρατον οἶνον ἀγαθοῦ δαίμονος.
Non per Iouem potum boni sed dæmonis.

Draco fuit huic Deo propter perspicacitatẽ inter reptilia dicatus, vt ait Plut. in problem. Symposiacis. Memoriæ prodidit Lucianus in dialogo Iunonis & Iouis Icariũ cæsũ fuisse apud Indos, quia cùm palmitẽ & vini faciẽdi rationẽ à Baccho didicisset, creditus est primũ ab Indis venenũ in cõuiuio exhibuisse: nã Indi vino primùm gustato in insaniã sunt cõuersi, vt ait idẽ in Nigrino. Atq; Plutarchus etiã in eo dialogo, in quo disquiritur ignis ne an aqua sit vtilior, vitẽ ex India in Greciã primùm portatã fuisse testatur, cùm tamẽ apud Thebanos primum vitis nata esse dicatur, vt asserit Pausanias in Bœoticis, & inde ad Indos deportata. Neq; mirũ est sanè cæsum fuisse Icariũ propter vinũ, cùm immoderatus illius vsus

non parum obsit mortalibus, secretáque animi aperiat, & in insaniam propè impellat, vt ait Homerus libro ξ. Odyssex in his versibus:

οἶνος γὰρ ἀνώγει
ἠλεὸς, ὅς τ' ἐφέηκε πολύφρονά περ μάλ' ἀεῖσαι
καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι, καί τ' ὀρχήσασθαι ἀνῆκεν,
καί τι ἔπος προέηκεν, ὅ πέρ τ' ἄρρητον ἄμεινον.

Pocula prudentes etiam fœcunda choreis
Indulgere iubent, cantaréque voce sonora
Pocula, quæ vtiliter tacerentur, multa profari.

Nã vbi vires corporis, mẽtémq; vini imperiũ subegerit, multa effutire coguntur homines, vt scripsit in his etiã Theognis:

ἄφρονος ἀνδρὸς ὁμῶς καὶ σώφρονος οἶνος, ὅταν δὴ
πίνηθ' ὑπὲρ τὸ μέτρον, κοῦφον ἔθηκε νόον.

Prudentis stultique viri immoderatiùs hausta
Vina leuem mentem reddere sæpe solent.

Sed neque hæc sola incommoda vini vsus immodicus affert, verùm etiam corpus mirificè labefactat, vt nos scripsimus in nostro libro Aucupij, quem Græcis versibus imparibus inceptum, vbi absolutus fuerit, mittere decreuimus ad doctissimum & sapientissimum RENALDVM Ferrarium Præsidem Comitiorum Parisiensium: quem Senatorem Regium non solùm propter insignem autoritatem diligo mirificè & obseruo, sed multo magis ob singularem eius humanitatem & sapientiam. Nam cùm Orator proximis annis fuisset in sacra Tridentina synodo, & nuper apud illustrissimum Senatum Venetum, omnes in his locis eius eruditionem ac sapienter dicta tanquam oraculi Delphici sunt admirati. Ita verò se habent carmina quædam:

οἶνος ἄμετρος πολὺς, ὀργὴ κύπρις, ἀμφότερα
θάνατον ἄγει θνητοῖσιν [illegible].

Importuna trahunt in tristia tartara Ditis
Rectà mortales ira, merúmque, Venus.

Scriptum reliquit Pausanias in Laconicis in monte supra Migonium, quem locum vocabant Larysium, vuam maturam priùs inuentam fuisse: quo in monte ineunte vere dies festos agitabant in honorem Bacchi. Non minor tamen gratia illi asino habenda est, quem Naupliæ incolæ lapideum erexerunt, quia putationem vitium adinuenit, quàm Baccho, qui vites tantùm ostendit mortalibus: nam nisi vitis cultura

tura & putatio inuēta fuisset,breui totum id munus erat interiturum,aut inutile futurum. Cùm igitur asinus vitis pampinos Naupliæ abrosisset, sarmentorum putationem vtilem esse vitibus ostendit:quippe cùm illa sit arbor omnium cæterarum humidissima, pluráque gignat ligna superuacanea, tanquam excrementa. Docuit Bacchus etiam mortales mercaturam & nauigationem,vt testari videtur Dionysius in situ orbis,qui e Phœnicia,& e regione mari rubro propinqua, & nauigationem & astrorum cognitionem profluxisse ait, cùm Phœniciæ imperaret Bacchus,vt est in his:

τῶν δ' ἀνδρῶν γενεῆς οἱ Ἐρυθραῖοι γεγάασιν·
οἳ πρῶτοι νήεσσιν ἐπειρήσαντο θαλάσσης,
πρῶτοι δ' ἐμπορίης ἁλιδινέος ἐμνήσαντο,
καὶ βαθὺν οὐρανίων ἄστρων πόρον ἐφράσσαντο.
Qui rubrum coluere fretum geus inde virorum,
Qui primi spreuere maris ventósque minásque.
Primi sunt ausi merces committere ponto,
Et cæli cursus seruare,& sidera mundi.

Fertur hic Deus primus omnium mortalium depressos ad sordida quæque hominum animos ad Deorum cultum erexisse,vt testatur in his Ouid.lib.3.Fastorum:

Ante tuos ortus aræ sine honore fuerunt
Liber, & in gelidis herba reperta focis.
Te memorant Gange, totóque Oriente subacto,
Primitias magno sepofuisse Ioui.
Cinnama tu primus,captináque thura dedisti.
Déque triumphato viscera tosta boue.

Hunc Deum, quem superiùs semper iuuenem è sententia nonnullorum scriptorum diximus, Elienses barbatulum esse crediderunt,vt ait Pausanias in prioribus Eliacis:qui cum cornutus etiam fingeretur, ad huius imitationem Mimallones cornua suis capitibus alligare consueuerunt, vt ait Isacius.ac neque solùm cornutus,sed etiā taurino capite ab antiquis fingebatur,vt idem testatur.Fuit & diuinationū Deus creditus Dionysus,vt in his testatur Euripides in Bacchis:

μάντις δ' ὁ δαίμων ὅδε· τὸ γὰρ βακχεύσιμον,
καὶ τὸ μανιῶδες, μαντικὴν πολλὴν ἔχει.
Deúsque vates est: furor nam Bacchicus
Vim vaticinandi ritè plurimam tenet.

Coronabantur hedera quicunque Libero patri erant initia-

turi, vt significauit Eurip. in Bacchis, vt alij crediderunt, quia paru⁹ Dionysus in illa arbore fuit occultat⁹, vt vero alij, quia racemos vuarũ imitatur, vel quia sẽper sit viridis & iuuenis, qualis Deus ipse fingebatur, vel quia cũ frigida sit arbor naturâ, ob insitũ frigus adiumẽto sit aduersus ebrietatem. Alij sacrã Baccho putarũt, quia Cissus Bacchi comes inter saltãdũ incõmodius cũ Satyris periit, ac Bacchi iussu fuit in arborẽ mutatus quã Græci cissũ, Latini hederã vocarũt. Alij ad imitationẽ Bacchi id factũ crediderũt; quod ille, cũ esset puer, hedera & lauro coronatus incederet, vt ait Hom. in hymnis:

δὴ τότε φοιτίζεσκε καθ' ὑλήεντας ἐπαύλας
κισσῷ καὶ δάφνῃ πεπυκασμένος.
Tum quoque paruus erat; sylvísque errabat in altis
Ornatus lauro atque hedera.

Atque non solũ initiantes, sed etiam coronæ sacrificantium, quibus caput vinciebantur, ad illius Dei imitationem bacchi dictæ sunt, vt testatur Nicander in libro linguarum, in his:

βακχείοις κεφαλὰς ἀεὶ ἀνθέσιν ἐστέψαντο.
Tempora cinguntur bacchis florentibus illis.

Erat enim legibus sacrificiorum sancitum, vt coronarentur hedera quicunque Baccho initiarentur, vt ait Dionysius in Cosmographia:

ὀρνύμεναι τελέθουσι κατὰ νόμον ἱερὸν Βάκχου,
στεψάμεναι κισσοῖο μελαμφύλλοιο κορύμβοις
ἐννύχιαι· πάταγος δὲ λιγύθροος ὄρνυται ἠχή.
Concitæ agunt, vt lex, Baccho sacra tempora ramis
Deuinctæ nigris hederæ, ac pallente corymbo
Nocturnæ: clamórque ingens consurgit ad auras.

Consueuerunt Camaritæ, quæ natio est Indiæ finitima, cùm Bacchum ab Indica expeditione redeuntem humaniter accepissent, illum egregiè colere, cinguláque & hinnulorum pelles circa pectus habere, vt idem in his ait:

καὶ Καμαριτάων φῦλον μέγα, τοί ποτε Βάκχον
Ἰνδῶν ἐκ πολέμοιο δεδεγμένοι ἐξείνισσαν,
καὶ μετὰ Ληναίων ἱερὸν χορὸν ἐστήσαντο,
ζώματα καὶ νεβρίδας ἐπὶ στήθεσσι βαλόντες,
εὐοῖ Βάκχε λέγοντες.
Et Camaritarum genus ingens, Bacchus ab Indis
Hospitio rediens quibus est acceptus, vt illi
Lenarum statuere chorum, quæ cingula, & vnà

Dama-

Damarum pelles posuerunt pectora circum,
Euæ Bacche frementes.

Nam Lenæ vocatæ sunt Nymphæ quæ torcularibus præerant, vt fontibus Naiades. Celebrabantur autem bacchi sacrificia cum tripudiis, quare Dionysus vocatus est ἐνόρχης δαίμων, siue tripudij Deus, vt ait Lycophron:

δαίμων ἐνόρχης, Φιγαλεὺς, Φαυστήριος.
Deus tripudij, Phigaleus, Phausterius.

Nam ὀρχεῖσθαι tripudiare significat: qui idem dictus est Phigaleus, quod in Arcadia coleretur: & Phausterius, quia lampades & lumina adhiberētur in huius sacrificiis. Fuit hic Deus in numerum Deorum reliquorum relatus ob ea quæ in genus humanum contulit beneficia, ob res præclarè gestas, ob discordias & contentiones à se compositas, ob ciuitates extructas, ob leges, quas dedit ciuitatibus, vt testatur Horatius libro secundo Epistolarum:

Romulus & Liber pater, & cum Castore Pollux,
Post ingentia facta, Deorum in templa recepti,
Dum terras hominumque colunt genus, aspera bella
Componunt, agros assignant, oppida condunt.

Agebantur huius Dei sacra à mulieribus, vt diximus, quòd illas habuisset socias in Indica expeditione: quæ dictæ sunt Bacchæ ab insanis clamoribus: currebant enim cum tædis & funalibus accensis per noctem, quibus vtebātur in illis sacrificiis, atque crinibus passis ita clamabant currentes: eu hoe, quæ voces sunt bene ac feliciter precantium. His postea vocibus in vnū compositis Euhoeus Bacchus vocari cœpit: deinde Euhyius siue bonus filius, quia cùm Gigātes bellum Ioui intulissent, in leonem versus vnum eorum prior laniauerit ac discerpserit. Ea re præclarè gesta Iupiter lætatus dicitur Dionysum Bonum filium vocasse. Lucianus in Dea Syria Osirim, siue Dionysum apud Byblios Ægypti populos mortuum & humatū fuisse scribit, & anniuersarios luctus, ritúsque sacrorum in eius honorem institutos. Atqui quod & ipse & Hercules eandem patriam haberent diximus, & iisdem propè armis vterentur, & quòd pariter combusti sunt: quod etiam declarauit ipse Sidonius Antipater in his carminibus:

ἀμφοῖν δὲ ζῆλος παντὶ τρόπῳ, ὅπλα δ' ὅπλα·
νεβρίς, λεοντῆ· κύμβαλα δὲ, πλαταγή·
Ἥρη δ' ἀμφοτέροις χαλεπὴ θεός, οἳ δ' ἀπὸ γαίης

ἦλθον ἐς ἀθανάτους ἐκ πυρὸς ἀμφότεροι.

Amborúmque columnæ; atque arma simillima vtrique
Cymbala clamori; pellem & vterque tulit;
Et grauis ambobus Iuno Dea. adiuit vterque
E terra ad superos, igne cremante, Deos.

Multa huius Dei sacrificia multis in locis celebrabãtur, quæ & nominibus & ritibus & temporibus differebant: atque primi mortalium Phœnices Bacchi sacra instituerunt, quæ postea Orpheus in Græciam ad Thebanos detulit, in quibus laniatus fuit. Agebatur dies festus apud Athenienses, quo die Liberi patris cultum à Pegaso Eleutheriẽsi ex oraculo Delphico acceperunt, quæ dicebantur Oschophoria, vt ait Pausanias in Atticis. Erat autem consuetudo, vt ait enarrator Nicandri, vt pueri pampinos manibus gestantes tributim è sacro Dionysi templo in sacellum Palladis cognomento Scirrhadis cum precibus decurrerent. Celebrabantur & Trieterica in eius honorem, quia tertio anno ab Indica nauigatione reuertisset, quæ agebantur per brumam, vt ait Ouidius in primo Fastorum:

Sacra corymbiferi celebrabat Græcia Bacchi,
Tertia quæ solito tempore bruma refert.

Horum sacrificiorum & tempus, & instrumenta, & habitum Baccharum demõnstrauit idem poeta libro sexto Metamor.

Tempus erat, quo sacra solent Trieterica Bacchi
Sithoniæ celebrare nurus. nox conscia sacri:
Nocte sonat Rhodope tinnitibus æris acuti;
Nocte sua est egressa domo Regina, Deique
Ritibus instruitur, furialiaque accipit arma.
Vite caput tegitur. lateri ceruina sinistro
Vellera dependent; humero leuis incubat hasta.

Nam his armis instructæ cum vociferatione discurrentes crinibus passis diuinare, ac res futuras prædicere credebantur. Epilenæa sacrificia, & certamen, & cantilenæ vocabantur, quæ fiebant vindemiæ tempore cùm torcular exprimẽdis vuis esset inuentum apud Acharnanes, vt ait enarrator Aristophanis. Nam certabant inter calcandas vuas, quis citiùs plus musti exprimeret, & Bacchi laudes canebant inter calcandas, rogabántque vt quam suauissima musta defluerent. cum agerentur hæc in agris, Dionysia ibi simplici nomine dicebantur. Celebrabantur Lenæa præterea in ciuitate Athenarum

natum ineunte vere, quo tempore vina de fæce eximebantur, tributáque ferebantur ab externis: quod certamen erat bibentium plerunque, Bacchúmque lætitiæ autorem canentium, cuiusmodi carmina sunt illa Euripidis in Bacchis:

τὴν παυσίλυπον ἄμπελον δοῦναι βροτοῖς.
οἴνου δὲ μηκέτ' ὄντος, οὐκ ἔστι κύπρις,
οὐδ' ἄλλο τερπνὸν οὐδὲν ἀνθρώποις ἔτι.
Obliuionem palmitem mali dedit.
Si vina tollas, & Venus statim perit,
Nec dulce quidquam restat hinc mortalibus.

Fuerút & Phallica in Dionysi honorem instituta, quæ apud Athenienses agebantur, apud quos primus Pegasus ille Eleutheriensis Bacchi cultum instituit: in quibus cantabant quemadmodum Deus hic morbo Athenienses liberauit, & quemadmodum multorum bonorum author mortalibus extitit. Fama est enim quod Pegaso imagines Dionysi ex Eleutheris ciuitate Bœotiæ in Atticam regionem portante Athenienses Deum neglexerunt, neque, vt mos erat cum pompa acceperunt: quare Deus indignatus pudenda hominum morbo infestauit, qui erat illis grauissimus: tunc eis ab oraculo, quo pacto liberari possent petentibus, responsum datum est solum esse remedium malorum omnium, si cum honore & pompa Deum recepissent: quod factum fuit. Ex ea re tum priuatim, tum publicè lignea virilia thyrsis alligantes per eam solennitatem gestabant: fuit enim Phallus vocatum membrum virile. Alij Phallum ideo consecratum Dionyso putarunt, quia sit autor creditus generationis. Agebant Athenienses præterea Canephoria in honorem Dionysi, quod genus erat consuetudinis quale scribitur his verbis à Demarato in certaminibus Dionysiacis: *κατὰ τὴν τῶν Διονυσίων ἑορτὴν παρὰ τοῖς παλαιοῖς Ἀθηναίοις, αἱ ἀδῦναι παρθένοι, τότε πρῶτον ἡβῶσαι, ἐκανηφόρουν. ἦν δὲ ἐκ χρυσοῦ καθαροῦ πεποιημένα τὰ κανᾶ, ἐφ' ὧν τὰς ἀπαρχὰς ἁπάντων τῶν καρπῶν ἐτίθεσαν per festum Dionysi diem, qui apud antiquos Athenienses agebatur, virgines agiles, quæ ad pubertatem accederent, tum primùm canistros ferebant: qui canistri erant ex puro auro, in quibus erant fructuum omnium primitiæ imposita.* Quanquam non defuerunt qui non in honorem Dionysi, sed Dianæ, Canephoria instituta crediderint, cùm dicerēt virgines nobiles per ea sacra canistros earum rerum quas pulchriores acu laborassent, plenos Dianæ consecrare

ἦλθον ἐς ἀθανάτους ἐκ πυρὸς ἀμφότεροι.

Amborúmque columnæ; atque arma simillima vtrique
Cymbala clamori; pellem & vterque tulit;
Et grauis ambobus Iuno Dea. adiuit vterque
E terra ad superos, igne cremante, Deos.

Multa huius Dei sacrificia multis in locis celebrabãtur, quæ & nominibus & ritibus & temporibus differebant: atque primi mortalium Phœnices Bacchi sacra instituerunt, quæ postea Orpheus in Græciam ad Thebanos detulit, in quibus laniatus fuit. Agebatur dies festus apud Athenienses, quo die Liberi patris cultum à Pegaso Eleutheriẽsi ex oraculo Delphico acceperunt, quæ dicebantur Oschophoria, vt ait Pausanias in Atticis. Erat autem consuetudo, vt ait enarrator Nicandri, vt pueri pampinos manibus gestantes tributim è sacro Dionysi templo in sacellum Palladis cognomento Scirrhadis cum precibus decurrerent. Celebrabantur & Trieterica in eius honorem, quia tertio anno ab Indica nauigatione reuertisset, quæ agebantur per brumam, vt ait Ouidius in primo Fastorum:

Sacra corymbiferi celebrabat Græcia Bacchi,
Tertia quæ solito tempore bruma refert.

Horum sacrificiorum & tempus, & instrumenta, & habitum Baccharum demõnstrauit idem poeta libro sexto Metamor.

Tempus erat, quo sacra solent Trieterica Bacchi
Sithoniæ celebrare nurus. nox conscia sacri:
Nocte sona Rhodope tinnitibus æris acuti;
Nocte sua est egressa domo Regina, Deique
Ritibus instruitur, furialiaque accipit arma.
Vite caput tegitur. lateri ceruina sinistro
Vellera dependent; humero leuis incubat hasta.

Nam his armis instructæ cum vociferatione discurrentes crinibus passis diuinare, ac res futuras prædicere credebantur. Epilenæa sacrificia, & certamen, & cantilenæ vocabantur, quæ fiebant vindemiæ tempore cùm torcular exprimẽdis vuis esset inuentum apud Acharnanes, vt ait enarrator Aristophanis. Nam certabant inter calcandas vuas, quis citiùs plus musti exprimeret, & Bacchi laudes canebant inter calcandas, rogabántque vt quam suauissima musta defluerent. cum agerentur hæc in agris, Dionysia ibi simplici nomine dicebantur. Celebrabantur Lenæa præterea in ciuitate Athe-

narum

natum ineunte vere, quo tempore vina de fæce eximebantur, tributáque ferebantur ab externis: quod certamen erat bibentium plerunque, Bacchúmque lætitiæ autorem canentium, cuiusmodi carmina sunt illa Euripidis in Bacchis:

τὴν παυσίλυπον ἄμπελον δοῦναι βροτοῖς.
οἴνου δὲ μηκέτ᾽ ὄντος, οὐκ ἔστι Κύπρις,
οὐδ᾽ ἄλλο τερπνὸν οὐδὲν ἀνθρώποις ἔτι.
Obliuionem palmitem mali dedit.
Si vina tollas, & Venus statim perit,
Nec dulce quidquam restat hinc mortalibus.

Fuerũt & Phallica in Dionysi honorem instituta, quæ apud Athenienses agebantur, apud quos primus Pegasus ille Eleutheriensis Bacchi cultum instituit: in quibus cantabant quemadmodum Deus hic morbo Athenienses liberauit, & quemadmodum multorum bonorum author mortalibus extitit. Fama est enim quod Pegaso imagines Dionysi ex Eleutheris ciuitate Bœotiæ in Atticam regionem portante Athenienses Deum neglexerunt, neque, vt mos erat cum pompa acceperunt: quare Deus indignatus pudenda hominum morbo infestauit, qui erat illis grauissimus: tunc eis ab oraculo, quo pacto liberari possent petentibus, responsum datum est solum esse remedium malorum omnium, si cum honore & pompa Deum recepissent: quod factum fuit. Ex ea re tum priuatim, tum publicè lignea virilia thyrsis alligantes per eam solennitatem gestabant: fuit enim Phallus vocatum membrum virile. Alij Phallum ideo consecratum Dionyso putarunt, quia sit autor creditus generationis. Agebant Athenienses præterea Canephoria in honorem Dionysi, quod genus erat consuetudinis quale scribitur his verbis à Demarato in certaminibus Dionysiacis: *κατὰ τὴν τῶν Διονυσίων ἑορτὴν παρὰ τοῖς παλαιοῖς Ἀθηναίοις, αἱ ἀδιναὶ παρθένοι, τότε πρῶτον ἀκμάσαι, ἐκανηφόρουν. ἦν δὲ ἐκ χρυσοῦ καθαροῦ πεποιημένα τὰ κανᾶ, ἐφ᾽ ὧν τὰς ἀπαρχὰς ἁπάντων τῶν καρπῶν ἐπετίθεσαν* per festum Dionysi diem, qui apud antiquos Athenienses agebatur, virgines agiles, quæ ad pubertatem accederent, tum primùm canistros ferebant: qui canistri erant ex puro auro, in quibus erant fructuum omnium primitiæ impositæ. Quanquam non defuerunt qui non in honorem Dionysi, sed Dianæ, Canephoria instituta crediderint, cùm dicerẽt virgines nobiles per ea sacra canistros earum rerum quas pulchriores acu laborassent, plenos Dianæ consecrare

solitas, atq; ita significasse se prioris vitæ virginitatisq; pertæsas, cupere exautorari, vt asseruit Dorotheus Sydonius. quę sacra celebrabantur, vt quidā voluerunt, sub finem mensis Aprilis. Fuerunt & Apaturia Dionyso consecrata, quorū initiū & causa huiusmodi fuisse perhibetur à Charicle in Catena. cum bellum exortum esset inter Athenienses & Bœotos, Xanthius Bœotus Thymœtem Atheniensium Imperatorem ad singulare certamē prouocauit, quo debellato Melanthus Messenius postea illi in id imperiū successit, qui peregrinus fuit, & à Periclymene Nelei erat oriūdus. His igitur singulari certamine dimicantibus quidā à tergo Xanthij nigra pelle capræ indutus apparuit: tūc ille iniuriā sibi fieri inquit, cùm ad singulare certamen cum socio accederet: ac dū respiciens cōuertitur, ab aduersario dolo cæditur. cùm verò Dionysus creditus sit, quē pelle capræ indutum apparuisse autumant; dies festi fuerunt in eius honorem ab Atheniensibus mense Octobri instituti. Celebrabātur per hos dies Apaturia sic dicta à decipiendo: quorum dierum primus Dorpia dicebatur, quia vespertino tēpore conuenirent in vnum locum, qui essent eiusdē tribus, & vnà conuiuium pararent. Secundum dixerunt Anarrhysim, quòd eo die victimæ immolarētur: nam & Ioui tribuli, & Palladi sacrificabant. & ἀνερύω sursum traho significat, & sacrifico, quia immolantes victimarum iugulandarū colla sursum conuerterent. Tertius dies dictus fuit Cureotis, quo die iuuenes mares ac puellæ nomina dare cōsueuerunt, vt in tribus asscriberentur. Alij quartum diem addiderunt, quem vocarunt Epibdam, vt scriptū reliquit Panyasis. Celebrabantur & Ambrosia vocata, qui dies erat mense Ianuario Dionyso sacer, quem etiam mensem Lenæonē vocarūt, quia per id tempus vina in ciuitatem importari essent solita: ac mensem nominarunt à Dionyso, quod is præesset torcularibus: vnde Lenæus etiā dictus est. Pithœgia verò cùm dolia relinirentur, fiebant, atque tunc omnibus præsentibus Dionysi munus in honorem Dionysi impartiebant, quod cōmune erat amicorū symposium, vt scripsit Philochorus. Hæc eadem cùm à Romanis celebrabantur, dicta sunt Brumalia, cùm Brumus dictus sit Bacchus. Fuerunt & Ascolia dicta apud Athenienses, quæ ita fiebant, vt ait Zezes in commentariis in Hesiodum: ἐγίνετο δὲ τὰ ἀσκώλια οὕτως. ἀσκοὺς πεφυσημένους καὶ πεπληρωμένους ἀλειφομένους τιθέντες ἐπὶ γῆς, ἑνὶ ποδὶ ἐφαλλόμενοι, αἴσ-

Ἰον

ἐν τούτοις ἐφήλλοντο, καὶ πολλάκις κατολισθαίνοντες εἰς γῆν ἔπιπτον. τοῦτο δὲ ἐποίουν τιμῶντες τὸν Διόνυσον· ὁ γὰρ ἀσκὸς δέρμα ἐστὶ τράγου· ὁ δὲ τράγος τὰς ἀμπέλους τρώγων, λυμαίνεται ταύτας. *Fiebant autem hoc pacto Ascolia: vtres inflatos ventoque plenos humi deponentes altero pede insiliebant, atque super iis ferebantur: tum sæpius labentes in terram decidebant, faciebant autem id in honorem Dionysi, quoniam vter pellis est hirci, qui pampinos vitium comedens illis obest plurimum.* quem tamen vtrem quidam vino repleri solitum fuisse crediderunt, vt traditum est à Menandro in libro de mysteriis, atque peritior vinum habebat præmium. Est enim hircus animal maximè vitibus infestum, vt testantur illa carmina Eueni poetæ,

κἂν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω
ὅσσον ἐπισπεῖσαι σοὶ τράγε θυομένῳ.

Rodas me licet ad stirpem, te palmite fundam
Dulcia mactando vina sed hirce tibi.

Agebantur hæc ipsa sacrificia apud Latinos etiam, quæ Ascolia vocabantur, plurimúmque conferre credebantur ad vinearum fertilitatem; quorum ritum ita præclare expressit Virgilius libro secundo Georgicorum:

Frigora nec tantum cana concreta pruina,
Aut grauis incumbens scopulis arentibus æstus;
Quantum illi nocuere greges, durique venenum
Dentis, & admorso signata in stirpe cicatrix.
Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Caditur, & veteres ineunt proscenia ludi:
Præmiáque ingentes pagos & compita circum
Theseidæ posuere, atque inter pocula læti
Mollibus in pratis vnctos salière per vtres.
Nec non Ausonij Troia gens missa coloni
Versibus incomptis ludunt, risuque soluto,
Oráque corticibus sumunt horrenda cauatis;
Et te Bacche vocant per carmina læta, tibique
Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.
Hinc omnis largo pubescit vinea fœtu;
Complentur vallésque cauæ, saltusque profundi,
Et quocunque Deus circùm caput egit honestum.
Ergo ritè suum Baccho dicemus honorem
Carminibus patriis, lancésque & liba feremus.

Proponebantur autem præmia illis qui sapiétiùs super vtres

saltarent, deinde Bacchi statua cũ carminib. incócinnè ebriorũ more cõpositis in eius laudes patrio idiomate singularũ nationum circumferebatur circa vineas: quæ res plurimũ ad fertilitatem conferre putabatur. atq. ij qui ista faciebãt, personas sumebant è corticib. arborum, & vini fæce aliquando perungebãtur, ne cognosci possent, quia multa ridicula, multa parum decora, multa turpia & pudore plena dicebãt, quæ sine personis dicere omnino puduisset. deinde vineis lustratis ad altare Bacchi, vnde discesserant, redeuntes, sacras victimas in lancib. offerebant, & cõburebant. deinde altissimis arborib. imagines quasdã modò fictiles, modò ligneas, Baccho sacras & illi similes appendebant, quas à paruitate oris dicebant oscilla, vt longissimè possent prospicere, quia vineis conferre putabantur. His ita actis in cõuiuium, & è conuiuio domum discedebant: quæ omnia propè in superiorib. carminibus Virgilij continentur. Cædebantur hirci plerumque in Bacchi sacrificiis, vt ait Euripides in Bacchis hoc modo, ἀγρεύων αἷμα τραγοκτόνον: *perquirens sanguinem cæsi hirci.* quamuis scribit Herodotus in Euterpe in quadam solemnitate, quæ Dorpia dicebatur, Ægyptios singulos ante portas priuatarũ domorum sues iugulare solitos in honorem Bacchi. ita verò scribit: τῷ δὲ Διονύσῳ τῆς ὁρτῆς τῇ δορπίῃ, χοῖρον πρὸ τῶν θυρέων σφάξας ἕκαστος διδοῖ ἀποφέρεσθαι τὸν χοῖρον αὐτῷ τῷ ἀποδομένῳ τῶν συβωτέων. τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι ὁρτὴν τῷ Διονύσῳ οἱ Αἰγύπτιοι πλὴν χορῶν κατὰ ταὐτὰ σχεδὸν πάντα Ἕλλησι. ἀντὶ δὲ φαλλῶν ἄλλα σφί ἐστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κώμας γυναῖκες, νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῷ τέῳ ἔλασσον ἐὸν τοῦ ἄλλου σώματος· προηγέεται δὲ αὐλὸς, αἱ δὲ ἕπονται ἀείδουσαι τὸν Διόνυσον. *Dionyso die solennitatis Dorpiæ, suem ante fores singuli iugulantes reddunt subulco illi qui attulerat ipsum suem. atque aliam solennitatem sine suibus in honorem Dionysi agunt Ægyptij eodem propè ritu, quo Græci. at pro phallis res alias illi excogitarũt, imagines scilicet cubiti magnitudinis, quas circumferunt mulieres per agros, cùm virile membrum reliquo corpore non multo minus nutet. Præcedit autem tibia, atque illæ Dionysum cantantes sequũtur* Cùm verò multa impura facinora Orgiorum, sacrorũmq. Bacchanaliorum simulatione committerentur, Pentheus Agauès & Echionis filius Rex Thebanorum eo tempore conatus est pro virib. tantum turpitudinis euertere: sed cùm periculosum sit regib. inueteratam lasciuiã & auitam aliquã intemperãtiam vno die velle obliterare; cùm

re:cũ nihil repentinũ æquo animo natura patiatur, paulatim que delenda sint, quæ minimè conueniunt, proditum est in fabulis Bacchas in Pardales fuisse à Baccho mutatas, & Pentheum in taurum, qui fuit ab illis vnguibus discerptus, vt lusimus in nostro libro 4. Venationum:

Denique Thebarum populos peruenit, & omnes
Occurrunt matres Cadmeides impius vnus
Inuentus Pentheus: captus formidine patris
Imperat hic socius hunc arctis nectere vinclis.
Inuasere Deum multi, multique sequentes
Percutiunt saxis matres, rapiúntque coronas
Compositas hederæ ramis, & cuncta profanant.
Tum pater immanem te fecit Penthea taurum:
Pardalis in speciem matres mutauit, & illas
Vnguibus horrendis, & dentibus armat acutis.
Discerpsere feræ taurum, regémque profanum,
Esse Dei quoniam sic illis visa voluntas.

Alij dixerũt illũ vexasse contumeliis Liberũ patrem & alia fecisse insolenter, atq. vt fœminarũ occulta sacra intueretur, arborẽ, qua erant transituræ, ascendisse: quod cũ illæ cognouissent, eum discerpserunt. deinde ex oraculo arbori inuétæ diuini honores habiti sunt, & duo signa Liberi patris suspẽsa: vnum Lysium, alterum Baccheum vocarunt. mox ibi templum fuit cum iis signis extructum. At verò Euripides in Bacchis non in pardales mutatas Bacchas facit, sed Cadmi filias, sororésque Semeles, quæ Dionysum educauerant, Pentheum discerpsisse scribit, qui etiam commemorat quas corporis partes singulæ abstulerint. Alij dixerunt cæsum fuisse à matre & à sororibus, quia aper illis visus sit cùm sacra sperneret. Fuerunt qui dixerint Lycurgum præterea cùm sacra Liberi patris spreuisset, cæcum factum fuisse à Ioue, at non á Dionyso: quippe cùm non minùs Iupiter, quàm quiuis Deorum, ad quem illa sacrificia pertinerent, esset vindex vel cõtemptæ vel etiam neglectæ religionis. atque de Lycurgi supplicio ita scripsit Homerus libro ζ. Iliadis:

οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Δρύαντος υἱὸς κρατερὸς Λυκοῦργος
δὴν ἦν, ὅς ῥα θεοῖσιν ἐπουρανίοισιν ἔριζεν·
ὅς ποτε μαινομένοιο Διωνύσοιο τιθήνας
σεῦε κατ' ἠγάθεον Νυσήϊον· αἱ δ' ἅμα πᾶσαι
θύσθλα χαμαὶ κατέχευαν ὑπ' ἀνδροφόνοιο Λυκοῦργος

θεινόμεναι βουπλῆγι· Διώνυσος δὲ φοβηθεὶς
δύσεθ' ἁλὸς κατὰ κῦμα, Θέτις δ' ὑπεδέξατο κόλπῳ
δειδιότα· κρατερὸς γὰρ ἔχε τρόμος ἀνδρὸς ὁμοκλῇ.
τῷ μὲν ἔπειτ' ὀδύσαντο θεοὶ ῥεῖα ζώοντες·
καί μιν τυφλὸν ἔθηκε Κρόνου παῖς.

Nec diuturnus & ipse Dryantis semine natus
Inde Lycurgus erat. superis vt temnere cœpit:
Qui quoniam vt Bacchi altrices, furor egit, iniquè
Collibus exagitat Nyssei vndique. at illæ
Fuderunt omnes fugientes sacra, Lycurgus
Vt voluit: Bacchus petiit mare, tum Thetis ipsum
Accipit in gremium trepidantem, & multa timentem.
Illum odere Dei felicia tempora vitæ
Degentes: cæcum fecit quem Iupiter ipse.

Fuit autẽ Thraciæ Rex Lycurgus, vt ait Hor. in 2. libro Carminum:

Fas & beatæ coniugis additum
Stellis honorem, tectaque Penthei
Disiecta non leni ruina,
Thracis & exitium Lycurgi.

Nam fertur Bacchus, vt hic attigit Horatius, coronam quam sua vxor gestabat Ariadna, post Ariadnæ mortem ad sempiternam eius memoriam inter stellas collocasse. quare ita scripsit Aratus in astronomicis:

αὐτοῦ κἀκεῖνος στέφανος, τὸν ἀγαυὸν ἔθηκεν
σῆμ' ἔμεναι Διόνυσος ἀποιχομένης Ἀριάδνης.

Atque corona nitet. clarum inter sidera signum,
Defunctæ quam Bacchus ibi dedit esse Ariadnæ.

Alij dicunt Lycurgum sibi crura amputasse, quia vites cæderet in contemptum Bacchi. Diagondas Thebanus demum in nullas neque domesticas calamitates, neque publicas incurrit, qui vt testatur Cicero in secundo de Legibus, omnia nocturna sacrificia, propter eorum turpitudines perpetua lege sustulit. Fuerunt autem res & miracula quæ contingebãt in sacrificiis illorum Deorum, quæ homines ad illorum cultum religionémque impellebant. Nam scriptum reliquit Pausanias in Achaicis Liberi patris simulacrum, quod in diuisione prædæ Troianæ Eurypylo obtigit, quod in arca quadam includebatur, subitò visum mẽtis inopes facere solitum omnes qui illud vidissent. Neque illud sanè paruæ fuit admirationis quod accidebat in Elide, vt ait Pausanias in posteriori-

sterioribus Eliacis: quòd tres lagenas vacuas per diem eius festum tres sacerdotes deponebant in templo præsentibus ciuibus & peregrinis, si qui adesse cuperent: mox foribus clausis & vel à sacerdotibus, vel ab aliis volentibus obsignatis suo cuiusque annulo, postero die cognitis signis ac reclusis foribus lagenas plenas vino suauissimo inueniebant. Dicitur Staphylus Bacchi fuisse filius, cuius pronepotibus admiranda munera largitus fuit: nam cùm Staphyli filiam Rhio compressisset Apollo, illudque Staphylus sensisset quod esset grauida, illam in arcam inclusit, & in mare deiecit. arca in Eubœam postmodo delata in spelunca quadam Anium peperit: quem ita è mœrore nominauit. Hunc Apollo detulit in Delum, vt scripsit Semus Delius in rebus Deliacis. Hic Anius postea è Dorippe nympha Spermo, Oeno, & Elaidem suscepit, quibus Apollo concessit, vt quoties optarent vel vinum vel semina vel oleum caperent, pro suorum nominum significatione: quippe quòd hæc ipsa nomina hoc significarent. Fuerunt præterea eiusdem Bacchi filij & Hymenæus, & Thyoneus: atque Bacchus ex Ariadna Ceranaum, Tauropolim, Euanthem, Latramyin, Thoantem, Oenopionem suscepit: Carmonem ex Alexirœa, qui venans ab apro fuit interfectus: è Chthonophyle Phliantem, qui fuit cum reliquis Argonautis: Narcæum è Physcoa, qui primus honores Bacchi apud Elienses instituit. Herodotus in Euterpe Apollinem & Dianam ex Iside & Osiri, quem Liberum patrem esse diximus, natos esse scribit. Atque multa fuerunt Bacchi cognomina, vt Deorum cæterorum, quibus de causis dictum est. Nam Hedereus Bacchus dictus est Acharnis, quia ibi primùm hedera fuit inuenta: & Cantor, quia cum Musis versaretur: & Seruator, Melanægis, Lysius, Psilaneus, Leucanius, Lamptera. Dictus est Dionysus à Dia insula vna è Cycladibus, quæ & Naxos vocabatur, quæ illi post ductam Ariadnam consecrata fuit, & à Nysa ciuitate, in qua regnauit. Alij maluerunt dictum fuisse Dionysum, quia mentem excitet: nam Δία mentem appellant, νύσσω autem pungo significat, vt ait Ioannes Diaconus. Bacchus à furore dictus est: Bromius, à strepitu & clamore ebriosorum: Liber pater aut Lyæus, quod idem est, quia vinum liberiùs haustum à curis liberet, ac lætos faciat: Lenæus, à torcularibus: Nysæus, quia stimulus sit ad furorem: Dithyram-

bus,quia e duobus portis exierit, vel (vt alij ſentiunt) quia in antro duas portas habente fuerit educatus: Bimater, quòd cum Semele mater in vtero, Iupiter illigatum femori vſque ad iuſtum pariendi tempus geſtauerit. Fabulati ſunt antiqui Bacchum fuiſſe Iouis femori aſſutum, quia educatus ſit in ſpecu Neri montis, qui eſt apud Nyſam clariſſimam olim Indiæ ciuitatē, qui mons Neros Ioui erat conſecratus. Ignigena, quia natus ſit è matris incendio, Baſſareus ab oppido Lydiæ Baſſara, vbi præcipua religione colebatur, vel à Baſſaride veſte talari, qua in eius ſacrificiis Baſſarides Bacchæ vtebātur: Briſæus à Briſa Lesbi promōtorio, in quo colebatur, vel à Briſa preſſorū vinaccorum maſſa, vel à *βρέμω*, quod fremere ac vociferari ſignificat: Iacchus, ab ἰάχω clamo: Eleleus, quia furoris & bellorū ſit autor plerunq;: nā vtebantur hac voce ἐλελεῦ in hymnis & pæanib⁹, quib⁹ homines incitabāt ad bellū. Thyoneus a matre Semele, quæ dicta fuit etiā Θυώνη quam grauidam furētem introduxit Æſchylus: Euan, quod ea voce vterentur diuinitus afflati: Nyctelius, quia per noctem vociferationis eſſet autor: Euchius, quia largè fundat, vel in cyathos in conuiuiis, vel e torcularibus per vindemiam. Atque hæc ea ſunt ferè, quæ de Baccho ab antiquis ſcriptoribus ſunt tradita.

¶ Cum Thebanus fuerit Bacchus, & Penthei, Actæonis, Learchique infeliciſſimorum hominum affinis, vt ait Lucianus in Concilio Deorum, patet illum hominem mortalem & mortalium calamitatibus obnoxium fuiſſe. Quamuis Plutarchus in Pelopida & illum & Herculem ob virtutum præſtantiam patiendi facultatem depoſuiſſe ſcribit: ἐοικότως οἱ τὸ περὶ τῆς γενέσεως τοῦ θεοῦ συνοικειοῦντες. τὰ γὰρ πλεῖστα ἀπολείπω τῶν τεκμηρίων. οὐ γὰρ ἐν τοῖς ἐκ μεταβολῆς ἀθανάτοις γεγονόσι θεοῖς ὁ πάτριος λόγος τὸν θεὸν τοῦτον ἀπολείπει δαίμοσιν, ὥσπερ Ἡρακλέα καὶ Διόνυσον, ἐκ μεταβολῆς ἐν ᾗ τὸ θνητὸν καὶ παθητὸν ἀποβαλόντας, ἀλλὰ τῶν ἀϊδίων καὶ ἀγεννήτων εἷς ἐστιν, εἰ δεῖ τοῖς ὑπὸ τῶν φρονιμωτάτων καὶ παλαιοτάτων λεγομένοις τεκμαίρεσθαι περὶ τῶν τηλικούτων. *Eidem natio & ortus rationem his conuenire in uniuersa coniecturas plurimas relinquendas censui. Nō enim in qui nati ſunt, immortalibus factis ex aliqua mutatione, lex aut mos patrius Deū hūc coniūgere patitur, ſicuti Herculem & Dionyſum, qui ob virtutū ſuarū præſtātiam patiendi facultatem ac mortalitatem abiecerunt. Sed vnus eſt Apollo, quantum coniectura aſſequi poſſumus ex iis, qui & ſempiterni & nunquam* genit-

geniti ab antiquissimis & sapientissimis hominibus crediti sunt. Bacchus filius Semeles fuisse fingitur, quia vinum filius est vitis: nam Semele nuncupata est ἀπὸ τοῦ σείειν τὰ μέλη, à concutiendis membris scilicet, vel quod arbor ipsa maximè cæterarum arborum membra, ramos scilicet, mollia & ventis facilè agitanda præbeat: vel quòd vitis per vinum membra hominum inflectat ac regat. Iouis item filius dicebatur, quia innatus est vino calor quidam, & ab ipsa natura insitus: neque potest nisi in locis calidis, aut in moderato calore saltē, vitis nasci. Fingitur ideo Semeles combustæ natus è cineribus, quia cineris natura cum inclusum calorem intra se, ac nescio quid pingue habeat, quod plurimum prosit vitibus. Alij Iouis & Proserpinæ filium Bacchum esse dixerunt, quòd vitis, sicuti reliquorum omnium fere, maximè principia terram, tanquam materiam, calorem, tāquam artificem, esse arbitrarentur. Iouis femori assutus fuisse dicitur, quia caloris maximè cupida sit vitis: neque sine illo viuere potest, aut esse fructifera: quare per acriores hyemes vites complures moriuntur. Illum educasse Nymphæ dicuntur è matris cineribus excipientes, quoniam omnium arborum vitis est humidissima, cuius fructus si aquam modicè sortiatur, multo fit salubrior & crescit eodem tempore. Dicitur delatus in Ægyptum ob loci calorem, terræque feracitatem, cuius loci similitudinem vitis requirit. Idem Deus pro bibentium ingenio alios facit audaciores, alios loquaces ac timidos tanquam fœminas: quare & mas & fœmina creditus est. Hunc Musarum comitem censuerunt, quia vini calor excitet ingenium. nam & disertos & audaces & fortes faciunt meracioris pocula, vt nos lusimus in nostris Venationibus, vbi scribitur:

Bacche ferox hominum domitor, domitórque ferarum,
Nec solùm Tanaim, gentémque binominis Istri,
Bistonisque sinus, eoa, & littora terræ. & quæ sequuntur.

Idem & nudus & semper iuuenis habitus fuit, quia patefacit secreta. Comitabantur hunc Deum Cobali malefici & dolosi dæmones, inter quos Acratus principem locum obtinebat: quoniam multa sunt, quæ ebrietatem ac immoderatū bibendi vsum consequūtur: loquacitas scilicet, & temeritas, rerū domesticarū profusio, impudentia, inimicitiæ, multáq; huiusmodi incommoda cum clamore & strepitu, quæ malos

dæmones,& Cobalos,& dolosos antiqui vocitarunt. Nam plerique mortales sua vitia Diis ipsis attribuerunt, velut ebrius Æschylus ebrium Bacchum introduxit in scenam, vt scripsit Chamæleō, quod tamē quidā tribuerūt Epicharmo. sic amore capti adulterium Veneri attribuerunt atque addixerunt, milites crudelitatem bellorum Marti, reges raptum regni vel paterni Ioui. Enimuerò ex ipsa ebriosorū natura lynces,& tigres,& pardi,& pantheræ sectari, & eius currum trahere dicebantur: nam harū ferarum ingenium & immanitatem vinum immodice bibentibus imprimit, furiosósque efficit. Fingebatur hic Deus hinnulorum & caprarum pellibus indutus, quorum animalium alterum effœminatam ebriosorum naturam significat, alterum infensum est vitibus. Idcirco etiam à mulieribus sacerdotibus plerunque colebatur, quod ebriosorum natura magis fœminis, quàm viris est similis. Illæ thyrsis & coronis ex hedera in sacrificiis vtebantur & smilacis, & abietis, & quercus, quia illæ arbores vites imitentur, ac non infestæ natura sint vitibus. Quod columnas suæ militiæ terminos in Oriente Bacchus posuerit, id verò videtur ad historiam pertinere. Sed tamen & ad vitis peregrinationem spectat, quæ prius in Ægypto nata sit, & postea in Orientis regiones delata. Cur versus sit aliquando in leonem, manifestum esse iudico. Cur laniatus fuit à Titanibus, ac sepultus deinde integer reuixit? hoc, nihil aliud quàm plantationem significat: nam è singulis propaginibus cæsis, vel ramis vitium sub terra semisepultis integræ vites fertiles oriuntur. Dormiuit triennium apud Proserpinam Bacchus, quoniam ante id tempus cùm vires non sint feraces, dicuntur dormire apud Proserpinam, cùm maximè in radices crescant. Capite fingebatur taurino & cornutus, quia obest immoderatè bibentibus. vel dicitur cornutus, quia prior boues iunxit, vel quia sit vis solis penetrans. Hunc cum tripudiis colere soliti sunt antiqui ad titubantium & ebriosorum imitationem. Alij Dionysum Solem arbitrati sunt vt Cererem Lunam, sicuti testatur Virg. lib. I Georgicorum in his:

vos ô clarissima mundi
Lumina, labentem cælo quæ ducitis annum,
Liber & alma Ceres.

Et Orpheus in hymnis:

πρῶτος δ' ἐς φάος ἦλθε Διώνυσος δ' ἐπεκλήθη,
οὕνεκα δινεῖται κατ' ἀπείρονα μακρὸν Ὄλυμπον.
Primus it in lucem, at Dionyſius dicitur idem,
Immenſum circa cælum quòd voluitur altè.

Verùm id apertiùs carmen eiuſdem poetæ ſignificauit, eundem eſſe ſcilicet Solem & Dionyſium:

ἥλιος, ὃν Διόνυσον ἐπίκλησιν καλέουσι.
Sol clarus, Dionyſium quem cognomine dicunt.

Et Eumolpus in Bacchicis carminibus:

ἀστροφαῆ Διόνυσον ἐν ἀκτίνεσσι πυρωπόν.
Flammiferos inter radios Dionyſius Olympi.

Cui etiam nebridis pellem geſtamen tribuerunt ob varietatem ſtellarum. Ad Solis igitur motus imitationem illũ per tripudia coluerũt, ſignificantes aſſiduè vapores è terra extrahi ſurſumque attolli, ex quibus deorſum poſtea per imbres delatos omnia genera plãtarum & animalium aluntur. Hæc eadem cauſa fuit cur Phallus in ſacrificiis Dionyſi, tanquam patris generationis, cum pompa portaretur. Hunc è Ioue & Semele combuſta natum arbitrati ſunt, quia aſtra ignea eſſe putarunt, & ex ignis natura à Deo fabrefacta. Alij Proſerpinam matrem tribuerunt, quod ſub terra latere putetur, vt ex ea videatur oriri. Huic cætera, quæ Baccho tributa fuiſſe diximus, iniunxerunt, propter vim modò caloris nimij, modò frigoris, modò ob temperiem, cum per illum cuncta gignantur. Hũc ſepultum integrum reuiuiſcere fabulantur ob anniuerſarias caloris viciſſitudines: quippe cùm debiliſſimus aliquando exiſtens paulatim vires reſumat, dum integer & validus fiat. Ægyptij tamen ſcriptores longe diuerſa pleraque à Græcis literarum monumentis tradiderunt: nam Bacchum, quem Oſirim vocarunt, nutritum fuiſſe inquiunt in Nyſa vrbe felicis Arabiæ qui cùm eſſet Iouis filius, & à patre & à loco nomen ſortitus eſt poſtmodo apud Græcos. atque Niſa eſt vrbs, de qua ita meminit poeta:

ἔστι δέ τι Νύσης ἄβατον ὄρος, ἀνθέον ὕλῃ,
τηλοῦ Φοινίκης, σχεδὸν ὠκεανοῖο ῥοάων.
Altus, inacceſſus Nyſæ eſt mons floridus ille
Haud procul Oceano, Phœnicum terra remota eſt.

Dicitur vitem inueniſſe apud Nyſam, & excogitauiſſe cultum eius fructus, deinde cæteros homines docuit vino vti. His addiderunt quod Oſiris qui regnauit poſt Vulcanum in

Ægypto, decreuit rebus Ægyptiis constitutis orbem terrarum peragrare, ac de hominibus omnibus non modò præsentibus, sed etiam posteris benemereri, docereque sationem frumenti & hordei & cultum vitium, cùm sic fore arbiarbitraretur, vt cessarent à feritate, diuinósque honores ipse mereretur ab illis qui ad mitiorem diætā fuissent reuocati. illo consilio dicitur res Ægyptias instituisse, ac summam rerum tradidisse vxori, cui cōsultorem reliquit Mercurium: summum imperatorem regionis vniuersæ reliquit Herculem celebrem ob vires corporis, & affinitate coniunctum: Busirim Phœniciæ, Antæum Æthiopiæ ac Libyæ præfecit. Secum adduxit multas copias, & fratrem qui vocatus est Apollo à Græcis, inuentorem lauri plantæ, cùm Osiris hederam etiam inuenisset, quæ illi sacra credita est, vt etiam Dionyso apud Græcos. Secuti sunt Osirim duo filij Anubis & Macedo, qui ad ostentandam fortitudinem insignia in armis vsurpabant non ineptorū animaliū ad audaciam. Nam Macedo in armorum insignibus gestabat priorem partem lupi: at Anubis pileum ad eandem formam. Secutus est & Pan, cuius magna erat apud Ægyptios existimatio, & Triptolemus & Maro, qui culturam agrorum & plantæ vitis ostentarent. Sic Osiris iter aggressus decreuit crines non tondere antequam in patriam rediisset, ex quo mansit postea consuetudo vt peregrinantes capillos nutrirent donec domum rediissent. His addunt se Satyros adiunxisse, cùm venisset in Arabiam & choros musicorum: inter quos nouem virgines fuerunt canendi peritæ, quæ Musæ à Græcis sunt vocatæ. Cæterùm Osiris primùm per Æthiopiam iter fecit, deinde per Arabiam apud mare Erythræum ad Indos vsque & extremos fines continentis, vbi multas vrbes condidit, & Nysam in primis, vbi hederam plantauit, quòd esset indicium eius peregrinationis, columnásque erexit vbique ad profectionis terminorum memoriam. Mox peruenit in Hellespontum & in Europam ac Thraciam: & Lycurgum repugnantem iis quæ faceret, interemit: vbi etiam reliquit senescentem Maronem, qui Maroneam ciuitatem condidit, ac de suo nomine appellauit. Alterum filium Macedonem reliquit regem illius regionis, quæ ab illo Macedonia postmodo fuit appellata. Triptolemum reliquit in Attico solo, qui omnes cultum agrorum ac vinearum doceret. denique ob be-

ob beneficia diuini honores illi sunt habiti, atq; is in Deorum numerum est relatus. Ægyptiis visi sunt nugati illi Græci qui natum esse Bacchum Thebis dixerunt e Semele & Ioue, quod accidisse inquiunt, quia Orpheus in Ægyptum profectus cum mysteria perdidicisset quod esset amicus Cadmeis, à quibus honoratus fuerat, gratificans Thebanis ea dicitur de Dionyso confinxisse. vulgus autem partim ob inscitiam, partim etiam quia vellet Deum suum ciuem putari, quæ spectant ad eius ortum facilè complexum est, & ad alias nationes transmisit. Huic rei dicitur dedisse occasionem infans, qui natus est è filia Cadmi Semele ex occulto coitu, quē dixerūt e Ioue fuisse cōceptū. qui cum forma & ingenio præstitisse postea visus esset, Orpheus peritus rerum omnium Osiridis, ritus & mores sacrorum apud Græcos instituit, à quo & mythologi seu fabularum scriptores & poetæ postmodo argumenta sumpserunt, immutabiléınque opinionem ad posteros de illo constituerunt: aiunt non vinum solum à Dionyso inuentum fuisse, sed etiam potum ex hordeo Zythum vocatum, qui parum differt odore à vino, quem docuit eas nationes, quarum regio non est vitium patiens. Primus omnium duxit triumphum; qui etiam cùm mitra circa caput vsus fuisset, mansit postea consuetudo regibus, vt ad eius imitationem diademate vterentur. Cùm vero per triennium peregrinatus esset, ad eius temporis memoriam Bœoti & Thraces & reliqui Græci Trieterica sacra instituerunt. Quidam tamen ex Ægyptiis longè diuersa ab his quæ hactenus dicta sunt, de ortu Dionysi tradiderunt: aiunt enim Ammonem regem partis Libyæ, qui Cœli filiam ac Saturni sororem duxerat, cùm viseret regionem ad montes Ceraunios reperisse virginem forma egregia Amaltheam nomine cum qua cōgressus filium genuit. qui cùm postea forma & robore esset insignis, Dionysus fuit vocatus. Amaltheam constituit reginam propinqui loci, cuius loci figura cùm esset cornu bouis similis, dictum est cornu Hesperidum. ob fertilitaté verò regionis, quæ multiplices domesticorum fructuū arbores produceret, regio vocata est cornu Amaltheæ. Cæterùm Ammon veritus Rheæ zelotypiam puerum in Nisam quandam vrbem deferri curauit longè ab iis locis distantem, quæ erat in quadam insula à Tritone fluuio comprehensa, ad præci-

pitem locum vbi fuerunt angustiæ quædam, quas portas Nysæas vocarunt. Erat ibi regio peramœna, mollibus pratis distincta, locúsque irriguis multis aquis lympidis scatentibus abundabat, omni fructiferarum arborum genere consitus, cùm multæ etiam optimæ vites sponte nascerentur. afflabatur locus multis amœnissimis ac saluberrimis ventis, quare incolæ longissima ætate fruebantur, cùm regionis ingressus multis condensis altisque arboribus sepiretur, & vallibus satis profundis, ita vt sol non facilè posset penetrare, ac vix lumen ipsius solis. ad omnes accessus fontes fuerunt dulcium aquarum, cùm semper virentes & odoriferæ arbores multæ essent, & suaues flores, & variarum auium cantus. atque vt vno verbo concludam, nihil prorsus ad absolutam voluptatem habitantium ibi desiderari poterat. Illuc vbi Ammon accessisset, filium alendum dicitur dedisse Nysæ vni filiarum Aristæi, cuius tutorem instituit ipsum Aristæum virum prudentia, omnique genere disciplinarum præstãtem. at Palladem præfecit deuitandis insidiis nouercæ, quæ paulo antè ad fluuium Tritonem è terra edita visa Tritonia fuit appellata. Enimuerò cùm Rhea postea virtutem & gloriam Dionysi priuigni vbique celebrari audiuisset, irata est Ammoni, Dionysúmque omni arte procurauit capere: quod cùm facere nequiuisset, reliquit Ammonem, & ad fratres Titanes confugit, apud Saturnúmque fratrem habitare decreuit. Persuasit etiam Saturno vt cum cæteris bellum aduersus Ammonem susciperet, quod factitatum est. Ammonem inquiunt annonæ penuria laborantem in Cretam necessariò confugisse, duxisséque filiam vnius Curetum tunc imperantium Cretam nomine, atque insulam priùs Ideam nominatam ab vxore Cretam vocasse. Saturnus occupatis à se locis Ammonis, cùm nimis acerbè imperare visus esset, magnum odium subditorum in se concitauit, nec ita multo pòst cum magnis copiis comparatis aduersus Nysam & Dionysum militauit. Dionysus audita fuga paterna & Titanum in se expeditione multos milites è Nysa collegit, & inter hos ducentos pedites robore, beneuolentia erga ipsum, & officiis præstantes. his accesserunt collectitiæ copiæ e Lybia, & magna manus Amazonum, quæ etiam eò libentiùs aduentarunt, quòd intelligebant se Palladem rerum militarium studiosam sociam belli esse habituras.

biturus. Sic marium summus imperator Dionysus, fœminarum Pallas ductabat exercitum. Inito prælio multis vtrinque cadentibus, Saturnus vulneratus est, ac victoria fuit penes Dionysum, cuius præclara virtus illo die præcipuè enituit. Titanes fuga se seruarunt in loca Ammonis, quos per deditionem postea captos libertati restituit, optionémque dedit an secum vellent militare vel abire, qui omnes secum militarunt, ac Dionysum tanquam Deum salubrem coluerunt. Aiunt expeditionem aduersus Saturnum fuisse susceptam militantibus vnà nobilissimis Nyseis qui Sileni sunt vocati, cùm primus qui regnauit Nysæ, Silenus nominaretur. In itinere multa monstra domuit, desertásque regiones colonis repleuit. Saturnus Dionysi copiis auditis vrbem succendit, abductáque secum Rhea & quibusdam amicis per obscuritatem noctis ex vrbe diffugit. Sed cum in custodias vbique distributas incidissent, venissentque in potestatem Dionysi, non modò nihil inhumanum passi sunt, sed etiam vltro inuitati vt pro paterna charitate in posterum cum ipso vnà venirent, omnem debitam reuerentiam ob coniunctionē sanguinis consecuturi. Sed cum denuo Titanes clàm arma parassent, ab eodem victi pugna ad vnum sunt trucidati. Hæc ab Ægyptiis & alia pleraque memoriæ prodita sunt de Dionyso. Quidam etiam dixerunt illum è Ioue ac Cerere natum esse, & discerptum à terrigenis & coctum, sed à Cerere compactis membris rursus iuuenem reuixisse, quæ certe omnia spectant ad culturam vitis & vini expressionem. dicunt enim illud significare è terra & imbre capere incrementū, vinúmque ex expresso racemo producere. à Terrigenis iuuenem conuelli, est nimirum ab agricolis transplantari, cùm terra sit Ceres, quæ ramis denuo dat vitam. coctionem addiderunt, quia plurimi vinū coquunt, quo pacto magis seruatur, vt inquit Diodorus Siculus in historiis libro 3. Alij duplicem eius ortum tradiderunt, quia vel ante diluuium hæc planta floruerit, & cùm per diluuium Deucalionis appareret extincta, mox repullularit. alij tres fuisse Dionysos aiunt variis temporibus, quibus singulis proprias res gestas tribuerunt: alij vnum, qui omnia fecerit prædicta, & vinum & ficus inuenerit, quem barbatum esse dixerunt: atque illi primum fuisse Indum vitis & ficus autorem, secundum Iouis & Proserpinæ vel Cereris, qui prior boues

aratro subiecerit, cùm priùs manibus homines terram colerent: quare etiam cornua tribuerunt eius statuis. Sic autem de eius ortu breuiter Homerus ait hymnicus:

οἱ μὲν γὰρ Δρακάνῳ σ', οἱ δ' Ἰκάρῳ ἠνεμοέσσῃ
φᾶσ', οἱ δ' ἐν Νάξῳ δῖον γένος εἰραφιῶτα·
οἱ δέ σ' ἐπ' Ἀλφειῷ ποταμῷ βαθυδινήεντι·
ἄλλοι δ' ἐν Θήβαισιν ἄναξ σε λέγουσι γενέσθαι·
ψευδόμενοι σὲ δ' ἔτικτε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε,
πολλὸν ἀπ' ἀνθρώπων κρύπτων λευκώλενον Ἥρην,
ἔστι δέ τι Νύσης ἄβατον ὄρος, ἀνθέον ὕλῃ,
τηλοῦ Φοινίκης σχεδὸν Αἰγύπτοιο ῥοάων.

Hi Naxum, hi Dracanúmque ferunt, illi Icaron esse
Ventosam patriam tibi magno vitisatori:
Ille te natum esse Alphei ad fluminis vndam,
Ast alij Thebis falsò dixere, sed ipse
Protulit in lucem te hominum sator atque Deorum,
Iunonémque latens, mortalésque occuluit te.
Altus, inaccessus Nysæ mons est, ibi sylua
Non procul Ægypto est, procul à Phœnicibus agris.

At de Dionyso tot dicta sint, nunc de Cerere dicamus.

De Cerere. CAP. XIIII.

CEreré Saturni & Opis filiá, sororémq; Plutonis, & Iouis & Iunonis fuisse memoriæ prodidit ita Hesiod. in Theogonia.

Ῥείη δ' αὖ δμηθεῖσα Κρόνῳ τέκε φαίδιμα τέκνα,
Ἑστίην Δήμητρα, καὶ Ἥρην χρυσοπέδιλον,
ἴφθιμόν τ' Ἀΐδην, ὃς ὑπὸ χθονὶ δώματα ναίει.

Hinc Rhea progenuit Saturno pignora clara
Iunonem, & Vestam, Cererem, quique imperat vmbris
Plutonem fortem, sub terris cui domus alta est.

Hæc Dea cùm pulcherrima esset, Iupiter, qui nullum stuprum, nullámque turpitudinem vel domesticam deuitauit, captus fuit sororis desiderio, eámque compressit, ex quo nata est Proserpina, vt testatur in his idem:

αὐτὰρ ὁ Δήμητρος πολυφόρβης ἐς λέχος ἦλθεν,
ἣ τέκε Περσεφόνην λευκώλενον, ἣν Ἀϊδωνεὺς
ἥρπασεν ἧς παρὰ μητρός.

Diuitis ille thorum Cereris conscendit, & inde
Edita formosa est Proserpina, quam sibi Pluto
Surripuit de matre.

Cùm Neptunus etiam alter è fratribus eandem Cererem com-

compressisset, filiam suscepit, quam nefas erat apud Græcos nominare: quam tamen & ipsam & Cererem Heras nominantes quidam appellarunt, vt scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis. Fuerunt tamen, qui non Heram, sed equum è Cerere natum esse ex eo partu dixerint: quare fabulati sunt, quod Ceres ob equum à se genitum, partim ob iram in Neptunum, partim ob pudorem nigras vestes sumpsit eo tempore, atque lucem Deorúmque conspectum fugiens se in specum obscurissimum abdidit. Deinde cùm omnes terræ fructus corrumperentur, pestisque passim homines & animalia omnia conficeret, Dijs omnibus Cereris latebras ignorantibus, Pan, cùm per Arcadiam venando vagaretur, illam vidit, ac Ioui indicauit, quæ à Parcis missis, iram deponere precantibus, placata est. Fuerunt tamen qui non hac de caussa id contigisse inquiant, sed cùm ea percepisset, quæ de raptu Proserpinæ contigerant. Hæc tamen non contenta fuit à duobus fratribus pollutam fuisse suam pudicitiam, sed semper, vt pleræque mulieres, noua & maiora appetens, Iasionem Iouis & Electræ filium adamauit, vt testatur Homerus libro quinto Odysseæ:

ὣς δ' ὁπότ' Ἰασίωνι ἐϋπλόκαμος Δημήτηρ
ᾧ θυμῷ εἴξασα μίγη φιλότητι καὶ εὐνῇ,
νειῷ ἔνι τριπόλῳ· οὐδὲ δὴν ἦεν ἄπυστος
Ζεύς, ὅς μιν κατέπεφνε βαλὼν ἀργῆτι κεραυνῷ.
Sic olim dilexit vbi Ceres Iasionem,
Ipsa sequens animum in lecto est coniuncta, noualis
In terra ter passa fuit quæ vulnus aratri.
Non tamen ille Iouem latuit, sed fulminis igne
Flagrantis cecidit cinerem conuersus in atrum.

Cùm enim Iupiter filium haberet riualem, illum ferre non potuit. Ex Iasione igitur & Cerere natus est Plutus, vt ait enarrator Theocriti, quem cæcum immeritò finxerunt antiqui, cùm paupertati magis illud conueniret: quoniam vel sapientissimi homines sint inopes, apparent omnibus prope insulsi, sine consilio, sine iudicio, sine prudentia, sine mentis acumine: cùm horum omnium opinionem diuitiæ secum afferant. Nihil enim non sapientissimum iudicatur, & aureum, quod proficiscatur ab opulento ore. Ipsum tamen Iasionem nonnulli non Iouis & Electræ filium fuisse senserunt, vt putauit Isacius, sed Minois & Phroniæ: cum

quo in prato dormiente congressa sit Ceres, ac Plutum genuerit. Habitauit Ceres Corcyræ aliquando, quæ ita vocata fuit à Corcyra filia Asopi ibi sepulta, vt scripsit Apollonides in Europæ nauigatione, cùm illam insulam Drepanum antea nominarent, vt scripsit Apollonius libro quarto Argonauticorum:

ἀμφιλαφὴς πίειρα κεραυνίῃ εἰν ἁλὶ νῆσος.
ᾗ ὕπο δὴ κεῖσθαι δρέπανον, ἵλατε μοῦσαι,
οὐκ ἐθέλων ἐνέπω προτέρων ἔπος, ᾧ ἀπὸ πατρὸς
(μήδεα νηλειῶς ἔταμε Κρόνος· οἱ δέ ἑ Δηοῦς
κλείουσι χθονίης καλαμητόμον ἔμμεναι ἅρπην.
Δηὼ γὰρ κείνῃ ἐνί δή ποτε νάσσατο γαίῃ.
Insula præpinguis, statio gratissima nautis,
Fluctibus alluitur, sub qua (mihi parcite Musæ
Non dico hæc arcana lubens) falx conditur illa
Qua secuit patrem Saturnus. sunt quoque falcem
Qui dicant Cereris, qua sueuit cædere messes.
Namque Ceres quondam terris habitauit in illis

Fuerunt enim qui non à Saturni falce, sed ab illa quam Ceres à Vulcano expetiuit, vt Titanes metere doceret, vocatum Drepanum putarint: vel qua ipsa meteret, vt ait Isacius. Fuit autem Siciliæ ciuitas Drepanum non procul ab Eryce monte: atque tota Sicilia fuit Cereri consecrata, sicuti scripsit actione sexta in C. Verrem Cicero in his: Vetus est hæc opinio, Iudices, quæ constat ex antiquissimis Græcorum literis, atque monimentis, insulam Siciliam totam esse Cereri & Liberæ consecratam. Huius filia idcirco in Sicilia rapta fuit à Plutone, & ad inferos delata, vt diximus, quæ prorsus recuperari non potuit, quoniã apud inferos mali Punici grana gustasset. Celebrabãtur Thesmophoria in honorem Cereris, quæ à Triptolemo primùm pro accepto serendi munere ac frugibus in Eleusio oppido fuerũt instituta. Nã fama est Cererem cùm per orbem terrarũ filiã quærẽs vagaretur peruenisse ad oppidũ, & ad oppidi eiusdẽ principẽ nomine Eleusium cuius vxor Hyona, vt ait Lactantius, Triptolemum pepererat: cui nutricem quærenti Ceres vltrò se obtulit, puerúmque diuino lacte nutritum noctu clàm sub igne occultabat. Is cùm egregiè nutriretur per noctem, pater obseruans quo pacto id fieret, re visa exclamauit: quare irata Ceres Eleusium exanimauit, ac Triptolemo currum à draconibus

tractum

tractum dedit, vt vniuersos mortales sationem frugum doceret: sicuti testatur Callimachus in hymno in Cererem. Alij fabulantur Celeum à Cerere per quoddam tempus educatū fuisse tanquam filium. quem cum Dea vellet facere immortalem, assiduè sub igne tegere solebat. verum cùm id diutius fecisset, à quodam conspecta id facere desiit: neque immortalem reddere curauit, sed illum frumenti sationem docuit, vt ait Nicandri enarrator. Alij Triptolemi patrem Celeum fuisse memorarunt, dixerúntque & patrem & filiū sationem edoctos à Cerere fuisse. Alij Triptolemum Oceani & Terræ aiūt fuisse filiū: vt testatus est Musæus, quē tamē Orpheus cum Eubuleo fratre Dysaulis filiū fuisse credidit. Alij Cercyonē & Triptolemū fratres fuisse memoriæ prodiderūt. Alij dicunt Eumelū accepisse frugū sationē à Triptolemo ac Patras detulisse vnà cū ratione condendarū vrbiū, qui primùm Areā ab ipsa aratione Patras vrbē nuncupauit. His addiderūt quidā Antheam Eumeli filium ausum fuisse dracones currui Triptolemi volucres adiūgere, qui ab iis excussus diē suum obiit, vt ait Pausanias & Euāthes in historiis fabulosis. Fuit autem mos Thesmophoriis ne vinum adhiberetur, matronæque initiarentur apud Athenienses, quæ perpetuam & incorruptam pudicitiam seruare decreuissēt, quæ coronis viticeis ornabantur: atque horum sacrorum ritum & consuetudinem Thesmophoriorum ita descripsit enarrator Theocriti de sententia Thelyri Methymnę ex Bacchicis carminibus: νόμος γὰρ ἦν Ἀθηναίοις κατ᾽ ἔτος τιθέναι τὰ Θεσμοφόρια ταῦτα. παρθένοι γυναῖκες, καὶ τὸν βίον σεμναί, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τελετῆς, τὰς νομίμους βίβλους καὶ ἱερὰς ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτῶν ἀντιθεῖσαι, καὶ ὡσανεὶ λιτανεύουσαι, ἀπήρχοντο εἰς Ἐλευσῖνα. *Lex enim fuit Atheniensibus vt hæc Thesmophoria quotannis celebrarent virgines mulieres, & vita honestæ: quæ per solennitatis diem legitimos sacrosque libros super vertice gestantes, tanquam supplicantes Eleusinem contenderent.* Hæc sacrificia cùm priùs Eleusini celebrarent, priùs Eumolpus Dei opes & Triptolemi filius ad Athenienses detulit: vel vt alij sunt arbitrati, inter quos Acesodorus, quintus ab illo Eumolpus, vt patet ex his Acesodori verbis: κατοικίσαι δὲ τὴν Ἐλευσῖνα ἱστοροῦσι πρῶτον μὲν τοὺς αὐτόχθονας, εἶτα Θρᾷκας τοὺς μετ᾽ Εὐμόλπου παραγενομένους πρὸς βοήθειαν, εἰς τὸν κατ᾽ Ἐρεχθέως πόλεμον. τινὲς δέ φασι καὶ τὸν Εὔμολπον εὑρεῖν τὴν μύησιν τὴν συντελουμένην κατ᾽ ἐνιαυτὸν ἐν Ἐλευσῖνι Δήμητρι καὶ Κόρῃ. *Condidisse*

Condidisse Eleusinem ciuitatem memorant primum quidem indigenas, postea Thraces eos, qui cum Eumolpo suppetias ferentes accesserunt ad id bellum quod aduersus Erechtheum exarsit. Alij verò dicunt Eumolpum ritum illum sacrificiorum inuenisse, quæ quotannis apud Eleusinios agebantur in honorem Cereris & Proserpinæ. Quod verò illa fuerit consuetudo vt idcirco Eumolpidæ sacris initiarentur, esséntque eorum sacrificiorum sacerdotes, ita testatur Sophocles in Oedipode in Colono:

ὧν καὶ χρυσέα	*quorum & aurea*
κλῂς ἐπὶ γλώσσᾳ βέβακε	*clauis in lingua constitit*
προσπόλων Εὐμολπιδᾶν.	*sacerdotum Eumolpidarum.*

Herodotus tamen in Euterpe non à Triptolemo, aut ab aliquo Græcorum initium habuisse scribit Thesmophoria, sed ex Ægypto ad Pelasgas mulieres primùm à Danai filiabus fuisse delata: καὶ τῆς Δήμητρος τελετῆς πέρι, τὴν οἱ Ἕλληνες θεσμοφόρια καλέουσι· καὶ ταύτης μοι πέρι εὔστομα κείσθω, πλὴν ὅσον αὐτῆς ὁσίη ἐστὶ λέγειν. αἱ Δαναοῦ θυγατέρες ἦσαν αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγοῦσαι, καὶ διδάξασαι τὰς Πελασγιώτιδας γυναῖκας. *Atque de Cereris solemnitatē, quam Græci Thesmophoria nominant mihi, faustum fesixone sit omen, vt quantum fas est per religionem proferam. Fuerūt autem Danai filiæ, quæ hanc solennitatem ex Ægypto transtulerūt, mulieresque Pelasgas docuerunt.* Vtebantur in Sicilia in sacrificiis Cereris non floreis quidem coronis, neque in aliis eius sacrificiis, quia ob memoriam raptæ filiæ colligentis flores, illi fuerunt veriti. at myrtheis coronis, & è smilace, vel narcisso, vel croco vtebantur, vt ait enarrator Sophoclis. Cùm igitur Ceres Proserpinam quærens vniuersum terrarum orbem perlustrasset, facibus ex Ætna Siciliæ monte accensis, ad illius imitationem Siculæ mulieres vel viri per noctem cum accensis facibus vociferantes Proserpinámque vocãtes discurrebant, quare Tædiferos antistites appellauit Strabo libro decimo. Cum igitur fuisset à Metanira & Hippothoonte Neptuni & Alopes filio in hospitium perbenignè accepta, Triptolemum sationem dicitur docuisse, quem alij Eleusij, alij Celei, alij Oceani, alij Dysaulis filium fuisse tradiderunt, vt testatur Pausanias in Atticis. Crediderunt nonnulli Triptolemum & Eubuleum fratres sationem à Cerere didicisse, quia illi primùm filiæ raptum matri indicassent. Fabulantur præterea quòd cum hospitio accepta fuisset à Metanira Ceres, illique Metanira sacra faceret, eius filius

filius Abas inuidit illius Deæ sacrificiis, grauitérque tulit quòd mater sua illam accepisset, & sacra deridens nescio quid parum decorum in ipsam Deam susurrauit. tunc verò Dea irata mistionem quandam, quam habebat in cratere, in illum infundens in stellionem dicitur Abantem conuertisse quod ita testatur Nicander in Theriacis:

[illegible] ἀμυχθ'α [illegible] ἔασιν
[illegible] Ἀχαιὰ
Δημήτηρ ἔβλαψεν, ὅτ' [illegible]
[illegible] ὅτ' ἐν Κελεοῖο θεράπναις
ἀρχαίη Μετάνειρα θεὴν ὑπεδέξατο [illegible].
Inuisi hic aiunt stridores, stellio [illegible]
Quos edit. fertur talem sumpsisse figuram
A Cerere irata deriso numine Diuæ
Infelix puer ad puteum, Metanira labore
Hospitio vt fessam cepit, dum pignora quærit.

Omnino verò boues iungere, & arare Ceres docuit mortales, vt testatur Orpheus in hymno in Cererem Eleus:

ἣ πρώτη ζεύξασα βοῶν ἀροτῆρα τένοντα,
καὶ βίον ἱμερόεντα βροτοῖς πολύολβον ἀνεῖσα.
Colla boum quæ prima graui subiecit aratro,
Felicémque dedit victum mortalibus ægris.

Fama est præterea quod cum fuisset apud Phytalum aliquando in hospitio, illi gratiam referens ficum plantam largita est, vt ait Pausanias in Atticis, & vt testantur illa carmina quæ Phytali sepulchro inscripta fuerant, quorum est sententia:

Hic Cererem Phytalus tectis exceperat heros,
Cui primùm sacri largita est semina pomi,
Quam ficum mortale genus vocat.

Neque vero ficum solùm aut frugum sationem Cereri tribuũt, sed inuentionẽ omniũ leguminum, præterquam fabæ: quippe cùm de omnibus, à quibus comiter & liberaliter accepta fuit, dum Proserpinam quæreret, benemereri studeret, vt scripsit Pausanias in Arcadicis. neque solùm serendi rationẽ mortalibus tradidit Ceres, cùm inutilis fore videretur illa scientia, nisi quo pacto frumentũ cæderetur, & excuteretur, & è paleis secerneretur, & frangeretur, didicissent ad panem cõficiendum. quod illa igitur cædere & triturare docuerit, ita testatur Callimachus in hymno in Cererem:

κάλλιον ὡς καλάμην τε, καὶ ἱερὰ δράγματα πρῶτον
ἀσταχύων ἀπέκοψε καὶ ἐν βουσὶν ἧκε πατῆσαι,
αἴκα Τριπτόλεμος ἀγαθὴν ἐδιδάσκετο τέχνην.
Pulchrius vt calamos primùm, sacrósque maniplos
Strauit aristarum, calcare bouésque coegit:
Tunc, vbi Triptolemus per pulchras combibit artes.

Quãuis nõ procul à monte Taygeto Laconũ in vico quodã Alesia vocato molã primũ inuentã fuisse, & Myletũ Lelegis filiũ molere fruges docuisse nõnulli tradiderũt. satæ fuerũt & creuerunt primę fruges apud Cephisum amné, qui per agrũ Eleusinũ multo concitatiore cursu, quã in aliis locis deferebatur, in cãpis, quos Rarios vocarũt, vt testatur Pausan. in Atticis. atq; ibidẽ locus ostendebatur, vbi Pluto Proserpinã rapuit, & vbi Eleusiniorũ fœminę primũ chorũ in honorem Cereris instituerũt nõ procul ab Agelasto petra vocata, super qua sedit Ceres audito casu Proserpinæ, cui petræ propinquus fuit loc⁹ vocat⁹ Callichorus. Atqui raptũ & labores Cereris ita paucis cõplexus est Carcinus poeta tragic⁹, quos (pertulit quæréda filia:

λέγουσι, Δήμητρός ποτ' ἄρρητον κόρην
Πλούτωνα κρυφίοις ἁρπάσαι βουλεύμασι,
δῦναί τε γαίας εἰς μελαμφαεῖς μυχούς·
πόθῳ δὲ μητέρ' ἠφανισμένης κόρης
μαστῆρ' ἐπελθεῖν πᾶσαν ἐν κύκλῳ χθόνα·
καὶ τὴν μὲν Αἰτναίοισι Σικελίας πάγοις
πυρὸς γέμουσαν ῥεύμασι δυσεμβόλοις
πᾶσαν στενάξαι· πένθεσι δὲ παρθένου
σίτου ἄμοιρον, διοτρεφὲς φθίνειν γένος.
ὅθεν θεὰς τιμῶσιν εἰς τὰ νῦν ἔτι.
Fama est Cereris quondam puellam, quam nefas
Est nominare, Ditis è sententia
Raptam fuisse, nigra terræq; atria
Intrasse: regiam obsitam caligine.
Mater puellæ at acta desiderio
Errauit omnes quæritans terræ locos:
Scatentis ignis Ætnæ, & inde rupibus
Matris fuisse cognitos pro virgine
Luctus: ciborum hæc abstinens fuit diu.
Quare Deas gentes colunt has nunc quoque.

Fuerunt tamen qui nõ solam Cererem autorem fuisse dixerint & inuentricem sationis, sed Osirim & Isidem etiam

eius

ius vxorem, Bacchum ſcilicet inuentionis ſocium addide-
unt. nam hi cum magno exercitu & cum magno tibiarum
ăſtularúmque concentu orbem peragraſſe, & agriculturam
mortales docuiſſe, memorantur. Alij frumentum ſua ſpon-
te natum fuiſſe in Sicilia dicunt, quod cum à nemine colli-
geretur, in terram rurſus recidebat: quod cum Cecrops A-
thenarũ Rex è quodam pe cepiſſet, miſit qui colligerent, &
ad ſe aſportarẽt. id cum Triptolemus prior cepiſset, terrám-
que araſset, & id ſeuiſset, vt quidam putarunt, ibi, vbi nouæ
fuerunt Patræ, vt arbitrati ſunt alij in agro Eleuſino, meſsém-
que ſuccidiſset, commentarios poſtea de cultu agrorum ſcri-
pſit, qui ad omnes mortales peruagati ſunt, è qua re fabula
fuit confiẽta, quod Triptolemus orbem terrarum agrorum
cultum omnibus mortalibus oſtendens peragrauit. Gnoſij
autem, qui populi fuerunt Cretæ, vt ait Polyiſtor, contende-
bant cum Atticis hominibus frugum inuentionem primam
apud ſe fuiſse, at non in agro Athenienſi: quippe cùm multa
alia Cretenſes priores inuenerint. nam & acies inſtruere, &
nauibus longis vti, & ſagittis eminus pugnare primi inuene-
runt Cretes, & muſicos modulos ab Idæis Dactylis primi ob-
ſeruarunt è ſtrepitu ac tinnitu æris, & literas à ſe inuentas
in Latium intulerunt: quod tamen non eſt ſine multorum
contentione creditum, cùm multi plerúmque rei eiuſdem
dicantur fuiſse inuẽtores. ſicut de igne ſuperiùs dicebamus:
cuius inuentionem alij Baccho, alij Prometheo, alij Vulca-
no, alij fulmini, alij Pyradæ Cilicis filio tribuerunt, quem
aiunt primùm è Silice ignẽ excudiſse. Quod autẽ Bacchus,
vnà cum Cerere orbẽ eadem de cauſsa perluſtrauerit, vide-
tur ille eſse argumento quòd communia ſacrificia apud E-
leuſinios Baccho & Cereri agebantur, vt teſtatur Sophoclis
enarrator. Fuerunt Cereri non ſolùm delubra, ſed nemora e-
tiam conſecrata: quare fabulati ſunt antiqui, quòd cùm eius
nemus Eriſichthon quidam Theſsalus abſcidiſset, illi Ceres
perpetuam famem immiſit, fecitque ne vnquam poſset cibo
ſaturari: quippe cùm vel per diem aſſiduè præſentibus cibis
veſceretur, vel etiã per noctem in ſomniis ſibi videretur præ-
ſentibus ſuauiſſimis veſci. Hic filiam habebat Meſtram no-
mine veneficiorum peritiſſimam, quam in varias animalium
rerúmq. cæterarum formas mutatã frequenter vẽdebat, quæ
paulò pòſt aufugiens rurſus ad patrem priore forma recepta

redibat; ita pro suis viribus paternæ fami opem ferebat. Fiebant etiam priuata huic Deæ sacrificia, cui post messem primitias frugum pro frumenti prouentu offerebant, & conuiuia celebrabantur inter coniunctos, vt testatur Theocritus his carminibus in Cerealibus:

ἀνέρες εὐπέπλῳ Δαμάτερι δαῖτα τελεῦντι
ὄλβω ἀπαρχόμενοι, μάλα γάρ σφισι πίονι μάτρῳ
ἁ δαίμων εὔκριθον ἀνεπλήρωσεν ἀλωάν.
Namque viri Cereri celebrant conuiuia læta,
Primitiasque ferunt, quoniam plena area frugum
Frugifera messes siccauit munere Diua.

Agebantur & Ambarualia à singulis agricolis, quæ lustrationes, purgationésque aruorum esse putabantur, & plurimum ad fertilitatem conferre. per ea vnusquisq. paterfamilias hostiam deligebat in Cereris sacrificia, quam querna corona circa collũ posita ornabat, eámq. ter circa sata ducebat, quã vniuersa familia quernis ramis coronati, Cererísq. laudes canentes cum tripudiis comitabantur: idq. fiebat ineunte vere. Deinde post has lustrationes mulsum & lac offerebatur, cũ alioquin vinum solum interesse Cereris sacrificiis iure sacrificiorum minimè posset. Hunc sacrificiorum ritum vniuersum propè monstrauit Virg. lib. 1. Georgicorum in his:

Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret:
Cui tu lacte fauos, & miti dilue Baccho,
Terque nouas circum felix eat hostia fruges,
Omnis quam chorus, & socij comitentur ouantes,
Et Cererem clamore vocent in tecta: neque antè,
Falcem maturis quisquam supponat aristis,
Quàm Cereri torta redimitus tempora quercu
Det motus incompositos, & carmina dicat.

Colebatur Ceres apud Arcades Heræ nomine, cui sacra fiebant eo ritu, vt non, sicuti in cæteris, victimæ iugularentur, sed quod membrũ quisq. priùs apprehéderat, id præcidebat, ac Deæ offerebat, vt ait Pausanias. Hanc candẽ Deam legum inuentricẽ fuisse scripsit Cicero actione septima in C. Verrẽ his verbis: A quibus initia vitæ atq. victus, legũ, morũ, mansuetudinis, humanitatis exempla hominibus & ciuitatibus data ac dispertita esse dicuntur. loquitur enim de Cerere & Proserpina. Sic & Lucretius in lib. 6. ab Atheniensibus initia frugum & legum in vniuersos homines manasse scribit:

Prima

Primæ frugiferos fœtus mortalibus ægris
Diddiderunt quondam præclaro nomine Athenæ,
Et recrearunt vitam, legésque rogarunt.

Significat & ipsum Thesmophorium nomé præterea legum autorem Cererem extitisse, cùm θεσμὸς lex sit, φέρειν ferre significet: quasi enim legifera sacra dicantur. Nam cùm frumenti semina inuenta fuissent, homines, qui priùs nullis legibus parebant, glandibúsque communi cibo vescebantur, atque omnia habebant communia; leges rogarunt, quibus sua pars terræ cuique fuit assignata: deinde leges latæ sunt de regundis finibus, de testamentis, & de emptionibus, quæ primùm latæ sunt à Cerere, quia illa fuit legum ferendarum caussa. Sic autem de illa scripsit Ouid. lib. 5. Metamorph.

Prima Ceres vnco glebam dimouit aratro;
Prima dedit fruges, alimentáque mitia terris;
Prima dedit leges. Cereris sunt omnia munus.

Hanc Deam in curru vehi solitam ab anguibus tracto dixerunt poetæ, vt ait Orpheus in eo carmine:

ἅρμα δρακοντείοισιν ὑποζεύξασα χαλινοῖς.
Deum Dea frenatos adiunxit curribus angues.

Quem Triptolemo dicitur dedisse, vt frumenti semen in varias regiones asportaret, vt ait Ouid. lib. quinto:

geminos Dea fertilis angues
Curribus admouit, frenísque coercuit oras.

Huic Deæ sus, quia excauatis scrobibus fruges conuulsisset meritas luit pœnas. nam Triptolemus eo cognito facinore gratam rem se facturum Cereri putauit, si animal eius inuentis infensum immolaret: quare suem ipsam ad aram Cereris extraxit, frugésque in caput conspersit, vt appareret qua de caussa, & mox illam Cereri mactauit, vt ait Ouidius lib. secundo Fastorum:

Prima Ceres auida gauisa est sanguine porcæ,
Vlta suas meritò cæde nocentis opes.

Mactabatur & aries Cereri Virenti cognomine in templo non procul ab arce Atheniensium, sicuti testatur Eupolis in his:

ἀλλ' εὐθὺ πόλεως εἶμι· θῦσαι γάρ με δεῖ
κριὸν Χλόῃ Δήμητρι.
Sed rectà ad vrbem eo, mihi quòd est opus
Mactare arietem illic virenti Cereri.

Sacrificabant Cereri olitores præcipuè hoc nomine die sexto mensis Aprilis, quia per illa sacra feracitatem hortorum impetrare se putabant. Huic Deæ coronas spiceas offerebant, quæ pro foribus templorum appendebantur, vt ait Tibullus in his:

Flaua Ceres tibi sit nostro de rure corona
Spicea, quæ templi pendeat ante fores.

Erant etiam papauera Cereri sacra, vt quidam crediderunt, ob feracitatem seminum; vt malunt alij, quia inter sata plerunque nascerentur, & eundẽ cultum ament: alij, inter quos fuit Dercylus, quia somnũ non posset percipere ob filię molestiam; in quem fuit papauerũ beneficio adiuta. quam plantam Lucinæ etiam quidam attribuerunt. Multa fuerunt huius Deæ cognomina ob rerum variarum euentus, vel ob loca, in quibus colebatur. Fuit Euchloa bene virens; Erinnys, quia preces exaudiat, vel quia habitet in terris; Ercynna, Panachæa, Mycalesina, Lepreata, Acesidora, Legifera Ouifera, Pelasgis, Prosymna, Thermesia, Præses, Terrestris, Sacrosancta. atque hæc ea sunt quæ de Cerere frugũ autore Dea memoriæ prodita sunt ab antiquis. Hanc vocarunt Græci Δηώ, quia in omnes homines fuerit distributa, cùm nihil aliud sit Ceres, quàm frumentum, vt est in eo carmine:

Νύμφαι ὕδωρ, πῦρ Ἥφαιστος, σῖτος Δημήτηρ.
Nymphæ aqua sunt, frumenta Ceres, Vulcanus at ignis.

Cicero tamen in primo de natura Deorum Cererem terram esse scribit hoc pacto: idémque disputat, æthera esse eum quem homines Iouem appellarent: quique aer per maria manaret, eum esse Neptunum: terram, eam quæ Ceres diceretur. Atque in secundum, etymologiam Platonis transtulit è Cratylo, qui Δημήτηρα quasi γῆν μητέρα vocatam fuisse tradit, terram matrem scilicet.

¶ At quæ nunc sub his occultata fuerint denudemus. Ægyptij scriptores memoriæ prodiderunt, Isidem siue Cererem homines reuocasse à mutuo esu carnium inuento tritico & hordeo, quæ nascebãtur inter alias herbas in Ægypto. Complexi itaque inuentionem ob suauitatẽ à mutuis esibus abstinuerunt, quare in sacra Isidis pompa vasa quædam ferebantur frumento & hordeo plena. Leges etiam tulit Isis, quibus ab illegitimis cædibus deterrebantur, vnde dicta est Legifera, quod prima leges inuenerit. Osiris ac Isis dicuntur

præmia

præmia & honores illis proposuisse: qui aliquid vtile humanæ vitæ excogitassent: sic inuentam esse artem æris & auri fundendi in Thebaide & faciendorum armorum autumant, quibus feras obtruncarent, terrámque colentes proscinderent. Ceres Saturni & Opis filia fuisse credebatur, cùm Saturnus sit tempus, ac Opis terra: quippe quod crederetur ab his esse Ceres virtus satorum omnium, quam idcirco eorum parentum filiam finxerunt. nam vis illa, & vigor, qui est in rebus naturalibus, loco & tempore indiget. Alij qui Cererẽ fruges esse putarũt, ex Opi & Saturno natam arbitrati sunt, quia aliarum herbarum semina non ita indigent, vt diutius per totam hyemem ignaua commorentur, cum possint, vel si per hyemem minimè fuerint sata, satis vberes fructus producere. Cum verò Proserpina filia sit Cereris, radix herbarũ scilicet, quam Latini ita dixerunt, quia serpat clàm per humum, illa meritò ex Ioue siue ex ætherea benignitate & è semine fingitur fuisse nata: quorum alterutro deficiente frustra prouentus frugum expectatur. Qui finxerunt Cererem equum è Neptuno peperisse, aut Heram, quâ nominare nefas erat, illi tantam esse fertilitatem aquarũ, & ex illa quæ fit illarum cum terra commistione, crediderunt, vt vel monstra oriantur ob superuacaneam materiæ copiam, vel nominare singula propriis nominibus, omnium difficillimum, propter nascentium varietatem. Fama est illam aliquando in specu latuisse cùm rapta fuisset ad inferos Proserpina, fuisséque à Pana Ioui indicata, quia iactum semen per aliquot dies occultatur, antequam radices agat: mox Pan natura ipsa scilicet, quæ insita est in seminibus, indicat Ioui, quia necessitate naturæ & ob insitum calorem herba in lucem erumpit, & emittuntur radices. Siue igitur terram Cererem esse putemus, cuius filia sit Proserpina vel seges: siue semen sit Ceres, cuius filia sit radix, omnino nata est Ioue patre, atque res vtroque modo pot est intelligi: quippe cùm hæc omnia in idẽ recidere videantur. Non defuerunt tamen qui incredibilem annonæ penuriam fuisse significari crediderint per eam fabulam, quod Pluto Proserpinam rapuit sub terras, quia ita corruptæ sint sementes cœli vitio & inclemẽtia, vt penè extincta sint frumẽti semina in Sicilia per id tempus. Dicta est Ceres in curru à draconibus tracto vehi, propter obliquitatẽ signiferi circuli: nam dum sol sub eo percurrit, non solũ ex-

citat semina è terra, sed etiam ad maturitatem perducit. Fama est Iasionem Iouis & Electræ filium fuisse amatum à Cerere, cum quo in nouali congressa sit dormiente. Quid hoc significat? Nam cùm Iupiter sit calor ætheris aut æther, Electra diligentia, (etenim Sol quoque ἠλέκτωρ vocatur, quia ad opera homines excitet è lecto) patet Iasium horum amborũ filium nihil esse aliud quàm æstatis calorem; quem Ceres amauit, & in nouali præcipuè, quia plurimum confert ad agrorum fertilitatem vt arua quiescant aliquando, cùm terra per quietem postea validior, si aptam agricolæ diligentiam consecuta sit, efficiatur. Alij filium Minois iustissimi viri, & Phroniæ prudentiæ scilicet, à Cerere amatum fuisse putarunt, quod hæ res otium gratissimum parant agricolis: cùm splendor ex iustitia, pacéque ciuitatum plurimum rebus vniuersis accedat. Ex his igitur nascitur Plutus Diuitiarũ Deus, quoniam terræ feracitas è cœli benignitate, & ex hominum diligentia plurima fiat: quamuis tamen nonnulli, quia primus Plutus diuitias cumulauerit, illum diuitiarum Deum putarunt; cùm ante illum nemo vllam diuitiarum curam haberet, nemóque diuitias cumularet. Dicta est Sicilia fuisse Cereri consecrata, quoniam frumenti feracissima sit illa insula. Dicitur Ceres orbem terrarum peragrasse, quoniam propter signiferi obliquitatem variis temporibus in variis locis fit æstas: neque Ceres nisi per æstatem ad maturitatem potest peruenire. Hæc Triptolemum, cui semina frugum dedit, sub igne per noctem fuit occultare solita, quare is mirificè nutriebatur: hoc quidem nihil aliud est quàm seminis ratio. Nam cùm noctes longiores æquo sentiuntur post æquinoctium, sub initium frigoris & hyemis scilicet, calor sub terram paulatim includitur à circumstante frigore, quo fit vt radices frugum mirificè augeantur, plurimóque impleantur nutriméto, quo terra ob autumni pluuias referta est. Idcirco cùm non valde lenia sunt frigora per hyemem, cùm radices sub terra eximiè crescant & impleantur nutrimento, in futuram æstatem fertilissimas messes parant, nisi quid diuinitus impedierit ad reprimendam hominum improborum superbiam & petulantiam, quæ plurima cum vbertate annonæ crescit. Inde scitè fictum est ab antiquis quòd filiam quærens faces ex Ætna accenderit, quia semper cùm infra est calor, inferiores partes frugum aluntur, cùm vero supe-

superius est idem calor, superiores crescunt. Multa sacrificia fuerunt Cereri instituta ab antiquis, vel mulieri ita vocatæ inuentrici frugum verè, vel terræ ipsi: quando non solùm sidera, sed etiam elementa ipsa, aut elementorum partes variis Deorum nominibus appellantes, tanquam Deos coluerunt, illisque templa, aras, sacerdotes, certas victimas, certũ ceremoniarum ritum, instituerunt. Id verò quod de filia Erisichthonis dictum est, ita quidam interpretãtur, vt Erisichthon vir imprudens, rerúmque suarum profusor fuerit: quippe cũ omnia sua dilapidauerit ac ingurgitauerit: mox ob extremam rerum omnium inopiam filiam prostituerit, quæ modò bouem, modò ouem, pecunias in concubitus mercedem accipiens, modò res alias ab amantibus extorquens, ita paternæ inopiæ subueniebat. Atqui nullam ergo satis idoneam horum fingendorum caussam in hac explicatione inesse video, atque aliud quidpiam illustrius sub his latere iudico: cũ præsertim illud Deæ ira propter contemptam eius religionem & cultum passus sit. Significare voluerunt sanè antiqui per hanc fabulam neminem qui religionem Deorum immortalium contempserit, domesticas calamitates deuitare posse: quippe cùm omnis improbitatis miseriæ sint comites. Deinde patet ex hac fabula imprudẽtem hominem necesse esse in multa scelera & incõmoda incurrere: quippe cùm Erisichthon etiam, vbi sua per luxuriam & crapulam profudisset, postea victum per sordes domesticas, & per turpitudinem sibi malis artibus comparare cogeretur. Quare, vt summatim dicam, & pietas in Deos immortales, & in rebus agendis prudentia, & in præsentibus bonis cõseruandis parsimonia maximè viro bono est necessaria, quod per Erisichthonis fabulam indicabatur. At Cereris fabula, & vniuersa quæ de illa conficta sunt, nihil aliud continebant, nisi sationis rationem, & quo pacto frumenta crescerent, & qua diligentia in illis colligendis vti conueniret. At de Cerere satis, nunc de Priapo dicamus.

De Priapo.

CAP. XX.

PRiapus, quem hortorum Deum esse antiqui crediderunt, è quibus parentibus ortus fuerit, non conuenit inter scriptores: siquidem alij Naiadis Nymphæ ac Dionysi filium fuisse tradiderunt, vt ait Strabo libr. 13. alij non

Naiadis, sed Chiones fuisse dicunt. Hunc natum fuisse in Lāpsaco, ibíque ciuitatem sui nominis condidisse memorant. Apollonius Venerem cum Baccho congressam fuisse scribit: deinde cùm is ad Indicam expeditionem exiuisset, cum Adonide sæpius congressa Priapū concepit. Cùm verò Dionysus reuerteretur, illi obuiam cum corona processit, illúmq. coronans sequi quidem noluit, quia puderet, quòd nupsisset. at in Lampsacum recedens ibi parere decreuit. Tum Iuno capta zelotypia, simulans se opem ferre, manu venefica vterum attigit, fecítque vt puerum deformem, & præ cæteris incredibilem membri pudendi magnitudinem habentē pareret, quem Priapum nominauit. id cùm vidisset Venus, noluit illum capere ob membri magnitudinem, sed in Lampsaco vrbe maris Hellesponti reliquit. Huius deformitatem ita complexus est Archias in his carminibus:

βαιὸς ἰδεῖν ὁ Πρίηπος ἐπ' αἰγιαλίτιδι ναίω
   χηλῇ, αἰθυίαις οὔποτε ἀντιβίων·
φοξὸς, ἄπους, οἷόν κεν ἐρημαίῃσιν ἐπ' ἀκταῖς,
   ξέσσειαν μογεροὶ υἷες ἰχθυβόλων.

Litora paruus ego hic habito saxosa Priapus,
   Nullaque cum mergis bella cruenta gero:
Distortus vultus, pes nullus: falce dolando
   Piscator talem finxerit, aut meliùs.

Deinde cùm adoleuisset, pergratúsq. foret Lampsacenis mulieribus, Lampsacenorum decreto ex agro Lampsaceno exulauit. Fabulati sunt antiqui Lotidem nympham Priapi libidinem fugientem in Loton fuisse mutatam. Memoriæ prodidit Eusebius in libro de Falsa Religione. Priapū aliquando cum vno ex illis asellis, qui Bacchum in Indicam expeditionem proficiscentem trans quendam fluuium transuexere, de mēbri magnitudine decertasse. (fuit autem tanti id asellorū beneficium creditum, vt illi sint idcirco inter sidera relati, & alteri eorum concessum est vt loqui posset) qui cùm victus fuisset, victorem ob inuidiam occidit. Mansit deinde ea consuetudo in sacris, vt asinus Priapo tanquam inuisum & inuidiosum animal immolaretur. Scripsit Ouidius libro primo Fastorū per solennitatē matris Deorum, ad quā omnes Dij conuenerāt, post epulas lautissimas Priapū fuisse pudicitiæ Vestæ insidiatū. Nam cùm Dij cæteri lusibus indulgerēt, Vestáq. in molli herba somnum caperet, ab asino Sileni

exci-

excitata fuit, ne vim Priapi pateretur: tũ verò deterritus fuit ab inceptis Priapus, omnésque cõciderunt insidiæ, & asinus ex eo tempore Priapo mactatus fuit in sacrificiis. Memoriæ proditum est ab antiquis rerum Ægyptiarum scriptoribus, quod Titanes insidiati Osiridi illam trucidarunt, atque partem suam quisque clam è domo abstulerunt: sola autem pudenda in fluuium proiecerunt, cum nemo vellet illa auferre. Isim resumpsisse membra de captis Titanibus memorant, hominémque formasse, ac dedisse sacerdotibus sepeliendũ, solum virile membrum non potuisse inuenire, quod imperatum est tanquam Deum coli, quod non modo diuinos honores ita fuit consecutum, sed etiam custodem hortorum ac vinearum & omnium fructiferarum arborum putarunt, vltorémque ac vindicem fascinantium. Fuit portus Priapi nomine prope Dardaniam, & vrbs ad mare sita, quibus in locis eximiè Priapus colebatur. Fuerunt qui memoriæ prodiderint Priapum fuisse virum Lampsacenum, qui cùm haberet ingens instrumentum, & facile paratum plantandis ciuibus, grauissimus fuerit mulieribus Lampsacenis. ea caussa postmodo fuisse dicitur, vt Lampsacenorum omnium cæterorum inuidiam in se conuerterit, ac demum eiectus fuerit ex ipsa insula. At illud facinus ægerrimè ferentibus mulieribus, & pro se Deos precantibus, pòst cùm nonnullis interiectis temporibus Lampsacenos grauissimus pudendorum membrorum morbus inuasisset, Dodonæum oraculum adeuntes percunctati sunt, an vllum esset eius morbi remediũ. His responsum est morbum non priùs cessaturũ, quàm Priapum in patriam reuocassent: quod cùm fecissent, templa & sacrificia illi statuerunt, Priapúmque hortorum Deum esse decreuerunt.

¶ Atque tot sunt de Priapo ab antiquis memoriæ prodita. Priapus Naiadis & Dionysi filius dicitur, quia pro semine rerum naturalium capitur. Dionysus enim Sol est, aut calor, at Nais humor, vt dictum est, è quibus semina concipiuntur rerum naturalium. Quidam Chiones filium putarunt, quia album sit, & lacti vel niui simile rerum propè omnium semen: nam Græci chiona niuem vocarunt. Qui Veneris & Adonidis filium esse crediderunt, in idem denique relabũtur, solisque differunt nominibus. Alij Priapum Bacchi ac Veneris filium fuisse crediderunt, quia vinum propter calorem

excitet libidinem, ac Deum putarunt Lampsaci ob fertilitatem & bonitatem vinorum, quæ ibi nascerentur. Illius imago sinistra manu mentulam, dextra falcem tenebat, quod omnium nascentium temporis certi & cuique concessi certa sit meta, qua vitam abscindi necesse est. Fuerunt tamen nõnulli, qui Priapũ nullum esse alium quàm Pana putauerint. Verùm vel nominis ipsius etymologia indicat Priapum esse semen. Quod Venus ipsum ob deformitatem in Lampsaco reliquit, nihil aliud significat, nisi res multas naturæ esse necessarias, quas tamen ob turpitudinem natura occultauit: sic pudenda hominum villis occultantur, & sunt in parte corporis occultiore: sic anum modò intra nates occuluit, modò sub caudarum integumento locauit, modò ita fecit occultum, vt in nonnullis eum dignoscere haud facile sit, vt in piscibus, modò non apparet omnino, vt in genere conchyliorum, & testa intectorum. Nam cùm deformia sint, & ab ipsa natura consultò abscondita illa membra, tum turpia sunt illorum officia, quamuis necessaria. idcirco & nos aliquando rei Venereæ obscœnitatem ita breuiter expressimus:

Nil amor est aliud, Veneris quàm parua voluptas,
Quæ simul expleta est, inficit ora rubor.

Deformis igitur & obscœnus Priapus iure optimo fingitur, quia turpis est illa naturæ actio: & quam nemo prorsus appeteret, nisi illam cæca suauitate natura respersisset. At nunc de Adoni dicamus.

De Adoni. CAP. XVI.

ADonis Priapi pater Myrrhæ filius fuit & Thianteis, quæ cùm in furiosum patris amorem incidisset, clàm cum eo congressa hunc concepit. ac patre id postea sentiẽte Deos precata est, vt in aliam formam, quæ neque inter mortuos esset, neque inter viuos, mutaretur: quare in arborem sui nominis fuit conuersa, vt testatur Lycophron in his:

ὄψεται δὲ τλήμονος
Μύῤῥας ἐρυμνὸν ἄστυ, τῆς μογοστόκους
ὠδῖνας ἐξέλυσεν δενδρώδης κλάδος.

Myrrhæ cernet is
Tutam misellæ ciuitatem: nam dolor
Vt fama ramo est huic opertus arboris.

Ouidius

Ouidius libr.10.Metamorph.non ex Thiante,sed ex Cinyra patre,qui Rex fuit Cypriorum,Myrrham Adonim concepisse scribit, quod multis versibus complexus fuit. hunc Naiades nutriuerunt susceptum, vt est in his:

Reddit onus,vagitque puer:quem mollibus herbis
Naiades impositum lacrymis vnxere parentis.

Fuerunt autem duo Adones alter in Byblo ciuitate natus,alter in Cypro,vt ait Isacius,cùm tamen res arborum gestæ ad vnum Cyprium referantur. cùm igitur Myrrha in arborem mutaretur, filiúmque eximiæ pulchritudinis peperisset, iam tum eius amore capta est Venus; qui cùm adoleuisset monitus est à Venere vt feras immitiores caueret , cúmque venando sequebatur , & precabatur Venus, vt ab armatis feris abstineret,vt in his ait Ouidius libro decimo:

Per iuga, per syluas,dumosáque saxa vagatur,
Nuda genu,vestem ritu succincta Dianæ,
Hortaturque canes: tutæque animalia prædæ,
Aut pronos lepores,aut celsum in cornua taurum,
Aut agitat damas: à fortibus abstinet apris,
Raptoréśque lupos,armatósque vnguibus vrsos
Vitat,& armenti saturatos cæde leones.
Te quoque vt hos timeas si quid prodesse monendo
Possit,Adoni monet: fortisque fugacibus esto,
Inquit: in audaces non est audacia tuta.

Veruntamen cùm ille immemor mandatorum Veneris in aprum violentum postea irruisset, ab illo in femore percussus interiit,vt testatur Theocritus in Epitaphio Adonis:

κεῖται καλὸς Ἄδωνις ἐπ' ὤρεσι, μηρὸν ὀδόντι
λευκὸν λευκῷ ὀδόντι τυπείς.
Dente femur niueo niueus iacet ictus Adonis
Montibus in summis.

Scriptum reliquit Sappho Adonim mortuum fuisse à Venere inter lactucas depositum.Fama est præterea Venerem pactam esse cum Proserpina vt sex menses mortuus Adonis esset apud Proserpinam,sed ea lege ne illum Proserpina in thorum,aut in amplexum acciperet:alios sex menses esset apud Venerem.Fuerunt tamen qui dixerint non ipsum quidē Adonim in aprum irruisse, sed ab apro impetum factū fuisse in Adonim , & id Martis consilio contigisse. Nam cùm Mars Venerem, Venus Adonim amaret & sequeretur, ratus

est Mars omnes Veneris amores posse in se conuerti, si Adonim de medio sustulisset: atque illi apro immisso cùm Venus opē ferre properaret, pede à spina rosæ vulnerato purpureū colorē rosæ, cùm priùs esset candida, datum fuisse fabulātur. Fuerunt Adonidi sacra instituta, quæ Adonia dicta sunt, quæ Athenis celebrabantur, de quibus meminit Aristophanes in Pace. In his sacrificiis autumni fructus cuiusuis generis adhibebantur, quæ ἀκρόδρυα dicuntur à Græcis. consueuerūt præterea & hordeum & triticum serere in locis suburbanis, atq; ea loca in quibus hæc sata fuissent, multæque essent fructiferæ arbores, hortos Adonios appellare: quia locis huiusmodi Adonis delectaretur. atque de iis fructibus, qui offerebantur Adonidi, ita meminit Theocritus in Adonia celebrantibus:

πὰρ μέν οἱ ὥρια κεῖται, ὅσα δρυὸς ἄκρα φέροντι.

Nec sibi desit, ait, quod rami tempore mittunt
Autumni.

Agebatur Alexandriæ præsertim Adonidis celebritas, cuius imago cum magna pompa ferebatur: qui colebatur etiam in illa vrbe Macedoniæ, quam Dium vocabant; quò cùm Hercules venisset, multósque vidisset exeuntes è sacello, interrogauit quendam de præsentibus, eò & ipse ingressurus, cuius esset Deorum illud fanum. Cùm is Adonidis dixisset, nihil est, inquit religiosum. Quid ageretur apud Assyrios in Adoniis, declarauit Lucianus ita in Dea Syria: λέγουσι γὰρ δὴ ὦν τὸ ἔργον τὸ ἐς Ἄδωνιν ὑπὸ τοῦ συὸς, ἐν τῇ χώρῃ τῇ σφετέρῃ γενέσθαι, καὶ μνήμην τοῦ πάθεος, τύπτονταί τε ἑκάστου ἔτεος, καὶ θρηνέουσι, καὶ τὰ ὄργια ἐπιτελέουσι. καί σφισι μεγάλα πένθεα ἀνὰ τὴν χώρην ἵσταται. ἐπεὰν δὲ ἀποτύψονταί τε, καὶ ἀποκλαύσονται, πρῶτα μὲν καταγίζουσι τῷ Ἀδώνιδι, ὅκως ἐόντι νέκυϊ· μετὰ δὲ τῇ ἑτέρῃ ἡμέρῃ ζώειν τέ μιν μυθολογέουσι, καὶ ἐς τὸν ἠέρα πέμπουσι. *Dicunt enim in sua regione contigisse, vt Adonis ab apro ictus fuerit: atque ad eius rei memoriam singuli quotannis se plectunt, & lamentantur, & diem celebrant, & magnus luctus in illa regione per id tempus exoritur. vbi verò se percusserint, & luxerint, primùm Adonidi inferias persoluunt, tanquam vita defuncto: deinde altero die ipsum viuere inquiunt, & in cœlum mittunt.* Fuit celeberrimum omnium fanum illud Adonidis in Cypro, in quo præclarum & multi nominis Harmoniæ monile fuit, quod tamen Eriphyles vocatum est, quia illo accepto hæc virum suum per proditionem perdiderit, vt ait Pausanias in Bœoticis. Est Adonis præterea nomen fluuij, qui per Libanum

num defertur, dicebatúrque cruetus fluere quo tempore Adonia agebantur. Atque tot de Adonide memoriæ prodita sunt ab antiquis. Fabulati sunt matrem Adonidis in arborem ob pudorem conuerti optasse, quia quòd concubuisset cum patre, hominum conspectū deuitare cuperet, quod ad muliebrem cupiditatē pertinet. nā hominum fabulas magis ad mores, Deorum ad physicas rationes spectare diximus. hoc autē quæ sit flagitiorum & libidinum conscientia declarat, quantoperéque vel metu vel pudore anteactorum scelerum scelerati, conscientiáque exagitentur: & qualia sint mortalium vota, cùm quid parum honestum à Diis impetrare contendimus. nam qui votorum compotes facti fuerunt aliquando, tum demum intelligūt quàm absurda, vel turpia, vel damnosa, vel iniqua & impia cupierint: quæ antequam consequerētur se infelices & miseros exclamabant. Fuerunt qui hactenus dicta de matre Adonis ad historiam flectant, & ad matrē cuiusdam Adonidis, cùm tamen Adonim tritici semen esse sentiant, vt testatur Theocriti enarrator, λέγουσι δὲ περὶ τοῦ Ἀδώνιδος ὅτι καὶ ἀποθανὼν ἓξ μῆνας ἐποίησεν ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς Ἀφροδίτης ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς Περσεφόνης. τοῦτο τὸ λεγόμενον, τοιοῦτόν ἐστιν ἀληθῶς, ὅτι ὁ Ἄδωνις. ἤγουν ὁ σῖτος σπειρόμενος, ἓξ μῆνας ἐν τῇ γῇ ποιεῖ ὑπὸ τῆς σπορᾶς· καὶ ἓξ μῆνας ἔχει αὐτὸν ἡ Ἀφροδίτη, τουτέστιν, ἡ εὐκρασία τοῦ ἀέρος. καὶ ἐκ τότε λαμβάνουσιν αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι. *Aiunt enim de Adonide quòd mortuus sex menses moratus est in complexu Veneris, quot etiam apud Proserpinam. Hoc reipsa ita se habet: quòd Adonis frumentum est satum, quod sex menses degit sub terra: sex menses illum habet Venus, aeris temperies, scilicet, ex quo illum messores colligunt.* Sensit tamen Orpheus in hymno in Adonim, illum esse solem, cum illum rebus omnibus præbere nutrimentum, & esse germinandi autorem dixerit in his:

Εὔβουλε, πολύμορφε, τροφὴ πάντων ἀρίδηλε·
κούρη καὶ κόρε, σὺ πᾶσι θάλος αἰὲν Ἄδωνι·
σβεννύμενε, λάμπων τε καλαῖς ἐν κυκλάσιν ὥραις.

Quis cunctis alimenta refers, prudentia cuius
Plurima, qui vario lætaris nomine Adoni:
Germinum & idem autor, pariter puer atque puella:
Extincte, atque iterum splendens labentibus horis.

Finxerunt antiqui, qui Adonim solem esse putarūt, illum ab apro hirsuta & aspera fera ictum, quia aspera sit & hirsuta hyems, per quam solis vires paulatim deficiunt. ea res est

omnino Veneri inimica, quoniã per aeris temperiem viget Venus, cum frigus, vt inimicum, naturæ opus non ingrediatur. Cum sol igitur in signis sex Australibus extiterit per signiferum incedens, breuioresque sunt dies ac longiores noctes, tum dicitur Adonis apud inferos morari: cùm vero signa Borealia longiores dies fecerint, tunc est apud Venerem, per quam omnis venustas omnisque nitor aruis restituitur. ea de causa illum ait Orpheus modo esse apud superos, modo apud inferos:

ὃς ποτὲ μὲν ναίεις ὑπὸ τάρταρον ἠερόεντα,
ἠδὲ πάλιν πρὸς ὄλυμπον ἄγεις δέμας ὡριόκαρπον.
Qui modò sub terris habitas, & tartara nigra,
Frugiferúmque refers in cœlum corpus & idem.

Ita enim sub his fabularum figmentis vniuersas propè res naturæ antiqui declararunt, non minùs sapienter quàm Platonici aut Peripatetici: nam si contentiones ex Aristotelis libris eximantur, perbreues erunt sententiæ, quæ nunc magnis voluminibus continentur. at nunc de Sole dicamus.

De Sole. CAP. XVII.

SOLEM, quem generationis, & omnium propè bonorum autorem Deo ita iubente habemus, nonnulli ita fabulis implicarunt, vt vix tandem se quasi è nebula explicare aliquando possit. Hunc genitum esse plerique crediderunt. neque tamen è quibus parentibus inter se consentiunt. at enim de vna re eodem modo vna est necessario oratio, neque contrariæ de eadem re simul veræ esse vnquam possunt. nemo sanè nasci potest e pluribus parentibus, vt neque ex eodem diuersis temporibus. Hesiodus igitur in Theogonia Thiam Solis, & Lunæ & Auroræ matrem, patrem Hyperionem fuisse in his scribit:

Θεία δ᾽ Ἠέλιόν τε μέγαν, λαμπράν τε Σελήνην,
Ἠῶ θ᾽, ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει,
ἀθανάτοις τε θεοῖς, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι,
γείναθ᾽ ὑποδμηθεῖσ᾽ Ὑπερίονος ἐν φιλότητι.
Thia parit Solem magnum, lunamque nitentem,
Auroram, quæ fert lucem mortalibus almam
Cœlicolisque Deis cunctis. Hyperionis almi
Semine concepit namque illos Thia decora.

At Homerus in hymno, quẽ scripsit in Solem Euryphaessam matrem

matrem fuisse Solis scribit, patrem verò Terræ ac Cœli filiũ Hyperionem, vt patet ex his:

Ἥλιον ὑμνεῖν αὖτε Διὸς τέκος ἄρχεο μοῦσα
Καλλιόπη φαέθοντα, τὸν Εὐρυφάεσσα βοῶπις
γείνατο Γαίης παιδὶ, καὶ Οὐρανοῦ ἀστερόεντος.
γῆμε γὰρ Εὐρυφάεσσαν ἀγακλειτὴν Ὑπερίων
αὐτοκασιγνήτην. ἣ οἱ τέκε κάλλιμα τέκνα,
Ἠῶ τε ῥοδόπηχυν, ἐϋπλόκαμόν τε Σελήνην,
Ἠέλιόν τ᾽ ἀκάμαντα.

Calliope Solem Iouis alto è semine nata
Nunc rursus Phaethonta refer: quem diua creauit
Euryphaessa sato Terra Cœlóque micanti.
Frater erat, coniux Hyperion Euryphaessæ
Mox fuit: hæc illi peperit dein pignora clara,
Auroram roseam, & præstanti lumine Lunam,
Perpetuóque orbem lustrantem lumine Solem.

Fuit n. Hyperion Terræ, & (vt alij putarunt) Cœli, vt alij Titanis filius: alius fuit Agamemnonis, de quo meminit Pausanias in Atticis, qui postremus regnauit Megaris. Hic cũ cæteris Titanibus aduersus Iouis imperium minimè consensit, sed potius Iouis partes secutus post victoriam currum, & coronam, & multa alia honoris insignia, & Iouis erga se beneuolentiæ obtinuit. Hic cùm Titanis fuisset nepos, Titan & ipse sæpiùs vocatus est à poetis, vt testatur Virg. lib. 4.

vbi primos crastinus ortus
Extulerit Titan, radiisque retexerit orbem.

Fuerũt Soles plures vocati, vt ait Cicero lib. 3. de natura Deorum, quare non mirum est si aliqua sit de Solis parentibus controuersia: nam de vno omnia propè dicuntur, quæ gesta sunt à cæteris. Sic autem inquit Cicero: Vnus igitur eorũ qui Soles dicti sunt, è Ioue natus, nepos Ætheris fuisse dicitur: Alter, Hyperione. Tertius, Vulcano Nili filio, cuius vrbem Ægyptij volunt esse eam, quæ Heliopolis appellatur. Quartus is quem heroicis temporibus Achanto Rhodi peperisse dicitur, auum Ialysi, Camiri, & Lindi: Quintus, qui Colchis fertur Æetam & Circen procreauisse. Cùm verò Sol Deus esse crederetur, omniáque suo lumine illustrare, ac videre, Dei lampas dictus est ab Euripide ita in Medea:

προὐννέπω δέ σοι,
εἴ σ᾽ ἡ ᾽πιοῦσα λαμπὰς ὄψεται θεοῦ.

nuntio tibi,
Si te Dei lampas viaebit crastina.

Atque vt summatim dicam, post ipsum Deum rerum omnium autorem ac moderatorem, Solem patrem & autorem generationis crediderunt esse antiqui: quippe quòd ille omnium creditorum Deorum vires vnus reipsa contineret, cùm varia nomina ipsis viribus fuissent indita, vt patet ex his carminibus Sapphicis à nobis olim in Latinam linguam translatis:

Phœbe stellarum moderator alme,
Qui diem curru nitido reducis
Plaga ab Eoa, pelagíque Iberi
Condis in vndas:
Magne Musarum pater atque ductor,
Diligens summi patris ô minister,
Grande cœlorum decus, alma præbens
Lumina mundo:
Te ferunt clarum leuibus sagittis:
Te ferunt artis cithara peritum:
Quæque mox cœli meditentur astra
Dicere doctum.
Grande syluarum decus, ipse pingis
Floribus terram, volucrésque rident
Per te, vbi vernæ placidis tepescunt
Flatibus auræ.
Te sine eneruis Venus, atque Amori
Deciaunt al:: veterum Deorum
Vim tenes vnus, variósque in vno
Nomine claudis.

Nam profectò tanta fuit simplicitas antiquorum, tantáque dementia, vt diuinos honores rebus humanis, & simulacris elementorum, aut elementorum viribus tribuerint, qui soli vero, sancto, immaculato Deo debebantur, quod certè patere existimo nostros hos mythologicos libros diligentiùs intuenti, fabularúmque ipsarum inuentionem, quarum declaratio apertior & vberior quòd in nostra tempora mihi fuerit reseruata, est cur Deo omnipotenti redemtori nostro gratias immortales agam, cuius beneficio mihi concessum est has priscorum insulsas ambages, nihilque verè religiosum continentes aperire, sed tantum figmenta esse demonstrare

ſtrare ad res philoſophicas explicandas.] Nam Solem ipſum cuncta videre, cuncta audire, cuncta cognoſcere mortalis arbitrati ſunt antiqui, vt ait Æſchylus in Prometheo:

καὶ τὸν πανόπτην κύκλον ἡλίου καλῶ.
Voco videntem cuncta Solis circulum.

Quem tamen quidam Dei ſimulacrum in mundo eſſe cenſuerunt, tum quia cunctis ſideribus ſit fons luminis, & beneficentiæ in omnes res naturales autor, tum etiam quia pro ſuo curſu cæteris omnis iuſtitiæ & adminiſtrationis ſit moderator, vt ait Plutarchus in libello de doctrina principum. Hunc in curru vehi ſolitum putarunt antiqui, vt ait Horatius in carmine ſeculari:

Alme Sol curru nitido diem qui
Promis & celas.

Huius verò currus magnificentiam & mirabilitatem deſcripſit Ouidius li. 2. Metamorph. trahebatur verò ab equis quatuor, vt ait Euripides in Phœniſſis:

εἰ καὶ τέθριππά γ' ἐς ἅρματα λεύσσων
Ἡλίου
Si vel quadrigas Solis & currum intuens.

Fuerunt eorũ nomina ita equorũ dicta ab Ouid. lib. 2. Metamorph.

Interea volucres Pyrois, Eous, & Æthon,
Solis equi, quartúſque Phlegon hinnitibus auras
Flammiferis implent.

His quadrigis aureas habenas habentibus moderari putabatur, & lucis vitæque Quæſtor vocatus eſt à Proculo Lycio, clauiúmque rerum humanarum gubernator, vt patet ex his carminibus:

κλῦθι πυρὸς νοεροῦ βασιλεῦ χρυσήνιε Τιτάν
κλῦθι φάους ταμία, ζωαρκέος ὦ ἄνα πηγῆς,
αὐτὸς ἔχων κλῇδα καὶ ὑλαίοις ἐπὶ κόσμοις.
Audi flammarum Titan rex, qui aurea equorum
Lora tenes, lucis quæſtor, vitæque orientum
Claues fontis habes, dominaris & omnibus vnus.

Hunc crediderunt antiqui currum mergere in Oceano, vt ait Virgilius in tertio Georgicorum:

Tum ſol pallentes haud vnquam diſcutit vmbras,
Nec cùm vectus equis altum petit æthera, nec cùm
Præcipitem Oceani rubro lauit æquore currum.

Quidam putarunt equos Solis lumen efflare ſolitos è na-

ribus,quam opinionem secutus Virgilius, ita scripsit libr.12. Æneidos:

Postera vix summos spargebat lumine montes
Orta dies,cum primum alto se gurgite tollunt
Solis equi,lucemque elatis naribus efflant.

Alij non mergi quidē Solem in Oceanū crediderunt, sed in poculo nauigare,quod & Stesichorus,& Antimachus,& antiquorū plures crediderūt. Verū dixerunt nōnulli Vulcanum thorū fabricasse Soli ita profundum ex auro,vt in eo per noctem,cùm ad Oceanum defessus diurno labore itineris peruenisset,vel dormiens nauigare posset ad orientem. Ibi currus illi experrecto, astabat, quem ascendens cœlum conscenderet,quod faciebat quotidie. Quæ opinio apparet fuisse etiam Mimnermi,vt patet ex his carminibus Pumilionis:

Ἠέλιος μὲν γὰρ ἔλαχεν πόνον ἤματα πάντα·
οὐδέ ποτ' ἄμπαυσις γίγνεται οὐδεμία,
ἵπποισίν τε καὶ αὐτῷ ἐπεὶ ῥοδοδάκτυλος Ἠὼς
Ὠκεανὸν προλιποῦσ' οὐρανὸν εἰσαναβῇ.
τὸν μὲν γὰρ διὰ κῦμα φέρει πολυήρατος εὐνὴ
κοίλη Ἡφαίστου χερσὶν ἐληλαμένη
χρυσοῦ τιμήεντος ὑπόπτερος, ἄκρον ἐφ' ὕδωρ
εὕδονθ' ἁρπαλέως χώρου ἀφ' Ἑσπερίδων
γαῖαν ἐς Αἰθιόπων, ἵνα οἱ θοὸν ἅρμα καὶ ἵπποι
ἑστᾶσ' ὄφρ' Ἠὼς ἠριγένεια μόλῃ·
ἔνθ' ἐπέβη ἑτέρων ὀχέων Ὑπερίονος υἱός.

Longa laborantem Solem lux prospicit:illi
Noctis et lucis tempore nulla quies:
Nec cessatur equis postquam Pallantias orta
In mare purpureis astra fugauit equis.
Fluctibus at lectus fert hunc Vulcanius.illum
Vulcanus manibus fecerat ipse suis,
Ex auro,celerem,pelagi per summa volantem.
Sopitúsque locis fertur ab Hesperidum,
Donec ad Æthiopas veniat:firmatur equorum
Currus,dum redeat Memnonis alma parens.
Tunc alios scandit currus Hyperione natus.

Fuerunt etiam qui putarint vbi ad orientem Sol peruenisset, currum illi ab Horis paratum, at non sua sponte assistere, cùm illę sub iugum equos Solis veniente Aurora adducerent. Homerus lib.4.Odys.duos tantùm Solis equos numerauit,

merauit, Lampum scilicet, & Phaethontem, qui diem & Auroram portarent hoc pacto:

Ἠῶ δ᾽ αὖτε
ῥύσατ᾽ ἐπ᾽ Ὠκεανῷ χρυσόθρονον. οὐδ᾽ ἔα ἵππους
ζεύγνυσθ᾽ ὠκύποδας φάος ἀνθρώποισι φέροντας,
Λάμπον καὶ Φαέθονθ᾽, οἵ τ᾽ Ἠῶ πῶλοι ἄγουσι.

Auroram fluctibus inde
Rursus ab Oceani traxit, nec passa iugales
Iungere equos celeres, portantes lumina rebus,
Ceratee Auroram Lampum & Phaethonta trahentes.

Alij tamen his Erythræum & Actæonem addiderunt. Alij parua lumina in oriente quotidie coire putabant, quæ ad noctem vsque perdurarent, & circumlata paulatim vesperi extinguerentur, easque flammas Solem orientem esse crediderunt, vt scripsit Epicureus philosophus poeta lib. 2.

Aut quia conueniunt ignes, & semina multa
Confluere ardoris consuerunt tempore certo:
Quæ faciunt Solis noua semper lumina gigni.
Quod genus Idæis fama est in montibus altis
Dispersos ignes orienti lumine cerni.

Cùm verò Sol Lunę cæterisq; sideribus lumē impartiat, merito siderū dominus & moderator fuit appellatus quem etiā quod autor sit generationis, dū per obliquū circulū percurrit, Deum putarunt antiqui, vt ait Euripides in Oreste:

καὶ πῶς σιωπῶ; φέγγος εἰσορᾶν θεοῦ
τὸ δ᾽ οὐκέθ᾽ ἡμῖν τοῖς ταλαιπώροις μέτα.

Et quî tacebo? lumen haud nobis Dei
Licet misellis ampliùs quòd cernere.

Idcirco Libyæ populi, quòd manifesta Solis & Lunæ beneficia in humanum genus intuerentur, de Diis reliquis minimè erant soliciti, cùm Soli & Lunæ sacrificarent, vt ait Herodotus in Melpomene. θύουσι δὲ Ἡλίῳ καὶ Σελήνῃ μούνοισι· τούτοισι μέν νυν πάντες Λίβυες θύουσι. *Sacrificant Soli & Lunæ solis, quibus omnes Libyæ populi solent immolare.* Fabulati sunt Solem habuisse propria boum armenta & ouium greges, quos Horæ & Nymphæ illæ custodiebant, quas recensuit ita Homerus pascere in Thrinacia libro μ. Odysseæ:

Θρινακίην δ᾽ ἐς νῆσον ἀφίξεαι. ἔνθα δὲ πολλαὶ
βόσκοντ᾽ Ἠελίοιο βόες, καὶ ἴφια μῆλα·
ἑπτὰ βοῶν ἀγέλαι, τόσα δ᾽ οἰῶν πώεα καλά·

πεντήκοντα δ' ἕκαστα. γόνος δ' οὐ γίγνεται αὐτῶν,
οὐδέ ποτε φθινύθουσι. θεαὶ δ' ἐπιποιμένες εἰσίν,
Νύμφαι ἐϋπλόκαμοι Φαέθουσά τε Λαμπετίητε,
ἃς τέκεν Ἠελίῳ Ὑπερίονι δῖα Νέαιρα.

Insula Thrinacia est, quo peruenies: vbi Solis
Permulta pascuntur oues armenta boúmque:
Balantúmque greges sunt septem, armenta boum tot.
Quinquaginta tenent nam singula, nascitur ex his
Nil, nec obit. pascúntque Deæ præpinguibus herbis,
Formosæ Nymphæ, Phaethusáque, Lampetiéque;
Quas Hyperionidæ peperit diuina Neæra.

Hæc armenta nō procul à Tænaro fuisse scribit Homerus in hymno in Apollinē. Memoriæ prodidit Herodot⁹ in Calliope in Apollonia, quę regio est in sinu maris Ionij, oues fuisse sacras Solis, quæ per diē secundū eū fluuiū pascerētur, qui è Lacmone Apolloniæ mōte apud Oricū portū olim vocatum in mare defluebat: has per noctē qui diuitiis & nobilitate inter illos præstant, singuli per anni spatiū seruare domi soliti fuerūt. Pascebātur boues etiā Deorū cōmunes in Pieriis mōtibus, de quibus ita scripsit Homerus in hymno in Mercuriū:

αὐτὰρ ὁ Ἑρμῆς
Πιερίας ἀφίκανε θεῶν ὄρεα σκιόεντα,
ἔνθα θεῶν μακάρων βόες ἄμβροτοι αὖλιν ἔχεσκον
βοσκόμεναι λειμῶνας ἀκηρασίους ἐρατεινούς.

Nympha sed Atlantide natus
Pieriæ montes adiit, lucósque virentes:
Huc vbi habere boues solitæ stabula alta Deorum
Æternæ, assuetaque iugis, pratísque decoris.

Multi fuisse Solis filij cōmemorātur, quos è diuersis mulieribus & nymphis suscepit. Nā è Clymene genuit Phaethōtē: è Neæra Lāperien & Phaethusam & Pasiphaen: Augiā è Calypso: è Perseide Circen, Aloeum, & Æetam, & Themin siue Ichneam. At Eumelus Corinthius historicus poeta Aloeū & Æetam Solis & Antiopes filios putauit, cùm ita scripserit:

ἀλλ' ὅτε δ' Αἰήτης καὶ Ἀλωεὺς ἐξεγένοντο
Ἠελίου τε καὶ Ἀντιόπης, τότε δ' ἄνδιχα χώρην
δάσσατο παισὶν ἑοῖς Ὑπερίονος ἀγλαὸς υἱός.
ἣ μὲν ἔναιεν Ἀσωπὶς τὴν πόρε δίῳ Ἀλωεῖ.
ἣν δ' Ἐφύρην κτεάτισσ', Αἰήτῃ δῶκεν ἄνακτι.
Αἰήτης δ' αὖ ἑκὼν Βουνῷ παρέδωκε φυλάσσειν.

εἰσόκεν αὐτὸς αὖτις ὅ γ᾽ αὖθις ἵκοιτο.
Natus vbi Æeta est, simul & praeclarus Aloeus,
Solis & Antiopes nati; hic Hyperionis alto
Sanguine progenitus pueris sua regna duobus
Cessit. Asopus & hoc diuino cessit Aloei
Quod tulit: hoc Ephyréque Æetæ praebuit omne.
Hoc Buno seruare lubens Æeta reliquit,
Donec vir factus post tempora certa rediret.

Dicitur & Anaxibiam nympham fuisse insecutus vim illaturus, quæ vbi in sacellũ Rectæ Dianæ cõfugisset in mõte Vertice nomine sitũ, mox euanuit: at Sol inde ortus esse postea dicitur; quare mõs fuit Oriens vocatus, vt scripsit Cenaro in rebus Indicis. aiunt etiã Phasim fuisse Solis & Ocyrhoes filium, illũ qui in adulterio deprehensam matrẽ occidit, atq; ab Erinnybus exagitatus se in Arcturum fluuium Colchorũ coniecit, qui Phasis ab ipso fuit appellatus, vt ait Heraclitus Sicyonius in tertio de Lapillis. Fuit Solis filius etiã Mausolus, à quo vocabatur prius fluuius Ichthyophagorũ, qui postmodo vocatus fuit Indus. Fabulati sunt nõnulli Venerẽ à Sole fuisse cõpressam in Rhodo insula, Rhodúmq; peperisse, quo tẽpore aurum pluit atque inde datũ fuisse nomen insulæ. Hanc insulam prius habitarunt Telchines, qui (vt fabulati sunt antiqui) filij fuerũt Thalassæ, qui dicti sunt cum Caphira Oceani filia Neptunum educasse, cùm Rhea illi transmisisset infantem. Hi cùm multa vitæ hominum vtilia inuenissent, tum Deorum imagines primi excogitarunt, cùm etiam quædam antiqua Telchinia vocarentur. Dicti sunt præterea Telchines fuisse præstigiatores, qui nubes & pluuias & grandinem & niuem inducerent cùm vellent, & tanquam de Magis memoriæ proditum est, qui etiam proprias formas mutabant. De illa ita meminit Pindarus in Olympiis:

τὰν ποντίαν	*æquoream*
ὑμνέων παῖδ᾽ Ἀφροδίτας	*Hymno laudans filiam Veneris*
Ἀελίοιό τε νύμφαν Ῥόδον:	*Solisque nympham Rhodum.*

Alij Solis & Amphitrites putarunt filiam, vt ait Asclepiades: alij Amphitrites & Neptuni; Herophilus Neptuni ac Veneris. Epimenides Oceani ac Veneris. at enim cùm Sol cum Venere congressus est, pluit auro, & rosæ multæ floruerunt, vt est in his:

Κύπριδος Ἠελίου τε Ῥόδος ... εὐτραφὴς ...

τρεῖς τῶν παῖδες πόληας τρισσὰς ῥόδον αὐτὴν
φιλοτησάσθαι θεᾶς. ἐπ' ἀγκοίνῃ θεὸς ὕσατο χρυσῷ
πλεῖστα ῥόδ' ἠδ' ἀνθοῦσι φοινίκεα καὶ χείρα λευκά.
Insula dicta Rhodos de Sole & Cypride nata est:
De tribus & natis horum tres sunt simul vrbes.
Cúmque Deam Deus accessit, guttis pluit auri:
Purpureaque rosæ sudere ac lilia flores.

nam ῥόδον rosam significat apud Græcos, eáque insula dicta est postea Tripolis, quia tres Rhodi & Solis filij, Lindus videlicet, Camirus, Ialysus nomina vrbibus à se conditis singulatim dederunt. Fuit Solis filius Epaphus etiam, qui Memphim condidit. Filius fuit eius & Macareus, Tenagus, Triopes, Ochimus, Phaethon iunior, Actis, Cercaphus. alius Phaethon è Prote filia Nelei illi natus est, Ægle, Hemithea, Dioxippe, Dirce: Miletus, à quo vrbs Ioniæ dicta est, ex Deione, Horæ, Angeronia, Sterope, Egialus, & alij complures. Atque de maribus nonnullorum dissentiunt scriptores, sed hoc nihil attinet ad rem propositam diiudicare. Mos fuit vt Soli equus immolaretur, vt ait Ouid. in Fastis, vbi etiam solem Hyperionem nominat:

Placat equo Perses radiis Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri victima tarda Deo.

At Homerus in lib. τ. Iliadis, Ioui & Soli aprum immolari inquit in his carminibus:

Ταλθύβιος δέ μοι ὦκα κατὰ στρατὸν εὐρὺν Ἀχαιῶν
κάπρον ἑτοιμασάτω ταμέειν Διΐ τ' Ἠελίῳ τε.
At mihi Talthybius in castris præparet aprum,
Quem mactare Ioui par est, Solíque superno.

Huic etiã sacratus putabatur gallus gallinaceus, vt ait Paus. in prioribus Eliacis, quia Solis reditum cantu nuntiat.

¶ At nunc fabulosa summatim explicemus. Solẽ Thiæ filiũ illa de causa putarũt, quod omnia bona à diuina natura procedunt: nã Thia diuinã significat. huic patrẽ addiderunt Hyperioné, quia per omnia corpora superiora diuina prouidẽtia transmittitur. Cum igitur ὑπερίων supereuntem significet, sitque nomen Solis adiunctum, vt ait Homerus lib. α. Odyss.

οἳ κατὰ βοῦς Ὑπερίονος Ἠελίοιο ἤσθιον,
Qui boues Hyperionis Solis ederunt:

merito Sol illius filius existimabatur; siue sit diuina prouidentia, siue superna illa cœlestia corpora, quæ perpetui motibus

moribus agitantur, per Hyperionem intelligantur. Alij Solis ipsius naturam respicientes matrem Euryphaessam illi tribuerunt: quippe cùm εὐρὺς latus, φάος splendor sit ac lumen, isque omnium astrorum clarissime & latissimè luceat. Dictus est Sol aduersus Titanas Iouis partibus fauisse, quare coronam, & currum & alia honoris insignia esse consecutus: quia viri boni, quibus est diuinitas ingenij, magis fauent veritati & iustitiæ, quàm diuitiis per scelera, vel dolos, vel crudelitatem comparandis. Est enim sapientiæ & æquitatis autor in ortu mortalium dominans Solis planeta: qui etiam non mediocres opes & honores mortalib. largitur. Nam idcirco vt argentum Lunæ, Marti ferrũ, Saturno plumbum, Ioui electrum, Mercurio stannum, Veneri æs, sic aurum Soli tribuitur. vt igitur nemo impune denique aduersus æquitaté insurgit. sic nullus vir bonus infelix diu esse potest. Hunc in curru vehi solitũ finxerunt antiqui, quoniã non facilè percipiebant illa quæ essent à sensibus remota, nisi per ea quæ cadebant sub sensum. Idcirco multæ de cœlorũ motibus apud antiquos natæ sunt controuersiæ, cùm alij singulis globis cœlestibus proprias animas tribuerent, quæ illos circumuoluerent, alij vnam esse satis omnibus globis putarent, alij singulis sideribus suas addiderint: atque alij rursus assiduè cœlum circa terram conuolui sentirent, alij cœlum consistere ac terram in circulum circumferri. Atqui nomina ipsorum equorum Solis quid aliud significant, nisi vel ignem vel lucem? Pyrois enim flammatus, Æthon ardens, Lampus splendens, Phlegon vrens, quæ ficta sunt ex illorũ sententia, qui stellas igneas esse voluerunt: Eous autem matutinus est, quia omnes facultates Soli attribuunt. Atque cùm Sol occidens in vndas illabi, exoriens ex vndis emergere videretur, neque facile vulgus intelligeret, Solem vbiq. tantũdem abesse à medio, illũ finxerunt in lecto à Vulcano facto natare: qui cùm experrectus ad litus orientis applicuisset, currum illi esse paratum ab Horis dixerunt, quæ temporum omnium ministræ sunt & cellariæ. Cùm verò lux Aurora sit ante Solis ortum, iidem Solis equi dicuntur portare Auroram, Sol siderum dominus, & lucis, vitæque mortalium quæstor habitus est, quoniam autor est luminis cæteris stellis, & pro illius cursu cuncta vigent animantia. Hic idem morborum, & salutis omnium, & frugum, & re-

rum copiæ est autor, & temporum moderator, & Deus habitus,ob infinita propè in omnes beneficia. Hic igitur cum solus tantæ sit autoritatis inter omnia quæ videntur, perpetuóque motu agitetur,Deus ab antiquis primus fuit creditus. Huius filij nihil aliud sunt,quàm radiorum in corpora naturalia agentium vires, vt patet ex ipsorum nominum interpretatione: nam & Pasiphae omnibus lucens, & Phaethusa ardens, & Lampetie splendens, & Augeas splendidus est & Hemithea semidea & propè diuina,& Heliades Solis vires, & reliqua nomina sunt his similia. at de Sole satis,nunc dicendum est de Pale.

De Pale. CAP. XVIII.

PAles pastorum Dea credita,ita vocata est à nonnullis, cū tamen aliàs magna Mater,aut Vesta vocaretur. In huius honorem Palilia celebrabantur, quæ solemnitas erat pastorum:nam palearum accensi acerui certo ordine in loco plano collocabantur, quos transiliebant pastores saltando, vt ait Ouid.lib.4.Fastorum:

Móxque per ardentes stipulæ crepitantis aceruos
Traiicias celeri strenua membra pede.

De Aristæo. CAP. XIX.

ARistæus Apollinis & Cyrenes filius fuisse dicitur,vt testatur Virg.lib.4.Georg.in his:

Mater Cyrene,mater,quæ gurgitis huius
Ima tenes,quid me præclara stirpe Deorum
(Si modo,quem memoras,pater est Thymbræus Apollo)
Inuisum fatis genuisti?

Apollonius autem libro secundo Argonauticorum commemorat etiam quo pacto Phœbus in amorem Cyrenes inciderit,cùm illa pecudes ad ripas Penei fluminis custodiret in his:

Κυρήνη πέφαταί τις ἕλος παρὰ Πηνειοῖο
μῆλα νέμειν προτέροισι παρ' ἀνδράσιν. εὔαδε γάρ οἱ
παρθενίη καὶ λέκτρον ἀκήρατον. αὐτὰρ Ἀπόλλων
τήνγ' ἀνερειψάμενος ποταμῷ ἔπι ποιμαίνουσαν
τηλόθεν Αἱμονίης, χθονίαις παρακάτθετο Νύμφαις,
αἳ Λιβύην ἐνέμοντο παραὶ Μυρτώσιον αἶπος.
ἔνθα δ' Ἀρισταῖον τέκε Φοίβῳ, ὃν καλέουσιν
Ἀγρέα καὶ Νόμιον,
Fama est Cyrenen Penei ad fluminis vndam

Egisse

Egisse pastum pecudes: aeterna placebat
Virginitas, castúsque thorus cui fertur Apollo
Hanc rapuisse graui perculsus vulnere amoris,
Quam procul Hęmoniis portauit finibus: inter
Indigenas Libyę, Myrtosia iuxta
Hanc iuga deposuit: quę mox semine Phœbi
Mater Aristęi facta est, qui dicitur Agreus,
Et Nomius.

At Cicero actione sexta in C. Verrem, Aristæum Liberi patris filium fuisse scribit in his verbis: Aristæus, qui, vt Græci ferunt, Liberi filius, inuentor olei esse dicitur, vnà cum Libero patre, apud illos eodem erat in templo consecratus. Aristæum scripsit in libro de Diis Theagenes fuisse Cyrni Regis filium & Theramenes Nymphæ, quæ nomen dedit vni ex insulis maris Ægæi, atque prius Battus vocatus fuit propter linguæ impedimentum. Scriptum reliquit Theocriti enarrator Aristæum à Nymphis fuisse educatum, quem & olei & mellis conficiendi rationem illæ docuerunt, quare horum vtriusque inuentor habitus est Aristæus, vt testatur Iustinus libro historiarum decimotertio. inuenit Aristæus oleum & mel in Ceo primùm. Scriptum reliquit Pindarus in Pythicis Cyrenen cũ Apolline venari solitam ac diutiùs virginitatem seruasse: quæ vbi cum leone fuisset aliquando colluctata, Apollo in eius amorem incidit, illámque in Libyam deportatam compressit, ex quo natus est Aristæus. Pherecydes, data illi optione vt quò vellet ferretur, in Libyam portatam fuisse dicit, in eam ciuitatem quæ Cyrene ab ipsa postea nominata fuit: cum tamen Agretas illam in Cretam primùm fuisse portatam scriptum reliquerit libro primo rerum Libycarum. fuitque Larissa Cyrenes soror, à qua vrbs nominata fuit in Thessalia. Alij tradiderunt regnum virtutis præmium fuisse propositum ab Eurypylo, illi qui leonem populantem regionem occidisset, atque Cyrenen illo tempore regnum obtinuisse. Huius filius fuit Autuchus ex Apolline præter Aristæum: quibus alij Eutocum, & Nomium, & Argæum addiderunt. Neque verò vnus tantum fuit Aristæus, sed plures: vnus Carysti filius, alius Chæronis, alius Cœli & Terræ, hic Apollinis: qui cùm Etesias aliquando vocasset in Ceo (nam plures ob calorem Solis & canis æstum moriebantur) atque illi statim flare cœpissent,

Iupiter Aristæus vocari cœpit, & Apollo Agreus & Nomius pastorum & agrestium Deus. quæ tamen cognomina sunt etiam eius patris Apollinis. Hunc eundem omnis humanitatis autorem prodiderunt antiqui, quorum sententiam nos secuti ita in nostris Venationib. lib. 4. scripsimus:

Puppis ad Euboicas currens alliditur oras,
Fertur Aristæus antrum hic coluisse, virorum
Qui genus indocile, & viuentum more ferarum,
Glandibus & baccis, pomis syluestribus, & quæ
Syiua tulit cultu nullius iussa coloni,
Edocuit primus teneras armenta per herbas
Pascere: & è quercu fumis pellentibus actas
Claudere apes vacuo sub cortice: primus oliuum
Exprimere ex olea fructu, lac cogier idem.

Quem tamen non Bacchi quidem filiũ, sed alumnum quidam fuisse censuerunt, ad quorum sententiam allusimus ita in nostris Venationibus:

Nutriit hic Bacchum miro deuinctus amore
Euboicas inter nymphas, Dryadásque puellas.

Huius vxor fuit Autonoe, quæ fuit etiam Cadmi, è qua Actæonem filium suscepit. Aiunt Aristæum non illum quidẽ Proconnesium: at ipsum Apollinis filium in taberna fullonaria interiisse, atque à quodam qui Crotonem contenderet, in itinere visum fuisse fabulantur. Fertur in Deorum numerum relatus fuisse Aristæus ob rerum humano generi vtilium inuentionem, sicuti testatur Pausanias in Arcadicis: fuit enim id antiquorum institutum, vt diximus, vt viros bonos & sapientes diuinis honoribus ornarent, de quibus, vt de Diis, fabulosæ narrationes fingebantur. Hunc eundem Aristæum filium Apollinis Cyrenésque Nymphæ filiæ Hypsei, quam tamen Penei filiam quidam fuisse maluerunt, laseris vsus inuentorem fuisse memorant, vt patet ex his: Ἀρισταῖος δ' ὁ Ἀπόλλωνος καὶ Κυρήνης τοῦ Ὑψέως, πρῶτος τὴν ἐργασίαν τοῦ σιλφίου ἐξεῦρεν, ὥσπερ καὶ τοῦ μέλιτος. *Aristæus Apollinis & Cyrenes Hypsei filius primùm laseris vsum excogitauit, sicut etiam mellis*: atque vim & bonitatem ipsius laseris ita descripsit Diphilus: σίλφιον ἐστὶ ῥίζα εὐόσμος ἐν Λιβύῃ γεννωμένη. ἔστι δύναμιν ἔχουσα λεπτυντικὴν καὶ θερμαντικήν. καλλίστη δ' ἡ Κυρηναϊκή· ἣ καὶ τοῖς ὀπτοῖς καὶ τοῖς κρεῶν καὶ τοῖς ὄψοις χρῶνται. *Est autem laser radix odore suaui, quæ nascitur in Lybia, cuius illa vis est vt preparet, ac purget, optima verò est Cyrenai-*

veratica. cuius vtuntur succo & thyrso & radice. Præterea alij dicunt fuisse Prometheum. alij Aristæum, qui primus omniū taurum Dijs immolauerit, cùm antea herbæ tantùm ac flores Dijs offerrentur, suffimentaq. e fierent è preciosis odoribus, vt scripsit Androtion in sacrificiis.

¶ At nunc cur ista fabulose finxerint inquiramus. Hunc alij Phœbi, alij Dionysi, ac Cyrenes Nymphæ filium putarūt, quia Aristæus consilium est & prudentia mortalium creditus, quæ optima pars est in nobis, vt nomen significat. Sol verò cum omnes humores in humanis corporibus extenuet, his tanquam aliqua nebula rarioribus factis præpollet in nobis vis animæ ratione prædita, quare Sol pater est Aristæi. Hinc ad vndam Penei fluminis, vel potius Penei filiam Cyrenen Phœbus amauit & compressit, quia rarior facta vis illa Aristæum peperit: qui mox olei vsum diligentiam scilicet & vigilantiam in rebus mortalibus inuenit, & mellis rationem, suauioris scilicet & humanioris vitæ, monstrauit hominibus cùm illos dispersos & ferarum more peruagantes in vnum locum deduxerit, & pascere armenta custodiréque docuerit, cùm nullam vtilitatem homines prius ex armentis perciperent. Nec me tamen præterit fuisse nonnullos qui ad historiam rem deduxerint, cùm dicant Aristæum genitum fuisse ab Apolline, qui Cyrenen eximiæ pulchritudinis virginem raptam in Libyam portatam compressit: idque fictum fuisse propter Thessalorum migrationem, qui loci eius amœnitate capti, vbi Cyrene vrbs postea condita fuit, ibi habitare decreuerunt. at nihil in hac historia est mirabilitatis, nihil cur res perpetua memoria digna appareat. Enimuero per Aristæi fabulam nos antiqui ad prudentiam hortabantur, vt breuibus rem complectar, cùm illa sola & rebus nostris assiduè sit adiumento vt meliùs se habeant, & vitam faciat faciliorem suauioremque mortalibus quippe cùm imprudentiæ multa damna, multæque insuauitates & molestiæ sint sociæ. at nunc de Tellure dicamus.

De Tellure. CAP. XX.

TELLVS quibus parentibus orta sit non facilè est consequi coniectura: quam alij è Litigio, alij è Dæmogorgone, nullis tamen antiquorum testimoniis freti, quod ego videam, dixerunt. Hesiodus in Theogonia hanc statim

Tellus, Mercuriique, Rex & inferûm.

Hæc Regina etiã vocata fuit, vt ſcripſit Euripides in Electra:

σύ τ' ὦ κάτω γῆς ἀνοσίως οἰκῶν πάτερ,
καὶ Γαῖ' ἄνασσα, χεῖρας ᾗ δίδωμ' ἐμάς.
Et tu pater locos prophanos incolens
Tellurem, ac regina Tellus cui manus Trado.

Fuit præterea multis nominibus appellata, vt ait Æſchylus in Prometheo, quam etiam fatidicam dixit in his:

καὶ Γαῖα πολλῶν ὀνομάτων μορφὴ μία,
τὸ μέλλον ᾗ κραίνοιτο προυτεθεσπίκει.
Et Tellus, multorum nominum facies vna,
Futurum qua fieret vaticinata eſt.

Memoriæ prodidit Pauſanias in Phocicis Tellurem primùm Delphis reſponſa dediſse, atque Daphnen delegiſse ſibi ſacerdotem: deinde ceſſiſse illam ſedem, atque oraculorum locum dono dediſse Themidi, quæ poſtea illum Apollini reliquit. hæc cauſſa fuit etiam cur magna Dea vocaretur, vt idem ait in Atticis. Fabulantur huius fuiſse filium Diorphũ, qui, vt ait Soſtratus in introductione hiſtoriæ fabuloſæ filium Mithræ optauit, genus fœmineum auerſatus. atque petram quandam calefaciens ex ea grauida facta poſt terminatum tempus iuuenem ſuſcepit Diophorum nomine. ille vir factus Martem in certamen de virtute prouocauit, atque interfectus in montem ſui nominis conſilio Deorum eſt conuerſus. Hanc etiam Cererem vocari præterea ſcripſit ita Euripides in Bacchis:

Δημήτηρ θεά·
Γῆ δ' ἐστίν, ὄνομα δ' ὁπότερον βούλει, κάλει.
Ceres Dea eſt
Tellus, vtram magis libet voces licet.

Huic Deæ mos fuit apud antiquos agnam nigram immolari, vt teſtatur Homerus libro tertio Iliadis:

οἴσετε δ' ἄρν', ἕτερον λευκόν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν,
Γῇ τε καὶ Ἠελίῳ.
Ferte agnum niueum, atque agnam portabitis atram,
Telluri ac Soli.

Horatius porco etiam rem ſacram fieri ſolitam Telluri inquit in eo carmine:

Tellurem porco, Syluanum lacte piabunt.

Cùm tamen ſcribat Æſchylus in Perſis inferias Telluri tan-

quam inferis offerri solitas. Quid sit Tellus omnibus patet: at cur finxerint antiqui illam Titanis aut Cœli fuisse vxorem, illis patebit, qui in illam Solem assiduè agere considerarint, illámque tanquam fœminam Solis ipsius calore ad generationem excitari, & tanquam semina ex omnibus elementis vim condensatam in se recipere. ac de Tellure tot breuiter dicta sint.

De Feronia. CAP. XXI.

FERONIA Dea habita neque quibus parentibus orta sit, neque vbi, aut à quibus educata, cognoscere omnino potui: quam tamen Deam nemoribus præfectam fuisse constat, vt testatur Virgilius libro septimo:

& viridi gaudens Feronia luco.

Celeberrimum fuit huiusce Deæ fanum in vrbe Soracte, vt ait Strabo libro quinto, vbi eximia religione colebatur. Ibidem rem miram contingere solitam narrant, vt qui eius Deæ numine afflarentur, nudis pedibus super prunas & profundum cinerem fauillis permistis ambularent illæsi: ad quod spectaculum magna multitudo quotannis adueniebat. Verùm nihil aliud Feroniam, quàm diuinam vim arboribus diuinitus insitam, quæ illas & seruaret, & pullulare faceret, ego esse crediderim, qua & vigent, & florent, & fructus ad maturitatem perducunt. Nam cum viderent antiqui nihil sine diuina prouidentia posse consistere, neque tamen diuinæ mentis cognitionem haberent, vires inde profectas in naturalibus corporibus insitas pro Diis coluerunt. Horum simplicitatem & inscitiam fallere omnium sanè fuit facillimum: quare malorum dæmonum multæ ortæ sunt fallaciæ, quæ illos implicarunt: quippe cùm inscitiæ & imprudentiæ semper calamitates & errores sint comites.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ,

LIBER SEXTVS.

Quòd æquo animo ferendum est si quid à Deo impetrare non possumus.

CVm multis difficultatib. vita mortalium vndique sit circumuenta, nullaque ex parte miseriis carere soleat, Campeggi ornatissime, optimum factu duxerunt antiqui, vt cum suauitate orationis, rerúmque propositarum mirabilitate ad prudentiam, & ad tranquillitatē animorum homines allicerētur. Nam quibus rationibus aliquis sibi vnquam persuaserit inutile esse, vel etiam perniciosum, quod à Diis immortalibus per vota cum summa animi contentione sæpiùs expetiuerit, nisi priùs constiterit alios etiam homines res sibi fuisse carissimis calamitosas aliquando à Diis ipsis vix tandem impetrasse? Quo enim animo fuisse Theseus putandus est, cùm cognouisset filij crudelissime laniati innocentiā? aut quæ Deorum ira tantum obesse Semelæ potuisset, quātum Iouis facilitas, cùm ad illam rogatus, quo habitu ad immortalem Iunonem solebat, cum fulmine accessisset? Quæ rursus maleuolentissimorum vis hominum, vel quæ improborum inuidia tam crudeliter Phaethōtem oppressisset, quā paterna indulgentia, & nimis facilè ab ipso patre exauditæ filij preces? Quòd si Dij non tam faciles aliquando hominibus precantib. fuissent, multæ calamitates, multa pericula, multæ cædes fuissent à virorum bonorū capitib. depulsæ. Vt igitur æquo animo ferremus si quid à Diis impetrare non possumus, multa excogitata, &, vt suauiter à vulgo imbiberentur, fabulis inuoluta fuerunt. Neque enim cùm quid frustra precamur, continuò in desperationem est caden-

dum. quod insulsi plerique homines fecerunt, qui cùm votorum suorum non fuissent facti compotes, vel Deos nullos esse dixerunt, vel res humanas non curare, vel omnia inexplicabili & certa fatorum serie trahi: résque diuina suæ inscitiæ, non ingenij sui imbecillitatem, diuinæ naturæ subiecerunt. Vt igitur æquo animo nostras preces irritas fuisse aliquando perferamus, Deorúmque immortalium consilium in bonam partẽ acciperemus, & ea quæ dicta sunt de Phaethonte, & alia complura his similia, finxerunt antiqui, quæ imperitorum multitudini aniles nugæ & res ridiculæ videntur: at si quis rectè consideret vniuersam fabularũ naturam, illas ad humanam vitam in melius vertendam excogitatas fuisse sentiet. At nunc de Phaetonte quæ memoriæ prodita sunt ab antiquis, perquiramus.

De Phaethonte. CAP. I.

Phaethon Clymenes Nymphę & Solis filius fuisse dicitur, qui cùm Epapho Iouis filio non crederet, séque Solis filium esse gloriaretur, hunc falso gloriari inquit Epaphus, vt ait Ouidius libro primo Metamorph.

Nunc Epaphus magni genitus de semine tandem
Creditur esse Iouis, pérque vrbes iuncta parenti
Templa tenet. fuit huic animis æqualis & annis
Sole satus Phaethon: quem quondam magna loquentem,
Nec sibi cedentem, Phœbóque parente superbum
Non tulit Inachides: matríque ait, omnia demens
Credis, & es tumidus genitoris imagine falsi.
Erubuit Phaethon, irámque pudore repreßit,
Et tulit ad Clymenen Epaphi conuitia matrem.

Quæ scripta sunt etiam à Zeze Chil. 4. historia 137. At Pausanias in Atticis Cephali satu natum esse ex Aurora Phaethontem scribit; quod etiam testatur Hesiodus ita in Theogonia:

Τιθωνῷ δ' Ἠὼς τέκε Μέμνονα χαλκοκορυστὴν
Αἰθιόπων βασιλῆα, καὶ Ἠμαθίωνα ἄνακτα.
αὐτάρ τοι Κεφάλῳ φιτύσατο φαίδιμον υἱὸν
ἴφθιμον Φαέθοντα, θεοῖς ἐπιείκελον ἄνδρα.

Memnona Tithono peperítque Aurora nigrantum
Æthiopum Regem, Tithono hæc Emathionem.
Edidit hæc rursus Cephalo coniuncta deorum,
Et fortem Phaethonta, parem Diis macte supernis.

Fabulati

Fabulati sunt igitur Phaethontem Epaphi contumeliis inflammatum vt nobilitatem sui generis vniuersis hominibus patefaceret, ad Solem patrem suum contendisse,& precibus tandem impetrasse,vt is polliceretur iurãdo,quidquid Phaethon poposcisset,se concessurum. Tum vero Phaethon rogauit vt currum lucisque administrationem sibi per vnum diẽ concederet:id cùm grauiter ferret Sol,neque tamen negare posset quod iurando affirmauerat, multis rationibus conatur filio persuadere ne rem tam arduam,támque difficilem aggrederetur,quę multo maiorem peritiã & animi constantiam requireret. Verùm cùm nihil neque monendo, neque deterrendo,neque rogando,vt ab re tanta abstineret,proficeret,inuitus illi currum habenásque equorum tradidisse dicitur:vt luculentissimè scripsit Ouid.2.Metamorph.& Lucianus in dialogis Deorum. Cùm igitur acceptum currum ob metum Scorpionis retinere intra certam viam Phaethon ignorasset, effecit vt modò terrarum orbis acerbitate caloris propinquioris conflagraret, regionésque vel ad cardines mundi insuetum æstum sentirent, modóque tellus Æthiopum grauissimis & insuetis frigoribus premeretur. Id cùm sensisset Iupiter,veritus ne genus animantium penitus periret,fulmine cœlesti Phaethontem de curru deiecit: qui ad ripas Eridani fluminis cecidit,vt ait Apollon.lib.4.Argonauticorum:

> ἐς δ' ἔβαλον μύχατον ῥόον Ἠριδανοῖο·
> ἔνθα ποτ' αἰθαλόεντι τυπεὶς πρὸς στέρνα κεραυνῷ
> ἡμιδαὴς Φαέθων πέσεν ἅρματος Ἠελίοιο
> λίμνης ἐς προχοὰς πολυβενθέος. ἡ δ' ἔτι νῦν περ
> τραύματος αἰθομένοιο βαρὺν ἀνακηκίει ἀτμόν.
>
> *Vltima ad Eridani Minyæ venere fluenta,*
> *Pectus quo ardenti percussus fulminis igne*
> *Semiustus cecidit Phaethon,currúmque paternum*
> *Liquit in aereis campis.ibi nunc quoque fluctus*
> *Vulnus olent vstum grauiter,fumósque vaporant.*

Et Lucretius lib.5. inquit Solem post mortem filij collegisse equos,atque suetum cursum peregisse:

> *At pater omnipotens ira tum percitus acri,*
> *Magnanimum Phaethonta repentè fulminis ictu*
> *Deturbauit equis in terram:Sólque cadenti*
> *Obuius æternam suscepit lampada mundi,*

M

Disiectósque redegit equos, iunxitque trementes.
Inde suum per iter recreauit cuncta gubernans.

Est autem in regione Celtarum locus ille, in quem cecidisse Phaethon dicitur: vbi scatent fontes Eridani ad Pyrenæos mõtes, sicuti testatur Dionysius in descriptione orbis, in his:

τοῖς δ' ἐπὶ Πυρηναῖον ὄρος καὶ δώματα Κελτῶν,
ἀγχόθι πηγάων καλλιρρόου Ἠριδανοῖο·
οἵ ποτ' ἐπὶ προχοῇσιν ἐρημαίῃ ἀνὰ νύκτα
Ἡλιάδες κώκυσαν ὀδυρόμεναι Φαέθοντα.

Hic Pyrenæos montes, Celtasque videbis,
Non procul Eridani distantes fontibus: illic
Tempore nocturno deserta ad flumina fratrem
Heliades luxere suum Phaethonta cadentem.

Nam fama est eius sorores, quæ commemoratæ sunt, cùm de Sole ageremus, adeò grauiter mortem Phaethontis tulisse, vt assidue lugentes Deorũ misericordia in populos nigras fuerint conuersæ: vt innuit lib. 1. de Ponto:

Vos quoque felices, quarum clamantia fratrem
Cortice velauit populus ora nouo.

Harum lachrymæ in electrum fuerunt conuersæ, vt ait idem poeta in lib. 2. Metamorph.

Inde fluunt lacrymæ: stillatáque Sole rigescunt
De ramis electra nouis, quæ lucidus amnis
Excipit, & nuribus mittit gestanda Latinis.

Quamuis Artemidorus Ephesius famam fuisse scripsit apud Celtas electrum non quidem Heliadum, sed Apollinis fuisse lacrymas, vbi propter Æsculapij mortẽ mœstus ad Hyperboreos contendit ob indignationem aduersus patrem. Non defuerunt rursus qui dixerint istud ipsum contigisse illo tẽpore, quo iussus fuit seruire propter mortem Cyclopũ. Quidam crediderunt dictum fuisse ab illo incendio Phaethontẽ cognomine, cùm priùs Eridanus diceretur, à quo etiam fluuius nomen obtinuit.

¶Hæc illa sunt quæ de Phaethonte ab antiquis fabulosè dicta fuerunt. Phaethon Solis & Clymenes filius dicebatur, quia est ardor aut inflammatio, quæ è Sole proficiscitur: nam φαέθω ardeo significat. Huic Clymenem dixerunt esse matrem, quæ aqua est, & ἀπὸ τοῦ κλύειν, quod inundare significat, fuit vocata Sensit enim Anaxagoras & Heraclitus stellas esse igneas, iisque vaporibus ali, qui per vim Solis è terra extrahuntur:

huntur: nam cùm vapores illi inflammati fuerint, tum vehemens est calor, quod etiam patet per æstiuos dies. cùm enim fiunt crassiores terræ vapores, iique calefiunt à Sole, quod etiam magis accidit imminentibus imbribus, tum magnus & intolerabilis propè fit æstus. quare Phaethon Solis & Clymenes est filius, eorum vaporum scilicet ardor, qui à Sole excitantur. Alij Cephali & Auroræ filium esse Phaethontem putarunt, quia Cephalus & ipse Solastrorum omnium princeps esse creditur: nascitur enim ardor è Solis viribus per cursum. Fabulantur hunc currum à Sole patre impetrasse, quia latè vagatus sit ardor ille, multásque insuetas grauioribus caloribus prouincias depopulatus sit. Ego enim sanè per hanc fabulam eximiam aliquam siccitatem, aut eximium & inauditum calorem contigisse aliquando crediderim ob certum planetarum congressum Sole in extrema parte Libræ sub finem Septembris existente, quare finxerunt antiqui Phaethontem, antequam ad Scorpionem accederet, eius metu decidisse. Finxerunt eum in ea parte præcipuè signiferi delirasse, quæ est vltima Libræ in Scorpionem, vbi via dicitur vsta: quæ gradus decem vtrinque continet. Cùm enim Solis currus eò peruenisset, neque tamen per breuitatem dierum æstus cessaret, creditus est Solis currus viam suetam reliquisse, atque inde locus datus est fabulæ. Nihil fuit igitur aliud Phaethontis fabula, nisi ob nonnullarum errantium stellarum congressum siccitas eximia: qui dicitur ad ripas fluminis Eridani decidisse, quia inundationes hanc siccitatem plerunque cõsequi solent, vel pestilentia, vel terræmotus, vel annonæ penuria. Nam cùm mirus calor solis terræque siccitas Galliam, & Græciam, & Italiam anno salutis nostræ 1242. inuasisse dicatur, tanta vis pestilentiæ anno sequenti coorta est, vt vix vnus è decẽ millibus hominum superfuerit: Istud ipsum aliquando contigit in Ægypto, & in Asia, post eximiam siccitatem, & post eximias inundationes: nam duodecim vrbes vna nocte Tiberio Cæsare imperante terræ motu deuastatæ sunt. Atque Anaximander ex obseruatione siderum non solùm tempestates, sed etiam subterraneos ventos Lacedæmoniis futuros prædixit. Hunc fuisse deiectum fulmine à Ioue apud Eridanum fluuium fabulantur, quia vt Orionis, sic Eridani exortu magna vis imbrium sæpius concitatur, quare in Arataeis versibus

illum magnas habere vires inquit Cicero, cùm ita verterit.

Hac etiam Eridanum cernes in parte locatum,
Cæli funestum magnis cum viribus amnem.

Id autem ita fictum est, quòd fulmine fuerit deiectus; quia vapores per calorem elati in sublimi aeris parte in angustum à circumstanti frigore compulsi (est enim illa pars aeris, vbi cessant radij Solis à terra remissi, frigidior) tonitrua, & fulgura, & fulmina emiserunt ac detruserunt, donec calor ille denique dissiparetur. Eà de caussa & Iupiter illum de curru deiecisse dicitur, & si quam rerum mortalium labantem videret, refecisse. nam Iupiter modò est calor, qui est vita omnium viuentium, modò ignis elementum vt comburens hic Vulcanus, modò aer, modò mens diuina: à quo aere frigidiore denique facto recreata sunt aliquando penè exusta & extincta ob æstum animantia.

Alij fabulam inde excogitatam fuisse dixerunt, quia primus Solis cursum obseruarit, qui cùm mortuus esset, antequam artem perfectam cognouisset, dictus est fulmine fuisse deiectus, vt ait Lucianus in Astrologia. Alij maluerunt per hanc fabulam demonstrauisse antiquos rerum maximarum administrationem, ac summa imperia rerum publicarum iuuenibus aut adolescentibus aut imperitis non esse concedenda: cùm in cæteros imperium solis prudentioribus conueniat. nam qui iuuenes rebus publicis, imperitósve præficiunt, ij cum maximo suo & præfectorum & subditorum periculo sæpe se errauisse intelligunt. Fama est eius sorores adeò miserabiliter mortem Phaethontis luxisse, vt Deorum misericordia fuerint in popucos commutatæ. Hoc nihil aliud significat, nisi ex humore & calore Solis illo eximio multa postea arborum plantarúmque genera nasci solere. veruntamen vbi calor materiæ facultatem superarit, nō ampliùs est generationis, sed corruptionis autor. Succus autem qui vel è corporibus animalium, vel ex arboribus extremus effluit, propter vim intimam expellentem crassior est. quare electrū ex illis arboribus tum primùm lacrymantibus effluxisse dicunt. Fuerūt qui hæc ad historiā potiùs detorqueant: nam omnes fabulæ habent aliquam historiæ partem tanquā fundamentum. Scribit Zezes histor. 127. Phaethontem filium fuisse cuiusdam Regis, qui cùm currum agitaret ad ripas Padi Celtarum fluuij in flumen delapsus interierit, quem tanto

cum

cum animi mœrore luxerunt sorores, vt stupidæ factæ sint, quare dictæ sunt in arbores commutatæ. Nam Plutarchus in Pyrrho post diluuium primum Thesprotorum & Molossorum Regem Phaethontem fuisse scribit. quem Lucianus in dialogo de Astrologia Solis idcirco filium, currúmque accepisse credidit, quia Solis cursum primus deprehenderit. Fuerunt qui Phaethontis fabulam inde detortam esse dicant, quòd vastus cometa solaris natura in nonnullis locis tandem dissolutus intolerabiles æstus effecerit. Est enim ea cometarum natura, siue sit vapor circa sidera collectus, siue per se prælongus existat, qui paulatim exuritur, siue alia quauis de caussa oriatur, vt siccitas, & æstus, & aquarum penuria consequatur, quia propensiores sunt ad inflammationes aeris vapores, quàm ad pluuiam. Quod attinet ad mores, deprimere nonnullorum arrogantiam per hæc voluerunt, qui nihil sibi non tribuunt, nihilque se nescire propter nobilitatem arbitrantur: quæ arrogantia homines plerunque trahit in magnas calamitates. At nunc de Aurora dicamus.

De Aurora. CAP. II.

AVRORAM filiam fuisse Hyperionis ac Thiæ, Solísque & Lunæ sororem, declarauit Hesiodus in Theogonia his carminibus:

Θεία δ' Ἠέλιόν τε μέγαν λαμπρήν τε Σελήνην,
Ἠῶθ', ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει,
ἀθανάτοις τε θεοῖς, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι,
γείναθ' ὑποδμηθεῖσ' Ὑπερίονος ἐν φιλότητι.
Thia parit Solem magnum, Lunámque nitentem,
Auroram, quæ fert lucem mortalibus almam,
Cœlicolísque Deis cunctis; Hy erionis almi
Semine concepit namque illos Thia decora.

Alij Titanis & Terræ filiam esse Auroram crediderunt. Hãc Solis præuiam, sicut Auroræ præuium luciferum, dixerunt antiqui: quippe cùm Solem citò oriturum nuntiet mortalibus, vt ait Orpheus in hymno in Auroram:

ἀγγελίεια θεοῦ Τιτᾶνος ἀγαυοῦ μεγάλοιο.
Nuntia Titanis celeris, latéque nitentis.

Huic digitos roseos tribuit Homerus propter colorem rubicundum, aut subrubentem, quam in aurea sede vehi dixit hymno in Venerem:

ὣς δ' αὖ Τιθωνὸν χρυσόθρονος ἥρπασεν Ἠώς

ὑμετέρης γενεῆς ἐπιείκελον ἀθανάτοισιν.
Vt vestra de gente parem Diis, aurea sedes
Quam vehit, arripuit Tithonum Aurora maritum.

Fabulati sunt enim poetæ Auroram in curru à quadrigis rubentibus vehi solitam, vt testatur Virg. lib. 6.

Hac vice sermonum roseis Aurora quadrigis
Iam medium æthereo curru traiecerat axem.

Cui tamen bigas attribuit alibi, vt est in his:

Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

Theocritus autem non roseos, sed albos equos Auroræ appellauit in Hyla hoc pacto:

οὐδ' ὅκχ' ἁ λευκόπωλος ἀνατρέχει ἐς Διὸς Ἀώς.
Nec pullis Aurora domum Iouis vt petit albis.

Scriptum tamen reliquit Lycophron in Alexandra Auroram à Pegaso equo vehi solitam, vt est in his:

Ἠὼς μὲν αἰπὺν ἄρτι Φηγίου πάγον
κραιπνοῖς ὑπερποτᾶτο Πηγάσου πτεροῖς,
Τιθωνὸν ἐν κοίτῃσι τῆς Κέρνης πέλας.
Aurora montem Phagium aduolauerat,
Velocis altum nuper alis Pegasi,
Cernam prope Tithonum in thoro reliquerat.

Hanc ex Oceano, tanquam Solem & reliqua astra, surgere scripsit Homerus in hymno in Mercurium hoc pacto:

Ἠὼς δ' ἠριγένεια φόως θνητοῖσι φέρουσα
ὤρνυτ' ἀπ' Ὠκεανοῖο βαθυρρόου.
Hinc Aurora tulit lucem mortalibus almam
Fluctibus Oceani surgens sata manè profundis.

Memoriæ prodidit Pausan. in Laconicis Auroram forma Cephali captam pulcherrimi iuuenis illum ad se rapuisse. Rapuit Orionem præterea, vt scripsit Hom. lib. 5. Odyss.

ὣς μὲν ὅτ' Ὠρίων' ἕλετο ῥοδοδάκτυλος Ἠώς.
Sic vbi ab Aurora rosea est correptus Orion.

Quæ Tithonum etiam maritum sibi rapuit, quem in Delum asportauit, eúmque dormientem in thoro consurgens relinquebat cum Memnone filio, vt innuit Virgilius libro quarto Æneid.

Et iam prima nouo spargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens Aurora cubile.

Hāc ex Astræo præterea scripsit ita Apollodor⁹ libro primo Biblioth. vētos & astra peperisse: Ἠοῦς δὲ καὶ Ἀστραίου ἄνεμοι καὶ ἄστρα:

Ex

Ex Aurora & Astræo venti & astra. Nam cum Astræo congressa, fratre Thiæ & Hyperionis filio, Argestem Zephyrum, Boreámque peperit & Notum, vt in Theogon. ait Hesiod.

Ἀστραίῳ δ' Ἠὼς ἀνέμους τέκε καρτεροθύμους,
Ἀργέστην Ζέφυρον, Βορέην τ' αἰψηροκέλευθον,
καὶ Νότον, ἐν φιλότητι θεὰ θεῷ εὐνηθεῖσα.
Astræo peperit ventos Aurora rapaces,
Argestem Zephyrumque & Boream glacialibus alis,
Atque Notum, coniuncta Deo Dea candida lecto.

Hanc iucundissimam & suauissimam non hominib. solùm, sed omnibus animalibus, & hominibus & plantis contingere, scripsit Orph. in hymno in Auroram his verbis:

ἣ χαίρει θνητῶν μερόπων γένος, οὐδέ τίς ἐστιν
ὃς φεύγει τὴν σὴν ὄψιν καθυπέρτερον οὖσαν,
ἡνίκα τὸν γλυκὺν ὕπνον ἀπὸ βλεφάρων ἀποσείσῃς·
πᾶς δὲ βροτὸς γήθει, πᾶν ἑρπετόν, ἄλλα τε φῦλα
τετραπόδων, πτηνῶν τε, καὶ εἰναλίων πολυεθνῶν.
Qua gaudet mortale genus, vitare nec vllus
Conspectum vult diua tuum, cùm fluctibus exis.
Excutis & somnum ciliis: Lætantur vbique
Serpentúmque hominúmque genus volucrésque, feræque,
Quæ que colunt alta spumosi marmoris vndas.

¶Hæc illa sũt quæ de Aurora fabulosè prodita sunt ab antiquis. Hãc Thię & Hyperionis filiã arbitrati sũt illa de caussa, quia diuina bonitate ita statuêre lux è Sole ad mortales manet. quid n. cõmodi habemus, quod hominib. à Deo non sit? Hãc alij Terræ filiã & Titanis, alij nuntiã Titanis vocarunt, & ex Oceano emergere crediderũt. quia nauigãtib. ex vnda, aut in planitie existentib. è terra exire appareat, & è luce Solis, quẽ antecedit. Nã oculorũ acies ad certum internallũ pro facultate naturali locorũ distantiã metiri põt, at hallucinatur præterea ob imbecillitatẽ & ob molẽ aeris inter aciẽ & distantia corpora interiecti, quæ spectantur. quare si quid lõginquum metiri velimus, adhibenda sunt opticæ instrumenta, aut aliqua oculorum aciem adiuuantia & coarctantia. Efficit igitur turbidi aeris natura, & surgentiũ assiduè vaporũ, vt candida lux Solis his interiectis, cùm tenuis illa adhuc sit, rubicunda & rosea Aurora videatur: quare roseum colorem, & roseos digitos, & auream sedẽ, & rubentes equos illi attribuerunt, qui iidem sunt & Solis. Propter celeritatẽ motus illi currus concessus est. Hanc niueos equos habere alij dixerũt,

non ad surgentes vapores, sed ad ipsius lucis naturam intuẽtes. ac nunc dicatur de Memnone.

De Memnone. CAP. III.

MEmnon fuit Auroræ Tithoníque filius, qui habuit fratrem ex iisdem parentibus Emathionem, vt inquit Apollodorus lib. 3. & Hesiodus in Theogonia:

Τιθωνῷ δ' Ἠὼς τέκε Μέμνονα χαλκοκορυστὴν
Αἰθιόπων βασιλῆα, καὶ Ἠμαθίωνα ἄνακτα.
Ast Aurora parit Tithono Memnona fortem,
Æthiopum Regem, Regem simul Emathionem.

Hunc natũ esse Thebis testatur Dionysius in situ orbis in his:

ἠδ' ὅσοι Θήβην ἱερὴν ναιετάουσι,
Θήβην ὠγυγίην ἑκατόμπυλον, ἔνθα γεγωνὼς
Μέμνων ἀντέλλουσαν ἑὴν ἀσπάζεται Ἠῶ.
Nam quicunque colunt Thebas & mœnia clara,
Thebas Ogygias hecatompylas: hic vbi Memnon
Surgentem capit Auroram complexibus arctis.

Strabo lib. 15. Cissiam matrẽ Memnonis vocatam fuisse scribit. Hunc Æthiopum fuisse Regem, & ex Æthiopia ad bellũ Troianum, vel potiùs è Susis Persarum ciuitate venisse, ait Paus. in Phocensiũ rebus. nam omnes illas nationes Mẽnon ante bellum Troianum debellauerat, quæ mediæ fuerunt vsque ad fluuium Choaspem. Memoriæ prodidit Strabo libr. 16. non procul à Ptolemaica ciuitate AEgypti, in vrbe Abydo fuisse regiam Memnonis mirificè è lapide totam extructam & labyrinthum præterea eiusdem operis, quem Memnoniũ vocarunt. Hunc ad bellũ Troianum Priamo opem ferentem accessisse constat, qui fortiter singulari certamine cum Achille commisso occubuit. Hic vbi fuit percussus, fons scatuit, de quo aquam sanguineam fluere dicebant quotannis, quo die ille fuit cæsus, vt ea carmina testantur Calabri:

ἔστι, καὶ αἱματόεις ποταμὸς ὅτ' ἵεται ὕδωρ,
ὁππότε Μέμνονος ἦμαρ ἐν ᾧ ὅ γε κεῖνος
κατέδαν
Sanguine qui tinctus sitientes alluit agros,
Memnonis vt lux est tristis, qua concidit ille.

Ferunt illum post cædem apud Paltum Syriæ iuxta Badam fluuium fuisse sepultum, vt scripsit Simonides poeta. Atque supra Æsepi ostia humatum fuisse testatur Strabo libro 13. quare vicus qui proximus fuit, Memnonius vicus dictus est.

Scri-

Scriptũ reliquit Pausanias in Laconicis Mēnonis ensem totum ex ære fuisse Nicomediæ cũ hasta, quę imas tantũ partes & cuspidem æreas haberet, in templo AEsculapij depositũ. Fuerunt qui dixerint Auroram impetrasse à Ioue, vt cùm Memnon rogo imponeretur, verteretur in auem: quod etiã contigisse dicitur, vt ait Ouidius lib. 13. Metamorph.

Memnonis orba mei venio: qui fortia frustra
Pro patruo tulit arma suo, primisque sub annis
Occidit à forti (sic Dij voluistis) Achille.
Da precor huic aliquem solatia mortis honorem,
Summe Deûm rector, maternáque vulnera leni.
Iupiter annuerat, cùm Memnonis arduus alto
Corruit igne rogus: nigríque volumina fumi
Infecere diem: veluti cùm flumina natas
Exhalant nebulas, nec Sol admittitur infrà.
Atra fauilla volat, glomerataque corpus in vnum
Densatur, faciémque capit, fumique colorem
Atque animum ex igni, leuitas sua præbuit alas.

Dictæ sunt & aliæ complures aues Memnoniæ vocatæ ex eodem rogo exiliisse, quæ inter se pugnantes in rogum relapsæ pro inferiis se Memnoni consecrarunt. Theocritus ipsũ etiam Memnonem in auem mutatum circa rogum volasse, rogúmque lustrasse commemorat in epitaphio Bionis, cùm de cæde quereretur, vt est in his carminibus:

οὐ τόσον ἠώιος ἐν ἄγκεσι παῖδα τὸν Ἀῶς
ἐπτ' ἀμφὶς περὶ σᾶμα κινύρετο Μέμνονος ὄρνις.
Non sic aurora natum in conuallibus imis
Memnonis est tumulum lustrans conquesta volucris.

Scriptum reliquit Lucianus in Philopseudo miraculum illud statuæ Memnonis fuisse celeirimum, quippe cùm statua illius quæ fuit in templo Serapidis in Ægyptiis Thebis erecta, sponte sua, cùm radiis Solis tangeretur, suauem sonum emitteret, atque nescio quid lacrymabile sub Solis occasum, cùm matris aduentu lætari, tristari discessu putaretur, vt testatus est etiam Cor. Tacit. Et Suidas in his:

τὸ δὲ ἄγαλμα τετράφθαι πρὸς ἀκτῖνα, μήπω γενειάσκον· λίθου δὲ εἶναι μέλανος· ξυμβεβηκέναι δὲ τὼ πόδε ἄμφω κατὰ τὴν ἀγαλματοποιίαν τὴν ἐπὶ Δαιδάλου. καὶ τὰς χεῖρας ἀπερείδειν ὀρθὰς ἐπὶ τὸν θᾶκον. καθῆσθαι γὰρ ἐν ὁρμῇ τοῦ ὑπανίστασθαι τὸ σχῆμα τοῦτο καὶ τὼ ὀφθαλμὼ οὖν, καὶ ὁπόσα τοῦ στόματος, ὡς φθεγξόμενον ᾄδουσι καὶ τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἧττον θαυμάσαι

πνεῖν· οὔπω γὰρ ἐνεργὰ φαίνεσθαι· προσβάλλοντος δὲ τὸ ἄγαλμα τῆς ἀκτῖνος, (τοῦτο δὲ γίγνεσθαι περὶ ἡλίου ἐπιτολάς) μὴ κατασχεῖν τὸ θαῦμα. φθέγξασθαι μὲν γὰρ παραχρῆμα τῆς ἀκτῖνος ἐλθούσης αὐτῷ ἐπὶ στόμα. φαιδροὺς δὲ ἱστάναι τοὺς ὀφθαλμοὺς δόξαι πρὸς τὸ φῶς, οἷα τῶν ἀνθρώπων οἱ εὐήλιοι. τότε ξυνεῖναι λέγουσιν, ὅτι τῷ ἡλίῳ δοκεῖ ὑπανίστασθαι, καθάπερ οἱ τὸ κρεῖττον ὀρθοὶ θεραπεύοντες. *Hæc autem statua ad radios solis cõuersa est, impubis adhuc, è nigro lapide. atque pedes ambo facti sunt ad Dædali artis imitationem, cum manus super sede rectæ firmentur. ita verò constituta est, vt velle consurgere appareat. atque oculi & quæ sunt vocis omnia instrumenta, videntur velle loqui. cæteris quidem temporibus minus mirabile illud videri dicunt: at radio statuam attingente (quod fit oriente Sole) non potest non videri mirabile, tùm radio in os incidente statua loquatur. oculi hilares apparent ad lumen tanquam hominis, qui tunc lætentur Sole. nam Soli videtur assurgere tãquam serui bene moratis domino accedenti.* Hanc statuam etiam reddere respõsa consueuisse antiqui dixerunt. Fama est statuam ipsam nigri lapidis fuisse, quæ sonum illum emitteret. Scribit Strabo libro decimoseptimo: se Thebas in Ægyptum aliquando contendisse, vbi duo altissimi erant colossi ex integris lapidibus inter se propinqui, quorum alterius superiores partes iam corruerant ob terræ motum: huius pars illa quæ reliqua erat super base, circiter horam primam, vt inquit, sonum emisit haudquaquam magnum ingenti præsente multitudine. Sic n. erat artificiosè in ipsa base incisa. Neque hoc erit sanè incredibile, si quis quanta vis sit scientiæ cognouerit, aut si Thebanorum sacerdotum præstantiam in astronomicis philosophicisque rebus intellexerit. Non enim illi inter scorta immundissima, neq. inter lurcones vino graues maiorem ætatis partem degebant: sed quod reliquum erat temporis ab administratione sacrificiorum, id totum in honestissimis rerum vel naturalium vel diuinarum studiis contemplationibúsq. transigebant. Atqui Zezes Chil. 6. histor. 64. Cippũ ait vocatum fuisse Memnonem ab Ægyptiis, & columnã rubri varij lapidis fuisse, quæ sonum illum emitteret: lætum quidẽ per diem, quia lætaretur matris præsentia, at lugubrem per noctem, quia doleret illius discessu. Alij sanè scriptores à Zeze dissentiunt, quia Memnonẽ in Ilio fuisse sepultum: at non in patriam celatum crediderunt. Atque tot sunt dicta fabulosè de Memnone.

¶Memnonem Auroræ Tithonique filium fuisse dixerũt, quoniam

quoniam is in orientis regionibus imperauit, quando & orientem Auroræ nomine vocarunt aliquando Latini, vt est id Virgil. in libro octauo:

Hinc ope barbarica, variisque Antonius armis
Victor ab Auroræ populis.

Quod dictum fuit, quia sub ortum Solis, & auroræ ipsius tẽpore lenis aura plerumque oriatur. nam parua aura aurora dici videtur. Quod ad Troiam militauerit, quòd cæsus fuerit ab Achille, quòd honorificè sepultus fuerit, id totum nõ abhorret ab historia. Quòd verò aues ex illius rogo euolauerint illiq; immortalitatem Aurora impetrauerit à Ioue, quid aliud est, quàm antiquorum poetarum adulatio? nam illi vt propinquorum Regum gratiam aucuparentur, æternam & immortalem gloriam futuram ipsorum Regum dicebant. & quæ in omnes nationes perueniret, multáque fabulosis ornamentis, suauitatéque orationis, tanquam horrenda pharmaca suauioribus rebus condiuerunt, ne simplex adulatio nauseam auditoribus moueret. Quæ ad eius statuæ mirabilitatem spectant, antiquorum artificum præstantiam patefaciunt, qui & colossos incredibilis magnitudinis ac artificij. & columnas admirabilis tum ponderis, tum etiam incisarum figurarum artificij, non solùm erexerunt, sed etiam in longinquas regiones exportarunt. Tanta verò fuit in coniungendis lapidibus scientia, vt vel diligentissimè rimantibus nulla appareret coniunctio. quare præclarè dictum est in eam pyramidem, quæ fuit ex Ægypto Romam comportata:

Sic lapis est vnus, dic qua fuit arte leuatus?
Si duo, vel plures, dic vbi congeries?

Quod ad mores vitæque institutionem attineat, nihil in Memnone esse conspicio, quare tota ferè est historica explicatio. At nunc de Tithono dicamus.

De Tithono. CAP. IIII.

TITHONVS, quem ob corporis elegantiam amatum fuisse ab Aurora inquiunt, Laomedontis fuit filius, fratérque Priami, vt fama est: cùm tamen diuersæ matres horum fuisse memorentur. Aiunt enim matrem Priami fuisse Leucippen, at Tithoni alij Strymo, alij Rhœo Scamandri filiam. Inquiunt Tithonum in cœlum fuisse portatum cùm ab Au-

rora amaretur, illique à Parcis immortalitatem fuisse impetratam: sed cùm oblita fuisset Aurora petere etiam ne senesceret, Tithonus in tantam venisse senectutem dicitur, vt infantulorum more in cunis agitatus quiesceret. Verùm denique in cicadam dicitur fuisse conuersus, quæ mutatis prioribus exuuiis vel senio confectæ non occidunt, sed iuuenescunt. Hanc fabulam ita attigit Horatius libro secundo Carminum:

Longa Tithonum minuit senectus.

Illud autem passus fuisse creditur propter dolorem, quem audita Memnonis filij morte percepit: nam tanquam euolaturus ad videndum filium brachia concussit, quare alæ tum primum illi natæ fuisse dicuntur. Id asserit idem poeta in libro primo, cùm dicat illum qui immortalitatem assecutus fuisse videbatur, cuique alæ exortæ sunt, tandem occidisse: *Tithonúsque remotus in auras.* Alij tamen dicunt illum Auroram precatum fuisse vt posset immortalitatem deponere, cùm propter senectutem humanis voluptatibus frui non amplius posset: quod cùm illa concedere non valeret, in cicadam illum vertit. Dicitur Tithonus Susa condidisse ciuitatem, non procul ab amne Choaspe Persiæ, nobilissimam, ac sedem olim imperij Persarum. Cùm verò in cunis (vt diximus) plerumque iaceret Tithonus ob senectutem, in lecto tamen illum ab Aurora relinqui solitum scribit Virgilius in hoc carmine:

Tithoni croceum linquens Aurora cubile.

Habuit ex Aurora Tithonus Memnonem & Emathionem filios, vt dictum est, à quo dicta est Emathia: quamuis alij dixerunt Auroram ex Astræo Titane ventos etiam peperisse: filiam verò Iodamam. Hæc ferè sunt, quæ de Tithono dicuntur.

Hanc rem qui ad historiam traducere conantur, dicunt Tithonum ex Oriente vxorem duxisse, è qua cùm prædictos suscepisset filios, in tantam peruenit senectutem, vt in cunis agitaretur domi infantum more. Hinc fabulæ datus est locus, quòd Aurora illum amauerit ob temperiem oriẽtalium locorum, qui illum & maritum, & immortalem propè fecerunt. Quòd in cicadam fuerit conuersus, quid aliud est, quàm senilis garrulitas & loquacitas? cùm enim morosi sint senes, tum gloriosi & temporis præteriti semper laudatores,

contem-

contemptoréſque præſentis, & cuiuſmodi Neſtorem finxit Homerus. Fuerunt qui ridiculam allegoriam addiderint, & quam referre propè ſine riſu non poſſum. Dicunt enim Tithonum eſſe vim diurnam, at Auroram matutinâ vendendis mercibus vel agendis rebus accommodatam, vnde vir Auroræ Tithonus putabatur. Quoniam verò multa virilia opera aguntur per diem, muliebria per noctem, vt dixerunt, ea de cauſa illa conficta creduntur à nonnullis: & quoniam venalia per diem exponuntur, dixerunt Priamum eſſe Tithoni fratrem: nam πρίαμαι emo ſignificat. At ego crediderim hanc fabulam ideo fuiſſe fictam, quod per illam nos ſapientes ad æquo animo ferendas naturæ vices ſolarentur: cum mors omnium calamitatum finis ſit Deorum beneficio hominibus conceſſa. Nam cùm immortalitatem à Diis Tithono Aurora impetraſſet, ille tamen ſupplex à Diis ipſis contendit, vt liceret ſibi mori, quia ſatius eſſe putaret ſemel interire, quam aſſiduè moleſtiis, tótque naturæ difficultatibus infeſtari. At nunc de Paſiphae dicamus.

De Paſiphae. CAP. V.

PASIPHAE Solis & Perſeidis filia fuiſſe dicitur, vt ait Cic. lib. 3. de natura Deorum, in his: Circe autem & Paſiphae è Perſeide Oceani filia natæ, patre Sole, in Deorum numero non habebuntur? Hanc Minois vxorem fuiſſe conſtat: è quo Ariadnam, quam à Theſeo abductam & in Naxo relictam à Libero patre vxorem ductam inquiunt, filiam peperit, vt ait Apollon. lib. 3.

> παρθενικὴ Μινωὶς εὐφρονέουσ' Ἀριάδνη,
> ἣν ῥά δὲ Πασιφάη κούρη τέκεν Ἠελίοιο.
> *Huius amore fuit Minoia capta Ariadna:*
> *Paſiphae hanc peperit Solis de ſemine nata.*

Fabulati ſunt Venerem, poſt indicatum ſuum à Sole adulterium cum Marte, in vniuerſam Solis ſtirpem ſæuiſſe: quare & Ariadna à Sole oriunda ingratum & duriſſimum Theſeum experta eſt: & Paſiphae huius mater ingenti tauri amore capta fuit, ita vt Dædali opera ſe illi ſubiecerit: de qua natus eſt Minotaurus, cuius altera pars homo erat, taurus altera, vt eſt in Ariadna apud Ouidium:

> *Nec tua mactaſſet nodoſo ſtipite Theſeu,*
> *Dextera parte virum, dextera parte bouem.*

Cùm natum fuisset id monstrum, labyrinthus extruitur cum inexplicabilibus viarum ambagibus & fallaciis, ita vt cùm quis viam egredientem, & ad exitum perducentem se reperisse putaret, tum nouum ingressum, & prioribus multo difficiliorem experiretur, atque id in illum inclusum fuit. Has tamen fallacias idem Dædalus, qui excogitauerat, vt Ariadnæ amori satisfaceret, aperuit: cum eo, qui Athenis nono quoque anno ob mortem Androgei mittebantur vorandi à Minotauro vel inter labyrinthi fallacias, vt alij putarunt, morituri, includerentur. Hanc rem satis apertè, vt arbitror, explicauit in his carminibus Virgilius libro sexto:

Hic crudelis amor tauri, suppostáque furto
Pasiphae, mistúmque genus, prolésque biformis
Minotaurus inest, Veneris monumenta nefandæ.
Hic labor ille domus, & inexplicabilis error.
Magnum Reginæ sed enim miseratus amorem
Dædalus, ipse dolos tecti, ambagésque resoluit,
Cæca regens filo vestigia.

Habuit filium Androgeum & Ariadnam, vt ait Isaicus; quibus alij Phædram addiderunt. Fuerunt, qui dicant illam quo tempore Minos aduersus Athenienses militabat, rem cum Tauro militum duce clàm habuisse, atque ex eo suscepisse filium, quem de patris nomine Taurum appellarunt, noménque Minois etiam addiderunt quod Minois videretur, cùm esset Tauri. Alij dixerunt Taurum fuisse Minois ducem, qui crudelissimus erat in omnes Athenienses, qui eò tributi nomine mittebantur: vt testatur Plutarchus in Theseo. Alij maluerunt ex huius ducis concubitu & ex Minoe eodé partu natos esse geminos filios: Androgeum è Minoe, Taurum autem ex Tauro: quod tamen cùm non pateret, palàm vtriusque parentis nomen obtinuit alter illorum. Hoc non solùm fabulosum est, sed prorsus abhorret à veritate, quoniam seminis recepti vas in muliere vbi semen auidè semel imbiberit, atque hauserit, constringitur: neque amplius aperitur, antequam fœtum perduxerit ad maturitatem. Fuerunt qui fabulosam causam reddiderint, cur Minos adulteram vxorem senserit, cùm illa vel bouem sustinuerit. Nam cùm Minos ad bellum exiturus Iouem patrem rogasset vt digna tanto sacrificio aliqua se victima offerret, taurum eximiæ pulchritudinis oblatum armentis ducem præfecit, ac alium

alium pro illo immolauit : quare sensit postea Minos ex iræ Iouis ob eam fraudem amorem tauri suę vxori fuisse immissum. Alij maluerunt Minoem à Cretensibus impeditum quò minùs in regnum paternum succederet, respondisse à Diis immortalibus sibi dari regnũ; quod nisi credant, Deos augurio id esse confirmaturos. Mox Neptuno clàm vouit se quod primum apparuisset immolaturum. Cùm verò eximiæ pulchritudinis taurus apparuisset, illum dedit pastoribus ad armenta deducendum, atque alium pro illo mactauit. quare iratus Neptunus nefarium illius tauri desiderium vxori Minois immisit. Scriptum reliquit Plutarchus in Cleomene, in Thalamis Messeniorum olim ciuitate eximium fuisse Pasiphaes templum & oraculum : atque Pasiphaen quidem vnam esse nympharum Atlantidum arbitrati sunt, eámque non Solis, sed Iouis fuisse filiam, quæ ita vocata sit, quod omnibus ibi pateret oraculum, quasi παρὰ τὸ πᾶσι φαίνειν τὰ μαντεῖα. Atque hactenus de fabulosis ad Pasiphaen spectantibus dictum sit.

¶ Hanc fabulam ad historiam deduxit Zezes. hist.19. 1. chil. qui scribit augurium à Neptuno immissum Taurum fuisse ducem, qui cum ingenti classe suppetias Minoi ferebat, quem cùm vidissent Cretenses priusquam dimicaritur, Regem Minoem salutarunt. Eius Tauri visi sanè elegantis & strenui ducis amore capta est Pasiphae Minois vxor, Dædalóque conscio & adiutore in priuata domo lignea cum illo dicitur concubuisse, ex quo natus est puer, qui & adulteri & legitimi mariti & Pasiphaes nomen reportauit. Ego verò altiorem quandam, & vtiliorem sententiam sub his latere crediderim, quoniam non historicæ solùm narrationis causa fabulæ instituebantur sed vel rerum naturalium, vel morũ informandorum, vt diximus. Pasiphae Solis & Perseidis filia, quid aliud est quàm anima mortalium, quæ tum plurimum ratione & consilio, pollet, cùm corpus Solis virtute materiã, corporis optimè digerente fit, purius? aut quid aliud est Perseis, quàm ipsa mteria humida, è qua corpus gignitur? Hæc ipsa anima cùm Minois iustissimi atque optimi viri sit vxor, si ad illegitimas voluptates declinauerit, desciscere à legitimo marito dicitur, & in adulteri ferocissimi tauri cõplexum refugere. Vbi enim à ratione animus desciuerit, vel ad iram, vel cupiditates se referens, tunc omnibus turpis ap-

paret,& tauri formam recipit. Quare si quis fabulæ turpitudinem summã inesse arbitratur, nefariámque mulierem existimat Pasiphaen, quæ tam turpes ac tam illegitimas voluptates experiuerit, quo pacto non turpissimum putauerit, se ipsum libidine, vel ira, vel aliis turpissimis animorum motibus cedere? concedendæ sunt quidẽ corpori voluptates, quas natura necessario expetit, quippe cùm neque ita, neq. voluptas inutiliter à Deo data sit; sed illæ tantùm concedendæ, quas Iupiter aut Neptunus concesserit: quod per enim taurũ significatur, ad corporis vires reficiendas scilicet & ad propagandam sobolem. Cuius rei vel maximũ id est argumentum, quod vel ira ad res agendas, vel libido ad procreãdum, vel reliqui animorũ motus conferunt semper ferè cum moderatione & corpori, & negotiis: cùm plurimum obesse soleant, nisi moderatio adhibeatur. Ex illegitimo verò voluptatum, harúmque nationum vsu multa monstra nascantur necesse est, ac non solùm Minotaurus: quæ ita homines implicant, vt qui semel ab æquitate declinauerit, legésque contempserit, difficillimè postea à sceleribus coerceatur cũ mos, diuturnáque consuetudo natura postea fiat assuetis hominibus. Neque aliud sanè labyrinthi viarum inexplicabilis circuitio significare voluit, nisi illum qui semel illegitimis se dedisset, sine summa difficultate se explicare postea non posse antè extremum vitæ diem, aut sine summo Dædali ingeniosi admonitoris artificio. ac de Pasiphae ita breuiter: nunc de Circe dicamus.

De Circe. CAP. VI.

CIrce, vt scripsit Hesiodus in Theogonia, Solis & Perseidis Oceani dicitur fuisse filia in his carminibus:

Ἠελίῳ δ' ἀκάμαντι τέκε κλυτὴ Ὠκεανίνη
Περσηῒς Κίρκην τε καὶ Αἰήτην βασιλῆα.
Soli inaccesso peperit Perseis at olim
Æetam regem & Circen, clarissima, natos.

Homerus tamen in lib. κ. Odysseæ illũ Solis & Perses filiam, at non Perseidis inquit in his carminibus:

Αἰαίην δ' ἐς νῆσον ἀφικόμεθ'. ἔνθα δ' ἔναιε
Κίρκη ἐϋπλόκαμος, δεινὴ θεὸς αὐδήεσσα,
αὐτοκασιγνήτη ὀλοόφρονος Αἰήταο,
ἄμφω δ' ἐκγεγάτην φαεσιμβρότου Ἠελίοιο
Μητέρος ἐκ Πέρσης, τὴν Ὠκεανὸς τέκε παῖδα.

Venimus Ææa posthac ad littora terræ:
Hanc Circe coluisse grauis Dea dicitur, illa
Prudentis soror Æetæ fuit: ortus vterque
Semine de Solis nitidi narratur, & illis
Oceano Perse mater fuit edita magno.

Alij crediderũt Hecates, alij Æetæ fuisse filiã, at non sororẽ. Alij cõtrà Asteropes & Hyperionis filiã tradiderũt, sicuti testatur Orpheus in Argonauticis: cuius mirã fuisse pulchritudinẽ inquit, cũ splendoris radij ex illius capite emicarent, vt (patet ex his:

κούρη ὁμογνήτη μεγαλόφρονος Αἰήταο,
Ἠελίου θυγάτηρ· Κίρκην δέ ἑ ἐπικλήσκουσι
μήτηρ Ἀστερόπη καὶ τηλεφανὴς Ὑπερίων.
ἡ μὲν θοῶς ὅτι νῆα κατήλυθεν. ἐκ δ' ἄρα πάντες
θάμβεον εἰσορόωντες, ἀπὸ κρατὸς γὰρ ἔθειραι
πυρσαῖς ἀκτίνεσσιν ἀλίγκιαι ἠώρηντο.
στίλβε δὲ καλὰ πρόσωπα φλογός.

Æetæ affinis coniunctáque sanguine, Solis
Filia, quam proprio dixerunt nomine Circen:
Asteropéque parens, Hyperiónque est auus. illa
Velox occurrit naui, cuncti aspicientes
Pertimuere viri: flammæq; simillimus ardor
Crinibus auratis illi affuit, igne decora
Splendebat facies, superísque simillima Diuis.

At Dionysius Milesius libro primo Argonauticorum scriptum reliquit hanc Hecates Persei & Æetæ filiam fuisse: nã Persea & Æetam filios Solis fuisse inquit, quorũ Æeta Colchis & Mæoticis, at Perseus Tauricæ regioni imperauit, duxítque vxorem quandam ex indigenis, quæ Hecate dicebatur. Fuerunt qui dixerint Perseum è nympha quadam indigena Hecaten viraginẽ suscepisse venationibus magnopere deditam, quæ prima omnium letiferas radices inuenit, peritissimáque fuit conficiendorum venenorum, ac medicamẽtorum, quæ in hospitibus experiebatur: quippe cùm patrem etiam suum venenis sustulerit. Hanc primam vim aconiti obseruasse tradunt, & verbenãs etiam inter veneficas herbas reperisse. Hanc ablegatam in Colchorum regionem Æethæ patruo nupsisse inquiunt, è quo nata est Circe & Medea. Verùm cùm Circe facta esset senior, vel matrem ipsam, veneficiorum peritia superauit: quippe quæ multa ab ipsa matre didicisset, pluráque ipsa experiens quotidie excogitasset.

N

Dionysiodorus illam ætate iã matura Sarmatarum regi nupsisse inquit, quo paulo pòst venenis extincto ipsa regno sola potita adeò crudeliter subiectos populos tractasse dicitur, vt regno pulsa cũ parua mulierũ manu in Italiã fugere compulsa sit, & in promõtorio, quod ab ipsa postea Circęũ dictũ fuit, cõsederit. Scriptum reliquit Herodianus lib. 5. vniuersæ historiæ Circen à patre Sole fuisse in Hesperiã in curru deportatã, atq; in insula iuxta Tyrrheniã in mari Siculo posita cõsedisse, quæ ab illo postea Circæa dicta fuit: quã sententiã secutus Apollonius Rhodius ita scripsit in lib. 3. Argonaut.

ἤδειν γάρ ποτε πατρὸς ἐν ἅρμασιν Ἠελίοιο
δινεύσας, ὅτ᾽ ἐμεῖο κασιγνήτην ἐκόμιζεν
Κίρκην Ἑσπερίης εἴσω χθονὸς· ἐκ δ᾽ ἱκόμεσθα
ἀκτὴν ἠπείρου Τυρσηνίδος, ἔνθ᾽ ἔτι νῦν περ
ναιετάει μάλα πολλὸν ἀπόπροθι Κολχίδος αἴης.

Esse puto notum curru quòd Solis in alto
Est ablata soror patris, quo tempore Circe
Hesperiæ accessit longæ confinia terræ,
Inq; solum Tyrrhenorum concessimus, atque
Nunc quoque longè habitat patriis à Colchidis aruis.

Alij duas fuisse Circes memorant, atque ambarum res gestas ad vnam detulerunt. Vocata fuit Ææa Circe ab Ææa insula Phasidi fluuio propinqua in Cholchica regione: quam tamen insulam nonnulli esse in freto Siculo crediderunt. Apollonius Rhodius lib. 4. Argonauticorum, Ææam insulã in Italia apud Tyrrhenorum agrum esse scribit in his:

καρπαλίμως δ᾽ ἔνθένδε διὲξ ἁλὸς οἶδμα νέοντο
Αὐσονίης ἀκτὰς Τυρσηνίδας εἰσορόωντες·
ἷξον δ᾽ Αἰαίης λιμένα κλυτόν· ἐκ δ᾽ ἄρα νηὸς
πείσματ᾽ ἐπ᾽ ἠιόνων σχεδόθεν βάλον· ἔνθα δὲ Κίρκην
εὗρον ἁλὸς νοτίδεσσι κάρη ἐπικλύζουσαν.

Inde citò fluctus perlabitur vncta carina.
Ausoniæ apparent Tyrrhenæ litora terræ:
AEææq; petunt portus: de puppe rudentes
In litus iaciunt: hic Circen aspiciunt, quæ
Arte comas madidas ornabat ab æquore aprica.

Hæc ancillas quatuor dicitur habuisse, quarum operã in conficiendis veneficiis, & legendis herbis, herbarúmque floribus vtebatur, vt scripsit Pausanias in prioribus Eliacis. at Ouidius libr. 14. Metamorph. Nereidas & nymphas eo

fungi

fungi officio scripsit his carminibus:

Nereides, Nymphæq; simul, quæ vellera motis
Nulla trahunt digitis, nec fila sequentia ducunt,
Gramina disponunt: sparsósq; sine ordine flores
Secernunt calathis, variisque coloribus herbas.
Ipsa quod hæ faciunt opus exigit; ipsa quis vsus,
Quóque sit in folio, quæ sit concordia mistis
Nouit, & aduertens pensas examinat herbas.

Vtebatur & motacillæ carne in veneficiis, sed in amatoriis præcipuè, quã fabulãtur fuisse Suadelæ filiã: quę cùm Iouem pharmacis in sui desideriũ attrahere conaretur, à Iunone in auem sui nominis mutata est: nam iynx vocata est à Græcis. Hæc homines in varia brutorũ genera vertere solita dicitur per vires collectarũ herbarũ: de qua ita scripsit Virg. lib. 7.

Hinc exaudiri gemitus, iraq; leonum
Vincla recusantum, ac sera sub nocte rudentum;
Setigeriq; sues, atque in præsepibus vrsi
Sæuire, ac formæ magnorum vlulare luporum.
Quos hominum ex facie Dea sæua potentibus herbis
Induerat Circe in vultus ac terga ferarum.

Quos cibos iis daret Circe, quos in eas formas vertere cupiebat, significauit Lycophron his carminibus:

ποίαν δὲ θηρόπλαστον οὐκ ἐπόψεται
δράκαιναν ἐγκυκῶσαν ἀλφίτῳ. θρόνα,
καὶ κνῶζα ποντόμορφον; οἱ δὲ δύσμοροι
στένοντες ἄτας ἐν συφοῖσι φορβάδες,
γίγαρτα χιλῷ συμμεμιγμένα τρυγὸς,
καὶ στέμφυλα βρύξουσιν. ἀλλά νιν βλάβης
Μῶλυ σαώσει ῥίζα, καὶ Κραταιὸς φανεὶς
Νωνακριάτης τρικέφαλος φαιδρὸς θεός.

Quam non ferarum figulam intuebitur
Dracæna subiget vt farinis hordea,
Fatúmque vertet in feras; miselli at hi
Querentur infortunium facti sues,
Edéntque acinos vuæ hara inclusi. Sed hunc
Radix ab ipso subtrahet periculo
Vocata moly: liberabit hunc triceps
Nonacrites visus, & Clarus Deus.

Hæc ita scripsit Ouidius in lib. 14.

Nec mora: misceri tosti iubet hordea grani,

Melláque vimque meri, cum lacte coagula passo:
Quique sub hac lateant furtim dulcedine succos
Adyt. accipimus sacra data pocula dextra.

Nam cùm cibos hos illis porrexisset, poculo hausto ac virga quadam tacti cum quibusdam magicis verbis subitò in feras vertebantur. ita Vlyssis socios versos esse scripsit Homerus in libro κ Odysseæ, cùm tamen Vlyssem vertere nequiuerit, qui antidotum radicem moly adductus veneficia à Mercurio acceperat. Sunt enim veneficiorum remedia credita, moly, stella, marinus piscis, lapillus Iaspis, rhamnus, salix, pulicaria, aliáque multa plantarum, lapillorum, animaliúmque genera. Hæc cum Vlysse versata Agrium ac Latinum peperisse ex eo dicitur, vt in his ait Hesiodus in Theogonia:

Κίρκη δ' Ἠελίου θυγάτηρ Ὑπεριονίδαο
γείνατ' Ὀδυσσῆος ταλασίφρονος ἐν φιλότητι
Ἄγριον, ἠδὲ Λατῖνον ἀμύμονά τε κρατερόν τε.
Filia solis at hinc Hyperionis edit Vlyssi
Iuncta thoro Circe duo pignora: dicitur alter
Agrius, ast alium prisci dixere Latinum.

Habuit Telegonum etiam filium Circe ex eodem Vlysse, & Ausonem à quo Ausonia dicta est, & Casiphonem. verùm tamē si ridiculū est, vt ait Tzetzes hist. 16. chil. 5. quòd cū Vlysse vnum annum versata tres filios pepererit. quanto magis abhorret à veritate vt quinque genuerit? dicitur præterea Marsus, à quo Marsi populi vocati sunt, & Romanus, filij fuisse eiusdem Circes. Memoriæ prodidit Strabo lib. 9. Circes mortuæ sepulchrum in altera Pharmacusarum insularum, quæ non procul distant à Salamine, erectum fuisse. Atque de Circe summatim hæc dicta sunt: nunc quid per hanc senserint antiqui, perquiramus.

¶Circe solis & Perseidis filiæ Oceani fuit filia, vel Hyperionis & Asteropes, vt aliis magis placuit, quia ex humore & calore Solis omnia nascuntur. Dicitur enim Circe à miscēdo, quia in generatione necesse est vt hæc, quæ vocantur elementa, misceantur, quod non nisi per motū Solis fieri potest. Est enim Perseis vel Perse Oceani humor, qui vel materiæ vel fœminæ vicē obtinet: Sol artifex aut mas, qui autor est formæ in generatione rerū naturalium: quare generatio & commistio illa quę fit in generatione naturalium corporum, meritò Circe, & Solis ac filiæ Oceani filia dicta

fuit.

fuit. Habuit quatuor ancillas, quæ flores & herbas ad venefi-cia colligebant, quę quidem sunt quatuor elementa, omniũ motuum naturam nobis pro suis viribus ministrantia. Credita est hæc Circe esse immortalis quia perpetua sit elemẽtorum inter se generatio & corruptio. Hanc crediderunt antiqui homines in diuersa animalium genera commutare, quoniam ex vnius corruptione nunquam eiusdem formæ aliud nascitur, sed longè ab eo diuersum: putarúntque illam Ææam insulam habitasse, ob morbos & querelas animaliũ, quæ paulatim deficiente vi compositorum diuersis molestiis afficiuntur. nam, æ, æ, heu, heu, significat. Hæc cùm omnes reliquos homines in beluas commutarit, Vlyssem tamen mutare non potuit, quia Deorum immortalium munere, quò minus id pateretur, erat cõmunitus. Quo .n. pacto diuina & immortalis existẽs anima Dei optimi beneficio vel Solis, vel vlla vi naturæ poterit corrumpi? aut quo pacto diuina ratione communita poterit in beluam commutari? possunt id quidem pati animæ comites, elementa scilicet, quæ sunt in corpore immortali animæ annexa & coniuncta, at anima ipsa nullo pacto potest, cùm diuinę naturę sit à Deo procreatæ. Per hæc igitur immortalem esse animam, vt ego quidem sentio, significarunt: quãuis corpus & multis morbis & corruptioni deniq; sit subiectum. Cùm verò Circe mistio sit, vt dictum est, in rebus naturalibus propter motũ Solis, iure tot res per veneficia dicitur fecisse Lunã de cœlo deduxisse, stitisse flumina, arbores ac segetes alio transtulisse, quæ passim scribũtur à poetis. nã cùm vapores plurimi exurgũt, quis nõ videt Lunam aliquando vel ad medium mensem occultari, aliquando propter penuriam imbrium vel fontes ipsos arescere, neque ex iis flumina defluere? atq; accidit propter humoris penuriam aliquãdo, vt ibi segetes nullæ sint, vbi fertilissimæ esse consueuerunt: ibique sint vberiores, vbi nullæ fuerunt antea, aut contrà istud cecidit propter humoris copiam: neque hoc sanè vlla alia fit ratione, nisi vicissitudine naturæ, quæ nascitur è commistione elemẽtorum, sicut illud magis aut minùs fit. Atque hæc quidẽ sunt quæ sub hac Circes fabula ad physicam rationem spectantia cõtinebantur, vt ego quidem sentio, quæ tamen omnia ad Chemicã scientiam nonnulli deducere conantur, cùm eius rei gratia, at nõ vel physicæ vel morum institutionis hæc ficta ab antiquis

contendant. Sed vt hos prætermittam, tam ingeniosi fuerũt fabularum artifices antiqui, quæ à poetis celebratæ sunt, vt non res physicas tantùm sub earum nonnullis cóplexi fuerint, sed etiam in vniuersam humanam vitam vtilissima præcepta tradiderint. Atqui multiplices fuerunt causæ, quibus cõpulsi sint antiqui ad fabulas confingendas: primùm quòd multa paucis verbis complectebantur: deinde quòd vtiles essent & accommodatæ memoriæ ob artificiosam seriem historiæ, tum quòd essent suaues ob delectationem propter mirabilitatem rerum excogitatarũ, quibus accedebat quòd odiosum videbatur humanæ, aut etiam magis si quid inesset diuinæ naturæ, sua arcana cuiuis patefacere, quæ sub fabularum tentoriis figmentísque delitescerent. Nam vt vinum in malè affectis vasis corrumpitur, neque pristinam transmittit ad bibẽtes suauitatem, ita res diuinæ aut philosophicæ cum vulgo communicatæ corrumpuntur, cùm per tempora ad magis rudes profectæ in manus tradantur. Huc accedit quòd cognitio rerum maximarum cum maximo artificio sub fabulosis corticibus occultata ita magis integra conseruatur, & ad posteros transmittitur. nam cùm methodus ita diligẽtiùs seruaretur, neque posset sine multa difficultate variari, sic faciliùs percipiebantur ea quæ de philosophia essent tradita: quare etiã efficiebatur vt varia ingenia, quasi opiparo variorum ferculorum apparatu, illa varietate rerũ tenerentur. Age verò paucis ea quæ sub hac fabula continentur ad mores informandos spectantia percurramus. Circe Solis & Perseidis filiæ Oceani filia fuisse dicitur, quia libido ex humore & calore fit in animalibus. Hæc cùm naturalis sit titillatio ad voluptates excitans, si nobis dominetur, beluarũ vitia in animis nostris imprimit, facítque cum siderũ aspectu, & cum illis conspirat, quorum alia ad Venerẽ, & ad comessationes, alia ad iram, crudelitatem, improbitatémque omnem nos alliciunt: idcirco si his cupiditatibus aliquis paruerit, eum fabulãtur in aliquam formã beluæ à Circe fuisse conuersum per veneficia, cùm illa vel astra de cœlo deducere possit: quoniam non sine aliqua siderum vi naturalis est in nobis, vel ad hanc, vel ad illam turpitudinem propensio, ad quæ facilè delabimur, nisi nobis diuina clementia opem tulerit, neque labi patiatur, quod per munus Vlyssi à Mercurio datum intelligitur, atque in his innuit Virg. lib. 7.

Quæ ne monstra pij paterentur talia Troes
Delati in portus, neu litora dira subirent,
Neptunus ventis impleuit vela secundis,
Atque fugam dedit, & præter vada feruida vexit.

Pro flagitiorũ igitur natura, ad quæ quisque erat propẽsus, in varias animaliũ brutorũ formas vertebatur. nã libidinosi, sues: iracundi, leones aut vrsi fiebãt: & reliqui eodem pacto. Quòd verò harũ rerũ causa fabulæ fingerẽtur, patefaciũt illa quæ scripta sunt ab Homero de Vlysse. nã cur eũ inter Phæacũ delicias inseruit? cur in Lotophagorum regione multos socios illius gustato fructu suauissimarũ arborum reditus & patriæ oblitos fecit? quia multi vbi deliciarũ voluptatũmq; facultas cõceditur, illã apud Euripidẽ Cyclopis ita clamãtis sententiam semper habeant in animo, si proferre pudeat:

ἃ ἐγὼ οὔτινι θύω πλὴν ἐμοὶ θεοῖσι δ' οὔ
καὶ τῇ μεγίστῃ γαστρὶ τῇδε δαιμόνων.
ὡς τοὐμπιεῖν γε καὶ φαγεῖν τοὐφ' ἡμέραν,
Ζεὺς οὗτος ἀνθρώποισι τοῖσι σώφροσι,
λυπεῖν δὲ μηδὲν αὑτὸν, οἳ δὲ τοὺς νόμους
ἔθεντο, ποικίλλοντες ἀνθρώπων βίον,
κλαίειν ἄνωγα, τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἐγὼ
οὐ παύσομαι δρῶν εὖ.

Non vlli oues macto, nisi mihi, haud Deis.
Et dæmoni huic, ventri Deorum maximo.
Hic Iupiter, lex hic diebus singulis
Bibendi, edendíque est viris prudentibus,
Mœroris & pellendi: at illi, qui viris
Leges dedere, lugeant diu licet.
Cessabo nunquam ego mihi concedere
Iucunda, læta, dulcia.

Alij sunt ad voluptates quidem difficiles, neque illis supra modũ delectantur, qui tamen siquid aduersi contigerit, continuò infringuntur, animóque ita sunt demisso, vt neque inter viuos quidem se interesse sentiant. Idcirco siqui socij Vlyssis erepti sunt voluptatibus, illi inter grauissima pericula perierunt, cũ alij à Cyclope vorati sint, alij à Læstrigonibus, alij à Scylla voracissimo monstro absorpti. Alij cùm neq; vi deliciarum, neque periculorum magnitudine victi fuissent, ob auaritiam in multas difficultates se intrusẽrunt: cùm vtrem ventorum plenum ab Æolo inclusorum clàm dor-

miente Vlysse soluissent alij potiùs ambitione, quàm vel auaritia, vel omnibus prædictis difficultatibus erant consternandi, nisi Vlyssis prudentia fuissent aures omnibus obturatæ aduersus Sirenum cantus. Verùm ad hæc omnia periculorũ vel voluptatum genera inuictus perstitit Vlysses, eximiæque constantiæ fortitudinis suæ dedit experimentum. Nihil autem horum superauit sine diuino consilio, quia in vtraque fortuna opus est auxilio Deorũ immortalium. Cùm nulla humana sapientia satis sit ad eam rectè ferendã. Cùm nullo alio dicta est rem habuisse Circe, quia attonitorum & dementium nullus est vsus, cùm Vlysses cõtrà mẽte præditus ac prudens cum illa assiduè versaretur. Atque vt summatim dicam, per hanc fabulam significare voluerunt antiqui sapientem virum in vtraque fortuna oportere se moderatè gubernare, & ad omnes difficultates inuictum consistere, cũ reliqua multitudo tanquam leuissima nauis huc illuc fluctibus deferatur, & quocunque ventorum inconstantia impulerit: quare mutati fuerunt in beluas Vlyssis socij, cùm ipse inuictus ob sapientiam, quæ verè est Dei munus, perstiterit. Ego Vlyssem rationis participem animæ nostræ partem esse crediderim: Circen esse naturam: Vlyssis socios animi facultates conspirantes cum affectibus corporis, ac rationi non obtemperantes. natura igitur est appetentia rerum illegitimarum. nam recta lex retinaculum & frenum est deprauati ingenij, cùm deceat existimare beluas, illas facultates, at ratio quæ nos facit vna Deo similes, inuicta aduersus eas illecebras appetentiæ persistit. At nunc dicatur de Medea.

De Medea. CAP. VII.

MEdea verò filia fuit Æetæ Colchorum Regis & Idyiæ, sicut testatur Hesiodus in Theogonia in his:

Αἰήτης δ' υἱὸς φαεσιμβρότου Ἠελίοιο
κούρην Ὠκεανοῖο τελήεντος ποταμοῖο
γῆμε, θεῶν βουλῇσιν, Ἰδυῖαν καλλιπάρῃον.
ἡ δέ νυ οἱ Μήδειαν ἐΰσφυρον ἐν φιλότητι
γείναθ' ὑποδμηθεῖσα διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην.

Æeta vxorem duxit de semine clari
Prognatus Solis, natam de semine magni
Oceani Idyiam pulchram: sic fata iubebant.
Iuncta in amore parit Medeam deinde puellam
Præstantem forma: iunxit Venus alma maritum.

Fuerunt

Fuerunt enim Aloeus & Æeta Solis filij & Antiopes, è quibus cùm Æeta imperio paterno minime contentus in Colchos profectus esset, Corinthi regno paterno Buno Mercurij filio interim permisso, Idyiam Oceani filiam in Cyræa Colchorum ciuitate duxit, è qua Medeam & Absyrtum suscepit. Alij tamen putarunt Absyrtum maiorem natu fuisse Medea, quem ex Caucasia Asterodia Oceani & Tethyos filia Æeta susceperit, inter quos fuit Epimenides, qué Absyrtum propter formæ præstantiam Colchi Phaethontem cognomine appellarunt, vt scripsit Sosibius & Timonax in rebus Scythicis. nam Sol pater Aloeo regionem in Arcadia, at Æetæ filiis Corinthum habitandam distribuit. Æeta dedit Buno regionem & vrbem seruandam minoribus, si qui postmodo ex se nascerentur: sin autem, Bunus ipse regionem haberet: atque ipse Æeta secessit in Colchidem, vbi regnauit, vt ait Eumelus poeta historicus, vt patuit superiùs è versibus ipsius Eumeli. Æeta sorores Pasiphaen & Circen habuit & vt putarunt alij, Calypso, vt diximus. huius genus ita Cicero attigit li. 3. de natura Deorum: Quid Medeæ respondebis? quæ duobus auis Sole & Oceano, Æeta, patre, matre Idyia procreata est. Quid huius Absyrto fratri, qui est apud Pacuuium Egialeus? quare & Eurip. in Medea Solem patris Medeæ patrem inquit hoc pacto:

ὄμνυ πέδον γῆς, πατέρα θ' ἥλιον πατρὸς
τοὐ μοῦ.
Iura per terram, solémque qui patris pater
Mei fuit.

Euphorion & Andron Teius in nauigatione Hecates filiam fuisse Medeam arbitrati sunt. at Heraclides Ponticus Neæræ vnius Neridum filiam fuisse scripsit. Alij Eurylyten matrem Medeæ dixerunt fuisse, inter quos fuit Dionysius Milesius. quidam Angitiam sororem Medeæ addiderunt, quæ Marsos docuit remedia contra venena. Ouid. tamen in epistola Helenæ Ipsææ filiam illam scribit, sororémque habuisse Chalciopen, vt est in his:

Non erat Æetes, ad quem despecta veniret,
Non Ipsea parens Chalci opéque soror.

Apoll. lib. 3. Argonaut. Medea vocauit ipsam etiam Ææam, vel quia Circes artib⁹ vteretur, vel quia perniciosa extiterit cõpluribus. Fama est enim illã Iasonis amore captã, patrem

& patriam & regnum prodidisse. Nam cùm Iason cum le-ctissima Thessalorũ manu Peliæ iussu in Colchos nauigasset ad aureum vellus capiendum, periculorũ magnitudinem verita Medea, ne iis Iason obrueretur, fecit data sibi fide quòd eam vxorem duceret, vt per magicas artes vim periculorum Iason nullo negotio superauerit, & aureum vellus tutò auferendum acceperit. Fuerunt qui dixerint Æetam Medeæ patrem grauissimè tulisse Iasonis victoriam, quare conuocato concilio per noctem consilium de vrenda Argo naui proposuisse. Illud cùm cognouisset Medea, dicitur per obscuram noctem confugisse ad Argonautas, consiliúmque paternum de comburenda naui, & de trucidandis omnibus Argonautis patefecisse: quare statim illi arrepta secũ Medea insidiarum indice aufugerunt. Alij dixerunt Æetam post superata aurei velleris pericula Argonautas omnes ad lautissimũ conuiuium inuitasse, illo tamen consilio vt omnes mẽsæ assidentes clàm & per dolum trucidaret. Tunc verò Medeã partim atrocitate facti commotã, partim amore ac desiderio ipsius Iasonis captam, paternum cõsilium Iasoni aperuisse vbi cõfugisset ad naues. Alij ad promittendũ aureũ vellus illuc contendisse illam maluerũt. Dionysius Milesius scripsit illam aureum vellus ad nauem attulisse, atque vnà cum Argonautis vltionem patris deuitantem aufugisse. Antimachus libro tertio Argonauticorum Iasonem cũ Medea in nemus Martis consecratum clàm contendisse inquit ad aureum vellus capiendum. Mox cùm frater Absyrtus illam insequeretur, fertur illum comprehensum iuxta Absyrtides insulas necasse, vt ait Strabo libro septimo. Alij tamen dicunt, inter quos fuit Acusilaus, Medeam fratrem secum abduxisse, & cùm instaret pater persequens eum discerpsisse ibi, vbi vrbs postea condita Tomos ab ipsa sectione vocata est: atque in eminenti scopulo manus & caput in Ponto exposuisse, reliqua membra in regione illa sparsisse, vt patris cursum retardaret. quam sententiam ita secutus est Ouidius in lib. 3. Tristium.

Atque ita diuellit, diuulsáque membra per agros
Dissipat in multis inuenienda locis.
Ne pater ignoret, scopulo proponit in alto
Pallentésque manus, sanguineúmque caput.
Vt genitor luctúque nouo tardetur, & artus

Dum

Dum legit extinctos, triste retardet iter.

Et Cicero breuiter attigit pro lege Man. Memoriæ prodidit Dionysius Milesius, quod ipse Æeta Argonautas insecutus fuit atque heroes in ripam fluminis exeuntes iaculis decertarunt. Æetæ comites vbi pugnarent ex equis, Iphis Stheneli filius, fraterque Eurysthei præter alios in eo certamine cecidit, at Colchis in fugam versis Absyrtus captus deductus est in nauim, vt ait Pherecydes libro septimo: quem postea mébratim diuisum deiecerunt. Hunc tamen intra domum AEetæ jugulatum fuisse quidam memorant Medeæ consilio, ne illam postea persequeretur, cùm patrem segniorem vtpote iam senem non ita formidaret. atqui maximam vim extitisse Medeæ memorant: quippe cùm magicæ artis esset peritissima, vt ab Hecate edocta, vt asseruit Apollon. lib. 3. omniáque pharmacorum genera cognouerit, quæcunque ex terra oriuntur. Idcirco dicta fuit fluuios in suos fontes retorsisse, sidera deduxisse de cœlo, & alia complura mirabilia fecisse, quæ ita recensuit Apollonius:

κούρη τις μεγάροισιν ἐνιτρέφετ᾽ Αἰήταο,
τὴν Ἑκάτη περίαλλα θεὰ δάε τεχνήσασθαι
φάρμαχ᾽ ὅσ᾽ ἤπειρός τε φύει καὶ νήχυτον ὕδωρ.
τοῖσι καὶ ἀκαμάτοιο πυρὸς μειλίσσετ᾽ ἀυτμὴν,
καὶ ποταμοὺς ἵστησιν ἄφαρ κελαδεινὰ ῥέοντας,
ἄστρα τε καὶ μήνης ἱερῆς ἐπέδησε κελεύθους.

Fertur in AEetæ penetralibus esse puella:
Hanc Hecate docuit super omnes pharmaca, quotquot
Vel pontus, vel terra tulit: mollescere flammas,
Indomitósque ignes docuit: fluuiósque rapaces
Firmauit, quamuis properanti flumine currant:
Sideráque, & Lunæ cursusq; viásque ligauit.

Nã tantã vim fuisse magicę artis tradiderunt antiqui, vt syluæ transferrẽtur, & segetes, & mortui reuiuiscerẽt, & mugirent lapides, vt scripsit Ouid. lib. 14. Metam. de Circe, in his:

Exiluere loco (dictu mirabile) syluæ,
Ingemuitque olim, viciniáque palluit arbor,
Sparsáque sanguineis rubuerunt pabula guttis,
Et lapides visi mugitus edere raucos,
Et latrare canes & humus serpentibus atris
Squallere, & tenues animæ volitare videntur.

Et eadem recensuit de ipsa Medea in epistola Hypsipyles:

Illa reluctantem cursu deducere Lunam
Nititur, & tenebris abdere Solis equos.
Illa refrænat aquas, obliquaque flumina sistit:
Illa loco syluas, viuaque saxa mouet.

Hæc eadem vbi superatis ab Iasone periculis patrem & patriam reliquisset, & Iasonem secuta in Lemnū applicuisset, Lemniadum mulierum zelotypia capta pharmacum quoddam in Lemnum iecisse dicitur, quod grauem odorē fœminis eius loci impressit, atque mansit postea illa consuetudo diutiùs, vt & filiis & maritis stato quodā anni die Lemniades graueolentes viderentur, vt in primo libro rerū Lesbicarum scripsit Myrtilus: cùm alij tamen Veneris facinus illud fuisse maluerint, vt sensit Hymenæus Stesichorus. Quia illæ parum visæ fuissent Venerem curare, aut diuinos honores Deę tribuere; illa fecit vti viris ob grauitatem odoris essent inuisæ, quos etiam per insidias trucidarunt, deinde appellentibus ad insulam Argonautis cum his congressæ sunt. qui nati sunt ex ipsis, in Lacedæmona mox ad parentes penetrarunt, ibique admissi insidias Lacedæmonum libertati struxerūt, atque capti & in custodias traditi, deinde matrum aduentu muliebribus vestibus induti è custodiis & ex imminente periculo euaserunt. Primum autem fuit Medeæ crudelitatis indicium, quòd fratrem (vt diximus) discerpserit: cuius mēbra alij humi sparsa, alij in mari dissipata dixerunt, vt tardior patris cursus ipsam insequentis efficeretur iis colligendis. ossibus igitur Absyrti collectis Æeta Colchos misit, qui insequerentur: at illi Eridanum, & Syrtides insulas, & Sirenas prætergressi in Phæaciā denique ad Alcinoum Regem deuenere, cuius vxor Arete Medeam Iasoni coniunxit, ac duodecim seruas illi tradidit, cùm sequentes interea cessassent, quorum alij iuxta Ceraunia, alij in sinu Illyrico, alij Absyrtides habitaturi consedissent. Timonax libro primo rerum Sicularum scriptum reliquit Iasonem in Colchorum regione rem habuisse cum Medea, quam ab Æeta patre in matrimonium acceperat: quare & intra Pontum in ea regione horti quidam ostendebantur, qui vocati sunt horti Iasonij, in quem locum è naui primùm egressus est, vbi erāt disci & gymnasia, & Medeæ thalamus, in quo nuptui data est. At verò scriptum fuit à Timæo in secundo rerum Italicarum Medeam Corcyrę nupsisse Iasoni, quare ad suam vsque æ-

que ætatem morem illũ perdurasse, vt in Apollinis sacello, quod erat ibi extructũ, sacrificaretur quotannis, in quo primùm Medea sacrificauit post nuptias, cùm sacellum & aras ibi duas extruxisset, quæ forent illarũ nuptiarum monumentum vel apud posteros, fuit autem illud non procul à mari, ac proximum ciuitati, quarum ararum altera nymphaũ, altera Nereidum vocata fuit. Deinde Argonautæ Syrtes & Sirenes, citharam pulsante Orpheo, & Scyllã & Charybdim & Cyaneas & errantes petras prætereuecti in Thrinaciã deniq; peruenerunt, vbi Solis boues pascebantur. mox Cretã prænaugantes, & Æginam, & Locridem, in Iolcum denique veniunt. Quidam addiderunt Peliam didito rumore quòd omnes Argonautæ periissent, captata opportunitate omnes qui poterant aspirare ad regnum obtrũcasse: patrem Iasonis Æsonem coegisse bibere taurinum sanguinẽ: quod factum est inter sacrificia, fratrémque Promachum puerum tenerum iugulasse. aiunt Amphinomen matrem confugisse in domũ regis, quem vbi ob perfidiam obiurgasset, dixisśetque futurũ vt Deo acerbissimas pœnas daret, gladio sibi pectus fortiter transfixit, & periit. Iason vbi noctu in sinum Thessaliæ nauigasset non procul ab Iolco, vbi tamen ex vrbe conspici non posset, his rebus omnibus per exploratores cognitis auxilium optimatum Argonautarúmque in vltionem tantæ improbitatis clàm expetiuit. Vbi consuleretur, variæque propositæ essent sententiæ, quòd aliis vrbs repentè inuadẽdo esse videbatur, alij censebant auxilia viritim domo esse accersenda, bellúmque nõ per insidias, sed per apertam virtutem esse suscipiendum, quòd non apparebat vrbs à quinquaginta & tribus heroibus tãtùm populosa & ampla præsertim posse capi: Medea vltionem tutiorẽ sibi per insidias ac per occulta pharmaca depoposcit. conficit itaque idolum Dianæ concauum, in quo omnis generis pharmaca occultauit, atque suos capillos ter inunctos canos fecit: faciẽ quoque & corpus rugarum plenum formauit, vt anus omnibus propè edentula videretur. Deinde capiens Deam paratam mirũ in modũ ad vulgi superstitionem, irrupit manè in ciuitatem tanquam numine afflata, populúmque cohortata est vndique ad nouum spectaculum concurrentem vti Deam reuerenter exciperent, quæ propitia vrbi ac regi ex Hyperboreis aduentasset. Vrbe vniuersa ad cultum & sacrificia

conuersa, in regiam Dea accessit: atque cùm Pelias & eius filiæ credidissent felicitatem à Dea sibi datum iri, ipsamque Deam aduentasse, quoniam visa est Diana à draconibus vecta in aere superuolasse multas orbis partes, vt acciderunt prodigia, omnes reuerenter eam complexi sunt. Deinde verò Medea sibi iniunctum à Dea esse dixit, vt regem senectute spoliaret, ac iuuenem faceret: & multa alia munera, quæ ad felicitatem & pietatem patris spectarent, largiretur. cùm inusitatus sermo Medeæ & admirabilis Peliæ visus esset, fidem adhibuit, statuitque vt efficeretur quidquid ea diceret, ac virgo res ad exitum perducere volens, cùm iussa esset vna ex filiabus Peliæ aquam puram afferre, continuò ait. Illa in thalamum se recipiens tanquam totum corpus lauatura omnes vires pharmacorum accommodauit in aptum ordinem, quare admirantibus præsentibus omnia quæ ab ea dicebantur credita fuerunt. nam ita finxit quædam idola, vt appareret Diana per aera volans à draconibus vecta ex Hyperboreis in hospitium excipi à Pelia. Illud inuentum cum supra humanũ ingeniũ appareret, credidit omnino Pelias, imperauítque filiabus vti quæcunque illa mandauisset, solæ exequerentur, cùm non cõueniret donum Deorum per manus seruiles regi accipere. Nocte igitur Pelia dormiente, inquit Medea opus esse corpus Peliæ in lebete coquere. quæ verba cùm virgines ægrè admitterent, additum est experimentum ad dictorum credulitatem arietis in agnum eadem arte cõuersi, qui mẽbratim cæsus fuit & coctus cum quibusdam herbis. nam & reuixit & balare ac saltare pro lætitia visus est. Res ita credita est, & senex à filiabus, ob credulitatẽ factis surdis ad misericordiam precésque paternas, in frusta dissectus. sola Alcestis fuit ab illo scelere tam fœdo incõtaminata. Cùm senex ita trucidatus iaceret, inquit Medea nõ priùs esse coquendum quàm sacra quædam Lunæ fierent, iussítque vt filiæ cum accensis lampadibus supra tectum ascenderent, quòd ipsa Colchica lingua preces quasdam ad Lunam esset factura. nam illud lampadum signum accensarum supra regiam erat datum indicium, vt conuenerant Argonautæ, quòd res esset iam perpetrata. Heroes rati id quod erat, cæsum esse regem, magna celeritate ad vrbem procurrunt, strictísque gladiis vrbem ingressi resistentes custodias regias obtruncant. Filiæ Peliæ cùm neque vlcisci

cognitam

cognitam fraudem possent, ad quem coquendum iã descẽderant, neque regiam tueri, quæ armatis iam esset plena, captæ sunt humaniter ab Iasone, qui dixit se scire illas immunes esse à parricidio, quia spe felicitatis ac deceptæ Patrem trucidauissent. Acasto Peliæ filio regnum paternum concessit. filiásque primariis proceribus in matrimonium dedit. Nam Amphinomen Andræmon duxit, Alcestem Admetus Thessalus, Euaduen rex Cariæ Phocensium. His rebus ita transactis Iason in Isthmum profectus peractis solennibus Argo consecrauit Neptuno, atque in gratiam Creontis Corinthiorũm regis admissus tantum autoritatis est cõsecutus, vt vnà remp. gubernarit quoad vixit. His addiderunt quidam conuocatos esse ab Hercule Argonautas, vt fœderationem inirent inter se, si quis prælium aduersus aliquẽ illorum susciperet: qui vbi coniurassent de fœdere, statuerunt in omnẽ euentum hunc locum ad colligendas copias esse accommodatum, qui erat Eleorum ad fluuium Alpheum, quem etiam Ioui Olympio cõsecrarunt; vbi priùs equestre & gymnicum certamẽ fuit institutum, ad cuius celebritatem infinita propè multitudo nobilium confluxit. Non defuerunt tamen qui dixerunt Medeam simulato odio Iasonis, quòd ab eo sperneretur, ad filias Peliæ cõfugisse, inter quos fuit Polycrates Samius, idque factum eo consilio, partim vt cædem propinquorum Iasonis per illas insidias vindicaret, partim etiã vt viam Iasoni ad regnum aperiret. aiunt non patrem quidem fallaciis Medeę assensisse, sed à filiabus persuasum esse, quas Asteropeam & Autonoen nominant præter Alcestim. Alij dicunt proprio desiderio esse impulsas, vt parentem senem ac debilem paterentur medicamentis iuuentuti restitui, qui posset postea & regnum diu retinere, & omnes iniurias propulsare. id vt crederetur, aries iugulatus dedit experimẽtum: filiæ Peliæ his fraudibus Medeæ mirificè credentes Peliam in frusta: dissectum in feruentis aquæ lebetem Medeæ immittendum concedunt, atque post multam ebullitionem ita solutum corpus recepere, nihil vt reliquum fuerit quòd posset sepulturæ mandari. quam rem ita breuiter attigit Ouidius in Medea his carminibus:

Quid referam Peliæ natas pietate nocentes,
Cæsáque virginea membra paterna manu?

Eodem tempore Iason Corinthi commoratus Glaucã Cre-

ontis regis Corinthi filiam vxorem duxit, omnium beneficiorum, quæ à Medea acceperat, oblitus. Id grauiter ferens Medea Glaucam postea & Creontem combussit, ac proprios filios Mormorum & Pheretem, quos ex Iasone susceperat, ferro absumpsit, vel vt alij maluerunt Merimnum, nõ Mormyrum, vt alij, Mermyrum. Quamuis non defuerunt qui Medum etiam & Eriopen filiam & Polyxenum à Iasone susceptos fuisse de Medea narrent. Est enim omnium morborum, omniúmque ægritudinum grauissima zelotypia, omnísque furore potentior, de qua ita scripsit Archias:

οὐ τόσον οὐδ' Ἀθάμας ἐπεμήνατο παιδὶ Λεάρχῳ,
ὅσσον ὁ Μηδείης θυμὸς ἐπαιδοφόνει.
ζῆλος ἐπεὶ μανίης μεῖζον κακόν· εἰ δὲ φονεύει
μάτηρ, ἐν τίνι νῦν πίστις ἔτ' ἐστὶ τέκνων;
Non furor in miserum egit sic Athamanta Learchum,
Medeam in natos sæuus vt egit amor.
Stultitia grauius fit amor, malum & acrius. at si
Nulla fides matri est, pignora quis foueat?

Alij dixerunt peplum fuisse venenis infectum à Medea ad nouam nuptam missum, quo statim induta valido igne correpta cõflagrarit, vt ait Apollod. lib. 1. Bibliothecæ. illo autẽ igne correpta Glauce se postea in fontẽ quendã ad ardorem extinguendum coniecit, qui fons ab illa deinde vocatus est Glauce. Alij dixerũt scriniũ perexiguũ cũ igne inextincto incluso missum fuisse ad filias Creontis per paruulos Medeæ filios; quod cùm illæ aperuissent, tanta euolauit vis ignis, vt totum palatium conflagrarit, vt testatur Dialochus in Cyzici euersione. Alij putarũt id nõ scriniũ fuisse, sed vestẽ & coronã aureã naphtha perũctas, quibus ab igne visis ob ignẽ attractum vniuersa regio conflagrarit. Nam quæ naphtha vincta fuerint, si vel ab igne vel sole videantur, continuò igne concepto omnia sine remedio vllo comburunt, quæ vicina fuerint. Huius pharmaci cùm autor fuisset & inuentrix Medea, iure ignis Medeæ pharmacum illud dicitur, quod ardorem per membra epotum diffundit, ita vt nulla arte possit leniri: de quo ita meminit Nicander in Alexipharmacis:

εἰ δὲ τὸ Μηδείης Κολχηίδος ἐχθόμενον πῦρ
κεῖνο ποτὸν δέξηται, ἰαλλόμενον δ' ἄρα χεῖλη
δυσαλθὴς ἀλυκτὸς ἰάπτεται ἔνδοθι κνηθμός.
Quòd si Medeæ sumantur Colchidis ignis

Pocula

Pocula ephemeria, è labris pruritus in ossa
Cum sudore fluit, nulla medicabilis arte.

Nam non solùm in vngendis rebus, sed in potu etiam occultam vim ignis includere, Medeæ fuit artificium. Pharmacum hoc alij ephemerium vocarunt, inter quos fuit Demetrius Scepsius, quia manè iuxta Tanaim fluuium tantùm apparuerint herbæ illæ, quę illi componendo sunt necessariæ, per medium diem sint auctæ vesperi arescant. alij vocarunt Irim illam herbam, & pharmacum, alij Pharicum, alij naphtham. Nec defuerunt qui ephemerium vocatum putent, quia vnũ diẽ præterire nõ possint qui pharmacũ illud potauerint. Atqui vt sensit Diphilus Siphnius, folia quercus auxilium inuentum postea fuit aduersus id pharmacum, & non leue remedium, si lac bubulũ biberetur, in quo illa maduerint; vel rami sanguinariæ vel radix cæsa in lacte elixata, vel maceratorũ malorũ aut cydoniorũ liquor, vel myrtorũ stypticarum, vel capreolorum vitium, vel ramorum rubi, vel folia serpylli cocta in liquore intestinorũ ferulæ, vel sardianarũ nucũ, vel medulla ferulæ, vel læue origanũ. Hæc enim hausta cõpertũ fuit nõ mediocre esse medicamẽtũ aduersus id pharmacũ, vt ait Nicandri enarrator, qui Diphili sententiam expressit. Scriptũ reliquit Plutarchus in Alexãdro fieri pharmacum id quo pallium coronámq; Medea perunxit, è bitumine præcipuè, cuius magna copia apud Babylonios nascitur in Ecbataneis: cuius illa est natura vt ignẽ longinquũ attrahat, mediumq; aera inflãmet, fama est apud nõnullos Mormorũ ac Pheretẽ Medeæ filios, quòd illa munera attulissent, fuisse è Corinthiis lapidib. obrutos; quorum sepulchrum apud Odeum vocatum ostendebatur, vt ait Pausanias in rebus Corinthiorum. Fuerunt tamen qui illos incolumes ad matrem reuertisse memorent, sed Iasonis odio, qui Glaucam duxisset, fuisse discerptos. Nõ defuerunt qui ab his longè diuersa senserint, quorum sententia fuit, quod Iason è Medea Thessalum & Alciamenen suscepерit Corinthi, & multo pòst Tisandrum. dicunt eũ deinde captum amore Glaucæ filiæ Creontis, vt Medeæ forma iam euanescente, conatum esse persuadere Medeæ vt æquo animo ferret si illam virginem esset ducturus, quia affinitatem regiam sic filiis compararet. nolens iussa est abscedere Medea, quæ diem vnum ad parandam fugam, col-

ligendáque impedimenta popoſcit, ac per noctem mutata forma regiam ingreſſa flammis omnia abſumpſit. alij dixerunt filios Medeæ dona tuliſse, quibus (vt diximus) conflagrauit. quoniam Iaſonem vlciſci nullo pacto poſſet, filios communes iugulauit, vt eo ſaltem dolore illum affligeret, quibus actis per noctem effugit Corintho Thebas ad Herculem ſponſorem ſeruandorum promiſſorum Iaſonis. Theſſalus qui cruentas manus maternas è cæde fratrum effugerat, educatus eſt Corinthi, atque in Iolcum patriam Iaſonis mox receſſit, populóſque Theſſalos de ſe, cùm nactus eſſet imperium, nuncupauit. Quidam dicunt Medeam Thebis Athenas profectam Ægeo peperiſſe filium Medum nomine, à quo Media fuit vocata, cùm illi regioni imperarit. Alij dicunt non ex Ægeo, ſed ex alio quodam rege Medum genuiſſe, qui cùm ſapienter imperaret, meruit vt Media de ſuo nomine ad ſempiternam memoriam diceretur. Alij dixerunt Buno defuncto Corinthum Marathonis filium in regnum ſucceſſiſſe, quo etiam mortuo Corinthios Medeam ex Iolco in regnum vocaſſe. Hæc cùm regnum Iaſoni conceſſiſset, filios ex eo peperit, quos in Iunonis fano occultabat, quia ſperaret illos ſe immortales facturam: quod cùm reſciuiſset Iaſon, ea relicta Iolcum reuertit. deinde & ipſa permiſso Corinthi imperio Siſypho, dicitur peregrè fuiſse profecta. Memoriæ prodidit Apollodorus libro primo, Medeam poſt crematam Creontis regiam currum à draconibus tractum à Sole accepiſse, & contendiſse Athenas, ibique nupſiſse Ægeo, quæ cùm inſidias machinaretur Theſeo, Athenis aufugere coacta eſt. Quidam addiderunt filium fuiſse natum etiam illi ex Ægeo, qui Medus diceretur, quo vocata eſt Media, cui regnum Athenarum vt perueniret curabat, cùm Theſeo inſidias tetendiſset: quibus patefactis coacta eſt cum filio in Ariam Aſiæ partem tunc vocatam profugere. Quidam malunt Polyxenum fuiſse filium Medeæ & Iaſonis. Alij inquiunt Mermerum fuiſse à leæna laniatum venando. Alij dicunt Medum & Eriopen tantum ex Iaſone Medeam concepiſse. Deinde illam inquiunt in patriam reuerſam, paternum imperium, quod is per fraudem propinquorum amiſerat, cæſo patruo Perſæ patri reſtituiſse: atque hoc non ſine Iaſonis auxilio feciſse, cui fuerat reconciliata. Vbi mortua ſit,

tua sit, aut quo pacto, minimè constat, sed Ibyci tamen & Simonidæ fuit sententia, quod cùm mortua in campos Elysios venisset, Herculi nupserit.

¶ Nunc quid hæc significent, perquiramus. Medea Æetæ Solis & Idyiæ Oceani filia dicitur, quia Medea consilium sit, vt nomen ipsum significat. cùm enim Sol æstatem & hyemem deducat, ea quæ vel ad victum, vel ad corporis tutelam spectant, prudenter procuranda sunt: hæc consideratio siue prudentia cùm ad singulos pertineat, effecit vt Idyia mater sit Medeæ: nam Idyia quasi εἰδυῖα dicitur, cognoscens scilicet, quia cognitio mater sit consilij. Iason cùm medicum siue medicinam significare possit, ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι à medendo dictus, secum Medeam abduxit. quid hoc significat? quòd qui medicinam animo suo sit adhibiturus, quæ prudentia est, vt vir bonus, & sanæ mentis, & prudens efficiatur, omnia reliqua parui faciet vel carissima. Qui enim voluptatum desiderium, è quo natus est, non neglexerit, qui parum honestam & effrænatam appetentiam non disceperit, ille nihil admirabile, nihilque gloriosum potest committere: quare dicta est Medea filios & fratrem discerpsisse, & patriam reliquisse, vt Iasonem sequeretur. Is igitur qui verè fuerit sapiens, facilè sideribus ad libidines inuitantibus dominatur & trahentibus ad turpitudinem cupiditatibus moderatur: quare Medea, siue consilium, dicta est Lunam & stellas de cœlo deducere solita, & cupiditatum fluuios sistere, & plura, quæ multitudini videbantur admirabilia, facere; quæ certe reapse nullo tempore contigerunt, vt testatur Ouidius in medicamine faciei:

Nec vos graminibus, nec misto credite succo;
Nec tentate nocens virus amantis equæ.
Nec Mediæ Marsis finduntur cantibus angues;
Nec redit in fontes vnda supina suos.
Et quamuis aliquis Temesæa remouerit æra,
Nunquam Luna suis excutietur equis.

Nec defuerunt etiam qui Medeam artem esse dixerũt, Circes siue naturæ sororem: quoniam ars pro viribus imitatur naturam, tanto magis laudabilis, quanto magis ad similitudinem accedit. harum vtriusque Sol est pater, quoniam nihil sine diuina ope rectè fieri potest, quæ est animæ vis in nobis diuinitus impressa. nullum enim bonum est aut in rebu

his, aut in nobis, quod Dei liberalitati ac magnificentiæ non debeatur. Hæc eadem ignem, & incredibiles inuidiæ ardores in animis maleuolorum excitauit, fecitque vt non paruo dolore torquerentur. Neque vlla est sane prudenti viro vel sanctior, vel tutior, vel honorificentior vindicta inimicorum, quam si quis iustum prudentémque se ad omnia negotia præstiterit, rectáque animi moderatione in omnibus vsus fuerit. Quod siquis vel illegitimarum voluptatum, vel auaritiæ, vel crudelitatis laqueis se implicari patiatur, quo pacto ab eo consilium capto curru & alatis draconibus non quàm citissimè auolauerit? nam cùm Medea sit Solis neptis, significat prudentiam in nobis pro aeris temperie, & pro vi radiorum illius genitam: siquidem plurimum confert ad prudentiam temperamentum corporis, quod modò ex aeris impressione, modò ex educatione, modò ex cibis, modò ex regionis quam habitamus natura incrementum capit. Hæc excogitarunt antiqui cum hac mirabilitate rerum gestarum, finxerúntque illa quæ dicta sunt de Medea, ad animi moderationem, & ad rectam institutionem vitæ nos adhortantes. Alij sceleratam, & libidinosam fœminam esse crediderunt Medeam, quippe quæ ob furiosum Iasonis desiderium, immoderatámque libidinem parentes, & regnum, & patriam prodiderit, & ignotum, & fallacem, & impostorem, & acceptorum immemorem hominem sequeretur. Hanc Medeam vocatam fuisse memorant, quia omnibus artibus conata sit Iasonis amorem in se vertere. sic enim scriptum est apud Diphilum:

ἡ γοῦν φαρμακεύσας
Μήδεια καλεῖται, ὅτι κατεμήσατο τέχνας

Medea vocata est
Illa, veneficij quod fraudes repperit omnes.

Hæc dicta est senes nonnullos iuuentuti restituisse per herbas & ignem, quia in sui desiderium vel senes attraxerit artificiosè, feceritq; vt tanquam iuuenes imprudentes & impudentes essent. Hanc in omnia crudelitatis lasciuiæque facinora delapsam faciunt; & idcirco paulo pòst in omnes difficultates & miserias, & in omnium odium incurrisse, quia nemo impurus diu felix esse possit cùm solius virtutis opus sit felicitas illa quæ in rebus humanis reperiri possit. cùm scelerum omnium denique finis & opus sit pœnitentia & calam i-

calamitates & miseriæ.omnes enim improbi,infelices,ea de causa Medea denique in desperationem adducta, ita secum præteritorum scelerum magnitudinem,& futura ex illis pericula ratiocinatur,vt est apud Senecam Tragicum:

At quo remittis? Phasim & Colchos petam,
Patriúmque regnum,quæque fraternus cruor
Perfudit arua.quas peti terras iubes?
Quæ maria monstras? Pontici fauces freti,
Per quas reuexi nobiles Regum manus,
Adulterum secuta per Symplegades.
Paruamne Iolcon,Thessala an Tempe petam?
Quascunque aperui tibi vias,clausi mihi.

Est enim (vt diximus) omnium difficillimum sceleratum hominem esse diu felicem. Sed siue consilium prudentiáque Medea sit,siue malefica mulier, per eius fabulam nos antiqui ad probitatem & ad integritatem instituere conabantur. cum verò in patriam reuersa fuisset,patríque regnum recuperasset, ibi honores diuinos illi instituerunt indigenæ, quibus interesse hominibus iure sacrificiorum non licebat. vt scripsit Staphylus,ob eas iniurias quas à Iasone acceperat,at neque templum vllo tempore ingredi.at nunc de Iasone dicamus.

De Iasone. CAP. VIII.

PERNECESSARIVM mihi videtur, antequam Iasonis res gestas commemorem, exordium eius stirpis altius repetere, ac recensere quibus causis commotus cum lectissimis Græciæ heroibus ad externos homines & longinquas nationes nauigarit, eósque labores pertulerit, qui vel auditu sunt non mediocriter formidabiles. Nam vix vllus præter Herculem monstrorum omnium acerrimum domitorem; & Theseum, qui ad eiusdem Herculis imitationem multos latrones atque maléficos homines de medio sustulit, & eadem genera suppliciorum,quibus hospites torquebant, coegit subire; & Vlyssem, qui per infinita atque intolerabilia pericula & ipse penetrauit, & multos eius socios in illis amisit: vix vllus alius inuenietur, qui tantam virtutem in rebus arduis præ se tulerit. Ita verò se res habet,sicuti Pherecydes sensit: Tyrtho filia fuit Salmonei & Alcidices e Cretheo educata fratre Salmonei. Hanc vbi Neptunus

compressisset geminos peperit filios Peliam & Neleum; quos nouerca postea matris in armentorum stabulo exposuit. illi cùm adoleuissent, matrem cognouerunt, matrísque nouercam in Iunonis fanum fugientem trucidarunt. Tum Neleus exorta dissensione cum Pelia Messenen contendit, ibíque Pylum condidit. Nam tres fuerunt Pyli, in Peloponneso, ad Alpheum fluuium in Elide, & Triphylica, vbi fluuius Amathois, & Messenæ ad Coryphasium. at Pelias in Thessalia Acastum, & Pelopiam, & Hippothoen, & Pisidicen, & Alcestem ex Anaxibia Biantis filia, siue (vt alij maluerunt) ex Philomache Amphionis, suscepit. Cretheus Æoli filius vbi Iolcum condidisset, Æsonem, Amythaonem, ac Pheretem è Tyrrho procreauit: post quem Cretheum Pelias Iolci imperauit, cui responsum fuerat ab oraculo quod manu cuiusdam ab Æolo oriundi erat interimendus. Erat autem vnus ex iis Iason Æsonis filius, & Polymedæ filiæ Autolyci. Erechtheus siquidem & Athamas & Salmoneus filij fuerunt Æoli, qui Æolus creditus fuit Iouis filius. Vt igitur omnes Æolidas Pelias de medio tolleret, voluit Iasonem etiam vnum ex genere Æolidarum occidere, cùm esset adhuc infans. Id sentientes Iasonis propinqui, noctem obscurissimam obseruantes, opertum, & in arca clausum tanquam mortuum efferunt, & in antrum Chironis deportarunt, dederúntque illi educandum & erudiendum. Verùm cùm adoleuisset Iason, à Chironéque medendi artem didicisset, Iason vocatus fuit, cùm priùs Dolomedes nominaretur. Exiuit igitur cùm adoleuisset ex illo antro, & terram arauit apud Anaurum fluuium, vt ait Apollonius in Argonautic. Rursus aliud responsum renouatum est Peliæ, vt sibi caueret ab illo, quem altero pede nudo conspexisset. deinde sacra Neptuno instituens Pelias vniuersos suos ad sacrificia conuocauit: quo etiam Iason cùm veniret, in traiiciendo Anauro fluuio alterum calceum in limo amisit: qui ita visus à Pelia interrogatur: Quid faceres si tibi responsum esset te à quopiam interfectum iri? cui respondit Iason de Iunonis consilio, illum inquit ad aureum vellus recuperandum mitterem. erat autem vellus aureum pellis arietis aurea qui Phrixum in Colchidem portauerat, quem ille (vt fama est) Ioui fugæ fauenti Phyxio cognomine immolauit, & pellem arbori cuidam in luco Martis apud Colchos suspendit.

Alij

Alij putarunt illam fuisse candidam: alij purpuream, vt sensit Simonides. At Dionysius Mitylenæus hominem fuisse, Phrixique pædagogum censuit Arietem nomine, qui captus à Colchis esset,& in custodia asseruaretur, atque aureus dicebatur propter doctrinæ præstantiam, & propter integritatem consiliorum. Seruabat hanc pellem draco magnitudine nauis, quæ à quinquaginta remis agitatur, qui nunquam somno capiebatur. Pelias igitur iuxta Iasonis responsum Iasonem ipsum vellus aureum iubet ad se afferre. Tum Iason nauim diuino Palladis consilio fabricatam, malúmque loquacē habentē è Dodonæa quercu, conscendit, & cùm quadraginta & nouē lectissimis viris in Colchidem nauigauit. Scriptum reliquit Demagetus quòd Pelias tenuibus clauis configi nauium iusserit, quod tamen Argus nauis artifex minime fecit, vt ea citiùs periret: quæ ab artifice etiam nominata fuit. Hanc primam longam nauem fuisse memorant, cùm tamen alij primam longam nauem factā à Danao fuisse dicant, cùm illum Ægyptus insequeretur, quæ Danais quoque vocata fuit. at verò illorum qui Iasonē in Colchidem secuti sunt, ista sunt nomina: Acastus, Admetus, Æthalides, Amphidamas, Amphion, Ancæus Neptuni; Argus, Argeus, Asterius, Asterion, Augias Solis filius, Biantus, Butes, Calais Boreæ, Calaus, Canthus, Castor, Cepheus, Clitius, Coronus, Echion, Erginus, Eribores, Eurydamas, Eurytus, Euritions, Hercules, Hylas, Iason, Idas, Idmon, Iphiclus Æsonis, Iphiclus Thestiades, Iphitus Euryti, Iphitus Phocensis, Laocoon, Leodocus, Lynceus, Meleager, Mopsus, Nauplias, Odeus, OEnides, Oileus, Orpheus, Palæmonius, Peleus, Phaletus, Pollux, Polyphemus, Tænareus, Talaus, Telamon, Tiphys, Zetes Boreę. horum nomina diligēter recēsuit Sophocles in actu Lemniadibus inscripto, & AEschyl' in Ciberis, cùm tamē quidā his addiderint hos etiam loco nonnullorum: Actoridē, Actorionē, Alaum, Amphystecum, Autolycum, Buphagum, Ceneum, Deileonem, Deucalionem, Euphemum, Iphim, Iphidamantem, Mænetium, Nestorem, Philoctetem, Phliantem, Phlogium, Tydeum. Habuerunt omnino tres vates secū Argonautę, Mopsum Ampycis filium, Idmonem Abantis, Amphiaraū Oilei. Fama est Iasonem in Lemnum primùm applicuisse, mox ad Cyzicum Doliönum regē in Marsiam & Cium ad-

iuisse, deinde in Iberiam, hinc Bebryciam, atq; cùm ad Syrtem Libyæ applicuisset, templum ibi condidisse, quod Herculi postea fuit consecratum, cùm ibi certamina quædam celebrassent Argonautæ, in quibus victor Hercules fuit declaratus. Deinde cùm nauigare ob Syrtium naturam nō possent, dicuntur Argonautæ nauim Argo supra humeros per spatium duodecim dierum per Libyæ deserta comportasse, donec die duodecimo rursus mare inuenientes illam deiecerunt. Incidentes itaque in Eurypylum Neptuni filium acceperunt pro xenio quodcunque sese obtulit. nam glebam è terra accipiens dedit, quam Euphemus & ipse Neptuni ac Meciones filius accepit. tum nauigio ad Theram fluctuante, è gleba dissoluta Medea multa vaticinata est. nō defuerunt qui post deiectam nauim certamen & templum institutum dicant, vt sensit Isacius. Deinde ad Phineum vatem peruenerunt, qui erat cęcus, qui tamen calamitatum finem fato sibi portendi sciebat, cùm Boreæ filij ad ipsum accessissent: nam mirificè ab Harpyis infestabatur. Illis denique liberatus explicat Argonautis rationem, cursum, & difficultates nauigationis: Quòd primùm petræ Cyaneæ essent adeundę, quas Symplegades siue concurrentia saxa quidam vocarunt, vnde ignis plurimus scatebat, quarum periculum emissa columba erat explorandum. Hic abeundum esse procul à Bithynia monet, quæ non multum distat à Bosporo, quoniam Thraces illi, qui Salmydessum incolebant in omnes præternauigantes essent atroces & crudeles. Tum ad Thyniadem insulam eos venire oportere docet. hinc esse ad Mariandynos accedendum, & ad Acherusiam, montésque Paphlagonum. Præternauigandam vrbem esse monet Enetorum, & Carambim, & Halym, & Irim, Themiscyrum, agrum Dæantem, Cappadociam, Chalybes Tibarenos, Mostynes, Aretiaden, Stymphalidum insulam, Macrones, Philyres Bechiros Saphires Byzeres, ac Phasim fluuium, qui per terram Circæam vocatam deflueret. Inde prætereundam esse demonstrat vrbem Cytaidem antequam ad aureum vellus accederetur: quæ loca omnia ex Iolco in Colchidem nauigantibus necessariò erant prætereunda. Verùm cùm in Mysiam primùm Argonautæ venissent, Herculésque suum remum infregisset, exiit vt aliū è proximis syluis decideret, vbi relictus est ab Argonautis, vt

tis, vt quidam voluerunt ob Hylæ casum: vt verò alij, propter imperitiam remigandi, ne omnes remos frangeret. Alij putarunt istud accidisse ob voracitatem Herculis, quia vererentur Argonautæ ne vniuersam annonam breui absumeret. Alij propter pondus, quia nauis propè demergeretur vbi ille in alterutra parte nauis constitisset, atque inflecteretur. Alij propter inuidiam, ne per eius præstantiam virtutis omnis cæterorum virtus fieret obscura, atque obrueretur. Vbi demum superatis omnibus difficultatibus Iason in Scythiam Ægyptiorum coloniam ad Æetam Colchorum regē peruenisset, perbenignè à Phrixi filiis fuit acceptus, atque cum illis ad Æetam contendit. Alij dicunt primùm benignè & comiter acceptum fuisse Iasonem ab Æeta, alij non satis læto vultu. deinde cùm Iason aureum vellus nomine Peliæ, cuius id antea fuisse dicebat, & per dolum surreptum, repeteret, visus est Æeta æquo animo petitionem tulisse, vt quidam dixerunt: alij dicunt iratum Æetam respondisse Iasoni se quod peteret, tum demum concessurum, cùm tauros ignē è naribus efflantes & æripedes domuisset, draconis custodis eius velleris dentes adamantino aratro vsus seminasset, nascentésque homines armatos ex illis dentibus cecidisset. Alij dixerunt ipsum Æetam illos dentes habuisse à Pallade sibi dono datos, cùm alios in agro Thebano Cadmus olim seuisset. At Medea AEetæ filia Iasonis desiderio capta illi vnguentum dedit, quo incolumis ab igne taurorum seruaretur, iussítque seruare ne aduerso vento araret, ne vis flammarum in ipsum ferretur: neque inciperet sulcum de more arantium ab eodem fine, sed tolleret aratrum. Quidam enim dicunt primum AEetam boues igniuomos iunxisse & arauisse, ac pòst disiunctos imperasse Iasoni iungere & arare. Alij, quòd Medea noctu dracone per quædam pharmaca sopito aureum vellus ad Iasonem detulit, vnaque fratre Absyrto arrepto è Colchis cum Argonautis nauigauit. Quidam dicunt Iasonem Medeæ consilio & opera omnia illa pericula superasse, at non accepisse vellus aureum à Medea. Fugit autem noctu (vti dictum est) cum Argo naui Iason è regione Colchorum, illud consilium suggerente Venere, veluti testatur Idmon in his:

[illegible] ὑπέθηκ' Ἀφροδίτη
φεύγειν [illegible] μεγάλοιο [illegible] νύκτα μέλαιναν.

mentem Venus excitat illi
Aufugere è domibus tenebras per noctis opaca.

Alij dicunt immissum fuisse AEetæ desiderium à Venere, vt cum Eurylyte vxore congrederetur, quo tempore de comburenda Argo naui consultabat, quo illi tutò possent aufugere, vt scripsit in hisce Dionysius in Argonautis:

δὴ τότ' ἄρ' Αἰήτῃ πόθον ἔμβαλε δῖ' Ἀφροδίτη
Εὐρυλύτης φιλότητι μιγήμεναι ἧς ἀλόχοιο
κηδομένη φρεσὶν ᾗσιν ὅπως μετ' ἄεθλον Ἰήσων
νοστήσῃ οἶκόνδε σὺν ἀγχεμάχοις ἑτάροισιν.
Excitat Æetæ Venus hic in pectore flammas
Coniugem in Eurylyten, vt opus peragatur amoris.
Nam curabat vti post dura pericula Iason
Cum socijs repetat patriam, dulcésque penates.

At verò de reditu Argonautarum permagna est inter scriptores controuersia, siquidem Herodotus in Argonauticis per idem mare illos rediisse scribit, per quod profecti sunt in Colchos. Hecatæus autem Milesius voluit è Phaside ingressos esse in Oceanum, inde in Nilum, inde in mare Tyrrhenum, per quod delati sunt in patriam. Arthemidorus Ephesius hos mendacium dicere inquit, quoniam Phasis Oceanum minimè ingrediatur. atqui scriptum fuit in primo libro de Portubus à Timageto, vt accepimus. Istrum è montibus Celticis siue Hyperboreis vocatis, siue Riphæis defluere, qui in mare Celticum ingrediatur. eius fluminis aqua bifariam distribuitur, cuius altera pars in mare Euxinū, altera in mare Celticum intrat, per cuius ostium in Thyrseniam Argonautæ contendentes nauigarunt. Scymnus autem Delius illos per Tanaim nauigasse inquit in mare amplum, atque inde mare Tyrrhenum fuisse ingressos. Sed his controuersiis de reditu Argonautarum relictis, quæ videntur nonnihil deliræ, parúmque peritæ nauigationū, nos communiorem sententiam, probabilioremque secuti, ita de illorum reditu breuiter dicendum censemus. Quòd peractis omnibus, superatísque periculis in Colchorū regione, priùs in Istrum, deinde per illum in Adriam nauigarunt, & eò præsertim vbi Saturnium vocabant antiqui, vbi laceratus fuit Absyrtus. illud tamen nefarium facinus cùm tulisset Iupiter, dicitur difficiles ventos Argonautis immisisse, quo demergerentur. at Iuno prosperos & secundos clàm emisit, qui

qui illos in mare Sardoum vocatum detulerunt. Sirenibus deinde transmissis ad Drepanum incolumes euaserunt, quæ postea Corcyra vocata fuit. eò cùm applicuissent, insequentes Colchi illos ferè comprehenderunt, quare ad Alcinoum confugere compelluntur. Colchis Medeam ab Alcinoo repetentibus responsum est, quod eo pacto essent recepturi, si Medea esset virgo, sic enim futurum vt patri remitteretur. at si esset iam vxor Iasonis, iure posse vxorem virum sequi. factæ dicuntur esse nuptiæ illa ipsa nocte. quamobrem Colchi cùm re infecta ad Æetam redire vererentur, decreuerunt habitare in sinu Illyrico. At Argonautæ inde abnanigantes Mopso Canthóque defunctis ambigui de nauigatione ac salute docti fuerunt à Tritone quo pacto seruari possent, atque nauim in stagnum Tritonidem ferentes postea in Cretam nauigarunt, quo in loco cùm illi iter à Talo intercluderetur per Medeæ veneficia illo de medio sublato peruenerunt in Æginam, ac inde in Thessaliam. atque ita dicuntur in patriam rediisse. Alij dicunt Iasonem Medeæ cōsilio & ope illa omnia pericula superasse, mox in patriam reuertisse, quam nauigationem duobus mensibus absoluisse ferunt. Erant autem Colchi Lazi etiam vocati, vt ait Isacius, ex Ægyptiorum colonia, qui non procul ab Abasgis sicue Massagetis vocatis habitabant, dicebantúrque nunc Colchi, nunc Scythæ, nunc Asiani, nunc Leucosyri, atque iuxta Phasim fluuium in Asiæ parte incoluerunt. Est autem & alia Scythia Europæ, quæ Mæotidi & Tanai finitima est interque Scythiæ populos nonnulli Alanos etiam numerarūt, vbi ingressus est in Hyrcaniam & in Caspiorum regionem. Alij longè diuersam caussam cur Iason ad aureum vellus emissus sit, retulerunt, inter quos fuit Hecatæus. Dicunt enim quòd cùm Iason ex antro Chironis exiuisset, & à patre, coniunctísque affinitate cognitus fuisset, in conuiuium solenne fuit acceptus. Deinde cum magno tumultu ad Peliam regnum suorum maiorum repetens contendit: Pelias se redditurum pollicetur, si priùs in Colchidem abeat, Phrixíque animam ter, vt legitimum erat, aduocet: se enim nocturnis terreri visionibus inquiens ob Phrixum. Nam si eò accesseris, inquit, & istud feceris, ac vellus aureum attuleris, ego iam senior tibi iuueni regni onus concedam. quare Iason his legibus acceptis eò contendit, vt diximus. Hæc illa

ſunt, vt ſummatim dicam, quæ de Iaſone memoriæ prodita ſunt ab antiquis. Pherecydes Alcimeden Phylaci filiam Iaſonis matrem fuiſſe ſcripſit. Herodotus ait Iaſonem fuiſſe filium Polyphemæ Autolyci filiæ. At Andronis fuit ſententia, quod Theognete Laodici filia mater fuerit ipſius Iaſonis. Steſichorus Eteoclymenes, Demetrius Sceptius Rhœus, alij Polymedæ filium putarunt. omnes tamen Æſonem patrem illi tribuerunt. Nauigationis difficultates, & res ab Argonautis in itinere geſtas complexus eſt Apollonius in Argonaut. & pericula & labores, qui capturo vellus aureum proponebantur, ita recenſuit breuiter Medea apud Euripidem:

ἔσωσά σ', ὡς ἴσασιν Ἑλλήνων ὅσοι
ταὐτὸν συνεισέβησαν Ἀργῷον σκάφος,
πεμφθέντα ταύρων πυρπνόων ἐπιστάτην
ζεύγλαισι καὶ σπεροῦντα θανάσιμον γύην.
δράκοντά θ', ὃς πάγχρυσον ἀμπέχων δέρας
σπείραις ἔσῳζε πολυπλόκοις ἄυπνος ὤν,
κτείνασ', ἀνέσχον σοι φάος σωτήριον.
Seruatus es per me, velut ſciunt ratem
Quicunque conſcendere tecum Argoam vbi
Tauris iubebaris iugum ſpirantibus
Ignem impoſuiſſe: ſeminare & horridi
Dentes draconis, vellus illud aureum
Seruantis, inſomniſque; qui circundat id
Spiris: ego occidi, tibi lucem dedi
Illam ſalubrem.

Quam rem tamen breuiùs etiam ita complexus eſt Virgilius libro ſecundo Georg.

Hæc loca non tauri ſpirantes naribus ignem
Inuertere, ſatis immanis dentibus hydri:
Nec galeis, denſiſque virûm ſeges horruit haſtis.

Vbi hæc omnia ſuperaſset Iaſon Medeæ conſilio, domũ cum vellere aureo reuertitur, ac Medeam ſecũ abducit, quæ poſt cædem parentum Iaſonis, omnes ſuas fraudes ad vlciſcendos illos Iaſonis monitu conuertit ſuaſitque filiabus Peliæ, vt diximus vt patrem fruſtra querentem iugularent, cum ſe illum iuuenem facturam ſicut agnum fecerat, promiſiſset. Fuerunt qui dixerint Iaſonem quoque ſeneſcentem ab ipſa Medea coctum iuuentuti fuiſse reſtitutum, vt ſcripſit Pherecydes, & Simo-

Simonides poeta,& Lycophron. Quòd Æſon præterea Iaſonis pater fuit à Medea coctus, & iuuentuti reſtitutus, ita ſcripſit is poeta qui Reditus compoſuit:

αὐτίκα δ' Αἴσονα θῆκε φίλον κόρον ἡβώοντα,
γῆρας ἀποξύσασ' εἰδυίῃσι πραπίδεσσι,
φάρμακα πόλλ' ἕψουσ' ἐπὶ χρυσείοισι λέβησι.
Tum quoque pubeſcens iuuenis fit protinus Æſon.
Ipſa ſenectutem ſtudio detergere nouit,
Pharmaca vbi coxit permulta lebetibus aureis.

Æſchylus in Bacchi nutricibus, nutrices ipſas Bacchi vnà cum viris illis coctas fuiſse inquit,& ita ab eadem iuuentuti reſtitutas. Habuit Iaſon filiam Atalantam quæ Milanioni nupſit:& Apin, & Eunœum: ex Hypſipyle Thoantis Philomelum,ac Thoantem. Aiunt Argonautas viſa aue apud Colchos, quæ Græcis eſset inſueta, illam in Græciam portaſse, atque à fluuio Colchidis phaſianum appellaſse. Scriptum fuit à Staphylo Iaſonem Medeæ conſilio denique occidiſse: hæc enim illi neſcio quo pacto perſuaſit, vt ſub puppe nauis Argus dormiret, quam illa ſciebat breui ſolutum iri, qua denique ſupra Iaſonem delapſa ille occiſus eſt Fuerunt multis in locis templa Iaſoni ob ſtrenuitatem erecta,ſed apud Abderam præcipuè eximia religione colebatur,cui templum à Parmenione fuit magnifico opere & exciſis lapidibus extructum.

¶ Hæc illa ſunt quæ præclarè & glorioſè ab Iaſone geſta dicuntur, quæ omnium propè poetarum præconiis fuerunt celebrata,cùm tamen illa nauigatio breuiſſima fuerit,neque cum nauigationibus noſtræ tempeſtatis comparanda, neque cum illis præcipuè quæ fiunt ab Hiſpanis, in eam lõginquam partem terræ nuper repertæ. Dicitur Hercules enim ad illã expeditionem non perueniſſe,quia aquatum miſsum Hylam requireret,neque potuiſset cum cæteris heroibus nauigare. Coacti ſunt igitur ſicuti reliqui, qui viros bonos faciunt aliquando parui,robore ac virtute deſtituti ſupplices fieri mulierculæ,donec vellus aureum cepiſsent,vt ait Plutarchus in Politicis. vocati ſunt Minyæ Argonautæ à Minya Martis filio,vt voluit Dionyſius Thrax.alij,inter quos fuit Ariſtodemus Minyam Alei filium fuiſse crediderunt, à quo nominati fuerint. Fuerunt etiam qui res in Iaſonis nauigatione geſtas corporum chemicorum mutationes, &

aureum vellus denique post tot labores captum, lapidem vocatum philosophorum esse arbitrentur, qui fit denique post tot eorum corporum mutationes. Alij Iasonem vectum per mare Ponticum cum Argonautis ad aureum vellus in Colchicam regionem, Medeamque Æetæ filiam asportasse, non poeticè dictum existimarunt: sed librum aureum vellus fuisse dicunt, contextum ex arietum pellibus, in quo scriptum erat quo pacto per chemiam posset aurum fieri, inter quos fuit Suidas. Atque vel us aureum pellem arietis, in qua contineretur auri faciendi ratio, iure vocatam fuisse putarunt. Atqui re ipsa ridiculum est tauros inuentos vnquam fuisse, qui flammas è naribus expirarent, aut è dentibus seminatis non solùm homines, sed etiam arma illis conuenientia aliquando fuisse nata: aut arietem vsquam fuisse natum, cuius aurum pro pilis tonderetur. Quis hæc vnquam visa fuisse homo sanæ mentis crediderit: verùm cùm sapientes antiqui philosophiam magnifacerent, partim ne in vulgus rude manaret, partim vt sapientiæ præcepta cum suauitate & rerum admirabilium admiratione imbiberentur, naturæ aut disciplinæ secreta sub variis fabularum figmentis occultarunt, non minùs quàm AEgyptij sub hieroglyphis scientiam, rerúmque sacrarum disciplinam tradiderunt. Est enim omnibus prope insitum vel res præstantissimas, quarum facilis facultas concedatur, paruifacere: at quæ non nisi difficulter & cum magnis laboribus acquiri possunt, miris laudibus extollere, & vt clarissimas admirari. in hoc vitium, qui non labatur cum vulgo, non potest esse vir mediocris iudicij. Dicitur igitur fuisse Iason filius Alcimedes & AEsonis, vel (vt alij putarunt) Polymedæ, vel Rhœus, & à centaurorum iustissimo Chirone educatus, artemque medendi ab illo edoctus, cuius vel matrum omnium nomina consilium significant. Æson è stirpe Neptuni editus quid aliud est, nisi prudentia è variis negotiis ac difficultatibus, quæ tanquam materia prudentiæ subiiciuntur? nam ex illis, & ex consilio, exoritur ac fit prudentia. Didicit medendi artem à Chirone, vnde nomen obtinuit: nam *iama* ars est medendi. Quis tamen remedium aliquando morbi datum fuisse ab Iasone vlli laboranti accepit? non enim chirurgus fuit Iason: neque vir sapientissimus & iustissimus Chiron putandus est potius corporis, quàm animi curam, quæ viro bono conue-

conueniat, Iasonem docuisse. Quod si animi curam illum docuit, quid est per Deos immortales quod magis viro bono conueniat, quàm prudentia? Ego sanè ita censeo, Iasonem in vtraque fortuna qua animi moderatione vti conueniat à Chirone didicisse, quod antidotum sit aduersus voluptates impuras, qua animi temperantia ira placanda sit, qua arte superanda auaritia, prosternenda libido, ambitio ex animo eiicienda, cum illa sit omnium mõstrorum turpissima, vitiorúmque maxima. His præceptis instructus Iason dictus est periculosa & formidabilia monstra prudenter Diis adiuuantibus, aut certè Deorum ministris consulentibus, incolumis præteriisse, & in Colchidem profectus tauros igniuomos ac æripedes domuisse, quæ nihil aliud quàm animi pertinacia & ira putanda sunt. Qui enim non ratione, animíq. constantia ducitur, is aut leuis est ingenij, aut pro constantia pertinaciam sequitur, & inanem arrogantiam. Hos animorum affectus, rationi, medicinæque animi subiicere quid aliud est, quàm tauros illos igniuomos vincere, & hominum cum armis è draconis dentibus natorum furorem à se depellere? aut quid aliud est spatiosum draconem Medeæ auxilio consopire, quàm inuidiam sapienter consilio mentis fræнare? Est enim ipsa Medea μῆδος consilium. Hic eius ope aureum vellus in patriam reportauit, Diisque dicauit, vel (vt aliis placuit) Peliæ obtulit, cum maxime fugienda sit auaritia, & iustitia complectenda. Maximè verò omnium colenda est Deorum immortalium religio, quod principium est virtutum & omnis felicitatis: postea colendi sunt Reges ac nationum principes, quibus non sine Dei voluntate concessa est in homines potestas, si modò sint viri boni & iusti. Atque, vt summatim dicam, nauigationem Iasonis, quam quidam ad historiam, quidam ad chemicam artem detorquent, nulla alia de caussa celebrarunt antiqui, nisi quia significare voluerunt humanam vitam multis vndique difficultatibus vexari, necesséque esse viro bono medicinam consilij animo adhibere, vt intrepidus ad omnes motus, & ad omnes fortunæ vicissitudines persistat. Neque tamen me illud præterit alios fuisse, inter quos Dercylus, qui Argonautas ad vellus aureum, siue ad Scytharum opulentiam diripiendam nauigasse putarint: (semper enim opes tanquam vmbra sequitur inuidia, omniáque bella propè prædæ

gratia reipsa, verbo iniuriæ vlciscendæ suscipiuntur.) quippe cùm non procul à Caucaso monte torrentes quidam aurū deferre dicerentur, quod tabulis perforatis ac lanosis pellibus Scythis excipere mos fuit, vt ait Strabo lib.2. Ad hæc loca nauigantibus è Thessalia multi scopuli, multæque difficultates, ac propè insuperabiles, vtpote imperitis adhuc nauigandi hominibus, proponebantur: quare illa tam multa formidanda finxerunt. Sed de Iasone satis, nunc de Phrixo dicamus.

De Phrixo. CAP. IX.

PHrixus, qui aureum vellus in Colchos dicitur transtulisse, Athamantis & Nepheles fuit filius. Cùm enim Athamas Thebis imperaret, Nephelem vxorē duxit, è qua Phrixum & Hellen suscepit. Deinde, nescio qua de causa, Nephele dimissa, Ino secundam vxorem cepit, de qua Clearchum, siue (vt alij maluerunt) Learchum, & Palæmonem suscepit: quem etiam Melicertam postea vocarunt. Verùm Ino ingenti priuigni amore capta, non assentiente Phrixo, omnem amorem in acerrimum odium conuertit, quod magnum solet esse plerunque nouercarum. hanc Pindarus in hymnis Demoticam nuncupauit, Pherecydes Themisto, Sophocles Nephelen in actu Athamante. Hippias Gorgopiram nominauit. Huiusmodi insidias Phrixo & Hellę machinatur. Torruit omnia frumenti, cæterorūmque leguminum semina ne nascerentur, deinde persuadet vatibus per largitionem, vt nuntiarent Athamanti fruges illa de caussa non nasci, quia opus foret vnum de filiis Nepheles Diis immolari. Eo responso accepto, ingenti necessitate (vt putabat) compulsus Athamas Phrizum dicitur ad aram mactaturus statuisse, vt ait Apollodorus Grammaticus libro primo. At Nephele Phrixum & Hellen rapuit, aureámque ouem à Mercurio captam illis dedit: qua per aera vecti fuerunt, cum verò ad id freti peruenissent, quod est inter Sigæum & Chersonesum, contigit vt Helle in proximum mare deciderit, quod ab ea dictum fuit postea Hellespontus, vel Athamantidis, vt ait Æschylus in Persis, & Ouid. in Epist. Leandri:

Fluctibus immodicis Athamantidos æquora canent.
Vixque manet portu tuta carina suo.
Hoc mare, cùm primùm de virgine nomine mersa;

Quo

Quæ tenet, est nactum, tale fuisse puto.
Est satis amissa locus hic infamis ab Helle:
Vtque mihi parcat, nomine crimen habet.
Inuideo Phrixo, quem per freta tristia tutum
Aurea lanigero vellere vexit ouis.

Phrixus Helle sorore amissa ob diuturnum iter ac laborem in promontorio Brixaba conquieuit, at barbari illo viso armati aduenirũt. aries inclinatus vsus humana voce illum excitauit, quare aufugiens in Colchos portauit arietem. Helle postea à piscatoribus capta in litore sepulta fuit, vt scripsit Herodotus in Polymnia. Phrixus incolumis in Colchidem peruenit, ibíque Ioui Phyxio cognomine, siue fugę fauenti, immolauit, pellémque ilici in luco Martis, in eius honorem affixit: quam postea à dracone seruari solitam fabulati sunt. Alij dicunt Dipsacum Phyllidis fluuij & nymphæ cuiusdã indigenæ filium Phrixum in hospitiũ accessisse, atque Phrixum ibi arietem Ioui cognomento Laphystio immolasse. vnde mansit postea diu illa consuetudo vt vnus ex oriundis ab ipso Phrixo quotãnis prędicto Ioui sacrificaret, vt scriptũ est à Suida libro secundo rerũ Thessalicarum. deinde Phrixus ducta Chalciope AEetæ filia, quam Eueniam vocatam ait Pherecydes libro sexto proprio nomine, fuisséque cognomina Chalchiopen & Ophiusam, suscepisse ex illa quatuor filios dicitur. At Acusilaus Argum, Phrontim, Melanem, Cytilonũ nominauit Phrixi filios, quibus quintũ Pesbonẽ addidit Epimenides. Alij addiderunt Cytorum à quo mons dictus est. alij Telamonẽ & Augiã addidèrunt. Argum, Meliã, Catim, Sorum, Phrõtim, ac Hellen ex ea suscepit filios: quã tamen quidam non Chalciopen, sed Iophossen nominatam fuisse contendunt. Athamas postea Iunonis voluntate in furorem versus, quoniam Dionysum à Mercurio captum tanquã puellam per quoddã tempus educasset, Learchum filiũ, quẽ susceperat ex Ino, trucidauit: quare territa Ino cũ Melicerta in mare desiliit. Ob illas cædes Athamas decidens ex imperio & è Bœotia profugus oraculum consuluit, ac responsum cepit, vt ibi habitaret, vbi à syluestribus animalibus in conuiuium acciperetur. Paulo pòst in Athamanta vocata lupi illum intuentes aufugerunt, semesasque carnes ouium, quas comedebant, reliquerũt. Ibi cùm habitare iuxta oraculi responsum Athamas decreuisset, Themisto Hypsæi filiam

tertiã vxorem duxit,è qua Leuconé,Erythram,Schæonem,ac Tithonũ,vel(vt alij malunt)Pæũ genuit. quos tamen in Argonautis Schæneum,Erythium,Leuconẽ, Tithoreum vocauit Dionysius. Alij tamen dixerunt non quidẽ ad arã,vt mactaretur,adductum fuisse Phrixum : sed illi ad eligendã in sacrificia pulcherrimã victimam misso arietem Iouis consilio locutũ fuisse,atque patefecisse omnes nouercæ insidias,inter quos fuit Didymus.quare ille cũ sorore è patria terra,tergori arietis insidentes,vt aries illis significauerat, aufugit:ac Diis postea apud fluuiũ Phasim illum arietem,vt mater sibi significarat,immolauit. Alij dicunt tunc locutum fuisse arietem cùm Helle delapsa est:atq.hortatam esse Phrixum vt forti & intrepido esset animo, quòd illũ esset in terram Colchicam asportaturus. Alij dixerunt Nephelen Deã fuisse, quæ ab Athamante neglecta ob mulierem in cœlum euolauerit, at cũ Ioue conquesta squalorem agro Athamantis immiserit, ob quem illa, quæ dicta sunt de nouercæ insidiis contigerunt. Cùm in Colchorum regionem iter conficerent Phrixus & Helle,non per aera vecti,vt quidam putarunt,sed terrestri itinere in traiiciẽdo mari Abydo propinquo delapsa est Helle,at Phrixus in Colchidem profectus arietem,vt alij volũt, Marti,vt alij,Mercurio immolauit:ibiq.cùm habitasset,regioni nomen dedit,quæ à Phrixo Phrygia dicta est. Alij fabulati sunt arietis pellem fuisse ramis quercus appensam in luco Ioui consecrato , quam postmodo Mercurius auream fecit. nam & Apollonius lib.2. Argon.illam Ioui Phryxio , id est fugæ faventi,dicatam fuisse testatur:

ἀτρεκέως δήειν πυ ἀκούετε καὶ πάρος αὐτοὶ
Φρίξον,ὅπις πτολίεθρον αἰήλυθεν Αἰήταο,
κριοῦ ἐπεμβεβαῶς, τόν ῥα χρύσειον ἔθηκεν
Ἑρμείας· κῶας δὲ καὶ εἰσέτι νῦν κεν ἴδοισθε
πεπταμένον λασίοισιν ἐπὶ δρυὸς ἀκρεμόνεσσι.
τὸν μὲν ἔπειτ' ἔρρεξεν ἑῆς ὑποθημοσύνῃσι
φυξίῳ ἐκ πάντων Κρονίδῃ Διί.

Vt puto,iampridem vestras peruenit ad aures,
Phrixus vt AEetæ regnúmque & mœnia adiuit.
Hunc aries vexit,quem mox Cyllenius aureum
Fecit.nunc etiam suspensa est aurea quercu
Pellicula,interdum crepitat quæ leniter auris.
Iupiter ipse fugæ fauit,quo Phryxius illum

Mactatum cepit structis fumantibus aris.

Quamuis eam pellem iam tunc auream fuisse cùm mare traicerent, vt in Colchidem aufugerent, his carminibus significauit Marcus Manilius lib. 4. Astronomicorum.

testis tibi laniger ipse,
Cùm vitreum findens aurato vellere Pontum,
Orbatúmque sua Phrixum per fata sorore
Phasidos ad ripas, & Colchida regna reuexit.

Deinde verò Nephele pœnas daturus Athamas ob filios, ad Iouis aram iugulandus adducitur, at ab Hercule seruatus fuit: quæ res argumentum fuit postea Sophocli tragœdiæ Athamantis. Fabulati sunt postea ad perpetuam huiusce rei memoriam impetratum à Ioue fuisse precante Nephele, vt Arietis signum inter sidera collocaretur, quod etiam effectum est. Alij arbitrati sunt nauem fuisse, quæ pictum arietem in prora haberet, quæ Phrixum & Hellen trans mare vexerit: verùm cùm Helle in mare è prora despiceret, in mare decidisse, ac periisse, vt scripsit Hellanicus. Alij censuerunt, inter quos fuit Pherecrates, Arietem fuisse Phrixi alumnum qui cùm Inus insidias persensisset, hortatus est Phrixum vt se fuga seruaret. qui cùm fugisset in Colchidem, locus datus est fabulæ, quod per arietem seruatus fuit in Colchidem, vt scripsit Dionysius in Argonauticis: quem etiam memorauit vnà cum Phrixo in Colchidem nauigasse. Alij locum datum esse fabulæ putarunt, quia Helle cùm morbo in itinere periisset, in mare fuerit deiecta, vt mos est nauigantium: cùm Phrixus incolumis in Colchidem sit delatus. Atque tot de Phrixo scripta apud antiquos inueniuntur.

Hæc omnia sanè veram continent historiam, præter modum fugæ. nullo enim modo fieri potest vt aries aureum vellus haberet, aut per aera volaret, atque ita in Colchidem terram peruenerit. Sed cùm esset antiquorum consuetudo vt animalia domestica non solùm pecuniis imprimerent, sed in omnibus propè rebus aliis pingerent, aut illorum nominibus pro pictis imaginibus appellarent, Phrixum & Hellen in nauigio, quod pictum aureum arietem in puppi haberet, vectos crediderim. Quidam dixerunt Phrixum & Hellen in naui quæ pictum arietem in prora haberet, nauigasse, atque Hellen ægrè ferentem nauigationem, incumbentem lateri in mare cecidisse.

Alij dicunt Scytharum regem Trygonem generum Æetæ fuisse apud Colchos, quo tempore Phrixus cum pædagogo captus est. puerum dono captum fuisse ab Æeta, & tanquam filium educatum, cui regnum reliquit, at pædagogum Crium (quod Græcè arietem significat) nomine Diis mactasse, cuius pellem decorticati clauis in templo affixit Deæ, vt erat apud illos legitimum. Dictus est aureus aries; quia consilia sapientum putanda sunt aurea. Alij dixerunt illam pellem fuisse ab Æeta inauratam, & custodiis septam, cùm accepisset ex oraculo sibi tunc esse pereundum, cùm aduena illam abstulisset: quod certè significabat vbi defuisset prudentia & consilium. Idcirco ob diligentiam & ferocitatem inhumanitémq; custodiarum dictus est draco insomnis, & boues ignem ex ore spirantes, & terrigenæ homines vellus aureum custodire. Non enim leuiter recedēdum est à sapienter decretis. Illæ custodiæ cùm accitæ essent è Taurica regione, aiunt Medeam noctu ad portam clausam profectam Taurico idiomate vsam esse, quare milites promptè illam aperuerunt tanquam regis filiæ. Argonautæ strictis gladiis ingressi multos barbaros trucidarunt, reliquos è loco fugarunt, pellem ceperunt. His additum est AEetam collecta magna suorum manu cum Argonautis adhuc in littore morantibus conflixisse, multos fuisse vulneratos hinc, & Iphitum fuisse cæsum, inde regem ipsum. Verùm cum Argonautæ tantam armatorum irruentium multitudinem sustinere non possent, dicunt à litore soluisse. Non defuerunt qui dixerint Colchos in fugam fuisse versos virtute Argonautarum, ac multos illorū fuisse trucidatos. Atq; fortunæ vicissitudines per hanc fabulam quo pacto ferri conueniat antiquos demonstrare voluisse cēsuerim: cū mollis & muliebris sit animi, fortunæ mutationes nō sapiēter ferre, aut nimiū in arduis tristari, aut in felicibus rerū successibus nimiū extolli. nam in omnia vel pericula vel felicitatē prudentia debet esse pro clypeo, cū incauti plerią; magnitudine repentinæ alicuius mutationis cōtinuò obruātur. Lucianus tamen in Dialogo de Astrologia, Phrixum rerū astronomicarum scientia delectatū scribit, dictum fuisse à fabularum artificibus in cœlum ab ariete sublatum. Ego verò hoc nihil aliud significare crediderim, quàm illum qui rebus præsentibus optime ac sapiēter vti nouerit, proximè ad Deorum immortalium naturam accedere: at si imprudenter parum-

rúmque honestè & superbè abutatur, facile esse ex altissimo dignitatis gradu delabi. quod etiam Hellen passam fuisse fabulantur. Nulla est enim tam firma, neque tam constans hominum conditio, quin ob suam temeritatem & imprudentiam, si ita Deo placuerit, citissime possit delabi, atqui quòd ita fit, patet vel ex ipsis nominibus. Athamas enim, non admirandum esse significat, cùm sit θαυμάζειν mirari, actionémque illam α adimat: Nephele vero nebula, ex quibus nascitur profectò rerum humanarum contemptio. nam, vt inquit is poeta,

Nil admirari, propè res est vna Numici,
Solaque quæ possit facere, & seruare beatum.

Quis locus sane meritò concedi potest admirationi, cùm tota hominum vita huc illuc fluctuet, & quocunque ventorum impetus appulerit, eo facile corruat? nam omnes opes, & amicitię, & imperia tandiu stabilia sunt, quandiu secunda fortunæ aura aspirauerit. Siue igitur illa etiam sit rerum cuiúsque ad felicitatem præsentem propensio, siue Dei consilium ob inscitiam mortalium ita vocata, siue aliud quidpiam, omnino illa opus est viro prudenti. Hac aura aspirante, seruati animi moderatione in felici successu, Phrixus deuitatis nouercæ insidiis in Colchorũ regionem peruenit, vbi non sine auxilio Deorum firmius imperium & trãquilliora omnia adinuenit. ac de Phrixo satis, nunc de Argo naui dicamus.

De Argo naui. CAP. X.

NAVIS illa, quæ fuit postea inter sidera collocata, in qua nauigarunt Argonautæ, ab Argo, qui fuit architectus, extructa est. dicunt ei à Pelia imperatum vt clauos pertenues affigeret, cùm tamen ille valdissimis compegerit, quare postea consilio Palladis facta fuisse dicta est. Aedificata fuit hæc nauis in quodam loco qui ab Iolco distabat viginti stadiis, quem idcirco quòd nauis ibi fuisset compacta, ἀπὸ τοῦ πήγνυσθαι, à compingendo scilicet, Pagasas vocarunt, vt testatur Strabo libr. 9. & Ouidius in epistola Paridis Iasonem Pagasæum vocat, quia in ea nauigarit:

Phasida puppe noua vexit Pagasæus Iason,
Læsa nec est Colcha Thessala terra manu.

Huius nauis malus è quercu Dodonæa fatidica arbore cęsus fuisse dicitur, quam arborem Pallas indicauit, quamobrem malum ipsum garrulam picam in his appellauit Lycophrõ:

εἰς τὴν λάλληθρον κίσσαν ἀρμαστίξατο.

In garrula transuecta pica est, vt ferunt.

Et Valerius Flaccus fatidicam ratem appellauit libr. 1. Argonauticorum. Hanc nauem triginta remigum sedes habuisse vtrinque constat, quam Theocritus in Hyla vocauit τριακοντάζυγον. nam ζυγὸν transtrum significat & sedem nauticam, super qua sedent remiges, ita inquiens:

οὕνεκεν ἐσχήκοι τριακοντάζυγον Ἀργώ.

Quod, iuga cui fuerant triginta, reliquerat Argo.

Diodorus Siculus libro quarto historiarum non missum quidem fuisse Iasonẽ ad illa pericula tradidit, sed ipsum gloriæ desiderio ad imitationem Heroum superiorũ petiuisse sponte à Pelia vt sibi cõcederet in Colchos expeditionem, quam libenter cõcessit, cùm timeret prolem fratris nullos ipse habens filios. Nauis dicitur fuisse fabricata ad Pelium à quibusdam plurimum magnitudine ac reliquo apparatu præstans, cùm in lintribus antea homines nauigarent, paruísque acatiis. Fama didita inusitatæ nauigij magnitudinis multi primates propinquarum regionum cupierunt esse participes eius expeditionis. Iason elegit præstantiores, ita vt omnes essent quinquaginta & quatuor. Hanc Argo nauim alij ab architecto, alij à celeritate, cùm ἀργὸς velox antiquitus diceretur, appellarunt. In itinere ceto trucidato Hesionem liberarunt, quæ accepta optione manendi cum parentibus, cum seruatore abire maluit, ne secundum periculum aduentante ceto in patria experiretur. Inuadente tempestate Orpheus pro omnium salute Diis Samothracibus initiatus est. Neq; illud prætermittendum duxi, quòd remittente vento, duobúsque astris apparẽtibus super capitibus Dioscurorum, omnes sunt admirati, ac putarunt ipsorum Deorum consilio omnes liberari. ex illo mansit consuetudo vt omnes per hyemem periclitantes vota facerent Diis Samothracibus. His addũt Phineum occisum & filios liberatos, cùm Phineus ob Ideæ nouercæ malignas accusationes filios oculis priuasset. Dixerũt etiam nõnulli quòd Argo nauis tracta fuit ad fontes Tanais & ad locum quendam, cùm per alium fluuium in Oceanum nauigare opus foret, quòd Æeta os Ponti nauibus occupasset: qui sic terram ad sinistram habentes ab Vrsis ad occasum non procul à Gadiris in mare mediterraneum peruenerunt: nam multiplicis eius nauis itineris argumenta sunt insulæ

ſulæ & portus, vt Argoũ & Telamonium. Soluerunt autem à littore primùm Argonautæ vere præcipiti, quo tempore Pleiades manè oriuntur, vt patet ex his verſibus eiuſdem:

ἦμος δ᾽ ἀντέλλοντι Πελειάδες, ἐσχατιαὶ δὲ
ἄρνα νέον βόσκοντι, τετραμμένου εἴαρος ἤδη·
τῆμος ναυτιλίας μιμνήσκετο θεῖος ἄωτος
ἡρώων.

Pliades vt ſurgunt, agni paſcuntur ad oras
Agrorum nuper, iam verſo tempore veris:
Tum manus Heroum funes à littore ſoluit.

Hanc nauem primam fuiſſe ferunt, quæ auſa ſit ventorum minas contemnere, & ad longinquas regiones transfretare, vt ſenſit Ouid. lib. 3. de Triſtibus:

Nam rate, quæ cura pugnacis facta Mineruæ
Per non tentatas prima cucurrit aquas.

Non defuerunt tamen qui addiderint Glaucum marinum Deum per biduum comitatum eſſe nauim, qui Herculi labores & immortalitatem vaticinatus eſt, & diuinos honores Dioſcuris. Hortatus eſt cùm primùm terram attigiſſent vt ſacra Diis perſoluerent, quorum nutu bis eſſent ſeruati, quibus dictis Glaucus ſe demerſit. Argonautę vbi ad terrã applicuerunt, cui imperabat Byzantus, à quo vrbs dicta eſt Byzantiũ, ſtructa ara diis ſacrificarunt. deinde tranſmiſſa Propõtide & Helleſponto ad Troadem peruenerunt; vbi miſſos repetitum Heſionem & promiſſos equos Iphiclum & Telamonem legatos fama eſt Laomedõtem in carcerem coniecisse, Argonautiſque tetendiſſe inſidias, cuius conſilij habuit ſocios & adminiſtros omnes filios præter Priamum, qui cõtendebat iuſtitiam nullis vel exteris eſſe denegandam. qui cùm non audiretur, duos enſes clàm attulit ad captiuos, inquiens, his clauibus carcerem eſſe aperiendum. illi cuſtodias obtruncarunt & ad ſocios peruenerunt. re patefacta, cognitáque iniquitate regis, itum eſt ad pugnam. commiſſo prælio Hercules Laomedontem trucidauit, vrbem cepit, cõſilij tam iniqui autores caſtigauit, Priamo ob iuſtitiam regnum conceſſit. Enimuero poſt Colchicam nauigationem cùm Argos incolumes delectos heroas in patriã reuexiſset, fertur fuiſſe Palladi ab Iaſone conſecrata: quę deinde, quia tot Deos ſeruaſſet, fuit inter ſidera verſo ordine collocata, ita vt prior puppis quàm prora oriatur, vt in his inquit Aratus:

ἡ δὲ κυνὸς μεγάλοιο κατ' οὐρὴν ἕλκεται Ἀργὼ
πρυμνόθεν· οὐ γὰρ τῇγε κατὰ χρέος εἰσὶ κέλευθοι·
ἀλλ' ὄπιθεν φέρεται τετραμμένη, οἷα καὶ αὐταὶ
νῆες, ὅτ' ἤδη ναῦται ἐπιστρέψωσι κορώνην
ὅρμον ἐσερχόμενοι· τὴν δ' αὐτίκα πᾶς ἀνακόπτει
νῆα· παλιρροθίη δὲ καθάπτεται ἠπείροιο.
ὣς ἥγε πρύμνηθεν Ἰησονὶς ἕλκεται Ἀργώ.
καὶ τὰ μὲν ἠερίη καὶ ἀνάστερος οἷα παρ' αὐτὸν
ἱστὸν ἀπὸ πρώρης φέρεται, τὰ δὲ πᾶσα φαεινή.

quæ ita vertit Cicero:

At canis ad caudam serpens prælabitur Argo,
Conuersam præ se portans cum lumine puppim:
Non aliæ naues vt in alto pandere proras
Antè solent, rostro Neptunia prata secantes:
Sed conuersa retro cœli semper loca portat.
Sicut cùm cœptant tutos constringere portus,
Obuertunt nauem magno cum pondere nautæ,
Aduersámque trahunt optata ad litora puppim:
Sic conuersa vetus super æthera vertitur Argo,
Atque vsque à prora ad cœlum sine lumine malum,
A malo ad puppim cum lumine clara videtur.

¶Hanc nauim fuisse inter sidera collocatã fabulati sunt, cũ fuisset Palladis consilio fabricata, quia cũ nullã beneficentiã sine remuneratione Deus esse patiatur: tũ illa præcipuè grata est Deo, quæ à sapientia & consilio proficiscitur. quæ sine Palladis consilio est beneficentia, & quasi quodã naturæ ductu, vel quæ fortuito contingit, non est quidẽ reprehendẽda: at multo magis illud & Deo gratũ est, & magis laudabile, q cũ ratione suscipitur. Cũ vellent igitur homines antiqui ad beneficentiã adhortari, rẽ diuinã, & quæ proximè ad Deorũ immortaliũ naturã accedat, liberalitatem & munificẽtiã esse dixerunt, quippe cũ ad exẽplũ liberalitatis & animalia complura, & res sensu carentes, quia de Diis putarẽtur fuisse benemeritæ, inter siderum numerũ fuerint relatæ, & proximè ad Deos ascitæ. Hæc igitur causa fuit cur Argos dicta sit diuinos honores consecuta. nunc de Capra cœlesti dicamus.

De Capra cœlesti. CAP. XI.

PRæclarum est eius quod dicebam argumentum, quia capram etiam, quòd de Ioue benemerita sit, cum illi lac præbuerit, non solùm inter sidera collocarunt: sed etiam eius

pellem

pellẽ ad sempiternã eius rei memoriã Iupiter gestare solebat, vnde AEgiochus fuit appellatus. Quod aũt illam Iupiter ob acceptum beneficiũ inter sidera retulerit, testatur Aratus in iis carminib. quæ ita sunt translata à Germanico Cæsare:

illa putatur
Nutrix esse Iouis si verè Iupiter infans
Vbera Cretea mulsit fidissima capræ,
Sidere quæ claro gratum testatur alumnum.

In his Betuleij viri alioquin doctissimi, non placet emendatio. Hanc Iouis nutricem alij Nympham Amaltheam nomine dixerunt. Alij mulierem putarunt fuisse Arcadiam, quæ Capra cognomine vocaretur, quæ cùm gemellos peperisset, illos alendos aliis mulieribus dedit, vt nutriret Iouem: quare eius filij vtpote capræ vocati sunt Hœdi. Hi cùm lac maternum Ioui cócessissent, & ipsi inter sidera collocati in dextra Aurigæ tenentur quos Aurigæ sidera vocauit Aratus, quorũ exortu grauissimæ plerumque fiunt tempestates, vt patet ex his carminibus:

εἰ δέ τοι Ἡνίοχόν τε καὶ ἀστέρας Ἡνιόχοιο
σκέπτεσθαι δοκέοι, καί τοι φάτις ἤλυθεν Αἰγὸς
αὐτῆς ἠδ' Ἐρίφων, οἵ τ' εἰν ἁλὶ πορφυρέῃ
πολλάκις ἐσκέψαντο κεδαιομένους ἀνθρώπους.

Si placet Aurigam, atque Aurigæ sidera & ortus
Obseruare tibi: fama est quòd Capra, quòd Hœdi
Illius immergunt sulcantes cærula Ponti.
Non vlli tutum est Hœdis surgentibus æquor.

Mos erat Phliasiis, vt eximiè Caprã cœleste sidus colerẽt, cu i⁹ etiã signũ æreũ in foro magna par e auratũ collocarũt, vt testatur Pausanias in Corinthiacis: quod idcirco fiebat, quia plurimũ Capræ ortus obesse vitibus putaretur. vt autẽ illam placarent, diuinos honores illi instituerunt. nã exoriente Capra vel siderationẽ patiũtur aliquę vites. vel prorsus arescũt. Istud verò fit Sole in Leonis signo existente: tunc. n. maximè infestantur vites ob humoris inopiã, quod etiã magis fit pro natura locorũ. Cur inter sidera Capræ signũ relatũ fuerit, iã explicauimus superiùs, quòd Iupiter neq. ingratus, neque acceptorũ immemor vel aduersus Capram quidẽ videri voluerit. Dicta fuit hæc capra Olenia, quoniã in vlnas Aurigæ vel Oleni filiæ excepta fuerit. Consimili ratione fuit Delphinus inter sidera collocatus, quia persuaserit Amphitritæ vt nu-

beret Neptuno: vel vt alij maluerunt, quia Ar or Me hymnæus ab illo fuerit seruatus. Enimuero quòd hæc nō capra, sed mulier fuit, vel ex eo patet, quòd Amalthæa Nyctei regis vxor fuerit, è quo Nyctimenen peperit, vt testatus est Apollodorus Cyzicenus. at de Capra satis, nunc de Dodonæa sylua dicendum.

De Dodone.

CAP. XII.

FVit celeberrimum omnium oraculorum Dodonæum, tum ob celebritatē & conuenientis eò multitudinis frequentiam, tum etiam ob glandium copiam, quæ in illa sylua nascebātur. nam vt testatur Virgilius libro primo Georg. primus fuit victus mortalium, vt patet in his:

cùm iam glandes atque arbuta sacræ
Deficerent syluæ, & victum Dodona negaret.

Et nos in nostris Venationibus ita lusimus:

Cùm foret herba thorus primis mortalibus, antra;
Frigida & arboribus intexta, palatia; potum
Prosilientis aquæ riuus prelucidus vnda.
Præberet; victúmque Ioui sacrata Molosso
Quercus, sanguineóque rubentes cortice baccæ.

Strabo libro septimo Geograph. Dodonæum oraculum à Pelasgis constructum fuisse scribit: quare & Homerus libro π. Iliadis Iouem Dodonæum Pelasgicum appellauit. Scriptum reliquit Plutarcus in Pyrrho Deucalionē ac Pyrrham post diluuium venisse in Epirum ad oraculum Dodonæum, quod fuit in Thesprotorum Molossorúmque regione. Erat ibi sylua maxima, & densissimis quercubus atque fagis refertissima, vbi eximia glandium copia nascebatur: quare poetæ Dodonam pro glandium copia vsurparunt. Dicta fuit Dodone, à Nympha Occionitide, vel (vt maluit Hecatæus) à Dodone Iouis & Europæ filia. Fama est hoc in loco Pelasgum primum omnium mortalium homines docuisse glandibus vesci: atque inter has illas esse vtiliores, quę de sola fago legerentur, cùm antea radicibus atque herbis inutilibus, vel etiā lethiferis aliquando vescerentur. Hic tuguria arcēdas pluuias, & propulsandas tēporum mutationū iniūrias excogitauit, & tunicas à suillis coriis contexere docuit: cuiusmodi per quoddā tempus in Eubœa in Phocide homines vsi sunt obscuriores, vt scripsit Andron Teius sua in nani-

nauigatione. Inde verò accidit, cùm quercus & fagi multæ essent in sylua Dodonæa, vt Lucianus in amorib. è fago reddi oraculum ita dixerit: αὐτὴ τάχα ἂν, ὥσπερ ἡ ἐν Δωδώνῃ φηγός, ἐκ τῶν ἱερωτάτων ἑαυτῆς ἀποῤῥήξασα φωνήν. *Ipsa sanè, sicut fagus illa quæ in Dodone, ex ramis sacram emittens vocem.* Erant autem ambigua admodum antiquorũ oracula, quippe quæ non nisi trãsactis negotiis plerumque intelligi possent. quamuis Iophon Gnosius vir acri promptóque ingenio intelligendis oraculorum responsis plurima illorum oraculorum heroicis carminibus mandauit, & conatus sit docere homines quo pacto illa commodè interpretari possent. Cùm tamen Homerus in lib. ξ. Odysseæ id oraculum è quercu ita inquiat:

τὸν δ' ἐς Δωδώνην φάτο βήμεναι, ὄφρα θεοῖο
ἐκ δρυὸς ὑψικόμοιο Διὸς βουλὴν ἐπακούσῃ.
Dodonámque ferunt illum mox esse profectum,
Consilio Iouis è quercu captaret vt alta,

Memoriæ prodidit Pausanias in Achaicis, apud Acarnanes & Ætolos, & Epirotas, & earũ regionum finitimos populos valde inclyta fama fuisse oraculũ, quod è quercu colũbæ reddebãt responsa. Nã cùm duæ essent colũbæ, diuersorũ populorũ legationes vel aliquo morbo, vel sterilitate agrorum, vel aliqua publica calamitate laborantiũ ad capienda responsa, quæ remedia forent earũ calamitatũ, eò confluebant, atque audiebant illarũ columbarum vocem. Atqui variis temporibus variis modis responsa dabantur: nam primùm loquebantur ipsæ quercus, deinde duæ mulieres sacerdotes responsa dare cœperunt, quarum vna Peristera, altera Triron vocabatur: atque cùm Peristera columbam significet apud Græcos, hinc locus datus est fabulæ, quia duæ columbæ responsa redderent. Alij duas columbas re ipsa locutas fuisse arbitrantur, quod etiam fortasse accidit, cùm potestas esset tenebrarum, ac mali dæmones & hæc, & his multo magis admirabilia agerent: vt depressa tenerent populorum ingenia, ne ad diuiniora tollerentur. Nam nemo ferè est eorum qui viuunt, quin harum rerum miraculis, cùm loquerẽtur statuæ & volucres, & auguria ventura prædicerent, & animalia multa significarent, in eã religionẽ antiquorum fuisset irretitus. Quare hoc etiã est cur magis gratias Domino Deo nostro habeamus, quòd per vnicũ eius filiũ Christũ vniuersa fallaciũ oraculorum multitudo profligata est, omnésque mali dæ-

Iupiter alter auus; socero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiæ; me regia Cadmi
Sub domina est: fidibúsque mei commissa mariti
Mœnia cum populis à méque viróque reguntur.
In quancunque domus aduerti lumina partem,
Immensæ spectantur opes. accedit eodem
Digna Dea facies. huc natas adijce septem,
Et totidem iuuenes, & mox generósque nurúsque.
Quærite nunc habeat quam nostra superbia causam.
Quoque modo audetis genitam Titanida Cœo
Latonam præferre mihi.

Atheniensis tamen Apollodorus Nioben scribit libro primo Bibliothecæ fuisse Phoronei regis Peloponnesi & Laodices filiam, cùm Tantalum alij dicerent fuisse eius patrem. Nonnulli hanc Zetho, alij Alalcomeneo, alij nupsisse Amphioni Thebano dicunt, vt est in libro tertio Bibliothecæ. Verùm cùm duæ fuerint Niobæ, vt arbitror, de Tantali filia solùm sermo est. De numero filiorum, quos illa Amphioni peperit, non conueniunt inter se scriptores. Herodotus duos tantùm mares, ac tres fœminas Niobes fuisse scripsit, vt testatur idem Apollodorus. Homerus libro vltimo Iliad. sex mares, & totidem fœminas illam habuisse ita inquit:

τῇ περ δώδεκα παῖδες ἐνὶ μεγάροισιν ὄλοντο·
ἓξ μὲν θυγατέρες, ἓξ δ᾽ υἱέες ἡβώοντες.
Namque domi periere illi bis pignora sena:
Sex natæ, totidémque mares, pulcherrima pubes.

At Hesiodus decem mares ac totidem fœminas peperisse Nioben credidit, vt scripsit idem Apollodorus. Alij septem mares, & totidem fœminas fuisse maluerunt, quæ communior est sententia. Verùm illa ob filiorum præstantiam non solùm ausa est (vt dicebatur) Latonam in contentionem felicitatis prouocare, sed etiam contumeliis & impudicis verbis ita lacessiuit & irritauit, vt Diana sex filias, at Phœbus totidem filios puberes sagittis confecerit, vt ait Plutarchus in libro de superstitione. Occisæ sunt domi filiæ, at in Cithærone venantes mares ab ipso Phœbo. aiunt Ismenum vnum è filiis Niobes ab Apolline ictum impatientia doloris se in fluuium Cadmi pedem vocatum coniecisse, qui pòst ab ipso fuit dictus Ismenus in Bœotia non procul à Thebis.

Ouidius tamen inquit quatuordecim fuisse cæsos, cui sententiæ assentitur etiam Antipater in his carminibus:

Ταντάλις ἅδε ποχ' ἇδε δὶς ἑπτὰ τέκνα τεκοῦσα
 γαστρὶ μιῇ Φοίβῳ θῦμα καὶ Ἀρτέμιδι.
κούρα γὰρ προὔπεμψε κόραις φόνον, ἄρσεσι δ' ἄρσην.
 δισσοὶ γὰρ δισσὰς ἔκτανον ἑβδομάδας.
ἁ δὲ πόσας ἀγέλας ματὴρ πάρος. ἁ πάρος εὔπαις,
 οὐδ' ἑνὸς ἁ τλάμων λείπεται γηροκόμου.
μάτηρ δ' οὐχ' ὑπὸ παισὶν ὅπερ θέμις, ἀλλ' ὑπὸ ματρὸς
 παῖδες ἐς ἀλγεινοὺς πάντες ἄγοντο τάφους.
Τάνταλε καὶ δέ σε γλῶσσα διώλεσε καὶ σέο κούραν·
 χ' ἁ μὲν ἐπετρώθη σοὶ δ' ἔπι δεῖμα λίθος.

Tantalis hæc ipsa, hæc bis septem pignora eodem
 Ventre tulit; mactat Phœbus, & alma soror:
Mas maribus cædem tulit, atque puella puellis,
 Prostrauere duas sic duo & hi hebdomadas.
Quæque parens fuerat quondam ditissima natis,
 Illa senectuti est orba relicta parens.
Nec, veluti mos est, matrem comitata sepulchro
 Pignora sunt; natos sed comitata parens.
Tantale, téque tuóque necauit sanguine natam
 Lingua, tibi lugens saxea forma timor.

Fuerũt autem nomina filiorũ Niobes, vt ait Zezes histo. 141. quintę Chiliad. Sipylus, Agenor, Phędimus, Ismenus, Eupnytus, Tãtalus, Damasichthõ; filiæ Neæra, Cleodoxe, Astiocha, Phaeta, Pelopia, Eugyge, Caloris. At Apollodorus Minytum pro Eupnyto dixit, & filias ita nominat: Ethosæã seu Therã, Cleodoxã, Astyochen, Phthiam, Pelopiã, Astycratheã, Ogygiam Ouidius tamẽ Alphenorem vel Ilioneum filiis Niobes adiecit. Pausanias Argum Niobes filiũ memorat in rebus Corinthiacis, alij Amyclã quandam nominarunt, alij Genuam, quamuis plerią; crediderint Genuã fuisse Axiotheæ vxoris Promethei filiã, quæ Genuæ vrbis fundaméta iecerit in litore maris Ligustici. alij instaurasse propè euersam maluerũt. Isacius Homoloidẽ & Pelagum filios fuisse Niobes inquit, & Pelago quidẽ patrẽ Iouem tribuit; cùm primam omniũ mulierum inquiat Apollodorus cum Ioue congressam fuisse, ac peperisse ex illo Argũ. Chloris præterea fuit aliquando Melibœa vocata, quam vnà cum Amycla è fœminis superfuisse memorant, è maribus verò Amphionem, quia illæ Latonam suppli-

supplices vt sibi parceret precatę sunt, vt ait Pausanias in Atticis. Cùm tantã filiorũ copiam vno die Niobe amisisset, quæ est rerum humanarum inconstantia, non magis prudens fuit in ferendis aduersitatibus, quàm fuerat in felicitate, & rerum omnium copia. Dicitur igitur Deorum miseratione, cùm tãtam doloris magnitudinem perferre non posset, in saxum fuisse conuersa, vt significauit Ouid. lib. I. de Ponto:

Felicem Nioben quamuis tot funera vidit,
Quæ posuit sensum saxea facta malis.

Et Callimachus in hymno in Apollinem:

καὶ μὴν ὁ δακρυόεις ἀναβάλλεται ἄλγεα πέτρος,
ὅστις ἐνὶ Φρυγίῃ διερὸς λίθος ἐστήρικται,
μάρμαρον ἀντὶ γυναικὸς ὀϊζυρόν τι χανούσης.

Differt petra suos pariter lachrymosa dolores
Humida, quæ quondam Phrygiis induruit oris:
Nunc quoque marmor hiat triste & lacrymabile quiddam.

Fama est Nioben visa filiorum morte è Thebis in Sipylum cõtendisse. quare scripsit Pausanias in Atticis, huius imaginẽ silicem ac præruptam crepidinem in Sipylo fuisse, quę quasi ad opticam rationem excisa, prope existenti neque lugentis, neque mulieris quidem formam prę se ferret: ac procul existentibus & mulier, & mœsta & lugens videretur. De illa imagine, quòd esset in Sipylo Mygdoniæ monte, ita meminit Ouidius in Epist. Acontij:

Quæque superba parens saxo per corpus oborto
Nunc quoque Mygdonia flebilis astat humo.

Facta fuit autem lapidea non repente, cùm id à Diis poposcisset, sed paulatim, vt videtur Sophocles in Antigone his versibus significasse:

ἤκουσα δὴ λυγροτάταν ὀλέσθαι
τὰν Φρυγίαν ξέναν
Ταντάλου, Σιπύλῳ πρὸς ἄκρῳ·
τὰν κισσὸς ὡς ἀτενὴς,
πετραία βλάστα δάμασεν.

Audiui mæstissimam periisse
Phrygiam hospitem
Tantali, Sipylo in summo:
Quam hederæ in morem peruicacis
Saxosum germen domuit.

Quam idẽ poeta in saxeo sepulchro lachrymari inquit in E-

lectra, cùm sepulchrum sit eius corpus lapideum factum. Atque hęc de Niobe Tantali filia omnia propè dicta sunt. Niobe fuit Phoronei Peloponnesiaci principis, & Nymphæ Telodices, vel Laodices filia, de qua dictum est superius, atque eadem fuit soror Apidis: qui cùm asperius in Peloponneso imperaret, à Telxione de medio fuit sublatus: cùm tamen alij non sororem, sed matrem Apidis Argiuorum & Sicyoniorum regis illam fuisse dicant; qui regno postea Argiuorum Aegialeo fratri permisso in Aegyptum profectus, Isidem vxorem duxit, ibique regnauit. Multis deinde beneficiis in homines Aegyptios collatis, multis rebus vtilibus humanæ vitæ inventis, Serapidis nomine eximiè cultus fuit post mortem ab Aegyptiis, & sub forma bouis viui eius numen honoratum: quoniam id animal humano generi omnium cæterorum ferè sit vtilissimum. Scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis non quouis anni tempore, sed æstate tantùm Niobes statuam lachrymari solitam. Similem mutationem passa fuisse dicitur anus quædam ob iram Veneris: nam in saxum & ipsa fuit conuersa. Fabulantur enim, quòd cùm Venus Diis esset irata, quia passi fuissent ipsam cum Marte à Vulcano in rete ligari, & idcirco in syluas Caucasias se abdidisset ob pudorem, eam Dij omnes frustra diu quæsierunt. at anus locum indicauit vbi latebat Venus, cùm à Deo quodam fuisset interrogata, quare illam ita mutauit: de qua ita meminit Lycophron in hoc carmine.

καὶ τὴν μεταλλον γραῖαν μαρμαρωμένην θήσει.

Anúmque factam marmor ipsam frigidum.

Fama est præterea quod cùm Apollo & Diana superioris Niobes filios interemissent, Iupiter omnes homines in lapides per nouem dies conuertit, ac decimo die priori formæ restituens permisit vt illi sepelirentur.

¶ Hæc fabulosa sunt quæ de Niobe passim circumferũtur. Nunc antiquorum sententiam ex his exprimamus. Quemadmodum per superiora exempla nos antiqui sapientes ad beneficentiam atque liberalitatem adhortabantur, cum & nauem, & capram cœlestem, & multa animalia vel in cœlũ inter astra retulerint, vel diuinis honoribus prosecuti sint: ita per hoc exemplum ab arrogantia temeritatéque retrahẽtes, ad prosperas fortunæ vicissitudines æquo animo ferẽdas nos al-

nos alliciebant. Fuit Niobe Tantali & Euryanassæ filia: ac Tantalus auaritia, Euryanassa opulentia est. ex his nascitur mortalium superbia, cuius & Deorum despicientia, & amicorum contemptus, & beneficiorum vel à Diis vel ab hominibus acceptorum obliuio, assectæ esse consueuerũt. Hæc igitur Niobe siue superbia, siue temeritas putanda sit, tantã filiorum multitudinem circa se circumspicit, vt mirificè animus extollatur. nam ex altera parte diuitias, honores propè diuinos, qui diuitiis habentur, ac nobilitatem maiorum: ex altera amicos complures & affines, & clientelas frequentes, & effusam vndique salutantiũ multitudinem hæc intuetur: quare se inuidiã & omnes humanas facultates longo interuallo superasse putat, ac neque Deũ quidem ipsum vel feliciorem, vel potentiorẽ esse arbitratur. Vbi aliqua domus vel ciuitas in tantã superbiæ creuerit, vindictã Dei & euersionẽ proximã esse scito, vt per hanc fabulã admonemur. Nam vbi quis ita fuerit elatus animo tunc eũ neq; filij, neq; affines, neq; nobilitas, à diuina vindicta protegere possunt: quia nullæ tã immensæ sunt facultates, quas vno die diuina potentia euertere non possit. Vbi fortunæ [illegible] sunt, terga vertũt affines, priores amici diffugiũt, nulla reliqua est clientela, solus incedit, quem antea multi stipabant, à nemine salutatur, sordet nobilitas sine diuitiis ab omnibus neglecta. Ad deprimendã igitur temeritatẽ mortalium Nioben introduxerunt antiqui multis præclaris rebus gloriantem, quæ tanta felicitate elata fuerat, vt vel Deos ipsos paruifaceret, quam tamẽ repentè ex omni felicitate deiectã dixerunt. Ad has calamitates ita Niobe obstupuisse dicitur, vt neq; lacrymas, neque vocem, neque lamẽtationem vllam emiserit: de qua ita scripsit Cicero libro tertio Tusc. disput. & Niobe fingitur lapidea, propter æternum credo in luctu silentium. Quod si animo non ita fuisset temerario, neque tantopere felicitate elata, in eas calamitates non incidisset: aut si contigisset illi resipere post acceptam cladem, séq; nõ perpetuo virentia germina, vt ita dicam, peperisse cognouisset, sed quæ, vbi collibuisset Deo, arescere possent; & diuinę voluntati satisfecisset, & non fuisset in lapidẽ conuersa. Est enim sapienti semper illud sapiens dictum in ore habendum, quod ita dicit:

Θεοῦ ἀφέντος οὐδεὶς εὐτυχεῖ βροτῶν.

Est nemo felix, hoc nisi præstet Deus.

Fuerunt qui rem ad historiam referre conati sint, dixerintque acerbissimam pestilentiam aliquando fuisse in Phygia, atque eodem die Niobes filios omnes interiisse, cùm multos haberet. Atque cùm pestilentiæ autor sit Sol & Luna, quia ex calore vaporúmque copia illa nascatur, proditũ est in fabulis Appollinem & Dianam illos sagitis confodisse. ad tantos dolores cùm obstupuisset, & propè sine sensu Niobe mater eorum videretur, dixerunt fabularum artifices illã fuisse in lapidẽ conuersam. Dicti sunt homines eo tempore in saxa à Ioue mutati, quia crudeles sunt homines & inhumani ob metum in his oportunitatibus, neque vllus est vel affinitatis, vel amicitiæ firmus nodus. Verùm cũ decimo die cessasset pestilentia, tunc sepulturam dicuntur obtinuisse. at nunc de Thamyri dicamus.

De Thamyri.

CAP. XIIII.

THamyris Philammonis & Arsiæ filius, vel potiùs Agriopæ nymphæ vt quidam maluerunt, genere Threicius fuisse creditur, cùm Agriopa fuerit incola Parnassi: quæ cùm in vtero gestaret, fertur Odrysas migrasse, cùm Philammon eius nuptias recusaret, vndè Thracem postea Thamyrim crediderunt. fuerunt enim Odrysæ vrbs Thraciæ per id tempus sanè nobilis & opulenta. Thamyris igitur vbi adoluisset, forma corporis præstantissimus ob animi dotes omni laudum genere floruit, atque inter cæteras eius virtutes illa etiam commemoratur, quod eius carmen ita sonorũ itáque concinnum fuit vt ab ipsis Musis compositum videretur. Scriptum reliquit Plutarchus in lib. de Musica hunc bellum à Titanibus aduersus Deos gestum tanta concinnitate orationis, tantáque modulationis suauitate composuisse, vt nullũ poema videri posset præstantius. Sed quoniã cum præstantia ingeniorũ semper ferè cõiuncta est superbia, arrogãtia, & penè temeritas, & cæterorum in eo genere præstantiũ contẽptus, ausus est Thamyris vel Musas ipsas, per quas ipse cæteros antecelluit, cõtemnere, conuiciis afficere, & in certamen cantus prouocare, cùm gratias potiùs illis pro acceptorũ magnitudine agere cõueniret. Hic Thamyris cũ esset in Messenia, atque ex Œchalia ciuitate Doriũ versus (illud fuit vrbis nomen) proficisceretur, Musasque in certamẽ cantus prouocasset, dicitur illas obuias habuisse: cum quibus

pactus

pactus est, si vicisset, se velle cum omnibus congredi; sin victus fuisset, illarum arbitratu se pœnas subiturum, vt scripsit Myrleanus Asclepiades, qui à Musis victus statim oculis captus fuit, & canendi scientia priuatus, vt testatur Homerus in secundo Iliadis his carminibus:

καὶ Δώριον, ἔνθα τε Μοῦσαι
ἀντόμεναι, Θάμυριν τὸν Θρήϊκα παῦσαν ἀοιδῆς,
Οἰχαλίηθεν ἰόντα παρ' Εὐρύτου Οἰχαλιῆος·
στεῦτο γὰρ εὐχόμενος νικησέμεν, εἴπερ ἂν αὐταὶ
Μοῦσαι ἀείδοιεν κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.
αἱ δὲ χολωσάμεναι πηρὸν θέσαν, αὐτὰρ ἀοιδὴν
θεσπεσίην ἀφέλοντο καὶ ἐκλέλαθον κιθαριστύν.

Et Dorion, hîc vbi Musæ
Œchalia Thamarim redeuntem carmine Thracem
Priuarunt: fuit ausus enim se vincere Musas
Cantando iactare, modò ne prælia vitent;
Occurrántque sibi Musæ Iouis inclyta proles.
Iratæ Musæ cæcum fecere sed illum,
Et cantum, citharámque viro rapuere superbo.

Cùm verò lyrã in fluuium proximum abiecisset, effecit vt is fluuius à iacienda lyra diceretur postea Balyra. Pausanias tamen in Messeniacis in morbo Thamyri accidisse scribit, cum & Homero, & aliis nonnullis persimile Thamyri ob nullum Deorum contemptum, sed ob aliquam naturalem imbecillitatem contigerit. Prodicus verò Phocaensis, qui carmina in Minyadem composuit, apud inferos supplicium pati Thamyrim scripsit, ob suam in Deos temeritatem & arrogantiã: quod quidem rationi magis conuenit, cum tantæ arrogantię pœnæ luendæ breuissimum sit tempus humanæ vitæ cursus. Ob eam calamitatem oculorum ferunt cessasse Thamyrim à componendis carminibus, quare dictę sunt illi Musæ cantum & citharæ peritiam ademisse. At quàm ridicula est Dij boni alienarum ineptiarum derisoris Zezis explicatio, quam prodidit Chiliad. 7. hist. 108. inquit enim Thamyrim nobilem fuisse poetam, qui mundi creationem quinque millibus versuum complexus sit, sed cùm esset superbus & arrogans, eiúsque scripta periisent, fabulati sunt antiqui, illum cum Musis certasse, & factum cæcum, ac diuinam cantilenam illã fuisse ademptam. Hæc explicatio fabulæ quantopere frigeat, quis non sentit? non enim propter has ambages, & nugas

aniles, fabulæ fuerunt excogitatæ ab antiquis: sed (vt dicebam) quò nos Deorum metu & reuerentia ab inani arrogantia absterrerent eorum exemplis, qui cum arrogantes fuissent, pœnas ingentes suæ temeritatis dederunt: vt essemus acceptorum à Deo beneficiorum memores, vt neque nimis aduersis deprimeremur, neque felicibus rebus nimis extollleremur: quorum vitiorum vtrunque & Deo minimè placet: & homine sapiente est omnino indignum. Hæ causæ fuerunt, vt mihi quidem videntur, multo honestiores & probabiliores cur fabulæ huiusmodi fingerentur, quamuis alicuius historiæ fundamento fulciuntur. Atqui neque Zezis quidem ridiculas interdum explicationes ipse deriderem, cùm humanum esse sciam errare aliquando & labi ac falli, nisi & ille fuisset vel ipso Thamyri arrogantior atquè importunior, & ne multa dicam, nisi ille vel leuissimos ceterorum scriptorum errores grauissimè insectaretur. nemo enim vir bonus atque prudens debet aliorum de dignitate quidquam detrahere scribendo, sed omnia sua scripta conferre & aduertere ad præsentium posterorúmque omnium vtilitatem & institutionem. qui verò maledicta, nugas, res turpes literis committunt, tales haberi iure debent, qualia sunt eorum scripta; quæ certè parum reperiuntur plerunque à moribus animique consilio discrepare. at nunc de Marsya dicatur.

De Marsya. CAP. XV.

MARSYAS quoque Phrygius tibicen ob similem huic temeritatem & petulantiam non leue supplicium subiuit. Hic Hyagnidis fuit filius, eius qui primus omnium mortalium leges musicas ad laudes Deorum, quibus in solennitatibus Græci vsi sunt, accommodauit, qui Marsyas ausus est cum Apolline de tibiarum peritia contendere. Fabulati sunt hunc magna consuetudine cum Cybele fuisse coniunctum, sed diu postea peruagatum in Nysam ciuitatem ad Dionysum, qui ibi regnabat eo tempore, peruenisse: vbi cum Apolline illic inuento, qui cum ob alia multa præclara, tum ob inuentam citharam, & artem pulsandæ citharæ magno in honore habebatur, ausus est contendere; cùm ipse tibias à Minerua eiectas suscepisset vt aiunt, iisque inflandis factus iam peritior sibi videretur. Apollinem igitur in certamen musices prouocauit ea conditione, vt victor victo quodcunque

que libuisset, imperaret, vt testatur Pausanias in Phociacis. Idcirco mansit ea consuetudo postea in magnæ Matris sacrificiis, vt adessent illis etiam tibiæ, vt ait Myrleanus Asclepiades. in eo certamine igitur cùm Apollo citharam pulsasset, mox ore cantabat: at Marsyas tibiis inflandis tantũ erat peritus, quare etiam victus pœnas dedit suæ temeritatis. Qui rem etiam planius explicare voluerunt addiderũt his, quod Nysæi iudices sunt electi quo tempore Marsyas contendit cum Apolline. nam primùm tibiis ita est vsus Marsyas vt auditus stupore repleretur, appareréque ob suauitatem longè præstare aduersario. cùm iudicibus ostentare simul artem decreuissent, aiunt Apollinem rursus ad citharam cantum accommodasse, quare vicit tibias repetitas. at ille nitebatur docere iudices quod præter omnẽ æquitatem vinceretur: quòd artis, at non vocis, comparationem fieri oporteret, ad quam cithara & tibiæ sunt referendæ, non autem res duas cum vna conferri oportere. Apollo respondit quòd nihil plus æquo obtineret, quia Marsyas quod sibi cõueniret, fecisset, cùm tibias inflasset; oportere hanc legem igitur vtrisque imponi, vt vel ambo, vel nemo ore vteretur, sed solis digitis proprium vsum ostenderet. Istud certamen commissum fuisse non procul à Celænis, siue (vt nunc vocatur) non procul ab Apamea ciuitate iuxta lacum, in quo ad vsum tibiarum optimi calami gignuntur, scriptum reliquit Strabo lib. 12. ex eo lacu dicitur manare fontes Marsyæ fluminis cũ Ouid. lib. 6. Metam. Marsyam scribat fuisse ab Apolline in fluuium mutatum. Nã fama est apud eundem lacum tibias à Minerua fuisse inuẽtas, quas cùm illa inflaret, séque in lacu conspexisset, orisq; turpitudinem vidisset, & timorem, illas abiecit, Secedite à me, inquiens, malæ corporis deprauationes, vt ait Athenæus lib. 14. Has cùm reperisset Marsyas, qui multò ante bella Troiana floruit, non solùm inflauit, cęterósque illarum peritia antecelluit, sed etiam Doricæ musicæ postea, geminarúmque tibiarum fuit inuentor, sicut Amphion Lydiæ, vt testatur Plutar. in lib. de Musica. atque apud Dorion oppidum Peloponnesi hic idẽ ausus fuerat Musas ad certamen cantus prouocare. Fama est igitur Marsyam, vbi cum Apolline decertãs victus fuisset, de pinu arbore propinqua fuisse suspensum, & excoriatum, vt testatur Nicander in his carminibus:

πολλάκι καὶ πλάνος γραφὶς ... [illegible]

Μαρσύου ἔχι τι Φοῖβος ἀπὸ φλόα δύσατο γυίων.
Sæpius & lacrymas de pinu tristis ademit,
Marsya, vbi Phœbus nudauit cortice membra.

Illud cùm apud fluuiũ Midã priùs vocatum contigisset, effecit vt fluuius postea Marsya diceretur, è cuius sanguine nati sunt Satyri, vt scripsit Agatharchides in rebus Phrygiis. Pœnituit tamẽ celeriter Apollinẽ tãtæ acerbitatis, quare chordas citharæ infregit, quas cùm Musæ inuenissẽt, mesen addiderũt, Linus lichanõ, Orpheus hypatẽ, Thamyris parhypatẽ. postmodo cithara & tibiis in antro Dionysi depositis cũ Cybelẽ amaret, cum hac ad Hyperboreos vsq; peregrinatur. E pelle Marsyæ vtris factus fuit, quẽ in Celenarũ ciuitate fuisse scribit Herod. in Polymnia hoc pacto: *οἱ δ᾽ ἐπεί τε διέβαινον τὸν Ἅλυν ποταμὸν, ὡμίλεον τῇ Φρυγίῃ, δι᾽ αὐτῆς πορευόμενοι. ἀπίκοντο ἐς Κελαινάς· ἵνα πηγαὶ ἀναδιδοῦσι Μαιάνδρου ποταμοῦ, καὶ ἑτέρου οὐκ ἐλάσσονος ἢ Μαιάνδρου, τῷ οὔνομα τυγχάνει ἐὸν Καταρρήκτης· ὃς ἐξ αὐτῆς τῆς ἀγορῆς τῆς Κελαινέων ἀνατέλλων, ἐς τὸν Μαίανδρον ἐκδιδοῖ· ἐν τῇ καὶ ὁ τοῦ Σιληνοῦ Μαρσύεω ἀσκὸς ἐν τῇ πόλι ἀνακρέμαται· τὸν ὑπὸ Φρυγῶν λόγος ἔχει ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἐκδαρέντα ἀνακρεμασθῆναι.* *Isti postea quàm Halym traiecerunt fluuiũ Phrygiæ, per ipsam profecti, Celænas adierunt: vbi scatẽt fontes Mæãdri fluuij, & alterius nõ minoris Mæãdro, cui nomẽ est Cataracthactes: hic oritur è foro Celenarũ, & in Mæandrũ influit: vbi est etiã Sileni Marsyæ vtris in ciuitate suspẽsus: est enim sermo Phrygũ quòd is de Marsya ab Apolline excoriato fuit suspensus.* Fabulati sunt autem illum Marsyæ casum apud fluuium Mæandrum contigisse, veluti attestari videntur illa carmina Philippi:

ἤμελγεν αὐλοῖσι τι πολυτρήτοισι διὰ λωτοῦ,
ὅτε λιγυφθόγγῳ Φοῖβος ἐπὶ γλαφυρῇ.
Μαρσύα, ὀφθαλμοῦ τεὸν εὕρεμα. οὐδὲ γὰρ Ἀθηναίης
αὐλοὺς ἐκ Φρυγίης οὔ τις ἐληλύθει.
εἰ δὲ σὺ τοιούτοις τότ᾽ ἐνίπνεες, οὐκ ἂν ὕδωρ
κλαῦ᾽ ἐπὶ Μαιάνδρῳ κλαίων δύστηνος ἱείς.
Fabula de lotis resonabat dulce foratis,
Audiit hoc Phœbus, talia dicta dedit.
Marsya, non hoc inuentum tibi: Palladi at ista
De Phrygia est olim fistula rapta Dea:
Talia si inflasses, non fleuisset tua fata
Mæandri ad gelidas tristis Hyagnis aquas.

Nam certè quidem illud verissimum est, quod olim prolatum fuit ab oraculo, quòd

ἀλλά τ᾽ αἰὼν ἕρπει, τοῖσι τέλος αὐτῶν ἱκνεῖται.

Qualia quisque facit, talis finis manet ipsum.

Dicitur ea de caussa vniuersis tibicinibus deinde irat⁹ fuisse Phœbus, quem Sacadæ opera placatum postea fuisse memorant, cùm is primus Delphis Pythium cantum cecinisset.

¶ Quid per hanc fabulam significare voluerint antiqui, manifectum omnibus esse arbitror, quoniam dictum fuit ad superborum & nimis elatorum animorum depriméndam temeritatem multas fabulas fuisse inuentas, quibus etiam consolandis illis, qui molestiarum & calamitatum cumulis obruũtur, vti licet. nam vt Deus in temerarios animaduertit, ita viros bonos aliqua calamitate oppressos adiuuat, quod & ipsum per fabulas antiqui nobis tradiderunt. Cretheis enim Hippolyti filia Acasti vxor cùm capta fuisset Pelei desiderio, neq; tamen Peleo vt secũ congrederetur persuadere posset, illum apud Acastũ, quia suam pudicitiam tẽtasset, accusauit. Hunc Acastus secum habens ad verticem Pelei mõtis adduxit, atque vinctum feris laniandum reliquit, vt scripsit Diognetus in rebus Smyrnęis. Verùm eius innocentiæ misertus Iupiter ensem illi per Vulcanum misit, quo se à feris tueretur. deinde cùm in vrbem venisset paucis comitantibus, Acastum debellauit, & imperio ipse potitus est. Vt igitur non est viri sapientis aduersus diuinam Dei voluntatem ob præsentem felicitatem & opulẽtiam insurgere, sic in rebus aduersis non est cedendum viribus tempestatis, sed in vtrisque certa animi moderatione vti conuenit. nũc de Ixione dicamus.

De Ixione. CAP. XVI.

ENimuero multo his sceleratior fuit Ixion Phlegyæ filius, vt sensit Euripides; vt Æschylus, Antionis; vt Pherecydes, Pisiones & Æthonis; vt verò alij, Martis & Pisidices. Hic.n: Diam filiam Einei, vel (vt alij maluerunt) Deionei, vxorem duxit: cùm pollicitus esset se multa munera socero mox esse daturum. nam mos erat antiquorum patribus spõsarum munera offerre: quod in his significauit Homerus,

πρῶθ' ἑκατὸν βοῦς δῶκεν, ἔπειτα δὲ χίλι' ὑπέστη
αἶγας ὁμοῦ καὶ ὄϊς.

Dat centum priùs ille boues, mille inde capellas
Et pecudes promisit.

Deioneus igitur cùm munera ob acceptã vxorem ab Ixione

flagitaret, acriúsque instaret, coactus Ixion inuitauit soceru̅ tanquam ad conuiuium, & ad illa accipienda, quòd se æqui tate mitigatum simularet. hunc Ixion in foueam carbonariam, quam tenuissimis tabulatis superiùs, igne interiùs occultato, instrauerat, detrusit. Cùm illum ob eam cædem furor inuasisset, neque vllum vel Deorum vel hominum reperiret, à quo expiaretur, quia primus is ausus esset in affinitate coniunctu̅ manus inferre, Iupiter non solu̅ eius misericordia captus illu̅ expiasse dicitur, quod eum magnopere pœnituisset, sed etiam in cœlu̅ acceptum liberaliter tractasse, & à secretis co̅stituisse. Hic igitur pro tanta Iouis in se liberalitate ac munificentia Iunoni stuprum ferre conatus est. quod cu̅ illa Ioui significasset, non facilè credidit Iupiter, quippe cui Bellerophontis & Hippolyti casus essent cogniti; sed re̅ palàm oculis intueri voluit, dicitur igitur nubem in Iunonis forma̅ coegisse, quam Ixioni obiecit, cu̅ qua congressus Centauros suscepit. ob id facinus cùm gloriaretur Ixion, passimque eblateraret, ac ea̅ quam aduersus Iouem commiserat, turpitudinem tacere non posset, fuit è cœlo ad inferos ob suam loquacitatem deiectus. hìc rotæ ferreæ fuit alligatus, circa quam angues complures conuoluebantur, perpetuóq; rotæ circumuolutæ motu agitebatur, vt nunquam posset quiescere: quod significauit Virg. lib. 3. Geor. in his:

Inuidia infelix furias amnémque seuerum
Cocyti metuet, tortósque Ixionis angues,
Immanémque rotam. Et Tib. lib. 1.
Illic Iunonem tentare Ixionis ausi
Versantur celeri noxia membra rota.

Memoriæ prodidit Strabo libro 9. Phlegyam non patrem, sed fratrem fuisse Ixionis, cuius filius fuit Pirithous, & Chiron & alij.

¶ Hæc summatim ea sunt quæ de Ixione scripta apud antiquos inueniuntur: nunc quæ explicatio his attribuatur, vestigemus. Zezes grauissimè Pindarum ac Palæphatum philosophum exagitat, tanquam vel sibi domesticam supellectilem furati sint, vel Deorum immortalium templa spoliarint. Pindarum quidem, quia dixerit, quòd vbi Ixion cum nube ab Ioue summissa concubuisset, filium progenuit sine Gratiis Hyperphialum, qui rem habuit cum equabus Magnesiis in Pelio mo̅te, ex quibus natu̅ est genus

partim

partim matribus, partim patri simile. At Palæphatum, quoniam Centauros dixit appellatos filios Ixionis, quia cùm tauri agrestes in Thessaliam venientes fruges deuastarent, tum iuuenes fortes equos ascendentes in tauros impetum fecerunt, ac stimulis pupugerunt: cùm vero eos agrestes procul fuissent conspicati, existimarunt superna parte homines, inferiore equos esse, quia nemo equum ante id tempus conscenderat. & quia tauros illos pungentes vidissent, Centauros appellasse: quæ quo pacto tantum abhorreat ab antiqua simplicitate, & credulitate hominum, non video. At quàm absurdam ipse postea attulit expositionem Dij boni! Dicit enim Nubem seruam fuisse vocatam apud Pharaonem, quam Ixion pupugerit, & ex ea natum sit Centaurorum genus, qui à pungenda Aura seu Nube ita sint dicti. Quis vnquam per Deos immortales pungere in rebus Venereis vsurpauit? neque illud sanè satisfacit, quod nititur in Græcorum fabulis modò Ægyptiorum, modò Chaldæorum exemplis illas comprobare: cùm multò magis etiam moribus & sacrorum ritibus hæc loca distarent inter se, & consuetudine orationis, quàm vel vestium forma, vel regionum interuallo. Quòd si Aura apud Pharaonem serua vocabatur, aut oportebat in ea regione fabulam hanc fuisse inuentam, aut ostendere illam in Thessaliam venisse, aut de his melius fuisset tacere, quam dicere illa quæ nesciuntur. Natus est Pirithous è Dia & Ixione, qui propter familiaritatem Centauros conuocauit ad nuptias, at cùm sacrificasset Diis cæteris, oblitus Martis, Deum illum habuit iratum & infensum: inde effectum est vt Dei ira & vino impulsi sint, vt manus lasciuè in mulieres Lapitharum inijcerent, vnde celeberrima illa pugna & clades exorta est. Quòd Ixion insidias socero struxerit, id historicè dictum est: & pœnitentia deinde captus dicitur furore mentis fuisse correptus. Id homicidium cùm primùm commissum fuisset inter coniunctos, nemo eius consuetudinem aut amicitiam expetebat: quare de patria profugere coactus est: & à rege quodam (nam Ioues Reges omnes ob recentem Iouis memoriam dicebantur) perbenignè acceptus expiatus fuit, & à secretis creatus: quare hæc narrata sunt, vt de Ioue Hactenus mihi conuenit cum Zeze: quia hæc ad historicam narrationem spectare censeo. Huius regis vxores pudicitiam clàm tentasse dicitur Ixion, quod illa grauiter ferens rem.

interim dissimulans aperit marito. Is non facilè credens vxori, rem oculis tenere voluit: tum mulierculā quæ Nephele vocabatur instruxit pro vxore, ac vxori mandauit, vt iuberet eum in certum locum statuta hora noctis conuenire, quòd eum præstolaretur. Is igitur, vt statutum fuerat, veniens pro vxore regis cum serua rem habuit, ex qua natus est Imbrus is qui primus Centaurus fuit vocatus. Dicuntur nati fuisse præterea ex ipso Ixione & nube Odites, & Orneus & Phlegræus & Pholus & Riphæus, à quo dicti sint montes: Postea verò dicti sunt Centauri non solùm illi qui ab Ixione originem duxerunt, sed plerique in Thessalia ad Peliũ montem habitantes, quòd in taurorum morem in hostes impetũ facerent, essént que propè in re militari furibundi. Hi primi equos celeres atque desultorios, vt aiunt, conscendere & pugnare ex equo inuenerunt, cùm fræna etiã ab ipsis Lapithis, & ephippia, & omnis equestris supellex fuisset inuenta. Inde fabulosè dictum est Ixionem à Ioue expiatum in cœlũ fuisse acceptum, & Iunonis tentasse pudicitiam, & ob eam caussam ad inferos detrusum. Nam ob cognitam temeritatem fuit Ixion à secretis remotus, ex aulica familia deiectus, & miserrimus omnium factus, cùm perpetua tamen ambitione gloriáque vexaretur. Cùm verò ex illa nascatur inuidia necessariò, ideo dictus fuit ad inferos detrusus, rotæque perpetuo motu circumuolutæ inter serpentes alligatus, quæ narratio non parum in inuidos & ambitiosos homines conuenit, vt ait grauissimus autor Plutarchus in Agide & Cleomene hoc pacto: οὐκ ἀτόπως τινὲς οὐδὲ φαύλως συννενοήκασι πρὸς τοὺς φιλοδόξους ἀποκεῖσθαι τὸν ἐπὶ τῷ Ἰξίονι μῦθον, ὡς δὴ λαβόντι τὴν νεφέλην ἀντὶ τῆς Ἥρας, καὶ τῶν Κενταύρων οὕτως γενομένων. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τῆς ἀρετῆς ὥσπερ εἰδώλῳ τινὶ τῇ δόξῃ συνόντες, οὐδὲν εἰλικρινὲς οὐδ' ὁμολογούμενον, ἀλλὰ νόθα καὶ μικτὰ πολλὰ πράττουσιν, ἄλλοτε ἄλλας ὁρμὰς φερόμενοι. ζήλοις καὶ πάθεσιν ἐπακολουθοῦντες. *Non absurdè sanè, neque imperitè in ambitiosos Ixionis fabulam conuenire nonnulli arbitrati sunt: quòd is Nubem pro Iunone compresserit, atque ita natum esse Centaurorum genus. Nam qui gloria tanquam imagine quadam virtutis alliciuntur, illi nihil sincerum, nihilque laudabile, sed multa illegitima & absurda agant necesse est, multisque agitationibus ferantur, cupiditatibus, & omnibus animorum affectibus obsequentes.* Illi enim qui pro virtute gloriam ex quibusuis rebus consectantur, aut qui pro vera sapientia falsam amplectuntur, multa in-

ra indecora faciant oportet: quare monstro similes Centauri ex nube nascuntur. Et quoniam nullus eorum status est diuturnus, qui per illegitimas artes ad honoris apicem gloriæque contenderint, idcirco remotus à secretis, & ad inferos detrusus fuit Ixion, vbi perpetua pœna, præteritorum recordatione scilicet, discruciatur. Ego sanè non parum præclarè hoc etiam fictum à poetis fuisse neque inutiliter ad institutionem vitæ censuerim, quòd tanto grauius scilicet iure optimo supplicium esset Ixionis, quàm cæterorum omniũ qui apud inferos torquentur: quanto maiora hic beneficia à Deo acceperat: quoniam id præclarè scriptum est, quòd cui plus remittitur, is plus debet. Hoc est, fabulam hanc ideo fuisse fictam, vt per hanc significarent antiqui maximè omnium vitiorum inuisam esse Dijs immortalibus acceptorum beneficiorum obliuionem: atque id etiam multo magis, cùm quis non modò obliuiscitur, sed etiam iniurias infert pro beneficiis: quod scelus vindicem esse Deum denique experitur. Hoc tamen vitium cæterorum omnium ferè maximè patet, quod non semel experti sunt principes plerique qui sibi ab illis parari insidias senserunt, quos ante omnes charos habebant & ad maximas opes, supremósue honores prouexerant: sed & nuper prope singulare ætatis nostræ ornamentum ac omnium bonorum perfugium Franciscus Medices, serenissimus Magnus Dux Hetruriæ secundus: quem & ipsum, & Carolum serenissimum Archiducem Austriæ ex omnibus principibus nostræ tempestatis solos, meo quidem iudicio, ob humanitatem, prudentiam, moderationem animi magnificentiam, gloriam in omni genere virtutis, verè regios & imperare dignos ausim dicere. Ac de Ixione satis, nunc de Sisypho dicatur.

De Sisypho.

CAP. XVII.

Sisyphus cuius filius fuerit, non patet, quem tamen nonnulli Æoli fuisse arbitrati sunt, cùm illum Ouidius, & Horatius, & Homerus libro ζ. Iliadis ita Æolidem appellauerit,

Σίσυφος Αἰολίδης· ὁ δ' ἄρα Γλαῦκον τέκεθ' υἱόν.
Sisyphus Aeolides, cuius de semine Glaucus
Editur.

Nam Apollonij enarrator οὐκ ἀπ' Αἰόλου, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Αἰόλου

non ab Æolo scilicet, sed ab iis qui genus ducunt ab Æolo, Sisyphum Æolidem vocatum fuisse existimauit. Fuerunt qui putarint Meropem vnam ex Pleiadibus illi nupsisse, de qua ita inquit Ouidius in 1. Fastor.

Septima mortali Merope tibi Sisyphe nupsit.

Ex qua Glaucum, qui etiam Taraxippus vocatur, qui fuit in Isthmo in hyppodromo ab equis discerptus, & Creontē suscepit. Habuit ex aliis etiam fœminis alios filios. Thersandrum, Ornytionem, Almum, Metabum, Hosmum, Porphyrionem aliósque complures: atque Ephyram ciuitatem Peloponnesi habitauit, vt testatur Homerus Iliad. ζ.

ἔστι πόλις Ἐφύρη μυχῷ Ἄργεος ἱπποβότοιο·
ἔνθα δὲ Σίσυφος ἔσκεν, ὃ κέρδιστος γένετ' ἀνδρῶν.

Est Ephyre vrbs Argi vicina feracis equorum,
Sisyphus hic habitat, cuius prudentia mira est.

Hunc astutissimum omnium mortalium fuisse memorant: quippe cùm Autolyci sua tempestate insignis & nobilis latronis, qui non solùm iureiurando, sed etiam præstigiis ita homines decipiebat, vt alias res pro aliis caperent, fallacias repulerit. Cùm enim greges Sisyphi, qui tunc imperabat Corinthi, Autolycus aliquando occultasset, illósque mutatos reddere conaretur, frustra id egit: quoniam his gregibus Sisyphus suum nomen sub vngulis vna litera contentum inussferat. Id vbi vidisset Autolycus, amicitiam contraxit cum Sisypho, atque illi Anticleam filiam in matrimonium dedit: ex quibus nata est filia eiusdem nominis, quam Laertes pater Vlyssis postea vxorem duxit: de qua ita Homerus meminit lib. λ. Odyss.

ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ μητρὸς κατατεθνηυίης,
Αὐτολύκου θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἀντίκλεια,
τὴν ζωὴν κατέλειπον ἰὼν εἰς Ἴλιον ἱρήν.

Atque anima accessit defuncta deinde parentis
Anticlea alto Autolyci de semine nata:
Quam viuam liqui, cùm sacra mœnia Troiæ
Accessi.

Fama est quòd Iupiter Æginam Asopi filiam in locum vocatum Phliuntem portauit, vt illam comprimeret: quam cũ Asopus quæreret, non solùm Sisyphus indicauit, sed etiam compressam à Ioue fuisse dixit. At Asopus vt cognosceret an vera essent quæ dicerentur, ad illam properauit: quam rem

cùm

cùm cognouisset Iupiter, hâc in insulam sui nominis vertit, & id supplicium Sisypho imposuit, vt saxum quoddam prægrande assidue supra monté apud inferos portaret, quod vbi ad montis verticem accessisset, sua sponte reuoluebatur ad radices montis, neque vlla vi retineri poterat: vt ait Pausan. in Corinthiacis, & Hom. luculentissime expressit lib. λ. Odyss.

καὶ μὴν Σίσυφον εἰσεῖδον κρατέρ' ἄλγε' ἔχοντα,
λᾶαν βαστάζοντα πελώριον ἀμφοτέρῃσιν.
ἤτοι ὁ μὲν σκηριπτόμενος χερσίν τε ποσίν τε
λᾶαν ἄνω ὤθεσκε ποτὶ λόφον. ἀλλ' ὅτε μέλλοι
ἄκρον ὑπερβαλέειν, τότ' ἀποστρέψασκε κραταιΐς
αὖτις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής.
αὐτὰρ ὅγ' ἂψ ὤσασκε τιταινόμενος· κατὰ δ' ἱδρὼς
ἔῤῥεεν ἐκ μελέων, κονίη δ' ἐκ κρατὸς ὀρώρει.

Sisyphon hic vidi duros perferre labores,
Ambabus manibus portantem pondera saxi.
Hic etenim manibus nixus, pedibúsque rotabat
Ingens ad collem saxum: vis magna deorsum
Sed voluebat idem, vt collem superare parabat.
Rursus & id campum deuoluebatur in imum.
Tum miser hic rursus repetebat pondera. sudor
Membra lauabat ei, labor est renouatus & idem.

Sisyphum mortuum esse in Isthmo & sepultum constat, vt est in Corinth. apud Pausan. Non defuerunt tamen qui Sisyphum aliis de causis, & multo probabilioribus ad inferos deiectum id pati supplicium arbitrati sint: nam quidam dixerunt, quia, cùm esset Deorum à secretis, arcanas res Deorum diuulgasset, illud supplicium Deorum ipsorum iudicio apud inferos meruisse. alij inquiunt illum variis tormentorum generibus hospites qui ad illum accessissent, excruciare solitum, quamobrem illi pœnæ meritò apud inferos illum fuisse addictum. Alij putarunt addictum fuisse illi supplicio propter perfidiam, quòd dæmonas fefellisset, qui dicunt eum mortuum descendisse ad inferos & Plutonem decepisse. nam moriturus iussit vxorem insepultum cadauer eiicere, quod cùm illa fecisset, petiit à Plutone vt ad vxorem castigandam liceret accedere, à qua tantopere fuisset neglectus, quòd citò rediret. vbi Pluto illud concessisset, ad superos reuersus noluit ampliùs redire ad inferos; sed à Mercurio vi detractus illi supplicio addictus fuisse dicitur.

¶ Atque hæc omnia ferè illa sunt quæ de Sisypho ab antiquis memoriæ sunt prodita. Nunc quid hæc significent, inquiramus. ac primum omnium explicatum fuit superius nihil magis diuinæ naturæ conuenire quàm beneficentiam, & liberalitatem,& benignitatem: nihilq; tam repugnare quàm crudelitatem & auaritiam, quippe cùm crudelibus & auaris amicus Deus esse non possit; qui per beneficentiam viris bonis sit amicus. Cùm enim Deus amet beneficos, quantopere odio habere putandus est illos, qui etiam bene de se meritos iniuriis afficiunt? Etenim cum à secretis Deorum factus fuisset Sisyphus, pro accepto tanto beneficio cùm etiam fidem violarit, merito grauissima patitur supplicia. Sin in hospites etiam crudelis extitit, meritò experitur quæ sint crudelitatis præmia: quia omne improbitatis genus vindicem denique habet Deum. Si quidquam rursus in Deorum contumeliam locutus fuit, ac Deorum arcana vulgauit quominus Dij ab hominibus colerentur, nihil creditus est pati præter improbitatis ac sceleris grauitatem. Vt igitur deterrerent homines ab auaritia & à crudelitate, eósque ad liberalitatem,& humanitatem, & acceptorum recordationem adhortarentur,& ad Deorum cultum, ad seruandam fidem magistratibus,& regibus, qui nobis honorem detulerunt, hæc ficta sunt ab antiquis. Lucretius tamen libro tertio in eos hanc fabulam conuenire scribit, qui magistratus & honores à populo expetunt cum summa animi contentione: neque vnquam obtinere possunt, vel quòd indigni habeantur, vel quòd in hoc etiam maxima vis sit fortunæ. Sic enim ait Epicureus poeta:

Sisyphus in vita quoque nobis ante oculos est,
Qui petere à populo fasces, sauásque secures
Imbibit,& semper victus, tristísque recedit.
Nam petere imperium, quod inane est, nec datur vnquam,
Atque in eo semper durum sufferre laborem,
Hoc est aduerso nixantem trudere monte
Saxum, quod tamen à summo iam vertice rursum
Voluitur,& plani raptim petit æquora campi.

Tanta verò præstantia fuit antiquorum artificum in fabulis confingendis, vt non vnam rem tantùm sub his contineri voluerint, sed illas in diuersas sententias posse distrahi, vt multiplex vtilitas ex his caperetur. Per hanc ipsam fabulam igitur

igitur homines ab ambitione reuocabāt, qua nihil propè est humano generi periculosius: neque enim debet statim confugere ad laqueum, qui repulsam passus est, vel si præstantior cæteris existat: sed arbitrari multa stultè fieri ab imprudente multitudine, aut ab inconsideratis iudicibus, cùm maxima sit vbique insipientium copia. sin alicuius sceleris sibi conscius extiterit, qui passus est repulsam, tum debet vniuersæ vitæ suæ rationem examinare & quod in se parum rectum cognouerit, corrigere, seque ad probitatem quam maximè accommodare, séque dignum præbere, qui cæteris hominibus imperet: quippe cum nullum imperium sit vel felix vel diuturnum, vbi impuri, viris bonis, stulti, sapientibus, imperiti, peritissimis in rebus administrandis dominantur. Alij crediderunt Sisyphi saxum studium esse mortalium, atque collem illum siue montem esse vniuersum huiusce vitæ cursum: verticem ad quem Sisyphus nitebatur saxum aduoluere, esse tranquillitatem & animi quietem: inferos esse homines. Sisyphum animam. nam cum anima iuxta sententiam Pythagoricorum è cœlo diuinitus in hæc corpora missa fuerit, quæ omnium diuinorum arcanorum fuit conscia nititur omnibus viribus ad felicitatem, vitæque tranquillitatem peruenire, quam alij in cumulandis opibus, alij in honoribus & magistratibus, alij in gloria & celebritate rerum gestarum esse arbitrantur, alij in scientiarum cognitione, alij in eximia corporis forma, aut sanitate, aut nobilitate, aut in rebus huiusmodi: qui cùm re optata potiti sunt, rursus in imum relabuntur: & qui ante in diuitiis comparandis erat anxius, nunc est in acquirendis honoribus, nunc in recuperanda valetudine sollicitus, atque ita semper in aliquam relabitur perturbationem, neque ad summam tranquillitatem potest vnquam peruenire. Sisyphus igitur à Ioue ad inferos detrusus non insulsè dictus fuit saxum frustra ad montis verticem aduoluere, cùm quod ad summum peruenisse videbatur, tum rursus deuoluebatur in planitiem. Alij rem ad historiam traducunt, dicentes Sisyphum fuisse Teucri scribam, qui ante Homerum Troiana bella scripserit, à quo ceperit Homerus Iliada, qui cùm arcana patefecisset quædam Troianis, graue supplicium subiuit.

De Tantalo.

CAP. XVIII.

TAntalus etiam, quem apud inferos torqueri modò timore impendentis saxi, modo rerum victui necessariarum penuria dixerunt, impurus & acceptorum beneficiorum immemor fuit. Hunc Eusebius Iouis & nymphæ Plotæ filium narrauit in secundo Euangelicæ præparationis, cùm tamen Ioannes Diaconus & Didymus Iouis & Plutus Nymphæ filium fuisse arbitrentur: quem Zezes hist.10.chil.5. Pluto quidem matre genitum, at patre Imolo Lydiæ rege scribit. Lucianus in dialogo de Dipsadibus, Æthonis filium illũ fuisse censuit, vt testantur hæc carmina:

τοῖα παθόντ' οἴομαι καὶ Τάνταλον Αἴθωνος υἱὸν
μηδαμὰ πιμπλάσθαι δίψαν ὕδωρ ἐθέλειν.

Talia ferre puto quoque Tantalon Æthone natum,
Qui nullo potuit fonte leuare sitim.

Fuerunt qui dixerint Deos aliquando in hospitium ab hoc fuisse acceptos, qui cùm lautum conuiuium illis parasset, Pelopem filium cæsum inter cæteras epulas apposuit: vt alij arbitrantur, quòd illum immolarat ad epularum magnificentiam, cùm omnium rerum vel clarissimum filium illis obtulisset. id cùm Dij cæteri cognouissent, ab iis epulis abstinuerunt, præter vnam Cererem, quę ob raptæ filiæ dolorem penè desipiens inconsulto humerum edit. tum dij reliqui eius filij miserti, eum rursus iecerunt in lebetem, ac recoctũ vitæ restituerunt, vt scripsit Pindarus in Olympicis in Hierone Syracusio his verbis:

ἐπεί νιν καθαροῦ λέβητος ἔξελε
Κλωθὼ ἐλέφαντι φαίδιμον
ὦμον κεκαδμένον.
Cùm ipsum è puro lebete exemit
Clotho elephantino splendidum
Humero decoratum.

Nam & Lycophron bis pubescentem appellauit Pelopem, quia iunior restitutus à diis fuit, quàm erat priùs, vt patet ex his:

ὃν δὶς ἡβήσαντα καὶ φηγοῦ ποδὶ
φυγόντα Ναυμέδοντος ἁρπακτήριον.
Accessit huic pubes decora bis, grauem
Cupidinem vitauit is Neptuniam.

Cùm

Cùm verò illi deesset humerus, quẽ cõmederat Ceres, Dei eburneum fecisse dicuntur: qui humerus omnium postea Pelopidarum signum fuit, vt Spartis pilum, sicut testatur Isacius. verùm quia Deorum epulas per humanam cædẽ Tantalus contaminasset, violassetque ius hospitij, cùm experiẽdorum Deorum causa filium mactasset, vt alij maluerunt perpetuo epularum desiderio ad inferos detrusus addictus est, qui tamen præsentes lautissimo regióque apparatu semper habet epulas, neque vllo pacto illas potest attingere, quamuis insatiabili fame excruciaretur. Huic impedimento quidam putarunt esse Furias, quominus illas attingeret, vt ait Virg. lib. 6.

lucent genialibus altis
Aurea fulcra thoris, epulæq; ante ora paratæ
Regifico luxu: Furiarum maxima iuxta
Accubat, & manibus prohibet contingere mensas,
Exurgitque facem attollens, atque intonat ore.

At Homerus lib. λ. Odyss. nõ à Furiis terreri ait Tãtalũ apud inferos, sed perpetua siti vexari, & in aqua esse perpetuò, quæ vsque ad mentũ assurgit: sed quoties labris attingere conatur, illa statim refugit: quod ipsum faciunt varia fructuum genera, quorum desiderio semper discruciatur, vt est in his:

καὶ μὴν Τάνταλον εἰσεῖδον χαλέπ' ἄλγε' ἔχοντα,
ἑσταότ' ἐν λίμνῃ· ἡ δὲ προσέπλαζε γενείῳ.
στεῦτο δὲ διψάων, πιέειν δ' οὐκ εἶχεν ἑλέσθαι,
ὁσσάκι γὰρ κύψει' ὁ γέρων πιέειν μενεαίνων,
τοσσάχ' ὕδωρ ἀπολέσκετ' ἀναβροχέν. ἀμφὶ δὲ ποσσὶ,
γαῖα μέλαινα φάνεσκε, καταζήνασκε δὲ δαίμων.
δένδρεα δ' ὑψιπέτηλα κατακρῆθεν χέε καρπὸν,
ὄγχναι, καὶ ῥοιαὶ καὶ μηλέαι, ἀγλαόκαρποι,
συκέαι τε γλυκεραὶ, καὶ ἐλαῖαι τηλεθόωσαι.
τῶν ὁπότ' ἰθύσει' ὁ γέρων ἐπὶ χερσὶ μάσασθαι.
τὰς δ' ἄνεμος ῥίπτασκε ποτὶ νέφεα σκιόεντα.

Tantalon hic vidi duros perferre labores.
Nanque erat in stagno mentum tangente, sitisque
Assiduè vrgebat: potandi at nulla facultas.
Nam quoties in aquam deflectit labra, refugit
Vnda leuis toties absorpta, ac terra videtur
Sub pedibus: rursúsque leuem Deus euocat vndam.
Hic sunt arborei fœtus: præstantia mala

Punica, sunt oleæ, sunt ficus, pomáque forma
Insigni: sensus allectant quæ cuncta palatum.
Sed quoties manibus tentat decerpere fructus,
Protinus hoc ventus celeres in nubila portat.

Alij putarunt lapidem illius capiti imminere, qui quoti bibere conaretur, toties illius caput percuteret: atque sa Tantali suppliciũ ita esse scripsit Cicero lib. 4. Tusc. dispu cui miseriæ, ægritudini scilicet, proximus est is, qui appro pinquãs aliquod malũ metuit, exanimatúsque pẽdet anim quã vim significãtes mali poetæ impẽdere apud inferos sa Tantalo faciunt ob scelera, animíque impotentiam, & s perbiloquentiam. Euripides in Oreste nullo in loco ob t morem posse Tantalum consistere scribit, cùm saxum il perpetuò immineat, quam pœnam illum pati inquit ob im moderatam linguæ petulãtiam & dicacitatem, vt est in hi

οὐκ ἔστιν οὐδὲν δεινὸν (ὧδ' εἰπεῖν ἔπος)
οὐδὲ πάθος, οὐδὲ ξυμφορὰ θεήλατος,
ἧς οὐκ ἂν ἄραιτ' ἄχθος ἀνθρώπου φύσις.
ὁ γὰρ μακάριος (κοὐκ ὀνειδίζω τύχας)
Διὸς πεφυκὼς (ὡς λέγουσι) Τάνταλος,
κορυφῆς ὑπερτέλλοντα δειμαίνων πέτρον,
ἀέρι ποτᾶται. καὶ τίνει ταύτην δίκην,
ὡς μὲν λέγουσιν, ὅτι θεοῖς ἄνθρωπος ὤν,
κοινῆς τραπέζης ἀξίωμ' ἔχων ἴσον,
ἀκόλαστον ἔσχε γλῶσσαν, αἰσχίστην νόσον.

Nil tam graue est, labor, ósum tam nihil,
Ærumna nulla, vel Dei ira incommodum,
Quod non virûm natura mox susceperit.
Olim beatus ille (nec fortunam ei
Obiicio) natus (vt ferunt) Ioue Tantalus,
Saxum timens sibi imminet quod vertici,
Pœnam hanc luit, quòd peruolat per aera.
Causa est, vti ferunt, quòd is vir cùm foret,
Mensæ Deorúmque assideret, improba
Lingua fuit vsus: quod viro turpissimum est.

Tibullus autem in lib. 1. videtur id tantum datum fuiss Tantalo supplicium existimasse, quòd esset in aqua, perpe tuáque siti cruciaretur, vt patet in his:

Tantalus est illic & circum stagna sed acrem
Iam iam poturo deserit vnda sitim.

Atque

Atque Ouidius illud supplicium Tantalo irrogatum inquit ob loquacitatem, quia secreta Deorum mortalibus diuulgauerit, vt patet in his:

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat
Tantalus. hoc illi garrula lingua dedit.

Alij ob raptã ab Ioue Æginã Asopo patri indicatã eã pœnã subiisse Tantalũ fabulãtur, quod alij Sisypho tribuerũt. Verùm Corn. Gallus poeta præstãtissimus luculẽtis carminibus rem totã cõplexus fuit, quòd ob immoderatã linguæ licentiã scilicet Tantalus ad inferos fuit detrusus, quod ibi perpetua fame ac siti premebatur, quod lingua est inter certos clathros viro prudẽti coercẽda; quæ si tacenda patefecerit, perpetuas calamitates loquacibus parit in posterũ. sic enim (inquit)

οὗτος ὁ πρὶν μακάρεσσι συνέστιος οὗτος ὁ πολλάκι
νεκταρέου πλησάμενος πόματος,
νῦν λιβάδος θνητῆς ἱμείρεται· ἡ φθονερὰ δὲ
κρᾶσις ἀεὶ χείλευς ἐστὶ ταπεινοτέρη.
Πῖνε λέγει τὸ τόρευμα, καὶ ὄργια μάνθανε σιγῆς,
οἱ γλώσσῃ προπετεῖς ταῦτα κολαζόμεθα.
Qui fatur antè fuit felix conuiua Deorum
Nectare, quæ superis pocula nota Deis:
Nunc cupit humanas epulas: sed semper ab ore
Vnda fugit, medijs stat sitibundus aquis,
Vnda, bibe, affatur, ac discito iura silenti,
Conuenit ista pati lingua proterua quibus.

Alij, inter quos fuit Zezes, Didymúsque putarunt hanc pœnam irrogatam Tantalo, quia nectar & ambrosiam suis æqualibus impertiuerit; vt ait Pindarus in his carminibus:

μετὰ τριῶν τέταρτον
πόνον. ἀθανάτων ὅτι κλέψαις
ἁλίκεσσι συμπόταις
νέκταρ ἀμβροσίαν τε δῶκεν.
Post tres quartum
Laborem, immortalium quòd furatus
Coætaneis conuiuis
Nectar ambrosiámque dedit.

Hic filium habuit Broteam, Pelopem, atque Nioben, Bascylum,* quod vxorem habuit Anthemoisiam Lyci filiam. & de fabulosis quidem hactenus.

¶ Tantalum Iouis & Plutus filium quidam dixerunt, alij

Plotæ nymphæ, alij Æthonis, non ea quidem de causa, f
ti putarunt quidam, quia plures fuerint Tantali: sed
alia ratione fabulam eandem interpretantur, cùm om
tamen ad vnum atque eundem finem tendant. nam
Iouis est filius? quia Tantalos vir rerum diuinarum at
naturalium peritissimus fuisse creditus est, quæ cognitio
contingit cuiuis, vt senserunt Pythagorici, sed illis tant
quorum animæ è Iouis sphæra, præcipuè in hæc corpor
uocatæ fuissent, aut qui Iouem haberent in suo horosc
dominantem, cuius vis vt opulentiam, ita sapientiam
ministrat in natiuitatibus. Verùm cùm illa ætherea supe
regio ignea credita sit ab Anaxagora & Empedocle,
fuit absurdum Tantalum Æthonis filium existimari, ard
tis scilicet & igniti ætheris. Hic accepisse Deos in co
uium dicitur, atque Pelopem illis epulandum apposui
cuius Ceres humerum comedit: quod quid aliud signifi
quàm perpetuas calamitates quæ ferendæ sunt homini
bonis atque sapientibus, dum rebus diuinis sunt intẽti:
vel filij vel carissima sunt relinquenda, vt diuina secte
Est enim rerum humanarum felicitas ad sceleratos m
magis, quàm ad viros bonos propensa: nam cui multa
currant difficilia, ille vel Dei est existimandus amicus f
quo animo ferat, vel certè breui futurus est, qui per hæc
commoda virorum bonorum constantiam & animi mag
tudinem exercet. Hic cùm ditissimus esset, adeò rerum d
narum cognitioni fuit intentus, vt diuitiis posthabitis o
nes voluptates corporis cõtempserit: quare dictus fuit à
nullis in maxima omnium voluptatum copia ab immin
te saxo deterritus, quò minus illis perfrueretur. Hic ne
& ambrosiam hominibus impertiuit, quia fuit rerum co
stium suauissimæ atque subtilissimæ cognitionis inuen
nam nullum nectar iucundius est quàm Dei cognitio. Q
erat igitur saxum illius ceruici assiduè imminens? assid
labor & studium quod rebus cognoscendis tribuitur, o
animi cura cùm nos reuocet à voluptatibus corporis, d
est à stultis vna Furiarum, eáque maxima ab epulis præ
tibus deterrere: abundabat enim voluptatum copia ob d
tias, at non fruebatur ob animi sollicitudinem.

Alij tamen ad auaros ad liberalitatẽ reuocãdos hãc fa
lã detorquent, qui dicũt opulentos Iouis filios dici prop
diuiti

diuitias: eosdémque condemnatos perpetuæ sitis, quia nulla sit ve in maxima copia diuitiarum satietas: quippe cùm illarum desiderium cum copia crescat. quare ita inquit Horatius de quodam auaro in primo Sermonum:

Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Flumina: quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur.

At Cicero, vt patuit ex superius recitatis, curas & timores inanes videtur putasse è mentibus hominum per hanc fabulam expellendos, quod etiam sensit Lucretius in his carminibus:

Nec miser impendens magnum timet aere saxum
Tantalus (vt perhibent) cassa formidine torpens:
Sed magis in vita Diuum metus vrget inanis
Mortales, casúmque timent, quem cuique ferat sors.

Et profecto nullus timor viro sapienti conuenit, nisi offendendæ diuinæ bonitatis, cum potiùs per reuerentiam, ac beneuolentiam Deus vt pater & bonorum omnium autor sit colendus, quàm timendus vt horribilis & ferox. Alij putarunt linguæ procacitatem nos admoneri per hanc fabulam esse cohibendam, alij ad reuocandos ab omni improbitate & crudelitate homines. cùm scelerum omnium grauissimus denique vindex sit Deus. Alij crediderũt significari per hãc fabulam profanis & impuris hominibus religionis arcana nõ esse detegenda: quoniam apud profanum vulgus eadem est harum rerum, quæ etiam ciborum ratio: qui alios pro valetudine, ac viribus stomachi nutriunt, alios interimunt, aut impellunt in grauiorem morbum. Nam vt quisque est vir bonus, ita in bonam partem rerum sacrarum cognitionem accipit. nunc de Tityo dicatur.

De Tityo. CAP. XIX.

TItyus quoque propter improbitatem, temerariámque libidinem, non leue supplicium apud inferos pati dictus est. Hic fuit Iouis & Elaræ Orchomeni filius, vt scripsit Apol. lib. 1. & Apollod. lib. 1. Bibliothecæ. Fabulantur Latonam ab hoc de stupro interpellatam fuisse, quare sagittis dicitur ab Apolline fuisse cæsus. vt in his testatur Apollonius Rhodius:

ἐν καὶ Ἀπόλλων φοῖβος ὀϊστεύων ἐτέτυκτο
βούπαις, οὔπω πολλός, ἑλκὺ ἐρύοντα καλύπτρης

μητέρα θαρσαλέως Τιτυὸν μέγαν ὅν ῥ' ἔτεκέν γε
δῖ' Ἐλάρη θρέψεν δὲ καὶ ἂψ ἐλοχεύσατο Γαῖα.
Hic inerat Phœbus puer, ac petit ille sagittis
Ingentem Tityum matri vim ferre parantem.
Hic Phœbi securus eam iam ceperat, illum
Diua Elare peperit, Tellus nutriuit alumnum.

Et Euphorionis fuit opinio, quòd Tityus non Latonæ, Dianæ vim inferre conatus fuit. Scripsit præterea Phere des, quòd Iupiter Elaram Orchomeni filiam compressit, cùm Iunonis zelotypiam formidaret, illam prægnantem tra terrã occultauit, vnde natus est Tityus, cuius matre m tua terra illum nutriuit, quare dictus fuit terræ alumn Callimachus in lauacrum Dianæ non ab Apolline, se Diana confossum Tityum fuisse ostendit, cùm inquiat:

Ἄρτεμι παρθενίη τιτυοκτόνε.
O virgo Tityi domitrix Diana.

At Paus. in Laconicis scriptũ reliquit in quodã tẽplo pos fuisse Apollinis & Dianæ imagines, quibus vtrisq; Tityus gittis cõficeretur. Hæc autẽ ad Panopeũ Lebadiæ locũ o nia cõtigisse dicũtur, vt ait Strabo lib. 9. Pausan. in Phocẽ sepulcũ in agro Panopẽsi fuisse Tityũ scribit iuxta quend torrentẽ, cuius sepulchrũ ad triẽtem vnius stadij accedeb Hunc post eam cladem ab Apolline & Diana acceptam iectum fuisse ad inferos memorant, atque ita ibi prostrat & ligatum fuisse, vt se mouere nullo pacto posset, fuisséq magnitudinis admirabilis, quippe cùm iugera nouem te eius corpus vastum cooperiret, vt testatur Tibullus in his:

Porrectúsque nouem Tityus per iugera terræ
Assiduas atro viscere pascit aues.

Hunc à duobus vulturibus assiduè laniari, eiúsque iecur medi fixerunt: quod vbi semel fuerit absumptum, tum d nuo reuiuiscit, ne immortalis pœnæ argumentum ac fun mentum deficiat, vt ait Homerus libro λ. Odysseæ;

καὶ Τιτυὸν εἶδον Γαίης ἐρικυδέος υἱόν
κείμενον ἐν δαπέδῳ· ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα·
γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον,
δέρτρον ἔσω δύνοντες· ὁ δ' οὐκ ἀπαμύνετο χερσί.
Hic Tityum vidi terræ omniparentis alumnum
Prostratum: tenet ille nouem nam iugera terræ,
Hinc atque hinc vultur iecur immortale vorabat

Om

Omnium ingressus: manibus non ille repellit.

Virgilius tamen libro sexto vnum tantùm vulturem Tityo attribuit, at non vt Homerus alterum vtrinque qui iecur illius rostro laceraret, cùm ita rem totam luculenta oratione exprimat:

Necnon & Tityum terrae omniparentis alumnum
Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur, rostróque immanis vultur adunco
Immortale iecur tondens, fœcundáque pœnis
Viscera, rimatúrque epulis habitátque sub alto
Pectore: nec fibris requies datur vlla renatis.

Hæc ea sunt quæ de Tityo ab antiquis scriptoribus memoriæ prodita sunt: ex his veritas nunc est exprimenda.

¶ Strabo libro 9. fabulam hanc ad historiam transtulit, dicitque quo tempore Apollo dictus est è cœlo in terras aduentasse, ac homines mansuefecisse, qui priùs arborum syluestrium fructibus tantùm vescebantur, Tityum tyrannum Panopeæ crudelissimum, hominem fuisse violentum atque prorsus flagitiosum, quem Apollo sagittis confecit: vt interemit postea Pythonem. Deinde vt eius exemplo cæteri scelerati ab omni turpitudine & crudelitate deterrerêtur, dictus fuit Tityus ea pœna apud inferos crudelissimè torqueri. Lucretius lib. tertio ad rei Venereæ cupiditatem, animique solicitudines hanc fabulam retorsit, cùm dicat fieri non posse omnino multa, quæ traduntur de inferis, neque Tityum, si par iecur vniuerso terrarum orbi habuisset, perpetuum dolorem ita pati potuisse, sed per hæc animi curas antiquos significare voluisse, vt ab iis retrahamur. ita enim inquit:

Sed Tityus nobis hic est in amore iacentes
Quem volucres lacerant atque exest anxius angor:
Aut alia quauis scindunt torpedine curæ.

Alia crediderunt tantum fuisse creditum Tityum, quia significare voluerunt antiqui nullas vires esse tantas, quantas vis iustitiæ castigare aut opprimere non possit, cùm quid vel à potentissimis & fortissimis hominibus iniquum committitur. Neque enim vllus est tantus armatorum numerus, nullæ tam vigiles custodiæ, nulla tam firma præsidia, nulla coniuratio, si æquitate careat, quã Deus vel per imbecillos homines deprimere & profligare nõ facilè possit. Alij tamẽ vul

tures illos Tityi præteritorum scelerum recordationes esse censuerunt, quæ animum assiduè vellicant peccātium, cúmque torquēt, quippe cùm vindictā Dei & animaduersionem omnis improbitas quasi præsagiat, quæ paulatim scelera per vestigia consequitur. Vt igitur ad æquitatem mortales adhortarentur, eósque deterrerent ab omni impietate & crudelitate, ne aduersus Deum vel homines quispiam improbus esse impune auderet, hæc ab antiquis memoriæ sunt prodita. Illæ omnium fabularum præstantissimæ sanè sunt iudicandæ, quę in plures corrigendorum morum vias diduci possunt, neque simplicem habent explicationem. atqui non solam morum rationem corrigendorum sub his ego latere censeo, sed etiam rerum naturalium quandam explicationem. Est igitur Tityus calamus segetum intelligendus, quippe quem τίτυον vocant: verum cùm litera detracta sit, visum est hominis nomen, cùm quid significaret, nesciretur. Hic Tityus Elaræ Orchomeni, & Iouis fuit filius. Quid ita? quoniam cùm Orchomenus fluuius sit Thessaliæ, cuius filia est Elara Nympha, lacteus humor in seminibus scilicet: quoniam sine fluuialibus Nymphis calamus segetum non posset nasci, cùm sit humor generationis in rebus omnibus principium. Quid Iupiter sit, iam sæpius dictum est. Hanc Nympham Iupiter compressit, quoniam certis temporibus genitalem temperiem atque humorem semina ex aere concipiunt, qua ad ortum excitantur, quod manifestum est in quibusdam seminibus, quæ non, nisi ad certum tempus, virginitatem seruare possunt: quo spatio transacto vel nascantur necesse est, vel humor ille genitalis, qui semina conseruat, excitatus paulatim exhalat, donec ex anima illa semina relicta penitus putrescant. cùm eo tempore prægnans sit semen, ex Iouéque concipiat, sub terram demittitur, ne Iuno asperius ipsum sæuiat: nam veros frumentum ob aeris iniurias non ita commodum est sementibus. Erumpit postea ex ipsa terra non semen quidem quod iam putrefactum est, cùm intra terram moriatur: sed calamus, qui Tityus est. hic ab ipsa terra educatur, quare vocatus est terræ alumnus. Hic insurgit in cœlum, & tanquam in Latonam impetum facturus sagittis Apollinis & Dianæ conficitur ac prosternitur. Nihil hoc aliud significat quàm calamum, vbi ad iustam longitudinem excreuerit, mox Solis

& Lunæ

& Lunæ opera ad maturitatẽ perduci, ita vt deniq; à messoribus prosternatur. Nã neq; Luna sola ad maturitatẽ perduceret, quia opus est calore, neq; id solus Sol efficeret. quia solus calor exiccaret, nisi humoris temperamentũ adiuuaret. Inde fertur Tityi ita cæsi iecur à vulturib⁹ comedi, quoniã inutilia sint pani cõficiẽdo exteriores frumẽti cortices, idq; quod est interius totũ ad vsum panis cõferat. Distẽditur autẽ nõ in nouẽ, sed in multa terræ iugera, quæ omnia frugib⁹ operiũtur. Hæc igitur fabula totã serendi, metendiq; tritici, & panis cõficiendi rationẽ continet, quippe cùm ita semper Tityi iecur renascatur, & immortale sit: quod significat annuã agricolarum diligentiã. At nunc de Titanibus dicamus.

De Titanibus. CAP. XX.

Titanes, qui bellum aduersus Iouem receperunt, crebrísque fulminibus detrusi sunt ad inferos, Terræ & Cœli filij fuisse dicuntur, vt scriptum est ab Æschylo in Prometheo his carminibus:

ἐνταῦθ' ἐγὼ τὰ λῷστα βουλεύων πιθεῖν
Τιτᾶνας Οὐρανοῦ τε καὶ Χθονὸς τέκνα,
οὐκ ἠδυνήθην.

Titanibus nam consulebam ego optimè,
Parere, Cœli terræ & almæ filiis.

Quod etiam scripsit Orpheus in hymnis:

Τιτῆνες Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἀγλαὰ τέκνα.

Titanes Cœli ac Terræ clarissima proles.

Hi Titanes bellum aduersus Iouem ea de caussa susceperunt, quia (vt dictum est in Ioue) ante Saturnum Ophio & Eurynome filia Oceani, qui Titanes vocati fuerunt, Diis imperabant. At Saturnus Ophione postea debellato, cùm Rhea palæstra Eurynomen vicisset, illis imperium extorsit. Alij tamen Titanum Saturni fratrem dixerunt, ad quem, cùm maior esset natu Saturno, iure hæreditario imperium pertinebat: sed tamen matre ac sororibus precantibus impetrauit à fratre Saturnus vt ipse imperaret, qui etiam imperauit Titanibus, vt ait Apollonius lib. 2. Argonaut.

ἔνθα μὲν Οὐρανίδης Φιλύρῃ Κρόνος, εὖτ' ἐν Ὀλύμπῳ
Τιτήνων ἤνασσεν.

imperio reget Titânas vt olim
Hîc etiam Philyre in magno Saturnus Olympo.

Ea tamen lege vt filios, si qui mares de se nascerentur,

occideret: ne ad illos post Saturnum imperium deferretu sed rediret ad Titanum. Cùm Iupiter clàm contra fœdu educatus fuisset, regnúmque paternum occupasset, Titan ac illius filij arma sumpsere, bellúmque Ioui tanquam ille gitimè, & contra patrium iusiurandum imperandi, bellu intulerunt. Verùm cùm Iupiter fuisset à Themide monitus vt pelle Amaltheæ capræ pro integumento vteretur, quò illa futura esset iis formidabilis, Titanas bello vicit. quar cùm pro euentu bellorum iustæ caussæ putentur pugnand omnibus gloriosa Iouis victoria credita est. Sed antequam Iupiter bellum aduersus Titanes adoriretur, omnes Deo iurare super ara coegit, quòd sibi fidem in ferendo auxili seruarent: quare Ara illa postea fuit inter sidera collocat vt ait in his Arati interpres de sententia Eratosthenis: Ἔστι θύτης δέ φησι, τοῦτο τὸ θυτήριον ἐστὶν ἐφ' ᾧ τὸ πρῶτον οἱ θεοὶ συνωμοσία ἐποιήσαντο, ὅτε ἐπὶ τοὺς Τιτᾶνας ἐστράτευσεν ὁ Ζεὺς, Κυκλώπων κατασκευ σάντων; *inquit autem Eratosthenes hanc Aram illam esse, super qu primùm Dei iurarunt, cùm Iupiter bellum aduersus Titanas su cepit, à Cyclopibus extructa.* Dicuntur fuisse inter cęteros T tanes, Prometheus, Crius, Pallas, Anytus, & Centimanu Ægæon, qui Briareus etiam vocabatur, & Gyges, qui fu Ponti ac Terræ filius creditus, quem tamen nō aduersus Io uem bellum suscepisse scripsit Ion in Dithyrambis, sed a custodiam Iouis fuisse è mari à Thetide euocatum. Al Gigantem fuisse, at non Titanem putarunt, qui belli adue sus Iouem particeps fuerit, sed postea per id bellum ex Eu bœa in Phrygiam fugerit, vbi demum interiit, vt scripsi Tarthæus. Bellum id à Titanibus aduersus Deos gestu scriptum fuerat ab Eumelo antiquo poeta heroicis elegan tissimis carminibus. Fama est Titanas omnium mortaliu primos metendi artem à Cerere fuisse doctos, sicuti scrips lib. 4. Apollon. in his:

> Δηὼ γὰρ κείνῃ ἐνὶ δή ποτε ναίετο γαίῃ·
> Τιτῆνας δ' ἔδαεν στάχυν ὄμπνιον ἀμήσασθαι.
> *Namque Ceres quondam terris habitauit in illis:*
> *Titanas docuit pingues succidere aristas.*

Cùm hi aduersus Iouem pugnantes vulnerati fuissent, d cuntur ex illorum sanguine, qui in terram defluxit, va viperarum genera, lætiferorúmque serpentum esse exort vt testatur Nicander in Theriacis hoc pacto:

ἀλλ' ἐπὶ χαλκεργὰ φαλάγγια σὺν καὶ ἀλίγκους
ἑρπετά, ἔχιές τε καὶ ἔχθεα μυρία γαίης,
Τιτήνων ἐγένοντο ἀφ' αἵματος.

Serpentes, paritérque phalangia noxia, & atrum
Vipereûm genus, & quæ terra plurima monstra
Producunt, sunt Titanum de sanguine nata.

Postea verò quàm Titanes victi fuerunt, ludi Olympici dicti sunt in honorem Iouis ad perpetuam eius victoriæ memoriam instituti ab Hercule Idæo: in quibus præter cæteros Apollo Mercurium cursu superauit, ac Mars vicit pugilatu: atque inde seruatum fuit vt tibiarum moduli salientibus quinquertionibus accinerentur, quod genus id carminis sacratum esset Apollini, qui primus Olympicas palmas tulisset. Hæc pauca occurrebant, quæ de Titanibus in præsenti commemorarem. At nunc veritatem ex his eliciamus. Ægyptij memoriæ prodiderunt Titanas Cœli filios fuisse quadraginta & quinque, quos ille è variis mulieribus susceperit; atque decem & septem ex his è Titæa, qui cùm singuli proprium nomen haberent, omnes tamen dicti sunt à matre Titanes. mater cùm prudens & benefica fuisset, diuinos honores est sortita, & post mortem terra vocata; quæ cùm filias multas habuisset, maiorem natu Rheam & reginam vocarunt. Hæc fratres educauit, & cùm regni successores optarentur, data est in matrimonium vni ex fratribus Hyperioni, de quo duo filij sunt suscepti mas & fœmina scilicet, atque hunc ob pulchritudinem Solem, illam Lunam appellarunt. Alij fratres veriti regnum non amplius ad se esse peruenturum, facinus sceleris plenum excogitant Hyperionem iugulare, Solémque paruulum adhuc in Erydano fluuio suffocare: quod consilium vbi è sententia contigisset, Luna præ mœrore se de tecto præcipitauit. Mater cùm illam crudelitatem ægerrimè ferret, dicitur monita fuisse per somnum à filio non esse lugendum, quia Titanes aptam Deorum castigationem assequerentur opportunè, atque se & sororem in immortalia corpora per diuinam clementiam fuisse conuersos, cùm ipse Sol sacer ignis vocandus sit Sol in cœlo, at soror Luna: quod etiã paulo pòst accidit, vt ait Diodorus Siculus in tertio historiarum. Pausanias in Corinthiacis Titanem astronomiæ peritum fuisse scribit, quare frater Solis dictus fuit,

occideret: ne ad illos post Saturnum imperium deferretu sed rediret ad Titanum. Cùm Iupiter clàm contra fœdu educatus fuisset, regnúmque paternum occupasset, Titanu ac illius filij arma sumpsere, bellúmque Ioui tanquam ille gitimè, & contra patrium iusiurandum imperandi, bellun intulerunt. Verùm cùm Iupiter fuisset à Themide monitus vt pelle Amaltheæ capræ pro integumento vteretur, quò illa futura esset iis formidabilis, Titanas bello vicit. quar cùm pro euentu bellorum iustæ caussæ putentur pugnand omnibus gloriosa Iouis victoria credita est. Sed antequan Iupiter bellum aduersus Titanes adoriretur, omnes Deo iurare super ara coegit, quòd sibi fidem in ferendo auxili seruarent: quare Ara illa postea fuit inter sidera collocat vt ait in his Arati interpres de sententia Eratosthenis: Ἐρατο σθένης δέ φησι, τοῦτο τὸ θυσιαστήριον εἶναι ἐφ' ᾧ τὸ πρῶτον οἱ θεοὶ συνωμοσία ἐποιήσαντο, ὅτε ἐπὶ τοὺς τιτᾶνας ἐστράτευσεν ὁ Ζεύς, Κυκλώπων κατασκευα σάντων; *inquit autem Eratosthenes hanc Aram illam esse, super qu primùm Dei iurarunt, cùm Iupiter bellum aduersus Titanas su cepit, à Cyclopibus extructa.* Dicuntur fuisse inter cęteros T tanes, Prometheus, Crius, Pallas, Anytus, & Centimanu Ægæon, qui Briareus etiam vocabatur, & Gyges, qui fu Ponti ac Terræ filius creditus, quem tamen nō aduersus Io uem bellum suscepisse scripsit Ion in Dithyrambis, sed a custodiam Iouis fuisse è mari à Thetide euocatum. Al Gigantem fuisse, at non Titanem putarunt, qui belli adue sus Iouem particeps fuerit, sed postea per id bellum ex Eu bœa in Phrygiam fugerit, vbi demum interiit, vt scrip Tarthæus. Bellum id à Titanibus aduersus Deos gestu scriptum fuerat ab Eumelo antiquo poeta heroicis elegan tissimis carminibus. Fama est Titanas omnium mortaliu primos metendi artem à Cerere fuisse doctos, sicuti scrip lib. 4. Apollon. in his:

Δηὼ γὰρ κείνῃ ἐνὶ δή ποτε νάσσατο γαίῃ·
Τιτῆνας δ' ἰδάειν στάχυν ὄμπνιον ἀμήσασθαι.
Namque Ceres quondam terris habitauit in illis:
Titanas docuit pingues succidere aristas.

Cùm hi aduersus Iouem pugnantes vulnerati fuissent, cuntur ex illorum sanguine, qui in terram defluxit, va viperarum genera, lætiferorúmque serpentum esse exor vt testatur Nicander in Theriacis hoc pacto:

ἀλλ' ὄφεις κακοεργά φαλάγγια σὺν καὶ ἐχίδνας
ἑρπετά, δεινά τε καὶ ἔχθεα μυρία γαίης,
Τιτήνων ἐκγόνουσιν ἀφ' αἵματος.

Serpentes, pariterque phalangia noxia, & atrum
Viperëum genus; & quæ terræ plurima monstra
Producunt, sunt Titanum de sanguine nata.

Postea verò quàm Titanes victi fuerunt, ludi Olympici dicti sunt in honorem Iouis ad perpetuam eius victoriæ memoriam instituti ab Hercule Idæo. in quibus præter cæteros Apollo Mercurium cursu superauit, ac Mars vicit pugilatu: atque inde seruatum fuit vt tibiarum moduli salientibus quinquertionibus accinerentur, quod genus id carminis sacratum esset Apollini, qui primus Olympicas palmas tulisset. Hæc pauca occurrebant, quæ de Titanibus in præsenti commemorarem. At nunc veritatem ex his eliciamus. Ægyptij memoriæ prodiderunt Titanas Cœli filios fuisse quadraginta & quinque, quos ille è variis mulieribus susceperit; atque decem & septem ex his è Titæa, qui cùm singuli proprium nomen haberent, omnes tamen dicti sunt à matre Titanes. mater cùm prudens & benefica fuisset, diuinos honores est sortita, & post mortem terra vocata; quæ cùm filias multas habuisset, maiorem natu Rheam & reginam vocarunt. Hæc fratres educauit, & cùm regni successores optarentur, data est in matrimonium vni ex fratribus Hyperioni, de quo duo filij sunt suscepti mas & fœmina scilicet, atque hunc ob pulchritudinem Solem, illam Lunam appellarunt. Alij fratres veriti regnum non amplius ad se esse peruenturum, facinus sceleris plenum excogitant Hyperionem iugulare, Solémque paruulum adhuc in Erydano fluuio suffocare: quod consilium vbi è sententia contigisset, Luna præ mœrore se de tecto præcipitauit. Mater cùm illam crudelitatem ægerrimè ferret, dicitur monita fuisse per somnum à filio non esse lugendum, quia Titanes aptam Deorum castigationem assequerentur opportunè, atque se & sororem in immortalia corpora per diuinam clementiam fuisse conuersos, cùm ipse Sol sacer ignis vocandus sit Sol in cœlo, at soror Luna: quod etiã paulo pòst accidit, vt ait Diodorus Siculus in tertio historiarum. Pausanias in Corinthiacis Titanem astronomiæ peritum fuisse scribit, quare frater Solis dictus fuit,

quod in obseruandis anni temporibus, negotiorúmque omnium opportunitatibus fuit diligentissimus. Primus enim ex annuo solis cursu cognouit quibus temporibus quæ sti pes, aut quæ semina terræ sint committenda: quos fructu Sol facilè augeret ac concoqueret. Hanc rerum & astronomicarum & agendorum negotiorum rationem atque cognitionem cùm mortalibus perhumaniter impartiuisset, dictus est & ipse, & eius filij cœlum affectasse, Iouémque de regno deiicere voluisse, idque sibi & suis filiis subiicere. tum Iupiter fulmen accepisse dictus est, & in illos contorsisse. Quid aliud verò sunt fulmina, quàm immissus à diuina bonitate ardentissimus ignis, siue scientiæ rerum cœlestium desiderium, cùm cœlestia scire cupientes diuina bonitas ad se rapiat? neque enim sine ope diuina, vel sine vi siderum, ad cœlestium cognitionem accendimur aut peruenimus. Est si quidem vis ignea sanguinis iis qui ad harum rerum cognitionem se erigunt: quippe cùm Musas animas sphærarum cœlestium arbitrentur, vt significauit Virgilius libro secūdo Georgicorum:

Me verò primùm dulces ante omnia Musæ,
Quarum sacra fero ingenti perculsus amore,
Accipiant, cœlique vias & sydera monstrent.

At quibus frigidioris sanguinis natura extiterit, illi ad voluptates potiùs incitati sunt & propensi, quàm ad vllas disciplinas; quod paulo pòst innuit idem poeta in his:

Sin, has ne possim naturæ accedere partes,
Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis:
Rura mihi & rigui placeant in vallibus amnes.

Hunc sanguinis calorem, totiúsque corporis temperamentum tanquam stimulum habemus ad res singulas, contra quæ si quid conamur, vel frustra, vel non sine summa difficultate nitimur. Alij Saturnum esse Titanem crediderunt siue tempus. vt scripsit Orpheus in hymno in Sat.

ποικιλόβουλ', ἁγνὲ, μεγαλόσθενε, ἄλκιμε Τιτάν.
Consilio pollens, pure, ac fortissime Titan.

Nam cùm omnia ex tempore nasci videantur, tanquam mortalem facultatem superatura, tum hæc cœli calore paulatim victa intercidunt, cedúntque diuinis illis sempiternis corporibus, quibus velle repugnare, séque æquare videbantur. Decidunt igitur res humanæ ictæ fulmine, quia v

genera

generationis ita corruptionis artifex est calor. Quare per hāc fabulā significarūt antiqui res humanas, quæ tēporibus quibusque nascerētur, ac tēpus ipsum. quasi illarū frarrē diuinis corporibus cedere: quorū caloris vicissitudine omnia ad interitū & ad ortū properarēt, quippe quæ vbi ob imbecillitatē tandē ignē exhalarint, in cætera elemēta, ex quibus cōposita fuerāt, soluātur. Has igitur res humanas quidā Titanes, diuinas verò virtutes, Iouē, & Herculē, & variis Deorū nominibus appellarunt. cùm vero tempus è cœlo natum sit, & ex annuo solis cursu, résque in eo agantur & per id nascantur, quæ generationi sunt subiectæ, idcirco Titanas esse apud inferos, & eosdem patres hominum, ac Deorum dixerunt, vt testatur Homerus in hymno in Apollinem:

κέκλυτε νῦν μοι Γαῖα, καὶ Οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν,
Τιτῆνές τε θεοὶ ὑπὸ χθονὶ ναιετάοντες,
Τάρταρον ἀμφὶ μέγαν, τῶν ἐξ ἄνδρες τε θεοί τε.
Audi nunc Tellus, & quod tegis omnia cœlum,
Titanésque Dei colitis tellure sub alta
Tartara qui tenebrosa: viri sunt vnde, Deique.

Atque Orpheus in hymno in Titanes illos omnium animalium fontem appellat, quæ vbique habitant, vt est in his:

Τιτῆνες Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἀγλαὰ τέκνα
ἡμετέρων πρόγονοι πατέρων, γαίης ὑπένερθεν
οἴκοις ταρταρίοισι μυχῷ χθονὸς ἐνναίοντες·
ἀρχαὶ καὶ πηγαὶ πάντων θνητῶν πολυμόχθων,
εἰναλίων, πτηνῶν τε, καὶ οἳ χθόνα ναιετάουσιν.
ἐξ ὑμέων γὰρ πᾶσα πέλει γενεὰ κατὰ κόσμον.
Titanes cœli ac terræ clarissima proles,
Nostrorum proaui patrum, tellure sub alta
Tartara qui colitis nigrantia; fons & origo
Cunctorum, pariter mortalibus optima rebus,
Quæ mare, quæ terras habitant, quæq; ætheris oras.
Namque viget per vos aptè natura animantum.

Alij Titanem solem esse crediderunt, cuius vxor esset terra: quoniam ex his omnia euidentiùs nascantur. Quidam elementorum mutationes per hanc fabulam explicasse antiquos crediderunt, ac Titanes vocarunt illa elementa, quæ terrestre quiddam & crassum intra se continerent, quæ vi corporum superiorum inferius assiduè detrudantur. Nam vapores semper sursum vi solis attrahuntur, qui vbi

ad superiora peruenerint, virtute diuinorum corporum
soluuntur in purissima elementa, vel repelluntur infer
quæ dimicatio est sempiterna. hanc verò per fabulam Ti
num antiqui sapientes illa ipsa significabant. atque hæc
physicam rationem. Quòd verò nemo impunè aduers
Deorum religionem sit temerarius, iam sæpius explicatu
est: quare ethicam explicationem in hac fabula non inuest
gabo. at nunc dicatur de Gigantibus.

De Gigantibus. CAP. XXI.

DIcuntur Gigãtes è Terra, Cœlique sanguine nati fuiss
quo tempore Saturnus pudenda patris abscidit, vt a
Hesiodus in Theogonia his versibus:

> ὅσσαι γὰρ ῥαθάμιγγες ἀπέσσυθεν αἱματόεσσαι,
> πάσας δέξατο Γαῖα· περιπλομένων δ' ἐνιαυτῶν,
> γείνατ' Ἐρινῦς τε κρατερὰς μεγάλους τε γίγαντας.
> *Sanguinea quotquot guttæ cecidere, recepit*
> *Terra omnes: eadem rursus voluentibus annis*
> *Horrendas peperit Furias, magnósque Gigantes.*

Et Orpheus libro octauo sacri sermonis:

> οὓς καλέουσι γίγαντας ἐπώνυμον ἐν μακάρεσσιν,
> οὕνεκα Γῆς ἐγένοντο καὶ αἵματος Οὐρανίοιο.
> *Hos ideo superi cuncti dixere Gigantes,*
> *E Terra quod sunt nati, & de sanguine Cæli.*

Hãc eandẽ opinionẽ habuit etiã Acusilaus, vt testatur Apo
lonij enarrator. nã paulò superiùs ostẽdit Hesiodus Satur
in insidiis collocatũ cum falce per noctẽ pudẽda patri absc
disse. Alij nõ Saturni opera natos, sed solius Terræ filios G
gãtes esse tradiderũt, vt sensit Apollodor⁹ lib. 1. quos ab ira
Opi siue terra editos fuisse dixerũt, quia occisi Titanes, eós
in Deorũ vltionem genitos, vt in his significauit Apolloni

> ἀλλ' ὁ μὲν ἢ ὀλοοῖο Τυφωέος, ἠὲ καὶ αὐτῆς
> Γαίης εἶναι ἔικτο πέλωρ τέκος, οἷα πάροιθεν
> χωομένη Διὶ τίκτεν.
> *Ast hic horribilisve Typhoeo, pignoribúsve*
> *Terræ persimilis, quæ Tellus ediderat olim*
> *Almo irata Ioui.*

Homerus libro λ. Odyss. Neptuni & Iphimedeæ filios G
gantes existimauit, qui Ossam, & Olympum montes imp
nere Pelio conati sunt, vt in cœlum ad expugnandum Io
conscenderent. sic enim inquit:

Τὴν δὲ μετ', Ἰφιμέδειαν Ἀλωῆος παράκοιτιν
εἴσιδον, ἣ δὴ φάσκε Ποσειδάωνι μιγῆναι,
καί ῥ' ἔτεκεν δύο παῖδε (μινυνθαδίω δὲ γενέσθην)
Ὦτόν τ' ἀντίθεον, τηλεκλειτόν τ' Ἐφιάλτην.
οὓς δὴ μηκίστους θρέψε ζείδωρος ἄρουρα,
καὶ πολὺ καλλίστους μετά γε κλυτὸν Ὠρίωνα.
ἐννέωροι γὰρ τοί γε, καὶ ἐννεαπήχεες ἦσαν
εὖρος, ἀτὰρ μῆκός γε γενέσθην ἐννεόργυιοι.
οἵ ῥα καὶ ἀθανάτοισιν ἀπειλήτην ἐν Ὀλύμπῳ
φυλόπιδα στήσειν πολυάϊκος πολέμοιο.
Ὄσσαν ἐπ' Οὐλύμπῳ μέμασαν θέμεν, αὐτὰρ ἐπ' Ὄσσῃ
Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν' οὐρανὸς ἄμβατος εἴη.

Vxor Aloei post hanc est Iphimedea
Visa mihi: quae Neptuno duo pignora magno
Edidit, hi parui sunt primo tempore nati:
Otus diuinus, valde inclytus inde Ephialtes.
Nutriit hos paruos tellus: pulcherrimus horum
Natus vterque fuit, post eximium Oriona.
Atque nouem cubitos ambo creuere nouennes
In latum; longúmque nouem corpus fuit vlnas.
Hi superis pugnámque grauem, bellúmque minati,
Prægrandes montes, vt cœlum posset adiri,
Inuoluere, Ossam frondosum, mox & Olympum
Cum syluis, stabulísque super te Pelion altum.

Isti dicuntur non solùm corporis magnitudine præcelluisse, viribúsque inuictis fuisse, sed etiam terribili planè aspectu, capillis è capite promissis, barba prolixa, pedibúsque anguineis, vt ait Ouid. lib. 5. Fast.

Terra feros partus immania monstra Gigantes
Edidit, ausuros in Iouis ire domum.
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues:
Atque ait, in magnos arma mouete Deos.
Extruere hi montes ad sidera summa parabant.
Et magnum bello sollicitare Iouem.
Fulmina de cœli iaculatus Iupiter arce
Vertit in autores pondera vasta suos.

Hi in Phlegræis campis, vel (vt alij maluerunt) ad Pallenem habitarunt, qui cùm essent admirabili corporis proceritate, & saxa & ignitas arbores in cœlum iaculabantur, vt testatur his verbis Isacius: ἡ γῆ τὰ τῶν γιγάντων ἀγανακτοῦσα ἐν Φλέγραις τῆς

Παλλήνης γῆ τὰ δρακοντόποδας καὶ βαθυχαίτας καὶ βαθυγενείους Γίγαντ
αἳ πέτρας καὶ δρῦς πυρφορουμένας ἠκόντιζον πρὸς τὸν οὐρανὸν πρ
Πορφυρίων καὶ Ἀλκυονεύς. *Terrares geminas aduersus Titanas ægre*
rens, in Phlegris Pallenes anguinem pedibus, eximiéque crinitos
barbatos Gigantes peperit, qui saxa querciísque flammatas iacul.
sunt in cœlum. quorum principes erant Porphyrio & Alcyone
Fuerunt autem complures qui arma aduersus Deos sus
pserunt, quare Sophocles in Trachiniis inquit:

οὔθ' ὁ γηγενὴς στρατὸς Γιγάντων.

Neque terrigenum exercitus Gigantum.

Isti cum super altissimos montes illos conscendissent, d
cuntur saxa ingentia in Deos iaculati, ex quibus illa quæ
mare deciderunt, factæ sunt insulæ, vt ait Duris Samius:
illa quæ in terram ceciderunt, montes. Erat autem tum
inter Deos nullum è Gigantibus posse occidi, nisi quis pra
ex mortalibus in eius belli societatem fuisset assumptu
tum verò Iupiter Palladis consilio Herculem socium as
uit, qui primus omnium Alcyoneum sagitta confossum i
teremit. Veruntamen cùm semper fortior reuiuisceret, M
nerua impetu facto extra orbem Lunæ illum extraxit, q
ita obiit. Iupiter & Hercules Porphyrionem Iunonem vi
lantem occidunt: Apollo læuum oculum. Hercules de
trum Ephialtæ sagittis effodiunt. Hercules post hunc Eur
tum querno telo de medio sustulit. Hecate Clytium, Mine
ua Enceladum, ac Pallantem obtruncauit. ac postea Alcyo
neum congressus ad Isthmum Corinthiacum interemi
cuius mira erat magnitudo. Cùm Polybotes per mare fu
giens in Con insulam peruenisset, insequens hunc Neptu
nus partem insulæ reuulsam in illum contorsit pro telo, qu
recidens Nisyros insula facta est. Mercurius Hippolytun
Diana Grationem, Mars Mimantem, Parcæ Agrium
Thoonem trucidarunt. Reliqui Iouis fulmine perierunt, v
testatur Apollodorus libro primo Bibliothecæ. Scrip
Pausanias in Arcadicis Bathon vallem quandam fuiss
in qua vulgatum fuit Gigantes prælium aduersus Deo
commisisse: quo in loco rem diuinam facere fulguribu
tonitruis, ac procellis mos fuit, ad eius certaminis imitatio
nem. Alij fabulati sunt Silenos quoque ad hoc bellũ acce
sisse, atque Sileni asinum magnitudiné ac molem hostiu
admir

admiratum magna voce rudere cœpisse: quamobrem Gigantes aliquod insigne ac formidabile monstrum aduersus se ratiad illud bellum aduentasse, continuo in fugam vertuntur. ad eius rei perpetuam memoriã dicitur asinus fuisse inter sidera collatus. Alij dixerunt in Sicilia fulmine ictum fuisse Dyphonẽ, vt testatur Hesiod. vbi hæc carmina scribit:

φλὸξ δὲ κεραυνωθέντος ἀπέσσυτο τοῖο ἄνακτος
ὄρεος ἐν βήσσῃσιν ἀΐδνῆς παιπαλοέσσης.
Flammaque manauit ictu caeso fulmine rege,
Saxosi ac montis radices vallibus imis.

Quidam Pithecusas vocatas insulas Gigantum fuisse putarunt, atque in Phlegræis agris id commissum fuisse præliũ; qui locus est pagus in Thracia. Alij eos natos fuisse ea cõditione tradiderunt, vt quandiu essent in eo agro, in quo nati erant, tãdiu essent immortales; quare Palladis consilio ex eo agro extractos perijsse. Alij fabulati sunt Gigantes e Phlegra Campaniæ vicina pulsos ab Hercule terram subijsse, atque ex illorum cruore fontem Leucæ fœtidum odorem habuisse, Phlegrámque Campaniæ oram fuisse vocatam, quod igni, calidarúmque aquarum fluxu abundaret, totúsque Baiarum & Cumarum tractus sulphuris & ignis naturam referentes aquas emitteret. Nã calidas ideo esse inquiunt, quòd vulnerum flammas abluerint, cùm ex ipsius fulminis naturæ sulphur oleant. Arbitrati sunt nonnulli tantum metum superis iniecisse Gigantum temeritatem & audaciam primo aspectu, vt cùm primùm Typhoeus apparuerit, omnes aufugerint in Ægyptum: vbi longo itinere defessi, ac spe fugę destituti, se sub variis formis occultauerint, vt ait Ouidius libr. 5. Metamorph.

Bella canit superûm, falsóque in honore Gigantes
Ponit, & extenuat magnorum facta Deorum:
Emissúmque ima de sede Typhoea terra
Cœlitibus fecisse metum, cunctósque dedisse
Terga fugę, donec fessos AEgyptia tellus
Ceperit, & septem discretus in ostia Nilus.

Cùm vero in varia animalia ibi mutati Dij fuisse dicantur illa fuit caussa cur animalia multiplicia postea coluerint Ægyptij: Memorantur verò inter prædictos Gigantes Cœus & Iapetus à Virgilio. Mimantem & Rhœcum nominauit Horatius. Deinde fuerunt cum his Asius, Cinnus, Besbicus,

Almops, Echion, Pelorus, Athos, Celado, Damasor, Pall
neus,& alij complures. Aiunt Palladis consilium præcipu
ac vim Herculis valuisse plurimum in profligandis Gigan
bus:& Panos, qui concham marinam pulsando in eo cert
mine terrorem hostibus eximium iniecit: deinde Bacchi, q
plurimum viribus valuit. Illi igitur horum Deorum ope
victi ad inferos detrusi sunt: atque Enceladus sub Ætna mo
te substratus flāmis assiduis torquetur. Typhoeus tantæ ma
gnitudinis corporis fuisse dicitur, vt cùm tota Sicilia trib
promontoriis claudatur, tota supra eius corpus posita sit, c
ius supra dextram est situs Pelorus Italiam prospectans, s
pra læuam Pachynus, supra crura Lilybæus, capútque Æt
grauatur, vt ait Ouid. in his:

Vasta Giganteis ingesta est insula membris
Trinacris, & magnis subiectum molibus vrget,
Ætherias ausum sperare Typhoea sedes.
Nititur ille quidem, pugnatque resurgere sæpe:
Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro,
Læua Pachyne tibi, Lilybeo crura premuntur,
Prægrauat Ætna caput.

Atque cùm omnis iniustitiæ, omnísque iniquitatis & scele
pœna comes esse consueuerit, omnino contra Gigantum
mniúmque improbòrum temeritatem & auaritiam illa ca
mina sunt Euripidis in Helena, quæ ab omnibus debent no
modò lingua proferri, sed in mente diligenter pondera
quæ ita se habent:

μισεῖ γὰρ ὁ θεὸς τὴν βίαν τὰ κτητὰ δὲ
κτᾶσθαι κελεύει πάντας, οὐκ ἐξ ἁρπαγῆς.
ἐατέος ὁ πλοῦτος, ἄδικός τις ὤν.
κοινὸς γάρ ἐστιν οὐρανὸς πᾶσι βροτοῖς,
καὶ γαῖ', ἐν ᾗ χρὴ δώματ' ἀναπληουμένους,
τἀλλότρια μὴ ἔχειν, μηδ' ἀφαιρεῖσθαι βίᾳ.
Odit Deus vim: poßidendáque imperat
Tenere iure quenque, non inferre vim.
Opes iniquæ deserendæ: nam viris,
Communis cœlum est omnibus: tellúsque: vbi
Multis bonis replere poßis atrium,
Sed sit procul rapina, visque hæc auferens.

Hæc ea sunt quæ de Gigantibus ab antiquis memoriæ pro
dita sunt, quæ quid occultum contineant, inquiramus.

¶Di

¶ Dicti sunt Gigantes Terræ & Cœli filij ex parricidio propè nati,& ex crudelitate Saturni in patrē,quia nihil prope boni ex adulterio & illegitimo congressu nasci cōsueuit: atq; illi qui sunt crassioris materiæ,temperati,& æquitatis ami i,ferè esse non solēt: quare crassiora corpora prona sunt ad voluptates,irámque diutius seruant, rationi nō facilè cedunt, minùs sunt ad capiendas disciplinas accommodata, & pro libidine, animorúmque impetu plerumque feruntur. Alij tamen Neptuni & Iphimedeæ filios putarunt, quoniam omnes crudeles & inhumani ac feri Neptuni dicuntur filij: quippe quorum corpora ob humorum copiam à sole minimè digestorum bonitatem morum nesciant; cuius radij non solum educandis corporibus, sed etiam moderandis animis mortalium plurimum conferunt. Quid verò est aliud Iphimedea, quàm pertinax & infixa in animo cupiditas, neque consilio neque rationi cedēs?nam in quibus corporibus eximiæ vires extiterint, minimū est plerunque consilij & prudentiæ. Hi igitur,vt imprudentes, & crudeles,& temerarij, qui nihil honestū esse putarent,nisi quod placuisset,vel Iouē ipsum velle de cœlo depellere ausi sunt. Id ego nihil aliud esse crediderim,nisi imprudentes homines,quibus libido & impetus animi dominatur, Deos omnes contemnere,ac pro suis viribus religionē euertere:cum religio sit omni temeritati & improbitati aduersaria. Nam sine religione ac Deorū metu,nihil neq; iustū,neq; pium, neq; sanctum fieri potest. Verùm quia scelerum omnium comes est supplicium,& pœna,& miseriæ,quia Deus est grauissimus flagitiorum vindex, illi non iniuria ab Hercule,& Pallade & Diis cæteris profligati & acerbissimis suppliciis addicti sunt apud inferos,cum nemini esse scelerato impune deniq; liceat. Alij dixerūt cōmissum fuisse illud prælium in Thessalia propter ferocitatem populorum,& propter Deorum contemptum. Dicuntur ibi sepulti fuisse Gigantes ob sulphureas cauernas ignem exhalantes,vbi inuentum est os humani cruris tantæ magnitudinis, vt triginta paria boum validorum vix possent plaustro impositū illud dimouere. At nunc de Typhone dicatur.

De Typhone. CAP. XXII.

SED quoniam dictum est de Gigantibus, nonnulláque tantùm de Typhone attigimùs, cùm plura de illo, quam de quouis cæterorum, dicta inueniantur, neque eadem

caussa sit cur nasceretur, visum est mihi seorsum esse de Typhone quid ab antiquis dicatur explicandum. Scriptum reliquit igitur Homerus in hymno in Apollinem, Iunonem ægrè ferentem quod Iupiter sine se ex capite Mineruam peperisset, cœlum ac terram precatam fuisse omnésque Deos superos & inferos, vt posset & ipsa sine maris congressu parere: quæ cum manu humum percussisset, sequenti postea tempore natus est ex ea terra Typhon, qui dracænæ educandus traditus est vt patet ex his versibus:

ἀγχοῦ δὲ κρήνη καλλίῤῥοος ἔνθα δράκαιναν
κτεῖνεν ἄναξ Διὸς υἱὸς ἀπὸ κρατεροῖο βιοῖο,
ζατρεφέα μεγάλην, τέρας ἄγριον, ἣ κακὰ πολλὰ
ἀνθρώποις ἔρδεσκεν ἐπὶ χθονὶ πολλὰ μὲν αὐτοὺς,
πολλὰ δὲ μῆλα ταναύποδ᾽ ἐπεὶ πέλε πῆμα δαφοινόν.
καί ποτε δεξαμένη χρυσοθρόνου ἔτρεφεν Ἥρης
δεινόν τ᾽ ἀργαλέον τε Τυφάονα πῆμα βροτοῖσιν.
ὅν ποτ᾽ ἄρ Ἥρη ἔτικτε χολωσαμένη Διὶ πατρὶ,
εὖτ᾽ ἄρα δὴ Κρονίδης ἐρικυδέα γείνατ᾽ Ἀθήνην
ἐν κορυφῇ.

Illinus propè fons, illic maculosa dracæna
Interiit iaculo regis magno è Ioue nati,
Pestis & atra lues mortalibus, illa virorum,
Illa fuit pecudum exitium grauis illa ruina.
Illa aluit captum pulchra à Iunone Typhona
Difficiléinque grauémque luem mortalibus ægris.
Hunc irata Ioui patri Iuno edidit, olim
Quòd fuit illius de vertice nata Minerua.

Hesiodus autē in Theogonia Terræ ac Tartari siue Erebi filium fuisse Typhona credidit siue Typhoeum, vt patet in his:

αὐτὰρ ἐπεὶ Τιτῆνας ἀπ᾽ οὐρανοῦ ἐξέλασε Ζεὺς,
ὁπλότατον τέκε παῖδα Τυφωέα Γαῖα πελώρη,
Ταρτάρου ἐν φιλότητι διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην

Et ne omnia hic adscribam Hesiodi carmina, quæ omnibus sunt in promptu, Latine sententiam Hesiodi ita ex tempore explicabo:

Verùm vbi Titanas cœlo turbasset ab alto
Iupiter, hinc genuit mox alma Typhoea Tellus
Postremum ex Erebo Veneris dulcedine capta.
Huic palmæ ad quæuis miranda negotia duro
Robore erant, promptique pedes: centum capita altis

Ex ho-

Ex humeris. saeui surgebant torua draconis
Ora sub hinc linguis lambentia caeca trisulcis.
Igne coruscabant ciliis sub lumina tetris.
Denique quodque caput flammam spirabat, & ignem:
Omnibus his inerant voces, variumque sonabant,
Horrendúmque dabant gemitum. saepe ore tonabant,
Numinibus magnis vt sint concurrere visa:
Interdum ingentis tauri mugire boatu,
Interdum gemitum saeui dare visa leonis,
Interdúmque canum latrantum emittere voces.
Rursus & horrendum sonitum ab radicibus imis
Mittebant montes vmbrosi. luce sed illa
Denique visa potens nimium foret ipsa propago,
Atque viros, superósque Deos vicisset; ab alto
Ni pater omnipotens hominum sator atque Deorum,
Æthere det tonitrus & fulmina crebra repentè.

Seditiosa est & (vt traditum est à Theodoro in bello Giganteo) contentione plena eius educatio, cùm alij in Lydia, inter quos fuit Artemon historicus alij in Phrygia educatum fuisse contenderint, alij in Cilicia in spelunca Typhonis nominata celeberrima, cum inquiat etiam Homerus:

εἰν Ἀρίμοις, ὅθι φασὶ τυφωέος ἔμμεναι εὐνάς.
Hic vbi sunt Arimi, incunabula dicta Typhonis.

Erat autem Typhoeus admirabili corporis magnitudine, quippe qui omnium montium altior esset vertice vel crurum tenus: caput astra tangebat; altera manus ad orientem, altera ad occidentem tendebatur. Ex humeris centum capita draconum eminebant, in cruribus maximas habebat viperarum spiras. Corpus erat totum pennis obtectum, crines impexi, barba prolixa, oculi ignei, ignis ex ore multus feruebat. Hunc fugientibus Diis Iupiter insecutus ad Caucasum montem Syriæ fulmine sauciauit. At ille Iouem deinde captum detinuit, cui harpe illa, quam illi ademit, manuum pedúmque neruos secuit, & in Ciliciam impositum humeris transportauit. At Mercurius Iouem furatus restituit in pristinam formam. Tum Iupiter iterum illum insecutus fulmine vulnerauit apud Hæmum montem, qui ita dictus fuit à copia sanguinis qui ibi de vulnere defluxit: mox in Siciliam illi fugienti Ætnam superiniecit, vt testatur Euphoriô.

& Pindarus in Olympicis Typhonem centum capitum sub Ætna occultari inquit in his:

ἀλλὰ Κρόνου παῖ ὃς Αἴτναν ἔχεις
ἶπον ἀνεμόεσσαν ἑκατὸν
κεφάλα Τυφῶνος ὀμβρίμου.
Sed Saturni fili, qui Ætnam habes
Caminum ventosum habentis centum
Capita Typhonis fortis.

Alij nō à Ioue, sed ab Apolline cōfossum fuisse sagittis testātur. Scriptū reliquit Strabo lib. 16. Typhonem serpentem, vt quidā putarunt, sed nō hominem fuisse: qui fulminibus ictus dum latebras quæreret ad fugam, terram secuit longis tractibus non procul ab Oronte fluuio in agro Apamiensi in Antiochia, iuxta Seleuciam. Pindarus tamen & Homerus arbitrati sunt Typhoné in Cilicia sepultum fuisse, vt testatur Isacius in commentariis in Lycophroné. Alij dixerunt Typhonem à Ioue fulmine percussum in Syriam, & in agrum Pelusium, qui est Ægypti, profugisse, séq; in lacum Serbonidem occultasse, qui e Syria Pelusium vsq; protenditur: cuius sententiæ fuit Herodotus. Nam & Apollonius lib. 2. Argon. locū fuisse scribit ad montis Caucasi radices, qui Typhaonia vocaretur, vbi ictum fuisse à Ioue Typhonem memorant in Nysa insula ad Serbonidem lacum prædictum, vt est in his:

τοῖος μιν ὄφις αὐτὸς ἀμφί τ' ἀμφί τ' ἔρυται,
ἀθάνατος καὶ ἄυπνος, ὃν αὐτὴ γαῖ' ἀνέφυσεν
Καυκάσου ἐν κνημοῖσι. τυφαονίη ὅθι πέτρη,
ἔνθα τυφάονά φασι Διὸς Κρονίδαο κεραυνῷ
βλήμενον. ὁππότε οἱ στιβαρὰς ἐπορέξατο χεῖρας,
θερμὸν ἀπὸ κρατὸς στάξαι φόνον. ἵκετο δ' αὔτως
οὔρεα καὶ πεδίον Νυσήιον, ἔνθ' ἔτι νῦν περ
κεῖται ὑποβρύχιος Σερβωνίδος ὕδασι λίμνης.
Talis eum supra & circum conuoluitur anguis,
Est insomnis ibi serpens, quem terra creauit
Ad iuga Caucasia, atque Typhonia est vbi petra:
Fulmine ibi cæsum memorant, atque igne Typhoeum
Exarsisse Iouis, dextram inde tetendit inermem
Ille Ioui supplex, sed frustra. Iupiter ignes
In caput huic torsit: montes. Nysiumque petiuit
Ille fuga, quocunque metúsque pedésque tulere.
Nunc etiam ille latet clàm sub Serbonidis vnda.

Et nos

Et nos nō iniucundis quibusdā (vt arbitror) carminib. lusimus in quadam epistola, quam ad clarissimum & grauissimū senatorem Venetum Michaelem Sorianum Equitem misimus, præclarum sanè patriæ suæ & omniū bonorum nō mediocre ornamentum: ita vero se habent ea carmina:

Fons erat illimis, vitrea pellucidus vnda,
Quem non turbarant volucres, non vlla ferarum
Vngula, non vlla delapsæ arbore frondes;
Nec pastor pecudes sitientes egerat illuc:
Sed circum densi frutices, & marginis herba
Mollis erat, syluis & cingebatur opacis.
Hic cecidit iaculis Phœbi maculosa dracæna,
Pestis & atra lues mortalibus. Illa Typhonis
Quippe altrix fuerat: Iuno hunc portarat alenaum,
Aduersúsque Iouem genuit. fraudare iugales
Ille thoros quoniam passus, Venerisque maritam
Priuauit socia dulcedine, vbi ipse Mineruam,
Concepit solus. Timuit nam pallida Iuno
Ne noua gignendis ratio foret ista reperta
Pignoribus, nullúsque foret mox coniugis vsus
Terribilis postquam Iunonis creuit alumnus
Anguineis pedibus, sublimi vertice cælum
Tangebat: corpus plumæque anguésque tegebant
Innumeri: plagas orientis dextera solis
Cùm staret, plagas tangebat læua cadentis.
Huic centum capita expirentia naribus ignem
Ausa Iouem contra cælúmque insurgere contra.
Sed pater omnipotens tonitrus & fulmina dextra
Deiicit in terras: tremuerunt murmure montes
Insolito, mundúmque rati compage soluta
Sunt ruere. At latuit tandem Serbonidis vnda
Ipse Typhon ictus flagrantis fulminis igne.
AEtnæi tulit oppressus mox pondera montis.
Vis humana Dei sic spernit robur, & iram.

Fama est.n. iuxta Typhoniam è sanie percussi Typhonis natum fuisse illum draconem, qui vellus aureum seruabat in Colchis. Quamuis Acusilaus crediderit omnes serpentes è Typhonis sāguine pullulasse. At Apollonius Rhodius in eo libro quem scripsit de ædificatione Alexandriæ, è sanguine Medusæ, vt opportuniùs dicetur. Zenodotus fabulam longè

ab his diuersam tradidit de ortu serpentū: inquit n. fuisse b
minē in Attica regione nomine Phalangē, qui sororē hab
nuncupatā Arachnen. cæterū Phalanx vbi adoleuisset, arte
militarē à Pallade doctus fuisse dicitur: cùm Arachne sor
omnia illa diligenter didicisset, quę spectāt ad telæ confici
dæ, & ad suendi artificiū. at n. cùm Phalanx cum sorore re
habuisset, fama est ita facti turpitudine commotā esse Dean
támq. grauiter facinus tulisse, vt ambos in serpentes verter
Arachne cum esset grauida ex fratre, iussa est à Pallade nō
ne maximo vitæ discrimine parere, quare à filiis corro
fuit; quod etiam cæteris eiusdem generis dicitur postmod
accidisse. atque hæc serpentum origo à nonnullis tradita es
Verùm cùm Caucasus mons arderet, is in Italiam ad Pith
cusas insulas confugit, vt ait Pherecydes. est autem Nysa, c
ius in lacu primum occultatus fuit Typhoeus, non longe
Ægypto vt patet ex his carminibus Herodoti:

> ἔστι δέ τις Νύσα ὕπατον κέρας, ἀνθέον ὕλῃ,
> τηλοῦ Φοινίκης σχεδὸν Αἰγύπτοιο ῥοάων.
> *Insula Nysa frequens syluis, atque vltima tellus,*
> *Distans Phœnice, Ægypti est vicina fluentis.*

Typhonē alij in Phrygia, alij in Bœotia, alij in Pithecusis h
matū fuisse tradiderūt: atq. nos aliquādo his Gręcis carmini
vniuersam vim iniustitiæ aut iniuriarū attigimus ludentes:

> Ἀδικία τι χρῆμ' ὀλοώτατον ἀνδράσιν ἐστὶ,
> ἣ χθονὸς ἐξώλεσε πολλοὺς βροτούς.
> τὴν δ' ἅμα ταῖς ὀργαῖσιν ἐριννύσι δῖα θεάων
> καλλιπλόκαμος Νὺξ δῆτ' Ἀχέροντι τίκεν.
> εἶτα καλαὶ Πλάτωνι κούρην δέξαντο θυγατρας,
> ὁ Φθόνος ὁ τλήμων Εὐπορίῃ τε κόρῃ.
> Ὀργὴν ἐπιστάτιν λάβεν βρέφος, ὃ τρέφε δὴ ἀπέτελλεν,
> ἡ δ' Ὑπερηφανία μαζὸν ἐὸν πόρεν οἱ.
> Σπαργάνισεν δὲ κόρην στυγερὴ Πλεονεξία αὖτα·
> αὐξομένη δὲ φίλην τὴν Θρασύτητα λάβε,
> Μούσας. Ἀναιδείῃ τε μεγαυχίᾳ παίγνια τούτων
> ἦν οὐκ ἔννομα τῆς Κύπριδος ἔργα θεᾶς.
> καὶ Φόνος αἱματόεις. πολὺ καὶ μάχες Ἁρπαγάων.
> ἐζεύχθη τ' αὐταῖς καὶ Πενιχρότατα θεά.
> ἂν μετὰ δὴ σύμπαιζε χορὸν πολυΐδριος ἀλαζὼν
> Ἀδικία ἀμφότερον καὶ πλείοσιν ἀνθρώπων.
> ὥστε δ' οἱ αἰσχροσύνη περιλαμπετόωντι ἰὲ κτῆμα.
> ἐὼν φόνος ἀμείρεον πλεῖστος ἐπὶ βλεφάρων.

αὐτὴ τρηχεῖ' ὅσσε καὶ ἰαλθεὶς ἀγρίοι ὄπλω
  καί τε δρακοντείῳ τῷ πόδε, γαμψοὶ δ' ὄνυξ.
εἶλεν δ' ἐρατεινὸν πλίον, πάντας τ' ἀπὸ ἄλλων
  ἀθανάτων, λαμπρὰ εἵματα πυρσινοῖς ἔχεν.
ἀλλὰ κεραυνωθεῖσα βέλει πυρόεντι χαμάζε
  ἔκπεσεν αὐτίκα μὲν, καὶ περὶ καιομένη φλογί.
οἱ μὲν δὴ τὰ πεπόνθει φίλη θεὸς εἵλετο κούρη
  Ἡδονὴ, ἀδικίας ἔτι τὸ μῖσος ἀφ' ἕλων.
πάντα φλέγει καὶ πάντα τέμνει καὶ πάντα ταράσσει
  ἀνθρώπων, ὅτι δὴ παλεφὲν ἐπ' εἰσαπίσιν.
ἔστι θεοὺς μακάρεσσιν ἐμείχθη θεοὶ ἐπελθὼν ἀλλῶς·
  οὐ θάνατος ἢ δίδωσι, καὶ κλέος, οὔτε βροτοῖς.
οἵ τε νόμους πολλὰς φέρον ἄνδρες τὰς δὲ κατ' αὐτῆς.
  δεσμούς τε βαρεῖς ἔνδυον, ὅπλα λαβόν.
τῆς κατ' αἰνόμορον πολεμόκλονον ἀνέγειρεν Ἄρης,
  καὶ πάξεις στρατιᾶς, δακρυόεντα πόνον.
ἀλλ' ἔμπης φερσεφόνα φόνον, πολέμους δὲ μάχας τε,
  καὶ καπνιζόμεναι πόλεις ἰδοῦσα δηΐων,
τέρπετο· καί θ' ἡδη λύσσῃ τ' ἔχθραις τε συνῴμων,
  Ἀδικί' ἀνθρώπων πάντ' ἐπιθραυε μόνη.
αὕτη μὲν βασιλῆας ἀπορρίπτασκεν ἀφ' ἑδρῶν
  χρυσοδίνων τούτους δ' εἵλετο χρηματισμόν.
οἱ μὲν δ' Ἀδικίας μανίην δυσφημί' ἐρύκοι,
  πορθήσεις πάντων ῥᾷστα γίνεται βροτοῖς.
ἐς κόρακας καὶ ὄλεθρον τὸν βαθὺν ἔκβαλε κούρη.
  Ἀδικίαν καὶ ἔμπεδ' ὀλίξε κακῶν πόθον.
ἔστι μετ' Ἀδικίας φιλί' ἔμπεδος, ἔστι τὶς ὄλβος·
  ἀμμὶ δὲ φεύγει μέντοι σέβασμα μένει·
ἀλλὰ ποινὰς στάσιας τ' αἰσχρὰς ταραχάς τε βλάβας τε,
  ἔχον. καὶ πόλεμον, καὶ κλονέοντα σέβον·
καὶ θορύβους, ὀχλοὺς, καὶ ἀνάγκας πολλὰς ἔπιδεν,
  καί τε κλεπτὰς, ἐσοπτὰς καὶ τρόμον, ἠδ' ἀγυγίαν.
πόσον ἄρ' ἐστὶ κακὸν ἀπὸ τῆς γε διακρίδην αὐτῆς,
  ἴστ' ἄποθεν μακρὰς ἔασεν ἀπ' Ἀδικίας.
ὅθι μουσικὸς δ' οἰκεῖ τὸ πλεῖστον ἄποθεν,
  μουσικὸς καὶ μάλα δὴ ὄλβιός ἐστι θεός.

Quæ carmina ita sunt à Laurentio Gottio meo amico Latinè prolata, quem ob singularem bonitatem morúmque elegantiam vnicè diligo. Sed cùm ratio carminis non tam commodè iniustitiam patiatur, pro illa vtitur improbitate.

Improbitate magis non est mortalibus vlla

Res grauis: humanum destruit illa genus.
Hanc Acheronte satam peperit Nox lurida partu
Quo Furias, atra qui fluit amnis aqua.
Vesanæ Pluti natæ cepere puellam,
Inuidia infelix, Copia & inde soror.
Vbera porrexit siccanda Superbia, & Ira
Ipsa suo hanc aluit Diua verenda sinu.
Strinxit Auaritia angustè regina puellam
Fascia, & huic iuncta est Temeritas socia,
Atque pudore carens Audacia, cum Scelere: horum
Ludicra erant Paphiæ facta nefanda Deæ,
Crudeles cædes, & vis permulta Rapinæ,
His Petulantia mox additur ipsa comes.
Improbitas his est colludere sueta puellis
Fallax, alata quæ priùs orta fuit.
Ipsa simillima erant ardenti lumina flammæ.
Ludebat cædes plurima & in ciliis.
Tempora lambebant densi pro crinibus angues,
Atque vngues curui, pésque draconis erat.
Affectare ausa est cœlestia regna tonantis.
Tentauitque volans deiicere inde Deos.
Sed percussa graui flagrantis fulminis igne
Labitur in terras, ala perusta cadit:
Ac nisi delapsam cepisset amica Voluptas,
Nec nomen, nec vis improbitatis erat.
Plurima vexauit, vastauit, multa cecidit
Illa virûm, vt primùm decidit in patriam.
Ac neque vitandam superorum credidit iram,
Terruit haud Pudor, est victa nec illa metu.
Contra hanc mortales statuerunt iura, grauique
Thorace induti tela cruenta ferunt.
Inuentus contra hanc belli lacrymabilis ordo, &
Prælia pugnacis sanguinolenta Dei.
Sed lætata fuit certamina, prælia, turbas,
Intuita, in cineres & recidisse domos:
Atque propinquorum est odiis gauisa, feroci
Et rabie. Improbitas vexat iniqua viros.
Vna suis reges deiecit sedibus, vna
Præcipites illos Fortis ad ima dedit,
Ac nisi frenasset Infamia visa parumper,
Tum sæua improbitas omnia destrueret.

Mittitur improbitas ad coruos dira, trucémque
Illam multiplicis vas patet esse mali.
Nulla quies, nullus pudor, aut opulentia, nulla
Vincula amicitiæ cum Improbitate manent,
Sunt illi cordi lites, & iurgia, rixæ,
Clamores, strepitus, bella, odium, opprobrium;
Furta, pauor, tremor, atque incendia, noxa, tumultus,
Et dolor infelix, cúmque rapina fuga.
Denique ab ærumna tantum quis distat, ab ipso
Infelix quantum distitit Improbitas.
Et quoniam Deus vnus abest quàm maximè, apertè
Felicem solum dixeris esse Deum.

¶ Quidam putarunt Typhonem regem fuisse Ægypti hominem inhumanum ac ferum, ob cuius crudelitatē propè vniuersa Ægyptus fuerit deuastata & euersa: qui ita fuit vocat⁹ è draconis crudelissimi natura, vel quia more draconis Ægyptum popularetur. quem, vt ait Herodotus in Euterpe, Osiris de medio sustulit. Alij Typhonem insignem fuisse draconem arbitrantur, quia id animal cùm dicatur à Græcis ἀμφίβιον, quòd in aquis & in terra æquè viuat, fingitur modò sub aquas, modò sub terram occultatus. is draco ita dictus fuit, quoniam ob singularem vim veneni omnia cōbureret, faceréque vt contacta arescerent. cùm igitur vis aeris illum vndique expelleret, neque satis aptam sibi temperiem inuenire posset, dictus est Iouis metu in Ægyptum profugisse, vbi cùm æstum ferre non posset, in lacum mersus interiit. Hic dicitur à Iunone procreatus terra percussa, quia tanta vis est aeris temperamenti aliquando, vt & magnitudine & forma admirabiles plantæ & animalia inaudita oriantur. Alij hanc fabulam ad res naturæ totam retorserunt: quippe cùm scribat Strabo libro quinto, vniuersum tractum à Cumis in Siciliam vsque, & Ætnam, & Liparenses insulas, & Puteolanum, Neapolitanum, Baianúmque agrum Pithecusasque insulas, quasdam profundas & in vnum coeuntes sub se solitas habere cauernas, quæ in Græciam quoque porrigerentur, in quibus multa vis inesse sulphurea. Idcirco quibusdam temporibus cùm ventis spirantibus subterraneis terræ motus fierent frequentes in iis locis, & flammarum, feruentiúmque aquarum profluuia, ignísque exhalationes, cineres cum fauillis longius emitte-

rentur, fabulati sunt antiqui serpentem illum siue Ægypti
tyrannum perpetuo supplicio damnatũ sub iis locis iacere,
qui quoties moueretur, ignem ac cineres eructaret, terrasque concuteret. Aiunt præterea situm quendam in insula Sicilia per terræ motus ac incendia elatum Epomeum in medio fere insulæ vocatum fuisse, qui natus sit cùm Typhoeus humerum moueret. Alij vim ventorum non subterraneorũ quidem, sed è sublimi loco spirantium esse Typhonem crediderunt, qui & orientem & occidentem plagam manibus pertingeret, & cuius capita altissimè vsque ad sidera peruenirent. nam venti latissimè vagantur. plura capita illi concesserunt, ob varias diuersorum vires: corpus erat pennis tectum ob celeritatem: circa crura frequentes viperarum spiræ, propter noxiam vim aliquando ventorum: oculi ignei, flammasque ex ore spirabat, propter materiam ventorũ, quę fit è siccis calidisque vaporibus. Fingitur ad montem Caucasum confugisse, quia in mõtibus venti plerumque dominantur. Alij ad primam mundi originem hoc deduxerunt, cùm dicant tantam vim ventorum & inflammationẽ natam ex Erebo siue ex Chao, mox à Ioue depressam, cùm Iupiter εὐκρασία sit siue commoda temperies: quam vim cæli ac mundi temperies depressit. cùm verò ob cauernosa loca vẽti & ignes sint subterranei, postea fabulati sunt hunc in Sicilia à Ioue fuisse fulmine deiectum. Alij Typhonem pestiferam aeris malè affecti naturam ob nimium calorem putarũt: quippe cùm vis nimia æstatis plurimũ obsit humanis corporibus, eáque imbecilliora faciat ad reliquas temporum mutationes perferendas. Mox cùm recedente sole per signiferum circulũ aliquando cessauisset æstus, facta est magna imbrium ac tonitruum copia, cùm per calorem imbres coire non possent. tum fulmina frequentia ceciderunt, quare Iupiter fulminibus Typhonem primùm in Aegyptũ fugauit, & in loca calidiora ad meridiem: deinde sub Aetnã detrusit. Quidam Typhonem hominem fuisse ferocẽ & strenuum arbitrati sunt, qui Iouem de regno collecta magna exulũ & inuidorum manu conatus sit deiicere, quare ob potentiam illi tantum corpus tribuũt. quòd inflãmauit nonnullos aduersus Iouem persuadendo, dictus fuit ignẽ ex ore spirare solitus, & neruos Ioui concidisse: Hos illi furatus est Mercurius, ac Ioui reddidit, quoniam Iouis oratione postea

recen-

reconciliati sunt animi illorum, qui à Ioue desciuerant. Alij rursus ad reuocandos animos ab ambitione fabulam hanc retorserunt, qui cum significare vellent illam pessimam omnium prope vitiorum esse; & filiam Erebi, & ignem ex ore efflare dixerunt. Hæc aduersus Iouem insurgit, quoniam nulla est religionis, nulla humanitatis, nulla iustitiæ cura, vbi pullularit ambitionis furor. Quæ cum multa habeat capita, multos modos, multas sollicitudines, multas molestias eius significarunt. Hunc Typhonem, siue hanc ambitionem, huc illuc fugientem Iupiter tandem opprimit ac labefactat, quia etsi cupiditas aliquandiu rationi sapientiæque resistit, tamen ab illa denique vincitur. neque quispiam est sapiens, quin rationi demum obtemperet, etsi cupiditate aliquantulum exagitetur. at nunc de Paride dicamus.

De Paride. CAP. XXIII.

NON imperitè sanè, neque inutiliter, sed ad demonstrandam humanæ vitæ leuitatem, illa quæ de Paride Priami & Hecubæ filio tradita sunt, quod Palladem, & Venerem, & Iunonem de forma contendentes iudicauit, memoriæ prodita sunt ab antiquis. Atque vt rem altius repetam, dicunt prægnantem Hecubam somniasse se facem ardentis ignis, quæ vniuersam Asiam inflammaret, peperisse: cui ariolos percunctanti responsum fuit, futurum vt infans, quem in vtero gestabat, esset caussa excidij suæ patriæ. quam rem ita attigit Ouidius in epistola Paridis ad Helenam:

Illa sibi ingentem visa est sub imagine somni
Flammiferam pleno reddere ventre facem.
Territa consurgit, metuendaque noctis opacæ
Visa seni Priamo, vatibus ille, refert.
Arsurum Paridis vates canit Ilion igni.

Idcirco cùm natus fuisset infans, illum Priamus Archelao exponendum feris dedit, quem etiam expositum per dies quinque vrsæ lac suxisse memorant. at curauit, vt alij tradiderunt, Hecuba vt à pastorib. in Ida monte nutriretur: nec defuerunt qui dixerunt ab eodem Archelao illum vt filium fuisse educatum. Sed enim quis ea quæ certo Dei instituto decreta stabilitáque sunt euitauerit? nam & Thyestes è filia

Pelopeia filium Ægisthum feris exponi iusserat, quòd eum oraculum multorum malorum autorem fore monuisset, sed tamen à pastore inuentus in syluis, & à capris nutritus, vnde nomen accepit, Atreum & Agamemnonem trucidauit. neque seruauit Troiam quod eiectus fuerit Paris, neque Saturnus Iouem deuitare potuit, quamuis ante fuerint ab oraculis moniti si ita diuinitus erat statutum. Hic cum adoleuisset, magnam sibi iustitiæ & æquitatis gloriam comparauit: atque cùm regia armenta latrones ac piratæ aliquando furati fuissent, eáque abigerent, illos armis insecutus vnà cum cæteris regis pastoribus armenta recuperauit cæsis piratis, vnde Alexander dictus fuit, vt ipse de seipso testatur in epistola àpud Ouidium:

Penè puer cæsis abducta armenta recepi
Hostibus, & caussam nominis inde tuli.

Deinde cũ in Agonalibus ludis fortissimus apparuisset, quæ per id temporis apud Romam locum agebantur, à Priamo denique cognitus fuit, & in regiam receptus. Accidisse verò fabulantur iis temporibus, quibus adhuc puer Paris erat inter pastores, vt Dij omnes conuocati ad nuptias Thetidis & Pelei accesserint, præter Discordiam, quam nemo inuitarat. Id illa grauiter ferens, pomum elegantissimum & pulcherrimum aureum cum inscriptione per ostium immisit, PVLCHRIOR ACCIPIAT. id suscepit Mercurius ac legit, vt testatur Lucianus in dialogo Panopes & Galat. Tum multis Deabus id petentibus magna discordia & contentio orta est inter tres Deas cæteris his cedentibus. ac Iupiter iussit ad æquissimum, vt tum habebatur, Paridem iudicium id deferri. Scripsit Strabo lib. 13. in Antandro, qui mons vocatus Alexandriæ imminet, Deas illas à Paride fuisse iudicatas; cùm in Ida monte id accidisse scribat Ouidius etiam in his:

Cùm Venus, & Iuno, Pallásque in montibus Idæ,
Corpora iudicio supposuere meo.

Aiunt hunc ingentibus donis fuisse à Deabus omnibus solicitatum: quippe cùm Iuno Asiæ Europæque imperium illi promitteret, Pallas se omnibus Græcis sapientiorem facturam polliceretur, at Venus mulierum omnium pulcherrimam se illi concessuram diceret, si sibi victoriam de forma adiudicasset. quam rem ita attigit Ouid. in epist. Paridis:

Tantáque

Tantáque vincendi cura est, ingentibus ardent
Iudicium donis solicitare meum.
Regna Iouis coniux, virtutem filia iactat.

Atque cætera, quæ in eadem epist. scribuntur in eam sententiam, multa sunt: quæ planiùs etiam Euripides declarauit ita in Troadibus:

καὶ Παλλάδος μὲν ἦν Ἀλεξάνδρῳ δόσις,
Φρυξὶ στρατηγοῦνθ' Ἑλλάδ' ἐξανιστάναι.
Ἥρα δ' ὑπέσχετ' Ἀσιάδ' Εὐρώπης θ' ὅρους
τυραννίδ' ἕξειν, εἴ σφε κρίνειεν Πάρις.
Κύπρις δὲ τοὐμὸν εἶδος ἐκπαγλουμένη,
δώσειν ὑπέσχετ', εἰ θεὰς ὑπερδράμοι
κάλλει.

Paridique Pallas munus id promiserat,
Quòd dux Phrygum mox Græciam subegerit.
Montes at Europa, Asiæ & tyrannidem
Iuno spopondit, si sibi faueret is.
Mirata formam sed Venus meam dare
Promisit illi, si Deas deuincere
Sit iudicata forma.

Accidit ferè eodē tēpore vt celeberrima esset Helenæ forma in vniuersa Græcia, quæ & opib. & nobilitate generis cæteras omnes mulieres antecellere putabatur. Erat n. Tyndari Œbaliæ regis & Ledæ filia, vt putarunt nonnulli: cū alij dixerint Iouē in cygnū conuersum Ledā cōpressisse, quæ alterū ouum ex illo concepit, ex quo nati sunt postea Pollux & Helena: ex altero ouo concepto Tyndaro nata est Clytæmnestra & Castor. Alij non è Leda, sed è Nemesi natā Helenā putarūt, cuius dicunt Ledā fuisse nutricē, ac Iouem patrē, vt ait Pausanias in Atticis. Qui natā ex Ioue putarunt in cygnum verso, ad sempiternā eius rei memoriā cygnum inter sidera collocatū dixerunt. Cùm tantopere igitur forma præstaret, omnes Græcarū ciuitatum principes eò ad illam in matrimonium expetendam conuenerunt: quæ quòd fuerat antè à Theseo rapta, è quo etiam enixa Argis dicitur templū Lucinæ erexisse, & mox repetentibus fratribus restituta, & quòd magis inuidia videbatur in eum redūdare qui illam esset habiturus, vnusquisque eam sibi contingere sperantes in legem à Tyndaro latam iurarunt se pro viribus defensuros, si quis illam violare, aut legitimo marito rapere conaretur, vt testatur

Pausanias in Laconicis Nã non longè à Platęneto, vocato, & à Mineruæ Pareæ delubro Tyndarus dicitur procos Helenæ conuocasse, qui super equi excecti testib. iurarunt se Helenam defensuros, atq. custodituros esse ab iniuria, si ab aliquo nuptiæ illę violarentur. post illud iuramentum Tyndarus equũ in eo loco infodit, sicuti scripsit Pausanias in Laconicis. Fuit n. antiquorũ consuetudo vt super testib. victimarũ plerunque iuraretur, cũ fœdera inter aliquos percuterentur. Idcirco vbi Hercules fœdus iniit cum liberis Nelei fide vltro citróq. data, sue mactato super eius testibus & ipse & illi iurarunt atq. confirmarunt iuramentum in super factũ, vt scripsit in Phoronico Hecatæus. Neq hoc fiebat quouis tempore, vt ait Demosthenes in oratione contra Aristocratem, cum esset magnum iusiurandum, & non quibusuis temporibus sed statis diebus: vt patet ex his: εἶτ' οὐδ' ὃν ἂν τύχῃ τις ὅρκον ὀμνύς, ἀλλ' ὃν οὐδεὶς ὄμνυσιν ὑπὲρ οὐδενὸς ἄλλου, στὰς ἐπὶ τῶν τομίων κάπρου καὶ κριοῦ καὶ ταύρου, καὶ τούτων ἐσφαγμένων ὑφ' ὧν δεῖ, καὶ ἐν αἷς ἡμέραις προσήκει. *Postea neque vt contingit iuramentum hoc faciet. sed quod nemo iurat super alia re, stans super exectis carnibus apri, vel arietis, vel tauri, vel horum iugulatorum, & in quibus conuenit dieb.* Quin etiam solenne fuit Olympicis athletis conceptis verbis super execti suis testibus antequam ludos inirent, iurare se nihil fraudis aut insidiarum commissuros; qui quidem sues transacto iuramento nulli erant vsui. erat enim vetitum religione ne victimæ, super quibus iuratum fuisset, ab hominibus ederentur. nam & Homerus testatur exectum illum suem, super quo Agamemnon iurauit se non attigisse Briseidam in mare à Talthybio fuisse deiectum ex antiquorum sacrorum ritu, vt patet ex his, lib. 7. Iliad.

> εἰ δέ τι τῶνδ' ἐπίορκον, ἐμοὶ θεοὶ ἄλγεα δοῖεν
> πολλὰ μάλ', ὅσσα διδοῦσιν ὅτις σφ' ἀλίτηται ὀμόσσας.
> ἦ, καὶ ἀπὸ στόμαχον κάπρου τάμε νηλέϊ χαλκῷ.
> τὸν μὲν Ταλθύβιος πολιῆς ἁλὸς ἐς μέγα λαῖτμα
> ῥῖψ' ἐπιδινήσας βόσιν ἰχθύσιν.
> *Si quid periuro, cœlestia numina tradant*
> *Quot mala sueuerunt periuris tradere prauis.*
> *Sic ait, & stomachum porci ferro inde recidit,*
> *Quem mox Talthybius iussus porricere in vndam*
> *Est maris incani, pergratam piscibus escam.*

Plutarchus in Cicerone & Publicola longè diuersam rationem com-

nem coniuratos seruasse inquit apud, Romanos, quippe hominẽ trucidasse, omnésq. coniuratos magno & horrẽdo iuramẽto adactos sanguinẽ libasse, & exta gustauisse. Æschylus in actu Septẽ ad Thebas inscripto, demõstrat illã fuisse cõsuetudinem propriam coniurationum, vt omnes coniurati sanguinem victimæ illa de causa cæsæ attingerent, vt est in his;

ἄνδρες γὰρ ἑπτὰ θούριοι λοχαγέται,
ταυροσφαγοῦντες ἐς μελάνδετον σάκος,
καὶ θιγγάνοντες χερσὶ ταυρείου φόνου,
Ἄρη τ' Ἐνυὼ, καὶ φιλαίματον Φόβον
ὡρκωμότησαν ἢ πόλει κατασκαφὰς
θέντες λαπάξειν ἄστυ Καδμείων βίᾳ,
ἢ γῆν θανόντες τήνδε φυράσειν φόνῳ.
Centuriones strenui septem viri
Taurum immolarunt, inque scutum sanguinem
Tauri legentes attigere dexteris,
Mortémque iurauere, Bellonam, & simul
Grauem Pauorem, vel cruore mox suo
Terram rigare, funditus vel sternere
Vrbem ac populari vi satis ex Agenore.

Apud antiquos fuit etiam in more positum, vt iurantes massam ferri ignitam manibus sustinerent, rogaréntque Deos ac precarentur vt illud iuramentum stabile firmúmque esset, donec illa in aquis supernataret, quam mox in profundum deiiciebant, vt in his testatur Callimachus;

Φωκαέων μέχρις κεῖνος μύδρος εἰν ἁλὶ μίμνῃ.
Phocensis donec præstabit in æquore massa.

Et Sophocles in Antigone:

ἦμεν δ' ἕτοιμοι καὶ μύδρους αἴρειν χεροῖν,
καὶ πῦρ διέρπειν, καὶ θεοὺς ὁρκωμοτεῖν.
Prompti manu tenere massam ferream
Eramus incensam, per ignem incedere, ac iurare.

Nã censebatur eos qui optimè & innocenter iurarent, illæsos & igniti ferre massas sustinere, & supra ignẽ impune incedere. atq. alius in fœderationibus, alius in coniurationibus, alius in iuramentis omnino ritus seruabatur. Deinde accidit vt Paris cũ viginti triremib. legatus, missúsq. ad repetendam Hesioneo, quam Telamon occiso patre eius Lacedæmone rapuerat, nauigarit: qui à Menelao in hospitiũ perbenignè acceptus est, cui Helene nuptiæ contigerant. Verùm cùm te

infecta redire oporteret, ille, neglecto iure hospitij & M
nelai amicitia dicitur illā meretriculā Helenam cū mag
nummorum, regiæque supellectilis copia abstulisse, vt sc
psit autor Cypriorum carminum, & Herodotus in Euterp
Idem tamen in Clio non ad repetendam Hesionem Alex
diū nauigasse inquit, sed exemplis superiorum temporu
inuitatum, quod Io Græcis Ægyptij, Græci Ægyptiis Eur
pam, & Medeam Colchis impune rapuissent, quas repeten
bus non reddiderunt, eò consulto ad rapiendam Helena
nauigasse; quod innuit Ouidius in his carminibus:

Nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces;
Tuta tamen bella Bistonis ora fuit.
Phasida puppe noua vexit Pagasæus Iason;
Læsa nec est Colcha Thessala terra manu.
Te quoque qui rapuit, rapuit Minoida Theseus;
Nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.

& paulo antè,

Nec venio Graias veluti speculator ad vrbes:
Oppida sunt regni diuitiora mei.
Te peto, quam pepigit lecto Venus aurea nostro.
Te prius optaui, quàm mihi nota fores.

Sic enim fit plerunque vt impunitas peccatorum sit pro ex
plo & incitamento ad cætera flagitia suscipienda. At Di
gnetus in rebus Smyrnæis non legatum fuisse Alexandru
inquit, neque commotum fuisse superiorum exemplis, se
Veneris monitu, cuius etiam consilio Harmonidas, vel (
placuit Andiætæ) Phereclus nauem illi fabricauit, illuc co
cessisse scribit: quam vbi primùm Alexander vidisset, in ei
desiderium incidisse memorat. Alij dixerunt raptam fuiss
Helenā à Paride, cùm inter Bacchas in litore maris Ino sac
ficaret, quam deportauit in Ægyptum, atque ibi primùn
cū illa congressus sit. Fama est igitur Paridem cū hac in Æ
gyptum nauigasse, quia timebat ne se Menelaus cum Lace
dæmoniorum classe insequeretur: atque cùm eo appulisse
an Canopicum Nili ostium templum Herculis in litore in
uenit, in quod siquis seruus cum quibusdam ceremoniis cō
fugisset, à nemine violari fas erat. eo in loco Alexandri fac
nus seruis ad sacerdotes deferentibus grauiter tulerunt pr
mū iniquitatem iniuriæ, qua Menelaum affecerat: deinde
gatione Memphim ad Proteū de illa remissa, iussi sunt ser

Alexandrum vt iniqua conatũ comprehendere, & ad Proteũ adducere. Hunc conuitiis insectatus Proteus incolumẽ quidem dimisit cum sociis, at vxorem Menelai, & diuitias apud se retinuit vsque ad Menelai aduentum, iussítque intra triduum Alexandrum abesse ex vniuerso Ægyptiorũ agro. Sunt qui dicant hinc Alexandrum nulla re sibi ablata Troiam cõfugisse, inter quos fuit Duris Samius: alij cum idolo Helenæ in patriam reuertisse aiunt, vt sensit Euripides. Neq; defuerunt sanè qui Alexandrum statim in patriam rectà rediisse memorent, legationésq; Græcorum ad res repetendas missas, neq; auditas quidem fuisse à Troianis. Fama est semel tãtùm in agro Atheniensium Alexandrum cum Helena cõgressum fuisse, cùm tamen Bunichus, & Corythus, & Aganus, & Idæus nati fuisse dicantur ex Helena & Paride. Alij dicunt in Cranae, quæ vna est Sporadum, Paridem congressum fuisse, quæ insula postmodo Helene ab illa vocata fuit. atque cùm Paris ab inuita, & propè per vim extorsisset, quam iam pœnituerat maritum reliquisse, dicitur ex eius lacrymis nata esse herba Helenium vocata; quæ si in vino bibatur à mulieribus, creditur Venerem excitare, & inducere hilaritatem, vt scripsit Alexander Cornelius in rebus Phrygiis. Et quamuis virgo à Theseo restituta dicatur Helena suis fratribus, non defuerunt qui Hermionem eius & Thesei filiam putarint, &, vt credidit Duris, Iphigeniam. Huic præterea Nicostratum nonnulli, & Ephiolam, & Menelaum filios tribuerunt.

Sed quoniam sceleratæ vitæ finis raro felix esse consueuit, fama est Helenam denique mortuo Menelao à Nicostrato & Megapenthe filiis è domo ob superiorem vitæ turpitudinem eiectam sese Rhodum ad cognatam suam Polyxo vxorem Tlepolemi contulisse, quæ per id tempus illi insulæ imperabat. verùm quia Tlepolemus adulterij Helenæ caussa in bello Troiano occisus fuisset, eam cædem mariti sui vlcisci cupiens in Helenam se lauantem ancillas cum furiarum ornatu immisit, quæ illam comprehensam, & arbori infelici suspensam laqueo demum necarunt, vt scriptum fuit à Pausania in rebus Laconicis. Sic & ipse Alexander postea imbellis & perniciosus patriæ suæ ciuis extitit, vt demonstrauit Hom. lib. 3. Iliad. Hic, vt prædictum fuerat à coniectoribus, vniuersæ Græciæ arma in se suósque ciues concitauit, hic patriam suam, regnúmque potentissimum & antiquissimum

Asiæ, propter libidinem funditus euertit, hic denique è Lem-
no insula accitus trucidatur: quæ omnia calamitatum gene-
sibi prædicta fuisse à Nereo testatur Horat. lib. 1. Carminun
Hæc partim historicè, partim fabulosè narrantur, quæ de Pa-
ride memoriæ sunt prodita.

¶ Hanc fabulam confictam fuisse de generatione rerum
naturalium antiqui nonnulli sunt commenti: nam Pelei &
Thetidis nuptiæ quid aliud significare possunt, quàm ex a-
quæ terræque mistione adiuuante calore omnia naturali-
corpora procreari? Est enim πηλὸς cœnũ, ac limus; Thetis ve-
rò aqua, vt dicetur postea. Ad horum duorum mistionẽ, tan-
quam ad nuptias, omnes Dij conuenerunt; quoniam nihil
sola materia sine artifice confici potest. Siue enim mortale
brutorum, siue immortales hominum animæ sint corporibu
inserendæ, cùm imperent omnino etiam in brutis quodam
modo corporibus, ex nobiliore quodam loco quàm sint ipsa
elemẽta, ipsas ducere par est. siue enim ex aere, siue ex igne
siue è cœlestibus corporibus anima mortalium deducatur
siue ex his omnibus; siue sit harmonia quædam ex æquabili-
tate temperamentorum, siue his omnibus nobilius quiddam
ad ignotum: omnino illam à Diis omnibus concedi corpo-
ribus dixerunt, & è singulis cœlestibus virtutibus propria
quasdam vires assumere. Inde dicti sunt omnes Dij ad nu-
ptias Pelei & Thetidis conuenisse. Hinc abfuit discordia so-
la ex omnibus Diis, quia nisi per amicitiam res conseruar
non possunt, quæ etiam quanto magis inter se conueniun
temperamenta, tanto magis vigent ac florent. Cum verò Di-
scordia, viriúmque naturalium inæqualitas accesserit, tunc
non solùm temperamentum perit, sed etiam tota composi-
tio labefactatur: vt enim amicitia generationis, ita discordia
& litigium principium corruptionis est. Quid aliud ad natu-
ram pertinens in his contineatur, nõ video, quare ad mores
reliqua pars spectat huiusce fabulæ. Hanc eandem fortunam
ciuitates, & imperia, & nationes experiuntur, quam etiã sin-
gula naturalia corpora, quæ per discordiam funditus euer-
tuntur. Est autem inter has tres Deas semper ferè discordia
& contentio, Palladem, Iunonẽ, Venerem: quippe cùm mo-
lestum appareat ciuitatibus id quod plerunq; accidit, vt im-
periti & stulti & peritis & sapientibus dominẽtur; vt inope
opulentis, inter quos naturalis est propè discordia; vt libidi-
nos

nosi & impuri viris bonis & tēperantibus imperent. nam, vt res omnes hæ vni adsint, vt idem sapiens sit scilicet, & tēperans, & opulentus, est vna rerū omnium quàm difficillima. quod si contigerit, nemo illius imperiū feret inuitus. Quod autē nō vera, sed ficta sint quę de iudicio Paridis tradita sunt, vel muliercula illa non credit apud Ouidiū, quæ ita inquit:

Credere vix equidem cælestia numina possum
Arbitrio formam supposuisse tuo.

Vt igitur ad imperatorias virtutes homines regnaturos inflammarent antiqui, hanc fabulam confinxerunt: per quam temperantem esse & sapientem & fortunatum illum oportere dixerunt, qui sit cæteris hominibus dominaturus: quippe cùm Paris spreta sapientia ac opibus per lasciuiam imperium perdiderit, quod sine illarum Dearum ope conseruari minimè poterat. Nam cùm alij alio studio magis oblectētur, illa animi apperentia Paris à quibusdam dicta est. Huic Deæ illæ datæ sunt iudicandæ, atque omnes dignæ, quæ vincerēt, videbantur, quamuis Iuno regnum, sapientiam Pallas, pulcherrimam mulierem Venus adpromitteret, vt victoriam ex eo certamine reportaret. Verùm quis sanæ mentis pro potentia, magistratibus, honoribus scortum fœdissimum elegerit? aut quis pro sapientia diuinissimo Deorum munere libidinem, nisi impurus, complectatur? aut qui id fecerit, quo pacto non & sceleratus & perniciosus patriæ suæ ciuis alitur? quod hospitium non hic violare poterit? at cui non datum est hoc iudicium? nemo nostrûm est per Deos immortales qui Paridem suo iudicio non damnet: nemo propè rursus est, qui tam turpe Paridis iudicium, non imitetur. Hac proposita Paridis turpitudine fecerunt antiqui, vt nos ipsos dementiæ condemnaremus: est enim Venus, quam tanti fecit Paris, nihil aliud, quâm dementia, vt nomen ipsum significat; sicut testatur Euripides in Troadibus his versibus:

τὰ μῶρα γὰρ πάντ' ἐστὶν Ἀφροδίτη βροτοῖς.
καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς,
Vbique stulta sunt Venus mortalibus,
Rectéque nomen cepit à dementia.

Præclare sanè factū est ab ipsa natura, vt breue tēpus libidini iniunxerit: nā si amplius spatiū sit voluptatibus iniunctū, crudelissimos, & maximè omniū beluarum furiosos homines experiremur. Sed de Paride satis, nunc de Actæone dicamus.

De Actæone. CAP. XXIIII.

NEQVE leue sanè supplicium Actæonem subiisse memo-
rant, quòd nudam Dianam intueri ausus sit: tantum ho-
norem Diis immortalibus deberi significabant. Fuit hic, v
scripsit Zezes hist. 61. chil. 6. Autonoes Cadmi, & Aristæi f
lius: qui cùm mirum in modum venatione delectaretur, v
pote à Chirone educatus, vt ait Apollodorus libro secundo
fertur super saxo quodam defessus dormire solitus, quod fu
non procul à Megaris Platæam contendentibus, quod etia
Actæonis saxum vocatum fuit. Scripsit Pausanias in Bœot
cis Actæonem in fonte illi saxo proximo se lauanté Dianar
vidisse, quod illa molestè ferens, rabiem canibus Actæon
immisit, vt illum laniarent. Eam fabulā multis verbis cōple
xus est Ouid. lib. 3. Metamorp. qui non super saxo illum dor
mire solitum scribit, sed in spelunca quadam fonti illi pro
pinqua. Illa de causa dictus est fuisse in ceruum conuersus, a
à suis canibus in Cithærone laniatus, quos multos assiduè i
feras nutriebat, vt significauit Eurip. in Bacchis hoc pacto:

> ὁρᾷς τὸν Ἀκταίωνος ἄθλιον μόρον,
> ὃν ὠμόσιτοι σκύλακες, ἃς ἐθρέψατο,
> διεσπάσαντο κρείσσον' ἐν κυνηγίαις.
> *Num cernis Actæonis improbam necem?*
> *Canes voraces, ille quas nutriuerat,*
> *Nam dilaniauere optimum venatibus.*

Nomina verò canū, à quibus Actæon fuit laniatus, nihil aliu
quàm vel colores corporū, vel sagacitatē significant, quæ c
uenit canibus. hæc autem sunt: Melampus, nigros habens p
des; Ichnobates, per vestigia sequens; Pamphagus, omnia c
medens; Dorceus, perspicax; Oribasus, montiuagus; Nebr
phonos hinnulos occidens; Lælaps, procella; Theron, feru
Pterelas alatus; Agre, inquirēs; Hylæus, syluestris; Nape, s
tus pererrans; Pœmenis, pastorum canis; Harpyia, rapax; L
don, hinnulo similis; Dromas, cursor; Canache, frendens; S
cte, picta; Tripis, fera; Alce, robusta; Leucō, albus; Asbolus, f
liginosus; Lacō, reboans; Aello, procellosus; Thous, celer; C
prius, libidinosus; Lycisca, lupina; Harpalos, rapax; Melanc
niger; Lachne, hirsuta; Labros, rapidus; Agriodos, agrestib
viis aptus; Hylactor, latrator. Nam omnino canes quinqu
ginta Actæonis à nonnullis commemorantur. Alij dixeru
Actæonem cerui pelle à Diana tectum laniatum fuisse à

nib

nibus ad eum lacerandum incitatis, ne Semelen vxorem duceret, cuius sententiæ fuit Stesichorus Himeræus; vel (vt voluit Acusilaus) quia illam compressit. Alij Actæonem non versum in ceruum, neque cerui pelle tectum fuisse arbitrantur, sed opinionem canibus immissam, vt feram putarent, quod attigit Ouid. his carminibus:

Testis & Actaeon, quondam fera creditus illis,
Ipse dedit letho cum quibus antè feras.

Neque verò vnus tantùm fuit Actæon, vt ego quidem censeo, sed alter à canib. laniatus: alter à Bacchis discerptus: de quo ita sentẽtia extat enarratoris Apollonij. Melissus, quia Corinthios à Phidone Argiuorum Rege, à quo euertendi erant, liberauit, & protexit, ob singulare beneficium insignes honores consecutus fuit. Accidit aliquando vt Bacchides domum huius inuadentes filium Actæonem distraxerint vel repugnantibus parentibus. Cùm vero celebrãda essent Isthmia. Melissus ad aram accedens multa imprecatus est Corinthiis, nisi filij sui cædem vlciscerentur: cùm illa dixisset, se de propinquo præcipiti loco deiecit. At Corinthij cùm timerent magnopere si inultam cædem illam reliquissent Actæonis, tum etiam multo magis ita iubente oraculo, Bacchiades è sua regione eiecerunt. Eodem tempore vnus Bacchiadum Chersocrates Corcyram extruxisse fertur expulsis Colchis, qui ibi habitabant, quo se omnes Bacchiades receperunt. Ferunt Aristæum superioris Actæonis patrem tã grauiter tulisse mortem filij, vt Bœotiæ atque vniuersæ Græciæ indignatus continuò è Gręcia in Sardiniam migrauerit. Verùm cur hæc vt admirabilia, & sempiterna memoria digna transmissa sunt ad posteros? ¶Ego sanè ex historia ad morũ informationem itum esse arbitror. quid enim prohibet, cũ Sol Leonem signum ingressus fuerit, Lunæ vi aucta in eodẽ signo, rabiem canibus natam esse per dies Caniculæ pręsertim: aut canibus rabie exagitatis quæ vis, quæ ratio, quæ cognitio potest resistere, quo minùs vel in dominum sæuiant? Fuerunt qui putarint Actæonis facultates per canum rabiẽ, aut per iratam venationum deam insulsè dissipatas significari: quia canes non Actæonem, sed eius opes laniauerint: quod quidem perridiculum mihi videtur. non enim ad venationem hortari posteros, vel retrahere consilium fuit antiquis, sed minùs rectos mores emendare. Per hanc igitur

fabulam nos ad beneficia in viros bonos conferenda adho-
rtabantur, ac retrahebant à benemerendo de ingratis & im-
memoribus acceptorum hominibus : quod etiam videtur si-
gnificasse Theocritus in eo versu:

τρέφε κύνας ὥς τι φάγωντι :

nutri canes vt te edant.

Omnium sanè beneficiorum optimum est illud,quod apud virum bonum & memorem & gratum collocatur : quod verò in maleficum & ingratum collatum est, omnino male collatum fuit: quippe cùm improbi homines,ne parem gratiam referre cogantur, sæpiùs pro acceptis beneficiis simultatis causas aucupentur,séque vel quauis leuissima de causa iratos fingāt,vt sic deletum appareat quidquid in eos collatum sit. Vt prudentiores igitur essemus in conferendis beneficiis,ne honori,facultatibus,vitæque nostræ insidiatores nostris sumptibus aleremus,rationem conferendorum beneficiorum nos antiqui docuerunt : quippe cùm beneficium viro bono facere, sit propè accipere, atque hæc nonnulla pars est iustitiæ, vt traditum est in officiis. Admonemur præterea per hanc fabulam, ne simus nimis curiosi in rebus nihil ad nos pertinentibus, quoniam multis perniciosum fuit res arcanas aliorum cognouisse, aut principum ciuitatum, summorúmque virorum, aut Deorum præcipuè, quorum vel aliqua minima suspicio arcanorum conscium facilè potest opprimere. atque vt summatim dicam,eas fabulas,quas insulsi & imperiti plerique aniles nugas tantùm esse crediderunt,ad posteros tradiderunt antiqui,vt per illas nos à temeritate,crudelitate,arrogantia,libidine,illegitimísque facinoribus retraherent, & ad humanitatem, prudentiam, beneficentiam,integritatem,temperantiámque adhortarentur,& vt humanam vitam denique omnem in melius informarent.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ,

LIBER SEPTIMVS.

Quàm iuste & vtiliter viri illustres gloriam sint consecuti.

NVLLA neque sanctior lex, neque præclarius institutum esse potest, illustrissime Campeggi, quàm illud quod digna virtutibus præmia, & flagitiis singulis supplicia proponit: siquidem æquum est, non solùm vt à flagitiis retrahantur, verumetiam ad virtutem & ad præclara facinora incitentur animi mortalium, ne desides ac segnes vitam hanc obscurè transigant. Hæc vna res Herculem, cæterósque Heroas illustres ita ad labores, omniáque pericula fortiter subeunda impulit, vt nihil neque tam horrendum, neque tam arduum fuerit, quod labore & patientia non fuerit superatū. Nam & latrones de medio sublati, & inferi aditi, & monstra horribilia perdomita, & crudelitas tyrannorum repressa atque extincta propter præmia virtutis dicuntur. est autē præclarum virtutis præmium gloria: quæ animos mortaliū ad insignia quæque facinora mirificè stimulis impellit; facítque vt difficilia & periculosa & ardua omnia, leuia & plana & facillima videantur. Neque vlla ciuitas, nullum imperium, nulla natio denique potēs ac diuturna esse posset, quæ cùm certa supplicia flagitiosis statuerit, mox nullam habeat virorum bonorum rationem: quippe cùm illa sola felix futura sit, quæ ad bonos, honores & magistratus detulerit: id quæ fecerit, tanto erit cæteris ciuitatibus præstantior ac felicior, quanto magis in hoc agendo fuerit studiosa. Satis eius quod dico, præclarum erit argumentum Romanorum

imperium ad viros bonos vel exteros sæpe delatum, atque Athenienses etiã multos viros bonos externos sæpius summæ reip. præfecerunt. At contrà ciuitas illa, quæ non nisi suis patet ciuibus, quæ fores in perpetuum occlusit exterorum virtuti & fortitudini, quæ nulla etiam habita ratione probitatis inter suos ciues, ad quosuis vel improbos magistratus detulerit: quæ sceleribus pœnas, at nulla præmia virtuti, vel etiam paruas pœnas interdum improbitati, proponit: quo pacto non & segnis & libidini dedita esse potest? quo pacto non stultorum ac scelestorum hominum fiet iniquissima tyrannis? quo pacto non immemor acceptorum beneficiorum, aut etiam ingrata? quo pacto non inter scorta consenescat, & marcescat in otio? fieri enim non potest vt animus hominum nihil agat, qui nisi honestis exercitationibus teneatur, ad turpia quæque & impura studia deferatur necesse est: nam vbi fores occlusæ sunt virtutibus, illæ necessariò patent vitiis & sceleribus; cùm aliquid omnino sit agendum.

De Hercule. CAP. I.

NEque aliud sanè quidquam Herculem omnium monstrorum, latronum, maleficorúmque hominum domitorem & euersorem præter gloriam virtutis illustrauit: qui tantum nominis & gloriæ apud omnes homines consecutus est, quantum nulla ætas vnquam delere possit: cuius in honorem templa, altaria, ceremoniæ, sacerdotes fuerunt instituti: quod illi neque nobilitas generis, neque sola vis corporis, neque amplissimum imperium, sine sapientia, animíque magnitudine concedere poterat. Fuit Hercules Iouis & Alcmenæ filius, vt testatur Orpheus in Argonaut. his carminibus:

πρῶτα δ' εἶδα βίην Ἡρακλῆος θείοιο,
ὃν τέκεν Ἀλκμήνη Ζηνὶ Κρονίωνι μιγεῖσα,
ἦμος ὅτε τρισελήνου μὲν ἐκρύπτετο φέγγεος αἴγλην
ἠελίου δολιχαὶ δ' ἐπεμαίνοντο πάντοθεν ὧραι.
Hic priùs Herculeum robur mihi cernitur: olim
Hunc Alcmena Ioui peperit coniuncta superno,
Cùm latuit Phœbus longas tres ordine noctes
Continuas, caruítque die sol, lumine Soles.

Aiunt

Aiunt n. Alcmenam Thebani Amphytrionis fuisse vxorem, qui cùm aduersus Teleboas Ætoliæ populos militaret & exercitũ duceret: quia ita nubẽti Alcmenæ promiserat, quòd fratris eius cædem vlcisceretur, huius captus amore Iupiter sumpta Amphitryonis forma, vt ait Plautus in Amphitryone, domũ antẽ diem ingressus, illa per fraudẽ, ne vim inferret, potitus est. Nam Teleboæ Taphũ insulam vnam Echinadũ incoluerunt, qui priùs habitabant Acarnaniam. hi cùm essent rapacissimi, omnibúsq. infesti, Argos profecti Electryonis patris Alcmenæ boues abegerunt: qua ex re orto prælio & ipse Electryo & eius filij in ea pugna ceciderunt. etenim vt scriptum fuit ab Herodoto, qui bellum illud descripsit, quatuor filij ex Andromeda Perseóq. nati sunt, Sthenelus, Mestor, Alcæus, Electryo, qui cõmuni imperio post Persei mortem regnarunt. E Mestore nata est Hippothoe. de qua & Neptuno Pterelas, de quo Teleboas & Taphus. Quidam ferunt bellum exortum inter hos fuisse, quia Teleboæ vi sortem auitam ab Electryonidis repeterent, cùm illã iure assequi non possent. atq. cùm ex Amphitryone prægnans esset Alcmena; tamen, vt ex se etiam conciperet, dicitur Iupiter tres noctes in vnum coniunxisse, quod spatium totum in exprimendo Hercule absumpsit: non enim sat erat spatij nox vna tantæ plantandæ arbori. Deinde cùm negligentiùs exceptus fuisset reuersus Amphitryo, causam percunctatus est ab Alcmena, audiuit priore nocte sui similem domum adiuisse: tum intellexit à Tiresia Iouem cum Alcmena concubuisse, vt testatur Atheniensis Apollod. lib. 2. Natus est igitur Thebis Hercules Ioue patre, matre Alcmena, vt testatur Hom. in hymno in Herc. hoc pacto:

Ἡρακλέα Διὸς υἱὸν ἀείσομαι, ὃν μέγ' ἄριστον
γείνατ' ἐπιχθονίων Θήβῃς ἐνὶ καλλιχόροισιν
Ἀλκμήνη, μιχθεῖσα κελαινεφέϊ Κρονίωνι.

Alciden canimus natum Iouis: edidit illum
Præstantem virtute viris mortalibus, atque
Magno Alcmena Ioui coniuncta in amore superno.

Dixerunt tamen poetæ Herculem filium etiam Amphitryonis, vt ait Euripid. in Hercule insano:

τίς τὸν Διὸς σύλλεκτρον οὐκ οἶδεν βροτῶν
Ἀργεῖον Ἀμφιτρύων', ὃν Ἀλκαῖός ποτε
ἔτικτεν ὁ Περσέως, πατέρα τόνδ' Ἡρακλέους.

Cui non Iouis riualis est mortalium
Auditus Amphitryo, satus de Persei
Alceo & almi, qui fuerit pater Herculis?

Habuit Hercules fratrem natum eodem partu Iphiclum vna nocte iuniorem, sororem verò Laonomen, quam Polyphemo nupsisse memoriæ proditum fuit. Iphicli mirificam celeritatem pedum descripsit Orpheus in sacro sermone, & incredibilem leuitatem in his carminibus:

οὐ δὲ μὲν οὐδὲ θεοὺς φεύγοις ἂν ἄτοπα ῥέζων,
οὐδ' εἴ τ' Ἰφίκλοιο θοώτερος αὐδάζοιο,
ὅς τε καὶ αἰθερίαισιν ἐπέτρεχεν, οὐδέ τι καρπὸν
σίνετ' ἀθουμένων γῆα φέρων ἐπὶ λήιον αὖον.

Non poterit fugisse Deos qui turpia patrat,
Sit licet Iphiclo multo velocior ipso;
Qui super extremis segetum currebat aristis,
Nec siccos fructus ledebat pondere planta.

Scriptum reliquit Paus. in Bœoticis Iunonem odio pellici Alcmenæ cõmotam, cùm sciret instare tẽpus propè pariẽdi mulieres veneficas immisisse, quæ partum impedirent. Fertur eo tempore Historis Tiresiæ filia veneficas illas astutia elusisse: nam è loco quodã, vnde illæ facilè audire possent exclamauit, Alcmenam peperisse: ea voce illæ deterritæ ac deceptæ statim abierunt, quare Alcmena illico enixa est. Alii diuersam ab hac rationem tradiderunt, quippe qui non impeditã fuisse dicant à Iunone Alcmenam quò minùs pareret, sed cùm nonum mensem ageret Hercules in vtero matris, S septimũ Eurystheus Stheneli filius, fama est iurasse Ioué al terum horum alteri imperaturum, atque ad illum pertinere imperium, qui prior natus eodem die fuisset. Id cùm sensisset Iuno, septimestrem Eurystheum ex vtero matris exire fecit. at Herculis ortum in primum diem mensis decimi vsq prorogauit, vt ait Theoc. in paruo Hercule:

Ἡρακλέα δεκάμηνον ἐόντα ποχ' ἁ Μιδεᾶτις
Ἀλκμήνα, καὶ νυκτὶ νεώτερον Ἴφικλῆα.

Alciden decimo prognatum mense decora
Alcmena, atque vna iuniorem nocte Iphiclum.

Eumolpus autem ille qui librum de mysteriis composui scripsit Herculem primùm quidem fuisse inuisum Iunon propter matrem pellicem, at placatam fuisse à Pallade, cu ius etiã hortatu Iuno Herculi lac præbuerat paruulo, cùn

qu

que fecerat immortalem. Huic eadem nocte, quæ secuta est primum natiuitatis diem. Iuno sub mediam noctem duos ferocissimos angues immisit, à quibus ictus nemine præscio interiret; sed Hercules dicitur ambabus manibus illos apprehensos ita constrinxisse, vt illæsus statim hos compresserit, vt ait Ouidius in Deianira:

Te ne ferunt geminos pressisse tenaciter angues,
Cùm tener in cunis iam Ioue dignus eras?

Quod etiam Theoc. planius expressit in paruo Hercule hoc pacto:

ἆμος δὲ στρέφεται μεσονύκτιον ἐς δύσιν ἄρκτος
Ὠρίωνα κατ' αὐτὸν, ὁ δ' ἀμφαίνει μέγαν ὦμον·
τᾶμος ἄρ' αἰνὰ πέλωρα δύω πολυμήχανος Ἥρη
κυανέαις φρίσσοντας ὑπὸ σπείραισι δράκοντας ὦρσε.

Sub mediam noctem quando Vrsa illabitur vndis
Oriona prope, isque humerum cum protulit altum;
Ingeniosa duos immisit Iuno chelydros
Tergoribus nigris, spirisque ingentibus atros.

Deinde exequitur quo pacto Hercules sine lacrymis & intrepidus ambos illos compresserit. Apollodorus tamen libro 2. iam octo menses natum Herculem inusitatæ magnitudinis angues à Iunone immissos compressisse memorat. Alij verò, inter quos fuit Pherecydes, hos angues non à Iunone sed ab Amphitryone immissos tradiderunt, vt experiretur vter esset Iouis filius, atque Iphiclem territum cum eiulatu aufugisse, Herculem illos comprehensos suffocasse. Cæterùm vbi Pallas ad Iunonem accedens persuasisset vti mammam præberet infanti, cùm puer supra ætatem violentiùs sugeret, aiunt Iunonem indoluisse, ac puerum proiecisse. Alij dicunt quòd cùm Hercules lac retinere non posset, illud in cœlum deciderit, ac fecerit viam lacteam inde vocatam. Alij tamen dicunt istud accidisse quo tempore lac in saxum expressit vt iussa fuerat, quod obtulit Saturno: quod alij de Mercurio dixerunt, quam opinionum de via lactea varietatem ita mirificè attigit Marcus Manilius in his:

Nec mihi celanda est forma vulgata vetustas
Mollior, è niueo lactis fluxisse liquorem
Pectore reginæ Diuûm, cœlùmque liquore
Infecisse suo: quapropter lacteus orbis
Dicitur, & nomen causa descendit ab ipsa.

Deinde cùm Hercules adoleuisset, iaculãdi artẽ fuit à Teutaro Scytha pastore, vt ait Isacius, edoctus. Alij à Rhadamantho hanc artem illum didicisse malunt, alij ab Amphitryonis pastoribus, alij à Chirone & Thestiade: cùm tamen Theocritus ab Euryto quodam edoctum iaculandi artem scribat, vt sensit etiam Apollodorus. A Lino Apollinis filio literas didicit vt fama est: musicam ab Eumolpo: luctam & artes cæteras ludicras ab Harpalyco Mercurij & Phanopes filio, velut sensit Apollodorus: ab Autolyco currus agitare, & equitandi peritiam ab ipso Amphitryone percepit. Qui fuerint magistri in singulis facultatibus, testatur Theocritus in his:

γράμματα μὲν τὸν παῖδα γέρων Λίνος ἐξεδίδαξεν,
υἱὸς Ἀπόλλωνος μελεδωνεὺς ἄγρυπνος ἥρως·
τόξον δ' ἐντανύσαι, καὶ ἐπίσκοπον εἶμεν ὀϊστὸν
Εὔρυτος ἐκ πατέρων μεγάλαις ἀφνειὸς ἀρούραις.
αὐτὰρ ἀοιδὸν ἔθηκε, καὶ ἄμφω χεῖρας ἔπλαξε
πυξίνᾳ ἐν φόρμιγγι Φιλαμμονίδας Εὔμολπος.
ὅσσα δ' ἀπὸ σκελέων ἑδροστρόφοι Ἀργόθεν ἄνδρες
ἀλλάλους σφάλλοντι παλαίσμασιν, ὅσσα τε πύκται
δεινοὶ ἐν ἱμάντεσσιν, ἅ τ' ἐς γαῖαν προπεσόντες
πάμμαχοι ἐξεύροντο παλαίσματα σύμφορα τέχνᾳ,
πάντ' ἔμαθ' Ἑρμείαο διδασκόμενος παρὰ παιδὶ
Ἁρπαλύκῳ Φανοτῆι.

Hunc Linus edocuit sapientum scripta priorum
Peruigil, & clari Phœbi de semine natus.
Flectere at arte arcus, emittere & arte sagittas
Edocuit diues patriis hunc Eurytus agris.
Eumolpus vocem formauit, finxit & idem
Ad citharam digitósque rudes, dextrámque tremendam,
At quæcunque fuit membrorum ars apta palestræ,
Qua strauêre viros, & decepere vicissim;
Quæ foret ars pugilum, & grauibus decernere loris,
Quæque graues pugiles reperere ex arte dolosè,
Hæc à Mercurij doctus de sanguine creto,
Harpalyco, Phanopésque.

Fertur Linum cithara percussum interemisse, quia ab illo vapulasset, cuius etiam cædis causam dixit adhuc puer. In Astronomicis autem rebus magistrum habuit virum sapientissimum ac optimum Chironem. Alij dicunt à Castore armatum pugnare didicisse. Quare omnibus ingenuis artibus à singulis in quauis facultate præstantibus hominibus fuit

institutus. Hercules insigni corporis magnitudine ac procer itate fuisse dicitur: quippe quem scripserit Heraclides Ponticus quatuor cubitorum & vnius pedis longitudinis fuisse. Ion præterea Chius & Herodotus in OEdipode Herculem tres dentium ordines habuisse memorat, igneúmque splendorem ex oculis effudisse, vt ait Zezes hist. 105. Chil. 3. Hercules, cũ natus esset ea lege, vt Eurystheus Stheneli & Archippes filius fraude Iunonis prior natus illi imperaret, iussus est omnia quæ vbique pericula horrenda viderentur subire, vniuersúmque terrarum orbem monstris horrificis expurgare. Primum igitur omnium laborum Herculi fuisse memorant leonem Cithæroneum: nam, cùm puer adhuc esset Hercules, ætatísque suæ annum decimum sextum, vel, vt alij maluerunt decimum octauum ageret, esséque missus ab Amphitryone ad armentorum custodiam, ne bis in magistrum peccaret, leonem interfecit, inuulnerabilem, qui (vt ferunt) de Lunæ circulo descenderat, atque qui in sylua Nemea vagabatur, quæ fuit inter Phliuntem & Cleonas, cùm armenta sua laniaret. Memoriæ prodidit Chrysermus libro secũdo rerum Peloponnesiacarũ, Iunonem supplicium de Hercule sumere volentem Lunam in auxilium acciuisse carminibus magicis vsam, quę cistam spuma impleuit, è qua natus est hic leo. hunc Iris in gremio stringens in montem Opheltam deportauit, à quo eodẽ die Apæsamptus pastor fuit dilaniatus, vt ait Demodocus in rebus Heracleæ. Erat omnino leonis illius pellis nullo ferro penetrabilis, sicut Iuno instituerat, quæ implacabili odio Herculem insequebatur. In hunc Hercules multas sagittas frustra coniecit, neque læsit omnino: mox cùm ad clauam ventum esset, quæ multo ferro erat grauis, vt Socrates scripsit ad Idotheum: vt verò sensit Pisander, tota erat ferrea: & illa crebris verberibus comminuitur. Deinde leonem nudis manibus apprehensum vnguibus dissecuit, atque ita occisi vnguibus pellem detractam inuulnerabilẽ pro scuto in posterum gestauit, vt testatur Euripd. in Hercule insano:

στολὴν τε θηρὸς ἀμφέβαλλες σῷ κάρᾳ
λέοντος, ᾗπερ αὐτὸς ἐξωπλίζετο.

Feráque pelle tu leonis induis
Caput, fuit gestamen illud Herculis.

Quod factum est in monte exiguo Bœotiæ Teumesso nomine. Mansit postea illa cõsuetudo, vt multi heroes pellibus pro scutis vterentur: nam & Theseus, & Ancæus, qui fuit cũ Argonautis, & Argus, & alij complures pellibus pro scutis vsi sunt, vt est apud Apollonium multis in locis, quod fiebat ad Herculis imitationem. Fuerunt autem tres leones ab Hercule superati, Heliconius, Lesbius, Nemeæus. Cũ Thespius Rex Bœotiæ famam rerum ab Hercule, iam gestarum percepisset, putauit suis rebus optimè fore consultum, si cùm quinquaginta filias haberet, totidem præstantes robore corporis, & animi sapientia filios ex illo susciperet. quare Herculem ad conuiuium inuitauit, & perbenignè, magnificéque exceptum ita demum ebrium fecit, vt omnes quinquaginta filias eadem nocte vitiarit, præter vnam; quæ vt testatur Paus. in Bœoticis, perpetuum sibi sacerdotium potius indixit. Ferunt singulas earum mares filios peperisse, præter maioris & minoris ætatis duas, quæ geminos pepererunt. Fuerunt qui dixerint singulas singulis noctibus cum Hercule concubuisse, quòd sanè neque admirabile esset, neque prorsus incredibile, non tamen Hercule dignum: cùm quidam adeò fuerint in Venerem propensi, vt vel septuagies rẽ absoluerint, vt ait Theophrastus in historiis plantarum. Cùm celebritas nominis, & virtutis Herculeæ gloria in dies cresceret, quia Hercules armis à Minerua captis Creonti Thebanorum principi opem tulerat, cæsisque Minyis & Ergino Thebanam vrbem obsidente liberauerat agrum Thebanũ ab imposito per iniuriã tributo, vt scribitur; eius virtutẽ admiratus Creon Megaram filiam in matrimoniũ illi concessit. Istud fecit cùm esset ephebus, nam missas ad exigendum tributum legationes mutilatás è regione eiecit. Petente Ergino autorem iniuriarum admiratus est audaciam Creon, nam erat ad deditionem propensus: at Hercules cohortatus coætaneos ad liberandam patriam, è sacris templis armaturam euulsit, quam antiqui appenderant in honorem Deorũ, cùm omnia arma priuata Minyæ ex vrbe sustulissent, ne Thebani bellum renouarent. cùm Erginus cũ copiis aduentaret ad vrbem, illi occurens ad quasdam angustias viarum, fecit inutilem esse multitudinem copiarum hostilium, & Erginũ trucidauit, & omnes propè eius copias profligauit. deinde repẽtè victoria vsus potitus est vrbe Orchomeniorum,

& re-

& regiam Minyarum succendit, vrbémq; funditus euertit. Quare Eurystheus suspectam habens eius virtutem, illum ad se accersiuit,& certamina imperauit.Cùm Hercules nollet parere, Iupiter significatum mittit ne mandata detrectaret,atque ex oraculo quoque Delphico intellexit esse voluntatem Deorum vt certamina absolueret duodecim imperante Eurystheo,cùm insignis mœror illum cepisset, Iuno insaniam quoque immisit: quare filios è Megara susceptos tanquam hostes iugulauit: post cùm resciuisset, à congressu hominum diu abstinuit. Fama est igitur Herculem ante furorem siue insaniam filios Therimachum,Lamium, Creontiadem,& Deicoontem suscepisse è Megara. vt ait Apollodorus libro 2. alij voluerunt filios fuisse Herculis Onitem, Democoontem, Templirantem. Deinde Argos profectus est ad absoluenda mandata Eurysthei. Famā autem fuisse inquiunt, quo tempore Hercules ad inferos descendit,illum fuisse mortuum; quare cùm rediisset,Lycum Thebarum Regem Megaram vxorem suam ducere conātem interemit.Ea de causa ob Iunonis inuidiā ira percitus in omnes filios suos quos è Megara susceperat, sæuiit. Dixerunt quidam octo fuisse Herculis & Megaræ filios,in quos ille sæuiit,alij quatuor Herculis,at duos Iphicli,cùm illi iuniorem filiam Creon coniūxisset. Ex insaniētis Herculis furore composita est tragœdia ab Euripide. Cùm suos igitur, Iphiclique filios trucidasset, vel (vt alij malunt) ignem coniecisset, exilio solum vertit; deinde à Thestio expiatus Delphos se contulit, ac Deum percunctatus vbinā esset habitaturus, Pythia Tirynthem respondit oportere illū proficisci, Eurystheóque duodecim annos seruire,totidémque labores persoluere, atque iis peractis demum inter Deos immortales receptum iri. Vocatus fuit vero Hercules tum primum à Pythia, cùm antea Alcides diceretur.Tirynthem igitur migrauit, atq; primum omniū quidam illi imperatum dicunt ab Eurystheo vt Nemeæum leonem inuulnerabilem occideret. (Nam superiorem Cithæroneum iidem fuisse, at non Nemeæum putarunt,cum è Cithærone monte primùm irruisset in armenta.) Fabulatus est Anaxagoras in Luna fuisse latam quandam regionem,è qua hic leo Nemeæus deciderit. cùm Solē etiam nō minùs stultè massam ferri igniti appellaret. est enim non

ignobilis gradus stultitiæ vel si nescias quid dicas, tamen velle de rebus propositis hanc vel illam partem stabilire. Ille igitur frustra exhausta pharetra cum claua feram insecutus est, quæ cùm in speluncam aufugisset biforem, alterum ostium occlusit, deinde brachiis circa collum coniectis, eo vsque astrictam tenuit, donec suffocauit, & supra humeros sumptam Mycenas asportauit. Cæterùm cùm in Lerna Argiui Mycenæique agri hydra insignis esse diceretur & magnopere formidabilis, quæ in palude lacui proxima versabatur, quæ plura capita haberet, vt scripsit Camirensis Pisander, iubetur Hercules ab Eurystheo illam interficere. Versabatur plerumque & educata fuerat sub platano quadam ibi amplissima ad fontem Amymones, apud quem fuit etiam cæsa. Dicunt hanc hydram multa habuisse capita, siquidem Naucrates Erythræus septem, at Zenodorus Ephesius nouem. Heraclides Ponticus quinquaginta illa fuisse tradidit: quæ quoties vnum eorum cædebatur, priorum numerus duplicabatur continuò, nisi quis concisum reliquum colli thyrsum igni statim combussisset. Id cùm cognouisset Hercules, nulli diligentiæ aut labori pepercit in illa opprimenda. Afferunt eius hydræ venenum fuisse acutissimum, quippe cùm sagitta illo veneno tincta Chironem propè subitò interemerit, vel Polenorem Centaurum, vt quidam maluerunt. Hunc aiunt vi doloris impulsum ad fluuium è Lapitho monte Arcadiæ defluentem accurrisse, vt ibi vulnus lauaret: vnde postea teter odor dicitur flumini ex loco vulnere diu permansisse. Fuit enim hydra illa maleficum omnino & pestiferũ hominibus animal: quippe quæ campestria omnia impetu facto deuastaret, & in pecora agrósque vicinos crudelissimè sæuiret. Fabulantur Iolai opera aurigæ vsum fuisse Herculem. nam in curru eo accesserat, cùm ingens cancer hydræ opem tulisset, quem Hercules conculcauit: nam ex accensa sylua propinqua accensos torres Iolaus ad Herculem attulit. Verùm crediderunt hunc laborem, quia adiutus fuisset Hercules ab Iolao, non fuisse inter duodecim ab Eurystheo receptum. Deinde cùm cerua quædam pedes æreos haberet, atque cornua aurea, apud OEnonen Dianæ sacra, neque quispiam mortalium posset illam cursu comprehendere, habitarétque in Mænalo monte, iubetur Hercules illam Mycenas adducere.

Se

Sed cùm neque occidere illam Hercules vt Dianæ sacram, neque vulnerare vellet, annum totum currendo est insecutus: sed illa denique fessa in montem Artemisium confugit, & ad Ladonem amnem iam iam tranatura capta est, & Mycenas super humero deportata. Enimuero dicunt Eurystheum adeo fuisse virtute Herculis perculsum, vt dolium æneum sibi ad latibulum comparauerit, neque in vrbem Herculem admitteret, atque omnia monstra ante portam ciuitatis exponi statuit, atque per Copreum præconem omnia illa formidabilia imperauerit. Sunt etiam qui dicant Dianæ Taygetæ illam ceruam fuisse postea ab Hercule consecratam. Præterea cùm ad cædendum aprum Erymantheum iussus proficisceretur, à Pholo hospitio perbenignè accipitur: qui vas etiam optimi vini in honorem hospitis aperuit, vt à Dionyso imperatum fuerat. tunc Centauri mirabili odore vini concitati, ad Pholum accurrentes, in Pholum impetum faciunt vinum rapturi. Centaurorum alij piceas cum radicibus euulsas pro armis habebant, alij saxa ingentia, alij lampades accensas, alij magnas secures. commissum est prælium. opem tulit Pholo Nubes mater multum imbrem offundens, ac viam lubricam fecit. Hercules opem ferens multos trucidauit, alios in fugam vertit. Qui ceciderunt in acie Centauri insigniores fuerunt, Dupon, Thereus, Hippotion, Melanchætes, Orius, Isoples, Daphnis, Amphion, Argius, Phrixus. Pholus tamen cæsos ob affinitatem sepeliuit, atque sagittæ è vulnere cuiusdam ereptæ forte cuspide ictus, cùm sanari posset, interiit; quem Hercules magnificè sepeliuit in monte Pholoe ab illo vocato. Eo autem tempore Phocidis ager vniuersus ob iram Dianæ, quia OEneus illam meritis victimarum honoribus priuarat, ab apro insignis magnitudinis vastabatur, qui in Erymantho monte Arcadiæ natus fuerat, quem Hercules à Centaurorum cæde profectus, vinctum ad Eurystheum deduxit cum illum è quodam fruticeto propter altam niuem defessum extraxisset. postmodo cùm Augias Rex Elidis ingens stabulum trium millium boum, quod erat fimo refertissimum, haberet, iubet Eurystheus Herculem hoc vno die purgare. Cùm Hercules eò accessisset, pactus fuit Augias se decimam partem omnium animalium esse daturum, si eodem die stabulum illud purgasset: quòd id fieri non posse vllo pacto videbatur.

fabulam nos ad beneficia in viros bonos conferenda adhortabantur, ac retrahebant à benemerendo de ingratis & immemoribus acceptorum hominibus: quod etiam videtur significasse Theocritus in eo versu:

τρέφε κύνας ὥς τι φάγωντι:

nutri canes vt te edant.

Omnium sanè beneficiorum optimum est illud, quod apud virum bonum & memorem & gratum collocatur: quod verò in maleficum & ingratum collatum est, omnino male collatum fuit: quippe cùm improbi homines, ne parem gratiam referre cogantur, sæpiùs pro acceptis beneficiis simultatis causas aucupentur, séque vel quauis leuissima de causa iratos fingãt, vt sic deletum appareat quidquid in eos collatum sit. Vt prudentiores igitur essemus in conferendis beneficiis, ne honori, facultatibus, vitæque nostræ insidiatores nostris sumptibus aleremus, rationem conferendorum beneficiorum nos antiqui docuerunt: quippe cùm beneficium viro bono facere, sit propè accipere, atque hæc nonnulla pars est iustitiæ, vt traditum est in officiis. Admonemur præterea per hanc fabulam, ne simus nimis curiosi in rebus nihil ad nos pertinentibus, quoniam multis perniciosum fuit res arcanas aliorum cognouisse, aut principum ciuitatum, summorúmque virorum, aut Deorum præcipuè, quorum vel aliqua minima suspicio arcanorum conscium facilè potest opprimere. atque vt summatim dicam, eas fabulas, quas insulsi & imperiti plerique aniles nugas tantùm esse crediderunt, ad posteros tradiderunt antiqui, vt per illas nos à temeritate, crudelitate, arrogantia, libidine, illegitimísque facinoribus retraherent, & ad humanitatem, prudentiam, beneficentiam, integritatem, temperantiamque adhortarentur, & vt humanam vitam denique omnem in melius informarent.

NATA

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ,

LIBER SEPTIMVS.

Quàm iustè & vtiliter viri illustres gloriam sint consecuti.

NVLLA neque sanctior lex, neque præclarius institutum esse potest, illustrissime Campeggi, quàm illud quod digna virtutibus præmia, & flagitiis singulis supplicia proponit: siquidem æquum est, non solùm vt à flagitiis retrahantur, verumetiam ad virtutem & ad præclara facinora incitentur animi mortalium, ne desides ac segnes vitam hanc obscurè transigant. Hæc vna res Herculem, cæteró sque Heroas illustres ita ad labores, omniáque pericula fortiter subeunda impulit, vt nihil neque tam horrendum, neque tam arduum fuerit, quod labore & patientia non fuerit superatũ. Nam & latrones de medio sublati, & inferi aditi, & monstra horribilia perdomita, & crudelitas tyrannorum repressa atque extincta propter præmia virtutis dicuntur. est autẽ præclarum virtutis præmium gloria: quæ animos mortaliũ ad insignia quæque facinora mirificè stimulis impellit; facítque vt difficilia & periculosa & ardua omnia, leuia & plana & facillima videantur. Neque vlla ciuitas, nullum imperium, nulla natio denique potẽs ac diuturna esse posset, quæ cùm certa supplicia flagitiosis statuerit, mox nullam habeat virorum bonorum rationem: quippe cùm illa sola felix futura sit, quæ ad bonos, honores & magistratus detulerit: id quæ fecerit, tanto erit cæteris ciuitatibus præstantior ac felicior, quanto magis in hoc agendo fuerit studiosa. Satis eius quod dico, præclarum erit argumentum Romanorum

imperium ad viros bonos vel exteros sæpe delatum, atque Athenienses etiã multos viros bonos externos sæpius summæ reip. præfecerunt. At contrà ciuitas illa, quæ non nisi suis patet ciuibus, quæ fores in perpetuum occlusit exterorum virtuti & fortitudini, quæ nulla etiam habita ratione probitatis inter suos ciues, ad quosuis vel improbos magistratus detulerit: quæ sceleribus pœnas, at nulla præmia virtuti, vel etiam paruas pœnas interdum improbitati, proponit: quo pacto non & segnis & libidini dedita esse potest? quo pacto non stultorum ac scelestorum hominum fiet iniquissima tyrannis? quo pacto non immemor acceptorum beneficiorum, aut etiam ingrata? quo pacto non inter scorta consenescat, & marcescat in otio? fieri enim non potest vt animus hominum nihil agat, qui nisi honestis exercitationibus teneatur, ad turpia quæque & impura studia deferatur necesse est: nam vbi fores occlusæ sunt virtutibus, illæ necessariò patent vitiis & sceleribus; cùm aliquid omnino sit agendum.

De Hercule. CAP. I.

NEque aliud sanè quidquam Herculem omnium monstrorum, latronum, maleficorúmque hominum domitorem & euersorem præter gloriam virtutis illustrauit: qui tantum nominis & gloriæ apud omnes homines consecutus est, quantum nulla ætas vnquam delere possit: cuius in honorem templa, altaria, ceremoniæ, sacerdotes fuerunt instituti: quod illi neque nobilitas generis, neque sola vis corporis, neque amplissimum imperium, sine sapientia, animíque magnitudine concedere poterat. Fuit Hercules Iouis & Alcmenæ filius, vt testatur Orpheus in Argonaut. his carminibus:

πρῶτα δ' ἴδον βίην Ἡρακλῆος θείοιο,
ὃν τέκεν Ἀλκμήνη Ζηνὶ Κρονίωνι μιγεῖσα,
ἦμος ὅτε τετραλὴ μὲν ἐλείπετο σέλαος αἴγλην
ἠέλιος δολιχὴ δ' ἐπεμαίνετο πάντοθεν ὄρφνη.

Hic priùs Herculeum robur mihi cernitur: olim
Hunc Alcmena Ioui peperit coniuncta superno,
Cùm latuit Phœbus longas tres ordine noctes
Continuas; caruítque die sol, lumine Soles.

Aiunt

Aiunt n. Alcmenam Thebani Amphytrionis fuisse vxorem, qui cùm aduersus Teleboas Ætoliæ populos militaret & exercitũ duceret: quia ita nubẽti Alcmenæ promiserat, quòd fratris eius cædem vlcisceretur, huius captus amore Iupiter sumpta Amphitryonis forma, vt ait Plautus in Amphitryone, domũ ante diem ingressus, illa per fraudẽ, ne vim inferret, potitus est. Nam Teleboæ Taphũ insulam vnam Echinadũ incoluerunt, qui priùs habitabant Acarnaniam. hi cùm essent rapacissimi, omnibúsq. infesti, Argos profecti Electryonis patris Alcmenæ boues abegerunt: qua ex re orto prælio & ipse Electryo & eius filij in ea pugna ceciderunt. etenim vt scriptum fuit ab Herodoto, qui bellum illud descripsit, quatuor filij ex Andromeda Perseóq. nati sunt, Sthenelus, Mestor, Alcæus, Electryo, qui cõmuni imperio post Persei mortem regnarunt. E Mestore nata est Hippothoe. de qua & Neptuno Pterelas, de quo Teleboas & Taphus. Quidam ferunt bellum exortum inter hos fuisse, quia Teleboæ vi sortem auitam ab Electryonidis repeterent, cùm illã iure assequi non possent. atq. cùm ex Amphitryone prægnans esset Alcmena; tamen, vt ex se etiam conciperet, dicitur Iupiter tres noctes in vnum coniunxisse, quod spatium totum in exprimendo Hercule absumpsit: non enim sat erat spatij nox vna tantæ plantandæ arbori. Deinde cùm negligentiùs exceptus fuisset reuersus Amphitryo, causam percunctatus est ab Alcmena, audiuit priore nocte sui similem domum adiuisse: tum intellexit à Tiresia Iouem cum Alcmena concubuisse, vt testatur Atheniensis Apollod. lib. 2. Natus est igitur Thebis Hercules Ioue patre, matre Alcmena, vt testatur Hom. in hymno in Herc. hoc pacto:

Ἡρακλέα Διὸς υἱὸν ἀείσομαι, ὃν μέγ᾽ ἄριστον
γείνατ᾽ ἐπιχθονίων Θήβῃς ἐνὶ καλλιχόροισιν
Ἀλκμήνη, μιχθεῖσα κελαινεφέϊ Κρονίωνι.

Alciden canimus natum Iouis: edidit illum
Præstantem virtute viris mortalibus, arctè
Magno Almena Ioui coniuncta in amore superno.

Dixerunt tamen poetæ Herculem filium etiam Amphitryonis, vt ait Euripid. in Hercule insano:

τίς τὸν Διὸς σύλλεκτρον οὐκ οἶδε βροτῶν
Ἀργεῖον Ἀμφιτρύων᾽, ὃν Ἀλκαῖός ποτε
ἔτικτεν ὁ Περσέως, πατέρα τόνδ᾽ Ἡρακλέος.

Cui non Iouis riualis est mortalium
Auditus Amphitryo, satus de Persei
Alceo & almi, qui fuerit pater Herculis?

Habuit Hercules fratrem natum eodem partu Iphiclum vna nocte iuniorem, sororem verò Laonomen, quam Polyphemo nupsisse memoriæ proditum fuit. Iphicli mirificam celeritatem pedum descripsit Orpheus in sacro sermone, & incredibilem leuitatem in his carminibus:

οὐδὲ μὲν οὐδὲ θεοὺς φεύγοις κεν ἄτιμα ῥέζων,
οὐδ' εἴ τ' Ἰφίκλοιο θοώτερος αὐδιάζοιο,
ὅς τε καὶ ἀνθερίκων ἐπέτρεχεν, οὐδέ τι καρπὸν
σίνετ' ἀκοντεσσι γῆα φέρων ἐπὶ λήιον αὖον.

Non poterit fugisse Deos qui turpia patrat,
Sit licet Iphiclo multo velocior ipso;
Qui super extremis segetum currebat aristis,
Nec siccos fructus lædebat pondere plantæ.

Scriptum reliquit Paus. in Bœoticis Iunonem odio pellicis Alcmenæ cõmotam, cùm sciret instare tẽpus propè pariẽdi, mulieres veneficas immisisse, quæ partum impedirent. Fertur eo tempore Historis Tiresiæ filia veneficas illas astutia elusisse: nam è loco quodã, vnde illæ facilè audire possent exclamauit, Alcmenam peperisse: ea voce illæ deterritæ ac deceptæ statim abierunt, quare Alcmena illico enixa est. Alij diuersam ab hac rationem tradiderunt, quippe qui non impeditã fuisse dicant à Iunone Alcmenam quò minùs pareret: sed cùm nonum mensem ageret Hercules in vtero matris, & septimũ Eurystheus Stheneli filius, fama est iurasse Iouẽ alterum horum alteri imperaturum, atque ad illum pertinere imperium, qui prior natus eodem die fuisset. Id cùm sensisset Iuno, septimestrem Eurystheum ex vtero matris exire fecit. at Herculis ortum in primum diem mensis decimi vsq; prorogauit, vt ait Theoc. in paruo Hercule:

Ἡρακλέα δεκάμηνον ἐόντα ποχ' ἁ μιδεᾶτις
Ἀλκμήνα, καὶ νυκτὶ νεώτερον Ἰφικλῆα.

Alciden decimo prognatum mense decora
Alcmena, atque vna iuniorem nocte Iphiclum.

Eumolpus autem ille qui librum de mysteriis composuit, scripsit Herculem primùm quidem fuisse inuisum Iunoni propter matrem pellicem, at placatam fuisse à Pallade, cuius etiã hortatu Iuno Herculi lac præbuerat paruulo, eúmque

que fecerat immortalem. Huic eadem nocte, quæ secuta est primum natiuitatis diem. Iuno sub mediam noctem duos ferocissimos angues immisit, à quibus ictus nemine præscio interiret; sed Hercules dicitur ambabus manibus illos apprehensos ita constrinxisse, vt illæsus statim hos compresserit, vt ait Ouidius in Deianira:

Tene ferunt geminos pressisse tenaciter angues,
Cùm tener in cunis iam Ioue dignus eras?

Quod etiam Theoc. planius expressit in paruo Hercule hoc pacto:

ἆμος δὲ στρέφεται μεσονύκτιον ἐς δύσιν ἄρκτος
Ὠρίωνα κατ' αὐτὸν, ὁ δ' ἀμφαίνει μέγαν ὦμον·
τᾶμος ἄρ' αἰνὰ πέλωρα δύω πολυμήχανος Ἥρη
κυανέαις φρίσσοντας ὑπὸ σπείραισι δράκοντας ὦρσεν.

Sub mediam noctem quando Vrsa illabitur vndis
Oriona prope, isque humerum cum protulit altum;
Ingeniosa duos immisit Iuno chelydros
Tergoribus nigris, spirisque ingentibus atros.

Deinde exequitur quo pacto Hercules sine lacrymis & intrepidus ambos illos compresserit. Apollodorus tamen libro 2. iam octo menses natum Herculem inusitatæ magnitudinis angues à Iunone immissos compressisse memorat. Alij verò, inter quos fuit Pherecydes, hos angues non à Iunone sed ab Amphitryone immissos tradiderunt, vt experiretur vter esset Iouis filius, atque Iphiclem territum cum eiulatu aufugisse, Herculem illos comprehensos suffocasse. Cæterùm vbi Pallas ad Iunonem accedens persuasisset vti mammam præberet infanti, cùm puer supra ætatem violentiùs sugeret, aiunt Iunonem indoluisse, ac puerum proiecisse. Alij dicunt quòd cùm Hercules lac retinere non posset, illud in cœlum deciderit, ac fecerit viam lacteam inde vocatam. Alij tamen dicunt istud accidisse quo tempore lac in saxum expressit vt iussa fuerat, quod obtulit Saturno: quod alij de Mercurio dixerunt, quam opinionum de via lactea varietatem ita mirificè attigit Marcus Manilius in his:

Nec mihi celanda est formæ vulgata vetustas
Mollior, è niueo lactis fluxisse liquorem
Pectore reginæ Diuûm, cœlûmque liquore
Infecisse suo: quapropter lacteus orbis
Dicitur, & nomen causa descendit ab ipsa.

Deinde cùm Hercules adoleuisset, iaculādi artē fuit à Teutaro Scytha pastore, vt ait Isacius, edoctus. Alij à Rhadamantho hanc artem illum didicisse malunt, alij ab Amphitryonis pastoribus, alij à Chirone & Thestiade: cùm tamen Theocritus ab Euryto quodam edoctum iaculandi artem scribat, vt sensit etiam Apollodorus. A Lino Apollinis filio literas didicit vt fama est: musicam ab Eumolpo: luctam & artes cæteras ludicras ab Harpalyco Mercurij & Phanopes filio, velut sensit Apollodorus: ab Autolyco currus agitare, & equitandi peritiam ab ipso Amphitryone percepit. Qui fuerint magistri in singulis facultatibus, testatur Theocritus in his:

γράμματα μὲν τὸν παῖδα γέρων Λίνος ἐξεδίδαξεν,
υἱὸς Ἀπόλλωνος μελεδωνεὺς ἄγρυπνος ἥρως·
τόξον δ' ἐντανύσαι, καὶ ἐπίσκοπον εἶν' ὀϊστῶν
Εὔρυτος ἐκ πατέρων μεγάλαις ἀφνειὸς ἀρούραις.
αὐτὰρ ἀοιδὸν ἔθηκε, καὶ ἄμφω χεῖρας ἔπλαξε
πυξίνᾳ ἐν φόρμιγγι Φιλαμμονίδας Εὔμολπος.
ὅσσα δ' ἀπὸ σκελέων ἑδροστρόφοι Ἀργόθεν ἄνδρες
ἀλλάλους σφάλλοντι παλαίσμασιν, ὅσσα τε πύκται
δεινοὶ ἐν ἱμάντεσσιν, ἅ τ' ἐς γαῖαν προπεσόντες
πυγμάχοι ἐξεύροντο παλαίσματα σύμφορα τέχνᾳ,
πάντ' ἔμαθ' Ἑρμείαο διδασκόμενος παρὰ παιδὶ
Ἁρπαλύκῳ Φανοτῆϊ.

Hunc Linus educauit sapientum scripta priorum
Peruigil, & clari Phœbi de semine natus.
Flectere at arte arcus, emittere & arte sagittas
Edocuit diues patriis hunc Eurytus agris.
Eumolpus vocem formauit, finxit & idem
Ad citharam digitósque rudes, dextrámque tremendam,
At quæcunque fuit membrorum ars apta palæstræ,
Qua strauêre viros, & decepere vicissim;
Quæ foret ars pugilum, & grauibus decernere loris,
Quæque graues pugiles reperere ex arte dolosè,
Hæc à Mercurij doctus de sanguine creto,
Harpalyco, Phanopésque.

Fertur Linum cithara percussum interemisse, quia ab illo vapulasset, cuius etiam cædis causam dixit adhuc puer. In Astronomicis autem rebus magistrum habuit virum sapientissimum ac optimum Chironem. Alij dicunt à Castore armatum pugnare didicisse. Quare omnibus ingenuis artibus à singulis in quauis facultate præstantibus hominibus fuit

institutus. Hercules insigni corporis magnitudine ac procentate fuisse dicitur: quippe quem scripserit Heraclides Ponticus quatuor cubitorum & vnius pedis longitudinis fuisse. Ion præterea Chius & Herodotus in OEdipode Herculem tres dentium ordines habuisse memorat, igneúmque splendorem ex oculis effudisse, vt ait Zezes hist. 105. Chil. 3. Hercules, cũ natus esset ea lege, vt Eurystheus Stheneli & Archippes filius fraude Iunonis prior natus illi imperaret, iussus est omnia quæ vbique pericula horrenda viderentur subire, vniuersúmque terrarum orbem monstris horrificis expurgare. Primum igitur omnium laborum Herculi fuisse memorant leonem Cithæroneum: nam, cùm puer adhuc esset Hercules, ætatisque suæ annum decimum sextum, vel, vt alij maluerunt decimum octauum ageret, esséque missus ab Amphitryone ad armentorum custodiam, ne bis in magistrum peccaret, leonem interfecit, inuulnerabilem, qui (vt ferunt) de Lunæ circulo descenderat, atque qui in sylua Nemea vagabatur, quæ fuit inter Phliuntem & Cleonas, cùm armenta sua laniaret. Memoriæ prodidit Chrysermus libro secũdo rerum Peloponnesiacarũ, Iunonem supplicium de Hercule sumere volentem Lunam in auxilium acciuisse carminibus magicis vsam, quę cistam spuma impleuit, è qua natus est hic leo. hunc Iris in gremio stingens in montem Opheltam deportauit, à quo eodẽ die Apæsamptus pastor fuit dilaniatus, vt ait Demodocus in rebus Heracleæ. Erat omnino leonis illius pellis nullo ferro penetrabilis, sicut Iuno instituerat, quæ implacabili odio Herculem insequebatur. In hunc Hercules multas sagittas frustra coniecit, neque lęsit omnino: mox cùm ad clauam ventum esset, quæ multo ferro erat grauis, vt Socrates scripsit ad Idotheum: vt verò sensit Pisander, tota erat ferrea: & illa crebris verberibus comminuitur. Deinde leonem nudis manibus apprehensum vnguibus dissecuit, atque ita occisi vnguibus pellem detractam inuulnerabilẽ pro scuto in posterum gestauit, vt testatur Euripd. in Hercule insano:

στολήν τε θηρὸς ἀμφιβάλλας τῷ κάρᾳ
λέοντος, ἧφ αὐτὸς ἐξωπλίζετο.
Ferique pelle tu leonis induis
Caput, fuit gestamen illud Herculis.

& regiam Minyarum succendit, vrbémq; funditus euertit. Quare Eurystheus suspectam habens eius virtutem, illum ad se accersiuit,& certamina imperauit. Cùm Hercules nollet parere, Iupiter significatum mittit ne mandata detrectaret, atque ex oraculo quoque Delphico intellexit esse voluntatem Deorum vt certamina absolueret duodecim imperante Eurystheo, cùm insignis mœror illum cepisset, Iuno insaniam quoque immisit: quare filios è Megara susceptos tanquam hostes iugulauit: post cùm resciuisset, à congressu hominum diu abstinuit. Fama est igitur Herculem ante furorem siue insaniam filios Therimachum, Lamium, Creontiadem,& Deicoontem suscepisse è Megara. vt ait Apollodorus libro 2. alij voluerunt filios fuisse Herculis Onitem, Democoontem, Temphrantem. Deinde Argos profectus est ad absoluenda mandata Eurysthei. Famā autem fuisse inquiunt, quo tempore Hercules ad inferos descendit, illum fuisse mortuum; quare cùm rediisset, Lycum Thebarum Regem Megaram vxorem suam ducere conātem interemit. Ea de causa ob Iunonis inuidiā ira percitus in omnes filios suos quos è Megara susceperat, sæuiit. Dixerunt quidam octo fuisse Herculis & Megaræ filios, in quos ille sæuiit, alij quatuor Herculis, at duos Iphicli, cùm illi iuniorem filiam Creon coniūxisset. Ex insanientis Herculis furore composita est tragœdia ab Euripide. Cùm suos igitur, Iphiclique filios trucidasset, vel (vt alij malunt) ignem coniecisset, exilio solum vertit; deinde à Thestio expiatus Delphos se contulit, ac Deum percunctatus vbinā esset habitaturus, Pythia Tirynthem respondit oportere illū proficisci, Eurystheóque duodecim annos seruire, totidémque labores persoluere, atque iis peractis demum inter Deos immortales receptum iri. Vocatus fuit verò Hercules tum primum à Pythia, cùm antea Alcides diceretur. Tirynthem igitur migrauit, atq; primum omniū quidam illi imperatum dicunt ab Eurystheo vt Nemeæum leonem inuulnerabilem occideret. (Nam superiorem Cithæroneum iidem fuisse, at non Nemeæum putarunt, cum è Cithærone monte primùm irruisset in armenta.) Fabulatus est Anaxagoras in Luna fuisse latam quandam regionem, è qua hic leo Nemeæus deciderit, cùm Solē etiam nō minùs stultè massam ferri igniti appellaret. est enim non

V

ignobilis gradus stultitiæ vel si nescias quid dicas, tamen velle de rebus propositis hanc vel illam partem stabilire. Ille igitur frustra exhausta pharetra cum claua feram insecutus est, quæ cùm in speluncam aufugisset biforem, alterum ostium occlusit, deinde brachiis circa collum coniectis, eo vsque astrictam tenuit, donec suffocauit, & supra humeros sumptam Mycenas asportauit. Cæterùm cùm in Lerna Argiui Mycenæique agri hydra insignis esse diceretur & magnopere formidabilis, quæ in palude lacui proxima versabatur, quæ plura capita haberet, vt scripsit Camirensis Pisander, iubetur Hercules ab Eurystheo illam interficere. Versabatur plerumque & educata fuerat sub platano quadam ibi amplissima ad fontem Amymones, apud quem fuit etiam cæsa. Dicunt hanc hydram multa habuisse capita, siquidem Naucrates Erythræus septem, at Zenodotus Ephesius nouem. Heraclides Ponticus quinquaginta illa fuisse tradidit: quæ quoties vnum eorum cædebatur, priorum numerus duplicabatur continuò, nisi quis concisum reliquum colli thyrsum igni statim combussisset. Id cùm cognouisset Hercules, nulli diligentiæ aut labori pepercit in illa opprimenda. Afferunt eius hydræ venenum fuisse acutissimum, quippe cùm sagitta illo veneno tincta Chironem propè subitò interemerit, vel Polenorem Centaurum, vt quidam maluerunt. Hunc aiunt vi doloris impulsum ad fluuium è Lapitho monte Arcadiæ defluentem accurrisse, vt ibi vulnus lauaret: vnde postea teter odor dicitur flumini ex loto vulnere diu permansisse. Fuit enim hydra illa maleficum omnino & pestiferũ hominibus animal: quippe quæ campestria omnia impetu facto deuastaret, & in pecora agrósque vicinos crudelissimè sæuiret. Fabulantur Iolai opera aurigæ vsum fuisse Herculem. nam in curru eo accesserat, cùm ingens cancer hydræ opem tulisset, quem Hercules conculcauit: nam ex accensa sylua propinqua accensos torres Iolaus ad Herculem attulit. Verùm crediderunt hunc laborem, quia adiutus fuisset Hercules ab Iolao, non fuisse inter duodecim ab Eurystheo receptum. Deinde cùm cerua quædam pedes æreos haberet, atque cornua aurea, apud OEnonen Dianæ sacra, neque quispiam mortalium posset illam cursu comprehendere, habitarétque in Mænalo monte, iubetur Hercules illam Mycenas adducere

Sed

Sed cùm neque occidere illam Hercules vt Dianæ sacram, neque vulnerare vellet, annum totum currendo est insecutus: sed illa denique fessa in montem Artemisium confugit, & ad Ladonem amnem iam iam tranatura capta est, & Mycenas super humero deportata. Enimuero dicunt Eurystheum adeo fuisse virtute Herculis perculsum, vt dolium æneum sibi ad latibulum comparauerit, neque in vrbem Herculem admitteret, atque omnia monstra ante portam ciuitatis exponi statuit, atque per Copreum præconem omnia illa formidabilia imperauerit. Sunt etiam qui dicant Dianæ Taygetæ illam ceruam fuisse postea ab Hercule consecratam. Præterea cùm ad cædendum aprum Erymantheum iussus proficisceretur, à Pholo hospitio perbenignè accipitur: qui vas etiam optimi vini in honorem hospitis aperuit, vt à Dionyso imperatum fuerat. tunc Centauri mirabili odore vini concitati, ad Pholum accurrentes, in Pholum impetum faciunt vinum rapturi. Centaurorum alij piceas cum radicibus euulsas pro armis habebant, alij saxa ingentia, alij lampades accensas, alij magnas secures. commissum est prælium. opem tulit Pholo Nubes mater multum imbrem offundens, ac viam lubricam fecit. Hercules opem ferens multos trucidauit, alios in fugam vertit. Qui ceciderunt in acie Centauri insigniores fuerunt, Dupon, Thereus, Hippotion, Melanchætes, Orius, Isoples, Daphnis, Amphion, Argius, Phrixus. Pholus tamen cæsos ob affinitatem sepeliuit, atque sagittæ e vulnere cuiusdam ereptæ forte cuspide ictus, cùm sanari posset, interiit: quem Hercules magnificè sepeliuit in monte Pholoe ab illo vocato. Eo autem tempore Phocidis ager vniuersus ob iram Dianæ, quia OEneus illam meritis victimarum honoribus priuarat, ab apro insignis magnitudinis vastabatur, qui in Erymantho monte Arcadiæ natus fuerat, quem Hercules à Centaurorum cæde profectus, vinctum ad Eurystheum deduxit cum illum è quodam fruticeto propter altam niuem defessum extraxisset. postmodo cùm Augias Rex Elidis ingens stabulum trium millium boum, quod erat fimo refertissimum, haberet, iubet Eurystheus Herculem hoc vno die purgare. Cùm Hercules eo accessisset, pactus fuit Augias se decimam partem omnium animalium esse daturum, si eodem die stabulum illud purgasset: quòd id fieri non posse vllo pacto videbatur.

Deinde cùm Augias pro purgato stabulo se mercedem daturum negasset promisisse, ab eodẽ Hercule sagittis cõficitur; filiúsque Phyleus, qui Dulichiũ profugerat, quoniã iniquum esse facinus patris dixerat, in regnum patri adiuuante Hercule successit. Fuit autem Augias Solis filius, vt dicebatur, vt alij putarunt. Neptuni, vt alij Phorbantis & Hirmines vt alij Nyctei, alij Epochi, è cuius oculis radij solaribus similes effluere dicebantur. quamuis quidã putarũt post absoluta certamina duodecim Herculem bellum Augiæ intulisse, at non post factum continuò ob denegatam retentámque mercedem. Augia vero cæso Hercules è spoliis Elidis certamina Ioui Olympico instituit, quæ Olympica appellauit: quę quinto quoque anno agebãtur. ipséque prior volentes omnes ad certamen prouocauit. Verum neque hunc laborem Eurystheus inter duodecim recepit, quia spe mercedis illum absoluisset. Deinde cùm Hercules audiuisset iuxta Stymphalũ Arcadiæ lacum, apud quem Iuno educata fuit, erátque celebre Dianæ templum, aues esse quæ humanis carnib. vescerẽtur, ad has cædẽdas iussus accessit. Fuerũt qui dixerint Stymphalides vocatas aues non à Stymphalo lacu, vel fluuio, vel palude Arcadiæ Stymphali, sed heroe quodam Stymphalo, cuius & ipsius vxoris Aues vocatæ filiæ fuerũt, vt sensit Mnaseas. Has occidit Hercules, quod ipsum hospitio non accepissent, acceptis tamen Molionibus. Alij & aues has fuisse memorant, & non sagittis cæsas, sed, cum iuberetur tantùm abigere, crepitaculorum æneorum à Pallade acceptorum tinnitu ab Hercule exterritas in Aretiam insulam ex Arcadia conuolasse, vt sensit Pisander Camirensis, & Seleucus in miscellaneis, & Charon Lampsacenus. Has etiam Ploidas vocarunt, vt ait Apollonius lib. 2. Argonaut.

οὐδὲ γὰρ Ἡρακλέης ὁπότ' ἤλυθεν Ἀρκαδίην δὲ,
Πλωΐδας ὄρνιθας Στυμφαλίδας ἴσθενε λίμνης
ὤσασθαι τόξοισι, τὸ μέν τ' ἐγὼ αὐτὸς ὄπωπα.
ἀλλ' ὅγε χαλκείην πλαταγὴν ἐνὶ χερσὶ τινάσσων
δούπει ἐπὶ σκοπιῆς. περιμήκεος· αἱ δ' ἐφέβοντο
τηλοῦ ἀτυζηλῷ ὑπὸ δείματι κεκληγυῖαι

Sed neque vt Arcadiam petiit vis Herculis, arcu
Ploidas inde lacu volucres Stymphalidas vllo
Pellere vi potuit: namque hoc ego lumine vidi.
Ast idem vt manibus crotalum pulsauit in alta

Existens

Existens specula prospectans, protinus illa
Cum clamore procul linquentes litus ierunt.

Nam fertur crotalum illud, quo Stymphalides volucres exterruit,à Vulcano fuisse factum, quod Pallas eò adeūti Herculi concessit. Fuerunt sanè aues, quæ Stymphalides vocarentur, in locis Arabię desertis nihil magis quàm leones aut pardi mites hominibus, si quidem vel ferro vel ære tecta corpora rostris percutientes integumenta effringebant facillimè: quare postea inuentus fuit cortex, quo homines tecti si percuterentur rostris illæ defixo rostro in illo libro, tanquam visco aut aliqua tenacissima materia caperentur, vt ait Pausanias in Arcadicis. Fuerunt autem ibibus Ægyptiis persimiles, sed rostro rectiore ac validiore, corpore multo maiore. Hæ vocatæ sunt in Arabia etiam Stymphalides, ad earū formam fortasse, quę aliquando in Arcadiam conuolarunt, & ab Hercule fuerunt repulsæ. Memoriæ prodidit Timagetus Stymphalides illas, quæ repulsæ fuerunt ab Hercule alas & rostra & vngues habuisse ferreas, quas modò σιδηρόπτερου ferreis alis scilicet, modo σιδηρόνυχας, hoc est vnguibus ferreis, modo σιδηρορύγχας rostris ferreis nominauit. Post fugā Stymphalidum tauri illius domandi, & adducendi labor successit, qui fuerat Neptuni ira in Cretenses immissus, totámq; Cretensium regionem populabundus vagabatur. Nam multa animalia variis temporibus ob iram Deorum Græciam inuaserunt magnitudinis & ferocitatis admiranda: sicut leo Parnassius & Nemeæus, aper Calydonius & Erymanthius & Crommyonius. Fabulantur quod cum Minos toti mari, quod Græciam alluit, imperāret, nihilo maiorem honorem Neptuno, quàm Diis cæteris impartiuit: quamobrem iratus Neptunus taurum hunc ignem efflantem naribus in eius regionem immisit. Fuerunt qui dixerint, Minoem vouisse quod primum sibi se obtulisset, vt diximus in Minoe, atque hunc taurum in sua armenta seruasse. quare Neptunus illi furorem immisit, vt omnia deuastaret. Alij dixerunt hunc taurum per fraudem Minois in Atticum solum fuisse deportatum, qui multos Athenienses conculcarit, vt quemque obuium casus tulit, atque inter cæteros Androgeum Minois filium: quem cùm ille per insidias obtruncatum putasset, comparata classe bellum Athenensibus intulit. Hic idem taurus vt ductus fuit ad Eurystheum,

vt qui esset sacer, ab Hercule dimissus Marathonium agrum rursus vexauit, quem dicunt nonnulli Dianæ Marathoniæ fuisse postea à Theseo mactatum, Apollodorus putauit fuisse taurum qui trans mare portauit Europam. Deinde Diomedes Thraciæ Rex Cyrenes Martisque filius equos ferocissimos & crudelissimos, ignémque spirantes in Tyrida oppido humanis carnibus aleret, quibus captos hospites laniãdos exponebat, ab Eurystheo iubetur illos adducere. tum verò Hercules ad Diomedem profectus ipsum primùm captum suis equis lacerandum crudeliter exposuit, equósque ipsos post esum Diomedem alij ab Hercule trucidatos, alij ad Eurystheum ductos arbitrantur. quos ille cùm ad Olympum montem in pascua misisset, feruntur fuisse à feris laniati. Neque illud censuerim prætermittendum, quod cùm in agrum Epidauriorum venisset ad collem quendam iuxta viam oleam manu capiens circumduxit, quæ illam figuram accepit vt Versilis vocaretur, essétque omnibus cæteris admirationi, non procul à templo nominatæ Coryphææ Dianæ. Imperauit illi postea Eurystheus, vt Hippolytæ Amazonum reginæ baltheum, quem pulcherrimum esse audiuerat, ad se afferret. quem Admetæ filiæ largiretur. quem tamen nonnulli non Hippolytæ, sed Diilycæ esse maluerunt: at Ibycus filiæ Briarei. Tum Hercules cùm vna naui ad Amazonas traiecisset, Mygdonem & Amycum fratres iter impedire conantes in Bebrycia obtruncauit, ac vniuersam Bebryciam depopulatus Lyco Deiphili filio, quem secum adduxerat, largitus est: qui Bebryciam postea Heracleam in honorem Herculis nominauit. Cùm Themiscyram Hercules applicuisset, Amazones comparatis copiis ad defensionem se accinxerunt. commisso prælio illi prima ex insignibus occurrit Procella, sic à velocitate dicta, secunda Philippis, tum Prothoe, post Eribœa, deinde Cæleno & Eurybia & Phœbo Dianæ comites, quibus omnibus cæsis Deianiram & Asteriam & Murpen & Tecmesiam & Alcippen cepit. Melanippe fortissima priùs credita imperium amisit. Hic Hercules cæsis insignioribus Amazonibus, reliquisque in fugam versis eam nationem penitus deleuit. deinde Hercules Hippolytam Theseo eius expeditionis socio concessit. Idem cùm reuerteretur ad Eurystheum, reperit Hesionem Laomedontis filiam, quam ob iram Nep-

tuni Laomedon Deorum responsis illi ceto quem Neptu-
nus immiserat, exponere iubebatur, quam Hercules à ce-
to liberauit. Verùm cùm præstantissimos equos ob id be-
neficium Laomedon Herculi promisisset, neque tamen de-
disset, indignatus Hercules ob hominis fallacias Troiam ag-
gressus regem obtruncauit: Hesionénq. Telamoni, qui prior
murum conscenderat, largitur: concessitque Hesionæ vt quē
vellet è captiuis emeret; atque illa fratrem Podarcem emit,
qui postea Priamus illa de causa vocatus est. Nam fertur nō
solùm Troiam nauigasse, sed etiam subiugasse Amazonas, &
occidisse Alcyonem Telamone socio, cuius amicitiam ita at-
tigit Theocritus:

αὐτὸς δ' Ἡρακλῆς καὶ ἀτρεμοῦ Τελαμὼν,
οἳ μίαν ἄμφω ἑταῖροι ἀεὶ δαίνυντο τράπεζαν.
Alcidi magno, atque intrepido Telamoni,
Qui mensam socij conuiuabantur ad vnam.

Deinde Tmolum & Telegonum Protei filios, qui hospites
lucta superatos necabant, ipse lucta suffocauit. idem Sarpe-
donem Neptuni filiū contumeliosum ferúmque planè virū
interfecit sagittis, post quam victoriam baltheum Eury-
stheo asportauit. Postea verò iussit Eurystheus, vt puniceós
Geryonis Hispaniæ regis boues, qui hospites vorarent, ad se
adduceret: quare ad illos opprimendos contendit. Dicitur
Geryon Chrysaoris & Callirhoes filius triplex corpus ha-
buisse, canémque duorum capitum in Erythea, ac septem
capitum draconē ex Typhone & Echidna genitum, qui bo-
ues ipsos custodiret. Habuit verò suæ crudelitatis ministrum
impigrum atque diligentem Eurytionē. Huc profectus Her-
cules, Geryone, canéque Orthro, dracone & pastore Eu-
rytione interemptis, boues ex Oceani insula Gadira ad Tar-
tessum per id temporis celeberrimam Iberiæ ciuitatem abi-
gebat. Atque vbi Libys Alebionis frater, à quo Ligures post-
modo vocati fuerunt, omnisq. Liguria nomen obtinuit, eius
iter impedire conaretur, ab Hercule occisus fuit. at Alcyo-
neus Gigas cū Hercule ad Isthmū Corinthi cōgressus, dū is
boues abigeret, saxū maximum iecit è mari rubro sumptum,
quo viginti & quatuor homines occidit: nam cùm tantum
ponderis vix duodecim plaustra perferre possent, id Hercu-
les claua facilè repulit, & illum occidit. saxum verò iacuit in
Isthmo vbi agebantur certamina. His igitur in locis duas co-

lumnas Hercules erexit tanquam suorum laborum terminos: quarum alteram Calpen, alteram Abylen vocauit, posuitque eas in finibus Libyæ & Europæ. Neque tamen vbi hæ columnæ fuerint erectæ satis conuenit inter scriptores, quoniam Dicæarchus, Eratosthenes, Polybius, & Græcorum scriptorum complures ad Euripi angustias illas erectas dixerunt: Hispani verò & Aphricæ gentes apud Gades esse putarunt; quod sensit etiam Dionysius in libello de situ orbis in his:

ὑμεῖς δ' ὦ Μοῦσαι σκολιὰς εἴπετε κελεύθους,
ἀρξάμεναι στοιχηδὸν ἀφ' ἑσπερίου Ὠκεανοῖο·
ἔνθα τε καὶ στῆλαι περὶ τέρμασιν Ἡρακλῆος
ἑστᾶσιν (μέγα θαῦμα) παρ' ἐσχατόωντα Γάδειρα.
Obliquas narrate vias, mihi dicite Musæ
Oceani Hesperiis à gentibus incipientes:
Ad fines vbi sunt erectæ fortè columnæ
Herculeos (mirum) iuxta suprema Gadira.

Fuit enim antiqua imperatorum consuetudo, ad quæ loca extrema cum exercitu vel classe penetrassent, ibi aliquando suæ expeditionis relinquere monimentum: sicut Bacchus colũnas duas magnas erexit in oriente, Alexander Indicæ militiæ terminos aras apud extremos Indos instituit, atque ordinauit, super quibus vota Diis immortalibus persoluit, vt testatur Strabo libro tertio. Verùm cùm boues Geryonis in Libyam per Iberiam Hercules abigeret, dicuntur Dercylus & Alebion Neptuni filium pulchritudine allecti, illos surripuisse, & egisse in Hetruriam: à quibus cùm taurus aufugisset, & tranasset in Siciliam, Italiam postea nominarunt. Tyrrhenorum enim lingua taurus Italus dicebatur. Cùm Hercules venisset in Siciliam, iter fecit à Peloride ad Erycem, cui apud mare nymphæ balnea pararunt. cùm Eryx Siciliæ Rex taurũm illũm cepisset, neque repetenti Herculi reddere vellet, ad certamen ventum est. atque Eryx cæstu percussus diem suum obiit. dicunt tamen quidam non cæstu, sed palæstra interemptũ fuisse Erycem Veneris & Butæ filiũ, cùm alter boues, alter regnũ victori præmium proposuisset. Hercules victor regionem concessit fruendam incolis, donec aliquis affinis eam repeteret; atque Dorieus Lacedæmonius post multis ætatibus illuc veniens, atque ibi Heracleam condidit, quam Carthaginenses suspectam,

spectam, vt nimis potentem deleuerunt. In Siculos etiam qui collectis multis copiis obuiam processerant, ac boues rapere conabantur, impetum faciens illos profligauit, ac multos occidit, inter quos fuerunt insigniores Leucaspis, Pediacrates, Buphonas, Gaugatas, Cygæus, Crytidas. Dein de boues, obtruncatis latronibus cùm mare Ionium traiecisset, ad Eurystheum Mycenas deduxit, quos omnes ille Iunoni immolauit. Dicitur Geryon Hispaniæ tunc imperans tres habuisse filios potentia & peritia rerum bellicarum insignes, qui singulari consilio & concordia in protegendo regno paterno vtebantur. Hercules aduersus hos militaturus copias collegit in Creta qui populi erant bellicosi, quippe qui primi omnium mortalium militaria stipendia meruerint: quam etiam insulam ad gratiam Cretensium insignibus honoribus affectus omnibus propè feris expurgauit, quare neq; serpentum, neq; luporum, aut vrsorum semina ibi sunt relicta, aut cæterarū consimiliū ferarum. Fabulantur Herculem post ductos ad Tartessum boues poculum suum Soli reddidisse, nam dicitur Hercules cùm ad boues contenderet, Solis radiis nimium calefactus arcum vel in ipsum solem intendisse; quare sol eius vires, & animi magnitudinem admiratus, aureum poculum illi donauit, in quo Oceanum ad boues capiendos traiecit, vt ait Pherecydes in 3. libr. historiarum. atq; vbi per Oceanum nauigaret in eo poculo, Oceanus cùm vellet facere periculum constantiæ & fortitudinis Herculeæ, illi insignem tempestatem immisit, qua poculum magnopere fluctuabat. Tunc iratus Hercules vel contra Oceanum arcum intendit, quod Oceanus veritus eius iram placare studuit. quamuis Theolytus in secundo libro Horarum illum in lebete nauigasse scribit. Fama est præterea Iunonem, cùm nupsisset multas pomos, quæ aurea mala producerent, Ioui in dotem dedisse, quæ apud Hesperidas nymphas à dracone peruigili custodiebantur. Fuerunt Hesperides Hesperi fratris Atlantis filię, Ægle, Arethusa Hespertusa: vel (vt aliis magis placuit) Ægle, Erethusa, Vesta, Erythia. Draco, qui mala aurea custodiebat, natus ex Typhone & Echidna esse dicebatur: qui centum capita habebat, variisque vtebatur vocibus, iubetur postea Hercules ab Eurystheo aurea illa poma afferre, quæ vbi essent nesciens Hercules ad Nymphas iuxta Erida

num in quadam ſpelunca habitantes contendit. Illæ docent Nereum hac de re eſse conſulendum, qui pòſt interrogatus ab Hercule docet adeundum eſse Prometheum, à quo quid eſset agendum edoctus eſt dracone ipſo interempto. Eo igitur interempto Hercules aurea mala decerpſit,& ad Euryſtheum detulit. Alij maluerunt illum admonitum à Prometheo fuiſse vt Atlãtem ad ea pro ſe mitteret, ac ipſe tam diu cœlum, dum rediret Atlas, ſuſtineret. Multa ſunt certamina quę in hoc etiam itinere commiſit, à Cycno ad fluuium Echedorum ad ſingulare certamen prouocatur, qui fulmine cœleſti fuerunt diremptí. A Nereo deinde doctus fuit comprehenſo,& in multas formas mutato, vbi eſſent mala & Heſperides. Cùm è Pyrenæis montibus per Illyricam regionem iter faceret, & in Libyam peruenisset, Antæum Terræ filium obuium habuit, hominem admirandæ proceritatis, quippe qui ad ſexaginta & quatuor cubitorum longitudinem accederet, in omnes peregrinos inhumanum: quos ſecum luctari cogebat, & ſuffocabat. Hic cùm Herculem ad luctam prouocaſſet, ab eo penè extinctus ter proſternitur. at erat ea virtute vt quoties Terram matrem attingeret, toties fortior reſurgeret, quod ſentiens Hercules hunc comprehenſum ſublimem à terra tamdiu ſuſtinuit, quamdiu ſpiraret, donec vi Herculea brachiíſque denique ſtrictus, expirauerit. Quam rem ego ſanè nihil aliud ſignificare crediderim, quàm medicorum quoddam dogma, contraria ſcilicet contrariis eſse curanda, vt nomen Antæi videtur ſignificare. quod tamen poteſt ad multas politicas transferri actiones & iudicia, & ad vtilitatem vniuerſæ humanæ vitę. cùm enim Hercules ſol exiſtat, terra frigida contacta recreat, quæ nimio calore fuerint exuſta, quamobrem reuocat in vitam ipſum Antæum. ſic namq; docemur calidis ægritudinibus refrigerãtia medicamenta eſſe adhibenda, at non violenta tamen, ne propter antiperiſtaſin fiat apoſtema. Neq; in rebus ciuilibus eadẽ ratione extrema eſſe poſſe vtilia demonſtratur. Illud autem ſignificatur, quia ille attingens tantùm terram ardore ſolis propè extinctus reuiuiſceret: nam contrariis adiuuanda eſt & excitãda vis naturæ. at non contrariorum mole obruẽda. E Libya verò in Ægyptum profectus Buſirim Neptuni Lyſianaſſæq; vel Libyes filium inuenit: quia ea crudelitate in ex-

te in externos vtebatur vt aduenas quotquot comprehenderet, Neptuno patri, vel(vt alij malunt) Ioui immolaret. Neq; enim illud crudelitatis genus impune exerceri virtus Herculea passa est: nam cum easdem insidias, quas cæteris hospitibus, Herculi parasset; & Busiris Neptuni, & eius filius Amphidamas, & Chalbes præco, aræ illius impuræ ministri, apud quam mactare hospites consueuerant, apud eandem Iouis arã, manu Herculea occubuerũt. Cùm verò Thebas ac per montes exteriores Libyæ proficisceretur, multas feras in locis desertis sagittis occidit. Postea enim Hercules per Arabian iter faciens, Emathionem Tithoni filium violentum planè hominem, & in omnes peregrinos immansuetum, obuium habuit, qui trucidare & spoliare omnes aduenas consueuerat, quem etiam obtruncauit. Mox ad Caucaseos montes & Hyperboreos profectus, aquilam & ipsam Typhonis & Echidnæ filiam, quæ iecur Promethei vorabat, sagittis trãsfixit, & Prometheum solutis vinculis oleastri liberauit. Cum Acheloo, qui tauri formam sumpserat, in Calydone colluctatus, cornu eius fregit: pro quo redimẽdo Achelous Amaltheæ Harmodij filiæ cornu Herculi largitur, quod ille omnibus fructibus refertum Ioui cõsecrauit. Fuerat enim illi Deianira desponsata, quo tempore degebat in Calydone. Ad conuiuium conuocatus Œnei pincernam Architelis filium pugno occidit, quia aquas, quibus pedes lauerant, per inscitiam in manus fudisset, vti memoriæ proditum est ab Archilocho. ob illud facinus cum Deianira è regione OEnei exulauit. Idem Semnonidis filios Passalum & Achemonem homines inhumanos & feros comprehendit, qui cædes, & furta; & rapinas præmia fortitudinis vocabant. Hos cùm mater reprehenderet, ac diceret, nondum in virum qui nigras habet nates, incidistis, ridebant. hi igitur dormienti Herculi sacculum surripere conantes ab Hercule capiuntur, quos ligatis simul amborum pedibus humero suspẽdit: atque alter in prioribus, alter in posterioribus partibus gestabatur. Cùm sine subligaculo esset Hercules, illique essẽt inter se cõuersi, eius pudẽda & nates & villos nigros videntes, matris recordati in maximum risum sunt conuersi; quod cùm didicisset Hercules, eos liberos dimisit. Idem Saurum trans fluuium Erymanthum vocatum postea. Sauri iugum viatoribus

infestum interemit. Idem Cacum Vulcani filium tricipitem latronem in Auentino monte oppressit: idem Lacinum extremam oram Italiæ latrociniis infestantem trucidauit: idem Coon insulam diripuit, regémque Eurypylum cum vniuersa familia obtruncauit, quia exercerent cædes & latrocinia aduersus omnes: filiámque Chalciopen cepit, è qua suscepit Thessalum filium, qui nomen dedit Thessaliæ: quamuis alij inquiant non ob latrocinia Eurypyli patris, sed ob desiderium Chalciopes Herculem Coon insulam fuisse populatum. Idem Pyrechmum regem Eubœæ profligauit, quia per iniuriam Bœotorum regionem bello infestaret. Idem Albionem & Borgionem iter suum impediẽtes, cùm ad Atlanticos montes properaret, de medio sustulit, in quo certamine deficientibus telis cùm in discrimen vitæ venisset, Iouem precatus est Patrem vt sibi tela suggereret: atque statim frequentissimus imber lapideus cecidit, quo gigantes illi oppressi sunt, vnde locus dictus est campus lapideus in Gallia Narbonensi. Idem Cycnum singulari certamine apud Peneum amnem extinxit, quia is multos propositis singularis certaminis præmiis extinxerat. Idem Gigantes, quos Iuno aduersus ipsum educauerat, vel (vt voluit Timarchides) qui nati fuerant è sanguine Nemæi leonis interemit: quos latrones fuisse in rebus Cyzicis scripsit Polygnotus. Dicitur & cum Alcioneo congressus illum in Isthmo interemisse. quod tamen non priùs fecit, quàm illi Alcyoneus duodecim plaustra impedimentorum per summam contumeliam infregisset, vnóque iactu saxi viginti & quatuor homines & nonnullos boues oppressisset, quod saxum postmodo fuit claua ab Hercule repulsum cùm in ipsum coniiceretur, & Alcyoneus claua interemptus. illud saxum iacuit in Isthmo insignis magnitudinis, quod quinquaginta paria boum dimouere non possent, vt scriptum fuit à Theseo in rebus Corinthiacis, & à Theodoro in bello Giganteo. Cæterùm compositis rebus Ibericis, bobúsque Geryonis abductis, fama est Herculem Celtarum regionem peragrasse multos maleficos & impuros latrones obtruncantem, qui per monstra & feras varias significabantur, multis quotidie milibus in castra venientibus atque vrbem Alesiam condidit populosam & amplam quam liberam fecit ac metropolin regionis. Deinde in

Italia

Italiam accedens Alpes fecit peruias obtruncatis principibus latronum, qui viatores trucidabant ac diripiebant. Iter habuit per oram Liguſticam & per Tyrrheniam ad portum Herculis tum prius vocatum, peruenitque ad Tiberim, vbi poſtea condita fuit Roma. hinc in Palatium paruam vrbem ita vocatam profectus à Poritio & Pinario primariis ciuibus in hoſpitium eſt exceptus, quibus vaticinatus eſt fore vt ea vrbs plurimum felicitate & opulentia præſtaret. Cùm ad Cumeam planitiem poſtmodo veniſſet, Phlegræam vocatam ob ſcatentem ignem antiquitus, prædictos Gigantes inuenit, qui audito eius aduentu in vna caſtra conuenerant, prælióque ingenti commiſſo Diis adiuuantibus victoria fuit penes Herculem, qui multos ex hoſtibus trucidauit. Aiunt ipſum Herculem ad fines Rhegiæ Locridis perueniſſe, qui cum labore itineris defeſsus vellet quieſcere, à cicadis fuit infeſtatus: idcirco precatus eſt Iouem vt infeſtantes cicadæ vaneſcerent, inde nullæ in poſterum etiam viſæ ſunt cicadæ in illa regione. Idem occidit Eurytum & Creatum Neptuni & Molionesfilios: deinde duodecim Diis aras erexit, Ioui, Neptuno, Iunoni, Palladi, Mercurio, Apollini, Gratiis, Baccho, Dianæ, Alpheo, Saturno, Rheæ. Alij tamen ſenſerunt tunc cæſos tantùm fuiſse ab Hercule Gigantes, cùm bellum aduerſus Iouem ſuſcepiſsent, vt ait Horatius in libro ſecundo Carminum:

domitóſque Herculea manu
Telluris iuuenes, vnde periculum
Fulgens contremuit domus
Saturni veteris.

Fama eſt poſt è Gigantibus victoriam Herculem ſuam clauam Mercurio cognomento Polygio conſecraſse, quam dicunt fuiſse ex oleaſtro, & repullulaſse, actiſque radicibus inſignem arborem factam fuiſse: quod forte poſset non mirabile videri, quippe cùm dicat Virgilius oleas vel ſiccas pullulare, in ſecundo Georgic.

Quin & caudicibus ſectis (mirabile dictu)
Truditur è ſicco radix oleagina ligno.

Ferunt illum antequam ad inferos deſcenderet ad OEtam acceſſiſse, atque ex fonte bibiſse, qui inde labebatur; ob cuius vim cùm omnium præteritorum malorum eſset oblitus, fontem illum Lethium nominauit, vt ait in rebus Ætolis

Demophatus. Hæc omnia sunt ab Hercule gesta antequam ad inferos descenderet. Enimuero non satis erat ad exanclandam virtutem Herculeam videbatur, quare iussit illum Eurystheus ad inferos adire, & maxime horrendum inferorum canem Cerberum ad se adducere. Hunc fabulati sunt quinquaginta habuisse capita, tria canina, reliqua & caudam draconis. Hercules igitur sacrificiis Diis rite peractis in Tænaro promontorio antrum subiuit, traiectóque Acheronte, & reliquis inferorum fluminibus, Theseum super saxo sedentem & Pirithoum inuenit: sed quia sponte & consultò Pirithous eò accesserat illum ibidem reliquit; Theseum, quia necessitate coactus fuerat, liberauit. Tum Menœtium Ceuthonymi filium, inferorum bubulcum, quia capturo Herculi Cerberum repugnaret, interemit: nam vbi colluctari cum illo incepisset ita Menœtium Hercules obstrinxit, vt omnia eius ossa confregerit. Inuenit autem Cerberum in limine inferorum, qui viso Hercule statim ad solium regis inferorum confugit: quem pelle leonis & thorace tantùm munitus Hercules cepit, quamuis nullū esset eius morsus remedium, cùm subita vis veneni vel in ossa continuò penetraret. Fabulantur Herculem cùm ad inferos descenderet, in ripa fluminis Acherontis albam populum inuenisse, atque ex ea coronam sibi fecisse, vt testatur Olympionicus in libro de plantis, cuius pars foliorum exterior ob inferiorum locorum caliginem facta est nigra. mansit postea inde consuetudo vt sacra arbor illa Herculi putaretur & in sacrificiis Herculis coronarentur sacrificantes ramis populeis, & (vt scripsit enarrator Theocriti) præmia etiam victoribus certaminum in coronas parabantur rami populei, quia multa certamina Hercules absoluisset. Cerberum igitur per Trœzenem ad Eurystheum deduxit; quem scripserunt Euphorion & Herodotus per Heracleam, quam Acherusiam vocant incolæ, adductum, atque cùm primùm lucem sensisset, vomuisse, ex quo vomitu natum fuit aconitum. est autem aconitum herbæ radix parua, similis gramini, cuius potus est amarus, atque totum os stypticum facit. cor mordet, spiritum incidit ob frigefactum pulmonem ventrem implet flatibus, crebramque percussionem excitat circa tempora hominésque facit amentes & stupidos, vt scripsit Cyrenaicus Apollodorus. quod aconitum ita vocatum fuit, vt ait

Theoph.

Theoph. in 2. plant. quòd in aconis siue cotib. fuit inuentũ, quas cotes alij in Heraclea, alij in Tanagra, alij in Hermione nasci dixerunt. dictũ est aconitum pardalianches præterea & myoctonum, quia pardales & mures enecet. Fuerunt qui dixerint Cerberum ad Eurystheum ductũ statim iussum fuisse ad inferos rursus deduci. Herculis nonnullos labores ita breuiter conscripsit Quintus Smyrnæus:

πρῶτα μὲν ἐν Νεμέῃ βριαρὸν κατέπεφνε λέοντα.
δεύτερον, ἐν Λέρνῃ πολυαύχενον ὤλεσεν ὕδρην.
τὸ τρίτον αὖτ' ἐπὶ Ἐρυμάνθιον ἔκτανε κάπρον.
χρυσόκερων δ' ἔλαφον μετὰ ταῦτ' ἤγρευσε τέταρτον.
πέμπτον δ' ὄρνιθας Στυμφηλίδας ἐξεδίωξεν.
ἕκτον, Ἀμαζονίδος κόμισε ζωστῆρα φαεινόν.
ἕβδομον, Αὐγείου πολλὴν κόπρον ἐξεκάθηρεν.
ὄγδοον ἐκ Κρήτης δὲ πυρίπνοον ἤλασε Ταῦρον.
ἔννατον, ἐκ Θρῄκης Διομήδεος ἤγαγεν ἵππους.
Γηρυόνου δέκατον βόας ἤγαγεν ἐξ Ἐρυθείης.
κέρβερον ἑνδέκατον κύν' ἀνήγαγεν ἐξ ἀΐδαο.
δωδέκατον δ' ἐκόμισσεν ἐς Ἑλλάδα χρύσεα μῆλα.
τὸ τρισκαιδέκατον, τοῦτ' λυγρὸν ἔχεν ἆθλον,
μιῇ νυχὶ πεντήκοντα ξυνελέξατο κούραις.

Quæ carmina ita fuerunt Latinè à quodam pronuntiata:

Prima Cleonæi tolerata ærumna leonis.
Proxima Lernæam ferro & face contudit hydram.
Mox Erymantheum vis tertia perculit aprum.
Æripedis quarto fuit aurea cornua cerui.
Stymphalidas pepulit volucres discrimine quinto.
Threiciam sexto spoliauit Amazona baltheo,
Septima in Augiæ stabulis impensa laboris.
Octaua expulso numeratur adorea tauro.
In Diomedeis victoria nona quadrigis.
Geryone extincto decimam dat Iberia palmam.
Vndecimum mala Hesperide distracta triumphum.
Cerberus extremi suprema est meta laboris.

At Quintus Smyrnæus tertiũ decimũ addidit laborem, hoc pacto:

Tertius hinc decimus labor est durissimus; vna
Quinquaginta simul stuprauit nocte puellas.

Cùm dicant quidam tot fuisse Herculis labores, infinitos propè fuisse alij crediderunt, vt testatur Euripid. his carminibus, in Hercule insano:

ἄτ' ἂν μοι πολλά τ' ἄλλα γεγένηται ἴσως

ἐπεισέφρησε σπαργάνοισι τοῖς ἐμοῖς
ἡ τοῦ Διὸς σύλλεκτρος, ὡς ὀλοίμεθα.
ἐπεὶ δὲ σαρκὸς περιβόλαι' ἐκτησάμην
ἡβῶντα, μόχθους, οὓς ἔτλην τί δεῖ λέγειν;
ποίους ποτ' ἢ λέοντας, ἢ τρισωμάτους
τυφῶνας, ἢ γίγαντας ἢ τετρασκελῆ
κενταυροπληθῆ πόλεμον οὐκ ἐξήνυσα;
τήν τ' ἀμφίκρανον καὶ παλιμβλαστῆ κύνα
ὕδραν φονεύσας, μυρίων τ' ἄλλων πόνων
διῆλθον ἀγέλας· κεἰς νεκροὺς ἀφικόμην,
ᾅδου πυλωρὸν κύνα τρίκρανον εἰς φάος
ὅπως πορεύσαιμ' ἐντολαῖς Εὐρυσθέως.

Angues feroces fasciis paruo mihi
Circumuoluto immisit, vbi lac sugerem,
Coniux Iouis, perirem vt horum morsibus
Adultus vt fui, mihi quid est opus
Multos labores, quos tuli profarier?
Aut quos leones vicerim, tricorpores
Tryphonas, aut gigantes, aut queis quatuor
Sunt crura Centaurum genus? nam bicipitem
Repullulantem hydram, canémque perculi.
Multis peractis hinc ego laboribus
Ad inferos iui obsitos caligine,
Canémque traxi ianitorem tartari
In lucem, vti iussit seuerè Eurystheus.

Atq. non solũ homines malefici & latrones, aut feræ crudelissimæ, horrendáq. mõstra vim Herculeã senserunt sibi esse formidabilẽ, verũ etiam fama est ꝙ cũ is ad mortuã Alcestim venisset, Morte deterrita, illã marito viuã restituit, vt scripsit Eurip. in Alcest. tragœdia. Fuerunt qui putarint Herculé, non vt mitteret Atlantẽ ad aurea mala capienda cœlum sustinuisse, sed laboris hominis miserũ, dum ille aliquantulũ recrearetur. Cæterũ aiunt Herculẽ clauam, quã ex oleastro ad Saronidẽ paludem exciderat absolutis laboribus Mercurio cognomento Polygio apud Trœzenios dicasse, vt scripsit Pausanias in rebus Corinthiacis. Habuit Hercules multorum laborum socium Telamonem & Iolaum, qui etiam dicitur fuisse auriga, vt ait Pausf. Herculis vxores multæ memorantur: siquidem Melitem Ægæi fluuij filiam duxit, ex qua Hyllum suscepit. Ob Iolem sibi promissam, vt ait Menecrates, vniuersam Œchaliam Euryto in Eubœam fugiente

debellauit; quia illi filiam Iolen denegasset. Habuit octo filios etiam e Megara filia Creontis, qui iussu Eurysthei dicuntur fuisse interfecti. nam in porta Electra vocata Thebana habitauit Amphitryo Thebis, & post Amphitryonē Hercules, vbi Thebani parentare consueuerant, vt ait Chrysippus in rebus Thebanis, & certamina funebria celebrare, quę per totam noctem fiebant nec prius cessabant, quàm sol illuxisset. Alij dicunt illos fuisse ab Hercule trucidatos, cùm tamen Lysimachus inquiat eos fuisse dolo quorundam hospitum. Alij asserunt Lycum regem illos interemisse. Socrates censuit Augei dolo de medio fuisse sublatos. Neque tamen minor est controuersia de numero aut de nominibus inter antiquos scriptores. Nā Dionysius in primo libro de circulis ait Deicoontem & Therimachum tantùm fuisse: Batus in libro secundo historiarum Atticarum Polydorum, Patrocleum Mecistophonum, Acinetum, Toxoclytum, Medebrontem, & Chersibium nominauit: Euripides Aristodemum, Thermachum, Deicoōtem: Pherecydes libro secundo Antimachū, Clymenū, Glanum, Therimachum, Creontiadem appellat, quos in ignem ait ab insano Hercule coniectos fuisse: Æneas Arginus Thermachum, Creontiadem, Deicoontem, & Deionem vocat. Herodorus bis insaniuisse Herculem inquit, ac primùm eos interemisse quo tempore non Heraclidæ, sed Alcaidæ dicebantur. nam Hercules nondum ita vocabatur, sed illud nomen obtinuit post superata non pauca certamina Iunonis impulsu. Fama est Herculi nupsisse etiam Augen, quam Aleus pater cum filio Thelepho in vrna quadam positam in mare demersit, quæ postea Palladis prouidentia seruata cum vrna ad ostia Caici euasit. & à Teuthrante fuit excepta. Sed hanc deinde Hyllo filio Hercules concessit. Memoriæ proditum est Herculem Alcidemontis herois Arcadis filiam ad Ostracinum montem vitiasse Philonen nomine, quæ statim a puerperio vnà cum puero, quem ex Hercule conceperat, feris in proximo monte vincta fuit exposita. his addiderunt vagientem infantem picæ vocem imitatum esse, ad quam cùm Hercules, qui fortè illac iter faciebat, deflexisset viam, puerum esse ratus, puellam & puerum liberauit è vinculis, ac puerum Æchmagoram nominauit, at proximum fontem ad incolumitatis seruatique pueri & matris memoriā Cissam

appellauit,cùm cissam Græci picam appellarent. Hic idem Tirynthii mœnia extruxit. Hic idem fossam per medios cãpos Pheneatici agri duxit ad quinquaginta stadia,per quam Olbius fluuius, quem Arcadum nonnulli Aroanium nominabant,delaberetur innoxius;erant autẽ ripæ altæ ad triginta pedes. Fuit deinde Hercules Omphales Lydorum Regis filiæ amore captus,quare multa viro forti indecora facere coactus est:nam qui Busiridem in Ægypto, qui Antæum fortissimum athletam in Mauritania,in Hispania Geryonẽ, in Thracia Diomedem superauerat: qui leones vicerat: qui serpentes vel infans suffocauerat, qui latrones,qui homicidas,qui maleficos omnes vbique singulari fortitudine sustulerat;quem neque tenebræ inferorum,neque multiplicia hydræ capita,neque celerrimum ac lethiferum Cerberi venenum deterruerat, neque vlla vis periculorum vel tantillum commouerat:idem inermis Omphalæ leonis pelle concessa inter pedisequas Omphales femineo habitu indutus sedentariam artem exercuit,vt testatur Ouid. in Deianira,

Non pudet Alcidæ victricem mille laborum,
Rasilibus calathis imposuisse manum?
Crassaque robusto deducis pollice fila:
Aequaque formosæ pensa rependis heræ.
Diceris infelix scuticæ tremefactus habenis
Ante pedes dominæ pertimuisse minas.

Dum seruiret igitur Omphalæ, Cercopas Ephesi populos bello profligauit,qui aduenientes hospites suas vineas tanquam seruos fodere cogebant. Alij causam huiusmodi reddunt,cur Hercules Omphalæ seruierit. Dicunt ab Hercule Eurytum ad accipiendam Alcestim, quam Hercules vitæ restituerat,profectum non fuisse acceptum hospitio, at extra Tirynthii muros fuisse proiectum:cùm Hercules furore esset captus:quare vix demum Hercules à Deiphobo lustratus in grauem morbum incidit.Cùm ab eo liberari cuperet Hercules,adiit oraculum, quod sibi respõsum dedit.tunc liberatũ iri,si venditus per triennium seruiret,ac mercedem seruitutis præberet Euryto:quare Omphalæ Lydiæ reginæ Tmoli vxori emptus seruiuisse dicitur.Fuerũt qui dixerint eũ prius seruiuisse,deinde absoluto seruitutis tempore ad Troiam militasse. Habuit etiam Deianiram,quam cum Acheloo colluctatus accepit, Œnei Ætoliæ Regis filiam, quæ fuerat

Acheloo

Achelôo desponsata. Cùm verò Ætoliæ fluuium esset Hercules cum Deianira transiturus, qui tum fortè ob assiduos imbres maximè excreuerat: Nessus Centaurus vltro operam suam obtulit traiiciendæ Deianiræ, quam cùm Nesso credidisset, ipse Hercules fluuium primus intrepidè traiecit. Sed cùm adhuc in prima ripa Nessus Deianiram vitiare conaretur, ab Hercule sagittis hydræ veneno infectis transfigitur: qui vt vel mortuus hostem vlcisceretur, suam vestem sanguine ac veneno illo perfusam, sanguinémque in vasculum collectum ex vulnere Deianiræ tradidit; cùm diceret illis vim inesse amatoriam, quia illa veste si indutus maritus fuisset, optimum foret remedium aduersus amores pellicum. Is fluuius cùm priùs Euenus diceretur, mox appellatus est Centaurus post cædem Nessi, vt ait Euenor in libro de fluminibus. Eam vestem ita acceptam in opportuna tempora Deianira reseruauit. Deinde cùm Hercules OEchalia subacta, raptáque Iole ad Cenæum Eubœæ promontorium appulisset; aram Ioui immolaturus erexit ob partam victoriam: misitq; Licham seruum qui Herculem vicisse, & iam appropinquare nuntiaret Deianiræ. Cùm verò Deianira suspectos amores Ioles haberet, vestem à Nesso captam, tanquam antidotum aduersus Ioles pellicis amores ad Herculem misit. Deinde cùm pruritus immensus, & ardor, & pustulæ per totum corpus exorirentur, Licham in fluuium Thermopylis propinquum è petra præcipitauit: ipse tanquam igne sacro & furore denique correptus, cùm tantos cruciatus perferre non posset, se in pyram in monte OEta coniecit. Aiunt Herculem conantem vestem discissam auellere, frusta carnis simul auulsisse. Id cùm cognouisset Deianira, sua ipsius manu suspendio vitam finiuit. Apollodorus à Pæante succensam fuisse scribit pyram, quam Hercules moriturus conscenderat, quare sagittas dono acceperit. Communior est tamen opinio quòd Philoctetes earum fuerit hæres, quia Herculem apud Dyram fluuium sepeliuerit. Alij dicunt Deianiram non suspendio, sed Herculis claua se interfecisse, relicta filia Macaria, quam ex ipso Hercule susceperat. Scriptum reliquit Lucianus in Hermotimo vstum fuisse quidquid mortale fuit Herculi, & humanam labem, vt ita dicam, in ea pyra concrematam; quod erat diuinum, in cœlum ascendisse: vt præclarè testatur Byzantius Philippus his carminibus:

ὤλεσα τὸν Νεμέας θῆρ' ἄπλετον· ὤλεσα δ' ὕδρην,
    καὶ ταῦρον κάπρου δ' ἀμφεπάταξα γένυν.
ζωστῆρ' ἑλκύσας· πώλους Διομήδεος εἷλον·
    χρύσεα μῆλα κλάσας. Γηρυόνην ἔλαβον·
Αὐγείαν ἐδάην· κεμμὰς οὐ φύγεν· ἔκτανον ὄρνις·
    Κέρβερον ἠγαγόμην· αὐτὸς Ὄλυμπον ἔχω.

Dextra feram Nemeæ petiit mea: perdidit hydram,
Et taurum: malas inde cecidit apri.
Baltheus est captus, sunt aurea mala relata:
Geryonisque boues, & Diomedis equi.
Augias me non fugit, non cerua, volucres:
Cerberus eductus: nunc sed Olympus habet.

Relicti sunt autem multi ab Hercule filij. Siquidē & Afer ille, à quo Africa vocata est genitus fuit ab Hercule: & Acelus, à quo vrbs Lyciæ Acela fuit dicta, filius fuit Herculis & Malidis seruæ Omphales: & Bentus, qui Ben-esio postea Brūdusio nomē dedit, vt scripsit Diocles in mutatis nominibus vrbiū: & Lamius & Camirus ex Iole suscepti, & Lydus, à quo Mæonia Lydia dicta est, vt à Camiro Camirus prius vrbs Rhodos: (vt quidam voluerunt) Lamus ex Omphale: & Hyllus è Melita Ægæi filia fluminis, quæ insulæ & oppido in insula nomen dedit: & Scythes, qui nomen dedit Scythiæ, quem suscepit è muliere Semiupera: & Hylus è Deianira: & Sardus, à quo Ichnusa Sardinia postmodo vocata est: & Olynthus, qui nomē dedit vrbi à se extructæ: & Macaria, à qua Cyprus vocata est: & Hippoloche ac Bdella, vt alios multos silentio prætermittam; quippe cum multas rapuerit ad libidinem. nā Astydamiam occiso patre Ormeno rapuit, è qua nouē filios suscepit; & Astyochiam de qua suscepit, Tlepolemum: & Pyrenen in Pyrenæo monte ab ipsa vocato compressit, filiā Bebrycis, quę fuit postmodo ibi sepulta. Herculem vnū ex duodecim Diis Græcię fuisse testatur Herodotus in Euterpe: Ἡρακλέος δὲ πέρι, τὸν δὲ τὸν λόγον ἤκουσα, ὡς εἴη τῶν δυώδεκα θεῶν. *de Hercule audiui quòd vnus esset è duodecim Diis.* Qui etiā Dionysum & Pana & Herculē omniū Deorū maximè recētes à Græcis fuisse existimatos scribit. Alij hūc vnū ex Idęis Dactylis fuisse cēsuerunt, alij primi Iouis, alij tertij filiū. quod ideo accidit, quia plures Hercules fuerūt, vt testatur Cicero libro tertio de natura Deorū hoc pacto: Quanquā, quem potissimum Herculē colam, scire sanè velim: plures enim tradūt nobis

qui interiores scrutantur, & reconditas literas antiquissimũ, Ioue natũ, sed antiquissimo item Ioue. nam Ioues quoq; plures in priscis Græcorũ literis inuenimus. Ex eo igitur & Lisyto est is Hercules, quẽ concertauisse cum Apolline de tripode accepimus. Alter traditur Nilo natus Ægyptius; quem aiunt Phrygias literas conscripsisse. Tertius est ex Idæis indigenis, cui inferias offerunt. Quartus Iouis est & Asteriæ Latonæ sororis, quẽ Tyrij maxime colunt, cuius Carthaginẽ filiã ferũt. Quintus in India, qui Belus dicitur. Sextus hic ex Alcmena, quem Iupiter genuit, sed tertius Iupiter. Cùm tot fuerint Hercules, omniũ reliquorũ res gestæ vni Alcmenæ filio tribuũtur. Hunc eundẽ inquiunt de tripode cum Apolline decertasse, cui cùm Delphos venisset, vt ob mortẽ Iphiti expiaretur, Xenoclea Dei interpres respõsum dare noluit, quòd esset cæde pollutus. Tũc igitur Hercules sublatũ è tẽplo tripodẽ asportauit, quem cum repeteret Apollo, grauis pugna fuisset cõmissa nisi Latona & Diana Apollinẽ, Mineruа Herculis irã placasset vt ait Paus. in Phocicis. Fuerunt qui dicant Hercules ad triginta fuisse. Dicũtur complures fuisse filij quos ex variis mulieribus Hercules susceperit: quos omnes hic recẽsere fore: supervacaneũ, cùm multos cõnumerarit Apollodorus Atheniensis lib. 2. Bibliothecæ. Postea verò quàm inter Deos fuit receptus, illi cõciliata est Iuno atq; Heben filiam in matrimonium dedit, quorum nuptias Plato præstantissimus poeta comicus cõmemorauit. Memoriæ proditum est ab Ibyco calida lauacra inuentum fuisse Herculis, quibus ille diuturno labore defessus plurimum vteretur, quę sibi à Vulcano fuerint indicata. At alij inter quos Pisander, ea Mineruæ munus Herculi data dixerunt. Primus omnium mortalium ciuitates dicitur Hercules facere inuenisse & iuuentas additis populis adauxit, certaminaque instituit, cùm cæteros mortales vi corporis antecelleret. vt ait Strabo lib. 8. Hunc aiunt præterea voracissimum fuisse, quippe cum per Dryopas iter faciens, quo tempore pincerna pugno occiso necesse fuit cum Deianira è regione Œnei exulare, vt diximus, filium fame infestante ac Licha pædagogo illum requirente in Thiodamantẽ inciderit, taurum Thiodamantis arãtis à iugo solutum iugularit. & totum eodem die deglutiuerit apud Dryopas: cùm id etiam priùs fecisset apud Lindum vrbem. Quamuis aiunt nõnulli parum cibi Herculem à Thio-

damãte petiuisse, quod cũ ille negasset, vt sunt multa ingenia rusticorũ, Hercules iratus alterũ e bobus à iugo soluens Diis mactauit atq; conuiuium fecit. eius iniuriam & ingluuiem & voracitatem ita expressit Callimachus in hymno in Dianam:

οὐ γὰρ ὅγε Φρυγίῃ περ ὑπὸ δρυῒ γυῖα θεωθεὶς
παύσατ' ἀδηφαγίης· ἔτι οἱ πάρα νηδὺς ἐκείνη,
τῇ ποτ' ἀροτριόωντι συνήντετο Θειοδάμαντι.

Non hic in Phrygia sub quercu membra leuatus,
Atque Deus factus, fit edax minus: aluus at illi
Est eadem, taurum quæ quondam Thiodamantis
Edit, planitiem cùm lati scinderet agri.

Quæ sanè non minor fuit, quàm illa Daphthidis, quæ est apud Sosibium in his:

οὗτος δ' ἐκείνου παῖς ἀπόπλαστος νόθος,
μητρὸς δ' ὁποίας οὐ τεκοῦσ' ἐπίσταται.
ἔσθει μὲν ἄρτους τρεῖς ὅλους κανθηλίους.
τῆς δὲ βραχείας ἡμέρας, πίνει δ' ἅμα
καλὸν μετρητὴν τὸν δεκάμφορον πίθον.

Hic filius qui natus eius est nothus,
Cuius parentis, illa scit quæ hunc edidit:
Cistas vorat tres ille totas panium
Paruo die: mox ebibit magnæ merum
Simul metretæ, seu magis decamphori.

Nam mirificam fuisse Herculis voracitatem vel illa nobis possunt esse argumento, quæ scripta sunt à suauissimo poeta Epicharmo in Busiride his carminibus:

πρᾶτον μὲν αἴκ' ἔσθοντ' ἴδοις νιν ἀποθάνοις.
βρέμει μὲν ὁ φάρυγξ ἔνδοθ', ἀραβεῖ δ' ἁ γνάθος,
ψοφεῖ δ' ὁ γόμφιος, τέτριγ' ὁ κυνόδων,
σίζει δὲ ταῖς ῥίνεσσι, κινεῖ δ' οὔατα,
τῶν τετραπόδων μὲν οὐδὲν ἧττον.

Illum si edentem videris, strepunt genæ.
Intus sonat guttur, sonat maxilla, dens
Stridet caninus, sibilant nares, mouet
Aures solent armenta sicut, haud minus.

Fama est Herculem in Triphyliam regionem Eleorum profectum habuisse controuersiam de voracitate cum Lepreo Pyrgei filio, vt inquit Hesiod. in Ceycis nuptiis: atque, cùm vterque bouem in epulas occidisset, Lepreus nihilo fuit tardior aut imparatior edendo inuentus; sed cùm post epulas ven-

ventum esset ad pugnam ob indignationem æmulæ virtutis, Lepreus cecidit ob vim Herculeam. Cùm verò mœstus Thiodamas amisso tauro recessisset, multáque fuisset Herculi ob illam iniuriam imprecatus, mansit postea ritus apud Lyndios vt bos arator cum multis dirarum imprecationibus Herculi cognomine Buthœnæ mactaretur. Postea verò fertur Thiodamas in vrbem Dryopum profectus Dryopas ipsos armatos in Herculem eduxisse, in eámque necessitatem compulisse Herculem, vt vel Deianiram armare necesse fuerit, quæ etiam dicitur in mamilla fuisse læsa, atque cùm hos demum superasset cæso Thiodamante, rapuit eius filium Hylam in seruitutem vt scripsit Pherecydes lib. 3. Post verò propter latrocinia vniuersam illam nationem ad Trachinem Thessalicam vrbem duxit ad habitandum, & ad montem OEtam, qui montibus Phocidis est vicinus. Habuit ipsum Hylam inde in deliciis, ita vt nemo propè fuerit mortalium ab eo tempore, cui nomen Hylæ fuerit ignotum, nam cùm vnà cum Argonautis in Colchidem nauigaret, Hylámque aquatum misisset, fertur in Cium vsque excucurrisse ad Hylã requirendum, quoniam ille post certum probabile temporis spatium non amplius redire visus est. scriptum tamen fuit ab Ephoro in lib. 5. quod Hercules sponte mansit in Lydorum regione Omphales causa. Dionysius Mitylenæus neque illum in Colchidem suscepisse quidem nauigationem inquit, nedum non opem tulisse Iasoni in iis quæ tractauit cum Medea: Herodotus & Herculem & alios nonnullos heroas exemit ex illorum numero, qui fuerunt participes illius Colchicæ expeditionis. Hesiodus in Ceycis nuptiis Herculẽ ipsum exiuisse aquatum in Magnesiam scripsit iuxta vocatas Aphetas, quæ ita dictæ sunt, quòd ibi relictus fuerit. Anticlides lib. 2. rerum Deliacarum Hylam Herculis filium amissum fuisse scripsit, cùm iuisset aquatum. neque amplius reuertisse. nam profectò neque mirum est Herculem id in Thiodamantem commisisse, cùm in multos fuerit iniurius, & ob negatam sibi Iolen deuastarit OEchaliam, Hylámque carnitum tam celebrem habuerit, vt nemini Hylæ nomẽ sit ignotum: cúmque ebrius fieri nonnunquam consueuerit, vt testatur Damagetes his carminibus:

ὅτε ὁ παρδαμάτωρ, ὅ ποτ' αἰθρᾶσι δυσλοχάσθλον

μαλ πόλεμος, κρατερῆς εἵνεκεν ἠνορέης.
οἰνοβαρὴς μετὰ δαῖτα, μεθυσφαλὲς ἴχνος ἐλαύνει,
τικεθεὶς ἁπαλῷ λειριολεῖ βρομίῳ.

Omnia qui domuit, qui bis certamina sena
Vicit, cui ob vires clarus in orbe sonat:
Ebrius en titubans dubius vestigia ponit:
Perfusus dulci est ille caput Bromio.

Habuit Hercules multa cognomina, sicut Dij cæteri. nã cùm magna culicũ copia esset apud Teucros, iiq. pro voto cessassent, q̃ creditũ fuit Herculis beneficio accidisse. Conopius Hercules dictus est, vt ait Strabo lib.13. conopẽ n. culicẽ vocarũt. Alexicacus, quia mala depellat: Ceramyntes, quia Parcas insectatus sit: & Callinicus præterea, Buraicus, Rhinocolustes, Hippodotus, & aliis his simılib. nominib. vocatus fuit. Fama est quòd Herculi antiquitus nõ tanquã Deo sacra fiebãt, sed tãquã Heroi parẽtabãt: quod cũ Phæstius in Sicyoniã profectus animaduertisset, grauitérq. ferret pro eximiis eius virtutib. diuinos honores illi nõ cẽseri, instituit vt agni iugulati pernas ad arã vrerent, & partẽ vnam carnium, sicuti victimarũ cæterarũ solebant, ederent; alterã Herculi tanquam Heroi parentando offerrent. omnino verò agnus vtilis erat victima Herculis sacrificiis, cùm lupos is à stabulis depellere putaretur, vt testatur Antipater his carminibus.

εὔκολος Ἑρμείας ὦ ποιμένες ἐν δὲ γάλακτι
χαίρει, καὶ δρυΐνῳ σπενδόμενος μέλιτι.
ἀλλ' οὐχ Ἡρακλέης ἕνα δὲ κτίλον ἢ παχὺν ἄρνα
αἰτεῖ. καὶ πάντως εἰς θύος ἐκλέγεται.
ἀλλὰ λύκους εἴργει. τί δὲ τὸ πλέον. εἰ τὸ φυλαχθὲν
ὄλλυται, εἴτε λύκοις, εἴθ' ὑπὸ τῶ φύλακος;

Mercurius facilis pastores: munere lactis
Lætatur, mox & dulcia mella capit.
Sed non Alcides: aries, vel poscitur agnus.
Omnino pinguis victima grata Deo est.
Iure: lupos arcet. Sed quid magis vtile si grex
Custodis cecidit cæde, vel vngue lupi?

Erat autem vetitum fœminis iure sacrificiorum, ne vel per Herculem iurarent, vel templum ingrederentur, vel sacrificiis interessent: quia sitienti Herculi cùm boues Geryonis per Italiam duceret, respondit mulier se aquam dare non posse, quia fœminarum celebraretur dies, neque ex eo apparatu

partu fas esse viris gustare: qui sacrorum ritus seruabatur in Italia. erat autem illa sacrorum consuetudo, vt inter sacrificandum Deorum laudes, & res ab iis Diis humano generi vtiliter inuentæ, vel præclarè gestæ cantarentur: cuiusmodi est id apud Virg. libro 8. Æneid. quod recitatum est à nobis libro primo, cùm hymnorum antiquorum vsum explicauimus. Mirabile est autem illud, quod scribitur à Corn. Tacito hoc pacto libro 12. interea Gottazes apud montem, cui nomen Sambulos, vota Diis loci suscipiebat, præcipua religione Herculis, qui tempore statuto per quietem monet sacerdotes vt iuxta templum equos venatui paratos sistant. Equi vbi pharetras sagittis plenas accepere, per saltus vagi nocte domum vacuis pharetris multo cum anhelitu redeunt. rursus Deus quas syluas peragrauerint nocturno visu demonstrat, reperiunturque fusæ passim feræ. Ægyptiacarum rerum scriptores affirmant Ægyptij Herculis magistrum fuisse Linum, eum qui prior rhythmos & melos inuenit maximéque in poetica facultate excelluit. eius tres discipuli celebres præter cæteros fuerunt Orpheus, Thamyris, & Hercules. Aiunt Herculem ingenio paulo tardiorem cùm per plagas ad disciplinam impelleretur, cithara interemisse magistrum. Deinde grandiorem factum cùm excelleret insigni fortitudine, diu peragrasse, columnámque in Libya statuisse: quem dicunt etiam bellum aduersus Gigantes cum Diis gessisse. is videtur cum Ægyptio minimè conuenire. Nam Gigantes nati sunt ante Troiana tempora, vel potius, vt aiunt Græci, cum prima generatione hominum, quod tempus continet quædam millia annorum. claua enim & pellis leonina conuenit antiquissimo Herculi, quod illis temporibus arma nondum essent inuenta atque pugnaretur lignis & corpora protegerentur pellibus ferarum. Dictus est (vt aiunt) non quod per Iunonem gloriam nactus sit, vt scripsit Matris, sed quòd alter alterius iunior res gestas imitaretur, cui rei argumento est quòd terram multis feris expurgarit, cùm vel ante Troiana tempora maxima pars terræ esset facta habitabilis ob cultum & frequentes ciuitates. Hæc ferè sunt, aut non multo plura his quæ ab antiquis scriptoribus de Hercule commemorantur: quæ quoniam sunt in ore omnium, breuiter recensere volui, neque in rem in mentibus omnium cõfirmatam, superuacanea

adducere testimonia. Cæterùm Eurystheus post mortem Herculis ob metum coniurationis, ac memor illatarum iniuriarum, omnes Heraclidas insecutus est, quos, cùm Athenas confugissent, mox ab Atheniensibus per legationes expetiuit, bellum etiam minatus nisi suis legationibus dederétur. Iolaus, qui iam mortuus fuerat, audita apud inferos tam fœda Eurysthei petitione, dicitur veniam & facultatem reuiuiscendi in vltionē Heraclidarum à Plutone impetrasse: quare reuiuiscens trucidauit Eurystheum, ac statim postea remortuus est.

¶ Nunc quid per hæc significetur, breuiter inquiramus. Hercules, quem gloriosum ob Iunonis odium possumus interpretari, Iouis & Alcmenæ dicitur fuisse filius: qui sanè nihil aliud est, quàm probitas, & fortitudo, & virium præstantia tum animi tum etiam corporis, quæ vniuersa vitia ex animo depellit & profligat. Patet hoc autem ex ipsorum nominum interpretatione. dictus fuit primum Alcides, quia ἀλκὴ vim significat: idémque filius Alcmenæ, quippe cum ἀλκὴ etiam strenuitatem significet. Hercules igitur siue animi fortitudo, strenuitatis & Iouis diuinæ scilicet bonitatis filius, sibi gloriam immortalem apud vniuersos homines comparauit; quòd cùm fecisset Iunonis stimulo, meritò & à Iunone & à gloria nomen obtinuit. Est enim Ἥρα Iuno, & κλέος gloria. Alij nullam Iunonis mentionem fecerunt in hoc nomine explicando, cùm gloriam fuisse vniuersis mortalibus Herculem dixerint, sicut illud oraculi responsum significauit:

ἦ ῥα γὰρ ἀνθρώποισι φέρων κλέος ἄφθιτον ἕξεις.
ὦ Ἡράκλεις.
Gloria semper erit mortales inter honósque Alcide tibi.

Et illud:

Ἡρακλῆα δέ σε Φοῖβος ἐπώνυμον ἐξονομάζει.
ἦ ῥα γὰρ ἀνθρώποισι φέρων κλέος ἄφθιτον ἕξεις
Te vocat Heraclem clarus cognomine Phœbus
Quòd tua perpetuum mox gloria viuet in æuum.

Alij ἀπὸ τῆς ἀρετῆς à virtute scilicet hoc nomen deductum crediderunt, cùm Hercules fortitudo sit, & prudentia, & ratio quæ est nobis, & constantia; quæ quoniam sine diuina bonitate, optimóque animi affectu nemini contingunt, idcirco Iouis filius Hercules dictus est, & Alcmenæ siue constantiæ.

omnis

omnis enim probitas & patientia indiget in rebus aduersis, aut in voluptatibus superandis & diuina bonitate tanquam duce,qua gubernetur, cùm nulla vis humana satis sit per se potens. Illa verò quæ de ortu Herculis & Eurysthei traduntur, ad vim astrorum spectare ego crediderim: quòd esset felicissimorum planetarum in loco fortunato coniunctio, quæ imperium portenderet, cùm nasceretur Eurystheus: at cùm Hercules gloriosa quidem, sed interueniente alio planeta, laborum & periculorum plena.cùm vero vis illa siderum clàm agat in nobis,nósque imbuat pro vi & natura primi aeris,quem nascentes haurimus, datus est locus fabulæ, quòd Iupiter iurauit, vt qui primus nasceretur alteri imperaret,& quòd Iuno cùm retardasset Herculem,eiúsque ortũ in decimum mensem prorogasset, facit vt hic parere cogeretur,sempérque aduersariam Iunonem habuerit. Nam si quis natus fuerit sub felici siderum horoscopo,ita affecti aeris primùm vim hauriens, ad ea propensus est ad quæ vis illa siderum impellit: quòd si maligna vis illa sit & stellarum coniunctio, moderatione cõsiliorum in melius verti potest. Fuit à Chirone semiuiro & semibelua eruditus,quia principem oporteat & legum & armorum vim ac tempora cognoscere. Alij sic interpretantur, quòd Iupiter sumpta Amphitryonis forma Herculem generauit, quoniam homo sit tanquam instrumentum, ac vis diuina ac siderum tanquam opifices ad procreationem clarorum virorum. nam neque Hercules, neque quispiam illustris esse potest sine Ioue,quoniam omnis potestas, omnísque præstantia sola sit à Deo. Parentum autem beneficium quia minimum est si cum beneficiis diuinæ bonitatis conferatur, ideo dictum fuit,quòd Hercules est Iouis potiùs, quàm Amphitryonis filius. Primùm igitur omnium periculorum fuit Herculi propositum geminorum anguium, cùm adhuc esset paruus.quid per hos angues intelligamus?æmulationem virtutis alienæ, quoniã subfrigida propè omnis est virtus, quæ ad alicuius imitationem non contendat. Omnium laborum igitur meritò fuit initium Herculi ab anguibus, quoniam cùm puer adhuc esset,gloria & rebus gestis præteritorum Heroum ad illos virtute sua vel imitandos vel etiam superandos inflammabatur: quippe cùm omnis virtutis, omnísque nobilitatis initium sit in teneris animis apparens æmulationis ad virtutem

vestigium. vbi quis igitur ita fuerit ad virtutem incitatus, primum omnium monstrorum superbia & ira & arrogantia & furor animi placandus est, qui leo est Nemeæus, & in sylua inscitiæ nostri animi pascitur, omnesque virtutes populatur. Neque tamen post placatos hos animorum motus, tranquillitatem per vniuersam vitam consequimur, cùm multæ voluptatum insidiæ aduersus nos insurgant: idcirco post placatum leonem, Thespij filiæ oblatæ sunt Herculi, quas vna nocte omnes constupraret. Quid Minyas, aut Lycum aut Centauros, aut apros domitos, aut equos Diomedis in hospites sæuientes esse credamus, nisi crudelitatem & omnes illegitimos animorum motus repressos? Quid Theseus est, aut Prometheus, aut alij complures à præsentibus malis liberati, nisi viri boni liberalitatem & beneficentiam in omnes iniquè oppressos conuenire? nam duæ sunt iustitiæ partes vna ne nos iniuriam inferamus, altera ne inferri ab alijs patiamur, si possimus, & inique oppressos subleuemus. Sed quoniam omnibus in negotiis pernecessaria est temperantia, quia ex vno quouis scelere multa turpia oriri solent, dictus est Hercules hydræ capita omnia vno tempore extinxisse. Idem suæ peregrinationis terminos columnas in Iberia in extremis Gadium oris statuit, quia nullus locus virtuti sit inuius, cùm virtutis gloria vel ad extremos homines habitatæ terræ perueniat. Hic idem post tot superata pericula, post tot latrones de medio sublatos, post purgatum horrendis monstris orbem terrarum Omphalæ amore captus multa turpia, & primis rebus gestis indigna commisit. cur hæc literarum monumentis tradita sunt? aut cur ad posteros transmissa? vt nos commonefacerent antiqui sapientes viro bono semper esse vigilandū, quia si parumper oculos à virtute deflexerit atque conniueat, ab appetentia tanquam à rapidissimo fluuio, ad libidinem, & ad illegitimas voluptates defertur, suaptéque natura prolabitur. Hic propter muliebres amores postea in crudelissimum mortis genus incidit, quoniam voluptatum finis est omnium dolor & miseriæ. Ob præclaras virtutes primum vt Heros, deinde vt Deus post mortem ab hominibus cultus fuit: quòd omnis virtus inuidiam in se concitat: qui enim virtutem superare aliorum se non posse sperant, tum demum se felices arbitrantur, si illam aliquantulum saltem dicendo obscurarint. at vbi cessat

eius

eius autor virtutis, tunc etiam inuidia cessat inter mortales, maiórque gloria virorum bonorum post mortem enitescit. cùm igitur vel appetentia rerum suauium & illegitimarum, vel inuidia mortalium res gestas cuiusque opprimere & obscurare possit, merito dictum est id ab Euripide in Andromache:

χρὴ δ' οὔποτ' εἰδεῖν ὄλβιον βροτῶν
πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταίαν ἴδῃς.
ὅπως περάσας ἡμέραν ἥξει κάτω.
Nullum beatum dixeris mortalium,
Supremus antequàm dies illuxerit,
Et noueris quo pacto adiuit inferos.

Fuerunt tamen nonnulli qui res ab Hercule gestas ad historiam retorserint: sicut illud est de Augia. Dicunt Augias Solis fuisse filius, tantúmque habuisse armentum, & tot greges, vt maxima pars agri fimo obducta otiosa & inculta iaceret: nam quidam tradiderunt ibi stabulari consueuisse tria millia boum, quod stabulum nunquam fuerat purgatum. Hercules igitur vel aliqua parte agri, vel alia quauis mercede sibi promissa Alpheum fluuium in ea loca diuertit, omnémque fimi copiam deleuit. Deinde cum regio ad fertilitatem rediisset, stabula Augiæ purgasse dictus est. Augias mercedem illi negauit, quia videretur nullum propè laborem sustinuisse iis stabulis purgandis: nam insulsi plerique non animi, sed corporis viribus, & laboribus præmia proponunt. Eodem pacto Geryonem tricorporem dixerunt, quia tres essent fratres vnanimes & consentientes in omnibus, vel (vt putarunt alij) quia tribus insulis Hispaniæ adiacentibus imperaret, Ebusæ scilicet, & minori, maiorique Balearicæ. Hic cùm naualibus, terrestribúsque copiis plurimum posset, dicitur habuisse canem bicipitem. Antæum Libycum ob peritiam loci vincere in regione non potuit, at extra patriam facilè superauit. Fuerunt item qui hydram multorum capitum fratres multos concordes crediderint, quorum vno extincto multi videbantur insurgere propter apparatus bellicos semper recentes & validiores. Quod attinet ad mala Hesperidũ, & ad Atlantis laborem, dicunt Atlantem magistratum gerentem in quandam rerum maximarum aliquando incidisse difficultatem, qui cum Herculis sapientissimi hominis consilio rem præclarè transegisset, tres oues Herculi largitus

est:quod munus,vt ferebant ea tempora,non parum erat honorificum. cùm verò μῆλα & oues sint, & mala fructus apud Græcos,locus datus est fabulæ. atque ad harum fabularũ cognitionem non parũ pertinere illam epistolam putauimus, quam superioribus diebus ad virum clarissimum Senatorem Venetum Matthæum Bembum misimus.ita verò se habet:

Quòd redis ad Musas à tanto pondere rerum
Quantum res patria imposuit tibi publica letor:
Nam labor assiduus fertur domitare leones.
Hinc iubet alternè luci succedere noctes
Natura alma parens seruandis prouida rebus.
Hinc & Atlanteos humeros recreasse labantes
Dicitur Alcides,tenuit cùm pondera mundi:
Fabula sustinuit quòd Atlas flammantia cœli
Astra.magistratus,& publica pondera gessit.
Crede mihi multo est cunctis felicior vnus
Qui faciles sine lite dies, sine murmure vulgi
Præterit,haud iussus varias audire querelas.
Si quis in humanis rebus felicius optat,
Rusticus expectet dum totus defluat amnis.
Vel nihil est homini felix,vel sola quies est:
Quæ nulli sincera tamen conceditur:ac te
Vel tua sollicitant,vel amici incommoda semper:
Vt si alibi excretæ vellantur vomere syluæ,
Consurgunt alibi. Sunt quos non vlla fatigat
Ambitio, sed vexat amor furiosus habendi,
Nec quidquam se oculis auro iucundius offert:
In quo congesto mox credunt esse quietem.
Falluntur miseri: mens est quæ sola quietos,
Sola facit claros. argenti splendor & auri,
Prædia,nobilitas,animo depellere curas
Non possunt, populi aut fasces,aut purpura Regum.
Nec tamen vna potest animum fecisse serenum
Contemptrix auri mens,ambitione remota.
Hæc vbi vitaris,discrimina plurima vitæ
Occurrent,animúmque trahent huc semper,& illuc.
Sic quem fugit amor nummi, si fugit honorum,
Blanditur somnus,vinum,Venerisque cupido:
Aut vitam infestat furor implacabilis iræ.
Turpe quidem vinci his animorum motibus,iræ

Prin-

Principiis obsta:subeat te cedere nolle
Fluctibus irarum:facilis medicina reperta est.
Sin quacunque rapit grauis impetus,hac patiare
Deiecta ratione trahi,velut orba magistro
Æquora percurris pelagi spumantia puppis,
Quocunque arbitrium ventorum detulit:atque
Multa facis,quæ pacatum fortasse pigebit.
Nil aliud Scyllam est rabidis vitare per vndas
Succinctam canibus,nil & vitare Charybdim.
Hic animi furor est Cyclops,qui mentis in antro
Delitet.hunc tu vince dolis,hunc stipite adure,
Hunc ratione doma.sic victus denique discet
Quæ iura hospitij:quàm sit crudelibus almus
Iupiter hospitibus vindex.nam sicca tyrannos
Paucos fata iubent Ditis succedere tectis.
Herculeus labor,& nodoso robore claua,
Nil finit horrificum:vel qui Minoia Cretæ
Monstra domat,fertur de Diis & natus vterque.
Si domites iram,vinclisque & carcere frenes,
Inde voluptatum illecebræ,blandique susurri
Circumstant:simul ista tibi vitare necesse est.
Ne te Sirenum cantus,neu pocula Circes,
Inuerti faciant variarum in monstra ferarum.
Vita hominum infelix,quòd circumsepta tenetur
Hostibus innumeris:occumbere turpiter aut est
Cuique opus,aut magnam referet victoria laudem.
Barbaricis quid enim deuictis proderit armis
Qua sol consurgit,vel Iberis conditur vndis,
Imperio regere:æternum si pectore bellum
Victorem infestet?captiuum blanda voluptas
Si trahat hunc,nullam meruit victoria laudem.
Otia solus aget,tranquillaque tempora vitæ,
Vincere qui norit surgentia pectore monstra,
Ex animo curas & propulsarit inanes.
Fortè magistratus transacto tempore ducis
Otia priuatus:priuatum munera possunt
Pieridum mulcere.domestica fortè requirit
Res domini curam:curam concede parumper.
Denique si cessat cui rerum publica cura,
Ille magistratus in sese exerceat,& qua

Tempore præterito transegit, ponderet acta
Omnia si recte, niueam Diis immolet agnam.
Hic valet intrepidus cælum, sedesque Deorum
Suspicere: in placidis hic se committere ventis.
Fortunæ furias, & ineuitabile fulmen
Alma Iouis temnit virtus sibi conscia recti.

Verum, vt ad mala Hesperidum redeamus; quidam dixerũt à nymphis Herculi fuisse donata; cùm draconem custodem cecidisset, quia Draco pastor fuerit violentus planè homo, & immitis aduersus omnes. Huius oues mala dicta sunt aurea, cùm essent oues aurei coloris. Cur post omnes victorias, post tot terræ, marisque labores, post superatos tot latrones, tot maleficos, tot violentos hospites: ipse Lydorum reginæ tam turpiter seruisse dicitur? quia magis periculosum est ne voluptatibus, quàm difficultatibus, plerunque vincamur: magisque gloriosum est seipsum vincere, & animi impetus refrenare, quàm vniuersum terrarum orbem sibi subiicere. Neque quisquam vir bonus planè dici potest, nisi qui per summam innocentiam, vitæque integritatem suos dies vsque ad extremum transegerit. Alij nihil aliud esse Herculẽ, quàm solem crediderunt, qui propter imagines Zodiaci, duodecim labores absoluisse dicitur: cuiusce rei illud argumentum faciunt, quia Geryon filius Callirhoes & Chrysaoris, siue Pegasi filius, ipsa est hyems. huius boues Sol ab Oceani extremis partibus in habitatas terras adigit, quia tonitrua & fulgura & fulmina ex humoris exhalatione nascuntur, & ex Oceano præsertim. Dictus est enim Geryon ἀπὸ τ͂ γηρύειν, quod fremere significat, quod proprium est hyemis. Cùm verò sol omnia accedens per signiferum ad ortũ exciter, ac pubescere faciat, idcirco Heben illi vxorem à Iunone ab aeris temperamento scilicet datam fuisse dicunt. Alij crediderunt per Geryonis fabulam, qui multa crura & plerasque manus ac oculos haberet, quæ vnico consilio gubernarentur, concordiam ciuium significari, quæ inexpugnabilis propè efficitur vbi omnes iustis animis in vnum conspirarint, velut ait Plutarchus in Politicis. Atque vt summatim colligam, illa quæ tradita sunt de Hercule, non solum ad Solis naturam, sed etiam ad humanæ vitæ institutionem, tradita sunt: quippe cùm frustra alioquin laudes Herculis commemorarentur, cùm illa monstra, quæ dicuntur ab illo fuisse

fuisse domita, neque ita esse potuerint; neque si fuissent, nobis obessent, vt ait Lucretius lib. 5. in his:

Quid Nemeus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille leonis obesset, & horrens Arcadius sus?
Denique quid Cretæ taurus, Lernæaque pestis,
Hydra venenatis posset vallata colubris?
Quidve tripectora tergemini vis Geryonai?
Quid Diomedis equi spirantes naribus ignem,
Thracem, Bistoniásque plagas, atque Ismara propter,
Tantopere efficerent nobis? vncisque timendæ
Vnguibus Arcadiæ volucres Stymphala colentes?
Auréaque Hesperidum seruans fulgentia mala
Asper, acerba tuens immani corpore serpens,
Arboris amplexus stirpem? quid denique obesset,
Oceani propter litus, pelagique sonora,
Quo neque noster adit quisquam, nec barbarus audet?

Quòd si quis ea quæ dicta sunt à nobis hactenus, diligentiùs considerauit, patebit profectò tum ad mores & ad vitam hominum rectè instituendam: tum etiam ad Solem, illa quæ narrantur de Hercule, spectare. Ac de Hercule satis, nunc de Acheloo dicamus.

De Acheloo. CAP. II.

ACHELOVS Ætoliæ Rex fuisse dicitur, qui in Thoante fluuio vocato, vt ait Strabo lib. 10. è Pindo monte orto, Ætoliámque ab Acarnania disterminante, & in sinum defluente, Maliacum, mersus, fluuio nomen dedit: qui fluuius ab ipso rege postea fuit Achelous nuncupatus. Plutarchus in libello de fluminibus Thestium à Thestio Martis & Pisidices filio vocatum fuisse fluuium scribit: qui Achelous postmodum ab Acheloo filio Oceani & Nymphæ Naidis ibi merso fuit vocatus. Hic fluuius in mare Echinadum insularum influit, vt testatur Herodotus in Euterpe: quarum dimidium propè continentem fecit. Alcæus Oceani & Terræ filium esse sensit, ac Hecatæus Solis & Terræ: Nymphis in primo Heracleæ, Thetidis & Terræ. Fabulantur hunc fluuium Deianiram OEnei Ætolorum regis filiam in matrimonium poposcisse, quæ etiam sibi fuerat promissa: verùm cùm Hercules in agrum Calydonium profectus esset, ipse quoque in matrimonium poposcit Deianiram,

quæ sibi quoque promissa est. Oportuit igitur certamine
definiri viri horum Deianira cederet. Quare Achelous
sumpta tauri forma in Herculem impetum fecit: Hercu-
les huic cornu manibus apprehensum defregit. qui cum præ
dolore cessisset Herculi, suum cornu dextrum ab eo repe-
tiuit, pro quo Amaltheæ Harmonij filiæ, vti scripsit Alci-
mus in rebus Siculis, cornu largitus est: quod ita attigit O-
uid. in Deianira:

Cornua flens legit rapidis Achelous in vndis,
Truncaque limosa tempora mersit aqua.

Fuit Amalthea capra quæ Iouem lacte nutriuit postquam
illum Rhea clàm Adrasteæ & Idæ, vt scripsit Hermogenes
in libro de Phrygia, nutriendum dedit. Huius capræ alte-
rum cornu Iupiter adultus officij præmium nutricibus de-
dit. vbi capram inter sidera collocasset: cui illam adiecit fa-
cultatem, vt ait Xanthus in rebus Ætolis, vt quidquid ab eo
optaretur, qui illud haberet, siue potus, siue cibus, continuò
nasceretur. Alij non capram, sed Hemonij Ætolorũ Regis fi-
liam Amaltheam, quæ cornu, non capræ, sed tauri habuerit,
fuisse censerunt, quod vim illam habuerit, vt scripsit Phe-
recydes. Neque mirum est taurum Acheloum factum fuisse,
vbi pugnaturus esset cum Hercule, quando Deianiram pe-
tens vel multas formas sumpsisse dicitur, vt testatur Sopho-
cles in Trachiniis:

μνηστὴρ γὰρ ἦν μοι ποταμὸς Ἀχελῷον λέγω,
ὅς μ' ἐν τρισὶ μορφαῖσιν ἐξῄτει πατρὸς,
φοιτῶν ἐναργὴς ταῦρος, ἄλλοτ' αἰόλος
δράκων ἑλικτὸς, ἄλλοτ' ἀνδρείῳ τύπῳ
βούκρανος· ἐκ δὲ δασκίου γενειάδος
κρουνοὶ διερραίνοντο κρηναίου ποτοῦ.

Flumen fuit procus mihi, Acheloum fero.
Formis tribus qui me petiuit à patre:
Taurus, deinde de pluribus ventrem notis
Pictus draco, vir inde, cui caput bouis,
Mento fluebant riuuli portabilis
Vndæ nitentis, fontibus simillimi.

Fuit enim poetarum consuetudo, vt fluuios tauris similes
effingerent, quoniam cum impetu irrumpentes tauris simi-
lem edant mugitum: vel vt Hellanicus sensit, quia terras
sulcare tanquam boues appareant, vel, vt aliis placuit, quia
circa ripas fluminum tauri mugire ob vberiora pascu-
audian

audiantur. Memoriæ prodidit Sappho primum Acheloum vini mistionem præterea inuenisse: quare ita ait Virg. lib. I. Georg.

Poculáque inuentis Acheloia miscuit vuis.

Atq; antiquorũ fuit idcirco cõsuetudo, vt aquas omnes quæ vini mistionibus essent aptæ Acheloi nomine vocarét: quare Achæus Satyros introducit ægrè ferẽtes potum aquosum in Æthone Satyrico, atque ita aquas Acheloum nominantes:

μῶν Ἀχελῷος ἦν κεκερασμένος πολύς;
ἀλλ' οὐδὲ λῆξαι τοῦδε τῷ γένει θέμις.
καλῶς γε μὲν ἄγειν Σκυθιστὶ πιεῖν.
An mistus Achelous fuit non plurimus?
Cessare stirpi cuius haud quaquam licet.
Certè bibisse more præstaret Scythæ.

¶ Ac de Acheloo ista fabulosa memoriæ sunt tradita: Achelous Oceani vel Thetidis filius, vel Solis fuit & Terræ, quia omnes fluuij ex Oceano nascuntur, & ex fontibus, locísque sub terra cauernosis. Quas vxores Achelous habuerit, non cõstat: cùm tamẽ Callirhoen & Castaliam filias habuerit, vt testatus est Panyasis, ac Sirenas, quæ Iunonis suasu Musas in certamen cantus prouocarunt: quibus victis Musæ pinnas ex alis conuulserunt, sibique coronas fecerunt, vt ait Pausanias in Bœoticis. Habuit filiam etiam Dircen, quæ in fontem cõuersa fuit, in quo Bacchus recens natus lotus fuit, vt ait Euripides in Bacchis:

Ἀχελώου θύγατερ	*O Acheloi filia*
πότνι', εὐπάρθενε Δίρκα·	*Verenda virgo Dirce:*
σὺ γὰρ ἐν σαῖς ποτε παγαῖς	*Olim tuis nam fontibus*
τὸ Διὸς βρέφος ἔλαβες.	*Iouis cepisti filium.*

¶ Cùm igitur mutua sit elementorum inter se vicissitudo mutationis, Solísque radij ex Oceano & terræ suprema parte vapores excitent, inde niues & grandines, & imbres gignuntur, vt ait Aristot. Meteorologicis, ex quibus fit incrementum fluminibus: quare filius Oceani dictus est. Terra eius mater dicta est, vel quòd ea in aquam, vt in propinquum elementum soluatur, vel quia ex incluso aere in ipsa terra nascantur fluuij, cùm in aquam mutatur. Alij crediderunt vim esse optimarum aquarum Acheloum, sicuti testatur in ponderibus Asiæ Ephorus: ἐν τοῖς ἐκ Δωδώνης χρησμοῖς. σχεδὸν γὰρ ἐφ' ἅπασιν αὐτοῖς προστέταχεν ὁ θεὸς εἴωθεν Ἀχελῴῳ θύειν· ὥς

τὰ πολλὰ δὲ νομίζοντας ἂν τὸν ποταμὸν τὸν διὰ τῆς Ἀκαρνανίας ῥέοντα, ἀλλὰ τὸ σύνολον ὕδωρ Ἀχελῷον ὑπὸ τοῦ χρησμοῦ καλεῖσθαι. *vel oracula Dodonæa. nam in omnibus fere responsis i bere solitus est Deus sacrificari Acheloo: quare permulti in eam opinionem inciderunt, ut non fluuium per Acarnaniam defluentem, sed uniuersam vim aquarum Acheloi nomine ab oraculo vocari crediderint.* erat enim illa sacrificantium consuetudo, ut in omnibus sacrificiis aquam illam, quæ sacris adhiberetur, nominarent Acheloum, quod testatur paulò pòst idem Ephorus: μάλιστα γὰρ τὸ ὕδωρ Ἀχελῷον προσαγορεύομεν ἐν τοῖς ὅρκοις, καὶ ἐν ταῖς εὐχαῖς, καὶ ἐν ταῖς θυσίαις. *maximè vero inter iurandum, & in precationibus, & in sacrificiis aquam Acheloum nominare consueuimus.* est enim suauissima & saluberrima Acheloi aqua credita, qui fluuius est Acarnaniæ, & in mare apud insulas Echinades vocatas ingreditur, ut ait in his Herodotus in Euterpe: καὶ ἐν ἄλλοισι Ἀχελῷος ὃς ῥέων δι' Ἀκαρνανίης, καὶ ἐξιεὶς ἐς θάλασσαν, τῶν Ἐχινάδων νήσων τὰς ἡμισέας ἤδη ἤπειρον πεποίηκε. *atque Acheloi præsertim, qui fluuius per Acarnaniam delabens in mare insularum Echinadum intrat, earúmque dimidium iam continentem fecit.* Atque in hanc sententiam de Acheloo scripsit Strabo libro decimo Geographiæ, quòd latus australe Acarnanicum & Ætolicum ipso mari perfunditur, quod sinum efficit Corinthiacum, in quem Achelous influit, qui superioribus temporibus Thoas appellabatur, at postea dictus est Achelous, ut scripsit Plutarchus in libro de fluminibus ac montibus. Cur tauri formam sumpserit, diximus. Factus est Draco idem, quia sinuoso cursu deferuntur flumina. cùm idem assiduis aliquando imbribus non augeatur ac placidus sit, humana forma fingitur: at ob sonitum, taurino capite. Hercules, ut ait Strabo libro 10. OEneo affinitate coniunctus, & in omnes mortales beneficus fluuium temerè & cum impetu regionem infestantem aggeribus & aquæ ductibus coercuit & extenuauit: eámque aquam in multos riuulos diductam, quæ priùs regionem laniabat, utilissimam reddidit. Inde dictus est illi fluuio taurinum córnu defregisse, & pro illo cornu abundantiæ rerum omnium accepisse. Fluuius igitur paulatim exiccatus eo pacto fabulæ locum dedit, quæ in honorem Herculis ficta est. Quid aliud sub hac fabula contineatur, præter historiam, non reperio, nisi quod per prudentiam omnia vel maximè noxia efficiuntur

efficiuntur vtilia: cùm præsertim istud Herculeæ prudentiæ quoddam fuit è muneribus, cuius iam sententia fuit explicata. at nunc de apro Calydonio.

De apro Calydonio. CAP. III.

SEd quoniam nemo propè est antiquorum poetarum, quin aprum Calydonium celebrauerit, nos etiam breuiter quæ de illo memoriæ prodita sunt, percurramus. Fabulantur itaque OEneum Ætolorum regem, Calydoniæque imperantem, primitias tum frugum, tum etiam domesticorum animalium Dianæ offerre solitum: qui cùm sumtui parcere decreuisset, Dianam solitis primitiis defraudauit. at Sosiphanes in Meleagro memoriæ prodidit OEneum Diis omnibus solitum primitias ferre ob eximiam suæ regionis fertilitatem, verùm aliquando Dianæ honores præteriisse. Illa igitur ob neglectum honorem indignata, aprum insignis magnitudinis ac feritatis, qui in Oeta monte versabatur, in Calydonium aprum immisit, qui vniuersam regionem deuastaret: quod ita breuiter complexus est Ouidius lib. 8. Metamorph.

Sus erat infestæ famulus, vindéxque Dianæ.
OEnea nanque ferunt plenis successibus anni
Primitias frugum Cereri, sua vina Lyæo,
Palladios flauæ laticis libasse Mineruæ.
Cœptus ab agricolis superos peruenit ad omnes
Ambitiosus honor, solas sine thure relictas
Præteritas cessasse ferunt Latoidos aras.
Tangit & ira Deos.

Atque inter cætera damna quæ illi regioni inferebat, cultissimam OEnei vineam, quam Ancæus Neptuni & Astypalææ nymphæ filius multa diligentia plantauerat, populabatur: in qua educanda & ipse OEneus non mediocriter insudauerat, vt ait Homerus Iliad. primo:

καὶ γὰρ τοῖσι κακὸν χρυσόθρονος Ἄρτεμις ὦρσε
χωσαμένη, ὅ οἱ οὔτι θαλύσια γουνῷ ἀλωῆς
Οἰνεὺς ῥέξ᾽, ἄλλοι δὲ θεοὶ δαίνυνθ᾽ ἑκατόμβας,
οἴῃ δ᾽ οὐκ ἔρρεξε Διὸς κούρῃ μεγάλοιο,
ἢ λάθετ᾽, ἢ οὐκ ἐνόησεν, ἀάσατο δὲ μέγα θυμῷ.
ἡ δὲ χολωσαμένη δῖον γένος ἰοχέαιρα,
ὦρσεν ἔπι χλούνην σῦν ἄγριον ἀργιόδοντα,
ὃς κακὰ πολλ᾽ ἔρδεσκεν ἔθων Οἰνῆος ἀλωήν.

πολλὰ δ' ὅγε προθέλυμνα χαμαὶ βάλε δένδρεα μακρὰ
αὐτῇσι ῥίζῃσι, καὶ αὐτοῖς ἄνθεσι μήλων.
Suscitat his irata malum Diana, quòd illi
Cùm sacros olim ad conuiuia læta vocassent,
OEneus hanc vnam merito priuauit honore:
Siue oblitus enim, seu nesciit. haud tulit æqua
Mente, Iouis, fore præteritam de semine natam.
Tunc irata Iouis proles Diana ferocem
In vites immisit aprum, qui plurima fecit
Tristia, qui plantas radicibus eruit imis,
Æquauitque solo pomos cum floribus ipsis.

Memoriæ proditum est Ancæum fuisse seruis asperum & immitem, dum eam vineam plantaret: quare vnus ex iis dominum eius vineæ non gustaturum esse fructum inquit: at Ancæus, vbi fructus ad maturitatem peruenit, seruum deridebat, iussitque sibi vinum miscere: qui vbi poculum esset ori admoturus, illi falsum fuisse eius sermonem obiecit, cui seruus respondit:

πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.
Multa cadunt inter calicem, supremáque labra.

Cùm hæc ita dicerentur, Ancæo plenum poculum tenenti accurrit quidam nuncians ab ingenti apro vineam totam deuastari. tunc Ancæus deposito poculo, arreptáque securi in illum aprum irruit, à quo vulneratus crus, vt sensit Pherecydes, interiit. Pausanias tamen in Arcadicis non solùm Ancæum in aprum irruisse, sed cùm opem ferret Meleagro OEnei filio, ab illa belua cæsum fuisse memoriæ prodidit: quem in ventre vulneratum ait Ouidius. Postea robustissimi venatores ex vniuersa Ætolia ad hunc aprum cædendum conuenerunt. nam ad Meleagrum venit Iason, Theseus & Pirithous, Lynceus, Idas, Cæneus, Leucippus, Acastus, Ampycides, OEclides, Telamon, Phyleus, Eurytion, Lelex, Echion, Hylæus, Hippasus, Nestor, Panopeus, Pollux, Iolaus, Atalanta, Peleus, Prothous, Cometes. At enim multi mortales in ea pugna ceciderunt dentibus eius apri crudeliter laniati.. Scripsit Ouidius lib. octauo hunc fuisse à Meleagro in armo cæsum venabulo, cùm tamen Isacius ab eodem Meleagro fixum in fronte fuisse venabulum dicat, priorémque omnibus Atalantam Iasonis, at non Schœnei filiā, sagitta aprum percussisse dicat, vt est in hist. 102. chil. 7. apud

Zezem.

Zezem. Quantæ fuerit magnitudinis hic aper vel ex eo patet, quod vnus eius dens in hortis Cæsaris fuisse dicitur in templo Liberi patris, haud minor vnius pedis & quadrantis mensura. Ferunt enim multas immanes beluas in hominum improborum perniciem variis temporibus fuisse à Diis excitatas, vt Erymanthium etiam & Crommyonium apros, & taurum in Cretenses, quia cùm Minos latè mari totam Græciam alluenti imperaret, nihilo maiorem Neptuno quàm Diis cæteris honorem tribuisset.

¶ Hæc idcirco celebrata sunt à poetis, vt nullum Deorum cultum impune negligi à mortalibus sciretur: sed omnia quæcunque grauia contingunt, siue sterilitas sit agrorum, siue animalium pestilentia, siue immanitas monstrorum, vel propter neglectam religionem, vel propter hominum improbitatem consilio & prouidentia Dei contingere: quamuis ita occultæ aliquando sunt caussæ vt vt videantur naturæ ductu potius, aut congressu astrorum, aut vario Solis motu, quàm Dei voluntate & consilio contingere. nihil fit enim horum sine diuina voluntate. inde fit aliquando, vt quæ minentur sidera, ob Dei bonitatem euanescant, at quæ non fuerant ante visa & præcognita, nos repente inuadant: cùm omnia & iustè & consulto, & certo Dei iudicio fiant. Atque vt summatim dicam, nihil aliud per hæc significare voluerunt, nisi quòd propter peccata veniunt aduersa: colendam scilicet Deorum immortalium esse religionem, quam nemo sine calamitatibus & impunè neglexerit. at nunc de Centauris dicamus.

De Centauris.
CAP. IIII.

ILLA quæ de Ixione superiùs explicata fuerunt, nos breuiores facient in Centaurorũ explicatione. Dicuntur Centauri Nubis & Ixionis fuisse filij: qui nati sunt ex illa nube, quam Ixion pro Iunone compressit. Hi dicti sunt in Pelio monte à nymphis educati fuisse, qui adulti cum equabus coniuncti genuerunt Hippocentauros. Dicti sunt autem Centauri quasi Centuri, cùm κεντεῖν pungo significet: quoniam primi hi omnium mortalium, pugnare ex equis inuenerũt: apud quos Pelethronius frenũ & calcaria reperit, quibus tardiores aut celeriores equi frenarẽtur aut impellerentur. Hi Thessaliæ populi fuerũt Pelij montis accolæ, agrestes

planè & implacidi & contumeliosi in omnes viri. Grauis pugna autem inter hos & Lapithas, qui dicti sunt ita ab Apollinis & Stilbes Nymphæ filio Lapitha, vt ait Posidonius, aliquando exorta est: nam cùm Pirithous Deidamiam, vel (vt alij maluerunt) Hippodamiam Bysti filiam ducens nuptias celebraret, quod affines essent Centauri Deidamiæ, illos etiam ad conuiuium conuocauit. Isti igitur simul ac vino incaluerunt, & ipsam sponsam, & reliquas Lapitharum vxores petulantiùs attrectare, & violare denique conati sunt. Id Lapithis non ferenti grauis pugna in ipsa regia committitur, multique ex Centauris in ea ceciderunt, Theseo præsertim adiuuante Pirithoum, vt patet in Scuto Hesiodi his carminibus:

ἐν δ' ἦν ὑσμίνη Λαπιθάων αἰχμητάων
Καινέα τ' ἀμφὶ ἄνακτα. Δρύαντά τε. Πειρίθοόν τε
Ὁπλέα τ'. Ἐξάδιον τε. Φάληρόν τε. Πρόλοχόν τε,
Μόψον τ' Ἀμπυκίδην Τιταρήσιον ὄζον Ἄρηος,
Θησέα τ' Αἰγεΐδην ἐπιείκελον ἀθανάτοισιν·
ἀργύρεοι, χρύσεια περὶ χροῒ τεύχε' ἔχοντες.
Κένταυροι δ' ἑτέρωθεν ἐναντίοι ἠγερέθοντο.

Hic inerant Lapithæ, pugnax genus, inclyta pubes,
Cenea, Pirithoúmque, Dryantáque & Hoplea circum
Pugnantes: circa Prolochum. Exadium, atque Phalerum,
Mopsúmque Ampyciden Titaresion. hic quoque Theseus
Ægides aderat similis Diis ille supernis.
Aurea tela viris aderant argentea membra.
Parte alia stabant Centauri deinde frequentes.

Fuit autem poculis primùm, & mensis, & sacris vasis pugna commissa, vt ait Valerius Flaccus in primo Argonaut.

Parte alia Pholoe, multóque insanus Iaccho
Rhœcus, & Athracia subita de virgine pugna:
Crateres, mensæq; volant, aræq; Deorum.

Ad extremum verò victoria penes Lapithas fuit, ac Centauri in fugam versi de suis finibus pelluntur, qui fuga se seruarunt in Pholoem Arcadiæ, vt videtur testari Orpheus in Argonauticis:

ἐς δ' αὖ ἄειδε μάχην Κενταύρων ὀβριμοθύμων,
ὡς Λαπίθαις κατέπεφνεν ἀτασθαλίης ἕνεκα σφῆς.
Centauros cecinit, gens vtq; asperrima bello:
Stultitiæ pœnas Lapithis tamen inde dedere.

Victi igitur à Lapithis Centauri nouas sedes sibi quærere coacti

coacti sunt, & in regionẽ Perrhæborũ profecti, pulsis prioribus illius loci colonis ibi habitarũt, vt ait Strabo lib. 9. Fuerunt hec insigniorum Centaurorũ nomina, qui in ea pugna fuisse dicuntur: Abas, Arius, Aphidas, Astylus, Amycus, Antimachus, Apheus, Amydas, Asbolus, Abryus, Arctus, Bromus, Bianor, Bretus, Brauenor, Cæneus, Chiron, Cyllarus, Cronius, Criton, Craneus, Dictys, Danis, Dyneus, Dryalus, Dorpus, Dorylus, Demoleon, Elops, Erigippus, Eurytus, Eurynomus, Emmachius, Enopion, Grynæus, Grypheus, Herlinus, Hippasus, Hylas, Helinus, Harpagus, Harmandio, Imbreus, Iphinous, Latreus, Lycetus, Lycus, Lycidas, Lycochthon Monychus, Mimas, Mermerus, Medon, Meneleus, Nessus, Medon, Nycton, Odites, Ocelus, Orneus, Pholus, Perimedes, Pisenor, Picagmus, Phlegræus, Petræus, Pyretus, Praxion, Præantor, Rhœcus, Riphetus, Ripheus, Thaumas, Thereus, Thonius, Teleboas, Stipalus, Theroctonus, Silanthus, Theramon, Thorius. è Lapithis verò nonnullos recensuit *Hesiodus* in Clypeo. His addiderunt quidam Baiũ, at non illum tamen qui vrbi nomen dedit Mercurij, vel (vt alij maluerunt) Neptuni filium. quamuis Centaurorum nonnulli, quia durum esset & agreste genus erga omnes externos, vim Herculis senserunt, vt dictum fuit: si quidem hi sagittis veneno hydræ infectis vulnerati se lauantes, Anigeri fluminis aquam infecisse dicuntur: ita vt vnda illa teterrimum odorem diu seruauerit, & pisces qui in eo flumine nascerentur esui essent inutiles. At Antimachus in Centauromachia illos ab Hercule pulsos è Thessalia in insulas Sirenum confugisse scripsit, vbi cantib. illarum delectati omnes in apertam perniciem fuerunt attracti. deinde vbi Nessus, & alij Centauri sepulti fuissent, ex iis vulneribus non procul à Calydone, in colle, qui Taphossus fuit nuncupatus grauissimus odor ad montis radicem suffundebatur, ac tabo simile quiddam manabat, vt ait Strabo lib. 9. Quæ de Centaurorũ forma dicuntur, illa fabulosa sunt omnino, vt quæ de illorum ortu. Alij igitur Ixionis filium Chironẽ fuisse tradiderunt, à quo originem duxerint Centauri. Alij Saturnum cum Philyra Oceani filia congressum inquiunt cùm imperaret Titanibus; mox cùm ipsos Rhea deprehendisset, Saturnus ob pudorem se in equum vertit, vnde Chiron natus dicitur hippocentaurus, omniùmque Centau-

rorum iustissimus, & sapientissimus: qui fuit Iasonis & Achillis pædagogus. illa igitur caussa fuisse dicitur, cur Centauri geminam formam sortiti fuerint, equinam scilicet à patre, humanam à matre. Quidam igitur putarunt inferiorem partem ad collum vsque formam fuisse equinam, & ab equino ventre pro collo ventrem & formam hominis consurgere, totamque conspici superiorem partem, ita vt equitantis hominis forma in faciem intuentibus videretur. Quidam putarunt posteriores tantum pedes fuisse equinos, at priores humanos, vt ait Pausanias in Eliacis prioribus. At Lucretius lib. 5. neque hac, neque illa forma esse potuisse Centauros omnino contendit, non solùm quòd duæ formæ tam diuersæ simul esse non possint, cùm altera vigere incipiat, cùm altera senescit ac fit inualida, verùm etiam quòd omnia è certis seminibus oriri necesse sit, atque in omnibus vnam naturam excellere: cùm duæ formæ diuersæ paresque viribus simul esse non possint. quare ita inquit:

Sed neque Centauri fuerant, nec tempore in vllo
Esse queunt duplici natura, & corpore bino:
Ex alienigenis membris compacta potestas.
Hinc illinc par vis, vt non par esse potu sit.

Cùm Hercules benignè à Chirone aliquando fuisset hospitio acceptus, Chiron breuitatem sagittarum Herculis admiratus eas contrectauit, quarum vna dicitur in pedem Chironis decidisse; quare ille dictus est ex eo vulnere fuisse mortuus, & ob eximiam iustitiam, Deorúmque cultum inter sidera relatus. Achæus verò & Erasistratus non interiisse Chironem ex illo vulnere inquiunt, sed centaurea herba, quam centaureum etiam vocant, vulneri adhibita sanatum fuisse: quæ ab ipso postea, vt inuentore vsus eius herbæ, fuit appellata, de qua ita meminit Virg. lib. 4. Georg. quam centaureum vocauit:

Cecropiúmque thymum, & graueolentia centaurea.

& Lucretius libro secundo:

At contrà tetra absynthi natura, ferique
Centauri fœdo pertorquent ora sapore.

Est enim & amara, & grauiter olens illa herba. Nam prima & simplicior antiquorum medicina fuerunt radices herbarum, vt in his significauit Homer. quibus plerique morbi curabantur:

ἐπὶ δὲ ῥίζαν βάλε πικρὴν,
χερσὶ διατρίψας.

radicem iniecit acerbam
Contundens manibus.

Quod si Centaurorum forma omnino in rebus humanis esse non potest, quæ caussa antiquos compulit ad hæc ita fabulosè conficienda?

¶ Patuit (vt arbitror) ex rebus Centaurorum gestis quid per hæc significare voluerunt. Nam in tam prodigiosa corporis forma, quæ humanitas, quæ iustitia, quæ temperantia, quæ pietas esse potuit? aut qui dimidium sui belua teterrima extiterit, quo pacto non in maximas difficultates ob sua flagitia illabatur, patriámque & facultates per summam turpitudinem relinquere cogatur? Verum quoniam suus est virtuti vniuscuiusque locus, potéstque vel in turpi forma aliquando inesse virtus, idcirco ob æquitatem eximiam Chiron fuit inter sydera receptus. Per hæc igitur quæ dicta sunt de Centauris, significare voluerunt antiqui, vino non esse immoderatè indulgendum, neque cedendum cupiditatibus, neque manus in res alienas per vim iniiciendas, sed temperantia & iustitia in omnibus vti conuenire: cauendósque esse illos qui turpissimo sunt corpore, quoniam mores plerumque corpori sunt similes. At contrà illum esse finem omnium improborum, vt patriam, facultates, penates, liberos, vxores relinquere cogantur, & extorres aliam patriam sibi per inopiam quærant. Nec me præterit quosdam fuisse, qui primos Centauros equitare inquiant inuenisse. At nunc de Cygno dicamus.

De Cygno. CAP. V.

AT verò de Cygno diuersæ fuerunt antiquorum scriptorum sententiæ, quòd eum alij aliorum parentum filium, & alia de caussa in auem sui nominis mutatum fuisse, tradiderunt. Nam Cygnus ille qui fuerit ab Hercule occisus, & in auem sui nominis dicitur postea mutatus, fertur fuisse Martis & Cleobulinæ filius, vt traditum est à Posidonio in libro de Diis & heroibus. Fama est hunc Cygnum Martis filiũ idcirco fuisse ab Hercule trucidatũ, quoniã ille in Thessaliã accedẽtes aduenas interimeret, cùm esset templũ patri erecturus è capitibus cæsorum à se hominũ. Fuit & Cygnus Apollinis filius ab Achille cæsus cùm militaret ad

Troiam,de quo ita ſcripſit Iſacius: Ἀχιλλεὺς δ' ἐπιστρατεύσας τῇ Τροίῃ, ἀναιρεῖ τὸν Κύκνον, καὶ Τένην τὸν λόγῳ υἱὸν Κύκνου, ἔργῳ δ' Ἀπόλλωνος. *Achilles cùm ad Troiam militaret, Cygnum ac Tenem interemit, verbo quidem Cygni filium, at re ipſa filium Apollinis.* Fertur trucidatus fuiſſe ab Achille ad Troiam, & ab aliis creditus Cygni filius,cùm eſſet Apollinis, vt patuit, quoniam opem ferens Troianis cum longis nauibus anguſtias maris Troiani occluſiſſet,impediſſétque Græcos, neque illos deſcendere pateretur, quem tamen plerique fuiſſe Neptuni filium exiſtimarunt.Silenus autem in fabuloſis hiſtoriis Diomedis ſocios in illas aues, tanquam ſorores Meleagri in meleagrides,mutatos fuiſſe ſcripſit:quæ res ita habuit. Cùm Diomedes Tydei ac Deiphyles filius in patriam poſt bellum Troianum rediiſset, fertur in vltioné eius vulneris quod Marti & Veneri Diis intulerat, eius vxor Ægialia exagitata fuiſſe incredibili deſiderio, atque furioſo propè quodam amore Comatæ filij Stheneli,vel(vt aliis magis placuit) Cyllabari. Idcirco cùm domum rediiſſet ita illo detentam vxorem reperit,vt parum abfuerit, quin ab ipſa Ægialia fuerit trucidatus,cùm vix ſe ſeruaſſet ad aram Iunonis Argiuę. Poſtmodo de ſtatu rerum præſentium decidens, ac deſperatione captum,ad populos vocatos Daunios in Italiam commigrauit,quibus per illud tempus Daunus rex imperabat. Cũ fortè tunc accidiſſet,vt Daunus ab hoſtibus obſideretur, audita Diomedis virtute ac fortitudine,eiúſque in Italiam aduentu,miſit rogatum ipſum Diomedem vt ſibi opem ferret in ea rerum difficultate.promiſit etiam ſe partem ſuæ regionis ad habitandum eſſe daturum ad remunerationem tanti beneficij.Ille vbi auxiliatum Dauniis iuiſset, victoriámque illis peperiſſet, vrbem poſtea vocatam Argyrippam condidit,quam ſibi eſſe regiam ſtatuit. Nam cùm Daunus vellet videri tanti accepti beneficij minimè oblitus, propoſuit Diomedi,cõceſsítque optionem,vtrum mallet eligendi,vel totam prædam, vel totam regionem hoſtis, quam cepiſſet: cùm neutrum horum voluiſſet eligere Diomedes,cuperétq; Daunus aliquo condigno munere ſatis Diomedis in ſe beneficentiæ facere, Alhænum Diomedis fratrem nothum iudicem ſtatuit. atenim Althænus cùm fuiſſet captus amore Euripрæ filię Dauni,vellétque Dauno gratificari,Regionem Dauno adiudicauit, iuſsítque prædam dari Diomedi

ferr

fertur illo iudicio indignatus Diomedes Deos rogasse, vt neque semina vtiliter terræ cõcrederentur, neque illa fructũ ferret, nisi aliquis è suis cognatis aut ciuibus ibi seminasset. Postea verò cùm istud ipsum contigisset, neque terra vllos fructus ferret, & si qui nascerentur, per malignitatem aeris vel deciderent è plantis, vel ad maturitatem non peruenirent: animalia passim perirent, ac si qua ferrent in vtero, facerent abortum: dicitur Daunus misisse sciscitatum oraculum, quænam esset tantæ Deorum indignationis causa, aut quid in Deos esset commissum, ex quo tot incommoda, tótque calamitates Dauni regionem inuasissent. cùm respondisset oraculum, istud partim ex imprecatione Diomedis contigisse, partim etiam ex ira Deorum, & præsertim Veneris, quæ vel ipsum fratrem in Diomedem per amorem Euippæ incitasset, Daunus in præsenti rem dissimulat, atque consilium prorogat in opportunum tempus. Nec ita multis sanè diebus interiectis Daunus Diomedi insidias parat, & tanquam Diis inuisum atque inimicum repentè trucidat. Græci Diomedis socij qui fuerant illum in Italiam secuti, visa sui ducis morte tam fœda, támque miserabili, illũ magnopere lugere cœperunt, atque stridulè conquerentes dicuntur omnes Deorum misericordia in cygnos aues canoras fuisse conuersi. quod accidit in insula Diomedea vocata è regione Gargani. Alij dicunt non in cygnos quidem fuisse mutatos, sed in aues cygnis simillimas, quæ dictæ sunt postmodo insulam vocatam Diomedeam habitasse de nomine ipsius Diomedis. Est autem illa insula iuxta sinum Ionium Adriaticúmque posita, vt scripsit Agatharchides in rebus Europicis, & Callimachus in libro de conditis insulis, & habitatis vrbibus, & de illarum nominibus. Nam Iapyges & Apuli cùm populi essent iuxta sinum Ionium, alij horũ dicti sunt Peceutij, alij Diculi, qui posteà Daunij & Tarentini vocati fuerunt. Fuit enim regio Dauniorum in Apulia, quæ postea tota Iapygia ab Iapyge Dædali filio, hinc Salaria, hinc Calabria vocata fuit. atque Apulia dicta est ab vrbe Diomedis Argyrippa quæ sequentibus temporibus Apulis nominata fuit. His addidit præterea Timæus Siculus in rebus patriis, & Alcimus, omnes Diomedis statuas, quas in illa regione ex iis saxis passim sibi erexerat, quæ secum è Troianis ruinis in naui aduexerat, fuisse in mare contume-

lioſè deiectas. nam memoriæ proditum fuit ab illis Sicul
ſcriptoribus Diomedem cùm aureum ſcutum Glauci habe
ret, Colchicum draconem interemiſſe, qui Phæaciam re
gionem deuaſtauerat, vbi primùm in Italiam aduentaret
ea re inſignem honorem adeptus Diomedes permuta
ſtatuas ad perpetuam præclari facinoris memoriam eri
gendas curauit, quæ e ſaxis Troianis (vt diximus) exciſę fue
runt, quæ ſtatuæ vnà cum ipſo Diomede cæſo in mare
Dauno fuerunt deiectæ. Scriptum reliquit Pauſanias in At
ticis rebus Cygnum fuiſſe regem illorum Ligurum, qui ha
bitarunt in Gallia tranſpadana, laude muſicæ artis & cogni
tionis clarum: qui vbi mortuus eſſet, dicitur ab Apolline i
auem ſui nominis mutatus. Alij dixerunt ducem Ligurum
Cygnum nomine miro amore Phaethontem proſecutum
fuiſſe, qui poſt eius caſum tam aſſiduè flebat atque eiulaba
vt Deorum miſericordia in auem ſui nominis ſit mutatus
atque cùm eſſet muſicæ artis peritus, creditur poſt morten
Apollini muſicorum Deo eſſe conſecratus. Lucianus i
dialogo qui Cygnus inſcribitur, aſſeſſores fuiſſe Apollini
cygnos commemorat, & amicos homines muſicæ peritos
qui cùm mortui eſſent, fuerunt in aues ſui nominis muta
ab eodem.

¶ Hæc ea ſunt quæ de Cygnis fabuloſè memoriæ pro
dita ſunt ab antiquis ſcriptoribus: quæ ſi diligentiùs conſi
derentur, partim nos admonent nullam eſſe turpitudinem
nullámque arrogantiam, quæ Deum non habeat vindicem
& vltorem: partim etiam ad inſigniorum hominum lau
dem fuerunt excogitata. nam cùm Diomedes vel Deos i
pſos vulneraſſet, iuſtam Deorum vindictam omnino aufu
gere non potuit, quia tam felici rerum ſucceſſu elatus fue
rat, vt neque Diis quidem pepercerit in ipſa rerum felicitate
quos magis vt autores omnis humanæ felicitatis impen
ſiúſque venerari atque obſeruare decebat. Eius ſocij dicun
tur in aues fuiſſe mutati, quòd omnis infelicitas & miſeria a
las iniungit prioribus amicis ad fugam. Facti ſunt cygnis ſi
miles, vt alij voluerunt, aut ipſi cygni, dum lugubres ac mi
ſerabiles voces emitterẽt, quoniam neque tutum eſt, nequ
ſapiens, neque valde pium illorum ſceleratorũ calamitate
lugere, qui diuino cõſilio, diuináque prouidẽtia propter i
latas vel in ipſos Deos iniurias illas calamitates patiantu

cùm

cùm illud scire possimus. Fiunt enim brutis similes ij qui neque moribus animorum moderari aliqua saltem ex parte possunt, neque æquo animo ferre nitãtur illud, quod diuinitus statutum nulla ratione mutari possit. Hæc res iure optimo fecit, vt socij Diomedis in aues Diomedeas vocatas dicãtur fuisse cõuersi Alij dixerũt Cygnũ illum ab Achille cæsum cùm ad Troiam militaret, in auem sui nominis fuisse conuersum, non quidem reipsa (nullum enim fuit tempus quo homines in plantas, aues, pisces, aut saxa mutarentur) sed ad consolationem suorum illud fuisse a poetis confictum. nam fuit vna multarũ fabularum excogitatarum ratio aliquando, assentatio poetarum nimirum, qui nihil sibi non licere arbitrati sunt, modò principum suæ ætatis gratiam per sua figmenta aucuparentur. Sic homines sæpius in Deorum numerum post mortem sunt intrusi, quibus templa, altaria, sacerdotes, ceremoniæ, ac proprij ritus sacrorum fuerunt instituti, multique in varia corpora animalium per suauitatem orationis cum mirifica legentium voluptate peruenerunt. Habet enim illud suauitatis poeticæ, vt illa quæ in soluta liberáque oratione ridicula viderẽtur & vana & mendacia, ipsa non solùm probabilia & simillima veris efficiat, sed etiam cum incredibili autorum voluptate & admiratione ita imprimat in animis, vt non facilè deleantur. Istud fit propter metri naturam ac varietatem rerum, quas licet poetis in sua scripta asciscere, cùm reliqua scriptorum genera ad finem suscepti negotij properare soleant, potiùs quàm aliquid exterum admisceatur. nam cùm liceat poetæ aliquando vel ad minima quæque describenda peruenire, illud certè non permissum est facilè cæteris scriptoribus, nisi maxima de caussa, & cum res ipsa necessariò postulare appareat. Quod verò Cygnum Ligurum regem eorum qui habitarunt in Gallia transpadana, in illam auem mutatum fuisse ab Apolline memorarunt, id certè significare voluerunt poetæ, optimarum artium expertes esse principes homines non oportere, vel esse prorsus ignaros, quæ liberales vocantur, cùm & animum ad regias virtutes & ad optimam rerum præsentium administrationem & ad futurorum prudentiam mirabiliter effingant, & ad rerum vel secundarum vel aduersarum euentum æquo animo perferendum. Istud à musicæ scientia primum inchoan-

dum esse censuerim, sed non ab illa rabularum & combibonum garrulitate aut vociferatione: quoniam ea vis est illius, vt animum, moresque parum aptos prius componat, deinde præparet compositum ad omnes rectas disciplinas facilè imbibendas. Alij dixerunt poetas ad viuentium coniunctorum Cygni ipsius regis gratiam illum immortalibus laudibus extulisse ob peritiam musicæ facultatis, quē & gratum Dijs hominem fuisse dixerunt, & post mortem etiam vixisse, atque in auem pulcherrimā, Apollinique dicatam mutatum, quæ vel mortem ipsam cum cantu exciperet, quia se Deo amicam esse sentiat, & ad meliorem vitam sit transitura. Nam cùm mors communis sit omnibus animantibus, neque vlla sit differentia sanguinis, facultatū, honorū, nisi quis vi laudis ac virtutis, communem omnibus vitæ metam perpetuitate nominis superauerit, vel nihil est magnopere expetendum in rebus humanis, vel sola gloria, quæ per bonitatem morum, sanctitatem, fidem, pietatem, integritatem, innocentiam ac beneficentiam latè extenditur, fit etiam hoc ipsum per disciplinarū liberaliúmq; artiū præstantiam cognitionis, qui honor in animis posterorum diutissime conseruatur. nam cùm fieri omnino non possit vt nihil agamus, quid aptius præclaris ingeniis relictum est in quo se exerceant, cùm quid datur ocij, quàm in cognoscendis rebus gestis præteritorum temporum, & deliriis quibus se suósq; perdiderunt summis rebus præfecti, aut quibus virtutibus hæc omnia ab iisdem sapienter sunt conseruata? est illud preterea studium honestissimū omnium ac vtilissimum, & cæteris omnibus occupationibus præferendum, quo aliquis seipsum ad vitam quàm honestissimè cum virtute transigendam informet. Atq; de Cygno satis, nunc dicatur de Harpyis.

De Harpyis. CAP. VI.

HArpyiæ, quæ Stymphalides aues etiam vocatæ fuerunt, filiæ fuisse dicuntur Thaumantis & Electræ Oceani filiæ, ac sorores Iridis, vt scripsit Hesiod. in Theogonia in his versibus:

Θαύμας δ' Ὠκεανοῖο βαθυρρείταο θύγατρα
ἠγάγετ' Ἠλέκτρην· ἣ δ' ὠκεῖαν τέκεν Ἶριν,
ἠϋκόμους θ' Ἁρπυίας Ἀελλώ τ' Ὠκυπέτην τε.

Ocean

Octano natam, Thaumas, qui litora pulsat,
Vxorem Electram duxit: mox edidit Irim
Illa viros Harpyias, Aelléq. e Ocypeténque.

Acusilaus Neptuni ac Terrę filias fuisse credidit; Solibius Erasiam & Harpyiam memoriæ prodidit fuisse Phinei filias: quæ, vt patet ex superioribus Hesiodi carminibus, tres fuerũt, Iris, Aello, Ocypete. Quidam Celęno pro Iride subrogarunt Asius, Alopen, Acheloë. & Ocyperen nominauit, vt etiam Hyginus. Stesichorus Thyellam addidit: Asclepiades Ocythoen, Achæus Ocypoden. Has proditum est memoriæ ab Isacio in Thracia habitare solitas aurésque vrsorum, corpora vulturum, faciem virginum habuisse, fuisseque alatas, & humanis brachiis ac pedibus, sed vnguibus monstrosis: quæ omnia propè ita descripsit Virg. lib 3. Æneidos:

Tristius haud illis monstrum, nec sæuior vlla
Pestis, & ira Deûm Stygiis sese extulit vndis.
Virginei volucrum vultus: fœdissima ventris
Proluuies: vncæque manus, & pallida semper
Ora fame.

Has ad epulas aduolantes facit, & volucres idem poeta nominauit. Has igitur Iouis canes fuisse memorant poetæ, ac rapaces dæmones: quæ ad dirum Phinei supplicium fuerint immissę. Nam scripserunt antiqui Phineum in Bithynia iuxta fluuium Salmidessum Thraciæ habitare solitum, Agenoris & Cassiopeæ filium, vel (vt quibusdam magis placuit) Agenoris & Phœnicis; vt Apollodoro, Neptuni: quẽ tamen in Paphlagonia regnasse omnes narrant. Hunc aiunt nonnulli cùm optio sibi data esset, vt vel cæcus diutissimè viueret, vel post certum tempus moreretur, cæcũ consultò à Sole factũ fuisse, & ab Agenoris temporibus vsq; ad Argonautarũ nauigationem vixisse. Alij, quorum sententię accedit Sophocles, Cleopatram vxorem fuisse narrãt Boreæ & Orithyiæ filiam. è qua Phineus duos filios Crambin ac O ythum susceperit; vel (vt alij maluerunt) Partheniũ & Crambim. Postea repudiata Cleopatra Idæam Dardani Scytharum Regis duxit: tũ adolescentes illi accusati sunt, quòd stuprũ nouercæ obtulissent, & à patre comprehensi ob id facinus capitis damnati. tandem ab Argonautis cognita illorum innocentia, & quę inter ipsos intercedebat affinitate, multis barbarorum cæsis, & ipso etiam Rege obtruncato in eo certamine, liberan-

tur. Non defuerunt qui ob eã accusatioñe oculis captus fui
adolescentes inquiant: quare indignatus Neptunus ob ea
crudelitaté illum etiam cæcũ fecit, & Harpyias immisit. Al
inter quos Philochorus hos Thynũ & Mariandynum voc
runt. Alij hos non è Cleopatra, neque ex Idæa Dardani fili
sed e quadam pellice Scythica natos fuisse autumarunt.
cùm fecisset Phineus, dicitur eo supplicio à Ioue affectus
oculis careret, & perpetua fame discruciaretur: cui tamen c
paratæ forent epulæ, neque illas comedere tunc quidem l
cebat, quoniam Iupiter suos canes Harpyias scilicet ad eu
miserat, quæ vel ex ore comedentis cibum eriperent. Acus
laus Argiuus, quia, cùm vates esset, Iouis ac Deorum arca
mortalib. patefecisset, his suppliciis addictum scripsit, ad qu
profecti Argonautæ perbenignè accepti, pro præmio mo
strati itineris in Colchidem, & pro liberalitate hospitali
latos Boreæ filios cum sagittis miserunt. qui Harpyias à m
sa Phinei depellerent: quas è regione fugientes, cùm ad Pl
tas vsque vocatas insulas quas alij Echin das vocarũt, inse
ti fuissent: atq; inde ad Argonautas iterũ reuertissent, que
illæ iurassent se non ampliùs Phineum infestaturas, illæ ins
læ dictæ sunt Strophades: quæ omnia explicata sunt sub
pollon. libr. 2. Argon. cùm hæc inquiat:

ἔνθα δ' ἐπάκτιον οἶκον Ἀγηνορίδης ἔχε Φινεύς.
ὃς πέρι δὴ πάντων ὀλοώτατα πήματ' ἀνέτλη
εἵνεκα μαντοσύνης, τήν οἱ πάρος ἐγγυάλιξε
Λητοΐδης· οὐδ' ὅσσον ὀπίζετο καὶ Διὸς αὐτοῦ,
χρείων ἀτρεκέως ἱερὸν νόον ἀνθρώποισι·
τῷ καί οἱ γῆρας μὲν ἐπὶ δηρὸν ἴαλλεν.
ἐκ δ' ἕλετ' ὀφθαλμῶν γλυκερὸν φάος· οὐδὲ γάνυσθαι
εἴα ἀπειρεσίοισιν ὀνείασιν, ὅσσα οἱ αἰεὶ
θέσφατα πευθόμενοι περιναιέται οἴκαδ' ἄγειρον.

Hac & Agenorides habitabat litora Phineus,
Ærumnas passus mortales est super omnes,
Quòd diuinaret: namque artem præbuit illi
Latoides: quare ille Iouis vel numina summi
Spernebat: mentémque Deûm mortalibus idem
Vaticinans, nudauit. eum grauis inde senectus
Inuasit: primùm est oculorum lumine captus.
Inde frui dapibus vetitum est: quas plurima semper
Turba colonorum illius portabat in ædes.

De

Deinde carmina quæ sequuntur, omnia propè illa narrant quæ diximus de Phineo. Reuersi sunt autem Boreadæ, & ab insequendis Harpyis destiterunt iride illos reuocante; vel, vt aliis placuit, Iouis mandato. Cæterùm illã fuisse conditionẽ Boreadum memorant, vt nisi Harpyias consequerentur, sibi esset pereundum, atque hi cæsas Harpyias à Boreadibus narrant: quarum altera in Peloponnesum volauit, & in Tigrem fluuium decidit, qui ab ea dictus est Harpys, vt ait Apollod. lib. 1. Panyasis tamen non strictis gladiis à Boreadibus depulsas, sed sagittis cæsas esse arbitratus est, priusquam Boreadæ reuocarentur. Quòd autem canes Iouis vocatæ sint, patet ex his carminibus Apollonij lib. 2.

οὐ θέμις, ὦ υἱέες Βορέου ξιφέεσσιν ἐλάσσαι
Ἁρπυίας μεγάλοιο Διὸς κύνας,
Non est fas, Boreæ nati depellere ferro
Inde canes Iouis Harpias magni.

Has ipsas Harpyias quidam putarũt fuisse ab Hercule posteà pulsas ex Arcadia, cum Stymphalum oppidum iuxta Erasinũ fluuium popularentur, ærei crepitaculi tinnitu, vt dictum fuit. Has scripsit Chæremon sub quodã specu in Creta tandem se abdidisse, vnde nũquam postea euolauerint. Atq; hæc ea sunt quæ de Harpyis memoriæ prodita sunt ab antiquis.

¶ Dictæ sunt Harpyiæ ab *ἁρπάζω*, quòd omnia secum raperent, quanquam quæ relinquebant, ita tetro & fœtido excremẽto inquinabant, vt fœtor omnino perferri nõ posset. Atq; cum fluuiorũ, fontiũ imbriúmq; natura per Naiades, & reliquas Nymphas significabatur, aer superior & vis ignea per Iouẽ, aqua per Neptunũ, inferior aer per Iunonẽ, per Vestam terra: sic per Harpyias vis & natura vẽtorum significata est ab antiquis: qui (vt dictum est sæpius) sub his fabularũ figmentis vniuersa naturalis philosophię, & morum præcepta tradiderunt, vtilitatem cum suauitate commiscẽtes. Atq; vel ipsarũ Harpyiarũ ortus demõstrat vires esse vẽtorum. qui enim putarũt filias fuisse Thaumantis & Electræ, quid aliud has esse censerũt, quàm admirabilẽ vẽtorum naturam, qui è supernatante & puriore Oceani aqua per Solis radios extolluntur? Huic rei vel illud est argumẽto, quòd Iridẽ vẽtorum sororẽ putarũt, quæ in imbribus, & nubibus certo ordine collocatis apparet, neq; sine imbribus fieri potest: quo tempore etiam venti vel dominãtur, vel iam antecesserũt. Nomina præterea

ſingularum Harpyiarum ventorum impetum vel celeri-
tem, vel aſpectum ſignificant: nam Ocypete celeriter eſt v-
lans, Aello procella, Celæno obſcuritas nubium, quæ ven-
impelluntur. illud etiam indicabat forma Harpyiarum, qu
fingebantur alatæ & fæminæ ob leuitatem duplicem ac cel-
ritatem, cùm neque Boreadæ quidem illas comprehender
potuerint, vt iure de illis dici queat:

Quid leuius fumo? flamen. quid flamine? ventus.
Quid vento? mulier. quid muliere? nihil.

Qui Iridem vocarunt tertiam Harpyiam, in idem recide-
runt: nihil eſt enim horum à vi ventorum ſemotum. Qu
ergo? ſignificare voluerunt per hæc ventos è ſuperna vi aqu-
rum, è puriore parte ſcilicet gigni: aut ex ea aqua quæ e
cum terra commiſta ſuperiùs, quæ in vapores extenuata
ſublime tollitur: qui vapores poſtea modò in pluuias co-
denſantur, modò in ventos extenuantur. Neque abhorre
præterea à ciuili inſtitutione hæc fabula, quippe cùm decl-
ret rapacitatem & auaritiam hominum tanquam grauiſ-
mum ſupplicium Deorum conſilio mortalibus immiſſa
fuiſſe. Nam cur oculis captus eſt Phineus? quia non videb-
humanam conditionem vitæ intra anguſtiſſimos termin-
includi, paucíſque eſſe contentam, atque ob eam rem perp-
tua fame diſcruciabatur: neque poterat præſentibus epu-
veſci, cùm non pateretur illud habendi deſiderium, vt pr-
ſentibus bonis perfrueretur, ſed vt fieret tantùm locupl-
tior. Id vulturum corpus, id vncæ manus, id ora ſemper f-
me pallentia ſignificabant, id reliqua corporis forma, quæ
animo auari hominis ad vnguem expreſſa eſt. Quidam p-
Harpyias furtorum naturam ſignificare voluerunt, quæ v-
gines ideo putatæ ſunt, quia ſterilia ſunt Diis ita volentibu
& breui dilabuntur bona per rapinam furtúmque part
quare & famelicæ, & alatæ, & immundæ dictæ ſunt. At nu
de Heſperidibus.

De Heſperidibus. CAP. VII.

HESPERIDES autem Heſperi Atlantis fratris fi
fuerunt, quas tamen Eubulus Atlantis, non Heſp
fuiſſe credidit: Chæreciates Phoci & Cerus. Nomina f
runt illarum Ægle, Arethuſa, Heſperthuſa, vt diximus
Hercule. Hæ hortos habuerunt non procul à Lixo opp
Mauritaniæ, extrema parte Æthiopiæ, ad occidentem,

In

loca fuerunt à Sole exusta, arenísque obducta, & ob serpentum frequentiam infesta; neque multum à Meroe, & à mari rubro distantia. ibi anguis esse dicebatur, qui aurea mala custodiret ne ab vllo caperentur: quem serpentem curabat Hesperidum sacerdos, vt apparet ex his carminibus Virg. lib. 4.

Oceani finem iuxta, solémque cadentem,
Vltimus Æthiopum locus est: vbi maximus Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.
Hinc mihi Massylæ gentis monstrata sacerdos
Hesperidum templi custos, epulásque draconi
Quæ dabat, & sacros seruabat in arbore fructus.

Nam vbi Atlas cœlum sustinere dicebatur, ibi in extrema ora terræ habitabant Hesperides, vt significauit Dionysius in libro de situ orbis in his:

Ἄτλας δ' οὐρανόθεν ἐρεμνὸν ἔχει κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,
πείρασιν ἐν γαίης, παρ' ὅπερ Ἑσπερίδων λιγυφώνων
ἕστηκε. κεφαλῇ τε καὶ ἀκαμάτοισι χέρεσσι.

Sustinet hic Atlas cælum, sic fata iubebant:
Vltimus Hesperidum locus est in margine terræ,
Hic capite & manibus fert vasti pondera mundi.

Hunc hortũ fama est Atlantem montibus vndique cinxisse, quia Themis illi responderat futurũ esse vt filius Iouis eò aliquãdo accederet, & aurea mala caperet. Hæc mala Agretas in rebus Libycis oues fuisse sensit, quæ aureæ nominarẽtur, quæ cùm inhumanum & agrestem pastorem haberent, dictæ sunt à dracone custodiri. at Pherecydes lib. 10. vbi nuptias Iunonis commemorauit, terram Oceano proximã in occidente aurei coloris poma tulisse inquit, pomósque aurei coloris fructus ferentes. quam sententiam ita secutus est Lucanus

Abstulit arboribus precium, memorique laborem
Alcides: passúsque inopes sine pondere ramos,
Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno.

Draco, qui poma ipsa seruabat, Typhonis & Echidnæ filius, Ladon vocabatur, vt testatur Apollonius lib. 4.

ἷξον δ' ἱερὸν πέδον, ᾧ ἔνι Λάδων
εἰσέτι που χθιζὸν παγχρύσεα ῥύετο μῆλα,
χώρῳ ἐν Ἄτλαντος, χθόνιος ὄφις· ἀμφὶ δὲ νύμφαι
Ἑσπερίδες ποίπνυον ἐφίμερον ἀείδουσαι.
δὴ τότε γ' ἤδη κεῖνος ὑφ' Ἡρακλῆϊ δαϊχθεὶς
μήλειον βέβλητο ποτὶ στύπος.

Errantésque locum sacrum venere, vbi Ladon
Aurea seruabat flauentia mala decora,
Anguis terrigena, hic vbi cœlo attollitur Atlas.
Illum curabant nymphæ prædulce canentes
Hesperides, truncum amplexus sed ab Hercule cæsus
Is fuit.

Cùm esset etiam Ladon fluuius Arcadiæ, cuius filia fuit Metope vxor Asopi Thebani fluminis, è qua Thebe nympha vrbi nomen dedit. Hunc serpentem è terra natum fuisse testatur Paus. at non è Typhone & Echidna, vt ait Apol. enarrator. quem capita centum habere putarunt. Fama est Herculem cùm ad hæc aurea mala mitteretur ab Eurystheo, diu ambiguum constitisse, quia vbi essent, nesciret: atque ad nymphas Iouis & Themidis in spelunca apud Eridanum fluuium habitantes contendisse, vt ab iis sciscitaretur vbi posset mala aurea Hesperidum reperire: quæ ad Nereum illum miserunt, vt dictum fuit superiùs. Fabulantur etiam Atalantam Schœnei filiam tribus malis Hesperidum captam fuisse, quæ Venus dederat Hippomeni: cùm nuptiæ eius victori, at mors victis proponeretur: quare non solùm Hercules malis Hesperidum potitus fuit. nam quòd Atalanta pomis capta fuerit, ita Theocritus ait in Amaryllide:

Ἱππομένης ὅκα δὴ τὰν παρθένον ἤθελε γᾶμαι,
μᾶλ' ἐν χερσὶν ἑλὼν δρόμον ἄνυεν· ἁ δ' Ἀταλάντα
ὡς ἴδεν, ὡς ἐμάνη, ὡς ἐς βαθὺν ἅλλετ' ἔρωτα.

Virginis Hippomenes thalamos vbi forte petiuit,
Mala tenens manibus currebat: vt hæc Atalanta
Vidit, vti periit, magno correpta vt amore est.

¶ Hæc ea sunt quæ de Hesperidibus fabulosè memorata sunt ab antiquis: nunc quid significent, perquiramus. Verùm res vt ad historiam referatur ita se breuiter habuisse dicitur: Fuerunt duo fratres gloria celebres Hesperus & Atlas qui habebant oues pulchritudine egregias & flauas & colore aureo. Hesperus cùm filiam suscepisset Hesperidem nomine, illam fratri in matrimonium coniunxit. à qua regio vocata est Hesperitis. ex hac Atlas suscepit sex filias, quæ vocatæ sunt Atlantides. & à matre Hesperides. Harum formæ desiderio ob celeritatem captus Busiris latrones & piratas misit qui eas raperent. & ad se asportarent, quo tempore Hercules aduersus Antæum pugnauit, Prædones in quodam

horto

horto ludentes puellas rapuerunt, nauique impositas auexerunt. Hercules vbi fortè prǽderent prędones in littore, percepta re de virginibus, latrones ad vnũ interemit, ac filias patri reddidit; pro quo beneficio & oues pulcherrimas dono accepit & alia multa ab Atlante, & astronomię cognitionem: quam vbi ad Græcos transtulisset: sphęræ cognitionem nimirum, dictus est cœlum pro Atlante humero sustinuisse. Hesperides igitur (vt alij volunt) Hesperi filię fuerunt: vt alij, Atlantis: quę sidera sunt. earum pater cœlum, aut vespertinũ tempus fuit, quod quasi frater est celi. Dictæ sunt habere hortos in occidente, in quibus essent mala aurea, quoniam stellarum natura est vt tanquam aurum splendeant, & rotunda appareant: atque ea nõ nisi in occidente nasci solita sunt, quia Sole occidente stellę apparent, cùm lumine Solis per diem occultentur. At quis est draco qui hęc mala seruabat, atque hortum ambibat? signiferum circulum nonnulli sunt arbitrati. Fuerunt tamen qui mala Hesperidum oues esse in occidente dixerunt, in insula, quæ perpetuo flumine circundabatur in serpentis modum sinuoso & reflexo.

Alij cùm mala Hesperidum putarint fuisse stellas, serpentem illum esse crediderunt lineam obliquam, quæ nos & astra ipsa intra se continet, quęque horizon siue determinans linea appellatur. ea cùm obliqua sit omnibus hominibus, præterquam habitantibus sub ea linea, in qua dies noctibus pares efficiuntur, meritò serpens ac draco ab artificibus fabularum atque historiarum fuit appellata. Qui fluuium insulam ambientem anguem esse dixerunt, ij Herculem inquiũt ad insulam obseruatis opportunitatibus traiecisse ac remeasse, cùm fluuius is factus fuisset desertus ob siccitatem, atque inde captas oues in Græciam duxisse. qui verò stellas fuisse mala illa dixerunt, rerũ astronomicarum peritiam ab Hercule in Græciam latam putarunt. Atque vt summatim colligã sententiam huiusce figmenti, tanquam serpentes illi seruãt aurea poma qui ob auaritiam neque dormire quidem tutò possunt. quare pręclarè dictum est à sapientibus, diuitias tãquam lapidem indicem animi cuiusquam esse datos hominibus, quæ viris bonis & prudentibus facultates essent, & quasi opportunitates ad res pręclarè gerẽdas, ad patriæ, ad sui ipsorũ, ad amicorũ, ad bonorũ cõmoda cõferẽda: at imprudentibus & malis quasi suppliciũ, cũ augeãt desideriũ ipsum

etiam accumulandi; quare vel ex ipsarum diuitiarum vsu quantopere quisque sit vir bonus & Dei amicus, posset dignoscere, at nunc de Atalanta dicamus.

De Atalanta. CAP. VIII.

DE Atalanta Schœnei filia, quæ corporis viribus, & celeritate pedum non solùm fœminas, sed etiam homines anteibat, hæc pauca habemus memoria digna, quòd venationibus mirificè delectabatur, quę etiam inter venandum cùm apud Stethæum Æsculapij fanum siti laboraret, dicitur saxũ cuspide percussisse, atque frigidissimæ aquæ è saxo prorumpentem fontem elicuisse; quódque illa prior sagitta aprum Calydonium percussit, vt ait Isacius. Huic cùm pellis apri pro insigni victoriæ data fuisset à Meleagro, mox ab ægrè ferentibus viris gloriam victoriæ à fœmina sibi fuisse præreptam, pellis exorta fuit per auunculos Meleagri, quibus ab ipso Meleagro cæsis propter illatam iniuriam, vniuersa vis vltionis conuersa est demum in Meleagrum. nam cùm esset cum titione quodam reseruato à matre, & extincto victurus, cum quo exusto mori opus esset, mox illo in ignem coniecto per maternam indignationem periit Meleager. Memoratur item quod victa fuerit ab Hippomene cursu, dum malis tribus Hesperidum colligendis retardata fuisset. Quam rem testatur sic Arabius:

ἕδνα γάμων ἔῤῥιψεν, ἢ ἀμβολίην ταχυτῆτος,
ἢ τὸ γέρας κούρῃ χρύσεον Ἱππομένης;
ἄμφω μᾶλλον ἄνασσον ἐπεὶ καὶ παρθένον ὁρμῆς
εἶρξεν καὶ ζυγίης σύμβολον ἦν Παφίης.

Num dotem, magis an tardandi præmia cursus,
Aurea ab Hippomene mala puella capit?
Malum vtrumque facit, tardauit namque puellam
A cursu, & nodos nexuit in Veneris.

Nam fuit multorum antiquorum mos, vti nuptias virtute comparandas præstantium mulierum proponerent. Sic Antæus rex Libyæ filiam Alceim, vel (vt alij maluerunt) Barcen victori cursus proposuit Sic Danaus filias, sic Pisander Camirensis sorores. vt ait Pherecydes; sic Hippodamiã propositã ferunt. At quòd in templo magnæ Matris moræ impatiens nulla habita Deæ reuerentia cum Hippomene victore concubuit, Hippomenes in leonem, ipsa in leænam cõuersa est.

¶At cur hæc celebrata & memoriæ prodita sunt? quia significare

gnificare voluerunt nihil aliud esse Atalantam, quàm voluptatem: atque illum insanire, qui per summum capitis discrimen ac periculum illam expetat: quippe cùm morbi, & pudor, & facultatum iactura, & vitæ non pauca pericula, voluptatum sint comites: ad quas sine his peruenire nunquã conceditur. Qui igitur per summa pericula voluptatem experiuerit nulla habita vel Deorum immortalium, vel sanctissimarum legum reuerentia, quo pacto poterit humanam animi formam retinere, ac non in teterrimam beluam conuerti? Vt igitur voluptates periculorum plenas deuitaremus, vt Deorum immortalium religionem coleremus; vt eorũ loca sacra ne contemneremus, hæc ipsa literarũ monumẽtis sunt tradita ab antiquis: qui nihil non vtile, plurimúmq. ad humanæ vitæ informationem pertinens ad nos transmiserunt, si quis rectè cõsiderauerit. cùm omnia contrà huius ætatis scripta ab imperitis plerisq. in lucem tradita, plena sint lasciuię, auaritiæ, adulationis: nihilq. minus curent, quàm vt viros bonos ac temperantes legentes efficiant. Fuit alia Atalanta Iasonis filia, quam vxorem duxit Melanio, at ista de filia Schœnei memoriæ produntur, quę fuit admodum libidini, & omni lasciuiæ dedita, atq. in Mænalo monte Arcadiæ versabatur. ac de Atalanta satis, nunc dicamus de Theseo.

De Theseo. CAP. IX.

THeseus Neptuni & Æthræ filius fuisse dicitur, vt traditũ est in fabulis: quem tamen Plutarchus in eius vita non Neptuni, sed Ægei fuisse scripsit, cui sententiæ assensit Ouidius etiam in his:

Nec pater est Ægeus, nec tu Pittheidos Æthra
Filius: autores saxa fretúmque tui.

Fama est hunc aliquando cùm puer esset adhuc, quo tẽpore Hercules Trœzenem ad Pittheum venit, leonis pellem quã gestabat Hercules vidisse, atque securim è manu serui cuiusdam extorsisse illam beluam cæsurus, quia leonem esse putasset, cùm reliqui Trœzeniorum pueri visa illa pelle aufugissent. Hic postea cùm adoleuisset, Herculis virtutem ac fortitudinem imitatus, multos latrones & maleficos homines vbique sustulit, orbem terrarum peruagatus, & Scironẽ, qui in monte non procul ab Athenis intra Megara & Isth-

mum, multos mortales è præcipiti loco deiecit, idque mortis genus expiriri coegit, quo viatores ipse interimebat. Alij tamen dixerunt, inter quos fuit Sosicrates, quod aduenis pedes lauandos protendebat, ac lauantes ex altissimo loco in mare deturbabat. Idem Theseus Cercyonem in Eleusine palæstra suffocauit, sicut is solebat peregrinos: idem apud Cephisum amnem latronem Polypemoné cognomine Sinnin, ac Procrusten habitantem in loco vocato Corydallo Atticæ, pinus ad terram vi deflectentem, & alligatos illis hospites arboribus in suum locū cæsis retinaculis reuertentibus crudelissimè lanıantem ac discerpentem, interemit: idem Periphetem Epidauri Vulcano natum, ænea claua in pugna vtentem, trucidauit; aliósque latrones varia crudelitatis genera in hospites exercentes obtruncauit, vt testatur Plutarchus & Strabo libro nono. Hic tantæ virtutis fuisse dicitur, vt multis viris fortib⁹ fuerit auxilio in præclaris facinoribus obeundis. Et ad opprimendum aprum Calydoniū conuenit, & Adrasto opem tulit in recuperandis cæsorum ad Thebas cadaueribus, atque cum Pirithoo Centauros debellauit, & ad inferos postea descendit, vnde fuit (vt diximus) ab Hercule liberatus. Fama est quòd cùm gloria Theseus, nominísque virtutum suarum celebritate fidem propè omnem superaret, antequam Pirithoum sibi conciliaret; Pirithous valens eius virtutem expiriri, boues illius è Marathone abegit: tum iniuria hostis motus Theseus illum è vestigio persecutus est. Pirithous nihil territus eius aduentu illi insequenti etiam intrepidus fit obuius. Theseus eius magnitudinem animi, atque corporis præstantiam admiratus, in colloquium venit: quare coorta est inter illos amicitia. Iniuit autē Theseus societatem cum Pirithoo in loco quodam Atticæ non procul à Serapidis templo, vt ait in Atticis Pausanias. Hic ante Pirithoi societatē cùm esset adhuc adolescēs, in Cretam cum iis nauigare voluit, & vnus esse ex illis, qui quotannis pro morte Androgei ad Minoem Cretæ regem tributi nomine mittebantur; quos dicebant in labyrinthum inclusos à Minotauro vorari. Fabulantur Asterium siue Minotaurum corpus totum habuisse hominis, at caput bouis: hic erat in labyrintho loco amplissimo & inextricabili viarum multarum ambage, qui factus fuerat ad Ægypti illius labyrinthi formam, qui fuit apud vocatam ciuitatem Croco-

Crocodilorum: cuius operis magnificentiam ita descripsit Herod. in Euterpe: εἰ γάρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων τείχεά τε καὶ ἔργων ἀπόδεξιν συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος πόνου τε ἂν καὶ δαπάνης φανείη ἐόντα τοῦ λαβυρίνθου τούτου· καίτοι ἀξιόλογός γε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ ἐστὶ νηὸς καὶ ὁ ἐν Σάμῳ. ἦσαν μὲν νυν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μέζονες καὶ πολλῶν ἑκάστη αὐτέων Ἑλληνικῶν ἔργων καὶ μεγάλων ἀνταξίη. ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυραμίδας ὑπερβάλλει. τοῦ γὰρ δυώδεκα μέν εἰσι αὐλαὶ κατάστεγοι, ἀντίπυλοι ἀλλήλῃσι, ἓξ μὲν πρὸς βορέω, ἓξ δὲ πρὸς νότον τετραμμέναι συνεχέες. τεῖχος δὲ ἔξωθεν ὁ αὐτὸς σφέας περιέργει. οἰκία τε δ' ἔνεστι διπλᾶ, τὰ μὲν ὑπόγαια, τὰ δὲ μετέωρα ἐπ' ἐκείνοισι, τρισχίλια ἀριθμόν, πεντακοσίων καὶ χιλίων ἑκάτερα. *Quare si quis amplissimos muros, & ædificia Græcorum considerat, multo inferiora & opera, & sumptus magnificentia hoc labyrintho apparebunt. Est sanè percelebre & magnificum templum illud Ephesium & Samium. atque Pyramides fidem propè superant, quarum vnaquaque cum multis Græcorum ædificiis posset comparari. At labyrinthus ipsas etiam Pyramides operum mirabilitate superat, longóque interuallo relinquit. Huius siquidem duodecim sunt aulæ tecto coopertæ portas habentes inuicem oppositas, quarū sex in Boream spectant ordine conuersæ, sex Notum respiciunt. vnus est murus exterior, qui illas intra se continet. Domicilia sunt interius duplicia: alia quidem subterranea alia sublimia & sub illis numero ad tria millia: atque vtraque ad numerum mille & quingentorum accedebant.* Ad huius imitationem labyrinthum excogitauit Dædalus in Creta, in quem includebantur iuuenes tributi nomine ad Minoem missi, qui à Minotauro vorari putabantur. Verū cùm Theseus eò nauigasset, ab Ariadna Minois filia Dædali inuentione edoctus fuit, quo pacto cæso Minotauro ab inextricabili viarū errore se expediret, & ad ingressum reuerteretur, vbi filiū annexuerat. Hic igitur capta secū Ariadna salutis suæ artifice in Naxon insulā defertur, vbi à Baccho admonitus fuit, vt Ariadnā relinqueret: qui timore diuino perculsus, dū illam profundissimā somno immersam vidisset, vela in ventos explicauit, & ex insula profugit: quam postea duxit Bacchus, & ex ea Thoantem, Œnopionē, Staphylū, Euanthē, Latramvm, Tauropolim suscepit. Memoriȩ prodidit Theopōpus, Minoē, cùm Theseū reliquámq. iuuenum Athaniensium manū accepisset, Peribœȩ amore captū fuisse: cuius libidini cū Theseus aduersaretur, ira commotus Minos & alias multas contumelias dixit in Theseum, & illū Neptuni negauit esse filium. His addidit prȩterea quòd non posset

eam gemmam quam gestabat, si in mare abiecisset, sibi restituere. Deinde cum ea dixisset, gemmam in profundissimum gurgitem maris abiecit. Quo tempore memorant Theseum cum illa gemma, & corona quadam ab Amphitrite dono accepta emersisse: quam coronam ad perpetuam eius facinoris memoriam inter sidera relatam à Neptuno fuisse inquiunt. Plutarchus tamen in Thesei vita illum filium Ægei fuisse scripsit, eius qui mari Ægæo nomen dedit: quamuis Nicocrates Cyprius ab insula Captarum vocata: Conon ἀπὸ τῆς αἰγὸς Περκανίας, à capra Percania scilicet nominatum putauit: Nicostratus à Carystia, quæ fuit etiam Ægæa nominata. Atque cùm priùs in pagos dispersi essent homines Athenienses, ipse Theseus dictus est illos in vna mœnia inclusisse, legésque dedisse, & popularem administrationem ibi instituisse, quæ vsque ad ea tempora perdurauit, quibus Pisistratus oppressa republica tyrannidem inuasit. Fama est Amazonas bellicosas fœminas in Græciam aliquando cum armis hostiliter irrupisse: atque in agrum Atheniensem præcipuè impressionem fecisse; quibus addiderunt Antiopen ipsarum Amazonum reginam, vel, vt alij maluerunt, Hippolyten, fuisse à Theseo superatam, cùm illi Scythæ opem tulissent. Nam illæ collectis multis viribus per Thraciam ad Cimmerium Bosporum penetrarunt, multámque Europæ partem peruagatæ castra posuerunt denique in loco Amazonio ab illis vocato, qui fuit agri Atheniensis. Theseus collectis satis validis viribus vrbanis secum habens vxorem suā Antiopen, de qua suscepit Hippolytum filium: commisit prælium collatis signis. atque cùm victoria penes ipsum post diuturnam pugnam fuisset, alias ex Amazonibus obtruncauit, alias coegit ex agro Atheniensi fuga excedere. Fama est Theseum fuisse inuentorem palæstræ, vt ait Pausanias in Atticis, artémque palæstritarum perfecisse: cùm antea corporis magnitudine tantùm ac robore luctarentur, arte prorsus ignorata. Theseus multas mulieres rapuisse dicitur: nam Antiopen rapuit, & Phædram abducturus, veritus ne qui filii nascerētur ex ea aut Hippolyto, illis Hippolytus dominaretur, Hippolytum ad Pittheum dicitur amādasse. Illud autem fecit, tum vt apud illum educaretur, tum etiam vt in eius regnum Hippolytus succederet. Mox Pallante atque eius filiis cæsis, quia res nouas molirentur, Trœzenen proficiscitur.

fde

se de cæde purgaret: quo tempore primùm vbi Hippolytus Phædræ visus fuisset, ac in eius desideriũ illa incidisset, hæc postea contigerunt, quæ memoriæ prodita sunt de Hippolyto. Postmodum Aphidnæ Helenam raptam ferunt, quæ ciuitas postea à Castore & Polluce Theseum insequentibus euersa est, & Helena recepta, vt ait Strabo libro nono, quo tẽpore Theseus ætatis suæ annum quinquagesimum agebat. Cum verò Helena in Lacedæmonem à Thesprotis, quo cum Theseo & Pirithoo iuerat, se recepisset, è Theseo grauida Argis enixa est, vbi templum magnificum Lucinæ erexit. vt ait Erasistratus, & Pausanias in Corinthiacis: quamuis Ouidius in epistola Helenæ dicat illi virginitatem à Theseo minimè ereptam in his carminibus:

An quia vim nobis Neptunius attulit heros,
Rapta semel, videor bis quoque posse rapi?
Crimen erat nostrum, si delinita fuissem:
Cùm sim rapta meum nil nisi nolle fuit.
Non tamen ex facto fructum tulit ille petitum;
Excepto redij passa timore nihil.
Oscula luctanti tantummodo pauca proteruus
Abstulit: vlterius nil habet ille mei.

Habuit filios Demophontem & Acamantem, de quibus ita meminit Euripides in Heraclidis:

ἐσθλοῦ πατρὸς παῖς Δημοφῶν ὁ Θησέως,
Ἀκάμας τ' ἀδελφὸς, τῶνδ' ἐπήκοοι λόγων.
Est Demophon bono patre natus Theseo,
Acamásque frater verba qui nostra audiunt.

Narrant Theseo iactis sortibus Helenam contigisse, ea tamẽ conditione vt priùs iurarent, vt, vtri illa eueniret, is operam suam concederet alteri dum mulierem sibi raperet. Fabulãtur igitur hos audita eximia forma Proserpinæ ad inferos descendisse, atque diuturno labore itineris fessos super saxo quodam consedisse apud inferos, vnde postea surgere non potuerunt, donec ab Hercule ad Cerberum educendum eò profecto liberatus fuit Theseus. Alij dicunt Theseum cum Pirithoo venisse in Thesprotidem, qui nimia vxoris cupiditate arma sumpserat, atque commisso prælio cum Thesprotorum rege magna parte exercitus amissa, coniectum fuisse in vincula ad Cichyrum. ille postea Lycomedis iussu à Scyriis perbenignè exceptus in Scyro insula per insidias dicitur

fuisse obtruncatus. ad cuius mortis vltionem Cimon Scyron vrbem deleuit,& ossa Thesei Athenas reportauit. Hæc pauca de Theseo,quæ apud omnes poetas decantantur, quæque fabulosis narrationibus magis, quàm veris historiis sunt similia, ex illis multis quæ de illo traduntur,colligere volui. Dictus est Theseus Neptuni fuisse filius, quia viros fortes, qui humanarum virium facultatem superare viderentur, aut quibus res maritimæ feliciter successissent,Neptuni filios antiqui vocarent,cùm nullum Deum vel promptiorem vel ferociorem Neptuno haberent,in quem referrent. Huius celebritas nominis apud multos scriptores claruit, quoniam ad Herculis imitationem permulta suæ virtutis exempla vbique maleficis delendis hominibus dedit,crudelissimisque tyrannis & latronibus trucidandis. Fieri enim non potest,vt quæ præclare cum virtute gesta sunt,meritis laudibus,& honorificis scriptorum præconiis careant:quæ plurimum conferunt & impellunt ad clarorum virorum imitationem.Nam si taceantur insignium virorum res gestæ,ibi pro virtute desidiam & ignauiam dominari necesse est.Cur labyrinthi forma,& inexplicabiles viarum ambages, aut cur tot de Minotauro verba audiuntur?num posteris etiam labyrinthi terrorem in animis imprimere voluerunt antiqui. qui nihil nisi ad vtilitatem mortalium, & ad humanæ vitæ institutionem scripserunt?

¶ Nihil aliud significare voluerunt per illum labyrinthum, nisi perplexam esse, multisque difficultatibus implicatam vitam hominum, cùm ex aliis aliæ semper grauiores oriantur: è quibus nemo se,nisi per singularem prudentiam & fortitudinem,explicare potest. Verùm neque illud solùm in priuatam vitam cadit, sed multo magis in magistratus, & in auaritiam,& in ambitionem hominum, quæ omnia multiplicis difficultatibus sunt implicita. Nam si viri boni & prudentes potiùs quàm ambitiosi summæ rerum præessent, omnes difficultates propè, quibus humana vita vexatur, delerentur: quoniam nihil est adeo formidabile, aut arduum, aut laboriosum, quod virtute non superetur. Hæc vna caussa fuit cur tot de Theseo apud omnes scriptores audiantur: neque enim potuit sine Dædali arte se Theseus explicare, siue sine diuinitate quadam & præstantia ingenij. Verum quia difficilius est voluptatum quàm difficultatum certamen;

men; atque multi superatis omnibus horrificis monstris, & grauissimis periculis, postea voluptatibus ita fuerunt irretiti, vt in summum capitis discrimẽ peruenerint: idcirco multas mulieres à Theseo raptas, & cum in grauissimas ærumnas propter mulieres denique incidisse, fabulantur: cùm vix fratrum Helenæ imperiũ euasisset, & à Centauris propè fuerit oppressus, & ad inferos descendens inde redire, nisi adiutore Hercule, non potuerit. Nam cum firmitate neruorũ corporisq. fortitudine eximia aliquando & effrænata libido, esse consueuit, quæ temperantia & quædam animi moderatione indiget. Hanc tamen fabulam ad historiam nonnulli perducere conantur, vt testatur Zezes hist. 51. chil. 2. & Plutarch. in Thesei vita: qui Proserpinam illam filiam Molossorũ regis Plutonis fuisse inquit, vxorem Cererem, Cerberum acerrimum canẽ, cuius regis filiam rapere Theseus ac Pirithous parantes deprehensi sunt. Tum Pirithous ab eo cane laniatus interiit, Theseus in vincula coniectus sequentib. temporib. ab Hercule eò accedente liberatur. Pausanias in Atticis non per dolum inquit ad Plutonem Tesprotorum regẽ hos venisse, ac filiam rapere voluisse, sed Pirithoum nimia vxoris cupiditate impulsum arma cepisse, tum exercitus magna parte amissa cecidisse in pugna Pirithoum, ac Theseum captũ in vincula ad Cithyrum coniectũ: quẽ finem omnes propè illegitimæ libidines sortiuntur. At nũc dicatur de Tereo.

De Tereo. CAP. X.

TEreus, Martis & Nymphæ Bistonidis filius, grauissimum & ipse supplicium subiuit ob immoderatam libidinem: quippe cùm non à patria solùm profugere coactus sit, sed etiam humanam figuram in formam auis commutauerit. Hic Pandionis Athenarum regis & Zeuxippes filiã Prognen vxorem duxit cùm ipse Thraciæ & Phocidi; imperaret. Nam vbi Athenæ conditæ fuerunt, primus omnium regnauit Actæus, huic successit Cecrops, qui filiam Actæi habuit in matrimonio, atque ex illa Hersen, Pandrosum, & Aglaurum, filium verò marem Erisichthonem suscepit: deinde Erisichthone mortuo ante patrem regnum deuolutum est ad Cererem, hinc ad Cranaum, post hunc ad Erichthonium, à quo ad Pandionem regnum peruenit.

Fama igitur diu inualuit apud Phocenses, vt in eorum rebus scripsit Paus. Philomelam in auem sui nominis apud ipsos ob Therei timorem fuisse mutatam. Res autem ita se habuit, vt testatus est Ouid. lib. 6. Metamorph. Fertur Tereus assiduis prope precibus Prognes impulsus ad socerum Pandionem aliquando contendisse, illúmque rogasse vt secum Philomelã ad visendam sororem mitteret: quod cùm facilè à Pandione impetrasset, vtpote qui virum bonum & têperantẽ generum suum arbitraretur: tum ferunt in itinere Tereum cùm ad Parnasi vrbem Daulidem aduenisset, in amorẽ Philomelæ incidisse, quam per vim demũ vitiauit, cùm illa libidini Terei diutius reluctaretur. Enimuero ne illa postea tam turpe facinus, & impurũ sorori, vel alteri cuipiam indicaret, illi linguam præcidit, ac mortuum esse in itinere sorori Progne nũciauit. Deinde Philomela rẽ clàm per nũtios suo sanguine scriptã ad sororẽ misit, vel potiùs, vt sensit Nicocrates, acu pictam ad illam clam deferendã curauit. Id ægre ferens Progne, facinúsque tã atrox non impune commissum esse oportere rata, filium Itym, quẽ vnicum habebat Tereus, coctum epulandum patri apposuit. Deinde cũ Tereus, Itym aduocaret, extremas corporis partes Progne Tereo ostendit, eúmque à patre esum fuisse demonstrauit: Iis conspectis Tereus ad stringẽdum ensem accurrit, vt cædem filij vlcisceretur: quare Deorum consilio Progne in lusciniã conuersa est, vt celerior ad fugam efficeretur: hanc sequens Tereus fit vpupa, quam, cùm esset tardior, assequi nõ potuit. Philomela versa est in hirundinẽ, & Itys in phasianum. quæ omnia in Thracia iuxta Daulim oppidum contigerunt, vt ait Strabo libro nono. Hanc fabulam breuiter explicauit Virgil. ita in Sileno:

Aut vt mutatos Terei narrauerit artus,
Quas illi philomela dapes, quæ dona pararit.
Quo cursu deserta petiuerit, & quibus antè
Infelix sua tecta superuolitauerit alis.

Quamuis poetico more Philomelam hic dixit, pro Progne. Inde dicta est Aedon, siue Philomela, siue Luscinia eadem Progne, Itym assiduis lamentationibus aduocare, & querulas cantilenas in syluis effundere, vt ait Hom. libro 7. Odyss. in his:

ὡς δ᾽ ὅτε Πανδαρέου κούρη χλωρηῒς ἀηδὼν

καλὸν

καλὸν ἀείδῃσιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο,
δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσιν·
ἥτε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνὴν,
παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον.
Sic canit, vt vernu arrident floribus arua,
Et primi surgunt Zephyri, Pandione nata:
Confidens ramis florentibus arboris altæ,
Mille modis varians vocem, cùm sylua querelis
Personat, & flet Itym dilectum.

Inde verò effectum est, vt querulam auem Iouis nuntiam vocauerit eam Sophocles in Electra, cùm veris nuntia sit, & caloris moderati aduenientis: sic enim inquit:

νήπιος, ὅστε τῶν οἰκτρῶς
οἰχομένων γονέων ἐπιλάθεται.
ἀλλ' ἐμέ γ' ἁ στονόεσσ' ἄραρε φρένας,
ἃ Ἴτυν αἰὲν Ἴτυν γ' ὀλοφύρεται,
ὄρνις ἀτυζομένα Διὸς ἄγγελος.
Demens, qui miserabiliter
Parentum extinctorum obliuiscitur.
Sed mihi flebilis concussit mentem,
Quæ Itym semper Itym queritur.
Auis puerula, Iouis nuntia.

¶Hæc ea sunt quæ de Tereo, eiúsq. vxore ac filio fabulosè tradita sūt ab antiquis: quæ nulla ex parte omnino vera esse possunt, sed vt pleraq. fieri consueuerūt ad hominū vtilitatē conficta. Neq. n. naturæ lex patitur, neq. dicentib. animus hominis assentitur, ꝙ homo aliquis repētè in tā diuersam à se formā cōmutetur. Quod Thereus Thraciæ & illis locis, qui fuerunt à Daulide supra Chæroneā, imperarit, quòd Prognē Pandionis & Zeuxippes filiā vxorē duxerit, quòd ex illa Itym susceperit, quòd vim etiā Philomelæ intulerit, id nō dissentit adhuc à veritate; & quòd in eius iniuriæ scelerísq. vltionem Progne filium ceciderit, ac patri epulādum dederit. Quid est horum quod fieri nō potuerit? at quòd omnes hi in aues versi euolauerint, illud prorsus fabulosum est: quippe cū Terei sepulchrū non procul à scopulo, qui Mergi fuit vocatus, ... Æthyiæ Mineruæ, erectum fuerit in agro Atheniensi, vt ... Pausanias in Atticis. Enimuero, quia illæ mulieres post ... cædem Athenas ad patrem celerrimè confugerint, ideo finxerunt poetæ illas ob mœrorem & luctum eorum

quæ gesserant ac passæ fuerant, in aues fuisse mutatas. Deinde cum vpupa per id tempus primùm Daulide visa fuerit, fabulati sunt Tereum in eam auem fuisse conuersum: cùm mulierum altera hirundo, altera luscinia facta dicatur, quia vtraque auis edat cantus ac voces miserabiles & lugubres. Est.n.ea vis sonorum, vt qui etiam nullam vocem referant, tamen nunc ad hilaritatem, nunc ad tristitiam animi nos impellant: quoniam anima hominum ex numeris composita, vt senserunt Pythagorici, facilimè sonum harmoniæ persentit, & vocibus ac sonis etiam nihil significantibus, sed ad quandam rationem numerorum spectantibus, quasi titillatione quadam celerrimè ad vtrumque motú irritatur. Hæc ipsa ratio numerorum plurimum confert etiam in oratoria facultate, quoniam non solùm sententia, sed etiam sono vocis tardiores animi impelluntur, aut concitati plus æquo refrænantur. Sic etiam poetæ per carminum harmoniam animos militum inflammasse in bellum antiquitus dicuntur, & multa instrumenta musica inuenta sunt in castra, quorũ strepitu milites ad pugnam incitarentur. Verùm quod attinet ad mores, per hanc fabulam significare voluerunt antiqui id quod paulo antè dicebam: magis formidandas esse viro bono ac prudenti voluptatum titillationes, quàm hostium minas. Quippe cùm nulla sit ciuitas tam felix, nullum tam potens regnum, nulla tanta támque arcta vel naturæ, vel amicitiæ coniunctio, nulla tam firma præsidia, quæ libido & intemperantia non possit infringere: omnium siquidem libidinum, omniúmque lasciuiæ cædes, ęrumnę, exilia, egestas, præsentiúmque bonorum iacturę sunt comites. At nunc de Medusa dicamus.

De Medusa. CAP. XI.

MEdusa etiam ob libidinem & Veneris & immoderatum desiderium acerbissimam Deorum iram in se conuertit: cùm vel in templo Mineruæ Neptunum passa sit. Fuerunt complures hoc nomine vocatæ mulieres: nam & vna ex filiabus Priami, & vna ex Stheneli ac Nicippes Medusa vocata est. at ea quę celebratur à poetis, vt ait Paus. in Corinthiacis, filia Phorbi fuisse dicitur: cuius quæ fuerit mater, non constat: cùm quidam marini cuiusdam monstri filiam fuisse inquiant. Propter violatum igitur templum, cùm piaculum ibi commissum fuisset, irata Dea, ne tantum scelus

inultum esset, comam primùm, propter cuius pulchritudinem Neptuno placuerat, in serpentes conuertit: deinde dedit illi hanc vim, vt quicunque illam aspicerent, fierent lapides: quod innuit Ouid. lib. 1. de Ponto:

Ipsa Medusa oculis veniat licet obuia nostris;
Amittet vires protinus ipsa suas.

Deinde cùm multos homines in lapides verteret, & ingenti clade populos iuxta Tritonidem paludem habitantes afficeret, Deorum misericordia Perseus Iouis Danaéque filius ad eam obtruncandam mittitur: vel potiùs, vt quidam maluerunt, à Polydecte Seriphorum rege missus eò ad obtruncandum Medusæ caput contendit. Ille acceptis à Mercurio talaribus & falcato ense, à Pallade scuto, vnico ictu caput eius amputauit, quod postea gestauit Pallas suo scuto affixum. Dionysiocles Andromedam ceto expositam à Perseo liberatam fuisse scribit, cùm is ostenso capite Medusæ cetum in lapidem vertisset. at Isacius non eam fuisse causam Medusææ calamitatis commemorat, sed Medusam inquit fuisse Pisidæ omnium mulierum suæ ætatis pulcherrimam, quæ cum magnopere capillorum pulchritudine præsertim gloriaretur, sese vel Pallade pulchriorem affirmabat, & ausa est de forma vel cum Dea contendere. Eam arrogantiam & impudentiam Dea grauiter ferens, priùs crines quibus maximè gloriabatur, in turpissimos maximéque formidabiles angues conuertit, deinde ita ab eius formæ intuitu omnes mortales auertit, vti qui spectare illam in posterum ausus esset, fieret saxeus. cùm verò multi illam calamitatem subirent, Pallas mortalium calamitatum miserta, Perseum ad illam misit, Gorgonémque monstrauit in pictura Sami, vbi ciuitas fuit ex illa re Dicterium vocata. Verùm vt ad Perseum redeam, qui superiùs missus fuerat Deorum misericordia ad illam obtruncandam, quia multos homines in saxa conuerteret, Perseus primum ad Pephredo & Enyo Phorcidas vocatas accessit, quæ vetulæ erant à natiuitate, & Gorgonum sorores. Ab illis igitur vnicum oculum, quo illæ vicissim vtebantur, & vnicum dentem mutuo accepit: neque priùs illis reddidit, quàm Nymphas ipsum deduxissent. tum acceptis calceis volucribus Nympharum, & pera siue sacculo, galeáque Plutonis, & adamantina falce Mercurij, & speculo Palladis, volans ad Tartessum ciuitatem Iberiæ ad ipsas

Gorgones peruenit: quæ capita habebãt serpentibus implicita squamosis, dentes quanti sunt magnorũ aprorum, manus ferreas, & alas, quibus volabant. Sic igitur ad has volauit Perseus, quas dormiẽtes inuenit: atq; Medusæ caput in speculo auersus intuens Pallade manũ dirigente amputauit. Ex capite Medusæ desecto Pegasus alatus equus repente prosiliit. tum grauiter ferentes reliquæ sorores Stheno & Euryale ac lugentes sibilum e multitudine anguium ingentem emittebãt, vnde Pallas legem tibiarum multorum capitum vocatã antiquitus excogitauit. at Perseus caput amputatum in peram coniectum super humero à tergo ferens gestauit ad Palladem. sic autem illius formam descripsit Hesiodus in Scuto:

ἐν δ' ἦν ἠϋκόμου Δανάης τέκος ἱππότα Περσεύς,
οὔτ' ἄρ' ἐπιψαύων σάκεος ποσὶν οὔθ' ἑκὰς αὐτοῦ·
θαῦμα μέγα φράσσασθ' ἐπεὶ οὐδαμῇ ἐστήρικτο.
τὼς γάρ μιν παλάμαις τεῦξε κλυτὸς Ἀμφιγυήεις
χρύσεον· ἀμφὶ δὲ ποσσὶν ἔχεν πτερόεντα πέδιλα.
ὤμοισιν δέ μιν ἀμφὶ μελάνδετον ἄορ ἔκειτο
χάλκεον ἐκ τελαμῶνος. ὁ δ' ὥστε νόημα ποτᾶτο.
πᾶν δὲ μετάφρενον εἶχε κάρη δεινοῖο πελώρου,
Γοργοῦς ἀμφὶ δέ μιν κίβισις θέε, θαῦμα ἰδέσθαι,
ἀργυρέη· θύσανοι δὲ κατῃωρεῦντο φαεινοί,
χρύσειοι, δεινὴ δὲ περὶ κροτάφοισιν ἄνακτος
κεῖτ' Ἄϊδος κυνέη, νυκτὸς ζόφον αἰνὸν ἔχουσα.
αὐτὸς δὲ σπεύδοντι καὶ ἐρρίγοντι ἐοικὼς
Περσεὺς Δαναΐδης ἐτιταίνετο. ταὶ δὲ μετ' αὐτὸν
Γοργόνες ἄπλητοί τε καὶ οὐ φαταὶ ἐρρώοντο.

Hic aderat Danaes proles clarissima Perseus:
Nec tangebat enim scutum pede, nec procul idem
Distabat: nusquam stabat, mirabile dictu.
Sic Deus ignipotens ex auro fecerat illum.
Huic alata pedes imos talaria nectunt.
Ferreus ast humeris loro suspenditur altis
Ensis: & ille animo velocior aera transit.
Gorgonis horribilis monstri cui terga grauantur
Pondere: circum ex argento, mirabile visu,
Sacculus hoc habuit. claudebat fimbria vestem
Aurea: Plutonis galea caput ipse tegebat
Obscura, steterat nox illam plurima circum.
Filius at Danaes Perseus mira arte timenti

Passim

Factus erat similis, uerterantique: horrida monstra
Gorgones à tergo, sibilisque sequentibus illum.

E sanguine igitur Medusæ de collo defluêre natus est vocatus Chrysaor, & Pegasus, & è guttis distillãtibus ex ipso capite, varia serpẽtũ genera, vt scripsit Apollonius Rhodius id ædificatione Alexãdriæ. at Zenodotus Theophilus in lib. 2. historiarũ duos fratres fuisse in Attica scripsit, Phalãgẽ marẽ & Arachnẽ fœminã. cæterũ Phalanx rẽ bellicã à Pallade didicit, Arachne telã texere. hi cum rem habuissent inuicem, tãtæ turpitudinis odio commota Dea hos dicitur in serpentes cõuertisse cùm tamẽ Acusilaus è Typhonis sanguine illos natos fuisse tradiderit. Id caput suo clypeo Pallas affixit, & gestare consueuit, vt testatur Euripides in Rheso hoc pacto:

Γοργὼ δ᾽ ὡς ἐπ᾽ αἰγίδος θεᾶς,
χαλκῆ μετώποις ἱππικοῖσι προσδέτος,
πολλαῖσι σὺν κώδωσιν ἐκτύπει φόβον.

Gorgo Deæ est ab ægide,
Ex ære equinis est ligata frontibus:
Multum timorem personat tinnitibus.

Hæc ea sunt quæ de Medusa memorantur fabulosè, quæ cùm sola mortalis esset è Gorgonibus, occisa est: nunc cur hæc sint ficta inquiramus. Paus. in Corinthiacis cædem Medusæ ad historiam traduxit, vbi inquit eam fuisse filiam Phorbi, quæ mortuo patre regnum ab illo acceperit eorum populorum qui ad Tritonidem paludem accolunt, solitámq; in venationes & pugnas cum iis populis quibus imperabat, exire. Verum cùm lectissimis Persei copiis, quas ille ductabat ex Peloponneso, obuia fuisset, in acie noctu per insidias in castris trucidata est, cuius vel mortuę pulchritudinem admiratus Perseus, vt omnibus esset spectaculo, præcisum caput in Græciam portauit, quo viso homines admirati dicti sunt in lapides conuerti. Non defuerunt tamen qui in Aphrica bestias esse admirabilis & inusitatæ formæ inquiãt, & inter illas feros homines: atque Medusam vnam ex illis fuisse, quæ procul à suis gregibus aberrans ad paludem Tritonidẽ peruenerit, quæ illius accolas graui clade affecerit, donec à Perseo adiuuãte Minerua, quia homines eius loci sacri Mineruæ putabantur, occisa fuit. At enim nihil horum quæ hactenus dicta sunt, dignum esse videbatur, quod transmitteretur ad posteros, nisi quæpiã præclarior & vtilior subesset sentẽtia.

¶ Quid ergo est? cùm pulcherrima esse diceretur omnium mulierum Medusa, quid prohibet illam voluptatem aut libidinem censeri? est enim vis illa voluptatum, vt & Deorum cultus & omnis humanitatis, & officij, omnisque vtilitatis nos obliuisci cogat, si illarum arbitrio nos dedamus: quare cùm homines inutiles rebus cæteris efficiantur, præclarè dicti sunt in lapides soliti conuerti. Alij superbiæ & arrogantiæ & temeritati vim Medusæ attribuerunt: quare duplex est de illa sententia, quòd ob libidinem Deæ templum profanauit scilicet, & quod de pulchritudine capillorum ausa sit cũ Dea contendere. nam qui superbia & petulantia nimis efferuntur, illi nullam neque hominum, neque Deorum habent rationem: illi cùm cæteris omnibus, tum sibi maximè fiunt inutiles & in lapides conuertuntur: quare & superbiæ & libidini illa vis tribuitur. admonemur igitur per hanc fabulam vt libidinem fugiamus, cùm illa sit & Diis inuisa, & nobis iniucunda denique vt superbia ne nimis efferamur, quoniam omnis temeritatis vindex est Deus: vt quæcunque bona habemus, à Deo esse putemus, qui omnium bonorum solus est autor & largitor. quare si quis ob illa quæ à Deo acceperit, vel nimis glorietur, vel etiam Deum contemnat, id totum quod à Deo habuit, auferetur ab eo, & tantum malorum cumulum, quantus erat pristinorum bonorum, accipiet. Sic enim cùm prius omnium oculos Medusa in se conuerteret ob insignem corporis & capillorum pulchritudinem, siue (vt verius dicam) ob pristinam felicitatem, postquam coma in angues conuersa est, omnes ab illa oculos auertebant. nam cùm fortunæ vis & aura benigna aspirauerit, magna circumstat vndique amicorum, & coniunctorum copia: at si Deus fortunæ cursum auerterit, omnes & amici & coniuncti celeriter auolant, multique qui intimi antea fuerant, cùm nobis occurrunt, oculos auertunt. Ad hæc igitur vitia reprimenda confictam fuisse ab antiquis Medusæ fabulam ego crediderim, at non ob eam causam, quæ superius dicta est. Quod autem dixerunt Deam ab eius intuitu homines diuertisse, id certè ad voluptatem spectat, cùm nihil nos possit æquè ab illa deterrere, quàm supplicia & dolores quæ ab illa proueniunt. sed tamen tam propensi sunt homines suopte ingenio vel ad propositas calamitates, modo cũ aliqua voluptate cõmisceantur, vt arceri omnino nõ possint, idcirco necessarium

fuit

fuit ſapientis Palladis Deæ auxilium,quæ Perſeum Iouis filium ad illam obtruncandam miſerit. nam niſi diuinitus prę ceptis inſtruamur,nobiſque Deus auxilio ſit,vix vlla ratione à voluptatum illecebris temperare poſſumus. Dicta eſt Pallas illud caput ſuo pectori affixiſſe, quod factum eſt vt oſtẽderetur quanto terrori eſſe hoſtibus ſapientia iure debeat,& vt demonſtrarent tantam vim eſſe ſapiẽtiæ vt homines perfundat tanta animi ſuauitate, vt vel ad hæc fortunæ ludicra, quæ nos bona vocare conſueuimus,prorſus obſtupeſcere faciat: cùm ſaxa ſint & ligna ad aurum, ſi cum ſapientiæ diuinitate mirabilitatéque conferantur. nam illud præcipuũ eſt ſapientiæ munus, quod nobis oſtendit ſtultum eſſe aliquid firmitatis in rebus fluxis & leuibus putare ineſſe. at nunc de Gorgonibus dicatur.

De Gorgonibus. CAP. XII.

GOrgonum verò duplex eſt ordo, cùm omnes ſint natæ ex iiſdem parentibus, quibus etiam Meduſa, è Phorbo ſcilicet & Ceto. Aliæ verò earum cùm canæ natæ fuerint, Grææ vocatæ fuerunt: de quibus ita ſcripſit Heſiodus in Theogonia:

Φόρκυϊ δ' αὖ Κητὼ Γραίας τέκε καλλιπαρῄους,
ἐκ γενετῆς πολιάς, τὰς δὴ Γραίας καλέουσιν
ἀθάνατοί τε θεοὶ χαμαὶ ἐρχόμενοί τ' ἄνθρωποι·
Πεφρηδώ τ' εὔπεπλον, Ἐνυώ τε κροκόπεπλον.
Tum Phorco Cetóque ſatæ ſunt nomine Grææ,
Canitiéſque comas naſcentibus occupat illis:
Quare ſic homines illas,ſuperíque vocarunt:
Pephredo bene picta genas,bene compta & Enyo.

Hæ igitur habitarunt in Scythia,vnúmque oculum & vnum dentem communem habuerunt,quo vterentur,vbi domo exirent:quem domi in vaſculo quodam reponebant:quod videtur ſignificaſſe ita Æſchylus in Prometheo:

πόντον περῶσα φλοῖσβον, ἔστ' ἂν ἐξίκῃ
πρὸς Γοργόνεια πεδία Κισθήνης, ἵνα
αἱ Φορκίδες ναίουσι δηναιαὶ κόραι,
τρεῖς κυκνόμορφοι κοινὸν ὄμμ' ἐκτημέναι,
μονόδοντες, ἃς οὔθ' ἥλιος προσδέρκεται
ἀκτῖσιν, οὔθ' ἡ νύκτερος μήνη ποτέ.
Pontum ſonorum tranſiens vt Veneris
Ad Gorgoneos terminos Scytharum,vbi

Sunt Phorcides graues puellæ tres: quibus
Cygni color, solúsque oculus mox sufficit:
Communis idem est omnibus dens: omnibus
Satque is. nec vnquam has intuetur lumine
Phœbus diurno, Luna nunquam respicit.

Quamuis Lamias has Latini appellarunt: scripsit tamen Duris libro secundo rerum Libycarum Lamiam vnam tantùm fuisse, quę mulier fuerit forma præstantissima, quam cùm Iupiter compressisset, fecit Iuno vt interirent quæ ex ea nascerentur. illam igitur ferunt ob dolorem non solùm deformem fuisse factam, sed etiam ob suorum filiorum desiderium, aliorúmque inuidiam in cunis infantes vocare solitã: quæ dicta est Lamia à gutturis amplitudine. Pausanias tamẽ in Phocicis Lamiam scribit Neptuni filiam, & primam omnium mulierem fuisse vaticinatam, quæ Sibylla dicta est ab Aphris. Has tamen Atheniensis Apollodorus libro secundo non iisdem nominib. appellauit, sed Pemphrado, Erito, Deino. Melanthes in libro de mysteriis Iænò addidit iis quę numerantur ab Æschylo & Hesiodo. His oculum & dentem cõmunem rapuit Perseus cùm ad cædendam Medusam proficisceretur, vt ait Simonides in Perseo, quos tamdiu retinuit, quamdiu illæ Nymphas, quæ alatos calceos haberent, indicassent. Harum Græcarum Gorgones tres sorores dictæ fuerant, quæ, vt ait Apollodorus lib. 2. squamosarum anguium spiris obsita capita haberent, dentes tantos, quanti sunt ingentium aprorum, manus æreas, alásque aureas. Hæ in extremis Iberię partibus ad occidentem ab Hesperidib. haud procul distantes habitare dictæ sunt, vt in his versibus testatur Hesiodus:

Γοργούς θ', αἳ ναίουσι πέρην κλυτοῦ ὠκεανοῖο
ἐσχατιῇ πρὸς νυκτός, ἵν' Ἑσπερίδες λιγύφωνοι
Σθενώ τ' Εὐρυάλη τε, Μέδουσά τε λυγρὰ παθοῦσα,
ἡ μὲν ἔην θνητή, αἱ δ' ἀθάνατοι καὶ ἀγήρῳ
αἱ δύο· τῇ δὲ μιῇ παρελέξατο Κυανοχαίτης.

Gorgonas Oceani parit hinc extrema colentes,
Sunt vbi & Hesperides habitantes noctis ad horas,
Euryale, Sthenóque, Medusáque tristia passa.
Hæc mortalis erat: nec mors nec cana senectus
Illas infestare valet. compressa Medusa est
A patre qui magno regit æquora lata tridente.

Zez.hist.22.Chil.5.Gorgonibus oculum Græcarum falsò attribuit:fieri enim non potest vt Perseus oculum ceperit à Gorgonibus,illúmque tamdiu retinuerit, quam diu Gorgones sibi indicarentur. Menander in libro de Mysteriis Scyllam etiam memorat inter Gorgones à nonnullis numeratã fuisse. Hæ in Doracibus insulis in mari Æthiopico habitarunt,quas insulas nonnulli Gorgadas vocarunt, vnde dictæ sunt Gorgones. Memoriæ prodidit Nimphodorus libro tertio historiarum, & Theopompus libr. 27. Gorgones dictas fuisse à nonnullis non squamosarum anguium spiris capita habuisse implicita,sed ipsa capita fuisse draconum squamosorum,dentésque in morem aprorum habuisse, ac oculum singulas, manus ferreas,aláque quibus volarent. His erant pro zonis geminæ viperæ inter se connexæ, vt testatus est Polemo in libro ad Adæũ & Antigonũ. Consueuerunt præterea omnes illos in lapides conuertere,à quibus aspicerentur,vt in his significauit Æschylus:

πέλας δ' ἀδελφαὶ τῶνδε τρεῖς κατάπτεροι
δρακοντόμαλλοι Γοργόνες βροτοστυγεῖς,
ἃς θνητὸς οὐδεὶς εἰσιδὼν ἕξει πνοάς,
Sunt tres sorores his volucres non procul,
Serpentibus dirisque compta Gorgones,
Quas intuens nemo inspirauerit.

Nam cùm Perseus Medusam obtruncasset, tanquam illum deglutire cuperent, conuolarunt: sed cùm cerni Perseus ob galeam Plutonis minimè posset,illæ ab instituto itinere recesserunt. Neque plura his sanè de Gorgonibus me legisse memini. Scriptum reliquit Alexander Myndius in eo libro quem scripsit de iumentis, Nomades animal quoddam in Libya Gorgonem solitos appellare,agrestibus ouibus persimile.quod tamen nonnulli vitulo marino potiùs esse simile putarunt.eius animalis eam vim dictus est habere spiritus, vt omnia animalia quæ sibi obuia fierent, interimeret,comámq; haberet illud animal è fronte ad oculos demissam quam vbi concutiens & caput,vix tandem ob grauitatẽ aspexisset,eos perimebat qui visi fuissent: cùm alij inquiant non è spiritu,sed aspectu,oculorúmque radiis id accidere. Testatur libro quinto Athenęus multos Marij milites,cùm aduersus Iugurthã militarent,hoc animal syluestrem ouẽ esse putantes insecutos fuisse, ac statim concidisse mortuos quon iã

insequentium strepitum id animal timens, comam, quæ oculos tegit, concussisset. Has Gorgones siue fœminæ fuerint, siue monstra horrenda, poetæ ad inferos ad vlciscendos sceleratos postea detruserunt: sicuti & alia animalia, quæ crudelissima vbique reperta sunt, vt indicant ea Virg.

Centauri in foribus stabulant, Scyllæque biformes,
Et centumgeminus Briareus, ac belua Lernæ
Horrendùm stridens, flammisque armata Chimera,
Gorgones, Harpyiæque, & forma tricorporis vmbræ.

¶ Fuerunt qui Græas Phorci & marini monstri filias nihil aliud esse arbitrarentur, quàm cognitionem & prudentiam illam quæ per experientiam acquiritur. Has vnicum oculũ habere dixerunt, quo vtebantur cùm exirent domo, quia nõ tantum intra domesticos parietes desidentibus, quantum in publicum prodeuntibus, & vbi sunt difficultates, necessaria est prudentia. Alij curiosorum ingenia per hæc inquiunt reprehendi, qui ad res suas domesticas cæcutiunt, cùm in alienas acutissimè cernant. Hæ igitur Grææ iure optimo & seniores natæ, & ex marinis monstris dictæ sunt, & in locis, qui neque Solis, neque Lunę lumine illustrarentur, habitare: quoniam in rebus claris & apertis nulla necessaria est exquisita prudentia. Huius prudentiæ siue Græarum, sorores sunt Gorgones: quas alij voluptates, alij pericula humanæ vitæ esse putarunt, à quib. vtrisque sine Græarũ concilio nemo se rectè expedierit. Nam vt ratio, ita cupiditas ex eodẽ fonte atque ex ipso animo nascuntur. Dictus est idcirco etiã Perseus non sine Palladis auxilio ac oculo Græarum, Plutonísque galea, & ense Mercurij illas superasse, & incolumis euasisse, quoniã in omnibus rebus arduis ac difficilibus opus est sapientia primùm, & animi perspicientia, & subtilitate. atque adeò acumine ingenij, sine quib. nihil gloriosum mãsigi potest: atque his diuitiæ etiam non nihil afferunt commodi. Quid igitur per hæc significabant antiqui? vt rẽ summatim colligam, idem erat ac si dicerẽt: quòd vita humana multis voluptatibus circumuenta est, quæ nos in perniciem & perpetuas ærumnas trahent: cùm sit animaduertendum ne nos tanquam stupidos ab his adduci patiamur. Et quoniam ex altera parte multa nos circumstant pericula, cauendum ne cedamus, sed forti animo illa superanda: in quibus vtrisque vti conuenit prudentia nostra, & diuinum implo-

tare

rare auxilium, quod nemini sincero animo petenti deesse consueuit. Hoc si fecerimus, incolumes ex omnibus vel grauissimis periculis euademus, neque à perniciosis voluptatibus capiemur. Id qui fecerit, erit Perseus Iouis filius, Deo gratus scilicet & amicus. Quidam senserunt multas bellicosas fœminas fuisse in finibus Libyæ occasum versus, sed in primis Gorgonum genus, in quas Perseus militauit, quæ virginitatem seruantes miræ strenuitatis per quoddam tempus militare tenebantur, peractis militiæ annis ad fœtum verti poterant, quibus viri parebant ac domos seruabant, & res domesticas. hæ habitarunt ad Tritonidem stagnum ad occasum apud Oceanum in Æthiopia, quæ debellatæ fuisse à Perseo Iouis filio dicuntur quo tempore Medusa illis imperabat, penitúsque deletæ sunt ab Hercule quo tempore posuit columnam in Libya Tritonis autem stagnum dicitur terræ motibus & Oceani irruptionibus euanuisse. Isacius tamen fabulam hanc ad res naturæ deducere conatur, dicitque Gorgones esse maris filias, quoniam dictæ sunt à fremitu maris, aquas scilicet. Ad has Perseus, siue Sol, Iouis filius, nempe mentis diuinæ minister, Mineruæ consilio accedit: cum omnes naturæ actiones fiant pro diuina sapientia neque frustra, neque inutiliter. ob motus celeritatem hic habuisse dicitur Nympharum volucres calceos: cùm in omnia vis eius penetret. falcem cepit à Mercurio: at cùm ita humores quos attrahit extenuet vt à nemine videri possint, galeam habuisse dicitur Plutonis. Occidit igitur Medusam, quæ erat mortalis, quoniam solam aquam maris subtiliorem ac supernatantem extenuat, cùm reliquæ aquæ subsideant. Dicti sunt in lapides conuerti, qui Medusam vidissent, quoniam admirabilis est sapiētia Dei: atq. attonitus propè ob admirationem consisteret, si quis intueri rectè posset solis vim & actionem, ac virtutes naturæ. Atque hæc ipsa fabula ad vitæ humanæ institutionem, vt dictum est, vniuersa transferri potest. At verò nunc de Sirenibus est dicendum.

De Sirenibus. CAP. XIII.

SIrenes & ipsæ periculosa hominibus monstra propter cantus suauitatem, dictæ sunt ita cantilenis nauigantes homines demulcere, vt in profundissimum somnum in-

ducerent: quos postea ita sopitos in mare deiiciebãt ac necabãt:excogitabãt enim ex omnibus cãtilenis,quas pro cuiusq; ingenio iucũdiores fore putabãt. His igitur finxerũt antiqui Acheloi fluminis,qui Ætoliã ab Acarnania disterminat, Nicopolimq; ciuitatẽ,quam Cæsar post victũ Antonium ad victoriæ eius memoriã sempiternã erexit,alluit,& Terpsichores fuisse filias. Nicãder libro tertio Mutatorũ Melpomenen Sirenum matrẽ fuisse scribit,alij Steropen,alij Calliopẽ. Has tres fuisse memorant,quæ Musas aliquãdo in certamẽ cantus prouocare Iunonis suasu ausæ sunt:quare cũ prius essent alatæ Sirenes, Musæ alas victis euulserũt,coronásq; ex illis factas suis capitibus imposuerunt:quod factũ est in Creta iuxta ciuitatem illa de causa vocatam Apterã,vt ait Crobylus libro primo. Illa de causa vt dictum est,postea alatis capitibus Musæ fuisse putabantur,præter vnã,quæ erat illarum mater. Hæ igitur iuxta Pelorũ Siciliæ promontoriũ prius,vel (vt aliis magis placuit) in insulis Sirenusis habitarunt:quæ sunt in extrema parte Italiæ,vt sensit Strabo libro primo: qui Sirenusas insulas etiã fuisse inquit lib.5.saxosas ac desertas, non procul à Capreis. Hæ dictæ sunt inferiorẽ corporis partẽ habuisse volucrũ auiũ,at superiorem ad humanam formam effictam,vt sensit Theopompus in Callæschro,& Isacius. Idcirco monstra illas vocauit Ouidius libro tertio artis amandi:

Monstra maris Sirenes erant,quæ voce canora
Quas libet admissas detinuere rates.

Nomina verò illarũ fuerunt ista,Aglaope,Pisinoe,Thelxiopia: vt voluit Chærilus Thelxiope, Molpe, Aglaophonos. Clearchus verò Solensis, in Amatoriis, lib.3. vnam illarum Leucosiam nominat,aliam Ligeam,tertiam Parthenopẽ:quare ait Strabo etiam libro primo Geog. nobilissimam Italiæ ciuitatem Neapolim dictam fuisse Parthenopen de nomine vnius Sirenum quæ in iis locis mortua est. Eam verò ciuitatẽ Phalaris Siciliæ tyrannus instaurasse fertur per bella prope euersam, ac nouam ciuitatem nominasse, siue Neapolim: cum tamen Diodorus Siculus & Oppianus illam ab Hercule conditam fuisse,& ita appellatam arbitrati sint.idem Strabo lib.6. memoriæ prodidit Leucosiam insulam nomen item obtinuisse ab altera Sirene,quæ ibi se in profundum abiecerit,ac interierit. Fabulantur vnam harũ voce,alteram tibiis, tertiã cum cithara vel lyra canere solitam,vt variæ illecebræ

pro

pro singulorum ingenio adessent, vt patet ex his carminibus:

Quod tuba, quod litui, quod cornua rauca queruntur,
Quódque foraminibus tibia mille sonat:
Quódque leues calami, quod suaue cantat Aedon,
Quod lyra, quod citharæ, quod moribundus olor.

Mirabilis profectò esse dicebatur harum Sirenum suauitas cantus, quando vel in apertam perniciem homines trahebant, efficiebántque vt sui ipsorum obliti in manifestam cædem se trahi paterentur. Idcirco cùm Minyæ per ea loca nauigarent Anceo nauem gubernante, se citharam sumpsisse scribit Orpheus in Argonauticis, suóque cantu Sirenum cantum retudisse: qui cum Deorum certamina caneret, minimè auditæ fuerunt cantilenæ Sirenum, vt est in his:

ἐνθάδ᾽ ἐφεζόμεναι λιγυρὴν ὄπα γηρύουσαι
κοῦραι ἀοιστήτους ἢ βροτῶν θέλγουσιν ἀκουάς.
ὣς τότε δὴ Μινύαισιν ἐφήνδανε πύστις ἀοιδῆς
Σειρήνων· οἱ δὲ σφι παραπλαγχθέντες ἔμελλον
φθογγὴν οὐλομένην, χειρῶν δ᾽ οἰήκας ἐρετμά.
Hic cantus dulci modulantur voce puellæ,
Atque viros mulcent, ratibus qui marmora sulcant.
Ceperat hic cantus Minyas mulcere, nec vllus
Præteriturus erat Sirenum tristia fata.
Iam manibus remi exciderant: stetit vncta carina.

Illæ postea desperatione captæ, mutæque factæ in mare musica instrumenta abiecerunt, vt testatur idem poeta in his:

αἱ δὲ τότε φορμίζοντος ἀπὸ σκοπέλου νιφόεντος
Σειρῆνες θάμβησαν, ἑὴν δ᾽ ἄμπαυσαν ἀοιδήν.
καί ῥ᾽ ἡ μὲν λωτοὺς, ἡ δ᾽ αὖ χέλυν ἔκβαλε χειρῶν.
Dum citharam pulsat scopulo sublimis ab alto,
Sirenes trepidæ cantum tenuere sonorum:
Altera deinde chelym è manibus iacit, altera lotos.

Quæ omnia Apollon. ita declarauit lib. 4. Argon. vbi inquit Orpheû cantare aggressum, omnẽ Sirenum vocem superasse:

αἶψα δὲ νῆσον
καλὴν Ἀνθεμόεσσαν ἐσέδρακον, ἔνθα λίγειαι
Σειρῆνες σίνοντ᾽ Ἀχελωΐδες, ἡδείῃσι
θέλγουσαι μολπῇσιν ὅτις παρὰ πεῖσμα βάλοιτο,
τὰς μὲν ἄρ᾽ εὐειδὴς Ἀχελωΐῳ εὐνηθεῖσα
γείνατο Τερψιχόρη Μουσέων μία. καί ποτε Δηοῦς
θυγατέρ᾽ ἰφθίμην ἀδμῆτ᾽ ἔτι πορσαίνεσκον

ἄμμιγα μιλτοπάρῃσι. τόθι δ' ἄλλο μὲν οἰωνοῖσιν,
ἄλλο δὲ παρθενικῆς ἐναλίγκιαι ἔσκον ἰδέσθαι.
αἰεὶ δ' εὐόρμου δεδοκημέναι ἐκ σκοπιῆς,
ἣ θαμὰ δὴ πολέεσσι μελίφρονα νόστον ὄλοντο
τηκεδόνι φθινύθουσαι ἀπηλεγέως. δ' ἄρα καὶ τοὺς
ἴσαν ἐκ στομάτων ὄπα λείριον· οἱ δ' ἀπὸ νηὸς
ἤδη πείσματ' ἔμελλον ἐπ' ἠιόνεσσι βαλέσθαι,
εἰ μὴ ἄρ' Οἰάγροιο πάϊς Θρηΐκιος Ὀρφεὺς
Βιστονίην ἐνὶ χερσὶν ἑαῖς φόρμιγγα τινάξας,
κραιπνοτέροιο ἴυξεν ἀλοιο μέλος κατέχευεν ἀοιδῆς,
ὄφρ' ἀμυδὶς κλονέοντες ἐπιβρεμέοιντ' ἀκουαὶ
κρεγμῷ· παρθενικὴν δ' ἐνοπὴν ἐβιήσατο φόρμιγξ.

est insula protinus illis
Fertilis aspecta, & florens: coluere canora
Sirenes illam proles Acheloia, quarum
Dira lues cantus mortalibus extitit illis,
Qui mare sulcantes iecere ad littora funes.
Olim Terpsichore has Acheloo in luminis auras
Edidit. illa vna est Musarum. tum quoque natam
Cantabant Cereris formosam. tum quoque earum
Altera pars virgo fuit, altera rursus & ales.
E specula semper spectabant aduenientes,
In patriam reditus multi caruere per illas.
Fundere & his dulcem vocem cœpere. rudentes
E puppi fuerant iacturi ad littora clarus
Filius OEagri nisi mox & Thracius Orpheus
Bistoniam manibus citharam sumpsisset, & aures
Sublimi cantu, cantu reuocasset ab illo;
Virgineámque chelys vocem superasset acuta.

Erat illa Sirenum astutia, vt quibus rebus maximè quisque audiendis delectaretur, eas præcipuè canerent: vtpote ad captandos ambitiosos & gloriæ cupidos, res eorum gestas, ad demulcendos libidinosos, res amatorias canebant: eràntque mirificè omnium præteritorum negotiorum memores. quare ita inquiunt apud Hom lib. μ. Odyss.

δεῦρ' ἄγ' ἰὼν πολύαιν' Ὀδυσεῦ μέγα κῦδος Ἀχαιῶν.
νῆα κατάστησον, ἵνα νωϊτέρην ὄπ' ἀκούσῃς.
οὐ γάρ πω τίς τῇδε παρήλασε νηῒ μελαίνῃ.
πρίν γ' ἡμέων μελίγηρυν ἀπὸ στομάτων ὄπ' ἀκοῦσαι.
ἀλλ' ὅ γε τερψάμενος νεῖται, καὶ πλείονα εἰδώς.
ἴδμεν γάρ τοι πάνθ' ὅσ' ἐνὶ Τροίῃ εὐρείῃ.

Ἀργεῖοι Τρῶές τε θεῶν ἰότητι μόγησαν.
ἴδμεν δ' ὅσσα γένηται ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ.
Hac age flecte ratem Graiorum gloria Vlysses:
Flecte ratem celerem, nostras & percipe voces.
Nullus enim nigram transegit nauita puppim,
Quin nostras voces audiuerit: inde recessit
Doctior, & cantu mox delectatus eodem.
Scimus enim Graij fuerint quæ pergama circum
Consilio superûm, & quæ Troes funera passi.
Denique cuncta patent nobis mortalia facta.

Atque quoniam multi, cùm eò applicuissent, suauitate cãtus irretiti recedere nõ poterãt, sed moriebãtur inhumati in desertis insulis, quæ mortuorum ossib. latè albebant, opus erat multa & prudentia & animi contẽtione ad illa pericula deuitãda. Ideirco docetur Vlysses à Circe Solis filia quo pacto hæc transeunda sint; atq. Vlysses aures cera nautis obturauit, vbi eò accedendum erat, séque arctissimis vinculis malo alligari iussit, neque si rogasset quidem, voluit solui, cùm minimè audientes etiam rogaret. sic igitur monet illum Circe:

Σειρῆνας μὲν πρῶτον ἀφίξεαι, αἵ ῥά τε πάντας
ἀνθρώπους θέλγουσιν, ὅτις σφέας εἰσαφίκηται.
ὅστις ἀϊδρείῃ πελάσῃ καὶ φθόγγον ἀκούσῃ
Σειρήνων, τῷ δ' οὔ τι γυνὴ καὶ νήπια τέκνα
οἴκαδε νοστήσαντι παρίσταται, οὐδὲ γάνυνται.
ἀλλά τε Σειρῆνες λιγυρῇ θέλγουσιν ἀοιδῇ,
ἥμεναι ἐν λειμῶνι· πολὺς δ' ἀμφ' ὀστεόφιν θὶς
ἀνδρῶν πυθομένων, περὶ δὲ ῥινοὶ μινύθουσι.
ἀλλὰ παρὲξ ἐλάαν, ἐπὶ δ' οὔατ' ἀλεῖψαι ἑταίρων,
κηρὸν δεψήσας μελιηδέα, μή τις ἀκούσῃ
τῶν ἄλλων· ἀτὰρ αὐτὸς ἀκουέμεν αἴ κ' ἐθέλῃσθα,
δησάντων σ' ἐν νηῒ θοῇ χεῖράς τε πόδας τε
ὀρθὸν ἐν ἱστοπέδῃ, ἐκ δ' αὐτοῦ πείρατ' ἀνήφθω.
Sirenas primum aduenies, quæ carmine cunctos
Mortales mulcent, si quisquam accesserit illuc.
Sirenum terris quicunque improuidus hæsit,
Non illi pendent dulces circum oscula nati,
Non vxor reduci, conuiuia nulla parantur:
Sirenum cantus delectant. florido at illæ
In prato resident, quod multorum ossibus albet
Extinctorum hominum. postquam perueneris illuc,
Tum moneo nauem curuis impellere remis.

Obtura ceris sociorum mollibus aures,
Ne quis Sirenum voces exaudiat, ipse
Si cupis audire has, vincire manúsque pedésque
Præcipito ad malum & firmissima vincula nectant.

Erat enim tota fere illa hora alba propter insepultorũ ossa; quod etiam ait Virg. lib. 5.

Iamque adeo scopulos Sirenum aduecta subibat.
Difficiles quondam, multorúmque ossibus albos.

Et Lesches in parua Iliade:

[illegible]
[illegible]
[illegible]
Sirenum post aduenies ad saxa profunda,
Sirenum, dulcis cantus quarum extitit illis
Dira lues nautis, quorum terra ossibus albet.

At enim cùm Vlysses illarum fallacias obturatis auribus sociorum, ipseque malo alligatus fefellisset, fama est ipsas Sirenes se in mare præcipitasse, neque amplius postea auditas vt illa carmina significant:

Sanguine Sisyphio generatus magnus Vlysses
Has tutos sola præstitit arte suos.
Illeuit cera sociorum callidus aures,
Atque suas vinclis præbuit ipse manus.
Transiliuit scopulos & inhospita litora classis:
Illæ præcipites desiluere freto.

Cùm verò se in mare præcipitassent, siue illud Orphei, siue Vlyssis arte factum est, dicuntur in saxa fuisse conuersæ; sicuti testatur Orpheus in Argon.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Sunt grauiter questæ, vt senserunt fata Deorum
Aduentasse sibi: summaque crepidine saxi
Præcipites saliere maris spumantis in vndas.
Protinus in duras vertuntur corpora cautes.

Atque cùm illud accidisset vt victæ sint non procul à litore Cretæ, vrbs è regione vocata fuit Aptera, quòd alæ ibi detectæ sint. Atq. tot de Sirenib. fabulosè dicta sint ab antiquis.

¶ Nunc quid per has significarint, inquiramus. Atque illud

Illud primùm ridiculum videtur, fuisse vnquam aliqua animalia, quæ fuerint è duabus tam diuersis formis composita, vt altera pars esset piscis, altera hominis, cùm neutrum horũ animalium in aquis & in sicco viuat. nec me latet quòd quidam crediderunt in generatione mundi, cum diuisa fuerũt à summo opifice inter se elementa, omnia animalia primũ sponte nata esse, atque ea quæ plurimum haberent caloris, ad superiora lata factas esse volucres: quæ multùm haberent terrestrem mistionem, in numero reptilium atque terrestriũ animalium constitisse, terrámque inhabitasse: at quæ aquosę naturæ accederent, mare & aquas inhabitasse, vocatáque esse natantia. Sed enim cùm terra postmodo calore Solis siccata condensatáque fuisset, cessauisse hanc generationem, & ex mutuo congressu animalia fuisse orta, vt sensit Anaxogoras physicus, cuius auditor Euripides ita scripsit in Melanippe:

ὡς οὐρανός τε γαῖά τ' ἦν μορφὴ μία.
ἐπεὶ δ' ἐχωρίσθησαν ἀλλήλων δίχα,
τίκτουσι πάντα, κἀνέδωκαν εἰς φάος
δένδρη, πετεινὰ, θῆρας, οὕς θ' ἅλμη τρέφει,
γένος τε θνητῶν ϗ θεῶν, οἵτ' οὐρανὸν
ἔχοντες ἄλλων, πολλὰ, καλὰ χρήσιμα.

Vt vna forma terra, cœlóque affuit.
Seiuncta cùm fuere primùm at inuicem,
Soli tulere cuncta clara in lumina,
Feras, volucres, arbores prolem maris,
Viros, Deósque queis cœlum fuit,
Quòd protulere multa, pulchra, commoda.

Scribit Archippus in lib. 5. de Piscibus, loca quædam marina in angustias quasdam præruptorum montium contracta fuisse, in quas illisi fluctus sonum cum suauitate & harmonia emittentes nauigantes allicerent ad visendum; quò cùm appulissent vndarum impetu delati, absorbebantur: vnde locus datus est fabulæ. At Dorion in libro de Piscibus formosas quasdã meretriculas fuisse Sirenas scribit in litore habitãtes, quæ suauitate harmoniæ ad se nauigantes allicerẽt, & allectos tandiu retinerent, quandiu ad summã inopiã neglecta rerum vtilium cura redigerentur: quare dicti sunt omnes naufragiũ pati, qui ad Sirenes accessissent. dictæ sunt.n. Sirenes, quasi Cathenæ, quia allectos vincirent in amore. Non defuerunt qui Sirenes aues fuisse Indicas putarint, quæ alle-

ctos nauigãtes ad litora cãtus susurrate sopitos postea lanirent, ac deglutirent. Horatius lib. 2. Sermonum, nõ saxa, neque meretrices, neque aues Indiæ, sed desidiam, & turpissimã propè omniũ ignauiam Sirenes esse scribit, quæ omnes ad se alliciãt, & in perniciẽ denique adducant, cùm inquiat:

Contemnere miser: vitanda est improba Siren
Desidia.

Ego sane Sirenum cantus ac Sirenes ipsas, nihil aliud esse crediderim, quàm voluptates, & earum titillationes: quæ dicuntur vnius Musarum & Acheloi filiæ, cùm taurino patre, & ad voluptates propenso natæ sint, Musáque sit suauitas illa, quæ nos ad eas allicit. Hæ nos in perniciẽ denique inducunt, quia ex ea parte animæ oriuntur, quæ caret ratione, & ἄλογος vocatur. hæ ad exprimendam mortalium naturam partim beluæ, partim virgines videbantur: quia monstro propè similis est is qui non rationi & consilio, sed cupiditati paret. cum altera pars illius homo sit, altera belua. cũ enim vis animæ nostræ alia sit compos rationis, alia ratione careat, quo pacto non habet quisque intra se inclusas & latentes Sirenes? aut qui nihil habeat, nisi formam corporis, cum homine commune; nulláque ratione vtatur, sed huc illuc feratur pro animi impetu, quocunque libido & appetentia & cupiditas tulerit: quo pacto is nõ habet intra se Sirenem, vel ipse potiùs monstrum teterrimum efficitur? cum verò alij rebus aliis faciliùs capiantur, neque omnes aut libidinis stimulis agitentur, aut ambitione, aut auaritia: illæ rerum omnium cognitionem se tenere gloriabantur, singulósque gratis cantilenis demulcebant. Testantur vel illarũ nomina nihil aliud fuisse Sirenes quàm motus animi. quid enim est Pisinoe? an nõ vis mẽtis facile suadens? πείθειν enim suadere, νόος mens est. at verò Aglaope suauis est aspectu; Thelxiope vel solo aspectu delectat, cùm θέλγειν delectare significet: & Thelxinoe mentem demulcet, & iucũda vox est Aglaophoni, & sonora Ligeæ, & candida est Leucosia, & virginis faciẽ habet Parthenope: quę omnia nomina facilè vel ad impetus animi, vel ad libidinosa scorta possunt accõmodari. Si quis igitur calamitates complures, & ærumnas multas deuitare voluerit, is ad voluptates illegitimas, & ad turpia humanæ vitæ lenocinia ad Vlyssis exemplum aures obturet opus est, aut Orphei, reliquorúmque sapientũ virorũ monitis pareat

cósque

eósque solos audiat. quod siquis ad ipsarum Sirenum cãtum tamen apertas aures habuerit, suoptéque ingenio vitã suam gubernarit, is se rationi alliget oportet, vt malo nauis se alligauit Vlysses. cùm incredibili ac pene diuina prudentia opus sit, cùm quis fuerit semel à Sirenibus delectatus, vt possit inde incolumis recedere. Cõuenit igitur vt Orpheus, aut vir aliquis sapiẽs & amicus, Sirenũ voces sapiẽtissimis & fidelissimis cõsiliis vincat, nisi perniciosarum voluptatum illecebris in miserias trahi malimus. Alij verò Sirenes esse adulatorum voces crediderunt, qua peste nulla neq; suauior neque scelleratior principes aut ambitiosos homines inuadit. Illæ in profundissimum somnum principes inducunt: quia tanquam dormientes, eorum plerique quid differat amicus ab adulatore non vident. & quoniam suauior est auribus adulatoris quàm amici oratio, quæ iucundiora sunt libentiùs admittunt. at contrà adulatores cognito ingenio principis, illi qui iucundiores futuri sint sermones excogitant, & num rerum gestarum gloria, vel cõgerendis opibus, vel scortis vel aliis huiusmodi rebus delectetur, eiúsque studium mirificis laudibus extollunt. Quæ oratio cùm grata sit audienti, Sirenes vnius Musarum filiæ dictæ sunt. at illæ denique in perniciem trahebant auditores: quoniam vbi adulationi locus est, nullus amicitiæ, nullus synceritati, nullus iustitiæ patet: quippe cùm is qui magis aliis quàm sibiipsi de se credat, ad suauitatem loquentibus, ad omnem vel suam vel suorum salutem & felicitatem conniueat, miniméque diligens in rebus agendis efficiatur, opus est. Hæc vna causa est cur tam frequenter mutati sint principes regionum in Italia, neque idem regulus fuerit diutius eiusdem regionis: cùm nihil neque firmius sit, neque stabilius eo regno, quod à sapiente principe gubernetur. Qui enim neque Deum neque homines per iniuriam offenderit, quo pacto calamitates patietur, cùm vix illi principes euerti possint, qui sunt facinorosi? aut quo pacto princeps qui à se adulatores reiiciat, vir non bonus, & prudens, & sapiens esse poterit? at de Sirenibus satis, nunc de Orpheo dicamus.

De Orpheo. CAP. XIIII.

FVit Orpheus, vt sensit Myrleanus Asclepiades Apollinis & Calliopes vnius Musarum filius: nam quamuis diuersæ fuerunt variorum scriptorum de illius parentibus

sententiæ, tamen Myrleani sententiam secutus Virgilius ita scripsit in Pollione:

Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
Nec Linus: huic mater quamuis, atque huic pater adsit,
Orphei Calliope, Lino formosus Apollo.

Atque Menæchmus illũ Apollinis filiũ fuisse tradidit, cùm nullam fecerit de matre mentioné, vt est in his carminibus:

Πίερες αἰνότατοι θεῖς στυγερὴν ἀπέδοντε λώβην.
Ὀρφέ' ἀποκτείναντες Ἀπόλλωνος φίλον υἷον.
Pieres immites pœnas certè inde luetis,
Quòd cæsus vobis est natus Apollinis Orpheus.

Apollonius verò lib. 1. Argonaut. OEagri & Calliopes filiũ tradidit fuisse his versibus:

πρῶτά νυν Ὀρφῆος μνησώμεθα, τόν ῥά ποτ' αὐτὴ
Καλλιόπη Θρήϊκι φατίζεται εὐνηθεῖσα
Οἰάγρῳ σκοπιῆς Πιμπληΐδος ἄγχι τεκέσθαι.
Atque alios inter primum cantabimus Orphea.
Calliope OEagro peperit Pimpleidos illum
Non longinqua iugis, lecta coniuncta iugali.

Alij OEagri & Polymniæ, alij Menippes, alij Thamyridis filiũ fuisse voluerũt, atq; Ialemũ & Hymenæũ huius fratres fuisse constat. Hunc tanta canẽdi peritia excelluisse inquiũt, vt fluuij ad eius cantum firmarẽtur, aues aduolarẽt, feræ properarent, syluæ, & saxa, & venti, & omniũ vel sensu carentiũ genera accurrerent, vt ait Horatius libro primo Carminum:

Aut in vmbrosis Heliconis oris,
Aut super Pindo, gelidóve in Hæmo
Vnde vocalem temere insecutæ
Orphea syluæ:
Arte materna rapidos morantem
Fluminum cursus, celerésque ventos
Blandam & auritas fidibus canoris
Ducere syluas.

De quo ita scripsit etiam Apollonius lib. 1. Argonaut.

αὐτὰρ τόν γ' ἐνέπουσιν ἀτειρέας οὔρεσι πέτρας
θέλξαι ἀοιδάων ἐνοπῇ ποταμῶν τε ῥέεθρα.
φηγοὶ δ' ἀγριάδες κείνης ἔτι σήματα μολπῆς
ἀκτῆς Θρηϊκίης Ζώνης ἔπι τηλεθόωσαι.
ἑξείης στιχόωσιν ἐπήτριμοι, ἃς ὅγ' ἐπιπρὸ
θελγομένας φόρμιγγι κατήγαγε Πιερίηθεν.

Hunc

Hunc referunt duros lapides & flumina cantu
Detinuisse sua captos dulcedine vocis.
Syluestres fagos intra confinia terræ
Threiciæ, quæ nunc frondent, vestigia cantus
Illius esse ferunt: quas secum adduxerat Orpheus
Vertice Pierio citharæ dulcedine & artis.

Et quamuis multi fuerunt Orphei, vt testatur Suidas, omnia tamen cæterorum facinora ad vetustissimũ Thracem OEagri filium referuntur, qui, vt ait Zezes hist. 399. chil. 12. fuit Herculis coætaneus, ac floruit annis cẽtum ante bellũ Troianum. Hic primus omniũ apud Græcos de astrologia scripsit, quod ita ait Lucianus in Dialogo de Astrol. Ἕλληνες δὲ, οὔτε παρ' Αἰθιόπων, οὔτε παρ' Αἰγυπτίων ἀστρολογίης πέρι οὐδὲν ἤκουσαν, ἀλλά σφιν Ὀρφεὺς ὁ Οἰάγρου καὶ Καλλιόπης πρῶτος τάδε ἀπηγήσατο. *At Græci nihil vel ex Æthiopibus vel ex Ægyptiis de astrologia audiuerunt, sed illis Orpheus Calliopes & OEagri filius hæc prior explicauit.* Hic idem prior omnibus Bacchi sacra in Græciam introduxit, primúsque in monte Bœotiæ Thebis, vbi, Liber pater natus est, sacra illa quæ Orphica vocata fuerũt, in quibus ipse postea fuit laceratus, instituit: vt ait Lactantius de falsa religione. Hic multa humanæ politicæque vitæ vtilia inuenit, vt ait Pauſ. in Bœoticis: nam & Deorum initia, & vniuersam theologiam primus aperuit, & nefariorũ facinorũ expiationes excogitauit, & quibus ritibus iratorum Deorum mentes placarentur tradidit, & multa morborum remedia adinuenit, vt ipse de se ipso testatur in Argonaut.

Θυμὸς ἐποτρύνει λέξαι τάδε, ὅπποτε πρόσθεν
ἔφρασ', ὅταν Βάκχοιο καὶ Ἀπόλλωνος ἄνακτος
κέντρῳ ἐλαυνόμενος φρικώδεα κῆλ' ἐπίφρασα,
θνητοῖς ἀνθρώποισιν ἄκη, μεγ' ὄργια μύσταις.

Dicere fert animus quæ nunquam tempore lapso
Dixi: cùm Bacchi, cùm regis Apollinis actus
Sum stimulo, horrenda vt narrarem spicula: & idem
Fœdera cum superis mortalibus, atque medelas.

Hic idem scripsit de elemẽtorum inter se generatione mutua, de vi amoris in rebus naturalibus, de Gigantibus cũ Ioue pugnantibus, de raptu & luctu Proserpinæ, de Cereris erroribus, de laboribus Herculis, de Idæorum, & Corybantum sacrorum ritibus, de lapillis, de occultis oraculorum responsis, de Veneris & Mineruæ sacrificiis, de luctu Ægyptiorum

Osiridis causa,& de illorum lustrationibus, de vaticiniis, de obseruationibus auspiciorum,de situ fibrarum, de somniorũ interpretatione,de signis ac prodigiis , déque illorũ expiationibus,de expiatione inferorum,de ratione & motu astrorum,quo pacto Dij irati placari possint : de quibus omnibus se scripsisse testatur in initio suorum Argonauticorum.Fuit vir planè sapientissimus Lini auditor,& vt illa ætas ferebat, diuinarum rerum peritissimus.Qui quantæ sapientiæ fuerit, facilè ex his carminibus, quæ scripsit in libro de lapillis, cognoscere licet:

ὃν δέ κεν ἀνθρώπων πεπνυμένον ἦτορ ἀνώγῃ
ἐς πολυήρατον ἄντρον ἐπελθέμεν Ἑρμείαο·
ἴδμεναι αἶψα θέλῃσι διάνοιαν ὅσσα τε φῶτες
κρυπτάδια στέρνοισιν ἐνὶ φρεσὶ μηχανόωνται,
ὅσσα τε κεκλήγοντε μετὰ σφίσιν ἠεροφοῖται,
ἀνθρώποις ἄφρασον ἰυγάζοντες ἀοιδὴν,
οἰωνοὶ μεγάλοιο Διὸς κραιπνοὶ ὑποφῆται.
ῥοῖζόν τε στῆσαι χαμαὶ ἐρχομένοιο δράκοντος.
εἴσονται ἠδ' ὅσσοι ἰὸν σβέσαι ἑρπυστάων.

& paulò pòst,

At quemcunquee virum ducit prudentia cordis,
(Cætera vt omittam,quæ plurima,maxima dicam)
Scire cupit si fortè,sciet quæcunque volutant
Pectoribus tacitis mortales,quæq; volucres
Inter se strident cœli per summa volantes,
Infandum vt crocitant cantum mortalibus vllis,
Significántque Iouis mentem,genus nuntia fati,
Is serpentis humi nosces firmare draconis
Sibila,serpentúmque sciet superare venena.

Non defuerunt qui Orpheum & Amphionem magos Ægyptios fuisse arbitrati sint, vt ait Pausanias in post.Eliacis. Fama est hunc vxorem habuisse Eurydicen ,cuius amore cùm flagraret Aristæus,eámque insequeretur,vt captæ vim inferret, illa per loca deuia fugiens à serpente in herba latente icta interiit. Tum fama est Orpheum sumpta cithara ad inferos descendisse, atque cùm mirificam quandam lamentationem cecinisset,lacrymas inferis excitasse,vt ait M. Manilius in quinto rerum astronomicarum:

Hac surgente lyra testudinis enatat vndis,
Forma per heredem tantum prolata tonantis,
Qua quondam sonitúmque ferens OEagrius Orpheus

Et son-

Et sensum scopulis, & syluis addidit aures,
Et Diti lacrymas, & morti denique finem.

Plutone deinde placato ac Proserpina seuerissimis mortuorū regib. cantus suauitate non solum obtinuisse, vt ipse post vitā Eurydicē in lucē rediret, sed etiā vt ipsā Eurydicē secū abduceret: ea tamē cōditione ne prius respiceret, quā ad superos peruenissent, vt ait Ouid. lib. 10. & Virg. libr. 4. Georg. Veruntamē cū amoris impatiens illā cōtra leges inferorum respexisset, antequā exisset in lucem, illā amisit. Deinde, qui per Tænarū ad inferos descēdisset, & de descensu ad inferos, & de iis quæ vidisset apud inferos scripsit, vt ipse testatur in Argonauticis:

ἄλλα δέ σοι κατέλεξ' ἅπερ εἴσιδον ἠδ' ἐνόησα,
Ταίναρον ἡνίκ' ἔβην σκοτίην ὁδὸν Ἄϊδος εἴσω,
ἡμετέρῃ πίσυνος κιθάρῃ, δι' ἔρωτ' ἀλόχοιο.
Cætera narraui quæ vidi, vt Tænara adiui,
Vmbrosas Ditisque domos & tristia regna:
Confisus cithara, vxorisque coactus amore.

Hunc inquiunt cùm ad inferos descendisset, ibi Deorum omnium laudes cecinisse, præterquam Liberi patris, quē per obliuionem prætermisit: quare iratus Dionysus furorē suis Bacchis immisit, à quib⁹ apud Hebrum fluuium fuit discerptus, mēbráq; eius per agros sparsa, vt à canibus vorarentur: sed tamen à Musis dicuntur fuisse collecta, & in Dio Macedoniæ loco sepulta, quia supra cæteros Apollinem laudibus mirificis exornasset. Alij dixerunt à Ioue fuisse percussum fulmine in Thracia, sicuti testatur Leonidas in his versibus:

Θρήϊκα χρυσολύρην τῇδ' Ὀρφέα Μοῦσαι ἔθαψαν,
ὃν κτάνεν ὑψιμέδων Ζεὺς ψολόεντι βέλει.
Conditus à Musis tumulo hoc est Thracius Orpheus.
Fulmine flagranti Iupiter vssit eum.

Fertur eius caput in Hebrum deiectum cum lyra vi fluminis in Lesbum delatum fuisse, atque ibi sepultum: lyram autem inter sidera relatam, & à singulis Musis, quarum laudes eximiè cecinerat, nouem insignibus stellis insignitam. Alij memorant illum post mortem Eurydices cæterarum mulierum coniugium spreuisse, multísque persuasisse hominibus malum ingens esse fœminam, siue mala sit, siue bona: quare cùm multi abstinerent à nuptiis fœminarum, ab illis per simulata Liberi patris sacrificia fuit discerptus, vt sensit

Apollodorus Cyrenaicus in libro de Diis. Alij turpiſſimam cauſſam tradiderunt, quam ita attigit Ouidius:

Ille etiam Thracum populis fuit autor amores
In teneros vertiſſe mares.

Pauſan. in Bœoticis indignatas ait Thracum fœminas, quòd ob cantus ſuauitatem multos viros ſecum abduceret: quæ cùm liberiùs merum hauſiſſent, illum diſcerpſere. At Gelous Apollodorus in Philadelphis iudicem Calliopen electã fuiſſe inquit à Ioue, cõtendentibus Venere & Proſerpina de Adonide: quæ cùm Adonidem communem adiudicaſſet, Venus indignata mulieres in Orpheum Calliopes filium concitauit. Alij dicunt ita Venerem vertiſſe amorem omniũ mulierum in Orpheum, vt ab illis raptim captus, dum inter ſe contenderent de Orpheo, fuerit laniatus. Agatharchides Cnidius libro 22. rerum Aſiaticarum Orpheum ſcripſit mortua Eurydice ad Aorrhum veniſſe in Theſprotidem, vbi peruetus erat oraculum euocandarum animarũ: ibi cum Eurydicen ſibi adeſſe putaſſet, ſe ſpe deceptum comperiſſet, ſibi mortem cõſciuiſſe. Inde ſcripſit Pauſanias, luſcinias quæ forent circa ſepulchum Orphei in Thracia, cantum emittere cæteris omnib. ſuauiorẽ. Alij putarunt Orpheũ fulmine ictũ concidiſſe, quòd arcana initiorum profanis & rudibus diuulgaſſet. Aiunt Methonem huius fuiſſe filium, qui habitauit in Thracia, & vrbem ibi conditã de ſuo nomine appellauit, vt ait Plutarchus in problematis. Alij vitæ pertæſũ poſt mortẽ Eurydices ſibi manus intuliſſe inquiũt præ mœrore. Qui laniatum à mulierib. fuiſſe tradiderunt, addunt amnẽ Heliconẽ, qui Baphyra apud Diatas vocatus fuit, ex eo tempore ſe ſub terras occultaſſe, quo mulieres Orpheũ occiderũt, ne illius ſanguine pollutis fœminis aquas ad expiationes ſuppeditaret: quem ſepultum ad Pieriam ſcribit Apollodorus lib. 1. Dicuntur Muſæ grauiter tuliſſe eius mortem, ſed in primis Mnemoſyne & Calliope, vt ait Antipater his carminibus:

οὐκ ἔτι θελγομένας Ὀρφεῦ δρύας, οὐκ ἔτι πέτρας
ἄξεις, οὐ θηρῶν αὐτονόμους ἀγέλας.
οὐκ ἔτι κοιμάσεις ἀνέμων βρόμον, οὐχὶ χάλαζαν,
οὐ νιφετῶν συρμούς, οὐ παταγεῦσαν ἅλα.
ὤλεο γάρ· σὲ δὲ πολλὰ κατωδύραντο θύγατρες
Μναμοσύνας, μάτηρ δ' ἔξοχα Καλλιόπα.
τί φθιμένοις στοναχεῦμεν ἐφ' υἱάσιν, αἷς ἀλαλκεῖν
τῶν παίδων Ἀΐδην οὐδὲ θεοῖς δύναμις;

Non

Non quercus, non saxa trahes dulcedine cantus
Orpheu, non poteris detinuisse feras.
Non ventósque niuésque domabis, grandinis aut vim,
Non mare vt insanis litora pulsat aquis.
Mortuus es. natæ lacrymis luxere profusis
Mnemosynes, luxit Calliopéque parens.
Sed cur lugemus natos? nam Ditis auari
In natos superûm ferrea iura manent.

Hæc ea sunt quę de Orpheo memoriæ sunt prodita ab antiquis: nunc cur ficta sint, explicemus. Orpheus Apollinis & Calliopes filius fuisse dicitur vel Polymniæ, quoniã vir fuit artis dicendi & metro præcipuè pręstantissimus; atque omnes viri boni Deorum filij dicti fuerunt, quod animæ insignium virorum ex aliqua sphærarum & è Sole præcipuè in hæc corpora descendisse putarentur. Hic idem cùm in rudes adhuc mortales incidisset, qui sine vllo morum delectu, & sine legibus viuerent, ferarúmque ritu per agros nullis conditis tectis vagarentur, tantum dicendo, & orationis suauitate valuit, vt ad mansuetius vitæ genus homines traduxerit, illos in vnum locum conuocarit, ciuitates condere docuerit, legibúsque ciuitatum obtemperare, matrimoniorum fœdera seruare; quod fuit antiquorum poetarum munus creditum, & est re ipsa, sicut ait Horat. in arte poet.

Syluestres homines sacer interpresque Deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidósque leones.
Dictus & Amphion Thebanæ conditor vrbis
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda
Ducere quò vellet. fuit hæc sapientia quondam,
Publica priuatis secernere, sacra profanis,
Concubitu prohibere vago, dare iura maritis,
Oppida moliri, leges incidere ligno.

Hic vsus est septem chordarum prior instrumento musico, ad septem planetarum imitationem ac rationem, vel longitudinis, vel intensionis, vel magnitudinis, vti dictum fuit. Sapiens omnino erat antiquorum illud poetarum genus: non autem, vt ferunt nostra tempora, in sola verborum mensura & metro putabatur vniuersum poeticæ facultatis artificium consistere. neque adulãtes principibus hominibus vt aliquod munusculum aucuparentur, quidquid in mentem veniebat,

effutiebant, sed ea erant carmina poetarum, vt pro sanctissimis legibus haberentur: sępiúsque ciuitates de re aliqua cõtendentes tanquam grauissimi iudicis sententia alicuius poetæ carmine vsæ fuerunt. Hic tanta vi dicendi fuisse dicitur, vt consternatos animos mortalium, & ob aliquam præsentem calamitatem in desperationem lapsos, erexerit, & in priorem statum reduxerit, atque ad tranquillitatem reuocarit. Hoc qui facere possit, cæteris hominibus præstantior est iudicandus: non qui sibi soli viuat, &, vt congestis opibus solus, ita sapiêtię bonis perfruatur, cęteris hominibus prorsus inutilis, tanquam nusquam esset natus. Hic igitur placatis inferis, animi perturbationibus scilicet, Eurydicem in lucem adducere conatus est, quæ, vt nomen ipsum significat, nihil aliud est quàm iustitia & æquitas. Fuit rursus ad inferos illa retracta ob nimium Orphei amorem, quia neque iustitię quidé opus est nimis esse cupidum, cùm perturbationes animi placêtur ratione: atque si quis paulo fuerit in hac re negligentior aut magis cupidus, tanquam ab aliqua vi externa repellitur, & eodem relabitur. Semper igitur viro bono vigilare conuenit, neque nimis cedere vel honestis cupiditatibus, quę in grauissimas animi perturbationes inducũt. Quòd si quis tamen cupiditatibus cesserit, ille postea vel in maximas calamitates illabetur, vel in miserrimum mortis genus incidet. Vt igitur moderationẽ animi affectibus adhibeamus, neque quidquam nimis ex animo optare vtile esse intelligamus, hæc ab antiquis de Orpheo memoriæ prodita fuerunt. Alij tamen fabulam hãc Eurydices ita explicarunt, vt illam animam esse dicant, quæ Orpheo siue corpori nupserit. atque eius amore capitur Aristæus, quod est verè bonum intelligendum. Ista per herbas ac flores ab eo fugit, & à serpente latente inter hos flores necatur, descenditque ad inferos, vnde reuocatur per sonum lyræ, ea nimirum conditione, atque hisce monitionibus vt facilè possit à corpore perdi, nisi rationi, legique pareat. Ac de Orpheo satis, nunc de Musis dicamus.

De Musis. CAP. XV.

MVsæ, quę poetarum pręsides, omniúmque cantilenarum autores fuisse putabantur, vnà cum Saturno natę è Cœlo fuisse creditæ sunt, sicuti sensit Musæus, & complu-

complures antiquorum; at à recentioribus Iouis & Mnemosynes filiæ dictæ sunt, vt testatur Orpheus in hymno in Musas hoc pacto:

Μνημοσύνης καὶ Ζηνὸς ἐριγδούποιο θύγατρες
Μοῦσαι Πιερίδες μεγαλώνυμοι ἀγλαόφημοι.
Mnemosynesque Iouisque satas de semine canto
Pieridas Musas præclaræ numina famæ.

Et Hesiodus in Theogonia:

Μνημοσύνης δ' ἐξαῦθις ἐράσσατο καλλικόμοιο·
ἐξ ἧς αἱ Μοῦσαι χρυσάμπυκες ἐξεγένοντο,
ἐννέα, τῇσιν ἅδον θαλίαι, καὶ τέρψις ἀοιδῆς.
Mnemosynen pulchram dilexit Iupiter: ex qua
Inde nouem Musæ claræ nascuntur: & illis
Sunt semper cantus cordi, & conuiuia læta.

Cicero lib. 3. de natura Deor. ex altero Ioue natas esse quatuor Musas scribit, Thelxiopen, Mnemen, Aœden, Meleten: è tertio Ioue nouem & ex Mnemosyne: è tertio item Ioue Pierias & ex Antiopa, prioribus pares numero. qui ordines etsi tres fuerunt, tamen Iouis & Mnemosynes omnes filiæ dicuntur: atque natæ sunt in Pierio monte, vt ait Zez. hist. 90. chil. 6. Scribit Pausanias in Bœoticis primos omnium Aloei filios tres Musas sanxisse coli religione oportere, Meleten, Mnemen, Aœden: mox Pierum Macedonem cùm Thespias venisset, instituisse vt nouem Musæ his ipsis nominibus, quibus in hanc vsque diem vocatæ sunt, colerentur. At Aristocles in libro de Choris tertio filias nouem Piero fuisse scribit, quas ille de nominibus Musarum appellauerit, ex quibus nati sunt illi qui Musarum filij dicti sunt à Græcis. Mimnermus verò Cœli filias fuisse Musas credidit, Iouéque fuisse antiquiores: cùm aliæ etiam minores natu è Ioue fuerint. Scriptum reliquit Euphranor in libro de Tibicinibus Euphemen nutricem fuisse Musarum. Alij Memnonis & Thespiæ filias putarunt. Fuerunt apud Thespienses Musarũ ludi, qui Musea dicti sunt: in quibus proponebantur cãtilenarum & harmoniæ præmia victoribus. Has Deas fuisse sacrorum conuiuiorum, quæ fiunt per lustrationes, & solennitatum, & omnis lætitiæ præsides, significauit Orpheus ita in hymnis:

αἳ τελετὰς θνητοῖς ἀνεδείξατε μυστιπολεύτους.
Ritè viris quæ ostendistis conuiuia sacra.

Et alibi scriptum est:

οὐδέ τι λήγουσι Μουσάων βροτοί· αἱ γὰρ ἔασι
κοίρανοι, αἷς τε μέμηλε χορὸς, θαλίαι τ' ἐρατειναί,
οἷς τε γάμοι, καί τ' ὀρχηστὺς, καὶ Κύπριδος ἔργα.
Non linquant Musae mortales tempora vitae
Quae moderantur: eis chorus, & conuiuia laeta
Sunt curae: grataq; virûm sunt nuptiae, amores.

Eaedem & carminum & musicae inuentrices fuerunt, & totius sapientiae moderatrices, sicuti testatur idem Orpheus:

κλῦτε θεαὶ σοφίης ἱερῆς οἴακας ἔχουσαι.
Temonem sacrae Sophiae haec audite tenentes.

Plutarchus tamẽ in libello de Musica ex Heraclidae sententia nõ Musis, sed variis hominib. carminũ inuentionem concessit: qui primã citharae inuentionẽ Amphioni Iouis & Antiopes filio, eiúsque poesin tribuit, vtpote qui à patre doctus fuerit: Linúmque ait Euboeensem primum lamẽtationes & fletus carmine edidisse, sicut hymnos Anthedoniũ Anthen, Philammonémque Delphicũ canticos de ortu Apollinis, & Dianae, & Latonae. Demetrius Byzantius lib. 3. poematis non Musis, aut Musarũ filiis, sed ipsi Apollini harũ rerum inuentionẽ tribuit: quippe quẽ dicat & tibiã, & citharã, & fidium cãtus inuenisse. cuius rei adducit argumentũ, quòd inter Apollinis sacrificia hymni canebãtur cũ tibiis: cuius etiã signũ in Delo fuit antiquitus illo habitu vt dextra arcum, sinistra Gratias teneret: tũ Gratiarũ alia tibias, alia lyrã, alia fistulam ori Apollinis admouebat, vt ait Pausanias. Callimachus tamen in quodam epigrammate, non solùm Musas poeticam facultatem, sed omnia scriptionũ disciplinarúmque genera inuenisse scribit, sed quid vnaquaeque inuenerit, ita patefecit:

Καλλιόπη σοφίην ἡρωίδος εὗρεν ἀοιδῆς.
Κλειὼ καλλιχόρου κιθάρης μελιηδέα μολπήν·
Εὐτέρπη τραγικοῖο χοροῦ πολυηχέα φωνήν·
Μελπομένη θνητοῖσι μελίφρονα βάρβιτον εὗρε.
Τερψιχόρη χαρίεσσα πόρεν τεχνήμονας αὐλούς.
ὕμνους ἀθανάτων Ἐρατὼ πολυτερπέας εὗρεν.
ἁρμονίην πάσῃσι Πολύμνια δῶκεν ἀοιδῇς.
Οὐρανίη πόλον εὗρε καὶ οὐρανίων χορὸν ἄστρων.
κωμικὸν εὗρε Θάλεια βίον τε καὶ ἤθεα κεδνά.
Calliope reperit sapientes prouida cantus
Heroum: Clio citharam clarissima: vocem
Mimorum Euterpe tragicis laetata querelis.

Melpo-

Melpomene dulcem mortalibus attulit ipsa
Barbiton. at suauis tibi tradita tibia fertur
Terpsichore. Diuinúmque Erato mox protulit hymnum.
Harmoniam cunctisque Polymnia cantibus addit.
Vranie cœli motus atque astra notauit.
Comica vita tibi est, moresque Thalia reperti.

Hæ Deæ magnum sunt in aduersitatibus solatium, & non leues illecebræ ad res honorificas: cùm ab illegitimis voluptatibus & ab omni libidine nos reuocent, vt ait Theocritus in Cyclope:

οὐδὲν ποττὸν ἔρωτα πεφύκει φάρμακον ἄλλο,
Νικία, οὔτ' ἔγχριστον, ἐμὶν δοκεῖ, οὔτ' ἐπίπαστον,
ἢ ταὶ Πιερίδες· κοῦφον δέ τι τοῦτο καὶ ἁδὺ
γίνεται ἀνθρώποις.

Nulla magis flammas medicina repellit amoris,
Non quæ potatur, quæ vnguntur vulnera, quàm vis
Pieridum. leuis hæc & dulcis quippe medela
Munere concessa est superûm mortalibus ægris.

Harum munus fuit militum animos per carmina inflammare in bellum, harum viros bonos in calamitatibus cõsolari, harum præclara facinora & res gestas decantare, vt eorum imitatione cæteri mortales ad virtutem incitarétur, quippe cùm illæ cantilenæ essent in antiquorum conuiuiis, vt patet in libello de Musica apud Plutarchum. Nam Homerus etiã conuenire existimauit, vt heroũ animi seueris & decoris cãtibus acuerẽtur, vt sæpius reuocatis in memoriam præclaris virorum illustrium rebus gestis mox instructi & accẽsi cum hostibus dimicarent. fuit enim cantorum & poetarum antiquorum institutum, vt se non solùm moderatores animorũ, sed etiam morum magistros cum suauitate profiterentur. nam Græcæ ciuitates liberis ab initio prima adolescentiæ rudimenta poeticæ tradiderunt, nõ illi quidẽ nudæ, nec spoliatæ omnino voluptate, sed castæ tamen, & moderatæ. Ex illa igitur musici cantus & lyræ & tibiarum modos docentes se & ipsorum morum magistros atque emendatores profitebantur, quæ à Pythagora, & à posteris deinde Pythagoricis audiebantur. Homerus propterea cantores morum correctores appellauit, cùm scripserit lib. 3. Odyss. cantorem custodem & monitorem Clytæmnestræ relictũ fuisse ab Agamemnone: qui mulierum laudes percurrẽs earum quæ ma-

ritis absentibus temperanter & castè vixerunt, desiderium quoddam honoris, & gloriæ, & probitatis in eius animo impressit. postea dulcem faciens consuetudinem à malis cogitationibus abhorrentem illius animum confirmauit, neque priùs illa potitus est Ægisthus, quàm cantorem obtruncarit. cantabantur autem ab antiquis vel philosophicæ vel astronomicæ cantilenæ in conuiuiis, cuiusmodi est apud Virgilium cantus Iopæ in conuiuio Didonis: vel illustrium virorum præclara facinora ibidem cantabantur, quibus posteri ad illorum imitationem ad virtutem inflammarentur: vt est illud Homeri in lib. 8. Odyss.

> αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο,
> Μοῦσ' ἄρ' ἀοιδὸν ἀνῆκεν ἀειδέμεναι κλέα ἀνδρῶν.
> *Vt dapibus depulsa fames, vinóque refecti,*
> *Musa iubet canere hinc illustria facta virorum.*

Sic etiam, vt est lib. 9. Iliad. cùm præcones Agamemnonis ad tentorium Achillis aduentassent, illum cum cithara canentem illustrium virorum facinora inuenerunt, vt est in his:

> πολλὰ μάλ' εὐχομένω γαιηόχῳ ἐννοσιγαίῳ,
> ῥηιδίως πεπιθεῖν μεγάλας φρένας Αἰακίδαο.
> Μυρμιδόνων δ' ἐπί τε κλισίας καὶ νῆας ἱκέσθην.
> τὸν δ' εὗρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ,
> καλῇ δαιδαλέῃ, ἐπὶ δ' ἀργύρεον ζυγὸν ἦεν
> τὴν ἄρετ' ἐξ ἐνάρων πόλιν Ἠετίωνος ὀλέσσας·
> τῇ ὅ γε θυμὸν ἔτερπεν, ἄειδε δ' ἄρα κλέα ἀνδρῶν.
> *Numina suppliciter Neptuni hi sancta precantur,*
> *Mentibus Æacidæ magni suadere loquendo.*
> *Myrmidonúmque adeunt iuxta tentoria naues:*
> *Mulcentem cithara hunc mentem inuenere sonora,*
> *Pulchra, ex argento, cui clara manubria: & illam*
> *Ceperat è spoliis vrbis diruta vt Eetionis.*
> *Hac animum mulcens cantabat facta virorum.*

Hæc erant illa ad virtutem & ad æmulationem incitantia, quæ in conuiuiis, in publicis conuentibus, & vel inter pocula ab antiquis cantoribus canebantur: res gloriosè gestæ scilicet illustrium virorum, qui vel feliciter cum hostibus dimicassent, vel fortiter in bello pro patria cecidissent. Canebantur aliquando cantilenæ ad mundi mirabilitatem pertinentes, & ad infinitam diuinæ mentis, summíque opificis sapientiam, aut ad astrorum cognitionem: cuiusmodi

sunt

sunt illa quæ canuntur apud Apollonium lib. 1. Argonaut.

ἤειδεν δ' ὡς γαῖα καὶ οὐρανὸς ἠδὲ θάλασσα
τὸ πρὶν ἐπ' ἀλλήλοισι μιῇ συναρηρότα μορφῇ
νείκεος ἐξ ὀλοοῖο διέκριθεν ἀμφὶς ἕκαστα.
ἠδ' ὡς ἔμπεδον αἰὲν ἐν αἰθέρι τέκμαρ ἔχουσιν
ἄστρα σεληναίη τε καὶ ἠελίοιο κέλευθοι.
οὔρεά θ' ὡς ἀνέτειλε καὶ ὡς ποταμοὶ κελάδοντες
αὐτῇσιν Νύμφῃσι καὶ ἑρπετὰ πάντ' ἐγένοντο.
ἤειδεν δ' ὡς πρῶτον Ὀφίων Εὐρυνόμη τε
Ὠκεανὶς νιφόεντος ἔχον κράτος Οὐλύμποιο.
ὥς τε βίῃ καὶ χερσὶν ὁ μὲν Κρόνῳ εἴκαθε τιμῆς,
ἡ δὲ Ῥέῃ, ἔπεσον δ' ἐνὶ κύμασιν Ὠκεανοῖο.

Namque canebat vti primùm cœlum, mare, terra.
Vna fuit facies, commistáque forma vicissim:
Singuláque vt fuerant mox tristi lite adempta.
Vt stellis cœlum sedes firmissima, Lunæ
Quæ ambages, Solísque via, flexúsque recurui.
Vt sunt cum Nymphis montes & flumina nata,
Serpentúmque genus varium, & genus acre ferarum.
Vt priùs Eurynoméque & Ophion semine nata
Oceani imperium tenuere niualis Olympi.
Vtque hic vi imperij Saturno cessit honorum,
Illa Rheæ, hinc latuere maris sub fluctibus altis.

Tanta denique fuit antiquorum cantorum modestia & temperantia, vt neque inter procos quidē Penelopes turpia aut lasciua canerentur: quamuis essent iuuenes ad omnem libidinem, omnémque intemperantiam maximè ꝓpensi: sed canebatur apud hos reditus Græcorum in patriam laboriosus sanè ac perdifficilis; sicut patet ex his:

τοῖσι δ' ἀοιδὸς ἄειδε περικλυτός, οἱ δὲ σιωπῇ
εἵατ' ἀκούοντες· ὁ δ' Ἀχαιῶν νόστον ἄειδε
λυγρόν, ὃν ἐκ Τροίης ἐπετείλατο Παλλὰς Ἀθήνη.

Egregius cantor cantabat ibi, hique silentes
Audibant: reditum cantor cantabat Achiuûm
Difficilem è Troia, quem Pallas præbuit illis.

Harum igitur cantilenarum, & cantorum, & poetarum præsides Musę putabātur, quarum dux creditus est Apollo. Has tanta suauitate dixerunt esse sapientes, vt optimum creditæ sint remedium aduersus omnes voluptatum illecebras, sicut ait Theocritus in Pastoribus:

ἔτ' ἔαρ ἐξαπίνας γλυκερώτερον, ἅτε μελίσσαις

ἄνθεα ὅσσον ἐμὶν Μοῖσαι φίλαι· οὓς γὰρ ὁρεῦσαι
γαθεῦσιν, τούσδ' ἔτι ποτνὶ δαλήσατο Κίρκα.

Non ita ver gratum est apibus, non lumina florum,
Vt mihi sunt Musæ. quos lætæ respiciunt hæ,
Lædere non possunt mox diræ pocula Circes.

Est autem Musarum vis propè admirabilis credita: quippe cum ob suauitatem orationis, rerúmque & figmentorũ mirabilem varietatem, multa pro veris falsa persuadeant: neque quidquam sit tam tenue & imbecillum quod poetarum peritorum artificium non mirificè extollat, cùm præsertim ipsæ de seipsis dicant in Theogonia:

ἴδμεν ψεύδεα πολλὰ λέγειν ἐτύμοισιν ὁμοῖα.
ἴδμεν δ' εὖτ' ἐθέλωμεν, ἀληθέα μυθήσασθαι.

Mentiri scimus permulta simillima veris:
Si libeat rursus, scimus quoque vera profari.

Fabulati sunt antiqui Musas grauiter ferẽtes, quòd Venus amoris stimulos sibi iniunxisset, Adonim necasse eius amicũ, cùm aliæ aliorum mortaliũ desiderio captæ fuerũt: vt Calliope OEagri, è quo peperit Orpheũ & Cymothonẽ: Terpsichore è Strymone Rhesum suscepit, Clio Linum è Magnete, atque aliæ ex aliis. Nam de laudibus venationis cantũ periucũdum canentes illum hiantem & imbibentẽ cantũ detinuerunt, donec Mars Adonidis riualis in aprũ verteretur, ipsúmque Adonim percuteret: vel (vt aliis magis placuit) in Adonim aprũ excitaret, à quo fuit ictus. tũ ex Adonidis sanguine nata est anemona rubra, cũ priùs esset alba. cùm Venus passis capillis ac nudis pedib. eò accurreret, rosa rubuit ob Veneris sanguinẽ, quia spina eius pedem grauiter pupugisset. Fuerũt tamen nonnulli, qui Musas semper castas fuisse dixerint, vt testatur Plato in eo epigrammate, quod est apud (Diog. Laert.

ἁ Κύπρις Μούσαισι, Κοράσια τὰν Ἀφροδίταν
τιμᾶτ', ἢ τὸν Ἔρων ὔμμιν ἐφοπλίσομαι.
χ' αἱ Μοῦσαι ποτὶ Κύπριν, Ἄρει τὰ στωμύλα ταῦτα.
ἡμῖν δ' οὐ πέταται τοῦτο τὸ παιδάριον

Ad musas Venus hæc: Dabo Amori tela puellæ
In vos, vel Venerem præcipio colite.
Ad Venerem Musæ: Marti licet ista minentur.
Ad nos non didicit iste volare puer.

Fuerunt loco multa Musis consecrata, à quibus cognomina sortitæ sunt, vt Heliconiades ab Helicone monte quem Otus

& Ephial-

& Ephialtes illis consecrarunt, & à Pieria & Pimpla & Libethra, Pierides, Pimplides, Libethrides, & Parnasides, & Pegasides; quæ loca illis consecrata fuerunt à Thracibus Bœotiæ accolis, vt ait Strab. lib. 10. quia Thraces priscæ musicæ operam dederunt, poeticámque harmoniam inuenerunt, quales fuerunt Ephorus, Orpheus, Thamyris, Musæus, & Eumolpus, qui quod scitè caneret, nomen obtinuit. Fama est Acheloi filias cum Musis de cantu ausas fuisse aliquando contendere, quare prædictum supplicium passæ sunt. Fuerunt etiam cygni Musarum aues nominati ob cantum, vt testatur Callimachus in hymno in Delum hoc pacto:

ὣς ἄρ' ἔφη· κύκνοι δὲ θεοῦ μέλποντες ἀοιδοὶ
Μῄονα Πακτωλὸν ἐκυκλώσαντο λιπόντες
ἑβδομάκις περὶ Δῆλον, ἐπήεισαν δὲ λοχείῃ
Μουσάων ὄρνιθες ἀοιδότατοι πετεηνῶν.

Hæc dixit: cygnique Dei præclare canentes
Mæonium linquunt Pactolum, térque quatérque
Mox circa Delum volitant, circáque puellam,
Musarum volucres, auibus mage turba canora.

Fuerunt his coronæ etiam sacratæ è variis floribus ac frondibus, & è palmis præsertim, quibus coronabantur ac plumis.

¶Nec plura his ferè de Musis tradita sunt ab antiquis, quę nunc breuiter explicemus. Musas alij Mnemosynes & Iouis, alij Antiopæ & Iouis, alij Memnonis & Thespiæ filias fuisse putarunt: quoniam Musæ scientia, & optimus affectus animi ad illam imbibendā creditus est, qui nō nisi diuinitus in nos influit, cùm omne bonum datum sit de cœlo descendēs à patre luminū: conseruatur tamen & augetur memoriæ bonitate & exercitatione: quare & Iouis & Memoriæ filias Musas dixerunt. Quid enim est aliud Mnemosyne, quàm memoria? Antiope rursus exercitatio est vel potiùs æmulatio, cùm quis pro viribus contendit ne ab alio superetur canendi peritia. Neque aliud est sanè Memnon quàm memoria, aut Thespia quàm diuinatio, & diuina cognitio. id apertiùs etiā declarant nomina illarum Musarum, quæ fuerunt ab Aloeī filiabus cultæ: Melete scilicet exercitatio, Mneme memoria, Aœde cantus. Qui Musas Cœli filias dixerunt, & Ioue antiquiores, in idem propè recidunt, nisi quòd hi Iouem non mythicè sed historicè intelligunt. Harum Musarum nutricem fuisse Euphemē dixerunt, quoniam bonū nomen & gloria, &

laus atque honor artes ac disciplinas alunt: neq. vllus stimulus est hominibus acutior ac potentior quàm gloria, ad impellendum ad res honorificas. Qui Musas tres tantùm esse arbitrati sunt, crediderũt illas esse artes, per quas perueniretur ad sapientiæ cognitionem. Communior tamen fuit opinio quòd Musæ essent sphærarum animæ: Vrania scilicet stelliferi cœli, & eius sphæræ, quæ vocatur aplanes: Polymnia Saturni, Terpsichore Iouis, Clio Martis, Melpomene Solis, Erato Veneris, Euterpe Mercurij, Thalia Lunæ: quæ sicuti magis recedunt à medio mundi, ita diuersos sonos efficerent. Nam cùm aliæ sphæræ tardiores sint, aliæ velociores, aliæ medium inter hos motus sortiantur, eadem credita fuit sonorum esse differentia: ita vt ex velocissimo & ordinato cœlorum motu, contactúque potentissimo & varia & ingẽs efficeretur melodia, vt arbitrati sunt Pythagorici. Sunt igitur octo Musæ commemoratæ, totidem sphærarum toni, ex quibus redundat illa quæ nona addita est, Calliope: quasi bonum concentum dixerim. Hæ cùm sint propinquæ primo corpori quod mouetur, cui sedes Dei proxima creditur; dictæ sunt circa aram Iouis tripudiare, vt ait Hesiod. in his:

καί τε περὶ κρήνην ἰοειδέα πόσσ᾽ ἁπαλοῖσιν
ὀρχεῦνται, καὶ βωμὸν ἐρισθενέος Κρονίωνος.

Hæ teneris pedibus vitrei nam fontis ad oras
Vsque choros ducunt Iouis omnipotentis ad aram.

Cùm verò varia sint harum Musarum studia, variis quoque delectationibus capiuntur animæ mortalium, quæ ex illis sphæris, vt senserunt Pythagorici, descenderunt. Nam qui è Luna, cùm magis Thaliæ naturæ sint obnoxij, comica lasciuia & petulantia delectantur. Qui descenderunt è sphæra Saturni, vel è Polymnia, cùm sicco sint ac frigido temperamẽto, multa pollent rerum præteritarum memoria: nam ingenia & corporum natura planetarum plerumque consentiũt, & idcirco alij aliis studiis delectantur. Pro planetarum aspectibus exempli gratia, si Mercurius sit forti bonóque aspectu eloquentiam & elegantiam præbet, & suauitatem orationis, & scientiam atque ingenium præsertim in rebus mathematicis. Idem cum Ioue, theologos & philosophos gignere putatur. Idem si coniunctus sit cum felici Martis aspectu medicos facit peritos & fortunatos: at cum malo aspectu

vel

vel imperitos vel infelices vel etiam fures vt creditur, quod præcipuè contingit vbi combustus dicitur à Sole. Cum Venere poetas gignit & musicos. Cum Luna mercatores cautos & diligentes negotiatores. Cum Saturno tribuit scientiam ac peritiam vaticiniorum, éstque non solum mutabilis cùm natura illorum planetarum quibuscum commiscetur, sed etiam adauget eorum vires. nam quanto potentiore aspectu illos respexerit, tanto felicior est illorum virtutibus augendis: quippe cùm crescant minuantúrque vires cæterorum planetarum huius malignitate vel beneficentia. Sed horum planetarum vires, ac varietatem studiorum ita expresserunt illa carmina.

Clio gesta canens transactis tempora reddit.
Melpomene tragico proclamat mœsta boatu.
Comica lasciuo gaudet sermone Thalia.
Dulciloquis calamos Euterpe flatibus vrget.
Terpsichore affectus citharis mouet, imperat, auget.
Plectra gerens Erato saltat pede, carmine, vultu.
Carmina Calliope libris heroica mandat.
Vranie cœli motus scrutatur & astra.
Signat cuncta manu, loquitur Polymnia gestu.
Mentis Apollineæ vis has mouet vndique Musas:
In medio residens complectitur omnia Phœbus.

Nam scriptum reliquit etiam Zez. hist. 90. chil. 6. nihil aliud esse Musas quàm cognitionem & animi vim illam quæ intelligit: cum Helicon Musarum locus à vertendis foliis sit nominatus. Has igitur non harmoniæ solùm musicæ vim habere arbitrati sunt antiqui, sed etiam componendorum morum, temperandorúmque animorum ab immoderatis perturbationibus. Nam qui Musicæ & poeticæ facultatis studiosus sit, is ferè libidinosus & inhumanus esse non solet: cùm omnia vitia otium & inscientiam, at non disciplinarum studia, comitentur. Inde accidit vt musicam diuinam scientiam crediderit Pythagoras, vt ait Strabo lib. 10. Geog. Cùm crederent igitur antiqui omnes res humanas à mente diuina, & à corporibus cœlestibus aliquo pacto gubernari, omnem cuiusque peritiæ præstantiam deorsum mitti tradiderunt à Sole, & à cæteris planetis: cùm re ipsa sine ope diuina vis humana debilis & imbecilla sit ad omne opus perficiendum;

quare Musæ sæpius ad ferendum opem vocantur à poetis. Illi qui Musarum filij dicti sunt, ea fuerunt ingeniorum scientięque præstantia, vt diuinitus è cœlo demissi inter homines viderentur, cùm nullum Veneris desiderium alioquin cadere possit in corpora cœlestia. At nunc de Dædalo dicamus.

De Dædalo. CAP. XVI.

DÆDALVS, quem ingeniosum & præstantem virum fuisse vel nomen ipsum significat, nulla alia de causa fuit tot fabularum figmentis implicatus, vt vix tandem ex illis euolare potuerit, nisi vt præclara exempla rectè sapientérque viuendi hominibus relinqueret. Hunc Eupalami siue Euphemi filium fuisse & Alcippæ testatur Zez. hist. 19. primæ chil. At Phærecydes Dædalum Erechthei viri Atheniensis, & Iphinoes filium fuisse scripsit, à quo etiam tribus Dædalidę Athenis fuerunt vocatæ. nam Dædalus fuit è stirpe regia illorum qui dicti sunt Metionidæ. At Pauf. illum fuisse Palamaonis filium scripsit in Bœoticis. Hic non magis ob artis præstantiam, quàm ob errores & casuum varietatem celebritate nominis apud omnes gentes claruit. Dicitur solum vertisse, quia sororis suæ Perdices filium Attalum, vel Acalum, vt alij malunt, vel Telen discipulum. at non (vt quidam putarunt) filium Perdices, de tecto per inuidiam deiecerit: id enim cum commisisset, sciebat quibus legibus erat obnoxius. quare metu pœnarum ad Minoem Cretæ Regem confugit, quem Endæus eius discipulus, patria Atheniensis, secutus est. ait tamē Pauf. in Atticis Calum nominatum fuisse illum, ob cuius cædem Dædalus è patria profugerit. Est enim illud innatū pręstantioribus ingenijs vt superiores, aut etiam pares, æquo animo perferre non possint, cùm omnes maximè nitantur excellere. Hunc fabulãtur è Minerua architecturam & vniuersam artem ædificandi, lignaq; formandi edoctum fuisse, quia cùm in Cretam penetrasset & ipsi Regi, & filiabus Regis, ob insignia opera quæ fecit, mirificè gratus fuit. Hic labyrinthū ad formam illius Ægyptij labyrinthi extruxit, cùm eius rationem tantùm audiuisset. Deinde Pasiphaæ factus etiam familiaris, cùm illa ingenti tauri desiderio teneretur, illúdque Dædalo aperuisset, (nam Venus ob Solis odium, qui suum adulterium patefecit, in omnem Solis prolem sæuiebat) Dædalus

dalus dicitur miro artificio ligneam vaccam excogitasse, in quam inclusa Pasiphae cum tauro rem habuit. At enim re postea comperta capitalis fraudis damnatus cum filio è vinculis elapsus, Inycum, quæ vrbs erat Siciliæ, ad regem Cocalem amisso filio in itinere euasit. at cum cùm Minos insequeretur naui, ad eam Siciliæ partem applicuit primum, vbi Minoam vrbem postea vocatam condidit, de qua ita meminit Gregorius Gemistus in primo libro rerum Græcarum: *κατέπλευσεν ἐπὶ τῆς Σικελίας ἐς Μινώαν πόλιν ἣν ἔκτισεν ὁ Μίνως ἐκεῖνος ὁ Κρητῶν βασιλεύς, ὅτε ἐς Σικελίαν κατὰ Δαίδαλον ζητῶν ἀφικόμενος, Κωκάλῳ τῷ Σικανῶν βασιλεῖ ἐπεξενώθη. Nauigauit ad eam primum Siciliæ partem, vbi condita est Minoa, quam Minos ædificauit ille Rex Cretensium, quando Dædalum quærens in Siciliam appulit, & vsus est perbenigno Regis Cocali hospitio.* Hic cum à Minoe repeteretur, neque eum Cocalus dedisset, bellum inter Minoem & Siculos exarsit, vt ait Paus. in Achaicis. Cùm in Siciliam venisset, tanto fuit in honore apud omnes Siculos, vt nullius nomen omnino per id tempus neque in Sicilia, neque in Italia magis esset celebre. Cùm verò fugeret è Creta, fabulati sunt antiqui Dædalum sibi & Icaro filio alas è cera excogitasse, vt iis ex imperio Minois, qui late terra marique imperabat, eo tempore euolarent. Sed cùm Dædalus & Icaro & sibi alas humeris aptaret, multis verbis filium monuit ne vel sublimiora loca, vel mari nimis propinqua expeteret sed mediam quandam regionis viam seruaret, séque volantem sequeretur. verùm Icarus, quæ sunt adolescentum ingenia, parum ea referre ratus, neglectisque vtilibus, paternis ac salubribus admonitionibus, captus suauitate volandi altiora loca expetiuit. quare alis nimio Solis calore liquefactis, in mare præceps decidit, quod ab eo fuit Icarium nominatum, vt ait Ouid. lib. 2. de arte:

Icare clamabat, pennas aspexit in vndis;
Ossa tegit tellus, æquora nomen habent.

Andrætas tamen Tenedius in nauigatione Propontidis, Icarium mare non ab Icaro Dædali filio, sed ab vna Cycladum, quæ Macris & Icarus dicebatur, nominatum fuisse scripsit. Habuit Dædalus vxorem Gortynidis filiam, è qua suscepit liberos Scillidem & Dipœnum, vt ait Pausan. in Corinthiacis: è quadam Cretensi muliere præterea Iapygem, è Naucrate serua Icarum. Atque à Iapyge filio Dædali Iapygia

dicta fuit vt ait Strab.lib.6. Cùm ante Dædali tempora fine manibus,vel pedibus,vel oculis statuæ effingerentur ab antiquis, primus omnium mortalium Dædalus deficientes partes suffecit:quare dictus est fecisse simulacra,quæ mouerentur,quod non etiam pedibus carerent, vt indicat Euripid. in Hecuba:

εἴ μοι γένοιτο φθόγγος ἐν βραχίοσι,
καὶ χερσὶ κόμαισι, ποδῶν βάσει,
ἢ Δαιδάλου τέχναισιν, ἢ θεῶν τινος.
Si sit mihi vox, brachiis si robora,
Si vel manibus,comisve, si in gressu pedum,
Vel Dædali arte,vel Deûm cuiuspiam.

Sic Plato Comicus in Decipiente:

τὰ Δαιδάλεια πάντα κινεῖσθαι δοκεῖ,
βλέπειν τ' ἀγάλμαθ'.
Dicas moueri cuncta sanè Dædala,&
Videre simulacra.

Primus enim oculos formauit, & crura ac manus fecit, cùm antiquiores oculos clausos, demissásque manus,ac lateribus annexas confingerent.Alij dicunt primos Rhodios statuas fecisse quę(vt ait Aristarchus)vagarētur,atq; quod priùs essent rudes,Dionysum apud Chios ligatum fuisse inquit Polemo. Non tamen ad perfectam & absolutam artem sculpendarum statuarum ventum erat adhuc Dædali tempore,quippe cùm scribat Pauſ.in Corinthiacis Dædali opera rudia fuisse neq; aspectu decora, sed quæ tamen diuinitatem quandam præ se ferrent. Inter præclara Dædali opera sella compactilis numerata est,quę in delubro Mineruæ Poliadis apud Atheniēses dicata:omnésq; ligneæ statuæ,Dædala dicebātur antiquitus.Erat & solennitas quædā,quæ Dædalea vocabatur,quam hac de causa institutam fuisse fabulantur:Iuno aliquādo Ioui irata dicitur in Eubœam peruenisse, quam cùm placare Iupiter conaretur, ad Cithæronem, qui Platæensibus imperabat, virum consilio & calliditate sanè præstantissimum peruenit.Tum Iupiter eius monitu ligneum simulachrum fabricauit, quod vestibus indutum super plaustro collocauit, famámq; in omnes dedit,quòd esset Platæam Asopi filiam ducturus.Id vbi sensisset Iuno,statim accurrit,manúsq; imagini iniecit,tum lacerata veste sensit se iucundè fuisse deceptam: quare facilè cum Ioue in gratiam rediit.Ad huius rei memoriam

riam lignea imago, quæ Dædala vocabatur, septimo quoq; anno plaustro imponebatur, & cũ põpa ad delubrum Iunonis vehebatur, vt scripsit Phylarchus lib. 19. historiarum. Neque tamen ex quibusuis lignis illa imago efficiebatur, sed hoc ritu eligebatur ad illã lignum. Lucus fuit quidẽ in Bœoria non procul ab Alalcomenis omnium maximus, & peruetustæ ibi quercus, ibant in eum lucum Platęenses, & elixarũ carniũ frusta exponebant, quibus prȩter cȩteras aues maximè negotiũ fuit cum coruis, quos omni conatu arcere, & à carnibus expellere nitebantur. Ex aliis verò volucribus obseruabant, quæ carnẽ arripuerit, super qua arbore consederit: neq; licet ex alia materia Dædala cædere, nisi ex illa arbore quæ prima ita fuerit indicata. Fertur Dædalus apud Selinuntios speluncam quandam tã miro artificio excogitasse, vnde vapor quidã subtilis, tantæq; amœnitatis exhalaret, vt ex humanis corporibus sudorẽ cum quadam suauitate euocaret, vnde corpora ægrotantia facilè sanitati restituebãtur. atque præclari postea artifices statuarũ ex Attica Dȩdali officina, ac nobiles manarunt complures, inter quos non vltimum locũ obtinuit Onatas Æginera Miconis filius, vt ait Pauf. in rebus Eliacis, & Ageladas Argiuus Damophon Sicyonius, Arcesilaus Chius, Leocharis Sidonius, Alcamenes Cyprius, vt alios prætermittã. Nam quanta insignium opificũ multitudo iisdẽ ferè tẽporibus floruerit, & quȩ singulorũ opera memorabilia extiterint, visum est nõ fore superuaneum atque iniucundum, si quanta fieri poterit breuitate recenseamus: siquidẽ vna est ars pictura, quæ non valde dissentit à liberalibus vocatis disciplinis. Quis. n. audeat ipsam picturã omnium bonarum artium alumnam, & simiam (vt ita dixerim) naturæ, ab illis disciplinis seiungere: cùm vna hæc sit ars, quæ quasi tacita historia res gestas, & formas corporis, & colores multo diligẽtiùs imitetur, quã oratione exprimi possit, & ad posteros in manus tradat. Hæc ars omniũ optimarũ artiũ altrici Grȩcie familiaris ita plãtas & animalia imitans superioribus tẽporibus naturã attigit, vbi consecuta fuit potentiorum studia, vt vel cum ipsa natura contendere ausa sit, cùm omnẽ naturæ mirabilitatẽ in omnib naturȩ operibus mirificè exprimeret. illud cùm Græciæ esset cognitum, meritò fuit in consuetudine positum vt prima adolescentũ nobiliũ rudimenta essent lineamẽta corporum effin-

gere, quæ cognitio autore ac suasore Pamphilo vnà cum liberalibus artibus à teneris imbibebatur, seruis prorsus incognita & interdicta. Nam profectò tam fuit mirabilis in quibusdam picturæ præstantia, vt non modo lineamenta corporis & figuras & colores exprimeret, verumetiam quantum quisq; vixisset aut victurus esset appareret physionomis, quod assecutus est in primis Apelles. & quod magis mirum videbatur, cognoscebantur in pictura omnes animorum motus expressi ab eodem artifice, cum populum Atheniensem fecisset ea forma vt hæc illo omnia cognoscerentur. Enimuero, nisi cum Physionomia consentiat pictura vel sculptura, non est magnopere vtilis existimanda. quare totū fere artificium in capite præcipuè fingendo consumitur, atq; quod reliquū est magna ex parte in extremis mēbris. Tunc.n. perfecta est cognitio figurarum, si appareat in eis physionomia cū rebus gestis consentiens. sin autem, siue sunt imagines ipsis artificibus ad custodiam officinarum relinquendæ. Sunt aūt ista & insigniorū quorundā pictorū nomina, & præstantiora illorū opera, quæ memorabilia visa sunt antiquis scriptorib.

Andtobij nobilissimi pictoris opus fuit præter cætera nobile existimatum Danae portata è ventis per mare, quam piratæ tanquam stupidi apparebant admirari. Deinde mirus Hercules in Œta monte super pyra impositus, qui cùm reliquisset quidquid haberet humanum, cum magna lætitia, vt apparebat, à Diis in cœlum excipiebatur. & Scyllis anchoras Persicæ classis præcidens, & Stratonice & Deianira.

Agacritus discipulus Phidiæ Mineruam fecit Itoniam, & Iouem non longè à Coronea ex ære.

Ageladas Argiuus Iouem fecit Imperatorem apud Messenios, cuius etiam opus fuit Hercules impuber apud Achæos, & Iupiter puerili facie ex ære. deinde quatuor equi ænei, qui in Delphos ab Argiuis pro cōcepto voto missi fuerunt. & totidem Tarentinorum.

Alcamenes sculptor fuit insignis, qui Veneris simulacrum fecit & Iunonis in via Phaleri, quæ deducebāt Athenas, & Martis armati signum, & aliud mirabile Veneris in vrbis regione Noctis vocata: Bacchi item simulacrum in templo ex ebore & auro, quod fuit iuxta theatrum: Hecates signum Athenis è tribus corporibus simul iunctis Epipyrgidiam vocatum: Æsculapij signum Mantineæ: apud Bœotos

labo-

labores Herculis ad formas colossorum è lapide Pentelico.

Alcistere quoque fœmina pinxit saltatorem egregium æstimatum, quando non mares solùm, sed etiam fœminæ in arte pingendi claruerunt. nam & Aristareta Nearchi filiæ ac discipulæ perpulcher memoratur fuisse Æsculapius, & Lala Cyzicena perpetua virgo ingeniosa fuit exprimendis penicillo mulieribus, cùm multas pinxerit, ac seipsam quoque egregie speculo effinxerit.

Alcmenis opus Thebanis est Hercules & Minerua è lapide Pentelico specie colossi.

Amphion Gnosius Acestoris filius fecit Cyrenæis Battũ in curru sedentem cum matre Cyrene auriga, ac Libye nympha, quæ Batto coronam imponat.

Anaxagoras item Æginata signum Iouis fecit in Olympia, & Herculem ex ære cum leone Nemæo colluctantem, eúmque suffocantem arctissimo complexu.

Anthermus, Miciades, Malas communi opera aliam Dianam fecerunt lapideam Lasiis, atque aliam Chiis, quæ pro optica ratione intuitus seuera ac propè irata apparet templum ingredientibus, at exeuntibus iam placata, & benigna, quorum & alia opera fuerunt è Pario lapide.

Antiphanes Argiuus Castores fecit in Delphis, cuius etiam opus fuit equus æreus, & Lucina parturienti assistens.

Antiphilus autem pictor fuit non ignobilis, qui multa egregia opera fecit, sed omnium principatum tenuit puer in ignem curuatus inflans, quo igne paululum flatu excitato tota domus videbatur aliquantulum lumen accipere per noctem. pinxit & Satyrum cum pelle pantheræ.

Apelles quoque patria Cous peritia & gloria artis pingendi nemine inferior, pinxit celeberrimam Venerem emergentem, cuius vultum tantùm ac pectus expressit è Phrynes formosissimæ amicæ aspectu, quòd ea talis videretur Neptunaliorum Cerealiorúmque tempore in omnium Græcorum conspectu ad mare vestibus & comis solutis. fecit & eximiam Dianam. & in Epheso Alexandrum pinxit cum Iouis fulmine, & eundem triumphantem, & Bellum cum illo manibus reuinctis à tergo: Castorem, Pollucem, Victoriam. Pinxit & Clytum super equo properantem ad bellum, cui galeam puer porrigebat: & heroem nudum miri artificij ob expressas corporis partes, & equũ in certamine, & Arche-

laum cum vxore & filia. Sed omnium eius operum præstantissimus creditus fuit Antigonus thoracatus super equo incedens. pinxit & Dianam ad Homeri carmina, & mensam celebrem miro artificio excogitauit. atque cùm Antigonus esset altero lumine orbatus, prior excogitauit rationem occultandi vitij, vt quod deesset corpori, picturæ deesse videretur: nam solam partem integram ostendit. aliam in vmbrã conuersam occultauit. pinxit & quæ penicillo exprimi ferè non possunt, fulgura & tonitrua: & Venerem Chois inchoauit tantùm, sed opus mors illis inuidit. edidit volumina doctrinam picturæ continentia, qui cognitus fuit Protogeni vel è tenuitate lineæ in tabula. tantæ verò præstantiæ creditus est, vt soli liceret Alexandrum pingere, cùm aliis esset vetitum.

Apollodorus patria Atheniẽsis, qui floruit tertia post nonagesimam Olympiade, pictor fuit clarissimus, cuius miri artificij creditus est Aiax Iouis fulmine percussus, ac tantæ pulchritudinis, vt nihil tale ars pingendi habuerit præstantius ante illa tempora, cuius etiam pulcherrimus fuit sacerdos adorans.

Arcesilaus pinxit Leosthenem in Piræeo apud Athenienses, opus eximium creditum, & eius filios præter cætera, qui Leosthenes Macedonas duobus præliis vicit in Bœotia & Thermopylis.

Ardices patria Corinthius illud laudis iure sibi vendicat in arte pingẽdi, quòd primus fuit cum Telephane Sicyonio, qui hanc artem exercuerit, qui lineis tantùm figuras adumbrabant, nullóque vtebantur colore, sed pro coloribus lineas interius spargebant. inde effectum est vt alij Corinthium, alij Sicyonium inuentum esse censuerint pingere aut lineamenta inducere. Verùm cùm hi artifices parum naturam imitarentur vt adhuc rudes pingendo, necesse fuit nomina illorũ picturis adscribi, quos exprimere pingendo fuissent conati. Quis enim nesciat nihil æquè naturam imitari, quàm colores si fuerint cum aptis conuenientibúsque lineamentis coniuncti? necesse est enim vt vtrique ad exprimendam effigiem conspirent, sin autem alterum horum defecerit, inanis propè est omnis labor artificum. quare plurimum sibi deesse statuarij fateantur oportet, qui sola delineamenta per marmora vel metalla possunt imitari. plurimum igitur se debere fateantur

tentur oportet pictores Periphanto Corinthio, qui primus omnium colorem excogitauit, qui testa trita colorare cœpit: alij tamen Philocli Ægyptio, alij Cleanti Corinthio inuentionem lineamentorum attribuerunt.

Ardalus egregia opera fecit duos Vulcanos, alterum in Delphis, alterum in templo Mineruæ Poliadis ex ære: quo tempore vnà cum pictoribus insignis statuariorum, & metalla in figuras hominum aut beluarum fundentium multitudo claruit: nam quáuis diuturniores sunt figuræ quæ funduntur aut exciduntur, quàm quæ pinguntur, neque tam facile patiuntur temporum iniurias, eandémque rationem membrorum siue analogiam obtinere possunt, quam & pictura, tamen minùs habent colores, quod maximum est naturæ ornamentum & indicium ad mores & ingenium cuiusque dignoscendum. fuerunt tamen quidam artifices qui pingendo, fundendo, & excidendo suum ingenium expresserint.

Argeus enim qui Iouem effinxerat ex ære, idem insignem Apollinem fecit ligneum, sicuti Attalus Atheniẽsis Herculem fecerat lapideum in Naxo, mox excidit Apollinem Lycium è ligno.

Aristides autem Thebanus tantæ præstantiæ fuit pictor, vt per colores non solùm figuras exprimeret, sed etiam primus animorum motus imitatus sit, qui pinxit pugnam Alexandri Macedonis cum Persis, opus sanè celebre, & miræ pulchritudinis. Pinxit & Liberum patrem cũ Ariadna, quæ tabula vendita est sex millibus sestertiorum. mirificè apparuit animi perturbatio fœminæ in ea tabula, in qua capto quodam oppido puer exprimebatur se volutans ac repens ad mammas matris è vulnere morientis, quæ videbatur sollicita de puero. pinxit & currentes quadrigas & venatores cum præda: & senem cum lyra, qui apparebat puerum docere, atque ægrè ferre tarditatem ingenij, & ægrum magnopere laudatum.

Aristocles Cydoniates discipulus & filius Cleœtę pulcherrimum Ganymedem fecit ex ære apud Eleos, qui ab aquila ad Iouem portaretur, & Herculem pugnantem pro baltheo.

Aristolaus Pausiæ filius memorabiles pinxit Periclem, Epaminondam, Medeam, Virtutem, populum Atheniensem, Thesеum.

Aristomedon statuas fecit æreas complures in Delphis. & Latonam præcipue præclaram gestantem paruulum Phœbum, & quæ ducebat manu Dianam paruam.

Arithmenus Ægineta Iouem fecit apud Eleos altera manu auem altera fulmen gestantem æreum cum corona capiti imposita è variis floribus.

Ascarus Ageladæ Sicyonij discipulus Iouem item fecit coronatum floribus apud Eleos ex ære, fulmenque dextra tenentem tanquam iaculaturum. Fecit etiam Pana cum Cupidine colluctantem.

Asclepiodori vnum tantùm opus memoria dignum fuisse percepimus, tabulam nimirum duodecim Deorum.

Athenio Maronites egregius pictor Glauconis Corinthij discipulus pinxit Athenienſibus mulieres sacra canephoria celebrantes, hoc est canistros variorum florum plenos super capitibus ad templum Cereris gestantes. fecit item Achillem sub habitu muliebri occultatum, & ab Vlysse deprehensum. fecit & mirificam tabulam Agasonis cum equo.

Athenodorus Lacedæmonius Apollinem & Iouem fecit è marmore in Delphis.

Bathycles Magnesius statuarius sellam fecit apud Spartanos Amyclei, & Minotaurum æreum, qui viuens trahi vinctus à Theseo videretur. Sustinebant illam sellam à fronte duæ Gratiæ, & à tergo duæ Horæ, cuius in læua parte Typhon & hydra inerant, in dextra Tritones. Iupiter Taygetē, Neptunus Alcyonen portabant. inerat & Herculis pugna cū Cygno & Centaurorum apud Pholum, & Persei facinus in Medusam, & Herculis cum Thurio Gigante certamen, ac Tyndari cum Euryto. Leucyppi filiarum raptus. Mercurius Liberum patrem nuper natum in cœlum portabat. Peleus Achillem Chironi alendum erudiendúmque tradebat. Cephalus ob formam rapiebatur ab Aurora. Achilles pugnabat cum Memnone. Hercules Diomedem obtruncabat, & Hydram, & canem Plutonis rapiebat, Geryonis boues abigebat. Actoris filios in superiore margine trucidabat, leonem strangulabat, & mox pugnabat Oreo Centauro, & cum Acheloo luctabatur, Nessum ad Euenum amnem interficiebat. Harmoniæ celebrabantur nuptiæ Deorum donis. Mercurius tres Deas deducebat ad iudicium. Iuno Io in vaccam versam intuebatur, Mineruáque Vulcanum fugiebat. Bellerophontes

phontes Lyciæ monstrum conficiebat. Calais & Zetes harpyias à Phineo arcebant. Theseus & Pirithous Helenam rapiebant. Apollo & Diana sagittis Tityum conficiebant. Admetus aprum & leonem ad currum iungebat: cùm multa inessent præterea. cui operi Gratiæ & Dianæ Leucophrynes signum est additum.

Boethus Carthaginensis eximium Pusionem fecit nudum inauratum apud Eleos. qui erat ad pedes Veneris è marmore, cum Venus esset opus Cleonis Sicyonij. Nam permulti fuerunt artifices, qui ob vnum tantum opus egregium fuerunt celebrati: vt Timotheus cum Æsculapij signum fecisset apud Trœzenios: Theopompus Ægineta, qui taurum fecit ex ære in Delphis: Theocles Lacedæmonius, qui quinque Hesperidas apud Eleos excidit: Polycles, qui fecit æreum Hermaphroditum: Nicodamus Mænalius, qui apud Eleos fudit Mineruam ægide & galea munitam: Mendæus Pæonius, qui Victoriam fecit æream apud Eleos super pila: Hermion Trœzenius, qui excidit Apollinem Pythium apud Samios: Hypatodorus, qui Mineruam in vrbe Alphera: Iphicles, qui leænam ex ære elinguem ob Aristogitonem: Leocharis ob Iouem Polieum æreum in arce Athenis: Callo Ægineta ob puerum Mamertinum æreum apud Eleos pulcherrimum, & Mineruam ligneam in arce Trœzeniorum: Calyphon Samius ob æream Discordiam in templo Dianæ Ephesiæ: Eleutherius ob Bacchum è Pario lapide apud Athenienses in templo Liberi patris iuxta theatrum: Euchir Atheniensis ob Mercurium marmoreum apud Pheneatas: Endæus Dædali discipulus ob Mineruam marmoream sedentem in arce Athenarum: Doryclides Lacedæmonius Dipœni discipulus ob Themidem marmoream apud Eleos: Epeus ob Venerem ligneam in æde Apollinis Lycij: Endius ob Mineruam Aleam, quam fecit ex ebore.

Bryaxis celebratus fuit ob Apollinem æreum & Iunonem apud Pheneatas, qui fecit Æsculapij quoque & Hygiæ signa apud Athenienses, in Iouis Pluuerei cognomento delubro, quod fuit sine tecto.

Bularchus is qui floruit Olympiade decima sexta, pinxit magno artificio Magnetum prælium, quæ tabula tanti precij habita est, vt pari pondere auri sit repensa.

Buthicus Myronis discipulus puerum in ignem inflan-

tem fudit, & Argonautas, & aquilam gestantem Ganymedem, quem Iouis iussu rapuerat. erat ita concinnè facta vt eum vnguibus non læderet. deinde Apollinem cum diademate.

Calamidis Agrigentini insignia opera fuerunt apud Eleos pueri ærei dexteras tédentes, & signum Victoriæ inuolucre ac sine alis Athenis: Æsculapius imberbis apud Corinthios ex auro & ebore, qui dextera fructum pineum tenebat, ac læua sceptrum. fecit Athenis & æream leænam propter Pisistrati casum, & Thebis signum Ammonis: apud Tanagros Mercurium æreum arietem humero gestantem, & Apollinem Alexiacum Atheniensibus, & Veneris signum æneum.

Callimachus cacizotechnus æream quandam lucernam fecit, quę per annum arderet, neque tamen in ea oleum consumebatur, quam deposuit Athenis in arce Mineruæ: ac primus lapides terebrauit. fecit & Iunonem desponsatam apud Platæenses.

Calyphon Samius in templo Dianæ Ephesiæ pugnam pinxit Troianorum ad Græcorum naues: & in primis Discordiam vultu horrendo.

Canachus Sicyonius Apollinem fecit Philesium, & ceruam mirabili artificio. Apollinem item Didymæum Milesiis, & Ismenium Thebanis, & Venerem ex auro atque ebore Corinthiis. cuius tamen opera fuerunt rigidiora, quàm vt vera imitarentur.

Cephisodorus ille qui floruit nonagesima Olympiade Pacem fecit æream Atheniensibus, quæ Plutum in sinu gestaret, & aram Iouis, & Mineruam in portu Athenarum.

Cephisodorus & Xenophon fecerunt Arcadibus Dianæ Sospitæ simulacrum è lapide Pentelico.

Chalcosthenes Atheniensis mirabilis & ipse opifex fuit existimatus, quamuis fictilia tantum effingeret, hoc est imagines & statuas è creta, cuius etiam caussa ob multam huiusmodi fictilium statuarum copiam locus Ceramicus nominatus fuit Athenis.

Chares Lyndius colossum fecit Solis apud Rhodios septuaginta vlnarum miræ pulchritudinis.

Chionis opus fuit eximium in Delphis Minerua & Diana marmoreæ.

Chiri-

Chirisophus Cretensis fecit è marmore Pario apud Tegeatas simulacrum Apollinis auratum.

Chrysippus Solensis præterea & Zeno Mnasei filius, dicũtur fuisse omnium pictorum suæ ætatis pingendis animalibus præstantissimi, quorum alter Herculem fecit leonem Nemeæum suffocantem, alter expressit aprum Calydonium mirificè penicillo, & Hesionen ceto expositam mœstam, & aues Stymphalidas.

Cimon Cleoneus, qui in corticibus pingere consueuit, prior optimè membra distinxit, venásque in corporibus expressit, & sinus in vestibus ac rugas retulit. inuenit & catagrapha vocata despicientes, suspicientes, scilicet, ac respiciẽtes penicillo exprimere.

Cleon Sicyonius statuam fecit æream Dinolochi pueri, qui pueros omnes vicerat in Olympicis certaminibus, quod opus fuit pulcherrimum iudicatum.

Critias Epicharmum aheneum fecit opus insigne, se in cursu armatorum exercentem.

Ctesicles quoque statuarius tantæ pulchritudinis, tantiq; artificij muliebrem statuam è Pario lapide fecit in Samo, vt eius amore incredibili captus sit Clisophus Selymbrianus. cum qua vbi propter frigus ac duritiem congredi non posset, eò vsque cupiditatis accessit, vt carunculam quandã prætenderit, atque omnino concubuerit, vt ait Adæus Mitylenæus in libro de statuariis.

Cyclopes etiam non ignobiles statuarij fuerunt, quippe quorum opus fuit leones marmorei Mycenarum portæ insidentem, & marmoreum caput Medusæ iuxta Cephisum amnem.

Dædali item multa opera fuerunt nobilia, inter quæ sella lecticaria compactilis in arce Athenarum, & Hercules Thebis apud Bœotos: apud Lebadenses Trophonius & in Creta: lignea Minerua apud Gnosios: Olunte Britomartis: Venus lignea apud Delios: apud Corinthios signum ligneum Herculis nudi; rude illud quidem, sed tamen, vt aiunt, quod diuinum quiddam præ se ferret. apud Samios finxit ligneam Iunonem, erant autem hæc ligna, è quibus solis ferè simulacra conficiebantur antiquitus, cedrus, lotus, quercus, cyparissus, hedera, cilicia, ebenus.

Dædalus Sicyonius cuius fuit filius, & discipulus Patrocles,

trophæum Eleis in Alte erectum laborauit, quod partũ fuit deuictis prælio Laconibus, qui etiam signa Pancratiastarum fecit, vt pleraque artifices, quæ à nobis silentio inuoluuntur, cum res non sint visæ valde memoria dignæ.

Dameas Trœzenius Dianam, Neptunum, ac Lysandrum fecit in Delphis.

Damophon Messenius insignia opera fecit è marmore Pentelico, Lucinam facem præ se ferentem, & signũ Hygiæ & Æsculapij apud Achæos: apud Arcades Mercurium & Venerem ligneam, sed Veneris imi pedes, & os, & manus fuerunt è lapide: & Cererem dextra gerentem facem, quæ sinistra cistam admoueret Heræ: Hera cistam & sceptrum genibus sustinebat, quæ omnia facta fuerant ex vno lapide apud Acacesios. Fecit idem matrem Deorum e lapide Pario, & Iouem Olympium ex ebore, & apud Messenios Dianam Laphriam, & eandem Luciferam, ac Fortunam marmoream.

Demetrius statuarius Mineruam vocatam Musicam fecit ex ære cuius in scuto dracones ita erant formati, vt vbi percuterentur, sonum citharæ persimilem emitterent.

Dinomenis opus fuit Io, & Callisto ænea in arce Atheniensium, & Callisto Lycaonis filia.

Dionysius Argiuus egregius statuarius apud Eleos Orpheum fecit, & Liberum patrem, & multos ex Herculis laboribus & equum eximium cum auriga assistente.

Dipœnus & Scillis Cretenses Dædali discipuli fecerunt marmoreum Mineruæ signum eximium in vrbe Cleone, & Castorem ac Pollucem apud Argiuos ex ebeno cum equis, & Anaxim, Mnasium, Ilairam, Phœben. hi primi fuerunt, qui apud Sicyonios exciderunt è marmore, qui cùm marmora quædam in Deos decidere cœpissent, ac postea inceptum opus deseruissent, fames & annonæ penuria Sicyoniorum regionem inuasit, tum reuocati ex oraculi responso finiuerunt Apollinem, Dianam, Herculem, Mineruam, Ianum. atque hi primi mortalium in cædendo marmore claruerunt.

Dyllus & Amycleus item communi opera fecerunt ex ære Iouis & Æginæ simulacra egregia apud Delphos.

Echion quoque ille egregius pictor, qui floruit Olympiade septima post centesimam, miro artificio pinxit Liberum patrem,

patrem, & tragœdiam atque comœdiam, & anum quæ Semirami ex ancilla factæ reginæ lampadem præferret. nouæ nuptæ notabilis adesse verecundia apparebat.

Eleuthereus Bacchi signũ fecit Athenis ex ebore & auro.

Emilus Ægineta Horas incidit apud Eleos sedentes in solijs, ad quarum pedes erant canistri varijs floribus ac fructibus referti.

Endæus Dædali discipulus sedentem fecit Mineruam è marmore Pario.

Endius Mineruam fecit Arcadibus ex ebore Aleam vocatam opus nobile.

Eubulides fecit Apollinẽ in Caramico apud Athenienses.

Eumanus patria Atheniensis prior omnium eorum qui fuerunt antę suã ætatem, conatus est figuras coloribus exprimere, cum floruerit ante Cimonis Cleonei tempora. Sed vt sunt omnia primùm nascentia rudia & planè impolita, facile fuit illis qui secuti sunt, eum superare. hic Dianam pinxit nuper natam matri obstetricem, & eandem cum Apolline in vltionem matris Pythonem sagittis occidentem.

Euclides statuarius eiusdem patrię, Cererem & Venerem fecit, & Liberum patrem, & Lucinam è lapide Pentelico apud Achæos, & Iouem sedentem apud Æginetas.

Euphranor autẽ Isthmius pictor fuit illis tẽporibus, quibus pictura iam plurimũ ornamentorũ acceperat, atq; ad summũ peruenerat, cuius opera fuerunt duodecim Dij, & Theseus, qui apparebat æquabilẽ administrationẽ ciuitatis præsentibus Atheniensib. cõcessisse. Præ se ferebat eadẽ pictura, quę erat in porticu, nauatã operam Lacedæmoniis ab Atheniẽsib. ad Mãtineã, quod erat equestre prælium, in quo Grylli Atheniensis virtus enituit, & in Bœotio equitatu Thebanus Epaminondas præstabat, nã equites equitibus, & equi equis imminere apparebant. fuit eiusdẽ Euphranoris, & tabula Ephesi, in qua Vlysses boue & equo iũctis seminare sal videbatur. fecit & Paridem, qui in eodẽ opere cognoscebatur iudex Dearum, & Helenæ amator, & qui Achillẽ occidisset. fecit & bonã Fortunã altera manu poculũ, altera papauera & aristas gestãtem: & Latonã nuper genitã, & alterã, quæ Apollinẽ ac Dianã sedẽtes super brachio gestaret. fecit & Virtutẽ & formã colossi, mulierẽmque quandam ministrantem sacrificio.

Euthycrates Lysippi filius Herculem fecit in Delphis &

Dd

Alexandrum Macedonem venatorem ex ære.

Gitiades Lacon tripodes quosdam fecit Dianæ, & æneam Mineruam apud Lacedæmonios, & multos Herculis labores, & Castores, & Vulcanum matrem e vinculis eximentem, & Amphitriten, ac Neptunum cæteris suis operibus forma præstantes.

Hermon excidit è ligno apud Trœzenios Castorum simulacra multa elegantia membrorum.

Hermogenes Cytherius fecit Apollinem Clariũ æreum, & Venerem apud Corinthios. fecit & Neptunum æreum cum delphino sub pedibus aquam profundentem, vt ait Alcimus in libro de statuariis.

Hygion Atheniensis, vel, vt ait Adæus in libro de statuariis, Crotoniates primus omniũ mortaliũ marem à fœmina pingendo distinxit, cùm ante illum figuræ ita pingerentur imperfectæ, vt neque à maribus fœminæ dignoscerentur, neque vllã haberent aut oris aut membrorum elegantiam.

Hypatodorus Mineruam fecit apud Arcades è marmore cùm ob magnitudinem, tum ob opificium spectatu dignam.

Irene fœmina Cratini pictoris filia egregiam pinxit in Eleusine vrbe puellam, & Calypso iam vetulam, & Theodorum eximium præstigiatorem suæ ætatis.

Laphais patria Phliasius fecit Herculem apud Sicyonios, Apollinem apud Achæos, Herculem item apud Corinthios ligneum in æde ipsius Herculis.

Learchus Rheginus Dipœni & Scillidis discipulus, vel (vt alij maluerunt) Dædali, fecit sinum Iouis Chalciœci ligneũ eximium apud Lacedæmonios.

Leochares fecit Eurydicen & Olympiadem ex auro & ebore, & Apollinem cognomento Patrouim.

Leocharis autem pictor fuit non ignobilis, qui opus fecit eximium Iouem in Piræeo in vltima porticu.

Locrus Parius Mineruam finxit miræ pulchritudinis apud Athenienses, & Demosthenem exilio Calauream secundo eiectum moriẽtem hausto veneno, & Pindarum, quia Athenienses carmine laudauisset.

Lycius Myronis filius pinxit in Alte apud Eleos cũ Græcis barbaros in certamen cõgressuros, Agamemnonem cum Paride, Æneam cum Diomede, Deiphobum cum Aiace Telamonio.

Lyso-

Lysonis opus fuit apud eosdem populos propè diuinum creditum.

Lysippus Eleus Cupidinem fecit æneum Thespiensibus, & Pyrrhi simulachrum.

Lysippus Sicyonius permulta præclara opera fecit,sed inter hæc Musas apud Athenienses, & Iouem æneum in æde Veneris,& Herculem apud Corinthios, ac Iouem apud Argiuos multa laude digna, & Socratis æream statuam Athenis, quæ publico decreto erecta fuit in celeberrimo vrbis loco, vbi Athenienses pœnitentia facti accusatores ipsos Socratis mactauissent,vt ait Diog. Laertius in eius vita.

Lysistratus & ipse Sicyonius huiusce Lysippi frater nõ est silentio prætermittendus,quoniam primus omnium mortaliũ fuit,qui hominum figuras è gypso effinxerit, quod inuẽtum maximè fuit accommodatum ad vniuersum fundendi artificiũ,cùm inde ars fusoria plurimũ facilitatis acceperit.

Medon Lacedæmonius Mineruam fecit armatam scuto, & hasta,& casside marmoream.

Menochares Pausiæ discipulus pinxit Æsculapium, & eius filiam Hygiam,& Æglen,& Pana, & Ocnum funem tenentem,quam asinus vorabat.

Menodorus statuarius Cupidinem fecit eximium Thespiis,& Callisto Athenis in arce.

Miconis Atheniẽsis pictoris opus fuit eximium Lapitharum & Centaurorum pugna apud Athenienses in templo Thesei,atque illos qui in Colchidem nauigarunt.in templo Castoris & in porticu Pœcile vocata, acies Atheniẽsium nimirum Theseo Duce cum Amazonibus congressuræ illius sunt opus,& Græci excidentes Ilium, & reges ob nefarium Aiacis cum Cassandra facinus cõgregati, & captiuarum mulierum agmen,& Cassandra,& qui aduersus Persas in Marathone pugnarunt. spectabatur par in vtraque acie pugnante alacritas, ac barbari fugiẽtes apparebant temerè se in paludem trudentes ob metum.erant & Phœnissę naues & barbarorum facta cædes à Græcis, & Theseus à litore soluens,& Minerua ac Hercules.

Myronis Atheniensis fuit puer æreus in arce, & facinus Persei in Medusam, & spectatissimum opus in Helicone Liber pater erecto statu,præter Erechtheum, qui fuit Athenis. fecit hic idem ligneum Orpheum apud AEginetas, & mar-

moreum Cupidinem, qui ex altera parte videbatur Hercules ex ære egregiè fabrefactus: & ęreum discobolum. Neque debet hoc mirum videri quod idem artifex in varia materia suum ingenium exercuerit, quoniam multi fuerunt ex antiquis, qui non minùs pingendo, quàm fundendo & incidẽdo excelluerunt: cum præsertim harum artium omnium vna sit origo, vna ratio, vnus finis. fecit æream vaccam apud Æginetas, quæ præcipuam laudem artificij meruit, & Arcesilai atque Lichæ statuas: & Aristæum Liberi patris filium, & Iouem imperatorem spectatissimum, & Apollinem eximiæ pulchritudinis ex ære.

Mulus Iouem æneum fecit apud Eleos in templo Iouis populatis, seu Lacetæ, quod fuit Corinthiorum donarium.

Mys non solùm in argento cælando, sed etiam in cædendis ligneis imaginibus peritissimus, cum summa omnium spectantium laude pugnam in arce sculpsit in clypeo Mineruæ Centaurorum & Lapitharum, quam Mineruam Phidias fecerat ex ære.

Naucydis Argiui opus fuit Hebes simulacrum in æde Iunonis in agro Mycenæo, & apud Argiuos Hecate ex ære.

Nicagora Sicyonia sculptrix Herculem fecit apud Corinthios in draconem versum, qui ex Epidauro delatus fuit Corinthum multis bigis ob eximium pondus.

Niceratus effinxit Æsculapiũ & eius filiã Hygiam ex ære.

Nicearchus non ignobilis pictor multa præclara fecit, inter quæ principatum obtinuit Pan cũ Cupidine colluctans, qui pares propè apparebant: & Cupido item ac Venus inter Gratias. erat & Hercules ita mœstus, vt videretur pertæsus infamiæ.

Nycias Atheniensis Nicomedis filius, qui floruit Olympiade duodecima post centesimã, ita inuenit coloribus clarũ & obscurũ ac lucidum referre, vt eius picturæ non pictæ, sed cõsistere per se apparerẽt: tãta fuit in iis exprimẽdis præstãtia artificij. Narratur eius Bacchus mirabili fuisse artificio factus. & Io, & Andromeda, & Calypso eius fuerũt spectatu digna. pinxit inferos Athenis ex Homeri carminibus, quod opus mirũ creditũ Necyã vocarũt. expressit postmodo penicillo Hyacinthi pulchritudinẽ, & tauri Marathonij ferocitatẽ in porticu Stoa vocata. omniũ verò pictorũ maximè mirabilis fuit exprimendis animalibus, sed canibus in primis.

Nico-

Nicodemus apud Eleos fecit Herculem puerili ætate, opus mirabile creditum.

Nicomachus Aristodemi filius multa & ipse fecit præclara. inter quæ vt eximia commemorantur, mater Deorum in throno sedens multa cum maiestate, circa quam florum fructuúmque mirabilitas quædam pullulabat. Dij in eadem pictura astabant plerique eius voluntati obtemperaturi, vt videbantur. Proserpina item rapta à Plutone, quæ apparebat sub terram ingredi: Scylla marinum monstrum: Apollo & Diana, ac Rhea super dorso leonis sedens.

Olympiosthenes tres Musas incidit in Helicone, sicut Cephisodotus.

Omphalion pictor, Niciæ Nicodemis filij discipulus, Æsculapium fecit mirabilem apud Messenios, & Tritonem super Delphini dorso per mare equitantem, & Podalirium & Machaonem, & Hygiam Æsculapij filiam virginem formosam, incredibilis artificij creditam, quæ quandam præ se ferret in vultu lætitiam.

Onatas Ægineta Miconis filius signum Iouis incidit apud Eleos, & Herculem, quem dicarunt Thasij, ex Attica Dædali officina inter nobiles artifices nulli secundus. eiusdem opus fuit Mercurius arietem sub alis portans, galeatus, chlamydéque indutus. hic vbi Cererem fecisset Phigalensibus, quantum præmij poposcit, tantum reportauit, hoc est decem magna talenta, vt ait Aristodemus Abderites in libro secundo de statuariis. Floruit eadem ætate, qua Hegias & Agelades clarissimi statuarum artifices.

Pamphilus Macedo Apellis & Melanthij magister, arithmeticus & geometra non ignobilis, qui negabat artem pingendi aut sculpendi aut cæteras huiusmodi sine mathematicis posse scirè tractari: fecit Victoriam Phliunte Atheniensium, Vlyssémque penicillo eximiè expressit.

Panænus Phidiæ frater miro artificio pinxit pugnam *Marathoniam* aduersus Persas Athenis in porticu Pœcile vocata, quo vno opere nobilitatus fuisset, vel si nihil aliud fecisset. tanta erat eius pictarum formarum venustas, vt nō pictæ figuræ, sed viui homines pugnare viderentur, cùm quisque posset pugnantes dignoscere. Idem Delphis templum nobilissimum Apollinis pinxit sine præmio, quare ab Amphictyonibus fuit multis honoribus insignitus, & senatusc.

factum vt publicus sumptus fieret in eius victum vbicunque moraretur in agro suo. hic primus fuit qui os aperire & dẽtes ostendere picturas coegit, vultúmque figuratum à prisca ruditate ad iucundiorem aspectum perduxit.

Parrhasius Euenoris filius, patria Ephesius, prior fuisse dicitur qui proportiones inuenerit in figuris, addiditque capillis venustatem, & faciei non priùs visam elegãtiam. est.n. omnium maximè necessariũ, vt rationes in vniuersa picturæ, sculpturæ, aliarúmque consimilium artium facultate seruentur. neque solùm propter venustatem, quæ visui iucundas figuras facit, sed etiam quia sic ad vnguem pro viribus naturam imitari conuenit, quæ semper in optimè constitutis animalibus certam rationem membrorum seruare consueuit. Præclarè igitur dicere solebat Pamphilus, geometriã & arithmeticam disciplinas esse picturę pernecessarias, quoniam omnis proportio diligentior in numeris, deinde in aliis magnitudinibus consideratur. eius rei præclarum est indicium, quòd si quis caput à capillis ad mentũ, vel digitum, vel manum, vel pedem corporis permensus fuerit, poterit magnitudinem totius corporis, & singulorum membrorum reperire. Huius Parrhasij eximia opera fuerunt Meleager Rhodiis, & Hercules ac Perseus cum Plutonis galea & talaribus Mercurij volans: duæ præterea figuræ loricis armatorum, quarum altera currens in bello sudare, altera iam defessa positis armis anhelare videbatur. Fuerunt eiusdem duæ tabulæ eximiæ, in quarũ altera Achilles erat pictus & Agamemnon & Vlysses: in altera Castor & Pollux & Æneas. pinxit hic in arce Athenarum in templo Mineruæ pugnam Centaurorum eximiè, & post hanc celebres illas vuas, quibus decipiebantur volucres, quamuis velamenti artifici victoriam concessit. pinxit & nutricem Cressam cum infante in manibus: & Liberum patrem astante Virtute: & sacerdotem cum puero habente acerram & coronam.

Pasiteles autem plasta cùm in pictura, sculptura, & cælatura excelluerit, plasticen tamen omnium harum matrem appellauit.

Pausias egregius pictor, patria Sicyonius, inter cætera eximia Cupidinem fecit, qui abiecto arcu & sagittis lyram tenebat apud Argiuos: & Glyceram coronas è floribus facientem, bibentémque è phiala vitrea Ebrietatem.

Phidias

Phidias nobilis ſtatuarius non minùs fundendo, quàm etiam ſculpendo valuit, quamuis fuit priùs pictor, floruitque Olympiade nonageſima: huius opera multa fuiſſe mirabilia traduntur, atq; inter cætera mater Deorũ apud Athenienſes, & Venus è Pario lapide. fuit Apollo eius opus æreus in arce nominatus Parnopius, & Minerua ibidẽ ex ære, cuius in clypeo formam ſibi ſimilem inſculpſit, cùm inſcribere nõ eſſet licitum. fecit aliam Mineruã vocatam Lemniam præſtantiſſimã adiutore Colote, & Nemeſin cum corona in ceruos inciſa, & Victoriæ ſignum, quæ læua fraxinum, dextra phialã geſtabat, cui operi ſuum nomen inſcripſit, quæ fuit in arce Athenarũ, vt ait Hippias in lib. 2. de ſtatuariis. eius fuit & ahenea Leda, & alia lignea Minerua Area cognomẽto, cuius manus ſummæ è Pentelico lapide, & pedes erãt apud Platæenſes. fecit & Iouẽ Eleis ex ebore, & Venerẽ ex auro & ebore, quæ altero pede teſtudinẽ premebat: in arce Elidis Mineruã item ex auro & ebore, cuius caſſidi gallus inſidebat, & aliam rurſus Pellenenſibus. fecit in templo Olympico Iouem inſignem ex ebore, & Amazonem quandã Epheſiis æream in tẽplo Dianæ, & duas Mineruas: & Venerem e Pario lapide Athenis, & Mercurium Pronaum apud Platæenſes è marmore.

Phileſius Eretrienſis fecit apud Eleos binas boues æreas eximij operis.

Philoxenus Eretricus prælium Alexandri cum Dario pinxit, & laſciuiam, in qua tres Sileni comeſſabantur.

Piſias fecit Apollinem Athenis & Iouem conſiliarium è marmore in curia quingentorum.

Polycletus Argiuus ſtatuarius ſuum ingenium & ipſe in diuerſa materia exercuit. eius opera memoratu digna fuerũt iuuenis ſtrenuus apparẽs haſtam tenere, qui fuit inde Doryphorus nominatus: & pueri taxillis ludentes; & Venus eximia apud Spartanos: & Iuno ex auro & ebore ſedens in ſolio cum corona capiti impoſita in agro Mycenæo in templo ipſius Iunonis, cui aſſiſtebant Gratiæ & Horæ, atque altera manu malum Punicum, altera ſceptrum tenebat, cui cuculus inſidebat: & Iupiter apud Argiuos è candido marmore: & ærea ſtatua fratris ſui, atque ærea Hecate. Illud tamen non eſt ſilentio prætermittendum, quòd non ſculpebantur ex auro vel argento vel ebore niſi magni Dij: cùm plebeij è quauis materia fierent antiquitus. Erant Dij magni magna-

rum gentium crediti hi; Iupiter, Neptunus, Mars, Mercurius, Vulcanus, Apollo, Iuno, Vesta, Ceres, Venus, Diana Minerua. nam aliis fiebant è ligno simulacra, vel fictilia. Fecit Apollinem hic & Dianam & Latonam in vertice Orchææ montis è candido marmore, cuius opus fuit Liberi patris signum apud Megalopolitanos cothurnati, quod læua thyrsum, dextera poculum tenebat, insidebátque; aliqua super thyrso. omnium verò suorũ operum laudatissimus fuit regulus artis vocatus, qui erat quasi lex illarum proportionum, quę sint seruandę cæteris artificibus in omni ratione figurarum. fecit & duo signa ærea non maxima, sed eximiæ tamen venustatis ac virginali habitu & vestitu, quæ sacra quædam de more virginum Atheniensium capitibus imposita sustinerent, vocabantúrque Canephoræ.

Polygnotus Thasius, Miconis filius, pinxit in Delphis Nestorem pileo tectum & hastam tenentem: atque penicillo mirificè expressit bellum Troianum, & Charontem grandem natu, & vectos in cymba parum clara specie: & Epeum muros Troiæ solo æquantem: & Neoptolemum cædentem Troianos. fecit Cerberum opus sanè horrendum, & Ocnũ cum asello vorante funem. fuit Ocnus vir ignauus, cuius vxor absumebat quidquid ille acquirebat. apud Athenienses in Dioscurorum templo Castoris & Pollucis res gestas: Diomedem sagittas portantem Philoctetæ. Vlysses surripiens Palladium eius opus fuit, & Orestes obtruncans auxiliarios Ægisthi apud arcem Atheniensium: & Alcibiades cum monumentis equestris victoriæ ad Nemeam: & Vlysses apud Platæenses patrata iam procorum cæde. ferunt quidam hunc fuisse primum, at non Panænum, qui os aperire & dentes ostendere figuras docuerit, vultúsque mutationes variauerit: quo inuento plurimum accessit ornamenti vniuersæ arti pingendi. fuerunt tamen qui dixerint ad ætatem vsque Polygnoti & Zeuxis & Timantis non fuisse inuentos colores plures quatuor.

Praxias Atheniensis Calamidis Agrigenti discipulus elaborauit Dianę, Latonę, Apollinis, Musarũ, Liberi patris, Thyadum, Solis occidentis ora in Delphis: quo mortuo reliqua Androsthenes & ipse Atheniensis absoluit discipulus Eucadmi. Nã Phryne, cuius insigni amore captus erat Praxiteles, facta sibi optione vtrum mallet eligendi huiusce vel statuæ

vel

vel Satyri in tripodibus, hāc elegit, & in Thespiis desposuit: atque cùm multi artifices in omnibus se exercuerint pingendis aut fundendis aut excidendis, tamen non omnes in omnibus excelluerūt, sed in quibusdam præcipue. fuit enim Phidias exprimendis Diis, quàm hominibus magis accommodatus: Nicias canibus, Praxiteles equis excelluit.

Praxiteles nullis propè omnium artificum qui sua tépestate floruerunt, vel etiam posteris ignotus, raptum Proserpinæ & Ebrietatem fecit æream, & Cererem ac Proserpinam in primo vrbis ingressu è Phalero apud Athenienses, & Satyrum præterea, quo maximè gloriabatur, in via quæ vocabatur Tripodes, in templo Liberi patris è lapide Pario, & Cupidinem ibidem non minoris admirationis. Harmodium pręterea & Aristogitonem tyrannum occidentes, & duodecim Deos: Suadelam Latonámque cum filiis ad Portam Nymphadas appellatam, & Dianam & Apollinem & Neptunum: aliam Latonam Argiuis: adolescentem lacertam arcu percussurum apud Athenienses: Cererem & filiam & Iacchum facem præferentem. apud Thespienses in Gnido Venerem è Pario lapide subridentem risu simulato, vt ait Lucianus in Amoribus: cum qua rem habuit Macereus Perinthius, quod in Samo aiunt contigisse, vbi ea scripta sunt etiam de Clisopho Selymbriano ab Adæo Mitylenęo in libro de statuariis. apud Anticyrenses Dianam fecit dextera facem gestantem cum pharetra pendente ex humero, cui canis à læua & ipse æreus astabat. fecit & Phrynes statuam ex auro super columna lapidis Pételici, vt ait Alceras in secundo libro depositorum in Delphis. apud Eleos Mercurius eius opus fuit Bacchum infantem gestans. apud quos fecit etiam communi opera cum Cleone Sicyonio Venerem ex ære mirabili artificio. fuit Cleon discipulus eius Antiphanis qui didicerat à Pericleto discipulo Polycleti Argiui. fecit Athenis signum Dianæ Brauroniæ, & consultricis Deæ simulacrum, & Thyadas & Caryatidas: & Mantineam Iunonem sedentem in solio, cui Hebe, & Minerua assistebant: apud Platæenses Iunonem adultam, & Rheam saxum fasciis inuolutum pro puero ad Saturnum deferentem: apud Platæenses Iunonem è Pentelico lapide, vbi Callimachus aliam fecit: apud Thespienses Venerem pulcherrimam de Phryne inauratam: aliam Phrynen è marmore, apud Athe-

nienses Bellonam fecit, Triptolemum,& bonam Fortunam, & Cupidinem marmoreum depromptum è Glycerio, quæ formosissima fuit amica,non minùs quàm Phryne,aut Thais, aut Leontium, aut Hippe,aut quæuis nobilis antiquarum amicarum.

Protogenes patria Caunius nobilissimus fuit pictor, qui cùm multa eximia opera fecisset, principatum tamen Ialyso illi celebri tribuere solitus est, in quo nondum perfecto septem annos Rhodi pingendo absumpsit & cani illi pulcherrimo anhelanti, cuius in exprimenda spuma ex ore manante diutius laborauit. expressit penicillo Marsyam victum & exanimum propè propter mœrorem: & Nioben spectantem filiorum cædem,quam ex ipso vultu licebat cognoscere propè stupidam factam.tantæ fuit existimationis,vt cùm Demetrius vrbem Rhodon capere posset ex ea parte qua erat Ialysus ignis opera,maluerit vrbi parcere, quàm Ialysum igni deuastare.pinxit Satyrum eximium incumbentem columnæ cum coturnice columnæ insidente viuæ prorsus simili:& Paralum, Hemionida, Cydippem, Tlepolemum, Antigonum, matrem Aristotelis. fecit etiam signa ex ære. pinxit & latores legum Atheniensibus.

Pythagoras Parius Gratias venustissimis faciebus pinxit apud Pergamenos,opus insigne.

Pythagoras Rheginus primus omnium ære expressit venas,neruos,capillos,& alia complura, idque multo artificiosius totum fecit inuentum, quàm fuerat ante suam ætatem: qui fecit etiam præter cætera multa pancratiastarum simulacra,qui artem didicit à Clearcho Rhegino, qui ab Euchero Corinthio;qui à Syadra & Charta Spartanis.

Pythodorus Thebanus Iunonem fecit ex ære Coronea Sirenas manu præferentem.

Rhœcus ac Theodorus Samij primi fuerunt, qui plastices artis artificium in Samo inuenerunt.fecit & alia signa in Danæ Ephesiæ templo,& fœminam quam Ephesij Noctem appellabant perobscuram.

Scopas Parius Venerem popularem ex ære fecit in Elide capro insidentem,& multa alia signa in variis locis.sed præsertim in Ionia & Caria. fecit apud Athenienses Amorem, Cupidinem,Apperétiam:apud Corinthios Herculem & Hecaten signa marmorea. fecit Venerem è marmore, quæ no-

ctu r-

&u ridere videretur ob voluptates venereas ac furta noct.r na, & Phaethontem, & Vestam sedentem cum duabus ministris, & Thetidem cũ Achille ac Nymphis, quæ insiderẽt delphinis, Tritonibus & Phorco. fecit Cnidus Bacchum & Mineruam: Arcadib. Æsculapium impuberem, & Hygieam è Pentelico marmore: & Platæensibus marmoream Mineruam Pronaum.

Simonis pictoris Æginetæ opus fuit apud Eleos equus & assistens auriga, & labores Herculis.

Socrates Sophronisci filius incidit apud Athenienses è marmore in vestibulo arcis Gratias & Mercurium. pinxit etiam Hygiam filiam Æsculapij, & Æglen. Panacea quoque & Iaso & piger spartum torquens, quod asinus rodebat, erãt eius picturæ.

Strongylio parum erat aptus exprimendis in marmore humanis corporibus, cùm boues & equos optimè exprimeret. solam Dianam sospitam fecit Athenis tolerabilem.

Tauriscus nõ ignobilis pictor præter alia egregia pinxit discobulũ, in quo & musculi in dorso & vis brachij, & omnis habitus corporis totis viribus in altum iacere conantis mirificè apparebat: & Paniscum, & Clytæmnestrã, & Polynicen repetentem regnum, & Capaneum.

Tectæus & Angelio magistri Callonis, ac Scillidis & Dipœni discipuli, simulacrum fecerunt marmoreum eximium in Delo Apollinis Delij.

Teleras & Ariston communi opera fecerunt apud Eleos æreum Iouis colossum duodeginti pedum, opus eximium creditum.

Theocosmus ciuis Atheniensis Iouem fecit adiutore Phidia è marmore, cuius capiti Horæ & Parcæ insidebant, cuius os ex auro & ebore constabat, reliqua è gypso & fictili materia.

Theodorus Samius mirabilis fuit in arte sua, siquidẽ ferrũ fundere ac signa facere ex eo primus inuenit, non tamen multos æmulos habuit propter difficultatem metalli, quod non potuit sequentibus temporibus in statuas cõmodè fundi, quare necesse fuit ab illo fuisse aliquo ignoto medicamento purificatum.

Theopropus Æginета Taurum ex ære in signum fecit Corcyræis.

Thrasymedes Parius Arignoti filius Æsculapiū insignem fecit ex auro & ebore sedentem tenétémque scipionem, qui altera manu caput premeret draconis, cane ad pedes decumbente.

Thimenetus Musæum pinxit penicillo in arce Athenarum, qui Boreæ dono volare apparebat: & palæstritem, & puerum hydrias portantem.

Thylatus & Orethus & eorum filij apud Eleos signum illud Iouis fecerunt, quod fuit postea in Olympiam deportatum.

Thymilus Amorem fecit Libero patri assistentem apud Athenienses è marmore candido in via Tripodibus, & Satyrum puerum poculum porrigentem.

Timanthes Iphigeniam altari astantem pinxit, multósque mœstos circa illam, sed omnes reliquos mœrore superare Menelaus patruus videbatur. cùm vero patris dolorem se non posse penicillo exprimere arbitraretur eximius artifex, quod iam quidquid posset in patruo expressisset, velamento vestis paternum os occultauit. pinxit idem Polyphemum cum Satyris in parua tabula, & iudicium armorum in Aiace, qua tabula iudicatus est superasse Parrhasium Sami. fecit Cyclopem dormientem, & ad ostentandam magnitudinem Satyros qui thyrso eius pollicem metirentur.

Timocles & Timarchidas Athenienses fecerunt Æsculapium marmoreum imberbem Elateæ.

Timomachus Byzantius eximius pictor præter Arionem à delphinis vectum citharam pulsantem, fecit Aiacē & Medeam & Orestem & Iphigeniam in Tauris, quæ vultu mœsto ac pudibundo astans aræ vestes componeret vt caderet decorè. fecit & Gorgonem. in qua ars præcipuè enituit. fecit & Athenienses sedentes, & alios concionantes. & præstantissimum opus fuit Gorgon.

Tisagoras conscius artificij Theodori Samij, vt apparuit, fecit apud Delphos è ferro Herculem pugnantem cū hydra, & alia signa ferrea multa laudabilia, quamuis ars esset difficillima. fecit Pergami alterum caput ferreum leonis, alterum apri.

Xenocriti & Eubij Thebanorū opus fuit Hercules Promachus è candido lapide apud Bœotos.

Xenophilus Æsculapium fecit apud Argiuos è candido lapide, cui Strato adiunxit bonam valetudinem: & Neptunum apud Anticyrenses, ea forma vt manu femori admota altero pede supra Delphinum ascenderet: altera gestaret tridentem.

Xenophon Atheniensis Fortunæ signum fecit ferentis Plutum, quod opus cùm imperfectum relinquens decessisset, Callisthonicus Thebanus ciuis os & manus & quædam alia suffecit.

Zeuxis Heracleota pictor clarissimus tam amplas diuitias per suam artem sibi comparauit, vt ausus sit vestem aureis literis nomen suum continentem gestare ad ludos Olympicos. huiusce mirum opus fuit Penelopes pictura, quam ita pinxit, vt præter eximiam pulchritudinem, studium etiam continentiæ & pudicitiæ, atque omnes mores qui in honestissima matrona esse solent, referrētur in ea pictura, & quasi elucerent. pinxit Marsyam ligatum, & vuas, ad quas aues aduolabant cum puero illas gestante. fecit Agrigentinis Herculem vtraque manu angues suffocantem præsentibus Amphitryone & Alcmena, in qua pictura metus quidam exprimebatur parentum. Pinxit Iouem in throno cum eximia quadam maiestate Diis cæteris assistentibus: & opus Helenam vocatum, quod è quinque præstantissimis virginibus delectis Crotoniatarum confecit, obseruatis partibus, quæ visæ sunt præstantiores in singulis. Pinxit Atalātam & Pana pastorum Deum, quem largitus est postmodum Archelao. nam post partas insignes opes, quia censeret sua opera condigno precio emi nō posse, cœpit ea elargiri. pinxit Athenis in templo Veneris pulcherrimum Cupidinem rosis coronatum, & egregium Centaurum. Et ne memorandis artificibus aut illorum operibus tempus absumam, quę possent magnum volumen implere, multi alij pictores & statuarij fuerunt præter prædictos, inter quos celebres erant:

Alypus Corcyræus, Andreas Argiuus, Andreas Tenedius, Antiphilus Naxius, Antiphilus Corinthius, Asterion Atheniensis: Callicles Megarensis, Calynthus Crotoniata, Cantharus Sicyonius, Chœrilus Olynthius, Chrysothemis Cyprius, Cleœta Smyrnæus, Cleon Arcadius: Dædalus Corinthius, Dætondas Cephalenius, Daippus Megarensis, Dontas Lacedæmonius, Dionysiocles Milesius: Eutelidas

Argiuus, Eutychus Chius: Glaucias Æginetа, Gratianus Spartanus. Hermocrates Samius, Hippias Eleus: Lysippus Chius Lysus Macedo: Megacles Messenius, Micon Syracusanus: Naucydes Smyrnæus, Nicodemus Æginetа, Nicodemus Zacynthius Olympus Cous. Pantias Chius, Patrocles Crotoniata, Patrocles Sicyonius, Philotymus Æginetа, Polychus Æginetа, Polycles Athenienfis, Polydamas Scotussensis, Prothæus Arcas, Ptolichus Æginetа, Ptolichus Corcyræus, Pyrilampes Messenius, Pyrilampes Sicyonius: Silanion Athenienfis, Soidas Naupactius, Somis Abderita, Stadieus Athenienfis, Sthenis Olynthius, Stomius Megarenfis: Theocles Crotoniata, Theocosmus Liparenfis, Theomnestus Sardianus. Tisander Macedo. Habuit filium Dædalus Iapygem, à quo dicta est Iapygia: & vrbs Lyciæ vocata est Dædala, è Dædalo ibi postea sepulto. primus fuit Dædalus qui asciam, perpendiculum, & glutinum, lithocollam, ac terebram inuenit. atque cùm Calus eius discipulus rotã figlinam prior excogitasset & serram ad asperitatem malæ serpentinæ, quæ paruum lapidem corrosisset & ferrum, inuidens Dædalus, ne gloriam magistri suffocaret, eum per dolum interemit. Sed satis de his artificibus, nunc ad ea quę fabulosè de Dædalo dicta sunt accedamus, illa perquirentes.

¶Hæc ferè illa sunt omnia, quæ de Dædalo celebrata sũt, quorum sententiam nunc perquiramus. Quod artifex ingeniosus fuerit Dædalus, sororisque filium Attalum, vel Telen, vel Calum, qui figuli rotam & serram ad imitationem dentium serpentis, quæ paruulam tabellam coroserat, inuenit, interemerit, eáque de causa solum verterit, & in Cretam profugerit, vbi familiaris Minois & Pasiphaes factus sit, historicè quidem, at non fabulosè narratum est. Quod etiam Pasiphae cum Tauro congressa sit, illud historicè dictum est, vt explicauimus. atque cùm adulterij non solùm conscius, sed etiam adiutor Dædalus fuisset, quòd fuit à Minoe in vincula coniectus vnà cum filio Icaro. Hi carceribus reclusis paruas nauiculas nacti, cum nonnullis, qui odio habebant nimis seueram Minois administrationem, velis in ventos explicatis, remúmque vtrinque valide impellentium beneficio, fugam arripuerunt; Dædalúsque in Siciliam peruenit, at Icarus ob imperitiam naucleri in scopulum

lum impegit, & naufragium fecit, ac periit. Dictus est autem Dædalus alas excogitasse, qui cùm illum classis Minois insequeretur, ipse primus velificationem inuenit, ac ventum secundum in puppim nactus Minois classem anteuertit, quæ remis tantùm vtebatur, vt ait Pausanias in Bœoticis. Arbitrati sunt nonnulli præterea dictam fuisse Pasiphaen in amorem tauri incidisse, quia cùm ex Dædalo de tauro inter astra collocato, déque vniuersa re astronomica audiuisset, in astronomiæ amorem inciderit, vt ait Lucianus in dialogo de Astrologia. Cur verò Minos postea illum insecutus sit, aliam afferunt rationem. Atque hæc quidem historice à diuersis scriptoribus de Dædalo memorantur. Nunc quod ad mores pertinet, consideremus. Omnium malorum, omniúmque calamitatum sanè fundamentum est iniustitia. nam quia Calum Dædalus è turri per inuidiam præcipitauit, in multos labores & ipse incidit. qui neque regiam quidem amicitiam firmam esse aut tutam sceleratis hominibus expertus est. Quę potest enim esse ingenij præstantia, quæ non miserrima sit, cùm fuerit cum improbitate & turpitudine coniuncta? cum igitur ad summa contenderet Dædalus, summorúmque hominum amicitias expeteret, illud ipse expertus est, quod filio persuadere conabatur, mediocritatem tutiùs exoptari: cùm summæ cuiusque fortunæ vel summa scelera, vel summæ calamitates soleant esse coniunctæ. Hæc ipsa ratio effecit cùm in Siciliam volaturus alas Icaro accommodaret, vt illum admonuerit media semper esse expetenda: quare inter volandum etiam neque nimis solem esse accedendum ob ingentem calorem, neque nimis ad mare; ne fierent alæ, quàm oporteret, ob aquam grauiores, aut ob frigus duriores. Sic igitur eum monet apud Ouidium libro secundo de arte:

Me pennis sectare datis: ego præuius ibo:
Sit tibi cura sequi, me duce tutus eris.
Nam siue æthereas vicino sole per auras
Ibimus, impatiens cera caloris erit:
Siue humiles propiore freto iactabimus alas,
Mobilis æquoreis penna madescet aquis.
Inter vtrumque vola. ventos quoque nate caueto:
Quáque vocant auræ, vela secunda dato.

Quæ præcepta siquis diligentiùs consideret, sanè parum

pertinent ad nauigationem, at plurimum ad institutionem humanæ vitæ, siquidē multo grauior est fortunatorum casus, quàm eorum qui diu infeliciter egerunt, omnísque felicitatis molesta est iactura illis quibus aduersa fortuna spirare cœperit. Neque alia de causa hæc celebrata sunt à poetis, nisi vt demonstrarent diuitiarum & rerum omniū excellentiam nemini esse tutā: optimámque esse mediocritatem, quę neque inuidiam secum trahat plurimorum, neque tamen contemnatur: quod patitur infima hominum conditio. Atque Lucianus in astrologia iuuentutis calorem & inscitiam per hæc demonstrari asserit, cum non illa disquirantur ab illa ætate, quæ conueniant, sed vel ad cœlum animo tollatur ab arte aberrans, & à iudicio recto præceps in mare decidit. At nunc de Pelope dicatur.

De Pelope. CAP. XVII.

PElops ille, cuius humerum Ceres comedit, Taygetes & Tantali filius fuisse dicitur, vt testatur Euripides in Oreste vbi loquitur de Tantalo.

> ὃς φυτεύει Πέλοπα, τοῦ δ' Ἀτρεὺς ἔφυ.
>
> *Ab hoc Pelops est editus Atrei pater.*

Pelopem alij patria fuisse Lydum, alij Paphlagonium memorant. verùm quæcunque patria illi fuit, huiusmodi de illo res narrantur. OEnomaus Rex Elidis ac Pisæ, cùm percepisset ex oraculo futurum esse, vt à genero interficeretur, filiámque haberet eximiæ pulchritudinis ex Eurythoe Hippodamiam, omnibus artibus conatus est homines ab eius coniugio deterrere. Atque curule certamen proposuit Hippodamiæ petentibus procis, ea lege, vt qui victus fuisset, trucidaretur: qui vero victor extitisset, Hippodamiæ matrimonium obtineret. Marmacem primum procorum per capitis periculum venisse ad petendam Hippodamiā memorant, ad cuius tumultum mactatæ sunt Parthenia & Eripha vocatæ equę, & humatæ, Œnomai iussu. ac post illum hos ordine fuisse ab Œnomao cæsos procos: Alcathoum Euryalum, Eurymachum, Crotalum, Acriam, Porthaonem, Caperum, Lycurgum, Chalcodontem, Lasium, Tricolonum, Aristomachum, Priantem, Cronum, Æolium, & postremum Erythrum: quibus omnibus victor Pelops quotannis postea, quan-

quādiu regnauit,parentare consueuit. Alij tamen illud factum fuisse à patre maluerunt,quia filiam amaret, quā nemini volebat cōcedere, quare illa de oraculo dicitur finxisse.Fama est OEnomaū quoties currule certamen procis filię proponeret,Areo Ioui rem diuinam facere consueuisse. Amabatur eadem a Myrtilo Mercurij & Cleobules filio:vel vt alij voluerūt,Phaetusæ;vt alij,Mantus: qui auriga erat patris ipsius Hippodamiæ. Inter cæteros igitur procos & Myrtilus erat post cædes tredecim aliorū; quorum hæc nomina scripta sunt ab Epimenide:Mermnus, Hippostratus, Æolopeus,Piras,Acarnan,Hippomedon,Alcathous,Chalcon,Lasius,Scopelus, Lycurgus, Acrocomus, Crocalus, Eurymachus, Euryalus: cùm à cæteris quibusdam ex his subtractis Æolus & Tricoronus fuerint subrogati, neq; simplex sit de his opinio,quòd alij Aristomachum, & Hippothoū, Eurylochum,Automedōtem,Pelaguntem, Cyrianontē,Pelopē, Opuntium nominarunt. erat autem ex illorū craniis Marti templum extructurus. Cecidit in illis certaminibus etiam Cranon, in cuius honorem Thessali vrbem Euphyram priùs nominatam mox Cranonem appellarunt, vt ait Nicephorus. Cùm forma præstantem Pelopem Hippodamia vidisset,in eius amorem incidit, atq; clàm egit cum Myrtilo vt victoriam aduersus patrem Pelopi concederet. Tum Myrtilus clauos modiolis rotarum non immisit, quare fecit vt OEnomaus à Pelope vinceretur, ac cæderetur labentib.rotis. Alij dicunt OEnomaum superatum fuisse à Pelope,quia Myrtilus cereos clauos modiolis infixerit. Concedebat enim OEnomaus procis vt Hippodamiam in suis curribus haberent, atq; cursus initium à fluuio Clade, finē Isthmū Corinthiacum esse voluit: ipséq; cum hasta à tergo currens in curru sequebatur, qui ab equis velocissimis Psilla & Harpinna trahebatur. sic igitur cōprehēsos procos ipse OEnomaus hasta à tergo transfigebat. Tunc itaq. dolis Myrtili victus à Pelope OEnomaus, cùm moreretur, imprecatus est Myrtilo vt à Pelope occideretur, quod etiam postea contigit. Nam cùm Pelops asportaret Hippodamiā, eáq; sitim pateretur in itinere, secessit parumper de via Pelops ad aquam hauriendam: hanc primam satis aptam occasionem ratus Myrtilus, absente Pelope Hippodamiam vitiare conatus est. Tunc Hippodamia reuerso Pelopi

Myrtilum accusauit, quem Pelops apud Geræstum promontorium in mare detrusit, quod mare ab eo postea Myrtoum dictum fuit, vt significauit Euripides in Oreste. at Ilirus libro duodecimo rerum Atticarum virum bellicosum fuisse Myrtilum scripsit, qui ob promissam sibi, & postea non concessam Hippodamiam, cum Pelope certauerit, à quo tamen victus fuerit. Post Myrtili cædem à Vulcano expiatum fuisse memorant ipsum Pelopem, qui cùm ad mare accessisset, Pisámque Oenomai regiam & Apiam Pelasgiã dictam accepisset, Peloponnesum, hoc est Pelopis insulam nominauit, quamuis sit peninsula. Fabulantur præterea Pelopem, vt coctus fuit, à Neptuno fuisse amatum, vt in his significauit Pindarus

Τ͂ γαιάοχος ἐράσσατο Ποσειδᾶν,
ἐπεί νιν καθαρῦ λέβητος ἔξελε Κλωθὼ
ἐλέφαντι φαίδιμον ὦμον κεκαδμένον.

Quem terram amplexus amauit Neptunus,
Vt ipsum è puro lebete exemit Clotho,
Ebore clarum humerum condecoratum.

Scripsit Pausonias in prioribus Eliacis, non duos tantùm, sed quatuor fuisse equos Oenomai. Memoriæ prodidit Xanthus in rebus Lydiæ, & Herodotus in iis quæ scripsit de Perseo & Andromeda, quatuor illos Œnomai equos Psillam, Harpinnã, Ocyon, Aoratum fuisse nominatos: ac promissum fuisse Myrtilo doli præmium iureiurando à Pelope, vt prima nocte Myrtilus esset cum Hippodamia: quod postea cùm ille reposceret, fertur è naui in mare à Pelope deiectus, veluti testatur etiã Pausanias in Arcadicis. Cùm eius corpus æstu maris eiectum ad Pheneatas applicuisset, sepultum fuit honorificè. & annua sacrificia illi instituta: quamuis Myrtoo mari non à Myrtilo, sed à Myrtone puella ibi submersa nomen inditum fuisse testatur Duris Samius. Memoriæ proditum est à Theseo in rebus Corinthiacis & à Pausan. in iisdem, currum Pelopis depositum fuisse apud Corinthios in templo Anactorum, qui penderit de tholo, cùm Pelops tam cultus sit præcipuo honore præ cæteris heroibus apud Eleos, quàm Iupiter præ diis cæteris. Dicitur Pelops filios habuisse Cleonem, à qua vrbs dicta est Letreum, Alcathoum, Lysidicen, Plysthenem ac Thyestem. Alij dixerunt Pittheum & Chrysippum & Diantem & Hippalcmum

palcmum

palemum fuisse filios. Sed è quibus mulieribus, non constat: & Argæum quendam. at non eum quidem, qui ab Hercule primus combustus, dedit in manus consuetudinem ad posteros comburendorum cadauerum: & Corinthum, à quo vrbs Ephyre instaurata sit, quamuis alij Ioui, alij Oresti, alij aliis Corinthiis id attribuunt. Quod vero Neptunus Pelopem amauerit vbi exemptus fuisset è lebete, nonnulli referunt ad historiam dicúntque illud dictum idcirco fuisse, quia Pelops antequam ad incrementum naturalis caloris peruenisset, naturáque superuacaneos humores concoqueret, fuisset valetudinarius. at cùm venisset ad pubertatem, dictus est amatus fuisse à Neptuno, cuius filij & amici viri bellicosi ac strenui homines fuerunt. Neque hoc dissentit sanè à physica ratione, quando scriptum est ab Aristotele in historiis animalium, multos ad pubertatem vsque fuisse valetudinarios, qui emisso semine sani facti sunt, aut contrà. Pelopem sepultum fuisse Letritæ, quæ ciuitas fuit Elidis vti scripsit Isacius: atq; Troia omnino capi non poterat, vt prædixit oraculum, antequam Neoptolemus Achillis filius, & os Pelopis & arcus Herculis quem habebat Philoctetes huc portarentur. Illud os vbi in Græciam, post captum Ilium reportaretur ad Eubœam naufragio facto periit, quod multos post annos captum fuit à quodam piscatore, qui admiratus magnitudinem, consuluit oraculum cuius esset. cognitum os Pelopis in litore humauit, atque post iussis Eleis ad sedandam pestilentiam illud requirere, cùm attulissent multa munera, publicè illud acceperunt. Neque plura ferè his de Pelope memoriæ prodita sunt.

¶ Sed cur hæc de Pelope & Hippodamia, quæ non dissentiunt ab historica narratione, recepta sunt à poëtis, & celebrata? Quia nihil aliud est humana vita nisi simili huic certamini contentio: quippe cùm pericula, calamitatésque sint subeundæ, & fortiter cum voluptatibus pugnandum, à quibus si vincamur in perniciem prorsus ducimur: atsi victores ipsi extiterimus, viri fortes & constantes habebimur, fortitudinémque tanquam Hippodamiam semper contubernalem habebimus per vniuersam vitam: cùm in naturam propè vertatur consuetudo. quòd autem pronum sit ac velox ingenium siue natura mortalium ad voluptates, testantur ipsa equorum nomina: cùm Harpinna rapacem

significet, Ocys & Psilla veloces sint, Aoratus autem videri non possit. cum igitur vellent ostendere plenam contentionis, plenam miseriarum, plenam periculorum vitam esse mortalium, semper voluptatibus iniunxerunt pericula, cum omnes denique calamitosæ existant. Atque vt nos ab illis retraherent, & vt viri boni efficeremur pro viribus, demonstrarunt quæ supplicia proponantur iis qui victi fuerint à voluptatibus. Hæc vna causa extitit, cur hæc memoriæ prodita sint, & à poetis celebrata. at nunc de Perseo dicamus.

De Perseo. CAP. XVIII.

PErsimilis Œnomai fuit causa, quæ Acrisium Danaes patrem & auum Persei compulit, vt nemini filiam in matrimonium concederet: quippe is responsum acceperat futurum esse vt à nepote, qui nasceretur è filia Danae, occideretur. fuit enim Danae Persei mater Acrisij Argiuorum regis & Eurydices Eurotei, vel, vt aliis magis placuit, Lacedæmonis filia: quæ cum nata esset, Acrisius adiuit oraculum, vt an marem aliquem filium postea habiturus esset, sciscitaretur. Tum respondit oraculum, nullum quidem marem habiturum, sed fore vt nasceretur nepos è filia, à quo ipse occidatur, vt scripsit Pherecydes in lib. 1. & duodecimo historiarum. tum ille domum reuersus aheneum thalamum in aula domestica subterraneum extruxit, vt ait Soph. in Antigone, in quem Danaen cum nutrice inclusit, custodiásque adhibuit, ne filius vllus ex ea nasceretur, vt scripsit Pausanias in Corinthiacis, & Horatius libro tertio Carminum:

Inclusam Danaen turris ahenea,
Robustaque fores, & vigilum canum
Tristes excubiæ munierant satis
Nocturnis ab adulteris:
Si non Acrisium virginis abditæ
Custodem pauidum Iupiter, & Venus
Risissent: fore enim tutum iter & patens
Conuerso in precium Deo.
Aurum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa, potentiùs
Ictu fulmineo.

Huius igitur in amorē cū Iupiter incidisset, auro similis dicitur è tholo defluxisse; quod cū illa in sinū cepisset, Iupiter quis

quis esset se patefecit, ac illam compressit, ex quo natus est Perseus. Fuerunt qui dixerint Danaen prægnantem à patre fuisse cognitam sed expectatam vt pareret: alij clam peperisse maluerunt, & puerum triennium absoluisse, prius quam Acrisius id persentiret: tum ad arã Hercei Iouis Danaen à patre fuisse adductam & interrogatam ex quo peperisset: cúmque illa e Ioue diceret, in ... creditam cæsa prius nutrice in arcam ligneam inclusam fuisse & in mare deiectam, vt testatur Apoll. lib. 4. Argon.

οἵα δὲ καὶ Δανάην πόντῳ ἐνὶ πῆμ' ἀγετ' αὐτὴν
πατρὸς ἀτασθαλίῃσι.
Qualia vel Danaen patris dementia ponto
Ferre coegit.

Deinde cùm ad insulam Seriphum arca applicuisset, quæ vna est e Cycladib. vbi Polydectes Androthoes & Peristhenes eius qui fuit Damastoris, qui Nauplij, qui Neptuni, filius imperabat: vel, vt alij maluerunt, Neptuni filius & Cerebiæ vel Amæmones, à Dictye fratre Regis, qui ibi forte piscabatur, hæc arca rete extrahitur, quem Danae rogauit vt arcam aperiret: quam cùm ille reclusisset, didicissetq; quinam essent, domum deduxit, & vt affinitate coniunctos, apud se perhumaniter habuit, vt ait Strabo lib. 10. Sequentibus post ea temporibus Polydectes vim Danaæ inferre conatus est, quod cùm ob Perseum non posset, finxit se velle dotem in nuptias Hippodamiæ Œnomai filiæ parare, munúsque Perseo imposuit, vt ad se Medusæ caput, quod Hippodamiæ largiretur, afferret. Ille igitur acceptis iis, de quibus dictum est in Medusa, eò contendit. Fama est Stheno & Euryalen Medusæ sorores homicidam insectantes ad Argum peruenisse collem ita dictum ab occultato Argo; quæ vbi sperarent se illum esse comprehensuras, ob ingentem lætitiam insignem mugitum ediderunt, vnde locus & vrbs vocata est Mycena. Fama est Acrisium deinde, vt ait idem Pherecydes, nulla diligentia fati necessitatem, & oraculi responsum, deuitare potuisse: quippe cum relato in Seriphum capite Medusæ, Polydectes, omnésque eius in saxa fuerint conuersi, ac Perseus relicto Dictye, qui in Seripho imperaret, cum magna Cyclopum manu & Danae, & Andromeda ad Argiuorum ciuitatem contendit. Nam fama est Andromedam filiam fuisse Cephei & Cassiopes: quæ à Nereidibus scopulo fuit alligata,

vt à ceto voraretur, quia Cassiope illarum iram in se
tauerat, cùm filiam vel Nereidas forma antecellere
retur. Hæc igitur ostenso capite Medusæ ac virtute
iter illuc facientis liberata fuit, quem etiam postea
est, vt ait Ctesias in Perseide. cùm Perseus igitur Arg
nisset, non inuenit Acrisium quoniam ob timorem
sam, quæ Pelasgorum fuit ciuitas, confugerat. Reli
tur ibi Danae apud matrem Eurydicen, cum Cyclop
Andromeda, ipse Larissam contendit, vbi recognouit
sium, illique persuasit vt Argos secum rediret. Verù
tequam Larissa discederent, certamen celebrari c
in illa ciuitate, ad quod certamen & ipse Perseus d
dit, atque discum capiens illum emittere incepit. ne
enim inuentum fuerat pentathlum, sed singula cert
seorsum absoluebant. Discus igitur in pedem Acrisij
lutus illum vulnerasse dicitur, ex quo vulnere interiit
sepulcrum ante portas ciuitatis Perseus & Larissæi n
fice extruxerunt. Pausanias tamen in Corinthiacis
disco conuoluto, sed impetu illius iacti ad amnem Pe
percussum fuisse Acrisium scribit, cùm Perseus inuen
disci gloria elatus artem in conuentu hominum ost
ret. Theseus in rebus Corinthiacis memoriæ prodidi
seum Argos reuersum cùm parricidium magnæ sibi
niæ duceret esse, petiisse à Prœto vt regnum commu
qua re impetrata vrbem condidit, quam Mycenas no
uit ab inuento capulo ensis in excauandis fundamenti
Mycetem capulum inquilini vocarent. quod tamen
go ibi repentè nato accidisse quidam maluerunt, alij al
chi filia Mycene. Duxit Andromedam ex India, vt ai
rod. in Polymnia, è qua cepit filium Perseum. quem
auum reliquit, quia nullum is marem filium habebat. fu
filia Erythra etiam, à qua mare Erythræum vocatum e
habuit antequam Tarsum Ciliciæ vrbem conderet,
tamen quidam à Sardanapalo fuisse extructam malue
Suscepit etiam Gorgophonem filiam, vt ait in Corint.
quæ prima fuit omnium mulierum, quæ ad secund
ptias transierit, cùm mortuo Periere Æoli filio O
nupserit, cùm esset priùs mos fœminarum mortuo
viro vt à secundis nuptiis abstinerent. Alcæus pra
& Electryon & Sthenelus fuisse filij Persei memor

c

ex Andromeda, vti scripsit Herodotus in historiis, quibus Mestorem etiam addidit. alij praeterea his filium tribuerunt illum Erythrum, qui imperauit mari Erythraeo, & in illis regionibus sepultus nomen dedit mari, vt testatus est Arrianus libr. 8. rerum gestarum ab Alexandro. Haec sunt quę memoriae prodita fuerunt de Perseo, praeter illa quae dicta fuerunt superius. Sepultus fuit Perseus in via, qua Mycenis Argis iter fuit ad laeuum, cui honores diuini vt Heroi sunt habiti. ¶ Nunc quid illa significent, perquiramus. Quod Danae inclusa ita fuerit, & Iupiter in aurum versus illam vitiarit, nihil aliud significat, quàm largitionibus cuncta patere & ab auaritia nihil esse tutum. Quod his carminibus significauit Paulus Silentiarius:

> χρύσεος ἀψαύστοιο διέτμαγεν ἅμμα κορείας
> Ζεύς, διαδὺς Δανάας χαλκοδέτους θαλάμους.
> φαμὶ λέγειν τὸν μῦθον ἐγὼ τάδε· χάλκεα νικᾷ
> δώματα καὶ δεσμοὺς χρυσὸς ὁ πανδαμάτωρ.
> χρυσὸς ὅλους ῥυτῆρας, ὅλας κλαῖδας ἐλέγχει,
> χρυσὸς ἐπιγνάμπτει τὰς σοβαρὰς ὀφρύας·
> καὶ Δανάας ἐλόγωσεν ἐὸν νόον· μή τις ἐραστὴς
> λισσέσθω Παφίαν ἀργύριον παρέχων.
>
> *Aureus in caecas penetrauit denique rimas,*
> *Et Danaes duros Iupiter in thalamos.*
> *Famula sic inquit me iudice ferrea claustra*
> *Aurum perrumpit, duraque vincula domat:*
> *Aurum omnes vectes infregit, & arguit artem*
> *Clauis, & inflexit torua supercilia.*
> *Sic Danae decepta fuit: non vllus amator*
> *Aurum cui fuerit supplicet hinc Veneri.*

Nulla fuit enim aetas, vbi diuitiae in cognitionem hominum irrepserunt, in qua nō maxima auri maiestas fuerit, cui & honestatis leges omnes, & omnia humanitatis iura, & Dei religio saepius seruire coacta est: cùm infinitus numerus eorum qui magis aurum, quàm verum Deum colant, curent, ament, venerentur re ipsa, quamuis verbo secus profiteantur, & in amplissimis ciuitatibus praesertim, vbi magis regnat auaritia, ambitio, & omnis immoderata licentia. quod exposita fuerit in arca, ad historiam spectat. quod Perseus illa egerit, quae de ipso superius dicta sunt, id totū fabulosum: est enim Perseus ratio animae nostrae & prudentia. Atqui Medusa cùm esset vel meretrix, vel naturalis libido

& voluptas, quę homines in saxa converteret: hęc cęditur à Perseo, & caput eius Palladi datur, quod affigitur clypeo. nihil hoc aliud significat, quàm vim eandē esse sapientiæ & libidinis, neque minus esse voluptatis in rebus præclaris, quàm in libidine: sed ad hanc cognitionem tanquam lena vtimur ratione, quare Perseus ablatum Medusæ caput illud Palladi asportauit. at de Medusa diligentiùs alibi explicatum est. Ille impedimento fuit Polydectę, quoniam ratio nō solùm aduersus voluptates insurgit, sed etiam aliis pro viribus opitulatur. Neque enim vir bonus est solùm planè, aut iustus, qui nihil ipse iniquum faciat, sed etiā qui pro viribus aliis est impedimēto, ne quid faciāt iniquum. Hic fingitur Deorum ope Gorgonum impetū euasisse, Medusámque obtruncasse, quam neque intueri quidem vlli licebat quia omnis humana prudentia per se debilis est sine Dei auxilio: sine quo voluptatum illecebras effugere non satis possumus: est enim & hoc ipsum, esse virum bonum, Dei munus. Alij dixerunt Perseum Iouis filium Gorgonem interemisse, quare ad cœlum sublimis postea euolauerit, historicè esse intelligendum, cùm is tyrannum Cretę, vel (vt alij maluerunt) Arcadię, vt verò alij, Athenarum patrię suę interfecerit, ex quo facinore fuit laudibus, vt aiunt, ad cœlum elatus: vel quod magis rationi conuenit, lætitia rerum è sententia gestarum. Alij animę immortalitatem per hęc significari intelligunt, cùm illa faciat generationem & corruptionem per motum assiduum, at ipsa victrix tamen rerum inferiorum terrestri hoc pondere soluta in cœlum denique euolet. Neque licet tuto cuipiam voluptates intueri, quoniā si quis illegitimis voluptatibus cō fidenda diutius immoretur, haud difficile est illum irretitum ab iis captiuum trahi. Chares tamen Mitylenęus libro secundo historiarum Danaen scripsit non à Ioue, sed à Prœto patruo fuisse compressam: è quo natus est Perseus: postea Pilumno Apulorum Regi nupsisse, cui Daunum peperit. Verùm quia nihil hęc pertinent ad vitę institutionem, in pręsenti pretermittantur.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE,

LIBER OCTAVVS.

Quàm sapienter Deorum multitudo antiquorum ad vnum Deum referatur.

ADMIRABILIS profectò fuit ac propè diuina maiorum nostrorum sapietia, ornatissime Campeggi, qui primi religionem & Deorum immortalium metum inter homines introduxerunt, non solùm quia nulla ciuitas, nullus hominũ cœtus, nullus domus sine religione diutius potest consistere: sed etiã quia per hanc multiplicem fabularũ varietaté nullã mundi partem, nullúmque locũ esse demõstrarunt, qui diuina Deorum præsentia vacare possit. Nam quanquam Christiane veritatis participes esse non potuerunt, quia nondum summum veritatis lumen Christus veræ religonis præcepta tradiderat, tamen pro suis viribus, & quantum acie humani ingenij prospicere potuerunt, demonstrare conabãtur neminem clam vllum facinus vel turpe vel honorificum suscipere posse, quod non continuò à Diis obseruaretur. Atque hos res humanas curare demonstrabant, cùm ritus sacrorum, & ceremonias, & preces, & proprium singulorum cultum, vel ad pacandos, vel ad aliquid petendum instituissent. Illud enim fuit eorum qui fabulas excogitarunt, consilium, vt Deum cuncta videre, cunctáque audire ostenderent: quos ego vel Pythagora, vel Socrate, vel omnibus illis, qui postea vocati sunt philosophi, multò sapientiores fuisse iudico. Nam etsi non erat perfecta illa religio antiquorum, neque prorsus ad probitatem instructa, tamen id vitio dare non conuenit, quoniam nihil perfectum & planè absolutum nasci solet. Illi igi-

tur,vt nullam mundi partem,nullúmque locum vel priuatum vel publicum Deo vacuum esse monstrarent, ne quis sceleratus arbitraretur se Deos latere posse,& nauigantium, & agricolarum, & militantium, & pastorum, & venatorum, & quiduis aliud facientium Deos proprios esse dixerunt: quia vulgus & imperita multitudo percipere non poterat,quo pacto fieri posset cùm vnus sit Deus,vt is omnia videret eodem tempore, quæ fiunt vbique & dicuntur in infinito propè hominum numero. Vulgus enim pro suo ingenio plerumque diuinam naturam metitur, & quæ nimis admirabilia sibi videntur, quâmuis à diuina natura non abhorreant, repellit ac pro falsis habet: quia tanquam malè affectus stomachus validiora admittere non potest. Hæc ipsa causa fecit, vt arbitror, vt tantam Deorum multitudinem introduxerint antiqui,cùm Deũ vbique esse, omniáque illius nutu gubernari demonstrare conarentur, cui pro negotiorum varietate diuersa nomina tribuerunt. Nam vim diuinam cœlum, & vniuersas mundi partes superiores gubernantem, Iouem Deorum patrem appellarunt: cuius vim eã, quæ sub terris esset,vocarunt Plutonem,atque illum Iouis fratrem nominarunt. Cùm verò in aquis eadẽ vis considerabatur,quas diuina prouidentia omnino carere non putabant, Neptunum dixerunt, atque hunc ipsum etiam crediderunt Iouis esse fratrem: cùm per aera penetraret, rursus vim ipsam diuinam nuncuparunt Iunonem,eámque censuerunt esse sororem Iouis. Atque omnes vires denique per ipsa elementa diffusas à superioribus,& originẽ ducere & pendere arbitrati sunt, quas omnes quasi ab vna fonte in multos riuulos & naturam earum explicantes diduxerunt. Atque vt summatim dicam, si rem diligentius inuestigemus omnes propè antiquorum Deos, vel Iouis fratres,vel filios,vel nepotes, vel aliqua affinitate coniunctos, inueniemus. Ex quo patet nihil aliud significare voluisse antiquos, quàm vnum esse Deum, vnum rerum omnium gubernatorem,cuius vis esset in omnes res diffusa,qui vnus cuncta videret,& audiret,& regeret. Verùm ad institutum opus iam accedamus; & de Oceano primò transigamus.

De Oceano. CAP. I.

OCEA-

OCeanus, qui fluuiorum & animantium omnium, & Deorum pater vocatus est ab antiquis, Cœli & Vestæ, quam terrã nonnulli vocarũt, filius fuisse dicitur: vt testatur Hesiodus in Theogonia, vbi Terræ filios ita commemorat:

Γαῖα δέ τοι πρῶτον μὲν ἐγείνατο ἶσον ἑαυτῇ
Οὐρανὸν ἀστερόενθ', ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτοι,
ὄφρ' εἴη μακάρεσσι θεοῖς ἕδος ἀσφαλὲς αἰεί.
γείνατο δ' οὔρεα μακρὰ θεῶν χαρίεντας ἐναύλους
Νυμφέων, αἳ ναίουσιν ἀν' οὔρεα βησσήεντα.
ἡ δὲ καὶ ἀτρύγετον πέλαγος τέκεν οἴδματι θῦον,
πόντον, ἄτερ φιλότητος ἐφιμέρου· αὐτὰρ ἔπειτα
Οὐρανῷ εὐνηθεῖσα τέκ' Ὠκεανὸν βαθυδίνην.

Terra sibi par stellatum cœlum alma creauit,
Quod complectatur lato velamine totam:
Et foret hinc superis sedes firmißima Diuis.
Inde sati montes, statio gratißima Nymphis,
Quæ sylvas habitare solent in montibus ipsis.
Hæc eadem peperit ventosi marmora Ponti,
Non vlli coniuncta mari, sed & inde creauit
Oceanum Cælo coniuncta in amore profundum.

Apud hos educatam fuisse Iunonẽ testatur Hom. lib. ξ. Iliad.

εἶμι γὰρ ὀψομένη πολυφόρβου πείρατα γαίης,
Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν·
οἵ μ' ἐν σφοῖσι δόμοισιν ἐΰ τρέφον, ἠδ' ἀτίταλλον.

Oceanum visura peto namque vltima terræ,
Vnde genus superis, adeo Tethymq; parentem:
Qui me aluere suis domibus feliciter olim.

Ab hoc ipso Oceano videtur putasse Orpheus & antiquorum Deos, & res omnes initium sumpsisse: quippe cùm omnia priusquam oriantur, aut intercidant, indigeant humore: sine quo nihil neque corrumpi potest, neque gigni, vt sensit Thales. Sic autem scribit Orpheus in hymnis:

Ὠκεανὸν καλέω πατέρ' ἄφθιτον αἰὲν ἐόντα,
ἀθανάτων τε θεῶν γένεσιν, θνητῶν τ' ἀνθρώπων,
ὃς περικυμαίνει γαίης περιτέρμονα κύκλον·
ἐξ οὗπερ πάντες ποταμοί, καὶ πᾶσα θάλασσα.

Oceanúmque voco patrem, Tethymq; parentem,
Vnde ortus superis, vnde & mortalibus ortus:
Qui latè terram spumosis fluctibus ambit:
E quo sunt maris, & fluuiorum semina primum.

Huic tauri caput esse censuerunt antiqui, quare illum ita

ταυρόκρανον appellauit Euripides in Oreste:

Ὠκεανὸς ὃν	*Oceanus quem*
ταυρόκρανος ἀγκάλαις	*Tauriceps vlnis*
ἑλίσσων κυκλεῖ χθόνα.	*Se flectens ambit terram.*

Scriptum reliquit Æschylus Oceanum amicissimum fuisse Prometheo in his;

οὐ γάρ ποτ' ἐρεῖς ὡς Ὠκεανοῦ φίλος
ἐστὶ βεβαιότερός σοι.
Non rectè amicum firmiorem dixeris
Oceano tibi.

Memoriæ prodidit Isacius præter Tethym duas fuisse vxores Oceano, Parthenopem & Pampholygem: atque Asiam & Libyam suscepit filias e Pampholyge, ex Parthenope Europam & Thracen. vnde nomina regionibus postea fuerunt data. Dicuntur fuisse ab Oceano genitæ præterea Philyra, Callirhoæ, Perseis, Xanthe, Daira, Ephyre, Leucippe, Melobosis, Ianthe, Electra, Phœno, Tyche, Ocyrhoe, Eurynome, Æthra, Pleione, Clymene, Doris, Triton. Et ne singulis commemorandis sim longior, tria millia filiorum fuiise Oceano dicuntur. vt in his Hesiodus in Theogonia:

αὗται δ' Ὠκεανοῦ καὶ Τηθύος ἐξεγένοντο
πρεσβύταται κοῦραι· πολλαί γε μέν εἰσι καὶ ἄλλαι.
τρὶς γὰρ χίλιαί εἰσι τανύσφυροι Ὠκεανῖναι·
αἵ ῥα πολυσπερέες γαῖαν καὶ βένθεα λίμνης
πάντῃ ὁμῶς ἐφέπουσι θεάων ἀγλαὰ τέκνα.
Hæ sunt Oceani & de semine Tethyos ortæ,
Prisca quidem soboles; magna est & cætera turba.
Sunt etenim ter millę puellæ Oceaninæ,
Quæ terras habitant, stagnorúmque alta profunda,
In varius dispersa locis gens, pignora Diuum.

Cùm verò in perpetuo cursu & Oceanus & fluuij ex eo nati existãt, θεῖον γένος, quasi nõ diuinũ, sed decurrẽs genus, dicti fuere eadẽ sanè ratione, qua Sol & Luna & astra assiduè currentia Dij fuerunt nominata. Sic autem inquit Theocr. in Bubulcis:

ἄγκεα καὶ ποταμοὶ θεῖον γένος, αἴ τι Μενάλκας
θήν ποχ' ὁ συρικτὰς προσφιλὲς ᾆσε μέλος.
Decurrens genus ó fluuij, vallésque, Menalcas
Si quando vobis dulce melos cecinit.

Dicti enim sunt fluuij θεῖον γένος, non quia peculiarẽ in se habeant diuinitatem magis, quàm reliquæ mundi partes, quia omnium

omnium propè naturalium corporũ maximè aquarum,& inter has fluuiorum motus fit conspicuus. Nam cum venerit in dubium nonnullis cœlorũ motus,qui non cœlos,sed terram moueri arbitrabãtur,vt asserit Ptolemæus & Aristoteles lib. 3.cœli,neminem an fluuij etiã moueantur, & vniuersa aquarum moles,apparet rectè dubitare potuisse. Est enim nõ minùs Oceani, quàm fluuiorum perpetuus motus, cùm modò affluat,modò refluat;quod fieri ad Lunæ cursum nõnulli arbitrantur,ita vt cùm Luna ascendit ab Oceano donec ad medium cœli veniat,affluant aquæ, refluántque cum descẽdit. Atque hic motus non semper sibi est similis.magis enim refluit in pleniluniis, cùm in nouilunio vix sentiatur, & cùm cœlum serenum fuerit.motus etiam augetur,ita vt humiliores aquæ relinquantur. Ad hanc rem nonnihil conferunt etiam coniũctiones & oppositiones reliquorum planetarum, & quibusdam anni temporibus id etiam magis fit,maiórque varietas in his motib. existit, quippe cùm circa tropicum æstiuum augeatur accessus & recessus,minórque fiat ad tempus vsque æquinoctij,ac rursus crescat ad hybernum tropicum, & ab eo ad vernum æquinoctium minuatur. Augetur istud etiam vi eorum signorum,in quibus Luna fuerit in suis mutationibus. nam in placidioribus æqualiores fiunt motus, in vehementioribus magis inæquales, quod etiam vis imbrium auget, ac impetus ventorum. Hæc tanta causarum varietas fecit, vt nulla certa ratio horum motuum aquarum afferri vel à peritissimis nauigantibus possit. Est autem Oceanus vniuersa illa aquarum moles, quæ terram vndique circundat: nam quocunque ad extremas terræ oras quis accesserit,mare illi latissimum occurrit, quod ab Oriente quidem eoum aut Indicum appellatur,ab occidente Atlanticum,vbi Hispaniam Mauritaniámque disterminat. Ad Septentrionem,& ad oppositam huic regionem mare Ponticum & glaciale nuncupatur,& rubrum aut Æthiopicum. Multi sanè nauigiis ad extremam oram Oceani penetrare conati sunt, multorúmque dierum iter fecerunt,sed illis priùs annona & res victui necessariæ defecerunt,quàm aquarum spatium, & nauigabilis planities, vt testatur Strabo, & Rhianus in nauigatione Hannonis Carthaginensis.

¶ At nunc quæramus, cur hæc de Oceano ficta sint. Oceanum Cœli & Terræ filium crediderunt, quoniam

ex informi materia cùm priùs natus fuisset amor, isque vniuersam molem miscuisset, natum est Cœlum, & Mare, & Terra, & omne Deorum genus pullulauit, vt ait Aristoph. in Auibus:

πρότερον δ' οὐκ ἦν γένος ἀθανάτων, πρὶν Ἔρως συνέμιξεν ἅπαντα.
ξυμμιγνυμένων δ' ἑτέρων ἑτέροις, γένετ' Οὐρανὸς, Ὠκεανός τε,
καὶ γῆ, πάντων τε θεῶν μακάρων γένος ἄφθιτον.
Ante non erat genus immortalium, ante quàm Amor commiscuisset omnia,
Commistis verò aliis aliis, natum est Cœlum, Oceanúsque,
Et terra, omniúmque Deorum beatorum genus æternum.

Patet igitur ex his Oceanum post Cœlum natum fuisse. Nam cùm summus opifex Deus in hoc mundo architectando dixisset, Fiat lux, continuo lucis instrumenta, cœli scilicet, planetarúmque corpora nata sunt: quare priùs natum est cœlum, deinde Deus secreuit vniuersam aquarum naturam ab aquis quæ super cœlo sunt, & in vnum locum à terra iussit secedere. Hac igitur ratione, amor, quæ diuina est bonitas, cuncta commiscuit, & ad generationem excitauit. vnde Oceanus natus est è Cœlo & Terra. Apud Oceanum dicitur fuisse Iuno educata, quòd aqua in aera proximum, cùm rarior fit, soluitur, atque aer densior factus ad alumnum Oceanum descendit in aquam versus, vt est elementorum inter se generatio. Hunc eundem Oceanum tradidit Orpheus, & omnes antiquorum theologi principium ortus Diis & rebus extitisse, quia, vt sensit Thales, nihil sine humectatione nascitur aut putrescit, atque omnes elementorum qualitates, quas Deorum nominibus appellarunt, ex humore nascuntur. Taurinum autem caput Oceano tribuerunt antiqui propter vim ventorum, à quibus excitatur & impellitur, vel quia tauris similem fremitum emittat, vel quia tanquam tauris furibundus in litora feratur, cuiusmodi finguntur esse etiam fluuij. Fabulati sunt propterea Oceanum fuisse amicissimum Prometheo, quoniam nauigantibus per Oceanum maxima prudentia & peritia opus sit, non solùm vt siderum ductu, quò cupiunt perueniant, sed etiam peritia opus est in obseruandis & deuitandis scopulis in multo antè cognoscendis tempestatibus ac ventorum signis, & in omnibus denique vitandis, quæ possunt nauigantes in summum discrimen inducere: quæ

eadem

eadem etsi vtilia sunt in mari mediterraneo, non tamẽ tantopere videntur necessaria. Huius vxorem fuisse Tethyn dixerũt, de qua paulo pòst dicetur. Oceani filij tã multi & filię fuisse dicuntur, quia ex vaporibus, qui calore Solis sublimes tollũtur, gignũtur fluuiorũ aquæ & fontes, vt putarunt antiquorũ nõnulli. nã etsi voluit Arist. fontes ex aere in locis cauernosis in aquã verso procreari, tamẽ si diutius siccitas cœli extiterit, neque fiant imbres vel penitus arescere flumina & fontes, vel ad tenuissimum cursum deduci videmus: quare etsi non tota, maior tamen pars fluuiorũ & fontium ita procreatur, vt apparet. Inter filios Oceani Tyche cõnumeratur, quæ fortuna est, quia fortunatos esse oportet nauigantes, & omnes illos qui se ventorum fidei committunt. atque vt summatim dicam, per Oceanum fabulosum rerum naturalium generationem, & necessariam esse nauigantibus prudentiam significarunt. at nunc de Tethye dicamus.

De Tethye & Thetide. CAP. II.

TEthys, quæ vxor fuit Oceani, Terræ & Cœli filia & ipsa fuit, vt ait Hesiodus in Theog.

Οὐρανῷ εὐνηθεῖσα τέκ' Ὠκεανὸν βαθυδίνην,
Κοῖόν τε, Ῥείαν τε, Θέμιν τε. Μνημοσύνην τε,
Θείαν τε, Κρεῖόν θ', Ὑπερίονά τ', Ἰαπετόν τε,
Φοίβην τε χρυσοστέφανον, Τηθύν τ' ἐρατεινήν.

Oceanum Cœlo peperit, cui vasta profunda,
Et simul Iapetum, Cœúmque, Rheámque Themímque,
Mnemosynem, Thiam, Criúmque, Hyperiona, Tethyn
Formosam, Phœbénque coma est cui cincta corona.

Hanc dearum matrem appellarunt, cùm pater illarum esset Oceanus. Thethis verò, quę priore aspirata & breui legitur. Chironis filia fuit, vt ait Epicharmus in Hebes nuptiis:

μόγις κόρα Χείρωνος ὢν ἀλεύατο
Θέτις δραμοῦσα.

Puella vix Chironis horum fugerat
Currens Thetis.

At Homerus tamen in hymno in Apollinem Nerei filiam fuisse significauit in his:

ἀλλά ἑ Νηρῆος θυγάτηρ Θέτις ἀργυρόπεζα
δέξατο.

Candida sed cepit mox illum filia Nere.

Quod etiam testatus est Anaxandrides Rhodius, vbi Tho

tim de se ipsa loquentem introducit in his carminibus:

ἐν τοῖσι μὲν ἁλίῃσιν οὐκ ἀνώνυμον
Θέτιν θύγατρα Νηρέως καλοῦσί με.
Deas marinas inter haud ingloriam
Thetim vocarunt Nerei me filiam.

Et Euripides in Iphig. in Aulide,

μὰ τὸν δι' ὑγρῶν κυμάτων τεθραμμένον
Νηρέα φυτουργὸν Θέτιδος, ὅς μ' ἐγείνατο.
At non per vndis educatum Nereum
Thetidis patrem, cuiusque ego sum filius.

Hęc fuit vxor Pelei, atque dicta est omnium mulierum fuisse forma prestantissima, de cuius nuptiis Thetidis ita scribit Apollodorus: Δία καὶ Ποσειδῶνα μόνους φασὶν ἐρίσαι περὶ γάμου τῆς Θέτιδος. Θέτιν δὲ, ὡς τραφεῖσαν ὑφ' Ἥρας, μὴ θέλειν τῷ Διῒ συνελθεῖν. ὅθεν ὀργισθέντα τὸν Δία θνητῷ συζεῦξαι αὐτήν. *Inquiunt enim Iouem ac Neptunum solos de nuptiis contendisse. At Thetim noluisse congredi cum Ioue, quia fuisset à Iunone educata: quamobrem iratus Iupiter, illam mortali dedit in matrimonium:* vt est lib. 11. Metam. apud Ouid. Alij dixerunt Apollinem vnà cum Ioue & Neptuno de illius nuptiis contendisse, sed omnes fuisse à Prometheo, vel (vt aliis magis placuit) à Themide deterritos, quòd ex illa filius prestantior esset oriturus. Alij dixerunt Thetidem ęgrè tulisse quòd vna ex Deabus marinis esset futura hominis vxor, quare eius nuptias deuitans in varias formas mutabatur, de qua ita scripsit Homerus:

ἐκ μέν μ' ἀλλάων ἁλιάων ἀνδρὶ δάμασσεν
Vnam me æquoreis è nymphis nubere cunctis
Mortali voluit.

Nam quamuis in ignem & in leonem tanquam Proteus verteretur, nulla neque vi flammarũ tamen, neque vnguium aut dentium feritate potuit à nuptiis illum deterrere. Scriptum reliquit Isacius Peleum Chironis consilio Thetim cõpressisse cùm in varias formas mutaretur, atque in sepiam denique fuisset conuersa. id cùm in loco Thessalię Magnesię accidisset, locus ipse Sepias dictus fuit, vt ait Zez. hist. 46. chil. 2. Alij tamen dicunt Thetidem vxorem Pelei fuisse non coactam, neque sub variis formis deludentem compressam, sed sponte se in eius matrimonium concessisse, vt scripsit Pythenetus in primo rerum Æginetarum. Celebratæ sunt autem Pelei & Thetidis nuptię in Pelio monte, ad

te, ad

ae, ad quas omnes Dij præter Discordiam conuenerunt, quę pomum aureum in locum nuptiarum iniecit, ἡ καλὴ λαβέτω. Contulerũt huic omnes Dei munera: Pluto smaragdum insignem, Neptunus equos Xanthum & Balliam, Vulcanus cultrum, & Dij cæteri alia. Nam ita mos fuit antiquorum, vt cum donis ad nuptias conuenirent. Sequentibus postea temporibus & alios filios & Achillẽ Thetis Peleo genuit; quos cùm sub igne per noctem occultaret, vt quod mortale esset absumeretur, mortui sunt. Achilles verò ambrosia per diem inunctus: & sub igne per noctem occultatus dicitur aliquantulum perdurasse, donec re à Peleo deprehensa Thetis irata se in numerum Nereidum receperit. Atque eo tempore Achilles vocatus fuit Pyrisous, tanquam ab igne seruatus, & Chironi educandus datus fuit, & postea Achilles ob eam causam, quòd exusto labro careret dictus, vt ait in his Agamestor in Thetidis epithalamio:

παιδὶ τῷ δ' ὄνομα θῆκε πυρίσοον· ἀλλ' Ἀχιλῆα
Πηλεὺς κίκλησκε, χείλεος εἵνεκά μιν
καιόμενον εἰνὶ κόνει σποδιῇ ὅτι πῦρ ἀκάματον,
χείλεος ἀμφιδρυφὲς ἀπεγράψατο ἰτέου.

Additur huic nomen Pyrisous: ipse at Achillem
De labri Peleus nomine dixit eum:
Sub cinere exussit puero quia pruna iacenti
Vnum de labris, hinc quoque nomen habet.

Fuerunt qui dixerint Thetidem non sub flamma solitam esse occultare filios è Peleo susceptos, sed in lebetem aquæ bullientis iacere, vt experiretur an mortales geniti essent. atque hæc de Thetide filia Nerei. Tethys Oceani vxor, sorórque Titiani Ephyren peperit, quæ nupsit postea Epimetheo. & Pleionem Atlantis vxorem, de qua sic ait Ouid. lib. 5. Fast.

Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,
Qui terram liquidis, qua patet, ambit aquis.
Hinc sata Pleione cum cælifero Atlante.
Iungitur, vt fama est, Pleiadásque parit.

Memorantur præterea multæ Oceani & Tethyos filiæ, Acaste, Admete, Asia, quæ Asiæ nomen dedit, Clymene, Idyia, Ephyre, Eudora, Eurynome, Ianira, Lyriope, Melobosis, Metis, Plexame, Prymno, Rhodia, Thea, Thoë, Tyche, Xanthe, Zeuxo, Clytie, quæ ab Apolline amabatur. Ea cùm

Ff

furtum Apollinis Leucothoes patri Orchamo indica. zelotypiam, relicta ab Apolline, amoris impatiens ei tique ab linens, quia spectaret quacunque incederet Apollo. Deorum misericordia in Heliotropium herbam demum conuersa est.

¶ Verum siue Thetidem nominemus, siue Thetim, vtraq; Dea fuit marina, & Tethys putanda est ipsa aquæ moles, quæ ad generationem coaluerit: Thetis vero aquæ elementum, vt patet ex Pollione Virgilij:

Pauca tamen suberunt priscæ vestigia fraudis,
Quæ tentare Thetim ratibus, quæ cingere muris
Oppida.

Nam nisi sit Oceanus vniuersa aqua, ac materia Tethys ad generationem concreta, ridiculum sanè erit mare etiam vxorem habere. cùm igitur ea materia, ex qua cuncta gignuntur, coaluerit, illa Deorum & animalium omnium mater dicta est. Quod attinet ad nuptias Pelei, scriptum reliquit Staphylus in libro de Thessalia Chironem rerum astronomicarum peritissimum voluisse Peleum illustrare, quare tempus obseruauit, quo futuri essent magni imbres, atque famam in homines dissipauit, quòd Ioue concedente Peleus Thetim esset vxorem ducturus, ad quas nuptias Dij cum pluuia & magna hyeme forent venturi. cùm tempus igitur huiusmodi aduentasset, Peleus duxit Philomelam Actoris Myrmidonis filiam, sed tamen de Thetide inualuit. Alij per hæc libidinosorum furorem notarunt, qui omnes vias inquirunt quibus mulieres alliciant, neque timent muliebres fallacias, cum neglecta honoris, facultatũ, salutis cura, illud solum spectent, vt libidinem expleant. sed cùm inter mortalem & immortalem suapte natura paruum sit cõmercium, non sunt diuturnæ nuptiæ. neque illorum salus, qui voluptatem tanquam bonum simpliciter affectant Nam profectò decet virum sapientem tanquam peritum nauclerum, non tantùm vti præsenti vento, aut præsenti fortuna, sed etiam futura longe prospicere. Verùm de his alibi copiosiùs dictum sit. hæc de Thetide sufficiant: at nunc de Tritone dicamus.

De Tritone. CAP. III.

TRiton Deus marinus, quorum filius fuerit, non conuenit inter scriptores. Hesiodus Neptuni & Amphitri

phitrites illum filium fuisse dicit in Theogonia in his:

ἐκ δ' Ἀμφιτρίτης καὶ ἐρικτύπου Ἐννοσιγαίου
Τρίτων εὐρυβίης γένετο μέγας, ὅς τε θαλάσσης
πυθμέν' ἔχων, παρὰ μητρὶ φίλῃ καὶ πατρὶ ἄνακτι
ναίει χρύσεα δῶ, δεινὸς θεός.
Inde Amphitrite Neptunoque editus ipse
Est Triton Deus insignis, qui vasta profunda
Cum patre & cum matre colit, quique aurea tecta
Incolit eximius Deus.

Acesander verò Eurypylũ & Tritonẽ filios fuisse Neptuni & Celænus scriptũ reliquit, ac Steropẽ solis filiã nupsisse Eurypylo, cui genuit Leuconẽ & Leucippũ. At Numenius in libro de Piscationibus Oceani & Tethyos filiũ Tritonẽ fuisse inquit. Lycophrõ Nerei filiũ putauit, vt patet in iis carminib⁹, in quibus inquit poculum donatum fuisse Tritoni à Medea, quoniam is Argonautas rexerit, cùm in Syrtes incidissent;

κλαδῶν πίτνουσι νερτέρων κειμήλιον
Αὐσιγδα, Κινύφειος ἣν τέγγει ῥόος
ναμερτὲς ἀενάοισι. τῷ γὰρ Νηρέως γόνῳ
Τρίτωνι Κολχὶς ὤπασεν δῶρον γυνὴ,
χρυσῷ πλατὺν κρατῆρα κεκροτημένον.
Fractum lacunar inferorum magnæ opes,
Ausinda Cinnypheus hanc fluctus rigans
Fœcundat arua, Nerei proli hic dedit
Tritoni Colchis poculum olim fœmina
Dono, quod auro erat probè multo illitum.

Fuit autem Triton Oceani ac Neptuni buccinator & tubicen, vt testatur Ouid. lib. 1. Metam. in his; vbi etiam formam ipsius buccinæ describit:

Cæruleum Tritona vocat, conchàque sonanti
Inspirare iubet, fluctùsque & flumina signo
Iam reuocare dato. caua buccina sumitur illi,
Tortilis in latum quæ turbine crescit ab imo:
Buccina, quæ medio concepit vbi aëra ponto,
Litora voce replet sub vtroque iacentia Phœbo.

Huius suprema pars corporis vsq; ad vmbilicũ fuit hominis, at inferior vsq; ad caudam delphini, duos pedes priores equinos habuisse dicitur, caudámque duplicem in Lunæ formam vt significauit Apollon. lib. 4. Argonauticorum in his:

δέμας δέ οἱ ἐξ ὑπάτοιο

κράατος ἀμφί τε νῶτα καὶ ἰξύας ἔστ' ἐπὶ νηδὺν,
ἀντικρὺ μακάρεσσι φυὴν ἔκπαγλον ἔικτο.
αὐτὰρ ὑπαὶ λαγόνων δίκραιρά οἱ ἔνθα καὶ ἔνθα
κήτεος ἀλκαίη μηκύνετο· κόπτε δ' ἀκάνθαις
ἄκρον ὕδωρ, αἵ τε σκολιοῖς ἐπὶ νειόθι κέντροις
μήνης ὡς κεράεσσιν ἐειδόμεναι διχόωντο.
Par fuerat forma superis humerósque, capútque,
Et lateris partes supremas corporis omnes.
Inferius sed enim cauda hinc pendebat & illinc
Immanis ceti, tum spinis verberat alte
Terga freti, hæ lunæ similes curuantur in orbem.

Hanc eandem formam Tritonis ita expressit Virg. lib. 10.
Hunc vehit immanis Triton, & cærula concha
Exterrens freta, cui laterum tenus hispida nanti
Frons hominem præfert, in pristim desinit aluus.
Spumea semifero sub pectore murmurat vnda.

Fabulati sunt hunc in curru ab equis cœruleis tracto vehi solitum, vt ait Ouid. 11. epist. Didûs;
Iam venti ponent, stratáque æqualiter vnda.
Cæruleis Triton per mare curret equis.

Inquiunt huic humeros fuisse colore purpureo, & quali colore mortuæ triglæ perfunduntur; de quo ita ait Ouid. lib. 1.
supráque profundum
Extantem, atque humeros natiuo murice tectum
Cæruleum Tritona vocat.

Tritonē humanā vocē habuisse dicũt, vt testatur Pauſ. in Arc. Fabulātur hūc inuentā à se conchā ad id bellū attulisse, quod susceptū erat aduersus Gigantes, quā cùm inflasset, & inauditū sonum edidisset, illi immanē aliquā beluam ac formidabilem rati se in fugā verterunt, quare victoriam facilem Diis concesserunt. De Tritia Tritonis filia meminit Pauſ. in Achaicis. quæ cùm esset virgo, fuit sacerdos Mineruæ, sed postea à Marte compressa Melanippum peperit. Idem testatur in Bœoticis Tritonē solitum fuisse quæcunque pecora ad mare agerētur apud Tanagræos adoriri, qui etiam leuiora nauigia inuadebat. Ad hunc placandum cùm Tanagræi vini craterem exposuissent ille odore allectus vinū hausit; mox de tumulo litoris in somnum versus præceps decidit, cui Tanagræus quidam humo securi caput amputauit: quem tamē à Baccho cæsum nonnulli crediderunt. Qui diligentiùs Tritonum figuram

guram exprimere conati sunt, illi Tritonũ capillos apio palustri similes esse dixerũt, cum reliquũ corpus exiguis squamis integeretur, duritiæ limæ persimili. Brãchias habuit paulo inferiores auribus naresq; hominis, cùm rictus tamen oris esset paulo latior: dentésq; pantherarum dẽtibus persimiles, oculi subglauci, manus & vngues & digiti similes erant testæ conchyliorum; tum pinnæ sub ventre & sub pectore, sicut visuntur in delphinis, vt scriptum est à Sostrato lib. 3. animalium. Dictus est Triton etiam Neptunus, siue mare, vt ait Lycophron, qui etiam cetum, in cuius ventre Hercules triduum fuit, Tritonis canem in his appellat, & leonem Herculem;

τριεσπέρου λέοντος, ὅν ποτε γνάθοις
Τρίτωνος ἠμάλαψε κάρχαρος κύων.
Triúmque noctium leonem, quem canis
Tritonis olim deglutiuit improbus.

Nã cùm Hercules Laomedontis largitionibus impulsus Hesionẽ regiè ornatã cetóq; expositã Laomedontis ipsius filiam vellet ab illo periculo liberare, fertur aggerẽ, vel vt alij malũt murũ repentinũ excitasse, atq; ad angustias eius aggeris armatus constitisse. Vbi vero cetus accessisset hians in eius os Hercules irruit, vbi cum per triduũ fuisset, ceto disrupto exiit omnibus amissis capillis capitis, vt scriptũ reliquit Andræas Tenedius in nauigatione Propontidis. Quam quidem fabulã nihil aliud significasse puto, nisi futurũ, vt traditũ est à sapientibus, Christianam viuendi rationem omnem pristinã malitiam disrupturam; cùm multa tradita sint de Hercule, quæ ad prædicendam Christi fortissimam & omnibus saluberrimam vitam spectare appareant. Vocatus fuit Tritõ Nilus Ægyptius fluuius, quod in eo Triton mortuus apparuit, vt quidã putarunt, qui cùm Deus esse putaretur ab antiquis, tamen vim mortis effugere nõ potuit, sicuti filij reliquorum creditorum Deorum, vt nos lusimus his Græcis carminibus:

φεῦ, φεῦ, ποῖ φθέγγοι μερόπων χθόνες; ἄφθιτον οὐδέν.
πάντα δαμᾷ θνητῶν ὀξεῖ γὰρ θάνατος.
καὶ φορέει τούτῳ τοῖς ἔντεσιν οὐδὲν ἄτεγκτον
φάρμακ' κρατεῖ πάντων ῥεῖα θεὸς σβέσε.
οὐ δύναται γὰρ μητρὶ οὔτε λέων ὀλιγοχρόνιον ἀμύνειν
οὔτε τέκνοισιν μάκαρ, κ' οὐ κρείσσων βίος.
πῶς λιπόντα γῆν κρύπτουσιν τὰ ἁλμυρὰ πόντου
βένθεα; πῶς φθόγγοι τὰ πληρέντα θεοί;

οὐδὲ φυτοῖς δύναται γῆ μήτηρ σῆψιν ἀλάλκειν,
    ἐν ζώοισι μέρος πολλὰ χαριζομένη.
ὤλετ' Ἀριστοτέλης φύσει πολὺ φέρτατος ἀνδρῶν,
    ἄλλα τε καὶ σοφίης ἦκεν ἐς ἄκρον ἔπι.
κάτθανε δ' ἡγήτωρ ποιητῶν θεῖος Ὅμηρος.
    οὐκ οἶδεν σώζειν Ὀρφέα Καλλιόπη.
οὐδ' αὖθις βασιλεὺς ἐνέρων, καὶ Περσεφόνεια,
    ἐξ ἔλαβεν ψυχὰς πέμπον ἐς ἠέλιον.
ἄμαχος εἷς θάνατος κατὰ μυρία φῦλα καμόντων
    αἰεὶ ἄγει, πέλεται σύνδρομος ἠΐθεος.
ὅσα δ' ἄρα φύλλα χαμαὶ χέεται βορέαο πεσόντος.
    ἰθυτάτ' ὀρνίθων χείματος . χαλάζει.
ἀφρείης τ' ἄνεμος ποτὶ κύματα θῖνα κυλίνδει,
    πᾶσαι βαίνε ψυχαὶ ποτὶ γε κατὰ χθονίους.
οὐκ ὄψας θνητῶν μακάρων τ' αἰτήματ' ἀκούει.
    οὐδένα γὰρ φιλέει μήποτε δωροδόκος.
κάτθανεν Ἡρακλῆς μεγάλου Διὸς ἄλκιμος υἱός.
    οὐ δύναται λύειν Ἀφρογένεια φίλον.
Ἄρτεμις Ἱππόλυτον λείπει πολυΐστορ' ἄνακτι
    ὤχετ' ὑποχθονίων δακρύσασα θεά.
ἄτρεπτος νόμος ἐστὶ θεοῖς. θανάτοιο γὰρ οὐδεὶς
    ἔκφυγε, εἰ μὴ μοῦνος τίς γε θεὸς κρατέει.

Quæ carmina nõ insuauiter vertit Laurent. Gottius in Latinã linguã iuuenis, multis egregiis artibus ornatus, vt dictum est:

Quo fugiat mortale genus? nil denique tutum est.
    Crudelis nam mors omnia falce secat.
Nil durum, nil non Mortis penetrabile telis.
    Omnia vi domuit Mors violenta Dea.
Cornibus haud potuit natu depellere pestem
    Bos, non horrendo feruidus vngue leo.
Squammigeras pelagi gentes, quæ salsa profunda
    Celarint? volucres quæ leuis aura ferat?
Non potuit plantis terra aut animalibus alma
    Prodesse auxilio, omnia victa cadunt.
Mortuus est, illum nihil & sapientia iuuit,
    Naturæ cecidit gratus Aristoteles.
Occidit & vatum ductor diuinus Homerus.
    Nec clarum seruat Orphea Calliope.
Quas animas cepit Proserpina, rursus ad auras
    Non patitur superas Solis adire Deus.

Vndique

Vndique mors animas horrenda in tartara cogit
Tranantes illuc quæ sine lege ruunt.
Quot volucres primo tristantur frigore læsæ,
Quot frondes gelido flante Aquilone cadunt,
Aut vndas venti spumosa ad littora voluunt,
Tot defunctæ animæ tartara ad ima fluunt.
Non audit mors vota virûm vel iussa Deorum,
Non amat hæc quenquam, munera nulla capit.
Arte Venus nulla charum reuocauit Adonim.
Et Iouis Alcidem lurida regna tenent.
Inferno regi Hippolytum Diana relinquit,
Pallentem mærens & lacrymosa Ioui.
Inconcussa Deæ stat lex, quam nemo reflexit:
Hanc vnus potuit nam superasse Deus.

Vocatus fuit etiam Triton Nilus Ægyptius fluuius, quia ter nomen mutauerit: nam priùs Oceanus, deinde Ægyptus, tũ denique Nilus vocatus est, vt ait idem Lycoph.

Αἰγύπτιον Τρίτωνος ἕλκοντος ποτόν.
Ægyptium Tritonis ut potum trahit.

Vocatæ sunt Tritones & vrbes nõnullæ Bœotiæ, Thessaliæ, Libyæ. ¶ Atque Tritones denique crediti sunt Dei, qui præsto essent nauigantibus, ne quis locus, aut ne quod hominum facinus diuina numinis præsentia carere videretur. Quòd Triton Neptuni fuerit & Amphitrites, vel Neptuni & Celænus, vel Oceani & Tethyos, vel Nerei F. nihil aliud significare sanè ego crediderim, quàm monstrum marinum fuisse, cùm aqua omnium elementorum maximè sit ad varia monstrorũ genera procreãda fertilis. Et quoniam facilè cadit in rerum ignotarum admirationem imperita multitudo, idcirco quod rarò apparet vel diuinum quidpiã esse arbitratur, vel certè sine aliqua diuina & maxima caussa nõ cõtingere. Id cùm ita sit, nõ fuit difficile persuadere mortalibus diuinũ quidpiã esse Tritones, & Deos esse quorum in postate essent nauigantes, ad quod credendum aliquando periculorum magnitudo impellebat (fiunt enim timentium animi & in periculis existentium ad superstitionem perfaciles.) Et cùm inter multos precantes alicui voti compos fieri contigisset, illius præconio postea Tritonum vt Deorum nomen fuit celebratum. Neque illud prætermiserim, quòd apud Romanos super tẽplo Sa-

turni Tricon quidam eximiæ magnitudinis fuit collocatus, qui buccinam inflabat quoties oriebatur ventus, caudam intra terram occultabat. Per illum significare tradiderunt nonnulli res gestas ante Saturnum silentio fuisse inuolutas: at post imperium Saturni clarissima historiographorum voce fuisse celebratas: quamuis ego occultatam veram religionem ante Christum per hæc significatum crediderim; at post Christi aduentum clarissimo sanctorum apostolorum præconio omnibus gentibus veram, sanctam & saluberrimam legem omnibus Christo altissimo Dei filio credentibus celebratum iri. Nam alioquin insulsum esse videbatur, vt sapientes antiqui caudatos etiam Deos habuerint. At nunc de Palæmone dicamus.

De Ino, & Palæmone. CAP. IIII.

INo quoque cum Palæmone filio nauigantibus præesse fuit existimata ab antiquis, & inter Deorum marinorum numerum relata. Hæc Cadmi & Harmoniæ illius, cuius carmen nuptiale Musæ cecinerunt, filia fuit, vt ait Hesiodus:

Κάδμῳ δ' Ἁρμονίη θυγάτηρ χρυσῆς Ἀφροδίτης
Ἰνὼ καὶ Σεμέλην καὶ Ἀγαύην καλλιπάρῃον,
Αὐτονόην θ' ἣν γῆμ' Ἀρισταῖος βαθυχαίτης.
Harmonia hunc Veneris formosa filia Cadmo
Inoque, Semelenque, & Agauen edidit, atque
Autonoen, quæ nupsit Aristæo inde comato.

Fuit Ino postea Athamãtis Thebanorum regis vxor, quæ, vt dictum fuit, singulari odio Nepheles filios, vt pote nouerca, prosequebatur, tostisque seminibus vnum de filiis Nepheles Diis immolari oportere per aruspices significauit. Postea ob Iunonis odiũ in omnes Thebanos, quia Bacchus ibi natus esset, Athamas in furorem vertitur, Learchũmque filium, quem ex Ino inter cæteros susceperat, obtruncauit. Tum Ino arrepto Melicerta ob Athamantis timorem in proximum mare insilit. Fuerunt qui dicãt furorẽ immissũ fuisse Ino, quòd illius filiæ peperissent & educassent Dionysum. At Nymphodorus Syracusius in libro Asiaticæ nauigationis nõ ab Athamante, sed à furiata Ino sęuitũ esse scripsit in filios, quæ & Learchum & Melicertam trucidauit, ac postea desperatione capta in mare insiliens ob im-

... vatientiam doloris, vt ibi suffocaretur. At Dorion in ... piscibus. Learchum sagitta fuisse ab Athamante transfixum scribit, Melicertámque ab Ino iugulatum, post quam rem se Ino in mare præcipitauit. Fuit autem alius Melicerta cognomento ob suauitatem carminũ, cùm prius Simonides vocaretur, qui & artem memoriæ primus inuenit, & longa dupliciáque elemẽta, tertiúmque sonum lyræ addidit, quem alij scripserunt 56. alij 62. Olympia de floruisse. Alij dixerunt Ino fugisse Athamantis impetum cum Melicerta filio, quia Learchum, quem Athamas interemerat, in cacabum bullientis aquæ coniecisset. At Polyzelus in rebus Rhodiis Athamantem impetum fuisse in filios Inus scripsit, quia per fraudes illius, cùm fruges corruissent agricolæ, mortem innocentibus Nepheles filiis paratam fuisse intellexisset, resciuissétque immissam esse famem per fraudem Orchomeniis. Aufugit igitur per Geraniam Megarensis agri montem, séque de saxo Moluride dicto, vt ait Pausanias in Atticis, cum filio Melicerta, vt communior est sententia, in mare præcipitauit: vt patet ex his lib. 4. Metamorph. apud Ouid.

Imminet æquoribus scopulus: pars ima cauatur
Fluctibus, & testas descendit ab imbribus vnda:
Summa rigent, frontémque in apertum porrigit æquor.
Occupat hunc (vires insania fecerat) Ino
Séque super pontum multo tardata timore
Mittit, onúsque suum percussa recanduit vnda.

Alij fabulantur accidisse eo tempore vt Nereides chorum ducerent in eo loco, quare dixerunt se in honorem Melicertæ, vt Sisypho gratificarentur, tripudiare. Non defuerunt tamen qui putarint eius corpus ad Sisyphum delatũ ex Exhænuncia, quò fuerat portatum ab vndis, & Isthmicos ludos tunc illi institutos. At Megarenses Inus cadauer in maritimam oram agri sui à mari eiectum fuisse inquiũt, & à Cleso Tauropolíque Clesonis filiabus susceptum sepulturæ mãdatũ fuisse. Hęc Ino vocata fuit postea Leucothea, & Dea maris existimata, vt ait Homerus libro quarto Odyss.

τὸν δὲ ἴδεν Κάδμου θυγάτηρ καλλίσφυρος Ἰνώ
Λευκοθέη, ἣ πρὶν μὲν ἔην βροτὸς αὐδήεσσα,
νῦν δ᾽ ἁλὸς ἐν πελάγεσσι θεῶν ἐξέμμορε τιμῆς.

Prospicit hunc Ino formósi filia Cadmi

Leucothea, antè fuit mortalis fœmina: sed nunc
Illam diuino nautæ dignantur honore.

Hęc Matuta deinde vocata fuit à Latinis, quia manè oritur, vt ait Cic. in lib. Tuscul. disputationũ in his: Ino Cadmi filia nónne Leucothea nominata à Græcis, Matuta habetur à nostris? quæ quod aurora sit, ita patet ex Lucret. lib. 5.

Tempore item certo roseam Matuta per oras
Ætheris auroram defert, & lumina pandit

Cœpta fuit dici Leucothea in quodam vico non procul ab vrbe Corone, & tunc in Deorũ numerũ relata, vt ait Pauſ. in Messeniacis. Fuit magna vis eius existimata in seruãdis nauigantibus, & in mari placando, vt ait Orpheus in hymnis.

Λευκοθέαν καλέω Καδμηΐδα, δαίμονα σεμνὴν,
εὐδυνατον, θρέπτειραν ἐϋστεφάνου Διονύσου.
κλῦθι θεὰ πόντοιο βαθυστέρνου μεδέουσα,
κύμασι τερπομένη, θνητῶν σώτειρα μεγίστη.
ἐν σοὶ γὰρ νηῶν πελαγοδρόμος ἄστατος ὁρμή.
Aduoco Leucotheam, Dea quæ venerabilis atque
Multa potens: Bacchum puerum quæ nutriit olim.
Audi diua maris, quæ nautas, quæ regis vndas,
Fluctibus & gaudes seruatrix alma virorum:
Vt tibi collibuit, sulcant tutæ alta carinæ.

Impetratum est autem Veneris precibus à Neptuno vt Dea maris fieret Ino sicuti scriptum reliquit Ouidius libro quarto Metamorph.

At Venus immeritæ neptis miserata labores,
Sic patruo blandita suo est: O numen aquarum,
Proxima cui cœlo cessit Neptune potestas.
Magna quidem posco: sed tu miserere meorum
Iactari quos cernis in Ionio immenso,
Et Diis adde tuis. aliqua mihi grata Ponto est.
Annuit oranti Neptunus, & abstulit illis
Quod mortale fuit, maiestatémque verendam
Imposuit, noménque simul, faciémque nouauit:
Leucotheáque Deum cum matre Palemona dixit.

Scripsit in Atticis Pauſ. Melicertam à Delphine exceptum fuisse cùm cecidisset è saxo Moluride, & in Corinthiorum Isthmum expositum mutato nomine Palęmona fuisse appellatũ, atque inter cæteros honores Moluridem petrã illi fuisse consecratam, & Isthmicos ludos illi à Sisypho Æoli filio

[illegible]fe institutos, qui tūc imperabat Corinthiis, cùm esset Melicerta fratris filius: atque primū pinu, deinde apio sicco victores ibi coronati sunt. Musæus in eo libro quem scripsit de Isthmiis, duo certaminū genera celebrari solita in Isthmo scripsit, alterum in honorem Neptuni, alterum in Melicertæ. quod etiam in honorem Neptuni Isthmia celebrarentur, videtur attestari in his Apollonius libro tertio:

οἷος δ' Ἴσθμιον εἶσι Ποσειδάων ἐς ἀγῶνα
　　ἅρμασιν ἐμβεβαώς.

Qualis alit ludos Isthmi Neptunus vt altum
　　Conscendit currum.

Habitus est postea ipse etiam Palæmon Deus marinus, vt ait Orpheus in hymnis:

σύντροφε Βάκχου χορείου Διονύσου πολυγηθοῦς,
κικλήσκω σε Παλαῖμον ἐπ' εὐιέροις τελεταῖσιν,
ὃς ναίεις πόντοιο βυθοὺς βυθυκύμονας ἁγνούς,
ἐλθεῖν εὐμενέοντα, νέῳ γήθοντα προσώπῳ,
καὶ σώζειν μύστας κατά τε χθόνα, καὶ κατὰ πόντον.
ποντοπλανεῖς γὰρ ἀεὶ ναυσὶν χειμῶνος ἐναργὴς
φαινόμενος σωτὴρ, μούνοις θνητοῖς ἐπιφαίνῃ
ῥυόμενος μῆνιν χαλεπὴν κατὰ πόντιον οἶδμα.

Te voco qui fluctus habitas Pontúmque, Palæmon
Cum Baccho nutrite, veni ad tua sacra benignus,
Et læta facie pelagi de fluctibus altis:
Cultorésque tuos in terris protege, & vndis.
Pontivagis hyemem ratibus depellere suesti,
His quibus appares miseris mortalibus vnus
Namque faues, tumidique refrenas æquoris iras.

Sic etiam Euripides in Iphigenia in Tauris custodem & seruatorem nauium Palæmonem vocauit:

ὦ ποντίας παῖ Λευκοθέας νεῶν φύλαξ,
δέσποτα Παλαῖμον, ἵλεως ἡμῖν γενοῦ.

Fili marinæ Leucotheæ, custos bone
O nauium Palæmon mî bonus.

Atque Lucianus Epigrammatū poeta fuisse consuetudinem scribit in hisce carminibus, vt Diis marinis, per quos salutem & incolumitatem nauitæ fuissent assecuti è maris perturbatione, vota soluerent:

Γλαύκῳ, καὶ Νηρεῖ, καὶ Ἰνοῖ, καὶ Μελικέρτῃ,
καὶ βυθίῳ Κρονίδῃ, καὶ Σαμόθραξι θεοῖς,
σωθεὶς ἐκ πελάγους Λουκίλλιος ὧδε κέκαρμαι

τὰς τρίχας ἐκ κεφαλῆς. ἄλλο γὰρ οὐδὲν ἔχω.

Inóque, Glaucoque, & Nereo, dein Melicertæ,
Et Samothracum Diis, æquoreóque Ioni,
Seruatus dicat è pelagi Lucillius vndis
Hos crines. aliud namque habet ille nihil.

Hic non vehebatur in curru, sed natanti peritissimus habebatur, vt ait Ouidius in epistola Leandri:

Et iuuenem possim superare Palæmona nando,
Miráque quem subitò reddidit herba Deum.

Vocatus fuit Palæmon etiam Portunus, quem clauem dextra gestantem finxerunt, quoniam portus ab hostibus tueretur. Huic infans mactari consueuit, atque in Tenedo præcipuè diuinis honoribus colebatur. Sepultus fuit hic nauigantium Deus in Isthmo, vt ait Pausanias in Atticis: at Ino in ora maritima agri Megarensium à Cleso & Tauropoli Clesonis filiabus & Lelegis neptibus, vt dictum fuit. Hæc sunt ea quæ de Ino & Palæmone memoriæ prodita fuerunt ab antiquis, è quibus veritas est exprimenda. Quod Ino fuerit Cadmi & Harmoniæ filia, & Athamantis vxor, non dissentit ab historia; & quòd à patre fuerit filius saxo illisus, & quod Ino timore vel furore concita in mare se cum filio præcipitauit. Quòd verò ipsa & puer Melicerta fuerint in Deos conuersi, nihil hoc habet cum veritate commune.

¶ At quid per hæc significare voluerunt antiqui? Dictum fuit superius tantam fuisse nonnullorum antiquorum principum ambitionem, vt aras, & sacerdotes, & ceremonias nonnullis suorum maiorum tanquam Diis immortalibus instituerint. Sic Isthmia Sisyphus, quæ priùs in honorem Neptuni celebrabantur, in honorem sui propinqui conuertit, quare dictus est Neptunus his aquarum imperium impertisse, atque inde Dij marini crediti sunt. Nam apud Romanos etiam pro Græcorum consuetudine funebres ludi instituti sunt, qui & ipsos suos principes inter Deos fuisse relatos demum fabulantur. Nam sicut omnium propè principum nostræ ætatis paucis exceptis animum auaritia, vitiorum omnium sordidissimum, ita ambitio antiquorum mentes occupauerat. Leucothea, quæ Matuta dicta est à Latinis, aurora est: Palæmon siue Portunus vis est tempestatis; nam πάλλειν agitare significat, vnde

Palæmon

vocatus est. Matutæ filius dictus fuit, quia venti ... ab aurora spirare incipiunt: & quia tunc in mare incumbunt, dicuntur se in mare præcipitasse, velut rationi magis conuenit, quia certissima est nuntia ventorum ac tempestatum, tanquam futuræ serenitatis, aurora. Hi crediti sunt Dij nauigantium, quia venti nauigantibus verè præsint, qui si benigni aspirarint, felix iter contingit nauibus, & idcirco ait Virgilius lib. 1. Georg.

Votáque seruati soluent in littore nautæ,
Glauco Panopeæ, & Inoo Melicertæ.

Quare per hanc fabulam significarunt illos se ventorum leuitati credere, qui per mare nauigarent. quare non est de diuina clementia conquerendum si quid aduersi acciderit, sed de nostra leuitate & imprudentia. qui cùm in tuto simus, sponte tamen & consultò in illa procurramus pericula. Ad placandas etiam perturbationes animorum hæc fabula accommodata est, & adhortandum ad beneficentiam & liberalitatem, quippe cùm exagitata à Iunone Ino, quia Liberum patrem liberaliter educasset, in tantum felicitatis postea euaserit. Nam etsi viri boni aliquandiu pro benefactis opprimuntur, & patiuntur domesticas calamitates; tamen nemo vir bonus diu potest esse infelix. nam quæ tanta potest esse calamitas, quod tantum infortunium, quod diuina clementia in maiorem felicitatem non possit conuertere? confidendum igitur esse diuinę bonitati sic antiqui tradiderunt, cùm nemo iustus à Deo contemptus relinquatur, cúmque tanta sit diuina clementia, vt spem etiam superet mortalium iis adiuuandis qui iniquè miserias patiuntur. Nunc de Glauco dicamus.

De Glauco. CAP. V.

GLAVCVS, & qui ipse marinus Deus ex homine factus est, non minùs absurdum figmentum, suæque ... causam consecutus fuit. Hunc Anthedonis hominis cuiusdam Bœoti filium fuisse scriptum reliquit Strabo libro nono, cùm tamen illum Polybi Mercurij filij & Eubœæ filium fuisse scribat Theophrastus lib. 5. eorum quæ in sicco degunt, & Promathidas Heraclæota Phorbi & Panopeæ nymphæ filium putauit, ac patria Anthedonium, cùm Anthedon eximia ciuitas fuerit Bœotiæ. Alij dicunt

fuisse Nopeum Glauci patrem, quem dicentem de seipso introduxit Thelytus Methymnæus ita in Bacchicis carminibus:

Ἀνθηδών τίς ἐστι πόλις ἀγχιάλοιο θαλάσσης,
αἰπὺ Εὐβοίης ἀγχοῦ ... ῥοάων
ἔνθεν ἐγὼ, φύσιν εἰμὶ, πατὴρ δέ με γείνατο Νωπεύς.
Vrbs est Anthedon spumoso proxima ponto,
Euboicis littus tacta fere Euripique fluentis:
Est genus inde meum, Nopeus pater ipse vocatur.

Hic dicitur Ariadnam ex insula Dia rapuisse, qui postea à Baccho fuit vitteo vinculo ligatus, sed deinde dimissus: Hic quoniam natator esset peritus, Pontius fuit appellatus. Epicus vero Euanthes Neptuni & Naidis filium illum fuisse scripsit in quodam hymno. Fabulantur hunc Symam Ialemi & Doridis filiam raptam in Asiam deportasse: deinde amasse Hydnam Scylli Scionei vrinatoris filiam. Alij dicunt hunc piscatorem fuisse Anthedonium, vt est apud Ouid. lib. 10. Metamorph.

Ante tamen mortalis eram, sed scilicet altis
Deditus æquoribus, tantum exercebar in illis.
Nam modò ducebam ducentia retia pisces,
Nunc in mole sedens moderabar arundine linum.

Quidam inquiunt hunc artificem fuisse Argo nauis, eámque gubernasse quo tempore Iason pugnauit cum Tyrrhenis, qui solus euasit non vulneratus, vt scriptum sit Possis libro tertio Amazonidis. Hunc alij habitasse in Delo scribunt, & cum Deabus Nereidibus vaticinari solitum, Apollinemque artem vaticinandi à Glauco doctum fuisse, vt ait Nicander lib. 1 Georgicorum. Fabulantur hunc aliquando magnam copiam piscium cepisse, qui piscatorem fuisse tradiderunt, quos cum in vrbem portaret, onúsque ob nimium pondus fessus in via deposuisset, quidam ex iis piscibus herba quadam gustata reuixit. eam rem admiratus Glaucus & ipse herbam illam gustauit, quare statim immortalis est factus. at Ouidius lib. 13. dum pisces numeraret in littore mari proximo, vnde pisces ceperat, illud contigisse scribit, piscésque ipsos non gustata, sed tacta solùm herba in mare refugisse memorat, his verbis:

ego primus in illo
Cespite consedi dum lina madentia sicco

Vtque

Teq; recenserem captiuos ordine pisces,
Insuper exposui, quos aut in retia casus,
Aut sua credulitas in aduncos egerat hamos.
Res similis fictæ, sed quid mihi fingere prodest?
Gramine contactu cœpit mea præda moueri,
Et motare latus, terrâque vt in æquore niti.
Dúmque moror, miror que simul, fugit omnis in vndas
Turba suas, dominúmque nouum, litúsque relinquunt.

Id cùm vidisset Glaucus, etiam ipse illa herba gustata Deus factus in mare insiliit, vt testatur paulo post idem poeta. Alij tamen eo tempore, quo Iason cum Tyrrhenis pugnauit, Iouis consilio illum in profundum mare demersum inquiunt, ac Deum marinum factum soli Iasoni apparuisse. Alij malunt Glaucum in Oria monte altissimo Ætoliæ leporem insecutum fuisse, quem captum cùm ad fontē detulisset quia propter laborem diuturnum defecerat, ille refectus proxima herba quadam gustata conualuit: qua herba gustata ipse etiam Deus marinus factus est. Alij tædio vitæ illum sese in mare præcipitasse inquiunt. Fabulātur hunc interpretem fuisse Nerei, vt sensit Euripides in Oreste:

ἐκ δὲ κυμάτων
ὁ ναυτίλοισι μάντις ἐξήγγειλέ μοι
Νηρέως προφήτης Γλαῦκος, ἀψευδὴς θεός.

ast è fluctibus
Vates fretum sulcantibus dixit mihi
Glaucus, propheta Nerei, verax Deus.

Sic autem Apollonius libro primo vatem Nerei illum appellauit his carminibus:

τοῖσιν δὲ Γλαῦκος βρυχίης ἁλὸς ἐξεφαάνθη,
Νηρῆος θείοιο πολυφράδμων ὑποφήτης.
ὕψι δὲ λαχνῆέν τε κάρη καὶ στήθε' ἀείρας,
νειόθεν ἐκ λαγόνων στιβαρῇ ἐπορέξατο χειρὶ
νηίου ὁλκαίοιο, καὶ ἴαχεν ἐσσυμένοισι.

Visus adest illis tunc alto ex æquore Glaucus,
Diuini vates Nerei, qui plurima nouit.
Hirsutum caput, & pectus summa extulit vnda:
Tum forti dextra ex imo cepit ille carinam
Labentis nauis, atque hæc properantibus infit.

Strabo verò libro nono non in Deum marinum, sed in balænam conuersum fuisse scribit. Hic etsi cum Ariadna con-

greſſus fuiſſe ſcribitur à Thelyto Methymnæo in Bacchicis carminibus & cum Europia Mnei,& Hydna Scylli,cúmque Syma Ioleniis, nullus tamē filius ex eo genitus commemoratur. at Clearchus Solenſis libro ſeptimo Vitarum, aliam fabulam longè ab his diuerſam recenſuit, quam etiam recitauit Iſacius. inquit enim Glaucum Paſiphaes filium fuiſſe, qui cùm murem inſequeretur, in dolium mellis cecidit, atque ibi ſuffocatus eſt. hunc vbi pater Minos quæreret, neque vſpiam inueniret, accepit reſponſum hominem illum ſignificaturum, & filium in vitam reſtituturum, qui dixiſſet cui rei ſimilis eſſet bos tricolor Minois, qui in agro paſcebatur. Hunc Polyidus illi fructui ſimilem eſſe dixit, quem ferret rubus. Quare Minos illum iuſſit apprehendi,& ſibi filium indicare. at Polyidus ex arte diuinandi ſuffocatum eſſe inquit in dolio mellis. cùm igitur mortuus inuentus fuiſſet Glaucus, Polyidus cum illo in domum quandam includitur, vt illum vitæ reſtitueret: qui cum ſerpentem ad cadauer properantem vidiſſet, volens illum irritare vt ipſe ab eo necaretur, forte ſerpentem interfecit: tum alius draco ad mortuum ſerpentem accedens herbam quandam attulit, qua tacta ſerpens ille reuixit. Hanc ipſam herbam captam Polyidus Glauco impoſuit,& ita in vitam reuocauit. Coegit poſtea Minos Polyidum artem quoque vaticinandi Glaucum docere, antequam in patriam ſuam Argos liberum dimitteret. Fuit etiam Glaucus alius Siſyphi filius, qui cùm equas haberet quæ carnibus humanis veſcerentur, ab iiſdem ipſe in amorem verſis, Venerisque ſtimulis agitatis, diſcerptus fuit, vt ſignificauit Virgil. lib. 3. Georg.

Et mentem Venus ipſa dedit, quo tempore Glauci
Potniades malis membra abſumpſere quadrigæ.

Id autem contingit non procul à Dirce fonte, Potniáque ciuitate, vt ait Strabo libro nono. quod inter eos ludos funebres contigiſſe ait Pauſanias in prioribus Eliacis, quos in patris honorem inſtituerat Acaſtus. Aiunt autem eo ipſo in loco terrorem equis immitti ſolitum, in quo diſcerptus fuit Glaucus ab eius genio, quare Taraxippus cognomento fuit nominatus. Quamuis alij iſtud ipſum Alcathoo Parthaonis filio tribuunt, qui fuit vnus ex Hippodamiæ procis ab OEnomao occiſis, quique in eo ipſo loco humatus ſuæ iniuriæ memor ſæuiret in omnes per eū locū equitantes. Fuit

& Glau-

& Glaucus quidam Epicydis Spartanus virtutis & ingenij existimatione clarus. Et Glaucus Chius primus omnium mortalium ferruminationem excogitauit, artémque ferri cöiungendi, vt scripsit Herodotus in Clio. Fuit Glaucus Carystius, qui duas coronas victor è Pythiis, octonas è Nemeis, & Isthmiis reportauit, cui pater fuit Demylus à Glauco marino Deo ortundus, vt ait Pausanias in posterioribus. Eliacis.

¶ At nunc ex his veritatem eliciamus. fuit Glaucus vrinator peritissimus, quare aiunt hunc spectantibus Anthedoniis è portu enatasse donec ex omniũ prospectu sub aqua latens in locũ longinquum perueniret, vnde à nemine amplius videri posset: ibi aliquot dies commoratus multis spectantibus ad certum diem natans in portum rediuit, cùm diceret se tandiu sub vndis degisse. Accedebat ad hoc miraculum, quod hyeme, cum nihil caperent piscatores, ad ciues suos quoscunque illi pisces poposcissent, continuò apportabat, quos ille multum ante in hunc vsum reseruauerat. Deinde captus à quadam belua marina cùm interiisset, memoriæ proditum est illum gustata quadam herba Deum marinum esse factum. Alij dixerunt Glaucum vitæ pertæsum in mare præcipitasse: alij ob amorem Palæmonis, qui cùm non amplius visus fuerit, à belua aliqua marina fortasse correptus creditus est in Deorum marinorum numerum recessisse. Verùm quid habet admirabile hæc fabula cur à poetis sapientissimis hominibus celebraretur? aut quid hoc pertinet ad humanæ vitæ institutionem: Significare per hæc voluerunt antiqui nullam adeò depressam & sordidam esse hominum conditionem, quam nõ Dei voluntas extollere & illustrare facillimè possit: cùm nulla sit hominum conditio, quã Deus respiciat sine probitate, cùm is innocẽtiam & integritatem animi tantùm, at non aliud quidquam respiciat. Hunc cùm diuinandi artis peritum finxerint, demonstrabant nauigandi peritum hominem futuras tempestates multò antè præuidere. at nunc de Nereo dicamus.

De Nereo & Nereidibus.

CAP. VI.

NEreus verò fuit Ponti, siue Oceani & Tethyos filius creditus, vt his ait Hesiodus in Theogonia:

Νηρέα τ' ἀψευδέα καὶ ἀληθέα γείνατο Πόντος
πρεσβύτατον παίδων· αὐτὰρ καλέουσι γέροντα,

οὕνεκα νημερτής τε καὶ ἤπιος, οὐδὲ θεμιστέων
Λήθεται, ἀλλὰ δίκαια καὶ ἤπια δήνεα οἶδεν.
Nerea fatidicum, haud fallacem semine Ponti
Progenitum natu seniorem. dictus & inde est
Ille Senex, quòd veridicus, blandúsque, nec æqui
Oblitus nouit semper decernere iusta.

Nam etiam Apollodorus libro primo bibliothecæ hos Põti & non Tethyos, sed Terræ filios connumerauit, Phorcum, Thaumantem, Nereũ, Eurybiam, Ceto. Illũ igitur & vendicã & vatem esse crediderunt, cùm Troianas etiam calamitates Paridi nũtiarit, vt ait Horatius libro primo Carminũ in his:

Pastor cùm traheret per freta nauibus
Idæis Helenam perfidus hospitam,
Ingrato celeres obruit ocio
Ventos, vt caneret fera
Nereus fata. Mala ducis aui domum,
Quam multo repetet Græcia milite,
Coniurata tuas rumpere nuptias,
Et regnum Priami vetus.

Fertur hic in mari Ægæo præcipuè domum habuisse, vt ait Apollonius lib. 4.

ὡς ἔφατ' αὐτίκα δ' Ἶρις ἀπ' Οὐλύμποιο θοροῦσα
τέμνε τανυσσαμένη κοῦφα πτερά, δῦ δ' ἐνὶ πόντῳ
Αἰγαίῳ, τόθι πέρ τε δόμοι Νηρῆος ἔασιν.
Iris ait: cœlóque volans descendit ab alto
Præpetibus pennis passis, pontúmque subiuit,
Ægeum, domus hîc sublimis, & atria Nerei.

Fama est Herculem ad aurea mala Hesperidum ferẽda missum, ad Nymphas, quæ in antris Eridani habitabant, adiisse, vt ex iis audiret vbinam locorum essent illa mala aurea. Tum Hercules missus fuit ad Nereum, quem variis formis eludere conantem tandiu detinuit, vt in pristinam figuram redierit, rémque indicarit. Hunc antiquissimum Deum nominauit Orpheus in Argonauticis:

Νηρέα δ' ἀρχέγονον καλῶ πρεσβίστον ἁπάντων.
Nerea cui priscum genus est, huc antè vocamus.

Hunc mari præesse, & in mari habitare solitum, delectari choris puellarum, principiúmque esse & finem aquarum, & omnes illius facultates denique ita complexus est Orpheus in hymno quodam:

ὦ κατέχων πόντου ῥίζας, κυαναυγέτιν ἕδρην,
πεντήκοντα κόραισιν ἀγαλλόμενος κατὰ κῦμα,
καλλιτέκνοισι χοροῖς Νηρεῦ, μεγαλώνυμε δαῖμον,
πυθμὴν μὲν πόντου, γαίης πέρας, ἀρχὴ ἁπάντων.

Fundamenta tenens ponti, cui cærula sedes,
Quinquaginta mari in lato lætate puellis,
Formosisque choris, Nereu, venerabile numen:
Tu fundamen aquæ, tu terræ finis, & idem
Principium es cunctis.

Hunc ab vndis educatum & nutritum fuisse significauit Eurip. in Iphig. in Aulide:

μὰ τὸν δι' ὑγρῶν κυμάτων τεθραμμένον
Νηρέα, φυτουργὸν Θέτιδος, ἥ μ' ἐγείνατο.

At non per vndis educatum Nereum
Thetidis patrem, cuiusque ego sum filius.

Hunc eundem patrem fuisse Nereidum vocatum ita idem testatur in eadem Tragœdia:

εἴτ' οὖν ἐπ' ἀκταῖς θάσσετον Διοσκόρω,
ἢ Νηρέως ἀγάλμαθ', ὃς τὸν εὐγενῆ
ἔτικτε πεντήκοντα Νηρῄδων χορόν.

Nam seu Dioscuri sedent in littore,
Imago siue Nerei, Nereidum
Qui quinquies decem chorum olim protulit.

Suscepit filias Nereus è Doride nympha Haliam, Spio, Pasithean & Ligeã. Fuerũt enim quinquaginta Nereides vocatæ Nerei & Doridis filiæ, vt ait Hesiodus his in Theogonia:

Νηρῆος δ' ἐγένοντο μεγήριτα τέκνα θεάων
πόντῳ ἐν ἀτρυγέτῳ καὶ Δωρίδος ἠϋκόμοιο,
κούρης Ὠκεανοῖο τελήεντος ποταμοῖο.

Nascuntur Nereo nam pignora clara Dearum
Doridis & pulchræ spumosis in maris vndis,
Quæ fuit Oceano fluuio lato edita quondam.

Fuit autem Doris Nerei soror. Has comas virides habere consuerunt antiqui: quare ita ait Horatius libro tertio Carminum:

Nos cantabimus inuicem
Neptunum & virides Nereidum comas.

His aues Halcyones gratissimæ fuisse putabantur, vt ait Theocritus in Thalesiis:

χ' ἀλκυόνες στορεσεῦντι τὰ κύματα, τάν τε θάλασσαν,

τόν τε νότον, τόν τ' εὖρον, ὃς ἔσχατα φυκία κινεῖ·
ἀλκυόνες γλαυκαῖς Νηρηΐσι ταί τε μάλιστα
ὀρνίθων ἐφίλαθεν.
Halcyones ſternent vndas atque æquora ponti,
Atque Eurum, atque Notum, qui extremas ſuſcitat algas:
Halcyones, Nereidibus gratiſſima proles
Cunctarum volucrum.

Scriptum reliquit Orpheus in hymno quodam in Ner-
illas in vndis tripudiare, & bacchari, & tanquam lætiſ
piſces huc illuc circa currum Tritonis præcipue curſi
inter quæ & illud eſt carmen:

Τριτώνων ἐπ' ὄχεσιν ἀγαλλόμεναι περὶ νῶτα,
A tergo currus Tritonum cernere poſſes
Has geſtire ſimul.

Harum Nereidum multarum nomina ita recenſuit H
rus lib σ. Iliadis:

κώκυσέν τ' ἄρ' ἔπειτα· θεαὶ δέ μιν ἀμφαγέροντο
πᾶσαι ὅσαι κατὰ βένθος ἁλὸς Νηρηΐδες ἦσαν.
ἔνθ' ἄρ' ἔην Γλαύκη τε, Θάλειά τε, Κυμοδόκη τε,
Νησαίη Σπειώ τε, Θόη θ', Ἁλίη τε βοῶπις,
Κυμοθόη τε, καὶ Ἀκταίη, καὶ Λιμνώρεια,
καὶ Μελίτη, καὶ Ἴαιρα, καὶ Ἀμφιθόη καὶ Ἀγαυὴ,
Δωτώ τε Πρωτώ τε, Φέρουσά τε, Δυναμένη τε,
Δεξαμένη τε, καὶ Ἀμφινόμη, καὶ Καλλιάνειρα,
Δωρὶς, καὶ Πανόπη καὶ ἀγακλειτὴ Γαλάτεια,
Νημερτής τε καὶ Ἀψευδὴς, καὶ Καλλιάνασσα,
ἔνθα δ' ἔην Κλυμένη, Ἰάνειρά τε, καὶ Ἰάνασσα,
Μαῖρα, καὶ Ὠρείθυια, ἐϋπλόκαμός τ' Ἀμάθεια,
ἄλλαι θ' αἳ κατὰ βένθος ἁλὸς Νηρηΐδες ἦσαν.
Tum fundit lacrymas: hanc circum numina ponti
Conueniunt, quæ imas habitant Nereides vndas.
Hic aderant Glaucéque, Thaliáque, Cymodocéque,
Neſea, Spióque, Thoeque, Haliéque decora,
Cymothoe, Actæe, Melite, cum candida Agaue,
Amphithoéque, & Iæra comis in illa refuſis,
Dotóque, Protóque, Pheruſáque, Dynamenéque,
Doris, & Amphinome, Panopéque, & Callianira,
Dexamene, Galatea, Amatheáque, Callianaſſa,
Et Clymene, atque Ianira ſimul, paritérque Ianaſſa,
Maráque, & Orithyia genas fucata colore,

Quæque imas habitant aliæ Nereides vndas.

Verum multo etiam plures his vocatæ sunt Nereides, quę ad quinquaginta numerãtur ab Hesiodo in Theogonia; quæ ita vocãtur: Proto, Eucrate, Sao, Amphitrite, Eudore, Thetis, Galene, Glauce, Cymothoe, Spio, Thalia, Melite, Eulimene, Agaue, Pasithea, Erato, Eunice, Doto, Pherusa, Dynamene, Nesæe, Actæe, Protomedea, Doris, Panope, Galatea, Hippothoe, Hipponoe, Cymodoce, Cymatolege, Cymo, Eione, Halimeda, Glauconome, Pontoporia, Liagore, Euagore, Laomedæa, Polynome, Autonoe, Lysianassa, Euarne, Psamathe, Menippe, Neso, Eupompe, Themisto, Pronoe, Nemertes. Apollodorus verò Athen. has etiam præter prædictas connumerauit lib. 1. Glaucothoen, Nausithoen, Haliam, Pionen, Plesauren, Calypso, Cranto, Neomerim, Deianiram, Polynoen, Melien, Dionen, Isæam, Dero, Eumolpen, Ionen, Ceto, Limnoream. Istæ autẽ omnes pulcherrimæ habebãtur, quare, vt proditum est in fabulis, Cassiope Cephei Regis Æthiopũ vxor cùm omnes suæ ætatis mulieres se forma antecellere gloriaretur, ausa est se Nereidibus etiã præferre, quamobrem illarũ indignationem in se côcitauit. Illæ igitur arrogantia huius fœminæ irritatæ, temeritatéq; commotæ incredibilis & admirandæ magnitudinis cetũ in illius regionẽ immiserũt: quare postea iussa est ab oraculo Andromedam filiam, quam vnicã habebat, vt à ceto voraretur, saxo alligatã exponere. Andromeda tamẽ Persei virtute liberata fuit, & eiusdẽ beneficio ad perpetuũ vitãdæ temeritatis exemplũ, Cassiope inter sidera relata, vt patet ex Aratæo carmine ita Latinè verso à Cicerone;

Labitur illa simul gnatam lacrymosa requirens
Cassiopeia, neque ex cœlo depulsa decore
Fertur. nam verso contingens vertice primum
Terras post humeros euersa sæpe refertur.
Hanc illi tribuunt pœnam Nereides almæ,
Cum quibus, vt perhibent, ausa est contendere forma.

Neque plura his ferè sunt de Nereo ac Nereidibus memorię tradita. Nunc sententiam antiquorum ex his exprimamus.

¶ Nereus dicitur Oceani fuisse & Tethyos filius, qui sanè nihil est aliud, quàm consilium & peritia in regendis nauibus, quippe cùm peritia illa ex Oceano & vndis nascatur. Hic multas parit filias, quæ sunt inuentiones ac consilij mutationes ad nauigationem pertinentes. hanc peritiam

antiquissimum Nereum vocarunt, ob vetustatem nauiga
nis. Eundem vatem esse tradiderunt, quia efficit in sing
disciplinis peritia vt multa euentura diuinemus & lo
prospiciamus. Neque peritus nauigandi quispiam putar
est, nisi qui multo antè ventorum mutationes, & signa t
pestatum, tanquam ex altissima specula prouideat. H
Deum in varias formas se vertere finxerunt antiqui, c
niam sapientis est ad multas varietates, rerúmque gere
rum opportunitates se accommodare. Ne quis igitur D
rum immortalium clemétiam sibi deesse arbitraretur, se
numquenque sua dementia perire. qui se in sæuissimas n
tempestates intruserit, nulla habita ratione illorum, qua

Ipse pater statuit quid menstrua luna moneret,
Quo signo caderent Austri;

hæc dicta sunt. ¶ Idem est autem fabulam hanc confinx
vt summatim dicam, atque si dicerent antiqui: Esto pru
in transigendis negotiis, neque Deum incuses vbi per
prudentiam aut temeritatem tibi pericula ipse conflaue
cùm Deus prudenti cuique ac diligenti viro præsens sit.
tamen marinam aquam Nereum vocarunt, vt est apud
uid. in Deianira.

Respice vindicibus paratum viribus orbem,
Qua latam Nereus cæruleus ambit humum.

Atq; de Nereo satis dictum est, nunc de Phorcyne dican

De Phorcyne. CAP. VII.

PHORCYN, quem Latini Phorcum etiam vocarunt, fui
ipse Ponti siue Maris ac Terræ filius, vt testatur He
Theog.

αὖτις δ' αὖ Θαύμαντα μέγαν ϗ ἀγήνορα Φόρκυν
Γαίῃ μιγγόμενος, ϗ Κητὼ καλλιπάρῃον,
Εὐρυβίην τ' ἀδάμαντος ἐνὶ φρεσὶ θυμὸν ἔχουσαν.
Hinc Thaumanta parit magnum, Phorcynque superbum
Coniunctus Terra, & præstanti corpore Ceto,
Eurybyámque simul, cui sunt adamantina corda.

Varro tamen Phorcynem Thoseæ Nymphæ ac Neptun
lium fuisse scribit, qui filias habuit, præter commemor
superiùs ex Ceto, Phorcidas scilicet & Gorgones, Thoos
quæ cum Neptuno coniuncta Cyclopem peperit Polyp
mum, de quo ita scribit Hom. lib. 1. Odyss.

ἀλλὰ Ποσειδάων γαιήοχος ἀσκελὲς αἰὲν

Κύκλ

Κύκλωπος κεχόλωται, ὃν ὀφθαλμοῦ ἀλάωσεν
ἀντίθεον Πολύφημον, ὅου κράτος ἔσκε μέγιστον
πᾶσιν Κυκλώπεσσι, Θόωσα δέ μιν τέκε νύμφη,
Φόρκυνος θυγάτηρ ἁλὸς ἀτρυγέτοιο μέδοντος.
Verùm Neptunus qui terram verberat vndis,
Succenset caussa Cyclopis, quòd Polyphemum
Lumine priuauit, qui robore præstitit omnes
Inter Cyclopas peperit quem Nympha Thoosa,
Filia spumosi, qui temperat æquora, Phorci.

Genuit etiam serpentem, qui mala Hesperidum tuebatur, vt ait Hesiodus:

Κητὼ δ' ὁπλότατον Φόρκυι φιλότητι μιγεῖσα
γείνατο δεινὸν ὄφιν ὃς ἐρεμνῆς κεύθεσι γαίης
πείρασιν ἐν μεγάλοις παγχρύσεα μῆλα φυλάσσει.
Postremum Phorco Ceto coniuncta sed edit
Serpentem magnum, qui extremis partibus orbis
Sub tellure latens semper mala aurea seruat.

Habuit etiam Scyllam filiam, vt dicemus postea. Nec plura ferè de Phorcyne leguntur apud antiquos. ¶ Fuit Phorcyn Ponti vel Neptuni ac Terræ filius & maris Deus, quem circularem aquarum motum nonnulli esse crediderunt, qui principium ab Oceano capit, & ab humore in terra existente. Huius vxor esse Ceto dicitur, exhalatio scilicet quę calore & radiis Solis excitatur, qui humor cùm per ęstatem grauiorem extenuatus tollitur, fit draco: propè enim tremula fit illa exhalatio, & obliqua, quæ per colorem Solis attollitur. Alij rem hanc ad historiam transferre maluerunt, dixerúntque Phorcynem Sardiniæ atque Corsicæ insulis imperasse, qui ab Atlante nauali prælio superatus, in ea pugna submersus sit, neque vspiam postea inuentus, quare creditus fuit se in Deorum marinorum numerum recepisse. Cætera verò quæ de illo fabulosè dicũtur, in eius gratiam fuerunt ad probabilitatem priorum ficta. At nunc de Proteo.

Cap. VIII.

PRoteus & ipse maris Deus fuit, Neptuni & Phœnicæ nymphæ filius, vt scriptum reliquit Zez. histor. 44. Chil. 2. qui in Pharo Alexandriæ habitauit, Toronénque ex Ægypto in Phlegram Pallentes profectus vxorẽ duxit. Nati sunt illi filij Torone Tmylus & Telegonus, de quibus

meminit Euripides in Helena. Hi postea peregrinos cru
ter interimebant cùm adoleuissent, quorum sæuitiam
Proteus æquo animo ferre nõ posset, impetrasse à patr
ptuno dicitur vt in AEgyptum rursus ferretur, cuius pr
cùm audiuisset Neptunus, è quodã Pallenes hiatu spe
cam sub mari fecit, in qua illum in AEgyptum vsque
perduxit. Deinde cùm Hercules ob crudelitaté, qua in
pites vtebantur, Tmylum & Telegonum obtruncasse
gnita cæde filiorum neque lacrimas emisit, quia nefar
sen homines, neque risit, quòd essent filij, vt scripsit T
pompus lib.8. rerum Græcarum. Xantippus vero scrip
rebus Lydiæ Proteum Ocani & Thetyos à quibusdam
ditum fuisse filium. Eurip. præterea Psamathen vxore
lum duxisse scribit, de qua Theonoen, & Theolymenu
rem suscepit. habuit etiam Caberam, Rhetiam, & Idoth
filias, quæ Menelaum de reditu in patriam ambigente
diutius in AEgypto detineretur, docuit vt recentibus
bus phocarum indutus vnà cum sociis tanquam pho
inter phocas dormire simularent, quo tempore sub me
Proteus in siccum exiens inter phocas dormire cõsueu
que illum dormientem comprehendere, tamdiúque re
re in varias formas se mutantem, quandiu in pristinam
mam redierit: nam tunc futura demum illis prædicet
nia. Dicunt enim modò in aquam, modò in ignem, mo
feras, arbores, volucres, serpentes se vertere solitum,
Hom. libr. 4. Odysseæ, vbi explicat consilium Idotheæ,
carmina, cùm multa sint, non asscribam, sed Latinè illa
uitatis caussa pronuntiabo. sic enim Græca incipiunt:

ὥς ἔφατ' αὐτὰρ ἐγώ μιν ἀμειβόμενος προσέειπον,
αὐτὴ νῦν φράζευ σὺ λόχον. Sic autem Latinè:

Dixerat: his ego sum contrà sed talibus orsus:
Nunc senis insidias diuini Diua recense,
Ne me præuisum fugiat. nam vincere Diuos
Viribus humanis res est valde ardua: Dixi
Sic ego, sed contrà Dea sic est inde locuta.
Hospes vera tibi dico, verissima nosces.
Cùm medios radiis iam Sol accenderit æstus,
AEquoreus solet ire senex in litora verax.
Hunc Zephyro iactata senem tegit alga marina.
Quem circum phocæ in spelunca è fluctibus altis

E

Egressæ capiunt placidam per membra quietem,
Spirantes salsas, & olentes naribus vndas.
Hunc ego te ducam cùm primùm Aurora fugarit
Exoriens stellas, socios tres ipse memento
Deligere e cunctis, qui præstent mente, animóque.
Nunc age narrabo tibi fraudes nunc senis artes.
Primum dinumerat phocas, numerúmque recurrit.
Quas omnes vt adesse videt, prosternitur vnà
Ipse, ouium veluti custos in montibus olim.
Hunc vbi videritis stratum somnóque grauatum,
Cura sit hinc arcte duris innectere vinclis,
Et retinere Deum conantem fallere dextras:
Omnia mox fiet, serpens qui pectore terram
Verret. fiet rursus aqua hic, crepitabit & ignis.

Hunc eundem Deum rerum omnium principium esse, & Deorum antiquissimum putauit Orpheus, quem & claues habere maris & omnibus præesse, tanquam principium vniuersæ naturæ dixit, vt patet ex eo hymno:

Πρωτέα κικλήσκω πόντου κληῖδας ἔχοντα,
πρωτογενῆ πάσης φύσεως ἀρχὰς ὃς ἔφηνεν,
ὕλην ἀλλάσσων ἱερὴν ἰδέαις πολυμόρφοις,
πάντιμος, πολύβουλος, ἐπιστάμενος τά τ' ἐόντα,
ὅσσα τε πρόσθεν ἔην ὅσα τ' ἔσσεται ὕστερον αὖτις.

Gestantem claues pelagi te maxime Proteu.
Prisce voco, à quo naturæ primordia primùm
Edita sunt formas in multas vertere nosti
Materiam sacram prudens, venerabilis. atque
Cuncto sciens, quæ sint fuerint, ventura trahentur.

Hunc in curru vehi, qui à phocis traheretur, putarunt antiqui, quos equos bipedes vocauit Virg. lib. 4. Georg.

Est in Carpathio Neptuni gurgite vates
Cæruleus Proteus, magnum qui piscibus æquor,
Et iuncto bipedum curru metitur equorum.

Nec plura his ferè de Proteo tradita sunt ab antiquis, quorũ sententiam explicemus. Proteum Neptuni siue Oceani filium finxerunt, quem putarunt vim esse aeris, qui de Stoicorum sententia Iupiter fuit appellatus, ac per omnia pertrãsiret, & vbique esset. vt patuit superiùs, cùm de Ioue loqueremur. nam aer proximè fit ex aqua in illum extenuata. Hunc naturam esse aeris, per quem temporatum omnia oriuntur,

& vnde sit omnibus ortus principium & plantis & animalibus, videtur significasse Hom. lib. 4. Odyss. in his:

ἀλλ' ἤτοι πρώτιστα λέων γένετ' ἠϋγένειος.
αὐτὰρ ἔπειτα δράκων, καὶ πάρδαλις, ἠδὲ μέγας σῦς
γίνετο δ' ὑγρὸν ὕδωρ, καὶ δένδρεον ὑψιπέτηλον,
καὶ πῦρ.

Concussit ceruice iubas leo factus, & inde
Fit draco terribilis, modò sus, modò pardalis ingens.
Alticoma aut arbor, nunc frigida defluit vnda,
Nunc ignis crepitat.

Nam ex eadem materia pro aeris calorísve ratione occulta, vel arbores, vel animalia nascuntur, vel materia ipsa conuertitur in elementa, quod antiqui significarunt per tot, támque multiplices formarum mutationes, cùm Proteus quasi τὸ πρῶτον ὂν primum existens scilicet sit, materia enim omnis in intellectu forma prior existit, formásque varias semper expetit naturæ impulsu; quam obrem in tot formas verti dictus est Proteus. Nam certè quidem hominem aliquẽ fuisse, qui se in tot formas verteret, putare, fatui omnino est hominis. at Lucianus in dialogo qui nauigium inscribitur, nauigandi peritissimum hominem videtur existimasse, cùm ita dicat: θαυμάσιος τὴν τέχνην, ὡς ἔφασκον οἱ συμπλέοντες, καὶ τὰ θαλάττια σοφώτερος τοῦ Πρωτέως: *admirabili nauigandi peritia, vt dicebant, qui vnà nauigarunt, & rerum maritimarum cognitione vel Proteum illum superare videbatur.* Diodorus Siculus libr. 2. moré fuisse Regum Ægyptiorum scribit, vt priorem partem vel leonis in capite gestarent. vel draconis, vel arboris, atque in ignis aliquando formam diademata inciderentur, quod gestamen erat principatus insigne. Inde postea fictũ fuit, quòd Proteus se in varias formas commutaret. Dictus est fuisse phocarum custos & pastor, quia locis maritimis imperauerit: nam Reges & Principes populorum ποιμένας λαῶν antiqui vocarunt, hoc est populorum pastores. debet enim princeps non minùs salutis, quàm etiam vtilitatis suorum pupulorum esse studiosus. qui enim de tondendo grege tantùm & occidendo solicitus est, non pastor, sed lupus & latro est appellãdus. Sunt enim diuitiæ populorum quasi obsides, quæ iacturæ metu ciues in fide retineant, atque ciuiũ opulentia, opulentia denique est principis, si res ita tulerit. Atque omnis ciuitas in quam opes ad paucos confluxerint magis exposita est ho-

est hostium viribus, quia præter inuidiam & intestina odia, plurimum differt pugnare pro alienis, & pro suis facultatibus cùm omnes sint propriæ vtilitatis præcipuè acerrimi defensores, segnes aliarum, nemoque patriã suam esse existimet, in qua nihil habeat plus bonorum quàm exteri. Dictus est phocarum pastor, quoniam maritimi & natendi periti essent eius populi. At Lucianus histrionem fuisse Proteũ arbitratus est, de quo ita scribit in dialogo de Saltatione: *Δοκεῖ γάρ μοι ὁ παλαιὸς μῦθος καὶ Πρωτέα τὸν Αἰγύπτιον οὐκ ἄλλο τι ἢ ὀρχηστήν τινα γενέσθαι λέγειν, μιμητικὸν ἄνθρωπον, καὶ πρὸς πάντα σχηματίζεσθαι καὶ μεταβάλλεσθαι δυνάμενον, ὡς καὶ ὕδατος ὑγρότητα μιμεῖσθαι, καὶ πυρὸς ὀξύτητα ἐν τῇ τῆς κινήσεως σφοδρότητι, καὶ λέοντος ἀγριότητα, καὶ παρδάλεως θυμὸν, καὶ δένδρου δόνημα, καὶ ὅλως, ὅτι καὶ θελήσειεν. Videtur mihi sanè antiquus ille Proteus saltator quispiam aut histrio fuisse egregius, qui sciuerit se in omnia formare, omniaque imitari, ita vt aquæ humorem, & ignis acumen per motionum celeritatem imitaretur, & leonis feritatem, & iram pardalis, & arboris susurrum, & omnino quicquid illi collibuisset, referret.* Neque tamen soli Proteo hæc facultas fuit in omnia se conuertendi, sed etiam Thetidi, & Mestræ filiæ Erisichthonis Æthonis Thessali, quæ cùm pater omnia sua bona ob assiduam famem diuinitus immissam deglutisset, sese tamdiu in varias formas vertebat, quamdiu à patre venderetur, vt eius fami succurreret, deinde ad patrem statim clàm redibat. Sic Periclymenus Nelei & Polymelæ filius, ac frater Nestoris, id munus à Neptuno impetrauit, vt in omnia quæ optaret, conuerti posset, quare musca dicitur ab Hercule Pylũ oppugnante occisus. nã in eã formã versus indicatus fuit à Pallade. quod autẽ in omnia ita verteretur, sic de illo loquẽs Euphorion indicauit:

Σὺν τε Περικλύμενον Νηλήιον ἔκτανε μυῖαν,
ὅς ῥά τε πάντ' εἴκτο θαλάσσιος αὖτε Πρωτεύς.
Atque Periclymenum muscam tunc ille cecidit,
Qui, velut æquoreus Proteus, se vertit in omnia.

Quod etiam planiùs explicauit Hesiodus in his:

Περικλύμενόν τ' ἀγέρωχον
ὄλβιον, ᾧ πόρε δῶρα Ποσειδάων ἐνοσίχθων
παντοῖ'. ἄλλοτε μὲν γὰρ ἐν ὀρνίθεσσι φάνεσκεν
αἰετός, ἄλλοτε δ' αὖτε πελέσκετο (θαῦμα ἰδέσθαι)
μύρμηξ' ἄλλοτε δ' αὖτε μελισσέων ἀγλαὰ φῦλα
ἄλλοτε δεινὸς ὄφις καὶ ἀμείλιχος. εἶχε δὲ δῶρα
παντοῖ', οὐκ ὀνομαστὰ, τά μιν καὶ ἔπειτα δόλωσε

βουλῇ Ἀθηναίης.

Periclymenúmque superbum
Felicem, cui dona dedit præstantia quondam
Neptunus, volucres inter fit namque volucris:
Tum fit rursus apis, rursus (mirabile visu)
Formica apparet, rursus fit frigida serpens.
Munera multa habuit, quæ singula dicere non est:
Denique principium cædis, caussæque fuerunt,
Pallas uti monuit.

Habuit etiam Empusa hanc ipsam facultatem conuer
se in quæcunque libuisset, de qua ita scripsit Aristophar
Ranis:

καὶ μὴν ὁρῶ νὴ τὸν Δία θηρίον μέγα.
ποῖόν τι; δεινὸν παντοδαπὸν γοῦν γίγνεται.
τοτὲ μέν γε βοῦς, νυνὶ δ᾽ ὀρεύς, τοτὲ δ᾽ αὖ γυνὴ
ὡραιοτάτη τις. ποῦ ᾽στι; φέρ᾽ ἐπ᾽ αὐτὴν ἴω.
ἀλλ᾽ οὐκ ἔτ᾽ αὖ γυνή ᾽στιν, ἀλλ᾽ ἤδη κύων.
Ἔμπουσα τοίνυν γ᾽ ἐστί.

Nam maximam profectò cerno beluam.
Qualem? nouam. fit cuncta, cùm libet, statim.
Nunc mula, nunc bos, rursus illa fœmina
Formosa. dic, vbi est? eamus rectà eò.
Haud fœmina est, sed rursus illa, sed canis,
Empusa certè est illa.

Sic etiam Epicharmus in Hebes nuptiis:

Ἔμπουσα, δένδρον, βοῦς, ἔχιδνα γίγνεται.
λίθος τε μυῖα, καὶ γυνὴ δ᾽ ὡραία τις,
καὶ πάνθ᾽ ὁπόσα λῇ, καὶ ὅσα συμφέρει.

Empusa, planta, bos fit, atque vipera,
Lapisque, musca, pulchra & illa fœmina,
Quidquid cupit, vel denique illi conferat.

¶ Alij, inter quos fuit Antigonus Carystius in Dic
Proteum virum sapientissimum fuisse tradiderunt, qui
ra de naturali philosophia scripserit, de plantis, de la
bus, de natura ferarum, de mutatione mutua elemento
& quo pacto illa principia sint omnium nascentium, q
vires singula sumpserint, ita vel arbores fiunt, vel herb
animalia: quare dictus fuit Proteus in illa omnia se ver
Hunc eundem diuinatorem arbitrabantur, quia mu
obseruatione syderum, & ex rerum præteritarum me

prædiceret. Alij crediderunt per magicas artes Proteum in prædictas formas se mutasse. Alij dixerunt fuisse virum dicendi peritum, qui facilè posset in quosuis animorum motus homines impellere, quare prædictas formas sumere dictus fuit. Ego Proteum virum fuisse prudentem putauerim (si modò quis fuit) & in conciliandis conseruandisque amicitiis callidissimum, & in temperandis motibus animorum, & in moribus ad omnes euentus rerum cautè formandos, aut certè quales esse viros prudentes oporteat per hæc figmenta nobis antiquos demonstrasse. Quis enim nesciat nihil magis necessarium esse vel in administratione ciuitatum, vel in quotidiana consuetudine, quam varietatem ingenij, quę confert plurimum ad omnes opportunitates, ac rerum vicissitudines? oportet igitur virum prudentem, quoniam non omnes iisdem studiis delectantur aut capiuntur, per varias formas se in hominum amicitiam ingerere, ac variis vti rationibus in ciuitatum administrationibus, quoniam alij euentus clementiam, alij seueritatem iudicis requirunt. sic enim fieri Proteum modò ignem, modo aquam intelligendum est, & modò fructiferam arborem, modò crudelissimam feram propter præmia iustitiæ ac supplicia. veruntamen non solùm ad amicitias, & ad ciuitatum administrationes hæc fabula pertinet, sed multo magis ad vniuersam humanæ vitæ rationem. quippe cum neque semper indulgere genio conueniat, neque semper eadem vitæ seueritas retinenda sit: sed vtriusque rei tempora sunt cognoscenda, quippe cum nihil violentum sit diuturnum. Nihil aliud igitur dixisse mihi videntur per hæc figmenta, quàm illud quod etiam dictum fuit ab oraculo, Ne quid nimis: cùm omnis omnium rerum salus & constantia in mediocritate moderationéque sit collocata. Illa verò quæ dicuntur fabulosè de Periclymeno, de immenso quodam auaritiæ gurgite intelligenda sunt. nam tametsi immensas opes domesticas & auaritia recondiderit, tamen his minimè contenta, vel per omne fraudum insidiarúmque genus alienis facultatibus inhiat.

De Castore & Polluce. CAP. IX.

CASTOREM item & Pollucem salutaria numina nauigantibus, si gemini apparerent, omnes crediderunt antiqui, atque etiam omnium nauigantium vnus sermo mutatis tamen nominibus nostra ætate appellauit. Fama fuit Iouem,

vt de horum origine aliquid dicamus, captum desiderio Ledæ Tyndari Regis in cygnum se conuertisse, atque illam compressisse. Nam cygnus factus ita iucundè cecinit, vt illum propter cantus suauitatem Leda adamauerit & contrectauerit. Deinde ab eo cygno compressa ouum peperisse dicitur, è quo Castor & Pollux & Helena nati sunt, vt Ouidius in his innuit in epist. Helenæ:

Dat mihi Leda Iouem cygno decepta parentem,
Quæ falsam gremio credula fouit auem.

Alij tamen deterritum ab aquila cygnum ad Ledam conuolasse inquiunt, atque cùm sub ea forma Ledam decepisset, Iupiter cygni formam in cœlum transtulit, vt ait M. Manilius in primo Astronomicarum:

Proxima sors cygni, quem cœlo Iupiter ipse
Imposuit formæ precium, qua cepit amantem,
Cùm Deus in niuem descendit versus olorem.

Alij tamen crediderunt oua nata fuisse ex illo congressu, quorum ex altero Castor & Pollux, ex altero Helena nata sit & Clytæmnestra. nonnulli Timandram addiderunt sororem. Non defuerunt tamen qui ex vno tantùm ouo Pollucem & Helenam natos fuisse crediderint, quod Leda è Ioue conceperit, cùm è Tyndaro Castorem & Clytæmnestram natos esse arbitrentur. hi igitur mortales vt ex homine concepti; illi immortales vt ex Deo crediti fuerunt. Vocati tamen sunt omnes Tyndaridæ, & in Lacedæmone iuxta Taygetum montem Laconiæ nati, vt ait Homerus in hymnis:

Κάστορα ϗ Πολυδεύκε' ἀείδεο μοῦσα λίγεια
Τυνδαρίδας, οἳ Ζηνὸς ὀλυμπίου ἐξεγένοντο.
τοὺς ὑπὸ ταϋγέτου κορυφῆς τέκε πότνια Λήδη,
λάθρῃ ὑποδμηθεῖσα κελαινεφεῖ Κρονίωνι.
Castora Pollucémque mihi nunc pandite Musæ
Tyndaridas, Iouis è cœlestis semine natos.
Taygeti peperit quondam hos sub vertice Leda,
Clàm coniuncta Ioui cœlestia regna tenenti.

Theocritus in Dioscuris Castorem & Pollucem Iouis filios, at non Tyndari appellauit:

ὑμνέομες Λήδας τε ϗ αἰγιόχου Διὸς υἱὼ,
Κάστορα ϗ φοβερὸν Πολυδεύκεα πὺξ ἐρεθίζειν.
Cantamus natam de Leda & de Ioue prolem,

Castora

Castora Pollucémque timendos hostibus acres.
cùm nati fuissent Pephni, quæ maritima erat ciuitas in insula eiusdem nominis Lacedæmoniorum ditionis, vt fuit Thalamatarum sermo, & Alcman in quodam cantico scripserat (quamuis magna esset controuersia inter Messeniacos ac Lacedæmones ab vtris Castores essent oriundi, cùm illos patrios Deos vtrique sibi vendicarent) à Mercurio Pellenen nutriendi statim deportati fuerũt. Deinde cùm Iason ad aureum vellus esset nauigaturus, & ad eum confluerent vndique delecti iuuenes: inter cæteros accessit Castor & Pollux, vt ait in libro primo Apollonius:

καὶ μὴν Αἰτωλὶς κρατερὸν Πολυδεύκεα Λήδη,
Κάστορά τ' ὠκυπόδων ὦρσεν δεδαημένον ἵππων
Σπάρτηθεν· τοὺς δ' ἥγε δόμοις ἔνι Τυνδαρέοιο
τηλυγέτους ὠδῖνι μιῇ τέκεν.

Impulit hic fortem Pollucem Ætolica Leda,
Castora & hinc eadem domitorem rursus equorum
E Sparte, partu quondam quos edidit vno
Tyndari in æde viri.

Hi multa præclara facinora in ea nauigatione ediderunt: nã cùm ad Bebryciorum, Amycíque Neptuni filij litus appulissent, Pollux aduersus Amycum, qui omnes Argonautas prouocauerat, in pugnam prodiuit, eúmque interfecit. Amycus enim consueuerat ita omnes peregrinos interimere, cùm illos cogeret secum pugnis decertare: atque tũc etiã ad Argo nauem accedens Amycus ita omnes ad pugnam inuitauit:

κέκλυθ' ἁλίπλαγκτοι τά περ ἴδμεναι ὔμμιν ἔοικεν.
οὔ τινα θέσμιόν ἐστιν ἀφορμηθέντα νέεσθαι
ἀνδρῶν ὀθνείων, ὅς κεν Βέβρυξι πελάσσῃ,
πρὶν χείρεσσιν ἐμῇσιν ἑὰς ἀνὰ χεῖρας ἀεῖραι.
τῶ καί μοι τὸν ἄριστον ἀποκριδὸν οἶον ὁμίλου
πυγμαχίῃ στήσασθε.

Discite pontiuagi nautæ, quæ discere oportet:
Nulli, Bebrycios portus qui intrauerit, est fas
Soluere, ni expertus sit nostra robora dextra.
Quare agite ô proceres præstantem robore cunctis
Mittite mî pugilem.

Theocritus autẽ exisse aquatũ Pollucẽ scribit, & apud fontem Amycum inuenisse, à quo coactus fuit pugnis decertare. Omnes tamen assentiuntur Amycum fuisse cum multis

Bebrycibus à Polluce occisum. Iidem post Colchic
ditionem in patriâ reuersi, cum Theseus Helenâ
in Athenienses ad recuperandam sororem militar
pugnata Aphidna captaque vrbe, & Helena recep
bus Atheniensibus pepercerunt, præterquã vni Æ
tri Thesei, quam captiuam abduxerunt. Inde verò
est vt reges & seruatores Dioscuri ob eximiam cle
ab Atheniensibus sint postea vocati. Post recupera
rem in amorem Phœbes & Talayrę, filiarum Leuc
noësque, sororum inciderunt, quęque ipsi in These
bauerant, in alios ipsi committere non dubitarunt.
non Phœben, sed Ilairam vocat alteram Leucipp
hist. 48. chil. 2. quam alij Naeiram, alij Elairam
quibus nonnulli illud etiam addiderunt è Phœbe
ce natum fuisse postea Mnesibum, quem alij Mn
alij Asineum vocarunt. è Castore & Ilana natus est
atque, vt aliis magis placuit, Anaxis, vt aliis, Auloth
illæ Lynceo & Apharei filiis desponsatæ, quare e
riti in raptores Dioscuros ob acceptam iniuriam
cum armis facientes grauem pugnam commiserun
geti montis radices, ac denique Castor à Lynce
ctus est, ac Lynceus postea ictus à Polluce colun
occubuit, de quo Pollux trophæum erexit. Fut
breui vt Pollux etiam acceptis ab Ida vulneribus
retur, nisi Iupiter Idam fulmine ob natum percussi
in his Theocritus:

ἦ γὰρ ὅγε στάλαν Ἀφαρηίου ἐξανιχεύσας
τύμβου ἀναρρήξας ταχέως Μεσσήνιος Ἴδας
μέλλε κασιγνήτοιο βαλεῖν σφετέροιο φονῆα.
ἀλλὰ Ζεὺς ἐπάμυνε, χειρῶν δέ οἱ ἔκβαλε τυκτὰν
μάρμαρον αὐτὸν δὲ φλογέῳ συνέφλεξε κεραυνῷ.

Pars erat è tumulo nam Aphareio exerta columnæ.
Quam forti dextra fregit Messenius Idas;
Hanc fratrisque sui fuerat iacturus in hostem.
Iupiter auxilium tulit, illi marmor ab ipsa
Decussit dextra, & combussit fulminis igne.

Alij Pollucem etiam cæsum fuisse dixerunt: quan
terque se intra ventrosam quercum occultasset,
mortaliũ omniũ perspicacissimo fuisse visos, vt pa
carminibus eius Stanisi qui res Cyprias carmine co

αἶψα δὲ Λυγκεὺς
Τηΰγετον προσέβαινε ποσὶ ταχέεσσι πεποιθώς·
ἀκρότατον δ' ἀναβὰς διεδέρκετο νῆσον ἅπασαν
Τανταλίδου Πέλοπος· τάχα δ' εἴσιδε κύδιμος ἥρως
δεινοῖς ὀφθαλμοῖσιν ἔσω δρυὸς ἄμφω κοίλης,
Κάστορά θ' ἱππόδαμον καὶ ἀεθλοφόρον Πολυδεύκεα.

quo tempore Lynceus
Taygeti velox ascendit culmina montis,
Lustrauitque oculis quidquid tenet insula magni
Tantalidæ Pelopis: præacuto lumine vidit
Hos ambos intra ventrosæ robora quercus,
Pollucem fortem, & domitorem Castora equorum.

Neque mirum est tam fortes fuisse Apharei filios, aut tam perspicacem Lynceum, quãdo ab illo Perseo qui Medusam occidit, per Gorgophonen nympham originem duxerunt, quorum hæc series ortus fuisse narratur. Fuerũt duo fratres Hyacinthus & Cynortes. Cynortæ filius Perieres. ex hoc & Gorgophone Persei filia Leucippus, & Icarius, & Aphareus nati sunt. è Leucippo & Philodice Inachi filia Phœba & Ilaïra nascuntur. Ex Icario & Peribœa Naide nascuntur filij quinque mares, & Penelope, quæ postea fuit vxor Vlyssis. ex Aphareo & Arene nympha OEcali filia, vti scripsit Stesichorus: vel, vt aliis magis placuit, ex Arne filia Æoli, Lynceus & Idas nascuntur, quare ex eodem fonte priore omnes manasse visi sunt. Didymus tamen solum Castorem visum fuisse inquit à Lynceo. at Pindarus in Nemeis propter armenta abacta pugnatum fuisse inquit, at non propter Leucippi filias. habuerunt aurigas Rhecam & Amphistratum viros fortissimos: quorum alter Phthiotis illis qui Achaiam habitarunt: alter Laconibus, qui Heniochiam vocarant, duces fuerunt, vt ait Strabo lib. 11. Dicuntur primi Dioscuri arcus inuenisse, & docuisse canes quod spectat ad venationẽ, & cæstus certamen, vt nos lib. 2. Venationum scripsimus:

Quid referam Ledæ pueros? hic repperit arcus,
Et cursu domitare feras inuenit equorum:
Ille canes primus docuit vestigia cautè,
Atque feris homines crudo decernere cæstu.

Cùm cæsus fuisset igitur Castor à Lynceo, fabulantur immortalem Pollucem à patre Ioue petiisse, vt Castor immortalitatẽ assequeretur; quod cùm obtinere non potuisset, im-

petrauit denique vt dimidium suæ posset illi imparti
re alternis diebus singuli viuere dicuntur, vt est apu
lium lib. 6.

Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
Itque reditque viam toties.

Hi crediti sunt ab equis albis vehi soliti, quare ita
Pindarus in Pythiis in Hierone:

ἔχον δ' Ἀμύκλας ὄλβιοι,
Πινδόθεν ὀρνύμενοι
λευκοπώλων Τινδαριδᾶν βαθύδο-
ξοι γείτονες.

Habitabant Amyclas diuites
E Pindo concitati
Candidos equos habentium, Tyndaridarum glorio-
si vicini.

Post cædem autem Castoris Castoreum vocatum t
in honorem Castoris fuit institutum, de quo memi
darus in secunda Ode Pyth. in eo autem armati inue
pudiabant. Quidam tamen dixerunt ab ipsis Diosc u
victos Gigantes id tripudium fuisse excogitatum, atq
Iadem legem Enoplam cecinisse, inter quos fuit E
mus, quam legem postea Lacones cum tibiis in acie
cti aduersus hostes vsurparunt: quod tamen nonnull
retibus inuentum fuisse inquiunt. Dixerunt enim Cr
non solùm Castoreum, sed etiã Pyrrhichium melos
tasse. quod quidam Pyrrhicho Cretensi tribuunt, int
fuit Sosibius. Alij Pyrrho Achillis filio, qui armatus
in victoria contra Eurypylũ & Telephũ, id attribuun
primum Achillem ad pyram Patrocli Pyrrhicho vsu
se inquit. Enimuerò Castor & Pollux ob res præclar
in Deorum numerum, sicuti antiquorũ plerique, rel
runt: cùm mortales essent vt reliqui homines, vt ait
nias in Arcadicis. Fama est hos nauigantium Deos, &
bus nauigantibus salutares tali de caussa creditos esse
Ingens tempestas Argonautas è Sigæo digressos inu
atq; pro illorũ incolumitate vota Orpheus concepiss
minæ flammæ circa Castoris & Pollucis capita appa
Secuta est paulo pòst admirabilis maris tranquillitas,
mentia ventorũ: quamobrem credita fuit inesse quæ
his iuuenibus diuinitas, & ignes illi cùm postea nau

bus apparerent, Castoris & Pollucis arbitrio apparere crediti fuerunt. Putabantur iidem seruare nauigantes in extremo vitæ periculo constitutos, vt apparet ex idyllio Theocriti in Dioscuros, vbi signum esse futuræ serenitatis inquit apparens præsepe inter asellos his versibus:

ἀλλ' ἔμπας ὑμεῖς γε καὶ ἐκ βυθοῦ ἕλκετε νᾶας
αὐτοῖσιν ναύτῃσιν ὀιομένοις θανέεσθαι.
αἶψα δ' ἀπολήγοντ' ἄνεμοι, λιπαρὰ δὲ γαλήνη
ἀμ πέλαγος, νεφέλαι δὲ διέδραμον ἄλλυδις ἄλλαι,
ἐκ δ' ἄρκτοι τ' ἐφάνησαν, ὄνων τ' ἀνὰ μέσσον ἀμαυρὴ
φάτνη σημαίνουσα τὰ πρὸς πλόον εὔδια πάντα.
Vos tamen ex vndis naues seruatis, & ipsos
Nautas in summo positos discrimine vitæ.
Continuò venti cessant, fremitúsque minacis
Æquoris, aufugiunt nubes, vrsæque nitescunt:
Apparet præsepe simul tenue inter asellos,
Significans tranquilla maris mox omnia nautis.

Hæ flammæ cùm geminæ apparent, salutiferæ putantur nauigantibus: at si vna tantùm, periculosa est nauigiis, & eò magis si terribilis illa & dira pestis, quam nautæ vocant Helenam, suo aduentu geminas flammas fugauerit. Quamuis Euripides Helenam quoque cum fratribus esse salutarem nauigantibus scribit in Oreste, vt est in his carminibus:

Ἑλένα μὲν ἥδ', ἣν σὺ διολέσαι πρόθυμος ὢν
ἥμαρτες, ὀργὴν Μενέλεῳ ποιούμενος,
ἥδ' ἐστὶν, ἣν ὁρᾶτ' ἐν αἰθέρος πτυχαῖς,
σεσωσμένη τε, κ' οὐ θανοῦσα πρὸς σέθεν.
ἐγώ νιν ἐξέσωσα, κἀπὸ φασγάνου
τοῦ σοῦ κελευσθεὶς ἥρπασ' ἐκ Διὸς πατρός.
Ζηνὸς γὰρ οὖσαν, ζῆν νιν ἄφθιτον χρεὼν
Κάστορί τε Πολυδεύκει τ' ἐν αἰθέρος πτυχαῖς
σύνθακος ἔσται ναυτίλοις σωτήριος.
Helena quidem, quam tu voluisti perdere
Agens parum iucunda Menelao, hæc adest:
Hæc, quam videtis in loco summo ætheris,
Seruata: nec tua manu illa concidit.
Seruaui ego illam sic volente eius patre
Ioue ensis ictu de tui: nam viuere est
Illam necesse semper, vt satam Ioue.
Sic Castori & Polluci in æthere ardua
Salubris assidebit illa nauibus.

Hos ignes Horatius stellam appellauit lib.1. Carminu

Dicam & Alciden, puerósque Ledæ:
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem, quorum simul alba nautis
Stella refulsit;
Defluit saxis agitatus humor,
Concidunt venti, fugiúntque nubes,
Et minax (quod sic voluere) ponto
Vnda recumbit.

Sacrificabantur his Deis agni candidi, tanquam Diis l & faustis, & felicibus, vt patet ex hymno Homeri vbi statem Dioscurorum describit:

ἀμφὶ Διοσκούρους ἑλικώπιδες ἔσπετε μοῦσαι
Τυνδαρίδας, Λήδης καλλισφύρου ἀγλαὰ τέκνα,
Κάστορά θ' ἱππόδαμον, καὶ ἀμώμητον Πολυδεύκεα·
τοὺς ὑπὸ Ταϋγέτου κορυφῇ ὄρεος μεγάλοιο
μιχθεῖσ' ἐν φιλότητι κελαινεφέϊ Κρονίωνι,
σωτῆρας τέκε παῖδας ἐπιχθονίων ἀνθρώπων
ὠκυπόρων τε νεῶν, ὅτε τ' ἐσπέρχωσιν ἄελλαι
χειμέριαι κατὰ πόντον ἀμείλιχον· οἱ δ' ἀπὸ νηῶν
εὐχόμενοι καλέουσι Διὸς κούρους μεγάλοιο
ἄρνεσσιν λευκοῖσιν ἐπ' ἀκρωτήρια βάντες
πρύμνης.

Tyndaridas natos magno Ioue dicite Musæ,
Pignora quæ quondam peperit pulcherrima Leda,
Pollucem fortem, domitorem & Castora equorum.
Taygeti peperit Leda hos sub vertice montis
Æthereo coniuncta Ioui, cui sidera parent:
Hæc peperit miseros seruantia pignora nautas,
Atque rates, diræ quas inuasere procellæ
Hybernæ, vt pelagi fremit implacabilis æstus.
Tunc etenim nautæ summa de puppe vocarunt
Voce Iouis pueros, niueorum & munere placant
Agnorum.

Maximè omnium Deorum culti fuerunt apud Cephal Castor & Pollux, magnique Dij ab illis sunt vocati, per vt alibi mulieres, ita viri apud illos & alias nonnullas nes iurare consueuerunt, vt testatur in his Theognis:

Κάστορ καὶ Πολύδευκες, οἳ ἐν Λακεδαίμονι δίῃ
ναίετο Εὐρώτᾳ καλλιρόῳ ποταμῷ,
εἴποτι βουλεύσαιμι φίλῳ κακόν, αὐτὸς ἔχοιμι·

εἰ δέ τι κεῖνος ἐμοὶ, δὶς τόσσον αὐτὸς ἔχοι.

Pollux & Castor qui Eurotæ ad fluminis vndas
Accolitis, fines qui Lacedæmonios,
Illa ego perpetiar, si quæro incommoda amico:
Is mihi si quærat, bis totidem ipse ferat.

Fama est quòd cùm ludi Olympici fuissent ab Hercule aliquando instaurati, Pollux cæstibus victor, cursu & arte pugilum Castor renuntiati fuerunt. nam tametsi vno partu, & ex eodem ouo nati sunt ambo, tamen varia studia vtrisque fuerunt, vt ait Horat. lib. 2. Serm.

Castor gaudet equis; ouo prognatus eodem,
Pugnis. quot capitum viuunt, totidem studiorum
Millia.

Memoriæ proditũ est in Laconicis à Pauſ. nõ procul à Sciade Laconũ loco, sepulcrũ fuisse Castoris, qui vnà cum Polluce infaustè cum filiis Leucippi Sparten inuadentibus commisso prælio cecidit, neque tamẽ ante quadragesimũ annum ab eo bello inter Deos fuerunt relati. Alij nõ à filiis Leucippi, sed ab aliis cæsos putarunt. Qui Idam fulmine ictum dixerunt, quia Castorẽ cecidisset; illi datã fuisse Polluci à Ioue optionem inquiunt, cùm illum solari Iupiter cuperet in morte fratris, vtrum mallet eligendi, immortalis ne ipse vellet fieri, an potiùs sex mẽses cũ fratre viuere, & sex alternè mori. tũ Pollux cũ fratre viuere & mori maluit. Hæc tot fabulosè de his tradita sunt ab antiquis, è quibus verã sentẽtiã exprimamus.

¶ Castor & Pollux & Helena ex vno ouo nati dicuntur Ioue patre, quid hoc monstri est Dij boni? fieri nullo modo sanè potuit vt tãta multitudo eodẽ partu nata sit: quippe cũ natura numerum mammarum superari omnino non patiatur: quòd si filiorum numerus mammas superauerit, illi postea viuere non possunt. Ridiculum est igitur & ouum natũ fuisse è muliere, & tot homines ex ouis, & eodem partu, & omnes vixisse. Fictum fuit igitur, vt quidam voluerunt, Ledam ouum peperisse, quia prægnans ventrem ad oui formam rotundum haberet; vel, vt alij maluerunt, quia in eadem pellicula ouo persimili fœtus concreuerint. Hanc cum Ioue in cygnum verso concubuisse inquiunt, cùm Ioues reges omnes dicerentur; quam cùm Rex quidam non in mollibus stratis & regio apparatu compressisset, sed apud Eurotam fluuium Lacedæmoniorum, cygnorũ more in locis humidis;

locus datus est fabulæ quòd Iupiter cygnus factus
pręsserit. Fuerunt filij è Pephno in Pellenen porta
di, quòd clàm vt ex adulterio nati, educandi in alia
si sint. Quæ de rebus gestis eorum memorantur, a
nõ dissentiunt, nisi quòd fuerit Idas fulmine percu
& ipsum tamen historicè dictũ esse scripsit Zezes
chil. 2. quippe cùm Ceranni nomen locum dederi
cùm suppetias tulerit Polluci. nam Græci Ceraun
appellant. Fabulati sunt Lynceum acutissimè vider
illa etiam quæ essent sub terra: quia metalla prior
auri, & argenti, & ferri: cùm enim lucernam sub t
quisset, ac metalla efferret, creditus est quæ forent
etiã videre. Cùm pater igitur mortuos filios sepult
dasset, vt vir astrologiæ peritissimus multitudini
imperitorum Castorem & Pollucem fuisse inter si
tos. Istud autem ob facultatem ingenij & humanit
çis alij factum esse existimarunt: nam δεῦκος mul
omne dulce appellatum, & πολὺς multus; vnde nome
lucis apud Græcos, ob suauitates ingenij & in omne
tiã, dictum. Cùm ignes illi circa capita horum nau
priùs apparuissent, crediti sunt illi ignes ab imper
store & Polluce mitti in tẽpestatibus signa nauigãti
taria. apparent autem geminæ flammæ aliquando
in summa parte pilorum, aut tentoriorum, aut aliq
nauibus circa antemnas, aut in summa parte mali,
carchesium, quod signum videntes nauigantes in
spem veniunt salutis & tranquillitatis futuræ. Si vn
flamma appareat, solum Castorem esse arbitrãtur m
quare periculum omnibus portẽdere: si binæ, saluta
si tertia accedente flamma Helenæ, illæ profugerin
circa malum consederit, certissima mors nauigantib
ficatur, aut certissimum naufragium. Has geminas
nunc Diuos Nicolaum & Hermum nauigantes ap
quæ quid sint, vel quomodo appareant, magna fu
inter scriptores contentio. Credidit nauigãtium no
poris multitudo, cùm Diuos singulatim in auxilium
flammas esse illos Diuos ad quorum nomina euanu
lij, qui rem altiùs vestigare voluerunt, inter quos fui
phanes, crediderunt spectra quædam propter timore
talium oculis sese offerre, tanquam somnia senun

tantium, quę à phantasia subministrarentur. Quid enim prohibet in magna animorum trepidatione sensus quoque mirifice perturbari, & prodigiosa quædam monstra apparere? nam turbatorum sensuum comites sunt plerumque horrendæ & admirabiles res visæ. Ego sanè nihil horum esse putauerim, sed vapores quosdam in ignes pertenues ex aere concretos qui suapte natura summa petant malorum & antemnarum: quippe cum totidem visi sint aliquando, quot fuerunt nauigia, at non duo tantum. nam si essent spectra solùm quæ pro sensuum perturbationibus apparerent, illud necessario sequeretur, vt non solùm aliis minores, aliis maiores ignes apparerent; aliis plures, aliis pauciores: sed etiã pro affectis corporibus & dominantibus humoribus, aliis ignes ardentes, aliis armati homines & dimicantes, aliis beluæ horribiles & admirandis formis viderentur. quoniam ita laborantibus, & malè affectis corporibus hæc videntur in somnis, & aliquando nihilominus vigilantibus. Illi igitur ignes cùm gemini apparent, exhaustam prope concretam tempestatum materiam significant: cùm vnus fuerit ignis, nondũ concretam: cùm plures, maximam superesse copiam. Iisi ignes: si densissimus aer & vaporibus plenus extiterit, ob frequentiam condensatæ materię, fugantur ab Helena, quę nõ nisi ex abundantia ingenti consurgit vaporum. Dicti sunt Castor & Pollux in Deos relati ob beneficia quæ in homines contulerunt, cùm multos sceleratos homines de medio sustulerint; & in eos populos quos subiugauerant, singulari clementia sint vsi. Quo autem pacto per hæc mores hominum corrigere conati sint antiqui? beneficentiam, & liberalitatem in omnes, & propinquorum præcipuè concordiam Diis gratissimam esse demonstrarunt: quare ad has virtutes per hanc fabulam nos hortabantur. at nunc de Æolo.

De Æolo. Cap. X.

AEolus, ventorum imperator, vel potiùs (vt quidam putarunt) quæstor, Hippotæ filius fuit, vt innuit Ouidius in epistola Leandri:

Parce precor, facilémque moue moderatiùs auram:
Imperet Hippotades sic tibi triste nihil.

Sic Apollonius libro quarto Argonauticorum:

Αἴολον Ἱππότεω παῖδα κλυτόν.

AEolum Hippotæ filium clarum.

Matrem Æolo fuisse Meneclam Hylli Lyparensis
moriæ prodidit Euthydemus Atheniensis in libro
mentis: at Eudoxus Cnidius in libro secundo de an
ræ. Ligyam Actoris Carystij filiam matrem Æoli f
luit, quamuis dixerunt nonnulli non vnum tantùm
tæ filium fuisse Æolum vocatum eo nomine, sed
lium Hellanis cuiusdam Iouis nepotem. omnia ta
dicuntur de Æolis, ad vnum Hippotæ filium referu
defuerunt, qui Iouis filium putauerint. Habitauit A
vna ex illis septem insulis, quæ de illius nomine
rũt Aeoliæ, atque illa Strongyle nominabatur, vt a
libro sexto. fuerunt omnes illæ insulę sub imperio
que Strongyle dicta est à rotunditate, quæ Didy
dicebatur. dicta est & Lipara pinguis, & ab igne
Thermissa, & Euonyme sinistra, quia nauigantibu
in Siciliam sinistra appareat, & ab arbustis Ericusa
cusa. & Hiera sacra. alij hanc, alij Liparam ob fo
flammarum frequentiam Vulcani officinam esse
Memoriæ prodidit Callias in libro decimo eorum,
psit ad Agathoclem, ἐνταῦθα καὶ ὄρος ὑψηλόν, ἐφ' ἧ κ
δύο δὲ ὄντα ἐπὶ τὴν περίμετρον τρεῖς σταδίους, ἐξ ὧν πολὺ φέγ
ὥστε ἐπὶ πολὺ ... τὸν ... καὶ ἐξ ... μετὰ
διάπυρα λίθοι μεγάλοι ἀναφέροντες. γίγνεται δὲ καθ' ὃν και
τὸν Ἥφαιστον ἐργάζεσθαι (ὥς λέγουσι) βρόμος τηλικοῦτος, ὥστε
πεντακόσια καὶ ... ἀκούεσθαι τὸν ἦχον. οἱ δὲ ἐκ τῶν ἐκφυσήματος
... διὰ τὴν ἐκπύρωσιν πάντοτε ... εἰσί. καὶ
τὴν ὄψιν, καὶ τὴν δύναμιν καθ' ἣν ... ἔχουσι. καὶ νύκτωρ μὲν
τὴν ἐργασίαν τοῦ θεοῦ γιγνομένην καλῶς ... μεθ' ἡμέραν δὲ
... ὅθεν ἡ φλὸξ ... μέλας ... τὸν τόπον
Fuisse hic (in insula sacra vocata scilicet) summitatem
præcelsam, in qua duo essent foramina ignem exhalant
rum quorum haberet ambitum trium stadiorum, è qu
luminis efferebatur, ita vt splendor ad multum spatium
ret.r, atque ex illa voragine lapides igniti insignis m
nis emittebantur, tantúsque exaudiebatur strepitus, q
re Deum operari contingeret (vt aiunt) vt vel ad quingen
ra stadia sonitus exaudiretur. at verò lapides igniti, qu
tu emittebantur, rubignis colore omnino sine violaceo

que tecti propter incendium , quorum ea vis erat vt aspectum & virtutem incensi haberent ad solem. atque per noctem quidem manifestò apparerent illa , quæ spectabant ad Dei opificium: per diē verò in ea summitate, vnde flamma erūpebat, apparebat caligo quædam tanquam nigra nubes, quæ loco illi insideret. Scriptum reliquit Pytheas in ambitu terræ consueuisse antiquos rude & illaboratum ferrum ibi deponere, & mercedem siue ensis, siue securis, siue rei alius, quam vellent, nominantes, deinde illam die crastina accedentes solitos accipere. Alij cum Rhegij Italiæ imperasse maluerunt. Hunc AEolum ventorum moderatorem & quæstorem nominauit Homerus lib. 10. Odyss.

κεῖνον γὰρ ταμίην ἀνέμων ποίησε Κρονίων,
ἠμὲν παυέμεναι, ἠδ' ὀρνύμεν ὅν κε θέλῃσι.
Quæstorem statuit ventorum Iupiter illum,
Cùm libet vt sedet ventos, & concitet idem

Atque vniuersam AEoli potestatem descripsit Virgilius libro 1. AEneid. in his:

hîc vasto rex AEolus antro
Luctantes ventos, tempestatésque sonoras
Imperio premit, ac vinclis, & carcere frænat.

Sic etiam Dionysius de situ orbis:

τὴν δὲ μετ' Αἰόλου εἰσὶ περίδρομοι εἰν ἁλὶ νῆσοι,
Αἰόλου Ἱπποτάδαο, φιλοξείνου βασιλῆος,
Αἰόλου δὲ θνητοῖ μετ' ἀνδράσιν ἤλλαχε δῶρον,
κοιρανίην ἀνέμων κλονεόντων θ' ἱσταμένων τε.
ἑπτὰ δ' εἰσὶ ταί γ' εἰσὶν ἐπώνυμοι ἀνδράσι Πλωταί.
Post hanc AEoliæ sunt insulæ in æquore, regis
AEoli Hippotadæ, peregrinis regis amici,
AEoli adest mirum cui diuûm munere donum:
Ventorum imperium, seu perstent, siue quiescant,
Sunt illi septem dictæ cognomine Plotæ.

Sic enim Apollonius libro quarto:

Αἴολον, ὅς τ' ἀνέμοις αἰθρηγενέεσσιν ἀνάσσει.
AEolus imperitat qui ventis æthere natis.

Nam antè quàm ventis AEolus imperaret , dicta sunt multa accidisse ventorum certamina, quæ vrbes frequentissimas ac regiones deuastarint: qualia fuerunt illa, quę tantopere mare infestarunt, vt Siciliam ab Italia seiunxerint, & cùm priùs nullum esset mare mediterraneum, vis tempestatis in Oceano orta per quoddam spatium terram discidit , vnde aqua per Calpen ingressa mare quod est intra terram fecit, ob de-

pressam regionem, Africámque ab Europa di
vt in his ait Valerius Flaccus libro primo Argon

Has nimbi, ventique domos, & naufraga seruat
Tempestas, hinc in terras, latúmque profundum
Est iter, hinc olim soliti miscere polúmque
Infelixque fretum (neque enim tunc AEolus illis
Rector erat, Libya cùm rumperet aduena Calpen
Oceanus, cùm flens Siculos OEnotria fines
Perderet, & medijs intrarent montibus vndæ.)

Nam per Oceani tempestates disruptis montib
includerent ab impetu Oceani in occasum a
Herculis, mare factum fuit, quod terra ibi esset c
montes facti sunt insulæ. quis hoc planè negat
pter antiquitatem? Dicuntur sex filij ac totide
se Æoli, inter quos Magnes, Æthlius, Iocastus, C
ricres, Arne, Pheræa. neque plura nomina filioru
legisse memini Hipporadæ. at aliorum Æoloru
Macareus, Athamas, Sisyphus, Misenus, Iphic
neus. Cephalus, Criteus, Alcione, Canace. Vo
tem venti Tracij, quòd è Thracia spirare puta
enim Dionysophanis sententia, quòd specus es
cia, è quo erumperent venti, vnde fabulati sunt
torum in Thracia esse domicilium, vnde ait H
ξ Iliadis:

Βορέης ϗ Ζέφυρος, τώ τε Θρῄκηθεν ἄητον.
Threiciis Boreas Zephyrúsque fremebat ab oris.

Et Horatius libro primo Carminum:

Iam veris comites quæ mare temperant,
Impellunt animæ lintea Thraciæ.

Quidam tradiderunt Æolias insulas omnes pr
res, atque ambitum habere maiorem centum &
ginta stadiorum, quæ per tantundem spatium di
cilia. habere dictę sunt scaturigines ignium & h
raneos, qui illuc vsque peruenirent, ac desertæ
quoddam tempus, donec Liparus Ausonis filius
sionem cum fratribus, illuc aduentauit cum nau
gna manu militum ex Italia, & Liparam à se d
tauit. Huius iam senescentis filiam inquiunt Æo
tæ filium duxisse Cyanen nomine, & acciuisse
lonos; quare non solùm Lippara, sed omnes sun

quibus addiderunt, Æolum in Deos & hospites benignum, in subditos iustum fuisse, ac rerum bellicarum non ignarũ, & omnis humanæ prudentiæ participem: quippe qui etiam vela in vsus nauticos excogitarit. Habuit filios Xuthũ, Androclum, Pheremonem, Iocastam, Agathyrnum, Astyochum, vt alij tradiderunt: qui etiam cùm prædicere ventos solitus esset è varietate efflatorum ignium, dictus est quæstor ventorum, vt diximus.

¶ Tot sunt ea quæ de Æolo tradita sunt ab antiquis: nũc quæ ratio illos compulerit ad has fabulas fingendas inquiramus. Memoriæ igitur prodidit Isacius Æolum hominem fuisse astronomiæ peritissimum, & illam scientiam præcipuè exercuisse, quæ pertinet ad naturam ventorum, vt prodesset nauigantibus. Prædicebat igitur vel cùm Sol tauro propinquaret, exempli gratia, quæ maris futura esset tempestas, aut quæ benignitas cœli, & quo die, quáve diei hora: vel quamdiu perduraret Zephyrus, si talis aut talis spiraret: aut si alius ventus sub exortum canis, aut alterius signi cœlestis exoriretur, aut etiã diebus criticis, quintis scilicet, septimis, & aliis huiusmodi ab ortu seruatis. Ea de causa effectum est, vt illum ventorum esse regem dicerent, sicut Amaclidem, & Protoclem, & Protocreontem dixit Orpheus: hi enim quos vellent ventos, dicebantur in vtrem includere, & emittere, quos vellẽt spirare. Scriptum reliquit Strabo libro primo, Æolum dictum fuisse regem ventorum, quia per fluxum ac refluxum aquarum, cùm habitaret in locis asperrimis & difficillimis, nauigantibus futuræ tempestatis, ac surgentium ventorum signa multo antè prædixerit, quæ cùm ad prædictum tempus euenirẽt, credidit vulgus mortalium vẽtos esse in Æoli potestate, quos posset, cùm liberet, emittere. Videbatur enim admirabile quidpiam ac propè diuinum, posse venturas temporum mutationes multo antè præuideri. Id tamen fieri posse comprobauit Thales Milesius, vbi anni fertilitatem & copiam oliuarum in futurum annum præuidisset, vt ait Diog. Laertius in eius vita. Magna est omnino vis ac propè diuina sapientiæ nõ solùm in prædicendis rebus futuris, sed etiam iis faciendis, quæ nullo humano ingenio fieri posse videbantur. Veruntamen cùm pauci sint omnino sapientes, multíque haberi cupiant, cùm sapientes malè imitentur, vel conuitiis etiam insectentur

sapientiores, idcirco effectum est, vt illa falsò dicta
ab Empedocle, & non sine risu ab insulsis audiantur
bus ille diuinam vim sapientiæ ita explicauit:

παύσεις δ' ἀκαμάτων ἀνέμων μένος, οἵτ' ἐπὶ γαῖαν
ὀρνύμενοι πνοιαῖσι καταφθινύθουσιν ἀρούρας·
καὶ πάλιν, ἢν κ' ἐθέλῃσθα, παλίντιτα πνεύματ' ἐπάξεις,
στήσεις δ' ἐξ ὄμβροιο κελαινοῦ καίριον αὐχμὸν
ἀνθρώποις, στήσεις δὲ καὶ ἐξ αὐχμοῖο θερείου
ῥεύματα δενδρεόθρεπτα, τά τ' αἰθέρι ναιήσονται,
ἄξεις δ' ἐξ ἀΐδαο καταφθιμένου μένος ἀνδρός.
Placabis ventos, qui terras flamine verrunt
Omnia vastantes; rursus, si fortè libebit,
Flamina consurgent: pluuiæ pellentur ab agris,
Cùm fuerint nimiæ; induces & rursus easdem,
Si libeat pronas sistes & fluminis vndas,
Tartareis a imas idem reuocabis ab vmbris.
Lucida parebit sophiæ vis ætheris alti.

Verùm hæc narratio ad historiam pertinet. Alij q
naturalium occultas vires perscrutantur, dicunt quò
vtrem è pelle delphino detracta fecerit, illámque
habeat, poterit per quasdam ceremonias obtinere
quicunque ventus ille voluerit, atque solus ille spi
de illa finxit Homerus de ventis ab Æolo datis Vly
attinet ad mores, Æolus est vir sapiens, qui iræ m
pro opportunitate temporum, & præsentium neg
quando nunc simulare iram, nunc dissimulare vti
est. id autem putatur ventos refrænare & emitter
buerit. Hæc autem varietas morum Æolo nomen d
omnes sanè affectus vtiliter hominibus ab ipsa nat
cessi, quippe cùm ita non mediocriter conferat ad
dos mores, si nimium non incaluerit, quæ si nulla e
nem iniquitatem æquo animo aliquando ferremu
tam studiosè damna à nobis propulsaremus. Sed om
rum vtilis est mediocritas, & omnibus adhibenda
tio: quæ si nulla extiterit, tunc pessima est ira omni
affectuum & in furorem denique conuertitur. S
nos ventorum Æoli iram expressimus, cui nisi in
quis restiterit, mox tanquam cæcus ad multa paru
rapitur, vt est in libro quarto Venationum:

non mulcent dulcia verba

Syluestres animos, nullúsque admittitur illis
Orator: laxis furiæque vagantur habenis,
Vt grauis Æolio cùm ventus prosilit antro
Totus in arua ruens, & syluas sternit opacas,
Flaminibus rapidis immensus murmurat æther.
Tum neque veliuolæ puppes, neque nubilia cœli
Contra stare valent, conuoluens omnia secum
Viribus Hippotadæ nullis frænatur, & illum
Non tenet imperium Regis, nil audit; at vnus
Est cordi fragor, & strages, & murmur, & ira.

Æolum igitur Regem, siue rationem, oportet his motibus animorum imperare; siquidem qui iræ non imperauerit, ille iræ non sine pœnitentia postea, seruiat necesse est. Deinde ista ficta fuerunt illa etiam de causa ab antiquis, quia demonstrare volebant nihil sine diuina prouidentia contingere, cùm venti etiam rerum omnium leuissimi & maximè inconstantes suum habeant moderatorem. Alij putarunt per hæc incitatos fuisse nauigantes ad percipiendam naturam ventorum & tempestatum, cùm possent omnes multo antè hæc significare & intelligere, quorum signa nonnulla præuia sint tempestatum, qualia sunt ea quæ scripsit Aratus & Theophrastus de signis aquarum & ventorum. At nunc de Borea dicamus.

De Borea. CAP. XI.

BOREAS autem è quibus parentibus ortus sit, fabularum inuentores nō tradiderunt, quod ego legerim, nisi quòd in Thracia habuerit domicilium. Fabulati sunt antiqui Orithyiam Erechthei Athenarum Regis filiam virginem fuisse forma præstantissimam, quam cùm Boreas colligentem flores iuxta fontem Cephisum vidisset, eius amore incensus illam rapuit, & in Thraciam deportauit, veluti scriptum fuit à Chœrilo. Alij dixerunt apud Ilissum celeberrimum Atticæ fluuium raptam fuisse ludentem cum cæteris virginibus, vt ait in Atticis Pausan. quod etiam testatur Dionysius in situ orbis:

νέρθε γε μὴν Ἰσθμοῖο, πρὸς ἠῶ, Ἀτθὶς ἐὺ ἶα,
ἣ διὰ, θεσπεσίου φέρεται ῥόος Ἰλισσοῖο·
ἔνθεν καὶ Βορέας ποτ' ἀνήρπασεν Ὠρείθυιαν.

Cercopis est tellus supra Isthmum, Solis ad ortum,
Ilissus per quam diuino flumine fertur,

Vnde tulit Boreas raptum grauis Orithyiam.

Scripsit Ouid.lib.6. Metamorph. Orithyiam fuisse in
nem Ciconum deportatam,& ibi celebratas nuptias
& geminos peperisse filios,vt est in his:

Nec prius aerij cursus suppressit habenas,
Quàm Ciconum tenuit populos & mœnia raptor.
Illic & gelidi coniux Actæa tyranni,
Et genitrix facta est partus enixa gemellos.

Simonides tamen poeta non ab Ilisso, sed à Brilisso
fuisse Orithyiam putauit, & ad petrā Sarpedoniam
deportatam,non procul ab Æmo monte. Memoriæ
Herodotus in Polymnia, iussos fuisse Athenienses a
lo,cum Xerxes ad deuastandam Græciam cum innu
propè classe traiiceret, generum Boream in auxiliu
re,qui vehemens in classem Persarum irruit, ac mu
gia submersit, quare debilitatæ fuerunt vires hostiu
vero in Thraciam Orithyiam abstulisset, ibique ha
Thracius Boreas vocatus est ab Eurip.in Cyclope.

ὅταν δὲ Βορέας χιόνα Θρῄκιος χέῃ,
δορᾳῖσι θηρῶν σῶμα περιβαλὼν ἐμόν.
Boreas vbi niuesque fundit Thracius,
Corpus meum tego ferarum pellibus.

Hunc in antro habitare solitum scripsit Callimach.
crum Deli;

ἥμενος ὑψηλῆς κορυφῆς ἔπι Θρήικος Αἵμου,
θοῦρος Ἄρης ἐφύλασσε σὺν ἔντεσι· τὼ δέ οἱ ἵππω
ἑπτάμυχον Βορέαο παρὰ σπέος ηὐλίζοντο.
Thraciȷ residens sublimi vertice in Æmi,
Mars seruabat equos,atque arma nitentia:equíque
Hîc stabulabantur Boreæ frigentis ad antrum.

Boreæ filias fuisse scribit Callimachus in eodem h
pim & Loxo,& Hecaergen:

πρῶταί τοι τάδ' ἔνεικαν ἀπὸ ξανθῶν Ἀριμασπῶν
Οὖπίς τε, Λοξώ τε, καὶ εὐαίων Ἑκαέργη,
θυγατέρες Βορέαο, καὶ ἄρσενες οἳ τότ' ἄριστοι
ἠϊθέων.
Namque Arimasporum primæ è regione tulerunt
Vpísque, Loxóque, Hecaerge annosa rigenti
De Borea natæ:præstans & robore pubes
Inde mares.

Memoriæ proditũ est à Cleãthe in primo libro de motibus, Boreã rapuisse Chlorim quoque Arcturi filiã, atque illam in collem Niphatem asportasse, qui postea Thorus Boreæ vocatus fuit, antequã diceretur Caucasus, de qua filiã suscepit Hyrpacem. Fabulantur Chionem præterea & Zetem & Calaim natos fuisse ex Orinthyia, qui vnà cum cæteris Argonautis in Colchos nauigarunt, de quibus ita meminit Apollonius libro primo:

Ζήτης αὖ Κάλαΐς τε Βορήϊοι υἷες ἵκοντο,
οὕς ποτ' Ἐρεχθηὶς Βορέῃ τέκεν Ὠρείθυια
ἐσχατιῇ Θρῄκης δυσχειμέρου, ἔνθ' ἄρα τήν γε
Θρηΐκιος Βορέης ἀνερέψατο Κεκροπίηθεν
Ἰλισσοῦ προπάροιθε χορῷ ἔνι δινεύουσαν·
καί μιν ἄγων ἕκαθεν Καρπηδονίην ὅθι πέτρην
κλείουσι ποταμοῖο παρὰ ῥόον Ἐργίνοιο,
λυγαίοις ἐδάμασσε περὶ νεφέεσσι καλύψας.
Zetes & Calais Boreæ ac semine nati
Rursus, Erechthei peperit quos Orithyia
Veloci Boreæ, rapuit quam Cecropis agro
Ducentem choreas Ilissi ad fluminis vndam.
Hanc Sarpedoniam ad petram tulit inde vocatam,
Quà fluit Erginus vitrea perlucidus vnda.

Suscepit Boreas præterea ex Orithyia Cleopatrã, quę postea Phineo nupta Crãben & Orythũ & Hemũ illi peperit, vel, vt alij maluerũt Thyrũ & Maryandinũ, quã Arplicen, at nõ Cleopatram vocarunt. Hos scripsit Phanodicus Boreæ filios ad Argonautas ex Hyperboreis adiisse, at Herodorus è Daulide. Aiunt præterea celerrimos fuisse omnium Boreadas, facultatémque habuisse volãdi, vt testatur Theognis in his:

ὠκύτερος δ' εἴησθα πόδας ταχεῶν Ἁρπυιῶν,
καὶ παίδων Βορέω, τῶν ἄφαρ εἰσὶ πόδες·
Si magis Harpyiis sis velox, vincere possis
Et natos Borea, haud pes quibus vtiliter.

Cùm venissent igitur cũ cæteris principibus Colchicæ expeditionis ad Phineum, Harpyias à mensa Phinei profugarunt, à quibus Plotæ insulæ Strophades vocatæ sunt. Hi postea cæsi fuerunt ab Hercule in partitione munerum, quæ ab Iasone illis heroibus, qui secum nauigarunt, data fuerunt, vt quidam putarunt, inter quos fuit Stesimbrotus, alij quia naterem in Mysiã redire nollent ab Hercule cæsos fuisse maluc-

runt. Semus, quia cursu vicissent, per inuidiam al
cæsos tradidit. Nicander Colophonius, quia Borea
pestatem in insulam Con immisisset, cùm reuerte
Hercule ob iram trucidatos putauit, at non à gen
cippi. Neque plura de Borea memorantur ab antic
psi. Hesagoras in rebus gestis Megarésium Boream
thyiam rapuit, non ventum, sed iuuenem fuisse S
filium ita vocatum, qui cùm illā in matrimonium
bus impetrare non posset, ad rapinam se accinxit,
in Thraciam deportauit. Quamuis alij non à Bo
populis Thraciæ Boreæ nomine raptam fuisse pu
ait Ouid. in Epist. Paridis:

Nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces,
Tuta tamen bello Bistonis ora fuit.

Alij deiectam fuisse Orithyiam è præcipiti loco i
fluuium existimarunt, quæ cùm nullibi post inuēta
dedit fabulæ, quod eam amatam Boreas in Thrac
taffet. Quòd Harpyias à mensa senis Phinei expul
diderunt nonnulli Harpyiam & Erasiam filias fuiss
nis, quæ cùm parum honestam viuendi rationem
cterentur, paternas facultates immodicè exinani
múmque paternam turpiter exhaurirent. Has am
filij Boreæ secum abduxissent, putati sunt Phineum
faméque liberasse. Quid contineatur sub hac fabu
historiam, non reperio. Atque locum aliquem do
etiam relinquo. At nunc de Scylla dicamus.

De Scylla & Charybdi.

CAP. XII.

Scylla & Charybdis, monstra infesta nauigātibus
timenda, existimatæ sunt, quæ fœminæ quondam
tur fuisse. Fuit igitur Scylla Phorcynis & Hecates
sensit Acusilaus: vt verò Homerus, Cratæis, fuit ei
quæ tamen eadem est, vt Apollon. Acusilaum fort
tus scripsit lib. 4.

ἢ δ' ἀγλὰ Σκύλλης συγερὸν κευθμῶνα νέεσθαι,
Σκύλλης Αὐσονίης ὀλοόφρονος, ἣν τέκε Φόρκυϊ,
νυκτιπόλος θ' Ἑκάτη, τήν τε κλείουσι Κράταιϊν.

Horrendum aut antrum Scyllæ concedere iuxta,
Ausoniæ Scyllæ Phorci de semine nata,
Noctiuagæq; Hecates, quæ dicitur vna Cratæis.

Chariclides verò in Cathena, Phorbantis & Hecates filiam fuisse tradidit, Stesichorus Lamiæ. Timæus lib.21.historiarum non è Phorcyne, sed è Typhone natam fuisse asserit: alij è fluuio Crati. Fuerunt qui dixerint Scyllam fuisse olim filiam Nisi regis Megarensium, quæ capta amore Minois, patris purpureum capillum, quo incolumi ille mori non poterat, vt respondit oraculum, clàm abscidit, patrémq; ipsum & Nisæam ciuitatem Atheniensibus prodidit. nam cùm Athenienses Nisi fines hostiliter inuasissent, ceperunt nonnulla oppida subitis incursionibus, ipsúmque Nisum in vrbem Nisæam incluserunt, & obsederunt, vt ait Pausanias in Atticis, & Strabo libro 8. Fama est igitur Minoem illam in profundum maris deturbasse odio proditionis, quare in monstrum marinum versa sit. Alij dicunt illam desperatione captam cùm à Minoe neglecta relinqueretur post proditionem se in mare præcipitasse & Deorum ira canes additos esse vt illam in monstrum versam assiduè lacerarent. Fuerunt tamen qui duas fuisse Scyllas dixerint, alterã Phorci, alteram Nisi filiam: atque hanc postremam post cæsum capillum cùm illam pater insequeretur, in cirim fuisse conuersam, patrem in haliæetum, aues inter se infensas, vt in lib.1.Georgicorum ait Virg.

Apparet liquido sublimis in aere Nisus,
Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo:
Quacunque illa leuem fugiens secat aera pennis,
Ecce inimicus atrox magno stridore per auras
Insequitur Nisus: quà se fert Nisus ad auras,
Illa leuem fugiens raptim secat æthera pennis.

Paus. in Corinthiacis Scyllam Nisi filiam neque in auẽ mutatam scribit, neque in monstrum marinum, quæ patrem Minoi prodidit, neque à Minoe vxorem ductam, vt sibi promissum fuerat, sed ipsius Minois iussu in mare deiectã, quæ maris vndis agitata sit, donec ad Scyllæũ vocatum promontorium sit delata, vbi tamdiu insepultum iacuit cadauer, quamdiu à marinis volucribus voraretur: vnde locus datus sit fabulæ. quare ita ad illud allusit Ouid.

Filia purpureum Nisi furata capillum,
Puppe cadens nauis facta refertur auis.

Zenodotus libro 3.Compendiorum suspensam fuisse inquit Scyllam de prora nauis, in qua vehebatur Minos, & per

mare tractam, donec ita interierit. Scyllam verò,
est Phorci filia, præstantem forma corporis mulie
se memorant, quæ cum Neptuno concubuerit: qua
ta pharmacum Amphitrite in fontē, in quo se la
la consueuerat, iniecit, eámque in furorem actam
mare præcipitasset, in monstrū marinum cōuertit,
Myro Prianeus lib. 5. rerū Messeniacarum. Alij fab
Scyllā rē habuisse cū Glauco, quòd ægrè ferens Cir
lius amore tenebatur, pharmacis fontē, in quo lau
consueuerat, infecit; quibus illa pube tenus in vari
mutata sit. Scylla igitur sua deformitate territa,
formæ desperatione capta, se in mare præcipitauit
cum dedit fabulæ, vt ait Zenodotus Cyreneus. Scy
ita describit Isacius, ἓξ μὲν κεφαλὰς ἔχων, [illegible], κυνὸς,
γόνος, φαλαίνης ἀνθρώπου ιβ' πόδας: *Sex habens capita, cruc*
ens, Gorgonis, balenæ, fœmina: pedes autem duodecim. qui
sententias secutus, diuersam formam illi tribuit. A
oculorum tenus Scyllam pulcherrimam fuisse mu
sex habuisse canum capita, reliquam corporis pa
serpentem. Homerus libro μ. Odysseæ & capita
decim pedes illi fuisse scribit, & singula capita ha
ordines dentium, vt est in his:

> ἔνθα δ' ἐνὶ Σκύλλη ναίει δεινὸν λελακυῖα·
> τῆς ἤτοι φωνὴ μὲν ὅση σκύλακος νεογιλλῆς
> γίνεται, αὐτὴ δ' αὖτε πέλωρ κακὸν, οὐδέ κε τίς μιν
> γηθήσειεν ἰδὼν, οὐδ' εἰ θεὸς ἀντιάσειεν.
> τῆς ἤτοι πόδες εἰσὶ δυώδεκα, πάντες ἄωροι.
> ἓξ δέ τέ οἱ δειραὶ περιμήκεες. ἐν δὲ ἑκάστῃ
> σμερδαλέη κεφαλὴ, ἐν δὲ τρίστοιχοι ὀδόντες,
> πυκνοὶ καὶ θαμέες, πλεῖοι μέλανος θανάτοιο.
> *Hoc habitat grauiter latrans ac Scylla profundum,*
> *Cuius vox similis catulis, monstrúmque verendum,*
> *Ipsa grauis pestis, non si Deus obuius illi*
> *Quis fieret, posset lætari, nilque timere.*
> *Nanque pedes illi bisseni, collique longa*
> *Sunt sex huic, caput horrendum quæ singula monstra*
> *Dentibus est ordo triplex, illique frequentes,*
> *Et semper nigræ mortis vestigia seruant.*

At Virgilius libro tertio Æneid. aliter eius form
psit in his:

At Scyllam cæcis cohibet spelunca latebris
Ora exertantem, & naues in saxa trahentem.
Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo
Pube tenus, postrema immani corpore pistrix,
Delphinum caudas vtero commissa luporum.

ibulati sunt præterea hanc oculos igneos habuisse, & adeò onga colla, vt vel longinquas naues ad se posset attrahere; uare ita scripsit Apollon. lib. 4.

μήπως σμερδαλέῃσιν ἐπαΐξασα γένυσσι
λεκτοὺς ἡρώων δηλήσεται.

Ne fortè horrendis maxillis concita lædat
Delectos heroas.

ibulantur igitur quòd quicunque appulissent eò, faciebant aufragium, hominésque ab iis canibus qui erant circa puenda Scyllæ, vorabantur, vt testatur Virgilius in Sileno:

Quid loquar? aut Scyllam Nisi, aut quam fama secuta est,
Candida succinctam latrantibus inguina monstris,
Dulychias vexasse rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis?

harybdis item voracissima mulier dicitur fuisse, quæ cùm rata esset nonnullas boues Herculi boues Geryonis abigê, à Ioue fulmine icta fuit, & in illud monstrum marinum ersa. Alij tamen ab Hercule cæsam fuisse maluerunt, & à oue in monstrum conuersam. at Isacius Mnaseam Patrenm in nauigatione secutus furtum hoc Scyllæ tribuit, qui lam ab Hercule cæsam fuisse scribit, patris verò Phorcynis pera postea in lebete subiectis lampadibus coctam reuixis:. Hæc ea sunt ferè omnia quæ de Scylla & Charybdi, perilosis maris Siculi scopulis ab antiquis memorantur. Detibuntur ita illi scopuli ab Homero lib. μ. Odyss.

οἱ δὲ δύω σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει
ὀξείῃ κορυφῇ· νεφέλη δέ μιν ἀμφιβέβηκε
κυανέη, τὸ μὲν οὔ ποτ' ἐρωεῖ, οὐδέ ποτ' αἴθρη
κείνου ἔχει κορυφὴν, οὔτ' ἐν θέρει, οὔτ' ἐν ὀπώρῃ.
οὐδέ κεν ἀμβαίη βροτὸς ἀνὴρ, οὐ καταβαίη,
οὐδ' εἴ οἱ χεῖρές γε ἐείκοσι, καὶ πόδες εἶεν.

Hi duo sunt scopuli, præacuto vertice cælum
Hic adit, aßiduè tegitur qui nubibus atris.
Nulla serena dies hic est, non tempore meßis,
Nec quando apricis liuent in collibus vuæ.
Nec si viginti manibus, pedibúsque vir vllus

Αἴολον Ἱππότεω παῖδα κλυτόν.

AEolum Hippotæ filium clarum.

Matrem Æolo fuisse Meneclam Hylli Lyparensis filiã memoriæ prodidit Euthydemus Atheniensis in libro de Salsamentis: at Eudoxus Cnidius in libro secundo de ambitu terræ, Ligyam Actoris Carystij filiam matrem Æoli fuisse maluit, quamuis dixerunt nonnulli non vnum tantum Hippotæ filium fuisse Æolum vocatum eo nomine, sed etiam filium Hellanis cuiusdam Iouis nepotem. omnia tamen quæ dicuntur de Æolis, ad vnum Hippotæ filium referuntur. Nec defuerunt, qui Iouis filium putauerint. Habitauit AEolus in vna ex illis septem insulis, quæ de illius nomine dictæ fuerũt AEoliæ, atque illa Strongyle nominabatur, vt ait Strabo libro sexto. fuerunt omnes illæ insulę sub imperio AEoli, atque Strongyle dicta est à rotunditate, quæ Didyma etiam dicebatur. dicta est & Lipara pinguis, & ab igne scatente Thermissa, & Euonyme sinistra, quia nauigantibus è Lipara in Siciliam sinistra appareat, & ab arbustis Ericusa & Phoenicusa, & Hiera sacra. alij hanc, alij Liparam ob scatentium flammarum frequentiam Vulcani officinam esse dixerunt. Memoriæ prodidit Callias in libro decimo eorum quæ scripsit ad Agathoclem, ἐνταῦθα καὶ ὄρος ὑψηλόν, ἐφ' οὗ κρατῆρες εἰσὶ δύο, ὧν ὁ ἕτερος ἔχει τὴν περίμετρον τρεῖς σταδίους· ἐξ οὗ πολὺ φέρεται φέγγος, ὥστε ἐπὶ πολλὴν τόπον διήκειν τὸν φωτισμόν. καὶ ἐξ ἐκείνου μὲν τοῦ χάσματος διάπυροι λίθοι μεγάλοι ἀναφέρονται. γίγνεται δὲ καθ' ὃν καιρὸν συμβαίνει τὸν Ἥφαιστον ἐργάζεσθαι (ὡς λέγουσι) βρόμος τηλικοῦτος, ὥστε ἐπὶ στάδια καὶ πεντακόσια καὶ πλείω ἀκούεσθαι τὸν ἦχον. οἱ δὲ ἐκ τοῦ ἐκρυσήματος μύδροι ἀναρριπτούμενοι, διὰ τὴν ἐκπύρωσιν πάντοτε ἰώδεις εἰσί, καὶ διακεκαυμένοι τὴν ὄψιν, καὶ τὴν δύναμιν καθ' ἣν ἴσον ἔχουσι. καὶ νύκτωρ μὲν πάντα τὰ περὶ τὴν ἐργασίαν τοῦ θεοῦ γιγνόμενα καλῶς δηλοῦται· μεθ' ἡμέραν δὲ ἐκ τῆς κορυφῆς, ὅθεν ἡ φλὸξ ἀνίησιν, ὁρᾶται ὥσπερ μέλαν νέφος τὸν τόπον ὑπερκείμενον. *Fuisse hic* (in insula sacra vocata scilicet) *summitatem quandam præcelsam, in qua duo essent foramina ignem exhalantia, alterum quorum haberet ambitum trium stadiorum, è quo multum luminis efferebatur, ita vt splendor ad multum spatium extenderet r, atque ex illa voragine lapides igniti insignis magnitudinis emittebantur, tantúsque exaudiebatur strepitus, quo tempore Deum operari contingeret (vt aiunt) vt vel ad quingenta & plura stadia sonitus exaudiretur. at verò lapides igniti, qui ab efflatu emittebantur, rubiginis colore omnino sine violaceo erant vbi-*

que

quiecti propter incendium, quorum ea vis erat vt aspectum & virtutem incensi haberent ad solem. atque per noctem quidem manifestò apparerent illa, quæ spectabant ad Dei opificium: per diē verò in ea summitate, vnde flamma erūpebat, apparebat caligo quædam tanquam nigra nubes, quæ loco illi insideret. Scriptum reliquit Pytheas in ambitu terrę consueuisse antiquos rude & illaboratum ferrum ibi deponere, & mercedem siue ensis, siue securis, siue rei alius, quam vellent, nominantes, deinde illam die crastina accedentes solitos accipere. Alij eum Rhegij Italiæ imperasse maluerunt. Hunc AEolum ventorum moderatorem & quæstorem nominauit Homerus lib. x. Odyss.

κεῖνον γὰρ ταμίην ἀνέμων ποίησε Κρονίων,
ἠμὲν παυέμεναι, ἠδ' ὀρνύμεν' ὅν κε θέλῃσι.
Quæstorem statuit ventorum Iupiter illum,
Cùm libet vt sedet ventos, & concitet idem

Atque vniuersam AEoli potestatem descripsit Virgilius libro I. AEneid. in his:

hic vasto rex AEolus antro
Luctantes ventos, tempestatésque sonoras
Imperio premit, ac vinclis, & carcere frenat.

Sic etiam Dionysius de situ orbis:

τὴν δὲ μετ' Αἰόλου εἰσὶ περίδρομοι εἰν ἁλὶ νῆσοι,
Αἰόλου Ἱπποτάδαο, φιλοξείνου βασιλῆος,
Αἰόλῳ δὲ θνητῷ μετ' ἀθανάτοισιν ἔλλαχε δῶρον,
κοιρανίην ἀνέμων κλονεόντων θ' ἱσταμένων τε.
ἑπτὰ δ' ἄρ οἱ ναί γ' εἰσὶν ἐπώνυμοι ἀνθρώποισι Πλωταί.
Post hanc AEoliæ sunt insulæ in æquore, regis
AEoli Hippotadæ, peregrinis regis amici,
AEoli, adest mirum cui diuûm munere donum:
Ventorum imperium, seu perflent, siue quiescant,
Sunt illi septem dictæ cognomine Plotæ.

Sic enim Apollonius libro quarto:

Αἴολον ὅς τ' ἀνέμοις αἰθρηγενέεσσιν ἀνάσσει.
AEolus imperitat qui ventis æthere natis.

Nam antè quàm ventis AEolus imperaret, dicta sunt multa accidisse ventorum certamina, quæ vrbes frequentissimas ac regiones deuastarint: qualia fuerunt illa, quę tantopere mare infestarunt, vt Siciliam ab Italia seiunxerint, & cùm priùs nullum esset mare mediterraneum, vis tempestatis in Oceano orta per quoddam spatium terram discidit, vnde aqua per Calpen ingressa mare quod est intra terram fecit, ob de-

pressam regionem, Africámque ab Europa disterminauit: vt in his ait Valerius Flaccus libro primo Argonauticorum:

Has nimbi, ventique domos, & naufraga seruat
Tempestas, hinc in terras, latúmque profundum
Est iter, hinc olim soliti miscere polúmque
Infelixque fretum (neque enim tunc AEolus illis
Rector erat, Libya cum rumperet aduena Calpen
Oceanus, cùm flens Siculos OEnotria fines
Perderet, & mediis intrarent montibus vndæ.)

Nam per Oceani tempestates disruptis montibus qui terrā includerent ab impetu Oceani in occasum ad columnas Herculis, mare factum fuit, quod terra ibi esset depressa, ac montes facti sunt insulæ. quis hoc planè negare ausit propter antiquitatem? Dicuntur sex filij ac totidem filiæ fuisse Æoli, inter quos Magnes, Æthlius, Iocastus, Canagra, Perieres, Arne, Pheræa. neque plura nomina filiorum Æoli me legisse memini Hipporadæ. at aliorum Æolorum fuerunt, Macareus, Athamas, Sisyphus, Misenus, Iphiclus, Salmoneus, Cephalus, Criteus, Alcione, Canace. Vocati sunt autem venti Tracij, quòd è Thracia spirare putarentur: fuit enim Dionysophanis sententia, quòd specus esset in Thracia, è quo erumperent venti, vnde fabulati sunt postea ventorum in Thracia esse domicilium, vnde ait Homerus libro ξ Iliadis:

Βορέης καὶ Ζέφυρος, τώ τε Θρῄκηθεν ἄητον.
Threiciis Boreas Zephyrúsque fremebat ab oris.

Et Horatius libro primo Carminum:

Iam veris comites quæ mare temperant,
Impellunt animæ lintea Thraciæ.

Quidam tradiderunt Æolias insulas omnes propè esse pares, atque ambitum habere maiorem centum & quinquaginta stadiorum, quæ per tantundem spatium distarent à Sicilia. habere dictę sunt scaturigines ignium & hiatus subterraneos, qui illuc vsque peruenirent, ac desertæ fuerunt per quoddam tempus, donec Liparus Ausonis filius per dissensionem cum fratribus, illuc aduentauit cum nauibus & magna manu militum ex Italia, & Liparam à se dictam habitauit. Huius iam senescentis filiam inquiunt Æolum Hippotæ filium duxisse Cyanen nomine, & acciuisse vndique colonos; quare non solùm Lippara, sed omnes sunt habitatæ

quibus

quibus addiderunt, Æolum in Deos & hospites benignum, in subditos iustum fuisse, ac rerum bellicarum non ignarũ, & omnis humanæ prudentiæ participem: quippe qui etiam vela in vsus nauticos excogitarit. Habuit filios Xuthũ, Androclum, Pheremonem, Iocastam, Agathyrnum, Astyochum, vt alij tradiderunt: qui etiam cùm prædicere ventos solitus esset è varietate efflatorum ignium, dictus est quæstor ventorum, vt diximus.

¶ Tot sunt ea quæ de Æolo tradita sunt ab antiquis: nũc quæ ratio illos compulerit ad has fabulas fingendas inquiramus. Memoriæ igitur prodidit Isacius Æolum hominem fuisse astronomiæ peritissimum, & illam scientiam præcipuè exercuisse, quæ pertinet ad naturam ventorum, vt prodesset nauigantibus. Prædicebat igitur vel cùm Sol tauro propinquaret, exempli gratia, quæ maris futura esset tempestas, aut quæ benignitas cœli, & quo die, quáve diei hora: vel quamdiu perduraret Zephyrus, si talis aut talis spiraret: aut si alius ventus sub exortum canis, aut alterius signi cœlestis exoriretur, aut etiã diebus criticis, quintis scilicet, septimis, & aliis huiusmodi ab ortu seruatis. Ea de causa effectum est, vt illum ventorum esse regem dicerent, sicut Amaclidem, & Protoclem, & Protocreontem dixit Orpheus: hi enim quos vellent ventos, dicebantur in vtrem includere, & emittere, quos vellẽt spirare. Scriptum reliquit Strabo libro primo, Æolum dictum fuisse regem ventorum, quia per fluxum ac refluxum aquarum, cùm habitaret in locis asperrimis & difficillimis, nauigantibus futuræ tempestatis, ac surgentium ventorum signa multo antè prædixerit, quæ cùm ad prædictum tempus euenirẽt, credidit vulgus mortalium vẽtos esse in Æoli potestate, quos posset, cùm liberet, emittere. Videbatur enim admirabile quidpiam ac propè diuinum, posse venturas temporum mutationes multo antè præuideri. Id tamen fieri posse comprobauit Thales Milesius, vbi anni fertilitatem & copiam oliuarum in futurum annum præuidisset, vt ait Diog. Laertius in eius vita. Magna est omnino vis ac propè diuina sapientiæ nõ solùm in prædicendis rebus futuris, sed etiam iis faciendis, quæ nullo humano ingenio fieri posse videbantur. Veruntamen cùm pauci sint omnino sapientes, multíque haberi cupiant, cùm sapientes malè imitentur, vel conuitiis etiam insectentur

sapientiores, idcirco effectum est, vt illa falsò dicta putentur ab Empedocle, & non sine risu ab insulsis audiantur, in quibus ille diuinam vim sapientiæ ita explicauit:

παύσεις δ' ἀκαμάτων ἀνέμων μένος, οἵ τ' ἐπὶ γαῖαν
ὀρνύμενοι πνοιαῖσι καταφθινύθουσιν ἀρούρας·
καὶ πάλιν ἢν κ' ἐθέλῃσθα παλίντιτα πνεύματ' ἐπάξεις,
θήσεις δ' ἐξ ὄμβροιο κελαινοῦ καίριον αὐχμὸν
ἀνθρώποις, θήσεις δὲ καὶ ἐξ αὐχμοῖο θερείου
ῥεύματα δενδρεόθρεπτα τά τ' αἰθέρι ναιήσονται,
ἄξεις δ' ἐξ ἀΐδαο καταφθιμένου μένος ἀνδρός.
Placabis ventos, qui terras flamine verrunt
Omnia vastantes; rursus, si fortè libebit,
Flamina consurgent: pluuiæ pellentur ab agris,
Cùm fuerint nimiæ; induces & rursus easdem,
Si libeat pronas sistes & fluminis vndas,
Tartareus a imas idem reuocabis ab vmbris.
Lucida parebit sophiæ vis ætheris alti.

Verùm hæc narratio ad historiam pertinet. Alij qui rerum naturalium occultas vires perscrutantur, dicunt quòd si quis vtrem è pelle delphino detracta fecerit, illámque penes se habeat, poterit per quasdam ceremonias obtinere vt spiret quicunque ventus ille voluerit, atque solus ille spirabit: vnde illa finxit Homerus de ventis ab Æolo datis Vlyssi. Quod attinet ad mores, Æolus est vir sapiens, qui iræ moderatur pro opportunitate temporum, & præsentium negociorum, quando nunc simulare iram, nunc dissimulare vtilissimum est. id autem putatur ventos refrænare & emittere cùm libuerit. Hæc autem varietas morum Æolo nomen dedit. Sunt omnes sanè affectus vtiliter hominibus ab ipsa natura concessi, quippe cùm ita non mediocriter conferat ad corrigendos mores, si nimium non incaluerit, quæ si nulla esset, omnem iniquitatem æquo animo aliquando ferremus, neque tam studiosè damna à nobis propulsaremus. Sed omnium rerum vtilis est mediocritas, & omnibus adhibenda moderatio: quæ si nulla extiterit, tunc pessima est ira omnium animi affectuum & in furorem denique conuertitur. Sic autem nos ventorum Æoli iram expressimus, cui nisi in principio quis restiterit, mox tanquam cæcus ad multa parum decora rapitur, vt est in libro quarto Venationum:

non mulcent dulcia verba

Sylvestres animos, nullúsque admittitur illis
Orator: laxis furiæque vagantur habenis,
Vt grauis Æolio cùm ventus prosilit antro
Totus in arua ruens, & syluas sternit opacas,
Flaminibus rapidis immensus murmurat æther.
Tum neque velivolæ puppes, neque nubilia cæli
Contrastare valent, conuoluens omnia secum
Viribus Hippotadæ nullis frænatur, & illum
Non tenet imperium Regis, nil audit; at vnus
Est cordi fragor, & strages, & murmur, & ira.

Æolum igitur Regem, siue rationem, oportet his motibus animorum imperare; siquidem qui iræ non imperauerit, ille iræ non sine pœnitentia postea, seruiat necesse est. Deinde ista ficta fuerunt illa etiam de causa ab antiquis, quia demonstrare volebant nihil sine diuina prouidentia contingere, cùm venti etiam rerum omnium leuissimi & maximè inconstantes suum habeant moderatorem. Alij putarunt per hæc incitatos fuisse nauigantes ad percipiendam naturam ventorum & tempestatum, cùm possent omnes multo antè hæc significare & intelligere, quorum signa nonnulla præuia sint tempestatum, qualia sunt ea quæ scripsit Aratus & Theophrastus de signis aquarum & ventorum. At nunc de Borea dicamus.

De Borea. CAP. XI.

BOREAS autem è quibus parentibus ortus sit, fabularum inuentores nõ tradiderunt, quod ego legerim, nisi quòd in Thracia habuerit domicilium. Fabulati sunt antiqui Orithyiam Erechthei Athenarum Regis filiam virginem fuisse forma præstantissimam, quam cùm Boreas colligentem flores iuxta fontem Cephisum vidisset, eius amore incensus illam rapuit, & in Thraciam deportauit, veluti scriptum fuit à Chœrilo. Alij dixerunt apud Ilisum celeberrimum Atticæ fluuium raptam fuisse ludentem cum cæteris virginibus, vt ait in Atticis Pausan. quod etiam testatur Dionysius in situ orbis:

τὴν δὲ γε μὲν Ἰ' ἐσθμοῖο, πρὸς αὐγὰς, Ἀ'τθικὸν οὖδας·
ᾗ διὰ, θεσπεσίοιο φέρεται ῥόος Ἰλισσοῖο·
ἔνθεν καὶ Βορέας πότ' ἀνήρπασεν Ὠ'ρείθυιαν.
Cecropis est tellus supra Isthmum, Solis ad ortum,
Ilissus per quam diuino flumine fertur,

Vnde tulit Boreas raptum grauis Orithyiam.

Scripsit Ouid. lib. 6. Metamorph. Orithyiam fuisse in regionem Ciconum deportatam, & ibi celebratas nuptias Boreæ, & geminos peperisse filios, vt est in his:

Nec prius aerij cursus suppressit habenas,
Quàm Ciconum tenuit populos & mœnia raptor.
Illic & gelidi coniux Actæa tyranni,
Et genitrix facta est partus enixa gemellos.

Simonides tamen poeta non ab Ilisso, sed à Brilisso raptam fuisse Orithyiam putauit, & ad petrā Sarpedoniam Thraciæ deportatam, non procul ab Æmo monte. Memoriæ prodidit Herodotus in Polymnia, iussos fuisse Athenienses ab oraculo, cùm Xerxes ad deuastandam Græciam cum innumerabili propè classe traiceret, generum Boream in auxilium vocare, qui vehemens in classem Persarum irruit, ac multa nauigia submersit, quare debilitatæ fuerunt vires hostium. cùm vero in Thraciam Orithyiam abstulisset, ibique habitaret, Thracius Boreas vocatus est ab Eurip. in Cyclope.

ὅταν δὲ Βορέας χιόνα Θρῄκιος χέῃ,
δοραῖσι θηρῶν σῶμα περιβαλὼν ἐμόν.
Boreas vbi niuesque fundit Thracius,
Corpus meum tego ferarum pellibus.

Hunc in antro habitare solitum scripsit Callimach. in lauacrum Deli;

ἥμενος ὑψηλῆς κορυφῆς ἔπι Θρήϊκος Αἵμου.
θοῦρος Ἄρης ἐφύλασσε σὺν ἔντεσι τὼ δέ οἱ ἵππω
ἑπτάμυχον Βορέαο παρὰ σπέος ηὐλίζοντο.
Thraciæ residens sublimi vertice in Æmi,
Mars seruabat equos, atque arma nitentia: equique
Hic stabulabantur Boreæ frigentis ad antrum.

Boreæ filias fuisse scribit Callimachus in eodem hymno Vpim & Loxo, & Hecaergen:

πρῶταί τοι τάδ᾽ ἔνεικαν ἀπὸ ξανθῶν Ἀριμασπῶν
Οὖπίς τε, Λοξώ τε, καὶ εὐαίων Ἑκαέργη,
θυγατέρες Βορέαο, καὶ ἄρσενες οἳ τότ᾽ ἄριστοι
ἠϊθέων.
Namque Arimasporum prima è regione tulerunt
Vpisque, Loxóque, Hecaerge annosa rigenti
De Borea natæ: præstans & robore pubes
Inde mares.

Memoriæ

Memoriæ proditũ est à Cleãthe in primo libro de motibus, Boreã rapuisse Chlorim quoque Arcturi filiã, atque illam in collem Niphatem asportasse, qui postea Thorus Boreæ vocatus fuit, antequã diceretur Caucasus, de qua filiã suscepit Hyrpacem. Fabulantur Chionem præterea & Zetem & Calaim natos fuisse ex Orinthyia, qui vnà cum cæteris Argonautis in Colchos nauigarunt, de quibus ita meminit Apollonius libro primo:

Ζήτης αὖ Κάλαΐς τε Βορήιοι υἷες ἵκοντο,
οὕς ποτ' Ἐρεχθηὶς Βορέῃ τέκεν Ὠρείθυια
ἐσχατιῇ Θρῄκης δυσχειμέρου, ἔνθ' ἄρα τήν γε
Θρηίκιος Βορέης ἀνερέψατο Κεκροπίηθεν
Ἰλισοῦ προπάροιθε χορῷ ἔνι δινεύουσαν·
καί μιν ἄγων ἕκαθεν Καρπηδονίην ὅθι πέτρην
κλείουσι ποταμοῖο παρὰ ῥόον Ἐργίνοιο,
λυγαίοις ἐδάμασσε περὶ νεφέεσσι καλύψας.

Zetes & Calais Boreæ de semine nati
Rursus, Erechthei peperit quos Orithyia
Veloci Boreæ, rapuit quam Cecropis agro
Ducentem choreas Ilissi ad fluminis vndam.
Hanc Sarpedoniam ad petram tulit inde vocatam,
Quà fluit Erginus vitrea perlucidus vnda.

Suscepit Boreas præterea ex Orithyia Cleopatrã, quę postea Phineo nupta Crãben & Orythũ & Hemũ illi peperit, vel, vt alij maluerũt Thyrũ & Maryandinũ, quã Arplicen, at nõ Cleopatram vocarunt. Hos scripsit Phanodicus Boreæ filios ad Argonautas ex Hyperboreis adiisse, at Herodotus è Daulide. Aiunt præterea celerrimos fuisse omnium Boreadas, facultatémque habuisse volãdi, vt testatur Theognis in his:

ὠκύτερος δ' εἴησθα πόδας ταχεῶν Ἁρπυιῶν,
καὶ παίδων Βορέω, τῶν ἄφαρ εἰσὶ πόδες·

Si magis Harpyiis sis velox, vincere possis
Et natos Boreæ, haud pes quibus vtiliter.

Cùm venissent igitur cũ cæteris principibus Colchicæ expeditionis ad Phineum, Harpyias à mensa Phinei profugarunt, à quibus Plotæ insulæ Strophades vocatæ sunt. Hi postea cæsi fuerunt ab Hercule in partitione munerum, quæ ab Iasone illis heroibus, qui secum nauigarunt, data fuerunt, vt quidam putarunt, inter quos fuit Stesimbrotus, alij quia nauem in Mysiã redire nollent ab Hercule cæsos fuisse maluc-

runt. Semus, quia cursu vicissent, per inuidiam ab Hercule cæsos tradidit. Nicander Colophonius, quia Boreas sibi tempestatem in insulam Con immisisset, cùm reuerterentur, ab Hercule ob iram trucidatos putauit, at non à generis Leucippi. Neque plura de Borea memorantur ab antiquis. Scripsit Hesagoras in rebus gestis Megarēsium Boream, qui Orithyiam rapuit, non ventum, sed iuuenem fuisse Strymonis filium ita vocatum, qui cùm illā in matrimonium à parentibus impetrare non posset, ad rapinam se accinxit, raptámq; in Thraciam deportauit. Quamuis alij non à Borea, sed à populis Thraciæ Boreæ nomine raptam fuisse putarunt, vt ait Ouid. in Epist. Paridis:

Nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces,
Tuta tamen bello Bistonis ora fuit

Alij deiectam fuisse Orithyiam è præcipiti loco in Ilissum fluuium existimarunt, quæ cùm nullibi post inuēta sit, locū dedit fabulæ, quod eam amatam Boreas in Thraciā asportasset. Quòd Harpyias à mensa senis Phinei expulerint, crediderunt nonnulli Harpyiam & Erasiam filias fuisse eius senis, quæ cùm parum honestam viuendi rationem complecterentur, paternas facultates immodicè exinanirent, domúmque paternam turpiter exhaurirent. Has ambas cùm filij Boreæ secum abduxisent, putati sunt Phineum egestate faméque liberasse. Quid contineatur sub hac fabula præter historiam, non reperio. Atque locum aliquem doctioribus etiam relinquo. At nunc de Scylla dicamus.

De Scylla & Charybdi.

CAP. XII.

Scylla & Charybdis, monstra infesta nauigātibus maximè timenda, existimatæ sunt, quæ fœminæ quondam dicuntur fuisse. Fuit igitur Scylla Phorcynis & Hecates filia, vt sensit Acusilaus: vt verò Homerus, Cratæis, fuit eius mater; quæ tamen eadem est, vt Apollon. Acusilaum fortasse secutus scripsit lib. 4.

ἢ δὲ παρὰ Σκύλλης στυγερὸν κευθμῶνα νέεσθαι,
Σκύλλης Αὐσονίης ὀλοόφρονος, ἣν τέκε Φόρκῳ,
νυκτιπόλος θ' Ἑκάτη τήν τε κλείουσι Κράταιιν.
Horrendum aut antrum Scyllæ concedere iuxta,
Ausoniæ Scyllæ Phorci de semine nata,
Noctiuagæq; Hecates, quæ dicitur vna Cratæis.

Chari-

Chiriclides verò in Cathena, Phorbantis & Hecates filiam fuisse tradidit, Stesichorus Lamiæ. Timæus lib.21.historiarum non è Phorcyne, sed è Typhone natam fuisse asserit: alij è fluuio Crati. Fuerunt qui dixerint Scyllam fuisse olim filiam Nisi regis Megarensium, quæ capta amore Minois, patris purpureum capillum, quo incolumi ille mori non poterat, vt respondit oraculum, clàm abscidit, patrémq; ipsum & Nisæam ciuitatem Atheniensibus prodidit. nam cùm Athenienses Nisi fines hostiliter inuasissent, ceperunt nonnulla oppida subitis incursionibus, ipsumque Nisum in vrbem Nisæam incluserunt, & obsederunt, vt ait Pausanias in Atticis, & Strabo libro 3. Fama est igitur Minoem illam in profundum maris deturbasse odio proditionis, quare in monstrum marinum versa sit. Alij dicunt illam desperatione captam cùm à Minoe neglecta relinqueretur post proditionem se in mare præcipitasse & Deorum ira canes additos esse vt illam in monstrum versam assiduè lacerarent. Fuerunt tamen qui duas fuisse Scyllas dixerint, alterā Phorci, alteram Nisi filiam: atque hanc postremam post cæsum capillum cùm illam pater insequeretur, in cirim fuisse conuersam, patrem in haliæetum, aues inter se infensas, vt in lib.1.Georgicorum ait Virg.

Apparet liquido sublimis in aere Nisus,
Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo:
Quacunque illa leuem fugiens secat aera pennis,
Ecce inimicus atrox magno stridore per auras
Insequitur Nisus: quà se fert Nisus ad auras,
Illa leuem fugiens raptim secat æthera pennis.

Pauſ. in Corinthiacis Scyllam Nisi filiam neque in auē mutatam scribit, neque in monstrum marinum, quæ patrem Minoi prodidit, neque à Minoe vxorem ductam, vt sibi promissum fuerat, sed ipsius Minois iussu in mare deiectā, quæ maris vndis agitata sit, donec ad Scyllæū vocatum promontorium sit delata, vbi tamdiu insepultum iacuit cadauer, quàmdiu à marinis volucribus voraretur: vnde locus datus fuit fabulæ. quare ita ad illud allusit Ouid.

Filia purpureum Nisi furata capillum,
Puppe cadens nauis facta refertur auis.

Zenodotus libro 3. Compendiorum suspensam fuisse inquit Scyllam de prora nauis, in qua vehebatur Minos, & per

mare tractam, donec ita interierit. Scyllam verò, quæ dicta est Phorci filia, præstantem forma corporis mulierem fuisse memorant, quę cum Neptuno concubuerit: qua re cognita pharmacum Amphitrite in fontē, in quo se lauare Scylla consueuerat, iniecit: eámque in furorem actam cùm se in mare præcipitasset, in monstrū marinum cōuertit, vt scripsit Myro Prianeus lib. 5. rerū Messeniacarum. Alij fabulati sunt Scyllā rē habuisse cū Glauco, quòd ægrè ferens Circe, quę illius amore tenebatur, pharmacis fontē, in quo lauari Scylla consueuerat, infecit; quibus illa pube tenus in varias formas mutata sit. Scylla igitur sua deformitate territa, amissæque formæ desperatione capta, se in mare præcipitauit: quare locum dedit fabulæ, vt ait Zenodotus Cyreneus. Scyllæ formā ita describit Isacius, ἓξ μὲν κεφαλὰς ἔχων κάμπης, κυνὸς, λέοντος, Γοργόνος, φαλαίνης, ἀνθρώπου· ιβ΄ πόδας: *Sex habens capita, erucæ, canis, leonis, Gorgonis, balenæ, fœminæ: pedes autem duodecim.* qui idē aliorū sententias secutus, diuersam formam illi tribuit. Alij dixerūt oculorum tenus Scyllam pulcherrimam fuisse mulierem, at sex habuisse canum capita, reliquam corporis partem fuisse serpentem. Homerus libro μ. Odysseæ & capita sex, & duodecim pedes illi fuisse scribit, & singula capita habuisse tres ordines dentium, vt est in his:

ἔνθα δ' ἐνὶ Σκύλλη ναίει δεινὸν λελακυῖα·
τῆς ἤτοι φωνὴ μὲν ὅση σκύλακος νεογιλλῆς
γίνεται, αὐτὴ δ' αὖτε πέλωρ κακόν, οὐδέ κέ τίς μιν
γηθήσειεν ἰδὼν, οὐδ' εἰ θεὸς ἀντιάσειεν.
τῆς ἤ τοι πόδες εἰσὶ δυώδεκα, πάντες ἄωροι.
ἓξ δέ τέ οἱ δειραὶ περιμήκεες. ἐν δὲ ἑκάστῃ
σμερδαλέη κεφαλή· ἐν δὲ τρίστοιχοι ὀδόντες,
πυκνοὶ καὶ θαμέες, πλεῖοι μέλανος θανάτοιο.

Hoc habitat grauiter latrans ac Scylla profundum,
Cuius vox similis catulis, monstrúmque verendum,
Ipsa grauis pestis. non si Deus obuius illi
Quis fieret, posset lætari, nilque timere.
Nanque pedes illi bisseni, collaque longa
Sunt sex huic, caput horrendum quæ singula monstrant,
Dentibus est ordo triplex, illique frequentes,
Et semper nigræ mortis vestigia seruant.

At Virgilius libro tertio Æneid. aliter eius formam descripsit in his:

At

At Scyllam cæcis cohibet spelunca latebris
Ora exertantem, & naues in saxa trahentem.
Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo
Pube tenus, postrema immani corpore pistrix,
Delphinum caudas vtero commissa luporum.

Fabulati sunt præterea hanc oculos igneos habuisse, & adeò longa colla, vt vel longinquas naues ad se posset attrahere: quare ita scripsit Apollon. lib. 4.

μήπως σμερδαλέῃσιν ἐπαΐξασα γένυσσι
λεκτοὺς ἡρώων δηλήσεται.
Ne fortè horrendis maxillis concita lædat
Delectos heroas.

Fabulantur igitur quòd quicunque appulissent eò, faciebant naufragium, hominésque ab iis canibus qui erant circa pudenda Scyllæ, vorabantur, vt testatur Virgilius in Sileno:

Quid loquar? aut Scyllam Nisi, aut quam fama secuta est,
Candida succinctam latrantibus inguina monstris,
Dulychias vexasse rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis?

Charybdis item voracissima mulier dicitur fuisse, quæ cùm furata esset nonnullas boues Herculi boues Geryonis abigēti, à Ioue fulmine icta fuit, & in illud monstrum marinum versa. Alij tamen ab Hercule cæsam fuisse maluerunt, & à Ioue in monstrum conuersam. at Isacius Mnaseam Patrensem in nauigatione secutus furtum hoc Scyllæ tribuit, qui illam ab Hercule cæsam fuisse scribit, patris verò Phorcynis opera postea in lebete subiectis lampadibus coctam reuixisse. Hæc ea sunt ferè omnia quæ de Scylla & Charybdi periculosis maris Siculi scopulis ab antiquis memorantur. Describuntur ita illi scopuli ab Homero lib. μ. Odyss.

οἱ δὲ δύω σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει
ὀξείῃ κορυφῇ, νεφέλη δέ μιν ἀμφιβέβηκε
κυανέη, τὸ μὲν οὔ ποτ' ἐρωεῖ, οὐδέ ποτ' αἴθρη
κείνου ἔχει κορυφὴν, οὔτ' ἐν θέρει, οὔτ' ἐν ὀπώρῃ.
οὐδέ κεν ἀμβαίη βροτὸς ἀνὴρ, οὐ καταβαίη,
οὐδ' εἴ οἱ χεῖρές γε ἐείκοσι, καὶ πόδες εἶεν.
Hi duo sunt scopuli, præacuto vertice cælum
Hic adit, aßiduè tegitur qui nubibus atris.
Nulla serena dies hic est, non tempore meßis,
Nec quando apricis liuent in collibus vuæ.
Nec si viginti manibus, pedibúsque vir vllus

Scandere nitatur, poterit non inde redire.

Alium ſcopulum paulo inferius idem poeta ita deſcribit:

τὸν δ' ἕτερον σκόπελον χθαμαλώτερον ὄψει Ὀδυσσεῦ,
πλησίον ἀλλήλων, καί κεν διοϊστεύσειας.
τῷ δ' ἐν ἐρινεὸς ἔστι μέγας φύλλοισι τεθηλώς.
τῷ δ' ὑπὸ δῖα Χάρυβδις ἀναῤῥοιβδεῖ μέλαν ὕδωρ.
τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν ἐπ' ἤματι, τρὶς δ' ἀναῤῥοιβδεῖ.
δεινόν· μὴ σύ γε κεῖθι τύχοις ὅτε ῥοιβδήσειεν.
Alter erit ſcopulus depreſſior optime Vlyſſes,
Vicini inter ſe hi (namque hos ſuperaueris arcu,
Si libeat) foliiſque viret ficulnus ibidem
Maxima, ſub qua haurit pelagus diuina Charybdis.
Ter bibit illa die, epotas terque euomit vndas.
Obſerua, ne ſorbenti ſis inde propinquus.

At Virg. luculētiſſimè rē ita expreſſit, breuiſſimè lib. 3. Æneid.

Dextrum Scylla latus, læuum implacata Charybdis
Obſidet, atque imo barathri ter gurgite vaſto
Sorbet, in abruptum fluctus, rurſúſque ſub auras
Erigit alternos, & ſidera verberat vnda.
At Scyllam cæcis cohibet ſpelunca latebris,
Ora exertantem, & naues in ſaxa trahentem.

Strab. lib. 1. vt videtur putaſſe Homerus, fluxum maris ac refluxum vehementem fieri circa eos ſcopulos in mari Siculo putauit; quibus in locis cùm grauiſſimus eſset ſtrepitus propter ſaxorum concauitates, fabulati ſunt antiqui canes eſſe circa latera & inferiores partes Scyllæ, qui illam vorarent. hanc rem ita ſcribit Iſacius; ἡ Σκύλλα περὶ τὸ Ῥήγιον τῆς Σικελίας ἐστὶν ἀκρωτήριον, ἐξέχον εἰς θάλασσαν. οὗ κάτωθεν πέτραι πολλαὶ καὶ μεγάλαι ἔχουσαι κοίλους τόπους καὶ σπήλαια ἐν οἷς κατοικοῦσι θηρία θαλάσσια. τὰ δὲ πλοῖα ἐν ταῖς πέτραις ἀκοντιζόμενα ὑπὸ τοῦ τῆς Χαρύβδεως ὕδατος, καὶ συγκλονούμενα, τοὺς ἄνδρας ἐσθίουσιν. ἡ Χάρυβδις δὲ καὶ ἡ Σκύλλα πλησίον εἰσίν. ἡ μὲν γὰρ Χάρυβδις περὶ Μεσσήνην ἐστίν· ἡ δὲ Σκύλλα περὶ τὸ Ῥήγιον. *Scylla promōtorium eſt iuxta Rhegium Siciliæ, in mare prominēs, ſub quo ſunt ſaxa multa & ingētia, quæ locos interiùs habēt cauos & ſpeluncas, in quibus habitant mōſtra marina. vbi nauigia fuerint in petris ab aqua Charybdis illiſa & euerſa, tunc homines ab illis feris vorantur, Charybdis autem & Scylla vicinæ inter ſe ſunt: atque Charybdis eſt iuxta Meſſanam, Scylla iuxta Rhegium.* Dictæ ſunt idcirco mulieres hæ fuiſſe, quòd illa forma fuerit ſcopulorum, vt procul ſpectantibus mulierum formā præ ſe ferrent.

ferrent. nam, vt traditum est in opticis, pro distantia spectantium, & pro situ rei collocatæ, multa sunt quæ aliā atq; aliam formam, vel plantæ, vel animalis, vel regionis præ se ferant. illud autem ita esse declarauit his verbis Apollonij Rhodij enarrator, quod etiam scriptum fuit ab Agatharchide lib. 7. rerū Europicarum ἀκρωτήριον δέ ἐστιν ἡ Σκύλλα ἐξέχον εἰς θάλασσαν, ὁμοίωμα καὶ πρόσωπον ἔχον γυναικός. κάτω δὲ τοῦ ἀκρωτηρίου εἰσὶ πέτραι πολλαὶ καὶ μεγάλαι ἔχουσαι κοίλας πέτρας καὶ σπήλαια ἐν οἷς θαλάσσια θηρια-φέρουσιν. Et ne omnia Græca hic afferēdo, sententiam tantum ita explicabo: Scylla promontorium est in mare prominens, forma faciéque muliebri. sub ipso promontorio petræ sunt ingentes & complures, quæ locos concauos & speluncas habent interiùs, in quibus habitant feræ marinæ. Quæcunque igitur nauigia compulsa fuerint ab vndis vel à tempestate in Charybdim, ibidem submersa ab ipso mari absorbentur. at quæ ab vndis Charybdis agitata rursus & cōpulsa in asperas & latentes Scyllæ petras irruerint, quassantur & disrumpuntur, postea feræ illæ monstráque marina multiplicia exeuntia, homines è nauibus colligentes edunt. Quidam diligentiùs rem explicantes maris traiectum septem stadiorum esse inter Italiam Siciliamque tradiderunt, qui πορθμὸς siue fretum fuit appellatus. atque ex tribus Siciliæ promontoriis Lilybæo, Pachyno & Peloro, Pelorus Italiam prospectat, sub quo sita fuisse dicitur Charybdis, ex huius regione Scylla fuit in Italia sub alio promontorio ex illa Italiæ parte in mare prominente, quod similitudinem ac speciem haberet mulieris. Dicta est Scylla à poetis habere canes, qui è lateribus pectoréque promineant, & interimant nauigantes, quoniam ex inferiore loco, è concauitate saxorum scilicet, in qua latent, exeuntes, se quo superiùs ex eius latere extollentes, exire è pectore feræ illæ videantur. fuit igitur scopulus, & profunditas aquarum, & forma eius scopuli, quæ fabulæ locum dedit. Cùm Hercules iuxta hæc loca nauigasset, magnámque partem illarum boum quas secum vehebat, amisisset, dictus est interemisse Charybdim, quia machinis quibusdam locum illum expurgauit, & in posterū nauigabilē fecit, ita vt neq; Scyllæ neque Charybdis vllum ad posteros vestigium manserit. dicta fuit autem Scylla ἀπὸ τοῦ σκυλᾶν, à spoliando scilicet, vel à σκύλλειν vexando: quamuis ἀπὸ τῶν σκυλάκων, à catulis, quidam putarint. at Charybdis

χάσκειν ἀπὸ τοῦ χάσκειν ab hiando, & ῥοιβδεῖν sorbeo, nominata est.

¶ Ego sanè virtutum vitiorúmque naturam sub hac fabula contineri crediderim, quia cùm inter duo pericula nauiget is qui ex altera parte Scyllam, ex altera Charybdim habeat, solus denique tutus & incolumis euadit, qui neutri horum periculorum magis adhæserit: hoc quid aliud significat, quàm quod scribitur ab Aristotele in Ethicis, virtutem esse medium duorum extremorum, quæ ambo sunt vitanda? Vt autem vitia deuitaremus extrema, his partim fœmineas formas vt inuitantibus ad se, tribuerunt, partim figuras immanissimarum ferarum: quippe cùm eò accedentibus calamitates proponerent, & vitæ ac facultatum iacturam, cùm canes, & varia monstra horribilia his adiunxerint, quæ inhærentes vorarent. Nam quid aliud est vita mortalium quàm assidua inter varias molestias & illegitimas voluptates nauigatio? is autem vnus, qui sanctè pieque vixerit, & qui vitia vtrobique existentia deuitauerit, incolumis in patriam, quod beatarum est animarum post hanc vitam concilium cui præest Deus, peruenire poterit. Sed quoniam in errores aliquando collabi omnibus facile est, & plerisque contingit, si quis illis scopulis appropinquarit, continuò est inde totis viribus recedendum. nemo est enim ex omnibus hominibus, qui non ab ipsa natura ad voluptates incitetur. Idcirco poetarum omnium præstantissimus Homerus multis amissis inde vix abnauigantem fecit Vlyssem; quia pauci sunt viri fortes in periculis; & multo pauciores prudentes, vbi semel voluptatum facti sunt captiui, nec ab illis postea explicare se facilè possunt. Dicitur Scylla in hoc monstrum à Circe conuersa fuisse, cùm mulier esset pulcherrima, quòd omnes qui declinant à ratione, rectóque viuendi instituto, brutorum animos induant. Quid enim Circen esse dicebamus? an non titillationem naturæ ad voluptates incitantem? cùm vellent igitur demonstrare antiqui (vt summatim dicam) plenissimam esse difficultatum & periculorum vitam humanam, nauigantique inter duos grauissimos scopulos simillimam; quæ si parum sapienter gubernetur, voluptatibus allecti homines in maximas miserias incident; hæc de Scylla & Charybdi excogitarunt: quæ iucundissimis narrationibus & fabulosis vestierunt, vt qui parum salutis suæ alioquin essent studiosi,

saltem

ſtudem ſuauitate figmentorum ad audiendam vitæ rectè inſtituendæ rationem allicerentur. Alij crediderunt hanc fabulam ad moderationem ſumptuum ſpectare, quippe cùm incauti in fœnus incidant, tãquam in Scyllæum fretũ, vnde omnium facultatum vno tempore poſtea fit iactura: quod videtur innuiſse Cicero in orat. pro Pub. Sextio. At nunc de Orione dicamus.

De orione. CAP. XII.

ORion ille, qui, vt traditũ eſt in fabulis, fuit inter ſidera collocatus, Hyrieo Neptuni filio & Alcyone natus fuiſse dicitur de quo ſcriptum eſt ab Euphorione his verbis: Ὑριεὺς ὁ Ποσειδῶνος καὶ Ἀλκυόνης μιᾶς τῶν Ἄτλαντος θυγατέρων, ᾤκει μὲν ἐν Ταναγρᾳ τῆς Βοιωτίας φιλοξενώτατος δὲ ὤν, ὑπεδέξατό ποτε καὶ θεούς. Ζεὺς δὲ καὶ Ποσειδῶν καὶ Ἑρμῆς ἐπιξενωθέντες αὐτῷ καὶ τὴν φιλοφροσύνην ἀποδεξάμενοι, παρῄνεσαν αἰτεῖν ὅ τι ἂν βούλοιτο. ὁ δὲ ἄτεκνος ὢν, ᾐτήσατο παῖδα. λαβόντες οὖν οἱ θεοὶ τοῦ ἱερουργηθέντος αὐτοῖς βοὸς βύρσαν, ἀπεσπέρμηναν εἰς αὐτὴν καὶ ἐκέλευσαν κρύψαι κατὰ γῆς, καὶ μετὰ δέκα μῆνας ἀνελέσθαι. ὧν διελθόντων ηὕρατο ὁ Οὐρίων, οὕτως ὀνομασθεὶς διὰ τὸ οὐρῆσαι τοὺς θεούς· ἔπειτα κατ' εὐφημισμὸν, Ὠρίων. *Hyrieus Neptuni & Alcyones filius, quæ vna fuit è filiabus Atlantis, aliquando in Tanagra ciuitate Bœotiæ habitauit. cùm verò benignus eſſet aduerſus hoſpites, Dij quoque dicuntur in eius hoſpitium acceſſiſſe. Iupiter autem & Neptunus, & Mercurius ab illo liberaliter tractati, eiúſque benignitate delectati propoſuerunt, vt quodcunque liberet peteret. Hic cùm adhuc eſſet ſine filiis filium popoſcit. Tum verò Dij pellem mactati bouis ſibi capientes in ipſam ſemen profuderunt, iuſſerúntque illam ſub terram occultare, neque ante decimum menſem aperire: quibus menſibus peractis natus eſt Vrion, qui ita vocatus eſt, quòd quaſi minxiſſent Dei: at verò propter deuitandam turpitudinem vocis, poſtea dictus fuit Orion.* Neque enim, vt nonnulli arbitrati ſunt dicitur ex vrina, ſed è ſpermate natus fuiſſe. Cùm verò è ſemine trium Deorum natus dicatur illum Lycophron tripatrem ita vocauit:

στεφηφόρον βοῦν δαιτὸς ἄρταμος δράκων
ῥαίσει τριπάτρῳ φασγάνῳ Κανδάονος.

Bouem coronatum granis coquus draco
Cadet tripatris enſe olim Candaonis.

Fuit enim Candaon primùm apud Bœotos, poſtea Orion vocatus. Iſacius non Mercurium, ſed Apollinem vnà cum duobus Orionis patribus connumerauit. Atque Calonia

fuit vxor Hyriei, cui pellis illa seruanda data fuit. Scriptum reliquit Dorion in libro de piscibus, Orionem fuisse Neptuni & Brylles Minois filiæ, quæ sententia fuit etiam Hesiodi. Pherecydes Neptuni & Euryales filium inquit, vt ait Apollodorus libro primo Bibliothecæ. At Zezes, qui commentarios in Hesiodum scripsit, Orionem inquit fuisse Hyriei & Brylles filium, quæ Brylle fuit Minois. Quod autem venator fuerit Orion, testantur nomina ipsorum canum, quos ille in venationes alebat. nam nisi venator fuisset, nunquam probabile videretur, nisi fuisset insanus, vt Leucomelænam, Mæram, Dromim, Cisseram, Lampurim, Lycoctonum Ptoophagum, Arctophonum, aliósque complures canes aleret, qui illius commemorantur. Huic sororem addiderunt Candiopen. Nicandri verò enarrator Orieum, non Hyrieum vocauit Orionis patrem. Fabulãtur hũc munus à patre Neptuno impetrasse, vt tam super vndas, quàm super terram posset incedere. Alij tamen tantæ fuisse magnitudinis senserunt, vt nulla esset tanta profunditas, è qua non humeri saltem extarent è mari, quam sententiam secutus Virgilius ita scripsit libro decimo:

quam magnus Orion,
Cùm pedes incedit medij per maxima Nerei
Stagna viam scindens, humero supereminet vndas.

Qui cùm postea in Chium ad OEnopionem venisset, Aeropen illius vxorem vitiare conatus est. Id grauiter ferens OEnopion comprehenso Orioni oculos effodit, & mox extra suam regionem eiecit: qui postea in Lemnum profectus à Vulcano perbenignè excipitur. tum Vulcanus eius misertus Cedalionem vnum è famulis Orioni ducem viarum dedit, qui in orientem ad Solem profectus ab eo sanitati restitutus est, ac lumen recuperauit. Deinde contra Œnopionem arma suscepit, quem in eius auditum aduentum ciues sub terra occultarunt. hunc vbi non speraret se amplius posse inuenire Orion, in Cretã cõcẽdit, vbi venationi operã daret. Enimuero non in Aerope solùm vxore OEnopionis, qui fructus esset tentatæ per vim alienarum mulierum pudicitiæ experiri voluit: quem fabulantur Pleiades Atlantis & Pleiones Oceani filias vnà cum illarum matre persecutum in Bœotia per quinquennium assiduè, quibus etiam potitus esset, nisi per Iouis misericordiam à quo precabantur

mantur auxilium, inter sidera fuissent relatæ, Dianæ quoque, cùm vnà venaretur, aiunt vim inferre voluisse, quare illius iussu occisum fuisse, vt in his testatur Euphorion: *συγκυνηγῶν δὲ τῇ Ἀρτέμιδι, ἐπεχείρησεν αὐτὴν βιάσασθαι. ὀργισθεῖσα δὲ ἡ θεὰ, ἀνέδωκεν ἐκ τῆς γῆς σκορπίον, ὃς αὐτὸν πλήξας κατὰ τὸν ἀστράγαλον, ἀπέκτεινε. Cùm verò vnà cum Diana venaretur illi vim inferre conatus est. At Dea irata scorpium è terra excitauit, qui illius talũ percutiens interemit.* At Horatius libro tertio Carminum illũ ab ipsa Diana ob tentatam pudicitiam sagitta cæsum fuisse scribit in his:

& integræ
Tentator Orion Dianæ
Virginea domitus sagitta.

Alij fabulati sunt, inter quos fuit Diocles in lethiferis pharmacis, Orionem puerum insigni forma fuisse à Diana amatum, quæ etiam illi nubere decreuerat: quippe cùm Aurora etiam dicatur illum raptum ob formam in Delum asportasse. Id cùm Apollo grauiter ferret, frustráque sororem sæpius reprehendisset, nactus est fortè aptam itá opportunitatem Orionis occidendi. Nam cùm adnatantis Orionis caput prominens ex vnda longinquum Appollo vidisset, proposito præmio artis contendit cum sorore quòd non attingeret illud signum sagittis: at illa ostentandæ artis studio accensa sagittá in fronte Orionis infixit, quare postea cognita dolore cõmota impetrauit à Ioue vt ille inter sidera referretur. Corinnus antè Delius qui Tanagræum fuisse inquit Orionẽ, multáq; loca mansuefecisse, & venenatis animalibus expurgasse, hunc idcirco interiisse memorat, quia inter venandũ cum Latona Diana gloriaretur, quod nullum animal ferum ipsum vitare posset: eare Deæ indignatæ dicuntur scorpium excitasse, à quo occideretur: qui sub saxo quodam latuit, donec eò accederet Orion. Est enim scorpiorum consuetudo vt sub saxis lateant, sicut Sophocles ait in captiuis:

ἐν παντὶ γάρ τοι σκορπίος φρουρεῖ λίθῳ.
Saxo sub omni delitescit scorpius.

Tum verò cùm pedes Orionis fortè saxo appropinquasset, ab eo scorpio ictus interiit, ac demum Dianæ misericordia inter sidera & ipse & scorpius relati fuerunt. Quidam malucrunt occisum fuisse à Diana, quia illã inuitasset vt dis-

co secum luderet. Alij quia vim Opi vni è virginibus, quæ Dianam ex Hyperboreis secutæ fuerant, inferre voluerit, à Diana confixum sagittis existimarunt, vt ait Appollodorus libro primo. Neque verò ipsius solùm Orionis magna fuit arrogantia, sed etiam Side eius vxor dicitur ausa fuisse cum Iunone de forma contendere, quare ad inferos fuit ab illa deiecta. Scripsit Nicander in Theriacis scorpiũ immissũ Orioni à Diana, quia peplũ Dianæ etiã apprehendere, cùm illã violare niteretur, ausus sit impuris manib⁹, vt patet ex his:

τὸν δὲ χαλαζήεντα κόρη Τιτηνὶς ἀνῆκε
σκορπίον ἐκ κεύθμοιο τεθηγμένον, ἦμος ἐπέχρα
Βοιωτῷ τεύχουσα κακὸν μόρον Ὠρίωνι,
ἀχράντων ὅτε χερσὶ θεῆς ἐδράξατο πέπλων·
αὐτὰρ ὅγε στιβαροῖο κατὰ σφυροῦ ἤλασεν ἴχνος
σκορπίος ἀπροϊδὴς ὀλίγῳ ὑπὸ λᾶϊ λοχήσας.

Grandine signatum Titanis at inde puella
Scorpion immisit, qui cuspide surgat acuta,
Bœoto vt meditata necem fuit Orioni:
Impuris ausus manibus quia prendere peplum
Ille Deæ est. talum percussit scorpius illi,
Sub paruo lapide occultus vestigia propter.

Atque scorpij idcirco forma ad sempiternam memoriam dicitur fuisse inter sidera relata. Orionem non fuisse postea inter sidera relatũ, sed fictum id & excogitatum fuisse ad alicuius gratiam, testatur Pausanias in Bœoticis, qui sepulchrum fuisse Orionis apud Tanagræos memoriæ prodidit. Hęc tot fabulosa de Orione ab antiquis sunt tradita: è quibus sententiam illorum eliciamus.

¶ Orion fuit Neptuni & Iouis & Apollinis filius, ex horum semine nimirum in pellem bouis incluso natus. Quid hoc est monstri Dij boni? an potest vnus esse multorum parentum filius? hæc in elementorum generatione vera esse possũt, cùm omnia sint in omnibus. Est enim mare, in quo semen includitur, taurus, tũ ob fremitũ, tum etiam ob impetum, cùm à ventis incitatur: atque illud manifestiùs est semen omniũ elementorum, cùm manifestiùs aqua ob calorem Solis mutationem patiatur. Excitat igitur vis Apollinis vapores ex aqua, eósque extenuans non sine quodam spiritu innato in aera extollit, atque quòd Iupiter aer, Neptunus in aqua diffusus sit spiritus, & δυνάμεις ζωτικαί, patuit

Horum

Horum igitur trium Deorum viribus commistis, gignitur ventorum & pluuiarum & tonitruum materia, quæ Orion dicta est. Cùm verò subtilior aquæ pars, quæ extenuatur, supernatet, dixerunt Orionem à patre impetrasse, vt super aquas incederet. Vbi materia illa extenuata in aera dilatatur & diffunditur, dictus est Orion venisse in Chium, qui locus à fundendo nominatur: nam χεῖν fundere significat. At cum ibi Aeropen violare conetur, extra regionem eiicitur priuatus lumine, quia necesse est eos vapores per aera pertransire, & ad summam partem accedere, per quem locum diffusa materia prima vim ignis quodammodo labefactari sentit. Est enim omnium quæ mouentur motu non naturali, vis maxima in principio, at in fine minima, cùm illa sensim in itinere deficiat. Excipitur Orion benignè à Vulcano, & ad Solem profectus pristinæ sanitati restitutus, inde in Chium reuertitur. Hoc sanè nihil aliud est, quàm circularis elementorum, & mutua inter se generatio & corruptio. Fabulantur hunc à Diana sagittis cæsum, quòd illam attingere ausus sit, quia cùm vapores ad supremam partem aeris ascenderint, ita vt Lunam videantur nobis aut Solem attingere, Lunæ vis hos congregat, & in imbres aut ventos cõuertit, & ita suis sagittis cædit ac deorsum mittit, cuius Lunæ vis est tanquam fermentum in his rebus faciendis. Dixerunt postea Orionē occisum fuisse & in cœleste signum conuersum, quoniam sub Orionis exortum frequentes fiunt pluuiæ, & venti, & tonitrua. Hoc signum, quia ita formatum est, vt stricto gladio in taurum insurgat, & propinquas Pleiades insequatur, dictus est obuius factus Pleiadibus in earum amorem incidisse, ac illas persecutus fuisse: quæ quidem Pleiades dictæ sunt ἀπὸ τῆς πλειάδος. ab anno scilicet cum suis ortibus æstatis & hyemis initiũ significent. Cũ verò Orion oppositum habeat scorpionem, videtur semper illum fugere ex eodem hemisphærio, quare de illo fabula conficta est. Atque tot breuiter ea sunt, quæ pertinent ad physicam rationem. Cùm multa passum fuisse propter libidinem dixerint Orionem antiqui, significare voluerunt nihil illegitimum non fore calamitosum. Alij inuisam esse Diis immortalibus & iniucundam omnem arrogantiam per hanc fabulam significari maluerunt, cùm soli Deo, si qua in re præstiterimus, honor & gloria pro illa præstantia à nobis

tribuenda sit. Nam idcirco Deorum iussu à scorpione ictus interiit Orion, quòd Diis etiam præsentibus gloriaretur, quòd nulla esset adeò immanis fera, quæ illum posset deuitare. At nunc de Arione dicamus.

De Arione. CAP. XIIII.

ARION patria Methymnæus*, quibus ortus sit parentibus, non constat, quos ego sanè obscurissimos fuisse crediderim: quippe cùm solus fortunæ euentus, & ars rectè pulsandæ citharæ Arionem ipsum illustrauerit. Nonnulli tamen Neptuni filium ex Oncæa nympha satum arbitrati sunt. Alij ex Autoloe, alij è Terra genitum maluerunt. Floruit autem Arion quo tempore Periander Corinthiis imperauit, vt ait Herodotus in Clio. Scribit hunc Herodotus primum Corinthi apud Periandrum tyrannum diu fuisse, ac postea cupiuisse in Italiam & in Siciliam nauigare, vbi cùm ingentem vim pecuniarum meruisset ob artis suæ præstantiam, tum rursus optauit Corinthum redire. Hic cùm esset Tarenti, nullis nautis se suáque committere, quam Corinthiis maluit: mercatus est igitur atque conuenit de naulo cum hominibus Corinthiis: quos cùm sibi insidias struere plurimum à terra distantes persensisset, vt ipso cæso pecunia tutò potirentur, rogauit vt liceret saltem cygnorum more sibi funebre carmen canere, hisque pecuniam profudit, vt ea ratione experiretur, an animos illorum placare posset. Illi igitur his minimè persuasi, iusserunt vt vel se ipsum occideret, quò sepulturam consequeretur, vel in mare quàm citissimè desiliret. At Arion ita spe frustratus, cùm sentiret illos nulla cantus suauitate deliniri, vbi legem Orthiam cecinisset, se cum toto apparatu, quem cantaturus susceperat, in mare de prora deiecit: deinde nautæ Corinthum adierunt. Dicuntur delphines hunc in Tænarum exposuisse, quos, dum ferretur, suauitate cantus pro mercede demulcebat. Atqui rem totam non minùs luculenter expressit Ouidius lib. 2. Fastorum, quàm Plutarchus etiam in conuiuio, vt est in his carminibus:

Quod mare non nouit, quæ nescit Ariona tellus?
Carmine currentes ille tenebat aquas.
Sæpè sequens agnam lupus est à voce retentus,
Sæpe auidum fugiens restitit agna lupum.

Sæpe

Sæpe canes, leporésque, vna iacuere sub vmbra:
Et stetit in saxo proxima cerua leæ.
Et sine lite loquax cum Palladis alite cornix
Sedit, & accipitri iuncta columba fuit.
Cynthia sæpe tuis fertur vocalis Arion,
Tanquam fraternis, obstupuisse modis.
Nomen Arionium Siculas impleuerat vrbes,
Captáque erat Lyricis Ausonis ora sonis.
Inde domum repetens, puppim conscendit Arion;
Atque ita quæsitas arte ferebat opes.
Forsitan, infelix, ventósque, vndásque timebas.
At tibi nunc tua tutius æquor erat.
Namque gubernator districto constitit ense,
Cæteraque armata conscia turba manu.
Ille metu pauidus, Mortem non deprecor, inquit:
Sed liceat sumpta pauca referre lyra.
Dant veniam, ridéntque moram. capit ille coronam,
Quæ posset crines, Phœbe, decere tuos.
Induerat Tyrio distinctam murice pallam:
Reddidit icta suos pollice chorda sonos.
Flebilibus numeris veluti canentia dura
Traiectus penna tempora cantat olor.
Protinus in medias ornatus desilit vndas.
Spargitur impulsa cærula puppis aqua.
Inde (fide maius) tergo delphina recurno
Se, memorant, oneri supposuisse nouo.
Ille sedet, citharámque tenet, preciúmque vehendi
Cantat, & æquoreas carmine mulcet aquas.

Arion igitur cùm eo apparatu Corinthum profectus rem totam Periandro aperuit, qui cùm priùs non credidisset, Arionem dedit in custodias, nautásque ad se aduocatos, quid audissent de Arione, percunctatus est. cùm illi dicerent eum esse incolumem in Italia. quódque illum Tarenti reliquissent, accersitus est illuc Arion qualis in mare desilierat: tum obmutuerunt nautæ, neque facinus negare quidem ausi sunt; quare vltimo supplicio fuerunt affecti. Fuit eximius omnino citharœdus Arion, ac poeta nobilis dithyrambicus, nemini mortalium secundus eo tempore in arte rectè pulsandæ citharæ, ac neque Philoxeno quidem Cytherio, cuius nomen celeberrimum fuit ob hanc ipsam artem,

vlla re inferior, quem cyclicos choros primum omnium inuenisse scripsit Hellanicus in Cranaicis,& Dicæarchus atque Demarchus in libro de Dionysiacis certaminibus, quamuis Antipater & Euphronius in suis commentariis inuentum illud Lago Hermioneo tribuerint. Fabulati sunt præterea antiqui delphinum illum,qui seruauit Arionem,ad perpetuam illius beneficentiæ memoriam inter sidera fuisse relatum, vt ait Ouidius ibidem:

Dij pia facta vident: astris delphina recepit
Iupiter,& stellas iussit habere nouem.

Alij tamen maluerunt delphinum inter sidera fuisse relatum, quia Neptuno conciliarit Amphitriten, at Hermippus quia dux in honorem Apollinis fuerit Cretensibus in Delphos. Lucianus in dialogis marinorum Deorum eam pecuniam Corinthi illum comparasse inquit,cùm esset apud Periandrum:atque naueganti ad Methymnæos in patriam,istud contigisse. Atque tot ab antiquis dicta fuerunt de Arione: quæ quod fabulosa sint, nemini obscurum est. Nam quæ de delphinis dixerunt antiqui, quod homines ab iis seruati fuerint, somniis simillima ego esse censeo, quippe cùm sit eadem semper animalium natura, neque tamen quispiam ab illis ad hæc vsque tempora seruatus narretur à delphinis: & tamen infinitus prope est numerus eorum qui in mari perierunt:at cùm in mare se præcipitasset,magis probabile est natantem & vestibus sustentatum Arionem à nautis Tænariis fuisse exceptum & in naui cui picti fuissent vtrinque in prora delphines in Tænarum fuisse portatum: vt scriptum reliquit Antimenides in primo libro historiarum.

¶ Verùm vt sententiam tandem antiquorum ex his exprimamus,significare voluerunt per hanc fabulam, omnium scelerum Deos esse vltores : quippe cùm animalia quoque rationis expertia & vocis,soleant aliquando Diis ita volentibus esse sceleratorum accusatores, & innocentibus hominibus opem ferre : omnéque beneficium Diis gratum contingere,quod in virum bonum conferretur.At de Arione satis,nunc de Amphione dicamus.

De Amphione. CAP. XV.

AMPHIONEM etiam citharœdum non solùm musicæ artis peritia, sed etiam fortunæ inconstantia, & calami-

calamitatum cumulus illustrauit. Fabulantur hunc & Zethum eius fratrem fuisse Iouis & Antiopes filios: nam Antiope filia Nectei & Androthoes à Ioue in Satyrum conuerso compressa fuit, atque grauida facta Nyctei patris minis territa in Sicyonem ad Epopeum profugit, vbi cùm Zethũ & Amphionem peperisset, illos dedit in Cithæronem cuidam bubulco alendos. Nycteus grauiter ferens filiæ fugam, cùm hortatus fuisset Lycum fratrem negotiũ ne negligeret, moritur. at Lycus cum delecta manu militum repentino aduentu Epopeum trucidauit vrbe potitus, captiuámque reduxit Antiopen, quam Dircæ vxori in custodias dedit. nec multo pòst collecta pastorum manu, cùm cognouissent ex alumno qui essent, Zethus & Amphion ipsum patruum & Dircen ceperunt & ipso repentino aduentu, Dircéque crudeliter agresti tauro alligatam laniari studentes, laniata moniti sunt à Mercurio vt Lycum imperare permitterent, vt scriptum fuit à Nicocrate in rebus Cypriis. Sic autem de illa Antiope quod odio esset patri, meminit Apollonius libro quatro:

εἰ μὲν Ἀντιόπην εὐώπιδα μήσατο Νυκτεύς.

Oderat Antiopen sic lapso tempore Nycteus.

Alij crediderunt Antiopen Amphionis matrem, filiã fuisse Asopi, vt scripsit Apollonius lib. 1.

ἐν δ' ἔσαν Ἀντιόπης Ἀσωπίδος υἱέε δοιώ,
Ἀμφίων καὶ Ζῆθος· ἀπύργωτος δ' ἔτι Θήβη
κεῖτο πέλας.

Zethus & Amphion aderant duo pignora clara
Asopi Antiopes: nondum turrita manebant
Mœnia Thebarum.

Diophanes libr. 1. Ponticarum historiarum, vbi scripsit de Antiope matre Æetæ, Amphionem & Zethũ non Iouis, sed Theoboontis filios fuisse inquit, quod etiam testatur Zez. histor. 13. chil. primæ. Epimenides Corcyræus Amphionem scripsit tractandis lyræ fidibus Mercurio vsum fuisse magistro, atque adeò admirabilem fuisse illius cantum, vt feræ & saxa illum sequerentur, non minùs quàm Orpheum Calliopes filium, vt ait Pausanias in Bœoticis: nam hanc etiam lyram à Musis primùm accepisse scriptum reliquit Antimenides libro 1. historiarum, & Pherecydes libro decimo. At verò Dioscorides Sicyonius ab Apolline lyram illi datam fuisse

in ipsum Alexãdrum in Persas arma parantem susceperũt. Quę ciuitas quoniam per cantum extructa non poterat nisi per cantum euerti, diruta est Ismenia quodam flebiles numeros cum tibia accinente, vt scriptum fuit à Callisthene. Eã tamen idem Alexãder, qui iusserat Thebas solo æquari, in gratiam cuiusdam athletæ, qui ter victor ab illo coronatus fuerat, instaurauit, quod ita significauerat oraculum:

Ἑρμῆς, Ἀλκείδης καὶ ἰσχυροπυγμάχος Πολυδεύκης,
οἱ τρεῖς ἀθλοῦντες ἀνακτίσουσί σε Θήβη.

Alcides, Pollux, nymphaque Atlantide cretus,
Mox instaurabunt euersis mœnia Thebis.

Aiunt primum omnium mortalium Amphionem aram dicasse Mercurio, quòd ab eo lyram accepisset. At quoniã felicitatem æquo animo perferre non minùs difficile est, quàm aduersos fortunæ euentus, idcirco effectum est, vt nimium gloriaretur Amphion ob artis præstantiam, & in Latonam, eiúsque filios contumelias coniecerit: quòd Dea nulla re hominibus præstaret, atque eius filij rudes habendi sint & imperiti si secum conferantur, cùm ipse multo sit peritior Apolline. Dicunt his contumeliis iratas Deas pestilentiam in domum Amphionis excitasse, qua ipse cũ tota familia deletus est. Et Zethus, cùm mater ipsa genitum ex se filium ob certam noxam peremisset, ægritudine animi cõtabuit. ¶Dictus est Amphion Iouis & Antiopes filius, quoniam musicæ exercitatione conficitur plerumque, atque omnes viri præstãtes Iouis filij ab antiquis dicti sunt, vt explicauimus supetius. Hunc & Orpheum fuisse Ægyptios, & magorum scientia excelluisse ait Pausanias in posterioribus Eliacis. Aiunt hunc musicæ fuisse peritum, & saxa ac feras, quò vellet, ducere solitũ: quoniã per orationis suauitatem duros & agrestes homines mansuefecerit, & ad extruendas ciuitates, ciuiumque legibus obtemperandum delinierit. At idem qui cæteros ad humanitatem, mansuetudinémque reuocauerat, cùm ob felices rerum successus nimium factus fuisset insolens, Deósque vel ipsos paruifaceret, vltimo supplicio affectus est, cùm nemo impunè Deum aut Dei cultum parui faciat, nedum contemnat. At nunc de Halcyonibus dicatur.

De Halcyonibus. CAP. XVI.

FVit Halcyon Canobes & Mæoli filia, vel Æoli, vt ait Lucianus in Halcyone inscripto dialogo, sicuti testatus

fuit Alexander Myndius, fuitque vxor Ceycis. At Ceyx fuit rex Trachiniorum, qui cùm nobilitate, opibus, & forma corporis excelleret, se vel Diis immortalibus æquare ausus est, & Deorum nominibus appellauit. nam Ceyx seipsum Iouem Halcyonen appellauit Iunonem. illam arrogantiam Iupiter grauiter ferens, Ceyci Delphos nauiganti adeò sæuam tempestatem immisit, vt Ceyx, & omnes qui cum Ceyce nauigabant, naufragiũ passi perierint: sicuti testatur Polyzelus in iis quæ scripsit de Rhodo. Fabulantur postea cadauer agitatum ab vndis ad litus, & ad eam speculam appulsum fuisse, ad quã sæpe veniebat Helcyone prospectura an Ceyx accederet: quo viso illa miserabiliter conquesta, dicta est Iouis misericordia in auẽ sui nominis mutata, cũ se è specula in mare præcipitasset: tunc etiã Ceyx conuersus est in cerylum: sic enim mares inter illas volucres nominantur, vt ait Carystius Antigonus. Hoc tamen nonnulli dixerunt factum fuisse Luciferi & Thetidis misericordia, at non Iouis. Hanc rem ita breuiter complexus est Euripides in Iphigenia in Tauris:

ὄρνις, ἃ παρὰ πετρίνας
πόντου δειράδας ἀλκυὼν
ἔλεγον οἶτον ἀείδεις,
εὐξύνετον ξυνετοῖσι βοὰν,
ὅτι πόσιν κελαδεῖς ἀεὶ μολπαῖς,
Saxosa ponti quæ ad iuga
Auis colis forte Halcyon
Lugubrem resonans luctum:
Notam prudentibus vocem,
Quòd concitis tuis maritum cantibus.

Hæ aues dicũtur esse magnitudine passeris, vt ait Plinius, colore cyaneo, collo gracili ac procero: marésq; à fœminis vbi illi cõsenuerint, gestari super alis. enimuerò vbi fuisset Halcyon in auem cõuersa, eiúsq; oua quæ cõtinuò pepererat in mari voluerentur, quia maxima orta fuisset tẽpestas, Iupiter misertus dies quatuordecim per mediã hyemẽ illi concessit, quibus & parere per tranquillitatẽ maris & excludere posset: quos dies Halcyonios vel Halcyonidas, vt aiũt Græci, vocarũt. de his ita scripsit Theocritus in Cerealia celebrantibus

χ' ἀλκυόνες στορεσεῦντι τὰ κύματα, τάν τε θάλασσαν,
τόν τε νότον, τόν τ' εὖρον, ὃς ἔσχατα φυκία κινεῖ·
ἀλκυόνες, γλαυκαῖς Νηρηΐσι ταί τε μάλιστα

ὀρνίθων

ὀρνίθων ἐφίλαθεν, ὅσοις τέ περ ἐξ ἁλὸς ἄγρα.

Halcyones sternunt spumantes marmoris vndas,
Atque Eurum, atque Notum, qui extremas suscitat algas;
Halcyones, supra volucres Nereides almæ
Quas dilexerunt, quibus est ex æquore præda.

Dictæ fuerunt Halcyones quod in mari pariant, cùm ἅλς sit mare ac κύειν parere. Inquiunt Halcyones circa conuersiones Solis hybernas nidulari, nidúmq; mirabili structura componere ad formam piscatoriæ nassæ: tâta verò duritie, vt neque ferro neque saxis pertundi possit, quem conficiunt ex acicularum spinis, quas belonas vocant, idq; facere cùm primùm grauitatem ventris sibi adesse senserint. vbi absolutus nidus perfectúsq; fuerit, illum in mare demittunt, vt explorent an fatiscat ex aliqua parte: atq; huic os miro artificio ad sui corporis magnitudinem tantum relinquunt, vt scripsit Solensis Clearchus in eo libro, quem scripsit de Torpedine pisce, & Plutarc. in libello de amore parentum erga filios. Dicuntur inter has aues esse adeo salaces mares, vt senescentes vel in ipso coitu moriantur, vt scripsit idem Clearchus in Terrore; & Isacius in Lycophronem. Neque tamen prætermittendum est illud, quod scriptum est ab Hegesandro de Halcyonibus in suis commentariis, Halcyones fuisse Gigantis Alcyonei filias, quæ post patris mortem se in mare deiecerint, & ab Amphitrite sint in aues sui nominis cõuersæ, vt patet in his: Ἀλκυονέως τοῦ γίγαντος θυγατέρες ἦσαν Φθονία, Ἄνθη, Μεθώνη, Ἀλκίππα, Παλλήνη, Δριμώ, Ἀστερίη. αὗται μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν ἀπὸ Καναστραίου, ὅ ἐστιν ἄκρον τῆς Παλλήνης, ἔρριψαν αὑτὰς εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀμφιτρίτη δὲ αὐτὰς ὄρνιθας ἐποίησεν· καὶ ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἀλκυόνες ἐκλήθησαν. *Alcyoneo giganti filiæ fuerũt, Phthonia, Anthe, Methone, Alcippa, Palene, Drimo, Asteria. Quæ post patris interitum è Canastræo, quod est Pallenes promontorium, sese in mare præcipitarunt. Amphitrite verò has in aues vertit, & Alcyones de patris nomine appellauit.*

¶ Hæc ea sunt, quæ fabulosè de Halcyonibus memorantur ab antiquis. Quæ dicta sunt de auibus, tanquam de natura auium illarum sunt intelligenda; quia spectant ad illarum consuetudinem: quæ de diebus Halcyoniis, non valde sunt admirabilia; quòd per solstitiorum tempus nullæ propè fiãt aëris mutationes. Omnia enim cùm ad summum peruenerint, languidiora sunt, atq; aliquantulum cessant: quod patet in sagittis & lapidibus in altum aëra coniectis, cùm inde

alterius motus capiant initium. Ad deprimẽdam igitur mortalium arrogantiam dictus est Ceyx in eam calamitatem incidisse, cùm tantam felicitatem æquo animo ferre non diutiùs posset. Nam sæpius temerarios & potentes homines ob temeritatem Deus de pristina felicitate deiecit, prudentésque & mansuetos homines supra cæteros omnes extulit. Hanc igitur fabulam effinxerunt antiqui, ne nimis præsentibus opibus, aut nobilitate, aut viribus, aut forma corporis gloriaremur, cum omnia nobis data hæc mutuò sint à Deo bonorum omnium autore: atque vt omnes intelligerent, nullam felicitatem esse tantam aut tam firmam, quam Deus, si propter peccata voluerit, non citissimè possit labefactare, & funditus euertere. At nunc de Asopo dicamus.

De Asopo. CAP. XVI.

AT verò Asopus amnis, cuius filiam Æginam Iupiter rapuit, fuit Oceani & Tethyos filius, vt sensit Acusilaus; alij Neptuni & Perus, vt ait Atheniensis Apollodorus lib. 3. Bibliothecæ. At Nicanor Samius in lib. 2. de fluminibus, Iouis & Clymenes filium fuisse dixit. Sesosthenes autem lib. 9. rerum Ibericarum Himeri & Cleodices filium fuisse tradidit. Pauf. in Corinthiacis Neptuni & Ceglusæ filium fuisse creditum memorat. Phanodemus in rebus Atticis Salaminis & cuiusdam Panopei. Hunc maior scriptorum pars patria fuisse Thebanum, vxorémque duxisse Metopen Ladonis filiam asserunt, de qua Pelaguntem, Ismenúmque suscepit, & filias viginti; inter quas fuit Thespia, Peroe, Thebe, quæ vrbi nomen dedit, & Combe Chalcis cognomento, quæ prior æream armaturam inuenit in vrbe Eubœæ, quæ ab illa Chalcis vocata est; Salamin, Platæa, Harpinne, Corcyra, Ægina, quæ insulis nomina dederunt, cum altera Scheria, altera Œnone priùs diceretur; Ismene, Antiope, Acroe, Cleone, Nemea, quam cum Iupiter deperiret, promisit quidquid illa optaret se esse daturum, atque ea dicitur perpetuam virginitatem expetiuisse; Tanagra, Sinope, quæ multis vrbibus vel ipsæ vel filij nomina dederunt. nam de Corcyra non modò vocata est priùs Scheria, deportata illuc à Neptuno, sed etiam natus Phæax, à quo Phæacia dicta. de Sinope non parua est controuersia, sed tamen plerique affirmant illam raptam fuisse ab Apolline, & in Pontum deportatam, è quo Syrum peperit, qui Syriæ nomen dedit, vt ait Philostephanus. At

Dio-

Dionysius in situ orbis à Ioue raptam fuisse Sinopen ita scripsit:

ἥ ποτ' ἀλωομένην Ἀσωπίδα δέκτο Σινώπην,
καί μιν ἀναγκαίην σφετέρῃ παρενάσσατο χώρῃ,
Ζηνὸς ἐυμμοσύνῃσιν. ὁ γὰρ φιλότητος ἐραστὴς
ἤχθετο, πάτρης ἀπονόσφισεν ἐθέλουσαν.
Errantem cepit qui Asopida namque Sinopen,
Quam tristem in regione sua sepsit, vt illum
Iupiter admonuit correptus amore puellæ.
Inuitam idcirco è patriis hanc ceperat agris.

Alij tamē, inter quos fuit Andro Teius, vnam fuisse ex Amazonibus Sinopen tradiderunt, alij Martis & Parnassæ, alij Martis & Æginæ filiam. Fuit etiam Ægina, quam Iupiter rapuit, Asopi filia. quam cùm studiosè quæreret Asopus, neque vspiam inueniret, à Sisypho pacta mercede vt perēnem aquā in Acrocorintho pro indicio obtineret, inuenit. Eius indicij pœnas apud inferos luere Sisyphum nonnulli tradiderunt, atque Asopum ipsum, cùm Iouem insequeretur, fulmine percussum fuisse, vt ait Callimachus. Posidippus in libro de Diis & heroibus Thespiam Asopi filiam quoque fuisse scripsit, cui tria munera Apollo concessit, vt ciuitas Bœotiæ apud montem Heliconem de eius nomine diceretur, vt virgo inter sidera in cœlo esset, & vt vaticinaretur. Fuit enim Asopus Thebanorum fluuius, qui suos fontes habuit in Arethyræa, Trachiniámq; Scolum vocatam præterfluebat, qui cùm fulmine ictus fuisset, remissus est in sua flucta, & diu postea carbones deuehere sueuit, vt ait Apoll. lib. 3. Ab hoc fluuio regio vniuersa in agro Thebano iuxta Cithæronem montem Asopia vocata fuit, vt est apud Strab. lib. 9. Pausanias scripsit in Corinthiacis Asopum amnem in finibus Phliasiorum suos ortus habuisse, qui per Sicyoniorum agrum lapsus in mare intrat iuxta Corinthum. Atqui cùm multi fuerint Asopi, rationi conuenit & varias regiones, & varios ortus illis fuisse assignatos. At finxerunt antiqui Asopum fuisse hominem, cui actiones istas tribuerunt. Alij hominem fuisse verè crediderunt, qui, quoniam terram fortè excauans Asopi fluuij fontes reperisset, obtinuit vt fluuius de suo nomine diceretur.

¶ Aiunt hunc fuisse Iouis, vel Neptuni, vel Oceani filium, quòd ex aere in aqua verso oriantur flumina, vt ait Arist. in Meteor. vel quòd mare principium est omnium fluuiorum.

Huius filiæ multæ dicuntur, quæ sunt vel riui, vel aquarum proprietates, quæ multa nomina sortitæ sunt. Fabulantur illum raptâ filia fuisse fulmine percussum cùm Iouem insequeretur, quia siccitas cœli & calor iam riuos exiccauerunt, & cum ipse fluuius extenuatus in vapores verteretur; Iouem insequebatur, & ob calorem prope exiccatus fulmine dicitur percussus. Fuit enim maxima siccitas aliquando in agro Thebano & in Ægina, quare locus datus est fabulæ. At nunc de Deucalione dicamus.

De Deucalione. CAP. XVII.

DEVCALIONIS diluuium, & aquarum copia, quæ fuerit, nemini obscura est; at cur illud diluuium ita factum sit, pauci omnino tradiderunt, sed nos vt in cæteris consueuimus, hoc etiam explicemus. Fuit Deucalion Promethei filius, vt scripsit lib. 3. Apollonius:

ἔνθα Προμηθεὺς
Ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τέκε Δευκαλίωνα.

hic namque Prometheus
Filius Iapeti clarum edit Deucalionem.

At Homer. libro 5. Iliad. Deucalionem Minois filium fuisse inquit in his:

Μίνως δ' αὖ τέκετ' ἀμύμονα Δευκαλίωνα.
Edidit hinc Minos præclarum Deucalionem.

Herodotus verò Promethei & Clymenes filium fuisse scripsit, Hesiod. Promethei & Pandoræ, quod etiam Strabo testatur lib. 9. Alij Minois, & Pasiphaes, alij Asterij & Cretæ. Hi enim Minois recensentur; Castreus, Deucalion, Glaucus, Androgeus ab Apollodoro; filiæ Hecale, Xenodice, Ariadna, Phædra. Istud autem accidit, vt varij parentes Deucalionis dicantur fuisse, non solum quòd ob antiquitatem rei dissentiunt scriptores, sed etiam quia diuersi fuerunt Deucaliones, cùm tamen omnia de Promethei filio dicantur. Hic habitauit in Cydno Locridis, vt ait Strabo lib. 9. vbi planities fuit fertilissima inter Cydnum & Opûtem, vt ait Apollon. lib. 3.

ἔστι τις αἰπεινοῖσι περίδρομος οὔρεσι γαῖα
πάμπαν ἐυῤῥηνός τε καὶ εὔβοτος. ἔνθα Προμηθεὺς
Ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τέκε Δευκαλίωνα.
Est tellus quædam circundata montibus altis,
Irrigua atque ferax herbarum hic namque Prometheus
Filius Iapeti clarum edit Deucalionem.

Lucia

Lucianus in Dea Syria Deucalionem Scytham fuisse inquit illum sub quo fuit diluuium, his verbis: *οἱ μὲν ὦν πολλοὶ Δευκαλίωνα τὸν Σκύθεα τὸ ἱρὸν εἵσασθαι λέγουσι, τοῦτον Δευκαλίωνα. ἐπὶ τοῦ τὸ πολλὸν ὕδωρ ἐγένετο. Multi sanè Scytham Deucalionem sacellum hoc erexisse inquiunt, eum inquã Deucalionem cuius tempore multa fuit inundatio.* At Pausanias in Atticis Iouis Olympij templum fuisse vetustissimum Athenis scribit à Deucalione extructũ, & ipsum Deucalionem habitasse Athenis, cuius etiam sepulchrum fuit Athenis non longè ab illo templo. Hunc imperasse Thessaliæ constat, quem etiam Regem ita appellauit Herod. in Clio. *ἐπὶ μὲν γὰρ Δευκαλίωνος βασιλέος οἴκεε τὴν Φθιῶτιν. Tẽpore regis Deucalionis Phthiotim habitabat.* Hic Pyrrhã habuit vxorem Pandoræ & Epimethei filiam, vt ait Proclus de cuius nomine vocata fuit Thessalia primum Pyrrha, vt testatur in iis carminibus Cretensis Rhianus:

Πύρραν δή ποτε τήνγε παλαιότεροι καλέεσκον,
Πύρρης Δευκαλίωνος ἀπ' ἀρχαίης ἀλόχοιο.
Αἱμονίην δ' ἐξαῦτις ἀφ' Αἵμονος, ὅν ῥα Πελασγὸς
γείνατο φέρτατον υἱόν· ὁ δ' αὖ τέκε Θεσσαλὸν Αἵμων.
τοῦ δ' ἄπο Θεσσαλίην λαοὶ μετωνόμαζον.
Hanc Pyrrham dixere patres de nomine Pyrrhæ,
Vxor prisca fuit quæ magni Deucalionis.
Hæmonia est & rursus ab Hæmone dicta Pelasgi,
Quem clarum genuit natum: hic at Thessalonæmum,
A quo Thessalici populi sunt inde vocati.

Dictus est Deucalion Hellenem, qui nomen dedit Græciæ, filium habuisse, & Protogeniã è Pyrrha, & Amphictyonem, & Melantho, cuius ex Neptuno filius Delphus Delphis nomen dedit, vt scripsit Euphorion. Atqui multi fuerunt Deucaliones, vt constat ex antiquorum scriptorum testimoniis: vnus Promethei & Clymenes, alius Minois & Pasiphaes, vt ait Pherecydes: alius Abantis & Asopiæ, vt scripsit in primo rerum Arcadicarũ Aristippus: alius Haliphronis & Iophossæ nymphę filius, de quo mentionem fecit Hellanicus: alius Asterij & Cretæ Halimonis filię, quæ Cretæ nomen putatur dedisse, de quo mẽtionem fecit Appollodorus Cyzicenus: alius rursus Promethei & Pandorę, de quo dictum fuit, ad quem omnia propè cæterorum facta referuntur. Habuit filiam præterea Protogeniam è Pyrrha, & Hæmonem à quo Hæmonia, & Melanthiam. Memoriæ prodidit Andro Teius magnam sceleratorum hominum frequentiam fuisse

Deucalionis tempore, cùm frequentes omnino essent homines vbique. Est. n illa consuetudo, vt cùm difficiliùs in magna multitudine viuatur, difficultas victus & astutiores, & peiores homines efficiat. Nam fames neq; Deorum religionem, neque maiestatem legum, neq; autoritatem principũ veretur; quare omnia scelerum genera per annonæ difficultatem oriũtur. Hinc nascitur Deorum indignatio, & acerbitas bellorum, qualia fuerunt Iouis consilio & Œdipodis & Priami tempore, cùm vniuersus propè terrarum orbis iis bellis exarserit. Inde Iouis eiusdem consilio grauissimæ exortæ sunt pestilẽtiæ ad delendas sceleratas nationes, quare Furiæ solio Iouis assidere dictæ sunt. Est enim eadem ciuitatũ, quę corporum etiam singulorum hominum natura; vt cùm multis malis hominibus, tanquam noxiis humoribus, replete fuerint, diuina ita statuente prouidentia per aliquas calamitates expurgentur; cùm nihil humanum in summo vertice diu consistere possit, & proxima sit semper peccatorum eximiæ magnitudini diuina vltio. Quod autem maxima esset perditorum hominum multitudo, ita significauit Ouidius libro primo Metamorph.

Occidit vna domus, sed non domus vna perire
Digna fuit: quà terra patet, fera regnat Erinnys
In facinus iurasse putes.

At verò Deucalion vir bonus, & pius habitus est, qui Deorum etiam immortalium primus templa ædificauit, & ciuitates condidit, vt ait Apollonius lib. 3.

Ι'απετιονίδης ἀγαθὸν τίκε Δευκαλίωνα·
ὃς πρῶτος ποίησε πόληας, καὶ ἐδείματο νηὸς
ἀθανάτοις. πρῶτος δὲ καὶ ἀνθρώπων βασίλευσεν.

Filius Iapeti clarum parit Deucalionem,
Condidit hic primus vrbes ac templa Deorum:
Mortales inter primus regnauit & idem.

Cùm igitur vitæ integritate, & sanctitate, & erga Deos immortales reuerentia Deucalion & Pyrrha cæteris hominibus præstaret, de quibus ita scripsit Ouidius libro primo:

Non illo melior quisquam, nec amantior æqui
Vir fuit, aut illa reuerentior vlla Deorum:

In quadam arca, vt ę monitus fuerat à Prometheo, rebus necessariis eò comportatis seruati fuerunt, quam Lucianus in Timone κιβωτὸν appellauit, at Andro Teius λάρνακα vnde

Pernas-

Parnaſſus mons, quòd illuc ſcapha illa appulerit, Larnaſſus antea dicebatur; deinde mutata prima litera nominatus eſt Parnaſſus. Cùm terra multos dies ſub aquis latuiſſet, vt experiretur an aquæ decreuiſſent, & an longè abeſſet à terra Deucalion, columbam quandam quam ſecum habebat dicitur emiſiſſe, vt teſtatur Plutarchus in libello de induſtria animalium. Id cùm ſæpius feciſſet, eáque citiſſimè eò reuolaſſet, quia non habebat vbi conſiſteret, intelligebat Deucalion aquas nondum ſatis decreuiſse. verùm cùm auolaſset deniq; neq; ampliùs redſiſset, intellexit ſiccũ iam alicubi eſse terræ ſolum, & id non longè abeſse: quare Deucalion eò cum ſcapha traiecit, quò egreſsus cum Pyrrha Themidis oraculũ, quę tunc reſponſa dabat, adiuit ſciſcitaturus quo pacto, ſi ita Dijs placeret, poſset humanum genus reparari: quod quidã apud Cephiſum amnem accidiſse memoriæ prodiderunt. Id autem réſponſum tulerunt vt velatis capitibus oſsa matris poſt ſe iacerent, quibus diu cogitatis partim difficillimum, cùm omnia limo obducta eſsent, partim etiam impium hoc reſponſum viſum eſt, ſi etiam mortuorum oſsa, quæ vbi eſſent, neſcirent, effodere & mouere iuberentur. At venit in mentem denique Deucalioni communem omnium matrem & altricem eſse terram, cuius oſsa iure ſaxa dici ob duritiem poſsent. ſic autem rem expreſſit Ouid. lib. 1.

Atque ita, Si precibus, dixerunt, numina iuſtis
Victa remolleſcunt, ſi flectitur ira Deorum;
Dic Themi, qua generis damnum reparabile noſtri
Arte ſit, & merſis fer opem mitiſſima rebus.
Mota dea eſt: ſortémque dedit: Diſcedite templo,
Et velate caput, cinctáſque reſoluite veſtes;
Oſſaque poſt tergum magnæ iactate parentis.
Obſtupuere diu: rumpitque ſilentia voce
Pyrrha prior, iuſſiſque Deæ parere recuſat:
Dét que ſibi veniam pauido rogat ore, pauétque.
Lædere iactatis maternas oſſibus vmbras.

Nam cùm illa audiuiſset Deucalion, ſtatim poſtea ſubiũxit:

Magna parens terra eſt: lapides in corpore terræ
Oſſa reor dici: iacere hos poſt terga iubemur.

Verùm hanc rẽ breuiſſimè complexus eſt Iuuenalis in prima Satyra his carminibus:

Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor

Nauigio montem ascendit, sortésque pòposcit,
Paulatimque anima caluerunt mollia saxa,
Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas.

Quod ipsum ita declararunt fabulatores, cùm populi lai dicti sint à Græcis, & laus lapis, vt est in his:

ἐκ δὲ λίθων ἐγένοντο βροτοὶ, λαοὶ δὲ καλεῦνται.
E saxis homines nati, laique vocantur.

Arrianus tamen in libro secundo rerum Bithynicarũ Deucalionem in arcem, locúmque eminentiorem tunc Argi confugisse inquit ex illo diluuio, quare pòst illam inundationem Ioui Aphesio liberatori scilicet aram erexisse, qui locus postea Nemea à pabulo pecudum, quę frequentes ibi pascebantur, fuit nominatus. Nec me præterit in eo Iouis Olympii templo, quod fuit apud Athenienses, fuisse quandam voraginem ad cubiti ferè altitudinem, in quem hiatum aquas defluxisse memorant per Deucalionis eluuionem, in quem etiam quotannis polentam cum melle & farina triticea porricere consueuerunt. pòst illam inundationem, vt ait Thrasybulus in historia, sumptis iis qui erant superstites Dodonam habitauit, quam regionem ita vt ab vna Oceanidum appellauit; vt scripsit in suis commentariis etiam Acestodorus. Memoriæ proditum est tamen à Pausania in rebus Atticis Megarum Iouis & vnius Sithnidum nympharum filium in Geraniæ verticem diluuium effugisse, cùm mons nondùm illud nomen haberet. nam cùm Megarus gruum interuolantium vocem secutus illuc aduentasset, quia grus γέρανος à Græcis diceretur, montem Geraniam nominauit. Hæc illa sunt quæ de Deucalione memorantur ab antiquis: nunc cur ita ficta fuerint, inuestigemus. Deucalion fuit vir bonus & iustus & pius, qui ob æquitatem religionémque suam, non solùm Promethei siue prudentiæ filius fuit creditus, sed etiam ab aquarum impetu Deo protegente seruatus, cùm nefarij omnes vno tempore periissent. est enim initium sapiẽtiæ timor domini: quare fuit prudentiæ filius Deucalion. cùm viros bonos mergi omnino non patiatur Deus, quos fluctuare patitur, idcirco in arca seruatus Deucalion & Pyrrha eam tempestatẽ euaserunt. at cùm rursus rudes homines, & religionis cultúsque Deorum ignari nascerentur, dicti sunt lapides, qui à Deucalione ad potiorem vitã, & à Pyrrha informati fuerũt, in homines conuersi.

Hæc

Hæc igitur fabula ad probitatem, & ad cultũ Deorum homines adhortabatur, quæ excepta est, vt mihi quidem videtur, è sacris literis. At nunc de Ione dicamus.

De Ione siue Iside.

CAP. XVIII.

FVit Io, quæ Iunonis zelotypia in candidam vaccam cõuersa est, vt scriptum fuit à Cecrope, Argi & Ismenes Asopi filia; vt verò ab Acesodoro, Neptuni & Hallirrhoes, quam tamen Acusilaus Pyrenes filiam putauit, quæ fuerit Iunonis sacerdos, vt scripsit Apollodorus libro secundo bibliothecæ. cõmunior tamen fuit scriptorum sententia, quòd ea fuerit Inachi fluuij filia, vt scripsit Ouidius libro primo Metamorph.

Inachus vnus abest, imóque reconditus antro
Fletibus auget aquas: natámque miserrimus Io
Luget vt amissam.

Qui Iunonis sacerdotem fuisse dixerũt Ionem, illam in vaccam à Iunone conuersam fuisse tradiderunt, vbi illam à Ioue viciatam comperisset. tum verò iurauit Iupiter se minimè cum illa fuisse congressum. Hanc tamen Iuno à Ioue munus poposcit, & Argo Arestoris filio, vt ait Mysleanus Asclepiades, vel Terræ, vt sensit Acusilaus, seruãdam tradidit, qui eam in monte Mycenæo ad oliuam quandam alligauit. Scriptum reliquit Andrætas Tenedius in nauigatione Propontidis, Ionem non modò non fuisse perfunctam Iunonis sacerdotio, vt nonnulli putarunt, sed etiam fuisse quoddam scortum, quæ veneficiis Iouem in amorem irretire niteretur, vt est etiam apud enarratorem Theocriti, ad quam rem Iyngis Echus vel potiùs Suadelæ & Panos filiæ opera vsa fuit. illa re cognita Iynx in auem sui nominis à Iunone fuit conuersa, quam etiam auem vtilem esse veneficiis arbitrantur, quæ quoniam caudam semper mouet, dicta est à Latinis motacilla. Est autem auis exigua, pennásque habet pictas, collum longum pro corporis magnitudine, linguam exertam plerunque, frequentérque & ipsa conuertitur, & collum conuertit. Hanc capientes veneficæ mulieres cereæ rotæ annexam super carbonibus cum quibusdam execrationibus torrent & comburunt, at nonnullæ veneficæ nõ totam, sed intima tãtùm illius ei rotæ alligant. hactenus Andrætas. Fabulantur hanc datam fuisse Iasoni à

Venere quo tempore nauigauit in Colchos, vt Medeam in amorem sui posset allicere. Ionem igitur Iyngis artificio adductus Iupiter in nebula, vt lateret, cõpressit; quod cùm sensisset Iuno, zelotypia capta eò accessit; at Iupiter id sentiens Ionem in vaccam candidam mutauit, vt omnem suspicionem Iunoni leuaret hac arte. cùm vero Iuno illam vaccã vidisset, donum à Ioue postulauit: at veritus Iupiter ne, si illam negauisset, dolus pateret quamuis inuitus, tamen largitus est. cùm vero diu sub Argi custodia, qui centum habebat oculos asseruata fuisset, Iupiter tandem illius misertus mandauit Mercurio vt raptam Ionem, vel interfecto Argo abduceret: cum Mercurius sumpta pastoris forma conatus est cum fistula per soni suauitatem Argum in somnum inducere, quem etiam virga tactum sopiuit. deinde cùm vaccam rapere vellet, Argus ab Hierace iuuene imprudente fuit excitatus. cùm verò rem tegere ampliùs Mercurius non posset, Argum saxo occidit, atque Hieracem in auem sui nominis mutauit, quæ à Latinis accipiter dicitur. Illa re valde commota Iuno primùm Argum in pauonem cum totidem oculis in pennis nunc etiam apparentibus, mutauit, deinde œstrum vaccæ immisit, quo illa grauissimè exagitata est, vt testatur Virg. lib. 3. Geor.

Hoc quondam monstro horribiles exercuit iras
Inachiæ Iuno pestem meditata iuuencæ.

Hæc igitur furore vexata primùm mare, quod ab ipsa Ionium vocatum est, dicitur tranasse; quod Theopompus tamen non ab ea, sed ab Ionio viro Illyrico, dictum putauit, veluti Archidamus ab Ionibus ibi in traiectu maris immersis. Postea verò montem Hæmum per Illyridem profecta transcendit, sinúmque Thracium traiecit, qui ab ea postea vocatus est Bosporus. nam duo fuerunt Bospori, Cimmerius & Thracius. Hæc loca fuisse ita ab illa nominata significauit Prometheus apud Æschylum, vbi omnia euentura Ioni puellæ vaticinatur, inter quæ hæc etiam sunt:

σαφῶς ἐπίστασ', Ἰόνιος κεκλήσεται,
τῆς σῆς πορείας μνῆμα τοῖς πᾶσι βροτοῖς,
Scias apertè Ionius vocabitur
Tuæ viæ monumentum in omnibus viris. & id:
ἔσται δὲ θνητοῖς εἰσαεὶ λόγος μέγας
τῆς σῆς πορείας Βόσπορος τ' ἐπώνυμος.
Semper viros inter vigebit de tuô

Curſu

Cursu loquela, & Bosporus cognomine.

In Scythiam verò profecta multa deinde Europæ & Asiæ maria tranauit, atque in Ægyptum tandem peruenit, vt ait Ouid. lib. I. Metamorph. quare cùm tot labores sibi esse exantlandos Io percepisset antea è Prometheo, in desperationem propè adducta est: quare ita secum inquit:

τί δῆτ' ἐμοὶ ζῆν κέρδος; ἀλλ' οὐκ ἐν τάχει
ἔρριψ' ἐμαυτὴν τῆσδ' ἀπὸ στύφλου πέτρας;
ὅπως πέδῳ σκήψασα τῶν πάντων πόνων
ἀπηλλάγην; κρεῖσσον γὰρ εἰσάπαξ θανεῖν,
ἢ τὰς ἁπάσας ἡμέρας πάσχειν κακῶς.
Quid vita lucri est? ipsa nec citissimè
Hac de petra præceps iacio me per Deos?
Vt omnibus finem feram laboribus.
Multo magis semel iuuaret emori,
Quàm viuere in dies acerbè singulis.

Cùm igitur venisset in Ægyptum ad Nili ripas, dicitur Io priorem hominis formam recuperasse, vt significauit Moschus his versibus in Europa:

θηεῦντο δὲ ποντοπόρον βοῦν.
ἐν δ' ἦν Ζεὺς ἐπαφώμενος ἠρέμα χειρὶ θείῃ
πόρτιος Ἰναχίης, τὴν δ' ἑπταπόρῳ παρὰ Νείλῳ
ἐκ βοὸς εὐκεράοιο πάλιν μετάμειβε γυναῖκα.
Fluctiuagámque bouem spectabant in maris vndis.
Iupiter hic aderat, niueæ qui terga iuuencæ
Tractabat dextra: septemflui ad ostia Nili
De boue cornuta facta est mox fœmina pulchra.

Atqui scripsit Æschylus in Prometheo, quòd Ioue attrectante tergus huiusce iuuencæ priorem formam Io recuperauit. Scriptum reliquit Apollodorus in libro de Diis, quòd istud ipsum contigit iuxta Iopen ciuitatem, quæ ita vocata fuit ab ipsa Ione, cùm Argum diuina ope superasset. Ἰόπη δὲ πόλις καλεῖται, ὅτι ἐκεῖ ἡ Ἰὼ τὸν Ἄργον νικήσασα, γέγονεν ἄνθρωπος. *vocata fuit Iope ciuitas, quòd ibi post Argum diuina ope superatum, Io facta est homo.* Scripsit Apollodorus Ionem pristina forma recuperata ad Nili fluenta Epaphum è Iouis congressu peperisse, quem Iuno Curetibus occultandum tradidit. id cùm rescisset Iupiter, fertur Curetes interfecisse. quo tempore Io profecta est in Syriam ad filium inuestigandum, quo inuento in Ægyptum rediit. Strabo tamen lib. 10. antrum quod-

dam in Eubœa fuisse scribit in litore maris Ægæi, quod vocabatur aula bouis, vbi Io dicta est Epaphum peperisse. Post partum igitur Dea facta fuisse dicitur, & ab Ægyptiis Isidis nomine culta, & tempestatibus ac nauigantibus præfecta, vt testatur Lucianus in Dialogo Zephyri & Noti. Hæc illa sunt quæ de Ione Inachi filia fabulosè dicta sunt ab antiquis scriptoribus. Memoriæ prodidit Herodotus in Clio raptam fuisse Ionem à Phœnicibus, & in Ægyptum deportatam, quod scriptum fuit etiam ab Ephoro, & à Phœnicibus vulgo creditum est. at longè alia fuit Persarum sententia, quippe qui putarint, quòd vbi Io Argis fuit compressa à quodam nauclero nauis Phœniciæ, parentes verita, quia cognouisset se ferre in vtero, cum Phœnicibus lubens in Ægyptum nauigarit. Quòd autem bos facta mare tranauerit, id falsum omnino esse creditur, sed datum fuisse fabulæ locum, quia in naui, quæ priorem partem bouis pictam haberet in prora, nauigarit. cum igitur in illa naui mare illud, quod Asiam ab Europa disterminat, cuius in litore extructum est Byzantium, traiecisset, locus dictus fuit Bosporus, quia bos illac incesserit. Alij crediderunt tumultuarias nauiculas ab accolis, qui vellent traicere, fuisse factas, quæ quoniam à bobus traherentur, locus fuerit ita appellatus. Alij maluerunt appellatum fuisse Bosporum ab eo tauro, quem Rex AEgyptiorum pro Ione misit ad Inachum. cùm verò mortuus fuisset, hunc ostendentes circumtulerunt, quoniam illud animal non erat antea notum, neque visum in Græcia, vt ait Sosiphanes in Meleagro. cùm verò apparuisset longè existentibus supra vndas natans taurus ille, quòd erat super tabulatum, sinus ille ab incessu bouis, dictus fuit Bosporus. Fingebatur verò Isidis statua cornuta quæ ex palmarum foliis habebat calciamenta, cum luna sit palmarum fertilitatis causa. Huic fœminæ victimæ, vitulæ scilicet erãt consecratæ, sicut scripsit Herodotus in Euterpe: τὰς δὲ θηλέας οὔ σφι ἔξεστι θύειν, ἀλλ' ἱραί εἰσι τῆς Ἴσιος. τὸ γὰρ τῆς Ἴσιος ἄγαλμα ἐὸν γυναικήιον βούκερών ἐστι, κατάπερ Ἕλληνες τὴν Ἰοῦν γράφουσι. *fœminas illis sacrificare non licet, quæ consecratæ sunt Isidi. nam Isidis statua cum sit muliebris, habet bouis cornua: cuiusmodi Græci Ionem fingunt.* Inquiunt postea Epaphum AEgypti imperium adeptum vrbem Memphim ædificasse, matrémque post mortem Isidis nomine coli imperasse. atque hæc illa sunt, quæ attinent ad historicam expositionem.

§ Quod ad physicā spectat, Io modò Luna dicta est, modò credita est terra. nā dicitur Io fuisse Argi & Ismenes filia, vel Neptuni, vel Inachi fluuij, vel aquæ omnino, quum terræ solū Io crederetur. nā terra procul existentibus videtur paulatim ex vndis exoriri. Hanc Iupiter cōpressit in nebula, eū Iupiter nimirum æthereus calor intelligatur, per quem vapores è terra assiduè exurgunt. Fabulātur Ionem in vaccam mutatam fuisse animal fertilitatis terræ studiosum, cuius omnis industria sit in colendis agris, ob vbertatem ipsius terræ. nam cùm Iuno accessit, mitior calor scilicet aeris, tum Iupiter illam vaccam concessit, cùm neque ob nimium calorem assiduum, vt neque ob frigus terra fiat ferax. Iuno Argo, cui centum erant oculi, illam seruandam concessit, quia cœlum, cui plurimæ sunt stellæ tanquam oculi, assiduè terram intuetur, & ob suum cursum tempori assiduè varians plurimum adiuuat ad fertilitatem. Harum stellarum siue horum oculorū altera pars dormit, altera vigilat, quia sem per dimidium cœli videtur Sole illustrari, cùm dimidium stellas frequentes ostentet: atque stellæ Solis lumine obscurantur, dicuntur dormire. At cur Iupiter Argum occidere Mercurio imperauit? quia ratio plurimum potest in agricultura. Hæc vacca cæso Argo dicitur liberata fuisse totúmque ferè terrārum orbem peragrasse, & omnia tranasse maria: quia prudentia & industria agricolarum videtur aëris etiam bonitatem aut fortunæ malitiam superare: cùm tellus colonorū industria maximè fiat fertilis. Hæc ipsa ratio agriculturæ in omnes terras didita tandem peruenit in Ægyptum, quæ tellus, quoniam ob suam fertilitatem ac bonitatem maximè patefaciat vim naturæ & feracitatem, dicta est vacca primam formam ibi recuperasse. Ad hos cùm Isis transfretasset mulier omnino formosissima suę ætatis, ab Api Ægyptiorum Rege vxor ducta est: quam dicunt nonnulli Mercurium cæso Argo sene prudentissimo Argiuorum rege, vt ipse imperio potiretur, pulsum è Græcia, cùm res parum feliciter illi successissent, comitatum fuisse. Ibi cùm Isis agriculturam, atque multas res humanæ vitæ perutiles Ægyptiis ostendisset, prò Dea culta est, & diuini honores illi fuerunt instituti. Enimuerò ego fabulam hanc vniuersam ad Lunæ cursum potiùs accommodandam putauerim: quā dixerunt esse Inachi vel Neptuni filiam, cùm Luna sensim

humectet nocturno lumine, vt ait Ptolemæus in Almagesto. Hanc dixerunt filiam Inachi à Ioue fuisse compressam in nebula, cùm Iupiter etiam Sol aliquando sit: etenim in horum planetarum coniunctionibus nubes aut nebulæ plerumque gignuntur. Mox ob accedentem Iunonē Io in vaccā mutatur, quia semper ferè die tertio saltē à coniunctione Luna exit cornuta, vaccæque cornua imitatur. Nam nisi ante diem quartum illa se è nubibus explicauerit, puriorique aeri obtulerit, pluuiæ assiduæ propè in vniuersum mensem significantur. Hanc exeuntem à coniunctione & è nubibus egressam excipit Iuno, & Argo seruandam tradit, quia illa cæteris omnibus stellis est inferior, à quibus despicitur. Occiditur Argus Iouis iussu, & vacca ab Argo liberatur, quia Sole lumen & vires Lunæ impartiente, illa omniū stellarum vires superat, magisque conspicuæ sunt Lunę, quàm stellarū omnium aliarum vires & actiones in humanis corporibus: quas exercet Luna vbi aliquantulum excreuerit. Hæc Io dicta est orbem terrarum peragrasse, & modò in Scythiá, quæ regio est ad septentrionem, modo in Ægyptum peruagata, quia cùm Luna velocissima sit, mariáque omnia secum trahat, tum modò ad septentriónem, modò austrum declinat ab ecliptica. Ibi versa est in Deam, quam cornutam finxerunt, cum primam formam recuperasset: quoniam primi omnium mortalium Ægyptij cùm oculos in cœlum sustulissent, vidissentque cœlum, Solem, Lunam, astra perpetuo motu moueri, & plurimum rebus humanis prodesse, à perpetuo cursu Deos vocarunt, atque Solem & Lunam præcipuè diuinis honoribus coluerunt, vt testatur Eusebius lib. 2. præp. euang. & Plat. in Cratylo. Alij fabulam hanc ad humanam vitam, moresque mortalium exprimendos retorserunt: dixerùntque Iouem esse hominum parum cordatorum animas: quæ primùm cum Ione coniunctæ in nebulas, & è cœlo in hæc corpora tenebrarum plena delapsæ, in beluas vertuntur, neque cupiunt aut diuinitatem summi Dei, aut acceptam immortalitatē speculari. Sic vero mutatæ donantur Iunoni, quoniam auaritia & omnium libidinum cumulus homines inuadit, quæ multo etiam plures sunt, quàm oculi Argi. paulo pòst cùm maturior ætas aduenerit, mittitur à Ioue Mercurius qui Argum occidat, quoniam ratio libidines denique refrænat, estque omnium voluptatum satietas. De-

tis. Deinde œstrus à Iunone immittitur, qui stimulus est cōscientiæ, & rerum præteritarum ætatísque inutiliter transactæ recordatio. Hæc facit vt intelligamus nos antea toto cœlo, vt aiunt, aberrasse, & vt prudentiores facti pristinam hominum formam resumamus, ac Dij immortales deniq; per sanctitatem vitæ, & innocentiam, & iustitiam & humanitatem in omnes viros bonos efficiamur. Atque de Ione satis, nunc de Vesta dicamus.

De Vesta. CAP. XIX.

NEque verò Isis solùm, sed etiam Vesta ab antiquis terra credita est, quam Saturni & Rheæ filiam esse crediderunt antiqui, vt testatur Diodorus Siculus, & Orpheus in his:

Ἑστία εὐδυνάτοιο Κρόνου θύγατερ βασίλεια.
Filia Saturni Vesta ô Regina potentis.

Et libro sexto Fastorum.

Ex Ope Iunonem memorant, Cererémque creatas
Semine Saturni, tertia Vesta fuit.

Quidam, inter quos fuit Phosidonius, in libris quibus titulus erat de Heroibus & dæmonibus, senserunt duas fuisse Vestas, alteram Saturni matrem, quæ vocata fuit etiam Pales, alteram filiam, quę semper virgo fuit credita. Sed quoniam ad vnum nomen omnia referuntur, nulla habita nominum differentia, quid de Vesta senserint antiqui, breuiter explicabimus. Dixerunt igitur Vestam esse domorum omnium seruatricem, cui rerum omnium primitię offerebantur, vt testatur Homerus in hymno:

Ἑστίη ἣ πάντων ἐν δώμασιν ὑψηλοῖσιν
ἀθανάτων τε θεῶν, χαμαὶ ἐρχομένων τ' ἀνθρώπων
ἕδρην ἀΐδιον ἔλαχες πρεσβηΐδα τιμὴν,
καλὸν ἔχουσα γέρας καὶ τιμήν. οὐ γὰρ ἄτερ σοῦ
εἰλαπίναι θνητοῖσιν, ἵν' οὐ πρώτῃ πυμάτῃ τε
Ἑστίῃ ἀρχόμενος σπένδει μελιηδέα οἶνον.
Vesta Deûmque hominúmque domos Dea quæ colis altas
Perpetuámque tenes sedem, quæ semper honorem:
Præmia cui data sunt ingentia, te sine nulli
Mortales vnquam celebrant conuiuia læti,
Ni Vestæ primùm libent prædulcia vina.

Nam cùm Vesta Saturni filia prima domos extruere inuenisset, intra domos vbique pingebatur, quò & domos serua-

ret, & custos esset habitantiũ, vt testatur his Posidonius in Heroibus & Dæmonibus: ἡ γὰρ Ἑστία Κρόνου θυγάτηρ, τὴν οἰκίαν κατασκευάσαι εὗρεν· ἣν τοῦ εὑρήματος ἕνεκεν ἐντὸς τῶν οἴκων ἔγραφον, ἵνα καὶ τούτους σώζοι, καὶ φύλαξ εἴη τῶν ἐνοικούντων. *Vesta sanè Saturni filia domum primùm inuenit, quã etiã inuentionis causa intra domos pingere consueuerãt, vt & has seruaret, & custos esset in illis habitantium.* Fuit hac ipsa de causa domus etiã Vesta siue ἑστία vocata, vt ait Euripides (in Medea:

τὴν ἐγὼ σέβω
μάλιστα πάντων, καὶ ξυνεργὸν εἱλόμην,
Ἑκάτην, μυχοῖς ναίουσαν Ἑστίας ἐμῆς.

hanc ego colo
Præ cæteris Hecaten, mihi, quam ferre opem
Legi: mea Vestæ colit namque intima.

Mos autem fuit in omnibus sacrificiis vt primitiæ Vestæ offerrentur, vt dictum est: cuius consuetudinis causam huiusmodi adduxit Aristocritus libro secundo: μετὰ γὰρ τὸ καταλυθῆναι τὴν τῶν Τιτάνων ἀρχήν, τὸν Δία διαδεξάμενον τὴν βασιλείαν, ἐπιτρέψαι Ἑστίᾳ λαβεῖν ὅτι βούλοιτο· τὴν δὲ, πρῶτον μὲν παρθενίαν αἰτήσασθαι, μετὰ δὲ παρθενίαν, ἀπαρχὰς θυομένων αὐτῇ νέμεσθαι πρώτῃ παρὰ τῶν ἀνθρώπων. καὶ μετὰ ταῦτα οὕτω νενόμισται ἐν τοῖς ἱεροῖς τὰς ἀπαρχὰς ἁπάντων τῶν θυομένων πρώτῃ διδῶναι Ἑστίᾳ. *Nam posteaquam deiecti sunt Titanes, ac vetiti ne susciperent imperium, Iupitérque illud cepisset, optionem dedit Vestæ quod vellet capiendi. Hãc primùm virginitatem postulasse inquiũt, & post illam, vt primitiæ omnium, quæ sacrificarentur, sibi offerrentur ab hominibus. Ita verò postea sancitum est in sacris, vt primum omnium quæ sacrificabantur, primitias Vestæ offerrent.* Illud ipsum innuit etiam Aristoph. in Vespis:

ἀλλ' ἵνα
ἀφ' Ἑστίας ἀρχόμενος ἐπιτρίψω τινά.

A Vesta incipiens vt contundam quempiam.

Fingebatur Vesta esse mulier, quæ sedens coronaretur, circa quam essent multiplicia plantarum blandientiúmque animalium genera, vt inquit Hecatæus Milesius in Genealogiis. Enimuerò cùm duæ essent Vestæ, per antiquiorem Saturni matrem, terram: at per iuniorem, ignem purum ætheris significarunt, vt testatur Ouid. lib. 6. Fastorum:

Vesta eadem est, & terra: subest vigil ignis vtrique.
Significant sedem terra focúsque suam.

Cùm igitur æternus sit ignis æthereus, iure optimo Vesta æterna vocata fuit, vt est apud Horatium lib. 3. Carminum quam

quam Homerus etiam domos altas Deorum, & perpetuas sedes habere dixit in hymnis. At Orpheus mediam regionem ignis perpetui in his:

Ἑστία εὐδυνάτοιο Κρόνου θύγατερ βασίλεια,
ἣ μέσον οἶκον ἔχεις πυρὸς ἀενάοιο μεγίστου.
Filia Saturni Vesta ô Regina potentis,
Quæ colis ætheree medium regionis, & ignis.

Atque cùm ara esset erecta in Prytaneo, in qua perpetuus & inextinctus ignis asseruabatur, arâ illâ Pollux Vestam appellauit in his: ἐφ' ὧν δὲ θύομεν, ἢ πῦρ ἀνακαίομεν, βωμὸς θυμιατήριον, ἑστία. οὕτω γὰρ ἂν ὀνομάζοις κυριώτατα τὴν ἐν Πρυτανείῳ, ἐφ' ἧς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον ἀνάπτεται. *Super quibus sacrificamus aut ignē accendimus, altare, acerra, Vestam nonnulli enim sic appellarunt. sic sane aptissimè illam quæ est in Prytaneo, vocaueris, super qua ignis ille perpetuus ardere solet.* At Ouid. lib. 6. Fastorum, flammam ipsam Vestam fuisse appellatam sensit, vt patet in his:

Nec tu aliud Vestam, quàm viuam intellige flammam;
Natáque de flammâ corpora nulla vides.

Hanc Deam ignem fuisse vt vel ab initio Romæ præcipua religione cultam, argumento sunt illa quæ ad Vestalium perpetuam virginitatem pertinebant: quæ, cum omnibus notissima sint, minimè nunc explicabo. Cùm altera harum Vestarum Saturni fuisset mater, merito vocata fuit antiqua & cana, vt est in lib. 9. Æneid. apud Virgilium:

Assaracique larem, & canæ penetralia Vestæ.

¶ Hanc terram omnino fuisse testatur Plutarch. dec. 8. Sympos. probl. quippe cùm inquiat mensas antiquorum fuisse rotundas ad similitudinem terræ: quæ cum victum nobis tanquam terra præberent vocatæ sunt Vestæ. Sed illud etiam manifestiùs (vt ego quidem arbitror) declarauit Plato in Timæo, cùm Deos omnes, elementa scilicet, ac vires cœlorum commoueri faciat, solámque terram in medio horum immobilem consistere, vt patet ex his: ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα, πρῶτος πορεύεται διακοσμῶν πάντα καὶ ἐπιμελούμενος. τῷ δ' ἕπεται στρατιὰ θεῶν τε καὶ δαιμόνων κατ' ἕνδεκα μέρη κεκοσμημένη. μένει δὲ Ἑστία ἐν θεῶν οἴκῳ μόνη. *Magnus sanè dux in cœlo Iupiter currum agens volucrem, primus incedit omnia coordinans & curans. Hunc sequitur Deorum dæmonúmque exercitus in duodecim partes distributus. at Vesta sola manet in Deorum domo.* Nam cùm Iupiter supremus sit Deus, Dij dæmonésq; reliqui,

planetæ ſunt,& corpora cœleſtia, ac elementa, ... duodecim partes ſigniferi omnia continentur. Cùm verò primùm mobile corpus omnia reliqua ſecum trahat,idcirco dicti ſunt Dij ac dæmones volucrem currum ſequi,quorum eſt non paruus exercitus. At ſola ex iis qui Dij habiti ſunt, domum immobilis ſeruat Veſta,cùm illa terra ſit,vt Euripides in his ſignificauit:

ϗ Γαῖα μῆτερ Ἑστίαν δέ σ' οἱ σοφοὶ
βροτῶν καλοῦσιν,ἡμένην ἐν αἰθέρι.
Parénſque terra,quam vocant Veſtam viri
Præſtantiores conſidentem in æthere.

Nam terra ſola ex omnibus naturalibus corporibus immobilis exiſtens, in medio totius orbis ſublimis, tanquam in aere conſiſtit: neque in aliquam mundi partem magis declinat:quare iure inquit Ouid.lib.6.Faſt.

Terra pilæ ſimilis nullo fulcimine nixa
Aere ſubiecto tam graue pendet onus.
Ipſa volubilitas libratum ſuſtinet orbem:
Quique premat partes,angulus omnis abeſt.

Cùm enim tantundem vndique diſtet à cœlo,dicta eſt ſedere in æthere,& nulla re ſuffulta ſuſtineri.Huic tanquam dæmoni ſummæ parti ignis præfecto in ſacrificiis litabatur odoribus.At cùm antiquior Veſta terra eſſe putaretur, flores vtpote illorum feraci matri offerebantur,& far; vt eſt apud Virg.libro quinto:

Hæc memorans,cinerem,& ſopitos ſuſcitat ignes;
Pergameúmque larem,& canæ penetralia Veſtæ
Farre pio,& plena ſupplex veneratur acerra.

Veſtam omnino Plotinus,aliíque complures, animam terræ eſſe voluerunt, quæ Ceres etiam aliquando fuit nominata. Alij Veſtam eſſe crediderunt, inter quos fuerunt Platonici, οὐσίας ſeparatarum formarum, & rerum diuinarum ſolidum fundamentum: idcirco in omnium Deorum ſacrificiis Veſtæ primitiæ offerri ab antiquis ſolebant. Credita fuit altera Veſta Saturni mater, quia cùm nondum exiſteret tempus, in confuſa mundi mole terra latuerit: altera filia, quia poſt cœlum & tempus elemētorum corpora ſummus opifex architectatus eſt Deus. Cùm terra igitur eſſet omnium prop corporum naturalium fundamentum, meritò mater Deor etiam fuit ab antiquis appellata, vt teſtatur Strabo libr. x

Har

Hanc conuiuiorum præfectam, & omnium sacrorum primitias capere solitam dixerunt, quia sine terræ muneribus, vel sine calore è cœlo, nulla res nasci potest conuiuiis apta. quæ cùm omnia ad sacrificia munera producat, meritò omnium illorum primitias capere credita est. Atque quid Vesta sit, & quo'd fuerit ab antiquis culta, cùm omnia elementa, elemẽtorúmque vires diuinis nominibus ab antiquis nominarentur, qui nihil Deo vacare putarũt, iam satis explicatum fuit. At nunc de Iride dicatur.

De Iride. CAP. XX.

IRis fuit Thaumantis & Electræ filia, sorórque Harpyiarum, veluti testatus est Hesiodus in Theogonia in his:

Θαύμας δ' Ὠκεανοῖο βαθυρρείταο θύγατρα
ἠγάγετ' Ἠλέκτρην· ἡ δ' ὠκεῖαν τίκεν Ἶριν,
ἠϋκόμους δ' Ἁρπυίας Ἀελλώ τ' Ὠκυπέτην τε.
Oceano natam Thaumas, qui litora pulsat.
Vxorem Electram duxit, mox edidit Irim
Illa viro, Harpyiásque & Aello Ocypetênque.

Fuit Iris Iunonis existimata diligentissima ministra, vt ait Callimachus in lauacrum Deli his carminibus:

τῇ ἰκέλη Θαύμαντος ὑπὸ θρόνον ἵζετο κούρη.
κείνη δ' οὐδέποτε σφετέρης ἐπιλήθεται ἕδρης,
οὐδ' ὅτε οἱ ληθαῖον ἐπὶ πτερὸν ὕπνος ἐρείσει.
ἀλλ' αὐτοῦ μεγάλοιο ποτὶ γλωχῖνα θρόνοιο,
τυτθὸν ἀποκλίνασα καρήατα, λέχριος εὕδει.
οὐδέ ποτε ζώνην ἀναλύεται, οὐδὲ ταχείας
ἐνδρομίδας, μή οἱ ἢ αἰφνίδιον ἔπος εἴπῃ
δεσπότις.
Súbque throno sedet huic similis Thaumante puella
Edita, quæ sedem nonnunquam deserit illam.
Non vbi lethæas somnus circumiacit alas.
Ast vbi deflectens ceruicem flexa parumper
Illa throni magni fulcris accumbit inhærens:
Soluitur haud Zona huic, volucris nec calceus vnquam.
Ne Dea fortè sibi tradat mandata repentè.

Nam profectò Iris fungebatur eodem munere apud Iunonem, quo fungi solitus fuit Mercurius apud Iouem, cùm huius ministræ esset munus quoscunque vellet Iuno arcessere atque aduocare, sicuti demonstrauit Apollonius Rhodius libro 4. Argon. cùm ita scribat:

Ἶρι φίλη, νῦν εἴ ποτ' ἐμὰς ἐτέλεσσας ἐφετμάς,
εἰ δ' ἄγε λαιψηρῇσι μεταΐξασα πτερύγεσσιν
δεῦρο Θέτιν μοι ἄνωχθι μολεῖν ἁλὸς ἐξανιοῦσαν.
Iri ven[illegible] le[illegible]a mihi: mea iussa per auras,
Si optatis vnquam famisti sedula nostris,
Ad Thetidem defer, veniat cita de maris vndis.

Huic iniunctum est munus etiam, vt lectum Iunonis sterneret, vt ait Theocritus in Encomio Ptolemæi;

ἐν δὲ λέχος στόρνυσιν ἰαύειν Ζηνὶ καὶ Ἥρῃ,
χεῖρας φοιβήσασα μύροις ἔτι παρθένος Ἶρις.
Iunoni atque Ioui lectum subj[illegible]ernere virgo.
Vnguentis perfusa manus solet Iris odoris.

Maximè deniq; omniũ Dearũ seruitio, & in omnibus rebus Iridis Iuno vtebatur, quippe cùm vel ab inferis reuersam Iunonem ab Iride lustrari faciat Ouid. lib. 4. Mutationũ in his:

Læta redit Iuno, quam cœlum intrare parantem
Roratis lustrauit aquis Thaumantias Iris.

Valerius Flaccus tamen Iridem Iouis etiam nuntiam facit in his lib. 4. Argonaut. *Ille Dearum*

Fletibus, & magno Phœbi commotus honore,
Velocem roseis demittit nubibus Irim.

Et Homerus 8. Iliad.

Ἶριν δ' ὄτρυνε χρυσόπτερον ἀγγελέουσαν.
Auratis alis est Iris nuntia missa.

Crediderunt præterea antiqui nullam animam muliebrem posse ex his humanis corporibus absolui, nisi Iridis beneficio ex his molestissimis ac blandissimis vinculis Iunonis iussu solueretur, sicuti Mercurius ipse Iouis mandato mares homines è corporeis carceribus liberare putabatur. Quare vt alia complura scitè ac præclarè Virg. pro institutis priscæ theologiæ non introducit Mercurium, sed Iridem in lib. 4. Æneidos Didûs animam ex ipso corpore euocantem, neque Iouis iussu, sed Iunonis, cùm ita inquiat:

Ergo Iris roseis per cœlum roscida pennis
Mille trahit varios aduerso Sole colores,
Deuolat, & supra caput astitit: hunc ego Diti
Sacrum iussa fero, téque isto corpore soluo.

Nam Iridem, sicuti Mercurium, alatam finxerunt antiqui ad exprimendam eius velocitatem. Fuerunt etiam quidam qui illam fabulati sint taurino capite flumina sorbere consueuisse.

fuisse. Neque plura his ferè memoriæ prodita esse de Iride ab antiquis recordamur, at nunc quid sub hjs ambagibus verborum memoria dignum contineretur, inquiramus.

§ Iridem Thaumantis & Electræ filiam fuisse tradiderũt, quia Thaumas sit Ponti filius, Electra verò Cœli siue Sol, nã id nomen serenitatem significat: est enim ἠλέκτωρ Sol, αἴθριος serenus. nascitur igitur Iris ex aqua & serenitate, è refractione ad orũ scilicet, vt voluit Aristoteles in meteorologicis. Sapiēter sanè dictum est ab antiquis quod Iris sedeat sub throno Iunonis, quia gignatur in parte aeris inferiore, hoc est infra nubes, nã illius arcus cœlestis quę Iris nuncupatur, radius solis cauæ nubi immissus caussa est : qui ipsum Solem acie repulsa refringitur. Sic.n. nubes arcũ illum cœlestem efficere putantur, quòd in alia parte sint tumidiores, in alia crassiores ac densiores quàm Solē possint transmittere ac in alia imbecilliores quam possint excludere. Sic igitur per hãc ipsam inæquabilitatē cum ipsa vmbra atque lux commisceatur, exprimitur illa varietas mirabilis , quæ Thaumantis dicitur filia siue admirationis, cùm θαυμάζειν sit admirari. nam certe quidē omnia intuemur per lineas rectas, vel reflexas. quæ aliquando refringuntur vt aiunt Optici. quæ lineę tantũ corporis expertes intelliguntur sola mēte & cogitatione percę piæ. videmus rectà quæ sunt in aere nullo oblato impedimēto vel post gemmas lucidas, vel cornu perspicuum, si subtilissima sit materia: aut cætera huiusmodi. flectuntur remi in aqua ob materiã densiorē : refracta videmus vti specularia. Finxerunt antiqui illam esse Iunonis nuntiam & Harpyarum siue ventorum sororem, vt diximus, quoniam certissima siue rta signa futurorum ventorum aut imbrium aut serenitatis, quæ Iridem sequi consueuerunt: quare Virgilius inter signa pluuiarum Iridis quoque signa annumerauit, cùm ita scripserit de illa libro primo Georg. *Et bibit ingens Arcus* & Valerius Flaccus arcum cœlestem serenitatis indicem esse scripsit in libro primo Argonauticorum:

Emicuit reserata dies, cælúmque resoluit
Arcus, & in summos redierunt nubila montes.

Constat enim ex humore & densitate aeris, vti dicebam, in quam Sole incidente gignitur illa varietas colorum, cuius aeris prima pars à regione Solis sita apparet rubicunda cùm radijs penetretur. at nigrior pars est quoniam obscurior ac

densior aer non ita potest à sole penetrari, sic viror ... rubicundo colore gignitur à mistura minoris lu... rúmque tenebrarum. Dixerunt quidam etiam per noctem fieri Iridem in nubibus ob lumē Lunæ, sed hoc rarò potest contingere, qui non est diuturnum plenilunium, atq; quòd lumen ipsius lumine Solis sit multo debilius. At enim de Iridis causa dissentiunt plurimum inter se sapientes: quoniam Arist. totam Iridis obseruationem ac naturam ad opticam rationem perduxit, nihilque esse re ipsa, neque alicubi illos colores consistere existimauit: cùm tamen Metrodorus de Iride disserens illam euenire reipsa voluerit, at non tantū apparentem esse, vbi nubes densata fuerit aduersus solem. Tūc enim cùm incidat Sol in nubes fit cyanea, ille credidit, propter mistionem: at rubicūdum illud fit, quod opponatur directè ipsi splendori. quod inferius est, album videtur, atque hoc Solis lumen esse censuit. At enim plerique antiquorum nō modo dissētiunt de Iride, sed & de visu quomodo fiat, & de lineis ad visum spectantibus: alij siquidem visum fieri per emissas, alij per receptas formas ab oculis tradiderunt: alij per vtrumque. Ac rursus alij per receptā, alij per emissam lucé: inter quos fuit Heliod. Larisseus qui ita scripsit in opticis: ὅτι μὲν οὖν προσβολάς τινας ἀφ' ἡμῶν ἐπιβάλλουσιν τοῖς ὁρωμένοις. δηλοῖ δὲ τὸ τῶν ὀφθαλμῶν σχῆμα, οὐ κοῖλον οὐδὲ πρὸς ὑποδοχήν τινος πεποιημένον, ὥσπερ τὰ τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων, ἀλλὰ σφαιροειδὲς ὑπάρχον. ὅτι δὲ τοῦτο τὸ προσβαλλόμενον ἀφ' ἡμῶν φῶς ἐστιν, αἵ τε ἀπολάμπουσαι τῶν ὀμμάτων διαυγεῖς μαρμαρυγαί, καί τινας νύκτωρ ὁρᾶν οὐδέν τι ἔξωθεν προσδεομένους φωτός, ὥσπερ οὐδὲ τὰ νυκτινόμα τῶν ζώων· οἷος ἐκεῖνος ὁ Τιβέριος γέγονε Ῥωμαίων βασιλεύς· τῶν δὲ νυκτινόμων ζώων τὰ ὄμματα καὶ ἐκλάμποντα φαίνεται νύκτωρ δίκην πυρός. *Nam sanè quod è nobis formas quasdā emittamus in res visas, declarat vel ipsa forma oculorum, cùm non sit concaua, neque suapte natura ad aliquid excipiendum facta, sicut est aliorum sensuum, sed circularis & rotunda. Quòd autem illud quod emittitur lux est, indicio sunt splendores ex oculis enitentes, & quòd quidam noctu cernunt nulla alia externa luce indigentia, sicuti neque animalia quæ nocturnum victum quærunt, qualis fuit is Romanorum imperator Tiberius. Atqui oculi nocturnorum quorundam animalium emicant per noctem tanquam ignis.* Deinde alij visum fieri per pyramidem siue conum inquiunt, cuius cuspis sit in oculo, basis in re visa, vt sensit Euclides in secunda hypothesi rerum Opticarum. est autem omnis pyramis rotunda, vt ait Apollonius Pergæus in libro

... norum, & Vitellio lib. 4. Opticorum. Alij istud ... iangulum, alij per quartam partem circuli arbitrati sunt. ac rursus visum alij facilè terminari, si corpus solidum sese citò opponat, dixerunt, aut si non possit visus ad obiectam aliquam rem peruenire, aut si res visa non consistat, vt accidit in profunditatibus obscurarum altitudinum, quarum pars ima videri non possit, vel vt accidit in fluminibus velocissimis, vbi radij visus citissimè deferuntur, aut etiam si quis in orbem citò vel diu rotetur, vertigines inde nasci inquiunt, quod etiam scriptum reliquit Theophrastus in lib. περὶ ἰλίγγων, siue de vertiginibus. nam non modò aer in panniculis circa cerebrum patitur agitationem molestam per eum motum, sed radij etiam visus maximè exagitantur, cùm nō possint persistere. Visus præterea siue radij ex oculis emissi si in corpus transparens, siue quodamtenus penetrabile vel læue, quodammodo incidat, quod tamen habeat aliquam densitatem, cùm non possit integer ad extremum peruenire, aut prorsus penetrare, refringitur, quia nō videat oppositam superficiem sine refractione atque inde efficitur vt redundēt imagines, sicut fieri apparet in speculis, aut in aquis habentibus obiectam superficiem paulo obscuriorem. Enimuero tanta vis est rerum visarum aliquando, vt colorē infundere videantur & luci & visui, à quibus refringūtur radij visus siue reflectuntur. Nā vt ait in Opticis idē Larissęus. εἰ γὰρ ἀνίσχοι ὁ ἥλιος ἢ δυόμενος, διά τινος ἐρυθροῦ διαλάμπει νέφους, ὁρᾶν ἔστιν ἅπαντα φοινικᾶ καὶ γῆν, καὶ θάλασσαν, καὶ ἁπλῶς ὅσα αὐ καταλάμπει. τούτοις δὲ παραπλήσια καὶ περὶ τὴν ἡμετέραν ὄψιν ἔστι θεωρῆσαι. ὁποῖον γὰρ ἂν τύχοι τὸ τοῦ διαφανοῦς χρῶμα, τοιοῦτον καὶ τὸ δι' αὐτοῦ φαινόμενον δοκεῖν αἰσθάνεσθαι. *Si enim Sol consurgens vel accedens per aliquam rubram nubem enituerit, licet omnia rubra intueri, terram ac mare scilicet, atque omnia, vt vno verbo dicam, quæ illustrantur. His e consimilia & per aspectum solent nostrum euenire: nam qualis color rei diaphanis siue transapparentis fuerit, talem rem ipsam per illam visam contingit videri.* Eiusdem enim coloris omnia apparebunt, cuius coloris fuerit speculum per quod illa videbuntur. Hinc effectum est vt quidam reipsa colores inesse Iridi, at non per opticam rationem apparere crediderint, aut per apparentes colores, qui redundent è lucidi & obscuri mistione secūdum magis & minus, vt videtur sensisse Aristot. in libris Meteorologicis. manifestum est autem quòd

vbi duæ, vel plures Irides apparuerint, futurarum pluuiarũ copiam significant. quare ita de illa scripsit Aratus in signis aquarum & ventorum:

ἢ διδύμη ἐζώσῃ διὰ μέγαν οὐρανὸν Ἶρις.

Aut gemina cælum cùm Zona cinxerit Iris.

Nam vbi paruus fuerit humentis aeris ac vaporum concursus, vna tantũ Iris producitur: at vbi multa fuerit & copiosa pluuiarum materia condensata, post primam formatam Iridem altera efficitur, quæ circumsistat priorem, cingátque cælum persimili ambitu. Quòd autem illud muneris iniunctum Iridi putaretur vt morientes mulieres Iunonis iussu à languoribus liberaret, id nihil aliud meo quidem iudicio significat, quàm illud quod à physicis dictum est, quia tempora pluuiosa & nimis humida maximè obsunt mulieribus, cùm sicca supra modum viris obsint, qui ad iustam ætatem peruenerũt. Cùm enim in elemẽtorum, qualitatúmque siue temperamentorum symmetria vniuersa vita animantium consistat, frigida ac nimis humida tempora obsunt illis, qui vel ad caloris mediocritatem nondum peruenerũt, vel iam vergunt ad eius inopiam, cùm superuacaneos humores ob temporis & temperamenti malitiam non possint concoquere. Propter excessum etiam non Iunonis, sed Iouis, hoc est nimij caloris, iussu finxerunt Mercurium animas virorum ad inferos comitari ac deducere. Atqui nec illud quidem prætermittendum in hoc loco duxerim, quòd fingebantur animæ mortalium ex hisce corporibus Deorum iussu solui, non autem sponte sua discedere. Hoc enim idcirco dictum fuit, quoniam cùm prędia ac iumẽta Dei simus, vt ita dicam, & verè diuina animalia, nata Dei iussu ad cultum religionis, ad perfruendum Dei liberalitate, ad cognoscendam Dei naturam diuinam, ad orbis totius ornamentum, ad bene agendum, ad fecilitatem per virtutes post mortem nobis comparandam, non licet immaturè nosipsos interficere, quod Deo molestissimum est, sed expectare Dei voluntatem. Quis enim ęquo animo ferret, si sua prędia arbores ac segetes, quas produxissent, deuastarent: aut quis non succenseret, si illa irata domino pertæsaque fertilitatis, nihil producerent, aut seipsa destruerent? qui in ea, si posset, non acerbissimè animaduerteret? Debent igitur animæ mortalium tamdiu detineri in his corpori-

bus, qu

[illegible] fuerunt à Deo alligatæ, quamdiu illi qui eas vin[illegible]re aut coercere placuerit, neque inde nisi iussu ipsius Dei soluendæ sunt. ac de Iride satis, nunc dicatur de Alpheo.

De Alpheo.

CAP. XXI.

DE Alpheo, quem alij hominem, alij fluuium fuisse crediderunt, cuius fontes essent apud Aseam pagum Arcadiæ, nihil propè certi habemus vel quis fuerit, vel quibus parentibus sit natus, nisi quòd eum alij Thermodontis & nymphæ cuiusdam Amymones, alij Partheniæ fuisse filium tradunt. quidam aurigam fuisse Pelopis putarunt, alij cuiusdam ducis insignis, cuius virtus post Leonidam in Thermopylis enituerit. atque hi omnes fere post mortem in fluuium sui nominis mutatum fuisse memorarũt. Alij præterea fabulãtur Alpheum virum fuisse mirificè venationibus deditum, qui aliquando in Arethusæ venantis & ipsius amorem inciderit. illam cùm Alpeus in matrimonium postulasset, atque ea constantissimè recusaret eius nuptiãs, in Ortygiam transmisit non procul à Syracusis, atque ibi in fontem sui nominis conuersa fuisse dicitur, vbi Dianam, cuius erat comes, precata fuisset vti nuptias illas quoquo pacto deuitare posset, vt testatur Ouidius libro quinto suarum Mutationum in his carminibus:

Fessa labore fugæ, Fer opem, deprehendimur, inquam,
Armigeræ Diana tuæ: cui sæpe dedisti
Ferre tuos arcus, inclusáque tela pharetra.

& paulo pòst:

In latices mutor. sed enim cognoscit amatas
Amnis aquas, positóque viri quod sumpserat ore,
Vertitur in proprias quo se mihi misceat vndas.

Illud cùm grauissimè tulisset Alpheus, Arethusam scilicet in fontem sui nominis Deæ misericordia & nutu fuisse conuersam, desiderij amorisque eius impatiens dicitur & ipse Deos precatus fuisse, vt tantam animi molestiam aliqua ratione vitare posset: quare in fluuium sui nominis & ipse fuit conuersus, qui post illam mutationem etiam dictus est vel ipsum fontem amare, quippe cùm subter mare, vt aiunt, delapsus vel Syracusas vsque decurrat, vbi postmodo emergens cum Arethusa fonte commisceetur, vt patet ex his:

Trinacriam supra medio iacet insula ponto,
Ortygiam dicunt, vbi cana fluenta refundit
Alpheus, Siculæ hinc Arethusæ & iungitur vndæ.

Alij dixerunt Alpheum amauisse Dianam, eámque insecutũ fuisse ad Ortygiam vsque, vbi cùm cessauisset, templũ Dianæ, cognomento Alpheæ fuit erectum ad perpetuam deuitati periculi memoriam. Alij tradiderunt Alpheum vnum fuisse ex iis qui genus ducerent à Sole, qui cum Cercapho fratre vbi contenderet de virtute, illum interfecit, à pastoribúsque exagitatus se in Nyctimum fluuium desperatione captus præcipitauit, qui ab illo postmodo vocatus est Alpheus, cuius rei testis est Agathocles Milesius in secundo de fluminibus, & Agatho Samius. Fuerunt tamen nonnulli, qui semper fluuium, ac non hominem fuisse Alpheum putauerint. atqui Strabo lib. 6. Geographiæ multis verbis contendit aduersum Timæum philosophum ac Pindarum, fieri nõ posse vt aqua Alphei fluminis per quosdam hiatus decurrens impermista cum Arethusa denique cõmisceatur, quoniam inquit illum os habere palàm in mare irrumpens, neque esse quidquam alueo vicinum quod illum absorbeat. Id autem fortasse videri posset absurdum, nisi illud & ea ex oraculo Apollinis carmina confirmarent, quod pòst paulo dicetur, & alij fluuij ingẽtes istud ipsum facere cõperirentur. Nã fama est Nilum paludem quandam ingredi solitum tãquam è continente, terráque elapsum per Æthiopiam inferiorem decucurrisse in Ægyptũ, atque in mare illud, quod ad Pharũ est, erupisse. sic enim memorauit Nicanor Samius in lib. 1. de fluminibus, & ij qui supra Syenen profecti sunt ad Meroen. In Hebræorũ finibus præterea fluuius ille qui Iordanis appellatus fuit, dictus est in Tyberiadem stagnum ingredi solitus, atque inde emergens subire alterum stagnum, quod mare mortuum nuncupatur, ac rursus emergens per quoddam spatium denique in paludem absorptus omnino euanescit. & Pyramus decurrens per Cataoniam habet fontes in media planitie: est autem fossa satis ampla, per quam aqua defluit limpida delata clàm sub terra per magnum spatium, ac rursus erumpit in apertum, mox per Taurum montem penetrat ac defluit tanta profunditate & angustia, vt canis ibi possit transilire. inde tantum cœni trahit, vt traditum sit hoc ab oraculo:

τῃ, ἐσσομένοις ὅτε Πύραμος ἀργυροδίνης
ἠιόνα προχέων ἱερὴν ἐς Κύπρον ἵκηται.
Tempus erit nimen cùm labens Pyramus vndis
Litora producet in Cyprum deinde sacratam.

Et Orontes defluens è Mesopotamia mox sub terram occultatur, tum rursus erumpit apud Apamenen, atque ita profluit in mare Seleuciæ, vt ait Chrysippus libro 2. rerum Scythicarum. Narrantur in Mycale mõte fontes fuisse in Ionia cuiusdam fluminis, quod erat Alphei persimile: nam illud in medium mare præterlapsum rursus erumpere solebat prope portum in Branchidis, cui portui nomen fuit Panormo, vt ait Timagetus in libro secundo de portubus. Melas fluuius item magnus quidem, ac solus è cunctis Græciæ fluminibus à fonte nauigiorum patiens, & tanquam Nilus incrementum per solstitium æstiuum accipiens, non longè excurrens maxima ex parte in occultos lacus extinguitur, & exiguam sui partem cum Cephiso amne commiscet, vt ait Plutarchus in vita Syllæ. Cùm tanta varietas cursuum fluuiorum memoretur in variis locis, quid mirũ est illud quoque Alpheo flumini contingere potuisse, cùm multi scriptores illud etiam affirmarint? atque Alphei fluminis hic fuisse ortus & cursus narratur ab antiquis. dictus est Alpheus fluuius non procul à Phylace Spartæ loco suos habere ortus, vbi caput est eius fluminis, qui locus Symbola fuit appellatus, qui agrum Tegeatarum à finibus Lacedæmonum disterminat. Sunt autem dicta Symbola, quoniam συμβάλλειν congredi conferréque significat, quòd in eundem ferè locũ fluuius Ladon ex agro Clitoriorum, & Erymanthus è monte Erymantho defluens, & Helisson decurrens per agrum & per vrbem Megalopolin, & Brentheates per agrum defluens Megalopolitanorum, & Gortynius Gortynam vrbẽ alluens, & Phagus ex agro Melænensi & Celadon in ipsum Alpheũ illaberentur. dictus est nasci è pago Aseo, vbi & Eurota. Fuit autem semper credita peculiaris quædam Alphei cursus natura, vt is modò sub terram sese occultaret, modò ex occultis cauernis, vt dicebamus, in lucem erumperet, idque faceret sæpius, donec cum Arethusæ aqua commisceretur, quæ res dedit locum fabulæ, quòd Alpheus vel fluuius factus incredibili Arethusæ desiderio conflagraret. nam, vt fama est, cùm primùm è Phylace Symbolisque emanauit sese in a-

grum Tegeatarum abſcondit, poſtea in Aſæum erumpens cum aqua Eurotæ communi alueo per ſpatium viginti ſtadiorum deferebatur. Tum rurſus in cuniculum quendam ingreſſi delabebantur ſub terram, donec erumperet Eurotas in agrum Laconicum: at Alpheus in fines Megalopolitanorum, vbi Arcades fontes fuerant appellati. Inde vero Pilæum agrum Olympiámque præterlabens prorumpebat in nauale Eleorum ſupra Cyllenen, maréque intrabat Adriaticum. Illud autem tantis aquarum viribus agebatur, vt neque Adriaticum quidem poſſet violentum eius curſum retardare, quò minùs pelagus internatans & ſua aqua, & proprio nomine ſeruato ad Ortygiam inſulam perueniret, fontique Arethuſæ admiſceretur, vt ſcripſit Nicanor in libro tertio de fluminibus. Tradiderunt præterea ipſam Arethuſam hunc ipſum habere curſum ſolitam, vt ſub aquis marinis lapſa nullis ſalſis aquis admiſceretur, ad cuius naturam alludens Virgil. ait in Gallo:

Sic tibi cùm fluctus ſubter labere Sicanos,
Doris amara ſuam non intermiſceat vndam.

Mirificè dicta eſt eſse accommodata aqua Alphei fluminis ad educãdos oleaſtros. neque illud ſane non incredibile eſt, quoniam varia fuit ſemper fluuiorum diuerſorum natura ad varia herbarum, animalium, arborúmque genera producenda & educanda. Enimuero vt piſcium varietatem mirabilitatémque auium circa illos verſantium prætermittam, Alphei propria planta fuit oleaſter, ſicuti fluuij Acherontis peculiaris arbos populus alba eſse dicebatur, vt Aſopus in agro Bœotorum iuncum educabat inſignis magnitudinis, vt Meander dictus eſt feliciſſimè producere & alere myricas, vtque Galliæ ciſalpinæ Padi alumna dicta eſt egregiè nigra populus. Credita eſt aqua fluuij Alphei fuiſse ſacrificiis accommodatiſſima, quoniam Alpheus amnis eſſet gratiſſimus Ioui. Nam cùm die decimonono Februarij cinerem è Prytaneo quotannis aruſpices deportarent ad aram Iouis Olympij, illóque cinere aqua Alphei fluminis diluto aram Iouis oblinirent de more, fuit poſtea ſancitum legibus ſacrificiorum ne qua aqua præterquam Alphei fluminis ad eum vſum introduceretur, vt ſcripſit Porphyrius in libro 1. de ſacrificiis, quare ex eo tantùm luto diutius ſeruatum fuit vt tectorium aræ ſuperinduceretur. Iure optimo deinde introductus fuit

Alpheus

... in illum sacrorum vsum, quoniam vim quandam præcipuam purgando ille fluuius creditus est habere, vnde etiam nomen obtinuit. nam cùm eius aquæ irrigatio maculas purget, quas Alphos nominarunt, vt ait Strabo libro octauo, atque vocatus est Alpheus à sanandis impetiginibus, cùm priùs Ariger vocaretur. Hunc fluuium nonnulli pro Deo coluerunt, cui & statuam & communem aram cũ Diana erexerunt, quod etiam Acheloo & Cephiso fluminibus contigit, quibus aræ fuerunt erectæ, sicuti memoriæ proditũ est à Pausan. in rebus Atticis. Consecuta fuit etiam ipsa Arethusa postmodum diuinos honores, vt ait Nicanor Samius in libro tertio de fluminibus: siquidem mos fuit Ægiensium, qui populi fuerunt Achaiæ, liba sumpta ex ara Salutis in mare porricere, quę se mittere Arethusæ Syracusas testarentur, vt ait Melanthes in libro de sacrificiis.

¶ Hæc illa sunt ferè omnia quæ de Alpheo fluuio memoratu digna tradita sunt ab antiquis scriptoribus. atqui sępius explicatum fuit à nobis superiùs, quod antiqui sub fabularũ integumentis naturæ arcana occultarunt, quódque per has ambages verborum naturam & vires elementorum ac rerũ omnium explicabant, quæ illis tantùm erant manifesta, qui facti essent horum mysteriorum participes. Præterea vt res diuinas se semper habere ante oculos vulgus arbitraretur, montes & flumina & fontes & maria partim magnos Deos esse tradiderunt, partim quandam continere intra se occultã diuinitatem, quæ posset humanorum factorum esse testis. Et quoniam non animi solùm, sed etiam corporis mundities Deo gratissima existimanda est, idcirco aquam illam, quæ præcipuam vim haberet purgandi, & sacrificiis esse accommodatam sanxerunt, & fluuium ipsum, qui huiusmodi aquam hominibus in vsus illos suppeditaret, existimauerunt esse Ioui amicissimum atque acceptissimum. Alij diuinam vim animorum nostrorum, virtutísque naturam per huiusmodi fabulam explicarunt, quippe quòd sicuti materia appetit formam, vt suum proprium bonum, quòd ipsa per se inutilis est & ociosa apparet, sic anima nostra virtutem tanquam formam suam expetit. Hæc caussa est cur Alpheus fingebatur sequi Arethusam, cùm ἀλφὸς sit macula, vt dictum est, siue imperfectio, & ἀρετὴ virtus à Græcis nominetur. ac de Alpheo satis, nunc de Inacho dicamus.

De Inacho.

CAP. XXII.

INachus autẽ filius fuisse dicitur Eurydamantis & Dorycles nymphæ, cùm tamen quidam Iphinoen eius matrẽ nominatam fuisse maluerint, Alij OEneum patrem Inachi fuisse putarunt, quare fuit OEnides ab Hesiodo in sacro sermone ita appallatus:

Ἴναχος Οἰνείδης Κρονίδῃ πολὺ φίλτατον ὕδωρ.

Inachus OEnides cælo gratissimus amnis.

Hic primus omnium mortalium Argiuis imperasse dicitur, vxorémque habuisse Antiopen, vt quidam putarunt; vt verò alij maluerunt, Colaxen; de qua Phoroneũ ac Mycalen filiam suscepit, quæ fuit postea vxor Arestoris; vt scriptum est à Pausania in rebus Corinthiacis. Habuit præterea filiam Philodicem, quæ ex Leucippo Phœbam genuit & Ilairam, vt traditum est à Timageto. Celeberrimum est præterea, quòd Io illa quæ priùs in vaccam, deinde in deam Isidem conuersa fuit, erat eiusdem Inachi filia. nam fama est quòd Inachus quo tempore Argiuis imperauit, fluuium Amphilochum priùs vocatum ampliore alueo locupletauit, cùm is propter repentinos imbres solito alueo minimè contentus sæpe in planitiem irrumperet, ac aliquando multa Argiuorum ædificia ac segetes secũ rapiens deuolueret. cùm postmodum fluuium alueus caperet, neque damna Argiuis inferret, vocatus est Inachus de nomine benefici principis quem ille Iunoni consecrauit, vt ait idem Pausanias. Nequ enim consentit rationi, quod Io fluuij potiùs quàm hominis fuisset filia, qui sic Inachus vocaretur. Memoriæ prodi tum est ab antiquis, quòd Inachus fluuius suos ortus ac fon tes habuit in monte Artemisio ex fonte Lyrceo vocato, mi nimè dubios, cuius dicebatur illa esse natura vt parua vsita adesset illi aquarum copia, ac facillimè per imbres ita ex cresceret, vt bonã partẽ Argiuæ regionis inundaret, cũ tamen per æstatem esset propè siccus. Istam autem aqu rum penuriã Inacho contigisse illa de causa fabulantur, qu Inachus, cũ Phoroneo, Cephiso, & Asterione iudex Argiu rum de regione inter Neptunũ ac Iunonem contenden delectus, regionẽ adiudicasset Iunoni: nam cùm Iuno ag Argiuorũ ad se pertinere, sibíque iure consecratum cens debere diceret, Neptunus eũ ad se spectare propter aquaru

copiã

copiam, quæ regionem inundabant, eámque faciebant fertilissimam, contendit. At enim cùm ab hæsitantibus diu iudicibus sententia postea pro Iunone lata fuisset, agérque Argiuus Iunoni adiudicatus, fama est iratum Neptunum omnem aquarum copiam illis fluminibus iudicibus ademisse: quare nisi per æstatem cœlestibus pluuiis iuuarentur, omnem prorsus aquam vnà cum suis nominibus amisissent. contrà verò quo tempore ager Argiuus Iunoni fuit adiudicatus, dicitur maxima pars agri immissis aquis à Neptuno fuisse inundata, vt ita sciretur plúsne Iuno an Neptunus regioni posset nocere. Sed tamen postea precante Iunone vt illam aquam ex agro Argiuo deduceret, vix illud denique impetratum est, atque Argiui in eo loco ipso, per quem aqua refluxit, templum magnificum Neptuni cognomento Prosclystij siue inundantis ex voto erexerunt publico sumptu, cum statua Graniani Sicyonij artificis è marmore Pentelico, cum columnis viginti & octo, quarum epistylia erant alternè Dorici & Corinthiaci operis, vt scripsit Hermippus in libro secundo de magnificentia templorum & sacris regum donariis. Hecatæus Inachum fuisse fluuiū Amphilochorum scripsit è Lachmo defluentem, è quo erumperet Æas, qui fuit diuersus ab Inacho Argolico. Dictus autem fuit Amphilochus ab Amphilocho Argiuorum rege, quem fama est fluuium austrum versus è Lachmo fluere solitum Argos irrumpentem, cùm Æas occasum versus illaberetur in sinum Adriaticum. Neque tamen me præterit fuisse nonnullos qui Argos vrbem Amphilochium nominarint, cuiusce rei caussa narratur huiusmodi. Post Epigonorum expeditionem aduersus Thebanos Alcmæon fuit in Ætoliam à Diomede accersitus, atque Alcmænis opera & auxiliis Diomedes Ætoliam & Acarnaniam facilè subiugauit: postea verò Diomede ab Agamemnone ad bellum Troianum accersito, antequam Argos ciuitas extaret, mansit Alcmæon quidem in Acarnania, atque Argos ibi condidit, quam de sui fratris nomine appellauit Amphilochium, cuius in caput fortè saxum deuolutum illū occidit, dum instaret in altera parte vrbis ædificationi. Sic vrbs Amphilochiū dicta est vbi Amphilochus ex vulnere decessisset post die quarto. Huic cùm Inachus successisset, quia vrbs recens adhuc multis colonis non esset plena, nō satis celebre

nomen obtinuit, quoniam libentiùs homines in
degerent. At Phoroneus ipsius Inachi filius anim
ad vrbem locupletandam, vt qui dispersos in agris Arg
seorsúmque habitantes in vnius ciuitatis ius ac mœni
pulit, & aliud præterea oppidum cōdidit, quod ab ipso
ronicum fuit vocatum. Sed enim cùm Amphilochiū
titudine ciuium breui fuisset oppletum, opulentissim
& florentissimæ vrbis satis honesta principia accepisse
li nomen mutauit, & ex Argo nepote nato è Pho
filia ciuitatem Argos nominauit. nam cùm paulò ante
tuus fuisset Inachus, in Inacho fluuio de se nominato s
tus fuit, cùm sibi magnificum sepulcrum ibi sub aqui
truxisset. Neque mirum est nomina fluuiorum & co
sæpius fuisse mutatum, quando vel ipsa aqua fluminu
quando penè defecerit, vti testatur Lucianus ita in Cha
καὶ πόλεις, ὥσπερ ἄνθρωποι, καὶ τὸ ... ποτε μοὶ ... Ἴναχ
... *atque vrbes tanquam homines*
quod magis est admirabile, vel vniuersi fluuij euanescunt.
enim nullum Argi extat monumentum aut vestigium. tant
est temporum. Sed de fabulosis aut historicis hæc

¶ Ergo sanè quid aliud per hanc fabulam vellent e
mere antiqui, non reperio, nisi vellent exprimere phy
fluuiorum & aeris naturam: nam quid est aliud Iune
ac Neptunum de regione contendere, nisi tantum e
quarum aerisque beneficium fertilitatem regionis,
trum maius sit, non facilè possit diiudicari? Delecti
fluuij iudices quoniam iudicium illud non facile e
quam, nisi fluminibus, qui ipsi norunt quanta sit suar
quarum bonitas, hoc est rerum physicarum peritis ing
Sed vt sunt pleræque res humanæ, quæ bonæ cr
tur, hæc eadem res, quæ salutem & fertilitatem reg
bus afferre consueuit, si citra vel vltra modum sit, on
salubritatem infestat atque euertit. Inde effectum esse
tur vt indignatus Neptunus modò regionem inun
modò omnem ferè aquam fluminibus ademerit. Ide
enim aquarum vsus regionibus, qui est vini hominib
reliquarum epularum. nam cùm vinum vtile sit mo
tum bibentibus, eius nimia copia incredibile est qua
obsit, tanquam intima corporis inundans ac penè suff
& vim naturalem exurens aut extinguens. quare vt

ferunt per inundationes herbarum semina, si aqua sit cum terra commista accedente calore, vt sensit Theophrastus in 3. lib. plantarum, sic multa morborum & ægritudinum semina nascuntur per nimiam inundationem vini, si calor naturalis non possit copiam concoquere. Sed omnium difficillimum est diiudicare plúsne bonitas aeris, an copia bonarum aquarum conferat regionibus, quare iudices ancipites aliquamdiu fuerunt. Ego tamen censuerim, quoniam vsus aeris tam perpetuus est, tam vtilis, tam necessarius, vt sine illo viuere neque tantillum possimus, cuius in primis eximia bonitas ac temperies est requirenda; sapientissimè dictum fuisse ab antiquis in regione Argiuorum adiudicanda præferendam fuisse Iunonem, quam aera esse superiùs à nobis explicatum fuit. Atqui sine fluminibus vel irrigatione agrorum vel solis imbribus cœlestibus aut etiam roribus aliquando contenti esse possunt agri ad fertilitatem & ad sanitatem colonorum, at sine aeris bonitate nullum oppidum, nulla ciuitas, nulla regio est habitabilis, aut magnopere à sanæ mentis hominibus expetenda. Eius rei sunt argumentum paludes, aut agri paludibus propinqui, in quibus incolumitas colonorum aut proximè habitantium non solet esse diuturna, vel si optimo illi priùs fuerint naturali temperamento, qui illuc accesserint, cùm multæ quotidie fiant ac colentium animalium ægritudines. Hæc ipsa causa fuit, vt arbitror, cur Iuno precibus à Neptuno vix impetrarit vt aquas post inundationes ex Argiuorum regione deduceret. nam post illuuiones agrorum non facilè recuperatur salubritas regionis, & id fit præsertim si multa flumina in eam regionem defluxerint. at quoniam homines res diuinas perraró ritè iudicare possunt, ne semel pœna suæ arrogantiæ deterriti sunt ab ipsis Deorum rebus iudicandis, quibus parere tantùm conuenit, & obseruare, at non etiam iudicare. inde fabulati sunt antiqui fluminibus iudicibus aquam fuisse à Neptuno ademptam. Sic Paris temerarius iudex patriæ suæ incendium & minas vniuersæ Asiæ adiudicauit. Sic Midas sibi mutationem aurium tantùm, at alij per hanc temeritatem in montes, in flumina, in beluas sunt mutati, quos longum esset referre. Reliqua, quæ sunt ad fabulæ ipsius ornamenta adhibita, non sunt omnia vtilia naturalibus ac philosophicis rationibus, quia solent nonnulla ad rerum primariarum

probabilitatem & exornationem confingi. vt enim in fertilissimo agro fieri non potest nulla vt herba nascatur inutilis, sic in optimis pulcherrimisque figmentis antiquorum non possunt omnia ad certam mortalium vtilitatem perduci, sed quædam ad voluptatem, quædam ad probabilitatem ficta fuisse sunt existimanda. Quod siquis putet se posse hæc ad meliorem partum perducere, melioresque explicationes inuenire, debet hanc vtilitatem cum posteris communicare: omnes enim ad cæterorum quoque commoda nati sumus, ac iubemur à Deo illud talentum exercere pro viribus, quod nobis à diuina clementia concessum est. At de Inacho satis, nunc dicatur de Europa.

De Europa. CAP. XXIII.

DICITVR Europa fuisse Agenoris Phœnicum regis & Meliæ nymphæ filia, quæ Cadmum ac Thasum fratres habuerit. Thasus, deinde nomen dedit illis Thasiis, qui Tyrum ad Phœniciam incoluerunt. Sorores Europæ fuerunt Electra & Taygete, & fratres præterea Cilix, à quo Cilicia; & Phœnix, à quo Phœnicia fuit dicta. Alij tamen hos è diuersis matribus natos esse arbitrati sunt, siquidem Cadmum Pherecydes libro 4. historiarum ex Agenore & Argiope Nili fluuij filia natum esse tradidit, at è Damno filia Beli Phœnicem & Isæam Ægypti vxorum, qui Ægypto nomen dedit & Meliam vxorem Danai natos esse memorat. Europam tanta corporis præstantia atque pulchritudine fuisse narrant, vt omnes suæ tempestatis mulieres facilè antecelleret. Hanc vbi Iupiter summopere deperiret, dicitur in candidum ac pulcherrimum taurum esse conuersus, atque ad litus maris descendisse, quo Europa cum sociis virginibus aliquando adire consueuerat. Huius tauri miram quandam & inusitatam pulchritudinem Europa admirata dicitur seorsum à sociis ad eum spectandum primum accessisse, deinde etiam liberius manibus contrectasse, ac denique ipsum taurum tanquam equum ludendo conscendisse, à quo per dolum dicta est fuisse super mare in Cretam vsque deportata, vti scriptum est ab Ouidio in tertio libro mutatorum in his;

Iamque Deus posita fallacis imagine tauri
Se confessus erat, Dictæaque rura tenebat.

Fabulantur Iouem vbi sese quis esset Deus pristina forma

excepta

recepta confessus fuisset, ad præclari huiusce facinoris memoriam sempiternam inter sidera rastri imaginem collocasse, vt scriptum fuit ab Hygino in fabulis astrorum. Aiunt Agenorem tam grauiter casum Europæ tulisse cùm illa nullibi inueniretur, quod raptam à piratis esse arbitraretur, vt accitis Cadmo & Thaso filiis classem instruxerit, quam bifariam diuisam illis dedit. Iussit Thasum cum altera parte classis omnes regiones Phœniciæ finitimas, atque omnes portus diligentissimè inuestigare: cum altera parte Cadmum vel ad longinquas maris Syrij terra accurrere, atque fugientes piratas comprehendere, siqui forte Europam aufferent: neque priùs redirent, quàm asportarent Europam. Sed enim cùm Thasus nullibi illam inueniret celerrima ac diligentissima nauigatione vsus, nullúmque vestigium omnino eius ablatæ repertum fuisset, dictus est in insulam maris Ægæi, quam olim Platen vocarunt, aduentasse Thraciæ finitimam, oppidúmque ibi condidisse, quod Thasum de suo nomine appellauit, à quo vniuersa postmodo insula vocata fuit Thasus, vbi habitare decreuit cum illis Phœnicibus qui ipsum secuti fuerant in naui ad recuperandam sororem. Cadmus item vbi frustra sororis fugam & ipse diligenter terra marique inuestigasset, tandem desperata eius salute vel libertate vel inuentione ad oraculum confugit vt sciscitaretur quo nam pacto illam posset inuenire: aut consilium caperet quid sibi in illa difficultate rerum esset agendum. responsum est à Deo quòd ibi habitare oporteret, vt ait Musæus in Titanographia, & Callimachus de habitatis insulis, vbi bos ipsa quieuisset, quam habuisset ducem itineris. Europam autem ipsam non esse humanarum virium aut humani ingenij inuenire. Mox vbi bos apud Thurium fontem apparuisset, qui locus fuit à boue ita vocatus, cùm Phœnices Thur vaccam appellarent, id non procul à Cephiso flumine contigit, vti bos humi decumbens conquiesceret. Cadmus igitur ibi habitare decreuit, vrbémque ibi condidit, quam Bœotiam vocauit. vt ait Nicander in libro de Europa, & Callimachus in conditis insulis, & habitatis vrbibus, & earum nominibus, & Ouid. in 3. mutationum. Cadmus vbi sacrificia de more antiquorum Diis patriis eius loci esset facturus, antequam fundamenta vrbis iaceret, quo ipsos Deos beniguos in posterum placatósque habe-

ret. iussit ministros aquam sibi è proximo fonte afferre fontem Aretiaden nominabant. Verùm cùm non procul eo fonte draco insignis magnitudinis in spelunca quadam lateret, Martis & Veneris filius, vt quidam crediderunt, inter quos fuit Apollodorus Cyrenaicus in librò de Diis, & Lysimachus, qui multa de Europa scripsit in libro quarto rerum Thebanarum, & de Cadmo ad vrbem Thebanam profecto, dicuntur missi aquatum ministri fuisse ab illo dracone deuorati. Cùm frustra Cadmus diutissimè aquatum missos expectasset, atque ægerrimè ferret illorum tarditatem, dictus est & ipse illuc ad fontem fuisse profectus, ac inuentum draconem palpitantia adhuc cruenta ministrorum corpora vorantem non procul ab Homoloide tunc vocato porta Thebana occidisse. Illud cùm euenisset eo pacto, Mars, vel, vt aliis magis placuit, Pallas iussit Cadmum seminare alteram partem dentium exemptorum ex ore serpentis: è quibus satis fabulantur natos esse homines permultos, qui sese mutuis vulneribus ingenio atque artificio Cadmi trucidarunt. Pherecydes scriptum reliquit libro quinto historiarum, Martem ac Palladem dimidium illorum dentium eius draconis dedisse Cadmo, cùm dimidium reseruatum sit postea Æetæ regi Colchorum. Tunc aiunt Martem imperasse vt Cadmus eos dentes sereret, è quibus armati homines nati sunt pugnaturi cum Cadmo in vltionem draconis Martis filij ab illo trucidati. Pallas Cadmi miserta dicitur illum monuisse vt lapide clàm vnum eorum percuteret. Ille qui percussus fuit, cùm illam iniuriam non aliunde natam esse arbitraretur, quàm ab vno fratrum, vt sunt homines bellicosi ad omnem iniuriam armis vindicandam prompti, obliterata omnis humanitatis & affinitatis memoria, leuissimè aduersus illum quem putauit iniurium, irruit, illúmque trucidauit. mox cæteris illam iniustam cædem vindicantibus, atque aliis contrà tanquam illegitimè iniurias passum defendentibus, omnes demùm sunt mutuis vulneribus confossi, atque ad vnum in illo certamine ceciderunt, præter Vdæum, Pelorem, Chthonium, Echionem, & Hyperenorem, qui soli quinque superfuerunt ex illis multis hominibus. Cadmus postmodo his sibi conciliatis opera illorum vsus est in multis rebus, quæ ita breuiter declarauit Apollonius Rhod. lib. 3. Argonauticorum.

πόρε δὲ σφισιν ἰοῦσιν
ἐσθλὸν Αἰήτης χαλεποῖς ἐς ἄεθλον ὀδόντας
Ἀονίοιο δράκοντος, ὃν Ὠγυγίῃ ἐνὶ Θήβῃ
Κάδμος, ὅτ' Εὐρώπην διζήμενος εἰσαφίκανεν,
πέφνεν, Ἀρητιάδι κρήνῃ ἐπίουρον ἐόντα.
ἔνθα καὶ ἐννάσθη πομπῇ βοὸς, ἥν οἱ Ἀπόλλων
ὤπασε μαντοσύνῃσι προηγήτειραν ὁδοῖο.

venientibus illis
Rex Æ ta feros dedit in certamina dentes
Aonij serpentis. eum namque ære cecidit
Europam quærens Cadmus, cùm mœnia Thebas
Ogygias peti t seruantem, vbi nascitur vnda
Fontis Aretiadæ. ductu bouis ille quieuit
Hic primùm, dedit esse ducem quam clarus Apollo.

Vbi hæc ita contigissent, ac Agenor neque filiam neque filios reduces ampliùs videre potuisset, credita est Europa in Deorum numerum relata, vt ait Lucianus in Dea Syria: quamobrem ad Agenoris ipsius consolationem, vt fama est, Phœnices illam templis & altaribus & proprijs sacerdotib. decorarunt, sacrúmque pœtarum sermonem de illâ vulgarunt, quòd Iupiter in taurum versus; vt diximus, illã in Cretam abstulerit. Præterea Sidonij numismata cum fœmina tauri dorso insidẽte ac mare transfretante cuderunt in eius honorem. Memoriæ proditum fuit etiam Carneum fuisse Iouis & huius Europæ filium, quem ab Apolline & Latona fuisse educatum memorarunt. Huic fratrem Leorychidem nonnulli adiunxerunt, sororésque Hylarnim, Limeram, & Alageniam, qui omnes postea nomina ciuitatibus dederunt, vt scripsit Eudoxus in ambitu terræ. Atque illa hactenus explicata fuerunt, quæ de Europa & Cadmo fabulosè memoriæ prodita sunt ab antiquis: nunc quid per hæc significare voluerint, perquiramus.

¶ Scriptum reliquit Herodotus in primo libro suarum historiarum, Cretenses homines audita insigni Europæ pulchritudine ad eam rapiendam suo regi contendisse, quorum tamen nomina ignorari inquit, vt est in his: μετὰ δὲ ταῦτα, Ἑλλήνων τινὰς (οὐ γὰρ ἔχουσι τοὔνομα ἀπηγήσασθαι) φασὶ τῆς Φοινίκης ἐς Τύρον προσχόντας ἁρπάσαι τοῦ βασιλέος θυγατέρα Εὐρώπην. εἴησαν δ' ἂν οὗτοι Κρῆτες. *Postea verò nonnullos è Græcis (non tamen nomina proferre possunt) in Tyrum classe delatos fuisse memorant, atque Europam regis Phœniciæ filiam rapuisse. fuerant autem isti viri Cretẽses.*

Circumferuntur illa, de tauro memoriæ prodita fabulæque conficta, quod in prora eius nauigij, quo vecta est Europa, taurus esset depictus, vti traditum est ab Agatharchide Cnidio in rebus Europicis. nam non solùm numismatis, sed etiam in picturis domesticis & in nauigiis iumentorum imagines antiqui pingere consueuerunt, quare pistricem & centaurum & chimæram naues appellauit Virgil. ab illis formis animalium quę in proris erant picta, vt est lib. 5. & nomen pecunię atque peculij inde apud Latinos manauit. Ego nonnihil pręterea ad animorum moderationem pertinens sub hoc huiusce fabulæ inuolucro contineri crediderim pręter historicam explicationem, quando vel ipsum Deorum regem creditum Iouem propter lasciuiam in animal turpe se mutauisse tradiderunt ad posteros. Nam significare volebant nullam esse turpitudinem, in quam libido & effrænata quędam Veneris titillatio non impellat, nisi quis prudentia & ratione moderationé adhibeat. vnde pręclarè dictum est ab Euripide in Medea, ingens malum mortalibus esse amorem, vt est in hoc versu:

φεῦ, φεῦ, βροτοῖς Ἔρωτες ὡς κακὸν μέγα.
Heu, heu, viris ingens vt est Amor malum!

Sapientissimè igitur in Pythagorista scripsit Aristophon amoré de cœlo in terras ad homines multo Diis imprudentiores esse detrusum, quoniam esset ibi autor multorum malorum, & multarum calamitatum fundamentum, cùm discordias & inimicitias inter Deos sereret, vt est in his:

εἶτ' οὐ δικαίως ἐστ' ἀπεψηφισμένος
ὑπὸ τῶν θεῶν τῶν δώδεκ' εἰκότως Ἔρως;
ἐτάραττε κἀκείνους γὰρ ἐμβάλλων στάσεις,
ὅτ' ἦν μετ' αὐτῶν. ὡς δὲ λίαν ἦν θρασὺς
καὶ σοβαρός, ἀποκόψαντες αὐτοῦ τὰ πτερὰ
ἵνα μὴ πέτηται πρὸς τὸν οὐρανὸν πάλιν,
δεῦρ' αὐτὸν ἐφυγάδευσαν ὡς ἡμᾶς κάτω.
τὰς δὲ πτέρυγας ἃς εἶχε, τῇ Νίκῃ φορεῖν
ἔδοσαν ἀριστεῖον σκῦλον ἀπὸ τῶν πολεμίων.

Reiectus est nunquid Deorum calculis
E cœtu Amor decem duorúmque? omnia
Turbabat ille: bella litésque intulit
Vbi esset vnà, quòd foret valde insolens.
Huic arroganti alas ciciderunt Dei.

ursus ne valeret ad polum;
Profugum deorsúmque expulerunt ad viros.
Alas dedere, quas habebat, posset vt
Exuuias referre victor ex hostibus.

Nam duo sunt periculosi maximè scopuli, in quos deuitandum est ne humana vita illabatur, ira scilicet, & ingens rei alicuius amor ac desiderium, quando vterque horum affectuum potest quemuis, nisi moderatus existat, in apertissimā perniciem, tanquam in duos marinos scopulos Scyllam & Charybdim, impellere, atque illidere. nam sicut tanta vis est iræ, vt vel in res anima sensúque carentes excitet, & in ferrea artis instrumenta inflammet, si opus artis parum feliciter ob imperitiam succedat, & ad contumelias lapidi vel ferro vel ligno dicendas, nihil iis ipsis rebus homines prudentiores: sic amor facit, cùm sit quoddam animi delirium, si immoderatus existat, vt neque nobilitatem maiorum, neque maiestatem imperij tantilli faciant plerique, neque intelligatur his motibus agitatos cæteris omnibus derisum & contemptum iri. nam sic virtus, & illa animi diuinitas, quæ rerum omnium preciosissima est & Deo gratissima, contaminatur, & conculcatur, captiuáque ab amore, quò libuerit, trahitur. Facit enim amor vt turpia, deformia, tristia, damnosa, lætissima, vtilia, pulchra, honesta atq; laudabilia videantur. quare non minùs illi qui amat, quàm ebrio & insano illud cōuenit, quod est in Oreste Euripidis:

μέν᾽ ὦ ταλαίπωρ᾽ ἀτρέμα σοῖς ἐν δεμνίοις.
ὁρᾷς γὰρ οὐδὲν ὧν δοκεῖς σάφ᾽ εἰδέναι.
Iace silens tuo miselle in lectulo:
Nihil vides verè, vt videris cernere.

Inde fingitur Iupiter ipse in taurum animal lasciuum ac furibundum esse conuersus, cùm vellent antiqui amoris insolentiam & obscœnitatem per hæc patefacere. nam omnia propè bella, deuastationes regnorū, euersiones ciuitatū, incēdia prouinciarū descripta à poetis, omniáque hominū deliria, propter lasciuos amores, & immoderatā libidinē euenerūt. Præclarè igitur ac sapienter suauissimus poeta Euripides in Hippolyto Coronifero ita scripsit, vbi quot mala in humanā vitam per mulieres irrumpant, considerasset:

ὦ Ζεῦ, τί δὴ κίβδηλον ἀνθρώποις κακὸν
γυναῖκας εἰς φῶς ἡλίου κατῴκισας;

εἰ γὰρ βρότειον ἤθελες σπεῖραι γένος,
οὐκ ἐκ γυναικῶν χρῆν παρασχέσθαι τόδε·
ἀλλ' ἀντιθέντας σοῖσιν ἐν ναοῖς βροτοὺς
ἢ χαλκὸν, ἢ σίδηρον, ἢ χρυσοῦ βάρος
παίδων πρίασθαι σπέρμα τοῦ τιμήματος,
τῆς ἀξίας ἕκαστον ἐν δὲ δώμασι
ναίειν ἐλευθέροισι θηλειῶν ἄτερ.

O Iuppiter quid hoc mali mortalibus
Cur protulisti fœminas olim viris?
Virile seminare si velles genus,
Non id decebat fœminas producere:
Sed in tuis templis viros deponere
Ferrum, vel æs, puri vel auri pondera,
Et filiorum sic referre semina
Pro prœcio mox singulos in ædibus
Mox liberos sic esse procul à fœminis.

Et iucundus Menander in Tibicina siue ἀῤῥηφόρῳ:

οὐ γαμεῖς, ἐὰν νοῦν ἔχῃς, τοῦτον καταλιπὼν τὸν βίον.
γεγάμηκα γὰρ αὐτός· διὰ τοῦτό σοι παραινῶ μὴ γαμεῖν.
διαδεδογμένον τὸ πρᾶγμ' ἀνεῤῥίφθω κύβος,
πέραινε· σωθείης δὲ νῦν ἀληθινόν.
εἰς πέλαγος αὑτὸν ἐμβαλεῖς γὰρ πραγμάτων,
οὐ Λιβυκὸν, οὐδ' Αἰγαῖον· οὗ τῶν τριάκοντ' οὐκ ἀπόλλυται
τρία πλοιάρια· γήμας δ' οὐδ' εἷς σέσωσθ' ὅλως.

Mentem si habes, nullam capesse coniugem
Vitam relinquens hanc. ego duxi priùs,
Quare tibi suadeo ne ducas. mihi
Decreta res, & iacta prorsus alea est.
Seruaberis sic, perge. te credis freto
Magno negotiorum, at non illi Libyco
Ponto vel Ægæo, perire vbi solent
E nauibus triginta, tres haud sæpius.
Est nemo sospes coniugem qui duxerint.

Atqui si res altiùs consideretur, vereor ne omnis illa reprehensio fœminarum in ipsos viros redundet, quia nullũ malum committitur à solis fœminis: cùm omnium malorum ac scelerum vel adiutores & socios vel consultores viros habuerint. nihil est igitur quod sua dementia à viris in mulieres reiiciatur. nam fœminæ animalia imperfecta vt plerique appellant non sunt à perfectis viris ad omnia flagitia adiuuandæ aut etiam impellendæ: sed potius admonendæ, atque à

[illegible]ceptis in animo erroribus salubri consilio trahendæ. [illegible] fœminæ verecundiā quandam à natura insitam, magis quàm viri, & timorē & imbecillitatē ingenij ac corporis ad res perficiēdas, quib. magis ab omni turpitudine deterrētur. & sanè facilius est mulieres, quàm viros intra honestatis terminos coercere. oportet infeliciū mulierculārum misereri, quæ tot incommoda verè patiūtur, quot memorātur ab omnium prope poetarum suauissimo, vt mihi quidem videtur, Euripide his versibus:

πάντων δ' ὅσ' ἔστ' ἔμψυχα καὶ γνώμην ἔχει,
γυναῖκές ἐσμεν ἀθλιώτατον φυτόν.
ἃς πρῶτα μὲν δεῖ χρημάτων ὑπερβολῇ
πόσιν πρίασθαι, δεσπότην τε σώματος
λαβεῖν· κακοῦ γὰρ τοῦδ' ἔτ' ἄλγιον κακόν;
κἀν τῷδ' ἀγὼν μέγιστος ἢ κακὸν λαβεῖν,
ἢ χρηστόν· οὐ γὰρ εὐκλεεῖς ἀπαλλαγαὶ
γυναιξὶν οὐδ' οἷόν τ' ἀνήνασθαι πόσιν.
εἰς καινὰ δ' ἤθη καὶ νόμους ἀφιγμένην
δεῖ μάντιν εἶναι μὴ μαθοῦσαν οἴκοθεν,
ὅτῳ μάλιστα χρήσεται ξυνευνέτῃ,
κἂν μὲν τάδ' ἡμῖν ἐκπονουμέναισιν εὖ
πόσις ξυνοικῇ, μὴ βίᾳ φέρων ζυγόν,
ζηλωτὸς αἰών· εἰ δὲ μή, θανεῖν χρεών.
ἀνὴρ δ' ὅταν τοῖς ἔνδον ἄχθηται ξυνών,
ἔξω μολὼν ἔπαυσε καρδίας χόλον,
ἢ πρὸς φίλον τιν', ἢ πρὸς ἥλικας τραπείς·
ἡμῖν δ' ἀνάγκη πρὸς μίαν ψυχὴν βλέπειν.

Nos fœminæ miserrima planta sumus
Viuentium, vel mente quæ pollent, prius.
Nobis maritos est opus pecunia
Emisse grandi, perpetique corporis
Heros. quid infelicius dici queat?
In hoc labor sit plurimus nobis, bonos
Nanciscier, quòd à viro discere
Sit turpe, nec spreuisse fœminæ licet.
Leges nouas petentis, & hinc domum nouam
Illi sit esse vatem opus, ni sciuerit
Domi marito conuenit quali vtier.
Quòd si maritus gaudet illis moribus,
Ferátque lætus id iugum, dulcissimum est:
Sin, emori præstaret inde millies.
Ægrè vir ipse. cùm tulit domestica,
Sedauit iram cordis exiens domo,
Petens amicum, vel sodalem quempiam:

Nobis misellis cernere hunc vnum est opus.

Aiunt præterea Cadmum vbi è Phœnicia in Græciam traiecisset, primum detulisse quarundam literarum cognitionem, cùm antea res philosophicæ per fabulosas narrationes tantum in manus ad posteros traderentur. Primus idem historiam soluta oratione scribere aggressus est, quod tamen quidam non Phœnici, sed Milesio Cadmo attribuerunt. Primus hic ærosum lapidem Cadmiam vocatum adinuenit, è quo æs coqui ac fieri consueuit, fecitque æs ipsum purius, cùm ante eius tempora per imperitiam artificum æs multa inutilia commista soleret habere. Europa postmodo consecuta est à Ioue vt tertia pars orbis de suo nomine diceretur, quam ita sitam esse dicunt, vt per fretum columnatum nauigantibus interius in dextra parte sit Affica ad Nili vsque fluenta: in sinistra Europa ad Tanaim vsque & Mæotidis incolas & Borysthenes, cùm vtræque hæ partes Asia terminentur. est quidem Europa tota habitabilis præter exiguam admodum partem Tanaidis & Mæotidis plagæ finitimam, quæ ob ingentem vim frigoris non commodè habitari potest. Thasus postea Herculem Tyrium esse contendens, vbi ad Olympia venisset, ciuis sui statuam æneam decem cubitorum erigendam curauit super basi ærea, quæ statua læua arcum, dextra clauam tenebat. Atque tot de Europa dicta sint, nunc de Penelope differamus.

De Penelope. CAP. XXIIII.

PENELOPE fuit Icarij & Peribœæ Naidis filia, quæ priùs Arnæa vocabatur, habuítque quinque fratres, vt inquit Silenus Chius in fabulosis historiis, Caunum, Phalerum, Nopsopem Philemonem, Helorum. Fama est Icarium quo tempore gestaret in vtero Peribœa, iuisse ad oraculum propter quædam visa sibi in somniis, vt sciscitaretur quid vxor esset paritura, ac responsum tulisse huiusmodi:

Αἶχος ἴχει Πηρίβοια, κλέος τ' ἐν γαστρὶ γυναικῶν.

Fœmineum Peribœa decus, Peribœa pudorem
Fert vtero.

Illud cùm audiuisset Icarius, neque rectè Dei dictum percepisset, ratus aliquam insignem infamiam, in suam familiam ex illa quæ nasceretur redundaturam, continuò natam Arnæam in quadam pelui expositam in mare deiecit, fortunæque

…fius puellæ totũ negotium commisit. Hanc puellam …nominarunt, quòd eam nollent educare, cùm ἀρνεῖσθαι … & abnuere significet. cæterùm peluis vbi diutius miram quandam maris & ventorum tranquillitatem nacta fuisset neque recessisset ab eo loco, vbi primum deposita fuerat, nisi quantum naturalis marinarũ aquarum refluxus illam sensim detulisset, dicuntur aues quædam ad eius puellæ vagitum aduolasse, quas Meleagridas vocant, in quas conuersas Meleagri sorores post diuturnas lacrymas ob impatientiam doloris fabulati sunt, vbi stipes illi coætaneus fuisset in ignẽ coniectus. Has aues arculam ad litus appulisse memorant, cùm parum distaret à litore, ac infantem per nonnullos dies educauisse. Illud miraculum ab incolis eius loci deprehensum ac Icario narratum ita misericordia puellæ eius animum commouit adhortante & impellente præcipue Peribœa, vt ad mare ipse profectus inuentam peluim cum auibus nutricibus domum detulerit. Illæ igitur aues cùm penelopes per illud tempus à Græcis dicerentur: nam penelope est gallinarum genus, quas nunc Indicas vocant, mox deposito Arnææ nomine filiam Penelopen vocauit, vt testatus est Herodotus in iis quæ scripsit de Perseo & Andromeda. postmodo cùm ad nubilem ætatem accessisset Penelope, tanta corporis pulchritudine, tantáque morum elegantia fuisse dicitur, vt mirificos amores in animis iuuenum excitaret. multi igitur è principibus Græcarum ciuitatum illam in matrimonium petiuerunt. Sed cum oraculi adhuc memor Icarius eam nemini cuperet in matrimonio collocare, nisi præstantissimo viro, qui posset & prudentia & virtute filiæ suæ desideriis moderari, quæ hactenus omnem honestatem illæsam & integerrimam seruasset, proposuit cursus certamen in via Aphetaide illa de causa vocata apud Lacedæmonios, non procul à Carnei Apollinis sacello. Nam cùm ibi è carceribus proci emissi fuissent, Apheta via vocata fuit, quia ἀφιέναι sit dimittere. In iis ludis victorem declaratum fuisse Vlyssem memorat Pausan. in rebus Laconicis, quare illi præmium cursus (vt aiunt) promissum datæ sunt Penelopes nuptiæ: quare Vlysses simulacrum Mineruæ dicauit, quam nominauit Celeptheam. Postea multis precibus ac pollicitationibus fertur Icarius tentasse Vlyssis animum, vt mallet apud se Lacedæmone, quàm in Ithaca habitare,

ibique habere futerûm domicilium. eâ spes vbi ipsum Icarium fefellisset, neque posset id Vlyssi vllis rationibus persuadere, sese conuertit ad expugnandum animum filiæ, eamque orare cœpit ne se in extrema senectute mortua iam Peribœa in assiduis lacrymis diuturnóque luctu solum domi desereret; quæ preces patris irritæ fuerunt apud filiam quoque. Aiunt tamen Vlyssem vel senis misericordia commotum, vel importunitate optionem dedisse Penelopæ vtrum mallet eligendi, vellet ne esse Lacedæmone apud patrem, vel secum in Ithacam illo relicto concedere. at illa dicitur nihil neque patri Icario, neque Vlyssi respondisse, sed in curru velata facie, in quo erat, perstitisse. Illud vbi percepisset Icarius, quòd maritum sequi mallet quòd dicere puderet, permisit vt cum viro abiret in Ithacam. Postea cùm Telemachum filium ex illa suscepisset Vlysses protractus fuit ad bellum Troianum, vt dictum est in Vlysse. Illo autem tempore, quo abfuit Vlysses ex Ithaca, dicitur Penelope integerrimè seruasse pudicitiam per viginti annos, quæ postquam omnes heroes è bello Troiano euersa & succensa iam Troia domum rediisent, (nam post decennij bellum Troianum, decennium errauit Vlysses.) dicitur à multis principibus propinquarum ciuitatum rursus fuisse solicitata vt ad secundas nuptias transiret, quòd iam mortuum esse Vlyssem arbitrarentur. Ad eam rem maximè illam impellebat sumptuum domesticorum magnitudo, quòd ex ipsius Penelopes prouentibus viuebant, sempérque illius fiebat minor res domestica. hoc incommodum videbatur vna illa ratione deuitatura; si cuipiam illorum nupsisset. At Penelope spê illorum fallebat per dolum, quibus promiserat se statim atque inceptam telam texuisset, non ampliùs Vlysem expectaturam, sed vnum esse illorum capturam maritum. Illud autem faciebat, quia cognoscebat petulantiam & temeritatem superborum iuuenum, qui nisi ita spe delusi fuissent, vel vniuersas Penelopes facultates breui dissipassent, vel in illam violenti irruissent. Sed enim cùm tantundem operis per noctem demoliretur, quantum per diem texuisset, ita illorum expectationem in aduentum vsque Vlyssis deniq; protraxit, à quo domum reuerso omnes illi proci fuerunt artificiosè trucidati. Inquiunt prætereà non procul à Ladæ stadio vocato in agro Orchomeniorum Penelo-

[Tel]elopen filium Vlyssi, vbi reuersus fuit à bello Troiano, [gen]uisse, quem propter operam patris egregiè in illa expeditione nauatam, Ptoliporthum, hoc est vrbium populatorem, siue euersorem, nominauit. Fuit Mantinensium sermo præterea, vt ait Pausanias in rebus Arcadicis, Penelopê fuisse ab Vlysse illo crimine damnatam exactámque domo, quòd procos vltrò allexisset & inuitasset, quæ in Spartam prius se contulit, & neq; à patre vt iam mortuo ibi accepta, nec ab affinibus, coacta fuit se inde recipere in Mantineam, vbi etiā illam decessisse, sepultámque fuisse inquiunt non procul à Ladæ stadio, & à templo Dianæ. Hæc illa sunt ferè omnia, quæ de Penelope memorantur ab antiquis. Ferunt Icarium puellam idcirco proiecisse, quoniam credidisse oraculum significare aliquam insignem turpitudinem aut dedecus & infamiam mulierum illam futuram, quanuis longè diuersa esset oraculi sententia, quod dicebat illum honestissimū pudorem & verecūdiam muliebrem, quæ in honestissimis matronis requiritur, futuram in ea quæ nasceretur, atque gloriam futuram ingentem sexui muliebri. Alij tamen & honestissimam mulierem fuisse Dido contendunt, & infamem Penelopen, quæ cum omnibus procis concubuerit, ac Pana genuerit, sed pro studiis in se scriptorum fuisse vel bonas, vel malas creditas, sed tamē de Penelopes bonitate crebrior sententia inualuit, de qua ita scripsit Eubulus in Chrysilla:

ὦ Ζεῦ πολυτίμητ' εἶτ' ἐγώ ποτε κακῶς
ἐρῶ γυναῖκας; νὴ Δί' ἀπολοίμην ἄρα
πάντων ἄριστον κτημάτων. εἰ δ' ἐγένετο
κακὴ γυνὴ Μήδεια, Πηνελόπεια δ'
μέγα πρᾶγμ', ἐρεῖ τις ὡς Κλυταιμνήστρα κακή,
Ἄλκηστιν ἀντέθηκα χρηστήν.

O Iupiter prudens, ego dicam malè
De fœminis? ô per Iouem perdar priùs.
Est omnium res optima ipsa fœmina.
Medea praua est, Penelopen statim feres
Bonum quid esse. mox Clytæmnestræ malæ
Repugnat Alcestis.

Neque mirum est statim natam Penelopen in eas calamitates incidisse, quando nemo propè sapiens aut fortis est idē fortunatus. est enim semper atrocissimum certamen virtuti cum fortuna. vnde etiam Herculem & cæteros insignis

virtutis heroas ac bonos viros antiqui calami finxerunt. & profectò calamitates sunt donum D fortasse omnibus commodis, & clarissima oppo facultas à Deo oblata ostentandæ exercendæque nis. Inde Semiramis omnium mulierum clarissim mus ingenio & prudentia valuisse, eandem propè experta est, quam Penelope ab auibus educata, & filio in arcam ligneam inclusa atque in mare deie Deo seruata fuisse dicitur, cũ reipsa nemo vir bo in rebus arduis deseratur, qui ad ipsum mentem conuerterit. Fuerunt multi alij, quos longum esse qui infantes feris proiecti responsa Deorum no runt, sed contrà ab ipsis feris educati, ac non solù sunt. Dicuntur propositæ nuptiæ Penelopes victo sus pro prisca cõsuetudine formosissimarum muli quòd ita pro oraculorum responsis procos à nupti dam mulierum deterrerent per pericula victis im vt Atalantæ & Hippodamiæ: vel quòd res egreg rent non debere nisi virtuti & strenuitati proponi, uiæ & socordiæ & desidiæ solæ ærũnæ propositæ verissimum sit illud Hesiodi dictum in operibus quod

αἰεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτῃσι παλαίει.

Ærumnis tardus semper luctatur inérsque.

Enimuerò cùm Vlyssem prudentiam esse constit matrimonium dederunt Penelopen, quam pro tia & pudicitia celebrarunt. Hæc tanta contine dicitur, vt, cùm Troia multis vndique accitis ex liis obsidionem Græcorum decennium tulerit, I que ipsis hinc inde rem iuuantibus, & tantundem temporis Vlysses post bellum errarit, neque prec que minis, neque importunitate procorum po pugnari, sed multa arte fefellerit. Est enim diffic mum virtute & temperantia rectè munitum ad turpitudinem impellere, quàm Troiam expugnare nitissimum oppidum in deditionem compellere, c machinæ sint, quæ possint expugnare virtutem. N credibile est virtutem Penelopes decantatam fui tiquis, nisi præclarum quoddam ad virtutem exe tæ Penelopes institutum fuisset. Illa quæ tradita

de Penelope, quòd cum omnibus procis cōgressa Pana Deū pepererit, fabulosa sunt, plurimúmque à veritate dissidentia, cum neque multos habeant testes, neque rationi conueniat vt è semine plurimorum mulier possit concipere, quia vterus vbi concepit primùm ita clauditur, nihil vt egredi vel ingredi possit. Per illa igitur quæ de continentia Penelopes dicta sunt, cæteras mulieres antiqui hortabantur ad temperantiam, & continentiam, & honestatem, vt illæsam fidem seruarent maritis quam promisissent, ne cederent libidinosorum blanditiis, ne censerent quidquam esse præclarius quàm aduersus illecebras inuictas consistere. Quòd autem texenda tela illam procos delusisse tradiderunt, significabāt nihil esse periculosius otiosa vita, cùm negotiantes prauæ cogitationes, illecebræque voluptatum non tam facilè capiant. est enim otium si non parens at certe alumnum omnis libidinis, omnísque insolentiæ. Atque tot de Penelope; nunc de Andromeda dicamus.

De Andromeda.

CAP. XXV.

ANdromedæ exemplum demonstrauit, quàm calamitosum sit esse affinem contemnentium Dei obseruantiā, quam celeberrimam fecit vitæ periculum, in quod incidit, non sua, sed matris temeritate fœminæ arrogantissimæ quæ sese vel Deabus ipsis pulchritudine præstare ausa est profiteri. non enim modò periculosum est ac difficultatum plenum esse coniunctos affinitate cum illis qui Dei cultum & iustitiam paruifaciunt, verum etiam calamitosum plerumque Dei contemptoribus esse amicos. Dicitur Andromeda fuisse Cephei Æthiopum regis & Cassiopes filia, virgo sane egregia, & omnibus animi atque corporis dotibus ornatissima, ac digna quę è melioribus parentibus nata esset. fei ūt. n. Cassiopé adeò forma corporis pręstitisse, qua cęteras omnes mulieres anteiret, vt ausa sit vel ipsam Iunonē in cōtentionē & certamen de pulchritudine prouocare. Iuno tantā huiusce mulieris temeritatē ægrè ferens, cùm prius illi patefecisset omnem humanam præstantiam pulchritudinis eximiam esse turpitudinem, si cum rebus diuinis conferatur, dicitur rogasse Neptunum vt eius reginæ temeritatē reprimeret, suámque iniuriam vlcisceretur. at Silenus Chius in fabulosis historiis non cū Iunone illā contendisse inquit, sed cū

Na

nymphis Nereidibus. Neptunus igitur illa mulieris arrogãtia commotus dictus est in Cephei & Cassiopes regionẽ cete tantæ magnitudinis, támque formidabile monstrum immisisse, vt omnes agros deuastaret, & ædificia funditus demoliretur, à qua peste neque ciuitates quidẽ erant satis munitæ, cùm illas etiam vastitate corporis & ingenti mole opprimeret ac prosterneret. tanta calamitate perculsus animóque consternatus Cepheus oraculum consuluit, sciscitatúsque est qua de causa id tantum malorũ ac difficultatũ eueniret, & quo pacto tanto periculo liberari posset. responsum post facta sacrificia de more consulentium tulit, non priùs cessaturam illam calamitatem, quàm Cassiopes arrogantia excitasset, quàm vnicã filiã quam habebat, Andromedam, illi monstro marino vorandam exposuisset, quod factum est ad Ioppen. Cepheus illo responso accepto apud vrbem Æthiopiæ Ioppen vocatam filiam Andromedam ferreis vinculis ligatam exposuit. accidit per illud tempus vt Perseus cũ Medusæ capite illac iter faceret, qui virginis innocentis misertus eam soluit, atque in eodem loco vnà cum Andromeda cete expectauit, vt scripsit Aristides & Libanius, atq; aduentantis monstri partem in saxum conuertit ostenso capite Gorgonis, partem ipse ferro obtruncauit. Perseus deinde sic liberatam Andromedam insigni virtute vxorem cepit, atque in Seriphum secum asportauit. Fuerunt etiam qui dixerint Perseum ex illa filiam Perseo nominatam suscepisse, quam apud auum Cepheum reliquerit. Nam vbi Perseus sensit sibi insidias parari à Phineo Cephei fratre, qui arbitraretur se habiturũ vxorem Andromedã si Perseum obtrũcasset, Perseus fecit vt Phineus etiã viso Medusæ capite cõtinuò in saxum verteretur: deinde Argos cum Andromeda & Danae matre profectus ibi ad extremum vsq e vitæ suæ diẽ habitauit. Hæc sunt quæ de Andromeda me noriæ prodita sunt ab antiquis, nunc cur ita ficta fuerint pe quiramus.

¶ Si quis diligenter perpendat quę scripta su à nobis in hac ipsa narratione de Andromeda, nihil aliud nueniet in illis contineri, nisi antiquorum adhortationem a pietatem & ad animi moderationem amplexandam. Na cùm Dei præclara munera nesciret æquo animo ferre Ca iope, ausa est vel cum Deabus bonorum omnium autori is contendere, & sese vel illis propter ea bona anteferre, q bona per

illorum

illorum liberalitatem & magnificentiam acceperat. Sed tantam hominum dementiam vel arrogantiam non impune patitur Deus iustus iudex omnium scelerum, cui sordida sunt omnia mortalia vel clarissima, si careant bonitate & iustitia, audeántque cum diuinis conferri. Sic igitur vbi formam corporis Iuno Cassiopeæ eripuisset, immisit etiam illam calamitatem in regionem Ægyptiorũ siue Æthiopum. Et quamuis pœna sceleratorum coniunctos aliquando vexet pro flagitiis, tamen non patitur Deus viros bonos perire, quos vexari sinit, cùm semper sit innocentiæ in periculis positæ defensor. Inde fabulati sunt Andromedam in summo capitis periculo positam propter maternam temeritatem tãdem Deorum immortalium beneficio Perseum illuc diuertentium non solùm fuisse liberatam, sed etiam ad maiorem felicitatem prouectam, cùm calamitatem patienter tolerasset, non potuit ager Æthiopum, populique subditi vitare monstri deuastationem, quo cæso ad pristinam felicitatem redierunt; quia cùm peccauerint reges aduersus Dei cultum, non modò ipsi, sed etiam populi ac subditæ illis nationes eiusdem impietatis vel asseclæ vel fautores vnà cum ipsis regibus diuinitus affliguntur: cùm etiam semper Deus iustissimas causas habeat animaduersionis propter infinita propè multorum peccata. nam nullum scelus relinquitur impunitum, quod ab ipso autore per pœnitentiam non punitum fuerit. Nam vel exteræ nationes impulsu Dei in iniustos reges insurgunt, vel pôpuli aduersus iniquos magistratus, vel alius magistratus in alium; cùm Deo commercium sit cum sola iustitia, quæ sola etiam est anima ciuitatum, firmúmque vinculum rerum publicarum ac regnorum omnium. Neque debet quisquam hanc tantam, tam admirabilem fabularum varietatem antiquarũ frustra excogitatã fuisse ab antiquis existimare, vel in manus ad posteros transmissam, quoniam quæ insulsè prodeunt, breuissimam vitam sortiuntur: at quę sapienter prodita sunt, illa non facilè vi temporis infringuntur aut debilitantur. inde effectum est vt fabulæ quæ ad corrigẽdos informandósque mores hominum sunt confictæ, ad hanc vsque ætatem nostram penetrarint sine controuersia, cùm reliquæ philosophandi rationes propter ciuiles discordias, siue digladiantium inter se philosophantium contentiones sint explosæ, vel certè frequentes mutationes acceperint.

NATALIS CO MITIS MYTHO- LOGIÆ,

LIBER NONVS.

Quam sapienter religionem, & sacerdotum honores, & inferoru locum introduxerint antiqui.

SED antequam ad reliqua procedamus, cùm m ta ab antiquis ad vitam mortalium sapienter g bernandam fuerint excogitata, illustrissime Ioa nes Baptista Campeggi, me operæ precium ęturum esse arbitror si demonstrauero omnem antiquoru religionem ad metum Deorum in animis hominum imp mendum fuisse inuentam. Nam cùm turba fœminarum, i peritorúmque multitudo rationes philosophicas mini possent imbibere, neque per eas ad religionem, & fidem, sanctitatem facilè inuitari, Deorum metu & timore op fuit; quæ certè sine fabularum, rerúmque admirabilium gmentis in animis hominum imprimi non poterant. Hæc gitur causa fuit cur fulmen Ioui & ægidem attribuerint an qui pro armis, & tridentem Neptuno, & sagittas Cupidini faces Erinnybus vltricibus scelerum, & Palladi dracones, Diis cæteris arma diuersa concesserint. Sed quoniam q excogitata fuerunt, rudia planè primum, & inutilia forta ad hoc efficiendum videbantur, neque obstinatos illos hon nes esse oportebat, qui primam rudem religionem accip rent, postea recētiorum Deorum multitudo introducta fu & cum his recentiores leges, & non idem ritus sacroru quippe cum antiquas leges à Diis recentibus conculca fuisse dicat Æschylus in Eumenidibus. Fuerūt autem rece tiores Dij crediti Iupiter in primis, qui omnia priscorū De rum iura & omnes leges antiquauit: tum Hercules & Dion sus, & omnis illa infinita propè Deorū turba, qui ab ipso I ue p

ue postea manarunt. Post hos Deos etiam hominibus diuini honores sunt habiti post mortem, atque illorum nonnullis vrbes etiam dicatæ: sicut in Chersonneso Eleus Protesilao, Lebadia Bœotiæ Trophonio, templum Amphiarao in Oropia. Atque vt hominum inuenta sibi grata esse Dij certissimis argumentis illi confirmarent, multa miracula è rebus sibi sacratis contingere voluerũt, quòd statua Liberi patris visa ab hominibus profanis illos in insaniam verteret, quòd si quis neglecta religione in lucũ Eumenidum apud Athenięses ingressus esset, furore agebatur. in arcam Iouis Lycæi impuris ingressis omnino intra annũ mori necesse fuit. cui rei & illud accessit miraculum, quòd si vel homines vel beluæ illuc intrarent, nullã reddebant corporis vmbram: quod quauis & diei & anni parte fiebat. His de causis magna accessit autoritas auspiciis, auguriis, vaticiniis, & omnibus diuinationibus, quæ ad religionẽ spectabãt: quale fuit illud quod fiebat apud Achiuos ante Cereris templũ: nam speculũ fuit pertenui funiculo suspensum, & ad aquã fontis ibi existentis demissum: in quo ægri peractis prius sacrificiis de more eius loci, vel certã suauitatem vel certissimam mortem ex offerentibus sese in speculo imaginibus intuebantur. id verò non nisi ad cõprobandam illam religionem ab impuris dæmonibus efficiebatur, atque infinita propè miracula variis in locis contigisse antiquæ & nuper nascentis religionis tempore memorãtur. Ita verò effectum est, vt magna reuerentia & sacrificiis, ac religioni Deorum, & sacerdotibus ipsis accesserit: cũ sacerdotes è nobilissimis tantum familiis eligerẽtur & omnibus publicis consiliis interessent apud Græcos: nam tanquam Diis præsentibus, quibus nihil ignotum existimare debemus, ita præsentibus sacerdotibus, Mantibus scilicet apud Athenienses, at Auguribus regi apud Lacedæmonios assidẽtibus, omnia publica proponebantur consilia. Neque ante vel publica vel priuata negotia magni ponderis vlla post consultationẽ aggrediebantur, quàm oraculum Delphicũ, aut Ammoniũ, aut Dodonæum aut aliquo pacto Deorum ipsorum voluntatem consuluissent. Sic sequẽtibus postea temporibus fuit in more positum, deinde legibus etiam confirmatum, vt senatus legitimè non nisi in templis Deorũ, aut in locis sacris posset haberi: tanquam omnium quæ agerentur, ac dicerentur, & conscientiæ æquitatisq; suæ testes Deos ipsos facerẽt. Postea

verò sapientissimi legum ciuilium latores singuli varios Deos suarum legum autores introduxerunt, cùm lex omnis leuis sit & inanis habita, quę Deorum immortalium consensum non haberet. Inde cœpit prisca antiquorum theologia studia, mentésque hominum ad se allicere, quam totam tamen in corporum naturalium consideratione Zeno & Cleanthes & Chrysippus philosophi consistere crediderunt. At non penitus à rebus diuinis, quam certa & legitima via eò non accedebatur, erat remota contemplatio antiquorum, neque inutilis planè erat illa inuestigatio. Non enim animorum solùm ingeniorúmque nostrorum quasi naturale quoddam pabulum inuenimus considerationem Deorum, rerúmque diuinarum cognitionem, dum naturam Dei perscrutamur; sed etiam erigimur quodammodo, elatiores fieri nobis videmur, supera & cœlestia cogitantes, humana, vt exigua & minima & futilia, paruifacimus, virique boni efficimur. Nam contemptis rebus humanis, affectibúsque animorum & cupiditatibus conculcatis, quid reliquum esse potest in nobis improbitatis? aut quis patet his motibus inter rerum diuinarum inuestigationem locus? Neque verò corpora solùm naturalia pro Diis culta fuerunt ab antiquis, vt luna, sol, terra, ignis, aqua, venti, qui omnes pro Diis diuinos honores obtinuerunt, vt & Herodotus in Clio, & Plato in Cratylo testantur, & nos superiùs demonstrauimus: sed etiam vt certa moderatione animorum nostrorum motus temperarentur, nihilque crederetur sine Deo auspice & moderatore fieri, singuli propè animorum motus pro Diis quoque diuinis honoribus culti sunt. nam & ara Misericordiæ fuit apud Athenienses: apud quos illi numini, quia magna momenta in tota hominum vita, casuúmque varietate habeat, præcipuus quidam honos habebatur. tum Pudoris, & Famæ, & Alacritatis aræ, & bonæ Valetudinis erectæ sunt: & Somnia, Pertinacia, Gratiæ Fraus, Miseriæ, Querela, Amor, Dolus, Metus, Labor, Inuidentia, Fatum, Senectus, Mors, Tenebræ pro Diis habitæ. Necessitatem præterea magnam Deam vocauit Callimachus in hymnis, & Fortuna rebus omnibus dominari credita, & Spem ac Timorem graues Deos ita vocauit Theognis:

Ἐλπὶς καὶ κίνδυνος ἐν ἀνθρώποισιν ὁμοῖοι.
οὗτοι γὰρ χαλεποὶ δαίμονες ἀμφότεροι.

Spésque

Spésque Timórque pares mortales inter, & iidem
Infestant animos, numen vtrúmque graue.

Nam cùm superiores motus animorum diuos esse significarent, & Mentis, Fidei, Pietatis, Virtutis fana fuerint erecta, nóne hoc palàm indicarunt, Deos omnia prospicere, & viros bonos quàm maximè ad integritatem ac beneficentiam oportere animos suos accommodare? Atqui cùm mundum totum Deum esse dicerent, nihil omnino putabant diuina presentia Deorum carere posse, cùm multitudo rerum omnium quę agerentur & dicerentur, & cogitarentur, Deos ipsos testes esset habitura: quare nemini scelerato esse impune licuit. Neq; vllus fuit ex hac tanta Deorum multitudine, cui immortalium sapientia, probitas, iustitia, integritas, fides temperentia non esset grata. Quare præclarè traditum est à sapientibus duas esse vias animarum à corporibus excedentium. Qui. n. se humanis vitiis contaminassent, séq; totos libidinibus addixissent, quibus cæci se domesticis turpitudinibus ac flagitiis inquinassent: vel qui fraudes inexpiabiles in administrandis rebus patrię suæ cōcepissent: iis deuiū quoddam iter fuisse seclusum à Deorum concilio tradiderunt, atque hi nunquam ad Deos ipsos postea peruenire poterant. Qui verò multa quidem, at expiabilia peccata cōmisissent, sordibúsq; humanæ fęcis fuissent inquinati; illis post certum temporis spatium ad Deorum concilium accedere licebat, vbi omnes illas sordes abluissent: cùm nihil nisi purū & simplex ad Deos peruenire posset. Qui verò se integros castósque seruassent per totam vitam, quibúsque fuisset quàm minima cū corporibus contagio, & qui in his corporibus Deorum vitam fuissent pro viribus imitati; his facilē patere reditum ad Deos, vnde discesserant, tradiderunt antiqui. Quare cùm sceleribus ingentia supplicia, virtuti magna pręmia proponerentur, cúmque omnium negotiorum cogitationúmque suarum Deos testes habere singulos dicerent antiqui, poterant homines vel nolentes ad probitatem impelli pauidi & ob Deorum præsentiam demissi. At nunc de Vlysse iam dicamus.

De Vlysse. CAP. I.

VLysses, de quo tam multa, támque mirabilia scribuntur à poetis, & ab omnium poetarum principe Homero præcipuè, natus est in Bœotia, vt sensit Lycophron; vt

verò alij, in Ithaca, parentibus Laerte & Anticlea, de qua meminit Homerus libro λ. Odyss.

ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ μητρὸς κατατεθνηυίης,
Αὐτολύκου θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἀντίκλεια,
τὴν ζωὴν κατέλειπον ἰὼν εἰς Ἴλιον ἱρήν.
Atque anima accessit defunctæ matris eodem,
Natæ magnanimo Autolyco claræ Anticleæ:
Quam viuam liqui, petij cùm Pergama sacra.

Silenus autem Chius scriptum reliquit libr. 2. fabulosarum historiarum, Vlyssem vocatum fuisse, quoniam natus est quo tempore Anticlea prægnans iter faceret ad Neritum, atque Ithacæ montem contenderet propter difficultatem itineris. nam cùm magnus imber decidisset, illa in via lapsa cecidit ac peperit. Alia tamen ab ira populorum aduersus Autolicum nominatum fuisse Vlyssem maluerunt. Hic cùm nauigandum esset ad bellum Troianum cum cæteris heroibus, se insanum esse simulauit ob eximium amorem, quo vxorem Penelopen Icari filiam, vt aiunt prosequebatur. Iunctis itaque duobus inter se longè diuersis animalibus terram aratro proscindere cœpit, salémque pro seminibus spargere. At Palamedes eius astutia cognita cùm aperire & retegere illius consilium niteretur, Telemachum Vlyssis filium infantem, quem vnicum Vlysses habebat, ante aratrum in sulco deposuit. Vlysses facinus conspicatus, ne filiũ læderet, aratrum subleuauit, ac retinuit animalia. cognitum fuit eo pacto simulatam fuisse ab Vlysse illam insaniam, at non verè esse mente captum. quare ad bellum Troianum cum cæteris heroibus classe necessariò deuectus egregiam operam Græcis in eo bello nauauit. Primum. n. fuit autor vt Achilles inter filias Lycomedis virginali habitu indutus atque ita latens ad belliũ protraheretur. Nã fama est Vlyssem cùm audiuisset per exploratorem quendam Asium nomine Achillem ibi latere, sumpto mercatoris habitu externi merces venalia attulisse ad Lycomedis filias maiori ex parte muliebria instrumenta. inter cæteras merces, quas Vlysses extulit, erant pugiones & gladij quidam perornati. his allectus Achilles relictis muliebribus instrumentis ad hæc contemplanda & pertractanda se contulit, qua ratione differre à muliebribus ingeniis ac vir esse imberbis inter mulieres cognitus est ab Vlyse, quamuis se fœminã esse per muliebres

ses mentitus esset. deinde sagittas Philoctetæ, quas ille ab Hercule acceperat. & de Pelopis ossibus vnum ad Troianũ bellum afferri oportere docuit, sine quibus Troia capi minime poterat, monuerat oraculũ. Cineres Laomedontis clàm è Scæa porta rapuit. Palladium cæsis arcis custodibus sustulit. Explorator cum Diomede missus Rheso Thraciæ rege cæso abduxit equos, antequam Xanthi aquam bibissent. Hęc autem omnia nisi fierent, Troia omnino erat inexpugnabilis. Post mortem Achillis de armis eius cum Aiace contendit, atque Vlysses contra fortitudinem Aiacis multa vi eloquentię demonstrauit ciuitates sapientia potiùs hostium, & quàm vi armorum, & firmitate corporis euerti debellaríque posse. quare finxerunt etiam robustissimum Aiacem facilè insaniuisse, quia pleraque quamuis robusta corpora tamen non multum valent ingenio, vel potiùs parum distant ab insania. Aiax igitur huius eloquentia & rerum gloria sapienter gestarum victus circa diluculum seipsum confodit. vt ait is qui res Cyprias conscripsit. atq; cùm paruus esset Vlysses, magnus tamen erat Aiax; sed in procetis magnisq; corporibus tenuis est plerumque sapientia, vt quorum virtus latiùs sit diffusa, in paruis nimia sępe calliditas: quare mediocritas magis est laudabilis. de his igitur iure potest dici, quod

Maior in exiguo regnabat corpore virtus.

Non est in tanto corpore mica salis.

Multa sunt deniq; & alia ab eodem Heroe in illo bello, quę callidè excogitata fuisse cõmemorantur, quæ nunc omittẽda duxi, atq; illa tantùm percurrã, quæ nõ ad subiugandã aliquam Asiæ partem, quod quidem non valde gloriosum est cuiquã, præsertim si id fiat per multas plurimorũ manus: neq; ad occupandum attinent imperium Troianorum, sed ad seipsum, quod multo præclarius est, vincendum, & ad cõponendos animi motus, & ad mentem suam rationi prudentiæque legibus subiiciendam, fuerunt ab antiquis memoriæ prodita. Capta igitur Troia cùm in patriam nauigaret Vlysses, ad litus Ciconum, qui fuerunt asperrimi Thracię populi, tempestate delatus, ibíque Ismarum, quam ciuitatem Maroneam postea vocarunt, populatus, erat inde abnauigaturus, atq; non consulentibus amicis die postera irruentibus Ciconibus cum duodecim nauibus, quas habebat, multis è suis in prælio aduersus irruentes Ciconas desideratis soluere tandẽ

ab illo littore coactus est. Atque cum magno negotio postea terram attigisset, ibi biduum commoratur, tertiáque die nauigatione prospera vsus patriam ferè attigerat. Sed à Maleo promontorio depulsus decimo die rursus in Aphricam magna tempestate delatus ad Lotophagorum regionem appulit: ibi cùm socij eius lotorum fructus gustassent, patriæ obliti ad naues minimè reuerterunt. Inde verò fertur delatus fuisse in Siciliam, vbi Polyphemi antrum cum duodecim sociis intrauit. quem Polyphemum postea liberioribus poculis inuitatum, cùm in profundum somnum deflexum videret, qui iam sex socios Vlyssis deuorasset, obcæcauit: & vnicum oculum, quem is habebat, accẽso titione exussit, tũ pellibus ouium indutus cum superstitibus sex sociis ex antro inter oues mirificè clàm elepsus est. è Sicilia deinde ad insulam Æoliam delatus ventos in vtrem inclusos, præter Zephyrũ, omnes accepit ab Æolo: nam is Sicilia & ab Æoliis insulis in Ithacam nauigantibus magnopere est vtilis. At cùm sociorum auaritia, qui thesaurum in vtrem inclusum credebant, reclusisset vtrem, reflantibus ventis acerbissimè ad Æoliàm insulam denuò repellitur. Hîc rursus cùm frustra Aeoli munus id repeteret, repulsam passus, cum acerbissimis contumeliis tãquam Diis inuisus ex insula sic ab Aeolo repellitur:

ἔρρ' ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων.
ἔρρ' ἐπεὶ ἀθανάτοισιν ἀπεχθόμενος τόδ' ἱκάνεις.
Ocyus este procul viuentum pessime: cede,
Cede procul, superis inuisus fluctibus erras.

Tum verò ad Læstrygonas immanissimos Cãpaniæ populos Neptuni filios creditos accedit. Atque cùm Læstrygones humanis carnibus vescerentur, nonnullis è suis amissis, mox ad Ææã insulam cursum tenuit, quo in loco Circe venefica mulier, quæque plurimum magicis artibus posset, Solis filia credita habitabat. Hæc etiã nonnullos è sociis Vlyssis exploratum quinã insulam incolerent missos, in beluas conuertit. At hanc Vlysses intrepidus accessit sumpto pharmaco, quod sibi Mercurius aduersus veneficia dederat: quam stricto gladio socios primæ formæ coegit restituere. cũ hac postea annum versatus filium suscepit Telegonum & Ardeam filiam, quæ postea in Italiã delata vrbi Ardeæ nomen dedit, sicuti ex Ausone suscepto è Calypso vocata fuit Ausania, Mox ad

inferos

Inferos descendit, vt è vate Tiresia quæ sibi agenda forent, perdisceret: vnde reuersus columnam Plutoni ac Proserpinę consecrauit. mox ad insulam Sirenum delatus aures sociorũ cera illitas obturauit, séque ad malum nauis alligari iussit, ne suauitate cantus victus perimeretur. Deinde Scyllam & Charybdim pertransiens non sine aliqua sociorum iactura in Siciliam rursus peruenit, vbi Solis filiæ paternos greges custodiebant. Hic monuit socios ne Solis greges læderent, sed ipso dormiente fame coacti (iamdiu enim permagnam annonæ penuriam plurimũ passi fuerant nauigantes) plura animalia è gregibus ceciderunt: quod scelus tantum omnes naufragium passi morte postea luerunt. At Vlysses expers eius sceleris arrepto malo nauis nouem dies in mari fuit ab vndis & ventis agitatus: ac tandẽ ad Ogygiã insulã delatus, & à Calypsone nympha in hospitium acceptus, septẽ annos cum illa versatus est, atque ex eius congressu filios etiam suscepit. Inde cùm rate denique vectus fuisset ita Diis iubẽtibus, cùm non procul abesset à Phæacia, ratis etiam frangitur, quoniam Neptunus propter casum Polyphemi filij grauissimã tempestatem illi immisit. Huius miserta Leucothoe tabulã subiecit, cui innixus Vlysses in portum Phæacum adnatauit, nudúsque inter frondes arborũ ibi se occultauit. Cũ verò vestes postmodo à Nausicaa filia Alcinoi accepisset, Palladis opera ad Areten Alcinoi coniugem perductus est, à qua nauibus & sociis dono acceptis in Ithacam cum muneribus dormiens exponitur. Hic à Pallade excitatus sumpto mendici habitu, vti Pallas monuerat, ad suos rediuit, domũque suam lasciuis ac sceleratis procis expurgauit. Post reditum Vlyssis à Troia longè diuersus fuit sermo mortalium, siquidẽ alij Penelopen illi filium peperisse inquiũt, qui deuicta Troia Ptoliporthus fuit appellatus ad memoriã paternæ virtutis, cùm illud nomẽ populatorem vrbis significet. Alij dixerunt ab Vlysse fuisse illo crimine damnatã, quòd procos vltro inuitasset, ac domo eiectã priùs Spartam, deinde Mantineam illam adiuisse, vbi vitam concluserit. Hęc autem omnia ita sunt à poetis decantata, vt vel solum Homeri poema nobis possit esse testimonio ita se habere, quæ hactenus de Vlysse dicta sunt. Pindarus tamen in Nemeis multo plura decantata fuisse scribit de Vlysse, quàm reipsa gesta fuerint, cùm poetam beneuolum & amicum sit nactus. At alij aiunt

Vlyssem fuisse à Telemacho occisum, quem suscepe
Circe, qui etiam veritus à custodiis ad patrem acced
quosdam è custodibus trucidauit, & mox patrem ipsu
cognitum lancea transfixit, cui alligauerat in summa
os turturis marinæ, cui frequentibus somniis & auguriis
rat prædictum fore vt à filio sibi caueret, velut ait D
Cretensis in lib. 7. belli Troiani.

¶ At nunc cur hæc ita fuerint ficta, perquiramus. A
illud esto primū, quòd si quis diligentiùs consideret illa
memoriæ prodita sunt de Vlysse, is intelliget vniuersa
minū vitā in his fabulis expressam fuisse, & præclara fu
præcepta contineri, quæ spectēt plurimū ad animos n
in omnes fortunæ euentus ad sapientiam informandos.
est enim Vlysses? an nō sapientia, quæ inuicta per omni
ricula intrepidè pertransit? aut qui sunt Vlyssis socij? n
animorum nostrorum motus? Cur igitur multos è suis
in præliis aduersus Ciconas ad radices Ismari monti
sit? cur multi fuerunt à Læstrygonibus absumpti? cur n
à Cyclope vorati? cur alij à Scylla & Charybdi graui
monstris absorpti? Quoniam multi vel ira vel doloribu
cuntur, vel rebus aduersis ita infringuntur, atque cons
tur, animóque deficiunt, vt ad piorum locum, tanquam
triam, peruenire non possint. Nam cùm pars animæ
altera rationi pareat, altera ad illā surda sit omnino,
illos socios Vlyssi iniunxerunt. Alij contrà non cedun
dē difficultatibus, aduersus quarum molē inuicti perfi
sed inter Phæacū delicias aut inter fructuum Lotophag
suauitatē, aut per iucundissima Circes pocula, aut can
renum, propriam salutem neglexerūt. Quare non pau
inter delicias aut voluptates, quàm inter grauissima pe
socios Vlysses desiderauit. Quanta sit autem vis volu
quámque perniciosa mortalibus, declarauit exemplu
lyphemi: quippe cùm vel tāta moles Cyclopis fuerit p
suauitatem oppressa. Cùm demonstrarent rursus poe
uinam bonitatem omnibus patēre eius auxilium imp
tibus, dixerunt illum ventos in vtrem inclusos ab Æ
cepisse, quæ tamen neglecta semel, postea non foret i
lis & omnibus obuia, illum ad Æolum reuersum rep
passum fuisse inquiunt. Deinde ostendunt auaritiam
Vlyssis, qui vtrem recluserunt, multorum & laborun

lamitatum fuisse originem. Ibidem quàm necessaria sit imperatoris vigilantia ostenditur, cùm neque tantillum quidē ab administratione rerum ad communem omnium salutem pertinentiū recedere liceat. Quamuis plerisque non ad publicam, sed ad propriam vtilitatem, res publicas gubernare nunc mos est: qui neglecto humanitatis & æquitatis iure illud tantùm quod sibi conferat, legitimum esse arbitrantur. Deinde significatum fuit per hęc viro bono necessariam esse omnino prudentiā, & rerum futurarum quasi diuinationem quandam, & præcognitionem, cùm sciscitatum de rebus futuris vel inferos adierit. At verò non sufficere vires humanas ad superandā pericula, vel titillationes voluptatum, ad quas obstupescit humanum ingenium, facilè monere potest Mercurij munus, quod datum est Vlyssi aduersa omnia veneficia. Cur inter suauissimos Sirenum cantuş vel aures obturari, vel ad malum alligari conuenit? quia aduersus illegitimarū voluptatum illecebras vel surdos esse, vel rationi firmissimè alligatum obtemperare omnino opus est. Cur socij naui igne fulminis cœlestis conflagrātē vbi Solis greges mactauissent, eo Deo neglecto in mari perierunt, ac solus Vlysses euasit? quia nemo impune denique religionem paruifacit, cùm innocentes semper Deus protegat & adiuuet. Hic idem modò nudus & ad litus eiectus inter frondes latuit, modò auri & argēti diues multis acceptis sociis & muneribus in patriam dormiens exponitur ob fortunæ vicissitudines, quas virum sapientem æquo animo perferre opus est. Hic idem sumpto mendici habitu consilio Palladis post omnes procos cæsos tranquillus in patria fuit, quoniam viri boni, & mali eundem habent ortum, & exitum vitæ: omnes enim mendici & nudi nascuntur ac moriuntur. In illo igitur habitu superatis denique & extinctis libidinis voluptatúmque omnium stimulis, qui proci sunt animæ nostræ, in patria, in piorum locis, in Deorum concilio felicissimè viuimus. Quare si quis vel illa monstra, quæ dicitur Vlysses experta, alicubi extitisse credat, vel si extitissent tam dispersa, ad illa omnia Vlyssem fuisse delatū; is nimium rerum antiquarū scriptoribus pro quadam simplicitate credit, & à veritate omnino valde delirat. Sin hæc omnia ad mores, vitámque mortaliū rectè instituendam excogitata putet, mecum planè sentit: cùm omnia hæc ad omnes fortunæ euentus sapienter ferendos non me-

diocriter pertineant. Dicta est Minerua Vlyssi omnem formitatem abstulisse, vt ait Plutarchus in Synopsi, qu pientia omnia corporis vitia deleat. Atque de Vlysse it uiter, nunc de Oreste dicatur.

De Oreste. CAP. II.

ORESTES autem fuit Clytæmnestræ & eius Agamenonis filius, qui summus Imperator fuit Græcorum Græci ad Troiam militarent, quem alij dicunt in con cùm domum post id bellum rediisset, alij in balneo vn nonnullis viris illustribus, per insidias Ægisthi fuisse c Ferunt Orestem paruulum domi cum matre relictum quo tempore Agamemnon ad bellum Troianum naui vbi cantorem custodem & admonitorem Clytæmnest liquit. At Ægisthus Clytæmnestræ desiderio captus ca clàm per insidias in insula deserta obtruncato, illa de potitus est. Hic idem Ægisthus Agamemnone patre C cæso filium quoque erat occisurus, nisi is ab Electra admonitus insidias sibi parari ab Ægistho, fuga sibi sa comparasset. Alij dicunt Arsinoen nutricem cæso pa puisse Orestem, eúmque seruasse cùm esset trium ann vt inquit Herodotus in Pelopeia. Pherecydes sensi stem à Laodamia nutrice subtractum fuisse furori, c tatique Ægisthi, sed filium Laodamiæ pro Oreste fu illo trucidatum. Profugit igitur Orestes ad Strophium cipem Phocensium, qui sororem Agamemnonis in monium duxerat, vbi ad duodecim annos commoratu iam ad robustiorem ætatem peruenisset, & paternæ memor, & acceptæ ab Ægistho iniuriæ non oblitus, tan nuntius mortis Orestis ad Clytæmnestram matrem titur: atque Electra conscia, quæ data fuerat in mat nium cuidam agricolæ, ne possent qui ex illa nascer ad regnum aspirare, matrem & Ægisthum eodem fer truncauit in paternæ cædis vltionem. Atque hoc factu in quodam sacello Palladis, quod fuit extra vrbem, dulteri pro morte Orestis Diis gratias agerent, vt periculo liberati, qua de caussa Ioui liberatori sacrifice Nam cùm sororis marito, eiúsque coniunctis armati pli aditum Orestes occlusit, ipséque ingressus cum pau manu ambos confodit & trucidauit. Id autem factum

Oreste non sine oraculi iussu, vt ait Eurip. in Oreste his carminibus:

Φοίβου δ' ἀδικίαν μὲν τί δεῖ κατηγορεῖν;
πείθει δ' Ὀρέστην μητέρ', ἥ σφ' ἐγείνατο,
κτεῖναι. πρὸς οὐχ ἅπαντας εὔκλειαν φέρον.
Quid est opus narrare Phœbi iniurias?
Matrem hic Oresti suadet illum quæ edidit
Mactare magnam quo refert infamiam.

Fuerunt tamen qui dixerint Orestem non fuisse per id tēpus apud Strophium, sed dum exularet à patria è regno paterno eiectus, Argis primum potitum fuisse, deinde cum magna Arcadum manu Phocensium auxiliis fretum Spartę regnum occupasse, cui Lacedæmonij haudquaquã inuiti paruerunt, qui Tyndari nepotem multo digniorem putarunt, cui parerent, quàm Nicostratum aut Megapenthem quos Menelaus è quadam serua susceperat. His addiderunt Hermionē Menelai filiã nupsisse Oresti, de quo natus est filius Sisamenus, qui patri Oresti in regnum successisset, vt ait Pausan. in Corinthiacis. Narrant Oresti post illam cædem diem dictam fuisse apud Areopagitas, vt sensit Nymphodorus, ab Erinnybus vltricibus scelerum: vt verò Dionysiocles, à Tyndaro patre Clytæmnestræ: vt verò Amorgius Simonides, ab Erigone Ægisthi & Clytæmnestræ filia: in quo iudicio cùm par esset vtrinque suffragiorum numerus inuentus, absolutus fuit. Eo iudicio absolutus Orestes Areæ Mineruæ aram erexit, quam ita cognomento appellauit, quia ἀρᾶσθαι sit precari, quod preces eius audierit. Nam eò insectantibus Erinnybus è patria ad id iudicium compulsus fuerat, quo tempore Demophon Athenis regnabat. cùm enim nescio quo animi stimulo ob conscientiam commissi facinoris vexaretur, è patria ad Messeniam primùm profugit, qui locus distabat ferè septem stadiis à Megalopoli, ad quam vrbem vbi peruenisset, mox Orestia fuit appellata, vti scripsit Acesodorus lib. secundo de vrbibus. Alij dicunt Oresten Thraciæ vrbem ab ipso Oreste conditã & appellatã fuisse, quę postea vocata fuit Adrianopolis: atque ibi primùm furiis correptus fuit, vt ait in Arcadicis Pausanias. Alij dicunt Orestem sibi manus alterius digitũ hîc abrosisse impatientem furoris, vbi nigræ Furiæ sibi obuiæ primùm fuerunt, quæ adeso digito mox sibi albæ visæ sunt, quare ad se ipsum rediit. Quidã apud Trœze-

nios diu mansisse tabernaculū vocatum Orestis tradide
quod erat insigne ædificiū apud illos, in quo loco cùm
ua esset cella ante id tempus, illum consistere Trœzeni
ferunt antequā materni sanguinis maculas expiationib
lueret: quo etiam in loco dum ritè expiaretur, solebant
illo epulari, qui præerant illis lustrationibus. Mansit p
consuetudo apud Trœzenios vt posteri illorum præfe
in eodem loco statis diebus cœnitarent: eius autem e
tionibus & laurum adhibitam fuisse, & alia lustratio
genera, & aquam ex Hippocrene fonte, scripsit Melāth
libro primo sacrificiorū. Habuerunt enim ipsi quoque
zenij Hippocrenem fontem, de quo longè alius est se
atque de Hippocrene fonte Bœotorū. Hic in Macedo
profectus oppidum condidit, quod vocatum fuit Arg
resticum, & vniuersa regio Orestias, vt testatus est Stra
bro septimo. Narrāt Orestem Athenas per id tēpus ve
quo Lenæa Liberi patris sacrificia celebrabantur, quæ
psit Apollodorus Anthesteria fuisse. anthonitus appe
quasi floralia dixerim. Cū igitur inter sacrificia nō adr
retur, vtpote cæde matris pollutus, dicitur Pandion he
cogitasse: cū choam vini, (est autē illud mēsuræ nomē
Athenieñses) dari singulis côuiuis iussisset, imperauit si
vt suū biberēt, neque alij de suo cuipiā infunderēt, ne e
dē cratere biberet Orestes, è quo initiati essent, neque e
rum vino: neque rursus grauiter ferret quòd ipse solus
sum ab aliis biberet. Atque inde Choum solennitas ma
eo ritu credita est Neque verò illud ipsum sine oracul
nitu factum fuit, quod scripsit Eurip. in Iphigenia in T

πρῶτα μέν μ' οὐδεὶς ξένων
ἑκὼν ἐδέξαθ', ὡς θεοῖς στυγούμενον.
οἳ δ' ἔσχον αἰδῶ, ξένια μονοτράπεζά μοι
παρέσχον οἴκων ὄντες ἐν ταὐτῷ στέγῃ.
σιγῇ δ' ἐτεκτήναντ' ἀπόφθεγκτόν μ' ὅπως
δαιτὸς γενοίμην πώματός τ' αὐτοῖς δίχα.

Primúmque nullus hospitum
Me cepit, inuisum velut Deis virum.
Qui me colebant hi mihi hospitalia
Parare soli dona, mensam vna in domo.
Silentio præbere cuncta, quo forem
Nec particeps consilij ipse, nec poculi.

En

nim uerò cùm postea oraculũ sciscitatus esset Orestes, quo
acto posset ab eo furore liberari, responsum tulit illud fieri
on posse, nisi in Tauricam regionem Scytharum profectus
alladis statuam, quam illi eximiè colebant, abstulisset in
ræciam, sororémque Iphigeniam recuperaret, & in fluuio
bluerctur, qui confunderetur cum septem fluminibus. Ille
iu anceps peruenit in fines Rheginorum, atque in inuento
i flumine se abluit. Mox in Siciliam Syracusas traiiciens
rtur cùm è Taurica rediret, templum ibi erexisse, & simu-
crum Deæ consecrasse, quam Fascelitim nominarũt, quia
la n imaginem intra fascem lignorum occultauerit Ore-
es, cùm esset illam è Taurica exportaturus: idque priusquã
atuam auferret, vbi primùm in Tauricam accessit. Eò igi-
ir cùm accessisset, in vincula à pastoribus cum Pylade con-
ectu, (nam Pyladẽ Strophij Phocensis filium, cum quo fuit
teneris educatus, omniũ profectionũ, periculorúmque so-
ium fidissimum habuit) ad Thoantẽ regionis rẽgẽ deduci-
ir, vt de more eius gentis pro victima illi Deæ mactaretur:
einde ad Iphigeniã ad tẽplum missi cũ statua per noctem
onscensa nauicula omnes aufugiunt. Sed antequã inde sol-
erent, Orestes comã lugubrẽ in Tauris deposuit, quẽ ritum
ostea detulit in Cataoniã, vt scriptũ reliquit Phanodemus
i lib. 7. rerum Atticarum, & Strabo lib. 12. Alij tamen volue-
int Orestem comã deposuisse antequã ad iudiciũ Areopa-
itarũ accessisset. Cùm verò rediisset Athenas, Electrã soro-
em Pyladæ in matrimoniũ collocauit, è qua Pylades postea
ledontẽ & Strophium filios suscepit, vt scripsit Hellanicus
esbius in 1. lib. rerum Æolicarum, & Isacius in Lycophro-
em. Quidã præter Iphigeniam & Electram sorores illi ad-
iderunt Chrysothemim, & Laodicen, & Iphianassam. Fue-
int qui non procul à Megalopoli Orestem sanitati restitu-
im crediderint, in loco quem Acen vocarũt & Tonstrinam,
bi comam totundit. Alij istud ipsum iuxta Gytheum saxũ
ontigisse memorant, quod otiosum vocarunt: super quo v-
i sedisset Orestes, fuit ab insania liberatus, vt ait Nympho-
orus Syracusius in περίπλῳ siue nauigatione, & Pausanias in
aconicis. Alij tradiderũt illud iuxta Amanum montẽ cõ-
gisse, vnde etiam mons ipse nomen acceperit, cùm prius
lelanthius diceretur, vt ait Plutarchus in libro de flumini-
is. Nam vbi profugientes è Tauris tempestate delati fue-

runt in partem eius regionis, quæ Seleucia dicebatu Antiochiam, montémque Melanthium, ibi tandem Orestes fuisse liberatus à furore Erinnyum, vti scripsi historiis Trax Eumolpus. Alij Palladis consilio Or gos adiisse, & Erinnyas placasse inquiunt, quare ibi saniã placatis Eumenidibus desiisse. Cùm igitur Athe disset sanitati restitutus, sorore data Pyladæ socio, N lemo Achillis cæso, Hermionen vxorem duxit, de cepit Tisamenum: vel, vt scripsit Isacius, ex Erigone filia vxore ducta Penthilum genuit, habitauitque vrbem Orestiam, vbi à serpente ictus extremum diem conclusit: cuius sepulchrũ fuit apud Thyreates, psit Pausanias in Arcadicis. Huic tanquã Deo postea ritus apud Trœzenios fuit institutus, vt, cùm Oreste la quadã antequã expiaretur, consistere iuberetur, c epulati sunt qui lustrationi illi præfuerunt, ad eius piternam memoriam, illorum posteri statis diebus loco cœnitarent. vbi verò defossa fuerũt illa piacula, natam postea fuisse memorant. Sequentibus tem cùm bellum grauissimum inter Tegeates atque monios exarsisset, multis cladibus affectis Lacedæm sponsum est ab oraculo, præsentes calamitates cess ventos & percutientem ac repercussum, hominúmq niciem omnem remouentes, ossa Orestis inuenisset igitur Lacedæmonius cùm Tegeam peruenisset (era tunc fœderis iure omnia pacata in ciuitatibus) atq ærarij officinam esset ingressus, ibi inueniri posse o stis in memoriam venit, quia ventos folles oraculum lasset: percutientem, malleum: repercussum, incudem num perniciem, ferrum, quo in præliis cædendis hon vsi fuissent. atque sepulta fuisse postea Orestis ossa rant iuxta Parcarum fanum in sepulchro Agamemno iussi sunt Tegeatæ ab oraculo illa sepelire, vt ait Pa in Laconicis.

¶Atque hæc illa sunt quæ de Oreste ab antiquis tur. Quòd hæc ad historicã narrationẽ referenda si nia propè, nemini dubiũ esse arbitror. at quòd ita fue stes à furiis exagitatus ob parricidium, quod vel iuss li commiserat, illud solum nobis est considerandum. huic visas fuisse Furias, quę ardẽtes faces assiduè illi

obiicerent, à quibus semper terrore horribili afficiebatur, per quas neque diurno neque nocturno tempore quiescere licebat. hanc animi molestiam, atque adeo hunc ineuntem furorem, conscientiæ stimulos fuisse constat, quibus scelerum flagitiorúmque sibi conscij homines exagitantur. cùm nihil magis animum assiduè torqueat, quàm præteritorum flagitiorum memoria, quod ita testatur Cicero in oratione pro Roscio Amerino: Nolite putare, quemadmodum in fabulis sæpenumero videtis, eos qui aliquid impiè sceleratéque commiserint, agitari, & perterreri Furiarum tædis ardentibus. sua quemque fraus, & suus error maximè vexat: suum quemque scelus agitat amentiáque afficit: suæ malæ cogitationes, conscientiæque animi terrent. Hæ sunt impiis assiduæ domesticæque Furiæ, quæ noctes diésque pœnas præteritorum peccatorum à consceleratissimis hominibus repetunt. Nam cum nihil magis quàm præteritorum scelerum recordatio animum infestet, tum nihil magis hominum quieti, & tranquillitati confert, quàm integritatis opinio, & nullius fraudis sibi esse conscium: quod per hanc fabulam antiqui significarunt. At nunc de Chimæra dicamus.

De Chimæra. CAP. IIII.

CHIMAERA monstrum illud celeberrimum apud antiquos, Echidnæ ac Typhonis filia fuisse dicitur, vt scripsit Hesiodus in Deorum ortu, vbi loquitur de Echidna in his:

ἡ δὲ Χίμαιραν ἔτικτε πνέουσαν ἀμαιμάκετον πῦρ,
δεινήν τε μεγάλην τε, ποδώκεά τε κρατερήν τε.
τῆς δ᾽ ἦν τρεῖς κεφαλαί· μία μὲν χαροποῖο λέοντος,
ἡ δὲ χιμαίρης, ἡ δ᾽ ὄφιος κρατεροῖο δράκοντος·
πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα,
δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο.

Tum parit indomitas spirantem ex ore Chimæram
Flammas, ingentem, celerem, fortémque grauémque.
Huic tria erant capita: primum fuit acre leonis,
Ast aliud capræ, atque aliud caput inde chelydri:
Prima leo, postrema draco, media inde capella,
Quæ grauiter patulis spirabat naribus ignem.

Fabulantur hanc Chimæram Amisodari studio fuisse educatam, vti scripsit Apollodorus lib. 2. Bibliothecæ. Hoc mon-

ſtrum trium fuiſse diuerſarum formarum , & è superi
patuit,& Homerus ita expreſſit lib. ζ. Iliad.

> πρῶτον μέν ῥα Χίμαιραν ἀμαιμακέτην ἐκέλευσε
> πεφνέμεν. ἡ δ' ἄρ' ἔην θεῖον γένος, οὐδ' ἀνθρώπων·
> πρόσθε λέων ὄπιθεν δὲ δράκων μέσση δὲ χίμαιρα,
> δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο.
> *Horrendam primùm iubet obtruncare Chimæram,*
> *Cui genus haud mortale fuit de ſtirpe virorum.*
> *Prima leo, poſtrema draco, media inde capella,*
> *Quæ grauiter patulis ſpirabat naribus ignem.*

Cùm ignem igitur ex ore & naribus expiraret, fabul
Bellerophontem ad hanc occidendam miſſum fuiſſe,
ſcendens equum Pegaſum alatum, natum è Neptuno
duſa, illum ſagittis transfixit, vt ſcripſit Apollodorus
quamuis aliter alij ſentiant, vt dicetur poſtea. Hanc i
habitaſſe memorāt, quo etiam in loco nata eſt. neque l
ra de Chimæra memoriæ prodita ſunt. Nunc veritat
quiramus. Scriptum fuit ab Antigono Caryſtio in hi
cōmentariis tres populos à Bellerophonte fuiſſe victo
etiam ſignificatum per triplicē Chimæræ formam fu
Zezes hiſt.149 chiliad.7. Alcimus in rebus Siculis, & S
ſius Nymphodorus Chimæram Lyciæ mōtem eſſe dix
in quo ignis naſceretur. eius in ſumma parte leone
ſunt habitaſſe, in medio erant vberrima & amœniſſi
ſcua, ad radices ſerpentes complures. quæ res locū d
bulæ, quod Chimęra mōſtrum eſſet è tribus tam diuer
malibus cōpoſitum, cuius caput & pectus vertex ſcilice
leonis, ignémque efflaret ex ore: atque ita vēter erat
cauda verò draconis. Hunc locum Bellerophontes
filius cùm feciſset habitabilem , dictus eſt monſtrun
ſagittis confeciſse. Plutarchus in libro de claris muli
Chimæram montem quendam fuiſse ait ſonitus hor
& incendia emittere ſolitum , quibus ager finitimus
tus nec arbores nec fruges produceret. at Bellerophon
bente reſcindi partem, quæ erat planiſſima , compoſit
ſe, conſopitúmque ſonitum, & magnum adhibitum r
remedium. Scriptum fuit à Theopompo libro ſeptin
rum Philippicarum , Chimæramnon ſagittis fuiſse t
xam, ſed haſta petitam fuiſſe, quæ plumbum haberet i
ma parte collocatum: quam partem haſtæ cùm Beller

in os Chimæræ intrusisset, plumbum igne colliquefactum in ventrem Chimæræ defluxit, & illi combussit omnia intestina, quare mortua est. Scripsit Agatharchides Gnidius libro tertio rerum Asiaticarum Chimæram mulierem fuisse Amisodari, qui imperauit Lyciæ, quæ duos fratres haberet Leonem & Draconem. hi cùm Lyciæ loca incursionibus & insidiis opportuna cùm magna manu iuuenum occupasent, adeuntes ea loca obtruncabant. ob concordiam igitur fratrum & sororis corpus vnum tria habere illa capita fabulati sunt. Hos Bellerophontes vi superauit, & in seruitutem redegit: quare dictus est plumbum in os intrusisse: quod etiam testatur Isacius in Lycophronem. Nicander Colophonius fluuiorum naturam ac torrentum præcipuè per hæc figmenta significari voluit: cùm dixerit Chimæram tria habuisse capita, & triplicem corporis formam: primum caput fuit leonis, vltimum draconis, at medium capræ, quoniam ex hybernis imbribus, aquarúmque abundantia fiunt fluuij quidam, qui dicuntur χείμαῤῥοι, per hyemem fluentes scilicet, qui sunt tanquam leones feroces & indomiti, omniáque obuia secum trahunt. cùm igitur omnia rapiant & strepitum edentes quasi rugiant, leonum primam partem habere dicti sunt: cùm præcipuè terram quasi vnguibus effodiant, qua iter sunt habituri. At pars media capra est dicta, quoniam aqua huiusmodi proxima quæque carpit: vltima pars est serpens, quia obliquus & contortus est omnium fluuiorum, tanquam serpentum & viperarum cursus. Hoc monstrum horrificum Bellerophontes Pegaso inuectus, Solis calor scilicet interemit, quia cùm cessat pluuiarum copia per æstatem, tunc exiccantur torrentes. Nam Bellerophon & Pegasus idem sunt re ipsa, vis Solis scilicet, quæ variis nominibus appellatur: neque quidquam prohibet eundem Solem diuersis nominibus pro variis actionibus appellari. Neque enim fieri potuit naturæ ductu vt tam deforme monstrum alicubi nasceretur, vt ait Lucretius libro quinto:

Qui fieri potuit triplici cum corpore, vt vnà
Prima leo, postrema draco, media ipsa Chimæra,
Ore foras acrem flaret de corpore flammam?

Ego sanè per hanc fabulam nos ab ira, turpissima omnium monstrorum, reuocari crediderim: cùm ira, tanquam leones furibundos faciat; quæ ex ebulliente sanguine circa

cor excitatur, oculósque rubro colore tanquam fla
perfundit. Huius media pars est capra, infestum planti
mal, quoniam maximè infesta est facultatibus ira, cum
lam neque vtilitatis, neque honoris rationem habeat i
autem significarent antiqui omnium vitiorum maxim
lestam esse iram, quæ pro viribus ab omnibus deuitand
neque huic mortui obnoxios esse amplectendos, huic
stro partem extremam draconis attribuerunt. Non mi
nim cauendus ac fugiendus est is viro prudenti, qui q
lerit vis iræ & impetus feratur, quàm draconum & cru
simarum viperarum consuetudo. Sic enim refrænandar
iram antiqui nobis significarunt, aut futurum esse vt nu
hominum nisi stultissimorum amicitiam comparemus
vim rhetoricæ facultatis sub hac fabula contineri arb
sunt, qui prooemiorum naturam acrem esse voluerunt, r
céque intumescere: medium orationis carpere, & sub
sectari propter necessaria sapientiæ studia: at extreman
tem se tanquam anguem ad medium reflecti summati
petendum, virúsque habere & acrimoniam, qua excite
mos auditorum in aduersarios. At de Chimæra satis: nu
Bellerophonte dicatur.

De Bellerophonte. CAP. IIII.

Dicitur is Bellerophon qui Chimæram interemit, p
fuisse Corinthius, & Glauci eius filius, qui natus
Sisypho, vt testatus est Dioxippus Corinthius libro sec
de rebus patriis, & Pausanias in Corinthiacis, qui Beller
Hipponus antea dicebatur. Hic vbi Bellerum Corinth
vel, vt maluit Phœnix Colophonius, Deliadé propriun
trem; vel, vt Philemon putauit, Pirenen; vt verò Doro
Sidonius, Alcimenen, interemisset, nó solum nomen se
triam etiam mutauit. Argos igitur profugus adiens à P
perhumaniter expiatur, & in hospitium capitur. Deind
cis interiectis diebus Antea, vel, vt alij maluerũt, Stheno
Prœti vxor incredibili amore Bellerophontis capitur: c
cum nullis blãditiis posset ad adulterium allicere, apud
tum tentatæ pudicitiæ accusauit. At Prœtus hunc ipse
dem iure antiquę consuetudinis interficere noluit: quo
fuit antiquorum consuetudo vt neminé occiderent qui

edissent, nisi istud accidisset inconsultò: sed ad Iobatem generum suum in Lyciam misit occidendum, literásque dedit obsignatas inquibus criminatio continebatur. Subiuit eandem fortunam Hippolytus propter amores nouercæ, & Peleus propter Cretheim Hippolyti filiã, qui tamẽ ambo post calamitates iniquè acceptas Deorũ misericordia pristinæ incolumitati sunt restituti. Hippolytum, notius est quàm indigeat explicatione, fuisse in vitam ab inferis reuocatum: sic enim plerique fabulati sunt. Peleus ob amores Cretheis vxoris Acasti, quia noluisset illi ad turpitudinem parere, accusatus apud Acastum tentatæ pudicitię in deserta Pelei montis deductus est, atque arbori nudus alligatus vt à feris syluestribus voraretur. dicunt Deos innocentiæ misertos Vulcanũ ad Peleum soluendum misisse, atque ensem illi insuper donasse quo feras irruentes posset trucidare. sic igitur solutus iuit in Thessaliam, Acastúmque ipsum & vniuersam Iolcum debellauit, vt inquit Hellanicus Lesbius in rebus Thessalicis. Cùm verò solennitas quædam per illud tempus in Lycia celebraretur, fuit ab Iobate per nouem dies admissus in conuiuium, ac decimo tandem die Iobates literas à socero aperuit. enimuerò cum illam consuetudinem Iobates etiam seruaret, hunc quidem ipse interficere noluit, sed imperauit vt Chimæram, & Solymos, & Amazonas occideret. quæ omnia testatus est his versibus Hom. lib. ζ Illiad.

τῷ δὲ γυνὴ Προίτου ἐπεμήνατο δῖ' Ἄντεια
κρυπταδίῃ φιλότητι μιγήμεναι· ἀλλὰ τὸν οὔ τι
πεῖθ' ἀγαθὰ φρονέοντα δαΐφρονα Βελλεροφόντην.
ἡ δὲ ψευσαμένη Προῖτον βασιλῆα προσηύδα.
τεθναίης ὦ Προῖτ' ἢ κάκτανε Βελλεροφόντην,
ὅς μ' ἔθελεν φιλότητι μιγήμεναι οὐκ ἐθελούσῃ.
ὣς φάτο· τὸν δὲ ἄνακτα χόλος λάβεν, οἷον ἄκουσε.
κτεῖναι μέν ῥ' ἀλέεινε (σεβάσσατο γὰρ τό γε θυμῷ)
πέμπε δέ μιν Λυκίηνδε, πόρεν δ' ὅ γε σήματα λυγρὰ,
γράψας ἐν πίνακι πτυκτῷ θυμοφθόρα πολλά.
δεῖξαι δ' ἠνώγειν ᾧ πενθερῷ, ὄφρ' ἀπόλοιτο.
αὐτὰρ ὁ βῆ Λυκίηνδε θεῶν ὑπ' ἀμύμονι πομπῇ.
ἀλλ', ὅτε δὴ Λυκίην ἷξε Ξάνθόν τε ῥέοντα,
προφρονέως μιν τῖεν ἄναξ Λυκίης εὐρείης,
ἐννῆμαρ ξείνισσε, καὶ ἐννέα βοῦς ἱέρευσεν·
ἀλλ' ὅτε δὴ δεκάτη ἐφάνη ῥοδοδάκτυλος ἠώς,
καὶ τότε μιν ἐρέεινε, καὶ ᾔτεε σῆμα ἰδέσθαι,
ὅττι ῥά οἱ γαμβροῖο πάρα Προίτοιο φέροιτο.

Occultòque vxor Prœti mox carpitur igni
Clam petit amplexum illius: sed pectora casta
Flectere non potuit prudentis Bellorophontis.
Hinc tulit ad Regem mendacia callida Prœtum:
Prœte precor pereas, ni cædes Bellerophontem,
Qui vim ferre mihi, & lectum turpare iugalem
Tentauit. Regem auditæ mouere querelæ,
Cædem deuitat tamen hanc, mens horret ab illa.
In Lyciam ad generum mittens sed tristia scripta
Huic arcana dedit, luat vt pro crimine pœnas,
Tempore quo Lyciam petijt, sed fortè Deorum
Festa celebrabant Lycij solennia. Rex hunc
Vt primùm Lyciam petit, Xanthúmque fluentum,
Excipit hospitio peregrinum ritè diebus
Ille nouem, totidémque boues mactauit ad aras:
Aurora vt decimo conspersit lumine terras,
Quid peteret rogat hunc, soceri tum scripta resignat.

Deinde sequuntur Iobatæ iussa, qui ad prædicta pe Bellerophontem ire imperauit. Erat.n.adeò terribilis mæra, quæ flãmas euomebat, vt proxima quęque co reret, ac igni deuastaret, & pecora interficeret. At ve cognita illius innocentia, eius miserti, Pegasum alatũ natum è Neptuno & Medusa, vel, vt alij maluerũt, è sa ne Medusæ, dum eius caput à Perseo cęderetur, illi runt. quem equũ vbi Bargyllus comes vellet capere, c ctus interiit, atque Bargyllis Cariæ oppido nomeñ suit. dicunt Mineruã, Chalinitiden siue frænatricẽ cog to, maximè omnium Deorũ opem innocentiæ Beller tis tulisse, quippe quæ priùs domitũ & fræno assuetu gasum illi tradiderit. Eo equo vectus Bellorophon pri Chimęrã occidit, deinde Solymos & Amazonas debe Hunc ab illis rebus gestis redeuntem & exultantẽ m Lyciis in insidiis collocati repentè adoriuntur, quibu nibus profligatis cùm Bellerophon incolumis ad Iob reuertisset, eius virtutẽ & fortitudinẽ admiratus Iobat Ionoen filiã in matrimoniũ illi dedit, eúmque generũ sciuit, è qua Bellerophon Isandrum, & Laodomiam, & polochũ suscepit, quãuis alij è diuersis mulieribus hos ptos voluerunt. His rebus cognitis cùm innocentia Be phontis postea omnibus patuisset, illam infamiam

ferens Prœti vxor sumpta cicuta sibi mortem consciuit. At Iobates postea decedens successorem etiam regni Bellerophontem instituit. Sed Bellerophõ,quale est ingenium plerisque mortalium, tanta rerum gestarum felicitate nimium elatus in cœlum quoque ascendere super equo Pegaso voluit:quam arrogantiam Iupiter omnis temeritatis grauissimus vindex deprimendam esse ratus, œstrum illi equo immisit, quare Bellerophon præceps in terram deturbatur. Cùm in Aleiam Ciliciæ planitiem is cecidisset, cæcúsque factus fuisset, tamdiu errauit per illam planitiem, quamdiu vixit,donec inuidia denique fuit absumptus ac victus penuria,cùm nullam neque domum, neque hominem reperisset. at Pegasus nunc sublimis,nunc depressus per aera volans, in cœlum denique rediit in Iouis præsepe, quæ stellæ sunt ita vocatæ. quod cùm vidisset Aurora, hunc impetrauit à Ioue, vt ab eo vecta quotidianum cursum conficeret. Sed de fabulosis hactenus.

¶ Hanc fabulam alij ad historiam,alij ad physicam,alij ad ethicam explicationem traduxerunt.Quę ad historiam spectant, ea per se patent,nisi quòd Pegasus nauis fuerit ita dicta ἀπὸ τοῦ πήγνυσθαι, à compingendo scilicet. Fuerunt qui Bellerophontem nihil aliud esse putauerint, quàm humorẽ motu Solis eleuatum:quoniam aere vi solis agitato pars grauior sublata paulo pòst rursus deorsum demittitur,atque cogitur,quę cùm feratur deorsum & coaguletur, Pegasus dicta fuit. Cùm verò pars subtilior ad regionem ignis feratur, sic illa pars crassior dicta fuit à Ioue deorsum detrusa fuisse: atque cum Pegaso ex aqua ob motum cœli diurnum sublato Aurora oriatur dies dictus est,vt sensui magis patet, at nõ Bellerophon,à Pegaso equo portari. Alij generationem elementorum, cùm alia sursum,alia deorsum ferantur, vt leuia sunt aut grauia,per hæc significari maluerunt. Alij vitæ humanę rationẽ propè omnem sub hac fabula contineri tradiderunt:nam neque aduersis rebus nimis tristari,neque prosperis,& felicibus nimis gloriari aut extolli conuenit, quoniam horũ omnium denique moderatorem Deum esse experimur. Is enim pro sua singulari clementia & calamitatibus iniquè circumuentos adiuuat, quod accidit,dum calamitosus esset, Bellerophonti, & nimis elatos animos deprimit,quare præceps idem postea dicitur de cœlo detrusus. A-

Iij malunt Chimæram fuiſſe Lyciorum ducem rei b
peritiſſimum,ſed immani crudelitate, qui cùm pir
exerceret,veheretúrque in naui,cuius prora leonem,
draconem haberet,in medio capra eſſet depicta,quē
tus Bellerophon cum citiſſima ac expeditiſſima naui
Pegaſo vocata interemit:quare datus eſt locus fabula
Plutar.in claris mulieribus. At Lucianus in aſtrologi
animum Bellerophontis ad ſublimium rerum ſpecul
elatum equum fuiſſe creditum alatum, atque ita rem
lis inuolutam. Alij ad aſtronomicas rationes hæc ip
de phyſicis dicta ſunt,tranſtulerunt,eaque fieri inqui
viribus aſtrorum, quas cùm prior Bellerophon dep
diſſet,dictus eſt in cœlum aſcendiſſe. Alij dixerunt B
phontem à Pegaſo alato vectum Chimæram inter
quia is celerem prior inuenit & frænum, vt ait Pin
terpres ſicuti bigarum inuentor fuit Caſtor, quadri
chthonius Athenienſis inuenit. Dictus eſt is equus al
voluerunt quidam,nauigium,cùm ille prior omniū
rit nauigare claſſe,atque ordinē claſſis inſtruendæ, c
& remi alæ ſint nauigiorū. Hic igitur nauali prælio S
populis bellicoſis ſuperatis,quos leonibus ſimiles d
poetæ Amazonibus arma intulit,quas per loca diffi
montoſa peragrantes capras vocarunt. Inſidias port
Iobates è lectiſſimis iuuenibus illi parauerat redeun
dam ſerpentis vocarunt. At de Bellerophonte ſati
de Rhea dicamus

De Rhea. CAP. V.

RHeam ſcripſit Heſiodus in Theogonia Terræ
fuiſſe filiam,cùm ita de filiis Terrę loquitur:

Οὐρανῷ εὐνηθεῖσα τέκ' Ὠκεανὸν βαθυδίνην,
Κοῖόν τε, Κρεῖόν θ', Ὑπερίονά τ', Ἰαπετόν τε,
Θείαν τε Ῥείαν τε Θέμιν τε Μνημοσύνην τε.
Oceanum peperit Cælo coniuncta profundum,
Cæúmque, Creúmque. Hyperionáque, Iapetúmque.
Thiámque, Rheámque, Themimque, Mnemoſinenque.

At Orpheus in hymnis Rheam primam omnium à
ctam fuiſſe inquit. quem Protogonum appellat cum
quiat:

πότνια Ῥεία θύγατερ πολυμόρφου Πρωτογόνοιο.
O Rhea Protogoni genitoris filia ſummi.

Quæ cùm fuisset postea Saturni vxor credita, ita de illa scripsit idem Orpheus:

πότνια, ἀγλαόμορφε, Κρόνου σύλλεκτρε μάκαιρα.
Saturni felix coniux, cui splendida forma est.

Ex hac idem poeta terram, & mare, & cœlum, & ventos genitos fuisse tradidit, quæ Deorum & hominum parens appellata est, vt patet in his carminibus eiusdem Orphei:

μᾶτερ μέν τε θεῶν. ἠδὲ θνητῶν ἀνθρώπων.
(ἐκ σοῦ γὰρ καὶ γαῖα, καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν,
καὶ πόντος, πνοιαί τε) φιλόδρομε, ἀερόμορφε.
Mater Deuorum pariter, materque virorum:
Ex te terra parens frugum, cœlúmque profundum,
Et mare cum ventis: veloci percita cursu.

Hanc ipsam Iouis fuisse matrem testatur Callimachus ita in hymno in Iouem:

ἐν δέ σε Παρρασίῃ Ῥείη τέκεν, ἧχι μάλιστα
ἔσκεν ὄρος θάμνοισι περισκεπές.
Nam te in Parrhasia peperit Rhea, sunt vbi colles
Arboribus tecti frondosis.

Fabulati sunt hãc Deorũ matrẽ à quatuor leonibus in curru vehi solitã, & corona turrita coronari, cuius manibus sceptrũ addiderũt, & sacerdotes tympana æráque pulsabãt, & Corybãtes armati circũstabant incedentẽ, circa quã erãt feræ permultæ, quarũ mater credita est, vt inquit Lucretius lib. 3.

Quare magna Deûm mater, materq; ferarum,
Et nostri genitrix hæc dicta est corporis vna.
Hanc veteres Graium docti cecinere poetæ
Sedibus in curru biiugos agitare leones.

Hanc Deam primam fuisse crediderunt, quæ vrbes condiderit, & turres ad defensionem excogitarit. quare ita scripsit Virgilius libro decimo:

Alma parens Idæa Deûm, cui Dindyma cordi,
Turrigeneq; vrbes, biiugique ad fræna leones.

Tympanum illi præterea tribuerunt, quòd pulsabatur in sacris, & à castratis sacerdotibus colebatur cum magno tibiarum cornicinúmque strepitu. Illud autem factũ fuit ob Atyos memoriã Phrygij pueri, qui cùm à Rhea amaretur, neque tamẽ eius desiderio vellet satisfacere, perpetuã virginitatem se seruaturũ pollicitus est. At cùm eam non seruasset, à Rhea in furorem percitus seipsum castrauit, atque sacer-

dotem illi Deæ, cui fidem violauerat, dicauit. Alij dicunt
tym fuisse eius Deæ sacerdotem ab illa Dea sacrificiis præ
ctum illa lege vt perpetuam castitatem seruaret: sed po
promissi parum memor Sangaritidem nympham compre
è qua Lydum, qui Lydiæ nomen dedit, & Tyrrhenum, à c
vocata est Tyrrhenia, suscepit, vt ait Dorotheus Corinth
in historiis. at Dea irata furorem immisit Atyi, qui sibi te
execuit, violentas etiam manus iugulo illaturus, nisi Dea
ferta in pinum arborem sibi consecratam conuertisset.
tamen ex Hercule & Iole Tyrrhenum & Atym prædict
esse natos maluerunt, vt scripsit Sostratus in secundo int
ductionis historiæ fabulosæ, quare non mirum est si prop
antiquitatem suscepti argumenti vel ego quoque ipse à
dissentio, cùm variorum scriptorum opiniones in variis
cis sim secutus. Inde verò mansit ea consuetudo, vt à G
vocatis sacerdotibus muliebri habitu indutis Rhea cole
tur, vt testatur Lucianus in Dea Syria. idcirco, quòd vter
tur tympanis in eius sacris, ita de illa scripsit Orpheu
hymnis:

τυμπανόδουπε, φιλοιστρομανές, χαλκόκροτε κόρη.

Tympana quam mulcent, tinnitúsque æris acuti.

Sic & Ouidius libro primo de Ponto:

Ante Deûm matrem cornu tibicen adunco
Cùm canit, exiguæ quis stipis æra neget?

Huic Deæ pinus arbor sacrata fuit, quòd in eam arbor
denique Atym ab illa amatum, mutatum fuisse credunt
testatur Ouidius lib. 10. Metamorph. in his:

Et succincta comas hirsutáque vertice pinus,
Grata Deûm matri. siquidem Cybeleius Atys
Exuit hac hominem, truncóque indurnit illo.

At enim pinu postea coronatis sacerdotibus sacrificare
fuit per aliquod tempus. Alij fabulati sunt Iouem per so
num in terram semen profudisse, ex quo terrę conceptu
nium humana figura, sed ambiguó sexu prodisse in luc
Agdistem appellatum, cui Dij virilem partem execuerun
qua eiecta nata est amygdalus, cuius fructus decerpens S
patij fluminis filia in sinu abdidit: at illis euanescétibus p
la grauida facta mox enixa est puerum, qui cùm depo
fuisset in sylua, & à capra educatus, forma creuit multo
mana præstatiore. eius amore miro captus est Agdistes

ad

ad·›leuisset, qui cùm Pesinuntis regis filiã esset ducturus, à superueniente Agdiste tantus furor immissus est, vt non Attes solùm, sed etiam socer sibi pudenda præciderint. quare Rhea ob formam illum sibi sacerdotem Gallum asciuit, vt ait Pausanias in rebus Achaicorum. Huiusce Deæ famuli & Curetes & Corybantes vocati sunt: nam cùm insaniam, ac beluinam quandam rabiem imitarentur, vocati sunt Corybantes à iaciendis capitibus insanorum more. Hi dicti sunt etiam Galli, à Gallo fluuio Phrygiæ, cuius hausta aqua vertebantur in furorem, atque testa se castrabant. Quamuis alij ita vocatos censuerint, quia dæmones essent, qui furorem immitterent. Fiebant autem huius Deæ sacrificia die nono lunæ, vt innuit Nicander in Alexipharm. cum magna vociferatione:

ἠὖτε κερνοφόρος ζάκορος βωμίστρια Ῥείης
εἰνάδι λαοφόροισιν ἐνιχρέμπτουσα κελεύθοις,
μακρὸν ἐπιμβοάᾳ γλώσσῃ θρόον. οἱ δ' ἀτρίοισιν,
Ἰδαίης ῥιγηλὸν ὅτ' εἰσαΐωσιν ὑλαγμόν.

Vtque Rheæ matris olim diuina sacerdos
Ipsa viis lunæ iam nona luce propinquat,
Clamorémque altum tollit: per deuia cuncti
Diffugiunt, postquam ceperunt auribus ipsos
Ideæ matris horrendos fortè vlulatus.

Quo tempore cum Deæ imagine asino imposita sacerdotes obire vicos mendicantes consueuerunt cum tympano illi Deæ sacrato, quo metu ac reuerentia Deæ quasi præsentis vel à nolentibus extorquerent victui necessaria, cùm imaginem scutum famis vocet, ac sitis, vt patet in iambis fabulosis Gabriæ qui ita scripsit per iocum:

Γάλλοις ἀγύρταις εἰς τὸ κοινὸν ἐπράθη
ὄνος τις οὐκ εὔμοιρος, ἀλλὰ δυσδαίμων,
ὅστις φέρῃ πτωχεῖσι καὶ πανουργοῖσι
πάντας σάκος. δίψης τε, καὶ κακῆς πείνης.
οὗτοι δὲ κύκλῳ πᾶσαν ἐξ ἔθους κώμην
περιιόντες ἔλεγον. τίς γὰρ ἀγροίκων
οὐκ οἶδεν Ἄττιν λευκὸν ὡς ἐπηρώθη;
τίς οὐκ ἀπαρχὰς ὀσπρίων τε καὶ σίτου
ἁγνῷ φέρων δίδωσι τυμπάνῳ Ῥείης.

Communis emptus est asellus à Gallis
Præstigiatoribus miser, parum felix,
Scutum vt ferat famis sitisque mendicis

Hinc & dolosis, artis & malæ vasa.
Villas vagantes quaslibet, velut mos est,
Dixere: rusticus quis est lateat læsus
Quem pulcher Attis, atque vt est is excisus?
Quis tritici, leguminúmque non Rheæ
Det tympano puro primitias præbens?

Fuit enim antiquorum consuetudo sacerdotum multoru vt per vicos vagarentur, ac victum in honorem quorunda Deorum colligerent à Cleobulo Lindio primùm institut cùm victus è templo non suppeteret: qualis fuit mos etia Coronistarum vocatorum sacerdotum, de quo ita mentio nem fecit Phœnix Colophonius poeta Iambicus in his:

ἐσθλοὶ, Κορώνῃ χεῖρα προσδότε κριθῶν
τῇ παιδὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἢ λέκος πυρῶν.
ἢ ἄρτον, ἢ ἡμαιθον, ἢ ὅτι τις χρῄζει.
δότ' ὦ ἀγαθοὶ τῶν τις ἕκαστος ἐν χερσὶν
ἔχει, Κορώνῃ· καὶ ἄλλα λήψεται χόνδρον.
φιλεῖ γὰρ αὕτη πάγχυ ταῦτα δαίνυσθαι.
ὁ νῦν ἅλας δοὺς, αὖθι κηρίον δώσει.
ὦ παῖ Κορώνῃ κλειθρὸ πλοῦτος ἤκουσε·
καὶ τῇ Κορώνῃ παρθένος φέρει σῦκα.
θεοὶ, γένοιτο μετάπαντ' ἄμεμπτος ἡ κούρη,
κἀφνειὸν ἄνδρα κὠνομαστὸν ἐξεύροι.
καὶ τῷ γέροντι πατρὶ κοῦρον εἰς χεῖρας,
καὶ μητρὶ κούρην εἰς τὰ γοῦνα κατθείη
θάλος, τρέφειν γυναῖκα τοῖς κασιγνήτοις.
ἐγὼ δ' ὅκου πόδες φέρουσιν, ὀφθαλμοὺς
ἀμείβομαι Μούσῃσι πρὸς θύραις ᾄδων
καὶ δόντι καὶ μὴ δόντι πλείονα τῶν γε.

In quibus iambis patet quòd vagantes illi sacerdotes finge bāt Deam hisce muneribus vesci, quæ suis sacerdotibus offe rebantur: cùm ipsi præterea pro salute & incolumitate illoru precarentur, à quibus munera ipsi Deæ fuissent oblata atqu non solùm triticum, vel hordeum, vel cæteras huiusmod fruges colligebant, sed quodcunque illis commodum huma næ vitæ offerebatur. quorum carminum hæc est sententia:

Boni, Coronæ tradite hordei manum,
Vel tritici, puellæ Apollinis sacri,
Panémve, seu merum, quod aut cuiuis placet.
Date, ô boni, quod quilibet manu tenet
Vestrûm Coronæ, nam salem & chondrum capit. Liben

Libenter illa prorsus hisce vescitur.
Ceram dabit rursus, salem qui nunc dedit.
Puer Coronam clarè Plutus audiit.
Ficus Coronæ virgo multas attulit.
Dei, sit illa mox petenda ab omnibus,
Et splendidum inueniat virum atque diuitem.
Mox filium patri senis det in manus,
Matris puella ludat inter & genua.
Simul sororémque educet cum fratribus.
Ego pedes quò conferunt me & lumina
Cedo, atque Musis ad fores idem cano
Non dantibus, vel plura dantibus simul.

Vocabantur autem Matragyrtæ sacerdotes illi, qui in honorem matris Deûm consimiliter pecuniam in templis colligebant, vel ad singulas domos accedentes: quod innuit Ouid. in 1. lib. de Ponto:

Et quis ita est audax, vt limine cogat abire
Iactantem Pharia tinnula sistra manu?

Significat vel nomē ipsum, quòd in honorem matris Deûm colligebant, cùm μήτηρ matrem, ἀγύρτης præstigiatorem ac mendicum significet. quare inquit Lucianus in Æsculapio & Hercule: σὺ δὲ ῥιζοτόμος εἶ καὶ ἀγύρτης: *Tu autem herbarius es & mendicus.* fecit mentionem de hoc nomine Arist. etiam in tertio libro Rhetoricorum, qui locus cùm ante nostram ætatem legeretur deprauatus, Petri Victorij patricij Florentini ac viri clarissimi ingenio est integritati restitutus, vt mihi, cùm essem Florentiæ, multis rationibus probarunt viri quidam eximiæ integritatis & eruditionis, atque in primis Vincentius Borghinus, vir omnium quos vnquam cognoui, multiplici rerum cognitione præstantissimus. horū grauium testium autoritate commotus non potui non summopere improbare M. Antonij cuiusdam Maioragij nescio impudentiam ne appellem, an exquisitam ambitionem; qui omni explicatione propè Aristotelicæ artis ipsius Victorij scriptis accepta, vt ex iisdem viris illustribus cognoui, ex hac emendatione clarus, mox alibi in Victorium ipsum non semel insultauit, & per huius loci correctionem viros omnes clarissimos suæ ætatis insectatus est: atque in primis Hermolaum Barbarum virum præstantissimum. Quasi verò maior gloria è maledictis in alios, quàm è bonitate, splendoréque ex-

plicationum possit comparari. Habebat Maioragiu
oculos Primi Comitis affinis sui modestiam & integri
ad imitandum, qui Primus non solùm est ob singular
eruditionem non obscurum Mediolani ornamentum,
tiam ad bonitatem,& animi moderationem. Cęterum
in templis etiam pecunias colligerent in honorem eiu
matris Deorum, facilè patet ex his carminibus Ouidij:

Ante Deûm matrem cornu tibicen adunco
Cùm canit, exiguæ quis stipis æra neget?

Hæc eadem Dea vocata fuit varijs nominibus. nam &
serpina,& Isis,& Cybele,& Idæa, & Berecynthia, & T
& Rhea, & Vesta, & Pandora, & Phrygia, Pylena,& D
men,& Pessinuntia à locis aliquando vel à causis voca
Fertur Rhea vbi Iouem in vtero gestaret, atque Satur
uitaret prædictam crudelitatem, ad montem Thaum
Arcadiæ peruenisse, qui mons fuit ab Hoplodamo, ali
illius socius Gigantibus in auxilium accitus, si fortè Sat
illi vim inferre parauisset. Hic autem mons non proc
stabat à Molosso flumine. Fama est Rheam in parte qu
Lycei peperisse, atque in hoc monte deceptum fuisse S
num cùm lapidem pro filio accepisse, cuius in iugo sp
ca fuit quædam, in quam ingredi viris religio prohib
cùm solis fœminis initiaturis sacris introire fas esset. T
tur Lucianus in Nigrino satis fuisse Phrygiæ tibiæ so
ad incitandos ad sacrificia Rheæ sacerdotes, cùm illo
to statim in furorem verti soliti essent. Neque verò
solùm sacrata fuit Deorum matri, vt diximus, sed etiã
cus, vt testis est Apollodorus lib. 3. de Diis. Et viris, vt
Euphorion, quando quidem eius etiam effigiem è vite
re solebant. Atque Titiæ & Cylleno priùs Milesij sacri
consueuerunt deinde Deorum matri, cuius Deæ ara fr
bus quernis ornabatur, vt testatur Apollon. lib. 1. A
in his:

βωμὸν δ' αὖ χεράδος παρενήνεον· ἀμφὶ δὲ φύλλοις
στεψάμενοι δρυΐνοισι θυηπολίης ἐμέλοντο.
μητέρα Δινδυμίην πολυπότνιαν ἐγκαλέοντες,
ἐνναέτιν Φρυγίης, Τιτίην θ' ἅμα Κύλληνόν τε·
οἳ μοῦνοι πολέων μοιρηγέται ἠδὲ πάρεδροι
μητέρος Ἰδαίης κεκλήαται, ὅσσοι ἔασι
δάκτυλοι Ἰδαῖοι Κρηταιέες· οὕς ποτε νύμφη

Ἀγχιάλη Δικταῖον ἀνὰ σπέος ἀμφοτέρῃσι
δραξαμένη γαίης Οἰαξίδος ἐβλάστησαν.
Accumulant aræ lapides, quam frondibus ornant
Quernis, & sacris onerantes lancibus aram,
Dindymeam matrem placida mox voce vocarunt,
Incola quæ Phrygiæ est: Cyllenúmque, Titiamq́;,
Qui soli fatis vrbes, qui regna gubernant,
Matris & Idææ comites dicuntur, & iidem
Dactyli Idæi Cretes: quos Nympha creauit
Anchiale terram stringens OEaxidis agri
Ambabus manibus Dictæo proxima colli.

Fuit autẽ Titias Heros indigena Cretensiũ, vt sensit Callistratus lib. 2. Heracleæ: quẽ fabulati sunt Iouis fuisse filium, cùm tamẽ Callimachus in Hecale illũ maiorem natu Cimmerij Mariandyni filiorũ tradiderit. ob huius felicitatẽ cùm gens illa maximè res suas auxisset, illũ postea Heroẽ fatis vrbiũ præfectũ existimari lege sanxerunt, vt inquit Theophanes, & Promachidas in iis quæ scripsit de Heraclea. ἀποθεωθῆναι δὲ Τιτίας ὑπὸ Μαριανδυνῶν, ὅτι δι' ὃν μάλιστα τὸ ἔθνος ἐκείνων ηὔξηταί τε καὶ προῆκται πρὸς εὐδαιμονίαν. *inter Deos relatus est Titias à Mariandynis, quoniam per illum gens illa maximè aucta est, & ad felicitatem est perducta.* atque de Rhea tot dicta sunt.

¶Nunc sententiã antiquorũ ex his eliciamus. Dictũ autẽ fuit modò physicas rationes naturæ & elementorum, modò vitæ rectè gubernãdæ præcepta sub his fabulis fuisse ab antiquis implicata. sic. n. ea quę dicũtur de Rhea, pertinẽt ad elementorũ naturã. Quòd autẽ Rhea terra sit, vel vis terræ quæ ad generationẽ rerũ pertrãsit, facilè patet ex eius parẽtibus, & ex illis quæ ita scribuntur ab Apollonio lib. 1. Argonaut.

ἔνθεν ἐσαιεὶ
ῥόμβῳ καὶ τυπάνῳ Ῥείην Φρύγες ἱλάσκονται.
ἡ δέ που εὐαγέεσσιν ἐπὶ φρένα θῆκε θυηλαῖς
ἀνταίη δαίμων· τὰ δ' ἐοικότα σήματ' ἔγεντο.
δένδρεα μὲν καρπὸν χέον ἄσπετον· ἀμφὶ δὲ ποσσὶν
αὐτομάτη φύε γαῖα τερείνης ἄνθεα ποίης·
θῆρες δ' εἰλυούς τε κατὰ ξυλόχους τε λιπόντες,
οὐρῇσιν σαίνοντες ἐπήλυθον.
Tympana cum rhombis adsunt, placatur vt olim
A Phrygibus mater Diuûm Rhea, cùm sibi sacra
Præmissa fieri haud dubiis vult obuia signis.

Arboribus fructus nascuntur: lumina florum
Sub pedibus diua effundit mox Dædala tellus:
Iamque feræ in sylvis linquentes pignora, caudas
Motantes Diuam mulcent.

Erat enim rhombus rota quædam parua, quam ve manu loris pondera ferri aut æris habentibus diuerb vt scripsit Bacchylides: quod fieri cõsueuisse inquit, n verbum aut vox molesta inter illa sacra audiretur. eg illud fieri magis crediderim, quia terram ventis bribus vndique pulsari significarent. enimuero qua sit Rhea, & cur in curru vehi fingeretur, & cur turri staret coronam, cúrve haberet Gallos socerdotes ita cit Lucretius lib. 2.

Hanc veteres Graiûm docti cecinere poetæ
Sedibus in curru biiugos agitare leones,
Aeris in spatio magnam pendere docentes
Tellurem, neque posse in terra sistere terram.
Adiunxere feras: quòd quamuis effera proles,
Officiis debet molliri victa parentum.
Muralique caput summum cinxere corona,
Eximiis munita locis quòd sustinet vrbes.
Quo nunc insigni per magnas didita terras
Horrificè fertur diuinæ matris imago.
Hanc variæ gentes antiquo more sacrorum
Idæam vocitant matrem, Phrygiásque cateruas
Dant comites, quia primùm ex illis finibus edunt
Per terrarum orbem fruges cœpisse creari.
Gallos attribuunt, quia numen qui violarint
Matris, & ingrati genitoribus inuenti sint,
Significare volunt indignos esse putandos
Viuam progeniem quòd in oras luminis edant.
Tympana tenta sonant palmis & cymbala circum
Concaua, raucisonóque imitantur cornua cantu,
Et Phrygio stimulat numero caua tibia mentes,
Teláque præportant violenti signa furoris,
Ingratos animos atque impia pectora vulgi
Conterrere metu quæ possint numine Diuæ.

Hæc Dea vxor Saturni credita est, quoniam muta elemẽtorum tẽpus adest necessariò. Inde verò effec marinorum omnium, & cœlestium, ac terrestrium

pater Saturnus, ac Rhea mater crediti sint, cùm Dij ipsi vires sint elementorum, vt dictum fuit, quæ cum tempore agunt. Nam terrã omnium corporum naturalium vinculum & fundamentũ antiqui fuisse crediderunt, circa quam frequentiores fierent mutationes ad procreandum, atque hæc non sine tempore patre. Hanc cùm basin elementorum & vinculũ esse animaduerterent, postea accidit Deos ac Deorum vires cognosci, rerúmq; singularum actiones ab hominibus coli: cùm omnia ab vno Deo proficisci minimè adhuc intelligerent. Ex hac enim omnia pullulasse ita inquit lib. 1. Apollonius:

ἐκ γὰρ τῆς ἄνεμοί τε, θάλασσά τε, νειόθι τε χθὼν
πᾶσα πεπείρανται, νιφόεν θ' ἕδος οὐλύμποιο.
Ex hac sunt venti, tellus, atque æquora nata
Ventosa, & vasti flammantia sidera mundi.

At verò multo sapientior Orpheus hanc Protogoni, siue solius Dei summi filiam nominauit, cùm omnia elementa, omnísque mundi machina à Deo rerum omnium opifice præfecta sit. Sed quid opus pluribus? Hanc ipsam Deam terram fuisse apertè declarant illa carmina Demetrij Byzantij, quæ sunt in 1. libro suorum poematum hoc pacto:

Ῥεῖα θεῶν βασίλεια, καὶ ἀνθρώπων γενέτειρα,
ἄνθεσι καὶ καρποῖς χαίρουσα, φιλόκροτε δαῖμον,
πηγαῖς ἀρχὴ, ποταμῶν ἕδος ἀσφαλὲς αἰεί·
τὴν ἀεί γ' ἀκαμάτως εἰλίσσεται οὐρανὸς ὕψι·
παντοφόρε, συγγενέτειρ, πανθελγὲς, δῖα τιθήνη·
τὴν ἀεὶ μὲν θῆρες σαίρουσι, καὶ ἄγρια πάντα
θρέμματα περιτρέπεται.
Rhea Deûm regina, virûm prædulcis alumna,
Fructibus & gaudens, strepitu lætissime dæmon,
Fontibus alma parens, fluuiis æternáque sedes,
Quam circum assiduè cœlum conuoluitur altum:
Omnia fers, mulces producis, & omnia nutris.
Te circum est semper rapidarum turba ferarum,
Blanditúrque suæ placidè mulcedine caudæ.

Hanc eandem Deam fuisse aliquando Tellurem vocatam, vel illa argumento esse possunt, quæ ipsi Telluri tribuebantur, & instrumenta, & vires quæ omnia Telluri, Vestæ, ac Rheæ conueniebant; quæ possumus facilè ex his carminibus Alexidis perdiscere:

μῆτερ ἐμὴ Γαῖα, Φρυγίων θρέπτειρα λεόντων·

ἀλλὰ μόνοις μύσταις ἐκ ἀπάτην τον ἔχει·
σοὶ ταῦτα θῆλυς Ἄλεξις ἑῆς οἰστρήματα λύσσης
αἶθετο, χαλκοτύπῳ παυσάμενος μανίης.
κύμβαλά τ' ὀξύφθογγα βαρύφθογγόν τ' ἀλαλαγὸν
αὐλῶν, οὓς μόσχου λοξὸν ἔκαμψε κέρας.
τύμπανά τ' ἠχήεντα καὶ αἵματι φοινιχθέντα
φάσγανα, καὶ ξανθάς, τὰς πρὶν ἔσεισε, κόμας.
ἵλαος ὦ δέσποινα τὸν ἐν νεότητι μανέντα,
γηραλέον προτέρης παῦσον ἀγροσυνέης.

Alma parens Tellus, Phrygiorum & alumna leonum,
Soli cultori ritè adeunda Dea.
Instrumenta sui dicat ista furoris Alexis:
Libera ab horrisono hæc ipsa furore dicat.
Cymbala sunt, raucóque sono mox tibia: frontis
Enata vituli cornua flexa vide.
Tympana sunt grauiter pulsantia corda: cruenti
Sunt enses: sunt, quas dedicat ille, comæ.
Sat fuit insanus iuuenis: miserere senectæ,
O Dea, fac cesset quæ sumus ipse furor.

Finxerunt hanc in curru vehi, quia suapte natura tem aere suspensa videtur, cùm nulla re fulciatur, neque ta in aliquam partem magis declinet. Circa hanc feræ f quia omnia animalia ab illa producantur & nutriantur: cùm multas ciuitates habeat, meritò corona turrita inf tur. Instrumentorum verò strepitus, vim significat vento qui plurimum faciunt, vt quasi leones sunt ad omnia na negotia, cum sint frigoris & caloris non leues minist tanquam pluuiarum ac serenitatis vehicula. trahitur à tuor ferocissimis leonibus eius currus, qui nihil fanè fu liud, quàm ab Oriente & Septentrione, & his à latere r nibus venti. Hi dicuntur illam vehere, quoniam vis ge tionis plurimum illis adiuuatur. Cùm verò omnia e fluere, & in ortum deduci appareant, iure Rhea ἀπὸ τῦ ῥ ne à fluendo, dicta est. at nunc de Latona dicatur.

De Latona. CAP. VI.

FVIT autem Latona Cœli ac Phœbes filia, vti testatu pollodorus lib. I. & Hesiod. ita in Theogonia:

Φοίβη δ' αὖ Κοίου πολυήρατον ἦλθεν ἐς εὐνήν.
κυσαμένη δ' ἤπειτα θεὰ θεοῦ ἐν φιλότητι
Λητὼ κυανόπεπλον ἐγείνατο μείλιχον αἰεί.

Inde thorum Cœi Phœbe conscendit, & illi
Iuncta in amore Deo, Latonam concipit almam.

Sic Ouidius etiam libro sexto mutationum:

Quóque modo audetis genitam Titanida Cœo
Latonam præferre mihi?

Homerus autem hymnicus in hymno in Apollinem Latonam Saturni filiam fuisse scribit hoc pacto:

Λητοῖ κυδίστη θύγατερ μεγάλοιο Κρόνοιο.
Inclyta Latona, ô Saturni filia magni.

Aiunt quidã, inter quos fuit Hecatæus, in locis Gelrica terra superioribus insulam esse Oceani nõ minorem Sicilia, vrsas versus, quæ ab hominibus habitatur Hyperboreis vocatis, quòd lõgiùs distet à flatibus Boreæ; quæ fertilis est & abundans rerũ omnium, mirificámque habet temperiem, bísque fructus ferat quotannis: in qua fabulantur natam esse Latonã. Fabulantur hanc compressam fuisse à Ioue ob eximiam pulchritudinem, quam cùm in vtero gestare sensisset Iuno, illam depulit è cœlo, iussítque Pythoni serpẽti vt illam insequeretur. Deinde terra vniuersa iurare coacta est, quòd parturienti Latonæ locum non concederet, præter Delum insulam: illa enim cùm esset instabilis per illud tempus, sub vndis fortè delitescebat: quæ deinde cùm tẽpus pariendi Latonæ aduentasset, vtpote non iurata in Latonam, iussa est à Neptuno cõsistere, & locum parturienti præbere, vt scripsit Lucianus in dialogo Iridis & Neptuni. Hæc igitur insula in mari Ægæo cùm tũc ad recipiendam Latonam emersisset atque apparuisset ex vndis, Delus vocata fuit quod nomen manifestum & apparens significat. Præclarè igitur se habent illa carmina Alphei Mitylenæi, quæ scripta sunt in laudem Deli, quod Apollo & Latona post cœlum hanc vnam insulam patriam suam ex omnibus terris arbitrati sunt, cùm ita inquiant:

Λητῶς ὠδίνων ἱερὴ τροφὲ, τὴν ἀσάλευτον
    Αἰγαίῳ Κρονίδης ὡρμίσατ' ἐν πελάγει.
οὔ σε διακλαίειν μεγ' θεὸς δέσποινα βοήσω
    δαίμονας, οὐδ' ἐλέγοις ἔψομαι ἀντιπάλου·
ὀλβίζω δ' ὅτι Φοῖβον ἐδέξαο, καὶ μετ' Ὄλυμπον
    Ἄρτεμις οὐκ ἄλλην, ἢ σε λάχε πατρίδα.

Latonæ partus nutrix, quam Iupiter olim
In maris Ægæi sistere iussit aquis;
Nulli per superos infelix esse fereris:

Non ego te verbis alloquor Antipatri.
Te voco felicem quòd Phœbum ceperis, & quòd
Solam te patriam clara Diana vocat.

Quanquam alij maluerunt Latonam ipsam sub tempus p riendi in coturnicem versam in insulam volauisse, & sub forma latuisse Iunonem, ad cuius insulæ, quæ illam accep rit, beneficij memoriam perpetuam, insulam postea Or giam nominauit, cùm sit ὄρτυξ coturnix apud Græcos. Fab lantur tamen alij Asteriam fuisse Latonæ sororem: quæ, c Iupiter illam ad congressum insequeretur, fuerit ipsa, at n Latona in coturnicem conuersa, & in mare conuolarit. de de memorant ab illa Asteriam in insulam fuisse conuers vt scripsit Callisthenes in nauigatione. Nõ igitur mirum e si, cùm Iupiter Latonam compressisset, soror sorori locum pariendum concesserit. Memoriæ proditum est à Pausania rebus Atticis Latonam antequam pareret, zonam apud H limusios non procul à mari soluisse, cùm proximum iam set tempus pariendi, qui locus postea Zoster ab illa re f appellatus. Fuit postea in hac insula vrbs in planitie ædifi ta, templúmque nobilissimum Apollinis & Latonæ, cui m Cynthus erat propinquus, & fluuius Iompus nomine nõ v de magnus, qui per insulam fluebat, vt testatur Strabo lib. Hanc aiunt apud palmam & oliuam, vt dictum fuit, pepe se, vti testatur Euripides in Iphigenia in Tauris hoc pacto

ποθοῦσ' Ἄρτεμιν λοχίαν,
ἃ παρὰ Κύνθιον ὄχθον οἰκεῖ,
φοίνικά θ' ἁβροκόμαν,
δάφναν τ' εὐερνέα, καὶ
γλαυκᾶς θάλλον ἱερὸν ἐλαίας
Λατοῦς ὠδῖνα φίλαν.

Cupiens, Dianam parientium fautricem,
Quæ iuxta Cynthium tumulum colens,
Palmámque suauiter comatam
Lauriúmque benè ramosam, &
Glauca germen sacrum oliuæ,
Latonæ doloris amicum.

Sed neque tamẽ in illa insula clàm partum edere potuiss nisi Iunonem armorum Curetum strepitus obtudisset, c assiduè sollicita esset, & Latonam insequeretur ne alic pareret. Complexa igitur palmam, vt à doloribus solue tur, peperit. cùm mos sit parturientium mulierum proxim

queque apprehendere, atque ita nixę partus doloribus soluuntur. Enixa est igitur Dianam & Apollinem, vt ait in his Orpheus:

εὔτεκνον Ζηνὸς γονίμην ὠδῖνα λαχοῦσα,

γειναμένη Φοῖβόν τε, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν.

E Ioue quæ quondam es partus sortita dolores,

De qua sunt Phœbus simul & Diana creati.

Quamuis Herodotus in Euterpe Dionysi & Isidis inquit Apollinem & Dianam esse filios at nutricem fuisse Latonam, vt dictum fuit. Neque illud est silentio prętermittendum, quòd Latona, cùm propinquaret pariendi tempus, oberraréq; in litore Atticæ nō procul à mari, zonam soluit ob tumorem ventris in loco Zostere ab eo euentu vocato. Sed vt communiorem sententiam sequamur, recèns natus Apollo sagittis serpentem illum occidit, qui matrem Latonam ad id vsque tempus insecutus fuerat, vt scripsit Pindarus in Pythiis. atq; cùm multa de Latona dicta sint superiùs, eadem repetere ducimus superuacaneū; quare tot de illa in præsenti dicta sufficiant; si tantùm hoc addiderimus, quòd Phœbus postmodo in Lyciam Diana in Cretam vbi adoleuissent, in montem Dictynnum secesserunt, ac Delum matri habitandam reliquerunt. Nunc autem quid Latonam esse voluerint antiqui, perquiramus.

¶ Fuerunt qui Latonam matrem fuisse Apollinis tradiderint, quia suauitas musicę harmonię malorum omnium obliuionem inducat, quæ sunt in hac miserrima & molestiarum plenissima hominum vita. Dicunt Dianam filiam fuisse eiusdem Latonę, quia musica modò ad lenitatem muliebrem animos mortalium inflectat, modò ad fortitudinem erigat & inflammet, strenuósque faciat. Nam memorię proditum est Timotheum musicum, vbi in conuiuio musica instrumēta apud Macedonē Alexandrū pulsaret, ita eius regis animum inflammasse, vt ad capienda arma è conuiuio exilierit: deinde cùm ab illa tam acri chordarum tractatione ad leniorem modum deuenisset, iterū accubuit Macedo; vt scriptum reliquit Aristoxenus in libro de Tibicinib. Alij crediderūt Dianam genitam dici à Latona, quoniā venationis etiam exercitatio plurimum conferat ad deponendas & delendas animi molestias. Hinc inquiunt Phœbes & Cœi filiam fuisse, qui Cœus è Cœlo natus est, quoniam omnium

bonorum pater ac mens diuina omnibus quę sunt ac vigent suam bonitatem impertit; neque quidquam est boni, quod non à diuina bonitate cœlitus proficiscatur: omnium igitur malorum obliuio filia est superni luminis. Hęc malorum obliuio cùm plena sit spe & pulchritudine de cœlo adueniente, ab humanis calamitatibus tãquam à serpente, terrore afficitur: veruntamen ope diuina ad partum adiuuatur, ac serpentem denique superat. Alij tamen inter quos fuit Lysimachus Alexandrinus lib. 10. rerum Thebanarum, maluerunt hoc ad mundi procreationem perduci: qui dixerunt sidera & solem vi maxima caloris in superna loca raptum fuisse, vbi primùm post chaos rerum informium formæ, ac elementa enituerunt, terra molli adhuc existente, & lutosa, & instabili sede nutante. cùm calor æthereus paulatim conualuisset, ac semina ignea in eam defluxissent: tunc enim lunam inferiorem locum inter corpora cœlestia occupasse memorant, vt quæ crassiore sit natura. Sic igitur physici Latonam terram esse crediderunt, cui Iuno diu obstitit, ne Phœbus ac Diana nascerentur. atqui Iuno aer est, vt ostendimus, qui humidus supra modum grauisq; existens erat impedimento, quò minùs duo lumina viderentur ob densitatem, quasi ne nascerẽtur: sed vis Neptuni deniq; concessit, vt terra, quę priùs sub aqua latebat, siccaretur. qua exiccata & apparente ex aquis Latona peperit: nam cessantibus nebulis hæc duo lumina cõtinuò apparuerunt. Quòd verò Apollo serpentem qui matrem insectabatur, sagittis confecerit, ita Stoicus Antipater interpretatus est: terrę humidæ & recentis adhuc exhalatiõ cùm esset frequens, volubili impetu sursum ferebatur: at cũ non aptè posset ob copiam digeri. rursus ferebatur deorsum omniáque putredine corrumpebantur. At illa putredo, cùm fiat omnis putredo per calorem non sine humectatione, omnes terrę fructus infestabat, neque quidquam per illam aeris inclementiam nasci poterat. At enim diuina prouidentia tãdem factum est, ita statuente Neptuno, terra paulatim sicciore facta, Soléque vapores iam validiore extenuante, vt pestifera illa exhalatio astrorum virtuti cesserit: quare dictus est Apollo sagittis serpentem siue putredinem suis radiis illam domuisse. ac de Latona satis, nunc de Curetibus aut Corybantibus dicamus.

De Curetibus siue Corybantibus. CAP. VII.

Cure-

CVretes auté illi qui Iouẽ cum Rhea Saturni patris crudelitatis subtraxerunt, eúmq; in Cretã educandũ deportarunt, nũ dæmones fuerint, an homines, dubitari solet: siquidẽ Hecatæus Milesius in iis libris, quos de Phoroneo cõscripsit modo ὀρχηστὰς θεοὺς, saltatores Deos scilicet; modò παιγνιήμονας, lusores siue iocosos, vocauit. at verò Metrodorus Samius in iis cõmẽtariis quos de rebus Sami egregiis cõscripsit, Κουρῆτας θεοὺς χαλκάσπιδας Curetes æreis scutis armatos Deos, appellauit. Heraclides aũt Ponticus in rebus Amatoriis nõ Deos, sed Cretenses homines putauit esse, qui primi omniũ mortaliũ ærea arma in Eubœa induerint, Iouémq; nutriuerint, & cum illo postea militauerint, eúmq; in regnum paternũ deduxerint. Fama est Curetes & Corybãtes ab Idæis Dactylis fuisse genitos, vt memoriæ prodidit in rebus Cretẽsiũ Echemenes, qui viros centum in Creta genitos fuisse memorat; atq; illos Idæos Dactylos fuisse vocatos. à quibus nouẽ Curetes fuerunt procreati, qui singuli decem viros genuere, quos posteà nominatos fuisse Idæos Dactylos, vt ait Strabo lib. 10. Dionysius verò Chalcidicus quindecim illos fuisse scripsit: at Pherecydes quinquaginta & duos, quos etiã ex Apolline & Rhytia nympha natos fuisse tradidit. alij cõtrà è Cabera Prœtei filia & Apolline. Vocati sunt Idęi ab Ida mõte Cretę, vt sensit Hellanicus: vt verò Mnaseas libro de Asia, à patre Dactylo & à matre Ida. at Posidippus epigrãmatũ poeta vocatos fuisse Idæos Dactylos putauit, quia in Ida mõte Cretę Rheę obuij digitos eius attigerint cùm illã cõplecterentur. Fuerũt autẽ præstigiatores Idæi Dactyli, ferríque in varias formas diducendi artifices, aliorúmque metallorũ inuentores, vt patet ex his carminibus eius poetę qui Phoronidem scripsit:

ἔνθα γόητες
Ἰδαῖοι Φρύγες ἄνδρες ὀρέστεροι οἰκί' ἔναιον·
Κέλμις, Δαμναμενεύς τε μέγας καὶ ὑπέρβιος Ἄκμων,
εὐπάλαμοι θεράποντες ὀρείης Ἀδρηστείης·
οἳ πρῶτοι τέχνην πολυμήτιος Ἡφαίστοιο
εὗρον ἐν οὐρείῃσι νάπαις, ἰόεντα σίδηρον,
ἐς πῦρ τ' ἤνεγκαν, καὶ ἀριπρεπὲς ἔργον ἔδειξαν.

Præstigiatores homines hic tecta suarum
Idæi coluere Phryges montana domorum:
Celmis, Damnameneus ingens, præsignis & Acmon,
Egregij famuli Adrasteæ; qui prius artem
Vulcani reperere Dei prudentis in altis

Montibus, & ferrum varias docuere figuras
Ignibus impositum.

Eratosthenes in Architectonico, & Scepsius, Curetas
rybantes eosdem esse tradiderunt, quod etiã sensit O
in his:

Κουρῆτες Κορύβαντες, ἀνάκτορες εὐδυνατοί τε.
Curetes clari Corybantes regia proles.

Alij Rheæ datos a Titanibus ministros fuisse Coryb
mis instructos è Bactriana inquiũt, alij è Colchis, alij
gia. Fuerũt qui dixerint Thelchines nouem fuisse Rh
mites Rheę, qui in Cretam accessserint, qui dicti sint
ex quo tẽpore Iouem educarunt: at Corybantes Soli
neruæ filios, fuisse dæmones. Quidam Saturni filios
crediderunt, quidam verò Iouis & Halliopes, cùm a
retes Hecates ministros arbitrarentur. Curetes siue C
tes in matris Deorũ sacrificiis armati saltabant casti
ri assumpti. Dicti sunt Curetes ἀπὸ τοῦ κορύπτειν, qu
inter saltandum iactabant, exercebántque enopliã p
saltationẽ, ensibus scuta inter saltãdum cum harmo
cutientes. Fuerunt nõnulli, inter quos Callisthenes in
nauigationis, & Euphorion, qui Dactylos, Idæos, C
Corybantes, Caberos, Telchinas eosdem putarint e
alij cognatos quidem esse inter se, sed paulũ differre
Curetas nonnulli Pleuronium agrum habitasse, qui
cus postea ab illis nominatus fuit. Archemachus Eu
hos Chalcidẽ inquit incoluisse, qui cùm de Lilanto
dimicarent, atque hostes priorem partẽ cæsariei ho
perent, cùm dabatur facultas, illam capillorum pa
tonderunt, & inde à tondendo Curetes sunt nomina
postea in Ætoliam migrassent, & Pleuronis lo
Acheloum occupassent intonsa seruantes capita Ac
dicti sunt. Alij, quia longas stolas gestarẽt tanquam
ita nominatos contenderunt. Semus libro septimo e
erant in Delo, Curetas filios fuisse scribit Danaidi
phæ Cressæ, & Apollinis, cùm essent Corybantes A
& Thaliæ: quare nõ eosdem fuisse contendit. Apol
autem Atheniensis lib. 2. Bibliothecæ memori
hos fuisse à Ioue occisos, quia Epaphũ, quem pelle
pererat, Iunonis hortatu ceperunt occultandum. H
tas memorant spiritu afflatos Bacchico & valde tu

armorum agitatione cum strepitu, fragore, cymbalis, tympanis, tibiis, vociferatione inter sacrificia vti solitos, vt præsentes perterrefacerent, Deæque reuerentia & metu adimplerent. Atqui hunc sacrorum ritum, quem seruabant Curetes in sacris Deæ Rheæ, ita breuiter expressit Lucretius libro secundo:

Hic armata manus (Curetas nomine Graij
Quos memorant Phrygios) inter se fortè caterua
Ludunt, in numerúmque exultant sanguine læti,
Terrificas capitum quatientes numine cristas.
Dictæos referant Curetas, qui Iouis illum
Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur,
Cùm pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum pulsarunt æribus æra.

¶ Atqui rectissimè pro antiquorū theologia musica ratio Deorum sacrificiis addita fuit, non solùm quia compositos animos sacrificantium, & ad aras Deorum accedentium esse oportere significabant, cùm metro compositæ preces domo essent ad altaria afferendæ (neque enim animus domesticis negotiis implicatus debet ad Deum colēdum proficisci, sed omnia negotia pro viribus è memoria obliteranda sunt, cū ad aras accedimus) sed etiam quia, cùm Deos corpora cœlestia esse arbitrarentur è numeris & harmonicis proportionibus Deos ipsos constare putarent. Sic igitur per hymnorum, & instrumentorum, & saltationum rhythmum Deorum naturam inuitabantur, & oblectabantur sacrificantes, & dies festos agentes, conuiuiis ac genio indulgentes, Deorúmque ipsorum felicitatem aliquo pacto imitantes, pro viribus proximè ad Deorum immortalium naturam accedebant. Nam cùm præclarum Dei opus mundum concentu constare crediderint, omnia musica Diis grata esse meritò existimabant. Orpheus verò cùm alios marinos, alios terrestres, alios cœlestes dæmonas è Curetibus appellet, videtur dæmonas tēpestatibus præfectos, vel potiùs ventos ipsos Curetas existimasse, vt apparet ex his carminibus:

χαλκόκροτοι Κυρῆτες, Ἀρήϊα τεύχε' ἔχοντες,
οὐράνιοι, χθόνιοί τε, καὶ εἰνάλιοι, πολύολβοι,
ζωογόνοι πνοιαί, κόσμου σωτῆρες ἀγαυοί.

Ærea pulsantes Curetes arma, marini,
Cœlestes, ac terrestres, Mauortia pubes.

Fructiferi venti, qui vasti mœnia mundi
Seruatis.

Nihil sanè aliud horum strepitus, quàm vim ventorum indicabat, qui etiam ministri Rheę dicebantur, quoniam per ventos, vt dictum fuit, & pluuiæ & frigora & omnia denique naturæ opera perficiantur. Nam nullum animal potest gigni nisi per ventum sperma extrudatur, quod ipsum accidit in omnibus plantarum feminibus. Quòd autem venti sint Curetes, & quòd iidem & salutis & molestiarum in naturæ operibus sint autores, patet ex his Orphei carminibus, quæ pontum etiam ab illis exagitari significant; cùm nihil aliud quàm venti mare infestet magis:

δαίμονες ἀθάνατοι, τροφέες καὶ αὖτ' ὀλετῆρες,
ἡνίκ' ἂν ὁρμαίνητε χολούμενοι ἀνθρώποισιν·
ὀλλύντες βίον καὶ κτήματα, ἠδὲ καὶ αὐτοὺς
πιμπλάντες· στενάχει δὲ μέγας πόντος βαθυδίνης,
δένδρα δ' ὑψικάρηνα ἐκ ῥιζόθεν χθόνα πίπτει.
ἠχὼ δ' οὐρανίη κελαδεῖ ῥοιζήμασι φύλλων.

Dæmones æterni, ac perdentes facta virorum,
Cùm grauis iratum fluctus vis suscitat, arua
Vastantes, frugésque nouas; tum rursus & arua
Frugibus implentes: per vos mare murmurat altè,
Conuulsæque cadunt plantæ ab radicibus imis,
Et latè resonat cœlestis sibilus auræ.

Nam omnis fertilitatis & salutis animaliū autores sunt venti, quare ministri terræ meritò ab antiquis sunt crediti: cùm plus conferat ad omnem fertilitatem fœcunditatémque terræ cœlestis benignitas, vt ait Theophrastus in causis plantarum, quàm vniuersus labor annuus agricolarum. At de Curetibus & Corybantibus satis, nunc de Cyclopibus dicamus.

De Cyclopibus. CAP. VIII.

FVERVNT autem Cyclopes Cœli & Terræ filij, vt ait Hesiodus his carminibus in Theogonia:

γείνατο δ' αὖ Κύκλωπας ὑπέρβιον ἦτορ ἔχοντας,
Βρόντην τε, Στερόπην τε, καὶ Ἄργην ὀβριμόθυμον.
οἳ Ζηνὶ βροντήν τ' ἔδοσαν, τεῦξαν τε κεραυνόν.
οἱ δή τοι τὰ μὲν ἄλλα θεοῖς ἐναλίγκιοι ἦσαν,
μοῦνος δ' ὀφθαλμὸς μέσσῳ ἐνέκειτο μετώπῳ.
Κύκλωπες δ' ὄνομ' ἦσαν ἐπώνυμον, οὕνεκ' ἄρα σφέων
κυκλοτερὴς ὀφθαλμὸς ἑεὶς ἐνέκειτο μετώποις.

Hæc

Hæc eadem peperit Cyclopas deinde superbos,
Argen magnanimum, pariter Brontem, Steropénque:
Qui fulmen, tonitrúmque Ioui grauia arma parabant.
Cætera Diis similes fuerant; sed fronte rotundum
Lumen gestabant media: hinc sunt nomen adepti.

Euripides tamen Cyclopas marini Dei hoc est Neptuni filios illos nominauit in Cyclopibus, cùm inquiat:

ἵν' οἱ μονῶπες Ποντίου παῖδες θεοῦ
Κύκλωπες οἰκοῦσ' ἄντρ' ἔρημ' ἀνδροκτόνοι,
τούτων ἑνὸς ληφθέντες ἐσμὲν ἐν δόμοις
δοῦλοι· καλοῦσι δ' αὐτὸν ᾧ λατρεύομεν,
Πολύφημον.

Monoculi vbi Dei marini filij
Cyclopes homicidæ antra deserta incolunt.
Vnius horum nos sumus serui domi:
Illúmque cui seruimus, ipsi nominant
Polyphemum.

At cùm Polyphemus inter hos omnes, qui centum fuisse memorantur, viribus corporis, formæque magnitudine præstaret: non satis constat quibus parentibus ortus fuerit: quippe cùm Apollonius libro primo Argonauticorum illum admirabilis magnitudinis Polyphemum Neptuno & Europa Tityi filia natum fuisse inquiat in his carminibus:

Ταίναρον αὖτ' ἐπὶ τοῖσι λιπὼν Πολύφημος ἵκανε·
τόν ῥα Ποσειδάωνι ποδωκηέστατον ἄλλων
Εὐρώπη Τιτυοῖο μεγασθενέος τέκε κούρη.
κεῖνος ἀνὴρ καὶ πόντου ἐπὶ γλαυκοῖο θέεσκεν
οἴδματος, οὐδὲ θοοὺς βάπτεν πόδας, ἀλλ' ὅσον ἄκροις
ἴχνεσι τεγγόμενος διερῇ πεφόρητο κελεύθῳ.

His actis Polyphemus adest mox Tænaro. at alma
Europa hunc Tityi genuit pulcherrima proles
Neptuno celerem supra omnes, viribus acrem.
Per mare cæruleum, tumidis cùm tollitur vndis,
Curreret, & summas vix tingeret æquore plantas.

Andro verò Teius in affinitatum Epitomis & Posidonius Polyphemum patre Elata, at matre Stilbe nympha natum fuisse memorat. Conon in Heraclea Elasi & Amymones Polyphemum filium fuisse tradidit. Homerus in primo Odysseæ Polyphemum Neptuni & Thoosæ nymphæ filium scripsit. Cyclopas autem singulos vnum oculum tantùm habuisse in media fronte, ita scripsit Apollodorus libro primo:

μετὰ τούτους δὲ αὖτις τέκεν Γῆ Κύκλωπας, Ἄργην, Στερόπην, Βρόν
ἕκαστος εἶχεν ἕνα ὀφθαλμὸν ἐπὶ τῷ μετώπῳ. Post hos Tellus è Cy
clopes peperit, Harpen, Steropen, Bronten, quorum singuli vn
culum habebant in fronte. Hos in Lipara insula, quæ Meli
etiam dicta est, habitasse, quæ est vna ex Æoliis, ita sc
Callimachus in lauacrum Dianæ:

> αὖτις δὲ Κύκλωπας μετεκίαθε. τοὺς μὲν ἔτετμε
> νήσῳ ἐνὶ Λιπάρῃ. (Λιπάρη νέον ἀλλὰ τότ' ἔσκεν
> οὔνομά οἱ Μελιγουνίς) ἐπ' ἄκμοσιν Ἡφαίστοιο
> ἑσταότας περὶ μύδρον. ἐπείγετο γὰρ μέγα ἔργον.
> *Continuo Cyclopas adit: tunc repperit illos*
> *In Lipara namque hic habitabant: nomen at illi*
> *Tum Meligunis erat. candentis pondera circum*
> *Hi stabant ferri, Vulcani incudibus amplis*
> *Impositi: nam vrgebat opus prægrande.*

Euripides in Cyclope videtur reliquos Cyclopas Poly
mi filios putasse, cùm ita scribat dicentem Polyphemu

> ἤδη δὲ παῖδας προσνέμοντας εἰσορῶ
> ποίμνας.
> *Custodientes filios cerno greges.*

Hunc in spelunca habitare solitum, & oues in Sicilia c
dire, magis notum est, quàm vt indigeat explicatione,
in eadem tragœdia etiam id scribat Euripides, & Hom
libro primo Odysseæ. Scriptum reliquit Onasus in p
libro rerum Amazonicarum Latonomen Herculis soro
Amphitryonisque & Alcmenæ filiam, fuisse Polyphe
xorem. Erat autem victus Polyphemi, aliorúmque C
pum, fructus, quicunque è terra nascebantur, nullisque
bantur legib. vt ait Hom. in libro nono Odyss. quos e
ἀθεμίστας siue exleges vocat in his carminibus:

> Κυκλώπων δ' ἐς γαῖαν ὑπερφιάλων ἀθεμίστων
> ἱκόμεθ', οἵ ῥα θεοῖσι πεποιθότες ἀθανάτοισιν
> οὔτε φυτεύουσι χερσὶ φυτὸν, οὔτ' ἀρόωσιν·
> ἀλλὰ τάγ' ἄσπαρτα, καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται,
> πυροὶ καὶ κριθαὶ ἠδ' ἄμπελοι, αἵ τε φέρουσιν
> οἶνον ἐριστάφυλον. καί σφιν Διὸς ὄμβρος ἀέξει.
> τοῖσιν δ' οὔτ' ἀγοραὶ βουληφόροι, οὔτε θέμιστες·
> ἀλλ' οἵγ' ὑψηλῶν ὀρέων ναίουσι κάρηνα
> ἐν σπέσσι γλαφυροῖσι. θεμιστεύει δὲ ἕκαστος
> παίδων ἠδ' ἀλόχων· οὐδ' ἀλλήλων ἀλέγουσιν.
> *Venimus exlegum ad Cyclopum protinus arua,*

Qui superûm freti bonitate, haud semine iacto
Obuertunt terras, manibus nec germina plantant:
Omnia sponte sua nullis nascuntur aratris
Hordea, frumentúmve coactum, ac ipsa racemos
Vinea producit, quos auget Iupiter imbre.
Non fora, non causas norunt, non iura senatus:
Aspera in excelsis habitantes montibus antra,
Et puer & magnis de rebus iudicat vxor.

Nā primū viuendi genus, quod vrbanitatē quandā videretur cōtinere, primi instituerūt Cyclopes: qui cū filiis & vxoribus de rebus vtilibus cōsultabāt. Fuerūt qui dixerint vtile fuisse ciuitates cōdere, & cùm homines in vnū conuenissent, leges ferre, atque idcirco horū commodorū autores mirificis laudibus extollūt. Ego cōtrà, nihil magis perniciosum cōtigisse humano generi hominū cēseo, cùm cōmoda illa quæ cū ciuitatibus excogitata sunt, omniū scelerū causæ fuerint. Satis enim erat homini ad feliciter viuēdum Dei cognitio, & lex, quæ pulsari quēpiam vetasset: cùm auaritia, latrocinia, ignauia, ambitio, bella, Deorū contēptus, & omnia scelera denique cū cōmodis ciuitatū pullulauerint: quæ nisi introducta fuissent omnes plātationibus & agriculturæ nūc essemus intēti, felicissimíque sine principum auaritia viueremus. Fama est Galateā fuisse amatam à Polyphemo, vt ait Theocritus in Cyclope. Istud autē cōtigit quia Philoxenus Cytherius cùm eò adiisset, templúmque vidisset Galateę à Cyclope erectū, causam ignorans, Polyphemum illam amasse credidit, & idcirco templum illud ei erexisse, vt scripsit Alcimus libro tertio rerum Sicularum, & enarrator Theocriti. Ad huius amoris remedium & fistula, & Musarum cantibus vsus est Polyphemus, vt testatur Theocritus. dicitur Polyphemus nō modò amasse Galateam, sed etiam Galatum ex illa suscepisse, vt testatus est Bacchylides. cùm quidam Celtum etiam Polyphemi filium fuisse inquiant, à quo dicti sunt Celtæ: & Illyrium, à quo Illyris: & Henetum, vt quidam voluerunt, à quo regio postea Veneria: & Paphlagonem, vt ait Dercyllus in lib. de nominib. vrbium & locorum. Hylam præterea non ab Hercule, sed à Polyphemo fuisse amatum memorant, vt ait Socrates in commentariis ad Idotheum, & Zenodotus in linguis. Dicitur & Tirynthe vrbs opus fuisse Cyclopum, cuius muri fuerunt è rudibus lapidibus extructi, erátq; illa

eorum magnitudo, vt nec minimus quidem eorum v
mentorum bigis loco moueri posset, vt scriptũ reliquit
in Corinthiacis, quod factum fuit ad Prœti gratiam,
Strabo lib 8. Quidam arbitrati sunt Mycenes etiam m
validissimos extructos fuisse à Cyclopib. quos Argiui
tis Mycenæis demoliri non potuerunt. Erat autem Poly
mus Cyclopum princeps, homo non solùm agrestis & f
sed planè inconsideratus, qui cũ iis pecudibus etiã aliq
loqueretur, vt testatur Cic. lib 5. Tusc. disputationum.
is beatum arietem appellat, quòd quam vellet posset in
attingere, cùm Cyclops ariete illo nihilo esset pruder
Quis enim sapiens appellari possit, qui felicitatẽ huma
in turpissima libidine sitam esse arbitretur? nam qui inte
na, lautioráque pocula, aut inter immodicum cõmodor
natura ad conseruanda corpora datorum vsum se felic
sear, ebrietatéque omniũ propè facinorũ turpissima vi
tur: nónne inter beluas potius hic, quàm inter homin
connumerãdus? Quid enim deformius dici aut comme
rari potest, quàm si tantum Polyphemi corpus in spel
prostratum, & frusta esorum hominum cum vino eruc
multóque vomitu pectus & barbam deturpatam ac fœ
mè olentem, & ipsum Polyphemum inter eum vom
iacentem videremus? at quantæ vires quàm paruis po
infractæ sunt? neque abhorret sanè ab huiusmodi ebrie
& imprudentia, legum, æquitatis, & Deorum contem
& impietas omnis illa, quam Homerus illi attribuit:

ὣς ἐφάμην. ὁ δέ μ' αὐτίκ' ἀμείβετο νηλέϊ θυμῷ·
νήπιός εἰς ὦ ξεῖν', ἢ τηλόθεν εἰλήλουθας,
ὅς με θεοὺς κέλεαι ἢ δειδίμεν, ἢ ἀλέασθαι.
οὐ γὰρ Κύκλωπες Διὸς αἰγιόχου ἀλέγουσιν,
οὐδὲ θεῶν μακάρων. ἐπειὴ πολὺ φέρτεροί εἰμεν.
οὐδ' ἂν ἐγὼ Διὸς ἔχθος ἀλευάμενος πεφιδοίμην
οὔτε σεῦ, οὔθ' ἑτάρων. εἰ μὴ θυμός με κελεύοι.

Sic ego: sic contrà is turbato pectore fatur.
Stultus es, aut huc è longinquis finibus errans,
Qui curare Iouémque mones, superósque vereri.
Nec mos Cyclopum est superos curare, Iouémve:
Quòd superísque Iouique superno robore præstant.
Nec tibi, vel sociis parcam, magni Iouis iram
Quò vitem, nisi sic animo mihi sederit ipsi.

Atque is qui nullo rationis ductu, nulláque vel hominũ vel Deorũ reuerẽtia moueatur, trahatúrve ad æquitaté, quo pacto nõ tãquã belua omnẽ suã felicitatẽ in ventris voluptate collocauit? at tãta fuit eius Cyclopis arrogantia, vt nulla habitæ beneficentiæ Dei, & benignitatis cœli ratione, se terram ad fertilitatem cogere arbitraretur, ãquã sola humana diligẽtia sufficeret agris colẽdis. sic.n. gloriatur apud Euripidẽ:

ἡ γῆ δ' ἀνάγκῃ, κἂν θέλῃ κἂν μὴ θέλῃ,
τίκτουσα ποίαν, τἀμὰ πιαίνει βοτά.
ἁγὼ οὔτινι θύω, πλὴν ἐμοί, θεοῖσι δ' οὔ,
καὶ τῇ μεγίστῃ γαστρὶ τῇδε δαιμόνων.
ὡς τοὐμπιεῖν γε καὶ φαγεῖν τοὐφ' ἡμέραν,
Ζεὺς οὗτος ἀνθρώποισι τοῖσι σώφροσιν
λυπεῖν δὲ μηδὲν αὑτόν. οἳ δὲ τοὺς νόμους
ἔθεντο, ποικίλλοντες ἀνθρώπων βίον, *κλαίειν ἄνωγα.*

Necesse terræ sit volenti, siue non,
Herbas creare, pinguis vt sit grex meus.
Nulli Deorum, sed mihi quem nutrio,
Et huic Deorum maximo ventri: viris
Vt solus est Iupiter prudentibus.
Bibendi edendi hic lex diebus singulis,
Viuendi & vsque suauiter. qui legibus
Ornare vitam protinus mortalium
Voluere, ego valere iussi iamdiu.

Sed tamen tanta hæc arrogantia vltores Deos aliquando experta est. nam cùm in profecti illuc Vlyssis socios Polyphemus sæuiisset, ac nonnullos vorasset, illud verum esse, quod ita scribitur à Theognide, expertus est:

οὐδείς πω ξεῖνον Πολυπαΐδη ἐξαπατήσας,
οὐδ' ἱκέτην θνητῶν, ἀθανάτους ἔλαθεν.

Hospes decipiens peregrinos, siue rogantum
Suppliciter vocem, nemo Deos latuit.

Nam profectò ille qui neque Iouem, neque superos vel tantilli faciebat, qui terræ etiam imperare sibi videbatur, qui nullam curabat cœli clementiam, hic ab homunculo Vlysse, vel oculo, quem vnicum habebat, priuatus est: quare non solùm Deorum consilio, sed etiam humanis viribus denique cedant oportet, qui supra humanas facultates temeritate quadam extolluntur. Memoriæ prodidit Apollodorus libro primo Deorum, Cyclopes statim natos in tartarum

deiectos fuisse, deinde Iouis opera ita precante
quia victoriam illi aduersus patrem vaticinata esset,
his liberatos, & in lucem reductos cæsa Campe, q
custodiebat. Tunc Cyclopes Plutoni galeam d
quam si quis haberet, à nemine videri poterat: ton
fulgura, & fulmina Ioui, quibus omnes mortales
terefaceret: tridentem autem Neptuno quo maria om
domaret. Idcirco crediti sunt ex illo tempore Cycl
inter hos maximè Brontes, Steropes, ac Pyracmon
Ioui in Ætna Siciliæ monte facere, vt ait Virgilius l

Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,
Brontésque, Steropésque, & nudus membra Pyracmon.
His informatum manibus iam parte polita
Fulmen erat toto genitor quæ plurima cælo
Deiicit in terras: pars imperfecta manebat.
Tres imbris torti radios, tres nubis aquosæ
Addiderant, rutili tres ignis, & alitis Aust
Fulgores nunc terrificos sonitúmque metúmque
Miscebant operi, flammísque sequacibus iram.

Cùm igitur Æsculapius fulmine cæsus fuisset, Apol
rem filij grauiter ferens, fulminis ministros & artific
tis confecit, vt est apud Euripidem in Alcestide.
scripsit Orpheus in Argonaut.

εἵνεκά τοι Κύκλωπας ἐμαιμακέτοισιν ὀϊστοῖς
ἐν φθιτοῖσιν ἔταξ', Ἀσκληπιοῦ εἵνεκα λώβης.

Cyclopas quoniam transfixerat ille sagittis,
Æsculapi causa miseri, quæ vulnera fleuit.

Atque hæc illa sunt, quæ de Cyclopibus fabul
moriæ prodita fuerunt ab antiquis scriptoribus, nūc
tem ex his exprimamus. omnia autem fabularum
ta, vt diximus superiùs, proprium quoddam haber
riæ fundamentum: vt ea quæ dicta sunt de Æolo, qu
centibus Liparæ insulis imperauerit. Sic Scylla &
dis dictæ sunt non solùm illis de causis, quæ comm
tæ sunt nauigantes absorbere: sed etiam quia pira
trones loca finitima habitarent, qui præternauigant
gia prædarentur. Læstrygonas autem & Cyclopas
Leontinis vicinia loca incolentes immanes & effer
dam homines fuisse memorant, & maleficos, & latr
in omnes peregrinos prorsus inhumanos, quare

illis tradita sunt. Veruntamen cùm nullum scelus mortalium Deus inultum esse patiatur, vt diutius pœnas daret pro flagitiis & crudelitate Polyphemus, Deus non immisit consilium Vlyssi, vt illum, cùm posset, iugularet (nam id quidem breue futurum supplicium) sed vt oculo illo amplo, quem vnicum habebat, priuaret. Dictus est autem Cyclops ab oculo circulari. Huic ante illud supplicium eximiam crudelitatem, impietatémque inauditam tribuit poeta, quem facit in amorem propè furiosum, & ebrietate victũ, & in omnes voluptates corporis maximè propensum, atque omnino imprudentem: cùm nemo malus & prudens vno tempore esse possit. Alij tamen maluerunt fabulam hanc ad physicas rationes traduci, qui dixerunt Cyclopas esse vapores, è quibus fulmina, & fulgura, & tonitrua nascantur. Hi dicuntur fuisse Cœli & Terræ filij, quoniam vapores è terra, non nisi per calorem cœlestem extolli, atque extenuari in aera possunt. Cùm verò multi etiam ex aquis extenuatis oriantur, meritò Europæ siue Terræ & Neptuni filius dictus est Cyclops Polyphemus. Huic matrem Stilben tribuerunt; quod nomen splendidam significat. alij Thoosam quasi currentem eius matrem dixerunt, quia frequentes & citi ascendunt vapores, quo tempore fieri solent fulmina. Dicti sunt habitare Ætnam montem Siciliæ igne abũdantem, quoniam non nisi per calores fiunt, cùm frigore cogantur, & de cœlo depellantur. Horum tres præcipuè dicti sunt Ioui fulmina fabricare, Harpes, Brontes, Steropes, quòd Harpes, ad se rapiat vapores, pro quo alij Pyracmonem substituerunt. Est enim Polyphemus, vt nomen ipsum significat, multus strepitus, siue multus sonitus: at Pyracmon, multus ignis. Nam nisi magna vis ignis, multáque vaporum copia fuerit, fiunt quidem fulgura & tonitrua, at fulmina certè aliquo horum trium ministrorum deficiente fieri vel creari non possunt. at βροντᾶν tonare significat, vnde dictus est Brontes. Steropes fulgur est, & splendor is qui fulmina antecedit. Cùm hæc in aere contingant circa fulmina, hæc fabula de Cyclopibus conficta est ad explicanda illa quæ fiunt in sublimi ab antiquis. est enim idem atque si dixissent: vapores ex aqua & terra virtute caloris cœlestis, Solis scilicet, extenuati sublimes extolluntur, qui vbi condensantur eliso calore, fiunt tonitrua & fulgura & fulmina, quæ deorsum ab aere su-

premo, qui Iupiter appellatus est, pelluntur ac deiic
Hi dicuntur fuisse aliquando in tartarum à patre de
in lucem postea à Ioue reuocati, quoniam calor per h
vapores inferius attrahit sub terram, cùm vis frigo
intra terram coerceat: at Ioue reuocante temperie a
licet è tartaro liberantur, Campe cæsa, siue glacie p
crusta terræ liquefacta. Fabulantur Polyphemum
fuisse dolo ab Vlysse, cùm antea esset omnibus form
lis, quia prudentia mortalium res arcanas naturæ den
rit, quæ antequam cognoscantur sunt in maxima adm
ne ac metu, quales feruntur fuisse eclipses ante Thale
pora, qui primus naturam rationémque defectuum
Lunæ patefecit, animósque mortalium insigni trepid
liberauit At Cyclopib. tamen aram pro mortalium
tia structam fuisse, ad quam res diuina fieret, scripsit I
Corinthiacis, & diuinos honores illi fuisse institutos.
est autem Apollo Cyclopas filij causa occidisse, quoni
pores per vim Solis & coguntur & soluuntur. sunt en
clopes vapores, è quibus fiunt fulmina, & venti, & imb
dicti quod in circulum assidue ferantur. nam modò
dunt rarefacti per vim Solis, modo in pluuias conc
tur, in circulúmque vertuntur in elementa, de quibu
Lucret. lib. 5.

Et primùm faciunt ignem se vertere in auras
Aeris, hinc imbrem gigni, terrámque creari,
Ex imbri, rursúsque à terra cuncta reuerti:
Humorem primùm, mox aera, deinde calorem.

Ac de Cyclopibus satis, nunc de Lycaone dicamus.

De Lycaone. CAP. IX.

NEque verò Lycaon satis commodum pro sua cru
te vitæ suæ finem consecutus fuit. quem tradider
bulæ pro sua feritate ex humana forma in beluam o
prope ferarum crudelissimam Deorum immortali
versum fuisse. Lycaon fuit eius Pelasgi filius, qui nat
Ioue ac Niobe, & regnauit in Arcadia: qui cùm p
regnare cœpisset, rudes adhuc homines tuguria ad ar
frigoris & æstus & imbrium & ventorum iniurias æd
docuit: tunicásque facere instituit è coriis suillis. De
frondium & herbarum & radicum vsu, quib. vel incau
niciosis aliquando vescebantur pro cibariis, ad salub

glandes, & ad eas præcipuè quæ de fagis legerentur, diuertitquare illud dictum est de Arcadibus ab oraculo:

πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασιν.

Plurimi in Arcadia vescentes glande feroces

Mortales habitant.

Lycaonis mater fuisse dicitur Melibœa Oceani filia, vt putant Hesiodus vel, vt aliis magis placuit Cyllene nympha, vt scripsit Apollodorus, libro tertio. Fertur Lycaon eodem tempore imperasse Arcadibus, quo Cecrops Atheniensibus: quem Iupiter in lupum vertisse dicitur, quoniam ad aram Iouis Lycæi infante mactato humanum sanguinem libauerit. Aiunt inter ipsa sacra, antequam ab ara discederetur, istum in lupum fuisse mutatum, sicuti ait in Arcadicis Pausanias. hic in Lycæo monte Lycosuram vrbem condidit, & templum in ea, quod Iouis Lycæi appellauit, & ludos in eius honorem instituit, quæ vocata sunt Lupercalia. Neque vero solus Lycaon dictus est in illis sacrificiis in lupum fuisse conuersus, sed etiam alij complures ex omnibus temporibus sequentibus: qui non tamen in omne tempus erant mutati, sed decimo tandem anno, nisi interim humanam carnem gustassent, pristinam formam recuperabant. Neque sanè mirum est hæc memoriæ prodita fuisse ab antiquis, cùm prisci illi homines Deorum hospites & conuiuæ pro iustitiæ pietatísque meritis effici dicerentur, quare viris bonis & piis certissima præmia, sceleratis & sontibus ingentia supplicia ex ira Deorum proponebantur. Sed antequam in lupum verteretur ex vxore Atlantis filia, & ex aliis nonnullis multos filios suscepit. quorum hæc sunt nomina: Acacus, Acontes, Ægeon, Æmon, Aliphenus, Ancyor, Archebates, Bucolion, Canethus, Carteron, Caucon, Cleor, Corethon, Cynethus, Eleatas, Euæmon, Eumetes, Eunon, Genetor, Hæmon, Harpaleus, Harpalycus, Helisson, Helix, Heræus, Horus, Leon, Linus, Lycus, Macareus, Mænalas, Macedon, Mænalus, Mantinus, Mecistus, Nyctimus, Opleus, Orchomenus, Pallas, Peucetius, Phassus, Phineus, Phthinus, Phythius, Physius, Plato, Polichus, Porteus. Prothous, Socleus, Stymphelus, Tegeus, Thnocus, Thranas, Trapezeus. Nam cùm Apollodorus quinquaginta fuisse inquiat, ego tamen multo plures fuisse apud varios scriptores inuenio: quippe cùm Callisto etiam de qua &

Ioue natus est Arcas, quem tamen quidam Apollinis fuisse malunt, & Dia, de qua & Apolline natus est D filiæ fuisse Lycaonis memorantur. Hecatæus Milesius secundo Genealogiarum longè aliam tradidit ratione Lycaon & eius filij fuerint in lupos conuersi, quam cauit postea Ouidius: sic enim inquit: Πελασγὸς ἦν παῖ Νιόβης· οὗ παῖς ἦν Λυκάων ἐκ Μελιβοίας κόρης, εἴτουν Κυλλήνης. οὗ οὗτος ἔπειτα βασιλεὺς τῶν Ἀρκάδων κατασταὶς, κατὰ χρησμόν τινα ἐ λῶν γάμων πολλοὺς παῖδας λαβὼν, αὐτὸς ὢν ἀσεβὴς, ἀσεβεῖς καὶ τού προσέλαβεν· ὧν Μαίναλος, Θεσπρωτὸς, σὺν Νυκτίμῳ καὶ Καύκωνι Φθῖνός τε, καὶ Τηλεβόας, Αἵμων Μαντινεὺς, Στύμφαλος, Κλείτωρ, Ὀρ τε καὶ ἄλλοι, οἳ πάντες ἀσεβείᾳ καὶ ὑπερηφανίᾳ ἐνίκων. ὁ δὲ Ζεὺς χερνή δρὶς προσγίνεται αὐτοῖς· ὃν αὐτοὶ καλέσαντες ἐπὶ ξένια, ἵνα τῶν ἐγχ παιδαρίων σφάττουσι· καὶ τὰ σπλάγχνα συμμίξαντες, παρέθεντο τ πέζῃ. τοῦτο δὲ Ζεὺς ἐγνωκὼς, καὶ μυσαχθεὶς, τὴν μὲν τράπεζαν ἀνέτρ θεν ἐκεῖνος ὁ τόπος Τραπεζεὺς ἐν Ἀρκαδίᾳ, καὶ Τραπεζοῦς ἡ πόλις κα τῶν δὲ Λυκάονος παίδων, ὡς ἀσεβησάντων εἰς ξένον, μετ᾽ αὐτοῦ Λυ τοὺς μὲν εἰς λύκους ἔτρεψε, τοὺς δὲ ἐκεραυνώσεν. *Pelasgus fuit Iouis & bes filius, qui filium Lycaonem è Melibœa suscepit, vel, vt tarunt è Cyllene. Hic postea cùm Arcadum imperium adept ex quodam oraculi responso, multósq; filios è variis nuptiis su set, cùm esset ipse impius, impios quoque filios habuit: inter q Mænalus Thesprotúsq; cum Nyctimo & Caucone, Lycus, M Macareus, qui Macareas Arcadiæ vrbem condidit, Mænal nomen dedit ciuitati Arcadiæ; Melanæus, qui Melanas op condidit non procul à Megalopoli, Acontius, qui Acontium op Arcadiæ de se nominauit; Charisius, qui Charisiu; Cynethus, nethæ nomen dedit; & Psophis, Phthinus, Teleboas, Æmon, tinus. Stymphelus, Cletor, Orchomenus, & alij. Omnium igi rum admirabilis erat improbitas, & temeritas: si quidem in pauperem operarium verso, quem ipsi in hospitium inuita dicuntur vnum ex infantibus indigenis iugulasse, & eius in Ioni cum aliis commista epulanda in mensa apposuisse. I abominatus Iupiter mensam quidem subuertit, vnde locus Arcadia vocatus est Mensarius & Mensaria ciuitas extru staat è Lycaonis filiis vnà cum ipso Lycaone, quoniam im hospitem egissent, hos quidem fecit lupos, illos percußit fulmi* etiam Callisto Lycaonis filia in vrsam conuersa est cùm venaretur cum Diana, à Ioue fuit compressa, ne c sceretur, de qua natus est Arcas. Alij putarunt illum

ferebat in vtero, Mercurio datum esse seruandum, ac matrē ad sempiternam memoriam in Iunonis contemptum in vrsam maiorem conuersam nitere inter sidera, quam obtinuit tantùm Iuno non posse in vndas descendere à Neptuno fratre. Fabulantur etiam Arcadem cùm adoleuisset acceptum frumentum à Triptolemo suis populis tradidisse, panem facere docuisse, & quod ab Adrista præterea didicerat demonstrasse, vestium texturam nimirum ac totum lanificiū, sicut Pelasgus vbi regnare cœpisset, rudes homines docuit tuguria ædificare ad frigus, æstum, imbrésque arcendos, & facere tunicas è coriis suillis, & vesci glandibus, cùm priùs quibusuis herbis vel perniciosis incautius vescerētur: atque ab hoc Arcades, ab illo Pelasgi populi sunt vocati. Atque tantæ fuit reuerentiæ apud mortales Arcas, vt cùm in Mænalo monte fuisset sepultus, eius ossa iussa sint ex oraculo Delphici Apollinis deportari in Arcadiam, vt ait Pausanias in rebus Arcadum. Id cùm scribat Paus. in Arcadicis, miratus sum cur dicat vnicam tantùm filiam fuisse Lycaoni inter tot mares, quam etiam inquit in gratiam Iunonis fuisse sagitis transfixam: cùm Dia etiam Dryopis mater filia eius fuerit, vt scripsit Hecatæus.

¶At cur hæc ficta sunt, & memoriæ prodita vt ad posteros peruenirent? quia per illa quæ de hominibus fingebantur, significare nobis volebant, quo pacto vel motus animorum essent refręnandi, vel ad humanitatem, & beneficentiam, & Deorum cultum hortabantur: & omnino per fabulas de hominibus confictas vitam humanam optimis moribus instituere conabantur. Sic igitur per Lycaonis fabulam, cùm vel Deos ipsos in hospitium mortalium aliquando accedere sumpta pauperum figura dicerent, humanitate aduersus omnes hospites vti oportere significabant, quòd si quis parui Deorum presentiam facere videretur, neque moueretur eorum reuerentia, quia Deos nemini infensos esse crederet, hunc ingentibus pręmiis & pollicitationibus ad probitatem adhortabantur, cùm multa præmia honorifica data sint à Diis, humanis & benignis hospitibus: quale fuit munus Triptolemi. At contrà permulta sunt exempla; quæ à crudelitate & perfidia in hospites deterrebant, quod accidit conuiuio Pelopis, & illis qui grauissimè ob suam crudelitatem ab Hercule & ab aliis Deorum

filiis sunt oppressi. Quis enim cùm videat ex altera ingentia supplicia sontibus à Diis irrogari, ex altera des & gloriam,& honorifica præmia viris bonis esse posita;supplicia potiùs elegerit,& se sanæ mentis esse audeat?A de Lycaone satis,nunc de Pandione dicemus

De Pandione. CAP. X.

FVit Pandion illius Erichthonij, qui pulso Amph ne de regno Athenis imperauit, & Pasitheæ N Nymphæ filius, vt scripsit Apollodorus libro tertio B thecæ.Hic mortuo patre Erichthonio in regnum suc quo tempore Ceres & liber pater in Atticam venerunt tur vir bonus fuisse Pandion, sed vna in re parum for tus,quòd filiam Prognen (nam illam ,& Philomelam,& minos Erichtheum ac Butem,è Zeuxippe matris suę re susceperat, vt ait Apollodorus li.3.) Tereo Martis stonidis filio,quo socio in bello de finibus aduersus L cum vsus fuerat, strenuo sanè viro , at nefario , & in nem prope furioso,in matrimonium concesserit.Eius libido ipsum denique in eam rerum domesticarum cultatem induxit,vt ipsi in vpupā verti satius fuerit , hominem viuere;cùm Progne & Philomela & Itys in fuerint conuersæ cum summa eius familiæ ignomi opprobrio,vt ait Horatius lib.4.Carminum:

Nidum ponit,Itym flebiliter gemens,
Infelix auis,& Cecropiæ domus
Æternum opprobrium.

Fuerunt autem Pandiones complures. Dicunt enim vbi Boreas Zetē & Calaim ex Orythia procreasset , & patram,illa nupsit Phineo,de qua ille Pleuxippum & dionē suscepit, quamuis alij eos vocatos fuisse Teryn & Aspondum maluerunt. Hi post matris mortē paru huc existentes ab Idea Dardani filia,vel,vt aliis placui dothea nouerca Cadmi sorore lumine capti sūt : de q scripsit Apollodorus lib.3. Fuit alius Cecropis & Met sæ Eupalami filius:sed reliqui omnes obscuri sunt,ci nus Erichthonij filius,qui patri in regnum successit , familiæ labem celebratus fuerit à poetis. Hic filios h Ægeum,Lycum,Pallantem,Nisum, vt ait Strabo libro no, qui etiam carmina quędam ad eam rem confi

dam è tympanistis Sophoclis recitauit: in quibus descriptum est, quæ loca singulis filiis pater possidenda tribuerit. Quod autem Ægeus Pandionis filius patri in regnum successerit, ita scriptum est à Phanodemo in libro 5. de rebus Atticis: Αἰγεὺς ὁ Πανδίονος ἐπεὶ βασιλεύων Ἀθηνῶν, γαμεῖ Μήταν πρώτην τὴν Ὁπλήτος, δεύτερον Χαλκιόπην Ῥηξήνορος, *Ægeus Pandionis filius cùm imperaret Athenis, Metam primùm Hopletis filiam vxorem duxit: postea Chalciopen secundo natā è Rhexenore.* Sic Zezes hist. 192. chil. 7. illi alios mares fuisse inquit:

τῷ βασιλεῖ τῶν Ἀθηνῶν Πανδίονι τὴν κλῆσιν
ἄρσενες παῖδες ἦσαν τε, καὶ θυγατέρες δύο.
Regi Athenarum nomine Pandioni
Mares erant filij, duæque filiæ.

Hæc cùm ita sint, miratus sum cur scripserit Pausanias in Atticis Pandionem nullos habuisse filios, qui suas iniurias persequerentur, quas à Rege Thraciæ acceperat; nam si noluisse filios iniurias persequi dixisset, facilè illi assentirem. Hæc pauca dicenda duxi de Pandione, cùm filiarum fabula superiùs explicata sit, vt si qua ibi desiderentur, hinc accipi possent. Atque cur ficta sint hæc, ex illis superioribus arbitror patuisse. At nunc de Erichthonio.

De Erichthonio. CAP. XI.

Enimuero dictum est superiùs, Vulcanum cùm arma Iouis, quibus in bello aduersus Gigantes vsus est, fabricasset, pro laboris diligentiæque mercede obtinuisse, vt Iupiter iuraret per Stygiam paludem quodcunque poposcisset, se illi concessurum. At Vulcanus Mineruæ nuptias cui Iupiter perpetuam virginitatem concesserat, postulauit: id abnuere quidem non potuit, sed clàm Mineruam monuit vt reluctaretur. Cùm igitur Mineruam adiisset Vulcanus, dicitur inter luctandum semen profudisse, quod in terram fusum in hominem conuersum est. quare inquit Pausanias in Atticis, huic patrem fuisse neminem mortalium, sed quoniam ex terra & contentione sit genitus Vulcani, ita fuisse nominatum. Hunc terrigenam & inter serpentes educatum fuisse scripsit Euripides in Ione hoc pacto:

προγόνων νόμον σώζουσα τῷ τε γηγενῶς
Ἐριχθονίῳ, κείνῳ γὰρ ἡ Διὸς κόρη

φρουρὼ παραζεύξασα φύλακας σώματος
δισσὼ δράκοντε, παρθένοις Ἀγραυλίσι
δίδωσι σώζειν· ὅθεν Ἐρεχθείδαις ἐκεῖ
νόμος τις ἐστιν, ὄφεσιν χρυσηλάτοις
τρέφειν τέκν'.

Seruans auorum legem, & è terra sati
Erichthonij. Iouis puella namque ei
Duos dracones corporis mox addidit
Custodias, deinde seruandum dedit
Atheniensibus puellis. mansit hinc
Mos ille Erechthidis, vt ornent filios
Serpentibus aureis.

Alij tamen dictum fuisse volunt non à contentione, ... ἔρις significat, sed ἀπὸ τῆς ἐρίου à lana scilicet, qua Mine... mur sibi abstersit, cùm semine Vulcani inquinata ... in terram coniecta. Inde postea dicti sunt terrigenæ ... Athenienses. Neque verò Erichthonius solùm, sed ... Erechtheus dictus est: sic enim illum nominauit Hom... Catalago:

οἳ δ' ἄρ' Ἀθήνας εἶχον ἐϋκτίμενον πτολίεθρον,
δῆμον Ἐρεχθῆος μεγαλήτορος, ὅν ποτ' Ἀθήνη
θρέψε Διὸς θυγάτηρ, τέκε δὲ ζείδωρος ἄρουρα.

Vrbem præclaram coluerunt isti at Athenas,
Fortis Erechthei populum, quem nutriit olim
Nata Iouis Pallas, peperit quem dædala tellus.

Fabulantur huic crura fuisse anguibus similia, quem ... natum à Minerua susceptũ in cistã fuisse absconditũ i... Hãc Aglauro custodiendã commisit, & Hersę, Pandr... sororibus: eásque admonuit ne curiosius quid intus i... retur inspicerent. Fertur Pandrosus quidẽ paruisse D... dato, at sorores aliæ cista resignata Erichthonium i... rũt: quo viso ita furiis repentè percitę sunt, vt se de al... & prærupto arcis loco præcipites miserint, vt ait in ... Pausanias. Nec defuerũt qui Vulcani & Athenæ Cran... Erichthoniũ filiũ fuisse tradiderint. Scriptũ reliquit A... dorus lib. tertio Erichthonium postea fuisse à Min... tẽplo educatũ. qui cùm adoleuisset, regnúmque A... rũ accepisset, Mineruæ altricis signum in arce erexit... nathenæa solennitatẽ in honorem Mineruę institui... tamen non desint, qui à Theseo illa instituta mal...

Hic ducta Pasithea, siue, vt aliis magis placet, Phrasithea Nympha, filium Pandionem, qui postea in regnum successit, suscepit: & Orythiam, & Procrim filias. Fuit autem Erichthonius quartus, qui regnauit Athenis, cùm primus omnium mortalium Cecrops ex Ægypto profectus vrbem Athenarum condiderit, eámque de nomine Palladis, quæ Sais apud Ægytios vocabatur, vt ait Chares Mitylenæus, Athenas nominauit. Hunc hominem biformem fuisse fabulati sunt: cùm partem corporis inferiorem haberet draconis, superiorem hominis: quod alij ob Ægyptiæ Græcæque linguæ peritiam fictum fuisse arbitrantur: alij, quòd & prudentia & robore præstaret: alij, quia leges prior tulerit de matrimoniis apud Athenienses, cùm nemo patrem antea, sed matrẽ tantùm cognosceret, quia per illum ambos parentes singuli cognoscerent. Ego sanè longè diuersam ab his omnibus habeo sententiam, quippe quòd putem partim draconem, partim hominem fuisse Erichthonium existimatum, quia is vtrumque & seueritatis & clementiæ tempus rectè cognouerit. Est enim optimi ac sapientis imperatoris, & humanitatis & asperitatis opportunitatem posse diiudicare: cùm aliæ nationes aliis temporibus magis asperitate & metu, aliæ iucunditate magis commodè regantur. Hic Erichthonius dictus est ad occultandam crurum turpitudinem quadrigas excogitasse: quare ita de illo scripsit Virgilius libro tertio Georg.

Primus Erichthonius currus, & quatuor ausus
Iungere equos.

Post Cecropem igitur regnauit Athenis Cranaus, cui successit Amphictyon, quem hic de regno deiecit. Fuit alius Erichthonius, de quo meminit Apollodorus libro tertio, qui regnauit Troiæ post illum, qui de Astyoche vxore Simoentis filia Troem genuit, vt ait Homerus lib. υ. Iliad.

¶ Atque tot dicta sint de Erichthonio fabulosè. Illa breuiores nos faciunt in hoc loco, quæ superiùs explicata sunt, cùm de Vulcano loqueremur, vbi potuit cur è Terra & Vulcano Erichthonius dicatur esse genitus, & quid esset Minerua, quæ perpetuam obtinuisset virginitatem. Hæc igitur purissima pars est ætheris è capite Iouis nata, è qua nulla nascuntur animalia: at Vulcanus impurus est, in materia ignis, siue calor potiùs, qui generationem adiuuat, & in

terram decidens multiplicia gignit animalia: quare ei
terræ filius Erichthonius tam diuersæ formæ dicitur fu
Atqui furorem immissum fuisse sororibus Pandrosi dixe
idcirco, quod non paruerint Deæ monitis: quare signifie
tur contra Deorum mandata non conferre esse curio
cùm multis mortalibus id sæpius calamitosum fuerit.
multi quia consiliorum secretiorum essent conscij ve
minum, nedum Deorum, per insidias clàm de medio fue
sublati. at de Achille nunc pauca dicamus.

De Achille. CAP. XII.

Explicata fuerunt suo loco illa omnia propè quæ p
nebāt ad Thetidis nuptias: & quod illa à Peleo in m
moniū ducta præter cæteros filios Achillem etiā illi ge
cùm verò per noctē sub igne filios Thetis occultaret, vt
mortale illis esset, ita eximeret, filij reliqui omnes mo
sunt; at Achilles per diem ambrosia perunctus, & per no
sub igne occultatus dicitur aliquandiu perdurasse, do
Peleo deprehensa illa irata se in numerum Nereidum
perit. Hanc rem ita attigit Apollonius libro 4. Argona

χωσαμένη Ἀχιλῆος ἀγαυοῦ νηπιάχοντος.
ἡ μὲν γὰρ βροτέας αἰὲν περὶ σάρκας ἔδαιεν
νύκτα διὰ μέσσην φλογμῷ πυρός· ἤματα δ' αὖτε
ἀμβροσίῃ χρίεσκε τέρεν δέμας, ὄφρα πέλοιτο
ἀθάνατος, καί οἱ στυγερὸν χροῒ γῆρας ἀλάλκοι.
αὐτὰρ ὅγ' ἐξ εὐνῆς ἀναπάλμενος εἰσενόησε
παῖδα φίλον σπαίροντα διὰ φλογός. ἧκε δ' ἀυτὴν
σμερδαλέην ἐσιδὼν, μέγα νήπιος· ἡ δ' ἀίουσα,
τὸν μὲν ἄρ' ἁρπάγδην χαμάδις βάλε κεκληγῶτα·
αὐτὴ δὲ πνοιῇ ἰκέλη δέμας, ἠύτ' ὄνειρος,
βῆ ῥ' ἴμεν ἐκ μεγάροιο θοῶς, καὶ ἐσήλατο πόντον
χωσαμένη.

Irata infantis causa narratur Achillis.
Vrere mortales nocturno tempore carnes
Consuerat flammis, vngebat luce diurna
Ambrosia tenerum corpus, quò quidquid adesset
Mortale ex imeret, tristem lueretque senectam.
Ast hic è lecto vt surgens cognouit, in igne
Vidit vt infantem trepidantem, protinus inde
Clamorem horrendum tollit; demens. Dea paruum
Ponit humi puerum raptim, atque irata refugit

P

Par leuibus ventis, volucrique simillima somno:
Effugiénsque domo in pelago se condidit vndas.

Sic igitur Achilles ab igne seruatus Pyrisous primùm vocatus est. atque cùm labrū tamen exustū fuisset, quòd cùm lingeret infans, ambrosia non erat perunctum, dictus est postea Achilles. Alij in lebeté bulliétis aquæ infantes ab ea iaci solitos inquiunt, vt experiretur an mortales geniti fuissent. Achillis tamé matrem Dorion & Chalcidicus Dionysius non Thetim Nerei, sed Chironis filiā fuisse voluerūt. Daimachus contrà Alexandrinus in libro secundo Redituum, Achillem Caloes nymphę filium fuisse sensit. Scriptum fuit ab Apollodoro lib.3. Achillem à Peleo susceptum deportatum fuisse ad Chironem, quem ille amantissimè educauit, atque leonum visceribus illum nutriuit, aprorúmque & vrsorum medullis, lactis prorsus ignarum, vt est in his versibus Euphorionis:

ὡς φθίην χείλεσι γάλακτος πάμπαν ἄπαστος·
τοὔνεκα Μυρμιδόνες μιν Ἀχιλλέα ἐπεφήμιξαντο.
Nescius omnino lactis Phthiam petit illum
Quare Myrmidones dixerunt nomine Achillem.

Quod autem Achilles à iustissimo Centaurorum Chirone educatus sit, ita testatur Euripides Iphigenia in Aulide:

ἔστιν μὲν οὖν ἵν' ἡδὺ, μὴ λίαν φρονεῖν.
ἔστιν δὲ χὤπου χρήσιμον γνώμην ἔχειν.
ἐγὼ δ' ἐν ἀνδρὸς εὐσεβεστάτου τραφεὶς
Χείρωνος, ἔμαθον τοὺς τρόπους ἁπλοῦς ἔχειν.
Quandoque dulce fit parum dignoscere.
Quandóque confert plurimum dignoscere.
Ego viro à pio educatus sum puer
Chirone, mores simplices tantùm imbibi.

Fama est Achillem à Chirone auo eruditum fuisse, à quo præter citharæ pulsandæ artem, & visum herbarum, peritiam venandi & iaculandi & artis medicæ, leges æquitatis & prudentiæ edoctus fuit. sicuti traditum est à Staphylo in libro tertio rerum Thessalicarum. Idem cùm annum ætatis suæ nonum expleuisset, pronuntiassétque Calchas vates Troiam sine Achille capi non posse, quia responsum tulisset à matre sibi in eo bello, quod aduersus Troianos gereretur, esse moriendum, puellari habitu indutus in Scyton, quæ vna est è Cycladibus insulis, inter filias Lycomedis se abdidit, vt lateret duces Græcorum, qui ad Troiam erant militaturi:

vna igitur illarum puellarum Deidamia nomine cl
illo vitiata Pyrrhum filium illi progenuit. Hic tame
puellas ab Vlysse cognitus, eius expeditionis laborem
riculum deuitare non potuit. Thetis igitur cognita ne
te filij dicitur ad Vulcanum accessisse, vt arma insupe
& quæ nulla vi humana possent penetrari, Achilli f
ret, vt traditum est à Phylarcho in rebus fabulosis. il
Vulcanus, sed non priùs se daturum inquit, quàm c
congressus fuerit. dicta est Thetis annuisse eius deside
non priùs illud esse faciendum quàm experta esset a
conuenirent Achilli. mox acceptis armis ex compos
que induta dicta est aufugisse, & ita claudum Vulcan
lusisse. At verò cùm datum fuisset Græcis responsum
primum omnium Græcorum esse moriturum, qui
naui in littus Troianum exiliisset, prior exiliit Prot
quare prior omnium cæsus est ab Hectore. Id cùm
uisset Achilles, vltimus è sua naui exiliit in littus; quo
magno impetu fecisset, terrámque pedibus vehement
cussisset, aqua è terra manare incepit, atque fons ib
est, vt in his significauit Antimachus:

ῥίμφα δ' ἀπ' ἰκρίοφιν μελαίνης ὑψόσ' ἀερθεὶς
Πηλείδης, νώτοισιν ἐπαρθεὶς ἠύτε κίρκος,
τοῦ δ' ἐμπροσθεν ποδῶν κρήνη γένετ' ἀενάουσα.

Continuò velut accipiter nigrantis Achilles
Desilit in terræ dorsum sublimis: at illi
Ante pedes fluxit vitrea fons limpidus vnda.

Hic igitur post multas res ad Troiam præclarè gesta
Homerus recensuit, Polyxenæ Priami filiæ amore ca
gnificauit Priamo per nuntios se pro Troia pugnatur
sibi puella concederetur. Tum Priamus eam se daturu
pollicitus est, qui cùm illa de causa in templum Thy
Apollinis conuenissent, Paris clàm ex insidiis illum
transfixit, quare vltimum vitæ suæ diem ita per dolu
clusit. eius corpus non priùs deditum est Græcis, quàn
pisent illa ipsa munera, quæ pro redimendo Hector
fuerant: hoc est, tantum auri pondus, quantum esset p
Hectoris mortui cadaueris. Propter huius præclari
mortem dictæ sunt Musæ & Nymphæ omnes fleuisse
ita significauit Lycophron in Alexandra:

αὐτῆς τὸν αὐτάδελφον ἐγχέας ἴσον

Πακτωλίοισι σταθμοῖσι τὴν αὐγὴν μύδρον,
κρατῆρι Βάκχου δύσεται κεκλαυσμένος
νύμφαισιν, αἳ φίλουσι Βάφυρα γάνος,
Λειβηθρίαις θ' ὕπερθε Πιμπλείας σκοπόν.
ὁ νεκροπέρνας ὁ προδειμαίνων πότμον,
καὶ θῆλυν ἀμφὶ σώματι τλήσεται πέπλον
δῦναι παρ' ἱστοῖς κερκίδος ψαύσας χερῶν,
καὶ λοίσθιος ἐς γῆν δυσμενῶν ῥίψας πόδα.

Rursus redempto pro altero cadauere
Par pondus auri splendidi Pactolij
Ferent. Sed is cratera Bacchi mortuus
Perfusus imbit lacrymis Libethridum
Pimplæ incolunt quæ verticem: à nymphis simul
Sororibus, Baphyri aquas amantibus.
Atque ille cædis præscius fatum timens,
Feret puellæ vestibus sese indui,
Texétque telas pectine arguto leues:
Saltabit hostium in solum idem vltimus.

Vocata est insula Borysthenis Achillea, quod Achilles ibi fuerit sepultus, à quo etiã inuentũ est myriophyllum, quod Achilleũ vocarũt. Nã ossa Achillis & Antiochi in aureo vase, quod largitus fuit Thetidi Bacchus cùm fugeret impetũ Lycurgi, recõdita fuisse memorãt. Fabulati sunt antiqui præterea Medeã nupsisse Achilli, vbi ille in cãpos Elysios post mortẽ descẽdisset, sicuti memoriæ prodidit Ibycus. Dictus est Achilles à Chirone semihomine fuisse educatus, quia ratio & vis ad principẽ æquè pertineat. dictus est idẽ à Musis fuisse deploratus, quia cũ musicis instrumentis eius pompa funebris ducta est: cùm verò mare per idẽ tẽpus fortè ventis intumuisset, longéq; strepitus vndarũ exaudiretur, vt ait Isacius, datus est locus fabulæ, quòd nymphæ eius cædẽ grauiter conquestæ sunt. Neque enim est sanæ mentis ea propter Achillẽ cõtigisse credere, cùm elemẽta minimè sint de singulorũ nostrorũ vel morte vel ortu solicita. Dictus est inter filias Lycomedis muliebri habitu latuisse, quia cùm Deidamiam eius regis filiam cepisset in matrimonium, ita nouis nuptiis delectabatur, vt maiorem temporis partem cum sponsa esset intra Lycomedis parietes, & in thalamo lateret. Hic idem Heros cùm fortissimus esset omnium Græcorum, non priùs vinci potuit vel à fortissimis hostibus, quàm

voluptatis desiderio & libidine irretitus, ab imbelli
dissimo omnium propè Troianorũ Paride vulnerat
per hæc igitur significare voluerunt antiqui maxim
nium rerum formidandas esse viris fortibus volupta
lecebras,quæ grauissimæ sunt omnibus & perniciosa
que aduersariæ.at nunc de Ganymede dicamus.

De Ganymede.
CAP. XIII.

GAnymedes autem qui ab aquila raptus, & in cœ
Iouem portatus fuit,vt illi potum pro Hebe Iun
lia ministraret,dicitur fuisse Trois Troianorum Regi
Hic cùm esset eximiæ & propè inauditæ pulchritudi
eam dignus habitus est,non qui ad libidinem, vt cred
plerique raperetur, sed qui pocula Ioui ministraret,
psi: Homerus lib.υ. Iliadis:

> Τρωὸς δ' αὖ τρεῖς παῖδες ἀμύμονες ἐξεγένοντο,
> Ἶλός τ', Ἀσσάρακός τε, καὶ ἀντίθεος Γανυμήδης,
> ὃς δὴ κάλλιστος γένετο θνητῶν ἀνθρώπων.
> τὸν καὶ ἀνηρείψαντο θεοὶ Διὶ οἰνοχοεύειν
> κάλλεος εἵνεκα οἷο ἵν' ἀθανάτοισι μετείη.
> *Hinc Troi nati pueri tres esse feruntur,*
> *Ilus & Assaracus, pulcherrimus & Ganymedes,*
> *Inter mortales cui præstantissima forma:*
> *Quem superi rapuere, Ioui quò pocula magno*
> *Præbeat ob formam, cùm Diis & transigat æuum.*

Apollonius verò Rhodius libro tertio Argonauticon
vt esset Iouis pincerna, sed vt consuetudine Deorun
retur ob formam raptum fuisse Ganymedem scriber
tur,cùm inquiat:

> Εὗρε δὲ τόνγ' ἀπάνευθε Διὸς θαλερῇ ἐν ἀλωῇ,
> οὐκ οἶον, μετὰ καὶ Γανυμήδεα, τόν ῥά ποτε Ζεὺς
> οὐρανῷ ἐγκατένασσεν ἐφέστιον ἀθανάτοισι.
> *Hunc Iouis in molli seiunctum repperit aula,*
> *Non solum, simul & Ganymedem. Iupiter illum*
> *In cælum rapuit, cùm Diis vt transigat æuum.*

Fuit autem raptus ex Harpagia, qui locus fuit in agr
peni & Cyziceni finibus, qui ab ea re nomen obtinuit
Strabo lib.13.alij circa Dardanium promontorium ill
cidisse inquiunt, quod Virgilius factum in Ida monte
giæ dum venaretur,ita commemorat lib.3.Æneid.

Int

Intextúsque puer frondosa regius Ida,
Veloces iaculo ceruos cursúsque fatigat
Acer, anhelanti similis: quem prepes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger vncis.

Fama est autem aquilam, quòd faustum augurium Ioui in bello aduersus Titanas attulisset, armáque pugnanti ministrasset, Iouis auem fuisse existimatam: atque illi datũ fuisse imperium in cæteras aues, cùm ita scribat Horatius lib. 4. carminum, cùm illius præcipuè singularem diligentiam in rapiendo Ganymede expertus fuisset:

Qualem ministrum fulminis alitem,
Cui rex Deorum regnum in aues vagas
Permisit, expertus fidem
Iupiter in Ganymede flauo.

Alij tradiderunt Iouem in aquilam versum ad ipsum Ganymedem conuolasse, & illum in cœlum asportasse, vt patet ex his carminibus:

αὐτὸς ὁ Ζεὺς ἦλθεν ἐπ' αἰετὸς ἀντίθεον Γανυμήδην·
κύκνος ἐπὶ ξανθὴν μητέρα τῆς Ἑλένης.

Ipse aquila ad pulchrum Ganymedem Iupiter olim,
Ad matrémque Helenæ deinde volauit olor.

Fuerunt qui non à Ioue, neque ab Aquila, neque à Diis raptum fuisse Ganymedem tradiderunt, sed à Minoe ad concubitum: inter quos fuit Echemenes Cyprius. Hæc illa sunt quæ de Ganymede ab antiquis fabulosè dicta fuerunt: quæ quidem falsa esse omnibus perspicuum est. Alij verò inter quos fuit Xenophon, vt scripsit in Symposio, Ganymedem propter animi pulchritudinem & prudentiam potiùs, quàm propter formam corporis, in cœlum ascitum esse voluerunt. nam hi dictum fuisse Ganymedem putarunt non à γάνυμαι, quod conuiuari & genio indulgere significat: sed potiùs ab his dictionibus in vnum compositis ad præstantiam prudentiæ & consilij exprimendam, ἄγαν, & νῦ, & μῆδος. nam illæ cum intensionem & incrementum significent, extrema est consilium. Enimuerò diuinum quidpiam sub hac fabula contineri ita inquit Cicero libro primo Tusculanarum Disputationum: Nec Homerum audio, qui Ganymedem à Diis raptum ait propter formam, vt Ioui pocula ministraret. Non iusta causa, cur Laomedonti tanta fieret iniuria. Fingebat hæc Homerus & humana ad Deos

transferebat. Quidam ad solatium coniunctorum nymedi hanc fabulam fictam esse tradiderunt, cùm raptus fuisset inter venandum: atque illis persuasu que Ganymedem inter sidera relatum esse, & in id quod dicitur Aquarius. Ego sanè longè aliter senti puto diuina ad nos deferenda fuisse, sed humana po liter ad Deorum naturam oportere cóferri. Nam qu per hanc fabulam demonstrabant sapientes, quàm tem virum à Deo amari, & illum solùm proximè a ad diuinam naturam: est enim Ganymedes anim num, quam, vt diximus, ob eximiam prudentiam De rapit, cùm stulti neque sibi, neque cæteris quidem les. Illa verò anima pulcherrima est, quæ minimu manis sordibus, aut flagitiis corporis contaminata Deus diligens ad se rapit. Nam cùm nihil sit inter m quod propius quàm sapientia ad summi Dei natura dat, quod per Ganymedem in cœlum raptum signi antiqui, non possum non summopere improbare dam stultitiam, qui obscœna quædam, & neque bru sine pudore iniungenda, per hanc fabulam intelle nimirum Ganymedem raptum fuisse ad stuprum, q quod incitamentum necessarium esset mortalibus nefandum, támque impurum vitium. Sed tamen sa ribus hæc aliter sese habere credita sunt, & ad hone terpretationem retorta, atque ad exemplum virtut steros transmissa. Quid enim aliud est pocula Io strare, quàm Deum mirificè delectari officiis sapient ab anima virorum sapientum procedant? Semper diuina sitit, hoc est mirum in modum cupit nos esse tes: quales cùm fuerimus, proximè ad eius natu charitatem & innocentiam accedemus, suauissim la nectaris altissimo Deo ministrabimus, nequ quam rursus homini iucundius ipsa sapientia potest gere: quippe quòd per illam viuentes propè Dij es atque ex corporum mortalium sordibus ad cœle tollimur, quam ob rem præclarè se habent illa P carmina:

οἶδ' ὅτι θνατὸς ἐγὼ καὶ ἐφάμερος· ἀλλ' ὅταν ἄστρων
μαστεύω πυκινὰς ἀμφιδρόμους ἕλικας,
οὐκ ἔτ' ἐπιψαύω ποσὶ γαίης, ἀλλὰ παρ' αὐτῷ

Ζηνὶ διοτρεφέος πίμπλαμαι ἀμβροσίης.

Noui ego mortalis quod sum, sed sidera quando
Suspicio, ethereas lustróque mente domos,
Iam pede non videor mihi terram tangere, magnó
Cum Ioue sed vescι nectare & ambrosia.

Huic tantam corporis pulchritudinem tribuerunt, non solùm quia vir sapiens caret sordibus animi, verùm etiam quia, vt ait Plato, tanta est pulchritudo sapientiæ, vt si oculis cerni posset, mirificos amores sui excitaret in animis hominum. Dicitur ab aquila raptus in cœlum fuisse propter perspicacitatem: atque ab ipso Ioue aquila, quòd adiutor sit Deus ad sapientiam. sic igitur cùm dicerent viros bonos, & prudentes, & integerrimos poetæ diuinam bonitatem ad se rapere, fabulam de Ganymede finxerunt, quare vtiliùs nos ad diuina transtulerunt sapientes, quàm diuina ad nos deduxissent. At de Ganymede satis. nunc de Harmonia dicamus.

De Harmonia & Cadmo. CAP. XIIII.

Harmonia vero quibus orta sit, non parua est dubitatio: si quidem Diodorus lib. ς. illam Electræ & Iouis filiam fuisse inquit. At Hesiodus in Theogonia illam ex adulterio Martis & Veneris natam fuisse memorat in his:

αὐτὰρ Ἄρηϊ
ῥινοτόρῳ Κυθέρεια Φόβον καὶ Δεῖμον ἔτικτε
δεινοὺς, οἵτ' ἀνδρῶν πυκινὰς κλονέουσι φάλαγγας,
ἐν πολέμῳ κρυόεντι σὺν Ἄρηϊ πτολιπόρθῳ·
Ἁρμονίην θ', ἣν Κάδμος ὑπέρθυμος θέτ' ἄκοιτιν.

Marti clypeos atque arma secanti
Alma Venus peperit Pallorem, vndque Timorem,
Qui dare terga virûm armatas iussere phalangas
In bello tristi: quam Cadmus duxit, at inde
Harmoniam peperit Marti Cytherea decoram.

Hæc igitur vbi adoleuisset, Cadmo Thebanorum Regi viro sanè præclaro, & ob multas difficultates, quas superauit, illustri, à Ioue in matrimonium data fuit, de quo hæc pauca, ex iis multis, quæ de illo memorantur, colligere placuit. Aiunt dona data esse sponsæ à Diis per nuptias, cùm Ceres frumenti fructum largita sit, Mercurius lyram, Pallas monile & peplum & tibias, Electra sacra magnæ Matris & cymbala & tympana, in quibus nuptiis Apollo cum cithara

cecinit, Musæ tibias inflarunt, ac Dij reliqui multa
dederũt. Hic, vbi Iupiter Europam suam sororem ra
qua in Cretam deportata Sarpedonem, & Minoem,
damánthum suscepit, iussus est ab Agenore patre soro
uenire, neq; priùs redire domum, quàm illam secum
ret. Atqui cùm multas regiones peragrasset, neq; tan
inuenisset post morté Telaphassę matris Delphos de
sciscitaturus oraculũ adiuit: cui respõsum est, nihil
de Europa esse quærẽdum, sed vrbem ibi cõdere op
vbi bos defessa humi procubuisset, quam habuisset v
Hic igitur per agrum Phocensium iter faciens boue
mento Pelagontis obuiam habuit, quæ Bœotia perag
conditæ fuerunt Thebæ humi procubuit. Tum bouen
di mactaturus socios aquatum ad Dircen fontem mi
verò ibi draco natus è Marte fontem seruaret, Seri
Daileontem Cadmi amicos interemit: tum ipse Ca
profectus ad fontem draconem trucidauit. Fabulati s
dam inter quos fuit Archelaus lib. 9. de fluminibus, C
post cæsum draconem inuenisse aquam ob timorem
tis prope veneno infectam, quare regionem lustrau
fontem quæreret. vbi ad antrum Corcyreum peru
dicitur factum esse Palladis consilio vt pedem in I
presserit, vnde fluuius scatuit, quem post bouem imm
Pedem Cadmi nominarunt. At verò coactus est Ca
ius dentes exertos serere, quod fecit cõsilio Minerua
bus nati sunt armati homines, qui erant cum illo p
pugnaturi; sed Cadmus lapidẽ, queẽ à Minerua accep
ter illos iaciens, omne certamen à se inter illos diuer
omnes mutuis vulneribus natiuorum amorum se
confecerunt. Illa de causa coactus fuit Cadmus merc
annum Marti seruire, qui annus eius temporis oct
nostris annis constabat. Post id tempus fabulãtur Mi
regiam Cadmi multis ornamentis præclarè compara
Iupiter etiam Martis filiam & Veneris dedit in matr
Harmoniam, ad quas nuptias Dij omnes relicto cœl
tur aduentasse: quo tẽpore fama est inter alia præcla
rum munera peplum & monile admirabilis pulchri
quod fuit Vulcani opus, à Cadmo donatum fuisse
Cadmus ex illa suscepit postea Ino, Semelen, Agauer
noen & Polydorum. Scriptum reliquit Pherecydes p

Harmoniæ Martisque filias fuisse Amazones, vt testatur Apollonius etiam libro secundo Argonauticorum:

οὐ γὰρ Ἀμαζονίδες μάλ' ἐπητέες· οὐδὲ θέμιστας
τίουσαι πεδίον Δοιάντιον ἀμφενέμοντο.
ἀλλ' ὕβρις, στονόεσσα καὶ Ἄρεος ἔργα μέμηλε.
δὴ γὰρ καὶ γενεὴν ἔσαν Ἄρεος Ἁρμονίης τε
Νύμφης, ἥ τ' Ἄρηϊ φιλοπτολέμους τέκε κούρας.

Sed neque Amazonides faciles, nec iura colentes,
Hinc tenuere procul Dœantia protinus arua.
His bellum cordi fuit, his & prælia Martis.
Iure quidem: Harmonia quòd Nympha & Marte feruntur
Patre satæ: hæc peperit Mauortia pignora patri.

Cadmus post multas filiarum nepotúmque suorum calamitates subrogato in regnum Pentheo, Agaues & Echionis filio relictis Thebis ad Enchelienses cum Harmonia coniuge commigrauit. Illi cùm ab Illyriis bello infestarentur, responsum tulerunt futuram penes ipsos victoriam, si Cadmum & Harmoniam duces haberent: nam Cadmus & Harmonia apud Drilonis ripas habitabant, qui Illyrios à Liburnis disterminat. vt scripsit in his Metrodorus in commentario de consuetudine: Δρίλων δὲ καὶ Νάρων ποταμοὶ Ἰλλυρικοί διαχωρίζοντι ἀπὸ Ἰλλυριοὺς καὶ Λιβύρνους. ἐνταῦθα γὰρ ᾤκησαν ὁ Κάδμος καὶ ἡ Ἁρμονία οἳ καὶ εἰς ὄφεις μετεβλήθησαν. *Sunt autem Drilo & Naro Illyriorum fluuij, qui Illyrios Liburnósque disterminant. Hoc in loco Cadmus & Harmonia habitarunt illi qui sunt in angues conuersi.* Qui oraculi autoritatem secuti eos duces illius expeditionis aduersus Illyrios deligunt. Sic igitur Cadmus Illyriorum regno potitus aliquandiu feliciter egit, deinde paulo post in draconem & ipse & vxor mutati apud oppidum Illyrij Encleas nomine, dicuntur à Ioue in campos Elysios demissi fuisse. de qua mutatione, quòd apud Illyrios contigerit, ita meminit Dionysius in libro de situ Orbis:

ἐπὶ δ' ἄσπετον ὁλκὸν ἔχουσα
Ἰλλυρικῶν περὶ χῶρον ἐλίσσεται ἄχρις ἐπ' οὔρους,
οὔρεά τ' ἠλιβάτων, τὰ Κεραύνια κικλήσκουσι.
κεῖνον δ' αὖ περὶ κόλπον ἴδοις ἐρικυδέα τύμβον,
τύμβον, ὃν Ἁρμονίης Κάδμοιό τε φῆμις ἐνίσπει.
κεῖθι γὰρ εἰς ὀφίων σκολιὸν δέμας ἠλλάξαντο,
ἐς ποτ' ἀπ' Ἰσμηνοῦ λιπαρὸν μετὰ γῆρας ἵκοντο.
[illegible] *ingentia pondera voluens*

Illyricis terris deuoluitur vsque Colonam,
Collésque apricos quos alta Ceraunia dicunt:
His celebrem tumulum terris, antrúmque videbis,
Antrum, quod Cadmi dixerunt, Harmoniæque
Namque hic serpentes atri facti esse feruntur,
Vt texere caput cani, turpísque senecta.

Sic Nicander in Theriacis:

Ἰρείν θ', ἣν ἴδρυσε Δρίλων καὶ Νάρονος ὕδωρ,
Σιδονίου Κάδμοιο θεμείλιον Ἁρμονίης τε·
ἔνθα δύω δνοπαλῆτε νομὸν στείβουσι δράκοντε.

Irímque, hanc Drilon aluit, & Naronis vnda:
Sidonij Cadmi, monumentum hoc, Harmoniæque:
Hic duo terribiles fremuerunt nempe dracones.

Atque tot de Cadmo & Harmonia fabulosè di... runt. Maior harum rerum gestarum pars ad historia... ferenda est: non enim à tauro Europa asportata fuit... tam, sed nauigio quodam Cretenses illam rapientes... nicia in patriam deportarunt. Cùm vero illi naui... præfectus Taurus quidam Gnosius, qui illam rapui... pia Phœniciæ ciuitate, quæ sita fuit inter Sidonem... rum, locus datus est fabulæ, quòd rapta fuit, & à T... Cretam deportata, vt scripsit Echemenes in rebus... sibus. Quòd missus ad Europam quærendam Cadm... conem ad fontem Dirceen occidisset, illud quidem... sum esse dixerunt, sed aiunt latronem ab ipso Ca... sum, qui peregrinis in iis locis insidiaretur, & iam ne... è Cadmi socijs ceciderat. Dictus est eius draconis de... minasse, cùm asseclæ & socij illius latronis duce ca... pati sint. Nihil autem horum factum est sine Miner... filio, quia cùm omnibus in rebus, tum in militari... cipuè necessaria est hominis prudentia, & Dei op... xilium. Quòd autem lapidem inter natos homine... tos iecerit, quare inter illos bellum exortum est;... contentiones Thebanorum significat, post Thebar... nia ædificata: nam eius vrbis imperium magnum... inter Thebanos postea excitauit: præter illud quò... iniuriæ solent aliquando excitare magna bellorum... dia. Harmonia dicta est Veneris & Martis filia, q... vis musicæ non solùm erigit animos iacentes, & c... tum miseriarúmque humanarum cumulis oppress...

uit

nitatéq; quadam perfundit, sed etiam ad bellum viriles animos inflammat, cùm musica multę nationes ante bellum vsę sint, atque nunc etiam nonnullus est vsus musicorum instrumentorum, quibus milites ad prælium incitentur. Hæc causa fuit cur his parentibus Harmonia nata dicatur. Qui Electrę & Iouis filiam crediderunt, Harmoniam esse putarunt eam, quam Pythagorici in motibus sphærarum, corporúmque cœlestium fieri crediderunt. quod autem ad mores pertinet, significabant antiqui, dum sumus in hac miserrima vita omnium laborum ac molestiarum plenissima, fortitudine & prudentia vti oportere, quod omnium humanarum actionum statutus est finis, neque vnquam Deus viris bonis & fortibus solet deesse, cùm senem Cadmum & Harmoniam Iupiter post omnes molestias ad Elysios campos demiserit. At nunc de Mida dicamus.

De Mida. CAP. XV.

FVit autem Midas Phrygiæ Rex Gordiæ filius, qui omnium Regum suæ tempestatis fuit ditissimus. Fabulantur ad hunc aliquando Silenum Bacchi comitem captiuum ob ebrietatem, cùm iter facere cum Baccho non potuisset, adductum fuisse: quem ille perhumaniter tractauit. Tum Bacchus ad eum requirendum reuersus, cognita Midæ liberalitate & humanitate ab incolis eius regionis, ipse etiam hospes ad Midã proficiscitur, à quo per benigne acceptus illi proposuit vt quidquid optaret, expeteret, quod esset statim voti compos futurus. At Midas pro dementia, quæ solicitat animos mortalium, summam felicitatem ratus in multis possidendis, expetiuit vt quidquid contingeret continuò aurum fieret: quam fabulam explicauit Ouidius libro vndecimo Metamorph. cùm postea cibaria etiam, quibus vesceretur, contacta repentè fierent aurea, pœnitentia captus est suæ petitionis: atque nisi Deus fuisset illi benignus ea molestia subleuando, omnino inedia mori necesse fuisset. Orauit igitur eundem Deum cùm satis aptas pœnas suæ stultitiæ dedisset, vt hoc munus auferret. quem aiunt quidam illa de causa inedia mortuum esse: at alij dicunt, quòd Bacchus respondit illud futurum, si se in Pactolo flumine lauisset; quare lotus ibi illa molestia liberatus est, ac fluuius ex illo tempore aureis arenis fluere cœpit: quod ita testatur Ouidius:

Rex iussa succedit aquæ, vis aurea tinxit
Flumen, & humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoque iam veteris percepto semine venæ
Arua rigent auro madidis pallentia glebis.
Ille perosus opes syluásque & rura colebat,
Panáque montanis habitantem semper in antris.

Eo igitur morbo liberatus Midas cùm serus contulisset, syluásque semper ferè ab hominum frequentia longinquas incoleret, iudex & ipse & Tmolus mons inter Phœbum & Pana pastorum Deum de arte musica contendentes, delectus est. Eius certaminis Tmolus Phœbum victorem, at Midas Pana suo iudicio pronunciauit. quare indignatus Phœbus aures asini Midæ, vt qui de arte musica iudicare non posset, adhibuit, cùm rudis homo planè parum iudicio valeret, & tamen iudicare non detrectasset. Id autem ita explicauit Ouidius:

Pana iubet Tmolus citharæ submittere cannas.
Iudicium, sanctique placet sententia montis
Omnibus: arguitur tamen, atq; iniusta vocatur
Vnius sermone Midæ. Nec Delius aures
Humanas patitur stolidas retinere figuram:
Sed trahit in spatium, villisque albentibus implet,
Instabiléſque illas facit, & dat posse moueri,
Cetera sunt hominis, partem damnatur in vnam,
Induitúrque aures tardè gradientis aselli.

Ita verò scitè illas occultabat Midas, vt nemo præter tonsorem rem cognosceret. Sed cùm id tonsor tacere non posset, terram effodit, ac foueam ingressus pertenui voce ita submurmurauit. Auriculas asini Midas Rex habet. Tum fossa illa rursus terra repleta discessit, ibíque cannas deinde natas esse fabulati sunt, quæ ita sibilum edentes murmurabant: Auriculas asini Midas Rex habet.

¶ Atque tot de Mida fabulosè fuerunt ab antiquis memoriæ prodita. Ego sanè crediderim auarissimum & opulentissimũ omniũ suæ tempestatis fuisse Midam, qui vt multas pecunias cumularet, etiam parcissimè frueretur, omniaque propè necessaria victui venderet, & in aurum conuerteret. Cùm verò aliis rebus esset planè rudis, neque à beluis iudicium differret, fabulati sunt illum aures asini habuisse. Alij contrà quòd acutissimè audiret. istud fictũ

fuisse

fuisse arbitrantur, quòd asinus illum sensum omnium propè animalium habeat acutissimum. Alij fictum putarunt, quia multos haberet exploratores. Alij dicunt fuisse imprudentissimum & arrogantissimum omnium principum suæ tempestatis, qui cùm parum curaret hominum de se maledicta, & cùm pessimè audiret à Phrygibus ob malam administrationem, exquisitissimámque auaritiã, cùm pecunia esset apud eum omnium controuersiarum iudex aut libido, dictus est asini aures habere: nam solum aurum sibi præ omnibus proposuerat. Alij dicunt, inter quos fuit Callisthenes in nauigatione, & Hecatæus de Hyperboreis, duos colles fuisse in Phrygia, qui aures asini vocarentur, super quibus munitissima oppida condita fuerunt è quibus latrones complures viatores & peregrinos adoriebantur. His locis cùm arma Midas intulisset, ac oppidis per vim potitus fuisset obtruncatis eorum locorum latronibus, dictus est fabulosè aures asini habere. Alij voluerunt illum, quia Liberum patrem fefellisset in asinum fuisse mutatum, sed cùm recuperasset pristinam formam, aures tamen non deposuisse. Alij quia Dionysi asinos ac iumenta iniuriis affecerit, ab irato Deo illi asini aures fuisse iniunctas maluerunt. Alij aures asini datas Midæ à Deo fuisse ideirco putarunt, quia omnes arrogantes damnantur ignorantiæ: qui enim se scire omnia vel quæ nescit, arbitratur, is parum idoneus efficitur ad scientiam. Quòd si quis diligenter hæc animaduertat, is profectò intelliget, antiquos per hæc ad humanitatẽ & liberalitatem homines adhortari solitos, cùm Deus sibi gratissimam esse in hospites benignitatem ostenderit. Iidem postea nos à petendis rebus certis à Deo deterruerunt, cùm plerumque perniciosa expetamus: quare quod nobis conferat à Deo poscendum est, illíque relinquenda rerũ omniũ optio. Deinde singulorum vires metiri oportere docuerunt, neque iudicanda sunt illa, quæ non rectè nouimus, cum temeraria iudicia Dei vindictam in se irritent. Nam qui per insciriam aut fraudem alterius opes aut dignitatem alteri adiudicauerit, ille priori domino, cui rapuit, restitere iure æquitatis debet. Quòd verò nullum scelus, nullúmque iniquum iudicium diu latere potest, declarauit tonsoris sermo silentio proximus: omnia enim turpia in lucem tempus solet proferre. At nunc de Narcisso dicamus.

De Narcisso. CAP. XVI

NArcissus autem, quem fabulæ in flo nis mutatum fuisse inquiunt, dicitur fui phisi & Nymphæ Liriopes filius, vt patet ap tertio Metamorph.

Prima fide, vocisque ratæ tentamina sumpsit.
Cærula Liriope: quam quondam flumine curuo
Implicuit, clausæque suis Cephisus in vndis
Vim tulit. enixa est vtero pulcherrima pleno
Infantem Nymphe, iam tum qui posset amari:
Narcissúmque vocat. de quo consultus, an esset
Tempora maturæ visurus longa senectæ,
Fatidicus vates, si se non nouerit, inquit.

Echo autem capta eius amore illum diu in cùm amoris impatiens contabuisset, in sola que conuertitur. Fabulantur hunc, vbi iam porísque forma in dies cum tenerioribus ret, ad fóntem quendam purissimum labo æstu aliquando fatigatum deuenisse: qui cũ bibiturus in genua deflexisset manibus in tis, nondum labris ad aquam fontis admo nem in fonte despexit: erat enim eius fontis sima, quę fundum habebat subnigrum. T more ac desiderio suę imaginis ita captus lam potiundę talis formę sibi spem reliqu geret, sui ipsius desiderio tandem paulati Deorum misericordia deniq; in florem su conuersus. Dictus fuit autem Narcissus ἀπὸ pendo scilicet, quia ob id desideriũ torpuer nidibus fuit postea consecratus, è quo Deab tes coronis vtebantur, vt ait Ister, in lib. de men fuit etiam Baccho gratus. Scriptum re mus lib. 5. rerum Atticarum, coronas è n tas fuisse Proserpinæ, quoniam florem cùm rapta fuit à Plutone. Memoriæ prodidi ticis in finib. Tespiensium vicum Danacum fontem Narcissum vocatum, in quo se Narc inspexerit. Scripsit Euanthes in fabulosis so lam fuisse cùm oris forma, tum coma, & corporis parte similem. Hi cùm simul ven

fororem à puero amatam. qua mortua ille desiderij impatiens dicitur ad fontem venire solitus, vt eius imaginem ibi intueretur. Sed cùm id solatium leue videretur, denique magnitudine desiderij deperiit, vel, vt aliis magis placuit, se in fontem deiecit ac periit, ad quē ambo solebāt cōuenire. At verò hæc falsa esse, & ad Narcissi gratiā ficta testatur Pauf. qui multis annis ante Narcissi tempora raptam fuisse Proserpinam Cereris filiam memorauit. ¶ Hæc fabulosè dicta sunt de Narcisso. At quid in hac fabula continetur vitæ humanæ vtile, quod potuerit has ambages ad posteros iure transmittere? imprudentem, & libidinosum, ac facinorosum hominem vltionem sequi significabant, veluti vmbra sequitur corpus: nam tametsi Deus vindictam aliquandiu differt, tamen multo est acrior postea perditis hominibus profligādis. Istud autem tanto fit facilius, quanto maiores facultates aliquis ad res præclarè gerendas nactus fuerat. Nam qui nimium forma corporis gloriabatur, & in lasciuiam acuebatur, quo pacto per formam non meruit perire? omnis enim rerum humanarum nimius amor perniciosus est imprudentibus. at nunc de Belidibus dicatur.

De Belidibus.

Cap. XVII.

Neque prætermittendæ fuerunt omnino Danai filiæ, quæ illi pœnæ apud inferos dicuntur esse addictæ, vt semper aquam ex amplissimo puteo hauriant: neque tamen vnquam ad oram putei plena cribra possint attrahere. Fuit autem Danaus Beli cognomento prisci filius illius, qui post Apidis mortem Isim vxorem duxit, quo tempore Cecrops Athenis imperauit. Hic vbi pulso Sthenelo Argiuorum rege Argos occupasset ex Ægypto profectus, quinquaginta filias è variis mulieribus suscepit, quas ex aui Beli nomine Belidas postea nominarunt. Fama est propter simultatem quandam, quam cum Ægypto fratre habebat Danaus, in Græciam profugisse: quod rara sit affinium & coniunctorum beneuolentia inter principes homines, & ad eandem dignitatem aspirantium præsertim. Cùm igitur Ægyptus filios quinquaginta haberet, cuperétque fraternā simultatem aliquando compescere, satis aptam opportunitatem fore eius negotij conficiendi existimauit, si, cùm totidem haberet filios, illas in matrimoniū suis filiis poposcis-

ſet, eius igitur preces non aſpernatus eſt Danaus, ſed nuptias magnifice parari inſtituit: veruntamen vel quia non crederet pollicitationibus, vel quia memor adhuc eſſet acceptæ iniuriæ, vel quia ab vno illorum mortem ſibi imminere ab oraculo monitus fuerat, clàm ſingulis dedit pugiones, quibus ſuos ſponſos, vbi dormirent, iugularent. Sortito igitur nuptiæ celebrantur, atque nomina filiorum Ægypti iſta fuerunt: Agenor, Ægius, Alcis, Alcmenon, Agaptolemus, Argius, Archelaus Ægyptus, Arbelus, Bromius, Buſiris, Chthonius, Chalcodon Chærus, Chryſippus, Clitus, Ciſſeus, Daiphron, Diacoryſtes, Dorion, Dryas, Enceladus, Euenor, Eurylochus, Eurydamas, Hippodamus, Hippocoryſtes, Hyperbius, Hippolytus, Hippothous, Hermus, Imbrus Idmon, Idas, Lixus, Lampus, Lynceus, Lycus, Menachus, Megacles, Œneus, Periphas, Pandion, Polyctor, Proteus, Periſthenes, Phantes, Potamon, Periphantes, Sthenelus. Filiarum Danai nomina fuerunt: Anexibia, Anthelea, Adiante, Actæa, Adyte, Autonoe, Aſteria, Agaue, Automate, Amymone, Bryce, Cerceſtis, Clite, Calix, Cleopatra, Cleodora, Chryſippe, Callidice, Celæno, Dioxippe, Erato, Euippe, Electra, Eurydice, Euhippe, Glaucippe, Gorge, Glauce, Gorgophone, Hippodice, Hyperipte, Hippodamia, Hippomeduſa, Hypermneſtra, Iphimeduſa, Mneſtra, Nelo, Ocypete, Œme, Pharte, Pyrene, Podarce, Pylarge, Rhode, Rhodia, Scæa, Sthenele, Stygne, Theano. Omnes igitur patris mandato paruerunt, præter Hypermneſtram natu maximam filiam, quæ Lynceo marito pepercit, reliquæ omnes igitur ſponſorum capita abſciſſa dicuntur in Lerna infodiſse, atque eorum corpora ante vrbem humaſse, vt ſcripſit Herodotus in Argonauticis: qui etiam inquit quòd poſtea Danai filiæ à Mercurio & Pallade Iouis iuſsu expiatæ fuerunt, quæ omnes in Gymnica certamina productæ, vna Hypermneſtra excepta, victoribus datæ ſunt. Fuerunt tamen qui inquiant has nuptias tanto ſanguine perfuſas, antequam Danaus Argos veniſſet, contigiſse, quo tempore Danaus cum fratre Ægypto de regno contenderet. cum igitur Hypermneſtræ beneficio Lynceus vnus eſset ſuperſtes è tot fratribus, periculum tantum euadens Lyrceam confugit, quod oppidum fuit illis temporibus non procul ab Argis, vt ſcripſit in Corinthiacis Pauſanias. eo igitur in loco face ſublata Lynceus ſignum

signum dedit se euasisse omne periculum, quòd ita conuenerat cum Hypermnestra, vt deuitatis Danai insidiis vbi in tutum se recepisset, ita facem sublatam ostentaret. Sic etiam paulo post Hypermnestra vicissim facem è Larissa sustulit, qua significabat se quoque omne periculum euasisse: quare mansit postea consuetudo vt Argiui ad eius rei memoriam festum diem & solennitatem quotannis celebrarent, quam Facem vocarunt. Scripsit Apollodorus libro secundo Bibliothecæ, Hypermnestram fuisse postea datam vxorem Lynceo. Atqui Herodotus in Euterpe inquit Danai filias primas Thesmophoria sacrificia mulieres Pelasgicas docuisse, quod genus sacrificij, cùm fuisset occupata Peloponnesus à Doriensibus, prorsus obsoleuit. At enim Danai filiæ post mortem ob id scelus, quòd tam immites aduersus innocentem & affines iuuenes fuissent, illi æterno supplicio fuerunt addictæ apud inferos, vt aquam vase perforato haurire conentur: quibus promissum esse prohibent ab eo labore tum cessandum esse, cum plena cribra è puteo hauserint. de illa pœna ita meminit Horatius lib. 3. Carminum:

stetit vrna paulum
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.

Sic autem Ouidius lib. 4. Metamorph. ab auo Belidas nominans inquit:

Assiduas repetant, quas perdant, Belides vndas.

¶ Atque tot fabulosa de iis memoriæ prodita sunt: nunc veritatem inquiramus. Has annos esse dixerunt nonnulli, qui assiduis fructibus videntur nos velle locupletare ac saturare, cùm tamen tantundem absumatur, quantum producitur. Sic autem id Lucretius lib. 3. explicat:

Deinde animi ingratam naturam pascere semper,
Atque explere bonis rebus satiaréque nunquam.
Quod faciunt nobis annorum tempora, circum
Cùm redeunt, fœtúsque ferunt, variósque lepores:
Nec tamen explemur vitai fructibus vnquam.
Hoc, vt opinor, id est, æuo florente puellas
Quòd memorant laticem pertusum congerere in vas,
Quòd tamen expleri nulla ratione potestur.

Sic igitur temporum & annorum vicissitudines quidam

per hæc significare voluerunt. Nonnulli putarunt omnem mortalium vitam in hac fabula contineri, cùm omnia quæ agimus frustra à nobis fiant in terris cùm nulla humani roboris vestigia diutius manere possint, sed omnia rursus confundantur. Alij beneficia, quæ in ingratos homines conferuntur, per hæc vana esse indicabant. Ego contrà per hanc fabulam aliquid gloriosius & humano generi vtilius significari crediderim, filios scilicet tamdiu pios & obedientes parentibus esse oportere, quamdiu ab humanitate & Deorum immortalium religione ac reuerentia illorum mandata non dissentiant. Quòd siquid ab iis contra religionem, aut summi Dei voluntatem legésque præcipiatur, si contra iustitiam, si contra humanitatem, omnino non sunt audiendi: quare si quis iniqua consulenti pareat aut imperanti, quod deuitare potest, Deorum immortalium animaduersionem ac vindictam omnino fugere non poterit. si quis denique neglecta Dei reuerentia, & viri boni officiis aliquid impurum atque crudele commiserit, ille perpetuis suppliciis post hanc vitam apud inferos discruciabitur. ac de Belidibus quidem satis, nunc de Sphinge dicamus.

De Sphinge. CAP. XVIII.

FVIT autem Sphinx Echidnæ Typhonísque filia, vt scribit Lasus Hermioneus, quam Iuno irata in agrum Thebanum immisit. Hæc muliebri facie ac pectore fuisse proditur, pedes & caudam habuisse leonis, pennas autem volucris. At Clearchus caput & manus puellæ, corpus canis, vocem hominis, caudam draconis, leonis vngues, alas auis, illam habuisse scripsit. Hæc Sphinx singulis hominibus prætereuntibus in Phyceo colle residens obscura sanè ænigmata proponebat, quæ capiebat à Musis: atque quicunque illa soluere nequiuisset, is vnguibus Sphingis laniabatur. Erat autem fato statutum tunc esse Sphingi moriendum, cùm quis propositum ænigma soluisset: atque cùm multi ab ea laniarentur pronuntiatum fuit per præconem, quia cupiebant Thebani illa molestia liberari, quòd is esset Thebarum regnum capturus, & vxorem Creontis Æmonis filij habiturus, quæ pulcherrima erat omnium mulierum eius ætatis, qui Sphingis ænigma soluisset. Scripsit verò Myrleanus Asclepiades, quod etiam testatur Isacius, facillimè Sphingem lacerare

rare homines victos consueuisse, quippe quæ priores corporis partes haberet leonis, ac vngues gryphi: neque quisquam poterat aufugere, cùm alas haberet aquilæ, citissiméque ad illos conuolaret, quamuis postremas corporis partes haberet hominis. multa fuerunt ænigmata, & longè diuersis nationibus proponebat, sed hoc ferè semper proponebatur Thebanis enucleandum, vt scripsit idem Asclepiades:

ἔστι δίπουν ἐπὶ γῆς, καὶ τετράπον, οὗ μία φωνή·
καὶ τρίπον· ἀλλάσσει δὲ φυὴν μόνον ὅσσ' ἐπὶ γαῖαν
ἑρπετὰ κινεῖται, ἀνά τ' αἰθέρα καὶ κατὰ πόντον.
ἀλλ' ὁπόταν πλείστοισιν ἐπειγόμενον ποσὶ βαίνῃ,
ἔνθα τάχος γυίοισιν ἀφαυρότατον πέλει αὐτοῦ.

Est bipes & quadrupes in terris: soláque vox huic,
Atque tripes. mutat vocem solùm, omnia campis
Inter quæ serpunt, quæ cœlo, & fluctibus errant,
Ast vbi contendit pedibus iam pluribus illi
Deficiunt vires, & lentis robora neruis.

Hoc ænigma cùm soluisset OEdipus regnum & Iocastam matrem Æmonis filij Creontísque vxorem duxit.

Fuit enim OEdipus parricida, vt prædictum fuerat ab oraculo, nam cùm Laius Thebanorum rex oraculũ consuluisset, postquam regnum Thebanum illi fuit delatum post mortẽ Zethi & Amphionis, gerente in vtero Iocasta vxore, responsum est ab Apolline Delphico illum à filio interfectum iri, quod etiam accidit postea in via Schiste vocata in Phocide. Laius responso territus recens natum plantis pedum transfixis in monte Citherone Platæidis terræ exponi iussit, quẽ Corinthus & ad Isthmum regio aluit, ac triuium Phocidis ab ignaro filio paterno sanguine pro responso oraculi fuit pollutum. Significari hominis senescentis naturam per hæc pronunciauit OEdipus, qui cùm baculo indiget vt sustineatur, aut cùm infans quatuor pedibus incedit, manibúsque vtitur pro pedibus, tunc maximè est inualidus. Cùm hæc Sphinx audiuisset, sese de loco præcipiti ac prærupto deiecit, atque Thebani omnino periculo fuerunt liberati. Diximus autem superiùs OEdipodem Laium patrem interemisse, quare Iocastæ nuptiæ & regnum proponebatur ænigma soluenti. Laius enim Thebarum rex, vt dictum fuit, ducta Iocasta Creontis Deum de prole percunctatus est, respon-

ſúmque tulit non ſibi conferre habere filios, à quibus ipſe trucidandus & domus eſſet euertenda. oblitus oraculi filium procreauit, & mox recordatus reſponſi infantem expoſuit feris, cui pedes ferro transfixit, qui poſtea à tumore pedum dictus eſt OEdipus, cùm οἰδεῖν ſit intumeſcere. Hunc familiares vti iuſſi fuerant non expoſuerunt, ac donarunt vxori Polybi, quæ filios habere non poterat. Poſt cùm adoleuiſſet Laius, conſulit Deum de filio expoſito. OEdipus cognitis inſidiis ſibi paratis percunctatus eſt oraculum de veris parentibus: hi obuij facti cùm eſſent in Phocide, Laius ſuperbè de via excedere imperat, OEdipus iratus, neſcius patrem, ipſum in pugna interemit. quod accidit quo tempore Sphinx nuper immiſſa erat in agrum Thebanum. Hæc de Sphinge fabuloſè dicta ſunt. Quod ad veritatem attinet, fertur Sphinx prædatrix fuiſſe, quæ iuxta Moaben locum, Phyceúmque montem rapinas exercuerit, atque ex inſidiis erūpens ad hominū prætereuntium perniciem conuolauerit. In eo autem monte in inſidijs conſedit, donec OEdipus ſuperata loci difficultate cum Corinthiorum exercitu illam ſuperauerit, vt ſcripſit Strabo libro nono, & Phanodemus libro quinto rerum Atticarum. At idem Strabo memoriæ prodidit mare illud priùs, quod eſt apud Anthedonē, piraticis incurſionibus Sphingē infeſtaſſe, deinde ad eas terreſtres inſidias & latrocinia ſe contuliſſe. Dicta eſt ænigmata indiſſolubilia propè viatoribus proponere, quia ob difficultatem locorum nemo illam vincere poterat ante OEdipodis exercitum, qui omnes illas occultas ambages & locorum difficultates ſuperauit. Alij dicunt illam cùm latrocinia exerceret, ænigmata captiuis proponere ſolitam, quæ ſiquis ſoluiſſet, liber cum omnibus ſuis rebus dimittebatur. Ad huius autem crudelitatem & celeritatem exprimendam, varia diuerſorum animalium membra attributa ſunt. nam crudelitatem & rapinas ſignificabant vngues leonis aut gryphi. Alæ ſociorum prædonum erat celeritas. Atque cùm vnū eſſet corpus, variæ omnino formæ illi tribuebantur commiſtæ. Philochorus in libro de ſacrificiis, Mineruæ conſilio edoctum OEdipum inquit ſocietate rapinæ ſimulata ſe ad Sphingem contuliſſe: atque, nouis ſemper ſociis OEdipo ſe addentibus, denique illam cum magna ſuorū manu oppreſſiſſe. Eius Sphingis corpus cùm delatū fuiſſet, The-

set Thebas asino impositum, OEdipus Rex à Thebanis declaratur, vtpote vir callidus & prudens ac bellicosus, quique posset pro sua prudentia ciuitatem ab hostium iniuriis, si opus esset, defendere. Tum matrem nescius vxorem duxit. Atque tot sunt ea quæ de Sphinge tradita sunt ab antiquis. Ego non solùm historicas narrationes sub hac fabula contineri crediderim: nam id quidem ridiculum esset, simpliciter res gestas ita occultare, ne à quouis perciperentur, semperq; aliquo indigerēt OEdipode. Sed istud fiebat, vt dictū est sæpius, quia fabulosæ narrationes vel ab iis cū suauitate imbibūtur, qui à nudis præceptis rectè viuēdi audiendis abhorrerent. Nam perceptis priùs fabulis non minore cum voluptate fortasse explicationes admittebātur, quàm perceptæ fuerunt ipsæ fabulæ. Quòd si quis meam sententiam requirat, ego censeo nullas fuisse alias vias iuuētuti faciliores ad philosophiam instituendæ, quàm vt fabulas diligēter priùs perciperent, deinde vt præcepta philosophica sub his occultata aperirentur. Atque per Sphingis fabulam id significatum fuisse ab antiquis sapiētibus crediderim, suam fortunam æquo animo cuique esse ferendam: quam tamen vel siquis ægerrimè ferat, omnino ferre necesse sit. Nam quid significant alæ: an non fortunæ inconstantiam? aut cur vngues in prædam flexæ illi tribuuntur? nonne quòd vndecumque libuerit omnia potest auferre? cur humana est facies? quia humanum est subiici calamitatibus & vicissitudinibus fortunæ. Leonina pars forti animo esse ferēda aduersa significat, quæ vel vi omnino sunt ferenda: siquis.n. miserias prudenter sustinere nequiuerit, aut nisi se sapiēter inter aduersa custodierit, ille ab ipsa Sphinge crudelissimè torquetur, & laniatur. Atque vt summatim dicam, nos monere per hanc fabulam sapientes voluerunt, aut prudentia & Mineruæ consilio fortunæ iniquitatem esse superandam: aut si minùs istud fecerimus, nos ab illa superari oportere. Nam quid agitur in superiore ænigmate? an non de humana imbecillitate, cùm nihil nascatur homine debilius aut calamitosius? atque de Sphinge satis, nunc de Nemesi dicamus.

De Nemesi. CAP. XIX.

VT autem non solùm in aduersis prudentia opus esse, sed etiam in felicibus successibus animi moderatione, demonstrarent antiqui, Nemesin Noctis & Oceani filiam,

vt ait Pausanias in Achaicis, introduxerũt: quãuis alij plures esse Nemeses crediderint, eásque coluerint. memoriæ prodidit Apollodorus lib. 3. Bibliothecæ Iouẽ aliquãdo Nemesis desiderio exarsisse, quæ cùm eius concubitũ vitaret, se in anserẽ dicitur mutasse: Iupiter verò in cygnum versus sic illam compressit. quæ cùm ouum postea peperisset, illud opilioni obuio dedit, vt Ledæ seruandũ deferret. Id cùm in arca seruauisset Leda, dicitur Helena ex illo fuisse nata, quam Leda tanquã ex se genitam educauit: quæ cũ adoleuisset, omnésq; reliquas mulieres forma corporis & oris elegãtia antecelleret, hos procos & petitores habuit, vbi ad nubilẽ ætatẽ peruenisset: Antilochũ Agapenorem, Amphilochos duos, alterũ Amphiarai, alterũ Creati filiũ, Aiacem Oilei, Ascalaphũ, alterũ Aiacem Telamonis, Diomedem, Eurypylum, Elephenorem, Eumelum, Menelaum, Megetem, Mnestheum, Ialmenũ, Leonteũ, Machaonem, Polyxenũ, Peneleum, Podalirium, Philoctetem, Protesilaũ, Patroclum, Sthenelum, Vlyssem, Thalpium, Schedium, Polypætem, Teucrũ. Inter quos ne nasceretur dissensio ob Helenam, si vni horum coniugi addiceretur, omnes iurare iussi sunt se illum defensurum ab iniuriis cæterorum cuicunque illa obuenisset: propter quam etiam raptam exortum est bellum Troianum. Fuit igitur Nemesis Noctis filia Adrastea etiam vocata, sed nõ ab Adrastea nutrice Iouis dicta, neque ab Adrasto illo profligato qui solus omni exercitu in bello Thebano amisso, euasit: pro qua victoria Thebani Nemeseos Adrasteæ sacellũ erexerunt, Neque ab Adrasto antiquo illo Rege, qui primus eius templum condidit: vt ait Antimachus poeta in his versibus.

ἔστι δέ τις Νέμεσις μεγάλη θεός, ἣ τάδε πάντα
πρὸς μακάρων ἔλαχε· βωμὸν δέ οἱ εἵσατο πρῶτος
Ἄδραστος ποταμοῖο παρὰ ῥόον Αἰσήποιο·
ἔνθα τετίμηταί τε καὶ Ἀδράστεια καλεῖται.

Est Dea, quam Nemesin dicunt: Dea magna, poténsque,
Quæ bona cælestum concessu cuncta Deorum
Possidet, huic primus sacratam condidit aram
Fluminis Æsapi gelidas Adrastus ad vndas.
Hîc etenim culta est, atque Adrastea vocata.

Quam etiam opinionẽ habuit Callisthenes, sed multo melius ἀπὸ τοῦ δρασμοῦ, siue à fuga dicitur, cum litera priuante & impediente illam actionem, cùm nemo malus vindictam

Dei

Dei poſſit effugere. Hanc Deam alatam ſicuti Victoriam & Cupidinem finxerunt, cuius Phidiaca ſtatua fuit apud Athenienſes, vt ait Scepſius Demetrius, cuius in capite erat corona in ceruos inciſa, cum victoriæ ſigillis, quæ læua fraxinum geſtabat, ac dextra phialam cum Æthiopibus cælatis: vt ſcripſit etiam Pauſ. in rebus Atticis. hanc deam non ſolum in ciuitates vniuerſas, ſed etiam in ſingulos viros plurimum habere autoritatis crediderunt antiqui, cùm ita ſcribat Diodorus:

> Ἀδράστειά τε δῖα καὶ ἰχναίη σε φυλάσσοι
> παρθένος, ἣ πολλοὺς ψευσαμένη Νέμεσις.
>
> *Adraſtea vtinam te ſeruet, quaque feſellit*
> *Mortales Nemeſis ſæpius ipſa viros.*

¶ Atque tot breuiter dicta ſint de Nemeſi: nunc quid per hęc ſignificent antiqui explicemus. Cùm vellent demonſtrare ſapientes nihil vel optimo Deo gratius, vel hominum vitæ moderatione animi in vtraque fortuna eſſe vtilius, multa vel marina vel terreſtria pericula nobis per fabulas propoſuerunt, quibus partim deterreremur ab omni turpitudine, partim ad conſtantiam & patientiam & fortunæ mutationes æquo animo ferendas inſtrueremur. Cùm verò nonnulli miſerias & infortunia quidem æquo animo ferant, at contrà felicibus rerum ſucceſſibus nimis extollantur, Deam hanc finxerunt, cuius vnum id erat munus, vt ad deprimendam nimis elatorum animorum temeritatem Iouis nutu præſto eſſet: & ad omnes eos labefactandos, qui plus æquo felicitate aliqua vel honorum, vel imperij magnitudinis, vel inſignium opum, vel rerum huiuſmodi, facti eſsent ſuperbi, conuolaret, vt declarant ea carmina Theæteti:

> ἔξεσεν Ἀδρήστειαν ἀριστώδινες Ἀθῆναι,
> δαίμον' ὑπερφιάλοις ἀντίπαλον μερόπων.
>
> *Miſit Athenarum clara vrbs olim Adraſteam,*
> *Vindex elatis eſt nimis illa viris.*

Hæc igitur implacabilis aduerſus temerarios homines Dea, credita eſt vna Barbaros profligaſse & afflixiſse ira commota, qui Parium marmor in Marathonium agrum iam deportarant, vt ibi trophæum erigerent aduerſus Athenienſes, cuius opes omnino contemnebant: ex quo lapide Phidias Nemeſin incidit, vt ait Pauſ. in Atticis, & vt patet ex his carminibus:

*καί με λίθον Πέρσαι δεῦρ' ἤγαγον, ὄφρα τρόπαιον
στήσωνται νίκας· εἰμὶ δὲ νῦν Νέμεσις.
ἀμφοτέροις δ' ἕστηκα, καὶ Ἑλλήνεσσι τρόπαιον
νίκας, καὶ Πέρσαις τοῦ πολέμου Νέμεσις.*

*Huc saxum Persæ traxerunt me, inde trophæum
Quò fierem: sed nunc facta fui Nemesis.
Erexit Græcis victoria parta trophæum,
In Persas belli facta fui Nemesis.*

Hæc sæpius arrogantes & superbos duces cum omnibus copiis deleuit, hæc nimis superbas & externorum vires parui facientes ciuitates funditus euertit. Quare qui sapienter vtramque fortunam ferre potest, illi nulla sunt negotia cum Nemesi: verùm cùm pauci sint sapientes, neque videant homines nihil non diuinitus fieri, ob inscientiam hominum è Nocte & Oceano nata esse fingitur; cùm Oceanus pater sit rerum omnium, vt diximus. Nam ex inscitia & rerum siue opulentiæ abundantia & temeritas & arrogantia & aliorum hominum contemptus nasci solet, ex quo postmodo Dei vindicta oriatur necesse est, quoniam solum sapientem amat Deus. Nam diuinam potestatem ac iustitiam ipsam Dei, quæ condigna sceleratis supplicia præbeat, Nemesim esse sensit Arist. in lib. qui de Mundo inscribitur: *Νέμεσιν μὲν, ἀπὸ τῆς ἑκάστῳ διανεμήσεως· Ἀδράστειαν δὲ, ἀναπόδραστον αἰτίαν οὖσαν κατὰ φύσιν. Nemesim quidem appellant, quia singulis distribuat, vt Adrasteam. quòd pro vi naturæ nemo hanc causam aufugere valeat.* Huic coronam addiderunt, quòd omnibus præsit. Ceruos habet, quia timidos reddit quos semel percusserit. Fraxinum tenet, quia bella ob temeritatem excitet. Habet victoriæ sigilla, quia semper vincere soleat. Habet phialam cum inclusis Æthiopibus, quia neque ad vltimas quidem Æthiopiæ partes & ad Oceanum profugisse confert, vbi Dei ira commota fuerit, cum Nemesis in mare etiam & in vltimas orbis partes imperium habeat. quod cùm ita sit, non possum non magnopere mirari, cur Pausaniæ diligentissimo rerum antiquarum inuestigatori non venerit in mentem, Æthiopes ea quam diximus de causa in phialam à Nemesi fuisse inclusos. Hanc iustitiæ filiam nonnulli putarunt, & pennas ob celeritatem addiderunt, & rotam & currum, & gubernaculum; quia per cuncta elementa labens non homines solùm, sed etiam elementa iustitia coniuncta teneat, ac seruet. Cùm verò plures Nemeses

c ole-

colerent Smyrnæi, plures rationes puniendorum impurorum hominum diuinitus mitti significarunt, pro varietate peccatorum & arrogantiæ cuiusque. Atque de Nemesi satis; de Momo iam dicamus.

De Momo. CAP. XX.

MOmus diligentissimus & perspicacissimus operum omnium contemplator ac reprehensor, & ipse Noctis filius, at Somno patre natus fuisse dicitur, vt tradidit Hesiodus in Theogonia. Fabulati sunt hunc Deum nihil quidem ipsum facere solitum, at cæterorum Deorum & hominum opera reprehendere: quippe cùm iudex etiam inter Deos Neptunum, Vulcanum, Mineruámque, de artificio contendentes, delectus, omnium opera reprehéderit. Nam cùm Neptunus taurum effinxisset, Mineruа extruxisset domum, Vulcanus hominem formasset: nihil non reprehésione dignum inuenit. Cùm ad arbitrum enim eius certaminis ventum esset, ille iudex singulorum opus diligentissimè inspexit; atq; vt ait Lucianus in Nigrino: ἐκεῖνος ἐμέμφετο τοῦ ταύρου τὸν δημιουργὸν θεὸν, οὐ προθέντα τῶν ὀφθαλμῶν τὰ κέρατα: *Deum scilicet tauri opificem carpebat, quia cornua ante oculos non præposuisset.* Vel naturam ipsam accusabat Momus ille Æsopicus, vt ait Aristoteles lib. 3. de partibus animalium, quia potiùs capiti quàm armis cornua taurorum collocasset: nam si addita fuissent armis, cùm totum corpus in vulnera incubuisset, videbantur tauri multo maiori vi percussuri. At in Dialogo de Hæresibus testatur idem Lucianus, hominem Vulcani fuisse reprehensum, quia prætermissum fuisset illud, quod maximè omnium erat necessarium: quod artifex scilicet non præuidisset quot doli clàm in clausis pectoribus pullularent. Nam multo laudabilius opus futurum videbatur, si fenestratum pectus fuisset, vt sciri posset quid in animo quisque strueret, & num mentiretur, an verum diceret. Domum Mineruæ reprehendit, vt ait Polycharmus libro secundo rerum Lyciarum, quia non erat facta trusatilis, quæque posset facilè circumagi, si fortè malum haberet vicinum. Atque omnis Momi autoritas denique & licentia fuit in operibus laboribúsque alienis reprehendendis. Nam idcirco στύγιος μῶμος, Stygius Momus scilicet, vocatus est in Epigrammate quodam; quia omnibus & Diis & mortalibus esset odio. Hunc Deum Noctis & Somni filium fuisse tradiderunt, quoniam imprudentis est ac desidis, &

eius qui iudicare non possit, quòd humanum est peccare aliquando ac labi: cùm solus Deus perfectus planè sit, ac illius opera omnibus planè numeris absoluta, cùm semper aliquid hominum operibus desit. nam illi certè viri boni existimandi sunt, non qui prorsus integri inueniantur, cum nemo is existat, sed qui propius accesserint ad bonitatem atque integritatem. Per hæc significare voluerunt antiqui, vt fabulosi figmenti sententiam explicem, nihil esse humanum, nullum neque bonum neque malum facinus, quod omnino reprehensione maledicorum & inuidorum carere possit, cùm neque Deus quidem, qui ipse est naturæ fundamentum, optimus ac sapientissimus obtrectatoribus carere potuerit. Per hæc igitur significabant aut maledicorum & ociosorum nullam omnino viro bono habendam esse rationem, aut nihil gloriosum vel honorificum esse aggrediendum. Nam cùm illum miserrimum omnium esse iudicem, qui potiùs ad vulgi & imperitæ multitudinis opinionem, quàm ad veram probitatis & integritatis rationem se accommodare studeat, iamdiu omnem vulgi loquacitatem & imprudentiam contemnendam esse decreui. Semper enim præclari, & sapientis hominis esse iudicaui, stultorum & improbissimorum calumnias magno animo posse paruifacere.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ,

LIBER DECIMVS.

Quod omnia philosophorum dogmata sub fabulis continebantur.

MANIFESTVM esse ducimus ex iis quæ hactenus explicata fuerunt, opt. ac sapientiss. Campeggi, omnia priscorum instituta tum ad cognitio-

gnitionem rerum naturalium, tum etiam ad rectorum morum rationem pertinentia: fuisse ab antiquis sub fabulosis integumentis occultata. Veruntamen non inutile fore arbitramur, si paucis complectamur ea quæ latiùs in superioribus libris fuerunt contenta: quippe cùm ita fuerint implicata dogmata sapientum sub fabulis, vt neque à mediocriter quidem eruditis facilè secerni possent. Nam illa, quæ Aristoteles, & ante illum, diuinus Plato, de naturę opificio tradiderunt, quęque vel Empedocles, vel Parmenides, vel Pythagoras, in medium protulerunt, aliíque philosophi, aut quæ de moribus singulorum, illa omnia fuisse patuit antiquarum fabularum artificum dogmata, è quibus tantum quisque hauserit, quantum sui ingenij ferret facultas. Significabant enim (vti dictum est) mundum à Deo fuisse creatum, cúmque consistere ex vniuersa materia: quare vnum esse mundum, at non plures: Tempus natum esse è cœli motu: Cœlos harmoniam musicam, dum mouentur, pro ratione magnitudinis corporum, efficere: Ætheris sempiternam materiam existere: Elementa esse corruptioni & mutationibus obnoxia secundum partes, cùm tamen tota moles ita creata sit à Deo, vt esse possit sempiterna. Hæc omnia anima mundi, siue vis diuina, à corruptione præseruat. Terram esse immobilem, cæteráque omnia perpetuis motibus agitari. Elementorum partes inter sese vicissim per calorem ætheris, ac per frigus corrumpi & gigni, omniúmque horum frequentiores fieri circa terram mutationes per fabulas innuebant. Grandines & imbres & fulmina fieri, cæteráque quæ fiunt in sublimi, è vaporibus à sole in sublime elatis. Tum rursus è commistione elemẽtorum & corruptione diuersa gigni animalia, & plantas: quorum omnium autor est Sol per moderatum calorem. Omnibus animalibus, & è multis principiis compositis, semel esse moriendum, cùm omne compositum in sua principia solui denique necesse sit. Deinde ad explicandam naturam plantarum & frugum peruentum est. His esse vtiles dixerunt temporum vicissitudines: cùm per has modò vires resumere modò vberes fructus proferre soleant. Deinde animantium omnium generatio vel fit è corruptione, vel coniunctione maris & fœminæ. Vtrisque procreandis & educandis confert cœli clementia: nam ex illa temperie nascitur cupiditas procreandi. Deinde de mutationibus

Lunę ac viribus pertractarunt , cuius humor in plenilunio confert parturiẽtibus, & incremento plantarum, & conseruandis animalibus, quæ nata sunt. Atque eiusdem facultatis autorem & principem Solem esse dixerunt, quem idcirco & medicę artis peritum, & sanitatis ac pestilentiæ moderatorem putarunt. Nam cùm mediocritas, temperiésque caloris, & grauitas ac magnitudo per illum fiat, meritò hæc facultas illi tributa est. Postea demonstrarunt omnia diuina prouidentia gubernari, nihílque esse quod sine Dei auxilio diutius possit consistere. Solem esse Dei ministrum, per quẽ omnia fiunt & nascuntur: cùm is misceat elementa, è quorũ commistionibus nascuntur omnia. Animas hominum esse immortales, quæ, postquam fuerint his corporibus exolutę, pro suis meritis vel præmia, vel supplicia sortiantur. Deum adesse vbique hominibus quiduis facientibus. Nemini licere clàm esse sceleratũ. Solam innocẽtiam intrepidas animas mortuorum ad seuerissimorum iudicum præsentiam deducere. Atque vt summatim complectar, omnem Dei & naturę diligentiã, quæ ad elemẽta, vel ad corpora ex his cõposita, vel ad simplex illud ac diuinũ vocatum supernum corpus pertineret, per fabulas explicarunt. Atque eædẽ fabulæ non minùs ad informandos mores conferebant, cùm significarent Deorum cultum & religionem à nemine posse impune negligi: omnia diuinæ prouidentię esse obnoxia, nihílque carere Dei pręsentia. Deum fauere humanæ industrię. Dæmones Dei nuntios nobis semper consulere, atque recta suggerere consilia. Sapientiam rem Deo gratissimam, maximéque à Deo diligi sapientem. Omnium scelerum grauissimã esse auaritiam, quæ omnia & humana & diuina iura cultúmque vel ipsius Dei pessundare consueuit: cùm nihil sit tã sanctum, quod non auaritia violare soleat. Neminem esse posse auarum, qui idem sit vir bonus. Omnibus necessariam esse sapientiã, sed principibus omnibus præsertim. Opum eximiam præstantiam neque vlli vtilem esse, neque necessariã: cùm breuis sit omnino fruitio illorũ, quæ diuturnis laboribus comparaueris. Omnem eximiam opulentiam deuitandam, vt insidiis plenam. Iustissimas esse opes, quę ex agrorũ cultu proueniunt. Naturam paucis esse contentam. Fatuos esse, qui plura quàm opus habeant, per aliorum iniurias & assiduos labores sibi parare contendant. Nullam esse opum,

hono-

honorum,libidinum,rerúmque huiusmodi satietatem. Ab omni ambitione abstinendum, cùm honores qui vel imperitis,vel immeritis deferuntur,&ipsis & iis qui detulerunt, aliquando fiant calamitosi. Nihil esse à Deo petendum proprium,nisi quod videatur illi nobis conferre. Omniũ mortalium statum esse inconstantissimum. Neminem impurum posse Dei vltionem deuitare.Legem esse hominũ Reginã. Beluarum esse armis,at hominum ratione disceptare. Nemini scelerato confidere oportere. Principum gratiã nulli impuro esse firmam diutius.Qui semel à recto desciuerit,legésque contemnere didicerit,is postea fit ad omne improbitatis genus propensior.Siquis voluptatum imperium semel ęquo animo patiatur,illum postea variarum beluarum ac ferarum formam induere. Neminem posse satis sibi à voluptatibus temperare, nisi diuinam opem implorauerit & ab illa adiuuetur:quare temperans putandus est Dei amicus. Opus esse eximia quadam sapientia,vbi quis in aliquam turpem cupiditatem inciderit, vt inde pedem retrahere possit. Animæ partes esse duas,hanc rationi parentem, illam minimè audientem rationem : oportere óque meliorem deteriori imperare.Omnis probitatis esse fundamentum religionem: omnémque beneficentiam esse Deo gratam. Vitam mortalium esse quàm plurimis difficultatibus circumuentam, è quibus nisi Dei ope nemo satis sapiẽter se expedire poterit. Filiis vel ad probitatem vel improbitatem esse acutissimum calcar domestica maiorum exempla. Ebrietatem corpus & animum inutilem facere rebus omnibus,multáque indecora immoderatum vini vsum sequi solere. Irę vim plurimum obesse rebus omnibus,nisi moderatio illi adhibeatur : superbiámque & pertinaciam & inuidiam debere rationi & recto consilio obtemperare.Omnem arrogantiam & temeritatem diuinę naturę maximè esse aduersariam,quę tandem à Deo deprimitur. Ambitionem maximè animos mortalium infestare.Mortalium superbia & crudelitate Dei iram concitari. Omnibus vitiis annexum esse condignum supplicium, neque vllam esse nobilitatem,aut vires,aut diuitias, aut potentiam,quę possit dignę pœnę scelesteratum hominem subtrahere: quippe cùm vel debilis fortissimum hominem iniquum sępe profligarit. Animas esse immortales,quę diutissimè possint pœnas dare illorum scelerum,quorum perbre-

uem voluptatem expetiuerint. Omnibus esse moriendum, cùm somnu nos mortales esse ob quandam mortis similitudinem moneat. Omnes post mortem esse iudicandos. Innocentiam esse optimum viaticum omnibus animabus mortuorum ad summi Dei præsentiam. Ita viuendum esse vt recordatio vitæ præteritæ possit nos in morte consolari, at nõ terrores inijcere. Tortores fore qui commissa peccata nos fateri cogant post mortem. Omnia peccata vel esse medicabilia, vel minimè. Singulis animabus pro magnitudine peccatorum magnitudinem suppliciorum esse paratam. Non esse curandum quid de nobis dicant homines, sed quod æquum esse videatur, faciendum: cùm nemo prorsus ex omnibus mortalibus omni ex parte irreprehensibilis existit. Ego sanè, cùm ista fuerint dogmata sub fabulis antiquorum contenta, illos qui postea philosophi nominati sunt, philosophandi initia ab ipsis fabulis cepisse contenderim: neque aliud fuisse philosophiam, quàm fabularum sensa ab inuolucris exuuijsque fabularum explicata. Nam cùm ab Ægyptiis vniuersa propè philosophia in Græciam primùm fuisset deportata, quid prohibet illam per fabulas apud Græcos fuisse per manus traditam? Cùm enim inuestigare philosophiam à principio Ægyptij sacerdotes priscis illis temporibus cœpissent, rerúmque sacrarum cognitionem illi niterentur apud se retinere, ne traderetur in vulgus: dederunt operam vt aliquas notas inuenirent, sub quibus sapientiæ præcepta, & arcana mysteria sacrorum continerentur, quas hieroglyphicas nominarunt. Sunt enim ἱερὰ sacra: at γλύφω sculpo. Illud verò admirabile fuit in Græcorum fabulis, quòd earum nõnullæ historicam & physicam & ethicam narrationem admittunt, cùm aliæ naturalem tantùm, aliæ moralem solam contineant. Atque nos in nõnullis omnes has explicationes proponemus, in aliis vel moralẽ tantùm, vel naturalẽ, cùm facile esse vnicuique censeamus hæc omnia pro iudicio colligere. atque primùm de Ioue incipiamus.

De Ioue historicè.

HIc Deus habitus fuit, postquam pulso patre de regno, ipse imperium suscepit, quia reges antiquitus pro Diis colebantur, quòd inuenta multorum sibi arrogauit, quod humanioris vitæ autor extitit, quòd omnia diuina prouidẽ-

tia gubernari prior demonstrauit, quòd homines ad cultum Deorum erexit.

At Physicè.

Idem modò aer, modò æther creditus est, modò Sol, modò fatum, modò cælum, modò mundi anima: quæ vbi agit in corpora cælestia, Iupiter Olympius dicta est: vbi in vires subterraneas, Iupiter Stygius: vbi in mari, Neptunus. At castratio Saturni vnum tantùm esse mundum & vnum tempus significat neque posse plures procreari. Parentes Iouis Deũ denique cuncta genuisse & procreasse significant, cuius affines sunt elementa. Deinde significatur illorum mutua generatio & corruptio secundum partes, cùm tota moles sit sempiterna, corporáque cœlestia minimè corrumpantur, frequentiórque fiat circa terram mutatio. Tum è motibus cœlorum confici harmoniam innuebant. Elementa rursus neque mares sunt, neque fœminæ, cùm tamẽ vtrorumque fungantur officio. Omnis autem vis temporis expellitur è regno Iouis, quia post creata à Deo corpora naturalia in elementa sæuitum est tantum à Saturno siue tempore, quòd eius vires extra primum cœlestéque corpus reiectæ sint. atq; sub fabulosis de Ioue narrationibus ista rerum physicarum dogmata continentur.

Quæ Ethicè.

In eadem fabula demonstratur omnem diuitiarum amplitudinem, omnémque opulentiam esse inuidiosam & insidiis plenam: cùm per fraudes etiam & insidias soleat comparari. omne enim diuitiarum immodicarũ desiderium æquitatis & religionis cultum, & humanitatis iura facilè prosternit: cùm tranquillitas animi, & honor, & multorum reuerentia probitatis sint comites. Deinde demonstratur quòd principis sapientiã & integritatẽ omniũ rerũ bonarũ vbertas, ac felicitas demũ consequitur. Auaritia postea in omnia penetrare dicitur, eáque esse scelerum omnium fundamentum, neque quidquam magis formidandum illa esse viro bono, cùm vix vllus locus auaritiæ sit clausus. Post hæc demonstratur quòd is qui deditus fuerit libidini, facilè in omnes brutorũ formas mutatur, & ad turpissima quæque prolabitur. Patet igitur quòd neque nimio diuitiarũ desiderio teneri conuenit viro bono, & quòd præsentibus vti sapienter oportet, & quòd sapientia felicitatis est fundamentum,

& quòd omnis turpitudo fugienda est viro bono: quæ omnia per Iouis figmenta significabant.

De Saturno historicè.

Cultus fuit Saturnus vt Deus de multis benemeritus, quòd cùm in Italiam venisset ad Ianum, & illum & populos Italiæ primus politioris vitæ rationem docuerit, & nummos imprimere inuenerit, & agrorum cultum, & Italos primus plantationes, insitiones, educationes arborum, fructiferarúmque plantarum culturam docuerit. Qui cùm esset sapientissimus, ob eius æquitatem & sapientiam dicitur ætas aurea sub illo fuisse, & vberrima terræ feracitas, & summa omnium concordia. Non enim legendis, quæ iusta essent, exercebantur homines sub eius imperio, sed potiùs agendis: cùm lex & æquitas foret necessariò in animis omnium impressa. Tunc igitur viri boni sine calamitatibus, sine curis, sine ægritudine propter temperantiam viuebant, per iucundissimam senectutem, quam maximè omnium infestat præteritorum peccatorum memoria.

At Physicè.

Saturni parentes declarant illum esse tempus, quod natum est ex astrorum cœlíque agitatione. Hic partes genitales patri abscidit, quia vnus est æther, vnus mundus, vnum tempus, quod cursum cœli metiatur. Pactiones cum Titane siue Sole ita factæ sunt, vt quæ tempore nascerentur, postea omnia interirent: sic enim & elementorum, & procreatorum ex illis corporum generatio & corruptio indicatur, cùm nihil nasci possit nisi ex corruptioni obnoxiis principiis: atque hæc sine tempore confici non possunt. Cùm verò res absumantur per tempus, & rursus aliæ in absumptarum locum sufficiantur, Saturnum filios edisse finxerunt, & rursus vomuisse. qui deiectus de regno idcirco fuit, quòd ætheris natura credita sit immunis ab omni corruptione, cùm non sentiat vim temporis, quod inferius extra suum regnum detrusit. Sic igitur corrumpi, vti dicebam, significabant elementa, vt ex iis composita, quinta vocata οὐσία sit suapte natura sempiterna. Locus elementorum vocatus fuit tartarus, quasi ἀπὸ τῶν ταραχῶν, à perturbationibus scilicet, quibus est plenus. Iupiter fratres à paterna voracitate liberauit, quia elementorum materia secundum totum sit sempiterna. Atque hæc dogmata sub hac fabula ad philosophiam

hiam spectantia occultabantur.

Nunc Ethice dicamus.

Fuit Saturnus à filio de regno deiectus, quia nullæ sunt o-es eximiæ sine maximis periculis & animi perturbationi-us: atque omnis iniquitatis denique vindex est Deus. Non ffendendos esse parentes postea significabant, cùm Iupiter aternam crudelitatem sit imitatus: quia paternæ vel ini-quitatis vel probitatis exempla domestica filij plerunque equuntur. Sic enim vitandam opum eximiam præstantiam, t neque tutam, neque naturæ necessariam, & ab omni iniu-a abstinendum, significabant.

Physicè è Cœlo.

Cœlus terræ filius ob mundi procreationem dictus est, quia natus putetur ex informi materia. Hic exectus fuit à aturno, per quod demonstrabatur quòd vnus est æther, ne-que vllum tempus patietur alterum æthera produci: ac ne-que alterum tempus è motu cœli gignetur. Mundum igitur num tantùm esse per hæc quæ dicta sunt, significabant non minùs quàm philosophi demonstrare postea apertioribus ationibus conati sunt.

E Iunone Physicè.

Iuno fuit Saturni filia, quia priùs cœlum ab opifice Deo fa-ctum est: deinde ex eius cursu natum est tempus, ex illo con-tinuò æther, deinde elementa, quorum supremus est præter ouem, aer, Iuno scilicet omnis humanæ vitæ moderatrix: per quem Imbres & grandines concitantur. Ex aere incalescente nascuntur animalia & plantæ, pro cuius temperie mo-res plerunque imbibimus. Cùm verò ex aqua proximè aer gignatur, nutrita dicitur fuisse ab Oceano & Thetide. Cùm in aera vis ætheris ad animalium procreationem agat, vxor est Iouis; cum vertatur in ignem, Vulcanum fertur peperis-se. Cùm aeris benignitas rebus omnibus nascentibus confe-rat, coniugiis fuit præfecta. Sic igitur significabant antiqui aeris locum, & vires & actiones, & è quibus nascatur, in quod elementum proximè vertatur, quod in ipsum agat, ipsúm-que aera plurimum conferre ad mores singulorum, & ad re-rum omnium ortum.

De Hebe Physicè.

Hebe igitur meritò nata esse dicitur è Iunone, quia om-nia cum aeris temperie pubescunt. Hæc ideo soror est Mar-

tis, quia propter fertilitatem regionum, vbertatémque & opulentiam prouinciarum bella plerunque nascuntur: cùm nemo propè de loco sterili dimicare soleat. Atque hæc de aeris vi & actione.

At Ethicè.

Fuit illa remota à poculis ministrandis Ioui, quia gratia principum est inconstantissima, omnique vel minima de causa aliquando amittitur, quibus haud idem semper, sed aliud aliis temporibus placet, ac pulchrum apparet. Id enim per Hebes res gestas significare volebant.

De Vulcano Physicè.

Vulcanus verò ex aere natus dicitur, quia extenuatus aer conuertitur in ignem, atque sic mutuas elementorum mutationes per huius fabulam significabant. Cùm verò ignis esset in materia, deformis esse dicebatur & impurus, quare deiectus est à Iunone, & à Thetide nymphísque marinis exceptus educandus: ex iis enim natura fulminis, & cœlestium ignium, qui fiunt in nubibus, procreatur. Atque dictus est fulmina Ioui fabricasse, quia vapor ille, è quo eliduntur fulmina, per calorem extollitur & gignitur. Sic enim meteorologica per hanc fabulam docebant. Idem cùm Mineruam cuperet, semen in terram deiecit, quia non purus, at turbulentus in materia calor rerum omnium ortum adiuuat.

At nunc Ethicè.

Vulcanus ligauit Martem ac Venerem in rete, nempe claudus celerem, & inualidus fortissimum bellorum Deum: quia nullæ vires iniquum hominem possunt à iusta vindicta Dei protegere. Quare per hæc etiam homines hortabantur ad integritatem & ad innocentiam, & ab omni turpitudine reuocabant.

De Marte Physicè.

Martem nonnulli Solem esse voluerunt, qui cum Venere coniunctus, superueniente Vulcano præcipuè, nihil procreat. per hęc & vitam & ortum animalium in qualitatum elementorúmque symmetria consistere demonstrarunt: quippe cùm per Martem litigium, per Venerem amicitiam significarent, per Vulcanum exuperantem aliquam qualitatem. Nihil enim ex vna tantùm qualitate elementorum nascitur, neque ex similibus, sed ex his temperatis & modicè inter se permistis.

At

At Ethicè.

Mars nascitur è Iunone opulentiæ Dea, quòd ex opibus omnis est contentio, cùm aliquando causæ aliæ iniuriarum palàm à principibus fingantur. Nutritus fuit apud barbaras nationes à Thereo nutrice, quæ feritas est, quia beluarum magis quàm hominum proprium sit armis dimicare, quæ sibi inuicem ratione persuadere non possunt: cùm lex hominum regina sola esse debeat, quod honorificentissimum telum sit innocentia & æquitas.

De Neptuno Physicè.

Neptunus Iouis frater elementum aquæ creditus est. At aliquando tamen vis diuina per aquam diffusa, quæ totam molem à corruptione præseruat: quam animam mundi nonnulli vocarunt. Sic enim non modò mutuam elementorum inter se mutationem, & ex his generationem animalium significabant, sed etiam omnia diuina prouidentia gubernari, & Deum ipsum esse rerum omnium semper & vbique artificem. Hæc vis diuina in æthere Iupiter, in aqua Neptunus, in aere Iuno dicitur. Huius Dei educatio facillimum esse ad motus aquarum elementum indicat, ac maris perturbationem, quod etiam testatur id victimarum genus.

At nunc Ethicè.

Enimuerò cùm omnia fiant diuina prouidentia, nos admonuerũt antiqui per preces Thesei, quibus mortem Hyppolyti à Neptuno impetrauit, nihil proprium à Diis esse optandum, sed quæ conferant tantùm: cùm multi sibi calamitosa sæpius postulauerint. Cùm pulsus sit de cœlo, & Laomedonti seruire coactus sit, fortunæ inconstantiam proponebãt ante oculos, cùm nullus sit tã sublimis ac felix status viri improbi, qui nõ possit facilè labefactari. Postea multas calamitates Neptunus Laomedõti immisit ob neglectã religionem, quare significatur Dei cultum sine maximis calamitatibus non posse prætermitti. Quis enim omnium bonorum autorem Deum omniúmque parentem neglexerit, ac non meritò in omnes calamitates prolabetur? qui verò probè sanctéque vixerit, & Deum piè coluerit, hic vnus placatũ Deum in omne tempus habere poterit. Hę fuerunt legitimę harum fabularum sententiæ.

De Plutone.

Pluto patre Saturno, Iouis, Neptuníque & Iunonis frater, & ipse natus est, post cœlum nimirum ab ipso mundi opifice Deo vnà cum cæteris elementis creatus. Hic terra esse creditur & omniũ diuitiarum Deus, cuius pax alumna, quod omnium vbertas è terra proueniat, quam pax alit. Hic idcirco mortuorum est Deus, quòd omnia quæ moriuntur in sua principia soluantur, atque in terram manifestius. Sic ostendebantur in ea solui vnumquodque corpus, quibus à natura compositum fuit. Quòd autem Pluto terra sit, declarat Proserpinæ fabula: quam rapuit illa de causa Pluto sub terram, quia radices primùm plantarum inferius, deinde superius excrescunt: sic modò apud Plutonem, modò apud Iouem est Proserpina.

At Ethicè.

Per hæc ipsa figmenta rursus ad vitæ tranquillitatem nos hortabantur: quòd breuis sit diuitiarum fruitio, cùm diuturnis laboribus comparentur. Tum demonstrabant illi opus esse nullam turpitudinem, nullúmque dedecus vereri, qui diues esse cupiat, quod idem est atque esse sceleratum. Nam qui equi Plutonem vehebant? Alastor perniciosus, Orphneus obscurus, Nycteus nocturnus, Æthon ardens: quòd crudelitas, & omnis æquitatis obliuio, & recti inscitia diuitiarum desiderium consequuntur, à quibus vehitur.

De Pluto.

Cùm verò animus hominum neque possit quiescere, neque vtiliter id facere possit: per Pluti inuentionem homines ad agriculturæ studium adhortabantur, cùm dicerent Plutũ esse Cereris filium, diuitias terræ scilicet, cùm opes iustissime è terra nascerentur. cæcus fuisse fingebatur, cùm diuitias hominibus nullo delectu impertiret, quia occulta sunt Dei cõsilia, quæ nemo prorsus humano ingenio potest vel debet inuestigare, sed sua fortuna esse contentus. At verò ne quid temerè fieri & sine diuina prouidentia putaretur, maluerunt Deum vel cæcum introducere, quàm aliquod facinus Deo omnino teste carere.

De Fluminibus inferorum.

Enimuerò vt pateret, non in vita solùm plurimum conferre integritatem & innocentiam ad beatè tranquilléque viuendum, sed etiam moriẽtibus gratissimum esse viaticum

vitæ præclarè transactæ recordationem, terrores & pericula mortuis complura esse tradiderunt,& monstra apud inferos parata, quibus mortui pro magnitudine scelerum torquēdi traderentur. Deferebat sceleratos Acherontis fluuij vnda cū strepitu: quia conscientia, rerúmque turpiter aut crudeliter gestarum memoria sub mortem animum magnopere infestat. Sic igitur significare voluerunt ita vitam nostram oportere componere, vt recordatio præteriti temporis quàm maximè in morte animos nostros ob innocentiam & integritatem consoletur, & nos intrepidos ad vel seuerissimorum iudicum præsentiam perducat. At qui fuerit sceleratus & improbus, ille querulus lamentationibus & curis plenus flumina quæ sunt apud inferos traiicit, quæ suis locis fuerūt commemorata. Sunt enim curæ sub mortis tempus animum infestantes sub harum fabularum figmentis expressæ ad deterrendum à flagitiis. At vbi mortui ad illa flumina peruenerint, si qua anima illegitimè descenderit, neque iusta consecuta sit, ibi errare diu permittitur antequam traiiciatur: quæcunque verò capta fuerit commissorum peccatorū pœnitentia, omnémque spem in clementia Dei collocarit, hæc à Charonte traiicitur. Quibus rebus significare voluerunt, nos viros bonos pro viribus esse oportere, cùm probitatis comes sit vbique lætitia & fidentia: quod vbi vires mortalium attingere non possunt, diuina clementia nihilominus nobis non deerit.

De Cerbero Physicè.

Vbi ad inferos animæ descenderint, excipiuntur ab horrendo Cerbero cum lætitia, qui postea volentes exire deterret. hoc nihil aliud quàm natura est rerum, quæ gaudet ortu singulorum, cùm grauiter ferat interitum. Per hæc immortalitatem animarum antiqui ostendebant: nam animas semper fuisse putarunt Pythagorici, quæ de cœlo in hæc corpora, tanquam ad inferos deducerentur: quibus blandiebatur aduentantibus natura, at contra adituras superos reclamat.

At verò Ethicè.

Cerberus est auaritia & cupiditas diuitiarum, quæ aduenientibus opibus blanditur, sumptibus verò vel necessariis tristatur. Capita complura sunt Cerberi, cùm multa scelera ex vno auaritiæ fonte nascantur. neque vllus esse potest auarus vno tempore & vir bonus, cùm inter auaritiam &

probitatem magna semper sit contentio.

De Parcis.

At verò Parcas crediderunt antiqui Deas esse potentissimas, quoniam omnia quæ nascerentur, vel fierent, sita essent sub harum potestate: quas Iouis & Themidis filias putarunt, quoniam vel singulis animabus Deus pro prioris vitæ meritis corpora & fortunam traderet, vt sentiebant Pythagorici, vel quia singulis pro dignitate diuina sapientia præmia vel pœnas impartiret: cuiusce diuisionis cùm causam prisci ignorarent, omnia fato vel à Parcis gubernari crediderunt: quare sapientiores omnia diuina prouidentia gubernari per ignotas hominibus causas demonstrantes, ea de Parcis tradiderunt.

De Iudicibus inferorum.

Neque verò in hac vita solùm, sed etiã post mortem singulos à Deo pro dignitate vel bona vel mala obtinere, atq; nihil omnino sine Dei cura perfici, ostendẽtes iudices apud inferos post mortem statuerunt, qui singulorum peccata diligentissimè iudicarent. neque enim conueniebat vt animæ vel in corpora pro meritis mitterentur, vel post mortẽ præmia consequerentur, nisi fuissent priùs iudicatæ: quare huic iudicio tres præfecti sunt. qui quoniam omnia scelera vel sanabilia erant, vel insanabilia; sanabiles quidem animas in certum locum, donec maculæ contractæ ex humanis sordibus expurgarentur, deduci iubebant: quæ verò immedicabilia vlcera ex humanarum rerum contagione contraxissent, illæ in profundissimum tartarum deiiciebantur: at quæ piè sanctéque vixissent per summam innocentiam, quæque ab omni sorde humana procul abesse forent iudicatæ, illæ in loca tum ob fertilitatem rerum omnium, tum ob temperiem cœli perpetuam suauissima deducebantur. His igitur rebus antiqui nos hortabantur ad probitatem, quoniam si quis dũ viuit pœnas suorum scelerũ deuitauerit, at certè post mortẽ supplicium deuitare non poterit.

De Eumenidibus.

Verùm ne quis sua flagitia se occultaturũ esse speraret, additę sunt ministrę & tortores his iudicibus acres & formidabiles furiæ, quas nõnulli Erinnyas appellant: quas conscientiæ stimulos esse diximus, cùm ex iis parentibus, quibus traditum est, natæ dicantur. Nullus enim grauior est tortor, aut

magis

magis infestus testis, quàm sit sua cuiúsque sententia. Atque vt summatim dicam, per hæc significare voluerunt antiqui, soli viro bono omnia esse tuta, solámque integritatem & innocentiam homines intrepidos ad omnes fortunæ mutationes perducere: quippe cùm vel hæc, vel non valde his dissimilia, impuris hominibus sint expectanda.

De Tartaro.

Animæ igitur sceleratorum multis grauissimísque vitiis contaminatæ per hos tortores à iudicibus cognitæ, prædictis furiis in tartarum deducendæ tradebantur: cùm is locus esset pœnarum luce omnino carens, multísque plenus perturbationibus, vnde non dabatur ampliùs reditus. quæ quidem præcepta fabularum, nihil propè dissentiunt à veris Christianæ religionis institutis: nisi quòd illi sub fabulosis hæc occultarunt, quæ nos habemus aperta & manifesta.

De Hecate.

Cùm vellent autem demonstrare omnibus necessariò esse moriendum, neque posse quenquam Dei voluntatem effugere, aut ab eo statutum diem præterire, Hecaten Iouis filiam & Asteriæ finxerunt esse: quæ credebatur vis esse per astra descendens & occultè agens diuinitus in corpora hæc inferiora, ab iis qui Iouem omnia regere putarunt, & omnibus moderari, vnde omnia proficiscerentur. quamuis alij fatorum cuiusque esse ordinem ac vim existimarent, quæ diuinitus in corpora mortalia funderetur, quam, cùm nulli esset cognita, Noctis filiam crediderunt.

De Somno.

Enimuero ne obliuisceremur somnum morti esse simillimum, atque omnia quæ dormiunt interire etiam aliquando solere, Somnum Deum esse antiqui tradiderunt Mortis fratrem: atque somnus ille suauissimus dicitur, qui morti sit perquam similis. non enim solùm ad recuperandas vires à Deo hunc datum esse animabus dixerunt sapientes, sed etiam vt admoneremur quotidie quòd mortuorum sumus imagines.

De Proserpina.

Ad explicandum verò seminum plantarúmque omnium naturam Proserpinæ figmenta antiqui introduxerunt: quæ sex menses esset sub terra, & totidem supra terram. Sic enim diffundi virtutem plantarum sex menses in ramos ob

frigus subterraneum significabant. cùm ab Hyemis frigore superiore & circumstante virtus earundem plantarum intra terram includatur. nam sic natura suas vires omnibus animalibus, naturalibúsque corporibus impertit, vt alternè exerceant; quippe cùm dies etiam negotiis agendis, nox quietis causa concessa sit.

De Luna.

Lunæ naturam prȩterea viréſque explicantes illam filiam Hyperionis siue Solis dixerunt, quia cùm corpus sit diaphanes, tanquam speculum lumen à sole acceptum rursus in terras ad nos transfundit. atque eadem de causa Solis soror etiam dicta est. Per currum celeritatem motus proprij indicarunt ad exprimendam naturam, quia semper vel maior vel minor quotidie fieret. variorum colorum vestes illi tribuerunt ad explicandas vires. Hanc eandem marem & fœminam dixerunt, quia, vt fœmina, humorem præbeat vtilem animantium nutrimento, atque eadem calorem vnà sensim infundat, qui plurimum conferat ad incrementum: nam sine hoc ipso calore inutilis eius opera esset omnino putanda. vt autem quantum possit manifestum fiat, argumento sunt ea quæ pertinent ad partus prægnantium animalium, quæ vim Lunæ perspicuè sentiunt: quare Lucina etiam dicta est, quòd in lucem animalia educat. Hæc eadem corruptioni etiam plurimum confert, quare maximè in diebus Lunæ criticis periclitantur grauiter ægrotantes.

De Diana.

Diana & Phœbus Latonæ ac Iouis filij creduntur, per quam fabulam significare mundi ortum voluerunt. nam cùm informis esset priùs in vnam molem confusa mundi materia, quia omnia obscura essent & laterent, tenebræ illæ Latona vocatæ sunt. Phœbum & Lunam Iupiter euocauit ex his tenebris spiritus domini scilicet, cùm dixisset, Fiat lux: cuius lucis autor est Phœbus & Diana. sic igitur mundi creationem à luce incepisse antiqui significabant. sed de his latiùs postea suo loco dicemus.

De Campis Elysiis.

Sed quoniam explicata sunt supplicia quæ grauissima & sempiterna conscceleratis hominibus ab antiquis post mortem proponebantur, vt deterrerentur ab omnibus sceleribus, & ab omni turpitudine, videtur esse necessarium vt quæ

præ-

præmia viris bonis, quibus allicerentur ad probitatem, fuerint ab iisdem proposita, perquiramus. Erant igitur iis insulæ duæ concessæ, ad quas lenes & odoriferi venti, tanquam per incredibilem florum copiam pertransissent, suauiter spirabant: solum pingue, quod omnia sine humana diligentia facilè produceret: locus multis semper florum fructuúmque suauium generibus abundabat, & plantis domesticis vbique vestiebatur. vineæ singulis mensibus fructum ferebant. aer sincerus & temperatus, qui nullam temporum patiebatur mutationem. nam omnes maligni venti vel prorsus hinc exulabant, vel si peruenirent, prius per inania loca defatigabantur, omnémque inclementiam exuebant, quam loca illa attingerent. placidissimi imbres hic à Zephyris vel ab Argeste excitabantur, cùm plerunque tamen terra ob suam naturæ bonitatem imbribus non egeret. Ibi erat suauissimarum tantum auicularum genus, quæ dulces concentus musicæ symphoniæ non dissimiles passim per totum anni tempus exercerent, ibi cantilenæ erant mirificæ suauitatis, choróśque ducebant virgines cum pueris pulcherrimæ, quibus accinebant cum musicis instrumentis peritissimi cantores. Epulæ ibi nascebantur saluberrimæ, nulla sentiebatur ibi senectus, nulla ægritudo, nulla mentis perturbatio. non auri, non diuitiarum cupiditas, non honorum animos beatarum animarum infestabat: omnes priuatam vitam rebus necessariis contentam vel maximis imperiis anteferendam existimabant. Hic vnusquisque iisdem studiis exercebatur, quæ viuenti gratissima extitissent.

De Lethe fluuio.

Enimuero quia putabant antiqui philosophi animas hominum esse immortales ac sempiternas, quæ fuit Pythagoræ opinio, & aliorum quorundam, has crediderunt pro singulorum meritis, & pro rebus in priore vita gestis semper in noua corpora denuò transmitti: atque hoc ipsum ad inferos mitti esse putabant, in noua corpora redire. At enim non facilè adduci poterant animæ, quæ graues molestias & miserias humanas semel expertæ fuerant, vt rursus in hæc corpora redirent, nisi aliquam rationem excogitassent, qua fierent omnium pristinorum incommodorum immemores: idcirco Lethen fluuium ea aqua fluere dixerunt, vt semel epota rerum omnium memoriam omnino obliteraret. Sed enim

fluuius ille vbi sit, dubitari posset, quoniam alij apud inferos esse dixerunt, cùm Pythagoras tamen è cœlo descendere animas existimauerint. ego sanè censeo in circulo Lunæ fuisse Lethen collocatam, cùm satis aptæ obliuioni vires eius appareant. quippe cùm Cancrum cœleste signum portam putauerit, per quam animæ hominum ascendant, ac descendant, cùm per Capricornum illud ipsum à Diis fieri creditum sit.

De Penatibus.

Vt autem manifestum fieret omnibus, nihil esse quod diuina prouidentia non gubernetur, nostráque omnia semper diuino consilio protegi, cùm Dei præsentia nullo in loco carere possimus, non solùm Lucinam parturientibus mulieribus statim adesse finxerunt, quæ illas à doloribus solueret, sed statim nati infantes proprios habere dæmonas continuò crediti sunt, quorum auxilio per totam vitam fruerentur. hæc opinio ab illa prisca antiquorum ad nostram vsque ætatem perdurauit. nūc hos nuntios Dei nominant: physici verò Iouem, Iunonem, Mineruam, Vestam hos esse dixerunt, vires elementorum scilicet, cùm illis nati continuò perfruamur: atque hos Deos æthera medium, aera imum, & terram, & summam ætheris partem, quæ vis est diuinæ intelligentiæ, quam Mineruam nominarunt. Hæc enim nomina domorum priuatarum, & singulorum in iis habitantium, & vniuersarum ciuitatum curam habere putabantur. Alij Apollinem ac Neptunum Penates solos putantes in idem reciderunt: calorem, tanquam principium à quo fieret opus naturæ, & humorum ex quo fieret, principia ponentes. atque eadem de Laribus dicta sint.

De Genio.

Creditus autem fuit Genius dæmon, non quidem is, per quem viueremus, aut cuius auxilio vbique frueremur, sed is qui nobis semper bona consilia suggereret, & quem haberemus in tota vita nostra consultorem. Sed cùm multa alia, quoque Genium proprium, vt plantæ & animalia, quæ non egent consilio, habere dicantur: videtur probabilior illorum sententia qui occultam vim planetarum, quæ ad omnia hæc pertineret, Genium vocatam fuisse putarunt: quare omnia humana & cœlesti vi occultè gubernari, & nihil diuina virtute vacare, tradiderunt.

De Pal-

De Pallade.

Vt verò demonstrarent antiqui non sola vi cœlesti mortalium res gubernari,sed etiam prudentię hominum aliquid loci relictum esse,cùm Deus diligentes & prudentes semper adiuuet,tum sapientiam rem Deo gratissimā esse dixerunt, cùm Deus magnopere diligat sapientem. ad hoc autem exprimendum illam Iouis filiam esse dixerunt sine matre,cùm solus Deus verè sit sapiens.alij verò similitudine quadam. Vt pateret quanta vis esset sapientiæ,illam armatam natam esse fixerunt,cùm sapiens nullas neque fortunæ iniurias, neque humanam iniquitatem magni faciat, sed omnia consilio & patientia superet,omnémque suam spem in Deo collocarit.& quoniam initium sapientiæ est timor domini: hāc dixerunt antiqui profligauisse impios gigantes,qui neglecto Deorū immortalium cultu in Iouem insurgere conati sunt. omnis enim sapientia humana, quę dissideat à diuina voluntate,inanis est & contemnenda,cùm solus vir bonus & amicus Dei sit sapiens.

De Prometheo.

Enimuero vt demonstrarent omnem humanam prudentiam quæ à diuina voluntate dissentiret, esse perniciosam mortalibus & insulsam,Promethei fabulam introduxerunt, quem artes & dolos omnes excogitasse inquiunt, & idcirco grauia supplicia passum fuisse.Hunc aiunt columnę alligatum fuisse, multáque grauia passum tandem reconciliatum fuisse Ioui, quoniam viris bonis plerunque pugnandum est cum infortuniis:atque soli propè mali vel fatui sunt fortunati.At cùm breuis vita mortalium existat, qui multas molestias æquo animo pertulerit,ille Deo tandem fit amicus.quare per sapientiam Ioui tandem reconciliatus fuit.

De Atlante & Endymione.

Neque tamen putanda sunt omnia quæ fabulosè tradita sunt ab antiquis,ad humanæ vitæ institutionem,vel ad vires naturę exprimendas fuisse conficta: sicuti non necesse est in fertili agro nullam nasci plantam inutilem. Quæ de Atlante igitur & de Endymione prodita sunt memorię, illa de viris astronomicę scientiæ peritis dicta sunt, postea ad illorum gratiam, vt cùm suauitate ad posteros transmitterentur, ita fabulosis narrationibus fuerunt implicata

De Fortuna.

Neque illa quidē quæ memoriæ prodita sunt de Fortuna, non singulari consilio fuerunt excogitata: quæ quid sit, satis explicatum fuit in Physicis ab Aristot. Sed ego, cùm omnia diuina prouidentia gubernari putem, nihil fortunæ tribuendum verè sentio: sed nomen ipsum tributum fuisse fortunæ putarim, vt à cogitatione diuinæ potentię cùm molestiis, vt sibi videntur, præter dignitatē homines infestantur, deducerentur: atque in fictū nomen suas lamentationes & conuicia coniicerent, quæ leuis & stulta, & cæca, & iniqua vocaretur; cùm causæ nescirentur, cur huic res aduersæ ferè omnes euenirent, at illi contrà nihil non ex sententia succederet.

De Apolline.

Explicatum fuit in superioribus fabulis de mundi principiis, & mutuis elementorum inter se mutationibus, déque animę inmortalitate, quòd illa sempiterna sit in hominibus, quòd vnus sit mundus ex vniuersa materia, & quę sint corruptiones ac generationis elementorum principia: nunc videtur dicendum de iis quæ pertinent ad conseruandas formas singulorum animalium, & compositorum corporum. Est autem omnium horum Sol artifex, quem à splendore Phœbum nominarunt; nam propter obliquum eius cursum sub signifero circulo omnes & plantæ & animalia modò eius accessu fœtum producunt, modò recessu vires resumunt. Fuit idem medicę artis peritus & salubritatis ac pestilentiæ artifex creditus, quoniam vis Solis medicinę confert, cùm nimius eius calor sit pestifer omnibus animantibus. Est enim omnis animantium salus in symmetria caloris constituta: quare generationis & corruptionis artifex Sol est appellandus, vt senserunt antiqui.

De Æsculapio.

Æsculapium idcirco finxerunt antiqui Phœbi & Coronidis, quam aeris temperamentum esse dicebamus, filium, quia nisi Solis calor aera purget ac rationem faciat modicè, & nisi humoris vis quædam in ipsos aere relinquatur, nulla esse potest salubritas. Fuit igitur Æsculapius aer bene affectus, cuius filia fuit Sanitas aut bona Valetudo. Est enim aeris temperies non homini solùm, sed etiam cunctis cæteris animalibus, & plantis salubris. quare iure & Solis filium Æsculapiū, & salubrē vim de Sole animis corporibúsque subuenientē dixerunt. Sed quia vis Solis assiduè cōmiscebat oportet ipsum

ipsum aera, matrem illi Deo mistionem tribuerunt. Per hæc igitur non solùm autorem generationis & corruptionis Solem significabant antiqui, sed etiam salubritatis: cùm mediocritas conseruet, at quod nimium est vel minimum interimat: omnis enim vita animantium & sanitas est in mediocritate constituta.

De Chirone.

Atque cùm in aeris optimè affecti natura, facultas sit constituta facilè conualescendi, accidit aliquando malè affecti corporis malignos humores in aliquam partem ipsius corporis debiliorem confluere: quod enim per totum corpus diffusum fuerat, à vi naturæ in vnum locum expellitur. ideo Chironem peritum chirurgiæ celebrarunt. Sic enim significabant physicas actiones per has fabulas, quæ spectabāt ad conseruanda singula composita corpora naturalia.

De Venere.

Deinde quoniam alia ex animalibus nascuntur è corruptione, alia è coniunctione: quid conferret vtrisque explicarunt. Atque nascentibus quidē ex corruptione mediocritas caloris, & cœli clementia ad educandū necessaria est. illis rursus animalibus, quæ generant ex coniunctione maris & fœminę peropportuna est aeris tēperies. Nā cùm semen è subtiliore sanguinis parte secernatur, non ita facilè istud fit, nisi sanguis modicè incaluerit, quod fit per ver præcipuè; est enim verna temperies quasi lena ad procreationem vbique. Sic igitur materiam seminis, & aeris clementiā procreandi desiderio necessariam per fabulas antiqui exprimentes, Venerem è genitalibus Cœli partibus & ex mari natā fuisse fabulati sunt. Sunt enim genitales partes Cœli, caloris mediocritas per motum, qui confert animalium generationi.

De Cupidine.

Inde Cupido Veneris filius fuisse dicitur, quoniam ex aere ita affecto corpora & ipsa animalium bene affecta in procreandi cupiditatem sensim illabuntur. Nam tum vigere singula animalia putanda sunt, cùm existunt naturæ negotiis habilia; sic igitur antiqui ex optima valetudine & ex aeris tempèrie nasci animalium fertilitatem tradiderunt per fabulas. At verò quia multa turpia propter libidinem à nonnullis committuntur, ad exprimendam indignitatem corū qui nimis ad libidinē sunt propensi, Cupidini tantū defor-

mitatis, quantum explicatum fuit, tribuerunt.

De Gratiis.

Sunt autem argumento illis quæ dicta fuerunt superius, Gratiarũ vires & nomina, quę nihil aliud significabant quã fertilitatem agrorum, frugúmque abundantiam, quæ pacis beneficio latè proueniũt. Has hac ipsas de causa Veneris asseclas esse dixerunt, & Solis Æglésque filias, cùm nihil sine Solis clementia fœcundum fieri possit.

De Horis.

Præterea quia nihil satis commodè videbatur fieri posse solo naturæ ductu, vel si optimam cœli temperiem consequatur, nisi humana adiuuetur industria, introduxerunt Horas antiqui, quę singulorum diligentiam spectarent, diligentiori búsque hominibus fauerent. Nam humanam industriam nunquam deserit diuina clementia. Quare hæ nubes pro arbitrio inducere, & cœlum serenum facere, & temporibus moderari creditæ sunt. Per easdem Horas rursus improbitatis hominum sterilitatem agrorum, & omnes diuinitus immissas calamitates esse comites innuebant.

De Mercurio.

Atque vt intelligeretur à diuina natura res humanas non esse penitus seiunctas, Mercurium tanquam vinculum quoddam intercedere censuerunt, qui Deorum consilia ad homines, hominum ad Deos ipsos asportaret. Id autẽ fingebatur ab iis, qui quo pacto res humanæ diuinitus gubernarentur, percipere non poterant. Nã Mercurius vis est illa diuina, quę in mentes hominũ diuinitus infunditur, quęque res humanas mirificè in suo ordine componit & conseruat. Tum rursus, vbi somnia in mentes hominum diuinitus infundi putabantur, aut vbi animæ in corpora nascentium deduci, aut post mortẽ ad inferos, vis illa diuina Mercurius dicebatur. Illo autem nomine vis diuina vocata fuit, quia primus Mercurius vir sapientissimus mundũ à Deo creatum fuisse dixerit & nõn posse sine diuina prouidentia gubernari, omnémque Deorum cultum inter mortales instituerit, neque vllum fieri posse crediderit sine Deorum nutu ortum & interitum. Nam cùm hæc prior homines docuisset, quasi res consiliáque diuina ad nos detulisset, Deorum nuntius creditus est. Quæ pertinent ad vim orationis exprimendam huic

Deo

Deo dicatæ prætermitto, cum natura ipsius planetæ, suo loco legenda.

De Pane.

Cùm vellent rursus demonstrare antiqui, omnia naturalia corpora diuinæ naturæ subiici, & ab illa pro sua voluntate gubernari, Pana Mercurij filium tradiderunt esse. Est autem Pan hæc vniuersa corporum naturalium moles, velut ipsum nomen significat: in qua diuina humanis coniũguntur, quod exprimebant per superiorem formam Panos quæ pulcherrima erat, & Diis simillima: cùm inferior magnopere esset deformis ob inferiorum corporum naturalium sordes, quæ sunt tanquam hypostasis naturæ. Reliqua quæ pertinent ad explicandam corporis formam, suo loco legenda relinquimus, vbi latè declarata sunt.

De Silenis.

Enimuerò non solũ rebus humanis præesse Deos statuerunt fabularum inuentores, & sub hisce occultãdæ philosophiæ artifices: sed etiam alios ex Diis potentia & autoritate aliis præstare crediderunt, ita vt vnus Iupiter rebus omnibus ac dæmonibus præesset, alij dæmones imperia in certa vel loca vel negotia obtinerent, qui & ipsi alios inferiores dæmones haberent ministros. Sic igitur Sileni Bacchũ, vt ministri, sequebantur: qui cùm Bacchus esset Sol creditus, Sileni vires solis erant animalibus perutiles.

Ethicè.

Ebrietatis turpitudinem præterea ante oculos proponentes, Silenum vim scilicet vini & ebrij hominis formam, expresserunt. Illum igitur vẽtricosum, & senem, & vsque titubantem finxerunt, quòd hæc omnia vinum & ebrietas efficiat. Nam qui plus voluptatibus, quàm natura postulet, tribuerit, is & in præsenti & in posterum corpus & animum omnibus rebus vel vtilibus vel honorificis inutilem reddit. Quare propositis his incommodis maiores per hæc figmẽta ab immoderato vini vsu, & ab omni è vino nascente turpitudine deterrebant.

De Faunis.

Vt verò retinerentur homines in officio, omnésque forent probitatis & integritatis studiosi, & Faunos, & Syluanum, & Oreades nymphas antiqui sapientes excogitarunt, qui vbique pastoribus & agricolis præsto essent, agrestiúmque

calamitates aliquantulum subleuarent: nam cùm nihil in agris, vel in syluis, vel in densis montium nemoribus non presente vbique Deo committi liceret; mox additum fuit illi opinioni viros bonos laborantes nullo in loco à diuina clementia negligi, sed vbique subleuari: quippe cùm neque arborum neque pecudum fœtus possent sine diuina custodia conseruari aut augeri.

De Nymphis.

Sed quoniam nulla res est, quæ tota sit vtilis, cùm neque ciborum maior pars in vtilitatem corporis conuertatur, neque tota materia aquæ gignendis animalibus sit vtilis, cùm alia pars in fœtum, alia in eius nutrimentum absumatur, vt patet in ouis præcipuè, vires illas seminis, aut aquæ, ex quibus fit generatio, Nympharum nomine appellarunt. quare dictæ sunt Nymphæ fructiferæ, & homines atque animalia omnia nutrire, & pastorum Deæ, præsidésque pratorum vocatæ sunt. Sic igitur per has materiam propriam singulis rebus naturalibus subiici, significabant.

De Baccho.

Neque ea quidem quæ de Baccho fingebantur ab antiquis, fuerunt à physica consideratione aliena, quando illum à Nymphis nutritum dixerunt. cùm enim Nymphæ materia sint in rebus naturalibus, illæ formam recipiunt ac fouent: est enim Dionysus virtus Solis generationi conferens, quæ vicem maris obtinet in operibus naturæ. huic idcirco phallum siue membrum virile dicatum fuisse memorant, & genus id sacrificij quod vocabant Canephoria.

Ethicè.

Deinde mores ebriosorum per hunc Deum exprimentes, ad moderatum vini vsum nos hortabantur, cùm proponerent ante oculos quot turpitudines ex ebrietate nascerentur. nam cur Cobali malefici & perniciosi dæmones Bacchum comitabantur, inter quos Acratus precipuum locum obtinebat? quia multa sunt flagitia, quæ ebrietatem ac immoderatum bibendi vsum sequuntur: loquacitas nimirum, & temeritas, & impudentia, & in rebus domesticis negligentia, præsentiúmque bonorum profusi sumptus, & inimicitiæ, multáque huiusmodi incommoda cum clamore & strepitu. eadem causa fuit cur eius currum diuersæ feræ crudelissimæ sequerentur.

De Ce-

De Cerere.

Mox ad agrorum cultum mortales adhortabantur, cùm Cererem terram esse dicerent, ex qua nascuntur diuitię: cum iustissimum sit habitum fœnus illud, quod è terra capitur. terræ enim feracitas è cœli clementia & diligentia hominum nascitur, quod per Cereris fabulam explicarunt. hæc orbem terrarum peragrauit, quoniam ob signiferi circuli obliquitatem, & ob Solis cursum sub eo, variis anni temporibus æstas fit, & segetes ad maturitatem perueniunt.

At Ethicè.

Nemo Deos impune contemnit, cùm improbitatis comites sint miseriæ: necesse est impium hominem & imprudentem in multa turpia incurrere. quare & pietas in Deos, & rebus agendis prudentia, & parsimonia in præsentibus bonis conseruandis, necessaria est viro bono.

De Priapo.

Atque quoniam aliquid fieri è nihilo non potest, Priapum semen esse genitale crediderunt: quem Deum idcirco putarunt antiqui, quia diuina potentia plena essent, vt putabant, semina generationis.

De Adoni.

Neque verò simplex erat modus vires Solis ostendendi, sed pro arbitrio artificum fabularum. nam modò capitur pro messe vt Proserpina, quæ per quoddam spatium est apud inferos, modò apud superos, modò pro Sole: qui eadem ratione modò diuturnior est apud inferos, modò apud superos. hunc aiunt ab apro ictum interiisse, propter horridam vim hyemis. per quam deficiunt penè Solis vires. nam dum est in australibus signis, horrida terra fit, & frugibus, vt apparet, inutilis, cùm vere omnia reuiuiscant.

De Sole.

Sol quia lucem & vitam denique impertit omnibus animantibus, lucis quæstor & autor habitus est vnus, & morborum & salutis moderator, & frugum & rerum omnium copiæ largitor, & Deus denique, cùm Dei naturam superiorem his omnibus nondum homines cognoscerent.

De Aristæo.

Aristæi verò fabula Solis filij post hæc introducta fuit, cum nos ad prudentiam antiqui hortarentur, quæ non mediocre assiduè rebus nostris est adiumentum, vitámque facit faci-

liorem, minúsque molestam mortalibus: quippe cùm imprudentiæ multæ molestiæ & insuauitates vitæ soleant esse adiunctæ.

De Phaethonte.

Ad explicanda verò illa quæ fiunt virtute Solis, excogitata fuit fabula Phaethontis: cuius error omnia propè humana exussit, quia facta fuit eximia siccitas, & æstus inusitatus, qui per totam æstatem ad medium autumnum perdurauit. Post illam tam acrem & horridam æstatem, eximios calores ingentia tonitrua necessariò sunt consecuta, & fulmina complura: quare dictus est Phaethon fulmine fuisse à Ioue deiectus ad ripas Eridani propter inundationes, quæ temporum inundationes huiusmodi cum pestilentia plerunque sequuntur.

At Ethicè.

Monuerunt sapientes præterea sæpius honores, qui ab imperitis rerum gerendarum expetuntur, nonnunquam & ipsis calamitosos fuisse qui acceperunt, & iis qui concesserunt parum honorificos: nam multis perniciosa fuit ambitio, & honores ac magistratus præter dignitatem concessi.

De Aurora.

Enimuero non solùm motus Solis, & planetarum nonnullorum, per fabulas expresserunt antiqui, sed etiam cùm alia vel talia nobis apparerent sidera, illorum vires explicarunt. tum apparentem lucem ante ortum Solis, cùm primùm cœlum rubescit, auroram vocarunt, quia sub exortum Solis aura lenis plerunque spirare consueuit: quam lucem cùm interiectis surgentibus vaporibus intueamur, rubentem videmus vnde rosea vocata fuit. Quæ de Memnone tradita sunt memoriæ, cùm is orientis regionibus imperauerit, omnia ad historiam spectant.

De Tithono.

Nulla alia de causa fictam fuisse Tithoni fabulam crediderim, quòd in cicadam denique fuit mutatus ob longam senectutem, nisi vt ostenderent mortem esse omnium calamitatum ac miseriarum humanarum finem, quæ Deorum immortalium beneficio sit hominibus concessa: quippe cùm Tithonus, cui immortalitas Auroræ precibus impetrata fuerat, supplex à Diis petiuerit, vt sibi liceret mori, cùm satius esse duceret

duceret semel interire, quàm semper esse miserum, naturæque difficultatibus infestari.

De Pasiphae.

Per Pasiphaes verò fabulam animæ nostræ naturam antiqui ostendebant: est enim anima hominum Minois vxor viri iustissimi, quòd omnia nostra negotia debent esse cũ ratione coniuncta. vbi vero illegitimarum rerum appetentia inflammata fuerit, aut cupiditate exarserit alicuius turpitudinis, aut ira incaluerit plus æquo, desciueritque aliquo pacto ab ipsa ratione: tum dicitur committere adulterium, & cum tauro congredi, ex quo monstrum parit. nam qui semel leges contemnere æquitatémque didicerit, difficillimè postea potest intra iustitiæ clathros coerceri: quare multa postea & perniciosa monstra ex iniqua animi consuetudine nascuntur.

De Circe.

At per Circes fabulam, quæ dicta est à miscendo, significarunt animalium & plantarum generationem, quòd in ea necesse sit humorem à calore misceri: quare mistio hæc Solis & humoris filia fingebatur. miscentur enim ab ipsa natura inter se elementa cùm aliquid procreant. cùm vero sempiterna sit hæc generandi ratio, & elemẽtorum natura, Circen immortalẽ esse dixerunt. & quoniam vnius corruptio, generatio fit alterius, neque vnquam aliud eiusdem formæ ex illa corruptione nasci potest, sed longè diuersum, finxerunt hanc posse homines in varias animalium formas mutare. Vlysses ab illa non mutatur, cùm anima immortalis existẽs & ab omni corruptione immunis, non habeat principia in quæ dissoluatur, cùm diuina quædam facta sit à Deo per se subsistens οὐσία siue substantia. per hæc igitur immortalẽ esse animam significarunt, quamuis corpus multis morbis vexetur, & corruptioni denique sit obnoxium.

Ethicè.

Circe libido est, quæ nascitur ex humore & calore in animalibus. hæc titillatio naturę si nobis dominetur, beluarum vitia in animis nostris imprimit, & pro cuiusq; ingenio modò in Venerẽ impellit, modò ad irã perducit, modò crudelitatis & improbitatis omnis vim nobis imprimit: quare dictã sunt comites Vlyssis, animæ motus scilicet, in beluas diuersarum formarũ conuersi. Sed quoniã ad hoc nõnihil impel-

sit vis siderum, dicta est sidera etiam de cœlo deducere. at anima quæ prudens & diuina existit, si modò se colligat, nullis horum motuum capitur: neque tamen sine diuina ope hanc tantam voluptatum periculorúmque multitudinem potest superare. hæc enim per hanc fabulam antiqui innuebant.

De Medea.

Medeam rursus effinxerunt Solis filiam, quoniã plurimũ possit bene affecti aeris natura, quæ prouenit è Solis clementia: mores enim & animi motiones corporis temperamentum plerumque consequuntur. cùm igitur Medea sit consilium Idyiæ, siue cognitionis filia, illa cum vi siderum consentit, quę etiam deducit de cœlo, quia nemo sapiens iure appellari potest: nisi idem viribus planetarum moderetur, sibíque ipsi imperet: opus est autem viro bono & sapienti cupiditatum fluuios refrænare, multáque efficere quæ vulgo videantur admirabilia. at verò qui libidinis, aut voluptatis alicuius causa, solum verterit, patriámque & parentes & coniunctos prodiderit, quæ sunt animæ ratione præditæ consilia, quo pacto non in grauissimas miserias & omnium bonorum iacturam vno tempore illabetur? sic igitur opus esse prudentia demonstrabant antiqui, & omnes sceleratos esse miseros.

De Iasone.

Significabant rursus per Iasonem, quem à iustissimo Centaurorum Chirone educatum memorant, & artem medendi edoctum, animo adhibendam esse medicinam, quæ prudentia est, vt viri boni, & fortes, & prudentes efficiamur. hunc sequitur consilium siue Medea omnibus carissimis relictis, quoniam prudentia singula consilia debet antecedere: domanda est pertinacia, & superbia & inuidia, & ira, qui omnes animorum motus rationi & prudentiæ & medicinæ animorum sunt subiiciendi: quæ nisi subegeris, ipse subigaris necesse est. maximè verò omnium colenda est Deorum immortalium religio, quæ res est omnium virtutum omnísque felicitatis principium. In tot verò labores Iason nauigans incidit, quia prudentia nulla est nisi in difficillimis rebus constituta. qui enim ad multas fortunæ mutationes & vicissitudines intrepidus non existat, hic neque bonus, neque prudens, neque constans iure potest appellari.

De Phri-

De Phrixo.

At qui fortunæ viciſſitudines ferre æquo animo didicerit, cùm omnino cuique ferre neceſſe ſit, ille ſapiens cũ magna ſua vtilitate & non ſine aliqua gloria exiſtimari ſolet. Quam fortunam ſiquis placidè ferre non potuerit, ille tanquam Helle in mare ampliſſimum miſeriarum delabitur ob mollem & muliebrem animum. Qui vero ſapienter rebus præſentibus vti cognouerit, ille proximè ad Deorũ immortalium naturam accedere putandus eſt. Sin imprudẽter & ſæpe bè abutatur, is ex altiſſimo dignitatis & potentiæ gradu Deorum conſilio tandem deiicitur, quoniam ſuperbos & crudeles odit Deus.

De Argo, & Capra cæleſti.

Tantopere gratam eſſe Diis omnem mortalium beneficentiam demonſtrabant antiqui, vt Iouem vel Capram inter ſidera collocaſſe memorauerint, quod ſibi lac præbuerit, & nauim Argon, quia tot heroas incolumes in patriam reuexerit. hanc conſilio Palladis factam fuiſſe inquiunt, vt per hoc ſignificarent omnem beneficentiam, quæ quidem cum ratione ſuſcipitur, gratam eſſe Diis immortalibus; maximéq; laudabilem: quamuis illa etiam quæ fortuitò, aut potius naturæ ductu, quàm iudicio fit, non ſit reprehendenda.

De Niobe.

Cùm per ſuperiora exempla ad beneficentiam & ad liberalitatem nos antiqui adhortarentur, nonnullas poſtea fabulas inuenerunt, quibus arrogantia & temeritas, & ſuperbia deprimeretur, quo æquo animo omnes fortunæ viciſſitudines perferremus. Nam cùm nonnullis ob felicitatem, amicorum contemptus, & acceptorum à Diis obliuio, & Deorum ipſorum deſpicientia in animo oritur: tunc proxima eſt Dei vindicta, quæ omnia vel feliciſſima vno die poteſt labefactare. Hanc temeritatem deprimentes antiqui, omnémque humanæ felicitatis inconſtantiam ante oculos proponentes, Nioben abundantem rebus omnibus feliciſſimè eodem die, & iiſdem carentem rurſus introduxerunt, quoniam vel Deos ipſos irriſiſſet. Sic Thamyris cùm nimis fuiſſet arrogans ob poeticæ facultatis peritiam, cum Muſis certare auſus, ſatis ingentes ſuæ temeritatis pœnas dedit. Non enim conuenit rebus aduerſis nimis triſtari, aut proſperis nimis animo extolli, cùm rebus omnibus adhibenda

sit moderatio, quia nihil boni habemus, nisi à Deo: ille enim deposuit potentes de sede & exciravit humiles. Sic non leue supplicium passus est Marsya, quia vel cum ipso Deo, à quo canendi artem acceperat, de cantu contendere ausus fuit. Sic Arachne etiam fertur in bestiam mutata, quia ausa fuisset cum illa Dea, à qua didicerat texendi artificium, de artificio contendere.

De Ixione.

Tum rursus ad animorum nostrorum tranquillitatẽ multa fuerunt figmenta ab antiquis sapientibus prudenter excogitata. Non enim solam crudelitatem, & inanem gloriam ob felicitatem præsentem reprehenderunt, hominésque ad liberalitatem adhortati sunt, sed etiam ad expellendam ex animis nostris ambitionem & inuidiam, qui acutissimi sunt & infestissimi animorum nostrorum stimuli, & ad reprimẽdam libidinem, dixerunt Ixionem ob optatum adulterium de cœlo fuisse ad inferos deiectum, quod nonnulli ad historiam retorserunt. At verò quòd fuerit rotæ alligatus, à qua perpetuò circumferretur, illud certè ad historiam referri nõ potest. Cùm enim ex aulica familia regis eius cuius vxorem constuprare tentauit, excidisset Ixion: factus est omnium hominum miserrimus, quia perpetua ambitione & inuidia discruciabatur. Nam qui gloria inani tanquam imagine virtutis capiuntur, illi nihil syncerum, nihílque laudabile faciunt, sed multa illegitima & absurda agant necesse est, multísque cupiditatibus, & omnibus animorum affectibus obsequantur. Neque verò ob hos motus animi tantùm hæc tradita sunt in fabulis, vt ab iis abstineamus, sed etiam vt demonstraretur, quòd nullus status illorum est diuturnus, qui per illegitimas artes ad honorem apicémque gloriæ contenderunt. Nullus enim honor nisi per virtutem teneri potest.

De Sisypho.

Deinde ad deprimendam loquacitatem omnis improbitatis vindicem Deum esse dixerunt, qui solet in illos etiam animaduertere, qui fidem non seruarunt iis magistratibus ac regibus, à quibus dignitates acceperunt. non enim conuenit res arcanas principum in vulgus proferre. Neque tamen minùs hoc ad illos pertinet, qui magistratus & honores expetunt cum summa animi contentione, & tamen sæpius repulsam patiuntur: qui per hanc fabulam admonebantur, nihil esse

bile esse humano generi calamitosius ambitione. Poterat tamen ad omnia humanæ vitæ studia istud ipsum transferri, quòd vbi illa quæ priùs admirabatur, aliquis consecutus fuerit, tum eius rei pertæsus, alterius cupiditate capitur.

De Tantalo.

Reuocantur præterea ab auaritia mortales per fabulam Tantali, cùm opulenti propter diuitias dici filij Iouis consueuerint. at iidem condemnati sunt apud inferos siti perpetua, cùm nulla sit vel in maxima diuitiarum copia satietas: quippe cùm illarum etiam desiderium vnà cum ipsa copia excrescat.

De Tityo.

Si quis vel viribus corporis, vel nobilitate generis, vel humanis viribus fretus æquitatem, reliquásque virtutes neglexerit, ille poterit Tityi supplicio ab omni turpitudine deterreri, cùm neque tantum quidem corpus, tantáque proceritas ipsum Tityum protegere à diuina vindicta potuerit. Fuerunt tamen nonnulli qui Tityi fabulam ad segetum naturam retraxerunt, vt suo loco dictum fuit.

De Titanibus.

Titanum fabula non quidem ad mores componendos, sed ad naturæ negotia explicanda, conficta est: qui dicti sunt aduersus Iouem arma cepisse, & rursus ab eo fuisse in tartarum deiecti, quia naturalia corpora corruptioni obnoxia videntur quidem sempiternis illis cœlestibus corporibus se velle æquiparare, cùm tamen ad interitum citò prolabantur, quamuis singulæ formæ animantium sint sempiternæ. Has igitur formas siue Titanes patres hominum ac Deorum, & omnium animantium fontem appellarunt. Quidam Solem Titana putarunt esse, alij crassiora elementa, quæ ob suam materiam inferius detruduntur à vi superna.

De Gigantibus.

Sic etiam Gigantum fabula illorum arrogantiam deprimit, qui confisi magnitudine suarum virium, vel religionem Deorum, vel Deos ipsos paruifaciunt. Nam certè quidem qui plurimum valent viribus, illi minimum pollent ingenio. Hi igitur cùm impudentes, & temerarij, & crudeles, & ad omnia flagitia propensi sint, facilè Dei vltionem in se

conuertunt, cùm nullum scelus denique impunè committatur. quare cœlesti fulmine icti sempiternis suppliciis apud inferos,& perpetuis miseriis fuerunt addictj.

De Typhone.

Ad explicandam ventorum quoque naturam, vel incendiorum subterraneorum, non inelegantem fabulam de Typhone antiqui excogitarunt, qui capite illum cœlum pertingere dixerunt, & altera manu orientem, altera occidentem pertingere. Venti enim à superiore aeris parte è nubibus perflare incipiunt, & vel orientem vel occidentem versus latissimè perflant. Ad celeritatem ventorum exprimendam totum corpus plumis tectum Typhonis esse dixerunt, cui plura erant capita propter vires ventorum multiplices: cùm enim aliquando sint noxij, Typhoni viperarum spiras circa crura tribuerunt. Hunc Iupiter compressit, quia cœli & solis temperies his moderatur. Quam tamen fabulam alij ad historiam deduxerunt.

De Paride.

Postea vt non solùm à temeritate & arrogantia homines abstinerent, sed ab omni parum honesto animi impetu, qui se dignos putant, vt cæteris dominentur: Paridem finxerunt pro libidine opes ingentes, & sapientiam Dearum neglexisse: atque illud iudicium obstinatè à suis postea defensum vniuersum Asiæ imperium funditus euertisse. Sic igitur ad imperatorias virtutes homines per hanc fabulam adhortabantur, ad temperantiam scilicet, & sapientiam, & Deorum metum, cùm neque nobilitas, neque vires, neque opes dignæ sint imperio, si sapientia, & iis virtutibus, quæ necessariæ sunt, cæteris imperaturi careant. Quis enim vel improbo vel stulto iudicio diu lætari poterit? aut cui non vel sua scelera tandem molesta sunt? ne igitur temeraria iudicia fierent, & vt quantæ calamitatis autor sit libidinosus & dolosus iudex ciuitatibus admoneremur, hæc ficta sunt ab antiquis.

De Actæone.

Atque cùm ad beneficentiam & liberalitatem & humanitatem nos sapientes per superiores fabulas adhortarentur, omniúmque scelerum fundamentum esse obliuionem acceptorum beneficiorum existimarent, significabant per Actæonis fabulam non in quosuis, sed in viros bonos tantùm benef-

beneficia conferri conuenire: quia quæ ingratis fiunt hominibus, non solùm amittuntur, sed absumuntur vires quæ viris bonis adiuuandis forent oppertunæ. Ne igitur honori facultatibus vitæque nostræ insidiatores nostris sumptibus aleremus, & vt prudentiores essemus omnes in conferendis pro viribus nostris beneficiis, hac fabula admonebamur. Significant prætereà deuitandam esse omnibus curiositatem, & earum rerum studium, quæ nihil ad nos pertinent, quoniam multis perniciosa fuit arcanorum consiliorum principum cognitio.

De Hercule.

Vt autem demonstrarent sapientiam esse donum Dei, nullámque virtutem esse sine diuina voluntate, Herculem, quæ fortitudo est, & probitas, & animi magnitudo in omnibus vitiis profligandis, voluptatibúsque conculcandis, Iouis filium finxerunt. proximè enim ad diuinam naturam vel viuentes accedunt, qui per summam integritatem & beneficentiam in omnes cùm summa omnium laude suam ætatem transigunt. Vt autem ad hoc incitemur, non erit inutile alienæ virtutis exemplum, atque in primis superbia, & ira, & arrogantia, & animi furor monstra grauissima placanda sunt, omnis crudelitas ex animo tollenda, omnes illegitimi animi motus reprimendi, omnis voluptas harum honesta auertenda: auaritia prætereà, rapinæ, latrocinia viro bono fugienda: subleuandi iniquè oppressi: intemperantia omnis & libido extinguenda, ad quam si quis vel paululum conniueat, ab appetentia tanquam rapidissimo fluuio deferetur ad multa turpia & viro bono planè indecora. Atque cùm voluptatum omnium finis sit dolor & miseriæ, si quis neglecta virtute & animi constantia ad has prolabatur, is sentiet demum quàm miserum sit turpibus cupiditatibus inseruire.

De Acheloo.

Neque elementorum solum procreationem inter se mutuam, aut animalium, aut ventorum ex vaporibus, aut fulminum per fabulas significabant antiqui, sed etiam fluuiorum ortum, & rerum singularum generationem. Quare Acheloum Oceani filium dixerunt, cùm ex Oceano omnis etiam aquæ dulcis natura originem capiat. Quamuis senserunt alij postea ex aere in aquam verso flumina generari.

De apro Calydonio.

At verò non vnum exemplum, sed plura fabularum nos ad Deorum cultum inuitabant, propositis etiam grauissimis supplicius illis, qui religionem neglexissent. Sic igitur Cyclops, quia Iouem contemneret, ab Vlysse obcæcatus fuit & aper Calydonius regionem latè deuastauit Ætolorum, quia OEneus Dianæ cultum neglexisset. Nam cùm nulla calamitas sine Deorum consilio & prouidentia contingant tum nihil certè fit horum, nisi propter hominum improbitatem. Nam propter peccata veniunt aduersa.

De Centauris.

Ad reprimendam autem temeritatem impurorum & sceleratorum hominum, qui libidine & cupiditate ad quæuis turpia feruntur, quæ incommoda passi sint Centauri per res eorum gestas explicarunt. Nam qui vino immoderatius vsus fuerit, qui impuris cupiditatibus obtemperarit, qui manus in res alienas violenter iniecerit, qui temperantia & æquitate in rebus omnibus vti oportere non cognouerit, hic per summum dedecus patriam, facultates, penates, liberos, vxorem relinquere cogitur, & extorris ac inops inter ignotos denique vitam degit.

De Harpyiis.

Neque per Typhona solùm vim ventorum antiqui explicare nitebantur, sed etiam per fabulam Harpyiarum. nam sicuti fluuiorum, fontium, imbriúmque natura per Naiades ac Nymphas, per Iouem vis ignea, & pars aeris superior, per Neptunum aqua, per Vestam terra, per Iunonem inferior aeris pars; sic per Harpyias vis & natura ventorum significata est ab antiquis. fuerunt enim filiæ Thaumantis & sorores Iridis, quoniam imbres & nubes & venti ex eadem materia è vaporibus scilicet procreantur.

At Æthicè.

Significabant præterea per hanc fabulam auaritiam & immoderatum opum desiderium tanquam graue supplicium, mortalibus esse immissum Deorum consilio. nam vel sibi ipsi vel cæteris hominibus auarum crudelem esse necesse est, quòd in comparandis opibus auarus permultorum iniurias accumulat, aut sibi detrahit necessaria. cur enim oculis captus fuit Phineus cui Harpyiæ epulas surripiebant? quia non videbat humanam conditionem vitæ intra angustissimos termi-

terminos includi, paucísque esse contentam, atque id etiam confirmatur per Harpyiarum formam.

De Hesperidibus.

Hesperidum fabula excogitata fuit ab antiquis ad rerum astronomicarum rationem explicandam, per quam & horizontis obliquitatem significabant, quæ erat omnibus hominibus, præterquam habitantibus sub æquinoctiali, & sidera Solis lumine per diem occultari: at Herculem tamen perceptam siderum etiam illorum, quæ occultabantur, cognitionem in Græciam detulisse. quod quidam ad studium auarorum transferendum censuerunt.

De Atalanta.

Vt verò ante oculos mortalium proponeretur, quantopere insaniunt illi, qui voluptatum ductu se trahi patiuntur, Atalantam per summum capitis discrimen à nonnullis petitam fuisse dixerunt. Est enim voluptas Atalanta, quam non per pauca vitę pericula experimus. Hanc vbi quis consecutus fuerit; nulla habita Deorum vel legum reuerentia, non ampliùs is humanam formam animi retinebit, sed in teterrimam beluam vertetur.

De Theseo.

Altera ex parte difficultates & labores complures humanam vitam circumsistere, quas res nemo superare poterit nisi optimis & firmissimis sapientię institutis confirmatus: ad quod significandum Theseum tradiderunt multos latrones & crudelissimos tyrannos obtruncasse, ac labyrinthi fraudes aperuisse. erat enim labyrinthus vita hominum multis difficultatibus implicita, cùm semper grauiores alię ex aliis oriantur, è quibus nemo nisi per singularem prudentiam & fortitudinem & constantiam se explicare poterit. has ipsas difficultates intra se cõtinet ambitio, & auaritia, & libido, & omnia scelera, in quę si quis semel ingrediatur, haud facilè exitum inueniet. si quis verò singulari prudentia non existat, is labyrinthum scelerum aut cupiditatum semel ingressus antè ibi emoritur, quàm se expedire possit. quàm turpium enim rerum voluptas sit parens, & quàm calamitosarum, argumento fuit Terei libido.

De Medusa.

Vt quantopere opus sit constantia aduersus voluptates demonstrarent sapientes, Medusam omnium mulierum

pulcherrimam effinxerunt, ob apparentem & ad se allicientem suauitatem: sed omnes ab illa in lapides conuerti dixerunt à quibus visa fuisset, cùm vel Mineruæ templum violasset, quia voluptatibus dediti omnem Deorum cultum paruifaciunt, omnísque humanitatis & officij iura conculcare pedibus consueuerunt, omnibúsque honorificis rebus fiunt inutiles. Alij superbiam & arrogantiam per hanc fabulam deprimendam putabant, quia cum Dea certasset Medusa de capillorum pulchritudine: qui enim illis vitiis laborant, & homines & Deos paruifaciunt. sic igitur refrænandam libidinem, & temeritatem & arrogantiam esse admonebant; quia horum vitiorum Deus est grauissimus vltor. nam non modò capillos Medusa amisit, sed etiam Deorum consilio & opera missus fuit Perseus ad eam occidendam.

De Gorgonibus.

Quoniam verò duæ dicuntur esse facultates animæ nostræ, altera rationis particeps, altera sine ratione: quæ rationis est compos, seniores natæ Grçæ dictæ sunt ab antiquis, prudentia scilicet, quæ in rebus difficilimis præcipue, & in rebus publicis est necessaria. at sorores harum sunt Gorgones voluptates dictæ, quæ homines implicant ac perimunt, à quibus Perseus sine Græarum auxilio se explicare non potuisset. cùm enim ratio & cupiditas ex eodem animo nascantur, cupiditas rationi pareat necesse est. quare dictus est Perseus sine prudentia capto Græarum oculo, consilio & auxilio Palladis illas superasse.

At Physicè.

Dicuntur Gorgones esse aquæ maris filiæ, à fremitu dictę. ad has Sol diuinæ mentis minister contendit, idque Mineruæ consilio, quia omnes actiones naturæ fiunt pro diuina sapientia, cùm Deus & natura nihil frustra agant, ob motus celeritatem huic Nympharum volucres calceos tribuerunt, quia per omnia penetret. cùm extenuet vapores ita vt videri non possint, habere dictus est galeam Plutonis, & ensem Mercurij. Medusam mortalem occidit Perseus, quia subtiliorem tantùm aquæ partem attrahit, quę supernatat, queq; habilis est ad mutationem. cùm verò admirabilis sit sapientia Dei, qui vires has Soli attribuit, attonitus propè fit ad reliqua hęc humana negotia, qui cognitione & mente in

ce arcana naturę opera penetrare valeat. nam reliqua neq; nulli quidem faciet.

De Sirenibus.

Cùm nobis vitandam esse desidiam per hanc fabulam, omnémque in rebus gerendis negligentiam antiqui significarent, hanc per Sirenum suauitatem cantilenæ omnes ad se licere demonstrabant, & in summum capitis discrimen denique inducere. Alij voluptates esse intellexerunt, quę pa- e taurino Acheloo scilicet natæ sunt. cùm verò partim essent beluæ, partim virgines, duplicem animæ facultatē ostendebant, rationi parentē scilicet, & rursus appetentē. nam qui paret rationi, homo est: qui nō paret, belua: neque quidquam aliud verè hominem facit. vnusquisque nostrum meti- inclusas habet Sirenes, cùm animus diuersis motibus agitatur. si quis igitur illegitimos motus secutus fuerit, hic in extremas miserias denique inducitur: quare aures ad harum cantus sunt obturandæ. quidam adulatores esse Sirenes putarunt, qua peste nulla est neque humano generi perniciosior, neque suauior.

De Orpheo.

Celebratus fuit Orpheus à poetis non solùm quidem ob poeticę facultatis præstantiam, sed multo magis ob iustitiam æquitatem, qua non solùm in cęteros homines, sed in seipsum vsus fuit. nam placatis inferis: animi perturbationibus scilicet, iustitiam siue Eurydicen in lucem extraxit. at si quis fuerit paulo negligentior in seruanda æquitate, rursus eodem relabitur, vnde fuerat profectus. vt igitur moderationem animi motibus adhibeamus, hæc ita conficta fuerant.

De Musis

Cùm vellent Pyphagorici demonstrare, omnia cœlestia corpora musicā harmoniā efficere, & sonos varios pro magnitudine sphęrarum, aut pro celeritate, musarum nomina introduxerunt: atque ad planetarum imitationem musicis instrumentis septem chordas primùm accommodarunt, quibus deinde plures additę fuerunt. Sic igitur musicam diuinam scientiam Pythagoras significauit, qua possent animi mortalium ab impuris cupiditatibus refręnari, & mores componi. Quòd diuinorum illorum corporum animæ poeticæ facultati pręessent, id planè significabat res huma-

nas à mente diuina cœlestibúsque corporibus gubernari: atque omnem in quauis facultate præstantiam ad homines cœlitus demitti.

De Dædalo.

Per Dædali verò fabulam significabant omnes iniquos esse calamitosos, nulli scelerato putandam firmam esse iusti principis amicitiam: mediocritatem tutiùs expeti, quàm ardua quæque & sublimia, quia summæ præstantiæ coniunctæ sunt ingentes calamitates & pericula. nam mediocritas neque valde inuidiosa est, neque contemnenda.

De Pelope.

Voluptatum naturam periculis & calamitatibus plenam exprimentes antiqui Pelopem cum Hippodamia de nuptiis curruli cursu certantem introduxere, ita tamen vt si vinceretur, vltimo afficeretur supplicio. Quod tamen certamen ad vniuersam mortalium vitam, miseriarum, contentionum, periculorúmque plenissimam, potest referri. nam eximia quadam fortitudine & sapientia opus est ad deuitandas tot miserias, quæ vitam mortalium circumsistunt, aut ad tot difficultates fortiter sustinendas; quas nisi vincamus, nos ab illis vinci omnino necesse est.

De Perseo.

Cùm vellent demonstrare antiqui quanta vis esset auaritiæ, nullúmque locum esse satis munitum aduersus largitiones, aurum de cœlo in gremium Danaes ad illam contra instituta patris vitiandam finxerunt. Hæc Perseum postea peperit, qui Medusam obtruncauit, vt diximus, cùm ratio sit, quę omnes illegitimas voluptates infringit. neque tamē illud sine Dei auxilio facit, quia nemo bonus est, nisi Deus illi ad hoc ipsum opem tulerit, cuius semper auxilium est implorandum.

De Oceano.

Vbi superioris partis elementorū, ac virtutes Solis per fabulas expressissent antiqui, moribúsque animam hominum optimis pro viribus informassent, eorúm quæ in aere gignuntur naturam declarassent, mox ad aquarum naturam explicandam accesserunt: dixerúntque Oceanum vniuersorū aquarum patrem fuisse ab optimo & sapientissimo opifice Deo creatū, quem è terra vndique iussit recedere. Sic igitur bonitas diuina cuncta commiscens ad ortū excitauit, vt di-

dixerunt sapientes. dictus est pater idem rerum, quod imres & fluuij ex Oceano procreantur, atque ex iis omnia lantarum animaliúmque genera. Deinde cùm reperta sit nauigatio, significarunt in ea opus esse singulari prudentia. uare dixerunt Prometheum amicissimum fuisse Oceani. on enim solùm scopuli vitandi sunt, sed tempestates etiam ræuidendæ.

De Tritone.

Tritones verò nulla alia de causa fuerunt introducti ab ntiquis, nisi vt demonstrarent nullum locum Deo vacare, ed vbique & præsto esse aduocantibus, & facilè de consceratis pœnas sumere.

De Ino & Palæmone.

Neque tempestates quidem sine Deorum consilio cōtinere nauigantibus existimabant, quando Leucotheam siue no, quæ autora est, & Palæmonem nauigantium tempestabus præesse voluerunt. nam cùm venti mare inuadant, diti sunt se in mare præcipitasse.

At Ethicè.

Cùm homines adhortarentur ad beneficentiam, Inus eemplum in medium attulerunt, quæ etsi grauissima periculta ob liberalitatem qua vsa est in Bacchum, pertulit; tamen n summam felicitatem denique peruenit. nam pro rebus ene gestis solet Deus calamitates in summam felicitatem onuertere.

De Nereo.

Vt autem prudentiam omnibus in rebus vtilem esse ostēerēt, & nauigationibus præcipuè necessariam ob multa quæ nauigantibus eueniunt aduersa, Nereum siue nauigandi petiam filium Oceani & Tethyos esse dixerunt. qui Nereus, uoniam sapiētis est ad multas oportunitates se accommoare, dicitur in varias formas se vertere solitus. Ne quis igiur ob inclementiam Deorum potiùs, quàm ob suam ipsius nscitiam, se naufragium pati, aut perire arbitretur, hæc de sso Nereo & Nereidibus confinxerunt. Non enim accusana est diuina clementia, si quis temeritate imprudentiáque ua fretus se in grauissima pericula intruserit, cùm Deus rudentes tantùm & diligentes, vbi vires desunt humanæ, iuuare soleat.

De Proteo.

Cùm adhortarentur autem ad prudentiam, quæ necessaria est Ciuitatibus, & amicitiis conseruandis, Proteum non solùm virum bonum, sed etiam in omnes formas se vertentem, vt Nereum, introduxerunt. Nam sanè viro prudenti non solùm motibus animi moderari ratione & consilio necesse est, sed etiam ad omnes fortunæ euentus, & ad omnes temporum vel personarum opportunitates animum suum accommodare. Id qui facere potest, nostris præcipuè temporibus, plurimum gratia & opibus valet. Sed ego (sic enim meum est ingenium) nunquam prudens in hoc genere existimabor, quia non patitur Genius cuipiam adulari, neque possum cum nebulonibus, quorum magna est & latronum multitudo, conuenire. Non tamen illum vitupero qui id facere possit, cùm præsens opportunitas illa postulauerit: nam cum stultis ridendum est. Hanc ipsam prudentiam necessariam magis ciuitatum præfectis, quàm priuatis, iudico: quoniam alteris vt omnium sint exemplar, alteris ad honestatem tantum se accommodare opus est. Sic igitur significatur prudenter cedendum esse tempori, & rebus ac personis pro dignitate tribuendum.

De Castore & Polluce.

Neque verò flammas illas sine Deo apparere crediderunt, quæ nauigantium antennis vel carchesiis insiderent per tempestatis tempora: quæ, vt suo loco dictum fuit, modo certam tranquillitatem prędicerent, modò portenderent perniciem nauigantibus.

De Æolo.

Æolus ventorum, tempestatúmque Deus creditus est, non solùm quia signis obseruatis ventura multo antè prædicebat, sed etiam quod iræ moderaretur, eámque pro opportunitate negotiorum, cùm res ita postularet, simulare cognouerit. Nam vel ex hac ipsa morum varietate nomen illud obtinuit. His pręterea accedebat, quòd nihil omnino carere moderatore poterat: quando vel leuissimi venti suum habebant gubernatorem ac Deum.

De Scylla.

Atque vt paucis complectar, illud tandem demonstrarunt antiqui, quod in Ethicis scribit Aristoteles, virtutem esse mediam inter duo extrema, quorum extremorum vtrumque

est v

est vitium. Nam cùm ex altera parte Scylla, ex altera Charybdis grauissima monstra in Siculo mari nauigantibus sint euitanda, mediúmque iter inter vtrumque tenendum, is tandem incolumis euadit, qui neutram in partem magis declinauerit. Cùm enim vita mortalium sit tanquam longa nauigatio, in qua permultæ occurrunt difficultates, multæque variorum monstrorum illecebræ, neque difficultatibus, neque illecebris cedendum est, sed omnibus moderatio adhibenda: cùm neque assiduam seueritatem, neque assiduam mollitiem vita hominis possit perferre.

De Orione.

Tum rursus vt explicarent antiqui generationem elementorum, & ventorum, & eorum quę fiunt in sublimibus, Orionem trium patrum filium introduxerunt: est enim Orion ventorum & pluuiarum & fulminum ac tonitruum materia. Nam rerum omnium semina in mari continentur, quia sunt elementa omnia in omnibus, manifestiùs autem in mari, quòd aqua magis sensu percipiatur, cùm accipit mutationem. Vis Apollinis vapores ex aqua excitat, eósque extenuans nōn sine quodam spiritu innato, in aera extollit. Iupiter, quòd aer sit, patuit. Vt verò supernatantem materiam esse demonstrarent, Orionem impetrasse à patre fabulati sunt, vt super aquas incederet. Hæc materia in aera diffunditur: atque cùm Orion ibi conetur Aeropen violare, extra regionem eiicitur priuatus lumine. necesse est enim vapores per aera pertransire, & ad summam partem accedere, per quem locum diffusa & dilatata materia imbrium & cæterorum ignis primam vim sentit paulatim deficere. Sic igitur ad significandum circularem elementorum motum & generationem, hunc excipi à Vulcano dixerunt, & ad Solem proficisci, mox reuerti in Chium: quia vapores per calorem attracti sursum feruntur; mox ab antiperistasi siue à circumstanti frigore in suprema, ad quam peruenire possunt, aeris regione rursus coacti in pluuias funduntur: quod quoniā fit per vires Lunæ, fabulati sunt Orionem ausum fuisse Dianam attingere, & idcirco sagittis ab illa fuisse confossum. Videntur enim nobis vapores Lunam attingere, cuius vis est tanquā fermentum in pluuiis concitandis, & cogendis vaporibus velut reliqui planetæ vim eius adiuuant aut impediunt. Quòd autē Orion materia credita sit imbrium, vel illud est argumento,

quòd cum in signum cœleste versus dicatur, nunc etiam suo exortu frequentissimas pluuias concitat, & ventos, & tonitrua, & fulmina.

At Ethicè.

Grauissimas calamitates passus est idcirco Orion, quia nemini non calamitosa libido, & illegitimarum rerum cupiditas, esse potest. Deinde ad deprimendam omnem mortalem arrogantiam, quia si neminem habes te in aliqua re præstantiorem, cæterósque mortales aliqua re longo interuallo superes, at Deum habes, qui te longo spatio relinquat, omnésque vires humanas antecellat.

De Arione.

Enimuero ne quis sua flagitia occultari posse diutius arbitraretur, cùm turpe quidpiam patrasset, Arionis fabulam excogitarunt antiqui: vt significarent vel volucres cœli, vel feras syluestres, vel pisces maris certissimos testes fore aliquando nostrorum scelerum; si homines vel defuerint, vel nos noluerint accusare, & laborantibus viris bonis opem ferre: cùm Dij sint scelerum omnium vltores & vindices.

De Amphione.

Meritò itaque Amphion vltimo supplicio ab Apolline Latonæ filio affectus fuit, quia nimium ob lyræ pulsandæ peritiam gloriaretur. Nam Latonam Latonæque filios contumeliis affecit, quòd Dea nulla re hominibus præstaret, cùm rudes & imperitos haberet filios, si secum conferantur. At Dij, quibus inuisa est omnis mortalium arrogantia, temeritatem Amphionis minimè ferentes, illum grauissimis domesticis calamitatibus addixerunt. Quare siquid præclarum habemus, per quod excellamus, id totum à diuina bonitate nos habere putandum est.

De Halcyonibus.

Sic Ceyx maritus Halcyonis rex Trachiniorum cùm forma corporis, opibus, nobilitate cæteros homines antecellere sibi videretur, iam non amplius se parem esse mortalibus arbitratus est: quare se Iouem, vxorem Iunonem appellauit. tantam arrogantiam hominis non ferens Deus sæuam tempestatem nauiganti Ceyci immisit, quæ illum submersit. quare patuit, quæ sublimia sunt, & in altissimo fortunæ gradu collocata, citissimè posse diuina potentia euerti,

cum

ùm quis paulo feliciorem fortunam æquo animo ferre non oterit.

De Deucalione.

At prudentes & innocentes & pios homines & certam ıoderationem animi in rebus omnibus adhibentes, Deus b imminentibus periculis subtrahit: quare Deucalionem rudentiæ siue Promethei filium in arca seruatum fuisse in-uiunt per diluuium.

De Ione.

Ionis contra fabulam præterea introduxerunt, cùm natu-ım terræ exprimerent: quòd in medio aquarum vndique onsistat, quòd vapores assiduè ex illa exurgunt, quòd fertis-ssima est omnis generis frugum & animalium, & rerũ pro-è innumerabilium: quòd temperatum calorem illa cupiat: uòd cœlo vndique tegitur. quòd altera pars semper Solis ımine illustratur, cùm altera vicissim noctem habeat. De-ıde ostendebant terram fieri feracem agricolarum indu-ria, vbi cœli clementia aliquantulum deficeret. Alij ad .unæ congressus cum Sole & ad totam naturam Lunæ fa-ulam traduxerunt: qui dicunt in planetarum congressibus ubes aut nebulas gigni, die tertio deinde ferè semper à cõ-ınctione cornutam exire, omnibus aliis stellis esse inferio-em. Mox Sole lumen & vires impatiente, illa omnium stel-ırum vires exuperat: cuius vires magis conspicuæ sunt in umanis corporibus quas exercet Luna cùm aliquantulum xcreuerit. Cùm verò Luna velocissima sit omnium plane-arum, fingitur orbem terrarum peragrasse, cùm eadem mo-ò ad meridiem, modò ad septentrionem declinet à figni-ero circulo.

Ethicè.

ɔ anima dicitur impurorum hominum, quæ è cœlo in hoc ɔrpus tenebrarum & caliginis plenum delapsa est: mox in eluam vertitur, neque cupit diuinitatem aut immortalita-em speculari. Illa donatur Iunoni ita conuersa, tanquam ptum desiderio. Argi verò oculi sunt libidines, asilus con-ientiæ stimulus, rerúmque præteritarum recordatio. hic cit vt exagitati animi molestiis nos errasse sentiamus, & istinam hominũ formam resumamus, ac Dij immortales eniique per sanctitatem vitæ & innocentiam, & iustitiam, humanitatem in omnes viros bonos efficiamur: si Deus

optimus hunc asilum nobis immittere voluerit: quòd vt faciat, assiduè rogandus est.

De Vesta.

Cùm vellent significare terram esse tanquam mundi stabilimentum ac firmamentum corporum naturalium, vnde omnia quæ nascerentur initium caperent, Vestam omnium Deorum matrem appellarunt: quamobrem omnium sacrificiorum primitias illi primæ obtulerunt. quòd autem omnia elementa Deorum nominibus appellarentur, iam explicatum est.

De Iride.

Iridem dixerunt antiqui nasci è filia Oceani & Sole, quia sine pluuia non fit, aut sine Sole intra nubes: quæ cùm sit nuntia Iunonis & soror Harpyiarum, indicium est mutationum aeris futurarum & ventorum aut serenitatis nuntia: Certissima enim signa Iridem sequuntur. dicitur eadem animas mulierum è corporibus euocare solita, quia animæ mortalium inclusæ sunt in his corporibus, quas non licet eiicere nisi ad Dei nutum, cùm nemo vitæ suæ iure esse possit arbiter: quòd quique sumus diuina Dei vel prædia vel iumenta.

De Alpheo.

Per Alphei autem fluminis fabulam significarunt antiqui, quòd animus noster virtutem suapte natura expetat. quare cùm Alpheus fluuius esset purgandis maculis accommodatus, dictus est sequi Arethusam. nam animæ multis vitiorum voluptatúmque maculis contaminatæ non sunt ad virtutem propensæ, sed quasi brutorum in hominum corporibus viuunt.

De Inacho.

Sic per Inachi fabulam fluuiorum & aeris naturam explicarunt, cùm difficillimum sit iudicium plus ne aeris vis an aquarum conferat regioni: nam vbi alterum horum parum bonum fuerit, locus non est habitabilis. aeris tamen natura videtur magis spectanda, vt cuius vsus sit frequentior: quæ etiam causa fuit, vt Inachus sit in contentione inferior Iunone iudicatus.

De Europa.

Memoriæ prodiderunt antiqui Iouem sub tauri forma Europam rapuisse ac vitiasse, vt ostéderent quàm decora sit modera-

moderatio in omnibus illecebris voluptatum, quippe cùm tanta sit vis libidinis, nisi quis sibi à turpibus temperet, vt coegerit vel Iouem ipsum turpissimum fieri animal & propè in Venerem furibundum.

De Penelope.

Penelopes exemplo nimirum cæterarum fœminarũ virtutes excitabantur, & continentia, & patientia in rebus difficillimis, & conseruatio rerum domesticarum, & in omnibus denique prudentia: quam idcirco Vlyssis siue rationis vxorem finxerunt. est enim multo difficilius animum benè temperantia & virtute communitum expugnare, siue ad aliquam turpitudinem impellere, quàm sit expugnare Troiam: quare finxerunt ipsam vrbem decennium pertulisse obsidionem, & Penelopen neque per viginti quidem annos expugnari potuisse. hanc igitur tanquam singulare exemplar virtutum omnium multis præconiis antiqui celebrarunt ad imitandum: cùm multis artibus & vanis pollicitationibus procos fefellerit, quos tamen vi domo eiicere nullo pacto poterat, vel si voluisset.

De Andromeda.

Per Andromedam verò adhortabantur posteros antiqui ad pietatem, animíque moderationem, cùm omnia quæ habemus bona sint à clementia & bonitate Dei immortalis accepta, quæ quidem data sunt ad nostram, cæterorúmque hominum commoditatem, at non ad opprimendos imbecilliores. Quòd si quis ob aliquam præstantiam nimis elatus fuerit, nimísque arroganter illa vtatur, huius vindicem esse eundem Deum mox sentit, cùm numen vel illi ipsi arroganti, vel posteris adimat, quod benignè concesserat. atque propter regum vel maiorum grauissima peccata, vel totæ vrbes aliquando, vel totæ familiæ funditus euertuntur.

De Vlysse.

Vlyssem autem, tanquam effigiem & picturam in qua cernerentur humanæ vitæ perturbationes, introduxerunt antiqui. nam cùm ex altera parte difficultates & labores, ex altera voluptates ac suauitates nos circumsistant, sicuti dictum est cùm de Scylla loqueremur, is demum solus sapiens existimandus est, qui ab vtrisque se cum summa laude, omniúmque hominũ admiratione explicauerit. Per Vlyssis igitur figmenta, prosperam & aduersam fortunã, & difficultates

& suauitates vitæ sapienter, & cum quadam animi moderatione perferri oportere significabant.

De Oreste.

Atque vt omnibus manifestum esset, nihil magis hominum vitam infestare, quàm grauissimorum scelerum conscientiam,& suppliciorum expectationem, visas fuisse assiduè furias Oresti, quæ armatæ facibus ardentibus illũ semper infestarent,memoriæ prodiderunt. Nihil enim magis molestum est, aut ad perturbandum animum concitatius, quàm recordatio præteritorum scelerum: nihílque contrà magis confert ad quietem & animi tranquillitatem, quàm integritatis & innocentiæ opinio.

De Chimæra.

Per Chimæræ autem fabulam naturam fluuiorum & torrentum præcipuè significarunt: qui ob imbres hybernos,aquarúmque copiam,perpetuo prope violentóque cursu delabuntur,fiúntque tanquã leones indomiti & effrænes: cùm verò proxima quæque carpant,similes capris habiti sunt: at cùm sinuosis & reflexis sæpius alueis ferantur in morem viperarum, dicti sunt extremam partem habere serpentum. Hoc monstrum Bellerophontes Pegaso inuectus interemit, quia calor Solis per æstatem pluuiarum copiam non ita frequenter cogi patitur,quare torrentes exiccantur.

At Ethicè.

Per hanc eandem fabulam nos antiqui ab ira, omnium monstrorum turpissima,proposita ita turpitudine eius reuocabant.nam furibundos illos facit,qui illo motu animi exagitantur:oculósque rubro colore perfundit, quare flammas expirare Chimæra dicta est. nullum est vitium magis vel honori,vel vitæ mortalium, vel facultatibus infestum, quàm ira,quæ omnia vno tempore euertit,nisi ratio illi moderetur. qui sint huic vitio dediti, non minùs à nostra consuetudine auertendi sunt ac deuitandi, quàm teterrimi & maximè perniciosi serpentes.

De Bellerophonte.

Finxerunt præterea Bellerophontèm humorem esse motu Solis eleuatum: quoniam aere vi Solis humectato pars leuior sursum elata paulo pòst deorsum demittitur, atque cogitur. cùm verò pars subtilior ad ignis regionem feratur, pars illa grauior à Ioue deorsum demittitur, quare à Pegaso de-

o deiectus fuit Bellerophon. Alij hoc ad totam elemento-um naturam, circularémque motum generationis transtu-erunt.

At Æthicè.

Sapienter esse humanam vitam transigendam demonstra-bant: quia neque aduersis nimis tristari, neque felicibus re-bus nimis gloriari opus est: quibus omnibus adhibenda est a-nimi moderatio, & diuina clementia non minùs in prospe-ris quàm in aduersis imploranda. Qui enim per felicitatem Deum sibi conciliarit, is si quid aduersi postea contingat, eum iam placatum & adiutorem consequetur. At si quis ni-mium felicitate rerum præsentium efferatur, neque mode-ratione vti cognouerit, ille ab omnium scelerum, omnísque arrogantiæ vindice Deo de summa felicitate deiicitur.

De Rhea.

Ad exprimendam verò terræ naturam, multa fuerunt ab antiquis de Rhea, déque eius sacrificiorum ritibus memoriæ prodita. est autem Rhea vis terræ, quæ ad rerum generatio-nem pertransit, atque lora quæ ferri & æris ponderibus ro-tam pulsabant, hanc ventis, & imbribus, & grandine, & omni-bus quæ de cœlo decidunt, pulsari significabant. Hæc dicta est in aere pendere, nullámque in partem magis deuergere, quam turrita corona insignitam idcirco in curru vehi finxe-runt. Vocata est omnium Deorum mater, quia (vt diximus) omnium corporum naturalium sit sedes & fundamentum, circa quam & ex qua omnis fit animalium generatio, & ele-mentorum ferè mutationes. atque harum mutationum cele-ritati plurimum confert ventorum natura, qui ministri sunt rigoris & caloris: nam omnis vis naturæ plurimum ab illis adiuuatur.

De Latona.

Neque verò simplex de mundi ortu explicatio per fabu-las excogitata est ab antiquis: quippe cùm ex informi mate-ria, quam chaos appellabant, natum esse primùm Solem ac Lunam crediderint. nam Latona dicta est chaos, quòd om-nia naturalia corpora in ea permista & confusa latuisse cre-dita fuerint. Alij dixerunt Latonam esse terram, cui Iuno obstitit ne pareret Phœbum ac Dianam, ob frequentes va-pores, qui mundo recente adhuc contigerunt, quibus Solem ac Lunam occultari diu accidit. cùm verò ita frequen-

tes nebulæ contingant Sole inualescente præcipuè, pestifer fit aer, multique grauissimi morbi animalia & plantas infestant. at vbi Sol iustas vires assumpserit, tunc cessant illi morbi ob aerem digestum, omnisque vis pestilentiæ, nisi si quæ fiat è contagione, euanescit. Sic enim Apollo est dictus serpentem sagittis interfecisse.

De Curetibus & Corybantibus.

Quòd autem venti terræ, rerúmque omnium generationi plurimum conferant, patuit vel ex eo, quòd Curetes ac Corybantes, qui venti erant, matris Deûm ministros esse tradiderunt, quod per eorum strepitum significabatur. per hos enim non modò pluuiæ & frigora fiunt, sed omnia naturæ opera. neque vllum est vel plantæ vel animalis semen quod ventosum non sit & per ventum extrudatur, cùm sit generationi proximum. sic igitur venti dicebantur salutis animalium autores, generationi rerum præfecti, & mari imperare, quod significabatur per Curetes & Corybantes.

De Cyclopibus.

Tum rursus eorum quæ fiunt in sublimi, materiam, naturámque explicantes Cyclopum fabulam effinxerunt: dixerunt enim Cyclopas esse vapores, è quibus fulmina, & fulgura, & tonitrua nascerentur ac fierent. neque verò vapores illi, nisi per calorem solis in aera possunt extenuari, qui partim è mari, partim è terra extrahuntur. fiunt autem frequentes vapores eo tempore, quo fieri solent fulmina; hi postea in sublimi vi Lunæ condensati, à superiore frigore detruduntur.

At Ethicè.

Cyclopas impios & Deorum cultum contemnentes faciunt, & in omne genus crudelitatis ac feritatis propensos: & eorum principem Polyphemum præcipuè, qui nihil honestum, nisi quod ventri placeret, nihil pium, nihil sanctum existimabat. Sed cùm improbitas omnis Deos vindices habeat, temeritatis crudelitatisque suæ condignas pœnas persoluit in omne vitæ tempus. Is enim vino facilè victus fuit, qui omnem Deorum immortalium potentiam antea minimè formidauerat.

De Lycaone.

Sic igitur multis rationibus ad probitatem & ad humanitatem erga hospites antiqui nos adhortabantur, quod etiam fece-

fecerunt per fabulam Lycaonis. Nam vt hospitum præsentia vnumquemque ad humanitatem incitaret, Deos etiam finxerunt ad homines in hospitium aliquando accessisse: atque ingentibus supplicijs Deorum consilio illi affecti memorantur, qui crudelitate in hospites vsi fuissent: illique rursus honorifica & vtilissima præmia reportarunt, qui perhumani & benigni aduersus hospites extitissent.

De Ganymede.

Ganymedem fuisse à Ioue amatum, omnes antiqui consentiunt at cur fabulosè dicatur in cœlum asportatus, nemo probabilem rationem explicauit, ex iis omnibus scriptoribus quorum monumenta ad ætatem nostram peruenerunt. Ego sanè significare voluisse antiquos per hanc fabulam crediderim, virum prudentem, & qui recto consilio polleat, proximè ad Deorum immortalium naturam accedere. Nam vel nomen ipsum Ganymedis significat virum consilio præstantem, quem ob eximiam prudentiam Deus ad se rapit, cum stulti neque sibi, neque cæteris quidem hominibus sint vtiles. Dictus est Ganymedes pulcherrimus, quòd anima prudentis hominis nullis propè sordibus humanis sit contaminata; quæ cùm talis existat, facilè ad Iouem rapitur.

De Harmonia & Cadmo.

Enimuero vt cunctis hominibus fieret manifestum, quòd necessaria est prudentia in rebus omnibus, ea finxerunt antiqui, quæ de Cadmo fabulati sunt. Is enim Mineruæ consilio serpentem ad fontem Dircen occidit, & dentes seminauit, latronem scilicet cum sociis, quia maximè rerum omnium necessaria est prudentia imperatoris in rebus militaribus; quæ tamen omnis inanis est, nisi Dei optimi auxilium illi accesserit. at verò Harmonia Iouis & Electræ filia dicitur, quòd illam in motibus sphærarum inesse arbitrabantur, vti dictum fuit.

De Mida.

Neque verò vno tantùm exemplo, vt humanitate aduersus hospites vteremur, hortabantur antiqui: quando Midæ etiam facinus, qui Silenum perbenignè tractauit, ita celebratur. is enim suæ liberalitatis ergò magnum accepisset præmium, si tam prudens fuisset petendo & eligendo præmio ac dono Dei, quàm liberalis fuerat in hospitem. Sed nihil certum petendum est à Diis, quia sæpius perniciosa pe-

inuolucris ab antiquis Græcis fuisse occultatas. Quis enim constanter negare possit leges illas quæ datæ sunt Hebræis sanctis hominibus, primùm ad sacerdotes in Ægyptum, deinde ex Ægypto in Græciam commigrasse? Cùm præsertim omnis Græcorum theologia & philosophia occultè sub fabulis antiquitus ab Ægyptiis capta traderetur. Nam tametsi consceleratorum vel hominum vel dæmonum consilio, aut imperitorum veritatis vitio res postea fuit in populorum perniciem conuersa, qui res non satis cognitas coluerunt: tamen hæc ipsa dogmata fuerunt à sapientibus primùm ad sanctitatem, ad religionem ac Dei cultum, ad probitatem, fidem, iustitiam, innocentiam tradita. Atque hæc illa sunt, quæ nos pro nostri ingenij viribus colligere diuturnis laboribus studuimus, quæque sub fabulis antiqui sapientes significabant.

NATALIS COMITIS DE VENATIONE,

LIBER PRIMVS.

VENANTVM canimus fraudes, & montibus altis
Dispersas gentes, hominúmque canúmque labores;
Coniugia, & Veneris stimulos; dulcésque Hymenæos,
Et mores, odiúmque, & agrestis tempora partus.
Tu magni, tu nata Iouis Cytherea pharetram
Quæ capis interdum nato, fessúmque tepenti
In gremio refoues, & amanti gaudia præstas
Dum pia diua ferum facilem prece reddis amorem:
Nunc Paphon, Idaliúmque tuum, nunc alta Cythera
Linqui-

Linquito: nunc mecum venias ad lustra ferarum
Dum canimus thalamos: nam certo tempore cuique
Inspiras tacitè blandum per pectora amorem.
Tu quoque venantum quæ fortunata virorum
Vota facis, sylvis errans & retia curas,
Dic age venantes homines, robúrque ferarum,
Quo se defendunt fugientes tristia fata
Dic genus acre canum, variorum robur equorum,
Consilia alta virûm, vestigi lucra reperti,
Dic odia inter se, & duri certamina Martis.
Túque ades, & facilis cœptis illabere nostris,
Magnanimi proles Francisce, clara propago
Roboris, eximiè quo Petri cardine valuæ
Vertuntur. non ingenijs tu cedis auitis.
Virtutis fautor, recti defensor & æqui,
Da facilem cursum, & felicem porrige dextram.
Dum rate tranquillum, ventísque fauentibus æquor
Sulcamus, madidásque vias Aquilone secundo.
Namque potes: tibi regna patent Neptunia, & altum
Atriæ regionis iter, terræque iacentis
Multiplici petitur certamine turba ferarum
Quæ mare, quæ terras habitant, quæque ætheris oras:
Ventosum quæcunque fretum, atque humentia regna
Percurrunt, reti, & duris capiuntur ab hamis.
Sunt quibus obscuram fert impia fuscina mortem.
At volucres, volucres sylua, campóque sequuntur,
Perniciémque ferunt miseris, captásque trucidant.
Hinc & odorisequi discurrunt æquora campi
Læta canes, auibúsque necem, mortémque petentes
Exitiúmve ferunt his denso retia filio,
Et consanguineum melli viscum, altáque chordæ.
Et quæ præterea captantia multa volucres
Inuenit mortale genus per rura volantes.
Quis tamen heu Diuûm, quæ sanguinis ista cupido
Armauit feritate viros, insuetáque corda?
Vicimus en feritate feras, leuitate volucres:
Et nihil est tutum cœlóve marive relictum.
Iam nihil est quo non penetrauerit impia ventris
Ingluuies. alius saltus indagine cingit:
Ast alius lato committit prælia campo,

Sanguine cæsarum gaudens maduisse ferarum.
Quod sequeretur eum è cunctis animalibus vnum
Inuentum, scelerisque comes, cædisque nefandæ.
Hoc docet & dominos vestigia cæca ferarum,
Atque ad lustra trahit, vocat in certamen & ambos.
Interdum aut ipsum campo pugnauit aperto.
Et querimur si nos inuadit sæpe petita
Mille dolis fera, crudeles diuósque vocamus?
Haud equidem credo quin sint primordia belli
Hinc exhausta: viris miseris hinc impia cædes,
Atque cadaueribus campi sternuntur, aprica
Planitie cæsorum alti cumulantur aceruì.
Veris vbi aduentum mollis cantauit hirundo,
Et Zephyrus Boream gelidum legauit ad axem.
Nauita cùm primis scindit freta lata carinis.
Prætendens leuibus volitantia carbasa ventis;
Tempora tota die sunt venatoribus apta.
Nam neque tunc horrent torpentia frigora brumæ,
Nec nimio vruntur florentia prata calore.
Tum facile est reperire feras, quas vndique mollis
Cogit amor: cuncta stimulis agitantur amorum,
Et studio cunctæ sobolis generísque parandi.
Nil adeò est immane, ferum nil saltibus errat,
Vt blando victum non & mitescat amore.
Sic natura dedit. nam quo breuioribus vlla
Clauduntur vitæ spatiis, numerosior illa
Hoc reparat proles. est vnica machina mundi
Perpetua. Et multos viuendo præterit annos
Phœnix, quæ sola reparatur denique prole.
Hinc querulis volucrum complentur vocibus arua:
Hinc syluæ resonant, hinc purgatissimus æther.
Nec priùs hinc saltus, ignotáve rura petamus,
Quàm fuerit notum quæ venatoribus arma
Conueniant. queis dextra viris armetur, & ipsa
Queis sine non potuere feræ cædique capiq;
Inprimis laquei, pedicæ, longúmque panagrum
Adsint, & falx, & lato venabula ferro.
His addas amenta, leuis cum robore pennæ,
Pugnaces arcus, vallos, furcásque bicornes,
Atque lagobolion, tum dextra flexile vimen,

Et quod-

t quodcunque genus retis venantibus aptum.
'iginti valli triginta've retia firment,
it retis duplex illis mensura: feraci
'aßibus adueniat lectum Carthagine linum,
'hasidis aut campis rapidi mittatur aquosis.
lmulus hinc casses suspensos plurimus ipsos
'ontineat, præda vt concurrant retia capta.
lt si vallorum fuerit minor vllus, in altis
lunc poteris dorsis elatæ figere terræ.
lint atque inde canes teneant qui retia seruant
'ltima, dextra quibus iaculis armetur acutis.
'mnia nec nostro comprehendi carmine poßunt.
'etia non eadem cunctis animalibus apta,
unt diuersa viris pariter piscantibus illa,
't variis confecta modis. nec casse in eodem
um cephalo saltat thynnus, cancrique marini.
'on illo trahitur vitulus, quo sepia reti.
'ec cum passeribus veniunt ad litora cuncti.
'dde quòd & plumbum suspendit retibus imis
'iscator, quòd vallus abest qui mergat in vnda.
n summis retinetur aquis à subere retis
'ltera pars hominum valuit solertia tantùm,
't velut in terra, tensos in fluctibus altis
'irmarint casses spumantis in agmina ponti.
'ontrà venanti non vlla penuria terræ est:
'etia nec plumbum, nec suber molle requirunt,
ed firmè fixis vallis, furcísque tenentur:
'ommoda nec duræ desunt anteridis. ipsis
'ucupibus pariter non desunt vimina longa,
'ec furcæ virides, natiuo aut cortice valli.
Hæc vbi parta, canes quærantur cursibus acres,
'uíque probi generis sint, in certamina fortes.
'unc age quæ paruo catulo sit cura legendo,
'uis color & species, quæ forma in corpore toto
'onueniat, referam. Color est deterrimus albo.
'ec placeat niueis maculis signatus & atris:
'ut longis nimium villis, fuscóve colore.
'it torua facie, cilio sint lumina nigro:
's habeat latum, quos & dixere caninos,
'uatuor huic valido spectentur robore dentes.

quòd cum in signum cœleste versus dicatur, nunc etiam suo exortu frequentissimas pluuias concitat, & ventos, & tonitrua, & fulmina.

At Ethicè.

Grauissimas calamitates passus est idcirco Orion, quia nemini non calamitosa libido, & illegitimarum rerum cupiditas, esse potest. Deinde ad deprimendam omnem mortalem arrogantiam, quia si neminem habes te in aliqua re præstantiorem, cæterósque mortales aliqua re longo interuallo superes, at Deum habes, qui te longo spatio relinquat, omnésque vires humanas antecellat.

De Arione.

Enimuero ne quis sua flagitia occultari posse diutius arbitraretur, cùm turpe quidpiam patrasset, Arionis fabulam excogitarunt antiqui: vt significarent vel volucres cœli, vel feras syluestres, vel pisces maris certissimos testes fore aliquando nostrorum scelerum; si homines vel defuerint, vel nos noluerint accusare, & laborantibus viris bonis opem ferre: cùm Dij sint scelerum omnium vltores & vindices.

De Amphione.

Meritò itaque Amphion vltimo supplicio ab Apolline Latonæ filio affectus fuit, quia nimium ob lyræ pulsandæ peritiam gloriaretur. Nam Latonam Latonæque filios contumeliis affecit, quòd Dea nulla re hominibus præstaret, cùm rudes & imperitos haberet filios, si secum conferantur. At Diis, quibus inuisa est omnis mortalium arrogantia, temeritatem Amphionis minimè ferentes, illum grauissimis domesticis calamitatibus addixerunt. Quare siquid præclarum habemus, per quod excellamus, id totum à diuina bonitate nos habere putandum est.

De Halcyonibus.

Sic Ceyx maritus Halcyonis rex Trachiniorum cùm forma corporis, opibus, nobilitate cæteros homines antecellere sibi videretur, iam non amplius se parem esse mortalibus arbitratus est: quare se Iouem, vxorem Iunonem appellauit. tantam arrogantiam hominis non ferens Deus sæuam tempestatem nauiganti Ceyci immisit, quæ illum submersit. quare patuit, quæ sublimia sunt, & in altissimo fortunæ gradu collocata, citissimè posse diuina potentia euerti.

cùm

cùm quis paulo feliciorem fortunam æquo animo ferre non poterit.

De Deucalione.

At prudentes & innocentes & pios homines & certam moderationem animi in rebus omnibus adhibentes, Deus ab imminentibus periculis subtrahit: quare Deucalionem prudentiæ siue Promethei filium in arca seruatum fuisse inquiunt per diluuium.

De Ione.

Ionis contra fabulam præterea introduxerunt, cùm naturam terræ exprimerent: quòd in medio aquarum vndique consistat, quòd vapores assiduè ex illa exurgunt, quòd fertilissima est omnis generis frugum & animalium, & rerũ propè innumerabilium: quòd temperatum calorem illa cupiat: quòd cœlo vndique tegitur. quòd altera pars semper Solis lumine illustratur, cùm altera vicissim noctem habeat. Deinde ostendebant terram fieri feracem agricolarum industria, vbi cœli clementia aliquantulum deficeret. Alij ad Lunæ congressus cum Sole & ad totam naturam Lunæ fabulam traduxerunt: qui dicunt in planetarum congressibus nubes aut nebulas gigni, die tertio deinde ferè semper à cõiunctione cornutam exire, omnibus aliis stellis esse inferiorem. Mox Sole lumen & vires impatiente, illa omnium stellarum vires exuperat: cuius vires magis conspicuæ sunt in humanis corporibus quas exercet Luna cùm aliquantulum excreuerit. Cùm verò Luna velocissima sit omnium planetarum, fingitur orbem terrarum peragrasse, cùm eadem modò ad meridiem, modò ad septentrionem declinet à signifero circulo.

Ethicè.

Io anima dicitur impurorum hominum, quæ è cœlo in hoc corpus tenebrarum & caliginis plenum delapsa est: mox in beluam vertitur, neque cupit diuinitatem aut immortalitatem speculari. Illa donatur Iunoni ita conuersa, tanquam opum desiderio. Argi verò oculi sunt libidines, asilus conscientiæ stimulus, rerúmque præteritarum recordatio. hic facit vt exagitati animi molestiis nos errasse sentiamus, & pristinam hominũ formam resumamus, ac Dij immortales denique per sanctitatem vitæ & innocentiam, & iustitiam, & humanitatem in omnes viros bonos efficiamur: si Deus

optimus hunc asilum nobis immittere voluerit: quòd vt faciat, assiduè rogandus est.

De Vesta.

Cùm vellent significare terram esse tanquam mundi stabilimentum ac firmamentum corporum naturalium, vnde omnia quæ nascerentur initium caperent, Vestam omnium Deorum matrem appellarunt: quamobrem omnium sacrificiorum primitias illi primæ obtulerunt. quòd autem omnia elementa Deorum nominibus appellarentur, iam explicatum est.

De Iride.

Iridem dixerunt antiqui nasci è filia Oceani & Sole, quia sine pluuia non fit, aut sine Sole intra nubes: quæ cùm sit nuntia Iunonis & soror Harpyiarum, indicium est mutationum aeris futurarum & ventorum aut serenitatis nuntia: Certissima enim signa Iridem sequuntur. dicitur eadem animas mulierum è corporibus euocare solita, quia animæ mortalium inclusæ sunt in his corporibus, quas non licet eiicere nisi ad Dei nutum, cùm nemo vitæ suæ iure esse possit arbiter: quòd quique sumus diuina Dei vel prædia vel iumenta.

De Alpheo.

Per Alphei autem fluminis fabulam significarunt antiqui, quòd animus noster virtutem suapte natura expetat: quare cùm Alpheus fluuius esset purgandis maculis accommodatus, dictus est sequi Arethusam. nam animæ multis vitiorum voluptatúmque maculis contaminatæ non sunt ad virtutem propensæ, sed quasi brutorum in hominum corporibus viuunt.

De Inacho.

Sic per Inachi fabulam fluuiorum & aeris naturam explicarunt, cùm difficillimum sit iudicium plus ne aeris vis an aquarum conferat regioni: nam vbi alterum horum parum bonum fuerit, locus non est habitabilis. aeris tamen natura videtur magis spectanda, vt cuius vsus sit frequentior: quæ etiam causa fuit, vt Inachus sit in contentione inferior Iunone iudicatus.

De Europa.

Memoriæ prodiderunt antiqui Iouem sub tauri forma Europam rapuisse ac vitiasse, vt ostéderent quàm decora sit modera-

moderatio in omnibus illecebris voluptatum, quippe cùm tanta sit vis libidinis, nisi quis sibi à turpibus temperet, vt coegerit vel Iouem ipsum turpissimum fieri animal & propè in Venerem furibundum.

De Penelope.

Penelopes exemplo nimirum cæterarum fœminarũ virtutes excitabantur, & continentia, & patientia in rebus difficillimis, & conseruatio rerum domesticarum, & in omnibus denique prudentia: quam idcirco Vlyssis siue rationis vxorem finxerunt. est enim multo difficilius animum benè temperantia & virtute communitum expugnare, siue ad aliquam turpitudinem impellere, quàm sit expugnare Troiam: quare finxerunt ipsam vrbem decennium pertulisse obsidionem, & Penelopen neque per viginti quidem annos expugnari potuisse. hanc igitur tanquam singulare exemplar virtutum omnium multis præconiis antiqui celebrarunt ad imitandum: cùm multis artibus & vanis pollicitationibus procos fefellerit, quos tamen vi domo eiicere nullo pacto poterat, vel si voluisset.

De Andromeda.

Per Andromedam verò adhortabantur posteros antiqui ad pietatem, animíque moderationem, cùm omnia quæ habemus bona sint à clementia & bonitate Dei immortalis accepta, quæ quidem data sunt ad nostram, cæterorúmque hominum commoditatem, at non ad opprimendos imbecilliores. Quòd si quis ob aliquam præstantiam nimis elatus fuerit, nimísque arroganter illa vtatur, huius vindicem esse eundem Deum mox sentit, cùm numen vel illi ipsi arroganti, vel posteris adimat, quod benignè concesserat. atque propter regum vel maiorum grauissima peccata, vel totæ vrbes aliquando, vel totæ familiæ funditus euertuntur.

De Vlysse.

Vlyssem autem, tanquam effigiem & picturam in qua cernerentur humanæ vitæ perturbationes, introduxerunt antiqui. nam cùm ex altera parte difficultates & labores, ex altera voluptates ac suauitates nos circumsistant, sicuti dictum est cùm de Scylla loqueremur, is demum solus sapiens existimandus est, qui ab vtrisque se cum summa laude, omniúmque hominũ admiratione explicauerit. Per Vlyssis igitur figmenta, prosperam & aduersam fortunã, & difficultates

& suauitates vitæ sapienter, & cum quadam animi moderatione perferri oportere significabant.

De Oreste.

Atque vt omnibus manifestum esset, nihil magis hominum vitam infestare, quàm grauissimorum scelerum conscientiam,& suppliciorum expectationem, visas fuisse assiduè furias Oresti, quæ armatæ facibus ardentibus illũ semper infestarent,memoriæ prodiderunt. Nihil enim magis molestum est, aut ad perturbandum animum concitatius, quàm recordatio præteritorum scelerum: nihílque contrà magis confert ad quietem & animi tranquillitatem, quàm integritatis & innocentiæ opinio.

De Chimæra.

Per Chimæræ autem fabulam naturam fluuiorum & torrentum præcipuè significarunt: qui ob imbres hybernos,aquarúmque copiam,perpetuo prope violentóque cursu delabuntur,fiúntque tanquã leones indomiti & effrænes: cùm verò proxima quæque carpant,similes capris habiti sunt: at cùm sinuosis & reflexis sæpius alueis ferantur in morem viperarum, dicti sunt extremam partem habere serpentum. Hoc monstrum Bellerophontes Pegaso inuectus interemit, quia calor Solis per æstatem pluuiarum copiam non ita frequenter cogi patitur,quare torrentes exiccantur.

At Ethicè.

Per hanc eandem fabulam nos antiqui ab ira, omnium monstrorum turpissima,proposita ita turpitudine eius reuocabant.nam furibundos illos facit,qui illo motu animi exagitantur:oculósque rubro colore perfundit, quare flammas expirare Chimæra dicta est. nullum est vitium magis vel honori,vel vitæ mortalium, vel facultatibus infestum, quàm ira,quæ omnia vno tempore euertit,nisi ratio illi moderetur. qui sint huic vitio dediti, non minùs à nostra consuetudine auertendi sunt ac deuitandi, quàm teterrimi & maximè perniciosi serpentes.

De Bellerophonte.

Finxerunt præterea Bellerophontèm humorem esse motu Solis eleuatum: quoniam aere vi Solis humectato pars leuior sursum elata paulo pòst deorsum demittitur, atque cogitur. cùm verò pars subtilior ad ignis regionem feratur, pars illa grauior à Ioue deorsum demittitur, quare à Pegaso de-

so deiectus fuit Bellerophon. Alij hoc ad totam elementorum naturam, circularémque motum generationis transtulerunt.

At Æthicè.

Sapienter esse humanam vitam transigendam demonstrabant: quia neque aduersis nimis tristari, neque felicibus rebus nimis gloriari opus est: quibus omnibus adhibenda est animi moderatio, & diuina clementia non minùs in prosperis quàm in aduersis imploranda. Qui enim per felicitatem Deum sibi conciliarit, is si quid aduersi postea contingat, eum iam placatum & adiutorem consequetur. At si quis nimium felicitate rerum præsentium efferatur, neque moderatione vti cognouerit, ille ab omnium scelerum, omnísque arrogantiæ vindice Deo de summa felicitate deiicitur.

De Rhea.

Ad exprimendam verò terræ naturam, multa fuerunt ab antiquis de Rhea, déque eius sacrificiorum ritibus memoriæ prodita. est autem Rhea vis terræ, quæ ad rerum generationem pertransit, atque lora quæ ferri & æris ponderibus rotam pulsabant, hanc ventis, & imbribus, & grandine, & omnibus quæ de cœlo decidunt, pulsari significabant. Hæc dicta est in aere pendere, nullámque in partem magis deuergere, quam turrita corona insignitam idcirco in curru vehi finxerunt. Vocata est omnium Deorum mater, quia (vt diximus) omnium corporum naturalium sit sedes & fundamentum, circa quam & ex qua omnis fit animalium generatio, & elementorum fere mutationes. atque harum mutationum celeritati plurimum confert ventorum natura, qui ministri sunt frigoris & caloris: nam omnis vis naturæ plurimum ab illis adiuuatur.

De Latona.

Neque verò simplex de mundi ortu explicatio per fabulas excogitata est ab antiquis: quippe cùm ex informi materia, quam chaos appellabant, natum esse primùm Solem ac Lunam crediderint. nam Latona dicta est chaos, quòd omnia naturalia corpora in ea permista & confusa latuisse credita fuerint. Alij dixerunt Latonam esse terram, cui Iuno obstitit ne pareret Phœbum ac Dianam, ob frequentes vapores, qui mundo recente adhuc contigerunt, quibus Solem ac Lunam occultari diu accidit. cùm verò ita frequen-

tes nebulæ contingant Sole inualescente præcipuè, pestifer fit aer, multique grauissimi morbi animalia & plantas infestant. at vbi Sol iustas vires assumpserit, tunc cessant illi morbi ob aerem digestum, omnisque vis pestilentiæ, nisi si quæ fiat è contagione, euanescit. Sic enim Apollo est dictus serpentem sagittis interfecisse.

De Curetibus & Corybantibus.

Quòd autem venti terræ, rerúmque omnium generationi plurimum conferant, patuit vel ex eo, quòd Curetes ac Corybantes, qui venti erant, matris Deûm ministros esse tradiderunt, quod per eorum strepitum significabatur. per hos enim non modò pluuiæ & frigora fiunt, sed omnia naturæ opera. neque vllum est vel plantæ vel animalis semen quod ventosum non sit & per ventum extrudatur, cùm sit generationi proximum. sic igitur venti dicebantur salutis animalium autores, generationi rerum præfecti, & mari imperare, quod significabatur per Curetes & Corybantes.

De Cyclopibus.

Tum rursus eorum quæ fiunt in sublimi, materiam, naturámque explicantes Cyclopum fabulam effinxerunt: dixerunt enim Cyclopas esse vapores, è quibus fulmina, & fulgura, & tonitrua nascerentur ac fierent. neque verò vapores illi, nisi per calorem solis in aera possunt extenuari, qui partim è mari, partim è terra extrahuntur. fiunt autem frequentes vapores eo tempore, quo fieri solent fulmina; hi postea in sublimi vi Lunæ condensati, à superiore frigore detruduntur.

At Ethicè.

Cyclopas impios & Deorum cultum contemnentes faciunt, & in omne genus crudelitatis ac feritatis propensos: & eorum principem Polyphemum præcipuè, qui nihil honestum, nisi quod ventri placeret, nihil pium, nihil sanctum existimabat. Sed cùm improbitas omnis Deos vindices habeat, temeritatis crudelitatisque suæ condignas pœnas persoluit in omne vitæ tempus. Is enim vino facilè victus fuit, qui omnem Deorum immortalium potentiam antea minimè formidauerat.

De Lycaone.

Sic igitur multis rationibus ad probitatem & ad humanitatem erga hospites antiqui nos adhortabantur, quod etiam fece-

fecerunt per fabulam Lycaonis. Nam vt hospitum præsentia vnumquemque ad humanitatem incitaret, Deos etiam finxerunt ad homines in hospitium aliquando accessisse: atque ingentibus supplicijs Deorum consilio illi affecti memorantur, qui crudelitate in hospites vsi fuissent: illique rursus honorifica & vtilissima præmia reportarunt, qui perhumani & benigni aduersus hospites extitissent.

De Ganymede.

Ganymedem fuisse à Ioue amatum, omnes antiqui consentiunt at cur fabulosè dicatur in cœlum asportatus, nemo probabilem rationem explicauit, ex iis omnibus scriptoribus quorum monumenta ad ætatem nostram peruenerunt. Ego sanè significare voluisse antiquos per hanc fabulam crediderim, virum prudentem, & qui recto consilio polleat, proximè ad Deorum immortalium naturam accedere. Nam vel nomen ipsum Ganymedis significat virum consilio præstantem, quem ob eximiam prudentiam Deus ad se rapit, cum stulti neque sibi, neque cæteris quidem hominibus sint vtiles. Dictus est Ganymedes pulcherrimus, quòd anima prudentis hominis nullis propè sordibus humanis sit contaminata; quæ cùm talis existat, facilè ad Iouem rapitur.

De Harmonia & Cadmo.

Enimuero vt cunctis hominibus fieret manifestum, quòd necessaria est prudentia in rebus omnibus, ea finxerunt antiqui, quæ de Cadmo fabulati sunt. Is enim Mineruæ consilio serpentem ad fontem Dircen occidit, & dentes seminauit, latronem scilicet cum sociis, quia maximè rerum omnium necessaria est prudentia imperatoris in rebus militaribus; quæ tamen omnis inanis est, nisi Dei optimi auxilium illi accesserit. at verò Harmonia Iouis & Electræ filia dicitur, quòd illam in motibus sphærarum inesse arbitrabantur, vti dictum fuit.

De Mida.

Neque verò vno tantùm exemplo, vt humanitate aduersus hospites vteremur, hortabantur antiqui: quando Midæ etiam facinus, qui Silenum perbenignè tractauit, ita celebratur. is enim suæ liberalitatis ergò magnum accepisset præmium, si tam prudens fuisset petendo & eligendo præmio ac dono Dei, quàm liberalis fuerat in hospitem. Sed nihil certum petendum est à Diis, quia sæpius perniciosa pe-

tuntur à precantibus. Temere nihil iudicandum monemur per hanc ipsam fabulam, quoniam vel temerarium, vel stultum, vel dolosum iudicium non patitur Deus diutius esse inultum.

De Narcisso.

Vt autem temperantes, & prudentes & viri boni essemus, inultum esse facinorosum hominem impune tradiderunt antiqui. nam tametsi Deus aliquandiu differt vindictam, tamen multo grauiorem illam postea concitat, quod per Narcissi fabulam explicatur. si quis enim nimis vel forma corporis, vel opum magnitudine, vel nobilitate generis, vel viribus glorietur ac efferatur, neque cognoscat se largiente Deo hæc omnia habere: ille ob suam imprudentiam hæc sibi facit perniciosa, non minùs quàm malè affectus ægrotantis stomachus, cui vel optimi cibi fiunt noxij ob digerendi debilitatem.

De Belidibus.

Ad educationem verò liberorum Belidum exemplum pertinet, nam neque parentes quidpiam liberis contra humanitatem, iúsque naturæ, & Deorum religionem debent imperare, ne paterno consilio improbi esse consuescant: neque liberi crudelia & impia & inhumana parentum mandata exequi. Sin autem magis paterna, quàm diuina reuerentia teneantur, Deum denique sentient esse grauissimum impurorum & conscceleratorum hominum vindicem. nemo enim malus est impune.

De Sphinge.

Quæ autem dicta sunt de Sphinge, hortabantur vnumquemque ad fortunam suam æquo animo ferendam, cùm omnis humanæ vitæ status sit inconstans, cùm humanum sit calamitatibus subiici, cùm vel volenti, vel inuito fortunam ferre omnino necesse sit. atque, vt summatim dicam, necesse est vnicuique vel suam sapienter fortunam perferre, vel omnino, si quis illam ferendo vincere non poterit, ab illa denique superari, & in extremas miserias incidere.

De Nemesi.

Enimuero cùm vellent demonstrare antiqui sapientes, nihil Deo gratius esse, vel vitæ hominum vtilius, quàm in vtraque fortuna animi moderationem, multas fabulas finxerunt, quibus ad miserias & calamitates fortiter perferendas

nos

nos hortarentur. Sed quia nonnulli ęquo animo aduersa tulissent, at felicia & prospera ferre nescirent, Nemesin iustitiæ filiam introduxerunt & grauissimam Deam, quæ de illis supplicium sumeret, qui nimiũ elati aliquo felici rerum successu non mediocriter extollerentur, fierèntque cæteris hominibus intolerabiles. Nam hanc Deorum iussu quàm citissimè ad superborum pœnas conuolare finxerunt.

De Momo.

Denique nemini esse grauiter ferendum aiebant, si quis vel illa quæ humaniter, quæ prudenter, quæ piè & secundũ leges fecerimus, carpserit: quando neque Deus quidem placet omnibus, cùm neque ipse quidem Momi reprehensione carere potuerit. Non esse curandum quid homines imprudentes de nobis loquantur, cùm nobis multorum rectè factorum fuerimus conscij. Enimuero si quam vtilitatem studiosi homines ex hisce meis laboribus percipient, primùm gratias agere debebunt summo Deo nostro Iesu Christo, à quo omnia recta procedunt consilia, cuius ope & impulsu, vt arbitror, omnes propè antiquę religionis fallacias & vana mysteria patefeci. Deinde gratias agere debẽt nonnullis viris illustribus, inter quos principem locum obtinet vir clarissimus & optimus Renaldus FERRERIVS, comitiorum Parisiensium preses, omnibus egregiis animi dotibus ornatissimus: & Valerius Faenzus, Quæsitor prauitatis hæreticæ apud Venetos prudentissimus: quorum autoritas plurimum me impulit, vt ista ipsa ederem ad omnium cõmoditatem, quę mihi per vniuersum propè vitę meę cursum ad facilitatem meorum studiorum comparaueram. Fateor illud ingenuè, quòd nisi me tantorum virorum autoritas commouisset, nunquam eram ista in lucem emissurus: tũ vt maleuolorum calumnias deuitarem, tum etiam vt meis his laboribus aliquid adiungerem. quid enim prohibet hęc fieri posse à me indies meliora? sed tantorum virorum volũtati nõ parere nefas putaui. plurimũ igitur gaudeo me tantum opus ad bonorum gratiam absoluisse, in quo pręsertim patefactum est, illa quę fuerant ab antiquis sapientibus ad probitatem excogitata, non prorsus abhorrere ab integritate & sanctitate Christianæ religionis. Nã facile est ex ipsa fabularũ vniuersitate iudicare, diuinas leges, quę sanctis illis patrib. diuinitus traditę sunt ante Christi aduentũ, sub fabularũ

inuolucris ab antiquis Græcis fuisse occultatas. Quis enim constanter negare possit leges illas quæ datæ sunt Hebræis sanctis hominibus, primùm ad sacerdotes in Ægyptum, deinde ex Ægypto in Græciam commigrasse? Cùm præsertim omnis Græcorum theologia & philosophia occultè sub fabulis antiquitus ab Ægyptiis capta traderetur. Nam tametsi consceleratorum vel hominum vel dæmonum consilio, aut imperitorum veritatis vitio res postea fuit in populorum perniciem conuersa, qui res non satis cognitas coluerunt: tamen hæc ipsa dogmata fuerunt à sapientibus primùm ad sanctitatem, ad religionem ac Dei cultum, ad probitatem, fidem, iustitiam, innocentiam tradita. Atque hæc illa sunt, quæ nos pro nostri ingenij viribus colligere diuturnis laboribus studuimus, quęque sub fabulis antiqui sapientes significabant.

NATALIS COMITIS DE VENATIONE,

LIBER PRIMVS.

VENANTVM *canimus fraudes, & montibus altis*
Dispersas gentes, hominúmque canúmque labores;
Coniugia, & Veneris stimulos; dulcésque Hymenæos,
Et mores, odiúmque, & agrestis tempora partus
Tu magni, tu nata Iouis Cytherea pharetram
Quæ capis interdum nato, fessúmque repenti
In gremio refoues, & amanti gaudia præstas
Dum pia diua ferum facilem prece reddis amorem:
Nunc Paphon, Idaliúmque tuum, nunc alta Cythera

Lingui-

Linquito: nunc mecum venias ad lustra ferarum
Dum canimus thalamos: nam certo tempore cuique
Inspiras tacitè blandum per pectora amorem.
Tu quoque venantum quæ fortunata virorum
Vota facis, syluis errans & retia curas,
Dic age venantes homines, robúrque ferarum,
Quo se defendunt fugientes tristia fata
Dic genus acre canum, variorum robur equorum,
Consilia alta virûm, vestigi lucra reperti,
Dic odia inter se, & duri certamina Martis.
Túque ades, & facilis cœptis illabere nostris,
Magnanimi proles Francisci, clara propago
Roboris, eximiè quo Petri cardine valuæ
Vertuntur. non ingenijs tu cedis auitis.
Virtutis fautor, recti defensor & æqui,
Da facilem cursum, & felicem porrige dextram.
Dum rate tranquillum, ventisque fauentibus æquor
Sulcamus, madidásque vias Aquilone secundo.
Namque potes: tibi regna patent Neptunia, & altum
Aeriæ regionis iter, terræque iacentis
Multiplici petitur certamine turba ferarum
Quæ mare, quæ terras habitant, quæque ætheris oras:
Ventosum quæcunque fretum, atque humentia regna
Percurrunt, reti, & duris capiuntur ab hamis.
Sunt quibus obscuram fert impia fuscina mortem.
At volucres, volucres sylua, campóque sequuntur,
Perniciémque ferunt miseris, captásque trucidant.
Hinc & odorisequi discurrunt æquora campi
Læta canes, auibúsque necem, mortémque petentes
Exitiúmve ferunt his denso retia filio,
Et consanguineum melli viscum, altáque chordæ.
Et quæ præterea captantia multa volucres
Inuenit mortale genus per rura volantes.
Quis tamen heu Diuûm, quæ sanguinis ista cupido
Armauit feritate viros, insuetáque corda?
Vicimus en feritate feras, leuitate volucres:
Et nihil est tutum cœlóve maríve relictum.
Iam nihil est quo non penetrauerit impia ventris
Ingluuies. alius saltus indagine cingit:
Ast alius lato committit prælia campo,

Sanguine cæsarum gaudens maduisse ferarum.
Quod sequeretur eum è cunctis animalibus vnum
Inuentum, scelerísque comes, cædísque nefandæ.
Hoc docet & dominos vestigia cæca ferarum,
Atque ad lustra trahit, vocat in certamen & ambos.
Interdum aut ipsum campo pugnauit aperto.
Et querimur si nos inuadit sæpe petita
Mille dolis fera, crudeles diuósque vocamus?
Haud equidem credo quin sint primordia belli
Hinc exhausta: viris miseris hinc impia cædes,
Atque cadaueribus campi sternuntur, aprica
Planitie cæsorum alti cumulantur aceruí.
Veris vbi aduentum mollis cantauit hirundo,
Et Zephyrus Boream gelidum legauit ad axem.
Nauita cùm primis scindit freta lata carinis.
Prætendens leuibus volitantia carbasa ventis;
Tempora tota die sunt venatoribus apta.
Nam neque tunc horrent torpentia frigora brumæ,
Nec nimio vruntur florentia prata calore.
Tum facile est reperire feras, quas vndique mollis
Cogit amor: cuncta stimulis agitantur amorum,
Et studio cunctæ sobolis generísque parandi.
Nil adeò est immane, ferum nil saltibus errat,
Vt blando victum non & mitescat amore.
Sic natura dedit. nam quo breuioribus vlla
Clauduntur vitæ spatiis, numerosior illa
Hoc reparat proles. est vnica machina mundi
Perpetua. Et multos viuendo præterit annos
Phœnix, quæ sola reparatur denique prole.
Hinc querulis volucrum complentur vocibus arua:
Hinc syluæ resonant, hinc purgatissimus æther.
Nec priùs hinc saltus, ignotáve rura petamus,
Quàm fuerit notum quæ venatoribus arma
Conueniant. queis dextra viris armetur, & ipsæ
Queis sine non potuere feræ cædique capiq;
Inprimis laquei, pedicæ, longúmque panagrum
Adsint, & falx, & lato venabula ferro.
His addas amenta, leuis cum robore pennæ,
Pugnaces arcus, vallos, furcásque bicornes,
Atque lagobolion, tum dextra flexile vimen,

Et quod-

Et quodcunque genus retis venantibus aptum.
Viginti valli trigintáve retia firment,
Sit retis duplex illis mensura: feraci
Caßibus adueniat lectum Carthagine linum,
Phasidis aut campis rapidi mittatur aquosis,
Annulus hinc casses suspensos plurimus ipsos
Contineat, prӕda vt concurrant retia capta.
At si vallorum fuerit minor vllus, in altis
Hunc poteris dorsis elatӕ figere terrӕ.
Hinc atque inde canes teneant qui retia seruant
Vltima, dextra quibus iaculis armetur acutis.
Omnia nec nostro comprehendi carmine possunt.
Retia non eadem cunctis animalibus apta,
Sunt diuersa viris pariter piscantibus illa,
Et variis confecta modis. nec casse in eodem
Cum cephalo saltat thynnus, cancrique marini.
Non illo trahitur vitulus, quo sepia reti.
Nec cum passeribus veniunt ad litora cuncti.
Adde quòd & plumbum suspendit retibus imis
Piscator, quòd vallus abest qui mergat in vnda.
In summis retinetur aquis à subere retis
Altera pars hominum valuit solertia tantùm,
Vt velut in terra, tensos in fluctibus altis
Firmarint casses spumantis in agmina ponti.
Contrà venanti non vlla penuria terrӕ est:
Retia nec plumbum, nec suber molle requirunt,
Sed firmè fixis vallis, furcísque tenentur:
Commoda nec durӕ desunt anteridis. ipsis
Aucupibus pariter non desunt vimina longa,
Nec furcӕ virides, natiuo aut cortice valli.
Hӕc vbi parta, canes quӕruntur cursibus acres,
Quíque probi generis sint, in certamina fortes.
Nunc age quӕ paruo catulo sit cura legendo,
Quis color & species, quӕ forma in corpore toto
Conueniat, referam. Color est deterrimus albo.
Nec placeat niueis maculis signatus & atris:
Aut longis nimium villis, fuscóve colore.
Sit torua facie, cilio sint lumina nigro:
Os habeat latum, quos & dixere caninos,
Quatuor huic valido spectentur robore dentes.

Lumina magna placent. & pectora lata, capútque
Grande satis, collum longum, villosáque cauda
Ipsa decet, latíque humeri. sint fortia crura:
Crassa magis sint ipsa tamen postrema. micanti
Sint aures tenues, patulis & naribus efflet.
His animaduersis nimium nec crassa legantur
Membra, nec in tenui quærantur corpore vires,
Hæc catuli species, hæc laudatissima forma,
Quæ præ se fert sæuitiem: hoc est aptior vrsis
Quo magis accedet, fueritque simillima tornis,
Cecropius catulus est quem dixere parippum,
Indicus, Argolicus, Thrax, & Cretensis, Alanus,
Celticus, Arcadicus, Spartanus, Thessalus, atque
Corsus, & Ausonius, Bretreus, Amorgus, Iberus,
Incola arundiferi Nili, quem Caria nutrit,
Castorides, venatori gratissima turba,
Magnetes, gregibus custodia fida Molossus.
Sunt quos diaponos dicunt, venantibus apti.
Tu quos ad studium venandi legeris, & quos
Dixeris hinc comites cursus, cædísque ferarum,
Quære mares: maribus maior vis est, animúsque,
Et meliùs tolerare valent certamina longa.
Præcipuum hinc inde à teneris impende laborem,
Vt suescant pugnare feris hi cernere adultos.
Et videant cornu, & voci parere vocantum.
Cùm Phœbe decies nitidum compleuerit orbem,
Paulatim suescant cursus tolerare laborem.
Fit facile à teneris quod primum discitur annis,
Et nihil est quod plus longa assuetudine possit.
Nec nulla hinc merces sequitur te digna labori m
In loca dura canes si duxeris, aspera montis
Per iuga syluestri populo vix peruia sæpe.
Scilicet hinc vngues solidæ, corpúsque labori
Aptius est paruo, magnum quod pertulit antè.
Magna laboranti frustra sunt præmia parta.
Inde vbi creuerunt, maturáque venerit ætas,
Quos legis armento, clauis armentur acutis:
At quos venandi studio delegeris, apri
Fulmineum vt vitent dentem, morsúsque ferarum:
His face diploides, quæ molli vellere compla.

Sed

Sed neque dura nimis collum collaria cingant,
Latáve, stelmoniæ catulis, & lora parentur.
Ast vbi iam Boreas inuadit frigidus arua,
Et glacialis hyems currentia flumina sistit,
Arcendæ à plantis concretæ frigore crustæ,
Atque armandus erit pes, ne mala frigora lædant,
Et tellus concreta gelu, spinæque rigentes.
His actis, quoniam labantur tempora vitæ, &
Optima quæque dies, subit improuisa senectus,
Et morbus rapit, & sæua inclementia mortis,
Est proles reparanda tibi, pecus omne nouandum
Dum licet; hoc studium viuentia cuncta requirunt.
Nam pater omnipotens qui nutu regna gubernat
Cælorum, & terras, & strati marmoris vndam,
Haud facilem cursum miseris mortalibus aui
Esse dedit, variis torpentia pectora curis
Mouit, & ingenium fecere incommoda cautum.
Vere nouo poscunt genitalia semina terræ.
Vere magis teneri curatur vulnus amoris,
Conueniunt Veneris captæ dulcedine gentes
Squammigeræ, totus pontus tum feruet amore.
Impia tum posito mitescunt ora veneno.
Vere sonant syluæ volucrum concentibus altæ:
Et totus feruet Veneris dulcedine mundus.
Candidatum quærit cornutum bucula taurum:
Atque inter flores iungunt sua rostra columbæ.
Vere feræ, & catulis Veneris sunt gaudia curæ.
Tum cuicunque canum studium, cui Deliæ curæ
Castra sequi, canibus subiit iam cura parandis.
Veloces celeri iungantur, fortibus acres:
Fortibus eximij nascuntur. Alanus Ibera,
Cares Threiciæ nymphæ iungatur, & Arcas
Eleis gens vna tamen fœlicior vna
Nascitur ex specie. Ponantur nomina cuique
Certa cani, teneátque ad summum syllaba bina:
Protinus vt noscat voces, & verba vocantum.
Præterea multum refert, cùm venerit hora
Lucinæ, & partus tenues in luminis auras
Ediderit connixa parens, plena vbera matris
Siccent; nec primum lactentes ora benino,

Aut ouium imbuti tibi sint, vel lacte capellæ,
Natura, & mos nutricis cum lacte bibuntur.
Ceruarum siccent, damarúmve vbera, matris
Copia si desit, vel toruæ dura leænæ.
In melius vertenda tibi est natura. videmus
Sponte sua res in peius ruere. arbos a Bacchi,
Si desit cultus, si laxis palmes habenis
Huc illuc eat, & nulli sit cura colono,
Nil feret, aut paruis fiet labrusca racemis.
Hoc quoque venantes primum monuisse sagaces
Profuerit, catulos sectari montibus altis
Ne vulpem patiantur, eos à cursibus illis
Continuò reuocent, ne spinæ corpora lædant.
Sed iam cura canum cadere, & succedere equorum
Incipit, hos etiam vocat in sua Delia castra.
Capreolos, lepores, ceruos, damásque volantes
Sæpe necesse sequi spatiosa per æquora campi.
At natura viris pariter velocibus esse
Non dedit: ingenio quibus est prudentia maior.
Idcirco quæruntur equi, qui cursibus acres,
Qui gyris apti sint, in certamina fortes.
Nunc age quæ species referam, quæ forma legendis
Præpetibus quæratur equis. quæ prima iubemus
Grande satis corpus sit: membra rotunda, capútque
Exiguum, densis velentur corpora setis:
Os mediocre, breues aures, naréisque patentes:
Nec placeat hirsutum cilium nimis, alba nimísve
Lumina, nec latebris veluti latitantia, frons sit
Lata, solum firmo pulset grauis vngula cornu.
Sed neque dura nimis placeat; nam scinditur ictu:
Quæ tenera est, facili pariter consumitur vsu.
Sit longum corpus & densum, pectora lata.
Per lumbos duplex & agatur spina; natésque
Sint pingues. sit densa iuba, & decumbat in armo
Dextro. compositum crus omnes flectere nodos
Possit, velocique fuga praeuertere ventos.
Cauda decet crassa, & setis densissima longis.
Est albo color haud aptus candore niuali
Aptus equus, pariter maculis signatus amœnis.
Omnibus est aptus color hic qui purus, & ipsa

In specie syncerus adest, maculæq; nitentes.
Optimus Armenius pullus, Tyrrhenus, Achiuus,
Arcadicus, Maurus, Siculus, Thrax, Magnes, Iberus,
Sarmaticus, Libycus, Cretensis, Erembus, Epeius,
Celticus, Ioniúsque, Epiríque incola campi.
Denique quàm varium genus est mortale, & equorum
Progenies, tamen in quauis virtute videbis
Præstantes specie. nulla est ita prouida tellus,
Vt non triste ferat quid: non ita perfidus vllus,
Vt non quid pariat mortalibus vtile, campus.
Cernis vt vrtica, & spinis paliurus acutis,
Purpureæq; rosæ surgant, violisque propinqui.
Quod superest, semper quando velocior est mas,
Quære mares. arceda procul tibi fœmina solis
Saltibus, eius odor patulis si naribus hæsit,
Discurrunt Veneris capti dulcedine campos:
Intempestiuis hinnitibus intonat æther,
Concussæq; tremunt syluæ, nemus omne remugit.
Nil calcar, nil fræna iuuant, nil sæua moranti
Verbera, nil alti montes, nil fluminis vndæ.
Quò Deus acer agit, stimulóque potentior omni,
Huc fugiunt, huc fert animus, huc cæca voluptas.
Excutiunt equites, syluasq; ferasq; relinquunt,
Velocique fuga superant plana æquora campi.
Quòd si fortè tenent equites sua fræna, regúntque,
Diffugit tamen hinnitu perterrita dama,
Et quæcunque feræ syluas, montésque pererrant.
Cappadoces dicuntur equi præstare superbis
Cursibus, atque animis: veniunt venantibus vsu,
Militibúsque feris, splendentibus ære cateruis.
Præterea iuuenes quos in sua Delia castra
Eligit, haud nimium pingues, tenuésve legemus:
Nec venatori spargantur tempora canis.
Sæpe feras per densa sequi virgulta necesse est,
Sublimem vel scandere equum, aut decernere ferro.
Tardior in pugnas pinguis, cursúsque laborem.
Fert ægrè senior cursumq; & prælia longa.
Non audit voces horum Dictynna precantum,
Sunt tres bellantum species, tria castra parantur.
Hæc regit immanis Mauors, quique impius ære,

Stultos armauitque homines, & strauit in armis.
Militiam iuuenis petit & tua castra Cupido:
Hunc armas precibus, lacrymis, donisque, querelis.
Tertia venantum curæ tibi Delia castra:
Retibus hos armas, & ferro diua nitenti.
Canus non gratus primis, non ille secundis
Accipitur castris, reiectus & ille supremis.
Quòd si consilium senibus, si plurima rerum
Visarum memors desit prudentia menti,
Iam nihilum quod restet erit: sunt fabula vana:
Quid're aliud quàm pondus iners, & inutile terræ?
Dicendum & quæ sint vestes venantibus aptæ
Nec decorat tantùm vestis gestamen honesta
Qua pro quisque suo vestitur munere, quantum
Muneribus sumptis prodest, rebúsque gerendis.
Conueniunt longæ vestes qui publica tractant
Munia, consulto iuris populúmque regenti.
Conueniunt succincta viris venantibus ipsa
Pallia, ne rapiant spinæ, aut virgulta morentur
Currentes: rapido resonent neu flamine venti:
Profuit & nudis pedibus vestigia quæri
Cæca feræ, ne fracta sonent arentia ligna
Sub solea, moneántque feras sua linquere lustra:
Scilicet aduentasse viros, mortémque parari.
Semina tum credis scopulis arentibus æstu.
Laua canes ducat longis firmísque ligatos
Loris, ne intempestiui certamina tentent:
Sed tamen hos facilè & possis immittere visa
Continuo lepori, nec vincula stricta retardent.
Venantis lato teneat venabula ferro
Dextera. Venantes taceant hominésque canésque.
Hæc suescant catuli præstare silentia parui.
Quod superest, celeris catuli cui credita cura,
Nutriat illecebris hunc, & sibi iungat amore.
Sic facilè & noto domino parere iubenti
Disceret, acceptísque sequi vestigia signis.
Nam neque difficile est, natura cùm sit amicus,
Conciliare tibi catulum, custodia fida:
Inconcussus amor canis est per tempora multa.
Pyrrus inauditum catuli testatur amorem:

Cuius (vti fama est) dominus cùm fortè iaceret
Insidiis cæsus, stabat lacrymabile corpus
Obseruans, non ille cibi, non fontis amore
Abduci poterat, cupiens miserabilis vsque,
Vsque querebatur dominum, lacrymasse putares;
Leniter interdum vultum lambebat, & ora:
Tum rursus lacrymans dominum, residénsque vocabat.
Quæ res vt Pyrrhi regis peruenit ad aures,
Indoluit: miratus enim quo vinculo amoris
Sint homini deuincta canum fidissima corda.
Nec visum est audisse satis, sed cernere coràm
Rem voluit, cupiens vlciscier impia facta.
Nullus at in totis reperitur denique castris,
Qui fuerit cædis, qui tanti criminis autor
Inde canis domini tumulato funere regem
Multa gemens sequitur, lætatur tempore nullo:
Non ille illecebris, non blanda voce mouetur:
Sollicitant curæ domini languentia corda,
Pectora non capiunt noctu, non luce quietem.
Pluribus exactis Pyrrhus per castra diebus
Ibat vt instructas acies, vt viseret agmen,
(Admiranda cano, sed priscis cognita sæclis)
Fortè canis nouit dominum qui nocte cecidit,
Autorémque necis latratu concitus alto
Hunc accusabat cædis, solúmque petebat.
In pœnas poscebat eum, Pyrrhúmque vocabat
Queis poterat signis: hunc aspiciebat & inde
In domini autorem cædis latrabat apertè
Vt scirent omnes domini quis funeris autor.
Tum rapitur miles manibus post terga reuinctis,
Ducitur irati mox ad tentoria regis.
Hîc gaudere canis posito mœrore, bonúmque
Blanditiis multis regem mulcere, proteruus
Vt daret emeritas miles pro crimine pœnas.
Intulit huic mortem, quod non sperauerat vnum;
Cognita res tandem, nec possunt impia facta
Delituisse diu. testatur Capparus olim
Æsculapii templi custos, rigidúsque satelles.
Nam fuerat Phœbo, nymphâque Coronide nato
Sacratum templum, sacrata in Palladis vrbe,

Argenti diues, donatæ vestis, & auri:
Multáque vestibat muros votiua tabella.
Huc ægri soliti qui conualuere medelis
Munera ferre Deo, conspersa cruore iuuenci
Vsque tepebat humus, sempérque calentia thure
Structa Deo centum stabant altaria circum.
Cuncta sacerdotum seruabat munera cura.
Hos latuit, vigilis quanta est solertia furis,
Munera multa virûm rapiens fur visa relictis
Quæ preciosa magis, argenti pondus & auri
Arte laborati. custodes non tamen omnes
Et latuit, vigil vnus erat custodia semper
Fida canis, cui Capparo erat nomen. Deus illi
Diuino afflatu seu mouit prouida corda:
Seu res quæque suas animalia cuncta tuentur,
Huic nostro, nostraq; obnoxia curæ.
Nostra putamus enim tutelæ credita nostræ.
Nescio quo templi seu res seruabat amore.
Ac veluti illius cuperet dispendia, furem
Ponè secutus eum est, vllo non inde timore,
Blanditiisve minisve potest diuellier vnquam.
Quòd latuisse viros seruantes nouerat: illum
Sæpe canem saxis petiit fur, sæpe latendo
Fallere crediderat: sed nulla denique fraude
Decepisse valet, semper comitatur euntem.
Hunc accusabat latratibus, vsque petebat
Quæ cepit dominos latitans de diuite templo:
Blanditiis alios mulcebat, non secus ac si
Auxilium peteret. quæ res vt venit ad aures
Actæi populi, multis narrata sequentis
Forma canis, multi magnis mittuntur Athenis,
Munera raptori rapiunt, furémque reducunt.
Tum gaudere canis partis quæ amiserat antè,
Et rursus petiit templi sibi limina nota:
Fur dedit emeritas tanto pro crimine pœnas.
Tantus amor canibus, tanta est custodia rerum.
Decreuere canem patres per tempora cuncta
Nutriri lautè, merces hæc vna laborum
Digna canis, tanto sed non & commoda facto,
Possem multa canum variorum exempla referre,

Ni pigeat studium paruarum noscere rerum.
Nec parua canibus cura est custodibus ipsis
Et res,& dominus: testatur vertagus acer.
Nam solus agris,& solus saltibus errat,
Atque capit quodcunque potest,prædamque reportat
Hinc domino: nullo tardatur munere, nullis
Blanditiis capitur, sua pignora cara putares
Nutrire,est tanta domini custodia cura.
Multa exempla canum sunt priscis cognita sæclis:
His tamen haud nostris multo peiora diebus.
Sed res in peius tendunt, sunt deteriores,
Quàm fuerint,hodie.nummorum sola libido
Nunc omnes complet libros:nil inclyta facta
Curantur,nil egregium committere chartis
Mos est: obscuris voluuntur cuncta tenebris.
Quid nisi mollitiem nostram,lucrúmque minores
Qua ratione,legent, mercator iunxit acerno?
Quot nam Bergnus ait Latóque Bocatius ore,
Quæ foret æterna celari nocte decorum?
Sed reuocant Dryades, syluarum numina certa
Errantes ad lustra petunt,atque antra relicta
Sacrati nemoris,viridans vbi populus illa
Alta tegens ramis prædulci murmurat aura.
Nunc quo conueniat venari tempore vel qua
Parte anni, lucísque mihi narrate Camœnæ.
Nauita velinolæ cùm pandit carbasa puppis,
Et secat hyberno posito freta lata tumultu,
Tempora tota die sunt venatoribus apta:
Lumine cùm primo Phœbus lustrauerit orbem,
Iámque parentur equi,casses,hominésque canésque,
Latáque rura petant quærentes lustra ferarum.
Mox vbi sol medium cœli conscenderit altus,
Et paribus spatiis Eoa litora terræ
Occiduásque domos distantes viderit,& cùm
Significans gregibus pastor florentia rura
Liquerit,& natis referent plena vbera matres,
Tempus gramineis est prandia sumere mensis.
Sunt vbi labentes fluuij, fontésque perennes,
Vmbrosi nemoris natiui pumicis antra,
Vel quercus sacrata Ioui,vel grata Coronæ

inuolucris ab antiquis Græcis fuisse occultatas. Quis enim constanter negare possit leges illas quæ datæ sunt Hebræis sanctis hominibus, primùm ad sacerdotes in Ægyptum, deinde ex Ægypto in Græciam commigrasse? Cùm præsertim omnis Græcorum theologia & philosophia occultè sub fabulis antiquitus ab Ægyptiis capta traderetur. Nam tametsi consceleratorum vel hominum vel dæmonum consilio, aut imperitorum veritatis vitio res postea fuit in populorum perniciem conuersa, qui res non satis cognitas coluerunt: tamen hæc ipsa dogmata fuerunt à sapientibus primùm ad sanctitatem, ad religionem ac Dei cultum, ad probitatem, fidem, iustitiam, innocentiam tradita. Atque hæc illa sunt, quæ nos pro nostri ingenij viribus colligere diuturnis laboribus studuimus, quęque sub fabulis antiqui sapientes significabant.

NATALIS COMITIS DE VENATIONE,

LIBER PRIMVS.

VENANTVM *canimus fraudes, & montibus altis*
Dispersas gentes, hominúmque canúmque labores;
Coniugia, & Veneris stimulos, dulcésque Hymenæos,
Et mores, odiúmque, & agrestis tempora partus.
Tu magni, tu nata Iouis Cytherea pharetram
Quæ capis interdum nato, fessúmque tepenti
In gremio refoues, & amanti gaudia præstas
Dum pia diua ferum facilem prece reddis amorem:
Nunc Paphon, Idaliúmque tuum, nunc alta Cythera

Linqui-

Linquito: nunc mecum venias ad lustra ferarum
Dum canimus thalamos: nam certo tempore cuique
Inspiras tacitè blandum per pectora amorem.
Tu quoque venantum quæ fortunata virorum
Vota facis, syluis errans & retia curas,
Dic age venantes homines, robúrque ferarum,
Quo se defendunt fugientes tristia fata
Dic genus acre canum, variorum robur equorum,
Consilia alta virûm, vestigi lucra reperti,
Dic odia inter se, & duri certamina Martis.
Túque ades, & facilis cœptis illabere nostris,
Magnanimi proles Francisci, clara propago
Roboris, eximiè quo Petri cardine valuæ
Vertuntur. non ingenijs tu cedis auitis.
Virtutis fautor, recti defensor & æqui,
Da facilem cursum, & felicem porrige dextram.
Dum rate tranquillum, ventisque fauentibus æquor
Sulcamus, madidásque vias Aquilone secundo.
Namque potes: tibi regna patent Neptunia, & altum
Aeriæ regionis iter, terræque iacentis
Multiplici petitur certamine turba ferarum
Quæ mare, quæ terras habitant, quæque ætheris oras:
Ventosum quæcunque fretum, atque humentia regna
Percurrunt, reti, & duris capiuntur ab hamis.
Sunt quibus obscuram fert impia fuscina mortem.
At volucres, volucres sylua, campóque sequuntur,
Perniciémque ferunt miseris, captásque trucidant.
Hinc & odorisequi discurrunt æquora campi
Lata canes, auibúsque necem, mortémque petentes
Exitiúmve ferunt his denso retia filio,
Et consanguineum melli viscum, aliáque chordæ:
Et quæ præterea captantia multa volucres
Inuenit mortale genus per rura volantes.
Quis tamen heu Diuûm, quæ sanguinis ista cupido
Armauit feritate viros, insuetáque corda?
Vicimus en feritate feras, leuitate volucres:
Et nihil est tutum cœlóve maríve relictum.
Iam nihil est quo non penetrauerit impia ventris
Ingluuies. alius saltus indagine cingit:
Ast alius lato committit prælia campo,

Sanguine cæsarum gaudens maduisse ferarum.
Quod sequeretur eum è cunctis animalibus vnum
Inuentum, scelerisque comes, cædisque nefandæ.
Hoc docet & dominos vestigia cæca ferarum,
Atque ad lustra trahit, vocat in certamen & ambos.
Interdum aut ipsum campo pugnauit aperto.
Et querimur si nos inuadit sæpe petita
Mille dolis fera, crudeles diuósque vocamus?
Haud equidem credo quin sint primordia belli
Hinc exhausta: viris miseris hinc impia cædes,
Atque cadaueribus campi sternuntur, aprica
Planitie cæsorum alti cumulantur acerui.
Veris vbi aduentum mollis cantauit hirundo,
Et Zephyrus Boream gelidum legauit ad axem.
Nauita cùm primis scindit freta lata carinis.
Prætendens leuibus volitantia carbasa ventis;
Tempora tota die sunt venatoribus apta.
Nam neque tunc horrent torpentia frigora brumæ,
Nec nimio vruntur florentia prata calore.
Tum facile est reperire feras, quas vndique mollis
Cogit amor: cunctæ stimulis agitantur amorum,
Et studio cunctæ sobolis generísque parandi.
Nil adeò est immane, ferum nil saltibus errat,
Vt blando victum non & mitescat amore.
Sic natura dedit. nam quo breuioribus vlla
Clauduntur vitæ spatiis, numerosior illa
Hoc reparat proles. est vnica machina mundi
Perpetua. Et multos viuendo præterit annos
Phœnix, quæ sola reparatur denique prole.
Hinc querulis volucrum complentur vocibus arua:
Hinc syluæ resonant, hinc purgatissimus æther.
Nec priùs hinc saltus, ignotáve rura petamus,
Quàm fuerit notum quæ venatoribus arma
Conueniant. queis dextra viris armetur, & ipsæ
Queis sine non potuere feræ cædique capique
Inprimis laquei, pedicæ, longúmque panagrum
Adsint, & falx, & lato venabula ferro.
His addas amenta, leuis cum robore pennæ,
Pugnaces arcus, vallos, furcásque bicornes,
Atque lagobolion, tum dextra flexile vimen,

Et quod-

Et quodcunque genus retis venantibus aptum.
Viginti valli triginta've retia firment,
Sit retis duplex illis mensura: feraci
Caßibus adueniat lecium Carthagine linum,
Phasidis aut campis rapidi mittatur aquosis,
Anulus hinc casse, suspensos plurimus ipsos
Contineat, præda vt concurrant retia capta.
At si vallorum fuerit minor vllus, in altis
Hunc poteris dorsis elatæ figere terræ.
Hinc atque inde canes teneant qui retia seruant
Vltima, dextra quibus iaculis armetur acutis.
Omnia nec nostro comprehendi carmine possunt.
Retia non eadem cunctis animalibus apta,
Sunt diuersa viris pariter piscantibus illa,
Et variis confecta modis. nec casse in eodem
Cum cephalo saltat thynnus, cancrique marini.
Non illo trahitur vitulus, quo sepia reti.
Nec cum passeribus veniunt ad litora cuncti.
Adde quòd & plumbum suspendit retibus imis
Piscator, quòd vallus abest qui mergat in vnda.
In summis retinetur aquis à subere retis
Altera pars hominum valuit solertia tantùm,
Vt velut in terra, tensos in fluctibus altis
Firmarint casses spumantis in agmina ponti.
Contrà venanti non vlla penuria terræ est:
Retia nec plumbum, nec suber molle requirunt,
Sed firmè fixis vallis, furcísque tenentur:
Commoda nec duræ desunt anteridis. ipsis
Aucupibus pariter non desunt vimina longa,
Nec furcæ virides, natiuo aut cortice valli.
Hæc vbi paria, canes quærantur cursibus acres,
Quíque probi generis sint, in certamina fortes.
Nunc age quæ paruo catulo sit cura legendo,
Quis color & species, quæ forma in corpore toto
Conueniat, referam. Color est deterrimus albo.
Nec placeat niueis maculis signatus & atris:
Aut longis nimium villis, fuscó've colore.
Sit torua facie, cilio sint lumina nigro:
Os habeat latum, quos & dixere caninos,
Quatuor huic valido spectentur robore dentes.

Lumina magna placent. & pectora lata, capútque
Grande satu, collum longum, villosáque cauda
Ipsa decet, latique humeri. sint fortia crura:
Crassa magis sint ipsa tamen postrema. micanti
Sint aures tenues, patulis & naribus efflet.
His animaduersis nimium nec crassa legantur
Membra, nec in tenui quærantur corpore vires,
Hæc catuli species, hæc laudatissima forma,
Quæ præ se fert sæuitiem: hoc est aptior vrsis
Quo magis accedet, fueritque simillima toruis,
Cecropius catulus est quem dixere parippum,
Indicus, Argolicus, Thrax, & Cretensis, Alanus,
Celticus, Arcadicus, Spartanus, Thessalus, atque
Corsus, & Ausonius, Bretreus, Amorgus, Iberus,
Incola arundiferi Nili, quem Caria nutrit,
Castorides, venatori gratissima turba,
Magnetes, gregibus custodia fida Molossus.
Sunt quos diaponos dicunt, venantibus apti.
Tu quos ad studium venandi legeris, & quos
Dixeris hinc comites cursus, cædísque ferarum,
Quære mares: maribus maior vis est, animúsque,
Et meliùs tolerare valent certamina longa.
Præcipuum hinc inde à teneris impende laborem,
Vt suescant pugnare feris hi cernere adultos.
Et videant cornu, & voci parere vocantum.
Cùm Phœbe decies nitidum compleuerit orbem,
Paulatim suescant cursus tolerare laborem.
Fit facile à teneris quod primum discitur annis,
Et nihil est quod plus longa assuetudine possit.
Nec nulla hinc merces sequitur te digna laborum
In loca dura canes si duxeris, aspera montis
Per iuga syluestri populo vix peruia sæpe.
Scilicet hinc vngues solidæ, corpúsque labori
Aptius est paruo, magnum quod pertulit antè.
Magna laboranti frustra sunt præmia parta,
Inde vbi creuerunt, maturáque venerit ætas,
Quos legis armento, clauis armentur acutis:
At quos venandi studio delegeris, apri
Fulmineum vt vitent dentem, morsúsque ferarum:
His face diploides, quæ molli vellere comple.

Sed neque dura nimis collum collaria cingant,
Latáve, stelmonia catulis, & lora parentur.
Ast vbi iam Boreas inuadit frigidus arua,
Et glacialis hyems currentia flumina sistit,
Arcendæ à plantis concretæ frigore crustæ,
Atque armandus erit pes, ne mala frigora lædant,
Et tellus concreta gelu, spinæque rigentes.
His actis, quoniam labantur tempora vitæ, &
Optima quæque dies, subit improuisa senectus,
Et morbus rapit, & sæua inclementia mortis,
Est proles reparanda tibi, pecus omne nouandum
Dum licet; hoc studium viuentia cuncta requirunt.
Nam pater omnipotens qui nutu regna gubernat
Cælorum, & terras, & strati marmoris vndam,
Haud facilem cursum miseris mortalibus æui
Esse dedit, variis torpentia pectora curis
Mouit, & ingenium fecere incommoda cautum.
Vere nouo poscunt genitalia semina terræ.
Vere magis teneri curatur vulnus amoris,
Conueniunt Veneris captæ dulcedine gentes
Squammigeræ, totus pontus tum feruet amore.
Impia tum posito mitescunt ora veneno.
Vere sonant syluæ volucrum concentibus altæ:
Et totus feruet Veneris dulcedine mundus.
Candidatum quærit cornutum bucula taurum:
Atque inter flores iungunt sua rostra columbæ.
Vere feræ, & catulis Veneris sunt gaudia curæ.
Tum cuicunque canum studium, cui Delia curæ
Castra sequi, canibus subiit iam cura parandis.
Veloces celeri iungantur, fortibus acres:
Fortibus eximij nascuntur. Alanus Iberæ,
Cares Threiciæ nymphæ iungatur, & Arcas
Eleis gens vna tamen felicior vna
Nascitur ex specie. Ponantur nomina cuique
Certa cani, teneátque ad summum syllaba bina:
Protinus vt noscat voces, & verba vocantum.
Præterea multum refert, cùm venerit hora
Lucinæ, & partus tenues in luminis auras
Ediderit connixa parens, plena vbera matris
Siccent; nec primum lactentes ora benino,

Aut ouium imbuti tibi sint, vel lacte capellæ,
Natura, & mos nutricis cum lacte bibuntur.
Ceruarum siccent, damarúmve vbera, matris
Copia si desit, vel torua dura leænæ.
In melius vertenda tibi est natura. videmus
Sponte sua res in peius ruere. arbu a Bacchi,
Si desit cultus, si laxis palmes habenis
Huc illuc eat, & nulli sit cura colono,
Nil feret, aut paruis fiet labrusca racemis.
Hoc quoque venantes primum monuisse sagaces
Profuerit, catulos sectari montibus altis
Ne vulpem patiantur, eos à cursibus illis
Continuò reuocent, ne spinæ corpora lædant.
Sed iam cura canum cadere, & succedere equorum
Incipit, hos etiam vocat in sua Delia castra.
Capreolos, lepores, ceruos, damásque volantes
Sæpe necesse sequi spatiosa per æquora campi.
At natura viris pariter velocibus esse
Non dedit: ingenio quibus est prudentia maior.
Idcirco quæruntur equi, qui cursibus acres,
Qui gyris apti sint, in certamina fortes.
Nunc age quæ species referam, quæ formæ legendis
Præpetibus quæratur equis. quæ prima iubemus
Grande satis corpus sit: membra rotunda, capútque
Exiguum, densis velentur corpora setis:
Os mediocre, breues aures, naréisque patentes:
Nec placet hirsutum cilium nimis, alba nimísve
Lumina, nec latebris veluti latitantia; frons sit
Lata, solum firmo pulset grauis vngula cornu.
Sed neque dura nimis placeat; nam scinditur æstu:
Quæ tenera est, facili pariter consumitur vsu.
Sit longum corpus & densum, pectora lata.
Per lumbos duplex & agatur spina; natésque
Sint pingues. sit densa iuba, & decumbat in armo
Dextro. compositum crus omnes flectere nodos
Possit, velocique fuga præuertere ventos.
Cauda decet crassa, & setis densissima longis.
Est albo color haud aptus, candore niuali
Aptus equus, pariter maculis signatus amœnis.
Omnibus est aptus color hic qui purus, & ipsa

In spe-

In specie syncerus adest, maculaq; nitentes.
Optimus Armenius pullus, Tyrrhenus, Achiuus,
Arcadicus, Maurus, Siculus, Thrax, Magnes, Iberus,
Sarmaticus, Libycus, Cretensis, Erembus, Epeius,
Celticus, Ioniúsque, Epirique incola campi.
Denique quàm varium genus est mortale, & equorum
Progenies, tamen in quauis virtute videbis
Præstantes specie. nulla est ita prouida tellus,
Et non triste ferat quidnam ita perfidus vllus,
Vt non quid pariat mortalibus vtile, campus.
Cernis vt vrtica, & spinis paliurus acutis,
Purpureaq; rosæ surgant, violisque propinqui.
Quod superest, semper quando velocior est mas,
Quære mares. arcenda procul tibi fœmina solis
Saltibus, eius odor patulis si naribus hæsit,
Discurrunt Veneris capti dulcedine campos:
Intempestiuis hinnitibus intonat æther,
Concussaq; tremunt syluæ, nemus omne remugit.
Nil calcar, nil fræna iuuant, nil sæua moranti
Verbera, nil alti montes, nil fluminis vndæ.
Quò Deus acer agit, stimulóque potentior omni,
Huc fugiunt, huc fert animus, huc cæca voluptas.
Excutiunt equites, syluasq; ferasq; relinquunt,
Velocique fuga superant plana æquora campi.
Quòd si fortè tenent equites sua fræna, regúntque,
Diffugit tamen hinnitu perterrita dama,
Et quæcunque feræ syluas, montésque pererrant.
Cappadoces dicuntur equi præstare superbis
Cursibus, atque animis: veniunt venantibus vsu,
Militibúsque feris, splendentibus ære cateruis.
Præterea iuuenes quos in sua Delia castra
Eligit, haud nimium pingues, tenuésve legemus:
Nec venatori spargantur tempora canis.
Sæpe feras per densa sequi virgulta necesse est,
Sublimem vel scandere equum, aut decernere ferro.
Tardior in pugnas pinguis, cursúsque laborem.
Fert ægrè senior cursumq; & prælia longa.
Non audit voces horum Dictynna precantum,
Sunt tres bellantum species, tria castra parantur.
Hæc regit immanis Mauors, quique impius ære,

Stultos armauitque homines, & strauit in aruis.
Militiam iuuenis petit & tua castra Cupido:
Hunc armas precibus, lacrymis, donisque, querelis.
Tertia venantum curæ tibi Delia castra:
Retibus hos armas, & ferro diua nitenti.
Canus non gratus primis, non ille secundis
Accipitur castris, reiectus & ille supremis.
Quòd si consilium senibus, si plurima rerum
Visarum memori desit prudentia menti,
Iam nihilum quod restet erit: sunt fabula vana:
Quare aliud quàm pondus iners, & inutile terræ?
Dicendum & quæ sint vestes venantibus aptæ.
Nec decorat tantùm vestis gestamen honestæ
Qua pro quisque suo vestitur munere, quantum
Muneribus sumptis prodest, rebúsque gerendis.
Conueniunt longæ vestes qui publica tractant
Munia, consulto iuris populúmque regenti.
Conueniunt succincta viris venantibus ipsa
Pallia, ne rapiant spinæ, aut virgulta morentur
Currentes: rapido resonent neu flamine venti:
Profuit & nudis pedibus vestigia quæri
Cæca feræ, ne fracta sonent arentia ligna
Sub solea, moneántque feras sua linquere lustra:
Scilicet aduentasse viros, mortémque parari.
Semina tum credis scopulis arentibus æstu.
Læua canes ducat longis firmísque ligatos
Loris, ne intempestiui certamina tentent:
Sed tamen hos facilè & possit immittere viso
Continuo lepori, nec vincula stricta retardent.
Venantis lato teneat venabula ferro
Dextera. Venantes taceant homínésque canésque.
Hæc suescant catuli præstare silentia parui.
Quod superest, celeris catuli cui credita cura,
Nutriat illecebris hunc, & sibi iungat amore.
Sic facilè & noto domino parere iubenti
Disceret, acceptísque sequi vestigia signis.
Nam neque difficile est, natura cùm sit amicus,
Conciliare tibi catulum, custodia fida:
Inconcussus amor canis est per tempora multa.
Pyrrus inauditum catuli testatur amorem:

Cuius

Cuius (vti fama est) dominus cùm fortè iaceret
Insidiis cæsus, stabat lacrymabile corpus
Obseruans, non ille cibi, non fontis amore
Abduci poterat, cupiens miserabilis vsque,
Vsque querebatur dominum, lacrymasse putares;
Leniter interdum vultum lambebat, & ora:
Tum rursus lacrymans dominum, residénsque vocabat.
Quæ res vt Pyrrhi regis peruenit ad aures,
Indoluit: miratus enim quo vinculo amoris
Sint homini deuincta canum fidissima corda.
Nec visum est audisse satis, sed cernere coràm
Rem voluit, cupiens vlciscier impia facta.
Nullus at in totis reperitur denique castris,
Qui fuerit cædis, qui tanti criminis autor
Inde canis domini tumulato funere regem
Multa gemens sequitur, lætatur tempore nullo:
Non ille illecebris, non blanda voce mouetur:
Sollicitant curæ domini languentia corda,
Pectora non capiunt noctu, non luce quietem.
Pluribus exactis Pyrrhus per castra diebus
Ibat vt instructas acies, vt viseret agmen,
(Admiranda cano, sed priscis cognita sæclis)
Fortè canis nouit dominum qui occiderit,
Autorémque necis latratu concitus alto
Hunc accusabat cædis, solúmque petebat.
In pœnas poscebat eum, Pyrrhúmque vocabat
Queis poterat signis: hunc aspiciebat & inde
In domini autorem cædis latrabat apertè
Vt scirent omnes domini quia funeris autor.
Tum rapitur miles manibus post terga reuinctis,
Ducitur irati mox ad tentoria regis.
Hîc gaudere canis posito mœrore, dominúmque
Blanditiis multis regem mulcere, proteruus
Vt daret emeritas miles pro crimine pœnas.
Intulit huic mortem, quod non sperauerat vnum;
Cognita res tandem, nec possunt impia facta
Delituisse diu. testatur Capparus olim
Actæi templi custos, rigidúsque satelles.
Nam fuerat Phœbo, nymphâque Coronide nato
Sacratum templum, sacrata in Palladis vrbe,

Ni pigeat studium paruarum noscere rerum.
Nec parua canibus cura est custodibus ipsis
Et res,& dominus: testatur vertagus acer.
Nam solis agris,& solis saltibus errat,
Atque capit quodcunque potest,prædámque reportat
Hinc domino: nullo tardatur munere, nullis
Blanditiis capitur, sua pignora cara putares
Nutrire,est tanta domini custodia cura.
Multa exempla canum sunt priscis cognita seclis:
His tamen haud nostris multo peiora diebus.
Sed res in peius tendunt, sunt deteriores,
Quàm fuerint,hodie.nummorum sola libido
Nunc omnes complet libros:nil inclyta facta
Curantur,nil egregium committere chartis
Mos est: obscuris voluuntur cuncta tenebris.
Quid nisi mollitiem nostram,lucrúmque minores;
Qua ratione,legent, mercator iunxit aceruo?
Quot nam Bergnus ait,latóque Bocatius ore,
Quæ foret æterna celari nocte decorum?
Sed reuocant Dryades, syluarum numina cæca
Errantes ad lustra petunt,atque antra relicta
Sacrati nemoris,viridans vbi populus illa
Alta tegens ramis prædulci murmurat aura.
Nunc quo conueniat venari tempore vel quà
Parte anni, lucísque mihi narrate Camœnæ.
Nauita velinolæ cùm pandit carbasa puppis,
Et secat hyberno posito freta lata tumultu,
Tempora tota die sunt venatoribus apta:
Lumine cùm primo Phœbus lustrauerit orbem,
Iámque parentur equi,casses,hominésque canésque,
Latáque rura petant quærentes lustra ferarum.
Mox vbi sol medium cœli conscenderit altus,
Et paribus spatiis Eoæ litora terræ,
Occiduásque domos distantes viderit,& cùm
Significans gregibus pastor florentia rura
Liquerit,& natis referent plena vbera matres,
Tempus gramineis est prandia sumere mensis.
Sunt vbi labentes fluuij. fontésque perennes.
Vmbrosi nemoris natiui pumicis antra,
Vel quercus sacrata Ioui,vel grata Coronæ

Populus Herculee, & ridentia marmora musco.
Venantes homines sequitur iucunda voluptas
Plurima, nec sudore minor. de rupe ruentem
Nunc aprum cernunt, nunc alta rupe morantem
Prospectant ceruum. venator cominus illum
Mirantem cædit; catulos vel ponè timentem
Retibus implicuit. ferróque obtruncat acuto.
Ipsa fames iucunda venit venantibus: vllas
Delicias non expectant, quas improba ventris
Ingluuies reperit: contenti simpliciori
Sunt mensa nec fœmineus syluestria luxus
Ingreditur: carpunt alto quæ plurima monte
Nascuntur, quæ sylua tulit. si lumina quando
Arrepit somnus fessis medicina laborum,
Inuitant volucrum cantus, dulcésque susurri,
Et Zephyro quæ sylua tremit iactata sereno.
Nec desunt herbæ molles gratissima strata,
Inuidiosa toris, auratis, murice tinctis.
Post vbi graminea fessus requieueris vmbra,
Et sol de medio cœli descenderit altus,
Læta per arua canes rursus vestigia quærant:
Donec in Oceanum flammatos lurida solis
Præcipitarit equos nox, primáque duxerit astra.
Mox vbi iam primum cuculus cantauerit æstum,
Et querulis latè resonabunt arua cicadis,
Sub lucem tremulis etiam splendentibus astris,
Iam petere arua canes celeres saltúsque iubemus.
Immodici interdum delent vestigia rores,
Plurimus & grauidis diffusus nubibus imber,
Aut grauis arboribus incumbens flamine ventus.
Hoc libuit monuisse priùs, ne fortè Dianam
Incuses deleta petens vestigia frustra.
Æstate inuenies vestigia recta ferarum,
Quæ fuerant olim vernis obliqua diebus,
Cùm syluis agitabat Amor, Venerisque Cupido.
Sol vbi flammiuomus consperget lumine campos,
Excutient matutinas & gramina guttas,
Cùm grauis incumbit campis arentibus æstus.
Linquendi saltus, & limina nota petenda.

Inuisa est adeò canibus velocibus æstas.
Impediunt herbæ currentes, & premit æstus.
Vt ver est homini, canibúsque sagacibus aptum:
Nam neque tum nimius calor, aut noua gramina tardant.
Interdum rapiunt vestigia floris odores.
Cùm repetunt armenta nemus, cùm pascua læta,
Area nec Cereris grauiter gemit vsta calore,
Rusticus ad ventos paleas sed iactat inanes,
Mitior est terris solis calor: arua iubentur
Rursus adire viri venantes, atque canum vis.
Ast vbi Libra diem paribus diuiserit horis,
Et noctem, vel dira Nepa cùm surgit ab vndis
Stella coronatus pomis Autumnus apricis
Collibus insidens pluuium spectabit ad Austrum,
Quantuscunque dies est venatoribus aptus.
Nam neque tunc æstus lædunt hominésque canésque
Currentes, nimium nec gramina longa retardant,
Non hyemis glacies concreta fluminis vnda.
Est eadem ratio venandi, cùm legit vuas
Rusticus, équo fanis liquentia mella premuntur,
Cùm trudunt nudos spumantia labra racemos,
Fructibúsque virent solertis tecta coloni,
Quæ fuit antè grauis, cùm primùm inuisa colubræ
Candida venit auis, tellúsque nouatur aratro.
Hoc etiam meminisse iuuat: cùm candida Phœbe
E regione videt fratrem, cùm distat vtrinque
Penè æquo spatio pulsantibus æthera flammis,
Non adeò redolent vestigia cæca ferarum.
Cùm vitream glaciem turgentia flumina trudunt,
Et pontem concreta gelu dant antè carinis
Sulcata, aggeribus niueis latet abdita tellus,
Pars media est lucis duris venantibus apta.
Phœbus vbi primùm liquidis extollitur vndis,
Cælinagis vel demit equis iuga flammea, frigus
Ferre graue est coit vnda, prius resoluta tepenti
Si qua calore fuit solis, cùm sidera surgunt:
Et noua lux acta sapiet mala frigora noctis.
Interdum rapiunt imbres vestigia densi,
Nunc glacies concreta, niues, gelidæque pruinæ.
Sunt hyemis longi tractus quos noctibus errant

Per nemora alta feræ. Sed iam demittere vela
Tempus adest primum demensis nauibus æquor.

NATALIS COMITIS DE VENATIONE.

LIBER SECVNDVS.

HACTENVS *arma, canes, homines, & robur equorum:*
Nunc Veneris stimulos, sæuique Cupidinis ignes,
Tempora Lucinæ, venantum furta canemus.
Hæc quoque respicias Francisci nobile germen
Roboris, Ausoniæ decus insuperabile Iuli.
Eia age rumpe moras; ventis impleto secundis
Carbasa, da pelagi tranquillos currere fluctus.
Syluarum, nemorúmque Deæ, lucique sacrati
Cura quibus Dryades secretos pandite saltus.
Quàm varia Oceani proles sub fluctibus altis,
Quantáque turbat aquas moles, errátque per vndas;
Tam varium, tantúmque genus super æquore terræ
Cernitur. est variis diuisum piscibus æquor:
Fluctibus hic summis, ast hic versatur in imis:
Oceanus piscem tulit hunc, tulit algifer illum
Adria. nónne vides diuisas aeris oras?
In summum volucris volat hæc, volat altera in imum,
Vtque cupit colles saxosos altera vitis,
Altera amat pinguem, lætatúrque vbere campi:
Sic quoque diuisus variis animalibus orbis.
Florida fert magnos elephantos India, tigres
Armenia, atque alibi nascuntur dira leonum
Semina, sunt oryges alibi, sunt dorcades illic.

Deni-

Denique nec paßim celeres nascuntur iorci,
Nec variis panthera notis, mimúsque pithecus,
Non vna atque eadem fert omnia gramina tellus.
Quæ mare, quæ terras habitant, quæque ætheris oras,
Plura viris ignota, virûm solertia longa
Quàm norit. nam quis species, vel nomina quæ sint
Nosceret? at pridem desunt sua nomina multis,
Quòd noua nascuntur semper terráque marique.
Nec maiora freti voluuntur monstra barathro
Quàm quæ terra tulit. Conuolui marmor ab imo
Credas, quum vasto se voluunt corpore cete,
Cete Atlantiaci fastus & gloria fluctus
Frondosos nutare putes cum vertice montes,
Quum vasto incedunt elephantes corpore magni.
Sed tamen & tanta hæc moles, hæc corpora tanta,
Magnanimo rerum domino vincuntur amore.
Cùm niueo cerasi vestitur planta colore,
Et teneræ erumpunt viridi de cortice gemmæ,
Cúmque nouis violis redolent florentia rura,
Dispulit & nubes hybernas mitior aura,
Quatuor exactis lustris labentibus annis
Concipit ingentes elephas in pectore flammas,
Non tamen vt pugnet reliquis: huic alma decorum
Ingenium natura dedit, nec gloria digna
Creditur his super occidi, vel cædere victos
Et quantum humanum genus est virtutis & æqui
Seruator, tantum capitur virtutis amore.
Nullus adulterium committit: fœmina másque
Secedunt, thalami cùm venit tempus, ab omni
Agmine; quinque dies simul hi, solique morantur
Post, vbi sexta diem patefecit clara serenum
Memnonis exoriens mater, stelláſque fugauit,
Fontanis purgantur aquis, vel flumine viuo:
Nec priùs hinc socios & sueta armenta requirunt.
Tanta pudicitiæ cura est animalibus istis.
Exactis pariunt annis hinc parua duobus
Pignora, quod spatium partus Lucina moratur.
AEthiopi, Mauro pariter nascuntur, & Indo:
Sed tamen hos reliquis maiores India nutrit.
Tristantur rapto, parto lætantur honore

Corda elephantorum studiis obnoxia nostris.
Multipli petitur certamine gens elephantum.
Namque alij circum fossis atque aggere cingunt.
Aggeribus clausos longa obsidione fatigant.
Ac veluti clausi muris, & turribus altis,
Quos victus tandem penuria vicit, & hostis,
Sunt faciles, fastúmque ferunt, subdúntque potenti:
Sic hi vincuntur studióque faméque sitique.
Venantur sic quos cupiunt in Martia castra.
Ascendunt alij domitos, & frena reponunt.
Hinc nemora alta petunt: armento quem procul esse
Norunt, hunc loris domitant, & verbere multo,
Donec defessus iaceat prostratus arena.
Tum domitum credunt, cùm cepit gramina primum
Humana porrecta manu, nec mitior vlla est
Humano generi fera, si quem nouerit esse
Frande procul. Sunt que foueis venentur, & altè
Defossis puteis, à tergo hinc agmine multo
Venator premit. vt norunt armenta elephantum,
Succurrunt lapso: saxis atque vndique ramis
Congestis replent foueas, redimúntque cadentem.
Vsque adeò ingenium mite elephantibus, alter
Fraterno alterius damno vt succurrat amore.
Sunt gemini e certi dentes: promuscide longa
Prosternit plantas altas, fructus legit ore.
Cauda breuis magno pro corpore protinus ipsa
Parua carent nodis, facilique volumine crura.
Forte caput, paruæque aures, nec lumina quanta
Hoc tantum poscat corpus, sint grandia quamuis:
Nigra cutis: tergus vix est penetrabile ferro.
Huic paulo villis est venter mollior atris.
Incumbens teret palmæ, fagoue virenti,
Decerpit tacitè blandum per pectora somnum.
Hæc quoque venandi ratio est, ea planta secatur.
Huic cadit incumbens elephas, qua vincitur arte.
Sed neque mox facile est præ magno pondere strato
Surgere humo. siue hoc nonocampti tibia cruris,
Siue pes horrendis armis spoliatus, & vngue,
Integra vix quino signatur limite planta.
Nam quibus ingenium prudens natura negauit,

Tradi-

Tradidit his vngues, dentes, aut cornua dura.
Laeui radices conuellit robore dentis:
At dextri venatorésque ferásque trucidat.
Saepius hi terra vescuntur, saepe lapillis.
Paruorum senibus mira est custodia: flumen
Tranantes primi iuuenes queis corpora parua
Ingrediuntur aquas, seniorum flumina mole
Ne nimium crescant, iuuenes mergantur in vndis.
Flumine digreßis senior praecedit, & agmen
Extremum claudit quicunque aetate secundus.
Omnibus est spatium longum, longißima vitae
Tempora, viginti bis dicunt viuere lustra.
Carniuoris color est idem, mens impia saeuis
Atque cruenta lupis imitantur lumina flammas:
Nocte procul cernes radiantis lampadis instar.
Forma refert catulum, nares, & gressus, & vngues,
Horridior tamen aspectu, speciésque tremenda.
Forma Lycaonios, & terga horrentia setis
Nunc etiam referunt animos, atque impia corda.
Perfusi pecudum caesarum sanguine gaudent.
Et cùm praetereunt currentia flumina multi,
Fortior est reliquis dux: caudam mordicus illi
Pone sequens tenet ore. Iu is hic omnibus ordo.
Viuere Niliacis nulli dicuntur in oris,
Montibus aut ..phris, qui sunt, dicuntur inertes,
Et parui. tanti patria est, primique penates,
Scilicet & multum refert ad corpora, vires,
Et mores, genitale solum quae sidera spectet.
Est coitus meta his bis sex concessa dierum.
Ver vbi dispellit nubes, & purior aether
Deducit sine fece dies, in pectore flammas
Concipiunt, & more canum iunguntur in vnum.
Conueniunt quos coget amor, Venerisque cupido.
Heu malè tum solis erratur saltibus: vnam
Multa lupam sequitur turba: hic fera praelia miscent,
Praelia dura super Veneris dulcedine: victi
Vel fundunt dulces animas, victoribus vltro
Vel cedunt: cunctis est vincere certa voluntas.
Cernis vti tauri pugnantes sanguine fuso
Membra lauant, sempérque magis pulsantibus ardent

Fluctibus irarum. carpit formosa iuuenca
Interea gramen, miseros nec spectat amantes.
Tertius interdum potitur, certantibus illis
Bellorum caussa. Sic hi dum prædia miscent,
Hic fruitur felix horum mercede laborum.
Qualis capreoli venatio, & ipsa luporum.
Fert balista necem. saltus hi rete coronant
Incultos: casses nequeunt vbi tendere, ramis
Arboribúsque vias densant, vt peruia nulli
Pars ea sit, latos saltus indagine cingunt.
Discurrunt nemora alia canes, hominésque, ferarum
Si qua fugit, plantæ catuli ducuntur odore,
Et cogunt in rete: ferit qui retia seruat,
Structáque syluarum ramis magalia linquit.
Caeduntur miseri, nec spes datur vlla salutis,
Parcere quod nullis didicerunt antè. rigentes
Interdum pugnant canibus, laniántque vicissim,
Et rabido quærunt extremam dente salutem.
Sic vbi planities completur qui oppida cingunt
Hostibus, atque acies longam traxere coronam,
Mœnibus inclusi sperant fera fata: sed armis
Nituntur decorare priùs post funera mortem.
Sæuorum species dicuntur quinque luporum.
Est ingens horror canibus si pellibus horum
Indutus plantas cedas: vocem his rapit horror,
Vt rapuere priùs visis mortalibus antè.
Præterea colli si fiant tympana pelle,
Cætera cuncta silent ingenti victa sonore:
Pascitur eoi simul incola psittacus arui,
Nescio quo feruore lupis deuinctus amoris.
Par numerus canibus catulorum, & tempora partus
Nascuntur cæci, vomitúmque cientia carpunt
Gramina: vescuntur terra. cùm tollitur vndis
Scorpius, & lucem rapuit mortalibus almam
Præcipiti labens curru Phaethontius heros,
Tempora Lucinæ veniunt his: pondus in alta
Deponunt ventris sylua, cæcísque latebris.
Fœmina bisquinis vterum gestare diebus
Insuper & binis fertur. quo tempore quondam
Fugit Hyperboreis in Delum splendida Phœbi

Matri,

Mater, & ignotam sumpsit mutata figuram.
Thessala terra lupos, & diuitis insula Creta
Ferre negant, vti fama refert, triginta diebus
Bis actis alij referunt hos edere partus.
Haud thoes pariter celeres, & cursibus acres:
Sunt breuiora quibus crura, exporrectáque cauda,
Longius & corpus. thoas natura negauit
Veloces numero fœtus æquare priores:
Nunc duo, nunc tres, ad summum sed quatuor edunt.
Retibus impliciti supremam dente salutem
Experiuntur & hi: nullo in discrimine vitæ
Ponuntur, mortis duros vt vellere nodos
Vnguibus, ingenio, morsu, pede, viribus, arte,
Non tentent: grauiora pati nec morte putarunt.
Cætera quæ capiunt pugnando fortiter hosti
Vulnera, creduntur sæua medicamina mortis,
Est vbi temperies cœli iucunda, virorum
Ni cadat insidiis lupus, huic sunt tempora vitæ
Longa: octo fertur viuendo vincere lustra
Humano generi natura thoes amici:
Admiranda quibus data sunt oblinia rerum.
Est quando diuersa feris natura, puellæ
Pandite Orestiades, iam vestros pandite saltus,
Et nemorum secreta mihi, collesque supinos,
Et varios campi aprici narrate colonos.
His magis hirsuta multo nascuntur hyenæ
Aphrorum terris, catulis inimica propago:
Magnanimo pariter gens hæc inuisa leoni.
Flectitur in medio villosi tergoris. arcta
His porrecta caput coniungit spina: nigranti
Limite villorum tergus vestitur vtrinque.
Sunt magis hirsutæ, cùm spicea protulit æstas
Crine coronato paleis flauentia serta.
Noctiuagæ color est oculis incertus hyenæ:
Mille refert varios acies inspecta colores,
Qualis vbi aduerso radiantis lumine solis
Gutta micat nubes inter, cùm labitur imber,
Sed nondum venit ad terram sub nubibus atris.
Huic sol exoriens noctem, tenebrasq; reducit:
Astra diem referunt nigro surgentia cœlo.

Stultos armauitque homines, & strauit in aruis.
Militiam iuuenis petit & tua castra Cupido:
Hunc armas precibus, lacrymis, donisque, querelis.
Tertia venantum curæ tibi Delia castra:
Retibus hos armas, & ferro diua nitenti.
Canus non gratus primis, non ille secundis
Accipitur castris, reiectus & ille supremis.
Quòd si consilium senibus, si plurima rerum
Visarum memori desit prudentia menti,
Iam nihilum quod restet erit: sunt fabula vana:
Quid aliud quàm pondus iners, & inutile terræ?
Dicendum & quæ sint vestes venantibus aptæ.
Nec decorat tantùm vestis gestamen honestæ
Qua pro quisque suo vestitur munere, quantum
Muneribus sumptis prodest, rebúsque gerendis.
Conueniunt longæ vestes qui publica tractant
Munia, consulto iuris populúmque regenti.
Conueniunt succincta viris venantibus ipsa
Pallia, ne rapiant spinæ, aut virgulta morentur
Currentes: rapido resonent neu flamine venti:
Profuit & nudis pedibus vestigia quæri
Cæca feræ, ne fracta sonent arentia ligna
Sub solea, moneántque feras sua linquere lustra:
Scilicet aduentasse viros, mortémque parari.
Semina tum credis scopulis arentibus æstu.
Læua canes ducat longis firmísque ligatos
Loris, ne intempestiui certamina tentent:
Sed tamen hos facilè & possis immittere viso
Continuo lepori, nec vincula stricta retardent.
Venantis lato teneat venabula ferro
Dextera. Venantes taceant hominésque canésque.
Hæc suescant catuli præstare silentia parui.
Quod superest, celeris catuli cui credita cura,
Nutriat illecebris hunc, & sibi iungat amore.
Sic facilè & noto domino parere iubenti
Disceret, acceptisque sequi vestigia signis.
Nam neque difficile est, natura cùm sit amicus,
Conciliare tibi catulum, custodia fida:
Inconcussus amor canis est per tempora multa.
Pyrrus inauditum catuli testatur amorem:

Cuius

Cuius (vti fama est) dominus cùm fortè iaceret
Insidiis casus, stabat lacrymabile corpus
Obseruans, non ille cibi, non fontis amore
Abduci poterat, cupiens miserabilis vsque,
Vsque querebatur dominum, lacrymasse putares;
Leniter interdum vultum lambebat, & ora:
Tum rursus lacrymans dominum, residénsque vocabat.
Quæ res vt Pyrrhi regis peruenit ad aures,
Indoluit: miratus enim quo vinculo amoris
Sint homini deuincta canum fidissima corda.
Nec visum est audisse satis, sed cernere coràm
Rem voluit, cupiens vlcisci ser impia facta.
Nullus at in totis reperitur denique castris,
Qui fuerit cædis, qui tanti criminis autor
Inde canis domini tumulato funere regem
Multa gemens sequitur. lætatur tempore nullo.
Non ille illecebris, non blanda voce mouetur:
Sollicitant curæ domini languentia corda,
Pectora non capiunt noctu, non luce quietem.
Pluribus exactis Pyrrhus per castra diebus
Ibat, vt instructas acies, vt viseret agmen,
(Admiranda cano, sed priscis cognita sæclis)
Fortè canis nouit dominum qui nocte ceciait,
Autorémque necis latratu concitus alto
Hunc accusabat cædis, solúmque petebat.
In pœnas poscebat eum, Pyrrhúmque vocabat
Queis poterat signis: hunc aspiciebat & inde
In domini autorem cædis latrabat apertè
Vt scirent omnes domini quia funeris autor.
Tum rapitur miles manibus post terga reuinctis,
Ducitur irati mox ad tentoria regis.
Hîc gaudere canis posito mœrore, hominémque
Blanditiis multis regem mulcere, proteruus
Vt daret emeritas miles pro crimine pœnas.
Intulit huic mortem, quod non sperauerat vnum;
Cognita res tandem. nec possunt impia facta
Delituisse diu. testatur Capparus olim
Actæi templi custos, rigidúsque satelles.
Nam fuerat Phœbo, nymphâque Coronide nato
Sacratum templum, sacrata in Palladis vrbe,

Ni pigeat studium paruarum noscere rerum.
Nec parua canibus curæ est custodibus ipsis
Et res, & dominus: testatur vertagus acer.
Nam solus agris, & solus saltibus errat,
Atque capit quodcunque potest, prædamque reportat
Hinc domino: nullo tardatur munere, nullis
Blanditiis capitur, sua pignora cara putares
Nutrire, est tanta domini custodia curæ.
Multa exempla canum sunt priscis cognita seclis:
His tamen haud nostris multo peiora diebus.
Sed res in peius tendunt, sunt deteriores,
Quàm fuerint, hodie. nummorum sola libido
Nunc omnes complet libros: nil inclyta facta
Curantur, nil egregium committere chartis
Mos est: obscuris voluuntur cuncta tenebris.
Quid nisi mollitiem nostram, lucrúmque minores,
Qua ratione, legent, mercator iunxit aceruo?
Quot nam Bergnus ait, latóque Bocatius ore,
Quæ foret æterna celari nocte decorum?
Sed reuocant Dryades, syluarum numina cæca
Errantes ad lustra petunt, atque antra relicta
Sacrati memoris, viridans vbi populus illa
Alta tegens ramis prædulci murmurat aura.
Nunc quo conueniat venari tempore vel qua
Parte anni, lucisque mihi narrate Camœnæ.
Nauita velinolæ cùm pandit carbasa puppis,
Et secat hyberno posito freta lata tumultu,
Tempora tota die sunt venatoribus apta:
Lumine cùm primo Phœbus lustrauerit orbem,
Iámque parentur equi, casses, hominésque canésque,
Latáque rura petant quærentes lustra ferarum.
Mox vbi sol medium cæli conscenderit altus,
Et paribus spatiis Eoæ litora terræ
Occiduásque domos distantes viderit, & cùm
Significans gregibus pastor florentia rura
Liquerit, & natis referent plena vbera matres,
Tempus gramineis est prandia sumere mensis.
Sunt vbi labentes fluuij, fontésque perennes,
Vmbrosi nemoris natiui pumice antra,
Vel quercus sacrata Ioui, vel grata Corona

Populus Herculea, & ridentia marmora musco.
Venantes homines sequitur iucunda voluptas
Plurima, nec sudore minor. de rupe ruentem
Nunc aprum cernunt, nunc alta rupe morantem
Prospectant ceruum, venator cominus illum
Mirantem cædit, catulos vel ponè timentem
Retibus implicuit, ferróque obtruncat acuto.
Ipsa fames iucunda venit venantibus: vllas
Delicias non expectant, quas improba ventris
Ingluuies reperit: contenti simpliciori
Sunt mensa nec fœmineus sylvestria luxus
Ingreditur: carpunt alto quæ plurima monte
Nascuntur, quæ sylua tulit. si lumina quando
Arrepit somnus fessis medicina laborum,
Inuitant volucrum cantus, dulcésque susurri,
Et Zephyro quæ sylua tremit iactata sereno.
Nec desunt herbæ molles gratissima strata,
Inuidiosa toris, auratis, murice tinctis.
Post vbi graminea fessus requieveris vmbra,
Et sol de medio cœli descenderit altus,
Læta per arua canes rursus vestigia quærant:
Donec in Oceanum flammatos lurida solis
Præcipitarit equos nox, primáque duxerit astra.
Mox vbi iam primum cuculus cantauerit æstum,
Et querulis latè resonabunt arua cicadis,
Sub lucem tremulis etiam splendentibus astris,
Iam petere arua canes celeres saltúsque iubemus.
Immodici interdum delent vestigia rores,
Plurimus & grauidis diffusus nubibus imber,
Aut grauis arboribus incumbens flamine ventus.
Hoc libuit monuisse priùs, ne fortè Dianam
Incuses deleta petens vestigia frustra.
Æstate inuenies vestigia recta ferarum,
Quæ fuerant olim vernis obliqua diebus,
Cùm syluis agitabat Amor, Venerisque Cupido.
Sol vbi flammiuomus consperget lumine campos,
Excutient matutinas & gramina guttas,
Cùm grauis incumbit campis arentibus æstus.
Linquendi saltus, & limina nota petenda.

Ennisa

Inuisa est adeò canibus velocibus æstas.
Impediunt herbæ currentes, & premit æstus.
Vt ver est homini, canibúsque sagacibus aptum:
Nam neque tum nimius calor, aut noua gramina tardant.
Interdum rapiunt vestigia floris odores.
Cùm repetunt armenta nemus, cùm pascua læta,
Area nec Cereris grauiter gemit vsta calore,
Rusticus ad ventos paleas sed iactat inanes,
Mitior est terris solis calor: arua iubentur
Rursus adire viri venantes, atque canum vis.
Ast vbi Libra diem paribus diuiserit horis,
Et noctem, vel dira Nepæ cùm surgit ab vndis
Stella coronatus pomis Autumnus apricis
Collibus insidens pluuium spectabit ad Austrum,
Quantuscunque dies est venatoribus aptus.
Nam neque tunc æstus lædunt hominésque canésque
Currentes, nimium nec gramina longa retardant,
Non hyemis glacies concreta fluminis vnda.
Est eadem ratio venandi, cùm legit vuas
Rusticus, éque fauis liquentia mella premuntur,
Cùm trudunt nudos spumantia labra racemos,
Fructi legíque virent solertis tecta coloni,
Quæ fuit antè grauis, cùm primùm inuisa colubræ
Candida venit auis, tellúsque nouatur aratro.
Hoc etiam meminisse iuuat: cùm candida Phœbe
E regione videt fratrem, cùm distat vtrinque
Penè æquo spatio pulsantibus æthera flammis,
Non adeò redolent vestigia cæca ferarum.
Cùm vitream glaciem turgentia flumina trudunt,
Et pontem concreta gelu dant antè carinis
Sulcata, aggeribus niueis latet abdita tellus,
Pars media est lucis duris venantibus apta.
Phœbus vbi primùm liquidis extollitur vndis,
Cælinagis vel demit equis iuga flammea, frigus
Ferre graue est coit vnda, prius resoluta tepenti
Si qua calore fuit solis, cùm sidera surgunt:
Et noua lux actæ sapiet mala frigora noctis.
Interdum rapiunt imbres vestigia densi,
Nunc glacies concreta, niues, gelidæque pruinæ.
Sunt hyemis longi tractus quos noctibus errant

Per nemora alta feræ. Sed iam demittere vela
Tempus adest primum demensis nauibus æquor.

NATALIS COMITIS DE VENATIONE.

LIBER SECVNDVS.

HACTENVS *arma, canes, homines, & robur equorum:*
Nunc Veneris stimulos, sæuique Cupidinis ignes,
Tempora Lucinæ, venantum furta canemus.
Hæc quoque respicias Francisci nobile germen
Roboris, Ausoniæ decus insuperabile Iuli.
Eia age rumpe moras; ventis impleto secundis
Carbasa, da pelagi tranquillos currere fluctus.
Syluarum, nemorúmque Deæ, lucique sacrati
Cura quibus Dryades secretos pandite saltus.
Quàm varia Oceani proles sub fluctibus altis,
Quantáque turbat aquas moles, errátque per vndas;
Tam varium, tantúmque genus super æquore terræ
Cernitur. est variis diuisum piscibus æquor:
Fluctibus hic summis, ast hic versatur in imis:
Oceanus piscem tulit hunc, tulit algifer illum
Adria. nonne vides diuisas aeris oras?
In summum volucris volat hæc, volat altera in imum,
Vtque cupit colles saxosos altera vitis,
Altera amat pinguem, lætatúrque vbere campi:
Sic quoque diuisus variis animalibus orbis.
Florida fert magnos elephantos India, tigres
Armenia, atque alibi nascuntur dira leonum
Semina, sunt oryges alibi, sunt dorcades illic.

Deni-

Denique nec paßim celeres nascuntur iorci,
Nec varijs panthera notis, mimúsque pithecus,
Non vna atque eadem fert omnia gramina tellus.
Quæ mare, quæ terras habitant, quæque ætheris oras,
Plura viris ignota, virûm solertia longa
Quàm norit. nam quis species, vel nomina quæ sint
Nosceret? at pridem desunt sua nomina multis,
Quòd noua nascuntur semper terráque marique.
Nec maiora freti voluuntur monstra barathro
Quàm quæ terra tulit Conuolui marmor ab imo
Credas, quum vasto se voluunt corpore cete,
Cete Atlantiaci fastus & gloria fluctus
Frondosos nutare putes cum vertice montes,
Quum vasto incedunt elephantes corpore magni.
Sed tamen & tanta hac moles, hæc corpora tanta,
Magnanimo rerum domino vincuntur amore.
Cùm niueo cerasi vestitur planta colore,
Et teneræ erumpunt viridi de cortice gemmæ,
Cùmque nouis violis redolent florentia rura,
Dispulit & nubes hybernas mitior aura,
Quatuor exactis lustris labentibus annis
Concipit ingentes elephas in pectore flammas,
Non tamen vt pugnet reliquis: huic alma decorum
Ingenium natura dedit, nec gloria digna
Creditur his super occidi, vel cædere victos
Et quantum humanum genus est virtutis & æqui
Seruator, tantum capitur virtutis amore.
Nullus adulterium committit: fœmina másque
Secedunt, thalami cùm venit tempus, ab omni
Agmine; quinque dies simul hi, solique morantur
Post, vbi sexta diem patefecit clara serenum
Memnonis exoriens mater, stelláſque fugauit,
Fontanis purgantur aquis, vel flumine viuo:
Nec priùs hinc socios, & sueta armenta requirunt.
Tanta pudicitiæ cura est animalibus istis.
Exactis pariunt annis hinc parua duobus
Pignora, quod spatium partus Lucina moratur.
Æthiopi, Mauro pariter nascuntur, & Indo:
Sed tamen hos reliquis maiores India nutrit.
Tristantur rapto, parto lætantur honore

Corda elephantorum studiis obnoxia nostris.
Multipli petitur certamine gens elephantum.
Namque alij circum fossis atque aggere cingunt.
Aggeribus clausos longa obsidione fatigant.
Ac veluti clausi muris, & turribus altis,
Quos victus tandem penuria vicit, & hostis,
Sunt faciles, fastúmque ferunt, subdúntque potenti:
Sic hi vincuntur studióque faméque sitique.
Venantur sic quos cupiunt in Martia castra.
Ascendunt alij domitos, & frena reponunt.
Hinc nemora alta petunt: armento quem procul esse
Norunt, hunc loris domitant, & verbere multo,
Donec defessus iaceat prostratus arena.
Tum domitum credunt, cùm cepit gramina primum
Humana porrecta manu, nec mitior vlla est
Humano generi fera, si quem nouerit esse
Fraude procul. Sunt que foueis venentur, & altè
Defossis puteis, à tergo hunc agmine multo
Venator premit. vt norunt armenta elephantum,
Succurrunt lapso: saxis atque vndique ramis
Congestis replent foueas, redimúntque cadentem.
Vsque adeò ingenium mite elephantibus, alter
Fraterno alterius damno vt succurrat amore.
Sunt gemini exerti dentes: promuscide longa
Prosternit plantas altas, fructus legit ore.
Cauda breuis magno pro corpore protinus ipsa
Parua carent nodis, facilique volumine crura.
Forte caput, paruæque aures, nec lumina quanta
Hoc tantum poscat corpus, sint granata quamuis:
Nigra cutis: tergus vix est penetrabile ferro.
Huic paulo villis est venter mollior atris.
Incumbens teret palmæ, fagóue virenti,
Decerpit tacitè blandum per pectora somnum.
Hæc quoque venandi ratio est, ea planta secatur.
Huic cadit incumbens elephas, qua vincitur arte.
Sed neque mox facile est præ magno pondere strato
Surgere humo. sine hoc momento campti tibia cruris,
Sic e pes horrendis armis spoliatus, & vngue,
Integra vix quino signatur limite planta.
Nam quibus ingenium prudens natura negauit,

Tradi-

Tradidit his vngues, dentes, aut cornua dura.
Laui radices conuellit robore dentis:
At dextri venatorésque ferásque trucidat.
Sæpius hi terra vescuntur, sæpe lapillis.
Paruorum senibus mira est custodia: flumen
Tranantes primi iuuenes queis corpora parua
Ingrediuntur aquas, seniorum flumina mole
Ne nimium crescant, iuuenes mergantur in vndis.
Flumine digressis senior præcedit, & agmen
Extremum claudit quicunque ætate secundus.
Omnibus est spatium longum, longissima vitæ
Tempora, viginti bis dicunt viuere lustra.
Carniuoris color est idem, mens impia sæuis
Atque cruenta lupis imitantur lumina flammas:
Nocte procul cernes radiantis lampadis instar.
Forma refert catulum, nares, & gressus, & vngues,
Horridior tamen aspectu, speciésque tremenda.
Forma Lycaonios, & terga horrentia setis
Nunc etiam referunt animos, atque impia corda.
Perfusi pecudum cæsarum sanguine gaudent.
Et cùm prætereunt currentia flumina multi,
Fortior est reliquis dux: caudam mordicus illi
Pone sequens tenet ore. Iunctis hic omnibus ordo.
Viuere Niliacis nulli dicuntur in oris,
Montibus aut Zephyris qui sunt, dicuntur inertes,
Et parui. tanti patria est, primique penates,
Scilicet & multum refert ad corpora, vires,
Et mores. genitale solum qua sidera spectet.
Est coitus meta his bis sex concessa dierum.
Ver vbi dispellit nubes, & purior æther
Deducit sine fece dies, in pectore flammas
Concipiunt, & more canum iunguntur in vnum.
Conueniunt quos coget amor, Venerísque cupido.
Heu malè tum solis erratur saltibus: vnam
Multa lupam sequitur turba: hic fera prælia miscent,
Prælia dura super Veneris dulcedine. victi
Vel fundunt dulces animas, victoribus vltro
Vel cedunt: cunctis est vincere certa voluntas.
Cernis vti tauri pugnantes sanguine fuso
Membra lauant, sempérque magis pulsantibus ardent

Mater, & ignotam sumpsit mutata figuram.
Thessala terra lupos, & diuitis insula Creta
Ferre negant, vti fama refert, triginta diebus
Bis actu alij referunt hos edere partus.
Haud thoes pariter celeres, & cursibus acres:
Sunt breuiora quibus crura, exporrectáque cauda,
Longius & corpus. thoas natura negauit
Veloces numero fœtus æquare priores:
Nunc duo, nunc tres, ad summum sed quatuor edunt.
Retibus impliciti supremam dente salutem
Experiuntur & hi: nullo in discrimine vitæ
Ponuntur, mortis duros vt vellere nodos
Vnguibus, ingenio, morsu, pede, viribus, arte,
Non tentent: grauiora pati nec morte putarunt.
Cætera quæ capiunt pugnando fortiter hosti
Vulpera, creduntur sanæ medicamina mortis,
Est vbi temperies cœli iucunda, virorum
Ni cadat insidiis lupus, huic sunt tempora vitæ
Longa: octo fertur viuendo vincere lustra
Humano generi natura thoes amici:
Admiranda quibus data sunt obliuia rerum.
Est quando diuersa feris natura, puellæ
Pandite Orestiades, iam vestros pandite saltus,
Et nemorum secreta mihi, collesque supinos,
Et varios campi aprici narrate colonos.
His magis hirsuta multo nascuntur hyænæ
Aphrorum terris, catulis inimica propago:
Magnanimo pariter gens hæc inuisa leoni.
Flectitur in medio villosi tergoris. arcta
His porrecta caput coniungit spina: nigranti
Limite villorum tergus vestitur vtrinque.
Sunt magis hirsutæ, cùm spicea protulit æstas
Crine coronato paleis flauentia serta.
Noctiuagæ color est oculis incertus hyænæ:
Mille refert varios acies inspecta colores,
Qualis vbi aduerso radiantis lumine solis
Gutta micat nubes inter, cùm labitur imber,
Sed nondum venit ad terram sub nubibus atris.
Huic sol exoriens noctem, tenebrasq; reducit:
Astra diem referunt nigro surgentia cœlo.

Luce latens sua lustra fouet, sua pignora parua,
Nocte cibum quærit dum carpunt cætera somnum.
Ast vbi quæruntur canibus venantibus, ingens
Se sit turba canum, cursu petiere salutem.
Res vtcunque tulit, fugiunt, nec lumina cernunt:
In casséisque cadunt: ferro venator acuto
Irruit, obtruncátque trementia pectora telo.
At si nec canibus multis in rete premantur,
Nec timeant magnos strepitus hominúmque canúmque
A tergo, & possint campo committere aperto
Prælia quid valeant coràm fecisse periclum,
Tristibus auspiciis occurrit primus, & atris.
Experietur enim quantos in pectore fluctus
Iratum voluat, rabies sit qualis hyenæ.
Viuere lustra feræ septem dicuntur & istæ.
Suspendunt alij vitreis in vasibus altè
Humanum stercus, quod læti vulneris illi
Est medicina feræ; sed ne contingere possit.
Hæc sperans semper præsentem posse medelam
Nancisci, moritur decepta cupidine, & alto
Qui grauis ingreditur per pectora læsa dolore.
Post vbi iam fueris cursu, longóque labore
Defessus, solísque calor premet arua, iacentes
Præbebunt molles vmbras virgulta, perennes
Arboris haud deerunt vmbræ, vel pumicis antra
Natiui rapiet partum spelunca calorem.
Quin etiam vitreus fugiens per gramina riuus
Murmura grata ciet, placidúmque vocantia somnum.
Adde quod & poteris gratum reperire lauacrum,
Et pacare sitim. nam gaudia multa sequuntur
Venantes homines, quæ nullo dicere versu est.
Nec lepores nostro fugietis carmine molles.
Fœcundúmque genus, veluti sub tecta columbæ.
Quæ paritis toties, quoties venere calendæ.
Plurima planta quibus secta est animalia, cæcos
Emittunt catulos tenues in luminis auras.
Hoc vitium lepori facilis natura negauit.
Vna negat lepores tellus prudentis Vlyssis.
Sunt multæ leporum species, qui collibus errant
Apennine tuis summúmque vagantur Amanum.

Creduntur niuibus pasci, niueus color illis
Est quia. cœrulea glacies quo tempore primùm
Liquitur, & gelidæ labuntur montibus vndæ,
Paulatim color est illis rubicundus. in illum
Vertitur hic candor, vix credas esse priores.
Nunc duo, nunc tres, interdum quoque quatuor eduntß
Et nemorum secreta petunt, virgultáque densa,
Ingeniosa cohors leporum: sed murmure paruo
Terrentur, facilem capiunt per membra timorem.
Interdum rapidis tolerare sonantia ventis
In syluis folia haud possunt, ob murmura frondis
Corripuere fugam, defesso corpore tandem
Quæ fugere diu patiuntur murmura tutò.
Sanguinis aerij tulit hoc natura: videmus
Quæ cursu leuiora, timent magis omnia motus
Concipit aerius faciles in pectore sanguis.
Cernis vt immodicas pernices pectore cerui
Concipiant furias cursus, fluuiósque rapaces
Continuò tranent. nec tantum lustra morantur,
Nec syluæ, vel prolis amor, fontísque nitentis,
Quantum pulsat iners timor hos, clamórque sequentum.
Hoc, vt fama refert, horrescens murmura frondis,
Cœperunt animal furiæ, tua munera questum
Alma parens Natura, nihil quod repperit vsquam
Tristius, & tantum capiens per membra timorem.
Multa voluntati placuit sententia, vel se
Præcipitare iugis, alto vel mergere fluctu.
Cùm vitrei peteret currentis fluminis vndam,
Protinus insiluit flumen perterrita rana.
Inde lepus didicit tranquillo pectore sortem
Ferre suum, tenuítque metum quem cœperat antè.
Propterea tam tempestas, & tempora nobis,
Ventorúmque dies seruandi, & sidera cœli;
Quàm freta qui sulcat ratibus spumantia pandit,
Ventosásque vias currit, nauémque gubernat,
Sidera cuncta notat. venturáque tempora discit:
Nunc spectat geminos Hœdos, clarámque Coronam,
Et nunc Arcturum, nunc te formosa Celæno,
Nunc pluuias Hyadas, nunc spectat Oriona clarum.
Nec solum quoniam strepitus, clamórque secundus,

Venantum

Venantum facilè inde premunt in retia ceruos,
Sed quia si flarint aduersis flatibus auræ,
Naribus accipiunt prætensi retis odorem:
Occidua si fortè plaga, qua nocte rubentes
Præcipitat Phœbus currus, orbémque relinquit,
Aphricus aspirat, venator Cacia in oras.
At si spirarint æstiuo cardine Cauri,
Et leuis Argestes, Vulturni regna petantur.
Quem latet aduersum Boreæ te flatibus Auster?
Retibus & canibus leporum timidissima turba
Capta perit: venantur aues. est plurima lethi
His via, nec prodest Spartanæ more sagittæ
Aufugere, & rapidos cursu præuertere ventos.
Lætantur venatorum exultantia corda
Cursibus vt longis, & decertatur aperta
Planitie, clamore canes & voce sequentum
Quisque iuuat, sequitúrque simul clamore secundo:
Esse canes cupiere ferè, & decernere cursu,
Quóque valent animo leporem cepere fugacem.
Tantus amor lepores venandi, gaudia tanta.
Hic mens, hic animus, hic est & tota voluntas.
Præponunt reliquis vna hæc solatia cunctis.
Exiguo primum venandi captus amore
Mox neque sponte vales diuelli, linquere non est
Venandi studium facile, hunc tot vincula nectunt.
Sunt parui lepores, auris longissima, quæq;
Promittat magnum corpus, quæ fortia membra,
Forma breuis capitis, fulgentia lumina, sed quæ
Nunquam claudantur somno: timor vsque ferarum
Sollicitat, vigilique occurrunt semper amores.
Nec gens in syluis errat fœcundior vlla.
Námque parit catulos, & eodem tempore villis
Indutos vtero gestat, partúsque recenti
Coniugio incœpti grauida formantur in aluo.
Sunt genus ambiguum lepores, trochus acris hyæna:
Quòd tria naturam dicuntur habere duorum.
Præterea leporis villosum lingua palatum
Lambit, & hoc vni tribuit natura: decémque
Annorum spatij conclusa est limite vita.
Castorides leporem celeres sectentur aperta

Planitie:hæ duris veniunt venantibus vsu.
Plurimus Hispani, Balearisque incola ruris,
Huic aures similis dasypus, corpúsque capútque:
Crura tamen breuiora, minùs timet, & minus illo
Velox, antra colet, foßique foramina ruris.
Huic balista necem fert, hunc viuerra necatum
Sedula fert epulum domino, prædámque reportat.
Quid tibi commemorem versu generosa leonum
Semina, quos Nessus vitreo complectitur amne,
Et quos parte alia claudunt Acheloides vndæ?
Assyriæ fuluus campis est incola terræ,
Cui iuba fulua tegit collum, cui plurimus armos
Villus habet, natura mari quod præstitit vni.
Grandius Armenio collum, Parthóque leoni:
Latius est tempus, radiantia lumina fulgent.
Est adeò aspectu clarus Felicia rura
Quem genuere, ferax & campus pauit Erembus.
At plures Libyes siccis nascuntur in agris,
Exiguis & colla iubis velantur, & atro
Membra colore rigent: sed multo robore præstant.
Præterea sunt certa cibis, & certa labori
Tempora, nec cunctis epulas sumpsere diebus.
Hic vbi comprendit nox, & sol linquit in æquor
Aufugiens, rapiénsque diem mortalibus almum,
Fortia decerpunt placidam per membra quietem.
Prima vbi temperies clarum patefecit Olympum,
Regia progenies domino feriuntur amore.
Concipiuntque nouas insueto pectore flammas.
Sæuities insueta capit syluestria corda,
Cùm rabies, flammæq; domant, & feruor amoris.
Hinc vbi floriferum ver frigora prima fugarit,
Et glacies resoluta fluet deuicta tepore,
Cùm Cynosura freto quæ nunquam mergitur alto,
Custodem cecidisse maris lætabitur vndis:
Expectat partum facilis Lucina lææna.
Nunc duo, nunc tres, nec vnum, nunc quatuor edit.
Sunt & qui Assyrias primo quinque edere partu,
Quatuor inde ferant partu peperisse secundo:
Atque vnum numero sic semper abesse priori
Donec sit ventum ad nihilum: tum ducere vitam

Felicem

Felicem, sobolisque procul, partûsque dolore.
Quæ furiæ rapuere mares, quo tempore blandus
Pectora fixit amor iaculis: post fœmina partum
Concipit, & toto nil est crudelius orbe.
Ingredier scymnus fertur sex mensibus actis.
Debile principium regi natura leoni
Præstitit: id paruum capiunt ingentia cuncta.
Nunc vbi stant ædes, atque alta palatia Romæ,
Pastorum tuguri congestum cespite culmen
Vix pluuias arcebat aquas dominûmque boumque.
Qui fluit Eridanus, lata celeberrimus vnda,
Fluminibus multis auctus prorumpit in æquor.
Nil quod non fuerit paruum, grande esse videmus.
Maturi exiliunt scintillæ ex osse leonis:
Duricies tanta est. flammis terretur, & iras
Horret apri, quarum fluctus in pectore voluit.
Nec tantum armatas hominum timet ille cateruas,
Immissos galli quantum sub lumina cantus.
Est quadruplex ratio vincendi dura leonum
Robora. nam ferro indutæ vicere phalanges,
Cominus & lato sumpserunt prælia campo.
Tum nemus omne sonat magno clangore tubarum,
Latratúque canum, respondet vocibus æther.
Ecce leo veniens rugitu territat hostem.
Irarum magnos voluens in pectore fluctus.
Vnguibus exertis expectat prælia: magnas
Lumina significant iras, & cauda leonis.
Tristibus auguriis occurrit primus, & atris.
Tabifica lacerat quod dura contigit vngue.
Sed tamen indutus ferro venator aperte
In pectus telo expectat fera bella parato.
Concidit interdum victor, & victus vterque:
Sanguinolenta venit victoria parta duobus.
Vincitur interdum canibus vis magna leonis,
Et telo: plures in retia cedere cogunt.
Nec fortis quamuis valuit contendere multis
Sunt & qui effodiant fossas, atque aggere cingant.
Ne sit conspicuus dolus, hinc & vepribus, illinc
Obturent saxis: medio statuere columnam,
Suspendúntque agnum tum matris ab vbere raptum,

Hic quà currentes fluuios adiere leones.
Ille vocat crebris balatibus, hique potenti
Robore confisi superant molimina saltu.
Prima fuit priscis venatio cognita fossa.
Tunc hi decepti foueam labuntur in altam.
Hic celeres nascuntur equi, quà labitur vnda
Euphratis, virides & texit arundine ripas,
Qui soli faciem regis spectare leonis
Audent, nec domino soli certare verentur.
His eques instruitur. venantes retia tendunt
In lunæ formam, cùm primis cornibus orbem
Visit, & Oceano tollit clarissima currum.
Extremæ retis partes sunt cura duobus,
Tertius in mediis, atque inter vtrumque locatur.
Accensis facibus pedites armantur, & omnis
Sylua sonat strepitu armorum, & clangore tubarum.
Scuta tenent leuis, quatientes illa sequuntur
Inter se pedites. strepitu fera concita, & igne,
Non audet cedens oculos attollere contra:
Hinc equites clamore leues in retia pellunt.
Tum verò ingentes voluunt in pectore flammas,
Atque indignantur secum fera corda leonum,
Sternere quòd paruum non audent viribus hostem
Eximiis, partis quòd non gaudere trophæis.
Vltra Æquatorem gens est asperrima bello,
Piscibus & premitur geminis, & flatibus Austri:
Penè quater paribus spatiis diuisa dies est,
Nóxque semel cœli dum Phœbus perficit orbem.
Hæc genus insuetum venandi repperit. omnes
Vellere membra tegunt, & stricto fune ligantur
Quatuor, aut sex: hinc armantur casside dura,
Vt vix cernantur labra, & caua lumina, nares.
Suspendunt hastæ scutum religántque sonorum.
Tum sic instructi speluncam protinus hostis,
Cæcáque lustra petunt. hic scutum concutit vnus.
Ecce ruit rabido ore leo, scutóque cientem
Sternit humi furiis accensus: vellera mordens
Dentibus infremuit. tum scutum concutit alter
A tergo, primum linquens, rapit ille secundum:
Sæpius hoc faciunt donec sit membra labore

Defessus, tunc ille iacet certaminis impos
Stratus humi, manibúsque virûm vincitur anhelans.
Vincere triginta viuendo lustra feruntur.
Quis primus pugnare feris hominúmne Deúmne
Conatus est ausus? vatum mihi pandite Diuæ.
Inter mortales primus syluestria Perseus
Agmina de lustris pepulit, ferróque cecidit.
Quid referam Ledæ pueros? hic repperit arcus,
Et cursu domitare feras inuenit equorum:
Ille canes primus docuit vestigia cautè,
Atque feris homines crudo decernere cæstu.
Hippolytus laqueos, pedicas, & retia primus,
Et docuit primus latos circumdare saltus.
At si, quæ insidiæ syluestri tempore genti
Noctis erunt, has venator monstrauit Orion.
Quis furor hîc tantus, vel quæ fiducia mentis,
Vnde necessè mori vel forti vincere dextra,
Quòd lacrymis victor, precibus nec flectitur vllis,
Compulit audaces homines decernere primum?
Quid? non ne & superos, cælúmque petiuimus ipsum?
Fulmina nil terrent, quo vasto concita motu
Terra tremit, vallisque sono concussa remugit.
Hic adiit manes, & nigri tartara Ditis:
Ille penetrauit fluctus, atque ima profundi
Omnia, & Oceani patris secreta retexit.
Nec satis immensi mortali machina mundi
Visa est. quæ nescit, quæve intentata reliquit?
Quid loquar Armeniæ tigres, rapidissima proles?
Nec te prætereo quæ forti nasceris Indo:
Corpora quanta lupis: rapidæ sed forma leænæ
Corporis est propior, flammantia lumina cernes,
Et fuluis maculis corpus signatur, & albis
Nare tenus. fera non hac est formosior vlla,
Inter quæ syluas habitant, & montibus errant.
Et qualis volucres inter data forma pauonis
Tigribus est species inter syluestria cuncta.
Carnosum satis est corpus, maculosáque cauda
Longa, fuga posset celeres præuertere ventos:
Namque feris cunctis tigris velocior vna est.
Fœmina quòd fertur species hæc tota, putanda

Fabula, semotum vera à ratione videtur.
Quòd rarò videre mares, hinc fabula sumpta est.
Diffugiunt venatores hi: fœmina natos
Direptos cursu sequitur cùm sentit ademptos.
Quatuor, aut partu catulos sex edit eodem.
Fœmineo super his rarò mas pugnat amore.
Tempore quæ verno coeunt, quæ sola vagantur,
Partibus haud coeunt eiusdem sæpius anni,
Pauca mouent Martis certamina propter amorem.
Nunc age quæ ratio capiendæ tigridis, & quis
Sit dolus, & quanto natos sectetur amore,
Carmen erit nobis. faueas tu Delia savo
Quæ portas humero suspensam diua pharetram,
Dum nemorum secreta cano, lucique sacrati.
Cùm liquit catulos per sylvam pabula quærens,
Venator rigidus cautè petit antra relicta,
Tigridis absentis partus rapit, atque paratum
Scandit equum celerem, pulsat trepidantia magnos
Corda pauor. securus enim quis talibus ausis?
Aufugit arrepto properans ad litora cursu.
Ecce venit quæ mater sit, nunc orba rediuit,
Vt nouit deserta domus penetralia natis,
Incipit hæc mæstam lacrymabilis inde querelam.
Qualis vbi nati miratur lumina mater
Defuncti, niueásque manus, & pallida membra
Singula quæ tangit digitis, atque irrigat imbre.
Qualis vbi cepit, populatúrque ignibus hostis
Mœnia conuoluítque fremens incendia ventus,
Conqueritur mater, stringitque ad pectora natos,
Coniugiique faces odit, tristésque Hymenæos:
Inuisa est Lucina, fera est & pronuba Iuno.
Tantus amor prolis syluestribus esse colonis
Dicitur, haud homini tantum sunt pignora curæ.
Philtra feris, auibus, pariter serpentibus atris
In natos natura dedit pelagique colonis,
Hoc facit vt nigris crocitans perterrita pennis
Horreat arrectis, crepitánsque feratur in hostem:
Torua leæna virûm spernat venabula terræ
Defixis oculis, nitidóque hastilia ferro.
Scilicet hæc mens est illis, hæc certa voluntas

Vel cum pignoribus victas occumbere charis:
Vel seruare simul pugnando fortiter hosti.
Naribus hinc vbi venantum percepit odorem,
Pugnatura ruit mater velocior Euro:
Qualis vbi neruo Tyrio compulsa sagitta
Viribus eximiis stridétque volatque per auras.
Fur vbi comprensus matris cursu, iacit vnum
Qui minor è catulis, & qui deformior. illa
Corripiens ad tecta refert, iterúmque reuersa
Prosequitur furem, speculum iacit ille rotundum.
Illa suæ primùm lætatur imagine formæ,
Atque aliquem credit natorum. fraudibus istis
Mox decepta dolet, sequitur furiata. secundum
Inueniens speculum simili deluditur arte.
Sæpius id faciens donec sit litora ventum,
Apta fugæ præstat raptori tempora: ponti
Expectans venatorem stat littore puppis.
Protinus ingresso soluunt à litore funem,
Atque ratem conto trudunt, currúntque per æquor.
Hinc vbi peruenit fluctus & litora mater,
Ventoso aspiciens fugientia pignora ponto,
Nautas incusat: sunt litora plena querelis.
Et quàm cygnorum circa Aphrica litora ponti
Lugubris fertur cantus sua fata canentum,
Tigridis Hyrcanæ tam vox est flebilis orbæ.
Sunt qui direptis catulis, quoque retia tendant
Matribus, implicitas ob pignora rapta sequentes
Obtruncent ferro. feritas est tanta virorum.
Heu date mortales veniam, date matris amori,
Et miseram deflere suum concedite casum.
Hic veluti ceruos sylua venatur in alta,
Et canibus sociis, & strictis cominus armis.
Octo prætereunt, vt fama est, lustra secundi
Deponunt venti, patuit iam mora laboris.

NATALIS COMITIS DE VENATIONE.

LIBER TERTIVS.

NVNC lenis eois ventus spirauit ab oris,
Exoritúrque dies reserato clarus Olympo.
Solue ratem, date vela, citi considiti transtris.
Terga silent tranquilla freti, vocat vnda carinas.
Nunc age cur tanto partus sectentur amore
Quæque suos, cur sit cunctis animalibus vnum
Seruandæ sobolis studium, atque amor omnibus idem,
Versibus expediam. tu nostri carminis autor,
Tu qui prima mei merito, qui summa laboris,
Porrige felicem dextram, pelagique patentes
Pande vias, ratibúsque auras immitte secundas.
Quæ ratione carent, facilis natura gubernat.
Hinc amor, hinc odium, cupiunt bona quæque, malúmque
Diffugiunt, hinc lucra petunt, & commoda cuncta,
Omnibus hinc iactura grauis. grauiora putamus
Damna pati, cùm grata magis res perdita cessit,
Gratius at vita nil est, vitámque videmur
Viuere per nostros post impia fata nepotes.
Adde quòd est finis cunctorum semina, & horum
Nascuntur causa flores, frons, caulis, in annum
Seu viuant plantæ, seu viuant sæcula multa,
Omnibus est vnus generandi semina finis.
Tum quoque cuncta vigent animalia, cùm sibi prolem
Persimilem reparare valent, si pignora demas,
Demitur his finis: frustra vixisse videntur.
Respuit hunc penitus natura prouida finem:

Et va-

Et vacuum nil esse cupit, frustrave paratum.
Sed reuocant syluæ, strepitu nemus omne remugit:
Ad diuas vertor gaudentes cæde ferarum.
Nunc vrsi partus, formam, moresque canemus.
Horrendam faciem præ se fert: est color ater,
Et corpus totum denso velamine nigret.
Sunt nigra nares, latum caput, horrida flammas
Lumina diffundunt: quinis armatur acutis
Vnguibus huic, planta, mortem pellentibus armis,
Horrendum rugit, correpta cupidine amoris
Fœmina, post partum furit haud post tempore longo:
Et quinos catulos vno dat fœmina partu.
Sed parit interdum binos: nunc edidit vnum.
Prostrati iunguntur humi quo tempore primùm
Sidera Calistus pelago demersa profundo
Conduntur, syluæque virent, aperitur & annus.
Cùm primùm tumuit rapidis Aquilonibus æquor,
Syluáque tristatur desolatissima lapsis
Frondibus, & virgulta comas iecere virentes
Antra petunt ambo nemoris secreta propinqui,
Atque latent gelidas hyemes. hîc fœmina paruos
Interea peperit catulos, pinguescit vterque.
Nascitur vrsorum deformis partus, & antè
Parua caro, catóque minor, vix eminet vnguis:
Cætera lambentis formantur membra parentis
Lingua, nascuntur paulatim lumina: paruos
Sic lambunt vitulos olim sua pignora vaccæ.
Tempore non alio piscis qui dicitur Arctos,
Di pariat verno, propter cognomina, partus
Edidit, in gelidas hyemes & distulit horam.
Pòst vbi fugerunt torpentia frigora brumæ,
Et religata ratis completur pondere mercis,
Fœmina speluncam liquit, multo antè maritus:
Viscera quo laxentur aros per rura requirunt.
Pluribus Italiæ nascuntur partibus vrsi.
Tertia pars mundi quos Africa tota negauit,
Armeniam, Tigrimque tenet villosa iuuentus.
Nunc quæ venandi ratio sit, percipe paucis,
Quis dolus, incultos certamina quanta per agros
Sint cum gente fera: catulo sint quanta pericla

Parta virum studiis. nemorum secreta vagatur,
Naribus ad terram vestigi quærit odorem,
Atque feræ percurrit iter. nec sistitur antè
Quàm dominos ad lustra trahat se ponè sequentes
Venator rigidus telis tum prouocat hostem:
Ille fremens grauiter de lustro prosilit. at ni
Venator catulum properantem vinciat, vnguis
Sentiet Vrsorum quàm sit trepidanda petenti.
Venator læua catulum trahit: ac super armo
Stricta tenet dextra lato venabula ferro.
Ad socios redeunt dominúsque canisque latentes,
Insidiásque parant omnes, & retia tendunt.
Retis habet partes hominum custodia tensi
Supremas, alij seruant in limine portas,
Atque manu iuuenum laqueum fert quisque sinistra.
Hunc volucrum pennis ornant, quo territus vrsus
Aufugiat, ponunt in primis agmina valuis,
Insidias ramis, frondosáque arbore velant.
Tum clangore tubæ reboat nemus omne propinquum,
Concussaque tremunt syluæ, tellúsque remugit:
Qualis, vbi armorum splendor squallentia complet
Arua, micat tellus non vno lumine solis,
Fit strepitus, clangore tubæ quum castra mouentur,
Atque equites instructus equos vocat, agmen & agmen.
Ecce vrsus sonitu syluarum concitus exit,
Horrendúmque fremit, rugitibus intonat æther,
Tuba ruit iuuenum passim clamore secundo,
Et terrent manuum strepitu, & clangore tubarum.
Ille vbi planitiem vel campum est nactus apertum,
Territus insidiis fugit, & clamore tubísque,
Et laqueis multis, paulatim in retia cedit.
Exiliunt quorum sunt retia tradita curæ,
Et quæcunque valent capientes summa plagarum
Implicuere feram: quæ dentibus, vnguibus, atque
Tum sæuit totis animis, tum fundit habenas
Irarum laxas, vruntur pectora flammis.
Cadere quis vinctum nescit? cadit ille sagittis
Qui victurus erat triginta illæsus in annos.
Sunt qui non dubitent in aperto prælia campo
Sumere cum populo syluestri cominus armis.

Alter

Alter in aduersos hostes ruit, ille salute,
Próque suis pugnat thalamis, patrióque recessu:
Alter pro ingluuie, vastáque voragine ventris
Non patitur vulgus syluis errare ferarum.
Vnguibus ergo vrsus venanti occurrit acutis,
Vincere vel certus, vel certam occumbere mortem.
Contrà venator cui fortiter obtulit arma
In pectus, nil horrescens ardentia frontis
Lumina, crudelis furias signantia cordis.
Concidit interdum venator victus, & vngue
Membra lacer, prostrata iacent venabula terra.
Concidit interdum telo fera cæsa potenti.
Vincere vel vinci magna est dementia. cælo
Qui seruat volucres delapsas, nulla per agros
Prælia committit, nullum subit ille periclum.
Sunt arma accipiter, casses, sunt vimina, viscum,
Noctua, quæ noscis promittant quanta pericla
Aucupibus volucres, homini quàm bella pararint
Sanguinolenta feræ, quis cum pugnare necesse est.
Vrsorum nullus defuncta in corpora sæuit,
Idcirco venatores iam robore victi
Decubuere solo strati, flatúque retento
Dauitant furiásque feræ, mortisque pericla.
Nec te caudati taceo gens mima pitheci.
Est horum triplex species. tibi simia cauda
Defuit, AEthiopum sylais erratis in altis.
Est color his flauúmque inter fuscúmque, virorum
Omnibus & studiis imitantur plurima facta.
Ambabus capiunt manibus quod ieceris. ipso
Visu mortales imitantur lumina, nigret
His cilium, latique vngues: est indice planta,
Et totidem distincta notis: his mollior auris.
Rettulit humanam speciem qui dentibus ordo:
Vt dicas olim humano de semine natas.
Pignora bina ferunt, paleæ quo tempore primùm
Surgentem ad Zephyrum vacua iactantur, & arua
Pressa calore gemunt: coeunt quia tempore veris.
Hunc amat egregiè natorum, inuisus at ille est
Matri, nec facile est huius cognoscere caussas.
Vngula secta quibus plures vno edere partu

Concessit natura, canis quod monstrat, & vrsus.
Quinque decémque suam vitam traducit in annos.
Quamuis mortales imitatur, at ipse pithecus
Fallitur arte tamen, nec discit fingere fraudes,
Præparat ante dolos venator, & arte cothurnos
Vincla pedum, insuetis cæca molimina fraudis.
Hinc nemus ingreditur quod simia multa frequentat.
Aucupibus noti frutices, & gurgitis vnda
Piscanti; nouit saltus venator, & arua.
Induit inde sedens allatis crura cothurnis:
Deserit hic alios. veluti se fluminis vnda
Abluerit manibus iunctis & lumina, & ora,
Sic haurire putes lympham de vase iacenti:
Hinc abit. at nostras cupiens imitarier artes
Simia, pro lymphis flauentem nacta liquorem,
Vincta pedes geminos, hinc visco lumina claudit.
Infelix animal quod se virtute, dolisve
Æquiparare cupit mortalibus, his dedit vnis
Ingenium velox diuino semine natis
Maximus ille opifex, qui nutu temperat orbem.
Et quantum superi præstant mortalibus ipsi,
Tantum mortales præstant animalibus ipsi.
Est etiam proles paruì dicenda sciuri
Monticola, qui terga tegit mollissima cauda,
Cùm grauis incumbit terris arentibus æstus:
Hinc quoque nomen habet. villorum summa nigrescunt,
Cætera puniceo paulum rubuere colore.
Lumina bina micant, geminos imitata pyropos.
At niueus ventris color est, similisque pithecis
Iacta tenet manibus residens, & purgat inani.
In quinas dissecta notas est planta. nec arma,
Retia nec quærit venatio tuta sciuri,
Et gliris: tamen humana quæ fallitur arte
Quisque horum nobis dicendum carmine, quando
In syluis posuere domos, & montibus altis.
Ver vbi dispellit nubes, cœlúmque serenat,
Et vernis gelidæ cesserunt solibus auræ,
Concipit ingentes in paruo pectore flammas,
Et grauibus passim furiis agitatur amoris,
Mergitur Oceano cùm primùm Gnosius ardor

Et ma

Et matutinus campum repetiuit arator,
Quatuor hinc catuli tenues in luminis auras
Nascuntur. sunt fossa domus his arboris antra.
Non tamen huc prodest fugisse Cupidinis ignes.
Nec paruo natos mater seclatur amore,
Pabula quæ tulit his primùm corrodit, & illos
Edocet. hinc tempestates prædiscere cœli
Possumus, exigui seruantes facta sciuri.
Namque solet qua parte ferox spirauerit aura,
Qua surgent imbres, stipare foramina plantæ,
Parte alia plantæ fuerant quæ causa recludit.
Aduerso quæras hoc ipsa foramina vento.
Nil adeò natura tulit, nil sedula paruum,
Vt non ingenio valeat, vel viribus vllis.
Hinc venatori facilis captura, virentes
Ascendit plantas, ponitque foraminis ori
Prætensos laqueos, nec prælia dura requirit.
Non opus est lato committere prælia campo:
Nec veniunt vsu valli, venabula, falces.
Est tamen & plantæ qui lignum cædat, & antra
Falce secet, totámque domum populetur, & omnes
Diripiat catulos paruos simul, atque parentem.
Nec glires alia capiuntur fraude, domúsque
Est simili constructa modo, locus vnus, & idem
Est cibus ambobus: hyberni frigoris iram
Quisque latet. glires hyberno tempore somnus
Semper habet: capiunt longam per membra quietem,
Et quantum dapibus pinguescunt cætera lautis,
Hyberno tantum pinguescunt tempore glires.
Ast vbi iam vernis arrident floribus arua,
Frigidus & syluis Aquilo diffugit ad Arctos,
Deserit hos tandem somnus simul, atque senecta:
Ac veluti exuuias veteres cùm frigida primùm
Vipera deponit latebris, antróque relicto.
Tum coeunt, cùm pressa gemunt feruoribus arua:
Tum pariunt, grauis autumnum quum diffugit æstas.
Glis sextum vitæ vincendo præterit annum.
Ingenij tantum tribuit natura, parentes
Annosos vt alant moti pietate vicissim.
Huic caput est similis spinis armatus echinus

Ora suem referunt, niueósque sub ilia venter,
Cætera membra feræ spinis armantur acutis.
Cùm cernit venatores, collectus in orbem
Substitit, errantes creditque latere morando,
Nec celer est adeò: vires cognoscere cunctis
Donauit natura suas animalibus alma.
Ast vbi nulla datur tandem spes certa salutis,
Mingit in horrentes spinas, quia credidit, illas
Se propter quæri. vacui seruantur & illa
Vrina, hanc reperit venator prouidus artem.
Eripit interdum mentem mortalibus horror
Improuisus, & his fallendi subtrahit arma.
Frigidus in syluis Aquilo cùm murmurat, auras
Diffugiunt, latebrásque petunt, sunt præscia corda.
Idcirco stellas cœli, ventósque iubemus
Discere venantem: surgentis nescius auræ
Ne frustra in syluis erret, dum quærit echinos.
Italia nascuntur, habet simul Apher, & Indus.
Corporibus rigidis mira est prudentia paruis.
Vndique diripiunt fructus hyemique reponunt.
Pomorum super hi cumulos se sæpe volutant,
Inde domum redeunt onerati tergora pomis.
Hi quoque flammati telis feriuntur amoris:
Nil latebræ, nil spina iuuat, nil tergoris horror.
Lucida ab Oceano cùm surgit stella Leonis,
Et sol clarus equis roseis iuga prima reponit,
Cernitur exiguus in syluis partus Echini.
Atque duos pariunt, vel tres: at tempora vitæ
Longæ si quæras, in sextum prorogat annum.
Non erit indictus versu fere bubale nostro,
Bubale frigentis Scythicæ fide incola terræ.
Corpora quanta boni: splendentia lumina: fuscus
Est color, atque caput telis armatur acutis.
Altera ramorum pars tergus spectat, & altè
Natiuis frons armatur pungentibus armis.
Hunc venatores tendentes retia, magnis
A tergo in casses tensos clamoribus vrgent.
Ast alius pugnat sumptis huic cominus armis
Et ferro, & canibus cadit auxiliaribus vrus.
Pluribus ast alij circundant curribus illos,

Arbori-

Arboribúsque locos, quibus hic versatur: & inde
Ingenti clamore canes, hominésque sequuntur.
Purpureas alius vestes indutus, & illi,
Qui magis inuisus color est, occurrit. in ictus
Ecce ruit pronus iratus cornibus vrus.
Et quoniam tanta est furiarum copia, nullis
Viribus vt valeat venator sistere contra:
Deligit antè locum, ramosáque arboris ipso
Protegitur dorso pronis in vulnera telis.
Bubalus irarum fusis huc fertur habenis.
Nec cernit plantam; furor ingens lumina velat.
Arboris infixis dorso mox cornibus, arma
Ipsentit venatoris quàm fortia. tandem
Concidit, atque animam dulci cum sanguine fundit.
Hunc si quis vinctum suetis abducere sylvis
Conetur, patriam vt mutet, priscósque penates,
Irritus ille labor; ni vincula dura morentur,
Protinus in patriam rediit: mora nulla retardat:
Nec tanti vmbrosæ sylvæ, nec pascua læta,
Frondosi montes, natiui flumina fontis,
Deserat vt charam patriam, & sua lustra relinquat.
Nec solùm patriæ terræ mortalibus ipsis
Est innatus amor: volucres, & plurima ponti
Ad suetas rediere domus, ni vinclæ morentur.
In patriis malunt mediocria pabula campis,
Quàm largos alibi fructus, atque vbere cornu.
Cùm resoluta fluit glacies, & montibus altis
De niue manantes riui labuntur in imos
Planitie campos, stimulis agitantur amoris.
Tum verò incipiunt maribus certamina, totis
Pugnatur campis. rapidas extinguere flammas
Dum cupiunt, & riualis præponitur alter.
Non aliter quàm si tauri per florea prata
Frontibus oppositis pugnent spectante iuuenca.
Exoriente die vt clarum Delphina videbis,
Expectat partus harum Lucina ferarum.
Nunc duo, nunc vnum pariunt. hos viuere lustra
Quinque referunt longissima tempora vitæ.
Quis nescit paruos fœtus rapuisse ferarum
Tutius? hæc ratio communis, pignora matri

Subtraxisse dolo, seruata temporis hora.
Hystrice nil syluis errat, nil nascitur vsquam
Quod magis horrendum. spinosa est & prope nares.
Sic vt echinus & hæc telis armatur acutis.
Vngula secta pedum, nigrescunt lumina, cauda
Exigua est. sonuere feræ currentia spinis
Tergora: qualis vbi sternit sata pinguia grando.
Qualis & armorum strepitus, cùm membra nitenti
Indutæ ferro procedunt ordine turmæ.
Corpora quanta lupis, paulóve minora. feraci
Aphrorum regione simul nascuntur, & Indi.
In venatores spinas iaculatur acutas,
Inque canes qui lustra petunt, sunt tempora partus,
Et veneris stimuli paribus diuisa dierum
Limitibus: numerus prolis, tempúsque latendi.
Sed ne membra canum feriantur ab hystrice, fraudes
Inueniunt venatores, & prælia magna
Diuertunt alio à canibus. nam nuda teguntur
Corpora velleribus bibalis: quæ dura morantur
Spicula. tum cassésque parant, ferróque sequuntur
Intensos, cornúque sono & clamore fatigant.
Ast alius strictis huic pugnat comminus armis.
Nil adeò natura ferum, nil sedula fecit
Horrendum, quod sit duris mortalibus horror.
Armeniæ tigres tentauimus, atque leones,
Æthiopúmque Arabúmque feros domitare dracones.
Sed nec vtrinque tibi prodest caput amphisbæna
Lethiferum monstrare: virûm solertia vicit
Omnia, nil terrent morsus, nil sæua venena.
Dipsada nec tanti facimus: crudelior omni
Cùm sit, nonne vltro quæsiuimus aspidis ictum?
Duritie ferrum superauimus, æquora nostris
Mandatis parent. aliò turgentia cursum
Flumina diuertunt, vincuntur & obice fluctus.
Quid? non saxosos montes prostrauimus? orbis
Nec satis est totus, cælum quoque adiuimus ipsum:
Tartara nunc etiam seruant vestigia nostra.
Nil nos exertos dentes curauimus apri,
Præcipitis carpit somnos qui margine rupis,
Ora, pedes, oculos, auresque simillimus, atque

Crura, suis cicuris, horrentia tergora setis.
Horridus aspectus, vox horrida. prominet illi
Dens vtrinque potens velocis fulminis instar.
Cùm tellus primùm vernis se floribus ornat,
Et patefacta silent cessantibus æquora ventis,
In pugnas blandis stimulis agitantur amoris.
Et priùs obducunt immundo tergora limo:
Solibus obdurant, limoso tergore plantas
Sæpe fricant, costas ad vulnera sæua parantes.
Arrectis ineunt setis certamina dorso,
Ore cient spumas, ingentem spiritus iram
Significat, flatúsque frequens, pulsóque timore
Solus amor Veneris, sola insatiata cupido
Sollicitat mentem stimulus, domat effera corda.
Sunt & qui referant hos primùm mense Decembri
Concipere, & furias sentire & vulnera amoris.
Accidit hoc etiam solis syluestribus apris
Quòd victore cadit, paribus ne iungitur illi
Fœmina connubiis, plagis lacerata cruentis.
Tales sunt mores dispersis montibus altis
Gentibus, vsque adeò stimulis agitantur amoris.
Qui nisi te dominum vitæ, mortísque fatetur
Magne Amor, & regum & populorum maxime princeps?
Lumina tu claudis mortalibus, omnia vincis.
Fuluus aper porcæ cicuri coniungitur, inde
Hibrides exurgunt diuersis patribus ortæ.
Conueniunt nigræ vestes venantibus apros,
Villosæque, feræ referentes corpora forma.
Tempora Lucinæ, numerúsque, & tempora partus
Penè eadem suibus. pellunt in rete repertos
Robora magna canum, syluis hominésque sequentes.
Interdum rapuere canes hos morsibus atque
A dextra læuam tenuere tenaciter aurem.
Ecce ruit rigidus quatiens venabula dextra
Venator, tepido captiui sanguine ferrum
Tingit apri, multúsque scatet de vulnere sanguis.
At si fulmineis tetigit vos dentibus idem,
Impia colla canes luitis pro crimine pœnas.
Indicus est catulus venanti commodus aprum,
Gnosius, & Locro missus, paritérque Lacænus.

Retia prætendunt alij, saltúsque patentes
Inde viris, canibúsque feris hinc, rete coronant.
Ecce canis lustra quærens hic suscitat aprum,
Hic ceruum magno latratu in retia cogunt.
Interdum in venatorem fert impetus aprum,
Declinans nitidum parat hic in vulnera ferrum.
Nil timet actus aper furiis venabula, cursum
Ni timeant aurita feræ, venator, apérque
Conciderent, fierétque necis communis vtrique
Copia, si primo fixus non concidit ictu,
Nullaque sit rursus feriendi oblata facultas,
Sed tamen instet aper stratus tellure iacendo
Venator vitat mortem. timor inuenit artem.
At quos in casses pepulit studiosa sequentum
Turba canum, ferro cadit qui retia seruat
Retibus implicitos. tot sunt venantibus artes.
Te quoque cerue fugax, syluarúmque incola, plantas
Cornibus arboreis qui imitaris, versibus edam.
Namque vbi præduram maturam rusticus vuam
Colligit, & delapsa iacent in gramine poma,
Quæq; sub arboribus ramosis poma parentum,
Poma decus parentum, syluarum gloria poma:
Frigidus Oceani cùm primùm mergitur vndis
Arcturus: cerui blando capiuntur amore.
Nunc has, nunc illas adeunt, nec fœdera certa
Coniugij retinere valent, solis ve morari.
Pectoribus tantæ flammæ voluuntur amorum.
Pòst vbi sub noctem Phœbo propiore micante
Pleiades fugient mortales sidera septem:
Tempus adest ceruis maturos edere partus.
Vnum, sæpe duos pariunt vbi nota viarum
Sint loca, vel facto mortales tramite sæpe
Prætereant: nulla vt syluestris belua cernat.
Infelix animal ceruus, minùs esse rapacem,
Rursus & infelix, hominem qui credis agresti:
Tertiò & infelix turba, catulósque timentes
Quò fugitis? vel cuius opem vesana iuuentus
Imploratis? ea est fiducia digna fauore.
Nec priùs ipsa marem pateretur fœmina, quàm se
Purgarit seselis noto medicamine. cetuo

Vngula fissa pedum, ramosáque cornua frontis.
Sed tamen Illyricis esse vngula Paoniisque
Integra narratur. pallentes ruminat herbas.
Catera membra boui, aut paruo propiora iuuenco.
Longius os isti, sinuosáque crura, leuique
Apta fuga. cauda exigua est. color ipse colori
Proximus est cineris. facilis captura, stupore
Correptus miratur equum taurúmve: sequentes
A tergo venatores non prospicit. arcus
Oblitúsque sui miratur sæpe minantes.
Cornibus armatur trepidandis, cornibus illum
Quis tamen aspexit pugnantem? in retia pellit
Turba canum. ceruis maribus sunt cornua solis.
In fluuios saliunt si quà conceditur, aut se
In tergum versi pedibus calcare petentes
Quærunt hi catulos, ceruis solertia tanta est.
Hoc faciunt vbi turba frequens conuenit in vnum.
Idcirco venatores pro viribus arcent
A turba, retrahuntque canes, ferróque nitenti
Diuisos cadunt canibus sternentibus illos.
Indicus est aptus catulus, Locrensis, Iberus.
Ceruorum quærat vestigia cæca Molossus.
Conueniunt vestes virides quærentibus illos.
Hi caussis latuere tribus: quum cornua inermem
Liquerunt delapsa: cadunt namque illa quotannis.
Aut vbi pinguescunt nimium, latuisse feruntur:
Aut vbi post Venerem fodientes naribus arua,
Nigrescunt, hircum & redolent. cœlestibus antè
Quàm repetant armenta luunt sese imbribus omnes.
Punicea gentes illos petere sagittis.
Ast alius lato ferro pugnauit apertè.
Vulneribus captis nota est medicina: sagittæ
Exiliunt, si dictami decerpserit herbam.
Ast vbi decubuere solo, serpentibus atris
Hostibus interdum ceruis pugnare necesse est.
Conueniunt acies Libycæ, (nam plurima campis
Nascitur his serpens) aures hæ, tergora cerui
Inuadunt aliæ, grauiter gemit ille dolore.
Nunc hunc, nunc illum currens sub dentibus hostem,
In geminas scindit partes, domat vnguibus illum.

Ast vbi peruenit currentia flumina cursu,
Fœmina cancrorum studiosè carcinas ipsi
Quaeritur: illorum sola hac medicina laborum.
Cùm tranant fluuios, imponit clunibus alter
Alterius caput, & fesso succedit eorum
Qui prior fuerit natu, atque ætate priori.
Dicuntur cerui viginti viuere lustra.
Non tamen & partus breue tempus, & incrementum
Quod fertur sobolis, parua, sic arguit esse.
Nam crescunt tardè viuentia tempora multa,
Quòd solidis constant, & densis partibus illa.
Hinc quoque dura magis, rapido nec peruia Soli.
Frigoribus facilè non hæc penetrantur acerbis.
Est prope currentis Colchorum Phasidis vndam
Non huic absimilis, si desit barba nigella,
Tragelaphus, speciem quòd cerui præstat, & hirci,
Nomen habet. villis nigrescunt mollibus armi.
Cætera persimili cautè venaberis arte:
Non tamen expectes vt te miretur, & arcum.
Non ita corripiunt istum miracula rerum.
Pandite Orestiades capreas in montibus altis
Errantes, trinúmque genus prolémque triformem.
Sunt capreæ, rupicapreæ sunt ibices acres.
Igneus est ollis color, atque ingentia frontis
Cornua, sunt vngues fissæ, sunt cætera quales
Quæ sub custode arrepunt virgulta capellæ.
Cursibus ast habiles aspectu dixeris istas
Esse magis, grato pinguntur membra colore.
Et magis in pugnam sunt fortes cornibus istæ
Dorcades, atque vnà viuunt, stabulantur & vnà.
Insidijs capreæ celeres, atque arte petuntur.
Nam quis eas cursu sequeretur? rupibus illas
Præcipites veluti saxis pendere videbis.
Adde, quod est mirum, saliunt in cornua rupem
Montis in oppositam, tormento vt spicula pulsa.
Quod si præcipites ceciderunt vallis in ima,
Et spatij desint saltu sua robora neruis,
Nil patiuntur, ea catulos se pone sequentes
Præcipites traxere, canes venator ab illis
Idcirco retrahit, quæritque has vincere fraude.

Quo non protrahitur pellis robusta leonis,
Est vulpis iungenda. facit solertia vires.
Post frutices cautus venator delitet, illas
Errantes petijt celeris munimine pennæ.
Aut leuiter syluis errans has seruat, & inter
Pascendum celeri iaculo percussit. at illæ
Currentes syluis tellurem sanguine signant.
Postera cùm Phœbo stellas oriente fugauit
Aurora, ingreditur syluas venator, itérque
Sanguine signatum spectat, capreásque requirit.
Inuenit inde procul gelida tellure iacentes.
Nec tamen his nullum natura munere donum
Concessum quo facta leuent, medicamina quærunt
Vulneris illati dictamum nobile gramen.
Has si quis canibus socijs in montibus altis
Insequitur cursu, mox rupibus arceat illuc
Vertentes. ducibus victoria prima putatur
Præripuisse locos aptos. qui dorcada cursu
Insequitur cáueat studio deserta sequentum,
Protinus euoluat ne magnas pectore fraudes.
Temporibus pluuijs illam vesica fatigat
Plena, rapit vires currenti temporis horam
Nacta breuem dorcas fit cursibus aptior, atque
Continuò reparat vires, nec vincitur inde.
Caprarum numerus partus, & tempora vitæ,
Lucina, Venerísque dies sunt omnibus istis.
Alpibus hæ currunt altis, syluisque niuosis.
Quid loquar agastros dispersos montibus altis,
Aut ouium syluestre genus? natura benigna
Plurima quæ terras habitant animalia, & herbas,
Syluestri rursus reparauit sedula prole.
Hinc suibus confertur aper. quis nescit onagrum,
Cui conferre decet? bobúsque simillimus vrus,
Menthastro menthæ similes, oleaster oliuæ,
Mandragoraque viris, sirenumque humida proles,
Atque hominum syluestre genus. spectatur in vndis
Scorpius, in terris, est rursus scorpius herba.
Sectatur mira agaster pietate parentes:
Sectantur pietate senes quòd pignora primum.
Hisce ferunt epulas, & summis flumina labris,

Atque cutem lingunt senibus, patrésque decorant.
Quòd si pulsa canum vi est lapsa in retia mater,
Continuò natos capies: non funeris ipsi,
Non cædis tanta cura est, quàm pignora matri,
Et nati venatores, mortis ve pericla
Non horrent tantum, quantum sine cedere matre.
Capreolis cerui color est aspectus, & ora:
Nec facilè à ceruo primùm noscuntur inermi.
Os tamen est ceruis oblongius, & magis illi
Crescunt, nec tantum capiunt miracula rerum.
Non sic ad dominos fugiunt, nec tempora vitæ
Clauduntur paribus spatijs. numerosior istis
Est soboles. quæ plura ferunt, breuiore fluentis
Limite clauduntur vitæ: numerosa negatur
Cui proles, multis huic vita rependitur annis.
In lunam venatores his retia tendunt,
Aut quà forma loci magis est his apta parari.
A tergo clamore canes, hominésque sequuntur
In casses. si rete videt, mox transilit illud
Capreolus. venatores hoc rete iubemus
Tendere sublime: hoc & custodire sagaces.
Præterea multum refert quum cœperis, ipso
Ne in cursu cesses, & præstes tempora fraudi.
Est mora consilijs aptissima, perfice tandem
Continuò consulta: facit solertia vires.
Euryceros ceruos imitatur corpore toto:
Sed tamen erumpunt armata cornua frontis
Altius huic. reliquis sunt cornua dura rotunda
Gentibus in syluis sparsis, & montibus altis:
Ast huic lata tamen tribuerunt cornua nomen.
Æthiopum terris pariter nascuntur, & Indis.
Hæc Venerem vernis repetunt armenta diebus.
Non alta sylua, vel lata fluminis vnda,
Præcipites rupes tardant, vallésque profundæ.
Non nemus vmbrosum, vel ramis arbor opacis
Hos celare valent: magno excutiuntur amore.
Pòst vbi cùm Phœbus nocturnas dispulit vmbras,
Nascitur Idæum signum, Lucina tenellos
Expectat catulos in strati graminis herbam.
Nunc duo, nunc & tres partu nascuntur eodem.

Hæc

.Hæc socijs canibus quærunt animalia, & alto
In casses strepitu cogunt hominésque canésque.
Sunt & qui ferro pugnent, & cominus armis
Fortiter audaci committant pectore pugnam.
Surripiunt alij catulos, quæ captio cunctis
Communis, veluti pullos rapuisse volucri.
Nec te prætereo vulpes villosa, feróxque,
Subdola, sæua, rapax, inuentrix mille dolorum.
Corpore quot pili, totidem sunt pectore fraudes.
Nec color est idem villorum: summa rubescunt,
Ima nigrent, venter niueus. sese illa colore
Tam vario pandit, nulla deluditur arte.
Incertus color est oculis: vestigia cauda
Verrit quàm corpus poscat maiore: domósque
Defossas habitat, neu sint penetralia furi,
Neue feris canibus, vel agresti peruia genti.
Quin etiam venatorum fallantur ut arte
Insidiæ, & certa porta haud capiantur, earum
Sunt totidem portæ quot diuitis ostia Nili.
Nec cum vulpe canis bellum sine sanguine sumit:
Tam variæ fraudes sunt, tanta in corpore vires.
Præuidet insidias, & soluit retia morsu.
Hoc mox in casses lapsam vel cadere ferro
Conuenit, aut subitò fugiet. mora rebus abesto.
Vix homines multi, catulique in retia cogunt.
Nunc huc, nunc illuc fugitans ambage sequentes
Decipit, & catulis currentibus illa recedit.
Vincitur his tandem vi, quos deceperat arte.
Cùm viridis studium patefecit terra coloni,
Et violæque ebulúmque virent, cœlóque sereno
Hybernam Zephyrus glaciem cum frigore pellit,
Continuò vulpes flammis capiuntur amoris.
Nil valet ars, Veneris nulla vitare sagittas
Fraude valet. Æstus cùm primùm pomifer annus
Dispulit, & grauidæ liuent in collibus vuæ,
Expectat partus facilis Lucina. sed vrsi
More parit catulos informes quatuor, illos
Lambendo trahit in formam. latet abdita prægnans.
Nunc age qua fraude miseras, quáque arte volucres
Decipiat, referam. Boreas cùm frigidus arua

Inuadit, spoliátque nemus, syluásque virentes
Frontibus, & cunctis desunt sua pabula sueta
Syluicolis: prostrata iacet tellure supina.
Defunctam credunt volucres: huic plurima turba
Aeriæ gentis properant, quibus illa dolosè
Implumes rapuit natos, lacerare parata.
Omnibus est vlciscendi sua damna cupido.
Sed nimium faciles, & credula turba volucres,
Fraus ignota quibus vulpis non vlla putandum
Facta carere dolis. capiendi vt visa facultas,
Arripit improuisa, auidámque recondit in aluum.
Quod superest satura, defossum condidit, illud
Mox repetit, ieiuna fames cùm dura coegit.

NATALIS COMITIS DE VENATIONE,

LIBER QVARTVS.

QVAM *varium genus alma tulit natura animantum,*
Tam varium posuit fugiendi pectore mortem
Consilium: concessa feris sunt omnibus arma.
Hinc timidus leuitate lepus, hinc vnguibus vrsi,
Robore dentis aper, praduris cornibus viri
Armantur, pellúntque suis pro viribus hostem.
Quis te magna parens rerum Natura creatrix
Comprendat? superas humanum callida sensum
Ingenij sine fine, tua est prudentia nullo
Limite clausa. patet multo quæsita labore
Vix quota pars rerum. nam cur magnete propinquum

Attra-

Attrahitur ferrum? ne dicam singula, nil est
Simpliciter notum. cùm tellus perstet, at vnda
Cur magis ima petit leuior? grauiore petente
Ima magis tellus immergi debuit vndis:
Nunc tamen è terra tumidum decurrit in æquor
Flumen, & Oceani clauduntur litore fluctus.
Adde quòd & mundi miracula tanta tulisti,
Tam varium spectatur opus, satis esse putandum
Vt sit mirari, vesania reddere causas.
Multa tamen loquimur capti dulcedine facti
Diua tui, Bromio veluti cui corda calescunt,
De primis rerum causis iam disserit: illum
Plena docent cratera Deos, & sidera mundi.
Somnia sunt hominum sapientia, fictáque monstra.
Hinc quòd Pythagoras sapientis nomina primus
Spreuerit, & se scire nihil quòd dixerit alter.
Qui genus innumerum lapidum, quis gramina nouit
Omnia? quis plantas? vel quæ voluuntur in imo
Monstra freto, quis quot volucres nascuntur vbique?
Quæ mare, quæ terras, nemora aut vmbrosa vagantur?
Sed rursus luci sacri, syluæque virentes,
Ad diuas vertor gaudentes cæde ferarum.
Terga notis varijs Indo signantur iorco,
Et qualis pardus maculis signatur amœnis:
Corpore prægrandis, ceruóque simillimus alto.
Vere coit, geminósque parit. venantur iorcos
Qua ceruos ratione, canes in retia cogunt.
Tempora sunt vitæ spatio conclusa minori.
Nec simul hos armant ramosa cornua frontis:
Cornua sunt quamuis hostes depellere prompta.
Non adeò mirantur, eos venator vt arcum
Mirantes feriat rapida mox cuspide penna.
Nunc age quæ species, Veneris sit quanta cupido,
Quis color, & quo se defendunt robore pardi,
Carmen erit nobis, carmen concedite Musæ.
Tu nemorum tu diua faue cui retia curæ,
Quæque cothurnata incedis succincta pharetra,
Virginibus Tyrijs, nunc & comitata Lacænis.
Est pardi Libyci duplex genus: hoc minus, illud
Grandius, ambobúsque pares in corpore vires:

Cauda minor magnis, at paruis grandior vno
Noscuntur signo. flammas imitata micantes
Lumina sub ciliis fulgent lampyridis instar:
At subter pallent. armantur robore dentis,
Vnguibus & rapidis. cum toto corpore crura
Conueniunt, sunt terga notis signata, colórque
Cæruleum nigrúmque inter color ocyus aura
Currit, & est fortis dura in certamina Martis.
Iámque vbi nauigiis felicior incidit aura,
Labitur & glacies, Zephyrique tepore solutus
Monte fluit riuus vitrea pellucidus vnda,
Conueniunt pardi, Venerisque cupidine capti
Pectore concipiunt flammas: furor omnibus idem.
Mox vbi Libra diem paribus diuiserit horis,
Et noctem, vel clara freto Cretæa Corona
Sidera consurgent, campis autumnus apricis
Cum ponit folia à primis exusta pruinis,
Expectat partus facilis Lucina recentes:
Sunt herbæ virides prostrata cubilia partu:
Sunt nemorum secreta domus thalamique superbi,
Nulla obstetricis merces mæotra parantur.
Talia nubigregi sunt nata fœdera patris.
Enixæ cibus est simplex, & qui fuit antè.
Sunt haustæ potus vnda de flumine viuo.
Delicias odere feræ, simul æquore vectas
Litore ab Eoo merces, & solis ab ortu.
Ipsa suo nutrit quos edidit vbere mater:
Nulláque nutrices expectant præmia lactis.
Non hæ sunt merces in syluis, nulla ferarum
Quæsiuit precio dulces contemnere natos.
Nulla adeò feritate suos armatur, & ira
Oderit vt catulos, nascuntur quatuor vnà:
Interdum geminos catulos dat fœmina, vel tres.
Quæ nunc in syluis errat, quæ montibus altis
Pardalis, & denso vestitur tergora villo,
Vitisatoris erat nutrix. huic præbuit Ino
Vbera, formidans magnam Iouis altitonantis
Vxorem, paritérque timens hac Penthea regem,
Penthea Echionium, qui patris sacra profanus
Orgia spreuit, & hinc soluit pro crimine pœnas,

Hunc hederæ texit ramis, hunc texit Agaue,
Autonoëque soror, simulantes mystica circum
Cymbala pulsantes, & tympana multa sonore
Vagitus texere nurus infantis, & aram
Aoniæ magna matres cinxere corona,
Inque manus tradunt aliis dimittere campis.
Protinus Aonij rapidis spumantia ventis
Ad maris vndisoni venerunt litora matres,
Hic reperere senem cui victus litora circum,
Qui quondam tremula captabat arundine pisces.
Sed tamen ex longo piscatus tempore lintrem
Emerat, hoc vnum longis quæsiuerat annis,
Et laceros casses, quos tunc sarcire madentes
Cœperat: at reliqua in natorum absumpserat vsum.
Hunc matres orare senem traducere cuncta.
Ille lubens (veneratus enim quæ credidit esse
Sacra Deûm) conto subigit de litore cymbam
Oppositis cupiens matres has reddere terris.
Cùm medij nauis sulcaret tergora ponti,
Atque ab vtroque pari distarent litore tractu,
Serpere cœperunt hederæ tabulata virentes:
Et smilax, apiúmque comis frondescere adultis.
Sic fertur. stupuit miraclis nauita tantis.
Diriguere comæ, concussit protinus ingens
Membra tremor, liquit faciem formidine sanguis.
Puppis ad Euboicas currens allabitur oras:
Fertur Aristeus hic antrum coluisse virorum,
Qui genus indocile, & viuentum more ferarum
Glandibus, & baccis, pomis syluestribus, & quæ
Sylua tulit cultu nullius iussa coloni,
Edocuit primus teneras armenta per herbas
Pascere, & è quercu fumis pellentibus actas
Claudere apes vacuo sub cortice: primus oliuum
Exprimere ex oleæ fructu, lac cogier idem.
Nutrijt hic Bacchum miro deuinctus amore,
Euboicas inter nymphas, Dryadásque puellas,
Aoniásque nurus multos feliciter annos.
Has inter ferulam ludendo fortè cecidit,
Et ferro lapides ictu percussit eodem,
Exiluit vini dulcis de vulnere riuus.

Hinc lacerauit ouis frustatim viscera, tabo
Inficiente solum, canis albentia setis,
Membráque iecit humi, rursus (mirabile dictu)
Diuisæ pecudis coierunt membra repentè,
Et virides herbas decerpsit pabula nota.
Iam vaga per vastas penetrarat plurima terras
Fama Dei, qui multa viris monstrabat, & vrbes
Lustrando virtute sua compleuerat orbem.
Denique Thebarum populos peruenit & omnes
Occurrunt matres Cadmeides. impius vnus
Inuentus Pentheus: captus formidine patris
Imperat his socijs hunc arctis nectere vinclis.
Inuasere Deum multi, multique sequentes
Percutiunt saxis matres, rapiúntque coronas
Compositas hedera ramis, & cuncta profanant.
Tum pater immanem te fecit Penthea taurum.
Pardalis in speciem matres mutauit, & illas
Vnguibus horrendis, & dentibus armat acutis.
Discerpsere feræ taurum, regémque profanum,
Esse Dei quoniam sic illis visa voluntas.
Nunc etiam Bacchi lætantur munere vino.
Et procul arboribus densis, antróue rubentem
Venantes fontem fingunt, & flumina vino
Inficiunt veteri: potant cum flumine somnum
Pardi, nec procul hinc in strato gramine molli
Decumbunt: funes, & vincla tenacia nectunt
Venantes, facilémque parant his pocula prædam:
Bacche ferox hominum domitor, domitórque ferarum,
Nec solùm Tanaim, gentémque binominis Istri,
Bistoniósque sinus, Eoæ & litora terræ
Vicisti, atque Arabás syluarum thure superbos
Tu pandis secreta: patent tibi cuncta, animósque
Attrahis illecebris, homines dulcedine torques.
Tu grauis interpres linguarum, auiúmque peritus.
Tu pacem, tu bella geris. cratere rubenti
Tu domitas Lapithas per te Iouis altitonantis
De manibus concussa cadunt fera fulmina frustra.
Sermones hominum claudis, litésque Deorum.
Venandi est eadem ratio pardum, atque leonem.
Fossa minor pardis. hoc suspendere columnæ

Venan-

Venantes catulum: stat quernea fixa columna.
Si quis fortè lupos fouea venabitur, anser
Aptus erit: sapiunt vni non cuncta palatò.
Queis gaudent epulis animalia cuncta trahuntur:
Et tigris fouea capitur delapsa repentè.
Desertis Lybiæ gentes nascuntur in oris,
Quæ maculis atris signantur tergora: pardo
Iuncta leæna tulit: referunt matrémque patrémque:
Nec simplex species, retinent hinc nomina mista.
Venandi est eadem ratio qua patribus ipsis.
AEthiopum terris speciem monstrare cameli,
Et pardi, cernes animalia mista: cameli
Hæc nomen commune tenent, & pardalis atris.
Forma, genúsque feris tribuerunt nomina multis
Diuersis. sed leucrocutæ quia multa sequuntur,
Nullius certe illorum sunt nomen adeptæ.
Quid loquar Assyrij Libani, aut spumantis Orontis
Syluestres acies? quid gentes versibus Aphras?
Est variis panthera notis signata, colórque
Est fuscus: variis maculis sunt tergora picta.
Quòd si non alium monstrarent terga colorem,
Pardus erat panthera, color distinxit vtrumque,
Quatuor in medio tumuerunt vbera ventre.
Concipiunt totidem catulos sub tempora brumæ.
Vbera bina dedit prudens natura animantum
Soliparis, illa & diuersa in parte locauit.
Inter crura iacent capris, & pectore summo
Dependent homini: melius sic esse putauit.
Viuere tot possunt, partúque feruntur eodem.
Quatuor inde quibus sunt vbera, quatuor edunt,
Aut peperisse valent: quibus vbera plurima longo
Sunt sub ventre, ferunt plures & fœtibus æquant
Mammarum numerum, ne quid sit inane paratum,
Protulit & pueros vno tres fœmina partu,
Sed tribus immanes secuerunt stamina Parcæ,
Altera tres peperit pueros, atque insuper vnum:
Quatuor his sed mox secuerunt fila sorores.
Viuunt qui gemini partu nascuntur eodem.
Quod superest, catuli pellunt in retia, magnis
Hinc homines atque inde canes clamoribus vrgent.

Venantur pariter fossis, & fraudibus istas.
Hoc tamen admonitos venantes esse iubemus,
Singula ne referam duri certamina Martis,
Quæ cornu, quæ dente feræ, quæ armantur & vngue,
Sæpe ruunt contra venantem fortiter hostem.
Omnibus est ratio communis sternere ferro
Lata per arua feras, & decertare vicissim.
Nascitur Æthiopum campis, vbi terra colonos
Vsta refert nigros, animal: cui linea tergus
Plurima distinxit varium. nigrantibus albæ
Sunt mistæ iuuenum maculæ: senioribus atrum
Est tergus, vario pinguntur colla colore.
Omnibus est villus longus, est plurima cauda.
Ore refert vulpem, sunt paruæ protinus aures.
Longius est æquo collum, caput est breue. planta
In quinas dissecta notas est vngula. pars est
Postera sublimis, depressi corporis armi.
Non bene compositum corpus, nec membra videntur,
Apta fugæ, cattum referunt sed cætera. tempus
Lucinæ, Venerisque dies, tempúsque ferendi
Est ambobus idem, sunt vulpis corpora quanta.
Æthiopum cattis feritas est mira, tenellos
Namque vorant catulos ambo, matérque patérque.
Idcirco rapiunt hos matris ab vbere, matri
Supponunt alij, sæpe vbera fœmina præbet
Æthiopum. natura dedit pro corpore tantam
Sæuitiem, morem corpus, formamque sequuntur.
Hanc laquei cepere feram, pedicæque tenaces.
In casses alij cogunt, qui retia seruant,
Continuò implicuere feram. se dentibus illa
Defendit, pellitque suis pro viribus hostem.
Est locus & cauda, & villis huic obsitus albis,
Podicis inferiórque loco, quo parcius alba
Excrementa fluunt redolentia. cepimus illa
Inter delicias: hominum dementia tanta est.
Nec te prætereo Phrygiæ gens incola terræ
Quæque Lycaoniis erras in montibus, & quæ
Degeneras asinis proles syluestris onagri.
Corporis aspectus iucundus, lumina clara,
Longa auris, velox: color est argenteus illi,

Nigra

Nigra tamen summo percurris linea tergo.
Cingitur hac circum niueis vtrinque coronis.
Huic breuius corpus, firmissimáque vngula, multis
Coniugibus gaudens vnus præcedit onagrum,
Et duo nunc peperit, nunc fœmina protulit vnum.
Vxorem se pone mares in pascua ducunt
Armenta, & syluis pascuntur, montis opaci
Culmine. cùm viridis cecerunt pabuli amorem,
Ad liquidos fontes ducunt, vel flumina turmas.
Protinus antra petunt ducente armenta marito,
Lumina paulatim cùm somnus repit, & ipsa
Pignoribus paruis præbetur cura parente.
Prætereunt sex lustra. Deûm tot tempora vitæ
Munere sunt concessa. canes in retia cogunt.
Venandi ratio simplex syluestris onagri.
Proiicit in faciem lapides hominúmque canúmque
Sectantum pedibus postremis belua currens.
Præbuit ingenij tantum natura, pericla
Ingenio vt superent cauto quibus arma negantur.
Sunt qui prætendant laqueos vbi stricta viarum
Sint loca, vel pedicas multis syluestribus: illis
Errant tum syluis armenta repentè tenentur.
Mirantur, nullúmque vident, vinclóque tenati
Occumbunt sese cupientia soluere, mortem,
Colla quibus retinentur, ea falluntur & arte.

Téque venenifera referam mus incola Ponti,
Vulpe minor, villisque nigris, aciéque nigranti
Luminis: & terram despectas sæpius: ipsa
Sub tellure lates fugiens mala frigora brumæ.
Vere vbi frondescunt syluæ, tellúsque virescit,
Et Boream frigúsque tepens iam dispulit aura,
Concipiunt mures villoso in pectore flammas.
Tres pariunt fœtus, aut quatuor, astra leonis
Cùm pelago tolluntur, equis & Phœbus anhelis
Deserere incepit torrentia sidera mundum.
Retibus implicitos capiunt laqueisve vagantes.
Illorum nil arma timet venator, & ipsi
Securi catuli latratu in retia pellunt.
Huic etiam muri proprium, quod ruminat herbas
Stratus humi, veluti vaccæ, ceruique fugaces.

Est prope Gangaridas extrema litora terræ
Indorum regione ferax locus, vber & arui
Mirandum. bis terra ferax, bis poma quotannis
Aurea sub plantis spernuntur, bis sata messor
Colligit, & liuent in apricis collibus vuæ.
Huc dulces auræ aspirant, hic plurima cæli
Temperies, hinc æstus abest, solesque maligni:
Nec rapidis flammis exurit Sirius agros.
Nec desunt liquidi fontes, nec fluctus aquarum.
Nascitur hic animal nigranti tergore, quantus
Est ceruus, solipésque ferox & forma iuuencum
Ipsa refert, teretemque caput fortissima cornu
Armatur frons nigranti, quo territat hostem.
Sæpe venenifera veniunt ad flumina gentes,
Inficiuntque vadum tabo, tetrisque venenis.
Attingit fluuium veniens hæc belua cornu,
Quo virus fugit, & fluctus purgantur aquarum.
Hinc quoque syluicolis reliquis est purior vnda.
Virginis amplexum cupijt fera belua (nam sic
Fama refert) somnúmque capit, placidámque quietem
Virginis in gremio optata, somnóque soluta
Funibus inuenit sese, vinclisque ligatam.
Seu natura dedit secreti semina amoris
Virginis, atque feræ est atrox innata cupido:
Siue alia est ratio, tamen hac adducitur arte.
Nec mirum: mulieris amor te simius ingens
Sollicitat quando, dominæque calescis amore.
Prætendunt alij laqueos, & retia, pellunt
Ingenti clamore. negant gens plurima viuam
Posse capi: solum tribuit cui nomina cornu.
Cur Getulus oryx cornu cùm monstret acutum
Vnum, diuersum nomen sortitus ab illo est?
Corpora sunt niueo, vernique infecta colore
Lactis, vtrinque genæ nigrent: sunt pinguia dorso
Tergora. sublimi nigrescit cuspide acutum
Cornu, præduro penetrat quod robore cuncta.
Quantáque capreolis orygi sunt corpora. plantæ
In binas dissecta notas. in cursibus acer.
In caput huic vni villorum vertitur ordo.
Non ille horrendis vrsis, non ille leonum

Terretur furijs. si quando in prælia ventum est,
Expectat cornu furias in vulnera prono.
Non huic occurret venator corpore sicco.
Idcirco admonitos venantes esse iubemus,
Vincere, vel certam cedendo occumbere mortem,
Hisce necesse feris. non mulcent dulcia verba
Syluestres animos, nullúsque admittitur illis
Orator, laxis furiæq; vagantur habenis.
Vt grauis Æolio cum ventus prosilit antro
Totus in arua ruens, & syluas sternit opacas,
Flaminibus rapidis immensus mur. murat æther.
Tum neque veliuolæ puppes, neque nubila cæli
Contra stare valent, conuoluens omnia secum
Viribus Hippotadæ nullis frænatur, & illum
Non tenet imperium regis, nil audit, at vnus
Est cordi fragor, & strages, & murmur, & ira.
Concipiunt Veneris flammas, quo tempore primum
Arboreis latè sternuntur frondibus arua.
Hinc vnum pariunt catulum, cum septimus exit
A coitu mensis. dicuntur viuere lustra
Octo. canésque hominésque vrgent in retia tensa.
Prælia vel sumpsit campo venator aperto,
Indutus ferro nitido, spolijsque superbis.
 At binis lustris claudunt ur tempora vitæ,
Qui capræ villo est, campisque vagatur Iberis,
Musmoni, & auerso decerpit gramina sole.
Quot capræ, totidémque parit. venatio duplex:
Aut balista necem fert, aut in rete canum vis
Impellit, magnisque viri clamoribus vrgent.
 Hic prope Riphæos montes, vbi sidera nunquam
Merguntur, furias quia mobilis Amphitrites
Formidant, sex sunt noctes, sex tempora lucis
Perpetuos menses cœperunt esse tenebræ
Cùm redit à Libra non recto tramite Phœbus,
Donec ad æquantem redeat sol tempore veris
Circlum: tunc illis cœpit lucescere primum,
Dum redit in Libram quæ ducit tempora noctis.
Nascitur hic animal mira virtute, virentem,
Et nunc in niueum mutauit terga colorem,
Atque trahit quemcunque cupit. sic decipit ipsos

Venantum visus. & qualis in æquore fertur
Polypus, aut piscatorem cùm sepia vitat:
Talis & ipsius varij natura tarandi est.
Corpora quanta bouis, ramosaq; cornua frontis.
Vrsorum villus, paulóve oblongior vnguis
In geminas dissecta notas. in retia cogunt
Venantes, alius ferro decertat acuto.
Sollicitant Veneris flammæ quo tempore primùm
Pleiades liquidis oriuntur fluctibus. at cùm
Nonus præterijt mensis, sunt tempora partus.
Quot vaccæ, totidem pariter pariuntq; feruntq;.
Est penes Indorum montes virtute Lycaon
Hic simili. sunt quanta lupis huic corpora: sed si
Labantur ceruice iubæ, teneatq; colorem
Natiuum, lupus acer erit. hunc pone sequentes
Corripiunt catuli morsu, ferit ille vicissim.
Rhinoceros solis Indorum nascitur agris.
Credere si libeat famæ, mas dicitur esse
Hæc species tota, & paulum flauentia terga
Purpureis signata notis. insurgit acutum
Nare super cornu, quo marmora scinderet, atq; æs.
Non oryge est adeo maiori corpore, quamuis
Horrida non vitet grandis certamina barri.
In geminas dissecta notas est vngula plantæ.
Et binos catulos edit, quo tempore frondes
Pallescunt, glacialis hyems quas læsit. amoris
Corripitur flammis, quum finit Aquarius annum.
Retibus implicitus ferro obtruncatur acuto:
Inde canes atque inde viri clamoribus vrgent.
Nulla adeo truculenta fera est: nil saltibus errat,
Intrepido insuetas hominum quod pectore voces
Audiat. aut illis immensi conditor orbis
Semina diuinæ vocis dedit, vndiq; syluis
Quo fugere feræ, syluestrisque agmina gentis:
Seu magis horrendum cunctis animalibus vnus
Est homo, sæuitiem tantámque ostendit imago:
Seu potius coràm regem spectare verentur,
Omnibus hic vnus dominatur, & omnia vincit.
Omnia diffugiunt sæuam pro robore mortem.
Hinc cute sublata plagas à corpore taxus

Arcet,

Arcet,& in fossas gaudet penetrare cauernas.
Corporis est species felis,cinerique propinqua.
Nec maior vulpe est diuisáque planta.gemellos
Fœmina sæpe parit,nunc tres,cùm pomifer annus
Venit,& Autumnus pallentes frigore frondes
Decutit,arboribus nudantur brachia longis.
Trux animal pedicis capitur,laqueóque tenaci:
Atque canis rapidi laceratur morsibus.illi
Si canis occurrat solus,certamine victus
Sanguinolentus abit detrectans prælia dura.
Nec te Pæonius catulus,Phrygiúsve bonase
Impune insequitur:quamuis sint cornua in orbem
Inter se reflexa,feræque incommoda pugnæ.
Corporis est species tauros imitata bonasi:
Demissa per colla iuba,flauus color illis,
Atque tenus pendent oculorum.flaua bonasi
Corporis est species.venantes vincere cursu
Quærit,& hac vna trepidans sibi consulit arte.
Ast alia est ratio catulos,se pone sequentes,
Fallendi:exurit villos his stercore iacto.
Sæpe etiam venatores hac decipit arte.
Stercore quod tactum est comburitur,id velut ignis
Cuncta forat,talis sed vis est nulla quieto.
Hinc homines,atque inde canes in rete bonasum
Compellunt.similis ingenti cætera tauro.
Hic vbi Sauromatis clarus conuoluitur anguis
Fluminis in morem,& binas amplectitur Arctos,
In syluis syluestre genus spectatur equorum.
Æthiopes referunt exertis dentibus illos
Armari:Æthiopum pariter nascuntur in agris:
Vngula fissa pedum,ceruóque simillima,fuscus
Est color:egregiéque pedum sectatur odores
Naribus.hi iunguntur equi quo tempore primum
Exoritur cœleste caput super æquora Tauri.
Tum pariunt,quum clara freto se stella Leonis
Celat,& Oceano primùm demergitur alto.
Gentibus his durus venator pugnat acuto
Nunc capit insidijs.est tutior hæc via fraudis.
Dum licet insidijs,stultum est decernere ferro.

Venator catulos.hippagri hac decipit arte.
Nam leporem tellure trahit syluestris ab antro
Matris,odoratis ducens vestigia signis:
Cùm satis erratum est,fossa tellure recondit.
Tum leporis magno catuli ducuntur odore:
Atque omnes errare vias,& quærere cautè
Fert animus studium præceps,& tota voluntas:
Per syluas & per virgulta virentia quærunt.
Denique cùm leporem fossum tellure sub ima
Norunt,hic prædam cupientes vsque morantur.
Nec facilè hinc pelles,& pulsi sæpe recurrunt.
Quærentes prædam præda portantur,& illos
Venator capit,atque domum redit acer onustus.
At non huic simili capiuntur fraude bisontes,
Quæ regione Getâ nascuntur.in arbore viuum
Suspendunt catulum,latratibus ille bisontem
Aduocat:accurrit ad voces protinus ille,
Hunc balista petit,ferro hic decertat acuto.
Vulneribus multis fossus cadit arboris altæ
Sub ramis,& amore cibi discedere tardus
Emoritur:veluti pantheras pardalianches,
Humanum stercus cupientes,enecat ardor.
Sunt & qui cogant in retia tensa sequentes.
Forma refert ceruum:medio sed frontis acutum
Ostendit cornu,longis nigrantia setis
Dependent per colla iubæ.Cùm terra calores
Perpetitur solis,domino capiuntur Amore.
Tum pariunt,resoluta fluit quum montibus altis
In vallem glacies,extremis cana pruinis
Sed tamen est tellus,primæ violæque rubescunt.
Sed neque prætereo te fluminis accola vasti,
Quod septem portis tumidum prorumpit in æquor,
Ichneumon.villus niger est,& plurima cauda:
Corpora parua,dolúsque ingens in corpore paruo!
Insidijs crocodile suis cadis,impia fata
Huic pedicæ,laqueique ferunt,cassésque,canésque.
Fert cunctis cadem iaculum:si corpora ferrum
Opportuna petat,certámque ferentia mortem.
Nec procul hinc chaus quem dicunt nomine,signis
Pardorum,cui forma lupi,squallentibus agris

Errat,

Errat, & huic penè est mens & natura luporum.
Pro regione tamen blando capiuntur amore,
Temperieque loci, vernis armenta diebus,
Hic vbi temperies cœli ventúsque benignus,
Partibus æstiuis cum primùm mitior annus
Efficitur, flatúsque tepens aspirat, & aura.
Ast vbi vix glacies tardo resoluta calore
Æstatis rapidæ delapsa est vallibus imis,
Tardius hîc Veneris capiunt animalia flammæ.
Quid loquar aut damas timidos, aut carmine lyncet
Æthiopum? gemina est species. qua grandior ipsos
Sectatur ceruos, orygésque: at præda minori
Sunt lepores timidi, color est huic corporis ater,
Et varijs maculosa notis sunt tergora picta.
Est caput exiguum: flammantia lumina torquet:
Vt dicas hominem talem sumpsisse figuram.
Maiori crocea macula, rutilaque minori.
Cùm profugæ redeunt volucres regionibus illis,
Et fugiunt hyberna procul quum nubila cœli,
Tum malè desertis Libyes erratur in aruis.
Dum rabies fera corda domat, dum vulnera amoris,
Membra lupum sæuum referunt, animúsque leonem.
Venandi ratio partus, & tempora vitæ
Vix differre lupis creduntur. territa dama
Corripitur catulis per rura sequentibus. illam
Vel pauor in casses pellit. sunt corpora quanta
Virgulta, & montis carpentis summa capellæ.
Venandi est eadem ratio. diuersa caprarum est
Syluicolûm species: hæc torto nomina cornu
Sumpsit, at hæc lato, pygargus clunibus albis.
Versibus haud nostris indictus Pontice castor
Aufugies, rapido morsu genitalia quamuis
Membra seces, totum redimásque à funere corpus,
Parte data, sedes cursum, furiásque sequentum.
Corpora quanta canis sunt castoris, armáque dentes,
Cauda refert piscem, quæ gaudet fluminis vnda.
Horrendus cuius morsus secat omnia. fuscus
Est color, & pars est totius plurima venter.
Hunc homines clamore cient, cursúque sequuntur:
Hunc capiunt laqueis tensis piscosa secundum

Flumina. cùm primò pallescunt frigore frondes,
Cernuntur catuli: cùm clari tollitur vndis
Delphini signum, Veneris capiuntur amore.
Cætera tu simili cautè venaberis arte.
Nam neque cuncta meo comprendi carmine possunt.
Quæ syluis densis, quæ latè montibus errant
Frondosis, nec nota suis regionibus vlla.
Tam variæ formæ, diuersáque corpora passim
Nascuntur, tam multa refert in luminis auras
Tellus, vsque nouum campis nascatur vt Aphris,
Ne dicam toto quod semper nascitur orbe.
Venantem sequitur maior sudore voluptas,
Deliciæque virum. natura discere cuncti
Optamus, sempérque noui quid discimus ex his.
Adde quòd & validum longa assuetudine corpus
Concipit ingentes vires. fit visus acutus,
Auditúsque celer. sic copora sana parantur.
Militiæ propior venatio iussa facessit
Venator cautè, seruatóque ordine perstat
Militia, non ille timet, sed fortiter hostem
Expectat strictis armis, syluásque per altas
Cedentes acies sequitur, quoque cedere doctus:
Nouit & accessus hostis dormire peritus,
Res vtcunque tulit. magni credenda futuri
Signa ducis mala posse pati, quia multa necesse est.
Quis primus tulit ista viris? hominúmne Deúmne
Ingenijs inuenta? dedit quis commoda tanta?
Delia Phillyridem primum Chirona fugaces
In sparsos per rura greges, syluásque vagantes
Armauit, fecitque vias in commoda tanta.
Salue magne parens, venandi magne repertor,
Herbarum, cytharæque potens, cœlique perite.
Tu patriæ defensores regésque parasti
Magnanimos. orbis terræ, rerúmque potitæ
Venantes primi posuerunt mœnia Romæ.
Argolicique duces: & decantata iuuentus
Troiana, his primis aptarunt corpora bellis.
Tu Leonarde mihi bellorum maxime scriptor
Testis ades, reges qui magnos legibus ornas
Militiæ, clarósque duces, & munera nosti.

Nunc quoque venandi studium est hoc regibus vnum
Commune.hac res est venatio regia:magna
Nobilibus cunctis simul,& iucunda voluptas.
Cùm foret herba thorus primis mortalibus,antra
Frigida & arboribus intexta palatia,potum
Prosilientis aquæ riuus prælucidus vnda
Præberet,victúsque Ioui sacrata Molosso
Quercus,sanguineóque rubentes cortice baccæ,
Achrades,atque alta prostrata sub arbore poma,
Et genus humanum sauarum more ferarum
Viueret,erupit venatio.cadere fossas
Illapsas saxis primùm,mox vrere flammis
Inuenere feras,non vsus æris habebant:
Nulla metallorum sceleratum viserat orbem
Vena,nec ingenti diues cumulabat aceruo,
Horrida sub terris argenti pestis,& auri,
Dormibat tutò,haud curis obnoxia nostris.
Seu voluit Fortuna potens,atque inuida rebus
Tranquillis,quæ cuncta mouet,quæ turbine versat:
Siue aliquis superûm furiis accensus & ira,
Humanis rebus meditans incommoda tanta
Ostenditque auri venas,Erebúmque retexit.
In varias æris massas traxere figuras.
Ære feræ primum spoliarunt viscera pelle:
Tum tepido primùm maduerunt sanguine dentes.
Pellibus induti tolerabant frigora brumæ.
Nam neque tum Phrygiæ vestes,scutulatáue nostram
Luxuriem norat,nec pictas viserat aulas
Attalicum,viridis vestibat limina ramus.
Vtile principium sumpsit venatica primùm
Res,epulas lautas homini,vestésque parauit.
Nos quibus est victus,& vestis cultior vsus,
Ingredimur syluas capti dulcedine facti,
Venantes quoniam sequitur iucunda voluptas.

FINIS.

RERVM MEMORABILIVM QVÆ IN MYTHOLOGICIS LIbris continentur, Index.

Altare

Cobali

Deiani-

Feronia

Melicerta

Musica

Parca

Pleiad

Taber-

Tripos

Regionum, vrbium, locorúmque nomina, quae originem ceperunt à filiis variorum Deorum antiquorum.

Hemus

Quæ plantæ, & quæ animalia quibus Diis fuerint antiquitus consecrata.

Picus

FINIS.

FRIDERICI SYLBVRGII NOTÆ AD MYTHOLOGICOS HOSCE libros.

PAG. 32. versu ἴσκειν, rectius leges καὶ σφαγίδας, itémque mox in versione, *alij cadenti cultros supponebant*, vt apud Virgil. Georgicor. 3. *Ac vix suppositi tinguntur sangui-ne cultri.*

Pag. 41. v. μηδ' & paulo pòst vers. τῶ. pro ἐναρίζων malit fortasse quispiam ἐναγίζων, *consecrans & mactans, sancto ritu mactans.* Ibidem rectius ποῖσδε φέν. Ibidem v. καὶ μίξε, legendum fortasse. Δηοῖῳ ἀλφίτῳ, *Cereali farina.* Δηὼ enim est ἡ Δημήτηρ, *Ceres*: forsan etiam pro ἔνθεν malit aliquis ἔνθου, *impone.*

P. 55. v. ἐντρ. scribe διδάσκει. Eodem versu alij codices habent ἀναβλυσιν. *dilationem.* Sic infra p. 355. v. ἐντρ.

P. 116. v. πλ. scribe ἐκεῖν'. Ibidem v. ἐξ ὧν, metro conuenientius αἴζοντες χιών', augmento sublato, quemadmodum apud Homer. χιών τε χαλαζά χαλάζης.

P. 136. v. κυαν. quidam codices pro ἐπεμβὰν *insidens*, habent ἐνεμμένη, *innexa*, ab ἐνάπτομαι.

P. 146. v. ὅτε, suspectum est καλλίπορον παντῶν. paulo verius κάλλυθρον ἁπάντων, *lenimen* seu *solamen omnium.*

P. 171. v. δαί, scribe μορίαι per omicron. Hesychio enim μορίαι sunt ἐλαῖαι ἱεραὶ τῆς Ἀθηνᾶς, *oleæ Palladi sacræ.*

P. 196. v. ποιόν. verius est ἔασιν Ionicè & poeticè pro εἰσί, ab εἰμὶ *sum*: vel ἴασιν *eunt*, ab εἶμι *eo*. Ibidem v. ἀλλά, malim ἀχρειονίδας.

P. 219. v. ναρ. pro ὄπας legit N. ὀπούς *succos*: sed contrà metri legem. Non dubito igitur quin legendum sit vel ὀμπνιὰς, vt apud Etymologum est, vel (vt apud alios) ὄμπνας. nam ὄμπναι sunt fruges imburę melle. Sic certè ex eodem Callimacho citatur, ἐν δὲ θεοῖς φλογὶ καρπὸν ὄμπνας. Initio autem versus post πορφάλεα deest γὰρ vel similis particula. Ibidem versu sequenti, metrum postulat ἔλαχεν. Ibidem quum per festinationem non liceret Orphei locum quęrere, in eo

mendæ

mendæ remanſerunt quædam. Itaque verſu πεδίον, poſt συγκλάκων commaticam, poſt ἴδωτε periodicam diſtinctionem in Stephanea editione poni ſcias: ſequentem verſum ſic legi, ὕδατι, μίξ δ' ἀμφὶς χολ.

P. 238, v. χολ. forſan ſcribendū ταῖσι, vt ſequenti etiam verſu eſt participium στεφανωθεῖσι. Ibidem repone πεδίοις. In Lat. verſ. paulo poſt, *quercubus, & plur.*

P. 239, v. ἤδη, lege ἤ ἢ ἦ ἄς.

P. 244. v. 4. à fine, In edition. Stephanea legitur πλευτῆς, v. 1192.

P. 257, v. τῇ. legendum δαιτίσονται, & p. ead. *carnes diuidunt & epulantur*, vt è ſequentibus Herodoti verbis intelligitur. quū enim dixiſſet in ſacrificio lunæ de ſuibus, extremam pecudis caudam, ſplenem, omentúmque ſimul poſita, ſotóq; pingui quod vẽtrem cingit, operta, ſacro ritu adoleri, ſubiũgit, τὰ δὲ ἄλλα κρέα σιτέονται ἐν τῇ πανσελήνῳ, ἐν τῇ ἂν τὰ ἱρὰ θύωσι, ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρῃ οὐκ ἂν ἔτι γευσαίατο. hoc eſt, *reliquis* (ſ. mactati ſuis) *carnibus veſcuntur in plenilunio in quo ſacrificauerint: alio verò die non ampliùs guſtauerint.* Locus eſt in Euterpe pag. 68. editionis Stephaneæ.

P. 264, v. ἐγν. rectius ἐγνώκω.

P. 266, v. χαίν. mendoſum eſt εὖξε. reponendum videtur εὖξω *vouiſti*, vel εὖξαι, aut εὖξε *voue*: ipſe tamen interpretatur *voui*.

Pag. 287, v. primo legiſſe videtur ἐκάλεσε, dum interpretantur *vocauit*: ἱδρύσατο verò ſignificat *ſtatuit, locauit*. Sequenti v. legendum vel βεβαρυμμένα, à βαρύνω: vel βεβαρημένα, à βαρέω.

P. 401, v. ἡμῶ. Stephanea editio habet αἰεὶ pro ἐμὸν. & ſeq. πλασίον ἀλιδοῦσι-σας ὑπακούειν. Ibidem v. ὡς ſic legunt quidam, ὡς ἴδον γάρ σε, βαρχέας μοι αὐδᾷς ὑδὲν ἔτ' εἴχεν. Ibidem v. ἡμῶ. Stephanus habet, βομβεῖ-σιν δ' ἀκ'. Ibidem v. penultimo in alijs edit. eſt ὀλίγον.

P 407, v. πιδέτω, tollendum vel καὶ pro καί, ſi conſtare metrum velimus.

P. 413, v. *nam*, malim αἰρίω, δ, vt eſt apud Etymol.

P. 416, v. ἀσ. legendum opinor κωδώνεγε, vel κωδώνεγε, & verſu penultimo, σεπίν, vel σπιδοῖν.

P. 435, v. ὀρχ. ſcribe λαῖφ'. Ibidem verſu tertio quidam codices habent χάλοι pro δόλοι. & verſus quartus ſic legitur à quibuſdam, σίρχων γλῶ ἐσίως, καὶ μισοῦς πολλ' ἀδιμ. nec non

Quinto μῖξει pro ὤρξει.

P.445.ιιν. videntur ea poetæ verba de Mercurio potiùs quàm Pane accipienda.

P.457.v.εἰς,quidam codices habent μὲν τῷ βορέου.

P.487.v.ὅρ.in quibusdam cod.est πλάνοι.

P.487.v.ιιβρ.legendum videtur ιιβρεῖς.

P.489.v. τλω.veriùs legi videtur ἀγωνίας.

P.496.v.ὁ παύτως,quidam co.habent οἱ τόποι τῷ χῷ.

P.504.v.πλῦ,clausula versus pro Αἰὔστεω suprà habet αἰχενεῖο,p.499.

P.536.v.Κυρ alibi per φ.legitur σιλφίω.

P.552.l.2. mendosum videtur κατωχεῖν : veriusne sit κατωργεῖν vel κατωχεῖν,non ausim affirmare.

P.640.tertius Euripidei loci vers.ἰατῖνε ὁ πλοῦτος,ἀδικεῖ τε ἀεί,non habet legitimam dimensionem, & sequentis versus ætiologia rectiùs ad secundum quadrat, vt suspicio sit tertium illum è margine in contextum irrepsisse.

P.662.v.τρίφε,legisse videtur ὥς το φάγ.

P.699.v.χαὶ,ex Stobæo lege χαὶ δὴ ἄπετ' αὐτοῦ ἐδὲν ὄλβ.

P.751.v.δίφ.legendum fortassis ἴσχον pro ἦλθον : vel ἐλθόντες δίφον.

P.800.v.ἀτεὶ,Romana & aliæ editiones pro ἰξῶκα habent ἶξαι : in quibus etiam versus aliter sunt distincti. Locus est Olymp.oda 1.

P.834.v.Ναμῶος quidã codices habẽt μεγάεργα valde armata.

P.861.v.Θρίξε.malim αἰθερίφατο.Ibid. v.ϰ,fortasse legendum ἴσι eunt:vel ἄφω erit pro nomine ταχεῖς celeres.

P.865.v.5.à fine,legendum fortassis αἶεν.

P.956.v.ἰαφ pro ἄλα apud Athenæum est ἄλα salem. metro conuenientius χἄλα,per crasin è καὶ ἄλα.Ibidem v.ὦ παῖ apud eundem Athen.vulg.cod.habent θύρωσαι κλεισί: pro quo θύρωσαι, posuit Natalis Κορωνίω, vera lectio è veteri libro est, ὦ παῖ,θύρω ἄγκλινε,ο puella fores reclina.i. aperi, quo loquendi genere Herodotus quoque vsus est post Homerum. Ibid.v. vltimo legendum fortasse πλεῖον αἶν.

Hoc etiam monendus es lector,autorũ locos hìc aliquando citari non integros,sed vltima parte truncatos. Sic enim p.204.ad vltimum Lycophronis versum,vt structura sit plena,adiiciẽdus est hic tertius,τυμφεῖα παντὸς μυρίοις δαίσονται γάμου.Sic etiã p.224.vt perfecta sit Aristophanicorum versuũ senten-

sentétia, tertius addédus, [Greek] periodica requiritur distinctio: & sequenti hemistichio addédus hic versus, [Greek] post [Greek] commate tantùm posito. Sic p. 265. versu [Greek] deest alterum disiunctionis membrum, [Greek]. Sic etiam p. 293. in vltimo Plutarchei loci membro deest redditio. Itémque p. 319. v. 21. in Æschyleo loco: vt & p. 465. postremũ distichõ, in nymphas ephydriadas nec sententiam nec structuram habet integrã: & p. 860. locus Euripideus.

At p. 188. locus qui ex Aretade citatur, apud scholiasten Apollonij (editionis Stephaneæ p. 102) petitus est partim ex Apollonio ipso, partim ex Nymphide, nulla Aretadæ mentione. Et versus quem p. 884 citat ex Iliad. lib. 5, nec illo in libro legitur, nec Il. σ, nec etiam in iisdem Odysseæ libris.

Alicubi etiam autorum verba quæ citat, aliter eũ legisse, versio indicat. vtvnũ è pluribus locis afferã præter superiores, p. 29, v. 4. pro Εὐμόλπου legit Εὔμολπον. nam *Eumolpũ fuisse praconem*, (vt versio habet) Græcè est Εὔμολπον [Greek] Quod si Græca verba carent mendo, sensus hic est, *Nam Eumolpo natum fuisse Kerycem: ex hoc verò, Eumolpum: ex hoc, Antiphemum*, & cætera. Suidas etiã aliũ huic loco scrupulũ inijcit. Eumolpum enim Musæi filium, à secundo Eumolpo quintum fuisse dicit: quum hoc in loco sit quartus. Vt autẽ hoc in loco [Greek] pro appellatiuo accepit, sic contrà, p. 249, v. 4 à fine [Greek] vertit in proprium, cùm appellatiuè potiùs accipiendum videatur aliis pro *multum consilio pollentis, consultissimi, prudentissimi.*

Hæc sunt quæ in Græcis autorum verbis recognoscendis animaduerti. de quibus perlubenter cum ipso Natale per literas, lubentius coràm, si fieri potuisset, contulissem, oculósque meos & animum pauissem variorum autorum intuitu, quos Natali videre, nobis audire tantùm contigit. Sed quũ & temporis breuitas, & viæ longitudo hanc mihi felicitatẽ inuiderit, oro & ipsũ Dn. Natalẽ, & æquos lectores, vt quod amore reip. factum à me est, in bonam partem interpretentur: simul etiam ignoscant vbi me Lynceum acumẽ, & Chironia manus defecit.

FINIS.

GEOFREDI LINOCERII VIVARIENSIS MYTHOLOGIAE MUSARUM Libellus.

Quod omnes ferè autores, poetæ præsertim, à Musarum inuocatione ordiantur.

TRIPARTITAM Philosophi voluerunt humanitatis vitam, quam ex certamine trium dearum, Palladis, Iunonis, & Veneris, veluti hieroglyphico quodam poetæ designarunt: vnam ex illis quidem θεωρητικὴν, alteram πρακτικὴν, tertiam φιληδονικὴν, contemplatiuam, actiuam, & voluptariam. Prima igitur cõtemplatiua est, quæ ad sapiẽtiam & veritatis inquisitionem pertinet. Actiua, quę tantùm vitæ commodis anxia est: hancque ferè iam omnes homines norunt. Voluptaria deniq;, quæ libidini obnoxia, nullum honestum reputat bonum, sed solã appetit vitę libidinem & corruptelam. De his tribus vitæ generibus superioribus libris doctissimè disputatum fuit, ac variis fabularũ integumentis denudatis mystica antiquorum sensa declarata. Primo quidẽ libro, secundo, octauo, nono & decimo theoretica vita continetur: atque illa ex vnius dei cõtemplatione, quẽ colimus & reueremur; vel certè plurimorum deorũ consideratione, quos introduxerunt antiqui, non quòd infinitos deos numero arbitrarẽtur, (hoc enim nec leges naturę pati possunt) sed vim & potestatem vnius infiniti per omnia diffusam cùm existimarent, illi pro negotiorum, locorum & effectuum varietate, diuersa imposuerunt nomina. vnde verum est dicere, vires omnes cæterorum deorum, vndiq; per ipsa elemẽta dispersas, ab vno Ioue, cui reliqua deorum caterua

terna affinitatis vinculo coniungitur, veluti fonte in multos riuulos fuisse deductas: vt optimè in proœmio octaui libri. Quare iis in libris, vnius dei rerũ omnium principij natura explicatur, quódque nullus deorum antiquorum fuerit sempiternus. Idcirco sapientissimè tanta deorum multitudo ad vnum refertur principium; cui summo bono, ipsiúsque religioni & sacerdotibus magnus honor, magnáque reuerentia accedit. Quarto, Sexto, & Septimo libris vita actiua declaratur: primò quidem autor commemorat vitæ huius præfectos, Genium præcipuè & Fortunam. Cúmque multis difficultatibus circumuenta sit, nulláque ex parte miseriis carere soleat hæc vita, quo animo sint ferendę huius calamitates postea edocet. Tandem subiungit quàm iustè & vtiliter viri illustres gloriam sint consecuti: atque vt his libris, virtutibus præmia digna, sic libro tertio, & parte postrema noni, flagitiis singulis supplicia proposuit, Orcúmque, eius iudices, & vitiorum vltores, persequutus est. Quæ postremo vitæ genere continentur, sparsim ex omnibus libris, præcipuè verò ex libro 5. colligi possunt. In quo ludorum & certaminum genera declarãtur, quibus vita φιλαρ- γικὴ vel corrigitur instar virorum excellentium: vel homo allicitur ad corporis vires exercendas cum voluptate. Cæterum quamuis de Musis quædam superioribus libris dicta sint: visum tamen est non abs re, supradictis aliquid adiicere, quod cuilibet Musarum conueniat: maximè verò quod ab ipsis omnes fere autores, poetæ præsertim, opus suum ordiantur, eásque salutent: quod fecit Homerus in hymno:

Χαίρετε τέκνα Διός.
Salue Iouis inclyta proles.

Item apud Hesiodum in op. & diebus, cuius hi sunt versus:

Μοῦσαι Πιερίηθεν ἀοιδῇσι κλείουσαι,
Δεῦτε Δί' ἐννέπετε σφέτερον πατέρ' ὑμνείουσαι.
Pierides Musæ, quarum viget inclyta cantu
Fama ducum, & nomen vestri immortale parentis
Dicite.

Et in Theogonia.

Μουσάων Ἑλικωνιάδων ἀρχώμεθ' ἀείδειν.
Incipiam à Musis Heliconis carmen alumnis.

In re magna etiam ac difficili, quasi ingenio suo diffidentes, Musas appellant. atque ad earum numen confugiunt, vt Homerus Iliad. β, Græcarum nauium numerum & ducum nomina prosequuturus:

Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ᾽ ἔχουσαι.
Ὑμεῖς γὰρ θεαί ἐστε, πάρεστέ τε, ἴστε τε πάντα·
Ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν, οὐδέ τι ἴδμεν, &c.
Dicite nunc mihi Musa, quæ domos cœlesteis incolitis.
Vos enim Deæ estis, & adestis, & omnia nouistis:
Nos autem famam duntaxat accepimus, neque quicquam scimus:

Et Iliados λ, quot & quantas strageis Agamemnon ediderit, narraturus:

Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ᾽ ἔχουσαι,
Ὅστις δὴ πρῶτος Ἀγαμέμνονος ἀντίος ἦλθεν.
Dicite nunc Musæ cœlesteis domos habentes
Quisnam tum primus Agamemnoni aduersus ierit.

Et Iliad. π, incendium nauium Græcarum descripturus:

Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, &c.
Ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε.
Dicite nunc mihi Musæ quomodo primo ignis incidit.

Quem locum M. Tullius libr. 1. epistol. ad Atticum ab Homero mutuatus est eo in loco, in quo scribit de turpitudine illa iudicij Clodiani, expositurus cuius operâ Clodius sit absolutus: verba Ciceronis hæc sunt: *Responsurum hominem nemo arbitrabatur.* Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. *Noste Caluum ex Nanneianis illum, illum laudatorem meũ: de cuius oratione erga me honorifica ad te scripseram. biduo per vnum seruum, & eum ex ludo gladiatorio, confecit totum negotium, accersiuit ad se, promisit, intercessit, dedit.* Epistola 10. & Theocritus:

Πῶς γὰρ δὴ Διὸς υἱὸς ἀδηφάγον ἄνδρα κατέκτα
Εἰπὲ θεά· σὺ γὰρ οἶσθα, ἐγὼ δ᾽ ἑτέροις ὑποφήτης.
Quomodo enim Iouis filius edacem hominem interfecerit,
Dicito mihi dea: tu enim nosti, ego autem aliorum vates.

Virgilius Æneidos 7, & 10.

Pandite nunc Helicona Deæ.

Et Plato in Euthydemo, ὥστ᾽ ἔγωγε, καθάπερ οἱ ποιηταί, δέομαι, ἀρχόμενος τῆς διηγήσεως, Μούσας τε καὶ Μνημοσύνην ἐπικαλεῖσθαι. id est, *Quare ego quemadmodum Poetæ, necesse habeo initio orationis, Musas & Mnemosynen inuocare.*

In re

In re ridicula etiam inuocantur Musę, & [illegible]: vt apud Horatium Satyrarum lib. 1. Satyra 5. his verbis:

Nunc mihi paucis,
Sarmenti scurræ pugnam, Messique Cicerri
Musa velim memores.

Hac satyra Horatius iter suum ab vrbe Roma Brundusium vsque describit, exẽplo Lucilij, qui itidem iter suum descripserat. Narrat autem quæ risu digna in eo contigerint: inter quæ primum locum obtinet duorum scurrarum Sarmenti & Messij faceta contentio. Infinitis aliis locis, diuersis rationibus, opera Poetarum præcipuè, principium ducunt ab inuocatione Musarum, quas sibi præsides & cantilenarũ suarum autores asserunt: illúdque iure optimo, vt inquit Horatius carminum lib. 3. od. 4. qua confirmat se à multis periculis, Musarum ope ereptũ fuisse: malè verò cessisse omnibus qui aduersum Iouem earum patrem aliquid moliri voluerunt: quinimo dicit eas suam in cœlo habere sedem Iouis filias: his versibus,

Descende cœlo, & dic, age, tibia
Regina longum Calliope melos,
Seu voce nunc mauis acuta,
Seu fidibus, citharáve Phœbi.

Quibus & multis aliis de causis adducebar vt crederem, hoc breue opusculum, si parum fructuosum videatur quòd fabulosum sit, non tamen iniucundum, quippe quòd fabulæ semper aliquid præ se ferant inauditum & incredibile. Aliquid etiam vtilitatis ex eo possumus reportare, propter ethicam explicationem, quæ non parum ad mores mortalium informandos confert: vt iam ex superioribus D. Natalis libris mythologicis possumus colligere: quamuis non tanta industria & ingenij acumine hæc pauca vobis paramus de Musis sparsim à multis tractata & dispersa, quanta doctissimus Comes fabulas suas ex multis decerptas autoribus in vnum congessit volumen aureum: angustiis enim temporis premor, virésque ingenij mei sentio quàm sint exiguæ. Non tamen tanti viri autoritas me ab instituto reuocat: at potius meliorem facit animum, cùm & honestum iudicem mihi in tertiis consistere. Itaque quamuis hoc meum (qualecunque sit) negotium emolumento careat & grauitate, illud amplexabitur tamẽ quisquis nõ erit omnino

a uersus à Musis. Qui vero ab omni sapientia atq; eruditione sunt alieni, omnibus iis quæ dicentur persuasi, vtiqueMusas posthàc nõ auersabũtur: etsi hebetudine Attici Herodis sophistæ filij ac stoliditate essent: qué tã fluxi fuisse memoria ferũt, vt ne elementorũ quidé nomina perdiscere aut retinere vnquam potuerit. cui infortunio vt mederetur pater, quatuor & viginti pueros coæuos à literis cognomina habentes singulos cum filio simul educabat, vt hac saltem ratione illi insiderent. Qui vero natura prudentiores curiosíque magis philosophica & arcana naturæ meditantur, de negotiis publicis ac rebus mechanicis parum solliciti, ij quidem si operam non laudent, studium tamen non despiciant, etiamsi nostri temporis ærumnosa miseria non dicendi petit studium, sed viuendi flet ergastulum, nec famæ assistendum poeticæ, sed fami consulendum domesticæ. Citius nunc aut quod amiseris fleas, aut quod edas inquiras, quàm quod dicas inuenias. Sic enim improba mœrorum angina, fœlicitatísque nouerca fortuna (quæ amarum quoddam humanis interserit semper negotiis) nos quasi pedissequæ insectãtur. Verum enim verò ne ocij torpor nos astringat, euitantes quoad fieri poterit, calamitatum naufragia, quibus publicæ assiduè actiones diuexantur, vtilem ordimur fabulam, quam octo diebus nocturna præsule lucerna ex præclaris partim auctoribus decerpsimus, partímque nos ipsi mythologiam commenti sumus. Vos interim è virginali Heliconiadum curia Iouis filiæ omnes, Gorgonei fontis aspergine madidæ, mihi breuiter scribenti præsto sitis. Non enim magnifici operis tantam assumere molem cupio, vt medio conaminis impetu, tenues in auras vanescat rebus suis mens destituta. Eritis ergo Philosophia atque Vrania huius adiutrices operis: cui vt maior fides adhibeatur, ampliora sunt nobis autoritatum quærenda suffragia. Quantulacumque autem res fuerit, amice lector, æqui boni consulas rogamus.

DE MVSIS IN GENERE, CAP. I.

Quod animis nostris ingenita sit vis quædam sciendi à natura.

ILLVD peramplum in nobis ac magnificum esse arbitror, quod Plato insinuandum censuit, inesse mortalium ani-

animis veluti seminarium quoddam & planè thesauros, qui mirabiles concitent amores sui Sic autē in Symposio, τὸ γὰρ τῶν παίδων τέλος ἄδηλον οἷ τελευτᾷ κακίας καὶ ἀρετῆς, ψυχῆς τε καὶ σώματος. *Incertum enim est, quò aut corpus aut anima puerorum, tā secundū virtutē quàm secundū vitium postremò euadat.* Quasi dicat (inquit Ficinus) omnium hominum prægnans & grauidum corpus est, prægnans & animus. Corpori semina suorum omnium ab initio sunt incerta: huic statutis curriculis temporum dentes erumpunt, prodeunt pili, barba profunditur, procreationis semina defluunt. Si fœcundum corpus est grauidúmque seminibus, multò magis animus præstantior corpore vberrimus est, atque suorum omnium ab initio semina possidet. Igitur morum, artium, disciplinarum rationes iādiu sortitus est animus, suósque fœtus inde, si rectè colatur, statutis temporibus promit in lucem. Quod autem rationes deorum omnium ingenitas habeat, ex appetitu eius, inquisitione, inuentione, iudicio, comparatione cognoscimus. Quis neget animum statim à tenera ætate, vera, bona, honesta, vtilia exoptare? optat autē nullus incognita. ergo insunt istorum aliquæ, etiam antequā appetat, in animo notiones, per quas seu formas rationésve ipsorum ea iudicat appetenda. Experimento id in se quisque condiscit, modò intendat. nam sicubi reconditum quippiam venamur anxiè, posteaquam abiunctis ad tempus sensuum & phantasię molestis obicibus, mentis intima, velut secretius quoddam penetramus adytum, inibíque ratiocinamur subtilius, confestim tanquam obductam reuelamus lucem, effulgeréque protinus quod venabamur aduertimus. propterea sic Pythagoras:

Ἀλλὰ σὺ θάρσει, ἐπεὶ θεῖον γένος ἐστὶ βροτοῖσιν,
Οἷς ἱερὰ προφέρουσα φύσις δείκνυσιν ἕκαστα.

His grauissimus ille autor hominibus addit animum, quod eorum genus faciat diuinum, augustiorémque naturam, quæ omnia promat in lucem. Ad hæc cùm nos conformandos exhibemus præceptoribus, multa per se animus fingit, formatore nullo, concipitque tanquam seminibus scientiarum perfœcundus ager: cui si agricola maturè adhibeatur, multos ac dulces fructus deinde profert. Quod apertè declarat Plato multis in locis, sed in Theage apertius:

Nemo à me didicit quicquã, etiamsi mea consuetudine multi euaserint doctiores, (ait Socrates) me tum exhortante, tũ bono dæmone suggerente. Sed quoniam breuiter de vi animis nostris ingenita diximus ex Platonis sententia, iam ad ea quæ in nostrum diriguntur scopum deueniamus: vtque dictis dicẽda cohæreant, cur Hesiodũ existimatis Musas à Ioue & Memoria genitas pronuntiasse? vt habetur in Theogonia his verbis:

Μοῦσαι ὀλυμπιάδες κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο,
Τὰς ἐν Πιερίῃ Κρονίδῃ τέκε πατρὶ μιγεῖσα
Μνημοσύνη γουνοῖσιν Ἐλευθῆρος μεδέουσα,
Λησμοσύνην τε κακῶν, ἄμπαυμά τε μερμηράων,
Musæ olympiades compti Iouis ægide natæ,
Mnemosynæ soboles, obliuio certa malorum,
Curarúmque quies, sacris has mater in oris
Pieria, magno peperit commixta tonanti:
Mater Eleutheris præerat.

Non alia opinor de caussa, nisi quia ab initio scientiæ fons insitus est nobis ab omnium patre, sed non satis profluens nisi quis corriuarit. Quod Plutarch. in lib. περὶ παίδων ἀγωγῆς aduertit. quare pueris suadet nihil prius memoria exercendum, quòd ea sit eruditionis ταμεῖον, id est, proma quædam cella, thesaurúsque: quo argumento dictam putat Mnemosynen à veteribus Musarum matrem. cuius hæc sunt verba aurea sanè, animis discentium insculpenda: Πάντων δὲ μάλιστα μνήμην τῶν παίδων ἀσκεῖν καὶ συνεθίζειν. αὕτη γὰρ ὥσπερ τῆς παιδείας ἐστὶ ταμεῖον· καὶ διὰ τοῦτο μητέρα τῶν μουσῶν ἐμυθολόγησαν εἶναι τὴν Μνημοσύνην, αἰνιττόμενοι καὶ παραδηλοῦντες, οὕτως οὐδὲν γεννᾶν καὶ τρέφειν ὡς ἡ μνήμη πέφυκε. καὶ τοίνυν ταύτην κατ' ἀμφότερα ἀσκητέον, εἴτ' ἐκ φύσεως μνήμονες εἶεν οἱ παῖδες, εἴτε καὶ τοὐναντίον ἐπιλήσμονες. *Sed maximè puerorum memoriam exercere & assuefacere debemus. est enim veluti disciplinæ thesaurus, idcirco matrẽ Musarum fabulati sunt esse Mnemosynen, vt ostẽderent nihil æquè cõferre ad scientiarũ generationem & conseruationem quàm memoriam. Quocirca illam debemus exercere in vtramque partem siue pueri ea multum polleant, siue contra sint obliuiosi.* Quin & Mnemosynen Orpheus mentẽ continere scribit, excitaréque omnia, sinuosis (vt ita dicam) animi anfractibus delitescentia illatebratáque. Scitum est, Mnemosynen originem ducere à Mneme, quo vocabulo memoria significatur:

tur: vnde & Amnemones in Cnido nuncupati erant sexaginta viri delecti ex optimatibus, quibus tota negotiorum cura incumbebat: vt idem Plutarchus in Græcis petitionibus, hoc modo: Τίνες ἐν Κνίδῳ οἱ Ἀμνήμονες, καὶ τίς ὁ Ἀφεστήρ; ἑξήκοντα προκρίτοις ἀνδράσιν ἐκ τῶν ἀρίστων, οἷον ἐπισκόποις ἐχρῶντο διὰ βίου, καὶ προβούλοις τῶν μεγίστων. ἐκαλοῦντο δὲ ἀμνήμονες, ὡς ἄν τις εἰκάσειε, διὰ τὸ ἀνυπεύθυνον· εἰ μὴ νὴ Δία πολυμνήμονές τινες ὄντες. ὁ δὲ τὰς γνώμας ἐρωτῶν, Ἀφεστήρ. *Qui in Cnido dicuntur Amnemones, & quis Aphester? Sexaginta deliguntur ex optimis viris, velut episcopi, ad quos de maximis rebus refertur. Dicebātur verò* ἀμνήμονες, διὰ τὸ ἀνυπεύθυνον, *quia in iudicium non vocarentur: aut certè* πολυμνήμονες, *memoriosi.* Fuerunt itaque Musæ Iouis & Mnemosynes filiæ secundū Hesiodum, & ferè omnes alios. Pauci ex Poëtis quorum est Alcmæon, Musas cœli & terræ filias prodiderunt: cui in quodam hymno astipulatur Pindarus, sic Musam alloquens,

> Ἄρχε δὲ οὐρανοῦ θύγατερ:
> *Incipe verò cœli filia.*

Vbi commentatores, ex Aristarchi sententia & Mimnercæ, asserunt musas cœli filias. Vnde & astruūt illas fuisse ab initio: & ante Iouem, si credimus Eustathio, qui Musam interpretatur animę cognitionem, quæ non minus sit diuinum quiddam quàm anima ipsa. Eius sententiæ videtur esse Homerus, quum θεὰν dixit ἀπὸ τοῦ θεῖν, id est à cognitionis celeritate. Ab indagine enim dicitur Musa, secundum Platonem in Cratylo, vel inquisitione, ἀπὸ τοῦ μῶσθαι: cui Pharnutus libro de natura Deorum subscribit, cùm ait: καλοῦνται δὲ Μοῦσαι ἀπὸ τῆς μώσεως, ὅ ἐστι ζητήσεως, *Musa (inquit) dicuntur ab inquisitione.* Idem sentit Suidas, proptereáque ait eas ab inquirēdo dictas, quoniam ipsæ sint omnis disciplinæ causa. Alij, vt Cassiodorus, propter scientiarum & disciplinarum inter se conuenientiam, Musas vocarunt quasi ὁμοούσας, vel certè quòd inuicem sicut virtutes sibi esse videātur. Vel denique (vt Diodorus scriptum reliquit) Musæ vocantur, quòd modulandi artem cæterásque disciplinas probè teneant. Delectabatur enim Osiris Ægyptiorum Deus omni genere Musicorum & chorearum, proptereáque illum plerique Musici consectabantur, inter quos nouem fuisse puellas proditum est, quæ cantu & musica præstarent, quas ideo Græci Musas appellauerunt. Quæ Diodori sententia cum Plato-

nicis consentit. Musarum enim nomine cœlestes cantus intelligunt: quo argumento Camenas dici aliquando existimant, ex Melanchthonis sententia, qui in scholiis & illustrationibus versus illius Virgilij,

Alternis dicetis, amant alterna Camenæ,

per Camenas Musas intelligit, vultque illas à canẽdo dictas: hasce verò à Ioue proficisci, quoniã (vti est apud Plotinum) mundi totius animum frequenter Iouis appellatione nuncupat Platonis schola. cui consentiunt hæc verba:

Principio cælum ac terras, campósque liquentes,
Lucentémque globum lunæ, Titaniáque astra
Spiritus intus alit, totámque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Inde nãque colligi, vt ab Ioue mundi totius spiritu ac mente, quoniam cælestes moueat sphæras ac regat, Musici cantus musarum nomine significati, cooriantur & profluant. Quam rem innuit illud quoque in Bucolicis,

Ab Ioue principium musæ, Iouis omnia plena:

quoniam vigeat vbique Iupiter, ac impleat omnia, & cęlũ velut citharam quandam verset agitétque, cælestes ac harmonicos proliciens cantus. Quod impulit Homerum vt cantores vocauerit σωφρονιστὰς, id est, Castigatores quosdam, in Clytęmnestræ custodia, vt qui philosophi sint, & ex musis omnia sciant: quod pluribus comprobat Athenæus. Ἀείδειν certe apud Græcos est canere. quod verbum si examinemus, reperiemus illud compositum ab α, particula intensiua & εἴδω cognoscere, quasi omnium scientiam sibi vindicent Musarum alumni. Musarum origo talis est & deductio. De numero verò earum non satis constat inter autores. Varro (vt testatur Seruius) tres inquit fuisse Musas: vnam quæ aquæ nascitur motu: alteram, quam aeris icti efficit sonus: tertiam, quæ mera tantùm voce consistit. D. August. hanc de Varrone fert sententiam, quam Gyraldus in suo de Musis syntagmate inseruit. Non audiendi sunt (inquit) errores gẽtilium superstitionum, qui nouem Musas Iouis & Memorię filias esse finxerunt, refellit eos Varro, quo nescio vtrum apud eos quisquam talium rerum doctior vel curiosior esse possit. Dicit enim ciuitatem nescio quam: neque enim recordor nomẽ: (Gyraldus tamen colligit ex quibusdam autoribus dictam fuisse Sicyonem, & ex his versibus:

Tres

Tres solas quondam tenuit quas dextera Phœbi,
Sed Sicyon totidem ternas ex ære sacrauit)

Dicit igitur August. ciuitatem hanc locasse apud tres artifices terna simulachra Musarũ, quæ in tẽplo Apollinis dono poneret, vt quisquis artificũ pulchriora formasset, ab illo potissimum electa emeret. Itaque contigisse vt opera sua quoque illi artifices æquè púlchra explicarẽt, & placuisse ciuitati omnes nouem, atque omnes emptas esse, vt in Apollinis templo dicarentur. quibus postea dicit Hesiodum poetã imposuisse vocabula. Non ergo, ait, Iupiter nouem Musas genuit, sed tres fabri ternas fecerunt. Tres autem non propterea illa ciuitas locauerat quia in somnis eas viderat, aut tot se cuiusquam illorum oculis demonstrauerant, sed quia erat facile animaduertere omnem sonum, qui materies cãtilenarum est, triformem esse natura. aut enim editur voce, sicut est eorum qui faucibus sine instrumento canũt: aut flatu, sicut tubarum & tibiarum: aut pulsu, sicut in citharis & tympanis, & quibusdã aliis, quæ percutiendo sonora sunt. Hęc August. Horum idolorum artifices fuerunt Cephisodotus, Strõgylio, & Olympiosthenes. quorũ singuli ternas Musas effecerunt, & has primas fuisse quidam contendunt. Olim non plures tribus coisse conuiuas, testatũ annalibus est: quãdo nec plures initio creditas esse musas relatum scimus Pausaniæ monumẽtis, quas ait ab Aloëi filiis Oto & Ephialte sic nominatas, *μελέτην*, meditationem: *μνήμην*, memoriam: & *ἀοιδήν*, cantilenam. Archestrati poetæ etiamnum superest ea in re testimonium. Hi Aloëi filij primi fuerunt qui Musis sacra fecerunt, rémque diuinam obiuerunt Musis illis tribus in Helicone, & illis nomina imposuerũt. Sunt qui dúas tantùm volunt fuisse Musas. Alij quatuor fingunt, propter præstantiã quaternarij numeri, cuius tantam fuisse virtutem existimarũt Pythagorici, (sicut est apud Plutarch. in lib. *περὶ ψυχογονίας*, &c.) vt per illum tanquam per numen aliquod iurarẽt *οὐ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν παγὰν ἀενάου φύσεως ῥιζώματ' ἔχουσαν*, *Per quaternionem sacrũ, qui animæ nostræ tradit naturam æternam, &c.* Etiam quibusdam dicuntur esse quinque. Aliis septem, cuius numeri non parua est vis, vt videre est apud autores, quos esset longum in medium proferre. Nouẽ postea dixit esse musas Pierius Macedo. Sunt qui existiment nomina nouem filiarum Pierij Mu-

sis fuisse imposita: quæ reperiuntur apud Hesiod. in Theogonia:

Ἐννέα θυγατέρες μεγάλου Διὸς ἐκγεγαυῖαι,
Κλειώ τ' Εὐτέρπη τε, Θάλειά τε, Μελπομένη τε,
Τερψιχόρη τ', Ἐρατώ τε, Πολύμνιά τ', Οὐρανίη τε,
Καλλιόπη θ'· ἡ δὲ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασέων.

Cantabant arce sorores
Clio, Euterpéque iuuans, & docta Thalia,
Melpomene, lætis & Terpsichorea choreis.
His subeunt Erato, memorique Polymnia mente.
Addimus Vraniam, & quæ manet vltima, quanquam
Calliope cunctas supereminet vnica Musas.

Quòd nouem fuerint Musæ, confirmat item Hom. Od. ω.

Μοῦσαι δ' ἐννέα πᾶσαι, ἀμειβόμεναι ὀπὶ καλῇ,
Θρήνεον· ἔνθα κεν οὔτιν' ἀδάκρυτόν γ' ἐνόησας
Ἀργείων. τοῖον γὰρ ὑπώρορε Μοῦσα λίγεια.

Musæ autem nouem vniuersa, alternis canentes voce suaui,
Lugebant, vbi neminem lachrymarũ expertẽ animaduertisses
Argiuorum, talem luctum excitauit musa vocem clarã edens.

Hoc idẽ declarãt nouẽ noctiũ cõcubitus Iouis cũ Mnemosyne, de quibus veteres poetę, & maximè Hesiod. in his:

Ἐννέα γάρ οἱ νύκτας ἐμίσγετο μητίετα Ζεύς.

Cui Iupiter vllo
Haud diuũm præsente nouem sub noctibus hæsit.

Non ad aliud videtur referri Orphei theologia iam à multis decantata, quam nihilominus tamen, quod ad hunc locum pertineat, afferemus. Sphærarum autem cœlestium ita animas partitur, vt cuilibet geminam contribuat vim, vnam in cognoscendo positam, alteram, in sphæræ corpore viuificando atque regendo. In anima itaque sphæræ Lunaris illam vim, Bacchum Licnitam, hanc Thaliam Musam in anima Mercurij, Bacchum Silenum, & Euterpen: Veneris, Lysium & Erato: Solis, Triete ricum Bacchum & Melpomenen: Martis, Bassareum atque Clio: in Iouis, hanc Sabazium, illam Terpsichoren: in Saturni, hanc Amphietton, illã Polymniam: octauæ sphæræ Pericthonium & Vraniam: in anima autem Mundi vim priorem vocat Bacchum Eribromium, secundã verò Musam Calliopen. Singulis porrò Musis vnum præfecit Bacchum, quoniam is symbolicas diuinæ cognitionis nectare prudentioribus mõstrat. Licet autẽ singulis

gulis sphæris cœlestibus vnam præfecerim Musarum cum Baccho, non inferendum est tamen cælos esse animatos, anima informante, sicut per animas animalium carnes informantur. Sed de re tam obscura, inquit Damascenus, nihil temere credendum. Dictæ sunt Musæ virgines natiuo decore contentę, vt inquit Lucianus in deorum superorum 3. Dialogo, quo loco appellat illas ἀτρώτους, inuulnerabiles, id est, quæ nũquã facem & sagittas Cupidinis expertæ sint: αἰεὶ γάρ τι φροντίζουσι, καὶ τι ἐν ταῖς ᾠδαῖς ἔχουσι: *& semper aliquid cogitent, atque in suis cantibus contineant.* Eodémq; modo & Dianam vocat virginem, quámque reformidet nimis, quia venationi dedita sit. Incedunt præterea hæ virgines simul, eodémque loco versantur, & in chorum numerúmque ludos agere dixerunt. Sorores etiam fuerunt existimatæ. Montes & loca alta habitarunt, Heliconis nempe verticem. Secessu denique & solitariis locis maximè delectatæ sunt, vt est apud Plutarchũ in libro περὶ πολυπραγμοσύνης. Coronatæ fuerunt diuerso modó à diuersis. Quidam eas palmas coronatas tradiderunt. Ab aliis dicitur laurus illis sacra ad coronas: vnde & poetę earum alumni dicuntur δαφνηφάγοι. Placuit quibusdam corollam è rosis earum capiti circumponere: vnde eleganter Sappho aduersus imperitam mulierem cecinit:

Κατθανοῖσα δὲ κείσεαι.
Οὐ γὰρ πέδ' ἔχεις ῥόδων ἐκ Πιερίας.
Mortua iacebis.
Nec enim hortulum habes rosarum ex Pieria.

Hoc autem obiter dicam de coronis hoc loco, veteres non simpliciter, sed summa cũ ratione coronas instituisse. siquidem legimus Dionysum, quum vinum comperisset iucundissimum, quo liquore facile erat secum discumbentes inebriari; coronam hederaceam consuluisse capiti imponẽdã, vt hederæ frigiditate vapores acres & calidi moderarentur & repercuterentur. Hæc de Musis in genere scripta fuerunt fabulosè. quę cur ficta, & qua ratione, diligenter inuestigemus. Primum quidem ex Ioue & Mnemosyne natas fuisse musas, idcirco fabulati sunt antiqui (vt Proclus Diadochus scriptum reliquit in Hesiod. enarrationibus) quia adprocinctum in literaria velut palæstra tendẽtem necesse sit νοητικὴν τε καὶ μνημονικήν: i. intelligendi percipiendíque potestate,

atque item retinendi præcipuè pollere: Iouẽ autem contribuere τὸ νοητικὸν, Mnemosynen verò τὸ μνημονικόν. Deinde ex Mnemosyne Musas sustulisse dicitur Iupiter, quãdo & literarum politiorũ dux est, quas certè non nisi exacta cura atque detentione suscipere datur, & sunt ad vitam transigendã maximè necessariæ. Alij verò ita interpretãtur. Iupiter, aiunt, rerum omnium parens è Mnemosyne (i. memoria & cognitione sui) Musas genuisse dicitur, quæ mentis conceptus significãt, æternarum rerum contemplatores, quæ quidem res intellectu tantùm percipi possunt. Nam & (vt superius diximus) Plato Musas dictas vult indagatrices, vtpote quæ per sensus, & exteriora, quæ superna & cœlestia sunt, excogitent. Qui duas fuisse putarunt, eandem ferè habuerunt considerationem. vnam enim fecerunt contemplatiuam, quæ res à sensibus abstractas doceret: alteram, ab efficiendo, practicam, quæ circa effectionem & omnes res mechanicas versaretur. Sed Censorinus in libro de die natali, Musas ait olim tres fuisse ideo existimatas, quoniam organum quondam tres habuit intensiones, grauem, mediam, & acutam: cui non astipulatur Plutarch. in Symposiac. quæst. 14. sic autẽ ait: Εἶπεν οὖν ὁ ἀδελφὸς, ὅτι τρεῖς ᾔδεσαν οἱ παλαιοὶ Μούσας· καὶ τούτου λέγειν ἀπόδειξιν ὀψιμαθὲς εἶναι καὶ ἄγροικον ἐν τοσούτοις καὶ τοιούτοις ἀνδράσιν. Αἰτία δ' οὐχ ὡς ἔνιοι λέγουσι, τὰ μελῳδούμενα γένη, τὸ διάτονον, καὶ τὸ χρωματικὸν, καὶ τὸ ἐναρμόνιον, οὐδ' οἱ τὰ διαστήματα περιέχοντες ὅροι, νήτη καὶ μέση καὶ ὑπάτη: & multa alia quæ eodem capite de hac re traduntur. sic autem redduntur Latinè: *Dixit igitur frater meus, quod tres Musas agnouerant solùm antiqui: sed hoc velle coram tantis & talibus viris probare, fatuum erat & ridiculum. Atque huius rei caussa non est tribus Musices generibus assignanda, Diatonico, Chromatico, & Harmonico: minúsque tribus Musica diastematis, νήτῃ, acuto: μέσῃ, medio: & ὑπάτῃ, graui.* quoniam malè omnes Musas vni alligarunt scientiæ minimè completæ adhuc. est enim tantùm harmonia quædam pars Musicæ. Sed vt postea probat, multo melius antiqui, qui omnia scientiarum genera ad tria referebant, Philosophiam, Rhetoricam & Mathematicam. quod quidem si secundum autorem expendamus, verum esse reperiemus & accommodatum nouenario numero. Ad hæc Cornutus in lib. de deorum natura, tres ait fuisse ob eius numeri perfectionem, qui etiam

Deo

Deo attribuatur tanquam simplicissimus. Qui fecerunt quatuor, vt M. Tull. lib. 3. de natura deorum, aut quinque, illud referunt ad musicorum instrumenta vetustissima: quæ non plures habuerunt sonos. Qui autem septem, ad illud alluserunt; septem esse artes liberales, & idcirco septem Musas. Sed nouem esse numero, iam vsu receptum est & celebratum fere ab omnibus: multis verò de caussis apud Plutarch. Vna est, quòd tãta est perfectio numeri nouenarij, vt sit primum quadratum procedens ex primo numero impari, ac impariter impari: ἐστὶ πρώτου περισσοῦ τετράγωνος ὤν, καὶ περισσάκις περισσός: éstque qui primus diuiditur in tres impares æquales. Altera, quia ex duobus primis cubis & monade constat, vel ex triãgularibus, videlicet sex & tribus, inde triplicato ternione. Quin & ipsarum mater Mnemosyne reperitur esse nouem literarum. Reliqua ex Plutarcho disces lib. συμποσιακῶν. Fulgentius ait, nouem Musas cum Apolline earum fratre & Musagete nihil aliud esse quàm humanæ vocis decẽ modulamina: vnde & Apollinis cithara pingitur decachorda: refert etiam legis diuinæ decachordum vel psalterium. Postremò (eodem Fulgentio autore) finguntur decem cum Apolline. nihil autem aliud præ se ferunt quàm quatuor primores dentes, quos lingua percutit, duo labra, quæ sunt velu i cymbala verborum; linguam, plectrum, palatum, cuius concauitas profert sonum; asperã arteriam, quæ est meatus spiritualis; & pulmonem, qui veluti follis conceptum spiritum reddit & reuocat. Finguntur autem mulieres & virgines: mulieres quidem, quia virtutes & disciplinæ casus muliebris nomenclaturas habebant: virgines verò & non coniugatæ, quoniam virtutis disciplinæ, vti virgines, abditæ atque incomptæ esse videntur, natiuo scilicet decore contentæ: id quod & de cæteris disciplinis non incommodè dici putamus. qua ratione, Gyraldi iudicio, interiores & reconditas Cicero literas appellauit. Ad hæc constant & incedunt vnà, ad innuendum virtutes inseparabiles atque indiuulsas esse. Deinde semper deorum hymnis atque ministerio sunt maximè intentæ: si quidem principium atque adeò elementum totius eruditionis est, ad diuina oculos perpetuò defixos tenere, atque id vitæ factum exemplar habere in ore. Dux eis fuit præfectus Apollo, propter Musices communionem. nam & ille

memoratur cithara scire, vt dictum fuit. Diuersis autem operibus in montibus vacare traduntur: quandoquidem solitariam agere vitam, & crebrò ad loca à vulgi consuetudine remota, ac perturbationib. ciuilibus libera secedere cõsueuerunt hi qui philosophiæ nomen dederunt: sine qua nihil honesti in solitaria vita inueneris. Atq. huius rei gratia dicitur nouem noctibus Mnemosyne cógressus Iouis sustulisse. etenim nocturna his opus est meditatione, quę ad eruditioné spectent, vt inquit Epicharmus: *Si quid* (inquit) *sapiẽtius mediteris, nocturna opus est cõsideratione:* & omnia quę ad literas pertinent, noctu potius excogitantur. Palma autem coronantur, quæ φοῖνιξ Græcè, vt quidã volunt, ob agnominationem, quòd nimirum Phœnices primi fuerint literarũ inuentores: vel, quod magis probat Pharnutus, éstque magis consentaneum veritati, quia pulchra, semper virés, & ascẽsu difficilis, & dulci fructu sit hæc planta. Qui Laurum sacram Musis voluerunt, hanc habebant rationem, quòd plurimum Laurus valeat πρὸς τὸν ἐνθουσιασμὸν & afflatum, vt Sophocles in Cassandrá docuit. illúdque vsurpauit Lycophrõ, quum poetam appellet δαφνηφάγον, quódque de se Hesiodus testatur: vel certè quia Laurus est semper virés, hócque pacto opera Musarum sint semper viridia. Postremò ex rosis corollã Musas habuisse, diximus ex Sappho, quia coronam ex rosis, sicut hederaceam proditum Bacchi potentiam sua frigiditate retũdere: id potius crediderim vi occulta prestare. non enim tantæ frigiditatis est rosa. Quomodocunque res eant, hac corona designarunt antiqui, vini potentiam ebrietatísque violentiam hebescere: sicuti & violarũ. per antipathiam enim grassantis crapulæ latẽter impetum repercutit, & calidi vapores ascẽdentes sic contemperantur. Per Bacchum autem vel ebrietatẽ, hoc loco omne crapulæ, libidinis, & gulæ genus intelligas velim: quod nihil æquè reprimere potest quàm corona è rosis Musarũ, id est præstãtissimis floribus virtutum & disciplinarum capiti imposita, vel potius intromissa.

DE CLIO. CAP. II.

Quòd omnes homines excitantur gloria & honoris stimulis.

ANNON magnanimum præaudáxque facinus est illud Herculeum, contra mõstrosam gigantomachiam arma

arma sumere, robustissimos quosque prædones in arenam prouocare, latrones maleficósque homines domare? horrēda denique & ardua labore & viribus vincere? Leonem Cithæronium inuulnerabilem interficere, & nudis manibus vnguibus dissecare, hydram multorum capitum bestiā suffocare, aprum Erymathium interimere, ceruam aurea cornua gerentem capere, aues Stymphalidas repellere? &c. huiusmodi plurima mōstra monomachia superare, vt aliquod tamen gloriæ & honoris nomen consequeretur, Hercules hæc sibi pericula fortiter subeunda proposuit. Quid Theseum, alterum Herculem, commemorem? petra summota calceos atque ensem auferentem, Minotaurum percutientem, pedestri itinere Athenas proficiscentem, obsessam viā à maleficis viris vndecumque pacantem, Corynetam claua propria prærepta occidentem, Pityocamptem Sinim Polypemonis filium opprimentem, multáque alia non minoris periculi facta aggredientem? Quid illum infinitósque alios Romani & Græci imperij duces ad tam præclara & difficilia impulit facinora? vnus gloriæ stimulus: quo incitati, immortalem sibi laudem & gloriam compararūt. Quid? Themistocles magnus ille Atheniensium dux, nónne apud Ciceronem pro Archia poeta, eius vocem tantùm libentissimè audiebat, à quo laus sua prædicabatur? Non alio modo Homerum illustrauit Poetice, Demosthenem eloquentia, Aristidem integritas: itidem & alij aliis modis inclaruerunt: ita vt verè hoc encomium de illis dicatur: Τιμῶντες δ᾽ ἀρετάς, ἐς φανερὰν ὁδὸν ἔρχονται. τιμᾶ δὲ χρῆμ᾽ ἕκαστον. *Quibus virtutes in precio sunt, ij perueniunt ad illustrem viam: nobilitat autem suum quemque opus.* Sérit benefactis potius quā opibus parari veram gloriam, nec vno modo contingere honestam famam, sed sua quemque virtute fieri clarum. Qui autem gloriam affectat, hunc oportet ab egregio quodam facinore auspicari, vt est apud Pindarum hymno 6. Olymp. ἀρχομένου δ᾽ ἔργου πρόσωπον χρὴ θέμεν τηλαυγές. *In initio facinoris oportet faciem illustrē addere.* Virtutes enim periculi expertes οὔτε παρ᾽ ἀνδράσιν, οὔτ᾽ ἐν ναυσὶ κοίλαις τίμιαι. quod conuenit cum Hesiodo,

τῆς δ᾽ ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν.

Virtutem posuere Dij sudore parandam.

Nemo itaque absque periculo laudem sibi magnam para-

uit. At contra, qui gloriosum sibi monumentum adepti sunt & apud posteros, illud frequenter à M. Tullio vsurpatum in epistolis ad Atticum habuerunt præ oculis, ex Hom. Iliad. ζ:

Αἰδέομαι Τρῶας καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους.

Troianos ac Troianas vereórque, pudétque.

Verba sunt Hectoris pudore nolentis in vrbem sese recipere, ne quis opprobraret illi imputarétque Troianorũ interitum. Dictis quibusdam de honoris & gloriæ insignibus ipsa re longè inferioribus, iam ad ea quę de Clio gloriæ dea antiquissima fabulati sunt antiqui, breuiter explicanda accingamur. Clio itaque Iouis & Memoriæ filia fuit, (vt testatur Hesiodus in Theogonia, vtque iam dictum fuit superiori capite) prima reliquarum Musarum, quæ nouem noctium concubitibus genitæ à Ioue fuerunt. Matrem fuisse voluerunt Ialemi & Hymenæi: quamuis aliter senserit Asclepiades. Affirmat enim Apollinem ex Calliope tres filios sustulisse, Ialemum, Orphea, & Hymenæum: & propterea Martianus Capella & Claudianus Hymenæum Musa genitum fuisse aiunt. Apollodorus libro primo de deorum origine sic ait, *Clio Pierum Magnetis filium, Veneris ira, quòd ei Adonidis amorẽ exprobrasset, deperiuit: cuius compressu Hyacinthum filium concepit.* Vnde fortasse sumptum est prouerbium apud Erasmum Chil. 2. cent. 10. Μαγνήτων κακά, quæ recidunt cum Termeriis, vt est apud Suidam, καὶ τὰ τῶν Μαγνήτων κακά, καὶ τὸ τερμέριον, καὶ πᾶσαν ἁπλῶς ἐξηγήσομαι τὴν τραγῳδίαν. id est, *nec si Magnetum mala, nec si Termerium, nec si totam in summa tragœdiam eloquar.* Magnetes autem illi afflicti, oriundi fortassis fuerant ab hoc Magnete: inciderant autem in tanta mala violato quodam numine, sicut & hic. Strabo Magnetum historiam Geograph. lib. 14. Ioannes Grammaticus credidit Ialemum & Hymenæum Cliûs filios, id est historicæ cognitionis, quoniam flebiles cantus alter excogitarit, epithalamios autem & iambicos Hymenæus. Annotat Cœlius Rhodiginus lect. antiq. lib. 28. cap. 24. ad illud Menãdri, ὑμὴν ὦ ὑμέναι' ὦ ὑμήν, & ad illud Catulli ab interpretib. negligenter prætermissum:

O Hymen Hymenaéque, ô
Hymen, ô Hymenae.

ab eisdem malè concipi, Martiani Felicis autoritate, Hymenæum

næum fuiſſe Veneris filium: quod Martianus ſuſpicatur quidem. Sed male feriati homines Tortellij deliramenta ſunt inſecuti. Hymenæum cantuum epithalamicorum inuentorem fuiſſe ſatis ſupérque declarant hæc Plutarchi verba τῶν συμποσιακῶν: Ἡ δὲ γαμήλιος τράπεζα, κατηγορεῖ ἐκ τῶν ὑμεναίων μέγα βοῶντα, καὶ τὴν δᾷδα, καὶ τὸν αὐλόν, ἅ φησιν Ὅμηρος καὶ τὰς γυναῖκας ἱσταμένας ἐπὶ ταῖς θύραις θαυμάζειν καὶ θεᾶσθαι. *Conuiuium verò nuptiale, cum cantu coniugali Hymenæi altè clamantis, & faces, & tibia, vt ait Homerus, & mulieres pro foribus aſtantes aſpicientes, & tale huiuſmodi admirantes, &c.* Quo ex loco facile eſt intelligere, Hymenæum cantus nuptialis eſſe præſidem: Hæc ille. Nunc breuiter quid per hanc primam Muſam Clio nominatam intellexerint antiqui, examinemus. Finxerunt itaque illam Iouis filiam: quia cùm κλεῖω nihil aliud ſignificet quàm gloriam: ſi liceat gloriam & nomen bene actorum poſteris relinquere, abſit vt aliunde repetamus quàm à ſummo Deo, qui è memoria, contemplationéque, bene geſtæ rei famam nobis parit, nullo æuo non celebrandam. Huius rei gratia Plutarchus in Sympoſio: ὅτι Κλειὼ τὸ ἐγκωμιαστικὸν προσείληφε. κλέα γὰρ ἐκάλουν τοὺς ἐπαίνους. *Clio quidem encomia laudum recipit. Clea enim vocabant antiqui laudes.* Non alia ratione Fulgentius lib. mytologicôn Muſas doctrinæ ac ſcientiæ dicit modos. Prima Clio: quaſi prima cogitatio diſcendi. κλέος enim Græcè fama dicitur: vnde & Homerus, τοῦ κλέος εὐρὺ καθ' Ἑλλάδα καὶ μέσον Ἄργος. Et quoniam nullus ſcientiam quærit niſi in qua famæ ſuæ protelet dignitatem: ob hanc rem Clio prima appellata eſt, id eſt cogitatio quærendæ ſcientiæ: quod alio loco Homerus etiam confirmat: ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν, οὐδέ τι ἴδμεν. *Nos verò ſolam famam audimus, neque quid ſcimus.* Plutarch. loco iam dicto circa finem myſticum Cliûs ſenſum affert. Partitur namque nouem Muſas in duo genera: alterum quidem vult præeſſe voluptatibus & ludis, id eſt cauet ne quis ſtultè in turpia & inhoneſta labatur, eúmque cantu, choreis & tibiis dulciſonis ab eiuſmodi libidinũ ſtimulis retinet: alterum verò res arduas, graues & ſerias ſequitur; quod Clio, Calliopæ & Thaliæ conuenit: omnia autem debent ſymmetria & mediocritate ſumma moderari, ne è iocis ad libidinem fiat conuerſio, & è rebus ſeriis in ſenum moroſitatem imprudentes incidamus. Cornutus vult

Clio dictam fuisse ἀπὸ τοῦ κλέους, quòd gloriam adipiscantur literati, quódque alios laude celebrent. Diodorus verò, propter gloriam quæ ex laudibus poetarum oritur. Duos autē habuit filios, Ialemum & Hymenæum, contrariæ sortis homines: quòd hic lætis conuiuiis & nuptiis semper adesset, vt dictum est superius: ille verò eiulatione & luctu suas aleret cogitationes. Quod Aristophanes apud Athenæum notat in Dictionibus Atticis, ἐν γάμοις, inquit, ὑμέναιος· ἐν δὲ τοῖς θρήνοις, ἰάλεμος. *In nuptiis Hymenæus, in luctu Ialemus.* Nihil autem aliud per hos diuersæ conditionis Cliûs filios significare voluerūt, quàm qui gloriam sibi parare cupiunt, nunc aduersa premi fortuna, nunc secunda admodum delectari, vel nunc dulcem cantare hymenæum, nunc ἰαλεμίζειν, id est Ialemi lugentis vocem miseram edere: de quo dictum est illud: Οἷος ἰάλεμος, οἷά τε πένθη, δάκρυά τ' ἐκ δακρύων καταλείβεται ἡμετέροισι δόμοις. id est, *Qui Ialemus vel eiulatus, quique luctus, lacrymaq; super lacrymas distillatur in nostris ædibus!* Atque hæc de Clio breuiter dicta sufficiant.

DE EVTERPE CAP. III.

Vnicuique est sua voluptas, & sapientibus & stultis.

NEMINEM adeo grauem & seuerum huius humanæ vitæ censorem existimabant antiqui, etiamsi naturam Timonis μισανθρώπου induerit, qui alicuius rei delectatione non capiatur. Alius enim generosos equos, alius insignes canes, alius diuitiarum expetit copiam: sicque hoc curriculum ærumnis & calamitatibus plenum transigere recordatione dilectæ rei consueuerunt. Sapientes vtique voluptatibus non carent, quippe qui meditatione assidua rerum sublimium delectantur. Plato enim in Philebo inquit: ἴδε γάρ· ἥδεσθαι μὲν φαμὲν τὸν ἀκολασταίνοντα ἄνθρωπον, ἥδεσθαι δὲ καὶ τὸν σωφρονοῦντα αὐτῷ τῷ σωφρονεῖν. ἥδεσθαι δ' αὖ καὶ τὸν ἀνοηταίνοντα καὶ ἀνοήτων δοξῶν καὶ ἐλπίδων μεστόν, ἥδεσθαι δὲ καὶ τὸν φρονοῦντα αὐτῷ τῷ φρονεῖν, καὶ τούτων τῶν ἡδονῶν ἑκατέρας, πῶς ἄν τις ὁμοίας ἀλλήλαις εἶναι λέγων, οὐκ ἀνόητος φαίνοιτο ἐνδίκως; i, *Vide enim. Delectari dicimus intemperantem hominem: sed & temperantia temperantem: delectari insipientem, insipientibus opinionibus ac vana spe vndique plenum: sed & sapientia sapientē: quas quidem voluptates si quis dissimiles esse neget, insipiens meritò esse videatur.* Vtrisque igitur, & sapienti

& in-

& insipienti, sua est voluptas. Sed tanto illius est præcellens quanto huius vilis & abiecta. Hic enim voluptatibus corporis ad nauseam vsque saturatur: ille verò inebriatur nectare viuifico animi: cuius celsitudinem & maiestatem satis demirari nequeas, neque enim in vmbraticis quæstibus, vel etiam mundi imperio acquiescit. angustiori enim limite continetur, tanquam Gyari clausus scopulis: at mirum in modum æstuat res supra captum naturæ intelligere, miróque philosophandi studio sollicitatus conatur in ea curricula venire in quibus Dei infiniti impressa sunt vestigia. Arrogans sanè & vesana est illa cupiditas, attamen magnifica, quæ humilibus & terrenis rebus minimè delectatur, sed penetrat altius, donec id tandem cogitatione pertingat, in quo mens expleta tanquam in extremo consistat. De Euterpe (i. de vera delectatione) dicturi, pauca hæc præmittenda censuimus. Est itaque Εὐτέρπη secunda Musarum ordine, à Ioue oriunda & Memoria, teste Hesiodo. Mater fuit Themistoclis, vt inquit Neanthes, lib. 3. rerum Græcarum: quanquam alij (vt Amphicrates prodidit in lib. de viris illustribus) Themistoclem ferunt Abrotoni meretricis filium. Tãtæ autem fuit famæ Themistocles, vt κατ᾽ ἐξοχὴν in numerũ trium imperatorum celeberrimorum redactus fuerit, Periclis, Miltiadis, Cimonis, qui cum Themistocle quatuor apud Græcos dicuntur viri. Quoniam autem Themistoclis incidit mentio, hoc obiter dicam non incuriosum, & quod difficile est reperire apud autores, obseruatũ nihilominus à Cælio Rodigino cap. 12. lib. 14. lect. antiq. Themistoclem tres habuisse filios insignes, Neoclẽ, Demopolin, qui Athenis, propter singulare certamen corollis fuerant insigniti, & Cleophãtum, de quo meminit Plato in Memnone. quia autem mirum est quod de illo refertur, verba autoris subiicio: ἢ οὐκ ἀκήκοας ὅτι Θεμιστοκλῆς Κλεόφαντον τὸν υἱὸν ἱππέα μὲν ἐδιδάξατο ἀγαθόν, &c. *Audistin' quod Themistocles filiũ Cleoph. in equestri facultate strenuum reddidit, adeò vt equis ille rectus insisteret, rectusq; ex equo iacularetur, cateráq; permulta stupenda faceret, in quibus illum diligenter parẽs erudiuit, sapientémq; in singulis qua praceptoribus pracipua sint, reddidit.* Quod etsi mirabile videatur Platoni, & iure: tamen hæc eadẽ, quæ Cleophantus faciebat, visa sunt Lutetiæ, anno 1581. fieri à quodam Italo, qui multis annis Turcæ cuiusdam captiuus, eiusmodi exercitia didi-

cerat: deinde ab eodem manumissus in ciuitatibus celebribus ludos suos instituebat. Dicam quod vidi. Nouem cursus equo insistens in hippodromo decurrebat, habenis equi laxatis: primo quidem cursu, iaculabatur summa excurrens, tanto artificio vt in passum equi sagittam à tergo inderet. Secundo, rectus, nullis adhibitis calcaribus equo insistebat, & vehementi robore hastam torquebat. Tertio, inaudito exercitio eandem hastam infinitis gyris circa collum & brachia (rectus equo) circumuoluebat. Quarto, quod mirabile est, scytalam ferream ad decem pondo, rectus, (& eodem modo decurrens, ac si equo insedisset admotis calcaribus) in altum proiiciebat, quæ interim semel voluebatur; eandem cadentem, quadam interiecta mora, quam temporis spatio metiebatur, ex qua parte illam proiecerat, compressa manu recipiebat. Quinto, circum ephippium equi gyrabat. Sextò, equum ascendebat currens, ter aut quater, & ex eodem descendebat vno stadio. Septimo, ensem acutissimum explicabat, & eum nudatum statim reponebat: eodémque cursu bis ascendebat & descendebat. Octauo, rectus decurrens, hasta acuta chirothecam perforabat. Nono, quod stupendum est, proiectis in altum tibiis, capite deorsum in ephippio, stadium decurrebat. quo absoluto, ingeniose sanè in ephippium recidebat. Multa alia præclara & mirabilia multis circunstantibus fecit, quę quoniam sũt adhuc in ore omniũ, illa vlterius nõ persequar. Atque hęc præter rem dicta sufficiant. Nunc ad Euterpen veniamus, quæ (dea iucunditatis) dicitur admodum tibiis delectari, & iis præesse. Quare adducor, vt credam Themistoclem Euterpes filium non fuisse. in epulis enim (teste M. Tullio) recusauit lyram: quare habitus est indoctior. Lyræ & tibiarum maximã fuisse præstantiam & Euterpes inuentricis, declarauit Galenus 1. Therap. Sicut enim, inquit, lyram antiquitus tetigisse in conuiuiis honestũ erat, vel id genus aliud: sic nõ tetigisse turpissimum. ἄντι δὲ οἱ πάλαι κατὰ τὰς τοιαύτας συνόδους, καλὸν ἐνόμιζον. Lycurgus quamuis durissimas leges Lacedæmoniis imposuisset, lyræ tamen studium egregiè videtur amplexatus, quò transmitti laborum onus molestissimum posset facilius. Remigem (vt ait Fabius) cantus hortatur, & singulorum fatigatio quemlibet rudi saltem modulatione solatur. Tibiarum con-

consuetudo videtur cœpisse post Medicas victorias, cùm iam Græci de se magnificè sentirét. Desita verò Athenis postea, vel quia (vt inquit Arist.) esset ὀργαστικὴ: i. *concitatrix*: vel certè διὰ τὴν ἀσχημοσύνην τοῦ προσώπου, i. *ob faciei deformitatẽ.* Tibiarum fuerunt diuersæ species. Libyes plagiaulon ex loto: elymon ex buxo, hippophorbõn ex lauro. Phorbion autem, pellis ori circumposita tibicinis, ne rimam labellum conciperet. Monaulus erat lotina tibia, nuptialis maximè, qui & photingia. Libys tibia, quæ & matroa dicitur, fuit inuentum Euterpes maxime: quamuis eam matri deorum quidam tribuant, Et propterea apud Ouidium:

Ante Deûm matrem cornu tibicen adunco.

quòd hoc tibiarũ genere præcipuè delectaretur mater deorum. Cornu incinebant Tyrrheni, sicut Thebani hinnulorum ossibus. Celtæ fistula vtuntur ex calamis, atq; Oceani insulares. Scythæ, Antropophagi, ac Arimaspi, aquilarum & vulturum ossa tibiarum vice inflant. Ægyptiorum polyphthongos tibia ex hordeaceis calamis compingitur. Sunt tibiarum multo plures species, pro diuersis nationum, gentium & locorum vsibus, quas alijs tractandas relinquemus. Hoc satis erit mihi, dicere Euterpes inuentum tenue admodum initio, post mirũ in modum excreuisse, ita vt nulla ferè regio sit, quæ tibijs vel hymnos vel cant⁹ alios non incinat: maximè verò in Europa Germani, à quibus & tibiæ nomen duxerũt. Apollonij & Rhodij enarratores μαθήματα (i. *disciplinas*) inuenisse affirmant. Alij dicunt vehemẽter dialectica delectatam. Vt autẽ vno verbo dicam⁹, quid per Euterpen intellexerint antiqui, afferam textum Plutarchi lib. 6. Symposiacõn, in quo sic ait, Εὐτέρπῃ δὲ πᾶς ἄν τις ἀποδοίη τὸ θεωρητικὸν τῆς περὶ φύσιν ἀληθείας, οὔτε καθαρωτέρας ἄλλας ἢ καλλίους ἑτέρῳ γένει ἀπολιπὼν εὐπαθείας καὶ τέρψεις. hoc est, *Euterpæ omnes tribuent contemplationem veritatis naturæ, existimantes, nullas esse delectationes puriores, recreationésque pulchriores illa.* Vel certè dicitur Euterpe, quod quæcunque de Musis diximus primo capite, sint (præter gloriã quam nobis acquirit Clio) multum suauia & delectabilia. Vel secundum Fulgentium, quod primum sit scientiam, honorem, & gloriam quærere; secundum, delectari, quod quæras. Quæ conueniunt cum Plutarchi verbis ex Chrysippo: ἐγὼ δὲ μαντεύομαί τι καὶ τῆς Εὐτέρπης εἶναι (ὥς φησι Χρύσιππος) αὐτὸ τὸ περὶ τὰς ὁμιλίας ἐπιτερπὲς

ἀλλὰ χρὴ καὶ χαριεντίζεσθαι, &c. *Aliquid mihi tribuo quod Euterpes est proprium, si verum est quod ait Chrysippus, inter homines illam aliquid vrbani & decori habere.* Itaque Euterpen nihil aliud significare arbitror, quàm gaudium & delectationẽ, quam (post tot labores in musis consectandis & scientiis ediscendis susceptos) merito consequimur cum Oppiano in Halieuticis. *πόνῳ δ᾽ ἀγλαΐα τέρψις ἔπεστι*: *laborẽ sequitur gaudium*. Atque de Euterpe hactenus.

DE THALIA. CAP. XIII.

Conuiuium legitimum Platonicum reficit corpus & animum.

MVLTA de conuiuij ratione apud varios, déque eius laudibus scripta prætereo. Non enim huius est loci, nec instituti mei, longam hanc disputationem persequi. Verum quoniam de Thalia conuiuiorum dea sermonem instituimus, nonnulla breuiter ex Platone & Plutarcho notatu dignissima, quæ nobis inter legendum occurrerunt, in medium afferemus. Illud autem velim persuasum, nihil esse in vita quod animum allectet blandius, frontémq; remittat gratius vno conuiuio bene instituto. Quod vt altius repetatur, Arist. placitum illud dicimus: hominem constitui ex corpore (i. mole terrena, quæ spiritus continet & humores) & animo, cui duo insunt, sensus & ratio: ex quibus voluptatis honestæ vis profluet, si bene sint tẽperata, inquit Galen. his autem conuiuium vnum omnibus satisfacit. Etenim quis nescit membra hinc refoueri, instaurari humores, spiritum refici, ac rationem expergefieri quodammodo? hinc à laboribus quiescimus, curas laxam⁹, & suum ingenio sufficitur pabulum. Tolle conuiuantium hilaritatem, iam vt plurimum euanescet amoris fomes, amicitiæ condimentum, ac vitæ solatium. Communio siquidem & familiaritas vitæ, rectius & honestius statuitur conuiuij finis, quàm poculorum licentior inuitatio. Quod comprobat Plutarc. in Symposiacis de Musa Thalia loquens hoc pacto: *τὰς δὲ ἐπιθυμίας τὰς μὲν περὶ ἐδωδὴν καὶ πόσιν, ἡ Θαλία κοινωνικὰς ποιεῖ καὶ συμποτικάς, ἐξ ἀνθρώπων καὶ θηριωδῶν. διὸ τοὺς φιλοφρόνως καὶ ἱλαρῶς συνόντας ἀλλήλοις ἐν οἴνῳ, θαλιάζειν λέγομεν, οὐ τοὺς ὑβρίζοντας καὶ παροινοῦντας.* *Sed quòd ad cupiditates esculentorum & potulẽtorum attinet, Thalia facit hominẽ socialem in conuiuiis, qui aliter fuisset inhuman⁹ & feritatis plenus*

nus. Idcirco θαλιάζειν est apud Græcos conuenire vnà ad lautè epulandũ, non vt poculorum & crapulæ fiat liberior decertatio. Ad hoc accedit sapiente homine multo dignius, inter epulas ex alimonia promiscua, fieri promiscuum mentis bonum, eadem voluntate. propterea Varronis cõsilio, qui conueniũt conuiuæ, sint musici, literati, & ab ἀχαριτίᾳ alieni, nec Musarum & Gratiarum excedant numerum. Ab hoc conuiuio arcendi sunt paulo iracundiores, aut quos atrior diuexat bilis, sed, qui (vt placuit Xenocrati) lupinorum more, dum aqua macerantur, inuitatione iucunda paulò solito dulcescãt, ad hoc conuiuium vocentur. Cæterum cœnæ adiposiores Sardanapali, ab hoc genere sodalitij, peiores cane & angue, tanquam venenosæ arceantur. Si igitur in nostris cõuiuijs Thaliam habebimus, mẽtis ac morum nitoribus collustrabitur conuictorum cœtus, vitæ hilaritas condimentum longè præclarum & suauissimũ seruabitur: sicq; vitam non modò heroũ (si priscorum simplicitati credimus) sed etiam deorũ immortalitatẽ, cum hac nostra felicitate commutare nolemus. Thaliã vult Fulgentius dictam fuisse, quasi τιθεῖσαν θάλλεια per et *ponentem germina.* vnde Epicharmus comicus in Deiphilo comœdia inquit. θαλλὸν, ὅς ἂν ἴδῃ, ὁ λιμὸς κατεσθίει. i. *germen dũ non videt, fames cõsumit.* Alij (vt Cornutus) θάλειαν deduxerũt ἀπὸ τοῦ θάλλειν, quod inter cætera maximè virere, ac florere significat. Vult autem inde dictam hanc Musam, quoniam Poetis maxime faueat. epulari enim lautè consueuerunt, ac mœstitiã vitę veluti venenũ antipharmaco optimo fugare. illud autẽ antipharmacũ (i. clarũ suauéq; vinum) frontẽ caperatã mirè exporrigit. Thalia ergo nullo tempore Poetarum famam marcescere finit, vt est apud Virg. Ecl. 6.

Nostra nec erubuit syluas habitare Thalia.

Nonnulli Thaliæ inuentionem comœdiarum ascripserunt. Alij agriculturam, nec non plantarum curam docuisse tradiderunt. Voluerunt etiã fuisse Palæphati matrem. Palęphatus autem multa de serendis & colendis arboribus scripsit, & περὶ ἀπίστων lib. 5. i. incredibilium, vnde & *Palæphatia papyrus* abiit in prouerbium, quoniam eius libri fidem non capiebant. de eo multa apud Cœlium lib. 30. c. 34. Antiq. lect. Porro hoc superest dicere, quod quicunque Musas reliquas amplexantur, immortalitatem sibi comparant, siue Thaliã. θαλλὸς enim (inquit Theocriti interpres) omne germinans

significat, & θάλλειν virescere, vt dictum est. Idcirco Pindar⁹ in Olympiis appellat poemata immortalitatem comparãtia, facientiáque θάλλειν καὶ οἰονεὶ ζῆν διὰ παντός. Plutarch. quæst. 14. Symposiac. In lib. 9. de Musis loquẽs in genere, vult Thaliã, Calliopen & Clio circa res serias & Philosophicas versari, diuina speculari, postremò omnia iustissimè metiri, & æquilibrio temperare. Hæc qui habeat, non ego eum summum virum existimo, sed simillimum Deo iudico, & de cuius memoria nulla vnquam ætas conticescat.

DE MELPOMENE. CAP. V.

Dulci modulatione omnia moueri.

MElpomenen Iouis filiam, Solis vocem nominauit in dialogo de furore poetico Plato, quòd totius mundi temperatio sit & cõcentus: & non immerito, si ad originem eius recurramus. quid enim aliud μέλπεσθαι quàm *canere* significat? vel μέλος ποιεῖν, quàm *cõcentum facere*? quid verò magis temperatum & maiori symmetria compositum, quàm melos? Sicuti plurima in corporibus membra, quamuis diuersum sortiantur & situm & motum, diuersóque perfungantur munere, nihilominus tamen ad vnum tantùm opus dirigũntur, vnúmque habẽt finem veluti scopum, ita etiam ex vocum diuersitate qui consurgit concentus, melos dicitur. quod significat etiam apud Græcos membrum corporis, vt in libr. de Musica scribit Plutar. Quòd verò omne viuens cãtu capiatur, inde colligit Plato, quoniam cœlestis anima, qua mundus animatur, originem sumpsit ex Musica. Strabo quidẽ docet Elephantes cantu mulceri, & tympanorum sono: & Plutarchus in Symposiacis, brutorum pleraque deliniri affici que plurimum cantilenis, sicuti fistulis ceruos: ὁρῶμεν γὰρ ὅτι καὶ μουσικῇ πολλὰ κηλεῖται τῶν ἀλόγων, ὥσπερ ἔλαφοι σύριγξιν. *Nam video ratione carentia animalia multa Musica delectari, sicut cerui tibijs.* Cãtu delphinos moueri, testis est locupletissimus Pindarus: testis & Virgilius:

inter delphinas Arion.

In homine autem videtur esse peculiaris ratio, qua modulatior sonus flectat animum, pectúsque nostrum demulceat. Propterea nemo est tam fero & agresti ingenio, qui talium oblectamentorum non teneatur affectu, quiq; Melpomenes voce non consistat. In veterum autem monimentis cantilenarum

narum quinque reperiuntur species: *προσῳδικὰ*, cuiusmodi Clytæmnestræ accinebat cantor: eiúsque cantores (vt 1. cap. docuimus) *προσῳδοὶ* dicebantur: *ἐγκωμιαστικὰ*, qua præstantiorum virorum præcinebantur laudes, ab Achille celebrata: *θρηνητικὰ*, i. lugubris: *ὀρχηματικὰ*, i. saltatoria: & denique *παιανικὰ*, qualis est apud Homer. Iliad. 1, post sacrificij absolutionem. inquit enim, *καλὸν ἀείδοντες παιήονα*. Pæeon autem, (seu Pæan) erat in Apollinem hymnus, nõ vt pestis solùm cessaret, sed & bellum: quin ad auerruncandum præsens exitium. Tragœdiis præsidere putabatur Melpomene, vt testatur Virgilius hoc carmine:

Melpomene tragico proclamat mœsta boatu.

Ideóque moris est in tragœdiis singulis actibus finitis, choros introducere cantu & carmine flebili, quòd in illis quò magis ad finem vergimus, eo tristiora referantur, & amarulentius pronuntiẽtur. Græcorum nonnulli, inuentionem rhetorices illi tribuerunt cuius opinionis crederem fuisse Pharnutum, quòd velit Melpomenẽ deriuari *ἀπὸ τῆς μολπῆς* *à dulcedine vocis*. oratoris enim pars vna vel præcipua: extra opus, est actio, constans voce, motu, & gestu proprio & non indecoro. Hæ autem diuersorum autorum opiniones de Melpomenes deductione & inuentis, in vnam recidunt. Nihil enim præ se ferre aliud existimo hunc dulcem cantũ & harmonicum concentum, quàm facundum & eloquentem hominẽ, è cuius ore melle dulcior fluit oratio, quíque omnem operam consumpsit in exercitatione dicẽdi Atque vt gloriam supra dictam consequatur, consilio M. Tullij eloquentiam cum sapientia coniungat: sícque reipublicæ non est parum profuturus. Postremo Fulgentius putat, nihil aliud significare Melpom. quàm *ἄνθρωπον μελέτην ποιούμενον*, i. *hominem meditationem facientem:* vt primũ sit velle: secundum desiderare quod velis: tertium, delectari: quartum, instare meditando ad id quod desideras. Sed de Melpomene hæc breuiter dicta sint.

De Terpsichore. Cap. VI.

Chorea cum mundo orta, in honorem deorum antiquus celebrabantur.

NON minus Terpsichore ad Musicam spectat, quàm Melpomene. vna enim cantum, altera verò saltatio-

nes & choreas plurimum obseruat. Græci quidam scriptores valde choreas laudarunt: quæ cùm sint Musarum inuentum, & Musæ originem à Ioue duxerint, non secus saltationum exordia è summis cœlis, è stellarum siderúmq; lationibus, eorúmq; gressu, & regressu, complexu ac ordine, tanquã harmonica quadam cœlestiũ chorea, vnà cum mundi generatione diuinitus prodiisse dicunt. Atq. cùm multæ sint saltationum species, prior à cantu fuit nuncupata ἐμμέλεια. quę Tragica censebatur, sicuti cordax comica. eius commeminit Arrianus in commentario Indico. Satyrorum fuisse inuentum dixerunt nõnulli. alij Bacchũ choreis Tyrrhęnos, Indos & Lydos, bellicosissimos populos, deuicisse aiũt: propterea saltationes sicinnistas ab illo inuẽtas, vel à ministris suis tradunt: quamuis Sicinnos fuisse quidam affirment, vel Cretenses à quibus hoc saltationis genus maxime celebratum fuit. Ego autem cum multis magni nominis autoribus, Virgilio præsertim, choreas inuentum fuisse Terpsichores putarem. quod & indicant hæc verba:

Terpsichore affectus citharis mouet, imperat, auget.

quódque declarat & nominis etymon. dicitur enim τερψιχόρη ἀπὸ τοῦ τέρπειν τοῖς χοροῖς, *à delectandis choreis.* vnde à quibusdam citharistria dicitur. Quanto autem choreæ ab antiquis habitę fuerint in pretio, hoc vel maximè argumento est, quòd nulla in Delo sacra peragerentur quibus saltatio non esset adhibita, nec vllæ celebrarentur festiuitates & cæremoniæ citra saltationem. Brachmani Indiæ populi, mane & vespere ad solem conuersi, saltãtes eum venerabantur. Apud Æthiopas, Thraces, Ægyptios, & Scythas, chorea inter sacrorum cæremonias habita est: quippe quæ ab Orpheo & Musæo optimis saltatoribus cõstituta fuisset. Sed & alij Martis in honorem saltauerunt, & Lacedæmonij omnia choreis peregerunt. Thessali non minori in pretio vsum chorearum habuerunt. Quinetiam & ipse Socrates sapientissimus, illas discere non erubuit, iam ætate prouectus, summísque laudibus extulit, atque inter serias disciplinas numerauit. Mósq. erat apud veteres saltatores, vt qui mysteria prodidissent, dicerẽtur ἐξορχήσασθαι, *i. desaltasse.* Saltatio autẽ nulla erat sine Musica, pręcipuè in sacris. prodibant autẽ puerorũ chori, (tibiis ac cithara præcinẽtibus) è quibus selecti saltabãt. Eorum cantilenæ ab saltationis vsu dicebantur ὑπορχήματα,

quæ

quæ sic dicebantur, quòd inter saltandum ferè generosum quiddam seruaretur ac virile. Cùm autem quiescentes canebant, vocabantur στάσιμα. Cæterum vbi saltãtes aram obibant, & circumdabant, ita progrediebantur, vt ab sinistris dextrorsum pergerẽt priùs, zodiaci modo, deinde à dextris læuorsum, pro ratione motus primi mobilis. quod sensit & Maro his versibus:

Delon maternam inuisit Apollo,
Instaurátque choros, mixtique altaria circum
Cretésque Dryopésque fremunt pictique Agathyrsi.

Quod autem iam iam dicebamus de cãtu in saltationibus, poetarum clarissimus Homerus hoc probat:

Ἄλλοι δ' ὀρχηστύν τε καὶ ἱμερόεσσαν ἀοιδήν.
Alij saltationem & dulcissimum cantum.

Quasi innuat eam esse prædulcem musicam, quæ non sit à saltatione abiuncta, dicatúrque deorum pulcherrimum donum. Et Hesiod. in Theogonia de Musis ita cecinit:

Καί τε περὶ κρήνην ἰοειδέα πόσσ' ἁπαλοῖσιν
Ὀρχεῦνται, καὶ βωμὸν ἐρισθενέος Κρονίωνος.
Et circa fontem nigrum mollibus pedibus
Saltant, in ara paterna tripudiantes ambitus.

Quin & Apollinem Pindarus vocat ὀρχηστὴν, *saltatorem*. Plato 2. de legum latione: primam erudiẽdi rationem fieri Musarum & Apollinis opera, ineruditúmque hominem esse qui choreæ Musarum expers sit, eruditum verò, qui cõpos eius est. Ex quibus cõcludere possumus, saltationem non ex musices modò, sed rhythmices atque ethices penetralibus esse petitam. Quare & Terpsichorẽ quæ homines choreis delectat, non parum honoris & gloriȩ tribuere arbitror hominibus. Nonnulli παιδείαν inuenisse prodiderunt, i. humanitatis disciplinam. Ex Acheloo filias suscepit Sirenas: quamuis Fulgentius ex Calliope genitas existimet. Dicitur etiam quòd Strymon Rhesum, & Mars Bistonem (à quo Bistonia regio nominata est) ex Terpsichore filios sustulerũt, quamuis Bistoniam regionem quidam autument ita nominatam à vicino lacu, vt est apud Ouidium:

Fessáque Bistonia membra lauabis aqua.

Poetæ Bistonium accipiunt pro Thracio, vt apud eundem, de pulchritudine Thraciorum loquentem:

Brachia Bistonia candidiora niue.

Quinta itaque Musarum Terpsichore choreis valde delectatur, vt diximus: vel quòd oblectet audientes propter bona quæ ex doctrina proueniunt: ac si dicamus, τερψιχόρη est delectãs instructione. vnde & Hermes Trismegistus in Pœmandro ἄνευ ἐντροφῆς καὶ κενὸν σώματος. i. *absque instructione esca & vacuo corpore:* vúlteque Fulgentius, qui Polymniam ante hanc collocat, post inuentionem vel multam memoriam, quam vocat Polymniam, oportere discernere ac diiudicare quod inuenias. Cornutus verò, Terpsichore, inquit, quod viri boni meliorem vitæ partem delectatione ac gaudio transmittant: aut quòd delectationem videantur afferre conuersantibus, dempta χ litera, quasi τέρψιν ἔρειν: aut fortassis quia compositis à viris literatis carminibus, choreas diis composuerunt veteres. Ego verò existimarem τερψιχόρην dictam, quòd chorum Musarum delectet. At vndecunque hoc nomen sortita sit, non abs re fuit illi impositum. Suspicor autem huiusmodi Musæ fabulam nihil aliud innuere, quàm rebus seriis Musas quasdam esse intentas, vt Philosophiæ & Mathematis omnibus, reliquas verò rebus iocosis instructas: vt interim docerét antiqui, fieri non posse, vt qui bonam partem ætatis in colenda Calliope & Vrania consumpserit, non summa delectatione capiatur, & omni genere gaudij, quæ per choreas, Musicam & conuiuia designarunt.

DE ERATO. CAP. VII.

Amoris vim mirabilem esse in omnibus, sed in homine magis.

IN Platonicorum sanctariis hoc memoriæ perpetuæ relictum est: Amorem (quem ἔρωτα, per metathesin dicimus Ἐρατώ. musa enim hæc, vox Veneris nominatur Platoni propter amorem) nihil aliud esse, vel dici à rectè sentientibus, quàm pulchritudinis desiderium. Plotinus autem triplicem constituit pulchritudinem, quæ nihil aliud est quàm gratia ex plurium concinnitate coorta. Atque ea vel est in animo ex virtutibus parta, & venustas nominatur: vel in corpore ex lineis & coloribus simul maxima congruitate coalescentibus, & decus est: postremo sonorum iucunditas pulchritudinem redolet vel maximã. Hæc triplex pulchritudo tres habet sensus illi subseruientes, interiorem mentis

oculum

oculum, corporis visum, & aurem accommodam sonis percipiendis; tactui verò nullus relinquitur locus. Valeant igitur libidinis incédia, fugetur procul intempestiua titillatio ab amoris Platonici integritate: cuius amoris Socrates, Delphico sapiens oraculo, se profitetur famulum; & qui omnium diffitebatur scientiam, amandi tamen peritissimum sese exhibet doctorem. Amoris præstantiæ multarum gentium consensus suffragari videtur. Athenis enim quotiescunque Palladi sacra fiebant, Amori in eodem templo collocato etiam res diuina peragebatur. In sacris popularibus ab omnibus fere honorabitur Amor. Lacedæmonij antequam cum hostibus congrederentur, sacra obibant: ceu salutem ac victoriam is demum pariat. Sacra cohors, Thebanis, ex amantibus & amatis conflatur, Amorique dicatum est gymnasium. Plato in Phædro magnum Deum amorem esse pronunciauit apud Deos hominésque mirandum, & in Symposio hoc modo: ὅτι μέγας θεὸς εἴη ὁ Ἔρως, καὶ θαυμαστὸς ἐν ἀνθρώποις τε καὶ θεοῖς, πολλαχῇ μὲν καὶ ἄλλῃ, οὐχ ἥκιστα δὲ κατὰ τὴν γένεσιν, τὸ γὰρ, &c. *Magnus Deus amor, & apud Deos hominésque mirandus, cùm propter alia multa, tum maximè propter eius originem.* Hesiodus quidem de generatione Amoris loquens in Theogonia, primum quidem factum cecinit chaos, mox terram & tartarum, deinde Amorem prodiisse affirmat.

Ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ᾽· αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ᾽ εὐρύστερνος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
Ἀθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος ὀλύμπου·
Τάρταρά τ᾽ ἠερόεντα, μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης·
Ἠδ᾽ ἔρος ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι.

Primo quidem omnium chaos fuit: at deinde
Tellus lato pectore predita, omnium fundamentũ solidũ semper
Immortalium, qui tenent iuga niuosi Olympi:
Tartaráque tenebricosa in recessu terræ spatiosæ:
Atque amor, qui pulcherrimus inter immortales Deos.

Hic autem locus allegorico sensu & paulo reconditiore est intelligendus, non enim Veneris filium intelligit; nam quo pacto hunc nasci cõcipiamus, matre necdum producta? verùm alterum amorem intelligamus oportet antiquiorem: quem sub nomine huius Musæ Erato intellexerunt. puto autem esse insitam vnicuique eorum quæ sunt, naturalem vim causámque qua esse expetit vnumquodque, hoc quidẽ

intellectu, illud autem sensu, idest τὸ μὲν νοερὸν, τὸ δὲ αἰσθητικόν. Et sic Amorem fabulatur Hesiodus ex Chao & terra natum. In eadem est sententia diuus Dionysius Areopagita libro de diuinis nominibus. sic enim inquit: *Amorem siue diuinum, siue angelicum, siue spiritalem, siue animalem, siue naturalem dicas, insitiuam quandam intellige commiscentémque virtutem, quæ superiora quidem ad inferiorum prouidentiam perlicit, æqualia rursus ad socialem sui inuicem communionem conciliat; ac postremo infima quæque prolectat, vt ad sublimiora potioráque conuertantur, imò veluti fomite quodam igneo ampliùs succensa resiliant.* Dignus proculdubio qui ab omnibus laudetur, non solùm ob nobilitatem generis & antiquitatem, vt diximus ex Platone: sed magnus ille est cuius imperio & homines & dij subiiciantur. Admirandus præterea propter formam. illud enim quisque amat, cuius pulchritudinem admiratur. Postremo laudandus propter mirificam eius vtilitatem. Itaque & ab antecedentibus, generis nobilitate; & præsentibus, magnitudine, & consequentibus, vtilitate, Amor ille admirabilis. Cæterùm Ouidij opinio nullo modo cum Hesiodi versibus iam dictis potest conuenire. hoc namque versiculo Erato deducit ἀπὸ τοῦ ἔρωτος:

Nunc Erato, & tu nomen amoris habes:

Facitque Veneris filium antiquiorem: cùm Amor ille multo pòst fuerit genitus. Sed vt cum Græcis loquamur, Erato fuisse matrem Thamyræ proditum est, qui primus amatoria cecinit. Arcades Erato inter Musas non recensent, sed vatem quampiam fuisse tradunt, quæ Arcadi Callistûs filio nupserit, eáque mortalibus Pana oracula dedisse. Patroclus Hesiodi commentator illi Poëseos inuentionem tradidit, Poëta verò saltationem hoc versu:

Plectra gerens Erato, saltat pede, carmina vultu.

Quin & saltandi artem inuenisse aiunt Græci quidam commentatores. Alij verò Musicam. Dicta autem fuit secundum Pharnutum ἀπὸ τοῦ ἐρωτᾶσθαι, καὶ ἀποκρίνεσθαι, *ab interrogando & respondendo.* Quæ duo maximè studiosis & disputantibus conueniunt. Fulgentius dictam scribit quasi ὁμοῖον εὑρίσκουσα, id est *simile inueniens.* post scientiam enim & memoriam, æquum est vt de nostro aliquid inueniamus. Ego verò existimarem Erato dictam quasi ἐρωτικὴ, vt initio exhibuimus: quòd sit quidam amor ingenitus à natura, quem à Deo habuerunt sapientes.

pientes, vel (vt cum Areopagita loquar) institutũ quoddam, cuius splẽdore concitus Socrates, altiúsque sublatus, diuina eius mysteria cecinerit: quia antea nõ solum cœlestium, sed inferiorum quoque omnium se inscium prædicauerat. Et de his hactenus.

DE POLYMNIA. CAP. VIII.

Doctos oportere fœcunda esse memoria.

POlymnia, nomen præclarum matris, vel etiam præcellentius sibi adoptauit. Summo in honore olim fuisse habitam ab optimatibus & imperatoribus declarat satis superque Themistocles ille Atheniẽsis (vt refert Tullius in Catone maiore) qui omnium suorum ciuium nomina didicerat. Cyrus non minori artificio omnium militum suorum nomina memoria tenebat; ita vt sine monitore exercitum salutaret. Apud Hom. Iliad. κ, Agamemnon Menelao fratri præcipit, vt suo quemque Græcorum nomine appellet, militésque honorificè salutet. Nicias etiam Atheniensis, infelix illud prœlium nauale commissurus apud Syracusas, Trierarchos nominatim & patriis, & tribuum nominibus appellans, hortatur vt fortiter pugnent: vt scribit Thucyd. libro 7. αὖθις τῶν τριηράρχων καὶ αὐτοὺς ὀνόμασι, καὶ φυλήν. id est *rursus Trierarcharũ vnumquẽque patrio nomine appellabat, & ipsos & eorũ tribum commemorans.* Multi præterea memoriã excoluerunt maximè, sed inter cæteros vnus Simonides memoria excelluit: quem ferunt in extrema senecta iactantiusculè de memoria sua gloriantem scripsisse hoc distichon:

Μνήμην δ' οὔτινά φημι Σιμωνίδῃ ἰσοφαρίζειν,
Ὀγδωκονταέτει παιδὶ Λεωπρέπεος.

Laoprepis gnato certare Simonidi ab annis
Decrepito, memori quis queat ingenio?

Artem memoriæ primus ostendisse dicitur, quæ à Polymnia multo ante tradita fuerat. Simonidis hæc vulgata est fabula, quòd princeps in Thessalia epulo quodam exceptus magnifico: Simonides egressus fortuito, quòd illi duo iuuenes præstolari dicerẽtur, illo interim spatio collapsum conclaue ita epulantium ora obtrita penitus confuderat, vt internosci nequiuerint. Verùm ille memor discumbentium ordinis, felici memoriæ suggestu nomina omnium edidit, & propinquis ad sepulturam corpora tradidit: hac re admoni-

tus, ordinem præcipuum esse memoriæ lumen: quod & annotauit Cicero. Ammianus Marcellinus lib. 16. putat illum epotis quibusdam pharmacis vigorem memoriæ conciliasse. Itaque non parum est vtilis Polymnia iis qui sacrarium Musarum ingredi cupiunt, at potius multum necessaria, siue natura siue artificio, siue exercitatione assidua comparetur. Natura equidem nos esse tenacissimos eorum quæ primis annis percepimus, norũt omnes. Hoc nihilominus obseruandum, pueros, & senes iam ætate prouectiores, minus valere memoria, quod in perpetuo motu sint positi, sicut & quibus capita pro corporum vastitate non respõdent: siquidem in his vis sensus primatis premitur onere inutili ac ingestabili. Qui præterea multa crassa & obesa materia grauantur, in iis designari aut exprimi rerum formæ non possunt. Plutarchus in lib. de Oraculis, memoriam antistrophõ diuinationi esse scribit Præterita nãque ad memoriam pertinent, & præsentia sensibus obiiciuntur, (vt scribit Themistius) de futuris verò prædicit aruspex. Platonis verba in Philebo hæc satis confirmant, vbi sic Socrates: σωτηρίαν τοίνυν αἰσθήσεως τὴν μνήμην λέγων, ὀρθῶς ἄν τις λέγοι, κατά γε τὴν ἐμὴν δόξαν. *Sensus conseruationem rectè quis meo iudicio memoriam nuncupabit.* Quare memoria nec est sensus, nec imaginatio, nec intelligentia; sed aliquis horum habitus & affectio, cùm tempus additur, quo facta impressio est, & derelictum spectrum in anima. Sed iam multa nimis de memoria. Polymniam verò ex ea nomen sortitam scribit Lucian. libro περὶ ὀρχήσεως, καὶ τὴν θυγατέρα αὐτῆς Πολύμνιαν ἵλεων ἔχειν αὐτῷ πρόκειται, καὶ μεμνῆσθαι πειρᾶται ἁπάντων. *Et filiam eius Polymniam propitiã habere ei propositum est, & omnia memoriæ tenere conatur.* Dicitur etiam POLYHYMNIA apud Horat. lib. 1. carminum, ode 1. à multitudine cantus, vt annotat Lambinus in commentario. Iam verò & Ouidius Polyhymniam dixit, vt scribit Muretus in hunc versum:

Dissensere deæ, quarum Polyhymnia cæpit Prima.

Et Virgilius:

Nam verum fateamur, amat Polyhymnia verum.

Multis aliis in locis nunc Polymnia vocatur, à memoria: nunc verò Polyhymnia: qua de causa in commentariis Argonauticõn legitur, illã lyræ præesse. Hesiodus Geometriæ præficit. Græci quidam illi literas & grammaticã tribuunt.

Cassio-

Cassiodorus in Variis libro quarto, satis longa oratione de comœdia agens, inuentionem gestus mimorum illi concedit: Plutarchus postremò in Symposiacis historias: ἡ τὸ Πολύμνια τὸ ἱστορικόν. ἔστι γὰρ μνήμη πολλῶν: *Polymnia historias. est enim multorum memoria.* Quæ verba consonant cũ dictis: ita vt Polymnia sit veluti πολὺς μνεία, *multa memoria.* memorem namque oportet esse disciplinarum studiosum: vel (vt ait Cornutus) quasi πολυύμνητος ἀρετή. plurimum namque virtute laudamur. Et sic de Polymnia satis.

De Vrania. Cap. IX.

A Polymnia ad Vraniam, à memoria ad cœlum trahimur vel nolentes. memoriosi namque vel πολυμνήμονες, cœlum (id est totum mundum) secundum Plinium rapiunt: & omnium quæ de illo inuestigari possunt, habent cognitionem. Arcana enim secretiora cùm in cælis continentur, quicũque eorum erit peritus, reliqua minima, meo iudicio, ignorare non potest. Plutarchus Vraniæ historiam satis longa prosequitur oratione, his verbis: Πλάτων αὐτοὺς ὥσπερ ἴχνεσι τοῖς ὀνόμασι τῶν θεῶν ἀνιχνεύσειν οἴεται τὰς δυνάμεις. καὶ ἡμεῖς ὁμοίως ἐντιθῶμεν ἐν οὐρανῷ, καὶ περὶ τὰ οὐράνια, μίαν τῶν Μουσῶν, ἣ Οὐρανία φαίνεται. καὶ εἰκὸς ἐκεῖνα μὲν πολλῆς μηδὲ ποικίλης κυβερνήσεως δεῖσθαι, μίαν ἔχοντα καὶ ἁπλῆν αἴτιον φύσιν, ὅπου δὲ πλημμέλειαι πολλαί, πολλαὶ δὲ ἀμετρίαι καὶ παραβάσεις, ἐνταῦθα τὰς ὀκτὼ μεταχειριστέον, ἄλλην ἄλλο κακίας καὶ ἁμαρτίας εἶδος ἐπανορθουμένας. & cætera multa quæ de hac scribuntur re. Sic autem Latinè redduntur: *Plato tanquam vestigiis per nomina facultates deorũ inuenire autumat: eodem pacto nos vnam Musarum in cœlo & circa res cælestes collocamus, quæ est Vrania: nam cælestia varia gubernatione non videntur indigere, vnam cùm habeant caussam vniuersalem, naturam: vbi verò multi sunt errores, excessus, & transgressiones, ibi octo reliquæ debent transmitti, vt vna hoc vitium, altera illud corrigat.* Vrania igitur cælestibus præficitur secundum Plutarchum: quæ quanto his inferioribus præstant, tanto etiam difficilia. Circa quorum scientiam nisi multi præclari quidem versantur, tamen quę pauca existimant nouisse, densissima etiam caligine obuoluuntur, ita vt ancipiti versentur & eo loco, à quo vel leui coniectura possint dimoueri. Zoroastris scientia inter veteres hoc testatur: qui & ad magiam vsque (vt volunt quidam) cælestium perituia, fuit pernobilis: at nihilominus à Nino vi-

ctum bello & occisum, annotatum Annalibus est. Pompeius hisce diuinaculis mancipatus fuit: ac tamen eius miser exitus. Non inferendum tamen, hanc scientiam non esse nobilissimam & potissimam partem mathematicarum disciplinarum: cuius inuentionem falsò quidem Manilius Mercurio tribuit his versibus, & eius profert excellentiam:

Tu princeps autórque sacri Cyllenie tanti.
Per te iam cælum in terris, iam sidera nota.

Vúltque Plato in Epinomide, omnes scientiæ huius contéplatores à iuuentute, imò verò & à pueritia in illam incumbere debere. tanta est ipsius difficultas & excellentia. sic autem inquit, *Nolite ignorare Astronomiam sapientissimum quiddam esse. nempe necesse est, verum astronomum esse, non eum qui secundum Hesiodum, omnésque eiusmodi, occasum ortúmq; cosideret: sed eum potius qui circuitus octo, & quomodo septem sub primo versentur, quóue ordine circulos suos singuli peragāt. quod nulla natura nisi mirabilis sit, facilè vnquam inspiciet, vt modò diximus, & dicemus, declarantes quid oporteat & quomodo oporteat discere.* Si igitur tanta est Astronomiæ laus, quo encomio inuentricem persequemur Vraniam? huius quidem non est loci. contenti itaque erimus ostēdere, illam nihil aliud esse quàm cœlestem Astrologiam, dictam ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, *à cælo.* Nam vt scribit Pharnutus, ὅλον τὸν κόσμον οἱ παλαιοὶ ἐκάλουν οὐρανόν. id est *integrum mundum antiqui cœlum vocabāt.* Et sic Vrania vniuersi scientiam perfectissimè callebat. vel quasi τὰ ἄνω ὁρῶσα. id est *sublimia spectantem.* de qua 5. Fast. Ouid.

Excipit Vrania, fecere silentia cuncta,
Et vox audiri nulla, nisi illa, potest.

A cœlo itaque dicta est, quoniam docti vbique gentium nascuntur: vel dicitur Vrania: quòd viros doctos & sui studiosos ad cœlum vsque euehat: vel denique quod gloria & sapientia animos eleuat ad cœlestium cōtemplationem, vt ait Fulgentius. Linum Vraniæ filium Græci quidam scripserunt. Reperio tamen Vraniam dictam ab Vrano patre, alio nomine Cælio, cui Saturnus filius virilia pòst amputauit. Venus dicta etiam fuit Vrania, cuius Xenophon meminit in Symposio, & Pandemii: seorsum vtrique templa prodens & altaria: atque Pandemii sacrificia ῥᾳδιουργότερα; Vraniæ verò ἁγνότερα. Quidam (vt Lactantius Placidus) mi-

nacem Helenæ stellam vocarunt Vraniam. Cæterum cælestis illa contemplatio, quam Astrologiam vel Vraniam appellarunt, nihil aliud significat, quàm post diiudicationem eligere quod dicas, vel despuas. Eligere autem vtile, caducúmque aspernari, cœlestis est animi, & sapientiæ fama perillustris. Est igitur Platonis 7. de repub. sententia verissima, qua Vraniā existimat animi nostri oculos ad superiora dirigere, & hinc illuc ipsum perducere.

De Calliope, Cap. x.

Poëtarum sensa & Philosophica multis tenebris obuoluuntur.

DVo sunt in animo potissima, cognitio & affectus, Platoni in Gorgia, quæ perpetuis agitantur motibus. cognitio quidē à sophistis sub veritatis specie ad falsa detorquetur: affectus verò à poëtis popularibus, sub concinnæ voluptatis esca, in magnas perturbationes delabitur. Oratores verò qui à sapientia sunt alieni, & cognitionē & affectū perturbant. vanis enim fallunt cognitionē rationibus, affectum verò in varios motus præcipitant. Quapropter cùm deprauata illorum voluntate & verborum fuco, sæpe hominum mentes hæresibus & affectionibus perniciosis laborēt, à sophistis quidem est omnino cauendum, tanquam pestiferis, ab oratoribus etiam & poetis quodammodo. Sophistas vbique exterminat Plato, Poetas autem non omnes, sed eos tantùm, qui de diis turpia mentiūtur, vel animos perturbatos acrius imitantur & referunt. Neque tamen vndique, sed ex vrbe, id est, ex iuuenum ignorantiúmque turba, qui in perturbationes admodum sunt procliues, & allegoricum poetarum non intelligunt sēsum. Quare in lib. de Repub. iubet poetas expelli, nisi de Deo bene loquantur, & perturbationes relinquant: diuinos autem hymnos canant, magnorúmque gesta virorum grauiter recēseant. Sicque occupatio illa poëtica (quā Calliope poëtas docuit) erit à Musis. Sortita enim leuem animam, exsuscitat eam atque exagitat per cātilenas, ad genus hominum instruēdum. Occupatio autem illa nihil aliud (teste Ficino) quàm raptus animæ, & cōuersi in Musarum numina. Huiusmodi poesis excitat è somno corpora ad vigiliam mentis, ex ignorantiæ tenebris ad lucem, ex morte ad vitam, ex obliuione lethæa ad diuino-

rum reminiscentiam reuocat, exagitat, stimulat, & inflam-
mat ad ea quę contemplatur & præsagit, carminibus expri-
menda. Quod si ad talem poesim ingenium non sufficit, &
ad inuentionem multò minus: Magna verò momento affe-
qui, nō humani est ingenij, sed diuinitus inspirati. Cúmque
non sit à fortuna nec ab arte poësis, à Musis & à Deo tribui-
tur. Deum autem cùm dicit Plato, Apollinem intelligit, cū
musas, sphærarum mundi animas. Iupiter quidem mēs Dei
est, quæ rapit Apollinem, & illum illuminat, Apollo Musas,
Musę vatum animas suscitant vates interpretes suos inspi-
rant, interpretes auditores mouent. Ab aliis autem Musis a-
lię illuminantur animę, vt dicitur in Timęo, quòd alię a-
liis sphęris sunt attributę animę. Calliope Musa vox est
ex omnibus resultans sphęrarum vocibus, omniumque re-
liquarum excellentissima: quę non solum poetas afflauit,
sed reges etiam concomitata est: vt est apud Hesiodum his
verbis:

Καλλιόπη θ'· ἣ δὲ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασῶν·
Ἡ γὰρ καὶ βασιλεῦσιν ἅμ' αἰδοίοισιν ὀπηδεῖ.
Calliopéque: & hæc excellentissima est omnium.
Hæc enim & reges venerandos comitatur.

Calliope autem filium habuit Orpheum, vt Theogonię lib.
secundo habetur.

Insignémque modis Orphea Calliope.

Quem quidem afflauit, sicut Musęum Vrania, Homerum
Clio, Polyhymnia Pindarum, Erato Sapphon, Melpomene
Thamyran, Terpsichore Hesiodum, Thalia Maronem, Na-
sonem Euterpe: sicque nouem Musę, quę nouem sonos cę-
lestes referunt, vnumque efficiunt concētum, nouem poe-
tas illustres rapuerūt, vaticiniumque illis dederūt cum ly-
ra & carminibus. Calliope quidem ab Hesiodo vocatur προ-
φερεστάτη, quasi πρεσβυτάτη, *vetustissima.* Antiquissima est e-
nim poesis, cuius inuentio Calliopæ tribuitur, tanquam Mu-
sarum antesignanæ. Pręter Orpheum quidam dicūt ex A-
polline duos alios habuisse filios, Ialemum & Hymenęum,
de quibus paulò antè. Hymenęus autem amatus fuit à Tha-
myra, qui impudicę veneris autor fuit. Legitur etiam Cal-
liopen ex OEagro Cymothona filium sustulisse. Quidam
Calliopes Sirenas filias fuisse tradiderunt, alij Melpomenes.
Orpheum Calliópes filium Venus (ob iudicij lationem in
Adoni-

Adonidem, quem sex mensibus Proserpina debebat seruare apud se) Thressis mulierib⁹ obiecit, quæ illum discerpserūt. Vt verò tandem aliquādo ad calcem hæc pauca de Calliope perducamus, nihil aliud esse Calliopē sciatis velim, quā cantus suauitatem & modulationem: vnde & à bona voce, ἀπὸ τῆς καλῆς ὀπός, denominatur: ab Homero θεᾶς ὄπα φωνησάσης, *deæ vocem clamantis*, vnde & illam Rhetoricæ artíq; persuadendi & Poeticæ præfecerunt. Cæterū tota hæc Musarum fabula nihil aliud præ se fert quàm primum esse, velle doctrinam: secundum, delectari quod velis: tertium, instare ad id quo delectatus es: quartū, capere id quod instas: quintum, memorari quod capis: sextum inuenire de tuo simile ad id quod memineris: septimum, iudicare quod inuenias: octauum, eligere de quo iudicas: nonū optimè dicere quod elegeris. Hæc Fulgentius. Ego quidem existimo quòd qui diu multúmque sese exercuerunt in disciplinis, & Musas Iouis summi filias coluerunt, tam mitiores disciplinas, quàm recondita philosophorū mysteria, illos inde non solùm honorem & gloriam, sed incredibilem etiam voluptatem ex tali puluere reportaturos.

De cognominibus Musarum. CAP. XI.

Vnde & à quibus Musæ cognominatæ fuerint.

MVSARVM historiam breuiter tradidimus, & earum inuentiones. Quoniam autem à confinib⁹ locis iuxta quos habitarunt, diuersa sortitæ sunt nomina, de ijs etiam nonnulla dicamus Fingunt itaque earum sedem esse in Helicone Bœotiæ monte prope Phocidem; à quo etiam Ouidius dictas vult *Heliconidas* vel *Heliconiadas*, vt testatur hoc versu:

Pandite mandati memores Heliconis alumnæ.

Et alio loco:

Adde Heliconiadum comites, quorum vnus Homerus.

Ptolemæus in sua musica, *Heliconiadas* ab Helicone non deducit, sed ab organo quodam Musico, quod Helicon dicitur, in quo nouem sunt chordæ, quarum tres sunt τῶν διὰ τεσσάρων, vel epitriti, tres autem διὰ πέντε, seu hemiolij, & tres διὰ πασῶν. Ad quod videtur etiam alludere Hesiodus, cùm ait, *Nouenarius Musarum est dies Heliconiadum.* Quidam Heliconem fluuium fuisse crediderunt, qui circiter 70.

stadia sub terram fluit, qui & Baphyras dicitur. Occultatur autem hic fluuius subterraneo cursu, quòd quæ Orpheum Thressæ mulieres discerpserant, in eo cùm se abluere vellent, alueum occultauit.

Aonides: ab Aonia regione, sic dictæ, vt scribit Lactantius, ab Aone Neptuni filio, qui suorum factione, Apulia pulsus, in Bœotiam se contulit, vbi populis montes habitantibus imperauit, ac de suo nomine Aones nominauit, & regionem Aoniam: vnde hoc postea *Aonis* patronymicum, quo poëtæ frequentissimè vtuntur pro Musis: apud Iuuenalem Sat.7.

aptusque bibendis Fontibus Aonidum.

Cithariades & Citharones dictæ fuerunt à Cythærone monte Bœotiæ, à Parnasso dissito 30. millibus passuum, in quo Orgia Bacchi celebrabantur. 3. Metamorph.

Vadit vbi festus facienda ad sacra Citharon,
Cantibus, & clara bacchantum voce sonabat.

Quidam scripserunt Sphragidió in Cithærone antrum fuisse Cythæronidum Nympharum, quas olim ibi vaticinatas esse, constans tenet fama.

Pierides: à Pierio monte Thessaliæ sic nominatæ: quòd in illo natæ fuerint. Fuit etiam Pierius Macedo, quidam prædiues, de quo paulo antè, qui nouem habuit filias. hæ Musas ad certamen cantus prouocare ausæ, & ab illis victæ in picas fuerunt mutatę. vnde postea Musæ earum nomen velut trophæum vsurpantes, Pierides nuncupatæ fuerunt. De his Sappho:

Nec mihi Pierides subeunt Dryadesque puella.

Thespiades etiam seu Nymphæ Thespias incolétes, ab oppido in Bœotia libero, Heliconi proximo, sed magis australi, vt ait Strabo libro 9. de Thespiadibus meminit Sappho. Sunt & aliæ Thespiades, apud quas turpe censebatur artem didicisse, vel aruo studuisse. propterea maxima earum paupertas fuit. de iis meminit Plinius lib. 4. cap. 9.

Nec me Thespiadum catera turba iuuat.

Pegasides verò, ab equo Pegaso Bellerophontis, qui pedum vngulis fontem è terra dicitur elicuisse sacrum Musis, nomine Hippocrenen. vnde & *Hippocrenides* dicuntur. De quibus Ouidius.

At mihi Pegasides blandissima carmina dictant.

Fuit

Fuit autē Bellerophon Corinthius, antiquo nomine Ἱππόνους: mox Bellero interempto, sic dictus de illo. plura apud Cœlium lib. 13. cap. 9. Dictæ etiam fuerunt *Libethrides*, à Libethra Magnesiæ fonte Musis sacro, & à poetis celebrato: Mela lib. 2. At Strabo li. 10. inquit Musas Libethridas nominatas à Libethro Thraciæ monte, quem postea Macedones occuparunt, sub quo & antrum ait Musis Libethridibus sacrum. Virg. eccl. 7.

Nymphæ noster amor Libethrides, aut mihi carmen,
Quale meo Codro concedite.

Pimpleiades, seu *Pimplea*, etiam à Pimpla Macedoniæ fonte ad radicem montis Pimplæi, sic dicti, quòd in eo antrum esset Musis proprium, vt inquit Martialis.

Cuius Pimplæo lyra clarior exit ab antro.

Et Sidonius de fonte loquens:

Et superet Pimplea sitim.

Castalides pari ratione fuerunt nuncupatæ à Poëtis, à Castalio fonte Parnassi, quem etiam Musis consecratum fuisse fabulantur. sic dictus à virgine Castalia, quæ Apollinem fugitans, præcipitata & in fōtem versa est, à cuius nomine Musæ postea Castalides: cuius virginis meminit Panyasis: eámque Acheloi filiam intelligi voluit:

Παρνησὸν νιφόεντα θοοῖς διὰ ποσσὶ περήσας,
Ἵκετο Κασταλίης Ἀχελωΐδος ἄμβροτον ὕδωρ.

Aganippides autem ab Aganippe Bœotiæ fonte, vel Ἱππουκρήνη Musis sacro quem pöetæ fabulantur vngula Pegasi equi alati factum. Alij volunt ita nominatas ab Aganippe Termessi fluminis filia. fluit autem Termessus circum Heliconem. De eo Marullus:

Nec melior vita scientia est exemplóque Aganippidum.

Hilissiades item dicuntur (vt in Polyhistore annotauit Solinus, & Zoroastres in pręceptis rei rusticæ) à fluuio Atticę sic nominato, & in primo de Agricultura libr. vt refert Cęlius lib. 20. c. 7. quo in loco facit tria signa autumnalia, ζυγὸν, σκορπίον, τοξότην. Quando autem Diana eadem cum luna est, trāsmittentibus Hilissum terræ Atticę fluuium. vnde Hilissiades Musæ dictæ sunt, &c. Tamen obiter notabis ζυγὸν significare libram. Hilissi fluuij mentionem facit Plato in Phædro, dicitq. puellis (i. Musis) proprium esse, his verbis: Ἐκ τοιοῦδε ἄρ' οὐκ ἐνθένδε χαρίεντα γοῦν καὶ καθαρὰ διαφανῆ τὰ ὑδάτια φαίνεται, καὶ ἐπι-

τήδεια κόραις παίζειν παρ' αὐτά.i. *An non Hilissi hic grata, pura & nitida apparet aquula, puellarúmque apta ludis?*

Lygia etiam dicuntur ab eodem Platone, ob canorũ gen⁹ quod *ligyum* nominatur, vel etiam propter cantum ipſum. Et *Corycides* ab antro quodam apud Delphos, vbi oraculorum etiam reſponſa reddebantur. *Mnemoſynides* etiã à matre Mnemoſyne. In Pauſaniæ etiam monumentis ſcriptum reperitur, fuiſſe apud Trœzenios veteré Ardali aram, ſuper qua Muſis & Somno rem diuinam peragebant antiqui, Somnum aſtruẽtes eſſe Muſis deum præcipuè amicum. Fuit autem Ardalus hic Vulcani filius, quem tibiam adinueniſſe opinantur, & ab eo Muſas dici *Ardalidas*. Dictæ ſunt etiam *Maonides*, à Mæonia regione. Dicuntur & *Pateides*, à fonte quoque Macedoniæ. *Nympha* poſtremo dictæ fuerunt, veluti virgines. νυμφη enim apud Græcos nihil aliud eſt quã caruncula illa (κλειτορὶς nuncupata) quæ interiacet rimam muliebrem: exeritur autem poſt longum rerum venerearum exercitium. νύμφη etiam dicitur pellicula illa, quam vocant hymen; quæ integra, integritatem ſignificat & pudicitiam; effracta, violatæ virginitatis argumentum eſt. Nymphis autem omnib⁹, ſed Muſis præcipuè, dicata fuerunt antra, & ſolennes fontes, vt meminit Capitolinus: antra quidé, propter deſtillantes aquas affatim affluentéſque. Eadem ratione & fontes lauandis Nymphis deſtinati: vnde & Nymphei dicũtur. Innuente itaq; Deo vmbilicum huic narrationi de Muſis & Mythologiæ impegimus, quoad breuiſſimè fieri potuit. Quod ſicubi imprudentes lapſi ſumus, aut ſcopum non attigimus, veritatis adyta arcanóſque fontes non verè recludentes, lectoré oratum volo erroris partem aliquam priuatis meis negotiis condonare & temporis anguſtiis. Ego verò Deum apprecabor vt quam diu hac vitali fruar aura, ſi grauiſſimis curis incumbere mihi denegatum ſit, tamen humi compaſcens graccu-lus, aliquo modo reipublicæ literariæ ſubſeruiam.

Vale.

ANTI-

ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΥ εἰς εἰκόνα μουσῶν.

Τρίζυγες αἱ μοῦσαι τᾷδ' ἕσταμεν· ἁ μία, λωτούς·
Ἁ δὲ, φέρει παλάμαις βάρβιτον. ἁ δὲ χέλυν.
Ἁ μὲν Ἀριστοκλῆος ἔχει χέλυν, ἁ δ' Ἀγελάδα,
Βάρβιτον· ἁ Κανάχου δ', ὑμνοπόλους δόνακας.
Ἀλλ' ἁ μὲν, κραντῆρα τόνου πέλει· ἁ δὲ, μελωδὸς
Χρώματος· ἁ δὲ, σοφᾶς εὑρέτις ἁρμονίας.

De Musarum inuentis.

Cleio gesta canens transactis tempora reddit.
Melpomene tragico proclamat mœsta boatu.
Comica lasciuo gaudet sermone Thaleia.
Dulciloquis calamos Euterpe flatibus vrget.
Terpsichore affectus citharis mouet, imperat, auget.
Plectra gerens Erato saltat pede, carmine, vultu.
Carmina Calliope libris Heroica mandat.
Vranie cæli motus scrutatur, & astra.
Signat cuncta manu, loquitur Polymneïa gestu.
Mentis Apollineæ vis has mouet vndique Musas.
In medio residens complectitur omnia Phœbus.

VETERVM PHILOSOPHORVM ETHNICORVM DE DIIS sententiæ.

Ex Lilii Gregorii Gyraldi Syntagmate I. de Deorum Gentilium Historia collectæ.

NOstræ tractationi conuenire videtur, vt Philosophorum & eorum qui sapiétes habiti sunt, sententias de deis breuiter recenseamus. Scribit Origenes libro aduersus Celsum quinto, Mundum quosdam vniuersum Deum esse affirmasse: & Stoicos quidem primum Deum esse mundum, & Platonicos secundum, ex cæteris Græcis aliquos tertium mundum dixisse. At nos hîc potius singulorum philosophorum quas opiniones & sententias legimus, afferamus.

Inter hos primus habitus Thales Milesius, qui Deum dixit mentem, qui ex aqua cuncta formauerit, nec principium nec finem habiturus. Huius Thaletis sententiam sic exprimit Minutius Felix in dialogo: Thales, inquit, rerum initiũ aquam dixit: Deum autem eam mentem, quæ ex aqua cuncta formauerit, & altior & sublimior aquæ & spiritus ratio, quàm vt ab homine potuerit inueniri, à Deo tradita.

Anaximander, & ipse Milesius, Praxiadæ filius, stellas & astra deos esse cœlestes putauit nihil hic diuinæ méti attribuit, vt ait Augustinus. Sed Cicero in primo de Nat. deorũ eius ait opinioné fuisse, natiuos deos esse longis interuallis orientes, occidentésque. Vt verò ait Epiphanius, infinitum voluit esse vniuersorum principium: ex hoc enim omnia fieri, & in ipsum resolui.

Ana-

Anaximenes, Eurystatæ filius, & ipse Milesius infinitum aera dixit, cui omnes causas attribuit, & deos ex aere ortos, vt ait Augustinus. At M. Cic. Aera ipsum Deum statuisse scribit, alij æthera dixère.

Democritus Abderites Deum existimauit mentem esse igneam, & mundi animam. Sed ab his diuersa Tullius, imagines & earum circuitus in deorum numero refert, ita vt imagines atomos intelligat. Democritus (inquit Arnobius) quamuis atomorum primus inuẽtor, nónne plerunque naturã quæ imagines fundat, & intelligentiã, Deum loquitur?

Pythagoras, Mnesarchi filius, Deum ita definiuit: animus, qui per vniuersas mundi partes, omnémque naturam commeans atque diffusus, ex quæ omnia quæ nascuntur animalia vitam capiant. Sunt qui scribant, ipsum vnum tantùm principium, & Deum ipsum esse. Plutarchus in Numa: Pythagoras, inquit, primum principium, neque sensui, neque perturbationi subiectum, sed mẽtem inuisibilem & increatam esse censuit. Eius quoque discipuli, Lysis & Philolaus, diuersa dixère: alter numerum ineffabilem, alter (vt sic dicam) maximi intimíque numeri summitatem. communis certè omnium opinio tenet: eum in numeris Deum constituisse, & vt Origenes scribit, monada Deum putauit, & sine hac nihil factum esse.

Archelaus Apollodori, vel vt alij dicunt, Miltonis, Atheniẽsis physicus, ex terra omnia facta dicit, vt ait Epiphani⁹: eámque voluit vniuersorum esse principium.

Pherecydes quoque, eodem auctore tradente, terram dixit ante omnia factam fuisse.

Heraclitus Ephesius, deos ex igne credidit, vt Varro & Augustinus tradunt.

Origenes intelligibilem dixit ignem. Simplicius idem sensisse Hippasum Metapontinum tradit.

Anaxagoras, Hegesibuli filius, Clazomenius, discipulus Anaximenis, homœomerias rerum principia putauit, vt Lucret cecinit, & notãt cum Epiphanio, alij plerique, hic & diuinum animum sensit omnium rerum quas videmus effectorem: ita quidem Augustinus. alij verò infinitam mentem Deum statuisse scribunt, quæ per seipsa moueatur. Hunc tamen, quod Solem lapidem ignitum, dixisset, morte mulctarunt Athenienses.

Prod'cus Ceus quatuor elementa deos statuit,& Solem & Lunam,vt Epiphanius scribit.ex iis enim vitalem virtutē existere credebat.

Diogenes Apolloniates, Anaximenis alter auditor, aerem quidem dixit rerum esse materiam, de qua omnia fierent: sed aerem ipsum compotem diuinæ rationis, sine qua nihil ex eo fieri possit: Augustinus.plura Simplicius. At verò Diogenes Babylonius, exponendi curam habuit: ante Iouis partum,& exortum Mineruæ: & hoc genus cæterarum rerum vocabula esse ait, non deorum, vt auctor est Arnobius.

Cleanthes Assius, Stoicus, æthera esse statuit summum Deum: vt verò Arnobius ait, mentem modò, animum modo,modò æthera,plerunque rationem Deum esse disseruit. Straton, Naturam statuit deum, vt idem prodit Arnobius.

Antisthenes Atheniensis, multos quidem esse ait populares deos,vnum tamen naturalem,summæ totius artificem.

Chrysippus Cilix (nam à quibusdam Solensis, ab aliis Tarsensis dictus) Stoicus, nunc naturalem vim diuina ratione præditam, nunc diuinam necessitatem Deum prædicabat. Zeno verò Cittieus,diuinam naturalémque legem Deum esse putauit, & simul (vt Arnobius tradit)æthera: interdúmque rationem vult omnium esse principium. Idem, interpretando Iunonem aera, Iouem cœlum, Neptunum mare, ignem esse Vulcanum, & cæteros similiter vulgi deos elementa esse monstrando, publicum grauiter arguit & reuincit errorem. Vt verò scribit Origenes ἐν τοῖς φιλοσοφουμένοις, hos Deum putasse principium omnium,corpus purissimum, & per omnia ipsius prouidentiam penetrare.

Xenophanes, Orthomenis filius, Colophonius, omne quod esset infinitum, adiuncta mente, Deum esse voluit. Theophrastus,vnum & vniuersum,omnéque Deum Xenophanem dixisse prodidit,vt pluribus ostendit Simplicius in Physicis.

Parmenides,Pyretis filius,Eleates, commentitium quiddam coronæ similitudine efficit, quam στεφάνην appellat, continentem ardorem lucis,orbem qui cingit cœlum,quem Deum vocat, in quo neque figuram diuinam, neque sensum

sum (ait Cic.) quisquam suspicari potest. nam bellum, discordiam, & cupiditatem, cæteráque generis eiusdem ad Deum reuocat, quæ vel morbo, vel somno, vel obliuione, vel vetustate delentur. Sed de Parmenide & Melisso ferè consentanea affert Simplicius in primo Physicorum, eorum etiam versus & verba ascribens. Idem & ex Alexandro ait, à Parmenide libros duos conscriptos, in altero de ente vno intellectibili obscurè & iuxta veritatem, in altero iuxta vulgi opinionem plura statuit. Epiphanius Parmenidem ait statuisse, infinitum vnum esse omnium principium. Idem verò de Melisso ita retulit: Melissus, inquit, Ithagenis filius, Samius genere, vnum infinitum esse vniuersum, nihílque firmum esse natura, sed omnia corruptibilia in potentia. Leucippus eadē penè omniáque imaginaria esse, nihílque verè, sed apparere, vt remus in aqua inflexus.

Empedocles Agrigentinus, quatuor naturas, ex quibus omnia constare censet, diuinas esse voluit, quas & nasci & extingui perspicuum, & sensu omni carere, vt in primo de Nat. deorum tradit Cicero. Origenes verò ait, Empedoclem constituisse litem & inimicitiam, & vnitatis intelligibilē ignem, vniuersi principia. Simplicius vtraque commiscuit, hoc est, quatuor elementa, & litem & concordiam: quo loco & eius versus affert Cicero, & Plato in Theæt. Eadem Diogenes Symrnæus, vel Cyrenæus, vt ait Epiphanius. Idem & Theodorus, qui ἄθεος cognominatus est. dicebat enim nugas esse, qui de deis sermones habentur, nec eos esse: quare omnes ad furta, periuria & rapinas hortabatur. ac nequidem pro patria mori: vnam enim patriam mundum esse, & felicem, bonum dicebat: infelicem fugiendum esse, etiam si sit sapiens: & fatuum diuitem præferendum. hæc Theodorus, vt ait Epiphanius.

Protagoras Abderita, negabat sese omnino habere de deis quid liqueat, sint, non sint, qualésve sint.

Xenocrates Chalcedonius libros scripsit de Natura deorum, in quibus nulla species diuina descripta est. Deos octo esse prodidit, quinque in stellis vagis, vnum qui ex omnibus sideribus, septimum Solem, octauum Lunam constituit. Ex Pyrrhone Eliensi nihil certi haberi potest, nec ab eius sectæ philosophis.

Plato Atheniensis, qui omnium eius sectæ philosophorum

sapientissimus iudicatus est, planè monarchiam defendit, nec æthera, nec rationem, aut naturam, sed vt est, Deum appellat, ab eóque mundum hunc perfectum mirabilémque esse fabricatum, quem noster est secutus M. Cicero, & imitatus, vt alicubi de Nat. deorum, & de Legibus. quin & in consolatione sua de morte filiæ Tulliæ, Deum ita definit: Nec verò Deus ipse, qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi potest, nisi mens soluta quædam & libera, & segregata ab omni concretione mortali, omnia sentiens, & omnia mouẽs. Nihilominus Platonis quoque sententiã variam fuisse cùm alijs, tum in iis quæ Philosophumenon inscripsit, ostẽdit Origenes: certè & in Dialogis varius est, pro varietate loquentium.

Xenophon Socraticus formam Dei veri negabat videri posse, & ideo quæri nõ oportere, vt prodidit Arnobius: qui & Aristonem Stoicum similiter ait, Deum omnino comprehẽdi non posse, affirmasse.

Aristoteles Stagirites, non est Platonẽ doctorem secutus. nam secum ipse dissidere, & sibi inuicem repugnantia dicere & sentire videtur. in summa tamen, vnam mentem mũdo præesse, & omnium causam statuit. Alia quidem Cicero: sed omnino certi aliquid de Deo, ab Aristotele afferre non possumus, licet in hoc multi laborauerint, inter quos Fr. Picus meus in libro de Prouidentia.

Speusippus, ex Platonis sorore natus, vim naturalem, animalem, qua omnia regantur, Deum esse statuit, vt in octauo scribit Arnobius.

Alcmæon Crotoniates, Soli & Lunæ, reliquísque sideribus, animóque; præterea diuinitatem dedit: qui, vt ait Cicero, non sensit, sese mortalibus rebus immortalitatem dare.

Ecphantus Syracusius, Deum mentem & animum esse existimauit, vt Origenes scribit.

Epicurus Atheniensis, ex atomis deos suos constituit, & quidem corporeos putauit, ab hominibus tamen discretos, hominum tamen figura. Origenes ex Epicuri sententia sempiternos deos & incorruptos ait, sed nihil prouidere M. Tullius libro secundo de Nat. deor. de deis ab Epicuro constitutis Non sunt, inquit de iis corporibus, vt aut casus, aut ictus extimescant, aut morbos metuant, ex defatigatione mẽbrorum: quæ vereus Epicurus, monogrammos deos dixit, quod

semper

semper iidem sint,nec ira lætitiáve mutari. tractum ab eo picturæ genere videtur,quod monochroma est, vnius semper coloris, de quo Plinius libro trigesimotertio & trigesimoquinto Natural. hist. vel vt Nonius Marcellus exponit, macie pertenues,ac decolores: tractum ait à pictura, quæ priusquam coloribus corporetur, lineis ex vmbra fingitur. Lucilius,Vix viuo homini,ac monogrammo.& idem alibi, Quæ pictas monogrammi.Quasi id dicat Cicero,Deos qui semper sint eiusdem tenoris.& de deo Epicuri canit Lucretius:Nec bene pro meritis capitur,nec tangitur ira : & reliqua,quæ ait idem poeta. Arrisit ita hæc monogrammi vox Erasmo,vt in sua Prouerbia induxerit.

Brachmanæ,Indiæ sapientes,Deum lumen dicebant, non vt Solem,vel ignem,sed rationem,qua occulta mysteria sapientibus videntur,vt ait Origenes.

Stoici vt plurimùm Deum diuinam substantiam,intelligibilem,& igneam esse decreuerunt, forma carentem, sed transmutari in quæcunque velit,&assimilem fieri. Origenes quidem contra Celsum libro 4.videtur Stoicos dicere deos putasse corporeos.Iidem philosophi astra& cœlestia omnia quæ mouentur,deos putabant:quod &Lactantius scribit.M. Tullius in primo de Nat.deorum,ostendit quantum inter se dissiderent,nec modò Zenonem secum ipsum, sed illius sectatores, Aristonem,Cleanthem,Perseum, Chrysippum,& Diogenem Babylonium.

Aristoteles Ponticus, varia de Deo agens,vt scribit Arnobius. Sed rectius Minutius Felix,vt antè ostendimus.nam alias mundo,aliàs menti tribuit principatum.

Heraclides Ponticus,Platonicus, suos libros fabulis refersit,& tum mundum, tum mentem diuinam esse putauit, & mutabilem Dei formam esse voluit, quin & terrã & cœlum in deos retulit. Arcesilaus Deum solum dixit assequi posse veritatem,minimè verò hominem, vt ait Epiphanius.

M.Varro Terentius, Deum ait se arbitrari Animam esse mundi,ipsúmque mundum Deum esse.mox adiungit:mundum diuidi in partes duas,id est in cœlum & terram: & cœlum ipsum quoque bifariam,in æthera & aera:terram verò in aquam & humum,è quibus summum esse æthera, secundum aera, tertiam aquam , infimam terram : quas omnes quatuor partes animarum esse plenas, in æthere & aere

immortalium, à summo autem circuitu cœli, vsque ad circulũ Lunæ æthereas animas esse astra ac stellas, eásque cœlestes deos non modò intelligi esse, sed etiam videri. Inter Lunæ verò gyrum, & nimborum ac ventorum cacumina, aereas esse animas: sed eas animo, non oculis videri, & vocari Heroas, & Laruas, & Genios. hæc quidem breuiter ex Varrone. Has itaque de deis opiniones philosophorum, ex multis paucas collegimus. Sed Tertullianus Septimius, vir acutus & eruditus, longè paucioribus in Apologetico recensuit: Inuentum, inquit, solummodo Deum, non vt inuenerant, philosophi disputauerunt, vt & de qualitate & de natura eius & de sede disceptarent. Alij (ait) incorporalem, asseuerant, alij corporalem, vt tam Platonici, quàm Stoici, alij ex atomis, alij ex numeris, sicut Epicurus & Pythagoras. alij ex igne, qualiter Heraclito visum est. & Platonici quidem curantem rerum, contrà Epicurei ociosum & inexorcitum, & (vt ita dixerim) neminem humanis rebus, positum verò extra mundum Stoici, qui figuli modo extrinsecus torqueat molem hanc intra mundum: Platonici, qui gubernatoris exemplo intra illud maneat quod regat.

Sed gentium deos commemoranti, liceat & Plinij ridiculam penè de deis sententiam ascribere. Is igitur libro secundo ita propemodum scribit: Effigiem formámque quærere, imbecillitatis humanæ reor. Quisquis est Deus, si modò est alius, quàm scilicet Sol, & quacunque in parte, totus est sensus, totus est visus, totus auditus, totus animæ, totus animi, totus sui. Innumeros quidem credere, atque etiam ex virtutibus vitiísque hominum, vt pudicitiam, concordiam, mentem, spem, honorem, clementiam, fidem, aut (vt Democrito placuit) duos omnino Pœnam & Beneficium, maiorem ad socordiam accedit. Fragilis & laboriosa mortalitas in partes ista digessit, infirmitatis suæ memor, vt portionibus coleret quísque quo maximè indigeret. itaque nomina alia aliis gentibus, & numina in iisdem innumerabilia reperimus: inferis quoque in genera descriptis, morbísque & multis etiam pestibus, dum esse placata trepido metu cupimus, & cætera non minus impia, quàm ridicula. Sed hîc tibi Panegyristæ verba de Deo subscribam, magis aliquanto pia quàm Plinij: Te, inquit, summe rerum

sator,

ſator, cuius tot nomina ſunt; quot gentium linguas eſſe voluiſti, quem enim te ipſe dici velis, ſcire non poſſumus: ſiue in te quædam vis ménſque diuina eſt, quæ toto infuſa mundo, omnibus miſcearis elementis, & ſine vllo extrinſecus accidẽte vigoris impulſu, per te ipſe mouearis: ſiue aliqua ſupra omne cœlum poteſtas es, quæ hoc opus totum ex altiore Naturæ arce deſpicias: te inquam oramus, & reliqua.

Poetarũ verò opiniones hic tibi non aſcripſerim, quoniã nec fixæ nec ratę ſunt ſententiæ: nunc hanc, nunc illam, pro perſona vel tempore, aliáve occaſione, afferũt, vt ex Homero & Vergilio in primis, cæteríſque colligimus. Orpheus tamen & Muſæus, Heſiodúſque, aliique pauci, vt in Poetarũ hiſtoria oſtendimus, nonnihil attuliſſe videntur, ſed ſubluſtri luce. At his omnibus mihi longè ſapientius Simonides Ceus, poeta lyricus, de Deo Hieroni Siciliæ tyranno reſpõdiſſe videtur. cum enim de ipſo Hiero quæſiuiſſet, quid, aut qualis Deus eſſet, deliberandi ſibi vnum diem poſtulauit. cũ idem ex eo poſtridie quæreret, biduũ petiuit. cùm ſæpius duplicaret numerum dierũ, admiránſque Hiero quæreret, cur ita faceret? Quia quanto, inquit, diutius cõſidero, tãto mihi res videtur obſcurior. atque ita tacẽdo Simonides mihi videtur ſapientius de Deo ſtatuiſſe, quàm cæteri philoſophi. Hanc tamen eandem ſententiam Tertullianus in Apol. Thaleti aſcribit, his verbis: Quid enim Thales ille princeps phyſicorum, ſciſcitanti Crœſo de diuinitate, certum renuntiauit: commeatus deliberandi ſæpe fruſtratus.

IN MYTHOLOGIAM NATALIS COMITIS, OBSERVATIONVM Libellus.

ANONYMVS LECTORI, S.

Quum quædam mihi occurrisset ex probatis scriptoribus, veteribus & neotericis collecta, quæ clarissimi viri D. Natalis Comitis Mythologiæ, non tenebras offundere, sed lucem aliquam adferre posse viderentur: vt ethnicarum superstitionũ fontes apparerent: ea describere & typographo committere, qui ad operis calcem adderet, voluimus, tibi specimen magni operis, si Deus voluerit, exhibentes. His interim fruere, & Vale.

ADONIS HORTI.

DE horto Edenico seu paradiso terrestri, quem Moses describit, Genes. 2. extant certissima apud Ethnicos scriptores testimonia & vestigia. Ac primùm de nomine ipso *Eden* (quod Hebræis idem est ac voluptas & delitiæ) hortus delitiarum designatus est. Et Chaldæi ac Persæ, quemadmodum scribit Xenophon libris de pædia & expeditione Cyri, vocant *Pardeis*, quod Græci postea παράδεισον dixerunt, Latini verò à Græcis mutuati nominãt *Paradisum*. Est autem *Paradisus* omnis locus amœnissimus, & voluptatis plenissimus, vt etiam A. Gellius definit, quem etiam viuaria dici à Latinis putat, libro 2. noct. Attic. cap. 20. Ex quo fit, vt Beatorum, post hanc vitam sedes illa felicissima, Paradisus in Dei verbo passim nominetur, Luc. 23. 44. & 2. Corinth. 12. 14. & Apoc. 2. 7. Hæc autem omnia ad nomen Hebræũ *Eden* alludunt, cuius significationem referunt ac retinent. Imo vox ipsa Græca ἡδονὴ, quæ voluptatem significat, ab Hebræa

Eden

Eden deducta videtur. Vnde *& Adonis* fictitius poetarum, & Adonis siueEdonis regio(quę Edene est)sed vitiosè à peregrinis Græcis pronuntiata,pro Edenisvel Edene.Sibylla etiam apud Lactantium huius horti delitiosi,id est Edenici & Paradisi diserte meminit,lib.2.cap.12.Homerus,ex veterum traditione, de campis Elysiis scribit,id est felicissimo quodam huiusOrbis loco,&quidem in extremis finibus orbis sito,in quo beatissimè boni piique hominesviuerēt,lib.5.Odyss.& ex Homero postea alij,tum Poetę,tumPhilosophi sumpserunt.Porro *Adonis horti* & horti Hesperidum,tā celebres in Ethnicorum scriptis,quidpiam quoque his simile,atque aliquod illius horti vestigium fuisse cēseri possunt: de quibus Plinius lib.19.hist.natur.cap.4.Pręsertim verò Adonis qui dicti sunt horti,fuerunt hic ipse hortus Edenicus. Præclarè enim in Æthico annotat Simlerus, *Adonis* pro *Edenis* regionem seu prouinciā illic scriptā esse, vt nos supra diximus. Vnde *Adonis*, à Gręca voce *ἀδωνις,Horti*,pro Edenis regionis horti dixerūt veteres illi istius veritatis ignari: quanquam iidem quendā Adonim regem esse volunt, (Adami nomē obscurè exprimētes) qui ex illius regionis nomine sic appellatus fuerit.

ÆTAS *aurea & ferrea.*

DVBITARI non potēst quin Aureæ ætatis ænigmate veteres Ethnici illam vitam designarint,quam homines ante peccatum vixerunt.Ætatis verò ferreæ nomine eā quam iam post offensum à primis hominibus Deum omnes experimur.Auream autem ætatem,seculum Saturni nominant.Præclarè enim Plato in Cratylo,*Nempe quidē arbitror,*ait,*Hesiodum auream ætatem appellare,non quæ aurea quidem esset naturâ,atque auro constaret: sed bonam & præclaram significasse.Cui rei argumentum mihi est,quòd ætatē nostrā ferream nominarit.*Hoc idem tempus & Saturni seculum&aureum dici tradit in Politicis,cuius summam omnibus in rebus felicitatem describit.Nam ait omnia tūc sponte homini è terra nata:ipsos homines tunc fuisse immortales,aut ex seipsis renouatos:cœli quoque temperiem tunc optimam. Ante Platonem aureæ ætatis meminerat Hesiodus lib.1.Operum & Dierum,cuius verba & mentem expressisse videtur Ouid.lib.1.Metamorph.his versibus:

Aurea prima sata est ætas, quæ vindice nullo
Sponte sua sine lege fidem rectúmque colebat, &c.

Quibus consentiunt ea quæ Virgilius reliquique vetustissimi poetę, tum Græci, tum Latini, de Saturni seculo tradiderunt. Sed postquam homo peccauit, mutata est aurea illius conditio & ætas in ferream; summa felicitas in summam miseriam & infelicitatem conuersa, qualé etiam ipsimet Ethnici declarant: adeo vt Sibylla scripserit metuẽdum esse, imò tempus fore, quo Deus vniuersum genus humanum deleat è terra, quemadmodum extãt varij illius de ea re versus apud Lactantium in libro de Ira Dei. Ergo Hesiodus ferrei istius hominum seculi infelicitatem & pœnam ostendit: quæ secuta est hominum mutatos mores, id est peccatum ab iis in Deum creatorem suum perfidissimè admissum, idque congruenter verbo Dei. Imò idem tradit tantam hominum miseriam (qualis nunc est) non repentè extitisse, quod verum est, sed per quosdam gradus, temporum ætates, momenta & successiones succreuisse: in quibus tamen intermiscet quædam tum ipse, tum alij de fabulis, quoniam veritas ipsa lucida, qualis est in verbo Dei, semper à suis vmbris (quas solas Ethnici habuerunt) differt. Illæ enim sunt interpolatio & obscuratio veritatis. Ergo post peccatum statim immutatæ sunt rerum vices, ipsáque huius mundi facies & felicitas amissa, quam ætatem Ioui tribuunt. Nondum tamen summa erat mundi corruptio & calamitas, quæ sequẽtibus temporibus propter succrescentia multiplicatáq; hominum peccata demum exorta est. Ergo de Ioue illi scribunt sub eo fuisse, non sub Saturno, initiũ miserę illius conditionis, quæ propter hominum peccatum in mundum iniecta est: de qua sic Virgilius, Georg. lib. 1.

Ante Iouem nulli subigebant arua coloni,
Nec signare quidem aut partiri limite campum
Fas erat: in medio quærebant, ipsáque tellus
Omnia liberius, nullo poscente, ferebat.
Ille malum virus serpentibus addidit atris, &c.

Etsi Lactantius lib. 5. cap. 5. aliter ista interpretatur. Crescente igitur hominum malitia, postquam semel esse cœpit, tandem omne genus peccati, & miserię in mundum irrupit. Vnde ferrea, id est miserrima, hominum ætas nata est. propter quam immissum est à Deo postea diluuium. Cęterum

de ista

de ista ætate ferrea, quanta & scelera & scelerũ supplicia peperit, sic Ouid. lib. 1. Metamorph. *De duro est vltima ferro.*

Protinus erupit venæ peioris in æuum
Omne nefas, fugere pudor, verúmque, fidésque, &c.

Ergo & miseriæ quoque, nempe pœnæ peccatorum istorum subsecutæ sunt, quas Æneid. libr. 6. describit Virgilius. Nam iam inter nos & post peccatum est

Luctus, & vltrices posuere cubilia curæ,
Pallentésque habitant morbi, tristisque senectus,
Et metus, & malesuada fames, & turpis egestas.

Et hæc quidem de duplici illa ætate.

APOLLO.

DE prima Musices inuentione nequaquam inter Ethnicos constat. Quum enim vnaquæque gens ambitiosè, tam excellentis artis inuentum, sibi vendicare vellet, plures illius autores esse dixerunt. De primo autem illo excellentique viro, qui eam mortales docuerat, non quæsierunt. Ergo Græci contendunt Amphiona suum primum illius repertorem fuisse, vt & Plinius lib. 9. & Plutarchus in lib. de Musica commemorant Thraces autem id potius tribuunt Orpheo suo: Ægyptij Mercurio, qui apud sé natus sit, quem eundem Toth, seu Trismegistum vocant, vt ait Euseb lib. 1. Præpar. Euang. Plato lib. 3. de Republ. distinguit. Nam quæ lyram & alia instrumenta pulsat, ea musica, ait, ab Amphione reperta est: sed quæ voce & oris sono velut tibiis fit & modulatur, à Marsya (qui Lydus fuit) & Olympo. Plinius lib. 7. cap. 56. varios variarum musices partium variorúmque instrumentorum repertores recitat. Verum nulli istorum primi Musicam repererunt: sed quum inuenta iam esset, eam duntaxat primi ad suos homines deportarunt & transtulerunt. Itaque Augustinus lib 18. cap. 13 de ciuitat. Dei, irridet fabulam de Amphione Græco: nimirum eum mouisse saxa sono citharæ, quemadmodum etiam eandem explodunt & Palæphat & Phornutus homines Græci natione, & religione Ethnici. Quin imo Plutarchus in lib. de procreat. animę in Timęum ait omnes pænè veteres Deos cũ musico instrumento in manu pingi solitos fuisse, quasi omnes eius artis autores essẽt: ac proinde illius primus autor apud eos incertus esset (quẽadmodũ etiam scripsit Heraclides, teste Plutarcho) vel quod

in omnium Deorum ſacris Muſica adhiberetur,ſicut Arnobius lib. 6.contra Gentes docet. Sed tandem eò res rediit,vt velint Apollinem primum omnium huius artis parentem habendum eſſe,vt tradit libr.6. Pauſanias. Hic autem antiquiſſimus fuit,& longè ætate ſuperior his omnibus,quos nominaui, nimirum Orpheo,Marſya,Amphione. Nam eum alij Cœli,alij Iouis filium(ac proinde vetuſtiſſimum) fuiſſe fatentur, quemadmodum apparet ex Cicer.libr.3.de natura Deorum,& Arnobij lib.4.contra Gentes.Quamobrem eum inter Deos maiorum Gentium recenſebant, vt demonſtrat Lactantius lib.1.c.15. Ergo quemadmodum Mercurius ille Iouis filius & antiquiſſimus, id eſt, Iabal, rei pecuariæ prima præcepta Mundo dedit:ſic Apollo Iouis filius & primus (multi enim fuerunt poſt primum)id eſt,Iubal,Muſices primus repertor fuit.

ATE.

QVOD Homerus Iliad. libr. 19. Aten quandam feminam canit omnibus nobis mortalibus fuiſſe noxiam & pernicioſam, proculdubio alludit ad omnium noſtrûm parentem Euam, (quæ primùm peccauit) ídque ex reliquiis veritatis,de qua Homerus quidpiam inaudiuerat. Ait enim,

Πρέσβα Διὸς θυγάτηρ Ἄτη, ἣ πάντας ἀᾶται
Οὐλομένη.

Filia prima Iouis, quaque omnes perdidit, Ate
Perniciosa.

Quid quod ibidem Homerus alterius fabulæ integumento eandem hiſtoriam attingit, dum ait Iouem omniū mortalium ſapientiſſimum, tamen à Iunone vxore ſua olim deceptum fuiſſe. Et hæc quidem de initio malorum,quódque à femina cœperit,& per eam hominum prudentiſſimus deceptus ſit,tradit Homer⁹. Heſiodus verò lib.1.Oper.& dier. idem quidē ſentit & ſcribit,ſed diuerſis verbis,aliáve fabula confiſta ex veteri traditione.Nam ait,à Pandora muliere (quæ omnium fœminarum & formoſiſſima & prima condita à diis fuerat) mala omnia in orbem terrarum ſparſa fuiſſe.Quanquam & Palæphatus de fabuloſis narrationibus & Placiades Fulgenti⁹ lib.1.Mythologic.aliter interpretantur Pandoram, dum ad noſtram veritatem non attendunt.

At

At verò Hesiodus nobiscum facit, ex cuius carmine, quod nos contendimus, ostendetur facilè,

Ἀλλὰ γυνὴ χείρεσσι πίθου μέγα πῶμ' ἀφελοῦσα
ἐσκέδασ', ἀνθρώποισι δ' ἐμήσατο κήδεα λυγρά. id est,

Namque prius vixère homines, verum absque labore,
Absque malis, morbóque graui, tristique senecta.
At mulier rapto de poclo tegmine sparsit
Omne mali genus, & morbos, curásque molestas.

Itaque mulierem ex ira Iouis natam, & καλὸν κακὸν appellauit idem in Theogonia, vt libr. 3. contra Iulianum scribit Cyrillus in principio libr.

BACCHVS.

PAtriarcha Noachus is est, qui primus vitem plantauit, viníque vsum hominibus monstrauit, paulò post vniuersale diluuium, vt refert Moses, Gen. 9. 20. Ergo & *Boachus* primum quasi Noachus, & per aphæresin vnius literæ postea *Bacchus* ab Ethnicis dictus est, primus vitis ac vini inter mortales repertor & sator. Vnde & *Lenaus genialis consitor vua* cognominatus est, vt scribit Ouid. libr. 4. metamorph. Nec verò dubium mihi est, quin Bacchi vox & nomen non à sono bacchantiũ, vt nonnulli putant, sed à veteri Noachi appellatione sit deductum. & inde primum *Boachus*, N. mutata in B. deinde *Bachus*, formatum, quod duplicata litera C postea *Bacchus* ab ignaris huius etymologiæ hominib⁹ sit pronunciatũ. Id quod ante me verè & acutè Stukius vir eruditissimus obseruauit in lib. Conuiualibus. Itaque cum cantharo Bacchus pingebatur, vt ait Arnobi⁹ lib. 6. contra Gentes: & vetustissimus Deorum censebatur, etiam ante Liberum & Vranium natus, quemadmodum libr. 1. c. 1. commemorat Lactãtius. Denique huius veritatis ignoratione multæ de hoc antiquissimo Baccho fabulæ & allegoriæ confictę sunt, vt tradit & conqueritur Diodorus Siculus lib. 4. Biblioth. cap. 5. Nec verò Bacchus iste est ille Dionysius Græcorum recens & Thebanus: sed vetus ille & Nysius ex Nysa monte Indiæ, de quo etiam meminit Arnobius libro 5. Verùm Græci vetustissimum illum sua laude spoliarunt, vt ea hunc suum sacrilegè exornarent ac commendarent. Nec verò Noachus, Boachus, & Bacch⁹ solùm: sed & *Oenotrius* quoque, Οἰνότριος Græcis, ἀπὸ τοῦ οἴνου, appellatus est. Mul-

tis enim modis posteritas hoc tantum Noachi beneficium celebrare voluit. Itaque variis nominib⁹ eum appellauit. Idem.n.est qui antiquissimus Oenotrius, Bacchus & Vinifer appellatur. Is autem Oenotrius, à quo Italiæ pars quædam primùm, postea tota Italia Oenotria dicta est, quemadmodum ex varijs Scriptoribus apparet, est recentior, qui etiam Arcas dictus, postea nomen & inuentum vetustissimi illius Oenotrij nempe Noachi, falsò sibi & arroganter attribuit, vtpote vir Græcus & vanus: & pro primo illo haberi colique voluit.

CERES.

DE Agriculturæ primo inuentore acerba & vexata est inter ipsos Ethnicos digladiatio, quoniam à Mose recesserunt: & particulares eius artis apud quasdam duntaxat gentes monstratores (qui longis seculis fuerunt Adamo primo eius parente posteriores) pro primo tamen sumunt. Ergo eorum alij aiunt Cererem esse terræ frugum inuentricem, sed Græcis: ideóque vt ex Platone in Cratylo ait Cicero lib. 3. de Nat. deorum, dictam Cererē Δημήτηρ, quasi Γῆ μήτηρ, quòd eos docuerit alimenta ex terra colligere. Quo verò primùm tēmpore hoc beneficium ab Adamo ipso, Adamíque posteris longè antea Mundo communicatum, illa Græcis hominibus contulerit, tradit Augustinus lib. 18. ciuit. Dei, cap. 6. nēpe, regnante Argo in Peloponneso (qui ex Ægypto eò, vti & Ceres illa, venerat) postquā primi posteri Adami, imò & Noachi, iam per totum terrarum orbem sparsi fuissent. Alij malunt à Triptolemo rege Atheniensium terræ colendę pręcepta primùm tradita, sed Gręcis, quemadmodum dixi. Sic Palæphatus, & Pausanias, libr. 1. Alij à Brige quodam Atheniensi malunt. velut Plinius, libr. 7. cap. 5. 6. Alij ab Osiride Ægyptio, sicut Plutarch. in Osiride. Alij denique (& hi omnino verius) ab antiquissimo illo Saturno, qui idem est atque Adamus Itaq; cum falce, qua fruges maturę metuntur, solet à veteribus Saturnus ille vetus pingi.

DEVCALION.

QVAE de primo illo & antiquissimo terrarum diluuio Ethnici à maioribus acceperant, superstitiosis & fabulo-

bulosis postea narrationibus, ambitione item fascinati, ad quasdam aquarum eluuiones peculiares, quæ in suis regionibus acciderãt, transtulerunt. Vera est enim Platonis lib. 3. de legibus sententia, multa quidem fuisse diluuia: vnum tamen inter cætera celebre & maximum: cuius etiam copiosius meminit in Timæo. Confuderunt igitur sæpe Ethnici particularia illa diluuia, quæ longè post secuta sunt, cũ illo vniuersali, quod præcessit, vt ex fabulis in diluuio Deucalioneo sparsis colligere licet: non tamẽ semper, nec vbique. Vt rem hãc totam perspicuè exponam, sic ex eorũ scriptis colligo: Inũdationes terrarum fuisse plures. Prima, aiũt illi, nouimestris sub prisco Ogyge. Hæc sola fuit vniuersalis, & est diluuium à Mose, Genes. 6. & 7. descriptum. Secunda inundatio, Niliaca, menstrua sub Ægyptiis Hercule ac Prometheo. Tertia bimestris in Achaia, sub Ogyge antiquo & recentiore. Quarta, trimestris in Thessalia sub Deucalione. Quinta, in Pharo seu Ægypto, & ipsa trimestris: quæ Pharaonica dicta est, vel à Pharaone, vel à Pharo insula, (à qua tota Ægyptus Pharos olim fuit appellata) & Prothea, nẽpe sub Protheo Ægyptio in raptu Helenæ Eodẽ modo ex Eusebij Chronicis multoties diluuiũ extitisse cõstat, velut sub Noacho, Ogyge, Deucalione: de quibus etiã Isidorus lib. 13. c. 22. etymologic. sed etiã postea sub Mauritio imperatore, anno salutis 586. item sub Carolo v. in Hollandia & Zelandia, anno 1531. & aliis in locis sæpe.

Verùm, diluuium hoc vniuersale & primum, quod Noachi temporibus fuit, κατ' ἐξοχὴν terrarum inundationem vocarunt, à quo ad ortum Deucalionis volunt intercessisse annos septingentos. Deucalionei autem diluuij mentionẽ faciunt Virgilius, Horatius, Ouidius, Pausanias variis in locis, qui Deucalionem solius Phthiotæ regionis (quæ est pars Thessaliæ) regem fuisse scribit, lib. 1. & 5. Diluuij vniuersalis sub Noacho meminit Sibylla apud Lactantium de ira Dei, cap. 23. Cato in fragmentis Originum. Archilochus libr. de temporibus. Ioseph. li. 1. Antiquit. Iudaic. ex Mnasea, Hieronymus Ægyptius, & Berosus Chaldæus, qui etiam Gordiæũ montem nominat, Alexãder polyhistor & Abydenus apud Cyrillum libr. 1. contra Iulian. & Plato in Timæo. Ouidius metamorph. lib. 1. Noachi & Deucalionis diluuium confundit: Plutarchus itẽ lib. de defectu oraculorum. vide Plin. li.

5.cap.13.& Pompon. Mela lib.1.de situ Orbis,cap.11.In summa,quę de Deucalione scripta extant plæraque de Noachi diluuio intelligenda esse videntur,alioquin vt aniles nugæ explodi debent.

DII *Maiorum Gentium.*

MOSES narrat,Genes.cap.6.posteros Caini ac Cainum ipsum(qui ante Noachi diluuium vixerunt) esse potentes illos,industrios,& claros viros,qui à seculo,omníque hominum memoria celebres notíque fuerunt,& per totum terrarum orbem,etiã post diluujum,laude insignes,quíque fuerunt præstãtissimis nominibus, velut Saturni,Iouis,Mercurij,Vulcani,Dionysij,&c.etiam inter Ethnicos ipsos , qui Mosis scripta non legerunt, prædicati,ac rerũ gestarum fama celebrati ac commendati. Postquam enim Moses eos Caini posteros recitasset,addidit:*Isti sunt potẽtissimi homines qui à seculo vel olim fuerunt viri nominis*,id est celebres,& fama noti inter omnes mortales, etiam post ipsorũ mortem, atque adeo ipso adhuc Mosis seculo,& quum illa memoriæ literísque proderet.Ex quo perspicuè intelligitur,eos quos posteritas & Mosis ætas, & sequens quoque postea seculum magnificè celebrauit,coluit,pro summis viris,fortissimis heroibus,imò etiam pro Diis habuit,fuisse posteros Caini qui diluuium præcesserunt.Ii autem sunt,quos Ethnici,vti monui,dixerũt Saturnos,Ioues,Mercurios,Vulcanos, aliísque eiusmodi nominibus appellarunt,vt ex eorum scriptis apparebit.Illi enim, etsi pro Diis ab Ethnicis culti sunt,homines tamen, & quidem mortales fuerũt:sed quia propter artes egregias à se primum inuẽtas, immensáque illa dona in totum genus humanum à se primis collata,innotuerãt hominibus,& apud posteros in admiratione fuerant,huiusmodi appellationibus donati celebratique sunt. Id quod mecum sentit M.Tullius,lib.1.Tuscul.quæst. & Varro in libris rerum diuin.teste D.August.lib.4.ciuit. Dei,c.27.& lib. 6.c.6.Sed imprimis id docet verũ esse Varro, eod. lib.ciuit. Dei,cap.22.

Præterea,obseruandũ est,istas siue Græcas , siue Latinas Κρόνου, Διὸς, Ἑρμοῦ, Ἡφαίστου, Διονύσου,id est,Saturni, Iouis,Mercurij , Vulcani , Dionysi , & similium appellationes multis quidem datas & communicatas fuisse : prout videlicet vna-

vnaquæque gens quempiam vel suæ originis autorem, vel suum benefactorem, vel primum sibi notum virum strenuũ & industrium celebrare, & immortalem posteritati reddere voluit studuítque. Vnum tamẽ fuisse, cui primùm, & ab antiquissimo tempore hoc nomen vel Saturni, vel Iouis, vel Mercurij, &c. impositum fuit: ad cuius similitudinem alij (& quidem illi primo & antiquissimo longè ætate posteriores) Saturni, aut Ioues, aut Mercurij, &c. postea nominati fuerint. Quod idem de mulierũ Dearũ, quæ vocantur, nominibus est sentiendum. Ergo plures reperientur qui & diuersis temporibus, & à diuersis gẽtibus, & Saturni, & Ioues, & Vulcani fuerunt vocati: omnes tamen nomen ex admiratione illius (qui primus eo nomine dictus est) sortiti ac consecuti. Ex quo fit vt in Ethnicorum libris multos dici Saturnos reperias, multos item Ioues, &c. inter quos tamẽ vnus est vetustissimus, ex cuius laude & celebritate nomen illud alij sibi desumpserunt, vel impositũ habuerunt. Id quod locupletissimè ex Cicerone probatur. Ille enim li. 3. de Natura Deorum plures Ioues, & Saturnos, & Mercurios, & Soles & Vulcanos in diuersis nationibus, variísque temporibus recenset. Verùm ex his vnum semper antiquissimum, & cæteris priorem, imò primum omnium sic dictum demonstrat. Confirmat nostram sententiam M. Varro doctissimus (quémadmodum Augustinus testatur lib. 19. ciuit. Dei, cap. 21.) Romanorum, qui alios Deos, ac proinde Saturnos & Mercurios, & Ioues Politicos: alios Naturales, alios Fabulosos seu Poeticos, in libris rerum Diuin. scripsit. Confirmat Diodorus Siculus, qui lib. 1. Biblioth. cap. 2. & lib. 5. cap. 1. eiusdem operis ostendit alios fuisse Ægyptiorum Ioues, Mercurios, Vulcanos, quales Osiris, Orus, Tiphœus: alios verò Græcorũ. Cõfirmat Eusebius lib. 1. de præparat. Euangel. c. 7. & li. 2. cap. 2. 3. 4. 5. Vbi ex vetustissimorum scriptorum profanorum monumentis probat in vnaquaque gente, velut Phœnicum, Atlanticorum, Phrygum (præter Ægyptios & Græcos) Cretensium, suos Ioues fuisse, Saturnos, &c. Confirmat denique idem hoc autor grauissimus Arnobius lib. 4. contra Gentiles. Ex quibus efficitur, nemini mirũ videri debere, si quædam hîc ad Saturnum, & Iouem, & similes accommodemus, quę nõ omnibus iis qui Saturni, Ioues, vel Mercurij, &c. dicti sunt, conueniunt. Nos enim de primis illis loqui-

mur, qui Ioues, Saturni, &c. vocati sunt, quique sűt celebres & potentes illi viri, qui à seculo, id est statim ab ipso mundi initio fuerunt viri commendati posteris, & fama postea semper celebrati, (quemadmodum testatur Moses, etiam post diluuium, etsi ante diluuium illi vixerunt) inter Ethnicos, & in vniuerso terrarum orbe. M. Tull. Cicero in lib. de legibus ait quosdam Deos semper pro Diis habitos fuisse ex infinita quadam hominum memoria: alios verò fuisse Adscriptitios, quos in cœlum merita in vnamquamque gentem vocarunt. Id quod etiam Augustinus obseruauit, lib. 8. cap. 5. de ciuit. Dei. Nam, vt ait Pausanias, lib. 8. Dij postea sæpe sunt ex hominibus nati. Ex Adamo & Eua primis hominibus natus est primogenitus Cainus: post Abel. Sed ex Abele nulli posteri fuerűt superstites. Caino verò plures nati sunt tum filij, tum nepotes, tum abnepotes, & posteri, viri insignes, celebres & industrij, numero decem, si Noemam filiam Tubalcaini his annumeres, vt Moses fecit. Quòd si his decem, Adamum & Euam addideris, fient omnes numero duodecim, quo proculdubio sunt duodecim illi antiquissimi, & maiorum gentiű Dii ab Ethnicis appellati: inter quos duæ sunt fœminæ, nimirum Eua & Noema; id est Rhea, siue Terra, mater omnium Deorum, & Venus. Decem autem sunt mares, nempe reliqui, Adamus, Cainus, Lamechus, Iabal, Iubal, Tubalcain, & cæteri quos recitat Moses ibidem, id est, Saturnus, Iupiter, Mercurius, Apollo, & Vulcanus, quẽadmodum ab Ethnicis nominantur. Iidem isti sunt, quos profana antiquitas Deos Samothracum, Deos Cabiros, id est Deos vocat arcanos, & cæteris (qui postea in Deorum numerum collocati sunt) augustiores habitos.

FORTVNA.

Aristoteles secundas causas quatuor generibus amplexus est, quibus & conuenientia nomina attribuit, desumta à modo agendi indito singulis in prima creatione. Τῆς ἀνάγκης voce, & cælestes causas denotat, & necessaria atque immutabili lege præcedentem agendi vim exprimit. Τῆς φύσεως appellationem elementaribus accommodat, quarum simplices quædam sunt, quædam simplicium inter se commixtione constant. Vtrisque adsunt certæ sensi-

ſenſibúſque obuiæ qualitates, ceu miniſtræ, aut αὐτοῦ παθήματα, quæ in ſimplicibus ſimplices καὶ [illegible], in mixtis, præcedentibus motibus velut fractæ, & ad temperiem redactæ deprehendantur. Προαίρεσιν transfert ad actiones arbitrarias hominum, quas libera facultate voluntas ciet atque expedit: etſi has ſemper præit, ſæpe moderatur, iudicium deliberatióque & conſultatio rationis. Fortuitos caſus, nec cogitatos ante, nec quæſitos, ſed præter opinionem obiectos, & ab occultatis cauſis gubernatos*, τῆς τύχης καὶ αὐτομάτου appellationibus notat & comprehendit. Trium priorum conſideratione (quum ad præſens inſtitutum minime pertineat) omiſſa, de fortuna agamus, quo nomine Ariſtoteles euẽtus vtroſque, proſperos & aduerſos complectitur, qui accidunt hominibus, præter ea quæ voluntas libera ſua ſponte, ſuáque vi, aut adiuta ſociis cauſis, inchoat, proſequitur & conficit. Latiſſimè patet hoc genus. Mirandæ ſunt enim rerum humanarum vices, mira volubilitas, & inconſtantia fortunæ. Multa cuiuis in vita præter ſpem & opinionem contingunt: multa ſapienter cogitata, & cautè prouidéque cœpta ac geſta, infelicius cadunt quàm exiſtimamus. E diuerſo alia ſtolidè atque incogitanter mota, & adminiſtrata negligenter, atque inter exordia prima variis incurſionibus inhibita & impedita, procedunt tãdem feliciter, & optatos conſequuntur effectus. Sæpe, quæ pro deſperatis ac perditis contemnuntur, ſubitò reflante fortuna rurſus ſe erigunt & augeſcunt, quæ verò florent, & ad eum fulta ac ſtabilita modum putantur, vt nulla vi conuelli queant, leui momento, velut repentino flatu deiecta corruũt, túmque vel maximè, cùm plurimum fortuna blanditur, fouétque & beat ſuauiſſimè. Adeo vix quicquam eſt in rebus humanis ſtabile & perpetuum. Vix vlla quæ ſuſcipimus & gerimus, aut inſtitutis initio reſpondẽt per omnia deliberationib., etiam ſi feliciter conficiantur, aut intra definitos limites ſeſe continent, aut præfixum ſcopum adipiſcuntur: intercidunt multa quæ præmeditata conſilia mutant, abolẽt, aut turbant, aut extra metas nos rapiunt. Et, vt Herodotus ait, eſt quidam velut orbis rerum humanarum, qui conuerti, neque eoſdem ſemper fortunatos eſſe pati ſoleat.

Præbuit hæc rerum humanarum viciſſitudo occaſionem

poetis,vt rotundo fortunam globo insistere,&globi volubilitate nunc huc nunc illo ferri volutarique finxerint. Quã verò τύχην Aristoteles nominat,ipse inopinatorum euentuũ affirmat tantum esse αἴτιον κατὰ συμβεβηκός. Ergo præcedere necesse est aliud καθ' αὑτὸ αἴτιον,vel vnum, vel plura, quorum vi illi dispensantur,producuntur,&complentur euentus. Aristoteles,quæ sint illa τὰ καθ' αὑτὰ αἴτια non definit. Plato aliquas causas & inter eas omnium præcipuam expressit,cũ inquit , Θεὸς μὲν πάντα, καὶ μετὰ θεοῦ τύχη, καὶ καιρὸς, τἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξύμπαντα, ἡμερώτερον μὴν τρίτον ξυγχωρῆσαι τούτοις δεῖν ἕπεσθαι τέχνην,id est,*Deus quidem, & cum eo fortuna,opportunitásque,res humanas gubernant vniuersas:mitius tamen mansuetiúsque est tertium adiungere & associare comitem,nempe artem.* Etsi verò cum veris causis accidẽtarias,fortunam nimirum & opportunitatem,confundit,& artem ita extenuat,vt eam accidentariis causis postponat & subiiciat: tamen rectè & sapienter præcipuam vim confert in Deum. Non enim ex fortuita & fictitia atomorum Epicuri collisione & coalitu hoc mundi domicilium confluxit:sed Deus singula corpora verbo fabrefacta ex nihilo,serie tamen concinna, nexúque tam continuo coagmentauit in vnam rotundo ambitu definitam molem,vt à mente architectrice , cuius sit sapientia infinita & omnipotentia, ædificatam esse manifestò appareat. Nec deserit opus suum, sed conseruat id atque tuetur, & imprimis curam agit generis humani, bona cumulans, mala depellens,vtpote cuius gratia cætera&initio cõstituit, & huc vsque sustentauit:&in genere humano præcipua cura complectitur ac defendit Ecclesiam,redemtam sanguine æterni Filij sui,à qua,vera Filij agnitione ac fiducia colitur atque inuocatur;& propter quam reliquam profanam multitudinem fert,vt ex hac quoque aliqui conuertantur ad filium. Confirmant administrationes Oeconomicæ, priuata vita cuiusque,& totus ordo politicus, præsentiam Dei nostrique procurationem. Et,si excusso abstersóque veterno, excitaremus animos ad operum Dei notationem aliquam& considerationem,siquè iis quæ fiunt pænè singulis momentis mediocriter attẽderemus,perspiceremus profectò,quãta & quàm multa publicè accidant & priuatim,quæ nullo modo vel Physicis causis abditis aut conspicuis,vel nostræ diligentiæ adscribi possunt,sed in solum Deum autorem & cu-

stodes

ſtodes noſtrorum corporum ſanctos Angelos referri debēt. Immo niſi Filius Dei ἀρχηγὸς noſter & ἀμύντωρ clementiſſimè ſingulos nos vmbraculo alarum ſuarum complexos tegeret & foueret, præſidióque Angelorum ſtipatos muniret ac tueretur, contra immanem ſæuiſſimi hoſtis rabiem, vel vno momento omnes à Diabolo enecti interiremus. Niſi politias ipſe & imperia cùm Angelorum excubiis, tum ſua firmaret ac defenderet dextera, eorúmq; qui præſunt regeret ac fortunaret conſilia & induſtriā: quæ poſſet quæſo aut ſollertia odorari, aut vigilantia perueſtigare, aut ſi proditæ innotuiſſent, quæ autoritas & potentia poſſet diſcutere ac ſummouere eas vel technas quas hic artifex ſtruit in perniciem humanæ conſociationis, vel calamitates, quas intentat & vibrat in ceruices noſtras aſſiduè?

Cæterum neque vno modo Deus, ſed aliàs aliter, neque ex ordine præſcripto cauſarum ſecundarum, ſed ſuo conſilio diſponit, ~~partitur~~, & adminiſtrat fata hominum atque euētus. Euehuntur improbi, affluunt opibus, florent honoribus & dignitatibus, potiuntur rerum. Contra variis fortunæ vicibus exercentur ac iactantur boni, premuntur tyrānide, laborant egeſtate & inopia, cōculcātur à ſceleratis, flagrāt publicis odiis, eiiciuntur in exilia, periclitantur de fortunis & vita, prægrauantur iniquiſſimis calumniis, quandoque & crudeliter interficiūtur à tyrannis. Hæc euentuum diſſimilitudo mouit multos vt dubitarent de prouidentia. Quanquam autem certo grauique conſilio, quod ſoli Eccleſiæ detectum atque explicatum eſt, Deus hoc modo & fata diſpēſat & differt, ac prorogat pœnas & præmia: tamē nec boni in perpetua verſātur calamitate, nec ſtabilis ac diuturna eſt improborum felicitas. Hi ad ſumma extolluntur faſtigia, vt inde excuſſi & in fœdum præcipitati interitū, ſint cæteris exemplū fragilitatis humanæ, pœnarumque ſuperbiæ & iniuſtitiæ. Illi deiiciuntur & grauantur, tum ne inſoleſcant & efferantur fiducia ſuarum virtutum, tum vt ex circumfuſa ærumnarum mole erepti, collocatique in tranquillū, cū gloria illuſtriore eniteſcant. Et quidem in hoc vel præcipuè lucet ac conſpicitur prouidentia, quòd boni & gerunt res ſalutares hominum generi, & circumuenti atque interclusi difficultatibus, præter omnium opinionem, mirandis

modis, superatis illis eluctantur, atque euadũt, hócque quod persequuntur acquirunt & obtinent: atque ea (vt recte Isocrates regulam interpretatur) si non in omnibus ita vsu venire solent, tamen plærumque ad eum modum fiunt. Fauet enim Deus virtuti, & eam etiam ab Ethnicis requirit, etsi non est ea iustitia quam ipse approbat: & natura homines amant, amplectuntur, atque admirantur, cùm moderationẽ omnem & humanitatem, id est, iustitiam coniunctam cum toto choro virtutum mitiorum, tum salutarem gubernationem. Et si vero ratio humana ignorat prorsus causas mirãdæ huius gubernationis, sola enim vox cælestis has declarat, tamen non fortuitò, aut temere, vel ex vago atomorũ fluxu atque impetu, vel instabili materiæ motu ac conditione, variari vices rerum húmanarum, sed diuino consilio, agnoscit & fatetur. Præclare in hanc sententiam Pindarus: *Vno cum bono bina incommoda impertiũt mortalibus immortales: sed ea stulti non possunt moderatè ferre: at sapiẽtes ea ferũt, bonis obuersis extra.* Prudenter itaque Plato & rectè salutarem generis humani gubernationem præcipuè Deo acceptã refert. Nec dubio, quin & hanc sententiam & plures alias, ab Ægyptiis sacerdotibus ex doctrina sanctorum Patrũ acceperit. Repetuntur enim conciones de Dei erga genus hominum philostorgia, de protectione & custodia singulorum, de Regnorum conseruatione ac defensione, subinde in historiæ sacrę contextu, & his multæ Platonicæ consonant. Hactenus de fortuna.

GENIVS.

ETHnicis persuasum erat, opinione quadam contracta ex reliquiis adhuc veteris & primæ doctrinæ vestigiis, cuilibet homini, quàm primum natus esset, sorte decerni atque adiungi duos Genios, quos δαίμονας vocabant Græce, eósque adesse homini toto vitæ cursu, omni momento, & corpore extincto animam ad Orcum deducere: vnúmque ex his bonum esse Genium, alterum malum credebant. Illi, quidquid prosperè euenisset, adscribebant. Ab hoc tristia noxiáque oriri & infligi censebant. Illum procurare ac promouere quæ ex re nostra essent, ac defendere quẽ in fidem patrociniúmque suum accepisset, atque arcere

peri-

pericula nocumentáque,&aduersari alteri quantum posset, hortatorémque esse & impulsores ad honesta ac salutaria consilia,studia,& actiones:vnde ἀπομπαῖον eum, ἀποτρόπαιον, ἀλεξίκακον,λύσιον,φύξιον,& δαίμονα λύοντα τὰς ἀράς, id est *auersorem, defensorem,depulsorem malorum, liberatorẽ,fugantem mala,Genium auerruncantem diras & imprecationes*,nominabãt. Hunc contrà interuertere & eludere res bonas & salutares, calamitates verò & incommoda tum incutere, tum (si impenderẽt)maturare,atque in capita nostra cogere,ac velut per præceps agere,omninóque ad scelera & flagitia propellere, indéque in discrimina vitæ adducere, vel in subitum præcipitare exitium putabant:vnde ἀλιτήριον, προστρόπαιον, παλαμναῖον,& δαίμονα πληροῦντα τὰς ἀράς, id est, *noxium,sceleratum, impurum,Genium ratas facientem diras*,nuncupabant.De his citantur versus Græci:

Ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ τῷ γινομένῳ
Ἁπαντός ἐστι μυσταγωγὸς τοῦ βίου. id est,
Suus cuique Genius est mortalium,
Vitæ initiator vniuersæ & arbiter.

Et sæpe spectra visa esse & conspici,notum est ex historiis Bruti,Dionis,Constantini Imperatoris & aliorum. Retentam verò hanc de Geniis opinionem inter Ethnicos coniicio ex doctrina sanctorum Patrum. De discrimine inter Angelos Bonos &Malos:quorum illi, quòd perstiterunt in vera erga Deum & præfinita diuinitus obedientia, retinuerunt attributas ipsi in creatione dotes,& fruuntur Dei conspectu & consuetudine,súntque sicut describũtur in epistola ad Hebræos, λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν, id est, *Administri Spiritus, qui ministerij causa mittuntur propter eos qui salutis hereditatẽ obtinebunt.* Hi, superbo ac contumaci contemtu violarunt obedientiam conditori debitam, & defecerunt à Deo, sua voluntate,liberè,nullius impulsu aut coactione. Ideo non conseruarunt originem suam,sed exuti dotibus &ornamẽtis summis,ac iusto Dei iudicio condemnati, & præcipitati de cœlo ad æterna supplicia,fieri hostes Dei, atque immani Dei odio,cùm deformare summis viribus Dei gloriam, excitatis in Ecclesia falsis ac blasphemis dogmatibus ac hæresibus, hísque auctis & dilatatis, tum acerrimè oppugnare Ecclesiam cœperunt: priuatim quidem moliendo

exitium, aut struendo atque intentando innumera pericula singulis: publice verò crudelitaté excitando, impulsu tyrãnorum, vt dilacerent Respublicas, vt sæuiant in innocẽtes, vt moueant non necessaria certamina, & inflammatione inquietorum ingeniorum, vt moueant seditiones & turbent Respublicas. Contra hos sancti & casti Angeli, velut in aciem collocati, & excubias agẽtes, perpetuo dimicãt. Cúmque ament gloriam Dei, & veram doctrinam, promouent pia studia, reprimunt Diabolum & serentes falsa dogmata, impediunt tyrannorum conatus & crudelia consilia: priuatim vero custodiunt, regunt & tuentur pios, arcẽdo ac summouendo quæ à Diabolo struuntur & intenduntur. Non diuina voluntate, aut dispensatione, mali Angeli hominibus adduntur: sed ipsi sese his adiungunt, contra Dei voluntatẽ, incitati Dei & hominum odio, & cupiditate cruciandi humani generis, trahendique id secum in æterna supplicia. Contra machinationes horum verò & conatus, comparata sunt diuinitus sanctorum Angelorũ præsidia. Sed doctrina amissa, vix tenuis famę aura de his tantis rebus (à Mose in Patriarcharum vita, variis libri Geneseos locis, abundè expressis) permanauit ad Ethnicos: vnde nouæ postea opiniones coniecturis consutæ, & ex his mox Diabolicæ idolomaniæ detectæ sunt.

GIGANTES.

GIgantes cœlo bellum intulisse, montes mõtibus imposuisse, & tandem à diis oppressos fuisse narrat Mythologia Ethnicorum, ex Babelis turri & historia sacra Mosis relationibus temporum iniuria & ignoratione interpolatis, conflata. Gigantum origo præcedit diluuium Noachi. Horum successores in ædificanda turri aliquid deinde moliti sunt quod illis pessimè cessit. De prioribus illis autem nobis nunc est sermo, qui corruptissimis suis moribus horrẽdam iram Dei in diluuio attraxerunt. Huius rei extant in Ethnicorum scriptis vestigia, quanquam obscurata, ex eo quòd illi etiam transtulerunt ad ætates mundi, quæ secutæ sunt diluuium, ea quę præcipuè ante diluuium cõtigerãt, & facta fuerant, vel ignoratione temporis rerum gestarum, vel quòd eadem sępius repetita fuisse putant, renouato sæpius mun-

mundo, quemadmodum illi autumant, imprimis Plato in Timæo, in Politic. & lib. 3. de legibus. Ergo quæ illi Ethnici de diuersis Mundi ætatibus aiunt, & præsertim de ferrea tradũt, sunt istius morum corruptionis generalis, quæ ante diluuium accidit, certissima inter Ethnicos ipsos testimonia. Quamobrem Ouid. lib. 1. Metamorph. docet ferream illam mundi ætatem (quæ fuit corruptissima & deprauatissima) & Gigantum aduersus Deos pugnam præcessisse, & terrarum inundationem. Nam de ferrea illa, quæ diluuium proxime antecessit, hominum ætate sic scribit,

Viuitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus:
Non socer à genero: fratrum quoque gratia rara est:
Victa iacet pietas, & virgo cæde madentes,
Vltima cœlestum terras Astræa reliquit.

Atque hac ipsa ætate, ait idem Ouidius, Gigantes nati, qui in cœlum & Deos ipsos coniurarunt, & belligerarunt: de quibus ille sic eodem loco,

Néue foret terris securior arduus æther,
Affectasse ferunt regnum cœleste Gigantes:

Ex quibus homines nati fuere, & ipsi quoque in Deum impii, & in alios homines sæui.

--Sed & illa propago (addit idem Poëta)
Contemptrix superum, sæuæque auidissima cædis
Et violenta fuit.

Post quas & propter quas hominum impietates, crudelitates, libidines, & omne genus scelerum, scribit idem Ouidius diluuium in terras vniuersas à Ioue, i. Deo, effusũ fuisse. Ergo subiicit,

Iamque erat in totas sparsurus fulmina terras,
Pœna placet diuersa, genus mortale sub vndis
Perdere, & ex omni contrahere nubila cœlo.
Nec cœlo contenta suo est Iouis ira: sed illum
Cæruleus frater iuuat auxiliaribus vndis.

Quid verò aptius & conuenientius nostræ veritati dici & restare potest, siue series rerum, siue immanis corruptio hominum, siue diluuij caussa spectetur & quæratur. Ergo hoc est certissimum nostræ veritatis vestigium. Hesiod. lib. 1. Oper. & dier. non procul ab istis abludit: docet enim tota ærea ætate mundi (quæ secuta est auream & argenteam) homines fuisse violentos & impios, profúsque periisse: quibus Heroes

successerint, viri nẽpe meliores, quales qui ex Noacho post diluuium nati sunt ac orti. Plato in Politico, post Saturni tẽpus & regnum tantam fuisse totius mundi intemperiẽ ait, prauitatémque hominum, vt Deus habenas regiménque mundi deseruisse censeretur. Itaque à Deo sublatam illam viuendi rationem, hominésq; illos per diluuium à Deo fuisse deletos, alios autem in eorum locum substitutos & repositos. Diodor. Sicul. lib. 1. de Gigantibus, qui potius mũdi seculo vixerunt, loquens, ita scribit, Multi existimant, quum ij Ioui Osiridiq; diis bellum intulissent, omnes perẽptos esse. Bello autem illo Giganteo summæ impietatis indiciũ primi authores istius mythologiæ Ethnici demonstrare voluerũt, Iouis nomine verum Iehouam significantes: sed sanctorum documentorũ à Patriarchis traditorum obliti sunt, propter Atheismũ post Noachi tempora per varias orbis partes à posteris sparsum & propagatum. Atq; hęc illi, quamuis Ethnici, nobiscũ de corruptissimis hominũ moribus ante diluuium, punitúmq. à Deo mũdum vniuersum consentientes, tradũt. Eorundem etiam libris Lactantius planè affinia his scribit. Nam lib. 2. cap. 14. postquam homines quosdã à ceteris differentes ex coitu Angelorum & fœminarũ natos dixit, eos ipsos totum mũdum suis artibus & exemplis ante diluuium deprauasse vult. Eusebius lib. 2. cap. 9. præparat. Euangel. *Quum primis illis ante diluuium tẽporibus mores hominum*, ait, *stabiliti legibus non essent, nec supplicia peccatorũ imminerent, adulteria, nefanda matrimonia, maribus ereptã pudicitiã, homicidia, parricidia, confecta scelere bella, quasi res pulcherrimè gestas, diis suis attribuebant, & earum rerum memoriã quasi perutilem, posteris tradiderunt*. Et hac ratione, ait idẽ, coluerunt eos qui voluptatum inuenerũt genera, vel amplificarũt: itémque maleficos & pestiferos viros, quasi Deos coluerunt. Idem Arnobius contra Gentes, ex eorũ tamen monumentis, scribit. Sed hoc ipsum quoque confirmat idem Eusebius eiusdem operis quod iam citaui libr. 7. cap. 3. ex Ethnicorum quoque scriptis, vti ex Mosaicis sic scribens, *Gigantes illi, qui per omnium ora volitant impiis factis (quod adhuc vsque prædicatur) Deo, id est, virtuti & pietati bellum nõ erubuerunt inferre. Et qui eos produxerunt, siue immortales quidã siue mortales, malefica quadam artificia vt magicam prauitatẽ, primi excogitasse dicuntur*. Ex quibus omnibus apparet, & à Gigantí-

gantibus qui primi mundi seculis fuerunt, summè corruptos fuisse hominum mores:& eam immanem corruptionē vsque ad diluuium perseuerasse, propter quam immissum est illud à Deo. Successerunt autem prioribus illis Gigantibus, tum turris Babylonicæ architecti, tum alij ex Chami posteris partim in terra Chanaan, partim aliis locis, qui bellū pietati, iustitiæ, temperantiæ, id est Ioui, seu vero Deo intulisse dicti sunt.

IANVS.

QVem Græci & Latini Bacchum & Oenotrium vocant, eundem illum Syri & Aramei omnes (qui lingua Hebræa vel illi cognata vtuntur) appellant *Ianum*, à voce *Iain* quæ vinum significat, quod est vitis à Noacho satæ fructus, & eiusdem in homines beneficium. Ex quo apparet Noachum dictum quoque esse Iainum, & postea Ianum: ac proinde eundem esse, qui & Noachus & Ianus ille vetustissim' fit. Nam Iani quoque plures fuere, & recētiores omnes antiquo, qui tamen illius inuentum & nomen ambitiose sibi vendicarunt. De hoc antiquissimo Iano ac proinde Noacho Latini scriptores omnes Ethnici ac vetustissimi quique meminerunt. Hic & *Iane* quoque in libris ritualibus Saliorum dict' est, teste Tertulliano, Apologet. c. 11. qui ante & Vranū & Saturnum & Iouem extitisse (quibus nominibus intellige recentiores Vranos, Saturnos & Ioues à Græcis cōfictos) ab omnibus conceditur, cuique propterea prius quàm alij cuiquam Deo Ethnici sacrificabant. De quo allegoriæ multæ cōfictæ sunt, quas omnes irridet Augustinus lib. 7. ciuit. Dei c. 7. & 8. Sunt qui Ianum, tanquam Eanum (quòd eat & redeat) dictum volūt, velut Cicero, proptereáque eum Annū esse existimāt: vel Ianum nomen Latinum, non Syrum esse somniāt, à Ianua deductū, vt ait Ouid. lib. 1. Fastorum: sed ij certè quidem omnes hallucinantur toto cœlo. Ian' enim à Iain, i. vino deriuatur: éstque nomen antiquissimum & Arameum, ante Latinos nedum Romanos natum. Cuius nominis vsus vel nullus vel rarus semper fuit apud Græcos vetustatis contemptores, nisi quod Ianassa extat apud Hyginum ex Græcis autoribus, & Ianiscus apud Pausaniam. Multus verò apud Latinos qui fuerunt religiosiores, quàm Græci: de quo Virgil. & Ouid. toto lib. 1. Fastorum, Plutarch. in Quæst. Rom. Varro, Macrobius & alij. Mecum facit Ouid. li. 1. Fast.

Quem tamen esse Deum te dicam, Iane biformis?
Nam tibi par nullum Græcia numen habet.

Verùm Fabij Pictoris, Alberici & Athenæi tantùm testimonia proferam. Fabius pictor in fragmentis quæ extant, ait, *Iani ætate nulla erat Monarchia, quia mortalibus pectorib. nõdum hæserat vlla regnandi cupiditas. Principes, quia iusti erãt, & religionib. dediti, iure habiti dij & dicti. Vinum & far primus populos docuit Ian⁹, ad sacrificia & religionẽ magis, quàm ad esum & potũ. Primus etiam aras, & pomaria, & sacra docuit, & ob id illi in omni sacrificio perpetua præfatio præmittitur, fárque illi & vinum primo prælibatur.* Albericus de Deorum imaginib⁹, *Ianus*, inquit, *in Deorũ numerum acceptus est, cui omnis rei initiũ & finem tribuebant. Taliter figurabatur. Erat rex homo sedens in throno fulgenti radijs: duas facies habebat, quarũ vna ante se, altera post se respiciebat. In manu dextra gestabat clauẽ: in sinistra verò baculum, quo saxum percutere, & ex illo aquam producere videbatur.* Quamuis aliter Ouidius, lib. 1. Fastor.

Ille tenens baculum dextra, clauemque sinistra.

Athenæus deniq; lib. 15. Dipnosoph. ex Dracone Corcyreo in lib. de Lapidib. ait, *Ianum fama est bifrontẽ fuisse, altera facie posteriore, altera anteriore. Ianum flumẽ Ianumq; montem ab eo fuisse nominatũ, quòd in eo monte habitauerit, coronas illũ reperisse, nauigia, rates: numũ æreum ab eo primùm signatũ: qua ratione ciuitates in Græcia multæ, Italia & Sicilia, monetam cudunt, impressa bifronti facie & bicipiti: & ex altera parte vel rate, vel nauigio, vel corona. Sororem Camesen duxit.* Ergo bifrons tantùm erat, &, quidem primus, nõ autem quadrifrons, quẽadmodum sequens ætas imperitè finxit, eúmque pinxit: quoniam vtrumque Mundum, nempe primum (qui per diluuiũ deletus est) & hunc secundũ, in quo post diluuium viuimus, vidit, vti Arnobius lib. 6. contra Gentes scribit. Nam quod Ouidi⁹ duas illas Iano facies ideo datas interpretatur, quòd

Omnis habet geminas hinc atque hinc Ianua frontes,
E quibus hæc populum spectat, at illa larem:

puerile est: sed quòd duplicem illum mundum, vt dixi, viderit, bifrons fuit. Ratis ei tribuebatur, & quadrans moneta, qui illius ratem ex vna parte, ex altera bifrontem eiusdẽ Iani faciem habebat. Is quadrans *ratitus*, à rate, vocabatur, vt loquitur Ennius. Quapropter vera est de vno Iano hæc sententia eiusdem Ouidij:

Solus de superis, qui tua terga vides.

Atq; hæc ratio est cur Noachus ex vetustissimæ illius nostræ veritatis vestigiis ab Ethnicis & Ianus dictus sit, & pingeretur bifrôs, & ratis ei tribueretur. Quòd si quis eum à Ianua dictum quoque velit, is fortasse sententiam suam posset tueri, quòd, vt Cyrillus libr. 1. contra Iulianum, ex Abydeno vetere scriptore tradit, Noachus *Xisuthus* quoque à veteribus dictus est. Xisuthus autem est à *Zus* Hebræo, per geminationẽ & epanalepsin primæ literę Z. Sic *Zizus*, vnde Xisuthus nomen à Græcis factum. Est autem *Zus* Hebræis postis, porta, limen. Noachus igitur sic à dignitate fuerit olim appellatus. Vel quòd primi & posterioris mundi veluti postis & ianua fuerit.

IAPETVS.

DE Iapeto seu Iapheto primogenito Noachi patriarchi filio extant plurima apud Ethnicos vestigia. Is.n. est, quem ipsi, Hebræam vocem ad suæ linguæ normam ac suauitatem inflectentes, vocant Iapetum priscum. Nam plures postea eodẽ hoc nomine sunt appellati. Priscus verò iste Iapetus, terræ & cœli filius ab iis fuisse dicitur: i. hominũ, post renouatum & receptum ex aquis hunc mundum, antiquissimus. Quos enim heroës olim esse cẽsebant, eos terrę & cœli, velut primorum mundi elementorum, filios vocabant. Et go hic & ab Hesiodo in Theogonia, & à Virg. lib. 1. Georg. ẽ terra ipsa natus scribitur, & ab Hygino, initio libr. de fabul. Denique exstitisse primis post diluuium temporibus, cuius filius dicitur fuisse quidã Prometheus, non ille quidem antiquissimus (is enim fuit Abel) sed recentior alius, qui tamẽ cum prisco illo confunditur ab Ethnicis hominibus, & poetis præsertim, omnia miscentibus. Huius Promethei meminere Ouid. libr. 1. Metamorph. & Horat. Odar. lib. 1. oda 3. quanquam alij aliter sentiunt. Ea verò in pręsentia delibasse nobis satis est.

ISIS.

ISidẽ Ægyptij religioso cultu ardenter prosequuti sunt. Institutum hunc cultum ratiocinor ex tenui, vt ita dicã, aura famæ, quæ fuit reliqua de muliere paritura filium generis humani redemptorem. Significat enim Isis seu Ischa virginem aut fœminam.

Nomen Ischæ (quo nominata est prima fœmina & vxor

Adami) apparet in voce Isis, quam Ægyptij retinuerūt, magnámque & antiquissimam Deam esse voluerunt omnium parentem. Isis autem pro Issa, ex Ischa Latini & Græci pessimè postea pronuntiarunt & descripserunt. Ergo vt Ischa est vxor Adami in Dei verbo: sic ex veteri Ægyptiorum traditione Isis fuit vxor Ossidis, quam Latini Osiridē appellant, Ægyptiaca ad suum idioma mollientes & transferentes.

IVPITER.

IN Ethnicorum monumentis plurima extant vestigia, ex quibus probatur vetustissimum seu antiquissimum Ethnicorum Iouē fuisse cum ipsum, quem S. Scriptura vocat Cainum, Adami filium primogenitum: veluti, quod Iupiter ille, vt scribit Plato in Euthydemo, cognominatur ἑρκεῖος, καὶ φράτριος, id est, septorum, vrbium, & tribuū, consociationísque hominum præses. Vt autem tradit Pausanias lib. 1. etiam πολιεύς, quod vrbium curam habeat. Quæ planè conueniunt Caino primi Adami filio: quia prim⁹ (vt ait Scriptura) vrbes condidit, societatémque hominum in vnum locum congregauit. Sed idem Iupiter dicitur *Sabatzius*, vel, vt Greci homines pronuntiant, *Sabazius*, quemadmodum ex ipsorummet profanorum literis ostendit Clemēs in Protreptico, Euseb. lib. 4. de præparat. Euangel. & Arnob. contra Gentes li. 5. Est autem Sabazius vel Sabatzius dictus Iupiter, i. tremens, trepidus, à nomine Hebræo *Sabats*, quod tremorem & infirmitatem (quæ accidit ob gladij percussionem) significat. Quid autem meliùs Cainū demonstrare potest, qui propter occisum fratrem toto vitæ tempore & Trepidus & Pallens fuit? Quod autē ad nomen Ζεὺς attinet, quo nominatur à Græcis: à Pythagora verò vetustissimo philosopho Ζὰν, vt scribit ex Porphyrio Cyrill⁹ li. 10. cōtra Iulian. sect. 4. videtur ea vox ex voce Cain malè & sono peregrino pronunciata fluxisse: vel saltem imitatione Adami vocantis vxorem suam Chaua, i. vitam. & futuræ propagationis generis humani fontē, fuisse nomen ζεὺς impositum huic homini, à suis posteris, in ipsius velut autoris sui honorem & commendationem. Ac quidem facilè fuit ex Cain Chaua facere peregrinis hominibus. i. non Hebræis. Chaua autē idem est atq; ζωὴ & ζωὴ, i. vita, & vitæ seu viuēdi principiū dās aliis. Ergo vt grata Caini posteritas testaretur futuris seculis hūc originis suæ parētē Cainum esse eum, à quo post Saturnum, primúmq; hominem,

nem, satum esset genus humanum, ζῶα eum vocauit, quod idem est atque Chaua. Et sanè hoc verum est. Nam ex duobus Adami liberis (nimirũ Abele & Caino) Abele sine vllis liberis mortuo seu interẽpto, solus Cain extitit, superstésq. mansit, à quo genus humanum postea propagaretur. Itaq; fuit Cainus, seu Chaua, seu ζεὺς, i. Viuẽtium Pater. Quãquã alij malunt vocabulum ζεὺς, pro Δεὺς, (à quo postea fit genitiuus Διὸς) substitutum esse facili vsitatáque harum literarum ζ in δ, contráq. cõmutatione, quemadmodũ in Cratylo scribit Plato. Δεὺς autem vel à rigando, vt vult Phornutus in libro de nominibus Deorum, dicitur, quòd omnia irriget: vel vt alij, quorum melior est sentẽtia, à metu: quòd hic Iupiter & homo metum sui omnibus incusserit, ne quisquam eum attingeret: quod Caino optimè cõuenit, vt est Genes. 4. 15. Plato tamen in Cratylo putat in declinatione huius vocis anomala (cum dicatur primo casu ζεὺς, secundo διὸς) cõtineri hanc sententiam, hunc hominẽ esse generis humani stirpem, δι' ὃν ἄλλοι ζῶσι, nempe per quem, & ex quo reliqui mortales propagati sunt & viuunt.

Et hęc quidem de nomine Ζεὺς ex ipsorum Ethnicorum scriptis prolata, satis ostẽdunt, Iouẽ hunc eorum antiquissimum esse Cainum Mosis. Verùm quoniam ea res ad dãnandã idololatriã pertinet, eiúsq originẽ explicandã (vt intelligatur eos omnes, quos Ethnici & Idololatræ pro diis primos & communiter coluerunt, fuisse mortales homines, atque adeo ex impura Caini stirpe: alios enim peculiares Ioues & Saturnos, & primorum illorum nomine dictos, quos quęque profana & superstitiosa gẽs postea sibi asciuit, omitto) huius meæ sentẽtiæ aliquot alias rationes addã præterea, quò sit cõfirmatior, veriórq. censeatur. Eæ verò sumuntur ex cõparatione, tum personę, tum rerum, quæ à Caino, & ab antiquo isto Ioue gestę dicuntur, ab ipsismet Ethnicis, & imprimis Poetis. Nã vt lib. 1. c. 11. ait Lactantius, *vera sunt quæ loquuntur Poetæ: sed obtentu aliquo specieque velata.* Ergo fabulas veritati admiscuerunt Ethnici Poetę impulsi spiritu Satanæ, partim vt veritas rerum verbíque diuini certitudo nutaret, & obliteraretur, partim vt his fallaciis & Deorum suorum exemplis redderentur homines ad omne scelus & flagitium audaciores, vti Lactantius docet lib. 2. ca. 15. & ex eo Augustin. libr. 2. ciuit. Dei, cap. 22. Verùm ad cõpa-

rationẽ Caini & veteris illius Iouis Ethnicorũ veniamus.

Cainus fuit primogenitus Adami: Iupiter ille primogetus Saturni illius antiquissimi, quem fuisse Adamũ alibi declarauimus. Cainus patrem suum Adamum spe successionis præterquam ex seipso, priuauit, dum Abelem fratrem suum occidit: Iupiter ille Saturnũ patrẽ castrasse, Titanas expulisse dicitur, ne quis ali⁹, pręter se vnũ, illi succederet. Quod Plato in Eutyphrone commemorat. Vnde Iupiter iste & ἀλάστωρ & παλαμναῖος, id est, homo sanguinarius, dict⁹ est, vt tradit Lactantius ex ipsis Ethnicis, libr. 1. Cainus secundus fuit, qui tum propter ætatem, tum propter autoritatẽ, orbis huius totius princeps habitus est. Adamus autem primus fuit: Iupiter ille secundus dicitur toti mũdo imperasse, patre suo Saturno expulso. Cainus fuit primus in orbe homicida, & propterea à patre Adamo exul, & in Oriente sedes habuit: Iupiter ille primus homicida, malorum & scelerũ publicè perpetrandorum reliquis mortalibus autor, quiq. propterea, vt scribit Arnobius, ab Ethnicis homicidio colebatur: & vt tradit Lactant. libr. 1. cap. 28. Cicero item libr. 3. de Natur. Deor. in Oriente habuit imperium. Cainus primus sacrificasse Deo commemoratur, & propterea Abelem fratrẽ occidisse: Iupiter ille dicitur primus Cœlo sacrificium fecisse: Lactant. lib. 1. & propterea Prometheo germano & consanguineo suo iratus, eum Caucaso clauis affixisse, & feris dilaniãdũ exposuisse. Cainus liberos & nepotes habuit qui fuerunt artium inuentores: Iupiter ille plures liberos, vt Hyginus c. 155. & Diodorus lib. 1. c. 2. asserũt, qui artes mortalibus repererũt, velut Mercuriũ, qui pastionẽ; Apollinem, qui Musicam; Vulcanũ qui artem ferrariã inuenit. In Caini familia primùm veri Dei nomẽ blasphemari cœpit, & ipsius cultus deprauari. Ab isto Ioue tradunt Ethnici primũ ritus voluntarij cultus diuini, id est idololatrię, inuẽtos, eũdémq; postea pro Deo ibi cultũ esse, vbi & postquã fuisset sepultus. Lactã. li. 1. c. 22. Nã vt ait Clemẽs Alexãdrinus, & Cyrillus li. 10. cõtra Iulian. & August. lib. 18. ciuit. Dei, c. 5. ibi primùm fuerũt falsorum Deorum templa, vbi eorum sepulchra cernebantur. Id quod in impurissimo illo Mahumete, & illius quę dicitur Mecha, verum apparet. Primus Phlegous Ioui diuinos honores tribuit, quicũq; ille sit ex posteris Caini, vt ait Augustinus. Sepulchrum autẽ Iouis istius non est in Creta

insula,

insula, sed in Oriente. Nam Iouis Cretensis, & lōgè isto Ioue posterioris, (quē Euhemerus, & ex eo Ennius descripsit vt Lactātius ait lib. 1.) ætas, vita, res gestæ, & sepulchrum est in Creta: sed non huius antiquissimi Iouis. Cainus denique sororem vxorem habuit, quam Philo Iudæus vocat, Temech: Iupiter sororem vxorem habuit, quam alij Themen esse volunt, alij Iunonem.

Iupiter Hammon inter Afros idem est, qui & Cham, filius Noachi. Scribitur enim per Cheth Hebræum, quod per suum H. Latini, & Græci per suam aspirationem pronunciant. *Mon* autem syllaba addita fuit imperitè vel ambitiosè à Græcis, vt ab arena nomen Ammonis, tanquam suum & Græcum, deducerēt. Ἄμμος enim Græcè est arena. In arenosa verò Cyrenaicę regionis parte sitū est istius Iouis Ammonis tēplum, luculenter à Q. Curtio li. 4. descriptū, vnà cū idoli pictura & ceremoniis. At Herodotus li. 2, mauult Ammonem, quasi Amnonē, i. arietinū vocatum, ἀπὸ τοῦ ἀμνοῦ deductum, quòd facie arietina pingeretur. Vnde illud Nasonis, *Lybs est cum cornibus Amnon.* Sed errant omnes isti imperitia veræ istius nominis etymologiæ. Chammon enim vel Chammoun, vt Ægyptij pronuntiabant, à Chamo dicitur. Est enim Ægyptia lingua & gens affinis Hebrææ.

Iouem pænè omnes gentes inter numina habuerunt, & præcipuis affecerunt honoribus, tanquam cæterorum principem. Conseruata est enim memoria vocis *Iehoua*, cum obscuro, de vno vero Deo, somnio: &, post abolitam doctrinam, huic vno vero Deo addita sunt magna agmina commentitiorum Deorum.

ORACVLA.

DE origine prima Oraculorum alij aliter fabulātur, nec certò constat, quo tempore primùm extiterint, aut quādo illa quasi arces regni sui cōstituerit & aperuerit, velut templa professura ac celebratura religionem ac cultus diuinis contrarios, Diabolus veritatis & gloriæ Dei hostis. Quum verò in iis neruus Ethnicismi quasi cōsistere videatur, originem istam excutiamus accuratè. Herodotus ait antiquissima fuisse in Lybia Iouis Hāmonis, in Græcia Dodonæum: hoc tamen illo prius innotuisse, & quæsitum fre-

quentatúmque fuisse aliquanto ante. De ortu etsi dubitat, duas tamen recitat fabulas, vnam ex narrationibus sacerdotum Ægyptiorum; alterã ex annotatis Antistitum, qui præfuerunt oraculo Dodonæo. Ægyptiaca de duobus sacerdotib⁹ raptis ac diuenditis à Phœnicib⁹, quarum vna in Libya Hammonicum, altera in Epiro Dodonæum oraculum aperuerit, commentitia tota est, & nullam veri speciem habet. Dodonæa ex diluuij historia manasse, & à posteris ex ignorantia historię antiquę deprauata videtur. Retulerunt Antistites Dodonæi, geminas ex Ægypto columbas prouolasse; earum alteram transiisse in Epirum, ibíque in fago primùm conspectam, & humana voce exauditã esse, atque inter cætera hęc sonasse mandata, vt templum in eo loco incolę extruerent, Iouem enim affuturum, & inde oracula hominib⁹ redditurum: se verò internũcios atque interpretes decretorum Iouis fore. Deucalionem tandem, cùm, reliqua Græcia inũdationib. obruta ac mersa, solus euasisset, in ea Epiri loca, quibus propter eminentiam & altitudinem aquæ non inundarãt, profugisse, collectísque qui superfuerant ex diluuio hominibus, circa templum oppidulum ædificasse, atque id nominasse Dodonã, vel à Dodone, Oceanitide Nympha, vel à Dodone Iouis & Europæ filio. Etsi autem authore Diabolo, nata oracula Ethnica, eóque gubernatore prodita ac conseruata fuisse minimè dubium est: tamen qua occasione primùm exorta, & vnde hanc narrationem profectam coniiciam, recitabo.

Refert historia Geneseos, Nohæ tres filios fuisse, Sẽ, Chã, & Iaphet; hósque post diluuiũ prole numerosiore auctos, cùm sola familias tantas Palæstina ob angustiam loci non caperet, seiunxisse sese, & cardinibus terræ communi cõsilio distributis, ac paulatim prolatis finibus, ex solo patrio, alios in alia loca cum familiis secessisse. Posteros Chami Libycas gentes, & partim Asiaticas, quæ versus Meridiem & Solem orientem incolũt, condidisse & propagasse: Posteros Iapheti Europæos, qui terræ tractus in Occasum & Septentrionem vergentes tenent: Cõstitit arca Nohæ, cùm aquæ diluuij defluxissent, primò in Armeniæ mõtibus. His mõtibus quoquo versus subiecta atq. adiecta loca, extensáq. inde lõgo tractu in Septentrionem quà Colchidis Iberorum & Albanorum regio Scythiæ montes, & maria Euxinũ & Caspiũ attingit: in Me-

in Meridiem quà ſeſe decliuitas montium in Meſopotamiam ſubmittit Syriæ adiacentium: in Orientem, qua Hyrcanorum, Perſarum, Medorum ſedes eſt: in Orientem, quà Cappadocum terra Aſiæ minoris ampliſſimos campos reſpicit. Illa inquam, loca, primò à poſteris Nohæ habitari ac coli cœpta eſſe: inde propagatas demanaſſe gentes orbis terrarum, primis à diluuio temporibus: inde poſterioribus ſæculis magnos exercitus & magna colonorum agmina effuſa, vel proximas verſus Occidentem terras, poſſeſſoribus vel ſummotis, vel profligatis, ſubegiſſe, ac paulatim proceſſiſſe longius; vel deſertas adhuc, horridas, atque incultas primò ceu conſitas incoluiſſe, dubiũ non eſt. Noham, qui vixit poſt diluuium annos trecentos quinquaginta, rediiſſe ex Armenia in veterem patriã, id eſt, in loca vicina Damaſco, vbi primos parentes conditos eſſe ſciebat, conſentaneum eſt. Filij loca exporrecta in Orientẽ & Meridiẽ, poſteritas Semi: In Meridiem & Occaſum, poſteritas Chami: In Septentrionẽ & Occaſum, Iapheti poſteritas impleuit. Iapetum qui Iaphet eſt, & Chamum, qui Iupiter Hammon, tota antiquitas Ethnica celebrauit; etſi, qui fuerint illi, ignorarit. Nohę ſeu Noachus patriarcha, qui verũque M undũ viderat, ante & poſt diluuiũ, cum tribus filiis, & intelligebat ſanctâ ſapientiâ tãtarũ pœnarum cauſas, quibus viderat deletum vniuerſum genus humanum in ſchola domeſtica, liberos, nepotéſque piè fideliterque erudiit, de ortu mundi, de lapſu primorum parentũ atque auerſione eorundẽ à conditore ſuo, de peccatis generis humani, de horrenda ira Dei aduerſus peccata, de pœnis teſtibus irę Dei de veris cultibus Dei, de Sacrificiorũ ritib⁹ diuina voce præceptis & commendatis.

Hi rurſus, etſi auulſi à parentibus, diſperſique in terrę partes diuerſas, tamen imitari parentum curam & inſtitutionẽ ſedulam; etſi plus alij, alij minus, doctrinam & cultus diuinos conſeruare, pia ac religioſa celebratione, & vſurpatione aſſidua, ſtuduerũt. Condiderũt aras & tẽpla publica, in quibus πανηγύρεις & ὁμόφυλοι conuenerunt ad celebrandum Deum, ad audiendam explicationem doctrinæ, & recitationẽ hiſtorię de mũdi origine, déque Eccleſiæ cõſtitutione & propagatione, ad exercendã fidẽ & inuocationẽ in ſacrificiis. Cúmque excellerent donis Spiritus ſancti & ſapientia diuina, ex hominum imbecillitate, ex atrocibus ac multiplicibus

Diaboli insidiis structis, tésisque in omnes partes, prospexerunt, quæ tenebræ irrepturæ, quæ doctrinæ deprauationes peruasuræ essent in Ecclesiam. Id vt caueretur, cælestes voces, literis monumentísque idoneis procul dubio comprehensas, in templis deposuerunt, quò asseruatæ ibi & custoditæ certorum hominum diligentia transmitterentur ad posteros. Sed cùm natura hominum in superstitionem prona sit, & nouarum religionum auidissima, Diabolus, cui hoc vnicum, inde vsque ab initio, summo fuit studio, vt aspergeret & deformaret gloriam Dei, & doctrinam de Deo obscuraret, non destitit statim à diluuio, viuo adhuc Noha & filiis eius, impellere ingenia mala ad nouas & falsas opiniones serendas, clam suppeditatis & obiectis seminibus. Eas primùm insigni exquisitę religionis specie vestiuit, quo faciliùs stolidos animos his captos abduceret à Patrum doctrina: deinceps progressu temporis sensim auxit superstitiones, in aliis locis plus, in aliis minùs, prout plus minúsve sequaces, atque idoneos, vel aduersantes, adeptum se animaduertit: donec tandem cumulata caligine extinctáque ac sopita luce veræ doctrinæ, & euulsa prorsus ex animis omni memoria veri, & verbo atque illustribus testimoniis patefacti Dei, sua organa in plusquam Cimmerias tenebras demersit. Accesserũt etiam, quæ semper extinctam doctrinæ lucem comitantur, fœdæ & promiscuę commixtiones, migrationes, vastationes terrarum & gentium: vel petulantia, vel quòd locorum angustiis cogerentur dilatare terminos, aut nouas quærere sedes, aliæ gentes aliis sese miscuerunt, simúlque illud, quo ipsæ iam imbutæ erant, virus cæteris affricuerunt & inhalarunt, aut pepulerunt vicinas gentes, & templis dirutis, monumẽtis antiquis laceratis, destructis aris, aboleuerunt religionem traditam à Maioribus, & nouam instituerunt. Et omni tempore, ex Imperiorum & gentium mutationibus; ex commixtionibus earundem ac confusionibus, religionum terræ confusiones ortæ sunt.

Doctrina abolita, alibi antiquarum historiarum somnia, alibi vmbræ sacrificiorum & cæremoniarum, quæ fuerant in vsu sanctis Patribus, remãserunt: sed fabulis sunt inuoluta ab hominibus, primæ & veræ originis ignaris: alibi hæc quoque interierunt, & innouata sunt omnia. Et quanquam alicubi monumenta etiam vetera conseruata constat, vt in

Ægypto,

Ægypto, Phœnicia, &c. ex quibus repeti ac restitui doctrina potuisset: tamen, quòd in animis excæcatis à Diabolo impiæ opiniones atque idololatricæ dominarentur, nõ intellecta, sed ad ἀθεομανίαν stabiliendam detorta, aut commentitiis fabulis deprauata & elusa fuisse, in multis videre licet. Hoc vbi perfecisset Diabolus, quod clam antea & dolo sese insinuans struxerat, id palam postea aggredi & vrgere cœpit. Manifestis conatib. abstractos à Deo homines, & manifestis furoribus percitos, ad sese rapuit, quóque voluit perpulit. Loca, quæ fuerant antea domicilia & sedes doctrinæ cælestis, sanctissimas scholas Patrum, conuertit in latibula impietatis & mendaciorum; ex iis suas blasphemias contumeliosas in Deum, & hominum generi perniciosas eructauit, atque euomuit. Mihi dubium nõ est, in eo loco, in quo postea cultum fuit oraculum Iouis Hammonis, vel ipsius Chami, vel posterorum eius, præcipuam Scholam: In loco oraculi Dodonæi, sedem familiæ & ecclesiæ Dodanim nepotis Nohę ex filio Iauã, fuisse. Abolita doctrina de Deo, cum vagarentur animis posteri, & ductu Naturę quęrerent aliquod Numen, nec, quę sequerentur vestigia, inuenirẽt: ex reliquiis adhuc veteris historiæ somniis, pro arbitrio, finxerunt Deũ, cui geminum nomen, autoris primi Cham, & veri Dei Iehoua, imposuerunt. Confirmauit figmentum Diabolus miraculis editis, nutu, aliisq; signis, ex statua quæ in eo loco collocata erat. Nec Dodonæ nomen diuersum est à Dodanim nepote Nohæ, qui cùm Iauan pater Ionicæ gentis in littorali Asia cõsedisset, cum familia separatus à patre, in editiora Epiri loca transiit. Retinuerunt Græci & Latini, ex veterũ monumentis, multa suorum & maiorum nomina, etiã postquam penitus euanuissent & periissent historiæ. Celebrant Græci Iapetum, qui est Iaphet Nohæ filius. Latini suam originem in Ianum referunt, qui à Mose Iauan nominatur: quamuis etiam nomen Iani ad Noachum ipsum, qui priorẽ & posteriorem Mundum vidit, referri possit, vt antea dictũ est in Iano. Fuit autem Nohæ nepos Iauan filius Iaphet pater vtriusque gentis, nempe Græcorum & Latinorum. Vtrique, vt vt fabulentur de etymologiis vocum Διὸς & Iouis, tamen valdè cõsentaneum videtur, vtramque ex Hebræa voce Iehoua defluxisse, quod sibi nomen tribuit verus Deus,

& hoc secerni voluit ab omnibus commentitiis numinibus cuiusque conditionis.

Commentum de exortu Dodonæi oraculi, etsi ex commentitia fabella & narratione historica de diluuio Deucalionis temere consutum est & consarcinatum, tamen ex historia diluuij natum videtur. Figmentũ de geminis columbis alludit ad columbam semel & iterum emissam ex arca, vt exploraret deffluxionem & diminutionem aquarum. Mẽtio diluuij ad vniuersalem Mundi κατακλυσμὸν, non ad illam solius Græciæ & quarundam partium inundationem, quæ multo post, Deucalionis seculo accidit, spectat. A diluuio vniuersali, cùm sese posteri Nohæ disiunxissent, Epirum Dodanim Nohæ nepos occupauit, excoluit, suóque insigniuit nomine, & ibidem instaurauit templa & cultus diuinos à patre quasi per manus acceptos. Constat enim antiquissimis temporibus, sicut & Stephanus annotauit, Epirũ Dodonam vocatam fuisse, & longè est vetustior Dodonæ appellatio, quàm Epiri, vnde .n. irrepsit in Græciam vocabulum, si inde non est? certè Græcam non sapit originem. Omnino igitur existimo, hæc duo oracula, quæ in historiis prima & antiquissima celebrãtur, fuisse initio sanctas patriarcharum post Nohæ diluuium Scholas: Diabolum verò progressu temporis eadem primò occupata suo veneno conspurcasse ac polluisse, tũ quòd in admiratione, ob priorum celebritatẽ esse vidit, tum quòd opinione antiquitatis faciliùs allectura imperitos, & fidem approbationémque meritura, præsensit. Dodonæum frequentatum est ad Dodonam amplissimam & vetustissimam vrbem Molossidis in Epiro: vicinam nemori quercino, in quo vocales quercus creuisse proditum est, quæ statim, vbi accessissent interrogaturi, cõmouerint sese atque insonuerint, expresso quod dandum erat responso; ibidémque statuã stetisse, quæ virga æneos lebetes pulsarit: hoc ad moderatos ictus paulatim increpuisse, & numeris ligata responsa edidisse. Iouis Hammonis alterum à Dodonæo in extimo sinu Libyæ, apud Garamantas, vltra Cyrenen, in solitudinibus vastis, torridis, ac siccitate sterilibus, situm fuit, qui propter intensos & exurentes Solis æstus, vastámque planiciem, arboribus Solis & ariditate infestam, non cuiuis facilè patuit.

His duabus, velut arcibus sui dominij constitutis ac stabilitis,

litis, Diabolus cumulauit post oracula, alibi aliis patefactis. Et plurima quidem in Græcia & Ægypto extruxit, quod eas gentes præ cæteris pronas in superstitionem ruere, auidissimè nouos cultus arripere, admirari, atque amplecti noua quæuis, motu leuissimo, & stolida garrulitate effutire ea, proclamare atque extollere, eóq. nomine huic suo instituto aptissima esse nouerat. Quarum superstitionũ aliquam delineationem si quis cupiat, ad Pausaniæ libros & Plutarchi commentarium De Iside & Osiride, diuertere potest. Cùm ad prima illa & vetera maiore numero sciscitatũ confluerent, tanquam non sufficeret expediendis omnib⁹ loc⁹ vnus, noua oracula, quę adornabat alibi, inde renuntiabat, locísque demonstratis & additis mandatis, vt illa percontarentur, declaratáque responsorũ veritate, euentu semel atque iterum, perficiebat, vt mox inclarescerent, & consulerentur, atque amplificarentur donariis & opibus. Deinde ne quid pateretur de suo vspiam dominio decedere, mox si qua bellis diruta, vastata, & exspoliata essent, aut vetustate neglecta iacerent, instaurari atque in integrũ restitui, donísque exornari præcipiebat. Celeberrima fuerunt in Græcia Pythium seu Delphicum, Dindymæũ apud Branchidas, Antiochenum, Syrium, Amphiarai & Trophonij, Pharense, Deliacum & Thraçium: in Ægypto, Sebenniticum Latonæ, Herculis item, Apollinis, Mineruæ, Dianæ, Martis, Iouis, Serapidis oracula: tandem ex vaccis, bobus, crocodilis de futuris rebus coniectati sunt Ægyptii. Oracula denique innumera per totũ orbem sparsit Diabolus, quæ sub Christi redemptoris aduentum pleraque ferè omnia siluerunt, vt conqueritur Ethnicus scriptor Plutarch. lib. de Oraculorum cessatione.

ORPHEVS.

Recitatur à Platone vaticinium quoddam Orphei *Ætate in sexta cessabit machina mundi.* Iustinus Martyr aliquot versus citat, ex quodã eius poemate, quod inscripsit *Testamenta* ad Musæum discipulum: qui, quia hoc ipsum exprimũt, quod sacræ litteræ de vno Deo creatore cœli ac terræ, autore bonorum omnium, ac vindice scelerum docent, pręcipiũt verò de audiẽda ac cognoscẽda doctrina diuinit⁹ patefacta: non aliunde desũpti videntur, quã ex ea doctrina

quam à vicino populo Iſraelitico ad Ægyptios communicatione deriuatam apud hos didiciſſe, & retuliſſe ſecum in Græciam, vnà cum aſtrorum doctrina, & diſciplinis aliis, Orpheus perhibetur. Recitantur à Clemente Alexandrino in libris στρωμάτων, & ab aliis ex Orpheo verſus, qui de Dei vnica eſſentia inuiſibili, id eſt perfecta, huicq; ſoli nota, qui eiuſdem vnigenitus eſt, & ex gente Chaldæa ortus: innuens Dei Filium, natum ex virgine Maria. An de doctrina ſanctorum Patrum aliquid cognouerit Orpheus, & à quibus eam didicerit, non plura ſcio, niſi quòd in Ægypto cum ſacerdotibus veteris doctrinæ cuſtodibus verſatum, & ab iiſdem edoctum tradunt de iis quæ poſtea verſibus deſcripſit. Vndecunque autem acceperit has ſententias, & ſiue intellexerit quæ ſcripſit, ſiue nõ intellecta reddiderit, ex doctrina Patrũ natas ac propagatas eſſe valdè cõſentaneum eſt. Ægyptios enim monumenta maiorum diu conſeruaſſe, & paulatim, ſuperſtitione inualeſcente, deprauaſſe, non abieciſſe ſubitò, multa teſtantur. Inde in Græciam vel diſcentium opera & ſtudio aliquid illorum inuectum eſt, vel autoritate & potentia principum, qui ex Ægypto ductis exercitibus, Græciæ multas partes occuparunt.

PALLAS.

GRæci, & præcipuè Athenienſes, Ἀθηνᾶν coluerunt, & Παλλάδα vocarunt. Eadem, Romanis culta eſt, Mineruæ nomine. Ridiculas admodum his nominibus Græci affinxerunt etymologias, cum diſputant dictam ἀθηνᾶ, vel quaſi ἀθρήνας τινὰ οὖσαν, παρὰ τὸ τὸν νοῦν ἀθρεῖν, quòd mentem ad certum, fixumque & euidentem contuitum rerum dirigat: vel παρὰ τὸ θῶ, quod eſt θηλάζω, vnde ὄνομα ῥηματικὸν, ἡ θηλάζουσα, & (ſi præponatur τὸ στερητικὸν α,) Ἀθηνᾶ, quod ſine matre ex cerebro Iouis nata ſit. Sic Palladis nomen deriuant, vel παρὰ τὸ ἀναπεπλάχθαι ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός, quod ex cerebro Iouis prognata ſit, & formata: vel παρὰ τὸ ἀεὶ πάλλειν καὶ κραδαίνειν τὸ δόρυ, à vibranda continenter haſta. Ridiculæ ſunt omnino deriuationes iſtæ. Nam dubium non eſt, appellationes peregrinas eſſe, & ex Patrum religione acceptas ac conſeruatas. Appellatio Ἀθηνᾶ valde cognata eſt vocabulo *Adonai*, quod eſt nomen veri Dei: ita vt pænè non dubitem,

origi-

originem inde esse vocabulo p. st rem(id est,agnitionẽ veri Dei)am ssam, translato in aliud numen commentitium. Vel est à Thanim , quæ vox Draconem significat,vt alludat ad historiam seductorum à serpente primorum parentum: cuius memoria, vt propagaretur ad posteros,consentaneũ est,certa sacrificia à Patribus instituta fuisse , quibus agerẽtur gratiæ Deo de promisso Mediatore,qui sit conculcaturus caput serpentis.Constat autem, Atheniẽses coluisse idolum,effigie Draconis,de quibus celebratum est quod exhiberent cultus diuinos,atque obsequia præstarẽt trib. celsimis rebus,Draconi,Noctuę & Populo. Appellatio Palladis est à Pale,quæ vox Hebræis significat admirabile quiddam, seu miraculosum. Et Διὸς apud Græcos, Iouis apud Latinos nomen, idem est cum Hebræorum Iehoua. Cũ autẽ in fabulis Græcorum sit, Mineruam progenitam esse ex cerebro Iouis,moueor, & appellationibus,& fabuloso ænigmate,vt existimem,huic occasionem dedisse obscuram memoriam doctrinæ sanctorum Patrum,de Dei essentia & tribus personis diuinitatis,sed non intellecta ab Ethnicis. Videtur omnino alludere ad æternam &verè cum stupore admirandam generationem Filij,patefactam patribus diuinitus,qua Pater æternus,qui est mens ęterna, ἀίδιος καὶ ἀγένητος,gignit ab æterno Filium,coæternam & ὁμοούσιον imaginem sui, καὶ λόγον θεόν. Est.n.cerebrum sedes mentis,& fons cogitationũ, quibus formantur imagines rerum,sed euanidę. At Pater ęternus,ęterna mens,gignit Filium λόγον,καὶ εἰκόνα συναΐδιον,non euanidam,sed ὑφεστῶσαν.Ita præcipua pars doctrinæ Patrum, de Dei essentia & de discrimine personarũ Patris& filij,in fabulam commutata,excidit animis hominum,atque ex omni memoria euanuit apud Ethnicos: ipsum verò fabulosum ænigma resedit in iisdem,& perdurauit.

PARNASSVS.

STephanus autor est primam oraculi Delphici sedem in vicino monteParnasso extitisse.Moueor appellatione veteris Parnassi, vt existimem primis à diluuio tẽporibus,sub posteris Noha hanc specum terra,Diaboli opera dehiscente,sese aperuisse,& mox coli celebrarique cœpisse eodẽ autore,vatidicũ virus inspirãte iis,quos delegerat mi-

nistros. Etsi enim Pausanias Parnassum quendam, Cleodoræ nymphæ filium, auguriorum inuentorum monti nomen indidisse, ex Græcorum fabulis refert: tamen appellatio ipsa nihil Græcum redolet: sed videtur facta ex Hebræo *Nabas*, quæ vox augurium significat & diuinationem, & *Har*, montem, pręposita in compositione litera P, vel potius *Parai*, i. hiatum: vt idem sonet *Parnassus*, quod vel mons, vel rectius hiatus diuinationum.

PROMETHEVS.

REfert Moses, Genes. cap. 4. Cainum Adami filium Deo obtulisse sacrificium è frugibus terræ: Abelem verò eidem sacrificasse postea ex primogenitis sui gregis, cuius sacrificium fuerit Deo gratum, nō item Caini: vnde inuidia commotus in Abelem fratrem Cainus eū occidit insidiosè & perfidiosè. Huius autem veritatis quæ in Ethnicis vestigia supersint, explicandum. Et certè quidem multa extant, licet fabulis, velut tenebris, ea veritas, à Satana fuerit inuoluta, ne perspicuè cerneretur aut intelligeretur. At verò dico ego sentióque, Sacrificium hoc per illud repræsentari, quod Ethnici scribunt à Ioue & Prometheo fuisse oblatum Cœlo auo, & in quo Promethei potiores partes fuisse aiūt: Iouis autem peiores. Nam addūt propterea Iouem in Prometheum iratum fuisse, eúmque postea afflixisse, & miserè ad tormenta sęuissima monti Causaco affixisse & alligasse. Sic Homerus, Hesiodus, Æschylus, Plato, Hyginus, Phornutus, Lucianus, & ante hos tres posteriores M. T. Cicero Tusc. 2. Dico, inquam, ista esse huius historię sacræ & nostræ obscuras quidem, sed tamen verissimas, & tanquam ex tabula vetustissima relictas lineas, colores, picturas & reliquias. Hoc autem his rationibus confirmo. Ac primum quidem docui Iouem illum Ethnicorum, qui fuit vetustissimus, esse Cainum Mosis. Vide, *Iupiter*. Nunc igitur mihi probandum est, antiquissimum eorundem Ethnicorum Prometheum, esse, imò fuisse Abelem Mosis. Dico autem antiquissimum: quoniam vti Ioues multi ad primi imitationem dicti sunt: sic & Promethei, præsertim à Gręcis (vt ex Pausanię libr. 2. & 7. facilè colligi potest) qui vanitatis ambitionisque studio res notas & veteres interpolarunt, & veras obscurarunt, vt suæ genti vetustatem mundi omnem adscriberent, & falsò.

Quo-

Quorum errorem sequutus Eusebius in Chronicis, Prometheum in annum mundi 3520. demum reiicit, quum omnium consensu ille Ioui æqualis ætate ac tempore fuerit.

Esto igitur hæc inter Prometheum & Abelem comparatio. Abel cum Caino fratre simul vixit longo tempore, & vsquequo ab eo occideretur. Sic Iupiter & Prometheus vnà simúlque floruerunt, vixerunt, & conuersabãtur, vti Phornutus scripsit lib. de natura deorum. Abel & Cain erant fratres: sic Iupiter & Prometheus cõsanguinei. Abel & Cain primi homines fuêre, viri heroes, & præstantissimi: sic Iupiter & Prometheus primi mortaliũ, adeo vt cęteri homines à Prometheo ficti & ex luto formati dicãtur: fuerúntque hi duo viri illustres, & heroes primi ac summi. Itaque inter se ab Ethnicis cõparantur Iupiter & Prometheus, tanquam coęui & virtutib. pares, quemadmodum ait Plato in epist. 2. ad Dionysiũ. Et vt Iupiter, Deus à posteris habit⁹ est, sic & Prometheus, vti docet Hesiodus in Theogonia, cuius etiam ara augusta habita fuit in Attica, remansitque diutissimè, quemadmodũ Pausanias lib 1 tradit. Abel primus cum Caino sacrificauit Deo, fuitque piorum iudicio hoc primum hominum sacrificium: sic Iupiter & Prometheus omnium primi Cœlo sacrificarũt. Abel primus animal obtulit & mactauit Deo: sic Prometheus ille antiquissimus primus bouem mactasse Deo scribitur à Plinio, lib. 7. c. 56. Cain⁹ propter sacrificium (quod vterque fecerat, nimirum ipse & Abel) inuidit Abeli fratri suo, quod potior gratiórque fuerat Abelis oblatio, quàm sua, propterẽáque Abelem, semotis arbitris, in Oriente occidit. Sic Iupiter in communi sacrificio (quod primum omnium fuit) inuidit Prometheo consanguineo suo, quoniam in eo potiores Promethei partes fuerant: cúmque, vt dixi, crudelissimè ob eam caussam ad Orientem in mõte Caucaso, id est, in solitudine, Iupiter afflixit. Abelis sacrificium idcirco Deo gratũ apparuit, quòd cœlitus ignis delapsus illud absumpsit, saltem de cœlo eiusmodi aliquod fauoris Dei signum extitit. Prometheus post sacrificium suum de cœlo ignem rapuisse, & eum hominib. dedisse ex veterũ Ethnicorũ traditione fertur. Sic Hesiodus & Hyginus in fabul. c. 66. & 144. quod Plato in Philebo interpretatur fuisse Dei in Prometheũ ipsum munus, non autẽ Promethei furtum. Ignis autem vsum & inuentionẽ in Græcia Pausanias

lib.2. tribuit, ex recentiorum fabulis, Phoroneo. Augustinus tamen lib.18. ciuit. Dei, cap 8 hanc de Prometheo vetustissimo narrationem aliter, sed frustra, explicat. Præterea idem Hyginus tradit Prometheum instituisse, vt in sacrificiis pars victimæ adoleretur Deo, pars cõuiuio reseruaretur: id quod in veris sacrificiis, & tunc etiam in Abelis sacrificio obtinuit. In summa, sacrificia esse rem antiquissimam apparet, adeóque ab ipsis Arcadibus, qui primi mortalium à Græcia fabulosa censentur, vsurpatam. Denique Prometheus dictus est non proprio nomine, sed à cognomine quodam à fide & prudentia, quòd res futuras præuideret: vti & Abel ex fide & prospicientia futuri & venturi in mundum Messiæ sacrificauit, proptereáque illius sacrificium Deo gratum fuit. Vnum autem obijci potest in ista Promethei & Abelis comparatione, quod est refellendum. Nimirum Abelem nullos liberos reliquisse: Prometheum autem plures, velut Æthnæũ, vt ait Pausan. libr. 9. & Deucalionem, vt scribit Ouid. lib.1. Metamorph. Respondeo enim Græcos in ea re deceptos æquiuocatione nominis Promethei, dum filios recentissimi cuiusdam Promethei vetustissimo illi temerè & falsò attribuunt, & tempora confundunt. Falsum enim est, Deucalionẽ Promethei primi filium fuisse.

SACRIFICIA.

SAcrificiorum Ethnicorum origo ex illis est ritibus, quos à principio sancti patres, Adam, Seth, Nohe, & cæteri vsurparunt, ac piè religioséque coluerunt, ac conseruarunt, non autoritate, arbitrióve priuato, sed iussu mandatóque Dei. Nam, vt ante, ita post lapsum primorum parẽtum, cùm Deus recepisset genus humanum, victus intercessione Filij, & voluntaria sponsione obedientiæ integræ exoluẽdæ pro genere humano, eorúmque perpetiendorum atque exhauriendorum, quæ illi perferenda fuissent in æternum: tũc ergo non voluit genus humanum, vel pecudum more vagari temerè, absque lege & notitia Dei conditoris, vel petulanter fingere, ex arbitrio, numina & cultus: sed tradidit promissionem de Messia nascituro ex muliere, conculcaturo caput serpentis, & instauraturo genus humanum, vt fieret rursus Domus sancta, & imago Dei expressa; in qua se & suam Ille voluntatẽ cùm perspicuè demonstrauit, tum illustrissimis

mis & euidentissimis confirmauit testimoniis. Ad hanc promissionem & hunc in ea patefactum Deum alligauit hominum animos, & huic intentos eos atque affixos esse voluit, exclusis & prohibitis omnibus commentis aliis quibuscunque & vndecunq; ortis. Atq; vt ante lapsum, quanquam clarissimam sapientiæ & iustitiæ lucem accensam, de æterna sua luce primorũ parentum animis insceuerat, quæ, quid requireret, quęq; præstari vellet immutabiliter ostẽdebat: tamen peculiarẽ expresso mandato constituebat legẽ, in oculos incurrentem. quæ iubebat eos abstinere à fructib⁹ arboris scientiæ boni & mali & in hac obseruanda, suam illos sibi declarare probareq; obedientiam volebat. Sic post lapsũ etsi residuę de prima luce scintillulę, & paulò post subinde repetitę ac renouatę notitię legis diuinę, satis monebãt, quę postularet Deus, quę ipsi displicerent: tamen cum nouo modo, & aliter quàm hominum generi se patefecisset, edita nõ ua promissione, nouum etiam ei & singularem cultum adiunxit, nimirum certos ritus sacrificiorum certorum, quos retineri in sua Ecclesia & reuerẽter coli, tractari ac peragi, vera fide, intuẽte promissionem his præfixam, id est, fiducia venturi Messiæ, voluit.

Non temerè, nec quòd delectaretur pecudum euisceratione & combustione, ritus tales instituit: sed cùm vellet in Ecclesia semper exstare beneficia filij, euidentib. & sensui subiectis ceremoniis velut consignata, singulari consilio & sapientia impresserat illis conspicuam promulgatæ promissionis imaginem, vt inter administrationem rituum, mactationem immolationem, & recitationem perceptarum precum, hac oculis exposita & sensibus subiecta specie, admonerentur de Messia, qui ex promisso diuino nasciturus, & vera victima futur⁹ esset, pro peccatis generis humani: & exsuscitarentur hoc spectaculo ad cogitationem lapsus, tristissimarũ pœnarũ, restitutionis sui per Messiã, immẽsi amoris & misericordiæ Dei. Quẽ promissio pollicebatur, eũ velut picturis adumbratum, sacrificia oculis contuendum proponebant. Deinde, occasione horum rituũ, cùm repeti memoriã promissionis assiduè, & vera gratitudine celebrari tantum beneficiũ, tùm fidẽ coniunctã cũ firma spe & expectatione Messiæ, atq. inuocationẽ exerceri voluit. Eã ob causam, tum vt certò statuerent verè adesse Deũ, spectareque & discernere

inter ea quæ ex vera fide proficiſcerẽtur, & fictitia,& idcirco maiore cura & reuerentia ea adminiſtrarent, & diligentius vſque ad Meſſiam natum tuerentur & cuſtodirent,frequentiſſimè ſanctis patrib.oſtendit ſeſe,accenſis igne cęleſti victimis. Tandem verò,cùm in populo Iſraelis,in quo,à cæteris omnibus gentibus ſeparato, Eccleſiam ſibi collegerat,politiam etiam certis legib.conſtitueret,eo fine,vt conſtaret certò,quæ gens Meſſiam mundo paritura eſſet:certa mandata de ſacrificiorum ritibus, legib. & tempore dedit, eóſque obſeruari & peragi ad præſcriptũ voluit accuratiſſimè:adeo vt ſi intermiſſa ab aliquo, aut polluta,aut ſecus, atque inſtitutũ erat,perfecta eſſent,reus crimen ſubiret læſæ maieſtatis diuinæ & æterni iudicij: ſíq. ij qui præerant populo profanationes nõ vindicaſſẽt, hoc expurgato ſublatóve,in idem crimẽ & pœnas eaſdem totus incideret popul⁹.

Deſcribuntur autem in Leuitico ſex genera ſacrificiorũ diuina voce repetita,& ex ore Dei per Moſẽ excepta & cõſtituta,quorum tria ἱλαστικὰ erant,non quòd mererentur veniam aut condonationem culpæ & pœnæ æternæ,vel expiarent perpetrata ſcelera,& placarẽt irã Dei aduerſus peccata generis humani:ſed vocabantur propitiatoria & fine & vſu,quòd typi erant illius victimæ quæ Deo ſatisfactura erat pro genere humano: & quando fiducia eiuſdem offerebantur,placebant Deo, & impetrabant quæ petebantur.Cæterùm,in illo populo ad hoc proderant vt ſi ab illis exhiberẽtur,qui in ſe crimen aliquod admiſerãt,teſtarentur verè eos pœnitere de crimine commiſſo. Propterea hoc conſequebantur illi,ne excluderẽtur à ſocietate populi Dei.Tria ἱλαστικὰ erant,Holocauſtum, ſacrificium pro peccato,& ſacrificium pro delicto. Differebant autem finibus. Holocauſtum διαλλακτικὸν erat,& fiebat ad placandum Deum. Reliqua duo ἀπολυτρωτικά: redimebant enim pœnas certorum delictorum.In holocauſto tota victima,quam oportebat ex maſculis vitulis,agnis aut hœdis,turturibus vel pullis columbinis eligi,καὶ ἄμωμον ᾖ,cremabatur,& velut in fumum verſa efferebatur in ſublime atque euaneſcebat:quo ſignificabatur oportere hanc corruptam, & fœda peccatorum illuuie cõtaminatam naturam deſtrui & renouari. Ad imitationem huius fiebat Græcorum πλιτά. Sacrificium pro peccato, θυσίαν περὶ ἁμαρτίας 70.interpretes, ſacrę literæ *Haſath* nominarũt,

quod

quod est, oblationē fecit pro peccato, vel expurgauit à peccato. Expiabantur hoc sacrificij genere peccata ἀκούσια, & ex errore aut ignorantia commissa. Victimæ quæ cædebantur differebant ratione personarum, delictorum, & ritu mactationis. Sacerdos, si hoc modo deliquisset, aut vniuersa multitudo, offerebat vitulū, cuius sanguine sacerdos cōspergebat septies, tum velum prætensum sanctuario, tum altare Domini, quod ante aditum, seu sanctū sanctorū collocatū erat: reliquū, vt fiebat in holocaustis, totū cōburebatur. Nō. n. licebat vesci cuiquā, ne quidem sacerdoti, earum victimarū carnibus, quarum sanguine altare Domini conspergebatur. Si dux populi peccasset, caprū: si de plebe quispiā, caprū: vel ouem sacerdoti mactandam deferebat. Earum sanguine sacerdos cornua altaris, in quo holocausta cremabantur, perfundebat, reliquū omne proiiciebat ad basin altaris. De cæsa victima pinguedinem, quæ renibus adhæret, ἐπίπλοον & στέαρ, cum renibus ipsis incendebat: non enim pinguedine vel sanguine licebat vesci illi populo. Delicti etiā qualitas variabat rem offerendam, vt ex 5. Leuitici cōstat. Sacrificium pro delicto θυσίαν περὶ πλημμελείας καὶ πλημμελήματος, septuaginta verterunt. Est enim πλημμελεῖν, iniquè quippiam & per iniuriam agere, hoc est, ἐξυβρίζειν. Hebręi *Asam* nominarūt, quæ vox significat delictum, peccatum, rem ream, à verbo Asam, id est, deliquit. Fiebat autem ad expiāda delicta ἑκούσια, quæ libera voluntate, re deliberata, sine coactione & metu, committebantur: & mactabatur aries, cuius pretium æstimabatur ex delicti magnitudine.

Reliqua tria sacrificiorum genera, εὐχαριστικὰ dici possunt. Eorum vnum oblatio erat, duo σωτηριακά. Oblationem, seu immolationem, seu libationem, septuaginta interpretes δῶρον, θυσίαν, Hebræi *Mincha* nominant. Erat genus εὐχαριστικόν, quo offerebantur & adolebātur, vel pugillus similę oleo perspersus, tectúsque thure, vel panes ἄζυμοι, vel lagana ἄζυμα, cocta in clibano, & oleo oblita, quæ panes κλιβανῖται vocabantur, vel τηγανιστά, id est frixa in sartagine: vel ἐσχάριτα, i. in craticula tosta, oleóque perfusa: aut χίδρα, i. aristę ex primis & virētibus adhuc decerptæ frugibus, leniterq. ad ignē vstulatæ, & in farris morem confractæ & cōminutæ, oleóq; madefactę, & thure desuper coopertę. Partem harum rerum capiebat sacerdos, reliquum, vniuerso cum thure,

incensum adolebat. Fermenti verò mellísq. non licebat miscere quicquã. Oblatio velut honorarium munus de terra natis Deo exhibebat, eóque testabatur à Deo esse vitã, fortunas, res vitę necessarias, terræ fœcunditatem salubritatem aëris, pacem, & gratias de tantis beneficiis deberi Deo pertinebant etiã ad ministerij sacri conseruationem & sustẽtationẽ sacerdotum. Hostiam pacificorum, θυσίαν σωτηρίου septuaginta Hebræi *Zeba Salomim* nominant, i. sacrificium pacis. Celebrabatur n ab iis qui Deo pro acceptis beneficiis gratias agebant, aut gratitudinem hac obedientia declarabant. Beneficia enim pacis nomine Hebræi efferunt. Et fiebat cæsis vel bobus masculis, aut fœmellis, sine discrimine, vel ouibus, vel agnis, vel capris, quas ἀμώμους esse oportebat. Incendebatur autẽ sola pinguedo ἀφαιρεμάτων θυσίας, renibus, & cæteris partibus detracta, cum ipsis renibus: reliquũ auferebãt hi quorum erat victima: idque debitæ gratiæ testificandæ causa sacrificium si instituissent, vt ratum fieret & prodesset, eodẽ eos die vniuersum absumere oportebat: si ex voto, vel spõte mactassent ante tertium: tertio si quid reliquissent, id irritã reddebat mactationem, & ipsos præuaricationis reos peragebat. Sacrificiũ laudis differebat ab hostia pacificorũ, quod simul fiebat, in hoc sacrificio, & pecudũ mactatio, & oblatio seu immolatio libamentorum, cõfessionis causa: quam qui offerebant, testabãtur se agnoscere & profiteri, illum Deum esse æternum, verum & viuũ Deũ, distinctũ ab omnibus cõmentitiis numinibus Ethnicorum, cõditorẽ rerũ & generis humani, Dominum & huius populi, & Ecclesiæ, ex hoc populo, propter Messiam, collectæ, autorẽ illorum beneficiorum quę hic populus accepisset, & debere se ei obediẽtiam, gratitudinem & celebrationem beneficiorum perpetuam. Oportebat autem omnia sacrificia cõdiri sale consecrato, qui sal fœderis vocabatur, eóque accendi igne, qui in tabernaculo Domini asseruabatur & fouebatur, quem ex igne, cælitus immisso sacrificiis Mosis & Aaronis, susceptum fuisse coniicio, etsi nihil affirmo.

Tradidit & commendauit initio hos ritus Deus ipse primis patribus, quorũ posteri aliqui, vt Nohe, Sem, Abrahã, Isaac, Iacob, &c. retinuerunt eos, cum doctrina ipsa, cõstanter & sanctè, quibuscum fœdus iniit, data promissione, quòd

amplificare familias posterorum, tueriq. ac propagare velle, & ex his ipsis nasciturum esse Messiam generis humani redemtorem. Tandem cùm posteritatem eorum, iugo solutam Ægyptio, & deductam in terram illam quam multò ante Patribus promiserat, legibus obligaret atque imperio, ne sine ordine politico dissolutè viueret, deintegro etiā leges sacrificiorum, sed illi politiæ quam extruebat, accommodatas, repetiit inter cęteras, distinxitque, vt ante dictum est, & descr bi atque imponi populo per Mosen curauit: tū, vt scirent non humana condita autoritate, sed diuinitus cōstitutas esse atque sanctas, ad eásq. obseruandas atque exequendas se astringi, nec licere cu quam aut negligere, vel violare has temere aut diuersas ab his excogitare, & easdem inde vsque à Mundi exordio Patribus in vsu fuisse: tū vt inde sacerdotes victitarét ac sustentaréntur, qui cū Deus occupatos eos vellet esse cura ministerij, id est, doctrinæ & ceremoniarū non poterant vacare quærendis parandisq. rebus ad vitā necessarius. Et iustū fuit ali ministros Dei sumptibus illorū, quorū gratia diuinis rebus operā dabant & seruabāt. A diluuio igitur, cū Nohe & filij ipsius instaurassent genus humanum, audierunt id de his tantis rebus, proculdubiò, accuratissimè. Multi ex familia Sem, & cæterorum, hanc à maioribus communicatam hereditatem, sanctam, & salutarem, vicissim ea, qua decuit, religione, reuerentia, fide & pietate, ex se natis nepotibus tradiderūt, ita vt continua sit serie propagata, vsque ad constitutionem politiæ Israeliticæ. Plurimi verò, petulantia & Epicureo cōtemtu, aut negligentia, quòd leuius afficerentur tantis rebus, quātas hæc doctrina complectebatur, aut studio nouitatis, Diaboli impulsu ac persuasu, corruptam maiorum hæreditatem abiecerunt & aboleuerunt.

Abolitionem doctrinæ mox consecuta est veri Dei obliuio. Ex hac nata prodigiosa commentitiorum numinum multitudo. Quanquam enim, proprio animorum iudicio, & naturæ totius præstantia conuicti, fateri cogerentur non ex bruta materia hoc mundi corpus prosiliisse, nec temere suóve nutu in hunc confluxisse ordinem, néc casu regi sustinerique, sed oportere esse Architectum qui id & initio velut tornauerit in æquabilem illam rotunditatem, & gubernet ac sustentet, eundémque oportere esse omnipotentem

ſapientem,iuſtum,bonum, vindicem ſcelerum: tamen tãtùm inualuerat nata ex peruerſitate deprauatæ naturæ ad ſuperſtitionem propenſio, vt contra illa argumenta,ſenſa, ſtatutáque animorum ſuorum, & euidentia totius Naturę teſtimonia,autorem ipſum aſpernarétur,& creaturis in Dei locum, vel ſuo ductu, vel Diaboli, ex occaſionibus aliquibus,perſuaſu,aſſumtis,adhæreſcerent: & cùm cognouiſſent Deum,non glorificauerunt vt Deum, neque ei gratias egerunt,ſed vani facti ſunt in ratiocinationibus ſuis,& obtenebratum eſt deſipiens cor eorũ: quum ſe ſapientes eſſe profiterentur,ſtulti facti ſunt,ac mutarunt glòriam incorruptibilis Dei in efformatam imaginem mortalis hominis,& volucrum, & quadrupedum, & reptilium. Nec ſatis eis fuit creata corpora in Deos conuertiſſe:ſed ipſos etiam Dæmones coluerunt,& quocũque in loco vel inſolitum quid acci diſſet,vel inuſitata ſpecie apparuiſſent Dæmones,illi peculiaria adeſſe Numina,eaque ipſa,ne iraſcerétur neglecta,ſacrificiis demulcenda retinẽdáque in officio & concepta beneuolentia,cenſuerunt: aliquando etiã quos cultus quęve ſacrificia expoſcerent ipſi Dæmones, ex aſcititiis quibus comparebant figuris, edicebant. Hinc Græcorum,quorum poſt Ægyptios vanitas præcipuè celebratur ac ſuperſtitio, commenta nata, qui cœlo Iouem,mari Neptunum,intimis terræ cauernis & receſſibus Plutonem incluſerunt & prǽfecerunt:ſingulis rurſus alios infinitos adiũxerunt,Saturnum & Cybelen Ioui, item Mercurium,Apollinem,Martem,Iunonem,Mineruam,Venerem,Dianam: Neptuno Nereum, quem ἀλκμαία & πόρκον, Latini Portumnum, nominarunt: & cohortes Nympharum, quarum aliæ νηρηΐδες & ναϊάδες, aliæ ποταμίδες, aliæ κρηνιάδες vocatæ ſunt, quòd vel mari, vel fluminibus,vel fontibus inſidere ac præeſſe putarentur. Coluerũt & ἀλσηΐδας Nymphas dictas,Oreades item,Dryades,Hamadryades,Napeas,Agapeas,quòd ſingulis in natura corporibus adeſſe peculiare numen exiſtimarent:& eam opinioné diabolus,numinum illorum ſpecie ſeſe oſtentans, auxit & confirmauit. Nec pauciores Deos Romani habuerunt, inter quos recenſentur Dij maiorum & minorũ gentium,Penates,Cõmunes,Geniales,Lares, Genij, Prǽſtites, Indigetes,Patrij,Tutelares,Fauni,Syluani,Satyri,Lemures: ita vt Varro qui Ethnica numina præcipua conquiſiuit diligenter,

genter, ſupra triginta millia commentitiorum numinum aperiſſe ſe annotarit.

Extincta igitur doctrina, & deleta ex animis memoria veri Dei, etſi retinuerunt Ethnici vmbras ſacrificiorum: tamen cùm non regerentur amplius norma verbi diuini, ideóque neſcirent quo eſſent cõſilio inſtituta, & quò ſpectarent, quíd ve monerent; tum mutarunt veteres ritus, vel abrogatos prorſus, vel nouis ac ſubdititiis confuſos pro conditione numinum quibus decernebantur: tum excogitarũt rationem, ex victimis, æſtimandi occultos numinum ſenſus alienos aduerſóſque, aut propitios & addictos, quæve ſecutura eſſent, ſecundáne an contraria, vſurpatis, ſignorum loco, fortuitis, aut, ſine ratione, temere confictis & conſtitutis indiciis, errore ſtultiſſimo: quod eos neceſſe fuit facere: alioquin enim in iſta Dei ignoratione dubitaſſent perpetuò quæ eſſent expectanda, quæve ſibi de numinibus pollicerentur ac perſuaderent. Rationem & interpretationem ſignorum mox confirmauit Diabolus. Exiſtimo autem his cõminiſcendis, poſt amiſſum verbum, præbuiſſe occaſionem Ethnicis obſcuram memoriam miraculorum, quæ ad ſacrificia Sanctorum Patrum exhibuerat Deus ſępiſſimè, inflammatis cœlitus victimis, approbatíſve ac ſuſceptis quę placerent, vel cõtra repudiatis quæ diſplicerent, certis atque euidentib⁹ teſtimoniis. Talis itaque Sacrificiorum Ethnicorum origo eſt. Eccleſiæ ſuæ per Euangelij ſeu gratiæ miniſterium collectæ Deus ante & poſt diluuium, ante & poſt Meſſiam exhibitum, ſigna dedit, promiſſioni de æterna ſalute adiuncta: quibus ſuos in ſpem vitæ beatæ in cœlis cum ipſo Deo conſequendæ confirmaret, eoſdémque à profanis gentibus diſtingueret & ſepararet. Et ſancti Patriarchæ, Prophetę, horúmque pii & eruditi auditores, intellexerunt ſinceram doctrinam de promiſſione gratiæ, de fide amplectente promiſſum Meſſiã, de vero vſu ſignorum. Sed magna multitudo omnibus ætatibus, cũ abolita doctrina de promiſſione Mediatoris, & de vera iuſtitia coram Deo; vel ſua negligentia ac ſecuritate, vel Diaboli impulſu aut ſeductione, tum hac amiſſa, verum ſignorum vſum multis modis deprauauit. Ea eſt enim humanorum ingeniorum fragilitas, vt ſi non rectè, & aſſiduè doceantur de Deo, & vero ſignorum in oculos incurrentium vſu, mox ſolis inhæreant ſignis, eáque & numero, & ſuperſtitione cumulent. Alij ſigna verterunt in Numina: vt Chaldæi

& Persæ ignem ipsum finxerunt esse Deum, quia audierant igne delapso cœlitus incensas esse victimas. Alij finxerunt ritus esse opera, quæ peccata expiarent, & placarent offensa numina: & hac opinione cumularent ritus tales: nec tantùm ceremonias nouas, sed & noua numina & nouos Deos excogitarunt. Alij petulantes natura & ἄθεοι, quod de his reliquum fuit inuoluerunt fabellis & anilibus somniis. Alij arguti natura & ritus ipsos, & assutas his opiniones impias, alio concinniore prætextu oblitas, ita venditarunt imperitis, vt cum quadam sapientiæ specie maiorecum applausu exciperentur, amarentur, ac retinerentur. Vsitatum enim est profanis ingeniis, prætextu sapienti struere insidias, & offundere bellas persuasiones, stabiliendæ impietati accommodatas.

Ita factum vt, doctrina amissa, Ethnici retinuerint de Deo, de doctrina cœlesti, de Sacramentis additis doctrinæ, de veri Dei cultibus, mera somnia: de externis ceremoniis vmbratiles ritus sacrificiorum, atque eos ipsos multipliciter deprauatos, & nouorum excogitatione variatos atque amplificatos in immensum. Et quidem ex Patrum religione Ethnicas superstitiones illius obliuione & natas esse, vel solæ Numinũ Ethnicorum appellationes, profectæ à Patribus, & ab ipsis Ethnicis, se ad linguarum suarum molliorem sonũ accommodantibus, vsurpatæ, quemadmodum in Vesta, Pallade, Iside, Ioue, & aliis ostendimus, arguméto esse poterũt. Ad Ethnicos igitur peruenerunt, pauca quædam & nuda nomina, ex doctrina & historiis Patrum, eáque & mutilata, & fabellis obscurata, & corrupta figmentis peregrinarum opinionum, & prorsus obruta superstitionibus variis: inde tamen manasse agnosci ac iudicari potest. Auxerunt autem & comměititiorum idolorum numerum, & religionum deprauationem, regnorum mutationes, gentiúmque translatarum commixtiones aut nouæ & spontaneæ sedes, atque noua regna quærentium migrationes. Omni tempore enim mutationes receptarum & vsitatarum religionum commouerũt Imperia & Respublicas, & causas præbuerunt mutationibus: cuius rei exempla sunt regna Sarracenica, Persica, Turcica, occasione dissidiorum in religione auulsa ab imperio Romano, & ex his conflata atque constituta. Aut vicissim cum mutatis imperiis, vel deductis coloniis, religionum innouationes

tiones

tiones inuectæ, ex commixtionibus gentium inter sese, ac confusionibus religionum, perturbationes ac cõfusiones natæ sunt mirificæ ac terræ, quas veritatis ac lucis cælestis obscurationem & abolitionem sequi necesse fuit. Ex religione populi Dei aliquid in suas religiones, iam ante vitiatas multipliciter, assumserunt circumsiti vndique, & proximi huic γείτονες Ægyptij, Phœnices, Syri, Assyrii: ab Ægyptiis & Phœnicibus plurima acceperunt Græci: à Græcis Romani: quæ nouorum colonorum aduẽtu importata, plantatáque & propagata esse non est dubium. Religionum varietatem ac dissimilitudinem comitata est obstinata animorũ cæcitas. Hæc nouis subinde diaboli furoribus accumulata, eò vsque inualuit, vt homines noua numina & cultus nouos, eósque portentosos prorsus, & abominandos, cúmque immanitate coniunctos, con dentem Dæmonem, ac turpissimarum libidinũ aut demõstrantem occasiones, aut præcipientem commixtiones, cupidissimè ac religiosissimè audirent & sequerẽtur: quemadmodum apparet ex Græcarum & Romanarum historiarum lectione. Semper enim Idololatriam, libidinum portentosæ confusiones & omnis generis enormia scelera alia secuta sunt. Et cum oppressa doctrina Euangelij semper etiam Legis diuinæ notitia & autoritas vel obscurata elanguit, vel fracta proiectáque concidit: vt sola semper Ecclesia Dei Legis notitiam illustrem habuerit & explicatam, soláq. vsum Legis recte intellexerit atque exercuerit. Denique ita semper accidit vt ab vna & perpetua doctrinæ norma, quam proponunt Lex Dei & Euangelium, quicunque discederent, ij protinus & ab illo itinere, quo recta ad Deum ducimur, depulsi deuiarent, & id quo niteretur animus amitterent, cúmque perpetuis conflictarentur dubitationibus, nec regerentur amplius voce Legis diuinæ, sed incitari à diabolo ruerent, quò excæcatæ mentis erroribus & cupiditatum flammis impellerentur.

Fuit consuetudo vetustis Patribus, ante tractationem sacrorũ abluere corpora, quam consuetudinem conseruarunt Iudæi qui multis vtuntur lotionibus. Patres imitati Ethnici vsurparunt easdẽ, crebetrimè, non tantùm ad eluendas corporum sordes, sed etiam ad expiationes scelerum, & expurgationem inquinamentorum, si quæ corpori contaminato libidinibus, cædibus, rapinis, aut aliis similibus, adhæsissent.

Romæ olim ad portam Capenam, postea Appiam vocatam, aquâ, quæ Mercurio sacra fuit, alii alios aspergebant, vt hac consperſione abſtergerentur & delerétur, ceu inuſtæ corporibus notæ, deformitate flagitiorum, ac pręcipue periuriorū. Tali perfusione seu ablutione Peleus Patroclum abſoluiſſe, & Acaſtus expiaſſe Peleum à cæde fratris Phoci, & Ægeus Medeam à cæde liberorum traditur. Hoc ritu Oreſtem expiatum eſſe a cæde matris Clytæmneſtrę, Pauſanias refert in Corinthiacis. Denique piaculum & nefas eſſe dicebatur aliquid ſacri attrectare, niſi vel corpore luſtrato, vel aquæ ad vſus ſacros comparatæ, effuſione ceu conſecrato. Sic Æneas apud Virgilium *Ter ſocios pura circumluit vnda, ſpargens rore leui.* Et idem, ceu multa cæde pollutus, ad patrem Anchiſem inquit,

Tu genitor, cape ſacra manu patriósque Penates,
Me bello è tanto digreſſum & cæde madentem,
Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero.

Cùm autem Ethnici ſacrificiis vterentur ſine Dei & promiſſionum notitia, immò ſine notitia numinum ad quæ dirigebantur, neque intelligerent finem, cuius gratia ritus inſtituti erãt: meminiſſent tamen, ex tenui & incerta fama, ſolitum Deum, euidentibus teſtimoniis, aut, probatis ſacrificiis, annuere cœptis ac votis; aut, auerſatis illis ac repudiatis, negare ſucceſſus: neceſſe fuit eos qualeſcunque ex hoſtiarum viſceribus aut aliorum fortuitorum euentuum ſubitis inuerſionibus coniecturas comminiſci, ex quibus affectiones numinum erga ſe æſtimarent. His coniecturis diabolus blãditus eſt, & aſſenſit, inſolitarum apparitionum & φασμάτων mirabiliter variatis ludis ac præſtigiis. Ægyptiis ſexcenta ſexaginta ſex genera ſacrificiorum in vſu fuerunt. Romanis & Græcis non multo pauciora: quibus ferè aut ſola anima Diis cõſecrabatur, quæ hoſtia animalis dicebatur, aut offerebatur victima, eo fine, vt inde dę illius numinis voluntate coniecturæ fierent, cuius opera, ad rẽ aliquam perficiendam opus erat. Mactabant autem vt plurimùm oues, ſues, capras, boues, gallinaceos, & anſeres. Maiores victimas inauratis cornibus producebant, minores coronatas. Ex hœdis & agnis rectiùs Deos conſuli, futuráque pernoſci cenſebant, quòd mitiores eſſent: ideo, diuinaturi, ex ouium genere aliquid cædebãt, & macta-

mactationi semper adiungebant immolationes. Romani mola salsa litabant, quæ ex farre tosto confractóque, sale & aqua, parabatur: sine his nulla fieri sacrificia rata, & vim sali peculiarem, ad placāda commouēdáque sua numina, inesse sentiebant. Idcirco peculiares, his cōficiendis, dies festos destinarant, quos Fornicalia festa nūcupabant, inde, quòd far in fornicibus torrerent. Græci primitias hordei, & placentas ex hordeo, sale conspersas, litabant. Sacrificij pro peccatis, ritum apud Ethnicos obseruatum: & Satanæ miris sarcasmis Iudaica sacrificia in Ethnicorum excæcatorum perniciem deridentis audaciam horrendam, describit Prudentius hymno 10. de coronis. quem locum, quòd antiquitatem Ethnicam cognitu dignissimam, & non alibi obuiā contineat, adscribere libet. Sic igitur ille sub Romani martyris persona,

Summus sacerdos: nempe sub terram scrobe
Acta in profundum consecrandus mergitur,
Mirè infulatus, festa vittis tempora
Nectens, corona tum repexus aurea,
Cinctus Gabino sericam fultus togam.
Tabulis supernè strata texunt pulpita,
Rimosa rari pegmatis compagibus:
Scindunt subinde vel terebrant aream,
Crebróque lignum perforant acumine,
Pateat minutis vt frequens hiatibus.
Huc taurus ingens fronte torua & hispida,
Sertis reuinctus, aut per armos floreis,
Aut impeditis cornibus deducitur:
Necnon & auro frons coruscat hostiæ,
Sectásque fulgor bractealis inficit.
Hic vt statuta est immolanda bellua,
Pectus sacrato diuidunt venabulo:
Eructat amplum vulnus vndam sanguinis
Feruentis, inque texta pontis subditi
Fundit vaporum flumen, & latè æstuat.
Tum per frequentes mille rimarum vias
Illapsus imber, tabidum rorem pluit,
Defossus intus quem sacerdos excipit,
Guttas ad omnes turpe subiectans caput,
Et veste, & omni putrefactus corpore.

Quin os supinat, obuias offert genas,
Supponit aures, labra, nares obiicit,
Oculos & ipsos perluit liquoribus:
Nec iam palato parcit, & linguam rigat,
Donec cruorem totus atrum combibat.
Postquam cadauer sanguine egesto rigens,
Compage ab illa flamines retraxerint,
Procedit inde pontifex visu horridus,
Ostentat vdum verticem, barbam grauem,
Vittas madentes, atque amictus ebrios.
Hunc inquinatum talibus contagiis,
Tabo recentis sordidum piaculi,
Omnes salutant, atque adorant eminus:
Vilis quod illum sanguis & bos mortuus
Fœdis latentem sub cauernis lauerint.

Hæc Prudentius, quibus si quis addere velit quæ de sacris hominibus, quos Græci [illegible] vocant, apud varios autores occurrunt, volumen ingens cõficiat. Nobis autem, quum libellum offeramus, ex doctiss. scriptoribus collectũ, in pręsentia Prudentij locũ descripsisse satis erit. In sacrificiis diuinatoriis autem Romani, Græcorum & Hetruscorum discipuli, toti erant, vt qui diuino verbo destituti & in tenebris vagantes, ac de futuro solliciti, à suis Numinibus, id est caco dæmonibus informari maximè cuperent. Hos igitur ritus seruabant. Cùm sacerdos victimã ad aram adduxisset, stans manu, aram prehendebat, & fundebat preces. Principiũ precationis à Iano & Vesta fiebat, quæ in omnibus sacris præcipua numina erant, & in votis nuncupandis compellationẽ primã meruerant, inde quod per eos, aditus ad cęteros patere opinio erat: & obseruatum in ea precatione, vt Iupiter Pater Opt. Max. omnésque Dii cæteri Patres aduocarentur. Ne quid verò verborũ præteriretur, aut præpostere recitaretur, de scripto pręiré aliquem, rursúsque alium custodem dari qui attenderet sedulo, alium qui fauere linguis iuberet, & tibicinem canere, ne quid infaustum exaudiretur, oportebat. His peractis sacrificiũ, ab immolatione, sacerdos inchoabat, fruges aut molam salsam in caput victimæ deponebat, addito thure masculo. Vocabatur ritus ille immolatio, quasi molę in caput victimę collocatio. Deinde vinum aspergebat: se priúsquã id affũderet, scipulo aut simpuuio ligneo,
vel fi-

vel fictili admodũ paruo (quod, inter sacra vasa, cyatho non erat admodũ absimile) & ipse leuiter delibabat, & astãtibus gustandũ deferebat, vt pariter libarent. Hic ritus vocabatur libatio. Quo facto, setas inter cornua victimæ, manu euulsas, tãquã prima libamina cõiiciebat in ignẽ, conuersúsq. ad ortũ, obliquũ cultrum à frõte victimæ ad caudã ducebat: tãdem victimam Diis exhibitã & dedicatam iugulabant ministri sacerdotis qui victimarij dicebãtur, reliqui admotis vasculis emanantẽ cruorem excipiebãt. Ita isti Satanæ seruuli impiè summi sacerdotis & Leuitarũ sacrorũ pias ceremonias ęmulabãtur. Vbi perpurgata victima erat, mox aruspex, flamẽ, aut sacerdos, cultro ferreo viscera rimabatur, attẽtéq. explorabat an perlitatũ foret. Inspectis tandẽ & exploratis singulis, ex omni viscere & mẽbro ministri partes certas decisas farina farris inuoluebãt, & in calathis sacrificãti offerebant. Sacerdos aris impositas foculo incẽso comburebat: quod reddere erat & litare. Vbi quod Diis tributũ erat conflagrasset, ad epulas ipsi & cõuiuia cõuertebãtur. Inter vescẽdũ Diis laudes canebãt, pedibúsq. circũ aras cõplodentes ad numeros psallebant, & pulsatis cymbalis, choreas agebãt, hymnósq. suis idolis varios canebant. Græci & Ægyptij peculiares quasdã alias ceremonias obseruarũt. Ægyptij verò caput victimæ abscissum diris execrabantur, & cũ precatione solẽni deiiciebãt in flumẽ, vt si quid aduersi eueniret, in illud caput verteretur. Suæ singulis Diis victimæ etiã deputatę erãt. Humano etiãsãguine litatũ est, vt historię docẽt: & in populo Dei, sub Regib' Iuda & Israel, reperti sunt qui filios filiásq. exurerent in gratiã & cultum Moloch idoli.

Ex hac sacrificiorum in populo Dei & Ethnicorum breui collatione patet, quæ Ethnici vel ex Patrum prima religione retinuerint, vel à Iudæis acceperint, quę assuerint vel intexuerint ipsi ex sese genita. Habuerunt vmbras veterum sacrificiorum obscuras, mutilas, confusas, & multipliciter deprauatas: quibus (vt necesse fuit fieri, cũ nõ firma certáq. Dei cognitione niterẽtur, sed ex fictitiis pẽderent numinibus) significata affinxerunt testificãtia de affectu numinũ erga sese, & euentibus consecuturis: eorũ nq. notationẽ & interpretationẽ, quę solis sacerdotibus incũmbebat, ἱερονομίας nominarunt: cuius partes & ritus exquirere, præsẽtis nõ est instituti. Summa autem eorum quæ de sacrificiis dicta sunt,

cò redit, vt Ethnicismi origine paulò apertiùs detecta, Satanę artes cordatus lector videat, & execretur, atq. legalium sacrificiorum complementum in pretiosissimo illo vnicóq. propitiatorio sacrificio, quod Christus in ara crucis ad Patrem pro peccatis nostris obtulit, quærat, & de parta sibi ęterna salute humili mente glorietur.

SATVRNVS.

ADAMVS Mosis est is ipse, quē posteritas, verbi Dei ignara & contēptrix, Latinè quidem vocauit Saturnū, Græce verò Κρόνον. Veterē Cainum Mosis dico esse antiquissimorum Ethnicorum Latinorum Iouē, Græcorum Ζῆνα vel Δία, non autem recentem quendā aut vnius duntaxat gentis cognominē Iouē. Saturnum igitur hunc qui primus orbi innotuit, esse Adamū, etiā testibus Ethnicis, ex his colligas, quòd Saturnus iste ita nominatur à voce linguę Hebrϛæ, quæ primùm omnibus mortalibus fuit cōmunis. Vox autē illa est verbū *Satar*, quod latitare, seu occultare significat. Fuit autē hoc nomen vestigium fugę & latitationis à Deo, quam molitus est Adamus post suum peccatū, vt est Gen.3.8. Nōnulli verò malunt Saturnū à satione dictū: quoniā, vt scribit Arnobius ex Ethnicorū arcanis li.4. sationibus pręerat. Quod, etsi verū fuit, tamen Saturnus à satione deriuari non potest, quū in Saturno *Sa* syllaba sit longa: in satione verò breuis. Saturnus, aiūt alij, dictus est, quòd sationibus inter Ethnicos præerat, vt pote qui primā rerum serēdarū, terręq. excolendæ, & agriculturæ rationē inuenisset, cæterósque docuisset. Quod de vno Adamo verè dici potest. Gen.3.17.&23. Nā fuit in mundo primus Agricola, & Sator rerū & hominū. Quòd Saturnus cœli ipsius filius, vt pote ex nullo superiore homine genitus, dicitur creditúrq. ab Ethnicis, teste Cicerone li.3. de Natura Deorū: Adamus autē Dei filius vocatur, Luc. 3.38. quoniam à Deo immediatè creat⁹ est, nō ex alio homine natus: nónne nostræ veritatis vestigia sūt? Quòd Saturnus nominatur Κρόνος, vt ait Plato in Cratylo, velut χρόνος, i. ęternus, & ab omni huiusmūdi æuo existēs: (est.n. Adamus coęuus & contēporaneus Mundo ratione ortus sui.) Quòd sub solo Saturno seculū aureū, ac primā mūdi ætatē fuisse consentiunt omnes Ethnici, nónne hæc proculdubio demonstrāt hūc Saturnū fuisse verū Adamū, sub quo tū ętas prima mundi tū aurea fuit ante illius peccatū? Quòd Saturnus primus

mus in orbe terrarum imperiũ tenuit, nonne idem fecit primus Adamus, tum iure creationis, tũ priuilegio ætatis, quũ esset omnium hominũ primus parens? Quòd Saturnus fuit maritus Rheę seu Cybeles, quæ eadem mater Deorũ, i. hominũ (qui primi ingenio & industria præstantes fuerũt) dicitur: imò eadem & Pãdora quoq; nominatur, vt ait Diod. Sicul. li. 4. c. 5. & mater Iouis, vt scribit Euseb. li. 2. c. 3. pręparat. Euãg. quæ mala omnia in Mundũ inuexit: nónne pro nobis ista faciũt? Est. n. hęc Rhea seu Pãdora Eua vxor Adami primi hominis. Denique quòd Saturno veteres Ethnici aperto capite, quemadmodũ tradit Plutarc. in Rom. quęst. sacrificabant, nostram veritatẽ confirmat, vt veraci, & cęteris sanctiori Deo. Fuit. n. Adam⁹ Caino filio eiusq. posteris longè religiosior ac sanctior. Cęterũ de Agriculturæ primo inuẽtore digladiantur Ethnici. Meliùs sentiunt qui eam antiquissimo illi Saturno, nempe Adamo, tribuũt. Itaq. cũ falce, qua fruges maturę metuntur, solet à veteribus Saturnus ille pingi.

SERAPIS.

Serapidis cultus pręcipuus fuit apud Ægyptios, qua appellatione etsi Osirin cultum atque exornatum aliqui scribũt, primos parẽtes tamen Deo hãc tribuisse existimo, quòd sit æterna lux, & æterna sapiẽtia. Superstitiosa posteritas amisso vero Deo, nomen retinuit, & cult⁹ Deo destinatos ac debitos fictitio idolo hoc titulo præstitit, noua subinde superstitione cumulatos. Fana huic Ægyptus dedicauit plurima, quorũ vetustissima fuerũt Memphitica, celeberrima Alexãdrina. Græci, Ægyptios imitati, eidem Serapidi nõ pauca fana consecrarunt, assumtis sacrificiorũ ritib⁹, & religionis qua coleretur, legib. ab Ægyptia gente. Nam & Atheniẽses, & Spartani, & Messenij, & Bęotij, & plures alij hos secuti, Serapidi peculiares cult⁹ exhibuerunt, Ægyptiorum exemplo. A Serapide de tribus in Deo vero personis oraculum Thulidi Ægyptiorum regi renunciatum perhibetur.

Πρῶτα θεὸς, μετέπειτα λόγος, καὶ πνεῦμα σὺν αὐτοῖς,
Σύμφυτα δ᾽ αὖ ὁ τὰ πάντα τρία ὄντα καὶ εἰς ἓν ἰόντα,
Οὗ κράτος αἰώνιον· σὺ δὲ ὠκέσι ποσὶ βάδιζε,
Θνητὲ, ἄδηλον ἔχων βιότοιο τελευτήν. id est,

Principio Deus est, hinc Verbum, & flaminis aura,
Vnum numen idem tribus est, naturáque consors,
Cuius vis æterna: sed hinc pede te ocyus aufer,
Mortalis, peragens incerti limitis æuum.

Id à Sacerdotibus Ægyptiis, ex veteri Patrũ doctrina, cõcinnatũ reor. Non.n.dubiũ est veterum monumenta plurima diu in Ægypto, cura & custodia sacerdotũ, cõseruata esse: etsi doctrinæ verus intellect⁹ perierit, paulatim deprauat⁹ aut petulantiũ aut superstitiosorum ingeniorũ commentis, quæ simpliciter dicta vel inęnigmata & allegorias trãsformarunt, aut picturis inuoluerunt, aut dubiis & ancipitib. interpretationib. in dubiũ adduxerunt. Extat apud scriptores ecclesiasticę historię descriptio & tẽpli Serapidis, & idoli portẽtosę magnitudinis, & pręstigiarũ mirificarũ quib⁹ tẽpli antistites, imitati Satanæ artificia, imposuerũt miseris hominib.

VESTA.

EX sanctorum Patrum religione, Ethnicas superstitiones illius obliuione natas esse, vel solæ Numinũ Ethnicorum appellationes, profectæ à Patribus, argumento esse poterunt. Coluerunt ignem Chaldæi, Persæ, Assyrij, Medi, tanquam Deum, quem *Orismada* vocarunt, quasi ignem sanctum, vel lucem diuinam, ex *Vrim-Esed*: Græci & Romani Ἑστίαν, seu Vestam, quæ appellatio significat Ignem Domini, ex *Esch-Ia*. Veteres illi populi ignem perennem ac peruigilem religionis ergò aluerunt, cui, ceu Deorum maximo hostias mactare, & solennia festa, statis diebus, regio apparatu & sumtib. magnificis celebrare, atque ex illo euenta rerum ediscere atq; interpretari assueuerant. Hũc annuatim Persę certis diebus festis candido impositum equo, tanquam numen, circumducebant. Cum pompa maxima sequebatur equũ rex Persic⁹: hũc regni proceres & maxima populi multitudo comitabatur, vt Xenophon & Curtius annotarunt. Gręci in Delphico templo, perpetuũ fouebant ignẽ, cui⁹ custodia mulierib. matrimonio solutis demandabatur. Attici in templo Mineruæ Poliadis, vna cum Palladio, lychnum inextincti luminis virginib. custodiebant. Neque Ægyptiorũ numen, quod initio appellatione Seraphim, in Serapin tandem commutata, celebrabatur, aliud quicquã significabat, quàm eundem ignem, quem perennem esse volebant instituto maiorum. Seraphim enim flammeum quiddam est, vel igniteum, aut lucidum, à Saraph, verbo. Romani custodiebant eum ignem tanquam arcanum & cœleste depositũ, per virgines Vestales, conditum in penetralib⁹ sacris, & velut sanctiore recessu templi Vestæ, cum Palladio & diis Pe-

natibus

natibus Troia aduectis: quo nulli hominum, nisi Vestalibus & Pōtifici adire fas erat: teste Plutarcho in Numa, & aliis. Insederat in animis hominum illa quæ inde vsque à Patribus manarat opinio, de inflammatis cœlitus victimis: quod ita intelligebant Ethnici, vt Deum ipsum flammea specie ex alto delapsum victimas deuorasse crederent. Inde & numen flammeus illis cōdi tegique, &, cùm rapidissimo motu in sublime tenderet, abripi eo ab aris victimas, trāsferríque in cœlum, neque in vlla sacrificiorum parte clariora certioráque de numinis affectu testimonia conspici statuebant firmiter. Quare nec quouis igne, adoleturi sacrificia, vtebātur: sed eo tantùm, quem ex fomite, à radiis solaribus incenso, propagatum, lignis appositis, perpetuò, in peculiaribus tēplis, magna religione, fouebant & conseruabant, ita vt neque extingui eum finerent, neque vsurpari aliò, nisi ad solas victimas, & vt pollutum expiarent. Præterea saniores hoc existimo significare voluisse, quòd sit Deus æterna lux: vel hæc ipsa quę in totum systema mundi fusa, supra constituit discrimina corporum τῇ ἐνεργείᾳ διαφανῶν, infra & τὰ δυνάμει διαφανῆ traiicit ac complet, & τὰ ἄδηλα seu obscura subiens aliquo splēdore imbuit: vel alia quæpiam abdita atque inaccessa lux. De pyromantia, capnomantia & pyroscopia Ethnicorum in sacrificiis suis nefandis disserere, non est præsentis instituti.

VVLCANVS.

Artem ærariam & ferrariā Tubalcainus Caini nepos ante diluuium inuenit, cui adiungitur soror ipsius Nahama, tanquam laboris socia. Huius veritatis vestigia manifestissima extant apud ipsos Ethnicos. Hæc enim sunt verba Platonis in politico: Ignis quidem à Prometheo: artes autem à Vulcano, ipsiúsque coniuge, eiusdem artis socia. Quid magis consentiens dici potest? Nam quis dubitat quin Ἥφαιστος Græcorum, id est, Vulcanus ille vetustissimus Latinorum (plures enim fuerunt, vt docet Tullius lib. 3. de natura deorū, & Arnob. lib. 4. cōtra gentes) sit Tubalcainus Mosis: quum, si mutetur T. in V. quarum literarum facilis est in sese migratio, nomen ipsum & vox *Tubalcainus*, fit Vulcanus. Præterea quis nescit Nahama significare Pulchram, seu Venerem? quum ab ipsis Ethnicis dicatur, vti & Vulcanus, filia Iouis, certè soror est Vulcani: eadē verò ab iis ipsis Ethnicis dici-

tur vxor quoque Vulcani, vt planè illi cum Mose in eo concordent. Quis æs primus, aut ærariam artem, i. fundendi æris rationem repererit, dubitant Ethnici, & in eo sunt inter se varii, quum de primo illius autore non quærũt; sed illius inuenti gloriam posteris, & aliis, quam primo, tribuunt. Sed cõstat inter omnes Ethnicos, Vulcanum eum, cui inuentionem illam tribuunt, fuisse vetustissimum, quem Iouis filium propterea vocant. Quoscunque enim antiquissimos esse volunt, eosdem faciunt filios Iouis, vel cœli. Ab huius Vulcani nomine primi, postea alii sunt Vulcani dicti, isto multis seculis iuniores. Hic verò Vulcanus antiquissimus est, vt nomen ipsum ostendit, Tubalcainus Mosis. Ab hoc igitur Vulcano ærariam & ferrariam artem, adeóque instrumentorum eiusmodi conficiẽdorum rationem primùm repertam esse ipsimet Ethnici scribunt. Itaque omnes opifices eiusmodi illi consecratos esse docet Plato, lib. 11. de legibus. Quare sic pingebatur, vt Albericus in lib. de imaginibus Deorum ait, videlicet Deus ignium fabri similitudine, malleum in manu tenens, & iuxta eum officina pingebatur: etsi Herodotus lib. 3. ridiculè eum postea ab Ægyptiis depictum fuisse narrat. De Vulcano sic scribit Homerus, ὃν ἥφαιστος δίδαεν, καὶ παλλὰς ἀθήνη: & apud eundem Iliad. 18. fit mentio tripodum admirandorum à Vulcano fabrefactorum. Sed & arma ab eodem Diis facta scribit ex Ethnicis Lactantius lib. 1. cap. 17. quanquam Pausanias lib. 9. ait nullum in tota Græcia egregiũ Vulcani opus extare pręter sceptrum Agamemnonis. Sed nos nõ de Græco Vulcano, qui recens est: sed de primo, de quo Homerus & Lactantius, loquimur. Ergo hic est Vulcanus, qui etiã ab Augustino Deus artium ex Ethnicorum mente nominatur, lib. 4. ciuit. Dei, cap. 10. Quod & ante eum Plutarch. lib. de aquæ & ignis comparat. dixit. Nam vsum ignis ad fundendum & conflandum metalla primus inuenit Vulcanus iste, vt ait Lactant. lib. 2. cap. 6. & lib. de ira Dei, c. 13. ignis autẽ vsu istiusmodi reperto, facile fuit artes ærarias & ferrarias inuenire, vti docent Plato & Diodor. Sicul. lib. 1. cap. 1. Porrò quum vox *Vulcanus* ex voce *Tubalcainus* manifestè formata sit (nam & Osirim Ægyptij vocant Thamec, vt ait Eusebius, quem dicunt Vulcanum) inepta est Fulgentij Placiadis etymologia, qui Vulcanum quasi βωλόκαυτον dici putat, id est, cupidũ fumi & fuliginis hominẽ. Phornutus ἥφαιστον ab incendendo

dendo deriuari putat (est autem ἥφαιστος Græcis, Vulcan⁹ Latinis) nempe ἀπὸ τοῦ ἅψαι quod & spirare & inflammare significat. Melius Plato in Cratylo ἥφαιστον deducit à verbo φαίνειν & φάος, quòd quum igni præsit Vulcanus, luci quoque præfectus est. *Nahama* vero est proculdubio Venus, quę Vulcani illius primi & soror fuit & vxor. Nam Nahama significat pulchram, formosam, venustam, & eam cuius coitu delectantur homines. Vnde pro voluptate Ven⁹, quæ fuit pulcherrima mulier, sumitur, vt docent Atheneus & Augustinus lib. 4. c. 11. & lib. 15. cap. 20. ciuitat. Dei. ab ea dictæ sunt omnes mulieres, quarum coitum viri expetũt, Veneres, qualia fere sunt scorta. Venus autẽ Latinè à veniendo dicta est; sicut Ioseph Scaliger annotauit: quoniã nulla inter populares mulier scortari sinebatur, id est quæ esset eius loci ciuis: sed duntaxat si qua erat peregrina & aduena, vt apparet ex veteribus comœdiis: imò ex ipso Dei verbo, velut ex libro Prouerbiorum, vbi meretrices aduenę & extraneę vocantur.

Et de his quidem hactenus, tantùm vt iuuenes poetarum & mythologię studiosi ad scrutandas veras antiquitates alliciantur. Si quis enim in Græcorum & Latinorum scriptis hærere pergat, & Ethnicos sub nominibus & fabulis Deorũ suorum philosophiæ naturalis & moralis mysteria occultare voluisse dicit, quod primarium est omittere videtur: nempe istis idolomaniæ horrendæ artibus diabolum Dei gloriam quantum in se fuit obscurasse, miseros homines ludificasse, & tremendo summi rerum arbitri iudicio dementasse: vt in tot seculorum curriculo, in tot populis & Adami filiis, vera luce verbi diuini destitutis, superstitioni, idololatriæ, impietati, iniustitiæ, impuritati addictis, appareat verũ esse quod olim Apostolus retulit, Eos qui incorruptibilis Dei gloriam mutarunt in efformatam imaginem mortalis hominis, & volucrium, & quadrupedum, & reptilium, traditos fuisse à Deo cupiditatibus cordium ipsorum ad impuritatem, vt fœdarẽt corpora sua inter sese: vt qui Dei veritatem mutarint in mendacium, & coluerint ac seruierint rebus creatis, prætẽrito Creatore, qui est benedictus in secula.

FINIS.